مجالس المومنین

از

محقق طوسی

[illegible] خالد بن سعید بن العاص [illegible] مالک بن التیهان عثمان بن حنیف [illegible]
[illegible] الانصاری خزیمة الانصاری ابو ایوب [illegible] الانصاری ابی بن کعب الانصاری
[illegible] الانصاری قیس بن سعد بن عباده بشیر بن سعد بن ثعلبة الخزرجی الانصاری جریر بن عبدالله البجلی حجر بن
عدی الکندی الکوفی عدی بن حاتم الطائی اسامة بن زید اسلم ابو رافع براء بن مالک بن النضر الانصاری براء بن معرور
[illegible] بن عمرو حارثة بن سراقة الانصاری حارثة بن النعمان [illegible] الانصاری حارث بن هشام بن المغیرة حارث بن [illegible]
[illegible] الازدی الانصاری عبدالله بن بدیل عبد الرحمن بن حنبل اسعد بن زراره ابو بشیر بن کعب عمرو بن حمق الخزاعی [illegible] بن حنیف
[illegible] بن ثابت ابی بن ثابت الانصاری [illegible] بن عماره ابی بن قیس ارقم بن ارقم المخزومی ثابت بن زید ثابت بن قیس
[illegible] الضحاک المخزومی حریث بن زید الانصاری زید بن ثابت زید بن ارقم عبادة بن الصامت خباب بن الارت
عبدالله بن خباب عبدالغفار بن القاسم محمد بن عمرو بن حزم الانصاری نعمان بن عجلان الزرقی سعد بن معاذ میثم مولی [illegible]
[illegible] بن ساسان [illegible] الانصاری مالک بن نویره بلال بن رباح الحارث بن قیس الحارث بن هشام عمر بن کلثوم القرشی
هاشم بن عتبة بن ابی وقاص ابو سعید الخدری ابو الطفیل عامر بن واثله جابر بن عبدالله بن عمرو بن حرام الانصاری

در ذکر اکابر دین و افاضل مؤمنین از زمره تابعین رضی الله عنهم اجمعین و هی هذه [illegible]

[illegible] محمد الحنیفه محمد بن ابی بکر اویس القرنی الیمنی مالک بن الحارث الاشتر زید بن صوحان [illegible]
صعصعة بن صوحان جعدة بن هبیره سعید بن قیس الهمدانی ربیع بن خثیم الکوفی اعین بن صعصعه عبد الرحمن بن صرد [illegible]
[illegible] سعید بن جبیر اصبغ بن نباته مسلم المجاشعی جابر بن یزید الجعفی میثم التمار حبیب بن مظاهر حارث بن عبدالله [illegible]
الکوفی رشید الهجری عبدالعزیز بن الحارث نعیم بن حاجه الاسدی [illegible] ابی الحسن العبسی [illegible] بن حمزه [illegible]
قنبر غلام امیرالمؤمنین عبیدالله بن ابی رافع صیفی بن فسیل [illegible] بن عمرو [illegible] ابی جحیفه [illegible]
[illegible] قیس حارث بن همام [illegible] بن کعب [illegible] زیاد بن عبید [illegible] وهب [illegible]
سالم بن ابی جعد [illegible] بن کهیل [illegible] سلیمان بن [illegible] سفیان بن یزید شرحبیل ظالم بن سراقه الازدی عامر بن شرحبیل عبایة بن ربعی
عبدالله بن حجل عبدالله بن خباب عبدالله بن سلمه عبدالله بن شداد بن الهاد اللیثی عبدالله بن الصامت عبد خیر الخیوانی عبد الرحمن بن
ابی لیلی علقمة بن قیس علی بن ابی ربیعه الوالبی الاسدی عمرو بن حصین عمرو بن دینار الکوفی [illegible] کعب بن عبدالله کمیل بن زیاد
[illegible] منهال بن عمرو الاسدی قدامة السعدی مخنف بن سلیم [illegible] المسور بن مخرمه المسیب بن نجبه الفزاری [illegible]
[illegible] النعمان بن صهبان [illegible] بن عجلان [illegible] ابو جحیفه [illegible]

فهرست کتاب مستطاب لطافت قرین که موسوم است بمجالس المؤمنین و آن مرتب است بر فاتحه و دوازده مجلس و

البجلی ابو بشر بن ابرهه ابو طیان ابو قرة القاضی الکندی ابو عمرة الانصاری ابو حسنه الفارسی ابو یحیی حکیم بن

الدئلی ابان بن تغلب ... و دیگر بعضی از اکابر متکلمین و افاضل مفسرین و محدثین و اعاظم اشراف

و اعیان قرا و نحاة و لغویین از تبع تابعین رضوان الله علیهم اجمعین و جماعتی اند ابو خالد الکابلی ابو حمزه الثمالی ثویر بن ابی فاخته الکوفی

عبد الله بن شریک العامری سعد بن طریف الحنظلی قاسم بن عوف الشیبانی الجوازی سالم بن ابی حفصه القاسم بن

بن ابی بکر یحیی بن ام الطویل اسمعیل بن عبد الخالق عبد الخالق بن عبد ربه عبد الله بن ابی یعفور الفضیل بن الیسار النهدی لیث

بن البختری برید بن معویه العجلی محمد بن مسلم بن رباح الطایفی زراره بن اعین الشیبانی الکوفی حمران بن اعین عبد الملک بن اعین

الشیبانی بکیر بن اعین الشیبانی عبد العزیز بن احمد بن عیسی محمد بن قیس الاسدی محمد بن ابی الحسن بن ابی ساره اسمعیل بن الفضل بن

یعقوب الهاشمی ابو هارون مشمع بن عبد الملک سلیمان بن خالد بن دهقان البجلی عیص بن القاسم عبد الله بن میمون عبد

المؤمن بن القاسم اسمعیل بن ابی خالد حارث بن المغیره رافع بن زیاد ابرهیم بن محمد بن ابی یحیی المدنی عبد الله بن علی الحلبی

محمد بن علی بن النعمان الملقب بمؤمن الطاق ابو محمد هشام بن الحکم الکندی هشام بن سالم الجوالیقی جمیل بن دراج النخعی داود بن

ابی حماد عیسی بن ... الکوفی حمزه الطیار ابو الصباح ابرهیم بن نعیم العبدی الکنانی سورة بن کلیب معلی بن خنیس یونس بن یعقوب

الدهنی معویه بن عمار الدهنی اسحق بن عمار الصیرفی عبد الله بن سنان بن طریف الکوفی ابو بکر الحضرمی عمرو بن حریث الصیرفی الاسدی

الکوفی منصور بن حازم البجلی عبد الاعلی التیمی الکوفی علی بن یقطین الاسدی الکوفی صفوان بن مهران الکوفی عبد الرحمن بن الحجاج البجلی الکوفی

محمد بن الحکیم النضر بن قابوس نوح بن شعیب البغدادی حسن بن علی بن فضال الکوفی التیمی عبد الجبار بن مبارک النهاوندی ابو محمد

الفضل بن شاذان بن خلیل الازدی النیشابوری اسحق بن اسمعیل النیشابوری ابرهیم بن عبده النیشابوری عبد الله بن حمدویه البیهقی

محمد بن احمد حماد المروزی عبد الله بن یحیی بن خاقان خیران الخادم القراطیسی یونس بن عبد الرحمن یقطینی صفوان بن یحیی الحسن بن

محبوب البجلی عبد الله بن جندب محمد بن ابی عمیر الازدی احمد بن ابی النصر السکونی البزنطی عبد الله بن المغیره زکریا بن ادم

احمد بن عمر بن شعبه الحلبی زید بن اسحق الغنوی الملقب بشعر ابو الصلت الهروی وزبان بن عمران القمی مسافر مولای حضرت

امام رضا عبد العزیز بن المهتدی محمد بن سعید کلثوم المروزی الریان بن الصلت علی بن مهزیار الحسین بن سعید بن حماد احمد بن داود

بن سعید الفزاری و ابرهیم بن سلیمان بن ابی داجه ابرهیم بن هاشم الکوفی ابرهیم بن ابی البلاد اسمعیل بن مهران اسمعیل بن علی النخعی

اسمعیل بن محمد بن اسمعیل المحروقی ... الحسن بن محمد بن علی بن العباس اسمعیل بن علی بن اسحق بن نوبخت البغدادی حسن بن ... النوبختی

الحسن بن علی بن زیاد الوشا البجلی ابن ابی عقیل الحسن بن محمد بن احمد الصفار الحسن بن محمد النهاوندی الحسین بن محمد بن عمران الاشعری القمی

الحسین بن علی بن موسی بن بابویه القمی الحسین بن عبد الله الغضایری احمد بن محمد بن خالد البرقی محمد بن عیسی بن عبد الله بن سعد

ابو حومن محمد بن محمد بن سعید بن عقده سلیمان بن حبیب الطحاوی احمد بن محمد بن الحسین بن دول القمی احمد بن الحسین الاشناهی احمد بن محمد بن سعید
بن عبد الرحمن بن زیاد و محمد بن احمد بن محمد بن سعد بن عقده احمد بن اسمعیل بن عبد الله ابو علی البجلی احمد بن عامر بن سلیمان احمد بن علی بن احمد
بن العباس النجاشی ایوب بن نوح النخعی ابن عصام الحسین بن عبد الرحمن ثبیت بن محمد العسکری جعفر بن قیس ابو محمد البجلی سعد بن عبد الله
بن ابی خلف جعفر بن محمد بن موسی بن قولویه رمان بن شبیب سیف بن عمیره النخعی عبد الله بن ابی زیاد احمد بن یعقوب الانباری عبد الرحمن
بن احمد بن جبرویه علی بن الحسین بن علی المسعودی محمد بن عیسی بن عبد الله بن سعد القاسم بن محمد بن علی بن ابراهیم محمد بن مسعود المشهور بالعیاشی
محمد بن عبد الله بن جعفر الحمیری القمی محمد بن احمد بن ابراهیم بن سلیم الصابونی محمد بن عبد الرحمن بن قبه الرازی محمد بن الحسن بن احمد بن الولید
ابو الولید القمی محمد بن ابراهیم بن یوسف الکاتب محمد بن احمد بن داود محمد بن احمد الجنید ابو علی الکاتب محمد بن احمد بن عبد الله بن قضاعه بن صفوان
محمد بن عمر بن محمد بن سالم ... ابو الحسن علی بن اسمعیل بن شعیب محمد بن اسحق الکلینی الرازی ابو الحسن علی بن الحسین بن موسی
بابویه القمی المشهور بابن بابویه محمد بن علی بن الحسین بن بابویه القمی الشیخ الاجل السعید ابو عبد الله محمد بن النعمان المفید الشیخ المحقق النحریر ابو جعفر محمد بن
الحسن الطوسی الشیخ المعظم المدعو بخواجه جعفر بن محمد الدوریستی الرازی عبد الله بن جعفر بن محمد الدوریستی الخواجه حسن بن جعفر الدوریستی
الشیخ الاجل عبد الجلیل القزوینی الرازی الشیخ ابو الفتوح الرازی الشیخ ابو الفتوح الرازی الشیخ ابو علی الطبرسی الشیخ المتکلم ابو جعفر بن جریر بن رستم
الطبری ابو علی الحسن المثلث بن الحسن المثنی ابو عبد الله المحض بن المثنی یحیی بن عبد الله المحض موسی الجون بن عبد الله المحض ابو عبد الله محمد بن ابراهیم
بن اسمعیل منظهر قهر الجبار زید النار علی بن عبد الله الاعرج بن الحسین عبد الله بن الحسین بن الحسین الاصغر الحسن بن حمزه بن علی احمد بن علی بن محمد بن
جعفر بن عبد الله محمد بن علی بن حمزه بن الحسن بن عبید الله علی بن الامام الهمام جعفر الصادق ابو جعفر الحسینی سلیمان بن جعفر بن ابراهیم السید الاجل
الطاهر الاوحد الحسین بن موسی الشریف السید الاجل النحریر ابو القاسم المرتضی علم الهدی السید الشریف الرضی محمد بن الحسین بن موسی بن الامام
الهمام موسی الکاظم الشریف المرضی ابو احمد عدنان ابو الحسن محمد بن الحسن بن عیسی بن حمزه العلوی ابو محمد الحسن بن علی بن حمزه السید الاجل
عز الدین بن قتاده الکوفی ابو المکارم حمزه بن زهره الحسینی الحلبی السید نجیب ابو هاشم العلوی السید الاجل علی بن جعفر بن الحسین بن قدامه
السید الرئیس ابو القاسم علی بن موسی السید طاهر محمد بن یحیی السید القاضی ابو الرضا فضل الله الکاشی السید تاج الدین الاوی السید
محسن بن السید رضی الدین الرضوی القمی احمد بن العلی العلوی المرعشی السید الکامل المؤید ضیاء الدین نور الله المرعشی الشوشتری السید ابراهیم
الموسوی المشعشع السید علی الواعظ القاینی السید الجلیل امیر صیل الدین الدشتکی الشیرازی السید الاجل امیر جمال الدین محمد المحدث السید الامیر
غیاث الدین محمد بن السید یوسف الرازی السید راجو بن السید الحامد الحسینی الشیخ ... بن السید زین العابدین القاضی ابو حنیفه النعمان بن
محمد بن منصور القاضی محمد بن عبد الله البغدادی القاضی ابو القاسم علی بن محمد بن ابی الفهم القاضی ابو الحسن بن ابی القاسم القاضی
ابو المحسن بن ابی القاسم القاضی ابو القاسم بن المحسن بن علی القاضی نظام الدین الاصفهانی الخطیب ابو یحیی عبد الرحیم اللطیف الجیل

عبد الله النجاشی الامیر ابو محمد جعفر بن ورقا الامیر حسام الدوله فارس بن عیاض الامیر طرمطاء الحانی الامیر الاعظم محمد بیرم خان
الامیر الشجاع المنعم علیقلیخان مشهور بخان زمان ... ابو سلمه بن البهدانی یعقوب بن داود
ابو الحسن علی بن محمد الفرات هبة الله المعروف بآل المطلب شرف الدین انوشیروان القاشانی القمی مؤید الدین محمد القمی مؤید الدین
ابیطالب العلقمی ابو القاسم الحسین بن علی الوزیر ابو الفضل محمد بن الحسین المعروف باستاد ابن العمید ابو الفتح علی بن محمد الصاحب الجلیل صاحب
بن عباد ابو محمد الحسن بن محمد بن هارون المهلبی ابو طاهر محمد بن محمد بن بقیه ابو العلاء بن بطا ابو غالب فخر الملک ابو الطیب ابو الحسن بن الفضل
الرامهرمزی عمید الملک ابو نصر کندری سعد الملک رازی ابو الفضل اسعد بن موسی البراوستانی استاد ابو منصور آوی تاج الملک
القمی شرف الدین ابو طاهر القمی ابو الحسن جعفر بن محمد قطر معین الدین ابو نصر احمد الکاشی فخر الدین طاهر بن معین الدین الکاشی معین الدین
الوزیر الصاحب الاعظم شمس الدین محمد الجوینی الصاحب الفاضل العادل علاء الدین خواجه عطا ملک الجوینی الصاحب الرشید بهاء الدین
محمد بن صاحب دیوان الصاحب الفاضل شرف الدین هارون خواجه سعد الدین محمد اوجی علی بن هلال الکاتب المشهور بابن بواب خواجه میر علی
تبریزی مولانا سلطانعلی مشهدی مولانا میرعلی مشهدی ... کعب بن زهیر فرزدق کمیت بن
زید الاسدی السید اسمعیل الحمیری دعبل بن علی الخزاعی ابو الطیب احمد بن الحسین المتنبی ابو الحسن مهیار الدیلمی الفارسی ابو الحسن علی بن احمد
الناشی عبد الله الظریف ابو عبد الله الحسین البغدادی بن ابیطالب القمی المطارق العبدی ابو الحسین احمد بن منیر الطرابلسی کثیر الخزاعی ابو تمام
الطائی ابو عباده الطائی علی بن اسحق بن خلیف البغدادی ابرهیم بن علی بن سلمه سدیف بن میمون الکوفی ابو الفضل منصور بن سلمه الزرقی
ابو الحسن علی بن عبد الله الناشی ابو دهبل بن وهب مروان بن ابی حفصه السروجی عبد الله بن غالب الاسدی سلیمان الخزاعی جمال الدین اصفهانی
ابو الحسن علی بن عبد الله العدوی ابن هانی المغربی الزهری العامری علی بن محمد العلوی دیک الجن محمد بن حبیب ابو سعید النبی علی بن الحسین
صفی الدین الحلی القاضی فخر الدین بن مکانس ... حکیم فردوسی طوسی حکیم اسدی طوسی
استاد ابو زید غضایری ملک الکلام بندار رازی فخر الشعرا ابو المفاخر امیر قوام رازی خاقان الشعرا و سلطان الحکما افضل الدین خاقانی
الحکیم المتکلم اوحد الدین انوری احسن المتکلمین مولانا حسن کاشی ابو العطا خواجو کرمانی خواجه سلمان ساوجی مولانا لطف الله نیشابوری
امیر شاهی خواجه اوحد سبزواری امیر شمس الدین فریومدی ابن یمین امیر حاج الحسینی الجنابدی مولانا محمد بن حسام کمال غیاث شیرازی
مولانا نظام استرابادی بابا فغانی رحمه الله تعالی مولانا اهلی شیرازی مولانا لسانی علیه الرحمه ... در وصایا [illegible] رحمه الله تعالی

با ناظر این کتابچه تمام شد فهرست کتاب بعون الملک الوهاب

يحيى بن الاسلام علي بن الحسين ابو الواعظ بن عياش القراء عاصم الكوفي حمزه بن حبيب بن عماره القاري الكوفي ابو الحسن كسايي القاري الكوفي

الخليل بن احمد النحوي ابو الفتح عثمان بن جني الموصلي ابو يوسف يعقوب بن اسحق المعروف بابن السكيت ابو مسلم معاذ بن مسلم الهراء الكوفي

النحوي الحسين بن احمد بن خالويه النحوي محمد بن حسن بن دريد اللغوي ابو الفرج علي بن الحسين القرشي الاموي المرواني محمد بن عمران المرزباني

بكر بن محمد بن حبيب ابو اسحق ثعلب بن ميمون محمد بن احمد بن عبد الله البصري علي بن احمد العجكردي النحوي محمد بن احمد بن طاهر احمد بن طاهر احمد

بن ابرهيم بن اسمعيل النديم النحوي احمد بن علي بن معقل الازدي المهلبي علي بن محمد بن علي ابو الحسن بن زيد الاسترابادي ابو الحسن علي بن عيسى

بن الفرج النحوي سعد بن محمد بن سعيد الكوفي النحوي الشيخ المحقق رضي الاسترابادي الشيخ العالم المدقق ابن ادريس العجلي الحلي الشيخ نقاضل يحيى

بن احمد بن سعيد الهذلي الشيخ المحقق نجم الدين ابو القاسم جعفر بن سعد الحلي الشيخ النحرير العلامه جمال الدين مطهر الحلي الشيخ فخر الدين محمد بن شيخ

جمال الدين وصيه الشيخ العلامه لولده الشيخ فخر الدين الشيخ السعيد المحقق الشهيد ابو عبد الله محمد بن مكي الشيخ العالم الزاهد ابو العباس احمد بن فهد

الحلي الشيخ محمد بن علي بن ابرهيم بن ابي جمهور الحصاوي احمد بن نصر الله الدبيلي التتوي السندي

الشيخ الكامل المكمل كميل بن زياد حبشر بن الحارث الحافي الشيخ الفاضل الواصل بهلول العاقل الشيخ العارف ابو يزيد البسطامي

الشيخ الصديق شقيق البلخي سلطان ارباب الهمم ابرهيم ادهم يحيى بن معاذ الرازي ابو سري منصور بن عمار ابو شيخي مالك دينار طاوس

يماني شيخ العارف معروف الكرخي الشيخ الكامل سري السقطي شيخ الحاضر والباد جنيد البغدادي الشيخ المولى المولى شيخ شبلي الشيخ العارف محمد السواري

الشيخ المتاله السري سهل بن عبد الله التستري البحر المواج حسين بن منصور الحلاج شيخ الاسلام احمد جام الشيخ المويد زين الدين علي البابادي

خواجه صاين الدين علي تركه اصفهاني سلطان شيخ صفي الدين الاردبيلي سلطان شيخ صدر الدين الموسوي عارف اسرار امير قاسم المرشد

الحقاني امير نور الدين نعمت الله كيلاني السيد العارف قطب الدين حيدر التوني السيد حيدر بن علي العبيدلي الاملي السيد المرتاض امير مخدوم الشيخ

العارف الموحد ابن الفارض الشيخ الموحد عامر البصري اوحد الموحدين شيخ محي الدين العربي الشيخ العارف الفاضل صدر الدين القونوي

الشيخ العارف الموحد مولانا عبد الرزاق الكاشي الشيخ المويد شهاب الدين السهروردي الشيخ الكبير شيخ نجم الدين الكبرى الشيخ العارف

سعد الدين الحموي الشيخ العارف مجدود بن آدم السنايي الغزنوي منبع الحقايق الشيخ فريد الدين عطار الشيخ العارف المويد مولانا جلال

الدين رومي افصح العارفين الشيخ مصلح الدين سعدي تبريزي حافظ عارف شيرازي الشيخ الموحد اوحد الدين المراغي الشيخ المحقق نور الدين

اذري الشيخ رضي الدين علي لالا الشيخ الامير علاء الدوله سمناني الموحد الرباني مير سيد علي الهمداني غوث المتاخرين سيد محمد نوربخش قاسم

فيض بخش الشيخ الفاضل شمس الدين محمد بن يحيى الشيخ العارف حاجي محمد خبوشاني الشيخ العارف عماد الدين فضل الله المشهدي الشيخ

كمال الدين حسن الخوارزمي

الحكيم الترمذي والمعلم الثاني ابو نصر الفارابي الشيخ الرئيس ابو علي بن عبد الله سينا الحكيم ابو علي احمد بن محمد بن يعقوب مسكويه ابو الحسن احمد بن

یا تخفی نموده اند و بنای اعلام احوال اکابر و اعلام این طایفه کرام را باقدام اقلام نه پیموده اند بلکه همیشه احوال خود را از اعادی نهان
پوشیده اند و تخم التقیة دینی و دین آبائی در زمین دل محبت منزل میکاشته اند مگر در جمع اسامی روات و احوال که چون استنباط
احکام از احادیث سید الانام و اخبار ائمه کرام موقوف بر تحقیق آنست بنا بر اضطرار درین باب تالیف نموده اند و جهت احتراز از اظهار
تفصیل احوال ایشان را عیار طریقه اجمال و اختصار پیموده اند و مع هذا اکثر آن تالیفات بسوختن و شستن دشمنان معاند مفقود گشته یا از خوف
جبروت فرعونیه ایشان در خبایای ارض و زوایای بیوت بلعاب ارضه و عنکبوت فرسوده و فرتوت شده بنا علی هذه المقدمات
درین ایام که بعنایت بی نهایت الهی بظهور دولت روزافزون شاهی نیت متابعان فرقه ناجیه موفور شده طریق سوی
مرتضوی را قوی ساخته و دست ولایه زلزله در ایوان عدوان اکاسره عدی و قصر طغیان قیاصره عثمان و اموی انداخته
تراسا اقدام شیعه اثنی عشریه ترتیب یافته دولت علیه شاهیه صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه بیمین استظهار آن دولت ابد پیوند از
ملبه تقیه بیرون وار قدم قلم بند در نموده و بذکر احوال بعضی از مشاهیر شیعه علیه از صحابه مرضیه و تابعان طریقه مرتضویه و مجتهدان احکام
و راویان احادیث سید انام و حکمای اسلام و عظمای ائمه کلام و سایر علمای اعلام و صوفیه کرامت مقام و سلاطین صاحب اقتدار
و وزرای مملکت مدار و امرای عظام و شعرای فصیح الکلام اهتمام نمود و زبان وقت را با دای این چند بیت گشاده شد که
اهل نظر بر کناره میرسند هزار گونه سخن در دهان و لب خاموش بصوت چنگ بگوییم بسی حکایتها که از نهفتن آن دیگ سینه میزد جوش
شراب خانگی ترس محتسب خورده بروی یار بنوشیم بانگ نوشانوش بعد از استجازه و استمداد و استفاضه از باطن فیض مواطن
حضرت امیر المومنین ترتیب این بزم خرم نموده آنرا بمجالس المؤمنین موسوم گردانید و جهت اعتلای قدر و مزید اعتنای ناظران
منشرح الصدر صدر مجلس و پیشگاه بزم را زین ساخت بنام نامی حجت پروردگار و امام روزگار قطب عوالم هدایت خاتم عهده
وصایت خلیفه الرحمن ابو القاسم محمد بن الحسن المهدی صاحب الزمان صلی الله علیه و علی آبائه المنتشر من نجم وجهه و ظهوره و میلاد المشارق
والمغارب من نور عدله و تجلی ظهوره الحق بزمی چون ضمیر اهل محبت خالی از اذی حامی آراسته و مجلسی مانند خلد برین تحلیه فیها ما تشتهی
الانفس و تلذ الاعین پیراسته ساحت مجلس را از شقایق حقایق و لطایف ظرایف حیرت فزای حدیقه جنان و غیرت فرمای حدیقه
جنان و غیرت فرمای روضه رضوان گردانیده و هوای صحبت را از برکات روایح انفاس قدسیه اینطایفه علیه باعلی درجه لطافت
رسانید گلشنی از حقایق است محو چمنی پر شقایق است الحق غنچه های حدایق نازکست تازه گلهای گلشن نزهت شعله شوق
جا مکد نزهت زاده طبع پاک بانزهت آفتابیست چشم بد دور آسمانیست پر کواکب نو. نازنین شاهدی پری ازغیب جلوه گر آمده
زعالم غیب یا رب این نخل زندگانی را تازه رس میوه جوانی را که بخوناب دیده پرورده است آب از جوی یار دل خورده است
چو نفس روح پرورش داری تا ابد سایه گسترش داری امید که عبور لطایف این مجالس نور که چون بزم بهشت و روضه حور

نفحات گلشن حمد و نسمات جانفزای شکر که از مهب شمال اعتقاد و مصب زلال انقیاد چمن سینهٔ جوهر نخل تحسین از مهر
معطر و مخضر سازد ملازم حدایق جود واجب الوجود لیست که نهال آمال محبان این راه و مخلصان درگاه را بهجهٔ تمکین وصول جلوه
وصال و اذن دخول در سرابستان رحمت و افضال باثمار متابعت رسول مختار و تمسک باذیال آل او و عترت اطهار او رسانید و رحمت
و رحمت فطرت ایشان را از غبار ریب و داغ اغیار بر داخت و مخالفان بی بصیرت و معاندان شیطان سیرت را بعد از چند روزه
استدراج و امهال در سلوک طریق ضلالت و اضلال بمضیق عذاب ابد و مهلکهٔ عقاب مخلد انداخت و نسیم عطرسای درود و تسلیم
و شمیم گلشن آرای تحیت و تکریم که از چمن طرهٔ یقین و سحاب فیض قرین فمن یاتیکم بماء معین هوای خلوت انس و فضای عالم
قدس را معنبر و معطر گرداند ملایم روضهٔ رضوان فریب گلدستهٔ چمن رسالت شکوفهٔ بستان جلالت معتکف خلوت لی مع الله حبیب
کرامت من یطع الرسول فقد اطاع الله مقصود ایجاد و تکوین مطلوب خطاب طه و یس عنقای قلهٔ قاف قبول همای هوای و
وما محمد الا رسول و آل همتای او که بطهارت و عصمت ازلی مخصوص شدند و بنص امامت منصوص و در صفوف وضیافت و
کرامت کانهم بنیان مرصوص علی الخصوص وصی حقیقی و خلیفهٔ تحقیقی امیر کل ابیه و وصی روز غدیر و ولی سید مختار قسیم الجنة والنار
شهسوار معرکهٔ لا فتی مبارز میدان هل اتی خطیب منبر سلونی صاحب منزلهٔ رفیعهٔ هارونی باب مدینهٔ علم و مرسای سفینهٔ حلم مؤدای
والذین آمنوا وهاجروا مبتدای خبر الذین آمنوا ثم کفروا منصوب نص سلموا علی علی بامرة المؤمنین معزول از
وان طرحته عنه ولا اکم فاعین معصود کلمهٔ صل اللهم محسود الذین یحسدون الناس علی ما آتیهم قاتل باغیان تعصب حتی قائل
اللهم انی استعدیک علی قریش والی عادی اللهم وال من والاه و ... دار ما نجیته ولکن تعد نجاة آفات علمناب ورفعناه
مکانا علیا بدر عالی قدر وجعلنا للمتقین اماما اکم بحکم فد سید المرسلین هر قلبی که بسکهٔ محبت او رسیده در دو روز
بازار ... ابد ست و هر که بهر تیه خاک پای او را در راه تاج سربلندی نساخته افکنده دست رد و پایمال غضب بوده
روا برای سر و چتر تاجی ساز ز خاک پای جوانمرد وال من والاه ز دل عداوت او دور دار تا نخوری ... لعط
زخم عدو من عاداه گواه پاک صحبت و لای شهی دان که بر کمال معاشش ذات گواه — بر ضمایر صافیه
ارباب عرفان و صاحب بصیرت و ایقان پوشیده نخواهد بود که از زمان خلافت حضرت علیهٔ مرتضویه علیه الصلوة والتحیة تا
ظهور دولت بهیهٔ سلاطین صفویهٔ موسویه انار الله برهانهم الجلیه در میان شیعهٔ علیه تقیه اشتداد تمام داشته و ... ظهور روز
در اصول و فروع فاجره علما و فقهای معتزله و اشاعره بوده لاجرم هر یک از فرق مختلفهٔ جمهور در انتشار احوال صدور و اکابر اهل مذهب
خود سعی نامشکور نموده کتب بسیار در آن باب تألیف فرموده اند و چون علمای شیعه ادام الله نصرهم بعلت ... معادی
استیلای اصحاب شقاوت و شقاق و استعلای اهل تغلب و نفاق همواره در زاویهٔ تقیه متواری و مختفی بوده اند و خود را از شاخص

تا از برای شما چیزی بنویسم که اگر بران عمل نمایید هرگز گمراه نشوید گفت ان الرجل لیهجر و فی بعض الروایات لیهجر حسبنا کتاب الله
و حاصل ترجمه روایت آنست که این مرد را تاب تب و اشتداد مرض نمانده و پریشان میگوید سخنی که در غنودت بر زبان می آرد
اعتماد را نشاید و بس است ما را کتاب خدای و احتیاج بنوشته او نیست و بر متفطن خبیر واضح است که غرض او از القای این عبارت
ترویج و تلبیسی بود که آن کتاب برقم در نیاید تا ما دام آنحضرت امیر را که روز غدیر نصب و رعایت بود تکریر و تاکید فرماید زیرا که
بر وجهی که مولانای فاضل عارف قطب الدین انصاری شافعی در کتاب مکاتیب ذکر نموده راه بی راهنمای نمی توان یافت و گفتن
آنکه چون کتاب الله و سنت رسول در میانست بمرشد چه حاجت مانند آن باشد که مریض گوید چون کتب هست که اطبا نوشته اند چرا مرا باطبا
مراجعت باید کرد که این سخن خطا است برای آنکه نه هر کس را فهم کتب طبیه میسر است و استنباط از آن میتواند کرد و مراجعت با اهل استنباط
می باید کرد که وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ کتاب حقیقی صدور اهل علمست
که بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ انتهی و از اینجاست که امیر المؤمنین علیه السلام فرمود انا کلام الله
الناطق و هذا کلام الله الصامت انتهی تمام کلام فاضل مذکور و این نیز بر اهل انصاف ظاهر و لایح است که قطع نظر از رکاکت آن
عبارت و نسبت هذیان به پیغمبر صلی الله علیه و آله با وجود آنکه جمیع انبیا و رسل خصوصا حضرت رسالت پناه ختمی موجب کریمهٔ وَمَا
يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ در هیچ حکمی از احکام شریعت الهیه که نصب امام از انجمله است بی وحی حکم نمیفرمودند
اگر او میل فتنه و اختلاف کلمه امت نمود بایستی که از طلب آنحضرت کاغذ و دوات را برای آنکه کتابی بنویسد که بعد از وی امت
گمراه نشوند خوشحال گشته با سایر اصحاب در آن موافقت مینمود بلکه اگر جمعی دیگر از اهل نفاق در آن مرتبه و حال جایز میداشتند
او در آن باب سعی را در منع تمام مبذول داشته آن نوشته را از حضرت میگرفت تا فاروق میانه حق و باطل بوده باشد از روی حقیقت
صادق میآمد چه جای آنکه بادی منع آن او باشد با آن غلظت و رکاکت عبارت که مولف و مخالف آنرا در کتب خود در روایت
نموده اند چه در جمیع صحاح سته مشهور میان اهل سنت و جماعت که فی الحقیقه اهل سنت و جماعت اند مسطور است که چون پیغمبر صلی الله
علیه و آله دوات و کاغذ طلبید و عمر در برابر آن عبارات رکیکه گفت میانه اصحابی که در آن مجلس حاضر بودند نزاع و خصومت بهم رسید
پس بعضی از اصحاب که غرض ایشان عدم اختلاف و انشعاب امت بود و آنرا غنیمت دانسته در مقام آن شدند که دوات
و کاغذ را حاضر باید ساخت و بعضی دیگر با عمر موافقت نموده از آوردن دوات و کاغذ مانع شدند تا آنکه نزاع میان ایشان
بجایی رسید که در مجلس شریف آنحضرت آواز را بلند کردند و چون حضرت را وقت سفر آخرت و محل توجه بدرگاه احدیت
بود از شنیدن آن رکیک ایشان که ایشان در اثنای نزاع با یکدیگر میگفتند تنگ آمده از روی غضب و اعراض فرمودند که
تنحوا عنی فانه لا ینبغی التنازع ههنا از پیش من دور شوید که این محل نزاع نیست مرویست که ابن عباس هر گاه ذکر آن حکایت

جلوه‌گاه مطلع العقد این منشور اکثر و نزهتگاه ماه رویان بی تقیه و پرهیز است موجب یادآوری اعتقاد مؤمنان اثنی عشری و سبب
یادآوری خاکسار نشین مجلس آن قوم یعنی سیری نور الله بن شریف الحسینی المرعشی الشوشتری بدعای مغفرت گستری گردد و من الله التوفیق
والامداد و بیده ازمّة الهدایة والارشاد — در تحقیق تعریف معنی شیعه و شیعهٔ امامیهٔ اثنا عشریه و چون تقسیم بمنزلهٔ تعریف است
مناسب نمود که ذکر تقسیمی که ضابط اصول مذاهب اهل اسلام تواند بود و قبل از شروع در تقسیم لازم دیدم تقدیم مقدمهٔ نافعه
در معرفت کیفیت انشعاب بنی آدم بمذاهب مختلفه و حاصل آن مقدمه بر وجهی قریب بانچه محمد شهرستانی در کتاب ملل و نحل آورده
آنست که چون عالم معرکهٔ طوائف امم و محل اجتماع اصناف بنی آدم است و مکان تحاسد و تنازع ایشان در هر چیز و کم است و نظر بهر یک
بحکم آنکه حبّ الشیء یعمی و یصم بر اقتضاء مشتهای طبع خود مقصور و نفوس ایشان بهوا و هوس و حب جاه و ریاست مجبول و مفطور لاجرم همه
ترویج مطلوب خود و احداث شبهات نمایند و سبب آن در ورطهٔ استبداد و استکبار رانید و اول شبهه که در عالم پیدا شد شبههٔ ابلیس بود
و منشأ حسد و آن استبداد او بود برای خود در مقابله نص الهی و استکبار در طینت او و عناد که آفرینش خود که آتش است از ماده آفرینش آدم که گل بود
حیث قال انا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین و از آن استکبار و استبداد او شعبهای شبهه منتشر شد و بعد
وی در سایر خلایق آن شبهات سرایت کرد تا آنکه بعد از غروب آفتاب نبوت هر نبی بعضی از آن شبهات در نفوس علمای آن پیغمبر
پدید آمده هر کدام از ایشان آنچه مناسب استعداد ایشان بود در آن ملل و نحل تمام داشتند فرا گرفتند و دلیل گفتن بر آن عاذر بر دو گونه بنا
نهادند عقلی و نقلی برساختند و از کلام پیغمبر خود آنچه موافق اعتقاد ایشان نبود تأویل کرده باعتقاد خود درست کردند و هر چه تأویل
نتوانستند کرد دست از آن باز داشتند و این اختلاف و افتراق بحکم حدیث مشهور در امت پیغمبر ما صلوات الله علیه زیاده گردید و عدد فرق
امت آنحضرت بهفتاد و سه فرقه رسید چه منتسبان ملت احمدی بیرون آفتاب رسالت بحجاب غیبت متواری و محتجب گشت و ظلمت
هوا اندکی مستور گشته [illegible] [illegible] انشراح قلوب ایشان از اعتدال روی بانحراف می‌نهاد و مخالفت و اختلاف ظاهر میشد و بحسب بعد
از عهد رسالت و احتجاب نور وحی و عصمت هر روز ظلمات حب جاه و خودنمایی و آرزوی امامت و فرمان روایی در دماغ علما و
عظما زیاده میگشت و در میان ایشان اختلاف پدید می‌آمد و از متقدم بمتاخر منتقل میشد و ظلمات آن قرناً بعد قرن متراکم میگشت تا بجد
جنگ و ضلال و خصومت و جدال بتکفیر و قتال انجامید و مذاهب بدع و ضلال از جبریه و قدریه و معتزله و اشعریه و ماتریدیه و حشویه ارباب
حدیث و غیرهم ظاهر گردید و تفصیل این شبهات که منشأ اشتباهات اهل بدع و ضلالات است با دفع آن در کتب اهل کتاب مذکور
و در مصنفات علمای ملت احمدی مسطور است و مخفی نماند که همچنانکه اول شبهه که در عالم پیدا شد شبههٔ ابلیس بود و منشأ آن استکبار
و استبداد او بود برای خود در مقابله نص الهی همچنین اول شبهه که در ملت محمدی علیه و آله اشرف التحیات بظهور رسید شبههٔ عمر بن الخطاب بود
او نیز در مقابله نص حضرت رسالت پناهی که ائتونی بدوات و قرطاس اکتب لکم کتاباً لن تضلوا بعدی یعنی بیارید پیش من دوات و کاغذ

بجهت استمالت قلوب ضعفاء العقول و جهلاء مبتنی بر نسبی خلفا و ظهر اتقیا بهانه ساخته پرده آزرم و حیا از میان برداشتند و امر خلافت
را که صورت رتبه نبوت و حق اهل البیت بالاصالت بود به جور در دست گرفتند و اکثر مردم نیز بواسطه طلب جاه و حب مال متابعت و
و مبایعت ایشان علم معادات اهل البیت در میدان معاندت و ممارات برافراشتند همچون باقی صحابه که چون خلافت بحضرت
امیر رسید جمهور ایشان از متابعت آنحضرت عدول ورزیدند و موافقت طلحه و زبیر و معاویه باغی را بر متابعت او اختیار
کردند تا آنکه در کتب سیر آورده که پنج نفر از قبیله قریش در حرب صفین با حضرت امیر همراه بودند و سیزده قبیله از ایشان
با کوچ خانه همراه معاویه بودند و نزد متأمل عاقل موافقت جمهور صحابه بر چنین باطلی در اواخر دلیل جواز موافقت ایشانست در مثل
آن در اوایل همچون محاربان حضرت امام حسین از اولاد صحابه و اعیان تابعین که ملک ناپایدار چند روزه دنیا را بر قتل جگر گوشه مصطفی
و نور دیده مرتضی و نسبی ذریه و اولاد سرور سینه زهرا علیهم افضل صلوات الملک الاعلی اختیار کردند با وجود آنکه نزد بعضی
از ایشان محقق بود که این نوع روسیاهی موجب عذاب ابد و عقاب سرمد خواهد گردید و شعری که از عمر بن سعد بن وقاص
درین باب منقولست بر همین معنی دلالت تمام دارد شعر فوالله ما ادری و انی لصادق افکر فی امری علی خطرین أأترک ملک الری
والری منیتی او اصبح ماثوما بقتل حسین و فی قتله النار التی لا طیبها ولکن لی فی الری قرة عینی و تولیتی للری ملک معجل و عاقل
باع الوجود بدین و ترجمه این کلمات این بیتهاست شعر گشت واقع من ازین شده مرد و کار که زین هر دو یکی کارم بخواهی دنیی
آن یکی تولیت و سلطنت ملک ری و آن دگر اثم و عقاب و خطر قتل حسین قتل آن موجب نار است و عراق قتال نبود لیک
ری هست مرا قرة عین آتش قتل حسین نسیه و ری دولت نقد هیچ عاقل ندهد دولت موجود بدین و چون از تقریر مقدمه
که منشأ انشعاب مذاهب انام و اختلاف آرای که در اسلام بود فارغ شدیم شروع در تقسیمی که ضابط اصول جمیع مذاهب
اسلامی خلاف تواند بود نموده میگوییم که جمعی که قایلند بمحسوس و معقول و حدود احکام عقلیه و جمیع شرایع انبیا و شریعت حضرت
رسالت پناه ختمی علیه و آله شرایف التحیات و معتقد ایشان آنست که شریعت آنحضرت ناسخ ادیان و شرایع انبیاست مسلمانان
خوانند و منشعب به دو گروه میشوند زیرا که اگر طریق ایشان در تحصیل معرفت مبدأ و معاد که کمال انسانی در آنست بلکه غرض از ایجاد نشأه
امکانی آنست طریق فکر و نظر است آن جماعت را متکلم گویند و اگر طریق ایشان شیوه ریاضت و تصفیه باطن است آن طایفه را صوفی
نامند و هر یک ازین دو طایفه در زمان ما منقسم میشوند بشیعه اثنا عشری و سنی اشعری و ماتریدی و تمامی متکلمین از معتزله و باقی
فرق شیعه و غیرهم قریب بسیصد سالست که منقرض شده اند و در زمان ما از ایشان اثری نیست اما شیعی کسی است که خلیفه بحق بعد از
حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله امیر المؤمنین علی بن ابیطالب را داند و سنی کسی است که ابوبکر را داند، امامیه شیعه اثنی عشریه از شیعه اند که به الله
تعالی جمیع ائمه قائل به دوازده اند به تفصیلی که مذکور خواهد شد و ایشان بر وجهی که از پیش گذشت گویند که چون عالم متوطن لطف

بر نگاشته میشود و چندین سیل اشک از دیده می بارید که خاک و سنگریزه که نزد او بود از آن تر میگردید و نکته که مصیبت
بزرگ آن بود که نگذاشتند که رسول صلی الله علیه وآله وصیت نامه املا نماید و امت را از عوارض ضلالت و غوائل غوایت
مستخلص فرماید پس حقیقت از آن وقت الی یومنا هذا هر چند فساد و شبهای ضلالت و گمراهی که در میان امت محمدی
ظهور میشود حتی واقعه هائله کربلا سبب و علت آن او بوده که فاه بهذا الشقا و عدوانها و آنچه در تاویل آن عبارت رکیکه
از اتباع و اشیاع ایشان منقولست بعینه مانند شبهات ابلیس است که موجب اضلال عقول ضعیفه تواند بود وَیَهْدِی اللهُ لِنُورِهِ
مَنْ یَشَاءُ وَمَنْ لَمْ یَجْعَلِ اللهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ و علی هذا القیاس حال باقی اقوال و افعال خسران مآل اشباه و امثال
اوست و نسبت بال عدیم المثال رسول متعال پس اگر نزول بعضی از آیات قرآنی و کلمات شریفه فرقانی را ایشان خود منسوب
سازند یا بعضی احادیث در اثبات علو قدر و سمو فضل خود از لسان حقایق بیان حضرت رسالت پناهی اختراع نمایند
یا معانی بعضی آیات کریمه و احادیث شریفه را جهة فریب عامیان بطریق تاویل بجاهلان بر آنچه خود خواهند حمل کنند عاقل
منصف را جای تعجب نیست و آنچه که منسوب است و شده در است بر اخبار و آثار ائمه اطهار و تاویل و تفسیر که از نتایج خواطر
الهام پذیر ایشان صادر شده صورت معنی و جهت و برآورد روشن و ظاهر است و تاویلاتیکه محبان و اتباع این طایفه
و اقوال قبایحت مآل ایشان را خاصه نسبت باهل البیت علیهم السلام مینمایند و دلایل و حجج که بر مدعیات فاسده خود اقامت
میفرمایند بعینه مثل مادل علیل وزیر عظیم الوزر و تقصیر حجاج بن یوسف است علیه اللعنة حرکات ناصواب او را و حجت آوردن بر آن
که حجاج مشرف بر موت بود و میگریست چه وزیر چون از وی پرسید که سبب گریه میر کبیر چیست حجاج از سر تاسف تمام گفت بنابر انواع
ظلم و ستم که با طوایف امم خاصه با اهل بیت مطهر مکرم و ذریه خواجه هر دو عالم کرده‌ام وزیر بر سبیل تسلیه و خوش آمد با او گفت هر عملی که
امیر جلیل را در مدت عمر خود میشود بر حجتی و صحیح است که همه بحجت و دلیل بوده حجاج در جواب گفت اگر فردای قیامت نیز من امیر خواهم بود
و تو وزیر مطلق العنان خواهی بود آن حجتها و دلیلها رواج خواهند یافت و الا جایی که نزد عامل ظاهر میشود تن امیر و وزیر در بوته عذاب
الیم و عقاب مقیم باتش سوزان جحیم ابد الآباد خواهند گداخت وَسَیَعْلَمُ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَیَّ مُنْقَلَبٍ یَنْقَلِبُونَ و بالجمله متمسک
ایشان بآن اعتقادات فاسده و تاویلات کاسده بنابر آنست که چون اظهار شعار جاهلیت را که نصب العین خاطر ایشان میبود
موهم رواج استقلال خود و ریاست امت رسول متعال می‌پنداشتند لا جرم جهة حفظ ظاهر اسلام خود بهانه چند میساختند و بر
چند میپرداختند و بوسیله آن جاهلان قوم و غافلان ایشان را در چاه التباس و اشتباه می‌انداختند و الا بر هر عاقل منصف مآل
مشتبه نیست که آن حریفان عناد در ایام حیات حضرت رسالت همواره انتظار این فرصت داشتند تا آنکه بعد از آنحضرت علم مخالفت
بیت او برافراشتند و بنابر طمع جاه و غلبه هوا آنچه از او دیده و شنیده بودند نادیده و ناشنیده انگاشتند القصه خود از برق و باد

میگویند که بعد از ایشان بموجب حدیث ملک عضوض است وایضا ظاهر است که هیچ مسلمانی قائل بان نشده ومیشود که بوجود یزید

پلید خمار که حضرت امام حسین و اهل بیت و اصحاب او از صحابه و تابعین را شهید کرده وقتل اهالی مدینه طیبه نموده و او سبّ حضرت

امیر بر منابر فرموده وهمچنین ولید بن یزید زندیق هدف کننده مصحف مجید که دوازدهم خلفا از شیخ سیوطی است اسلام عزیز

وگرامی باشد واگر ترتیب را اعتبار نکنند و تتمه دوازده خلیفه را بانتخاب منعکس از بنی امیه و بنی العباس که ایشان را قریب بصلاح

دانند درست سازند تمامی دایره تشنیع را برخود وسیعتر خواهند ساخت و بنا بر ظهور فساد و قصور این وجوه تاویل علیل با فصیح شیخ

با آنکه از غلات اهل سنت است در بعضی از رسایل خود اشارت بان نموده و گفته که هذا ما قالوه ولکن لا مقنع فیه و دلیل بر آنکه

مراد از خلیفه قرشی در ان احادیث قرشی هاشمی است از اهل بیت رسول الله صلی الله علیه وآله وثم یا عم ملک من ولدی اثنا عشر خلیفه

ثم یخرج المهدی من ولدی یصلح الله امره فی لیلة واحدة شیخ ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود آورده که اخرج الملا فی سیره

حدیث فی کل خلف من امتی عدول من اهل بیتی ینفون عن هذا الدین تحریف الضالین وانتحال المبطلین و تاویل الجاهلین الا وان ائمتکم وفدکم

الی الله عز وجل فانظروا من توفدون و از این قبیل است حدیث مشهور که متفق اند بر صحت ان جمهور یعنی قول حضرت رسول الله صلعم

انی مخلف فیکم ما ان تمسکتم به لن تضلوا کتاب الله و عترتی اهل بیتی وانهما لن یفترقا حتی یردا علی الحوض زیرا که این حدیث مصرح است از آنکه

زمانه خالی نیست از یکی از عترت او که حافظ کتاب الله باشد و چنین کسی امامست و از جمله اخبار صحیحه و روایت صریحه که طایفه امامیه

اثنا عشریه در انحصار خلفا کرام در دوازده امام از ذریه حضرت سید الانام علیه و علیهم السلام روایت مینمایند که روایت نموده

سید اجل زین الملة والدین علی بن عبد الحمید الحسینی النجفی قدس الله سره العزیز در شرح مصباح المتهجد از شیخ اقدم اعلم معتمد الطایفه المحقه

بین الامم شیخ ابو عبد الله محمد رحمه الله که او رفع مینماید بامام همام بحر الحقایق جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام که آنحضرت فرموده

که حضرت رسول الله میفرماید حدثنی جبرئیل عن رب العزة جل جلاله انه قال من علم ان لا اله الا انا وحدی وان

محمدا عبدی ورسولی وان علی ابن ابیطالب خلیفتی وان الائمة من ولده حججی ادخلته الجنة برحمتی ونجیته من

النار بعفوی وابحت له جواری واوجبت له کرامتی واتممت علیه نعمتی وجعلته من خاصتی وخالصتی

ان نادانی لبیته وان دعانی اجبته وان سئلنی اعطیته وان سکت ابتدأته وان اساء رحمته و

ان فر منی دعوته وان رجع الی قبلته وان قرع بابی فتحته ومن لم یشهد ان لا اله الا انا وحدی او شهد

ولم یشهد ان محمدا عبدی ورسولی او شهد ولم یشهد ان علی بن ابیطالب خلیفتی او شهد ولم یشهد

ان الائمة من ولده حججی فقد جحد نعمتی وصغر عظمتی وکفر بآیاتی وکتبی ان قصدنی حجبته وان سألنی حرمته

وان نادانی لم اسمع نداءه وان دعانی لم استجب دعاءه وان رجانی خیبته وذلک جزاؤه منی وما

دم و محل تنازع و تحاسد اصناف بنی آدم است نشاید که خالی باشد از لطف وجود یکی از حجتهای خدای تعالی که بعد از انبیا اوصیا اند
و ائمهٔ هدی یا ظاهر مشهور یا غایب مستور تا حفظ کتاب خداوند تعالی و سنت رسول مجتبا محمد صلی الله علیه و آله الا و صیا او نمایند
و بندگان طرق رضیهٔ حسن معاش و معاد بر نهج حکم الهی که شریعت عبارت از آنست تعلیم فرمایند و از ظلم و مناهی و تعدی و هتک ای
[illegible]ز و اجرا اوامر و نواهی حضرت پادشاهی جل شانه و عظم برهانه باز دارند و صدق مقدم شرطیهٔ مذکوره نزد عقل سلیم بغایت
ظاهر است و ثبوت ملازمت میان مقدم و تالی و با آنکه در ظهور تالی مقدم است مولانا قطب الدین انصاری شیرازی در یکی
از مکاتیب خود اعتراف بآن نموده و گفته که چون باب نبوت مسدود شد و وحی از ارض منقطع شد زمین بخدای نالید
حق جل و عز وحی بزمین کرد که ساکن باش که من گزینی بر تو ندارم جماعتی بر تو بدارم که قلوب ایشان قلوب انبیا باشد لاجرم در خبر آمده
که زمین میگوید من شیء و علی شیء جنا تمشی علی ظهری حجة خدا از ارض منقطع نشود و همیشه نور آسمانی در زمین باشد که آنچه دابة الارض امتحان مومن و
کافر است و امتحان مقبل و مدبر باشد امیر المومنین علی ازینجا فرمود که انا دابة الارض انتهی کلامه و چون وجوب وجود حجتهای الهی در
هر زمان بدلالت عقل و اعتراف خصم ظاهر شد میگوییم که ایشان بعد از پیغمبر ما علیه و علیهم افضل صلوات الله الملک الاعلی منحصرند در دوازده
بر[هان] عقل و نقل که از آنجمله وجوب عصمت امامست تا متابعت او توانند نمود و اوامر و نواهی او محل اعتماد تواند بود و احتیاج بامام دیگر
که مستلزم تسلسل است چنانکه در وجوب انتهای سلسلهٔ ممکنات بواجب گفته اند لازم نیاید و غیر ایشان باتفاق مؤلف و مخالف
معصوم نیست و دلیل صریح بر انحصار مذکور قول حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله بروایت مسلم و حمیدی و غیرهما از اکابر محدثان اهل سنت
که ان هذا الامر لا ینقضی حتی یمضی لهم اثنا عشر خلیفة کلهم من قریش و در حدیث دیگر لا یزال هذا الامر قائما حتی تقوم الساعة و تکون فیهم
اثنا عشر خلیفة کلهم من قریش و در روایتی دیگر لا یزال الاسلام عزیزا الی اثنی عشر خلیفة کلهم من قریش الی غیر ذلک من احادیثهم و در این
احادیث تصریح است بر آنچه امامیه بر آن رفته اند که خلفا و ائمه بعد از حضرت پیغمبر صلوات الله علیه دوازده اند و آنکه امام دوازدهم
را عمری دراز باشد که باندازهٔ بقای زمان تکلیف امتداد یابد زیرا که ممکن نیست قیام دین تا قیام ساعت بی وجود
خلفای اثنی عشر الا بر تقدیر مذکور و حاصل استدلال آنست که احادیث مذکوره دلالت میکند بر امامت دوازده کس از قریش
و قائل بانحصار در دوازده نیست الا طایفهٔ امامیهٔ اثنی عشریه که حصر آن در دوازده امام معصوم قرشی از ذریهٔ حضرت پیغمبر
صلی الله علیه و آله مینمایند مگر چنانچه سابقا مذکور شد ممکن نیست حصر ائمه در غیر آن دوازده که ایشان میگویند و اخبار صحیحه و روایات
صریحه در این باب دارند و بر عاقل منصف پوشیده نیست که حمل احادیث مذکوره بر دوازده کس از شیوخ ثلثه و حضرت امیر
و امام حسن علیهما السلام و بعضی از بنی امیه بر ترتیب چنانکه در فصل الخطاب و تاریخ الخلفای شیخ جلال الدین سیوطی و غیر آن از کتب
اهل سنت مذکور است عدول از منهج سداد بلکه عین کفر و عناد است چه ایشان خود اطلاق اسم خلیفه بر غیر چهار یار نمیکنند و

پیوسته آورده‌اند که عمر او نود و چهار سال بود و در مدینه مشرفه وفات نمود موجب حدیث نبوی و اخبار مصطفوی بعد از
عمر مهلت یافت که بخدمت حضرت باقر علیه السلام رسید و امانت سلام سعادت انجام آنحضرت را باو رسانید القصه حضرت
رسالت صلی الله علیه و آله وسلم بعد از بیان اسم سامی حضرت باقر علیه السلام و بشارت ادراک سیر نفس بجابر میفرماید بعد از و جعفر بن
محمد الصادق بعد از و کاظم موسی بن جعفر بعد از و رضا علی بن موسی بعد از و تقی علی بن محمد بعد از و زکی حسن بن علی بعد از و پسر
او که بر خواهد خواست بحق مهدی امت من و نبیره خواهد ساخت خدای تعالی بسبب او زمین را از سویه و راستی همچنانکه پر شده
باشد از ظلم و عدوان این گروهند ای جابر دوستان خالص پاک من و والیان و مالکان امر من و مخصوص‌ترین نزدیکان و
خویشان من و آنکس که نافرمانی من کرده است و آنکس که انکار یکی از ایشان نموده انکار من نموده است بواسطه رحمت وجود
ایشان خدای تعالی آسمان را نگاه داشته که بر زمین نیفتد و فرود نیاید مگر باذن و اجازت آنحضرت و بسبب جلال کمال نفس
نفیس ایشان که محض لطف نامتناهی حضرت الهی اند باز داشته شده است زمین که بجنبش در نمی‌آید و اهل آنرا بوبال و نکال زلزال

گرفتار نمی‌سازد و الحمد لله الذی اکرمنا بولایتهم و منّ علینا باتباعهم و جعلنا من الموقنین بان الحق لهم و معهم

وفیهم و بهم فصلّ اللهم و سلّم علیهم و عجّل فرجهم و جعلنا من اعوانهم و انصارهم و احینا علی محبتهم

و امتنا علی مودتهم و احشرنا فی زمرتهم بحقهم و حرمتهم لدیک و حقک و حرمتک لدیهم آمین رب العالمین

و از جمله بینات این حدیث متواتر و مشهور است که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله اشارت بامام حسین نمود و فرمود که هذا ابنی

امام ابن امام اخو امام ابو الائمة تسعة تاسعهم قائمهم یعنی این فرزند من است و پسر امام و برادر امام و پدر نه امام
که نهم ایشان قائم ایشانست و مراد بقائم ایشان امام و پیشوای زمان ما محمد بن الحسن المهدی است خاتم الاوصیا صلی الله علیهم افضل الصلوات
و اشرفها الی یوم الجزاء و آنحضرت حی و قائم است بامر خداوند تعالی و بواسطه حکم و مصالح که قلیلی از آن بر مردم ظاهر است و باقی اسرار
آن در پرده خفا مستور و همچون دیگر مسائل تعبدیه از تصور متصوری دور است بغیبت و عزلت از جماعتی چند مخصوصه نه بر همه جماعت
مامور است و با وجود آن نمیگذارد که در ارکان شریعت و دین اصول ملت بهیچ وجه خللی واقع شود و در احکام آن یک سر مو
زللی دست دهد چنانکه بر همگی واضح است که در ابتدا مدت این غیبت با کثرت مخالفان ملت و قلت موالفان بهیچ وجه قصوری
در دین متین واقع نشده و فتوری بارکان مذهب حق اهل البیت راه نیافته و در هر عصری چنانکه مذکور خواهد شد مجتهدان
و فقهای عظیم الشان بوده‌اند و تجدید بنیان مذهب شریف ایشان نموده‌اند و اجماع که قول امام در آن حجت است در
اعصار و امصار بتکرار دوار منعقد شده و لهذا بعضی از ائمه کرام علیهم السلام فرموده‌اند که انتفاع مردم بآثار وجود فائض الجود
مهدی موعود در حال غیبت و اختفای او مانند انتفاع ایشانست بآفتاب در روز ابر نما جناب مولوی در مثنوی

اما بظلام للعبید فقام جابر بن عبد الله الانصاری فقال یا رسول الله من الائمة من ولد علی بن ابی طالب فقال الحسن والحسین سیدا شباب اهل الجنة ثم سید العابدین فی زمانه علی بن الحسین ثم الباقر محمد بن علی وستدرکه یا جابر فاذا ادرکته فاقرأه عنی السلام ثم جعفر بن محمد الصادق ثم الکاظم موسی بن جعفر ثم الرضا علی بن موسی ثم التقی محمد بن علی ثم النقی علی بن محمد ثم الزکی الحسن بن علی ثم ابنه القائم بالحق مهدی امتی یملأ الله به الارض قسطا وعدلا کما ملئت جورا وظلما هؤلاء یا جابر خلفائی واولیائی وعترتی من عصاهم فقد عصانی ومن انکر واحدا منهم فقد انکرنی بهم یمسک الله السماء ان تقع علی الارض الا باذنه وبهم یمنع الارض ان تمید باهلها

یعنی فرمود حضرت رسالت پناه علیه واله اشرف صلوات الله که بمن گفت جبرئیل علیه السلام از رب العزة جل جلاله که بدرستی که فرمود بحضرت که هرکس دانست که هیچ خدای جز من نیست تنها ومحمد بنده یا خلاص من و رسول من است وعلی بن ابیطالب خلیفه منست واما ماینکه فرزندان او ند حجتهای منند داخل کردانم او را در بهشت ورستکاری دهم او را از آتش ونزع العفو وآمرزش خود مباح کردانم بر وهمسایکی خود و واجب ولازم سازم بجهة او کرامت وفضل خود وتمام کردانم بر و نعمت وبخشش خود دیکر دانم او را از بندکان خاص خالص خود واکر آواز دهد مرا کویم لبیک واکر بخواند ودعا کند مرا جواب کویم واجابت کنم دعای او را واکر چیزی خواهد از من با و دهم واکر خاموش شود وهیچ نکوید من ابتدا کنم با ولطف وعطای بی انتهای خود واکر بدی کند بمقابل رحمت کنم . و واکر بکریزد از من بخوانم او را واکر بازکرد من قبول کنم او را واکر در رحمت مرا بدست طلب بکوبد بر و بازکنم وهرکسی که کواهی ندادکه خدای جز من نیست تنها یا کواهی داد وکواهی نداد بنبوت محمد صلوات الله علیه واله یا کواهی داد وکواهی ندادکه علی بن ابیطالب خلیفه منست یا کواهی داد وکواهی ندادکه امامان از فرزندان وحجتهای منند پس بدرستی که انکار کرده است نعمت مرا وخورد شمرده است عظمت وجلال مرا وکافر شده است بآیات من وکتابهای من اکر قصد کند بر او مرا او را محجوب وممنوع از لطف خود خواهم ساخت واکر خواهشی نماید او را محروم خواهم کرد واکر آواز دهد مرا نخواهم شنید آواز او را واکر دعا نماید مستجاب نخواهم نمود دعای او را واکر بمن امیدی داشته باشد او را ناامید خواهم ساخت واینچه دانستی جزای او است از من ومن ظلم وستم کننده نیستم بر بندکان یعنی اینچه بایشان میرسد جزای عقاید واعمال ویاداش اقوال وافعال ایشانست پس برخاست جابر بن عبد الله الانصاری وکفت یا رسول الله بیان فرمای که کیستند ائمه که فرزندان علی بن ابیطالب اند آنحضرت فرمود حسن وحسین سید ومهتر وبزرک وبهتر جوانان اهل بهشت بعد از ان سید عباد کنندکان زمان خود علی ابن الحسین بعد از و باقر محمد بن علی وبعد ازین او را خواهی دریافت تو یا جابر پس تو ای جابر سلام من با و برسان مرویست از حضرت صادق علیه السلام که آخر آن کسی که از اصحاب رسول صلی الله علیه واله مانده بود جابر بود واز همه بریده وبا اهل البیت

صلوات الرحمن و همچنین جمعی بسیار از معمرین که در کتب ما و ایشان مسطورست و در روایات ما و ایشان مذکور و هرچه در باب
این استبعاد طایفه مخالف انجا میگویند جواب ماست اینجا و ایضا اتفاق است بر آنکه حضرت پیغمبر گفت یکون فی امتی کل ما کان
فی الامم السالفه حذو النعل بالنعل و القذة بالقذة و بر تقدیر آنکه اگر اعمار این امت دراز نباشد چون موجب این حدیث مذکور جریان
سنت الهی تحقیق بعضی از عمرهای دراز درین امت واجب باشد مناسبت که حصول آن در اشهر و اشرف اصناف آدمی باشد و هیچ
صنفی مشهورتر و شریفتر از صنف صاحب الزمان نیست پس تواند که سنت عمر دراز در وی جاری باشد و از جمله آنچه سورت استبعاد
ایشان را بشکسته میکرده است که بسیاری از اهل سنت بران رفته اند که دجال موعود پسر صاید یهودیست که در زمان حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه و آله در مدینه متولد شده و بخدمت آنحضرت رسیده و او الآن در بعضی از جزایر موجودست
و منتظر وقت است و مخفی نماند که هرگاه تواند بود که درین میانه باطلی باشد که انتظار وقت میکشیده باشد می تواند بود دیگر که
در مقابل او حقی باشد که منتظر وقت باشد و بالجمله استبعادات از امور ممکنه خلاف عادات منظور عقلا نیست و چون امری در حیطه
امکان باشد و دلیل عقلی و نقلی بر وجوب وقوع آن دال واجبست نزد سایر عقلا تصدیق بوقوع آن بهمه حال والله اعلم بحقایق الاحوال
و اما علت حصر در دوازده امام آنست که امامت منتقل نمیشود الا بعد از موت امام سابق چنانچه حضرت امیرالمومنین بآن اشارت
کرده و فرموده الا ان مثل آل محمد کمثل نجوم السماء کلما خوی نجم طلع نجم فکانکم قد تکاملت فیکم من الله الصنایع واراکم ما کنتم تاملون
پس ممکن نشد تجاوز امامت از امام دوازدهم الا بعد از موت او و چون خدای تعالی آن امام را عمری طویل کرامت فرموده
باقیست تا ساعت خواهد بود لاجرم ائمه کرام از آن عدد دوازده تجاوز نخواهند نمود و تحقیق آنست که وجه حکمت درین حصر نیز موکول بعلم
خداوند حکیم است چنانچه در وجه غیبت امام دوازدهم نیز گفته اند و علم ما باین دو امر مقوله علم است بمراد خدای تعالی در متشابهات
قرآن که علم اجمالی داریم که آنرا وجوه صحیحه هست و اگرچه بتفصیل آنرا ندانیم و بنابرین اگر درین دو مطلب بعضی از وجوه مذکور شود از روی
تبرع است نه بر سبیل وجوب و از جمله وجوه آنکه اصحاب شریعت از زمان آدم صفی که فتح شرایع و احکام و ادیان بوده تا زمان
پیغمبر ما که خاتم رسل است صلوات الله علیهم شش پیغمبر بوده اند که سنت الهی بران جاری بوده که هریک از ایشان را دوازده وصی بوده
که حفظ شریعت کرده آدم و نوح و ابرهیم و موسی و عیسی و داود اند و وجه مذکور جاری شده باشد باید که طرداللباب عدد
اوصیای این انبیا صاحب شریعت که آدم پیغمبر ما که خاتم رسل و شریعتها و ناسخ شریعت کل است بران وجه باشد و تا چنین
تغییر و تبدیل ظاهر و آثار آنجا اشد سنة الله قد خلت من قبل و لن تجد لسنة الله تبدیلا الآیة و تفصیل اسامی اوصیای
دوازده گانه هریک از انبیاء سبعه را که بمنزله نجوم سبعه اند دوازده برج ولایت باشد که امور ایشان بران دوران یابد
والحق این وجهیست شریف و نکته ایست لطیف و بر همین است اتفاق اکثر مشایخ کرام صوفیه مثل شیخ اعظم محیی الدین اعرابی قدس الله سره چه

معنی استتار بغیبت و خفای آن امام بشر و آفتاب بدانست اثر نموده و گفته تشبیهش در بشر و پوشش از آفتاب فهم
کن والله اعلم بالصواب. از جمله حکم و مصالح غیبت آنحضرت یکی آنست که مومنان موقن از ظهر منافقان و کافران و مخالفان
معاینه مبتلا نشوند چنانچه در بعضی احیان معاینه و مشاهده میرود و چون آنحضرت بشمشیر ظهور خواهند کرد آنجماعت را که پیش از آن
ایمان نیاورده‌اند بموجب آیه کریمه یَوْمَ یَأْتِی بَعْضُ آیَاتِ رَبِّكَ لَا یَنْفَعُ نَفْسًا إِیمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ نفعی
نخواهد رسید و آن نوع مومنان که هر یک از ایشان انواع درجات عالیه نزد خدای تعالی خواهند داشت مبتلا نخواهند شد
و هر چند نفع وجود آنحضرت در حالت غیبت اندک باشد کم نخواهد بود از نفع حضور قرشی فقیر حال عاطل فاقد التصرف عادم الشوکه
غیر نافذ الحکم که شارح مقاصد بیعت او را موجب خروج از عهده واجب و وسیله تفصی از مضمون حدیث مشهور من مات
میتة جاهلیة پنداشته و گفته اذا لم یوجد امام علی شرائطه و بایع طائفة من اهل الحل والعقد قرشیا فیه بعض الشرائط من غیر نفاذ الاحکام
وطاعة من العامة لاوامره و شوکة بها یتصرف فی مصالح العباد و یقتدر علی العزل والنصب لمن اراد هل یکون ذلک اتیانا
بالواجب انتهی کلامه پس قدحی نمیرساند در مطلب ما آنکه بعضی از ائمه اثنی عشر علیهم السلام بحسب ظاهر ممنوع شده باشند از خلافت
و منصب امامت که خدای تعالی بجهت ایشان اختیار آن فرموده بود و دیگری غصب آن نموده چنانکه قدح نمیرساند در نبوت
انبیا علیهم السلام تکذیب کسانیکه ایشان را تکذیب نموده‌اند و در نبوت ایشان شک واقع نشد بسبب انحراف جمعی که از ایشان
منحرف بودند و از خلاف معاندان و عداوت منافقان غبار نقصان باذیال فضل و شرف ایشان نرسیده و قد قال
امیر المومنین ع و علی المومن من غضاضة فی ان یکون مظلوما ما لم یکن شاکا فی دینه و لا مرتابا بیقینه و قال عمار بن یاسر رحمه الله
یوم صفین والله لو غزانا و [illegible] در سایر اطراف و اکناف دنیا چنانکه باید جاری نشود اثم و گناه آن در گردن متمردان
و مانعان ظهور است بواسطه مخالفت و عدم نصرت که یکی از اسباب ظاهره غیبت است و اکثر انبیا و اوصیا را صلوات الله علیهم
اینحال واقع شده و این غیبت دست داده و حضرت رب العزة جل شانه مقدار امتداد مدت این غیبت بحسب مقتضای
حکمت در هر زمان مقدر فرموده و ابتلا و امتحان بندگان خود بآن نموده که مدتها از میان قوم خود غایب بوده‌اند
و اوامر و نواهی ایشان بحسب ظاهر بر آنجماعت جاری نشده و استبعاد طول حیات آنحضرت در امتداد این مدت ناشی
از غایت معاندتست که دیده بصیرت ارباب مخالفت را بغشاوه عصبیه و حمیت جاهلیت پوشیده والا کافه مخالفان
بامتداد حیات بشری در اکثر از مدت این غیبت پیش از آن و بعد از آن قائلند مثل مدت حیات حضرت نوح نبی و مدت حیات
خضر علیه السلام که از زمان حضرت موسی است تا این زمان که از سال هجرت پیغمبر ما صلی الله علیه و آله نهصد و نود گذشته است زیاده
از دو هزار سال است و همگی معترفند بوجود آن در مدت غیبت او که اطول است از مدت غیبت حضرت صاحب الزمان علیه افضل

ایشان رسیده پس حضرت پیغمبر بمنزله مرکز دایره باشد و نسبت بدو سلسله متقابله قرشیه و امامت هریک از آن دو سلسله مانند
دو خط اند که از مرکز بمحیط منتهی شده باشد و منتهای یک خط مالک بن نضر است و منتهای خط دیگر آخر ائمه و اولیای آنحضرت و هرگاه
اجزای خط متصاعد از مرکز محمدی تا مالک دوازده باشد برین وجه که محمد بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن
کلاب بن مرة بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالک پس باید که اجزای خط متنازل از آن مرکز شریف نیز دوازده باشد
و بامام دوازدهم که محمد بن الحسن صاحب الزمان علیه السلام منتهی شود زیرا که محالست که دو خط خارج از مرکز بمحیط متفاوت باشند
و بالجمله همچنانکه پیغمبر صلوات الله علیه و آله منبع شرفیست که شرافت قریش از آن متصاعد میگردد همچنین معدن شرفیست که شرف امامت
از آن متنازل میگردد پس باید که ائمه نیز دوازده باشند زیرا که ایشانند خط نازل و خط نازل باید که مطابق خط صاعد باشد چنانکه
گذشت و بعضی از متاخرین فرموده اند که اکثر اشیاء عظیمه در آفاق و انفس مشتمل برین عدد واقع شده و همچنین اکثر اسماء الله الحسنی پس
باید که مناسب آنست که عدد ائمه هدی که از نفایس و دائع خدا بلکه از جمله اسماء حسنی او بند نیز چنین باشد و تفصیل این مرام آنکه لا اله الا الله
دوازده حرفست و همچنین الرحمن الرحیم و همچنین الحمید المجید و همچنین الرؤف الرحیم و همچنین الحنان المنان و همچنین الخالق الباری و همچنین الواحد
القهار و همچنین الظاهر الباطن و همچنین التواب الوهاب و همچنین الفتاح الرزاق و همچنین المحسن المجمل و همچنین المنعم المفضل و همچنین الباعث الوارث
و همچنین دیان یوم الدین و برین وجه است آدم خلیفة الله و نوح خالصة الله و ابرهیم خلیل الله و موسی کلیم الله و عیسی روح الله و محمد
رسول الله و محمد حبیب الله و البشیر النذیر و همچنین امیر المؤمنین علی بن ابیطالب و همچنین العروة الوثقی و همچنین فاطمة بنت محمد و همچنین
الحسن المجتبی و همچنین الحسین و الحسن و همچنین علی بن الحسین و همچنین الامام الباقر و همچنین الامام الصادق و همچنین الامام الکاظم و همچنین علی بن الکاظم
و همچنین محمد بن الرضا و همچنین علی بن الجواد و همچنین الحسن العسکری و همچنین القائم المهدی و همچنین محبهم فی الجنة و همچنین عدوهم فی النار و از بدایع اتفاقات
آنکه چون پیغمبر خاتم الانبیا دیگر رسالت نیست بلکه وصایت و امامت است حروف لا نبی بعد احمد دوازده است و امثله این
باب بسیار است و کذلک یضرب الله الامثال و له المثل الاعلی و بر طالبان طریق تحقیق و شاربان رحیق توفیق مخفی نخواهد بود که اگر
امروز عطش جام انعام ساقی زسواقی نهار فیض حضرت باقی آبهای عذب صافی جداول زلال لبریز و افق چمن این فاتحه پر فتوح جاری
و مفتوح گردانیده و لب تشنگان بوادی حیرت و ضلالت رسانیده اما مقلدان تعصب کیش و برهمنان صنمی قریش با وجود آنکه از
تشنگی بیقرارند و آب تحقیق در جگر ندارند معلوم نیست که لب بر آن نهند و هوای تابان خود را در آن غوطه دهند و نعم ما قیل
برمیگردد مخالف دین و ایمان بابت این تاز بهشت درکار برهمن باتست [illegible] در ذکر بعضی از اماکن لطیفه و مواطن
شریفه که آنرا بائمه طاهرین و شیعه باخلاص ایشان اختصاص خاص حاصل است اگرچه بحسب حقیقت تمام عالم بطفیل ایشان مخلوق شده
و جمیع ارض در تحت خلافه حقیه ایشان واقعست بلکه در صداق حضرت فاطمه علیها السلام داخل چنانکه در احوال باغ فدک مذکور خواهد شد

فتوحات فرموده که من الفلک الثامن و التاسع قصر له اثنی عشر برجا علی مثال النبی و الائمة الاثنی عشر و شیخ نورالدین آذری اسفراینی را
نظمی آورده مشعر باین — چنانکه هست فلک را دوازده تمثال که آفتاب بر آن دور میکند مه و سال بر آسمان ولایت
دوازده برجند خوانف تب نبوت همه بر اوج کمال قضا چو آینه نور احمدی میریخت بر تجلیت زاینه او دوازده تمثال مثل دوازده امام
دوازده کوکب با آفتاب نبوت موده استقبال ستارگان سپهر ولایت مشرفند که نیند نقصان احتراق و وبال ز آفتاب
نبوت صد و این خمس مثل صورت تفصیل آمد از اجمال و شیخ کامل سعدالدین حموی قدس سره العزیز در بعضی از تصانیف خود ذکر کرده
اسم ولی صادق نمی آید الا بر ائمه اثنا عشر زیرا که غیر ایشان ولی و امام نیستند بلکه ابدال و اوتادند و این مضمون را تلمذ او عزالدین
نسفی در اکثر رسایل خود ازو نقل نموده و اگر تتبع کتب صوفیه کنند بیش ازین تصریحات خواهند یافت و بعضی از اذکیا الخصائص و سیاری
در عدد مذکور تحقیق وجه مناسب بیان نموده اول آنکه اسلام مبنی است بر اصل شهادتین شهادت وحدانیت و شهادت رسالت و هر یک
ازین دو اصل مرکب از دوازده حرف است و امام حافظان دو اصل است پس مناسب آنست که عدد کسانیکه حافظان دو اصل
باشند دوازده باشند همچو عدد دو اصلین و هذا آل الحضرت که ائمه اثنی عشرند در صلوات با او شریکند بخلاف آل و اولاد دیگر پیغمبران
که چون دین ایشان در معرض نسخ و زوال بود حفظ آن بر آل ایشان واجب نبود تا در این معنی با پیغمبر خود شریک باشند و صلوات
بر ایشان واجب یا مستحب شود دویم میگوییم که هر یک از کلمات لا اله الا الله محمد رسول الله دوازده حرف است و درین اشارتیست خفی
با آنکه ذکر ایشان علیهم السلام در تحقق تمامت در تکمیل ایمان و اسلام دوم آنکه عدد نقبای بنی اسرائیل بنص کتاب دوازده است پس سزاوار است که
عدد جمعیکه امامت و نقابت امت محمدی نمایند دوازده باشند و همچنین در لیلة العقبه که بیعت بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نموده اند دوازده
نقیب بوده اند سیم آنکه اسباط و انبیا در بنی اسرائیل دوازده بوده اند پس مناسب آنست که ائمه هدی که انبیا و اسباط پیغمبر ما اند
صلی الله علیه و آله دوازده باشند چهارم آنکه نور ولایت راه مینماید دلها را بسوی حق همچنانکه نور آفتاب و ماه راه مینماید خلایق را
مسالک و مضایق و محال نوریه هادی ابصار است دوازده برج است پس مناسب آنست که محال نوریه هادی بصایر است
چنین باشد و از اینجا نکته شریفه مفهوم میشود و آن اینست که قرار یافت و هم از احادیث و در احادیث وارد شده که حامل ارض حوت است
و حوت آخر بروج پس معنی حدیث آن باشد که حامل ارض آخر بروج امامت است که حامل اثقال مصالح ادیان اهل الارض است
تا قیام ساعت و او مهدی است علیه السلام پنجم بر تمهید دو مقدمه است یکی آنکه حضرت پیغمبر صلوات الله علیه فرموده است که الائمة من قریش
و حاصل آن اینست که ائمه و اولیای آنحضرت از قریش اند و از غیر قریش نیستند و دیگری آنکه محققان علمای نسب برانند که هر که از
اولاد نضر بن کنانه باشد او قریشی است پس اول کسیکه او صفت قریشی ثابت شده و بالا تر ازو تجاوز ننماید مالک بن نضر است
که شرف نسب قریشیه باو رسیده و از وی بحضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله منحدر گردیده ملکیه اگرچه فی الحقیقه شرف قریش از آنحضرت

کرده از ابی عبدالله که گفت قال رسول الله اذا کان یوم القیمة یقعد علی بن ابیطالب علی الفردوس و هو جبل قد علا علی الجنة و فوقه عرش
رب العالمین و من سفحه تنفجر انهار الجنة و تتفرق فی الجنة و هو جالس علی کرسی من نور تجری من بین یدیه التسنیم لا یجوز احد الصراط الا و معه
برات بولایته و ولایة اهل بیته یشرف علی الجنة فیدخل محبیه الجنة و مبغضیه النار و ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود نظیر این
حدیث را از ابن سمان باسناد او از ابوبکر بن ابی قحافه از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل نموده که قال سمعت رسول الله لا یجوز احد
الصراط الا من کتب له علی الجواز و از نفایس لذات جنت و شرایف عطایای واهب بی منت که آن سید بشر و شافع محشر عطا نموده حوض
کوثر است که حضرت امیر از آن ساقی و سیراب شدن از آن بهشت ابدالاباد باقی خواهد بود و دوستان خاندان را از آن نصیب بی اندازه و دشمنان
ایشان را هر دم حسرتی تازه است و آنحضرت در رجزی که در ایام حرب صفین گفته اشعار بدان نموده فرموده اند انا علی صاحب
الصمصامه و صاحب الحوض لدی القیامه اخو نبی الله ذی العلامه قد قال اذ عممنی العمامه انت اخی و معدن الکرامه و من له من بعدی
الامامه و حضرت امام محمد باقر علیه السلام فرموده نحن علی الحوض رواده نذود و نسعد وراده و ما فاز من فاز الا بنا و ما خاب
من حبنا زاده و من سرنا نال منا السرور و من ساءنا ساء میلاده و من کان غاصبنا حقنا فیوم القیمة میعاده یعنی مایم بر حوض کوثر آب دهندگان
مر ایشان دشمنان را از حوض و دوستان را یاری میفرماییم بر حوض در آب دادن و رستگار نشد هیچکس که رستگار شد مگر بوسیله ما و نومید
نگشت از جنت هر که را دوستی ما است توشه او و هر که شادمان ساخت ما را بیابد از ما شادمانی و هر که غمگین گردانید ما را یا آنکه بر ما
جفا کرد از بدی و ناپاکی میلاد او است و هر که غصب کرد حق ما را پس روز قیامت وعده گاه او که جزای آن ببیند و
ظاهر از اذکار اینکه حضرت امیر ساقی آن حوض است کسی از مخالفان خوض نموده و شافعی در شعر خود بدان اشعار فرموده و گفته
رب هب لی من المعیشة سؤلی و اعف عنی بحق آل رسولی و اسقنی شربة بکف علی سید الاولیاء زوج بتولی و علامه دوانی
که بظاهر شافعی مذهب بود در رباعیات مشهوره خود گفته روز حشر طلب آب که هرکس ز کوثر گرفت می وحدت درکش
لا تظماء اصلا ابدا شاربها زمزیست درین می ار توانی درکش و از لطایف متعلقه درین مقام آنست که محمود صبغ نیشابوری که
یکی از اذکیاء شیعه است در ایامیکه بزیارت حج رفته بود در روزی شریف مکه او را با جمعی از مردم ما اهل یعنی اهل ماوراءالنهر در باغی
بضیافت طلبیده بر کنار حوض نشانده بود در آن اثنا یکی از اهل ماوراءالنهر با اصحاب خود گفت که حوض کوثر نیز مانند این حوض
که بر کنار آن نشسته‌ایم مربع است و روز قیامت چهار یار بر چهار کنار آن خواهند ایستاد و ما را آب خواهند داد محمود چون
این سخن شنید بیقرار گردیده از جای برخاست و گفت نامعقول مگویید که حوض کوثر مدور است و ساقی آن حضرت امیرالمومنین
حیدر و شما را یک قطره نخواهد داد و مستقیم به سقر خواهد فرستاد و در کتاب روضه از جامع کافی تفصیل اقسام جنات و اشتمال
او بر انواع لذات و اختصاص او بمومنین و مومنات مذکور است اگر خواهند بآن رجوع نمایند * قال الله تعالی و علی

بدانکه شیخ اجل ابوالفتوح خزاعی رازی در تفسیر خود از حسن بصری نقل نموده که مراد از عرش و کرسی در قرآن مجید بهشت
و روایت رئیس المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی در کتاب جامع کافی بر این معنی دلالت وافی دارد و مراد بآن فلک هشتم است
که آنرا فلک ثوابت میگویند چنانکه از روایت اصبغ بن نباته که یکی از خواص شیعه حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام است مستفاد میشود و آن اینست
که اصبغ گفت که از آنحضرت شنیدم که فرمودند السموات والارض وما فیهما کلهن مخلوق فی جوف الکرسی یعنی آسمانها و زمین و آنچه در
ایشانست همه در میان کرسی است و مضمون این کلام موافق است بمقاله حکمای اعلام و مختار قاضی بیضاوی و امثال اوست از
علمای اسلام و آنچه در بعضی از اخبار واقع است که ما السموات والارض عند الکرسی الا کحلقة فی فلاة نیز دلیل است بآن و آیه وافی
هدایت و بعضی از علمای تفسیر بر آنند که مراد از کرسی در قرآن مجید علم واجب الوجود است و بعضی برآنند که مراد از آن قدرت
اوست والله تعالی اعلم بحقیقة الحال و چون تعریف عرش را بر کرسی مقدم میگوییم که عرش عظیم را اختصاص خاص بسرور اهل اخلاص
حاصلست چه در باب ثالث از کتاب شفا قاضی عیاض مالکی مذکور است که روی ابن قانع القاضی عن ابی الحمراء قال قال رسول الله
لما اسری بی الی السماء اذا علی العرش مکتوب لا اله الا الله محمد رسول الله ایدته بعلی الحدیث و در مناقب ابن مردویه از ابوسعید خدری
روایت نموده که قال اقبلت ذات یوم قاصدا الی النبی صلی الله علیه و آله فقال لی یا ابا سعید فقلت لبیک یا رسول الله قال ان لله
عمودا تحت العرش یضیء لاهل الجنة کما تضیء الشمس لاهل الدنیا لا یناله الا علی و محبوه و در بعضی روایات وارد است که بر پیشگاه عرش
نوشته شده که لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله و ناظر باین معنی بیتی که مؤلف در بعضی از قصاید خود در مدح حضرت امیرالمؤمنین نظم
نموده [illegible] کرده بر سر لوح لوح وجود خویش نقش عرش اعظم نام تو با اعظم الله بهم نام و بعضی از غلات اهل سنت که نصرت مذهب
باطل خویش بکذب بر خدا و رسول میدانند خواسته اند که خلفاء ثلثه ایشان از مثل فضیلت مذکوره خالی نباشند لاجرم از حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله روایت نموده اند که قال رأیت علی ساق العرش لا اله الا الله محمد رسول الله ابوبکر الصدیق و عمر الفاروق و
عثمان ذوالنورین المحدث و بر صاحب عقل سلیم و فهم مستقیم مخفی نخواهد بود که این روایت از جمله تسویلات شیطان و محض افترا
و بهتانست و چه گنجایش دارد که خدای تعالی جل اسمه اسم سامی خود و نام نامی رسول مطهر را بر عرش مجید نویسد با ایشان نام کسانرا
نویسد که سالها در عبادت اصنام و کفر ملک علام عمر گذرانیده باشند **بهشت عنبر سرشتست** جهان گاندر دار
دن که بابلی پادشاه جهان گاندر و سرجان که بابل شد و مان بابلی وجه تسمیه او بدار السلام سلامت اهل اوست از آفات و دیگر
وجوه نیز گفته اند صاحب کشف الغمه از کتاب عز الدین عبدالرزاق بن رزق الله بن ابی بکر محدث حنبلی رسعنی الاصل موصلی المنشأ نقل نموده
که قال ابن عباس قال رسول الله لما اسری بی الی السماء رأیت علی باب الجنة مکتوبا لا اله الا الله محمد رسول الله علی حبیب الله الحسن والحسین صفوة الله
فاطمة امة الله علی محبیهم رحمة الله و علی باغضیهم لعنة الله و از کتاب مناقب ابوالمؤید خوارزمی نقل نموده که گفت حسن بصری روایت

فضّل علينا غيرنا فانّهم عن الصراط لناكبون الحديث و مؤيد اين روايت حديث عمر بن شبيه و ديگر راويان از صحابه كرام در آنكه
حضرت امير المؤمنين قسمت كننده جنت و نار است و عمر ابن شبيه روايت كند كه رسول عليه السلام امير المؤمنين را گفت يا علی كانّی انظر
بك يوم القيمة و بيدك عصا عوسج تسوق قوما الی الجنة و آخرين الی النار گفت پنداريكه در تو مينگرم كه فردای قيمة عصای از چوب عوسج بدست
گرفته باشی و گروهی را به بهشت ميرانی و گروهی را بدوزخ و با دوزخ مقاسمه ميكنی كه هذا لی و هذا لك خذيه فانه من اعدای و ذريه
فانه من اوليای او را دار كه از دشمنانست و اين را از دست بگذار كه از دوستانست انكه گفت و الله كه آتش علی را مطيع تر باشد
از آنكه بنده سيد خود را و شاعری گويد شعر علی حبه جنه قسيم النار و الجنه وصی المصطفی حقا امام الانس و الجنه و در خبر است كه حارث همدانی
امير المؤمنين علی را گفت يا امير المؤمنين من از دو حالت ميترسم يكی از وقت نزع و يكی از صراط و سر دو راه امير المؤمنين او را گفت مترس
كه دوستان من انجا ايمن باشند و هر كس از دوستان و دشمنان مرا انجا بينند و من ايشانرا ببينم و بشناسم و ايشان مرا بشناسند
الحق اين معنی را گفت شعر يا حار همدان من يمت يرنی من مؤمن او منافق قبلا يعرفنی طرفه و اعرفه بنعته و اسمه و ما فعلا و انت عند الصراط
معترضی فلا تخف عثرة و لا زللا اقول للنار حين توقف للعرض ذريه لا تقربی الرجلا ذريه لا تقربيه ان له حبلا بحبل الوصی متصلا
اسقيك من بارد علی ظما تخاله فی الحلاوة العسلا هذا لنا خالص لشيعتنا اعطانی الله فيهم الاملا و از جمله حكايات دايره و آثار ثابته
كه مناسبت تمام باين مقام دارد آنست كه ابو الصلت هروی گفته كه روزی حضرت امام همام مهبط وحی و الهام علی بن موسی الرضا
عليه السلام بمجلس مامون رفت و او را با جمعی از مخالفان مباحثه افتاد و آخر سؤال ايشان اين بود كه از حضرت رسالت پناه صلی الله عليه و آله
مرويست كه فرموده اند يا علی انت قسيم الجنة و النار چگونه باشد قسمت بهشت و دوزخ حضرت امام فرمود كه قسمت چنان شد كه محبت و
موجب چنان باشد و عداوت او سبب دخول دوزخ پس انقسام اهل بهشت و دوزخ بر طبق انقسام ايشان در محبت و عداوت
اوست مامون و ساير اوليا و اعادی كه در مجلس حاضر بودند حسن تقرير آنحضرت را تحسين نمودند و زبان بثنای او گشودند و ابو الصلت
گويد كه چون از آن مجلس بيرون آمديم من گفتم يا ابن رسول الله امروز نيكو مسئله را تقرير فرمودی و دلهای مرده را
زنده ساختی حضرت امام گفت يا ابا الصلت انچه گفتم بر وفق اصول مذهب ايشان گفتم و اما مذهب ما اهل البيت چنانست كه فردای
قيامت حضرت امير المؤمنين در كنار صراط كه بر سر جهنم است بايستد و گويد يا نار خذی هذا فانه من اعدای و ذری ذلك فانه من احبائی
و از جمله فضايح اهل سنت و جماعت آنكه بعضی از علمای ايشان در كتابی كه از فضايح الروافض نام كرده اند گفته كه شيعه مفوضه اند
زيرا كه گويند كه خدای تعالی در روز قيامت بعضی از كارها بعلی بن ابيطالب مفوض نمايد و ازين سبب او را قسيم الجنة و النار گويند و
حال انكه خدای تعالی ميگويد يعذب من يشاء و يغفر لمن يشاء من آمرزم آنرا كه خواهم و من عذاب كنم آنرا كه خواهم رافضی گويد
علی چنين كند و چنان كند كه ابو بكر و عمر با اعوان ايشانرا بدوزخ فرستد و لشكر ايشانرا و كلاه گران [illegible] و جولاهان قم و سعيهان و مردمان را

الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم الآیه بدانکه اعراف جمع عُرف باشد و آن بلندی باشد از زمین چون پاره و مانند

آن و اینجا مخصوص است عرف اندک یعنی تاج خروس و بنابر مناسبت ماخوذ و ماخوذ منه میرزا قاسم گونابادی در شاهنامه گفته

همه برج و باره بسر تا بفرق چو تاج خروسان بخون گشته غرق و بعضی از مفسران گفته اند که اعراف باره باشد میان

بهشت و دوزخ چنانکه گفته فضرب بینهم بسور له باب و بعضی گفته اند برای آنش اعراف خوانند که مردمان مردم را شناسند

و بعضی گفته اند مراد با اعراف صراط است و اظهر اقوال مفسرین اهل سنت که در تفسیر قاضی بیضاوی مجملا و در تفسیر شیخ ابو الفتوح

رازی مفصلا ایراد یافته است که ثعلبی که صاحب حدیث در تفسیر خود آورده باسناد خود از جویبر بن سعید از ضحاک از عبد الله عباس

که گفت مراد با اعراف جایها باشد بلند از صراط و آن مردان که بر اعراف باشند حمزه عبد المطلب بود و عباس و علی بن ابی طالب

و جعفر طیار ذو الجناحین که دوستان خود را از دشمنان بشناسند بعلامتی و علامت آن باشد که دوستان ایشان سفید روی باشند

و دشمنان ایشان سیاه روی و ظاهر است که مراد بدشمنان سیاه روی اهل سنت جماعت خواهند بود که فی الحقیقه اهل سنت [illegible]

یعنی تمامی ایشان [illegible] یدعون الی النار [illegible] ان شد العذاب و معاوی سرکرده

ایشان شر الدواب است و چون ایشان را ریاست ظاهر تمام ایشان میدارد و بر مفارق ایشان سنگ لعنت میبارد اگر بعضی از ایشان

خود را ناصبیان [illegible] و تهمت محبت اهل البیت بر خود مینهند از قبیله یقولون بافواههم ما لیس فی قلوبهم

خواهند بود زیرا که صفحه سینه و جبه و فلتات لسان و جوارح و افعال ایشان بخلاف آن گواهی میدهند تا آنکه جمهور ایشان در روز

عاشورا سرمه شادی در چشم میکشند و برسم ایام عید مبارکباد و فتح یزید میگویند و اکثر ایشان مثل اهل ماوراء النهر و شام بغض حضرت

امیر المومنین علیه السلام در ظاهر میان و اسلام میدانند و مبغض او را در روایات احادیث صدوق و ثقه میخوانند و از احمد بن حنبل که امام

قوم ناصبی و نزد او داود ناصبیه خارجیه مشهور است که گفته اند الرجل لا یکون مومنا حتی یبغض علیا قلیلا و قاضی ابن خلکان که از اکابر

ایشانست در کتاب وفیات الاعیان در اثنای بیان حال علی بن جهم قرشی ناصبی صریح گفته که محبت علی ابن ابی طالب با سنن

جمع نمیشود و از اینجا ظاهر شد که اگرچه ظاهر متجاهرت بدین صورتست لکن باطن ایشان برآنکه و رتست و کفاهم بهذا فی الدنیا

عارا و فی الآخره نارا و خسارا و شیخ اجل محمد بن یعقوب کلینی رحمه الله رحمه الله در کتاب جامع کافی باسناد خود از حضرت امام جعفر صادق

علیه السلام روایت نموده که آنحضرت فرموده که ابن الکوا روزی نزد حضرت امیر المومنین آمد و گفت یا امیر المومنین و علی الا

عراف رجال یعرفون کلا بسیماهم فقال علیه السلام و نحن علی الاعراف نعرف انصارنا بسیماهم و نحن الاعراف الذی لا یعرف الله

عز و جل الا بسبیل معرفتنا و نحن الاعراف یعرفنا الله عز و جل یوم القیامه علی الصراط فلا یدخل الجنه الا من عرفنا و لا یدخل النار الا من انکرنا

ان الله تبارک و تعالی لو شاء لعرف العباد نفسه و لکن جعلنا ابوابه و صراطه و سبیله و الوجه الذی یؤتی منه فمن عدل عن ولایتنا او

در ین مقام که بنگه موسوم است و آنکه مردم قبل از آن درج خود دیده که بموضع بیت بود توجه مینمودند و دیگر خصایص و فضایل او
در کتاب معجم البلدان و غیر آن مذکور است و بالجمله بیت الله الحرام را نیز اختصاصی خاص با امام اهل اخلاص حاصل است زیرا که تولد
آنحضرت بموجب اشارهٔ غیبی و الهام لاریبی در اندرون آنخانه ملایک آشیانه بوده و پیش از و و بعد از و کسی در بیت الحرام
تولد ننموده و این فضیلتی است بی نهایه که حق سبحانه و تعالی آنحضرت را از غایت عنایت بآن مخصوص فرموده و اظهار کرامت
و اعلای لوای سیادت و امامت او بآن نموده و در کتاب بشارة المصطفی از یزید بن قعنب روایت نموده که گفت من و
عباس بن عبد المطلب و جمعی از بنی عبد الدار نزدیک خانه کعبه نشسته بودیم که ناگاه فاطمه بنت اسد مادر علی بن ابیطالب که نه ماه
بود که بعلی حامله بود و آثار زایدن بر وی ظاهر شده بوده بزیارت خانه معظمه آمد و دست بدعا برآورد که یا رب انی مؤمنة
بک و بما جاء من عندک من رسل و کتب و انی مصدقة بکلام جدی ابرهیم الخلیل و انه بنی البیت العتیق فبحق الذی بنی هذا البیت
و بالمولود الذی فی بطنی الا ما یسرت علی ولادتی یزید بن قعنب گوید که مقارن دعاء فاطمه دیدم که دیوار خانه شکافته شد
و او بخانه درآمد و از چشم ما غایب شد و دیوار بهم برآمد و هر چند خواستیم که جهة تحقیق حال قفل در را بگشاییم نگشود پس دانستیم که در آن
سریست از اسرار الهی و چون چهار روز بگذشت فاطمه بیرون آمد و علی بر دست او بود و میگفت انی فضلت علی من تقدمنی
من النساء لان آسیة بنت مزاحم عبدت الله سرا فی موضع لا یحب الله ان یعبد فیه الا اضطرارا و ان مریم بنت عمران هزت النخلة
الیابسة بیدها حتی اکلت منها رطبا جنیا و انی دخلت بیت الله الحرام فاکلت من ثمار الجنة و ارزاقها فلما اردت ان اخرج هتف
بی هاتف و قال یا فاطمة سمیه علیا فهو علی و الله العلی الاعلی یقول شققت اسمه من اسمی و ادبته بادبی و وقفته علی غامض علمی و هو الذی
یؤذن فوق ظهر بیتی و یقدسنی و یمجدنی فطوبی لمن احبه و اطاعه و ویل لمن ابغضه و عصاه و درین باب سید حمیری رحمة الله علیه گوید
شعر ولدته فی حرم الاله و امنه فی البیت حیث فناؤه و المسجد بیضاء طاهرة الثیاب کریمة طابت و طاب ولیدها و المولد
فی لیلة غابت نحوس نجومها و بدت مع القمر المنیر الاسعد ما لف فی خرق القوابل مثله الا ابن آمنة النبی محمد و بنا بر ظهور آن کرامت
خاص در بارهٔ آن قبلهٔ اهل اخلاص بعضی از اهل دل تولد آن قبله جان معتقد را سر الحاجب طوف آن خانه آب و گل داشته و در آن باب
این بیت العقیده را بیادگار گذاشته است بیت طواف خانه کعبه از آن شد بر همه واجب که آنجا در وجود آمد علی بن ابیطالب
و از جمله وجوه اختصاص بیت الحرام بآن قبله طوایف انام آنست که بامر حضرت پروردگار دو بار آفتاب وار بر برج دوش
سید مختار صعود نموده و حریم حرم محترم را از لوث اصنام دور فرموده شعر چون مه بر آسمان نبوت نهاده پای
اصنام را نگون زده چون سنگ بر زمین و کیفیت واقعه کسر اصنام در مبادی ظهور اسلام بر وجهیست که آنحضرت علیه السلام
در بعضی از احادیث صحیحه خود بآن اشارت نموده و فرموده انطلقنا انا و رسول الله صلی الله علیه حتی اتینا الکعبة فقال لی رسول الله

ا بهشت و فرستید شیخ عبد الجلیل رازی در جواب گفته که اگر تفویض بمعنی مذکور باطل باشد قدح در بسیاری از افعال و احکام الهی لازم می آید

زیرا که اجماع امت است که باری تعالی را فرشتگان هستند در دنیا و در روز قیامت که احوال ارزاق عباد و حصر اعمال مکلفان و حساب

قطرات امطار و مانند آن بدیشان تفویض نموده است و همچنین بعضی امور را بفرشتگان رحمت و زبانیه دوزخ مفوض است و شریعت و کتاب در دنیا

با نبیا و اولیا مفوض است پس این مجرد بر اعظمت و سلطنت خدای تعالی بخبر است و گویا قرآن مجید نخوانده که خدای تعالی امور عظام را

در دنیا و آخرت بملائکه و انبیا و ائمه و علما تفویض فرموده چون امر بمعروف و نهی از منکر و هیچ یک از ان شمار که با خدای تعالی لازم

می آید از رزق را میکائیل نماید و حساب قطرات اسرافیل نگاه دارد و اعمال را کرام الکاتبین نویسند و ارواح بحکم عزرائیل باشند و همه اهل اسلام

اثبات این احوال میکنند و کسی را مفوض بودن بمعنی که این مجبر تصور کرده لازم نیست اما اگر آتش دوزخ موجب حدیث صحیح که سنی و

شیعی بر صحت آن متفقند بحکم امیر المومنین باشد مشارکت با خدای لازم آید و شیعه مفوضه باشند و چگونه تصنیف کند کسی که نه از مذهب

بدخود خبر دارد و نه از مذهب شیعه نشان آگاه باشد نه عرف داند و نه شرع و نه لغت و نه اشتقاقات و معانی تا از سر بغض مرتضی

علیه السلام در میدان هذیان فکند و نبیند و داند که کسی نیست که آن سودای طبع حشو و الحجت زایل کند آری یُعَذِّبُ مَنْ یَشَاءُ وَیَغْفِرُ

درست است که عذاب خدای تعالی فرماید اما در دوزخ زبانیه باشند لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ

خدای تعالی فرماید و فرشتگان کنند بحکم خدای تعالی باشد اما در فرمان مرتضی کنند پس اگر امیر المومنین علی علیه السلام

قسیم نار باشد همان حکم دارد و گر انصاف پیش آورد و داند که مفوضه مجبره اند که جمیع قرآن قدیم را تفویض کرده اند بعثمان

و امت که رکن اعظم است تفویض کرده اند بجهت اختیار امت بلکه باختیار عمر و شریعت را تفویض کرده اند بعباس و

استحسان فقها و خدای تعالی را معزول کردند از این معانی بحقیقت مفوضه ایشانند پس خواجه مجبر باید که نقب خود بر دیگری نهد اما آنچه

گفته است اگر گویند علی قسیم نار و بهشت است باید دوزخ فرستد و کفش ازان ری و دیگر نان بلا داد که بیدی نام برده بهشت بر دحاشا

که این مذهب شیعه باشد بلکه علی بهشت آنرا فرستد که خدای تعالی فرماید و آن اهل توحید و عدل و مقران نبوت و امامت و

تابعان شریعت باشند از هر شهر که باشد و هر شبه که کنند و بدوزخ آنها را فرستد که منکران این اصول و فروع باشند اگر چه

بزرگ صورت و محترم دیدار باشند إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ بهشت و شهر تعلق ندارد

وَجَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ... و اینکه کعبه گویند نه از آنکه بنای آن بر شکل مکعب واقع شده است و او بر وجهی که قرآن

مجید با آن ناطق است اول بیتی است که خدای تعالی جهت عبادت و تعبد بندگان خود آنرا وضع فرموده و جمیع امم سابقه نیز مراسم

تعظیم آن بجای می آورده اند و معترف بتفضل و تقدم او بوده اند و بیان آنکه در اصل یاقوتی احمر بوده یا غیر آن حضرت آدم علیه

السلام را بمنزله کرسی بوده و در وقت طوفان آنرا باسمان بردند و بعد از ان حضرت ابرهیم علیه السلام مامور شد بوضع بیت

کرده گفت روزی در مشهد مقدس رضوی یکی از شیعیان آنجا ملاقات نمودم و با او در اثبات حقیقت مذهب
اهل سنت در بحث و مناظره گشودم تا آنکه با او گفتم که تو معتقد هستی که کعبه بیت الله است و نیز اعتقاد داری که قبله جهت کعبه است
لفت در ترجیح برآنها است که من ملت اسلام ولیکن مذهب شیعه را بعضی من خاطرنشان کرده اند که مذهب حق این است از آن سبب
این مذهب را اختیار کرده ام تا گفتم که چون کعبه قبله اهل اسلام است در آن بیت الله مقام و قبله حنفی هست و مقام شافعی
هست و مقام مالکی و حنبلی هست هرگز شنیده که مقام و محراب شیعی در آنجا بوده باشد از این استدلال کن که این مذهب
حق نیست که اگر حق بودی این مذهب را در خانه حق مقامی خواستی بود از این سخن آن مرد شیعی متأثر شده از اعتقاد آن مذهب برگشته
مذهب اهل سنت و جماعت اختیار کرد و مخفی نماند که جواب این استدلال کثیر الاختلال در بیان احوال شیخ مذکور بر سبیل استفصال خواهد
آمد اما خلاصه آن این است که فرقه ناجیه شیعه امامیه ایدهم الله بنصره تخصیص نماز خود را برکنی مخصوص از ارکان کعبه که واجب یا مستحب
باشد نمیدانند و بنابرین بهر یک از ارکان او که اتفاق افتد توجه مینمایند و در عبادت خود بر مصطفی و مرتضی نمی افزایند و چگونه
تخصیص رکنی مخصوص نمایند و حال آنکه بر وجهی که سابقا مذکور شد شرف ولادت مقتدای ایشان در وسط کعبه بجمیع ارکان آن
رسیده و پرتو نور وجود باجود او بر در و دیوار آن مکان شریف منبسط گردیده و دیگر ظاهر است که تقسیم ارکان اربعه کعبه
بر فقهای اربعه اهل سنت از جانب حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله واقع نشده و نه از جانب خلفای ثلثه و از جانب امیر المؤمنین و تابع
ائمه طاهرین و نه از جانب ملوک طاغیه بنی امیه بلکه بعد از سیصد سال از وفات حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله در زمان خلفای عباسی
که علی رغم ائمه اهل بیت و شیعه ایشان در مقام ترویج مذهب مبتدعین با اهل سنت و جماعت شدند این تقسیم سقیم اتفاق افتاده و
مع هذا در ایامی که خلفاء فاطمیه اسمعیلیه بر مغرب و شام و حلب و حجاز و دیگر ممالک عباسیه مستولی شدند مدتی تحکم از اهل سنت و
جماعت آن شعار از مکه معظمه و مدینه مشرفه منسوخ رفت چه جای آنکه در آنجا نام مقام خود بر زبان آرند یا نمازی باسلوب نامرغوب
خود گذارند و هیچ صاحب شعوری را درین تردد نیست که اگر انشاء الله تعالی حرمین شریفین زادهما الله شرفا در تحت تصرف
اولیای دولت علیه شاهیه صفویه موسویه درآید و ساحت آن دیار فایض الانوار از لوث وجود نامحمود متغلبان سلاطین رومیه
عثمانیه پرداخته آید هر آینه جمیع ارکان کعبه معظمه در تصرف شیعه اثنی عشر خواهد بود و از اهل سنت و جماعت در آنجا کسی ظهور
نخواهد نمود القصه این مقدمات واهیه که آن مرید مرید مرید مرتد مردود نامحمود شیخ ارشد صاحب سهو منسوب ساخته سخنان
بی اصل و مغز است که خود به انگشت عصبیه و حمیه جاهلیه درهم بافته و ندانسته که برف بسیار را اندک باران لیس کند و شبهه را
آنجا اثر باشد که حجت نباشد و سرکه آنجا ترشی باشد که انگبین نباشد و تیمم آنجا جایز باشد که آب نباشد والحمد لله علی التوفیق
در قدیم الایام نام او یثرب بوده و رسول صلی الله علیه و آله آن بلده را مدینه طیبه خواندند و در عجایب البلدان مسطور است که

صلی الله علیه و آله اجلس لی فصعد علی منکبی و لما ادرک ضعفی عن النهوض له نزل و جلس لی فصعدت فنهض بی و انه قد تخیل لی انی لو شئت
لنلت افق السماء حتی صعدت علی البیت و علیه تمثال صفر او نحاس فجعلت ازیله عن یمینه و شماله و من بین یدیه و من خلفه حتی اذا
تمکنت منه قال لی رسول الله اقذف به فقذفته فتکسر کما تتکسر القواریر فنزلت و انطلقنا انا و رسول الله نستبق حتی توارینا
بالبیوت خشیة ان یلقانا احد منهم و این حدیث را شیخ اجل علی بن بابویه القمی رحمة الله علیه بیک واسطه از حضرت امیر المؤمنین ع
روایت نموده و مضمون آنست که من با حضرت رسالت پناه رفتم تا بکعبه رسیدیم پس آنحضرت امر فرمودند مرا که بنشین از برای
من پس بر منکب من آمدند پس قصد کردم که برخیزم آنحضرت ضعف مرا دریافتند نه از بار وجود شریف ایشان بلکه از آثار
عظمت نبوت که حمل آن بر سپهر ولی را حاصل نبودیست از دوش من فرود آمدند و خود نشستند و فرمودند که بالای منکب من
برای فرمان ایشان را بجای آوردم پس آنحضرت از جای برخاستند و در آنحال که من بر منکب ایشان بودم و تحقیق که اگر در آن وقت
میخواستم میرسیدم بکنارهای آسمان تا آنکه بالای خانه کعبه [illegible] صورتی چند از مس یا از روی بود و آن بتها بود
که کفار قریش جمع کرده بودند پس آنها را از جانب [illegible] جانب [illegible] و پس و پیش خانه برمیداشتم و جمع مینمودم تا آنکه قدرت
بر همه یافتم پس حضرت رسالت پناه امر فرمودند که آن صورتها را بینداز پس آنها را از بام کعبه بزیر انداختم و همه در هم شکست
چنانچه شکسته میشود شیشه پس فرود آمدم از بام خانه و باتفاق آنحضرت میرفتیم بر وجهی که سبقت میگرفتیم یعنی تند میرفتیم تا آنکه
پنهان شدیم در خانه خود از بیم ملاقات یکی از مشرکان مکه و ازین کلام انطلقنا تا آخر چنین معلوم شد که این بت شکنی پیش از فتح مکه
بوده و حکمت در آنکه حضرت رسالت پناهی صلوات الله علیه حضرت امیر المؤمنین ع را بر دوش مبارک خود بر داشتند بر وجهی که
شیخ شهید علیه الرحمه در رساله چهل حدیث از حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام نقل کرده آنست که حضرت امیر بواسطه من اطلاع
بت پرستی میکند و شرک را بر طرف میسازد و مقصود اظهار ارتفاع قدر حضرت امیر است و نیز اشعار است بآنکه حضرت امیر المؤمنین ع
معصومست زیرا که حضرت رسالت پناه حامل وزر و گناه نشده اند و چون حامل حضرت شاه ولایت پناه شده باشند باید که
از جمیع گناهان پاک و منزه باشد و نیز اشارتست بامت و اعلام ایشان بآنکه حضرت شاه ولایت پناه از ظهر حضرت رسالت
تخفیف مینماید آنچه بر ذمه ایشانست و حضرت امام جعفر صادق علیه و علی آبائه السلام فرموده اند که حکمت درین زیاده از آنست که مسطور
شد و الحق این کرامتی عظیمست که خدای تعالی آن مهر سپهر ولایت را بآن شرف اختصاص داده و درین باب یکی از شعرا شعر
فرموده   مرتضی تکیه مسند عالی نبی است   آفتابیست که برج شرفش دوش نبی است   و از جمله حکایات مناسب
اینمقام کلامیست خام ناتمام که جمهور اهل سنت بآن مشعوف و مغرورند و بر السنه خاص و عام ایشان مذکور و در کتاب
مقامات شیخ خوارزمی که محمود غجدوانی نوشته مسطورست و آن چنینست که آن محمود بر شیخ عارف صاحب شهود افترا

عقاید از حاملان شریعت و پدران خود نموده اند و بعضی از فضلای امامیه در بعضی از رسایل کلامیه حال متاصلان انجا را از جمله
دلایل حقیت مذهب داشته و گفته که شک نیست که اهل بیت رسول الله اعرف اند بمذهب رسول از غیر خود و همچنانکه اهل بیت هر ملک و
پادشاه اعرف اند بمذهب او و افعال و اقوال او از غیر خود بواسطه شدت ارتباط ایشان با او و بعد اغیار از مباشرت و معاشرت
او و هر که اقرب بپادشاه اعرف باشند بسیرت آن پادشاه و عدل و ظلم و دین و مذهب او همچنین اهل هر بلدیکه اقرب است
به بلد آن پادشاه اعرف خواهند بود بحال او ازانها که ابعد اند بواسطه کثرت وصول اخبار او بنزدیکان و سهولت اطلاع ایشان بر حال او
و چون این اصل ثابت شد ظاهر شد که اهل مدینه رسول اعرف اند بمذهب رسول از غیر خود خصوصاً که مرکز العلیا مانند مدینه
نشده باشد و اهل و تمامی فانی نشده باشند و همیشه تا زمان سلسله اسلاف انجا با خلاف منتظم بوده و احادیث مرغبه در ترغیب
مجاورت انجا وارد گردیده تا آنکه مالک بن انس بنابران حدیث اجماع اهل مدینه را حجت دانسته و دیگر آنکه نور اسلام
یافت و ارکان دین دران دیار بمرتبه کمال و استواری پذیرفت تا آنکه بعضی بنابران گفته اند که مدینه اشرف از مکه و چون ثابت
شد که اهل مدینه اعرف اند بمذهب رسول از غیر خود و اطلاع ایشان بر اسرار آنحضرت بیشتر از دیگران است و اجماع ایشان بر مذهب مالک
حجت نه دیدیم و دانستیم که آنها که مدنی الاصل اند از سادات و اتباع و غنی و فقیر و عزیز و ذلیل بر مذهب اهل بیت اند و هیچ مدنی
الاصل نیست که نه بر طریقه ایشان باشد پس باید که مذهب اهل البیت علیهم السلام که فرقه ناجیه امامیه بان متمسک اند مذهب حق باشد
و دیگر مذاهب منکره فاسد و باطل و از جمله حقیت عارف و عالم و فاضل طبرسی در کتاب تحفة الابرار گفته که در روی زمین دو شهر
بزرگ بود که مهبط وحی و مستقر رسالت بوده اند و ساکنان این دو موضع شریف و متاصلان ایشان همگی شیعه اند در مکه
شیعه زیدی و در مدینه شیعه اثنا عشری و اگر آبای ایشان را معلوم بود که حق خلافت از ان صحابه ثلثه بود و وصیت بانها کرده بودی
و میراث طریقه آبا بدیشان رسیدی چنانکه در شهرهای دیگر که از آبا بابنا رسیده خاصه مدینه که مدفن اصحاب و بیت و آل ایشان
طریقه و حقیقه اهل مدینه بمرتبه وضوح یافته که مالک و بسیاری از علمای اهل سنت گویند اجماع اهل مدینه حق است و در بیع و
شرا و حلال و حرام و موازین و مقادیر جمله با اهل مدینه و عرف ایشان رجوع کنند پس شهری که بدین صفت باشد چگونه شاید که
اهل آن شهر کافر یا فاسق یا رافضی باشند پس باید که شیعه برحق باشند و الحمد لله الذی هدانا بلطفه الموفور و اخرجنا من ظلمة الضلالة
الی النور وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ *** صاحب معجم البلدان گفته که خم نام موضع غدیر است که در
درمیان مکه و مدینه در جحفه و بعضی گفته اند که بمقدار سه میل از جحفه دور است و خوارزمی گفته که وادی است میان مکه و مدینه نزد
جحفه و در انجا غدیر است که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله خطبه مشهور دران خوانده اند و آن خطبه بر وجهی که مشهور است و بر السنه مذکور
و در حجة الوداع در تعیین امامت و خلافت حضرت امیر المؤمنین واقع شده و آن آخر مواقف و اسفار حضرت سید مختار بوده که در انجا

از خواص مدینهٔ طیبه است که غریب که بدانجا رسد بوی خوش شنود و عطر در آن شهر بیشتر بوی خوش دهد از مواضع دیگر و در معجم البلدان
مذکور است که مدینه از اقلیم دوم است و در زمین شوره زار واقع است و درختان خرما در آن دیار بسیار می‌باشد و آب نخل و زرع آن
از آب چاه و باران است و مدینه را سوریست و مسجد در قرب بوستان واقع است و قبر مطهر و مرقد منور حضرت پیغمبر در شرقی
مسجد است و برآن حجره ایست مرتفع که میان آن و سقف مسجد اندک فرجه ایست و الحال آن خانه مسدود است و در ندارد و در
مسند احمد حنبل از حذیفة بن اسید الغفاری روایت نموده که چون اصحاب پیغمبر بمدینه آمدند بسبب آنکه خانه نداشتند
شب [illegible] میکردند پس آنحضرت با ایشان گفت در مسجد خواب مکنید که محتلم میشوید ایشان رفتند و در حوالی مسجد خانها ساختند
و درهای آن بمسجد باز کردند دیگر باره حضرت رسالت پناه معاذ بن جبل را پیش ایشان فرستاد و پیغام داد که سد ابواب نمایند و او
[illegible] با ابوبکر دو چار شد و با وی گفت حضرت پیغمبر امر فرموده که از مسجد بیرون روی و در خانه خود در آمده و در سازی
ابوبکر بیشتر امتثال فرمان نموده سد باب خانه نمود پس عمر را از آن خبر داد و گفت سد باب میکنیم اما التماس میداریم که رخصت
فتح روزنی بدهند و معاذ التماس او را بعرض رسانید و قبول نیفتاد و همچنین بعثمان و حمزه خبر رسانیدند و همه قبول کردند و چون
[illegible] خانه امیرالمؤمنین متوقف شده بود و تردد مینمودند که آیا او نیز داخل این جماعت است یا نه تا آنکه حضرت رسالت پناه
خانه که در میان خانهای آنحضرت بود بجهة او نامزد فرمود و گفت اسکن یا علی طاهرا مطهرا و چون این سخن بحمزه رسید گفت
یا محمد ما را از مسجد بیرون میکنی و او و دیگران بنی عبد المطلب را در اینجا ساکن میسازی آنحضرت گفت اگر اختیار بدست من
می‌بود و غیر از شما کسی را در اینجا جای نمیدادم اما بخدا سوگند که این کار را خدای تعالی باو داده است و عاقبت تو نیز بخیر خواهد بود
و بشارت تو بهشت است و همان نزدیکی حمزه در غزای احد شربت شهادت چشید و بهشت عنبرسرشت خرامید و بعضی از
صحابه چون در آن باب بحضرت پیغمبر حسد بردند و در خشم شدند و چون این مضمون بسمع اشرف حضرت رسالت پناه رسید [illegible]
و خطبه آغاز کرده در آن خطبه فرمود ان رجالا یجدون فی انفسهم فی ان اسکنت علیا فی المسجد والله ما اخرجتهم ولا اسکنته
ان الله عز و جل اوحی الی موسی و اخیه اَنْ تَبَوَّءَا لِقَوْمِکُمَا بِمِصْرَ بُیُوتًا وَاجْعَلُوا بُیُوتَکُمْ قِبْلَةً وَاَقِیمُوا الصَّلٰوةَ
و امر موسی ان ابتنی مسجدا و لا ینکح فیه و لا یدخل الا هارون و ذریته و ان علیا منی بمنزلة هارون من موسی و هو اخی دون
اهلی و لا یحل مسجدی لاحد ان ینکح فیه الا علی و ذریته فمن ساءه فههنا و اومی بیده نحو الشام و احادیث صحیحه درین باب
بسیار است و جمیع محدثان در آن باب متفقند و پوشیده نخواهد بود که مردم اصل مدینهٔ طیبه از سادات رفیع الدرجات
و غیرهم همیشه بر مذهب امامیه بوده اند و آنکه مردم دخیل و غریب و نزیل آنجا مذهب دیگر داشته باشند قدحی در مقصود ما نمی
کند چه ظاهر است که اعتبار بحال آنهاست که پدر بر پدر تا زمان حضرت رسالت پناه از اهل مدینه بوده اند و اقتباس

بلّغ بر وجه ایجاب فوری انچه سابقا نازل شده بود بر تو از امر منصب علی بن ابیطالب و تو بان مامور بودی بطریق امر تحتمی فوری و بواسطه مصلحت وقت تاخیر آن نموده بودی فَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ و بعد از ان خدای تعالی جهة تسلیه و تو طین خاطر عاطر حضرت رسالت پناه و عدم مبالات او از قوم فرمود که وَاللهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ و بر عاقل منصف که بعقل و وجدان خود تهمت نکند مخفی نخواهد بود که مخاطبه خدای تعالی پیغمبر در اخر عمر و هنگام وداع دنیا بعد از انکه تبلیغ اسلام و صلوة و زکوة و صوم و حج و جهاد و غیر آن از احکام دین نموده بود بقول خود که فَاِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ و نزول حضرت پیغمبر در زمانی و مکانیکه نزول مسافران متعارف نبوده و بالا رفتن و بر منبر مرتب از پالان و گفتن او در حق امیر المؤمنین من کنت مولاه فعلی مولاه و دعا کردن او بر وجهی که مناسب شان ملوک و خلفاست نخواهد بود الا جهة امری عظیم الشان جلیل القدر مانند نصب او جهة امامت و خلافت نه از برای مجرد اظهار محبت و نصرت و نظایر آن خصوصا قول پیغمبر دران خطبه که الست اولی بکم من انفسکم صریحست در ریاست دین و دنیا چه اولی بنفس مردم از مردم پیغمبرست یا امام علیهما السلام و بعد از وقوع این خطبه و بعد از نزول آیه سابقه و آیه لاحقه یعنی اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ الآیه لابدست که مراد از مولی متولی و متصرف در امور مسلمانان باشد نه ناصر و محب و غیر آن از معانیکه در لغه مقرر شده چه جمیع مؤمنان دران شریکند و علی هذا حاصل کلام آنحضرت این میشود که علی بن ابیطالب اولی بتصرفست در حقوق مردم و تدبیر امور ایشان بعد از من الحال و اولی بتصرفم دران و معنی امامت همین است پس بعد از تواتر حدیث مذکور و وضوح حجیه او بر وجهی که مسطور شد اقدام بقدح و منع دران یا تاویل بان بطریق تاویلات ملحدان چنانکه صاحب مواقف و امثال او از متاخران اهل سنت ارتکاب آن نموده اند بنا بر سوء فهم و استعداد یا تورط در عصبیه و عناد خواهد بود و چگونه قدح دران توانند نمود و وادی انکار از ان توانند پیمود و حال آنکه نزد جمهور ائمه حدیث بدرجه صحت رسیده بلکه ترقی بمرتبه تواتر و بالاتر کرده تا آنکه شیخ معتبر محدث عماد الدین ابن کثیر شامی شافعی در تاریخ کبیر خود در ترجمه محمد بن جریر طبری شافعی ذکر کرده که او را کتابیست مشتمل دو مجلد ضخیم که احادیث غدیر خم را دران جمع کرده و کتابی دیگر که در و طرق حدیث طیر را مذکور ساخته و نقل کرده از ابو المعالی جوینی شافعی که مشهور بامام الحرمین است که او تعجب میکرده و میگفته مجلدی در بغداد بدست صحافی دیدم که در بیان روایات خبر غدیر خم بود و در ظهر آن مجلد نوشته بود که المجلد الثامن و العشرون من طرق من کنت مولاه فعلی مولاه و از ابو علی عطایی همدانی منقولست که میگفته که من این حدیث را از دویست و پنجاه طریق روایت دارم و شیخ محمد جزری شافعی را که از اکابر متاخران ائمه حدیث و از روات رساله ایست متداول مشهور که تواتر حدیث غدیر در انجا از چندین طریق که ذکر است و بالجمله این خبر هدایت اثر برغم انف منافقان متواتر و مشهور و در شیوع و ظهور چون نور بر شاهق طورست و منکر آن کسی تواند بود که از تتبع احادیث دور یا از حلیه عقل و انصاف مهجور باشد و آنچه سابقا مذکور شد از توقف حضرت رسالت پناه در تبلیغ

اظهار نموده از جانب پروردگار باظهار آن مامور شده بود و از قرب وفات و انتقال خود بملاء اعلا ایشانرا خبر کرده
و آن در روز سیم بود از ذی الحجه الحرام و باقی ذی الحجه و محرم آنحضرت در قید حیات بودند و در اواخر ماه صفر بسوی آخرت توجه
فرمودند و گویا شاعر در این واقعه هایله این بیت فرموده بیت هرگز نداد ماه صفر اعتقاد نبود گویا که قسمتی ز محرم گرفته است
و تفصیل قصه غدیر خم و تقریر آن بر وجهیکه در طرق مخالفان و بعضی از روایات ما واقع شده آنست که چون حضرت رسالت پناه
از حجة الوداع رجوع فرمودند در وقت پیشینی که هوا در نهایت حرارت بود جبرئیل آمد و راه او گرفت و این آیه وافی هدایه آورد که
یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک الآیه پس در آن وقت پیشین که نزول مسافر در آن وقت متعارف نبود
و در چنان هوای گرم که مردم از غایت گرمی ردای خود را در زیر پا میپهنادند حضرت رسول در آن مقام نزول فرمودند و بلال را
فرمود تا تکبیر کرد و خلق جمع شدند و زیر درخت مغیلان را از خار و خاشاک پاک کردند و از پالان شتر منبری مرتب ساختند
و چادری بر روی آن انداختند و آنحضرت صلوات الله علیه بر بالای آن رفته خطبه آغاز کردند و در آن خطبه ذکر نمودند که حق تعالی
مرا امر بتبلیغ بعضی از احکام فرموده و بواسطه قرب من بلقای پروردگار تاکید در تبلیغ آن نموده و در توقف از آن وعید فرستاده
و در ابلاغ آن وعده عصمت از آسیب مردم داده بعد از آن دست امیر المؤمنین علی ع را گرفت و بر داشت چنانکه پای علی برابر زانوی
حضرت پیغمبر صلعم رسید و گفت الست اولی بکم من انفسکم یعنی آیا نیستم من سزاوارتر بشما از نفسهای شما ای مسلمانان قالوا بلی یا رسول الله
قال من کنت مولاه فهذا علی مولاه یعنی هر کس که من بدو سزاوارترم از نفس او این علی سزاوارتر است از نفس او آنگاه او را این دعا
کرد اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله و ادر الحق معه کیف دار و هنوز متفرق نشده بودند که این آیه
نازل شده بود شد الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی و رضیت لکم الاسلام دینا پس حضرت رسالت پناه
فرمودند الحمد لله علی اکمال الدین و اتمام النعمة و رضاء الله تعالی برسالتی و بولایة علی بعدی آنگاه اصحاب آنحضرت تهنیت امیر المؤمنین علی
نمودند و مشهور است که عمر بن الخطاب باین عبارت تهنیت او ادا نمود که بخ بخ لک یا ابن ابیطالب صرت مولای و مولا کل مؤمن و
مؤمنة و در طرق اصحاب از عبد الله عباس و زید بن علی زین العابدین منقولست که در حال توجه حضرت رسالت پناه بجانب حج وحی
نازل شد باظهار فضایل حضرت امیر المؤمنین ع و ولایت و امامت و وجوب طاعت او بر کافه انام پس آنحضرت بواسطه مصلحت
وقت و عدم فوریة امر از اظهار آن توقف فرمود و گفت ای پروردگار اندک روزگاریست که این قوم از دین جاهلیت برگردیده اند
و هنوز در اسلام رسوخی پیدا نکرده اند می اندیشم که امتثال این امر ننمایند و اذعان ولایت علی بن ابیطالب نکنند که اکثر عزیزان
ایشان در دست علی کشته گردیده اند و بنابران از و رمیده اند آنگاه آنحضرت متوجه حج شدند و چون در وقت مراجعه بغدیر خم
رسیدند وحی الهی بطریق ایجاب فوری مشتمل بر غایة مبالغه نازل شد که یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک

اهل سنت از روی عصبیت و عناد بر آن حمل میکنند بلکه بنا بر فهمیدن معنی امامت و اولی بتصرف بودن آنحضرت چنانکه صحابه دیگر که همه
از اهل لسان بوده اند و مشاهده قراین حال و مقال مینموده اند فهمیده اند و از جمله ظرایف آنست که یکی از جمله غلات اهل سنت و جماعت
در بعضی از رسایل خود در حدیث غدیر ایراد نموده و گفته که چون حضرت رسالت پناه بر خلافت علی نص میکرد چرا بطریقه احکام شریعت
دیگر در میان جمهور اصحاب نکرد تا پوشیده نماندی و هیچکس انکار نکردی در سفر می بایست و بر بالای پالان شتر می بایست چنانکه کسی دزدیده
کاری کند [illegible] بود و منبر کی بود و چون این کار نزد شیعه با نبوت برابر است پنهان و بی قباله و بی گواه تا یکی گوید نشنیدم و یکی
گوید حاضر نبودم و دیگری گوید بدین چه امامت میخواهست و اگر چنان بودی که ایشان میگویند بایستی که تصریح نمودی و توضیح
آن بر وجهی بلیغ فرمودی که این سخن هیچکس از خورد و کلان و پیر و کبیر و صغیر مخفی نماندی و طبل خلافت و امامت بواسطه مسندی
چنانکه خدای تعالی میفرماید مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا
مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ يا
هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي و چون در واقعه غدیر و دیگر آیات و احادیث که در شان حضرت امیر وارد است میکند تصریح بر
وجه نیست ظاهر شد که قول شیعه باطل است و جواب آنچه در منع ظهور این حدیث غدیر خم در خلافت حضرت امیر گفته از مقدمات
گذشته بغایت ظاهر است و اما آنچه گفته که تقریر امامت آنحضرت در اثنای سفر و بر بالای پالان شتر منافی منصب امامت است
جواب آن از شیخ اجل عبدالجلیل رازی بر وجهی لطیف ایراد نموده و فرموده که آن ناصبی غالی بایستی که این اعتراض اول بر خدا کند و گوید
که در شبی تاریک و باد و باران بر خاسته موسای غریب در بیابان اندر جستی گوئی که انی انا الله چنانکه کسی کاری دزدیده
کند بی آنکه منبری نهاده باشد و اهل عالم تمام حاضر باشند معنی ندارد و همچنین آنکه کعبه را گذاشته بنی هاشم و سایر قریش را معدوم
انگاشته محمد را بر گیری و بکوه حرا بری و با او راز گویی چنانکه کسی کاری دزدیده کند وجهی ندارد و اگر تقریر رسالت موسی شب
در کوه و بیابان و تقریر نبوت مصطفی بر غار حرا نقصان نبوت ایشان نمیکند تقریر امامت حضرت امیر در بیابان بر بالای منبر
پالان نقصان امامت او نکند و اما آنچه گفته است که خدای تعالی اسامی بعضی انبیا و نام مصطفی در قرآن ظاهر کرده پس بایستی که بنام علی نیز
تصریح کند و بگوید که بعد از مصطفی امامت تا امت را در آن شبهه نماند دیگر باره ناصبی دست از فعل الله [illegible] خود برداشته و از آن
و مشتبه بیزار شده و مالک الملک را معزول کرده چنانکه شیعیان گویند میگوید که چنین می بایست کرد و نمیداند که قیاس امامت
در این صورت با قیاس نبوت قیاس مع الفارق است که چه معرفت نبی بمعیت و معرفت امام [illegible] عقلی و عجب است که با خدای تعالی منازعت
میکند که این سرگشتگی که مسلمانان از آن پیش می آری و بر سبیل اطلاق و اجمال میگویی اقیموا الصلوة و مصرح میگویی که فریضه چند است و سنت
چند است و تعیین وقت میکنی و در قرآن آیتی نفرستی که چند رکعت و در سفر و حضر چگونه بجا آرند بلکه مبهم میگویی اقیموا الصلوة تا امت مصطفی

امیر ورود کار در اول بار بنابر مصلحت روزگار و خوف منافقه اغیار موید است بانکه ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود تنطقی
از روایات آورده که دلالت واضحه دارد بر آنکه قریش را با حضرت امیرالمومنین علیه السلام کینه و عداوت بسیار بود و نفس اماره ایشان
با امارت و خلافت وصی نبود و ثعلبی که از رؤسای مفسرین اهل سنت و امام فن حدیث ایشانست در تفسیر خود ذکر نموده که
بعضی را کینه وران غوایه مصیر بعد از استماع حدیث قصه غدیر اظهار کراهت خلافت حضرت امیر نمودند بلکه طریق انکار وحی الهی در ان باب
نمودند و تفصیل آن بر وجهی که در تفسیر شیخ ابوالفتوح رازی مسطور است آنست که شخصی از سفیان عیینه پرسید که سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ
وَاقِعٍ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ در شان که فرود آمد و آن سائل بود که از خدای تعالی عذاب خواست
و خدای تعالی از وی دریغ نداشت سفیان گفت از من سوالی کردی که پیش از تو از من کسی این سوال نکرد بدانکه پدرم روایت کرد
از باقر علوم ابی جعفر محمد بن علی از پدرش از پدرانش که چون رسول بغدیر خم رسید دست علی را گرفت و او را بر منبر برد و گفت من کنت
مولاه فعلی مولاه این خبر در احیا و بلاد عرب منتشر شد و چون خبر بحارث بن نعمان فهری رسید برخاست و بر شتری نشست و روی
بلشکرگاه حضرت رسول نهاد و چون برسید از شتر فرود آمد و پای او را ببست و روی بخیمه رسول نهاد رسول در میان مهاجر و
انصار نشسته بود خطاب بآنحضرت نمود و گفت یا محمد امرتنا عن الله ان نشهد ان لا اله الا الله و انک رسول الله فقبلناه منک
وامرتنا ان نصلی خمس صلوات فقبلناه منک وامرتنا ان نصوم شهرا فقبلناه منک وامرتنا ان نزکی اموالنا فقبلناه منک و
امرتنا ان نحج البیت فقبلناه منک وامرتنا بالجهاد فقبلناه منک ثم لم ترض بهذا حتی رفعت بضبع ابن عمک و فضلته علینا فقلت
من کنت مولاه فعلی مولاه هذا شیء منک ام من الله یعنی ای محمد بیامدی و ما را گفتی که بگوئید که خدا یکیست و محمد
گفتی بگوئید که من رسول اویم بگفتیم گفتی پنج نماز بجا آرید قبول کردیم گفتی ماه رمضان روزه بدارید پذیرفتیم گفتی زکوة مال بدهید فرا گرفتیم
حج فرمودی و دیگر جهاد فرمودی بقبول تلقی کردیم پس از این همه راضی نشدی و بآن اکتفا ننمودی تا آنکه بازوی پسر عمت
را گرفتی و او را بر مردمان برافراشتی و بر ما تفضیل دادی و گفتی هر که من مولا و خداوندگار اویم علی مولا و خداوندگار اوست این قول
منست و این چیزیست که تو گفتی از خود یا خدا فرمود ترا پس رسول صلوات الله علیه و آله در جواب او گفت والله الذی لا اله الا هو ان هذا من الله
یعنی آن خدایکه بجز او خدایی نیست که این بفرمان خدا کردم و گفتم حارث که این بشنید پشت کرد و بجانب راحله خود روی نهاد و
در آن راه میگفت اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ بار خدایا اگر آنچه محمد میگوید
حق است و از نزدیک تست بر ما از آسمان سنگ ببار یا از نزدیک خود عذابی الیم بیار این هنوز تمام نگفته بود که سنگی از آسمان بسر
او بیامد و او را بر جای بکشت و خدای تعالی این آیه فرستاد که سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ و ظاهر است که آن همه عناد و کفر
ولد او که حارث مردود در واقعه غدیر اظهار نمودند از برای مولی ساختن حضرت امیر بود بمعنی دوستی و نصرت و مانند آن که

خشمناک شده بر منبر بر آمد و خطبه آغاز نمود و گفت ارفعوا ألسنتكم عن علي فانه خشن في ذات الله غير مداهن في دينه زبان از علی بردارید
که او مردی درشت است در ذات خدای تعالی و مداهنه نکند در دین خدای مردم چون خشم رسول و مبالغهٔ او در آن باب بدیدند
زبان کوتاه کردند و چون رسول صلعم حج بگذارد و در وقت مراجعت بغدیر خم رسید و آن منزل نبود و نه صلاحیت نزول داشت
و آن مفترق طرق بود که مردم پراکنده شدندی جبرئیل آمد و زمام ناقهٔ رسول بگرفت و گفت خدای تعالی میفرماید که اینجا فرود آی
تا پیغامی مهم باین قوم بگذاری پیش از آنکه متفرق شوند و هر گروهی براهی روند و این آیه آورد و بر رسول خواند و منادی در قوم
آواز داد که فرود آیید و کس فرستاد تا آنها که رفته بودند باز آمدند و آنانکه نرسیده بودند رسیدند و درختی چند بود دوح
فرمودند تا زیر آن درختان رفتند و رسول علیه السلام آنجا فرود آمد و بفرمود تا پالانهای شتران جمع کردند و برهم نهادند و
چیزی بر و افکندند و رسول بر آنجا رفت و در حضور مهاجرین و انصار خطبهٔ بلیغ ادا نمود که آن خطبه معروف و مشهور است و بعد از
ادای خطبه و حمد و ثنای الهی قوم را وعظ و زجر کرد و ایشان را از قرب ارتحال خود خبر داد و گفت یا قوم نعیت الی نفسی و
قد حان منی خفوف من بین اظهرکم یعنی خبر مرگ من بمن داده‌اند و وقت رفتن من از میان شما نزدیک آمده و قد دعیت و یوشک
ان اجیب و مرا خوانده‌اند و نزدیکست که اجابت کنم و انی مخلف فیکم ما ان تمسکتم به لن تضلوا کتاب الله و عترتی اهل بیتی و ان اللطیف
الخبیر اخبرنی انهما لن تفترقا حتی یردا علی الحوض و من در میان شما میگذارم دو چیز که اگر شما بآن تمسک کنید گمراه نشوید کتاب خدای تعالی
و عترت من اهل البیت من و مرا خدای لطیف خبردار کرده است که ایشان از یکدیگر جدا نشوند تا بر کنار حوض پیش من آیند آنگاه گفت
اللهم هل بلغت بار خدایا برسانیدم من و فصلی دیگر گفت و در عقب آن گفت علی منی بمنزلة هارون من موسی الا انه لا نبی بعدی علی
از من آن منزلت دارد که هارون از موسی جز آنکه بعد از من پیغمبری نیست آنگاه گفت اللهم هل بلغت بار خدایا برسانیدم و فصلهای
دیگر آنحضرت ذکر فرمودند که در سیر و تواریخ مشروح است و در آخر فصلی در حق امیرالمؤمنین حدیثی میگفت و میگفت اللهم هل بلغت
آنگاه امیرالمؤمنین را بر بالای منبر طلبید و بازوی او را بگرفت و بر داشت و بر مردمان عرض کرد چنانکه عروس را جلوه
دهند تا آنکه مردمان سپیدی بغل هر دو را بدیدند بعد از آن ساعتی خاموش گشت آنگاه گفت الست اولی بکم من انفسکم یعنی من از شما
اولیترم بشما قالوا بلی بتقریر نمود تا اقرار کردند بی فصل و تراخی گفت من کنت مولاه فعلی مولاه اللهم وال من والاه و عاد من عاداه و انصر من
نصره واخذل من خذله هر که من مولای اویم علی مولای وست بار خدایا هر که او را دوست دارد دوستش دار و هر که [illegible] ناصر او
باشد ناصر او باش و هر که خاذل او باشد مخذولش کن آنگاه گفت اللهم هل بلغت بار خدایا برسانیدم بعد از آن اصحاب گفت که شنیدید
که آنچه خدای تعالی گفت برسانیدم گفتند بلی گفت اللهم اشهد علیهم بار خدایا گواه باش بر ایشان پس از منبر فرود آمد و چون وقت نماز
پیشین رسید نماز بگذارد و در خیمه رفت و علی را فرمود تا در خیمهٔ دیگر رفت برابر خیمهٔ او آنگاه صحابه را فرمود تا فوج فوج میرفتند

سرگشته شوند آنگاه بهمان اسلوب میگوییم و اتو الزکوة و تعیین حکمی که از بیست دینار نصف دینار وارد است ممکن تا فقها را خلاف
نباشد شریعت تو فرماید از رای و اجتهاد و بر ما مشکل تا متعاد و سه قول مختلف پدید آید و همچنین در باقی ارکان شریعت پس اگر در این سمعیات
اجمالی روا است تا بعثت مصطفی عبث نباشد و بعد از وی فرق میان عالم و جاهل پدید آید و مسئله امامت خود عقلیست اگر نام علی
بتصریح نباشد نقصانی از آن روی ننماید چه در عقل عقلا مرکوز است که امام می‌باید که جایز الخطا نباشد و قرآن و پیغمبر ما نماید و گوید که
این شخص کدام است و دلیل تو خوش است که نام علی در قرآن مصرح نیست نمی‌بینی که نام دیگران چگونه ظاهر است بلکه [illegible] که ناصبیان
در حق غیر امیرالمؤمنین ع روایت نزول آن نموده‌اند بدروغ و تزویر و تعصب است و در تفسیر شیخ ابوالفتوح قصه غدیر بر وجهی
دلپذیر مسطور گشته که ایراد آن اگرچه موجب نحوی از تکرار است اما چون از قبیل هو المسک ما کررته یتضوع مشتمل بر فواید و اشارات
بسیار است نخواست که این مقام از آن فواید و اشارات خالی ماند و تقریر او آنست که حضرت رسول ص پیش از توجه بحجة الوداع با
ترسایان نجران بر وفق مراحله مصالحه خود فرموده و حضرت امیرالمؤمنین علی را جهة تحصیل آن حله‌ها بیمن فرستاده بود و چون بموجب
امر الهی متوجه حج شده نامه بحضرت امیر نوشت که من بجانب مکه بحج رفتم و چون کار خود تمام کرده باشی از راه یمن
عزیمت حج مکه نمای که آنجا ملاقات خواهد شد چون نامه نامی بحضرت امیر رسید آنچه از حله‌ها پوشیده حاصل شده بود برداشت
و با قوم خود متوجه مکه شد چون نزدیک مکه رسید خلیفه بر قوم خود مقرر ساخت و بتعجیل بخدمت حضرت شتافت و چون بیامد
و بدرگه بخدمت حضرت رسول رسید و آنحضرت کیفیت احوال از وی پرسید گفت یا رسول الله آنچه فرموده بودی تمام کردم
و حله‌ها بستدم و در تنگها بستم و بسپردم و چون نزدیک رسیدم آرزوی دیدار تو بر من غالب شد بنابر آن پیشتر از رفیقان
خود آمدم آنگاه آنحضرت از کیفیت نیت احرام او پرسید گفت یا رسول الله شما بمن ننوشته بودید که چه نوع حج میکنید من نیت خود را
در نیت شما بستم و گفتم اللهم اهلالا کاهلال نبیک باز آنحضرت از وی پرسید که هدی راندی گفت بلی چهل و چهار شتر رسول الله گفت
الله اکبر شارکتنی فی حجتی و هدیی با من مشارکت کردی در حج من و هدی من نیز شصت و شش شتر رانده‌ام بر احرام باش و بازگرد و قوم
خود را برگیر و نزد من آی امیرالمؤمنین ع چون نزدیک قوم آمد دید که تنگهای حله را گشاده و حله‌ها را در بر کرده‌اند بر نایب خود خشم
گرفت و او را ملامت نمود و گفت که چرا حله‌ها را بایشان دادی جواب داد که مرا شفاعت کردند و خواستند تا خویشتن را بیارایند
و در آن احرام بسته‌اند حضرت امیر گفت سبحان الله هنوز این حله‌ها را حضرت رسول ندیده و چه دانست که رها کردی تا آنها پوشیده شوند
و مبتذل سازند آنگاه امر فرمود تا حله‌ها را از آن مردم بستدند و بپیچانیدند و در تنگها بستند مردم از آن ناخوش آمدند از آنحضرت
آزرده شدند و چون آنحضرت بیامد و آن حله‌ها را بخدمت حضرت رسالت تسلیم نمود جماعت شکایت حضرت امیر بخدمت
رسول نمودند رسول گفت علی صواب کرد و چون ایشان همچنان اظهار آزار از حضرت امیر مینمودند و بخو [illegible] م میگفتند رسول

اگر وقتی در حق وی سخن گفتم و در تصویب رای او گهری سفتم نگار را خوش نیاید و زبان ملامت دراز کردید امروز نیز بگرید تا احادیث
در حق وی چه فرمود و او را چه پایه نهاد و چه منزلت داد و فضایل روز غدیر بسیار و خصایص وی بشارت و اگر هیچ فضیلتی
نباشد او را جز اینکه خدای تعالی درین روز این آیه فرستاد که اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَکُمْ الآیه در فضیلت و کفایت و از حضرت امام
جعفر صادق روایت کرده اند که گفت الیوم الغدیر عید الله الاکبر و ما بعث الله نبیا الا عرف حرمته وانه عید فی السماء والارض
یعنی روز غدیر عید خدا است عید بزرگتر و خدای تعالی هیچ پیغمبر را نفرستاد الا او را معلوم کرد حرمت این روز و عبدالله بن سنان
روایت کرد از صادق علیه السلام که گفت پیغمبران مقدم اوصیای خود را در مثل این روز نصب کردند و درین روز [illegible]
رسول ص علی را نصب کرد و بر جای خود بداشت و تفصیل فضایل این روز در کتب زیارات مسطور و شطری از آن در تفسیر ابو الفتوح
رازی مذکور است اگر خواهید بآنجا رجوع نمایید صاحب معجم البلدان گفته که فدک قریه ایست در حجاز که میان او و
مدینه دو روزه راهست و بعضی گفته اند سه روزه و آن قریه از کفار خیبر بود که بطریق مصالحه در تحت تصرف آنحضرت
درآمده بود و بموجب دین الهی خالصه حضرت رسالت پناهی شده بود و در آنجا چشمه آب روان و درختان خرمای بسیار بود
و مخفی نماند که این تحدید منافی آنست که صاحب کتاب طرایف باسناد خود از حضرت امام موسی کاظم روایت که از آنحضرت
حدود فدک را پرسیدند در جواب گفت حد اول عریش مصر است و حد ثانی دومة الجندل و حد ثالث تیما و حد رابع جبال
احد از مدینه ولا شک ان صاحب البیت ابصر بالبیت است و بر هر تقدیر مراد بفدک قریه ایست که حضرت پیغمبر در وقت نزول
این آیه کریمه که وَآتِ ذَا الْقُرْبٰی حَقَّهُ از آنحضرت فاطمه بخشیده بود و نزد وفات حضرت رسالت در تصرف او بود
چون ابوبکر را خلیفه ساختند وکیل حضرت فاطمه را از آنجا اخراج نمود و چون آنحضرت اظهار نمود که حضرت رسالت آن را بمن بخشیده
ابوبکر بخلاف قانون شریعت از و گواه طلبید و با آنکه او حضرت امیر و ام ایمن و ام سلمه را بگواهی برد تصدیق ایشان نکرد چنانکه
شیخ جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفا مذکور ساخته از اینجهه و خالصه خود ساخت و حال آنکه بی گواه و بینه تصدیق ازواج
حضرت رسالت پناه در دعوی حجره ها نمود و غرض ابوبکر و عمر از باز گرفتن فدک آن بود که اهل بیت رسالت درویش شوند
تا مردم گرد ایشان نگردند و جمعیت ایشان پریشان و از هم پاشیده گردد چنانکه پیش از آن بموجب نص قرآن هُمُ الَّذِیْنَ
یَقُوْلُوْنَ لَا تُنْفِقُوْا عَلٰی مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ حَتّٰی یَنْفَضُّوْا نظیر آن تدبیر را در باره حضرت رسول صلی الله نیز بجای
آوردند و در کتاب طرایف از بعضی اعیان مخالفین روایت نموده که چون فاطمه در رد فدک با ابوبکر سخن کرد و اظهار نمود
که پدر بزرگوار و سید ابرار آن را بمن بخشیده ابوبکر گفت مرا گمان آن بود که تو بعلت میراث حضرت پیغمبر فدک را متصرف شده
و آنحضرت فرموده اند که نحن معاشر الانبیاء لا نورث ما ترکناه صدقة اما هرگاه آنحضرت قبل از وفات آن را ترا بخشیده باشند

و تهنیت او مینمودند و بر او سلام میکردند بامرة المؤمنین تا جمله صحابه و حاضران تهنیت کردند آنگاه زنان خود را فرمود
تا رفتند و تهنیت کردند و از جمله آنانکه درین باب اطناب کرد عمر خطاب بود که گفت بخ بخ یا علی اصبحت مولای و مولا کل
مؤمن و مؤمنة و حسان بن ثابت انصاری نزدیک رسول آمد و گفت یا رسول الله دستوری ده که درین باب ابیاتی چند گویم
که خدا و پیغمبر پسندند رسول گفت یا حسان قل علی اسم الله بگو بنام خدای حسان بر بلندی برآمد و با آواز بلند این ابیات انشا
کرد شعر يناديهم يوم الغدير نبيهم بخم واسمع بالرسول مناديا يقول فمن مولاكم ووليكم فقالوا ولم يبدوا هناك التعاديا
الهك مولانا وانت ولينا ولن تجدن منا لك اليوم عاصيا فقال له قم يا علي فانني رضيتك من بعدي اماما وهاديا فمن
كنت مولاه فهذا وليه وكن للذي عادى عليا معاديا فخص بها دون البرية كلها عليا وسماه الوزير المواخيا رسول گفت یا حسان
لا تزال مؤيدا بروح القدس ما نصرتنا بلسانك و شاعران درین باب اشعار بسیار گفته‌اند در عهد رسول و بعد از و و هیچکس بر و انکار
نکردند حضرت رسول دو بار علی بن ابیطالب را بر دو گروه عرضه کرد روز مباهله اش بر دشمنان عرضه کرد از مباهله بترسیدند و با
مصالحه آمدند و روز غدیرش بر دوستان عرض کرد از موافقت بمخالفت شدند شیخ محمد بن ابی جمهور در شرح کتاب
مجلی گفته که قبول اعمال موقوفست بر ولایت و لهذا خدای تعالی بعد از تشریح جمیع احکام علیه فرمود فان لم تفعل فما بلغت رسالته
و بنابرین نیز بعضی از اکابر شعرای متقدمین نسبت حساب خلق در روز معاد بحضرت امیرالمؤمنین حیدر نموده و گفته شعر والله لولا حيدر
ما كانت الدنيا ولا جمع البرية مجمع واليه في يوم المعاد حسابنا وهو الملاذ غدا لنا والمفزع در تفسیر شیخ ابو الفتوح مسطورست که روزی
از روزهای غدیر شبلی بخدمت یکی از معروفان علوی رفت و چنانکه سنت مؤمنان بود او را تهنیت کرد آنگاه گفت که ای سید
اشارت در آن چه بود که جدت دست پدرت گرفت و بر داشت و آنگاه ساعتی سخن نگفت سید گفت ندانم شبلی گفت اشاره
آن بود که زنانکه از جمال یوسف بیخبر بودند زبان ملامت در زلیخا دراز کردند و گفتند امْرَأَةُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ
قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ او خواست تا طرفی از جمال او بایشان بنماید مجلسی بساخت و از آن زنان را بخواند
و در خانه دو در بنشاند و یوسف را جامهای پاکیزه پوشانید و گفت برای دل من از در این خانه در آی و از در دیگر بیرون شو
و ایشان را گفت میخواهم تا این دوست خود را یکبار بر شما عرض کنم برای دل من هر کس را او نیازی پیش آرید گفتند چه کنیم زلیخا هر یکی را
کاردی و ترنجی بدست داد و گفت چون او در آید هر کسی پاره ترنج ببرید و باو دهید گفتند همچنین کنیم چون یوسف از در خانه در آمد
و چشم ایشان بر جمال او افتاد کارد بر نهادند تا ترنج ببرند از غایت دهشت و حیرت دست خود را ببریدند و چون او برفت
گفتند حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ زلیخا گفت این همانست که شما برای محبت او زبان ملامت بر من
دراز کردید فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي فِيهِ همچنین حضرت رسول صلی الله علیه و آله اشارت کرد بآن که این مرد همانست

ومینمودم و در بعضی روایات واقع شده که چون عمر بن عبد العزیز فدک را بحضرت امام محمد باقر تفویض فرمود مردم باو گفتند

طعنت علی الشیخین و او در جواب گفت هما طعنا علی انفسهما یعنی ایشان خود در آنکه غصب فدک نمودند ابواب طعن بر روی خود

گشودند القصه عمر بن عبد العزیز برغم انف منافقان فدک را بحضرت امام محمد باقر تسلیم نمود و در دست ایشان بود تا عمر عبد العزیز

وفات یافت و بعد از ان خلفای عباسیه تا آنکه بفضیلتی و انصافی و معرفتی بحق اهل البیت علیهم السلام داشتند مانند مامون و

معتصم و واثق فدک را باولاد حضرت فاطمه علیها السلام رد نمودند و چون نوبت بمتوکل ناصبی رسید آنرا از ایشان گرفته

بحجام خود داد و بعد از و معتضد رد آن نمود و مکتفی باز گرفت و مقتدر رد آن نمود و در کتاب لطایف الطوایف مسطور است

که روزی هارون الرشید با امام موسی کاظم گفت فدک را محدود کن تا بتو گذارم که میدانم در ان ظلم بر اهل بیت رفته است

امام گفت اگر محدود کنم چنانچه اوست دانم ترا دل باز نه دهد که بمن باز گذاری هارون سوگند یاد کرد که میگذارم امام

فرمود اول عدن است رنگ هارون ازین سخن بگشت گفت دیگر بگوی امام فرمود حد ثانی سمرقند است رنگ هارون

زرد شد گفت دیگر بگوی امام فرمود که حد ثالث افریقیه مغرب است رنگ هارون از زردی بسرخی گشت از غایت غضب و گفت

دیگر بگو امام فرمود که حد رابع دریای ارمنیه رنگ هارون از سرخی بسیاهی گشت از بس که تیره و غلیظ شد و مدتی مدید سر در پیش

افکند بعد از ان سر بر آورد و گفت ای کاظم تو حدود ممالک ما را نام بردی یعنی آنچه از ممالک در حیطه تصرف است حق بنی فاطمه

و بنی العباس غصب و ظلم کرده اند امام فرمود ای هارون من اول ترا گفتم که بتحدید راضی نخواهی گشت و تو از من شنیدی

بعد ازین قضیه هارون با امام دل بد کرد و بقصد قتل او میان بربست و روایتست که چون ابو بکر چنانچه از پیش گذشت این حدیث

موضوع را که نحن معاشر الانبیاء لا نورث ما ترکناه صدقه بر حضرت فاطمه خواند آنحضرت در جواب فرمودند که و ورث سلیمان

داود و لقد جئت شیئا فریا و چگونه آن حدیث افترا نباشد که مودی باهمال و تقصیر حضرت رسالت است در انذار اهل بیت خود

حال آنکه خدا تعالی فرموده که وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ و قال تعالی يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

الآیه و بالجمله با وجود صد و ازین وامر چون تواند بود که حضرت رسالت انذار عشیرت خود که موجب نص و انذر عشیرتک الاقربین

بر او واجب بوده نکرده باشد و وقایه ایشان از عذاب نار ننموده باشد و با ایشان نگفته باشد که میراث از پیغمبر نمیبرند تا آنکه

حضرت امیر المومنین علی و عباس را و هیچ یک از بنی هاشم و ازواج خود را از ان خبر نداده باشد و هیچ احدی از ایشان در مدت

حیات حضرت پیغمبر آنرا از و نشنیده باشد و بمرتبه از ان معنی بیخبر باشند که بعضی از ایشان طلب میراث کنند و بعضی بان

طلب راضی باشند و حرامی را بر خود حلال دانند و خلاصه کلام آنکه عاقل منصف محال میداند که مسئله میراث خود را با ابو بکر

تنها ظاهر سازد و هرگز اظهار آن نکرده باشد بهیچ یک از بنی هاشم و ازواج و بنات خود که باو زیاده از دیگران اختصاص

ترا از آن منع میکنم و خواست که در باب ردّ فدک کاغذی جهت او نویسد عمر بن خطاب او را از نوشتن آن منع کرد و گفت
او زنی بیش نیست از و گواه باید طلب کرد و ام ایمن و اسما بنت عمیس را با حضرت امیر المؤمنین حاضر کرد تا گواهی دادند
ابو بکر کاغذی جهت ردّ فدک جهت فاطمه نوشته بود و چون خبر بعمر رسید آن کاغذ را از دست او گرفته پاره نمود و گفت فاطمه
زن علی بن ابیطالب است و او را در آن گواهی جرّ نفع خود منظور است و گواهی دو زن کافی نیست حضرت فاطمه چون کلام عمر را
استماع نمود گفت که آیا شما از حضرت رسالت پناه نشنیده اید که ام ایمن و اسما بنت عمیس از اهل جنت اند و هرگاه چنین باشد
چگونه گواهی ایشان باطل خواهد بود ابو بکر و عمر بسخن او التفات ننمودند و آنگاه آنحضرت فریاد وا ابتاه وا محمداه برداشته
بخانه خود مراجعت نمود و بعد از آنکه اندک زمانی بیمار شد و در آن بیماری بحضرت امیر وصیت فرمود که نگذارد که ابو بکر و عمر بر و
نماز گذارند و بجنازه او حاضر شوند و ازین تقریر ظاهر میشود که آن ظلم که در باره فاطمه واقع شد از پیش عمر بود و لهذا گفته اند که
عدل عمر تقدیریست و شاه طاهر علیه الرحمه در بعضی از قصاید خود گفته * عدل تقدیری و تقدیر عدالت غلطست زانکه تحقیق
شد این مسئله در باب فدک و در جزو خامس از صحیح بخاری و جزو ثالث از صحیح مسلم مسطور است که حضرت فاطمه در آن قضیه از
ابو بکر آزرده شد و بر او خشم گرفت و بالکلیه از او انقطاع ورزید و در مدت حیات با او سخن نگفت و چون وفات یافت
حضرت امیر المؤمنین علی او را در شب دفن کرد و بر او نماز گذارد و ابو بکر و عمر را خبر نکرد بنا بر وصیتی که فاطمه در آن باب کرده
بود و روایتست که شخصی از اولاد برامکه از حضرت امام علی بن موسی الرضا علیهما السلام در آن باب سؤال نمود که چه میگویی درباره
ابو بکر و عمر آنحضرت فرمودند که سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله اکبر پس سائل الحاح نمود در کشف جواب آنحضرت فرمود
که اعتقاد ما آنست که مادر ما صالحه بود که وفات یافت در حالتی که از ایشان آزرده و خشمناک بود و بعد از وفات او خبری
بما نرسیده که او از ایشان راضی شده باشد و پوشیده نماند که بنا بر صراحت آن ظلم و صرافت آن جور چون خلافت بعمر بن عبد العزیز
که صالح بنی امیه بود رسید فدک را با غلات رسیده او با اولاد حضرت فاطمه ردّ نمود و روایتست که معاندان قریش
و منافقان شام که در حوالی عمر بن عبد العزیز بودند با او گفتند که در باب ردّ فدک با اولاد فاطمه [illegible] از تو بر فعل
ابو بکر و عمر و طعن است بر ایشان و نسبت کردن ستم با ایشان از ظلم و جور عمر در جواب گفت که نزد من و شما صحت رسیده که فاطمه
دختر پیغمبر بوده و دعوی فدک فرموده و در دست او بوده و از شأن او نبوده که دروغ بر پیغمبر گوید با آنکه علی و ام ایمن و ام سلمه
بر وفق دعوی او گواهی دادند و فاطمه نزد من صادق القول است در هرچه دعوی کند و اگرچه بر آن گواه نداشته باشد و او سیده
نساء اهل جنت است و من امروز ردّ فدک بر ورثه او میکنم و بآن تقرّب میجویم بحضرت پیغمبر و امید دارم که فاطمه و حسن و حسین
علیهم السلام در روز قیامت شفاعت من کنند و اگر من بجای ابو بکر می بودم و فاطمه نزد من آن دعوی میکرد تصدیق

از صحابهٔ خود نمود و او نیز استیهاب فدک از برای فاطمه نماید و چون این بی‌مروتی نمودند و در آزار خاطر آنحضرت اصرار کردند اقل
مرتبه از مرتبهٔ ابرار دور تا نفخ صور در السنهٔ جمهور بتقصیر و قصور مذکور اند و در روز قیامت که خدا حاکم باشد و فاطمه مدعیه و محمد خصم معلوم نیست
که حال بچه دستور خواهد بود و در بعضی از روایات واقع است که حضرت فاطمه چون از ابوبکر مایوس شد در ذیل بعضی از مقالات
خود با و گفت فخذها الیک مخطومة مرحولة تلقاک یوم حشرک فنعم الحکم الله ونعم الموعد القیامة والخصم محمد وعما قلیل فسوف تعلمون وعند
الساعة تخسر المبطلون ولکل نبأ مستقر وسوف تعلمون و از جمله تعصبات و شنیعات قاضی عبدالحی است که در این مقام از خدا و رسول
شرم نداشته و حفظ آبروی ابوبکر را اهتمام نداشته و جهت رعایت جانب او تکلف بقدح در عصمت حضرت فاطمه نموده بلکه مترقی
بقدح در عصمت حضرت رسالت نیز گردیده و از جمله واهیات شارح مقاصد آنکه گفته اگر فاطمه را در فدک حقی می‌بود و بروجهی که
شیعه روایت میکنند حضرت امیر نیز بر آن می‌بود بایستی که در ایام خلافت خود از آن تصرف میفرمود و جواب این کلام واهی
که از روی گمراهی صادر شده در کتب اصحاب بوجوه متعدده مذکور است از آنجمله آنکه از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پرسیدند
که سبب چه بود که حضرت امیر در ایام خلافت خود در فدک تصرف ننمود جواب فرمودند که در امر آن اقتدا بحضرت رسول
نمودند که عقیل بن ابیطالب خانهٔ آنحضرت را قبل از فتح مکه بغصب فروخته بود و چون فتح مکه شد بعضی از اصحاب در آن باب
بحضرت رسالت گفتند که الحال بخانهٔ خود نزول باید فرمود آنحضرت فرمودند که مگر عقیل جهت ما خانه گذاشته ما از آن اهل بیتیم که مالی
که از ما بظلم گرفته باشند بآن رجوع نمیکنیم و دیگر آنکه ایشان کاره بودند که فاطمه علیها السلام بغصه چیزی پیش خدا رود و والد
او بدان چیز مسرور گردد دیگر ایشان نیز اقتدا بحضرت فاطمه کردند دیگر برای دفع تهمت تا بر عالمیان واضح شود که گواهی امیرالمؤمنین
برای جر نفع نبود چنانکه ابوبکر بر او افترا کرد و دیگر آنکه چون حضرت امیر در ایام خلافت خود دید که اکثر مردم حسن سیرت ابوبکر
و عمر را معتقدند و ایشان را بر حق میدانند قدرت بر آن نداشت که کاری کند که دلالت بر فساد خلافت ایشان داشته باشد
و حال آنکه اکثر اهل آن زمان را اعتقاد آن بود که امامت حضرت امیرالمؤمنین مبنی بر امامت ایشانست و فساد امامت ایشان را
دلیل فساد امامت او میدانستند و مشهور است که حضرت امیرالمؤمنین ~~مبنی بر امامت ایشانست و فساد امامت~~ در ایام خلافت
خود مردم را از نماز تراویح که بدعت عمر است منع کرد و ایشان بفریاد آمدند و آواز بلند کردند که واعمراه واعمراه تا آنکه حضرت
بنابر مصلحت وقت ایشان را بحال خود داشت و حاصل کلام آنچه آنحضرت را در ایام خلافت پیش بود و همیشه بغصه معارضه
و منازعهٔ منافقان صحابه را از ناکثین و قاسطین و مارقین که معتقدان سیرت خلفای ثلثه بودند گرفتار بود و همواره از فقد تمکین
و تقاعد انصار و تخاذل اعوان شکایت مینمود تا آنکه چون قضاة آن زمان او از وی پرسیدند که الحال بچه طریق قضایای مردم را
میپرسیم آنحضرت در جواب فرمود اقضوا ما کنتم تقضون حتی یکون الناس جماعة او اموت کما مات اصحابی یعنی پرسید قضا را بدستور که

داشتند خصوصاً حضرت امیر که شب و روز با آنحضرت می بود و از اسرار نهانی اطلاع داشت و بنجوای و منفرد چه گوییم

دارد که آنچنان پیغمبری که در قرآن بصفت شفقت و رأفت بر مومنان مذکور است ترک شفقت بر دختر و عم و ازواج و سایر خویشان

خود نماید و ایشان را از این مسئله ضروری آگاه نفرماید و از جمله کلمات ناصواب که ملا علی قوشچی بموافقت مشایخ خود از ذوی الاذناب

در مقام جواب ایراد نموده آنست که حاکم را نمیرسد که حکم کند بمجرد گواهی یکمرد و یک زن و اگرچه مدعی معصوم باشد و بعلم خود حکم کند

میتواند کرد با آنکه حضرت فاطمه امام حسن و امام حسین را نیز بگواهی برد چنانکه در موقف مذکور است و بیک گواه و سوگند حق ثابت

میشود و فدک مالی بود که حضرت خیر النسا متصرف آن بود بی منازعی پس منع از آن نمودن و گواه از او طلبیدن و قبول گواهان

او نکردن محض ظلم و ستم و خلاف حق باشد و از جمله آنچه دلالت میکند بر آنکه مدعی هرگاه معصوم باشد جایز است که حکم از برای

او کنند بی گواه روایت مشهور است که روزی حضرت رسول دعوی کرد بر اعرابی که این اسپ را بمن فروخته و اعرابی منکر

بود پس خزیمه بر وفق دعوی حضرت رسالت گواهی داد و حال آنکه تو در وقت بیع اسپ حاضر نبودی خزیمه گفت که در

اخباریکه از خدا و اهل سموات بما میرسانی ترا تصدیق میکنیم بسبب آنکه علم داریم بصدق و عصمت تو پس بهمان علم میدانیم

که درین دعوی نیز صادقی آنگاه حضرت او را نوازش فرمودند و شهادت او را بشهادت دو کس برابر نمودند و تحقیق

حقیقت دارد آنکه حضرت امیرالمومنین علی و فاطمه علیهم السلام بمقتضای آیه تطهیر و غیر آن معصومند و در این مرتبه بموجب آیه کریمه

کُونُوا مَعَ الصَّادِقِین که باتفاق مفسرین در شان ایشان وارد شده در اقوال خود صادقند و منزلت ایشان در گواهی

و راستی کمتر از خزیمة بن ثابت نخواهد بود پس باقی نماند مخالف را درین مواد الا عناد و مکابره و لداد و اگر مسلم داریم

که حضرت فاطمه دعوی فدک را اثبات شرعی نتوانست نمود میگوییم که چرا شیوه احسان و مروت با حضرت فاطمه نورزیدند

و فدک را باو نبخشیدند و هرگاه ایشان را میرسید که بتماسک خلافت حضرت رسالت فدک را حیوه و خالصه خود سازند

چرا نمیشد که بآنحضرت فاطمه از روی مروت و احسان واگذارند و خاطر شریف او نیازارند مگر حضرت فاطمه در مرتبه کمتر از

خواهر خود زینب بود که چون شوهر او ابی العاص با دیگر کفار در روز بدر گرفتار شدند و خلاصی ایشان بفدیه قرار گرفت زینب

نیز همراه فدیه دیگران جهة فدیه ابی العاص مالی فرستاده بود که از آنجمله عقد مرواریدی بود که حضرت خدیجه باو داده بود

حضرت رسالت را نظر بر آن افتاده متاثر شده با آنکه مسلمانان در آن وقت عسرت تمام داشتند از ایشان استیهاب مال زینب

نموده استدعا نمود که آنرا باو باز فرستند و آنجماعت منت بر جان خود نهاده از طیب خاطر آن را بزینب بخشیدند

چنانچه تفصیل آن در شرح ابن ابی الحدید معتزلی در کتاب مستطاب نهج البلاغه مسطور است پس بر تقدیریکه ابوبکر فدک را خالصه خود

نساختی و در میان صحابه مشترک بودی میبخشید که تا فدا آنحضرت مصطفی نموده بود [illegible] آنحضرت طلب همه و بخشش مال زینب

و وافقمونا وکذبنا الناس وصدقتمونا فاحیاکم الله واماتکم مماتنا فاشهد علی ابی انه کان یقول ما بین احدکم وبین ان یری ما
تقر به عینه او یغتبط الا ان تبلغ نفسه هکذا واهوی بیده الی حلقه وقد قال عزوجل فی کتابه وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ

وَجَعَلْنَا لَهُمْ اَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً المراد بالذریة مولانا الامام محمد الباقر علیه السلام فنحن ذریة الرسول وبالجمله تشیع اهل کوفه حاجت
باقامت دلیل ندارد وسنی بودن کوفی الاصل خلاف اصل ومحتاج بدلیل است واگرچه ابوحنیفه کوفی باشد تا آنکه ابن کثیر در بیان
احوال جعفر بن فطیر وزیر عراق گفته وکان ینسب الی التشیع وهذا کثیر فی اهل تلک البلاد لا کثر الله امثالهم انتهی کلام ابن کثیر لا کثر الله
امثاله — صاحب معجم گوید که آن بکسر حا وتشدید لام بمعنی قومیست که جایی نزول نمایند ودر ایشان کثرتی باشد ومحله
نام چند موضع است ومشهورترین آنها حله بنی مزید است وآن شهری بزرگست میان کوفه وبغداد که در اصل آن موضع را جامعین میگفتند
واول کسیکه آنرا عمارت کرد ودر آنجا نزول نمود امیر سیف الدوله صدقه بن منصور بن علی بن مزید اسدی بود ومنازل پدران او
پیش از آن در حوالی نیل فرات بود وچون در ایامیکه ملوک سلجوقی بمدافعه همدیگر اشتغال داشتند اورا مال وسپاه وترقیات
بهم رسید در محرم سنه خمس وتسعین واربعمایه بجامعین آمد وآنجا که بیشه پر از سباع بود مضرب خیام اقبال فرمود وباندک روزی
عمارت آن نمود واز نفایس بلاد عراق شد وشعرا در مدح حله اشعار بسیار است وتشیع اهل حله حاجت باقامت ادله ندارد
وبسیاری از متاخرین فضلا ومجتهدین امامیه از آنجا اند ودر تضاعیف این کتاب شطری از احوال ایشان مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی
صاحب معجم گوید که آن در اصل نام بلندیست در ظهر کوفه که بمنزله سدی بود مر آب سیل را از خرابی کوفه وقبر منور حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام آنجاست وآن مشهد مقدس را مشهد غروی نیز گویند بنابر آنکه در حوالی آن دو گنبد بوده که بر سر قبر مالک وعقیل که ندیمان
جذیمه بن الابرش بودند ساخته بودند وبنابرین آنرا غریین نام کردند که غرا آلوده کرده است ونعمان بن المنذر که یکی از ملوک عرب بود
چون کسی را بکشتن میفرمود تا آن دو قبر را بخون آن آلوده کنند وبالجمله نجف اشرف همیشه محل حلول اخیار شیعه امامیه ومقر نزول صلحا واتقیا
آن طایفه علیه بوده وهست واهالی آنجا از سادات واتباع از اصیل ودخیل همگی شیعه امامیه اند ومعروفند بصلاح کثر الله امثالهم وحشرنا
فی زمرتهم بحق الحق واهله ودر فضیلت ساکن مشهد مقدس غروی روایات بسیار واقع است وسید اجل مرتضی رضی الدین علی بن طاوس
قدس الله سره را در آن باب کتابیست مستطاب موسوم بفرحة الغری فی فضل ساکن الغری اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند صاحب
معجم گوید کربلا بمد موضعیست که حضرت امام حسین ع را در آنجا شهید کردند ودر طرف بر کوفه واقعست واشتقاق او از کربله است بمعنی رخاوت
وسستی که در قدمین می باشد ومی تواند بود که از کربله مأخوذ باشد بمعنی پاک کردن گندم ومانند آن از سنگ ریزه وخاشاک پس
پاکیزگی آن زمین از سنگ ریزه ومانند آن وکربه نام علف خاص نیز هست ومیتواند بود که بواسطه کثرت آن علف در آن سرزمین بکربلا
موسوم شده باشد ونیز روایتست که چون حضرت امام حسین ع بدان زمین هولناک رسید اسما وپرسیدند هرچند امام علیه السلام تا زمانی

در زمان خلفاء ثلثه بر وفق آرای ایشان میسر رسید تا آنکه همه مردم بر متابعت و موافقت نمایند یا آن امر بر مردم مخفی ماند که اصحاب

و مخلصان شیعه مثل سلمان و مقداد و ابوذر و امثال ایشان از روی ضرورت در بلای تقیه روزگار گذرانیدند

و ازین جهان فانی رخت عافیت بسرای جاوید کشیدند و از طرایف مناقضات مخالفان آنست که موفق بن احمد مکی که در میان

ایشان بخطیب خوارزم مشهور است باسناد خود از ابن عباس روایت نموده که قال رسول الله یا علی ان الله تعالی زوجک فاطمة

و جعل صداقها الارض فمن مشی علیها مبغضا لک مشی حراما و این حدیث صریح است در آنکه تمام ارض در صداق حضرت فاطمه باشد و نزاع کردن

ابوبکر و عمر با او در زمین مختصر فدک غایت بیمروتی و ظلم و بی انصافی باشد وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ

از مهمات بلاد اسلام است و اول شهری است که در مبادی فتح دیار عجم بنا شده و چون ملک از بنی امیه به بنی عباس

انتقال یافت و اهل کوفه بواسطه تشیع و محبت خاندان مرتضوی راضی بخلافت اولاد عباس نبودند و در ایامی که منصور عباسی

کوفه را مستقر سریر سلطنت و حکومت ساخته بود نزدیک بآن رسید که کوفیان بهم لشکر او را بر وی عاصی سازند و خلل در قواعد

سلطنت او اندازند بناچار منصور از آنجا بیرون آمد و طرح بنای شهر بغداد انداخت و آنجا را دار الخلافه ساخت صاحب

معجم البلدان در احوال خراسان آورده که روزی که محمد بن علی بن عبد الله بن عباس جمع اعیان خود را بهر جانب میفرستاد بایشان

میگفت که کوفه و سواد آنجا شیعه علی و آل او اند بشما نخواهند گروید و اهل بصره عثمانیان دور از ما اند و اهل جزیره خوارج حروریان

جلف اند و اهل شام غیر از آل ابوسفیان و بنی امیه کسی را نشناسند و در محبت بنی امیه عداوت ایشان با بنی هاشم راسخ است اما

مکه و مدینه محبت ابوبکر و عمر بر ایشان غالب است لکن بر شما است که از اهل خراسان غافل نشوید و ایشان را بجانب دعوت

کشید که مردم سپاهی اند و دلهای ایشان از تعصب خلفای سابق خالیست و مشغول باهوای مختلفه و نحل متنوعه متنازع و

منقسم نشده و در کتاب احتجاج شیخ طبرسی علیه الرحمه و غیره مذکور است که چون معاویه بعد از وفات حضرت امام حسن در

مقام انتقام شیعه اهل البیت شد بهیچکس از آن قدر بلیه نرسید که باهل کوفه رسید زیرا که اکثر مردم کوفه شیعه بودند و چون

زیاد بن ابیه چون اهل آن دیار را می شناخت لاجرم معویه حکومت عراقین کوفه و بصره را باو داد و آن ملعون شیعه را بدست

آورده در تحت هر حجر و مدر میکشت بعضی را گردن میزد و بعضی را دست و پا میبرید و پاره را بر دار میکشید و قومی را چشمها

میکند و بعضی را از خانمان آواره میساخت تا چنان کرد که کسی در آنجا از شیعه ظاهر نماند و شیخ بزرگوار ابوجعفر طوسی طیب الله

مشهده در کتاب امالی باسناد خود از عبد الله بن ولید روایت نموده که گفت در زمان بنی مروان بخدمت حضرت امام جعفر

صادق علیه السلام رفتیم آنحضرت از من و رفیقان من پرسید که شما از کجایید گفتیم از اهل کوفه آنحضرت گفت هیچ یک از بلاد آن قدر دوست

ندارم که در کوفه بعد از آن فرمود انتم العصابة ان الله هداکم لامر جهله الناس فاحببتمونا و ابغضنا الناس و بایعتمونا و خالفنا الناس

ساختند و در روضة الصفا آورده که بعد از قتل اسیران بنی امیه عبد الله بن علی که عم سفاح بود فرمود تا گور معاویه و سایر ملوک بنی امیه
شکافتند مگر قبر عمر عبد العزیز را که تعرضی بآن نرسانیدند و در قبر معاویه بغیر خاک ناپاک چیزی نیافتند و کاسه سر عبد الملک بن مروان
بنظر بینندگان درآمد و قصور همه را هشام بن عبد الملک درست کردند چه جسد و اعضای او از یکدیگر ریخته و جدا نشده بود تازیانه
بسیار زدند و بعد از آن جثه او را آویخته بسوختند و خاکسترش بباد دادند و از جمله وقاحت اهل سنت و جماعت که صاحب
معجم ذکر نموده آنست که بعد از صد سال که حال آن قبور بران منوال گذشته بود بعضی از اهل سنت بجای القبور گنبدها علامتی نهاده اند
و نعم البدل از سنگ و کلوخ ترتیب دادند و مالحال بزیارت آنها همت میگمارند و از خدای تعالی توقع ثواب دارند و شعرا در
مدح و ذم دمشق اشعار بسیار است و چون ذم آن در نظر حقیقت شناس اهم است بذکر شعری که در این باب تمام بود اقتصار نموده شد
اذا فاخروا قالوا لنا معزة عذاب و للطافی سلاف مروق ولکن الراحین عرفها فتاربها منها الحرا تنشق وقد قال
قوم جنة الخلد حلت وقد کذبوا فی ذا المقال وخرقوا فما هی الا بلدة جاهلیة بها کید الخیرات والفسق ینعق فجنبهم عمرو بن فرادینة وراس بنت
المصطفی فیه علق و بالجمله در ایام حکومت سلطان سیف الدوله حمدان که از سلاطین شیعه امامیه بود و همچنین در ایام استیلای خلفای فاطمیه
دران دیار سالهای بسیار آواز و تقعقعه تشیع از در و دیوار آنجا میتافت چنانکه شیخ جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفا بآن اشاره
نموده و گفته و فی سنه ستین و ثلثمایه اعلن المؤذنون بدمشق فی الاذان حی علی خیر العمل بامر جعفر بن فلاح نایب دمشق للمعز بالله ولم یجسر احد علی مخالفته
و فی اربع و ستین و ثلثمایه و بعدها علا الرفض و فاش بمصر و الشام و المغرب و المشرق و نودی بقطع صلوة التراویح من جهة العبیدی و ایضا
ذهبی ذهب الله بنوره که از علمای شافعیه شام و قدوه سنیان متعصب شامست بآن تصریح کرده و در کتاب میزان رجال
در اثنای احوال ابرهیم بن یعقوب السعدی الجوزجانی از ابن عدی نقل کرده که ابرهیم مذکور شدید المیل بود بمذهب اهل دمشق که عبارت
از نصب عداوت حضرت امیر المؤمنین علی باشد و بعد از آن انکار سخن ابن عدی کرده و گفته نصب در بعضی اوقات مذهب اهل دمشق
بود همچنانکه رفض نیز در اوقات دولت بنی عبید مذهب ایشان بود والحمد لله که نصب الحال در آنجا معدومست و رفض خفی و مکتوم
اما سید اجل فاضل محدث شاه میر نسیم الدین میرک شاه اصیلی قدس الله روحه در غلو اهل شام از نصب عداوة اهل البیت علیهم السلام در بعضی از
ایام نیز مناقشه فرموده اند و در حاشیه این مقام از کتاب میزان بخط شریف ایشان دیدم که نوشته اند قلت کلا بل جمیع اهل الشام
ناصبیون ولم یعدم الی یوم القیمه یعنی دروغ گفت آنچه ذهبی گفته که الحال نصب در ولایت اهل شام نیست بلکه جمیع اهل شام ناصبی اند
و از نصب خالی نخواهند بود تا روز قیامت و مخفی نماند که کلام سید اجل از روی مبالغه و تغلیب است و الا بر همگنان ظاهرست
که ساکنین محله خراب که یکی از محلات شامست همه کس الحال مؤمنان خالص الاعتقادند چنانکه هر کس از شیعه عراق که در طریق حج
بشام میرسد بواسطه موافقت مذهب در آن محله نزول مینماید و مردم شام نزول ایشان را در آن محله دلیل تشیع میدانند و در

برود و قدم از قدم برنگرفت امام حسین علیه السلام پرسید که هیچکس میداند که این زمین چه نام دارد گفتند این ارض ماریه گویند امام فرمود که بنام
نام دیگر داشته باشد گفتند کربلا نیز میگویند آنحضرت فرمود والله اکبر ارض کرب و بلا و سفک الدماء این زمین کرب و بلاست و این
محل ریختن خون ماست و این محط رحال آل عباست * گر نام این زمین بیقین کربلا بود * اینجا نصیب ما همه کرب و بلا بود * کز
تیغ بر آل نبی کشند اینجا بود * که ماتم آل عبا بود * و الحال مشهد کربلا از اعاظم امصار و مجمع اخیار سر دیار گشته و آب روان و باغ و درختان در اینجا
فراوان گردیده و در فضیلت زمین کربلا و ثواب زیارت مرقد منور حضرت امیر المومنین امام حسین علیه السلام روایات بسیار وارد است که
گر شعر مضمون کثیر آنرا در سلک نظم کشیده اند مانند این بیت مشهور * آنرا که بکربلا گذر است * با آتش دوزخش چه کار است و مانند
رباعی ملا فضولی بغدادی * آسوده کربلا بهر حال که هست * گر خاک شود نمیشود قدرش پست * بر میدارند و سجه اش میسازند * میگردانند
از شرف دست بدست * و ملا جامی با همه تعصب و خامی این چند بیت نیز گفته * کردم ز دیده پای سوی مشهد حسین * هست این
سفر بمشهد عشاق فرض عین * کعبه بگرد روضه او میکند طواف * رکب الحجیج این تروحون این این * از قاف تا بقاف پر است از
کرامتش * آن به که جیفه جوی کند ترک شرک و شین * صاحب عجم گوید دمشق بکسر اول و فتح ثانی نزد جمهور بکسر ثانی مستعمل است
و آن قصبه شام است و بواسطه عمارت و وفور نضارت و کثرت آب روان و اصناف میوه و درختان او را بهشت جهان
گفته شده و در زمان خلافت و ظهور قول آنست که آنرا دمشق بن سام بن ارم بن نوح بنا کرده و او برادر فلسطین و ایلیا و حمص و اردن
بوده و هر یک از ایشان شهری بنا کردند و بنام ایشان مشهور شد و از جمله عمارات نفیسه آنجا مسجد بنی امیه است که آنرا ولید بن
عبد الملک بن مروان علیهم اللعنه ساخته و در عمارت و زینت آن مالهای مسلمانان را برانداخته و مقصود او از آن مجرد
نمایش اقتدار و گذاشتن یادگاری بر صفحه روزگار بوده همچنانکه درین زمان کدورت آثار عبد الله خان اوزبک هزار کار نفایس
مساجد و رباطهای پر کار سلاطین ماضیه بنیادی را که در بلاد ماوراء النهر واقع شده خراب میسازد و در موضع دیگر بآلات همان
مسجد طرح مسجد دیگر ساده مختصر می اندازد و بعضی گفته اند که خراج هفت ساله ولایت شام در آن صرف شده و مردم زبان
طعن در آن باب گشودند و او را باسراف و اتلاف و خیانت در بیت المال مسلمانان نسبت نمودند و همچنان در ترصیع
و طلا کاری آن مبالغه می ورزید و گوش زمانه مضمون این قطعه در شان آن از دین بیگانه می شنید * بمعکت تبنی المساجد من
غیاتیه و بحمد الله غیر موفق * کمطعمة الایتام من کد فرجها * لک الویل لا تزنی و لا تتصدق * و لهذا چون نوبت ریاست بعمر بن عبد العزیز
رسید آن تکلفات را نپسندیده در و طلا و جواهر آن به بیت المال اهتمام تمام ورزید و قبر بسیاری از صحابه و تابعین در آن
سرزمین و جهت آنکه خلفای عباسی در اوایل دولت خود قبور بسیاری از آنها که بنی امیه بودند یا در مخالفت حضرت امیر المومنین
متابعت معاویه نمودند از بیخ برکندند و بعضی را که آنجا یافتند بسوختند و باد فنا دادند و موضع آن قبور را تخم زده مزروع

وسیع بسیار خوش هواست و از ابن بطلان نقل نموده که در آنجا مسجد جامعیست و شش بیع و بیمارستانی صغیر و فقهای بر مذهب امامیه
فتوی میدهند و آب خوردن ایشان از برکهای آب بارانست و بر در حلب نهریست که آنرا عوجق گویند و آن در زمستان جاریست
و در تابستان آب ندارد و در آنجا میوه و بقول و نبیذ کمست مگر آنکه از ولایت روم آرند و نزد باب الجنان مشهد امیرالمؤمنین
علی بن ابیطالبست که آنحضرت را بعضی از صلحا در آنجا بخواب دیده اند و در اندرون باب عراق مسجد غوث واقع است
و در آن سنگیست نوشته شده که اعتقاد اهل آن دیار آنست که خط حضرت امیرالمؤمنین علیه السلامست و ابن کثیر شامی در تاریخ خود آورده
که در ایام سلطنت امیر سیف الدوله بن حمدان مذهب رفض در حلب رواجی تمام داشت تا آنکه چون معز الدوله ابن بویه
در بغداد امر فرمود که سب صحابه معهودین را بر دیوار مساجد بغداد نویسند او نیز همان امر فرمود و در احوال سنه سبع و خمسمائه
آورده که چون ملک صلاح الدین ایوب از مهم ولایت مصر خاطر جمع کرد متوجه بلاد شام شد و از آنجا بحلب آمد و بر ظاهر حلب
نزول نمود و والی حلب مضطرب شد و اهل حلب را در میدان باب العراق طلبید و با ایشان اظهار محبت و ملاطفت کرد و گریه
بسیار کرد و ایشان را بجنگ صلاح الدین ترغیب نمود و همگی تعهد موافقت نمودند و روافض بر او شروط نمودند که اعاده
اذان حی علی خیر العمل نماید و در مساجد و اسواق آنرا بگویند و آنکه جامع جانب شرقی که جامع اعظمست از ایشان باشد و آنکه اسمای شریفه
ائمه اثنی عشر علیهم السلام در پیش جنازها بگویند و آنکه بر جنازه پنج تکبیر بخوانند و آنکه عقود و انکحه ایشان بشریف ابی الطاهر ابی المکارم
حمزه بن زهره الحسینی که مقتدای شیعه حلب بود مفوض باشد پس والی آنجا جمیع ملتمسات ایشان را قبول نمود و ایشان در تمام شهر اذان حی
علی خیر العمل گفتند و بالجمله اهل حلب در اصل شیعی بوده اند تا اواخر زمان خلفای عباسیه بمذهب امامیه تقید مینموده اند و ظاهرا
از آن زمان که آن ولایت در تصرف سلاطین رومیه عثمانیه افتاده مردم آنجا از قهر و جبر بمقتضای اصل و ظاهر بار داشته اند الا آنکه
در باطن ایشان نیز نقوش وهمیه مذاهب باطله نگاشته اند مگر جمعی قلیل که بتایید الهی مؤید و بعقاید تقیه مقید اند و مرارت صبر و تحمل
میچشند و انتظار فرج آل محمد میکشند اللهم صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم ‌ ‌ صاحب معجم گوید که آن بکسر اول و سکون ثانی و صاد
مهمله شهریست بزرگ قدیم مشهور که در میان دمشق و حلب واقع است و در آنجا از مشاهد و مزارات مشهد امیرالمؤمنین علی است که
در آنجا بعضی از صلحا آنحضرت را بخواب دیده اند و در آن شهر عمودیست که موضع انگشت آنحضرت در و نمایانست و قبر قنبر غلام آنحضرت
و قبور اولاد جعفر بن ابیطالب رضی الله عنهم نیز آنجاست و مخفی نماند که اکثر اهل حمص در ایام بنی امیه ناصبی بوده اند و سبب ضلالت ایشان
بر وجهی که از کتاب فتوح اعثم کوفی مستفاد میشود آنست که معویه شرحبیل بن سمط کندی را که از روسای شام بود اضلال نمود و او اهل
حمص را در ورطه شبهه انداخته اضلال ایشان نمود و گفت علی بن ابیطالب عثمان را که امیر مؤمنان بود کشته است و میان امت محمد
مصطفی تفرقه انداخته و در بصره چندین هزار کس از صحابه و تابعین را هلاک ساخته اکنون روی بشما خواهد آورد تا شما را از خان و مان

در بعضی از تفاسیر اصحاب مذکور است که چون کعب الاحبار بشام منزل ساخت عمر کس فرستاد و گفت چرا مدینه در نمی آیی که مهاجر
انصار رسول مختار در آنجا مجتمعند گفت در کتب اول خوانده ام که شام گنج خدا است در زمین و خدا را آنجا گنجی است از بندگان مؤلف
گوید ظاهرا آن گنج طایفه از بندگان مومن اند که در محله خراب می باشند زیرا که گنج در خرابه می باشد والله تعالی اعلم بحقایق الاسرار
صاحب معجم گوید که الحال مدینه بزرگ مصر و دار الملک و لشکرگاه آنجاست و اول کسی که آن را احداث نمود جوهر غلام
معز الدین علوی فاطمی اسمعیلی بود و سبب آن این بود که چون کافور اخشیدی که از قبل خلفای عباسیه والی مصر بود وفات یافت
و قحط و غلا در مصر فراوان شد اشراف و اعیان آنجا رسولان و نامها فرستادند و از معز التماس نمودند که خود بدولت و
اقبال بآن ولایت حرکت نماید یا از امرای دولت شخصی را که شایسته ریاست باشد فرستد و چون معز برین قضیه اطلاع یافت
همت بر تسخیر مصر مقصور گردانید و جوهر مذکور را که سپهسالار لشکر او بود با جمعی از ارباب سلاح و کشتیهای مشحون بانواع
اطعمه و اصناف اغذیه که برای اهالی آن مملکت صدقه کند ارسال نموده و جوهر در سنه سبع و خمسین و ثلثمایه با کشتی هر چه تمامتر بعد از قطع مسالک
بمصر رسیده چشم اهالی آن دیار بدیدار او روشن شده صورت جوع ایشان بصدقات المعز لدین الله تسکین یافت جوهر به بستان اخشیدی
نزول نموده بموجب فرموده میان قطائع و مصر و عین الشمس بنای مصر جدید که بقاهره معزیه اشتهار یافته مشغول شد و بالجمله زیاده
از سیصد سال در ایام خلافت خلفای فاطمیه مدار ظهور و بروز در دیار مصر بر طایفه شیعه بود و اهل سنت و جماعت که فی الحقیقه
اهل سنه و جماعتند مغلوب و مخذول و مطرود بودند چنانکه اسنوی مصری در فاتحه کتاب مهمات فقه بآن تصریح نموده و گفته که
و قد کان هذا الاقلیم عقیب الشافعی مجمع علماء الشافعیه و محط رحالهم فلما استولی العبیدیون المعروفون بالفاطمیون علیه اشتدوا الی العلماء
فقتلوا البعض و نفوا البعض و عوضوهم بعلماء الرفض و استمر الحال علی ذلک قریبا من ثلثمایه سنه انتهی کلامه شیخ جلال الدین سیوطی در تواریخ
کتاب تاریخ الخلفا آورده که الذین قتلهم عبید الله و بنوه من العلماء و العباد اربعة آلاف رجل لیردهم عن الترضی عن الصحابه فاختاروا الموت
و در احوال سنه سبع و خمسین و ثلثمایه گفته که و فی هذه السنه جاء العبیدیون فاخذوا مصر و قامت دولة الرفض فی الاقالیم المغرب و المشرق
و المصر العراق و ذلک ان کافور الاخشیدی صاحب مصر لما مات اختل النظام و قلت الاموال علی الجند فکتب جماعة الی المعز یطلبون منه
عسکرا لیسلموا الیه مصر فارسل مولاه جوهر القاید فی مائة الف فارس فملکها و نزل موضع القاهرة الیوم و اختطها و بنی دار الامارة للمعز
هی المعروفة الآن بالقصرین و قطع خطبة بنی العباس و لبس السواد و لبس الخطباء البیاض و امر ان یقال فی الخطبة اللهم صل علی محمد المصطفی و علی
علی المرتضی و علی فاطمة البتول و علی الحسن و الحسین سبطی الرسول و صل علی الائمة آباء امیر المؤمنین المعز بالله و ذلک کله فی شعبان ثمان
و خمسین ثم فی ربیع الآخر سنه تسع و خمسین اذنوا بمصر بحی علی خیر العمل و شرعوا فی بناء الجامع الازهر و فرغ فی رمضان سنه احدی
و ستین تمام شد کلام سیوطی و مضمون آن در تاریخ یافعی و غیر آن نیز مذکور است صاحب معجم گوید حلب شهری بزرگ

الکرخ صاحب معجم گفته که محله کرخ اول در وسط بغداد بود و دیگر محلها بآن متصل بود اما درین زمان آن محله ایست جدا و در
میان خرابه واقعست و در حوالی آن عمارتهاست اما بآن متصل نیست و در میان شرق و قبله آن محله باب الکرخ محله ایست که
آنرا باب المحول گویند و مردم این محله بیشتر سنی اند و اهل کرخ همگی شیعه امامی اند و در میان ایشان هرگز سنی پیدا نمیشود و صاحب
تاریخ مصر در وقایع سنه احدی واربعین واربعمایه بتقریب ذکر فتنه که در بغداد میان شیعیان و سنیان واقع شده گفته که
اهل کرخ طایفه اند که بر سب صحابه معهود دین نشو و نما یافته اند و از غایت کثرت و جلادت حکم خلیفه بغداد بر ایشان جاری نمیشود زیرا که سلاطین آل بویه که بر خلفا مستولی بودند حمایت الجماعت بواسطه مشارکت مذهب مینمودند و ابن کثیر شامی
در کتاب تاریخ خود گفته که در سنه احدی وخمسین وثلثمایه عامه از روافض یعنی عامه اهل کرخ بر در خانهای بغداد لعن معاویه بن
ابی سفیان را صریح نوشتند و لعن آنکسی که فدک را غصب از فاطمه گرفته و مراد بآنکس ابوبکر است و لعن آنکس که عباس از شوری
اخراج نمود مقصود از آن عمر است و لعن آنکس که ابوذر را از مدینه اخراج نمود مراد باو عثمانست و لعن آنکس که از دفن کردن
امام حسن پیش جدا و منع نمود و مراد از آن مروان بن حکم است و چون این خبر معزالدوله رسید او را خوش آمد و تغییر آن ننمود
مولف گوید که مراد از مانع دفن امام حسن علیه السلام نه تنها مروانست بلکه مقصود اصلی از آن عایشه است که سر فتنه آن ظلم بود و همچنین
ابن کثیر گفته که در محرم سنه ستین وثلثمایه نزاعی واقع شد میان اهل سنت و رافضیه و اهل سنت غالب آمده بعضی از خانهای
باب الکرخ را سوختند و چون غلبه اهل سنت بسبب تحریک ابوالفضل شیرازی سنی بود که وزیر عزالدوله بختیار بن معزالدوله
بود و تعصب سنیان مینمود عزالدوله او را از وزارت خود معزول نمود و محمد بن بقیه را بجای او نصب فرمود و در احوال سنه ثلث
وستین وثلثمایه گفته که در محرم این سال فتنه عظیم واقع شد در بغداد میان طایفه شیعه و اهل سنت و جماعت بسبب آنکه اهل سنت نیز
از روی تعصب و جهل زنی را عایشه نام کردند و او را بر شتری سوار ساختند و یکی از مردان خود را زبیر نام کردند و دیگری را طلحه
و با جمعی بسیار بر سر شیعیان باب الکرخ رفتند و گفتند که ما اصحاب جملیم و با اصحاب علی بن ابیطالب مقاتله میکنیم تا آنکه خلق بسیار
از طرفین کشته شد و مردم دست بتاراج شهر بغداد برآوردند و خلیفه بصد حیله تسکین آن فتنه نمود. حویزه صاحب معجم گوید تصغیر حوزه است
بمعنی گرد آورده شده و آن موضعی است که آنرا حیازه نمود دبیس بن عفیف اسدی در ایام خلافت الطایع بالله و با
قوم خود در آنجا نزول نمود و خانها ساخت و گفته که این دبیس غیر آن دبیس است که از بنی مزید بود و بانی شهر حله بود اما از همان
طایفه بود و گفته که این موضع میان واسط و بصره و خوزستان واقع است در میان بطایح و در بیان بطیحه گفته که جمع بطیحه بطایح است
و بطیحه و بطحا را معنی واحد است که آن پهن شدن آب سیل است بر روی زمین و ملحوظ در وجه تسمیه بطایح همین
معنیست زیرا که در آنجا آب بر زمین مستولی شده و منبسط گردیده و بطیحه واسط زمینیست وسیع واقع در میان واسط و بصره که

آواره کنند و در گرداب بلا مشقت اندازد می باید که در مدافعه و مقاتله او با معاویه موافقت کنید و در دفع شر او از خود اهتمام واجب
دانید لاجرم اهل آن دیار بسخن او فریفته شده با معاویه موافقت نمودند و بعد از آن چون حق بر ایشان ظاهر شد از مذهب باطل سابق
بر گردیدند و بمذهب شیعه گرویدند و مؤید این مقال است آنکه صاحب معجم گفته که از عجایب آنچه من در حمص دیده ام از فساد آب و هوا
آنجا که عقل را نیز فاسد میسازد آنست که بدترین مردمان در عداوت حضرت امیر که در حرب صفین منقضی شد و مدتی بر آن بگذشت همگی از
غلاة شیعه شدند تا آنکه بسیاری از ایشان نصیری اند و صالحان ایشان امامیه اند که سب سلف میکنند پس در هر دو مرتبه ملتزم ضلال بوده اند
و زمانی بر ایشان نگذشته که بر صواب باشند انتهی کلام صاحب معجم و بر هیچ جاهل عجمی مخفی نیست که لیس هذا اول قارورة کسرت
فی الاسلام زیرا که سابقا از کتاب میزان ذهبی نیز مانند این در باره اهل شام نقل افتاده آنکه گفته در هیچ مرتبه ملتزم صواب نبوده اند
علی الاطلاق صواب نیست و هر که امامیه را بر صواب نداند قابل خطاب نیست چنانکه در بعضی از فصول و ابواب این کتاب تتمه از
عیار تمیز میان این دو طایفه عالیجناب و سنیان فروی الاذناب بسمع ارباب الباب خواهد رسید و بالله التوفیق و التایید

بفتح میم و ضم آن غلطیست مشهور صاحب معجم گوید که آن یکی از قواعد بلاد اسلامست و آنرا باب عراق و مفتاح خراسان
گفته اند و بواسطه آن آنرا موصل نام کرده اند که وصل کرده است میان جزیره و عراق یا میان دجله و فرات و بعضی گفته اند ملکی که
آنرا بنا نموده موصل نام داشته و اول کسیکه آنرا احداث نموده راوند بن بیوراسپ نام داشت و نام آن در زمان فرس
نود اردشیر بود و بعد از آن در زمان اسلام مروان حمار آنرا عمارت کرد و ملحق با مصار کبار ساخت و در آنجا آب روان و
درختان و باغ اندکست و گرمای آنجا بغایت گرم و سرما بغایت سرد است و بالجمله در اکثر ازمنه خصوصا ایام سلطنت آل حمدان اکثر
آن دیار شیعی بودند و تا الحال یک محله از آن شیعی مذهب اند و در ایامیکه امیر علاء الدوله رعناشی که از جانب پادشاه صاحبقران
مغفور حاکم درقول بود و اظهار مخالفت نمود و آخر بروم رفت و سلطان سلیمان والی روم او را حاکم موصل ساخت چون همه ساله
در دهه عاشورا میان دو محله سنی و شیعی که در موصل بودند جنگی واقع میشد و ایام حکومت امیر علاء الدوله مذکور که شیعی مذهب بود
شیعه موصل مستظهر گشته با وجود آنکه در جنب اهل سنه و جماعت اندک بودند در بعضی از ایام محرم تهیه مقابله اهل سنت و جماعت
نمودند و چون اهل سنت بوی برده اند که جرأت شیعیان درین مرتبه بنا بر استظهار موافقت مذهب حاکم مذکور است مال بسیار
دادند که حاکم در میان ایشان مدخل ننماید علاء الدوله آن مال از ایشان گرفت و در وقت تلاقی آن دو طایفه جمعی کثیر از
لبس آن دیار مسلح ساخته مدد شیعیان فرستاد تا در آن واقعه زیاده از هزار کس از اهل سنت را تیغ بیدریغ گذرانیدند
آخر بقیة السیف سنیان موصل نزد والی روم شکایت رفتند و تعصب علاء الدوله را در تشیع و امداد او با شیعیان
در آن واقعه بعرض رسانیدند تا آنکه والی روم او را از آنجا عزل نموده بحکومت بعضی از دیار عراق عرب فرستاد با

رومیه عثمانیه درآمد و بعضی از مواضع جزایر نیز بواسطه سو موافقت قبایل ان بتصرف رومیه درآمد و آخر در مدافعه مخالف باهم موافق
شدند و من بعد راه تصرف ایشان دران دیار نداد و ~~از بعضی ثقات شنیده که در جزایر نیز بواسطه سو موافقت قبایل ان~~
~~بتصرف رومیه درآمد و آخر در مدافعه مخالف باهم موافق شدند و من بعد راه تصرف ایشان دران دیار~~ نداد و از بعضی
ثقات شنیده که در جزایر زیاده از سی صد هزار کماندار و تفنگچی بهم میرسد و همگی قوی هیکل و در نهایت قوت و توانایی و شجاعت
و دلیری اند و اهل فضل خصوصا ممارسان فقه امامیه در انجا بسیارند مخفی نماند که صاحب معجم البلدان این جزیره را در باب جزایر
ذکر نموده و در بابی دیگر نیز بنامی علیحده آنرا یاد نموده و ظاهرا آنرا در بطایح حویزه که سابقا مذکور شد داخل میداند
چه این جزایر بولایت حویزه متصل است و در آب و زراعت و مشرب و مذهب متفق اند و متماثل شوشتر صاحب معجم گوید که آن
درین زمان اعظم مدینه ایست از خوزستان و تستر معرب اوست و بعضی گفته اند که وجه تسمیه او بتستر آنست که یکی از بنی عجل که تستر
نام داشت انجا را فتح نموده بنام او موسوم گشت و این روایت چیزی نیست و صحیح آنست که حمزه اصفهانی گفته که سوس باهمال
سین مدینه ایست در خوزستان تعریب شوش است باعجام شین و معنی او در عجم خوب و نیکوست و چون مدینه شوشتر را بنا کردند
بنا بر زیادتی خوبی و لطافت آب و هوا او را این نام کردند و دلالت زیادتی تا و را در کلام ایشان بر معنی زیادتی
مطرد است چنانکه دلالت صیغه افعل بر ان در لغت عربی مطرد است و ایضا حمزه گفته که شوش را بشکل باز ساخته اند و شوشتر را بشکل
اسب و جندیشاپور را بشکل رقعه شطرنج و در خوزستان انهار بسیار است و اعظم انها نهر شوشتر است و ملک شاپور شادروان آنرا
ساخت تا آب آن مرتفع شد و در اندرون شهر که در مکان رفیع واقع شده جاری گردید این شادروان از عجایب
بناهای عالمست و طول آن نزدیک بیک میل است و آنرا از سنگ و نوره و عمودهای آهن مرتب ساخته اند و فاصلهای آنرا
بسرب مسدود گردانیده اند و گفته اند که در عالم بنائی از ان محکمتر نیست و ابن مقفع گفته که اول شهریکه بعد از طوفان نوح بنا
نمودند شوش و شوشتر بود و بانی آن معلوم نیست و در شوشتر قبر براء بن مالک واقع است که در روز فتح انجا شهید شد و
در انجا جامهای (دیباها و جامهای) قیمتی می بافند و از اهل شوشتر است سهل بن عبدالله بن یونس بن عیسی بن عبدالله شیخ صوفیه که بصحبت ذو النون
رسیده و صاحب کرامات بوده در سال دویست و هشتاد و سه در بصره وفات نموده و در بعضی از تواریخ مذکور است
که چون شاپور ذی الاکتاف بروجهی که در مقام خود تفصیل یافته قیصر روم را اسیر کرد بعد از انکه او شاپور را اسیر کرده بود قیصر را
بیاورد و با او لطف کرد و گفت دل خوش دار که من ترا نکشم اما در بند من خواهی بود تا تو خرابیها که در ولایتهای مرا کرده
آباد کنی و بعوض درختها که بریده درخت بنشانی و شادروان شوشتر را به بندی و چنان کنی که در ان زمین مزارع
صیفی پیدا شود و زرع مائی در انجا بتوان کرد چون قیصر بر جان خود ایمن شد کسی فرستاد تا صناع و مهندسان [illegible]

در اصل قریها بود بهم دیگر متصل و معمور و چون در ایام کسری پرویز آب دجله طغیان بسیار نمود و فرات نیز بخلاف عادت
زیادت شد و از بستن راه آن عاجز آمدند لاجرم آب در آن سرزمین پایها و قیعان قرار گرفت و مردم از آنجا جلا نمودند
و چون آب کم شد کسری عزم عمارت آن نمود مقتضای اجل مهلت او نداد و شیرویه که بعد از او پادشاه شد بواسطه قلت
مدت سلطنت فرصت تعمیر آن نیافت تا آنکه دولت اسلام ظاهر شد و عجم را اشتغال بحرب و آوارگی پیش آمد و مسلمانان را در
مبادی حال مهارتی در عمارت زمین نبود لاجرم مدتی آن موضع خراب مانده بود و چون دولت اسلام استقرار یافت و احوال
بطایح نزد سلاطین اسلام مذکور شد عمال انگشتی نشان شده بآن موضع فرستادند و ایشان در میان آن موضع بلندیها دیدند
که آب بدانجا نرسیده بود و صلاحیت عمارت و زراعت داشت پس در آنجا قریها ساختند و جمعی در آنجا ساکن شده برنج مزروع
ساختند و در اول ایام آل بویه جمعی از دیالمه که قوم ایشان بودند بر آنجا مستولی شدند و آب و کشتیهای آنجا را قلعه خود ساختند
و از اطاعت سلطان بیرون رفتند و چون دولت دیلم منقضی شد و نوبت از ایشان بدولت سلجوقیه نیز منتهی گردید و خلفای عباسی
را قدرتی بهم رسید آن بطایح در حوزه حکم ایشان در آمد مؤلف گوید بنابر آنچه ظاهر شد که متوطنان آن دیار در بعضی اوقات
طایفه دیلمیان بوده اند و در بعضی ازمنه طایفه بنی اسد در آنجا توطن نموده اند و این هر دو طایفه شیعه امامیه و از محبان
سادات علویه اند و در مائه تاسعه سید محمد بن سید فلاح موسوی واسطی که تلمیذ شیخ اجل احمد بن فهد الحلی الامامی قدس الله روحه
بود در میان آن قوم رفت و ایشان بمقتضای صفای عقیده او را بر خود حاکم ساختند و او آن جماعت را که الحال مشعشعه موسومند تربیت
نمود و باندک روزی استعداد سلطنت بهم رسانید و جمیع ولایت خوزستان و جزایر و بسیاری از عراق را بتصرف آورد
و از آن زمان مذهب امامیه در سایر بلاد خوزستان انتشار یافت و نغمه تشیع بر در و دیوار آن ولایت تافت و تا الحال حکومت
اکثر آن دیار با اولاد سید محمد مذکور منوط و مربوطست و ان شاء الله تعالی شمه از مآثر ایشان درین کتاب مذکور خواهد شد جزیره
از بعضی ثقات شنیده شده که مشتمل بر سیصد و شصت موضع است و دار الملک آن مدینه نام دارد و محصول
آنجا برنج و خرما و ابریشم است و نارنج و لیمو و انگور نیز در آنجا بسیار است و مرغ و ماهی متجاوز از مرتبه نامتناهیست و جمیع اهل آن
دیار بمذهب امامیه اند و همگی مداوم و مواظب فرایض و سنن شرعیه اند و شراب و خمر و زنا و لواطه و قمار و مانند آن از فسوق در میان
ایشان مفقود است و تعبد ایشان در طاعات بمرتبه ایست که زکوة مال خود را اگر ببعضی ضرورتی در خانه خود نگاه میدارند
و از اهل مذهب هر جا که اصلح و افقه فقهای امامیه آن دیار باشد میبرند و تسلیم او مینمایند که او بمستحقان رساند اما با وجود اینهمه
طاعات و عبادات در خون ریختن بی اختیارند و خود را از آن معاف میدارند زیرا که اکثر اوقات میان قبایل آنجا جنگ
و کارزار واقع میشود و در آن حرب خلق بسیار بقتل میرسد و در ایام پادشاه مغفور که عراق عرب و بصره در تصرف سلاطین

آن دیار بوجود ایشان مستظهر گردیده در دعوت تبعهٔ اهل شوشتر بمذهب حق ائمه اثنی عشر توجه بسیار ارتشیر فرمودند تا آنکه
اهالی آنجا بالکلیه بمذهب حق امامیه گرویدند و غیرت افزای اهل قم و کاشان گردیدند و چون آن دیار فیض آثار مولد این
خاکسار است دیار بها حل الشباب تمیمتی و اول ارض مس جلدی ترابها اگر بموجب کلمهٔ شریفهٔ حب الوطن من الایمان بذکر
شطری از محامد و محاسن آنجا اشتغال نماید معذور خواهد بود بدانکه دار المؤمنین شوشتر بلده ایست دلگشا چون نام خود در حسن
و خوبی تمام خطه ایست جانفزا منتخب از ریاض دار السلام از هفت اقلیم ربع مسکون چون فصل بهار بلطف مزاج و اعتدال طبع امتیاز
دارد و هوای بهارش بلطافت باد سحری صد جلوه گری و ناز دارد حبذا شهر شوشتر گزوی هرچه جز اعتدال محجوب است
معتدل عالمی که همچو بهشت زفت بهمن و خزان دور است دلگشا روضه که همچو سپهر تابش بر شاعل نور است در نظر ساکنین سواد آن
را سر طرف صد بهشت و صد حور است از فلک طالب مراحش را هر نفس صد هزار منشور است شیخ نظامی در کتاب خمسه چند جا
تعریف شوشتر کرده و تشبیه بلاد بعضی زبلاد به بهار آنجا فرموده چنانکه در کتاب هفت پیکر گفته همه عالم بهار شوشتری
جایگاه تذرو کبک دری و از نفایس بقاع او که در غایت لطافت و ارتفاع آستانه امامزاده واجب التعظیم است که همان
از عتبات علیه او آستانه ایست و کهکشان از خیابان کوچه باغ او نشانه کرسی عمارتش را اگر عرش گویم رواست و گنبد فائض النور
او را اگر طور خوانم سزاست و هوای دلگشایش چون روایح انفاس عیسوی روح فزا و فضای صحن جانفزایش چون ید بیضای
موسوی معجز نما دیگر قلعه سلاسل که حصار فلک را حضیض خندق خود شمرده و میدان مقابل او که گوی لطافت از میدان سعادت
برده صفای مصلای و صلای گلگشت گلشن شیراز داده و هوای صحرای او در دم عیسوی جان بخشاده مصر را از سوز فراق روز
عزیزش جامه در نیل کشیده و نیل را از غیرت زلال او سنگ در قندیل آواز و قلزم ور وشش سردی تازه و از عنوان بند آب او آوازه
که دجله از ذوق آن دیوانه و فرات از شوق آن در حرکات مستانه بند میزان که قطعه از شادروان عجیب الشان اوست چون مد
الف بر سر آب افتاده و مانند سد سکندر در دفع یاجوج طغیان ثابت قدم استاده بند برج عیارش از مزنمات روزگار و عیار
اقتدار سلاطین کامکار آب فرات را با زلال انهارش معارضه نمودن و باد هرات را با شمال اسحارش زبان تحدی گشودن با
بمکیال آب بغربال پیمودنست برج آبی و چرخ دولابی او ترانهٔ قوس قزح از غیرت دایره وسعش قوس خود در شکسته و فلک البروج
از رشک منطقهٔ رفیعش بجای منطقه زنار بر میان بسته قندسازان عسکر آهوا از چاشنی شکر اعمال او نایافته اند و حلوه پزان تمام
و حجاز مانند دیبای زیبای او نیافته اند صحرای درب لشکرش لشکرگاه ریاحین و ازهار و فضای صحرای گرگرش دستگاه عطر
فروشان بهار انهار عنبرآسا آتشش گوهی ز قدمگاه خضر پدید گردیده یا از سر انگشت معجزهٔ موسی چکیده میدان شاهنشینش باعث عرصهٔ خیال
در جولان و قصرش با ایوان کسری همعنان و با تخت سلیمان توامان از صدای صداز دای کوه تولنج و هوای خوش فضای سرگنج

از روم بیایند و مال و خزاین بیاورند و بعمارت ملک ایران مشغول شدند و ولایتهای را آبادان گردانیدند تا چنان
شد که اول بود و بعد از آن بعمارت شادروان شوشتر پرداخت و مهندسان و بنایان بیاورد و بدان مشغول گردانید
و قیصر بفرمود که هر روز هزار گوسفند روان کنند در گردن هر یکی قدری زر یا نقره بسته یا آهن یا سرب یا ارزیز چنانکه تا
هزار گوسفند میرسید و شب هزار گوسفند و پیه گوسفند سار و ج و گل از آن میگرفتند و میراندند و سنگهای محکم را دو دو بر یکدیگر میبستند
و بطوقهای آهن و سرب می‌چسبانیدند بر همدیگر و در کار مینهادند تا آن شادروان بر روی آن رود خانها معظم بر بستند و آبرا
با عمال بردند و در زرع انداختند و بستانها و باغهای خوب بکردند و چون از آن بپرداخت قیصر گفت که لشکر تو در خندق شابور
ثلمه رخنه کرده اند آن ثلمه را از خاک قسطنطنیه منسد کردن اگر خواهی که خلاص شوی واو را الزام کرد تا آنکه قیصر بفرستاد و خاک از
قسطنطنیه بیاورد و آن ثلمه را بعمارت کرد آنگاه او را خلعت داد و از بند خلاص گردانید و بولایت خود فرستاد و بعد از آن بلاد
و مداین را بنیاد نهاد و ایوان بنا کرد و آنجا را دارالملک ساخت و از جمله تاثیر خیر و برکت شوشتر آنست که در تاریخ عضدی ورد
که چون هلاکو خان بغداد را گرفت برادر خود بغا تیمور را بواسطه فرستاد و کیتمور را بطرف شوشتر بغا تیمور در واسط قتل و نهب
کرد و کیتمور چون بشوشتر رسید حاکم شوشتر که از قبل خلیفه بود لشکر خود را برگرفت و بطرف بصره روانه شد و چون کیتمور بحدود
شوشتر رسید اکابر شهر تا شهر لشکرا و را استقبال کردند و پیشکش و اقامت و علوفه بردند و اظهار طاعت و انقیاد کردند و
هرچه فرمودند خلاف نکردند کیتمور هیچ الی با ایشان نرسانید تاج الدین کرد که اتابک او کوچک با کیتمور نوئین بود گفت البته
من در این شهر قتل کنم و غارت نمایم کیتمور گفت ما از این شهر مخالفت و نافرمانی ندیدیم الا همه طاعت و طریقه ایلی گفت من حجتی
برانگیزم که بدان حجت این شهر را قتل و غارت کنم بر صنعت و حجت که داشت بکرد فایده نداشت و کیتمور او را منع میکرد و او
همچنان بر سر لجاج خود بود و آن شب بخفت الا بعزم آنکه بامداد شهر را غارت و قتل کند نیم شب شکمش بیاماسید و از همدیگر چنان بترکید
که آواز آن بجمله لشکر رسید کیتمور در خیمه او درآمد و او را در آن حالت بدید گفت که این از شومی لجاج او بود که بدو رسید و شوشتر
را شهر مبارک نام نهاد و روز دیگر لشکر را برگرفت و از آنجا رحلت کرده است آنچه از کتب سیر و تاریخ در بیان احوال شوشتر نقل
افتاد و تحقیق عقیده اهل خوزستان بر وجهی که از دیگر کتب بنظر قاصر رسیده آنست که در زمان امویه و عباسیه اکثر اهل خوزستان
معتزلی بوده اند و در اوایل مایه ثمانیه سید اجل نجم الدین محمود الآملی از دارالمؤمنین آمل بشوشتر آمد و دختر سید عضدالدوله را
که نقیب سادات حسینی آن دیار بود در حباله نکاح خود در آورده و در آنجا اقامت فرمود و مردم آن دیار را هدایت و ارشاد
فرمود جمعیکه دلهای ایشان مستعد هدایت بود مستبصر گردیدند و گروهی در تقلید عقاید آبا باصرار ورزیدند و بعد از آن چون آن
ولایت در تحت تصرف سلاطین موسویه مشعشعه درآمد و روزگار تقیه سرآمد سید اجل فاضل کامل امیر نور الله مرعشی که نقیب

و چون نوبت بعمر رسید ابو هریره را حاکم آنجا گردانید و ابو هریره در مال آنجا خیانت بسیار نمود و آن خیانت پیش عمر ثابت
شده او را مواخذه و مصادره نمود و بعد از دشنام و اهانت بسیار ده هزار دینار از او گرفته به بیت المال فرستاد و این
حکایت بر وجهی که محمد بن سیرین از ابی هریره نقل کرده و ظاهر است که در تقریر آن حفظ ناموس خود را رعایت نموده در کتاب
معجم البلدان باین عبارت مسطور است روی محمد بن سیرین عن ابی هریره قال استعملنی عمر بن الخطاب علی البحرین فاجتمعت لی اثنا عشر الفا
فلما قدمت علی عمر قال لی یا عدو الله و المسلمین او قال لکتابه و لکنی عدو من عاداهما قال فمن این اجتمعت لک هذه الاموال قلت خیل لی تناتجت
و سهام اجتمعت قال فاخذ منی اثنا عشر الفا فلما کان بعد ذلک قال لی الا تعمل یا ابا هریره قال قلت لا قال لم و قد عمل من هو
خیر منک یوسف قال اجعلنی علی خزائن الارض انی حفیظ علیم قلت یوسف نبی و ابن نبی و انا ابو هریره ابن امیه و اخاف منکم ثلاثا و اثنتین
فقال لا قلت فهلا قلت خمسا قلت اخشی ان تضربوا ظهری و تشتموا عرضی و تاخذوا مالی و اکره ان اقول بغیر علم مخفی نماند که مخاطبه عمر ابو هریره را
باینچنین دشنام و ملامت و او را دشمن خدا و کتاب الله گفتن و مواخذه او بمبلغ مذکور نمودن و التفات بعذر او ناکردن اگر
بنابر ثبوت خیانت ابو هریره و استحقاق او مر آن دشنام را بود پس ابو هریره دزد و فاسق و دشمن خدا باشد چنانکه عمر گفت
و اگر خیانت او ثابت نبود چنانکه از آخر کلام ابو هریره معلوم میشود وقوع آن دشنام از عمر و صدور مواخذه و مصادره او
بآن مبلغ غایت فسق و نهایت ظلم باشد و بر هر تقدیر فسق یکی ازین دو صحابی لازم آید فاختر ایهما شئت مگر آنکه بطریق محالات حشویه
و تاویلات ملاحده باطنیه تاویلی رکیک ارتکاب فرمایند و اصلا در تشبیه عمر حال خود را بحال فرعون مصر و حال ابی هریره را بحال
حضرت یوسف در التماس عمل مصر نکته ایست غیبی و لطیفه ایست لاریبی که بر ازکیای اهل ایمان مخفی نخواهد بود و تشیع اهل بحرین و قصبات او
مانند قطیف و احسا از قدیم تا این زمان شیوعی تمام دارد و ظاهر آنست و این خواهد بود که لطف الهی شامل حال این دیار گشته
در مبادی اسلام مدتی مدید عامل آنجا ابان بن سعید بوده که از جمله محبان اهل البیت بوده و در تخلف از بیعت ابو بکر با حضرت امیر و
سایر بنی هاشم موافقت نموده و در زمان خلافت حضرت امیر ایالت آنجا بر وجهیکه در تحفه الاحبا مذکور است مدتی بعبید الله بن عباس رضی الله
عنه مخصوص بود و بعضی از اوقات متعلق بعمر بن ابی سلمه بود که مادر او ام سلمه رضی الله عنها بود و در علم و فضل و عبادت و عقل و سعادت
و طیب طینت ایشان قابلیت غبار تودهٔ اغیار را زدودند و مشهور است که عربی بحرینی را که سه خلیفه را دشنام داده بود در حرم
نشانده گرد شهر مکه گردانیدند یکی پرسید که این چه گناه کرده است مردی گفت ابو بکر را دشنام داده است عرب مذکور با جنان بلیه
تاب تقیه نیاورده و از روی درد با آن مرد عتاب نمود گفت یا هذا الانسن عمر و عثمان یعنی ای ناکس عمر و عثمان را فراموش مساز و
بر من تهمت تقصیر مبند که من تقصیر ننموده ام و ایشان را نیز دشنام داده بودم تفصیل احوال یمن و خوبی آب و هوا و سعت
رسیده و گشائی او در کتاب ... مسطور و ... آن در السنه جمهور مذکور است در کتاب انساب سمعانی مسطور است که یمن بلاد وسیعه

چه گویم و در مصاعد مناقب و معالی کوشک عالی بکدام قدم پویم مقام خضر و نکته تا زمان اسلامی و فرار شیخ شمس الدین و ما در سلک آمرو
واکرامی باد اما الحال مثبت که ساعد عروس معالی و مفاخران دیار بی سوار و مضمار مکارم و مآثر آن خطه بی سوار مانده چه بعد از وفات
پادشاه صاحبقران مغفور انواع قصور و تفرقه و فتور بجمهور اهل ایران رسید و باد بی نیازی حق بر انجا نیز وزید و نقش پریشانی بر پیشانی آن
دیار ظاهر گردید روزگار غدار فتنهای بکار برد و لشکر انبوه بلا آورده اند و هر یکی بر آورد و اسباب مکاره باهم موصفت و موافقت
نمودند یکی رفته دیگری حلول کرده یکی جای خود دگر داده که دیگری خبر نزول فرستاده چنانچه مسعود سعد گوید نظم بلای مرا مادر
روزگار بزاید مرا هر زمان دختری نخورده یکی ساعت از غم ماتم دمادم فراز آورد دیگری حوادث زمن یکبلد از آنکه هست یکی را
اندر دم دیگری و از جمله اسباب ظاهری این حوادث پر ملال اختلال حال سادات رفیع الدرجات آن دیار است که دین مبین را
رکن استوار و شرع متین را چون قلعه سلاسل محکم حصاری بودند پرتو احسان و رعایت و سایه تربیت و حمایت ایشان جمهور اهل روزگار
خصوصا اهالی آن دیار را شامل بود در هر کس نوبت روزگار او را بر کار رسید آستی او را مدد کردندی و بر سر کار بردندی و چون پادشاه
صاحبقران مغفور رحلت فرمودند و بزرگان آن سلسله علیه با او مرافقت نمودند وارث ملک ایران بمدافعه فراعنه اوزبک
و روم مشغول گردید و ظل همای حمایتش بآن مرز و بوم نرسید لاجرم نوبت روزگار چون بر دیگران دست یافتی ایشان او را
دستگیری کردندی برایشان دست یافت و ترکتاز اعراب اجلاف آن اکناف اکناف شوکت اخلاف آن سلسله بزرگوار را بر باد فنا
قصر جلال ایشان را عین الکمال رسید و رقبات و سیورغال ایشان سر بخرابی کشید و فرض بر قرض کز همت کریمان گاهی فرض عین مینماید
و از قبیل تضعیف بیوت شطرنج مانند حرکتی متوالی غریب در طول و عرض میکند و در برانداختن خانهای دستی قوی دارد علاوه همه
نوبت روزگار گردید لاجرم از خلف زادگان ایشان اکنون کاری نمی‌آید و مشکلی نمیگشاید بیت صاحب معجم گوید که بحرین
نام جمیع بلادیست که بر ساحل دریای هند میان بصره و عمان واقع شده بعضی گفته اند بحرین قصبه هجر است و بعضی بر عکس گفته اند
و بعضی هر کدام را قصبه بر سر خود داشته اند و در آنجا چشمها و آبها بسیار است و بلادی بغایت وسیع است و بلاد مشهوره بحرین
خط است قطیف و آره و هجر و بینونه و زاره و جاوه و جواثا و تابوا و دارین و غابه و در سال هشتم از هجرة حضرت رسالت پناه
علاء بن عبد الله حضرمی را جهة دعوت اهالی آن دیار فرستاد که اسلام آورند یا قبول جزیه نمایند و نامه در آن باب بمنذر بن ساوی
و اسیخت مرزبان هجر نوشت و چون نامه نامی بنظر آن دو رئیس رسید مسلمان شدند و جمیع عرب که با ایشان بودند با بعضی از
مردم عجم اسلام آوردند و اهل قری و رعیتها از مجوس و یهود و نصاری بنصف غله و خرما مصالحه نمودند و علاء در آن سال از مال
آنجا هشتاد هزار دینار بخدمت حضرت فرستاد و بعد از آن آنحضرت علاء را عزل نمود و حکومت آنجا را بابان بن العاص بن سعید
بن امیه داد و او تا وقت وفات حضرت رسالت پناه بحکومت آنجا مشغول بود و بعد از آن ابوبکر علاء را در آنجا حاکم خود ساخت

نسبت است بجبل و این نسبت بسیار است در اقلیم چه بعضی بجبال همدان منسوبند و بعضی بخراسان و هرات مانند عبد الواسع جبلی شاعر
مشهور و بجمله نیز این نسبت واقع است و آن بلده ایست از بلاد شام نزدیک بحمص اما در معجم البلدان بعنوان کوه از و تعبیر نموده و ظاهرا
بواسطه شدت اتصال او را داخل در اعمال بعلبک داشته و بنابرین قریه فرزک المحال از اصول قرای جبل عامل است از قرای بعلبک شمرده
و گفته که آن قریه ایست بزرگ آبادان در غربی کوه و در انجا مویزی خوب پیدا میشود که آنرا جواری گویند و در انجا قومی باشند که ایشانرا
بنی رجا گویند و بکرم و اکرام ضیف و تحمل ظاهر معروف و مشهورند و همچنین بقاع را القاف که بقعه ایست از اصول بلاد جبل مذکور ساخته و
گفته که آن زمینی است وسیع در میان بعلبک و حمص و دمشق و در آنجا قریهای بسیار و آبهای روان خوشگوار بیشمار است و اکثر آب
آنجا از چشمه کوهیست که آن چشمه را عین الجر گویند و قبر خضر و الیاس علیهما السلام در آن قریه واقع است و بالجمله تجلی انوار رحمت الهی همیشه
شامل اهل جبل عامل بوده و نور محبت خاندان از ناصیه ایمان ایشان چون بارقه نور از شاهق طور ظهور مینموده و هیچ قریه از آن نیست
که جمعی از فقها و فضلای امامیه در آنجا نباشند و جمیع اهالی انجا از خاص و عام و وضیع و شریف در تعلیم مسایل اعتقادیه و احکام
فرعیه بر طبق مذهب امامیه مبالغه تمام بجا می آورند و در تقوی و مروت و فقر و قناعت اقتدا بطریقه مرضیه صاحب و مولای خود
دارند با وجود تسلط رومیه همت بر نشر مذهب خود گمارند و از جمله تعصبات عوام شیعه انجا انست که اگر با ایشان میگفتند که ابوبکر
در جراب یا در کوزه است آب شماتت میریختند و خاک بیزاری بر سر ان میبیختند و این رسم ظریفی مدتی در انجا مستمر دیده و ازین ضرر
بسیار با ایشان میرسید تا آنکه روزی سنی از ظلام زمان عامل انجا یکی از فقرای شیعه انجا دوچار شد که از آسیا می آمد و جرابی آرد
از انجا بسر داشت آنگاه بطریق سهو دار روی ظرافت با وگفت که ابوبکر فی جرابک یعنی ابوبکر در انبان آرد تست آن فقیر چون خالی
از زیرکی نبود در جواب گفت باکی نیست او را همراه سبوس آرد بیرون خواهم کرد و بعد ازین این جواب لطف در میان مردم مشهور
گردید و آن رسم ظریفی بانجام رسید کرک نوح قریه ایست قریب بجبل عامل که قبر حضرت نوح ع میگویند در انجاست و حضرت
خاتم المجتهدین علی بن عبد العالی قدس الله روحه که از متاخرین مجتهدین امامیه است از انجاست و در معجم البلدان آورده که کرک
بفتح اول و ثانی و کاف دیگر نام قلعه ایست استوار در کوهستان شام از نواحی البلقا میان ایله و بحر قلزم و بیت المقدس و همچنین نام
دهیست بزرگ نزدیک بعلبک و در انجا قبریست طویل که اهل آن نواحی میگویند که قبر حضرت نوح علیه السلام است
جزیره خضرا جزیره ایست در سرزمین ولایت بربر در میان دریای اندلس که حضرت صاحب الزمان علیه السلام و اولاد و اصحاب او
در انجا می باشند و از اندلس تا کنار آب دریا پانزده روزه راه است و از ابتدای آن مسافت دو روزه راه معموریست و آب
در انجا یافت نمیشود و باقی مسافت معموره است و آبادانیها با یکدیگر متصل و دیه بدیه پیوسته است و در ساحل آن دریا موضعیست
بشکل جزیره که اهل اندلس آنرا جزیره رافضه میگویند چه ساکنان آن ساحل همگی شیعه امامیه اند و قوت ضروری ایشان از جزیره

و در فضل او احادیث وارد شده و او را بواسطه آن یمن میگویند که یمین زمین است چنانکه شام شمال زمین است مؤلف گوید و لهذا اکثر
اهل یمن مؤمن و از اصحاب یمین بوده اند و اکثر اهل شام ناصبی و از اصحاب شمال و بنا بر سعادت ازلی که اهل آن دیار را شامل بوده
حضرت بر وجهیکه در احوال غدیر مذکور شد بآنجا رسیده اند و از اهالی آن بسیاری از آن دیار ازین قدوم بهجت لزوم او تهدی
کرده اند و از اکابر اولیای آنجا یکی سهیل بن اویس قرن است که بموجب الهام غیبی و اشارت لاریبی در حرب صفین با حضرت امیر موافقت
نموده در آن واقعه بدرجه شهادت رسیده و در فتوح اعثم کوفی مذکور است که چون حضرت امیر بر مسند خلافت نشست اهل یمن بطوع
و رغبت بجهة تقدیم مراسم تهنیت روی بخدمت امیر المؤمنین نهادند و اول طایفه که از یمن بمدینه رسیدند رفاعة بن وائل الهمدانی و رویبة
بن وبر البجلی بود که با قوم خویش از یمن بمدینه درآمدند و پیش از وصول ایشان حضرت امیر المؤمنین خبر یافت اشتر نخعی را بخواند و امر فرمود که با
جماعتی از مشاهیر مدینه باستقبال ایشان رود و اشتر با کوکبه انبوه بیرون رفت و چون بایشان رسید ایشانرا مرحبا گفت و نیکو پرسید و
مراعات بسیار کرد و گفت در زمان سعادت و طالع میمون و فال خیر بخدمت امام عادل و خلیفه باذل که تمام مهاجر و انصار
او را پسندیده اند و بر خلافت او اتفاق کرده رسیده اید خوشدل و مسرور باید بود که ما شما را دوست داریم و هم شما ما را
و در پیش ایشان میراند و چون بمدینه رسیدند فرمود تا ایشانرا در جائی فرود آرند و آنقوم یکروز بیاسودند دیگر روز امیر المؤمنین
ایشانرا بخواند تا درآیند و سخن ایشان بشنود و اشراف آنقوم چون فیاض بن جمیل الازدی و رفاعة بن وائل الهمدانی و کیوم بن سلمه
الجهنی و رویبة بن وبر البجلی و رفاعة بن شداد الخولانی و هشام بن ابرهة النخعی و حمیع بن خیثم الکندی و حنش بن قیس الکندی و عقبة بن همیم البحری
و عبد الرحمن بن ملجم المرادی این ده مرد معروف بخدمت حاضر آمدند و شرط سلام و تحیت بجا آوردند و هر یک از ایشان در مدح امیر المؤمنین
علیه السلام قطعه شعری گفتند حضرت امیر در جواب ایشان لطفی هر چه خوشتر باز داد و ایشانرا نزدیک خویشتن نشاند و لطف و نوازش
بسیار فرمود و ایشان خوشحال شدند و گفتند یا امیر المؤمنین ترا نیکو واضح و لایح است که شجاعت و مردانگی و مبارزت و فرزانگی از
آبا و اجداد میراث یافته ایم و در میدان محاربت مردان کار و مکاوحت مبارزان روزگار پرورده شده هر جا که ما را
فرستی مظفر و منصور باشیم و بهر مهم که نامزد فرمائی در اتمام آن بذل جهد کنیم و اشارات و فرمان ترا بسمع طاعت تلقی و استقبال
واجب دانیم امیر المؤمنین ع ایشانرا ثنا گفت و بمواعید خوب مستظهر گردانید و انعامها داد و تشریفها ارزانی داشت و بخوشدلی و
خرمی باز گردانید و در تحفة الاحباب مذکور است که آنحضرت حکومت مملکت یمن را بهمین مقدم عبید الله بن عباس زیب و زینت داد
و از بعضی ثقات شنیده شده که درین روزگار بسیاری از اهل آن دیار خصوصاً ساکن جبال و قفار شیعه زیدی و اسمعیلی اند و قلیلی
از ایشان امامیه اند و باقی مذهب اهل سنت گزیده اند و صلاح معاش خود در آن دیده اند والله اعلم بحقایق الاسرار
جبل ولایتیست از اعمال شام معمور و مشهور مشتمل بر قری و بلاد نامحصور در کتاب انساب سمعانی مسطور است که جبلی

زمرهٔ انقیاد و حکم کردند و فرقهٔ موجب ظاهر کلمهٔ کذب المنجّمون و ربّ الکعبه عمل نمودند و بحسب اتفاق در آن شب زلزله واقع شده و بیش از
چهل هزار کس در زیر خاک ماندند و روز دیگر حاکم آذربایجان متصدّی عمارت آن بلده گشته ابوطاهر منجّمی اختیار کرد که طالع وقت
برج عقرب بود و گفت چون درین ساعت آغاز تعمیر نمایند تبریز بزلزله خراب نشود و استادان بنا در آن ساعت بنیاد کار کرده
بعد از آن بواسطهٔ زلزله انهدام مبانی آن خطه راه نیافت و در زمان هلاکوخان و اولاد او تبریز دار السّلطنه گشته چندان عمارات عالیه
در آنجا ساختند که شرح آن تحریر پذیر نیست و در زمان پادشاه مغفور تبریز معمورترین بلاد ربع مسکون بود و بواسطهٔ وفور عمارات
و رفعت غیرت افزای فضای چرخ بوقلمون بود گویا کلمهٔ اُدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِینَ آیت در شان او و کریمهٔ جَنَّةٍ عَرْضُهَا
السَّمٰوَاتُ کنایت از فسحت ساحت جنت نشان او شعر آب حیوانست آتش با زلال سلسبیل عرصهٔ خجسته صحنش با بهشت جاودان
آب و باد او دست چون باد مسیح و آب خضر با جان بخشش خوی همبان و آب دلجویش روان و در تبریز باغستان فراوانست و اکثر
اثمار و اشجارش در لطافت رشک میوهٔ بوستان جنان اما هوایش در زمستان بغایت سرد است چنانکه در بعضی سنوات برودت
هوا و کثرت بارندگی بمرتبهٔ میرسد که دو سه ماه مردم کوچه تردّد نمیتوانند کرد بنا بر آن در زمستان تبریزیان آذوقه
و سایر ضروریات آن فصل را در خانهای که در زیر زمین ساخته‌اند ترتیب مینهند و در وقت دم سردی دی در آن منزلها
نشسته بفراغت اوقات میگذرانند و چون اکثر مردم تبریز افیون میخورند در صباح هر کس با ایشان سخن میگوید درشت میشنود
و بعد از پیشین که کیفیت ایشان رسیده باشد اگر از کسی صد دشنام شنوند بزبان تواضع و ملایمت جواب گویند مشهور است که
تبریزیان صاحب نخوت و متکبّر باشند و بسرعت خلل در مبانی مودّت ایشان راه یابد بنا علیه یکی از شعرا این رباعی بنظم
آورده رباعی هر گز نشود بطبع تبریزی دوست مغزند همه جهان و تبریزی پوست آنرا که بدوستی نیابی صادق گر نیز عزیز است که
تبریزی خوست و خواجه همام الدین تبریزی در جواب این رباعی فرماید رباعی تبریزیکه هرچه از نجابت گویند مغزند مپندار تو
ایشان را پوست با طبع مخالفان موافق نشوند هر گز نشود فرشته با دیوان دوست انتهی مقام کلام حبیب السّیر مؤلّف گوید
که شاعر مقدّم که رباعی ذم اهل تبریز را در افواه و السنه انداخته ظاهرا نظر بعوام و بازاریان آنجا انداخته و مغز از پوست نشناخته
یا بنا در دی ایشان نرد محبت باخته و چون بوی وفایی از و نیافته از غایت آزردگی را در پود و تار ذم درهم بافته و
شهادت خواجه همام اگرچه بتهمت آلوده است اما بموافقت جمعی از اذکیای انام و علمای اعلام معدّل گشته زیرا که علامهٔ شیرازی
در شرح کلیات قانون مبالغه تمام در توصیف تبریز و خوبی آب و هوای آنجا نموده و غوث الحکماء المتأخرین امیر غیاث الدین منصور
شیرازی در رسالهٔ خلافت خلف صدق خود میر صدر الدین محمد نوشته که احسن النّاس خَلقاً و خُلقاً اهل آذربایجان و آن
بلده تبریز بلدةٌ طیّبةٌ فیها ما تَشْتَهِی الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْیُنُ و فی وصفها تکلّ الالسن انتهی کلامه و مخفی نماند که در کتاب

خضر که مقام حضرت صاحب الزمانست وکیل ناحیه مقدسه در سالی دو بار کشتیها بارکرده از راه بحر ابیض که محیط بآن ناحیه مقدسه است
می آرد و باهل آن جزیره قسمت کرده مراجعت مینماید و در بعضی از ازمنه سابقه یکی از صلحای شیعه بمساعدت توفیق بآنجا رسیده و شرح
آن قصه را که طولی دارد شیخ اجل سعید شهید محمد بن مکی قدس الله روحه که یکی از اعاظم مجتهدین شیعه امامیه است باسناد خود از آن شخص
صالح روایت نموده و در بعضی از امالی خود آنرا تحریر فرموده و سید اجل صدر عالی مقدار امیر شمس الدین محمد اسد الله شوشتری رحمه الله آنرا
حسب الاشاره پادشاه صاحبقران مغفور در طی رساله که در بیان حکمت و مصلحت غیبت حضرت صاحب الزمان ع نوشته مذکور ساخته
و از اینجا معلوم میشود که حضرت را در آن ناحیه مقدسه اولاد و اصحاب هستند و در مساجد و منازل خود بطاعت و عبادات و تعلیم و تعلم مسایل
دینی اشتغال میدارند و در خارج جزیره مقدسه از سپاهیان لشکرها نیز مهیا شده و همگی انتظار فرج آل محمد میکشند و الحق آن رساله ایست که
محافظت آن بر مومنان واجبست زیرا که ارباب معاندت در قضیه غیبت حضرت صاحب الزمان و خلیفه الرحمن علیه السلام بنابر عصبیه و حمیه
جاهلیه اظهار مخالفت و انکار مینمایند و وقوع آنرا مستبعد میشمارند و همچون مردود خناس بالقای هر شبهه وسواس ضعفاء العقول و عوام الناس
را که سخنان ارباب حق نشنیده اند و نور ایمان در دل ایشان نتابیده و حلاوت آن بمذاق ایشان نرسیده بمزخرفات خود از
راه میبرند و بترهات ضلال خود گرفتار میسازند و آن رساله در اثبات امامت و بیان بعضی از حکم و مصالح غیبت آنحضرت و کشف ظلمت
حیرت مخالفان عبارتی وافی در بیان دلایل و رفع غوائل ارباب ضلال و اضلال اشارتی کافیست و در بعضی از کتب معتبره بنظر این قاصر
رسیده که بنو عبد المومن که در دریا مغرب می باشند و بر دقایق علم جفر اعلی اطلاع دارند همگی شیعه اند و اهالی دیار ایشان نیز تابع مذهب
ایشانند والله اعلم بحقایق الامور — همدان بفتح ها و میم در کتاب نزهة القلوب مذکور است که همدان از اقلیم چهارم است جمشید بنیاد
ساخت و در و قلعه کلین است در میان شهرستان خوانند گویند که داراب بن داراب ساخت اگرچه آن قلعه اکنون خرابست در اول
شهری بزرگ بوده و دور باروی او دوازده هزار گام است هوایش سردست و آبش از کوه اروند و در اندرون شهر چشمهاست و میوه اش
در غایت ارزانی بود و مردم آنجا اکثر معتزله و مشبهه اند انتهی کلام او مولف گوید که در کتاب خرایج که از مولفات شیخ اجل راوندیست
مسطور است که بعضی از خانوادهای همدان شیعی بوده اند و بکرامتی شیعی شده اند و از جمله اکابر موحدان آنجا که در تشیع او تردیدی
نیست سید السالکین امیر سید علی همدانیست که تفصیل احوال او در مجلس صوفیه از این کتاب مذکور خواهد شد و عین القضاه همدانی و غیرهما در این
دولت ابد پیوند صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه جمهور اهالی آنجا امامی مذهب و محب خاندان شاه مردان و از فدائیان اویند
— صاحب حبیب السیر گفته که تبریز را زبیده خاتون که زوجه هارون الرشید بود بنا نمود و بعد از مدتی بزلزله خراب شده
دیگر بار متوکل عباسی تجدید عمارت آن نمود و در ایام دولت القایم بامر الله در چهاردهم صفر سنه [illegible] ابو طاهر منجم شیرازی تبریزیان را
گفت که هشت بجهة زلزله عظیم ساکنان این شهر [illegible] خروج مردم از دیوار تبریز فرمان داد

سعد بود و او پسری داشت که در میان شیعه کوفه نشو و نما یافته بود و امامی مذهب بود و مقارن آن حال از کوفه بقم انتقال نمود و

اهل آن دیار را قبل از آنکه نقش غبار اغیار در لوح خاطر قرار گیرد در متابعت مذهب ائمه اطهار و التزام احکام طریقه ایشان استوار ساخته

و لهذا اگر سنی ز آنجا پیدا نمیشود و از ثبت کلام صاحب معجم و اخباری که در فضیلت قم از رسول و ائمه علیهم السلام روایت شده بی نهایت

و از امام جعفر صادق روایتست که گفت الا ان لله حرما و هو مکة الا ان لرسول الله حرما و هو المدینة الا ان لامیر المؤمنین حرما و هو الکوفة

الا ان حرمی و حرم ولدی من بعدی قم الا ان قم کوفة صغیرة الا ان للجنة ثمانیة ابواب ثلث منها الی قم تقبض فیها امرأة هی

من ولدی و اسمها فاطمة بنت موسی تدخل بشفاعتها شیعتی الجنة باجمعهم و هم از آن حضرت علیه السلام روایتست که گفت اذا عمت البلدان

الفتن و البلایا فعلیکم بقم و حوالیها و نواحیها فان البلایا مدفوع عنها و از حضرت امام رضا علیه السلام روایت کرده اند که فرمود

للجنة ثمانیة ابواب فثلث منها لاهل قم فطوبی لهم ثم طوبی لهم و سعد بن سعد الاحوص روایت کرده از آنحضرت که فرمود یا سعد من

زارها فله الجنة و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایتست که فرمود سلام الله علی اهل قم و رحمة الله علی اهل قم سقی الله بلادهم الغیث

و ینزل علیهم البرکات و یبدل سیئاتهم حسنات اهل رکوع و خشوع و سجود و قیام و صیام هم الفقهاء العلماء الفهماء هم اهل الدین

و الولایة و العبادة صلوات الله علیهم و رحمة الله و برکاته و از ظرایف حکایات که صاحب معجم در باب تشیع اهل قم ذکر کرده آنست

که در زمان استیلای سلاطین اهل سنت و جماعت یکی از سنیان متعصب را در آنجا حاکم ساختند و چون او شنیده بود که

اهل قم بنا بر عداوتیکه با اصحاب ثلثه دارند و در میان ایشان کسی که موسوم بابی بکر و عثمان و عمر باشد پیدا نمیشود حکم باحضار اعیان آنجا

نمود و با اعیان آنجا خطاب فرمود که من شنیده ام که شما صحابه سه گانه را دشمن میدارید و بنابران بر اولاد خود نام ایشان

نمیگذارید بخدا سوگند که اگر از مردم خود کسی پیش من نیارید که ابوبکر یا عمر یا عثمان نام داشته باشد شما را مواخذه و عقوبت نمایم آنگاه آنجماعت

سه روز مهلت طلبیدند که اگر از مردم خود کسی پیش من نیارید که ابوبکر یا عمر یا عثمان نام کند و از روی اهتمام بخانه هر یک از اهل شهر خود

رسیدند و بغیر از مردی مفلوک منکوب سر و پا برهنه روی ناشسته احول که اقبح خلق خدا بود موسوم بنام ابوبکر ندیدند و این هم در

اصل از قم نبود بلکه پدر او مردی غریب بود که در کناره از شهر قم رحل اقامت انداخته پسر خود را بآن نام مکرم و نامی ساخته بود

القصه ابوبکر مذکور را بهیئتی که تقریر نموده شد در حضور حاکم بجلوه درآوردند و چون نظر حاکم بآن محضر بر ابوبکر کریه منظر

افتاد آنجماعت را دشنام داد و گفت که بعد از چند روز که ابوبکر نام چه من آورده اید همچنین کسیست که اقبح خلق خداست و در

اثنای خطاب و عتاب او یکی از ظرفای قم عرض نمود که ایها الامیر هر چه خواهی بکن که در آب و هوای قم ابوبکر نام بهتر ازین

پرورش نمی یابد و چون امیر سخنانی از لطافت طبعی نمود بی اختیار بخندید و ایشان را ببخشید و این حکایت بعینه در باب شیعیان

سبزوار نیز مشهورست و حضرت مولوی در مثنوی معنوی بآن اشاره نموده و فرموده شعر سبزوارست این جهان بیدار ما چون ابوبکریم

معجم البلدان شرح عقاید اهل تبریز مذکور نیست و از کتابی دیگر چیزی بنظر نرسیده اما این بتواتر معلوم شده که تا زمان وصول
قطب الموحدین سید حیدر تونی قدس الله سره بآن دیار بسیاری از اهالی آنجا که بسلک ارادهٔ او درآمده اند مذهب حق اثنی
عشری داشته اند و چون در طریقه سلوک حضرت میر مقرر بوده که در وقت انابت مریدان تلقین لعن فراعنه زمان اهل بیت
علیهم السلام بنا بر تقیه بطریق سرگوشی نمایند لهذا الحال تقیه برطرف شده خلفای او تلقین لعن او بهمان دستور مینمایند
و نمیخواهند که از طریقه مرشد خود تجاوز نمایند اما جمعی دیگر از اهل تبریز که خود را مرید سید نعمت الله قدس سره میدانند بگمان
آنکه سید مذهب شافعی داشته سنی شافعی بوده اند و الحال در آن دیار بغیر از سادات لاله و حافظان زاویه خذلهم الله
کسی که متهم بتسنن باشد نیست الحمد لله و ایضا پوشیده نماند که نزد این بیچاره بوضوح رسیده که جماعت حیدریه تبریز در اصل
همه شیعه بوده اند و بهمان علاقه در سلک ارادهٔ میر حیدر درآمده اند یا آنکه سابقا سنی بوده اند و آن سید موحد صاحب تصرف
بتایید الهی ایشانرا هدایت و ارشاد نموده و احتمال اول نظر بحال بانی اصل تبریز که زبیده خاتون بوده ظهوری تمام دارد زیرا که
زبیده شیعه فدائیه بوده چنانکه شیخ اجل عبد الجلیل رازی در کتاب نقض آورده که چون هارون الرشید غلو نمود زبیده را در تشنیع
بدین سوگند خورد که او را بدو کلمه طلاق دهم و بشیر کاغذی نوشت که کُنْتِ فَبِنْتِ یعنی حلال بودی و بریده شدی
و آنرا بزبیده فرستاد و زبیده از غایت محبت مرتضی و زهرا در پس کاغذ نوشت که کُنّا فَحَمِدْنا و بِنّا وَ ما نَدِمْنا یعنی بودیم
بودیم و بدان حمد و شکر کردیم و بریده شدیم و بدان ندامت و پشیمانی نداریم و احتمال دوم نظر بحال مجدد عمارت تبریز که
متوکل عباسی بوده نهایت ظاهر است چه مقرر و مشهور است که متوکل سنی و ناصبی بوده لعنه الله علیه شهری عظیم و بلده کریم است
و از جمله بلاد ولایت که همیشه دار المؤمنین بوده و بسیاری از اکابر و افاضل و مجتهدان شیعه امامیه از آنجا برخاسته اند و انتساب
باینچنین بلدی از اقوی دلایل صحت عقیده منسوب الیه است و در کتاب معجم البلدان و غیر آن مسطور است بلده طیبه قم از مداین مستحدثه اسلامیه است
و اهالی آنجا همه شیعه امامیه بوده اند و ابتدای بنای آن در سنه ثلث و ثمانین در زمان عبد الملک بن مروان علیهما اللعنة و النیران
شده و آن چنین بود که عبد الرحمن بن محمد اشعث بن قیس که از قبل حجاج بن یوسف علیه اللعنة امیر سیستان بود و چون بر او خروج کرد در لشکر او
هفده کس از علمای تابعین عراق بودند و چون پسر اشعث از حجاج منهزم شد آن جماعت بناحیه قم افتادند و از آن جمله چند برادر بودند
نام ایشان عبد الله و احوص و عبد الرحمن و اسحق و نعیم پسران سعد بن مالک بن عامر الاشعری و در آن موضع چند قریه بود که یکی از آنها کمندان
نام داشت و برادران مذکور در آنجا بقهر و غلبه نزول کردند و بنی اعمام ایشان از عراق عرب بدیشان جمع شدند و آن چند موضع
را از کثرت بهم متصل ساخته بنام کمندان که یکی از آن مواضع بود تسمیه نمودند و بعد از آن بمقتضای مثل مشهور که اعجمی فالعب به حذف بعضی از
حروف آن نام را اسقاط نموده از روی تعریب قم گفتند و ایضا در کتاب معجم مذکور است که مقدم برادران مذکور عبد الله بن

علیه الصلوة والسلام از بابت سلطان شاه اسمعیل صفوی نار اتّقد بر آنانکه در آن زمان قهرمان ولایت ایران و حامی سادات و شیعه
خاندان ایشان بود ملاحظه تمام داشت شیخ الاسلام را که فی الحقیقه شیخ الفجره و رئیس الکفره بود از مشاهده تامل میرزا نایره عصبیه
جاهلیه اشتعال یافته میرزا را خطاب نمود که ای سلطان میخواهی که در امور دین تجاهل و مداهنه نمائی و چون میرزا در آن زمان
مفلوج شده بود و اولاد و ارکان دولت متابعت و کار مقتضی نمینمودند بالضروره آن معامله را برای شیخ واگذاشت و آن
معاند متعصب از روح مطهر حضرت رسول شرم نداشته حکم بقتل آن سید مظلوم نمود و بعد از شهادت آن سید خویشان او بخدمت
سلطان شاه اسمعیل رفتند و عرض تظلم خود نمودند و او ایشان را تسلی داده حکم فرمود تا فرمانی بایشان دادند که هرگاه ولایت خراسان
در تحت تصرف اولیای آن دولت در آید شیخ الاسلام را بایشان بقصاص خون برادر خود قتل نمایند و چون بعد از اندک زمانی
سلطان حسین میرزا وفات یافت و شیبک خان والی خراسان شد و پادشاه مذکور توجه بتسخیر آن ولایت نمود و شیبک را
بقتل در کرد روانه ساخت و بدار السلطنه هرات نزول اجلال فرمود و خویشان آن سید مقتول که همراه اردوی معلی بودند
شیخ الاسلام را گرفته بنظر آن پادشاه دین پناه در آوردند و بموجب آن عهد و فرمان سابق او را تسلیم آن جماعت نمودند تا آن
سید مظلوم سنگسار ساخته در سر چارسوی بازار سوختند و خاکستر او را بباد دادند فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِینَ ظَلَمُوا
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِینَ * [illegible] در کتاب معجم البلدان مسطور است که کاشان شهریست نزدیک
باصفهان و در زبانها بشهر قم مذکور میشود و از آنجا طبق و کاسه کاشی می آورند و مردم آنجا همگی شیعه امامی اند و در مذهب
خود رسوخی تمام دارند و سمعانی در کتاب انساب گفته که کاشان شهریست نزدیک بقم و از وی تا اصفهان سی فرسخ است و گفته
که من آنجا رسیده ام و دو روز در آنجا اقامت نموده ام و مردم آنجا همه شیعه اند و اهل فضل و علم در میان ایشان بسیار است
و در آنجا بخدمت قاضی ابو الرضا فضل الله بن علی العلوی الحسنی الکاشانی رسیدم و چند حدیث از وی شنیدم و نوشتم و چند قطعه
از شعر او نیز نوشتم و چون بدر خانه او رسیدم و جهه انتظار خروج او ساعتی بر در خانه او نشستم دیدم که بر کتابه ایوان او این
آیه نوشته بودند اِنَّمَا یُرِیدُ اللّٰهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَیْتِ وَیُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیرًا و شیخ عبد الجلیل رازی قزوینی
در کتاب نقض نوشته که کاشان بحمد الله منور و مشهور بوده است بزینت اسلام و نور شریعت و مساجد و مدارس معظمه آراسته است
از جمله مدارس بزرگ مدرسه صفویه و مجدیه و شرفیه و عزیزیه با زینت و آلت و عده و اوقاف موجود و معمور است و مدرسان
مانند سید امام ضیاء الدین ابو الرضا فضل الله بن علی الحسنی که در علم و فضل و زهد بی نظیر است و غیر او از ائمه قضات و فقها و مقربان
و مؤذنان در آنجا بمباحثه و مناظره و ذکر و فکر [illegible] و عمارت مشهد امامزاده علی بن الباقر [illegible] که مجد الدین بنا
آن در آنجا احداث نموده بزینت و عدت و آلت و رونق و وفور برکات قبله مرادات سلاطین و وزرا و سایر اهالی آن حوالی

در وی خوار و زار بدحال مانده هر که شاه رین دو شهر آن حکایت را ثالث و تحقیق تخصیص یکی دون دیگری امریست بجایل و در
تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که در سال سیصد و چهل و پنج فتنه عظیم واقع شد میان اهل اصفهان و اهل قم که بانجا برسم تجارت
رفته بودند بسبب آنکه اهل قم در آنجا سب صحابه نموده بودند تا آنکه اهل اصفهان جمعی کثیر از ایشان را کشتند و اموال تجار را غارت کردند
و چون این خبر بملک رکن الدوله بویهی رسید بواسطه تشیعی که داشت در غضب شد و اهل اصفهان را مواخذه و مصادره بمال بسیار نمود
و شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب نقض آورده که اصفهانی از قمی پرسید که از کدام شهری گفت من از شهر دندان کنان مرد فرو مانده گفت
معنی مفهوم نیست قمی گفت معنی آنست که چون من بگویم از قم گویی آه و از اینجا مفهوم میشود که قمی نباشد الا شیعی و اصفهانی نباشد الا
سنی والحمد لله والمنه که در ایام دولت سلاطین صفویه موسویه انار الله برهانهم بحلیه انوار هدایت و ایمان مرتبه بر در و دیوار آن
ولایت تافته که صد قم در اصفهان گشت و با دار المؤمنین قم کاشان در برابر گویی و ششتم و مولانا عبید زاکانی در بعضی از رسایل
خود آورده که عمران نامی را در قم میزدند کسی گفت چون عمر نیست چرا او را میزنید دیگری در جواب گفت او عمر است و الف و
نون را از عثمان دزدیده و بران افزوده و از جمله مآثر جرأت و شدت اهل قم که در اواخر کتاب کشف الغمه مذکور است آنکه در زمان بعضی از
خلفای عباسی از رعایت حاکم امتناع نمودند و هر گاه حکومت بایشان فرستادند با او محاربه و مقاتله نموده مجال تصرف ندادند
مکرر لشکرها بر سر ایشان فرستادند مفید نیفتاد آخر امیر ناصر الدوله بن حمدان را که امیر الامرای خلیفه بود بر سر ایشان فرستادند و چون
ناصر الدوله نزدیک بقم رسید اعیان آنجا با تحف و هدایا استقبال او نمودند و گفتند ما بحکومت مخالف مذهب خود راضی نبودیم الحال
که تو آمده بالطوع و الرغبه امتثال حکم تو میکنیم و در آن سال اهل قم زیاده از مال و جهات سالهای گذشته بناصر الدوله رسانیدند
تا او بخلیفه فرستاد و بعد از آن خلیفه از موافقت اهل قم ناصر الدوله را اندیشه نمود و او را نزد خود طلب فرمود و ایضا از مآثر جرأت
ایشان آنست که در روزگار سلطان حسین میرزا والی خراسان یکی از سادات قم در شهر هراة بر سر منبر دالفقار وری در میان جمعی از سنیان
هراة نشسته بود و سخنی در باب خلافت صحابه ثلثه کما هو مذکور شنید سید مذکور در مقام ابطال خلافت ایشان درآمد و بآن نیز
اکتفا ننموده زبان بطعن و لعن گشود آن جماعت او را گرفته نزد شیخ الاسلام آنجا که از اولاد ملا سعد الدین تفتازانی بود بردند و ادای
شهادت بر کفر او کردند آنگاه شیخ الاسلام مذکور او را برداشته بخدمت سلطان حسین میرزا برد و صورت حال را عرض نمود میرزا بنا بر
محبت سادات در مقام اصلاح شده بآن سید خطاب فرمود و گفت ظاهرا در آن وقت ترا سکاری کاری و یا جنونی ادواری
طاری شده باشد سید در جواب گفت هرگز در مدت عمر مرتکب تناول مسکرات نگردیده‌ام و آفت جنون و خرافت بمن
نرسیده بلکه چون عداوت خلفای ثلثه را با آبا و اجداد طاهرین خود یقین دارم طعن و لعن ایشان از روی قصد ثواب بر زبان می‌آرم
و آنرا از جمله عبادات میشمارم و چون میرزا آن جواب شنید سر در پیش انداخته متامل گردید زیرا که با قطع نظر از محبت ذریه سید الانام

شعار سلمانی و آثار شریعت و سنت مرتضوی در جامع معمور کبیر و صغیر همیشه مراسم جمعه و جماعات بجای آرند و بترتیب عیدین
و غدیر و عاشورا و برات و ختمات قرآن همت میگمارند و مدرسه عز الملکی و عرب شاهی بمدرسان دانشمند چون سید ابو عبد الله
و سید ابو الفتح الحسینی و دیگر علما و فضلا مزین و محلی است و مشهد امامزاده عبد الله موسی و فضل و سلیمان اولاد امام موسی کاظم و در آنجا
مشاهد منوره است همگی مشحون بعلما و فقهای متبحر متدین و روایت کرده اند معتمدان از سید اولین و آخرین لما عرج بی الی السماء مررت
بارض بیضاء کافوریة شممت منها رائحة طیبة فقلت یا جبرئیل ما هذه البقعة قال یقال لها آبه عرضت علیها رسالتک و ولایة ذریتک فقبلت
فان الله تعالی یخلق منها رجالا یتولونک و یتولون ذریتک فبارک الله فیها و علی اهلها معنی آنست که مهتر انبیا فرموده بشب
معراج نظرم بر بقعه افتاد نورانی که بوی خوش آن بقعه بدماغ من افتاد از جبرئیل پرسیدم که این کدام بقعه است گفت این بقعه ایست
که خواهند رسالت تو و ولایت آل تو بر وی عرض کردند قبول کرد باری تعالی از وی مردانی آفریند که متابعت تو و فرزندان
ترا میان بسته دارند مبارکباد بر آن شهر و اهلش ولایت و مودت شما و اگر چه اخبار در فضیلت آبه بسیار است ما را درین کتاب
اینقدر کفایتست و در موضعی دیگر از کتاب مذکور گفته که اعتقاد اهل آبه معلومست که الا شیعی نباشند و گفته اند که ساوه باید که سنی
و آبه الا خود شیعی نباشد و از اکابر متاخرین آنجا امیر شمس الدین محمد آویست که از جمله صلحا و فضلا و مقربان ملک خراسان سلطان علی بن
موید بوده و شیخ اجل عالم ربانی شهید سعید قدس الله روحه کتاب لمعه دمشقیه را بالتماس او نوشته و مصحوب او بسلطان مزبور
فرستاده و مراد از بعض الدیانین که در خطبه کتاب مذکور واقعست میر شمس الدین محمد مذکور است . خفت بالامن و الاعزاز دار الملک
فارس است و از سایر بلاد عالم بشهرت و جامعیت ممتاز است — چه مصر و چه شام و چه بر و چه بحر همه روستایند و شیراز شهر و در بعضی کتب
مسطور است که بانی شهر شیراز پسر عم حجاج بن یوسف محمد بن قاسم بن ابی عقیل ثقفی بوده و شیراز بوسعت ساحت و تکلف ابنیه و عمارت اتصاف
دارد و در زمان عضد الدوله دیلمی ازدحام خلایق در آن بلده بمرتبه رسید که لشکریان را جای نشستن نماند بنابران عضد الدوله بیک فرسخی
نزدیک شیراز قصبه ساخت و سپاه را در آن مقام که موسوم بفنا خسرو کرده و مشهور بسوق الامیر بود ساکن گردانید و اکنون
آن موضع خراب و بایر است و هوای شیراز در غایت اعتدالست و آبش از قنوات جریان می یابد و بهترین کاریزهای آنجا قنات
رکن آباد است که رکن الدوله حسن بن بویه احداث آن نموده و خواجه حافظ در اشعار خود بلطافت و عذوبت آن آب را اشعار
نموده و این بیت از آن جمله است — شیراز و آب رکنی و آن باد خوش نسیم * عیبش مکن که خال رخ هفت کشور است — و در شهر شیراز
بقاع خیر و خوانق و مساجد و مدارس بسیار است و مسجد عتیق که بانی عمرو بن لیث صفار است از آن جمله است و مخفی نماند که نهال فطرت
اصلی اهل شیراز همیشه از نسیم محبت اهل البیت در اهتزاز بوده و بنا بر آن فطرت ممتاز سلمان فارسی بشرف خطاب سلمان منا
اهل البیت سرافراز گشته غایة الامر اکثر اوقات بسبب استیلای ملوک و روسای اهل سنت نور ایمان در نهاد اهالی آن

و دیگر آثار در آنجاست که همه دلالت میکند بر صفای ایمان و نزاهت طاعت مومنان کاشان عمرها الله بالعدل والتوحید و
الرساله واثبات العصمة فی النبوة والامامة و میر مخدوم شریفی شیرازی علیه ما علیه در کتاب نواقض الروافض آورده که اهل کاشان را گمان
آنست که ابولولو که قاتل عمر خطاب بود چون او گریخته بکاشان آمد و از خوف اعدا در آنجا پنهان شد اهالی کاشان بواسطه
محبت خاندان او را تعظیم و تکریم نمودند و از شر اعدا محافظت فرمودند تا آنکه آخر در آنجا وفات یافت و مزار او در خارج
شهر کاشان واقع است و بنا بران از وی تعبیر ببابا شجاع الدین میکنند و میگویند که هر که او دشمن دین را کشته باشد شجاع دین است و
بابا اگرچه در اصل لغت عجم نام پدر است اما گاهی اطلاق او بر کسیکه کاری عظیم کرده باشد میکنند و بالجمله عوام و اوباش شهرستان کاشان
در روز بیست و ششم ذی الحجه که روز قتل عمر است صورتی از خمیر میسازند و شکم او را از دوشاب سرخ پر میکنند و او را علم مانند
مینهند آنگاه او را بر داشته بحرکت و رقص در می آرند و مقارن آن حرکات طبل و دهل و غیر آن از آلات لهو بکار میبرند و در طعن و
لعن عمر مبالغه بسیار بجای آورده فریاد و ولوله بسیار میکنند و از اول روز تا آخر باین کیفیت میگذرانند و چون شب در رسید
و میخواهند که از سر مزار بابای مذکور بخانهای خود رجعت نمایند بعضی اراذل و اوباش ایشان کاردی یا خنجری بر شکم آن صورت
میزنند تا دوشاب از شکم او بیرون می آید پس نجاست آن دوشاب را از جهة آنکه بخون عمر آغشته اند میخورند و عمر در نظر اهل کاشان
چون ابوبکر در نظر اهل سبزوار خوار و بی اعتبار است ولهذا اهل حیدری گفته خوارم اندر ولایت قزوین چون عمر در ولایت
کاشان و چون مولوی در مثنوی معنوی گفته سبزوار است این جهان بیمدار ما چو بوبکریم در وی خوار و زار و در بعضی از
رسایل مطایبه از کاشی مذکور است که شخصی در کاشان درازگوشی بفروخت متقاضی خواست که کاغذ مبایعه نویسد پرسید که
چه نام داری گفت ابوبکر گفت پدرت گفت عمر گفت جدت گفت عثمان متقاضی متحیر مانده گفت چه نویسم دلال گفت کسی نمیخورد
بنویس خداوند خر و بره بار موحده صاحب معجم گفته که ابوسعید از حافظ ابوبکر بن موسی بن مردویه نقل نموده که آبه
قریه ایست از اعمال اصبهان و دیگری گفته که قریه ایست از ساوه و جریر بن عبدالحمید ساکن شهر ری از آنجا بوده و من میگویم که آبه
در مقابل ساوه مذکور میشود و عامه آنرا آوه بواو میگویند و اهالی آنجا شیعه اند و اهل ساوه سنی اند و همیشه بر سر مذهب میان
ایشان جنگ واقع میشود و در بیان تشنیع اهل آبه یکی از شعرای اهل سنت این قطعه را نقل نموده وقائلة اتبغض اهل آبة وهم
اعلام نظم والکتابة فقلت الیک عنی ان مثلی لیعادی کل من عادی الصحابة انتهی آنچه صاحب معجم در ترجمه آبه گفته که نزدیک ساوه
مدینه ایست که آنرا آوه گویند و اهالی آنجا شیعه امامیه اند و میان هر دو بقدر دو فرسخ راه است و همیشه در میان ایشان تعصب
و نزاع واقع است و همواره معمور بوده اند تا در سال ششصد و هفده که لشکر تاتار بآنجا رسید و شنیدم که هر دو شهر را قتل عام
کردند و شیخ اجل عبدالجلیل رازی در کتاب نقض گفته که شهر آبه اگرچه شهریست بصورت کوچک اما بحمد الله والمنه بقعه بزرگوار است

برزبان راند شعر أأترك ملك الري والري رغبتي أم ارجع مذموما بقتل حسين وفي قتله النار التي ليس دونها حجاب وملك الري
قرة عيني واخر حب دنیا و ریاست بر و غالب شد حکومت انجا را بر قتل جگرگوشه مصطفی و مرتضی اختیار نمود و از حضرت امام جعفر
صادق علیه السلام روایتست که آنحضرت فرمود الری وقزوین وساوه ملعونات ومشومات واهل ری در اصل اهل سنت و جماعت
بودند تا انکه احمد بن الحسن الماذرانی بدانجا غالب شد واظهار مذهب تشیع نمود و در مقام ترتیب شیعه شد پس مردم تصنیف کتب
در مذهب شیعه باو تقرب جستند واز انجمله عبد الرحمن ابو حاتم در فضایل اهل البیت علیهم السلام وغیر آن کتبها تصنیف نمود و این
در زمان معتمد عباسی بود واستیلای احمد مذکور بر ولایت ری در سال دویست و هفتاد و پنج بود و او قبل از ان در خدمت صاحب
خود کوتکین بن ساتکین ترک بود واز ان وقت که او بر ری استیلا یافت ومذهب شیعه را رواج داد تا الحال آن مذهب استمرار
یافته است انچه از کتاب معجم نقل افتاد و مخفی نماند که انچه بعضی از عقلا در بیان سبب ظاهری خرابی ری روایت نموده
خلاف ظاهر است وظاهرا آمیزه عاقل بگوش آمده صاحب معجم که شافعی مذهب بوده تقریر خرابی ری بر وجه مذکوره نموده والا
بر وجهیکه از کتاب نقض مستفاد میشود شافعیه در ولایت ری از ان کمتر و ناچیزتر بوده اند که طرف نزاع حنفیه واقع شوند و همیشه
حنفیه آنجا در انکار شافعیه با شیعه موافق بوده اند وشافعیه را بنابر انکه در اصول تابع اشعری مجبره بوده اند همیشه خوار میساخته اند و چند
مرتبه ایشانرا الزام کرده بر بالای منبر فرستادند که اقرار ببطلان مذهب خود نمایند و در کتاب نقض شرح شوکت شیعه ری
وبیان مواضع واماکن متعلقه بایشان نموده و گفته که اولا از مواضع متبرکه ایشان در انجا مدرسه بزرگ سید تاج الدین محمد
کیکی روح الله مشهور بکلاه دوز است که قریب نود سال است که در انجا ختمات قرآن ونماز بجماعت هر روز پنج بار و مجلس وعظ
هر هفته دو بار منعقد میشود و همیشه مشحون بعلما و فقها و سادات و مترددین میباشد و در عهد طغرل بزرگ بنای آن نموده اند و
دیگر مدرسه شمس الاسلام حسکا بابویه که پیر این طایفه بود و نزدیک سرای یاله است و در انجا نماز بجماعت و قرائة قران و مجلس
وعظ وطریق فتوی و تقوی ظاهر و معین بوده است وهست و در عهد سلطان محمد و سلطان ملکشاه کرده اند و دیگر مدرسه میان
عبد الجبار مدرسه ایست که تعلق بسادات کیکی دارد وانرا خانقاه زنان گویند و صلحای زنان در ان مقیم باشند و در عهد سلطان محمد بنای آن
نهادند دیگر مدرسه دروازه آهنین که منسوبست بسید زاهد ابو الفتوح هم در عهد دولت ملکشاهی ساخته اند و مدرسه فقیه علی جاستی
که بکوی اصفهانیان خواجه امیرک در عهد سلطان سعید ملکشاه ساخته اند و بی تکلف در سبع بقعه نیست وسادات دارند و در انجا
مجلس وعظ وختم قرآن ونماز جماعت همیشه منتظم است و مدرسه خواجه عبد الجبار مفید که چهارصد مرد فقیه و متکلم از بلاد عالم درین مدرسه
بمطالعه و مباحثه اشتغال دارند و در عهد مبارک ملکشاهی و روزگار برکیارق کرده اند و الحال معمور و مشهور است و مشحون بمدرسین
وطلبه علوم ونماز جمعه وختم قرآن وحضور فقها واهل صلاح که بانی آن شرف الدین مرتضی است که مقدم سادات و شیعه است

دیار مخفی و پنهان بوده چنانکه در زمان ملک عضد الدوله دیلمی شیوع و ظهور تمام داشت و از جمله اهالی آنجا سادات رفیع الدرجات
خصوصاً سادات نجوم بتقدم تشیع مشهورند و همچنین طایفه خاکیه و مانند ایشان از خاندانهای قدیم در سلک اهل ایمان مذکورند
و بالجمله خاک آن دیار از فایض الانوار محبت اهل البیت بی نصیب نیست ع که سعدی زین سعادت نیست بی بهره و اهالی آن حوالی از معتقدان
خاندان نبوت خالی نیست ع حافظ از معتقدانست گرامی دارش صاحب معجم گوید که ری بفتح اول و تشدید ثانی مدینه ایست مشهوره
از امهات بلاد و اعلام مدنهای عالمست و من بشهر ری رسیده ام و آنجا را دیده ام و آن شهریست عظیم لطیف و عجیب که بنای
آن با آجر محکم مع نکابشی کبود کرده اند و آن شهری عظیم بزرگ بود که الحال اکثر آن خرابست و من در سال ششصد و هفده از جهت
گریز از خوف لشکر تتار منکر بختیم چون بآنجا رسیدم دیوارهای عمارات آنجا بر پای دیدم و منابر بحال خود باقی بود و رونق دیوارها
بواسطه قرب عهد بخرابی بر طرف نشده بود و از یکی از عقلای آنجا سوال نمودم که سبب خرابی این شهر چه چیز بود گفت سبب حقیقی آن اراده
عالیه حضرت الهی بود و سبب ضعف ظاهری آن بود که در شهر ری سه طایفه ساکن بودند شافعیه که اندک بودند و حنفیه که
از ایشان بیشتر بودند و شیعه که سواد اعظم بودند زیرا که نصف اهل شهر شیعه بودند و اهل روستا اکثر شیعه بودند و قلیلی از ایشان
حنفی بودند و در میان ایشان شافعی مذهب نبود پس اول عصبیت و نزاع میان حنفیان و شیعیان واقع شد و حرب و قتال
میان ایشان امتداد یافت تا آخر شافعیه و حنفیه بر شیعه غالب آمدند و ایشان را برانداختند و بعد از فنای شیعه حرب و نزاع میان
شافعیه و حنفیه قایم شد و بر جمیع حروب با وجود قلت شافعیه ظفر ایشانرا بود تا آخر بحسب تقدیر الهی حنفیه بالکلیه فانی و تباه
شدند و این خرابها همه جای حنفیان و شیعیانست و این یک محله صغیر که اینجا مانده محله شافعیانست و از شیعه و حنفیه کسی باقی
نمانده مگر آنکه مذهب خود را پنهان دارد و اصطخری گفته که شهر ری بزرگتر از اصفهانست و نیز گفته که در مشرق زمین بعد از بغداد شهری
معمورتر از شهر ری نیست و اگر چه عرصه نیشابور از آن بزرگتر است و گفته که طول و عرض ری یک فرسخ و نیمست در یک فرسخ و نیم و در خارج آن
قریهاست که هر یک در بزرگی برابر شهریست و فتح آنجا در زمان عمر بن الخطاب بر دست عمار یاسر شد و از جعفر بن محمد رازی منقولست
که چون مهدی عباسی در ایام خلافت منصور بری آمد شهر ری را که الحال هست بنا نهاد و بر گرد آن خندقی نمود و مسجد جامعی ساخت
و باهتمام یکی از کاشتهای او در سال یکصد و پنجاه و هشت صورت اتمام یافت و مال خراج ری همیشه دوازده هزار درهم بود تا وقتیکه
مامون از خراسان متوجه بغداد شد و چون بری رسید اهالی آنجا از ثقل مال خراج خود نزد او شکایت کردند مامون دو هزار
درهم از مال ایشان تخفیف داد و منقولست از بعضی علما که گفته اند که در توریه مکتوبست که الری باب من ابواب الارض و الیها متجر الخلق و اصمعی در
وصف ری گفته که الری عروس الدنیا و الیه متجر الناس و در وقتیکه عبید الله بن زیاد علیهم اللعنه حکومت ری را نامزد عمر بن سعد وقاص
نموده که لشکری برداشته باستقبال حضرت امام حسین علیه السلام بکربلا رود عمر در اول مردد شد در خروج و قعود و این ابیات بر

برسم تحفه فرستاده بود در دست مبارک داشتند و در لطافت جوهران تأمل میفرمودند و بخاطر اشرف رسید که آن تسبیح را
آویزه گردن یکی از اهل مجلس سازند و از دور نظر بر کیفیت صفای آن اندازند اتفاقاً قاضی جمال الملکی و از جمله بد نفسان عالم و سگان
جهنم بود در برابر نشسته بود و آنحضرت تسبیح مذکور را آویزه گردن او فرمودند و از دور ملاحظه لطافت جوهر آن میفرمودند مقارن آن حال
قاضی محمد مذکور این بیت مناسب مشهور بخواند بیت تسبیح خارجی که نه در ذکر حیدر است * در گردن سگان جهنم طناب کن و شیخ عبد الجلیل
رازی در مقام تعداد بعضی از بلاد شیعه گفته که اما ورامین و دیهی است نیز از شهرها باز نماند از آثار شریعت و انوار اسلام از طاعات
و عبادات و ملازمت خیرات و چنانکه آنجا ظاهر است از برکات رضی الدین ابوسعید رحمه الله فی الدارین مانند مسجد جامع و مدرسه رضویه
و غیر آن با اوقاف بسیار در آنجا مدرسان عالم متدین و فقهای متورع بدرس علوم اشتغال دارند و در حرمین مکه و مدینه و مشاهد
ائمه خیرات ابوسعید از شمع نهادن و تبرک فرستادن همیشه جاریست و در ورامین در سر ماه رمضان همه طوایف اسلام از حنفی و
سنی و شیعی از خوان انعام عام ایشان محظوظ و بهره ور میگردند ... در این زمان او را درشت بفتح دال و سکون شین
معجمه میگویند و در کتاب معجم گوید که دوریست بضم دال و سکون واو و راء نیز بالتقاء ساکنین و بعد از آن یاء مفتوحه و سین مهمله ساکنه
و تایی که دو نقطه بر بالا دارد از جمله قریهای ری است و از جمله منتسبان آنجا عبد الله بن جعفر بن محمد بن موسی بن جعفر ابو محمد دوریستی
که خود را از اولاد حذیفة بن الیمان میدانست و او یکی از فقهای شیعه امامیه است و در سال پانصد و شصت و شش به بغداد آمده و مدتی
در آنجا اقامت نمود و از احادیث ائمه اهل البیت علیهم السلام که از جد خود محمد بن موسی فرا گرفته بود در آنجا روایت نمود و
بعد از آن بوطن اصلی مراجعت کرد و بعد از سال ششصد باندک زمانی وفات یافت ... صاحب معجم گفته که آن
نام دو بلده است یکی در خراسان و دیگر در میان قزوین و ابهر و آن چند دیه است که نام طالقان بر آنها اطلاق میکنند و از اکابر اهل
طالقان صاحب بن عباد مشهور است و پدر او عباد بن العباس ابن عباد ابو الحسن الطالقانی است و مخفی نماند که اهالی ولایت طالقان
قزوین همیشه از محبان شاه ولایت بوده اند و از ائمه اهل البیت احادیث بسیار در فضیلت اهل طالقان و اهالی آنجا وارد شده
و در بیان احوال صاحب الزمان از کتاب کشف الغمه مسطور است که روی ابن اعثم الکوفی فی کتاب الفتوح عن امیر المؤمنین علیه السلام
انه قال ویحا للطالقان فان لله تعالی بها کنوزا لیست من ذهب ولا فضة ولکن بها رجال مؤمنون عرفوا الله حق معرفته وهم انصار
المهدی فی آخر الزمان گیلان ولایتیست مشتمل بر جبال سپهر آثار و عقبات بسیار و در بیشهای آن تشابک اشجار بمرتبه ایست که
مسافر صبا و شمال از فرود و فراز آن افتان و خیزان میگذرد و آن ولایت منقسم بدو قسم میشود قسمی لاهیجان و توابع آن و قسمی
رشت و فومن و لواحق آن و والی ولایت لاهیجان و مضافات آن از قدیم الایام سادات رفیع الدرجات اند که ذکر ایشان
در مجلس سلاطین اهل ایمان مذکور خواهد شد و اهالی آنجا از زمان ناصر الحق که باعث اسلام ایشان بود تا ظهور پادشاه

و مدرسه کوی فیروزه که در عهد سلاطین مذکور بنا کرده‌اند و خانقاه امیر اقبال که در عهد کریم غیاثی کرده‌اند و خانقاه علی عثمان که همیشه منزل سادات عالم زاهد متدین بوده و در آنجا نماز جماعت و ختم قرآن مترادف و متواتر می‌باشد و در عهد سلطان ملکشاه بنای آن شده و هنوز معمور و مشهور است و مدرسه خواجه امام رشید رازی بدر واره جاروب بندان که زیاده از دویست دانشمند در آنجا درس اصول دین و اصول فقه و سایر علوم شریعت اشتغال دارند و در عهد دولت سلطان سعید محمد کرده‌اند و کتب‌خانه دارد که با نواع کتب مزین است و مدرسه شیخ جنید یکی بدر مصلاگاه که هم در عهد سلطان محمد کرده‌اند و بیرون از این که شرح داده آمد در ری چند مدرسه معمور هست که در آنجا درس و بحث و تلاوه قرآن و نماز و طاعت مستمر است و از مشاهد متبرکه ری مشهد سید عبد العظیم حسنی و مشهد سید ابو عبد الله ابن و مشهد سید حمزه موسوی است که شرف نسب و جزالت فضل و کمال عفت ایشان ظاهر است و در کتاب فضایح الروافض و نقض آن تصریح واقع است بآنکه شیعه ری بیشتر از سنیان آنجا بوده‌اند چه صاحب فضایح در مقام تعریض بشیعه ری گفته که مذهب شهر نباید داشتن بلکه مذهب حق باید داشتن و بآنکه در ری غلبه رافضی اند مغرور نباید بودن که بعدد اعتبار نیست و صاحب نقض در جواب گفته که این سخن از قایل مذکور محض مکابره است زیرا که بجز سلمان و ابو ذر و مقداد و عمار و جابر و ابو ایوب و خزیمه و زید بر امامت امیر المؤمنین اتفاق ننمودند میگویند که آن قلت را قدری نیست و اعتبار بکثرت مهاجر و انصار باشد و از آنجا که رازیان بیشتر شیعی باشند گوید که بر کثرت اعتمادی و التفاتی نباشد تا بجای رسید که هرچه در اول میگوید آخر باطل میگردد و باشد و این مذهب و اعتقاد شیعه است که اعتماد نه بر کثرت و قلت است بر عقل و نظر و سنت محق محق باشد و اگرچه یکی باشد و مبطل مبطل باشد و اگرچه صد هزار باشند ان الحق لا یعرف بالرجال و انما الرجال یعرفون بالحق و الحمد لله الذی هدانا الی طریق الحق و تحقیقه و جنبنا عن الباطل الذمیم و تصدیقه ٭ صاحب معجم گفته که آن بلده است نزدیک بشهر ری و اهالی آنجا شیعه اند ٭ رامین ٭ صاحب معجم گفته که آن مانند سابق خود است و زیاده و این عبارت دو احتمال دارد یکی آنکه نام او مثل اول است بازیادتی یعنی زیادتی حروف دیگر آنکه مثل اول است در آنکه اهالی آنجا شیعه اند و مراد او زیادتی غلو در تشیع باشد و محتمل است که مراد هر دو باشد و ایضا صاحب معجم در ترجمه نوبهار گفته که قریه است از ری گفته که و رامین قریه‌ایست مانند مدینه و در کتاب انساب سمعانی مسطور است که و رامین دهی بزرگست شبیه بشهرها و از آنجا بسیاری از اهل علم بیرون آمده اند و در زمان مارسیم لدار بود که عمارت حرمین شریفین کرده و مال بسیار در آن صرف نموده و پسر او حسین و برادرش حج بسیار نموده و در خیرات و صدقات رغبت تمام داشت امامیه شیعی بوده و در آن باب غلوی عظیم داشت مولف گوید که از قدیم الایام همگی اهل و رامین از اصحاب یمین و در دوستی خاندان امین اند و از اعیان متاخرین سادات ایشان سید فاضل محبوب القلوب قاضی محمد است که بمصاحبت مجلس و ندیمی پادشاه صاحبقران مغفور شرف اختصاص و امتیاز داشت و در بدیهه گویی و حاضر جوابی نظیر خود نداشت و از جمله لطایف مقامات او آنست که در مجلس بهشت آیین حاضر بود و پادشاه صاحبقران مغفور تسبیح مرواریدی که سلطان سلیم عثمانی والی روم

از بلاد اهل سنت که در افتاد روزی در خارج بعضی از مساجد آنجا بول براکرده خود را از روی تقیه بنشست و بر نجاست وضو
ساخته غسل رجل کرد و افگار شنید و با اهل مسجد دست بسته نماز جماعت موافقت نمود لیکن چون آن بیچاره مهارتی در باب وضو و
نماز اهل سنت نداشت بر حاضران ظاهر شد که او در آن کار نوآموز است لاجرم از روی تعصب برفضش متهم ساخته در مقام مواخذه
او شدند بیچاره چون آن حال مشاهده کرد بزبان مازندرانی گفت سبحان الله کو ناخوش تر مره و بایشتم به و او سار خو کشم و دست نه دم
به مکر بهتر از این سنی نیک بو [illegible] صاحب معجم گفته بضم و لام بزرگتر مدینه ایست در طبرستان و در آنجا سجادهای طبری و گلیمهای خوب
میبافند و در اول اسلام ده هزار سوار مسلح از آنجا بیرون می آمد و بسیاری از علما از آنجا بیرون آمده اند الحاصل ایشان را طبری میگویند و نسبت
ایشان بغیر طبرستان اندکست و از آنجاست ابوجعفر محمد بن جریر الطبری صاحب تفسیر و تاریخ مشهور که اصل و مولد او آمل است و همچنین
ابوبکر محمد بن عباس خوارزمی که اصل او از آمل است و ابوجعفر طبری را خال خود میدانسته و در بیان اصل و نسب خود این شعر گفته
بآمل مولدی و بنو جریر فاخوالی و یحکی المرء خاله فها انا رافضی عن تراث و غیری رافضی عن کلاله اما او در دعوی نسبت خود با بی جعفر کاذب است
زیرا که ابوجعفر رافضی نبود لیکن حنابله از روی حسد تهمت رفض با و کرده بودند و خوارزمی مذکور که برفض و سب صحابه مجاهر و مفتخر بود
آن تهمت را صلاح خود دانسته اظهار رفض بود در خال خود نموده و اعتقاد مؤلف آنست که خوارزمی در آن مقاله کاذب نیست
و مراد او به بنی جریر نه محمد بن جریر طبری صاحب تاریخ و تفسیر است که از فقهای شافعیه بوده و نووی در کتاب تهذیب الاسماء
مدح او نموده بلکه مراد محمد بن جریر طبری متکلمست که از اکابر متکلمان امامیه بوده و شیخ علامه جمال الدین حسن بن مطهر حلی قدس الله
سره او را در قسم معتبران از کتاب خلاصة الرجال ذکر نموده و کتاب مسترشد و کتاب ایضاح در امامت از جمله تصانیف اوست
و بالجمله بر وجهی که محققان علمای رجال با آن تصریح نموده اند صاحب تفسیر و تاریخ محمد بن جریر بن غالب طبری است و نسبتا و بخصوص شهر
آمل معلوم نیست زیرا که آملی الاصل بغایت نادر است که سنی باشد و صاحب کتاب مسترشد و ایضاح محمد بن جریر بن رستم طبری است
که مولد او آمل است و مثل این غلط از خواجه ملای صاعدی اصفهانی در شرح کشف الحق و نهج الصدق واقع شده و لیس هذا اول قارورة
کسرت فی الاسلام والله اعلم بحقیقة المرام ساری الحال دار الملک ملوک طبرستان و محبت اهل البیت علیهم السلام چون روح در ابدان
ایشان ساری و لوح خاطر ایشان از نقوش اعتبار اغیار عاریست رم صاحب معجم گفته که آن بضم اول و فتح دوم بوزن
زفر یا بسکون دوم مدینه ایست نزدیک ساری از نواحی طبرستان اهالی آنجا شیعه اند و در کتاب نقض شیخ عبد الجلیل رازی سطری
از مآثر تشیع اهالی رم و ساری مذکور است اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند جرجان و آن استراباد است صاحب معجم گفته بضم اول و بعد
فتح سوم بوزن در آخر مدینه ایست مشهور عظیم در میان طبرستان و بعضی او را از خراسان میشمارند و بعضی او را داخل طبرستان میدانند
و گفته اند که اول کسی که این را بنا نمود یزید بن مهلب بن ابی صفره بود و در جرجان آب بسیار و قری و ضیاع بیشمار است و در بلاد مشرق

صاحبقران مغفور زیدی جارودی بودند و بعد از آن سلاطین آنجا با اکثر اهالی لاهیجان بمذهب فرقهٔ ناجیهٔ امامیه درآمدند و مخفی نماند
که طایفهٔ جارودیه در قدح خلفای ثلثه و ابطال خلافت ایشان با فرقهٔ امامیه شریکند و بواسطهٔ این مناسبت و قرب که در مذهب خود با
امامیه دارند فقهای امامیه در مبحث وقف از کتب فقهیه گفته اند که اگر کسی وقف کند بر مسلمانان اطلاق آن منصرف میشود بشیعهٔ اثنا عشریه
و اگر از ایشان کسی نباشد منصرف میشود بباقی فرق امامیه و اگر از ایشان کسی نیز نباشد منصرف میشود بجارودیه از فرق زیدیه و باقی
فرق زیدیه و اهل سنه در حکم مساویند ... بلده ایست جنت نشان از مضافات گیلان که سلاطین و خواص اهل لاهیجان در بعضی از
فصول بدیهٔ گیلان عرصهٔ دلگشای آنجا را ماوای خود میسازند و اهالی آنجا از مبدأ دخول در اسلام تا الحال مذهب امامیه دارند و نقش محبت
خاندان بر لوح خاطر مینگارند و در ایامی که ناصر الحق اهل گیلان را باسلام درآورد اهالی دیلمان بواسطهٔ همسایگی قزوین و امرای آنجا
که اکثر سنی بودند تقیه مینمودند لاجرم ناصر الحق گمان آنکه ایشان نیز مذهب اهل سنت دارند لشکر بدیلمان کشید و کار بقتال رسید
و چون تسکول که امیر اهل دیلمان بود از کلمات لشکریان ناصر در اثنای جنگ میگفتند دانست که ایشان را بر قتال تعیین نموده فریاد برکشید
اظهار مذهب حق جعفری نموده امان از ناصر طلبید ناصر گفت اگر پیش از این شهبد مذهب خود را در مضمار اظهار میتاختی از ورطهٔ
تعرض من خلاص می یافتی اما اکنون نایرهٔ حرب مشتعل گردیده و باد نصرت بر اعلام ظفر انجام من وزیده بی آنکه تو نزد من آیی
و خود را تسلیم نمایی خلاصی متصور نیست و چون تسکول لئیم خود را مصلحت ندید همچنان جنگ میکرد تا کشته گردید و باقی اهل دیلمان
امان طلبیدند و خود را در ظل رایت ناصر کشیدند والله اعلم بحقیقة الحال ... بفتح اول و دویم و کسر راء صاحب معجم البلدان گوید آن
بلادی وسیع و شهرهای بسیار است که این نام شامل آنهاست و از آن نواحی جماعت بیشمار از اهل علم و ادب و فقه برخاسته اند
و از اعیان بلاد طبرستان دهستان و جرجان و استراباد و آمل است که پای تخت سلاطین آن دیار بوده و ساری که متصل است
و شالوس که نزدیک است بآن و بعضی جرجان را از بلاد خراسان شمرده اند و طبرستان را از بلاد معروف مازندران دانسته و در وجه
تسمیهٔ آن دیار بطبرستان وجوه گفته اند و آنچه حق است و مشاهدهٔ احوال آن دیار مؤید آنست اینست که چون در میان اهالی آن دیار
حرب و قتال بسیار واقع میشود و اکثر اسلحهٔ ایشان بلکه همه تبر است تا آنکه صغیر و کبیر و غنی و فقیر ایشان همگی تبر در دست میدارند
پس از جهت کثرت تبر در آن دیار طبرستان نام کرده اند آنگاه از روی تعریب تا را بطا بدل کردند و طبرستان گفتند و
حسن بن زید و محمد بن زید در آمل مقام داشتند و از روستای آمل است ارم خاست اعلی و ارم خاست ادنی و مهروان و
اصبهبد و نامیه و طمیس و در کتاب ابانه که از مؤلفات علمای زیدیه است مسطور است که از کنار آب سفیدرود تا آنجا که از نواحی
سکاین است تا جرجان طبرستان خوانند و از آنطرف سفیدرود تا قومس جیلان گویند و اکثر اهالی بلاد طبرستان شیعه بوده اند
و در بعضی از بلاد آنجا مانند آمل هرگز سنی نبوده چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی آورده اند که مازندران نیز ...

وایشان مرا نماز ظهر و عصر را در سر من رای گذارده ام و نزد شما آمده ام که تجدید عهد با شما کنم شما بگویید حوایج و مسایل خود را
بر من عرض کنید پس اول ابو نصر بن جابر در مقام عرض حاجت خود شد و گفت که پسر من که نام او جابر است نابینا شده میخواهم که
دعا کنید تا به برکت دعای شما بینا شود آنحضرت پسر او را نزد خود طلبید و دست مبارک بر چشم او کشیدند تا بینا گردید بعد از آن
یکیک مردم از حوایج و مسایل خود سوال مینمودند و آنحضرت جواب میفرمودند تا قضای حوایج همگی نمودند و ایشان را دعای خیر گفته
همان روز معاودت فرمودند و لحق بسبب این کرامت که اهل جرجان بآن اختصاص یافته اند میسزد که بر اهل قم و کاشان
زیادتی جویند و بر اهالی مشهد و سبزوار طریق افتخار پویند رستمدار ولایتیست مشهور مشتمل بر آبهای [illegible] خوشگوار و درختان میوه دار
و کوههای فلک مدار و قلعههای بلند و استوار که دست وهم از دامن آن کوتاه و پای خیال در سپردن مسالکش و کمرهاست قلعه
نورش توامان شاهق طور و حصن کجورش چون بیت المعمور از حوادث دوران دور و اهالی آنجا در شجاعت مانند رستم مشهور و در
مذهب تشیع بغایت راسخ اند و محکم و از متاخرین اذکیای فضلای آن دیار مولانا محمد بن فخرالدین علی رستمداریست که در مشهد مقدس
رضوی منصب خدمت روضه منوره و تدریس بعضی از مدارس آن آستان ملک پاسبان با و مفوض بود و در تاریخی که
عبدالله خان اوزبک مشهد مقدس را محاصره نمود و ارکان یکی از فقهای مشهد مقدس کتابتی بخان مذکور نوشت که حاصلش این بود
که جناب خان و لشکریان ایشان بچه دلیل و برهان محاصره مشهد مقدس و استیصال مردم آنجا که ذریه حضرت پیغمبرند نزد خود حلال
ساخته اند و دست نهب و تاراج و قتل بر جان و اموال و مزارع مردم و اوقاف سرکار فیض آثار گشاده اند و چون این کتابت بخان مذکور
رسید با فاضل ماوراءالنهر که ملازم رکاب بغی انتساب بودند و فتوی باباحت قتل و غارت مشهد داده بودند گفت که جواب کتابت
اهل مشهد نویسند و ایشان جوابی مشتمل بر وجوه فاسده و دلایل کاسده در بیان اباحت خون و مال اهل مشهد رقم نموده بایشان فرستادند
و چون نوشته اهل ماوراءالنهر بنظر مولانا محمد مذکور رسید نامه نامی مشتمل بر دفع تمامی دلایل آن افاضل نوشته فرستاد و چون آن نوشته
بنظر خان مذکور رسید نظری اجمالی بر آن انداخته با فاضل مذکور امر نمود که جواب نویسند و چون ایشان بعد از مطالعه خود را از نوشتن
جواب آن عاجز دیدند در جواب خان گفتند که گفت و شنید با این مردم موجب ضعف اعتقاد دیگران میشود بنابرین باید که آیات قرآنی
که در آن نامه نوشته شده بمقراض بیرون آرند و باقی را در نظر حاضران بسوزانند و بگویند که سخنان آن طایفه قابل جواب نیست پس همین
آخر خیال کردند و مولف حقیر جهت عبرت ارباب اعتبار نقل صورت نامه ماوراءالنهر و صورت کتابتی که مولانا محمد مذکور در دفع سخنان
ایشان نوشته مبادرت مینماید نامه که افاضل ماوراءالنهر به اهل مشهد مقدس نوشته اند پوشیده نیست که بهیچ مومن عالم که تعرض باموال و نفوس کسانیکه
گوینده لا اله الا الله و محمد رسول الله اند ما دام که از ایشان افعال و اقوالی که موجب کفر است صادر نشود و عمل بطریقه مرضیه سلف
و ائمه اثنی عشر رضی الله عنهم مینموده باشند جایز نیست اما وقتیکه با تکلم باین کلمه مذهب اهل سنت و جماعت و طریقه علما و فقها را

از عراق گذشته بهتر از جرجان در جامعیت حسن و خوبی نیست و با آنکه در آنجا برف میبارد انواع فواکه پیدا میشود و مردم آنجا
بحلم و مروت و اتفاق محمود آراسته اند و در آنجا بسیاری از مردم صاحب سر و سخا بیرون آمده اند و از آنجمله عمرکیت که صاحب
هارون عباسی بود اما هوای آنجا اختلاف عظیم دارد و لهذا صاحب بن عباد در مذمت هوای آنجا این چند بیت گفته نحن و الله من
هوائک یا جرجان فی خطر و کرب شدید و حمانا ینضج الجلود فان هبت شمالا لاتکدرت برکود کجیب منافق تلقاهم بوصل احاله بالصدود
و بالجمله اهل جرجان در تشیع مشهورند و در السنه جمهور متقلب در آن مذکور و مؤید این است آنچه از ملا جامی علیه ما علیه نقل میکنند که روزی مردی
غریب با او دوچار شد از وی پرسید که تو چه کسی آن مرد گفت که سیدم و طالب علم و استرابادی ملا جامی گفت اختصار در کلام مطلوب
می بایست گفت کافر مطلق و خود را و ما را از این همه گفت و شنید فارغ ساخت و در کتاب کشف الغمه از کتاب امام قطب الدین راوندی
نقل کرده که او باسناد خود از جعفر بن الشریف الجرجانی روایت نموده که گفت در سالی که متوجه حج بودم در سر من رای بخدمت
امام حسن عسکری رفتم و چون اصحاب بعضی اموال همراه من کرده بودند که بآنحضرت رسانم لاجرم عزم آن نمودم که در آن باب
سخن گویم آنحضرت پیش از آنکه من بهم سخن درآیم بر ما فی الضمیر من اطلاع یافته فرمودند که آن مال را بمبارک خادم من بسپار من چنان کردم
و عرض نمودم که شیعه جرجان بشما سلام رسانیده اند بعد از آن آنحضرت فرمودند که چون از حج فارغ شوی بجرجان معاودت
خواهی نمود گفتم بلی آنحضرت گفت از امروز تا یکصد و نود روز دیگر در اول روز جمعه سیم شهر ربیع الآخر بجرجان خواهی رسید
و چون آنجا رسیدی باید که شیعه آنجا را اعلام کنی که من در آخر آن روز بجرجان حاضر خواهم شد آنگاه مرا دستوری داد
و گفت برو که خدای تعالی ترا و هرچه با تست بسلامت بمنزل خواهد رسانید و پسر ترا که شریف نام دارد و پسری متولد خواهد شد او را
صلت نام کن که بدرجه کمال خواهد رسید و از اولیای ما خواهد بود پس عرض کردم که یا ابن رسول الله ابراهیم بن اسمعیل خلجی که از شیعه
شماست و احسان او باولیای شما بسیار میرسد تا آنکه سالی زیاده از شش صد هزار درهم بفقرای شیعه صرف میکند فرزند ندارد آنحضرت
فرمودند که خدای تعالی مشکور ساخت احسان ابی اسحق ابراهیم بن اسمعیل را در حق شیعه ما و آمرزید گناهان او را و او را پسری درست
خلقت که یاری دهنده حق باشد روزی کرد هید باو بگوی که حسن بن علی ترا پیغام فرستاد که پسر خود را احمد نام نهی آنگاه آنحضرت
را وداع نموده بحج رفتم و ببرکت توجه حضرت امام خدای تعالی مرا در آن سفر بسلامت داشت تا آنکه بر وجهی که آنحضرت خبر داده بود
اول روز جمعه مذکور بجرجان رسیدم و چون اصحاب بتهنیه من آمدند نوید وعده حضور حضرت امام بایشان رسانیدم و گفتم که تهیه
عرض حوایج و مشکلات مسایل خود کنید و چون ایشان نماز ظهر و عصر گذاردند همگی در خانه من جمع شدند و منتظر قدوم سعادت
لزوم حضرت امام معصوم بودند که ناگاه آنحضرت بحجره ما ظاهر شدند و ابتدا بسلام نمودند پس ما پیش رفتیم و دست مبارک
آنحضرت را بوسیدیم آنگاه حضرت بجماعت خطاب فرمودند که من وعده کرده بودم بجعفر بن الشریف که آخر این روز نزد شما خواهم آمد

دانسته باشند و آنچه نوشته اند که بحکم آیه وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ و حدیث لا یحل مال امرء مسلم الا من طیب نفسه چگونه اتلاف
محصولات و زراعات مشهد مقدس حلال باشد جوابش آنست که در آیه و حدیث اموال تخصیص بمؤمن و مسلم یافته و آنچه بتواتر ثابت شده
که جماعت شیعه شنیعه میکنند و میگویند از زمره اهل اسلام و ایمان نخواهند بود و این آیه بنا بر مفهوم مخالف که بعضی علما اعتبار کرده اند
و آیات و احادیث دیگر که احتیاج بنوشتن نیست دلالت دارد بر آنکه قتل و غارت اموال و سوختن و ویران کردن باغات و زراعات
و عمارات اهل کفر جایز است و هیچکس را درین خلاف نیست و ایضا حرب با جماعتیکه تبعیت پادشاه اسلام و خلیفه نمایند و بعد از
بیعت عصیان ورزند جایز است باتفاق علما هر چند آنجماعت گویندهٔ کلمه توحید و مسلمان باشند و برین دالست حروبی که
اسد الله الغالب علی بن ابیطالب در زمان خلافت خویش کرده اند و ازین قبیل است حروبیکه اعلیحضرت خاقانی با بعضی از مسلمان
نموده اند و آنچه نوشته اند که زراعات و باغات اطراف مشهد مقدس وقف سرکار مزار فایض الانوار است که آبا و اجداد حضرت
خاقانی وقف کرده اند چون این دیار از جمله دار الحرب و نزد لشکر اسلام موقوفات ممتاز و معین نیست آن نیز حکم سایر باغات و
زراعات دارد و بر تقدیریکه تعین و امتیاز یابد مصرف آنها از مسلمانان خواهد بود و وقتیکه بمصرف نرسیده باشد خلیفه را جایز است
که از اتلاف زیان و اهل لشکر اسلام حلال کرداند و آنچه نوشته اند که اکثر ساکنان این دیار ذریه پیغمبرند بر تقدیر تسلیم گویا آیه اِنَّهُ لَيْسَ
مِنْ اَهْلِكَ اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ نشنیده اند و آنچه نوشته اند که همه صالح اند صلاح فرع اسلامست و آنچه نوشته اند که در مکه و
مدینه و شام با علما صحبت داشته اند ... هر که او روی بهبود نداشت دیدن روی نبی سود نداشت و آنچه نوشته اند که علمای
ایشان نموده اند ممنوعست و بر تقدیر تسلیم بنا بر اطلاع بر عقیده فاسده ایشان خواهد بود و آنچه نوشته اند که رجب از جمله اشهر حرمست
و قتل و حرب در آن با جمعی که در مقام حرب نباشند جایز نیست جوابش آنست که حرمت اشهر حرم منسوخ است بنا بر احادیث صحاح مشهوره
و بعضی از غزوات امیر المؤمنین و رفتن آنجناب بر سر اعادی درین شهر دلالت برین و آنچه نوشته اند که آیه وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَ
الْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنَ از جمله محکماتست در آن شک نیست لکن هیچ شک نیست که جهاد با کفار اعاظم عبادات است وای بر جماعتیکه
ترک عبادت نموده سب و لعن اکابر مینمایند و آنرا مکفر ذنوب و باعث ثواب میدانند با آنکه متعین و متیقن است که در لعن کردن
شیطان که نصوص بر ملعونیت او ناطق است ثواب نیست و عجب است با آنکه در میان ایشان جمعی هستند که معانی ظاهر آیات
و احادیث را میتوانند دریافت و در ترجمه آیات و احادیث مکتوبه اظهار بعضی نموده اند ازین مذهب ظاهر البطلان بر نمیگردند و
و بر نمیگردانند و تبعیت ائمه اثنا عشر و سلف نمی نمایند وَقَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ و اگر بعضی از مضلین افترا نموده
از بعضی ائمه و سلف در تقویت معتقدات فاسده بر ایشان چیزی رسانیده اند یا در آنچه ذکر کرده شد کسی را سخنی باشد که رئیس خود عبد الله
را بیرون فرستاده تا امان داده با بعضی از ملازمان رکاب همایون مناظره نماید باشد که مذهب حق بر همه کس ظاهر گردد والسلام

بالکلیه مهجور کرده مومنان را با مان آول نگذاشته اظهار طریقه شیعه شنیعه نموده سب و لعن حضرات شیخین و ذی النورین و بعضی از
ازواج طاهرات که کفر است تجویز کنند بر پادشاه اسلام بلکه بر سایر انام بنا بر امر ملک علام قتل و قمع اینها اعلاء الدین الحق واجب و
لازم است و تخریب ابنیه و اخذ امتعه و اموال ایشان جایز و اگر پادشاه زمان خلیفه دوران خلد الله تعالی ظلال جلاله علی رؤس المسلمین
الی یوم الدین درجهاد که باتفاق و اجماع علما واجب و طریق حضرت رسالت و اصحاب کرام و اولاد عظام است با وجود استطاعت
و قدرت تامل نماید چگونه از عهده جواب و سوال ملک متعال یَوْمَ لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ
وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ که بآیه کریمه وَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ و غیرها ثابت شده تواند بیرون آمد و بر هر
عاقلی که بمقتضای عقل رفته در آیات و احادیث و اخبار تامل نماید ظاهر میگردد که جماعتی که بشرف صحبت حضرت رسالت شده
طریقه متابعت و خدمت مرعی داشته سالها در اعلاء کلمه حق در رکاب آنحضرت مقاتله نموده باشند خالی از شوب نقصان و مستحق
جنان خواهند بود خصوصا اینها که بمقتضای آیه کریمه لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ بشرف رضوان
حضرت ملک منان مشرف گشته اند أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ و شک نیست که حضرات شیخین و ذی النورین
ازینجمله اند و بمصاهرت و محبت آنحضرت معزز و مکرم اند و صدیق اعظم را حضرت علیم در کلام قدیم صاحب نامیده کما قال
إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ و بمقتضای وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ جمیع اقوال و افعال آنحضرت بموجب
وحی است و آنحضرت کما ینبغی تعظیم و توقیر ایشان میداشته و در توصیف هر یک احادیث کثیره وارد گشته پس منکر کمال ایشان
در کمال گمراهی و خذلان و بالحقیقه منکر قرآن و نسبت کننده نقص بسرور انس و جان بوده باشد و معتقد ایشان مرضی و متابع از وزر
بوده باشد بنا بر فرموده قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ امید است که بشرف محبوبیت سبحان
و غفران برسد و ایضا شجاعت و اهتمام امیر المؤمنین علی در اعلاء حق از آن مشهورتر است که بر کسی پوشیده ماند و آنجناب در زمان
متابعت و مبایعت خلفا با ایشان بوده و خود نیز متابعت و مبایعت نموده اند پس آن جماعت که اثبات نقص با آنحضرت میکنند
غافلند از آنکه ثبوت نقص با آنجناب لازم می آید و ایضا چگونه نسبت کردن صدیقه با آنکه متفق علیه است که بشرف فراش آنحضرت
لایقه و محبوبه آنحضرت بوده بعضی امور شنیعه باشند آن جایز باشد و در قرآن مجید واقع است الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ وَ
الْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ پس ملاحظه باید نمود که نسبت خبث با منجر نسبت
بخبث کجا میشود و ایضا زوجه کمینه بازاری را که نسبت بامر شنیعی کنند آن بازاری در کمال وحشت میگردد پس چگونه صاحب فراش
خیر البشر را بامثال آن چیزها که بعضی از طایفه شیعه نسبت میدهند نسبت توان داد و نعوذ بالله من ذلک فاعتبروا یا اولی الالباب
و اگر بعضی گویند که از ما مثل این امور واقع نشده و نخواهد شد شک نیست که این جهالت را میشنوند و منع نمیکنند پس ایشان نیز حکم اینها

در مرض الموت فرموده که ایتونی بقرطاس اکتب لکم شیئا لا تضلوا بعدی و عمر بآن راضی نشده گفت که ان الرجل غلبه الوجع و عندنا کتاب الله
حسبنا پس صحابه اختلاف کردند تا آواز بسیار شد حضرت پیغمبر از بعضی آزرده شده فرمود که برخیزید که پیش من نزاع سزاوار نیست و این
حدیث در اوایل صحیح بخاری و دیگر کتب اهل سنه بعبارات مختلفه مذکور است و مخالفه دوم آن بود که بعد از قضیه مزبوره حضرت پیغمبر
جمعی را مقرر ساخته که همراه اسامه بسفری روند و بعضی از آن جمع تخلف نمودند و بعرض حضرت رسیده آنحضرت مکرر را مبالغه فرموده که جهزوا جیش
اسامه لعن الله من تخلف عنه و مع هذا آن بعض متابعت نکردند پس گوییم امری که حضرت پیغمبر در باب نوشتن وصیت فرمودند و بمقتضای
آیه کریمه مذکوره وحی است و منعی که عمر کرده منع و رد وحی است و رد وحی کفر است علی ما اعترفتم به و علی ما دل علیه قوله تعالی و من لم
یحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون و کافر قابل خلافت حضرت پیغمبر نیست و هرگاه کفر و سلب قابلیت از و ثابت شود
بنا بر دلیل شما لازم است که ابوبکر و عثمان نیز خلیفه نباشند تا خلاف اجماع مرکب نشود چه بمذهب جمهور اهل سنه هر سه ایشان خلیفه اند و بمذهب
شیعه هیچکدام خلیفه نیستند اینکه عمر خلیفه نباشد و ابوبکر و عثمان باشند موافق رای هیچکس از اهل اسلام نیست و نیز تخلف از جیش اسامه
بمقتضای دلیل مذکور کفر است و متخلفان خلفای ثلثه اند باتفاق و از هر یک شما ازین روایتین مذکورتین بوجوه متکثره اثبات مذهب شیعه
و نفی خلاف آن لازم می آید و تفصیل آن درین صحیفه نمیگنجد والله یحق الحق و هو یهدی السبیل و چون حضرات در صحیفه شریفه اعتراف نموده اند
که فعل حضرت نیز وحی است و الواقع ایضا کذلک پس گوییم اخراج حضرت پیغمبر مروان را از مدینه بضرورت وحی است و آوردن عثمان
او را بمدینه و تفویض امور باو و تعظیم او کفر است بدو وجه اول دلیلی که حضرات فرموده اند وجه دوم قوله تعالی لا تجد قوما
یؤمنون بالله و الیوم الآخر یوادون من حاد الله و رسوله و لو کانوا آباءهم و ابناءهم و اخوانهم
او عشیرتهم و دلایل متین برای تحقیق حق و تزییف باطل در مسئله امامت بر ما تا وجد لا بسیار است و لیکن در خراسان مشکل است که
بوسه به پیغام نمی باشد اگر ملازمت میسر شود معروض خواهد شد ؎ بهر جمعیتی وصل تو جوییم لعل الله یجمعنی و ایاک اما بشرط آنکه مناظره
بمقدمات علمی باشد نه بشمشیر و بکده و قلمرو آتش و نیز در مدح خلفای ثلثه از حضرت پیغمبر متفق علیه فریقین نیست چه در کتب شیعه اثری از آن
نیست و آنچه دلالت بر ذم کند مثل روایتین مذکورتین و غیرهما در کتب فریقین مسطور است و نیز بعضی از اهل سنه تجویز وضع حدیث
کند ما عادل نباشد و خبر متفق علیه دلالت بر خلاف آن کند و مخالفت خبر واحد سیما با خصوصیات مذکوره لا نسلم که کفر باشد و الا
ع پس در همه دهر یک مسلمان نبود چه مخالفت اخبار آحاد از مجتهدین واقع شده و توقیر و تعظیم حضرت پیغمبر نسبت بخلفای ثلثه
قبل از صدور مخالفت از ایشان دلالت بر حسن و سلامت عاقبت نمیکند چه عقوبت قبل از صدور عصیان با آنکه معلوم الصدور باشد
لایق نیست لهذا حضرت امیر از عمل ابن ملجم خبر داده و عقوبت نفرموده و روایتی که دلالت بر حسن خصوص فعلی کند مفید مطلوب نیست
چنانکه در آیه لقد رضی الله مذکور خواهد شد دلیل دوم آنکه بمقتضای لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونک تحت الشجرة

علی من اتبع الهدی ... نامه فضلای ماوراءالنهر که موسوم بمحفهٔ نتایج الافکار و رشحات اقلام در رد بر افاضل ماوراءالنهر هداهم الله و ایانا بسبیل الرشاد و عصمهم و ایانا عن التعسف والعناد بوقوف پیوسته و در این باب آنچه صواب و موجب اجر و ثواب است مذکور میشود و برارای حکمت آرای حضرات عالیات مخفی نیست که سید المرسلین بوجهی که در کتب اهل سنت و شیعه مسطور است امت را بمتابعت کتاب الله و عترت طاهره مامور ساخته‌اند و چون حضرت امام الجن و الانس ابوالحسن علی بن موسی الرضا علیه التحیة والثنا در بلاد عجم غریب واقع شده راقم ایں حروف محمد خادم برای احترام خدمت آنحضرت و بواسطه فیوض و برکاتیکه از روح مطهر آنحضرت یافته و دیگران درین صحیفه مناسبت ارشاد بر غرّتها خدمت و ملازمت ایشان را اختیار کرده نه با قزلباش الفت دارد و نه از اوزبک کلفت و بی میل و غبار نسبت بطایفه بعد از تفتیش و تحقیق در امور دین تحصیل یقین کرده آنچه مقتضای حدیث و قرآن و موافق با مر حضرت ملک منانست اختیار نموده از روی انصاف کلمه چند بعرض میرساند اگر مقبول انظار افادت آثار حضرات عالیمقدار شود فهو المراد و الّا من آنچه شرط بلاغت با تو میگویم تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال و ممیز این مبحث کسی که صاحب ادراک کامل و انصاف شامل باشد میتواند بود و آنچه از طلبهٔ ماوراءالنهر که متردد اینجا بوده‌اند مسموع شده آنست که نواب علیحضرت خاقان والاشان باین دو صفت حمیده آراسته‌اند و از امرای ایشان کوکلتاش بها در و جمعی دیگر بصفت تمیز و فضایل پیراسته‌اند اما تصدیق که الی الان از ایشان بحکایات علمای ماوراءالنهر واقع شده بنابر مثل اهل خراسان که چون تنها بقاضی روی راضی آمی معتبر نیست چه فضلای مذهب حضرت ائمه اثنی عشر بمجلس سامی ایشان مشرف نشده‌اند و علمای اهل سنت چنان خاطرنشان کرده‌اند که مذهب شیعه مبتدع و مخترع است و اصلی ندارد و اگر بعد از تحقیق حال و تفتیش اصول و احوال فریقین در اختیار احد المذهبین امری فرمایند بحکم کلام الملوک ملوک الکلام مطیع و منقاد خواهد بود و مجملا در طریق شیعه و سنی کتب کثیره در حدیث مضبوط شده اما احادیثی که متفق علیه هر دو فرقه است معتمد است و احتیاط مقتضی آنست که آنچه متفق علیه باشد برای منافات مختلف فیه متروک نشود زیرا که اهل اسلام منحصر درین دو فرقه‌اند چه اگر خلیفه بحق بعد از حضرت پیغمبر بلافصل حضرت ابوبکر رضی الله عنه ان لم یود رسول الله رسیده‌اند اهل سنت‌اند و اگر حضرت امیرالمومنین علی بن ابیطالب را میدانند شیعه‌اند و قول ثالث نیست پس آنچه متفق علیه فریقین باشد مجمع علیه اهل اسلامست و ترک مجمع علیه برای مختلف فیه باطل بعد از تمهید این مقدمات گوییم آنچه مرقوم قلم افادت رقم حضرات عالیات شده بعد از تنقیح و تلخیص حکم بکفر شیعه اثنی عشریت بدلایل معدوده دلیل اول آنکه حضرت پیغمبر مدح خلفای ثلث فرموده و سخن آنحضرت بمقتضای آیه کریمه وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى است و شیعه که مذمت ایشان کنند مخالفت وحی میکنند و حکم کفر است جواب آنست که این دلیل قدح خلفای ثلث و بطلان خلافت ایشان لازم می‌آید زیرا که در شرح مواقف آمدی که از اکابر علمای اهل سنت است منقولست که قریب بوقت رحلت حضرت پیغمبر درمیان اهل اسلام مخالفت واقع شد و مخالفت اول این بود که حضرت پیغمبر

واگر نه قدح آنحضرت لازم می آید جواب آنکه قبل از آنکه حضرت امیر از تجهیز و تکفین حضرت پیغمبر فارغ شود خلفای ثلث در سقیفه
بنی ساعده اکثر اصحاب را جمع ساخته برای ابی بکر بیعت گرفتند بوجوهی که ذکر آن درینجا میکنند و آنحضرت بعد از اطلاع برای قلت
اتباع و بیم هلاک اهل حق یا باعث دیگر مباشر حرب نشدند و این دلالت بر حقیت بیعت ایشان نمیکند چه حضرت امیر با کمال شجاعت
در ملازمت حضرت پیغمبر بوده و حضرت پیغمبر در شجاعت و قوت از آنحضرت کمتر نبوده چنانکه اخبار و آثار برین دالست و حضرت پیغمبر
با حضرت امیر و سایر صحابه با کفار قریش جنگ نکرده از مکه معظمه مهاجرت نمودند و بعد از مدتی که متوجه مکه شدند در حدیبیه
صلح نموده مراجعت نمودند پس هر وجهیکه برای جنگ نکردن حضرت پیغمبر و حضرت امیر و سایر صحابه گویند برای جنگ نکردن
حضرت امیر تنها میگویند منع نمی آید چه ظاهر است که حقیقه کفار قریش مطلق مقصود نیست و نزد اهل تحقیق این نقض در باب انبیا نیز
جاریست چه فرعون در دعوی خدائی چهارصد سال بر مسند سلطنت بود و هر یک از شداد و نمرود و غیرهم نیز سالها
درین دعوی باطل بوده اند حضرت الله تعالی با کمال قدرت ایشانرا هلاک نکرده تا خلق بسیار باعتقاد فاسدی که از ایشان
حاصل کردند باخرت رفتند و هرگاه در ماده حق تعالی تأخیر در دفع خصم کنند در ماده بنده بطریق اولی میکنند و آنچه فرمودند
که حضرت امیر با ایشان بیعت کرده وقوع آن بلا اکراه و تقیه ممنوعست و تحقیق آن درین صحیفه میکنند غرض که شارح عقاید نسفی درین
که سب شیخین کفر باشد اشکال کرده و صاحب جامع الاصول شیعه را از فرق اسلامی شمرده و صاحب مواقف نیز درین رفت
و وجوهی که برای تکفیر شیعه توهم کرده اند رد کرده و نزد امام محمد غزالی سب شیخین کفر نیست و [illegible] شیخ اشعری شیعه بلکه جمیع اهل قبله را
کافر نمیدانند پس آنچه حضرات در تکفیر شیعه فرموده اند نه موافق تحصیل مؤمنانست و نه مطابق حدیث و قرآن با آنکه مفهوم تشیع است که در
صدر صحیفه معلوم شد و سب و لعن در و معتبر نیست میگویند که نام خلفای ثلث مطلقا بر زبان اهل شیعه جاری نشود و لعن ایشان واجب نیست
اگر جاهلان شیعه حکم بوجوب لعن کنند سخن ایشان معتبر نیست چنانکه جاهلان اهل سنت حکم بوجوب قتل شیعه میکنند و این حکم اصلا
مقتضای افکار سلف و نظر خلف نیست و اما آنکه فرمودند که هر کس استماع بعضی حکایات کند و منع نکند کافر است عقلا و شرعا
دلیلی برین نیست و قال الشیخ ابن سینا من تعوّد ان یصدّق من غیر دلیل فقد انسلخ عن الفطرة الانسانیّة و آنچه از خبث و فحش در ماده
عایشه نسبت بشیعه کردند حاشا و ثم حاشا که هرگز واقع باشد چه نسبت فحش بر کافه آدمیان حرامست چه جای حرم حضرت پیغمبر
اما چون عایشه مخالفت امر و قرن فی بیوتکنّ نموده بیرون آمده و بحرب حضرت امیر اقدام نموده و بحکم حدیث حربک حربی که فریقین
در مناقب حضرت امیر روایت نموده اند حرب حضرت امیر حرب حضرت پیغمبر است و محارب پیغمبر یقینا مقبول نیست بنابرین
مورد طعن شده و این ضعیف در کتاب حدیثی از کتب شیعه دیده که عایشه در خدمت حضرت امیر از حرب توبه کرده هر چند
قضیه حرب متواتر است و حکایت توبه خبر واحد اما بر تقدیر وقوع بعد از خرابی بصره و قتل چهل هزار نفس چنانکه گفته اند از صحابه و غیرهم

خلفای ثلث برضوان حضرت ملک منان مشرف شده اند پس سب ایشان لغو باشد جواب آنکه مدلول آیه عند التحقیق رضای حضرت
حق تعالی است از آن فعل خاص که بیعت و کسی منکر این نیست که بعضی از افعال حسنه و مرضیه از ایشان واقع است سخن در آنست که بعضی از
افعال قبیحه از ایشان بوجود آمده که مخالف آن عهد و بیعت است چنانکه در امر خلافت مخالفت نص حضرت پیغمبر که در کتب و بعضی
مسطور است نمودند و غصب خلافت کردند و حضرت خلافت کردند و حضرت فاطمه علیها السلام را آزرده ساختند چنانکه در
صحیح بخاری مسطور است و این عبارت در صحیح مذکور تمه این روایت است فغضبت فاطمة فهجرت عنه فلم تکلم معه حتی ماتت و فقیر خود
در صحیح مذکور مشاهده کرده ام و نیز در صحیح بخاری در مناقب حضرت فاطمه مذکور است که من اغضبها فقد اغضبنی و در مشکاة در مناقب
آنحضرت منقول است که من آذاها فقد آذانی و من آذانی فقد آذی الله و کلام صادق مضمون اِنَّ الَّذِیْنَ یُؤْذُوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ
لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِی الدُّنْیَا وَالْاٰخِرَةِ ناطق است حاصل که بواسطه این افعال یعنی ذمیمه و منع وصیت حضرت پیغمبر و تخلف از جیش اسامه
و غیرها مورد مذمت شدند چه سلامت عاقبت بحسن خاتمه افعال و وفا کردن بعهد و بیعت بحضرت رسول متعلق است و سبب نجات
و سلامت عاقبت مستعد نشود بواسطه نقض و مخالفت حکم حضرت پیغمبر مستوجب عقوبت میشود چنانکه آیه کریمه فَمَنْ نَّکَثَ فَاِنَّمَا
یَنْکُثُ عَلٰی نَفْسِهٖ وَمَنْ اَوْفٰی بِمَا عٰهَدَ عَلَیْهُ اللّٰهَ فَسَیُؤْتِیْهِ اَجْرًا عَظِیْمًا بر آن شاهد است دلیل سیم آنکه حضرت حق تعالی
ابوبکر را صاحب پیغمبر خوانده و صاحب پیغمبر قابل ذم و لعن نیست جواب آنکه آیه کریمه قَالَ لَهٗ صَاحِبُهٗ وَهُوَ یُحَاوِرُهٗ اَکَفَرْتَ
دلالت برین که مصاحبت میان مسلم و کافر ممکن است پس اطلاق نسبت بدیگری همراه است خواه مسلم و خواه کافر و آیه کریمه یٰا
صَاحِبَیِ السِّجْنِ ءَاَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَیْرٌ اَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ نیز موید مقصود است چه صاحب کشاف و بیضاوی
تفسیر آن بصاحبی فی السجن کرده اند یعنی ای دو صاحب من در زندان پس حضرت یوسف علیه السلام که پیغمبر است دو کس را صاحب
خود خوانده که بت پرست بوده اند چنانکه تتمه آیه مذکوره دلالت صریح بر آن دارد پس ظاهر شد که مجرد صاحب پیغمبر بودن دلیل
خوبی نیست و نیک جاری شده بقلم خجسته رقم حضرات در صحیفه شریفه که — هر که او روی به بهبود نداشت دیدن روی نبی
سود نداشت اما از حضرات که بابلغ وجوه دعوی ادراک دقایق قرآن مجید نموده اند نهایت مستبعد بود که در بیت مذکور بجای گر
هر که او نوشته اند و رابطه مصرعها را برداشته مصرع ثانی فی نفسه ناتمام گذاشته اند و باین معنی متفطن نشده روح حضرت ملا جامی را
آزرده ساختند و لیکن چون غارت و تالان بر کافه اهل خراسان واقع شده خانها خراب شد و حضرت مولوی نیز
از آن جماعت است اگر یک بیت او خراب شده باشد باکی نیست البلیة اذا عمت طابت و از اشعار عرب نیز استشهاد است
لیکن صلاح در ذکر آن نیست ما التماس از حضرات آنست که بمجرد ایهام لفظ بلا تامل در معنی استدلال نفرمایند دلیل چهارم
آنکه حضرت امیر با وجود کمال شجاعت در وقت بیعت مردم با خلفای ثلث بوده اند و منع نفرموده اند و این دلیل صحت بیعت است

سنه تسکین التهاب آن آتش فرمایند تا حق الله شور نشده است که بیا فتنه آن آتش را مشتعل سازند و اصل و فرع نهال اعمار و آمال
بندگان خدا را سوخته بخاک مذلت اندازند بیت چو آتش مشتعل شود و سرکش مبادا که دود از دل مبتلایی برآید ظاهر است که این
ملاحظه برای سپاهی بهانه اهتمام استیصال بندگان ملک علام بهم میرسد و استیصال ایشان اگر چه کافر باشند ملایم حضرت الله تعالی
که در کمال حلم است نیست چنانکه روایت شرمندگی حضرت نوح در روز قیامت برای هلاک کفار خلایق و آثار و اخبار دیگر نیز برین دلالت
و تفصیل آنها درین صحیفه نمیگنجد و هرگاه سپاهی بفتوی علما این کار را کنند و معظم جواب آن روز قیامت بر علما خواهد بود
دران روز که فعل پیغمبر و قول اولوالعزم را دل لرزد از هول بجایی که دهشت خورند انبیا تو عذری کنه را چه داری بیا
مخفی نباشد که ابن طاوس از اکابر علمای شیعه در اصول و فروع مجتهد بود و مع هذا در فقه تصنیف نفرموده بنا بر آنکه حضرت الله تعالی
در ماده حضرت پیغمبر که دوست آنحضرت و دیار الطغیان او خلق کرده و گفته که وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ لَأَخَذْنَا
مِنْهُ بِالْيَمِينِ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ و هرگاه در ماده حضرت پیغمبر این تهدید
و مبالغه واقع شده باشد اگر دیگری را در فتوی غلطی واقع شود چون از عهده بیرون آید پس اگر حضرات علمای طریق تقیای سلف را
مسلوک داشته شیوه احتیاط را مرعی دارند ظاهرا اصلح خواهد بود چه در عرصه عرصات جواب مظلومان خصوصا اطفال را که بمضمون
رفع القلم عن الصبی حتی یبلغ متمسک شوند نهایت صعب است بجرم عشق مرا گر کشی چه خواهی گفت جواب خون رقیبان که میکنی تا چند
مرا مراد ازین جمله نکوخواهی است و گر نه زین همه گستاخیم چه مقصود است چون اکثر مفاسد عالم بلکه تمام آن بواسطه اغراض فاسده دنیویه است
و مناسب آنست که ارباب فضل ازین اغراض منزه باشند لایق آن بود که بعد از عمری که فاضل ماوراءالنهر بحوالی مشهد مقدس تشریف آورند
فقیر از اشرف حضور مشرف سازند و اگر بواسطه رفتاری نواب خاقان فریدون شأن از شهر بیرون نتوانند آمد ایشان لوازم احترام
حضرت امام بجا آورده بسعادت زیارت حضرت امام بجای آورده بسعادت زیارت مستسعد شوند و فقیران از شهر سهولتی تنند
ببرکت صحبت ایشان فیروزی یابند و این معنی بوجود نیامده فتوی بقتل دادند بارک الله عظم الله اجورکم و اصلح امورکم ممکن بکن که خود را
کناره نباشد بکش مکش که پشیمان شوی و چاره نباشد ترا صاحب معجم گوید شهریست از ناحیه قهستان خراسان نزدیک تون
و مخفی نماند که تون از قدیم الایام شیعه امامیه اثنا عشریه بودند و اهل قاین و اکثر بلاد قهستان در اوایل حال شیعه اسمعیلیه بودند و
نزاری قهستانی که در تخلص شعر نسبت خود بنزاری نموده که یکی از پادشاهان اسمعیلی بود از آنجا از لطایف است و بعد از مدتی اکثر
اهالی آن ولایت ببرکات ارشاد افاضل و اولیای صاحب کرامات بمذهب شیعه امامیه در آمدند آری گل نم دیده را آبی منت
و خصوصا قاین که تا وقتی که سید اجل زاهد امیر عبدالله لحساوی که والد ماجد نور الموحدین سید محمد نوربخش است نور الله مرقده
آن دیار را بنور حضور خود منور ساخت و بهدایت و ارشاد اهالی آن دیار پرداخت آثار تشیع در آنجا شیوع تمام یافت و انوار ایمان

اگر آن توبه مقبول باشد لعن او از برای حرب نباید کرد والله اعلم بحقایق الامور و هو الحکم بالحق یوم ینفخ فی الصور و آیه کریمه الخبیثات للخبیثین
الآیه معنی دارد که زوجین در محمودیت و مذمومیت من جمیع الوجوه شریکند چنانکه اگر یکی از ایشان مستحق بهشت باشد یا دوزخ آن
دیگر را همچنین باید بود والا منتقض شود بحضرت نوح و حضرت لوط و زوجه ایشان و آسیه و فرعون بلکه مستوانند بود که آیه کریمه
منزل شد بانچه در آیه دیگر صریح شده که اَلزّانی لاینکِحُ اِلّا زانیةً اَو مُشرِکَةً وَالزّانیَةُ لاینکِحُها اِلّا زانٍ اَو مُشرِکٌ و نظر
وله جواب و آنچه در تکفیر سادات عظام که فرزندان حضرت سید الانام مذکور ساختند محل تعجب است چه هرگاه حرم پیغمبر بر خلاف
امر آنحضرت سفر کند و با کسی که باتفاق کافه مسلمانان خلیفه باشد و او خود مناقب آنحضرت را از حضرت پیغمبر شنیده و روایت
کرده باشد جنگ کند و بواسطه این بحکم حدیث صحیح محارب پیغمبر شود و باعث قتل چهل هزار نفس از صحابه و تابعین گردد و فرزند
پیغمبر نسبت بکسیکه پیش بعضی از مسلمانان خلیفه باشد سخن سست گوید و حال آنکه پیش آن فرزند پیغمبر خلافت آنکس ثابت نباشد
و بمقتضای دلایل بر او چنین ظاهر شده باشد که آنکس مخالفت حضرت پیغمبر و نقض عهد آنحضرت کرده و نیز ازین سخن فرزند پیغمبر ضرر
مالی و بدنی بکسی نرسد و اگر این سخن خطا باشد برای آنکسی که در حق او گوید ثواب حاصل شود آیا کدام ازین دو عمل اشنع است
و سبب آنکه اول اصلا باعث قدح نشود و دوم موجب کفر باشد چه تواند بود و اگر مضمون مصنوع سب الشیخین که متمسک شوند
جواب آن ظاهر شد و اگر چیزی دیگر فرمایند مستفید شویم بهر حال انصاف مطلوب است و منقول در کتب شیعه چنین است که در وقت
حضور ابن ام مکتوم اعمی در خدمت حضرت پیغمبر کسی از اهل حرم آنحضرت عبور نمود حضرت پیغمبر ازین معنی اعراض فرمودند آنکس گفت
یا رسول الله این شخص کور است پیغمبر فرمودند که تو خود کور نیستی و علمای اهل سنت فرموده‌اند نقل کرده‌اند حضرت پیغمبر عایشه را
بکتف مبارک خود برداشته تا تماشای جمعی کند که در کوچه سازی می‌نواختند و بعد از مدتی فرموده که حمیرا اهل شبعت این عمل را
باز دل را نسبت نمی‌توان کرد و قباحت این مرتبه است که تصریح بآن معتقد و ر باشد و آنچه لازم این قضیه است اگر کسی اعتقاد
کند هیچ شک نیست که مرتد گردد بهر حال ما بعد از حضرت الله تعالی هیچ موجودی را اکمل و افضل و اشرف از حضرت پیغمبر
علیه السلام نمیدانیم اما فریاد از جراتهای حضرات که بواسطه میل و تعصب باحادیث موضوعه شرع و دین را ضایع کرده‌اند کی
پیش تو گفتم غم دل ترسیدم که دل آزرده شوی ورنه سخن بسیار است و آنچه در ماده نسخ حرمت اشهر حرم فرمودند اصل عدم آنست
که تا ناسخ معتد به که رفع حکم قرآنی تواند کرد ظاهر شود و محاربه حضرت امیر بر تقدیر تسلیم که در بعضی ازین اشهر باشد بعد از تعدی خصم
بوده نه ابتدا بلکه حروب آنحضرت همچنین بوده و هرگاه کفر شیعه ثابت نباشد چنانکه ازین جواب معلوم شد وجهی که برای حلیت
قتل و غارت ساکنان مشهد مقدس فرمودند تمامست و بر تقدیر تسلیم حضرات را اطلاع بر ضمایر و سرایر جمعی که برگزیده اند
چون حاصل شد والله اعلم بذات الصدور و علی ای حال مزاج پادشاهان همچو آتش است و لایق علمای کرام آنست که بزلال مواعظ

بستانی او را تجدید عمارت کرده نیشاپور را نام کرده سعی نموده دار الاماره خراسان تا آخر زمان طاهریان در بلخ و مرو بودی چون

به بنی لیث رسید در نیشاپور دار الاماره ساختند و نیشاپور دار الملک خراسان شد و در سنه خمس و ستمایه آن شهر بزلزله خراب شد

در ان حوالی شهر دیگر ساختند و شادیاخ نام خواندند و دور باروش شش هزار و نهصد گام بود و در سنه تسع و سبعین و ستمایه آن نیز بزلزله

خراب شد و بگوشه دیگر شهری ساختند که اکنون ام البلاد خراسانست نهایت کلام او و معروف بر اعتقاد ملوک بنی لیث مخفی نخواهد بود

که جریان سلطنت ایشان در نیشاپور باعثی عظیم در ترویج مذهب حق امامیه در انجا بوده چنانچه بعد ازین مجملی از اعتقاد ملوک مذکور

در مجلس سلاطین مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی مشهد مقدس [illegible] در اصل دیهی بود که سناباد نام داشت از توابع طوس و

بعد ازانکه مرقد مقدس حضرت امام رضا علیه السلام در انجا واقع شد باندک مدتی از اعاظم بلاد خراسان شد و شهر طوس منهدم

بلکه مندرس و مطموس گردید و بسبب برکات مرقد منور حضرت امام رضا علیه السلام و حسن اهتمام سادات رفیع الدرجات موسوی

و رضوی اهالی آنجا همیشه تابعان دین مصطفوی و ناهجان مناهج مرتضوی بوده اند و شرح رواج و رونقی که در زمان پادشاه

صاحبقران مغفور در ان آستان ملائک پاسبان بظهور رسید حاجت به بیان ندارد . بماهتاب چه حاجت شب تجلی را . در

فضیلت مشهد مقدس و ثواب زیارت آنحضرت روایات بسیار است اگر خواهد بکتب زیارات اصحاب رجوع نماید سیستان

صاحب کتاب معجم البلدان گفته که سجستان که معرب سیستانست نام ناحیه ایست کبیره و ولایتی وسیع که در جنوب هرات واقع است

و زمین انجا اکثر ریگ و شنج است و همیشه بادهای تیز در انجا وزان و گردش آسیاهای انجا ازانست و در انجا نخل بسیار و خرمای

فراوان بسیار است و در مردم آنجا نوخاستگی و جلادت غالب است تا آنکه در کوچه بازار نیز سلاح برداشته میروند و بازاریان انجا

بغایت نیک معامله اند و در میزان و در تسعیر بقدر نقیری دغلی و تقصیری نمی نمایند و در فریادرسی ملهوف و تدارک حال ضعیف

مأوف و امر بمعروف و اگرچه کار بقرع سیوف و جدع انوف کشد خود را معاف نمیدارند و بزرگتر ازین اوصاف که مذکور

شد آنست که بروجهی که ذهبی شامی در کتاب میزان ذکر نموده در زمان فراعنه بنی امیه بر منابر شرق و غرب و مکه و مدینه لعن علی بن

ابیطالب کردند و اهل سیستان از ان امتناع نمودند تا آنکه در عهد نامه خود با بنی امیه لعن نا کردن آنحضرت را داخل ساختند و همین

شرف ایشان را کافی و در صفای فطرت اصلی ایشان برهانی وافی شافیست و از اکابر آن دیار که بفضل و تقوی اشتهار دارند جریر بن

عبد الله است که از اصحاب حضرت امام جعفر صادق علیه السلام بوده و خلیل سجستانی که تاریخ آل محمد را علیهم السلام تالیف نموده کشمیر

چنانچه اشرف الفضلا مولانا شرف الدین علی یزدی در کتاب ظفرنامه مرقوم خامه مشکین شمامه گردانیده کشمیر ولایتیست در وسط اقلیم

چهارم و عرصه آن ملک طولانی افتاده از جمیع جوانب محفوفست بجبال بلند کوه جنوبیش بجانب دهلی و بعضی دیگر از بلاد هند اتصال

دارد و کوه شمالی بطرف بدخشان و مواضع خراسان و جبل غربیش پیوسته بمنازلیست که محل توطن اقوام اوغان باشد و سر شرقیش

بدر و دیوار بحد و داشت سبزوار صاحب معجم گفته که آن قصبه بیهق است و بعضی گفته اند که قصبه آن خسروجرد است و از آنجا
جماعت لا یحصی از فضلا و علما و فقها و ادبا بیرون آمده اند و مع هذا غالب بر اهالی آنجا مذهب رفضه غلات است و از مشهوران آنجا
که متهمست برفض امام ابوبکر احمد بن الحسین البیهقی است صاحب تصانیف مشهوره انتهی کلام صاحب معجم و سابقا در احوال قم
مذکور شد قصه که صاحب معجم در باب شیعه قم مذکور ساخته و دیگران در باب تشیع اهل سبزوار ذکر کرده اند چنانکه این بیت
مثنوی معنوی بر آن دلالت دارد سبزوار است این جهان بی مدار ما چو بکریم درو خوار و زار و مولف این کتاب در وقتی که
در مشهد مقدس بتحصیل علوم و تکمیل نفس شوم اشتغال داشت از بعضی اعیان آن دیار شنیده که چون کمال الواعظین مولانا حسین
کاشفی سبزواری جهة نظم بعضی از مصالح دنیا داری بدار السلطنه هرات رفت و مدتی بعذاب صحبت میر علیشیر مشهور گرفتار گردید
و بدام امادی ملا جامی پای بند شد و مردم سبزوار با او بدگمان شدند و چون بعد از مدتی بوطن مالوف مراجعت نمود
و اهالی آنجا در مقام امتحان او بودند تا آنکه در روزی که مولانای مذکور در جامع سبزوار بر سر منبر وعظ و تذکر اشتغال داشت سبزواری
از محبان سبزوار عصا بر دست گرفته بپای منبر مولانا ایستاد و منتظر است که از وی سوالی نماید که کاشف حال اعتقاد مظنون
او باشد اتفاقا در اثنا بر زبان مولانا جاری شد که دوازده هزار مرتبه جبرئیل بر حضرت پیغمبر علیه السلام نزول نمود سبزواری
چون آن سخن شنید فرصت یافته بمولانا گفت که بگو که جبرئیل چند نوبت بر حضرت امیر المومنین علیه السلام نزول نمود مولانا
بدگمانی اهل سبزوار را در حق خود فهمیده بود و میدانست که آن پیر بالعصا او بمقام نکته گیری و امتحانست متحیر ماند که اگر گوید که جبرئیل
بر حضرت امیر نازل شد بطا سر دروغ گفته باشد و اگر گوید که نازل نشد سبزواریان که محبان و فدای خاندانند نسبت تسنن
بوی خواهند بست و آن پیر صافی ضمیر عصای تعزیر بر سر او خواهد شکست آخر صفای اعتقاد امداد مولانا نموده در جواب گفت
که جبرئیل بیست و چهار هزار بار بر حضرت امیر نزول نموده و دیگر بار این پیر گفت که چه خوش آمد من سخنی بر زبان می آری
دلیل بدین مدعا داری مولانا گفت دلیل آنست که حضرت پیغمبر علیه السلام فرموده اند که انا مدینة العلم و علی بابها پس هرگاه جبرئیل
دوازده هزار مرتبه بمدینه درآمده باشد باید که بیست و چهار هزار بار در رفتن و بیرون آمدن بآنحضرت که باب مدینه است وارد
شده باشد شهریست مشهور بمسافه ده فرسخ از مشهد مقدس دور که حضرت امام رضا را علیه السلام مکرر بآنجا عبور اتفاق
و از پرتو اشعه حضور او نور تشیع بر مستعدان آن دیار تافته و بسیاری از مجتهدان و فضلای امامیه از آنجا بوده اند و در مذهب حق
امامیه کتب علیه تصنیف نموده اند و در کتاب نزهة القلوب مسطور است که بنا بو را طهمورث دیوبند ساخت و بعد از خرابیش اردشیر
بابکان در موضع دیگر آن را ساخت و شاپور بن اردشیر حاکم خراسان بود از پدر آن شهر درخواست او مضایقه نمود شاپور
بعد از آن ویرا تجدید عمارت کرد و شاپور نام کرد و ذوالاکتاف در زمان دولتی آن شهر

شاه قاسم نوربخش بوده بکشمیر آمد و در آنجا اقامت نمود و چون حکومت آنجا بطایفه چک تره کام رسید در تقویت شیعه
مذکور اهتمام نموده مذهب شیعه بسیار شیوع و رواج یافت و اکثر سپاهیان آنجا مانند طایفه دوند و طایفه ماکریان و طایفه
دانکر و غیرهم شیعه اند و از اهل شهر ساکنان محله حسن آباد و محله زدیبل که مزار خانقاه میر شمس عراقی در آنجاست همگی شیعه اند و همچنین
اولاد بابا علی که از خلفای میر شمس بود و مریدان ایشان که جمعی کثیر اند همگی شیعه اند و از قصبات آنجا اهالی قصبه سیخ شهاب الدین
پور که از نفایس مواضع کشمیر است همگی شیعه فدائی اند و از پرگنات آنجا پرگنه دیمو که مشتمل بر دو ولیت دیه است همگی شیعه اند و
تفصیل آن بتطویل می انجامد — نام دو ولایت قریب بکشمیر یکی را تبت کبیر میگویند و ساکنان آنجا همگی کافرند و دیگری را
تبت صغیر میگویند و در سنه الف امیر علی رای که الحال نیز حاکم تبت است بتوفیق الهی تبت کبیر را تسخیر نموده رؤسای کفر را بقتل رسانید
و بتخانهای آنجا را درهم شکست و اموال و خزاین بسیار بدست آورد و اهالی آنجا از زمانیکه میر شمس مذکور بآنجا رسیده مسلمان شده اند
و همگی از حاکم و سپاهی و رعیت شیعه امامیه باخلاص اند و غلوی ایشان در تشیع مرتبه ایست که اگر احیانا از سنیان کشمیر بآنجا میروند
از ایشان جزیه میگیرند و با آنکه در جوار پادشاه عظیم الشان هندوستان اند خطبه بنام نامی پادشاه عالیجاه ایمان کلاه ایران
سریر صفویه موسویه انار الله براهینهم الجلیه میخوانند و از اقسام میوه سردسیر آنجا بهم میرسد و مشک و طلا و بلور از آنجا می آرند
والله اعلم بحقیقة الحال و الیه المرجع و المآل والصلوة علی رسول المتعال و عترته خیر عترة و آل ما لمع آل و طلع هلال

دو قبیله بزرگند از انصار که حال ایشان از غایت اشتهار حاجت باظهار ندارد و اخلاص این دو طایفه خصوص سعد
بن عباده خزرجی و اولاد و احفاد او نسبت بحضرت علیه مرتضویه ظهور تام دارد و شارح دیوان مرتضوی گفته که از سعد بن جبیر مرویست
که چون حضرت مرتضی علی علیه السلام متوجه حرب معویه میشد نود هزار مرد همراه داشت که از آنجمله نهصد مرد انصار بود و نهصد مرد
از اهل بیعت و الخزرج قوم الذین هم آووا و اذا اعطوا افوقوا و هو العینی قبیله اوس و قبیله خزرج اند قومند که ایشان جا دهند مردم
پس بخشند بایشان از خوان انعام الهی بالاتر از آنکه بخشیده شده باشد والله اعلم — طایفه از عرب بادیه اند که در زمان
حضرت رسالت پناه مسلمان شدند و رئیس القوم مالک بن نویره بود که از ارداف ملوک و شجاعان روزگار و فصحای زمان بود
و شرف صحبت حضرت رسالت دریافته بود و همگی ایشان از جمله محبان اهل البیت علیهم السلام بودند آورده اند که چون مالک شنید
که ابوبکر را خلیفه ساخته اند آنرا نپسندید و از صحرا متوجه مدینه گردید اتفاقا روز جمعه بمدینه رسید چون بمسجد در آمد دید که ابوبکر
بر منبر حضرت رسالت صلی الله علیه و آله خطبه میخواند پس با بوبکر خطاب نمود که اربع علی ظلعک والزم قعر بیتک واستغفر لذنبک
ورد الحق الی اهله اما تستحی ان تقوم فی مقام اقام الله و رسوله فیه غیرک و ما ترک یوم الغدیر لاحد حجة و لا معذرة انسیت تسلیمک علی
علی بامرة المؤمنین فی حیوة رسول الله صلی الله علیه و آله یا آل المهاجرین یا آل الانصار لئن لم ترد الحق لیتفاقمن علیکم الامر

منتهی میشود و مبادی اراضی تبت و مسافت طول آن عرصه آنچه معلوم است از حد شرقی تا جانب غربی نزدیک بچهل فرسخ و عرض آن
از جنوب تا حد شمال بیست فرسخ در نفس آن زمینست هموار که در میان کوهسار وقوع یافته ده هزار قریه معمور مشحون بچشمهای آب
عذب و آب و مرغزارهای نضارت ایاب و زبان زده عامه خلایق آن دیار آنکه در تمامی ولایات کوهستان آن ملک صد هزار
قریه مزروع است و از امارت جودت آب و هوای کشمیر آنکه حسن رخسار و لطف شمایل خوبان آنجا در السنه و افواه ناظمان مناظم دانائی
مثل گشته و در این معنی بر زبان طاعت بیان بعضی از شعرای سخن آرای این رباعی گذشته رباعی شاهی همه دلبران کشمیر توئی خرم دل
آن سیاه کش میر توئی آنخور که روح الله نسر دیش گویند کاندر کف پای نازکش میر توئی و در کوه و دشت کشمیر انواع اشجار میوه دار است
و اثمارش بغایت خوب و بسیار گوارا است و اگرچه بسبب سردی هوا در آن ولایت میوهای گرمسیر مثل نارنج و لیمو و خرما حاصل نمیشود ولیکن
از گرمسیرات نزدیک نقل میکنند و در وسط آن ولایت شهریست نقر نام که تختگاه حکام آن دیار می باشد و مانند دجله بغداد نهری عظیم در
میان آن بلده جریان دارد و عجب آنکه چنان آبی فراوان از چشمه ترشح مینماید و منبعش هم در آن ولایت است و اهالی کشمیر بر آن نهر
نزدیک به سی جسر بسته اند و راه آمد و شد گشاده و هفت جسر از آنجمله در نفس نقر است و این آب بعد از آنکه از کشمیر میگذرد و از آن موضع
آب دنداره و جمنه میخوانند و آن آب از بالای ملتان با آب چناده می پیوندد و از ملتان و آنچه نیز گذشته در حدود ته
بدریای عمان میریزد و از دقایق حکمت الهی آنکه معماران صنع والقینا فیها رواسی سوری از راسیات جبال پیرامن آن فضای وسیع
المجال کشیده که اهالی آن سرزمین بسبب آن سور از ماتم تعرض اعدا فراغت دارند بی تکلف فرصت و اندیشه آنکه بمرور زمان
و بسبب باد و باران اختلال بآن راه یابد زیراکه معظم شوارع تمام آن ولایت سه طریقست یکی بطرف خراسان و آن راهیست
بسیار مضیق و دشوار چنانچه نقل احمال و اثقال از آن راه بر پشت دواب میسر نمیشود و مردمیکه خواهند از آن راه چیزی بجائی برند
آنرا بر دوش گرفته طی عقبات ناهموار نمایند تا بجائی رسند که آنچه بر داشته باشند بر چارپایان بار توان کرد و راهی که بطرف
هندوستانست بهمین طریقه باشد و طریقی که بطرف تبت افتاده اگرچه از آن دو راه آسان تر است اما در چند منزل علف زهردار است
سلامت بردن چارپای را از آن ممر نهایت دشوار والله اعلم بحقایق الاسرار و در کتاب معجم البلدان مسطور است که کشمیر شهریست
در هند که از یکطرف مجاور قومی از ترک واقع شده و نسل ایشان بنسل آن ترکان آمیخته شده و بنابرین مردم آنجا بحسن صورت
احسن خلق الله اند تا آنکه حسن زنان ایشان ضرب المثل شده و کنیزی از ایشان را بدویست دینار و بیشتر خریداری مینمایند و مخفی نماند
که شرح مذهب اهل کشمیر از هیچ کتاب بنظر مولف نرسیده و آنچه خود در ایام عبور بآن دیار تحقیق نموده آنست که اهالی آنجا
قریب العهد باسلام اند و هنوز در میان ایشان کفار بسیارند و از زمانیکه سید اجل عارف محمد خلف صدق سید السالکین سید علی
همدانی قدس سرهما در آن دیار اقامت نموده بعضی از مردم آنجا بمذهب شیعه در آمدند و بعد از آن میر شمس عراقی که از خلفای

بن علی خزاعی روایت نموده که گفت از حضرت امام رضا علیه السلام شنیده‌ام که او از پدر خود و از جد خود روایت نموده که گفت
روزی جمعی از شیعه که از انجمله جابر بن یزید جعفی بود بخدمت حضرت امام محمد باقر آمدند از آنحضرت پرسیدند که آیا پدر تو علی مرتضی بامامت
اول و ثانی یعنی ابوبکر و عمر راضی بود آنحضرت گفت اللهم لا گفتند پس چرا خوله حنفیه را که از اسیران حکم نمود صواب ایشان بود بکنیزی از ایشان
گرفت امام محمد باقر گفت جواب این سوال را از جابر انصاری بپرسید پس کسی را فرستادند و جابر را نزد خود طلبیدند و درین باب
ازو سوال نمودند جابر گفت من حاضر بودم که خوله را با سایر اسیران بمسجد حضرت رسول آوردند و چون نظر خوله بر قبر اقدس حضرت
رسالت افتاد گریه و فریاد در آمد و گفت السلام علیک یا رسول الله اینجماعت که امت تو اند ما را بطریقی که نوبی و دیلم را اسیر کنند
اسیر کرده اند و هیچ گناهی جز محبت و میل باهل تو نداریم بعد از ان باصحاب پیغمبر که در مسجد حاضر بودند خطاب نمود که ای قوم
چرا ما را اسیر کرده اید و حال آنکه ما کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله میگوییم ابوبکر گفت بواسطه آنکه از ادای زکوة امتناع نموده اید
خوله گفت چنین نیست و اگر چنین باشد که مردان ما از ان امتناع نموده باشند زنان مومنه را چه گناهست و بعد اللتیا و اللتی هر که
بود آن زنان را بطریق تملیک و بندگی بر خود حلال ساخت الا حضرت امیر که خوله بنت جعفر را که مادر محمد حنفیه است بمقتضای کرامتی
که در کتب اصحاب مذکور است از ایشان [illegible] گرفت و عقد نکاح نمود و بالجمله قتل مالک و قوم او و اسیر کردن اولاد ایشان بسبب
منع زکوة نبود بلکه بواسطه محبت او بجانب حضرت امیر و انحراف او از اعتقاد خلافت ابوبکر بود چنانکه از پیش گذشت و غرض او
از قتل ایشان ضایع ساختن انصار و اعوان حضرت امیر بود بلکه اکثر جماعتی که در زمان خلافت ابوبکر تهمت رده بر ایشان
نهادند در مقام اسلام ثابت قدم بودند اما اظهار استحقاق خلافت اهل البیت رسالت و انکار خلافت ابوبکر مینمودند
آنچه احمد بن اعثم کوفی در باب قضیه حضرموت از اخبار حارث بن سراقه و غیره نقل نموده و گفته که چون ابوبکر بعد از کشته شدن مسیلمه
کذاب علیه اللعنه زیاد بن لبید انصاری را بجهه تقریر خلافت و طلب بیعت خود با اهل حضرموت و کنده و چنین فرستاد و بعضی از ان
قبایل مانند اشعث بن قیس که یکی از ملوک کنده بود و قبول خلافت ابوبکر نکرد و گفت هرگاه اتفاق تمام اسلام بر خلافت ابوبکر ظاهر شود
ما نیز موافقت خواهیم نمود و بعضی از ان قبایل لنحبان زیاد بن لبید گرویده بیعت نمودند چون روزی چند بر آمد مردم را
جمع کرد و گفت ای مسلمانان صدقات درهم آرید که نزدیک صدیق میفرستم که انجا لشکر انبوه است و اخراجات بسیار و
خدای عز و جل شر اهل رده کفایت کرد مردمان ادای صدقات آغاز نهادند و بعضی از میان دل و جان و قومی از بیم دو
دندان و زیاد اموال به نرمی و تندی میستد تا روزی شتری از ان جوانی را داغ صدقات بر نهاد و در گله بیت المال حواله کرد
جوان آمد و گفت من این یک شتر دوست دارم ازین دست بدار دیگری بهتر ازین عوض میدهم آنرا در گله بگذار زیاد این سخن را
اجابت نکرد و جوان که نام او یزید بن معویه البقری بود نزدیک حارث بن سراقه که یکی از رؤسای آن بلاد بود رفت و گفت حال

ای ابوبکر بغض خود زیاده از قدر طاقت بار مکن و در گوشهٔ خانهٔ خود بنشین و طلب آمرزش گناه خود کن و حق را بصاحب حق
بسپار آیا شرم نمیداری از آنکه در جائی مقام میسازی که خدای تعالی و رسول او آنرا برای دیگری مقرر ساخته اند آیا مگر فراموش کردی
سلام کردن خود را در آن زمان بر علی بن ابیطالب بدین عبارت که السلام علیک یا امیرالمؤمنین ای آل مهاجر و آل انصار اگر حق را بمرکز اصلی
او قرار ندهید کار بر شما دشوار خواهد شد ابوبکر چون این سخنان شنید برآشفت و مالک را گفت خاموش که تو از اهل سابقه نیستی و صلا
و در راه اسلام مجاهده ننموده پس مالک گفت ترا از مجاهده چه نصیبست تا بر دیگری در آن باب افتخار کنی و همیشه آل تیم که قوم تو بودند
در جاهلیت و اسلام از اذناب و تابعان دیگر اقوام بوده اند ابوبکر چون آن سخن درشت از مالک شنید حاضران را گفت کفایت
کنید و دور سازید این اعرابی بول کننده بر پاشنه خود را پس جماعتی بر مالک آویختند و او را لگدکاری کرده از مسجد بیرون کردند
و او در آن اثنا ایشان را تهدید میکرد و چون ابوبکر از نماز فارغ شد و بمنزل خود رفت خالد بن ولید را که در زمان جاهلیت کینه و کدورتی
بود نزد خود طلبید و با او گفت هر قدر مرد که خواهی همراه گیر و برو و مالک بن نویره را به بهانه منع زکوة بکش و قوم او را اسیر ساز
که مبادا [illegible] خللی در کار ما اندازد پس خالد صد سوار برداشت و از مدینه بیرون رفت و چون میان قوم بنی حنیف رسید و صرفه
در جنگ ندید و از شجاعت مالک که دلیر نامدار بود بترسید اظهار آن نمود که من بجای دیگر میروم و امشب اینجا مهمانم لاجرم
مالک و قوم او او را اکرام نمودند و ضیافت کردند و چون نصف شب شد خالد برخواست و شمشیر برداشت و بر بالین مالک
آمد که بر فراش خود خوابیده بود و او را همانجا بغدر بکشت و بعد از آن لشکریان را آواز داد تا سوار شده اکثر مردان آن قوم را کشتند
و زنان و فرزندان ایشان را اسیر ساختند و مالهای ایشان را بغنیمت گرفتند و همان شب خالد بزن مالک دخول کرد و اسیران و
غنایم را نزد ابی بکر آوردند نقلست که مالک بن نویره در ایام جاهلیت حلیف و دوست عمر بن الخطاب بود و چون قصد کشتن
مالک و آوردن اسیران قوم او بمدینه شنید بمسجد درآمد دید که خالد جامه پوشیده که از نها بیرون زره زنگ گرفته و سه تیر بر
سر زده و در مسجد از روی خوشحالی و افتخار بکشتن مالک و اسیر کردن قوم او میخرامد پس عمر با او گفت ای دشمن خدا از روی
ریا کار میکنی و در مسجد خدای متکبرانه و مستانه میخرامی و حال آنکه تعدی کرده بر مردی از مسلمانان و او را بغدر کشته و زن او را
بحرام مباشرت نموده آنگاه دست دراز کرده تیرها را از عمامه او بیرون کشیده بشکست و او را از مسجد بیرون کرد و گفت
والله که اگر مرا قدرتی بهم رسد ترا بخون مالک خواهم کشت پس خالد از مسجد گریان بیرون رفته نزد ابوبکر آمد و ماجرای خود را
با عمر مذکور ساخت بعد از آن ابوبکر عمر را طلبیده و او را نصیحت نمود که خالد را درین معامله ملامت مکن که شمشیر ماست و آنچه کرده
بامر من کرده و مصلحت در آن بود لاجرم عمر دیگر در آن باب چیزی نگفت تا آنکه چون خلافت بعمر رسید خواست که خالد را بخون
مالک قصاص نماید خالد از وی گریخته بشام رفت و در آنجا بمرد و شیخ فاضل محمد بن ابی جمهور در کتاب جمع الجمع باسناد از وی خود نقل

که از قوم مانده بودند جمع کرد و زنان و اولاد و اموال ایشان آنچه نزد مسلمانان بود گرفته بایشان داد و در بعضی روایات
وارد شده که بنابر اهتمام عمر دران باب بعضی از زنان ایشان را که بسرحد شوشتر برده بودند و حامله شده بودند آوردند
و بشوهران ایشان سپردند و بالجمله در قسمت و استرداد اموال و نساء و ذراری تهمت آلود که کان ارتداد یکی از دو امر لازمست
یا آنکه تقسیم ابوبکر سقیم باشد و مسلمانان را در ورطهٔ تناول حرام و مباشرت فروج حرام انداخته باشد و احرار را کنیز و غلام ساخته باشد
یا آنکه عمر دران استرداد خطا کرده باشد و اموال و نساء و ذراری که حق مسلمانان شده بود از ایشان بناحق گرفته بجماعتی داده باشد
که مستحق آن نبوده اند تا مباشرت و تناول اموال بحرام نمایند و هر یک ازین دو شق را که اولیای ابوبکر و عمر اختیار نمایند
حاکمند و مطلوب موالیان خاندان آنحاصل است و یافعی در تاریخ خود مقدمهٔ وجوب حسن ظن بصحابه را که در بسیاری از
مباحث گریزگاه اهل سنت است حصار خود ساخته و گفته که چون منصب صحابه بزرگتر ازانست که چنین امور قبیحه از ایشان صادر
شود می باید که محامل و مخارج و تاویلات جهت ایشان پیدا کنند و بنابرین مقدمهٔ کاذبه کذب را در اصلاح حال کثیر الاختلال
خالد مباح دانسته و ندانسته که هزار من سرکه را یک قطره چاشنی کفایت نکند و بالجمله در بیان ماجرای خالد با مالک دروغ بسیار
گفته که اثری ازان در کتب تواریخ و سیر نیست و با وجود این همه اهتمام در دروغ و ارتکاب تحمل و تاویل بهیچ وجه چون مقرر است
که دروغگو را حافظه نمی باشد در آخر سخنان خود را از واقدی نقل نموده که چون خبر کشتن خالد مالک را و تصرف در زن او بمدینه
رسید عمر با ابوبکر گفت که خالد زنا کرده او را رجم باید کرد ابوبکر گفت هرگز من خالد را باین گناه نخواهم کشت چه میتواند بود که او دران
باب تاویلی کرده باشد و دران تاویل خطائی نموده باشد عمر گفت پس او را عزل کن ابوبکر گفت شمشیری که خدای تعالی از غلاف
بیرون آورده است من در غلاف پنهان نمیسازم و باین نقل نیز اکتفا نموده اشعاری را که ابی زهیر در باب شناعت عمل خالد
گفته نقل نموده و ابیات اینست شعر أُصيبت تميم غثها وسمينها بفارسها المرجو تحت الحوارك الا قل لحی وطئوا
بالسنابك يطول هذا الليل من بعد مالك قضى خالد بغيا عليه لعرسه وكان له فيها هوى قبل ذلك فامضى هواه خالد غير عاطف
عنان الهوى عنها ولا متمالك واصبح ذا اهل واصبح مالك الى غير شيء هالكا في الهوالك فمن لليتامى والارامل بعده ومن للرجال
المعدمين الصعالك ومخفی نماند که همچنانکه خالد صحابیست مالک نیز صحابی بوده و سر دو شر نکند در عدم سابقه در اسلام و عدم
حضور در مشاهد و غزوات حضرت سید انام علیه الصلوة والسلام تا آنکه صاحب استیعاب در احوال خالد گفته که لا یصح له
مشهد قبل الفتح و نیز گفته که بصحت رسیده که حضرت یکبار خالد را بغمیصا که نام آب طایفهٔ از عرب بود بمهمی فرستاد و او جمعی
از مردم آنجا را ناحق بکشت و چون خبر بحضرت رسالت رسید آزرده شده فرمود اللهم انی ابرء الیک مما فعل خالد و اگر حضرت
رسالت خالد را یکبار بغمیصا بکاری فرستاده او نیز ارشد مالک را چند سال عامل و حاکم صدقات قوم او نموده تا وفات

زیاد با من چنین بحث طمع دارم که تو شفاعت این کار کنی تا آن شتر من دهد و دیگری بستانند که من با آن شتر نسبتی الفت دارم حارث
نزد زیاد بن لبید آمد و همین معنی را از وی التماس نمود که کار این شتر سهل است عوض آن شتری دیگر میدهد و این شتر را با وی بازده
زیاد انکار کرد که آن شتر بداغ صدقات موسوم شده و باز دادن روا نباشد پسر سراقه در خشم شد و نزدیک گله شتران صدقه رفت
و آن جوان گفت شتر خویش را بازگیر و ببر و بحضور من بسلامت بخانه رو و اگر کسی سخنی گوید بشمشیر مغز او از دماغ بیرون کنم ما فرمان خدای تعالی
رسول او را مطیع بودیم و چون او را فرمان حق رسید اگر از اهل بیت او کسی بجای او نشیند آنکس را اطاعت داریم پسر ابی قحافه را بر ما چه
فرمان رسد و با او چه کار داریم و درین معنی شعری انشا کرده [illegible] و انتهای نجد ان مصطفی و تبرا از ابو بکر نمود زیاد فرستاد زیاد
چون شعر شنید هراسان و ترسان با یاران خود راه مدینه گرفت و اردو و منزل شوری درمیان نهاد و بانس فرستاد و از آنجا بقبیله بنی
ربیعه رفت و از نکنده شکایت کرده ایشان را باطاعت ابی بکر خواند ایشان گفتند ای زیاد ما را چرا باطاعت کسی میخوانی که
رسول باطاعت وی کسی را وصیت نکرده و درین معنی کلمه او مثلی نداده زیاد گفت راست میگوئید و لیکن جماعت مسلمانان باتفاق او را
اختیار کرده اند گفتند چون چنین است چگونه اهل بیت رسول را از میان بیرون نهادند و این کار حق ایشان بود بقول خدای
عزوجل آنجا که فرموده وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ زیاد گفت مهاجر و انصار در کار مسلمانی
از شما داناترند گفتند بخدای که حسد کردند و حق از مستحق بردند و ما یقین است که رسول از دنیا بیرون رفت تا امت را مقتدای از اهل
بیت خود نصب کرد و کنون ای زیاد از قبیله بیرون شو که دعوت تو بغیر از نیست و سخنان ترا در حق کسی قبول نخواهیم کرد [illegible]
ابن اعثم در تمامه کتاب فتوح ذکر نموده و در بعضی از روایات مذکور است که چون ابوبکر مال زکوة از مالک طلبید بنام فرستاده
پیغمبر ما را امر نموده که زکوة باو دهیم و نه ترا امر کرده که از ما طلب کنی پس چرا طلب چیزی از ما میکنی که خدا و رسول ترا بآن مامور
نساخته اند لاجرم ابوبکر نام ایشان اهل ردت کرده و بدین بهانه خالد را بر سر ایشان فرستاد تا مردان ایشان را کشت و زنان ایشان را
اسیر نمود و شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب اصابه آورده که حضرت رسالت مالک بن نویره را عامل صدقات خود ساخته بود و چون خبر
وفات حضرت رسالت و خلافت ابوبکر باو رسید آن صدقات را بر فقرای قوم خود قسمت نمود و چون خالد او را بکشت و زن
او متصرف شد و قوم او را اسیر کرد برادر مالک نزد ابوبکر آمد و در آن باب با ابوبکر سخن کرد و ابوبکر اسیران را باو رد کرد و از
زبیر بن بکار روایت نموده که ابوبکر خالد را امر کرد که زن مالک را که بحرام متصرف شده دست از و بدارد و عمر در آن باب غلظت بسیار
بخالد نمود اما ابوبکر او را معذور داشت و نیز ابن حجر از ثابت بن قاسم روایت نموده که خالد زن مالک را که در غایت حسن و جمال
بود دید و چون مالک از آن میل خالد را بجانب زن خود فهمید با زن گفت کشتنی مرا و من کشته تو خواهم شد الا بسبب تو انتهی تمام کلام
ابن حجر و بالجمله بنابر وضوح آن ظلم عظیم عمر بن خطاب خالد را آن همه ملامت کرد و نیز روایت است که عمر در ایام خلافت خود جماعتی را

من التعزّ فی باطل و نعیم ان قلیل ما تحمله من ضرّائها یؤدّیه الی دوام النعم دار لا تبید و لا تنفد و ان کثیر ما تجنیه من سرّائها ان یتبع
سواه یؤدّیه الی عذاب لا انقطاع له و لا یزول فذلک الرجل نعم الرجل فتمسّکوا بسنّته فاقتدوا والی ربکم فتوسّلوا فانّه لا تردّ دعوة
و لا یخیب له طلبة و در کتاب انساب سمعانی مذکور است که بنی حنیفه قومی اند که اکثر ایشان در یمامه می بودند و حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام خوله حنیفه را در سبی بنی حنیف از ابوبکر گرفت و محمد بن حنیفه ازو پیدا شد و اهل سنت ازینجا استدلال میکنند بر صحت امامت
ابی بکر و میگویند که اگر امامت او صحیح نمی بود بایستی که قسمت و تصرّفات او در خمس غنیمت صحیح نبودی و حال آنکه امیر المؤمنین علی علیه السلام
خوله را از غنیمت گرفت و آزاد کرد و عقد نکاح نمود نیست کلام سمعانی و مؤلف را در آن نظرهاست از چند وجه اوّل آنکه التزام میکنیم
عدم صحت قسمت غنیمت را چنانکه سابقا وجه آن معلوم شد دیگر آنکه وقوع اعتاق خوله از آنحضرت ممنوعست بلکه چون آنحضرت معتقد
صحت آن قسمت و غنیمت نبود بلکه منکر اصل خلافت ایشان بود او را بطریق آزاد آن عقد نموده زن خود ساخت نه آنکه حضرت
آن غنیمت را صحیح و [illegible] خوله را بنده میدانست و چون عقد موقوف بر آزادی بود او را آزاد نموده عقد نمود دیگر بر تقدیر
تسلیم صحت آن غنیمت غیر مغتنم و تقسیم سقیم میگوییم که امام حقیقی نیز در آن زمان حضرت امیر بود علیه السلام پس می تواند بود که
آن قسمت و غنیمت را تجویز نموده باشد و این هنگام تصرّف [illegible] فرع صحت قسمت ابی بکر از آن حیثیت که او خلیفه بود تا صحت
خلافت او لازم آید بلکه فرع تجویز آنحضرت بود و نظیر این کلامست آنکه اهل سنت میگویند که حضرت امیر در نماز اقتدا بابی بکر
میکرد پس اگر امامت و خلافت ابوبکر درست نبودی و آنحضرت او را امام نکرده بودی بایستی که نماز او درست نبودی و اصحاب
ما در جواب گفته اند که بر تقدیر تسلیم آنکه حضرت امیر در عقب ابوبکر نماز گذارده باشد نیت اقتدا کردن ممنوعست و دون اثباته خرط
القتاد [illegible] امام حقیقی آنحضرت بود و نماز ابی بکر و هر کس که برو تقدیم نماید باطل خواهد بود نه نماز آنحضرت و باین تقریر ظاهر شد
فساد استدلال اهل سنت از وقوع قتال ابی بکر جماعت بنی حنیف را که ایشان را اهل رده نام کرده بودند بر آنکه آیه کریمه یا
ایها الذین آمنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یاتی الله بقوم یحبهم و یحبونه اذلة علی المؤمنین
اعزة علی الکافرین یجاهدون فی سبیل الله و لا یخافون لومة لائم الآیه در شان ابی بکر نازل شده و از جمله تشکیکات
و هفوات فخر الدین رازی آنکه در تفسیر آیه مذکوره گفته که این آیه از اقوی دلایل است بر فساد مذهب امامیه زیرا که ایشان که اتفاق کرده اند
بر امامت ابی بکر اگر منکر نص جلی بر حضرت امیر شده مرتد شده اند تمام ایشان بعد موت آنحضرت بودند بایستی که خدای تعالی قومی را بر ایشان
فرستادی که با ایشان محاربه کند و رد ایشان بدین حق نماید و چون چنین نیست بلکه امر بر عکس است زیرا که فرقه شیعه همیشه مقهور بودند جزم
حاصل شد بر آنکه نص در باب امامت حضرت امیر نبوده و فاضل نیشابوری در غرائب التفسیر خود بر فخر الدین رازی اعتراض نموده و گفته
اگر کسی را میرسد که نصرت شیعه نموده در جواب گوید که تواند بود که خدای تعالی بعد ازین قومی را انگیزاند که با آن جماعت محاربه

حضرت او تقصیری بظهور رسید پس ارتکاب قتل و تأویل در خون ریختن ناحق و زنا کردن خالد و ترک تأویل در امتناع مالک

از تسلیم زکوة بابی بکر تکبر محض و مکابرهٔ صرف باشد با آنکه از کلام صاحب اصابه و امثال او معلوم شده که مالک اصل زکوة دادن را

ممنوع و حرام ندانسته بود بلکه تسلیم آنرا بابوبکر حرام میدانست و لهذا نقل نموده که مالک زکوة را گرفت و بفقرای قوم تقسیم نمود

و اگر او اصل زکوة دادن را ممنوع و حرام میدانست بایستی که از اخذش صاحبان مال گذاشتی و بر اهل انصاف پوشیده نیست که

باعث فضلای اهل سنت در ارتکاب امثال این تمحلات و تکلفات چیست ناشی همه از آنست که مالک دوستدار خاندان بود

و خالد دشمن اهل بیت چنانکه شاعر گفته ~ همه بپذیری چون ز آل علی باشد مرد ز و دنجروشی و گوئی نه صوابست و خطاست

بی گمان گفتن تو باز نماید که ترا بدل اندر غضب و دشمنی آل عباست و چه خوب گفته شیخ اجل عبدالجلیل رازی رحمة الله علیه که در سینه

که بغض بسر ابطالب قرار گرفت طرفه نباید داشتن که توفیق و هدایت و سعادت و اقبال و شریعت و کمال بصیرت و ضیای انصاف

از انجا مهجور گردد و تا هر چه گوید و کند همه خطا و ریا باشد خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ~ مخفی نماند

که وجوب حسن ظن بخدای تعالی و انبیا و اوصیای معصومین معقول و مسموع است اما بغیر ایشان که جایز الخطا باشند ممنوع است بلکه آزمایش

رجال و استعلام احوال باطن ایشان در نظر ارباب عقل و حکمت واجبست زیرا که بسیار باشد که حسن ظن بمردم موجب آن شود که یکی از

بمقصود در دام حیله و مکر و غیله و غدر دیگری واقع شود و صاحب کتاب احتجاج درین باب فصلی بر اصلی از حضرت امام زین العابدین

علیه السلام روایت نموده که عاقل را در اذعان بفساد معتقد آنکه مذهب قوم کافیست و چون آن کلام اعجاز نظام در غایت فصاحت و ملاحت

بود از نقل آن ناگزیر نمود قال فی کتاب الاحتجاج و عن الرضا انه قال علی بن الحسین و اذا رأیتم الرجل قد حسن سمته و هدیه و تماوت فی منطقه

و تخاضع فی حرکاته فرویداً لا یغرنکم فما اکثر من یعجزه تناول الدنیا و رکوب الحرام منها لضعف نیته و جبن قلبه فنصب الدین فخا لها فهو لا یزال

یختل الناس بظاهره فان تمکن من حرام اقتحمه و اذا وجدتموه یعف عن المال الحرام فرویداً لا یغرنکم فان شهوات الخلق مختلفة فما اکثر من ینبو

عن المال الحرام و ان کثر و یحمل نفسه علی شوهاء قبیحة فیأتی منها محرما فاذا وجدتموه یعف عن ذلک فرویداً لا یغرنکم حتی تنظروا ما یعقده عقله

فما اکثر من ترک ذلک اجمع ثم لا یرجع الی عقل متین فیکون ما یفسده بجهله اکثر مما یصلحه بعقله فاذا وجدتم عقله متینا فرویداً لا یغرنکم حتی تنظروا مع

هواه و کیف محبته للریاسات الباطلة و زهده فیها فان فی الدنیا من خسر الدنیا و الآخرة بترک الدنیا و یری ان لذة الریاسة الباطلة افضل من

لذة الاموال و النعم المباحة المحللة فیترک ذلک اجمع طلبا للریاسة حتی اذا قیل له اتق الله اخذته العزة بالاثم فحسبه جهنم و لبئس المهاد فهو یخبط

عشواء یقوده اول باطل الی ابعد غایات الخسارة و یمده ربه بعد طلبه لما لا یقدر علیه فی طغیانه فهو یحل ما حرم الله و یحرم ما احل الله لا یبالی

ما فات من دینه اذا سلمت له ریاسته التی قد یتقی من اجلها فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا

و لکن الرجل کل الرجل نعم الرجل هو الذی جعل هواه تبعا لامر الله و قواه مبذولة فی رضا الله یری الذل مع الحق اقرب الی عز الابد

ومخفی نماند که بیت مذکور که سمعانی نقل نموده مقطع ابیاتیست که حضرت امیر در مقام حکایت حرب صفین و ذکر قبایل همدان با بدایع
فضایل و مدایح ایشان انشا فرموده اند و آن ابیات در دیوان اعجاز بیان ایشان مذکور است و این بیچاره جهة اظهار مزید دقتی
خلاص قبیله شریفه همدان جمیع این ابیات را با خلاصه شرحی که قاضی میر حسین میبدی بران نوشته نقل مینماید و آن اینست شعر ولما
رأیت الخیل تقرع بالقنا فوارسها حمر العیون دوام وأقبل رهج فی السماء کأنه غمامة دجن ملبس بقتام ونادی ابن هند ذا الکلاع ویحصبا
وکندة فی لخم وحی جذام تیممت همدان الذین هم هم اذا ناب امر جنتی وسهامی ترجمه چون دیدم اسپانرا که کوفته میشدند بر نیزه سواران
سرخ چشمان که بودند خون آلوده و رو کرد گرد حرب در آسمان گویا ابری بود برای پوشیدن آسمان پوشانیده بگرد سیاه
و نداکرد پسر هند ذو الکلاع را و قبیله یحصب را و قبیله کنده را و قبیله جذام را آهنگ کردم همدانرا که ایشان آنانند که چون برسد کاری
سخت سپر من و تیرهای منند شعر ونادیت فیهم دعوة فاجابنی فوارس من همدان غیر لئام فوارس من همدان لیسوا
بعزل غداة الوغی من شاکر وشبام ومن ارحب الشم المطاعین بالقنا ورهم واحیاء السبیع ویام ومن کل حی قد اتتنی فوارس ذو
نجدات لدی اللقاء کرام بکل ردینی وعضب تخاله اذا اختلف الاقوام شعل ضرام یقودهم حامی الحقیقة منهم سعید بن قیس والکریم
محامی فخاضوا لظاها واصطلوا بشرارها وکانوا لدی الهیجا کشرب مدام ترجمه نداکردم در میان ایشان بخواندن پس جواب دادند
مرا سواران از همدان غیر ناکسان سواران که از همدان که هستند بی سلاح بامداد جنگ از قبیله شاکر و قبیله شبام و از قبیله ارحب
بزرگان زننده به نیزه و قبیله رهم و قبیلهای سبیع و یام و از هر قبیله آمدند مرا سواران خداوندان شجاعتها کارزار در آمده
اند کان بهر نیزه ردینی و شمشیر که پنداری آنرا چون آمد و شد کنند قومها آتش افروخته میکشند ایشانرا نگاه دارند آنچه
واجب است نگاه داشتن آن از ایشان سعید بن قیس و بزرگوار حمایت کننده پس در آمدند در زبانه آن آتش و گرم شدند بآنچه
از آن آتش میجهید و بودند نزد کارزار چون آشامندگان باده شعر جزی الله همدان الجنان فانهم سمام العدی فی
کل یوم خصام لهمدان اخلاق ودین یزینهم ولین اذا لاقوا وحسن کلام متی تأتهم فی دارهم لضیافة تبت عندهم فی غبطة
وطعام الا ان همدان الکرام اعزة کما عز رکن البیت عند مقام اناس یحبون النبی ورهط سراع الی الهیجا غیر کهام فلو کنت
بوابا علی باب جنة لقلت لهمدان ادخلی بسلام ترجمه جزا دهاد خدا همدان را بهشتها چه بدرستیکه ایشان زهرهای دشمنان اند
ماتند در هر روز خصومت کردن مر همدان راست خویها و دین که می آراید ایشانرا و نرمی چون برسند و خوبی سخن هرگاه که آئی
ایشانرا در سرای ایشان برای مهمان شدن شب گذاری نزد ایشان در رشک و طعام بدرستیکه همدان بزرگان ارجمندانند
چنانچه ارجمند است گوشه خانه کعبه نزد مقام ابرهیم مردمی اند که دوست میدارند پیغمبر را و گروه او را شتابکنندگان
بکارزار نه درنگ کننده چون باشم من دربان بهشت گویم من همدانرا در آیید بسلامت حکایت ابن اعثم کوفی گوید

کنند و در روایتست که مراد از خروج مهدی موعود همان باشد زیرا که محاربه کسی که تابع در دین اوایل باشد در حکم محاربه اوایل است
و فاضل مذکور با آنکه اشعری الاصول شافعی الفروع است چنانکه در آخر تفسیر خود تصریح بآن نموده از متعصبان زمان خود ترسیده
و از ایشان معذرت طلبیده و گفته که این بحث را بطریق منع ذکر کرده‌ام نه از روی تعصب و میل بمذهب شیعه بواسطه آنکه اعتقاد
ارتداد صحابه کرام امری شنیع است والله اعلم و مؤلف گوید منع مذکور اگرچه حق است اما سند او خالی از تکلف نیست و اصوب در
جواب آنست که مراد از مرتدان در آیه کریمه ناکثین و قاسطین و مارقین بوده‌اند که حضرت پیغمبر امیرالمؤمنین علی را خبر داده بود از آنکه او
با ایشان مقاتله خواهد نمود و اکثر ایشان با خلفای ثلثه در انکار نص جلی و غصب منصب امیرالمؤمنین علی شریک بودند و مؤید اینست
آنکه از آنحضرت روایت کرده‌اند که در روز حرب جمل آیه مذکوره را تلاوت نموده فرمود که ما قوتل اهل هذه الآیة حتی الیوم یعنی اهل این
آیه را تا امروز کسی با ایشان مقاتله ننموده بود الا یک من امروز بآن مأمورم و ایضا مؤید اینست آنکه فاضل نیشابوری در تفسیر این مقام از شیعه
نقل نموده که گفته‌اند که جمیع آنچه حضرت پیغمبر در روز خیبر از اوصاف حضرت امیر ظاهر نموده فرمود لأعطین الرایة الی رجل یحب الله
و رسوله و یحبه الله و رسوله دلیل است که آیه مذکوره بنابر اشتمال او بر آن اوصاف در شأن حضرت امیر نزول نموده و ایضا قول
خدای تعالی در آیه مذکوره وَلَا یَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ مؤید همین مطلوبست زیرا که در قتال ناکثین و قاسطین و مارقین که بسیاری از ایشان صحابه
سید انام و همگی متظاهر باسلام بودند خوف از ملامت مردم گنجایش داشت اما مرتدان عرب در قتال ایشان توهم ملامت
نمود تا خدای تعالی فاعل و انعدام خوف از آن مدح نماید والحمد لله علی التوفیق در کتاب انساب سمعانی مسطورست که همدان
بفتح ها و سکون میم و دال مهمله قبیله ایست از یمن که در کوفه نزول نموده بودند و سلسله نسب ایشان بهمدان میرسد و همدان از بطون
بسیارست که از آنجمله شبیب است و یام و شبام و مرهب و ارحب و در هر بطن جمعی هستند که در موضع خود ایشان را ذکر
خواهیم کرد و روایت نموده که اهل کوفه و اهل بصره با همدیگر در مقام مفاخرت شدند تا آنکه سخن بذکر قبایلی کشید که در دیار
ایشان نازل شده بودند پس هر قبیله را که اهل کوفه نام بردند اهل بصره ظاهر ساختند که جمعی از آن قبیله در بصره هستند تا آنکه
سخن بقبیله همدان رسید آنگاه اهل بصره ساکت گشتند و اعتراف نمودند با آنکه در بصره از قبیله همدان کسی نیست و نیز در انساب
مسطورست که نسبت همدانیه در اهل کوفه بسیارست و بسیاری از ایشان را ذکر کرده و تصریح بتشیع و علم و زهد و ورع ایشان
نموده که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در شأن قبیله همدان فرموده فلو کنت بوابا علی باب جنة لقلت لهمدان ادخلی بسلام
و در کتاب سفر السعاده که از تصانیف شیخ مجدالدین فیروزآبادی شافعی صاحب کتاب قاموس اللغه است مسطورست که روایت
نموده بیهقی باسناد صحیح که چون کتاب حضرت امیرالمؤمنین علی از یمن بخدمت حضرت رسالت رسید که قبیله همدان در دست او
مسلمان شدند حضرت رسالت از غایت سرور فی الحال سر بسجده شکر نهادند و مکرر فرمودند السلام علی همدان السلام علی همدان

قبایل بواسطه بزرگی خود مستغنیست از نسبت بربیعه و از جمله قبایل ربیعه قبیله بکر بن وایل بن قاسط بن هنب بن افصی بن دعمی بن جدیله بن
اسد بن ربیعه بن نزار است و نیز ربعی میگویند کسی را که منسوب بربیعه الفرس باشد و ابن درید گفته که ربیعه یک حی است از ازد و شیخ
عبد الجلیل قزوینی در کتاب نقض ایشان را از شیعه باخلاص حضرت امیر شمرده و در دیوان اعجاز بیان آنحضرت قطعه ایست در بیان
مقاتله قبایل عرب در صفین و غلبه کردن ارباب حق و اصحاب یقین که کمال بزرگی و شجاعت و هواداری و جانسپاری قبیله
ربیعه از آن مستفاد میشود و آن قطعه اینست شعر لمن رایة سوداء یخفق ظلها اذا قیل قدمها حضین تقدما فیوردها فی الصف
حتی یزیرها حیاض المنایا تقطر الموت والدما تراه اذا ما کان یوم کریهة ابی فیه الا عزة وتکرما واجمل صبرا حین یدعی الی الوغا
اذا کان اصوات الرجال تغمغما ... مر ما راست علم سیاه که می جنبد سایه آن چون گفته شود پیش دار آنرا ای حضین پسر منذر از
قبیله ربیعه پیش اندر پس درار آنرا در صف تا بر نیارد بر دار آنرا بحوضهای مرگ که چکانند مرگ را و خون را بینی او را چون نازل باشد روز جنگ
که منع کند در خود مگر غلبه را و بزرگی را و نیکو کند صبر آن هنگام که خوانده شود بکارزار چون باشد آوازهای مردم که پست شود
وقد صبرت عک ولخم وحمیر لمذحج حتی اورثوها التندما ونادت جذام یا لمذحج ویحکم جزی الله شرا اینا کان اظلما اما تتقون الله
فی حرماتنا وما قرب الرحمن منا وعظما جزی الله قوما قاتلوا فی لقائهم لدی الموت قدما ما اعز واکرما ربیعة اعنی انهم اهل نجدة وباس
اذا لاقوا خمیسا عرمرما ... بحقیقت صبر کردند قبیله عک و قبیله لخم و قبیله حمیر مر قبیله مذحج را تا بمیراث گذاشتند قبیله مذحج ایشان را
پشیمانی نمودند و ندا کردند قبیله جذام که ای قبیله مذحج وای بر شما را جزا دهد خدای بدی هر کدام را از ما که باشند ستمکار
تر آیا نمی پرهیزید از خدا در زنان ما و آنچه نزدیک ساخته است بخشاینده از ما و بزرگ داشته است جزا دهاد خدا قومی را
که کشش کردند در کارزار ایشان نزد مرگ در زمان قدیم چه غالبند و چه بزرگند قبیله ربیعه قصد میکنم ازین سخن بدرستیکه
ایشان اهل شجاعت و سختی اند چون ببینند لشکر بسیار در شرح دیوان مسطور است که مرتضی روزی در صفین علم سیاه بحضین ابن
منذر که سید قبیله ربیعه بود داد و او را با پانصد مرد از پهلوانان ربیعه و صد مرد از دلیران مذحج بحرب فرستاد و حضین قصد
سراپرده معویه کرد و معویه جمعی از قبایل عک و لخم و حمیر را معارض ایشان ساخت و حربی عظیم واقع شد و حضین و اصحاب او غالب
شده ببراپرده معویه رسیدند و شخصی از قبیله جذام گفت ویحکم یا اهل الکوفه اما تتقون الله فی الحرم ونحن بنو اعمامکم فاقصروا
الیوم غدو در آنوقت مرتضی این ابیات فرموده شعر اذ قال ابن هند طعنا وضرابا بالسیف فحتی تولی واحجما وولی ینادی
الزبرقان بن ظالم وذا الکلاع یدعوا کریبا وانعما وعمروا ونعمانا وبشرا ومالکا وحوشب والداعی معاویه والظلما وکرز بن نبهان
وابنی محرق وحرثا وقیسا وعبیدا وسلما زبرقان بزای معجمه مکسوره و رای مهمله مکسوره و ذو کلاع بفتح کاف و لام او از قبیله
حمیر بود از ملوک یمن و در صفین کشته شد و کریب مصغر کرب پسر صباح بن ذی یزن حمیری و او روزی در صفین بمیدان

عمر بن حصین سکونی در حرب صفین از عقب مرتضی درآمد و میخواست که آنحضرت را بنیزه بزند و سعید بن قیس او را بقتل آورد و این ابیات
گفت ؎ الا ابلغ معویة بن صخر ٭ ورجم الغیب تکشفه الظنون ٭ بانا لا نزال لکم عدوا ٭ طوال الدهر ما سمع الحنین ٭ الم تران والدنا علی ابو حسین
ونحن له بنون ٭ واتانا یزید به سواه ٭ وذاک الرشد والحظ السمین ٭ و چون معویه بشنید جمعی کثیر از قبایل یحصب و کنده و لخم و جذام همراه
ذی الکلاع حمیری کرد و گفت اخرج واقصد بحرب همدان خاصة چون علی آنرا بدید فرمود یا همدان گفتند لبیک لبیک یا
امیر المؤمنین فرمود علیکم بهذه الخیل فان معویة قد قصدکم بها خاصة دون غیرکم پس سعید بن قیس با مردم همدان متوجه شد و خصم را بشکست
و مرتضی با قبایل همدان گفت انتم درعی و رمحی و سنانی و جنتی والله لو کانت الجنة فی یدی لادخلتکم ایاها خاصة یا معشر همدان پس
این ابیات انشا فرمود و امام غزالی در احیاء علوم گوید علی از کثرت طلاق گفتن امام حسن ملول بود و بر منبر میگفت ان حسنا
مطلاق فلا تنکحوه مردی از قبیله همدان برخاست و گفت والله ای امیرالمؤمنین ما دختر باو دهیم آنقدر که اراده او باشد اگر
خواهد نگاهدارد و اگر خواهد بگذارد و علی را خوش آمد و بیت اخیر این قطعه خواند ؎ سمعانی در کتاب انساب گفته که شبام
بکسر شین معجمه و فتح باء موحده و در آخر میم بعد از الف نام مدینه است در یمن و اهل آن مدینه همگی از غلات شیعه اند و شبام طایفه اند
از همدان که در کوفه نزول نموده اند و عبدالجبار بن عباس شبامی همدانی کوفی محدث از آن طایفه است و در تشیع غلوی تمام داشت
و این بیت در دیوان آنحضرت در اظهار ملال واقع شده از قتل اعیان قبیله شبام در حرب باغیان اهل اسلام مذکور است
وضجت علی شبام فلم یجبنی ٭ تغیر علی ما لقیت شبام ٭ بانگ زدم بر قبیله شبام پس جواب نگفتند مرا سخت است بر من آنچه دید
قبیله شبام ٭ جمعی که ندارند بدل کینه من ٭ هستند ز جان محب دیرینه من ٭ گر رفت بپای ایشان خاری دیدم که
بشکافت خنجری سینه من ٭ در کتاب انساب سمعانی مسطور است که مذحج بفتح میم و سکون ذال معجمه و کسر حاء مهمله و جیم
قبیله است از یمن و این قبیله پیش از زمان خلافت حضرت امیر اظهار هواداری او میکرده اند چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد
در دیوان المجاز بیان آنحضرت قطعه است در تحریک سلسله حرب صفین و بازنمودن هواداری و جانسپاری طایفه مذحج
و دیگر قبایل سعادت قرین از ارباب دین و آن قطعه اینست ؎ ما علتی وانا جلد حازم ٭ وفی یمینی ذو غرار صارم ٭ وعن یمینی مذحج
القماقم ٭ وعن یساری وائل الخضارم ٭ القلب حولی مضر الجماجم ٭ واقبلت همدان والاکارم ٭ والازد من بعد لنا دعایم ٭ والحق فی الناس
قدیم دایم ٭ چیست باز دارنده من و من چلد بیدارم در کار و در دست راست منست خداوند تیرهای برنده و از راست
منست قبیله مذحج و از دست چپ منست قبیله وائل بسیار عطاها میان لشکر پیرامون من قبیله مضر است اصول قبایل عرب درو
گرد است قبیله همدان و بزرگترها و قبیله ازد از پس ما است ستونها و حضرت حق در میان مردم دیرینه همیشه است ٭ در
کتاب انساب سمعانی مسطور است که ربیعة بن نزار نام پدر قبیله بزرگ و وسیع است که در ضمن او قبایل بزرگست که هر یک از آن

بسی را بگیرند و هلاک شوند یا تمام کنند حق ازرا و اگر مغلوب شوند سر بگریز ننهند و نه دانند چیست گریختن شعر یاران منند
اهل شمشیر همه مایل بخدا و از جهان سیر همه معنی گریختن نه دانند که چیست باشند بروز حرب چون شیر همه تمت قوم لهم
في كل معترك بيض رقاق . داودية يلبث البيض فوق رؤوس تحتها اللبث وفي الانامل سمر الخط والقضب البيض تضحك والآجال
تنتحب والنقع يرتعث والارواح تنتهب ترجمه ایشان قومی اند که لباس ایشان در معرکه شمشیرهای تنک است و زرهای داودی
که ربوده اند از اعدای خود بر بالای سرشان در زیر خود ها زرهای یمنی و در سر انگشتان نیزهای گندم گون از موضع
خط و شمشیرها با نیزهای تراشیده راست شمشیرها میخندند و اجلهای دشمنان میگریند خون از نیزهای گندم گون بیرون می آید
و جانهای دشمنان غارت کرده میشوند شعر شد جامه قوم من زره و زره مصاف دارند تمام نیزها سنگ شکاف
از بس که خورد نیزه این طایفه خون پیدا شده است در سرش رنج رعاف تمت فأي يوم من الايام ليس لهم فيه من الفعل ما يدنيه العجب
الا ازداد من يمشي على قدم فضلا واعلاهم قدرا اذا ركبوا ترجمه کدام روز از روزها نیست مر ایشان را در ان روز کردار از نتیجه اینها
سوی اوست عجب قبیله ازد فزونترند از هر که بر قدم میرود و بعضی افراد شتر بلند ترند از روی بزرگی چون سوار شوند شعر
یا معشر الازد انتم معشر انف لا تضعفون اذا ما اشتدت الحقب وفيتم ووفاء العهد شيمتكم ولم يخالط قديما صدقكم كذب اذا
غضبتم يهاب الخلق سطوتكم وقد يهون عليكم منكم الغضب ترجمه ای قبیله ازد شما جماعتی سرافرازید جماعتیکه دست کس شما را برنشسته است
نمیشوید چون سخت شود روزگار وفا کردید و وفای عهد خوی شماست و نیامیخته نشد در زمان قدیم راست شما بدروغ
چون غضب کنید بترسند خلایق از حمله کردن شما و بحقیقت سبک است بر شما از شما غضب تمت یا معشر الازد انی من جمیعکم راض
وانتم رؤوس الامر لا الذنب لن ييأس الازد من روح ومغفرة والله يكلؤهم من حيث ما ذهبوا طبتم حديثا كما قد طاب اولكم
والشوك لا يجتنى من فرعه العنب ترجمه ای جماعت ازد بدرستیکه من از همه شما خشنودم و شما سرهای کار خلاف دمید هرگز
نا امید نشود ازد از رحمت و آمرزیدن و خدا نگاه دارد ایشان را از هر جا که روند پاکیزه اید شما در حالیکه نو اید چنانکه پاکست
اول شما و خار چیده نشود از سر شاخ انگور تمت والازد جرثومة ان سوبقوا سبقوا او فوخروا فخروا او غولبوا غلبوا او كوثروا كثروا
او صوبروا صبروا او سوهموا سهموا او سولبوا سلبوا اصفوا فاصفاهم المولى ولايته فلم يشب صفوهم لهو ولا لعب مهذبون لينون
خلقا في مجالسهم لا الجهل يعروهم فيها ولا الصخب ترجمه قبیله ازد بیخ درختیست که اگر پیشی گرفته شوند پیشی گیرند و اگر فخر کرده شوند
فخر کنند و اگر غلبه جسته شوند غلبه کنند و اگر بشمرده شوند به بسیاری بسیار باشند و اگر صبر کرده شوند بصبر صبر کنند و
اگر گرو بسته شوند گرو ببرند و اگر ربوده شود چیزی از ایشان بربایند صافی شدند پس خالص ساخت برای ایشان دوستی
دوستی خود را پس نیامیخت صفای ایشان صرف همت بامری غیر لایق و نه طلب شادی بچیزی نامناسب ایشان آسان و نرمند

ند و مبارز خواست و مترفع بن وضاح خولانی به پیش رفت و مقتول شد پس شرحبیل بن طارق بکری به پیش رفت پسر حرث بن

الحاج کلبی پس عباد بن مسروق همدانی همه کشته شدند پس مرتضی به پیش فرمود و او را بکشت و انعام نعمت دادن و عمرو
پسر عاص و نعمان بضم نون پسر بشیر عتبی و بشر پسر ارطات فهری و مالک پسر مسهر خزاعی و او در صفین بدست سلیمان بن حجر
بن عدی کندی کشته گشت و حوشب بفتح حاء مهمله و شین معجمه و او را ذو الظلیم گفتندی و در صفین بدست سلیمان بن صرد
خزاعی مقتول شد و معاوی یا مرخم معویه برای ضرورة شعر و اظلام بتاریکی شب شدن و کرز بضم کاف و تقدیم رای
مهمله بر معجمه و نبهان بتقدیم نون مفتوحه بر بای موحده و مُحرّق بحاء مهمله و رای مُشدّده و حرث بثاء مثلثه پسر وداع
حمیری و قتین مطاع بن مطلب و این هر دو بعد از کریب بدست مرتضی کشته شدند و مرویست که مرتضی فرود آمده و بعضی
از ایشان را بر بالای بعضی انداخت و میخواند اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدٰى
عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ
و عبید عبدالله پسر عمر خطابست و او بدست عبدالله بن سوار عبدی مقتول شد و بعضی گویند حریث بن خالد و بعضی گویند
هانی بن خطاب و بعضی گویند هانی بن عمرو و بعضی گویند محرز بن صحیح و حاصل نظم شریف آنست که میفرماید جنبانیدم نیزه را
نیزه زدن ما و زدن ما بشمشیرها ما ثابت کرد و بار ایستاد و ثابت کرد در حالی که خواند زبرقان پسر ظالم را و ذا الکلاع
را خواند و کریب را و نعمت داد عمرو را و نعمان را و بشر را و مالک را و حوشب را و خوانده معاویه بود بتاریکی شب در آمد
و خواند کرز پسر نبهان را و پسر محرق را و قتین را و عبیدالله را و ابو الاعور سلمی را در کتاب انساب سمعانی مسطورست که مُضر
بضم میم و فتح ضاد معجمه و راء مهمله نام پدر قبیله ایست معروف که قریش باو میرسند و او مضر بن نزار بن معد بن عدنان است و ربیعه
بن نزار است و ربیعه و مضر دو قبیله عظیم اند تا آنکه گفته اند که در قبایل عرب بزرگترین دو طایفه نیست و ازین دو قبیله جماعتی
از علما و محدثین از متقدمین و متاخرین بیرون آمده اند و قطعه که سابقا از اشعار اعجاز آثار شاه ذو الفقار در بیان احوال
قبیله مذحج مذکور شد دلالة تمام نیز بر هواداری و جان سپاری قبیله مضر در رکاب ولایت انتساب دارد در کتاب
انساب سمعانی مسطورست که ازد بفتح الف و سکون زا و کسر دال مهمله نام پدر قبیله ایست از عرب و ازد بن غوث بن نبت
بن مالک بن زید بن کهلانست و حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در بعضی از اشعار که سابقا مذکور شده ایشان را ستون ایوان
خلافت خود خوانده و در بعضی ایشان را شمشیر خود گفته و درین قطعه بی نظیر در ستایش ایشان گفته الازد سیفی علی الاعدا
کلهم و سیف احمد من دانت له العرب قوم اذا فاجاوا اوفوا و ان غلبوا لا یحجمون و لا یدرون ما الهرب قبیله ازد
شمشیر منند بر دشمنان همه ایشان و شمشیر احمد اند آنکه اطاعت کردند مر او را تازی زبانان ایشان قومی اند که چون ناگاه

بودیم چون خبر بازگشتن ایشان برسول رسید خواست تا کفار را بترساند و از خود چستی و شوکتی بنماید تا کافران گمان برند که مسلمانان را
قوتی هست که از قفای ایشان میروند بازگردید و بفرمود تا ندا کردند که رسول از قفای این کافران بخواهد رفتن و ساز رفتن باید
گرفتن با آنکه اصحاب آنحضرت بیشتر مجروح و رنجور بودند جابر بن عبد الله انصاری گوید پدرم کشته بود و او هفت دختر را
رها کرده بود و من گفتم یا رسول الله چه فرمایی مرا دانی که پدرم هفت عورت بمن رها کرده است و بر سر ایشان مردی نیست و من
نخواهم که تو بجهاد روی و من در خدمت تو نباشم رسول گفت بر ایشان خلیفه بدار و تو با ما بیا چنان کردم رسول رحمت
و با وجوه اصحاب رفت تا بجایی رسیدند که آنرا حمراء الاسد گویند و از آنجا بمدینه هشت میل است ابن اسحاق روایت کند که
مردی از بنی عبد الاشهل گفت من از جمله مجروحان بودم و برادرم را جراحت سخت تر بود با یکدیگر گفتیم چه چاره است ما مجروح و رنجوریم
و مرکوبی نداریم و قوت پیاده رفتن نیز نیست و رسول خدا را چگونه رها کنیم آخر عزم مصمم کردیم برفتن ساعتی میرفتیم و هرگاه برادر رنجور ماندی
من او را بر گرفتمی و پاره راه بردمی تا در حمراء الاسد برسول رسیدیم در اثنای این حال معبد خزاعی که در آنوقت مشرک بود برسول گذشت
و چون در منزل روحا با بوسفیان رسید و او را دید که میخواهد که بعقب رسول رود از وی پرسید که بکجا میروی گفت عزم آن دارم که بروم
و بقایای اصحاب محمد را استیصال کنیم معبد گفت بیخبر در مردی محمد و اصحابش را با لشکری دیدم که مثل آن ندیدم همه از غضب حرب و آنانکه
حاضر نبودند حاضر شده و ساز جنگ نموده و بتعجیل از دنبال شما می آیند و تاسف میخورند بر آنکه شما را چرا رها کرده اند و شما تا در
مکه از قفای شما باز نگردند ابوسفیان و قومش را خوفی عظیم از سخن معبد در دل آمد و با وی گفتند که چه میگویی ما ایشان را مجروح و منهزم
و متفرق رها کردیم گفت آن ندانم که شما چه کردید اما اکنون لشکر را دیدم که از شوکت و عدت و حرص ایشان بر حرب شما
مرا در دل آمد که بیتی چند گفتم ابوسفیان گفت آن بیتها چیست گفت اینست ~ کادت تهد من الاصوات راحلتی اذ سالت الارض
بالجرد الابابیل تردی باسد کرام لا تنابلة عند اللقاء و لا خرق معازیل فظلت عدوا اظن الارض مائلة لما سموا برئیس غیر مخذول فقلت
ویل لابن حرب من لقائکم اذا تغطمطت البطحاء بالخیل انی نذیر لاهل السبیل ضاحیة لکل ذی اربة منهم و معقول من جیش احمد لا وخش تنابلة
ولیس یوصف ما انذرت بالقیل چون ابوسفیان و اصحابش این شنیدند بترسیدند و توقف کردند و متامل بسیار در روایات
مذکوره متفطن میشود با آنکه دوستی و اخلاص خزاعه و تعارف و ائتلاف ایشان با حضرت رسالت و خاندان او در مجنده
ارواح و معسکر اشباح بوده و اگرنه آن بودی ایشان نیز در ایام شرک خود با دیگر مشرکان در عداوت آنحضرت مشارکت
نمودندی و بالجمله اسلاف و اخلاف خزاعه قرنا بعد قرن از صحابه و تابعین و تبع تابعین همیشه از اهل ایمان و شیعه خاندان
بوده اند چنانچه آثار اخلاص و محبت و اختصاص بسیاری از اکابر ایشان در طی مجالس آینده مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی
وحده العزیز طی سمعانی گفته که آن نام پدر قبیله ایست از عرب که بسلسله نسب او بقحطان میرسد و گفته اند که هر کس از قبیله طی

از روی خلق در جایهای نشستن خود چه جمعی خود می‌ایستادند بر ادر جایها و نه بانگ زدن بتمامه البعثان رضوان من و هم دواتی
ما بهم والأسد ترهبهم یوماً اذا غضبوا أندی الانام اکفّاً حین تسئلهم واربط الناس جاشاً انهم ندبوا وای جمع کثیر لا تفرقه اذا تدانت
لهم غسان والندب فالله یجزیهم عما اتوا وحبوا به الرسول وما من صالح کسبوا معنی ابیات آنکه راضی شوند ایشان از بین سوی عطای
ایشانست و شیران میترسند از ایشان چون خشم گیرند روزی اکرم خلایق اند باعتبار کف آن زمان که خواهی از ایشان عطا و شجیع‌ترین مردمند
آن زمان که خوانده شوند بحرب و کدام گروه بسیار که پراکنده نسازد این قبیله ازا چون نزدیک شود مر ایشان را قبیله غسان تا ایشان
بجنگ پس خدا پاداش دهد ایشانرا از چیزی که آورده‌اند و عطا کرده‌اند با آن رسول خدا را و آنچه کسب کرده‌اند از عمل صالح رباعی یاران
مستند بحر احسان و در ادب شیران ولایت اند در وقت غضب در نصرت دین مصطفی میکوشند یابند جزا فیض فضلت یارب
و شجاعت ازد و محبت ایشان با اهل بیت رسالت مرتبه بود که چون سر امام حسین علیه السلام را نزد عبید الله بن زیاد آوردند و مردمرا
جمع کرد و بمنبر مسجد کوفه رفت و گفت الحمد لله الذی اظهر الحق و نصر امیر المؤمنین و حزبه وقتل الکذاب بن الکذاب پس عبد الله بن عفیف
الازدی برخاست و گفت ای دشمن خدا تو دروغ گوی و پدر تو و آنکه ترا قبیله او کرده ای پسر مرجانه پسر پیغمبر را میکشی و بر منبر بجای
صدیقان می‌نشینی و عبید الله لعین بفرمود که او را بگیرند و مردم ازد هجوم نموده او را از مردم عبید الله علیه ما علیه ستدند
درکتاب انساب سمعانی مسطور است که وایل بفتح واو و کسر یاء منقوطه بدو نقطه از تحت نام مردی چند قبیله است از فروع قبایل دیگر
مانند قبیله مضر و قبیله ازد و قبیله هوازن و غیرهم و ظاهراً مراد از وایل که سابقا در ضمن اشعار اعجاز آثار حضرت امیر مذکور شده قبیله
خواهد بود که در هواداری و جان سپاری در خدمت آنحضرت و حلال زادگی مانند ازد و مضر باشند درکتاب انساب سمعانی
و کتاب صحاح اللغه مسطور است که خزاعه بضم خاء معجمه و فتح زای و در آخر عین مهمله طایفه اند از قبیله ازد و بنابران ایشانرا این
نام کردند که خزع بمعنی تخلف و جدا ماندن است از کسی و چون قبیله ازد از مکه بیرون آمدند و خواستند که در بلاد متفرق شوند خزاعه
از ایشان تخلف نمودند و در مکه ماندند و شاعر ازد درین باب گفته فلما هبطنا بطن مر تخزعت خزاعة عنا فی حلول کراکر و در احوال
عبید الله بن ابی ورقا الخزاعی از کتاب استیعاب مسطور است که خزاعه عیبه حضرت رسالت بودند یعنی صندوق اسرار و خزانه اصحاب سید
ابرار بودند و همچنین درین مقام از کتاب مذکور مسطور است که معویه گفت که محبت قبیله خزاعه با علی بن ابیطالب مرتبه ایست که اگر زنان ایشان
توانستند که با ما جنگ کنند تقصیر نکردندی تا بمردان ایشان چه رسد شیخ اجل ابو الفتوح رازی خزاعی در تفسیر خود گفته که بنی خزاعه
مسلمان و کافر ایشان هواخواه حضرت رسول بودند با رسول عهد داشتند و روایت نموده که ابوسفیان و اصحابش چون از
حرب احد بازگشتند و به روحا رسیدند از بازگشتن خود پشیمان شدند و یکدیگر را ملامت کردند و گفتند که ما چه کردیم نه محمد را
کشتیم و نه غارتی کردیم زنان ایشانرا قومی بکشتیم و جماعت اندک ضعیف را که بگذاشتیم باز گردید تا تمامی دمار از ایشان

مردم میشوند که بزبان خود تعبیر نمایند آنچه در دل دارند و بعضی قدرت بران ندارند و اگر خود در تکلف بر اظهار آن دارند
آخر سر بگریبان عجز و فرو ماندگی در آرند و اگر ساکت شوند موجب اندوه و ملال خاطر میشود و بخدا سوگند که من از آنجمله ام
آنچه در خاطر دارم از مهر و وفای تو نمیتوانم که بیان آن بزبان نمایم لیکن با وجود بی زبانی جهد مینمایم که ما فی الضمیر خود را برای
بشیر تو ظاهر سازم و از خدای تعالی در آن باب توفیق میخواهم و الحال باینقدر میگویم که من هواخواه توام در نهان و آشکارا و بموافقت
تو مقاتله با دشمنان تو خواهم نمود در کارزار و اعتقاد آن دارم که حقی که تراست دیگرانرا که پیش از تو بودند نبود و نه دیگری را که از اهل
زمان امروزند است بواسطه فضیلتی و سابقه مجاهدتی که ترا در اسلام است و خویشی تو با حضرت رسول و هرگز از خدمت تو مفارقت
نخواهم نمود تا آنکه ظفر یابی یا در قدم تو بمیرم آنگاه حضرت امیر او را گفت که رحمت خدای بر تو باد که زبان تو گویا نمود آنچه در
ضمیر تو پنهان بود و از خدای تعالی میخواهم که ترا عافیت روزی کند و بهشت کرامت نماید عبد الله گوید که جمعی دیگر از طایفه سخنان
گفتند و عرض اخلاص خود بر حضرت امیر نمودند اما سخن غیر آن دو بزرگ در خاطر من نماند پس حضرت امیر از آن منزل کوچ کرد
و از بزرگان و مبارزان ششصد مرد با وی همراهی نمودند در کتاب انساب سمعانی مسطور است که ضمیر نهر ایست از نهرهای
بصره که چند قریه بر کنار او واقع است و طایفه ضمیر در خارج دار الخوارج بصره منزل دارند و از قدیم الایام نقش مذهب اهل
البیت بر لوح دل مینگارند و در زمان ما نیز ده از پانصد خانه دارند زادهم الله تعالی نام طایفه ایست از اهل باوه
وان و بیت از بغداد و این طایفه مدتی بسیار است که از آنجا ببصره آمده اند و در اندرون شهر نزول نموده بعذاب صحبت
خارجیان و بیتاب ناصبیان ذوی الاذناب گرفتارند و از قدیم الایام شیعه امامیه دارند و رئیس ایشان در زمان ما حاجی
صالح فاضل شیخ ناصر است که همه ساله خمس و زکوة مال خود را که مبلغهای کلی میشود بنجف اشرف و کربلای معلی آورده بسادات
و فقرای طلبه آنجا صرف مینماید جزی الله خیرا طایفه اند که در داخل شهر بصره بعذاب صحبت خارجیان گرفتارند و
و از قدیم الایام بکوری منافقان در سلک مؤمنان انتظام دارند و رئیس ایشان در ایام ابن مستهام محبوب القلوب خواجه یعقوب است
که وجود امثال او در میان اهل ایمان مطلوبست طایفه مشکورند که در خارج شهر بصره منزل گزیده اند و از خارجیان
داخل خارج گردیده اند قریب دویست خانه دارند همگی از محبان اهل البیت اطهارند و شکر نعمت بجا می آرند شکر الله مساعیهم و
انجح مسائلهم و دواعیهم طایفه اند که همواره تخم محبت اهل البیت در مزرع دل اخلاص منزل میکارند دویست خانه و از
ده در خارج شهر بصره منزل دارند سقی الله زرعهم و رحم اصلهم و فرعهم در اصل از شهر حویزه ببصره رفته اند و در بیرون شهر میباشند
و بر طبق کلام معجز نظام هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهٰذَا مِلْحٌ اُجَاجٌ بعضی از ایشان مشرب عذب محبت خاندان رسالت دارند
و بعضی مروانی شعارند و همچون عباس کلان و جمیع قریهای ناحیه شمال بصره از موضع عشار تا قلعه قرنه که ده روز راه است

بیرون آمده که نظیر خود ندارند حاتم در جود و داود در فقه و زهد و ابو تمام در شعر شیخ اجل ابوجعفر طوسی طیب الله مشهده
در کتاب امالی باسناد خود از یزید بن جابر جعفی روایت نموده که گفت از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که گفت حکایت کرد
مرا پدرم از جدم که چون حضرت امیرالمؤمنین علی از مدینه بیرون آمده جهت دفع ناکثان ناکثین متوجه جانب بصره شدند
بربذه نزول نمودند و چون آنجا کوچ کردند عبدالله بن خلیفه طایی بخدمت آنحضرت رسید در موضعی که آنرا فاید گویند و
آنحضرت او را نزدیک خود طلبید پس عبدالله رسم خدمت بجا آورده گفت الحمد لله الذی رد الحق الی اهله و وضعه فی موضعه
کره ذلک قوم او سروا به فقد والله کرهوا محمدا و نابذوه و قاتلوه فرد الله کیدهم فی نحورهم و جعل دایرة السوء علیهم والله لنجاهدن
معک فی کل موطن حفظا لحق رسول الله پس حضرت امیر او را نوازش نموده به پهلوی خود نشاندند و چون او از قدیم الایام دوست
و هواخواه حضرت امیر بود لاجرم آنحضرت در امور خود با او مشورت نمود و کیفیت حال دوست و دشمن خود در آن روز میپرسید
تا سخن ابوموسی اشعری رسید عبدالله گفت مرا با او اعتمادی نیست و گمان آنست که اگر کسی با و مساعدت نماید طریق
مخالفت شما را باقدام بغی و عناد بپیماید آنحضرت فرمودند که من نیز اعتماد با و ندارم و او از جمله معتقدان آنهاست که
برمن تقدیم نمودند و او را سلطنت و حکومت دادند و من در اول خلافت خود خواستم که او را از حکومت کوفه عزل نمایم
لیکن اشتر درخواست نمود که او را چندروزی بحال خود بگذارم و من از روی کراهت قبول التماس اشتر نمودم و درین سخن
بودند که سیاهی بسیار از مواشی دیده شد و سوار از جانب کوه مار قبیله طی پیش آمدند پس حضرت امیر به اصحاب خود گفت تحقیق نمایید
که این چه سیاهیست جمعی از اصحاب آنحضرت سوار شده بآنجانب دوانیدند و بعد از ساعتی مراجعت نموده بعرض رسانیدند که این مردم
قبیله طی اند که اسپ و شتر و گوسفند خود برداشته آورده اند که صرف راه شما نمایند و بعضی از ایشان استعداد جهاد نموده میخواهند
که درین سفر ظفر اثر در رکاب ولایت مآب بمراسم مجاهده اشتغال نمایند آنحضرت فرمود جزیکم الله خیرا وَفَضَّلَ اللّٰهُ
الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا عبدالله بن خلیفه مذکور گوید که چون آن جماعت بخدمت حضرت رسیدند و سلام
کردند خوش آمد مرا جمعیت و حسن هیات ایشان و چون بسخن در آمدند چشم من بسخنان ایشان روشن شد و ندیدم خطیبی ابلغ از
خطیب ایشان پس عدی بن حاتم که رئیس قبیله طی بود از آن میان برخاست و حمد و ثنای خدای تعالی گفت و بعد از آن گفت من
در عهد حضرت پیغمبر مسلمان شده ام و ادای زکوة در عهد آنحضرت نموده ام و با اهل رده بعد از و مقاتله نموده ام و قصد من در آن ثواب
و فضل و رحمت رب الارباب بود و میدانم که خدای تعالی نیکوکاران را ثواب خواهد داد و چون درین روز ما شنیدیم که جمعی از اهل
مکه بیعت تو کرده اند و اظهار مخالفت مینمایند آمده ایم که از جمله انصار تو باشیم و در رکاب ظفر انتساب بهرچه امر فرمایی اقدام نماییم
حضرت امیر او را و سایر قبیله او را دعای خیر گفت پس سعد بن عبید بحتری که از بنی بحتر بود برخاست و گفت ای امیرالمؤمنین بعضی از

و چون رایات نصرت آیات بغداد رسید سید محمد را بتولیت عتبات عالیات با خیل و حشم و طبل و علم سرافراز گردانید و همواره
منصب امارت در اولاد و امجاد ایشان باقیست بنی مختار از اخیار ذریه رسول مختارند نسب شریف ایشان با بوعلی المختار النقیب امیر عراق
الحاج میرسد نقابت مشهد منور امیرالمؤمنین ع و امارت حج اسلام مدتی با کابران سلسله علیه مفوض بود و سید جلیل نقیب النقبای ممالک
خراسان شمس الدین ابوالقاسم علی بن عمید الدین عبدالمطلب بن نقیب النقبا جلال الدین ابو نصر ابراهیم بن السید العالم الفاضل
النقیب عمید الدین عبدالمطلب بن شمس الدین علی ثانیست که آخر نقبای زمان بنی العباس بود و ابن شمس الدین علی ثانی در زمان
سلطنت پادشاه عالیجاه شاهرخ میرزا از نجف اشرف بخراسان آمده و در بلده دارالمؤمنین سبزوار متوطن شده و از
اکابر متأخرین ایشان میر شمس الدین علی دیگر است که بتفویض حضرت پادشاه مغفور صاحب طبل و علم بود و ایالت سبزوار باو متعلق بود
و همچنین سید فاضل میر محمد قاسم نسابه که در سبزوار متوطن است و میر شرف الدین علی برکه که در زمان سلطنت پادشاه مرحوم
سلطان حسین میرزا در تاریخی که آستانه بلخ که بحضرت امیرالمؤمنین ع منسوبست ظاهر شد از سبزوار به بلخ رفت و پادشاه مذکور نقیب
النقبای بلخ و توابع آنرا باو مفوض ساخت و بعد از وفات پادشاه مذکور و وقوع حوادث نامحصور از آنجا جدا شدند و بهند
رفتند و الحال اولاد و امجاد ایشان در هند اقامت دارند موسویه نسب شریف اعلی حضرت شاه دین پناه خلد الله ملکه و سلطانه
و سادات و نقبای مشهد مقدس رضوی باحمد بن محمد الاعرابی بن قاسم بن ابی القاسم حمزه بن امام موسی الکاظم میرسد و بالجمله
نسل احمد بن محمد اعرابی مذکور از چند پسر است ابو محمد اسمعیل که جد اعلی حضرت شاه دین پناه است و موسی و محمد المجدور که نسب نقبای عظام
موسوی مشهد مقدس رضوی بایشان منتهی میشود و از متأخران ایشان سید النقیب غیاث الدین محمد بن شریف بن نظام الدین
علاء الملک بن عبدالمطلب بن نظام الدین عبدالحی بن طاهر بن محمود شاه بن حسین بن طاهر نقیب است و این طاهر در زمان شاه مغفور
سلطان غازان از مشهد مقدس منور رضوی باتفاق برادر خود سید علاء الدین و بعضی از بنی اعمام متوجه تبریز شدند سید علاء الدین
در راه بقتل رسید و سید طاهر از پادشاه مذکور نشان نقابت باسم خود گرفت و اول کسیکه از سادات عظام موسویه در مشهد
مقدس رضوی نقیب شد او بود و از آنوقت تا این زمان نقابت موسویه در نسل او باقیست رضویه نسب شریف سادات
عظام رضویه مشهد مقدس منور و سادات رضویه قم مجموع بابی عبدالله احمد نقیب قم ابن محمد الاعرج ابن احمد بن موسی المبرقع
ابن الامام محمد التقی علیه السلام منتهی میشود و سید نقیب امیر شمس الدین محمد که بسیزده واسطه بابی عبدالله احمد نقیب قم میرسد در زمان
سلطنت میرزا شاهرخ از مدینه قم بمشهد منور مقدس آمده و میرزا ابوطالب مشهور از اولاد امجاد اوست و مدتی بنابر تفویض
پادشاه مغفور بحکومت ولایت تبریز اشتغال داشت و الحال فرزندان و برادرزادگان او در مشهد مقدس رضوی با عنایت
حشمت و شوکت ساکنند بخاریه طایفه بزرگند از سادات صاحب سعادات که در ولایت هند مانند ملتان و لاهور و دهلی

از جانب بر و بحر همگی از قدیم الایام شیعه اند و غرض از تفصیل طوایف شیعه بصره و نواحی آن آنست که بر ناظر درین کتاب ظاهر شود
که هرگاه بصره خراب که دیار خارجیان ذوی الاذناب است بدین قدر طوایف شیعه باشند در ولایت مصر و یمن و حجاز و امثال آن که
اهالی آنجا بخروج شهرت ندارند و سنیان بی تعصب کم آزارند چه قدر از شیعه و آحاد ایشان خواهند بود [illegible] که ایشان را
بنی عبد الله نیز گویند خانواده بزرگ اند از سادات عالی درجات که بعلو حسب و سمو نسب مذکورند و در ارض عراق عرب و
کوفه بکثرت عدد و عدد مشهور شده اند و اصل بنی کمونه بنی کمه است که از اولاد دسکره الاسود بن جعفر النفیس بن ابی الفتح محمد نقیب کوفه بوده اند
و مردم تحریف نموده اند و کمونه گفته اند و بآن مشهور شده و این از جمله غلطهای مشهور است چنانکه گفته اند میدان بمیدان مندان
میخوانند و سید فاضل نسابه میر محمد قاسم نسابه مختاری سبزواری در بعضی از مؤلفات خود آورده که جماعت سادات کمونه از اکابر نقبای
کرام کوفه بوده اند و از قدیم الزمان نقابت و بزرگی سادات عراق عرب خصوصا کوفه در خانواده ایشان بوده و در میان ایشان
فضلا و علما بسیار بوده اند و در زمان سید مرتضی علم الهدی رحمه الله بنیابت او و اصالت خود مرتکب نقابت بغداد و عراق
میشده اند و از اکابر متقیان از نقبای آنجا بوده اند و از اینجا معلوم میشود که کسی را که در چنین امری مهم مثل سید مرتضی علم الهدی
مفوض الیه و معتمد علیه دانسته باشد سیدی خواهد بود از پدر بزرگ فاضل دین دار و قوف ذی شأن عالی مقدار و همین نسبت ایشان را
در دلالت بر فضیلت و صحت سیادت و عظم شأن و علو مکان ایشان و سادات کمه که کمونه مشهور از نسل عبد الله رابع اند که منتهی میشود
بعبید الله اول که عبید الله الاعرج بن الحسین الاصغر بن امام الهمام ابو الائمة الکرام علی زین العابدین است علیهم افضل الصلوة والسلام
و عبید الله ثالث است که ممدوح ابی طیب بوده که او را در قصیده اول دیوان خود مدح کرده است و او را هشت فرزند بود
که از آنجمله هشت فرزند از ایشان نسل و عقب ذکور دارد و مقدم و پیشوا و مالک جمیع کوفه بوده اند بحیثیتی که مردم چنین گفته اند
کما سماه الله و الارض لبنی عبید الله و مراد ایشان عبید الله ثالث است و عبید الله سوم اول که عبید الله اعرج مشهور است در عظم شأن
و ارتفاع مکان معروف و معلوم است و از جمله حکایات او آنست که مشار الیه بصحبت ابی العباس السفاح خلیفه عباسی رسید و از
جمله اکرامی که او را نمود آن بود که ضیعه باقطاع باو داد که هر سال هشتاد هزار دینار حاصل آن بود و آنرا صرف سادات و
علویان محتاج مینمود و بخراسان رفته بود و ابو مسلم بغایت تعظیم و احترام او بجای آورده و از اکابر متاخران این سلسله علیه
سید محمد کمونه است که نقیب مشهد نجف و رئیس شیعه عرب [عراق] بود و در وقتیکه پادشاه غفران پناه سلطان شاه اسمعیل صفوی
انار الله برهانه متوجه تسخیر عراق عرب شدند والی بغداد باریک بیگ پرناک خیال حصارداری بخاطر گذرانیده چون از سید محمد
متوهم بود او را در سیاه چاه کرده از دو قه بحبس کشید و چون خود دانست که اکثر اهالی آنجا شیعه اند و در مخالفت با او اتفاق
نخواهند کرد بالضروره فرار نمود و بغدادیان سید محمد را بیرون آورده خطبه و سکه بنام نامی حضرت شاه غفران پناه کردند

به بعضی از بلاد ساحل نقل نموده از احمد بن علی علوی نسابه که مرعش نام شخصی علویست و در میان سلسلهٔ نسبت یکی از سادات مرعشی
که درین مقام ذکر نموده چون بعلی مذکور رسیده گفته که علی مولی المرعش بن عبدالله بن محمد الملقب بالسیلقی بن الحسن بن الحسین الاصغر بن علی بن الحسین
بن علی بن ابی طالب علیهم السلام و بالجمله این طایفه علیه چهار فرقه اند فرقهٔ اول سادات عالی درجات مازندران که بتشیع مشهور اند و
در مجلس سلاطین ازین کتاب مذکور [شد] فرقهٔ دوم سادات صاحب سعادات شوشتر که در اصل از مازندران بآنجا آمده اند و مساعی
جمیله اسلاف و اخلاف آن گروه عالی تبار در ترویج و اظهار مذهب ائمه کالشمس فی نصف النهار غایة وضوح و اشتهار دارد
و از اکابر متاخران ایشان صدر عالی مقدار میر شمس الدین اسد الله الشهیر بشاه میر و سید منشرح الصدر میر سید شریف که تشریف کرامت
فضل و تقوی بطرز و طرزی که لطف حق تعالی را ارادت و خواهش بوده بر قامت با استقامت او راست آمده
فتادگان سر کوی دوست بسیارند ولیکن از سر کویش چو من فتاده نخاست فرقهٔ سیم مرعشیهٔ اصفهان که در اصل ایشان نیز
از مازندران باصفهان آمده اند و از افاضل متاخرین ایشان خلیفه اسد است که بحسن امداد امیر شمس الدین اسد الله صدر مذکور
منظور نظر کیمیا اثر پادشاه مغفور گشته منصب جلیل القدر تولیت مشهد مقدس رضوی باو مفوض بود فرقهٔ چهارم مرعشیهٔ قزوین
اند از قدیم الایام دران دیار که خارزار وجود سنیان مردم آزارست از روی تقیه روزگار گذرانیده اند و محنت بسیار
از اغیار جفا کار دیده اند و همواره بمذهب حق ائمه اثنی عشر عمل نموده اند و درین ایام بیمن عنایت و حسن حمایت و رعایت
امیر شمس الدین اسد الله مذکور مشمول عواطف بیدریغ شاهی گشته بعضی از ایشان نقیب و متولی آستانهٔ حضرت شاهزاده حسین اند و
بعضی در قزوین محتسب اند و از افاضل ایشان درین زمان میر علاء الملک مرعشیست که از جویبار تربیت قهرمان زمان آب خورده
و بقدر فهم و استعداد آبی بروی کار آن دوحه خوان جوان دیده آورده منصب قضای عسکر ظفر اثر باو متعلقست
طایفهٔ مشتمل بر هزار خانه و آزار مؤمنان مروت شعارند که صحرای دلگشای ترین که خوبترین اعمال و لایت شوشتر و بهترین مواضع
آن بوم و برست محل خیام و احشام ایشان می باشد و درین روزگار از امرای کبار ایشان که خود را بعقیل بن ابی طالب علیه السلام
منسوب میسازند امیر کبیر و بحر غزیر نسک عقیلی و نخل جمال بزرگی و نبیلی میر حسین عقیلیست که در جود و سخا حاتم زمانه و در شجاعت و مردانگی
سهاب در فرزانه است وجوه سادات شوشتر را خال و عروس محبت خاندان پیغمبر را خلخال است [illegible] این طایفه جلیله از اکابر
قزوین اند و خود را از نسل مالک اشتر رضی الله عنه میدانند و از اکابر متاخران ایشان ملک محمود خان دیلمیست که در اوایل حال
بوزارت سلطان یعقوب بایندری اشتغال داشت و بعد از آن بخدمت صاحبقران مغفور سرافراز گشته مدتی با استقلال تمشیت
بخلعت گرانمایهٔ منصب جلیل القدر مذکور بیاراستند و از اعیان این طایفه میر شاه میر پسر ملک محمود مذکورست که نام او در جریدهٔ
اهل فضل مسطورست و اکثر علوم شاگرد ملا شاه محمود تبریزیست و طبعش در غایت تصرف اکسیری بعد از برادرش امیر بیک

وغیر آن می باشند و جد اعلای ایشان سید کمال رضی از جانب عراق به بخارا افتاده و چون بعضی از ایام بعذاب صحبت عوام آنجا
گرفتار گردیده و دید که در میان اشرار آن دیار اقامت بغایت دشوار است از روی اضطرار متوجه دار الحرب کابل گردید
و چون بکابل رسید و دلهای آن جماعت را مانند اهل بخارا در قربه سنگ بخارا دید مجاورت ایشان را نیز نپسندید از غایت حیرت و
ملالت که باو رسید زبان بمضمون این بیت کشید شعر قتل عامی آرزو دارم هلاکو خان کجاست زانکه از سر حد کابل تا بخارا
کشتنیست و آخر الامر از آنجا بولایت هند آمد و بابا الی الآن که بفضل و عقاید حنفیه بخارا قناعت نموده اند اظهار فرموده که
ما از بخارا ایم و در شکستن سنگ خارا ایم بنابران سید مذکور و اولاد و امجاد او مدت بسیار در سواد هند روزگاری بتقیه
میگذرانیدند و از سلاطین آنجا تعظیم و رعایت بغایت میدیدند تا آنکه بسبب استمرار زمان مدارا و تقیه جمعی کثیر از آن طایفه
علیه مذهب پدران بزرگوار را گم کردند و بسبب دنیا داری و جهل و مصاحبت هندیان نااهل گمراه شدند و بعضی از ایشان
که صاحب فضل و کرامت بودند مانند سید راجو حق را جست و جو مینمودند ذیل همت ایشان از لوث التزام تقیه و رسوخ [illegible]
حنفیه منزه و پاک بوده و زبان حالشان بمضمون این رباعی ترنم می نمود رباعی در مذهب ما تقیه و توریه نیست در ترک و
شروع کار ما توطیه نیست از گردش چرخ شاد و غمگین نشویم در خانه ما عروسی و تعزیه نیست از اعیان سادات شیراز اند
و در قدم تشیع از دیگران ممتازند نسب شریف ایشان بقاسم الرسی بن حسن بن ابراهیم طباطبای حسنی منتهی میشود و از اکابر
متأخرین ایشان که بهمین امداد صدارت پناه مغفور میر شمس الدین اسد الله الشوشتری منظور نظر کیمیا اثر پادشاه مغفور شده اند سید اجل میر
شاه محمود است که شیخ الاسلامی دار الملک فارس باو متعلق بود و سید فاضل میر شاه ابو تراب که اقضی القضاتی آنجا باو مفوض است و
ولد ایشان نیز در آنجا اولاد امجاد هست و بعضی از بنی اعمام ایشان بولایت هند افتاده اند و در آنجا نیز تقیه میکنند و نزد سلاطین آن دیار معظم
و مکرم و صاحب خیل و حشم و طبل و علمند مخفی نماند که قریه عرش بوجهی که از کتاب صحاح اللغه مستفاد میشود نام بلد است بجزیره
موصل و از کلام سید اجل عز الملة والدین نسابه چنان مفهوم میشود که آن قلعه ایست میان ارمنیه و دیار بکر و ظاهر آنکه هر دو یکیست
و همچنین در کلام سید مذکور اشارتست بآنکه علی عرشی که جد اعلای سادات عرشی است منسوب بآن قلعه باشد زیرا که گفته علی العرشی کان
امیرا کبیرا والعرش قلعة بین ارمنیة و دیار بکر و این کلام ظاهر در آنست که علی را بعرش منسوب میدارد بنابر آنکه معنی عرش را بعد از
ذکر علی و وصف او مذکور ساخته و اضافه را بمعنی نسبت داشته لیکن بثبوت نرسیده که علی در آن قلعه توطن نموده یا در آنجا امیر شده
و دیگر آنکه اضافه منسوب بمنسوب الیه و اراده نسبت از آن وضوحی ندارد و اولی آنست که حمل عرش بر معنی دیگر کنند که صاحب صحاح اللغه
نیز آنرا ذکر نموده و گفته که کبوتر بلند پرواز را عرشی میگویند و چون علی مذکور بعلو شأن و رفعت منزلت و مکان اتصاف داشت توصیف
او بعرشی جهة استعاره علو منزلت او نموده باشند و مؤید اینست آنکه سمعانی در کتاب انساب بعد از ذکر عرشی و تفسیر او بنسبت

وهمیشه درمیان ایشان یکی از علمای فضلا می‌باشد که تعلیم مسائل شرعیه بر وفق مذهب امامیه بایشان مینماید و اکثر ایشان بکسب
و تجارت اوقات میگذرانند چنانچه اسم بوهره که در زبان گجرات بمعنی تاجر است بران دلالت دارد و ایشان خمس
مال خود را بسادات مدینه طیبه میفرستند و زکوة را برئیس فاضل از قوم خود میدهند که بفقرای آن قوم قسمت نماید و خاص و
عام ایشان صالح و متقی و پرهیزکارند و همواره بنابر محبت اهل بیت از ناصبیان ناهموار که دران دیار حاکم و صاحب اقتدارند
آزار بسیار دیده‌اند و ببلیه تقیه گرفتارند صدیقیه طایفه‌اند در ولایت هندوستان از مومنان صاحب یقین و مریدان سید کبیر الدین
که سلسله نسب خود را باسمعیل بن امام جعفر علیه السلام میرسانند و این طایفه را بسبب تصدیق دعوت سید مشار الیه صدیقی
میگویند اگرچه بحسب ظاهر مشابه‌اند در آن بعرف جمهور انتساب بابوبکر بن ابی قحافه است که بر زبان اولیای او باین لقب مذکور است
و دور نیست که طایفه مذکوره این لقب را جهة تقیه اختیار کرده باشند اگرچه هرگز فایده از آن بایشان عاید نمیشود چه متعصبان
اهل هند که هندوی بی سر و بن‌اند تشیع ایشان را فهمیده‌اند و رقم تهمتی که پانصد سال پیش ازین بر طایفه اسمعیلیه میکرده‌اند بر ایشان
نیز کشیده‌اند و از روی عناد نسبت الحاد بایشان میکنند و چنانچه شیوه دیرینه ایشان است حق را میپوشند و در استیصال
آن بیچاره‌ها میکوشند لاجرم سنگ تهمت بر بام نام و ننگ ایشان میریزند و گواهان دروغ در اثبات گناهان ناکرده
ایشان می‌انگیزند و نه از خدای تعالی شرم و نه از روی رسول معلی آزرم دارند تا آنکه شنیده شد که از جمعی شقی و عقوری ملا عبدالله
لاهوری مشهور بمخدوم الملک مخذول که نه مروان حمار و سگ بچه معاویه و یزید حمار بود خواری بسیار و آزار بیشمار بسادات بزرگوار
ایشان رسید و آخر آن سگ سنی نابکار بموجب کلام وحی آثار نحن بنو عبد المطلب ما عادانا بیت الا و قد خرب و ما عادانا کلب
الا و قد جرب بحال نکال گرفتار آتش خراب گردیده در قعر سقر مستقر و متمکن گردید شعر با آل علی هر که در افتاد ور افتاد و گویا ابوحنیفه
که امام آن متعصبان خطاکار است این ابیات را که شارح دیوان مرتضوی ازو نقل نموده در شان ایشان گفته شعر حب الیهود
لآل موسی ظاهر و ولاهم لبنی اخیهم باد و امامهم من نسل هارون الاولی بهم اقتدوا و لکل قوم هاد و کذا النصاری یکرمون محبة
لمسیحهم نجرا من الاعواد فمتی یوالی آل احمد مسلم قتلوه او سموه بالالحاد هذا هو الداء العیاء لمثله ضلت حلوم حواضر و بواد لم یحفظوا
حق النبی محمد فی آله والله بالمرصاد و بالجمله در ولایت هند مانند ملتان و لاهور و دهلی و گجرات قریب بسی هزار کس از فرقه ناجیه
هستند و اکثر ایشان اوقات بتجارت میگذرانند و خمس مال خود را باولاد سید کبیر که به یزداد نامی اشتهار یافته‌اند میرسانند و پیر و مرید
و سادات و اتباع همگی شیعیان اهل بیت اطهارند درین زمان از روسای شیعه ایشان میرزا شادمانست که اهل ایمان ازو
شاد و خارجیان کابل و غزنین از ترکتاز او در ناله و فریادند [illegible] اکثر ایشان شیعه فدایند و از خود و ماسوای اهل ایمان علی
دست تعبیر میکنند و سید احمد بخاری و [illegible] ایشان [illegible] الحال و الا اولاد و درمیان ایشان می‌باشند صاحب [illegible]

بوزارت صاحبقران مغفور رسید و بعد از اندک وقتی ترک آن کرده بشیوه قناعت ورزید گرچه در تاریخ گزیده مسطور است

که اصفهان از نسل ابو دلف عجلی است که بفرمان هارون الرشید بعجم آمده شهر کرج ساخت و آنجا ساکن شده و فرزندانش بقزوین

نقل کرده‌اند و احوال ابو دلف عجلی و شرح تعصب او در تشیع در مجلس امراء این کتاب مذکور خواهد شد و بالجمله آنچه مجملا از بعضی ثقات

اهل قزوین مسموع شده آنست که دو طایفه از اهالی آنجا شیعه امامی اند و هشت طایفه حنفی اند و باقی که سواد اعظم اند و دیگران

نسبت بایشان بحسب عدد بسیار کم شافعی مذهب اند والله اعلم * طایفه از مومنان کهنبیره و زکانند که در احمد آباد

گجرات اند و در نواحی آن وطن دارند و اسلام ایشان در ضمن ایمان قبل ازین بسیصد سال تخمینا بارشاد یکی از صلحای فضلا

ملا علی نام داشت و قبر او در شهر کنبایت اتفاق افتاده و تصرف مولانای مذکور علیه الرحمه در اسلام برین وجه بود

که چون دران زمان اهل گجرات کافر بودند و ایشان را پیری کهنه کبر بود که بغایت معتقد و مرید او بوده اند لاجرم مولانا

تدبیر دران دیده که اول بر پیش آن پیر رفته اظهار مریدی نماید و او را بدلایل قاطعه مسلمان کند و با خود متفق الکلمه

سازد و آنگاه در هدایت و اسلام دیگران شروع نماید و بنابرین چند سال در خدمت آن پیر روزگار گذرانیده و

زبان ایشان را یاد گرفته کتب ایشان را مطالعه نموده بر علوم ایشان استیلا یافت و بتدریج حقیقت دین و اسلام بر پیر روشن

ضمیر ظاهر ساخت و او را مسلمان گردانید و چون او مسلمان شد بعضی از مریدان بموافقت پیر مسلمان شدند و آخر وزیر پادشاه

آن دیار مضمون اسلام پیر را شنیده بخدمت او رسید و طریقه متابعت او ورزیده مسلمان شد اما مدتی پیر و وزیر و باقی نو مسلمانان

اسلام خود را پنهان میداشتند و از خوف پادشاه همت بر اخفای آن میگماشتند تا آنکه بر وفق مصراع مشهور * چه جای محتسب و

شحنه پادشه دانست * خبر اسلام وزیر بپادشاه رسید پادشاه در مقام استعلام حال او شده روزی بخانه او در آمد و

او را در رکوع نماز دید بر و متغیر شد و چون وزیر موجب حضور پادشاه را دانست و تغیر او را از مظنه نماز کردن و رکوع و سجود

بجا آوردن ادراک نمود لطف ربانی شامل حال او گشته فی الحال بتعلیم الهی گفت که من بسبب ماری که در زاویه خانه ناظر شده

افتان و خیزان بودم و حیله در دفع او مینمودم چون پادشاه نظر در زاویه آنخانه کرد باذن الله تعالی ماری در نظر او آمد

و عذر وزیر معقول افتاد و رفع مظنه پادشاه شد و آخر پادشاه نیز در باطن مسلمان شد و بواسطه مصلحت عامه حال خود را

پنهان میداشت و چون وفات او نزدیک رسید وصیت کرد که او را بطریقه کفار نسوزانند و بعد از فوت او چون

سلطان ظفر که از امرای معتبر سلطان فیروزشاه والی دارالملک دهلی بود بر گجرات ظفر یافت جمعی از علمای سنت

با او همراه بودند مردم را باسلام و التزام اهل مذهب سنت دلالت نمودند بنابرین بعضی از طایفه بوهره بمذهب

اهل سنت در آمدند و جمعی بهمان مذهب اصلی خود ماندند و بهمین جهت که مذهب امامیه دارند قریب بدو هزار خانه

صحابه را اعتبار کرده و اهل [illegible]

در مرتبت کثیره واقع اند بحسب تقدم در اسلام و هجرت و ملازمت و غزا کردن در رکاب آنحضرت و کشته شدن در تحت

رایت او و روایت از او و مشاهده و مکالمه و معاشرت با او و اگرچه [illegible] در شرف صحبت و معرفت صحابی حاصل میشود به تواتر

و استفاضه و شهرت و خبر کسیکه وثوق بقول او باشد مقدمه ثانیه بدانکه نزد علمای فرقه ناجیه حکم صحابه در ایمان و عدالت

و عدم آن حکم غیر ایشانست و صحبت مجرد صحابی بودن موجب حکم بایمان و بصلاح و عدالت و مؤدی بنجات از عقاب

نار و عقاب روز جزا نمیشود مگر آنکه با ایمان و خلوص جنان و حسن اقوال و افعال و سلامت عاقبت و مآل روزی گردد

و اهل بدعت و ضلالت که فی الحقیقه اهل سنت و جماعتند و بزعم باطل و اعتقاد لاطایل خود را موسوم باهل سنت و جماعه ساخته اند

بنظر سخیف و رای ضعیف چنین دیده و دانسته اند که جمیع صحابه بصفت ایمان و حقیقه و کیفیت راستی و عدالت آراسته اند

و بر هیچ یک از ایشان طعن و لعن و تشنیع روا نیست و طاعن و لاعن ایشان آثم و خارج از دایره شرع است و این سخنیست واهی

ناشی از محض گمراهی زیرا که حقیقت صحابی همانست که در مقدمه اولی مذکور شد و ایمان و عدالت از عوارض کسبیه است نه از امور

جبلیه پس ایمان و عدالت صحابی همچون غیر او ثابت نشود مگر بحجتی و دلیلی چگونه چنین نباشد و حال آنکه در عهد حضرت صلی الله

علیه و آله بسیاری از منافقان بوده اند که با آنحضرت صحبت میداشته اند و همنشینی و همزبانی میکرده اند و مردم ایشان را

صحابه میخوانده اند و بنفاق معروف نبوده اند و حق سبحانه و تعالی در شان ایشان فرموده وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ

فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ و بر تقدیر ثبوت ایمان و عدالت ممکن است زوال آن احیانا که در بلعم باعور

صاحب موسی واقع شده و چه خوب گفته ملا جامی ❊ هر که او روی بهبود نداشت ❊ دیدن روی نبی سود نداشت ❊ و بعضی از

شعرای شیعه نیز گفته اند شعر ❊ دون شود از قرب بزرگان خراب ❊ جیفه دهد بوی بد از آفتاب ❊ و تمام کلام در توضیح

این مرام آنست که روح را باعتبارات دیگر قلب و نفس مجرد و نور اسپهبد گویند حالی هست اصلی که لسان حقایق ترجمان

نبوت تعبیر از آن بفطرت نموده و تصریح نموده که کل مولود یولد علی الفطره و ما نفس صفای فطرت اصلی باقیست محل انعکاس

اشراق نور هدایت و مهب نسیم سعادت شمیم رحمت و عنایت باشد پیوسته از امداد و الهامات ربانی و ارادات رحمانی

میل او بعالم روحانی بود و مطمح نظر همتش تکمیل ذات و تحصیل کمالات انسانی و اگر عیاذا بالله از آن فطرت سلیم اصلی انحراف یافت

و عنان قصد بجانب لذات جسمانی و مزخرفات فریبنده سرای فانی تافت و از تلاطم امواج هواجس نفسانی و تعاقب افواج

وساوس شیطانی غرق دریای غوایت و جهالت و سراسیمه وادی حیرت و ضلالت گشت نعوذ بالله من ذلک شعر

دامن صحبت [illegible] آدم [illegible] شیطان رجیم شد و هر که حال [illegible] در معرض

مشغول‌اند و از مشاهیر ایشان عارف بلوچ صاحب این رباعیست شعر عارف به تیر فنی زکی خواهم کرد در رشته جان خصم پی ام
کرد بر سینه دشمن علی خواهم زد بشنجرف ز خون دل وی خواهم کرد مجلس سیم در ذکر اکابر شیعه از اصحاب کرام حضرت
سید الانام علیه و آله افضل الصلوة والسلام و آن مشتمل است بر دو طایفه و مجلس آرای میوقت تقدیم مقدمه چند
در تعریف صحابی بدانکه صحابی بنا بر اظهر اقوال آنست که ملاقات نموده باشد با پیغمبر صلی الله علیه و آله در حالتی که ایمان باو داشته
باشد و باسلام مرده باشد اگرچه تخلل ردة در میان ایمان او و مردن او باسلام شده باشد و مراد بملاقات اعم است از
مجالست و مماشاة و رسیدن یکی از ایشان بدیگری با آنکه با او سخن نکرده باشد و او را ندیده باشد و تعبیر بملاقات اولیست
از تعبیر بروئیت زیرا که اعمی مانند ابن ام مکتوم از معرّف بیرون میرود و حال آنکه او صحابیست بلا خلاف و احتراز کرده بتقیید
حالت ایمان از آنکس که در حالت کفر خود ملاقات با پیغمبر نموده باشد و اگرچه بعد از رحلت پیغمبر مسلمان شده باشد زیرا که
همچنین کسی را از صحابی نمی‌شمارند و بقید ایمان باو که باو آورده باشد احتراز است از آنکه ملاقات پیغمبر کرده باشد در حالتیکه
بغیر او از انبیا ایمان داشته باشد و همچنین احتراز است از آنکه ایمان داشته باشد بآنکه پیغمبر بعد از این مبعوث خواهد شد و ادراک
ایام بعثت او نکرده باشد زیرا که پیغمبر در آنوقت پیغمبر نبوده و بقید مردن باسلام احتراز کرده از آنکس که مرتد شد و بارتداد مرد
چون عبد الله بن جحش و غیره و بقید تخلل ردة الی آخره نیز شامل است آنکس را که رجوع باسلام در زمان حیات حضرت رسالت کرده باشد
و کسی را که رجوع بعد از وفات آنحضرت کرده باشد خواه با توبه ملاقات آنحضرت نموده باشد و خواه نه و ظاهر میشود
فایده قید ردة در مثل اشعث بن قیس لعنه الله که او بصحبت پیغمبر رسید و بعد از آن مرتد شد و در زمان خلیفه اول اسیر شد
و بر دست او اسلام آورد پس خواهر کور خود را بجهة افتخار باو داد تا محمد نام که یکی از قاتلان حضرت امام حسین است از و متولد
شد و در حرب صفین معویه او را بمال فریفت تا از موافقت امیر المؤمنین ع در حرب متوقف شد و او بقبول حکمین مضطر گشت
و آخر قبول حکمین را موجب عدول از ملازمت آنحضرت ساخته در نهروان بر وی خروج کرده در مرتبه دیگر بکفر اصلی رجوع نمود
او در نهروان کشته شد و تنبیه نمود بقول خود در اظهر اقوال بر خلافیکه در بسیاری از قیود در تعریف واقع شده و از انجمله قید تخلل
ردة است و ایضا بعضی در صحابی روایت حدیث اعتبار کرده اند و بعضی اقامت یکسال و دو سال و یک غزا و دو غزا با آنحضرت
شرط نموده اند صاحب روضة الاحباب آورده که حصر صحابه در عددی معین معلوم نیست لیکن ضبط عدد ایشان در بعضی غزوات
و اسفار وارد شده مانند تبوک و حجة الوداع در تبوک سی هزار یا چهل هزار یا هفتاد هزار و در حجة الوداع زیاده از صد هزار ملازم حضرت
رسول بودند و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین العلی العاملی در شرح درایه اصول حدیث که از مصنفات علیه اوست نقل نموده که صحابه
بعد از وفات حضرت پیغمبر چهارده هزار و یکصد صحابی بودند و مؤلف را بخاطر میرسد که آنکس که هفتاد هزار و صد هزار گفته مطلق

یا علی حربک حربی وسلمک سلمی و دیگر فرمود یا علی انه لا یحبک الا مؤمن ولا یبغضک الا منافق و بعضی صحابه مذکوره است
که از عثمان بن عفان انواع اهانت و ایذا بصحابه کبار چون ابو ذر و عبد الله مسعود و عمار رسید چنانکه عمار از کثرت
ضرب آنجناب بمرض فتق گرفتار شد و ابو ذر را بعد از ضرب و اهانت بسیار از مدینه اخراج کرد و عبد الله مسعود از شدت
ضرب از دنیا رحلت نمود و ظاهر است که بنابر اصل بی بنیاد مذکور لازم می آید که عثمان و هر که کشنده اند همه بر طریق
صواب باشند و بزینت عدالت آراسته و همچنین حضرت امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب در کشتن طلحه و زبیر مصیب بود و همچنین
طلحه و زبیر و دیگر صحابه با شاه اولیا بحق باشد و بر هیچ از ایشان طعن و تشنیع روا نباشد و همه بزینت عداله آراسته باشند و این
عقیده سفیه و عین گمراهی و محض مکابره است و بر اصحاب عقول و ارباب فهم بطلان این سخن روشن است چگونه اجتماع حق
و باطل در شخص واحد متصور شود شعر گمراهی را که هیچش انتها نیست نیست سنی مخرب دین است و ایضا بتواتر رسیده و قرآن
و حدیث بآن ناطق است که هلال ابن امیه زوجه خود خوله را متهم ساخت بشریک بن سحما آیه لعان برایشان نازل شد
میان ایشان لعان جاری کردید اگر این تهمت واقع بود پس خوله و شریک که از صحابه بودند مرتکب چنین کبیره
باشند و اگر این تهمت واقع نبوده در لعان هلال و خوله یکی بیقین کاذب بوده و رسول بر کذب احدهما گواهی داده
و خدای تعالی را گواه آورده و گفته ان الله یعلم ان احدکما کاذب فهل منکما تائب و چنین ایمان مؤکده و چنین لعنت و نفرین و غضب خدای
بر خود که در محضر رسول الله صلی الله علیه و آله و صحابه رضی الله عنهم جاری شود و اثبات آن ایمان کاذبه هم گناهی بزرگ و جرأتی عظیمست
پس هلال و خوله که مرد و زن از صحابه اند ارتکاب چنین معصیت کرده باشند و ایضا اکثر مفسرین حتی صاحب کشاف و فخر الدین
رازی و قاضی بیضاوی در تفسیر سوره حجرات ذکر نموده اند که آیه کریمه یَا اَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا اِنْ جَاءَکُمْ فَاسِقٌ بِنَبَاٍ فَتَبَیَّنُوا
اَنْ تُصِیبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَی مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِینَ در شأن ولید بن عقبه که یکی از صحابه است و برادر عثمان بود واقع
شده در وقتیکه حضرت پیغمبر او را بسوی طایفه بنی المصطلق فرستاد که از ایشان مال زکوة بگیرد و ایشان چون خبر قدوم او را شنیدند
تعظیما لرسول الله باستقبال او نمودند و چون ما در قدیم الایام میان ولید و آن طایفه کلفتی بود و همین که نظر او از دور بر جمعیت ایشان
افتاد از غایت تنگ دلی گمان کرد که ایشان قصد مقاتله او دارند از همانجا مراجعت نموده بخدمت حضرت پیغمبر آمد و عرض نمود
که آن طایفه مرتد گردیده اند از تسلیم زکوة امتناع ورزیدند پس آنحضرت عزم قتال آن طایفه نمود و در مقام تجهیز لشکر بود که
در آن اثنا آیه کریمه مذکوره از آسمان وحی نزول فرمود و کذب ولید بر همگنان ظاهر نمود و بجهت آنکه مبالغه انذار و تحذیر ملک
قدیر از تقصیر خود پشیمان و دلگیر گردیدند و در ایامیکه عثمان متصدی خلافت بود و ایالت کوفه را باو تفویض نمود و آنقدر
در ارتکاب فسق و مناهی افزود که عثمان را اگر در مقام رو اندو و دفاع و طغیان او بود از کثرت طعن مردم ملاحظه نمود

تبدیل و انتقال باشد ناچار است از تتبع احوال افعال و اقوال صحابه سید انام تا یقین شود که از ایشان کدام گوی ایمان و عدالت
از میدان سعادت برده و کدام در بیابان کفر و ضلالت بلب تشنگی سوء عاقبت مرده و اگر عجب دانند که بعضی از صحابه با وجود
مجاورت و مصاحبت حضرت رسالت حق را ندیده باشند یا آنکه دیده و دانسته چهره عاقبت خود را بناخن شقاوت خراشیده
باید که عجب‌تر دانند آنکه خود میگویند که عبد الله و عبد المطلب و ابو طالب با مصاحبت و مجاورت نور مصطفی و مرتضی آن نور را ندیده‌اند
و بنبوت حضرت رسالت نگرویده‌اند و با آن همه قرب و قرابت بدوزخ روند و خطاب و ریسمان تاب که بعد از هزار سال
بوجود آمدند همه ناجی باشند و بهشت روند و ایضا چون اهل سنت صدور کبایر را سهوا و صغایر را عمدا از انبیا علیهم السلام تجویز
کرده‌اند پس حال دیگری چه خواهد بود هرگاه از قابیل پسر آدم و پسر نوح و برادران یوسف که پیغمبرزادها بودند معاصی زاید
پس از دیگران که در فطرت کفر زاده‌اند چه آید و اگر مخالفت خلفای ثلث بنا بر عدم احتیاج ایشان در تغلب خود باستعمال
تیر و شمشیر ظاهر نبود مخالفت و محاربت عایشه و طلحه و زبیر و معاویه و صحابه که با ایشان بودند مخفی نیست پس معلوم شد که
آن تعجب و استبعاد از روی عناد محض و غلط بی‌بنیاد است و بالجمله عقل و نقل حاکم‌اند بر آنکه بی‌صفای فطرت اصلی و گوهر ذاتی
دیدن روی انبیا سودی ندارد و مجرد صحبت دلجویی اولیا کسی را روی بهبودی نمی‌آرد پسر نوح اگرچه پیغمبرزاده باشد
هالک است و مؤمن آل فرعون اگرچه پیغمبر را ندیده باشد مسلک نجات را سالک است و لهذا اهل سنت نیز میگویند که بلال حبشی بهتر است
از ابولهب قرشی با آنکه مصاحبت و قرابت ابو طالب بیشتر است و برین قیاس باید که آیه قال لصاحبه دلالت بر ایمان
یار غار نکند همچنانکه آیه یا صاحبی السجن دلالت بر ایمان یاران زندان نکند و گفتن اخواننا بغوا علینا دلالت بر نجات باغیان نداشته
همچنانکه خواندن کافران را برادر پیغمبر در وَاِلٰی عَادٍ اَخَاهُمْ هُوْدًا وَاِلٰی ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صَالِحًا وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ نیز
دلالت بر سلامت عادیان ندارد بلکه کافر بدوزخ رود هرچند خدایش برادر هود و صالح و پیغمبرش صاحب و مصاحب
گوید و خارجی بدوزخ رود اگرچه علی او را برادر خوانده. وَاِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا گاهی مشعر تعظیم و اجلال باشد که اهانت و اذلال
ثُمَّ كَفَرُوْا از دنبال باشد و رضی الله عنهم گاهی موجب رضای ابدی بود که وَمَنْ نَّكَثَ فَاِنَّمَا یَنْكُثُ در عقبش مشعر
بدی نباشد و قول اخواننا آنگاه دلالت بر محبت و میل کند که قول بَغَوْا عَلَیْنَا در ذیل باشد و حدیث حوض که در محل صحیح مسلم و جمع
بین الصحیحین و غیرهما مذکور و مخبر از وقوع ارتداد بعضی از صحابه است درین باب دلیلی وافی است و آنچه بخاری و مسلم هم ازین مقوله
در تفسیر آیه کریمه كُنْتُ عَلَیْهِمْ شَهِیْدًا مَّا دُمْتُ فِیْهِمْ الآیه ذکر نموده‌اند در اثبات مدعای مذکور برهانی کافی ثابت
و ایضا این جماعت که بهوا و هوس خود را اهل سنت و جماعت نام نهاده‌اند معترف‌اند که اکثر صحابه مانند طلحه و زبیر و غیرهما
اتفاق نموده‌اند بر قتل عثمان بن عفان و نیز جمعی از ایشان محاربه نموده‌اند با شاه اولیا و حال آنکه [illegible] شان الامام [illegible]

مقدمه ثالثه در تقسیم صحابی بحسب رد و قبول بدانکه صحابی خالی از آن نیست که اسلام او مسبوق بکفر بوده چنانکه غالب آنها بود
یا مسبوق بکفر نبوده بلکه در فطرت اسلام نشو و نما یافته و آن قلیل الوجود است مثل حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام و سبطین او
و عبدالله بن زبیر و امثال او و از مرد و دین و هر یک از این دو قسم خالی از آن نیست که کثیر الصحبت بوده اند با پیغمبر صلوات الله
علیه و آله و اشتهار باختصاص مجلس عالی آنحضرت داشته اند یا چنین نبوده اند اگر کثیر الصحبه بوده اند خالی از آن نیست که نص
جلی را که در شأن حضرت امیر واقع است استماع نموده چنانکه ظاهر حال اوست یا استماع ننموده اگر استماع نموده خالی
از آن نیست که بمقتضای نص عمل نموده و طریق متابعت حضرت امیر پیموده همچون مقداد و سلمان و ابوذر یا عمل بمقتضای
نص ننموده اول مقبول است قطعا و ثانی خالی از آن نیست که عمل نا کردن او بموجب نص از روی عناد و استکبار بوده یا
از جهة اکراه و اجبار اعدا اول اگر مسلم فطری بوده لامحال نزد بعضی از طوایف شیعه مرتد فطری است و رجوع و توبه او هرگز
مقبول نیست و اگر مسلم فطری نبوده پس اگر در ثانی الحال مستبصر گردیده و رجوع بحضرت امیرالمؤمنین نموده مقبول
خواهد بود و الا مرتد غیر فطری و مردود و ثانی که در عدم متابعت مکره بوده مقبول است بحیثیتی که اگر دیگر شرایط عدالت او
متحقق گردد در سلک رجال حدیث منتظم تواند بود و اما قسمی که استماع نص جلی ننموده خالی از آن نیست که اعتقاد نموده
بدلیلی دیگر غیر نص جلی باینکه خلافت حضرت پیغمبر بلا فصل حق حضرت امیر است و او را شبهه روی نداده که بآن تجویز
متابعت اغیار نماید یا اعتقاد باین معنی ننموده بلکه صاحب شبهه بوده و اول یا عدول بغیر حضرت امیر نکرده یا کرده
بحسب اکراه و اجبار یا از روی عناد و اصرار دو قسم اول مقبولند و قسم سیم اگر مسلم فطری نبوده در ثانی الحال رجوع بحضرت
امیر نموده مقبول خواهد بود و ثانی یعنی آنکه اعتقاد بتعیین حضرت امیر از برای خلافت ننموده و گرفتار شبهه بوده خالی
از آن نیست که شبهه او استمرار نیافته بلکه اجتهاد در تحقیق حق نموده و بعد از آن رجوع بمتابعت حضرت امیر نموده یا
آنکه شبهه او استمرار یافته و نور هدایت بر صفحه ضمیر او نتافته اول مقبول است و ثانی نزد بعضی از علمای فرقه ناجیه معذور است
بر وجهی که حکم بفسق او نباید کرد و نزد بعضی معذور نیست و محکوم علیه بفسق است زیرا که مطلب نزد این بعض ضروریست و
شبهات این مطلب بادنی توجهی مضمحل میگردد پس دعوی استمرار شبهه را نباید شنید مگر آنکه بلید و از مرتبه
قابلیت خطاب ساقط و بعید باشد و بالجمله این قسم محکوم علیه بکفر و ارتداد نخواهد بود بلکه بفسق منافی یا بر ظاهر عدالت
باقیست و قسم ثانی از تقسیم اول یعنی آنکه کثیر الصحبت نبوده و استماع نص جلی از حضرت پیغمبر ننموده خالی از آن نیست که
علم بثبوت نص جلی از طریق دیگر داشته یا نداشته و اول اگر بمقتضای علم خود عمل نموده مقبول است و اگر عمل ننموده پس اگر
از روی عناد عمل نکرده مرتد است و توبه او مقبول نیست اگر مسلم فطری بوده و الا مقبول خواهد بود و اگر بنا بر اکراه و اجبار

بنحوست او را مدح غزل نمود و در کتاب روضة الاحباب مذکور است که چون صیت اشتغال ولید بشرب خمر در افواه و السنه
اهل کوفه افتاد و بمقتضای آنکه گفته‌اند عاشقی و مستی و دیوانگی نتوان نهفت بین الناس شایع گشت دو مرد توجه بمدینه سکینه
نموده مضمون این منظوم را بعرض عثمان رسانیدند بیت دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما چیست یاران طریقت بعد ازین
تدبیر ما ما مریدان رو بسوی کعبه چون آریم چون رو بسوی خانه خمار دارد پیر ما پس ثالث ایشان ذو النورین ولید را بمدینه
طلبید و تفتیش و تفحص آن کار کرد بعد از آنکه امر مسموع و ثابت شد ولید مظعون عثمان شد در اجرای حد بر وی تأنی میورزید تا از
مرتبه ظن بدرجه جزم و یقین رسید مردم این توقف را از عثمان بر مساهله و مسامحه حمل نموده زبان طعن و عیب در شأن
وی کشیدند و سخنان غیبت آمیز در باب وی میگفتند عاقبت الامر عثمان آن دو مرد را بدار الحکومه خود طلب کرده
از ایشان پرسید که شما بچشم خود دیدید که ولید از آن آب پلید خورد گفتند ما خوردن او خمر را ندیدیم ولیکن آب انگور از
شاخها و سبلتها و تارهای شعور لحیه وی مقطور یافتیم در حالی که بی شعور افتاده و خمر قی نموده بود پس فرمود که علی مرتضی
اجرای حد خمر بر وی کند جناب ولایت مآب بعبد الله بن جعفر فرمود تا ولید را چهل دره زد و بعضی از اهل تاریخ برآنند که
روزی ولید بن عقبه بی عاقبتی نموده جرعه چند شراب در جوف خراب کشیده مصداق این منظوم گشته حافظ خلوت نشین
دوش بمیخانه شد از سر پیمان رفت باسر پیمانه شد وقت نماز بامداد از خانه خود سرخوش و دامن کشان بیرون آمد
و در محراب امامت بآن نحو بادای فریضه قیام نموده نماز صبح را چهار رکعت گذارد و روی بمردم آورده بجای
گفت زیاده کنیم برای شما یعنی رکعات نماز را ابن مسعود که از جمله مقتدیان بود گفت امروز از اول روز با تو در زیادتی
بودیم و اهالی کوفه را این امر بغایت شاق آمد و زبان بملامت و تعبیر وی بمضمون این شعر برکشیدند نظم روی
در کعبه و دل جانب خمار چه سود خرقه بر دوش و کمر بسته بزنار چه سود هر که او سجده بر پیش بتان در خلوت لاف
ایمان زدنش در سر بازار چه سود و الی تتمة القصه سابقا و از عجایب آنکه ابن حجر عسقلانی در مقدمات کتاب اصابه که در
معرفة صحابه نوشته مبالغه بسیار در تعدیل جمیع صحابه بی استدراک نموده و اتفاق اهل سنت را بدان اظهار کرده و مخالفت
را شاذ و مبتدع شمرده و در اثنای تفاصیل احاد صحابه آن دعوی دروغ را فراموش کرده و جمعی کثیر از ایشان را بفسق نسبت نموده
و گفته که ولید بن عقبه مذکور بموجب آیه کریمه مذکوره فاسق بوده و قصه شرب خمر او و نماز معهود او مشهور و در صحیحین مسطور است
و قیس بن عمر نجاشی را شاعر هجاگوی شارب الخمر گفته و همچنین قدامه بن مظعون را از شاربان خمر شمرده و قره ابن هبیره را
در سلک مرتدان نام برده و مسطح را که پسر خاله ابوبکر است قاذف خوانده و گفته که حضرت رسالت حد قذف بر او
رانده و یکی را سارق عتره و دیگری را سارق سپر گفته و الحق بزرگان راست گفته‌اند که دروغگوی را حافظه نباشد والله اعلم

اسامی این کتاب سامی را مؤید بنقل و شهادت اخبار حسنه و الفضل ما شهدت به الاعداء ابو طالب بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد
مناف بن قصی الهاشمی القرشی رضی الله عنه عم حضرت پیغمبر و برادر پدر آن سرور و از جانب پدر و مادر است بکنیت مشهور شده و در اسم
سامی او خلافست بعضی گفته اند که اسم همان کنیت اوست و حضرت خاتم المجتهدین علی بن عبد العالی قدس الله روحه در بعضی از افادات
شریفه خود حکم بغلط این قول فرموده اند زیرا که اسم آنست که مقترن باب و ام نباشد و اشعار بمدح و ذم نداشته باشد
و بعضی بر آنند که اسم او عمران است و آل عمران را در بعضی از آیات قرآنی بران حمل نموده اند و بعضی گفته اند که اسم او عبد مناف است
بمعنی عبد العالی زیرا که بنای جوهر کلمه نوف و ماده او بر وجهی که از کتاب صحاح اللغه و قاموس و غیره آن مستفاد میشود
دلالت بر علو و شرف و ارتفاع و زیادتی میکند و آنکه صاحب قاموس گفته که مناف نام صنمی است بر تقدیر تسلیم تواند
بود که از قبیل اعلام مشترک باشد میان خدای تعالی و غیر آن چنانکه در رب و اله و رحمن و غیر آن و این حمل موافق مذهب حق
اهل البیت علیهم السلام که آبای انبیا و حجج و اوصیا صلوات الله علیهم از دنس شرک و درن کفر پاک و پاکیزه اند بموجب
نص صریح قرآنی که وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ از اصلاب طاهره بارحام طاهره نقل فرموده اند و شیخ عبد الجلیل قزوینی
رازی در کتاب نقض گفته که اصل درین باب آنست که اعتقاد بدل و نیت و علم تعلق دارد نه باسم و باجرای الفاظ کفر و
ایمان ثابت نشود و از تواریخ و انساب عرب معلوم است که بهری از قبایل را بنی کلاب و بنی کلیب و بنی نمیر و بنی ضبه و امثال
این خوانند که اسامی مذمت و منقصه است لیکن در اختیار آن اسامی تیمن و صنع و فال و امثال آن بوده اند نه باعتقاد و صنع
آن کرده اند و همچنین اجداد مصطفی در اختیار نام تیمن و صنع و فال و سبب اختیار ایشان مر آن اسامی را آن بود که فراعنه و طغاة
روزگار ایشان در کتب میخواندند که نوری در پشت این قبیله است که بوجود و ظهور او ادیان و ملل متبدل شود و بت پرستی زایل گردد
و همواره در مقام آن بوده اند که قمع و قلع آن نور کنند لاجرم بزرگان اجداد مصطفی این اسامی مضاف به بتان اختیار میکرده اند
تا بدان شبهه آن نور منقطع نشود و عجب است که عبد العزی را باضافه عزی کافر میدانند اما عبد الله را باضافه الله مؤمن
نمیدانند و آمنه را با آنکه میخوانند تا دیگر باره نیمه خواب دروغ و نیمه صواب باشد و ابو طالب را با حضرت رسالت
محبت تمام بود و یک دقیقه از دقایق تقویت و نصرت او را فرو گذاشت نمینموده و از اشعار آن بزرگوار و اخبار ائمه اطهار
فهم میشود که تصدیق بنبوت داشته لیکن بنابر مصلحتی که عنقریب مذکور میشود اخفای تلفظ بکلمه شهادت مینموده و برهان
بر ایمان او اجماع اهل بیت است سلام الله علیهم و علی آبائهم چنانکه شیخ ابن اثیر جزری شافعی نیز در کتاب جامع الاصول نقل
این اجماع نموده و گفته که اجمع اهل البیت علی ایمانه و اجماع اهل البیت حجت است و در جامع کلینی از امام رضا روایت نموده
که من اعتقد ان ابا طالب مات کافرا فهو کافر و وجه ظاهر است که آن اعتقاد مستلزم انکار اجماع ائمه معصومین بلکه موجب

اغیار عمل نموده بمقتضای نص جلی مقبول خواهد بود و این قسم که عمل بثبوت نص مطلق اند اشبه ببعضی از تعبیات سابقه دوم
مجاربیت وانقسام بحسب رد وقبول در وسائل و مقصود از نقل ایراد این مقدمه دفع توهمیست که در اوهام عامه
استقرار یافته که شیعه امامیه تکفیر جمیع یا اکثر صحابه مینمایند و بعضی را مستعد شمرده عوام مذهب خود را بتبری از مذهب
حق تغییر نموده از راه برده اند و چگونه چنین باشد و حال آنکه افضل المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مرقده در
کتاب تجرید فرموده که محاربوا علی کفرة و مخالفوه فسقة و ظاهر است که اکثر صحابه با آنحضرت محاربه نکرده بلکه بقوت جنان
و حشم بی منت سیف و قلم در مقام مخالفت در آمده و باستقلال غصب منصب عترت رسول متعال نمودند و ایضا خاتم المجتهدین
شیخ علی بن عبد العالی با آنکه اول کسی است که حکم بلعن اعدای اهل البیت علانیه نموده و در رساله لعنیه که از مولفات اوست
زیاده از بیست کس از صحابه را نام نبرده و شیخ نجاشی که یکی از علمای امامیه است ذکر کرده که ابن بابویه مذکور کتابی علیحده
در بیان ذکر رجال مختارین از صحابه رسول تالیف نموده با آنکه استبعاد مذکور بعد از وضوح حجت وجهی ندارد خصوصا نزد
کسیکه از احوال موسی وارتداد زیاده از هفتاد هزار کس از صحابه او نظر اعتبار و تامل کار کرده چه هرگاه جایز باشد که
هفتاد هزار کس از امت موسی در حال حیات موسی و با وجود خلیفه منصوص منصوب مثل هارون پیغمبر در میان ایشان آنکه
چون موسی در کوه طور بمقدار ده روز زیاده از سی روز موعود توقف نماید وصیت او ننمایند وقصد قتل وصی کنند
ومعتقد و مرید سامری منافق مرد و دگر دیده مرتد و گوساله پرست شوند چگونه بطریق اولی جایز نباشد که بعد از وفات
پیغمبر ده هزار یا بیست هزار از صحابه او مخالفت وصیت و وصی او نمایند و در معرض ارتداد و گوساله پرستی در آیند با آنکه بنی
اسرائیل را از آن گوساله ولایتی و انعامی حاصل نشده و این جماعت را از صنمی قریش توقع مال و منال بر وجهی بود که از حضرت امیر المومنین
علی متصور نبود بلکه امتثال حکم آنحضرت و رعایت حقوق او بر غیر مومنان متعصب ثقیل مینمود چنانکه حدیث ترکت فیکم الثقلین
بآن ناظر است تنبیه مخفی نماند که سخنان واهی که گاهی اهل سنت بشیعه امامیه نسبت میدهند بیشتر از آن قبیل است که جهت ترویج متاع
کاسد خود بر ایشان افترا میکنند و بعضی از آن قبیلست که چون از مناظره و مباحثه علمای شیعه و از مطالعه کتب ایشان احتراز
مینمایند لاجرم بمجرد آنچه از افواه والسنه جاهلان شیعه میشنوند مدار مینهند و مع هذا در وقتیکه میدان از مردان خالی باشد
قلم بر میدارند و هر رطب و یابس که بخاطر ایشان میرسد در رد آن بر صفحه عقیقه میگارند و بیچاره سنی دین مرتعلج یابی
میماند که چون تنها باشد همه بازیها سره بیند و با حریف چابک عاجز و اسیر باشد و ندانسته است که هر کس در خواب دشمن را
بشکند تعبیرش آن باشد که مکرر بخنجر دماغه بدنها پر بنی هاشم و سادات ایشان از صحابه علیه و شیعه علویه که جمعی از اغیار نیز
اعتراف بفضل و اعتبار ایشان نموده اند و در کتب خود مدح و ثنای ایشان فرموده اند جهت زیادتی استظهار اکثر

باشد چه هر حدیث متفق علیه را با چنین معارضه خراشد و از جملهٔ احادیثی که ابن حجر مذکور آنرا معارض بدو داشته حدیثی موضوعست
که در شان نزول این آیه که وَمَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى روایت
کرده اند وحاصل این معارضه ایشان آنست که میگویند چون ابوطالب را وفات نزدیک رسید رسول صلوات الله علیه بیالین
او آمد و او را گفت ای عم بزرگوار حقوق پدری و یاری تو در حق من بسیار است میخواهم که درین وقت مرا گفتن کلمهٔ شهادت
یاری دهی ابوجهل و عبدالله بن امیه حاضر بودند گفتند أترغب عن دین عبدالمطلب گفت أنا علی دین عبدالمطلب و در روایتی دیگر
آنست که او را گفتند یا اباطالب ما در همه عمر از تو می شنیدیم که میگفتی بر ملت ابراهیم گفت چنین گفتم و امروز هم چنین میگویم
رسول علیه السلام گفت لاجرم استغفار میکنم برای تو و چون استغفار کرد آیه آمد و هرگاه خدای تعالی موجب شان نزول مذکور
حضرت را از آمرزش ابیطالب منع فرموده معلوم شد که او بکلمهٔ توحید قایل نبوده که اگر چنین بودی هرآینه منع آنحضرت از
استغفار او نفرمودی و از جملهٔ آن احادیث نیز حدیثی است که در شان نزول آیه إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ درهم
یافته اند و جواب از معارضه اول آنست که در ظاهر آیه دلالتی بر طلب مغفرت جهت ابوطالب نیست و حدیثی که در شان نزول
او روایت کرده اند صحت سند آن ممنوعست زیرا که بر وجهی که در تفسیر نیشابوری و غیر آن مسطور شده است راوی آن
سعید بن مسیب است از پدر خود از حضرت مصطفی و شقاوت سعید مذکور و عداوت او با آل ابوطالب ظاهر است تا
آنکه واقدی که از علمای اهل سنت است روایت نموده که بر جنازهٔ حضرت امام زین العابدین علیه السلام نماز نکرد و چون جنازه
حاضر شد و مردم از هر طرف جهت ادراک شرف نماز او حاضر شدند غلام او خشرم با او گفت که آیا حاضر نمیشوی بنماز این مرد
صالح از خاندان صالح سعید گفت دو رکعت نماز که میگذارم بهتر است مرا از نماز کردن بدین مرد صالح و ایضا اضطراب و
اختلافیکه در آن واقع شده بر وضع و فساد آن دلالت تمام دارد زیرا که صاحب کشاف یکبار روایت نموده که آیه مذکور
در منع استغفار جهت ابیطالب نازل شده و دیگر بار نقل نموده که در ایام فتح مکه چون حضرت رسالت بزیارت قبر مادر خود
رفتند و از برای او استغفار نمودند این آیه وارد گشته و از بعضی نقل کرده که در باب استغفار او جهت پدر خود عبدالله فرود
آمده و از بعضی روایت کرده که در منع مسلمانان از استغفار جهت پدران کفار ایشان نزول نموده آنگاه روایت دوم را
اصح شمرده و دلیل بر آن چنین گفته که ابوطالب قبل از هجرت وفات یافته و این سوره در اواخر عهد حضرت رسالت در مدینه
نازل شده و صاحب تقریب بر دلیل او اعتراض نموده و گفته که جایز است که حضرت پیغمبر جهت ابوطالب استغفار بر سبیل استمرار
تا وقت نزول آیه در مدینه کرده باشد و مخفی نماند که این اعتراض بغایت ناموجه است زیرا که هرگاه استغفار ابوطالب

بانکار عصمت ایشانست پس معتقد آن کافر خواهد بود و ایضاً از حضرت امام رضا مرویست که نقش نگین ابوطالب
رضی الله این بود که رضیت بالله ربا و بابن اخی محمد نبیا و بابنی علی له وصیا و بالجمله بروجهی که ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه
ذکر نموده تمام امامیه واکثر زیدیه وکثیری از معتزله مانند ابو القاسم بلخی و ابوجعفر اسکافی و امثال ایشان بر آنند که ابوطالب
مؤمن بوده واهل سنت بعداوت امیر المؤمنین و متابعت معاویه لعین طریق انکار می پویند و آن شریف بزرگوار را کافر میگویند
شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب اصابه فی معرفة الصحابه او را ذکر نموده و گفته که ولادتش قبل از حضرت رسول بسی و پنج
سال بود و چون عبد المطلب را وفات رسید وصیت حضرت پیغمبر با بیطالب فرمود و او تکفل حال آنحضرت مینمود و در
تربیت او کمال شفقت بجا می آورد و او در سفر شام او را همراه برد و چون آنحضرت مبعوث شد کمر تقویت و نصرت او بر
میان جان بسته اعادی را از و دفع مینمود و در چند قصیده و قطعه از اشعار خود او را مدح فرموده و از آنجمله در وقتیکه
اهل مکه از آنحضرت التماس دعای باران نمودند و بدعای او باران فراوان بارید این قطعه را گفته شعر الم تعلموا ان
ابننا لا مکذب لدینا و لا یعنی بقول الاباطل و ابیض یستسقی الغمام بوجهه ثمال الیتامی عصمة للارامل و از جمله قصیده که در مدح
آنحضرت گفته این بیت است شعر وشق له من اسمه لیجله فذو العرش محمود و هذا محمد و از تاریخ بخاری محدث نقل نموده که
روزی قریش ابوطالب را گفتند که برادرزاده تو ما را آزار میرساند و در شکایت او مبالغه بسیار کردند تا آنکه ابوطالب
عقیل را بطلب آنحضرت فرستاد و چون آنحضرت تشریف آوردند ابوطالب باو گفت بنی اعمام ترا گمان است که آزار ایشان
کرده اگر چنین باشد دیگر از ایشان مکن آنحضرت فرمود که آزار ازان دارند که ایشان را براه راست دعوت میکنم و من قادر
نیستم که خود را ازان باز دارم پس ابوطالب گفت والله ما کذب ابن اخی قط و ایضا ابن حجر گفته که جمعی از رافضیه بر آنند که
ابوطالب مسلمان وفات یافت و تمسک ایشان دران باب باین دو بیت از اشعار اوست شعر و دعوتنی و علمت انک
صادق و لقد صدقت فکنت قبل امینا و لقد علمت بان دین محمد من خیر ادیان البریة دینا و الله لن یصلوا الیک بجمعهم حتی
اوسد فی التراب دفینا فاصدع بامرک ما علیک غضاضة و ابشر و قر بذاک عیونا و از ابن عساکر نقل نموده که بعضی گفته اند
که او مسلمان شده بود و بعد از نقل این همه اخبار و اشعار صریحه در ایمان آن بزرگوار در انکار ایمان او اصرار ورزیده
و اعتقاد علمای شیعه را در شان ایمان او نپسندیده و گفته که در تصنیف بعضی از علمای شیعه دیده ام که اثبات
اسلام ابیطالب بچند حدیث نموده انکار از روی تعصب و گمراهی بعضی از آن احادیث را واهی گفته و بعضی را تاویلات
نابرده و توجیهات فاسده نموده و سند بعضی را صحیح و دلالتش را صریح شمرده اما گفته که معارض است و مخفی نماند که بعضی
از آن احادیث که عالم شیعی بآن تمسک نموده و ابن حجر حکم بصحت آن فرموده متفق علیه فریقین است و احادیثی که اهل

وهو چنانکه اصحاب [illegible] بیان کرده‌اند

با او نموده بود و استغفاری که ابرهیم جهة او نموده مقید بود بانطریق که اللهم اغفر لابی اذا آمن واگرچه آیه در ظاهر لفظ تقیید نیست اما در نیت خواهد بود و وعده ایمان وعلو شان ابرهیم علیه السلام را از جهل بان مسئله فرونه آن توان نمود و قریب باین معنیست انکه فاضل نیشابوری در تفسیر خود از بعضی مفسرین نقل نموده که مراد از استغفار ابرهیم جهة پدر خود تضرع اوست بجانب خدای تعالی جهة انکه او را ایمانی روزی کند که موجب غفران باشد وظاهرا مخالفین ظاهرین زجر دلفظ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى که در آیه مذکور واقعست وقرآن و بذکر استغفار ابرهیم علیه السلام جهة عم یا پدر خود اختراع حدیث مذکور را در شان ابوطالب که از اولو القربی وعم رسول مجتبی ومنزله پدر او بود مناسب دیده اند بجوش آمده معویه ویزید پلید رخت سلامت درین ورطه شدید کشیده اند و بر بالای اجوبه که مذکور شد میگوییم که حدیث مذکور بر تقدیر صحت او از اول دلایل است بر ایمان ابوطالب زیرا که حضرت رسالت پناهی که مجموعه علوم الهی است چگونه شاید که این قدر از اصول دین نداند که از مشرکان مصر بر کفر تبرا باید نمود و برای ایشان استغفار نباید کرد و حال انکه کمتر کسی از ماست این مسئله را میداند و از ینجا ظاهر شد که فی الحقیقه آن معارضه مدخول طعن بر حضرت رسول است وجواب از معارضه دوم آنست که در ظاهر آیه خصم را متمسکی نیست واگر مسلم داریم که آیه در شان ابوطالب آمده است از آیه بیش ازین مفهوم نمیشود که نوع هدایت موصله کامله که موقوفست بر اعطای قدرت وعقل وتمکین وازاحه علة ونصب ادله ومانند آن نتوانی کردن این نوع هدایت بمن تعلق دارد وکار تو دعوت وراه نمودنست وگفته است که من هدایت نمودم ابوطالب را وایضا در لفظ من احببت اثبات محبت رسول است ابوطالب را ومحبت ومودت کافر روا نیست چنانکه خدای تعالی فرموده لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ پس باید که وی مومن باشد تا مخالفت خدای تعالی لازم نیاید وایضا رسول خدای فرموده اوثق عری الایمان الحب فی الله والبغض فی الله استوارترین رکنی از ارکان ایمان دوستی با دوستان خدای ودشمنیست با دشمنان خدای واز حضرت امام زین العابدین روایتست که گفت الحمد لله الذی لم یجعل للفاجر علی ید الکیلا یرزقه فی قلبه مودة فان مودة الفاجر تجر الی النار سپاس مر آن خدایرا که هیچ فاجر وکافر را بر من دست نعمت نداد تا او را در دل من دوستی نباشد که دوستی فاجران مردم را بدوزخ میکشانند پس کدام عاقل مسلمان روا دارد که حضرت پیغمبر دوست کافران باشد واخباری که از طرق سنی وشیعی بر ایمان ابیطالب دلالت دارد بیش از انست که بشمار آید از جمله حدیثیست که شیخ سیوطی در اثبات اسلام ابای حضرت پیغمبر بان تمسک نموده وان اینست که در تفسیر ابن جریر بسند او از ابن عباس منقولست که مراد از قول خدای تعالی وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى رضای حضرت پیغمبر است در انکه هیچکس از اهل بیت او بدوزخ نروند وظاهر است که چنانکه عبدالله وآمنه وعبدالمطلب وبالاتر از اهل بیت اند ورود دیده و بدوزخ نارفتن ایشان

بزعم اهل سنت جایز نباشد مرانیه تقریر حضرت رسول بر فعل ان در مدت بسیار جایز نخواهد بود زیرا که هر کس از اهل سنت
که تجویز صدور خطا از انبیا کرده تجویز نکرده که خدای تعالی ایشان را بران تقریر فرموده است بلکه گفته اند که بر خدای تعالی
واجبست که ایشان را فی الحال بران خطا تنبیه نماید و بر ایشان انکار کند همچنانکه در اذن مخلفان مدینه و اخذ فدیه اسیران بدر
حضرت رسالت انکار کرده و عجبتر ازین انکه فخر رازی با آن همه کاوش تازی تقریر این اعتراض به وجهی اوهن نموده و گفته که می تواند
بود که پیش از نزول استغفار مومنان جهة پدران و خویشان کافر جایز بوده باشد و حضرت رسالت و سایر مومنان
آنرا علی سبیل الاستمرار کرده باشند و بعد از نزول این آیه در مدینه از ان ممنوع شده باشند و مولف گوید فساد این تقریر ظاهر است
زیرا که مفهوم و ما کان للنبی الآیه که بصیغه نفی در ماضی واقع شده صریح است در انکه حضرت پیغمبر و سایر مومنان را پیش از نزول
آیه استغفار جهة کفار جایز نبود پس چگونه آنحضرت سالهای بسیار بر چنان خطا استمرار میفرموده و بر تقدیر تسلیم صحت
حدیث میگویم که این حدیث دلیل ایمان ابوطالبست نه دلیل کفر او برای انکه او گفت من بر دین عبد المطلبم و عبد المطلب نزد
اصحاب ما و محققان اهل سنت مانند شیخ جلال الدین سیوطی و امثال او مسلمان بود و اما بر روایت دیگر که گفت بر ملت ابرهیم
هر کس که گوید که گوینده این کلمه کافر باشد او کافر باشد برای انکه خدای تعالی رسول را میفرماید وَاتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا
و رسول میگوید که انا علی ملة ابرهیم و از یوسف علیه السلام حکایت نموده است که وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَآئِيْ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ
وَيَعْقُوْبَ و تحقیق انست که این آیه از برای آن نازل شده که چون حضرت پیغمبر گفت برای ابوطالب استغفار میکنیم و استغفار کرد
مسلمانانی که حاضر بودند نیز در رسول نگاه کردند و برای پدران مشرک خود طلب مغفرة نمودند خدای تعالی با آن آیه نهی از استغفار
ایشان نموده و موید انست انچه در آخر روایت واحدی واقعست که چون ابوطالب گفت انا علی ملة عبد المطلب حضرت رسالت
جهة او استغفار نمود پس مسلمانان گفتند که چرا ما نیز جهة پدران و خویشان خود استغفار نکنیم و حال انکه ابرهیم جهة پدر خود
استغفار نموده و اینک حضرت رسول جهة عم خود استغفار نمود و چون آن کردند جهة پدران و خویشان خود استغفار
نمودند آیه مذکوره نازل شد و میتواند بود که در وقت استغفار حضرت رسالت جهة ابوطالب بعضی از حاضران را ایمان
ابوطالب معلوم نبوده باشد و گمان برده باشند که آنحضرت برای مشرکی استغفار میکند ایشان نیز جهة پدران مشرک خود
استغفار نموده باشند پس خدای تعالی این آیه فرستاد و ایشان را تنبیه کرد بر گمان بد و ظن خطا درباره حضرت رسول
و گفت نمیشاید که پیغمبر را باشد که برای مشرکان استغفار کند و بعد ازین خدای تعالی جهة دفع سوال مقدر بیان کرد
که ابرهیم چرا برای عم مشرک خود استغفار کرد و علت حسن آنرا بر جماعت ظاهر ساخت و گفت وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ
اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ اِلَّا عَنْ مَّوْعِدَةٍ وَّعَدَهَا اِيَّاهُ یعنی نبود استغفار ابرهیم برای پدرش یعنی آزر عم ابرهیم که بعد بدر

کردند و ابوطالب پیغمبر را با جماعت مسلمانان در شعب خود برد و محافظت میکرد و کفار تضییق طعام بر اهل اسلام میکردند و سه سال
بر همین منوال بگذشت پس مطعم بن عدی بن نوفل بن عبد مناف و هشام بن عمرو بن ربیعه و زهیر بن ابی امیه بن مغیره مخزومی و ابو البختری
بن عاص بن هشام بن حارث بن اسد نقض آن عهد کردند و مسلمانان خلاصی یافتند و ابوطالب درین سه سال محافظت پیغمبر صلی الله
علیه و آله مرتبه میکرد که شبها در حضور مردم پیغمبر را میگفت که بر بستر تکیه میفرمود و بعد از آن جای او را تغییر میداد و خود بجای
او تکیه میکرد و در بعضی از شبها حضرت امیر را میفرمود که بر جای حضرت پیغمبر تکیه مینمود و چون ابوطالب را رحمه الله وفات
نزدیک آمد وصیت کرد پسران و اقربای خود را بیاری کردن حضرت پیغمبر و دران باب این ابیات گفته شعر اوصی بنصر
النبی الخیر شهده علیا ابنی و شیخ القوم عباسا و حمزة الاسد المحامی حقیقته و جعفرا ان یذودوا دونه الناسا کونوا فدا لکم امی
وما ولدت فی نصر احمد دون الناس اتراسا اما شبه مخالفان از احادیث موضوعه زمان امویه افتاد که اولیای غوایه ایشان
جهة خوشامد آن شجره ملعونه درهم بافته اند و متاخران ایشان بعلت تقلید اسلاف فاسد وضع آن را نیافته اند و از جمله
آن احادیث روایة بودن ابوطالب در ضحضاحی از نار که همه مخالفان روایت آن از یک کس کرده اند که آن مغیرة بن شعبه است
و بغض و عداوت او نسبت به بنی هاشم خصوصا با حضرت امیر مشهور و قصه فسق او در کتب جمهور مسطور است و این بر سبب شبهه
ایشان تواند بود که ابوطالب ایمان خود را پنهان داشت و اظهار آن علی رؤس الاشهاد نکرد و ندانستند که ابوطالب
در باطن مومن بود و جهة مصلحت اظهار آن نمینمود تا حمایت او مر حضرت رسول را از رهگذر خویشی پندارند نه آنکه علت آن را
اتحاد ملت دارند چه اگر چنین بودی نتوانستی نصرت آنحضرت کردن و هر آینه سفهای قریش او را بسفاهت منسوب میساختند
و از مرتبه ریاستش می انداختند و هیبت او را از خاطر خود محو ساخته بدفع حضرت رسالت می پرداختند لاجرم جهة مصلحت حال
سید انام و استحکام بنای اسلام ایمان خود را پنهان میداشت و فی الحقیقه حال ابوطالب رضی الله عنه درینجا این باب
حال اهل کهف است که ابطان ایمان خود مینمودند و اظهار ضد آن از روی تقیه و طلب اصلاح میفرمودند فاتاهم الله اجرهم
مرتین و بنا بر آنچه مذکور شد چون ابوطالب را رضی الله عنه وفات نزدیک رسید جبرئیل آمد و حضرت رسول را گفت
خدای تعالی ترا میفرماید که از مکه برو که ترا درینجا بعد از عمت ابوطالب ناصری نیست و بر متامل دیده باز از طی این صحیفه راز منکشف
خواهد شد مفاسد آنچه شارح مقاصد درینمقام ذکر نموده و گفته که ما برآنکه هر که اصرار مینماید در عدم اقرار بکلمه توحید با
مطالبه بآن باتفاق کافر است زیرا که اصرار علامت عدم تصدیق است لاجرم اطباق واقع شده بر کفر ابوطالب و اگر چه
روافض دران باب مکابره مینمایند و تامل نمیکنند در آنکه ابوطالب با آنکه مشهورترین اعمام حضرت سید انام بود و اهتمام او
بشأن آنحضرت بیشتر و حرص حضرت رسالت بایمان او اکثر بود چرا ایمان حمزه و عباس رضی الله عنهما مشهور و بر منابر اسلام

و دلیل تحقق اسلام ایشانست چنین [illegible] و ابوطالب نیز که از اهل بیت امامت [illegible] از آن لازم آمده چه
که مسلمان از عالم رفته باشد چه اجماعست بر آنکه غیر مسلمان البته بدوزخ میرود و ایضا شیخ جلال الدین سیوطی از کتاب ذخایر العقبی
روایت نموده که حضرت رسالت گفته اند اذا کان یوم القیمة شفعت لابی وامی وعمی ابیطالب واخ لی فی الجاهلیة و بعد از آن گفته که این
حدیث را در باره ابوطالب تاویل باید کرد زیرا که حدیث دیگر دلالة بر تخفیف عذاب او دارد نه رفع عذاب بالکلیه و
فساد تعلیل و بطلان تاویل او ظاهر است و از حضرت امام محمد باقر از پدران و علیهم السلام روایتست که جبرئیل رسول را گفت ان الله
عزوجل حرم علی النار صلبا انزلک و بطنا حملک و ثدیا ارضعک وحجرا کفلک و درین سخنی نیست که کفالت او در عهده ابوطالب و فاطمه
بنت اسد بوده و اصبغ بن نباته از امیرالمؤمنین روایت کرده که آنحضرت گفت لا والله ما عبد ابی ولا جدی عبدالمطلب ولا هاشم ولا
عبد مناف صنما قط بخدای که پدرم و جدم و هاشم و عبد مناف هرگز بت پرستیده اند بلکه خدا را پرستیدندی و در نماز روی
بکعبه کردندی و تمسک بدین ابراهیم کردندی و هم از وی روایت کرده اند که روزی آنحضرت در رحبه کوفه نشسته بود دیگری او را
یا امیرالمؤمنین انت بالمکان الذی انت به و ابوک یعذب بالنار امیرالمؤمنین گفت مه فض الله فاک خاموش باش که خدای دهانت
بشکناد والذی بعث محمدا بالحق بشیرا لو شفع ابی فی کل مذنب علی الارض لشفعه الله فیهم بدان خدای که محمد را براستی بخلق
فرستاد که اگر پدرم شفاعت کند در جمله گناهکاران روی زمین خدای تعالی شفاعت او را قبول کند ابی یعذب بالنار
وابنه قسیم الجنة والنار و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایتست که گفت اولین نماز جماعت که در اسلام کردند آن
بود که ابوطالب بگذشت رسول را دید که نماز میکرد و علی بر دست راست او ایستاده بود و جعفر همراه ابوطالب بود جعفر را
گفت صل جناح ابن عمک او بیامد و بر دست چپ رسول بایستاد و رسول با ایشان نماز بگذارد و ابوطالب رضی الله عنه
این ابیات گفت ـــ ان علیا وجعفرا ثقتی عند ملم الزمان والکرب والله لا اخذل النبی ولا یخذله من بنی ذو حسب لا تخذلا
وانصرا ابن عمکما اخی لامی من بینهم وابی و ایضا از اشعار ایمان آثار او ست شعر یا شاهد الله علی فاشهد آمنت بالواحد رب
احمد و از اشعار او که حسین بن بشر آمدی در کتاب ملح القبایل آورده این چند بیت است شعر ترجون ان نسخی بقتل محمد ولم
تخضب سمر العوالی من الدم کذبتم وبیت الله حتی تعرفوا جماجم تلقی بالحطیم و زمزم ویظعن قوم فی الحدید الیکم یذودون عن احسابهم
کل مذمم وتقطع ارحام وتنسی حلیلة حلیلا ویغشی محرم بعد محرم علی ما اتی من بغیکم و ضلالکم وغشیانکم فی امرنا کل مأثم لظلم نبی جاء
یدعو الی الهدی وامر اتی من عند ذی العرش مبرم فلا تحسبونا مسلمیه ومثله اذا کان فی قوم فلیس بمسلم فهذا معاذیر و تقدمة
لکم کیلا یکون الحرب قبل التقدم و در شرح دیوان معجز بیان مرتضوی مسطور است که در سال هشتم از نبوت قریش اتفاق
کردند که بنی هاشم و بنی مطلب مناکحه و مبایعه و مخالطت نکنند و عهدنامه نوشتند و در کعبه آویختند و آغاز ایذاء بر مسلمانان

واجماع امت بر بزرگی جاه او و ضعیف رای خواهند و چون عبد المطلب بر دو وصیتها بعباس کرد با آنکه اکبر بود بسال

از یازده پسر که او را بودند بسبب جزالت رای و وقار و خواجه رافضی او را ضعیف رای میداند و اکرامت و جلالت خدای تعالی

خلافت را در خاندان او نهاد و تا قیامت راعی امت باشند و بودند و آل ابو طالب که از ابتدا تا انتها یکدیگر را نتوانستند کسان دین

رایهای قوی داشته اند و این همه دلیل بر جهل رافضی است تمام کلام آن ناصبی غالی و شیخ اجل عبد الجلیل رازی در نقض آن گفته

که جواب کلمات این ناصبی نااهل که از سر بی انصافی و جهل ایراد کرده است اولا گفته که ابو طالب را با ظهور کفرش مؤمن گویند

و علیه السلام نویسند میدانم که ظهور کفر ابیطالب خواجه ناصبی را از کجا معلوم شد از آنجا که چون رسول طفل از مادر و پدر بماند و همه

اعمامش از وی تبرا کردند و ابو طالب او را بگرفت و بخانه برد و تربیت کرد و خدمت بجا آورد تا بزرگ شد یا از آنجا که چون

حضرت رسول دعوت کرد قوم را بدین اسلام و شریعت و احکام و همه اعمام و خویشان از وی تبرا کردند و ابو طالب بیست سال

بنصرت او ایستاد و شر کفار قریش و صنادید مکه ظاهرا و باطنا از وی دفع میکرد یا از آنجا که چون علی در نماز اقتدا بمصطفی

کرد و پسر دیگر خود جعفر را گفت که یا جعفر صل علی جناح ابن عمک تا او نیز اقتدا کرد یا از آنجا که در وقتیکه ابو طالب نامه باهل حبشه

مینوشت این ابیات غرا را در حق مصطفی گفته با ایشان نوشت شعر تعلم علیک الحبش ان محمدا نبی کموسی والمسیح بن مریم اتی بهدی

مثل الذی اتیا به فکل بامر الله یهدی و یعصم و انکم تتلونه فی کتابکم بصدق حدیث لا حدیث المرجم فلا تجعلوا لله ندا و اسلموا فان

طریق الحق لیس بمظلم یا از آنجا که در حال حیات و ریاست و حرمت خویش در حضور قریش فرزندان خود را میگوید شعر ان علیا

و جعفرا ثقتی عند ملم الزمان و الکرب والله لا اخذل النبی و لا یخذله من بنی ذو حسب لا تخذلا و انصرا ابن عمکما اخی لامی من بینهم

و ابی یا از آنجا که چون آثار کرامت و اجابت دعای او در طلب باران ظاهر شد از غایت خرمی و سرور این ابیات مشهور

گفت شعر و ابیض یستسقی الغمام بوجهه ربیع الیتامی عصمة للارامل یطوف به الهلاک من آل هاشم فهم عنده فی نعمة و فواضل

یا از آنجا که در مرض الموت که بجوار خدای تعالی میرفت در وصیت حضرت سید ابرار این ابیات نظم فرموده شعر اوصی بنصر

النبی الخیر مشهده علیا ابنی و شیخ القوم عباسا تا آخر ابیات یا از آنجا که مسلمانان اتفاق کرده اند بر آنکه تا ابو طالب در قید

حیات بود حضرت رسالت را بمهاجرت از مکه حاجت نیفتاد و چون آن سید کبیر رضوان مصیر بجوار پروردگار قدیر رفت رسول

مختار را مهاجرت ناچار شد مگر این خبر بخواجه مخبر ناصبی نرسیده است که جبرئیل مصطفی را بدین عبارت بشارت به داد و گفت

ان الله حرم علی النار صلبا و بطنا حملک و ثدیا ارضعک و حجرا کفلک و این خبر دلالت بر ایمان عبد الله و آمنه و حلیمه و ابو طالب

و زوجه او فاطمه بنت اسد است و اگر بتعدد دلالت بر ایمان ابو طالب مشغول شویم کتاب از حد حاجت بیرون رود اما معارضه

این کلمه را که عجب است که رافضی ابو طالب را با چندین منزلت مومن گوید و علیه السلام نویسد طرفه آنست که ناصبی از غایت جهل

مذکور گردید و در باب ایشان احادیث مشهوره ماثوره بظهور رسید و مساعی مشکوره بصدور رامد و درباره ابو طالب طاهر
گردید اینست کلام شارح مقاصد و وجه مقاصد او اینست که اولا منع میکنیم اصرار ابو طالب رضی الله عنه بر عدم اقرار چنانکه
سندان از پیش گذشت و بر تقدیر تسلیم اصرار و امتناع از تلفظ بکلمه توحید لا نسلم که کفر لازم آید غایة الامر انکه جاری مجری معاصی
باشد که با ایمان نیز متحقق میشود چنانکه فاضل نیشابوری در اوایل تفسیر سورهٔ بقره از حجة الاسلام غزالی نقل نموده و گفته که ان
من عرف الله بالدلیل و کان تم العرفان فمات او وجد من الوقت ما امکنه ان یتلفظ بکلمة الشهادة لکنه لم یتلفظ بها کان مؤمنا
و کان الامتناع عن النطق جاریا مجری المعاصی التی یؤتی بها مع الایمان و بهذا حکم الغزالی رحمه الله تعالی انتهی دیگر میگوییم که قول
بایمان او در کتب سیر و اخبار مشهور است چنانکه سابقا از ابن ابی الحدید معتزلی در شرح نهج البلاغه نقل افتاد و حق آنست که حدیث
کفر ابیطالب از موضوعات معاویه و اتباع اوست که جهة آزار ایشان حضرت امیر علیه السلام و اغوای ناصبیان شام
بوضع آن اقدام نموده اند و لهذا ایمان او در میان عوام الناس چون ایمان حمزه و عباس اشتهار نیافته دیگر مسلم
نمیداریم که در شان ابو طالب احادیث وارد نشده بلکه احادیث وارد گردیده و بواسطه استیلای امویه و مبالغه ایشان
در تکفیر آن حامی حوزه محمدیه بسر حد تواتر و اشتهار نرسیده دیگر لا نسلم که ابو طالب را مساعی مشکوره نبوده بلکه مساعی
او در دین زیاده از آن و این بوده و همیشه نصرت حضرت رسول و دفع ضرر قوم جهول مینمود چنانکه جبرئیل از آن خبر
داده و بسبب فوت او حضرت رسالت قدم در وادی هجرت نهاده و از عجایب انکه بوجهی که از کتاب استیعاب منقول
خواهد شد مخالفان قبول دارند که عباس اسلام خود را پیش از فتح مکه بچندین سال پنهان میداشت و مصلحت حال رسالت را
دران می پنداشت و درباره ابو طالب قبول مانند آن ندارند و عجیبتر انکه بعضی از اهل سنت فرعون را که جمهور مسلمانان و کافه
یهود و نصاری بر کفر او اتفاق دارند میگویند که مسلمان و عارف بخدا بود و اما عناد میکرد یا جهة حفظ هیبت و سیاست خود
در نظر قوم ایمان خود را از ایشان پنهان میداشت و در انکار ایمان ابو طالب نهایة مبالغه و اصرار بجای می آرند تا
انکه صاحب کتاب فضایح الشیعه که یکی از غلاة اهل سنت است از روی تعصب و عناد گفته که رافضی ابو طالب را با ظهور کفرش
مؤمن گوید و علیه السلام نویسد و گوید که همه اجداد رسول مؤمن بودند و ما ایشان را گوییم نه رسول گفته است رایت ابا طالب فی ضحضاح
من النار ابو طالب را شب معراج در آتش تنگ دیدم و محمد بن حسن در موطا ابن مسلمه آورده است که لا یرث المسلم الکافر و الکافر
المسلم و در استشهاد آن آورده است که علی بن الحسین و اسامه بن زید گفته اند که چون ابو طالب بمرد حضرت رسول میراث بعقیل و
طالب داد نه بجعفر و علی زیرا که آن دو کافر بودند ابو بکر و عمر را با همه قدمهای صدق ایشان و رنج ایشان در
دین خدای و ثناهای رسول علیه السلام ایشان را کافر دانند و عباس را با آنکه خدای تعالی او را با همه کرامت مخصوص کرده است

علی فاسق اند و محاربان او کافر و قتال با علی حرب رسول است و حرب علی حرب او و جنگ حربی و سلمک سلمی و ظاهر است که ابوبکر و عمر با علی حرب نمودند بلکه بنیت
قتال و تکلف استعمال سیف و نصال بکثرت خیل و رجال حق و را ابطال نمودند و غصب خلافت رسول متعال از و نمودند
و اما آنچه گفته است که عباس را بآن کرامت که خدای تعالی و را بآن مخصوص کرده هنده از رای سدید و جای وسیع از رفضیان
و ضعیف رای خوانند و بی حرمت دانند محض بهتان و مخالف تصریح شیعیانست بلکه ناصبیان مجبر او را کم قدر و ضعیف رای
و بی حرمت دانند دلیل برین آنست که اگر عباس را نزد نواصب و اسلاف ایشان قدری و منزلتی بودی دعوی امامت در
غیر او نکردندی و نزور سقیفه او را با قربت و قرابت از مرتبه خلافت بیند اختندی و غیر او را بر او امام نساختندی و الحجه اگر
امامت از قبل خداست و خدای تعالی ابوبکر را امام پس عباس را خدای تعالی بیقدر و ضعیف رای دانسته باشد و اگر حواله امامت
باختیار امت است ایشان عباس را ضعیف رای و بیقدر دانسته اند نه رفضیان تا خواجه ناصبی گناه خود بر دیگران نهد و
جواب جنگ نداند و آنچه گفته است که از بزرگی قدر و قوت رای عباس بود که پدرش از میان همه فرزندان بدو وصایت کرد
جوابش آنست که در صورت وصایت حضرت رسول را فراموش نبایست کردن که در حضور عباس و سایر خویشان و صحابه کبار
از مهاجر و انصار وصیت بعلی مرتضی کرد پس اگر عباس بوصایت عبد المطلب بهتر از فرزندان او باشد باید که علی مرتضی بتخصیص وصایت
سید اولین و آخرین بهتر از عباس و ابوبکر و عمر و عثمان باشد و خواجه ناصبی باید که این حجت را بعباس قول خود نکند یا دست از آن قول باز
نه خواب کینه رست و کینه در وغ نباشد اما آنچه گفته است که آل عباس تا بقیامت داعی امت اند و آل ابوطالب کلید بسته اند جواب آنست که
آیه اذا لم تستحی فاصنع ما شئت داعی رعیت و امام امت انجماعت اند که مفترض الطاعه معصوم از خطا و زلل منصوص از قبل خدای عز و جل
باشند این صفات را باید دید که در کدام است و اولاد علی کردهی نشسته اند عجبی نباشد که همه جهان تیغ پدرشان کشاده شد و
ز خیر عباس از بیم تیغ علی ایمان آورد و شکر و منت خدایرا که علی از بیم تیغ کسی ایمان نیاورد و در قصه بدر کیفیت ایمان عباس و
پسر ابوطالب بر و و بر عقیل مذکور شده و جهی نیست اعاده آن را و الحمد لله رب العالمین مولف گوید که از مطاوی این نقض در ازی مجادله
امین دل پ داری و ذکر اقوالی که در مقام نقض و ابرام آن اهتمام رفت ظاهر شد که کلام اهل سنت و روایات ایشان در اثبات مراتب اختلاف
و اضطراب تمام دارد چه بعضی میگویند که آیه در شان عبد الله است و بعضی میگویند که در شان آمنه است و بعضی میگویند در شان ابوطالب است
و برین تقدیر اختلاف کرده اند و میگویند که آیه بفاصله بعد از وقوع استغفار نازل شده و بعضی میگویند سبب نزول آن بود
بعد از مدتها نزول نمود و خلاف دیگر آنکه بعضی میگویند پیغمبر مرخص بود در اوایل حال در استغفار ابیطالب و آیه ناسخ رخصت
و جواز آن شد و بعضی میگویند مرخص نبود و در بیان سهو و خطا در فعل آن [illegible] خدای تعالی تنبیه بر خطای او [illegible] در این
با باخبار معارضه نقل کرده اند و با [illegible] دیگر [illegible] ابیات بسیار [illegible] کرده اند و با آن اکتفا نموده اشعار مشهور ابوطالب را که

بود رکاکت عقل معویه را با ظهار خصومت علی مرتضی که باجماع امت امام و عداوت او بود و از کجا پیدا که امت امام حق دانند امیر المؤمنین
خوانند انجا الضرورة حضرت مصطفی کافر نیست و اینجا عداوة علی مرتضی امیر المؤمنین است این همه عناد و سخنان ظاهر الفساد از جهت
از عداوة و بغض علیست اما جواب انچه گفته است که حضرت رسول گفت که رایت ابا طالب فی ضحضاح من النار آنست که این خبری
بی اصل است که ارباب عصبیه جاهلیه جهة جوش آمدن آنرا وضع کرده اند نمیدانم ابو طالب در دوزخ چرا بود و اگر بسبب کفر
بود بر خلاف مذهب خواجه مجبر است که چون جزا بر عمل نیست و بمشیت و اراده مالک الملک تعلق دارد روا باشد که ابو جهل
کافر در اخرت به بهشت رود و یحیی معصوم بی گناه بدوزخ رود و ندانم که پیش از قیامت ابو طالب را چگونه بدوزخ برده اند
با انکه ممکن است که ابو طالب خود مؤمن باشد اما خدایش بدوزخ فرستاده باشد که مالک الملک است پس بر اصل خواجه به بهشت رفتن
دلالت نباشد بر ایمان و بدوزخ رفتن دلیل نباشد بر کفر و از اینجا ظاهر شود که آن خبر را اصلی نیست و اگر ابو طالب بدوزخ باشد دلالت
نکند بر کفر او و حواله آن بمشیت خدای تعالی باشد و روا باشد که در آخرت او را به بهشت برند و بدل و سلمان و ابو ذر را بدوزخ
فرستند پس خواجه ناصبی را از اصل مذهب خود باید داشتن این چنین محالات ترک کردن تا در یک ساعت چهار بار در لعنت و غضب
خدای نباشد و اما انچه گفته است که محمد بن حسن در موطا آورده که مؤمن میراث کافر گیرد و کافر میراث مومن گیرد جواب
آنست که قول و بول صاحب موطا نزد شیعه برابر است و سخن و الزام خصم را نشاید و مذهب علمای اهل البیت درین مسئله
آنست که کافر میراث مومن نگیرد و اما مومن میراث کافر گیرد که انجا کفر مانعست و چون ایمانست مانع نتواند بود اما دروغ که
بر علی بن الحسین و اسامه بن زید نهاده بغایت ظاهر است و معروف و مشهور است که در وقتی که میراث ابو طالب را بر
اولاد او قسمت میکردند حضرت رسالت گفتند که تیغ و درع او بعلی دهید زیاده از قسمت همچنان کردند و چنان خبر دروغ
بیفروغ ناقد آن حدیث را التفات نباشد و اما انچه در باب مساعی ابو بکر و عمر در خدمت حضرت پیغمبر گفته کسی را از شیعه
در ان سخنی نیست سخن درینست که بعد از آنحضرت بعضی از افعال قبیحه از ایشان بوجود آمده که حبط کننده آن محاسن اعمال
و مخالف عهد و بیعتی است که با رسول متعال کرده اند چنانکه در امر خلافت مخالفت نص حضرت پیغمبر که در کتب فریقین مسطور است
نمودند و حضرت فاطمه علیها السلام را آزرده ساختند و بواسطه این افعال ذمیمه و غیر آن مانند تخلف از جیش اسامه مورد طعن
و ذم شدند چه سلامت عاقبت بحسن خاتمه افعال و وفا کردن بعهد و بیعت رسول متعال است و هر کس را که سعادت و سلامت
عاقبت روزی نشود بواسطه نقض بیعت و مخالفت حکم حضرت پیغمبر موجب عقوبت میشود چنانکه آیه کریمه فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا
يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا بران شاهد است و اما انکه نسبت تکفیر
عمر و ابو بکر بشیعه نموده سخنی است بی اصل که در کتب اصول ایشان از ان اثری نیست و مذهب ایشان همین است که مخالفان

غلامی داشت حبشی نام او را وحشی میگفتند مردی مبارز بود و پیوسته بر و بین حرب کردی و چون لشکر قریش عزیمت مدینه کردند
جبیر وحشی را طلبید و گفت ای غلام دانسته که روز بدر عم من طعیمه را بزاری زار کشتند و من کینه داشتم و محمد را دو عم دارد حمزه و
عباس عم دیگر در مکه است و حمزه در مدینه است اگر درین حرب حمزه را بقتل رسانی ترا آزاد سازم و مالهای فراوان بدامنت کردانم
وحشی تمام آن کار را در عهده اهتمام گرفت و هند که زن ابوسفیان بود و در قبایل عرب بحسن و جمال شهره با کمال داشت پدر او
عتبه روز بدر در چاه هلاک گشته بود وحشی را طلبید و گفت اگر تو محمد را یا یکی از خویشان او را که خون پدر من بخشی آن مقصود
که ترا از من در خاطر باشد بحصول وصول یابد پس وحشی بشادی آزادی و وعده وصل هند رند در کشتن یکی از خاندان رسالت عازم
شد و در روز حرب احد تجسس تمام بجای آورد دید که سرداران مهاجر و انصار در محافظت سید ابرار غایت اهتمام بجا می آورند
و ممکن نیست که کاری توان کرد بجست و جوی حضرت امیر درآمد دید که مبارز میدان لافتی و خطیب منبر ایوان هل اتی در حرب
مهارتی تمام دارد و از چوب و اطراف خود باخبر است دانست که بر او دست نیابد بجانب حمزه روان شد دید که حمزه
چون شیر مست شمشیر بدست گرفته بمیان قوم قریش درآمده و صف لشکر قریش را درهم شکسته اتفاقا سباع بن عبد العزی
رسیده بی تعقل او را بسقر فرستاد و رجزگویان مبارز طلبید کسی در برابر او بیرون نیامد در غضب شده بی محابا خود را در میان
قوم انداخت و بضرب شمشیر آبدار ایشانرا مستاصل و پریشان ساخت و کف بر لب آورده پروای حفظ نداشت و وحشی در کمین نشسته فرصت
میطلبید که ناگاه گوشش بسر درآمد و وحشی از کمینگاه بیرون آمده زوبین بروی انداخت بر عانه اش آمد که از طرف دیگر سر بدر کرد حمزه
و بجانب کمینگاه توجه نمود تا ببیند که زخم بروی که زد بروی افتاد و پیشانی مبارک را بر زمین نهاده کلمه توحید بر زبان راند
و جان بجانان افشاند وحشی صبر کرد تا مردم از او دور شدند بیامد و شکمش را بشکافت و جگرش بیرون آورده بنزدیک هند
برد که اینک جگر قاتل پدرت بگیر هند از او بگرفت و بمکید و بینداخت پیرایه که در گوش و گردن و دست داشت بوی داد و گفت
چون بمکه برسم دیگر خدمات را استیادگی دارم پس پرسید که حمزه را در کدام موضع کشتی وحشی او را بر سر حمزه آورد هند کارد برکشید
و گوش و بینی و بعضی از اعضای دیگر او را ببرید و در رشته کشید و با خود ببرد پس حضرت رسالت صلعم چون حمزه را ندید از صحابه پرسید که
حال عم من حمزه چگونه است و چرا او را نمی بینم حارث بن صمه از نزد آنحضرت بطلب حمزه روان شد و دیر آمد حضرت امیر در عقب
او برفت چون حمزه را بدانحال بدید اندوهناک شد و بگریه درآمد و بازگشته آنحضرت را خبردار کردانید سید عالم بیامد و حمزه را
بدانحال بدید و بگریه درآمد و اندوهناک شد زیرا که حمزه را بسیار دوست میداشت که هم عم بود و هم برادر رضاعی چنانکه از پیش
گذشت و دران مصیبت غم اندوز فرمودند که لن اصاب بمثلک ابدا یعنی هرگز مصیبت هیچکس نزد من مثل تو نخواهد بود و آنگاه فرمودند
که حمزه را کفن نکنند و بهمان جامه خونین دفن نمایند بیت شهید شت شهیدی که گذاری کفنش که از نشاط و طرب در کفن نمیگنجد صاحب

در ایمان و نص صریح تاویلات بارده و توجیهات فاسده نموده اند و ازین مرتبه نیز تجاوز نموده بعضی از ابیات که از کا
عبارت آن بسی فصیح و اعجم ظاهر و مناقضه او با دیگر ابیات روشن و باهرست از پیش خود بافته اند و رخصت الحاق آن از
روح معویه و یزید یافته اند و غرض ازین همه تطویل و تقریر اجمال و تفصیل آنست که بر ارباب تحصیل ظاهر گردد که اقتحام مخالفات
آنحضرت آل در غرقاب ضلال و گرداب کثیر الاهوال که خلاصی ایشان از آن محال است از روی بغض خاندان سید الرسل و عداوت
آن هادی سبل است تا آنکه همین گروه ضال زیاده از ششصد سال در تکفیر آبای رسول متعال بامثال این قیل و قال و تجشمای [illegible]
اشتغال داشته اند و دران باب کتب پرداخته اند چون آن اصل اساس باطل بود لاجرم همه جا سرشان بدیوار خورده کاری
از پیش نبرده اند و چون نوبت بشیخ جلال الدین سیوطی که از متاخران قوم است رسیده خدای تعالی شرمی و آزرمی در چشم و
دل او انداخته حق را بر زبان او جاری ساخت تا دران باب رسالها پرداخت والله یحق الحق و هو یبطل الباطل ببینات آیاته
ولله در الشیخ عز الدین عبد الحمید بن ابی الحدید المعتزلی حیث مدح ابا طالب رضی الله عنه و ابنه امیر المومنین ع فی شرح نهج البلاغه بهذه
الابیات شعر ولولا ابو طالب وابنه لما مثل الدین شخصا وقاما فذاک بمکة آوی وحامی وهذا بیثرب خاض الحماما تکفل عبد مناف
بامر وودی فکان علی تماما فقل فی ثبیر مضی بعد ما قضی ما قضاه وابقی شماما فلله ذا فاتحا للهدی ولله ذا للمعالی ختاما وما ضر مجد ابی طالب
جهول لغی او بصیر تعامی کما لا یضر آیات الصباح من ظن ضوء النهار ظلاما سید الشهدا حمزه [illegible] عم حضرت رسالت و برادر رضاعی
آن ماه آسمان جلالت بود همیشه در ملازمت آنحضرت بوده و در نصرت او مساعی جمیله نموده و همچنین رسم دوستی علی مرتضی بر لوح
دل مینگاشت و با وجود انتما بمرتبه بدری و ارتقا بمعارج سروری اعتراف بتقدم او داشته در شرح دیوان مرتضوی مسطور است
که حمزه در سال ششم از نبوت مسلمان شد و سبب آن بود که روزی پیغمبر در مقام صفا اقامت داشت و ابوجهل میگذشت و بسی
ایذا بآنحضرت رسانید و حمزه بصید رفته بود و عادت او آن بودی که در وقت مراجعت از صید طواف کعبه کردی چون بازگشت
و طواف بگزارد کنیزک عبد الله بن جدعان صورت حالی که میانه حضرت و ابوجهل گذشته بود عرض کرد او در حال بمجلس قریش
رفت و بکمان سر ابوجهل بشکست و اظهار اسلام فرمود و از جمله اشعار اوست شعر حمدت الله حین هدی فؤادی الی الاسلام
والدین الحنیف لدین جاء من رب عزیز خبیر بالعباد بهم لطیف اذا تلیت رسائله علینا تحدر دمع ذی اللب الحصیف در کتاب
کامل بهائی از حضرت امام محمد باقر روایت نموده که حضرت امیر در ایامیکه خلافت در دست غاصبان بود دائما میگفتی والله
لو کان حمزة وجعفر حیین ما طمع فیها ابو بکر ولکن ابتلیت بجلفین جافیین عقیل والعباس و ازینجا نیز معلوم میشود که آنحضرت حمزه را
معتقد استحقاق خلافت خود از قبل حضرت رسالت میدانست و بالجمله حمزه نیز مانند ابو طالب در نصرت و حمایت مصطفی و مرتضی
بسیار کوشید و در آخر در حرب احد شربت شهادت نوشید و شهادت او برین وجه بود که جبیر بن مطعم که یکی از اشراف عرب بود

عبرات اب از دیده مبارکش میبارید و فرمود که جعفر به بهشت طیران میکند و از مرتضی علی منقولست که رسول فرمود که
جعفر را دیدم در بهشت بر مثال ملکی که پرواز میکرد و ازین جهة او را جعفر طیار گفتندی و حضرت امیر المؤمنین علی در بعضی از اشعار
خود چنین فرموده شعر وجعفر الذي يضحي ويمسي يطير مع الملائكة ابن امي یعنی آن جعفری که بامداد و شبانگاه با ملائکه طیران
میکند پسر مادر منست یعنی برادر منست و در بعضی از قصص آورده اند که جعفر را در آن جنگ پنجاه زخم در طرف پیش رو رسیده
بود و همین که در معرکه بنفسها جنگ میکرد کافران بواسطه هیبت و سطوتیکه ازو مشاهده میرفت گرد او نتوانستند گشت تا مبارزی
او را بیکبار حمله کرده او را به نیزه از زمین در ربودند و در آن محل که سید عالم در مدینه بر منبر بود و رفع حجاب شده آن معرکه را
مشاهده میکرد و همین که جعفر را بنیزه از زمین برداشتند روی مبارک باسمان کرد و گفت الهی پسر عم مرا بسوی ما رسان حق سبحانه و تعالی
در همان ساعت او را دو بال بخشید تا از سر نیزه های کافران پرواز نموده بروضه فردوس پرید و بنابرین او را جعفر طیار و ذو الجناحین
گفتند و عمر شریف او در وقت شهادت چهل و یکسال بود رضی الله عنه عباس بن عبد المطلب بن هاشم عم حضرت پیغمبر از جانب پدر است
تنها و از سادات صحابه آنحضرت و از اصحاب حضرت امیر المؤمنین بوده و بعد از حضرت ابو طالب تولیت سقایه حج مینمود و حضرت
پیغمبر او را گرامی داشتی و تعظیم و تبجیل و مینمودی و فرمودی که حضرت عباس بمنزله پدر منست و عباس در تخلف از بیعت ابی بکر با تمام
بنی هاشم موافقت نموده تابع رای صوابنمای حضرت امیر المؤمنین بود تا آنکه بعد از فوت پیغمبر بحضرت امیر گفت امدد یدک ابایعک
حتی لا یختلف فیک اثنان فقال علی هل ینازعنا فی هذا الامر احد یعنی مگر کسی با ما در امر خلافت نزاعی بخاطر میرسد در کتب استیعاب
و غیر آن مسطورست که چون عمر بن الخطاب جهة ترویج خلافت فاسده خود داعیه تزویج ام کلثوم دختر مهتر حضرت امیر نمود و آنحضرت
جهة اقامت حجت مکررا ابا و امتناع نمود آخر عمر عباس را نزد خود طلبید و سوگند خورد و گفت اگر تو علی را بدامادی من راضی نسازی
آنچه در دفع او ممکن باشد خواهم کرد و منصب سقایه حج و زمزم را از تو خواهم گرفت و عباس ملاحظه نمود که اگر این نسبت واقع
نشود آن فظ غلیظ مرتکب چنان امور ناصواب خواهد شد از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام التماس و الحاح نمود که ولایه نکاح آن
مطهره مظلومه را باو تفویض نماید و چون مبالغه عباس در آن باب از حد گذشت آنحضرت از روی اکراه ساکت شدند تا آنکه
عباس ارتکاب تزویج او را پیش خود نمود و جهة اطفای نایره فتنه او را با آن منافق ظاهر الاسلام عقد فرمود و ظاهرا
بواسطه این کاله فضولی و امثال آن حضرت امیر عباس را مانند دیگر یاران فدائی خود راسخ در محبت و اخلاص نمیدانست و لهذا چنانچه
سابقا در احوال سید الشهدا مذکور شد آنحضرت از عباس و عقیل بخلیفین جافیین تعبیر فرموده اند صاحب روضة الصفا اورده
که در وقتیکه ابو بکر خلافت غصب نمود عباس بیتی چند انشا کرد که مضمون آن ابیات اینست نظم ندانم خلافت چرا منصرف
شد از هاشم انگاه از بو الحسن نه او اولین مقبل قبله بود نه او علم وحی بود و سنن نه اقرب بعهد نبی بود او معین جبرئیل بغسل و

استیعاب روایت نموده حضرت رسالت وحشی قاتل حمزه بن عبد المطلب را در وقتیکه اسلام آورد گفت غیّب وجهک عنّی
الا اینکه مؤلف گوید که هرگاه حضرت رسالت با آن نفس قدسی طاقت دیدن روی وحشی قاتل عم خود که مسلمان شده و از
جمیع گناهان سابق پاک گشته بود نداشت دیگران که در ظلمات کفر و جاهلیت نشو و نما یافته بودند و در قاذورات تعلقات دنیاوی
فرو رفته چگونه بمجرد اظهار اسلام و صحبت چند روزه سید انام کینه خون آبا و اعمام و اخوان و دیگر اقوام خود را که در دست علی بن ابیطالب
کشته شده بودند از دل پر غش و غل توانند برداشت و چگونه اولیای الجماعت آیه وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ را بر جمیع
صحابه منطبق توانند ساخت جعفر بن ابیطالب السابق صاحب کتاب استیعاب گفته که او شبیه ترین مردم بود بحضرت پیغمبر صلی الله
علیه وآله از روی خَلق و خُلق آنحضرت او را بسیار دوست داشتی و درباره او فرموده اشبهت خَلقی وخُلقی تو مشابهی با من در صورت
و سیرت و این نهایت شرفست در وصف وی و جعفر اکبر بود از علی بده سال و عقیل اکبر بود از جعفر بده سال و طالب اکبر بود از عقیل بده سال
و جعفر از مهاجرین اولین بود که بجانب دیار حبشه مهاجرت گزید و در ایام فتح خیبر بخدمت حضرت رسالت رسید و آنحضرت او را
استقبال نموده در وقت ملاقات دست خود را در گردن او حمایل ساخت و فرمود که نمیدانم که شادی من بکدام بیشترست
بقدوم جعفر یا بفتح خیبر و قدوم جعفر در سال هفتم از هجرت بود و حضرت رسالت در پهلوی مسجد خانه جهة او مقرر فرمود و آخر در غزای
موته شربت شهادت چشید و بروضه رضوان پرید در رجال الشهداء مسطورست که در سال هشتم از هجرت که حضرت رسالت لشکری
نامزد فرموده بود و بحرب شرحبیل بن عمرو غسانی فرستادند جعفر نیز در ان لشکر بود چون بموته رسید و آن موضعیست نزدیک
بیلقا از ولایت شام با لشکر کفار روی بر روی افتادند و لشکر حضرت رسالت سه هزار کس بودند و لشکر شرحبیل صد هزار سوار
بلکه ازین عدد نیز زیاده بود و مبارزان معرکه جهاد و مجاهدان پاک طینت پاکیزه اعتقاد از بسیاری دشمنان اندیشه ناکرده دست
اهتمام در دامن توکل استوار داشتند و پای ثبات در رکاب وقار در آورده عنان اختیار بقبضه مشیت پروردگار باز گذاشتند
"در دست ما چو نیست عنان ارادتی گر بد گذاشتیم تا کرم او چه میکند" مردانه وار روی بکارزار کفار آوردند و در اثنای قتال
که زید بن حارثه شهید شد جعفر بن ابیطالب علم برداشت و از مرکب پیاده شد اسپ را پی کرد و اول کسی که در راه اسلام
پی کردندان اسپ بود آنگاه بمحاربه مشغول شد و اعدا ضربتی بر دست راستش زدند چنانکه از تن وی جدا شد و او علم را بدست
چپ گرفت و چون دست چپ را نیز بینداختند علم را ببازوی خود نگاهداشت مردی از رومیان او را زخمی زد که از پای
در آمد و در صحاح اخبار وارد شده که حق سبحانه و تعالی پیغمبر خویش را باحوال اهل موته اطلاع داد و زمین را مرفوع گردانید تا
معرکه محاربه ایشان را دید و صحابه را خبر داد از اهل موته و فرمود که زید بن حارثه علم برداشت و شربت شهادت چشید پس جعفر بن
ابیطالب رایت را فرا گرفت و بمرتبه شهادت رسید پس از آن ابن رواحه لوا برداشت و جرعه فنا نوشید [illegible] میفزود دو

نموده دیدم که خوان احسان نهاده و صلای عام در داده بود پس عبد الله بن زبیر از شنیدن این معنی در هم شده عبد الله بن
مطیع را نزد خود خواند و گفت که پیش پسران عباس برو و بگوی که امیر المؤمنین امر فرموده که شما و هر که از اهل عراق بشما پیوسته
از مکه بیرون روید و الا چنین و چنین خواهم کرد پس عبد الله عباس پیغام فرستاد که از دحام مردم بر ما غیر وقاحت و بغیر
نمیفرکه پیش من بتحصیل فقه میکنند و دوسه فقیر دیگر که گاهی از در خانه برادرم گدایی میکنند دیگر کسی بر ما وارد نمیشود و این قصه را
ابن عراق در تذکره خود نقل نموده و گفته که در وقتی که عبد الله بن زبیر آن پیغام بسوی اولاد عباس فرستاد و منع ایشان از اختلاط
مردم نمود ابو الطفیل عامر بن واثله الکنانی حاضر بود و بر وفق مقتضای حال این چند بیت انشا نمود شعر لا درّ درّ اللیالی کیف تضحکنا
منها خطوب اعاجیب و تبکینا و مثل ما تحدث الایام من غیر فی ابن الزبیر عن الدنیا تسلینا کنا نجیء ابن عباس فیقبسنا علما و یکسبنا
اجرا و یهدینا و لا یزال عبید الله مترعة جفانه مطعما ضیفا و مسکینا فالبر و الدین و الدنیا بدارهما ننال منها الذی نبغی اذا شینا
ان النبی هو النور الذی کشفت به عمایات ماضینا و باقینا و رهطه عصمة فی دیننا و لهم فضل علینا و حق واجب فینا ففیم تمنعنا
منهم و تمنعهم منا و تؤذیهم فینا و تؤذینا و لست فاعلم باولاهم به رحما یا ابن الزبیر و لا اولی به دینا لن یؤتی الله انسانا ببغضهم
فی الدین عزا و لا فی الارض تمکینا مطاعنی که از ابن عباس در باب خلفای ثلثه خصوصا عمر واقع شده بسیار است از آن جمله آنست که
حجة الاسلام محمد غزالی در کتاب وسیط فقه نقل کرده که ابن عباس میگفت که هر که در مسئله عول نزاع دارد با او مباهله میکنیم
جمعی گفتند چرا در زمان عمر این را نگفتی گفت رجل مهیب خفته یعنی مردی درشت صاحب مهابت بود و از و ترسیدم و شیخ اجل
ابو جعفر طوسی نور الله مشهده در کتاب امالی باسناد خود از یونس بن عبد الحارث روایت نموده که قال بینا ابن عباس رحمه الله
یخطب علی منبر البصرة اذ اقبل علی الناس بوجهه ثم قال ایتها الامة المتحیرة فی دینها اما و الله لو قدمتم من قدم الله و اخرتم من
اخر الله و جعلتم الوراثة و الولایة حیث جعلها الله ما عال سهم من فرایض الله و لا عال ولی الله و لا اختلف اثنان فی حکم الله فذوقوا
وبال ما فرطتم فیه بما قدمت ایدیکم وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ مخفی نماند که حاصل کلام ابن عباس بر وجهی که
سابقا اشارتی بآن رفت و در احوال کمیت بن زید اسدی و حکیم خاقانی خواهد آمد آنست که منشا رسایر بلایا و محن که باهل بیت
اطهار و متابعان ایشان از اشراف مهاجر و انصار واقع شد اهتمام عمر خطاب بود در صرف منصب خلافت از حضرت شاه ولایت
مآب و عقد آن از برای ابو بکر خطاب تا آنکه گفته اند که واقعه هایله کربلا بسبب آن بیعت فاسده بود بلکه گفته اند که قتل حضرت امام
حسین علیه السلام همان روز بود که عمر در سقیفه بنی ساعده بیعت جهت ابو بکر نمود و لهذا منقولست که چون کمیت بن زید الاسدی حال
ابو بکر و عمر را از حضرت امام محمد باقر علیه السلام سوال نمود آنحضرت در جواب فرمود که ما قطرت قطرة من دمائنا و دماء شیعتنا الا و هی فی

ولیکن جز او مجمع جمیع اوصاف کیست زهد رعلی و رخلق حسن صاحب کتاب استیعاب از ابو عمرو که یکی از اعیان اهل مذهب
اوست روایت نموده که عباس قبل از فتح خیبر مسلمان شده بود ولیکن اسلام خود را پنهان میداشت و در روز فتح مکه اظهار
آن نمود و از بعضی دیگر روایت نمود که اسلام او قبل از غزای بدر بود و اخبار مشرکان مکه را بحضرت پیغمبر اعلام مینمود و میخواست
بخدمت آنحضرت مسارعت نماید آنحضرت باو نوشت که اقامت تو در مکه جهة من بهتر است از آمدن تو ولهذا در روز بدر
باصحاب خود فرمودند که هر کدام از شما در معرکه با عباس ملاقات نمایید او را نکشید و مخفی نماند که این روایات از جمله است که
علمای اهل سنت بجهة خوش آمد خلفای عباسیه در هم بافته اند و از قبیل احادیثی است که شیخ جلال الدین سیوطی و امثال
او در عدم انقطاع خلافت ایشان تا قیام مهدی موعود روایت نموده اند و حکم بصحت آن نموده و بحمد الله حالا که
خلافت عباسیه باخر رسیده و کلک قضا و قدر بکذب آن کرد یده و حبر عباس رضی الله عنه بدو سال یا سه سال زیاده بر
سن شریف حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله بود و در رمضان سنه اثنی وثلثین قبل از قتل عثمان بدو سال وفات نموده و قبر
متبرک او در بقیع است ... از اعاظم صحابه پیغمبر صلوات الله علیه و آله و افضل اولاد عباس و مرید و تلمیذ امیر المؤمنین علیه السلام
بوده و در رکاب آنحضرت همیشه با مخالفان مجاهده نموده و علو درجه او در علم تفسیر و فقه و حدیث مشهور و مستغنی از ایراد
تفاصیل آن درین مسطور است صاحب استیعاب روایت نموده که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه در باره او دعا کرده و فرموده
که اللهم علمه الحکمة و تاویل القرآن و در بعضی روایات واقع است که اللهم بارک فیه و انشر منه و اجعله من عبادک الصالحین سید المحدثین در
تحفة الاحبا آورده که عبد الله عباس در ایام واقعه حرب جمل با زبیر بن العوام گفت که یاد تو می آید حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله
از سفری بمدینه مراجعت فرموده بود و من و برادرم فضل ... باستقبال تقدیم رسانیده بودیم و حضرت بر ناقه خویش
سوار بود مرا و فضل را سوار ساخت تا آنحضرت و من و فضل هر یک بر شتر سوار بمدینه در آمدیم و ترا ترک کرده بیاده بگذاشت و ایضا
آورده که در وقتیکه حضرت امیر المؤمنین علیه السلام او را جهة مصلحت بسوی طلحه و زبیر میفرستاد او را بتوصیف این کلام خجسته فرجام سرافراز
ساخت که من کان له ابن عم مثل ابن عباس فقد اقر الله عینه هر کس که مر او را پسر عمی مثل ابن عباس باشد بتحقیق که روشن کرده است
خدای تعالی چشم او را و در استیعاب روایه نموده از عبد الله بن صفوان بن امیه که او گفت روزی در مکه از در خانه عبد الله بن عباس
میگذشتم دیدم که مردم گروه گروه در آنجا داخل میشدند و بر سر سفره انعام او نشسته طعام تناول مینمودند پس بمجلس عبد الله
بن زبیر رفتم که دران وقت بر بنی امیه خروج کرده بود و با وجود نهایت بخل و جهل دعوی خلافت مینمود باو گفتم که عجب حالتی
امروز مشاهده کردم که تو دعوی خلافت میکنی و حال آنکه پسران عباس هیچ فضیلتی برای تو نگذاشته اند عبد الله زبیر گفت این را
چون دانستی گفتم امروز بر در خانه یکی گذشتم دیدم که مردم در استفاده علم فقه بر دو جمع شده بودند و بر در خانه دیگری عبور

شفاعت کرد و امام حسین [illegible] کردند که من نیز [illegible] که ابو [illegible] کشته اند و غرض معاویه این بود که عثمان را کشته اند اما ابن عباس از
مقصود او اغماض نموده فرمود که چه باید کرد که عمر بن الخطاب نیز مظلوم کشته شد معویه گفت عمر را کافری کشت ابن عباس گفت عثمان را
که کشت گفت مسلمانان او را کشتند ابن عباس گفت همین معنی در ابطال مدعای تو حجتی باثبات قویست پس معویه خجل شده سخن را بجای دیگر
برد و گفت که ما باطراف مملکت خود نوشته ایم که مردم را از ذکر مناقب علی و اهل بیت منع و نهی نمایند باید که تو نیز زبان خود را
از ذکر مناقب ایشان نگاهداری ابن عباس گفت پس آیا ما را از قرائت قرآن نهی میکنی معویه گفت نه ابن عباس گفت از تعقل معنی
آن منع مینمایی معویه گفت بلی ابن عباس گفت پس قرآن بخوانیم و اصلا تحقیق معنی که خدای تعالی اراده نموده نکنیم و موجب مضمون آن
عمل ننماییم معویه گفت معنی او را سوال کن از کسانیکه تاویل آن بر وجهی میکنند که مغایر تاویل تو و اهل بیت تست ابن عباس گفت
خدای تعالی قرآن را نازل نکرده مگر بر اهل بیت پس چگونه ما سوال معانی آن از آل ابوسفیان کنیم معاویه ازین سخن ملزم شده گفت
یا ابن عباس اربع علی نفسک وکف لسانک وان کنت لابد فاعلا فلیکن ذلک سرا لا یسمع احد ثم قال سلیم بن قیس فاذی معویه
الی ان برئت الذمة ممن روی حدیثا من مناقب علی وفضل اهل بیته وکان اشد الناس بلیة الکوفة لکثرة من بها من الشیعة وهم بهم عارف
فقتلهم تحت کل حجر ومدر واخافهم وقطع الایدی والارجل وصلبهم فی جذوع النخل وسمل اعینهم وطردهم وشردهم حتی نفوا من العراق
فلم یبق بها احد معروف مشهور فهم بین مقتول او مصلوب او محبوس او طرید او شرید وکتب معویه الی جمیع عماله فی جمیع الامصار
ان لا تجیزوا لاحد من شیعة علی واهل بیته شهادة وانظروا من قبلکم من شیعة عثمان ومحبیه واهل بیته واهل ولایته الذین یروون فضله ومناقبه
فادنوا مجالسهم وقربوهم واکرموهم واکتبوا من یروی من مناقبه واسمه واسم ابیه وقبیلته ففعلوا حتی کثرت الروایة فی عثمان وافتعلوها
لما کان یبعث الیهم من الصلات والخلع والقطایع وکثر ذلک فی کل مصر من الامصار فیروی فی عثمان منقبة او فضیلة الا کتب اسمه وقربه و
اجیز وقلبثوا فی ذلک ما شاء الله وکتب معاویه الی جمیع البلدان انظروا من قامت علیه البینة انه یحب علیا واهل بیته فامحوه من الدیوان و
کتب کتابا آخر انظروا من قبلکم من شیعة علی واتهموه بحبه فاقتلوه وان لم تقم علیه البینة فاقتلوهم علی التهمة والظنة والشبهة تحت کل
حجر حتی لو کان الرجل تسقط منه کلمة ضربت عنقه وحتی کان الرجل یرمی بالزندقة والکفر کان یکرم ویعظم ولا یتعرض له بمکروه والرجل
من الشیعة لا یامن علی نفسه فی بلد من البلدان ولاسیما الکوفة والبصرة حتی لو ان احدا منهم اراد ان یلقی سرا الی من یثق به لاتاه فی
بیته فیخاف خادمه ومملوکه فلا یحدثه الا بعد ان یاخذ علیه الایمان المغلظة لیکتمن علیه ثم لا یزداد الامر الا شدة حتی کثر وظهر احادیثهم
الکاذبة ونشأ علیه الصبیان یتعلمون ذلک وکان اشد الناس فی ذلک القراء المراؤن والمتصنعون الذین یظهرون الخشوع والورع
فکذبوا وانتحلوا الاحادیث وولدوها فیحظون بذلک عند الولاة والقضاة ویدنون مجالسهم ویصیبون بذلک الاموال
والقطایع والمنازل حتی صارت احادیثهم ورویتهم عندهم حقا وصدقا فرووها وقبلوها وتعلموها وعلموها واحبوا علیها

...فیها الی یوم القیمه و همچنین منقولست که چون زید بن علی در معرکه قتال تیر خورد و گفت ... القاسم ... ایشان

بانمقام رسانیدند و از ینجاست نیز که یکی از شعرای فرقه ناجیه گفته شعر بر عمر لعنت که این جفا از پیش اوست قتل مظلومان

دشت کربلا از پیش اوست نیز ظاهرست که اگر خلفای جلافت ماب ردای خلافت را از دوش اهل البیت علیهم السلام

نمی ربودند و منصب اقتدار ایشان کرده جرات تقدم بر ایشان نمی نمودند و در ثانی الحال امثال معویه و یزید پلید را مجال مخالفت

و قتال ایشان ملحق بمحال می بود و توهم نشود که این سخن محض خیالی یا مجرد احتمالیست که در ثانی الحال بسبب ملاحظه ادنی مناسبتی

روی داده چه ارباب الباب در مبدا تحقق امثال این اسباب بحکم ظهور چنین نتایج و ثمرات مینمایند و آنرا از احکام قطعیه عقلیه

میشمارند مصداق اینمقال آنکه صاحب روضة الصفا در اثنا ذکر وقایع روز سقیفه آورده که بعد از قیل و قال انصار چون بشیر بن

سعد انصاری مبادرت به بیعت ابوبکر نمود حباب بن المنذر گفت ای بشیر ترا چه باعث شده که جانب پسر عم خویش سعد عباده را

ضایع کردی و در تضییع حق او کوشیدی این همه از نتیجه حسد است که نسبت با وی داری بشیر گفت نعوذ بالله که من نسبت با ابن عم

خویش در ینمقام باشم اما روا نمیدارم که حق مسلمانان از دست ایشان بیرون کنم حباب دست بقائمه شمشیر برد بعضی از

انصار دست حباب گرفته او را تسکین دادند حباب گفت اکنون از تسکین چه فایده که کار از دست رفت و زمام اختیار شما از دست

بیرون رفت و گویا در فرزندان و اولاد شما مینگرم که بر در سرای این طبقه یعنی مهاجران ایستاده اند و شربتی آب میطلبند

و بایشان نمیدهند ابوبکر گفت ای حباب امثال این افعال از من و ابنای جنس من متصور نیست حباب گفت لا والله ما من و تو

در قید حیات باشیم و در مقام مروت و حیا باشیم لیکن چون دور ما بگذرد و نوبت بدیگران رسد احوال این نسق ما هم

تغییر در اوضاع و اطوار پیدا شود و همچنین در روضة الصفا مسطورست که ناصر خلیفه عباسی بواسطه ملالی که از سلطان محمد خوارزم شاه

داشت اراده نمود که چنگیزخان را بر تصرف در ملک او دلیر سازد تا خوارزم شاه از معارضه او بخلیفه نپردازد یکی از وزرای او این معنی را

نپسندید و گفت که ممکن است که چون طایفه چنگیز در ملک تمکن و استقرار یابند نسبت بدوده امامت و خلافت شرایط عزت و

حرمت نگاه ندارند و امری چند از ایشان ظاهر شود که موجب آفت و ندامت گردد خلیفه فرمود که تا پنجاه سال دیگر ایشان

در ممالک اسلام اقتدار نیابند و بالفعل بنای صولت و صورت محمد خوارزم شاه انهدام پذیرد و آخر خلیفه چنگیز را بر تسخیر

ملک خوارزم شاه ترغیب نمود تا مستعصم خلیفه که نبیره او بود و سایر آل عباس رسید آنچه رسید و خلیفه بتحقیق قصد خاندان

خود کرده و در انهدام قصر رفعت و دودمان خود کوشید شیخ طبرسی در کتاب احتجاج خود از سلیم بن قیس نقل کرده که در وقتیکه

معاویه بمدینه رفته بود بجمعی از قریش مرور نمود چون او را دیدند همگی از روی تعظیم برخاستند الا ابن عباس که در آن

میان بود و تعظیم او ننمود پس معویه متوجه ابن عباس شد و گفت ترا مانع نشد از قیام برای من الا کینه آنکه با شما در صفین

حاشیه نیکی از ان حضرت بوی رسیده و حال آنکه مجموع خانه‌ها ملک آنحضرت بود و بحضرت شد اگرفته و تصرف نموده علامه حلی حلی تصدق علیه

بغفرانه در کتاب خلاصة الاقوال فی معرفة الرجال آورده که عباس محب حضرت امیرالمؤمنین و تلمیذ او بوده و حال او در بزرگی

و اخلاص بآنحضرت اشهر از انست که مخفی ماند و شیخ ابوعمرو کشی در کتاب خود بعضی از روایات آورده که متضمن قدح است در ابن عباس

و حال آنکه شان ابن عباس اجل و اعلی از انست صحیح و آن روایات را در کتاب کبیر رجال آورده‌ایم و جواب از انها گفته‌ایم تمام شد

تمام کلام علامه حلی درین مقام و محصل جمیع قوادحی که از روایات کشی مفهوم میشود راجع ببعضی از اعمال ابن عباس است و مؤلف

این کتاب را با ایمان و اعتقاد است و اما اجوبه شیخ علامه در کتاب کبیر ذکر کرده اند بنظر قاصر این شکسته نرسیده بلکه از

بعضی ثقات مذکور شده که کتاب مذکور پیش از انکه به بیاض رود در فترتی که بعد از وفات پادشاه مغفور سلطان محمد

خدابنده طاب ثراه واقع شد یا بعضی از اسباب و کتب شیخ علامه ضایع شد و تا غایت نسخه از ان بنظر هیچ یک از فاضل روزگار نرسیده

و نشانی از ان ندیده اند بسند چون مسئله عول از غوامض علم فرایض است در استفاده تصویر دعوای ابن عباس رض و تقریر

حقیت جانب او از کتب متداوله فقه امامیه بنا بر ضیق عبارات همه کس را میسر نیست و ایضا گاه باشد که کسی باین مقام برسد و

تتمه تحقیق مرام خواهد که رجوع بکتب فقه استدلالیه علیه کند و کتابیکه حامل تقریر مرام باشد بهم نرسد لاجرم مناسب دید مجملی از ان

مسئله باز نمودن و نقاب خفا از چهره دعوی ابن عباس گشودن پس بدانکه عول در فرایض زیادتیست در فریضه و نقصان

در نصیب بر عکس تعصیب و نزد عارف لبیب ممتنع است که خدای تعالی فرض نماید در مالی زیاده از انچه آن مال آنرا وفا کند و

بنا برین ابن عباس و سایر علمای شیعه برانند که هر یک از صاحبان فرض سهم خود را تمام میگیرند و موجب نقصی که مذکور خواهد

شد نقص متوجه نصیب بنات و اخوات میشود و انها بسبب تقرب بپدر خود میراث از میت میبرند مثلا در صورتیکه از میت پدر

و مادر و دختر و زوج یا زوجه مانده باشد اصل فریضه از شش گرفته میشود پدر و مادر را سدس میرسد و زوج را ربع بنابر وجود

فرزند و ربع صحیح بهم نمیرسد پس بقانون حسابی ضرب میکنیم مخرج کسر را که ربع است در اصل فریضه باین معنی که چهار ربع را در شش

ضرب میکنیم بیست و چهار میشود پس دو سدس هشت شود و زوج را شش سهم میدهیم که ربع بیست و چهار است اگر زوج موجود

باشد و زوجه را سه سهم که ثمن عدد مذکور است میدهیم اگر موجود باشد و باقی که ده است بر تقدیری و سیزده بر تقدیر

دیگر آن دختر میت میدهیم پس نقص بر ایشان واقع شود بنا بر انکه بحسب فرض نصف باشان میرسد و ثلثان بیست و چهار

شانزده میشود نه ده یا سیزده لیکن چون هر یک از ابوین و زوجین را سهمی اعلی و سهمی ادنی مفروض و مقرر شده و نسبت

بنتین و اخت و اختین را نمی باشد الا سهم واحد پس اولی انست که نقص بر ایشان واقع شود تا سهم ادنی نیز بهم رسانند و جمیع

اولی السهام در نقص سهم شریک و سهیم شوند اما مخالفین نقص را بر جمیع ذوی الفروض جاری میسازند و تعویل بعول

ولم يبغضوا من ردها او شك فيها فاجتمعت على ذلك جماعتهم وصارت في يد المتكلفين والمتدينين منهم الذين لا يستحلون الافتعال لمثلها

فقبلوها وهم يرون انها حق ولو علموا بطلانها وتيقنوا انها مفتعلة لاعرضوا عن روايتها ولم يدينوا بها ولم يبغضوا من خالفها فصار الحق

في ذلك الزمان عندهم باطلا والباطل حقا والكذب صدقا والصدق كذبا فلما مات الحسن بن علي عليهما السلام ازداد البلاء و

الفتنة فلم يبق لله ولي الا خائف على نفسه او مقتول او طريد او شريد فلما كان قبل موت معاوية بسنتين حج الحسين عليه السلام وعبد الله

بن جعفر وعبد الله بن عباس معه وقد جمع الحسين ع بني هاشم رجالهم ونساءهم ومواليهم وشيعتهم من حج منهم ومن لم يحج ومن الانصار

ممن يعرفونه واهل بيته ثم لم يدع احدا من اصحاب رسول الله ومن ابنائهم والتابعين من الانصار المعروفين بالصلاح والنسك

الا جمعهم فاجتمع اليه بمنى اكثر من الف رجل والحسين ع في سرادقه عامتهم من الصحابة والتابعين وابناء الصحابة فقام الحسين ع فيهم خطيبا

فحمد الله واثنى عليه ثم قال اما بعد فان هذا الطاغية قد صنع بنا وبشيعتنا ما قد علمتم ورأيتم وشهدتم وبلغكم اني اريد ان اسألكم عن

اشياء فان صدقت فصدقوني وان كذبت فكذبوني اسمعوا مقالتي واكتموا قولي ثم ارجعوا الى امصاركم وقبائلكم ومن امنتم ووثقتم

به فادعوهم الى ما تعلمون فاني اخاف ان يندرس هذا الحق ويذهب والدين وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ فما ترك الحسين ع

شيئا الا قاله وفسره ولا شيئا قاله الرسول في ابيه وامه واهل بيته الا رواه وفي كل من ذلك يقول الصحابة اللهم نعم قد سمعناه وشهدناه

ثم يقول التابعون وقد حدثنا من نصدقه ونأتمنه حتى لم يترك شيئا الا قاله ثم قال انشدكم الا رجعتم وحدثتم من تثقون به ثم نزل

وتفرق الناس على ذلك انتهى مولد ابن عباس در شعب ابی طالب بود پیش از هجرت بسه سال و در وقتی که حضرت رسالت پناه

بروضه رضوان خرامیدند عبد الله سیزده ساله بود و کمتر نیز گفته اند و در سنه ثمان وستین در طایف بدار البقا انتقال نمود و

عمر او هفتاد و یک سال بود و بعضی هفتاد و دو گفته اند مرویست که چون عبد الله عباس را تکفین کردند مرغی سفید خوب صورت

بمیان کفنش درآمده ناپیدا شد و از جمله جوابات حاضره ابن عباس یکی در جواب عتاب ابن زبیر گفته است که چون ابن زبیر

در ایام امارت خود با او گفته قاتلت ام المومنين و حواري النبي صلى الله عليه وآله وافتيت بتزويج المتعة ابن عباس گفت انت اخرجتها

وابوك وخالك وبنا سميت ام المومنين وكنا لها خير بنين فقاتلت انت وابوك عليا فان كان علي مومنا فقد ضللتم بقتالكم

المومنين وان كان كافرا فقد بؤتم بسخط من الله بفراركم من الزحف واما المتعة فانا احلها سمعت النبي يحلها ويرخص فيها وذكر

الحديث و از جمله اشعار عبد الله بن عباس این قطعه بلاغت اساس است که در ایام حرب جمل عایشه را بان خطاب و عتاب نموده

تَجَمَّلْتِ تَبَغَّلْتِ وَاِنْ عِشْتِ تَفَيَّلْتِ لَكِ التُّسْعُ مِنَ الثُّمْنِ وَلِلْكُلِّ مَلَكْتِ یعنی بمخالفت امر پیغمبر نموده و از خانه خود که بموجب آیه

کریمه وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ مامور بودی بتوقف در ان بیرون آمدی و گاه بر اشتر و گاه بر استر سوار شدی و اگر زنده بمانی

بر فیل نیز سواری خواهی نمود و این ظلم را نیز بمعونت خلفای ثلث کردی که جمیع نه حرم محترم پیغمبر هاشمی از میراث پیغمبر رسید چنانکه ترا که

و موجبتهم ایاه کتبهم و رسائلهم و غشهم من نخبه و عفوهم الی اهل الشام و تألیبهم جنوده کما ذخروا ایاه من قبیح تالخا ذلهم و خفتهم
بالجبة من بعده وال علی فساد عقایدهم و قبیح فعالهم فمتی امعنت النظر وجدت اواخرهم قد نهجوا اوائلهم و مجمهم قد نسجوا علی منوال ائمتهم
شعر باسیاف ذاک البغی اول سلها اصیب علی لا بسیف ابن ملجم و لهم حججا یوم یظهر فیه ما کانوا یکتمون و یجازون بما کانوا
یعملون و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون و وفات عبید الله در سنه ثمان و خمسین بود و بعضی گویند در سنه سبع
و ثمانین بود در زمان عبد الملک بن مروان قثم بن عباس برادر رضاعی حضرت امام حسین بوده و مشابهت تمام بآنحضرت
سید الانام علیه الصلوة و السلام داشته از عبد الله عباس منقولست که او آخر العهد بود بحضرت پیغمبر زیراکه او آخر کسی بود که
از قبر پیغمبر بیرون آمد از عبد الله بن جعفر منقولست که گفته من و عبید الله و قثم و پسران عباس با هم نشسته بودیم که ناگاه حضرت رسالت
بما متوجه شدند و فرمودند که قثم را بر دارید او را بر داشتند پس او را ردیف خود ساختند و مرا در پیش روی خود قرار دادند
و دعا در حق ما بجا آوردند در تذکره ابن عراق مذکورست که قثم وقتی والی یمامه بود داود بن سلیمان که یکی از مشاهیر روزگار
بود در مدح او این چند بیت در نظم آورده شعر نجوت من حل و من رحلة یا ناق ان ادنیتنی من قثم انک ان ادنیت منی غدا
حالفنی الیسر و مات العدم فی کفه بحر و فی وجهه بدر و فی العرنین منه شمم اصم عن قبل الخنا سمعه و ما عن الخیر به من صمم لم یدر
ما لا و بلی قد دری فعافها و اعتاض منها نعم صاحب استیعاب آورده که قثم از جانب حضرت امیر والی مکه معظمه بود تا وقت
شهادت آنحضرت بآن امر اشتغال مینمود و بعضی گفته اند که او والی مدینه بود و آخر در زمان معویه با سعید بن عثمان بجانب سمرقند
رفتند و در آنجا بدرجه شهادت رسیدند صاحب اصابه گفته که خوردترین ده پسر عباس و شدیدترین
بود در بطش و شجاعت و در آخر گفته که آن ده پسر فضل است و عبد الله و عبید الله و قثم و معبد و عبد الرحمن و کثیر و صبیح و میمون
و بوجود همه اتفاق است الا اشتم و تمام که هشام بن کلبی متفرد است بذکر ایشان والله اعلم عبد الله بن جعفر طیار اول مولودیست از اهل اسلام
که در ارض حبشه متولد شده و بعد از هجرت نبوی در خدمت پدر خود بمدینه آمدند و بشرف ملازمت حضرت پیغمبر فایز شدند
از عبد الله جعفر مرویست که گفت من یاد دارم که چون خبر فوت پدرم جعفر بمدینه رسید حضرت پیغمبر صلوات الله علیه بخانه ما آمد
و تعزیت پدرم رسانید و دست مبارک بر سر من و سر برادر من فرود آورد و بوسه بر روی من زد و اشک از چشمش روان
شد بحیثیتی که بر محاسن مبارکش متقاطر میشد و میفرمود که جعفر به بهترین ثوابی رسیده اکنون تو خلیفه وی باش در ذریه وی
به بهترین خلافتی و بعد از سه روز باز بخانه ما آمد و همگی را بنواخت و دلداری نمود و همگی را از لباس تعزیه بیرون آورده در حق
ما دعا کرد و بما در ما اسما بنت عمیس گفت غم مخور که من ولی ایشانم در دنیا و آخرت عبد الله بغایت کریم و ظریف و حلیم و
عفیف بود و سخای او بمرتبه بوده که او را بحر جود میگفته اند آورده اند که بعضی او را در کثرت سخا عتاب نمودند او

نموده فریضه را بر تقدیر وجود زوج زیاده میکنند تا کسی حصه میرسانند و این کلام مبنی بر آنست که سهم میدهند و پدر و مادر را
هشت سهم و زوج را شش سهم و بر تقدیر وجود زوجه فریضه را به بیست و هفت میرسانند مبنی بر آنکه بر همان طریق که مذکور
شد حصه میدهند و زوجه را سه سهم میدهند پس در صورت نقص بر جمیع ذوی السهام متوجه میشود تا آنکه ثمنی که حصه زوجه بود تسع
میشود زیرا که سه سهم ثمن بیست و چهار است که اصل فریضه بود و تسع بیست و هفت است که مخالفان اعتبار نموده و تفصیل دلایل
علمای امامیه و رد دلایل اهل سنه در کتب تفسیر و فقه امامیه بر وجه وجیه مذکور است والله تعالی اعلم عبید الله بن عباس از اصحاب
حضرت پیغمبر و سادات اصحاب امیر المؤمنین حیدر است صاحب استیعاب آورده که او از برادر خود عبد الله بیکسال اصغر بود و حضرت
امیر المؤمنین او را در ایام خلافت خود حاکم یمن ساخت و سه سال امارت حج را با او مفوض گردانید اما در سال سیم معاویه
طاغی زور آورده یزید بن شجره را از امرای خود بیج با امارت حج فرستاد و در میان ایشان نزاع واقع شد آخر الامر مصالحه بر آن
نمودند که شیبة بن عثمان که یکی از اشراف قریش بود امامت مردم در نماز نماید و در این خبر اختلاف بسیار میان اهل سیر واقع است
تا آنکه بعضی گفته اند که امارت حج از جانب حضرت امیر به قثم برادر عبد الله عباس متعلق بوده و عبید الله با آن همه نسبت و قرابت که
با خاندان نبوت و طهارت داشت آخر بواسطه طمع زخارف دون دنیا پرده آزرم و حیا از میان بر داشت و علم بی وفایی
امیر المؤمنین حسن را بر افراشت و در کشف الغمه مسطور است که چون معاویه بعد از وفات حضرت امیر متوجه تسخیر عراق شد حضرت امام حسن ع
نیز از جهة دفع او از کوفه بیرون آمد و لشکری جرار بعبید الله بن عباس و قیس بن سعد بن عباده باستقبال معویه فرستاد و تا
نگذارند که او بولایت عراق در آید و مقرر فرموده بود که امیر لشکر عبید الله باشد و اگر او را حادثه پیش آید امیر قیس شده و آنحضرت
در خارج کوفه با گروهی مختلف از لشکریان مانده بود که بعضی از ایشان شیعه او و شیعه پدر او بودند و بعضی اصحاب فتنه و طمع در
غنایم بودند و بعضی شکاک و بعضی اصحاب عصبیه و تقلید و تابعیت رؤسای قبایل خود مینمودند و متابعت دین منظور ایشان
نبود اتفاقا در وقتی که آنحضرت آثار غدر و نفاق این جماعت را فهمیده بودند و بر مکاتبه که میان ایشان و معویه دایر شده
بود وقوف گشته در مقام اصلاح حال ایشان بودند که ناگاه کتابت قیس رسیده مضمون آنکه چون لشکرهای ما و معویه نزدیک
رسیدند معویه کتابتی بعبید الله نوشت و او را بمتابعت خود ترغیب نمود و با او وعده نمود که هزار هزار درهم با او بدهد نصفی
معجل و نصفی نزد دخول کوفه عبید الله بآن فریفته شده در نیم شب بخبر کوچ نموده با خواص خود بمعاویه ملحق شد و چون آن
کتابت بامام حسن رسید فساد نیت لشکر خود را یقین فرموده و دانست که او را مخذول خواهند گذاشت و خواص و شیعه او آن قدر نیستند
که بحرب اهل شام قیام توانند نمود لاجرم چنانچه مشهور است بمصالحه معویه و تسلیم خلافت بآن مایه کفر و ضلالت مضطر گردید
قال صاحب کشف الغمه بعد بیان تلخیص ذلک لما عرفت ان الحسن انما صالح معویة لما علم من تواکل اصحابه و تخاذلهم و میلهم الی معویه

صاحب استیعاب روایت نموده که آنحضرت پیغمبر با عقیل گفت که ای ابا یزید مرا با تو محبت است دو وجه یکی بجهت قرابت
و دیگر از جهت محبتی که عم من ابو طالب با تو داشت عقیل بغایت ظریف و خوش طبع و فصیح و حاضر جواب و عالم بانساب
قریش بود و در بعضی اسلاف قریش طعنها کردی و ذمایم ایشان را ظاهر ساختی بنا بر این اخلاف قریش از و ملول خاطر بودند
و به سخنان او گوش نمی‌بستند و او را بحماقت نسبت میکردند و آنرا مؤید میساختند بتجشم بلکه از برای آن نزد معویه رفت تا
بلوغ حجت نماید و فضایل و مناقب مرتضی در ولایت شام منتشر گرداند نقلست که روزی معویه در حضور عقیل میگفت که این
عقیل اگر نمیدانست که من از برای او بهتر از برادرم پیش من نمی‌آمد و نمی‌نشست و اقامت نمیکرد پس عقیل در جواب گفت که
اخی خیر لی فی دینی و انت خیر لی فی دنیای و اسال الله خاتمة خیر و از جمله لطایف او با معویه آنست که روزی معویه با حضار مجلس خود
گفت اینک عقیل که عم او ابو لهبست پس عقیل گفت اینک معویه که عمه او حمالة الحطب است و باین اکتفا نموده گفت ای معویه در وقتیکه
در آتش دوزخ درآیی خواهی دید عم من ابو لهب را که عمه تو حمالة الحطب را در زیر خود فرش ساخته پس انصاف خواهی داد که
کدام یک از ایشان بهترند فاعل یا مفعول معویه از ظرافت خود پشیمان شد و از آن جواب خجل گشت و ایضا روزی معویه
عقیل را گفت که ان فیکم لشبقا یا بنی هاشم یعنی بدرستیکه در شما ای بنی هاشم حرص و آرزوی شهوت بسیار است عقیل گفت منا فی الرجال
و منکم فی النساء یعنی این صفت از جانب ما که بنی هاشمیم در مرد است و از جانب شما که بنی امیه اید در زنان وفات عقیل در زمان معویه
در شام اتفاق افتاد در کتاب اصابه مسطور است که پدر او بدعای حضرت پیغمبر کا فر دار زو
فرزند همین عباس اند و در روز وفات آنحضرت جوانی رسیده بود و پسری داشت که نام او فضل بود و شاعری مشهور است
و او صاحب قصیده مشهور در حق امیر المؤمنین علی که مطلع آن اینست — ما کنت احسب هذا الامر منصرفا عن هاشم ثم منها
عن ابی حسن الیس اول من صلی لقبلتهم و اعلم الناس بالآیات و السنن و آخر الناس عهدا بالنبی و من جبرئیل عون له فی الغسل و الکفن
من فیه ما فیهم لا یمترون به و لیس فی القوم ما فیه من الحسن ما ذا الذی ردکم عنه فنعلمه ها ان بیعتکم من اول الفتن و بعضی گفته اند که این شعر
از حسان بن ثابت است که در ایام خلافت ابو بکر پیش از آنکه عثمان او را بمال بیت المال مخصص فدائی خود سازد و او را
از وادی محبت حضرت امیر دور اندازد این ابیات را گفته و قاضی بیضاوی در تفسیر خود و غیره و در غیر آن با آن تصریح نموده‌اند
و قرینه کذب نسبت او به پسر عباس مذکور آنست که مضمون این مصراع را که ما کنت احسب الامر منصرفا کسی قایل میتواند بود که
پیش از انصراف خلافت از حضرت امیر موجود باشد و گمان انصراف از آنحضرت نداشته باشد و ظاهر است که عباس مذکور را
در زمان انصراف خلافت پسری موجود نبود بخلاف حسان که در زمان حضرت پیغمبر بود و انصراف آن امر خطیر از حضرت امیر
در ضمیر او نبود و گمان حسبان آن نموده و مخفی نماند که در کلام ابن حجر مواخذه دیگر هست و آن اینست که فضل پسر

او در جواب گفت که مدتیست که مردم را معتاد بانعام خود ساخته‌ام از آن می‌اندیشم که اگر انعام خود را از ایشان قطع نمایم
خدای تعالی نیز عطایای خود را از من قطع نماید در کتاب بهارستان مسطور است که در مدینه عالمی بود عامل و در جمیع علوم
دینی کامل روزی مرورش بر دار نخاس افتاد کنیزکی دید مغنیه که در حسن صورت غیرت ناهید بود و بجمال صورت
غیرت خورشید شیفتهٔ جمال و فریفتهٔ خط و خال او شد از سماع غنایش رخت هستی بصحرای نیستی برد و باستماع نوایش از مضیق
بیخودی را بفسحت سرای بیخودی سپرد شعر خوبی روی و خوبی آواز میبرد هر یکی به تنها دل چون شود جمع هر دو در یکجا
کار صاحبدلان شود مشکل لباس دانائی بیفکند و پلاس رسوائی پوشید و خلیع العذار در کوی و بازار مدینه میگردید
دوستان بملامت برخواستند اما هیچ سود نداشت زبان حالش باین ترانه متکلم بود و باین زمزمه مترنم شعر این کوچه که جلوه آن
دلا فریکند عاشق زبلا چگونه پرهیز کند با دست ملامت کسان در گوشه لیکن بودی که آتشم تیز کند این قصه را بعبدالله
جعفر باز گفتند کنیزک را طلبید و بچهل هزار درهم کنیزک را بخرید و بآن مرد عالم بخشید آن مرد در دست و پای عبدالله افتاد و زبان
بمدح و ثنای او کشاد پس از آن دست کنیزک را گرفت و بخانه خود روان شد عبدالله غلامی را بفرمود که چهل هزار درم دیگر بر
همراه ایشان ببر تا بجهت قلت معیشت غباری بر خاطر ایشان ننشیند و بفراغ خاطر از یکدیگر تمتع توانند گرفت شعر آنکه ز دنیاش
نباشد غمی حاصل دنیا دهد از درمی وانکه گره زد بدل او درم تهمت اسراف نهد بر کرم در سنه ثمانین در مدینه وفات یافت
و در آنوقت عمر شریفش بنود رسیده بود و بعضی گفته اند که در سنه اربع و ثمانین وفات یافت و در آنوقت عمر شریفش بنود رسیده
بود و بعضی گفته اند که در سنه اربع و [illegible] وفات یافته و عمر او هشتاد سال بود و صاحب استیعاب قول اول را اولی دانسته و گفته که
اکثر بر آنند [illegible] در عهد حضرت پیغمبر متولد شده آنحضرت چنانکه سابقا در احوال عبدالله مذکور شد چون خبر فوت جعفر
برسید بخانه او رفته اولاد امجادش را بنواخت و از لباس تعزیت بیرون آورده در حق ایشان دعا کرد و از روی شفقت
فرموده که محمد شبیه عم ما ابوطالب است یعنی از این حیثیت نیز محبوب ما خواهد بود محمد بن جعفر بعد از فوت عمر بن الخطاب بشرف
مصاهرت حضرت امیرالمؤمنین مشرف گشته ام کلثوم را که با عدم کفائت از روی اکراه در حباله عمر بوده تزویج نمود صاحب
روضة الشهدا آورده که محمد با برادر خود عون در کربلا شهید شدند و صاحب استیعاب گفته هر دو برادر در شوشتر شهید
شدند مؤلف گوید قول صاحب استیعاب در باب محمد صواب است زیرا که مزار محمد بن جعفر در یک فرسخی درقول که از توابع
شوشتر است واقع شده پس میتواند بود که شهادت در شوشتر واقع شده باشد و او را بان موضع نقل کرده باشند یا آنکه
در همان موضع شهید شده باشد و اطلاق اسم شوشتر بر آن موضع از آنجهة باشد که درقول و لواحق آن از توابع شوشتر اند
عون بن جعفر صاحب اصابه گفته که او در زمین حبشه متولد شد و در شوشتر شهید گردید عقیل بن ابیطالب کنیت او ابویزید است

ضرب و طعن بسیار در میان ایشان گذشت چون عباس نظر کرد دید که در درع شامی شکافی هست بهمان شکاف شمشیر انداخت

و آن مرد بر آمد و نیم ساخت پس لشکر حضرت امیر تکبیر گفتند و عباس بر اسب شامی سوار شد و چون معاویه آن شجاعت از عباس

مشاهده نمود با لشکر خود گفت کیست که در برابر این جوان هاشمی رود و او را بکشد تا او را مال بسیار دهم پس دو سوار از طایفه لخم

یمن برخاستند و گفتند که ما در برابر او میرویم معویه گفت بروید که هر یک از شما که در کشتن او مسابقت نماید او را آن قدر مال

که گفته‌ام خواهم داد و آن دیگر را نیز همان قدر خواهم داد آنگاه آن دو ناکس در برابر عباس آمدند و بانگ بر عباس زدند و

او را بقتال خواندند عباس گفت از صاحب خود اذن طلبیده پیش شما خواهم آمد آنگاه نزد حضرت امیر آمد تا از وی اذن طلبد

آنحضرت با او گفت که جامه و سلاح و اسب خود را بمن ده عباس چنان کرد و حضرت امیر آن لباس را پوشیده بر اسب سوار شد

و بشکل عباس در برابر ایشان بیامد و چون او را دیدند گفتند از صاحب خود اذن طلبیدی آنحضرت جهت خروج از کذب این آیة

را خواند که أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَى نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ آنگاه یکی از آن دو مرد متوجه حضرت امیر شد

و آنحضرت ضربتی بر شکم او زد که دو نیم شد اما از غایت چابکدستی نظارگیان را گمان شد که شمشیر خطا شده و چون اسب او بحرکت

درآمد چندان آن مرد بر دو نیمه از پشت زین بیفتاد و اسب او گریخته بلشکر امیر آمد بعد از آن مرد دوم پیش آمد و آنحضرت او را نیز ضربتی زد

و برفیق سابق ملحق ساخت آنگاه آنحضرت اسب خود را بر سر آن مرد بر جولان داد و بلشکرگاه خود آمد و چون معویه از قرین حال اطلاع یافت

که آن سوار حضرت امیر بود گفت خدای تعالی نیست کرداند لجاج را هر گاه بر آن سوار گشتم مخذول شدم پس عمرو عاص گفت و الله

که مخذول آن هر دو لخمی بودند نه تو معویه گفت خاموش باش که این زمان نه زمان هزل و ظرافت است عمرو گفت اگر این زمان زمان

هزل نیست پس خدای تعالی بر آن دو لخمی رحمت کناد اگر چه گمان من آنست که نخواهد کرد صاحب

اصابه آورده که او بسال بزرگتر از عم خود عباس بن عبد المطلب بود و او پیش از برادران خود نوفل و ابو سفیان در خلافت عثمان

وفات یافت و بعضی گفته اند که در سال بیست و سیم از هجرت در مدینه وفات یافت در اصابه مسطور است

که او بسال بزرگتر از جمیع آنها که از بنی هاشم اسلام آوردند حتی از دو عم خود حمزه و عباس در روز بدر با عباس اسیر شد پس آنحضرت

برسالت بعباس گفت که چیزی بده و خود و دو برادر خود نوفل و عقیل را آزاد کن نوفل بعد از انقضای دو سال از خلافت عمر

در مدینه وفات یافت و عمر پیاده در زیر جنازه او میرفت در اصابه مذکور است که در ایام خلافت

عثمان قاضی مدینه بود و در ایام خلافت حضرت امیر با او همراه بود و در وقتیکه ابن ملجم بآنحضرت ضربت رسانید مغیره قطیفه

خود را بر گردن او انداخت و او را بگرفت و بر زمین زد و شمشیر از و بگرفت و او را در زندان کرد

در اصابه مذکور است که مادر او ام الحکم دختر زبیر بود و الله اعلم صاحب اصابه از واقدی نقل نموده که

عباس مذکور نبوده چنانچه او توهم نموده بلکه برادر عباس و پسر عتبة بن ابی لهب بوده چنانکه مرتضی قدس سره در کتب
مستقی بآن تصریح نموده و شعری که ازو مشهورست ابیاتیست که در جواب شعر ولید بن عقبه نظم نموده وقتیکه ولید آنرا
در مدح عثمان و مرثیه او و تحریض مردم بر مخالفت امیر المومنین علیه السلام گفته بود و اول شعر ولید اینست شعر الا ان خیر الناس
بعد ثلثة قتیل التجیبی الذی جاء من مصر فضل علیه الرحمه در جواب گفت الا ان خیر الناس بعد محمد مهیمنه التالیه فی العرف والنکر
وخیرته فی خیبر ورسوله بنبذ عهود الشرک فوق ابی بکر واول من صلی وصنو نبیه واول من اردی الغواة لدی بدر فذاک علی الخیر
من ذا یفوقه ابو الحسن حلف القرابة والصهر وفی الحقیقه ابن حجر و اضراب او در امثال این اشتباهات معذورند زیرا که ایشان
از معرفت حق اهل البیت دور و از شناسایی بنی هاشم مهجورند و اما حضرت سید مرتضی یکی از ذریه اهل البیت است و صاحب البیت ابصر
بالبیت و در تحفه الاحباب و غیر آن مسطورست که در وقتیکه عایشه و طلحه و زبیر و پسرش عبدالله اتفاق بر خروج نمودند و صیت آن
اجتماع و اتفاق شهرت یافت ولید بن عقبه بن ابی معیط بجهت اظهار استظهار بدین وفاق نموده این ابیات در تخویف و تهدید
بنی هاشم گفته بمدینه فرستاد الا من للیل لا تغور کواکبه اذا لاح نجم غار نجم یراقبه بنی هاشم ردوا سلاح ابن اختکم ولا
تنهبوه لا تحل مناهبه فان لا تردوه علینا فانه سواء علینا قاتلوه و سالبه بنی هاشم لا تعجلونا فانه و سیفان عندکم اردی
وخزاینه وانا وایاکم وما کان منکم کصدع الصفا لا ترأب الصدع شاعبه غدرتم بعثمان بن عفان غیلة کما غدرت یوما بکسری مرازبه
فاقسمت لا انسی ابن امی و قتله و هل ینسین الماء ما عاش شاربه فضل بن عباس ابیات ولید پلید را جواب بر عتاب گفته بدو ارسال
نمود و بعضی از آن ابیات اینست سلوا اهل مصر عن سلاح ابن اختکم فهم سلبوه سیفه وخزاینه ولا تسئلونا سیفه وان
سیفه اضیع والقاه لدی الروع صاحبه وقد شبهه الکسری ... کان شبهه تشبیها بکسری هدیه وضرایبه وکان ولی الامر بعد محمد
علی وفی کل المواطن صاحبه وصی رسول الله حقا وصهره واول من صلی وما ذم جانبه وانی لعتاب الکریم بجحفل بصیم اولو التمیم جرسه وجلائبه
و اعتقاد این فقیر آنست که ناظم این ابیات نیز فضل بن عتبه است نه فضل بن عباس بن عتبه و نه فضل بن عباس بن عبدالمطلب اما اول
بنابر آنکه اصحاب سیر تصریح کرده اند بآنکه عباس بن عتبه در روز وفات حضرت رسالت کودک بود و مستبعد است که بعد از آن
تا کشته شدن عثمان که بیست و دو سالست او بسرحد بلوغ و اهلیت مناقضه رسیده باشد و پسری رشید ازو پیدا شده باشد
که اشعار ولید بن عقبه را جواب گوید و اما فضل بن عباس بن عبدالمطلب بنابر آنکه در احوال او مذکور شد که در سال هجدهم از هجرت
وفات یافته و زمان قتل عثمان را درک ننموده و ظاهرا این غلط نیز راجع بغلط ابن حجر میشود که صاحب کتاب تحفه الاحباب او را
از محققان اهل حدیث و سیر میدانسته والله اعلم [illegible] در کتاب کشف الغمه مسطورست که او در حرب
صفین مجاهده و کارزار بسیار با باغیان نابکار نموده و در بعضی از ایام حرب یکی از مبارزان اهل شام در برابر او آمد

حضرت امیر المؤمنین علی با او همراه بودند و در وقتیکه آنحضرت متوجه حرب مخالفان بود مادر ایشان ام سلمه رضی الله عنها ایشانرا
گرفته نزد حضرت آورد و گفت که ایشانرا صدقه تو میکنم که در راه تو کشته شوند و اگر در شریعت جایز بودی که زنان
بیرون آیم من نیز با تو همراه می آمدم و در راه تو شهید میشدم و ابن داود واقدی نقل نموده که اصح آنست که دو پسر ام سلمه
عمر و سلمه بودند نه محمد و سلمه والله اعلم در کتاب مستطاب نهج البلاغه مسطور است که عمر بن ابی سلمه مخزومی از جانب حضرت امیر عامل
بحرین بود و در وقتیکه او را عزل کرد و نعمان بن عجلان زرقی را بجای او فرستاد و این نامه را باو نوشت اما بعد فانی
قد ولیت النعمان بن عجلان البحرین و نزعت یدک بلا ذم لک و لا تثریب علیک فلقد احسنت الولایة و ادیت الامانة فاقبل
غیر ظنین و لا ملوم و لا متهم و لا ماثوم فقد اردت المسیر الی ظلمة اهل الشام و احببت ان تشهد معی فانک ممن استظهر به علی جهاد العدو
و اقامة عمود الدین انشاء الله تعالی [illegible] در ذکر غیر بنی هاشم از اکابر صحابه مرضیه و شیعه مرتضویه که اکثر ایشان برادران و
خویشان بوده که صحابی بوده اند و در امور دین و دنیا با سیه خود موافقت مینموده اند [illegible] در تاریخ شیخ ابوالحسن [illegible] مقداد
مسطور است که او مردی بلند قد گندم گون بوده و ضباعه بنت زبیر بن عبد المطلب زوجه او بوده و از جمله شیعه علی بن ابیطالب
قدیم الاسلام بوده و در جمیع غزوات در خدمت حضرت پیغمبر مجاهده نموده در صحیح ترمذی مذکور است که آنحضرت فرموده ان الله
تبارک و تعالی امرنی بحب اربعة و اخبرنی انه یحبهم و هم علی و مقداد و سلمان و ابوذر و در جامع صغیر شیخ جلال الدین سیوطی شافعی
مسطور است که آنحضرت فرموده ان الجنة تشتاق الی اربعة علی و عمار و سلمان و المقداد طاب ثراهم و شیخ ابوعمرو کشی که از علمای امامیه است
در کتاب اسماء الرجال باسناد خود از امام محمد باقر علیه السلام روایت نموده که ارتد الناس الا ثلثة نفر سلمان و ابوذر و المقداد
قال فقلت فعمار قال کان حاص حیصة ثم رجع قال ان اردت الذی لم یشک و لم یدخله شیء فالمقداد یعنی حضرت امام فرمودند
که جمیع مشاهیر صحابه که استماع نص نبوی در باب خلافت حضرت امیر المؤمنین نموده بودند مرتد شدند الا سه نفر که او سلمان بود
و ابوذر و مقداد پس راوی پرسید که آیا عمار بن یاسر با ظهور محبت او نسبت باهل البیت درین خصوص چه حال نمود حضرت امام
فرمودند که اندک میل از حق و ترددی در وی ظاهر شد و بعد از آن رجوع بحق نمود باز آنحضرت فرمودند اگر خواهی که بدانی آنکسی
که اصلا او را در حقیت و خلافت امیر و وجوب متابعت او شکی طاری نشد بدانکه او مقداد است و از ابان بن تغلب منقولست که
گفت از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم که هیچکس از صحابه بر ابی بکر انکار کرد بنشستن وی بر جایگاه رسول فرمود که بلی دوازده
کس انکار کردند از مهاجر مقداد بن الاسود و ابوذر غفاری و سلمان فارسی و بریده اسلمی و خالد بن سعید و عمار یاسر و از
انصار ابوالهیثم تیهان و عثمان بن حنیف و سهل بن حنیف و خزیمة بن ثابت و ابی بن کعب و ابوایوب انصاری ایشان با یکدیگر گفتند
چون ابوبکر بر منبر رسول رود او را از منبر بزیر آوریم و بعضی از ایشان گفتند این نشاید کردن تا با امیر المؤمنین مشورت کنیم همه

او در کربلا با حضرت امام حسین شهید شد روایت نموده که چون عبد الله رسید که عمرو عاص در مجلس معاویه معایب بنی هاشم

می بندد و در نقص ایشان سخنان میگوید پس نزد معاویه رفت و با عمرو عاص عاصی عتاب آغاز کرد و سخن میان ایشان بد ور و دراز

کشید و ابن عساکر نقل نموده که عبد الله در مداین بحضرت امیر المؤمنین رسید و سید اجل مرتضی در کتاب منتقی این دو بیت

از اشعار او در مدح امام ابرار نقل نموده شعر وکان ولی الامر بعد محمد علی وفی کل المواطن صاحبه وصی رسول الله حقا وجاره

واول من صلی ومن لان جانبه عبد الله بن [illegible] صاحب کتاب اصابه گفته که او نیز در حرب حنین با علی و عباس ثابت و پایدار بود

ونقل نموده که روزی عبد الله مذکور از مکه بخدمت حضرت رسالت آمد آنحضرت حله بر وی پوشانید و در پهلوی خود جای

داد وگفت که او پسر عم منست و پدرش مرا دوست میداشت و مرا بر او نیکوی میفرمود و عبد الله در وقت وفات حضرت

رسالت سی ساله بود و در غزای روم شربت شهادت چشید و آورده اند که اول کسیکه از مبارزان روم بمعرکه آمد بدست

عبد الله کشته شد و بعد از آن دیگری بیرون آمد و هم عبد الله او را کشت و آخر عبد الله را دیدند که در معرکه کشته افتاده بود

و در حوالی وی ده نفر از اهل روم افتاده صاحب استیعاب گفته که از وی عقب نماند [illegible] در اصابه

مذکور است که مادر او دختر ابو طالب بوده ادراک غزای حنین و واقعه موته نیز نموده بود و همیشه ملازم حضرت رسالت بود تا در سال

خمسین از هجرة در دمشق وفات یافت [illegible] در کتاب ابن داود مذکور است که در بلایا و محن کربلا او را در هوا

خواهی حضرت امام حسین پیش آمده مشهور [illegible] در کتاب اصابه مذکور است که پسر عم حضرت پیغمبر و برادر رضاعی

او بوده و با آنحضرت مشابهت بسیار داشت و پیش از شرف اسلام مسلمانان را آزار بسیار میکرد و حضرت پیغمبر را هجو میکرد و چون

مسلمان شد بدرجه از فضل و تقوی رسید که از لسان حقایق بیان حضرت رسالت این کلام سعادت انجام شنید ابو سفیان

بن الحارث فتیان اهل الجنة و در استیعاب در احوال عباس مذکور است که در روز حنین صحابه گریختند مگر علی و عباس و ابو سفیان الحارث

[illegible] احوال او در اصابه مذکور است [illegible] در کتاب اصابه مذکور است که او روایت

حدیث از حضرت رسالت پناهی و جناب ولایت جاهی نموده و از بخاری نقل کرده که حضرت رسالت نام او را بمطلب تغییر داد

و او در مدینه می بود تا زمان خلافت عمر آنگاه بدمشق رفت و در سال شصت و دو از هجرة آنجا وفات یافت و محمد پسر او

در آنجا قدر و شرف بسیار بهم رسانید [illegible] او را از بنی هاشم میتوان داشت زیرا که مادر او ام المؤمنین ام سلمه

رضی الله عنها بوده و او خود در بیت و پرورده حضرت سید المرسلین بود صاحب اصابه آورده که او در ولایت حبشه متولد شد

و در زمان خلافت امیر المؤمنین والی بحرین بود و در حرب جمل با اعدای آنحضرت مجاهده مینمود و در سال هشتاد و سه از هجرت

وفات یافت و علامه حلی در خلاصه بجای عمر بن ابی سلمه محمد را ذکر کرده و روایت نموده که او و برادرش سلمه در جمیع حروب

عصمت و طهارت سلمان نموده و در موضعی در کتاب فتوحات فرموده که لما کان رسول الله صلی الله علیه و آله عبداً محضاً
ای خالصاً قد طهّره الله تعالی و اهل بیته تطهیراً و اذهب عنهم الرجس و کل ما یشینهم فان الرجس هو القذر عند العرب علی ما حکاه الفراء
قال الله تعالی اِنَّمَا یُرِیدُ اللهُ لِیُذْهِبَ عَنْکُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَیْتِ وَیُطَهِّرَکُمْ تَطْهِیراً فلا یضاف الیهم الا مطهر ولا بد
ان یکون کذلک فان المضاف الیهم هو الذی یشینهم فما یضیفون لانفسهم الا من له حکم الطهارة والتقدیس فهذا شهادة من النبی
لسلمان الفارسی بالطهارة والحفظ الالهی والعصمة حیث قال فیه رسول الله سلمان منا اهل البیت و شهد الله لهم بالتطهیر و ذهاب
الرجس عنهم و اذا کان لا یضاف الیهم الا مطهر و مقدس و حصلت له العنایة الالهیة بمجرد الاضافة فما ظنک باهل البیت فی نفوسهم
فهم المطهرون بل عین الطهارة انتهی و با وجود این حالات و اتصاف باقسام کمالات خلفای خلافت مآب تهیه بیعت کردن او را
چندین زدند که گردنش کج شد تا وقتی که وفات یافت ابن قتیبه که از مشاهیر علمای مخالفت آورده که هیچ کس از صحابه رافضی
نبودند و سلمان را از آن جمله شمرده و شیخ اجل ابو جعفر طوسی نور الله مشهده در کتاب امالی از منصور بن روح روایت نموده که گفت
بحضرت صادق گفتم که ای مولای من از شما بسیار ذکر سلمان فارسی میشنوم سبب آن چیست آنحضرت در جواب فرمودند که
مگو سلمان فارسی بگو سلمان محمدی و بدانکه باعث بر کثرت ذکر من او را سه خصلت عظیمست که او بآن آراسته بود اول آنکه اختیار هوای
امیر المؤمنین بهوای نفس خود داد دیگر دوست داشتن فقرا و اختیار او ایشان را بر اغنیا و صاحبان ثروت و مال و دیگر محبت او بعلم
و علما ان سلمان کان عبداً صالحاً حنیفاً مسلماً و ما کان من المشرکین و همچنین روایت نموده باسناد خود از سدیر صیرفی از پدر خود
از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که فرموده جماعتی از صحابه باهم نشسته بودند و ذکر نسب خود مینمودند و بآن افتخار میکردند و سلمان
نیز در آن میان بود پس عمر روی بجانب سلمان کرده گفت ای سلمان اصل و نسب تو چیست فقال سلمان انا سلمان بن عبد الله
کنت ضالاً فهدانی الله بمحمد و کنت عائلاً فاغنانی الله بمحمد و کنت مملوکاً فاعتقنی الله بمحمد صلی الله علیه و آله فهذا حسبی و نسبی یا عمر در
کتاب کامل بهائی مذکور است که چون سلمان بمتابعت آل پیغمبر ابو بکر را بیعت نکرد روزی عمر با او گفت اگر بنی هاشم تخلف
کردند از بیعت برای افتخار ایشان برسول و آنکه ایشان میگویند افضل خلق اند بعد از رسول تو را چه افتاده که تخلف میکنی سلمان
گفت انا شیعتهم فی الدنیا و الآخرة اتخلف بتخلفهم و ابایع ببیعتهم و در کتاب کشف الغمه از سلمان روایت نموده که گفت بایعنا
النبی علی النصح للمسلمین و الائتمام بعلی بن ابی طالب و الموالات له و سید عالم عارف میر مخدوم در بعضی از رسایل خود آورده که
مرتضی علیه السلام در بیان محبت سلمان فارسی چنین فرمود که هرگز ظاهر و باطن ما من خلاف نکرد یعنی آن خواست که من خواستم
یا مرادی مراد من دانست و بالجمله اختصاص او بحضرت امیر علیه السلام و تابعیت او در جمیع امور روشن تر از ظهور نور بر
شواهق طور است و سلمان بر وجهی که شیخ شهید علیه الرحمه در حاشیه قواعد از کتاب صفوة الصفوة نقل نموده از بنی کنده از

بیکبار نزد آنحضرت رفته گفتند یا امیر المؤمنین حق خود نگذاشتی و دست تصرف از آن باز داشتی و رسول در باره تو فرموده
علی مع الحق والحق مع علی یمیل کیف ما مال و ما قصد آن داریم که برویم و ابوبکر را از منبر رسول صلی الله علیه و آله بزیر آریم و آمده ایم
و استجازه از خدمت شما میخواهیم آنحضرت فرمود بخدا سوگند که اگر چنین کنید همه با شمشیرهای کشیده پیش من آیند و گویند
بیعت کن و گرنه قصد قتل تو کنیم و چون چنین شود هر آینه مرا دفع ایشان باید کرد و رسول خدا مرا خبر داده است که این امت بعد از
من با تو غدر کنند و عهد مرا بشکنند و تو از من بمنزله هارونی از موسی چنانکه بنی اسرائیل موسی و هارون را بگذاشتند و گوساله را خدای
کردند همچنین این امت ترا بگذارند و دیگری را اختیار کنند گفتم ای رسول خدا با ایشان چکنم رسول فرمود که اگر یار و یاوری یابی
با ایشان جهاد کن و اگر نیابی خون خود را حفظ و حراست نما تا آنکه مظلوم پیش من آیی و ازین روایه مستفاد میشود که امیر المؤمنین
بعد از وفات سید المرسلین در سایر امور خود تأسی بآن حضرت مینمود و اقتدا بوصایای او میفرمود و هر آزاری که آنحضرت از قوم
دید باو نیز همان رسید تا او را اگر در مبادی حال لکم دینکم ولی دین فرمود و این نیز ترک ریاست قوم بی دین نمود و او در اوایل اشتغال
بدعوت صحابی قناعت کرد و این در عنفوان حال بسلمان و ابوذر و دو سه صحابی اکتفا فرمود و اگر او بوقت عجز بغار فرار نمود
این بوقت عجز و منع در خانه بر روی خود فراز کرد و اگر او از مکه بمدینه آمد این از مدینه بکوفه آمد اگر خانه مکه او را که مهبط ملک
بود بقهر گرفتند باغ مدینه این را که مسمی بفدک بود غصب کردند اگر مصطفی در اول صلح کرد مرتضی نیز در اول اصلاح کرد
و اگر نبی دختر بعثمان داد ولی دختر بعمر فرستاد اگر پیغمبر در آخر قتال کرد بقول حق تعالی که اقتلوا المشرکین حیدر نیز در آخر قتال کرد
بقول رسول مع علی که یا علی انک تقاتل بعدی الناکثین و القاسطین و المارقین اگر در وقت فتح مکه در خانه مغصوب خود نزول
فرمود این در ایام خلافت تصرف در باغ مغصوب خود نمود اگر او صلح کرد از رسول آموخت و اگر جنگ کرد از وی دید
و اگر این در صفین ظفر نیافت او در حنین ظفر نیافت اگر او در روز فتح مکه ظفر یافت این نیز در روز حرب جمل ظفر یافت
و اگر او مواسات کرد از برای مصلحت این مماشات نمود از جهة اصلاح اگر او سالها متحیر دل مشرکان شد این نیز روز و شب
خار دیده جباران گردید والحمد لله الناصر لاولیائه والقاهر علی اعدائه در سنه ثلث و اربعین مقداد روی بخلد آباد نهاد
[illegible] از عنفوان صبا در طلب دین حق ساعی بود و نزد علمای ادیان از یهود و نصاری و غیرهم تردد مینمود و در شدائدی
که ازین ممر باو میرسید صبر مینمود تا آنکه در سلوک این طریق زیاده از ده خواجه او را بنوبت فروختند و آخر الامر نوبت بخواجه
کائنات علیه افضل الصلوات رسید و او را از قوم یهود بمبلغی خرید محبت و اخلاص و مودت و اختصاص و نسبت با آستان
مقدس نبوی بجایی رسید که از زبان مبارک آن سرور مضمون عنایت مشحون سلمان منا اهل البیت سرافراز گردید و نعم ما قیل
کانت مودة سلمان له نسبا و لم یکن بین نوح و ابنه رحما شیخ الموحدین محی الدین محمد العربی ازین حدیث استدلال

روبم و خود این مکتوب را بدست او دهیم بعد از آن مصلحت دیدند که آن مکتوب را بدست عمار یاسر دادند که بعثمان
رساند چون عمار بدر سرای عثمان رسید اعلام داد و عثمان از سرای بیرون آمد عمار را دید در سرای او ایستاده کاغذی در
دست او گفت یا ابا الیقظان هیچ حاجتی هست عمار گفت مرا هیچ کاری نیست ولیکن جماعتی فراهم آمده اند و چیزی نوشته اند
عثمان آن کاغذ را از او بستد و سطری چند برخواند و در خشم شد و از دست بینداخت عمار گفت این کاغذ را اصحاب مصطفی نوشته اند
او را از دست مینداز و مطالعه فرمای و در آنچه نوشته اند تاملی کن و یقین شناس که من نیکخواه توام و این سخن از جهت نصیحت میگویم
عثمان گفت دروغ میگوئی ای پسر سمیه عمار گفت درین شبهه نیست که من پسر سمیه ام و پسر یاسر عثمان در غضب شد و غلامان را فرمود
تا عمار را زدند چندانکه بر زمین افتاد و گوئی که جان نداشت و خود بیشتر آمد و لگدی چند بر شکم و مذاکیر او زد و عمار غشی آورد و علت
فتق او را ظاهر گشت و عظیم رنجور شد و بیهوش افتاد و بنی مخزوم که اقربا و بنی عم عمار بودند خبر یافتند هشام پسر ولید با جمعی
از بنی مخزوم بیامدند و عمار را برگرفتند و بوثاق او بردند و بر بستر انداختند چنانکه از خویشتن خبر نداشت سوگند بر زبان راندند
که اگر عمار ازین رنج بمیرد عثمان را بکشند عمار هم بدین حالت بیخبر و بیهوش افتاد تا بعضی از شب بگذشت نماز پیشین و نماز دیگر و نماز شام
و نماز خفتن از و فوت شد چون میانه شب شد با هوش آمد برخاست و وضو ساخت و نمازها قضا کرد و این معامله که بر سر عمار یاسر
رفت هم از جمله بود که صحابه رسول آن را نپسندیدند و دران کار بر وی انکار کردند و این خبر چون بابوذر رسید و او آن وقت در شام
بود زبان طعن بر عثمان بگشاد و معویه چیزی درین باب بعثمان نوشت تا او را بمدینه طلبید و کار او نیز رسید بآنجا که رسید
چنانکه شمه ازان در ذکر ابوذر مذکور خواهد شد مولف گوید که اصحاب ما ایدهم الله بنصره از آزار عثمان نسبت بعمار استدلال بر بطلان
خلافت او نموده گفته اند که هرگاه او عمار را که از ممدوحان و از مقبولان حضرت رسالت صلعم بوده آنقدر زده باشد که مذکور شد
پس ظالم خواهد بود و ظالم بموجب الا لعنة الله على الظالمين مستوجب لعن است نه مستحق امامت و مخالفان گویند که عمار سخن درشت بی ادبانه
در روی عثمان گفته بود و هرکس نسبت بخلیفه بی ادبی کند جایز است که خلیفه او را ادب کند و اگرچه منتهی بکشتن او شود ضعف این جواب
بغایت ظاهر است زیرا که مخالفان جایز داشته اند که مجتهد بموجب اجتهاد خود مخالفت و منع خلیفه کند و گنه کار نشود چنانکه در مادهٔ
مخالفت عمر نسبت بابی بکر در مواخذه خالد بن الولید بسبب کشتن مالک بن نویره گفته اند پس می تواند بود که عمار نیز اجتهاد کرده
باشد بموجب اجتهاد منع عثمان از امور شنیعه و نامشروع کرده باشد و تجویز کشتن بمجرد گستاخی نسبت بچنین خلیفه که ایشان قرار
داده اند منافات دارد بحدیثی که بغوی در کتاب مصابیح از عثمان نقل کرده که قال قال رسول الله لا یحل قتل امرء مسلم الا باحدی
ثلث کفر بعد اسلام او زنا بعد احصان او قتل نفس بغیر نفس یعنی حلال نیست کشتن مرد مسلمان مگر بیکی از سه چیز یکی آنکه مرتد شود دوم آنکه
زنا کند بعد از آنکه زن داشته باشد سیم آنکه کسی را بناحق بکشد و وجه منافات ظاهر است چه هرگاه عثمان خود این حدیث را نقل کرده باشد

خواسته بود و تحقیق پیوسته که اورا دو پسر بوده و از ایشان نسل و نتایج بسیار حاصل شده و بعضی از ایشان در الموت
بوده اند و همه اهل فضل و دانش بوده اند چنانکه کتب رجال بر آن دالست و آنچه میان جهال و قلندران مشهورست که سلمان
مجبوب بوده و هرگز تأهل نکرده غلط و مهملست تفصیل احوال سلمان و عهدنامه که حضرت امیر باشارت حضرت پیغمبر صلوات الله
علیهما جهة برادر سلمان و اولاد او نوشته اند در کتاب درج الدرر و تاریخ گزیده مذکورست مدة عمر سلمان بروایت اقل
دویست و پنجاه سال و بروایت اکثر سیصد و پنجاه بوده و در سنه ست و ثلثین از هجرت در مداین وفات یافت و چنین مرویست
که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در یک شب از مدینه بمداین رفته سلمان را غسل داد و در همان شب بمدینه مراجعت فرمودند
و قضیه اظهار انکار این روایت مستنصر خلیفه عباسی با جواب آن در احوال سید عز الدین قاشی کوفی در مجلس پنجم مذکور خواهد
شد انشاء الله تعالی صاحب استیعاب آورده که پدر او مولی و حلیفه بنی مخزوم بوده و بنابرین چون عثمان اورا
بزد تا استخوان پهلوی او شکست و در اندرون او فتق و شکاف پیدا شد بنی مخزوم هجوم بر عثمان نموده سوگند خوردند که اگر
عمار بمیرد در عوض او غیر عثمان نکشند عمار در مبادی اسلام از کفار ایذای بسیار کشیده و مادر او سمیه نام در شکنجه تعذیب کفار شهید
گردیده از جمله مهاجرین اولین و داخل جماعتیست که باشارت حضرت رسالت از مکه بجانب حبشه مهاجرت نمودند عمار بدو قبله نماز گذارده
و در غزای بدر و غزوات دیگر که بعد از آن واقع شده حاضر گردیده در هر یک داد شجاعت و مردانگی داده و در حرب یمامه
که مسلمانان فرار نمودند زخمهای بسیار رسیده بود و گوشش بریده شده بر دوشش آویخته شده بود و مع هذا فرار ننموده
کارزار میکرد و در آن اثنا با اهل اسلام فریاد میکرد و میگفت ای گروه مسلمانان از بهشت میگریزید اینک منم عمار بیایید پیش من
آیید حضرت خیر البریه علیه افضل الصلوة و التحیه در شان او فرموده که عمار از سر تا پای خود مملو از ایمانست و نیز در شان او فرموده اند
که هرکه عمار را دشمن دارد خدای تعالی اورا دشمن دارد و نیز با و خبر داده بودند که تقتلک الفئة الباغیه و ایضا چنانچه سابقا از جامع صغیر
شیخ جلال سیوطی شافعی منقول شده فرموده اند که بهشت مشتاق است بلقای علی و عمار و سلمان و مقداد و در تاریخ
فتوح احمد بن اعثم کوفی آورده که چون عثمان خلیفه شد تا یکسال طریق عدل و انصاف پیش گرفت و قاعده سیاست و تسویه
میان سپاهی و رعیت بر وجه احسن پدید آورد و بعد از آن چیزها از و در وجود آمده ظاهر گشت که مسلمانان نپسندیدند و از او
کراهت داشتند و با او عتاب میکردند و او دل بر آن نمی نهاد و ایشان را خشنود نمیکرد و نیز طایفه از اصحاب مصطفی فراهم آمدند و
اندیشه کردند که نزدیک او روند و کارهای که نه بر وفق صواب میکند با او بگویند اتفاق کرده بدو چیزی نوشتند و کارهای
که نه بر جاده کرده بود از وقت خلافت تا هنگام تحریر مکتوب جمله درج کردند و در قلم آوردند که اگر ازین کارهای نامناسب و
ناشایسته ترک نگیرد اورا از خلافت بیرون آرند و بدل او کسی دیگر نشانند چون این نامه تمام شد با یکدیگر گفتند همگی نزدیک او

عمار گفت بخدا اگر غالب شوند بر ما که تا نخلستان هجر ما را برانند یقین خواهیم دانست که ما بر حقیم و شما اهل باطل معاویه گفت چنین
بخیال تو انداخته اند آنگاه عمار گفت والله که آنچه من اختیار کرده‌ام از روی حجت و دلیل است نه از روی شبهه و تخیل
چه یقین دانسته‌ام که حضرت امیرالمؤمنین ع از جمیع صحابه پیغمبر صلوات الله علیه و آله اقرا و احفظ است کتاب خدای تعالی را و
اعلم است بتأویل آن و اشد است در تعظیم داشتن و حرمت قرآن با علاوه قرابتی خاص که با حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله
دارد و کثرت مجاهده که در اسلام ازو بظهور رسیده پس معاویه ساکت شد تنبیه از جمله غرایب مقالات واهیه و معتقدات
فاسده اهل خلاف آنست که جماعت طاغیه اهل جمل را که با امیرالمؤمنین صلوات الله علیه مقاتله و محاربه نمودند و بدست ملازمان
رکاب ولایت انتساب شکر الله مساعیهم مقتول شدند شهید میخوانند و زیارت قبور ایشان را از جمله مستحبات میدانند با
آنکه قایلند بانکه جماعت معهوده اهل بغی بوده اند و از طریق حق عدول و انحراف نموده اند و در صحت حدیث صحیح یا علی حربک
حربی و سلمک سلمی شک و شبهه ندارند و خبر هدایة اثر علی مع الحق و الحق معه را از جمله صحاح اخبار میشمارند و عجبتر آنکه رؤسای
این جماعت را که طلحه و زبیر و عایشه اند بلکه معویه را که سر رأس و رئیس قاسطان و سر حلقه اهل بغی و طغیان است در مخالفه و مقاتله
که با حضرت مرتضوی نموده اند معذور میدارند و از اهل استحقاق ثواب میدانند و میگویند که ایشان مجتهد بوده اند و در وقایعی که
از ایشان وقوع یافته اجتهاد نموده اند غایت ما فی الباب آنست که ایشان دران اجتهاد مخطی بوده اند و علی علیه السلام سالک
سالک صواب بوده اند و مجتهد مخطی را یک ثواب حاصل است و مصیب را دو ثواب و بر ارباب عرفان و اصحاب بصیرت و
ایقان پوشیده نیست که ایشان را رتبه اجتهاد که استنباط و استخراج فروع از اصول است نبوده و مقاتله ایشان نه از روی اجتهاد
بلکه در اصل ایشان خطا واقع است — هر سگی کز روبهی با شیر یزدان پنجه زد گر همه موی تتار است در پوستش خطاست — صاحب استیعاب
آورده که در روز حرب صفین عمار بهاشم بن عتبه گفت که ای هاشم امروز قدم در بهشت پاکیزه سرشت خواهیم نهاد و امروز
با پیغمبر خود محمد و حزب او ملاقات خواهیم کرد والله که اگر این جماعت اهل بغی ما را تا نخلستان هجر بگریزانند هر آینه ما علم یقین خواهیم
داشت بانکه ما بر حقیم و ایشان باطل بعد از ان این ابیات خواند — نحن ضربناکم علی تنزیله فالیوم نضربکم علی تأویله ضربا
یزیل الهام عن مقیله و یذهل الخلیل عن خلیله او یرجع الحق الی سبیله بعد از ان عمار بجانب لشکر مخالف حمله کرد و ابن جزء که یکی از اعیان
شام بود در برابر حمله او در آمد و عمار بیک ضرب شمشیر سر ابن جزء را که جزو اعظم بدن او بود از تن جدا کرد و همچنان مقاتله میکرد
تا بدرجه شهادت رسید و آنچه حضرت رسالت پناه بعمار خبر داده بود که تقتلک الفئة الباغیة بوضوح انجامید و حضرت امیر بنفس
نفیس بر عمار نماز گزارده بدست مبارک خود او را دفن کرد و مدت عمر عمار نود و یک سال بود و بعضی از مورخان آورده اند که
عمار یاسر رضی الله عنه روزی که بسعادت شهادت فایز شد روی بسوی آسمان کرد و گفت ای بار خدای اگر من دانم که رضای

معلوم است که از آزار عمار انقدار که مشرف بر هلاک او شد و اخراج ابو ذر بربذه که هر روز از انجا مرگی تازه و محنتی بی اندازه داشت
و ضرب عبد الله بن مسعود بر وجهی که منتهی بقتل او گشت چه صورت دارد و مرتکب آن سر از کجا بر می آرد و سید المحدثین در
کتاب تحفة الاحبا آورده که چون حضرت امیر المومنین علیه السلام متوجه حرب جمل شدند حضرت امام حسن با عمار جهه جمع لشکر
بکوفه فرستادند و ابو موسی اشعری که در ایام خلافت عثمان آنجا شده بود مردم را از همراهی ایشان منع میکرد روزی
حضرت امام حسن درین باب با و عتاب نمود ابو موسی در جواب گفت پیغمبر این فتنه را فتنه کبری خوانده که اگر دور باشید
از و بهتر بود و اگر بنشینید در ان فتنه به بود از ایستادن در ان عمار در جواب او گفت اما این فتنه ایست که ایستادن در ان
به از نشستن است یعنی ایستادن در فتنه و مبطل را از حق ممتاز ساختن بهتر است از نشستن و حق پوشیدن ابو موسی گفت آری اما
چون تو حق را از باطل ندانی و در ان متحیر مانی نشستن در ان فتنه بهتر است عمار گفت حق درین فتنه ظاهر و باطل در ان لجانت
روشن و باهر است ولیکن مانع از ایستادن ضعف بصیرت و بصایر است و لله در من قال من اهل الحال [illegible] ای برادر چون
بینی قصر او چون که در چشم دلت رست مو چشم دل ز موی علت پاک دار و انگهان دیدار قصرش پاک دار سر کر هست از نو سها
جان پاک ز و دیند حضرت و ایوان پاک چون محمد پاک بد زین نار و دود هر کجا رو کرد وجه الله بود چون رفیقی وسوسه بدخواه را
کی بدانی ثمت وجه الله را هر کرا باشد ز سینه فتح باب بیند او بر چرخ دل صد آفتاب حق پدید است از میان دیگران همچو ماه
اندر میان اختران دو سر انگشت بر دو چشم نه هیچ بینی از جهان انصاف ده ور نبینی این جهان معدوم نیست عیب جز انگشت
نفس شوم نیست تو ز چشم انگشت را بر دار هین و انگهان تو هر چه میخواهی ببین روی رسر در جامها پیچیده اند لاجرم با دیده و
نا دیده اند و شیخ اجل معتمد ابو جعفر طوسی نور الله مرقده در کتاب امالی از ابی نجبه روایت نموده که گفت شنیدم که عمار
بن یاسر ابو موسی اشعری را عتاب و سرزنش نمود که چه چیز ترا باعث شده در انکه بر متابعت امیر المومنین متوقف شده و الله که
اگر تو شک داشته باشی در حقیت امیر المومنین و وجوب متابعت آنحضرت هر آینه از دایره اسلام بیرون خواهی بود پس ابو موسی با و گفت
که این همه عتاب با من مکن که برادر توام عمار گفت که من برادر تو نیستم زیرا که از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله شنیدم که در شب عقبه
با دیگر منافقان در قصد آنحضرت شریک شده بودی ترا لعنت کرد ابو موسی گفت آن شنیدی که از خدا برای من استغفار نمود
عمار گفت لعن را شنیدم و استغفار را نشنیدم و همچنین روایت نموده از موسی بن عبد الله الاسدی که او گفت چون اهل البصره منهزم
شدند حضرت امیر المومنین امر فرمود تا عایشه را در قصر ابن خلف فرود آرند و چون عایشه در انجا فرود آمد عمار یاسر نزد او
رفت و گفت ای مادر شمشیر زدن فرزندان خود را از برای دین چون دیدی عایشه گفت ای عمار الحال که غالب شدی در دین مستبصر و
بینا شده عمار گفت والله که استبصار و بینایی من در دین زیاده از انست که بسبب غلبه بهم رسد یا بسبب مغلوبیت بر طرف گردد و الله

مناسب مقام که بنده شهادت [illegible] عباس [illegible] روایت [illegible] را که در شان عمار
سبق ذکر یافت با وتقریر نمود وبغی او را خاطر نشان او نموده از اصرار دران امر انذار وتخویف فرمود معاویه در جواب
گفت که عمار را کسی کشته که او را باین معرکه آورده ابن عباس فرمود ~~آورده ابن عباس فرمود~~ که بنابرین پیغمبر حمزه را کشته باشد
زیرا که او حمزه را در معرکه کفار آورده تا او را کشتند فبهت الذی کفر وکانه القم الحجر صاحب طرایف از محمود خوارزمی نقل کرده که چون
حدیث مذکور بغایت صحیح ومشهور بود لاجرم معویه انکار آن نتوانست نمود وبمقتضای الغریق یتشبث بکل حشیش باین سخن واهی
متمسک شد والله یحق الحق ویبطل الباطل بثبات آیاته [illegible] ازجمله مقالات واهیه فاسده اهل خلاف که بصفت معاندت
وعدم انصاف اتصاف دارند آنست که معویه ملعون طاغی را که قبایح ورذایل ومساوی او از حد احصا وخارج از حیطه استقصا است
بانکه ظالم وباغیش میخوانند وولد الزنا میدانند چنانچه زمخشری که از مشایخ حنفیه است درکتاب ربیع الابرار بآن تصریح نموده
وگفته که چهار کس دعوی بنوة او داشتند وهریک او را فرزند دلبند خود انگاشته اکثر جهله ایشان تجویز لعن او نمیکنند
ومیگویند در لعن او توقف داریم وحال آنکه معنی لعن نیست الا بعد ودوری از رحمت الهی وشک نیست که کسی که متصف
باین اوصاف ذمیمه وصفات قبیحه باشد از رحمت ربانی دور واز سعادت قرب درگاه سبحانی محروم ومهجور است
وکریمه الا لعنة الله علی الظالمین درین باب ببلیت قاطع وحدیث ولد الزنا لایفلح درین امر برهانیست ساطع ومع ذلک
چندین حدیث از لسان حقایق بیان حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله درباب لعنت آن لعین علیه لعاین الله والملائکة
والناس اجمعین نقل میکنند ازانجمله زمخشری درکتاب مذکور روایت میکند که حضرت رسول ایستاده بودند ناگاه ابوسفیان از
دور پیدا شد بر دراز گوشی سوار ویزید ابرش او را میکشید ومعاویه از پس میراند چون نظر حضرت رسالت بجانب ایشان افتاد
فرمود لعن الله الراکب والقاید والسایق ونعم ما قال العارف الغزنوی قدس سره [illegible] داستان پسر هند مگر نشنیدی که
از او وز سه کس او به پیمبر چه رسید او بناحق حق داماد پیمبر بگرفت پسر او سر فرزند پیمبر ببرید پدر او لب دندان پیمبر بشکست
مادر او جگر عم پیمبر بمکید بر چنین قوم تو لعنت نکنی شرمت باد لعن الله یزید او علی آل یزید [illegible] از کبار
[illegible] انام وقدیم الاسلام بوده چنانکه بعد از سه کس بشرف اسلام فایز شد وصاحب استیعاب آورده که او اعلم بود
در زهد وورع ودر قول حق گوی سبقت از اقران ربوده وحضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله کلام اعجاز نظام ما اظلت الخضراء
ولا اقلت الغبراء من ذی لهجة اصدق من ابی ذر در شان او فرموده وبمضمون ابوذر فی امتی شبیه عیسی بن مریم فی زهده او را
ستوده وهمچنین نقل نموده که از حضرت امیرالمومنین حال ابوذر را پرسیدند آنحضرت در جواب فرمود که او مردیست که از
علوم دینی ومسایل یقینی آنچه فهمید حفظ کرده ودیگران از فهم آن عاجزند نقلست که ابوذر بعد از اسلام جهة تعلیم احکام ملک علام

الله تعالی دانسته که من خود را درین آب فرات انداخته غرق گردانم چنین کنم و نوبتی دیگر گفت که اگر من دانم که رضای تو در آن
است که من شمشیر بر شکم خود نهاده زور کنم تا از پشت من بیرون رود چنین کنم و بار دیگر فرمود که ای بار خدای من هیچ
کاری نمیدانم که برضای تو اقرب باشد از محاربه با این گروه و چون ازین دعا و مناجات فارغ شد با یاران خویش گفت که ما
در خدمت رسول صلی الله علیه و آله سه نوبت با این علمها که در لشکر معاویه می‌بینید با مخالفان و مشرکان حرب کرده‌ایم و این زمان
با اصحاب این رایات جنگ می‌باید کرد و بر شما مخفی و پوشیده نماند که من امروز کشته خواهم شد و چون من از عالم فانی روی بسرای
جاودانی نهم کار من حواله بلطف ربانی کنید و خاطر جمع دارید که امیرالمؤمنین علی مقتدای ماست فردای قیامت از جهه اخیار
با اشرار خصومت خواهد کرد و چون عمار از گفتن این کلمات فارغ گشت تازیانه بر اسب زد و در میدان آمد و قتال اعدا را نهاد
و علی التعاقب والتوالی حملها میکرد و رجزها میگفت تا جماعتی از تیره دلان شام بگرد او در آمدند و شخصی مکنی بابی العادیه زخمی
بر تهیگاه وی زد و از آن زخم بی‌تاب و توان شده بصف خویش مراجعت نمود و آب طلب داشت غلام او رشید نام
قدحی شیر پیش آورد و چون عمار رضی الله عنه دران قدح نظر کرده فرمود صدق رسول الله از حقیقت این سخن استفسار نمودند
جواب فرمود که رسول مرا اخبار نموده که آخر چیزی که از دنیا روزی تو باشد شیر خواهد بود و آنگاه قدح شیر را بر دست گرفته
بیاشامید و جان شیرین نثار جانان کرده بعالم بقا خرامید و امیرالمؤمنین بر حال اطلاع یافته بر بالین عمار آمد و سر او را
بر زانوی مبارک نهاده فرمود — الا یا ایها الموت الذی هو قاصدی ارحنی فقد افنیت کل خلیل اراک بصیرا بالذین احبهم کانک
تنحو نحوهم بدلیل پس زبان بکلمه انا لله و انا الیه راجعون گشوده فرمود که هر که از وفات عمار دلتنگ نشود هیچ او را از مسلمانی
نصیب نباشد خدای تعالی بر عمار رحمت کناد در آن ساعت که از نیک و بد او را سوال کنند هرگاه که در خدمت رسول سه کس دیدمی
عمار چهارم ایشان بود و اگر چهار کس دیدم عمار پنجم ایشان بوده نه یکبار عمار را بهشت واجب شد بلکه بارها استحقاق او پیدا
گرده عدن او را مهیا و مهنا باد که او را بکشتند و حق با او بود و او یار حق بود چنانکه رسول در شان او فرموده که یدور الحق مع
عمار حیث دار و بعد از ان علی گفت که کشنده عمار و دشنام دهنده و ربایندهٔ سلاح او بآتش دوزخ معذب خواهد گشت آنگاه قدم
مبارک پیش نهاده بر عمار نماز گزارد و بدست همایون خویش او را در خاک نهاد رحمة الله و رضوانه علیه و طوبی له و حسن مآب ۔

خوش دمی کز بهر یار نازنین میرد کسی چون بباید مرد باری اینچنین میرد کسی چون شهید عشق را در کوی خود جا میدهد جای آن
دارد که بهر آن زمین میرد کسی در کتاب کامل بهایی از قاضی عبدالجبار معتزلی نقل نموده که او در کتاب محیط آورده که علی پیش از
قتل عمار هرگز ابتدا بقتال اهل بغی نکردی و چون روز بیست و ششم عمار را بکشتند و حکم کفار بر ایشان اجرا کرده و ابتدا بقتال میکرد
و در شبی پانصد و سی تن بکشت و بهر یکی تکبیری بگفت چنانکه در قتال کافران کنند و علی گفت من اصابه سیفی فهو فی النار و از لطایف

او تازیانه زدند و بالجمله حال ابوذر و اهل و عیال او در ربذه بجایی رسید که در وقت وفات او نه کرباسی داشتند که تکفین او را
و نه جامه و جا در درستی در بر داشتند که بآن کار آید تا آنکه بر طبق آنچه حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله در آن باب اخبار نموده
بود جمعی از غیب برسیدند و او را تکفین نمودند در ترجمه فتوح ابن اعثم کوفی مذکور است که چون خبر از عثمان بسبب تعذیر و تکفیر
ابوذر رسید او هم در آنوقت در شام بود و ابوذر زبان بطعن عثمان بگشاد معویه درین باب بعثمان چیزی نوشت و آنچه ابوذر در حق
او میگفت انها کرد و بدین مضمون که بعد از تقدیم مراسم خدمت و دعا میتوان ضجر بخدمت امیرالمؤمنین ابوعمر عثمان عرض میدارد
و مسموع میسازد که ابوذر ولایت شام را بتو تباه کرد و دلهای مردمان را از دوستی تو بگردانید بهر وقت که امیرالمؤمنین ابوبکر و
عمر را یاد کند مکارم اخلاق و محاسن اوصاف ایشان شرح دهد و چون سخن امیرالمؤمنین بمیان آید در حق و کلمات قبیح گوید و
افعال و اقوال او در لباس عیب و صورت در عبارت آرد و مقام او در ولایت شام و مصر و عراق مصلحت نیست چه مردمان
این مواضع فتان باشند و زود بافتنه یار شوند و شر و فساد دوست دارند و اهل جماعت و طاعت نیستند آنچه حادث بود
نموده آمد هر چه امیرالمؤمنین فرماید صلاح و صواب در ضمن او مقرون باشد والسلام چون نامه معویه بعثمان رسید و بر مضمون
آن مطلع گشت جواب نامه معویه نوشتن فرمود برین جمله که نامه تو رسید و آنچه از حال ابوذر نوشته بودی دانسته آمد چون خطاب
بتو برسد و بر مضمون آن ترا وقوف افتد می باید که هم در ساعت او را بر مرکبی درشت رو بر نشانی و دلیلی عنیف با او فرستی
که آن مرکب را شب و روز میرانده باشد تا خواب برو غالب شود و ذکر من و یاد تو بر خاطر او فراموش گردد چون خطاب
عثمان بمعاویه رسید ابوذر را بخواند و او را بر کوهان شتری درشت روی بیجامه بر نشاندند و مردی درشت و عنیف را با او
همراه کرد و فرمود تا شتر او را شب و روز بعنف میراند و نگذارد که در راه هیچ موضعی قرار کند تا آخر بمدینه رساند و ابوذر رحمه الله
مردی بلند بالا و بلند قامت و لاغر جثه بود و در آنوقت شیب در روی اثری تمام کرده بود و موی سر و روی او سپید شده
و ضعیف و نحیف گشته دلیل شتر او را بعنف میراند و شتر هیچ جهاز و جامه بر پشت نداشت از غایت سختی و ناخوشی که آن شتر میرفت
رانها و پایهای او مجروح شد و گوشت بغایت دریخت کوفته و رنجور شد چون بمدینه رسید و پیش عثمان آمد عثمان در و نگریست
و گفت هیچ چشم بدیدار تو روشن مباد ای جندب ابوذر گفت پدر من خباده مرا جندب نام کرده است و رسول مرا عبدالله
نام نهاده عثمان او را گفت تو دعوی میکنی و از زبان پیغمبر میگویی که خدای تعالی درویش است و ما توانگریم ابوذر گفت این
کلمه بر زبان من نرفته است لیکن گواهی میدهم که رسول فرموده که چون پسران ابوالعاص سی نفر شوند مال خدای سبحانه را
وسیله اقبال و دولت خویشتن کنند و بندگان خدا را خدمتکاران و چاکران خویش گردانند و در دین خدای تعالی
خیانت کنند پس از آن خدای تعالی بندگان خویش را از ایشان باز رهاند و خلاصی دهد جماعتی که در مجلس حاضر بودند عثمان

... [illegible] دنیا و اثبات آن اشتغال داشت تا غزای بدر و احد و خندق بفعل آمد بعد از آن
در مدینه بخدمت حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله توجه نمود تا وقت وفات آنحضرت در خدمت بود و در زمان خلافت عمر
بنیت غزا متوجه بلاد شام گردید تا زمان خلافت عثمان آنجا رسید و بنابر آنکه معاویه بن ابی سفیان که از جانب عثمان والی
آن ولایت بود بتجملات دنیا و تشیید مبانی و عمارات علیا مشغوف و مایل بود بزبان بتوبیخ و سرزنش و گشاده میگفت
اعمال و افعال تو مطابق سنت سنیه حضرت خیر البشر نیست آورده اند که روزی معاویه در مجلس خاص از بیت المال به بیت مال الله
تعبیر نمود ابوذر گفت تو بیت مال الله را از آنجهة میگویی که در حضرت روز حساب جواب تو بخدای تعالی فقد بر آید بیت مال المسلمین باید
گفت و از عهده آن در این دنیا نیز بیرون باید آمد و تو میخواهی که تصرف در بیت المال کرده از مصارف استحقاق نرسانی
معویه از استماع این کلمات رنجیده گشته بعثمان نوشت مضمون آنکه اگر ترا بولایت شام احتیاج است باید که ابوذر را
بولایت دیگر فرستی که در آن صدد است که عقیده خلق این مملکت را نسبت بتو و من فاسد گرداند عثمان نامه در باب طلب
ابوذر روانه شام گردانید و ابوذر طوعاً و کرهاً متوجه مدینه شد و با عثمان ملاقات کرده آنجا نیز بر سیئات اعمال و اقوال
عثمان اعتراض میکرد و هرگاه او را میدید این آیه بر او میخواند يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ
و غرض و اشعار بود باینکه عثمان از جمله آنها خواهد بود که در آتش دوزخ ایشانرا درآورند و پیشانی و پهلوهای ایشانرا داغ
کنند و ایضاً منقولست که روزی با عثمان از روی تعریض گفت که دهنده زکوة باید که احسان خود را با اقارب و عشایر خود
مقصور نگرداند و مقصود ابوذر از دهنده زکوة عثمان بود و کعب احبار که یار غار عثمان بود این معنی را فهم کرده گفت هرکه ادای
فریضه نمود حق خداوند تعالی از و ساقط شد ابوذر با او خطاب کرد که یا ابن الیهودیه ترا چه حد آنست که در برابر من سخن گویی تبت ما
خرجت الیهودیه عن قلبک و مقارن این سخنی که در دست داشت چنان بر سر کعب زد که شکسته شد القصه عثمان تاب امر معروف
و نهی از منکر ابوذر نیاورده حکم بخروج او و اهل و عیال بربذه که بدترین مواضع آن دیار است نموده و باین اکتفا نکرده اول
از جواب فتوای مسلمانان منع نمود با آنکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله مضمون لا اصدق من ابی ذر در توصیف او میفرمود و باین نیز اکتفا
~~کرده او را از جواب فتوای مسلمانان منع نمود با آنکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله مضمون لا اصدق من ابی ذر در توصیف او میفرمود~~
و باین نیز اکتفا ننموده در حین خروج ابوذر حکم فرمود که هیچکس تشییع او اقدام ننماید و امیر المؤمنین ع و عمار یاسر بمشایعت وی
بیرون رفتند و مروان بن الحکم در راه ایشان پیش آمد و گفت چرا از شما حرکتی صادر گردد که خلاف حکم خلیفه شما عثمان است رسید
گرد چون حضرت امیر و عثمان با هم ملاقات کردند عثمان با حضرت امیر گفت که مروان از تو شکوه دارد که تازیانه در میان دو گوش
شتر او زده آنحضرت جواب داد که اینک شتر من بر در سرای تو ایستاده بفرمای تا مروان بیرون رود و در میان دو گوش

بنی علی و عبد الله بن عباس و عمار بن یاسر و مقداد بن اسود رضی الله عنهم اجمعین نزدیک ابو ذر شدند و او را دلداری میکردند و بسر
میفرمودند مروان بن حکم گفت نه امیر المؤمنین عثمان چنین فرموده است که هیچکس بتشییع ابو ذر بیرون نیاید و او را وداع نکند علی ع
ازین سخن ناخوش آمد تازیانه در دست داشت بر آورد و بر میان دو گوش شتر مروان زد و گفت دور شو ای پسر زرقا مثل تو که باشد که
بر ما در آنچه کنیم اعتراض کند فی الجمله ابو ذر بر آن حالت بجانب ربذه رفت و علی علیه السلام با آن جماعت باز گشتند و مروان حکم پیش عثمان آمد و
و آنچه رفته بود باز گفت و از حضرت علی شکایت کرد عثمان کس فرستاد و علی را بخواند و گفت نه فرموده بودم که هیچکس از شما بوداع
ابو ذر از مدینه بیرون نیاید چرا بیرون رفتی و جماعتی را با خویشتن بردی علی گفت نه هر چه تو فرمایی بر ما واجب باشد که چنان کنیم عثمان گفت
مروان از تو شکایت میکند که او را دشنام داده و تازیانه بر میان دو گوش شتر او زده از وی عذر خواه و دل او شاد کن علی علیه السلام
گفت اینک شتر من اینجاست گو برخیزد و تازیانه بر دو گوش او زند اما دشنام دادن نتواند بخدای که اگر مروان مرا دشنام دهد
من جواب او ندهم مگر بشمشیر که او کفو من نیست پس بنجاست و بخشم از نزدیک عثمان بیرون آمد و ابو ذر در ربذه را مقام ساخت و آنجا روزگار
میگذرانید صادر و وارد و حجاج نزدیک او میرسیدند و او را مراعات میکردند و تحفها میفرستادند هیچ چیز از هیچکس قبول میکرد تا او را
هم آنجا وفات رسید و تفصیل شداید و محن که ابو ذر در آنجا بسوی عثمان کشیده در کتاب استیعاب وغیره مذکور گردیده ایضا صاحب
استیعاب آورده که اعمش باسناد خود از عبد الرحمن بن غنم روایت نموده که گفت روزی نزد ابو درداء بودم در اثنا مردی از
اهل مدینه در آمد پس از وی سؤال کرد که ابو ذر را در کجا گذاشتی آن مرد گفت او را در ربذه گذاشتم ابو الدرداء گفت انا لله و انا الیه راجعون
اگر ابو ذر عضوی از من جدا میکرد و از وجدا نمیکردم بواسطه آنچه از پیغمبر در فضیلت او شنیده ام شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر آیه ان الله
اصْطَفٰى آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ اِبْرٰهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ روایت نموده از
معروف بن خربوذ و او از جماعت تابعین که عبد الله بن عباس گفت سالی در موسم حج مردم را حدیث میکردم مردی را دیدم که در میان
اعرابی عمامه سیاه بر سر بسته هرگاه من خبری روایت کردم او خبری روایت کرد و چون فارغ شد گفت معاشر الناس من عرفنی
فقد عرفنی و من لم یعرفنی فانبئه باسمی انا جندب بن جنادة ابو ذر الغفاری انا صاحب رسول الله سمعته یقول فی هذا المکان و الا صمت
اذنای ان الله اصطفی آدم و نوحا و آل ابراهیم و آل عمران علی العالمین ذریة بعضها من بعض و الله سمیع علیم فاما الذریة فمن نوح و آل
من ابراهیم و السلالة من اسمعیل و العترة الهادیة الذریة الطاهرة من محمد صلی الله علیه و آله و الصدیق الاکبر علی بن ابیطالب فانها الامة
المتحیرة بعد نبیها لو قدمتم من قدم الله و رسوله و اخرتم من اخر الله و رسوله لما عال علی ولی الله و لا طاش سهم فی سبیل الله و لا اختلف
الامة بعد نبیها الا کان تاویلها عند اهل البیت فذوقوا ما کسبتم و سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون گفت از رسول شنیدم که
درین موقف این آیه را خواند گفت [illegible] ذریت از نوح است و آل از ابراهیم و سلاله از اسمعیل و عترت هادیه ذریه طاهره از محمد و صدیق

زایشان پرسید که شما هرگز این سخن از حضرت رسول شنوده‌اید گفتند شنیده‌ایم عثمان با بوذر گفت بر رسول خدا صلوات الله
علیه وآله دروغ میگویی ابوذر حاضران مجلس را گفت شما را گمان می‌افتد که من این سخن را دروغ میگویم گفتند ما را معلوم نیست که
تو این سخن راست میگویی یا دروغ عثمان فرمود ابن ابیطالب را بخوانند علی علیه السلام چون حاضر گردید عثمان ابوذر را گفت
حدیثی که درین ساعت از رسول علیه السلام روایت میکردی بازگوی تا ابوالحسن بشنود ابوذر آن حدیث را که در حق آل ابو العاص
روایت کرده بود باز گفت عثمان گفت ای ابوالحسن تو هرگز این کلمه را از رسول خدا صلی الله علیه وآله شنیده علی علیه السلام
گفت این حدیث از زبان رسول خدا ص نشنیده‌ایم ولیکن ابوذر دروغ نمیگوید عثمان گفت بچه سبب او را تصدیق میکنی و سخن او را باور میداری
علی گفت بحدیثی که در حق او از حضرت رسول صلی الله علیه وآله شنودم که آسمان سبز بر هیچکس سایه نیفکند و زمین تیره هیچکس را برنگیرد که راست
گوتر از ابوذر باشد حاضران مجلس گفتند که یقین است که ابوذر راست گوست ابوذر گفت من این خبر که در حق بنی العاص روایت کرده‌ام
از لفظ مبارک رسول ص شنوده‌ام و شما بدروغ منسوب میدارید هرگز گمان نمی‌بردم که بروزگاری برسم که از شما در حق خویشتن این
سخن شنوم که اکنون شنودم عثمان گفت دروغ میگویی و فتنه میجویی و دوست میداری که در میان ما فتنه افکنی ابوذر گفت تو
بر سر سیرت و سنت ابوبکر و عمر رو تا فارغ باشی و کسی بر تو انکار نکند و هرچه گویی و کنی انگشت ننهد عثمان گفت ترا با این سخن
چکار ابوذر گفت من خویشتن را گناهی نمیدانم مگر امر بمعروف و نهی از منکر خشم عثمان زیاده شد گفت مرا بگویید تا با این پیر کذاب
چکنیم که فتنه می‌انگیزد و میان مسلمانان تفرقه می‌افکند علی بن ابیطالب گفت او را مرنجان اگر او درین روایت کاذبست عقوبت
کذب با خود شود و اگر صادقست اثر آنچه روایت میکند خود ظاهر شود عثمان ازین سخن از حضرت علی خوش نیامد علی جواب داد که
این چه بی انصافیست که میکنی و چه مناسبست در حق ابوذر که دوست رسول خداست میفرمایی بسبب نامه معویه که از جهت او نوشته است
و کلمه نامعلوم که انها نموده و ترا حال ظلم و فساد و فتنه و عناد معویه معلوم است عثمان خاموش گشت و با علی سخنی دیگر نگفت پس روی
با بوذر آورد و گفت برخیز و از شهر ما بیرون شو ابوذر گفت چنان کنم که همسایگی تو بودن مرا سخت ناخوش می‌آید اگر فرمایی
بشام روم عثمان گفت ما ترا از شام باز خوانده‌ایم که آنجا کلمات قبیح میگفتی و آن ناحیه را بر ما تباه گردانیده بودی آنجات نه
نفرستیم ابوذر گفت بعراق شوم عثمان گفت اجازه نیست که عراقیان مردمانیند که در حق ائمه و امرا طعن کنند و گرد فتنه و شبهه
گردند ابوذر گفت هر جا که باشم سخن حق خواهم گفت تو کجا میفرمایی تا آنجا روم عثمان گفت کدام موضع را دشمن‌تر داری ابوذر
گفت هیچ جای را از ربذه دشمن‌تر ندارم گفت برخیز و آنجا رو و می‌باش و بهیچ موضعی دیگر مرو پس مروان حکم را فرمود که
ابوذر را بر شتری نشانده از مدینه بیرون برد و مگذارد که هیچکس بوداع او بیرون رود مروان ابوذر را بر شتری نشاند و از مدینه بیرون
برد و جماعتی از اصحاب رسول از آنجهة عظیم دلتنگ شدند و بتشییع او بیرون آمدند چون علی بن ابیطالب و امام حسن و امام حسین

ابوبکر با وی ملاقات نمود و از حال او پرسید خالد صورت واقعه را بیان نمود و ابوبکر نیز با او موافقت کرده بخدمت آنحضرت آمدند و
و بشرف اسلام فائز گردیدند و در کتاب اصابه و کتاب اسد الغابه مذکور است که چون خبر اسلام خالد بوالد او رسید بقیهٔ اولاد خود را بطلب
او فرستاد و او را آورده ایذای بسیار رسانید آنگاه او را از خانه خود اخراج نمود و بفرزندان دیگر مقرر داشت که قوت از وی بازگیرند
و با او همزبانی و همراهی نکنند خالد نیز از وی تبرا نموده گفت آن خدائیکه مرا براه حق هدایت نمود رزق مرا خواهد رسانید و از آنجا بخدمت
پیغمبر آمد و در خدمت آنحضرت چاشت و شام میبود و چون از پدر خوف بسیار داشت در وقتیکه مسلمانان بجانب حبشه هجرت نمودند
خالد با زوجه امیمه بنت خالد الخزاعی با ایشان همراه شد و در آنجا پسر او سعید و دختری متولد شد و برادر خالد عمرو بن سعید نیز با او موافقت
نمود و در روز واقعه خیبر همراه برادر جعفر بن ابی طالب رضی الله عنهما بحضرت رسالت ملحق شد و در آن واقعه و فتح مکه و غزای حنین و طائف
و تبوک حاضر بودند بعد از آن حضرت رسالت خالد را عامل صدقات یمن ساختند و ابان برادر او را عامل بحرین و عمرو برادر دیگر
او را عامل تیما و خیبر و عرینه و تا وقت وفات آنحضرت بعمل خود اشتغال داشتند چون خبر وفات آنحضرت و خلافت فاسده ابوبکر
بایشان رسید مضمون این رباعی شریف که کاریکه در آن چنین دخلی دارد آن به که شریف دست از آن بگذارد در خرمن ناکس نه
خیال فاسد او را چه خوری و خود چو پندارد عمل نموده دست از آن عمل باز داشتند و در مدینه آمدند و چون ابوبکر شنید ایشان را گفت چرا
دست از عمل باز داشته اید خالد گفت ما بعد از پیغمبر هرگز خدمت کسی نخواهیم کرد و خالد با برادرانش ابان و عمرو از بیعت ابوبکر تخلف نمودند
دست توسل در دامن متابعت اهل البیت زده گفت یا بنی هاشم انکم لطوال الشجر طیبة الثمر و نحن تبع لکم و بعد از مدتی که حضرت امیر و سایر
بنی هاشم از روی اکراه بظاهر بیعت کردند و دست بر دست او زدند خالد و برادرانش بمتابعت ایشان بیعت کردند

...ز کبار صحابهٔ سید ابرار بود و در عقبهٔ اولی و ثانیه از جمله نقبا بوده و در سایر مشاهد و غزوات حضرت رسالت حاضر
مجاهده با کفار نموده صاحب روضة الصفا آورده ابو الهیثم بن التیهان نقیب پیغمبر بود و از کبار مجاهدان امیر المؤمنین علی است و در
کامل بهائی مسطور است که در روز صفین خزیمه بن ثابت و ابو الهیثم و انصار جدی عظیم مینمودند در نصرت علی علیه السلام آنحضرت فرمود
که اگرچه در اول مرا خذلان کردند اما باخر توبه کردند و دانستند که آنچه کرده بودند بد بود و علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة
الاقوال آورده که او از سابقان صحابه است که رجوع بحضرت امیر المؤمنین نمودند و در حرب صفین بدرجه شهادت رسید و در
کتاب استیعاب مسطور است که مالک بن التیهان بن مالک ابو الهیثم البلوی بن علی بن اسحق بن قضاعه ثم الانصاری و قالت طائفة
من اهل العلم انه انصاری من انفسهم من الاوس و هو مشهور بکنیته شهد بدرا و احدا و المشاهد کلها و قتل بصفین مع علی علیه السلام سنة سبع و ثلثین
و قیل انه شهد صفین مع علی و مات بعدها بیسیر و اما ابو عبیدة اخوه قتل بصفین سنة سبع و ثلثین علامه حلی در خلاصة الاقوال
آورده که او از جمله سابقان صحابه است که رجوع بحضرت امیر المؤمنین نمودند ابن ابی الحدید در شرح نهج البلاغه آورده که او عامل عمر بود

اکبر علی بن ابی طالب است ای متحیره از پس پیغمبر اگر تقدیم منکر دید از آنکه خدای تعالی و پیغمبر صلی الله او را تقدیم کردند و باز پس میدید استبداد را
که خدای تعالی و پیغمبر او را باز پس داشتند دوست خدا محتاج نشدی و هیچ تیر در راه خدا خطا رفتی و امت بعد از پیغمبر در هیچ چیز خلاف نکردندی
الا تاویل نزدیک اهل البیت باشد اکنون بچشید وبال آنچه کردید و بدانند ظالمان که بازگشت ایشان چگونه باشد و شیخ ابو الفتوح کراجکی
در کتاب کنز الفواید باسناد خود از ابن عباس روایت نموده که قال ابن عباس رأیت اباذر الغفاری متعلقا بحلقة بیت الله الحرام و هو یقول
یا ایها الناس من عرفنی فقد عرفنی و من لم یعرفنی نبأته باسمی انا جندب الربذی ابو ذر الغفاری انی رأیت رسول الله فی عام الماضی و هو آخذ
بهذه الحلقة و هو یقول یا ایها الناس لو صمتم حتی تکونوا کالاوتار و صلیتم حتی تکونوا کالحنایا و دعوتم حتی تقطعوا اربا اربا ثم ابغضتم علی بن ابی طالب
اکبکم الله فی النار قم یا ابا الحسن فضع خمسک فی خمسی یعنی کفک فی کفی فان الله اختارنی و ایاک من شجرة انا اصلها و انت فرعها فمن قطع
فرعها اکبه الله علی وجهه فی النار علی سید المسلمین و امام المتقین تقتل الناکثین و المارقین و الجاحدین علی منی بمنزلة هارون من موسی الا انه لا نبی
بعدی [illegible] از اخیار صحابه سید ابرار بوده علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال فی اسماء الرجال او را
از جمله مقبولین و خواص شیعه امیر المومنین شمرده و گفته که از جمله سابقین که بحضرت امیر المومنین علیه السلام رجوع نمودند یکی اوست و دیگری
براء بن مالک و صاحب روضة الصفا از مولف غنیه نقل نموده که چون خبر وفات حضرت رسالت پناه به بریده رسید در قبیله خویش
علمی مرتب ساخته آورده و بر در سرای امیر المومنین علی علیه السلام نصب کرد عمر رضی وقوف یافته با او خطاب نمود که خلق در بیعت
ابو بکر اتفاق نمودند و از اظهار مخالفت ساکت شده‌اند تو چرا مخالفت میکنی بریده جواب داد که با صاحب این خانه بیعت میکنیم
دولت درین سرا و گشایش درین در است بعد از آن صحابه مجمعی ساخته بریده را طلب کردند و مطرقه تهدید و تخویف وا نیز جوابی دیگر فرمان
حضرت امیر داخل ارکان آن بیعت نمودند بریده در حرب صفین بملازمت امیر المومنین طریق مجاهده پیموده و اصلا از جانب شریف
آنحضرت میل و انحراف بجایی دیگر ننموده - چنان از جان با و جانب غیری رود عاقل که هر جانب که او رفت باشد حق بآن جانب
و مرویست که در آخر عمر بعزیمت غزا بطرف مرو رفت و در آنجا بجوار رحمت ایزدی پیوست و بنیل سعادت دارین و دولت منزلین فایز
گشت - هر دل که دوستی علی اختیار کرد او را خدای در دو جهان بختیار کرد سرمایه سعادت دار القرار یافت هر دل که بر
محبت آن شه قرار کرد اندر قفای جمل فرو مانده جان بداد آنکس که دشمنی شه ذو الفقار کرد [illegible]
[illegible] کنیت او ابو سعید است و از سابقین اولین بوده اسلام او مقدم بر ابو بکر بوده بلکه ابو بکر ببرکت
خوابی که او دیده بود مسلمان شده بود و ظاهرا سبب اسلام خالد آن بوده که در خواب دیده بود که بر کنار آتشی افروخته ایستاده
و پدرش میخواهد که او را در آتش اندازد که ناگاه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله گریبان او را گرفته بجانب خود کشید و باو گفت که بجانب
من بیا که در آتش نیفتی خالد ازین خواب هولناک بیدار شد و قسم یاد کرد که این خواب من صحیح است [illegible] بخدمت حضرت رسالت شد و در [illegible]

و صلح نکنیم مگر آنکه طلحه و زبیر را از خود دور کنی چه ایشان نقض بیعت خلیفه بر حق و نکث عهد او کرده‌اند چون شب درآمد و مردم سکون و آرام یافتند طلحه و زبیر بر عثمان بن حنیف شبیخون زدند و اکثر یاران او را بقتل رسانیده او را بدست آوردند و قصد قتل او نیز داشتند و بجهت ملاحظه کثرت اقارب و عشایر او در مدینه از کشتن او اجتناب و احتراز نمودند و همین موی روی و اشفار عینین و شعور زنخدان و حاجبین او را نتف نموده و سر او را تراشیده و خاطر او را خراشیده سر دادند و او با آنحال بجانب مدینه متوجه شد و در راه بخدمت امیرالمؤمنین علیه السلام رسید و بر آنحضرت سلام کرد و جواب و دیت یافت و او را نشناخت وی گفت منم عثمان بن حنیف امیرالمؤمنین گفت سبحان الله حوادث ایام اطفال را پیر و مشهور و عوام را پیر گرداند چگونه است که ترا از حال پیری بمقام طفولیت باز آورده عثمان بن حنیف بعرض رسانید که از دست ستم اعادی دولت تو بر من چنین حیف رفته امام المسلمین علیه السلام از هیئت و صورت و شدت واقعه و کیفیت واقعه ایشان را معلوم نموده بتعجیل تمام بسوی بصره نهضت نمود و انتقام عثمان بن حنیف کشیده ایشان را طعمه تیغ بیدریغ نمود — مخفی نماند که عایشه در زمان پیغمبر صلی الله علیه و آله و بعد از آن همیشه رقم عداوت حضرت امیر علیه السلام بر لوح سینه میگاشت و همت بر هضم اقدار اهل بیت میگماشت نه آنکه مطالبه خون عثمان را که بدو نسبتی نداشت وسیله خروج بر حضرت امیر ساخت و در ترجمه ابن اعثم کوفی مسطور است که در وقتی که عثمان کشته شد عایشه بحج رفته بود چون حج بگذارد بجانب مدینه بازگشت چون بمدینه نزدیک رسید عبید بن سلمه اللیثی که او را ابن ام کلاب خواندندی عایشه را استقبال کرد و نزدیک رسید که ای عبید در مدینه چه خبر است گفت خبری سخت ناخوش عایشه پرسید که آن چیست عبید گفت عثمان را کشتند عایشه گفت کاشکی آسمان بر زمین افتادی تا این روز ندیدمی و این خبر نشنیدمی بخدای که عثمان را بظلم کشتند و خون وی بیجرم ریختند و بعد که یکروز از عمر عثمان از جمله عمر علی بهتر بود از پای ننشینم تا خون عثمان را طلب کنم عبید گفت چرا چنین میگویی نه هم تو در حق علی ثنا میفرمودی میگفتی امروز در روی زمین هیچکس نزد خدای سبحانه از علی بن ابیطالب گرامی‌تر نیست اکنون چرا او را کراهیت میداری و ولایت او نمی‌پسندی نه هم تو مردمان را بر کشتن عثمان تحریص میکردی و عیبها و اشکال او میگفتی و میفرمودی که پیر کفتار را بکشید اکنون چه افتاد که چنین میگویی عایشه گفت آن وقت این سخن میگفتیم اکنون که این خبر او شنیدم از آن بازگشتم شما نیز توبه خواستند چون توبه کرد از گناهان پاک شد او را بکشید بخدای که خون او باز خواهم و درین کار خاموش نباشم عبید گفت ای ام المؤمنین والله که نیک میکنی و میان مردمان غوغا می‌افکنی عایشه چون از عبید این کلمات شنید بمدینه نیامد و هم از آنجا بمکه بازگشت

— برادر عثمان بن حنیف است که پیش از این مذکور شد صاحب استیعاب آورده که او در جمیع مشاهد و غزوات حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله حاضر گردیده و در جنگ احد که اکثر صحابه قرار بر فرار اختیار نمودند او ثبات قدم ورزیده برمی سهام اعدا را از حریم سید انام دور میساخت و بعد از آن در سلک اصحاب امیرالمؤمنین علیه السلام منتظم بوده و آنحضرت در وقت

بعد از آن عامل امیر المؤمنین شد عمر و را والی مساحت عراق و استیفای آن گردانیده بود و او ضرب خراج و جزیه بر اهل عراق کرد
و امیر المؤمنین علی او را در بصره والی فرمود پس در وقتیکه طلحه و زبیر به بصره آمدند او را از آنجا اخراج نمودند و او بخدمت امیر المؤمنین متوجه
شد سید المحدثین در تحفة الاحبا آورده که چون عثمان بن الحنیف از آمدن لشکر طلحه و زبیر و عایشه واقف شد شخصی بسوی ایشان فرستاد
که موجب آمدن شما باین دیار چیست و مقصود شما ازین سیر و سلوک کیست چه میگوئید ازین منزل بدین چه میخواهید ازین محمل کشیدن
عایشه گفت جمعی از سفهای بلاد و بقاع از اطراف و اکناف و اوباش اجتماع نموده اراقهٔ دم عثمان بن عفان بی گناه کرده اند
و من در مؤمنان سپاه جمع آورده ام تا از آن جمع انتقام بکشم فرستادهٔ عثمان بن حنیف این جواب را بعثمان رسانید و عایشه
و طلحه و زبیر در عقب فرستاده با لشکر آراسته متوجه و جنگ را آماده در موضعی که آنرا مربد میگفتند بر ظاهر بصره صف کشیدند و عثمان بن حنیف
سپاه بصره را که در تحت حکم او بودند و مردم از ولا و وداد امیر المؤمنین بودند جمع آورده بداعیهٔ محاربه و مقاتلهٔ ایشان بشتافت
پس طلحه در میان صفین درآمد و خطبه انشا کرده مردم را بر طلب خون عثمان بن عفان تحریض نمودند و مرغبات و مقویات این شغل
بلیغ و فضایل و مناقب عثمان بن عفان را ظاهر و هویدا کرد و زبیر نیز مانند این خطبه خوانده مثل آن معانی بر طبق اظهار نهاد و
عایشه نیز مثل این مرام در سلک عبارت و رشتهٔ اشارت کشید و داد سخن پردازی بداد اهالی بصره چون خطب و مقالات اشخاص مذکوره
استماع نمودند دو فرقه گشتند طایفه تصویب رای آن سه شخص کرده در امداد و اسعاد ایشان فرمودند و زمرهٔ دیگر بگمان آنکه
مراد ایشان ازین حکایات و اشارات امیر المؤمنین علی است لاجرم در مقام تعریض و تعرض بطلحه و زبیر درآمده گفتند چون حال بر منوال
بود چرا در اول الامر با وی بیعت کردید و اکنون بهانهٔ خون عثمان بن عفان در تلاش منصب خلافت این جلافت
در میان می آرید و بعضی از صحابه که در لشکر عثمان بن حنیف بودند آواز بلند گفتند بخدا سوگند که کشته شدن عثمان بن عفان بر
حضرت رسالت هوان است از آنکه حرم او را درین مکان حاضر سازند و اشارت بهودج عایشه کردند و گفتند اگر تو خود آمده ما را با تو
محاربه باید نمود تا بحد نبوت و پردهٔ عصمت که پیغمبر صلی الله علیه و آله برای تو مقرر فرموده بود باز فرستیم و اگر ترا بخدعه و فریب جلب
در صورت حق زینت داده آورده اند جنگ ما با آنهاست که چنین کرده اند و مثل این امر شنیع قبیح را در مسلمانی جایز شمرده که
زنان خود را در پردهٔ عصمت مصون و محفوظ دارند و حرم رسول صلی الله علیه و آله را در صدد مخالفت و معاندت با خلیفهٔ بحق آورده
گرد لشکر آورند پس حکیم بن جبله از سپاه عثمان بن حنیف بر لشکر عایشه حمله برده و از جانبین ضرب حسام و طعن رمح و زخم گرز و
رمی سهام تا قریب بشام در گرفت و چون شب درآمد هر یک از فریقین بمعسکر خویش مراجعت نمودند و روز دیگر بدستور روز سابق
محاربه و مقاتله میان ایشان واقع شد و هر دو لشکر مانده و خسته دست از جنگ بداشتند عایشه گفت ما برای تسکین فتنه و حقن دماء
مسلمانان آمده ایم نه از جهت تحریک خون ایشان و تسکین فتنه بر ایشان صلاح در آنست که با یکدیگر صلح کنیم عثمان بن حنیف گفت من با

بود کفر عبد الله لازم آید و اگر کاذب بود فسق حذیفه و بر تقدیر دعوی عدالت جمیع صحابه بر وجهی که اهل سنت و جماعت معتقد
آن شده اند باطل میشود بلکه از کلام حذیفه معلوم میشود که عمر که پدر او بود و امثال و از جماعت که مردم ایشان را بهتر از عبد الله
میدانستند نیز منافق باشند والله الهادی صاحب کتاب کشکول قدس الله سره روایت نموده از مفضل بن عمر از حضرت امام جعفر صادق
که آنحضرت فرمود که منافقان را در عهد حضرت رسالت نمیشناختند الا ببغض علی بن ابیطالب و حذیفه ایشان را میشناخت زیرا که
چون حضرت رسالت صلی الله علیه و آله از غزای تبوک مراجعت فرمود در اثنای راه در شبی که آنرا لیلة العقبه گویند حذیفه مهار ناقه آنحضرت را
میکشید و عمار از عقب آن را میراند و چون حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم دران سفر حضرت امیر را همراه نیاورده بود
و در مدینه بر اهل و عیال خود خلیفه ساخته بود منافقان فرصت یافته دفع حضرت رسالت را در غیبت حضرت میسر دانسته
باتفاق در مقام انتقام کینه دیرینه شدند و از آنجمله عمر مبالغه تمام در دفع آنحضرت داشت و ترغیب اصحاب خود نموده میگفت
که فرصت غنیمت باید شمرد و تا علی بن ابیطالب باو ملحق نشده انتقام خون خویشان را ازو باید کشید و اگر نه همینجا که ما را قرب
داده و از دین خود برآورده والحال تابع خود و تابع سایر بنی هاشم و موالی و عبید ایشان کردانیده و بعد ازین منزلت تا قیامت ایشان
را بر ما باقی خواهد ماند و آخر خدای تعالی ایشان را فرصت نداده خایب و خاسر شدند و چون ابوبکر را خلیفه ساختند عمر در مقام مواخذه
حذیفه شده میخواست که ببهانه انتقام مساعی که در حفظ حضرت رسالت در لیلة العقبه بجا آورده بود ازو بکشد ابوبکر او را ازین حرکت باز داشت
و گفت مزاحم او مشو که سکوت درباره او بهتر از خوض در آنست و چون بعد از ابوبکر عمر را خلیفه ساختند حذیفه را طلبید و گفت که
شنیده ام که جمعی از اصحاب پیغمبر را بنفاق منسوب میسازی و میگوئی که ایشان از ابواب جهنم اند و دره خود را بلند ساخت که
برو زند حذیفه با و گفت که ساکن باش ای عمر که تو نیز یکی از ابواب جهنمی و دفع خواهی کرد منافقان را از دخول پس عمر متبسم شد و
شروع در خوش آمد حذیفه و اظهار فضایل و بر حاضران نمود و مصلحت در غلظت ندید در کتاب رجال ابن داود و غیره مسطور است
که حذیفة الیمان یکی از ارکان اربعه است و بعد از وفات حضرت صلی الله علیه و آله در کوفه ساکن شد و بعد از بیعت بحضرت امیر المومنین
علیه السلام بچهل روز در مداین وفات یافت و وفات او بعد از قتل عثمان در اول خلافت حضرت امیر المومنین علیه السلام اتفاق افتاد
و در مرض الموت پسران خود صفوان و سعید را وصیت نمود که با حضرت امیر بیعت نمایند و ایشان موجب وصیت پدر عمل نموده در
حرب صفین بدرجه شهادت رسیدند ... ملقب بذی الشهادتین که حضرت مقدس نبوی صلوات الله علیه گواهی
او را دو گواه اعتبار نموده در غزای بدر و ما بعد او از مشاهد حاضر بوده در کتاب کامل بهائی مذکور است که اول کسیکه انصار
[illegible] بن عباده داشت خزینه بود که او گفت علی در خانه ساکن شده و بتعزیت رسول صلی الله علیه و آله مشغول شد و قرشی غیر
[illegible] بیت اکنون انصاریان نزد استماع این کلام روی بسعد نهادند و سعد قبول آن معنی نمود چنانکه سبقا در احوال

خروج بحرب جمل او را در مدینه خلیفه و نایب خود نموده و در حرب صفین با آنحضرت طریق مجاهده می‌پیمود و حکومت فارس
نیز بعضی از اوقات با و متعلق بود و پس آنحضرت بواسطه طریق ناسازگاری اهل فارس او را از آنجا معزول نمود و زیاد را به او
آنجا ساخت صاحب استیعاب گوید که سهل بن حنیف در کوفه وفات یافت و حضرت امیرالمؤمنین ع بر و نماز گزارده شش
تکبیر بجا آورد و علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال آورده که آنحضرت بیست و پنج تکبیر بجا آورد مؤلف گوید که صاحب البیت ادری
بما فی البیت ... در کتاب استیعاب مذکور است که او بشرف صحبت حضرت رسالت رسیده و مردی صالح و مطاع قوم بود
عثمان بن عفان در زمان خلافت خود او را بحکومت سند فرستاد و او بعد از اندک روزی از حکومت آنجا دلگیر شده نزد عثمان
آمد و چون عثمان احوال آن دیار را از و پرسید گفت ماؤها وشل و لصها بطل و سهلها جبل ان کثر الجند بها جاعوا وان قلوا ضاعوا و حکیم از
جمله آنها بود که بواسطه اعمال عمال عثمان بن عفان تشنیع او می‌نمودند و در وقتی که زبیر و طلحه و عایشه بحوالی بصره رسیدند عثمان
بن حنیف که از جانب حضرت امیرالمؤمنین ع والی آنجا بود حکیم بن جبله را با هفتصد مرد از عبد القیس و بکر بن وایل بمدافعه ایشان فرستاد و
حکیم در موضع زابوقه با ایشان رسید کار بمقاتله انجامید و حکیم در آن روز کوشش و مجاهده بسیار نمود تا شهید شد و روایتی آنست
که چون طلحه و زبیر بوجهی که سابقا مذکور شد از روی حیله و غدر عثمان بن حنیف را گرفتند و با او آن همه آزارها و اهانت رسانیدند
حکیم جهة انتقام او با هفتصد مرد از قوم خود با اهل بغی محاربه و مقاتله نمود و جنگی سخت در پیوست تا آنکه ضربتی بساق حکیم رسید و حکیم از
غایت دلیری ساق خود را بریده در او انداخت و او ضربتی دیگر بگردن او رسیده از اسب جدا گردیده شهید گردید و هفتاد نفر
از قوم او نیز با او شهید گردیدند ... صاحب سر حضرت رسالت پناهی و از ارکان اربعه اصحاب ولایت جاهی
بوده و صاحب استیعاب آورده که حذیفه با پدر و برادر خود صفوان در حرب احد در خدمت حضرت پیغمبر حاضر بوده و در آن
روز یکی از مسلمانان پدر او را بگمان آنکه از لشکر کفار است در اثنای گرمی جنگ شهید نموده و بنابر سری که حضرت رسالت با او در میان
نهاده بود بحال منافقان صحابه معرفة تمام داشت بخاری در تفسیر آیه إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ از اسود
نقل آورده که اسود گفت که روزی در مسجد مدینه در حلقه درس عبد الله بن عمر نشسته بودم که حذیفه درآمد و نزدیک عبد الله
آمده بر و سلام کرد و او تعظیم حذیفه بجای نیاورد و پس حذیفه با او خطاب نموده گفت که فقد نزل النفاق فی قوم کانوا خیرا
منکم یعنی نفاق در قومی که بهتر از شما بودند بسیار بود اگر در شما باشد عجب نیست و من نیز مقارن آن خطاب آیه کریمه ان المنافقین فی
الدرک الاسفل من النار بخواندم عبد الله متبسم شد و بخنده درآمد و حذیفه از و اعراض نموده بطرف دیگر از مسجد رفت و نشست و چون
عبد الله از مسجد بیرون رفت و اصحاب او متفرق شدند حذیفه سنگریزه از جهة تنبیه من بسوی من انداخت و مرا پیش خود طلبید
و گفت عجب دارم از خنده عبد الله و حال آنکه او فهمید که من چه گفتم مؤلف گوید که اگر حذیفه در نسبت عبد الله بنفاق صادق

مسلمانان و نصاری است و صاحب استیعاب در باب کنی آورده که چون اهل روم از حرب فارغ شدند قصد آن کردند که جسر فرو
او نمایند مقارن آن حال باران بسیار که یاد از قهر پروردگار میداد بر ایشان واقع شد و ایشان متنبه شده دست از آن بداشتند
[illegible] علامه حلی و صاحب استیعاب آورده اند که او در عقبه ثانیه با هفتاد نفر حاضر شده و با حضرت رسالت
صلی الله علیه و آله بیعت نمود و بعد از آن در غزای بدر حاضر شد و کاتب وحی و فقیه و قاری اصحاب بوده نقل است که چون آیه
لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ نازل شد حضرت جبرئیل با حضرت پیغمبر گفت که حضرت پروردگار امر فرموده که
ابی بن کعب را بخوانی پس حضرت پیغمبر این معنی را با ابی اظهار نمود ابی از روی خوشحالی از آنحضرت پرسید که آیا من در عالم بالا مذکور
شده ام حضرت فرمود که بلی ابی گریه بسیار کرد و در کتاب کامل بهائی مسطور است که ابی بن کعب گفت در عشیه یوم السقیفه بحلقه انصار
گذشتم پرسیدند که از کجا میرسی گفت از خدمت اهل بیت رسول گفتند ایشان را چگونه رها کردی گفتم چگونه بود حال قومی که تا امروز
قدمگاه جبرئیل و رسول خدا خانه ایشان بوده باشد و امروز آن نباشد و حکم ایشان از ایشان بازستده باشند پس ابی و جمله حاضران
بگریستند و یقین آن وقت او خلاف بسیار است و اکثر برآنند که نفس نفیس او در زمان خلافت عمر بن الخطاب بخطاب ادخلی
جنتی سرافراز گشت   سید انصار و کریم روزگار و نقیب رسول مختار بوده و در عقبه و بدر حاضر بوده و در روز فتح
مکه رایت پیغمبر بدست او بود و علامه حلی قدس سره او را در زمره مقبولان ذکر نموده و در بعضی کتب سیر بنظر رسیده که سعد
بن عباده را با جناب شاه ولایت مآب خصوص و اختصاص تمام بود در وقتیکه حضرت رسالت فاطمه را با او میداد سعد در ترتیب کدخدایی
بحضرت امداد بسیار نمود و خود و فرزندان مراسم خدمتکاری بجای آوردند شیخ فاضل حسن بن علی بن محمد بن الحسن الطبری در کتاب
کامل بهائی که از برای نام صاحب اعظم خواجه بهاء الدین جوینی رحمه الله نوشته ذکر نموده که سعد بن عباده رئیس قبیله خزرج و از نقبای
انصار بود و چون مردم در بیعت ابوبکر شروع کردند انصار گفتند چون ترک نص خدا و رسول کردید و اتباع هوا کنید یکی از ما
اولی نیست ما که انصاریم سعد بن عباده را رئیس و خلیفه خویش میکنیم سعد چون این سخن بشنید گفت من دین را بدنیا نفروشم و بعد از
اسلام کافر نشوم و خدا و رسول را خصم خود نکنم و این کار نکنم تا در میان ما و دیگران پیش خدای تعالی فرق شود چون سعد چنین گفت کار
ابوبکر قوت گرفت و مردم میل بآن طرف کردند و از سعد بیعت طلب نمودند ابا کرد و گفت این دروغ را خود نخواستم بدیگری هم
نخواهم و از برای خاطر دیگران بدوزخ نروم و سعد با قوم خویش با ابوبکر بیعت نکردند و بزبان عمر الحاح کرد و قبول نکرد و از
قوت و کثرت قوم وی بروی اکراه نتوانستند کرد و زمره اجبار او نداشتند لاجرم با وی لطافها میبیختند و در تحصیل بیعت او حیلها
می برانگیختند تا آنکه قیس پسر سعد روزی عمر را نصیحت کرد و گفت نصیحت من قبول کن و از سر شفقت بشنو که سعد سوگند یاد کرده که
بر شما بیعت نکند و از و بیعت بجبر نتوان گرفتن الا بعد از قتل وی و قتل او منوط است بقتل جمله خزرج و قتل خزرج منوط است بقتل اوس

سعد مذکور شد صاحب استیعاب آورده که در حرب صفین ملازم حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بود چون عمار بن یاسر بدرجه شهادت
رسید او نیز شمشیر کشیده با دشمنان دین کارزار میکرد تا شربت شهادت چشید و این ابیات که مشعر بصحت اعتقاد است از و مشهور
و در کتب مستمر مذکور است شعر اذا نحن بایعنا علیا فحسبنا ابو حسن مما نخاف من الفتن وجدناه اولی الناس بالناس انه اطب قریش
بالکتاب والسنن وان قریشا لا تشق غباره اذا ما جری یوما علی الضمر البدن ففیه الذی فیهم من الخیر کله وما فیهم مثل الذی فیه من حسن
وصی رسول الله من دون اهله وفارسه قد کان فی سالف الزمن فاول من صلی من الناس کلهم سوی خیرة النسوان والله ذو منن
وصاحب کبش القوم فی کل وقعة یکون لها نفس الشجاع لدی الذقن فذاک الذی تثنی الخناصر باسمه امامهم حتی اغیب فی الکفن
اسم او خالد است و کنیت و باسم غلبه نموده در غزای بدر و دیگر مشاهد حضرت پیغمبر حاضر بوده و آنحضرت از خانه
ابو ایوب نقل نموده و در حرب جمل و صفین و خوارج در ملازمت حضرت امیرالمؤمنین مجاهده مینمود و در ترجمه فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است
که ابو ایوب در بعضی از ایام حرب صفین از لشکر امیرالمؤمنین بیرون آمد و در میدان مبارز خواست هر چند آواز داد از لشکر شام کسی
بجنگ او روی ننهاد و بیرون نیامد چون هیچ مبارز رغبت محاربه او نکرد ابو ایوب اسب را تازیانه زد و بر لشکر
شام حمله کرد هیچکس پیش حمله او نیستاد و روی بسراپرده معویه آورد معاویه بر در سراپرده خود ایستاده بود چون ابو ایوب
را بدید بگریخت و بسراپرده در آمد و از دیگر جانب بیرون شد ابو ایوب بر در او بایستاد و مبارز خواست جماعتی از اهل شام
روی بجنگ او آوردند ابو ایوب بر ایشان حمله کرد و چند کس را زخمهای گران زد پس بسلامت بازگشت و بجای
خویشتن آمد معویه با روی زرد و رنگ تیره بسراپرده خود در آمد و مردم خود را سرزنش بسیار نمود که سواری از صف علی
چندان تاخت که بسراپرده من آمد مگر شما را بند کرده بودند و دستهای شما بسته بود که هیچ یک از شما را یارای آن نبود که کسی کار
برگرفتی و بر روی اسب او باشیدی مردی از اهل شام نام او مرتفع بن منصور گفت ای معاویه دل فارغ دار که من همان نوع
که آن سوار حمله کرد و بسراپرده تو آمد حمله خواهم کرد و بسراپرده علی بن ابیطالب خواهم رفت اگر علی را ببینم و فرصت یابم او را
زخمی زنم و ترا دلخوش گردانم پس اسب براند و خویشتن را در لشکرگاه امیرالمؤمنین علی انداخت و بجانب سراپرده او تاخت ابو ایوب
انصاری چون او را بدید اسب بسوی او براند چون بدو رسید شمشیری بر گردن او زد که گردن او ببرید و شمشیر بدیگر سو بگذشت
و از صافی دست و تیزی شمشیر سر او همچنان بر گردن و بود چون اسب سکندری خورد سر او بیکجانب افتاد و تنه او جای دیگر
بزمین خورد آمد مردمانیکه نظاره میکردند از نیکوئی زخم ابو ایوب تعجبها نمودند و بروی ثناها کردند ابو ایوب در زمان
معویه بغزای روم در آمد و در اثنای وصول بآن دیار بیمار گردید و چون وفات یافت وصیت نمود که هر کجا با لشکر خصم ملاقات
واقع شود او را دفن کنند بنابرین در ظاهر استنبول نزدیک بسور آن بلده او را مدفون ساختند و مرقد منور او محل استشفای

قد قتلنا سید الخزرج سعد بن عباده و مخفی نماند که این سخن ظاهر البطلان است چه خصمان رسول صلی الله علیه و آله و ابوبکر از قریش و غیر قریش
بسیار بودند و دیوان کفار را از بهر رسول و ابوبکر نکشتند مسلمانی را که سید انصار و از اکابر اصحاب سید ابرار باشد چگونه برای
خاطر آن نابکار خواهند کشت و مع هذا شاعر انصار نیز کشف استار از وجوه غدر و حیلهٔ آن قوم غدار نموده و در انکار نسبت قتل سید انصار
بطایفهٔ جن گفته شعر یقولون سعد شقت الجن بطنه الا ربما حققت فعلک بالغدر و ما ذنب سعد انه بال قائما ولکن سعد لم یبایع ابابکر
و درین اشعار اشعار است بانکه میگفته اند که سعد بر پا ایستاده بول میکرد لاجرم جنیان متعرض قتل او شدند و از جمله عجایب آنکه ایستاده
بول کردن را اینجا موجب تعرض جنیان میدانند و بخاری در صحیح خود آورده و از جمله سنن حضرت پیغمبر شمرده. فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا
كَثِيرًا در کتاب رجال ابو عمرو کشی مسطور است که سعد را شش پسر بود که همگی در نصرت حضرت رسالت عمر بسر برده و مجاهده و اخلاص بجا آورده
بودند که یکی از ایشان قیس بود و طول قامت هر یک از سعد و پسر او قیس ده شبر بود باشبار ایشان و شبر ایشان برابر بذرع دست
یکی از ما بود و منادی ایشان جد در جاهلیت و اسلام بزرگ قوم خود و سفرهٔ طعام ایشان بر طوایف انام عام بود
از کرام اصحاب سید ابرار و کریمان روزگار بوده و در آداب حرب و تدبیر گوی مسابقت از برنا و پیر ربوده صاحب استیعاب
از مالک بن انس نقل نموده که منزلت او نزد حضرت سید المرسلین بمنزلهٔ داروغه بوده از سلاطین و رایت حضرت پیغمبر در روز جنگ
گاهی بدست پدر او و گاهی بدست او بوده و بعد از آن قیس بخدمت امیر المؤمنین می بوده و در حرب جمل و صفین و نهروان ازو مفارقت
نموده و تفصیل احوال قیس و کرم خانوادهٔ او در کتاب استیعاب استیفا یافته و در ترجمهٔ فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که روزی
از روزهای حرب صفین قیس بن سعد انصار را بخواند و گفت ای قوم بحمد الله که ما از آن لشکریم و در سایهٔ آن علم جنگ کرده‌ایم که جبرئیل
از دست راست آن لشکر بوده و میکائیل از دست چپ آن و معویه و قوم او در سایهٔ علم آن لشکر بوده‌اند که سرور و سرخیل ایشان
ابوجهل بوده است انصار گفتند حق بدست تست رئیس و پیشوا و سرور و مقتدای ما توئی و ما همه بخدمت تو ایستاده‌ایم و کمر انقیاد
بسته تا بهر خدمتی که فرمائی قیام نمائیم و امتثال حکم ترا از لوازم شماریم تو مراد دلی و دلیری بین روبه خویشتن خوان و شیری بین
قیس فرصت وقت نگاه میداشت تا فوجی سوار آراسته از لشکر معویه در حرکت آمدند و بسوی لشکر امیر المؤمنین روان شدند قیس
پنداشت که معویه در میان ایشانست و بر آن فوج سواران حمله کرد و خویشتن را در میان ایشان انداخت و بر یکی از سواران زخمی
زد و پنداشت که او معاویه است آن سوار بغلتید و جان بداد آخر معلوم شد که معویه نیست پس چشم او بر سواری دیگر که سلاح
نیکو پوشیده بود قیس گمان کرد که معاویه این باشد بر وحمله کرد و او را شمشیری زد و بینداخت و معلوم کرد که این معویه نیست همچنین بر
چند سوار نامدار حمله کرد و ایشان را بکشت و اسب را هر سوی می تاخت معاویه از بالای بلندی این تماشا میدید و تعجب میکرد و آواز میداد که
ای اهل شام این سوار شیر ضرغام است خویشتن را ازو نگاه دارید و از جنگ او حذر کنید چون قیس را یقین شد که معویه در میان ان

وقتل او در کتب منوط است بعضی جمله مطعون است و این معتقد و رستها باشد و بیش از وسع امکان شماتت باید که با وی بسیار دید
تا بروزگار عمر سعد ممنهی بزمین شام رفت و خالد ولید آن روز در شام بود سعد شبی از دهی بدهی میرفت خالد این حال دانست
و او مردی سخت کامدار و تیرانداز بود دو یاری چند بداد و تیراندازی چند با جرأت گرفت و بر راه سعد رفتند و او را بتیر بکشتند
و از خوف عامه در جهان فاش کردند که هوا جنیان او را بکشتند و این بیت از زبان جنیان انشا کردند قد قتلنا
سید الخزرج سعد بن عباده ورمیناه بسهمین فلم نخط فؤاده وبالجمله باین غدر و حیله بمقام امتناع او را از بیعت ابوبکر و عمر از او کشیدند
و فی الکتاب المؤلف لمحمد بن جریر الطبری عن ابی علقمه عن سعد بن عباده قال ابو علقمه قلت لابن عباده وقد مال الناس الی بیعة
ابی بکر الا تدخل فیما دخل فیه المسلمون قال الیک عنی فوالله لقد سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله یقول اذا انا مت تضل الاهواء و یرجع
الناس علی اعقابهم فالحق یومئذ مع علی وکتاب الله تعالی بیده ولا تبایع احدا غیره فقلت له هل سمع هذا الخبر غیرک من رسول الله
صلی الله علیه وآله فقال سمعه اناس فی قلوبهم احقاد وضغائن قلت بل نازعتک نفسک ان یکون هذا الامر لک دون الناس
کلهم فحلف له انه لم یهم به ولم یردها وانهم لو بایعوا علیا کان اول من بایع سعد و در موضع دیگر از این کتاب مسطور است که انصاریان
خزرج با ابی بکر بیعت نکردند و رئیس ایشان سعد بن عباده در انکار بیعت ابی بکر و عمر متوفی شده و اوس بعضی بیعت کردند
و بعضی و آن جمع که بیعت کردند برای حسد و عداوت قدیم جاهلیت بود که میان ایشان و میان خزرجیان بود که حق تعالی
ببرکت رسول تالیف دلهای ایشان کرده بود و چون رسول از دنیا رحلت کرد ایشان بسر عداوت قدیمه رفتند و در سقیفه ضغاین
جاهلیت تازه شد و دلیل این آنکه خزرجی با اوسی گفت بعد از بیعت اوس با بوبکر که حملکم علی ما صنعتم الا الحسد علی ابن عمک سعد
عبد البر در کتاب استیعاب و ابن اثیر در کتاب اسد الغابه آورده اند که سعد هیچ یک از ابوبکر و عمر بیعت نکرد و نتوانستند که
او را بطریق دیگران الزام کنند زیرا که قبیله خزرج که خویشان او بودند بسیار بودند لاجرم از فتنه ایشان احتراز مینمودند و چون حکومت
بعمر رسید روزی در میان بازار مدینه میگذشت و نظر عمر با او افتاد و گفت ای سعد بیعت کن یا از این شهر بیرون رو سعد گفت
در شهری که تو امیر آن باشی بودن من در آن شهر حرام است و بنا برین از مدینه بشام رفت و او را قبیله بسیار در حوالی دمشق بود هر هفته در دهی
بیشتر خویشان خود می بود و بعد از مدتی روزی از دهی بدهی دیگر میرفت از باغی که بر راه گذار او بود تیری بر وی زدند و او را
شهید کردند و در روضة الصفا آورده که زمره از ارباب اخبار بر آنند که سعد بن عباده با ابی بکر بیعت نکرد و از مدینه بیرون
آمده بجانب شام رفت و بعد از مدتی در آن دیار بتجربه یکی از غطفان مقتول گشت و بلاذری در تاریخ خود آورده که عمر بن الخطاب
محمد بن مسلمه انصاری و خالد بن الولید را از مدینه بکشتن سعد بن عباده فرستاده بود هر یک تیری بینداختند و او بتیر ایشان کشته شد
و جمعی از اهل سنت و جماعت میگویند که او را جنیان برای خاطر عمر بکشتند و بر درختی رفته بودند و دف میزدند و میگفتند شعر

سابقاً مذکور شده چون معویه بجهة عبید الله بن عباس را که بر مقدمه لشکر امام حسن امیر بود بفریفت و عبد الله علی که با او بود بر دست
نزد معویه رفت و لشکری که با او بود بی سردار ماندند قیس بن سعد برخاست و خطبه انشا کرد و در ان اثنا گفت ای مردمان شما را هر رفتن
این مرد نزد معویه بهول و اضطراب نیندازد که او و پدرا و هرگز مصدر خیری نبوده اند آنگاه خود متصدی مقدمه لشکر گردید و در مجاهده
کفره و غوات از روی اخلاص و وداد میکوشید و چون حضرت امیر المؤمنین حسن تفویض خلافت بمعویه فرمود قیس ازان معنی آزرده شده
از روی جان سوزی سخنان گستاخانه گفت و از معسکر آنحضرت بیرون رفت اما قوم قیس از آنحضرت مفارقت نمودند و حضرت امیر المؤمنین
حسن جهة ایشان از معویه امان گرفت و قیس در مدینه منزوی شد و بعبادت مشغول گشت و در سنه ستین در اواخر خلافت معاویه وفات
او رسید صح . وصاحب الصفا آورده که چون حضرت امیر المؤمنین حسن با معویه صلح نمود و با او شرط میفرمود که جمیع شیعه آنحضرت از او
در امان باشند معویه گفت کافه برایا از من ایمن اند مگر قیس بن سعد که او را بهیچ وجه نزد من امان نیست حضرت امام حسن بغایت فرمود
که اگر طالب بیعت منی باید که او نیز از تو ایمن و مطمئن باشد چون این سخن بمعویه رسید قیس را امان داد و گویند که چون معویه قیس بن سعد را به بیعت
خویش خواند امتناع نمود و گفت من و پدر من باین مفتخر بوده ایم که هرگز بیعت ظالم در گردن ما نبوده امیر المؤمنین حسن او را نصیحت کرد
و گفت برو با معاویه بیعت کن که صلاح در بیعت قیس عذر با گفته امام حسن دران باب مبالغه و الحاح نمود قیس طوعا و کرها نزد معویه
رفته با او بیعت کرد معویه گفت ای قیس نمیخواستم که این کار بمن رسد و تو زنده باشی قیس گفت من نمیخواستم که تو حکومت کنی حضار مجلس
در تسکین فتنه کوشیدند تا حرارت جانبین زایل شد صاحب کتاب احتجاج از سلیم بن قیس نقل نموده که چون معویه در ایام خلافت خود جهة
مراسم حج بحوالی مدینه آمد اهل مدینه او را استقبال نمودند پس نگاه کرد و دید که دران میان مجلس از قریش بود چون فرود آمد پرسید
که انصار را چه شد که استقبال من ننمودند حاضران گفتند که ایشان بمرتبه محتاج و فقیر شده اند که مرکوب سواری ندارند معاویه گفت
شتران آبکش ایشان را چه شد قیس بن سعد در گوشه نشسته بود درینوقت بسخن در آمد و گفت در روز بدر و احد و دیگر مشاهد پیغمبر صلی الله
علیه و آله شتران انصار هلاک شدند در حینی که ترا و پدر ترا از برای نصرت اسلام به تیر و شمشیر میزدند حَتّیٰ ظَهَرَ اَمرُ اللهِ وَهُم کارِهُونَ
پس معویه ساکت شد شیخ اجل ابو جعفر طوسی طیب الله مشهده در کتاب امالی از قیس بن سعد روایت نموده که قال سمعت علی بن ابی طالب
یقول انا اول من یجثوا بین یدی الله عز و جل یوم القیمة للخصومة یعنی حضرت امیر المؤمنین فرمود که من اول کسی خواهم بود که نزد خدای تعالی
جهة خصومت مخالفان خود زانو بر زمین خواهم زد ... بمقتضای کلمه جامع الولد الحر تقتدی بابائه الغر مانند
پدر و برادر از جمله غلامان با اخلاص امیر المؤمنین علیه السلام بود صاحب اصابه آورده که جمهور ارباب سیر او را در صحابه ذکر نموده اند
و ابن عبد البر در استیعاب گفته که او را صحبتی اندک بود و از جانب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام والی یمن بود ...
... صاحب استیعاب آورده که او از اصحاب عقبه بود و بعد ازان با برادرش سماک بن سعد بغزای بدر حاضر بود و غزوات

فوج سواران نیت عنان بگردانید و بصف خویش بازآید و در روضة الصفا آورده که چون حضرت امیرالمؤمنین قیس بن سعد را که
در زمان حضرت سید کاینات علیه افضل الصلوة صاحب رایت انصار بود و بکمال اصابت رای اتصاف داشت حکومت مصر داده امر
فرموده که آنجا متوجه محاربه اهل شام گردد و مهم معویه مشکل گردید و بنابرین دست در دامن حیله و تدبیر زده خواست که قیس بن سعد را
بحسن تحریر و کلمات دلپذیر در مخالفت خلیفه بحق با خود همداستان سازد و بخاطرش خطور نکرد که سعد سوار جهان پور دستان نام
ببازی سر بدر نیارد و بدام ناجرم مکتوبی مشتمل بر دلالت و استمالت و وعده حکومت عراق و امثال آن بوی نوشت قیس در جواب
نوشت که عجب از تو مینماید که مرا اشارت میکنی بمخالفت شخصی که احق و اولی است از دیگران بخلافت و اقرب است برسول از روی سیرت و
قرابت و امر میکنی بطاعت کسی که بعکس این اوصاف اتصاف دارد کلا و حاشا که پیمان سعادتمندی خویش شکسته کنم و داخل حزب
شیطان گردم و با لشکر ابلیس همداستان شوم معویه بعد از یأس از اطاعت قیس بن سعد بحسب طبیعت مکر و تدبیری پیش آورد و حضرت
امیرالمؤمنین علیه السلام را بدگمان ساخت چه در مجامع و مجالس بر زبان می آورد که هرچند قیس بن سعد بحسب ظاهر دم از ولای حضرت
امیرالمؤمنین علی میزند اما در سر مکتوب با ما مینویسد و شرایط نصیحت و اخلاص بجا می آورد و بالجمله عاقبت مکر و تزویر که تفصیل آن در
روضة الصفا مذکورست کار بجایی رسانید که حضرت امیر در باب والی مصر بدگمان شده بعد از مشورت با اصحاب خود مثل محمد بن
ابی بکر و عبد الله بن جعفر طیار قیس را از حکومت مصر عزل فرموده و محمد بن ابی بکر را بایالت و ضبط آن دیار فرستاد و قیس از بدگمانی
آنحضرت ملول و محزون گشته بمدینه آمده در آن اوان حسان بن ثابت انصاری که از حضرت امیر در ضمیر داشت با قیس گفت که در قتل
عثمان سعی نمودی و حضرت علی ترا معزول گردانید و آن جرم عظیم در گردن تو ماند الحال نصیحت من بشنو نزد معویه برو که از وی عزت
و جاه تمام خواهی دید قیس با وی خطاب کرده که یا اعمی القلب و البصر از مجلس من بیرون رو بخدا سوگند که اگر اندیشه آن نداشتمی که میان
من و قبیله تو محاربه و مقاتله روی نماید از بار سر گردن ترا سبک میساختم و مروان حکم نیز ازین مقوله سخنان با قیس گفت و قیس علی رغم
ایشان از سر غیرت تاخته عنان بمدینت و قبل از توجه آن کعبه آمال گشته بجانب صفین رفت و معویه بن ابی سفیان برین حال اطلاع یافته
بمروان پیغام فرستاده که اگر صد هزار شمشیر زن و نیزه گذار از نزد علی علیه السلام میفرستادی نزد من آسانتر می نمود از آنکه قیس بن سعد
را گذاشتی که نزد وی آمد و بعد از وقوف حضرت امیرالمؤمنین بر حالات اهل مصر و کید معویه در باب عزل قیس آنحضرت در تعظیم و تکریم او
مبالغه فرموده و از ارسال محمد بن ابی بکر بجانب آن دیار ملول شد و از اشعار قیس رحمه الله این چند بیت در تفسیر شیخ المفسرین شیخ ابو الفتوح
خزاعی رازی مذکورست قلت لما بغی العدو علینا حسبنا ربنا و نعم الوکیل حسبنا ربنا الذی فتح البصرة بالامس و الحدیث طویل و
علی امامنا و امام لسوانا اتی به التنزیل یوم قال النبی من کنت مولاه فهذا مولاه خطب جلیل و بعد از وفات امیرالمؤمنین قیس بن سعد
در سلک انصار حضرت امیرالمؤمنین حسن منتظم گردید و در خدمت آنحضرت نیز بشیوه اخلاص و جانسپاری میورزید تا آنکه بروجهی که

بعد از شرف ملاقات از صحابه پرسیدم که پیش از آمدن من آنحضرت سرکار یادِ من کرده چه گفتند فرمودند که ازین در مردی در آید که بهترین اهل یمن و از فضلای اصحاب من باشد و انوار فلکی بر چهره او واضح و آثار ملکی از جبین او لایح باشد پس شکر الهی بجای آوردم و تا در خدمت آنحضرت بودم همیشه با من تبسم و بشاشت ملاقات میکرد علامه حلی قدس سره در خلاصة الاقوال و حسن بن داود در کتاب خود جریر را از جمله مقبولان شمرده اند و گفته اند که او رسول حضرت امیر المومنین علیه السلام بود بجانب معاویه و صاحب استیعاب گفته که آنحضرت او را برسالت پیش معاویه فرستاد و معاویه مدتی طویل او را محبوس ساخت و بعد از آن او را کاغذی نانوشته داد مصحوب بعضی از مردم خود بجانب امیر المومنین فرستاد و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین علی شامی در تعلیقات خود بر کتاب خلاصة الاقوال ذکر نموده که رسول بودن و مرحضرت امیر اگرچه دلالت بر مدح او میکند او لا مفارقت او از آن حضرت و ملحق شدن او بمعاویه ثانیا او را از زمره ممدوحان و مقبولان بیرون برده و خراب کردن حضرت امیر خانه او را در کوفه بعد از لحوق او بمعاویه مشهور است مولف گوید که این گمراهی و بعقیق از قامت دراز او بر وجهی که سابقا مذکور شد و زینت والله اعلم صاحب استیعاب گفته که جریر قبل از وفات حضرت پیغمبر بچهل روز مسلمان شد و شیخ ابن حجر در کتاب اصابه تخطیه ایشان نموده گفته که او در اوایل بعثت پیغمبر بخدمت آنحضرت آمده اسلام آورد و بمیان قوم خود مراجعت نمود و باز در اواخر عهد پیغمبر بخدمت او آمد و حسن بن داود و غیر او آورده اند که جریر در همان سال که حضرت رسالت پناه وفات خواستندی تا مسلمان شد و در سنه اثنی و اربعین از هجرة وفات یافت صاحب استیعاب آورده که او از فضلای صحابه بود و با صورت حسن از کبار ایشان بوده و مستجاب الدعوة بوده و در حرب صفین از جانب امیر المومنین امارت لشکر کنده با و متعلق بود و در روز نهروان امیر لشکر حضرت امیر بود علامه حلی قدس سره فرموده که حجر از اصحاب حضرت امیر و از ابدال بوده و حسن بن داود ذکر نموده که حجر از عظمای صحابه و اصحاب امیر المومنین بود دیگری از امرای معویه با و امر کرد که حضرت امیر المومنین علی علیه السلام را لعن کند او بر زبان آورد که ان امیر او فدا مرنی ان العن علیا فلعنوه لعنة الله حجر با بعضی از اتباع خود بسعایت زیاد بن ابیه و حکم معویة بن ابی سفیان در سنه احدی و خمسین شربت شهادت چشید در کتاب کامل بهایی مذکور است که زیاد بن ابیه خواست که حجر بن عدی را که رئیس شیعه کوفه بوده بکشد روسای آنجا را طوعا و کرها بران داشت تا گواهی دادند که او بمعاویه عاصی شد و ابو بردة بن ابو موسی الاشعری محضری نوشت که بسم الله الرحمن هذا ما شهد علیه ابو بردة لله رب العالمین شهد ان حجر بن عدی قلع الطاعة و فارق الجماعة و لعن الخلیفة و دعا الی الحرب و الفتنة و جمع الجموع یدعوهم الی نکث البیعة و خلع امیر المومنین معاویة بن ابی سفیان صراحا پس زیاد فرمود تا روسا بران محضر ثبت کردند و معاویه بدین بهانه حجر را با پانصد نفر از شیعه بکشت در روضة الصفا آورده که سبب قتل حجر آن بوده که مغیرة بن شعبه در زمانیکه از جانب معاویه والی ولایت کوفه بود بر بالای منبر رفته امیر المومنین علی علیه السلام و سایر بنی هاشم را دشنام دادی و از جهة عثمان امرزش خواستی ابن عدی تاب استماع این کلمات نیاورده با مغیره گفت که امثال شما مردم را خدای تعالی و تقدس مغز ذم و لعنت کرده و

که بعد از آن روی داد حاضر شد گفته اند که او اول کسی بود از انصار که در روز سقیفه با ابی بکر بیعت کرد و در ایام خلافت ابی بکر که خالد
بن ولید همراه بود در موضع عین التمر شهید شد و علامه حلی احله الله فی غرف الجنان در کتاب خلاصه او را در قسم رجال مقبولین داخل ساخته
و فرموده که بشیر بن سعد الانصاری در غزای بدر حاضر آمده و در ایام خلافت ابی بکر و امارت خالد بن الولید کشته شد مؤلف گوید
شاید بوده که آنکه علامه او را در قسم مقبولین نام برده بنابران باشد که قصه بیعت او با ابوبکر بر وجهی که در استیعاب و سایر کتب سیر مذکور است
نزد او بصحت نرسیده باشد و میتواند بود که او را در آن بیعت معذور دانسته باشد چه مبادرت بشیر و اکثر مردم در آن روز به بیعت ابی بکر
بنا بر حیله بود که عمر و موافقان او انگیختند و ناگاه خود در سقیفه بنی ساعده رسانیده در او هام انصار انداختند که حضرت امیرالمؤمنین در خانه
خود نشسته و در بر روی خود بسته و از تصدی خلافت که موجب نص جلی و مقرر بود متقاعد است و پروای آن ندارد لاجرم چون در باب
خلافت میان مهاجر و انصار گفت و شنید بسیار شد و حجت روی نمود و در تیسیر نظر بشیر قوی نمود و شبهه استحقاق خلافت ایشان
بر او مستولی گردید از بیعت سعد بن عباده و باقی قوم انصار عدول ورزید و مبادرت به بیعت ابی بکر که از قریش بود کرد و پس مبادرت او به بیعت
ابی بکر بنابرین باشد که مذکور شد و هیچ دلالتی بر آن نخواهد داشت که او به طمع خلافت ابی بکر مایل بوده یا او را مستحق خلافت حقیقی الهی
میدانسته بلکه محتمل است که بعد از زوال شبهه و انکشاف حیله مذکوره از آن بیعت فاسد پشیمان شده باشد و مؤید اینست که شیخ فاضل
صالح ابو السعادات حلی رحمه الله در شرح دعای صنمی قریش گفته که انصار در روز سقیفه اضطرار به دافعه ابوبکر و عمر و اتباع ایشان نمودند و گفتند که ما بیعت
نمیکنیم مگر با علی بن ابیطالب تعلق دارد خلافت که ما و شما همگی مامور شدیم به آنکه مقرون بخطاب با امیرالمؤمنین او را سلام کنیم ابوبکر گفت راست میگویید حضرت رسالت
در باره او این فرموده اما بعد از آن نسخ کرده و گواهی میدهیم که از حضرت رسول شنیدم که گفت انا اهل بیت اکرمنا الله واصطفانا بالنبوة ولم یرض
لنا بالدنیا و ان الله لا یجمع النبوة و الخلافة آنگاه عمر و ابوعبیده جراح و سالم مولای حذیفه تصدیق او نمودند و گفتند که ما نیز این کلام را
از حضرت شنیدیم و این کلام مزور کار را بر انصار مشتبه ساختند و حجت ایشان قطع نمودند و بیعت از ایشان گرفتند و در کتاب نهج الایمان
مسطور است که چون قریش در مقام نزاع شدند با انصار و ایشان را از آنکه بر قوم خود امیری علیحده منصوب سازند منع نمودند و گفتند که
خلیفه از جانب حضرت رسول صلی الله علیه و آله بر جمیع امت مقرر باید ساخت سعد بن عویم بن ساعده گفت ان الخلافة لا تکون الا فی اهل
بیت النبوة فاجعلوها حیث جعلها الله [illegible] مردی بغایت جمیل طویل بوده تا آنکه طول قامت او شش ذرع بوده
و در معتصم قصی آورده که جریر از قبیله خویش با صد و پنجاه کس بخدمت حضرت رسالت آمده بشرف اسلام فایز شدند و از جریر منقولست
که گفته چون بخدمت آن سرور رسیدم مرا تعظیم تمام کرد و نزدیک خود از برای نشستن من ردای مبارک خود را گسترانیده اما من از
روی ادب پای بر روی ردای آنحضرت ننهادم پس آنحضرت بسوی اصحاب نگاه کرد و فرمود اذا اتاکم کریم قوم فاکرموه و هم
از جریر منقولست که چون بنزدیک مدینه آمدم بهترین جامههای خود در پوشیدم و بمسجد در آمدم رسول صلی الله علیه و آله خطبه میخواند بعد از

و در همان سال که معاویه حجر بن عدی و اصحاب او را بقتل رسانید موسم حج شد و درین اثنا با حضرت امام حسین ملاقات نموده بآنحضرت
گفت که آیا خبر بشما رسید که با حجر بن عدی و اصحاب او که شیعه پدر تو بودند چه کار کردیم آنحضرت فرمودند بگوی که چه کار کردی
معاویه گفت ایشان را بقتل رسانیدیم و غسل و تکفین کرده بر ایشان نماز گذاردیم پس حضرت امام حسین ع بر او خندیدند و گفتند که آن قوم در روز
قیامت خصم تو خواهند بود اما بدان ای معاویه که اگر ما شیعه ترا بکشیم غسل میدهیم و نه کفن میکنیم و نه نماز بر ایشان میگذاریم و نه
دفن مینماییم قبر منور حجر و اصحاب او که با او شهید شدند در موضع عذراست که بر دو فرسخی دمشق واقعست و از بعضی ثقات بمؤلف
رسیده که چون شیخ اجل سعید ابو عبد الله الشهید قبر حجر بن عدی و اصحاب او را در عذرا زیارت کرد این دو بیت را در آن موضع
نوشت ؎ جماعة نقبا بعذرا و قد دفنوا لهم من الله اجلال و اکرام حجر فصحبه صحبی شریکهم وصالح ثم همام و کرام
صاحب استیعاب آورده که از اکابر مهاجرانست و در روز اسلام او حضرت رسول خوشحالی تمام فرموده ردای مبارک خود
جهة او بگسترانید و بر زبان معجز بیان گذرانید که اذا اتاکم کریم قوم فاکرموه و در حرب جمل و صفین و نهروان ملازم رکاب ولایت
انتساب حضرت امیر المؤمنین بود و در حرب جمل یک چشم او ضایع شد و زمخشری در ربیع الابرار آورده که معاویه کتابتی بعدی بن
حاتم نوشت و او را بمتابعت خود دلالت نمود پس عدی در جواب آن دو بیت نوشت ؎ یحاولنی معویة بن صخر ولیس الی
الذی یبغی سبیل یذکرنی اباحسن علیا و حظی فی ابی حسن جلیل روایتست که عدی بن حاتم را بعد از وفات حضرت امیر المؤمنین بمجلس معویه
رجوعی شد و در آن مجلس عبد الله بن زبیر را که از بقیة السیف حرب جمل و عدو و بغض مرتضی بود حاضر بود پس عبد الله با معاویه گفت
رخصت بده تا من و جمعی از قریش که درین مجلسیم ~~عبد الله بن زبیر را که~~ از لعب با عدی بن حاتم همزبانی کنیم که شیعه را گمانست که کسی در
سخنوری حریف او نیست معاویه با او گفت که عدی در زبان آوری و حاضر جوابی چنانست که میگویند می اندیشم که در مناظره او عرض
خود را ضایع سازی و مرا در کلفت و زحمت اندازی ؎ ای مگس عرصه سیمرغ نه جولانگه تست عرض خود میبری و زحمت ما میداری
عبد الله زبیر و سایر ملاعین قریش باتفاق التماس نمودند که تو ما را با وی گذار پس عبد الله زبیر مبادرت نموده از عدی بن حاتم پرسید
که یا ابا طریف کدام روز چشم ترا ضایع ساختند عدی در جواب گفت که آن روز که پدر تو از معرکه حرب و بدترین حالی ورا کشتند
و استر گون تو نیزه زد تا فرار نمودی پس این ابیات را بدیهة انشا نموده بر عبد الله خواند ؎ اما وابی یابن الزبیر لو اننی
لقیتک یوم الزحف ما رمت لی سخطا و کان ابی من طی ثم ابو ابی صحیحین لم ینزع عروقهم القبطا ولو رمت شتمی عند عدل قضاءه
لرمت به یابن الزبیر مخطا آنگاه معویه با عبد الله گفت که من با شما گفتم که از همزبانی او احتراز کنید که صرفه شما در آن نخواهد بود و مخفی
نماند که قول عدی بن حاتم صحیحین لم ینزع عروقهم القبط تعریض است که عبد الله بن زبیر با آنکه پدر و جد او عربی قرشی صحیح الاصل بوده اند
بلکه از قبط بوده اند و زنا تولد نموده اندازی عداوت اهل البیت علیهم السلام از چنین ناکسی می آید و نعم ما قیل ؎ هر کرا است

من گواهی میدهم که مردود و دشنام مقبول حق عزّ و علاست و هر آنچه ممدوح شماست بذم و سرزنش اولی تا مهم منجر بآن شد که در جمعه از جمعات
مغیره بر بالای منبر رفت تا ادای خطبه قیام نماید حجر بن عدی با فرقه از اصحاب خویش او را سنگ باران کردند و مغیره از غایت ترس و تحیّر
از منبر فرود آمده بدار الاماره رفت و مبلغ پنجهزار درم بخانه حجر فرستاد و مردم مغیره را بجهة این سرزنش کرده گفتند که آنچه از تو صادر
شد سبب وهن حکومت و امارتست جواب داد که این حسابیست که بحجر کردم او را بکشتن دادم چه او دیگر کشته بعد از من با حکام
دیگر چنین معامله پیش خواهد گرفت و عاقبت کشته خواهد شد و چون مغیره براهی که در پیش داشت معاویه حکومت کوفه را بزیاد بن
ابیه ارزانی داشت و او نیز سب امیر المؤمنین میکرد و حجر در مقام منع بود و زیاد شش ماه در کوفه و شش ماه در بصره میبود
و چون شش ماه از اقامت او در کوفه بگذشت و عزیمت بصره نمود و عمرو بن حریث را بنیابت خویش در کوفه بگذاشت و عمرو
در روز جمعه بر منبر رفت چون خواست که خطبه آغاز کند حجر بن عدی با اصحاب خویش ورا سنگ باران کردند و عمرو از منبر فرود
آمده بدار الاماره رفت و در قصه را بعرضه داشتی نوشته زیاد را از فعل حجر بن عدی اعلام داد و زیاد بکوفه مراجعت نموده فرمود تا
سریر او را بمسجد بردند و بعد از آن بآن موضع رفته بر تخت نشست و اول کسی که از اشراف کوفه نزد او رفت محمد بن قیس بن اشعث
کندی بود و چون محمد بروی سلام کرد زیاد گفت لا سلام الله علیک همین ساعت ابن عمّ خود حجر بن عدی را پیش من حاضر گردان
محمد گفت ای امیر مرا با حجر اختلاط مجالست نیست و تو میدانی که میان من و او عداوت بچه مرتبه است جریر بن عبدالله گفت من
حجر را بیارم بشرط آنکه او را از ذم معاویه فرستی تا هر چه خواهد با وی بتقدیم رساند زیاد ملتمس جریر را قبول کرد و جریر حجر را بمجلس زیاد
حاضر کرد و زیاد بحبس او فرمان داده فرمود تا اصحاب او را حاضر سازند و چون همه را بدست آورد ایشان را با صد کس از معتمدان
خویش بدمشق فرستاد و در بعضی روایات آمده که چون حجر و اصحاب او بچهار فرسخی دمشق رسیدند معاویه سرهنگی را بجانب ایشان
روان کرده گفت تحت آنجماعت را بتوبه و انابت و رجوع از محبت علی بن ابیطالب دعوت کن اگر قبول کنند دست از آن قوم
باز دار و الا همه را سیاست کند چون این شخص نزدیک شیعه امیر المؤمنین ع رسید یکی از آن میان گفت که نصفی از مردم ما سیاست
پذیرند و نصفی دیگر خلاص میشوند گفتند که تو این معنی را از کجا دانستی جواب داد که این شخص که نزد ما می آید یک چشم کور است و
مدبکری بنیاد و مرا از مشاهده نحالت آنچه گفتم بخاطر رسید و چون آن سرهنگ پیشتر آمد و ایشان را برجوع از ولای مرتضی علی دعوت
کرد یک نصف آن قوم از دوستی شاه ولایت علیه السلام ابا کردند و نصفی دیگر بر موالات آن جناب اصرار نمودند و آن مدبر
اهل محبت را موجب فرموده معاویه بقتل رسانید و دیگران را بگذاشت و در تاریخ ابو حنیفه دینوری مذکور است که زیاد بن ابیه
ابو برده بن ابو موسی و شریح بن هانی حارثی و ابو عبیده و قیس را پیش معویه فرستاد تا بر صادرات افعال حجر و اصحاب او گواهی
دادند آنگاه معاویه فرمان داد تا آن جماعت را بقتل رسانیدند رحمهم الله تعالی صاحب کتاب احتجاج از صالح بن کیسان روایت نموده

ابو رافع — در خلاصة الاقوال مذکور است که او آزاد کرده حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله بود و در مشاهد و غزوات آنحضرت
دست اعتصام بر دامن معصوم حضرت امیر المؤمنین علیه السلام استوار نمود و از خیار ثقات شیعه بود و در کتاب اصابه مسطور است
که اسلم اسم ابی رافع قبطی است که مولی حضرت رسالت بود و او بکنیت خود مشهورتر بود و از جمله کسانیکه جزم نموده اند بآنکه
نام او اسلم بود بخاریست و شیخ جلیل احمد بن علی النجاشی در کتاب خود تردد ذکر کرده در آنکه اسم ابو رافع اسلم یا ابراهیم است
چه اول گفت که ابو رافع مولی رسول بود و اسلم نام داشت و او در اصل غلام عباس بن عبد المطلب بود و او را بآنحضرت هبه نمود
پس چون بشارت اسلام عباس را بآنحضرت رسانید او را آزاد کرد ثانی آن را ذکر داده و بعد از آن از احمد بن محمد بن سعید حافظ که
مشهور است بابن عقده نقل نموده که او در تاریخ خود آورده که اسم ابی رافع ابراهیم است و در مکه مسلمان شد و بمدینه هجرت
نمود و در غزوات حضرت رسالت با او همراه بود و بعد از آن حضرت التزام خدمت حضرت امیر نمود و از خیار شیعه او بود
و در جمیع حروب آنحضرت با او همراهی نموده و از جانب او خازن بیت المال کوفه بود و پسران او عبد الله و علی کاتبان
امیر المؤمنین بودند و همچنین روایت نموده از عبد الله بن عبید الله و علی بن رافع که گفت روزی بخدمت حضرت رسالت صلی الله
علیه و آله رفتم و آنحضرت را چنان دیدم که در خواب بودند یا وحی بر او نازل میشد و دیدم که ماری در یکجانب خانه است و بخود گفتم
که آن مار را بکشم تا مبادا آنحضرت بیدار شوند پس میان آنحضرت و میان مار خوابیدم تا اگر از آن مار گزندی آید بر من واقع شود
نه بر آنحضرت در آن اثنا آنحضرت از خواب بیدار شدند و شنیدم که این آیه میخواندند إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ
يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ بعد از آن گفت الحمد لله الذی اکمل لعلی منیته و هنیئا لعلی بتفضیل الله ایاه آنگاه بسوی
من التفات نمودند و دیدند که در یکجانب خانه خوابیده ام گفتند یا ابا رافع چرا اینجا خوابیده حکایت مار را بعرض رسانیدم
آنحضرت فرمودند که برخیز و او را بکش برخاستم و مار را کشتم آنگاه آنحضرت دست مرا بدست خود گرفتند و گفتند چه میگویی در
شان آن قوم که با علی مقاتله کنند و علی بر حق باشد و ایشان بر باطل گفتم حق است در راه خدای تعالی جهاد ایشان آنحضرت فرمودند
که هر که استطاعت نداشته باشد باید که بدل منکر ایشان باشد پس از آنحضرت التماس نمودم که در حق من دعایی کن که چون جماعت را
ادراک کنم خدای تعالی مرا قوت دهد بر قتال ایشان آنحضرت دعا کردند که اللهم ان ادرکهم فقوه و اعنه بعد از آن آنحضرت از خانه
نزد مردمیکه در بیرون جمع شده بودند آمد و فرمود که یا ایها الناس من احب ان ینظر الی امینی علی نفسی و اهلی فهذا ابو رافع
امینی علی نفسی و همچنین روایت نموده از عون بن عبید الله بن ابی رافع که او گفت چون مردم بر حضرت امیر بیعت کردند و معاویه اظهار
مخالفت نمود و طلحه و زبیر بجانب بصره رفتند ابو رافع با خود گفت اینست معنی آنچه حضرت رسالت میگفت سیقاتل علیا قوم یکون
حقا فی الله جهادهم پس خانه خود را و زمین زراعتی که در خیبر داشت بفروخت و بنیت آنکه درجه شهادت یابد با فرزندان خود در رکاب

با علی کینه و سخن حاجت درازی نیست منت در دشمنی استین بیرون دامن ما در شمار نیست و در کتاب غرر الفواید از مؤلفات
سید اجل مجتبی امیر مرتضی علم الهدی قدس سره مسطور است که چون عدی بن حاتم بعد از شهادت حضرت امیر علیه السلام نزد معاویه
آمد بجهت شماتت از و پرسید که سه پسر ترا که طریف و طراف و طرفه نام داشتند چه شد عدی گفت که با علی بن ابیطالب کشته شدند معاویه
گفت پسر ابوطالب با تو انصاف ننمود زیرا که پسران خود را بسلامت داشت و پسران ترا بکشتن داد عدی گفت که من با او انصاف ننمودم
که او کشته شد و من زنده ام شعر از حرم کوی تو شرمنده ماندم شرمنده ماندم که چرا زنده ماندم علامه حلی قدس
سره در کتاب خلاصه آورده که عدی بن حاتم الطائی از جمله صحابه است که بحضرت امیر المؤمنین رجوع نموده اند و متبصر شده اند
صاحب استیعاب آورده که مادر اسامه ام ایمن است که برکه نام داشت و کنیزک حضرت رسالت پناه بوده و در روز
وفات آنحضرت بیست ساله بود و بعضی نوزده ساله گفته اند و بعضی هجده ساله و بعد از آن حضرت در وادی القری ساکن شد
و آخر بمدینه مراجعت نمود و در اواخر ایام خلافت معاویه وفات یافت و روایت نموده که عمر بن الخطاب جهة اسامه بن زید پنجهزار درم
از بیت المال مقرر کرد و از برای پسر خود عبد الله دو هزار پس عبد الله گفت که اسامه را بر من تفضیل دادی و حال آنکه من غزاهای حضرت
دیده ام آنچه او ندیده پس آنگاه عمر گفت بواسطه آن او را بر تو تفضیل دادم که حضرت پیغمبر او را دوست تر میداشت از پدر تو مؤلف
گوید که عمر در تعلیل تفضیل که ذکر کرده است علت تفضیل او اسامه را آن بود که اسامه را بعد الله و النبی بسیم و زر و وعده امارت فریب داده
در متابعت بنی هاشم و علی ع در خلافت خود متوقف ساختند و درین باب از و منت عظیم داشتند آورده اند که چون ابوبکر متصدی
امر خلافت شد اسامه از روی عتاب با و خطاب کرد و گفت ان رسول الله امرنی علیک فمن استخلفک علی بعد از آن معاتبه و مخاطبه
ابوبکر و عمر بصحبت او رفتند و ارضا و تسلیه او کرده و در مدت حیات خود او را امیر میگفتند و بعضی از تواریخ مسطور است که چون ابوبکر
متصدی امر خلافت گشت اسامه را از امارت آن لشکری که پیغمبر در زیر رایت من کرده بود و لعنت کرده بود بر آنکه از من تخلف کند
چون ... شام مرو ... اول ابوبکر بود و دوم عمر و اینها که امروز اعوان و انصار تواند ابوبکر ازین سخن برنجش نموده او را معزول کرد
و خالد بن ولید را بجای او منصوب کرده بجانب شام فرستاد کسی که عزل کند آنکه از نبی شده نصب چگونه میرسدش دعوی فاق
... صباح روز قیامت چه حال خواهد داشت کسی که گروه بجرعه ی نفاق ... علامه حلی و حسن بن داود روایت نموده اند از حضرت
امام محمد باقر که آنحضرت در باب اسامه فرموده اند که اسامه آخر رجوع بحق نمود پس مگویید در حق او الا خیر و همچنین روایت نموده اند
که حضرت امیر المؤمنین در ایام خلافت خود بوالی مدینه نوشت که سعد وقاص و عبد الله عمر را از مال فی که عبارتست از مال خراج و غنیمت
چیزی مده و اسامه بن زید را بده که او را عذری که در بود و سعد ... معذور داشته ام لیکن شیخ علامه در آخر فرموده که در طریق این روایت
ضعفی هست که بیان آن در کتاب کبیر خود ذکر داده ایم و گفته که اولی آنست که در حدیثی که راوی آن اسامه باشد توقف نمایند

باستی با آن مزین شد علی بن ابی رافع گوید بعد از این گفت و شنید عقد را گرفتم و بجای خود گذاشتم [illegible] انصاری
علامه حلی و حسن بن داود در عداد مؤلفین و ممدوحین از صحابه ذکر نموده او برادر انس بن مالک مرد و دست در کتاب استیعاب
مسطور است که براء بن مالک بن النضر الانصاری برادر مادری و پدری انس بن مالک است و در غزای احد و مابعد آن از
ازغزوات حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله حاضر شد و او یکی از فضلای زمانه و دلیران فرزانه بود و آورده اند که خود تنها صد مبارز را
از مشرکان کشته سوای آنها که در کشتن ایشان با دیگران مشارکت نموده بود و از ابن سیرین منقولست که عمر بن الخطاب به والیان
خود نوشت که براء بن مالک را در لشکرهای مسلمانان بجای امیر منصوب نسازید که او مهلکه ایست از مهالک و همه به تقلید مردانگی خود بحرب تعجیل
نموده بکشتن میدهد و ایضا روایت نموده که مسیلمه کذاب را او در هم شکست و از پای درآورد و آن چنین بود که چون لشکر اسلام
مسیلمه و اصحاب او از مشرکان یمامه را عاجز ساختند تا آنکه در آن جنگ میان حیاط باغی پناه بردند براء گفت ای گروه مسلمانان
مرا بکتف خود بردارید تا بدیوار باغ برآیم و با ایشان مجادله نمایم پس او را بر سر دیوار کردند و از بالای دیوار خود را در میان
دشمنان انداخت و با ایشان مقاتله نموده در باغ را بر روی لشکر اسلام گشود تا بباغ درآمدند و مسیلمه در دست ایشان کشته شد
و در آن جنگ زیاده از هشتاد زخم تیر و شمشیر بر بدن او رسیده بود و براء در زمان خلافت عمر در وقت فتح شوشتر شهید شد و
قبر او در آنجا مشهور و از اماکن زیارت جمهور است [illegible] علامه حلی او را در قسم مقبولین نام برده [illegible] و
مشکور شمرده و در کتاب کامل بهائی از اسحق بن جعفر روایت نموده و او از عمش روایت کرده که گفت دو تن از خیار تابعین شهادت
گواهی دادند که براء بن عازب گفت من میمیرم و تبرا میکنم از آن کسان که بر علی تقدم کردند و بری ام در دنیا و آخرت از ایشان و در
موضعی دیگر از آن کتاب مذکور است که براء بن عازب و بریده بن حصیب مدت عمر خود امیرالمؤمنین را بیعت ابوبکر خبر با آنحضرت و در زندگی
و صاحب استیعاب گفته که او با حضرت امیرالمؤمنین در حرب جمل و صفین و نهروان حاضر بود و بعد از آن حضرت ساکن کوفه شد و در
ایام مصعب بن الزبیر در آنجا وفات یافت [illegible] از جمله مقبولانست صاحب استیعاب
گفته که او یکی از نقبای عقبه اولی و بزرگ انصار است و بنی سلمه که از خویشان اویند میگویند که اول کسی که در شب عقبه بحضرت رسالت بیعت
نمود او بود و بعضی گفته اند که اول کسی بود که رو بکعبه نماز کرد و اول کسی بود که وصیت ثلث مال خود نمود و وفات او در مدینه
اتفاق افتاد در زمان حیات حضرت پیغمبر یکماه پیش از آنکه آنحضرت از مدینه تشریف آرند و چون آنحضرت بمدینه آمدند با اصحاب
خود بر سر قبر او رفتند و بر او نماز گذاردند [illegible] علامه حلی او را در قسم مقبولان از کتاب خلاصه ذکر نموده
و گفته که حضرت رسالت برادری داد او را با واقد بن عبدالله تمیمی که حلیف بنی عدی بود و در غزای بدر و احد و خندق و حدیبیه حاضر
بود و در روز خیبر با حضرت رسالت از گوشت گوسفند زهرناک خورد و از اثر آن زهر همانجا مرد [illegible] علامه حلی

ظفر انتساب حضرت امیر از مدینه بیرون آمد و در آن وقت مرد پیری بود که هشتاد و پنج سال عمر داشت و در آن اثنا میگفت
الحمد لله لقد صحبت ولا احد بمنزلتی لقد بایعت البیعتین بیعة العقبة وبیعة الرضوان وصلیت القبلتین وهاجرت الهجر الثلث راوی
گوید که از او پرسیدم که آن سه هجرت کدامند گفت یک هجرت با جعفر بن ابیطالب بجانب حبشه و دیگری با حضرت رسول از مکه
بمدینه و دیگری با علی بن ابیطالب بکوفه و همیشه ابو رافع در خدمت حضرت امیر بود تا آنحضرت شهید شد پس ابو رافع با حضرت
امام حسن بمدینه مراجعت نمود و چون خانه و مزرعه نداشت حضرت امام حسن خانه حضرت امیر را در میان خود و ابو رافع مناصفه
نمود و زمین مزرعه ینبع باو داد که آخر عبد الله بن ابو رافع آن مزرعه را بصد و هفتاد هزار درهم بمعاویه فروخت و همچنین روایت
فرموده از ابو عبد الله بن رافع در حدیث ام کلثوم دختر مطهر حضرت امیر المؤمنین ع قصه عاریت گرفتن آن مطهره زیور را
برسم عاریه از ابی رافع مولف گوید که ورام در مجموعه خود اعاره آن زیور را بعلی بن ابی رافع نسبت داده و تفصیل
قصه بر وجهی که در آن مجموعه مسطور است آنست که علی بن ابی رافع گفت که من عامل بیت المال علی بن ابیطالب و کاتب او بودم و در
بیت المال عقد مرواریدی بود که در بصره بدست آمده بود پس دختر آنحضرت کسی نزد من فرستاد و پیغام داد که شنیده‌ام
که در بیت المال عقد مرواریدی هست و در دست تست میخواهم که آنرا برسم عاریت بمن دهی که روز عید اضحی آنرا زیور کنم پس جواب فرستادم
که عاریه مضمونه میدهم که اگر فوت شود تاوان آنرا بدهی پس آن مخدره پیغام فرستاد که بعاریه مضمونه میگیرم و بعد از سه روز بتو
باز میدهم آنگاه عقد مروارید را باو فرستادم و اتفاقا حضرت امیر المؤمنین آن عقد را در بر او دیدند و شناختند و باو گفتند
که این عقد از کجا آورده گفت من آنرا از علی بن رافع خازن بیت المال بعاریت گرفته‌ام که در روز عید از آن زینت سازم و بعد از آن
باو بدهم پس آنحضرت مرا نزد خود طلبیدند و چون حاضر شدم خطاب فرمودند گفتند که آیا تو خیانت میکنی در بیت المال مسلمانان
بی اذن من و رضای ایشان گفتم پناه میبرم بخدا از آنکه خیانت کنم در مال مسلمانان آنحضرت گفتند پس چگونه بعاریت داده بدختر
من عقد مرواریدی که در بیت المال بود گفتم ای امیر المؤمنین دختر شما از من طلب عاریه آن نموده که در عید بآن آراسته گردد
و من بعاریه مضمونه مردوده باو دادم و بر خود ضامن آنرا گرفته‌ام و بر منست که آنرا سالم بجای خود گذارم پس آنحضرت فرمودند
که امروز میباید که آنرا از او بازپس گرفت و بجای خود نهاد و وای بر تو اگر بعد از این چنین کاری از تو ظاهر شود که بعقوبت خواهم
کرد و اگر دختر من آن عقد را بر وجه عاریت مضمونه مردوده نمیگرفت هر آینه او اول زن هاشمی میبود که دست او را در دزدی
بریده بودند علی بن رافع گوید که آن عتاب که حضرت امیر با من کردند بسمع دختر مطهر آن حضرت رسید چون آنحضرت را دیدند
عرض کردند که من دختر توام و پاره تنم سزاوارتر از من کیست که بپوشیدن آن عقد پس حضرت امیر با او گفتند که ای دختر ابوطالب
باشتهای نفس خود از دایره حق بیرون مرو مگر همه زنان مهاجر در این عید بمثل این عقد مزین شده بودند که تو نیز ترا

[illegible] الانصاری ایضا صاحب استیعاب گفته که او همان کسی است که در روز جنگ جمل باواز بلند انصار را تحریص بر قتال
ارباب ضلال نموده میگفت یا معشر الانصار انصروا امیر المؤمنین آخرا کما نصرتم رسول الله صلی الله علیه وآله اولا والله ان الآخرة
لشبیهة بالاولی الا ان الاولی افضلهما [illegible] در باب عین مهمله از خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از
جمله صحابه و اصحاب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام است و حضرت پیغمبر اورا دعا کرده و فرموده که اللهم بارک فی صفقة یمینه و صاحب
استیعاب اورا در باب غین منقوطه ذکر کرده و گفته که در وقتی که او ساکن مصر بود شنید که نصرانی حضرت رسول را دشنام
میدهد او را بزد تا بمنزل بگریخت پس مرافعه ایشان بعمرو عاص که والی مصر بود رفتند عمرو با او عتاب کرد و گفت ما ایشانرا عهد
داده ایم تو بد کرده که او را آزار کرده غرفه در جواب گفت معاذ الله که با ایشان عهد توان داد که اظهار دشنام [illegible]
نمایند و بهمین قدر عهد با ایشان میتوان داد که ایشانرا با کتاب ایشان واگذارند و تکلیف مالایطاق ننمایند و اگر دشمنی قصد
ایشان نماید دفع کنیم و نگذاریم که باحکام دین خود عمل نمایند مگر آنکه بحکم یکی از اهل اسلام راضی شوند آنگاه در میان ایشان
بموجب حکم خدا و پیغمبر حکم کنیم مؤلف گوید از اینجا معلوم میشود که عمرو عاص و امثال او در باطن حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله عاصی بوده اند
و اظهار اسلام را وسیله انتظام احوال خود میکرده اند زیرا که او مسلمان آنگاه صاحب پیغمبر نشد تجویز سب و دشنام او در [illegible]
و از اینجا نیز معلوم میشود که آنچه بعضی از متعصبان اموی شعار از مخدوم گرامی مروان حمار و بعضی از رسایل خود نوشته که سب حضرت رسول
موجب استحقاق قتل نمیشود دعوی باطل است و او را عمرو عاص حجت او بیادگار گذاشته و عجب آنکه این معاندان که در زمان خود تشیع اهل بیت بود
در سب شیخین حکم بقتل مینمودند و در این باب مبالغه و تعصب بسیار ظاهر میفرمودند تا آنکه بعضی از ساداترا بتوهم سب شیخین حکم بقتل نمودند
ایضا در استیعاب از غرفه منقول است که گفت مرا در شان حضرت امیر المؤمنین شکی واقع شد در وقتیکه متوجه حرب صفین بود زیرا که چون
بآن حضرت بساحل فرات رسیدیم بطرف اندکی عدول نمود و بایستاد و ما نیز در حوالی او بایستادیم پس بدست مبارک خود اشارت نمود
و گفت هذا موضع رحالهم و مناخ رکابهم و مهراق دمائهم بابی من لا ناصر لهم فی الارض والسماء الا الله و چون حضرت امام حسین شهید شد
آمدم تا رسیدم بموضعی که آنحضرت را در آنجا شهید کرده بودند پس نظر کردم و دیدم که همان موضع بود که آنحضرت سابقا نشان داده
بودند و احوال بر همان وجه بود که آنحضرت فرموده آنگاه استغفار کردم و دانستم که آنحضرت آنچه میگفت بالهام الهی و تعلیم حضرت
رسالت پناهی بوده و ایضا صاحب استیعاب گفته که غرفه از اصحاب صفه و انصار بوده و حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله در حق او دعائی که
پیش ازین گذشت بزبان مبارک گذرانیده و صاحب اصابه در اسناد دعای مذکور قدح نموده و گفته که راویان آن اهل کوفه اند
و اکثر شیعه اند و مخفی نماند که این قدح از صاحب اصابه صواب نیست زیرا که مطلق تشیع نزد نقاد حدیث موجب قدح در روایت نیست
چنانچه بعد ازین از کتاب میزان ذهبی در احوال ابان بن تغلب منقول خواهد شد و لهذا تصریح نموده اند که بسی کس از مشایخ

در کتاب خلاصه او را در عداد مقبولان نام برده و گفته که او از اصحاب حضرت رسالت پناهی بود و در کوفه خلیفه حضرت امیر
بود و صاحب اصابه گفته که او بکنیت خود ابومسعود مشهور است اتفاق کرده اند بر آنکه او در بیعت عقبه حاضر بود و اختلاف
واقع است در آنکه در غزای بدر حاضر بود یا نه اکثر بر آنند که در غزای بدر حاضر نبود و چون در موضع بدر ساکن شد او را بآنجا
نسبت میدهند و ابومسعود بدری میگویند و ایضا گفته که او از اصحاب امیرالمومنین علی علیه السلام بود و یکمرتبه او را در کوفه خلیفه خود
ساخته بعضی گفته اند که پیش از سال چهل از هجرت وفات یافت و بعضی گفته اند بعد از این سال وفات یافت و همچنین خلاف
واقع است در آنکه بمدینه مرد یا در کوفه [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که بغزای بدر آمد
و هم آنجا شهید شد و صاحب استیعاب گفته که مادر حارثه عمه انس بن مالک بود و او جوان بود که در روز بدر کشته شد پس
مادرش نزد حضرت رسالت آمد و اظهار تعلق خاطر خود بحارثه نمود حضرت او را تسلی داده فرمودند که خاطر خوش دار که او در
جنة الفردوس است رضی الله عنه وجمیع المومنین بحق محمد و آله الطاهرین [illegible] در استیعاب مسطور است که
او در جمیع مشاهد و غزوات سید کاینات حاضر بود و از فضلای صحابه بود و ازو نقل نموده اند که روزی بخدمت حضرت
رسالت پناه رفتم دیدم که جبرئیل با او سخن میکند پس سلام کردم و گذشتم چون باز بخدمت آنحضرت آمدم مرا گفتند که آیا
دیدی آنکس را که با من بود گفتم آری پس آنحضرت فرمودند که آنکس جبرئیل بود و چون تو سلام کردی جواب سلام تو باز داد
و دیگر فضایل او در استیعاب مذکور است ذکر آن موذی بتطویل میشود و در خلاصه و کتاب حسن بن داود مسطور است که او
دو مرتبه حضرت جبرئیل را بصورت دحیه کلبی دیده یکمرتبه در وقتی که حضرت پیغمبر بجانب بنی قریظه بیرون رفتند و مرتبه دیگر
وقتی که آنحضرت از حنین باز گشتند و در حروب حضرت امیر رایت اخلاص و جانسپاری برافراخته در زمان معاویه وفات یافت
[illegible] در قسم مقبولان از کتاب خلاصه مذکور است صاحب استیعاب گفته که او عم خوات بن جبیر است
وغزای بدر و احد را دریافته [illegible] در قسم مقبولان از کتاب خلاصه مذکور است که
صاحب استیعاب گفته که در روز فتح مسلمان شده و از فضلای صحابه و خیار ایشان بود در زمان عمر بن الخطاب جهة اقامت
مراسم غزا متوجه جانب شام شد پس اهل مکه بنا بر حسن سلوک که ازو دیده بودند متابعه او بیرون رفته از مفارقت وی
میگریستند و او ایشانرا تسلی داده میگفت که این دوری من از شما انتقال است بجانب خدای تعالی نه آنکه معاشرت مردم دیگر
دیار را بر شما گزیده ام در نواحی شام بمراسم جهاد اشتغال داشت تا در سال هجدهم از هجرت وفات یافت و بعضی گفته اند که
در روز واقعه تبوک کشته شده و آن واقعه در ماه رجب در سال نهم بود در کتاب اصابه مسطور است که حارث مذکور برادر
ابوجهل و پسر عم خالد بن الولید و سید بنی مخزوم بود و کسی از صحابه قرین او نبود مگر آنجماعت که در اسلام سابقه داشتند

امیر المؤمنین فرستاد قطعه ابا حسن فدیک نفسی اصابنی بلاء شدید لا اکابده بخیبر فی قعر الغموم کان بها جوبت قبر عظم للحد لاحد
لئن قلت حقا و لشدت ایامه فقلت فمن للحق ان مت ناشده صاحب صاحب به گفته که حضرت امیر در باب عبد الرحمن با عثمان گفتگوی سیار
نمود آخر او را از خویش خلاص نمود و او در حرب جمل و صفین ملازم رکاب آنحضرت بود تا در صفین بدرجه شهادت رسید
[illegible] زراره [illegible] در خلاصه مذکور است که او از نقبای ثلثه لیلة العقبة بود و ابن داود آورده که معویه جمعی را برگماشته بود
که پیمانی و گفتند تا نگریزد و بخدمت حضرت امیر المؤمنین ع نرود و او را و برادر زنیک سیرت بود یکی سعد و دیگری عثمان و در
استیعاب مذکور است که کنیه اسعد بر اسم او غالب بود و بآن شهرت یافته و او یکی از نقبای عقبه اولی بود و در عقبه اولی با شش نفر
یا هفت نفر حاضر بود و در عقبه ثانیه در دوازده نفر داخل بود و در عقبه ثالثه در هفتاد نفر داخل بود و اول کسی از نقبای دوازده
با حضرت رسالت بیعت نمود او بود [illegible] بود و آن دوازده نفر سعد بن عباده بود و اسعد بن زراره و سعد بن الربیع و سعد بن خیثمه
و منذر بن عمرو و عبد الله بن رواحه و براء بن معرور و ابو الهیثم بن التیهان و اسید بن حضیر و عبد الله بن عمرو بن حزام و عبادة بن الصامت
و رافع بن مالک و ابو امامه و او در سال اول از هجرت وفات یافت و از انصار منقولست که او اول کسی است که از مسلمانان در
بقیع مدفون شد اما مهاجران گویند اول کسی که در بقیع مدفون شد عثمان بن مظعون بود
در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از افاضل صحابه و اصحاب امیر المؤمنین ع بود و در استیعاب مسطور است که او در عقبه و بدر
حاضر شد و در روز جنگ بدر عباس را دستگیر کرده نزد حضرت رسالت آورد و چون بو الیسر مردی کوتاه قد بود و عباس جسیم
قامت و نوخاسته حضرت رسالت او را دستگیر کرده نزد حضرت رسالت آورد گفتند که ملکی کریم ترا در گرفتن عباس مدد نموده و همان
روز جراحت نمود و بیت نفر کافر از ایشان [illegible] و بعد از آن با حضرت امیر المؤمنین در حرب صفین عدی و در [illegible] اقرا
و در سال پنجاه و پنج از هجرت در مدینه وفات یافت [illegible] در کتاب استیعاب مسطور است که بعد از حدیبیه بخدمت
حضرت رسالت پناه رسید و مسلمان شد و مدتی بشرف صحبت آنحضرت فایز بود و حفظ احادیث مینمود و بعد از آن حضرت رسالت پناه
ساکن شام شد و پس از آن از آنجا بکوفه آمده وطن ساخت و او یکی از چهار کس است که در خانه عثمان بن عفان در آمدند و از شیعه
علی بن ابیطالب بود و در جمیع حروب او از جمل و صفین و نهروان همراه بود و بعد از وفات حضرت امیر در اعانت حجر بن عدی
و منع ابن امیه زیب آنحضرت اهتمام تمام مینمود و چون زیاد حکم گرفتن حجر نمود عمرو گریخته بموصل رفت و در غاری پنهان شد
و در آن غار ماری او را گزید و همان بمرد پس جماعتی که از جانب زیاد طلب و رفته بودند او را در آن غار مرده یافتند سر او را
جدا ساخته نزد زیاد بردند و زیاد آن سر را نزد معاویه فرستاد و آن اول سری بود که در اسلام از شهری بشهری بردند و بعضی
گفته اند که عبد الرحمن بن عثمان الثقفی که عم عبد الرحمن بن ام الحکم بود و در سال پنجاه از هجرت او را کشت و در کتاب کمال مذکور است

حدیث بخاری شیعه بوده‌اند و دیگر آنکه حکم نمودن بقضا در روایت بعضی بمجرد آنکه بعضی اکثر اهل دیار او را خوب ندانند نه
مطابق عقلست و نه موافق نقل والله اعلم عبدالله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او را و برادرانش
محمد و عبدالرحمن را حضرت رسالت نزد بدیل پدر ایشان بیمن فرستاد که عبدالله با پدر خود پیش از فتح مکه مسلمان شد و او بزرگ خزاعه
بود و خزاعه عیبه حضرت پیغمبر بودند یعنی موضع سر آنحضرت بودند عبدالله در غزای حنین و طایف و تبوک حاضر بود و او را قدر و بزرگی
تمام حاصل بود در حرب صفین با برادرش عبدالرحمن شهید شدند و در آن روز امیر پیادگان لشکر امیر و از اکابر اصحاب او بود و از شعبی روایت
نموده که عبدالله بن بدیل در حرب صفین دو زره پوشیده بود و دو شمشیر داشت و اهل شام را شمشیر میزد و میگفت شعر لم یبق
الا الصبر والتوکل ثم التمشی فی الرعیل الاول مشی الجمال فی حیاض المنهل والله یقضی ما یشاء و یفعل و همچنان شمشیر میزد و مبارز میجست
می انداخت تا بمعاویه رسید و او را از جای خود برداشت و اصحاب او را که در حوالی او بودند متفرق ساخت بعد از آن اصحاب
معاویه اتفاق نموده او را سنگباران کردند و تیر و شمشیر بر او ریختند تا شهید شد پس معویه و عبدالله بن عامر که با هم ایستاده بودند
بر سر کشته او آمدند و عبدالله بن عامر عمامه خود را بر روی او پوشانید و رحمت بر او کرد و معاویه قصد آنکه گوش و بینی او را
ببرد فرمود که روی او را بگشید که ما او را بعبدالله عامر بخشیدیم چون عمامه از روی او برداشتند معویه را نظر بر او افتاد
گفت بخدای کعبه سوگند که این قوچ قوم خود بود خدایا مرا ظفر ده بر اشتر و اشعث بن قیس که مانند این دو مرد در میان لشکر علی هست
انگاه آن دو کس بعد از آن معاویه گفت که محبت قبیله خزاعه با علی تا مرتبه ایست که اگر زنان ایشان توانستندی که با ما جنگ کنند تقصیر
نکردندی تا بمردان چه رسد روی عن زید بن وهب الجهنی ان عبدالله بن بدیل قام یوم صفین فی اصحابه فخطب فحمد الله واثنی علیه وصلی
علی النبی ثم قال الا ان معاویه ادعی ما لیس له و نازع الامر اهله و من لیس مثله و جادل بالباطل لیدحض به الحق و صال علیکم بالاعراب والاحزاب
و زین لهم الضلالة و زرع فی قلوبهم حب الفتنة و لبس علیهم الامر و انتم والله علی الحق علی نور من ربکم و برهان مبین فقاتلوا الطغاة الجفاة
یعذبهم الله بایدیکم و یخزهم و ینصرکم علیهم و یشف صدور قوم مؤمنین و قاتلوا الفئة الباغیة الذین نازعوا الامر و قد قاتلتموهم مع رسول الله
فوالله ما هم فی هذه بازکی و لا اتقی و لا ابر قوموا الی عدو الله و عدوکم رحمکم الله [illegible] صاحب اصابه آورده که پدر او از
اهل یمن بود و از آنجا بمکه افتاد و عبدالرحمن و برادر بزرگ کلده در آنجا متولد شدند و عبدالرحمن شعر را نیکو گفتی و اوست صاحب این
ابیات که در هجو عثمان بن عفان گفته شده شعر حلفت بالله رب العباد ما خلق الله شیئا سدی ولکن خلقت لنا فتنة لکی نبتلی بک او
نبتلی دعوت الطرید فادنیته خلافا لما سنه المصطفی و ولیت قرباک امر العباد خلافا لسنة من قد مضی و اعطیت مروان خمس الغنیمة
اثرته و حمیت الحمی و مالا اتاک به الاشعری من الفیء اعطیته من دنا و ان الامینین قد بینا منار الطریق علیه الهدی فما اخذا درهما غیلة و لا قسما
درهما فی الهوی و چون ابیات مذکور بگوش عثمان رسید فرمود که او را در خیبر حبس نمودند و او این قطعه را در زندان انشا نموده محمدت

و در ایام خلافت عثمان در مدینه وفات یافت ابی بن ثابت الانصاری علامه حلی او را از جمله مقبولان شمرده و گفته که او برادر حسان

بن ثابت است و در غزای بدر و احد حاضر شده [illegible] در خلاصه مسطور است که او با حضرت رسالت پناه بهر دو قبله

نماز گزارده [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او صحابی و از اصحاب امیرالمؤمنین بود و در حرب صفین بدرجه شهادت

رسید [illegible] علامه حلی او را از جمله مقبولان شمرده و صاحب استیعاب آورده که او بعد از نه کس یا ده کس اسلام

آورده و از مهاجرین اولین است و حضرت رسالت در اول حال تدتی [illegible] خانه او پنهان بودند و مردم را باسلام دعوت مینمودند تا

وقتیکه از آنجا بیرون آمدند و صاحب اصابه آورده که خانه ارقم در موضع صفا بود و در آنجا چهل کس بشرف اسلام رسیدند و آخر ایشان

عمر بن الخطاب بود و چون چهل کس تمام شدند از مدینه بیرون آمدند سال او از هشتاد متجاوز بود و در سال پنجاه و پنجم از هجرت

وفات نمود [illegible] در خلاصه و استیعاب مسطور است که او یکی از آن شش کس است که در عهد حضرت پیغمبر جمع

قرآن اشتغال داشتند [illegible] در خلاصه و استیعاب مسطور است که او خطیب انصار بود و او را خطیب

رسول الله میگفتند و در غزای احد و ما بعد او از غزوات حاضر بود و در یمامه در ایام خلافت ابی بکر شهید شد روایت نموده اند

که چون این نازل شد که یا أیها الذین آمنوا لا ترفعوا أصواتکم فوق صوت النبی الآیه ثابت بخانه در آمد و در را بر روی خود بست

و چون حضرت او را ندیدند کسی بجانب او فرستادند که از حال او خبری بیاورد و او بآن کس گفت که من مردی بلند آوازم و میترسم

که عمل من بواسطه آن در درگاه الهی ضایع شود پس آنحضرت او را تسلی نموده فرمودند که تو از آن جماعت که نزول آیه در شان ایشان است

نیستی زندگانی تو بخیر است و مردن تو نیز بخیر خواهد بود و صاحب اصابه روایت نموده که حضرت رسالت ثابت بن قیس را بجنت

بشارت نمود و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین علی شامی در حاشیه خلاصه تصریح باین معنی نموده و فرموده که ثابت بن قیس در سال

یازدهم از هجرت وفات یافت [illegible] از جمله مقبولان است و در کتاب خلاصه مسطور است که او از جماعتی بود که

با حضرت رسالت در تحت شجره بیعت نمودند و در کتاب اکمال و در کتاب اصابه مسطور است که آنحضرت در روز خندق او را ردیف

خود سوار کرده بود و او دلیل راه آنحضرت بود وقتی که بموضع حمراء الاسد میرفتند و در سال چهل و پنجم از هجرت وفات یافت

[illegible] در غزای بدر و احد حاضر آمده و در قسم مقبولین از کتاب خلاصه مذکور است [illegible] در کتاب رجال شیخ

طوسی مسطور است [illegible] در کتاب خلاصه از شیخ اعظم فضل بن شاذان قمی منقول است که او از جماعت سابقین اولین بوده

که بحضرت امیرالمؤمنین علیه السلام رجوع نمودند و در کتاب زهرة العیون و جلاء القلوب که تالیف یکی از علمای شافعیه مصر است [illegible] در روز

که چون روز سقیفه جماعت انصار تمسک بسابقه و نصرة و مجاهده خود شدند و عبد الرحمن بن عوف در جواب گفت یا معشر انصار

انتم کا فضلتم فلیس منکم مثل ابی بکر و لا عمر و لا علی و لا ابی عبیدة الجراح زید بن ارقم گفت ما منکر فضل [illegible] ذکرت [illegible] سید الانصار

که در حجة الوداع بشرف صحبت حضرت رسالت رسید و در خدمت آنحضرت می بود و بعد از آن در خدمت حضرت امیر می بود و در جمیع حروب آنحضرت مراسم مجاهده و اخلاص ادا مینمود و در سال پنجاه از هجرت در موضع حره بدست عبد الرحمن بن ام الحکم شهید شد و از شعبی روایت نموده که اول سری که در اسلام بر نیزه کردند سر عمرو بن الحمق بود و در کتاب ابو عمرو کشی مسطور است که حضرت رسالت سریه بر سر قومی میفرستاد و با اهل آن سریه گفت که در فلان ساعت از شب راه گم خواهید کرد پس بجانب دست چپ خود متوجه شوید که در آن تنها بمردی خواهید رسید که راه میداند اما او راه را بشما ننماید تا طعام او را نخورید پس از برای شما گوسفندی بکشد و طعام پیش آرد تا بخورید آنگاه برخیزد و راه بشما بنماید و چون او چنین کند سلام من با او برسانید و بگوئید که حضرت پیغمبر در مدینه ظاهر شد و چون آن جماعت براه افتادند بموجب خبر حضرت رسالت راه را گم کردند بجانب چپ میل نموده میراندند تا بمنزل عمرو بن الحمق رسیدند و از وی جستجوی راه نمودند و بهمان طریق که حضرت رسالت فرموده بود گفت راه بشما ننمایم تا فرود آئید و طعام من بخورید ایشان فرود آمدند و طعام او بخوردند آنگاه او برخاست و دلیل راه شد و ایشان فراموش کردند که سلام حضرت با او برسانند و خبر ظهور آنحضرت را با او بگویند تا آنکه او خود پرسید که پیغمبری در مدینه ظاهر شده است ایشان گفتند آری و ترا سلام رسانیده است عمرو از این معنی خوشحال شد خود را بخدمت حضرت رسانید و مدتی در ملازمت میبود و بعد از آن آنحضرت با او فرمودند که بمیان قوم خود مراجعت کن و در وقتیکه امیر المؤمنین علی بولایت کوفه رود نزد او رو و عمرو بعد از وفات حضرت رسالت بجای خود میبود تا نوبت خلافت بحضرت امیر المؤمنین علی رسید و کوفه را دار الخلافه ساخت پس عمرو در کوفه بخدمت آنحضرت آمد و با او در آنجا اقامت نمود و در جمیع حروب آنحضرت با او بود و بعد از وفات حضرت امیر المؤمنین معاویه جمعی را بطلب او فرستاد و او بغاری گریخت و آن جماعت بر سر او رفته بغار در آمدند و او را گرفته سرش را از تن جدا نموده بر نیزه کردند

در خلاصه و کتاب ابن داود در عداد مقبولان مذکور است و در کتاب استیعاب مسطور است که او قبل از سعد بن معاذ بدست مصعب بن عمیر مسلمان شد و در جمله جماعتی بود که در عقبه ثانیه حاضر بودند و از نقبای ایشان بود و بعضی بر آنند که در غزای بدر حاضر نبود و اکثر بر آنند که در غزای بدر و احد و ما بعد آن از مشاهد حاضر بود و در روز احد هفت زخم باو رسید در خدمت آنحضرت ثبات قدم ورزید و چون دیگر یاران ضعیف الاعتقاد نگریخت و حضرت رسالت او را با زید بن حارثه برادری داد و او بسیار خوش آواز بود و قرآن را بسیار خوب میخواند تا آنکه در خبر است که ملائکه استماع قرآن از او مینمودند و در شعبان سال بیستم از هجرت و بروایتی در بیست و یکم وفات نمود و در بقیع مدفون شد علامه حلی او را از جمله مقبولان شمرده گفته که در غزای بدر و عقبه باتفاق کل معهود حاضر بود و حضرت رسالت او را با عثمان بن عفان برادر نمود و در استیعاب مسطور است که او برادر حسان بن ثابت شاعر بود و در غزای بدر و عقبه حاضر بود و بعضی گفته اند که در جمیع غزوات حاضر بود

متولد شد پس آنحضرت او را عبد الله نام نهاد و در خلاصه مذکور است که او از اصحاب امیر المؤمنین علی نیز بود و خوارج پیش از واقعه نهروان
او را شهید ساختند عبد الغفار بن القاسم بن قیس بن قهد ابو مریم در قسم مقبولان در کتاب خلاصه مذکور است و صاحب استیعاب در باب
قیس بن فهد گفته که او جد ابو مریم عبد الغفار بن القاسم الانصاری الکوفیست محمد بن عمرو بن حزم علامه حلی گفته که او از صحابه و
از اصحاب امیر المؤمنین است و در حروب آنحضرت با او همراه بود و در کتاب استیعاب مذکور است که او در سال هشتم از هجرة
در وقتی که پدر او از جانب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله عامل نجران بود متولد شد و بعضی گفته اند که قبل از وفات آنحضرت بدو سال
متولد شد پدر او را محمد نام نهاد و کنیت او را ابو سلیمان مقرر داشت و آن مضمون را نامه بحضرت رسالت نوشته عرض نمود
پس آنحضرت باو نوشتند که نام او را محمد بگذار و کنیتش را ابو عبد الملک مقرر دار و بنا برین در آل عمرو بن حزم کسی نیست که محمد نام داشته
باشد الا آنکه کنیت او ابو عبد الملک است و محمد بن عمرو بن حزم مذکور فقیه بود و جماعتی از اهل مدینه از و روایت کرده اند و او از پدر خود
و دیگر صحابه روایت دارد و در سن سی و پنج سالگی در واقعه روز حره با سیزده کس از اهل بیت خود کشته شد و یقال انه کان اشد
الناس علی عثمان المحمدون محمد بن ابی بکر و محمد بن ابی حذیفه و محمد بن عمرو بن حزم انتهی کلام صاحب استیعاب و مراد از واقعه روز
حره در کلام او واقعه هائله ایست که در سال شصت و سه از هجرت در زمان یزید علیه اللعنه در موضع مسمی باهل مدینه طیبه که خلع آن
فاسق از خلافت نموده بودند واقع شد و در آنجا اکثر اهل مدینه طعمه تیغ لشکر یزید شدند و جمعی کثیر از صحابه شهید شدند و مدینه را غارت
کردند و هزار دختر را بکارت بردند و چون معلوم شد که واقعه حره در زمان یزید علیه اللعنه بود پس کشته شدن محمد بن عمرو
مذکور در آنجا منافات نداشته باشد با آنکه از علامه حلی منقول شده که در حروب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام با او همراه بود
[illegible] در کتاب استیعاب مذکور است که او از پیشوایان انصار و شاعران ایشان و بزرگ قوم خود بود و این اشعار که
مشتمل است بر تعریض قریش و تخطیه ایشان در نصب ابو بکر و خذلان امیر المؤمنین از و نقل نموده است فقل لقریش نحن اصحاب مکة
و یوم حنین و الفوارس فی بدر و اصحاب احد و النضیر و خیبر و نحن رجعنا من قریظة بالذکر و یوم بارض الشام اذ قتل جعفر و زید و عبد الله فی علو
بحر و فی کل یوم ینکر الکلب اهله نطاعن فیه بالمثقفة السمر و نضرب فی یوم العجاجة ارؤسا ببیض کامثال البروق علی الکفر نصرنا و آوینا النبی
و لم نخف صروف اللیالی و العظیم من الامر و قلنا لقوم هاجروا مرحبا بکم و اهلا و سهلا قد امنتم من الفقر نقاسمکم اموالنا و دیارنا
کقسمة الایسار الجزور علی الشطر و نکفیکم الامر الذی تکرهونه و کنا قلیلا نذهب العسر بالیسر کان خطاؤنا ما اتینا و انتم صوابا کان ما لا یسرنی و لا یبری
و قلتم حرام نصب سعد و نصبکم عتیق ابن عثمان حلال ابا بکر و اهل ابو بکر لها خیر قائم و ان علیا کان اخلق بالامر و کان هوانا فی
علی و انه لاهل لها من حیث ندری و لا ندری و هذا بحمد الله یشفی من العمی و یفتح اذانا اغلقت من الوقر فلولا اتقاء الله لم تذهبوا بها و لکن هذا الخیر
اجمع فی الصبر و لم نرض الا بالرضا و لربما ضربنا بایدینا الی اسفل القدر و در کتاب ابن داود و خلاصه مسطور است که او از نقباء بود و هم

سعد بن عبادة و من امر الله نبيه ان يقرأ عليه القرآن ابي بن كعب و من امضى رسول الله شهادته برجلين خزيمة بن ثابت و من يجيء يوم القيمة امام العلماء
معاذ بن جبل و ان من ههنا من قريش لو طلب هذا الامر لم ينازعه فيه احد يعني علي بن ابيطالب انتهى كلامه و اين كلام صريحست در آنکه انصار
معترف بوده اند بحقيت حضرت امير در خلافت و آنکه ايشان بعد از مظنه اعراض حضرت امير از آن امر در مقام تعيين ديگری شدند
و در کتاب استيعاب مسطورست که او در اکثر غزوات حضرت پيغمبر صلی الله عليه و آله با او همراه بود و او بعرض آنحضرت رسانيد که عبد الله
بن ابی سلول ميگويد لئن رجعنا الى المدينة ليخرجن الاعز منها الاذل پس عبد الله منکر شد و سوگند خورد و خدای تعالی پيغمبر خود را
خبر داد که زيد در اين سخن صادقست آخر زيد در کوفه ساکن شد و در محله بنی کنده خانه ساخت و با حضرت امير المؤمنين در حرب صفين
همراهی نمود و از خواص اصحاب آنحضرت بود و در کتاب اصابه و روضة الشهداء مذکورست که چون خولی بن يزيد سر مبارک حضرت امام حسين
عليه السلام را بر طبقی نهاده پيش پسر زياد ملعون آورد و آن شقی چوب قضيبی که در دست داشت بر لب و دندان مبارک شاهزاده ميزد زيد
بن ارقم رضي الله عنه از صحابه يکبار در آن مجلس حاضر بود در خروش آمد و گفت ای پسر مرجانه اين چوب بر ثنايای وی مزن و ترک بی ادبی کن که بخدا
سوگند که در شمار نتوانم آورد که چند بار ديدم که حضرت رسول صلی الله عليه و آله دهن بر اين لب و دندان مينهاد و آنگاه بآواز بلند بگريست
و حاضران مجلس نيز بگريه درآمدند و ابن زياد در خشم شد و گفت که ای زيد اگر نه آنست که تو اکبر سن دريافته و خرف شده و الا گردنت
ميزدم زيد از آن مجلس برخاست و گفت ای معشر عرب حق سبحانه و تعالی از شما خشنود مباد که پسر فاطمه زهرا را کشتيد و ابن مرجانه را
بر خود امير کرديد و از دار [illegible] و آن مرد در سال شصت و هشت از هجرت وفات يافت [illegible] در خلاصه
و کتاب ابن داود مذکورست که عباده از جمله نقبا بوده و در عقبات ثلث حاضر گشته و در غزای بدر و ساير غزوات با حضرت
رسالت پناهی همراهی نموده و در زمين فلسطين وفات يافت و در بيت المقدس مدفون گرديد تا امروز قبر او در آنجا معروفست
و بعضی گفته اند که او در مدينه وفات يافت و قول اول اکثرست [illegible] از صحابه کرام و اصحاب حضرت امير المؤمنين بود
حسن بن محمد بن يحيی النخعی مولدا و الاسترابادی محتدا در تفسير آيات احکام گفته که ذکر صاحب حلية الاولياء فيها ان امير المؤمنين وقف
علی قبره و قال رحم الله خبابا اسلم راغبا و هاجر طائعا و عاش مجاهدا و ابتلی فی جسمه احوالا و لن يضيع الله اجر من احسن عملا و قال الشيخ
ابو جعفر الطوسی انه مات بالكوفة و صلی عليه امير المؤمنين و قبره بها انتهی و صاحب استيعاب گفته که خلاف کرده اند در نسب خباب
بعضی گفته اند که خلاف کرده اند خزاعی است و بعضی بر آنند که تميمی است و صحيح آنست که تميمی است از نسب و خزاعی است بحسب ولا و حليف
بنی زهره است و او از فضلای مهاجرين اولين است شهد بدرا و ما بعدها من المشاهد مع رسول الله قد آخی بينه و بين تميم مولی
خراش بن الصمة نزل الكوفة و مات بها سنة سبع و ثلاثين بعد ان شهد مع علي صفين و نهروان و صلی علی بن ابيطالب عليه و كان سنه
يوم مات ثلث و ستين سنة انتهی [illegible] صاحب استيعاب گفته که او در زمان حضرت پيغمبر صلوات الله عليه و آله

الی رجل من اهل الجنة فلینظر الی هذا الرجل وابوبکر و عمر از حضرت رسالت دستوری طلبیده از عقب او رفتند و آن بشارت باو رسانیدند و او
التماس نمودند که چون حضرت رسالت ترا از اهل جنت شمرده میخواهیم که جهة ما طلب مغفرت کنی مالک گفت لا غفر الله لکما خدای تعالی بیامرزد
شما را که حضرت رسالت که صاحب شفاعت است میگذارید و از من درخواست و طلب شفاعت میکنید که جهة شما استغفار کنم پس ابوبکر و
عمر شرمنده و مکدر بازگشتند و چون حضرت رسالت را نظر بر روی ایشان افتاد گفت فی الحق مغضبة یعنی شنیدن سخن حق گاه است
که آدمی را خشمناک و مکدر سازد و آنچون حضرت رسالت وفات یافت و مالک بمدینه [illegible] نمود که قایم مقام حضرت
رسالت کیست در یکی از روزها رجعه دید که ابوبکر بر سر منبر رفته و از برای مردم خطبه میخواند مالک بطاقت شده با ابوبکر گفت
که تو این را در نیمی نهایستی گفت بلی مالک گفت چه کارپیش مدان وصی حضرت رسول را که مرا بموالات او مامور ساخته بود
مردمان گفتند ای اعرابی بسیار است که کاری از پس کاری حادث میشود مالک گفت والله که هیچ کاری حادث نشده مگر
شما خیانت کرده اید در کار خدا و رسول بعد از آن متوجه ابوبکر شد و گفت کیست که ترا برین منبر بالا برده و حال آنکه وصی
حضرت پیغمبر نشسته است ابوبکر بحاضران گفت این اعرابی بوال علی عقبیه را بیرون کنید از مسجد رسول پس قنفذ را در عمرو خالد
بن ولید برخاستند و مالک را گردنی زده از مسجد بیرون کردند مالک بر شتر خود سوار شد و صلوات بر حضرت رسول
فرستاد و بعد از صلوات این ابیات بر زبان میراند شعر اطعنا رسول الله ما کان بیننا فیا قوم ما شانی و شان ابی بکر
اذا مات بکر قام عمر مقامه فتلک وبیت الله قاصمة الظهر … کنیت بلال ابو عبدالله است معتق ابوبکر و مولی حضرت رسالت بنت
و موذن او بوده و در کتاب کامل بهایی مسطور است که بلال بانگ نماز و اقامت برای ابوبکر نکرد و با او بیعت ننمود و شیخ
ابو جعفر طوسی روایت نموده و در کتاب اختیار الرجال از امام جعفر صادق علیه السلام از ابن ابی النجری که او گفت شنیدم از
عبدالله بن الحسن که بلال امتناع نمود از بیعت ابوبکر و عمر جامه پوست او را گرفت ای بلال اینست جزای ابی بکر از تو که ترا آزاد ساخت
والحال با او بیعت نمیکنی بلال در جواب گفت که اگر ابوبکر از برای خدا مرا آزاد ساخت پس مرا بخدا بگذار و اگر از برای غیر او آزاد
کرده اینک من بهمان خدمت ایستاده ام اما بیعت نمیکنم کسی که رسول خدا او را خلیفه خود نساخته پس عمر با او درشتی کرد و
گفت در میان ما مباش لاجرم بلال بولایت شام رفت و از جمله شعر او در آن باب اینست شعر بالله لا لابی بکر نجوت و لو
لا الله قامت علی اوصالی الضبع الله بوانی خیرا و اکرمنی و انما الخیر عند الله متبع لا تلفینی تبوعا کل مبتدع فلست مبتدعا مثل الذی
ابتدعوا و صاحب استیعاب گفته که چون آنحضرت وفات یافت بلال خواست که بجانب شام رود ابوبکر او را تکلف نمود که در خدمت
من باش بلال گفت اگر از برای خود مرا آزاد کرده پس محبوس کن و اگر از برای خدا آزاد کرده بگذار تا من براه خدا بروم
ابوبکر او را واگذاشت او از جمله هفتاد مرد بود که در عقبه ثالثه بخدمت حضرت رسالت حاضر شدند و در غزای بدر و ما بعد آن

و ایشان جمعی از انصار و نعمان از جانب حضرت امیر علیه السلام عامل بود در بحرین و عمان سعد بن حاتم انصاری از اکابر صحابه است

و در قسم مقبولین از کتاب رجال شیخ طوسی و کتاب ابن داود مذکور است سهیم بن [illegible] انصاری از صحابه حضرت رسول است

و با آنحضرت برادری داد میان او و سلمان و حباب مولی عتبه بن غزوان و او در غزوه بدر و احد حاضر بود و احوال او در کتاب

استیعاب و قسم مقبولین از کتب اصحاب مسطور است [illegible] در کتاب خلاصه مذکور است که کشی از ابو بصیر روایت

نموده که او گفت بحضرت امام جعفر صادق علیه السلام گفتم که شنیده ام که جمیع صحابه بعد از حضرت رسالت بمخالفت امیر المومنین علی

مرتد شدند الا سه کس ابو ذر و مقداد و سلمان آنحضرت فرمودند که پس کجا بیند ابو ساسان و ابو عمره انصاری مولف گوید اینکه

جمیع صحابه بعد از حضرت رسالت مرتد شدند الا سه کس کلامیست شایع و مشهور و بر السنه جمهور شیعه مذکور و از کلام حضرت امام ظاهر

میشود که آن کلام محمول بر مبالغه است در کثرت مخالفان و قلت موافقان و اشارتیست بر شدت اختصاص آن سه یار باخلاص و در

کتاب استیعاب مسطور است که ابو عمره در حرب صفین با حضرت امیر همراه بود و در آنجا بدرجه شهادت رسیده [illegible]

[illegible] از اشراف ملوک و شجاعان روزگار و صلحای شیرین گفتار و صحابه سید مختار و مخلصان صاحب ذو الفقار بود و شطری

از احوال خیر مآل او و شهادت یافتن او بسبب محبت اهل البیت علیهم السلام بفتوی ابو بکر در دست خالد بن ولید و بیان ظلمی که بر دو وفا نقله

او رفته در مجلس دوم بر وجه اجمال سبق ذکر یافته و تفصیل این وجهی که از براء بن عازب روایت نموده اند آنست که گفت در اثنا

آنکه حضرت رسالت با اصحاب خود نشسته بودند که روسای بنی تمیم که یکی از ایشان مالک بن نویره بود درآمدند و بعد از ادای

خدمت مالک گفت یا رسول الله علمنی الایمان یعنی بیاموز مرا ایمان که چیست فقال رسول الله الایمان ان تشهد ان لا اله الا الله

وانی رسول الله و تصلی الخمس و تصوم شهر رمضان و تؤدی الزکوة و تحج البیت و توالی وصیی هذا من بعدی و اشار الی علی بن ابیطالب

علیه السلام و لا تسفک دما و لا تسرق و لا تخن و لا تاکل مال الیتیم و لا تشرب خمرا و تومن بشرایعی و تحل حلالی و تحرم حرامی و تعطی الحق

من نفسک الضعیف و القوی و الکبیر و الصغیر و عد علیه شرایع الاسلام یعنی مالک بحضرت رسالت گفت مرا طریق ایمان بیاموز

آنحضرت گفت ایمان آنست که گواهی دهی بانکه لا اله الا الله و بانکه رسول خدایم و نماز پنجگانه بگذاری و روزه ماه رمضان بداری

و باداء زکوة و بحج خانه خدای روی آری و این را که بعد از من وصی خواهد بود دوست داری و اشارت بعلی بن ابیطالب کرد و

دیگر آنکه خون ناحق نکنی و از دزدی و خیانت بپرهیزی و از خوردن مال یتیم و از شرب خمر بگریزی و ایمان باحکام و شرایع من

بیاوری و حلال مرا حلال و حرام مرا حرام بدانی و حق گذاری ضعیف و قوی و کبیر و صغیر بجا آری آنگاه شرایع اسلام و احکام او را

بر او شمرد تا یاد گرفت آنگاه برخاست و از غایت نشاط دامن کشان میرفت و با خود میگفت تعلمت الایمان و رب الکعبه

یعنی بخدای کعبه که احکام ایمان آموختم و چون از نظر شریف حضرت رسالت دور شد آنحضرت فرمودند که من اراد ان ینظر

یا و نسبت داده از اقوال فضل بن شاذان محمول بر رعایت تقیه خواهد بود چه عامر بر وجهی که شیخ ابو عمرو کشی تصریح بان نموده کیسانی مذهب
یعنی قایل بامامت محمد بن الحنفیه بوده و کیسانیه یکی از فرق شیعه امامیه اند و در اصل اعتقاد حقیقت خلافت بلافصل حضرت امیر المؤمنین
نسبت بحضرت سید المرسلین علیهما افضل صلوات المصلین و اعتقاد بطلان خلافت انها که پیش از و متصدی خلافت شده شریکند
غایة الامر در تعیین ائمه علیهم السلام بعد از حضرت امام حسین اختلاف در میان ایشان واقع است و در فتوح اعثم کوفی مسطور است
که عامر در حرب صفین امیر سپاه کمین گاه بود و در کتاب کشی مسطور است که در وقتیکه مختار بن ابی عبیده بر آل مروان خروج کرد
عامر بن الطفیل در زیر رایت او بود و میگفت که از ان نقبا کس که در عقبه ثالثه با حضرت رسالت بیعت به بذل روح نمودند همین
من تنها مانده ام و این شعر را میخواند شعر یدعونی شیخا و قد عشت حقبة و هن من الارواح بجوی موزع و ما شاب راسی من
سنین تتابعت علی و لکن شیبتنی الوقایع ... در کتاب ابن داود مذکور است که او از اصحاب
رسول صلوات الله علیه بوده و در غزای بدر و چند غزای دیگر با آنحضرت همراهی نموده و از حضرت امام جعفر علیه السلام روایت
نموده که ایشان فرموده اند که او آخر کسی است که باقی ماند از اصحاب حضرت پیغمبر و بازگشت و با اهل البیت بود و در خلاصه از
فضل بن شاذان نقل نموده که او از سابقین صحابه است که بعد از حضرت رسالت بحضرت شاه ولایت رجوع نمودند و ابن عقده نیز
که از اکابر محدثان است بانقطاع او با اهل البیت علیهم السلام و اعتصام بحبل متین متابعت ایشان تصریح نموده و او آخر کسی از صحابه بود
که در مدینه وفات یافت و در کتاب استیعاب مذکور است که او در حرب صفین با حضرت امیر المؤمنین همراه بود و در کتاب شیخ ابو عمرو
کشی مسطور است که جابر عمامه سیاه بر سر می بست و در مسجد مدینه می نشست و بافاده مسایل دینی اشتغال مینمود و در اثنای ان
ناگاه باواز بلند میگفت یا باقر العلم و اهل مدینه چون این کلمه از و میشنیدند با همدیگر میگفتند که جابر پیر و خرف شده هذیان میگوید
و چون او این سخن از ایشان شنید گفت بخدا سوگند که من هذیان نمیگویم ولیکن حضرت پیغمبر مرا فرموده اند عنقریب مردی از اهل بیت
مرا خواهی دید که نام او نام من باشد و شمایل او شمایل من باشد یبقر العلم بقرا یعنی بشکافد و بیرون آورد مسایل علم دین را بیرون
آوردنی و این کلام معجز نظام که از حضرت سید الانام شنیده ام مرا آرزوی دیدار او بی اختیار بفریاد می آرد و اتفاقا در ان ایام
جابر را یکی از کوچهای مدینه گذار افتاد و بر در خانه حضرت امام زین العابدین خورد سالی را دید ایستاده که شمایل حضرت رسالت
صلی الله علیه و اله از و ظاهر و باهر بود او را نزد خود طلبید آنحضرت پیش آمد و بعد از ان گفت باز گرد و بازگشت پس جابر با خود گفت
که این شمایل همان شمایل حضرت پیغمبر است و او را سوگند داد که بگو چه نام داری گفت محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابی طالب آنگاه جابر پیش
رفته بوسه بر سر مبارک او زد و گفت پدر و مادرم فدای تو باد جد تو حضرت رسالت ترا سلام رسانید پس آنحضرت از استماع این
خبر جابر متاثر شده بخدمت پدر بزرگوار خود آمد و صورت حال عرض نمود و پدر بزرگوار از افشای این خبر اندیشه نموده فرمود که

از غزوات حاضر شده و بغزای یمامه نیز رفته و در ایام خلافت عمر فوت شده ... در خلاصه مسطور است که او از اصحاب
حضرت رسالت بود در شام وفات یافت و بعضی گفته اند که در واقعهٔ یرموک شهید شد ... ذهبی در کتاب
کاشف گفته که او پسر خال خدیجه است رضی الله عنها و از جمله سابقان در اسلامست و چند قرابه حضرت رسالت صلوات الله علیه او را در
مدینه خود خلیفه ساخت و در حرب قادسیه شهید شد ... در کتاب اصابه مذکور است که او همان شجاع
مشهور معروف ملقب بمرقال است و برای آن باین لقب شهرت یافته که ارقال نوعیست از دویدن و او در کارزار بسر اخصم
مسارعت میکرد و میدوید و از کلبی و ابن حبان نقل نموده که او بشرف صحبت حضرت رسالت رسید و در روز فتح مکه مسلمان
گردیده و در جنگ عجم با عم خود سعد وقاص در قادسیه همراه بود و در آنجا آثار مردی و مردانگی بظهور رسانید و در حرب
صفین ملازم رکاب ظفر انتساب شاه ولایت مآب بوده و در آنجا نیز مراسم مجاهده بجای آورده در فتوح اعثم کوفی در کتاب
اصابه مسطور است که چون خبر کشتن عثمان و بیعت کردن مردمان با امیر المومنین علی پراکنده شد اهل کوفه نیز این خبر شنیدند در آن وقت
ابو موسی اشعری امارت کوفه داشت کوفیان نزد ابو موسی آمدند و گفتند چرا با امیر المومنین بیعت نمیکنی و مردمان را به بیعت او نمیخوانی
که مهاجر و انصار همه با او بیعت کردند ابو موسی گفت در این معنی توقف میکنیم و منتظریم تا بعد از این چه حادث شود و چه خبر رسد هاشم
بن عتبه گفت دیگر چه خبر خواهد رسید عثمان را کشتند مهاجر و انصار و خاص و عام با امیر المومنین بیعت کردند از آن میترسی که اگر با
علی بیعت کنی عثمان از آن جهان باز خواهد آمد و ترا ملامت خواهد کرد هاشم این سخن گفت و بدست راست خویشتن دست چپ گرفت
و گفت دست چپ از آن من است و دست راست من از آن امیر المومنین علی با او بیعت کردم و بخلافت او راضی شدم چون هاشم
بموجب بیعت کرد ابو موسی را هیچ عذر نماند برخاست و بیعت کرد و در عقب او جمله اکابر و سادات و مشایخ و معارف کوفه
بیعت کردند و در اصابه مسطور است که هاشم در وقت بیعت این ابیات را بر بدیهه انشا نمود و بر ابو موسی اشعری انشا نمود — ابایع
غیر مکترث علیا ولا اخشی امیرا اشعریا ابایعه و اعلم ان ساارضی بذاک الله حقا و النبیا هاشم بحرب صفین بدرجه شهادت رسید و بعد از وی
پسر او عتبه بن هاشم علم پدر برگرفت و بر اهل شام حمله کرد و چند کس را بکشت و اثرهای خوب نمود عاقبت او نیز شهید شد و با پدر بزرگوار رسید رحمهما الله
در کتاب ابن داود مسطور است که او از جمله سابقین اولین بود که بحضرت امیر المومنین رجوع و بازگشت نمودند و مستقیم الاعتقاد
بود ... در کتاب استیعاب مذکور است که کنیت او بر اسم غالب بود و در سال غزای احد تولد نمود و از زمان
حیات حضرت رسالت هشت سال ادراک کرده بود و او آخر کسی است که وفات یافت از آنها که حضرت رسالت را دیده بودند و
او امیر المومنین علی را بسیار دوست داشتی و در حروبیکه آنحضرت را با اهل بغی واقع شد همراه بود و ثقه و مامون و معترف بفضل شیخین میکرد
اما حضرت امیر را تفضیل میداد و بر ایشان می افزود و در سال صد از هجرت وفات یافت مولف گوید اگر منتظم داریم آنچه صاحب استیعاب

بحق محمد و آله المعصومین اینست صد کس از اشراف و اکابر و افاضل و عدول صحابهٔ حضرت رسول مختار از بنی هاشم و غیر ایشان از مهاجر
و انصار که بنا بر قصد اختصار و اکتفا بذکر احوال ایشان واقع شده و چنانکه از طی تفاصیل مفهوم گردیده بعضی از ایشان اصلا متابعت
ابی بکر و عمر ننموده اند مثل سعد بن عباده و اولاد و اقارب او و بعضی در ابتدای حال متابعت نموده اند و آخر که اهل البیت علیهم السلام
و سایر بنی هاشم جبرا و قهرا بیعت نموده اند ایشان نیز متابعت ظاهری که عبارت از دست بر دست زدنست نموده اند مثل مقداد
و سلمان و ابوذر و خالد بن سعید اموی و برادران او و بعضی از آن قبیل اند که پیش از وفات رسالتمآب تامل تمام در باب خلافت و
مستحق آن نموده اند و چون موجب کلام عمر که کانت بیعة ابی بکر فلتة وقی الله شرها عن المسلمین ایشان را فرصت و تامل و تفکر در آن امر
نداده اند و ناگاه ایشان را به بیعت ابوبکر الزام نموده اند لاجرم در آن قضیه شتافته اند و بتقلید دیگران متابعت ابوبکر را گردن نهاده اند و از
حق کالان بردند و آخر متنبه و مستبصر گردیده از آن برگشتند و باطنا یا ظاهرا و باطنا رجوع بحضرت امیر نموده اند و این صد کس که جواب
ایشان در تالیف مسطور گشته جماعتی اند که باعتقاد مولف مانند ایشان از باقی صحابه ده کس دیگر پیدا نمیشود چه افضل صحابه نزد اهل سنت
ابوبکر و عمر و عثمان اند و نزد منصف متامل ظاهر است که ایشان بغصب منصب خلافت زینت ظاهری یافتند و جمعی ترویج خلافت
و امارت ایشان احادیث موضوعه می‌بافتند و در میان امت می‌دانستند اهل روزگار ایشان را در مرتبهٔ قنبر و بلال حبشی نمی‌سنجند
چنانکه شیخ سنائی علیه الرحمه فرموده ـــ آنکه او را بر علی مرتضی خوانی امیر ـ بعد از آن بسزا نه کفش قنبر داشتن اما جماعتی که بطوع
و رغبت با ابوبکر و عثمان بیعت نموده اند همه منافقان صحابه اند که در ثانی الحال طلحه و زبیر و معاویه بیعت نموده و بر شاه ولایت
خروج کردند مانند عمرو عاص و مغیره بن شعبه و ابوهریره و ابوالاعور سلمی و ابوموسی اشعری و سعد وقاص و بسر بن ارطات القرشی و
حبیب بن مسلمه القرشی و محمد بن مسلمه و حسان بن ثابت و سعد بن مالک و اولاد عمر خطاب و عبدالله بن زبیر و عبدالرحمن بن خالد
بن الولید و عتبه بن ابی سفیان و مروان الحکم و ضحاک بن قیس الفهری و امثال ایشان بلکه در کتب سیر مسطور است که با حضرت امیر از
قریش پنج نفر همراه بودند محمد بن ابی بکر که ربیب آنحضرت است و جعده بن هبیره المخزومی که خواهرزاده او بود و ابوالربیع بن
ابی العاص بن ربیعه که پدر وی ابی العاص سلف آنحضرت و داماد حضرت پیغمبر بود و محمد بن ابی حذیفه بن عتبه که خواهرزاده معاویه
بود و هاشم بن عتبه بن ابی وقاص که برادرزاده سعد وقاص بود و با معویه بیست و سه قبیله از قریش با خانه کوچ همراه بودند و بر
هر که اندک شعوری داشته باشد ظاهر است که جمعی که اختیار متابعت معاویه طاغی باغی بر متابعت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام
نمایند ایشان را تمیزی و بصیرتی و رشدی در دین نخواهد بود و قول و فعل ایشان برابر است و با اختیار و اعتبار ایشان اتفاق و
و اعتباری نیست و همچنانکه از اتفاق ایشان بر بیعت معویه استدلال بر حقیت او نتوان نمود همچنین از اتفاق ایشان بر خلافت ابی بکر
استدلال بر حقیت او نتوان نمود و قس علی هذا الفعل و التفعل و انصاف مخفی نماند که اکثر این صد کس راجعی از برادران و فرزندان و خویشان

گرا او جابر از ما آن سلام و پیغام کرد گفتار ای کعنذای پس بعد ازین در خانه بنشین و بیرون مرو که مردم بتو رجوع میکنند و کار بر ما
مشکل خواهد شد بعد از آن جابر در اول و آخر روز تنها بخدمت حضرت امام محمد باقر می آمد و استفاده از و میکرد و مردم مدینه
ازین تعجب مینمودند و این حکایت در خاتمه کتاب روضة الشهدا برین وجه مسطور است که چشم جابر بن عبد الله انصاری در آخر
عمر او پوشیده شده بود روزی حضرت امام محمد باقر در مبادی جوانی خود نزدیک بوی آمد و بر وی سلام کرد جابر جواب
داد و گفت تو کیستی گفت محمد بن علی بن حسینم گفت ای سید فرا پیش آی و دست بمن ده امام محمد باقر پیشتر آمد و دست بوی داد
جابر دست او را ببوسید و میل آن داشت که پای او را نیز ببوسد امام نگذاشت جابر گفت یا ابن رسول الله ان رسول الله یقرء علیک
السلام یعنی بدرستیکه رسول خدا ترا سلام میرساند امام فرمود که وعلی رسول الله السلام و رحمة الله و برکاته پس گفت ای جابر این
حال چگونه بوده جابر گفت روزی با حضرت رسول بودم مرا گفت ای جابر شاید که تو بمانی تا بدانوقت که ملاقات کنی با یکی
از فرزندان من که ویرا محمد بن علی بن حسین گویند خدای تعالی ویرا نور و حکمت خواهد داد و ویرا از من سلام برسانی و ایضا در کتاب
کشی مسطور است که جابر عصا بر دست گرفته و در کوچهای مدینه و مجالس مردم بجا میگردید و میگفت علی خیر البشر فمن ابی فقد کفر
معاشر الانصار ادبوا اولادکم علی حب علی بن ابیطالب فمن ابی فلینظر فی شان امه یعنی جابر میگفت که حضرت امیر المومنین حیدر بعد از
حضرت پیغمبر از سایر مردم بهتر است و هر که از قبول این معنی ابا نماید کافر است و همچنین خطاب با گروه انصار نموده میگفت که ای انصار
اولاد خود را بمحبت حضرت امیر المومنین علی علیه السلام پرورش نماید و بزیور دوستی او آراسته سازید و هر یک از ایشان که
از محبت آنحضرت ابا و امتناع نماید نظر در تحقیق حال او در خود نماید که آن قصور از آلودگی دامن مادر او خواهد بود — محبت شه
دین را نجوید بی پدری که دست غیر گرفتست پای مادر او و افضل المحققین خواجه نصیر الحق والدین الطوسی نور الله مشهده در رساله اوصاف
الاشراف آورده که جابر عبد الله چون در آخر عمر بضعف پیری مبتلا شد حضرت امام محمد باقر علیه السلام بزیارت او رفت و از
حال وی پرسید او گفت حالی دارم که در آنحال پیری را بر جوانی رجحان میدهم و بیماری را بر تندرستی و مردن را بر زیستن پس آنحضرت
در مقام تنبیه و ارشاد او شده فرمودند اما من اگر خدای مرا پیر سازد پیری را دوست دارم و اگر جوان سازد جوانی را و اگر بیمار سازد
بیماری را و اگر شفا دهد شفا را و اگر بمیراند مردن را و اگر زنده گرداند زندگی را و چون جابر این سخن از آن حضرت شنید دست مبارک
او را بوسید و گفت صدق رسول الله صلی الله فانه قال لی انک ستدرک ولدا من اولادی همنامی یبقر العلوم بقرا کما یبقر الثور الارض
یعنی حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم صادق بودند در آنکه مرا گفتند که عنقریب خواهی دید یکی از فرزندان مرا که نام او نام من باشد
و بشکافد مسایل علم را چنانکه گاو میشکافد و شیار میکند زمین را و از نیجهة نام او باقر علوم اولین و آخرین نهاده اند و ازین کلام
ظاهر میشود که جابر رضی الله در مقام صبر بوده و باقر علیه السلام در مقام رضا جعلنی الله و جمیع المومنین من الصابرین الراضین المرضیین

لمعتش آثار جلادت و بسالت میدید و مضمون الشبل فی المخبر مثل الاسد در محیای انورش مشاهده کرده شکفته میشد و میگفت میامد راوی گوید
ساعتی محمد بن حنفیه بطعن سنان نیزه جان ستان جولان نمود و آنگاه تیغ از غلاف کشیده در میدان محاربت و مبارزت داد
مردی و دلاوری بداد و بسیاری از مبارزان اصحاب جمل را بضرب حسام خون آشام بصحرای عدم فرستاد و بعد از آن بمستقر
خویش بازگشت در کتاب کشف الغمه و در تاریخ ابن خلکان مسطورست که روزی از محمد حنفیه پرسیدند که چونست پدرت ترا در ورطه
قتال و مبارزت ابطال و تنگنای خیل و رجال درمی آرد و برادران حسن و حسین را در کنف امن و سلامت نگاه میدارد محمد در جواب
گفت که ایشان بمنزله دو چشم اویند و من بجای دست اویم و مقررست که چشم خود را بدست نگاه میدارند و نوبتی دیگر در جواب
این سوال گفت که من پسر اویم و ایشان فرزندان رسول خدایند در کتاب شواهد النبوه و کتاب خرایج الجرایح مذکورست که محمد بن حنفیه بعد از
رحلت امام حسین با امام زین العابدین نزاع کرد که وصایت حق منست که عم توام و بسن از تو بزرگترم امام علیه السلام در جواب فرمود
که ای عم بیا تا برویم نزد حکمی محمد حنفیه گفت کدام حکم امام علیه السلام گفت برویم پیش حجر الاسود باتفاق نزد حجر الاسود آمدند
امام زین العابدین علیه السلام بعد از آن دست بدعا برداشت و خدای تعالی را باسمای عظام بخواند و طلب نمود که حجر الاسود را
بسخن آورد پس روی بحجر الاسود کرده گفت بحق آنخدایی که مواثیق بندگان خود در تو مربوط ساخته که ما را خبر کن که امامت و وصایت
بعد از حسین بن علی علیهما السلام حق کیست حجر الاسود بر خود بجنبید چنانکه نزدیک بود که از جای خود بجهد و بزبان عربی فصیح گفت ای محمد
تسلیم دار که امامت و وصایت بعد از حسین بن علی علیهما السلام حق علی بن الحسین است لاجرم محمد بن الحنفیه تسلیم نمود و پای مبارک
حضرت امام را ببوسید و ایضا در کتاب خرایج الجرایح مسطورست که محمد حنفیه جهت ازاله شکوک و اوهام مستضعفان ایام در مقام امتحان
آن تفحص و ابرام شده بود نه که فی الحقیقه در امامت آنحضرت منازعت مینمود و وفات او در مدینه در سال شصت و یک از هجرت
بود و هشتاد و چهار نیز گفته اند و در بقیع مدفون کردیدند و او را اخبار کثیره مشهورست رضی الله عنه
... او اسما بنت عمیس است که در حباله زوجه حمزه بن عبد المطلب بود و چون حمزه بن عبد المطلب شهید شد ابو بکر او را بعقد خود در آورد
و محمد در سال حجة الوداع از او در وجود آمد و چون ابو بکر مرد حضرت امیر المؤمنین او را عقد نمود و محمد ربیب و پرورده آنحضرت بود
شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که در مجلس شریف حضرت امام جعفر صادق ذکر محمد بن ابی بکر میگذشت آنحضرت بر او صلوات و رحمت
فرستادند و نیز از آنحضرت روایت نموده که میفرمودند که نجابت محمد بن ابی بکر از جانب مادرش اسما بنت عمیس است نه از جانب پدر
و در روایتی دیگر فرموده اند که در هر اهل بیتی یک کس می باشد که بذات خود نجیب است و انجب نجبا از اهل بیت سوء محمد بن ابی بکر است
و ایضا از حضرت امام محمد باقر علیه السلام مرویست که او بر برائت از شیخین بیعت نمود و مؤید این روایت اخیره این شعر را دوست یا ابانا قد وجدنا
ما صلح خاب من انت ابوه و افتضح انما اخرجنی منک الذی اخرج الدر من الماء الملح لست العبد فی ختم وفا قال المعوض فیه در شرح

و موالی بوده [illegible] ایشان نیز صحابی بوده‌اند و تابعیت عقاید بزرگان خود می‌نموده‌اند و اکتفا باین عدد جهة اکتفا باصل و رعایت

اختصار است چنانکه مذکور شده والا متقدمین اصحاب مانند شیخ اعظم محمد بن علی بن الحسین بن بابویه القمی رحمه الله کتابها در ذکر رجال

خیار صحابه سید مختار نوشته‌اند اگرچه الحال از آن اثری نیست و بواسطه نوشتن و شستن مخالفان خبری نه والله اعلم بحقیقة الحال و الیه المرجع

[illegible] از زمرهٔ تابعین رضی الله عنهم اجمعین سید [illegible] ابو القاسم محمد بن [illegible]

[illegible] شارح دیوان مرتضوی گفته که امام محمد پسر مرتضی علی بوده و مادر او از بنی حنیفه بود بنا برین او را ابن حنیفه می‌گویند

می‌گفتند شصت و نه سال عمر داشت و در سنهٔ احدی و ثمانین وفات یافت لیکن شیعه او بر آنند که او زنده است در کوه رضوی

نزدیک مدینه و مهدی موعود است و در وقت ظهور او عالم از عدل مملو خواهد شد چنانکه کثیر شاعر که یکی از شیعه او است با آن

اشعار نموده و گفته وسبط لا یذوق الموت حتی یقود الخیل یقدمه اللواء تغیب فلا یری فیهم زمانا برضوی عنده عسل و ماء

و در تاریخ ابن خلکان مسطور است که محمد بن الحنفیه مشهور است زیرا که مادر او خوله بنت جعفر است که از قبیلهٔ بنی حنیفه بود و وجه

کنیت او بابو القاسم آنست که در مادهٔ او رخصت از حضرت رسالت واقع شده و آنحضرت امیر را خبر داده بودند که بعد از من ترا پسری خواهد

بود [illegible] کنیت خود را باو بخشیدم و حلال نیست دیگری را از امت من که نام و کنیت مرا باهم انضمام دهد و محمد مذکور عالم و ورع

و شجاع بسیار داشت و در رکاب امیر المؤمنین در حرب جمل و صفین بود و او را نوبت شدید القوة بوده و در آن باب اخبار عجیبه در

[illegible] روزگار نوشته‌اند و از آنجمله آنکه صاحب [illegible] در کتاب کامل آورده که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام زرهی داشت که بر قد آنحضرت

زیاده بود [illegible] قدری مختصر [illegible] آن [illegible] بدست خود [illegible] دست دیگر [illegible] موضع فصل نهاد

[illegible] که مامور شده بود قطع نمود و هر گاه عبد الله زبیر این سخن می‌شنید [illegible] و حسد زرده منکر و بد زیرا که او نیز قوت

[illegible] داشت و طاقت شنیدن زیاده از مرتبه قوت خود نداشت خصوصا که آن زیادتی در یکی از اولاد حضرت امیر المؤمنین باشد

و [illegible] ایام خلافت خود محمد بن حنیفه و عبد الله عباس را به بیعت خود تکلیف نمود و چون از آن امتناع نمودند

[illegible] و سوگند خورد که اگر بیعت نکنند ایشان را بآتش بسوزانند و شرح این قصه دور و دراز است در [illegible]

[illegible] روز حرب جمل حضرت امیر لوای [illegible] بدست [illegible] محمد حنیفه که بهره‌ور از جلادت و شجاعت بود داد

و [illegible] تقدم محمد موجب [illegible] اگر چه [illegible] در آنگاه در اثنای راه متوقف شد و از تیر

[illegible] گفت [illegible] والله لقد العمی [illegible] امیر المؤمنین [illegible] بروی زد که اقتحم لا ام لک اکون فیها بوک قاید ها و سایقها طعن

طعن ابیک محمد لا خیر فی الحرب اذا لم توقد پس محمد بن حنیفه لوا برداشته حمله بر جانب دشمن برد و بطعن سنان نیزه خونخوار دمار

از روزگار اشرار برآورد چنانکه دوست و دشمن او را تحسین کردند و آفرین گفتند و حضرت ولایت در وی نگاه می‌کرد و ناصیه

ویران و از قبیل آن قول علیل است آنکه گویند که شیعیان کافر و رفضی باشند که انکار امامت ابوبکر و عمر کنند اما معاویه
مسلمان باشد با آنکه انکار امامت امیرالمومنین کند و تیغ در روی او کشد و رفضیان که ابوبکر و عمر را دوست ندارند هرگز توبه ایشان
قبول نباشد اما یزید که حسین علی را فرماید که سر از تن جدا کنند توبه اش مقبول باشد و او تائب باشد سنی را که بغض اهل
بیت نیست سنی مخرب دین است [illegible] سهیل یمن و آفتاب قرن بوده از زهاد ثمانیه است که در تابعین زهد
با ایشان منتهی گردیده و حضرت سید المرسلین در شان او نفس الرحمن و خیر التابعین فرموده اند و او ادراک زمان شریف حضرت
رسالت پناه صلوات الله علیه نموده و غایبانه با آنحضرت ایمان آورده او بواسطه غلبه حال و اشتغال بخدمت مادر پیر پریشان
احوال که تفقد حال او و تعظیم شریعت رسول ملک متعالست بصحبت آنحضرت فایز نشده و بروز شتربانی میکرده و وجه از آن صرف
معیشت خود و مادر مینمود غوث المتاخرین سید محمد نوربخش نور الله مرقده در شجره الاولیاء که از جمله تالیفات اوست آورده اند
که اویس القرنی مجذوب قدس الله سره هو الذی وصفه رسول الله بالولایة و قال انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن و قال انه هو
سید التابعین فمن وصفه النبی لا حاجة له الی وصف احد من الامة انتهی سید حیدر بن علی آملی قدس الله سره در اوایل کتاب منبع
الانوار ذکر نموده که بنابر جلالت قدر اویس قرنی و اطلاع او از روی کشف و ذوق بر اسرار الهی حضرت رسالت پناهی و شمه
از طرف یمن استنشاق روایح انفاس شریفه او میکرده اند و در حق وی میفرموده اند انی لاستنشق روح الرحمن من طرف الیمن
و در عبارت نیز وارد شده که من جهة الیمن و من قبل الیمن و منقولست که صحابه از آنحضرت سوال نمودند که آن شخص کیست پس آنحضرت فرمود
که آن بیمن شخصی یقال له اویس القرنی یحشر یوم القیمة امة وحده و یدخل فی شفاعته مثل ربیعه و مضر الا من ادرکه منکم فلیقرئه عنی السلام و لیامره
ان یدعو لی و در کتاب تذکرة الاولیا مسطور است که چون حضرت امیر و عمر خرقه حضرت پیغمبر را بحسب الوصیة باویس رسانیدند عمر
دید که گلیم شتری پوشیده و سر و پا برهنه ساخته و توانگری هر دو عالم را زیر گلیم پنهان کرده دل از خود و خلافت برداشت و گفت
کیست که این خلافت را از من بیک نان بخرد اویس گفت که ای عمر آن کسی است که عقل ندارد پس چه میفروشی بینداز تا هر که خواهد برگیرد
و مخفی نماند که این کلام از اویس صریحست در طعن عمر و آنکه او در ارتکاب خلافت و اعتقاد جریان بیع و شری در آن خلاف عقل
نموده زیرا که عقل حاکمست با آنکه نصب امام از جانب خدای تعالی است و خریدن او از ابوبکر و فروختن آن بعثمان مخالف شرع و
عقل است و ایضا کلام او مشعر است با آنکه عمر دل از خلافت برنمیدارد و در زبان اظهار دعوی با دل موافق نیست و الا خلاصی خود از آن
موقوف بفروختن آن نمیساخت و الحق اگر در آن دعوی صادق بود طلحه و زبیر و معاویه و امثال ایشان از بهر جان میخریدند
چه جای یک نان لیکن همگی میدانستند که بر وجه اقاله ابوبکر از خلافت و نیز توصیه و اظهار زهد و تجردی میکند و بنابرین در مقام
خریداری نیامدند دیگر در کتاب مذکور روایت نموده که چون حضرت امیر از مکالمه با اویس خاموش شد عمر با او گفت که ای اویس چرا

شیث وصی محمد نبی یومها ام لمن ابواب خیبر قد فتح ام بارث قد تقمصت بها بعد ما بخبخ علیک وبخبخ ما تری عذرک فی المحشر غدا یا لک
الویل انی تنتج وشلک المصطفی علی مجری من قضایاکم ومن تلک القبح ثم عن فاطمة وارثها من روی عنه ومن فیه فضح وعلیک الخزی من
انتقام کلما ح حمام وصدح یا بنی زهرا انتم عدتی وبکم فی الحشر میزانی رجح واذا صح ولائی لکم لا ابالی ای کلب قد نبح و در استیعاب مذکور است
که حضرت امیرالمومنین محمد را بسیار دوست میداشت و بر وی ثنا میکرد و تفضیل او بر قران مینمود زیرا که متحلی بحلیه عبادت و اجتهاد و مسود
بود و در حرب صفین و جمل با آنحضرت همراهی نمود و از جمله جماعتی بود که عثمان بن عفان را در خانه او محاصره کردند و بعضی برانند که در خون
او شریک بود و بعضی از علمای اهل سنت مشارکت او را نفی کرده اند مولف گوید که این بعض را در نفی مشارکت محمد مصلحتی عظیم است که
حقیقت آن بر واقفان مطالب واهیه قوم مخفی نخواهد بود اما مشارکت او در خون عثمان بسر حد تواتر رسیده و سعی در نفی آن بیفایده است
چه تالیف متقدمین و تابعین از ارباب سیر و حدیث در اثبات آن با وارثیه مینمایند و در تاریخ احمد بن اعثم کوفی که شافعی مذهب بود
و از ثقات متقدمین ارباب سیر است مذکور است که چون کار محاصره بر عثمان تنگ شد و مردم از هر طرف بخانه او درآمدند محمد بن
ابی بکر خود را بعثمان رسانید و گفت ای نعثل ای پیر کفتار خموش شد آنگاه عثمان گفت من عثمان بن عفانم خلیفه رسول خدا و تو از جمله دروغ گویانی
و ... محمد دست زد و ریش عثمان را گرفت و گفت چگونه می بینی صنع خدای تعالی را در حق خویشتن عثمان گفت خدای تعالی
... با من نیکویی کرده است از خدای تعالی بترس ای پسر برادر زاده و دست از ریش من بدار که اگر پدر تو ابوبکر زنده بودی
هرگز روی من نگرفتی و مرا این اهانت نرسانیدی محمد گفت که پدر من زنده بودی هرگز بدان رضا ندادی که تو از این جنس کارها
میکردی عثمان دست دراز کرد و مصحف را که پیش او نهاده بود برگرفت و گفت این کتاب خدای تعالی است و من بدانچه در آنست کار
میکنم و همه وجوه رضای ترا بجای آورم و مقصودی که داری مبذول است و با شما هیچ چیز مضایقه ندارم محمد بن ابی بکر گفت الان وقد عصیت
من قبل و کنت من المفسدین و مشتی پیکان ملک بدست داشت بر رگ(?) گردن عثمان زد ... بسیاری ... مجروح گشت و خون روان شد پس
کنانة بن بشر التجیبی ... و جمعی ... بر سر عثمان زد و سودان بن حمران المرادی شمشیری بر سر او حواله کرد و عثمان بر قفا افتاد
و دیگران هم ... ضرب شمشیرها ... تا از هم گذشت محمد در وقتیکه از جانب شاه ولایت بامارت مصر رفته بود
در حرب معاویه ... بدرجه شهادت رسید و چون خبر شهادت او بحضرت امیر رسید گریان شد و فرمود که کان لنا عبدا صالحا و لنا
ولدا ناصحا ... اهل سنت و جماعت معاویه طاغی را بسبب ام حبیبه خال المومنین خوانند برای آنکه خصم امیرالمومنین علی علیه السلام بود و
محمد بن ابی بکر را از خال المومنین نخوانند اگرچه برادر عایشه است اما ... از خلاص امیرالمومنین است و شیخ سنایی در این باب میفرماید
... آن خال ... هر که خال از زین(?) شمارد ... مرد را با علی چکار بود گر همی خال بایدت
چاره ... بوبکر ... بکار عایشه بهتر است خواهر او و خال ... برادر او و چون فتادی بمذهب بوسفیان که از و گشت خاندان

حضرت امیر المؤمنین بمبارکی و دولت با جمیع سواداران و یاران از موضع ذی قار متوجه بجانب اصحاب جمل خونخوار شدند قال ابن حجر
فی کتاب الاصابه اویس القرنی الزاهد المشهور ادرک النبی و قال عبد الغنی بن سعید القرنی بفتح القاف والراء هو اویس اخبر به النبی صلی الله علیه
و آله قبل وجوده شهد صفین مع علی و کان من خیار المسلمین و روی حمزة بن صبح بن زید قال اسلم اویس علی عهد النبی لکن منعه من القدوم بره
بامه واستشهد اویس وجماعة من اصحابه فی الرجال بین یدی علی علیه السلام ومن طریق الاصبغ بن نباته قال شهدت علیا یوم صفین یقول
من یبایعنی علی الموت فبایعه تسعة وتسعون فقال این التمام فجاء رجل علیه اطمار صوف محلوق الرأس فبایعه علی القتل فقیل هذا اویس القرنی
فما زال یحارب حتی قتل وروی انه لما نادی منادی علی علیه السلام یا خیل الله ارکبی وابشری فصف الناس لهم وانتضی اویس سیفه وقاتل
حتی کسر جفنه فالقاه ثم جعل یقول یا ایها الناس تموا تموا بوجوه لا تنصرف حتی تری الجنه فجعل یقول ذلک ویمشی اذ جاءته رمیة فاصابت
فؤاده فتوفی مکانه کانما مات منذ دهر صحیح السند انتهی و مولانا نور الدین جعفر بدخشی قدس سره در کتاب خلاصة المناقب آورده
که حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله با کمال مقام خود روی مبارک بجانب یمن گردانید و جامه از سینه بی کینه خود دور کرد و فرمود
اجد نفس الرحمن من جانب الیمن و مرادش خواجه اویس بود و خواجه اویس در یمن شتربانی کردی و از اجره شتربانی مادر صالحه صادقه
خود را نفقه دادی روزی از مادر اجازت خواست تا بزیارت حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله رود مادرش گفت برو ولیکن
اگر آنحضرت در خانه نباشد توقف مکن و زود بیایی و چون بزیارت رفت حضرت مصطفی در خانه نبود زود بجانب یمن رجوع کرد و چون
حضرت مصطفی در خانه آمد نوری در خانه دید که هرگز ندیده بود پرسید که در خانه کسی آمده بود جواب شنید که آری از یمن شتربانی
اویس نام آمده بود و تحیتی فرستاد و بازگشت پس حضرت مصطفی فرمود که آری آن نور اویست که در خانه ما هدیه گذاشته و خود
رفته [illegible] لعبت سر نقش اشتر و در التقاط مبارزان جنگ و از خروس در برچیدن ارزن چابکتر بود
ولهذا چون طرماح بن عدی حاتم الطائی از جانب حضرت امیر نزد معاویه رفت معاویه با او گفت که علی بن ابی طالب بگوی که
من بعدد دانهای کاورس شهر کوفه لشکر جمع کرده ام و اینک بجنگ تو می آیم طرماح در جواب گفت که حضرت امیر را دیکی هست یعنی خروسی
که او اشتر نام دارد و جمیع آنها را بمنقار برچیده فرو خواهد چید معاویه خجل گردید و در کتاب خلاصه مذکور است که اشتر جلیل القدر عظیم المنزله
بود و اختصاص او بحضرت امیر المؤمنین روشنتر از آنست که پنهان ماند و آنحضرت بموت او تأسف بسیار خورد و گفت که او از برای
من چنان بود که من از برای حضرت رسول صلوات الله علیه و آله و در کتاب ابن داود مسطور است که چون خبر وفات اشتر بحضرت امیر المؤمنین
رسید آه سوزناک از سینه برکشید و گفت رحم الله مالکا و ما مالک عن علی مالکا لو کان صخرا لکان صلدا و لو کان جبلا لکان
فندا و کانه قدّ منی قدّا یعنی رحمت خدای تعالی بر مالک باد که هرگز از جانب من میل و انحراف نکرد و اگر او در شجاعت یا در [illegible]
سنگ بودی سنگ سخت بودی و اگر کوه بودی کوه بلند همت صاحب شکوه بودی گویا که خبر فوت او قد مرا قطع کرد و بشکست

عمر در جواب گفت آیا گشاده است و پیوسته ابروی او بگو که اگر او را دیده باشی ... حلیه او را گفت بلی گفت پیغمبر را دیده گفت تو پیغمبر را دیدی

حضرت پیغمبر از موافقت او و یگانگی او با عمر و از آنها اویس با عمر ... دلالت است که در این روایت نماند پوشیده و گفت نبوت پیغمبر

علیه الصلوة والسلام و از عمر ... و من از امام دیگر نقل نموده که بعد از آن عمر با اویس گفت مراد از دعای [گفت] در ایمان میل نبود من دعا

کرده‌ام در هر نمازی در تشهد میگویم اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات اگر تو ایمان بسلامت بگور بری این دعا ترا دریابد و اگر نه من دعا

ضایع نکنم و در این نقل استعاره است بآنکه اویس عالم بود به سوء عاقبت عمر و لهذا دعای او را علی الخصوص ضایع دانست و گفت آنچه گفت و از آن

سهیل امینی منقول است که در بعضی شبها میگفته که هذه لیلة الرکوع این شب شب رکوع است و بیک رکوع شب بسر میبرد و در شب دیگر

میفرمود هذه لیلة السجود این شب شب سجود است و بیک سجده بصبح میرسانید گفت یا اویس چون این طاقت طاعت داری که شبهای بدین

درازی بیکجا میگذرانی گفت کجاست شب دراز کاشکی از ازل تا ابد یک شب بودی تا یک سجود با خر بردمی و در آن نالهای زار و گریهای

بیشمار کردمی بیت همه شب که همه مست خواب خوش شدند من و خیال تو و نالهای دردآلود در حبیب السیر مسطور است که در یکی از کتب معتبره

بنظر در آمده که روزی اویس قرنی بر کنار آب فرات وضو میساخت که آواز طبلی بگوش او رسید پرسید که این چه صداست گفتند آواز طبل سپاه

شاه ولایت پناه است که بحرب معاویه میرود اویس گفت پس هیچ عبادتی نزد من فاضلتر از متابعت علی مرتضی نیست آنگاه بملازمت

آنحضرت شتافته غاشیه موافقتش بر دوش داشت تا در یکی از معارک شربت شهادت چشید و بروضه رضوان شتافت سید المحدثین

در تحفة الاحباب از عبد الله عباس نقل کرده که گفت چون در خدمت امیرالمؤمنین بموضع ذی قار قرار گرفتیم و لشکر کوفه و توابع و لواحق

مملکت او بدرگاه حضرت آوردند فرمود امروز ببیعت برما جمع آمده‌اند که هر کتیبه هزار مرد باشند این سخن در خاطر من مستبعد نمود چنانچه

در بعضی از یاران حضرت [illegible] دیده ... فرمود که در آن صحرا دو نیزه فرو بردند تا هر احدی را از احاد که بعسکر حضرت ملحق

گردد از میان این دو نیزه گذرد و مردم را شمرده تا از سر تحقیق احتیاط تمام بعد دعهای افراد و احاد کتائب بجانب لاحقین مشغول

شوند چون روز قریب بغروب رسید بجانب امیرالمؤمنین شمرده بودند یکی کم از عدد افراد کتیبه بالعرض عجایب و غرایب رسانیدند

و مو[illegible] که بعد از این باید وعده موعود را اتمام نماید ناگاه منهی که بر سر راه گماشته بودند شخصی را دید که می آید در صدد تفحص زیرا

دیده بود [illegible] در راه خویش بر طرف ... و کوزه آب در گردن انداخته ضعیف و نحیف و باریک زرد رنگ دمی آید [illegible] زاد

راه عشق آن در دست و روی زرد او راه ایزد کوثر بسم الله که دارد عزم راه چون از گرد راه رسید او را بحضرت امیرالمؤمنین

آوردند و بعد از ادای رسم تسلیم و تحیت سلام و جواب یافتن از خلیفة الانام تعظیم و اکرام و پرسیدن از قبیله و بعضی نام گفت منم اویس

قرنی آمده‌ام یا امیرالمؤمنین دست کشای تا با تو بیعت کنم امیر فرمود بر چه چیز بیعت میکنی گفت بر آنکه در نصرت و یاری تو خود را بگذارم

و سر در خدمت تو چون گوی بیندازم [illegible] چون سر از دست من بیرون خواهد شد همان به که فدای کف پای تو بود و بس

و باندک فرصتی بخدمت آنحضرت رسیدند و براسم خدمت و جان سپاری اشتغال ورزیدند صاحب روضة الصفا آورده
که در روز حرب جمل سه مرتبه بر جماعتیکه در حوالی شتر عایشه بودند حمله نموده در هر مرتبه یک پای شتر عایشه را قطع نموده و در فتوح
ابن اعثم کوفی مسطور است که روز آخر از ایام حرب جمل چون هر دو لشکر بقاعده معهود در میدان درآمدند و صفها راست کردند و
عایشه در هودج بر پشت شتر او در پیش لشکر آوردند و مردمان گرد بر گرد او بایستادند و امیرالمومنین تعبیه لشکر خود راست
کرد و مبارزان در میدان آمدند و جنگ آغاز نهادند خلق در آن روز چندان کشته شد که خاک میدان سرخ گشت تا یاران امیرالمومنین
تکبیر گفتند و بر اصحاب جمل حمله کردند اول حجاج بن غزیه الانصاری اسب انداخت پس خزیمة بن ثابت بر عقب او رفت پس شریح
بن هانی الحارثی بر اثر ایشان رفت پس هانی بن عروه المذحجی بر عقب ایشان حمله کرد پس زید بن کعب الهمدانی بر ایشان بدوید پس عمار
بن یاسر بر عقب ایشان اسب انداخت پس اشتر نخعی بر عقب ایشان حمله کرد پس سعید بن قیس الهمدانی بر عقب ایشان بدوید پس عدی بن حاتم
الطائی بر اثر ایشان اسب انداخت پس رفاعة بن شداد بر عقب ایشان اسب بدوانید پس معارف یاران امیرالمومنین بیکبار از دست
راست و دست چپ و قلب و جناح حمله کردند و مبارزتها نمودند که هیچ وقت کسی مثل آن یاد ندارد و چنین گویند که از اصحاب
جمل نهصد مرد آنروز کشته شدند و هودجی که عایشه در آن نشسته بود در مثال خارپشتی شد از بسیاری تیر که بر آن زده بودند و بموجب
رغایت مبالغه لگامهای شتر عایشه را میگرفتند و میبوسیدند و با یکدیگر میگفتند که سرگین شتر عایشه خوشبوی تر از مشک است و بدان فخر میکردند
و مهار شتر او را میگرفتند و مردانگی مینمودند و در پیش او کشته میشدند در این حالت اشتر نخعی جلادت میکرد و مبارز میگفت عبدالله زبیر
چون او را دید بانگ بر وزد و گفت ای دشمن خدای یکزمان جای خود باش که از همه ترا مطلبم تا دست برد آن بینی آن بگفت
و نیزه بگردانید و اسب برو راند با یکدیگر به نیزه جنگ کردند آخر اشتر نیزه برو حواله کرد و از اسپش بینداخت و فرود آمد و بر سینه او
نشست عبدالله زبیر حیلها کرد و خود را از زیر او برهاند اشتر آن روز روزه دار و پیش از آن بدو روز از بیماری چیزی نخورده بود و
لاجرم نبود که عبدالله از چنگال اشتر خلاص شود چون یاران امیرالمومنین از هر سو حملها آوردند و مظفر میشدند و اهل بصره بیشتر بقتل
میرسیدند و باقی طاقت نیاوردند و قرار بر فرار داده بگریختند و در فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که چون محاربه صفین امتداد یافت
تا آنکه عبدالله بدیل و هاشم بن عتبه که از معارف لشکر حضرت امیرالمومنین بودند شهید شدند و بعد از ایشان عمار یاسر نیز بدرجه شهادت
رسید و حضرت امیر از شهادت او متاثر شد و روزی که شب آینده آن لیلة الهریر مشهور است بنفس نفیس خود متوجه میدان کارزار شدند
اشتر نخعی روی با بنای عم و اقربای خود آورده گفت یا آل مذحج اگر شما رضای خدای تعالی سنگ بدندان گرفته اید هیچ خدای تعالی
را خشنود نکرده باشید امروز روز بیم و دهشت با این قوم گمراه ضال بکوشید تا رضای خدای حاصل کنید این کلمات بگفت و حمله کرد
و خویشان او از قبایل مذحج بهمراهی او حمله کردند اهل شام از جنگ ایشان متحیر گشتند و دست و پای ایشان از کار برفت و اشتر در اثر او

داشته با محمد بن ابی بکر و دیگر صحابه که اتفاق بر قتل عثمان نمودند همراه بود و در آن روز که عثمان را کشتند جمعی کثیر از اعیان اصحاب عثمان
بقتل رسانیدند در فتوح ابن اعثم کوفی مسطور است که چون اصحاب محمد بن ابی بکر شمشیرها از نیام برکشیدند و بر اصحاب عثمان حمله کردند
مغیرة بن الاخنس شمشیر برکشید و پیش آن قوم آمد و بر رفاعة بن رافع الانصاری حمله کرد رفاعه نیز با او درآویخت و هر دو بشمشیر جنگ میکردند
رفاعه شمشیری بر مغیره حواله کرد و او را بکشت پس مروان بن حکم شمشیر برکشید و بر ایشان حمله کرد حجاج بن عزیة الانصاری قصد او کرد و شمشیری بر گردن
مروان زد و زره او ببرید و شمشیر بر گردن او رسید و مجروح گردانید مروان بگریخت و در میان زنان پنهان شد عبد الله بن
عبد الرحمن بن العوام پیش آمد و در برابر آن قوم بایستاد و گفت ای قوم شرم دارید و از خدای تعالی بترسید و قصد امیر المومنین عثمان مکنید که طاعت
او بر شما فریضه است هنوز این سخن بر زبان داشت که عبد الرحمن بن حنبل الجمحی بر وی دوید و او را شمشیری زد و عبد الله بیفتاد و جان بداد
پس بنده آزاد کرده عثمان بر عبد الرحمن بن حنبل حمله کرد و اشتر نخعی درآمد و او را شمشیری زد و بکشت غلامی دیگر حمله کرد و هم اشتر او را
بکشت و بر عبد الله بن معقل بن سعد حمله کرد و او را بکشت و بدان راضی نشده عبد الرحمن بن عوف السابق را هم در آن گرمی زخمی
زد و بکشت پس قصد عثمان کرد و نزدیک او آمد تا او را بکشد چون او را تنها دید و هیچ سلاحی با او ندید از کشتن او شرم داشت
و برگشت مسلم بن کثیر الکوفی آواز داد که ای اشتر عزم کردی که او را بکشی چون نزدیک او رسیدی برگشتی و بازگشتی اشتر گفت
بر سر او رفتم ولکن او را تنها دیدم هیچکس نداشت که او را از و دفع کردی شرم داشتم و از پیش او بازگشتم در کتاب کامل بهائی وارد که
در وقتی که حضرت امیر المومنین علیه السلام متوجه حرب اصحاب جمل بود نامه مشتمل بر طلب لشکر و مدد با بوموسی اشعری نوشت و مصحوب
محمد بن ابی بکر و محمد بن جعفر نزد او فرستاد و آن منافق عثمانی اظهار امتناع و سرگردانی نمود تا آنکه محمد بن ابی بکر سخنان درشت
با وی گفت و در عقب آن نامه هاشم بن عتبه با نامه دیگر رسید و مضمون هر دو مکتوب آن بود که ای اهل کوفه شما را معلوم است که
در اول این کار یعنی خلافت حق من بود و من از خوف تفرقه امت خاموش گردیدم و شیوه صبر ورزیدم و امروز وجوه مهاجر و انصار
باتفاق با من بیعت کرده اند الحمد لله باید که از یاری و مددکاری من تقاعد و تکاسل نکنید و از عقب آن نامه دیگر بدست امام حسن
و عمار یاسر رضی الله فرستاد و ابوموسی همچنان در اظهار نزاع و امتناع اصرار میورزید تا آنکه میان او و عمار کار بسخنان ناهموار کشید و چون
خبر اهل کوفه بحضرت امیر رسید عبد الله عباس گفت یا امیر المومنین گویا کسی از کوفه بمدد ما نخواهد آمد مالک اشتر چون از عبد الله این
سخن شنید بعرض رسانید که یا امیر المومنین من زبان و عادت کوفیان را نیکو میدانم رخصت نمای که بکوفه روم و اما لی آنجا را استمالت
نموده بخدمت بیارم و پس از رخصت بکوفه رفت و مناقب حضرت امیر را بر اهل کوفه خواند و ایشان را بامداد و نصرت آنحضرت
ترغیب نمود و امر کرد تا ابوموسی را از منبر بزیر کشیدند و از مسجد اخراج نمودند و امام حسن بجماعت نماز گزارد و قرظة بن کعب الانصاری
را بنیابت حضرت ولایت پناه والی کوفه ساخت تا دوازده هزار مرد کاری و مبارزان کارزاری از کوفه بیرون آمدند و

من امری قد اثرتکم به علی نفسی لنصیحته لکم وشدة شکیمته علی عدوکم و فی الحقیقه این دو فصل از کلام آنحضرت دو کتابت که درباب
اشتر با اهل مصر نوشته و عهدنامه که جهت او نوشته اطول عهدیست که از عهدنامه های آنحضرت مشتمل بر لطایف و محاسن بسیار ست
و این عهدنامه نیز در کتاب مستطاب نهج البلاغه مذکورست مخفی نماند که اشتر رضی الله عنه با آنکه بحلیه عقل و شجاعت و بزرگی و فضیلت
متحلی بود و همچنین بزیور علم و زهد و فقر و درویشی نیز آراسته بوده در مجموعه ورّام بن ابی فراس رحمه الله مسطورست که مالک اشتر
رضی الله عنه روزی از بازار کوفه میگذشت و چنانکه شیوه اهل فقرست کرباس خامی در بر و پاره از همان کرباس بجای عمامه
سر داشت یکی از بازاریان بر سر دکانی نشسته بود چون اشتر را دید که بدان وضع و لباس میرود و در نظرش خوار آمد از روی استخفاف
شاخ بقله بر سر اشتر انداخت اشتر حلم ورزیده با او التفات ننمود و بگذشت یکی از حاضران که اشتر را میشناخت چون آن حال را مشاهده
نموده بآن بازاری خطاب نمود که وای بر تو هیچ دانستی که آنکه چه کس بود که با او این اهانت کردی گفت ندانستم گفت آن مالک
اشتر بود صاحب امیرالمؤمنین علیه السلام پس آن مرد بازاری از قصور آن کار که کرده بود بلرزه درآمد و از عقب اشتر روانه شد که
خود را باو رساند و ازو عذر خواهد دید که اشتر بمسجد درآمده و بنماز مشغولست صبر کرد تا چون اشتر از نماز فارغ شد و سلام بداد
خود را در پای او انداخت و پای او را بوسیدن گرفت اشتر ملتفت شده سر او را برگرفت و گفت این چه کارست که میکنی گفت
عذر گناهی که از من صادر شده از تو میخواهم که ترا نشناخته بودم اشتر گفت بر تو هیچ گناهی نیست بخدا سوگند که من بمسجد جهة آن آمدم
که از برای تو استغفار کنم و طلب آمرزش نمایم مؤلف گوید آری چنین والی شریف می باید که مظهر متابعت و فرمانبرداری امیرالمؤمنین
تواند گردید و بوساوس شیطانی و آرزوهای نفسانی التفات ناموده بر ارتکاب ریاضات و مجاهدات اقدام تواند
نمود و با وجود این حالات و کمالات که اشتر را حاصل بود سید عارف میر محمد مؤمن قدس سره نسبت تردد و تزلزل باشتر نموده
و در یکی از مکاتیب خود فرموده که نشان کمال پیوستگی فرمانبرداریست اعتراض بر فعل بزرگان رسیدگان نیست چه حکمتهای
پنهانی بسیارست که آن امتحان و آزمایش ست چندان خرق عادت و ضعف در امور ظاهر معاش از حضرت شاه ولایت
علیه السلام بظهور آمده که جمیع دوستان او متزلزل شده اند حتی مالک اشتر الا سلمان که فرزند روحانی او بود و از اسمای حسنی او بود
و آنها که شیر از پستان ولایت خاصه نخورده باشند امرنا صعب مستصعب گذاشته نخوانند درین که چه دلیران در تاریخ یافعی مسطورست
که اشتر از جمله دهات و عقلای عرب و ابطال و دلیران روزگار و سید قوم خود و خطیب و فارس ایشان بود و بعضی رانده اند که در کشتن
عثمان شریک دیگران بود و میگویند که یکی از غلامان عثمان در وقتی که اشتر از جانب حضرت امیرالمؤمنین متوجه امارت مصر بود در راه
با او ملاقات نمود قدری عسل زهرآلود نزد اشتر آورد تا از آن بخورد و زهر آن عسل در او کارگر شد و در همان اثنای راه وفات یافت
و صاحب معجم البلدان در ذیل احوال بعلبک آورده که معاویه کسی را فرستاد تا در راه مصر با او ملاقات نمود و عسل زهرآلوده بخورد

بر اسبی سیاه دراز دنبال برنشسته بود و شمشیر یمانی در دست گرفته هرگاه که آن را بجنبانیدی گمان افتادی که آن شعله آتش است و
چون سر بر آوردی از شعاع او چشمهای مردم خیره شدی بر چنین اسپی متواتر حمله میکرد و بچنین شمشیری پایی میزد و مردم می افکند که
ضعفی بر او راه نمی یافت و نه اسب را عثاری می بود و نه شمشیر را انکساری می افتاد پس شمشیر در نیام کرد و نیزه بر داشت و حملهای
گران میکرد و مبارزان شام می انداخت تا نیزه او بشکست فی الجمله این جنگ بر همین منوال میرفت تا آفتاب منتصف النهار رسید و وقت نماز
پیشین بگذشت ابن ابی الحدید مدنی در شرح کتاب مستطاب نهج البلاغه گفته که اگر کسی سوگند خورد که خدای تعالی در عرب و عجم خلق
نکرده است مانند اشتر مگر استاد او علی بن ابیطالب گمان ندارم که در آن سوگند گناهی داشته باشد و چه نیک گفته آن عزیز که چون کیفیت
شجاعت اشتر از او پرسیدند در جواب گفت چگویم در وصف کسی که حیات او اهل شام را منهزم ساخت و ممات او اهل عراق را و سزاوار است
او آنچه امیر المؤمنین علیه السلام در حق او فرموده که اشتر از برای من چنان بود که من از برای حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و اشتر را در روز
سابق بر لیلة الهریر از کثرت اشتغال بقتال اهل ضلال در چهار نماز مجال سجده نشد و بتکبیر اکتفا نمود و کشتگان آن روز متجاوز از کس
بودند و کشته در میان میمنه و میسره چون شیر ژیان بتیغ و سنان حمله میکرد و اهل هر قبیله را بمقاتله خود و تحریص مینمود و لشکر را بر اظهار
کارزار ترغیب مینمود تا آنکه اکثر مردم خسته و ملول شدند و دست و پای ایشان از کار بماند و چون آن خستگی و ملالت از ایشان مشاهده
نمود بانگ بر اسب زد و علم خود را در زمین فرو برد و در میان کتائب لشکر در آمد گفت من یشتری نفسه لله و یقاتل مع الاشتر حتی
یظهر او یلحق بالله تعالی یعنی کیست که نفس خود را در راه خدای تعالی بفروشد و باتفاق اشتر با اعدای دین مقاتله نماید تا غالب گردد یا
بخدای تعالی واصل شود شیخ ابو الحسن احمد بن علی نجاشی در کتاب رجال نزد ذکر صعصعة بن صوحان از او روایت نموده که چون امیر المؤمنین
مالک را بحکومت مصر فرستاد این عهد نامه نوشت و باو داد که من عبد الله امیر المؤمنین الی نفر من المسلمین سلام علیکم انی احمد الیکم
الله الذی لا اله الا هو اما بعد فانی قد بعثت الیکم عبدا من عباد الله لا ینام ایام الخوف و لا ینکل من الاعداء حذار الدوائر و لا ناکل من
قدم و لا واهن فی عزم اشد عباد الله باسا و اکرمهم حسبا اضر علی الکفار من حریق النار و ابعد الناس من دنس و عار و هو مالک
بن الحارث اخو مذحج لا نابی الضریبة و لا کلیل فی الحد علیم فی الجدل رزین فی الحرب ذو رأی اصیل و صبر جمیل فاسمعوا و اطیعوا امره فان امرکم
بالنفیر فانفروا و ان امرکم ان تقیموا فاقیموا فانه لا یقدم و لا یحجم الا بامری و قد آثرتکم به علی نفسی نصیحة لکم و شدة شکیمة علی عدوکم
عصمکم الله بالتقوی و زینکم بالمغفرة و وفقنا و ایاکم لما یحب و یرضی و السلام علیکم و رحمة الله و برکاته و در کتاب نهج البلاغه
آن عهد نامه بر این وجه مسطور است اما بعد فقد بعثت الیکم عبدا من عباد الله لا ینام ایام الخوف و لا ینکل عن الاعداء ساعات الروع
اشد علی الفجار من حریق النار و هو مالک بن الحارث اخو مذحج فاسمعوا له و اطیعوا امره فیما طابق الحق فانه سیف من سیوف الله لا کلیل
الظبة و لا نابی الضریبة فان امرکم ان تنفروا فانفروا و ان امرکم ان تقیموا فاقیموا فانه لا یقدم و لا یحجم و لا یؤخر و لا یقدم ا

مشورت در چیزی باید کرد که قرآن در بیان حکم آن نازل نشده باشد و چون قرآن بیان موضع این مال را مبین ساخته تو نیز آن را
بجای خود وضع کن پس عمر گفت راست گفتی تو از منی و من از توام آنگاه آن بقیه را نیز در میان مسلمانان قسمت نمود مولف گوید از اینجا
علو ادراک و فضیلت صعصعه را میتوان فهمید که در آن حدیث سخن چگونه اظهار جهل عمر با آیات قرآنی و مسایل فرقانی نمود بلکه او در آن سخن
عدم استحقاق عمر را در خلافت خاطرنشان و مفهوم نمود و شیخ ابوعمرو کشی روایت نموده که صعصعه وقتی بیمار بود و حضرت امیرالمومنین علیه السلام
بعیادت او تشریف بردند و در آن حال با وی گفتند که ای صعصعه عیادت مرا نسبت بخود موجب فخر بر قوم خود مسازی صعصعه گفت
بلی والله من آن را منتی و فضلی از خدای تعالی نسبت بخود میدانم و همچنین روایت نموده که چون معاویه بکوفه آمد جمعی از مردم از آنجا که
حضرت امیرالمومنین حسن جهت ایشان از معاویه امان گرفته بود بمجلس او درآمدند صعصعه نیز چون از آنجماعت بود بمجلس او درآمد و چون
نظر معاویه بر او افتاد گفت بخدا سوگند ای صعصعه میخواستم که تو در امان من درآیی صعصعه گفت بخدا سوگند که من نمیخواستم که ترا
بخلافت نام برم آنگاه باسم خلافت بر تو سلام کرد و نشست پس معاویه گفت اگر تو در اعتقاد خلافت من صادقی بر منبر رو و علی را
لعنت کن صعصعه متوجه مسجد شد و بر منبر رفت و حمد الهی و درود حضرت رسالت پناهی ادا کرده آنگاه گفت ای گروه حاضران
بدانید که از پیش کسی می آیم که شر خود را مقدم ساخته و خیر خود را موخر داشته و مرا امر کرده که علی بن ابیطالب را سب کنم پس او را
سب کنید لعنه الله اهل مجلس آواز به آمین برداشتند آنگاه صعصعه نزد معاویه رفت و او را بانچه بر منبر گفته بود خبردار نمود معاویه گفت
والله که تو بآن عبارت جز من قصد نموده بودی یکبار دیگر ترا باید رفت و تصریح بلعن علی باید کرد پس صعصعه بازگشت و بر منبر برآمد و گفت
ای گروه معاویه مرا امر کرده که لعن علی بن ابیطالب کنم اینک من لعن میکنم آنکس را که لعن علی بن ابیطالب کند حاضران مجلس دیگر باره آواز
بامین برداشتند و چون معاویه از آن خبردار شد و دانست که او لعن حضرت امیر نمیکند فرمود که تا او را از کوفه اخراج نمودند و در
کتاب کامل بهایی از کتاب حاویه نقل نموده که معویه روز جمعه خطبه میخواند ضرطه عظیم و بادی سهمناک از وی جدا شد مردم از آن حال
متغیر شدند که آنچنان ملعونی در مقام حضرت رسول چنین کاری شنیع کرد لاجرم آن شوخ بیحیای این خطبه را موثوق داشته گفت
الحمد لله الذی خلق ابداننا واسکن فیها ارواحنا وجعل فیها ریاحا وجعل خروجها للنفس راحة وربما انحبست فی غیر اوانها فانفلتت فی غیر وقتها فلا حرج
علی من جاء منه ذلک والسلام صعصعه آنجا حاضر بود برخاست و گفت صدقت یا معاویه ان الله خلق ابداننا واسکن فیها ارواحنا وجعل فیها
ریاحا وجعل خروجها للنفس راحة ولکن جعل ارسالها فی الکنیف راحة وعلی المنبر بدعة پس گفت ای اهل شام قوموا فقد خری امیرکم فلا صلوة له
ولکم یعنی امیر شما بر منبر رید نماز او و نماز شما همه باطل گردید و از مسجد بیرون رفته متوجه مدینه شد و در کتاب امالی شیخ ابوجعفر طوسی
طیب الله مشهده از صعصعه منقول است که گفت جمعی از اهل بصره نزد عثمان بن عفان جهت شکوه از ظلم عامل او رفتیم پس عثمان گفت که
کسی از میان خود اختیار کنید که با من سخن کند آنجماعت مرا اختیار کردند پس عثمان گفت این جوان حدیث السن است لیاقت آن دارد که با

او را در حوالی قلزم بعمان بردند و چون خبر بمعاویه رسید اظهار سرور نمود و گفت ان لله جنودا من عسل و جنازه او را از انجا بمدینه
نقل نمودند و قبر منور او در انجا مشهور و معروفست [illegible] در کتاب خلاصه مذکورست که او از ابدال اصحاب
امیر المؤمنین بوده و در حرب جمل شهید شد و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که چون زید را زخم کاری رسید و از اسب بر زمین
افتاد امیر ببالین او آمد و فرمود که یا زید رحمک الله تعالی کنت خفیف المؤنة عظیم المعونة یعنی رحمت خدا بر تو باد که مؤنت و مشقت تعلقات
دنیوی ترا اندک بود و معونت و امداد تو در دین بسیار بود پس زید سر خود را بجانب آنحضرت بر داشت و گفت جزاک الله خیرا یا
امیر المؤمنین فو الله ما علمتک الا بالله علیما و الله ما قاتلت معک علی جهالة ولکنی سمعت ام سلمه زوج النبی صلعم تقول سمعت من کنت مولاه اللهم وال من
والاه و عاد من عاداه و انصر من نصره و اخذل من خذله فکرهت ان اخذلک فیخذلنی الله یعنی خدای تعالی جزای خیر دهاد ترا
ای امیر المؤمنین و الله که نمی شناسد ترا الا کسی که خدا را شناسنده باشد بخدا سوگند که بهمراهی تو با دشمنان تو مقاتله از روی جهل
نکرده ام لیکن چون آن حدیث غدیر را که در حق تو وارد شده از ام سلمه شنیده بودم و از انجا که وخامت عاقبت کسی را که ترا مخذول سازد
دانسته بودم مکروه داشتم که ترا مخذول و تنها بگذارم تا مبادا مرا خدای تعالی مخذول سازد و از فضل بن شاذان روایت
نموده که زید از روسای تابعین و زهاد ایشان بود و چون عایشه ببصره رسید باو کتابی نوشت که من عایشه زوجة النبی صلی الله علیه و آله
الی ابنها زید بن صوحان الخالص اما بعد فاذا اتاک کتابی هذا فاجلس فی بیتک و اخذل الناس عن علی بن ابیطالب حتی یاتیک امری یعنی این
کتابیست از عایشه زوجه حضرت پیغمبر صلعم بفرزند او زید بن صوحان خالص الاعتقاد باید چون این کتابت بتو رسد مردمان کوفه را
از نصرت و همراهی علی بن ابیطالب باز داری تا وقتی که امر من بتو رسد و چون زید کتاب را خواند در جواب نوشت که مامور
بچیزی که ما غیر آن ماموریم و خود ترک چیزی کرده که بآن ماموری والسلام و درین کلام اشارتست بانکه عایشه بموجب آیه کریمه و
قرن فی بیوتکن مامورست بانکه از خانه خود بیرون نیاید و ما بموجب آیه کریمه اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر
منکم یا بموجب دعای و انصر من نصره و اخذل من خذله چنانکه سابقا مذکور شد ماموریم بنصرت و یاری امیر المؤمنین علیه السلام
[illegible] در کتاب خلاصه مذکورست که از اکابر اصحاب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام است و از حضرت امام جعفر صادق
مرویست که در میان اصحاب کسی نبود که حق آنحضرت را چنانکه سزاوارست داند مگر صعصعة بن صوحان عبدی در عهد حضرت رسالت
مسلمان شد اما آنحضرت را بواسطه مانعی ندیده و از جمله بزرگان قوم خود عبد القیس بود و فصیح و خطیب و زبان آور و دیندار و فاضل و
بلیغ بوده و برادر او زید بن صوحان از زمره اصحاب امیر المؤمنین شمرده میشوند روایت نموده که ابو موسی اشعری که عامل عمر بود
هزار هزار درهم مال نزد عمر فرستاد عمر آن مال را بر مسلمانان قسمت کرد و چون باقی ماند عمر برخاست و خطبه ادا کرد و گفت
ایها الناس مردم که این مال بعد از حقوق [illegible] باقی مانده چه میگویید دران پس صعصعه برخاست و او جوانی مرد بود و گفت ای امیر المؤمنین

در حرب مرد و دان دخل بود ند محمد بن ابی حذیفه بن عتبة بن ربیعة بن عبد شمس [illegible] در کتاب استیعاب مذکور است که او در عهد
حضرت رسالت صلی الله علیه وآله در دیار حبشه متولد شد و در زمان خلافت حضرت امیر از جانب او مدتی والی مصر بود و بعد از آن او را
عزل نمود و قیس بن سعد را والی آنجا ساختند و او از جمله کسانی بود که شده اهتمام در قتل عثمان نمود و بعد از کشته شدن عثمان بشام
رفت و در آنجا بدست یکی از موالی معاویه کشته شد و در کتاب خلاصه مذکور است که او عامل حضرت امیر المؤمنین علی بود در مصر و
معاویه او را گرفته تکلیف نمود که حضرت امیر را دشنام دهد و از وی بیزاری نماید محمد از آن امتناع نمود و آخر معاویه او را ایذای
بسیار نمود و محبوس ساخت تا شاید بدشنام امام انام اقدام نماید موثر نشد و لم یاخذه فی الله لومة لائم در کتاب کشی مسطور است
که محمد که پسر خال معاویه و از انصار و شیعه حضرت امیر بود و چون معویه او را بگرفت و میخواست که او را بکشد پس او را مدتی در زندان
کرد و در آن ایام روزی با اهل مجلس خود گفت که مصلحت می بینید که این سفیه محمد بن حذیفه را از ضلالت و گمراهی که دارد آگاه سازیم
و امر کنیم تا سب علی بن ابیطالب نماید و از محنت زندان خلاص یابد حاضران گفتند بلی پس معاویه گفت تا محمد را از زندان بیرون آوردند
و چون حاضر شد معویه با و خطاب کرد که ای محمد وقت آن شد که از محبت و نصرت علی بن ابیطالب پشیمان شوی و از آن گمراهی
برگردی آیا نمیدانی که عثمان مظلوم کشته شد و عایشه و طلحه و زبیر جهة خون او بیرون آمدند و علی پنهان مردم را فرموده بود
که عثمان را بکشند و ما خون او را میطلبیم محمد در جواب گفت که تو میدانی که از همه خویشان تو بتو نزدیکترم و بهتر از ایشان حال ترا
میشناسم معاویه گفت بلی محمد گفت بخدا سوگند که [illegible] شان غیر از تو هیچ کس را نمیدانم زیرا که چون ترا و امثال ترا از اهل ظلم و جور را
حکومت مسلمانان داد مهاجر و انصار از و درخواست نمودند که ترا و آنها را که بر مسلمانان ظلم میکردند و بر سنت پیغمبر عمل
نمیکردند عزل نماید و از عزل شما امتناع نمود لاجرم بشومی تو و اشباه و امثال تو رسید باو آنچه رسید و طلحه و زبیر از آنچه بودند
که مردم را بر کشتن عثمان تحریص میکردند ای معویه گواهی میدهم که از آن زمان که ترا در جاهلیت و اسلام می بینم همیشه بر یک خلق و
طبیعت بوده و اسلام در تو از اندک و بیش چیزی نیفزوده و علامت این در تو آنست که مرا بسبب محبت علی بن ابیطالب ملامت میکنی
و حال آنکه جماعتی که با تو اتفاق نموده اند منافقان و طلقا و عتقای صحابه اند که تو دین ایشان را از ایشان بعوض دنیا و درم
گرفته و ایشان دنیای ترا گرفته اند والله ای معویه که بر تو پنهان نیست آنچه کرده و بر متابعان تو نیز مخفی نیست آنچه کرده والله که
تا من زنده ام علی را دوست میدارم و آنرا وسیله قرب خدا و رسول میدانم پس معاویه از آن کلمات در خشم شده امر کرده
کرد تا او را باز بزندان بردند و در آنجا بجوار رحمت ایزدی پیوست [illegible] در کتاب
فتوح ابن اعثم کوفی و کتاب استیعاب مسطور است که خواهرزاده حضرت امیر بود و مادرش ام هانی بنت ابیطالب و آنحضرت
او را در اوایل زمان خلافت خود بامارت خراسان مثالی نوشت و فرمود که بدانجا رود و آنچه از ولایت خراسان مانده است

من سخن گویم من گفتم علم عظیم است و اگر بنده سال بودی هر آینه پیش تو از من و برتر از آن نصیبی بودی پس عثمان من گفت بگو آنچه در
خاطر داری من گفتم بسم الله الرحمن الرحیم الَّذِینَ اِنْ مَکَّنَّاهُمْ فِی الْاَرْضِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّکٰوةَ وَاَمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْکَرِ وَلِلّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ عثمان گفت آیه در شان ما نازل شده من گفتم پس امر بمعروف
و نهی از منکر بجای آر گفت این را بگذار و سخنی دیگر پیش آر گفتم بسم الله الرحمن الرحیم الَّذِینَ اُخْرِجُوا مِنْ دِیَارِهِمْ بِغَیْرِ حَقٍّ اِلَّا اَنْ
یَقُولُوا رَبُّنَا اللّٰهُ الآیه عثمان گفت این آیه در شان من نازل شده من گفتم پس آنچه از خدای تعالی فرا گرفته با عمل کن عثمان شروع در سخن
تا در مقابل کرده با رفیقان من خطاب نمود و گفت یا ایها الناس علیکم بالسمع والطاعة فان ید الله علی الجماعة وان الشیطان مع
الفذ فلا تسمعوا قول هذا فان هذا لا یدری من الله ولا این الله پس من گفتم یا عثمان ظاهرا آنکه گفتی من میدانم که خدا کیست بدرستیکه خوب میدانم
فان الله ربنا و رب آبائنا الاولین و آنکه گفتی که خدای در کجاست بدرستیکه میدانم فان الله تعالی بالمرصاد آنگاه عثمان در خشم شد و امر
فرمود که ما را بیرون کردند و درها را بستند و همچنین در کتاب امالی روایت نموده که در وقتیکه از اطراف و جوانب علمای قریش
و خطبای ربیعه و مضر دیده و ملوک یمن بمعاویه گرد آمده بودند بر منبر مسجد دمشق برآمد و خطبه انشا کرد و دران خطبه گفت ان الله تعالی
اکرم خلفاءه فاوجب لهم الجنة فانقذهم من النار ثم جعلنی منهم وجعل انصاری اهل الشام الذابین عن حرم الله المؤیدین بظفر الله المنصورین علی
اعداء الله راوی گوید که احنف بن قیس و صعصعه در مسجد حاضر بودند چون این مقالات مشحون بضلالات معاویه را استماع نمودند احنف بصعصعه گفت
که تو جواب معاویه را در کنار او می نهی یا من بر خیزم و آنچه دانم بگویم صعصعه گفت بلکه من گفته این معاویه را تو ساکن باش و منبر او در کنارش
... صعصعه بر خاست گفت ای پسر ابوسفیان تکلمت و بلغت و تقصرون عما اردت و کیف یکون ما تقول و قد غلبتنا قسرا و ملکتنا
تجبرا و دنت بغیر الحق و استولیت بغیر سابق الفضل فاما اطراء اهل الشام فما رایت اطوع لمخلوق و اعصی لخالق منهم قوم ابتعت منهم دینهم و
ابدانهم بالمال فان اعطیتهم حاموا علیک و نصروک وان منعتهم قعدوا عنک و رفضوک آنگاه معاویه شروع در توعید و تهدید او
نمود صعصعه بجای خود نشست و ساکت گردید والله اعلم ... کسی توهم نکند که چون احنف بن قیس المحبت باین مرتبه بود که
بعد حضرت امیر متصدی معارضه معاویه میشد یا دیگری مثل صعصعه را بران تقریر مینمود و با وجود این شرف صحبت آنحضرت را در یافته
بود و خدمات بجای آورده پس باید که از زمره مومنان و داخل در مسجد ایشان باشد زیرا که میگوییم مدار حکم بایمان و استمرار آن
بر مجرد اظهار محبت و صحبت و خدمت است نه بر توقف بر آنکه اعتبار تو در اعتبار حسن خاتمه است و احنف بن قیس بتقدیر اتصاف او
بشرایط ایمان بعضی از زمانها خوشی حسن خاتمه نگردیده و آخر معاویه پلید دین او را به پنجاه هزار درم از او خرید و او بدین امتویه کرده
دنیا برانکه نظر بحسن خاتمه است و مجرد صحبت صحبت کافی نیست علامه حلی در کتاب خلاصه گفته که عمرو بن حریث من اصحاب امیر المومنین
عدو الله ملعون و بر همین حال جمیع خوارج نهروان که از اصحاب آنحضرت بودند و در خدمت او جهاد نمودند و آخر از دین برگشتند

بر حرب حضرت امیرالمؤمنین تحریص و ترغیب مینمود و روزی بآنحضرت گفت مهاجر و انصار را که بر حضرت خروج کرده بودند
بدست ما ده که ایشان را بکشیم چون آنحضرت از آن ابا نمود گفت الان طاب الضرب انما کان وضع یعنی الحال ترغیب قوم تقلید
علی بن ابیطالب بر ما خوش و آسان شد پس ازین ابای او معلوم میشود که قتل عثمان بسبب دام حیله بود که او نهاده بود و دیگری
مسروق بن الاجدع که معاجی معویه بود و در اثنای اشتغال آن عمل در رصافه بمرد و قبر او آنجاست دیگر حسن بصری بود و او
بهرطایفه بمقتضای هوا و هوس ایشان همراهی میکرد و آنرا وسیله کسب ریاست دنیوی مینمود و با این حال رئیس قدریه بود و دیگری
اسود بن زید در تاریخ ابن اعثم کوفی مسطور است که او از نایبی ز نواب امیرالمؤمنین علیه السلام که در وقت عزیمت او بجانب شام رسید
ربیع بن خثیم بود که از ولایت ری با چهار هزار مرد مسلح مکمل بخدمت او درآمد چون بملازمت حضرت امیر رسید آنحضرت مرد را از رفتن
جانب شام و جنگ کردن با معویه تحریص نمود و قبر شریفش در کنار رودخانه طوس نزدیک مشهد مقدس واقع است و از ثقات آن
دیار شنیده شد که در وقتی که حضرت امام الجن و الانس علی بن موسی الرضا علیه الف التحیة والثنا با مامون عباسی در طوس میبودند
بزیارت خواجه ربیع توجه میفرمودند و آغاه بد افضلا و شرفا [illegible] درکتاب ... مذکور است که
او برادرزاده صعصعة بن صوحان است که جد فرزدق بود و ملازمت حضرت امیر را اختیار فرمود و در حرب جمل یکپای شتر عایشه را
قطع نمود و همچنین روایت نموده که در وقتیکه عبدالله بن الحضرمی بر بصره مستولی شد و حضرت امیرالمؤمنین اعین را جهت دفع او به بصره
فرستاد عایشه بعضی یاران داشت که او را بطریق از روی غیله و نهانی بکشتند و این واقعه در سال سی و هشت از هجرت بود
در تحفة الاحباب مسطور است که عبدالرحمن موجب فرموده حضرت امیر یکپای شتر عایشه را بتیغ قلم زد و شتر
بر سر پای ایستاد و پای دیگر را دیگری عقر کرد و شتر سینه بر زمین نهاد و گویند مردی تمیمی مرد نام بعد از وقعه جمل بعبدالرحمن
بن صرد التنوخی رسید و از او پرسید که شتر عایشه را در آن روز تو پی کرده جواب داد که آری و اگر پی نمیکردم از اصحاب عایشه
یک متنفس خبر زنده نمی ماند اگر خواهی در غضب شو از من و اگر خواهی خشنود و الوثوق من الله الملک المعبود
در قسم معقولان از کتاب ابن داود مذکور است و او مردی جسیم طویل ادیب فصیح زبان او و حاضر جواب بود و در
تاریخ ابن هلال که بنام شاه شجاع مبارزی نوشته مذکور است که چون حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام از حرب جمل رجعت نمود معویه
بآنحضرت نامه بدین عبارت نوشت که اما بعد فقد اتیت ما یضرک و ترکت ما ینفعک و خالفت کتاب الله عز و جل و سنة نبیه
صلی الله علیه و آله و قد انتهی الی ما فعلت بحواری رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم طلحه و زبیر و ام المؤمنین عایشه رضی الله عنهم فوالله
لارمینک بشهاب لا تطفیه الماء و لا تزعزعه الریاح اذا وقع وقب و اذا وقب ثقب و اذا ثقب التهب فلا یغرنک الجنود و استعد
الحروب والسلام چون نامه بمطالعه حضرت امیر رسید در جواب نوشت بسم الله الرحمن الرحیم من عبدالله و ابن عبده امیرالمؤمنین علی بن

اگر فتح کرده اند فتح کند و این قطعه از شعر اوست که در بیان شرافت نسبت خود گفته — انا من بنی مخزوم ان کنت سائلا ومن هاشم
امی خیر بطن فمن ذا الذی یأتی علی بخاله کخالی علی ذی الندی وعقیل و در کتاب مختار کشی مسطور است که روزی از روزهای حرب صفین عبید الله
بن ابی سفیان جعده را گفت که این همه دلیری و بهادری که در حرب از تو ظاهر میشود از جانب خال تست جعده در جواب گفت که
اگر خال تو مانند خال من بودی هر آینه پدر خود را فراموش مینمودی جعده بن هبیره — سعید بن قیس همدانی — از بزرگان قبیله همدان و فدائیان شاه
مردان بود و در کتاب فتوح ابن اعثم مذکور است که سعید بن قیس در روز حرب جمل سواران میسره لشکر ظفر اثر حضرت امیرالمؤمنین حیدر را
امیر و سرور بود و در حرب صفین با عبد الله بن بدیل بن ورقاء الخزاعی بر جناح سواران رئیس و مهتر بود و حضرت امیرالمؤمنین در بعضی از
ابیات دیوان حقائق بیان خود ذکر فضائل قبائل همدان و مساعی جمیله ایشان در حرب صفین و غیر آن نموده چنانکه در مجلس دوم
ازین کتاب سبق ذکر یافته و ایضا ابن اعثم کوفی گوید که عمرو بن حصین سکونی در حرب صفین از عقب مرتضی علیه السلام در آمد و میخواست
که آنحضرت را نیزه زند سعید بن قیس او را بقتل آورد و این ابیات گفت — الا ابلغ معاویة بن صخر ورجم الغیب تکشفه الظنون
بانا لا نزال لکم عدوا طوال الدهر ما سمع الحنین الم تر ان والدنا علی ابو حسن ونحن له بنون وانا لا نرید له سواه وذاک الرشد والحظ السمین و
چون معاویه این شنید جمعی از قبائل یحصب و کنده و لخم و جذام همراه ذو الکلاع الحمیری کرد و گفت اخرج و قصد لحرب همدان خاصه و چون
علی این شنید فرمود که یا همدان همه گفتند لبیک لبیک یا امیرالمؤمنین قال علیکم بهذه الخیل فان معویة قد قصدکم بها خاصة دون
غیرکم پس سعید بن قیس با مردم همدان متوجه خصم شد و خصم را شکست و تا در سرا پرده معاویه تاخت و چند مبارز نامدار را از ایشان [illegible]
و آن حرب تا نماز شام میان ایشان بکشید چون نماز شام شد از یکدیگر جدا شدند امیرالمؤمنین علیه السلام آنجا رسید و سعید
بن قیس و آن قوم را پیش خویشتن بخواند و ایشان را ثنا کرد و گفت ای آل همدان شما مرا بجای خفتان و جوشن و سپر و سنان و نیزه و [illegible]
پیوسته پشت بشما مستظهر بوده ام و از شما بهره گرفته ام و ای سعید تو مرا بمنزله چشم بینا و دست گیرای و همه وقت در همه کار اعتماد بر
شجاعت و مردانگی و خردمندی تو کرده ام والله که اگر تقسیم بهشت بدست من شدی اهل قبیله همدان در خوشترین موضعی
و نزه ترین جای شما را فرود آرم سعید بن قیس گفت ای امیرالمؤمنین ما این کار برای رضای خدای تعالی میکنیم و بران بر تو منتی ننهیم
از باری تعالی ثواب و پاداش آن میخواهیم تا مزد خواهیم یافت هر خدمت که دشوارتر باشد ما را میفرمای و بهر جانب که دل تو خواهد ما را
میفرست که مطیع توئیم و از دل و جان ترا دوستداریم امیرالمؤمنین ایشان را ثنا گفت و آن قوم خرم و مسرور و مظفر و منصور تا بمواقف
خویشتن شدند — در کتاب خلاصه مسطور است که او از زهاد ثمانیه تابعین بوده و در کتاب کشی مسطور است که
شیخ اجل فضل بن شاذان قمی را از زهاد ثمانیه پرسیدند گفت چهار نفر ایشان ربیع بن خثیم و هرم بن حیان و اویس قرنی و عامر بن عبد
قیس بود که از زهاد و اتقیای اصحاب امیرالمؤمنین بودند و دیگر ابومسلم خولانی و او فاجری مرائی صاحب معاویه بود و مردم را

طرماح گفت تلک ثلاث ملک نحن المؤمنون فمن اترک علینا پس معاویه گفت ما معک یا اعرابی گفت کتاب کریم معاویه گفت بمن ده
طرماح گفت مرا ناخوش می‌آید که پای خود را بر بساط تو نهم گفت بوزیر من ده و اشاره بعمرو عاص کرد گفت هیهات ظلم الامیر
وخان الوزیر معویه گفت پس بدست پسر من ده آنرا و اشارت بیزید کرد طرماح گفت ما فرحنا بابلیس فکیف باولاده گفت پس بغلام من
ده طرماح گفت طریق آنست که تو از جای خود برخیزی تا کسی که نزدیکتر است بتو نامه را از من گرفته بتو دهد چون معاویه این سخن بشنید
از جای خود برجست و نامه را از روی غضب از وی بستد و بخواند و در زیر زانوی خود نهاد آنگاه گفت کیف خلفت علی بن ابی طالب
طرماح گفت خلفته بحمد الله تعالی کالبدر الطالع حوالیه اصحابه کالنجوم اذا امرهم ابتدروا الیه واذا نهاهم عن شیء لم یجاسروا علیه وهو فی
باسه یا معاویه وفی تجلده بطل شجاع سمیدع ان لقی جیشا هزمه وازراه وان لقی حصنا هدمه وانقاه وان لقی قرنا سلبه وافناه وان لقی
عدوا قتله واخزاه دیگر معاویه گفت کیف خلفت الحسن والحسین طرماح گفت خلفتهما بحمد الله شابین تقیین عفیفین صحیحین فصیحین ادیبین لبیبین خطیبین سیدین
سندین طاهرین عالمین عاملین یصلحان الدنیا والآخره معاویه گفت چه بسیار فصیح بوده‌ای اعرابی گفت لو بلغت باب امیرالمؤمنین علی بن
ابی طالب علیه السلام ورایت الفصحاء البلغاء الفقهاء لنظرت الی النجباء الادباء الانجاب الاسخیاء لغرقت فی بحر عمیق لاتنجو من لجته پس عمرو عاص با معاویه
گفت این مرد اعرابی بدویست اگر جایزه بدهی و رضای او حاصل کنی تواند بود که در حق تو سخن نیک گوید آنگاه عمرو عاص با طرماح گفت
چه میگویی در آنکه امیر تو را جایزه دهد یا از وی میگیری طرماح گفت ارید قبض روحه من جسده فکیف لا ارید قبض ماله من یده پس معویه امر کرد که
ده هزار درهم باو دهند و بعد از آن گفت میخواهی تا زیاده کنم طرماح گفت زد فان الله ولی من زاد ده هزار درهم دیگر امر فرمود
گفت میخواهی که دیگر زیاده کنم طرماح گفت اجعلها وترا فان الله یحب الوتر معاویه فرمود تا سی هزار درهم برای وی بیارند چون طرماح
که تا خبری در آوردن آن میشود دیر شد لاجرم ساعتی ساکت شد آنگاه سر برداشت و گفت ای معاویه مگر تو بر کنایه زر فراش تو مهمان شوند
استهزا و تخفیف میکنی معاویه گفت از من چه واقع شده که موجب این تواند بود گفت از آن جهت که برای من جایزه فرمودی که من
نه از رای خود میبینم و نه تو معاویه امر کرد تا بزودی آن مال را آوردند و پیش طرماح نهادند چون آن مال را قبض کرد ساکت شد دیگر
سخن نگفت عمرو عاص با او گفت که چون میبینی جایزه امیرالمؤمنین را طرماح گفت هذا مال المسلمین من خزانة رب العالمین اخذه عبد من عباد الله
الصالحین آنگاه معویه بمنشی خود گفت اکتب جواب کتابه فوالله لقد ضاقت الدنیا علی بحذافیرها وما لی طاقة منشی قلم و کاغذ برداشت و
بفرموده معاویه نوشت بسم الله الرحمن الرحیم من عبد الله و ابن عبده معویه بن ابی سفیان الی علی بن ابی طالب ان لله جیوشا کالنجوم
تسع فی الارض ولا فی النجوم او کانه جمل خردل تحت کل خردل الف مقاتل چون طرماح آن مضمون را فهمید بخندید گفتند سبب خنده چیست
گفت والله یا معویه ان علیا کالشمس اذا طلعت خفت النجوم وله دیک هو الاشتر یلتقط الجیش بخیشومه و یحفظ فی حوصلته پس معویه در خشم شد
و بکاتب گفت هیچ منویس عمرو عاص با طرماح گفت که این همه فصاحت تا کی بدوی که نمیگذاری که جواب نامه نوشته شود بعد از آن

ابی طالب ابن عم رسول الله صلی الله علیه وآله و وصیه و ابی الحسن والحسین و قاتل جدک و عمک و خالک ثبت قومک یوم بدر والسیف الذی
قتلتهم به معی بحمله ساعدی بثبات من صدری و قوة من بدنی کما جعله النبی صلی الله علیه وآله فی کفی و نصرة من ربی کما استبدلت بالله ربا و لا
بالاسلام دینا و لا بمحمد صلی الله علیه وآله نبیا و لا بالسیف بدلا فبالغ فی رایک واجتهد و لا تقصر فقد استحوذ علیک الشیطان واستفزک الجهل و
الطغیان وَسَیَعْلَمُ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَیَّ مُنْقَلَبٍ یَنْقَلِبُونَ آنگاه آن نامه نامی را بطرماح بن عدی داد و گفت این نامه را بمعاویة
بن ابی سفیان ببر و جواب باز آور و بفرمود تا جمازه سرخ موی سیاه چشم تیزرو با او دادند تا بران سوار شود طرماح مردی
مردانه بود و لسانه جری و کلامه جوهری ذلق طلق یتکلم فلا یکل و یرد الجواب فلا یمل نامه را بستده بر سر نهاد و گفت سمعا و طاعة و حبا
و کرامة سوار شد و بتعجیل تمام میراند تا بدمشق رسید اتفاقا دران روز معویه جهة تفرج و تنزه در بستانی بود و ارکان دولت او
مثل عمرو بن العاص و مروان بن الحکم و شرحبیل و ابوالاعور السلمی و ابوهریره الدوسی با او بودند اما هرکس بگوشه طرفی میگردیدند ناگاه
نظر کردند از پشت دیوار باغ اعرابی را دیدند چند بر شتری نشسته دانستند که طرماح است و قاصد امیرالمؤمنین علیه السلام گفتند او را
گیریم تا توقف کند و مطایبه با او خواهیم کرد و مزاح و افسوس کنیم عمرو بن العاص پیش رفت و گفت هل خبر عندک من السماء فقال نعم الله فی السماء و ملک
الموت فی الهواء و امیرالمؤمنین فی القفا و فاستعدوا لما نزل علیکم من البلاء یا اهل العداوة والشقا پرسیدند که از کجا می آیی گفت اقبلت من عند
حر تقی نقی زکی رضی مرضی گفتند پس کجا میروی و کرا میخواهی گفت ارید لهذا المؤذی الذی تزعمون انه امیرکم عمرو بن العاص از نجا
بمعویه نوشت که اما بعد فقد ورد من عند علی اعرابی بدوی له لسان فصیح و قول صحیح و معه کتاب فلا تکن غافلا ساهیا و چون طرماح
که بجماعت صحابه ... خود ... با ایشان نشسته مهربانی میکرد آخر معویه رسید او از بستان بیرون رفته
با پسر خود یزید پلید را امر کرد تا سریر ... بر پای کردند و مجلس آراسته ساختند آنگاه عمرو بن العاص و توابع او با طرماح پیش معاویه رفتند
و چون طرماح نظر کرد دید که همه مردم ... جامهای سیاه پوشیده بودند چنانکه شعار بنی امیه بود گفت القوم کانهم زبانیة المالک
فی مضیق المسالک و چون نزدیک آمد و یزید را دید که نشسته بود و بر بینی نشان ... داشت و با وا ... درشتی که داشت سخن میکرد طرماح
گفت من هذا المیشوم الواسع الحلقوم علی خرطومه گفتند ای مرد گستاخی مکن این یزید است گفت لا زاد الله مراده و لا بلغه مراده و چون طرماح
بر یزید سلام کرد جواب داد و گفت ان امیرالمؤمنین یسلم علیک طرماح گفت سلام و بنت ازکوفه آنگاه یزید گفت حاجتی که داری بمن بگوی تا
قضای آن کنیم طرماح گفت که حاجت من آنست که مرا پیش معاویه حاضر سازی تا نامه که از خدمت امیرالمؤمنین آورده ام باو رسانم
یزید او را بمجلس خاص معاویه برد و چون او نعل در پای داشت بعضی از ملازمان معویه با او گفتند که اخلع نعلیک طرماح بهمین دلیل خود
التفاتی ننمود و گفت بذا الواد المقدس فاخلع نعلی آنگاه نظر کرد دید که معاویه بر سریر نشسته و ارکان دولت بر اطراف او گرد آمده
دگرگون ... بساط ... برابر او ایستاده گفت السلام علیک ایها الملک العاصی معاویه گفت ویحک یا اعرابی ما منعک ان تسلم علی بامیرالمؤمنین

باکشته شویم و او شرط کرد و ضامن شد که پاداشت این مجاهدات ما بهشت در آورد و مخفی نماند که خمیس لشکر را میگویند بنابر آنکه مرکب
از پنج فرقه است که آن مقدمه و قلب و میمنه و میسره و ساقه باشند پس آنکه میگویند که فلان صاحب امیرالمؤمنین از شرطة الخمیس است یعنی داخل
که از جمله لشکریان اوست که میان ایشان و آنحضرت شرط مذکور منعقد شده و چنین روایت کرده اند که جمعی که با آنحضرت آن شرط
کرده بودند شش هزار مرد بوده اند و در روز حرب جمل بعبدالله بن یحیی الحضرمی میگفتند که بشارت باد ترا ای پسر یحیی که تو و پدر تو بتحقیق
از جمله شرطة الخمیسید و حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله مرا از نام تو و پدر تو خبر داده و خدای تعالی شما را از زبان مبارک پیغمبر خود شرطة الخمیس
نام نهاده و در کتاب میزان ذهبی که از جمله سنیان ناصبی است مسطور است که علمای رجال حدیث اهل سنت اصبغ را شیعی میدانند
و بنابرین حدیث او را متروک داشته اند و از ابن حبان نقل کرده که اصبغ مردی بود که بمحبت علی بن ابیطالب مفتون شده بود و طامات
باو نسبت کرده بنابرین حدیث او را ترک کردند و بالجمله تشیع اصبغ باتفاق مخالف و مؤلف ثابت است و آنچه ابن حبان از طامات
باو نسبت کرده ~~بنابرین حدیث او را ترک کرده~~ سخنهای پریشانیست که ناشی از عداوت اهل البیت علیهم السلام و شیعه ایشانست
[illegible] در کتاب تحفة الاحباب مسطور است که مسلم جوانی بود در شجاعت و مناعت بین الاقران مسلم و در طریق مردی و دلاوری
نهایت متین و محکم آورده اند که چون شاه ولایت پناه در روز حرب جمل تصمیم عزم بر قتال و محاربه نمود مصحف مجید طلبید و بیمین یمین
آئین خویش گرفت و گفت که کیست که این مصحف را از من بگیرد و بجماعت بغاة طغاة را بمضمون آن دعوة نماید و باب ارشاد و نصیحت
بر وجوه ایشان بگشاید مسلم مذکور دست پیش برد که مصحف را بگیرد حضرت امیرالمؤمنین فرمود مرا از پیشگاه غیب و بارگاه لاریب
چنین معلوم شده که هر آن مرد مردانه و فرد فردانه که ملتزم و مرتکب این امر گردد دست او را بتیغ تیز قلم کنند و بی محابا در دست دیگر
بدست چپ مصحف را نگاهدارد و او را نیز بهمان دستور از وجود جدا کنند و بعد از آن سر نیز در سر این کار کند مسلم چون از حضرت امیر این خبر را
بشنید از بیم سر و جان ترک گرفتن قرآن نمود گفت مرا طاقت و قوت این کار و استطاعت و قدرت این کردار نیست امیرالمؤمنین
آن کلام خجسته انجام را که در آغاز ابراز کرده بودند باز تکرار و تذکار فرمودند هان جوان مسلم نام باز از روی نیاز دست پیش برد حضرت
امیر همان کلام وحشت آثار را که در اول بار فرموده و جوان شنیده بود دیگر بار تکرار و تذکار نمود چون این نوبت از سر صدق و اخلاص قدم
بعرض رسانید که لا علیک یا امیرالمؤمنین لا علیک یا امیرالمؤمنین فهذا قلیل فی ذات الله هیچ دردی و المی و غمی بتو ای امیرالمؤمنین مرساد
هیچ دردی بتو ای مایه درمان مرساد و آنچه فرمودی که بمن خواهد رسید در راه رضای خدا و بدجلیل نهایت اندک و قلیل است
القصه مسلم برغبت صادق و همت لایق مصحف را بدست راست بگرفت و چنانکه گفته [illegible] ابدال از بیم حیث در مصحف زد روی بصف
اصحاب جمل نهاده روان گشت و چون نزدیک بایشان رسید گفت ای اصحاب جمل شما را بدین نامه رحمت الهی و نعم نامتناهی میخوانم
دعوتم را بپذیرید و راه صلاح و سداد پیش گیرید تا اهل رستگاری و شایسته رحمت باری گردید و طلحه از آن میان متعرض مسلم شد و گفت دروغ

شرط کرد که دیگر سخن نگوید تا هر چه معاویه گوید کاتب بنویسد و چون نامه تمام شد ببستند و بر شتر خود سوار شد و براه افتاد چون طرماح
بیرون رفت معویه با اصحاب خود گفت اگر من جمیع اموال خود را بیکی از شما دهم که عشر عشیر آنچه این مرد از جانب صاحب خود پیغام
گزارده بجا آرد نمیتوانید والله که این اعرابی دنیا را بر من تنگ ساخت پس عمرو عاص گفت که اگر ترا ای معویه آن قرب و منزلت از حضرت
پیغمبر بودی که علی بن ابیطالب راست با آنکه تو بر حق بودی چنانکه علی بر حق است ما زیاده از آن اعرابی مراسم رسالت و خدمت بجا می آوردیم
فقال معویه فض الله فاک وقطع شر سیفک والله لکلامک اشد علیّ من کلام الاعرابی یعنی بشکناد خدای تعالی دهان ترا و قطع کناد [illegible]
پهلوی ترا که این سخن تو بر من دشوارتر است از سخن آن اعرابی ... بصفت علم و زهد و عبادت موصوف بود و باظهار کرامت
و خوارق عادات معروف نزد عبدالله بن عباس سماع حدیث و تحصیل علم تفسیر و قرائت نمود یافعی در تاریخ خود آورده که امام کبیر
شهیر صالح مقری فقیه محدث مفسر سعید بن جبیر که یکی از علمای تابعین بود در شعبان سنه خمس و تسعین از حجاج شهید شد در کتاب شیخ ابو عمرو
کشی مسطور است که چون نظر حجاج بدان سعادتمند افتاد گفت تو شقی بن کسیری سعید گفت مادر من آشناتر بود بنام من که مرا سعید بن
جبیر نام کرد پس حجاج بر گمان تشیعی که باو داشت از وی پرسید که چه میگویی در حق ابوبکر و عمر آیا ایشان در بهشتند یا در دوزخ
سعید گفت اگر در بهشت درآیم و نظر در ساکنان آن اندازم توانم دانست که در آنجا کیست و اگر در دوزخ درآیم و اهل او را ببینم توانم دانست
که در آنجا کیست ~~و اگر در دوزخ درآیم~~ آنگاه حجاج گفت در حق خلفای اربعه چه میگویی سعید گفت من وکیل ایشان نیستم حجاج گفت
کدام را دوستتر میداری سعید گفت آنرا که خدای تعالی از وی راضی تر باشد حجاج گفت خدای تعالی از کدام راضی تر است سعید گفت این را خدای
دانا باشد که آشکار و نهان میداند حجاج گفت این همه اظهار جهل و تجاهل که میکنی جهت آنست که نمیخواهی که بدان بعبارت سنی و اعتقاد مراد در حق هر یک
از خلفا تصدیق سعید گفت بلکه از جهت آنست که نمیخواهم که ترا تکذیب کنم و اظهار بطلان اعتقاد تو نمایم و ایضا در کتاب کشی مذکور است که
سبب قتل حجاج او را آن بود که او بر طریقه تشیع مستقیم بود و اقتدا بحضرت امام زین العابدین مینمود و آنحضرت او را مدح میکرد یافعی
آورده که حجاج بعد از شهادت سعید زیاده از چهل روز زنده نبود و در ایام مرض الموت بارها بیهوش میشد ~~که [illegible]~~
و باز بهوش می آمد و در آنحال میگفت چه میخواهد از من سعید بن جبیر و روایت دیگر آنست که هرگاه بخواب میرفت سعید را میدید که
دامن او گرفته میگفت که ای دشمن خدای بچه جهت مرا کشتی عمر سعید چهل و نه سال بود و قبر او در واسط مشهور است
... در کتاب خلاصه مذکور است که و از جمله خواص امیرالمؤمنین علیه السلام بود و مشکور است و در کتاب کشی
از ابن محزور روایت کرده که گفت از اصبغ پرسیدم که منزلت حضرت امیر در میان شما تا کجا است گفت ما اهل اخلاص نسبت باو
آنست که شمشیرهای خود را بر دوش نهادیم و هر کس که ایما نماید او را بشمشیرهای خود میزنیم و ایضا روایت نموده که از اصبغ پرسیدند
چگونه حضرت امیرالمؤمنین ترا و اشباه ترا شرطة الخمیس نام نهاد گفت بنابر آنکه ما با او شرط کردیم که در راه او مجاهده کنیم تا ظفر یابیم

مردم گواهی دادند که او دیوانه و خرف شده و کیفیت دیوانگی او در هشام نوشتند و هشام دیگر متعرض او نشد و جابر بعد از چند

که خاطر جمع نمود بهمان حالت اصلی رجوع فرمود شیخ نجاشی گفته که جابر با ابوجعفر و عبدالله علیهما السلام ملاقات نموده و در سال

صد و بیست و هشت از هجرت وفات یافته و در کتاب میزان ذهبی مذکور است که جابر بن یزید جعفی یکی از علمای شیعه است و از ابن مهدی

نقل کرده که گفته جابر جعفی صاحب ورع بود و من اورع از او در حدیث ندیده‌ام و گفته که شعبه او را صدوق خوانده و یحیی بن

ابی بکر او را اوثق ناس شمرده و وکیع او را ثقه گفته و عبدالحکم از شافعی روایت نموده که سفیان ثوری بشعبه میگفت که اگر تو در حق جابر سخن

خواهی کرد من نیز در حق تو سخن خواهم کرد و از جمعی دیگر از اصحاب حدیث طعن در جابر نقل کرده و علت طعن ایشان چنانچه از سیاق کلام او

مفهوم میشود آنست که او شیعی بوده و سب بعضی از صحابه مینموده میثم التمار الکوفی از خیار اصحاب حضرت امیرالمؤمنین بود و علامه

حلی او را در کتاب خلاصه در سلک متقدمین ذکر نموده و در کشی مسطور است که میثم از خانواده و کثیر العبادت است که اینها از بیت الیمن

گفتند و همگی شیعه امیرالمؤمنین بودند و روایت کرده که حضرت امیر با وی گفتند که ای میثم چه خواهی کرد هرگاه تکلیف کنند ترا بعهد

بیزار باشی از من و اظهار بیزاری کن گفت والله که نخواهم کرد آنحضرت گفت اگر نکنی ترا بر دار خواهند کشید میثم گفت صبر خواهم کرد که این مقدار

عذاب در راه خدای تعالی بسیار نیست پس آنحضرت فرمودند که اگر چنین کنی با من در درجه من خواهی بود و پس از آن میثم اولاد و اقارب

خود را خبر میداد که ابن زیاد مرا بر در خانه عمرو بن حریث بر دار خواهد کشید و در روز چهارم از دو سوراخ بینی من خون بیرون خواهد

آمد و در حوالی خانه عمرو بن حریث درخت خرمائی بود که میثم را گاهی بران گذر می‌افتاد و چون بآن درخت میرسید دست خود را بر روی

میمالید و میگفت ای درخت خرما نشو و نما یافتی الا از برای من و من نشو و نما یافتم الا از برای تو و هرگاه از در خانه عمرو بن حریث

میگذشت بعمرو میگفت که ای عمرو اگر من همسایه تو شوم با من نیکو همسایگی کن و عمرو گمان میبرد که مگر میخواهد که بهمسایگی او خانه بهم رساند

لاجرم در جواب میگفت کاشکی این کار میکردی و آخر چون میثم را پیش ابن زیاد آوردند از وی پرسید که تو شیعی گفت آری گفت تبرا کن

از ابی تراب گفت ابوتراب را نمی‌شناسم گفت تبرا کن از علی بن ابیطالب گفت اگر تبرا نکنم با من چه خواهی کرد گفت ترا خواهم کشت

میثم گفت مرا خبر داده بود مولای من که ترا صلب خواهی کرد در پیش خانه عمرو بن حریث و روز چهارم خون از بینی من روان خواهد شد

آنگاه ابن زیاد امر کرد تا او را همانجا صلب کردند و میثم وقتیکه بر دار بود و هنوز نمرده بود مردمی را که در حوالی او جمع میشدند احادیث

بر ایشان میخواند و از هر گونه سخنان نیز میگفت چون این خبر بابن زیاد رسید لجامی خاص ترتیب داده فرستاد که بر سر او کردند تا

سخن نگوید و از ابوخالد تمار روایت کرده که گفت روز جمعه با میثم در رودخانه فرات بر کشتی نشسته بودم که ناگاه بادی تند وزید

پس میثم از کشتی بیرون آمد و بعد از معاینه نظر بر خصوصیات آن باد با اهل کشتی گفت که کشتی را ببندید که این بادی عجیب تند خواهد بود

و علامت آنست که معاویه امروز مرده باشد و آخر صدق خبر او ظاهر شده در جمعه آینده رسولی از جانب شام رسید و خبر آورد

میگویی و این آثار مکر و غدر پسر ابوطالب است و اشاره کرد بیکی از لشکریان خویش تا یمین حامل مصحف را بتیغ بیدریغ مقطوع ساخت
مسلم تمسک دستی نموده مصحف را بدست چپ حافظ گشت و دست چپ نیز حکم راست گرفت مسلم بید و باز و مصحف را در سینه مضبوط
و محفوظ ساخت و آخر الامر بدرجه شهادت رسید مسلم مادری پیر داشت بسیار خسته خاطر و رنجور دل گشته رو بسوی آسمان آورد و این رجز
خواندن گرفت نظم یا رب ان مسلما اتاهم یحکم التنزیل اذ دعاهم یتلو کتاب الله لا یخشاهم فخضبوا من دمه لحاهم وامه قائمة تراهم تامرهم
بالبغی لا تنهاهم فی کفه المصحف اذا اتاهم یدعوا الی الذی دراهم وسنة المرسل اذا هداهم بغیا در و قطعا ارائهم جابر بن یزید الجعفی الکوفی
در کتاب خلاصه آورده که حضرت امام جعفر صادق علیه السلام برو رحمت میفرستاد و میفرمود که او نقلی که از ما میکرد راست و درست
بود و ابن غضایری گفته که جابر ثقه است فی نفسه اما اکثر آنها که ازو روایت کرده اند ضعیف اند و در کتاب شیخ ابوعمرو کشی از جابر
مذکور نقل نموده که گفت در ایام جوانی بخدمت حضرت امام محمد باقر بمدینه رفتم و چون بمجلس آنحضرت درآمدم آنحضرت پرسیدند که
تو چه کسی گفتم مردی ام از کوفه پرسیدند که از کدام طایفه گفتم که جعفی ام سوال نمودند که بچه کار آمده گفتم بطلب علم آمده ام گفت از که طلب میکنی
گفتم از شما گفت پس بعد ازین اگر کسی از تو پرسد که از کجایی بگو که از مدینه ام پس از آنحضرت گفتم که پیش از سوال این مسایل از همین سخن که حضرت فرمودند
سوال می نمایم که آیا جایز است مرا دروغ گفتن آنحضرت فرمودند که گفتن آنچه ترا تعلیم آن نمودم دروغ نیست زیرا که هر که در شهری است
از اهل آن شهر است تا وقتیکه از آنجا بیرون رود و بعد از آن آنحضرت کتابی بمن دادند و فرمودند که تا بنی امیه باقی اند اگر چیزی از آن
روایت کنی لعنت من و آبای من بتو متوجه خواهد شد و اگر پنهان داری آنرا بعد از هلاک بنی امیه لعنت من و آبای من بتو متعلق خواهد شد
پس از آن کتابی دیگر بمن دادند و گفتند این را بگیر و مضمون آنرا بدان و هرگز بکسی روایت مکن و اگر خلاف آن کنی فعلیک لعنتی و لعنة آبائی
و ایضا روایت نموده که چون ولید پلید که از فراعنه بنی امیه بود کشته شد جابر فرصت غنیمت شمرد و عمامه خز سرخ بر سر نهاده بمسجد
درآمد و مردم برو جمع شدند و او شروع در نقل حدیث حضرت امام محمد باقر نمود و در هر حدیث که نقل میکرد میگفت حدثنی وصی الاوصیاء
و وارث علم الانبیا محمد بن علی علیه السلام پس جمعی از مردم که حاضر بودند چون آن جرات ازو بدیدند با همدیگر گفتند که جابر دیوانه شده است
و ایضا از جابر نقل نموده که میگفت که هفتاد هزار حدیث از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت دارم که هرگز بکسی از آن روایه نکرده ام و
هرگز نخواهم کرد و نقل نموده که روزی جابر بآنحضرت گفت که بر من باری عظیم از اسرار احادیث خود بار نموده اید که هرگز بکسی از آن روایت
نکنم و گاه هست می بینم که آن اسرار در سینه من بجوش می آید و حالتی شبیه بجنون مرا دست میدهد آنحضرت فرمودند که هرگاه ترا این حالت
روی دهد بصحرا بیرون رو و گویی بکن و سر خود را در آنجا در آر آنگاه بگو حدثنی محمد بن علی بکذا و کذا و ایضا نقل نموده که چون هشام
بن عبد الملک بر مسند امارت نشست جابر ازو متوهم شد و نسبت دیوانگی بخود داده روزی از خانه بیرون آمد و مردم از جمل او خبر نمودند
خط دیوانگی برو کشیدند تا آنکه بعد از چند روز نوشته هشام رسید که جابر را بزن داو فرستند و حاکم کوفه چون از حال جابر سوال نمود

و حضرت امام جعفر صادق از این دو امام فرموده اند که والله لا تفارق روح جسدها حتی تری محمدا و علیا و فاطمه و حسنا و حسینا
بحیث تقر عینها او یسخن عینها حبة بن جوین العرنی الکوفی در اواخر قسم اول از کتاب خلاصه در سلک اصحاب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
مذکور است و ذهبی در کتاب میزان مستقیم خود آورده که حبه از غلات شیعه بود و با وجود این نقل نموده که بعضی از علمای اهل سنت
توثیق او نموده اند و از طبرانی نقل کرده که حبه حضرت رسالت را صلی الله علیه و آله دیده بود و در سال هفتاد و شش وفات نموده رشید
الهجری در کتاب ابن داود و کتاب کشی مذکور است که رشید صاحب امیر المؤمنین بود و آنحضرت او را رشید البلایا نام نهاده بود
و این اشارتست بآنکه او را بجرم محبت بدشوار طریقی خواهند کشت و او در آن بلیه صبر خواهد ورزید و رشد خود را در محبت و رضیت
ظاهر خواهد ساخت دیگر آنحضرت او را علم منایا و بلایا تعلیم داده بود چنانکه هرگز خواستی گفتی که تو در فلان موضع و در فلان روز
خواهی مرد و چنان میشد که او خبر میداد و روایتست که حضرت امیر علیه السلام او را خبر داده بود از آنکه پسر زیاد ملعون او را تکلیف خواهد کرد
که از آنحضرت تبرا نماید و چون او ابا کند دستها و پایها و زبان او را قطع کنند و چون عبید الله زیاد او را بدست آورد و
تکلیف تبرا از آنحضرت کرد و امتناع نمود پسر زیاد گفت که آیا صاحب تو ترا خبر داده که بچه طریق ترا خواهم کشت رشید گفت بلی
خبر داده بود که مرا به تبرای او تکلیف خواهی نمود و من ابا خواهم کرد و تو دست و زبان مرا خواهی برید ابن زیاد گفت که والله
که من صاحب ترا دروغ گوی خواهم ساخت پس حکم کرد که دست و پای او را ببرند و زبان او را بحال خود بگذارند و چون او را دست و
پا بریدند و از خانه ابن زیاد بیرون آوردند دختر او از وی پرسید که آیا ترا از قطع این اعضا المی هست گفت نه قدر المی که از ازدحام
و هجوم مردم بر کسی واقع شود بعد از آن مردم در حوالی او جمع شدند و او دوات و قلم طلبید که از برای ایشان بعضی از احوال و
وقایع آینده را که از معادن علوم استفاده نموده بود بنویسد و در آن اثنا سخنان در باب پسر زیاد و سوء عاقبت او نیز میگفت
چون این خبر به پسر زیاد رسید مقدمه سابقه او را فراموش کرده بود کسی را فرستاد تا زبان او را نیز ببرید و بر دارش کشید و صدق
خبر امیر المؤمنین بوضوح انجامید عبد العزیز بن حارث جعفی از اصحاب امیر المؤمنین بود و از جمله مبارزان در حرب صفین بود ابن اعثم
گوید روزی در صفین لشکر معویه حمله آوردند و هزار مرد از لشکر مرتضی در میان گرفتند و اصحاب مرتضی ایشان را نمی دیدند پس
علی باواز بلند فرمود الا رجل یشری نفسه لله و یبیع دنیاه بآخرته عبد العزیز بن حارث مذکور پیش آمد و غرق آهن بود و گفت
مرنی بامرک فداک ابی و امی فوالله لا تأمرنی بشیء الا فعلته پس مرتضی این دو بیت فرمود شعر یا مرلا یطاق حفیظه
جبا و اخوان الحفاظ قلیل جزاک اله الناس خیرا فقد وفیت و اک تفضل ما هناک جزیل یعنی ای فروشنده نفس خود را بکاری که متعذر و نیست
از روی حمیت بجا و برادران حمیت کنند پاداش بهتر باشد مردم خیر که بحقیقت وفا کرد و دست تو با احسانی انجا بزرگ آنگاه
حضرت با وگفت احمل یا ابا الحارث شد الله رکنک علی الشام حتی تاتی اصحابک فقل لهم منی السلام و قل لهم یقول لکم امیر المؤمنین کبروا

معاویه برد و چون پرسیدم که در کدام روز بر دار گفت روز جمعه گذشته و این از جملهٔ کرامات میثم میتوان داشت حبیب
بن مظاهر اسدی ابن عم او و او را از اکابر تابعین شمرده و در روضة الشهدا مسطور است که حبیب مردی با جمال و کمال و در روز واقعه
کربلا پیری کهن سال بود و قرآن مجید را بتمام حفظ داشت هر شب ختم کلام الله کردی و بعد از نماز خفتن تا دمیدن صبح قرآن مجید را
تمام کردی بخدمت حضرت رسالت مشرف گشته و از ایشان احادیث شنوده و بملازمت مرتضی علی علیه السلام مدتها متعزز و مکرم
بود و در کتاب کشی مذکور است که حبیب از آن هفتاد کس بود که حضرت امام حسین را یاری نمودند و پیش صدمه کوههای آهن شدند و طعنهای
نیزه را بسینه استقبال کردند و ضربتهای شمشیر را بوجوه خود مواجهه نمودند و با وجود آنکه اعدای اهل البیت ایشان را امان میدادند
و مالها بر ایشان عرضه میکردند ایشان از موافقت تنها ابا نمودند و گفتند که ما از حضرت پیغمبر چه عذر خواهیم پیش آورد و اگر امام حسین علیه السلام
کشته شود و ما او را نصرت نکرده باشیم پس از آن حضرت مفارقت ننمودند تا در قدم او بدرجهٔ شهادت رسیدند ایضا روایت
نموده که حبیب در ایامی که در صحرای کربلا بصد گونه کرب و بلا گرفتار بود با یکی از یاران خود مزاح میکرد و بریر بن حضیر الهمدانی
که سید قراء و یکی از عباد الله الصالحین بود با او گفت که ای برادر امروز نه روز خندیدن و مزاح کردنست حبیب گفت پس کدام روز
سزاوارتر است بسرور و خوشحالی از این روز تواند بود که در قدم مبارک حضرت امیر المؤمنین حسین با این اشقیا مجاهده میکنیم خاک
قدم دوست شدم نیست کسی را این عیش که امروز مرا در قدم اوست الحارث بن عبد الله الاعور الهمدانی در تاریخ یافعی مسطور است که
حارث صاحب حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام بود و بصحبت عبد الله بن مسعود رسیده بود و فقیه بود و حدیث او در سنن اربعه
مذکور است و در کتاب میزان ذهبی مسطور است که حارث از کبار علمای تابعین بود و از ابن حبان نقل کرده که حارث غالی بود در تشیع
و ابو بکر بن ابی داود که از علمای اهل سنت نقل کرده که او میگفته که حارث اعور افقه ناس و افرض ناس و احسب ناس بود و علم فرایض را
از حضرت امیر اخذ نموده بود و نسائی با آنکه تعنت در رجال حدیث میکند حارث را در سنن اربعه ذکر نموده و احتجاج بآن کرده و تقویت امر
حارث کرده و در کتاب شیخ ابو عمرو کشی مسطور است که حارث شبی بخدمت حضرت امیر رفت پرسیدند که چه چیز ترا درین شب پیش من آورد
حارث گفت والله که دوستی تو که مرا بآن تست مرا پیش تو آورده آنگاه حضرت فرمودند که بدان ای حارث نمی میرد کسی که مرا دوست
میدارد الا آنکه در وقت جان دادن مرا ببیند و بدیدار من امیدوار رحمت الهی گردد و همچنین نمی میرد کسی که مرا دشمن دارد الا آنکه
در وقت مردن مرا ببیند و از دیدن من در عرق خجالت و ناامیدی نشیند و مضمون این حدیث نیز در بعضی از اشعار دیوان منسوب بآن
آنحضرت مذکور است — یا حار همدان من یمت یرنی من مؤمن او منافق قبلا یعرفنی طرفه واعرفه باسمه والکنی وما فعلا وانت عند
الصراط معترضی فلا تخف عثرة ولا زللا اقول للنار حین توقف للعرض ذریه ولا تقربی الرجلا ذریه لا تقربیه ان له حبلا بحبل الوصی متصلا
اسقیک من بارد علی ظمأ تخاله فی الحلاوة العسلا و صاحب کتاب کشف الغمه نقل نموده باسناد خود از حضرت امام محمد باقر علیه السلام

باشد و حال آنکه او بخیلان چو امیر دلیت که اگر خانه را از تبن و خانه دیگر را از تبر پر سازند خانه تبر را پیشتر از خانه تبن بمردم بخشد
و چگونه بد دل‌ترین مردم باشد و حال آنکه او با هیچ مبارزی روبرو نشده که اشجع از او نبوده و چگونه لئیم‌ترین مردم بوده باشد
حال آنکه پدر او ابوطالب شیخ قریش و سید بطحا است و مادر او فاطمه بنت اسد است و برادر او جعفر و عم او حمزه و پسر عم او رسول الله
و زوجه او فاطمه بنت رسول الله و اولاد او حسن و حسین اند والله که هیچکس را نسبی مانند نسب او نیست و چگونه اعیا یعنی عاجزترین ناس
در سخن باشد و حال آنکه او افصح قریش است محقن گفت پس هرگاه که میدانی که او باین فضایل آراسته است چرا با او مقاتله میکنی معاویه اشاره
بخاتم خود نموده گفت که مقاتله میکنیم با او برسر این خاتم خود تا آنکه فرمان من باو روان شود محقن گفت همین کار ترا در آخرت کفایت
خواهد بود و بازگشت تو بآتش دوزخ خواهد بود معاویه گفت ای محقن مگر نشنیده اِنَّ رَحْمَةَ اللهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ و مخفی نماند
که این سخن از معاویه عین حماقت و ضلالت زیرا که در آیه مذکوره تصریح است بآنکه رحمة الله قریب باهل احسان و کجا او را احسان در
حالتی که ارتکاب محاربه کسی کرده باشد که بموجب حدیث صحیح حرب او حرب رسول خداست و در حدیث وارد است که محارب رسول الله
محارب خدای تعالی است و محارب حق تعالی هرگز فلاح نخواهد یافت و نیز حضرت رسول الله فرموده که من سب علیا فقد سبنی و من
سبنی فقد سب الله و من سب الله اکبه الله علی منخریه فی النار پس چون باشد حال کسیکه ارتکاب سب آنحضرت نموده باشد و در
محاربه او جمعی از فضلای صحابه شهید شده باشند مانند عمار یاسر که حضرت رسول در شان او گفته که عمار جلدة بین عینی تقتله الفئة الباغیة
و بعد از انقضای حرب حجر بن عدی و اصحاب او را بخواری کشته باشد وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ
در کتاب کامل بهائی مسطور است که ضرار که از اصحاب امیرالمؤمنین ع بود روزی پیش معاویه رفت معاویه با او گفت صف لنا علیا ضرار گفت
اوتعفینی من ذلک یعنی مرا عفو کن از این معویه گفت سوگند میدهم ترا که بگویی آنچه از اوصاف او میدانی ضرار گفت چون استعفا قبول نیست
فاقول کان والله بعید المدی شدید القوی یتفجر العلم من جوانبه و ینطق الحکمة عن لسانه یستوحش من الدنیا و زهرتها و یانس باللیل و وحشته
و کان والله طویل الفکرة غزیر الدمعة یقلب کفیه و یخاطب نفسه یعجبه من اللباس ما خشن و من الطعام ما جشب کان فینا کاحدنا یقربنا اذا
اتیناه و یجیبنا اذا دعوناه و نحن مع قربه منا و تقربه الینا لا نبتدیه لعظمته و لا نکلمه لهیبته فان تبسم فعن اللؤلؤ المنظوم یعظم اهل الدین
و یتفضل المساکین لا یطمع القوی فی باطله و لا ییاس الضعیف من عدله فاقسم بالله لرایته فی بعض احواله و قد ارخی اللیل سدوله و غارت
نجومه و هو قابض علی لحیته فی محرابه یتململ تململ السلیم و یبکی بکاء الواله الحزین و هو یقول فی بکائه یا دنیا الی تعرضت ام لی تشوقت هیهات
هیهات لا حان حینک غری غیری قد طلقتک ثلثا لا رجعة لی فیک عیشک حقیر و خطرک یسیر و عمرک قصیر آه من قلة الزاد و بعد السفر
و وحشة الطریق قال فانهملت دموع معاویه علی لحیته و هو ینشفها بکمه و اختنق القوم جمیعا بالبکاء فقال معویه رحم الله ابا الحسن لقد کان
کذلک فکیف کان حزنک علیه یا ضرار قال حزن من ذبح ولدها فی حجرها فلا تسکن حرارتها و لا ترقی دمعها معویه [illegible] صحابی و

و ملتوا فیها نحن وانتم فیکم اشعث و عبد العزیز بقتاله و محاربه میکرد تا فرجه یافت و پیغام برسانید و ایشان بتکبیر و تهلیل مشغول شدند

و علی و اصحاب تهلیل گفتند و حمله کردند و لشکر شام شکستند نعیم بن دجاجه لعنه الله در کتاب کشی مسطور است که حضرت امیر المؤمنین ع نجیه [illegible]

کرده بن عطارد تمیمی سخنی ناصواب در حق آنحضرت گفته یکی از غلامان خود در طلب او فرستادند و چون فرستاده در راه ثقیفه بنی اسد

رسید نعیم بن دجاجه بمضمون آن کلام منبع الملام که از بشر صادر شده بود مطلع گردید از غایت اخلاصی که با حضرت امیر داشت متوجه

بجانب بشر شد و او را تادیب تمام نموده بلکه مجروح ساخت پس حضرت امیر نعیم را طلبید و امر کرد تا او را از روی حد تعزیر زدند

در اثنا نعیم بحضرت امیر خطاب کرد و گفت والله ان المقام معک ذلّ وان فراقک الکفر یعنی ملازمت تو خواریست و مفارقت تو کفر

چون حضرت امیر این عبارات از وی شنید فرمودند که عفو کردم ترا از گناه انچه گفتی که ان المقام معک ذل زیرا که خدای تعالی

فرموده که ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ و قول تو که فراقک کفر حسنه ایست که مقابله با آن سیئه میتواند کرد سفیان بن [illegible]

در کتاب کشی مذکور است که امیر المؤمنین حسن ع بعد از آنکه با معاویه مصالحه نمود روزی در پیش خانه خود ایستاده بود در آن اثنا سفیان

بر شتری نشسته سوار بنزد آنحضرت آمد و بواسطه کلفتی که از آن مصالحه در خاطر داشت پیاده نشد و از بالای شتر سلام کرد و گفت

یا مذل المؤمنین پس آنحضرت او را گفتند که از شتر فرود آی و تعجیل مکن تا حقیقت حال بر تو ظاهر گردد سفیان فرود آمده شتر خود را

ببست و بیامد آنحضرت از وی پرسیدند که چه گفتی ای سفیان گفت السلام علیک یا مذل المؤمنین آنحضرت فرمودند که از کجا دانسته که

من مذل مومنانم سفیان گفت از انجا که باستحقاق متوجه ریاست امت محمد شدی و بعد از ان و را از گردن خود دور کردی و

بمعاویه طاغی واگذاشتی که بخلاف احکام الهی حکم مینماید آنحضرت گفتند که من بواسطه ان این کار کردم که از جد خود صلوات الله علیه

و آله شنیدم که فرمودند لن یذهب الایام واللیالی حتی یلی امر الامة رجل واسع البلعوم رحب الصدر یاکل و لا یشبع و هو معویة پس

باعث شد ترا بر آنکه با من این خطاب درشت کردی سفیان در مقام عذرخواهی شده گفت محبتی که با تو دارم مرا بران داشت

که آن کلمه گفتم پس آنحضرت فرمودند که والله دوست ندارد هیچ بنده ما را و اگرچه در میان کافران دیلم گرفتار باشد الا آنکه

محبت او مدام نفع رساند و محبت ما گناهان را از بنی آدم بریزاند چنانکه باد برگ را از درختان بریزاند عقیل بن ابی طالب [illegible] در بعضی

از مؤلفات شیخ محمد بن ابی جمهور رحمه الله مسطور است که او از اصحاب حضرت امیر بود و وقتی بولایت شام بمجلس معاویه درآمد و چون

معاویه را نظر بر وی افتاد خوشحال شد و از وی پرسید که ای عقیل از پیش کی می آیی عقیل گفت از پیش اکمل ناس و احسن ناس و اقدم ناس و اعلی

ناس پس معویه با اصحاب خود گفت که بشنوید آنچه برادر عراقی شما میگوید انگاه اهل مجلس از هر طرف اکرام او نمودند و تحفهای بسیار

باو دادند و چون اهل مجلس متفرق شدند معاویه باو گفت اعاده کن آنچه قبل ازین گفتی عقیل گفت بنزد تو آمدم از پیش اکمل ناس و احسن

ناس و اعلای ناس درین مرتبه که مجلس خلوت بود معاویه گفت والله که دروغ میگویی ای عقیل و چگونه پسر ابوطالب بخیلترین مردم

امیر است و ظاهر آنست که با حجر بن عدی کندی و غیره بنزد معاویه درجه شهادت یافت [illegible] خدیم بکسر خا و
سکون دال معجمه و فتح یا مثناة من تحت نام پدر اوست و نسبت او بحی است و از فرقه ناجیه است در کتاب ابن داود مسطور است که
که او از خواص اصحاب حضرت امیر المومنین است و در مشاهد ثلثه در رکاب آنحضرت مراسم مجاهده ادا نمود و بعضی از اصحاب بجای خدیم
خدلم بلام ذکر کرده اند و این اقرب بصواب و موافق آنست که جوهری ذکر کرده [illegible] سهل بن حنیف رضی الله عنه [illegible] بباء
مضمومه و دو نون و الفی در میان ابن داود گفته که نسبت است بقبیله بنانه و کنیت او ابو فضاله است مولد او بدر بود و در حرب صفین با آنحضرت
شهید شد [illegible] بضم جیم و فتح عین و تا [illegible] ابن داود گفته که او از قبیله همدان و از خواص اصحاب امیر همدان بود و بعد از
آنحضرت بشرف ملازمت حضرت حسنین و علی زین العابدین علیهم السلام رسید [illegible] کنیت او ابو زیاد است ابن داود
گفته که از اصحاب حضرت امیر و عامل او در مدینه بود [illegible] ابن داود از شیخ طوسی و ابو عمرو کشی نقل کرده که او محمود حسنت
و یک پای او در حرب صفین بریده شد [illegible] النخعی ابن داود گفته که او صاحب لوای اشتر بود در روز صفین [illegible]
از اهل مصر و از راویان حضرت امیر است [illegible] در کتاب خلاصه مذکور است که او از رجال حضرت امیر است [illegible]
عامل حضرت امیر بود در بصره [illegible] در کتاب ابن داود و فهرست مذکور است که از خواص حضرت امیر المومنین علیه السلام است
و خطب آنحضرت را که در اعیاد و جمع و غیرها بر سر منابر ادا می نمودند در کتابی جمع نموده ذهبی در کتاب میزان آورده که زید بن وهب
از جمله تابعین و ثقات بود و بر احتجاج بروایت او اتفاق کرده اند مگر یعقوب فسوی که او خلاف نموده و در تاریخ خود گفته که
در حدیث خلل بسیار است اما فسوی درین قدح مصیب نیست زیرا که چند روایت را که از و واقع شده دلیل قدح او ساخته اند از جمله آنکه
عمر بحذیفه سوگند داد که بگو که من از منافقانم یا نه دیگر آنکه روایت میکرده که هر گاه که دجال بیرون آید تابع او خواهند شد آنها که دوستدار
عثمان باشند و امثال این روایات موجب قدح نمیشود و اگر ما باب این وسوسه را مفتوح سازیم و آنرا موجب قدح در زید دانیم آنگاه
بسیاری از سنن ثابته را رد باید کرد و حال آنکه زید سیدی جلیل القدر بود و در اواخر ایام حیات حضرت رسالت بجانب آنحضرت مهاجرت
نمود و او هنوز در راه بود که آنحضرت وفات یافتند و مبلا اعلی شتافتند و او روایت کرده از عمر و عثمان و علی و مردم بسیار از و
روایت کرده اند و ابن معین و غیر او توثیق او نموده اند تا آنکه اعمش میگفته که هر گاه زید بن وهب از کسی تو حدیثی نقل نماید حکم آن دارد که
تو خود آن حدیث را از آنکس شنیده باشی پیش از سنه ستین یا بعد از آن با ندکی وفات یافت انتهی خلاصه کلام ذهبی ذهبی اگر چه نموده
اگر چه درین مقام روی اعتقاد خود را از تعصب نصب نهفته و سخن از روی انصاف گفته [illegible] در کتاب ابن داود مسطور است
که از خواص حضرت امیر بود علیه السلام [illegible] ابن داود گفته که از خواص حضرت علیه مرتضویه بود [illegible] بکسر میم و
فتح ها ابن داود گفته که او از حضرت امیر روایت نموده و همچنین از خرشه بخا معجمه و را و شین مفتوحات و ابن الحر بحا مهمله مضمومه و تشدید

یسئلونی بعد موتی ما خبروتی من مثل هذا صاحب کامل بهائی گفته که این حکایت را از تالیف ابو سعید سمان که یکی از مشاهیر علمای اهل
سنت و جماعت بوده ام والله الهادی قنبر غلام امیر المؤمنین ع در کتاب کشی مسطور است که از قنبر پرسیدند که تو مولی و غلام کیستی در
جواب گفت انا مولی من ضرب بالسیفین وطعن بالرمحین وصلی القبلتین وبایع البیعتین وهاجر الهجرتین ولم یکفر بالله طرفة عین انا مولی
هذا صاحب کامل صالح المؤمنین ونور المجاهدین ووارث النبیین وخیر الوصیین واکبر المسلمین ورئیس البکائین وزین العابدین وسراج الماضین
وضوء القائمین وافضل القانتین ولسان رسول رب العالمین واول المؤمنین من آل یس المؤید بجبرئیل الامین والمنصور بمیکائیل المتین والمحمود عند
اهل السموات اجمعین سید المسلمین والسابقین قاتل الناکثین والقاسطین والمحامی عن حرم المسلمین ومجاهد اعدائه الناصبین ومطفی نیران الموقدین
وافخر من مشی من قریش اجمعین واول من اجاب واستجاب لله امیر المؤمنین ووصی نبیه فی العالمین وامینه علی المخلوقین وخلیفة من بعث الیهم
اجمعین مبید المشرکین وسهم من مرامی الله علی المنافقین ولسان کلمة العابدین ناصر دین الله وولی الله ولسان کلمة الله وناصره فی ارضه و
عیبة علمه وکهف دینه وامام اهل الابرار رضی عنه العلی الجبار سمح سخی حیی بهلول زکی مطهر ابطحی باذل جری همام صابر صوام مهدی مقدام قاطع
الاصلاب مفرق الاحزاب عالی الرقاب اربطهم عنانا واثبتهم جنانا واشدهم شکیمة باذل باسل صندید هزبر ضرغام حازم عزام حصیف
خطیب محجاج کریم الاصل شریف الفضل فاضل القبیلة نقی العشیرة زکی الذکاء مؤدی الامانة من بنی هاشم وابن عم النبی صلی الله علیه وآله الامام
الهادی مهدی الرشاد ومجانب الفساد والاشعث الحاتم البطل الجماجم واللیث المزاحم بدری مکی روحانی شعشعانی من الجبل شواهقها ومن ذی الهضاب
رؤوسها ومن العرب سیدها ومن الوغی لیثها البطل الهمام واللیث المقدام والبدر التمام محک المؤمنین ووارث المشعرین وابو السبطین الحسن والحسین والله
امیر المؤمنین حقا حقا علی بن ابیطالب علیه من الصلوات ازکیها ومن البرکات اسنیها ایضا در کتاب کشی مسطور است که چون قنبر را رضی الله عنه نزد
حجاج بن یوسف لعین آوردند از وی پرسید که کدام خدمت را نسبت به امیر المؤمنین علی بن ابیطالب بتو رجوع بود گفت آب وضوی او را
من حاضر میساختم گفت در وقتی که از وضو فارغ میشد چه میگفت قنبر گفت این آیه را تلاوت مینمود که فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا
عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ پس حجاج گفت گمان من آنست که او این آیه را در شان ما تاویل میکرده ما را از جمله ظالمان میدانست
قنبر گفت بلی چنین است حجاج گفت چون خواهد بود حال تو اگر فرمایم که گردنت را بزنند قنبر گفت آنگاه من از جمله سعادتمندان
میشوم و تو در حزب اشقیا داخل خواهی شد پس حجاج فرمود تا گردن او را زدند و بدرجه شهادت رسید جید ... شیخ
شمه از حال وی را در اثنای ضمن احوال پدر ایشان ابراهیم ابی رافع صحابی گذشت و در کتاب فهرست شیخ اجل ابو جعفر طوسی طیب الله
مشهده مذکور است که عبید الله کاتب حضرت امیر المؤمنین بوده و در بیان قضایای آنحضرت کتابی ترتیب داده و همچنین او را کتابیست
در بیان آنها که از صحابه با آنحضرت در حرب جمل و صفین و نهروان حاضر بوده اند [illegible] و او گفته که او از خواص حضرت

متوجه حرب جمل بود و تجهیز لشکر آنحضرت از مال خود بصد هزار درهم نمود [illegible] الکوفی در کتاب ابن داود مسطور است که او

یکی از اجله تابعین است و فاضل و ثقه بود و اما کنیه [illegible] ابن داود گفته که در حرب صفین بدرجه شهادت رسید [illegible]

ابن داود گفته که در جمیع حروب حضرت امیر همراه بود و کلیب بن [illegible] کنیه او ابو صادق است ابن داود گفته که او بخدمت حضرت

امیرالمؤمنین و امام حسن و امام حسین و امام زین العابدین علیهم السلام رسیده و از ایشان روایت نموده [illegible] گفته او

ابو مخنف است شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده که او از حضرت امیرالمؤمنین روایت نموده و شیخ ابو جعفر طوسی فرموده که نزد من این

روایت غلط است زیرا که او با آنحضرت ملاقات ننموده آری پدر او یحیی از اصحاب آنحضرت بوده او را در علم سیر کتب بسیار است

از آنجمله کتاب مقتل امام حسین و کتاب اخبار مختار و کتاب مقتل محمد بن ابی بکر و کتاب مقتل عثمان و کتاب جمل و صفین و کتاب خطبة الزهرا

و مانند آن منهال بن عمرو [illegible] منهال وجود وش از منهل محبت علی و آل آبخورده و از راویان حضرت امام حسین بوده ابن داود گفته

که بشرف خدمت امام زین العابدین نیز رسیده و سید فاضل امیر معین الدین یحیی شافعی در رساله معاویه آورده که ابن معین و عجلی

و منهال بن عمرو را ثقه و عدل گفته اند ثم قال و قال حمید بن [illegible] و قد سئل عنه و هو ثقة لا یسأل عن مثل مولانا و قال ابن عدی

لا بأس بما رواه و روی له مسلم فی صحیحه انتهی و شیخ ابو علی طبرسی در تفسیر و الشجرة الملعونة تقریب آنکه مراد از شجره ملعونه در قرآن بنی امیه است

که حضرت رسالت صلی الله علیه وآله در خواب دیده بود که ایشان بشکل قرده بر منبر او بالا میروند و زیر می آیند و ذریت او را [illegible]

میرسانند روایت نموده از منهال مذکور که گفت روزی بخدمت حضرت امام زین العابدین رفتم و گفتم کیف اصبحت یا ابن رسول الله

آنحضرت گفت اصبحت والله بمنزلة بنی اسرائیل من آل فرعون یذبحون ابنائهم و یستحیون نسائهم و اصبح خیر البریة بعد رسول الله یلعن علی المنابر و اصبح

من یحبنا منقوصا حقه بحبه ایانا و از اشعار منهال که در تعرض با غیار جفاکار واقع شده این دو بیت است [illegible] یعظمون له اعواد منبره

و تحت ارجلهم اولاده وضعوا بای حکم بنوه یتبعونکم و فخرکم انکم صحب لهم تبعوا و نسبت این دو بیت است بخود ابن سنان خفاجی که یکی

مونسان اوست گفته علی المنابر تعلنون بسبه و بسیفه نصبت لکم اعوادها والله لولا [illegible] و عدها عرف الرشاد زیدها و

زیادها [illegible] از اصحاب حضرت امیرالمؤمنین بود و شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر خود آورده که در مرتبه دوم که در زمین بابل خدای تعالی

آفتاب را بدعای حضرت امیر بازپس آورد تا نماز او قضا نشود [illegible] همراه بود و در این باب این ابیات گفت رد

الوصی لنا الشمس التی غربت حتی قضینا صلوة العصر فی مهل لا انسه حین [illegible] فیتبعه طوعا تلبیه یا علی عجل فتلک آیته فینا و حجته فهل له فی

جمیع الناس من مثل اقسمت لا ابتغی یوما به بدلا و هل یکون لنور الله من بدل حبی ابو الحسن مولی دینی و من [illegible] رسول الله فی الاول

محمد بن [illegible] ابن داود گفته که او عربی کوفی از خواص امیرالمؤمنین بوده [illegible] ابن داود گفته که

او عربی کوفی از خواص امیرالمؤمنین بوده و رسالت او بجانب امیر الفاسقین معویه نموده [illegible] کنیت او ابو سعید است از

را روایت کرده و سر دو مذهب حق مستقیم بودند سفیان [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که از اصحاب حضرت
امیر بوده و در حرب صفین خود و برادران و یکی بعد از یکی رایت آنحضرت را برمیداشتند تا همگی بشرف شهادت رسیدند [illegible]
بضم شین و فتح را و سکون حاء مهمله و باء مفرده و یاء مثناه من تحت ساکنه در خلاصه مذکور است که او و برادرانش شمیر و کریب و منیر
و بُرید در حرب صفین کشته شدند یکی بعد از یکی رایت مردانگی برمی افراخت تا همگی بدرجه شهادت رسیدند [illegible]
بضم سین مهمله کنیت او ابو صفره است و او پدر مهلب مشهور است ابن داود گفته که او از شیعه حضرت امیرالمومنین بوده و در روز حرب
جمل بخدمت آنحضرت رسید و با او گفت والله اگر من ترا میدیدم و بشرف ملازمت تو قبل از حرب میرسیدم [illegible]
تو شمشیر میکشید بعد از آن در بصره وفات یافت و حضرت امیر بر او نماز گذاردند [illegible] کنیت او ابو عمرو است ابن داود
گفته که او مردی فقیه و از راویان حضرت امیر بود عبدالله بن داود گفته که او از زهاد ثمانیه بود و که در [illegible]
بود [illegible] باء مفرده و یاء مثناه من تحت بن رافع بن خدیج الانصاری ابن داود گفته که او از اهل یمن و راویان حضرت
امیر علیه السلام بود [illegible] ابن داود گفته که از خواص حضرت امیر بود [illegible] نجاء معجمه و دو باء مفرده اول از ایشان
شدند پدر را وارث نام داشت برادر و تاء مثناه مفتوح شده ابن داود گفته که از اصحاب حضرت امیر و خوارج او را پیش از واقعه نهروان
کشتند [illegible] ابن داود گفته که او در حرب جمل در خدمت حضرت امیر بود و چون سعادت ملازمت آنحضرت در حرب
صفین میسر نشد تاسف بسیار میخورد و میگفت که دوست میدارم که در جمیع حروبیکه حضرت امیر را واقع شد حاضر بودمی [illegible]
[illegible] ابن داود گفته که از خواص حضرت امیر بود و حضرت امام حسین در بعضی از بیماریها او را عیادت نمود
و ببرکت قدوم آنحضرت فی الحال تب از او مفارقت نمود و در کتاب کامل بهایی روایت کرده [illegible] میگفت که من خواستم که
بر منبر قیمتی و از سر تا بدست تا نماز جمعه مناقب امیرالمومنین مردم گفتند پس مرا از آنجا فرو کشیدند و گردنم بزدند ذهبی در کتاب
کاشف گفته که او ثقه بوده و در واقعه روز جمل کشته شد [illegible] ابن داود گفته که برادرزاده ابوذر رضی الله عنه بود
و در بصره بسر میبرد و شیعی مذهب بود و بعضی از عم و پدر خود آن مذهب را میراث داشت [illegible] نجاء معجمه و یاء مثناه من تحت
ساکنه و واو و نون منسوب بخیوان که قبیله ایست از همدان و دارقطنی که از محدثان اهل سنت است تصحیح این لفظ را مهمله نموده و اشهر
و اوست ابن داود گفته که او از خواص حضرت امیرالمومنین علیه السلام بود [illegible] ابن داود گفته که او عربی کوفی بوده و
در جمیع حروب حضرت امیر طریق مجاهده پیموده و حجاج بن یوسف لعنه الله او را آنقدر زد که سر دو کتفش سیاه شد [illegible] ابن داود
گفته که او و برادرش ابی در حرب صفین بدرجه شهادت رسیدند [illegible] ابن داود گفته که از راویان حضرت امیرالمومنین
و از جمله عباد زمان خود بوده [illegible] کنیت او ابو حیه است نجاء مهملتین در حرب صفین او زخمی رسید و در وقتیکه حضرت امیر

حلوا بود و چون دختر او نظر بران طبق حلوا افتاد پرسید که این هدیه از جانب کیست ابو الاسود گفت بعث بها معویه یخدعنا عن دیننا یعنی
معاویه این را فرستاده میخواهد که ما را بدین طبق خوب داده از دین برگرداند پس دختر در بدیهه این دو بیت گفت شعر اباالشهد المزعفر
یا ابن حرب نبیع علیک احسابا و دینا معاذ الله کیف یکون هذا و مولینا امیر المومنینا سید اجل میر مرتضی علم الهدی در کتاب
غرر الفواید و درر القلاید گفته که ابو الاسود حاضر جواب بود و شیرین کلام نادره گوی تا آنکه شعبی از غایت تعجب در حق او گفته که
قاتل الله ابا الاسود ما کان اعفه و اظرفه و احضر جوابه و از جمله لطایف کلام او آنست که چون در موضع نخلیه با معویه ملاقات نمود
معاویه از وی پرسید که شنیده ام که ترا اجتهاد حکومت حرب صفین مذکور ساخته بودند گفت آری معویه گفت اگر ترا حکم میساختند چکار
میکردی گفت هزار کس از انصار و اولاد ایشان را جمع میکردم آنگاه با ایشان میگفتم که ای معشر حاضران آیا مردی از مهاجرین احق است
بخلافت رسول صلوات الله علیه یا مردی از طلقا که در حال کفر اسیر مسلمانان شده بود و او را سر داده اند پس معویه ملعون او را لعن کرد
و گفت که الحمد لله که شر ترا از من کفایت نمود نقل است که ابو الاسود بنا بر اخلاصی که بحضرت شاه ولایت داشت التماس نمود که در حکومت
داخل باشد و در وقت حکمین با آنحضرت گفت که راضی نشوی با بو موسی اشعری که من او را امتحان نموده ام و آزموده ام و پستان او را
دوشیده ام و دانسته ام که تهی ندارد و با آنکه از ناصحان دین است و اگر متوقفی مرا حکم ساز که هر عقده ما را که احکم الجماعت حل سازد
من محکمتر از آن عقده پیش ایشان بیارم و اگر بسبب آنکه صحابی نیستم قبول حکم بودن من نکنند مرا ثانی اثنین ابو موسی ساز تا حفظ حال
او نمایم ولیکن مخالفان همچنانکه بحکومت ابن عباس راضی نشدند بمشارکت ابو الاسود نیز راضی نگردیدند و در کتاب غرر و تفسیر
شیخ اجل ابو الفتوح رازی مسطور است که ابو الاسود در بنی قشیر فرود آمد و چون او شیعی بود و ایشان ناصبی مجبر بودند در شب سنگ
بروی می انداختند چون روز شد ابو الاسود ایشان را ملامت کرد گفتند ما رمیناک کان الله رماک ما بر تو سنگ نینداختیم خدا انداخت
ابو الاسود گفت لا تکذبوا علی الله فلو ان الله رمانی لما اخطانی یعنی دروغ بر خدا مبندید که اگر خدای بر من سنگ انداختی خطا نکردی و او را گفتند تا
چند از علی و علی خواهی گفتن و او مدح اهل البیت بسیار کردی در جواب ایشان گفت نظم یقول الارذلون بنی قشیر طوال الدهر لا تنسی
علیا احب محمدا حبا شدیدا و عباسا و حمزة والوصیا هوی اعطیته منذ استدارت رحی الاسلام لم یعدل سویا احبهم لحب الله حتی
اجیء اذا بعثت علی هویا فان یک حبهم رشدا اصبه ولم اک مخطیا ان کان غیا او را گفتند که شک آوردی گفت پس خدای در شک باشد
بجا که میگوید انا و ایاکم لعلی هدی او فی ضلال مبین یعنی کاهست که تردید بر مخاطب جهة ابهام می باشد نه از شکی که متکلم را حاصل باشد
و ایضا در کتاب غرر مسطور است که ابو الاسود روزی بنی قشیر را گفت که در میان عرب هیچ قبیله نیست که طول بقای ایشان مرا خوشتر
باشد از طول بقای شما گفتند این چرا است گفت بسبب آنکه هر کاری که شما ارتکاب آن میکنید میدانم که محض ضلالت و خطاست
از آن اجتناب می نمایم و هر کاری را که شما اجتناب میکنید میدانم که عین رشد و صواب است ارتکاب آن می نمایم و ایضا در غرر مذکور است

اصحاب حضرت امیر بود و در وقت وفات وصیت امور خود بآنحضرت نمود والله اعلم [illegible] مولی عثمان بن عفان ابن داود گفته که او [illegible]

و در حضور محمد بن ابی بکر با حضرت امیر بیعت بر برائت از اعدا با لعین و لاعنین او می نمود [illegible] از راویان حضرت

امیر است و آنحضرت در روز حرب جمل فرمودند که هر که از مخالفان بخانه نعمان پناه برد ایمن باشد [illegible] از بنی زریق

بوده برای مضمومه و رای مفتوحه و بنو زریق جماعتی از انصار بودند و اکثر ایشان از مدینه اند نعمان عامل حضرت امیر بود در بحرین و

عمان [illegible] ابن داود گفته که از خواص حضرت امیر بود [illegible] از اصحاب حضرت امیر بود و در حرب جمل یکپای

شتر عایشه را قطع نمود [illegible] بجیم و واو و شین معجمه در کتاب ابن داود مسطور است که حضرت امیر علیه السلام در روزی

که از کوفه متوجه صفین شد رایت خود را بهاشم داد و رایت مهاجرین را بنوح ابن حارث ابن عمرو مخزومی دادند و رایت انصار را

بقرصه بن کعب دادند و رایت بجانه را بعبد الله بن بکیر دادند و رایت هذیل بعمرو بن ابی عمرو هذلی و رایت همدان را برفاعه بن ابی رفاعه

همدانی و بر مقدمه لشکر ابو لیلی بن عمرو بود [illegible] بحا مهمله و یا مثناة من تحت طارق بن شهاب الاحمسی از اهل کوفه و خواص ملازمان

[illegible] علیه مرتضویه بود [illegible] مولای عمرو بن حریث بود و در جمیع حروب حضرت امیر طریق مجاهده می نمود [illegible]

بضم عین و بعد از آن قاف از خواص حضرت امیر المؤمنین بود [illegible] اول کسی است که از اصحاب حضرت امیر در حرب صفین

بدرجه شهادت رسید [illegible] از اهل شام جمعی از لطائفه با او همراه بودند و در حرب صفین از اهل بغی جدا شده

با همراهان خود بخدمت حضرت امیر المؤمنین آمد [illegible] ثا مثلثه و با مفرده و یا مثناة من تحت از خواص حضرت امیر المؤمنین بود

[illegible] از راویان حضرت امیر المؤمنین [illegible] از راویان آنحضرت بود [illegible] ام او از ذات

النطاقین [illegible] از خواص اصحاب حضرت امیر علیه السلام بود [illegible] شرطة الخمیس بود و معنی شرطة الخمیس سابقا

مذکور شد [illegible] البصری در تاریخ یافعی مسطور است که او از سادات تابعین و اعیان ایشان بود و صاحب

حضرت امیر المؤمنین بود و با او در حرب صفین همراه بود و از کمل صاحب رای و عقل بود و اول کسی است که نحو را بارشاد و افتی

حضرت امیر تدوین نمود و قال جلال الدین السیوطی فی طبقات النحاة هو اول من اسس النحو علی ما ذکرناه فی مقدمات الطبقات

الکبری و ذکر فیه اختلاف [illegible] اول من وضعه و فی سببه فلیراجع و وقع فی اسمه و نسبه خلاف کثیر ذکرناه ایضا فی الطبقات

کان من سادات التابعین و من اکمل الرجال [illegible] و اسدهم عقلا شیعیا شاعرا سریع الجواب ثقة فی حدیثه روی عن علی و ابن عباس

و ابی ذر و غیرهم و عنه ابنه و یحیی بن یعمر و صحب علی بن ابی طالب و شهد معه صفین و قدم علی معاویة فاکرمه و اعظم جائزته و ولی قضاء البصرة

و هو اول من نقط المصحف قال الجاحظ ابو الاسود معدود فی التابعین و الفقهاء و المحدثین و الشعراء و الامراء و الولاة و النحاة و الحاضری

الجواب و الشیعة مات سنة تسع و ستین للهجرة بالطاعون زمخشری در ربیع الابرار آورده که معاویه هدیه بابی الاسود فرستاد که از جمله

بود و حضرت امام جعفر او را از وقت وفات او خبر داده بود و شیخ نجاشی روایت نموده که هرگاه ابان بمدینه میرفت خلایق جهة
استماع احادیث و استفاده مسایل بر وی هجوم میکردند چنانکه غیر پای ستونی که جهة او آنرا خالی میگذاشتند دیگر جای نمی ماند و همچنین
روایت نموده اند از عبد الرحمن بن حجاج که گفت روزی در مجلس ابان بن تغلب بودم که ناگاه مردی درآمد و از وی پرسید که ای
ابو سعید مرا خبر ده که چند کس از صحابه پیغمبر صلی الله علیه و آله با حضرت امیر المؤمنین متابعت نمودند ابان گفت گویا میخواهی که فضل و بزرگی
علی را بآنها بشناسی که متابعت نمودند از صحاب پیغمبر آن مرد گفت که مقصود من همین است پس ابان گفت والله ما فضل صحابه را نمی شناسیم
الا بمتابعت حضرت امیر المؤمنین ع و ذهبی ناصبی مذهب علیه ما علیه در اول کتاب میزان آورده که ابان بن تغلب شیعی صلب بود اما صدوق
بود پس صدق او از برای ما و بدعت او از برای او و گفته که احمد بن حنبل و ابن معین و ابو حاتم او را ثقه گفته اند و ابن عدی او را ذکر کرده
و گفته که غالی بود در تشیع و بعد از آن ذهبی ایراد سؤالی نموده و گفته اگر گویند که چگونه حکم بثقه بودن مبتدع توان نمود و حال آنکه
عدالت که منافی بدعت در تعریف و صدق آراسته بودند پس اگر حدیث این همه مردم را رد کنیم بسیاری از آثار نبویه ضایع
و مهمل می ماند و این مفسده ظاهر است انتهی صد نفر بلکه بیشتر از اکابر شیعه تابعین که اکثر ایشان ملازمت حضرت امیر المؤمنین ع نموده اند
و تابع رای حقایق آرای او بوده اند تا آنها که بخدمت حضرت امامین همامین سبطین شهیدین علیهما السلام و دیگر صحابه مرضیه رسیده
باشند چه مقدار باشند این خاکسار جهة رعایت اختصار اکتفا بآنچه مذکور شد مینماید و استقصا در آن متعسر بلکه مترقی بدرجه تعذر میداند چه
کثرت شیعه علیه و فرقه ناجیه امامیه از تابعین و تبع ایشان متجاوز از حد و الغایت است چنانکه ابن اعثم کوفی در آخر کتاب فتوح تصریح بآن نموده
و در همین نزدیکی نزد احوال ابان بن تغلب از ذهبی اعتراف بکثرت تابعین از شیعه نقل افتاد بلکه ذهبی در تضاعیف کتاب میزان خود قریب
بچهارصد کس از فضلای تابعین شیعه به تفصیل نام برده و اکثر آنها را صدوق و ثقه شمرده و همچنین در کتاب انساب سمعانی بسیاری از
عدول فضلای تابعین شیعه مذکور است و ایضا میر صدر الدین محمد شیرازی و مولانا جلال الدین محمد دوانی نزد تحقیق صیغه افعل تفضیل از
حواشی جدیده خود بر تجرید تصریح بکثرت علمای شیعه در هر زمان از صدر اول تا زمان خود نموده اند و هر چند این دو علامه
نحریر چنانکه بعد از این تحریر خواهد یافت باعتقاد فقیر در باطن شیعی بوده اند اما در تالیفات خود از روی تقیه بر وفق اهل سنت تکلم
مینموده اند و بالجمله بر وجهی که سابقا تفصیل یافته اکثر جماعت با حضرت امیر ع در قتال ناکثین و قاسطین و مارقین طریق موافقت پیموده اند
از دل و جان شیعه باخلاص و بوده اند و بر وجهی که بعد از این تفصیل خواهد یافت آن جماعت که با سلیمان بن صرد خزاعی و بعد از وی با مختار
بن ابی عبید ثقفی نموده بر بنی امیه خروج نمودند همه شیعه تابعی بودند و بخدمت حضرت امیر ع و دیگر صحابه رسیده بودند و همچنین
جماعتی که در زمان بنی امیه و بنی عباس با اکابر سادات علویه مانند زید بن علی و ابراهیم و امام محمد و یحیی و غیرهم اتفاق نموده خروج
نمودند شیعه بودند و ابو سلمه خلال که رئیس اهل عراق بود و بوزیر آل محمد اشتهار داشت و ابو مسلم که از خراسان خروج کرد با همگی

عبید الله بن زیاد علیهما اللعنه ابو الاسود را گفت که اگر تو کهن سال نمی بودی در بعضی از امور بتو استعانت مینمودم ابو الاسود گفت اگر
مرا از برای کشتی گیری میخواهی از من نمی آید و اگر عقل و رای مرا میخواهی بحال این هم قوت در من بیشتر است از آنچه بیشتر بود و ایضا
روزی او را گفتند که تو ظرف علم و وعای حلمی اما عیب تو آنست که ممسکی گفت شرط ظرف آنست که ممسک باشد و هر مایی که در وی ریزند
نگاه دارد و هر ظرف که چیزی از و ترشح کند معیوبست و سلم علیه اعرابی یوما فقال ابو الاسود کلمة مقولة فقال أتأذن لی فی النزول
وراءک وسع علیک قال فهل عندک شیء قال نعم اطعمنی قال عیالی احق منک قال ما رأیت الأم منک قال نسیت نفسک و ساله
رجل شیئا فقال ما [illegible] قال بلی قد احببت من حیث لا تدرک الیس حاتم الذی یقول شعر ایا دی اما مانع فمبین و اما عطاء
لا ینهنهه الزجر و در کتاب ربیع الابرار مسطور است که روزی زیاد بن ابیه علیه اللعنه ابو الاسود را از کیفیت دوستی او با حضرت امیر المؤمنین
پرسید در جواب گفت که دوستی علی بن ابیطالب غنا و حظ مرا زیاده میگرداند همچنانکه دوستی معویه در دل تو لیکن من در دوستی
علی آخرت را میخواهم و تو در دوستی معاویه دنیا و زینت آنرا میخواهی و مثل من و مثل تو مضمون شعر عمرو بن معدی کرب است
شعر خلیلان مختلف شاننا ارید العلاء و یهوی السمن احب دماء بنی مالک و راق المعلی بیاض اللبن مراد او از خلیل مصاحب
خود است که معلی نام داشته چنانکه در مصراع رابع تصریح بآن نموده و صاحب کشاف در ربیع الابرار این دو بیت را
از ابی الاسود نقل نموده شعر امفندی فی حب آل محمد حجر بفیک و دع ملامک ازره من لم یکن بحبالهم متمسکا فلیعرف لولاده
لم یرشد مراد از مفندی ملامت کننده است یعنی ای ملامت کننده من در دوستی آل محمد سنگ در دهن تست خواه ترک ملامت خود
کن و خواه از آن زیاده کن و مضمون بیت ثانی آنست که شاعر فارسی گفته شعر هر کرا با علی بود کینه در سخن جای حجت درازی نیست بیت
در دستش آستین پدر دامن مادرش مجازی نیست ابان بن تغلب بن رباح البکری الجریری نسبا و به بکر بن وائل منسوب و او قاری عالم
بوجوه قراءة و دلایل آن بود و قرائتی علیحده دارد که نزد قراء مشهور است و در علم تفسیر و حدیث و فقه و لغه و نحو امام
اهل زمان خود بوده و در کتاب ابن داود مذکور است که او سی هزار حدیث از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام حفظ داشت
و او را تصانیف بسیار است مانند تفسیر غریب القرآن و کتاب فضایل و کتاب احوال صفین و مانند آن و در کتاب خلاصه مسطور است
که ابان در میان اصحاب ما ثقه و جلیل القدر و عظیم المنزله است بخدمت حضرت امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق
علیهم السلام رسیده و بالتفات خاطر عاطر ایشان مشرف گردیده و حضرت امام محمد باقر باو گفته اند که در مسجد مدینه بنشین و فتوی
ده مردم را که دوست میدارم که در میان شیعه من مانند ترا ببینند و روایتی دیگر آنست که فرموده اند که مناظره کن با اهل مدینه که
دوست میدارم که مانند تو کسی از رواة و رجال من باشد ابان در حیات حضرت امام جعفر صادق ع وفات یافت و چون خبر فوت او
بآنحضرت رسید رحمت باو فرستاد و یاد کرد که موت ابان دل مرا بدرد آورد و وفات او در سنه احدی و اربعین و مایه

چون ابو خالد نام اصلی خود را که بر غیر مادر و پدر او مخفی بود از زبان مبارک آنحضرت استماع نمود همانجا بسجده شکر افتاد و در آن سجده
گفت الحمد لله الذی لم یمتنی حتی عرفت امامی یعنی سپاس مر خدای را که مرا نمیرانید تا امام خود را شناختم پس آنحضرت را گفتند که چگونه
امام خود را شناختی گفت بآن شناختم که مرا بنامی خواندی که پدر و مادر مرا کرده بودند و غیر از من و ایشان دیگری را بران اطلاع نبود
و دیگر آنکه عمری در خدمت محمد حنفیه بوده‌ام و در امامت او شک نداشتم تا آنکه روزی در خاطرم افتاد که او را بحرمت حضرت رسول
و امیر المؤمنین سوگند داده تحقیق حال از او نمودم و او مرا بخدمت تو ارشاد نمود و گفت اوست امامی که فرض ساخته خدای تعالی
بر من و بر تو و جمیع انام اطاعت او را پس باین دو مقدمه دانستم که تو امامی که خدای تعالی فرض ساخته طاعت ترا بر من و هر که مسلمان شد
و در کتاب کشی در ذکر یحیی بن ام طویل مذکور است که حجاج بن یوسف لعنه الله جمعی از شیعه را که از جمله ابو خالد بود طلبید و بعضی را بدست
آورد و کشت و ابو خالد بمکه رفت و بدانجا پنهان شد و همچنین در آن کتاب مسطور است که ابو خالد بعد از آنکه روزگاری در ملازمت حضرت
امام گذرانیده اراده نمود که بدیار خود مراجعت نماید و حضرت امام تجویز نمود و آنگاه او عرض کرد که شوق من بخدمت مادر بسیار غالبست
التماس دارم که رخصت مرحمت فرمایید و چون غرض آنحضرت از رخصت ندادن ابو خالد آن بود که توقفی نماید تا خرجی راه باو عنایت
نماید و درین مرتبه که مبالغه بسیار نمود آنحضرت فرمودند که صبر کن ای ابو خالد که فردا مردی از اهل شام می‌آید که صاحب قدر و مال است
و دختری همراه دارد که او را از دیو آفت رسیده و معالجی می‌طلبد که او را علاج نماید و چون بیاید تو نزد او برو و بگو که من علاج دختر تو
میکنم بشرط آنکه چون شفا یابد خون بهای او را که ده هزار درهم است بمن دهی و چون شرط میان تو و ایشان منعقد شود نزد من آی
تا ترا چیزی تعلیم کنم که سبب شفای او بر دست تو شود روز دیگر موجب اخبار حضرت امام آمد که از بزرگان و متمولان اهل شام بود و دختر
و از هر کس طلب طبیبی که علاج آن دختر نماید میکرد ابو خالد پیش رفت و گفت که من علاج او میکنم بشرط آنکه ده هزار درهم بمن دهی و اگر
شما بآن شرط وفا کنید شرط میکنم که هرگز آن مرض عود نکند و چون آن شرط در میانه انعقاد یافت بخدمت حضرت امام آمد و او را
از آن خبر داد آنحضرت گفت که میدانم که با تو غدر خواهند کرد و بشرط خود وفا نخواهند نمود اما الحال برو و گوش چپ دختر را بگیر و بگوی
خبیث میفرماید ترا علی بن الحسین که بیرون رو ازین دختر و دیگر باز مگرد ابو خالد رفت و آن کلمات در گوش دختر گفت فی الحال آن
خبیث دور شد و دختر بهوش آمد پس ابو خالد طلب شرط نمود و ایشان وفا بآن ننمودند و او غمگین شده از پیش ایشان بخدمت
حضرت امام آمد و چون آنحضرت او را دیدند فرمودند که ترا غمگین می‌بینم ظاهرا چنانکه من گفته بودم آن کس با تو غدر نموده اما خاطر خوش دار
که ایشان باز بتو رجوع خواهند کرد و چون بتو رجوع نمایند با ایشان بگو علاج میکنم تا مالی را که با من شرط کرده‌اید نزد علی بن الحسین بنهید
آخر چنانکه آنحضرت خبر داده بود باز مرض دختر عود نمود و رجوع با بو خالد نمودند و راضی شدند که آن مال را نزد حضرت امام بنهند
و چون چنین کردند ابو خالد بعد نموده آنحضرت نزد دختر رفت و باز در گوش او گفت که یا خبیث یقول لک علی بن الحسین اخرج من

خیل و حشم خود شیعه خاندان طیبین بود و کیفیت سلطنت و استیلای خلفای اسمعیلی قریب سیصد سال در مغرب و مصر و شام و حلب و حرمین
شریفین در کتب سیر و تواریخ مذکور است و همچنین غلبه دیالمه و سلاطین ایشان و آل کاکویه و آل باین و آل حمدان و غیرهم و غلبه شیعه
بغداد در زمان خلفای عباسی خصوصاً در باب الکرخ بر وجهی که شمه از آن مذکور خواهد شد که از زمان آبای طاهرین خود تا
الحال امامی اثناعشری بوده اند و هستند و تقیه نکرده اند و همچنین حال سادات شرافت آیات حسینیه مکه معظمه که شیعه جارودی زیدی اند
و سر از اخفای مذهب خود نکرده اند و اهل سنت چون غلبه ایشان را در مکه که مجمع رجال مردم اطراف میدیده اند از جهت خوش آمد
ایشان میگفته اند که اعدل مذهب شیعه مذهب اصحاب زید بن علی بن زین العابدین است و همچنین سادات عراق عرب مانند آل کمونه از
اولاد عبید الله ثانی و عبید الله ثالث که بنابر کثرت و غلبه ایشان مردم عراق میگفته اند السماء لله والارض لبنی عبید الله و همچنین است
حال سادات رفیع الدرجات موسوی و رضوی که از قدیم الایام نقابت طوس و مشهد مقدس رضوی علی مشرفه التحیة والسلام
بایشان مفوض بوده و همچنین سادات سلطنت آیات مرعشیه اهل مازندران و سادات خیار بنی مختار که در عهد بنی العباس امارت
حج و تولیت مشهدین مقدسین نجف و کربلا بایشان مرجوع بود و بعد از آن بسبزوار آمدند و همیشه مرجع و مآب اهل خراسان بوده اند
و همچنین سادات علیه مرعشیه شوشتر که از قدیم الایام بر طبق اسلاف خود از سادات اهل مازندران غلام با اخلاص امیر المؤمنین
حیدر و غیرت افزای سلمان و ابوذر بوده اند بر وجهی که مذکور شد در سایر ازمنه و دهور شعله تشیع چون نور از شواهق طور ساطع
و چراغ این فرقه رفیعه بتحریک ریاح حوادث و فتن سمت اختفا و انطفا نیافته و ملا سعد الدین تفتازانی در شرح مقاصد نصرت مذهب
بسیج کذب ساخته و از روی مکابره و عناد چنین در هم بافته که آحاد شیعه مرتبه تواتر نیافته اند یُرِیدُونَ لِیُطْفِئُوا نُورَ اللهِ
بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

مجلس پنجم

در ذکر بعضی از اکابر متکلمین و افاضل مفسرین
و محدثین و اعاظم اشراف و فقها و مجتهدین و اعیان قرا و نحاة و لغویین از تبع تابعین رضوان الله علیهم اجمعین ... بکنیت
اشتهار داشت و نام او کنکر بود و بعضی گفته اند که نام او وردان بود و از اصحاب حضرت امام همام علی زین العابدین است
علیه السلام در ابتدا از حال کیسانی مذهب و قایل بامامت محمد بن الحنفیه رض بود روزی شکی در امامت او بخاطرش افتاد و از روی تضرع و نیاز
با او گفت که مرا حرمت صحبت و ملازمت اینجانب است بنابرین سؤال میکنیم از تو بحرمت حضرت رسول صلی الله علیه و آله و حضرت
امیر المؤمنین ع که مرا خبر دهی از امامی که بعد از حسین بن علی علیهما السلام تویی آن امام که طاعت او فرض است بر انام پس محمد گفت ای ابو خالد
چون مرا سوگند عظیم دادی ترا میگویم که امام مفترض الطاعه بر من و بر تو و جمیع انام علی بن الحسین است علیهما السلام پس ابو خالد متوجه
عتبه عالیه حضرت امام زین العابدین ع شد و چون بآن آستان ملایک پاسبان رسید اذن دخول طلبید و رخصت یافته با خواجه تاشان
سعادت و اقبال بمجلس آنحضرت درآمد و چون نزدیک رسید آنحضرت فرمودند که مرحبا یا کنکر ما کنت لنا بزایر ما بدا لک فینا

بر تو میخوانیم که کان من امت که تو تفسیر آن نه بر وجهی که مقصود از آنست کرده و هرگاه چنین کرده باشی هلاک شده و دیگران را نیز
همراه خود هلاک کرده حسن گفت که آن آیه کدامست گفت آنجا که حق تعالی میفرماید وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا
فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا تا آنجا که فرموده آمنین ای حسن بمن رسیده که تو بمردم فتوی داده که مراد از آن قری
مکه است و حال آنکه حاجیان مکه را اراده میزنند و اهل آنجا را میربایند و مال ایشانرا میبرند پس چگونه آمن باشند بلکه خدای تعالی دربارهٔ
اهل البیت مثلی زده است و ماییم آن قرای مبارک و ضمیر بینهم راجع است بکسانیکه اقرار بفضل و حق ما داشته باشند و مراد بقری ظاهره اهل
علم از راویان ماست که احکام الهی را از ما اخذ نموده بشیعهٔ ما رسانند و حاصل معنی آیه آنست که گردانیدم میان شیعهٔ اهل البیت
قرای مبارک که اهل البیت اند قری ظاهره را که راویان و متقیان از مسکات علوم ایشانند تا علوم ایشانرا بشیعهٔ ایشان رسانند و سیر
سانیه از علم است زیرا که علوم ما در حلال و حرام و فرایض و احکام علی توالی اللیالی والایام سیر میکند بسوی آن زمرهٔ کرام و مراد بقول
خدای تعالی آمنین آنست که هرگاه آن علوم را از معدن خود که بآن مامورند اخذ نمایند ایمن خواهند بود از شک و ضلال و التباس در حرام
و حلال زیرا که علوم آسمانی بموجب نص الهی بذریهٔ مصطفی منتهی شده و ماییم آن ذریه نه تو ای حسن و نه اشباه تو فلو قلت لک حین ادعیت
ما لیس لک و لیس الیک ~~ما لیس لک~~ یا جاهل اهل البصرة لم اقل فیک الا ما علمت منک و ظهر لی عنک فایاک ان تقول بالتفویض فان الله
جل و عز لم یفوض الامر الی خلقه وهنا منه و ضعفا و لا اجبرهم علی معاصیه ظلما ثویر بن فاخته ابو جهم مولی شیخ حسن بن داود و ابو احمد و جمعه
و علامه حلی در روایت او توقف نموده و گفته که اخباری که در باب او مذکور شده موجب هیچ یک از مدح و قدح نیست فنحن فی روایته
من المتوقفین و در کتاب نجاشی مذکور است که او از پدر خود که همشیر سعید بن علاقه بود روایت نموده و او مولای ام هانی دختر ابی طالب
رضی الله عنه بود و از معاویة بن سوار روایت نموده که از یونس بن اسحق که از محدثان عامه بود پرسیدم که سبب چیست که تو از
ثویر اخذ حدیث نمیکنی و حال آنکه اسرائیل که از اکابر محدثان زمان تست از او روایت مینماید در جواب گفت که ما اصنع به کان رافضیا یعنی
چه میکنیم بحدیث او که رافضی است و در کتاب میزان ذهبی مذکور است که ثویر بن فاخته ابو جهم الکوفی مولی ام هانی بنت ابیطالب و قیل مولی
زوجها جعدة بن هبیرة روی عن ابی عمر و زید بن ارقم و عدة و عنه شعبة و سفیان قال یونس بن اسحق کان رافضیا قال ابو حاتم و غیره ضعیف
قال الدارقطنی متروک قلت ابوه ابو فاخته اسمه سعید بن علاقه کان من کبار التابعین قد وثقه العجلی والدارقطنی یروی عن علی و عن
الطفیل بن ابی کعب و اما ثویر فقال ابن معین لیس بشیء و قال مرة ضعیف و قال لیس بثقة احمد بن مفضل حدثنا ابو مریم الانصاری حدثنا
ثویر بن ابی فاخته عن ابیه سمع علیا یقول لا یحبنی کافر و لا ولد زنا انتهی کلام الذهبی عبد الله بن شریک عامری در کتاب خلاصه مسطور است
که او از راویان علی بن الحسین و محمد بن علی باقر علیهما السلام است و در مختار کتاب کشی مذکور است که حضرت امام محمد باقر روزی در بارهٔ او فرموده
که نزدیک می بینم آنکه عبدالله بن شریک عامری عمامهٔ سیاه بر سر نهاده و گیسوان خود را بعقب و کتفها انداخته و در خدمت قائم ما

هذه لجاریة ولا تعرض بها الا بسبیل خیر فانک ان عدت احرقتک بنار الله الموقدة التی تطلع علی الافئدة پس ابن حبیب
بیرون رفته دیگر عود ننمود و آنحضرت مال مذکور را بابو خالد دادند تا خرج راه خود کرده و بدیار خود بازگشت ابوحمزه الثمالی الازدی
نام او ثابت بن دینار است و کنیت او ابو صفیه است در کتاب خلاصه مذکور است که او از راویان امام زین العابدین و امام محمد باقر
و امام جعفر صادق است علیهم السلام و اختلاف واقع است در آنکه ادراک صحبت حضرت امام موسی کاظم نموده یا نه شیخ ابوعمرو کشی گفته که
بخط ابی عبدالله محمد بن نعیم شاذانی دیدم که نوشته بود که شنیدم از فضل بن شاذان و او گفت که شنیدم از ثقه و آن ثقه گفت که شنیدم
از حضرت امام رضا که میفرمود که ابوحمزه در زمان خود مانند سلمان است زیرا که خدمت چهار کس از ما نمود علی بن الحسین علیهما السلام
و محمد بن علی و جعفر بن محمد و موسی بن جعفر رضی الله عنهم بعضی از زمان او و محدثان اهل سنت نیز او را ثقه دانسته اند و از او روایت بسیار کرده اند
و در سال یکصد و پنجاه از هجرت وفات یافت او نوح و منصور و حمزه پسرانش با زید بن علی بن الحسین علیهم السلام کشته شدند و در کتاب
نجاشی مذکور است که ابوحمزه ثمالی مولای کوفی ثقه بود و آل مهلب بن ابی صفره دعوی ولای او میکردند و از ایشان نبود و او در
روایت و حدیث از اخیار اصحاب ما و ثقات و معتمدان ایشان بود و از مصنفات اوست کتاب تفسیر و کتاب نوادر و در حدیث
مکتب مستند بود و در کتاب میزان ذهبی در ترجمه ابوحمزه مذکور است که ثابت بن ابی صفیه ابوحمزه الثمالی مولی مهلب بن ابی صفره از انس و
و شعبی و طایفه روایت نموده و وکیع و ابو نعیم و جماعتی از او روایت نموده اند احمد بن حنبل و ابن معین گفته اند که او چیزی نیست و ابو
حاتم گفته لین الحدیث است و نسائی گفته که ثقه نیست و از عبدالله بن موسی نقل کرده که روزی نزد ابوحمزه حدیثی در باب عثمان روایت
نمود و در آن اثنا شروع در طعن و مذمت میت و از عبدالله بن موسی نقل ~~کرده که روزی~~ نزد ابوحمزه حدیثی عثمان نمود پس ابن مبارک
برخاست و آنچه از احادیث او نوشته بود پاره کرد و بیرون رفت و سلیمان برادر او قومی از رفضه شمرده است کلام ذهبی اذهب الله
بنوره و از کلام او بتقدیر ظاهر شد که ابوحمزه از فضلای شیعه و از اکابر فن حدیث بوده تا آنکه مثل وکیع و ابو نعیم و عبدالله بن مبارک
استفاضه نموده اند و هذا هو المطلوب و شیخ ابوعلی طبرسی در کتاب احتجاج از ابوحمزه نقل نموده که گفت روزی حسن بصری
نزد امام محمد باقر آمد و گفت نزد تو آمده ام تا از معانی بعضی از آیات کلام الهی سوال کنم پس آنحضرت فرمودند که تو فقیه اهل بصره هستی
حسن گفت چنین میگویند آنحضرت فرمودند که در بصره کسی هست که تو استفاده علوم از او میکرده باشی حسن گفت که نیست آنحضرت گفتند که
پس جمیع اهل بصره از تو اخذ مسایل میکنند گفت بلی آنحضرت گفتند که کاری عظیم را بر گردن گرفته و من از تو چیزی رسیده میدانم که چنان است
یا بتو دروغ بسته اند حسن گفت آن کدام است آنحضرت فرمودند که میگویند که تو باین قایل شده که خدای تعالی بندگان را خلق نموده و امور
ایشان را بایشان تفویض نموده پس حسن ساکت شد آنگاه آنحضرت فرمودند که در کتاب خدای عز و جل دیده باشی آنچه در شان بعضی
فرموده که انک آمن آیا آنکس را بعد از ورود این کلام در شان او خوفی عارض میشود یا نه حسن گفت نه آنحضرت گفتند که من آیتی را

علیه السلام است و فقیه و فاضل بوده و در تاریخ قاضی ابن خلکان شافعی مذکور است که قاسم از سادات تابعین و یکی از فقهای سبعه است
که در مدینه بودند و او افضل اهل زمان خود بود و از جمعی از صحابه روایت کرده ~~جمعی از تابعین ازو روایت کرده~~ و جمعی از تابعین ازو روایت
دارند یحیی بن سعید گفته که ما کسی ندیدیم که او را تفضیل توان داد بر قاسم بن محمد و مالک بن انس گفت که قاسم از فقهای این امت بود
و محمد بن اسحق روایت نموده که کسی از قاسم بن محمد پرسید که تو اعلمی یا سالم بن عبد الله بن عمر خطاب قاسم گفت او مردی مبارک است
و کراهت داشت که بگوید که او اعلم است از من تا دروغ گفته باشد یا بگوید که من اعلم از ویم تا موهم تزکیه نفس نباشد و قاسم پسر خاله
امام زین العابدین بود و مادر او دختر یزدجرد شهریار آخر پادشاهان عجم بود در زمان وفات قاسم اختلاف بسیار است و راجح
ابن خلکان آنست که در سال یکصد و یک وفات یافت و عمر او هفتاد سال یا هفتاد و دو سال باشد یحیی بن ام الطویل در کتاب خلاصه
از کشی نقل نموده که او از حواری علی بن الحسین علیهما السلام بوده و فضل بن شاذان گفته که در اول زمان علی بن الحسین علیهما السلام از مخلصان شیعه نبودند الا
پنج نفر که یکی از ایشان یحیی بن ام الطویل بود و از حضرت امام زین العابدین علیه السلام روایت کرده اند که میفرموده که تمام مردم بعد از قتل حسین بن
علی مرتد شدند الا پنج کس ابو خالد کابلی و یحیی بن ام الطویل و جبیر بن مطعم و جابر بن عبد الله انصاری و شبیکه که حرم محترم حضرت امام علیه السلام
بودند و بعد از آن مردم از اطراف ملحق شدند و بسیار شدند و در کتاب کشی مذکور است که حجاج لعین در مقام طلب و مواخذه [illegible]
شد و او یحیی را بدست آورد و او را تکلیف نمود که سب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نماید و چون او امتناع نمود او امر کرد تا دست
و پای او را بریدند و کشته شد و ابو خالد کابلی گریخته بمدینه رفت و در آنجا پنهان شد و جابر بن عبد الله انصاری چون صحابی بود
جرات بر قتل او نکرد اسمعیل بن عبد الخالق بن عبد ربه در کتاب خلاصه مسطور است که اسمعیل بن عبد الخالق از موالی بنی اسد بود و
وجهی است از وجوه اصحاب ما و فقیهی از فقهای طایفه ما و او از خاندان بزرگی است از شیعه و بنی عمام او شهاب و عبد الرحیم و وهب و
پدر او عبد الخالق همه ثقه اند و ایشان از ابی جعفر محمد باقر و ابی عبد الله جعفر صادق علیهما السلام روایت کرده اند و اسمعیل از حضرت امام جعفر صادق
و امام موسی کاظم علیهما السلام روایت نموده و در کتاب نجاشی و فهرست شیخ طوسی مذکور است که اسمعیل را کتابیست در حدیث که جمعی روایت آن
ازو نموده اند عبد الله بن ابی یعفور در خلاصه مذکور است که او از موالی بنی اسد بود و از صلحای موالیست روایت کرده کشی از محمد بن مسعود
از پدر خود از اسمعیل بن عبد الخالق که حضرت ابی عبد الله ذکر پدر من نمودند انگاه متوجه من شده سه بار فرمودند که صلی الله علی ابیک عبد
[illegible] بن ابی یعفور در خلاصه مذکور است که کنیه او ابو محمد بود و او ثقه است و از اکابر اصحاب ماست و قاری بود و همیشه در مسجد کوفه بدرس
قرآن و تلاوت آن اشتغال مینمود و بغایت عزیز و گرامی بود نزد امام جعفر علیه السلام و در ایام حیات آنحضرت وفات یافت و
کشی روایت نموده از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام که میفرمودند که عبد الله بن ابی یعفور از حواری امام محمد باقر و امام جعفر صادق
علیهما السلام بود و از حضرت امام جعفر نقل است که میفرمودند که ما وجدت احدا یقبل وصیتی و یطیع امری الا عبد الله بن ابی یعفور و چون

اهل البیت با چهار هزار مرد جرّار در مضمار کارزار با فجّار و اشرار مجاهده مینماید مؤلف گوید که درین کلام شریف اشارتست بر حقیت
که یکی از اصول عقاید امامیه اهل البیت علیه السلام و شیعه امامیه است و آنکه عبدالله از جملهٔ اهل حقیقت خواهند بود دلالتست که عبدالله از
پدر خود شنیده نقل نموده که میگفت که چون حضرت امیر علیه السلام اهل جمل را شکست داد امر فرمود که از عقب گریختگان نروند و جراحت
رسیده گان را نکشند و هر کس که در خیمه خود در را بندد در امان باشد و چون جنگ صفین روی داد امر فرمود که هر کس از لشکر مخالف روی
بهزیمت نهد او را نیز بکشند و کار مجروحان ایشان را تمام کنند و بکشند درین مرتبه ابان بن تغلب با من گفت که چه میگویی درین دو کار مختلف
که درین دو حرب از حضرت امیر واقع شده پس من در جواب گفتم که چون صاحب جمل رئیس فرقه باغیه طلحه و زبیر بود و ایشان کشته شدند
و فتنه فرونشست و حق بجای خود قرار گرفت در کشتن بقیة السیف مصلحت ندیدند و در حرب صفین چون معاویه که رئیس باغیان بود در قید وجود [illegible]
از هزیمتیان و مجروحان لشکر او را در تقویه فساد او دخل تمام بود لاجرم حکم بقتل آنها فرمود سعد بن طریف حنظلی در خلاصه مذکورست که
او را سعد اسکاف و سعد خفاف نیز میگویند و قاضی بعضی از بلاد بود و بخدمت حضرت امام زین العابدین رسیده و از امامین همامین
باقر و صادق علیهما السلام و اصبغ بن نباته روایت نموده و شیخ ابوجعفر طوسی او را صحیح الحدیث گفته اند و بعضی گفته اند که او ناووسی المذهب بوده
و در امامت بر حضرت امام جعفر صادق علیه السلام توقف مینمود و ابن داود گفته که این قدح درباره سعد ثابت نشده و در مختار کتاب کشی
مسطورست که سعد بخدمت حضرت امام محمد باقر عرض نمود که من در مجلس خود قصه فضل و ذکر حق شما را بر مردم میخوانم آیا شما با آن راضی هستید
آنحضرت فرمود که من دوست میدارم که بر سر هر سی گز زمین مانند تو مذکری باشد که قصه فضایل اهل البیت علیهم السلام ادا نماید و مردم را بمحبت
و متابعت ایشان هدایت فرماید قاسم [illegible] شیبانی [illegible] جوار قریه [illegible] از ولایت استراباد در کتاب مختار کشی و کتاب ابن داود مسطورست که
او از اصحاب امام زین العابدین علیه السلام بود و گاهی بخدمت محمد بن حنفیه رضی الله عنه نیز میرسید ازو نقل نموده اند که گفت روزی ملازمت علی بن
الحسین میکردم مرا فرمودند که پرحذر باش از آنکه چون اهل عراق بیجا آیند تو تحقیق حال ایشان نا کرده ایشان را خبر دهی از آنچه ما ترا تعلیم آن نموده ایم
و همچنین پرحذر باش که العلوم را دستگاه ریاست خود سازی و خود را در برابر ما رئیس مستقل در امور دین و دنیا دانی که آنگاه خدای تعالی
ترا پست و ناچیز خواهد ساخت و همچنین پرحذر باش از آنکه در مال ما خیانت کنی که آنگاه خدای تعالی فقر ترا زیاده خواهد کرد و بدانکه اگر تو دم خر
باشی بهتر از آنست که سر شر باشی و بدانکه هر که از ما حدیثی فرا گیرد و روایت آن چنانچه از ما شنیده نماید خدای تعالی او را از صدیقان خود
نویسد و اگر در آن روایت دروغی بر ما بندد خدای تعالی او را از جمله کذابان نویسد بعد از آن مرا بشارت فرمودند بوجود شریف فرزند ارجمند
خود محمد باقر و مرا بملازمت او وصیت نمودند مولف گوید که از کلام آنحضرت که فرمودند خیانت در مال ما مکن اشعارست بآنکه قاسم منصب
وکالت آنحضرت بوده والله تعالی اعلم سالم بن ابی حفصه العجلی الکوفی شیخ نجاشی گفته که او در زمان حیات ابی عبدالله علیه السلام وفات
یافت و او را کتابیست در حدیث [illegible] بن [illegible] بن ابی نجاده التمیمی [illegible] در کتاب ابن داود مسطورست که او از اصحاب حضرت امام زین العابدین

و ابو [illegible] کنیت داشت و از احادیث اهل البیت علیهم السلام ایشان [illegible] و در کتاب [illegible] مذکورست که کنیت او ابو بصیر و ابو
محمد است و از راویان امامین همامین محمد بن علی الباقر و جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام بوده و حضرت امام محمد باقر در شان
او فرموده که بشر المخبتین بالجنة یعنی بشارت ده آنهایرا که خشوع و خضوع از برای خدا میکنند بدخول جنت و از آنجمله لیث خواهد بود و در
کتاب خلاصه و مختار کشی از جمیل بن دراج روایت نموده اند که گفت از حضرت امام جعفر شنیدم که میفرمودند بشر المخبتین بالجنة برید بن
معاویة العجلی و ابو بصیر لیث بن البختری المرادی و محمد بن مسلم و زرارة اربعة نجباء امناء الله علی حلاله و حرامه لولا هولاء لانقطعت آثار النبوة
و اندرست و ایضا در کتاب کشی مذکورست که ابو بصیر یکی از جماعت که اجماع نموده اند امامیه بر تصدیق و اقرار کرده اند بفقه
او و در مختار از بکیر بن اعین منقولست که گفت ابو بصیر را در راهی دیدم گفتم کجا میروی گفت بملازمت تو امام جعفر علیه السلام میروم گفتم من
با تو همراهی میکنم پس چون بخدمت آنحضرت رسیدیم نظری تیز بجانب ابی بصیر کردند و گفتند که این سزاوارست که در حال جنابت بخانه
پیغمبران می آیی پس ابو بصیر گفت اعوذ بالله من غضب الله و غضبک و استغفر الله و لا اعود و از ابو بصیر روایت کرده که گفت
روزی بخدمت حضرت امام جعفر رفتم از من پرسیدند که در وقت موت علباء بن ذراع اسدی پیش او حاضر شده بودی گفتم بلی و او
در انحال مرا خبر داده که تو ضامن دخول بهشت از برای او شده و از من استدعا نمود که این مضمون را بشما دهم آنحضرت فرموده اند
که راست گفته است پس من بگریه درآمده گفتم جان من فدای تو باد تقصیر من چیست که قابل این عنایت نشده ام مگر پیر سال خورده بصیر
منقطع بدرگاه دین پناه شما نیستم آنحضرت عنایت نموده فرمودند که از برای تو نیز ضامن بهشت شدم من گفتم که پدران بزرگوار خود را
نیز میخواهم که از برای من ضامن آن سازی و یکی را بعد از یکی نام بردم آنحضرت فرمودند که ضامن ساختم باز گفتم که جد عالیمقدار خود
نیز ضامن سازی گفتند که چنین کردم باز گفتم و درخواست نمودم که حضرت حق جل و علا را ضامن سازد آنحضرت لحظه سر مبارک خود را زیر کردند
و بعد از آن گفتند که این نیز کردم بریدین معاویة العجلی در کتاب خلاصه مذکورست که او از حواری باقر و صادق علیهما السلام بود
و از ایشان روایت کرده و در زمان حیات صادق وفات نموده و او وجهی از وجوه بزرگان اصحاب ما و ثقه و فقیه بود و صاحب
محل و منزلت بود در نزد ائمه علیهم السلام و شیخ ابو عمرو کشی گفته که او از جمله کسانیست که اتفاق امامیه بر تصدیق ایشان واقع است و
و انقیاد فقه ایشان نموده اند و ایشان شش کس اند زراره و معروف بن خربوذ و فضیل بن یسار و محمد بن مسلم طایفی و ابو بصیر
اسدی و برید مذکور و افقه اینجماعت زراره بود و در مختار کشی از جمیل بن دراج روایت نموده که گفت از حضرت امام جعفر شنیدم
که فرمودند که اوتاد ارض و اعلام دین چهار کس اند محمد بن مسلم و برید بن معویه و لیث البختری المرادی و زرارة بن اعین و نیز از آنحضرت
مرویست که فرمودند که آن اصحاب ابی کانوا زینا و امواتا اعنی زراره و محمد بن مسلم و منهم لیث المرادی و برید العجلی هولاء القوامون
بالصدق و هولاء السابقون السابقون اولئک المقربون در کتاب خلاصه مذکورست که وفات برید رحمه الله در سال صد و پنجاه بود

وفات حضرت امام علیه السلام بروحمت فرستاده و در مختار کشی مسطور است که آنحضرت فرمودند که ما وجدت احدا اخذ وصیتی واطاع امری
واحتذی وصیة ابی غیر رجلین رحمهما الله عبد الله بن ابی یعفور وحمران بن اعین اما انهما مومنان خالصان من شیعتنا اسماؤهم عندنا فی کتاب
اصحاب الیمین الذی اعطی الله محمدا صلی الله علیه وآله وسلم واز عبد الله روایت نموده که گفت روزی بحضرت امام جعفر علیه السلام عرض اخلاص
خود نموده گفتم که والله که اگر اناری را بدو نیم کنی وحکم نمائی که نیمی از آن حلالست ونیمی حرام گواهی میدهم که آنچه را حلال گفتی حلالست
وآنچه را حرام گفتی حرامست پس آنحضرت مکرر بر من رحمت فرستادند وفرمودند که رحمک الله ورحمک الله وایضا فی المختار باسناده
الی علی بن الحسین العبدی قال کتب ابو عبد الله الی المفضل بن عمر حین مضی عبد الله بن ابی یعفور یا مفضل عهدت الیک عهدی کان الی عبد الله
بن ابی یعفور صلوات الله علیه فمضی موفیا لله جل وعز ولرسوله ولامامه بالعهد المعهود لله وقبض صلوات الله علی روحه محمود الاثر مشکور السعی
مغفورا له مرحوما برضا الله ورسوله وامامه عنه فبولادتی من رسول الله ما کان فی عصرنا احد اطوع لله ولرسوله ولامامه منه فما زال
کذلک حتی قبضه الله الیه برحمته وصیره الی جنته مساکنا فیها مع رسول الله وامیر المؤمنین صلوات الله علیهما انزله الله تعالی بین المسکنین مسکن
محمد وامیر المؤمنین علیهما السلام وان کانت المساکن واحدة والدرجات واحدة فزاده الله رضی الله من عنده ومغفرة من فضله برضای عنه
[illegible] در کتاب خلاصه گفته که او عربی خالص بصری ثقه عین جلیل القدر است از راویان صادق وباقر علیهما السلام بوده ودر زمان
صادق وفات یافت وهرگاه آنحضرت او را میدیده اند میگفته اند بخ بخ بشر المخبتین بالجنة ونیز مرویست که آنحضرت میفرموده که ان الارض لتسکن الی
الفضیل بن یسار ونیز میفرموده اند که فضیل از اصحاب پدر منست ومن دوست میدارم که کسی اصحاب پدر خود را دوست دارد وکشی گفته که او
از جمله آنکسانست که اجماع کرده اند طایفه امامیه بر تصدیق او واقرار نموده اند بفقه او ودر امالی شیخ ابن بابویه از فضیل بن یسار روایت نموده
که گفت در محاربه زید بن علی رضی الله عنه با طاغیان لشکر شام با او همراه بودم وچون بعد از شهادت زید بمدینه رفتم وبخدمت
حضرت امام جعفر صادق رسیدم آنحضرت از من پرسیده ای فضیل با عمم من در قتال اهل شام حاضر بودی گفتم بلی آنگاه پرسیدند که
چند کس را از ایشان کشتی گفتم شش کس را گفتند مبادا ترا شکی در استحلال خون ایشان باشد گفتم اگر شکی در آن میداشتم چرا ایشان را میکشتم آنگاه شنیدم
که آنحضرت فرمودند که اشرکنی الله فی تلک الدماء مضی والله زید عمی واصحابه شهداء مثل ما مضی علیه علی بن ابی طالب واصحابه ودر مختار کشی
از ابی عیلان روایت نموده که گفت روزی نزد فضیل بن یسار رفتم واو را خبر دادم که محمد وابراهیم پسران عبد الله بن الحسن بر خلفای عباسی
خروج کرده اند گفت کاری نخواهند کرد دیگر مرتبه نزد او رفتیم وآن خبر را باو رسانیدیم واو همان جواب گفت آخر باو گفتیم که بتعبیر
عقل خود این سخن میگوئی گفت نه والله بلکه از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام شنیدم که میفرمودند که اگر ایشان خروج کنند کشته خواهند
شد وایضا روایت نموده از شخصی که در وقت مردن فضیل را غسل داده بود گفت در وقت غسل دادن فضیل دستها و بر غسل عورت او سبقت
مینمود وپس آنحالت را از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت نموده که رضاع زن یهودیه ونصرانیه بهتر از رضاع زن ناصبیه است

اند پس از کوفه بمسجد حجی کردم ابو حنیفه گفت خدای تعالی ترا پاداش دهاد که ما را کفایت نمودی یعنی نیز هم و منذر ابن ابی کهمش روایت نموده که گفت
بخدمت حضرت امام جعفر رفتم آنحضرت فرمودند که شنیده ام که محمد بن مسلم گواهی داده است نزد ابی لیلی قاضی و او گواهی محمد را رد نموده
باید که هرگاه بکوفه روی بابن ابی لیلی خود را برسان و بگوی که سه مسئله از تو میپرسم و میخواهم که از روی قیاس جواب آن بگوی و همچنین نگوی
که اصحاب ما چنین و چنین گفته اند بعد از آن از و سوال کنی از حکم آنکه کسی شک کند در دو رکعت اول از نماز فریضه و از آنکه اگر کسی را جامه یا
بدن و بول رسیده باشد چگونه او را بشوید و از آنکه کسی در حج رمی هفت سنگ ریزه میکرد یکی از و گم شد چه کار کند و هرگاه و ظاهر شود
که حکم این مسائل را نداند بگوی که جعفر بن محمد بتو پیغام فرستاده که چه چیز ترا باعث شده در آنکه گواهی کسی را که عارفتر است از تو باحکام خدای تعالی
و داناتر است بسیرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله رد نمودی ابو کهمش گوید چون بکوفه آمدم حسب الامر حضرت امام علیه السلام پیش از آنکه بخانه خود
روم نزد ابی لیلی رفتم و او را بطریقی که حضرت امام وصیت نموده بود گفتم که سه مسئله سوال میکنم و میخواهم که در آن مسائل فتوی از روی قیاس
دهی و حواله بگفته اصحاب خود نکنی گفت بیار آنچه داری گفتم چیست حال حکم کسی که شک کند در دو رکعت اول از فریضه پس لحظه سر بر زمین
انداخت آنگاه بر داشت و گفت اصحاب ما چنین گفته اند گفتم من شرط کرده بودم که مجرد قول اصحاب خود در جواب نیاری گفت غیر از این
جوابی ندارم بعد از آن پرسیدم که چون جامه کسی را بول رسیده باشد چگونه آن را بشوید باز تامل نمود و گفت اصحاب ما چنین گفته اند و
و چون گفتم که مخالف شرط است اظهار عجز از جواب دیگر نمود آنگاه من پیغام حضرت امام علیه السلام باو رسانیدم و گفتم که آنحضرت
میفرمایند که چه چیز ترا بر آن داشت که گواهی کسی را که آشناتر است از تو باحکام خدای تعالی و سیرت حضرت رسول صلوات الله علیه رد
کردی ابن ابی لیلی گفت آنکه گواهی او را رد کرده ام کیست گفتم محمد بن مسلم الطایفی القصیر پس گفت سوگند بخدا که حضرت امام جعفر
بمن این پیغام فرستاده است من بر طبق آن سوگند خوردم پس محمد بن مسلم را نزد خود طلبید تا بر وفق دعوایی که سابقا واقع
شده بود گواهی داد و شهادت او را تجویز نمود و روایت نموده اند که محمد بن مسلم چهار سال در مدینه اقامت نمود و از خدمت حضرت
امام محمد باقر علیه السلام استفاده احکام دینی و معارف یقینی نمود و بعد از وفات او از خلف صدق او امام جعفر صادق شانزده
هزار حدیث فرا گرفتم و ایضا از و نقلست که بمدینه رفتم و بسیار بیمار بودم حضرت امام محمد باقر علیه السلام از حال من خبر دار شدند پس
بدست یکی از غلامان خود کوزه آبی را بمندیلی پیچیده بمن فرستادند و غلام آن را بمن داد و گفت بخور این آب را که مرا امر کرده اند که نیایم
نزد تو تا این آب را نخوری چون من کوزه را بر داشتم بوی مشک از آن بمشام من رسید و آبی در غایت گوارندگی و سردی دیدم چون آن آب را
خوردم غلام گفت ترا امر فرموده اند که هرگاه آب خوردی پیش من بیایی پس من در آن سخن تامل نمودم بسبب آنکه پیش از آن قدرت بر قیام
نداشتم و چون آب در درون من قرار گرفت چنان نشاطی در من ظاهر شد که گوئی بندی از پای من دور کرده اند پس متوجه ملازمت آنحضرت
شدم و از پیش در خانه اذن دخول طلبیدم آنحضرت آواز مرا شنیدند و به بانگ بلند فرمودند که خوش شدی بیا بیا پس گریه کنان به اندرون

بود و او را کتابیست در حدیث محمد بن مسلم بن رباح الطائفی الثقفی کوفی کنیتش ابو جعفر است و او مردی صاحب مال و بسیار و عاقل بمقدار

بود در کتاب خلاصه مذکور است که بحلیه تقوی و ورع آراسته بود و وجه اصحاب ما بود در کوفه یعنی از صاحبان جاه و قدر بود و از

اصحاب حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهما السلام بود و از ایشان روایت کرده و از اوثق مردم بود نزد ایشان و او را

کتابیست در ابواب حلال و حرام که آن را چهارصد مسئله می نامند و روایه کرده کشی از عبد الله بن ابی یعفور که گفت بخدمت حضرت امام جعفر

صادق علیه السلام عرض نمودم که همه وقت بملازمت شما نمیتوانم رسید و گاه هست که یکی از اصحاب ما می آید و از من مسایل دینی میپرسد

و جواب هر مسئله او نزد من نیست پس آنحضرت فرمودند که چرا از محمد بن مسلم ازجواری و انصار حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق

علیهما السلام بود و نیز کشی گفته که اجماع طایفه امامیه واقعست بر تصدیق محمد بن مسلم و انقیاد او در فقه و از زراره نقل نموده که محمد بن مسلم و

ابو کریبه روزی نزد یک شریک که قاضی اهل سنت بود در یکی از مرافعات گواهی دادند پس شریک در نظر روی ایشان نظری

دور و دراز کرد آنگاه گفت فاطمیان جعفریان یعنی این دو گواه از دوستداران اولاد فاطمه اند و مذهب امام جعفر صادق دارند

و شیعه اویند چون محمد بن مسلم و ابو کریبه این سخن شنیدند بگریه افتادند شریک گفت چرا گریه میکنید گفتند بسبب آنکه ما را نسبت بگروهی کردی

که راضی نیستند که از برادران ایشان باشیم بواسطه نقصانیکه در ورع ما می بینند و همچنین نسبت کردی ما را بمردی که راضی نیست بآنکه

از شیعه او باشیم و اگر تفضل کند و ما را به بندگی خود قبول کند منت عظیم و فضل جسیم بر ما داشته باشد پس شریک تبسم نمود و گواهی

ایشان را قبول نمود زراره گفت که بعد ازین واقعه بحج رفتیم و صورت واقعه شریک را بعرض حضرت امام جعفر علیه السلام رسانیدیم آنحضرت

فرمودند که ما لشریک شرکه الله یوم القیمه بشراکین من النار یعنی چه باعث است شریک را بآنکه اظهار عداوت ما و شیعه ما نماید خدای تعالی

پای او را در دوزخ به بندهای آتشین بسته سازد و همچنین از محمد بن مسلم روایت نموده که گفت شبی بر پشت بام خانه خود خوابیده

بودم شنیدم که کسی در خانه را میزند پس آواز کردم که کیست جواب داد که منم کنیزک تو رحمک الله من یکبار ببام رفتم و سر کشیدم

دیدم که زنی ایستاده است چون مرا دید گفت دختر نوعروس من حامله بود و او را درد زاییدن گرفت و نزاییده و با آن درد

بمرد فرزند در شکم او حرکت میکند چکار باید کرد و حکم صاحب شرع درین باب چیست پس با او گفتم ای امة الله مثل این مسئله را روزی از حضرت

امام محمد باقر پرسیدند آنحضرت فرمود که شکم مرده را بشگافند و فرزند را بیرون آرند تو چنان کن بعد از آن با او گفتم که ای امة الله من مردی ام

که در زاویه خمول و اختفا بسر می برم ترا بسوی من که راه نمود گفت نزد ابو حنیفه که صاحب رای و قیاس است جهت پرسیدن حکم این مسئله

رفته بودم او گفت که من درین مسئله چیزی نمیدانم نزد محمد بن مسلم ثقفی برو که او ترا از حکم این مسئله خبر خواهد داد و هرگاه ترا درین مسئله

فتوی دهد نزد من باز آی و مرا از آن خبر ده پس گفتم برو بسلامت و چون صباح شد بمسجد رفتم دیدم که ابو حنیفه نشسته و همان

مسئله را با اصحاب خود در میان دارد و از ایشان سوال میکند و میخواهد که آنچه از من در جواب مسئله با او رسیده بنام خود اظهار

ونه ويعد ما مكانه لادخال الاذى فيمن نحبه ونقربه ويرمونه لمحبتنا له وقربه ودنوه منا ويرون ادخال الاذى عليه وقتله ويحمدون
كل من عيبناه نحن فانما اعيبك لانك رجل اشتهرت بنا وبميلك الينا وانت في ذلك مذموم عند الناس غير محمود الاثر فاحببت ان اعيبك
ليحمدوا امرك في الدين ويكون ذلك منا دفع شرهم عنك يقول الله عز وجل وَأَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ
فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا فافهم المثل يرحمك الله فانك والله احب
الناس الي واحب اصحاب ابي عليه السلام حيا وميتا وانك افضل سفن ذلك البحر القمقام الزاخر وان من ورائك ملكا ظلوما غصوبا
يرقب عبور كل سفينة صالحة ترد من بحر الهدى لياخذها غصبا ثم يغصبها واهلها فرحمة الله عليك حيا ورحمته ورضوانه عليك ميتا ولقد
ادى الي ابناك الحسن والحسين رسالتك حاطهما الله وكلاهما ورعاهما وحفظهما بصلاح ابيهما كما حفظ الغلامين فلا يضيقن صدرك من الذي امرك
ابي عليه السلام وامرتك به واتاك ابو بصير بخلاف الذي امرناك به فلا والله ما امرناك ولا امرناه الا بامر وسعنا ووسعكم الاخذ
به ولكل ذلك عندنا تصاريف ومعان توافق الحق ولو اذن لنا لعلمتم ان الحق في الذي امرناكم به فردوا الينا الامر وسلموا لنا واصبروا
لاحكامنا وارضوا بها والذي فرق بينكم وهو راعيكم الذي استرعاه الله خلقه فهو اعرف بمصلحة غنمه في فساد امرها فان شاء فرق بينها لتسلم ثم
يجمع بينها لتامن من فسادها وخوف عدوها في اثار ما ياذن الله ويأتيها بالامن من مأمنه والفرج من عنده عليكم بالتسليم والرد الينا
وانتظار امرنا وامركم وفرجنا وفرجكم ولو قد قام قائمنا وتكلم متكلمنا ثم استانف بكم تعليم القران وشرائع الدين والاحكام والفرائض كما انزل الله
على محمد عليه السلام لانكر اهل البصائر فيكم ذلك اليوم انكارا شديدا ثم لم تستقيموا على دين الله وطريقه الا من تحت حد السيف فوق رقابكم
ان الناس بعد نبي الله عليه السلام ركب الله بهم سنة من كان قبلكم فغيروا وبدلوا وحرفوا وزادوا في دين الله ونقصوا منه فما من شيء عليه
الناس اليوم الا وهو محرف عما نزل به الوحي من عند الله فاجب رحمك الله من حيث تدعى الى حيث تدعى حتى ياتي من يستانف بكم
دين الله استئنافا وعليكم بالصلوة الستة والاربعين وعليك بالحج ان تهل بالافراد وتنوي الفسخ اذا قدمت مكة فطفت وسعيت فسخت
ما اهللت به وقلبت الحج عمرة احللت الى يوم التروية ثم استانف الاهلال بالحج مفردا الى منى وتشهد المناسك بعرفات والمزدلفة فكذلك
حج رسول الله وهكذا امر اصحابه ان يفعلوا ان يفسخوا ما اهلوا به ويقلبوا الحج عمرة وانما اقام رسول الله على احرامه لسوق الذي ساق معه فان
السائق قارن والقارن لا يحل حتى يبلغ هديه محله ومحله النحر بمنى فاذا بلغ احل فهذا الذي امرناك به حج التمتع فالزم ذلك ولا يضيقن صدرك
والذي اتاك به ابو بصير من صلوة احدى وخمسين والاهلال بالتمتع بالعمرة الى الحج وما امرنا به ان يهل بالتمتع فلذلك عندنا معان وتصاريف
كذلك ما يسعنا ويسعكم ولا يخالف شيء منه الحق ولا يضاده والحمد لله رب العالمين وروى باسناده الى الحسين بن زرارة قال قلت لابي عبد الله
ان ابي يقرأ عليك السلام ويقول لك جعلني الله فداك انه لا يزال الرجل والرجلان يقدمان فيذكران انك ذكرتني وقلت في فقال اقرأ اباك
السلام وقل له والله اني احب لك الخير في الدنيا واحب لك الخير في الاخرة وانا والله عنك راض فما تبالي ما قال الناس بعد هذا

درآمدم و در اثنای گریه بر آنحضرت سلام کردم و دست و پای مبارک او را از روی ادب بوسیدم آنحضرت فرمودند که سبب
گریه تو چیست گفتم جانم فدای تو باد بر غربت خود و مشقت و دوری راه و عدم قدرت بر توقف بسیار درین دیار جهت استیفای
مشاهده دیدار تو میگریم پس آنحضرت فرمودند قلت قدرت بر ملازمت و وصال احباب امریست که خدای احباب خود را بآن ممتحن
ساخته و در دوام غربت ترا تاسی و موافقت باید بمن ابی عبد الله الحسین ع و جدا ماندن از وطن شریف خویش در زمین کربلا و ساحل
فرات و همه مومنان درین دنیا غریب اند و از موالات این خلق منکوس و بی نصیب اند تا وقتی که از دار دنیا بجوار رحمت ایزدی روند
واما آنچه گفتی از دوستی خود بقرب ما و نظر کردن بروی ما پس بدانکه خدای تعالی عالمست بآنچه در دل تست و جزای تو براو ست
و در کتاب خلاصه مذکور است که در سال یکصد و پنجاه وفات یافت رحمه الله تعالی [illegible] در کتاب
ابن داود مسطور است که او از اصحاب و راویان حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهم السلام بود و اصدق
اهل زمان خود و افضل ایشان بود و حضرت امام جعفر علیه السلام درباره او فرموده اند که لولا زرارة لقلت ان احادیث ابی علیه السلام
ستذهب و در آخر کلام ابن داود مذکور است که حال زراره از آن اوضح است که محتاج بایضاح باشد و او را دو پسر فاضل بود که
یکی حسن و دیگری حسین نام داشت و علامه حلی قدس سره در کتاب خلاصه گفته که او شیخ اصحاب ما بود در زمان خود و مقدم
و قاری و فقیه و متکلم و ادیب و شاعر بود و بحلیه فضل و دین آراسته بود و در روایت حدیث صادق بود و در کتاب کشی از زراره
نقل نموده که گفت حضرت امام جعفر علیه السلام مرا گفتند که ای زراره ترا در اسامی اهل جنت بی الف نوشته اند گفتم فدای تو شوم نام من
عبد ربه است و من بلقب خود زراره مشهور شده ام و او نیز نقل نموده که میگفته که بهر حرف که از حضرت امام جعفر علیه السلام میشنوم
ایمان من زیاده میشود و از ابن ابی عمیر که از اکابر فضلای شیعه است نقل کرده که گفت روزی با جمیل بن دراج که از اعاظم فقها و محدثین
این جماعت است گفتم که چه نیکوست محضر تو و چه زینت دارد مجلس افاده تو جمیل گفت که والله که ما با این حال نزد زراره بن اعین بمنزله
صبیان مکتب بودیم نزد معلم و از فضل بن عبد الملک روایت نموده که گفت از حضرت امام جعفر شنیدم که فرمودند که دوسترین
مردم از زنده و مرده بسوی من چهار کس اند برید بن معویه العجلی و زراره و محمد بن مسلم و احول و از آنحضرت نیز روایة نموده که میفرموده اند
که زراره و ابو بصیر و محمد بن مسلم و برید از جمله کسانی اند که خدای تعالی درباره ایشان فرموده السابقون السابقون اولئک المقربون و
و نیز از آنحضرت روایة نموده که فرموده اند ما احد احیا ذکرنا و احادیث ابی علیه السلام الا زراره و ابو بصیر و لیث المرادی و محمد بن
مسلم و برید بن معاویه العجلی و لولا هولاء ما کان احد استنبط هذا هولاء حفاظ الدین و امناء ابی علی حلال الله و حرامه و هم السابقون
الینا فی الدنیا و السابقون الینا فی الاخرة و روی باسناده الی محمد بن عبد الله بن زراره و ابنیه الحسین و الحسن عن عبد الله بن زراره قال
قال لی ابو عبد الله علیه السلام اقرأ منی علی والدک السلام و قل له انما اعیبک دفاعا منی عنک فان الناس و العدو یسارعون الی کل من

قبر عبد الملک که در مدینهٔ طیبه واقع است نمودند و در کتاب کشی مسطور است که چون آنحضرت خبر وفات عبد الملک را شنیدند برو
دعا کردند و رحمت بسیار فرستادند و نیز از آنحضرت روایت نموده که فرمودند که مانند عبد الملک هنوز پیدا نشده و عبد الملک را
پسری بوده عوض ضریس نام و لهذا او را ابو ضریس کنیت شده بود و بکیر بن اعین شیبانی الکوفی در کتاب ابن داود مذکور است که
کنیهٔ او ابو الجهم است و او را شش پسر فاضل عارف بود ابو عبد الله و جهم و عبد الحمید و عبد الاعلی و عمر و زید و او از اصحاب و راویان امام
محمد جعفر صادق ع بود و حضرت امام جعفر بعد از وفات او فرمودند که لقد انزله الله تعالی بین رسوله و بین امیر المؤمنین ع عبد العزیز بن یحیی بن احمد بن
عیسی الجلودی البصری در کتاب کشی و نجاشی مذکور است که او شیخ اصحاب ما در بصره و اخباری ایشان بوده و جد او عیسی از اصحاب
ابی جعفر محمد باقر علیه السلام بوده و او را کتب بسیار است در حدیث و فقه و سیر و اخبار از آن جمله کتاب مسند حضرت امیر المؤمنین ع کتاب الجمل
کتاب صفین کتاب الحکمین کتاب الخوارج کتاب حروب علی علیه السلام کتاب ما نزل فی الخمسة ع کتاب ذکر علی فی حروب النبی علیه الصلوة و السلام
کتاب محب علی و من ذکره بخیر کتاب من احب علیا و ابغضه کتاب ضغاین فی صدور قوم کتاب التفسیر عن علی علیه السلام کتاب القراءة کتاب
ما نزل فی علی من القرآن کتاب خطبه کتاب خلافته کتاب عماله و ولایته کتاب قوله فی الشوری کتاب ما کان بین علی و عثمان من الکلام کتاب
المؤمن من حب کتاب مال الشیعه بعد علی کتاب ذکر الشیعه و من ذکرهم من الصحابه کتاب قضایا علی کتاب رسایل علی کتاب من روی
عنه من الصحابه کتاب مواعظه علیه السلام کتاب ذکر کلامه فی الملاحم کتاب ما قیل فیه من شعر و مدح کتاب مقتله علیه السلام کتاب علمه کتاب
الدعاء عنه کتاب قسمه کتاب اللباس عنه کتاب الزهد و صفته و ذکر شرابه کتاب الادب عنه کتاب النکاح عنه کتاب الطلاق عنه کتاب
التجارات عنه کتاب الجنایة و الدیات عنه کتاب الذبایح و الصید و الایمان و الجراح کتاب الفرایض و العتق و التدبیر و المکاتبه عنه کتاب الحدود
عنه کتاب الطهارة عنه کتاب الصلوة عنه کتاب الصوم عنه کتاب الزکوة عنه کتاب ذکر خدیجه و فضل اهل البیت علیهم السلام کتاب فاطمه
علیها السلام الی ابی بکر کتاب ذکر الحسن و الحسین علیهما السلام کتاب فی امر الحسن کتاب ذکر الحسین کتاب مقتل الحسین الکتب المتعلقه بعبد الله بن العباس
رضی الله عنه مسند الیه رضی الله عنه کتاب التنزیل عنه کتاب التفسیر عنه کتاب المناسک عنه کتاب النکاح و الطلاق عنه کتاب الفرایض عنه کتاب
تفسیره عن الصحابه کتاب القراءة عنه کتاب البیوع و التجارة کتاب الناسخ و المنسوخ عنه کتاب ما اسنده عن الصحابه کتاب ما رواه من رای
الصحابه کتاب بقیه قوله فی الطهارة کتاب الصلوة و الزکوة کتاب الذبایح و الاطعمه و اللباس کتاب العتق و الشهادات و الاقضیه و الجهاد
و العده و شرایع الاسلام کتاب قوله فی الدعاء و العهود و ذکر الخیر و ثواب الاعمال و الطب و النجوم کتاب قوله فی قتال اهل القبله و انکار الرجعه
و الامر بالمعروف کتاب فی الادب و ذکر الانبیاء و اول کلامه فی العرب کتاب بقیه کلامه فی العرب و قریش و الصحابه و التابعین و من ذمه
کتاب قوله فی شیعه علی کتاب بقیه رسایله و خطبه و اول مناظراته کتاب بقیه مناظرته و ذکر نسائه و ولده و آخر کتب ابن عباس کتاب
اخبار التوابین و عین الورده کتاب اخبار المختار بن عبید الثقفی کتاب اخبار علی بن الحسین کتاب اخبار ابی جعفر محمد بن علی کتاب اخبار المهدی ع

کشی مسطور است که زراره بعد از وفات حضرت امام جعفر صادق دو ماه یا کمتر وفات یافت و در وقت وفات آنحضرت نیز
بیمار بود و در همان بیماری وفات یافت و در خلاصه مذکور است که وفات او در سال یکصد و پنجاه بود و در کتاب نجاشی مذکور است
که او را کتابیست در تحقیق استطاعت و جبر و در کتاب میزان ذهبی ذهب الله بنوره مسطور است که زرارة بن اعین الکوفی اخو حمران رفضی
قال العقیلی فی الضعفاء حدثنا یحیی بن اسمعیل حدثنا یزید بن خالد الثقفی حدثنا عبد الله بن خلیفة الصیدی عن ابی الصباح عن زرارة بن اعین عن محمد
بن علی عن ابن عباس قال قال النبی یا علی لا یغسلنی احد غیرک وحدثنا یحیی بن ابی بسره حدثنا سعید بن منصور حدثنا ابن السماک قال حججت فلقینی
زرارة بن اعین بالقادسیة فقال ان لی الیک حاجة وعظمها فقلت ما هی فقال اذا لقیت جعفر بن محمد فاقرأه منی السلام وسئله ان یخبرنی
امن اهل النار ام من اهل الجنة فانکرت ذلک علیه فقال لی انه یعلم ذلک ولم یزل بی حتی اجبته فلما لقیت جعفر بن محمد اخبرته بالذی کان منه
فقال هو من اهل النار فوقع فی نفسی مما قال جعفر فقلت ومن این علمت ذلک فقال من ادعی علی علم هذا فهو من اهل النار فلما رجعت لقینی زرارة
فاخبرته بانه قال لی انه من اهل النار فقال کال لک من جراب النورة قلت وما جراب النورة قال عمل معک بالتقیة قلت زرارة ولد
ما روی لم یذکر ابن ابی حاتم فی ترجمته سوی ان قال روی عن ابی جعفر یعنی الباقر وقال سفیان الثوری ما رای ابا جعفر انتهی کلامه حمران
بن اعین [illegible] برادر زراره است که پیش ازین احوال او مذکور شد و او مانند زراره و دیگر برادران خود مثل عبد الملک و بکیر و
عبد الرحمن مستقیم بوده و در کتاب کشی مسطور است که چهار کس از ایشان که اصحاب حضرت امام محمد باقر ع بودند در زمان امام جعفر ع
وفات یافتند و زراره تا عهد حضرت امام موسی باقی مانده و دید آنچه دید و حمران را دو پسر فاضل بود یکی حمزه و دیگری محمد
و در کتاب کشی مسطور است که حضرت امام جعفر ع در باب حمران فرموده‌اند که او از اهل جنت است و در روایتی دیگر فرموده‌اند که حمران
مومن است و بجد نمی‌سوگند که هرگز از ایمان خود برنخواهد گردید و نیز از آنحضرت روایت کرده‌اند که فرموده‌اند که حمران از روی
خلوص و اعتقاد میگفت که رشته امامت از شما تا بصاحب الامر ممتد است و هر کس که از آنجا درگذرد خواه علوی باشد و خواه غیر علوی
از و بیزاریم و از حمران نقلست که میگفت دوست میدارم که آنچه در دل من است از اخلاص و محبت اهل البیت علیهم السلام در دل هر که از شیعه
ایشان باشد و ایضا نقلست که حمران با اصحاب خود می‌نشست و روایات اهل البیت علیهم السلام و فضایل ایشان بر ایشان میخواند
و اگر بعضی از ایشان در اثنا بذکر چیزی دیگر اشتغال مینمودند باز ایشان را بر شنیدن آن روایات و فضایل میاورد و تا سه بار این
کار میکرد و اگر زیاده از آن فاصله واقع میشد از مجلس ایشان مفارقت مینمود و در کتاب میزان ذهبی ذهب الله بنوره مذکور است
که حمران بن اعین الکوفی روی عن ابی الطفیل وغیره وقرأ علیه حمزة کان یتقن القرآن قال ابن معین لیس بشیء وقال ابو حاتم شیخ و
قال ابن داود رفضی انتهی عبد الملک بن اعین الشیبانی الکوفی در کتاب خلاصه از علی بن احمد عقیقی نقل کرده که عبد الملک عارف بود
بفضل ائمه اهل البیت علیهم السلام و حق ایشان و از شیخ ابو جعفر ابن بابویه روایت نموده که حضرت امام جعفر با اصحاب خود بزیارت

و اختصاص بسیار داشت بعمر بن عبد العزیز و بعد از او بیزید بن عبد الملک و یکی از ایشان او را بطریق رسالت بجانب پادشاه روم
فرستاد که بعضی از مسلمانان را که در دست کفار روم اسیر شده بودند خلاص سازد و از راویان ابی جعفر و ابی عبد الله علیه السلام
بود و او را کتابیست در بیان قضایای حضرت امیر المؤمنین علیه السلام و کتابی دیگر در نوادر حدیث محمد بن ابی الحسن بن ابی ساره
در کتاب نجاشی مذکور است که اصل او از کوفه بود و او و پدر او و عم او قبل از او ساکن نیل بودند و او و پدر او از راویان ابی جعفر و ابی عبد الله
علیهما السلام بودند و معاذ بن مسلم بن ابی ساره که بعد ازین در سلک جمعی از ائمه نحو مذکور خواهد شد پسر عم محمد بن الحسین است و ایشان
خاندان فضل و ادب بودند و کسائی نحوی مشهور علوم را از محمد و معاذ مذکور اخذ نموده و کسائی و فراء در کتب خود از ایشان بسیار حکایت
میکنند و محمد را کتابیست در بیان وقف و ابتدا و کتاب اعراب قرآن و کتاب نوادر اسمعیل بن الفضل بن یعقوب بن الفضل بن عبد الله بن الحارث
بن نوفل بن الحارث بن عبد المطلب الهاشمی ابن داود گفته که از اصحاب امامین همامین محمد باقر و جعفر صادق علیهما السلام بود و در کتاب کشی مذکور است
که او از ثقات اهل بصره بود ابی هارون در مختار کتاب کشی و کتاب ابن داود مسطور است که او شیخی است از اصحاب امام محمد باقر
و او غیر ابی هارون مکفوف مردود است و در مختار از ابی هارون منقولست که گفت من در خانه حسن بن حسین علوی بسر می بردم چون
دانست که مرا بازگشت بخدمت حضرت امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهما السلام است مرا از خانه خود اخراج نمود و در آن ایام
حضرت امام محمد باقر علیه السلام بپرسش می آمدند و فرمودند که بمن رسیده که این شخص ترا از خانه خود اخراج نموده گفتم بلی جانم فدای
تو باد گفتند که شنیده ام که تو در آن خانه تلاوت کتاب خدای تعالی بسیار میکردی و هر خانه که در آن تلاوت کتاب خدای تعالی
نمایند از آنجا نوری باسمان بالا میرود که بآن نور از دیگر خانها ممتاز گردد مسمع بن عبد الملک بن سیار در کتاب خلاصه و کتاب
نجاشی و مختار کشی مذکور است که او شیخ بکر بن وائل بود در بصره و صاحب جاه و قدر بود در میان ایشان و بزرگ جماعه مسامعه
بود و او جد بود از برادر خود عامر بن عبد الملک و او را در بصره عقب بسیار است و او اندکی از حضرت امام محمد باقر علیه السلام
روایت نموده و از حضرت امام جعفر صادق بسیار روایت کرده و اختصاص تمام بآنحضرت داشت تا آنکه آنحضرت روزی باو
گفت که ای ابو سیار من ترا از برای روزی عظیم مهیا و آماده داشته ام و از اینجا نهایت استحکام اعتماد آنحضرت باخلاص و فطانت او میشود
و همچنین مسمع از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام نیز استماع نموده و او را انواد بسیار است سلیمان بن خالد بن دهقان بن نافله الکوفی
در کتاب نجاشی و خلاصه مذکور است که او قاری قرآن بود و با زید بن علی خروج کرده و انگشت او در حرب بشمشیر یوسف بن عمر که
امیر لشکر مخالف بود بریده شد و غیر او کسی از اصحاب حضرت امام جعفر با زید خروج ننمود از برقی و غیر او نقلست که او از آن جنگ
گریخت و چون در آن خروج از جانب حضرت امام محمد باقر مامور نبود توبه کرد و بآنحضرت رجوع نمود و او از راویان حضرت امام جعفر
صادق است و در زمان حیات امام جعفر صادق وفات نمود عیص بن القاسم خواهرزاده سلیمان بن خالد مذکور است در کتاب کشی از

کتاب اخبار زید بن علی کتاب اخبار عمر بن عبد العزیز کتاب اخبار محمد بن الحنفیه کتاب اخبار ابن عباس کتاب اخبار جعفر بن ابی طالب
کتاب اخبار ام هانی کتاب اخبار عبد الله بن جعفر کتاب اخبار الحسن کتاب اخبار عبد الله بن الحسین بن الحسن بن ابی الحسن کتاب اخبار
محمد بن عبد الله بن الحسن کتاب اخبار من عشق من الشعراء کتاب اخبار لقمن الحکیم کتاب مروج الفقهاء کتاب من خطب علی منبر کتاب
اخبار تابط شرا کتاب اخبار الاعراب کتاب اخبار قریش و الاصنام کتاب فی الحوامات کتاب قبایل نزار و حرب ثقیف کتاب الطب
کتاب طبقات العرب والشعرا کتاب النحو کتاب السحر کتاب الطیرة کتاب زجر الطیر کتاب ما رثی به النبی صلی الله علیه وآله کتاب الرؤیا
کتاب اخبار الحیوان کتاب العود کتاب الرقی کتاب المطر کتاب السحاب والرعد والبرق کتاب اخبار عمرو بن معدیکرب کتاب اخبار
امیه بن ابی الصلت کتاب اخبار ابن ابی الاسود الدئلی کتاب اخبار اکثم بن صیفی کتاب اخبار عبد الرحمن بن حسان کتاب اخبار خالد بن صفوان
کتاب اخبار ابی نواس کتاب اخبار الموسوس کتاب الاطعمه کتاب الاشربه کتاب اخبار العجاج کتاب النکاح کتاب ما جاء فی الحمام کتاب
اخبار رؤبة بن العجاج کتاب ما روی فی الشطرنج کتاب شعر عباد بن بشار کتاب اخبار ابی بکر و عمر کتاب من اوصی بشعر حمیه کتاب من قال
شعرا فی وصیه کتاب خطب النبی کتاب خطب ابی بکر کتاب خطب عمر کتاب خطب عثمان بن عفان کتاب رسایل ابی بکر کتاب رسایل عمر
کتاب رسایل عثمان کتاب حدیث یعقوب بن جعفر بن سلیمان کتاب الطیب کتاب الزینه کتاب التمثل بالشعر کتاب قطایع النبی کتاب
قطایع ابی بکر و عمر و عثمان کتاب اخبار الفرس کتاب اخبار ابی داود کتاب الحساب کتاب الدنانیر والدراهم کتاب اخبار الاحنف
کتاب اخبار زیاد کتاب الوفود علی النبی وابی بکر و عثمان کتاب مقتل محمد بن ابی بکر کتاب التجار والکرم کتاب البخل والشح کتاب اخبار
زیاد کتاب الوفود علی النبی وابی بکر و عمر و عثمان بیعته کتاب الولایه والتولیات کتاب رایات الازد کتاب اخبار شریح کتاب اخبار
حسان کتاب اخبار عقیل النسابه کتاب اخبار سلیمان کتاب اخبار حمزه بن عبد المطلب کتاب اخبار الجن کتاب اخبار صعصعه بن صوحان
کتاب اخبار الحجاج کتاب اخبار الفرزدق کتاب الزهد کتاب الدعا کتاب القصص کتاب الفکر کتاب المواعظ کتاب اخبار جعفر بن محمد کتاب
اخبار موسی بن جعفر علیهما السلام کتاب المواعظ کتاب اخبار کتاب مناظرات علی بن موسی الرضا کتاب اخبار عقیل بن ابیطالب کتاب
اخبار السید ابی محمد کتاب اخبار بنی مروان کتاب اخبار العرب والفرس کتاب اخبار البراجم کتاب هدبة بن خشرم کتاب اخبار المحدثین
کتاب اخبار سدیف کتاب مقتل عثمان کتاب اخبار ایاس بن معویه کتاب اخبار ابی الطفیل کتاب الغار کتاب الترد ید شیخ نجاشی
بعد از ذکر کتب مذکوره گفته که اینست جمله کتب ابی احمد جلودی بر وجهی که نام آنها را در فهرست دیده ام و بعضی از آن کتب را
دیده ام و گفت مرا ابو عبد الله الحسین بن عبید الله که اجازه داد مرا بجمیع کتب و ابو الحسن علی بن عبد الله بن حماد العدوی و من نیز
ابو الحسن علی بن حماد شاعر را رحمه الله دیدم و خبر داد مرا ابو عبد الله بن هدیه و گفت که خبر داد مرا جعفر بن محمد که او گفت اجازه
داد مرا عبد العزیز بجمیع کتب محمد بن سهل ابو نصر الاسدی در کتاب نجاشی مسطور است که او از وجوه عرب بود که در کوفه بودند

الحلبی در کتاب نجاشی مسطور است که او از اهل کوفه بود اما چون او و پدر و برادران او بحلب تجارت میکردند نسبت ایشان بحلب غالب شد
و آل ابی شعبه در کوفه خانه بزرگ اند از اصحاب ما روایت کرده جد ایشان ابو شعبه از امام حسن و امام حسین ع و جمیع ایشان ثقه بوده اند
و بقول ایشان رجوع مینمودند و عبید الله بزرگترین آن خاندان و وجه ایشان بود و او را کتابیست که بعد از تالیف آنرا بر حضرت امام جعفر صادق
علیه السلام عرض نمود و آنحضرت آنرا تصحیح کرد و فرمود که مخالفان ما را چنین کتابی نیست و این کتاب در میان متقدمین اصحاب ما مشهور
و متداول بود و ابن داود گفته که او اول کسی است از اصحاب امام جعفر علیه السلام که در فقه و حدیث مایه تصنیف نمود محمد بن علی بن نعمان
بن ابی طریفه الاحول البجلی الکوفی الصیرفی الملقب بمؤمن الطاق در جودت طبع و سرعت فهم طاق و در تمیز حق و باطل صراف یگانه آفاق بود در ضمیر
منیرش چون زر خالص پاک عیار و خاطر اکسیر تاثیرش صیرفیان سخن را معیار عقل در سکه خانه فضل چنان نقدی بیغش ندیده و جوهرشناس
فهم را چنان گوهری بی بها بنظر اعتبار نرسیده جواهر مسائل بی مساعدت خاطران صاحب عیار کامل در میزان خرد وزنی و خطری
نداشت و سکه های دلایل را بی امتحان صراف طبع وقاد او در چهارسوی ضمایر ارباب بصایر گرمی بازاری نبود نقود اصول و فروع
که چهره رواج و ناصیه ابتهاج شان از دست قلب پرستان مذاهب فاسده عیار کانه در چهارسوی زمانه درهم و درم بود
بحسن اهتمام ضمیر صاف نقش منتشر و خرم گشت و سیم روی اندود بدعت و بهتان و تشریع قیاس و استحسان که دستگاه دکان داران
بی سرمایه و قلابان چهارسوی غوایه بود در بوته امتحان طبع جوهرشناس او بآتش حجت و برهان سوخته گردیده و در کتاب ابن داود
و خلاصه و رجال کشی مسطور است که او از اصحاب امامین همامین امام جعفر صادق و امام موسی کاظم علیهما السلام بوده کنیه او ابوجعفر است و
لقب او احول و مؤمن الطاق و مخالفان او را شیطان الطاق میگفتند زیرا که او در حوالی طاق محامل از کوفه دکانی
داشت که مردم در تمیز درم و دینار با او رجوع میکردند و چون او را در تمیز خالص و مغشوش آن مهارتی عظیم بود و بحثی که مردم
از آن عاجز میشدند او را شیطان الطاق میگفتند و لهذا مشهور است که روزی ابوحنیفه کوفی با اصحاب خود در یکی از مجالس نشسته بود که
ابوجعفر از دور پیدا شده متوجه جانب ایشان شد و چون ابوحنیفه را نظر بر وی افتاد از روی تعصب و عناد با اصحاب خود گفت
که قد جاءکم الشیطان یعنی شیطان بسوی شما آمد ابوجعفر چون این سخن شنید نزدیک رسید و این آیه بر ابوحنیفه و اصحاب او خواند که
إِنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا و شیخ نجاشی گفته که او از خاندان فضل بود و عم پدر او منذر بن ابی طریفه از راویان
حضرت امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق علیهم السلام بود و پسر عم او حسین بن منذر بن ابی طریفه نیز از جمله امام روات
بوده و منزلت مؤمن الطاق در علم و حسن خاطر مشهورتر از آنست که احتیاج به بیان داشته باشد و از جمله کتب او کتاب احتجاج است در
امامت امیرالمؤمنین علیه السلام و کتاب در رد خوارج و کتاب افعل لا تفعل و کتاب مجالسی که او را با ابوحنیفه و مرجئه واقع شده و او را
با ابوحنیفه حکایات و مقالات بسیار است از آن جمله آنکه روزی ابوحنیفه با او گفت که ای ابوجعفر تو برجعت قائلی گفت آری ابوحنیفه

از و منقولست که گفت روزی با حال خود پیش حضرت امام جعفر صادق علیه السلام در آمدم چون آنحضرت مرا دیدند احوال
من پرسیدند که این جوان که با تو آمده است چه کس است گفتم خواهرزاده منست فرمودند که او شما را میداند یعنی مذهب شما را میداند
گفتم بلی میداند پس آنحضرت فرمودند که الحمد لله الذی لم یجعل شیطانا عبد الله بن میمون بن اسود القداح در خلاصه مذکورست که از موالی
بنی مخزوم بود و قداح تیر است یعنی تیرگر بود و پدر او از ابو جعفر و ابو عبد الله علیهما السلام روایت کرده و خود او نیز از ابی عبد الله روایت
و ثقه بوده و در کتاب کشی از عبد الله روایت نموده که حضرت امام محمد باقر علیه السلام گفت که ای ابن میمون از شما چند کس در کوفه هست
گفتم ما چهار کسیم پس آنحضرت فرمودند که انکم نور الله فی ظلمات الارض و این روایت دلالت بر عدالت او ندارد زیرا که آن
شهادتیست از وجهه خود ولیکن اعتماد بر آنست که شیخ نجاشی توثیق او نموده و در کتاب نجاشی مسطورست که او را کتابیست در بیان
اخبار مبعث حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و کتابی در صفت جنت و نار و در کتاب انساب سمعانی مسطورست که میمون غلام جعفر بود
و عبد الله با محمد بن اسمعیل بن جعفر در مکتب می بود و چون وفات یافت او در خدمت اسمعیل بسر میبرد و چون اسمعیل وفات یافت عبد الله
دعوی نمود که من پسر اسمعیلم و خود را با او نسبت میداد و حال آنکه او پسر میمون بود مؤلف گوید ظاهر آنست که سمعانی از روی تعصب در مذهب
دعوی نسب مذکور را با او نسبت نموده چنانکه از دیگر کلمات که در ترجمه او گفته مفهوم میشود و الا علمای شیعه که عرفند بحال و هیچکدام در مقام
جرح و تعدیل او این دعوی ظاهر الفساد را ذکر ننموده اند عبد المؤمن بن القاسم [illegible] الانصاری در کتاب نجاشی مذکورست که او از
راویان امامین همامین ابو جعفر و ابو عبد الله علیهما السلام است و او و برادرش ابو جریم زکریا بن عبد الغفار بن قاسم هر دو ثقه اند و قیس بن فهد صحابی
بود چنانکه از پیش گذشت و کنیه عبد المؤمن ابو عبد الله است و او را کتابیست در حدیث و هشتاد و یک سال عمر داشت و در سال صد و چهل و هفت وفات
یافت [illegible] پدر او از امام محمد باقر روایت نموده و خود او از راویان حضرت امام جعفر علیه السلام
بوده و در کتاب فهرست شیخ طوسی مسطورست که مرد ثقه و کوفی و از اصحاب ما بوده اند و از تالیفات اسمعیل کتابیست در قضایا که
از معضل ابواب ساخته حارث بن مغیرة النضری از راویان امام محمد باقر و امام جعفر صادق و امام موسی کاظم و زید بن علی
علیهم السلام بوده و در کتاب نجاشی تکرار توثیق او نموده و گفته که او را کتابیست در حدیث [illegible] الکوفی
شیخ نجاشی گفته که از راویان امامین همامین ابی جعفر محمد الباقر و ابی عبد الله جعفر الصادق علیهما السلام است و او از ثقات
و عیون ایشان بوده و او را کتابیست ابرهیم بن محمد بن ابی یحیی ابو اسحق المدنی در کتاب نجاشی مذکورست که از راویان امامین همامین
ابی جعفر و ابی عبد الله علیهما السلام بوده و اختصاص تمام بایشان داشته و علمای محدثان اهل سنت بنا بر این او را ضعیف شمرده اند و بعضی
از اصحاب ما از بعضی محدثان نقل کرده که کتب واقدی مشهور همگی کتب ابرهیم بن محمد مذکورست و واقدی آنها را نقل نموده بنام
خود کرده و همچنین نقلست که ابرهیم را کتابیست مبوب در حلال و حرام از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام عبد الله بن ابی سعید الخلجی

باکسی که با تو خروج نماید مساویست آنگاه زید گفت که ای ابوجعفر بسیار بوده که با پدر خود بر سر سفره نشسته بودم و آنحضرت از
از روی شفقتی که با من داشت لقمه طعام را سرد میکرد و بدهن من مینهاد پس چه گنجایش دارد که کسی که حرارت لقمه طعام را بر من نمی پسندید
آتش دوزخ را بر من پسندد و آن حجت را بر تو ظاهر سازد و از من پنهان دارد گفتم جان من فدای تو باد تواند بود که از غایت
شفقت که آنحضرت بتو داشته ترا از ان حجت خبر نداده باشد و از ان ترسیده باشد که قبول اطاعت آن نکنی و وعید الهی بر تو
واجب گشته مستوجب آتش دوزخ شوی و او را شفاعت تو میسر نشود لاجرم ترا در معرض حجت و مشیت واگذاشت تا شفاعت تو تواند
کرد و مرا که خبر داده بنابران باشد که اگر قبول کنم نجات یابم و اگر قبول نکنم او را باکی از ان نبود که در آتش دوزخ دایم معذب ان
با او گفتم که جانم فدای تو باد شما فاضلید یا انبیا گفت انبیا فاضلند گفتم یعقوب به پسر خود یوسف گفت یا بُنَیَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ
إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا پس هرگاه یعقوب امارات نبوت پسر خود یوسف را از برادران او پنهان دارد که با او
کید و غدر نکنند میتواند که پدر تو امامت برادر ترا از تو بنابر چنین مصلحت پنهان داشته باشد آنگاه زید مرا معذور داشته اظهار کرامت
و ولایت و حجیت حضرت امام جعفر صادق نمود و گفت که صاحب تو در مدینه مرا خبر داده که درین خروج مرا خواهند کشت و در
کناسه مصلوب خواهند ساخت و نزد او صحیفه ایست که در انجا وقوع قتل و صلب من مذکورست ابوجعفر گوید که در آن سال بحج رفتم و چون
بخدمت حضرت امام جعفر رسیدم او را از مقاله زید و آنچه در برابر او گفته بودم خبر دادم پس آنحضرت مرا فرمودند که اخذته من بین
یدیه و من خلفه و عن یمینه و عن یساره و من فوق راسه و من تحت قدمیه و لم تترک له مسلکا یسلکه و ایضا مرویست که چون ضحاک که
یکی از خارجیان بود در کوفه خروج نمود و نام خود را امیر المؤمنین نهاد و مردم را بمذهب خود خواند مؤمن الطاق نزد او رفت
و چون اصحاب ضحاک او را دیدند بر روی او جستند و او را گرفته نزد صاحب خود بردند پس مؤمن الطاق با ضحاک گفت که من
مردی ام در دین خود بصیرتی دارم و شنیده ام که تو بصفت عدل و انصاف اتصاف داری بنابرین دوست داشتم که در اصحاب
تو داخل بشوم پس ضحاک با اصحاب خود گفت که اگر این مرد با ما یار شود کار ما رواجی خواهد یافت آنگاه مؤمن الطاق با ضحاک خطاب
نمود و گفت که چرا تبرا از علی بن ابی طالب میکنید و قتل و قتال او حلال دانسته اید ضحاک گفت برای آنکه او حکم گرفت در دین خدای تعالی
و هرکه حکم گیرد در دین خدای تعالی قتل و قتال او و بیزاری از او حلالست مؤمن الطاق گفت پس تو مرا از اصول دین خود آگاه بساز
تا با تو مناظره کنم و هرگاه حجت تو بر حجت من غالب آید در سلک اصحاب تو درآیم و مناسب آنست که جهت تمیز صواب و خطای هریک از
من و تو در مناظره کسی را تعیین کنی تا مخطی را در خطای او ادب نماید و از برای مصیب بصواب حکم فرماید پس ضحاک بیکی از اصحاب خود
اشاره نمود و گفت که این مرد میان ما و تو حکم باشد که عالم فاضلست مؤمن الطاق گفت آیا این مرد را حکم میسازی در دینی که من
آمده ام با تو در ان مناظره نمایم ضحاک گفت بلی پس مؤمن الطاق روی باصحاب نمود و گفت اینک صاحب شما حکم گرفت

گفت آری پس طلبید دیناری از کیسه خود مرا قرض بده که هرگاه ما و تو رجوع کنیم از ابتدا و امام ابوجعفر در بدیهه گفت که یکی از احکام
رجعت نزد ما آنست که بعضی از اعدا و مخالفان اهل البیت علیهم السلام در عرصه رجعت بصورت سگ و خوک و مانند آن انگیخته خواهند شد
اکنون ضامنی بمن ده که تو بشکل ایشان رجوع خواهی کرد تا بتو مبلغی که میخواهی بدهم والا میترسم که تو بشکل سگ یا خوک رجوع کنی و آنگاه
قرض خود را از تو بازیافت نتوانم نمود و نیز مرویست که ابوحنیفه روزی با او گفت که اگر علی بن ابیطالب را در خلافت حقی میبود چرا
مطالبه حق خود بعد از وفات حضرت رسالت پناه نکرد مومن الطاق در بدیهه گفت که از آن اندیشه نمود که مبادا جنیان بهواداری
ابوبکر و عمر او را مانند سعد بن عباده بن مغیره بن شعبه بکشند و نیز منقولست که روزی ابوحنیفه و مومن الطاق باتفاق در یکی از کوچهای
کوفه میرفتند ناگاه کسی فریاد برآورد که من یدلنی علی صبی ضال یعنی کیست آنکه صبی ضال گم شده را بمن نماید پس مومن الطاق
در جواب گفت صبی ضال ندیده‌ام اگر شیخ ضال میخواهی اینک ابوحنیفه کوفی و ایضا نقل است که چون حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
وفات یافت ابوحنیفه نزد مومن الطاق آمد و بطریق شماتت با او گفت مات امامک مومن الطاق گفت نعم ولکن امامک من المنظرین
الی یوم الوقت المعلوم یعنی امام تو که شیطانست تا روز قیامت نخواهد مرد و همچنین میان مومن الطاق و ابن ابی جدره که از اشباه
و امثال ابی حنیفه بود مناظرات لطیفه در باب افضلیت و حقیت حضرت امیرالمومنین ع واقعست و تفصیل آن در کتاب احتجاج شیخ طبرسی
علیه الرحمه مذکور است اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند و در مختار کتاب کشی مسطور است که از ابوخالد کابلی منقولست که گفت ابوجعفر صاحب
الطاق را دیدم که در مسجد مدینه نشسته بود و با جمعی از اهل مدینه مناظره مینمود پس نزدیک او رفتم و گفتم که حضرت امام جعفر علیه السلام
ما را نهی نموده از کلام با این مردم گفت آنحضرت ترا امر کرده که مرا نهی کنی گفتم نه لیکن مرا امر کرده که با مخالفان سخن نگویم گفت برو
اطاعت کن آنچه ترا بآن امر فرموده پس نزد حضرت امام آمدم و او را از حال و گفتار صاحب الطاق خبردار نمودم و گفتم که من گفت برو و اطاعت
کن آنچه ترا بآن امر فرموده پس آنحضرت تبسم نمودند و فرمودند که ای ابوخالد بدانکه صاحب الطاق گرما هم سخن میکند و با ایشان
مناظره مینماید در رنگ مرغیست که هرچند بال و پر او را ببرند میتواند پرید و بمطلب میتواند رسید اما اگر پر ترا ببرند نمیتوانی پرید و در کتاب
جامع کافی تالیف رئیس المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی رحمه الله از ابوجعفر احول مذکور و مرویست که گفت زید بن علی در وقتی
که از بنی امیه پنهان شده بود و داعیه خروج بر ایشان در دل داشت کسی فرستاد و مرا نزد خود طلبید چون نزد او رفتم گفت
چه میگویی ای ابوجعفر در آنکه یکی از خاندان ما ترا به نصرت خود در خروج بر متغلبان زمان دلالت نماید آیا با او همراهی خواهی نمود یا نه گفتم
اگر آنکس پدر تو یا برادر تو یا برادرزاده تو باشد با وی همراهی خواهم کرد گفت اینک من میخواهم که بر متغلبان بنی امیه خروج کنم و با ایشان
مجاهده نمایم با من همراهی کن گفتم جانم فدای تو باد بهمراهی تو این کار نمیکنم گفت تو نفس خود را از من دریغ میداری گفتم که مرا یک نفس
بیش نیست که آنرا در راه حق صرف باید نمود پس اگر خدای تعالی را در روی زمین حجتی هست بالضروره آنکس که از همراهی تو تخلف کند

بخدمت جعفر و قرار گرفت آنحضرت مسئله‌ای از و پرسید هشام متحیر فرو ماند پس التماس کرد که او را چند روز مهلت دهد تا در آن مسئله تأمل
نماید آنحضرت او را مهلت داد آنگاه هشام مضطرب شده بیرون رفت و چند روز در مقام طلب جواب شد چیزی نیافت
پس بخدمت آنحضرت رجوع نمود و جواب مسئله را از آنحضرت استفاده فرمود و بعد از آن آنحضرت از و سوال مسئله دیگر کرد که
متضمن فساد مذهب مخترع هشام بود پس غمگین و متحیر بیرون آمد عمرو بن یزید گوید که چون چند روز در آن حیرت ماند از من درخواست نمود
که یکبار دیگر او را بمجلس آنحضرت برم چون عرض حال او بحضرت امام نمودم فرمودند که فردا بچاشت در فلان موضع حاضر شود که آنجا
با او ملاقات خواهم نمود پس چون این خبر بهشام رسانیدم بسا شادمان شد و پیش از آنحضرت بآن موضع رفت و بخدمت آنحضرت مشرف
گردید بعد از آن چون هشام را دیدم از و سوال نمودم که میان تو و حضرت امام در آن مقام چه بگذشت گفت چون بآن موضع رسیدم و
بعد از لحظه‌ای در طرف مقدم آنحضرت ایستادم دیدم که آنحضرت بر استری سوار می‌آید چون نزدیک رسید مرتبه مهابت او در من
اثر کرد که در خاطر چیزی نیافتم که بآن متکلم شوم و زبان من نیز از گفتار باز ماند پس آنحضرت لحظه سر در پیش انداخته ایستاد که شاید من با او
سخن درآیم دید که هر چند می‌ایستد حیرت من زیاده میشود لاجرم عنان استر بجانب بعضی از کوچهای آن نواحی منعطف ساخت و
مرا یقین شد که آنچه مرا از هیبت او واقع شد از جانب خدای تعالی بود از غایت قرب و منزلتی که او را نسبت بحضرت پروردگار حاصلست
پس هشام بخدمت آنحضرت رجوع نمود و از مذهب خود برگردید و بدین جعفری گروید و باندک روزی بر دیگر اصحاب امام فائق
گردید و در کتاب مختار کشی از یونس بن عبد الرحمن نقل نموده که گفت روزی با هشام بن الحکم در مسجد بودم که رسولی از جانب یحیی بن خالد
آمد و گفت که یحیی میگوید که من مذهب رافضه را بر ایشان فاسد ساخته‌ام زیرا که ایشان را زعم اینست که دین قائم نمیماند الا بامام حی
و الحال که ما امام ایشان را محبوس ساخته‌ایم نمیدانند که امام حی است یا میت هشام این سخن بشنید گفت آنچه در دین ما واجب اینست که
اعتقاد کنیم که امام زنده است خواه حاضر باشد نزد ما خواه غایب و متواری باشد از ما تا خبر موت او بما برسد و مادامی که خبر
موت او بما نرسد بر اعتقاد حیات او باقی خواهیم بود آنگاه مثال آورد و گفت هرگاه مردی با اهل خود نزدیکی نمود و بعد از آن
بسفر مکه رفت یا در خانه بعضی از اهل محله و شهر متواری شد بر ما واجبست که اقرار بر حیات او دهیم تا خلاف او بر ما ظاهر شود پس
رسول یحیی باز گردیده جواب هشام را باو رسانید یحیی چون آن جواب بشنید گفت آخر در الزام هشام فرستاد و هشام از صورت حال آگاه
گشته پنهان شد و فرستادهای هارون او را در خانه نیافته بازگشتند و هشام بعد از دو ماه یا اندکی بیشتر بجوار رحمت ایزدی
پیوست و از عذاب مواخذه هارون خلاصی یافت و از یونس منقولست که دخول هشام بر یحیی بن خالد و مباحثه او با سلیمان بن
جریر بعد از حبس حضرت امام موسی کاظم بود و ایضا در مختار از یونس بن یعقوب روایت نموده است که گفت روزی جمعی از اصحاب
حضرت امام جعفر صادق نزد او حاضر بودند و از آن جمله حمران بن اعین و مؤمن الطاق و طیار و هشام بن سالم و هشام بن الحکم بود

در دین خدای تعالی دیگر شما دانید و چون اصحاب ضحاک این مقاله را شنیدند چندان چوب و شمشیر حواله ضحاک نمودند که هلاک شد
و در مجالس از مفضل بن عمر روایت نمود که او گفت حضرت امام جعفر علیه السلام مرا گفتند که نزد مؤمن الطاق برو و او را امر کن که با مخالفان
مناظره نکند پس بدر خانه او آمدم و چون او از کنار بام سر کشید با او گفتم که حضرت امام ترا امر میفرماید که با اغیار سخن نکنی گفت میترسم
که صبر نتوانم کرد مؤلف گوید که این بیچاره مسکین نیز مدتی بلای صبر گرفتار بودم و با اغیار تقیه و مدارا مینمودم و از بی صبری بستوه آمدم
و آخر کار بجان رسیدم و از عین بی صبری این کتاب را در سلک تحریر کشیدم اکنون از جوشش بی اختیار بجناب پروردگار
پناه می برم و همین کتاب را شفیع تقصیر خود می آورم ابو محمد هشام بن الحکم الکندی الشیبانی از اعاظم ائمه کلام و اذکیای اعلام شیعه
بافکار صادقه و انظار صائبه تهذیب مطالب کلامیه و ترویج مذهب امامیه مینمود و مسمار ابصار ذوی الاذناب و غل اعناق
و مخرب حزب ایشان بود بسرعت فهم و بدیهه جوابی و بلندی فطرت و حاضر جوابی اشتهار داشت شیخ حسن بن داود آورده که
روزی کسی از وی پرسید که هل شهد معویة بدرا هشام در بدیهه گفت نعم من جانب الکفار. و در کتاب خلاصه مذکور است که او از موالی
قبیله کنده است و مولد او کوفه بود و در محله بنی شیبان در کوفه خانه داشت و در واسط نشو و نما یافت و تجارت او ببغداد
بود و در آخر عمر ببغداد انتقال نمود و در حوالی قصر وضاح نزول فرمود همواره نقش محبت اهل البیت بر لوح ضمیر مکانت داشت و در سلک
راویان امامین همامین ابی عبد الله جعفر الصادق و ابی الحسن موسی الکاظم علیهما السلام انتظام داشت در روایت اخبار صدوق و صدیق و
و در مذهب ائمه اطهار ثقه صاحب تحقیق بود و صیت اوصاف جمیله او بهر دیار و قبیله رسیده و در شأن او مدایح جلیله از حضرت
امامین همامین وارد گردیده و نسیم مراحم عنایات ایشان بر گلزار اطوار او وزیده و چون در سال یکصد و نود و نه در کوفه در ایام هرون الرشید
هشام بوفات رسید و آن خبر وحشت اثر را حضرت امام رضا علیه السلام شنید زبان مبارک گشاد و بر هشام رحمت فرستاد و
و شیخ ابو عمرو کشی باسناد خود از داود بن القاسم جعفری نقل نموده که او گفت که من بخدمت حضرت امام رضا علیه السلام گفتم چه میگوئی
در باره هشام بن الحکم آنحضرت فرمودند که خدای تعالی او را بیامرزاد که بسیار اهتمام مینمود در دفع شبهات مخالفان از ناحیه
یعنی از مذهب فرقه ناجیه و در کتاب رجال کشی از عمرو بن یزید منقول است که گفت برادر زاده من هشام در اوایل ایام مذهب جهم بن
صفوان داشت و عقاید خبیثه بود پس از من التماس نمود که او را بخدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام برم تا با آنحضرت
مناظره نماید پس گفتم تا از آنحضرت رخصت حاصل نکنم نمیتوانم ترا بمجلس او برد پس بخدمت آنحضرت رسیدم و رخصت دخول هشام در
مجلس شریف آنحضرت طلبیدم و چون آنحضرت رخصت دادند برخاستم و چند قدم بیرون آمدم در آن اثنا شوخی طبیعت و دلیری
و قبحیت هشام بیادم آمد لاجرم برگردیدم و آنحضرت را از حال هشام خبر دادم آنحضرت فرمودند که مگر تو بر من میترسی من از آن
گفته خود خجل شدم و پشیمان شده بیرون آمدم و او را از اذن دخول مجلس آن نور دیده مقبول خبر دادم هشام موقعت مجلس آنحضرت

پس گفتم که در قرآن مجید خوانده باشی که آنچه نفس آدمی خواهد در جنت حاصل است آنجا که فرموده که ما تشتهی الانفس گفت بلی گفتم
پس اگر نفس ایشان بقای ابدی را طلبد و از خدای آن را خواهند باید که حاصل شود و گفت خدای تعالی این مطلوب را در خاطر ایشان
راه نخواهد داد گفتم پس اگر خلایق را خمود و بیهوشی در جنت جایز باشد پس تواند بود که شخصی نظر کند بمیوه یکی از درختان و چون
دست کند که آن میوه را بچیند آن درخت و میوه‌های آن سر خود را پس کشد و آن از دسترس خود را آنجا استوار داشته و دست دیگر را بمیوه
درختی دیگر که بهتر باشد برده و در آن حالت تعلق بهر دو درخت و دست بان دو درخت او را خمود حاصل شود و درختان مرتفع شوند و او بآن
هیأت مصلوب ماند و حال آنکه در بهشت کسی مصلوب نخواهد بود پس وقوع این صورت محالست گفتم ای جاهل اگر خمود که مستلزم
محالی مذکور تواند بود محال نباشد چرا خلود که مستلزم هیچ محال نباشد و در بحار مذکور است که هشام بن الحکم در مناجات پروردگار
خود میگفت اللهم ما عملت و اعمل من خیر مفترض و غیر مفترض فجمیعه عن رسول الله و اهل بیته الصادقین صلواتک علیه و علیهم حسب منازلهم عندک
فتقبل ذلک کله منی و عنهم و اعطنی من جزیل ثوابک به حیث ما انت اهله و در کتاب فصول منتخبه که از تألیف حضرت سید اجل مرتضی
علم الهدی قدس سره است از شیخ اجل محمد بن محمد بن النعمان قدس سره منقولست که هشام بن الحکم از اکابر اصحاب حضرت امام همام جعفر بن
محمد الصادق بوده و فقیه و محدث و متکلم بوده و بعد از فوت آنحضرت بشرف صحبت حضرت امام موسی فایز گردید و کنیه او ابو محمد
و ابو الحکم بوده و مولی بنی شیبان بوده و در کوفه بسر میبرد و علو مرتبه او در خدمت حضرت امام جعفر بجایی رسید که روزی در موضع
منی بخدمت آنحضرت رفت و در آن وقت جوان نوخط بود و جمعی کثیر از مشایخ شیعه مانند حمران بن اعین و یونس بن یعقوب
و قیس ناصر و ابو جعفر مؤمن الطاق و غیرهم در مجلس آنحضرت نشسته بودند پس آنحضرت او را بر بالای همگی جای داد با آنکه آنها
کهن سال بودند و چون آنحضرت او را بر بالای از قراین حال استدلال نمود بآنکه آن جماعت را تقدیم هشام دشوار آمده روی باصحاب
نموده و فرمود که هذا ناصرنا بقلبه و لسانه و یده پس آنحضرت از اسماء الله و اشتقاق آن از او سؤال نمود و او جواب بر صواب عرض نمود
آنگاه آنحضرت او را گفتند که ای هشام خدای تعالی ترا این فهم از برای آن داده که بآن دفع کنی اعدای ما را هشام گفت انشاء الله چنان
خواهم کرد پس آنحضرت او را دعا کردند و فرمودند که نفعک الله به و ثبتک پس هشام از روی تحدث بنعمت الهی گفت و الله هیچکس
در مباحث توحید مرا مقهور نساخته تا امروز که در این مقام نشسته‌ام در کتاب مذکور مسطور است که روزی یحیی بن خالد برمکی در حضور
هارون الرشید از هشام بن الحکم پرسید که مرا خبر ده که حق در دو جهه مختلف می‌باشد هشام گفت که نمی‌باشد یحیی گفت مرا خبر ده از دو
کس که در حکمی از احکام دین نزاع و اختلاف نمایند آیا هر دو محق‌اند یا هر دو مبطل یا یکی حق است و دیگری بر باطل هشام گفت از جواب
سؤال سابق معلوم شد که جایز نیست که هر دو محق باشند یحیی گفت پس مرا خبر ده از آنکه در مخاصمی که علی و عباس بر سر میراث حضرت پیغمبر
علیه السلام نمودند کدام محق بود و کدام مبطل از هشام منقولست که گفت چون این سخن بر من وارد شد نظر کردم که اگر گویم که علی علیه السلام

و هشام در آن روز جوانی نورسیده بود پس حضرت امام هشام را گفتند که تقریر کن صورت مناظره که ترا با عمرو بن عبید بصری
معتزلی واقع شده است هشام گفت مرا شرم می‌آید که در مجلس شما آن سخنان را ذکر نمایم و زبان من از هیبت شما جاری نمیشود
آنحضرت فرمود که هرگاه من شما را بچیزی رخصت دادم در ادای آن توقف نباید کرد پس هشام از روی اطمینان تمام گفت
حضرت امام غرض بود که چون مرا خبر رسید که عمرو بن عبید در مسجد بصره بر مسند دعوی می‌نشیند و در مسئله امامت و دیگر مسائل
اصول کلام طریقه سلف خود را رایج می‌کند متوجه بصره گردیدم و روز جمعه بآنجا رسیدم و بمسجد در آمدم و دیدم که عمرو بن
عبید شمله از صوف سیاه پوشیده و شمله دیگر ردای خود ساخته و جمعی بسیار برگرد او صف کشیده و از و سؤال مسائل علمی
مینمایند پس صفوف مردم را شکافتم و در برابر جا ساختم آنگاه بدو زانوی ادب نشسته از و پرسیدم که ای عالم من مردی
غریبم رخصت میدهی که چیزی سوال نمایم گفت بلی پس سوال نمودم که آیا ترا چشم هست گفت ای فرزند این چه سوالیست که از من میکنی
گفتم مسئله من اینست پس گفت سوال کن هرچند مسئله تو احمقانه باشد گفتم جواب ده مرا از همان سوال گفت بلی مرا چشم هست گفتم
چه چیز را بآن می‌بینی گفت الوان و اشخاص را دیگر پرسیدم که ترا بینی هست گفت بلی گفتم بآن چکار میکنی گفت رایحه را بآن میبویم
دیگر پرسیدم که آیا ترا دل هست گفت هست گفتم بآن چه کار میکنی گفت بآن تمیز میکنم آن چیز را که بر اعضای بدن ... وارد میشود
پس گفتم آیا این اعضا از دل بی‌نیازند گفت نه گفتم چگونه بی‌نیاز نباشند با آنکه قوت ادراک دارند و صحیح و سالمند گفت ای
فرزند هرگاه مرا شکی میشود در چیزی که دیدم یا شنیدم یا بوییدم رجوع بدل خود مینمایم پس یقین بهم میرسد و شک زایل میشود
آنگاه من گفتم که پس خدای تعالی دل را جهة تمیز شک جوارح خلق فرموده است گفت بلی گفتم که پس ناچار خواهد بود از وجود قلب
تا جوارح را یقین حاصل شود گفت چنین است گفتم پس شما قائل میشوید بآنکه خدای تعالی این اعضا را خالی نگذاشته از امامیکه تمیز شک و
یقین ایشان و صحیح و فاسد ایشان نماید و این همه خلایق را در وادی حیرت و شک و اختلاف مقیم دارد و امامیکه در شک و حیرت
خود باو رجوع نمایند بر ایشان نگمارد پس ساکت شد و تامل کرد دید و بعد از لحظه سر بر داشته بجانب من ملتفت شد و گفت که توئی
هشام بن الحکم گفتم نه گفت آیا با او همنشین بوده گفتم نه گفت پس تو از کجائی گفتم از اهل کوفه گفت پس تو هشامی آنگاه برخاست و مرا در بر
گرفت و بجای خود نشاند و دیگر سخن نگفت تا من برخاستم و بیرون آمدم پس چون آن ماجرا را تمام کردم حضرت امام علیه السلام
خندیدند و گفتند که این را از که تعلیم گرفته بودی گفتم ای فرزند رسول خدا تعالی آنرا بر زبان من جاری ساخت پس آنحضرت فرمودند
که والله که مضمون آن در صحف ابرهیم و موسی علیهما السلام مسطور است و ایضا در مختار مذکور است که روزی نظام با هشام گفت که
اهل جنت بقای ابدی در جنت ندارند زیرا که لازم می‌آید که بقای ایشان مانند بقای خدای تعالی باشد هشام گفت که از
بودن ایشان در جنت بر وجه تابید مماثله ایشان با خدای در تابید لازم نمی‌آید زیرا که ایشان را بیهوشی عارض خواهد شد

[illegible] ... از شیعه [illegible]

[illegible] دانسته اند بر آنکه از روی جهل به مسائل شیعه اند لاجرم گاهی میگویند که قائلان به بدا به جهل و بداء نسبت

میدهند و گاهی میگویند که ایشان خطا بر خدا جایز میدارند و کاهلان را با اصول معتزله مشوب به تشیع می‌سنجند و مقصود مجاهدانه فهمیده

خود را ادراک نانموده و آلهم مرادی بیا ما معین نیست که گاهی سعید بندند و را چه ظهور حسن طاعت او بر دیگران امر کند بدانکه از آن امر

شاق و چون آن بنده شروع در مقدمات آن امر نماید او را از آن نهی کند و مصداق این معنی است در افعال الهی قصه حضرت ابراهیم علیه السلام

که خدای تعالی او را به ذبح پسرش اسمعیل علیه السلام امر فرمود و چون او موجب امر الهی مسارعت نمود و از هر دو انبیا رضا و تسلیم امر ظاهر

شد خدای تعالی او را از ذبح منع فرمود و ایشان را ثنا کرد و اجر ایشان مضاعف نمود و اگر گویند خالی از آن نیست که خدای تعالی اراده ذبح

کرده بود یا نه و بر اول لازم می‌آید که خدای تعالی نهی کرده باشد از آنچه امر بآن کرده و بر ثانی لازم می‌آید که امر کرده باشد بچیزی

که اراده آن نکرده و هر یک از این دو لازم خلاف مذهب شیعه است جواب آنست که ذبح فی الحقیقة تفرقه اجزا است و مقدمات

ذبح از قصد و خوابانیدن و کارد بدست گرفتن و نهادن آن بر حلق و مانند آن را ذبح میگویند بر سبیل مجاز و نظیر این اطلاق شایع است

و این هنگام میگوییم که مراد خدای تعالی در آنچه خلیل را اول بآن امر نمود نه از ذبح مقدمات ذبح بود از اعتقاد و قصد و خوابانیدن

و تهیه ذبح و کارد در حلق نهادن و صبر کردن و تعبیر از آن نموده بلفظ ذبح تا ابراهیم علیه السلام اعتقاد معنی حقیقی نموده و صبر نماید و

مستحق ثواب گردد و آنچه نهی از آن فرموده حقیقة ذبح بود پس لازم نمی‌آید که خدای تعالی امر کرده باشد بآنچه اراده آن ننموده یا نهی کرده باشد

از آنچه بآن امر فرموده و حاصل کلام آنکه اطلاق بدا بر مضمون قضیه مذکوره مانند اطلاق نسخ بر ظاهر حالت زیرا که ظن ابراهیم و اسمعیل در آن

قضیه این بود که مراد از ذبح حقیقت اوست و چون در ثانی الحال بر ایشان منکشف شد سبب نهی از آن سوای آنچه در ظن ایشان بود و بعد ظاهر

آن بدا نامیده شد بنا بر مشابهتی که این صورت راست بحال کسی که امر کند بچیزی و نهی کند از آن و ناظران اطلاع بر ظاهر امر داشته باشند و بر

باطن آن واقف نشده و از جمله مصنفات او که در کتاب نجاشی مذکور است کتاب المعرفه و کتاب المجالس فی التوحید و کتاب الدلالة علی حدوث

الاجسام و کتاب [illegible] فی التوحید و کتاب الجبر و القدر و کتاب المجالس فی الامامة و کتاب التدبیر فی الامامة کتاب فی ابطال امامة المفضول

کتاب فی وصیة النبی و الرد علی منکریها کتاب اختلاف الناس فی الامامة و کتاب الرد علی ارسطاطالیس فی التوحید و کتاب الرد علی

اصحاب الطبایع و کتاب الرد علی المعتزله و کتاب الرد علی المعتزله فی طلحه و زبیر و کتاب الرد علی الزنادقه و کتاب علل التحریم و کتاب الفرائض و کتاب

فی الحدیث و کتاب المیزان و کتاب الاستطاعة و کتاب الثمانیة ابواب و غیر ذلک و از جمله مناظرات لطیفه هشام که در کتاب

کشی مذکور است آنست که روزی ضرار بن عمرو الضبی که از مشاهیر زمان خود بود در نزد یحیی برمکی رفت یحیی باو گفت میتوانی که با شخصی که

[illegible] از متکلمان شیعه است مناظره نمایی ضرار گفت هر که میخواهی حاضر ساز یحیی بر کسی فرستاد و طلب هشام بن الحکم فرستاد و چون

مبطل بود کافر خواهم شد و از مذهب خود بیرون خواهم رفت و اگر گویم عباس رضی الله عنه مبطل بود هارون الرشید گردن مرا
خواهد زد و این مسئله پیش از آن مرا هیچ وجه بخاطر نرسیده بود تا در آن فکری کرده باشم و جوابی مهیا داشته باشم در اثنای تفکر
و تحیر یاد من آمد دعائی که حضرت امام جعفر صادق در حق من نموده و فرموده که یا هشام لا تزال مؤیدا بروح القدس ما نصرتنا بلسانک
پس دانستم که فرو نخواهم ماند فی الحال جواب سوال بر من ظاهر شد و گفتم که هیچیک از علی و عباس در آن دعوی مبطل نبودند و با
همدیگر خلافی و نزاعی نداشتند و این را نظیر هست که قرآن مجید در قصه داود علیه السلام بآن ناطق گردیده آنجا که میفرماید هَلْ اَتٰیکَ
نَبَؤُا الْخَصْمِ اِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ الی قوله خَصْمَانِ بَغٰی بَعْضُنَا عَلٰی بَعْضٍ پس بگوی یحیی که آن دو ملک که برسم مخاصمه و
منازعه نزد داود علیه السلام آمدند کدام مخطی و کدام مصیب بودند و چگونه توانی گفت که هر دو مخطی بودند و بالجمله هر چه جواب تست در مقام
جواب ماست در این مجلس یحیی گفت که من میگویم که آن دو ملک خطا کردند بلکه میگویم هر دو بر صواب بودند زیرا که فی الحقیقه با هم مخاصمت
و اختلاف در حکم نداشتند و اظهار آن مخالف جهت تنبیه داود علیه السلام بر خطایی که از او واقع شده بود مینمودند و او را از حکم
الهی اخبار میفرمودند هشام گفت من نیز میگویم که علی و عباس فی الحقیقه مخالفت و مخاصمت در حکم نمی‌نمودند و اظهار آن معنی جهت تنبیه ابوبکر
بود بر غلطی که در غصب خلافت و منع ارث حضرت رسالت از او واقع شده بود میفرمودند تا او را از خطای او واقف سازند و بر وقت
غلطی که از او بر ایشان در میراث حضرت رسالت واقع شده اندازند پس یحیی ملزم گردید و هارون الرشید جواب را پسندید و همچنین
در کتاب مذکور مسطور است که هارون الرشید خواست که استماع کلام هشام با علمای خوارج نماید پس امر فرمود که او را با عبدالله بن زید
اباضی که رئیس علمای خوارج بود در مجلس حاضر ساختند و هارون خود در موضعی نشست که سخن ایشان را بشنود و ایشان او را نبینند آنگاه
یحیی برمکی گفت که عبدالله بن یزید را بگوی که از هشام سوال نماید هشام چون آن سخن بشنید گفت خوارج را بر ما سوالی نیست عبدالله بن زید گفت
که چرا چنین باشد هشام گفت زیرا که قوم تو جمعی اند که در ولایت مردی و تعدیل او و اقرار بامامت او و فضل او با ما متفق بودند بعد از آن از ما
جدا شدند و در عداوت او و برائت از او پس ما بهمان اجماع سابق می‌باشیم و شهادت شما دلیل ماست و مخالفه شما قدحی در مذهب ما نمیرساند
و دعوی شما بر ما مقبول نیست زیرا که اختلاف برابری با اتفاق نمیکند و شهادت خصم از برای خصم مقبول نیست و بر او مردود است پس یحیی بن خالد
گفت که ای هشام او را از دیگ بحد الزام رسانیدی لیکن با او مماشات و مجارات نمای و با او بر سبیل جدل سخن رهتمر و متسل ساز که
امیر المومنین یعنی هارون را سخنان تو خوش می‌آید هشام مضمون این بیت را بر زبان آورد بیت در جدل پیش همه خلق تنزل دارم
در با انصاف رسد بر همه فائق مائیم ای یحیی غرض از مناظره اظهار صواب و مدار آن بر رعایت انصاف است و گاه است که سخن بجائی
غامض و دقیق میرسد که بر بعضی افهام تحقیق آن پوشیده میماند و آنگاه یکی از دو خصم در مقام مکابره و عناد برمی‌آید اگر میخواهی که حق ظاهر
شود باید که او را بر آن داری که رعایت انصاف نماید و در میان من و خود واسطه عدل مقرر فرماید تا هر کدام که از طریق حق عدول

ظاهر شد یاد گرفت که بعض ... خبر است که از علمای مخالفین مخالفت در اصول دین میخواهیم که در مسئله ... ذکر شد هشام با

ضرار ... قائل بود و گفت ای ابا عمرو خبر ده که ولایت و برائت بظاهر واجب است یا بباطن ضرار گفت بظاهر زیرا که باطن را

نتوان دانست گفت راست گفتی اکنون مرا خبر ده که کدام یک از علی بن ابی طالب و ابو بکر در دفع اعادی پیغمبر بیشتر بود و با ایشان

بیشتر مجاهد بود هشام گفت این همان حال باطن است که ما اتفاق سخن با در آن گذاشتیم و تو اعتراف نمودی که از اشکال ظاهر علی بولایت احق

و اعمال خیر بیشتر است یا ابو بکر ضرار گفت البته ظاهر حال هشام گفت آیا معترف نیستی که هرگاه باطن کسی موافق ظاهر پسندیده او باشد کامل

فضل او دوچندان خواهد بود ضرار گفت بلی هشام گفت تو میدانی که حضرت رسالت علی بن ابی طالب را گفت انت منی بمنزلة هارون من موسی الا

انه لا نبی بعدی ضرار گفت میدانم هشام گفت پس مگر جایز است که آنحضرت چنین سخن درباره علی بن ابی طالب گوید و او نزد آنحضرت در باطن ایمان

نداشته باشد گفت نه هشام گفت پس بنا برین صحت ظاهر و باطن علی بن ابی طالب ظاهر گردید و هیچ یک از ظاهر و باطن از صحابه بصحت

نرسیده والحمد لله علی ذلک مخفی نماند که حاصل ... ضرار در این مقام آنست که شارح جدید تجرید که یکی از علمای اهل سنت است بعد از ذکر

تعداد فضایل حضرت امیر که مصنف قدس سره مذکور ساخته گفته که هیچ سخن در کثرت مناقب و بسیاری فضایل آنحضرت نیست و همچنین سبقت

بودن او بکمالات و مخصوص بودن او بکرامات ولیکن دلالت بران نمیکند که او پیش خدای تعالی عزت و کرامت و ثواب بیشتر داشته باشد

و تفصیل جواب بر وجهی که بعضی از متاخران اصحاب متصدی بیان آن شده اند آنست که بر هیچ عاقلی مخفی نیست که موجب کرامت و عزت

و ثواب که عوض عبادت بر وجه تعظیم غیر از این امور نیست که او قبول کرده که اینها همه در حضرت امیر بیشتر بود و مخصوص آنحضرت پس معنی

نداشته باشد که دیگری را عزت و کرامت و ثواب بیشتر باشد و بر تقدیر تسلیم که این تواند بود اما عاقل کی تواند که قایل شود بعدم اثبات

و معتقد بودن ایننوع کسی بمجرد آنکه شاید دیگری بهتر باشد یا آنکه دیگری متصف باین صفات نباشد و ظاهر است که عاقل مگوید که احتمال

در نظر ما این بهتر و لا بهتر یکسانست تا در غیر او ثابت شود وجهی ندارد که کسی گوید که اخذ علم مثلا از کسیکه علمش معلوم نباشد بهتر از کسی که

علمش معلوم باشد و این بسیار ظاهر است نزد عقل و در نقل که قرآن و حدیث باشد نیز ثابت مثل قوله تعالی أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ

يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ یعنی آیا کسیکه هدایت یافته باشد و عالم باشد بحق بهتر است که تابع او شوند مردمان

و تحقیق حق از و کنند یا کسی که هدایت و علم ندارد و کسی او را هدایت و علم تعلیم کند پس چگونه حکم میکنید در دینها که صاحب عقیده معلوم است

که عقل حکم میکند که اول بهتر است و دوم و خلافش مکابره و عناد و عاقل آنست که خود را از تقلید و تعصب دور سازد و نگوید که

علما و مشایخ سابق چنین گفته اند که ایشان غلط نکرده اند و همچنین بران مایه غلط بر غیر انبیا و ائمه هدی جایز است با آنکه احتمال تقیه و

مانعی بخوردن از تسلط [illegible] دنیا نیز دارد و بحال معلوم است که پادشاهان در کمال ظلم اند و با وجود آن مردم نزد ایشان میروند

و ملازمت ایشان اختیار مینمایند و علمای ایشان ... میشوند و اگر مردم صالحی ایشان را اگر به تابع ظلم شدند بلکه علم را تعظیم و دعا کنند آن

[illegible] یم و ... او باز ... [illegible] ... هشام ... [illegible]

تجاوز نمی‌نماییم هشام گفت این واسطه چه کس خواهد بود و چه مذهب خواهد داشت از اصحاب من خواهد بود یا از اصحاب تو یا مخالف مذهب
یا مخالف هر دو عبدالله گفت هر که را میخواهی اختیار کن که من به آن راضیم هشام گفت که به هر یک از اقسام این تقسیم راضی شدن مشکل است زیرا که
واسطه از اصحاب من باشد تو ایمن نخواهی بود از آنکه بر تو تعصب نماید و اگر از اصحاب تو باشد من از وی ایمن نخواهم بود و اگر مخالف هر دو باشد
به حکم او هیچ یک ایمن نخواهیم بود پس مناسب آنست که یکی از اصحاب تو مقرر شود و یکی از اصحاب من تا به اتفاق نظر در سخنان ما اندازند و از
روی عدل و راستی بر ما حکم کنند چون عبدالله این سخن بشنید گفت که انصاف دادی ای ابو محمد و من نیز همین میخواستم پس هشام متوجه یحیی بن خالد
برمکی شد و گفت آگاه باش که قطع سخن او نمودم و باندک سعی جمیع مذاهب او را ناچیز ساختم و هیچ راه سخن برای او نگذاشتم و از مناظره او
فارغ شدم چون هارون از عقب پرده این سخن بشنید پرده را بجنبانید و یحیی را بجانب خود متوجه گردانید پس یحیی گفت که این مرد
متکلم شیعه با من عهد و قرار داد که مناظره میداد و هنوز شروع در مناظره ننموده دعوی میکند که ابطال مذهب او نمودم و از
مناظره او آسوده‌ام با او بگوی که بیان این دعوی نماید پس یحیی به هشام گفت که امیرالمؤمنین میفرماید که دعوی که برین مرد کردی آن را بیان
کن هشام گفت این قوم همیشه در ولایت امیرالمؤمنین علیه السلام متفق بوده‌اند تا امر تحکیم اتفاق افتاد پس او را بواسطه رضا به تحکیم تکفیر نمودند و قتل
و حلال که ایشان او را بقبول مضطر ساخته بودند و الحال که این شیخ که عمده اصحاب خود است از روی اختیار بی وقوع اضطرار دو مرد
مختلف در مذهب را که یکی تکفیر او میکند و دیگری تعدیل و میناید حکم میسازد پس اگر درین حکم ساختن مصیب است پس امیرالمؤمنین اولی است
بصواب و اگر مخطی و کافر است پس ما را از نظر در حال خود آسوده ساخت زیرا که گواهی بکفر خود داد و نظر در کفر و ایمان او بیشتر از نظر
تکفیر او در حضرت امیر است پس هارون الرشید این سخن را بپسندید و جایزه لایق بهشام داد و او را به منزل خود فرستاد و محمد بن عبدالکریم
الشهرستانی الاشعری در کتاب ملل و نحل گفته که هشام بن حکم از متکلمین شیعه است و میان او و ابو هذیل العلاف که از قدمای معتزله است
مناظرات بسیار در علم کلام واقع است و بعضی از آرای فاسده در کلام باو نسبت داده و گفت که جمعی از اصحاب او متفرد بتبرع آن
آرای فاسده بوده‌اند و ایشان را هشامیه میگویند و مخفی نماند که بعد از تسلیم صحت آرای مذکوره هشام ظاهر است و آنها از و قبل از ادراک
سعادت ملازمت حضرت امام جعفر الصادق ع خواهد بود چنانکه سابقا از بعضی روایات امامیه نیز منقول شد که در اصل مذهب جهمیه داشت
و چون بخدمت آنحضرت رسید و کلمات هدایت آیات او را شنید از مذهب جهمیه برگردید و بمذهب حق جعفری گروید و معنی مسئله
که باو نسبت میدهند نه از خطاست و مانند آن بر خدای تعالی چنانکه مخالفان از آن خطاب شبه غلط اندیشه فهمیده‌اند و انکار آن
بلکه معنی دیگر است که لایق انکار نیست چنانکه شیخ ابو الفتوح کراجکی در کتاب کنز الفوائد تحقیق آن نموده و چگونه شیعه خطا بر خدا
جایز دارند که تجویز آن بر رسل و ائمه خود که از جمله بندگان خدا اند نمیکنند و بعضی کلام در تحقیق مرام هشام ... [illegible]

چه معنی بگوید مقصود خواهد شد لیکن بر خبر خوب واقف و معتقد امامی قطعی تو ما بردیم هشام بر استری که رسول جعفر او را داده بود سوار شد و

بر خری که از هشام بود سوار شدم و باتفاق در آن مجلس در آمدیم مجلس را چون آینه علم و حکمت و کلام دیدیم پس هشام پیش رفت

و بر یحیی و دیگران سلام کرد و نزدیک یحیی نشست و من نیز در آن میان نشستم پس یحیی حکم فرمود که در مناظراتی که میان ایشان

گذشته بود و فیصل نیافته بود حکم فرماید هشام آمد سخن هر دو کس از ایشان تحقیق نمود و از روی استدلال بعضی جهت بعضی حکم فرمود

حقد و کینه یحیی را بر خود بیفزود و بعد از آن یحیی هشام را گفت که از کثرت مناظره و مجادله امروز ملول شده ایم میخواهیم که فساد اختیار

مردم را در تعیین امام باز نمائی و اینکه امامت حق آل رسول است بیان فرمائی هشام عذر خواست که بیماری ما را خاطر خسته ارائکه

درین مطلب درایم و اگر کسی بر من اعتراضی در آن نماید از عهده جواب بیرون آیم یحیی را آن عذر قبول نیفتاد و مبالغه در آن باب نمود

پس هشام بسخن در آمد و چون سخن را بنهایت رسانید یحیی سلیمان جعفر گفت که از ابو محمد یعنی هشام خبری ازین باب بپرس سلیمان از هشام پرسید

که مرا خبر ده که علی بن ابیطالب مفترض الطاعه بود هشام گفت بلی سلیمان گفت اگر آنکس که بعد از او امامت ترا امر نماید که خروج بشمشیر نمائی

اطاعت او خواهی کرد هشام گفت مرا امر نخواهد کرد گفت چگونه امر نخواهد کرد هرگاه اطاعت او بر تو فرض باشد هشام گفت بگذر ازین سخن

که جواب آن ظاهر شد سلیمان گفت از سخن تو این معلوم میشود که در وقتی که تو اطاعت او میکنی و در وقتی دیگر اطاعت نخواهی کرد هشام گفت من

نگفتم که اطاعت او نمیکنم این گفتم که او مرا امر نخواهد کرد پس سلیمان گفت که من بسبیل جدل از تو سوال میکنم که امر نا کردن و مر ترا واجب نیست

پس اگر ترا امر کند بخروج چه کار خواهی کرد هشام گفت چند روز در گرداب فرق زار بگردی و از آن نمی اندیشی که اگر بگویم که هرگاه امر

نماید خروج خواهم کرد دیگر ترا مجال سخن نماند و بافتح وجهی ملزم خواهی شد و من بواسطه آنکه میدانم که مآل این سخن من بکجا خواهد کشید دلیری

نمی نمایم چون هارون آن سخن بشنید روی درهم کشید و مردم را از آن بمراتب نمود و هشام آنچه را غنیمت دانسته در بغداد توقف

نمود و از راه متوجه مداین گردید و در آنجا خبر باو رسید که هارون بیحیی گفت که دست از مواخذه هشام و اصحاب او باز نداری و

فرستاد تا حضرت امام موسی کاظم را آوردند و حبس نمودند و هشام در کوفه مدتی مختفی بود و یحیی در مقام مواخذه او بود و دست

نیافت تا هشام بجوار رحمت ایزدی شتافت هشام بن سالم جوالیقی بجوزجانی الکوفی مولای بشر بن مروان بن الحکم [illegible]

بود و در خلاصه مذکور است که او از اصحاب ابی عبدالله جعفر صادق و موسی کاظم علیهما السلام بوده و در کتاب کشی از هشام بن سالم منقول است

که گفت بعد از وفات حضرت امام جعفر صادق من و ابوجعفر مؤمن الطاق در مدینه طیبه بودیم و مردم را گمان چنان بود که عبدالله

بن جعفر که پسر مهتر بود قائم مقام پدر است و بعد از پدر امامت با و میرسد پس من و مؤمن الطاق نزد عبدالله رفتیم و دیدیم که

مردم نزد او جمع شده اند و در امامت متمسک باین روایت شده که حضرت امام جعفر فرموده که ان الامر فی الکبیر ما لم تکن به عاهه یعنی

امامت به پسر بزرگتر میرسد مادامیکه در وی عیبی و عاهتی نباشد پس ما جهت امتحان او را سوال نمودیم بعضی از مسائل سوال نموده بودیم و با او

صلاح را شنیع و مذمت کشیده اگر فاضل بفرماید که آن مردم صلاح را بخشند فی الحقیقه بعینه همانند و این بسیار عجیب است و قریب به این

و در کتاب ایضاح که از مؤلفات محمد بن جریر طبری امامیست آورده که روزی یحیی برمکی از هشام پرسید که مشهور است که علی علیه السلام

عمر بن الخطاب را امیر المؤمنین میخواند و آبا و ایمان ضم و نام نهاد و صادق بود یا نه هشام گفت صادق بود و یحیی گفت پس چرا شما استحقاق امامت او را انکار

میکنید هشام گفت خدای تعالی نیز از زبان ابراهیم وصف کرده و هشام را بالطبع در انجا که میفرماید فراغ الی آلهتهم و حال که آنها فی الحقیقه اله

نیستند و در صدق خدای تعالی شکی و ریبی نیست پس بر قیاس میتواند بود که حضرت امیر علیه السلام وصف عمر با امیر المؤمنین کرده باشد

و فی الحقیقه چنان نباشد و مع هذا اگرچه صدق امیر را انکار نشد و مؤلف گوید که اشکال یحیی در اجرا و وصف امیر المؤمنین بر عمر و امثال او حسب

عرف شرع و استعمال صدر اول متوجه است و جواب هشام متوجه است محتاج است اما چرا تواند بود که حضرت امیر اجرای آن بر ایشان

بحسب اصل وضع لغوی کرده باشند یعنی امر کننده بر مردمان چه ظاهر است که این ترجمه را اصلا دلالتی در عرف فارسیان بر استحقاق امامت

موصوفش نیست و ظاهرا بنا بر ملاحظه این نکته مرحوم صدارت پناهی میر شمس الدین اسد الله شوشتری در ترجمه رساله نفحات اللاهوت فی

لعن الجبت والطاغوت هرجا در روایات اصل رساله خطاب متغلبان خلافت با امیر المؤمنین واقع شده ترجمه آن بقول خود که ای امر کننده

بر مومنان نموده بخلاف دیگر مترجمان آن رساله مانند میر ابو المعالی استرابادی و ملا محمد ابی طالب که ایشان از این دقیقه غافل شده

و همان لفظ امیر المؤمنین را در ترجمه آن ذکر کرده اند و ایضا در رجال کشی از یونس بن عبد الرحمن منقولست که گفت چون هشام در اصول [illegible]

طعن میزد و مع هذا بواسطه کلامی که در ارث حضرت رسالت بهارون گفته بود و خاطر هارون را جانب خود مایل ساخته بود و یحیی بن خالد

برمکی از و رنجیده و بر و رشک میورزید و فرصت دفع او میطلبید تا آنکه روزی بعرض هارون رسانید که من تحقیق حال هشام نموده ام و

دانسته ام که زعم او آنست که در روی زمین امامی مفترض الطاعه غیر تو موجود است هارون الرشید گفت سبحان الله یحیی گفت بلی

و این زعم دارد و میگوید که اگر ان امام او را بخروج امر فرماید خروج خواهد بود پس هارون یحیی را گفت که اهل علم کلام را جمع نماید

با هم دیگر مناظره نمایند و او از پس پرده سخن هر یک را می شنیده باشد آنگاه یحیی ضرار بن عمرو و سلیمان بن جریر و عبد الله بن یزید اباضی

و موبذ موبذان و رأس الجالوت را نزد خود طلبید و بمناظره انداخت و بعد از طول مناظره و مشاجره هشام را که در نقاهت و بیماری

بود از روی مبالغه تمام طلب نمود یونس گوید که چون رسول یحیی این خبر رسانید هشام بمن گفت خاطر من از قبول اجابت سوال ابا میکند

و از ان می اندیشم که مبادا مقدمه ساخته باشند که مرا بدان خبری نباشد زیرا که خاطر این ملعون یحیی بن خالد بواسطه چیزی چند بر من

متغیر شده است و من عزیمت آن داشتم که اگر خدای تعالی مرا ازین بیماری شفا بخشد بکوفه روم و در گفت و شنید را بر خود ببندم

و ملازم مسجد و عبادت شوم و دیدار این ملعون را نبینم یونس گوید که من او را گفتم که نخواهد بود الا خیر برو و بقدر امکان از شر ایشان

محترز باش پس هشام گفت که ای یونس تو می بینی که من احتراز خواهم کرد از امری که خدای تعالی اظهار آن را بر زبان من خواسته باشد

بهم رسانیدند پس فوج فوج از شیعه را بخدمت آنحضرت دلالت مینمودم و ایشان میرفتند و سخنان او را میشنیدند و از روی امتحان
مسائل مشکله می‌پرسیدند و بامامت او میگرویدند تا آنکه اکثر شیعه بآنحضرت رجوع نمودند و با عبد الله بن جعفر اندکی از مردم باقی
ماندند و چون عبد الله آنحال مشاهده نمود دید و دانست که هشام بن سالم شیعه را بجانب حضرت امام موسی کاظم علیه السلام دلالت
نموده و از متابعت او منع فرموده جمعی را در مدینه کمین داشته بود که هشام را آزار نمایند و از آن روایت نهایت شدت تقیه در زمان
حضرت امام موسی ظاهر میشود تا آنکه بخط والد بزرگوار خود رحمه الله تعالی دیده ام که اصحاب و راویان آنحضرت بواسطه شدت تقیه
بمجرد کنیه و گاهی بعالم و گاهی بفقیه و گاهی بعبد صالح و گاهی برجل از آنحضرت تعبیر میکرده اند [illegible]
در خلاصه مذکور است که او شیخ ما و وجه طایفه و ثقه بود و از اصحاب و راویان این همایون امام جعفر الصادق و موسی کاظم علیهما السلام
بود و برادر او نوح بن درّاج قاضی کوفه نیز از اصحاب ما بود و مذهب خود را از اعدا مخفی مینمود و جمیل بن درّاج در ایام حضرت
امام رضا علیه السلام وفات یافت و از برادر خود و ایوب بن نوح بسال بزرگتر بود و او را کتابیست در حدیث و کشی گفته که او
از آن جمله است که طایفه امامیه بر تصحیح جمیع روایات او اجماع نموده اند و باقرار و تفقه کرده اند و در مجالس کشی از عبد الله بن مغیره منقولست
که گفت شنیدم که حضرت امام جعفر این آیه را تلاوت فرمود که فَاِنْ یَکْفُرْ بِهَا هٰؤُلَآءِ فَقَدْ وَکَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَیْسُوا بِهَا بِکَافِرِیْنَ
پس بدست خود اشارت بسوی ما کرد و ما جماعتی بودیم که در میان ما جمیل بن درّاج و دیگر اصحاب بودند پس ما گفتیم اجل و الله جعلنا
خدا که لا نکفر بها [illegible] در خلاصه مذکور است که اختصاص تمام بهارون الرشید داشت و معتقد حضرت امام جعفر
علیه السلام بود و در مجالس کشی از داود برقی منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام جعفر علیه السلام رفتم و پرسیدم که اعداد
شستن روی و دست در طهارت چندست گفت آنچه از جانب خدای تعالی واجب شده یکمرتبه بود و بعد از آن حضرت رسالت مرتبه
دیگر بران افزودند و هر که سه بار بشوید نمازش باطل خواهد بود و درین سخن بودیم که داود [illegible] زربی از در درآمد و در یکی از زوایای خانه
بنشست و همان مسئله را که من پرسیده بودم از آنحضرت پرسید پس در جواب فرمود که سه بار باید شست و هر که کمتر کند نماز او باطلست
پس از استماع آن ناقض لرزه بر تن من درآمد و نزدیک بآن شد که شیطان بر من راه یابد مقارن این حال آنحضرت بجانب
من نگاهی از روی غضب نمودند و گفتند که ساکن باش ای داود که این مقامیست مردد میان حق و کفر و ضرب اعناق پس از
خدمت آنحضرت بیرون آمدم و در خانه ابن زربی که در جوار باغ منصور عباسی بود رفتم اتفاقا قبل از آن کسی بمنصور گفته بود که ابن زربی
از شیعه است و بخدمت جعفر بن محمد تردد مینماید و منصور گفته بود که من طریق طهارت جعفر بن محمد را میدانم پس بعد ازین پیروی طهارت
ابن زربی خواهم کرد و اگر بطریق او وضو خواهد ساخت آنچه در حق او گفته اند راست خواهم دانست و او را خواهم کشت و در وقتی که
با ابن زربی بخانه او آمدیم منصور در حصاری که در اطراف باغ بر خانه ابن زربی داشت کمین کرده بود و تتبع طهارت ابن زربی

گفتیم که در زکوة چه چیز واجب است گفت در دویست درهم پنج درهم دیگر پرسیدیم که در صد درهم چند واجب میشود گفت دو درهم و نیم پس
بسوی او گفتیم که والله که مرجئه این فتوی نمیدهند پس دستهای خود را بسوی آسمان برداشت گفت لا والله ما ادری ما تقول المرجئة از
خانه او ناامید بیرون آمدیم و دانستیم که او امام نیست برای قلت علم او پس آنگاه در بعضی از دکانهای مدینه گریان و حیران نشستیم و ندانستیم
که در مسائلی که ما را روی دهد بکدام یک رجوع نمائیم و با یکدیگر میگفتیم که بمرجئه رجوع باید کرد و گاهی بقدریه خاطر میل میکرد و گاهی بمعتزله
و گاهی بخوارج تا آنکه در اثنای این حیرانی مردی نورانی پیر را دیدیم که از دور بدست خود بسوی من اشارت میکند پس ترسیدم که مبادا از
جاسوسان منصور عباسی باشد که در آن زمان مقرر داشته بود که تحقیق نمایند که شیعه امام جعفر صادق نزدیک کدام یک از اولاد
او میروند و کدام را قائم مقام او میدانند آنگاه با رفیق خود مؤمن الطاق گفتم که از من دور شو که من از اشارت این مرد بر خود و
بر تو میترسم و چون او مرا میطلبد شاید که چون تو از من دور شوی از شر او خلاص یابی پس مؤمن الطاق اندکی از من دور شد و چون من
گمان آن داشتم که از آن مرد خلاص نتوانم شد بناچار با او همراه شدم و با او میرفتم تا بدر خانه حضرت امام موسی کاظم علیه السلام
رسیدم مرا آنجا گذاشت و رفت و خادمی که بر در ایستاده بود مرا گفت بخانه درآی رحمک الله و چون بخانه درآمدم حضرت امام
موسی را دیدم و آنحضرت را چون نظر مبارک بر من افتاد اول مرتبه فرمودند لا الی المرجئة و لا الی القدریة و لا الی المعتزلة و لا الی الخوارج
الیّ الیّ پس بآنحضرت گفتم که جان من فدای تو باد پدر تو از عالم گذشتند گفت بلی گفتم که بمرگ گذشتند گفت بلی گفتم جان من فدای تو
باد پس کیست که بعد از او ما را هدایت نماید گفت اگر خدای تعالی خواهد ترا هدایت خواهد داد گفتم جعلت فداک عبدالله برادر ترا زعم است که
بعد از پدر امام و قائم مقام است گفت یرید عبدالله الّا یعبد الله باز گفتم جعلت فداک پس بعد از پدر تو کیست که ما را هدایت کند دیگر بار آنحضرت
فرمودند که اگر خدای تعالی خواهد ترا هدایت خواهد داد گفتم توئی آن هادی گفت من این نمیگویم پس چون دیدم که راه مسئله بر من مفتوح شد گفتم جعلت
فداک آیا کسی بر تو امام هست گفت نه و مقارن این کلام او در دل من هیبتی و عظمتی از او درآمد زیاده از آنچه از پدرش در خاطر من آمد آنگاه
گفتم جعلت فداک دستوری ده تا مسائلی که از پدر تو میپرسیدم از تو بپرسم گفت بپرس و خبر بگیر و آشکار مکن که اگر آشکار کنی بیم سر [illegible] است
و بیرون مشکلات مسائل خود را از او پرسیدم او را بحری بیکران دیدم و با امامت او گرویدم و چون امامت او بر من ظاهر شد گفتم جان من
فدای تو باد شیعه تو و پدر تو حیران و گمراه مانده اند مرا دستوری ده که ایشان را پنهان از نظر اغیار بخدمت تو بیاورم آنحضرت فرمودند
که هر کدام را که آثار رشد و صلاح از او ظاهر باشد از او عهد بگیر که کتمان حال نماید آنگاه او را پیش من آر که این سر آشکار شود نخواهد بود
الّا ذبح یعنی کشته شدن و دست مبارک خود را بر حلق شریف خود نهادند پس از خدمت آنحضرت بیرون آمدم و ابوجعفر مؤمن الطاق را
ملاقات نمودم از من پرسید که چه در پیش داری گفتم هدایت الهی شامل قصه ملازمت خود را با حضرت امام تقریر نمودم و بعد از آن مفضل بن
عمر و ابو بصیر را از احوال خبر دادم و ایشان نیز بخدمت آنحضرت رسیدند و مشکلات مسائل خود را از او پرسیدند و علم قطعی در امامت او

و سرور را فقد كان شديد الصعوبة عنّا اهل البيت و در مختار از طيار منقولست كه گفت بخدمت حضرت امام جعفر عليه السلام عرض نمودم
كه شنيده‌ام كه ترا خوش نمی‌آيد كه ما با مخالفان خود مناظره و خصومت كنيم آنحضرت فرمودند كه اما مناظره مثل تو با ايشان ما را خوش
می‌آيد كه اگر تو در دامی واقع شوی از آنجا طيران ميتوانی و هر كه چنين نباشد مناظره و ما را خوش نمی‌آيد و در خلاصه از حضرت امام جعفر صادق
عليه السلام روايت نموده كه فرموده‌اند كه حضرت امام محمد باقر عليه السلام بوجود طيار مباهات و افتخار مينمودند ابو الصباح ابراهيم
بن نعيم العبدی الكنانی از بنی عبد قيس بود و در كوفه متولد شده بود و در ميان بنی كنانه منزل داشت بنابراين او را كنانی ميگفتند علامه حلی
قدس سره در كتاب خلاصه توثيق او نموده و گفته كه حضرت امام جعفر صادق بواسطه اعتمادی كه بر او داشته در شان او فرموده
كه انت ميزان لا عين فيه يعنی تو همچنان ترازويی كه در كفتين او نقصانی و تفاوتی نيست و در مختار از ابی الصباح منقولست كه گفت روزی
سدير بنزديك من آمده و گفت كه زيد بن علی از تو تبرا مينمايد پس از استماع اين سخن خشمناك شدم و لباس خود پوشيدم و متوجه ملاقات
زيد شدم و چون بخانه او درآمدم و بر او سلام كردم گفتم كه ای ابو الحسين شنيده‌ام كه ترا گمان آنست كه ائمه چهار اند و ايشان گذشته‌اند
و چهارم كسی است كه قيام بسيف نمايد گفت آری چنين گفته‌ام آنگاه من بعضی از كلمات كه منافی دعوی او بود و در زمان حيات حضرت
امام محمد باقر عليه السلام از او شنيده بودم بر او القا نمودم و از پيش او بيرون آمدم و راحله مهيا ساختم و بخدمت حضرت امام جعفر عليه السلام
متوجه شدم و ماجرای خود را با زيد بخدمت او عرض نمودم پس آنحضرت فرمودند كه اگر خدا تعالی زيد را مبتلا سازد بخروج و شمشير از ميان
بر آورد و شمشير ديگر با او خروج نمايد بكدام دليل توان دانست كه شمشير حق كدامست و شمشير باطل كدام والله كه حقيقت حال آنست كه او گمان كرده
و اگر خروج نمايد كشته خواهد شد و چون از خدمت آنحضرت مراجعت نمودم و بقادسيه رسيدم خبر قتل زيد را شنيدم و در كتاب نجاشی
مذكورست كه او را كتابيست در حديث سوره [illegible] در خلاصه مذكورست كه او از اصحاب حضرت امامين همامين محمد الباقر و
جعفر الصادق عليهما السلام بود و در مختار كشی مذكور منقولست كه روزی زيد بن علی گفت ای سوره چون دانستيد كه حال صاحب شما
بران وجه است كه فرا گرفته‌ايد گفتم از آنجا دانستم كه ما پيش ازين هرگاه كه در مسايل خود كه رجوع ببرادر تو محمد بن علی عليه السلام ميكرديم او
بآيات قرآنی و احاديث جد بزرگوار خود جواب مسايل ما را ادا مينمود و چون در جنت الماوی انتقال نمود هر يك از اكابر خاندان شما رجوع
نموديم و تو نيز از آن جمله بودی و هيچكدام از عهده جواب هيچ مسايل ما نتوانستند بيرون آمد تا آنكه رجوع ببرادر زاده تو امام جعفر عليه السلام نموديم پس
او بطريق پدر بزرگوار جواب مسايل ما را ادا فرموده آنگاه زيد تبسم نموده گفت راست گفتی كه كتب حضرت امير المؤمنين صلوات الله عليه نزد او است
معلّی بن خنيس [illegible] كوفی مولای حضرت جعفر صادق عليه السلام بود و آنحضرت او را از اهل بهشت خوانده بود و چون مردم را دعوتی
مينمود كه بوقت محمد بن عبد الله معروف بنفس زكيه بر بنی العباس خروج نمايند داود بن علی عباسی او را گرفت و بآن كيسه او را خواست و
صلب نمود و او پيش از آنكه كشته شود مردم را گواه گرفته بود كه [illegible] جعفر عليه السلام است شيخ ابو جعفر طوسی در كتاب

مینمود و چون وقت نماز رسید ابن یقطین بوضو مشغول شد و در وضو سه بار سه بار غسل نمود چنانکه حضرت امام علیه السلام با و اعلام نموده
بود و چون وضوی او تمام شد منصور کسی فرستاد و او را طلبید و چون با او نزد هارون الرشید رسید با و اظهار لطف و مرحمت
نمود و گفت ای داود در باره تو سخنان گفته بودند که تو از آن بری بودی و چون من بسیر وضوی تو کردم دانستم که آن سخن
راست نیست میخواهم که مرا بحل کنی آنگاه فرمود تا صد هزار درهم بدو دادند راوی که داود رقی است گفته که بعد از این واقعه من
و داود زربی بخدمت حضرت امام علیه السلام رسیدیم و داود بن زربی گفت که جعلنی الله فداک ما را در دنیا حفظ نمودی و امیدوارم
که بوسیله من و برکت تو در جنت داخل شویم پس آنحضرت او را گفتند که خدای تعالی ترا و جمیع برادران مومنین ترا در جنت جای داده است
اما ماجرای خود را بداود رقی بگوی تا اضطراب او ساکن شود آنگه بداود زربی فرمودند که بعد از این خود را در مشی منتسب ساز و زیاده
مکن که نماز تو باطل خواهد شد و ایضا در مختار از داود زربی منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام موسی علیه السلام مالی
بردم آنحضرت بعضی را گرفتند و بعضی را باز پس دادند پس عرض نمودم که چرا این باقی را نگیرید فرمودند که عنقریب صاحب این امر
از تو خواهد طلبید و بعد از وفات آنحضرت امام رضا علیه السلام کسی نزد من فرستادند و آن مال را از من گرفتند [illegible]
از خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که در روایت حدیث احتیاط بسیار مینمود تا آنکه از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
زیاده از بیست حدیث روایت نکرده و از امام موسی کاظم و امام رضا علیهما السلام روایتی از و نشنیده اند در مختار از و منقولست
که گفت من و عباد بن وهب بصری از حضرت صادق علیه السلام استماع حدیث مینمودیم پس عباد دویست حدیث حفظ نمود و مردم
از او میپرسیدند و من هفتاد حدیث حفظ نمودم و همیشه مرا در زیاده و نقصان عبارات بعضی از آن احادیث شک واقع میشد تا
آنکه اختصار بروایت بیست حدیث نمودم که در آن شکی ندارم و همچنین از و منقولست که چون بخدمت حضرت امام موسی رسیدم از و
درخواست نمودم که در حق من دعائی کن که خدای تعالی مرا خانه و زن و فرزند روزی نماید و توفیق حج هر ساله کرامت فرماید پس
آنحضرت دست مبارک بدعا برداشتند و گفتند اللهم صل علی محمد و آل محمد وارزقه دارا و زوجة و ولدا و خادما و حج خمسین سنة و آن دعا
در حق من مستجاب شد و چون دعا در تخصیص پنجاه حج فرمودند دانستم که زیاده از آن حج نخواهم کرد پس چون چهل و هشت حج کردم
صاحب خانه و زن و فرزند و خادم شدم آورده اند که در حج پنجاه و یکم در وادی قناة که در آنجا غسل احرام بجا می آورد باب
سیل غرق شد و زیاده از هفتاد سال عمر داشت و در سال دویست و نه بجوار رحمت ایزدی انتقال نمود و در کشی مسطور است که طایفه
امامیه اجماع نموده اند بر تصحیح جمیع روایات و اخبار او و اقرار نموده اند بفقاهت او و او را کتابیست در حدیث و کتابی دیگر در توحید
[illegible] کنیه او ابو عماره است شیخ ابو عمرو کشی باسناد خود از هشام بن الحکم روایت نموده که حضرت امام همام جعفر بن
محمد الصادق علیهما السلام بعد از فوت او بر و رحمت فرستاده و دعای او نصرت و سرور نموده فرمود رحمه الله و لقاه نضرة

تعدیل او فرموده و شیخ نجاشی فرموده گفته که او بخدمت امامین همامین جعفر الصادق و موسی الکاظم علیهما السلام اختصاص داشت و وکیل
حضرت امام موسی بوده و در ایام حضرت امام رضا در مدینه وفات یافت و آنحضرت متولی تکفین و تدفین او شد و او در مبادی
حال قائل بامامت عبدالله بن جعفر بود و بعد از ان رجوع نمود و در مختار کشی مسطور شده است که چون یونس در مدینه طیبه وفات یافت
حضرت امام رضا حنوط و کفن و جمیع مؤنه تجهیز او را فرستاد و امر نمود موالی خود را و موالی پدر و جد خود را که نزد جنازه او حاضر شوند
و با ایشان گفت که یونس اگرچه ساکن عراق بود اما موالی جد بزرگوارم بود باید که قبر او را در بقیع مهیا سازند و اگر اهل مدینه گویند که او عراقی
بوده و نمیگذاریم که او را در بقیع دفن نمایند در جواب ایشان بگویید که او موالی حضرت امام جعفر علیه السلام بود و اگر شما منع خواهید دفن او را
در بقیع ما نیز بعد از این منع خواهیم کرد که دفن کنید موالی خود را در انجا پس او را در بقیع دفن نمودند و آنحضرت یکی از فضلای شیعه را
فرستاد تا بر جنازه او نماز گزارد و در مختار از صفوان بن یحیی منقولست که گفت بحضرت امام رضا گفتم که جانم فدای تو باد بسیار خوشحال
شدم از التفاتیکه در باب تکفین و تدفین یونس فرمودید آنحضرت فرمودند که لطف الهی در بارهٔ او مشاهده نمای که او را از عراق بجوار
پیغمبر خود انتقال فرمود و از یونس روایت نموده که گفت بخدمت حضرت امام جعفر علیه السلام رقعه نوشتم و از و التماس نمودم که
در حق من دعا فرماید که از جمله ناصران دین او باشم پس در جواب من چیزی نفرمودند و من از ینمعنی غمگین ماندم و اخر از بعضی اصحاب
شنیدم که گفت من نیز آنچه تو خواستی دعا کرده بودی از ان حضرت خواسته نموده بودم در جواب من نوشتند که رحمک الله
ینصر الله لدینه شر خلقه معویه بن عمار الدهنی رحمه الله در کتاب کاشف ذهبی فی مذهب الله بنوره مسطور است که دهن طایفه اند از نسل بجیله
و دهن تحریک نیز آمده و او از امام جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام روایة دارد و قتیبه گفته که ثقه است و ابو حاتم گفته که حدیث او قابل
احتجاج نیست و در کتاب خلاصه علامه مذکور است که معویه بن عمار بن ابی معاویه حباب بن عبدالله الدهنی بضم دال مهمله و اسکان ها
یا فتح آن و نون قبل از یای کوفی و مولای بنی دهن است که طایفه از قوم بجیله اند و او وجه اصحاب ماست و در میان ایشان متقدم کبیر
الشان و عظیم المحل و ثقه است و پدر او عمار در میان عامه یعنی اهل سنت و جماعت چنین بود و معویه از حضرت امام جعفر صادق و
موسی کاظم علیهما السلام روایة نموده و شیخ ابو عمرو کشی گفته که عمر او یکصد و هفتاد و پنج سال بود و در سال یکصد و هفتاد و پنج وفات
یافت یحیی بن عمار الصیرفی شیخ ابوجعفر طوسی و شیخ ابوالحسین نجاشی فرموده اند که یحیی از راویان صادق و کاظم بود و اگر
چه فطحی بود اما از ثقات اصحاب ما بود و شیخ نجاشی فرموده که او و برادرانش یونس و یوسف و قیس و اسمعیل خانوادهٔ بزرگند از شیعه
و پسران برادر او علی بن اسمعیل و بشر بن اسمعیل از وجوه روایان حدیث بوده اند و در مختار کشی از اسحق منقولست که گفت روزی بخدمت
حضرت امام جعفر علیه السلام بودم که مردی از شیعه در امد پس آنحضرت او را فرمودند تجدید توبه بکن که از اجل تو زیاده از یکماه
نمانده است از سخن آنحضرت مرا تعجبی دست داد با خود گفتم که مگر او اجال را میداند پس آنحضرت ما فی الضمیر مرا دریافتند و از روی

غیبت ... ده که او از قوّام و وکلای حضرت امام جعفر علیه السلام بود و نزد آنحضرت بغایت پسندیده بود و بر منهاج او عمل مینمود
چون خبر قتل معلّی بآنحضرت رسید بسیار بر او دشوار آمد و بد او دعا کرد و گفت ای داود مولای مرا که وکیل من بود در مال و عیال من چرا کشتی
و ... که ترا از خدای تعالی روی آمرزش نخواهد بود و مخفی نماند که معلّی بعضی از روایات که در فضیلت روز نوروز و بیان اعمال مستحبّه
آن از حضرت امام جعفر علیه السلام روایت نموده و گفته که حضرت رسول علیه السلام در آن روز علی علیه السلام را بوادی جن و دیوان
فرستاد و ایشان عهد و میثاق نمود ... ایشان و بعضی از نواصب آنرا مستبعد شمرده و جهاد کردن حضرت امیر را و کشتن بعضی از جنیان را
بران افزوده ... بعد گمان برده که جمله محالات شمرده و شیخ اجل عبدالجلیل رازی در جواب گفته که اگر این ناصبی منکر ندانسته که
جنیان نیز مانند آدمیان مکلّفند بشریعت و احکام پس قرآن مجیدش باید گرفت و خواندن آن آیه که سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَا الثَّقَلَانِ
و جای دیگر منه باید قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ
... در جای دیگر جن را در تکلیف تقدیم میدهد بر انس و میفرماید يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ
آيَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ این خطاب بقیامت باشد و همه را دانسته باید که ایشان مکلّفند و محمد مصطفی صلوات
الله علیه و سلامه رسولست از خدای تعالی برایشان و چون مکلّف باشند مجبر باشند و بعضی مؤمن باشند و بعضی کافر و بعضی منکر و چون
کتب و شمشیر با هم آمده است چون صلاحیت کتاب دارند صلاحیت شمشیر و جهاد هم دارند و هر دو بر یک حد باشند و اگر سلیمان را
... آصف روا باشد که بر جن حاکم باشد مصطفی بهتر است از سلیمان و مرتضی بهتر است از آصف و قرآن مجید از آن حکایت کرده و گفت
وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ پس اگر روا باشد که سلیمان ایشان را محبوس کند روا باید داشتن که علی
با ایشان جهاد کند و اگر مصطفی و مرتضی بقرآن و شمشیر برایشان حکم کنند روا باشد و انکار آن در حکم انکار قرآن و شریعت باشد و اگر مراد
این ناصبی مجبر استبعاد است که ایشان اجسام لطیف‌اند و تیغ برایشان کار نکند باید که قصه روز بدر را از تفاسیر و تواریخ اصحاب
... بخواند که جبرئیل نیزه بر گوش اسب نهاده میتاخت چون بازگشت حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله از وی پرسید که کجا رفته بودی گفت
... ای رسول الله ابلیس ملعون آمده بود و بر سر جمعی که دشمنان تو اند ایستاده غرور و دلداری و ظفر میداد او را از پیش براندم تا کنار دریای عمان پس
با من گفت ... مهلت داده اید که بقیامت بمان گفتم آری آن وعده را خلافی نیست اما خواستم که ضربتی بزنم ترا که از زخم جراحت
آن تا بقیامت رنجور باشی این بشنید و بدریا فرو شد و من بازگشتم و قرآن مجید از این خبر داده است فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَى
عَقِبَيْهِ و در تفسیر بعضی همچنین مذکور و مشروح است که ابلیس در آن روز بصورت سراقه بن مالک بن جعشم الکنانی آمده بود پس خواجه ناصبی
باید که دعوی شیعه در جهاد علی با جنیان با قصه جبرئیل قیاس کند یا دست از مرد و بدارد تا مخالفت قرآن و اجماع [illegible] کرده باشد
[illegible] المصنف در خلاصه مذکور است که شیخ طوسی طیب الله مشهده توثیق آن نموده و در چند موضع

عمل یوم و لیله معروف است و کتابی دیگر کبیر در باب احکام الصلوة و کتاب در جمیع ابواب حلال و حرام ابوبکر حضرمی رحمه الله تعالی
در کتاب مختار از بکار بن ابی بکر مذکور و مرویست که گفت خبر رسید به پدرم ابوبکر و برادرش علقمه که زید بن علی میگوید که امام از میان
ما اهل البیت نیست که امامت خود را پنهان دارد بلکه امام آنست که آشکارا بشمشیر خروج نماید پس هر دو باتفاق نزد زید رفتند
و چون نشستند پدرم ابوبکر که دلیرتر بود بزید خطاب نمود و گفت ای ابوالحسین مرا خبر ده از علی بن ابیطالب که امام بود در وقتیکه امامت
خود را پنهان میداشت و با غیر [illegible] فرو نشست یا امام نبود تا آن زمانیکه خروج نمود و شمشیر خود را آشکارا فرمود زید جواب
آن کلام نداشت ساکت شد پس ابوبکر سه مرتبه این کلام را بر او القا نمود و او جواب نگفت بعد از آن ابوبکر جنبه کنید حجت
خود گفت اگر علی بن ابیطالب در ایام استتار مطلب و معالم خود از اقوام امام بود پس ممکنست که بعد از او امامی باشد که حال خود را مستور دارد
اگر علی در حال استتار امام نبود پس تو چرا اینجا پنهان آمده و مستور خروج ناکرده دعوی امامت خود و نفی امامت دیگران میکنی و ایضا
در مختار از عمرو بن الیاس روایت نموده که گفت با پدر خود الیاس بن عمرو نزد ابی بکر حضرمی رفتیم و او در وقت نزع بود پس پدرم
خطاب نمود و گفت ای عمرو این وقت نه وقت دروغ گفتن است بدانکه گواهی میدهم بر امام جعفر صادق علیه السلام که گفت لا تمس النار
من مات و هو یقول بهذا الامر یعنی دوزخ را نخواهد دید کسی که مذهب امامیه داشته باشد در روایتی دیگر آنست که گفت اشهد علی جعفر بن محمد
انه قال لا یدخل النار منکم احد نظم دارم از لطف ازل منظر فردوس طمع گرچه دربانی میخانه فراوان کردم سایه بر دل ریشم فکن ای گنج
مراد که من این خانه بسودای تو ویران کردم شعر گوید که در کتاب وافیه که از تصانیف شیخ اجل ابراهیم بن سلیمان قطیفی است قدس سره
سه حدیث مذکور است که مشتمل بر مضمون این دو روایه و بر آنکه آخر فرقه ناجیه شیعه امامیه امیرالمومنین علی علیه السلام و ایشان
اولیای خدا و رسول و آل رسولند و در آن احادیث نیز مذکور است که ناصبی آنکس است که غیر امیرالمومنین را بر او تقدیم نماید و ما چون
نخواستیم که این مقام از فواید آن احادیث بی نصیب ماند از برای مراعات اختصار به یک حدیث از آن اقتصار مینماییم حدیث الاول
قال ما رواه الشیخ العالم الفاضل العامل الفقیه النبیه ابومحمد حسن بن علی بن الحسین بن شعبه الحرانی فی الکتاب المسمی بالتمحیص عن امیرالمومنین علیه السلام قال
ما من شیعتنا احد یقارف امرا نهیناه عنه فیموت حتی یبتلیه الله ببلیة تمحص بها ذنوبه اما فی مال او ولد واما فی نفسه حتی یلقی الله محبتنا ماله ذنب
وانه لیبقی علیه شیء من ذنوبه فیشدد علیه عند موته فیمحص ذنوبه حدیث الثانی ما رواه عمر السابری قال قلت لابی عبدالله علیه السلام انی
لاری من اصحابنا من یرتکب الذنوب الموبقة فقال لی یا عمر لا تشنع علی اولیاء الله ان ولینا لیرتکب ذنوبا یستحق بها من الله العذاب
فیبتلیه الله فی بدنه بالسقم حتی یمحص عنه الذنوب فان عافاه من بوائق الدهر شدد علیه خروج نفسه حتی یلقاه عنه هو راض عنه قد وجب له
الجنة الحدیث الثالث ما رواه الاصبغ بن نباتة قال ان امیرالمومنین علیه السلام صعد المنبر فحمد الله واثنی علیه ثم قال ایها الناس ان
شیعتنا من طینة مخزونة قبل ان یخلق الله آدم بالفی سنة لا یشذ منها شاذ ولا یدخل فیها داخل وانی لاعرفهم حین انظر الیهم لان

غضب متوجه من شده فرمودند که ای اسحق چگونه انکار این حال از من میکنی و حال آنکه رشید هجری که مردی ضعیف از شیعه ما بود
علم منایا و بلایا میدانست و امام و ولی است بدانستن آن از رشید هجری و اگر ترا هنوز شکی هست اینک ترا خبر میدهیم که از عمر تو دو سال
مانده و تفرقه و پریشانی و افلاس عظیم درین زودی بتو و اهل و عیال تو خواهد رسید و ایضا در مختار از اسحق منقول است که گفت
چون مال بسیار بهم رسید دربانی بر در خانه نشاندم و باو فرمودم که فقرای شیعه را از دخول در خانه من منع نماید و در آن سال
بمکه رفتم و چون بخدمت حضرت امام جعفر رفتم و بر او سلام کردم جواب سلام من از روی سرگرانی و انقباض دادند پس گفتم جان
من فدای تو باد چه چیز است که حال مرا نزد شما دگرگون ساخته است گفت آنچه ترا درباره مومنان دگرگون ساخته گفتم جان من فدای
تو باد والله که من حق ایشان و حقیقت دین ایشان را میدانم لیکن از شهرت اتفاق و هجوم ایشان بر خود میترسم پس آنحضرت فرمودند که آیا
ندانسته که چون دو مومن نزد ملاقات با همدیگر مصافحه نمایند و میان دو انگشت بزرگ ایشان صد رحمت فایض شود که نود و
نه با کسی متعلق باشد که صاحب خود را بیشتر دوست دارد و هرگاه همدیگر را معانقه کنند و در آغوش گیرند رحمت الهی ایشان را احاطه
کند و چون روی همدیگر را از برای رضای خدا ببوسند از عالم بالا بایشان گویند که گناهان شما آمرزیده باشد و چون باهم بنشینند و راز
دل گویند ملائکه عظام و کاتبان کرام با همدیگر گویند که از ایشان دور باید شد که مبادا از اسرار خود سخنی گویند و خدای تعالی نخواسته باشد
که ما نیز بران اطلاع یابیم چون کلام امام بآن مقام رسید عرض نمودم که میتواند بود که کاتبان کرام کلام ایشان را نتوانند شنید
و مع هذا از ایشان جدا شده نشنوند و نه نویسند و حال آنکه خدای تعالی فرموده مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ پس
آنحضرت سر مبارک خود را لحظه بزیر انداختند و بعد از آن اشک ریزان سر بر داشتند و فرمودند که ای اسحق اگر کاتبان نشنوند و
ننویسند خدای تعالی ملک علام عالم السر و اخفی است از آن آگاه میشود و میداند ای اسحق پس از خدای تعالی چنان بترس که گویا او را می بینی
و اگر ترا شک شود در آنکه او ترا می بیند کافر خواهی شد و چون ترا یقین حاصل شود که او ترا می بیند و مع هذا مرتکب معاصی گردی
همانست که او را کمتر از جمیع ناظران دانسته تعالی عن ذلک علوا کبیرا الشیخ نجاشی گفته اسحق را کتابیست در نوادر حدیث عبد سعد
عبدالله بن سنان بن طریف ثقة در خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است که طریف مولای بنی هاشم بود و بعضی گفته اند مولای بنی طالب
و بعضی گفته اند مولای بنی العباس بود خازن منصور و مهدی و هادی و رشید بود و از اکابر و ثقات اصحاب ما بود و از راویان
امام صادق علیه السلام است و بعضی گفته اند که از حضرت امام موسی علیه السلام نیز روایت نموده و بثبوت رسیده و در مختار کشی از
عبدالله منقول است که روزی با پدر خود بخدمت حضرت امام جعفر صادق رفتیم پس آنحضرت بامن گفتند که خدمت پدر خود کن که
پدر تو بزرگسالی زیاده میکند الا بزرگی و از عمر بن یزید روایت نموده که گفت در خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام
بودم آنحضرت عبدالله بن سنان را یاد کردند و فرمودند که انه یزید علی السن خیرا عبدالله را کتابیست در بیان احکام نماز که بکتاب

رسول الله صلی الله علیه وآله والولایة للحسن والحسین وعلی بن الحسین والولایة لمحمد بن علی وکذلک من بعده وانتم ائمتی علیه احیی وعلیه اموت وادین الله.

پس آنحضرت فرمودند که ای عمرو والله که اینست دین من و دین آبای من که سرا و علانیه تقرب الهی بدان میجوییم اما باید که همین
اکتفا نمایی وطریق تقوی و ورع را التزام نمایی و زبان را از هرچه غیر خیر باشد نگاهداری و غرور بخود راه ندهی و مگویی که من نفس خود را
هدایت نمودم پس شکر نعمتهای الهی بجای آر و از جمله آنکسان مباش که هرگاه بجمعی پیش آید روبرو او را طعن کنند واگر برگردد در
قفای او او را طعن زنند و مردم را در راه آشنایی بر دوش خود سوار مساز و برخود مسلط مکن که بآن درمانی منصور بن حازم که علامه حلی
رحمه الله تعالی در خلاصه مذکور است که او ثقه وصدوق وعین است از اکابر اصحاب ما وفقهای ایشان واز راویان این هر دو امام
صادق و کاظم علیهما السلام است و در کتاب کشی از منصور منقولست که گفت روزی بحضرت امام جعفر الصادق علیه السلام گفتم که خدا بزرگتر
از آنست که او را بخلق شناسند بلکه خلق باو شناخته میشوند آنحضرت فرمودند که چنین است بعد از آن گفتم هر که خدای خود را بشناسد باید که
بشناسد که او را رضا و سخطی هست و رضا و سخط او شناخته نمیشود مگر بوحی و یا باعلام رسول پس هر کس که وحی بر او نازل نشود زیرا که بهر
از وحی و اخبار رسل محجوب است و آنچه حجت باشد متمسک بآن شاید و بنابرین مقدمات بعضی از مخالفان گفتم که چون ناچار است از تمسک بامری که
نزد خدای تعالی حجت باشد پس بعد از وفات حضرت رسالت صلوات الله علیه وآله حجت خدای تعالی درمیان کیست گفتند حجت قرآنست
گفتم ما می بینیم که هر یک از مرجئه و قدری و زندیق بلکه آنها که ایمان بقرآن ندارند بآن حجت میجویند واگرچه اعتقاد بمضمون آن نیستند
در مقام الزام خصم بطریق تمسک بآن می گویند واینجا معلوم میشود که قرآن حجت نتواند بود مگر بقیمی که بیان مقاصد آن بر وجهی نماید که
احدی را بران مجال شبهه واحتمال نماند پس بایشان باید گفت که آن قیم کیست گفتند که ابن مسعود و عمر و حذیفه و امثال ایشان که عارف بمعارف
قرآنی و واقف بمقاصد فرقانی بودند گفتم ایشان عارف بجمیع معانی ومقاصد قرآن بودند گفتند نه بلکه آنکس که بجمیع عارف بود امیر المؤمنین
بود گفتم پس هرگاه مانند قرآن در میان قومی باشد و هر یک از آحاد آن قوم گویند که ما [illegible] ولی آنچه گوید که من میدانم وکسی انکار
دانش او نتواند کرد هرگاه آنچه قول او قول اوست واینک گواهی میدهم که علی قیم قرآن وامام ومفترض الطاعه وحجت خداست بعد از رسول صلی الله علیه وآله
وآنچه او در بیان حقایق قرآن فرموده حق است پس حضرت امام بر من رحمت فرستادند بعد از آن گفتم که امیر المؤمنین علی از میان نرفت
تا حجتی در میان خلق نگذاشت همچنانکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله او را در میان قوم حجت گذاشته بود و حجت بعد از او امام حسن بود علیه السلام
وهمچنین باقی حجج را از آبا و بترتیب ذکر مینمودم تا بآنحضرت رسیدم و در هر مرتبه که من اظهار حجیت یکی از ائمه علیهم السلام مینمودم او رحمت
بر من میفرستاد و من سر مبارک ایشان را میبوسیدم بعد از آن فرمودند که بعد ازین هرچه خواهی از من بپرس که دیگر انکاری از تو در دل من
نخواهد بود واز تصانیف منصور کتاب اصول الشرایع مشهور است در مناسک حج [illegible] و علامه حلی قدس سره در
خلاصه توثیق او نموده و گفته که او از راویان حضرت امام حسن است علیه السلام در کتاب مختار از سعید منقولست که گفت روزی در خدمت

رسول الله صلی الله علیه وآله لمّا شق فی عینی وانا رمد قال اللهم اذهب عنه الحرّ والقر وبصره صدیقه من عدوه فلم یصبنی رمد بعدها ولا حرّ ولا برد وانی لاعرف صدیقی من عدوی فقام رجل من الملأ ثم قال والله یا امیر المؤمنین انی لأدین الله بولایتک وانی لاحبک فی السرّ کما اظهر لک فی العلانیة فقال له علی کذبت فوالله لا اعرف اسمک فی الاسماء ولا وجهک فی الوجوه وان طینتک من غیر تلک الطینة فجلس الرجل وقد فضحه الله وظهر علیه ثم قام آخر فقال یا امیر المؤمنین انی لأدین الله بولایتک وانی لاحبک فی السرّ کما احبک فی العلانیة فقال له صدقت طینتک من تلک الطینة علی ولایتنا اخذ میثاقک وان روحک من ارواح المؤمنین فاتخذ للفقر جلبابا فوالذی نفسی بیده لقد سمعت رسول الله صلی الله علیه وآله یقول ان الفقر الی شیعتنا اسرع من السیل من اعلی الوادی الی اسفله ومؤید این احادیث است آنچه روایت نموده شیخ ابن بابویه القمی در کتاب عیون المحاسن باسناد منتهی بحضرت امام رضا علیه السلام از آبای کرام خود از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله از جبرئیل از خدای تعالی که فرمود که ولایة علی بن ابیطالب حصنی ومن دخل حصنی امن من عذابی ومقوی مطلوبست نیز آنکه حضرت امام زین العابدین علیه السلام فرموده بعضه ومن سرّنا نال منا السرور ومن ساءنا ساء میلاده وما فاز من فاز الا بنا وما خاب من حبنا زاده نظر این احادیث باضافه بیانی که رافع استبعاد مضمون حقایق مشحون آن تواند بود در بیان احوال مصنون بن مهران خواهد آمد ان شاء الله تعالی اگر گویند که بازاء این اخبار اخبار متعدده وارد شده که دلالت بر آن دارند که شیعی آنست که عامل متقی ومتصف بورع باشد وشیعی نیست الا آنکه تقی وورع وعابد وزاهد وذاکر وصایم وقایم باشد ومانند آن از اوصاف جوابگوییم چون احادیث سابقه که تفصیل مذکور شد وارد شده واحادیث که مجمل آن مذکور شد نیز وارد است پس با جار است از جمع میان ایشان چه ممنوع است تناقض در میان کلام معصومین علیهم السلام پس حمل باید کرد احادیثی را که اشتراط تقوی وورع ومانند آن در آن مذکور است بر تشیع کامل واحادیث دیگر را بر تشیع غیر کامل ونظیر این حمل است آنکه در تاویل قول خدای تعالی اِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ اِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ اِيمَانًا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ گفته اند که مراد ایمان کامل است زیرا که خوف وزیادتی ایمان وتوکل که در آیه مذکور شده در اصل ایمان شرط نیست باتفاق معتزله نیست بالاتفاق ونه بر مذهب ترکیب چه ظاهر است که عمل صالح که بر تقدیر ترکیب در ایمان شرط است با آن مرتبه نمیرسد که در آیه مذکور شده والله اعلم عمرو بن حریث شیخ نجاشی توثیق او نموده وگفته که او از راویان حضرت امام جعفر صادق است وعلامه حلی در خلاصه گفته که آنچه بر من ظاهر شده آنست که او نه آن عمرو بن حریث است که از اصحاب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام بوده وآخر خود را داخل ظالمین واعدای رب العالمین نموده ودر مختار کشی از عمرو منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام رفتم وخواستم که تصحیح عقاید خود نزد او نمایم بعد از طلب دستوری از آن حضرت گفتم انی دین الله بها ده ان لا اله الا الله وان محمدا عبده ورسوله وان الساعة آتیة لاریب فیها وان الله یبعث من فی القبور واقام الصلوة وایتاء الزکوة وصوم شهر رمضان وحج البیت من استطاع الیه سبیلا والولایة لعلی بن ابیطالب امیر المؤمنین بعد

امام موسی علیه السلام عرض نموده‌ام که علی بن یقطین گفته که از خدمت شما دعا برای او التماس نمایم آنحضرت فرمودند که آن دعا را برای
امر آخرت میخواهند گفتم بلی پس دستهای مبارک خود را بر سینه مبارک گذاشتند و فرمودند که ضمنت لعلی بن یقطین ان لا تمسه النار ابدا
و در روایتی دیگر وارد است که آنحضرت ضامن جنت از برای او شدند و ایضا روایت نموده که چون حضرت امام موسی علیه السلام بعراق آمدند
علی بن یقطین بخدمت آنحضرت رفتند و اظهار ملالت از گرفتاری خود در بنی العباس نمود پس آنحضرت در جواب او فرمودند که یا علی ان لله
تعالی اولیاء مع اولیاء الظلمة لیدفع بهم عن اولیائه و انت منهم یا علی و ایضا روایت نموده که حضرت امام موسی با علی بن یقطین گفتند که تو
ضامن یک چیز از برای من شو تا ضامن سه چیز از برای تو شوم پس گفت جانم فدای تو باد کدام است آن چیزی که میخواهی تا ضامن تو شوم از برای
و آن سه چیز که از برای من ضامن آن میشوی کدام است آنحضرت فرمودند که آن سه چیزی که من ضامن آن میشوم آنست که هرگز آب شمشیر بهیچ وجه
بتو نرسد و بیلای فقر و زندان گرفتار نشوی و محتاج بنامردان نشوی پس علی گفت که آن یکچیز که مرا ضامن باید شد کدام است آنحضرت فرمودند
اگر ضامن شوی که از اولیای ما و برادران مومن تو هر که پیش تو آید او را اکرام نمائی پس علی بن یقطین ضامن آن یکچیز شد و حضرت امام ضامن
آن سه اکرام شد و ایضا روایت نموده از بکر بن محمد اشعری که گفت از حضرت امام موسی شنیدم که گفت از برای علی بن یقطین از خدا تعالی
درخواست نمودم که بمن بخشید او را بمن بخشید بدرستیکه علی بن یقطین بذل مال و محبت خود در راه ما نمود و بنابرین مستوجب کرامت دنیا
و آخرت گردید و روایت نموده که بسیار بوده که علی بن یقطین صد هزار درهم تا سیصد هزار درهم برسم تحفه بخدمت آنحضرت میفرستاد
و آنحضرت او را بفقرای شیعه و اهل و عیال خود قسمت مینمود و ایضا روایت نموده که در وقتی که آنحضرت سه پسر یا چهار پسر خود را که از جمله آنها
حضرت امام رضا علیه السلام بود که کدخدا میخواستند بعلی بن یقطین کتابی نوشتند که مهر آنها را بتو حواله نمودم پس علی بن یقطین بوکالت
خود [illegible] نمود تا اسباب همه که در سرکار او بود بعمل آوردند و مقدار مهر آنها را با سه هزار دینار دیگر از برای طعام عروسی مهیا ساخته
بخدمت آنحضرت فرستاد و مجموع آن سیزده هزار دینار بود و ایضا روایت نموده که در یکی از سالهای حج سیصد کس یا دویست و پنجاه
کس را شمرده که از برای علی بن یقطین تلبیه حج میگفتند و بعضی از آنها را هفت هزار درهم و بعضی را ده هزار درهم میداد و ادنای ایشان را
هزار درهم میداد و ایضا روایت نموده که در یکسال یکصد و پنجاه کس از اهل و [illegible] کار بودند که حج میکردند و اقل آنچه بیکی از آنها داد هفتصد درهم
بود و اکثر آن ده هزار درهم و ایضا از اسمعیل بن سلام و دیگری روایت نموده که گفتند علی بن یقطین ما را نزد خود طلبید و گفت زاد و راحله
خریداری کنید و بمدینه بروید آنگاه بعضی از اموال و کتابات بما داد که آنها را بحضرت امام موسی کاظم علیه السلام برسانیم و وصیت
نمود که زنهار بکسی اظهار مکنید تا آنکه کسی بر حال شما اطلاع نیابد آنگاه بکوفه آمدیم و راحله بهم رسانیدیم و زاد راه برداشتیم و از کوفه بیرون آمده راه
مدینه پیش گرفتیم چون ببطن رمه رسیدیم راحله‌های خود را بستیم و علف پیش ایشان نهادیم و خود نشستیم که چیزی بخوریم ناگاه سواری از
دور پیدا شد و نیزه با کری در دست چون نزدیک شد دیدم که حضرت امام موسی علیه السلام است پس برخاستیم و بر او سلام

حضرت امام جعفر علیه السلام بودم که دو کس اذن دخول در مجلس او طلبیدند و آنحضرت ایشان را اذن داد تا درآمدند و چون نشستند یکی از ایشان از
اهل مجلس پرسید که آیا در میان شما امامی مفترض الطاعه هست آنحضرت در جواب فرمودند که چنین کسی در میان خود نمی‌شناسیم او گفت که
در کوفه قومی هستند که زعم ایشان آنست که در میان شما امام مفترض الطاعه موجود هست و ایشان دروغ نمی‌گویند زیرا که اصحاب ورع و
اجتهادند و از جمله ایشان عبدالله بن ابی یعفور و فلان و فلان اند پس آنحضرت فرمودند من ایشان را باین اعتقاد امر نکرده‌ام و باظهار آن
اقرار نداده‌ام گناه من دران چیست و مقارن این گفتار بر رخسار مبارک آثار احمرار و غضب بسیار ظاهر شد و چون آن دو کس او را
در غضب دیدند از مجلس برخاستند و چون از مجلس بیرون رفتند آنحضرت با اصحاب خود فرمودند که دروغ گفته‌اند و سه بار بر زبان لعنت
فرستاد آنگاه فرمود که نه والله آن شمشیر را عبدالله ندیده و بدست پدر او نیز نرسیده مگر آنکه از دور آنرا حمایل علی بن الحسین دیده
و اگر راست میگویند از ایشان بپرس که آن شمشیر چه علامت دارد که در هر یک از زمین و لبهای آن شمشیر علامتی هست بعد از آن فرمودند که والله
ان عندی سیف رسول الله صلی الله علیه و آله و لامته والله ان عندی لالواح موسی و عصاه والله ان عندی لخاتم سلیمان بن داود والله
ان عندی الطشت الذی کان موسی یقرب فیها القربان والله ان عندی لمثل الذی جائت الملائکة تحمله والله ان عندی الشیء الذی کان رسول الله
یضعه بین المسلمین والمشرکین فلا یصل الی المسلمین نشابة ثم قال ان الله عزوجل اوحی الی طالوت انه لن یقتل جالوت الا من یلبس درعک فدعا
جالوت جنده رجلا رجلا فالبسهم الدرع فلم یملأها منهم احد الا داود فقال یا داود انک تقتل جالوت فابرز له فبرز له فقتله وان قائمنا
ان شاء الله من لو لبس درع رسول الله یملأها وقد لبسها ابو جعفر فخطت علیه ولبستها انا فکانت وکانت [illegible] علی بن یقطین [illegible]
جمله بزرگ زادهای عراق عرب و مردان [illegible] یقطین پدر او بتشیع مشهور است که بدست آرد و مواخذه نماید او گریخت و [illegible]
[illegible] که در و متولد شده بود [illegible] یقطین و جهت گریختن پدرش مادر او علی و عبید برادر او را برداشت و بجانب
مدینه گریخت و چون دولت بنی العباس ظاهر شد [illegible] یقطین در خدمت ابی العباس سفاح و ابو جعفر منصور درآمد و [illegible] میبود و مع ذلک
شیعی امامی مذهب بود و همچنین پسر او علی مذکور در خدمت عباسیه وزیر صاحب جاه بود و اموال بسیار بخدمت حضرت امام جعفر و
امام موسی علیهما السلام میفرستاد و در خلاصه مذکور است که او از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام یک حدیث روایت نموده و از
حضرت امام موسی کاظم [illegible] دارد [illegible] جلیل القدر [illegible] و او را منزلت عظیم نزد حضرت امام موسی کاظم بوده و در میان
طایفه امامیه بزرگوار بود و در سال صد و هشتاد و دو در زمان حیات حضرت امام موسی کاظم در وقتی که آنحضرت محبوس بودند وفات یافت
و آنحضرت چهار سال در حبس هارون الرشید بودند و شیخ ابوعمرو کشی باسناد خود از [illegible] روایت نموده که گفت در روز نحر در حضرت
امام موسی کاظم رفتم پس اول بار فرمودند که در وقتی که [illegible] بودم بخاطر من هیچکس خطور ننمود مگر علی بن یقطین که او پیوسته در خاطر
من بود و از خاطر من بیرون نشد تا بمنزل مراجعت نمودم و در کتاب [illegible] از عبدالرحمن بن حجاج روایت نموده که گفت بخدمت حضرت

بهم میرسانید ولهذا او را صفوان جمال میگفتند و او را دو برادر مؤمن بودند یکی حسین و دیگری مسکین و او شتران خود را باشاره حضرت
امام موسی کاظم علیه السلام فروخت و در مختار کشی از صفوان منقولست که گفت روزی بخدمت حضرت امام موسی کاظم رفتم آنحضرت
فرمودند که ای صفوان همه چیز تو خوب و نیکوست الا یک چیز گفتم جانم فدای تو باد آن کدامست گفت اینکه شتران خود را باین مرد
یعنی هارون الرشید بکرایه میدهی گفتم من این کرایه را از روی حرص و سیری و لهو نمیکنم چون و براه حج میبرد شتران خود را باو کرایه میدهم
و بنفس خود متولی خدمت او نمیشوم بلکه غلامان خود را باو همراه مینمایم پس آنحضرت فرمودند که ای صفوان کرایه تو بر ذمه اهل دولت
هارونست یا نه گفتم بلی گفت دوست میداری که آنها باقی مانند تا کرایه تو ضایع نشود گفتم آری پس آنحضرت فرمودند که هرکه بقای ایشانرا
دوست میدارد از ایشان خواهد بود و هرکه از ایشانست جای او در دوزخ خواهد بود صفوان گوید بعد از آن رفتم و جمیع شتران خود را فروختم
و چون این خبر بهارون رسید مرا نزد خود طلبید و گفت بمن رسانیده اند که تو شتران خود را فروخته گفتم بلی گفت چرا این کار کردی گفتم بسبب
آنکه مردی پیر شده ام و غلامان من از عهده آن کار بر نمی آیند هارون گفت هیهات هیهات من میدانم که تو باشاره موسی بن جعفر
شتران خود را فروخته گفتم مرا چه کار است با موسی بن جعفر گفت بگذار این انکار را که اگر نه حق صحبت ترا رعایه میکردم ترا میکشتم
روی عن صفوان الجمال انه قال دخلت علی الصادق علیه السلام فقلت جعلت فداک سمعتک تقول شیعتنا فی الجنة وفی الشیعة اقوام یذنبون و
یرتکبون الفواحش و یشربون الخمر و یتمتعون فی دنیاهم فقال نعم اهل الجنة ان الرجل من شیعتنا لا یخرج من الدنیا حتی یبتلی بسقم او بمرض او بدین او
بجار یؤذیه او بزوجة سوء فان عوفی من ذلک شدد الله علیه النزع حتی یخرج من الدنیا و لا ذنب علیه فقلت لا بد من رد المظالم فقال علیه السلام
ان الله عز وجل جعل حساب خلقه الی یوم القیمة الی محمد و علی فکل ما کان علی شیعتنا حسبناه من الخمس من اموالهم وکل ما کان بینهم و بین خالقهم استوهبناه
لهم حتی لا یدخل من شیعتنا النار اگر گویند در قتل آدمی و سرقه مال حق الله و حق الناس هر دو هست و در غیبت حق آدمی متحقق است پس حدیث
مذکور مشکل خواهد بود بحال آن شیعی که شخصی را کشته باشد که هرگز هیچ مالی نداشته و اگر داشته آنقدر نداشته که خمس بر او واجب شود و اگر آنقدر داشته
خمس آنرا داده باشد و همچنین بحال آنکه مال کسی را دزدیده باشد که هرگز مال او بنصاب خمس نرسیده باشد و اگر رسیده خمس آنرا داده باشد و بعضا
قتل و غیبت بتصرف در مالی نیست پس محاسبه آن از خمس وجهی نداشته باشد جواب آنست که ماده نقض نادر است که متحقق باشد و مسلم نمیداریم که قتل و سرقه
و غیبت شیعه از شیعه بحیثیتی شخص واقع شود و احتمال آنکه خمس مال خود را داده باشد در ماده اهل سنت و رافضه نیست چه ایشان خمس را
نمیدهند و بمصرف نمیرسانند و در ماده شیعه مسلم است اما آنکه معصومین را استیهاب حق بعضی از شیعه از بعضی دیگر ممکن است و احتیاج بجمع
نخواهد بود و اما استبعاد محاسبه قتل و غیبت از مال خمس مبنی بر توهم آنست که در محاسبه معاوضه مثل شرط باشد و چنین نیست بلکه بر نوعی بود
یعنی ائمه علیهم السلام با مقتول یا مغتاب بگویند که ابراء ذمه قاتل و غیبت کننده خود را تا ما ابراء کنیم ذمه ترا از مال خمس که ادای آن بر تو
واجب بود و ظاهر است که هرگاه در روز حساب کسی داند که دخول او در جنت یا تخفیف عذاب او موقوف به ابراء ذمه او از خمس

کردیم و کتابات و اموال بخدمت دادیم که ناگاه آنحضرت از آستین خود کتابتی چند بیرون آورد و بما داد و گفت که این جواب
کتابتیست که شما آورده اید بخدمت آنحضرت عرض نمودیم که از زاد و راه اندکی مانده اگر دستوری فرمایید تا ببینید داریم و زیارت
حضرت رسول نماییم و زاد راه برداریم تواند بود آنحضرت گفت بیارید آنچه اند مانده شما پس آن زاد را آوردیم و آنحضرت دست
مبارک خود در آنجا در آورده و آنرا بر هم زدند و فرمودند که این زاد شما را بکوفه میرساند و اما حضرت رسالت پناه صلوات الله علیه و آله
بدرستیکه او را دیدید و ثواب زیارت او فایز شدید و من نماز فجر را با قوم گزارده ام و میخواهم که نماز ظهر را نیز با ایشان بگذارم
پیش از این توقف نتوانم کرد و باز گردید در حفظ خدای تعالی و در کتاب خرایج الجرایح و کتاب نضد القواعد مسطور است که حضرت امام
موسی علیه السلام کتابی بعلی بن یقطین نوشت که مشتمل بود بر تعلیم وضو بر وجهی که عامه یعنی مخالفان از اهل سنه بآن اقدام مینمایند و او را
از این معنی تعجب تمام حاصل شد لیکن چون از امتثال حکم حضرت امام علیه السلام امتناع نمی توانست کرد مدتی بهمان کیفیه وضو میساخت
تا آنکه بعضی از حاسدان او را نزد هارون الرشید سعایه نمودند که شیعی مذهب است و رشید در مقام امتحان حال او شده روزی او را
تنها در خانه از خانهای دار الاماره ببعضی از اشغال دیوانی مشغول ساخت و چون وقت نماز رسید در حوالی بعضی از روزنهای آن خانه ماند و
آن خانه مشرف بود کمین نمود و در مقام تجسس حال وضوی او شد و چون وضوی او را بر وجهی که مامور شده بود موافق کیفیه وضوی
اهل سنه دید از آن گمانی نادم گردید و از علی بن یقطین معذرت طلبید و بعد از انقضای نوبه حضرت امام علیه السلام کتابتی دیگر باو
نوشت و امر فرمود که بکیفیه کذا و کذا وضو سازد و وضوی صحیح را باو اعلام فرمود و مضمون این روایه بر جواز تقیه و دلیل آن در کتاب
و سنت نیز بسیار است و فتاوی اهل البیت علیهم السلام مشحونست بتقیه و اعظم اسباب اختلاف احادیث مرویه از ایشان اینست و در
کتاب خرایج مذکور است که روزی هارون الرشید دراعه نفیس زرنگار ملوکانه بعلی بن یقطین بخشید و او آنرا با مال بسیار بخدمت
امام موسی علیه السلام فرستاد پس آنحضرت دراعه را باو رد نمودند و پیغام فرمودند که آنرا نگاه دار که بآن محتاج خواهی شد و بعد از
اندک زمانی علی بن یقطین یکی از خواص خود را که از فرستادن دراعه با ~~رد نمودند و پیغام فرمودند~~ که ... بخدمت امام علیه السلام
خبر داشت بسبب خیانتی تعزیر نمود و او در مقام انتقام شده نزد هارون رفت و گفت علی بن یقطین موسی بن جعفر را امام خود میداند
و لهذا آن دراعه نفیس قیمتی را که باو بخشیده بود بایشان فرستاد چون هارون این سخن شنید در غضب شد و خواست تحقیق حال نماید
لاجرم علی بن یقطین را طلبید و گفت چه کردی با آن دراعه که بتو داده بودم گفت در صندوق خود نهاده ام هارون گفت که بفرست که
آنرا حاضر سازند علی یکی از غلامان خود را طلبید و گفت برو و فلان صندوق را که مهر منست بیار و چون صندوق را آوردند
و دراعه بنظر هارون رسید از غضب خود باز آمد و بعلی جایزه داد و امر فرمود که ساعی را آنقدر زدند که جان بداد والله اعلم بالصواب
صفوان بن مهران الاسدی الکوفی در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او شتران بسیار داشت و از کرایه آن وجه معیشت خود را

نورست و نور چیزها را چنانچه هست آشکار کند و دین را مرائی فرموده که چیزها را چنانچه باشد آنجا مینماید پس کوران آخر البته گمراه شوند پس
نتوان که برای هدایت ایشان که امریست غیر ممکن اهل هدایه را محروم کنند و هدایت از ایشان دریغ دارند پس مرا چنانچه هست باید
گفت که خدای عز و جل مهتدیان را به هیچ حال گمراه ننماید و خدای عز و جل مکتوب الیهم را از مهتدیان گردانیده که هر سخن که بشنوند ایشان
مزید هدایت گردد و نه همچو مردم مریض که هرچه سبب قوت دیگریست در و سبب مزید ضعف و مرض باشد انتهی و مخفی نماند که کلام
مولانای مذکور صریحست بر خلیفه او عمر و او نزد اصحاب ذهبیست غیر معتقد فتدبر اگر گویند که غرض از اخبار مذکوره نه تقریر عقاید است
بلکه مقصود از آنها مجرد ترغیبست بر تحصیل ایمان و لهذا در کتب عقاید کلامیه امامیه تصریح بآن مضمون اخبار واقع نشده و علامه
دوانی در شرح عقاید عضدیه کلمه کلها فی النار را مقید بحیثیة اعتقاد ساخته تا دلالت کند برآنکه ماسوای فرقه ناجیه من حیث الاعتقاد در
نارند و فرقه ناجیه من حیث الاعتقاد در نار نیستند بلکه من حیث العمل جایز است که در نار باشند گوییم احتمال مجرد ترغیب وجهی ندارد زیرا که
اگر غرض آن شد ناچار اظهار بمردم باید نمود و هرگاه اظهار نمودند خالی از آن نیست که خلاف آن نیز اظهار خواهند کرد یا نه اگر اظهار کنند
اعتقاد لازم خواهد آمد و اگر اظهار نکنند فایده ترغیب منتفی میشود و اما عدم تصریح بمضمون اخبار مذکوره در کتاب عقاید امامیه محل تأمل است
چه در کتاب اعتقادات شیخ ابن بابویه که از قدمای علمای امامیه است تصریح بآن واقع شده آنجا که گفته اما الذنب فلا یسأل عنه الا من
یحاسب قال الله تعالی فیومئذ لا یسأل عن ذنبه انس و لا جان یعنی شیعة النبی والائمة علیهم السلام خاصة دون غیرهم
کما ورد فی التفسیر و کل محاسب معذب ولو طول الوقوف انتهی و فی قواعد العقاید للمحقق الطوسی و شرحه للعلامة الحلی قدس سرهما اتفق الناس
علی ان المؤمن الذی عمل عملا صالحا یدخل الجنة خالدا فیها و اما الذی خلط عملا صالحا بغیر صالح فاختلفوا فیه فقالت التفضیلیة من اهل السنة والامامیة
انه لا یجب تعذیبهم بل قد یغفر الله تعالی عنهم او یشفع النبی علیه السلام فیهم لقوله علیه السلام ادخرت شفاعتی لاهل الکبایر و استدلال کرده بعضی
از متأخران علمای امامیه نیز بهمان قول حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و بقول امام جعفر صادق ع که فرموده والله لنشفعن یوم القیمة فی عصاة
شیعتنا حتی یقول عدوهم فما لنا من شافعین و لا صدیق حمیم و کلام قواعد العقاید و ما بعد آن تصریح است بحمل اخبار مذکوره
و جمعی که در تصانیف خود متوجه تفصیل نشده اند بنابراین خواهد بود که مجرد ذکر مسئله جواز عفو و شفاعت را مغنی دانسته اند از تفصیل اما آنچه
علامه دوانی در شرح حدیث مستغرق گفته مدخولست زیرا که بعضی از مشایخ ما در رساله وافیه فی تحقیق الفرقة الناجیة گفته اند که تقیید خلود بحیثیة الاعتقاد
مسلم نیست بلکه میتواند بود که خلود بحیثیة اعتقاد و عمل هر دو باشد چنانچه ظاهر آیه بلی من کسب سیئة و احاطت به خطیئته
فاولئک اصحاب النار هم فیها خالدون بآن ناظرست و آنکه علامه مذکور بعد از اظهار حیثیه گفته اند که فلا یرد انه لو ارید الخلود
فهو خلاف الاجماع فان المؤمنین لا یخلدون فیها و ان ارید مجرد الدخول فهو مشترک بین الفرق اذ ما من فرقة الا و بعضهم عصاة والقول بان
عصاة الفرقة الناجیة مطلقا مغفورة بعید جدا [illegible] یحتمل ان یکون المراد مستحقة [illegible] ترغیبا فی [illegible] انتهی مدخولست زیرا که

اهل البیت علیهم السلام و برائت ذمه او منحصر است در ابراء ذمه قاتل و غیبت کنند او بالضروره توقف نخواهد کرد در برائت ذمه این
و امتناع نخواهد ورزید الا آنکه احتیاج بمعاوضه از جنس مال گاهی تواند بود که مضمون غیبت بعقاب رسیده باشد والا مجرد منت
و عزم بر عدم اتیان مثل آن در اصلاح حال او کافیست و بالجمله عدم دخول مومن شیعی اثنا عشری در نار از برکات محبت مصطفی و مرتضی
و سایر ائمه اطهار علیهم السلام دور از کار نیست و ظاهر حدیث مشهور که ستفترق امتی ثلث و سبعون فرقة کلهم فی النار الا فرقة واحدة بان
معاضد و یار است و چگونه محل استبعاد و انکار باشد که قاضی میر حسین میبدی شافعی در شرح دیوان اعجاز بیان مرتضوی نقل کرده که
شیخ علاء الدوله در کتاب عروه میگوید جمیع فرق اسلامیه اهل نجاتند و مراد از فرقه واحده در حدیث مشهور ناجیه بی شفاعت قل
یا عبادی الذین اسرفوا علی انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله ان الله یغفر الذنوب جمیعا انه هو الغفور الرحیم
انتهی اگر گویند که مضمون روایه صفوان مودی باین میشود که مومنان بمجرد اعتقاد بوحدانیت و رسالت و امامت اهل البیت علیه السلام
کنند و تعطیل اعمال و احکام نمایند گوییم اعتماد بمجرد اعتقاد مذکور گاهی باشد که اصلا در میانه زاجری نباشد و چنین نیست زیرا که چه
مذکور شد از اخبار ائمه کرام با آنکه مومن مباشر فسق و اتباع هوا... مرض و سقام و مانند آن شداید و بلایا مبتلا خواهد شد در زجر
از معاصی و اوزار کافیست و ایضا اگرچه اظهار منجی بودن مجرد ایمان و اعتقاد با مور مذکور نموده اند لیکن از خوف زوال ایمان بسبب عصیان
نیز فرموده اند و ایضا درجات مومنان و مراتب تفاوت ثواب ایشان متفاوتست و ظاهر است که با ارتکاب معاصی و آثام
و درجات عالیه میسر نخواهد شد و عاقل را تصور محرومی از علو درجات و منازل اخروی کافیست و ایضا عفو و شفاعت دفع خجلت و
شرمندگی عاصی نخواهد کرد چنانچه در بعضی روایات واقع است و عارف شیرازی بمضمون آن اشاره نموده و فرموده است ولا
مکن بر امید بخشش دوست که گرکناه ببخشند شرمساری هست ولنعم ما قیل گرفتم آنکه بهشتم دهند بی طاعت قبول کردن و رفتن
نه شرط انصافست و مؤید اشارتیست که در تحقیق بشارت مذکوره مذکور شد آنکه ملا قطب الدین سامی شیرازی در بعضی از مکاتیب
خود گفته که اهل علم گفته اند که ایمان منجی است اما این نیز گفته اند که خوف از زوال ایمان هست و سبب زوال ایمان نیست الا
بیخردان اهل علم از دست شما در عنا اند اگر چنانچه هست میگویند علم در شما با جهل میشود و چون ایمان بلا عمل بعقیده بیخردان سبب
نجات است میخواستند که حتی بپوشانند معاذ رضی الله عنه نزد مرگ از آن خبر داد برای ترس از آنکه کتمان علم کرده باشند و در نیز افتد
بر شما بیخردان انعلم در جهل شد و باین سخن تثبیت نا کرده دیده و دست از عمل بداشتید عمر شما را یک می شناخت لاجرم درخواست کرد
از رسول صلی الله علیه و آله و سلم که این اعلام موقوف فرماید که دعهم یا رسول الله یعملوا اما چاره نیست برای بیخردان خردمندان از محروم
نتوان کرد و چنانچه هست باید گفت یضل به کثیرا و یهدی به کثیرا و ما یضل به الا الفاسقون جماعتی که بچنین سخن گمراه
میشوند گمراهانند که اگر این سخن نبودی هم گمراه میشدند بسخنی دیگر و سببی دیگر البته هرچه در دنیا دکیست روزی آشکار میشود چه خداوند جبار

نموده و شیخ ابوجعفر طوسی طیب الله مشهده در کتاب فهرست گفته که او را کتابیست در حدیث نصر بن قابوس اللخمی در خلاصه و
غیره مسطور است که او خیر و فاضل و از راویان امام جعفر و امام موسی و امام رضا علیهم السلام بود و نزد ایشان منزلت داشت و شیخ
طوسی قدس الله روحه در کتاب غیبت که او بیست سال وکیل حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام بود و هیچکس نمیدانست که او وکیل آنحضرت است
و در مختار کشی از نصر روایت که گفت روزی نزد حضرت امام موسی در خانه او بودم پس آنحضرت دست مرا گرفته و مرا بحجره آورد و
که حضرت امام رضا در صحن آن حجره بودند و کتابی در دست داشت و مطالعه آن مینمود پس حضرت امام موسی علیه السلام گفتند ای نصر
میشناسی این پسر را گفتم بلی تو علی رضی هست گفت میدانی که این چه کتابیست که مطالعه آن مینماید گفتم نه گفت این کتاب جفر است که اطلاع
بر حقایق و معانی آن نمی تواند یافت الا پیغمبری یا وصی و ایضا از نصر روایت نموده که گفت روزی بحضرت امام موسی گفتم که من از حضرت
امام جعفر سوال نمودم که امام بعد از تو کیست و او مرا خبر داده بود که امام بعد از و تویی و چون او وفات یافت اختلاف در میان
شیعه واقع شد و بجانب یمین و شمال رفتند و من و اصحاب من بر یقین خود در امامت تو باقی بودیم پس خبر ده مرا که بعد از تو از
پسران تو امام کیست آنحضرت فرمودند که پسر من علی امام خواهد بود و این حدیث دلیلست بر کمال عقل و اهتمام او در کار دین خود و نوح
بن شعیب [illegible] در خلاصه گفته که از اصحاب ابی جعفر محمد جواد بود و فضل بن شاذان گفته که او فقیه بود و در مختار کشی روایت نموده
که ابو عبدالله شاذانی از ابومحمد فضل بن شاذان پرسید که گاهی با مخالفان خود نماز مغرب را میگذاریم و میخواهیم مقارن فراغ از
نماز بخانه رویم و اعاده نماز کنیم زیرا که آنها این مضمون را می فهمند و چون بناچار تاخیر واقع میشود نماز شام و خفتن با هم جمع میکنیم
فضل گفت چنین کار را بر خود دشوار مسازید زیرا که هرگاه با ایشان نماز میکنید همین قدر مجزیست که در یکبار سه تکبیر بگویید و قرائت حمد و
سوره در هر رکعت بکنید و در رکوع و سلام با امام ایشان صورت موافقت را مرعی دارید و آن امام و ستون مسجد و دیوار را در حکم برابر
دانید آنگاه ابو عبدالله از او پرسید که از هیچکس از اصحاب شنیده که همچنین نماز مجزی باشد گفت در وقتی در عراق بودم و بر من بسیار تند و
دشوار می آمد که نماز در عقب مخالفان بگذارم پس شکایت این حال بیکی از فقهای آنجا که او را نوح بن شعیب میگفتند نمودم نوح مرا همین گفت
که من بتو گفتم بعد از آن از او پرسیدم که غیر از تو دیگری نیز این میگوید گفت آری پس با او بمجلسی در آمدم که قریب بیست کس از مشایخ اصحاب
ما آنجا بودند پس درخواست نمودم از نوح که آن مسئله را در میان ایشان مذکور سازد نوح گفت ای گروه حاضران تعجب میکنید از این مرد
خراسانی که بر خود گمان آن دارد که بزرگوارتر است از هشام بن الحکم و از من میپرسد که آیا نماز در عقب مخالفان در جماعت ایشان جایز است
یا نه پس هر که در آن مجلس حاضر بود آنچه نوح با من گفته بود گفتند و خاطر من بآن قرار گرفت حسن بن علی بن فضال الکوفی التیمی رحمه الله تعالی
بخدمت حضرت امام موسی علیه السلام رسیده بود و از راویان حضرت امام رضاست و اختصاص تمام بآنحضرت داشت و جلیل القدر و
عظیم المنزله و زاهد و صاحب ورع و ثقه بود در روایات و در کتاب نجاشی از فضل بن شاذان منقولست که گفت در یکی مساجد نزد

نفی خلود مسلم نیست و حاجتی که بران نقل شود ... اند ممنوع است زیرا که جمعی از علما بران رفته اند که غیر طایفه محقه کفارند و مخلد در نارند
و قول او که لان المؤمنین لا یخلدون مسلم است لیکن خلاف در حقیقه مؤمنان است و شیعه بر آنند که ایمان صادق نمی آید الا از معتقدان
حق از اصول خمسه که اعتقاد امامت ائمه اثنی عشر از آنجمله است و قول او که دخول شرکت مسلم نیست و مستند ظاهر است و قول او که ما من فرقة
الا و بعضها عصاة مسلم است اما قول او که و القول بان معصیة الفرقة الناجیة مطلقا مغفورة بعید ممنوع بلکه ظاهر قول آنحضرت اثبات است و استبعاد
بعید است زیرا که ظاهر حدیث مذکور مقتضی آنست و قول او که و لا یبعد ان یکون المراد و استقلال مکثهم الی آخره از استبعاد سابق او بعیدتر است
زیرا که خلاف آنچه ظاهر است که از حدیث مذکور متبادر بفهم میشود حق آنست که معنی حدیث بی ارتکاب تکلف آنست که فرقه ناجیه را نار
مس نمیکند ابدا و غیر ایشان در نارند بر سبیل خلود یا مکث بی خلود و قول ما را که فرقه ناجیه را نار مس نمیکند ابدا شاهد بسیار است از احادیث
نبویه و اخبار امامیه است تمام تقریر کلام بعضی از مشایخ ما رحمه الله و در آن تصریح است بانکه نجات فرقه ناجیه علی الاطلاق قول علمای
امامیه است لیکن این بیچاره را بخاطر فاتر میرسد که آنچه جناب شیخ در اول و در حل خود افاده فرموده اند که تعلیل خلود بخبثیه اعتقاد
مسلم نیست بلکه میتواند بود که خلود معلل بخبثیه اعتقاد مسلم نیست بلکه میتواند بود که و عمل هر دو باشد الی آخر محل نظر است زیرا که مقصود
علامه دوانی از تقیید خلود ما عدای فرقه واحده ناجیه است بخبثیه اعتقاد تا منع تعلیل خلود ما عدای فرقه واحده ناجیه است بخبثیه
ایشان در نار باعتقاد تنها متوجه شود بلکه ظاهر کلام او آنست که استثناء فرقه واحده را از دخول در نار مقید بخبثیت اعتقاد داشته
چنانچه سابقا اشاره بآن واقع شده و این کلام برین وجه منع باید کرد که لازم عدم ... دخول فرقه ناجیه در نار معلل بخبثیه اعتقاد تنها
باشد بلکه میتواند که عدم دخول ایشان در نار بخبثیه اعتقاد و عمل هر دو باشد والله الموفق للصواب و الیه المرجع و المآب ...

... در خلاصه مذکور است که او ثقه ثبت وجه بود و وکیل حضرت امام جعفر علیه السلام و از راویان او و امام موسی علیه السلام بود
و بعد از حضرت امام موسی باقی ماند و بخدمت حضرت امام رضا رسید و در ایامی که آنحضرت با مامون ولی عهد خود در سنه ... وفات
یافت و در مختار کشی از حسن بن ناجیه روایت نموده که گفت حضرت امام موسی عبد الرحمن را یاد فرمودند و گفتند او بر دل مخالفان ما
غبار ثقیل است و ایضا روایت نموده که آنحضرت او را از اهل بهشت گفته اند و او را امر فرمود که با اهل مدینه مناظره فرماید که من دوست
دارم که در میان رجال شیعه مانند ترا ببینند و عبد الرحمن را چند کتاب بود که در میان شیعه معمول بودند محمد بن ... رحمه الله در کتاب
خلاصه از کشی روایت نموده که حضرت امام موسی راضی بود بانکه در مباحث کلامی با مخالف مناظره نماید و در مختار کشی مسطور است
که روزی نزد حضرت امام موسی اصحاب کلام را یاد فرمودند پس آنحضرت فرمودند که ابن حکیم را بگذارید که بمناظره مشغول باشد
و ایضا روایت نموده که آنحضرت محمد را امر فرمود که در مسجد مدینه با مردم آنجا بنشیند و با ایشان در مطالب کلامی مناظره و محاجه
نماید و هرگاه از مناظره قوم فارغ شده نزد آنحضرت می آمد آنحضرت از وی مرتبه سخنان او و دیگران را می پرسید و اظهار رضا از وی

خود بخدمت او رجوع نمودم و سند کی خود را باید داد و آوردم آنحضرت فرمودند که هذا خطی لوجه الله تعالی گفتم جان من فدای تو باد
میخواهم که در باب عهد نامه جهة من بنویسی پس این عهد نامه من نوشتند بسم الله الرحمن الرحیم هذا کتاب من محمد بن علی الهاشمی
العلوی لعبد الله عبد الجبار بن المبارک فتاه انی اعتقتک لوجه الله والدار الآخرة لا رب لک الا الله ولیس علیک سید و انت مولای
و مولای عقبی من بعدی و کتب فی المحرم سنة ثلاث عشرة و مائتین و وقع فیه محمد بن علی بخط یده و ختمه بخاتمه . ابو محمد فضل بن شاذان بن الخلیل
الازدی النیشابوری از اجل شیعه نیشابور بود و چون نام خود در فضل مشهور است مبدع براهین عقلیه و موضح قوانین نقلیه است در حقایق مذهب
حق امامیه ماهر بوده دقایق اصول این طایفه علیه بر طبع نکته دانش ظاهر و باهر در کتاب خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است که پدر او از
اصحاب یونس بن عبد الرحمن بود و او از امام رضا و بیان امام محمد جواد است و بعضی گفته اند که از حضرت امام رضا نیز روایت نموده و او ثقه
و فقیه و متکلم بوده و در میان این طایفه عظیم الشان بود و امام محمد جواد سه مرتبه از عقب یکدیگر برو رحمت فرستادند رحمه الله تعالی
و در کتاب مختار مذکور است که عبد الله بن فضل بن شاذان را از نیشابور اخراج کرد بعد از آنکه او را پیش خود طلبید و تفتیش کتب او نمود
امر کرد او را که این کتب را از جهة او بنویسند پس فضل رؤس مسایل اعتقادیه را از توحید و عدل و مانند آن جهة او نوشت و چون آن
بنظر عبد الله رسید گفت اینقدر کافی نیست میخواهم که اعتقاد ترا در باره سلف بدانم پس فضل گفت ابو بکر را دوست دارم و از عمر بیزارم
عبد الله گفت چرا از عمر بیزاری گفت بواسطه آنکه عباس را از شوری بیرون کرد و بسبب القای این جواب لطیف که متضمن خوش آمدن
عباسیان بود از دست آن فظ غلیظ خلاصی یافت و از سهل بن بحر فارسی روایت نموده که گفت در آخر عمر مصاحبت خود با
فضل بن شاذان از و شنیدم که میگفت من خلیفه جمعی از اکابرم که از پیش گذشتند مانند محمد بن ابی عمیر و صفوان بن یحیی و غیرهما و پنجاه سال در
خدمت ایشان بودم و از ایشان استفاده مینمودم و هشام بن الحکم چون بگذشت یونس بن عبد الرحمن خلیفه او بود و در رد بر مخالفان
سکاک بود و چون یونس وفات یافت او نیز از میان رفت و منم خلیفه ایشان و فضل از جمعی کثیر از افاضل شیعه روایت داشت مانند محمد
بن ابی عمیر و صفوان بن یحیی و حسن بن علی بن فضال و محمد بن اسمعیل بن بزیع و محمد بن الحسن الواسطی و محمد بن سنان و اسمعیل بن سهل و از پدر خود
شاذان بن الخلیل و ابو داود المسترق و عمار بن المبارک و عثمان بن عیسی و فضالة بن ایوب و علی بن الحکم و ابراهیم بن عاصم و
ابی هاشم داود الجعفری و قاسم بن عروه و ابن ابی نجران شیخ نجاشی گفته که یکصد و هشتاد کتاب تصنیف داشته و آنچه از آنجمله بما
رسیده کتاب نقض است بر اسکافی و کتاب العروس که مختصر کتاب عین است کتاب التوحید کتاب الرد علی اهل التعطیل الی آخره
در کتاب منتقی مسطور است که از فضل پرسیدند که دلیل تو بر امامت امیر المؤمنین علی چیست در جواب گفت دلیل بر آن کتاب خدا و سنت
رسول هدی و اجماع مسلمانانست اما کتاب قول خدای تعالی است که یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و
اولی الامر منکم زیرا که خدای تعالی ما را درین آیه دعوت نموده باطاعت اولی الامر چنانکه دعوت نموده باطاعت خود و باطاعت

بعضی از قرآن درس میخواندم و در آنجا قومی را دیدم که با همدیگر سخنان میگفتند و یکی از آن میان گفت که در کوه مردیست که او را ابن فضال گویند
و او عابدترین جماعتیست که ما دیده ایم و گفت که او بصحرا بیرون می آید و بسجده فرو میرود و آنگاه مرغان صحرا بر وی جمع میشوند و او بجهت آن از
محو شده بر زمین که از دور گمان میشود که جامه یا خرقه ایست و وحشیان صحرا از نزدیک او چرا میکنند و از و رمیده نمیشوند بنابر غایت
مونستی که ایشان را با و حاصل شده فضل بن شاذان گوید پس من از آن سخن گمان کردم که مگر آنحال کسیست که در زمان سابق بوده و
بعد از استماع این سخن باندک زمانی دیدم که شیخی خوش صورت نیکو شمایل که جامه زبری و ردای نهی در بر و کفش سبز در پا داشت از
در درآمد و بپدر من که با او نشسته بودم سلام کرد و پدر من جهة تعظیم او برخاست و او را جای داد و گرامی داشت و چون بعد از لحظه
برخاست من از پدر خود پرسیدم که این شیخ کیست گفت این حسن بن علی بن فضالست گفتم آن عابد فاضل مشهور گفت همانست گفتم آن نخواهد بود
میگویند که او در کوه میباشد گفت این همانست که در کوه می باشد باز گفتم که آن نخواهد بود که او همیشه در کوه میباشد گفت چه کم عقل پسری
بوده نمیتواند بود که درین ایام از آنجا آمده باشد پس آنچه از اهل مسجد درباره حسن شنیده بودم بر پدر عرض کردم و پدرم گفت آنچه
شنیده درستست و این حسن همان حسنست و حسن گاه گاهی پیش پدر من می آمد پس من نزد او رفتم و کتاب ابن بکیر و غیر آن از کتب حدیث را
از و استماع نمودم و بسیار بود که کتاب خود را برمیداشت و بحجره من می آمد و بر من قراءت آن می نمود و در سالیکه طاهر بن الحسین خزاعی که از
از سپهسالاران مامون بود حج گذارد و بکوفه مراجعت نمود چون تعریف فضایل و کمالات او نزد او کرده بودند کسی نزد
حسن فرستاد و با او پیغام نمود که چون من از رسیدن بخدمت شما معذورم التماس دارم که شما قدوم شریف بسوی من ارزانی
دارید پس حسن از رفتن نزد طاهر امتناع نمود هر چند اصحاب او را در ملاقات طاهر ترغیب نمودند قبول نکرد و گفت مرا با او نسبتی
نیست و از آن استغنای او دانستم که آن آمدن او بحجره من از روی تردد دینداری بود و مصلای او در جامع کوفه بود نزد
ستونیکه آنرا سابعه و اسطوانه ابرهیم میگویند و حسن در تمام عمر قایل بامامت عبدالله افطح بود و در مرض الموت واقعه دید و از آن عقیده
برگردید و رجوع بحق نمود رحمه الله تعالی و وفات حسن در سال دویست و بیست و چهار بود و از جمله مصنفات او کتاب زیارات و بشارات
و کتاب نوادر و کتاب در رد بر غلات و کتاب الشواهد و کتاب در متعه و کتاب در ناسخ و منسوخ و کتاب ملاحم و کتاب الصلوة و
کتاب الرجال [illegible] در قسم مقبولان در کتاب خلاصه مذکور است و در مختار کشی از و منقولست که گفت روزی
بخدمت حضرت امام محمد تقی جواد رفتم و گفتم جان من فدای تو باد از پدران بزرگوار تو روایت بمن رسیده که هر فتحی که اهل ضلال
نمایند بجهت ایشان را بدست آید تعلق بامام زمان دارد و آنحضرت فرمود که بلی چنین است گفتم جان من فدای تو باد مرا از بعضی فتوحات که اهل
ضلال را واقع شده آورده بودند و من خمس در از ایشان خلاص کرده بخدمت تو آمده ام میخواهم که مرا بندگی قبول کنی آنحضرت
فرمودند که قبول کردیم و بعد از آن مرا دستوری دادند که بدیار خود مراجعت نمایم و چون در سال دویست و سیزده از دیار

مفتری معزّر شده باشد خود هم در فصل دوم جواب گفته‌اند و این حدیث سوید بن غفله است و اتفاق اهل تاریخ است بر آنکه او کثیر الغلط

بوده و آنکه نفس حدیث متناقض است زیرا که باجماع امت حضرت امیرالمؤمنین در قضایا و احکام دین عدل بوده و از عدالت

نیست که حد مفتری بر کسی بزنند که افترا نکرده باشد و شیخ اجل مفید در بعضی از افادات علیه خود جواب فصل ایستاده و معتقدی

توجیه حدیث بوجهی وجیه کرده و گفته که اگر آن حدیث صحیح باشد مراد حضرت امیر آن خواهد بود که چون تفاضل نمی باشد الا

در میان دو کس که متقارب باشند در فضل و مفضول را با افضل در اصل فضل فی الجمله مشارکتی باشد بنابرین تفضیل آنحضرت بر ابی بکر و عمر

متضمن اظهار قرب فضل جماعه ایشان خواهد بود و حال آنکه ایشان بواسطه انکار نص جلی و اصرار در اظهار و عدول از اطاعت خدای تعالی

و دین رسول تعالی بیرون رفته اند و ایشان را در دین مبین فضلی نمانده که قریب بفضل حضرت امیرالمؤمنین باشد پس هر که تفضیل آنحضرت

بر ایشان نماید دعوی فضلی عظیم جهة ایشان کرده باشد و ظاهر شد که در آن دعوی کاذبست پس حد مفتری کاذب را مستحق باشد

نه حد مفتری را هم شیخ را چنانکه فضل بن شاذان فهمیده و از قبیل تفضیل حضرت امیر است بر اغیار غوایه مصر آنکه فاضل صالح متقی را بر کافر

مرتد خارج از دین تفضیل دهند یا جبرئیل را بر ابلیس و رسول را بر ابوجهل ملعون رجحان نهند یا آنکه اگر آن حدیث صحیح باشد بایستی که

حاشا مدکه واجب بودی حد مفتری بر حضرت رسول که حضرت امیر را در چندین حدیث بر جمیع خلایق تفضیل و تقدیم داده و در اخوت

خود و مباهله و فتح ابواب خانه او و اختیار او در نکاح فاطمه زهرا و ولایت و خواندن او واجب خلق خدا و گردانیدن او

از خود بمنزله هارون از موسی و غیر آن بر دیگران رجحان نهاده و همچنین بایستی که حضرت امیر اقامت حد بر خود واجب گردانیدی

زیرا که اظهار افضلیت خود بر سایر اصحاب رسول نموده و باتفاق مخالف و مؤالف بر منبر کوفه مضمون انا الصدیق الاکبر بزبان حقایق

بیان نموده و همچنین جمیع اولاد و ذریه و انصار و اتباع اهل بیت او که اعتقاد زیادتی فضل او بر سایر اصحاب داشتند تا آنکه از حضرت

امام حسن علیه السلام مرویست که در صباح آن شبی که امیر وفات فرمودند که لقد قبض فی هذه اللیلة رجل ما سبقه الاولون بعمل ولا ادرکه الآخرون

مخفی نماند که مقصود شیخ چنانکه خود در ذیل مقاله بآن تصریح فرموده آنست که این عبارت که امیرالمؤمنین افضل است از فلان فلان بحسب

قانون لغت و عرف اهل لسان درست نیست تا متوجه شود که در صحت آن عبارت تسلیم فضل ایشان از روی جدل یا بر اعتقاد خصم کافیست بلکه

غرض آنست که نظر بتحقیق حال مضمون انتقال غلط و باطل محال است مؤلف گوید که همچنانکه میتواند بود که انفهام اقرار از آن عبارت بواسطه

استلزام مدلول و اثبات فضیلت کسی را باشد که در واقع از فضیلت عاری بوده و بر وجهی که شیخ بزرگوار افاده فرموده همچنین میتواند

که از آن رهگذر باشد که مفهوم از آن عبارت نیز نقص کسی است که در واقع افضل بوده چنانکه بعضی از افاضل شعرا بآن اشعار نموده شعر

یقولون لی فضّل علیّاً علیهم فلست اقول التبر اعلی من الحصا اذا انا فضّلت الامام علیهم اکن للذی فضّلته متنقّصا الم تر ان السیف تزری بحدّه

مقالة هذا السیف امضی من العصا اسحق بن اسمعیل النیشابوری رحمه الله تعالی حلی در کتاب خلاصه توثیق او نموده و فرموده که از اصحاب ابی محمد عسکری

رسول خود پس محتاج شدیم با آنکه اولی الامر را بشناسیم چنانکه در آنکه خدا و رسول را شناسیم آنگاه نظر کردیم امت را و دیدیم که اختلاف
کرده اند در اولی الامر و اجماع کرده اند در تفسیر آیه بر وجهی که مخصص نزول آیه است در شان علی بن ابیطالب زیرا که بعضی گفته اند که مراد
امرای سرایا است و بعضی گفته اند که مراد نظام قوام کار زمره انام با امر معروف و نهی از منکر است و بعضی گفته اند که مقصود از آن
حضرت امیرالمؤمنین علی و یازده امام از اولاد کرام او اند علیهم السلام و چون از فرقه اولی پرسیدم که آیا علی بن ابیطالب از امرای سرایا هست
گفتند بلی و فرقه ثانیه نیز گفتند که او از اعلام علماست و فرقه ثالثه نیز خبر دادند که او از قوام نظام کافه انام است با امر معروف و
نهی از منکر و از اینجا ظاهر شد که مراد از اولی الامر در این آیه باتفاق اهل درایه و روایت حضرت شاه ولایت است پس موجب آن آیه او است
والی ولایت امامت و وصایت و عدول از وی بسوی دیگری محض ضلالت و غوایت است زیرا که در غیر او اتفاق مفقود ... دیگر
و ادله دیگر موجود نیست و اما سنت بنابر آنکه حضرت رسول آن امام اصحاب یمین را قاضی یمن و امیر جیوش آنجا و والی اموال گردانید
و او را امر فرمود که تقسیم آن اموال باید به بنی جذیمه که خالد بن ولید ایشان را بظلم کشته بود و همچنین اختیار آن امام همام جهة ادای رسالات
ملک علام و ابلاغ و ارسال سوره برائت بکفار خیره انجام نمود و همچنین در بعضی از ایام غیبت خود او را خلیفه کرده و هیچکس از اصحاب آنحضرت
نیست که این سنن در شان او مقرر و معین شده باشد و تاسی بسنت سید کاینات در حیات آنحضرت و بعد از وفات حکمی منطوق
و احتیاج است بامیری که متصف باین صفات باشد مسلم جمهور است و اما اجماع بدرستی که استدلال از آن بر امامت حضرت امیرالمؤمنین بچند
وجه است اول آنکه اجماع امت است بر آنکه علی امام بود و اگرچه هم یک روز باشد و در این اختلافی ندارند بعد از آن اختلاف کردند
بعضی گفته اند که بعد از نبی بلافصل بسیار در وقت خاص امام بود و بعضی گفته اند که بعد از آنحضرت بفاصله در جمیع اوقات بقای خود
امام بود و اجماع بر غیر آن واقع نشده که بقدر یک چشم زدن او امام باشد دیگر آنکه اجماع کرده اند بر آنکه حضرت امیر لیاقت امامت
داشت و بنی هاشم صلاحیت آن بود و در غیر او اختلافست دیگر آنکه اجماعست بر آنکه حضرت امیر بعد از حضرت رسالت پناه بر نظام عدالت
که از شرایط امامت و ولایت است باقی بود و غایة الامر اختلاف در اینست که بعضی میگویند که از مرتبه عدالت ترقی بصفت عصمت بود
و بعضی میگویند که معصوم نبود بلکه عادل و متقی بود و خاطر او از شوایب خطا و زلل دور بود و بالجمله خلاف ایشان در نفی عصمت او است
سوم آنکه جماعت اجماع کرده اند بر نفی عصمت ابی بکر و اختلاف در عدالت او کرده اند و بعضی گفته اند که بواسطه غصب خلافت و دیگر معاصی
از دایره عدالت خارج شده و ظاهر است که کسی که اجماع بر عدالت او واقع شده باشد و اختلاف در عصمت او داشته باشند اولی
و احق است بامامت از کسی که اختلاف در عدالت او داشته باشند و اتفاق بر نفی عصمت او کرده باشند و ایضا در کتاب مستقی
مسطور است که شخصی از اهل فضل سؤال نمود که چه میگوئی در این حدیث که ناصبیان از حضرت امیرالمؤمنین روایت میکنند که گفت لا اوتی
برجل یفضلنی علی ابی بکر و عمر الا جلدته حد المفتری یعنی هر گاه پیش من آرند کسی را که او تفضیل من بر ابوبکر و عمر کرده باشد حد بزنم حد شریعت

فمرضاته واجابته على طاعته وكتابي الذي حمله محمد بن موسى النيسابوري والله المستعان على كل حال واني اراكم مفرطين في جنب الله فتكونون من الخاسرين

فبعداً وسحقاً لمن رغب عن طاعة الله ولم يقبل مواعظ اوليائه وقد امركم الله عز وجل بطاعته لا اله الا هو وطاعة رسوله صلى الله عليه وآله وبطاعة اولي الامر عليهم السلام فرحم الله

ضعفكم وقلة صبركم عما امامكم فما اغر الانسان بربه الكريم واستجاب الله دعائي فيكم واصلح اموركم على يدي فقد قال الله جل جلاله يوم ندعو كل

اناس بامامهم وقال جل جلاله وكذلك جعلناكم امة وسطا لتكونوا شهداء على الناس ويكون الرسول عليكم شهيدا

وقال الله جل جلاله كنتم خير امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر فما احب ان يدعو الله جل جلاله بي

ولا من هو في ايامي الا حسب رقتي عليكم وما انطوى لكم عليه من حب بلوغ الامل في الدارين جميعا والكينونة معنا في الدنيا والآخرة فقد يا اسحاق يرحمك الله

ويرحم من هو وراءك بينت لك بيانا وفسرت لك تفسيرا وفعلت بكم فعل من لم يفهم هذا الامر قط ولم يدخل فيه طرفة عين ولو فهمت الصم

الصلاب بعض ما في هذا الكتاب لتصدعت قلقا وخوفا من خشية الله ورجوعا الى طاعة الله عز وجل فاعملوا من بعد ما شئتم فسيرى الله عملكم ورسوله والمؤمنون

ثم تردون الى عالم الغيب والشهادة فينبئكم بما كنتم تعملون والعاقبة للمتقين وانت رسولي يا اسحاق الى ابراهيم بن عبده وفقه الله

ان يعمل بما ورد عليه في كتابي مع محمد بن موسى النيسابوري ان شاء الله ورسولي الى نفسك والى كل من خلفت ببلدك ان يعملوا بما ورد عليهم

بما في كتابي مع محمد بن موسى النيسابوري ويقرأ ابراهيم بن عبده كتابي هذا ومن خلفه ببلده حتى لا يسألوني وبطاعة الله يعتصمون والشيطان

بالله عن انفسهم يجتنبون ولا يطيعون وعلى ابراهيم بن عبده كتابي هذا وسلام الله ورحمته وعليك يا اسحاق وعلى جميع موالي السلام كثيرا

سددكم الله جميعا بتوفيقه وكل من قرأ كتابي هذا من موالي من اهل بلدك ومن هو بناحيتكم ونزع عما هو عليه من الانحراف عن الحق فليؤد حقوقنا

الى ابراهيم وليحمل ابراهيم ذلك الى الرازي رضي الله عنه او الى من يسمي له الرازي فان ذلك عن امري ورأيي ان شاء الله تعالى يا اسحاق اقرأ كتابنا

على البلالي رضي الله عنه فانه الثقة المأمون العارف بما يجب عليه واقرأه على المحمودي عافاه الله فما احمدنا له لطاعته واذا وردت

بغداد فاقرأه على الدهقان وكيلنا وثقتنا والذي يقبض من موالينا وكل من امكنك من موالينا فاقرأهم هذا الكتاب وينسخه من اراد منهم نسخه

ولا يكتم امر هذا عمن شاهده من موالينا الا من شيطان مخالف لكم فلا تنثرن الدر بين اظلاف الخنازير ولا كرامة لهم وقد وقعنا في كتابك

بالوصول والدعاء لك ولمن شئت وقد اجبنا سعيدا عن مسألته والحمد لله فما بعد الحق الا الضلال فلا تخرجن من البلد حتى تلقى العمري رضي الله عنه برضاي عنه

وتسلم عليه وتعرفه ويعرفك فانه الطاهر الامين العفيف القريب منا والينا فكل ما يحمل الينا من شيء من النواحي فاليه يصير آخر امره ليوصل ذلك

الينا والحمد لله كثيرا سترنا الله واياكم يا اسحاق بستره وتولاك في جميع امورك بصنعه والسلام عليك وعلى جميع موالي ورحمة الله وبركاته وصلى الله

على سيدنا محمد النبي وآله وسلم كثيرا ابراهیم بن عبده نیشابوری ... در فضیلت و همان نسبت که حضرت امام حسن عسکری در توقیعی

که قبل ازین مذکور شد او را در میان شیعه نیشابور و نواحی آن وکیل خود ساخته اند ... فرموده اند

و در مختار توقیعی دیگر نقل نموده که آنحضرت در باب وکالت ابو عبد الله بن حمدویه بیهقی به سایر شیعه نیشابور و نواحی آن نوشته اند

در کتاب مختار توقیع شریف از آنحضرت نقل نموده که باسحاق نوشته اند و در آنجا باسحاق و جمیع شیعه آنجا عتاب بر ترک بعضی از فرایض
سنن فرموده اند و جمیع شیعه نیشابور را دلالت بطریق هدایت و ملازمت احکام شرع سید انام و مودة ذی القربی و رعایت
حقوق ایشان نموده اند و حواله اخذ حقوق واجبه موالی آنجا بابرهیم بن عبده که یکی از وجوه شیعه نیشابور است نموده اند و توقیع شریف
اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا اسحق بن اسمعیل سترنا الله وایاک بستره وتولاک فی جمیع امورک بصنعه قد فهمت کتابک رحمک الله
ونحن بحمد الله ونعمته اهل بیت نرق علی موالینا ونسر بتتابع احسان الله الیهم وفضله لدیهم ونعتد بکل نعمة ینعمها الله عز وجل بها علیهم فاتم الله
علیکم بالحق ومن کان مثلک ممن قد رحمه الله وبصره بصیرتک ونزع عن الباطل ولم یعم فی طغیانه نعمه فان تمام النعمة دخولک الجنة ولیس
من نعمة وان جل امرها وعظم خطرها الا والحمد لله تقدست اسماؤه علیها مؤدی شکرها وانا اقول الحمد لله مثل ما حمد الله به حامد الی
ابد الابد بما من علیک من نعمة ونجاک من الهلکة وسهل سبیلک علی العقبة وایم الله انها لعقبة کؤود شدید امرها صعب مسلکها عظیم بلاؤها
طویل عذابها قدیم فی الزبر الاولی ذکرها ولقد کانت منکم امور فی ایام الماضی علیه السلام الی ان مضی لسبیله صلی الله علی روحه وفی ایامی هذه کنتم فیها
غیر محمودی الرای ولا مسددی التوفیق واعلم یقینا یا اسحق ان من خرج من هذه الحیوة اعمی فهو فی الاخرة اعمی واضل سبیلا انها یا ابن اسمعیل لیس
تعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور وذلک قول الله عز وجل فی محکم کتابه للظالم رب لم حشرتنی اعمی وقد کنت
بصیرا قال الله عز وجل کذلک اتتک آیاتنا فنسیتها وکذلک الیوم تنسی وای آیة یا اسحق اعظم من حجة الله عز وجل علی خلقه وامینه
فی بلاده وشاهده علی عباده من بعد من سلف من آبائه الاولین من النبیین وآبائه الآخرین من الوصیین علیهم اجمعین رحمة الله وبرکاته فاین یتاه بکم
واین تذهبون کالانعام علی وجوهکم عن الحق تصدفون وبالباطل تؤمنون وبنعمة الله تکفرون او تکذبون فمن یؤمن ببعض ویکفر ببعض فما
جزاء من یفعل ذلک منکم ومن غیرکم الا الخزی فی الحیوة الدنیا الفانیة وطول عذاب فی الاخرة الباقیة وذلک والله الخزی العظیم ان الله بفضله
ومنه لما فرض علیکم الفرایض لم یفرض ذلک علیکم لحاجة منه الیکم بل رحمة منه لا اله الا هو علیکم لیمیز الخبیث من الطیب ولیبتلی ما فی قلوبکم ولتسابقوا
الی رحمته ولتتفاضل منازلکم فی جنته ففرض علیکم الحج والعمرة واقام الصلوة وایتاء الزکوة والصوم والولایة وکفاهم لکم بابا لتفتحوا ابواب
الفرایض ومفتاحا الی سبیله ولولا محمد صلی الله علیه وآله وسلم والاوصیاء من بعده لکنتم حیاری کالبهایم لا تعرفون فرضا من الفرایض وهل یدخل قریة الا من
بابها فلما من علیکم باقامة الاولیاء بعد نبیه صلی الله علیه وآله قال الله عز وجل الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت
لکم الاسلام دینا وفرض علیکم لاولیائه حقوقا امرکم بادائها الیهم لیحل لکم ما وراء ظهورکم من ازواجکم واموالکم ومآکلکم ومشاربکم
ویعرفکم بذلک النماء والبرکة والثروة ولیعلم من یطیعه منکم بالغیب قال عز وجل قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی واعلموا
ان من یبخل فانما یبخل علی نفسه وان الله هو الغنی وانتم الفقراء الیه لا اله الا هو ولقد طالت المخاطبة فیما بیننا وبینکم فیما هو لکم وعلیکم ... ما اریتکم لی خطا ولا سمعتم منی حرفا
من بعد الماضی علیه السلام انتم فی غفلة عما الیه معادکم ومن بعد الثانی رسولی وما ناله منکم حین اکرمه الله بمصیره الیکم ومن بعد اقامتی لکم ابرهیم بن عبده وفقه الله

مراجعت کند پس عبد الرحمن عبد الله را باخلاص ساخت و او با آن حضرت امام [illegible] رفت و آنجا مجاور شد و متوکل از بیماری شفا یافت خیران

الخادم القراطیسی رحمه الله تعالی در خلاصه مذکور است که او از اصحاب ابو الحسن ثالث علی بن محمد است و ثقه است و در مختار کشی از خیران روایت

نموده که گفت در ایام حضرت ابی جعفر محمد بن علی بن موسی به حج که از دم و از بعضی ملازمان آنحضرت که نزد او قربی و منزلتی داشت درخواست

نمودم که مرا بخدمت آنحضرت رساند آنکس متوجه خدمت آنحضرت شده مرا همراه برد و چون بدر خانه آنحضرت رسیدم مرا گفت که در این

دکان بنشین و خود اذن طلبیده بخانه در آمد و چون دیر شد نزدیک دربان رفتم و از حال او پرسیدم مرا خبر دادند که بیرون رفت من

متحیر شدم و در اثنای آن حیرت خادمی از خانه بیرون آمد و مرا گفت تو خیران نام داری گفتم بلی گفت بخانه درآی پس بخانه درآمدم و آنحضرت

را دیدم که بر صفه ایستاده است که فرشی بر آن نیست و در آن اثنا غلامی آمد و جانمازی آورد و در زیر پای آنحضرت انداخت تا نشست و چون

من نظر بر آنحضرت انداختم هیبت و دهشت چنان بر من کارگر شد که خواستم که بر آن صفه بلند بی آنکه پای بر زینه نهم بالا روم پس آنحضرت

جواب سلام من دادند و دست مبارک خود را بجانب من کشیدند پس من دست ایشان را گرفتم و بوسه دادم و بر روی [illegible] دم پس آنحضرت

[illegible] خود را گرفته نشاندند و من از غایت دهشت دست ایشان را گرفتم و آنحضرت دست خود را از من نگذاشتند و چون دهشت من ساکن شد

دست آنحضرت را گذاشتم و بعد از آن آنحضرت از من سؤال فرمودند و در آن اثنا یاد من آمد که ریان بن شبیب مرا وصیت نموده بود که

چون بخدمت آنحضرت فایز شوی بخدمت آنحضرت عرضه نمای که مولای تو ریان بن شبیب خدمت شما را سلام میرساند و التماس

دعا در حق خود و پسر خود نموده چون آن وصیت را عرض نمودم برای ریان دعا کرد و از برای پسر او دعا نکرد پس دو مرتبه دیگر اعا[ده]

آن نمودم آنحضرت دعا از برای ریان نمود و دعا از برای پسر او نکرد و آنگاه او را وداع نمودم و برخاستم و چون نزدیک

بدر خانه رسیدم شنیدم که آنحضرت بچیزی بر خود تکلم میفرمودند و مضمون آن را نفهمیدم اتفاقا آن خادم از عقب من بیرون آمد و من

از و پرسیدم که با تو چه گفتند گفت در باب پسر ریان میفرمودند که هذا ولد ولدی بلا [illegible] فلما خرج منها صار الی من هو شر منهم [illegible]

را [illegible] بعد از آن [illegible] روایتی دیگر ذکر نموده که دلالت میکند بر آنکه خیران وکیل آنحضرت بوده و تتمه آن مجموع است در بیان [illegible] که

از [illegible] و از [illegible] ابی الحسن ثالث روایت نموده [illegible] صاحب [illegible] و مصاحب زید [illegible] و [illegible]

[illegible] بود و حضرت امام رضا را وکیل و در میان علمای ملت احدی از قبیل انبیای بنی اسرائیل است و در کتاب خلاصه مذکور است که او

وجه اصحاب ما بود و معتقد مشار الیه عظیم المنزله بود و در [illegible] حضرت امام موسی و امام رضی علیه السلام داشت و امام رضا در اراده اهل

علم و فتوی بیشتر داده اند و جماعت و فقها او را مال بسیار دادند که شریک شود با ایشان در قول بنهایی امامت حضرت امام موسی

و از آن امتناع نموده بر جاده حق ثابت قدم ماند و شیخ مفید قدس سره روایت نموده از داود بن القاسم جعفری که گفت

عرض کردم بر امام حسن عسکری کتاب یوم و لیل را که تصنیف یونس بود پس آنحضرت پرسیدند که این تصنیف کیست گفتم تصنیف یونس

و آن این است و بعد فقد بعثت الیکم ابراهیم بن عبده لیدفع النواحی و اهل ناحیتک حقوقی الواجبة علیکم و جعلته ثقتی و امینی عند موالیّ هناک فلیتقوا الله

جل جلاله و لیؤدّوا و لیؤدوا الحقوق فلیس لهم عذر فی ترک ذلک و لا تأخیره لا اشقاهم الله بعصیان اولیائه و رحمهم و ایاک معهم برحمتی لهم ان الله واسع کریم

[illegible] رحمه الله ابن داود او را از ممدوحان شمرده و در مختار کشی توقیعی از حضرت امام حسن عسکری علیه السلام که بعد از تهدید و

نیشابور و نواحی آن نقل نموده و آن این است که و کتابی الذی ورد علی ابراهیم بن عبده بتوکیلی ایاه بقبض حقوقی من موالیّ هناک نعم هو کتابی بخطی

علی رقعة اعنی ابراهیم بن عبده لهم ببلدهم حقاً غیر باطل فلیتقوا الله حق تقاته و لیخرجوا من حقوقی و لیدفعوها الیه فقد جوّزت له ما یعمل فیها وفقه الله

و منّ علیه بالسلامة من التقصیر برحمته [illegible] رحمه الله ابن داود او را از جمله ممدوحان گفته و در مختار از محمد مذکور حکایت روایت

نموده که گفت بعد از وفات پدرم حضرت امام محمد جواد بمن نوشتند که قد مضی ابوک رضی الله عنه و عنک و هو عندنا علی حال محمودة و لم تبعد

من تلک الحال و ایضاً از فضل بن هشام هروی روایت نموده که گفت چون شنیدم که محمودی حج بسیار گذارده از وی پرسیدم که چند

حج گذارده پس عدد آن را گفت و گفت رزقت خیراً کثیراً بعد از آن پرسیدم که این حجها که کرده برای خود گفت بعد از حجة الاسلام هر

حج که گذارده ام از حضرت رسالت پناه گذارده ام و ثواب آن را با ائمه اهل البیت هدیه کرده ام و ثواب آن هدیه را بمؤمنین و مؤمنات بخشیده ام

پرسیدم که نیت این حج را به چه عبارت ادا میکنی گفت میگویم اللهم انی اهللت لرسولک محمد صلواتک علیه و جعلت جزائی منک

و منه لاولیائک الطاهرین علیهم السلام و وهبت ثوابی عنهم لعبادک المؤمنین و المؤمنات بکتابک و سنة نبیک الی آخر الدعاء

[illegible] از مؤمنان خالص الاعتقاد و از قریه [illegible] از سواد بغداد بود و در کتاب مختار مسطور است که متوکل عباسی او را

بتهمت تشیع حبس نمود و چون مدت حبس او امتداد یافت مبلغ سه هزار دینار از عبدالرحمن بن خاقان قبول نمود که او را از حبس متوکل

خلاص سازد و چون عبدالرحمن التماس خلاصی عبدالله از متوکل نمود متوکل با وی خطاب نمود که ای عبدالرحمن اگر شکی درباره تو میداشتم

میگفتم که تو رافضی زیرا که عم عبدالله و اجرا داده که او رافضی است و وکیل فلان یعنی امام علی نقی است میخواهم که او را بکشم چون این خبر

بعبدالله رسید از خلاصی خود مأیوس گردیده رقعه نوشت بخدمت حضرت امام که یا سیدی الله الله فی امری فقد خفت ان

ارتاب چون رقعه او بآن حضرت رسید بخط شریف خود با او نوشتند و او را وعده نمودند که درباره خلاصی و روی تضرع

بدرگاه الهی خواهند آورد و این واقعه در شب جمعه بود و صباح روز جمعه متوکل را تب گرفت و مرض او در تزاید بود تا بجائی رسید

که [illegible] داد و در روز دوشنبه بر سر او نوحه درآمدند پس عبدالرحمن مذکور را امر کرد که نام جمیع محبوسان را بر او عرضه دهند

[illegible] اخلاص سازد و عبدالرحمن هر یک از محبوسان را عرضه میکرد و بواسطه عتابی که سابقاً از متوکل نسبت با او در باب التماس عبدالله

واقع شده بود یارای آن نداشت که نام او برد تا آنکه در اثنای آن خود متوکل عبدالله را یاد کرد و بعبدالرحمن گفت چرا نام او را بر

من عرض نکردی گفت بر خود قرار داده بودم که هرگز نام او نبرم متوکل گفت همین ساعت او را آزاد کن و از او درخواست کن که

اصحاب ما بر تصحیح هر چه صفوان روایت نموده و در علم فقه او را مسلم داشته‌اند و صفوان در مال تجارت شریک بود با عبد الله بن جندب
و علی بن النعمان که از جمله مؤمنان بودند و هر یک از ایشان در روزی پنجاه و یک رکعت نماز میگذاردند پس در بیت الله الحرام با هم عهد نمودند
که هر یک از ایشان که بعد از دیگری باقی ماند نماز های او را بگذارد و زکوة او را بدهد و روزه او را بدارد و چون صفوان بعد از ایشان
ماند بنابر آن عهد هر روز یکصد و پنجاه و سه رکعت نماز میگذارد و هر سال سه ماه روزه میداشت و زکوة مال خود را سه بار اخراج مینمود
و همچنین هر تبرعی که از برای خود میکرد از برای ایشان دو برابر آن بجای می‌آورد و ثوابش را بروح آن برادران مؤمن هدیه مینمود
و ورع او بمرتبه بود که در بعضی سفرها شتر کسی را بکرایه گرفته بود و بعضی از جماعت او دو دینار بطریق ودیعت باو میداد که او را باهل
کوفه رساند صفوان از مکاری خود اذن طلبید و آنرا در میان بارها داد و ایضا روایت نموده‌اند که حضرت امام رضا فرمودند که ما ذئبان
ضاریان با تصرفی در دین المسلم من حب الریاسة و بعد از آن فرمودند که لکن صفوان لا یحب الریاسة و در مختار کشی از علی بن الحسین قمی روایت
نموده که گفت از حضرت امام محمد جواد شنیدم که ذکر صفوان بن یحیی و محمد بن سنان نمودند و فرمودند که رضی الله عنهما برضائی
عنهما فما خالفانی و ما خالفا ابی قط و صفوان سی کتاب تصنیف داشت از جمله آنچه در کتاب نجاشی مذکور است کتاب الوضوء کتاب الصلوة
کتاب الصوم کتاب الحج کتاب الزکوة کتاب النکاح کتاب الطلاق کتاب الفرائض کتاب الوصایا کتاب الشراء والبیع کتاب العتق والتدبیر
کتاب البشارات کتاب النوادر حسن بن محبوب بجلی ... در مختار کشی مسطور است که جد اعلی او وهب نام داشت و غلام جریر بن
عبد الله بجلی صحابی بود و صنعت زرادی میداشت پس بخدمت حضرت امیر المؤمنین علی رفت و از آنحضرت التماس نمود که او را از
جریر خریداری نماید و جریر چون خوش نداشت که آن غلام از دست او بیرون رود گفت آن غلام را آزاد کردم و چون آزادی او متحقق شد
خدمت حضرت امیر المؤمنین را اختیار نمود و حسن گندمگون تا زرع خفیف العارضین چهار شانه بود و ایضا روایت نموده از محمد بن ابی
نصر که گفت بحضرت امام رضا علیه السلام گفتم که حسن بن محبوب زراد کتابی از شما بما رسانید آنحضرت گفت صدق لا تقل زراد بل قل سراد
ان الله تعالی یقول و قدر فی السرد یعنی از وی تعبیر بزراد مکن بلکه تعبیر از وی بوجهی که خدای تعالی در قرآن مجید از داود تعبیر بآن نموده اگر چه سراد
و زراد بیک معنیست که آن زره گر باشد و ایضا روایت نموده که اهتمام پدر حسن در تربیت او بمرتبه بود که جهة ترغیب در اخذ
حدیث باو قرار داده بود که بهر حدیث که از علی بن رئاب استماع نماید و آنرا بنویسد یکدرم باو بدهد و علامه حلی در خلاصه
او را ثقه و عین گفته و نیز گفته که حسن و صفوان از زمره ارکان اربعه عصر خود معدود بوده‌اند و از کشی روایت نموده که اجماع کرده‌اند
اصحاب ما بر تصحیح آنچه ایشان روایت نموده باشند و اقرار بفقه ایشان نموده‌اند عمر حسن هفتاد و پنج سال بود و در سال دویست و
بیست و چهار وفات یافت عبد الله بن جندب بجلی در کتاب ابن داود مذکور است که او از راویان حضرت امام موسی و امام
رضا علیهما السلام بود و مجتهدی جلیل القدر ثقه بود و حضرت امام رضا علیه السلام در حق او فرمودند انی راض عنک والله و رسوله و

مولای آل یقطین پس آنحضرت فرمودند که اعطاه الله بکل حرف نورا الی یوم القیمة و روایت کرده کشی از عبد العزیز بن المهتدی که از جوانان
قم و وکیل حضرت امام رضا علیه السلام و از جمله مخصوصان او بود که گفت بخدمت آنحضرت عرض کردم که در هر وقت خود را بخدمت تو
نمیتوانم رسانید میخواهم که یکی از فضلای اصحاب خود را تعیین کنی که معالم دین خود را از او اخذ نمایم پس آنحضرت فرمودند از یونس بن عبد الرحمن
فراگیر و در روایت دیگر آمده که حضرت امام رضا علیه السلام سه مرتبه از برای یونس ضامن بهشت شدند و در مختار از فضل بن شاذان روایت
نموده که میگفت در اسلام [illegible] الناس کسی افقه از سلمان فارسی نبوده و بعد از وی کسی افقه از یونس بن عبد الرحمن رحمه الله پیدا نشده و از حضرت
امام رضا علیه السلام روایت نموده که فرمودند ابو حمزه ثمالی در زمان خود همچو سلمان فارسی بود در زمان خود و یونس در زمان خود
همچو سلمان فارسی بود در زمان خود و ایضا در مختار آورده که یونس را جمیل ادا بود که هر روز بسلام ایشان میرفت و بعد از آن [illegible] و عبادت
مینمود و چیزی میخورد و مهیای نماز میشد و بعد از ادای نماز بتصنیف و تالیف کتب مشغول میشد و از یونس نقل کرده که گفت بیست سال
روزه داشتم و بیست سال مسائل مردم را جواب میگفتم و ایضا در مختار مذکور است که شخصی از فضل بن شاذان پرسید که این حدیث صحیح است که
یونس لقیط آل یقطین بود فضل گفت دروغ است زیرا که یونس در آخر زمان هشام بن عبد الملک متولد شده و یقطین در آن زمان نبود بلکه
در زمان دولت پسران عباس بود و ایضا روایت نموده که ~~جمعی یونس را گفتند~~ فضل بن شاذان که گفت یونس بن عبد الرحمن پنجاه و یک حج و پنجاه
و چهار عمره گذارده بود و هزار مجلد در رد مخالفان تصنیف نموده بود و ایضا روایت نموده که جمعی یونس را گفتند که بسیاری از شیعه
قم از روی حسد در حق تو سخنان ناخوش میگویند یونس گفت گواه میگیرم شما را که هر کس را محبت اهل امیر المؤمنین علی علیه السلام باشد بحل است آنچه در حق من
میگویند مذهب مولای خود دارم ندانم جز کرم عفو کردم هر چه اهل ظلم با من کرده اند و فضل بن شاذان گفته که یونس ادراک خدمت
حضرت امام جعفر صادق نیز کرده بود اما استماع حدیث از آنحضرت ننموده بود و در آخر بخدمت خاتمه نیز موفق گردید و در سال دویست
و هشت در مدینه طیبه وفات نموده و [illegible] و از جمله مصنفات یونس آنچه در کتب فهرست و در کتاب
شیخ مذکور است اینست کتاب الدلالة علی الخیر کتاب الشرایع کتاب جوامع الآثار کتاب اختلاف الحج کتاب الاحتجاج فی الطلاق کتاب
الجامع الکبیر فی الفقه کتاب التجارات کتاب تفسیر قرآن کتاب الحدود کتاب علل الحدیث کتاب الفرایض الصغیر کتاب الزکوة کتاب السهو
کتاب جوامع الارث و کتاب الآداب کتاب المثالب کتاب علل النکاح و تحلیل المتعة کتاب البداء کتاب علل الحدیث کتاب نوادر
البیوع کتاب الرد علی الغلات کتاب ثواب الحج کتاب النکاح کتاب المتعة کتاب الطلاق کتاب الوضوء کتاب یوم و لیلة کتاب
اختلاف الحدیث کتاب مسائل عن ابی الحسن الموسی علیه السلام صفوان بن یحیی [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که او ثقه
اهل زمان خود بود نزد اصحاب حدیث و غیر ایشان و از راویان حضرت امام رضا و امام محمد جواد بود و وکیل ایشان بود و
پدرش از راویان امام جعفر بود و نزد آنحضرت منزلتی عظیم داشت و در کتاب فهرست صفوان را ثقة ثقة عین گفته و ابو عمرو کشی گفته که اجماع کرده اند

گوشش من رسید که میگفت ای محمد بن احمد بن عمیر یاد کن موقف خود را نزد خدای عز و جل تعالی پس قوت یافتم بآن سخن و صبر کردم تا خدای
تعالی مرا خلاصی داد و دشمن را از اسامی شیعه خبر ندادم و از فضل منقولست که گفت محمد را بواسطه تشیع زیاده از صد هزار درهم ضرر رسید
و از حماد بن عثمان نقل نموده که گفت از پدر خود شنیدم که میگفت محمد بن ابی عمیر را صد و بیست چوب در ایام هارون بسبب تشیع زدند
و متصدی ضرب او سندی بن شاهک بود که کوتوال بغداد بود و سی و یکهزار درهم داد و خلاص شد و از پدر خود پرسیدم که
محمد بن ابی عمیر مرد صاحب مال بود گفت آری صاحب پانصد هزار درهم بود و شیخ نجاشی آورده که جاحظ از محمد بن عمیر روایت میکند که
در کتب خود و او را در کتابی که در فخر قحطان بر عدنان نوشته ذکر نموده و در کتاب بیان و تبیین گفته حدثنی ابراهیم بن داحه عن ابن
عمیر و کان وجها من وجوه الرافضة و کان حبس فی ایام الرشید فقیل لیلی القضاء و قیل انه ولی بعد ذلک و قیل بل لیدل علی مواضع الشیعة
و اصحاب الشیعة و اصحاب موسی بن جعفر علیه السلام و روی انه ضرب اسواطا بلغت منه فکاد ان یقر لعظیم الالم فسمع محمد بن یونس بن عبد الرحمن
و هو یقول اتق الله یا محمد بن ابی عمیر فصبر ففرج الله عنه و روی انه حبسه المامون حتی ولی قضاء بعض البلاد و روایت نموده اند که محمد بن ابی عمیر را خواهری
بوده است که در حال حبس او کتب او را چهار سال در زیر زمین دفن کرده بود و در این زمان کتب او ضایع شده بعد از آن محمد پاره احادیث را
از حفظ میگفت [illegible] و از روی کتبی که پیش از حبس در دست مردم مانده بود روایت نمود و چهار کتاب تصنیف نموده بود از جمله کتاب مغازی
و کتاب [illegible] و کتاب حج [illegible] و کتاب حج و کتاب فضائل حج و کتاب متعه و کتاب استطاعت و کتاب اختلاف الحدیث و کتاب
المعارف و کتاب التوحید و کتاب النکاح و کتاب الرضاع و کتاب الملاحم و کتاب یوم و لیله و کتاب صوم و کتاب مناسک و کتاب
الصیام و نوادر ابن عمیر بسیار است و روایت انها بسیار [illegible] در خلاصه مذکور است که او بخدمت حضرت
امام رضا رسیده [illegible] و در نزد آنحضرت قدر و منزلت بسیار داشت و اختصاص تمام بحضرت امام محمد جواد داشت و اجماع نموده اند اصحاب
بر تصحیح مرحلها [illegible] و اینکه خود [illegible] باشد و اقرار بفقه و اجتهاد او کرده اند و در سال دویست و بیست و یک بعد از وفات حسن بن علی
بن فضال بهشت ماه وفات یافت و در رجال کشی از احمد منقولست که گفت روزی باتفاق صفوان بن یحیی و محمد بن سنان و عبد الله بن
مغیره یا عبد الله بن جندب بخدمت حضرت امام رضا رفتیم چون ساعتی نشستیم برخاستیم پس آنحضرت از آن میان مرا فرمودند که ای احمد تو
بنشین من نشستم و آنحضرت با من در سخن آمد و من نیز از آنحضرت سوالها مینمودم و جواب میشنیدم تا پاسی از شب گذشت و چون خواستم
که بمنزل خود روم مرا فرمودند که میروی یا همین جا خواب میکنی گفتم جان من فدای تو باد اگر میفرمائی که باشم در خدمت می باشم
پس فرمودند که اینجا خواب کن که دیر وقت شده و مردم درهای خانه بسته اند و بخواب رفته آنگاه آنحضرت برخاستند و بحرم تشریف
رفتند و چون مرا گمان شد که آنحضرت بحرم درآمده اند بسجده افتادم و در آن سجده گفتم حمد خدایرا که حجت خود و وارث علوم انبیا
را در میان جمیع برادران و اصحاب من با من در مقام انس عنایت درآورده [illegible] من در سجده بودم که آنحضرت آمدند و پای [illegible]

و خبر داده بود که او از مختفین است و در کتاب مختار از یونس بن عبدالرحمن روایت شده که گفت عبدالله بن جندب را دیدم که از عرفه
می آمد و چون او مجتهد عصر خود بود و او را گفتم که خدای تعالی امروز در ان مقام نظر باجتهاد تو بوده است از برای ما دعایی بکن عبدالله
سوگند یاد کرد که بخدایی که جز او خدایی نیست که امروز از آن وقت که در موقف وقوف داشتم تا وقتی که بازگردیده ام خدای
از من نشنیده که بیک حرف جهة خود دعای کرده باشم زیرا که از حضرت امام رضا علیه السلام شنیده ام که میفرمود الداعی لاخیه المومن
بظهر الغیب ینادی مناد من عنان السماء لک بکل واحد مائة الف یعنی کسی که غایبانه جهة برادر مومن خود دعای خیر نماید منادی از
آسمان ورا ندا کند که بهر دعایی که جهة برادر مومن خود کرد صد هزار خیر مقرر داشته اند پس مرا خوش نیامد که صد هزار خیر و حسنه را
که جهة من ضامن شده باشد بجهة یک دعا که نمیدانم که مستجاب شود یا نه از دست بگذارم محمد بن ابی عمیر الازدی رحمه الله تعالی در خلاصه کتاب
ابن داود مذکور است که اصل او از بغداد است و در انجا مقام داشت و کنیه او ابو محمد بود و بخدمت حضرت امام موسی رسیده بود
و از او استماع حدیث نموده بود و آنحضرت در بعضی از ان احادیث تعظیم او نموده و بکنیت او که مذکور شده با و خطاب فرموده
و از حضرت امام رضا علیه السلام نیز روایه نموده و نزد اصحاب ما و نزد مخالفان با جلیل القدر و عظیم المنزله بوده و اورع و انسک
و اعبد اهل زمان خود بوده و جاحظ که از مشایخ معتزله است او را در کتابی که در فخر قحطان بر عدنان نوشته ذکر نموده و گفته اند
که انه کان اوحد اهل زمانه فی الاشیاء کلها و احمد بن محمد بن عیسی کتب و مصنفات صد کس از اهل تصنیف اصحاب حضرت امام جعفر را
از او روایه نموده و او را مصنفات بسیار بوده که ابن بطه نود و چهار کتاب را از جمله او ذکر نموده و مامون عباسی او را
بعد از وفات حضرت امام رضا محبوس ساخت و او را از ضرب و شکنجه او محنت عظیم رسید و هرچه داشت از و گرفت و کتب او در میان
نیز ضایع شد و چهل مجلد از جمله در حفظ او مانده بود که آنها را از حفظ نام کرده بود و در مختار کشی از فضل بن شاذان روایت نموده
که گفت پدرم سوال نمود که تو بسیاری از مشایخ عامه صحبت داشته چگونه حدیث از ایشان نشنیدی گفت استماع حدیث از ایشان
کرده ام اما چون بسیاری از اصحاب خود را دیده بودم که چون استماع علم عامه و علم خاصه کردند هر دو را باهم مخلوط ساختند
تا بحدیکه حدیث عامه را از خاصه روایت نمودند و حدیث خاصه را از عامه پس کراهه داشتم که مرا نیز آن خلط و خبط واقع شود لاجرم
ترک روایه حدیث عامه کردم و اختصار بحدیث خاصه نمودم و ایضا در مختار مذکور است که دیدم بخط ابی عبدالله شاذانی که
نوشته بود که شنیدم از ابو محمد فضل بن شاذان که گفت در باب محمد بن ابی عمیر مخالفان سخنان بسیار بمامون عباسی رسانیدند
و گفتند که او نامهای جمیع شیعه را که در عراق اند میداند پس مامون او را امر کرد که نامهای ایشانرا بگوید و او از ان امتناع نمود
پس حکم نمود که او را برهنه کردند و آویختند و یکصد تازیانه زدند و از محمد منقول است که [illegible] چون عدد ضرب تازیانه بصد رسید
الم ضرب مرا بیطاقت ساخت و کار بجایی رسید که نام جماعت [illegible] بگویم که در ان اثنا از محمد بن یونس بن عبدالرحمن

شدیم که دنیا بر ایشان زیان باحتیاج بود پس آنحضرت فرمودند که خوشا حال تو ای احمد بن عمر گفتم جان من فدای تو باد حال من نیست که
عرض کردم انگاه آنحضرت فرمودند که ای احمد آیا خوشحال میشوی که بعضی از آزار و آثام جباران روزگار بر تو باشد و تمام دنیا
را از زر بتو دهند گفتم نه یا ابن رسول الله پس آنحضرت خندیدند و روایت نمودند که در گنجی که خدای تعالی در قرآن مجید از آن خبر داده
که وکان تحته کنز لهما لوحی از طلا بود که در آن مکتوب بود بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله محمد رسول الله عجبت لمن ایقن بالموت
کیف یرکن الیها وینبغی لمن عقل عن الله ان لا یستبطی الله فی رزقه ولا یتهمه فی قضائه و بعد از آن فرمودند راضی شدی ای احمد گفتم راضی
شدم از خدا و از شما اهل بیت علیهم السلام عیسی بن جعفر بن عاصم رحمه الله تعالی در کتاب ابن داود مذکور است که او ممدوح بود در کتاب مختار از محمد بن الفرج
منقولست که گفت رقعه بخدمت حضرت امام رضی نوشتم و از حال عیسی بن جعفر بن عاصم و ابی علی ابن راشد و ابن بند پرسیدم آنحضرت
در جواب من نوشتند که ذکرت ابن راشد رحمة الله علیه فانه عاش سعیدا و مات شهیدا و ما کان نگاه دعای ابن بند و عاصمی نمود
و اعلام فرمود که ابن بند را بسبب تشیع و محبت اهل البیت چندان زدند که کشته شد و عیسی را سیصد تازیانه زدند و بدجله انداختند
محمد بن [illegible] از اصحاب امام رضا بود و باخبار آنحضرت عمرا و بصد سال رسید در کتاب مختار از عبد الله روایت نموده که گفت
بخدمت حضرت امام رضا عرض نمودم که دختر خود را با برادرزاده خود عقد نموده ام و شراب میخورد و حرف طلاق بسیار بزبان
آورد آنحضرت فرمودند که اگر او از برادران تست یعنی امامی مذهب است بر و چیزی متوجه نیست و اگر از جماعت یعنی از اهل سنت و جماعت
باشد پس دختر را از وجدا ساز که قصد او از صیغه طلاق جدائیست پس گفتم که از پدران تو علیهم السلام بمن روایت رسیده که فرموده اند
ایاکم والمطلقات ثلثا فی مجلس فانهن ذوات ازواج آنحضرت فرمودند که هذا فی اخوانکم لا فیهم لان من دان بدین قوم لزمه احکامهم و ایضا
از عبد الله مرویست که گفت از آنحضرت که یحیی بن خالد زهر داد پدر تو موسی بن جعفر را گفت آری و از زهر داده در سی رطب گفتم آنحضرت
میدانست که آن رطبها زهرناکند گفت دران وقت محدث ایشان از او غایب شده بود گفتم محدث کیست گفت ملکی است اعظم از جبرئیل
و میکائیل که با حضرت رسول الله صلوات الله علیه می بود و او با ائمه علیهم السلام می باشد و چنین نیست که هر چه طلبند یابند مؤلف گوید از اینجاست
آنچه گفته اند مشاهدة جمال الابرار بین التجلی والاستتار قال العارف الشیرازی [illegible] یکی پرسید ازان گم کرده فرزند که ای روشن روان
پیر خردمند ز مصرش بوی پیراهن شنیدی چرا در چاه کنعانش ندیدی بگفتا حال ما برق جهانست دمی پیدا و دیگر دم
نهانست گهی بر طارم اعلی نشینم گهی بر پشت پای خود نبینم اگر درویش بر یک حال ماندی سر دست از دو عالم برفشاندی یزید بن
اسحق الملقب بشعر در خلاصه مذکور است که او ارفع مردم بود و فرزند امامیه را و برادر او محمد بحیات امام موسی کاظم قایل بود
پس حضرت امام رضا علیه السلام دعا کرد تا او مستبصر گردید و بحق رجوع کرد و در مختار از یزید منقولست که گفت میان من و برادرم
محمد در [illegible] و او در باب حیات امام موسی علیه السلام مناظره واقع شد چون سخن بدو رود دراز کشید و گفت که اگر صاحب تو منصب

خود در تهنیه نشسته‌اند پس من برخاستم و آنحضرت دست مرا گرفته مالیدند و فرمودند که ای احمد بدانکه حضرت امیرالمؤمنین بعیادت صعصعة

ابن صوحان رفت و چون از بالین او برخاست گفت ای صعصعة زنهار که تفاخر نکنی بر برادران مؤمنان خود بعیادت که من ترا کرده‌ام

و از خدا بر حذر باش و بیان این سخن من گفتند بجرم تشریف مرحمت کردند و ایضا او روایت نموده که گفت وقتی که حضرت امام علی

ابن موسی الرضا را بفرموده مامون از مدینه می‌آوردند و او را بجانب بصره می‌بردند و بکوفه در نیاوردند و من در میان قافله

در قادسیه بودم پس آنحضرت مصحفی بنزد من فرستادند و چون من مصحف را گشودم در آنجا سوره دیدم که اطول و اکثر بود از آنچه در

میان مردم است و از آنجا چند آیه حفظ نمودم تا آنکه مسافر مولای آنحضرت آمد و مصحف را از من بستد و در مندیلی نهاد و از نظر مهر

کرد و پس آنچه از آن مصحف حفظ کرده بودم مرا فراموش شد و هر چند جهد کردم که یک کلمه از آن مرا بیاد آید میسر نشد عبدالله بن المغیره

البجلی [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است که او از راویان حضرت امام موسی و ثقه بود و از معاصران او کسی در دین

در علم و ورع با او برابر نبود و در اصل واقفی مذهب بود و از او روایت کرده‌اند که گفت چون حج گذاردم دست توسل

بجانب ملتزم بردم و از خدای تعالی حجت خود را سؤال نمودم پس در دل من افتاد که حضرت امام رضا را ملازمت نمایم آمدم

و بر در خانه آنحضرت ایستادم فی الحال ندائی از آنحضرت شنیدم که می‌فرمایند که ای عبدالله بن المغیره چون درآمدم و نظر آنحضرت

بر من افتاد گفت خدای تعالی دعوت ترا اجابت کرد و در دین هدایت فرمود پس گفتم گواهی میدهم برآنکه تو از خدای تعالی

[illegible] حجت و امینی والله اعلم [illegible] در خلاصه مذکور است که او ثقه و جلیل القدر و نزد حضرت

امام رضا مکرم بود و روایت کرده کشی از زکریا [illegible] مذکور که گفت بخدمت امام رضا عرض نمودم که من میخواهم که از میان خویشان خود

بیرون روم که سفاهت در میان ایشان بسیار شده آنحضرت فرمودند که چنین مکن که خدای تعالی دفع میکند بتو از خویشان تو

آن سفاهت را چنانکه دفع میکرد از اهل بغداد [illegible] و ایضا روایت نموده از علی بن مسیب همدانی که گفت بخدمت

حضرت امام رضا عرض نمودم که راه من دور است و همه وقت نمیتوانم خود را بملازمت شما رسانید معالم دین خود را از کدام یک از اصحاب

شما بگیرم حضرت فرمودند که از زکریا بن آدم قمی که امین است بر دین و دنیا [illegible] سعادات که از زکریا بن آدم [illegible]

آن بود که یکسال در راه حج با آنحضرت از مدینه تا مکه مصاحب بود و شیخ نجاشی آورده که او را کتابیست در حدیث و کتابی دیگر

[illegible] حضرت امام رضا استفتاء نموده والله اعلم [illegible] عمران [illegible] مذکور است که او ثقه بود

و از راویان حضرت امام موسی و امام رضا بود و او پسر عم عبدالله و عبدالاعلی و عمران و محمد حلبیونست که برادران [illegible]

حضرت امام جعفر است و کل ثقات بودند و در کتاب کشی از احمد منقولست که گفت در موقف منی بخدمت حضرت امام رضا

رسیدم و بآنحضرت عرض نمودم که ما خانواده صاحب مال و نعمت بودیم خدای تعالی [illegible] زایل گردانید تا آنکه محتاج

بود اقامت نمایند چون از زیارت فارغ شده متوجه خدمت آنحضرت شدم رسول آنحضرت را در راه دیدم که بطلب من می آمد چون بخدمت
آنحضرت رسیدم سؤال فرمودند که کجا بودی گفتم نزد شخصی بودم که او را ریان بن الصلت گویند گفت میخواهد که با ملاقات نماید
گفتم بلی جان من فدای تو باد آنگاه سبحان الله بر زبان راندم آنحضرت فرمودند که باعث بر تسبیح تو چیست گفتم باعث آنست
که همین ساعت آن شخص آرزوی همین میکرد آنحضرت فرمودند که مومن موفق است او را بگوی تا بیاید و چون ریان خواست برفاقت
توفیق ملازمت آنحضرت رسید پیش آنحضرت نشست و من برپا ایستادم پس آنحضرت مرا نیز فرمودند که بنشین آنگاه ریان التماس
دعا نمود و آنحضرت دعا در حق او فرمودند آنگاه التماس عطای جامه نمود و جامه نیز دادند و چون ریان خواست که برخیزد
در دست او چند درهم از دراهم خود نهادند و در خلاصه مذکور است که پسر او علی نیز ثقه بود و وکیل حضرت امام علی هادی علیه
السلام بود و علی بن [illegible] رحمه الله تعالی در خلاصه و کتاب نجاشی مذکور است که اصل او از دورق است و پدر او نصرانی بود
و مسلمان شد و بعضی گفته اند که علی نیز در حداثت سن مسلمان شد و خدای تعالی او را بمذهب حق هدایت نمود و تحصیل علوم دینی
نمود و از حضرت امام رضا روایت نمود و اختصاص تمام با امام محمد جواد و امام علی نقی داشت و در بعضی نواحی وکیل ایشان بود و در
باب او و شیعه آن نواحی توقیعات بیرون آمده که دلالت بر جلالت و قدر و منزلت او دارد و از جمله توقیعی که بخط شریف
حضرت امام محمد جواد در باب او وارد شده اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا علی احسن الله جزاک واسکنک جنته ومنعک من الخزی فی
الدنیا والآخرة وحشرک الله معنا یا علی قد بلوتک وخبرتک فی النصیحة والطاعة والخدمة والتوقیر والقیام بما یجب علیک فلو قلت انی
لم ار مثلک لرجوت ان اکون صادقا فجزاک الله جنات الفردوس نزلا فما خفی علی مقامک ولا خدمتک فی الحر والبرد وفی اللیل والنهار فاسأل الله
اذا جمع الخلایق للقیامة ان یحبوک برحمة تغتبط بها انه سمیع الدعاء و توقیعی دیگر اینست که در وقتی که در بغداد بود و حضرت امام علیه السلام جواب
کتابت او نوشته قد وصل الی کتابک وفهمت ما ذکرت فیه وقد ملأتنی سرورا فسرک الله وانا ارجو من الکافی الدافع ان یکفی کید
کل کاید انشاء الله و در توقیعی دیگر باو نوشته اند قد فهمت ما ذکرت من امر القمیین خلصهم الله وفرج عنهم وسررتنی بما ذکرت من ذلک
ولم تزل تفعل سرک الله بالجنة ورضی عنک برضائی عنک وانا ارجو من الله حسن العفو والرأفة واقول حسبنا الله ونعم الوکیل و از علی
مرویست که رقعه بخدمت آنحضرت نوشتم و توسعه در باره خود از و التماس نمودم و آنکه مال ایشان که در دست منست اگر بسبیل
سهو تقصیری شود بحل سازند پس در جواب نوشتند وسع الله علیک ولمن سألت به التوسعة من اهل بیتک ولک یا علی عندی من
اکثر التوسعة وانا اسأل الله ان یصحبک بالعافیة ویقدمک علی العافیة ویسترک بالعافیة انه سمیع الدعاء و هم از علی مرویست که
گفت از آنحضرت التماس دعا در باره خود نموده بودم پس آنحضرت بمن نوشتند فاما ما سألت من الدعاء فانک بعد لست تدری
کیف جعلک الله عندی وربما سمیتک باسمک ونسبک مع کثرة عنایتی بک ومحبتی لک ومعرفتی بما انت علیه فادام الله لک افضل

امامت که تو دعوی میکنی حالت ازو سوال کن تا در حق من دعایی کند که من آنچه حق است رجوع نمایم پس من بخدمت امام رضا آمدم
و گفتم جان من فدای تو باد مرا برادری است که از من بسال بزرگتر است و قایل بحیات پدر تو حضرت امام موسی است و من با او مناظره
بسیار در آن باب مینمودم تا آنکه روزی بمن گفت که اگر صاحب ترا آنچه دعوی میکنی برای او از علو درجه امامت که او دارد حاصلست
ازو سوال کنی تا در حق من دعایی کند که رجوع نمایم بقول شما چون آنحضرت این سخن از من شنید روی مبارک بجانب قبله کردند
و آنچه خواستند گفتند بعد از آن گفتند اللهم خذ بسمعه و بصره و مجامع قلبه حتی ترده الی الحق و بعد از اندک زمانی او رجوع بحق نمود ابو الصلت عبد
السلام بن صالح هروی در کتاب ابن داود او را ممدوح گفته و در مختار کشی از عباس دوری روایت نموده که گفت شنیدم از
یحیی بن معین که میگفت ابو الصلت ثقة الحدیث بود و از دروغ سر نیزد اما شدید التشیع بود و ایضا روایت نموده از طاهر بن علی بن احمد
که او گفت که مولد ابو الصلت در مدینه بود و نیز گفت که از بندار بن حسن [illegible] شنیدم که گفت ابو الصلت مردی ثقه و مامون بود
در حدیث اما محب آل رسول صلوات الله علیهم بسیار داشت و آن از مذهب او بود مولف گوید بعضی که قدح در شان [illegible]
ابو الصلت هروی میکنند ظاهرا او را نشناخته اند که او در مدینه متولد شده و مع هذا الطریق کلیه فرا گرفته اند مضمون رباعی مشهور را که
در باب اهل هری گفته اند در شهر هری خدای تنها و صلاح معروف در و منکر و محذور مباح شش چیز در آن شهر نیابند صحاح
کون و کس و عهد و دین و سوگند و نکاح مرزبان بن عمران القمی الاشعری در خلاصه مذکور است که کشی روایت نموده از مرزبان که
گفت بحضرت امام رضا علیه السلام گفتم که میخواهم که از اتم امور خود از شما سوال نمایم و آن این است که آیا من از شیعه شما هستم آنحضرت
فرمودند که نعم دیگر پرسید که نام من در صحیفه که اسامی شیعه شما در آن مکتوب شده ثابت است فرمودند که بلی هست [illegible]
مولای حضرت امام رضی بود و کشی او را ممدوح گفته و ازو روایت نموده که گفت آنحضرت وقتی که در خراسان بودند [illegible]
شهادت خود را ملاحظه نمودند مرا امر فرمودند که نزد ابی جعفر محمد جواد روم که صاحب تو است عبد العزیز بن المهتدی القمی در کتاب
ابن داود مذکور است که او از اصحاب حضرت امام رضا و وکیل او بود و ثقه و صاحب صالح بود و در کتاب مختار از عبد العزیز
منقولست که گفت بخدمت حضرت امام محمد جواد رقعه نوشتم که از مال پدر بزرگوار تو نزد من چیزی هست بهر که امر فرمایی آنرا تسلیم
وی نمایم پس در جواب من نوشت قبضت ما فی هذه الرقعه و الحمد لله و غفر الله ذنبک و رحمنا و ایاک و رضی عنک برضائی عنک
محمد بن [illegible] از جمله متکلمین نیشابور بود که از اصحاب ما بودند و ابن داود روایت نموده که در اصل خارجی بود و
بعد از آن شیعی شد ریان بن الصلت الاشعری القمی البغدادی [illegible] در خلاصه مذکور است که او از راویان حضرت امام رضی ع و ثقه و صدوق است
و در کتاب مختار از معمر بن خلاد منقولست که گفت در مبادی حال ریان بن الصلت از من درخواست نمود که رخصت دخول
مجلس حضرت امام رضا از آنحضرت بگیرم و التماس نمایم که جامه باو بخشند و از دراهم رضویه که باسم شریف آنحضرت مسکوک شده بود

والعمریه کتاب الرد علی الاخبار الکاذبه و دران کتاب بیان هر حدیثی است که مخالفان در فضل سلف خود روایت نموده اند
کتاب مناظره الشیعی و المرجی فی المسح علی الخفین و اکل الجری و غیر ذلک کتاب الغوغا من اصناف الامه من المرجیه و القدریه و الخوارج کتاب
المتعه و الرجعه و المسح علی الخفین و طلاق المتعه و کتاب التسویه که در انجا بیان خطای آنکس نموده که حکم بحرمت تزویج عرب در موالی نموده
و کتاب الضاحک کتاب التفویض کتاب الاوایل کتاب طلاق المجنون کتاب استنباط الحشویه کتاب الرد علی الحنبلی کتاب الرد علی التیمی
کتاب فی نکاح السکران کتاب فی معرفه الرجال ابرهیم بن سلیمان بن ابی داحه المزنی [illegible] در خلاصه و کتاب ابن داود مسطور است که او از
راویان حضرت امام جعفر صادق بود از مدینه بکوفه آمد و در ایام مهدی عباسی ببصره رفت و آنجا ساکن شد و او بزرگ اصحاب
ماست که در بصره بوده اند و در علم فقه و کلام و ادب و شعر و جاحظ که از اکابر علماء معتزله است از کتب او نقل مینماید ابرهیم بن هاشم
الکوفی [illegible] در خلاصه مذکور است که او بخدمت حضرت امام رضا رسیده و تلمیذ یونس بن عبدالرحمن بود که از اکابر اصحاب آنحضرت
و اصحاب ما میگویند که اول کسی بود که حدیث کوفیان را در قم منتشر ساخت و شیخ ابوجعفر الطوسی رحمه الله علیه در احادیث خمس ذکر
نموده که با ابوجعفر ثانی علیه السلام ملاقات نموده و در یکی از آن حدیث روی خطاب آنحضرت با او بوده و از جمله تصانیف
او کتاب نوادر است و کتاب قضایای امیرالمؤمنین ابرهیم بن ابی البلاد و نام ابی البلاد یحیی بن سلیم بود و از راویان امامین
الهمامین محمد باقر و جعفر بن محمد الصادق علیهما السلام ضریر بود و شعر بسیار یاد داشت و فرزدق در باره او گفته ع یا لهف
نفسی علی عینیک من رجل و شیخ احمد بن بابویه در کتاب من لا یحضره الفقیه گفته که ابرهیم که از راویان حضرت امام جعفر الصادق و
امام موسی کاظم بود و عمر بسیار یافت و حضرت امام رضا در بعضی از رسایل با او نوشته اند و او را ثنا گفته اند و ابرهیم ثقه [illegible]
و او را کتابیست در حدیث اسمعیل بن مهران بن ابی نصر السکونی [illegible] در خلاصه گفته که او ثقه و معتمد علیه است و روایه نموده از جماعتی
از اصحاب ما از حضرت امام جعفر و شیخ ابوعمرو کشی او را در اصحاب حضرت امام رضا ذکر نموده و شیخ ابوجعفر طوسی و نجاشی او را ثقه گفته اند
و نسبت غلو بر او تهمت بوده بلکه او تقی و ثقه و خیر و فاضل بوده و از جمله تصانیف او کتاب ملاحم است و کتاب ثواب القرآن و کتاب
الاهلیلجه و کتاب صفه المؤمن و الفاجر و کتاب خطب امیرالمؤمنین علی و کتاب النوادر اسمعیل بن علی بن علی القمی بصری از جمله فضلای امامیه است
که در بصره بوده اند و در کتاب ابن داود و نجاشی مذکور است که او ثقه بوده و او را مصنفات بسیار است از آنجمله کتابیست در بیان
آنچه عامه مخالفان بران اتفاق نموده اند از اصول فرایض که مخالف مذهب امامیه است اسمعیل بن محمد بن اسمعیل بن هلال المخزومی الکوفی
از اکابر فضلای امامیه است که در مکه میبوده اند و در روایات ثقه بود و آخر بعراق آمد و بسیاری از اصحاب ما از و سماع حدیث نمودند
مثل ایوب بن نوح و حسن بن معاویه و محمد بن الحسین و علی بن الحسن بن فضال و از جمله مصنفات او کتاب توحید است و کتاب معرفه و
و کتاب صلوه و کتاب امامه و کتاب نحل و فرق و [illegible] حجج علی بن العباس [illegible] اسمعیل بن ابی سهل بن نوبخت از اجل طایفه نوبختیه است

ما زرقك من ذلك ورضي عنك برضاي عنك وبلغك افضل نيتك وانزلك الفردوس الاعلى برحمته انه سميع الدعاء حفظك الله
وتولاك ودفع السوء عنك برحمته وكتبت بخطي و در مختار مذکور است که علی بن مهزیار در اصل از اهل هندکان بود که قریه‌ایست از قریهای
فارس و ساکن اهواز شد و عادت او چنان بود که چون از نماز صبح و اوراد و تعقیب فارغ شدی و آفتاب طلوع نمودی بسجده میرفت و سر بر نمیداشت
تا از برای هزار کس از برادران مومن خود دعا کردی بمثل آنچه از برای خود دعا میکرد و پیشانی او از اثر سجده مانند زانوی شتر بود و
و در کتاب نجاشی مذکور است که او را تصانیف مشهوره است از آنجمله کتاب الوضو کتاب الصلوة کتاب الزکوة کتاب الصوم کتاب الحج
کتاب الطلاق کتاب الحدود کتاب الدیات کتاب العتق والتدبیر کتاب التجارات والاجارات کتاب المکاسب کتاب التفسیر کتاب
الفضایل کتاب المثالب کتاب الدعا کتاب التجمل والمروة کتاب المزار کتاب الرد علی الغلات کتاب الوصایا کتاب المواریث
کتاب الخمس کتاب الشهادات کتاب فضایل المومن وبرهم کتاب الملاحم کتاب التقیه کتاب الصید والذبایح کتاب الزهد کتاب الاشربه
کتاب النذور والایمان والکفارات و زاد علی کتب الحسین بن سعید کتاب الحروف کتاب القایم کتاب البشارات کتاب النوادر
و رسایل علی ابن اسباط والله اعلم [illegible] جد او مهران مولای حضرت امام زین العابدین
علیه السلام بود و حسن دلالت کرد علی بن مهزیار و اسحق بن ابراهیم حضینی را بخدمت حضرت امام رضا و بعد از آن علی بن مهزیار بخدمت
آنحضرت رسانید و بالجمله سبب هدایت این سه کس باعث معرفت ایشان بمذهب حق او بود و از و حدیث شنیدند و باعانت او
معروف شدند و همچنین عبدالله بن محمد حضینی را بخدمت آنحضرت دلالت نمود و حسن در تصنیف سی کتاب که برادر او مشهور است شریک
بود و هر دو برادر ثقه بودند و در مختار روایت نموده که حسین اینجا تصنیف بود و آن سی کتاب بر وجهی که در کتاب شیخ نجاشی رحمه الله
مذکور است اینست کتاب الوضو کتاب الصلوة کتاب الزکوة کتاب الصوم کتاب الحج کتاب النکاح کتاب الطلاق کتاب العتق والتدبیر
والمکاتبه کتاب الایمان والنذر کتاب التجارات والاجارات کتاب الشهادات کتاب الصید والذبایح کتاب الاشربه کتاب الزیارات
کتاب التقیه کتاب الرد علی الغلات کتاب المناقب کتاب المثالب کتاب الزهد کتاب المروة کتاب حقوق و فضلهم کتاب تفسیر القرآن
کتاب الوصایا کتاب الفرایض کتاب الحدود کتاب الدیات کتاب الملاحم کتاب الدعاء [illegible] شیخ طوسی گوید که
کنیت او ابو یحیی است و در اصل از جمله محدثان اهل سنت و جماعت و بعقیده ایشان بود و بعد از آن خدای تعالی او را بمذهب
حق امامیه هدایت نمود و آورده اند که بواسطه [illegible] سنت در تصحیح بعضی از احادیث نموده واقع شد
بر و متغیر شدند و نزد محمد بن طاهر که از حکام عصر بود از او سعایت نمودند و او حکم بزدن و کشتن او نمود و آخر مسلم که از اکابر
محدثان بود گواهی داد که حق بجانب احمد است و دیگران بواسطه رعایت طرف دیگر گمان شهادت نمودند و تفصیل کتب او بر وجهی
که در کتاب فهرست مذکور است اینست کتاب خلافة [illegible] الحشویه کتاب در بیان مذهب حشویه و فضایح ایشان کتاب مفاخرة البکریه

علی اصحاب التناسخ کتاب الرد علی المنجمة کتاب الرد علی الغلاة مسائله للجبائی وغیر ذلک حسن بن علی بن زیاد الوشاء البجلی الکوفی در کتاب
شیخ نجاشی مسطور است که او دخترزاده الیاس صیرفیست که یکی از فضلای طایفه امامیه بود و از اصحاب امام رضا و از وجوه این طایفه
بود و از جد خود الیاس روایت نموده که چون او را وفات رسید مرا گفت که گواه باشید بر من این وقت نه وقت دروغ است
که از حضرت امام جعفر صادق شنیدم که میگفت والله لا یموت عبد یحب الله و رسوله و یتولی الائمة فتمسه النار ثم اعاده الثانیة والثالثة
من غیر ان اسئله و از تصانیف او کتاب ثواب حج است و کتاب مناسک و کتاب نوادر و کتاب مسائل الرضا حسن بن علی بن ابی
عقیل العمانی از اعیان فقهای و اکابر متکلمین امامیه است و او اول کسی است از مجتهدان امامیه که با مالک موافقت نموده در آنکه آب قلیل
به مجرد ملاقات نجاست نجس نمیشود و بخاطر نمیرسد که دیگری از مجتهدان این طایفه درین مسئله با وی موافقت نموده باشند مگر سید
[illegible] میر [illegible] الدین محمد صدر اصفهانی که در ترویج مذهب ابن ابی عقیل رساله نوشته و اعتراضاتی که شیخ علامه جمال الدین
بن المطهر الحلی قدس سره در کتاب مختلف و غیره بر [illegible] عقیل متوجه ساخته رد نموده و ادله دیگر در تقویت ابی عقیل اقامت نموده
و این ضعیف مؤلف کتاب در ایامی که مطالعه کتاب مختلف مینمود و امتحان ذهن خود را در استنباط مسائل شرعیه مینمود آن رساله را از نظر
مطالعه داشت و رساله علیحده در رد آن پرداخت و ابن ابی عقیل را مصنفات در فقه و کلام هست و از جمله کتاب المتمسک بحبل آل
الرسول است و آن کتاب در میان این طایفه اشتهار تمام داشت و دارد و هر کاروان حاج که از خراسان میرسید طلب آن نسخه میکردند
و مینویسانیدند یا میخریدند و شیخ نجاشی گفته که از شیخ خود ابو عبدالله شنیدم که بسیار مدح و ثنای ابن ابی عقیل میگفت و از کتب او است
کتاب الکر والفر در مبحث امامت حسن بن محمد بن [illegible] از مشایخ اصحاب ماست و ثقه بود و از مصنفات او کتاب [illegible]
صاحب الزمان علیه السلام است و کتاب ملاحم است [illegible] از علم کلام بود و از جمله مصنفات او کتابیست [illegible]
بر سعید بن هارون خارجی در [illegible] و کتاب احتجاج در امامت کتاب کافی در [illegible] محمد بن حمران [illegible] یکی از مشایخ
شیخ اجل رئیس المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی الرازی قدس سره است شیخ نجاشی توثیق او نموده و از مصنفات او کتاب نوادر است مخفی
نماند که حسین بن محمد که جد او بواسطه عمران باشد چنانکه از کتاب نجاشی در همین مقام نقل افتاده در کتب اربعه مبتدا و له رجال موجود
است و در اسناد کتاب من لا یحضره الفقیه واقع شده که حسین بن محمد بن عامر عن عمه عبدالله بن عامر و بعضی از فضلای معاصرین در
حاشیه کتاب نجاشی متصدی توفیق میان کلام نجاشی و اسناد کتاب من لا یحضره الفقیه گردیده و گفته که شیخ نجاشی در باب العین مهمله
نزد ذکر عبدالله بن عامر گفته که جعفر بن محمد قولویه روایت میکند از حسین بن محمد بن عامر بن عمران بن ابی عمر و الاشعری و نام عبدالله
چنین ذکر کرده که عبدالله بن عامر بن عمران بن ابی عمر الاشعری چنانچه در کتاب خلاصه نیز واقع است بنابرین میتواند بود که حسین بن محمد بن عمران که
در همین مقام از کتاب نجاشی واقع شده همان حسین بن محمد بن عامر بن ابی عمر و الاشعری باشد بحذف واسطه عامر و آنچه در اسناد من لا یحضره

ابن کثیر شامی در تاریخ خود از برقانی که یکی از علمای اهل سنت است نقل نموده که او گفت که حسن شیعی معتزلی بود و اما بر من ظاهر شد که
او صدوق بود و از عتیقی که نقل نموده که ثقه بود در حدیث اما مذهب اعتزال داشت و مخفی نماند که اهل سنت چون فرق میان حق و
باطل نمیکنند لاجرم شیعه و معتزله را یکی میدانند و هر یکی از ایشان را بنام دیگری میخوانند والا فرق بین الفرق القدم و بین الوجود و العدم است
اسمعیل بن علی بن اسحق بن ابی سهل بن نوبخت البغدادی رئیس متکلمین امامیه بغداد و بزرگ و مختار طایفه نوبختیه بود و در زمان خود
جلالت و بزرگی بحسب دین و دنیا داشت و جاری مجرای وزرا بود و شیخ نجاشی گفته از جمله تصانیف او کتاب استیفاء در امامت
و کتاب تنبیه در امامت و این دو کتاب را من بر شیخ خود ابی عبدالله خوانده ام و کتاب جمل در امامت و کتاب الرد علی محمد بن الازهری فی الامامة
و کتاب الرد علی الیهود و کتاب الصفات و الرد علی الغلاة و کتاب التنبیه فی التوحید و کتاب الخصوص والعموم والاسماء والاحکام کتاب الانسان
والرد علی ابن الراوندی و کتاب الانوار فی تواریخ الائمة کتاب الرد علی الواقفة کتاب الرد علی الغلات کتاب التوحید کتاب الارجاء کتاب
النفی والاثبات کتاب مجالسه مع ابی علی الجبائی بالاهواز کتاب فی استحالة رؤیة القدیم کتاب الرد علی المجبرة فی المخلوق مجالس ثابت بن
ابی قره کتاب النقض علی عیسی بن ابان فی الاجتهاد کتاب نقض مسئلة ابی عیسی الوراق فی قدم الاجسام کتاب الاحتجاج لنبوة النبی کتاب حدوث
العالم حسن بن موسی نوبختی در کتاب ابن داود مذکور است که او خواهرزاده ابی سهل نوبخت است که از اکابر این طایفه و صاحب سلسله
عظیم بود و حسن متکلم و فقیه و فیلسوف و امامی اعتقاد بود و در کتاب نجاشی مذکور است که او در علم کلام بر جمیع امثال و نظار
خود فایق بود پیش از سیصد و بعد از آن سنه بود و او را تصانیف عظیم است و او را بر حکمای اوایل نقض آن بسیار است و در آن
کتب بسیار دارد و از جمله کتب او کتاب الآراء والدیانات است و آن کتابی بزرگ و نیکوست و مشتمل بر علوم بسیار است و کتاب
فرق الشیعه و کتاب الرد علی فرق الامامیه من فرق الشیعه و کتاب الجامع فی الامامة و کتاب الموضح فی حروب امیرالمؤمنین علی و کتاب التوحید
الکبیر و کتاب التوحید الصغیر و کتاب الخصوص والعموم و کتاب الارزاق والآجال والاسعار و کتاب کبیر فی الجزء الذی لا یتجزی و کتاب مختصر
الجزء کتاب الرد علی المنجمین کتاب الرد علی ابی علی الجبائی فی رده علی المنجمین کتاب النکت علی ابن الراوندی کتاب الرد علی من اکثر [illegible] کتاب
الرد علی ابی الهذیل العلاف فی ان نعیم اهل الجنة منقطع کتاب الرد علی الواقفه کتاب الرد علی اهل المنطق کتاب الرد علی ثابت بن قره
کتاب الرد علی یحیی بن اصفح فی الامامة و جوابات ابی جعفر ابن قبه رحمه الله جوابات اخر لابی جعفر ایضا مجالسه مع ابی عبدالله بن مملک رحمه الله
حجج طبیعیه مستخرجه من کتب ارسطاطالیس فی الرد علی من زعم ان الفلک حی ناطق کتاب فی المرایا وجهة الرؤیة کتاب فی خبر الواحد والعمل
به کتاب فی الاستطاعة علی مذهب هشام و کان یقول کتاب فی الرد علی من قال بالرؤیة للباری عز و جل کتاب الاعتبار والتمییز و
الانتصار کتاب النقض علی ابی الهذیل فی المعرفة کتاب الرد علی اهل التعجیز و هو نقض من کتاب ابی عیسی الوراق کتاب الحجج فی الامامة مختصر کتاب
النقض علی جعفر بن حرب فی الامامة مجالسه مع ابی القاسم البلخی کتاب الرد علی اصحاب المنزلة بین المنزلتین کتاب فی الوعید کتاب فی الرد

ابوطاهر فرستاده در ذکر آل اعین مولد او در سال دویست و هشتاد و پنج بود و در سال سیصد و شصت و هشت وفات
یافت ابو جعفر محمد بن الحسن بن احمد بن الولید القمی از اکابر فضلای اصحاب است و صد کتاب تصنیف نموده و تفصیل آن در کتاب
رجال شیخ نجاشی مسطور است در سال سیصد و پنجاه وفات یافت [illegible] از قدمای معتبران اصحاب است
و از جمله مصنفات او کتاب مصابیح است در بیان آنچه از آیات قرآنی در شان اهل البیت نازل شد شیخ نجاشی گفته او کتابیست بکثیر
کثیر الفواید احمد بن محمد بن سعید بن عبد الرحمن [illegible] کنیه او
ابو العباس است و لقبش ابن عقده است علامه حلی او را در قسم ثانی از کتاب خلاصه ذکر نموده و بعد از وصف او بجلالت و
قدر و عظیم المنزلة گفته و کان زیدیا جارودیا و علی ذلک مات و انما ذکرناه من جملة اصحابنا لکثرة روایته عنهم و خلطته بهم و تصنیفه
لهم روی جمیع کتب اصحابنا و صنف لهم و ذکر اصولهم و قال الشیخ الطوسی سمعت جماعة یحکون عنه انه قال احفظ مائة و عشرین الف حدیث
باسانیدها و اذاکر بثلثمائة الف حدیث له کتب ذکرناها فی کتابنا الکبیر منها کتاب اسماء الرجال الذین رووا عن الصادق اربعة آلاف
رجل و اخرج فیه لکل رجل الحدیث الذی رواه مات بالکوفة سنة ثلث و ثلثین و ثلثمائة انتهی شیخ نجاشی گفته که او از اجله اصحاب بود
و قوة حافظه او مشهور است و در آن باب حکایات بسیار است و او کوفی زیدی جارودی بود و اصحاب ما او را در کتب
مذکور ساخته اند بسبب آنکه با ایشان مصاحبت و اختلاط میداشته و روایت از ایشان [illegible] بود و راستی
و امانت او را دانسته اند و نیز شیخ نجاشی گفته که جماعتی از علمای شیعه و فضلای اهل سنت او را دیده اند و از و استماع حدیث نموده
و اجازه گرفته اند و او را تصانیف بسیار است و تفصیل آن در کتاب شیخ نجاشی مذکور است و در کتاب میزان ذهبی و تاریخ یافعی
و تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که ابو العباس کوفی شیعی مذکور یکی از ارکان حدیث و از حفاظ کبار بود و حدیث بسیار شنیده بود
و در طلب حدیث سفر بسیار نموده و از خلق بسیار استفاده فرموده و طبرانی و دارقطنی و جعابی و ابن عدی و ابن مظفر و ابن شاهین
از و استماع حدیث کرده اند و بالجمله آیتی از آیات الهی بود در حفظ تا آنکه دارقطنی و جعابی و ابن عدی و ابن مظفر گفته که از و شنیدیم
که میگفت سیصد هزار از احادیث اهل بیت بنی هاشم را از بر دارم و نیز روایت از و نموده که میگفت صد هزار حدیث را با اسناد
آنها یاد دارم و سیصد هزار حدیث را ضبط کرده ام و کتب او ششصد خروار شتری بود و ذهبی در میزان گفته که بعضی از محدثین
تضعیف ابن عقده کرده اند و بعضی تقویه او نموده اند و ابن عدی گفته که او صاحب معرفت و حفظ و تقدم در صنعت حدیث بود
و دیده ام مشایخ بغداد را که بنابر حدیث او نهادند و بعد از نقل کلام مشایخ بغداد تقویه او نموده و گفته که اگر نه آن بودی که شرط
کرده بودم که در کتاب ذکر کنم هر کس را که در و سخنی رفته است و از نوع ائمه باشند او را درین کتاب ذکر نمیکردم بواسطه ظهور فضل و معرفت
او و با آنکه ابن عدی در کتاب خود متصدی ذکر منکرات هر یک از اصحاب ارباب حدیث شده از ابن عقده هیچ حدیث منکر

التقیه موفق گردیده [illegible] مخالفتی که میان دو کلام نجاشی بهم رسیده غافل گردیده زیرا که جد علی حسین بر وجهی که ذکر عبید الله
ابن علی مذکور شده ابی عمرو شعبه است و بر وجهی که ذکر حسین در این باب اتفاق افتاده ابی بکر شعبه است والله اعلم بحقیقة الحال حسین
بن علی بن موسی بن بابویه قمی [illegible] در خلاصه آورده که او ثقه و کثیر الروایت است و از پدر و برادر خود محمد بن علی روایت میکند و در کتاب
نجاشی مذکور است که او از جمله ثقات است از پدر اجازه روایت کتب حدیث و فقه و مانند آن داشت و از تصانیف او کتاب التقیة
در رد بر واقفه و کتاب [illegible] الائمه علیهم السلام فی [illegible] الحسین بن عبید الله بن ابراهیم الغضائری در خلاصه مذکور است که او کثیر السماع
و عارف باحوال رجال بود و شیخ الطایفه است و شیخ ابوجعفر طوسی از او استماع حدیث نموده و جمیع روایات خود را با او اجازه
نموده و همچنین شیخ نجاشی را نیز اجازه داده و در کتاب شیخ نجاشی مذکور است که غضائری شیخ ما است و او را مصنفات بسیار است و از آنجمله
کتاب کشف التمویه و الغمه کتاب التسلیم علی امیر المؤمنین کتاب تذکیر العاقل کتاب البیان عن حیوة الرحمن کتاب النوادر فی الفقه کتاب مناسک
الحج کتاب مختصر مناسک الحج کتاب یوم الغدیر کتاب الرد علی الغلات و المفوضه کتاب سجدة الشکر کتاب مواطن امیر المؤمنین علیه السلام کتاب
فی فضل بغداد کتاب فی قول امیر المؤمنین علیه السلام الا اخبرکم بخیر هذه الامة در نصف صفر سنه احدی عشره و اربعمایه بعالم بقا رحلت نمود
احمد بن محمد بن خالد بن عبد الرحمن بن محمد بن علی البرقی [illegible] شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابوجعفر و اصل او کوفیست و جد او محمد بن علی را که از اعیان
کوفه بود یوسف بن عمر حاکم کوفه بعد از قتل زید بن علی حبس نموده بود و بعد از حبس مقتول ساخت و خالد در آن وقت [illegible] ساله بود
و با پدر خود عبد الرحمن گریخته به برق رود رفتند و بآنجا منسوب شدند و احمد در حد ذات خود ثقه بود لیکن از ضعفا روایت میکند
و [illegible] مراسیل اعتماد مینمود و تصانیف او بسیار است از آنجمله کتاب جامع محاسن است در حدیث که مشتمل بر صد باب بلکه محتوی بر صد کتاب است
[illegible] آن در کتاب نجاشی و دیگر کتب رجال مسطور است وفات او در سال دویست و شصت و چهار بود و بعضی گفته اند در سال
دویست هشتاد و چهار بود و بعضی گفته اند در سال دویست و هشتاد بود والله اعلم محمد بن [illegible] بن عبد الله بن سعد بن مالک [illegible]
[illegible] شیخ نجاشی گفته کنیه او ابوجعفر است و اول کسی است که از پدران او در ولایت قم ساکن شد سعد بن مالک
و سایب بن مالک بعد از ملازمت حضرت رسالت پناه بکوفه مهاجرت کرده و در آنجا مقیم شد و بالجمله ابوجعفر شیخ قمیان و بزرگ
و فقیه ایشان بوده و او بوده که سلطان قم در امور ملکی اهل قم با او رجوع مینمود و با این همه فضل بشرف ملازمت حضرت امام رضا
و ابوجعفر ثانی و ابوالحسن عسکری رسیده بود و او را کتب بسیار است از آنجمله کتاب توحید و کتاب ناسخ و منسوخ و کتاب اظله
و کتاب فضائل العرب و کتاب فی الحج احمد بن محمد بن سلیمان بن الحسن بن الجهم بن بکیر بن اعین ابوغالب زراری شیخ نجاشی گفته که بنی
اعین طایفه مشهورند و ابوغالب در زمان خود شیخ الطایفه بود و بزرگ ایشان بود و او را کتب بسیار است از آنجمله کتاب
تاریخ که آنرا تمام نکرده و کتاب دعای سفر و کتاب افضال و کتاب کبیر در مناسک حج و کتاب صغیر در مناسک [illegible]

عباسی و الی اهواز بوده و تولا بولای اهل بیت و اختصاص و اسناد بحضرت امام جعفر صادق علیه السلام نموده در مجلس نهم مذکور خواهد شد
ایوب بن نوح بن دراج النخعی شیخ نجاشی گفته که کنیت او ابو الحسین است و او وکیل ابو الحسن و ابی محمد بود و عظیم المنزلة بوده نزد ایشان
و مأمون و شدید الورع و کثیر العباده و ثقه است در روایات و پدر نوح بن دراج در زمان خلفای عباسی قاضی کوفه و صحیح الاعتقاد
بود و همچنین برادر او جمیل بن دراج ثقه و صحیح الاعتقاد بود چنانکه سابق در احوال جمیل گذشت و شیخ ابو عمرو کشی گفته که ایوب از عباد صالحین
بود و چون وفات یافت از سوای یکصد و پنجاه دینار نماند و مردم بواسطه کثرت جود و احسان او گمان میداشتند که او مال بسیار
دارد بسطام بن الحسین بن عبد الرحمن الجعفی شیخ نجاشی گفته که او برادرزاده خیثمه و اسمعیل است و او بزرگی از اصحاب ما بود و همچنین پدر و
اعمام او و بزرگوارتر از همه اسمعیل بود و ایشان خاندان بزرگند از جعفیان در کوفه و ایشان را بنی ابی سبره گویند و خیثمه مذکور بن عبد الرحمن صاحب
عبد الله بن مسعود بود و او را کتابیست در احادیث اهل البیت علیهم السلام و الله اعلم ثبیت بن محمد العسکری شیخ نجاشی گفته که کنیت او
ابو محمد است و صاحب ابو عیسی وراق مشهور است و حذاقت و مهارت تمام در علم کلام داشت و از علم حدیث نیز بهره [illegible] کامل
داشت و او را کتب بسیار است از آنجمله کتاب تولیدات بنی امیه در حدیث و ذکر احادیث موضوعه و کتاب مشهور در نقض عثمانیه که او را با ابو
عیسی وراق منسوب میسازند و حال آنکه از ابو محمد است و کتاب اسفار و دلائل ائمه اطهار علیهم السلام و او از راویان امام جعفر صادق
علیه السلام و از واحدیت در میان اصحاب مذکور است اما مدون یافت نشده جعفر بن بشیر [illegible] محمد البجلی [illegible] شیخ نجاشی گفته که او
از زهاد اصحاب و عباد و نساک و ثقات ایشانست و او در محله بجیله از شهر کوفه مسجدیست که تا الحال باقیست [illegible]
ما هرگاه بکوفه میرویم در آن مسجد نیز با جمعی که [illegible] نماز مرغوبست نماز میگذاریم و از ابو العباس بن نوح نقل نموده که جعفر از ائمه
العلم میخواندند و او روایت از ثقات کرده و خلق بسیار از او روایت دارند و تفصیل کتب او در کتاب نجاشی مذکور است و وفات
او در [illegible] دویست و شش در ابواء اتفاق افتاد سعد بن عبد الله بن ابی خلف الاشعری القمی شیخ نجاشی گفته که او شیخ این طایفه و رئیس و فقیه ایشان
بود و بسیاری از احادیث اهل سنت را شنیده بود و در طلب حدیث سفر بسیار کرده بود از جمله شیوخ اهل حدیث حسن بن عرفه و محمد
بن عبد الملک دقیقی و ابو حاتم رازی و عباس بن ترقفی را دیده بود و بخدمت حضرت امام ابو محمد رسیده و بعضی از اصحاب ما خبر ملاقات
او را با حضرت امام موضوع میدانند و شیخ نجاشی گفته که سعد را مصنفات بسیار است و آنچه بما رسیده از آنجمله کتاب رحمت و کتاب
وضو و کتاب صلوة و کتاب زکوة و کتاب صوم و کتاب حج و کتاب بصائر الدرجات کتاب الضیاء فی الرد علی المحمدیه و الجعفریه کتاب فرق الشیعه
کتاب الرد علی الغلات کتاب ناسخ القرآن و منسوخه و محکمه و متشابهه کتاب فضل الدعاء و الذکر کتاب جوامع الحج کتاب مناقب رواة الحدیث
کتاب مثالب رواة کتاب المتعه کتاب الرد علی علی بن ابراهیم بن هاشم فی معنی هشام و یونس کتاب قیام اللیل کتاب الرد علی المجبره کتاب فضل قم
و الکوفه کتاب فضل ابیطالب و عبد المطلب و ابی النبی صلی الله کتاب الاستطاعه کتاب احتجاج الشیعه علی زید بن ثابت فی الفرائض کتاب النوادر

ذکر کرده و ذهبی نیز از عبدالغنی بن سعید روایت نموده که گفت از دارقطنی شنیدم که میگفت ابن عقده میداند آنچه نزد مردمست
و نمیدانند مردم آنچه نزد اوست و ابن کثیر و ذهبی و یافعی روایت نموده اند که ابن عقده در مسجد جامع براثا کوفه نشست و مثالب
شیخین را پیش مردم ذکر میکرد بنابرین بعضی از احادیث او را ترک کردند و الا در صدق و راستی او سخنی نیست و مؤلف گوید که
عادة الله جاری شده که هر کس بمرتبه عالی از فضل آراسته گردد بموجب کلام ملک علام یحسدون الناس علی ما آتاهم
الله من فضله بعضی از اهل زمانه که خود را بازنیابند با او حسد میورزند خصوصا که عداوت دینی علاوه آن باشد
و سینه ایشان از ناخن عناد خراشد و موید این آنکه ذهبی خود در احوال حافظ ابو نعیم اصفهانی گفته که اعتبار سخنی که اقران در باره همدیگر
گویند نیست خصوصا که امارات عداوت یا مخالفت مذهب یا حسد ظاهر شود و که ازین امور خلاصی ندارد مگر کسی که خدای تعالی او را
نگاه دارد و من نمیدانم که عصری از اعصار از حسد و مانند آن خالی باشد مگر انبیا و صدیقین و اگر خواهم میتوانم که چند جزو در این باب
نویسم اللهم فلا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا ربنا انک رؤف رحیم [illegible] پسر ابو العباس
ابن عقده حافظ است که قبل ازین مذکور شد لیکن او بخلاف پدر امامی مذهب بود و لهذا علامه حلی او را در قسم اول از کتاب خلاصه
ذکر نموده و گفته محمد بن احمد بن سعید ابن عقده یکنی ابا نعیم جلیل القدر عظیم الحفظ روی عنه التلعکبری و سمع منه فی حیاته کان یروی عن
جمیع [illegible] شیخ نجاشی گفته که او از اهل قم است و لقبا و سمکه و از اهل ادب و فضل و علم بوده و میگویند
که استاد ابو الفضل محمد بن الحسین بن العمید [illegible] بوده [illegible] استاد و شاگردی که دید و او را چند کتابست که مثل آن
تصنیف نشده و از آنجمله کتابیست در احوال خلفای عباسیه قریب بده هزار ورق و کتاب مشاکل رساله که با ابن عمید فرستاده [illegible]
[illegible] و وهب آنکس است که در کربلا با حضرت امام حسین علیه السلام درجه شهادت یافت و
[illegible] جد او است در حرب صفین در خدمت حضرت امیر شهید شد [illegible] که گفت پدر من در سال [illegible]
بود و بیمار بخدمت حضرت امام رضا علیه السلام [illegible] و از آنحضرت روایت دارد و میگفته که آنحضرت در طوس بعد هم الاول سنه
از سال دویست و [illegible] و وفات یافت و حسن در جمعه سیزدهم محرم از سال دویست و شصت و ابو عیسی بن متوکل عباسی بر او
نماز گزارد و احمد را پسر دیگریست عبدالله نام که از پدر خود روایت دارد و پدر او از حضرت امام رضا چنانکه از پیش گذشت و
و عبدالله را کتابیست در بیان قضایای امیرالمومنین [illegible] محمد بن [illegible]
شیخ علامه در خلاصه گفته که احمد نزد من ثقه و معتمد است و او را کتابیست مشهور در معرفت رجال احادیث و کتب دیگر دارد که آنها را
در کتاب کبیر خود ذکر کرده ایم و مولف این مجالس بسیاری از احوال را از کتاب رجال او استفاده نموده مولد احمد در صفر سنه
اثنین و ستین و ثلثمائه بوده و وفات او در مطیرآباد در جمادی الاولی سنه خمس و اربعمایه و احوال جد او عبدالله نجاشی که از جانب منصور

علی المسعودی الهذلی از تصانیف او کتاب مقالات است در اصول دیانات و کتاب زلف و کتاب استبصار و کتاب نشر الصفوة و کتاب
صفوة در امامت و کتاب هدایه در تحقیق ولایت و کتاب معالی در درجات و کتاب ابانة در اصول دیانات و رساله اثبات وصیت حضرت
ائمه و رساله دیگر که با بی صفوة مصیصی نوشته در اخبار امم ماضیه و احوال خلیفه کتاب مروج الذهب و معادن الجوهر کتاب فهرست ابو الفضل
شیبانی میگفته که من با او ملاقات نموده ام و از او اجازه گرفته ام و او تا سال سیصد و سی و سه و یا سیصد و چهل و پنج باقی بود
محمد بن عیسی بن عبد الله بن سعد بن مالک الاشعری القمی شیخ نجاشی گفته که کنیه او ابو علی است و او شیخ قمیین است و بزرگ اشاعره بود و نزد مامون
عباسی راه سخن داشت و بخدمت حضرت امام رضا رسیده و حدیث از آنحضرت شنیده بود و از ابو جعفر ثانی روایت داشت القاسم بن
محمد بن علی بن ابراهیم بن محمد الهمدانی شیخ نجاشی گفته که او از پدر خود روایه میکند و پدرش از جدش و جدش از حضرت امام رضا و او و پدرش و
جدش و پسرش قاسم همگی وکلای ناحیه مقدسه بوده اند و در زمان قاسم در همدان ابو علی بسطام بن علی و عزیز بن زهیر که از بنی کشمیر بود با
او میبودند و هر سه در یکجا بوکالت ناحیه مقدسه اشتغال داشتند و در ان امر رجوع با بو محمد
حسن بن هارون بن عمران همدانی میکردند و برای او کار میکردند و پیش از ان برای پدرش ابو عبد الله بن [illegible] کار میکردند
و ابو عبد الله و پسر او وکیل بودند و محمد بن علی را نوادر بسیار است [illegible] شیخ نجاشی گفته که
کنیه او ابو نصر است و او ثقه و صدوق و عین از عیون این طایفه است و از ضعفا بسیار روایه نموده و در مبادی حال عامی مذهب بود
و بسیاری از احادیث عامه را شنیده بود و آخر مستبصر شد و بمذهب امامیه رجوع نمود و در ان هنگام جوان بود و استماع حدیث اهل البیت
از اصحاب علی بن حسن فضال و عبد الله بن محمد بن خالد طیالسی و جماعتی از شیوخ کوفه و بغداد و قم نمود شیخ نجاشی گفته که از قاضی ابو الحسن علی بن
محمد شنیدم که گفت ابو جعفر زاهد مرا گفت که ابو نصر سیصد هزار دینار از میراث پدر خود در تحصیل علم و حدیث صرف نمود و خانه
او از کثرت ناسخان کتب و مقابله کنندگان و حاشیه نویسان و قاریان مانند مسجدی بود که از مردم مملو باشد و مصنفات
ابو نصر بسیار است از انجمله کتاب تفسیر و کتب مشتمل بر جمیع ابواب فقه چنانکه در کتاب رجال نجاشی تفصیل یافته محمد بن عبد الله بن جعفر بن
حسین بن جامع بن مالک الحمیری القمی شیخ نجاشی گفته که کنیه او ابو جعفر است و او بزرگ و ثقه و کاتب صاحب الامر بود و از آنحضرت سوال
متعدده در ابواب شریعه نموده بود و جوابها از ناحیه توقیع آنحضرت رسانیده بود و او را برادر بود جعفر و حسین و احمد
و هر یک از ایشان را با حضرت امام علیه السلام مکاتبات بود و تفصیل مصنفات او در کتاب نجاشی مسطور است محمد بن احمد بن ابراهیم
الجعفی الکوفی المعروف بالصابونی شیخ نجاشی گفته که او ساکن مصر بود و مذهب زیدیه داشت و بعد از ان مذهب ما اختیار نمود
و تفصیل کتب او در کتاب نجاشی مسطور است محمد بن عبد الرحمن بن قبه الرازی شیخ نجاشی گفته که کنیه او ابو جعفر است و او متکلم عظیم القدر
و نیکو عقیده و ماهر در علم کلام بود و در مبادی حال مذهب معتزله داشت و آخر مذهب حق امامیه اختیار نمود و او را چند کتاب در علم

کتاب المنتجبات کتاب المزار کتاب مناقب الشیعه و وفات سعد در سال سیصد و یک بود و بعضی گفته اند که در سال دویست و
نود و نه بوده والله اعلم جعفر بن محمد بن موسی ابن قولویه شیخ نجاشی گفته که کنیه او ابو القاسم و لقب او مسلمه است و از خیار اصحاب سعد بن
عبد الله اشعری و از ثقات اصحاب ما و اجلای ایشان بود در حدیث و فقه و او از پدر و برادر خود روایت دارد و ایشان از
سعد و گفته که از سعد نشنیده ام الا چهار حدیث و همچنین نجاشی گفته که شیخ ما ابو عبد الله فقه را بر جعفر مذکور خوانده بود و از و بهره
برداشته بود و هر قدر که در وصف فقه و خوبی او گویند هنوز او فوق آنست و تفصیل مصنفات او در کتاب نجاشی مذکور است
ریان بن شبیب خال معتصم خلیفه عباسی ثقه است خراسانی قم شد و اهل قم از او روایت کرده اند و جمع او جمع نمود مسایل صباح بن نصر
هندی را که از حضرت امام رضا سوال نموده بود سیف بن عمیره نخعی شیخ نجاشی گفته که او از راویان امام جعفر صادق و امام موسی کاظم
علیهما السلام و او را کتابیست در حدیث و ذهبی در کتاب میزان گفته که سیف بن عمیره از ابان بن تغلب و غیر او اخذ حدیث نموده و
از وی گفته که بعضی در باب او سخنان میگویند عبید الله بن احمد بن یعقوب بن نصر الانباری شیخ نجاشی گفته که کنیه او ابو طالب و او
شیخی است از اصحاب ما و ثقه است در حدیث و عالم است بطریق آن و در قدیم واقفی مذهب بود و از ابو غالب رازی منقولست که
من همیشه ابو طالب مذکور را با واقفیه مخلط میدیدم و بعد از آن ظاهر شد که اثنا عشری مذهب بوده و اصحاب ما در آن بدگمانی باو
جفا نمودند و او حسن العباده و کثیر الخشوع بود و ابو القاسم بن سهیل واسطی عدل گفته که من ندیده ام مردیکه در حسن عبادت و زهادت
و تقوی و پرهیزکاری و پاکیزه دامنی و رغبت بخلوه مانند ابو طالب باشد و او میترسید از سنیان واسطه که نماز او را مشاهده نمایند
و بر عمل او آگاه شوند لاجرم همیشه در اوقات نماز بجایها و کنایس و بیع میرفت و بنماز اشتغال مینمود و هرگاه باو دران مواضع
دوچار میشدند میدیدند که بهترین حالی نماز و دعا میکند از حسین بن عبید الله منقولست که گفت ابو طالب بغداد آمد و هر چند خواستیم
که اصحاب بگذارند که با او ملاقات نمایم و ایشان بواسطه بدگمانیکه باو داشتند مرا نگذاشتند صد و پنجاه کتاب تصنیف او ست
و از جمله آنها آنچه در کتاب شیخ نجاشی مذکور است اینست کتاب الانتصار للشیعه من اهل البدع کتاب المسایل المفرده و الدلایل المجرده کتاب
اسماء امیر المؤمنین کتاب فی التوحید و العدل و الامامه کتاب طرق حدیث الغدیر کتاب طرق حدیث أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هارُونَ مِنْ موسی
کتاب التفضیل کتاب ادعیه الائمه علیهم السلام کتاب فدک کتاب طرق قسیم النار کتاب التطهیر کتاب الخط و القلم کتاب اخبار فاطمه کتاب
فرق الشیعه کتاب الابانه عن اختلاف الناس فی الامامه کتاب مسند خلفای بنی عباس در سال سیصد و پنجاه و شش در واسط وفات
یافت محمد بن عبد الرحمن بن قبه الرازی ابو جعفر شیخ نجاشی گفته که او از متکلمان اصحاب ماست و حسن التصنیف و جید الکلام است و محمد بن
عبد الله بن مملک اصفهانی بر دست او از مذهب معتزله بمذهب امامیه رجوع نمود و او را با ابا عباد بن سلیمان و مانند او که در طبقه
او بودند مناظرات واقع است و آنچه از کتب او بما رسیده کتاب کامل است در امامت و آن کتابی نیکوست علی بن حسین بن

موصل که از سلاطین آل حمدان بود منزلت بسیار پیدا کرد و سبب آن بود که در مسئله امامت با قاضی موصل که سنی بود در مجلس او مناظره
کرد و چون دید که قاضی از غایت عناد در مناظره مکابره می‌نماید با او گفت که بیا تا با همدیگر مباهله کنیم تا حق ظاهر شود و قاضی بصباح
وعده داد و چون در مجلس سلطان حاضر شدند محمد کف خود بر کف قاضی نهاد و با او مباهله کرد و بعد از آن از مجلس بیرون
رفته شدند و مقرر بود که قاضی مذکور روزی دو نوبت بخدمت سلطان حاضر میشد چون آخر آن روز نیامد و روز دیگر پیدا نشد
سلطان ملازمان خود را امر فرمود که خبر از قاضی بیارید یکی رفت و خبر آورد که قاضی وقتی که از موضع مباهله جدا شده تب کرده
و کف دستی که با آن مباهله نموده ورم کرده و سیاه شده و روز دوم قاضی بمرد و جان بمالک جهنم سپرد و بسبب آن مباهله
آوازهٔ ابی عبدالله صفوانی مذکور منتشر شد و از ملوک شیعه تعظیم و منزلت و رعایت بسیار یافت و مخفی نماند که خدای تعالی در قرآن مجید
طریق مباهله را محک عیار محق و مبطل نموده اند و حضرت رسالت پناه آن طریقه را با کفار مسلوک داشته اند و ائمه اهل البیت شیعه خود را
بر آن امر فرموده اند چنانچه سید اجل امیر مقتدی مرتضی علم الهدی در اواخر کتاب منتقی باسناد خود از ابی جعفر محمد بن نعمان روایت
نموده که گفت قال ابوعبدالله الصادق خاصموهم و بینوا لهم الهدی الذی انتم علیه و بینوا لهم ضلالهم و باهلوهم فی علی و مشهور است
از ابن عباس رضی الله عنه که گفت فی کتاب الله عشران و محتان و من شاء باهلته و در احوال یحیی بن عبدالله حسنی صاحب دیلم خواهد آمد
که در مجلس هارون الرشید با عبدالله بن مصعب بن الزبیر مباهله نمود و عبدالله در همان روز بمرد و محمد بن احمد مذکور را تصانیف
بسیار است از آنجمله کتاب ثواب القرآن و کتاب الرد علی ابن رباح الممطور و کتاب الرد علی اهل الواقفه و کتاب الغیبه و کشف الحیره و
و کتاب الرد علی الاهواء و کتاب فی الطلاق الثلث و کتاب الجامع فی الفقه و کتاب انس العالم و آداب المتعلم کتاب معرفة الفروق
من کتاب یوم و لیله و کتاب غرر الاخبار و نوادر الآثار و کتاب التعرف والله اعلم [illegible]
[illegible] شیخ نجاشی گفته که از حفاظ حدیث و اجله اهل علم بود و از مصنفات او کتاب احوال متقدمان
شیعه و طبقات ایشانست و آن کتابی بزرگست و کتاب بیان طرق این حدیث که از حضرت امیر علیه السلام روایت کرده
که لعهد النبی الامی الی انه لا یحبنی الا مؤمن و لا یبغضنی الا منافق کتاب ذکر مواخاة النبی لامیر المؤمنین کتاب الموالی الاشراف و طبقاتهم
کتاب راویان حدیث بنی هاشم و موالی ایشان کتاب [illegible] روی حدیث غدیر خم کتاب اختلاف ابی و ابن مسعود در لیلة القدر و حروف
احادیث آن کتاب اخبار آل ابیطالب کتاب اخبار بغداد و طبقات اصحاب حدیث که در آنجا بوده اند و کتاب مسند عمر بن علی
بن ابیطالب کتاب اخبار علی بن الحسین علیهما السلام [illegible] عمری
در کتاب خلاصة الاقوال مسطور است که کنیه او ابوعمرو و لقبش ثمان در ... است و عمری بفتح عین است که ناظر است ببصیرت معنوی و صوری
نه بتضمیم عین که دلیل غباوت و کوری و مخفی نماند که سمعانی در کتاب انساب نسبت بعمرو بن حریث را از جمله محلات نسبت عمری شمرده و چون

کلام بوده و مصنفات بسیار دارد از جمله کتاب انصاف در امامت و کتاب مثبت در نقض کتاب ابو القاسم بلخی و کتاب الرد علی الزیدیه و کتاب
الرد علی ابی علی الجبائی و رساله المسئلة المفرده در امامت ابو الحسن بن سنجردی که از عیون اصحاب ما و از صلحای متکلمانست و او را در امامت کتابیست
معروف و بخاوج بیاد کذارده بود گفته که بعد از زیارت حضرت امام رضا علیه السلام به بلخ رفتم و در آنجا با ابو القاسم بلخی مشهور ملاقات
نمودم و او مرا میشناخت روزی کتاب انصاف را که از تصانیف ابن قبه بود نزد من دید و در نقض آن کتاب نوشت و از آن مشهور شد
نام کردم من کتاب مسترشد را بری بردم و با ابن قبه دادم و او در نقض آن کتاب مثبت را نوشت دیگر بار به بلخ آمدم و کتاب را نظر ابو القاسم
رسانیدم و او در رد آن کتابی دیگر نوشت و نام آن نقض المستثبت نهاد و چون بری معاودت نمودم دیدم که ابن قبه وفات یافته بود
مولف گوید که ابو القاسم الحال در میان نیست و از روی تاسف میگوید این بیچاره کجا بود در آن وقت تا علت ضعف و عدم
فهم و استطاعه متوسل بارواح ائمه طاهرین شده آن نقض او را که پای بلخی ظاهر سازد و در حلقوم شوم او فرستد انما اشکو بثی
و حزنی الی الله [illegible] شیخ نجاشی گفته که کنیة او ابو جعفر است و شیخ اهل قم و فقیه و مقدم و وجه ایشان
بوده گفته اند که او نزیل قم بود و اصل او از آنجا نبوده و بر تقدیر ثقه ثقه عین سکون الیه بوده و از مصنفات او کتاب تفسیر قرآن
و کتاب جامع حدیث است وفات او در سال سیصد [illegible] شیخ ابو جعفر طوسی در کتاب
فهرست گفته که کنیة او ابو الحسن است و احمد بن عبدون گفته که او ابو بکر نافعیست که در سال دویست و هشتاد و یک متولد شد و ظاهر از
[illegible] شافعیه بوده و در باطن مذهب امامیه عمل مینمود [illegible] و مذهب را خوب میدانست و بهر [illegible] مذهب تصنیف دارد و از
کتب که در مذهب امامیه تصنیف نموده کتاب کشف القناع است و کتاب استعداد و کتاب عدة و کتاب استبصار و کتاب نقض عباسیه
و کتاب معتمد در حدیث و غیر آن [illegible] شیخ نجاشی گفته که او شیخ این طایفه و عالم ایشان و شیخ اهل
قم بوده و در زمان خود فقیه ایشان بوده از بعضی فضلا نقل نموده که فقیه تر و اعرف بحدیث از او دیده نشده و او به بغداد رفت
و مدتی در آنجا بدرس حدیث اشتغال نموده کتب بسیار تصنیف نموده و تفصیل آن در کتاب رجال نجاشی مسطور است محمد بن احمد بن
[illegible] در کتاب نجاشی و فهرست شیخ ابو جعفر طوسی مسطور است که او از وجوه اصحاب ما بوده و ثقه و جلیل القدر
و حسن التصنیف بوده و لکن در مبادی حال قایل بقیاس بوده و در اکثر تصانیف او بنا بر آن نهاده بوده بنا بر آن کتب او متروک
و اعتماد بر آن نمانده و شیخ نجاشی گفته که از بعضی شیوخ خود شنیده ام که میگفت که نزد او مالی از صاحب الامر بوده و شمشیری
[illegible] او در آن باب وصیت بجاریه خود کرده و آخر آن مال و شمشیر ضایع شد و تفصیل مصنفات ابن جنید در فهرست و کتاب نجاشی
مسطور است معاصر معز الدوله بن بویه بوده و از جمله مصنفات او کتابیست که در جواب سوالات معز الدوله نوشته است محمد بن احمد بن
[illegible] شیخ نجاشی گفته که او شیخ طایفه امامیه و ثقه و فقیه و فاضل بوده و نزد دولت

دو غیبت داشت غیبت صغری در زمان معتمد عباسی در سنه ستین و مائتین و غیبت کبری در عهد راضی بن مقتدر عباسی بعد از ارتحال علی بن
محمد السمری در شهور سنه ثمان و عشرین و ثلثمائه است و فرق میان آن دو غیبت آنست که در صغری سفرا و وکلا میان آنحضرت و شیعیان در احکام
توقیعات و اوامر و جوابها واسطه بودند و در کبری آمد و شد ایشان منقطع شد و احیانا سعادتمندی بدیدار همایون آنحضرت مستسعد گردیده‌اند
اللهم ارزقنا و فرج کلی که عبارت از ظهور آنحضرت صلوات الله و سلامه در آخر غیبت کبری خواهد بود و فرجهای جزوی بسیار هست که
از قبیل شرط فرج کلی است و قبل از حصول آن بحسب ارادت پروردگار ما در محال جل شانه و عظم برهانه از قوه بفعل می آید و بر جای فرج که موهوم
جهة تحصیل فرجهای جزویست در حصول فرج کلی که عبارت از ظهور است دخل دارد و در بعضی روایات که وعده فرج در بعضی از ازمنه و اوقات
قبل از ظهور واقع شده مراد یکی از فرجهای جزویست چنانکه شیخ اجل محمد بن علی بابویه رحمه الله در کمال الدین و تمام النعمه باین اشاره فرموده
و صور توقیعات منیفه در کتب شریفه اصحاب بسیار است و هر یک مشتمل بر فواید و عواید بیشمار از جمله صور توقیعات شریفه که شیخ اجل اکمل
قدوة المحدثین سند المتقدمین و المتأخرین محمد بن یعقوب الکلینی قدس الله تعالی روحه العزیز از اسحق بن یعقوب روایه نموده که گفت
التماس نمودم از محمد بن عثمان بن سعید العمری رضی الله عنه و ارضاه که برساند از من بخدمت حضرت مولای ما صاحب الزمان علیه افضل
صلوات الرحمن کتابی مشتمل بود بر مسائلی که بر من مشکل مینمود پس بیرون آمد توقیع وقیع مبارک آنحضرت که در آن مذکور بود جواب صحیح آن
در حل جمیع اشکالات آن ابواب و از جمله در جواب دو مسئله که در علت غیبت و انتفاع مردم در آن حالت مذکور شده بود و مسطور
موقع بود آنچه معنی آن باین راجع است اما علت غیبت که واقع شده پس بدرستی که الله تعالی میفرماید که یا ایها الذین آمنوا
لا تسئلوا عن اشیاء ان تبد لکم تسؤکم یعنی خدای تعالی میفرماید که ای کسانیکه ایمان آورده‌اید سؤال مکنید و مپرسید از چیزهایی که
جواب آن بر شما ظاهر گردد و بحقیقت آن اطلاع یابید شما را بد آید بدرستی که نبوده است هیچ یک از پدران من الا واقع شده
در گردن او بیعت طاغی کثیر الطغیان که در زمان او بوده و من ظهور خواهم کرد در زمانی که خواهم کرد و نخواهد بود در گردن من بیعت هیچ طاغی از طاغیان
زمان من و اما وجه انتفاع و فایده گرفتن از من در حین غیبت من پس مثل انتفاع بآفتابست چون غایب سازد قرص آن را از ابصار
چشمهای مردم و بدرستی که من امان اهل زمینم همچنانکه ستاره‌ها امان اهل آسمانند پس بعد از آن میفرماید ببندید درهای سؤال از آن
چیزها که شما را بکار نمی آید و تکلف و تعب مکشید در دانستن آنچه شما را کفایت کرده‌اند و از شما دانستن آن نطلبیده‌اند و بسیار دعا کنید
در تعجیل فرج بدرستی که آن فرج شماست و از مضمون کلام حقایق نظام ایشان چنین مستفاد میشود که عقل بشری وفا بادراک اسرار الهی نمینماید
و آدمی بدانستن همه چیز مکلف نیستند و حکمت در عدم اطلاع در بعضی تعبدیات مثل روزه آخر ماه رمضان که واجبست و روزه عید که
حرامست و روزه روز بعد از آنکه مستحبست که بنده بداند که او را بندگی و فرمانبرداری میباید نمود و در پی فضولی و خود رائی نباید
بود و لازم نیست که عقل ناقص او بکمیت و کیفیت هر چیز رسد مگر بچیزی که بمعرفت آن مکلف باشد و در وسع دانش او گنجد و در روایات

عمرو بن حریث صیرفی کوفی که سابقاً در همین مجلس مذکور شده اسدیست پس ظاهر آنست که عثمن مذکور از اولاد او باشد و یا
انتساب با قبیله باشد و او شیخی ثقه و جلیل القدر عالی‌مقام از اصحاب همام امام ابی جعفر بن علی الهادی علیه السلام بوده و از یازده سالگی
در خدمت آنحضرت نشو و نما نموده و آخر بشرف وکالت حضرت امام حسن عسکری و حضرت امام محمد مهدی صاحب الامر علیهما السلام
فایز گردیده و اول کسی است . از سفرای اربعه که حضرت امام حسن عسکری او را جهة وکالت صاحب الامر منصوب ساخته و فرمود که بعد از
او وکالت صاحب الامر با بوجعفر محمد پسرش مفوض باشد و او تا قرب پنجاه سال در ناحیه مقدسه و خدمت آنحضرت متصدی امور وکالت
شریفه بوده و سوالات و ملتمسات مخلصان عرض مینموده و جواب با صواب از آنحضرت در ضمن توقیعات رفیعه با ایشان میرسانید
و چون در جمادی الاولی سنه خمس و ثلثمایه محمد بیمار شد و حال او متغیر گردید جماعتی از شیعه آمدند مانند ابو علی بن همام و ابو عبد الله بن محمد کاتب
و ابو عبد الله باقطانی و ابو سهل اسمعیل بن علی نوبختی و ابو عبد الله بن الوجنا و غیر ایشان از اکابر و اعیان با بوجعفر گفتند که اگر ترا وفات
رسد بجای تو که منصوب خواهد بود اشاره بابو القاسم حسین بن روح بن ابی بحر نوبختی نمود و گفت که او قایم مقام من و وکیل و ثقه
و امین صاحب الامر است در میان شما و آنحضرت سفیر خواهد بود باید که بعد از من باو رجوع کنید و در مهمات خود باو اعتماد نمایید
که من به آن مامور شده بودم و ابلاغ رسالت نمودیم و چون ابو القاسم بن روح را در شعبان سنه ست و عشرین و ثلثمایه وفات
رسید در حین وفات وصیت بابو الحسن علی بن محمد سمری نموده و چون او را نیز وفات نزدیک رسید بیمار شد شیعه بر بالین او حاضر
شدند و از او سوال نمودند که وصیت وکالت ناحیه مقدسه بکدام یک از اعیان و وجوه شیعه خواهد نمود و او نسخه توقیعی که مشتمل بر منع
وصیت بود بیرون آورده بحاضران نموده نسخه توقیع اینست بسم الله الرحمن الرحیم یا علی بن محمد السمری عظم الله اجر اخوانک فیک فانک
میت ما بینک و بین ستة ایام فاجمع امرک و لا توص الی احد فیقوم مقامک بعد وفاتک فقد وقعت الغیبة التامة فلا ظهور الا
بعد اذن الله تعالی ذکره و ذلک بعد طول الامد و قسوة القلوب و امتلاء الارض جوراً و سیاتی من شیعتی من یدعی المشاهدة الا فمن ادعی المشاهدة
قبل خروج السفیانی و الصیحة فهو کذاب مفتر و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم حاضران از روی توقیع مذکور نسخها برداشتند و از بالین بیمار
برخاستند و چون روز ششم شد بدین و آمدند دیدند که در دم نزعست و در آن اثنا یکی از مردم که قصه توقیع را شنیده بود از او سوال
نمود که بعد از تو وکیل کیست گفت لله امر هو بالغه یعنی خدا را امریست که او میرساند یا بکه میخواهد و این آخر سخن بود که از او شنیدند و در همان
روز که نصف شعبان سنه ثمان و عشرین و ثلثمایه بود وفات یافت رحمه الله تعالی و او آخر وکلای غیبت صغریست که مدت آن هفتاد و سه سال
بوده و ابتدای آن تاریخ ولادت شریفه حضرت صاحب الامر که سنه خمس و خمسین و مایتین است و انتهای آن انتهای وکالت و سفارت
آنحضرت و هر یک از این سفرای اربعه از کتاب وکالة شریفه نصی صریح از جانب صاحب الامر مینمودند تا بر وفق دعوی وکالة معجزه بر
دست ایشان ظاهر نمیشد قبول قول ایشان نمیکردند و مزید توضیح و تقریر کلام در این مقام سزاوارست باهتمام آنست که حضرت صاحب الامر را

بر قانون علمای کلام در مذهب اهل بیت کرام تکلم نمود و در آن علم تصنیف فرمود و در اصل کوفی بود و در بصره ساکن شده و از
وجوه متکلمان اصحاب ما بوده و او را با ابو الهذیل علاف و نظام که از اعلام مشایخ معتزله اند مناظرات بسیار است احوال بزرگی
او میثم که از اجله اصحاب امیر المؤمنین بوده در مجلس تابعین از این کتاب مذکور است و بالجمله علی بن اسمعیل از آن خاندان جلیل بوده هلال آن
قمر و غصن آن شجر و شاهد مقدار فضل جد و پدر است و سمعانی در کتاب انساب گفته که بنو میثم جماعتی اند از شیوخ شیعه و از مصنفات علی بن
اسمعیل آنچه شیخ نجاشی در کتاب رجال مذکور ساخته کتاب امامت و کتاب مجالس هشام بن الحکم و کتاب نکاح و کتاب طلاق و
کتاب متعه و از جمله مناظرات او که با ابو الهذیل علاف واقع شده آنست که روزی علی بن اسمعیل از ابو الهذیل پرسید که آیا میدانی که
ابلیس نهی از همه خیر و امر بهمه شر میکند ابو الهذیل گفت آری ابو الحسن گفت [illegible] همه خیر و شر را میداند ابو الهذیل گفت آری ابو الحسن گفت
پس خبر ده که امامی که بعد از حضرت رسالت باو اقتدا نمایی همه خیر و شر را میداند یا نه گفت نه ابو الحسن گفت پس ابلیس اعلم باشد
از امام تو و ابو الهذیل مبهوت ماند و در مجلس دیگر ابو الحسن از او پرسید که آیا کسیکه در مقامی بدروغ گواهی و شهادت زور خود
اقرار کرده باشد جایز است او [illegible] در آن مقام ابو الهذیل گفت جایز نیست ابو الحسن گفت [illegible] انصار دعوی امارت
جهة خود کردند و بعد از آن تکذیب خود نمودند و در حضور جمهور بآن اظهار بشهادت زور خود کردند [illegible] باستحقاق ابو بکر در آن
امر نموده بر وفق آن گواهی دادند پس چگونه جایز است شهادت [illegible] تکذیب نمود [illegible] گواهی بکذب و زور خود
داده اند [illegible] مرتب با جمال و ابهام بر وجهی که جناب شیخ مفید رحمه الله متصدی آن شده آنست که
هرگاه دلیل مخالفان بر امامت ابو بکر بزعم ایشان اجماع مهاجر و انصار باشد و انصار در آن مقام گواهی بکذب خود دادند و
زبان اقرار به بطلان دعوی استحقاق امامة خود گشادند پس وجود و عدم شهادت ایشان مساوی خواهند شد و [illegible] ابو بکر [illegible]
[illegible] باشند و این هنگام دعوی اجماع کل [illegible] باطل گردد و چون مؤلف این کتاب یگانه که از کلام [illegible] نشانه و مرغان
اولی اجنحه را آشیانه است همواره در کوی [illegible] هدایت پرده نشین ثواب خانه میجوید و در دفع دشمنان ناصواب دست و بازوی [illegible]
بهانه میجوید لاجرم درین مقام میدان سخن را اتساع میدهد و بنای دعوای اجماع [illegible] را در امامت و دعوای در کنار ایشان
مینهید و فساد و نزاع و کساد متاع ایشان را بر طباع [illegible] مستقیمه ظاهر میسازد و میگوید که ضعف دعوی ایشان در کمال
وضوح است زیرا که حضرت امیر بر وجهی که در چند موضع از این کتاب مذکور شده در آن باب نزاع نمود و باعتراف مخالفان تا شش ماه بیعت
نکرد و از اصحاب گواهی روز غدیر طلب نمود و انس که از جمله گواهان بود گواهی نداد و دعای بد کرد تا مبروص شد و گواهی زید
بن ارقم طلبید او نیز نداد و بدعای آنحضرت کور شد و نزاع سلمان و ابو ذر و مقداد و عمار و حجت گرفتن ایشان بر ابو بکر مشهور و
تخلف سعد بن عباده [illegible] از بیعت ابو بکر و عمر در السنه مشهور مذکور و در کتب ایشان مسطور است مجملا بر وجهی که تفصیل [illegible]

صحیحه اهل بیت صلوات الله علیهم وارد است که بسی مؤمن باشد که سعادت رؤیت آنحضرت دریابد غایة ما فی الباب اکثر بنابر حکمت و
مصلحتی چند که بر حقیقت آن غیر علام الغیوب واقف نیست آنحضرت را نشناسد و چنانکه آنحضرت را باید دانست ندانند و چون
در غیبت کبری حیرت و دهشت عظیم مردم را حاصل میشود الا من وفقه الله بلطفه العمیم و عصمه بفضله الکریم و من مزلة الاقدام و مدحض
عقول و افهام لاجرم از آنجا که مزایای الطاف عالم مطاف آنحضرت جهة اطمینان قلوب مؤمنان و رسوخ اقدام ایشان
در رفع حیرت و دفع تزلزل و دهشت احیانا چنانکه مذکور شد یکی از محبان خاص مقبول درگاه را بشرف اختصاص میسر میسازند
و برهنمونی توفیق محرم حرم سرای عصمت خود مینمایند تا بصیقل آن لطف جلی زنگ دغدغهای شیطانی و تسویلات فاسده
نفسانی از آینه خواطر معتقدان مؤمن و مؤمنان موقن زدایند و بر خواطر سلیمه و عقول مستقیمه واضح است که چون مخالف و مؤالف بنابر
روایات صحیحه صریحه که متفق اند برآنکه در زمان ظهور تمام دفاین و کنجها که از نظرها مستور و در تحت زمین مدفون باشند بر روی زمین
آمده بر حضرت صاحب الامر ظاهر خواهد شد و ظلمه و جبابره روی زمین مقهور او خواهند گردید و ملک عالم بقبضه اقتدار
و حوزه اختیار آنحضرت در خواهد آمد و بلاد بعدل و داد آنحضرت منور خواهد شد و جمیع این امور بتمکین و قدرتیست که خدای تعالی
بآنحضرت خواهد داد بنابرین چرا نشاید که در حین این غیبت بمقتضای آن چندین حکمت و حضرت رب العزت آن قدرت بآنحضرت
ارزانی فرماید که بآن تواند جای چند بتصرف خود درآرد که احدی را بی اشاره علیه آنحضرت بآن راه نباشد و محال منهاست حال
در آنجا جهة خود و ملازمان خاص و محرمان سراپرده اختصاص ترتیب فرماید و بلوازم مراسم سروری چنانکه مقتضای مصلحت باشد
یقین آنحضرت باشد در آنجا قیام و اقدام نماید چنانکه از قصه مشهور بحر ابیض و جزیره خضرا مستفاد میشود و بر عارفان عظیم قدر خاندان
تشیع ایشان واضح است که این معنی دون مرتبه ایشان بلکه اقل منزله خادمان مخلص این دودمانست و اگر با این مجمل لایق مسوده بسیاری
از دلایل عقلیه و شواهد نقلیه درین باب ایراد مینمود و مطالعه کتاب مستطاب اکمال الدین و اتمام النعمة از مصنفات شیخ اجل اکمل افضل آیة الله فی
العالمین قدوة اهل الحق ابو جعفر محمد بن علی بابویه قمی قدس سره العزیز که بدعای حضرت صاحب الزمان علیه افضل صلوات الله الرحمن حسب
الالتماس والد او متولد شده و کتاب مذکور را در باب غیبت باشارت با بشارت آنحضرت که در واقعه باو فرموده تصنیف نموده
مشتمل است بر بسی فواید مفیده و عواید شواهد و از کتب مصنفه اصحاب درین باب از همه جهتی امتیاز دارد و اگر جهة استیفای
تحقیق این مرام بآنجا رجوع نمایند اولی خواهد بود و ابو الحسن علی بن اسمعیل بن شعیب بن میثم بن یحیی التمار الاسدی کوفیست از رواد و اذکیای روزگار
و اکابر متکلمان شیرین گفتار است اگرچه پدران بزرگوار او بتمار اشتهار داشتند اما او رطب جنای معانی از بصره بصیرة متکلمان
وادی نادانی بارمغانی میفرستاد چه رطب که از غایت حلاوت نرخ شکر جاری شکسته و بی تکلف دست دعوی نبات مصری را کوتاه ساخت
لب بحسن عبارت زعالمی دل برده نه در عرب چو تو شیرین زبان نه در عجمست" در کتاب خلاصه مسطور است که علی بن اسمعیل مذکور اول کسیست

وابی بکر را پس کرد و نماز گذارد و تا آنکه آن باعث فتنه نشود با آنکه ظاهر است که امامت از اصول است و لهذا در اصول دین است
پس اثبات آن بقیاس نتوان کرد بر تقدیر وجود قیاس صحیح چه قیاس فقهی در فروع میباشد و آنکه در مواقف گفته که امامت
کافی باشد از اصول نیست غلطست و جواب چنین باشد که مثل نبوت و اگر چنین باشد ظن مجتهد در امامت کافی باشد و تقلید غیر در آن
روا جایز باشد پس تخطئه مجتهدی که ظن کرده باشد که ابی بکر امام نیست و تقلید آن مجتهد نتوان کرد و حال آنکه نزد ایشان اگر
کسی گوید که من امام حضرت امیرالمؤمنین علی را میدانم بلا واسطه ظنی که مرا شده است یا گوید که بواسطه تقلید که فلان مجتهد را
کرده ام تخطئه اش میکنند بلکه تکفیرش و دیگر آنکه چنین باشد نزاع در آن نباید کرد و یکی چه مسئله از فروع اجتهادی شد پس در یک
سایر مسائل فرعیه اجتهادیه خواهد شد که خلاف در آن جایز است و این موجب قدح در کسی نمیشود و باعث چیزی نیست پس معلوم
شد از مقدمات مذکوره که دلیل امامت ابی بکر غیر اجماع نیست و معنی اجماع و دلیل بودنش را دانستی که چه صورت دارد و بعد از تسلیم
اینها همه معلوم است که اجماع همه امت در یک لحظه در مدینه بر امامت ابی بکر نشده و این بسیار ظاهر است و احتیاج بتفصیل و بیان ندارد
و قطع نظر از آنکه اهل بیت از این خبر نداشتند و داخل نبودند اجماع چنین [illegible] نیست [illegible] بهم نرسیده بود و بواسطه همین در شرح
مواقف میگوید و انها تثبت بالنص من الرسول او من الامام السابق او بالاجماع و تثبت ایضا ببیعة اهل الحل و العقد عند اهل السنة و
والمعتزلة والصالحیة من الزیدیة خلافا للشیعة ای اکثرهم فانهم قالوا لا طریق الا النص لنا ثبوت امامة ابی بکر بالبیعة کما سیاتی یعنی امامت
ثابت میشود بنص رسول صلی الله علیه یا امام سابق یا اجماع مسلمانان یا بیعت مردمانی که عالم و مجتهد [illegible] اند نزد سنیان و
معتزله و صالحیه خلاف مر شیعه را که نزد ایشان ثابت نمیشود بغیر نص [illegible] دلیل [illegible] بیعت نیز ثابت میشود آنست که ثابت شده
امامت ابی بکر به بیعت چنانکه خواهد آمد و بعد از نقل این دلیل [illegible] ثابت به بیعت نمیشود ذکر کرده و جواب گفته که از جمله آنکه قضا که امر
جزویست مثلا ثابت نمیشود به بیعت پس چگونه ثابت میشود امامت [illegible] امر کلی عظیم است و جواب گفته که قبول نداریم که قضا ثابت
نمیشود به بیعت چه آن خلافیست و بعضی بر آنند که ثابت میشود [illegible] فساد این مخفی نیست چه بر تقدیر آنکه خلافی باشد بان قایل
نمیتوان شد بی دلیل و حال آنکه معلوم و مشهور میان علما خلاف آنست [illegible] دیگر [illegible] موجب فساد بسیار است چه احتمال دارد که امام بسیار شود و
و میان ایشان جنگ و فتنه پدید آید و هر کس به هر که میل داشته باشد بیعت کند و اگر چه فاسق باشد بلکه کافر باشد با آنکه عدالت شرط است
باجماع دیگر آنکه عصمت و علم بجمیع مسائل دین بتفصیل بتمام بنوعیکه حاضر شده نزد [illegible] چنانچه احتیاج بنظر و تامل و استخراج نداشته باشد معتبر است
و نیز عدم کفر شرط است و آن شخص که بیعت میکند نمیداند متصف بودن او را [illegible] جواب از این [illegible] گفته که معتبر در [illegible] شرایط است
و ما نمیگوییم که بیعت مثبت امامت است بلکه میگوییم که آن علامت [illegible] است [illegible] بحق امامت [illegible] امام متصف بشرایط است و این [illegible]
ضعف است [illegible] معتقد [illegible] از این باشد که مذکور شد [illegible] که معتقد [illegible] با آنکه شرط عصمت و نص کنیم [illegible] امام

اصحاب افاده فرموده‌اند دعوی دلیل میخواهد یا قبول خصم و خصم که شیعه است امامت ابی بکر را قبول ندارد و دلیل عقلی و نقلی چون بر آن
نیست و اجماع را که دلیل دانسته‌اند خود دانستی و خواهی دانست که باطل است پس امامت ایشان باطل باشد حاصل سخن آنکه ایشان اعتراف
کرده‌اند که دلیل غیر اجماع ندارند بر امامت و اجماع در کتب اصول ایشان مثل منهاج قاضی بیضاوی و مختصر اصول ابن حاجب و شروح آن مبین
شده که عبارتست از اتفاق جمیع اهل حل و عقد یعنی مجتهدین و علمای متدینین بر امری در وقت واحد و خود بحث بسیار در آن کرده‌اند و همه
آن در شرح عضدی مذکور است اول آنکه آیا اجماع اولست ممکنست یا محال و بر تقدیر امکانش آیا متحقق شده یا نه و بر تقدیر تحقق علم بآن
میتوان کرد یا نه و بر تقدیر همه بعد از دانستن علم اثبات آن میتوان کرد بنقل یا نه و بر تقدیر همه حجت و دلیل چیزی میشود یا نه و اگر
حجت باشد بر تقدیریکه ثبوتش بتواتر نرسد حجت و دلیل هست یا نه و در همه اینها اختلافست میان علمای ایشان پس اینها همه را
باید ثابت کرد تا حقیقت امامت او ثابت شود و میدانیم که آنانیکه باین همه قائل نیستند چون دعوی حقیت امامت ابو بکر مینمایند
و دلیل ثبوت آن میروند و بعد از اینها خلاف دیگر هست که آیا در حقیقت اجماع شرطست که هیچکس از جماعتیکه اجماع کرده‌اند نمانند
و هیچکس خلاف ایشان نکند تا برطرف شدن همه نه و دیگر خلاف در آنکه آیا اجماع تنها حجت است یا سندی میخواهد که حقیقت آن
دلیل و حجت است و سند که در اجماع ذکر شد قیاسیست که کرده‌اند چه ذکر کرده‌اند که حضرت در وقتیکه بیمار بوده ابی بکر را
اذن داده که امام جماعت شود و نماز کند و گفته‌اند که علمای ایشان مثل ... که هرگاه از برای امر دین حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه و آله و سلم ابو بکر را معتمد کرده باشد و راضی شده باشد پس از برای امر دنیا که خلافت باشد راضی خواهد بود پس امر
خلافت را قیاس کرده‌اند بامامت نماز و این را سند اجماع دانسته‌اند و هر کس اندک وقوفی از اصول دارد میداند و این را میداند
چه قیاس ثابت کردن در کار اشکالست و علما را در آن نیز اختلاف بسیار است و علمای امامیه آنرا حجت نمیدانند و بر قول خود
دلیل عقلی و نقلی دارند چنانکه در کتب اصول ذکر مبین گشته و غیر ایشان نیز در اقسام و شروط آن اختلاف بسیار کرده‌اند و بر تقدیر
ثبوت آنکه در شروط القیاس است بایستی میباید که علت باشد از اصل و مساوی باشد فرع با اصل و اینجا علت ظاهر نیست بلکه فرق
ظاهرست چه نماز در عقب هر فاسق و فاجر نزد ایشان درستست و امر امامت جماعت امر واحدیست که در آن نه علم بسیار و نه شجاعت
و نه تدبیر و غیر آن در کار است و امامت سلطنت و حکومتست در جمیع امور دینی و دنیوی و احتیاج دارد بعلوم و شرایط بسیار که
معلوم نیست که یکی از آنها در ابی بکر موجود بوده است پس قیاس آن برین نتوان کرد و قول ملاعلی که آن امر دینی است و این امر
دنیا باطل و غلط محض است چه خود در صدر مبحث امامت شرح تجرید گفته که خلافت و امامت حکومتیست عامه در دین و دنیا و این ظاهرست
که چنین است تا آنکه اصل ثابت نیست چه شیعه در کمال ابتدا ... نموده‌اند و میگویند که حضرت گفت که مردمان نماز گذارند و دختر ابی بکر گفت که
پیغمبر فرموده که ابی بکر امامت کند حضرت ... فی الحال دستی بر دوش عباس و دستی بر دوش علی نهاده و بیرون رفت

اللّه لنوره من یشاء و من لم یجعل اللّه له نوراً فما له من نور و در کتاب مستغنی مسطور است که شخصی از ابوالحسن مذکور
پرسید که چرا حضرت امیر در خلف ابوبکر اقامت نماز را و نماز میگذارد گفت که چون امام حقیقی آن قبله اهل راز بود و قامت او
او در محراب نماز بمنزله ستون مسجد داشته بود و دیگر پرسید که چرا بفرمان عثمان ولید بن عقبه را حد خمر در پیش ایوان او زد
گفت بواسطه آنکه فی الحقیقه اقامت حد او را بود و تعلق داشت که امام بر حق بود و بنا برین بر او واجب است که هرگاه او را
ممکن باشد بهر حیله که تواند اقامه آن نماید و دیگر پرسید که چرا آنحضرت راهنمونی ابوبکر و عمر مینمود و مشیر ایشان در امور جمهور بود
گفت از جهت آنکه میخواست که بهر وسیله که تواند احیای احکام الهی و اجرای قواعد رسالت پناهی نماید همچنانکه حضرت یوسف طلب نیابت
ملک مصر در نظر صلاح حال جمهور نمود و مشیر او در سایر امور بود و نیز از برای آنکه خلافت روی زمین و حکومت دین سید المرسلین از او
بود پس هرگاه او را ممکن باشد احکام الهی و امضای اوامر حضرت رسالت پناهی صلی اللّه علیه بنفس نفیس خود نماید چنان خواهد کرد
و اگر بران وجه ممکن نباشد ناچار است که توسل جوید در امضای آن بدست کسیکه قدرت بران داشته باشد و دیگر پرسید که
چرا آنحضرت بقتال آن سه ماده شغال اشتغال نمود گفت همچنانکه هارون بقتال سامری خرجومت و اصحاب گوساله پرست
اشتغال نمود و شخصی پرسید که مگر حضرت امیر از قتال ایشان ضعیف و عاجز بود گفت حال آنحضرت دران روزگار وارون
مشابه حال هارون بود که گفت إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي و مانند حال نوح بود که گفت أَنِّي مَغْلُوبٌ
فَانْتَصِرْ و نظیر حال لوط بود که گفت لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ و شبیه حال موسی و برادرش بود که گفت
رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي و دیگر پرسید که چرا آنحضرت در شوری داخل شد گفت تا حجت بر ایشان کند زیرا که میدانست
که اگر قوم در حجت او نظر کارند و انصاف پیش آرند تقدیم دیگری برابر و جایز نمیدارند و اگر داخل نشدی حجت بر او قایم نشدی و بسبب آن
خلایق در شبهه می افتادند و لهذا آنحضرت دران روز فرمودند که الیوم أدخلت في باب أنصفت فيه وصلت إلى حقي و دیگر پرسید که
چرا آنحضرت دختر خود را بعمر بن الخطاب داد گفت بواسطه آنکه اظهار شهادتین مینمود بزبان و اقرار بفضل حضرت رسول صلی اللّه علیه میکرد
و دران باب اصلاح غلظت و فظاظت او نیز منظور بود و این معامله دشوارتر از آن نبود که حضرت لوط پیغمبر عرض دختران خود بر قوم کافر
مینمود و بر مضمون آیه کریمه هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ زبان مبارک
میگشود و از جمله حکایات دایره و آثار سایره او آنست که ابوالحسن روزی نزد حسن بن سهل که وزیر مامون بود رفت دید که یکی
از ملحدان را که از روی تعظیم در یکجانب خود نشانده و دیگران را بجاهای دیگر جای داده و از ملاحظه آن حال برآشفت و در مقام ابطال
حال آن ملحد درآمده با حسن گفت که در بیرون سرای تو عجب چیزی دیدم حسن گفت پرسید که چه دیده ابوالحسن گفت سفینه دیدم که مردم را
از جانبی بجانبی بی ملاح و لنگر میبرد و می آورد و چون آن ملحد سخن ابوالحسن را شنید بتکرار گرد دید و از روی استبعاد بحسن بن سهل گفت که

ظاهر شده و بعد از آن بعض و دیگر را و همچنین و این در کمال ظهور است و دیگر آنکه چه دلیلست بر آنکه آن علامه و نشانه است بر استحقاق
آن شخص مر امامت را و اوصاف او با آنکه در اصل اشتراط عصمت و علم تفصیلی را منع کرده و اینجا قبول کرده و بعد ازین جوابها گفته و
اذ ثبت حصول الامامة بالاختیار والبیعة فاعلم ان ذلک الحصول لا یفتقر الی الاجماع من اهل الحل والعقد اذ لم یقم علیه ای علی هذا الافتقار
دلیل من العقل والسمع بل الواحد والاثنان من اهل الحل والعقد کاف فی ثبوت الامامة ووجوب اتباع الامام علی اهل الاسلام لعلمنا
بان الصحابة مع صلابتهم فی الدین اکتفوا فی عقد الامامة بذلک کعقد عمر لابی بکر وعقد عبد الرحمن بن عوف لعثمان ولم یشترطوا فی عقدها
اجتماع فی المدینة من اهل الحل والعقد فضلا من اجتماع الامة من علماء امصار الاسلام ومجتهدی اقطارها مضمون آنکه چون ثابت شد که
امامت به بیعت حاصل میشود است پس بدانکه احتیاج نیست در اثبات امامت باجماع علما و بر آن دلیلی نیست از عقل و نقل بلکه یک کس یا دو
از علما اگر بیعت کنند بکسی بس است در ثبوت امامت آن کس و او امام میشود و واجبست بر همه مسلمانان که مطیع و منقاد او شوند و سخن او را
بشنوند چرا که ما علم داریم به آنکه صحابه با وجود دیانت سخت که در دین داشتند بآن قدر اکتفا کردند مثل آنکه عمر بیعت کرد با ابی بکر و خلافت
او بمجرد آن ثابت شد و صحابه همگی آن را قبول کردند بمجرد آن و واجب الاتباعش دانستند و همچنین عبد الرحمن بن عوف بعثمان بیعت کرد
و آن ثابت شد ای عزیز نیک درین سخنان تأمل نمای که خبط بسیار دارد اول آنکه ایشان چنین مقرر ساخته اند و از آنچه سابقا از مواقف
نیز نقل کردیم معلوم شد که دلیل بر امامت یا نص است یا اجماع و نص خود نیست و اجماع غیر ابی بکر [illegible] نیست پس امام ابی بکر باشد
باجماع و ازینجا معلوم شد که ثبوت امامت به بیعت میشود و امامت ابی بکر به بیعت عمر تنها بهم رسیده نه باجماع و هیچ دلیلی از برای ثبوت
امامت اجماع نمی ماند از عقل و نقل نیست و اینها همه تناقض و اضطراب است دیگر آنکه دانستی که ثبوت امامت بمجرد بیعت شخصی که با او معنی ندارد
چه دلیل این ادعا است از سمع و در عقل و سمع نیست که بیعت یک شخص یا دو شخص دلیل است و چون چنین است باشد و حال آنکه مقرر کرده اند در
اصول که قول مجتهد عادل حجت نیست همچنین فعلش بلکه قول خلفای اربعه بلکه قول اهل مدینه دلیل نیست بر مسئله فروعیه که ظن در آن کافیست
پس چگونه فعل مثل عمر در محل نزاع عظیم چنین که مانند نبوتست در آنکه حکومت و سلطنت است بر مردمان در امور دین و دنیا
حجت باشد و دیگر آنکه چون دانستی که ثبوت امامت به بیعت نمیشود پس نتوان گفت که بر صحابه بیعت ثابت شده و بر ما باجماع ایشان
و با وجود آن چون ثابت توان کرد اجماع را که دلیل و حجت باشد بر وقوع آن بعد از آنچه یکبار اجماع شنیدی و نیز نزاع کلی بر
سر آن است و شیعه دعوی میکنند که اصلا و قطعا حضرت امیر و حسن و حسین و فاطمه و سایر هاشمیین راضی نبودند و مسموع شد که حضرت
فاطمه از او بسیار رنجیده بود تا آنکه بحضرت امیر وصیت کرد که ابی بکر بر او نماز نکند و جماعتی از صحابه کرام با ایشان متفق بودند مثل سلمان
و ابا ذر و عمار و مقداد رحمهم الله پس فکری در عاقبت امر خود باید کرد و بسخن هر کس اعتماد نباید نمود بلکه فکر و تأمل و نظر باید کرد در
کلام هر کس و خود را از تقلید آنکار مبری ساخت و در طلب حق جد و اخلاص ورزید تا علم یابد از جناب خدای تعالی فایض شود و بهدایت

بوده‌ایم که ناگاه برنیامدن او گذشت که هم ابوالحسن علی بن حسین بن بابویه بعضی از معاصران گفته‌اند که او زنده است ابوالحسن گفت در همین

روز وفات یافت رحمه الله تعالی و آن جماعت ضبط تاریخ نمودند و آخر خبر رسید که در آن روز وفات یافته بوده‌اند

جمله کتابت شریفه که حضرت امام حسن عسکری بجناب شیخ نوشته‌اند کتابتیست که صورتش اینست بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله

رب العالمین والعاقبة للمتقین والجنة للموحدین والنار للملحدین ولا عدوان الا علی الظالمین ولا اله الا الله احسن الخالقین والصلوة علی خیر

خلقه محمد وعترته الطاهرین اما بعد اوصیک یا شیخی ومعتمدی ابا الحسن علی بن الحسین القمی وفقک الله لمرضاته وجعل من صلبک

اولادا صالحین برحمته بتقوی الله واقام الصلوة وایتاء الزکوة فانه لا تقبل الصلوة من مانع الزکوة واوصیک بمغفرة الذنب وکظم الغیظ

وصلة الرحم ومواسات الاخوان والسعی فی حوایجهم فی العسر والیسر والحلم عند الجهل والتفقه فی الدین والتثبت فی الامور والتعهد للقرآن وحسن

الخلق والامر بالمعروف والنهی عن المنکر قال الله تعالی عز وجل لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ

أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ واجتناب الفواحش کلها وعلیک بصلوة اللیل فان النبی صلی الله علیه وآله اوصی علیا فقال یا علی علیک بصلوة اللیل

ومن استخف بصلوة اللیل فلیس منا فاعمل بوصیتی وامر جمیع شیعتی حتی یعملوا علیه وعلیک بالصبر وانتظار الفرج ولا یزال شیعتنا فی حزن حتی یظهر

ولدی الذی بشر به النبی صلی الله علیه وآله انه یملأ الارض قسطا وعدلا کما ملئت جورا وظلما فاصبر یا شیخی وامر جمیع شیعتی بالصبر فان الارض لله

یورثها من یشاء من عباده والعاقبة للمتقین والسلام علیک وعلی جمیع شیعتنا ورحمة الله وبرکاته وحسبنا الله ونعم المعین ونعم المولی

ونعم النصیر واز مصنفات علی بن بابویه رحمه الله کتابیست در توحید وکتاب وضو وکتاب الصلوة وکتاب الجنایز وکتاب الامامة

والتبصرة من الحیرة کتاب الاملاء نوادر کتاب المنطق کتاب الناس والولدان کتاب الشرایع وهی الرسالة الی ابنه کتاب التفسیر کتاب النکاح

کتاب الحج کتاب قرب الاسناد کتاب التسلیم کتاب الطب کتاب المواریث کتاب المعراج محمد بن علی بن حسین بن موسی بن بابویه

خلف صدق علی بن بابویه مذکور صیت مآثر فضل واجتهاد او مشهور است کنیتش ابوجعفر ولقبش صدوق وسفینه حقایق دقایقش جواهر

علوم دین را صندوق بود و بالتماس شیعه ری در آنجا اقامه فرمود و بتعلیم مسایل ایشان مشغولی مینمود و شیعه خراسان نیز بفتوی

او رجوع بود و شیخ نجاشی در کتاب رجال گفته که او وجه شیوخ و فقیه ما بود و وجه شیعه ری وخراسان بود و در سال سیصد و

پنجاه و پنج در عنفوان جوانی ببغداد درآمد و شیوخ طایفه از او استماع حدیث نمودند و شیخ طوسی در کتاب فهرست گفته که ابوجعفر بن

بابویه شیخ جلیل و حافظ احادیث بصیر بحال رجال و ناقد اخبار بود و در میان علمای قم مانند او در حفظ و کثرت علم پیدا نشد

و قریب سیصد تصنیف دارد و در سال سیصد و سی و یک در بلده ری وفات یافت و آنچه از اسامی کتب او در کتاب

رجال نجاشی مذکور شده بدین تفصیل است کتاب دعایم الاسلام فی معرفة الحلال والحرام وهی فی فهرست الشیخ الطوسی کتاب التوحید کتاب

النبوة کتاب اثبات الوصیة لعلی علیه السلام کتاب اثبات الخلافة کتاب اثبات النص علیه کتاب اثبات الغیبة کتاب المعرفة

این مرد دیگر دیوانه است ابوالحسن گوید که من با وی گفتم که این سخن را بر جنون من چه دلیل است گفت برای آنکه محالست که چوب جمادی که
او را حیله و قوتی و حیوتی و عقلی و تدبیری نیست مردم را از آب بگذراند و ایشان را از جایی بجایی رساند ابوالحسن گفت پس انصاف
بده که کدام یک عجیب‌تر است آنچه من از آن خبر دادم یا آب بحار و انهار که بی قوت و حیله و اقتدار بر روی زمین از یمین و یسار
گذار می‌یابد یا نباتات و اشجار که بسبب امطار که از آسمان می‌بارد از زمین سر بدر می‌آرد و ترا کافیست که مدبری ندارد فبهت
الذی کفر و کان الثعم الحجر و از جمله مباحثات او با ابوالهذیل آنست که روزی در مجلس علی بن ریاح از ابوالحسین پرسید که دلیل چیست بر آنکه
علی بن ابیطالب اولی بود از دیگران با مامت گفت دلیل بر آن اجماع اهل قبله است بر آنکه آنحضرت در وقت وفات حضرت سید کائنات
مومن کامل عالم بمسایل بود و همچنین اجماع بر شان ابوبکر نموده اند ابوالهذیل گفت کیست که بر آن اجماع نموده ابوالحسن گفت من و
اسلاف من در سوابق زمان و اصحاب من درین عصر و آن ابوالهذیل گفت پس تو و اصحاب تو گمراه باشید ابوالحسن گفت جواب این سخن
نیست الا دشنام و فحش و لطام رئیس المحدثین شیخ ثقة محمد بن یعقوب بن اسحق الکلینی الرازی صاحب قاموس ذکر کرده در باب نون
در فصل کاف که کلین مثل امیر دهیست از دهیهای ری و از آنجاست محمد بن یعقوب کلینی از علمای شیعه است و در کتاب خلاصة الاقوال
مسطور است که محمد بن یعقوب خواهرزاده ابراهیم علاف کلینی رازیست که از خاندان فضل بوده و محمد در زمان خود شیخ و رئیس شیعه ری
و اوثق و اثبت ایشان بوده و در حدیث کتاب جامع کافی را که مشتمل هشتاد هزار بیت است در مدت بیست سال تالیف نموده و در سال
سیصد و بیست و نه در بغداد رحلت فرموده و محمد بن جعفر الحسینی که از اشراف بغداد بود بر و نماز کرده و در مقبره باب الکوفه
مدفون شد و شیخ نجاشی گفته که او را غیر کتاب جامع کافی مصنفات است مانند کتاب رد بر قرامطه و کتاب رسایل ائمه علیهم السلام
گفته اند ابوالحسن علی بن الحسین بن موسی بن بابویه القمی [illegible] از اعاظم مجتهدان قم و اکابر علمای ایشان صاحب غدیر حجت
ناشر ناموس هدایت و کاسر ناموس غوایت بود و ضمیر الهام پذیرش مانند آل بویه اعلای لوای احکام عترت و کتاب خامه حقایق نگارش
مانند نام بابویه صدای فتح الباب احباب و صراخ عذاب ذوی النصب قنابست و در کتاب خلاصه مسطور است که علی بن بابویه شیخ اهل قم
بوده و در عصر خود فقیه و ثقه ایشان بوده و بعراق آمده و صحبت ابوالقاسم حسین بن روح که وکیل ناحیه مقدسه مهدویه بود
رسیده و از بعضی از مسایل دینیه پرسیده و بعد از مفارقت کتابی نوشته بدست علی بن جعفر بن اسود داده و باو فرستاده و در آن کتابت
استدعا نموده بود که رقعه او را برساند و چون آن نوشته بتشریف حضرت صاحب الامر رسید در جواب او نوشتند که قد دعونا الله
لک بذلک و سترزق ولدین ذکرین خیرین ببرکت دعای آنحضرت خدای تعالی او را دو پسر داد ابوجعفر و ابوعبدالله و از
ابوجعفر منقولست که میگفت من بدعای حضرت صاحب الامر متولد شده ام و باین افتخار مینمود و علی بن بابویه در سال سیصد و بیست و
نه وفات یافت جمعی از صحابه ما گفتند که روزی در خدمت ابوالحسن علی بن محمد سمری که یکی دیگر از وکلای صاحب الامر است علیه السلام نشسته

زهد ابی محمد الحسن بن علی کتاب اوصاف النبی صلی الله علیه و آله کتاب دلایل الائمه و معجزاتهم کتاب الروضه کتاب نوادر الفضایل کتاب المحافل کتاب
امتحان المجالس کتاب غریب حدیث النبی صلی الله علیه و آله و امیر المؤمنین علی کتاب الخصال کتاب مختصر تفسیر القرآن کتاب اخبار سلمان و زهده و
فضایله کتاب التقیه کتاب حذو النعل بالنعل کتاب نوادر الطب کتاب جوابات المسایل الوارده علیه من قزوین کتاب جوابات المسایل الوارده
علیه من مصر کتاب جوابات المسایل الوارده من البصره کتاب جوابات المسایل الوارده من الکوفه کتاب جوابات مسئله وردت علیه من المداین
فی الطلاق کتاب العلل غیر مبوب کتاب فیه ذکر من لقیه من اصحاب الحدیث و عن کل واحد منهم حدیث ذکر المجلس الذی جری بین یدی رکن
الدوله ذکر مجلس ثالث ذکر مجلس رابع ذکر مجلس خامس کتاب الحذو والخف کتاب الخاتم کتاب علل الوضو کتاب وصف الثوری کتاب اللباس
کتاب المسایل کتاب الخطاب کتاب فضل العلم کتاب الموالات کتاب مسایل الوضو کتاب مسایل الصلوه کتاب مسایل الزکوه کتاب مسایل
الخمس کتاب مسایل الوصایا کتاب مسایل المواریث کتاب مسایل الوقف کتاب مسایل النکاح ثلثه عشر کتابا مسایل الحج کتاب مسایل العقیقه
کتاب مسایل الرضاع کتاب مسایل الطلاق کتاب مسایل الدیات کتاب مسایل الحدود کتاب ابطال الغلو والتقصیر کتاب السر المکتوم الی الوقت
المعلوم کتاب المختار بن ابی عبیده کتاب الناسخ والمنسوخ کتاب مسئله نیشابور کتاب رساله الی ابی محمد الفارسی فی شهر رمضان کتاب رساله
الثانیه الی اهل بغداد فی معنی رمضان کتاب ابطال الاختیار و اثبات النص کتاب المعرفه بالرجال البرقی کتاب مولد امیر المؤمنین کتاب مصباح
المصلی کتاب مولد فاطمه کتاب المجمل کتاب تفسیر القرآن جامع کبیر کتاب اخبار عبد العظیم بن عبد الله الحسنی کتاب تفسیر قصیده فی اهل البیت و
بعضی از فواید علیه او را که در بعضی از مجالس ملک رکن الدوله واقع شده و شیخ جعفر دوریستی رازی در رساله علیحده جمع نموده و چون آن رساله
بغایت کمیاب و مع هذا نمونه از مآثر اشتعال فهم شیخ صاحب کمال بود مناسبتی بمقصود اصلی این کتاب داشت ذکر ترجمه آن در مقام
صواب نموده صورت مجلس بر وجهی که در رساله مذکوره مسطور گشته آنست که چون صیت فضایل نفسی و نفسانی آن شیخ عالم ربانی
در میان قاصی و دانی مشهور گردید و آوازه ریاست و اجتهاد او در مذهب شیعه امامیه بسمع ملک رکن الدوله رسید مشتاق صحبت
فایض البهجت او گردید بتعظیم تمام التماس تشریف قدوم سعادت لزوم او نمود و چون بمجلس در آمد او را بپهلوی خود نشاند و نیاز مندی
بسیار اظهار فرمود و چون مجلس قرار گرفت بجناب شیخ خطاب نموده گفت ای شیخ جمعی از اهل فضل که درین مجلس حاضرند اختلاف
دارند در کار آن جماعت که شیعه در ایشان طعن پس بعضی میگویند طعن واجبست و بعضی میگویند واجب نیست بلکه جایز نیست رای
حقایق آرای شما درین مسئله چیست شیخ گفت ای ملک بدانکه خدای تعالی قبول نمیکند از بنده کان اقرار بتوحید خود را تا آنکه نفی کند
هر چه غیر او از خدایان و اصنام باشد چنانکه کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله ازان خبر میدهد و همچنین قبول نمیکند اقرار بنده کان
او را بنبوت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله تا آنکه نفی کند هر متنبی را که در وقت او بوده مانند مسیلمه کذاب و اسود عنسی و سجاح و
اشباه ایشان و همچنین قبول نمیکند قول بامامت حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام را بعد از نفی هر کس که در زمان آنحضرت متصدی خلافت

في فضل النبي وامير المؤمنين علي والحسن والحسين عليهم السلام كتاب مدينة العلم كتاب المقنع في الفقه كتاب العرض علي المجالس كتاب علل الشرايع كتاب
ثواب الاعمال كتاب عقاب الاعمال كتاب الاوايل كتاب الاواخر كتاب الاوامر كتاب المناهي كتاب الفرق كتاب خلق الانسان كتاب الرسالة
الاولة في الغيبة كتاب الرسالة الثانية كتاب الرسالة الثالثة كتاب الرسالة في اركان الاسلام كتاب المياه كتاب السواك كتاب الوضوء
كتاب التيمم كتاب كتاب الاغسال كتاب الحيض والنفاس كتاب نوادر الوضوء كتاب فضايل الصلوة كتاب فرايض الصلوة كتاب فضل المساجد
كتاب مواقيت الصلوة كتاب فقه الصلوة كتاب الجمعة والجماعة كتاب السهو كتاب الصلوة سوى الخمس كتاب نوادر الصلوة كتاب الزكوة كتاب
الخمس كتاب الحداد كتاب الجزية كتاب فضل المعروف كتاب فضل الصدقة كتاب فضل الصوم كتاب الفطر كتاب الاعتكاف كتاب جامع الحج
كتاب جامع علل الحج كتاب جامع تفسير المنزل في الحج كتاب جامع حج الانبيا كتاب جامع فضل الكعبة والحرم كتاب جامع آداب المسافر للحج كتاب
جامع فروض الحج والعمرة كتاب جامع فقه الحج كتاب ادعية الموقف كتاب القربان كتاب المدينة وزيارة قبر النبي والائمة عليهم السلام كتاب
جامع نوادر الحج كتاب زيارات قبور الائمة كتاب النكاح كتاب الوصايا كتاب الوقف كتاب الصدقة والنحل والهبة كتاب السكنى والعمرى كتاب
الحدود كتاب الديات كتاب المعايش والمكاسب كتاب التجارات كتاب العتق والتدبير والمكاتبة كتاب القضايا والاحكام كتاب اللقطة
والسلم كتاب الشفعة كتاب اللعان كتاب الاستسقا كتاب في زيارة موسى ومحمد الجواد كتاب جامع زيارة الرضا كتاب في تحريم الفقاع
كتاب المتعة كتاب الرجعة كتاب الشعر كتاب معاني الاخبار كتاب السلطان كتاب مصادقة الاخوان كتاب فضايل جعفر الطيار كتاب فضايل
العلوية كتاب الملاهي كتاب السنة كتاب في عبد المطلب وعبد الله وابي طالب كتاب في زيد بن علي كتاب الفوايد كتاب
[illegible] كتاب الهداية كتاب الضيافة كتاب التاريخ كتاب علامة آخر الزمان كتاب فضل الحسن والحسين عليهما السلام كتاب الرسائل في شهر رمضان
[illegible] جواب رسالة وردت في شهر رمضان كتاب المصابيح المصباح الاول ذكر من روى عن النبي صلى الله عليه وآله من الرجال المصباح الثاني ذكر من
روى عن النبي صلى الله عليه وآله من النسا المصباح الثالث ذكر من روى عن امير المؤمنين عليه السلام المصباح الرابع ذكر من روى عن فاطمة عليها السلام
المصباح الخامس ذكر من روى عن علي بن الحسين المصباح الثامن ذكر من روى عن ابي محمد الحسن بن علي عليه السلام المصباح السادس ذكر من روى
عن ابي عبد الله الحسين بن علي المصباح السادس ذكر من روى عن علي بن الحسين المصباح الثامن ذكر من روى عن ابي جعفر محمد بن علي المصباح التاسع
ذكر من روى عن ابي عبد الله الصادق المصباح العاشر ذكر من روى عن موسى بن جعفر المصباح الحادي عشر ذكر من روى عن ابي الحسن الرضا
المصباح الثاني عشر ذكر من روى عن ابي جعفر الثاني المصباح الثالث عشر ذكر من روى عن ابي الحسن علي بن محمد المصباح الرابع عشر ذكر من روى
عن ابي محمد الحسن بن علي المصباح الخامس عشر ذكر رجال الذين خرجت اليهم التوقيعات كتاب المواعظ كتاب الرجال [illegible] من اصحاب النبي صلى الله عليه وآله
كتاب الزهد كتاب زهد النبي صلى الله عليه وآله كتاب زهد امير المؤمنين علي كتاب زهد فاطمة كتاب زهد الحسن كتاب زهد علي بن الحسين كتاب زهد ابي جعفر
كتاب [illegible] الصادق كتاب زهد ابي ابراهيم كتاب زهد الرضا كتاب زهد ابي جعفر الثاني كتاب زهد ابي الحسن بن علي بن محمد كتاب زهد

جماعه کسی هست و بعضی گفته اند اقل آن مروی و زینب و خدای تعالی یک تن تنها را نیز امه خوانده و گفته اند رحم الله قسا یحشر یوم
القیمة امة واحدة پس تقدیر تسلیم صحه حدیث مذکور تواند بود که مراد از لفظ امه دران حدیث حضرت امیر المومنین ع و تابعان
سعادت قرین او باشند آنگاه سایل گفت ظاهر و مناسب آنست که حمل آیه بر سواد اعظم نمایند که بحسب عدد اکثرند شیخ فرمود ما
اکثر را در چندین جا از کتاب خدای تعالی مذموم دیده ایم و قلت را محمود چنانکه در آیه لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ و قول او که وَلَكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
فَاسِقُونَ و چنانکه در آیه الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ و آیه قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ و آیه وَمَا آمَنَ
مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ و موید تخصیص اینست که خدای تعالی در شان امه موسی علیه السلام فرموده وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْدُونَ
بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ و چون کلام باینجا رسید سایل خاموش گردید و امیر رکن الدوله پرسید که چگونه جایز تواند بود که ارتداد
خلقی کثیر از امه پیغمبر صلی الله با وجود قرب عهد در زمان ایشان بوفات آنحضرت شیخ گفت چگونه جایز نباشد و حال آنکه خدای تعالی در
کتاب خود فرموده وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ و بعد از ان فرموده أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى
أَعْقَابِكُمْ و اقضا ارتداد ایشان بعد از وفات پیغمبر صلی الله علیه بیش نیست از ارتداد بنی اسرائیل در وقتی که حضرت موسی بمیقات پروردگار
خود رفته بود هارون را در میان آن قوم بخلافت گذاشته و بمجرد آنکه بوعده سی روز که با قوم نموده بود بموجب اشاره الهی که
وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً چهل شب باز کشید قوم او صبر کردند تا آنکه سامری از میان ایشان پیدا
شد و از حلی و پیرایهای قوم جهه ایشان گوساله ساخت و با ایشان گفت اینست خدای شما و ایشان متابعه سامری نموده گوساله را
پرستیدند و هارون خلیفه موسی را زبون و ضعیف ساختند و قصد قتل او نمودند چنانکه آیه کریمه قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ
اسْتَضْعَفُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي بران دلالت دارد و هرگاه جایز باشد بر امه موسی که پیغمبر اولوالعزم بود و آنکه در ایام
حیوة او بسبب غیبت چند روز مرتد شوند و مخالفت وصیت و وصی او نمایند و اطاعه سامری را در عبادت گوساله برانی
چگونه جایز نباشد برین امه که بعد از وفات پیغمبر خود مخالفت وصیت و وصی او کنند با مرتد و گوساله پرست شوند ملک از
روی تعجب و استحسان آن سخن گفت ای شیخ میتواند بود که درین باب سخنی ازین بهتر و روشنتر باشد شیخ گفت ای ملک این سخن میتوان
گفت که مخالفان ما نیز قایلند بوجوب وجود امام در میان امه و با وجود این میگویند که حضرت رسالت صلی الله از دنیا رفت
و هیچکس را خلیفه خود نساخت تا آنکه امه از پیش خود یکی را خلیفه او ساختند پس اگر بر وجهی که ایشان میگویند حضرت پیغمبر کسی را خلیفه
بعد از خود نساخته باید که استخلاف امه که بر خلاف عمل آنحضرت واقع شده باطل باشد و اگر آنچه امه کردند صواب باشد باید که
آنچه حضرت رسالت کرد خطا باشد پس نیکو تامل کنید که صدور خطا از پیغمبر حق سبحانه و تعالی لایق است یا از امه یا آنکه آنچه از اهل خلاف

شده‌اند شیخ گفت حقیقت حال خسران مآل ایشان آنست که اجماع امة وحجت بر قصهٔ سوره براءة و آن قصه مشتمل است بر خروج صاحب
اول از دایرهٔ اسلام وانکه او از منسوبان حضرت خیر الانام نیست و محرومیت برانکه ولایة علی بن ابی طالب از آسمان نازل شده ملک
پرسید که تفصیل آن قصه چیست شیخ فرمود که نقلهٔ آثار از موالف و مخالف متفقند برانکه چون سوره براءة نازل شد حضرت رسالت
ابوبکر را طلبید و با وی گفت که این سوره را بگیر و بمکه رو و در موسم حج ازو از جانب من با اهل مکه برسان ابوبکر آنرا گرفته روانه
گشته شد و چون پاره‌ای از راه قطع نمود جبرئیل نزول فرمود و گفت یا محمد بدرستی که خدای تعالی ترا سلام میرساند و میگوید لا یؤدی
عنک الا انت او رجل منک یعنی باید که از جانب تو سوره براءة را بکفار مکه نرساند مگر انکه تو خود متصدی آن شوی یا مردی که از تو
باشد پس آنحضرت صلی الله حضرت امیر المؤمنین علی را امر کرد که خود را بابوبکر رساند و سوره براءة را ازو گرفته طریق رسالت
بجای آورد حضرت امیر موجب فرمان از عقب ابوبکر روان گردید و سوره براءة را ازو گرفته در موسم حج آنرا باهل مکه رسانید و هرگاه
موجب خبر مذکور ابوبکر از حضرت پیغمبر نباشد مرتبه تابع او نخواهد بود بدلیل قول خدای تعالی فَمَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي و هرگاه تابع حضرت
پیغمبر نباشد محب و دوستدار او نیز نخواهد بود بدلیل قول باری عز و جل قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَ
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ و هرگاه محب خدا نباشد مبغض و خواهد بود و حب نبی ایمان و بغض او کفر است و بهمین خبر نیز درست شد انکه حضرت
علی بن ابی طالب از حضرت پیغمبر است صلی الله علیه و آله و سلم با انکه روایات نیز بران دلالت تمام دارد و از انجمله انکه مخالفان در تفسیر
قول خدای تعالی أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ روایت کرده‌اند که مراد بصاحب بینه حضرت پیغمبر است
و مراد بشاهد یک تالی او باشد امیر المؤمنین علی و ایضا روایت کرده‌اند از حضرت رسالت صلی الله که فرمود طاعة علی کطاعتی و
معصیته کمعصیتی روایت کرده‌اند که حضرت جبرئیل در غزای احد نظر بحضرت امیر انداخت دید که آن شاه سوار عرصه لافتی و مبارز
میدان هل اتی در پیش روی مبارک حضرت رسالت مجاهده مینماید گفت یا محمد این غایة یاری و جانسپاریست که علی در نصرت
تو بجا می‌آرد حضرت پیغمبر فرمود که یا جبرئیل انه منی و انا منه پس جبرئیل گفت که و انا منکما پس شخصیکه خدای تعالی جهة رسانیدن آیتی
از کتاب خود بعضی از مردم او را امین ندانسته چگونه صلاحیت آن دارد که در رسانیدن تمام آیات کتاب کریم و امامت جمیع امة
رسول عظیم او را امین دانند و امام خوانند و چگونه امین باشد در رسانیدن جمیع دین الهی و حال انکه خدای تعالی از بالای هفت آسمان
او را عزل نموده و چگونه مظلوم نباشد کسی که ولایة او از آسمان نزول نمود و دیگری آنرا از دست او ربود ملک گفت جمیع انچه
افاده فرمودی واضح و روشن است انگاه یکی از مقربان ملک که ابو القاسم نام داشت و نزدیک بر پای ایستاده بود
رخصت طلبید که از حضرت شیخ سوالی نماید چون این شخص دستوری یافت گفت چگونه جایز تواند بود که این امة بر ضلالت و گمراهی مجتمع
شوند و حال انکه حضرت رسالت فرموده‌اند که لا تجتمع امتی علی الضلالة حضرت شیخ جواب دادند که امة در لغة عرب بمعنی جماعت و اهل

خود مذکور نخست و حضرت رسالت در احادیث شریفه خود نقاب خفا از چهره ظهور ایشان انداخته و همچنین تعیین عدد ائمه هدی در
کتاب خداوند مذکور گردیده بلکه تصریح به امر باطاعة اولی الامر فرموده و حضرت رسالت بیان کیفیت آن فرموده ملک گفت اتفاق در
هست که مخالفان با شما موافقند در عدد و در تعیین غیر مذکوره موافقت نمیکنند در عدد ائمه شیخ گفت مخالفت مخالفان ابطال قول ما در عدد
بیان عدد ائمه نمیکند چنانکه مخالفت یهود و نصاری و مجوس و ملاحده ابطال اسلام و معجزات حضرت رسول صلی الله نمیکند و اگر خبری
به تواتر و مخالفت مخالفان باطل شدی بایستی که هیچ خبر علم حاصل نشدی زیرا که هیچ خبر نیست که در وی خلافی و اختلافی نباشد ملک این سخن را نیز
پسندیده از خدمت شیخ پرسید که آیا امام صاحب الامر در کدام زمان ظهور خواهد نمود شیخ در جواب گفت خدای تعالی حضرت امام را
بسبب حکمتی و مصلحتی از نظر مردم غایب ساخته پس باید که وقت ظهور او را هم خدای تعالی داند چنانکه در حدیث نیز واقع است که مثل القائم
من ولدی مثل الساعة خدای تعالی در مقام ابهام حال ساعة فرموده که یَسْئَلُونَکَ عَنِ السَّاعَةِ اَیَّانَ مُرْسٰیهَا قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّی
لَا یُجَلِّیهَا لِوَقْتِهَا اِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِی السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَا تَأْتِیکُمْ اِلَّا بَغْتَةً ملک گفت چگونه تواند بود که آدمی در این قدر
روزگار دراز زنده بماند شیخ گفت این محل تعجب نیست مگر ملک نشنیده خبر جماعتی که معمر بوده‌اند ملک گفت شنیده‌ام اما صحت آن بر من
ظاهر نیست شیخ گفت خدای تعالی در کتاب خود خبر داده که حضرت نوح پیغمبر در میان قوم هزار سال الا پنجاه سال زندگانی کرد ملک
گفت این خبر صحیح است اما در زمان ما چنین عمر درازی نمی‌باشد شیخ گفت هر چند زیرا که خدای تعالی و پیغمبر او احتمال داده باشند محتمل است
و حضرت پیغمبر صلی الله گفته که یکون فی امتی کل ما یکون فی الامم السابقة حذو النعل بالنعل والقذة بالقذة و چون زمان احتمال عمر دراز داشته باشد
و جریان سنت الهی بتحقیق عمرهای دراز درین امت واجب باشد مناسب آنست که حصول آن در اشهر اجناس آدمی باشد و هیچ جنسی مشهور
از جنس صاحب الزمان نیست پس تواند بود که سنت عمر دراز در او جاری شده باشد ملک گفت شما میگوئید که حضرت امام دوازدهم
غایب و پنهانست و حال آنکه احتیاج به نصب امام جهة اقامت احکام و اعزاز دین و انصاف مظلومست و هرگاه او غایب و پنهان
باشد احتیاج ما دونی ماند شیخ گفت احتیاج بوجود امام جهة بقای نظام عالمست که لولا الامام لما قامت السموات والارض و لما نزلت السماء قطرها
و لا اخرجت الارض برکتها و خدای تعالی در مقام خطاب به پیغمبر خود گفته وَمَا کَانَ اللّٰهُ لِیُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ فِیهِمْ و هرگاه باعث رفع عذاب
نکند ما دامیکه نبی در میان ایشان باشد زیرا که امام قایم مقام نبی است در جمیع امور مگر در رسیدن نبوت و نزول وحی و اتفاق است
اهل نقل را در آنکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل نموده که النجوم امان لاهل السموات فاذا ذهبت النجوم من اهل السماء اتاهم ما یکرهون و اهل بیتی امان
لاهل الارض فاذا هلک اهل بیتی اتی اهل الارض ما یکرهون و گفته لو بقیت الارض بغیر حجة ساعة لساخت باهلها و روایتی دیگر است که لماجت
باهلها کما یموج البحر باهله و چون کلام شیخ باین مقام رسید ملک او را نوازش نمود و با هر که در مجلس حاضر بود اظهار اعتقاد فرمود و
گفت حق آنست که این فرقه بر آنند و دیگران باطل‌اند و از شیخ التماس نمود که هرگاه اکثر اوقات بمجلس او حاضر شود و هر روز دیگر نیز

بحضرت پیغمبر نسبت میکنند از ترک وصیت و استخلاف لایق شان احمق نیست زیرا که ما از عقلا و سپاهی فقیر فرو دور ندیدیم
که بمیرد و وصیت نکند از جهة کسی که بعد از دست و اگر آنچه از و میماند بیلی یا زنبیلی باشد پس چگونه تواند بود که حضرت پیغمبر صلی الله از دنیا
رحلت نماید و وصیت خود بکس نکند و نظام کار ایشان را با هیچ حواله نسازد و عجب تر ازین همه آنست که حضرت پیغمبر خلیفه مقرر نکرد و
ابوبکر بمخالفت رسول خدا کرد در خلیفه کردن عمر و باز مخالفت ابوبکر و حضرت پیغمبر کرد در گردانیدن خلافت بطریق شوری در میان
شش نفر ملک این سخنان را تحسین نمود و سوال کرده گفت ای شیخ پس بکدام شبهه نمودند ابوبکر را امام ساختند و بر دیگران تقدیم
نمودند شیخ گفت ایشان را گمان آنست که حضرت رسالت در حین مرض او را تقدیم نمود در امامت نماز لیکن این خبر صحیح نیست زیرا که مخالفان
خود دران خلاف کرده اند پس بعضی چنین روایت کرده اند که حضرت پیغمبر صلی الله عایشه را گفت پدر خود را امر کن که امامت نماز
مردم نماید و چون حضرت بران اطلاع یافت تکیه بر علی و عباس کرده بمسجد رفت و ابوبکر را از محراب دور نمود و خود در محراب
بایستاد و ابوبکر در عقب آنحضرت و دیگران در عقب ابوبکر نماز گذاردند و بعضی روایت کرده اند که حضرت پیغمبر حفصه را گفت
پدر خود را امر کن که امامت نماز مردم نماید و اگر خبر مذکور صحیح بودی هر آینه مهاجران آنرا بر انصار حجت ساختندی و در سقیفه تمسک
بادله ضعیفه و کلمات سخیفه و مقدمات عنیفه نجستندی و ایضا چگونه لازم باشد اتباع خبر عایشه و حفصه در جایی که مظنه آن باشد که جر
نفع جهة خود و یا پدران خود کنند و حال آنکه ایشان قبول قول فاطمه را در باب فدک لازم ندانستند با آنکه حضرت پیغمبر او را باو
بخشیده بود و چندین سال از ایام حیات پدر در تصرف او بود و نیز معلوم شدن حضرت سیدة النساء از ارتکاب کذب و سایر
معاصی بر دانی و اقاصی ظاهر است و چون حضرت امیر المومنین و امام حسن و امام حسین و ام ایمن گواهی دران باب دادند ابوبکر و عمر گواهی
حضرت امیر را مظنه اداء جر نفع ساخته گواهی او را رد نمودند و ایضا چگونه صحیح باشد خبر عایشه و حفصه حال آنکه مخالفان خود
روایت کرده اند که شهادت دختر در حق پدر درست نیست و نیز میگویند که قبول گواهی زنان جایز نیست در ده درهم و یا کمتر
از آن مادامیکه با ایشان مردی نباشد پس ملک گفت حق آنست که شیخ میفرماید و سخنان اهل خلاف تمام خلف و باطل است و بعد از آن
ملک پرسید که ای شیخ امامیه از کجا جزم کرده اند با آنکه ائمه و خلفای حضرت رسالت دوازده اند شیخ گفت ای ملک امامت
فریضه ایست از فرایض حق تعالی و هر فریضه که از خدای تعالی مقرر شده ائمه جمهور در عددی مخصوص است نمی بینی که در شبانروزی
هفده رکعت نماز را فرض کرده اند و زکوة مفروضه را بحد صنفه از مال معلوم معهود متعلق ساخته و روزه رمضان را در سالی یکماه و
حج اسلام را در مدت العمر یکبار واجب کرده اند لاجرم بر همین منوال عدد ائمه علیهم السلام بدوازده رسانند و همچنانکه در اعمال مذکوره
نمیتوان گفت که چرا عدد رکعت نماز مثلا نه یا ده از هفده و کمتر از آن نیست همچنین وجهی ندارد آنکه بگویند که عدد ائمه و خلفای
حضرت رسالت چرا بیشتر از دوازده یا کمتر نیست و همچنانکه خدای تعالی عدد هیچ یک از اعمال مفروضه مذکوره را در کتاب کریم

انگاه استدلال نمود و گفت ای شیخ چه گفتم چه گوئی در باب حضرت امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب گفت او امام است گفتم پس چه گوئی در باب
طلحه و زبیر و فتنه حرب جمل که بعمل آوردند گفت ایشان توبه کردند گفتم خبر حرب درایتست و حدیث توبه روایه گفت که حاضر بودی
در وقتی که آن مرد بصری از من سوال نمود گفتم آری گفت روایه بروایه یعنی روایتی بروایتی برابر شد و سوال تو وارد است انگاه پرسید
که تو چه کسی و پیش کدام یک از علمای این شهر درس میخوانی گفتم پیش شیخ ابی عبدالله جعلی درس میخوانم پس گفت بجای خویش نشین و خود
در اندرون خانه رفت و بعد از لحظه رقعه بیرون آورد و سر مهر کرد و گفت این رقعه را بشیخ خود ابی عبدالله برسان رقعه را برداشته بخدمت
شیخ آوردم و او سر رقعه را گشاده بخواندن او مشغول شد و در اثنای خواندن آن خود بخود میخندید و بعد از فراغ از خواندن آن گفت
که ماجرائی که ترا با او در مجلس واقع شده نوشته و ترا بمن وصیت نموده و ترا مفید لقب داده و در کتاب مصابیح القلوب این حکایت را
بر وجهی دیگر آورده گفته که روزی قاضی عبدالجبار معتزلی در بغداد در مجلس درس نشسته بود و اماثل فریقین همه حاضر بودند شیخ مفید
که در ان عصر مجتهد شیعه بود قاضی نام او شنیده بود اما سر کار او را ندیده بود حاضر شد و در صف نعال نشست و بعد از لحظه خطاب
بقاضی کرده گفت اگر اجازه باشد سوالی دارم بحضور ائمه بپرسم قاضی گفت بپرس گفت این خبر که طایفه شیعه روایت میکنند که من کنت مولاه
فعلی مولاه مسلم است که پیغمبر در صحرای غدیر گفته یا شیعه فرا هم بافته اند گفت لا بد خبر صحیح است گفت چون خبر صحیح است از لفظ مولی چه میخواهد گفت اولی
شیخ مفید گفت پس این خلاف و خصومت چیست قاضی گفت ای برادر این خبر روایتست و خلافت ابی بکر درایه و مردم عاقل از بهر روایت
ترک درایه نکنند شیخ مفید این مسئله فرو گذاشت و گفت چه میگوئید درین خبر که پیغمبر علی را گفت یا علی حربک حربی و سلمک سلمی قاضی گفت صحیحست
شیخ مفید گفت پس در حق اصحاب جمل چه میفرمائید همانا بقول تو کافر بوده باشند قاضی گفت ای برادر ایشان توبه کردند شیخ مفید
گفت ایها القاضی حرب درایه و توبه روایتست و خود در سوال حدیث غدیر تقریر فرمودید که مردم عاقل درایه را بروایه از دست
ندهند قاضی متحیر فرو ماند و ساعتی سر در پیش افکند و بعد از ان سر بر آورده گفت تو چه کسی گفت من خادم تو محمد بن النعمان الحارثی قاضی از جا برخاست
و شیخ مفید را دست بگرفت و بیاورد و بر جای خویش نشاند و گفت انت المفید حقا شیخ مفید تحقیقه توبی علمای مجلس را ازین سخن خوش نیامد
و نخست بجنبیدند و همه در میان ایشان افتاد و قاضی ایشان را گفت ای فضلا و علمای دین این مرد مرا الزام داد و من جواب او ندادم
اگر شما جواب او دارید بفرمایید تا برخیزد و بجای خود رود و بعد از ان این خبر بسلطان عضدالدوله رسید و او شیخ مفید را حاضر گردانید
و این ماجرا ازو شنید و مرکوبی خاص با قلاده زرین و سرافسار زرین و جبه و دستاری نیکو و صد دینار زر سرخ خلیفتی و بنده بدو داد
و هر روزه سه من نان و پنج من گوشت جوائز فرمود رحمه الله و ایانا بمحمد و آله اجمعین و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که محمد بن محمد بن النعمان
ابو عبدالله المعروف بابن المعلم شیخ روافض و مصنف و محامی ایشان بوده و ملوک اطراف او را معتقد بوده بسبب آنکه بسیاری از
اهل ان زمان بمذهب شیعه مایل بودند و در مجلس او خلق بسیار از علما و جمیع طوایف حاضر میشدند و از و استفاده میکردند و از جمله تلامذه

ركن الدوله بر سرير سلطنت نشست جناب شيخ را ياد كرده او را ثناى بسيار گفت يكى از حاضران گفت كه از شيخ آنست كه چون سر مبارك حضرت
امام حسين را بر نيزه كرده اند سوره كهف ميخواند ملك گفت اين سخن را از او نشنيده ام اما از و خواهم پرسيد آنگاه رقعه در آن باب بخدمت
شيخ نوشت و چون رقعه بنظر شيخ رسيد در جواب نوشت كه اين خبر را كسى روايت كرده اند كه او از سر مبارك آنحضرت شنيده كه چيزى
از سوره كهف ميخواند و اين سخن بيك از ائمه ما آن خبر نرسيده اما من منكر آن نيستم بلكه آن را حق ميدانم زيرا كه هرگاه جايز باشد كه در روز قيامت
دست گناه كاران و پايهاى ايشان بسخن در آيد چنانكه در قرآن واقعست اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا اَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ
اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ همچنين جايز است كه سر مبارك حضرت امام حسين كه خليفه خداى تعالى و امام مسلمانان و يكى از جوانان
اهل بهشت و جدش محمد مصطفى و پدرش على مرتضى و مادرش فاطمه زهرا باشد بنطق و بيان در آيد و زبان بتلاوت قرآن بگشايد
بلكه انكار آن في الحقيقه انكار قدرت الهى و فضل حضرت رسالت پناهيست و عجب از كسيست كه او مانند صد و اين امر را انكار كند
از كسى كه ملايكه در ماتم او گريسته اند و آسمانها قطرات خون باريده و جنيان بآواز بلند بر او نوحه كرده و هر كس كه امثال اين اخبار را
با وجود صحت طريق و قوت سند انكار نمايد پس ميتواند كه انكار جميع شرايع و معجزات رسول و جميع آنچه امور دين و دنيا نمايد زيرا كه
آن امور مثل اين مانند و طريق بر ما ظاهر گرديده و مضمون آن بدرجه صحت رسيده والحمد لله وحده [illegible]
[illegible] افادت پناهى كه عقل مستفاد از قوه قدسيه او مستفيد و فكر فلك سيماى او با ملاء اعلى
در گفت و شنيد بود مجتهدى قدسى ضمير و متكلمى [illegible] شاهبازى تيز آهنگ و بديهه پردازى فيروز جنگ اشاعره از سطوت مناظره او
در كنج اعتزال و حال ارباب اعتزال از دهشت مباحثه او مانند حال يعنى حال سنگ حال كربه حال انتقال در مجموعه امير ورام بن ابى فراس
رحمه الله مسطور است كه اصل شيخ از عكبرا است و در ايام صبا از آنجا با پدر خود ببغداد آمد و در خدمت ابى عبد الله معروف بجعلى
كه در درب رباح بغداد منزل داشت باستفاده علوم مشغول شد و بعد از آن بدرس ابى ياسر كه در باب خراسان بافاده اشتغال
داشت رجوع نمود و ابو ياسر چون از عهده بحث او بيرون نتوانست آمد با وى گفت چرا پيش على بن عيسى رمانى كه از اعاظم علماى
كلام است چيزى نميخوانى و از او استفاده نميكنى گفت او را نمى شناسم و كسى ندارم كه وسيله آشنايى او شود پس ابو ياسر يكى از اصحاب
خود را با وى همراه نمود و بخدمت رمانى فرستاد و چون مجلس او از اهل فضل مملو بود در صف نعال نشست و بتدريج كه مردم از مجلس
بيرون ميرفتند شيخ مفيد نزديكتر ميرفت و ميخواست كه استفاده بعضى از مسايل نمايد كه در آن اثنا يكى از اهل بصره در آمد و از وى پرسيد كه
چه ميگويى در حديث غدير و قصه غار رمانى گفت خبر غار درايتست و خبر غدير مجرد روايه و از روايت حاصل نميشود آنچه از درايت حاصل
ميشود و چون نتوانست كه سخن رمانى را جوابى گويد برخاست و بيرون رفت و اطاق سكوت نماند لاجرم پيش رفتم و گفتم اى
شيخ سوالى دارم گفت بگوى گفتم چه ميگويى در شان كسيكه با امام عادل خروج نموده با او حرب و قتال كرده باشد گفت آنكس كافر است

موجب تمکین شیخ شده و در الزام او مبالغه و استقصا نماید و او را در نظر حاضران شرمنده و رسوا سازد لاجرم
اعتراف بقدرت شیخ در فنون علم نمود و گفت الک فی کل قدر مغرفة یعنی یا ترا در هر دیگی کفگیریست شیخ در جواب گفت
نعم ما تمثلت بادوات ابیک یعنی خوب کردی که بدیک و کفگیر که از ادوات پدر باقلانی است تمثیل نمودی و باقلانی ملزم و خجل گردید
واهل مجلس بخندیدند و نیز منقولست که روزی باقلانی مذکور با اصحاب خود در یکی از مجالس نشسته بود که شیخ مفید از دور
پیدا شد و متوجه بجانب ایشان شد و چون باقلانی را نظر بر وی افتاد از روی تعصب و عناد به اصحاب خود گفت که قد جاءکم الشیطان
شیطان شما آمد و شیخ مفید چون این سخن را شنید نزدیک رسید و این آیه را بر باقلانی و اصحاب او خواند که انا ارسلنا
الشیاطین علی الکافرین تؤزهم ازا یعنی من اگر شیطانم شما کافرید و ظاهر است که چنانچه سابقا در احوال ابو جعفر مشهور
بمؤمن الطاق گذشت این مطایبه میان ابوحنیفه کوفی و ابو جعفر مذکور که اهل سنت او را شیطان الطاق میگفتند گذشته والله اعلم
از لطایف مقالات شیخ مفید است که سید مرتضی در کتاب منتقی ذکر کرده که روزی در خانه شریف ابی عبدالله محمد بن محمد
موسوی رحمه الله اجتماع شیخ مفید و قاضی ابوبکر باقلانی اتفاق افتاد و زیاده از صد نفر از سادات و بنی العباس و سایر اعیان
بغداد حاضر بودند یکی از حاضران از کیفیت نص جلی که در شان خلافت حضرت امیرالمؤمنین واقع شده استفسار نمود و جناب شیخ
بمقتضای حال جوابی علی الاجمال گفت قاضی ابوبکر آن اجمال را بر قصور کلام شیخ حمل نمود و در مقام استقبال شد چون جناب شیخ معنی
لغوی آنرا بیان کرد و معنی اصطلاحی آنرا که قولی مبنی از منقول فیه است بر سبیل اظهار تقریر فرمود قاضی ابوبکر گفت بنابرین معنی هرگاه
پیغمبر صلوات الله نص بر امامت امیرالمؤمنین کرده باشد پس اظهار فرض طاعت او نموده باشد و هرگاه اظهار فرض طاعت او نموده باشد
پس محالست که مخفی ماند و حال آنکه ما علم بدان نداریم جناب شیخ فرمودند که اما اظهار از جانب حضرت پیغمبر بی شبهه واقع شده و در حال
ظهور بر کسی پنهان نبوده و هر کس که نزد ظهور او حاضر بوده آنرا دانسته و در آن باب شبهه و ارتیابی نداشته و بسبب فقدان علم تو در این
زمان باین اگر تهمت نهاده باشی بر وجدان خود راست گوی و در دعوای عدم معرفت خود با آن همانا آن خواهد بود که شبهه بر تو غالب
شده و طریق معرفت آنرا بر تو مسدود ساخته و راه دلیل و نظر را که موصل آن باشد بر باصره بصیرت تو تاریک گردانیده و اگر از حال
نظر تامل از روی انصاف در دلیل آن کاری سر از گریبان معرفت آن برآری و اگر در وقت اظهار حاضر میبودی در تحصیل معرفت
آن تقصیر و اخلال نمینمودی و علت اخلال و جهل بحال عدم حضور در وقت ظهور ما نقد تامل در دلیل مذکور است قاضی گفت که جایز است
که حضرت پیغمبر در زمان خود چیزی را اظهار نماید و از کسانیکه بعد از وفات او پیدا شوند پنهان ماند با آنکه بی تامل در دلیل از آن مستند
شیخ گفت بلی جایز است بلکه ما جایز است کسی را که غایب باشد از مقامیکه در آنجا علم معلومی بحسب عادت متیسر بوده از آنکه او را نظر و
استدلال بداند و جایز نیست که او را علم اضطراری باینها حاصل شود زیرا که فرض آنست که از نظر غایب بوده تا ... مگر بحسب اینکه

اوست شریف مرتضی و در وفات او مرثیه خوب گفته و یافعی در تاریخ خود گفته توفی فی سنه ثلث عشر و اربعمائه عالم الشیعه و
امام الرافضه صاحب التصانیف الکثیره المعروف بالمفید و ابن المعلم ایضا البارع فی الکلام و الجدل و الفقه و کان یناظر کل عقیده بالجلالة
و العظمة فی الدولة البویهیة و کان کثیر الصدقات عظیم الخشوع کثیر الصلوة و الصوم خشن اللباس و کان عضد الدولة ربما زار الشیخ المفید
و کان شیخا ربعة نحیفا اسمر عاش ستا و سبعین سنه و له اکثر من مائتی مصنف و کانت یوم وفاته مشهودا و شیعه ثمانون الفا من
الرافضه و الشیعه و اراح الله منه کان موته فی رمضان و مخفی نماند که اراح الله منه کلامیست که از روی تعصب گفته و مقصود او آنست
که علمای اهل سنت بموت شیخ مفید روح الله روحه راحت یافتند زیرا که بر وجهی که یافعی و غیر او از ارباب سیر تصریح و تلویح
بان نموده اند همیشه مخالف را ملزم و مالیده میداشت و حجج و بطلان ایشان را خاطرنشان ایشان مینمود و ایشان از معارضه و
مناظره او عاجز بودند و از روی تعصب و تقلید ترک متابعت اسلاف خود نمی نمودند لاجرم در دفع او بدعا و نفرین توسل میجستند
تا آنکه ابن کثیر شامی آورده که چون خبر وفات شیخ مفید با بو القاسم خفاف معروف بابن النقیب که یکی از فضلای اهل سنت
بود رسید از غایت شادی و سرور خانه خود را آراسته ساخت و اصحاب خود را فرمود که او را تهنیت نمایند و با ایشان میگفت که
دیگر مردن بر من دشوار نیست که مرگ شیخ مفید را دیدم و مولف گوید که رسم دیرینه اهل سنت است که چون بمقتضای کلام
معجز نظام فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ در اثبات مطالب باطله خود از خصم مبهوت و عاجز گردند و بمقدمات علمی کاری نتوانند ساخت
بشمشیر و بکده و قلمتراش با او مناظره نمایند و اگر از این نیز عاجز باشند تهمتی بر او اندازند و سلطان وقت را بر وی متغیر سازند و اگر
بر آن نیز قادر نباشند مرگ او را بدعا آرزو کنند و موید این مقال آنکه ابو المعالی جوینی در رساله که در باب تفضیل مذهب شافعی نوشته
آورده که چون شافعی در مجالس متعدده با محمد بن الحسن و ابو یوسف که از اصحاب ابو حنیفه بودند مناظره کرد و ایشان از الزام ساخت
ایشان از روی سعایت و غمازی و غدر و حیله سازی بخلیفه نهانی گفتند که او دعوی خلافت دارد و چون بعد البحث و التحقیق کذب آن سخن
بر خلیفه ظاهر شد شافعی را نوازش نموده فرمود که پای محمد بن الحسن را گرفته او را از مجلس بیرون کردند بعد از آن محمد و ابو یوسف
همیشه شافعی را نکوهش نموده و خود مسودتها میکردند و مرگ او را از خدا بدعا میخواستند و میگفتند اللهم امت الشافعی و چون شافعی آن
مضمون را شنید این چند بیت گفته تمنی رجال ان اموت و ان امت فتلک سبیل لست فیها باوحد فقل للذی یبقی خلاف الذی مضی
تهیا لاخری مثلها فکان قد و نزدیک است مضمون این دو بیت با نچه فرزدق گفته اذا ما الدهر جر علی اناس حوادثه اناخ باخرینا فقل للشامتین بنا
افیقوا سیلقی الشامتون کما لقینا و از جمله علمای اهل ضلال که در دست شیخ مفید عاجز و مبهوت و پامال بوده اند قاضی ابو بکر
باقلانی مشهور است که روزی در مناظره شیخ چون مرغی پریده و از شاخی بشاخی میپرید و مانند غریق بجان رسیده از خشکی بخشکی
تشبث و توسل میکرد دید و چون شیخ راه پرواز او را بست و وسایل او را در هم شکست باقلانی خواست که شیخ را خوش آمدی گوید

در اثنای اختلاف والی مسند جناب شیخ گفت ما بر سخن تو تشنیع حجتی آنچه سابقا اعتقاد بران نموده بودی والحال انکه دیگر
اعتقاد نمودی زیراکه تو در اول مناظره قرار دادی که موجب علم و سبب ارتفاع خلاف مجرد ظهور خبریت در بعضی از ائمه و اشتهار
آن در میان اهل آن زمان و چیزی دیگر با آن ضم ننمودی و اشتراط موصوف خاص کرده بودی والحال که من آن سخن را منقوض ساختم و از
صلاحیت اعتقاد انداختم از روی عجز لیناخی دیگر پیدا کردی بعموم و خصوص مثبت گردیدی و ندانسته که انتقال از دلیلی بدلیلی انقطاع سوال و
جواب و مناظره امارت اختلال مقالت با آنکه اگر فرض خاص باعتراف تو موجب اختلاف در ثانی الحال تواند بود پس تواند بود که
حضرت پیغمبر نص کرده باشد بر نبی دیگر که ضبط شرع نماید و علم بحال و بعضی از ائمه را فرض باشد همچنانکه در موارد مذکوره فرض آن مخصوص
ببعضی است و چون سخن شیخ باینمقام رسید قاضی مذکور منقطع و مبهوت گردید مولف گوید که از کلام شیخ درینمقام ظاهر شد که
آنچه در کتب اصول فقه بسید مرتضی علم الهدی منسوب ساخته اند که در علم بمضمون خبر متواتر شرط نموده که سامع را شبهه یا تقلیدی که منافی
مقتضای آن خبر باشد پیشتر از آن بهم نرسیده باشد از کلام شیخ درینمقام ماخوذ است و غرض سید مرتضی نیز از اشتراط آن شرط محافظت
بر تواتر نص جلیست که در شان حضرت امیرالمومنین وارد گردیده مانند قول حضرت رسالت که در حال اشارت بآن شایسته مسند خلافت و
امارت سلموا علی علی بامرة المومنین و قول او خلیفتی فیکم بعد موتی فاسمعوا له واطیعوا له و حال آنکه افاده علم نمیکند معتقدان خلاف آنرا از
رهگذر عروض شبهه چنانکه در خواص اهل سنت و خوارج ما از جهة تقلید چنانکه در عوام ایشان والحق این شرط ضروری و موجه است زیراکه
ظاهر است که حصول علم از استماع خبر متواتر بر وجه ایجاب نیست بان طریق که علة موجبه آن باشد بلکه بر وجه عادت و باین طریق است که
افاده میکند نفس را قابلیة افاضه علم بر او از جانب خدای تعالی پس هرگاه شخصی نقیض مخبر عنه را اعتقاد کرده باشد از روی شبهه یا تقلیدی
دور از آن علمی حاصل نخواهد شد و لهذا اخباریکه مسلمانان از نبوت حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله بیهود و نصاری میرسانند افاده علم ایشان نمیکند
اگر گویند بنا بر آنچه مذکور شد لازم می آید که علم حاصل نشود بوجود بلدان کبار مانند بغداد در عقب خبر متواتر زیراکه جایز است که در اینجا
نیز شبهه قایم شده باشد جواب گوییم که اخبار از بلاد کبیره و حوادث عظیمه نه از آن قبیل است که شبهه در نفی آنها روی دهد و هیچ عاقل را
باعثی بر اعتقاد نفی آنها نیست بخلاف ما نحن فیه و امثال آن و بالجمله ماده نقض مذکور متحقق نیست والله الموفق و از جمله مناظرات شیخ علیه الرحمه که
با فاضل کبیری واقع شده آنست که فاضل مذکور از وی پرسید که دلیل بر صحت خلافت و امامت ابوبکر چیست شیخ گفت دلیل بران بسیار است اما من
آنچه قریب بفهم تو باشد مذکور میسازم و آن اینست که امت اجماع نموده اند بر آنکه امام محتاج بامامی دیگر نیست و حجت بر آنکه ابوبکر
بر سر منبر میگفت ولیتکم و لست بخیرکم فان استقمت فاتبعونی وان اعوججت فقوّمونی یعنی من امام شما شده ام در حالتیکه بهتر از شما نیستم پس
اگر در کارها و گفتاری مستقیم باشم مرا متابعت کنید و اگر انحراف و کجی از من ظاهر شود مرا راست سازید و حاصل این کلام اعتراف اوست
[illegible] بسوی رعیت و بر عاقل پوشیده نیست که هرگه رعیت خود محتاج باشد احتیاج خواهد بود بامام و هرگاه ثابت شد

عارض میشود در طریق آن مطلوب حال استدلال بر آن در غموض و ظهور و سهولت و اشکال مختلف می باشد و بسیار می باشد که طریق آن
از عوارض شبهه خالی نماند که و اندک نظر که شبهه با ضطرار باشد ناظر را بمطلوب رساند لیکن طریق نص در ما نحن فیه از آن قبیل است
که امثال را بسبب تقلید اسلاف و قلت تأمل و فقد انصاف تحصیل معرفت آن نظر بغایت و طول زمان استدلال متعذر است و قاضی
چون میخواهست که ساکت نشود بموجب اذا لم تستح فاصنع ما شئت شروع در بیحیایی و هرزه درایی نمود و گفت هرگاه حال همچنین
باشد که تو میگویی پس ترا تجویز باید کرد که حضرت پیغمبر نص کرده باشد بر پیغمبری دیگر که در زمان او باشد یا پیغمبری که بعد از و قایم مقام
او باشد و اظهار آن کرده باشد مانند استتار نص بر امامت امیر المؤمنین از مشهور ساخته باشد و ما را علم بآن حاصل نشده باشد
همچنانکه علم بامامت امیر المؤمنین بسبب فقد اسباب حاصل نشده جناب شیخ فرموده اند که تجویز این معنی بسبب آن میکنیم که ما را و هر متقرر بشرع
و منکر آن را علم حاصل است بکذب آنکس که دعوی وقوع این معنی از حضرت پیغمبر باید و اگر نسبت این معنی بحضرت پیغمبر حق بودی هر آینه علم ببطلان
آن شامل کافه خلایق از متقرر و منکر شرع نبودی و اگر بفرض محال یکی از عقلای سامع اخبار را علم ببطلان آن نبودی محتاج میشدیم در فساد
آن بایراد دلیل علیحده لیکن چون آن فرض ملحق بمحالست استدلال مذکور معنی ارد دیگر استدلالست و بنابرین فرق میان تجویز و تنصیص بر
امامت پیغمبری دیگر و نص بر امامت امیر المؤمنین حیدر بغایت ظاهر است و اگر ما نحن فیه نظیر ماده مفروضه بودی بایستی که جمیع سامعان
علم ببطلان آن می بودند ~~ببطلان آن داشتندی~~ و دو کس اختلاف در آن نمی نمودند و اعتقاد جماعتی صحت آن را و علم ایشان بآن
و اعتقاد جمعی دیگر بطلان آن را دلیلست بر فرق ما نحن فیه و ماده مفروضه که در مقام معارضه مذکور شد دیگر آنکه چرا حضرت
قاضی انصاف نمیدهند از خود و التزام نمیکنند در اینجا آنچه در مواضع دیگر او را التزام می باید کرد مانند نص رجم زانی و فعل آن و موضع
قطع سارق و فعل آن و صفت طهارت و صلوة و حدود آن و صوم و حج و زکوة و فعل آنکه نزاع درین امور نیست و تحقیق حق
علم بعضی در آن حاصل نمیشود الا بضربی از استدلال بلکه در انشقاق قمر جهة حضرت پیغمبر که قاضی قایل است بآنکه در حیات آنحضرت مشهود
و بر السنه اهل عصر مذکور بوده جماعتی از معتزله و غیر ایشان از اهل ملل و ملاحده نزاع دارند و کلام ایشان آنست که آن قصه از جمله موضوعات
اصحاب سیر و مولفان مغازی و ناقلان آثار است و حال آنکه ممکن نیست که در آن باب بر مخالف خود دعوی علم اضطراری کنیم بلکه اعتماد در بعد
میان غلط ایشان بنوعی از استدلالست و اگر چنین باشد چرا نتواند بود که حضرت پیغمبر تنصیص بر پیغمبری دیگر که بعد از وست نموده باشد
و اگر چه علم اضطراری آنکس را نباشد و بچه گونه دفع مینماید این احتمال را که شاید شبهه او را مانع شده باشد از علم بتنصیص آن پیغمبر همچنانکه در صور
مذکوره مانند آن شبهه حاصل است و جواب قاضی معاند حیله ساز از کلام آن بحر زخار تر داز صولت حمله حیدر باز دید بشاخی دیگر بر دازمود
و گفت ماده نص بر امیر المؤمنین مشابهت ندارد باین مواد که ذکر نمودی از اختلاف در نص بر رجم زانی و قطع سارق و غیر آن زیرا که ماده
نص از آنحضرت شامل جمیع مکلفانست و نص بر رجم و قطع شامل بعضی از ایشانست و اگر آن مواد در عموم بمنزله ماده نص حضرت امیر می بود

نموده‌اند و شاورهم و علیک فاکل و اذا اجمع رایهم علی امر فامضه و نمودن ان بعبارتی که دلالت کند بر تعلق ساختن فعل مشورت و رای
ایشان انکه انرا متعلق سازد بعزم آنحضرت که مخصوص باوست واما وجه امر کردن خدای تعالی حضرت پیغمبر را بمشورت ایشان چنانچه
وعده بیان آن شده بود آنست که مراد حق سبحانه و تعالی آنست که آن مشورت سبب الفت ایشان گردد و از انجا طریق تدبیر
امور یاد گیرند و باداب خداوندی متادب شوند نه انکه آنحضرت را بمشورت ایشان حاجت بود و ایضا میتواند بود که وجه آن
باشد که چون خدای تعالی حضرت رسالت را آگاه ساخته بود از انکه بعضی از منافقان صحابه در مقام فساد کار و مدد کفارند و دوستی
او را ظاهر میسازند و خلاف آنرا پنهان میدارند و در مردم بیان سازان و سعی بسیار بجای می آرند و ایشانرا باعیانهم و باسمائهم بآنحضرت
نشناسانیده بود چنانکه آیه وَمِنْ اَهْلِ الْمَدِینَةِ مَرَدُوا عَلَی النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَیْنِ ثُمَّ یُرَدُّونَ اِلَی عَذَابٍ
عَظِیمٍ از ان خبر میدهد و قول او عز و جل که وَاِذَا مَا اُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ اِلَی بَعْضٍ هَلْ یَرَیکُمْ مِنْ اَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا
صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا یَفْقَهُونَ و بعد از ان فرموده که یَحْلِفُونَ لَکُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا یَرْضَی
عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِینَ وَیَحْلِفُونَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْکُمْ وَمَا هُمْ مِنْکُمْ وَلٰکِنَّهُمْ قَوْمٌ یَفْرَقُونَ و قال عز اسمه و
اِذَا رَاَیْتَهُمْ تُعْجِبُکَ اَجْسَامُهُمْ وَاِنْ یَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ کَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ یَحْسَبُونَ کُلَّ صَیْحَةٍ عَلَیْهِمْ
هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ اَنّٰی یُؤْفَکُونَ و قال عز من قائل وَلَا یُنْفِقُونَ اِلَّا وَهُمْ کَارِهُونَ و قال جل ذکره و
اِذَا قَامُوا اِلَی الصَّلٰوةِ قَامُوا کُسَالٰی یُرَاؤُنَ النَّاسَ وَلَا یَذْکُرُونَ اللّٰهَ اِلَّا قَلِیلًا و بعد از انکه علی الاجمال از حال آن
منافقان خبر از حال رسول متعال خبر داده باو گفته که وَلَوْ نَشَاءُ لَاَرَیْنَاکَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِیمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِی لَحْنِ الْقَوْلِ
و آنحضرت را باین آیات راه نموده باینکه سیمای حال ایشان و صادرات اقوال و افعال ایشانرا طریق معرفت حال ایشان ساخته
و بعد از این تفصیل و جمل آنحضرت را امر بمشورت ایشان نموده تا انکه سخنان بیهوده غرض آلوده که از ایشان ظاهر شود بر باطن ایشان
اطلاع یابد زیرا که مکنون ضمیر هر یک از ناصح خیر اندیش و منافق بداندیش از تقریر و بیان و فلتات لسان او ظاهر میشود و چون
خدای تعالی مشورت آن جماعت را طریق معرفت حال ایشان نموده و جهت تنبیه آنحضرت سرزنش ایشان کرده فرموده مَا کَانَ لِنَبِیٍّ
اَنْ یَکُونَ لَهُ اَسْرٰی حَتّٰی یُثْخِنَ فِی الْاَرْضِ تُرِیدُونَ عَرَضَ الدُّنْیَا وَاللّٰهُ یُرِیدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِیزٌ حَکِیمٌ لَوْلَا کِتَابٌ
مِنَ اللّٰهِ سَبَقَ لَمَسَّکُمْ فِیمَا اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِیمٌ پس یکی دیگر از حاضران که او را جراحی میگفتند متوجه شیخ شد و گفت سبحان الله ترا گمان
آنست که عمر و ابوبکر از اهل نفاق بوده اند حاشا که چنین باشد و ما گمان نداریم که تو اطلاق نفاق بر ایشان کنی و چگونه ایشانرا منافق
توان گفت و حال انکه در روز بدر از غیر ایشان طلب مشورت نمود و بالجمله ما صبر بر اطلاق نفاق بر ایشان نداریم و تاب استماع آن
آریم و صواب آنست که اعتماد بر وجه اول نماید جناب شیخ گفتند که این قسم سخنان لایق ارباب نظر و استدلال نیست مجرد بزرگ شمردن

احتجاج ابوبکر بامام باطل باشد امامة او باجماعی که منعقد شده در باب عدم احتیاج امام به امام و چون لبی عاجز و مبهوت ماند
یکی از حاضران که عزاله نام داشت و معتزلی مذهب بود در مقام ایراد و نقض و معارضه شد و گفت که امت اجماع نموده اند بر آنکه
قاضی محتاج بقاضی دیگر و امیر محتاج بامیری دیگر نیست و بنابر اصل شما باید که قضاة و امرا نیز معصوم از خطا باشند یا از دایرهٔ متابعت
اجماع بیرون باید رفت شیخ در جواب او گفتند که سکوت سایل اول بهتر ازین سخن تو بود و گمان نداشتم که خطای این سخن واهی بر تو پوشیده
باشد بنابر آنکه اجماع درین دو مسئله بخلاف آنست که تو گمان کرده زیرا که امت متفق‌اند بر آنکه قاضی که در رتبه کمتر از امامت محتاجست به
بامیری که از امامت کمتر مگر آنکه مراد تو بقاضی و امیر نفس امام باشد که همچنین قاضی و امیر محتاج بقاضی و امیر دیگر نیست بلکه بقوت و عصمت و کمال
خود از ایشان بی نیاز است فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ و انقطع بحر قریب باین مناظره است مناظره دیگر که جناب شیخ را با ابی عمر شطوی که او نیز از
معتزلیان عجم است واقع است و آن چنین است که از شیخ پرسید که آیا اجماع واقع نیست بر آنکه ابوبکر و عمر بر ظاهر اسلام بوده‌اند شیخ گفت آری
برین وجه واقعست بر آنکه پیش از اظهار اسلام سالها بکفر بوده‌اند و جمعی کثیر بر آنند که بعد از اظهار اسلام بسبب انکار نص جلی که در شان
حضرت امیرالمومنین علی واقع شده کافر شدند و در زمان حضرت رسالت آثار نفاق از ایشان ظاهر میشد شطوی اظهار انصاف نموده
گفت باین تقریر باطل شد آنچه میخواستم که از آن بنای سخن سازم شیخ گفت من نیز فهمیدم که چه خواهی گفت و دانسته راه سخن ترا بر تو بستم
و از جمله مناظرات جناب شیخ آنست که روزی بخانه شریف نقیب بغداد ابوعبدالله محمد بن محمد بن طاهر رحمهم الله رفت و یکی از متفقه که او را
ورثانی میگفتند حاضر شد و از شیخ پرسید که مذهب شما آنست که حضرت رسول معصوم از خطا و مبرّی از زلل و مامون از سهو و غلط و کامل
بنفس نفیس و مستغنی از رعیت خود بود و حال آنکه خدای تعالی او را باستعانه در مشورت از رعیت خود امر فرموده و گفته وَشَاوِرْهُمْ
فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ شیخ در جواب گفتند که مشورت حضرت رسالت با اصحاب خود نه از جهة احتیاج او بر ایشان و افتقار
و بآن بود چنانکه تو توهم کرده بلکه از جهة امری دیگر است که بیان آن خواهم نمود چه ظاهر است که هرگاه آنحضرت معصوم از کبایر باشند
باتفاق و مامون از صغایر باشد نزد مخالفان تو و باتفاق نیز اکمل خلق باشد و رای و بهتر و عقل او وافر و تدبیر او محکم‌تر باشد
و مواد وحی و الهام میان او و خدای تعالی متصل باشد و ملایکه متواتر برو نازل میشده باشند و از خبایای امور و مصالح جمهور اخبار میکرده
باشند چگونه گنجایش دارد که او را حاجت افتد باقتباس رای از رعیت خود که بچندین مرتبه در صفات مذکوره از او کمترند و مقرر است که
حاکم گاهی از دیگری بطریق استفاده و استعانه مشورت مینماید که معتقد اند یا ظن آن کند که آن دیگری در رای و تدبیر و کمال
عقل از وی بیشتر است اما هرگاه داند که پایه او در امور مذکوره فروتر از دست مستعلیه او از و بظاهر وجهی نخواهد داشت و از مضمون آیه
کریمه نیز فهم برانچه گفتیم حاصل است زیرا که حق تعالی گفت که وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ و وقوع عزم را
بآنحضرت منوط ساخته نه برای و مشورت ایشان پس اگر امر خدای بمشورت جهة استفاده از رای ایشان می بود هر آینه

درین آیه مورد اجازی بوده ای مومنان میشود و معلوم سکینه داخل نمیشود و اگر حزن و اضطراب او در غار منقصت و عاری نبود
حضرت رسالت نهی او از آن نمی‌نمودی و خدای تعالی او را از فضیلت سکینه محروم نمی‌نمودی جناب شیخ فرماید که چون این سخن را گوش
ناصبیان شنیدند بغایت حیرت ایشان گردید و در حیله خلاصی از آن جان بلب رسید و بعضی ایشان را در دفع آن روی نمود سخنان
سست واهی بود که دلالت بر ضعف عقل و سستی رای و بنای ایشان در ضلالت و گمراهی مینمود پس بعضی از ایشان دعوی
نمودند که سکینه برای ابی بکر تنها نازل شد زیرا که او خائف و مضطرب بود و حضرت پیغمبر ایمن و مطمئن خاطر بود و ظاهرست که خائف
بسکینه حاجت دارد و ایمن از آن بی‌نیازست و جواب این سخن واهی آنست که اگر صحیح باشد که ایمن از سکینه بی‌نیازست بایستی که
در روز بدر و حنین سکینه بر حضرت رسالت نازل نشدی زیرا که آنحضرت درین دو مقام هیچ خوف و اضطراب نداشت بلکه ایمن و
مطمئن و یقین داشت که فتح و نصرت خواهد بود و ان الله تعالی لیظهره علی الدین کله ولو کره المشرکون و نزول سکینه
درین دو مقام خائف بود و اگرچه خوف خود را ظاهر نساخت و بنابرین سکینه بر او نازل شده بود که توهم جز این نتواند بود که در غار
نیز آنحضرت خائف باشد و بنابرین نزول سکینه مخصوص او شده باشد و ابوبکر بواسطه عدم ایمان از فضیلت سکینه محروم مانده باشد
و ایضا نص قرآنی ابا دارد از آنکه در آیه غار سکینه نازل بر غیر رسول مختار باشد زیرا که خدای تعالی فرموده که فَأَنْزَلَ اللهُ سَكِينَتَهُ
عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَمْ تَرَوْهَا و صریح مضمون آنست که انزال سکینه بر کسی شد که موید بملائکه است پس مرجع ضمیر ایده و ضمیر
علیه یکی باشد و جمیع ضمایر که از اول قول خدای تعالی الا تنصروه فقد نصره الله تا ایده بجنود لم تروها کنایه از یک کس باشد که آنحضرت
رسالت و تواند بود که اشاره بدو شخص متغایر باشد چنانکه بر فصیح زبان دان ظاهرست و هرگاه بموجب نص کلام و اتفاق مفسران
اعلام موید بملائکه حضرت سید انام باشد ثابت شد که سکینه بخصوص آنحضرت نزول نموده و ابوبکر را از آن بهره و نصیبی نبوده و بعضی
دیگر از آن گروه غباوت پیشه مجال اندیشه در اصلاح حال و دفع اشکال گفتند که اختصاص سکینه بحضرت سید ابرار دلالت بر نقص و عار یار غار
نمیکند زیرا که محتاج بسکینه رئیس متبوع میباشد نه تابع و فساد این اصلاح نیز در غایت ظهور و وضوحست زیرا که این سخن فی الحقیقه رد بر خدای تعالی
است که در حنین و غیر آن انزال سکینه بر رئیس و اتباع نموده و لازم می‌آید خدای تعالی درباره ایشان کاری کرده باشد که از آن مستغنی و بی‌نیاز
بوده‌اند و این نسبت العبث و السفاهه تعالی الله عما یقول المبطلون علوا کبیرا و در کتاب خلاصة الاقوال مسطورست که محمد بن محمد بن
النعمان یکنی اباعبدالله یلقب بالمفید وله حکایة فی سبب تسمیته بالمفید ذکرناها فی کتابنا الکبیر ویعرف بابن المعلم من اجل مشایخ الشیعه
ورئیسهم واستادهم وکل من تاخر عنه استفاد منه وفضله اشهر من ان یوصف فی الفقه والکلام والروایة اوثق اهل زمانه واعلمهم انتهت ریاسة الامامیة
الیه فی وقته وکان حسن الخاطر دقیق الفطنة حاضر الجواب له قریب من مائتی مصنف کبار وصغار مات رحمه الله لیلة الجمعة لثلث خلون
من شهر رمضان سنة ثلث عشرة واربعمایه وکان مولده یوم الحادی عشر من ذی القعده سنه ست وثلثین وثلث مایه وقیل سنه

بعضی و حسن ظن باو فایده در دفع اشکال ندارد با آنکه من در بیان وجه ثانی طریقه اجمال نموده‌ام و بعضی معین را ذکر نموده‌ام تا
تفصیل تو موذی و نغمه بر طنبور اضطراب خود فزودی و علی ای حال در ابطال این احتمال استدلال باید فرمود و بحجه در بیان نقضی از اشکال
حاصل نبود و دونه خرط القتاد و لمحمد تند علی ما آن جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا و از جمله حکایات مفید شیخ رحمه الله آنست که
در مجلس خود از ابو الحسین خیاط رئیس معتزله نقل نموده که گفت روزی یکی از شیعه امامیه نزد من آمد و اظهار نمود که رئیس ایشان او را فرستاده
که سوال نماید از آنکه چیزیکه از ابوبکر در غار واقع شده و حضرت رسالت بقول خود لا تحزن از آن نهی نموده طاعت بود یا معصیت اگر طاعت بود پس
نهی آنحضرت منع از طاعت باشد و اگر معصیت بود پس عصیان ابوبکر ثابت شد ابو الحسین گوید چون آن سوال را از او شنیدم گفتم که امروز جواب را
بگذار و پیش آن رئیس خود برو و از او سوال کن که چیزیکه موسی را بود و حق تعالی او را بقول خود لا تخف منع فرموده یا معصیت اگر طاعت بود
پس خدای تعالی نهی او از طاعت کرده باشد و اگر معصیت بود معصیت موسی لازم آید آن سائل نزد رئیس خود رفت و چون باز آمد
گفتم که رئیس تو از آن سوال چه جواب داد گفت مرا نصیحت نمود که دیگر با او آشنایی مکن و بعد از نقل حکایت مذکوره جناب شیخ فرموده
که صحت این بر من ظاهر نیست و دور نیست که ابو الحسین آن حکایت را از پیش خود وضع کرده باشد و اگر راست بود که کسی از
خود ما شیعه محرک آن سوال بوده و مرشد آن رئیس در دفع آن معارضه ابو الحسین تقصیر خواسته نموده و آنچه بخاطر میرسد آنست که ابو الحسین که
چون آن نقض خود را قوی گمان برده خواسته که بوضع آن حکایت تقبیح حال اهل امامیه نماید و نزد متفطن بسبب فرق میان اصل و نقض نقیض
ظاهر است زیرا که اگر بمجرد قول خدای تعالی لا تخف در باره موسی و قول لا یحزنک قولهم در باره حضرت مصطفی و مانند آن از آیاتیکه متوجه
بانبیاست نظر کنیم و قطع نظر از ادله عقلیه خارجیه کنیم هر آینه جزم و قطع خواهیم کرد بآنکه مضمون آن آیات نهی است انبیا را از ارتکاب
قبحی که فاعل آن مستحق ذم میشود زیرا که ظاهر آن همه نهی است لیکن بواسطه دلیل عقلی که بر عصمت انبیا و اجتناب ایشان از گناهان قائم گشته
و موجب عدول از ظاهر شده از ظواهر آن آیات عدول میکنیم و هرگاه اتفاق حاصل باشد در آنکه ابوبکر معصوم نبوده واجبست که اجرای
نهی که در شان او واقع شده بر ظاهر و حقیقت که قبح حال او که نیست نماید زیرا که چیزیکه موجب صرف از ظاهر باشد چون عصمت یا اخبار
خدا و رسول در باره او متحقق نیست و آنچه کاشف صحت بیان مذکور تواند بود آنست که متقدمان مشایخ ما رضوان الله علیهم افاده فرموده‌اند
که خدای تعالی هرگز هیچ جایی که یکی از اهل ایمان با حضرت پیغمبر بوده انزال سکینه ننموده الا آنکه نزول آنرا شامل جمیع داشته چنانکه
در بعضی آیات فرموده وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم
مُّدْبِرِينَ ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ و در آیتی دیگر گفته فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ
و چون با آنحضرت غیر از ابوبکر در غار نبود لاجرم خدای تعالی آنحضرت را در نزول سکینه منفرد ساخت و او را بآن مخصوص گردانیده و ابوبکر را
با او شرکت نداد و گفت فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا پس اگر ابوبکر مؤمن میبود بایستی که خدای تعالی

كتاب [illegible] في الكلام [illegible] الجنيدي الى اهل مصر كتاب المعرفة في فضل القرآن كتاب جوابات اهل الدينور كتاب جوابات ابي جعفر القمي كتاب
جوابات علي بن نصر الصنعاني كتاب جوابات الامير ابي عبد الله كتاب جوابات الفارقيين في الغيبة كتاب نقض الخمس عشرة مسئلة على
البلخي كتاب نقض الامامة على جعفر بن حرب كتاب جوابات ابن نباتة كتاب جوابات العنيوف في الاتحاد كتاب جوابات ابي الحسن سبط
المعافا بن زكريا في اعجاز القرآن كتاب جوابات ابي الليث الاواني الكلام على الجبائي في المعدوم كتاب جوابات النضر بن بشير في الصيام
النقض على الواسطي كتاب الاقناع في وجوب الدعوة كتاب المزورين عن معاني الاخبار كتاب جوابات ابي الحسن النيشابوري كتاب
البيان في تأليف القرآن كتاب جوابات البرقعي في فروع الفقه الرد على ابن كلاب في الصفات كتاب النقض على الطلحي في الغيبة كتاب
في امامة امير المؤمنين ع من القرآن كتاب في تأويل قوله فاسئلوا اهل الذكر المسئلة الموضحة عن اسباب نكاح امير المؤمنين ع كتاب رسالة
المقنعة في وفاق البغداديين من المعتزلة لما روي عن الائمة عليهم السلام كتاب جوابات مقاتل بن عبد الرحمن عما استخرجه من كتب الجاحظ
كتاب جوابات بني عرفل المسئلة على الزيدية المجالس المحفوظ في فنون الكلام كتاب الامالي المتفرقات كتاب النقض كتاب الاحم في الا[illegible]
كتاب جوابات مسائل اللطيف من الكلام كتاب الرد على الخالدي في الامامة كتاب الاستبصار فيما جمعه الشافعي كتاب الكلام في الخبر المختلق
بغير اثر كتاب الرد على النسفي في الشورى كتاب اقسام مولى في اللسان كتاب جوابات ابي الحسن الحصيني مسائل الزيدية كتاب المسئلة في اقصى الصحاح
مسئلة في تحريم ذبائح اهل الكتاب كتاب مسئلة في البلوغ كتاب مسئلة في العترة كتاب الزاهد في المعجزات كتاب جوابات ابي جعفر محمد بن الحسين
الليثي النقض على غلام البحراني في الامامة كتاب النقض على النصيبي في الامامة كتاب مسئلة في النص الجلي كتاب الكلام في حدوث القرآن
كتاب جوابات الشرقيين في فروع الدين كتاب مقابس الانوار في الرد على اهل الاخبار الرد على الكرابيسي في الامامة كتاب الكامل في
الدين كتاب الافتخار الرد على العتبي في الحكايات والمحكي كتاب الرد على الجبائي في التفسير كتاب الجوابات في خروج المهدي كتاب الرد
على اصحاب الحلاج كتاب التاريخ الشرعية كتاب تفضيل الائمة على الملائكة كتاب الملة الحنيفية كتاب قضية العقل على الافعال مسئلة محمد بن الخضر
الفارسي كتاب جوابات اهل طبرستان كتاب في الرد على الشعبي كتاب جوابات اهل الموصل في العدد والرؤية كتاب مسئلة في تخصيص الايام
كتاب مسئلة في معنى قول النبي اصحابي كالنجوم كتاب مسئلة فيما رواه العامة كتاب مسئلة في القياس مختصر كتاب المسئلة الموضحة في تزويج عثمان كتاب
الرد على ابن عون في المخلوق كتاب مسئلة في معنى قوله اني مخلف فيكم الثقلين كتاب مسئلة في خبر مارية كتاب في قوله انت مني بمنزلة هارون من
موسى كتاب جوابات ابي الحامي كتاب في الغيبة كتاب في تفضيل امير المؤمنين ع على سائر الصحابة كتاب مسئلة في قوله المطلقات كتاب
جوابات الفروخي في المسائل كتاب جواب ابن واقدي كتاب الرد على ابن رشيد في الامامة كتاب الرد على ابن الاخشيد في الامامة كتاب
مسئلة في الاجماع كتاب مسئلة في ميراث النبي الاجوبة على المسائل الخوارزمية كتاب الرسالة الى الامير ابي عبد الله وابي طاهر بن ناصر الدولة
في مجلس جرى في الامامة كتاب [illegible] النبي بالكتابة مسئلة في [illegible] ولادة النبي صلى الله [illegible] كتاب الكلام في [illegible]

ماة وثلثون وصلى عليه الشريف المرتضى ابو القاسم علي بن الحسين بميدان الاشنان وضاق على الناس مع كبره ودفن في داره

سنين ونقل الى مقابر قريش بالقرب من السيد الامام ابي جعفر عليه السلام وقيل مما يلي الرجلين الى جانب قبر شيخه الصدوق ابو القاسم جعفر بن محمد

بن قولويه انتهى و اين چند بيت منسوبست بحضرت صاحب الامر كه در مرثيه جناب شيخ گفته اند و در قبر او نوشته ديده اند شعر

لا صوت الناعي بفقدك انه يوم على آل الرسول عظيم ان كان قد غيبت في جدث الثرى فالعلم والتوحيد فيك مقيم والقائم المهدي

يفرح كلما تليت عليك من الدروس علوم در كتاب فهرست شيخ ابو جعفر طوسي طيب الله مشهده كه از جمله تلامذه او است مذكور است

كه شيخ مفيد از اكابر متكلمان طايفه اماميه است و در زمان خود رئيس الطايفه بود و در علم و فتوى پيشواى علماى اعلام بود و

در صناعت كلام و در علم فقه مجتهد و فقيه بى نظير و شبيه بود فكر عميق و فهم دقيق داشت و بديهه ياب حاضر جواب بود و قريب

بدويست كتاب از صغير و كبير تصنيف دارد و فهرست كتابها معروفست ولادت او در سال سيصد و سى وشش بود و وفات او

در سيم ماه رمضان از سال چهارصد و سيزده و روز وفات او روزى بود كه اهل اسلام عظيم تر از آن نديده بودند بسبب كثرت

مخالفان و موافقان دار الاسلام كه جهة مراسم تعزيه بجا آوردن و ادراك شرف نماز گذاردن بر او حاضر شده بودند و فرياد

و ناله و زارى بر فقدان شيخ مشايخ اهل اسلام مينمودند و شيخ نجاشى كه از تلامذه اوست نيز در كتاب رجال نسب شيخ را برين وجه

ذكر نموده كه محمد بن محمد بن النعمان بن عبد السلام بن جابر بن النعمان بن سعيد بن جبير و هيب بن هلال بن اوس بن عبد الدار بن قطر بن

زياد بن الحارث بن مالك بن ربيعة بن كعب بن الحارث بن كعب بن علة بن جلد بن مالك بن ادد بن زيد بن يشجب بن يعرب بن قحطان

رضى الله عنه بعد از ان گفته كه فضله اشهر من ان يوصف في الفقه والكلام والرواية والثقه والعلم له كتب كتاب الرسالة المقنعة كتاب

الاركان في دعايم الدين كتاب الايضاح في الامامة كتاب الافصاح في الامامة كتاب الارشاد كتاب العيون والمحاسن كتاب الفصول

من العيون والمحاسن كتاب الرد على الجاحظ العثمانية كتاب نقض فضيلة المعتزلة كتاب المسائل الصاغانية كتاب مسائل النظم كتاب المسئلة الكافية

في ابطال توبة الخاطئة كتاب النقض على ابن عباد في الامامة كتاب النقض على علي بن عيسى الرماني كتاب على ابى عبد الله كتاب في المتعة كتاب

الموجز فيها كتاب مختصر المتعة كتاب مناسك الحج كتاب مناسك الحج المختصر كتاب المسائل العشرة في الغيبة كتاب مختصر في الغيبة مسئلة في المسح على

الرجلين كتاب مسئلة في نكاح الكتابيات كتاب جمل الفرايض كتاب مسئلة في الارادة كتاب مسئلة في الاصلح كتاب اصول الفقه كتاب الموضح في

الوعيد كتاب كشف الالتباس كتاب كشف السرائر كتاب جمل البرهان كتاب مصابيح النور كتاب الاشراف كتاب الفرايض الشرعية كتاب النكت

في مقدمات الاصول كتاب بيان ابطال كتاب مسائل اهل الخلاف كتاب احكام النساء كتاب عدد الصوم والصلوة كتاب الرسالة

الى اهل التقليد كتاب التمهيد كتاب الانتصار كتاب الكلام في الانسان كتاب الكلام في وجوه اعجاز القرآن كتاب الكلام في المعدوم كتاب

الرسالة العلوية كتاب اوايل المقالات كتاب بيان وجوه الاحكام كتاب المزار الصغير كتاب الاعلام كتاب جواب المسائل في اختلاف الاخبار

کتب ... کتاب ... المرشد و تنبیه المبتدی و کتاب فی الامامة و کتاب ... ابواب التوحید و
بعض الکلام فی اصل ... گفت که بعضی از مخالفان بعرض خلیفه عباسی که معتقد شیخ ابو جعفر طوسی بود رسانیدند که او و اصحاب او
از شیعه امامیه سب صحابه میکنند و کتاب مصباح او که دستور اعمال و ادعیه سنه مجتهدان ایشانست بران گواهی میدهد زیرا که در
دعای روز عاشورا از آن کتاب واقع است که اللهم خص اول ظالم باللعن منی و ابدا به اولا ثم الثانی و الثالث و الرابع اللهم العن یزید
خامسا پس خلیفه بطلب شیخ و کتاب مصباح فرستاد و شیخ چون با کتاب حاضر شد و باعث طلب او مذکور گردید منکر سب شد
و چون کتاب را گشادند و دعای مذکور را باو نمودند و گفتند این را چه عذر خواهید گفت شیخ در بدیهه گفت یا امیر المؤمنین مراد
از این عبارت نه آنست که غمازان گمان برده‌اند که مراد به اول ظالم قابیل قاتل هابیل است که بنای قتل در دنیا نهاد و ابواب لعن
بروی خود گشاد و مراد بثانی عاقر ناقه صالح پیغمبر است و اسم عاقر قیدار بن سالف بود و مراد بثالث قاتل یحیی بن زکریاست
که بسبب بغیه از بغایای بنی اسرائیل اقدام بقتل آن معصوم نمود و مراد برابع عبد الرحمن بن ملجم لعنه الله است اقدام بقتل علی بن
ابیطالب نمود خلیفه چون این تاویل را شنید تصدیق او نمود و انعام فرمود و از ساعی و غماز انتقام کشید و الله اعلم الشیخ المعظم
المدعو بخواجه جعفر بن محمد بن موسی بن جعفر ابو محمد الدوریستی ... نسب شریفش بحذیفة الیمان که از اکابر و خیار صحابه حضرت رسول صلی الله علیه و آله است
منتهی میشود شیخ اجل عبد الجلیل الرازی در کتاب نقض الفضایح آورده که خواجه جعفر مذکور در فنون علم مشهور بود و مصنف کتاب
و راوی اخبار بسیارست و از بزرگان این طایفه و علمای بزرگ ایشانست و در هر دو هفته نظام الملک از ری بدوریست میرفتی
و از خواجه جعفر سماع اخبار کردی و بازگشتی و خاندان بزرگست که خلفا عن سلف بعلم و عفت و امانت آراسته بوده‌اند رحمهم الله تعالی
عبد الله بن جعفر بن محمد الدوریستی الرازی سابقا در احوال دوریست از کتاب معجم البلدان شرح علو نسب و سمو فضل و حسب او منقولست
حاجت بتکرار نیست المخواجه حسن بن جعفر الدوریستی خلف صدق شیخ جعفر مذکور در تحلی بفنون فضل و کمال مشهورست گاهی بگفتن
شعر میل میفرموده و این قطعه از جمله اشعار لطافت شعار اوست * بغض الولی علامة معروفة کتبت علی جبهات اولاد الزنا
من لم یوال من الانام ولیه سیان عند الله صلی ام زنا و این مضمون کلام هدایت انجام حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام است
که من خالف هذا الامر صلی ام زنا یعنی برابرست هر کسرا که خلاف امر امامت کند اینکه نماز کند یا زنا کند الشیخ الاجل عبد الجلیل القزوینی
الرازی از اکابر علما و اعلام و اتقیای مشایخ کرام بوده و در زمان خود بعلو فطرت و جودت طبع از سایر اقران
امتیاز داشته تا آنکه چون بعضی معاصران او از علمای سنیان شهر ری و ناصبیان وادی ضلالت و گمراهی مجموعه در رد مذهب
شیعه که در ری و آن نواحی بودند باتفاق قرار دادند که شیخ عبد الجلیل اولی و احق است بآنکه متصدی دفع و نقض آن
شود و آخر او توفیق تالیف کتابی شریف در نقض آن مجموعه یافت ... عنوان آنرا بنام نامی و اسم سامی حضرت صاحب الزمان

القرآن جواب الکرمانی فی فضل النبی صلی الله علیه وسلم علی سایر الانبیا کتاب الصدق فی الامامة مسئلة فی ابطال العمل بخبر الواحد کتاب مسئلة فی

مسئلة فی رجوع الشمس المسئلة المقنعة فی امامة امیرالمؤمنین علی کتاب الرسالة الکافیة فی ... المسایل ... تفسیر سورة الحمد

مسئلة فی المواریث کتاب البیان عن غلط قطرب فی القرآن مسئلة فی الوکالة کتاب ... القیاس شرح کتاب الاعلام النقض علی ابن

الجنید فی اجتهاد الرای کتاب جواب ابی الفرج بن اسحق ... الصلوة منهج البیان عن سبیل الایمان کتاب المسایل الواردات عن

ابی عبد الله محمد بن عبد الرحمن الفارسی المقیم بالمشهد بالنوبندجان کتاب مناسک الحج عمده مختصر علی المعتزلة فی الوعید کتاب جواب

اهل الجرجان فی تحریم الفقاع الرد علی ابی عبد الله البصری فی تفضیل الملائکة کتاب الکلام فی ان المکان لا یخلو من متمکن جواب اهل الرقه

لاهلة والعدد کتاب جواب ابی محمد الحسن بن الحسین النوبندجانی المقیم بمشهد عثمان کتاب ابی الفتح محمد بن علی بن عثمان النقض علی ابن جنی فی الحکایة

المعتزلة الشیخ المحقق النحریر ابو جعفر محمد بن الحسن بن علی الطوسی طیب الله مشهده از اکابر مجتهدان شیعه امامیه و مشاهیر ایشانست ابن کثیر شامی گفته

که او فقیه بود و در بغداد بافاده و اشتغال مینمود و چون در سال چهارصد و چهل و هشت بواسطه فتنه که در میان شیعیان و سنیان

بغداد واقع شد خانه که در باب الکرخ داشت بسوخت و کتبها و ضایع شد از انجا بمشهد نجف آمد و در انجا بسر میبرد تا در محرم سنه ستین

واربعمایه وفات یافت و او را در همان مشهد منور دفن کردند و در تاریخ مصر و قاهره که تصنیف یکی از اشاعره قاهره است آورده

که ابو جعفر الطوسی فقیه امامیه و عالم ایشان بود و اوست صاحب تفسیر کبیر که بیست مجلد است و تصانیف دیگر نیز دارد و در

ایامیکه مجاور مشهد نجف بود در انجا وفات یافت و رافضی قوی التشیع بود و در کتاب رجال نجاشی مسطور است که محمد بن الحسن

بن علی الطوسی ابو جعفر جلیل فی اصحابنا ثقة عین من تلامذة شیخنا ابی عبد الله له کتب منها کتاب تهذیب الاحکام و هو کتاب کبیر

مشتمل علی جمیع ابواب الفقه و ماخذ مسایله من الاحادیث و تحقیق وجه الاستدلال بها و کتاب الاستبصار فیما اختلف من الاخبار

و هو مشتمل علی ما اشتمل علیه کتاب تهذیب الاحکام غیر ان هذا الکتاب مقصور علی ذکر ما اختلف من الاخبار والاول بجمیع الخلاف والوفاق

و کتاب النهایة فی مجرد الفقه والفتاوی و کتاب المفصح فی الامامة و کتاب ما لا یسع المکلف الاخلال به و کتاب العدة فی اصول الفقه و

کتاب الرجال من روی عن النبی والائمة ... و کتاب فهرست کتب الشیعة و اسماء المصنفین و کتاب المبسوط فی الفقه و هو کتاب کبیر لم

یصنف مثله و مقدمة فی المدخل الی علم الکلام و کتاب الایجاز فی الفرایض و مسئلة فی العمل بخبر الواحد و کتاب ما یعلل و ما لا یعلل کتاب الجمل والعقود

کتاب شرح المقدمه و ... ریاض العقول کتاب تمهید الاصول و هو شرح جمل العلم والعمل تلخیص الشافی فی الامامة مسئلة فی الاحوال کتاب التبیان

فی تفسیر القرآن و هو کتاب کبیر لم یعمل مثله رسالة فی تحریم الفقاع المسایل الدمشقیة المسایل الحلبیة المسایل الجایریة المسایل الالیاسیة المسایل الحائریة

... مسایل فی الفرق بین النبی والامام و له النقض علی ابن شاذان فی مسئلة الغار و له مختصر فی عمل یوم و لیلة و له مناسک الحج مجرد العمل والادعیة و له

مسایل ابن البراج و له کتاب مصباح المتهجد فی عمل السنة کتاب الغیبة کتاب اخبار مختار بن ابی عبیدة کتاب مقتل الحسین کتاب اختیار الرجال

و عقب و جدّ ما و جدّ جمیع المؤمنین والمؤمنات برحمتک یا ارحم الراحمین و مخفی نماند که فواید لطایف و خیار و نفایس [illegible]
و اسرار در کتب مذکور بسیار است و ما در مواضع متعدد ازین مجلس از لطایف کلمات او استشهاد مذکور ساخته ایم
و چون وجود آن نسخه بغایت نادر است و مع هذا آنچه از آن نسخ بنظر این قاصر رسیده بغایت سقیم است لاجرم ذکر شطری از
لطایف او را که بعد از تأمل و فکر بسیار تصحیح شده و محصلی از آن فهمیده مغتنم دانسته بآن اشتغال مینماید از جمله لطایف سخنان او
که در کتاب مذکور است که گفته در شهور خمسین و خمسمایه مرا در آدینه بمدرسه بزرگ خود مجلس وعظ بود و در آن میانه بر مذهب صاحبان
علمی میرفت و مردم متعجب و نیز بر آن قوم شوم زبانها دراز کرده بودند از آن میان مجبری متعصب برخاست و گفت
ای خواجه امام این قوم در حق علی خیر العمل سر گریبان تو بر آورده اند گفتم در خیر العمل سر گریبان من بر آورده اند اما در وجوب معرفت
زبان بدهان تو بر کرده اند من سر بر کنم ما گریبان بنماید که ایشان سر کج کنند ترا و دشوار است که زبان از دهان جدا
سازی و نظیر این است آنکه چون شرف الائمه ابو نصر هسنجانی در دولت سلطان مسعود در حضور سلطان و ارکان دین و دولت
از وزرا و امرا و سپاه تقریر کرد که این مذهب اشعریان مجبر با مذهب باطنیان برابر است در وجوب معرفة خدای تعالی فضولی
برخاست و گفت ای خواجه چه فرق است میان ملحدان و این جماعت خواجه کرم و بلند گفت ای برادر فرق در دو کاف باشد
اینجا یکاکیست و در یکاکی فرق نباشد و از لطایف او آنکه چون ناصبی معاصر او در فصلی از کتاب خود نوشته که رافضی [illegible]
ملحدان خیر العمل گویند و در شهرهای ایشان نه شرع را حرمت باشد و نه دین را رونق در جواب گفته که در فصول گذشته بیان نموده ایم
که خیر العمل در زمان مصطفی زده اند و مذهب زیدیه است و ملاحده چون در اصول با خواجه ناصبی مشارکت کرده اند و
باکی نبود و اگر در مسئله فروعی بشیعه مشابهت کردند هم باکی نباشد که ملحد ملحد باشد با هر شعاری که باشد اما آنچه گفته است که در شهرهای
شیعه شرع را عزّ و رونق نباشد راست میگوید در قم خدای را بر عرش ننشانند و در قاشان رسول را سینه نشکافند و در آوه مصطفی را
مشرک زاده نخوانند و بدر مصلحگاه ری نگویند تا پیغمبر نباید معرفت واجب نباشد و در استرآباد برای خر خدا کاه نهند و در سبزوار
زنا و لواطه را باراده و قضای خدای تعالی نگویند همه به اثبات عدل و توحید کنند و بعصمت رسول و ائمه و ولی ورند و بارکان
شریعت معترف باشند و برای و قیاس و استحسان نگویند حاکم را خدای دانند شارع مصطفی را اگر با این همه تحت اسلام را رونقی
نباشد گو مباش بلکه رونق دین و شریعت اینست و خلاف این بدعت و تهمت و کین است و خصومت خواجه با این و اهل بیت با امیر المؤمنین ع
و لا یحبک الا مؤمن تقی و لا یبغضک الا منافق شقی بحکم بغضیان تمرد این است کلام خیر المرسلین است و الحمد لله رب العالمین و در موضع
دیگر کتاب ناصبی ذکر نموده که شیعه گویند حضرت رسول ابو بکر را بغار برد که از شر او ایمن بود که ابو بکر با او میرفت نشان میکرد و
زنبیل و استاد ... ریخت و بر رویی جا و حس میریخت تا مشرکان بر اثر آن بجویند و ببینند که رسول صلی الله علیه و آله را در غار ...

امام محمد بن الحسن المهدی صاحب الامر علیه السلام مزین ساخت و عبارت او در خطبه کتاب مذکور نیست اگرچه در مجموعه نام مصنف نبود
لیکن فقرات کلام او از نام و لقب و فعل و نسب او اعلام کند که کیست و غرضش از جمع کتاب چیست و معلوم شد که شروع او در آن
از سر بغض و عداوت امیرالمؤمنین علیست که مبغضش هم منافق و هم شقیست و لا یبغضه الا منافق شقی و پیش از وصول این کتاب بما
مکرر از خواص علمای شیعه که آن نسخه بدست آورده بودند در حضرت مقدس مرتضی کبیر سید السادات شرف الدین ملک النقبا
سلطان العترة الطاهره ابو الفضل محمد بن علی المرتضی ضاعف الله جلاله انها کرده بودند و بر لفظ گهربار سید السادات
رفته که عبد الجلیل قزوینی می باید که در جواب این بر وجه خوب شروعی کند چون نسخه اصل بما آوردند و تأمل افتاد عقل چنان اقتضا کرد
که اگرچه تقرب در آن بخدای بی عیب و عار و با محمد مختار و حیدر کرار باشد دیباچه کتاب باید که باسم امام روزگار خاتم
الائمة الابرار مهدی بن الحسن العسکری علیه و علی آبائه الصلوة والسلام باشد که وجود عالم را حواله ببقای اوست و عقل و شرع منتظر حضور
و ظهور لقای اوست و آیه وَعَدَ اللهُ الَّذِینَ آمَنُوا مِنکُم وَعَمِلُوا الصّالِحَاتِ و خبر لو لم یبق من الدنیا بر صحت عصمت و ثبات
امامت گواه اوست یحیی الله الدین والاسلام بخروجه و ظهوره و ملأ المشارق والمغارب من نوره و چون بر این عزم مصمم شد دل
مژده بجان داد و جان پیغام بلطف بزبان و زبان به بیان که اگر میخواهی که این عمل را طرفه گفته بیان کنی صواب آن باشد که
دیباچه کتاب بنام آخرین امامان کنی در حال قدم در راه فرمان نهادم و بعد از استخاره تقربا الی رب العباد و وسیلة
و ذخیرة لیوم المعاد شروع رفت و باقبال آن امام همام علیه السلام این کتاب بوجهی مرتب شد که خواص را دفع شبهات
باشد و عوام را مثمر دلالات بعبارتی سهل و آسان نه بر قاعده دیگر مصنفات ما که دقتی دارد تا هر خواننده و نویسنده که بخواند و
بشنود و بنویسد از آن بهره تمام بگیرد و فایده بسیار حاصل کرداند و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و هو حسبی و نعم الحافظ المعین
والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهرین و در خاتمه کتاب گفته الحمد لله رب العالمین که ما را توفیق داد و عمر و تمکین بخشید تا
جواب این خارجی ناصبی بر نوعی که مؤمنان مشرق و غرب تا بقیامت خوانند داده شد و شبهات و [illegible] بران همه باطل
و مضمحل کرده آمد و از باری تعالی خواسته آمد که اگر خللی و یا زللی یا سهوی در قول و قلم آمده است ما را عفو کند که بر تعصب و عناد نبود
که نوشته آمد بر سبیل جواب بوده نه بر سبیل ابتدا و در تألیف این نقض تقرب بخدای تعالی کردیم و مصطفی و مرتضی و همه ائمه هدی و امید
روز قیامت از رحمت و شفاعت ایشان بی نصیب نباشیم و مؤمنانی که در حالت حیوة ما و بعد از ما برخوانند ما را و همه علمای
شیعه را بدعای خیر یاد دارند و در خاتمه این کتاب التجا کردیم بخدای تعالی بوسیله این آیه از کتاب عزیز رَبَّنَا لا تُؤَاخِذْنَا
اِن نَسِینَا اَو اَخطَأنَا رَبَّنَا وَلا تَحمِل عَلَینَا اِصرًا کَمَا حَمَلتَهُ عَلَی الَّذِینَ مِن قَبلِنَا رَبَّنَا وَلا تُحَمِّلنَا مَا لا طَاقَةَ لَنَا
بِهِ وَاعفُ عَنَّا وَاغفِر لَنَا وَارحَمنَا اَنتَ مَولانَا فَانصُرنَا عَلَی القَومِ الکَافِرِینَ آمین یا رب العالمین و هو خیر الناصرین

بگفتندی اما امیر المؤمنین عالم‌تر از همه جهانیان بود بجای صلح و توقف و جای حرب و خصومت و اما آنچه گفته است که نزدیک
رافضی ابوبکر بهتان و معاویه بهتان بی ممانعت اما مصلحت با اوقات تعلق دارد و آنچه گفته است که روز حرب جمل بیست هزار مرد کشته
اند عجب است که فراموش کرده است آن دعوی را که در اول این کتاب گفته است که اگر علی را مردانگی ظاهر شد در عهد رسول از برکات
معجزه رسول بوده بعد از و عاجز و درمانده بود و هیچ ظفری نیافت آخر اینجا اعتراف نموده اند که بیست هزار از ناکثین را بیک روز
هلاک کرده و از بغض علی و عداوت او ایشانرا افضل الناس خوانده است و میدانم که از افضل الناس چون باشند جماعتیکه تیغ در
روی امام کشند و او را دشنام دهند که بانگ میزدند و میگفتند الا ان ابا الحسن قد اشرک علی مشرک شد تا این همه باغیان مسلمان
و بهشتی و از افضل الناس باشند اما آنها که گویند که امام منصوص باید دون اختیار بدین قدر کافر و ملحد و رافضی باشند ای مسلمانان
اگر منکران امامت ابوبکر رافضی باشند منکران امامت علی چرا سنی و بهشتی شوند هر دو در یک حد است آنچه رافضیان را لازمست در انکار
امامت ابوبکر و عمر و طلحه و زبیر و عایشه را هم چندان لازمست در انکار امامت علی که بیعت و اختیار در هر دو حاصل است با آن دعوی
نکنند یا دست از طریقه بدارند که هر دو دعوی بطریقه راست نیاید چنانکه گفته اند   دست و چیز از خمیر هر دو برون ناید هم
وایضا ناصبی مذکور فصلی دیگر در ترویج مدعای خود ادا نموده و گفته که امامت و خلافت بیشتر بدو کار بازبسته است که امت را
امام اعظم برای آن کار می‌باید اول آنکه حق را نگه دارد و مدعی حق رساند و داد و انصاف ضعیف از قوی بستاند دوم بدان باید تا
حق خویشتن بر خویشتن تواند نگاه داشتن پس قول رافضی علی خلافة شایسته نباشد زیرا که حق خود در آنگاه نتوانست داشت و نه
حق غیر را بوی توانست رسانید و نه قوت آن داشت که سد ثغور اسلام کند و چون رافضی او را باسیری و عاجزی و مظلومی و محرومی
نهاده است که عمر در بر شکم زنش تواند زدن و ابوبکر حق او تواند بردن و خالد دستار در گردن او تواند کردن و عثمان
چوب بر سر او تواند زدن و معاویه با او حرب تواند کردن و طلحه و زبیر با او این رشتها تواند کردن پس چنین عاجز و
بدین حرمت امامت و زعامت جمهور را عالم چگونه تواند کردن و خدای تعالی چگونه چنان کسی را قایم مقام رسول خود کند و رسول
او را وصی و خلیفه خود چون نماید پس این تاوان هم خدا راست اولا و هم رسولش را ثانیا و هم علی راست ثالثا که تن بزد و
فرمان خدای تعالی بجای نیاورد و با مداهنه کرد و جناب شیخ در جواب فرمودند که اولا گوییم معلوم است درجه خدای تعالی درجه
وحدانیت است و مثل و مانند و شریک او را متصور نیست و جبن و خوف. مداهنه در حق خدای تعالی روا نباشد و رسول و امام مخلوق اند
~~وصول انبیاء در ایشان ممکن باشد پس گوییم چگونه روا باشد که خدای تعالی روا نباشد در رسول و امام مخلوق اند و حصول ایشان~~
در ایشان ممکن باشد پس گوییم چگونه روا باشد که خدای تعالی قاهر و قادر و زنده و عالم می‌بیند و میداند که موسی فرستاده
او است از شهر مصر میگریزد و از خوف تنها و برهنه پا میگریزد چنانچه خود در کتاب کریم از ایشان خبر داده که فخرج منها

برده بود و او را بدست نگاه میداشت تا نگریزد و از اینکه نهان تنها را ابوبکر نهند جناب شیخ در جواب نوشته که این کلمات
نه مذهب علمای شیعه است بلکه عوام و اوباش بطریق استهزا گویند و بزعم مصنف اگر رسول شب غار از ابوبکر میترسید از عمر و عثمان
نیز میترسید پس باید هر سه را با خود برده بودی و آنجا ابوبکر غیب دان نبود پس چنانکه پنهانی دیگران رفت پنهانی ابوبکر نیز میرفت
و بهمه حال رفتن حضرت مصطفی و بردن ابوبکر بفرمان خدای تعالی بود فافهم و آنچه گفته که شیعهای رستاری اند خبثاء الاعصار
عالم الاسرار گواهست که بسمع من شیعی نرسیده الا این فصل که این سنی کرده است و اما حدیث گاو پس ندانم که ابوبکر در آن نیم شب
تاریک در مکه بی اتفاق این همه گاو پس از کجا آورد تا بدانکه حوالات بمحالات است و آنچه حکایت کرده است از بدر و عریش نامعقول
مینماید زیرا که خالی از آن نیست که حضرت رسول ترسش از آن بود که او بمدینه گریزد یا بکفار مکه اگر میترسید که بمدینه گریزد پس خلفی
لشکر دیگر و زاحد نیز از گریختگان بود و گر چنین عمر بسط فه نیست که بدان مرتبه شجاع بودند که نگریزند و نیز برین تقدیر او را بمدینه
رها بایستی کرد تا دغدغه و بیم از گریز او بایستی کردن و اگر میترسید که بکفار مکه گریزد و بدیگر وقت خود دیگر بجی که پیوسته با رسول
او را بدست نداشت تا بدانکه این حواله بر شیعه هم دروغست و از جمله لطایف و آنکه چون ناصبی مذکور در کتاب خود نوشته که
اگر بعد از رسول خلافت علی را بودی بایستی که با ابوبکر همان کردی که با معاویه که نزدیک رافضی ابوبکر همان و معاویه همان
و اتباع ابوبکر و معاویه یکی اند بلکه معاویه بهمه چیز از ابوبکر بیشتر بود بسپاه و هم بقبیله و هم بمال و هم بنسب و هم بجوانی و چنانکه از بهر
حق خود با اصحاب جمل کرد که یک روز بیست هزار از ان فاضل الناس با طلحه و زبیر کشته آمدند با ابوبکر و عمر نیز حرب بایستی کرد
حق خود را از دست ندادی خصوصا که منصوص بود از قبل خدای و رسول این روز همان علی بود بلکه از و زور قوی تر بود که ابوبکر
بخلافت بنشست نیز اگر علی جوان تر بود و مردم بعهد رسول نزدیک تر بودند و هرچه رسول در حق علی گفته بود از نص عصمت در گوش
و پیش دیده بود و تا سی سال آمد پس کارها فراموش شده باشد جناب شیخ فرموده اند که جواب این کلمات آنست که گفته که
بایستی که با ابوبکر و عمر همان کردی که با معاویه کرد لازم نیست از چند وجه یکی آنکه آن روز قوت نداشت که این روز را قیاس باید کرد
بروزگار مصطفی در اول بعثت از مکه بغار میگریخت و در آخر کار تیغ و لشکر میکشید و فتح مکه میکرد و اگر نیز بایست که مصطفی فتح مکه
در اول بعثت میکردی تا در کار او شبهتی نماند و دیگر آنکه اگر ابوبکر و عمر با وی همان کردندی که معاویه کرد از انکار فضل و تیغ در روی او
کشیدن و مال مسلمانان باهلاک کردن و بر ضعفا ظلم کردن با ایشان همان حرب راستی کردی چون نکردند نکرد و عجبتر آنست که
امیر المؤمنین و حسن که باجماع امت خلیفه بود و با بغات طغاة حرب کرد و مع هذا خواجه مجبر که بعد از پانصد سال تصنیف نموده بر او
تشنیع میزند پس نعوذ بالله اگر با ابوبکر و عمر خصومت کردی خواجه او را کافر و ملحد خواندی و اگر چه در ذکر حرب جمل و صفین
تقیه و اگر گوید نکنند آن وقت تقیه حاجت نداشتی و زبان قلم در میدان عداوت افکندی و تهمتها نهادی و بهتانها

نسبت میدهند دیگران عجب است این عجب تر است که خواجه دگر باره داند که رستگاری بشهر و تنبیه تعلق ندارد و قیاس کند
که علم الهدی و ابوجعفر طوسی و مفید و امثال ایشان از علمای شیعه با علمای مذهب مقابل هستند بانه و چون بهتراند مجامله نکند که
حیثیت حسب چند کلمه بهتر قدوة المفسرین شیخ ابوالفتوح حسین بن علی بن محمد بن احمد الخزاعی الرازی از علمای تفسیر و کلام و عظمای دانای نام است از خاندان فضل و
بزرگی و اولاد امجاد بدیل بن ورقاء الخزاعی است که از کبار صحابه و اکابر خزاعه بوده و سابقا در مجلس طوایف مومنین و مجلس صحابه
مخلصین شرح اخلاص بنی خزاعه خصوصا عبدالله و محمد و عبدالرحمن پسران بدیل مذکور و جانسپاری ایشان در حرب صفین در رکاب
حضرت امیرالمومنین علی مسطور گشته و جد او خواجه امام سعید ابوسعید که مصنف کتاب موسوم بروضة الزهرا فی مناقب الزهرا است
از علمای زمان خود بوده و عم او شیخ فاضل ابومحمد عبدالرحمن بن احمد بن الحسین النیشابوری رحمه الله از مشاهیر روزگار است و بالجمله
فضل و مساعی جمیله او در تفسیر کتاب کریم و ابطال تاویلات سقیم مخالفان اثیم و تصحیحات تاویلات مستقیم مبتدعات رجیم مستغنی از
تبیان است از تفسیر فارسی او ظاهر میشود که معاصر صاحب کشاف بوده و بعضی از اشعار صاحب کشاف باو رسیده اما کشاف بنظر
او نرسیده اما کشاف و این تفسیر فارسی او در وثاقت تحریر و عذوبت تقریر و دقت نظر بی نظیر است فخرالدین رازی اساس
تفسیر کبیر خود را از آنجا اقتباس نموده و جهه دفع توهم انتحال بعضی از تشکیکات خود را بر آن افزوده و در مطاوی این مجالس نبذی
از روایات و لطایف نکات و اشارات وی مسطور است و او را تفسیر عربی است که در خطبه تفسیر فارسی بآن اشارت
نموده اما تا غایت بنظر مطالعه فقیر نرسیده و شیخ عبدالجلیل رازی در بعضی از مصنفات خود که ذکر شیخ ابوالفتوح نموده و گفته که
خواجه امام ابوالفتوح رازی مصنف بیست مجلد است از تفسیر قرآن و در موضعی دیگر گفته که خواجه رازی بیست مجلد تفسیر قرآن تصنیف اوست
که ائمه و علمای همه طوایف طالب و راغب اند از او و ظاهر اگر آن مجلدات از تفسیر عربی و خواهد بود وفقنا الله تعالی لتحصیله والاستفاده
منه بمنه وجوده و از بعضی ثقات مسموع شد که قبر شریفش در اصفهان است و الشیخ المتکلم ابوجعفر محمد بن جریر بن رستم الطبری الآملی رحمه علامه حلی در
قسم مقبولین از خلاصه او را مذکور ساخته و گفته که او یکی از بزرگان اصحاب ماست و کثیر العلم و حسن الکلام و ثقه در حدیث
بوده و او غیر محمد بن جریر طبری صاحب تاریخ مشهور است چنانکه علامه نیز در قسم دوم از کتاب خلاصه بآن تصریح نموده
زیرا که صاحب تاریخ مشهور از علمای شافعی است و نووی که از متاخرین علمای شافعیه است او را در کتاب تهذیب الاسماء در
سلک ائمه شافعیه ذکر کرده و یک ورق در مدح او نوشته و نام و نسب او را بر این وجه ذکر نموده که محمد بن جریر بن کثیر بن غالب
الطبری و از اینجا اختلاف این دو محمد در جد نیز ظاهر میشود و بالجمله محمد بن جریر بن رستم از اکابر علمای شیعه است و بعضی از جهت مشابهت
او با محمد بن جریر شافعی در نام خود و پدر اشتباه کرده اند و خیال کرده اند که محمد جریر یکی است و لهذا بعضی از جهال اهل سنت در مقابله
علمای شیعه از تاریخ محمد بن جریر چیزی که منافی مذهب اهل سنت است نقل کرده اند در جواب گفته اند که محمد بن جریر شیعی است و

خائفاً یترقب و نمرود دعوی خدایی میکند و خلیل را باتش می اندازد و در خلاص او توقف میکند و چون زکریا را یکبار میکشند

تاخیر میکند و چون از خون یحیی و زکریا یکباره عالم پر میشود و جرجیس معصوم را بدان رجال میکشند تاخیر میکند و چون جهودان

دون بطلب مسیح می آیند او را شب پنهان از ایشان باسمان می برد و چون محمد مصطفی صلی الله علیه و آله که سید مخلوقات است اظهار دعوت

میکند در بدر خالد که سیف الله است دندان ثنایاش میشکند و ناقه بر پشتش مینهند و ابوجهل سنگ بر پایش میزند و در بدر رجال المؤمنین بیک

لب و دندان او میزنند و چون اهل مکه بکشتن او جمع میشوند او را در شب تاریک پنهان از خلق بغار میگریزاند و خدای تعالی بدان

باید که حق بر حق داران نگاه دارد و انبیای خود را نصرت دهد و اولیای خود را زبون نکند همانا که بران اصل و قاعده که خواجه

ناصبی مجبر آورده است نه او خدایی را شایسته است و نه انبیای او صلاحیت رسالت داشته باشند و آنکه بدین عاجزی و درماندگی

خدایی را چگونه شاید و آنکه بدین حال بی باشد رسالت را چگونه لایق بود و اگر نه این توقف برای مصلحت باشد و امامت درجه سیم است که

امام مخلوق است نه خالق و ولیت منصب نبی ندارد و این توقف نیز برای مصلحت باشد و اگر عجز باشد که عثمان چوب بر سر زند و

زره خود دیگی قوت [illegible] آسره اند است عجز انجا بیشتر باشد که ابوسفیان سنگ بر دندان زند و پس اگر علی را بر عجز امامت جمهور را

نشاید محمد را بدین عجز رسالت جن و انس را نشاید و اگر عجز و توقف با امامت نقصان علی کند عجز و توقف همه انبیا در اول بعثت

نقصان رسالت ایشان کند پس این تا وان [illegible] ول خدای را باشد که از از مکه و مدینه و بیت المقدس بشب پنهان باید کردن رسالت

فرماید و تا با موسی و عیسی و محمد را باشد که چون دانند که بکاری قیام نتوانند کرد [illegible] قبول کنند و ثالث جبرئیل باشد که وحی

بکسی برد که اهلیت آن ندارد پس بقول خواجه ناصبی هیچ یک از این انبیا لایق رسالت نبوده اند لجو فهم و عجزهم و ضعفهم والا چون در

شان ایشان روا است در شان امام که درجه او کمتر است روا باید داشتن و دست از طریقه بدین حجت و مذهب نامعقول کذاشتن

و از لطایف و آنکه در موضعی که ناصبی مذکور در کتاب خود درج نموده و گفته که نزدیک رافضی خروس که بانگ کند هم باید که

معصوم و دور از خطا باشد در جواب گفته که بلی چنین است و چنین گیر بدان دلیل که اگر خروسی باشد که بیوقت بانگ کند بیوه زن

در خانه گوید شومست این را باید کشتن و از اینجا ظاهر شود که پیرزن عارفتر باشد از ناصبی که او گوید اگر خروسی خطا کند و بیوقت

خواند باید کشتن و ناصبی نداند که شخصی که عالم و معصوم نباشد با امتش قبول نباید کردن و از لطایف و آنکه در موضعی که ناصبی گوید

گفته که عجب است که صحابه پاک که مجاوران حضرت نبوت بودند حق را ندیده اند اما ابوجعفر طوسی و ابوجعفر بن بابویه و علم الهدی

و مفید و باقی علمای شیعه که بعد از پانصد سال آمدند بدیدند جواب گفته که من انکار نکنم که صحابه حق را ندیدند اما این رد در جواب

ناصبی است که گویند عبدالله و عبدالمطلب و ابوطالب و آمنه با نور مصطفی مجاور بودند [illegible] او را ندیده اند و آن معجزات را قبول نکردند

و بان همه قرب و قرابت بدوزخ روند لیکن سلمان و [illegible] و حلاج که بعد از پانصد سال آمده اند ناجی اند و همه

تاریخ است چه میگوید گفت ای میر تو احوال در مرا از من پرس و احوال درکلبی از و پرس محمد که نفس زکیه لقب است و ابراهیم قتیل
باخمری و یحیی صاحب دیلم از جمله اولاد او بند عبدالله در حبس منصور در دوانیق درجه شهادت یافت یحیی بن عبدالله المحض در زمان
هارون الرشید در بلاد دیلم و طبرستان خروج کرد و والی آنجا در مقام نصرت و یاری او شد و مردم بسیار از سپاهی و رعایای
آن نواحی و اطراف برو جمع شدند و چون خبر او بهارون رسید فضل بن یحیی برمکی را با پنجاه هزار سوار و خزانه بسیار بر سر او
فرستاد و فضل در طالقان نزول نمود و کتابتی بوالی آن دیار نوشت و وعده مال بسیار با او کرد و کتابات محبت آمیز به
یحیی نیز نوشت و تعهد امان او از هارون نمود تا آنکه یحیی از تتابع اموال و خلعه و هدایا که فضل بوالی دیلم میفرستاد هراسان
شد که مبادا که او را گرفته بدست دشمن بسپارد لاجرم اجابت صلح فضل بشرط عهد و امان نمود و دران باب کتابتی
بفضل نوشت که کتابت او را بخدمت هارون فرستاد تا از آنجا عهد نامه مشتمل بر شهادة قضاة و اشراف و اعیان که در خدمت
هارون میبودند آوردند و فضل آن عهد نامه را بیحیی فرستاد و یحیی بران اعتماد نموده نزد فضل آمد و فضل او را همراه ببغداد برد
و چون در بغداد او را نزد هارون رسانید هارون تعظیم و تکریم بسیار نمود و مال بسیار با او فرستاد و اقطاع خوب و منزل
مرغوب جهة او مقرر فرمود و مردم را امر کرد که بدیدن او بروند و تهنیه قدوم شریف او نمایند تا آنکه اکابر و اشراف مبارکباد
قدوم او گفتند و شعرا دران باب لالی النظم سفتند و از انجمله مروان بن ابی حفصه قصیده گفت که این چند بیت از اول آنست
لعمرک ما ودّ العوالی بدایم دلائل من نفسی بهن بدایم ظفرت فلا شلت ید برمکیه رتقت بها الفتق الذی بین هاشم علی حین اعیا الراتقین
التیامه فکفوا و قالوا لیس بالملتایم فاصبحت قد فازت یداک بخطة من المجد باق ذکرها فی المواسم و ما زال قدح الملک یخرج فائزا
لکم کلما ضمت قداح المساهم و بعد از اندک روزی چنانچه شیخ جلال سیوطی در تاریخ الخلفا آورده عبدالله بن مصعب بن زبیر را
کینه دیرینه بران داشت که بر یحیی افترا نمود که او مرا دعوت مینماید بخلافت خود برانکه خروج کنیم بر هارون الرشید و یحیی جهة
دفع آن تهمه در حضور هارون با او مباهله نمود و پنجه در پنجه او فرو برده گفت بگو اللهم ان کنت تعلم ان یحیی لم یدعنی الی الخلافه
والخروج علی امیرالمومنین فکلنی الی حولی و قوتی و اسحتنی بعذاب من عندک یا رب العالمین پس زبیری مضطرب شد و چون
چاره نداشت این کلمات را گفت و بعد از آن یحیی نیز مثل آن کلمات را گفته برد و از مجلس هارون بیرون آمدند و زبیری در همان روز
بمرد و آخر هارون یحیی را با نسخه امان حاضر ساخت و ابوالبختری و محمد بن الحسن الشیبانی صاحب ابوحنیفه را طلبید و با محمد گفت که چه میگویی درباب
این امان آیا صحیح است یا نه محمد گفت صحیح است پس رشید ازو روی برتافته و متوجه ابوالبختری شد و آن ملعون بخوش آمد هارون
گفت از فلان وجه این عهد منتقض است پس هارون او را بنواخت و گفت انت قاضی القضاة و انت اعلم بذلک و آنگاه نسخه امان را
پاره ساخت و ابوالبختری آب دهان بر آنجا انداخت و بعد از تمهید این بهانه حکم بحبس یحیی نمودند و در آنجا او را بزهر شهید ساختند

سخن او بر ما حجت نمی‌شود و ندانسته‌اند که محمد بن جریر صاحب تاریخ سنی است و غیر محمد بن جریر امامی متکلم است و از مؤلفات محمد بن
جریر متکلم مسترشد است در امامت و کتاب الایضاح در امامت و این کتاب در وقت تألیف این مجالس بنظر قاصر رسیده و بعضی از فواید
آنرا در سلک انتخاب کشیده. ابو محمد حسن المثلث بن المثنی بن الامام الهمام حسن بن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیهم السلام در کتاب کشف الغمه و تاریخ جهان آرای
مسطور است که حسن مثنی در کربلا مجروح گشته در میان شهدا افتاده بود و اسماء بن خارجه که خال خال او بود او را از آن معرکه بیرون
برده در خدمت امام زین العابدین بکوفه رفت و بسلامت ماند و در کتاب ابن داود مسطور است که او از اصحاب و راویان
امام محمد باقر است و برادر عبدالله و ابراهیم است و مادر ایشان فاطمه دختر امام حسین است و یکی از اولاد امجاد حسن مثلث
ابو الحسن علی عابد پدر حسین شهید فخ است و این حسین در زمان هادی عباسی خروج کرد و جماعتی از سادات علوی با وی بودند
هادی کس فرستاد تا همه را شهید کردند و از امام محمد تقی منقولست که بعد از قضیه کربلا هیچ واقعه اهل بیت را صعبتر از واقعه فخ نبود
و فخ بجای معجمه مفتوحه و خای معجمه موضعیست بر شش میل از مکه براه عمره بیرون آید و او اقرب است بانیای جبل از مکه و در تاریخ یافعی مسطور است
که حسین صاحب فخ مذکور در سنه اربعین و ستین و مائه در مدینه خروج نمود و جمعی کثیر در بیعت او درآمدند و او با خالد بن زبیر که
والی مدینه بود جنگ کرد و خالد را با بسیاری از لشکر او بکشت و آنگاه استعداد تمام بهم رسانید و بمکه رفت و خلق بسیار
بر او جمع شدند پس هادی جمعی از امرای خود را با بسیاری از لشکر او بکشت و آنگاه استعداد تمام بهم رسانید و بمکه رفت و خلق بسیار
بر سر او فرستاد و در موضع فخ مذکور ملاقات فریقین واقع شد شکست بر لشکر حسین مذکور افتاد و او با صد کس از اصحاب خود
در آنجا شهید شد و حسن بن محمد بن عبدالله که برادر او در زمان منصور خروج نموده بود در آن روز شهید شد و ادریس بن
عبدالله بن حسن از معرکه بیرون آمده بجانب مغرب گریخت چنانچه در جلد دوم از مجلس نهم مذکور خواهد شد در آنجا پادشاه
شد و آخر هارون الرشید کسی فرستاد که او را بزهر شهید کردند و ذهبی در کتاب کاشف آورده که حسن مثلث و برادرش
عبدالله در زندان عباسیه وفات یافتند. ابو محمد عبدالله المحض بن المثنی رضی الله عنهما شیخ بنی هاشم بود در زمان خود و بنابر آن او را
محض گفتندی یعنی خالص که خلاصه دو سبط بود چه مادرش فاطمه بنت الامام الحسین و پدرش حسن بن الحسن و او بغایت شبیه بود
بحضرت رسالت صلی الله علیه و آله روزی از وی پرسیدند که شما از چه جهت افضل همه مردمانید گفت بسبب آنکه همه کس آرزو میکنند که
از ما باشند و ما آرزو نمی‌بریم که از دیگری باشیم و همه در آرزوی رتبه مانند و دیگران مارا برتبه دیگران نیست آرزو و از لطف
کلام اوست که صاحب استیعاب در ترجمه فاطمه آورده است که عبدالله روزی در مجلس هشام بن عبدالملک درآمد و کلبی
که از علمای تابعین بود در مجلس حاضر بود پس هشام از عبدالله پرسید که ای ابو محمد بگو که سن فاطمه دختر رسول خدا بچند سال
رسیده بود عبدالله گفت سی سال و دیگر باره از کلبی پرسید او گفت سی و پنج هشام بعبدالله گفت که بشنو که کلبی که صاحب علم

حضرت امام رضا ساخته بر خود و سایر سادات امیر گردانید زید مذکور را بتسخیر بصره فرستاد و چون مشعله نار بر بصره مستولی
شد خانهای بنی العباس را بسوخت و نخلستانهای ایشان را آتش زد و بدین سبب او را زید النار گفتند و آخر او را گرفته نزد مأمون
بردند و در آنجا وفات یافت علی بن عبید الله الاعرج بن الحسین الاصغر بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب در کتب نسب مسطور است که او بغایت بزرگ بوده
و ریاست عراق تعلق باولاد او داشته کنیت او ابوالحسن است و مستجاب الدعوه بوده است و در خلاصه و کتاب ابن داود مذکور است
که او در زمان خود زاهد و عابد آل ابیطالب بوده اختصاص تمام بحضرت امام موسی و امام علی رضا داشت و حضرت امام رضا
او را روح صالح نام کرده بود و آخر با آنحضرت بخراسان رفت و با اصحاب ما همواره اختلاط مینمود و چون محمد بن ابرهیم طباطبا
خواست که بولایت عهد خود او را بولایت سرایا حجه او بیعت بستاند علی بن الحسینی امتناع نمود تا آنکه او را حواله محمد بن محمد بن زید بن علی فرمود
و در کتاب کشی از سلیمان بن جعفر روایت نموده که گفت علی بن عبد الله در اوایل حال بمن گفت که میخواهم که بخدمت حضرت امام رضا
فایز شوم و او را سلام کنم گفتم چه چیز ترا از آن مانعست گفت اجلال و هیبت او مرا از آن باز میدارد و چون بعضی از ایام بگذشت
حضرت امام را اندک بیماری روی داد و مردم بعیادت آنحضرت میرفتند پس من با علی بن عبد الله ملاقات نمودم و او را
گفتم بحال او وقت آنست که آنحضرت را ملازمت نمایی آنگاه بخدمت آنحضرت آمد و چون آنحضرت او را دید لوازم محبت و تعظیم و
تکریم او بجا آوردند و علی بغایت خوشحال شد و بعد از آن علی بن عبد الله بیمار شد پس حضرت امام رضا او را عیادت نمودند و
و من در خدمت ایشان بودم و آنحضرت آنقدر نشستند که هر که در آنخانه بود بیرون رفت و چون آنحضرت نیز بیرون رفت و
من نیز در خدمت او بیرون آمدم خبر داد مرا کنیز من که در خانه علی بن عبید الله بود که ام سلمه زن علی بن عبد الله از پس پرده بآنحضرت
امام نظر میکرد و چون آنحضرت بیرون رفت او از پرده بیرون آمد و روی خود را بر موضع جلوس آنحضرت نهاده آنرا میبوسید
و دست بر آنجا کشیده بر روی خود میمالید سلیمان گوید که بعد از آن روزی نزد علی بن عبید الله رفتم و او نیز مرا خبر داد
از آنچه ام سلمه در تعظیم مکان آنحضرت از روی اخلاص بجا آورده بود پس من آنحضرت را از صورت آن بخدمت امام عرض نمودم آنحضرت
فرمودند که ای سلیمان بدانکه علی بن عبید الله و زن او و فرزندان او از اهل جنت اند ای سلیمان بدانکه اولاد علی و فاطمه کاه
خدای تعالی این امر را یعنی معرفت امامت ائمه اهل بیت را بایشان روزی گرداند ایشان چون دیگر مردم نخواهند بود محسن عبد الله بن
بن الحسین الاصغر بن امام المعصوم علی بن زین العابدین از اکابر ذریه سید المرسلین و در فضل و طهارت مشابه جد خود امام زین العابدین
بود و لهذا در دست اعادی دین شهید گردید و نسب شریف او در مشجر سید اجل نقیب تاج الملة والدین علی بن محمد بن رمضان مشهور
بابن الطقطقی که از اجله علمای نسب بود در بنوعی است که مذکور شد و در تحت نام شریف عبد الله نوشته که شهید شد و او را
عقب نیست و در آخر گفته که در شوشتر مدفون است و سید اجل فاضل نقیب محمد بن علی الحسینی نسابه در کتاب مسمی بامالی که از مصنفات

وگفته‌اند که در حبس وفات یافت و اشاره باین ظلم و غدر نموده ابو فراس حمدانی رحمه الله در قصیدهٔ شافیه آنجا که گفته

ما جاهدا فی مساویهم یکتمها غدر الرشید بیحیی کیف ینکتم موسی گوید این یحیی بن عبد الله المحض رحمه الله در تاریخ الملوک عباسی مسطور است که طایفهٔ

شیعه همیشه مردم را بخلافت او دعوت مینمودند و او خود را ظاهر نمیساخت تا آنکه اولیای او در حجاز و یمن خطبه بنام او خواندند

و او همچنان پنهان بود و میخواست که قلعهٔ محکم بدست آورد آنگاه ظاهر شود و در آن اثنا منصور عباسی بر وی ظفر یافت و هزار

تازیانه او را زد و آهی از وی سر نزد که کاسهٔ منصور چون آن حالت را دید گفت مرا عجب نمی‌آید از جماعت دزدان که صبر نمایند بر

این عذاب کشند بلکه عجب از کسی است که در ناز و نعیم پرورده شده باشد و چنین صبر نماید موسی چون آن سخن شنید این بیت بر

خواند ؎ انی من القوم الذین یزیدهم جلدا و صبرا قوة السلطان و بعد از آن گفت اهل الحق اولی بان یصبروا علی ما نالهم فی حقهم من اهل

الباطل علی باطلهم و روایت کرده که روزی موسی بمجلس هارون الرشید درآمد و پای وی بر روی فراش بلغزید و بیفتاد و از مشاهدهٔ

آن اهل مجلس بخندیدند پس موسی خطاب برشید کرد و گفت این ضعف صوم بود نه ضعف سکر و مستی و او را اشعار خوب بسیار است

از آنجمله آنکه گفته ؎ تولت بهجة الدنیا فکل جدیدها خلق و خان الناس کلهم فما ادری بمن اثق رأیت معالم الخیرات سدت دونها الطرق

فلا حسب و لا نسب و لا دین و لا خلق فلست مصدق الاقوام فی شیء و ان صدقوا [illegible]

[illegible] در تاریخ الملوک وغیره مسطور است که او خطیبی فصیح بود و شعر خوب گفتی و در ایام دولت

مأمون در کوفه خروج نمود چنانکه در احوال ابو السرایا که مقدم لشکر محمد بن طباطبا بود ظفر یافت و در آن اثنا محمد بیمار شد و چون ابو

السرایا مرض او صعب یافت التماس وصیتی از و نمود پس محمد گفت الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی سیدنا محمد و آله الطیبین اوصیک

بتقوی الله فانها احصن جنة و امنع عصمة و بالصبر فانه افضل مفزع و احمد معول و ان تستتم الغضب لربک و تدوم علی منع ذنبک و تحسن

صحبة من استجاب لک و تعدل بهم عن المزالق و لا تقدم اقدام متهور و لا تضیع نصیحة مهتاون و تکف عن الاسراف فی الدماء ما لم

یوهن ذلک منک دینا او یصدک عن صواب و ارفق بالضعفاء و ایاک و العجلة فان معها الهلکة و اعلم ان نفسک موصولة بدماء

آل محمد و دمک مختلط بدمائهم فان سلموا سلمت و ان هلکوا هلکت فکن علی ان تسلموا احرص منک علی ان تعطبوا و وقر کبیرهم و بر صغیرهم

و اقبل رای عالمهم و احتمل هفوة ان کانت من جاهلهم یرع الله حقک و احفظ قرابتهم حسن الله نصرک و دل الناس بحیرة لا تعشهم فی من تقوم

مقامی لهم من آل علی فان اختلفوا فالامر الی علی بن عبید الله فانی قد بلوت دینه و رضیت طریقته فارضوا به و احسنوا طاعته محمد و از

و باسه و چون وفات یافت ابو السرایا او را در شب دفن کرد و در مرثیهٔ او چند بیت گفت که از جملهٔ آن یک بیت این است ؎ الا ان

عاش الحمید فلما ان قضی و مضی کان الفقید فمن ذا بعده الخلف [illegible] بن امام موسی الکاظم علیه مطهر آتش قهر الهی و

اخگر فروزندهٔ دودمان رسالت پناهی بود و چون ابو السرایا در کوفه خروج کرد و محمد مشهور بابن طباطبا را از پیش خود دعوت

نام او علی عریضی و کنیتش ابو الحسن است عالمی بزرگ بوده و در کودکی از پدر مانده و از برادر خود امام موسی کاظم علم آموخته و نسبت
بعریض است و آن قریه ایست چهار میل از مدینه دور و در مختار کشی از علی بن جعفر منقولست که گفت یکی از واقفیان که بر امامت
حضرت امام موسی وقف مینماید نزد من آمد و گفت که برادر تو امام موسی را چه شد گفتم وفات یافت گفت او را از کجا دانسته
گفتم اموال او قسمت شد و زنان او شوهر کردند و باحکام امامت ناطق شد آنکه بعد از و بامامت مقرر بود گفت کیست ناطق بعد از و
گفتم پسر او علی رضی گفت او را چه شد گفتم وفات یافت گفت از کجا از کجا دانستی گفتم قسمت امواله و نکحت نسائه و نطق الناطق من بعده
گفت کیست ناطق بعد از و گفتم ابو جعفر محمد جواد آنگاه با من خطاب نمود و گفت که ترا شرم نمی آید که با وجود کبر سن و علو قدر و فرزندی
حضرت امام جعفر چنین سخن در حق خورد سالی میگوئی گفتم کان من آنست که تو شیطانی که بصورت نزد من آمده آنگاه ریش سفید
خود را بدست خود گرفتم و سر بجانب آسمان برداشتم و گفتم مرا چه چاره است هرگاه خدای تعالی خورد سالی را لایق امامت
بیند و این ریش سفید را لایق آن نبیند و از حسن بن موسی بن جعفر روایت نموده که گفت در مدینهٔ طیبه نزد ابو جعفر محمد جواد
نشسته بودم علی بن جعفر نیز حاضر بود پس اعرابی از من پرسید که این جوان کیست و اشارت بحضرت امام محمد جواد نمود گفتم
این وصی رسول خداست اعرابی گفت سبحان الله محال دویست سال بیشست که رسول خدای صلی الله وفات یافت و این
جوان نورسیده است چگونه وصی حضرت رسول تواند بود گفتم این وصی علی بن موسیٰ و علی وصی موسی بن جعفر و جعفر وصی محمد بن
علی و محمد وصی علی بن الحسین و علی وصی حسین و حسین وصی علی بن ابیطالب و علی وصی رسول الله صلی الله علیه و آله درین اثنا فصاد را حاضر
کردند که حضرت امام جواد را فصد نماید پس علی بن جعفر از جای خود برخاست و با امام محمد جواد گفت ای سید من دستوری ده
که اول مرا فصد نماید تا زهر و حدت نشتر را پیش از شما متحمل شوم آنحضرت تجویز نفرمودند و خود فصد کردند و چون خواستند که برخیزند
علی بن جعفر از جای برخاست و کفش آنحضرت را پیش پای او نهاد و ابو جعفر حسینی از اولاد زید النار و در فضل و کرم مشهور روزگار
ممدوح بدیع همدانی بوده و با ملوک آل سامان مخالطه میفرموده و ابو [illegible] که در شیراز با عضد الدوله بوده از نسل ابو جعفر مذکورست
سلیمان بن جعفر بن ابرهیم بن محمد بن علی بن عبد الله بن جعفر الطیار الطالبی الجعفری در خلاصه و غیره مذکورست که او از راویان حضرت
امام رضی است و پدرش از راویان امام جعفر صادق و امام موسی کاظم بوده و هر دو ثقه اند و شیخ ابو عمرو کشی روایت نموده
که روزی حضرت امام موسی با سلیمان بن جعفر گفت یا سلیمان ترا نصیب فرزندی حضرت پیغمبر صلوات الله علیه است گفت آری
گفت دو مرتبه نصیب از فرزندی حضرت امیر المومنین علی داری گفت آری گفت پسر جعفر رحمه الله هستی گفت آری آنگاه آنحضرت
گفت لولا الذی ذهبت علیه ما انتفعت بهذا یعنی اگر اعتقاد تو در باب ائمه اهل البیت علیهم السلام صحیح نمی بود فرزندی ایشان
نفعی نمی بخشید مانند السید الاجل الطاهر الاوحد الحسین بن موسی بن محمد بن ابرهیم بن الامام موسی الکاظم بن الامام جعفر الصادق الشریف ابو احمد الموسوی

شریف اوست نسب شریف او را بهمان طریق ذکر نموده و مولف کتاب بخط بعضی از افاضل شایسته رسیده که در وقت
وصول او بشوشتر چون نسب نامه سید اجل نقیب عضد الملة والدین حسن متولی مزار فائض الانوار امامزاده عبد الله مذکور
سلام الله علیه را نوشته و در انجا نقیب صاحب مزار زین العابدین نموده برنحوی که بعد از ذکر نام سید عضد الملة او را باین
عبارت وصف نموده که متولی مشهد زین العابدین علیه وآبائه السلام و ازینجا ظاهر میشود که نام شریف او عبد الله و لقب شریفش
زین العابدین بوده بانی اصل عمارت او مستنصر خلیفه عباسی است که اول از ذریه شریف حضرت امام موسی کاظم و امام محمد جواد
ابنا نهاده و بعد از ان متاخران سادات حسینی مرعشی شوشتر بر ان عمارت افزودند و مساعی جمیله در ترویج آن مزار فائض الانوار
کرده اند شرف ولطف بقاع شوشتر است نمودند شکر الله سعیهم حسن بن حمزة بن علی بن عبید الله بن محمد بن الحسن بن الحسین بن علی بن الحسین بن علی بن ابی طالب
شیخ نجاشی گفته که او در طبرستان میبود و او بمرعشی معروف است و از بزرگان طایفه و فقهای ایشان بود و
آخر بعهد بغداد آمد و شیوخ ما با او در سنه ست و خمسین و ثلثمائه ملاقات نمودند و در سنه ثمان و خمسین و ثلثمائه وفات یافت و
و علامه حلی در کتاب خلاصه گفته که کان من اجلاء هذه الطائفة و فقهائها کان فاضلا دیّنا عارفا زاهدا ورعا کثیر المحاسن
حیث روی عنه التلعکبری و کان سماعه منه اولا سنه ثمان و عشرین و ثلثمائه بوده و این تاریخ سماع با تاریخ وفات او که
از شیخ نجاشی مذکور شد جمع میشود و خاتم المجتهدین شیخ زین الدین علی الشامی العاملی در حواشی خلاصه آورده که انچه از مصنف
شیخ طوسی نقل نموده آنرا در نسخه کتاب شیخ بخط ابن طاوس دیدم اما در کتاب رجال نسخه معتبر که از جناب شیخ بوده دیدم
که نوشته بود که سماع ایشان ازو در سنه ربع و خمسین و ثلثمائه بوده و بنا برین دو نسخه تناقض میان آن دو تاریخ بر طرف میشود
شیخ نجاشی گفته که در مکه مقیم بود و در روایت
حدیث او فیما اصحاب … و ثقه است و خدمت … بسیار کرده بود و … بسیار داشت و او را تصانیف است از انجمله
ما رسیده کتاب … و کتاب فضل مومن و کتاب تاریخ الرجال و کتاب … المرائین محمد بن علی بن حمزة بن حسن بن عبید الله
شیخ نجاشی گفته که او ثقه و عین است در حدیث و صحیح الاعتقاد و از راویان امام علی نقی و امام حسن
عسکری است و بعد از وفات امام حسن عسکری علیه السلام با حضرت صاحب الامر علیه السلام در خانه او بسر میبرد و از تصانیف او
کتاب مقاتل الطالبین … از راویان پدر بزرگوار و برادر و عم خود حضرت امام موسی و برادرزاده
خود حضرت امام رضا بوده و او را کتابیست مشتمل بر ذکر انچه از پدر و برادر روایت نموده و شیخ ابوعمرو کشی روایت نموده
انچه گواهی میدهد بر صحت عقیده او و تادب او نسبت بحضرت امام رضا با آنکه عم آنحضرت بمنزله پدر بود و علامه حلی در
کتاب خلاصه فرموده که حال او برتر است از آنکه بوسیله این اوصاف مبین گردد و در رساله نسب کاشفی مذکور است که

عرض کرد و ابای سید مرتضی را از آن لقب مذکور ساخت قادر بامیر مرتضی گفت که [illegible] لقب ساخته
و حکم شد که منشیان بمخاطبت نشان را او القاب او درج سازند و از آن زمان باین لقب مشهور شد و وجه توصیف او بثمانینی بعضی
اعلام در ترجمه آن سید امام آورده و گفته که السید الاجل الاوحد الطاهر الثمانینی ذو المجدین المرتضی علم الهدی علی بن الحسین الموسوی
کان مولده سنة خمس وخمسین وثلثمائة وحاله فی الفضل والعلم اجل من ان یحکی واشهر من ان یذکر وخلف بعد وفاته ثمانین الف مجلد من مقروآته
ومصنفاته ومحفوظاته ومن الاموال والاملاک ما یتجاوز عن الوصف وصنف کتابا فقال له الثمانین وخلف من کل شی ثمانین وعمر
احد وثمانون سنة فمن اجل ذلک سمی بالثمانینی شیخ نجاشی گفته که ابو القاسم المرتضی حاز من العلوم ما لم یدانه فیه احد من زمانه و
سمع من الحدیث فاکثر وکان متکلما شاعرا ادیبا عظیم المنزلة فی العلم والدین والدنیا و یافعی در تاریخ خود گفته که الشریف المرتضی ابو القاسم
علی بن الحسین بن موسی الحسینی الموسوی کان نقیب الطالبیین وکان اماما فی علم الکلام والادب والشعر وللمرتضی تصانیف علی مذهب الشیعة
ومقالة فی اصول الدین وله دیوان شعر کبیر وقد اختلف الناس فی کتاب نهج البلاغة المجموع من کلام علی بن ابی طالب هل هو جمعه او اخوه
الرضی وقیل انه لیس من کلام علی وانما احدهما هو الذی وضعه ونسبه الیه والله اعلم وله الکتاب الذی [illegible] الغرر والدرر وهی مجالس املاها
تشتمل علی الفنون من معانی الادب تکلم فیها علی النحو واللغة وغیر ذلک وهو کتاب یدل علی فضل کثیر وتوسع فی الاطلاع علی العلوم
وذکره ابن بسام الاندلسی فی اواخر کتاب الذخیرة فقال هذا الشریف امام ائمة العراق بین الاختلاف والافتراق الیه فزع علماؤها واخذ عنه
عظماؤها صاحب مدارسها وجامع شاردها وآنسها ممن سارت اخباره وعرفت به اشعاره وحمدت فی ذات الله مآثره وآثاره وتوالیفه
فی الدین وتصانیفه فی احکام المسلمین مما یشهد انه فرع تلک الاصول ومن اهل بیت الرسول و مولف گوید اینکه یافعی گفته که مردم اختلاف
در آنکه نهج البلاغه [illegible] کدام یک از آن دو برادر است خلافی بی ثمر است چه هر یک از ایشان از فضل و بزرگی حظی وافر است واگر
جهانیان ایشان را بتحقیق آن اهتمامی واقع بودی میبایست که از فضلای شیعه بپرسند تا جواب صواب بشنوند که جمع سید رضی الدین
رضی الله عنه وان صاحب البیت ادری بالبیت اما آنکه نقل نموده که بعضی گفته اند که خطب نهج البلاغه از حضرت امیر نیست و واضع آن
یکی از آن دو برادر است اصلی ندارد و هیچ کس غیر یافعی در هیچ کتاب این سخن را در تمام خطب این کتاب نگفته بلکه آنچه تا
غایت بنظر رسیده آنست که بعضی از جاهلان اهل سنه در خصوص خطبه شقشقیه مشهور متواتر این تهمه را کرده اند و شارح نهج البلاغه
ابن عبد الحمید معتزلی که در مسئله امامه با اهل سنه شریک است تصحیح آن نموده و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که الشریف
الموسوی الملقب بالمرتضی ذو المجدین کان اکبر من اخیه الرضی نقیب الطالبیین وکان علی مذهب الامامیة والاعتزال یناظر
علی ذلک وکان یناظر عنده فی کل مذهب وله تصانیف فی التشیع اصولا و فروعا و ابن اثیر جزری در کتاب جامع الاصول
گفته مروج مائه رابعه بقول فقهای شافعی ابو حامد احمد بن طاهر اسفراینی و بقول اصحاب حنفی ابو بکر محمد بن موسی الخوارزمی و بقول

پدر میر مرتضی و میر رضی الدین بود و نقابت سادات عالی درجات عراق از روی فضل و استحقاق باو تعلق داشت و آخر خود را
ازان معاف داشته رجوع آن بسید رضی الدین نمود و در نود و هفت سالگی در سال چهارصد هجری وفات یافت و میر مرتضی
برو نماز گزارده او را در مشهد کربلا دفن کردند و میر مرتضی و دیگر اکابر شعرا در مرثیه او قصاید نیکو گفتند صاحب تاریخ مصر و قاهره
گفته که کان الشریف ابو احمد سیدا عظیما مطاعا و کانت هیبته اشد هیبة و منزلته عند بهاء الدولة ارفع المنازل و لقبه بالطاهر
الاوحد و ذی المناقب و کان فیه کل الخصال الحسنة الا انه کان رافضیا هو و اولاده علی مذهب القوم السید الاجل التحریر العلامة فی التحقیق والتحبیر
ابو القاسم الشریف المرتضی علم الهدی علی بن الحسین بن موسی بن محمد بن ابراهیم بن موسی الکاظم شریف عراق و مجتهد علی الاطلاق و مرجع فضلای
آفاق بود رهنمایی که در مدارج هدایت و معارج ولایت علامات قدر و امارات انشراح صدرش مرتبه ظاهر کرده که از
ولایت پناه خود لقب شریف علم الهدی باو رسیده صاحبدلی که مجاوران مدارس و صوامع نواله روزی از خوان احسان
او میخوردند و مسافران مراحل و مسایل توشه تحقیق و ارمغانی از خوشه چینی خرمن فضل او میبردند طالبان راه ایمان و سالکان
مسالک ایقان در مدرسه شرع و محکمه عقل استفاده از رای روشن او مینمودند و آینه مشکلات خود بصیقل هدایت او میزدودند
مدتی مدید بامارت حج که اعظم امور اسلام و صنو مرتبه خلیفه و امامت است لوای رعایت دین و دنیا برافراخته در حجر حجر یمانی که
عام رکن امنیت مراسم استلام بجا آورده و در عرفات عرفان قدم صدق نهاده و روی بر صفحه صفا و مروه مروت
آورده و چون حادی قافله مدح گستری قطار رجایب القاب مستطاب آن شریف عالیجناب را در بادیه بیکران اطناب و اسهاب
از رمل الحمی نعت و وصف و سقط اللوای شرح و بسط در نمیتواند گذرانید حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ و زمام پیش آهنگ کلام را در قبل
ادراک آن مرام نمیتواند کشید حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ خاطر فاتر و طبع قاصر خود را در سیر این وادی و طی این بوادی
عاجز میشمارد و فریاد لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا بر می آرد بیت ساربانا جمال کعبه کجاست که بمردیم در بیابانش وجه
تلقب او بعلم الهدی بر وجهی که شیخ اجل شهید در رساله چهل حدیث و غیر او در غیر آن بیان نموده اند آنست که محمد بن الحسین بن
عبد الرحیم که وزیر قادر عباسی بود در سال چهارصد و بیست بیمار شد و بیماری او ممتد گردید تا آنکه حضرت امیر المومنین را در خواب
دید که باو میگوید که یا علم الهدی بگوی که بر تو دعای بخواند تا شفا یابی محمد وزیر مذکور گوید که از آنحضرت پرسیدم که کیست علم الهدی
گفتند علی بن الحسین بن موسی آنگاه وزیر رقعه مشتمل بر التماس دعای اجابت مودی بخدمت میر نوشت و در آنجا همان لقب را که
در خواب دیده بود درج نمود و چون آن نوشته بنظر شریف میر رسید از روی هضم نفس خود را لایق آن لقب شریف ندید در
جواب وزیر نوشت که الله الله فی امری فان قبولی لهذا اللقب شناعة علی وزیر بعرض رسانید که والله نوشته ام آنچه بخدمت شما
آنچه امیر المومنین مرا بآن امر کرده بود و بعد از آنکه وزیر ببرکت دعای میر مرتضی شفا یافت صورت واقعه را بقادر خلیفه عباسی

و قضات و اعیان بر جنازهٔ او حاضر شدند و میر مذکور بر وی نماز گزارد و بعد از آن منصب نقابت او با دیگر مناصب علیهٔ شریفه
مانند امارت حج و غیره بر برادر بزرگ او میر مرتضی مفوض شد و میر مرتضی و ابو العلاء معری و بسیاری از افاضل شعرا در مرثیهٔ او اشعار
گفتند از جمله مرثیهٔ معری یک بیت اینست بکیرمان حبال فبرک للفتی محبوبان الحیرة و طوف و در تاریخ امام یافعی مسطور است که توفی
فی سنه ست و اربعمایه الشریف الرضی الحسینی الموسوی البغدادی الشیعی نقیب الاشراف ذو المناقب و المحاسن الاوصاف صاحب
دیوان الشعر ذکره الثعالبی فی کتابه یتیمة الدهر و قال ابتدأ یقول الشعر بعد ان جاوز عشر سنین بقلیل و هو الیوم ابدع اهل الزمان انشاء و انجب
سادة العراق و فضل الجبابذة الحذاق یتحلی مع محتده الشریف و فخره المنیف بادب ظاهر و حظ من جمیع المحاسن وافر و هو اشعر الطالبیین علی کثرة
شعرائهم المفلقین و لو قلنا انه اشعر قریش لم یبعد عن الصدق و من جملة شعره المعالی الذی یرجع الی السلاسة متانة و الی السهولة رصانة و یشتمل علی
معان یقرب جناها و یبعد مداها ما کتبه الی القادر بالله الخلیفة العباسی احمد بن المقتدر قصیدة منها قوله عطفا امیر المؤمنین فاننا فی دوحة العلیاء
لا نتفرق ما بیننا یوم الفخار تفاوت ابدا کلانا فی المعالی معرق الا الخلافة میزتک فاننی انا عاطل منها و انت مطوق و دیوان شعره
کبیر یدخل فی اربع مجلدات و هو کثیر الوجود فلا حاجة الی الاکثار من ذکره و کان ابوه یتولی نقابة الطالبیین و یحکم فیهم اجمعین و النظر فی المظالم
و الحج بالناس ثم ردت هذه الاعمال کلها الی ولده الرضی المذکور فی سنة ثمانین و ثلثمایه و ابوه حی و در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که
الشریف ابو الحسن الرضوی الموسوی کان عالما عارفا باللغة و الفرائض و الفقه و النحو و کان شاعرا فصیحا عالما عالی الهمة متدینا الا انه کان
علی مذهب القوم اماما للشیعة هو و ابوه و اخوه انتهی و در تاریخ یافعی و ابن خلکان و غیر آن مذکور است که شریف رضی رضی الله عنه
در دو سالی که هنوز عمر او بده سال نرسیده بود نزد ابن سیرافی نحوی مشهور بتعلم نحو اشتغال مینمود روزی سیرافی بطریق تعلیم
طفلان عادة شده از و پرسید که هرگاه گویند رأیت عمر علامت نصب در عمر چه خواهد بود رضی در جواب گفت بغض علی ابن
ابیطالب ع پس سیرافی و حاضران از سرعت فهم و حدت خاطر او تعجب کردند و در تذکرهٔ ابن عراق مسطور است که چون پدر میر رضی این
جواب را شنید خوشحال شده گفت انت ابنی حقا شیخ نجاشی گفته که از جمله مصنفات او کتاب حقایق التنزیل است و یافعی گفته او کتابیست
بی نظیر که دلالت میکند بر توسعه دستگاه او در علم نحو و لغه و غیر آن و کتاب خصایص الائمه علیهم و کتاب نهج البلاغه که جمع خطب و
احکام حضرت امیر المؤمنین علیه السلام است و کتاب تعلیق خلاف فقها کتاب مجازات الآثار النبویه و حاشیه بر ایضاح ابو علی
فارسی و غیر آن از کتب و رسایل و از اشعار شریف رضی رضی الله عنه دو قطعه درین مقام مذکور میشود ده نخذ من مالک ما استطعت
فانما شرکاءک الایام و الوارث لم تقض حق المال الا امن تشر الشهوات و دفعت به الاحداث ما کان منه فاضلا عن قوته فلیوقنن
بانه میراث لانی لاعجب من اناس امسکوا علایق الدنیا و هن رثاث کنزوا الکنوز و اغفلوا شهواتهم فالارض تشبع و البطون غراث ما لی
و للدنیا الخؤون علیّ بها حرکید ما النفاث عادتها منقوضة و عهودها منکوثة و حبالها انکاث طلقتها الفا لاحرم داینا و

مالکیه ابومحمد عبد الوهاب بن نصر و بروایت حنبلیه ابوعبدالله حسین بن علی الحامد و بروایت علمای امامیه الشریف المرتضی الموسوی
و علامه حلی در کتاب خلاصه گفته که حضرت میر را مصنفات بسیار است که ما از آن در کتاب کبیر خود ذکر نموده‌ایم و علمای امامیه
از زمان او تا زمان ما که ششصد و نود و سه از هجرت گذشته اشتغال بکتب او نموده‌اند و او رکن ایشان و معلم ایشان است قدس الله
روحه و جزاه عن اجداده خیر الجزاء و آنچه از کتب او در کتاب رجال شیخ نجاشی مذکور شده کتاب تفسیر سوره الحمد و بعضی از سوره
بقره است و تفسیر آیه قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ و رساله در تحقیق معانی آیه وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ و قوله تعالی لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا کتاب الموضح عن جهة اعجاز القرآن
وهو الکتاب المعروف بالصرفة و کتاب الملخص فی اصول الدین کتاب الذخیره کتاب جمل العلم والعمل کتاب تقریب الاصول فی
الرد علی یحیی بن عدی کتاب الرد علی یحیی ایضا فی اعتراضه دلیل الموحدین فی حدوث الاجسام والرد علیه فی مسئله سماها طبیعة المسلمین
مسئله فی کونه تعالی عالما مسئله فی الاراده مسئله اخری فی الاراده کتاب تنزیه الانبیاء والائمه علیهم السلام مسئله فی التوبه کتاب
الشافی فی الامامه کتاب [illegible] فی الغیبه کتاب الخلاف فی اصول الفقه مسئله فی التاکید مسئله فی دلیل الخطاب المصباح فی الفقه شرح مسائل
الخلاف مسئله فی المتعه المسائل المحمدیات خمس مسائل المسائل البادریات اربع وعشرون مسئله المسائل الموصلیات ثلث فی الوعید والقیاس
والاعتماد والمسائل المصریات الاولی خمس مسائل الثانیه المسائل الرملیات سبع مسائل المسائل التبانیه ثلث مسائل سال عنها التبان کتاب
الغرر کتاب الوعید کتاب الذریعه تفسیر قصیده کتاب مسائل انفرادات الامامیه و ما ظن انفرادها به مات رضی الله عنه لخمس بقین
من شهر ربیع الاول سنه ست و ثلثین و اربعمایه و صلی علیه ابنه فی داره و دفن فیها و تولی غسله ابویعلی محمد بن الحسن الجعفری
و سلار بن عبد العزیز السید الرضی محمد بن [illegible] ابی احمد الحسین بن موسی بن محمد بن ابراهیم بن الامام الهمام موسی الکاظم علیه السلام کنیه شریفش ابوالحسن و لقب منیفش
رضی است و ذو الحسبین برادر میر مرتضی علم الهدی و در عصمت و طهارت برگزیده خدا است نقیب علویه و اشراف بغداد بلکه قطب
فلک ارشاد و مرکز دایره رشاد بود صیت بزرگی و جلادت او را گوش ملک شنیده و آواز فضل و بلاغت او با یوان
فلک رسیده اشعار دلپذیرش دست تصرف از دامن فصاحت آرای در شاخ بلند سحر آسمای زده و پای ترقی از حضیض بلاغت
گستری بر ذروه شاهق معجزه پروری نهاده و پایه فضل و کمال و معالی و فضایل او از آن گذشته که زبان ثنا و بیان مدحت از کنه رفعت
آن عبارت تواند کرد چه ظاهر است که چون جمال بغایت رسد دست مشاطه بیکار ماند و چون بزرگی و جلال بحد کمال رسد بازار وصف آن
شکسته گردد بیت ز روی خوب تو مشاطه دست باز کشید که شرم داشت که خورشید را بیاراید ابن کثیر شامی گفته که میر
رضی الدین بعد از پدر نقیب علویه بغداد شد و او فاضل و دیندار بود و در فنون علم ماهر بود و سخی و جواد و پرهیزکار و شاعر بی‌نظیر
بود تا آنکه گفته‌اند که او اشعر قریش بود و در پنجم محرم [illegible] اربعمایه وفات یافت و فخر الملک وزیر سلطان بهاء الدوله دیلمی

نوّر فلک سیادة زهره بود و لایح و از شجرهٔ طیبهٔ ولایت زهری فایح جامع مکارم اخلاق و طیب اعراق در مذهب امامیه

مجتهد علی الاطلاق بود صاحب تصانیف بسیار است و چون سابقا شمه از بزرگی و ریاست او در احوال شهر حلب از تاریخ

شیر شامی ایراد نموده تکریر آن حاجت نیست و از افاضل متأخران عالیشأن آن خاندان است لاله بستان عترت طاهره و سلاله

نجوم زاهره علاء الحق والدین ابی الحسن علی بن ابی ابراهیم ابی المحاسن زهره بن ابی علی الحسن بن ابراهیم محمد بن ابی علی الحسن اسحق المؤتمن بن ابی عبد الله

جعفر الصادق علیه السلام بن ابی جعفر محمد الباقر علیه السلام بن ابی الحسن علی زین العابدین علیه السلام بن ابی عبد الله الحسین السبط الشهید علیه السلام

بن امیر المؤمنین علی بن ابی طالب و نصب نصابه المناسب دونه ضیاء والصاحبه فی فخره و سید مشار الیه معاصر شیخ اجل علامه جمال

الملة والدین حسن بن مطهر حلی بوده و در روایه اخبار و احادیث امامیه و سایر علوم دینیه او اجازه داشته و جناب شیخ رساله در

اجازه او تصنیف نموده و در آنجا اولاد امجاد او را نیز اجازه فرموده السید حسیب ابو هاشم الحسنی از اکابر سادات امجاد و معاصر صاحب

اسمعیل بن عباد بوده و صاحب همواره با او طریقه اخلاص و عبودیت و اختصاص مرعی میداشته در تذکره ابن ... مسطور است که وقتی

صاحب ابن عباد بیمار شده بود و بعد از آنکه او صحت یافت سید ابو هاشم مذکور بیمار شد و صاحب ابن عباد این قطعه گفته بخدمت او

فرستاد قطعه ابا هاشم مالی اراک علیلا بر فی غصن المکرمات قلیلا لترفع عن قلب النبی حرارة و تدفع عن صدر الوصی غلیلا فلو کان

من بعد النبیین معجزا لکنت علی صدق النبی دلیلا پس ابو هاشم در جواب این قطعه نوشت دعوة آله الناس شهر المحرم لیصرف سقم الصاحب

المتفضل الی بدنی و مهجتی فاستجاب لی فها انا مولانا من السقم المستقی فقولا لربی حین حول سقمه الی دعا فاه ببر معجل واسل ربی ان یدیم علاءه

فلیس سواه مفزع لبنی علی و چون قطعه ابو هاشم بصاحب رسید این قطعه را که مشعر بنهایت اخلاص و ادبست گفته با بو هاشم فرستاد ابا هاشم

لم ارض هلکک دعوة و ان صدرت من مخلص متطول فلا عشت حتی تدوم مسلما و صرف اللیالی عن فناک بمعزل فان نزلت یوما بجسمک علة

وحاشاک منها ما علا ذی علی فدیتک بحال غیر موفق الی جسم اسمعیل دونی تحول السید الاجل [illegible] قدامه الموسوی

لوای علو شان و سمو مکان او ببام رفعت و سماک علو نسب [illegible] زینت [illegible]

لیذهب عنکم الرجس اهل البیت و یطهرکم تطهیرا السید [illegible] اهل خراسان [illegible] سیدان [illegible] و ابو

و فایه و نایب نقیبان بود در تذکره دولتشاهی مسطور است که ابو جعفر علی بن جعفر موسوی مذکور را از روی تعظیم و قدر

رئیس خراسان نوشته اند و سلطان سنجر او را برادر خوانده بود و ادیب صابر که از افاضل شعرای خراسانست در تهنیت آنکه

سلطان سنجر سید را برادر خود خوانده است میگوید اگرچه بهترین تاج علم را پسر باشد بزرگی را پدر باشد برادر خوانده سلطان نشد

مسکن و موطن سید نیشابور بوده است و ضیاع و عقار و حشام او در خراسان بسیار بوده است و جناب سید کریم و مدبر و صاحب

ناموس بوده است و ادیب مذکور در مدح او قصاید ... از انجمله این قصیده بلاغت آثار است که شمه از معالی آن

طلاق من عزم الطلاق ثلثه عتبت على الدنيا وقلت الى متى اكابد عسرا ضره ليس ينجلى اكل شريف من على جدوده حرام عليه الرزق غير محلل

فقالت نعم یا ابن الحسین سبکم بلیتم عنادا ان حیث طلقتنی علی نزدیکیست مضمون قطعه مذکوره انچه خان احمد والی گیلان در بعضی از قصاید

خود که بپادشاه غفران پناه انار الله برهانه فرستاده وگفته قطعه مرا رسید ز فقر رسول میراثی چنانکه نیست حقیقه بجز کسی شد علی

مصطفی بعلی که ز ر از آن خواهم که روز نام کنم صرف شاه از دل و جان وگرنه داد زر و مال من را سه طلاق علی که حامی دین بود

تا دین امان بطور شرع نبی این بشنود که شود طلاق داده والد حلال فرزندان الشریف المرضی ابو احمد عدنان بن الشریف المرتضی الموسوی

شریف بطحای فضل و کرم ونقیب مشهد دانش بود ولوای علو شانش و سمو مکان او بسمای رفعت و سماک علو نسب احمدی رسیده

و بر خلعت حشمت و احترام او اعلام زینت طهارت اِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا

کشیده شرف تفاخر نموده با وال هاشم تظاهر فرموده با وال حیدر ز باجداد او غر بطحا و یثرب با سلاف او فخر محراب و منبر

بعد از وفات عم خود میر مرتضی رضی الله عنه متولی نقابت علویه شد و سلاطین آل بویه او را تعظیم بسیار مینموده اند و ابن ابی حجاج شاعر

بغداد را در مدح او قصاید بسیار است ابو الحسن محمد بن الحسن بن علی بن حمزه بن محمد بن الحسن بن محمد بن علی بن محمد بن یحیی بن زید بن علی بن الحسین

علیه السلام الحسینی العلوی النسابه الاقساسی ابن کثیر شامی گفته از اولاد زید بن علی بن الحسین علیهم السلام است و او در فصاحت و شعر بی نظیر بود و در

امارت حج نایب شریف مرتضی بود و چندین سال روی توجه بصوب فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ

الْحَرَامِ نموده و از سر صدق نیت و صفای طویت طریق اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا پیموده و وفات

او در سال چهارصد و پانزده بود ابو محمد الحسن بن علی بن حمزه بن محمد بن الحسینی معروف به ابن الاقساسی ابن کثیر شامی گفته که مولد و منشا

او کوفه بود و او شاعر ماهر و از خاندان ادب و ریاست و مروت بود به بغداد آمد و قصاید در مدح مقتفی و مستنجد و پسر او ناصر گفت

و ناصر نقابت سادات عالیه درجات عراق را باو مفوض نمود و او شیخی مهیب بود و عمر او تجاوز از هشتاد نموده و در سال پانصد و

نود و سه وفات یافت السید الاجل عز الدین بن الاقساسی الکوفی از اشراف و نقبای کوفه و صاحب فضل و ادب بود و قدرت

تمام بر گفتن شعر داشت روایت کرده اند که روزی مستنصر خلیفه عباسی بزیارت قبر سلمان فارسی رضی الله عنه رفته و سید مذکور

با او همراه بود و در اثنا خلیفه بسید گفت که دروغ است انکه غلاة شیعه میگویند که علی بن ابیطالب در یکشب از یثرب بمداین

آمده و سلمان را غسل داده و در همانشب بمدینه مراجعت نموده پس سید در جواب و این ابیات را از روی بدیهه انشا فرموده

انكرت ليلة اذ سار الوصى الى ارض المداين لما ان لها طلبا وغسل الطهر سلمانا وعاد الى عراص يثرب والاصباح ما وجبا وقلت ذلك

من قول الغلاة وما ذنب الغلاة اذا لم يوردوا كذبا فاصف قبل رد الطرف من سبا بعرش بلقيس وافى يخرق الحجبا فانت فى اصف لم

تغل فيه بلى فى حيدر انا غال ان ذا عجبا ان كان احمد خير المرسلين فذا خير الوصيين او كل الحديث هبا السید الکریم ابو المکارم حمزه بن حمزه الحسینی الحلبی

اند ... ورش بخوانی بر خاک عشق اهل فضل بر آسمان سید حضرت اجل و عشق ممتاز بی نظیر تر و منه صحبت بجز عدوی تو فرمان ... در

بکنی بخواهد ترا بقای ابد گسسته باد ترم جان او بمرگ فجی سر و نعمت و حیات نصیب جان تو باد همیشه با دعدویت

آتش ملولی و افضال زمین شعاع نغمه اوجه صابر که در مدح آن سید الاکابر گفته ام قصیده البت تو طعنه زند کو ... درخشان را

رخ تو تیره کند آفتاب تابانرا بوسه زلب تهنیت کنم دل را بدید لی زرخشه بیت کنم جانرا بجان تو که پرستیدن تو جان

بکیش عشق پرستش رواست جانانرا بخاصیت لب تو جان ... نکهت که دیده خاصیه جان عقیق و مرجانرا زنکه در دل

تو کبر و عجب جمع شده است بذره جای نمانده است عهد و پیمانرا اکر نکاه کنی در دهان و لب تو معاینه توان دید دره و درّ ...نرا

توئی که در ره اقرار دین دلیل شده است جمال و صورت تو منکران یزدانرا منم که چهره تو گفته است در اثنای مدح ... کل و لاله ابرو

بارانرا اکر صنایع باران و ابر خواهی دید یکی نظاره کن امروز باغ و بستانرا نه در صفا چو سمن کوکبست بر گردون نه در بها چو چمن

روضه است رضوانرا مگر بهار مسلمان مجد دین آمد که کرد کار ریاست سرو دورانرا بشرط تهنیت از شاخ گلستان بهر جانب

همی زنند نوا مرغان و مهمانرا اجل رضی ملک الدین که حسن او کرده است خدای عز و جل اعتقاد سلطانرا ... صدر خراسان که از

حمایت او حسد برند عراق عرب خراسانرا امیر و سید عالم علی که شرم و حیاش هزار بار خجل کرده جان عثمانرا خدای بهتری و مهتری

مر او را داد چو پادشاهی و پیغمبری سلیمانرا بغیر مرتبه جوان یمنی ایمان شد که عدل او سبب است ایمنی و ایمانرا علو قدر تو افلاک را و

انجم را شرف بجای تو آوارکی ... اکر عبارت فرمان تو بنطق رسد فرشتگان همه خدمت کنند ایشانرا عجب ز سیب تو

دارم که چون تواند داشت زچار باد علق چار پستانرا اکر ز یکرا چرخ چارمین شده است چنین چگونه کشد آفتاب تابانرا

چو ابر پرده رخسار آفتاب کند بزخم نعل کمیت زمین میدانرا مرا زبان ثنا گفتن تو خو کرده است زبان مانده را باشای نعمانرا

بمدح تو شترا نقد نمی نهم مکر معری و حمد ... سحبانرا همیشه تا که بجز بد زمانه برنقصان بفر دولت تو ره مباد نقصانرا

طرب بروی تو باد این جهان خرم را روش بکام تو باد این سپهر کردانرا و ایضا من قصیده بهت در ... سرمایه حیرتست

لایق شراب مروق رفیق موافق حریف موافق شراب مروق ... لطیف است ... لایق کی باده صاف چون روی

عذرا برین ابر کرسنیده چون صبح صادق چو کس مقطع حیث بر آرکینی چه باده چه منعه چه مصلح چه فاسق بیاران شادی بیاکی

لعل چو رخسار معشوق و چون چشم عاشق اکر کل رفت و شقایق نماند می و لعل آتش ... و شقایق ز نعت رفته و مانده ...

من اینک چو بلبل بمدح خداوند ناطق ولی النعم صدر احرار عالم امیر ممالک کزین ... لایق فواید اندر معانی معانی

کشاینده اندر مکارم و [illegible] کشته رسوم اوایل و زو زنده مانده علوم حقایق ... [illegible] همت راست

نجوم تو فضل طناب سرادق تو ... و جز تو در اصل تابع تو ملحق و جز تو در جود لاحق تا بیابان ... برت

عالیقدران بازنموده و در مضمار سخن گوی قصب السبق از اقران خود ربوده قصیده تنم مهر اسیر است و دل بعشق فدی

همی بگوش من آید ز لفظ عشق ندی ؛ تنم فدی شد و چشمم بدید روی خلاص ؛ خلاص نیست اسیران عشق را بفدی ؛ همه

ملاحت دینی نگار من دارد ؛ عجب مدار اگر بیوفاست چون دینی ؛ من و تو هم نگارا که عشق و خوبی را ؛ ز نام لیلی و مجنون

برون بریم همی ؛ ملامت از این عشق عشق بر مجنون ؛ غرامت از این حسن حسن بر لیلی ؛ منم که گشته ام از جور عاشقی خورسند ؛ بسایه سر زلفت

ز سایه طوبی ؛ از آن قبل که عسل را حلاوت از لب تست ؛ خدای عز و جل [illegible] دشفی ؛ قوی بقوت روی تست طالع حسن ؛ چو دین

بقوت مجد دین شیخ هدی ؛ اجل رئیس خراسان و شیخ موسویان ؛ که اوست ماش فرعون ظلم را موسی ؛ خجسته تاج معالی علی بن

جعفر که علم جعفر صادق همی کند املی ؛ کلام او مدد نامه لقمان ؛ حدیث او مدد عهد نامه کسری ؛ همیکند سرش بر زمانه استخفاف

همیکند نبش بر زمانه استغنای ؛ وفاق او دل و جان را حلال کرده چو هیچ ؛ خلاف او دل و دین را حرام شد چو زنی ؛ زهی بانذ جود

تو دجله و جیحون ؛ دو جا گرند ز حلم تو بو قبیس و حری ؛ از آن قبل که تو در بیت مصطفی بودی ؛ فریضه گشت بر امت مودت قربی ؛ برفیع

رای تو برمت مشتری دارد ؛ دستهمی که من نسبتی ندارد ولی ؛ بذات ایزد و توحید او حرمت دین ؛ بحج کعبه و آنکس که کعبه بنی ؛ بزمزم و

عرفات و حطیم و رکن و مقام ؛ بعمره و بحج و مروه و صفا و منی ؛ بسوره سوره توریة و سطر سطر زبور ؛ بآیه آیه انجیل و حرف حرف نبی

بآب دیده یعقوب و خوبی یوسف ؛ به پیری زکریا و طاعة یحیی ؛ بقرب موسی عمران و سجده داود ؛ باختصاص محمد بپاکی عیسی

بآشنایی دین و بروشنایی عقل ؛ به نیکنامی زهد و بپاکی تقوی ؛ بدولت تو که جان راز بهر اوست حیات ؛ بنعمت تو که دل راز بهر اوست

غذی ؛ که هیچ لحظه و ساعت هیچ وقت حدیث ؛ بهیچ شغل بغیر نه بهیچ بیع و شری ؛ اگر خلاف ترا من حلال داشته ام ؛ حلال داشته ام

در حریم کعبه زنی ؛ ز روی فضل یکی چند لفظ من بشنو ؛ کری کند که چنین لفظ بشنوند کری ؛ تو مفتی همه شرق و سید همه غرب

بده جواب سوالی من اندرین فتوی ؛ بعقل و شرع چه واجب کند عقوبت من ؛ مکن مکن بعقوبت حواله بر عقبی ؛ نعوذ بالله اگر خود خیانتی

کردم طریق عفو چرا بسته شد ز همتی ؛ بحلم و عفو تفاخر بود که در قرآن ؛ بحلم و عفو تمدح همیکند مولی ؛ تو عفو کن که من که بعنایت تو

رضوان دیده ... نج من طلی شده است طلی ؛ چه پایه شعر که در مدح منکر گشتست ؛ کریم را بمدیح و لئیم را بهجی ؛ نخواهی ؛ بزرگان ترا چنین گویند

بعفو تو که بزرگان چنین کنند همی ؛ چو ماه و شام که اندر فراق خدمت تو ؛ چو مه اسیر محاقم چو شب اسیر غمی ؛ لصید قصیده ترا

خوانده ام علیم و کریم چنان مکن که خجل کرد ؛ اندرین دعوی چنین قصیده که آیات وصف طبع همی ؛ برانذروی مانی گمری کنند مری

بخوی خوی تو بلطافت همی زند طعنه ؛ بر آب کوثر و خاک بهشت و باد سحری ؛ ندانم از شعرای زمانه یک شاعر ؛ که در مدیح تو شعری چنین کند

انشی ؛ قلم بنام من اندر کش که نام ترا ؛ همی بچرخ رسانم بشعر چون شعری ؛ بشعر زنده بود نام مهتران بزرگ ؛ بشعر جد تو زنده داد و حکمه

داد و ر دی ؛ چو پادشاه کریمان روزگار تویی ؛ بروزگار تو باشی بذکر شعرا اولی ؛ درین قصیده اگر عذر جرم خود خواهم ؛ خدای عفو کند جرم

گفته که چون بکاشان رسیدم عازم زیارت ابولؤلؤی مذکور گردیدم و چون نظر بر در خانه او جهت انتظار خروج او رسیدم

بر کتابه عمارت او این آیه را که مبنی از طهارت و تفوق او بود نوشته دیدم انما یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت

و یطهرکم تطهیرا آنگاه بخدمت او رسیدم و او را زیاده از آنچه شنیده بودم دیدم و حدیثها شنیدم و چند قطعه

شعر از او نوشتم و از جمله اشعار خود که بخط شریف جهت من نوشت این چند بیت است سل الک یا مغرور من راح عونی عن جهلک یغنی

امس تقضی وغدا لم یجئ والیوم یمضی لمحة الباصر فذلک العمر کذا ینقضی ما اشبه الماضی بالغابر مولف گوید تفصیل اجمال این قطعه لطافت

انگاشته بجهت قطب محی و مکتوب بحسین الاعداد و از اخبار از اعتزار بدنیای بی اعتبار و شهوات بی مدار او گفته و چون فصل تفصیل

معنون تعلیم و فصل موعظت است شامل عامه بنی آدم و نظیر آن در زجر و تنبیه بنابه لکت نخواستم که این مجلس مخلوف باقتصار از آن

موعظت علایق کذا روزه و اجر تعلق بر دار خالی ماند و تقریر آن تفصیل آنست که ارباب اموال اعتداد است که تخمین حاصل کنند و خرج

بر آن اندازند اگرچه دانند که احتمال تطرق آفات که مستاصل مال باشد هست و احتمال خطا در تخمین بیش و کم هم هست و او بنا بر ظاهر حال

نهند و حسابی از آن بر دارند و بر همین قیاس باید که مردمان تخمین عمر خود نهند و صرف اوقات خود بر آن اندازند و مبنا

عدلکی صحیح قدر مبلغه در آن نباشد نهیم گوییم در حدیث وارد شده که اکثر اعمار امتی ما بین الستین الی السبعین و تجربه برین گواهی داد

پس اگر هر کس را بر تقدیر آنکه بنهایت رسد شصت و پنج سال گوییم اکنون ای کسی که ترا چهل سال است و بیست و پنج سال از عمر مانده اندیشه

کن که بیست و پنج سال بسیاری نیست تا دیده بر هم زدی گذشته و اگر صدق این خواهی که معلوم کنی و از اوقات خود که بیست و

پنج سال پیش از این واقع شده باشد یاد آر و بنگر که گویا دی بوده و چون ترا همین مقدار از عمر مانده ترا یک کار باید کرد

و یک کار نباید کرد شتاب در تحصیل زاد راه معاد که هرچند هنگام خروج نزدیکتر شود جد در تهیه و استعداد راه زیاده باید کرد

که وقت تنگ میشود و کار فراوان و مزدحم میگردد در تنگی یک ارش مساعد شد که چون تغیر رحیل زدند امان نیست و ضمان

نمیدهند و اما آنچه نباید کرد اندیشه بسیار در امر معاش برای آنکه بیست و پنج سال زمان بسیار نیست و تا دیدی بسر آمده و حاجت

بزیاده تعمق ندارد و همین مرتبه کار که بسامان افتاده برای آن مدت کافیست و حاجت بسعی دیگر نیست و اگر به فقر و سختی بسر باید

برد که میتوان برد چه زمانی اندک است و اگر اندیشه برای فرزندانست معلوم داند که او را اندیشه خود کردن و متفرغ شدن

برای کسب زاد معاد بسیار اولیست از اندیشه فرزندان برای آنکه فرزندان هر کس از بهر خود هستند چه حاجت است که این کس خود را

فدای ایشان کند خدای عز و جل هر کس را چنان آفرید که بهر خود است و انصافا علاقه فرزندی امری اعتباریست و امور اعتباری

در زمان رفاهیت و فراغت آدمی را پروای اعتبارات هست چون کار بر وی تنگ شد کجا پروای آن میماند در روز قیامت که

آدمی را کار بجان و کارد باستخوان رسد غیر علاقه بنفس خود که علاقه حقیقیه باز نمانند یوم یفر المرء من اخیه وامه وابیه

المغارب برب المشارق که مدح تو گویم به پیدا و پنهان سپاس تو جویم مخلوق و خالق زمین بنده گوان نعمت نیابد که از حمد یزدان
تو بود به رازق مدح تو دارم همیشه تعلق ز رقبه تو دارم گسسته علایق ولیکن چو دیدی که من باز اکنون پنهان هستی چونکه ایام سابق موفق
بحید شریف بیمر با کرام و ایض با نعام و اثق بدزدی ز نعمت بدزدم ز خدمت چو برکت بود در میان دو سارق نه بینی که تا
ابرشیان نیارد مطر نکرد نسیم حدایق سخن نیو ارش بلندی نگیرد چنین و ان حقیقه بدین باش و فوق سمی تا سپهر است و بروی
کواکب همین تا زمین است و بروی حدایق شادی همی ز ی برش همی جور حدایث کهنا ان من شر غاسق السید المرتضی ذو المجدین
ابو القاسم علی بن الحسین الموسوی نهال قامت طوبی مثال او در کنار جویبار انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی افراخته و نیز اقبال و خنده
فال و اختر اهل ضلال را بر هبوط و بال در حضیض زوال انداخته وجود شریف آن فخر دودمان موسوی شبهه سامان عدوی
و ناصبیان موراحاسمی قوی و برهان دعوی تابعان طریق سوی مرتضی رای بد بیضای موسوی بود و ابو الحسن باخرزی با آن همه تعصب
و کینه و بزی او را در کتاب دمیة القصر مذکور ساخته و فقرهای لطیف در مدایح وی پرداخته و گفته هو مثال العترة الموسویة المعین فیها
فی الطریقة السویة اذ علوی لم یکن مثله فی کرم المناسب و شرف المناصب فما هو الا تحفة للمتوسم و قد سعدت بضیافته فی رمضان
سنه سبع و اربعین و اربعمایه فرایت فی دسته المطروح و زنده المقدوح نعیما و ملکا کبیرا و خیرا و فضلا کثیرا کما قلت فی قصیدة التی
بعضها منها اتاک الصیام فعاشرته بعقب تقی و عرض نقی و اوجبت للقوم شم الربد علی شرط منصبک الهاشمی فعید اذا الافق
فی التوقیت من حلی به مجنی و لو لم تعد مکان البنی لاصبح ربما مکان البنی و لو ذهبت به صف ما تلقانی به من تشریف و تقریب و اهلی
له من تاهیل و ترحیب و حکمنی فیه من انزواء و انزال ضع علی من جاه و مال لخرجت من شرط الکتاب و استهدفت من السنة النقاد من سهام
العتاب اما الادب فمنه الیه و مقول رباب الصنعة علیه و اما الخلق فکما یقتضیه الاسلام و کانه منتج من اخلاق جده علیه السلام و اما الجاه فسلم
له غیر منازع فیه و اما المحل فسلم لا یسلم من الدل محو بقبه و اما الزیارة فقد القت علیه الارسان و التعابنه فقد شرفت له رفوف الحضرة عهودها
الحسان فهذا امکان غرر من کلماته و درر حصابه یلوح علیها سیما النبوة و یحط الیها سماء المروة و انشدنی لنفسه مرد سبعه سبعین و اربعمایه
رجوتک حینا و الرجاء وسیله و حسبک لو ان تخیب رجایا و الله یاتی علی الحر نعمة فخذ و اغنم شکرا علی الدهر باقیا السید طاهر محمد بن یحیی بن
ظفر بن ابی اعلی بن مهدی بن حمد بن محمد بن حسین بن محمد بن عمر بن علی بن علی نسب در کتاب انساب سمعانی مسطور است که او از اهل استرآباد و شیخ
امامیه آنجا و مقدم طایفه و عشیره خود بود و خانواده او همگی علمای حدیث بودند و او و پدرش در استرآباد به درس حدیث اشتغال
داشتند و جد او ابو الفضل ظفر به نیشابور آمد و مدتی در آنجا به درس حدیث مشغول بود و جد اعلی و محمد داعی ابن مهدی بسیار اجلای
حدیث بود و من از ایشان استفاده حدیث نموده ام ولادت ابو طاهر در سال چهارصد و شصت و شش بود السید العفیف ابو الرضا
فضل الله بن علی العلوی الحسینی الکاشانی از سادات عالی درجات کاشانه کاشان و از زمره اکابر و فضلای ایشانست سمعانی در کتاب انساب

چنانچه مستند بدانند والسلام السید تاج الدین الآوی سید فاضل بزرگوار عالی همت صاحب اقتدار بود در وقتی که سلطان محمد خدابنده
از مذهب اهل سنت بمذهب حق اهل البیت انتقال نمود سید مشار الیه را بخدمت خود طلبید و از مقربان مجلس انس گردانید و سید
مذکور در آن وقت آثار تعصب بسیار بظهور رسانید و جمعی کثیر از امرا و وزرای دولت را که سنی مذهب بودند بمبالغه در ابطال
مذهب ایشان رنجانید تا آنکه بعد از وفات سلطان مغفور سید مشار الیه را بتهمت موافقت با مخالفان دولت قصد حیات
نمودند و بدرجه شهادتش رسانیدند السید محسن بن السید رضی الدین محمد بن السید مجد الدین علی بن السید رضی الدین محمد بن شاه [illegible] سید فاضل
عالیمقدار بود و والد بزرگوار او در زمان سلطان حسین میرزا از قم بمشهد رضوی انتقال نموده و او در آنجا بافاده علوم دین و
ترویج مذهب آبای طاهرین اشتغال مینمود و شیخ محمد بن ابی جمهور بخدمت او رسیده و با او طریقه معاشرت ورزیده
و بعضی از تصانیف شریفه خود را بنام آن سید بزرگوار مزین ساخته و در ایام مجاورت مشهد مقدس همین جا با او با علمای
مخالفین بحثهای متین پیش برده و الحال از اولاد ایشان سید عالم متقی عامل معنی انسان کامل صاحب طهارت ملکی ثمره حدیقه
فدکی میر محمد جعفر است که از غایت شرافت ذات و نفاست گوهر مستغنی از مدح این ذره است * فتی لا یحب الزاد الا من التقی و
متع بخلان الا ذوی الفضل کرده بهر رضای حق و متبع علم چشم سوی غزال و نه گوش سوی غزل من الله تعالی علینا بطول بقایه
و رزقنا مرة اخری شرف لقایه احمد بن علی العمری [illegible] سمعانی در کتاب انساب گفته که او سید فاضل نسابه بود و بحجاز
حجاز و عراق و خراسان و ما وراء النهر و بصره و خوزستان سفر کرده بود و بصحبت بسی از ائمه حدیث رسیده و میان او
و میان من قواعد دوستی محکم بود و در دهستان متولد شد و در جرجان نشو و نما یافت و در آخر ساری مازندران وطن ساخت
من حکایت کرد که استماع حدیث در بغداد از ابو یوسف عبد السلام بن محمد بن یوسف عبد السلام بن محمد بن یوسف قزوینی نمودم
و در کوفه از ابو الحسین احمد بن محمد بن جعفر ثقفی و در جرجان از ابو القاسم اسمعیل بن مسعده الاسمعیلی و در اصفهان از ابو علی حسن بن محسن
اسحق وزیر و در نهاوند از ابو عبد الله حسین بن نصر بن عرف قاضی و در بصره از ابو عمرو محمد بن احمد بن عمر النهاوندی و سید مذکور
صاحب فضل و تمیز بود اما در تشیع غالی و بآن معروف بود و من اول دفعه که او را در مرو دیدم و بعد از آن در ساری
بخدمت او رسیدم و بعضی از احادیث از او نوشتم و شنیدم ولادت او در صفر سنه اثنی و ستین و اربعمایه بود در دهستان
وفات او در رمضان سنه تسع و ثلثین و خمسمایه بود السید الکامل المؤید [illegible] نور الله بن السید محمد شاه الحسینی المرعشی التستری
رافع رایات مذهب اثنا عشری خالع صفات ذمیمه بشری متخلق باخلاق حمیده نبی لوی متادب بآداب مرضیه ائمه هدی مرجع
آستان فقر ابر آسمان غنا مفضل سعادت دین بر سلطنت دنیا معتکف زاویه الفقر فخری منزوی است و من الناس من یشری
نفسه جامع علوم [illegible] مستجمع معارف یقینی مرجع علما و فضلا ملجا فقرا و صلحا بود و صورت نسب شریف و شجره [illegible] منیف

وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ و چه جای آنکه از ایشان گریز بود که يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي
مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ گر ایشان
بروز قیامت دارد باید که امروز قیامت بر خود همچنان حاضر داند که آن روز که واقع است و چون چنین کند بالضروره ایثار خود
بر ایشان کند و آخرت خود را فدای ایشان نکند مردمان دنیای خود را فدای دنیای فرزندان میکنند یا آخرت
و ادنی است فی فی بدنیا سومنی نکرد باخورسته لی وای بر کسی که ترا اگر هفتاد سال عمر است تا هفتاد سال مانده یا پنجاه سال نگویی که
تا هی زده گذشته نگر اگر بیست و پنج سال مانده بود حال آن بود که شنیدی تا خود بتو چه رسد بیدار شو و با حال خود آ
و دل بهمه چیز و از همه کس بکن و بجست و گیروی بخدای و ذکر خدای و عبادت خدای مشغول باشد که کلیم خود از آب بیرون بری
ترا فکر همین که تن تنها با خود بیدار کرده فکر دیگران خود شان بار کند مثل جماعتی کشتی شکستگان است که غرق دریا شده اند هر کس را
دست و پای میزند که خود را بساحل اندازد و کسی را خود بکسی مشغولی نمی باید و هست که بوسیله او نمی نشیند و از کار باز میماند
و هر دو غرق میشوند مگر پنج شیر مرد که شناوری خود را و چند کس را بیرون تواند آورد و آن رجال حق اند که درین دریای
باز مند کار کنند بفرمان خدای تعالی سلام علی ذکرهم و رحمة الله و برکاته و آن از راه مدد دینی باشند نه از راه فکر دنیوی که مرد
برای عزه خود میباشند وای آنکس که زیاده هفت سال عمر است با پنج سال مانده و پنج سال بچه حسابت ساعه فساعه فرع عمل فرشته
مرگ را و گوش در اندیشه کفن و کافور تر او است از اندیشه مال و ملک کار تو نزدیک شده دل حاضر دار و کلمه را گر از کن
پنجسال نگویی تا خود هست چشم بر هم زده گذشته اگر چه ذکر مرگش تلخ است اما چه کنم چون این تلخ و حقیقت تغافل بیجا
در صرف آن میشود است اگر یکچشم بر هم رفت و در خواب نگران پنج روزه دریابی و همین خطابها که درین نامه کرده ام شخصی معین را
نمیخواهم که این خطاب عام است با همه بنی آدم و این نامه است بنام بشر نوشته شده هر کس از فرزندان آدم حساب خود را
از آنچه بر او در وقت خود بر مقدار عمر خود اندازد و همه آن تقدیرات که در اینجا کرده ام اقصی عمر است بحسب الاکثر
و او درینکه عمر فردا و پس فردا منبر و حسابت فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ زیرک باشد و
بنای کار را بجو ... اگر چه نیم داند که فردا بخواهد مرد امروز چه کار خواهد کرد امروز همان کار کند که شاید فردا آن فردا باشد
الکیس من دان نفسه و عمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها وتمنی علی الله الامانی و زنهار که بخیال عفو و مغفرت که لذا
دست در معصیت بخت ... که ترتب عقاب بر معصیت امریست اصلی که ظاهر حال آنست که عفو و تجاوز احتمالیست که چون آن
نیز گاه میباشد در مقام استغنائی بیان نخواسته اند که دیگران اهمال کنند همچنانکه ظاهر حال کسیکه مار او را گزیده مردنست
اگر چه میباشد گاه که نمیرد اما این نه آن مرتبه فراوانست که شخصی دلیر دست در دهن مار برد و خدای خشنود از بنده که امروز را

بود و از جملهٔ مشاهیر متصوفه است و او که بصحبت فیض بخش غوث المتألهین سید محمد نوربخش رسیده و از وی تلقین ذکر و انابت یافته و در شیراز
با جناب شیخ شمس الدین محمد لاهیجی شارح گلشن راز صحبت داشته و از خدمت و دیدار ایشان و فیض صحبت ایشان نصیب وافر و وافی یافته است و چون
شیوهٔ کریمهٔ نفوس قدسیه اکثر افراد این سلسلهٔ علیه بوده پیش از موت طبیعی بند علایق صوری گسسته و از درکات سجین اسفل سافلین
مرتبهٔ حیوانی رسته باوج درجهٔ ملکی پیوسته بر کنگرهٔ عرش شهود نشسته بود فلله درّهم من اقوام یحبّهم و یحبّونه و انما سهم عرشه لازم
هرگز آن قدسی صفات باغراض دنیّه و دنیویه و اعراض دنیه صوریه التفات ننمود و دامن همت را بالوثات تعلقات جسمانی و از روث
مستلذات شهوانی نیالود و ملکه همیشه همت والا نهمتا و بر اکتساب باقیات صالحات و اقتناء درجات عالیات مقصور بود و از
اسباب دنیوی بقدر ضروری اکتفا نموده فضل از صرف فضایل مثوبات اخروی مصروف میفرمود و لهذا سلاطین مشعشع که حلقهٔ ارادت
او در گوش و غاشیهٔ متابعتش بر دوش داشتند و هر چند منصب جلیل القدر صدارت خود را بر وی عرض نمودند قبول نفرمود و بعد از آنکه
سلطان سید علی بن سلطان محسن مبالغه بسیار در آن باب نمود آنحضرت قاضی عبدالله پسر خواجه حسین مذکور را که از جملهٔ تلامذه و فرزند
معنوی او بود صدر ایشان ساخت و خاطر شریف را از وسوسهٔ تکالیف ایشان پرداخت و چون سن شریف او بحد و ستین رسید
و قوای ظاهری و باطنی ضعیف گردید گرد فتور بر حدیقهٔ حدقه نشست و زنگار کلال در مرآت نظر اثر کرد گوش تیزهوش که از سروش
ملک و خروش منشیان فلک در جوش و صوفی وار با وجد و سماع همآغوش بود و هیبت منارکیت مل استماع مینمود مانند اهل قبور حلقه
فی اذانهم وقر در قصبهٔ غضروف کشید حضرت پادشاه غفران پناه شاه اسمعیل صفوی انار الله برهانه بتسخیر ممالک خوزستان متوجه شدند
و چون بعد از کشتن سید علی والی خوزستان و تسخیر شهر حویزه و قتل عام طایفهٔ مشعشع بی توقف بشوشتر نزول اجلال فرمودند سید نورالله
با کمال ضعف و پیری و بیماری بود و باستقبال آن پادشاه دین پناه اقدام نتوانست نمود بنا بر این بعضی مفسدان آن دیار بقاضی
محمد کاشی که صدر آن پادشاه کامگار بود گفتند که سید نورالله بیماری را بهانه ساخته و بواسطهٔ رابطه که با سلاطین مشعشع بوده است
از استقبال حضرت پادشاه و زمین بوسی درگاه تقاعد نموده آن قاضی جابر که بشرارت ذات و شرارت طبع و خشونت
خلق مشهور و طیش بعتاده قلب و استعمال کدورات دم نسبت بجمیع اهل عالم مجبول و مفطور بود گواهی آن مفسدان را بسمع قبول شنید
و بی فتوای اشارهٔ علیهٔ قاهره در مقام مواخذه و مصادرهٔ آن سلاله ذریه ظاهر گردید اتفاقا حضرت پادشاه دین پناه
در ایامیکه بشوشتر نزول اجلال داشتند حکم فرموده بودند که مردم آنجا در پای خانهٔ خود را لیث ببندند و هر شب با دو سه
کس از خواص و مقربان بخانهای مردم آنجا سیر مینمودند و تحقیق مذهب ایشان میفرمودند تا از هر کس که حقیقت مذهب او پرسیدند
بجای آنکه گوید مذهب شیعه دارم میگفت مذهب سید نورالله دارم بنا برین حضرت پادشاه در مقام تحقیق حال او شدند بعضی
از امرای آن پادشاه عالیجاه که بخدمت آن سید ولایت دستگاه رسیده بودند عرض اوصاف کمال و شرح بیماری و ضعف احوال

آن شجره ثمره هدایت و ثمره شجره فضل و درایه بر نهج جد هدایت نور الله بن محمد شاه بن مبارز الدین مانده بن الحسین بن نجم الدین محمود بن احمد
بن الحسین بن محمد بن ابی المفاخر بن علی بن احمد بن ابی طالب بن ابراهیم بن یحیی بن الحسن بن محمد بن علی بن حمزه بن علی المرعش
بن عبدالله بن محمد الملقب بالسلیق بن الحسن بن الحسین الاصغر بن امام زین العابدین بن الامام الحسین الشهید المظلوم بن امیر المؤمنین علی المرتضی
صلوات الله وسلامه علیه الذی تضائلت المناسب دونه والبدر منخسف فی بهجه و ضیاء جد چهارم او سید نجم الدین محمود که جهت فضل و
هنر بود از دار المؤمنین مازندران بعزم زیارت عتبات عالیات بجانب بغداد توجه نمود و از آنجا بشوشتر آمده بصحبت سید اجل
میر عضد الملة الحسنی که در آن وقت نقیب سادات آن دیار و مقتدای اهالی آن ناحیه میمنت آثار بود رسید و چون آن سید بزرگوار
انوار فضل و نجابت و آثار رشد و نقابت از جبین مبین او مشاهده نمود تکلیف نمود صبیه قدسیه خود را بحباله او در آورد و چون
سید عضد الدوله والملة وفات یافت و نسل او منحصر در همان صبیه بود ضیاع و اقطاعی که در شوشتر داشت بحسب ارث و استحقاق بسید
نجم الدین محمود مذکور رسید و بعد از آنکه آفتاب حیات آن اختر سپهر کمال روی بغروب فنا نهاد و اختلال بسیار بحال اهالی آن حوالی
راه یافت و جهت تمادی ریاح حوادث و محن و توالی عواصف فترات و فتن و استیلای اصحاب شقاوت و شقاق و استعلای اهل
جلب و نفاق سالها چراغ علم در آن دودمان منطفی و بحسب تعاقب روزگار فتنه بار متواری و مختفی شده بود نه رونق
بود در دار السیاده و لا عیش الا حسب الاراده فتاده سروی در زیر باری بسر میرفت ناخوش روزگاری تا آنکه دیگر بتوفیق
ملک علام و امداد بواطن فیض مواطن اسلاف کرام پرتو نور وجود فایض الخیر والجود سید ضیاء الدین نور الله مذکور نور الله ضریحه
مرقده بمصابیح غفران و قنادیل رضوان منور و مستضی گردید و اشعه آن نور ثاقب با اباعد و اقارب رسید القصه توفیق ربانی و تأ
یید آسمانی قرین رای آن مظهر الطاف ربانی گشته در عنفوان جوانی باتفاق برادر مهتر خود سید زین الدین علی که از آ
شیراز متوجه سفر هندوستان شده بود بشیراز آمد و در آنجا رحل اقامت انداخت و مطالعه علوم دینی و تحصیل معارف یقینی را
وجه همت والا نهمت ساخت و در خدمت مولانا قوام الدین کرمانی و دیگر موالی آن حوالی که از اعاظم تلامذه سید المحققین میر
سید شریف علامه شیرازی بودند باستعداد اشتغال نمود و باندک روزی قصب السبق از فضلای زمان و اکابر دوران
ربود و چون بعد از استجماع اقسام فضل و کمال بشوشتر مراجعت نمود و تمامی ولایت خوزستان در سلک تصرف و تسخیر سلاطین
مشعشع انتظام یافته بود و شعشعه رایات ایمان علامات ایشان در فضای آن عرصه دلگشای تافته هوای جانفزای آن
دیار از غبار فتنه و خلاف و شوائب تعصب و اعتساف صاف شده بود لاجرم اقامت آنجا که وطن اصلی بود مناسب شمرد و صبیه
صاحب اعظم خواجه حسین شوشتری را که از خاندان عزت بود بعقد خود در آورد و بجای آبا در مسند نقابت و هدایت نشسته برای ابنای
جنس دور جسم مواد بغی و عنا و اهل فساد و بدعت میمنود و سده سنیه اش مرجع اکابر و اشراف و ملجا اعیان گشته و اطراف

و از نتایج طبع ایشان است که در مدح اهل البیت علیهم السلام مبادرت میفرمودند و از جمله این

قصیده است که انتخابی از آن مذکور میشود قصیده خاصگان عالم جان دوستش محشر کرده اند خلوة دل را بنور خود منور کرده اند

نقشبند فکر از یک چیز بر هفت آسمان دیده هر نقشی که اندر هفت منظر کرده اند چشم عقل و پای وهم انجا کور و لنگ مانده زانکه

عقل و وهم را انجا مسخر کرده اند گفت بیچون کیست یعنی آنکه او تکوین کونها کرد رهنما گر درک او عقلم مقصر کرده اند گفت بخشش که هست

آن احد کو هم بی اندیش و هم بی ترس داورکرده اند مبشر اعتبار کرده درک ذات او پاره تازند که عقل انجا نکاور کرده اند

چون بر آن ره اکر وهم ار شود رکن بهشت حاضر هست که هند انها که این عقل مع ور کرده اند مستاین صورت محال و دعوی حضرت

تیر آن محال لا جنگ در حق مقدر کرده اند پس تقدیر بد کردن عذاب از عدل نیست ظالم اند انها که این نسبت بداور کرده اند

رزق کرده اند حرام انکاه کبیره دانی کناه مر کریم عدل با ایشان ستمگر کرده اند بابت بعثت مقصد حق چیست از تکوین کون خلق عالم چون مر

اورا نفع بی ضر کرده اند گفت حب سید عالم محمد کز ازل شاه نه اقلیم و میر هفت کشور کرده اند نور در پشت صفی جد تا بعبد المطلب

پس بفرمان خدا انرا دو پیکر کرده اند نیمه در پشت عبدالله تا شد مصطفی نیمه در پشت ابوطالب که حیدر کرده اند نسبت جرم

زلل مصطفی کردن خطاست تا منزا تو میکه این بارای کفر کرده اند وانکه میگویند نا کرده خلیفه نقل کرد از هوا ترک نص قول پیمبر کرده اند

ای عجب زان قوم کو تهنیت کرده غدیر بعد از ان اندر سقیفه رای دیگر کرده اند بر وفاق رای تاخیر مقدم کرده اند بر خلاف

نص تقدیم موخر کرده اند کی تواند بود کس اعلم و فضل و قدر او کز برای شهر علم مصطفی در کرده اند تو عجب تو میکه منکر میشوند از فضل او

زان جبر کیشان روایت روز خیبر کرده اند کو دلیل خوبی باشد که بر نص و خبر قول جمعی بی دیانت را مخیر کرده اند حکم روز منبر از آن

اشتر آن اخوان تبک داده معکس افعال اشتر کرده اند سهو او دین و دنیا انشانده در نجال حیدر کار و مردی خود مقصد کرده اند

کر وصبر از ضعف اسلام از نه کی لایق بود انچه روبه بان پیکرش با غضنفر کرده اند حب تو بود مکر در بلخیان از ل فعل مومن را

شقی باید که کافر کرده اند کی تواند کشت آتش کرد ان تنها که جان بر ولای حیدر و شبیر و شبر کرده اند غم مدار ند ز افات

خون فردا انکسان کز ولایت درع حفظ امروز در بر کرده اند یازده معصوم را دائم امام از بعد شاه کین ملمترا بحق حق معتبر

کرده اند انچه هست کرد با آل نبی با کافران لشکر اسلام و دیلم کار قرم کر کرده اند کینه تذ و حباله داشتند انجم مرفی از برای مال و

جاه و سیم با زر کرده اند کاندوم کز خود مسلمانند و مومن با تو نی تو کز تعصب ترک دین مر حیدر کرده اند وقت آن آمد که مهدی

جلوه گر کرده اند ... صاف ... پس محکم کرده اند سبک بند دار نفاق کفر و ظلم و جور و فسق روی عالم را که زین

تکدر کرده اند از دشمنان دین بر انگیزد دمار محو سازد حکمها کز رای ابتر کرده اند وصف حبل المتین ... امام ز آن ... نیست

شق که اعدای پیوسته در شر کرده اند السید الجلیل امیر جلال الدین عبدالله الحسینی الدشتکی الشیرازی بصفت ... جلالة و نباهه

ایشان نمود مقارن آن حکم جهانمطاع صادر شد که او را در محفه نشانده مجلس بهشت آیین حاضر کردند و چون بنای احوال
قرین و ساعی او در ترویج مذهب حق ائمه طاهرین اطلاع یافتند مشمول عواطف بیدریغ ساختند و ضیاع و قطاع بدستور قدیم معاف
و مسلم داشتند و آخر در همان ایام بموجب کلام وحی نظام نحن بنو عبد المطلب ما عادانا بیت الا وقد خرب وما عادانا کلب الا وقد
جرب قاضی محمد خانه خراب که چون سگ به بدنفسی قناعت کرده بود و با آن گروه خاندان عبد المطلب اظهار عداوت مینمود
بنا بر انعام الهی و آتش غضب پادشاهی بحال سگان مرد و جان پلید بزبانیه دوزخ سپرد وَسَیَعْلَمُ الَّذِینَ ظَلَمُوا أَیَّ مُنْقَلَبٍ
یَنْقَلِبُونَ و از جمله مصنفات ایشان که متداول و مشهور شده کتاب صد باب اصطرلابست که مطرح انظار متعینان هر دیار و مطلع
انوار استبصار حکمای روزگار گشته عشاق هر کجا رقم گلگشت آن نگار یابند روی از مژه گوهرنثار کنند هر کس فهم حرفی از آن
باید کار تعویذ جان و حرز دانش توان کنند و دیگر شرح زیج جدید که مصدر غرایب آثار گوناگون و مظهر بدایع صنع کن فیکون
و دیگر کتب در علم طب که در معالجات تدارک موافقت آب و هوای ولایت خوزستان رعایت فرموده دیگر رساله در تفسیر آیه کریمه
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِکَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِیسَ أَبَىٰ وَاسْتَکْبَرَ وَکَانَ مِنَ الْکَافِرِینَ که از آن بالتماس یکی از اعیان آن دیار
تالیف نموده و در آنجا بسیاری از حقایق و دقایق طبع فایق درج فرموده السید ابراهیم الموسوی المشعشعی شعشعه علم و سیادت
از جبین مبینش لامع و آثار فضل و سعادت از ناصیه مبینش لایح در عنفوان جوانی بعزم تحصیل علوم دینی و معارف یقینی از خوزستان
دار الملک سلاطین موسویه مشعشعیه بیرون آمده باسترآباد رفت و از آنجا بهرات آمده از اهل مجلس سلطان حسین میرزا و از زمره مصاحبان
میر علیشیر بود و روایتست که در ایامیکه سید قاسم نوربخش بهرات رفت روزی سید ابراهیم مذکور در مجلس یکی از اکابر نشسته بود
که سید قاسم در آمد و خواست که بر سید ابراهیم تقدیم نماید دست سید قاسم را گرفته نگاه داشت و با وی گفت سبب اراده تقدیم
تو بر من چیست اگر سبب سیادت است در آن مرد و مشکوک فیه است و اگر بحث دعویهای یعنی است پدر تو دعوی مهدویه کرد
و پدر من دعوی خدایی نمود حکایت خود بدعوی خدایی متهم شده بود و دعوی مهدویت سید محمد نوربخش خود مشهور است السید علی
الواعظ از فضلا و فقهای خراسان و در شیوه وعظ و خطابت ممتاز از اقران بود و چون بلبل خوش نوای منطق و از شاخسار
منبر زمزمه مواعظ و صفیر تذکیر در بستان بلاغت ندای گلزار اسرار و روحانیان غنچه مکاشفات شکفته و بر چرخ فیروزه طیلسان
بلیغ همت کردی و در وادی الحقیقه بیت از نظم چون لفظ خوش لو گوهرافشان کرده در حلقه گوش زمین و زمان کردی
از زلف حروف عارض معنی تو چون چهره آفتاب تابان کرده مشهور است که سلطان حسین میرزای بایقرا در سنه ثلث
و ثمانمایه در ابتدای دولت خود خواست که در خطبه نام همایون حضرت ائمه هدی علیهم التحیة والثنا ذکر کنند بنا بر این خدمت میر
میر سید علی را که شیعی امامی مذهب بود مقرر ساخت که خطبه بخواند و بهجوم متعصبان عوام هرات بمرتبه رسید که میر را از منبر زیر

عطائی محدث و ثقة العلما و ورثة الانبیاست بر او فیاض حضرت توفیق در تفتیش و تحقیق احوال و اخبار و ضبط و تنسیق احادیث
و آثار کوشیده و عمر گرامی صرف تتبع و حفظ اقوال و افعال هدایت مآل نموده فنون نقلیه از علوم شرعیه را به ترتیب و تدوین
پوشیده و جواهر و لآلی احادیث مصطفویه را با تامل تنقیح و احتیاط در سلک تحفظ و انضباط و انخراط داده صحاح و حسان نتایج بنان
عالمگیرش تحفة الاحبا و ریاض سیر و شمایل دلپذیرش روضة الاحباب و چنانکه صاحب حبیب السیر گفته سینه اش علما و طوایف اکابر
و اشراف انام و عتبه علیه اش مجمع اعاظم اولاد و امجاد خیر الانام بود لوح ضمیر منیر مهر تنویرش مطرح اشعه انوار اسرار کتب الهی و
صحیفه خاطر عالی مآثرش مهبط لوامع حقایق اخبار حضرت رسالت پناهی گنجینه سینه اش بجواهر زواهر علوم مشحون و عقود درر
کلمات در مخزن باطن خجسته میامنش مخزون سیر شمایل نبوی از مثال جمال خجسته مآلش جلوه و شعشعه آثار فضایل مرتضوی از
مطالع خصایص علوم و کمالش لامع رای عالم آرایش کشاف اسرار معالم تنزیل و طبع مشکل گشایش حلال معضلات موافقه تاویل
نفس زبانش مظهر اسرار التحقیق ضمیرش مطهر انوار و التنسیق جمال دین مبین از اهتمامش علوم شرع حاصل از کلامش از توضیح بیانش
گشته روشن بر اهل علم هر مشکل از سر فن و آنحضرت مانند عم بزرگوارش امیر سید اصیل الدین در علم حدیث بی نظیر آفاق گشته و در
سایر اقسام علوم دینیه و انواع فنون یقینیه از مجتهدان سبع تحقیق در گذشته اند چند سال در مدرسه شریفه سلطانیه در گنبدی که مقبره
حضرت خاقان مغفور است و در خانقاه اخلاصیه بدرس و افاده مشتغل داشتند و در مسجد جامع دار السلطنه هرات
بنقل هدایت ازلی و غرت و نصیحت بر الواح خواطر اعاظم اشراف و اکابر مینگاشتند اما الحال بنا بر موجب عزلت و گوشه نشینی
با مثال این امور التفات نمی نمایند و تمامی اوقات خجسته ساعات را صرف طاعات و عبادات نموده باذخار مثوبات
اخروی مشغول میفرمایند سلاطین ایام و حکام اسلام باقدام ارادت و اعتقاد و ملازمت آنحضرت را بر ذمه همت واجب میدانسته اند
و در ترفیه حال و فراغ بال خدام عالیمقام مراتب اشفاق مبذول میدارند بدانچه مستوفیند از مؤلفات فصاحت صفات
حضرت نقابت مآبیت روضة الاحباب فی سیر النبی و الال و الاصحاب در اقطار آفاق اشتهار تمام دارد و بی شایبه عقل ادراک
نظیران کتاب فارات ما مآ در آینه خیال مرمحال میشود و ولد ارشد امجد آنحضرت امیر نسیم الدین محمد که بمیرک شاه مشهورند
ایضا در تکمیل علوم و فنون سیما علم حدیث یگانه زمانه اند موجب تعیین حضرت وقفا نار الله برهانه در مقبره منوره مذکوره قایم
مقام پدر بزرگوار خویش بوده بلوازم درس و افاده قیام مینمایند و زمره از طلبه از نتایج طبع نقاد آنجناب مستفید و بهره مند
میگردند انتهی تمام کلام صاحب حبیب السیر که در ترجمه این دو سید بزرگوار نوشته مؤلف گوید که صورت صحت عقیده امیر جمال الدین
از کتاب تحفة الاحبا که بنام خواجه مظفر بتکچی استرابادی نوشته و غیر آن ظهور تمام دارد و ملا عبد الله مخدوم الملک لاهوری بعضی از
نسخ آن کتاب را حکم بسوختن نموده اما خلف صدق وی میر نسیم الدین میرک شاه اگرچه تصنیفی از وی ظاهر نشده که در آنجا تصریح بعقیده

شان و قدم در دودمان موصوف و معروف بوده بوفور تقوی و دینداری و غایت دیانت و پرهیزکاری از اکثر اعیان
علمای عالم و سادات بنی آدم ممتاز و مستثنی مینمود و زبان گوهرافشانش مفسر حقایق صحف آسمانی و بیان بلاغت نشانش مبین دقایق
کتب سبحانی باطن خجسته میامنش مظهر آثار ولایت و رشاد و خاطر شریف فرخنده آثارش مهبط انوار هدایت و ارشاد بی پایان
مدح گستری آن مهر سپهر شریعت پروری در علم تفسیر و حدیث و انشا و تالیف شبیه و نظیر نداشت و در زمان سلطان
بسعید از دار الملک شیراز که وطن اصلی آن جناب بود بهرات تشریف آورده رایت اقامت افراشت و هفته یکنوبت در مدرسه
عالیه مهد علیا که مرشد آفاق بود بموعظه و نصیحت خلایق پرداخت و در ماه ربیع الاول بیان مولد با سعادت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
و آله وسلم مواظبت نموده طوایف انام را محظوظ و بهره مند میساخت از مولفات آن سید ستوده صفات کتاب افادت انتساب درج الدرر
که محتویست بر سیر سنیه خیر البشر و رساله مزارات هرات در میان افاضل اقطار جهان مشهور است و صحت روایت و بلاغت عبارت
آن نسخ پیراسته و افواه خلایق مذکور انتقال امیر سید اصیل الدین از جهان محنت قرین بریاض بهشت برین در ماه مقدم ربیع الاخر
سنه ثلث و ثمانمایه روی نمود و خاقان مغفور مصطفی اولاد امجاد آنجناب توجه کرده سیورغالات سید مرحوم را بایشان
عنایت نموده انتهی تمام کلام صاحب حبیب السیر در ترجمه آن سید ستوده سیر مولف گوید که همیشه اسلاف این سلسله رفیعه بنابر
رعایت تقیه کتب احادیث اهل سنت را درس میگفته اند و بعلوم دیگر کمتر توجه میفرموده تا آنکه یکی از بزرگان ایشان را تقیه دلگیر
شده بخاطر راه داد که بروحانیت حضرت رسالت توجه باید نمود که اگر ظاهر شود در این کتب سطری از احادیث صحیح بر آن
حضرت خواهد بود همان چند حدیث را منظور داشته بر سبیل استرداد بمباحثه دیگر احادیث موضوعه پردازند و اگر همگی موضوع و
مفتریست اوقات را بمزاولت آن ضایع نسازند لاجرم در یکی از شبهای متبرکه نیت نموده بخواب رفت و در آن اثنا جمال با
کمال حضرت رسول را بخواب دید و کتاب مشکوة را پیش برده از کیفیه صحت و ضعف احادیث مذکوره در آن پرسید آن حضرت
کتاب را ورق ورق گذرانیدند و بر اکثر احادیث که از جمله موضوعات بودند انگشت محو کشیدند و الحال آن نسخه در شیراز
در آن سلسله علیه موجود است و هرگاه که میخواهند آثار محو و ماثر انگشت قمر شکاف آنحضرت ظاهر شود بعد از تقدیم
مراسم طهارت و ادای حمد الهی و درود بر حضرت رسالت پناهی مواضع وضع و آثار محو آن متمیز میگردد و اول کسی از آن
سلسله که بواسطه مضمون این خواب که از مطالعه کتب حدیث اهل سنت اجتناب ورزید و بتحصیل علوم حکمت و کلام اشتغال
داد امیر صدر الدین محمد است چنانکه بعد از این مذکور خواهد شد و دیگران مباحثه آن کتب را وسیله عزت خود در میان اهل
سنت روزگاری میگذرانیدند و صرفه خود را در آن میدیدند السید الاجل امیر جمال الدین عطاء الله المحدث الدشتکی الشیرازی
چهره حال با جمال آن آل الله باغ آل از فروغ تعظیم و تجلیل علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل برافروخته و قامت کمال بشمایل [illegible]

فی غیر ما مکان گفته که این حدیث منکر است و جناب میر در ذیل آن نوشته که کلام الذهبی منکر جدا فی هذا المقام یدل علی شدة
انحرافه و نصبه جزاه الله شرا انتهی دیگر آنکه ذهبی در احوال زهیر بن عبد الله الجزری الحمصی نوشته که تابعی حسن الحدیث ینال من
علی رضی الله عنه انتهی و جناب میر روح الله روحه بنا یم الجنة در حاشیه آن نوشته که اقول لیس رجل ینال من علی حسن الحدیث
بل هو من اکذب الناس و افسقهم فعلیه لعنة الله الی یوم القیمة انتهی و دیگر در اینجا که ذهبی ذکر احوال سندی نعتر مشهد کرده و از اختلاف
علمای رجال در توثیق و تضعیف او ذکر کرده و آخر کذب او را بسبب نسبت او بتشیع ترجیح داده جناب میر نوشته اند که العجب
من الذهبی ان من انتسب الی التشیع فهو من اکذب الناس عنده و اما من ینسب الی النصب فهو من اوثق الناس و اصدقهم عنده و الله
المستعان من شدة تحامله و انحرافه و نصبه دیگر آنکه ذهبی در ترجمه خالد بن عبد الله القسری البجلی که از امرای معاویه بوده در حرب
صفین با حضرت امیر مقاتله نموده و بعد از چندین سال بر سر منابر لعن آنحضرت میکرده گفته که موصوف صدوق لکنه ناصبی بغیض ظلوم
و جناب میر رحمه الله در حاشیه آن نوشته اند حاشا و کلا بل هو من اکذب الکاذبین و اظلم الظالمین فان من سب علیا و تبجح فیه
فالظاهر انه لیس دیانة و لیس هو باهل الروایة و کان شدة تحامل الذهبی و غایة نصبه حمله علی وصفه بالصدق وفق الله الهادی
دیگر آنکه ذهبی در احوال سعید بن عمیر این حدیث را باسناد او از ابن عمر روایت نموده که حضرت رسالت فرمودند یا علی
انا اخوک فی الدنیا و الآخرة آنگاه حکم کرده که این حدیث موضوع است و جناب میر در حاشیه آن نوشته اند کلا و حاشا هو حدیث
ثابت من طرق کثیرة قبح الله وجه من حکم بوضع الاحادیث الصحیحة لسوء مذهبه من الخروج و النصب و الحدیث المذکور اخرجه الترمذی
فی جامعه و قال هذا حدیث حسن غریب و اخرجه الحاکم و صححه رغما لانف الذهبی الناصبی انتهی دیگر آنکه ذهبی در احوال سلیمان بن عبد الرحمن
دمشقی حافظ گفته که ابو حاتم او را بلید و بی تمیز در تحقیق حدیث صحیح و ضعیف و مانند آن میدانسته آنگاه بسبب آنکه سلیمان مشهور
او بوده رهجی نشده که او را بی تمیز گویند و بنابرین خواسته که بهر بهانه قیمتی اثبات تمیز او نمایند لاجرم در رد کلام ابو حاتم نوشته
که قلت بلی و الله کان ممیزا و یدری هذا الشان و بعد از ان گفته که اخرج له الترمذی عن الولید بن مسلم عن ابن جریج عن عکرمة عن ابن عباس انه
بینا هو جالس عنده اذ جاء علی فقال یا رسول الله تفلت القرآن من صدری قال افلا اعلمک کلمات یثبت ما تعلمت فی صدرک
فقال اجل قال اذا کانت لیلة الجمعة فقم باربع رکعات تقرء فیهن یس و الدخان و تنزیل و تبارک ثم تدعو و ذکر الحدیث و هو مع نظافة
سنده حدیث منکر جدا فی نفسی منه شیء فالله اعلم فلعل سلیمان شبه له و ادخل علیه کما قال فیه ابو حاتم لو ان رجلا وضع له حدیثا
لم یفهم انتهی کلامه و جناب میر قدس سره در این مقام که ذهبی نوشته که نفس من منکر حدیث مذکور است نوشته اند که انما نشا هذا الکلام
للمصنف من وساوس نفسه الخبیثة و تورطه فی الغلو و التعصب انتهی و ایضا جناب میر مواخذه لطیفه فرموده در حاشیه کلام ذهبی که گفته
فلعل سلیمان شبه له و ادخل علیه کما قال ابو حاتم و ظاهر هذا الکلام ان الذهبی حلف بالکذب اولا فی الاعتماد و بعد هذا الکلام

خود نموده باشد لیکن در کتاب بعضی از نسخ کتاب میزان ذهبی دمشقی شامیکه بنظر مطالعه شریف او رسیده بخط شریف او موضع
چند بر سخنان ذهبی ناصبی دیده که تشنیع دیگران در جنب آن تأخیر کرده چه پایه دارد از ان میدید که با حادیث و رجال و تخاریج
علمای اهل سنت سرگرم گردیده از انجمله آنکه ذهبی فی ما بنده بوده در احوال ابرهیم بن عبد الله الساعدی نوشته اتهمه ...
که روی عن ذی النون المصری عن مالک خبرا باطلا متنه اذا نصب الصراط لم یجز احد الا من کان معه برات بولایة علی انتهی و جناب
میر در تحت قول او که خبرا باطلا بخط شریف نوشته اند که مثل ابطال الا هو الخبیث النجس الذهبی الناصبی علیه ما یستحقه انتهی مؤلف گوید که
حدیث مذکور را ابو المؤید خوارزمی در کتاب مناقب از حسن بصری روایت نموده و حضرت امیر سید علی همدانی در بعضی از
مؤلفات خود نیز روایت کرده و دیگر محدثین از اهل سنت در تصانیف خود روایت آن نموده اند پس حکم ببطلان آن باطل
بلکه مکابره بیحاصل باشد و موید صحت این حدیث است که سابقا در احوال دار السلام از کتاب صواعق المحرقه شیخ ابن حجر متأخر
نقل افتاده چه آن حدیث قریب است بحسب معنی با این حدیث که مذکور شد و مع هذا شیخ مذکور حکم بصحت آن نموده دیگر
آنکه ذهبی در احوال ابرهیم بن یعقوب ابو اسحق السعدی الجوزجانی از بعضی ثقات رجال حدیث نقل کرده که گفته الجوزجانی کان
شدید المیل الی مذهب اهل دمشق فی التحامل علی علی رضی الله عنه آنگاه ذهبی که دمشقی است از شناعت نسبت نصب و عداوة
امیر المؤمنین باهل دمشق شرمنده شده و بجهة دفع شرمندگی گفته فقد کان النصب مذهبا لاهل دمشق فی وقت کما کان الرفض
مذهبا لهم فی وقت وهو فی دولة بنی عبید ثم عدم ولله الحمد النصب وبقی الرفض خفیفا خاملا انتهی و جناب میر رحمه الله در
تحت عبارت ذهبی که ثم عدم ولله الحمد النصب بخط شریف نوشته که قلت کلا بل جمیع اهل الشام ناصبیون ولم یعدم الی
یوم القیمة انتهی مؤلف گوید مؤید حکم جناب میر است آنکه ابن خلکان که قاضی شام بوده در ترجمه علی بن جهم قرشی
بعد از بیان آنکه علی مذکور امیر المؤمنین علی را دشمن میداشت که گفته محبت علی با تسنن جمع نمیشود و این کلام ابن خلکان صریح است
در آنکه اهل سنت همه ناصبی و مبغض حضرت امیر اند ولهذا اکثر علمای ما وراء النهر فتوی نوشته اند که در مسلمانی واجب است که بقدر
یکجو بغض علی بن ابیطالب باشد غایة الامر چون اظهار بغض حضرت امیر و خاندان نبوت امری شنیع است که عوام اهل سنت
نیز از ان انقباض و نفرت است مصلحت در اشاعه آن نمیدانند دیگر آنکه ذهبی در احوال احمد بن ازهر نیشابوری بعد از نقل مدح و
توثیق علمای رجال گفته که لم یتکلموا فیه الا لروایته عن عبد الرزاق عن معمر حدیثا فی فضائل علی یشهد القلب بانه باطل انتهی و
جناب میر در حاشیه بخط شریف نوشته اند الحکم ببطلان الحدیث بمجرد شهادة القلب باطل عند النقاد والقلب الذی یشهد
ببطلان حدیث فی فضائل علی علیه السلام هو قلب شیطان غلاب او محل القاء الوسواس الشیطانیه انتهی و دیگر ذهبی در
احوال زید بن یثیع این حدیث را باسناد او از ابن عباس نقل نموده که قال کنا نتحدث ان النبی عهد الی علی سبعین عهدا لم یعهد

شنیده شد که بعد از قتل خود گفته شد که میرزاخان فرستاد که این یک بیت از بهر سید بناحق بعد از آن کشتی و یک بیت بین که
وقت چه کند با تو خون ناحق من و از لطایف کلمات جناب میر آنست که چون در ایام غم انجام عاشورا دستار
کبود بر سر مینهادند و مردم هراة که اکثر سنی اند با او بضرورت موافقت مینمودند روزی میرخان مذکور از وی پرسید که چه
دستار کبود بر سر نهادن شما درین ایام ظاهر است اما این سنیکان که دشمن خاندانند چرا دستار کبود بر سر مینهادند
جناب امیر در بدیهه فرمودند که از لطف سیر جمعی گرگ گشته شده اند و ایضا از لطایف سخنان وست که چون ...
مغفور ظهور کرد و تسخیر بغداد نمود و قبور بعضی از مخالفان را خراب فرمود روزی شخصی در هرات جناب میر را خبر میداد
که شاه اسمعیل استخوانهای ابوحنیفه را از قبر بیرون آورده سگی بجای او دفن فرمود و میر در بدیهه گفت چه کار کرد همان شد
که بود و بعضی لطیفه اخیر را بمیر یوسف اصفهانی نسبت دهند. سید هند والعلم عبد الله السید راجو بن السید الحامد الحسینی البخاری الهندی
بیان اصل و نسب و کیفیت انتقال اسلاف او ببخارا و از آنجا بولایت هند در مجلس دوم ازین کتاب سبق ذکر یافته و سید
راجوی مذکور سیدی فاضل عالی همت صاحب کرامت شجاع جواد نیک نهاد بود و در ارشاد اهل هند خصوصا طایفه بلوج مساعی
جمیله نمود و در اظهار مذهب ابای اطهار خود التزام تقیه نمیفرمود حکایت کنند که چون سید راجو بقصد ملازمت
پادشاه مغفور همایون پادشاه متوجه دهلی شد و پادشاه مذکور چون سابقا صیت بزرگی و کرامت او از اهل هند شنیده بود
بخود قرار داد که هرگاه نزدیک آید او را استقبال نماید ملا عبد الله هندی لاهوری که مخدوم الملک لقب داشت و
مخدوم گرده مردان حمار و جگر گوشه هند جگر خوار بود چون این مضمون را شنید در مقام منع پادشاه مذکور شد و از روی
عصبیت جاهلیه فضایل و مدح سید مذکور را پیره دانست و او را برفض و بدعت منسوب ساخت و گفت تعظیم و استقبال سلب استقلال شما
در ولایت هند میشود و در ارکان دولت شما خلل می افتد پادشاه در جواب هیچ نفرمودند و روز دیگر سید راجو
بنزدیک دهلی رسید پادشاه سلاح طلبیده از دولتخانه بیرون آمد که باستقبال او رود در ان اثنا مخدوم الملک
رسید و در استقبال او منع پیش از پیش نمود و اظهار کرد که او مبتدع و بی دین است و تواضع او موجب خلاعت از دین و
خلل در دولت است حضرت پادشاه چون تازه فتح ولایت هند نموده بوده اند و هنوز امور سلطنت استحکامی تمام نیافته
بود و با اهل هند در مقام استمالت و مدارا می بود لاجرم متوقف گشته فرمودند که من از برای تعظیم دین و ملاحظه آنکه بزرگی
منسوب الی سید المرسلین است استقبال و تعظیم او مینمودم حال که شما میگوئید که استقبال او منافی دین و مخالفت آئینست
نمیروم آخر آن پادشاه عالیجاه بنا بر غایت محبت که بخاندان ولایت داشتند نور دیده سلطنت حقیقی و مجازی جلال الدین محمد
اکبر پادشاه غازی را با بیرم خان که وکیل السلطنه بود باستقبال فرستادند و چنانچه لایق باخلاص کرامیه پادشاهانه بود

انتهی و دیگر ذهبی در احوال جلیس کلبی حدیثی باسناد او از ابی هریره روایت نموده که قال جاء رجل الی رسول الله فقال یا رسول الله انی زوجت ابنتی وانا احب ان تعیننی بشئ قال ما عندی شئ ولکن ائتنی بقارورة وعود شجرة قال فاتاه فجعل یسلت العرق من ذراعیه حتی امتلأت القارورة قال خذها ومر ابنتک ان تغمس هذا العود فی القارورة فتطیب به فکانت اذا تطیبت شم اهل المدینة ریح ذلک الطیب فسموا بیوت المطیبین الخ و نوشته که قلت هذا منکر جدا انتهی و جناب میر در حاشیه آن نوشته اند که قلت المنکر هو الذهبی حیث حکم بنکارة هذا الحدیث فی طیب ریح النبی و ما وجه نکارة هذا الحدیث و قد اخرجه ابو یعلی و الطبرانی باسانید متعدده کما یفهم من کلام الشیخ ابن حجر فی صحیح البخاری و لم ار احدا ضعفه غیره والله انی لاجد ریحا منتنة من الذهبی و من کتابه هذا کانه ریح اهل السقر مولف گوید مخفی نیست که ذهبی از اکابر علمای حدیث و رجال اهل سنت است و هرگاه جناب میر او را هدف سهام تعرضات مذکوره ساخته و اعتقاد خود را در بطلان نقل و روایت او بر وجه مذکور اظهار کرده باشد ظاهر میشود که اعتقاد او درباره مصنفات دیگر محدثان اهل سنت نیز ازین قبیل است و از ینجا معلوم میشود که این سلسله علیه درس کتب حدیث اهل سنت را از اسباب تقیه و وسایل معاش خود ساخته بوده اند و اعتقاد بصحت آن کتب و حقیقت مذهب مصنفان آنها نداشته اند و بالجمله از طی شگفتگی آن تعرضات غنچه مثال که دماغ مذهب مرکوم ذهبی ناصبی ضال از رایحه آن پریشان و آشفته حالت و ضمیر مومنان حمیده خصال از مشاهده انوار جمال آن بنفشه و بستان خیال النسیم دین میرکشاده مشام جان معتقدان کوی آشنای میرسد آنکس که زشهر آشنائیست داند که متاع ما کجائیست والعاقل یکفیه الاشاره والله الموفق السید الامیر قطب الدین بن السید یوسف سیفی حسینی [illegible] علی خصال محمد شعار یوسف خلق که این سه نوع را وضاع او بود شامل سپهر قدر محمد که حد لعمته با او چو شکر و آب گرامیکند قابل بلند مرتبه ذاتیکه رای روشن او چو روح در همه ماهیتی بود داخل سیادت ارنسب سرفرازیند او عالی سعادت ارنسب پای بوس او عاجل [illegible] بدان جاکی خراسان اوست که سینه است خراسان و ذات او چون دل بروجهی که از ابیات مذکوره که ملا لسانی در مدح آن مظهر الطاف یزدانی گفته مفهوم میشود که آن سید بزرگوار فاضل دین دار خوش طبع پاکیزه روزگار بود طبع نقاد او صراف در معانی و لطف کثیر الاسعاد او چاره ساز فقیران وادی پریشانی احوال و از شکر آب ملیست و والد او میر غیاث الدین یوسف در ایام سلطان حسین میرزا ابیات رفته و آن خلاصه سادات را در آن آب و هوا نشو و نما بوده بتحصیل علوم متداوله بخدمت ملا شیخ حسین هروی و شیخ الاسلام تفتازانی نموده و در زمان سلطنت حضرت صاحبقران مغفور در خراسان منصب صدارت و امارت قیام نموده و آخر بواسطه شرارت بعضی مفسدان بحکم امیرخان ترکمان که حاکم خراسان بوده در روز چهارشنبه هشتم رجب سنه سبع و عشرین و تسعمایه

میدانند نیست حاصل کلام ملاذی که گویند پس آنچه بعضی از اهل سنت و جماعت گویند که ما میدانیم که مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب
حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام است محض مکابره و عناد خواهد بود و سوال دوم آنست که اهل سنت و جماعت نیز دعوی میکنند
که مذهب ما مذهب امام جعفر است چرا که ابوحنیفه شاگرد امام جعفر بود پس این اختلاف از کجاست جواب آنست که اهل سنت
و جماعت این دعوی نمیکنند و لهذا در بعضی از کتابها خود نوشته اند ابوالحسن اشعری در فلان سال مروج مذهب اهل سنت
و جماعت بوده و حضرت امام علی بن موسی الرضا در فلان سال مروج مذهب شیعه اثنا عشریه بوده و ظاهرست که مذهب شیعه
غیر مذهب اهل سنت و جماعت است پس چگونه مذهب اهل سنت مذهب علی بن موسی الرضا و جد او امام جعفر باشد و اگر
چنین بودی بایستی که بگویند در فلان سال علی بن موسی الرضا نیز مروج مذهب اهل سنت و جماعت بوده الغرض اینکه مذهب
اهل سنت و جماعت مذهب امام جعفر باشد سخنی است که از روی جهل بر زبان جاهلان اهل سنت جاری شده اما اینها که
از حقیقه مذاهب خبر دارند این را نمیگویند و پوشیده نماند که از اینکه کسی شاگرد شخصی باشد لازم نمی آید که مذهب آن شخص داشته
باشد نمی بینی که ابوحنیفه شاگرد مالک هم بوده و مذهبی علیحده دارد و همچنین احمد حنبل شاگرد شافعی بوده و مذهبی دیگر دارد و نظیر
اینها بسیارست و ظاهرا شاگردی ابوحنیفه نسبت بحضرت امام جعفر این قدر بوده که از آنحضرت بعضی احادیث شنیده و چون
آنحضرت او را از مردود و دان میدانسته از وی تقیه مینموده و اظهار مذهب حق با او نمینموده و او را مکرر در باب عمل بقیاس تشنیع
کرده و الزام نموده و از آن بر کنار دیده و تفصیل [illegible] که آنحضرت درین باب با ابوحنیفه نموده اند در کتاب حیوة الحیوان که
تصنیف یکی از علمای اهل سنت و جماعت مذکور است سوال سیم آنکه در مذهب شیعه مجتهد هست یا نیست اگر هست پس مذهب
مذهب مجتهد است نه مذهب امام جعفر و مجتهد گاه بر صواب است و گاه بر خطاست و مذهبی که احتمال خطا داشته باشد صواب نخواهد بود
جواب آنست که مجتهدان در مذهب شیعه اثنا عشریه بسیارند لیکن از این لازم نمی آید که مذهب مذهب مجتهد باشد بلکه اصل مذهب منسوب
با امام است و ایشان بقدر فهم و استعداد خود در آن مذهب اجتهاد میکنند همچنانکه اهل سنت نیز مذهب خود در یکی از شافعی و
ابوحنیفه و مالک و احمد حنبل مستند میسازند و ایشانرا امام و مجتهد بالمذهب میگویند و مجتهدان در مذهب ایشانرا مانند مزنی و
ابویوسف قاضی و محمد الحسن الشیبانی را مجتهد فی المذهب میگویند و نسبت مذهب بایشان نمیدهند و اگر چنین بودی بایستی که اصول
مذهب سنته منحصر در چهار نبودی بلکه صدها و از چهار هزار بودی از اینجا ظاهر شد که لازم نمی آید از آنکه مجتهدان شیعه در فهمیدن کلام
امام خود گاهی خطا میکنند آنکه اصل مذهب امام ایشان احتمال خطا داشته باشد و حال آنکه در علم کلام برهان عصمت ایشان ثابت
شده و ظاهرست که در مذهب معصوم افعال و اقوال او خطا نباشد بخلاف مذهب چهار امام اهل سنت که هر یک از آن چهار امام را
با دیگر مخالفت تام و در ابطال بعضی مذهبها و صاحب استحکام است و همچنین جمعی از اصحاب ایشان که در چهار مذهب اجتهاد داشته

عذرخواهی بسیار کردند نقل است که چون میر حاجی سیستانی که حاکم لاهور بود [illegible] الملک را تهمت موقوفه و
با یکی از خارجیان از ممالک حبس نمود و در اثنای حبس کتابتی بشیخ عزیزالله عباسی ملتانی ساکن سلطان پور نوشته و از او
التماس نمود که در خلوت و عقب صلوات جهت خلاصی او توجهی نماید و از حق او دعای خیر کند و شیخ مذکور مردی بود صالح
فاضل پسندیده که در اوایل تحصیل فضایل حضرت رسالت را بخواب دید که دست مبارک بر سر و روی او مالیده و رقم
قبول بر صفحه حال او کشیده و روایت کنند از شیخ مذکور که گفت چون بنا بر التماس مخدوم الملک توجه نمودم دیدم که
حضرت رسالت پناه با جمعی از اکابر کرام در موضعی نشسته اند و سید را بر زانوی مبارک خود نشانده پیش رفته سلام کردم و گفتم که
یا رسول الله ملا عبدالله مداح شماست و درین روزها او را حبس کرده اند بفریاد او برسید حضرت رسول بجانب سید
اشارت نموده فرمودند که چه کنم که این فرزند من از دست او خون میگرید و آخر شیخ عزیزالله مضمون واقعه را بآن مدبر
مردود اعلام نمود و او را بتوبه و استغفار امر فرمود و مشهور است که چون سید احمد در مذهب خود راسخ بود تقیه نمی‌ورزید
لهذا آزار بسیار از اهل جفا کار میکشید روزی کسی از روی نصیحت با او گفت که چون در مذهب آبای شما تقیه جایز است
چرا شما از تعرض اعدا نمی‌پرهیزید و در باب تقیه منکر می‌شوید سید احمد گفت میترسم که تقیه کردن دل من موجب خارجی شدن
فرزندان من شود الحق این سخن لطیف پسندیده که از زبان عقل صد تحسین شنیده و بحدیث من ابتلی ببلیتین فلیختر ایسرهما
مؤید گردیده و شیخ حسن بن سید زین العابدین بن السید [illegible] که سمی اجداد سید احمد است از خلفای تن سلاله و خرم من احفاد مجتهدان
بعقب جور اسئله جواله هست و او را با صاحب این مقاله چندین رسایل و رساله هست و این فقیر جهت تنبیه بر کثرت تامل او در
تحقیق مذهب ائمه اطهار و شدت توغل او در تزییف مطلب اغیار بعضی از اسوله او را که از نواحی سیستان بدار الخلافه لاهور
فرستاده با اجوبه آن که نوشته بود میآورد سؤال اول آنکه بچه دلیل مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب حضرت امام جعفر است جواب آنست که
همچنانکه بنقل علمای شافعی مذهب شافعی ثابت میشود و بنقل اصحاب حنفی اعتقاد میکنیم که مذهب حنفی آنست که ایشان میگویند همچنین
بنقل اصحاب امام جعفر و مجتهدان و علمای شیعه اثنی عشریه ثابت میشود که مذهبی که دارند مذهب امام جعفر است و آنکه اهل سنت و
جماعت که مذهب امام جعفر را ندانسته باشند یا گویند که ما نمیدانیم که مذهب شیعه اثنا عشریه مذهب امام جعفر است ضرری بمذهب شیعه
نمیرساند همچنانکه حنفی مذهبان مذهب شافعی را نفهمیده‌اند و ندانستن ایشان خللی در مذهب شافعی نمیرساند و همچنین عکس و لطیفا مولانا
سعدالدین تفتازانی که از اکابر علمای اهل سنت و جماعت در حاشیه شرح مختصر اصول عضدی بتقریب اختلافیکه در جواز جمع اجماعات
اولاد و عدم آن در میان صحابه واقع شده اعتراف نموده که مذهب شیعه مذهب ائمه اهل بیت است زیرا که در مقام دلیل را آنکه
مذهب حضرت امیر جواز نسخ است گفته که قول بجواز را شیعه از آنحضرت نقل کرده اند و مذهب ایشان اعلم است و ایشان مذهب آنحضرت را بهتر

و خطیب بودند لاجرم آنحضرت ایشان را تعظیم و اکرام نمود و احادیث بر مردم میخواندند و تفاصیل احکام جواز
مخالفان اصحاب ایشان منع میکردند بنابرین مذهب شیعه بنام شریف ایشان منسوب گشته و در تواریخ مذکور است که تنگی در بغداد
سادات [illegible] آنحضرت زیاده از هشتاد هزار بوده اند القاضی ابو حنیفة النعمان بن محمد بن منصور بن حیون المغربی در تاریخ ابن خلکان
و تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که او یکی از فضلای مشار الیه بوده و در علم فقه و دین و بزرگی بمرتبه رسیده بود که مزیدی بران متصور
نبود و در اصل مالکی مذهب بوده و بعد از آن بمذهب امامیه انتقال نموده و او را تصانیف بسیار است مانند کتاب اختلاف اصول المذاهب
و کتاب اختیار در فقه و کتاب الاقتصار در فقه و کتاب الدعوة للعبیدیین و از ابن زولاق روایت نموده که نعمان بن محمد قاضی در غایت
فضل و نبل قرآن و علم معانی آن بود و عالم بود بوجوه فقه و اختلاف فقها و عارف بود بوجوه لغت و شعر و متحلی بعقل و انصاف
آراسته بوده و در مناقب اهل البیت چندین هزار ورق تالیف نموده بود به نیکوترین تالیفی و لطیفترین سجعی و در مثالب اعدا
و مخالفان ایشان نیز کتابی تالیف نموده بود و او را کتابیست که در انجا رد بر ابو حنیفه کوفی و مالک و شافعی و ابن شریح و غیر ایشان
از مخالفان نموده و از مصنفات او کتاب اختلاف الفقهاست که در انجا مذهب ابو حنیفه کوفی و مالک نصرت مذهب اهل البیت
نموده و او را قصیده ایست در علم فقه و ابو حنیفه مذکور همراه معز الدین خلیفه فاطمی از مغرب بمصر آمد و در ماه رجب سنه ثلث و ستین و ثلثمائه در
مصر وفات یافت و او را اولاد و امجاد نجبای فضلا بود و از نجبا ابو الحسن علی بن نعمان و ابو عبد الله محمد بن نعمان و ابو عبد الله
محمد بن نعمان که در زمان پدر و بعد از آن قاضی القضات مغرب و مصر و شام و حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا و خطابت و امامت
و احتساب آن ولایت با ایشان مفوض بود و ابن زولاق در اخبار مصر گفته که از قضاة کسی را در بزرگی مانند محمد بن النعمان ندیدیم
و نه در عراق مانند او قاضی شنیدیم و آن مرتبه او را از روی استحقاق و آراستگی بعلم و صیانت و اقامت حق و دینداری حاصل شده
بود و چون محمد بیمار شد پسر خود عبد العزیز را در قضای مصر نایب خود ساخت و عزت و مرتبه عبد العزیز اسمعیل بجایی رسید که در یکی
از ایام عید او را با خود ببالای منبر برد و تفصیل احوال باقی اولاد نعمان و تاریخ وفات ایشان در تاریخ ابن خلکان ثبت است تحریر و
بیان فهیمه بانجا رجوع نمایند القاضی محمد بن عبد الله المعروف بابن قریعة البغدادی منصب قضای بعضی از نواحی بغداد
با وی متعلق بود و ابن خلکان گفته که از عجایب دنیا بود در سرعت بدیهه و جودت فهم و حاضر جواب بود هر چه از وی سوال میکردند
بفصیح ترین لفظی و ملیح ترین سجعی جواب میگفت و او را مسایل و اجوبه لطیفه است که آنرا در کتابی مدون کرده اند و در میان مردم
مشهور است و رؤسای عصر و فضلای دهر همیشه مسایل غریبه با و مینوشتند و او بی توقف جوابهای لطیف میگفت و ابو محمد مهلبی وزیر
رکن الدوله دیلمی جمعی با ایشان داشته بود که سوالات مضحکه وضع میکردند و از وی میپرسیدند و همه قاضی نیز بر طبق ابن [illegible]
[illegible] از اهل فضل و ارباب هزل را خوش آید میگفت و از جمله سوالها و جوابهای وی آنست که عباس بن معلا کاتب با [illegible] نوشت

کرده‌اند با ائمه خود مخالفت بسیار نموده‌اند و بطریق ابطال فتاوای ایشان نیز نموده‌اند تا آنکه محال در بسیاری از مسائل قول
اصحاب ایشان فتوی میدهند و فتوی امام مذهب را اعتبار نمی‌نهند و مع هذا خطای مجتهدان مذهب شیعه که همیشه علم را از مشکوة
نبوت و ولایت اخذ کرده‌اند و اجماعات ایشان بحضور امام ائمه انتظام یافته و بنای کار بر نصوص مفیده علم و یقین و آثار منقوله
از خاندان رسالت و یقین نهاده‌اند نه در مرتبه خطای ائمه اهل سنت و مجتهدان ایشانست که مبنای احکام و اقوال بر مجرد اجماع و
اجتماع جمعی از جهال و اعمال قیاس و استحسان و ظن و تخمین و استنباط از اخبار موضوعه زمان بنی امیه و امثال ایشان نهاده‌اند
و لهذا در جایی که مجتهدان شیعه در فهمیدن کلام خدا و پیغمبر و امام علیهم السلام با هم مخالفت کنند چنانکه مثلا یکی گوید سلام
در نماز مستحب است و دیگر گوید که واجب است که یقین میدانیم که مذهب امام مستحب ظاهرا زین و پسر و نهایت و نحن نحکم بالظاهر والله
یتولی السرایر بخلاف آنکه دیگری گوید که سلام نه واجب و نه مستحب و این معنی را اصلا از سخن امام فهم نتوان کرد بلکه کلام امام صریح
در خلاف او باشد که این هنگام یقین میدانم که مذهب امام مستحب ظاهر خطاست اکثر مخالفتها که ابوحنیفه و شافعی و امثال ایشان
با علمای شیعه نموده‌اند از این قبیل است که مبنای آن بر قیاس و استحسان مانند آنست که کلام ائمه و احادیث ایشان بر خلاف
آن دلالت صریح دارد و از سخنان ایشان آنچه ایشان مذهب ساخته‌اند اصلا فهم نمیشود پس بیقین خطا باشد والله اعلم سؤال امام
انگشته بر دلیل میگویند که مذهب ... حق است [illegible] مذهب دیگران باطل است جواب دلیل آنست که بعد از آنکه مقرر شد که مذهب
شیعه اثنا عشریه مذهب اهل البیت و عترت پیغمبر است و در کتب شیعه بدلیل عقلی و نقلی ثابت شده که اهل بیت طاهر و معصوم‌مند
از خطای ... ثابت میشود که مذهب ایشان حق است زیرا که مذهب معصوم است و معصوم بر حق است و این نیز ظاهر است که
حضرت پیغمبر بموجب حدیث انی تارک فیکم الثقلین ما ان تمسکتم بهما لن تضلوا بعدی کتاب الله و عترتی اهل بیتی امت خود را بمتابعت
کتاب ابوحنیفه یا مالک یا شافعی یا حنبلی جایز باشد پس شیعه که تمسک بعترت پیغمبر نموده‌اند از ضلالت دور باشند و فرقه حقه
ناجیه ایشان باشند و حدیث مذکور در کتب حدیث اهل سنت و جماعت مذکور است و صحیح‌ترین کتب ایشان معتبر و مشهور
سؤال چهارم آنکه هر یک از ائمه اثنا عشر علیهم السلام را مذهب علیحده بود یا همه ایشان یک مذهب داشته‌اند و اگر همه ایشان یک مذهب
داشته‌اند چرا از آنحضرت امام جعفر نسبت میدهند و بمذهب آن حضرت شهرت یافته جواب آنست که مذهب ایشان همه یکی است
اما چون بعضی از ائمه معصومین که در زمان بنی امیه بودند بواسطه اشتغال بقتال اهل بغی و ضلال و بعضی بسبب خوف اعدا مجال
نیافتند و نتوانستند که تفصیل مذهب خود را آشکارا بمردم تعلیم نمایند و علوم و وقایع و حوادث مکلفان را بایشان فرمایند بلکه
بیان بعضی از کلیات مسایل و قلیلی از جزئیات آن بشیعیان میسر شد لاجرم آن مذهب بنام ایشان مشهور نشد و چون حضرت
امام جعفر در زمان ضعف خلفای عباسی بود و آنقدر خوف که ائمه سابق از تقیه داشتند از ایشان نداشتند بلکه خلفای عباسیان در مبادی

عراق صحبت او مایل بودند و به رعایت و حمایت او نهایت مبالغه و تعصب بکار می بردند و او را یگانه علما میشمردند
و او در جهان بی نظیر و اشعار دلپذیر بسیار است ولادت او در انطاکیه در روز یکشنبه بیست و ششم ذی الحجه از سال دویست و
هفتاد و هشت بود و از آنجا ببغداد آمد و بتحصیل فقه و حدیث و غیر آن نمود و در سال چهارصد و دو وفات یافت القاضی ابو الحسن
بن ابی القاسم علی بن محمد بن ابی الفهم فرزند فاضل ارجمند قاضی ابو القاسم است که قبل از این احوال او مذکور شد ابن خلکان گفته که ثعالبی
پدر و پسر را در یک باب ذکر نموده اما پدر را مقدم آورده و بعد از آنکه نام پسر برده گفته هو هلال ذلک القمر و غصن تلک الشجرة و
الشاهد العدل لمجد ابیه و فضله و الفرع المشید لاصله و النائب عنه فی حیاته و القائم مقامه بعد وفاته پدر را که آنجا خلف است
در برابر که بچنان پدر است: اف کشش بر آستین قبایست، منهاش بر کشتان دوست و عبد الله بن الحجاج البغدادی در مدح او گفته
او اذکر القضاة و هم شیوخ تحیرت الشباب علی الشیوخ و من لم یرض لم اصفعه الا بحضرة سید القاضی الشیوخ و از مصنفات او کتاب
فرج بعد از شدت است و او را دیوان شعری است بزرگتر از دیوان پدر و دیگر مصنفات دارد و از ابو بکر صولی و دیگر علما استفاده
کرده در بغداد اقامت نمود تا وقت وفات پدرش بدرس حدیث اشتغال می نمود و سماع حدیث او صحیح و شعر او فصیح
و مهارت او در علوم ادبیه آشکارا و صریح بوده در اوایل حال از جانب بعضی از وزرا و عمال بقضای اهواز اشتغال داشت
و بعد از آن خلیفه بغداد مطیع الله قضای عسکر مکرم و کوه گیلویه را باو مفوض داشت و آخر او را متقلد بعضی مناصب و حکومات
ساختند و ابن کثیر آورده که در وقتی که طائع خلیفه دختر ملک عضد الدوله را خواستگاری نمود خطبه عقد را قاضی مذکور خوانده
ولادت او در شب یکشنبه بیست و ششم شهر ربیع الاول از سال سیصد و بیست و نه بود در بصره و وفات او در روز دوشنبه
بیست و پنجم محرم از سال سیصد و هشتاد و سه در بصره بود و القاضی ابو القاسم علی بن الحسن بن علی بن ابی الفهم التنوخی پسر قاضی
ماضی است ابن کثیر شامی گفته که او از اعیان علمای روزگار بود و ولد بالبصرة سنة خمس و ستین و ثلثمائة و سمع الحدیث سنة سبعین و
قبلت شهادته عند الحکام فی حداثته و تولی القضاء بالمداین و غیرها و کان صدوقا محتاطا الا انه کان یمیل الی الاعتزال و الرفض و
ابن خلکان گوید که از آثار او انتقاد من رسیده که با ابو العلای معری آشنا مصاحبت می ورزید و شعر بسیار یاد داشت و
ابیات از خانواده بزرگ و یکی ادبا و فضلا و ظرفا بوده اند و خطیب او را در تاریخ بغداد ذکر نموده و گفته که او تحصیل علم حدیث
نموده و در ایام جوانی جمیع حکام او را عادل و مقبول الشهاده میدانستند و تا آخر عمر مقبول و در حدیث صدوق بوده و
بعضی اوقات قضای مداین و مضافات بآن مفوض بود و بعضی احیان قضای آذربایجان و آن نواحی با متعلق بوده ولادتش
در منتصف شعبان سنه خمس و ستین و ثلثمایه در بصره و وفاتش در یکشنبه اول محرم سنه سبع و اربعین و اربعمایه بوده القاضی عمر بن
... بن ... القزوینی رحمه الله از نوادر شیعه قزوین و فضلای سعادت قرین بوده شیخ عبد الجلیل قزوینی رازی در کتاب نقض آورده که

که چه فرمایند حضرت قاضی وفقه الله تعالی در حق یهودی که زنا کرده بنصرانیه و از ایشان فرزندی متولد شده که تن او تن
آدمی و روی او روی گاو است و الحال ایشان را گرفته موقوف بحکم حضرت قاضی داشته‌اند قاضی در جواب او نوشت
از روی بدیهه که هذا من اعدل الشهود علی الملاعین الیهود بانهم اشربوا حب العجل فی صدورهم حتی خرج من ایورهم و اری ان یناط
برأس الیهودی رأس العجل و یصلب علی عنق النصرانیة الساق مع الرجل و یسحبا علی الارض و ینادی علیهما ظلمات بعضها فوق بعض و نیز آورده‌اند
که روزی جوانی ظریف از خادمان وزیر مهلبی در حضور وزیر از قاضی پرسید که حد قفا چیست قاضی در جواب از روی مطایبات
گفت ما اشتمل علیه جربانک و مازحک فیه اخوانک و ادبک فیه سلطانک و باسطک فیه غلمانک فهذه حد و اربعة
یعنی قفای محل احاطه گریبان و موضع مزاح کردن برادران و ادب کردن خواجگان و دستگیر غلامان و غلام بارگاه تست
اینست حد قفا ابن خلکان گفته که جمیع رسایل قاضی بر این اسلوب مرغوب و تحت واگر خوف تطویل نبودی بسیاری از آن
ذکر نموده می‌شد وقتی که صاحب بن عباد به بغداد قاضی را در خانه وزیر مهلبی دیده او را نهایت پسندید در باب انصاف او
بنفس و قدرت او بجواب بعد و نیز او سبک روحی کتابتی بانشاء ابن العمید نوشت و از اشعار قاضی که دلالت بر صحت عقیده
او دارد این چند بیت در کتاب کشف الغمه مذکور است یا من یسائل دائبا عن کل معضلة سخیفة لا تکشفن مغطا فلربما کشفت جیفة و لرب
مستور بدا کالطبل من تحت القطیفة ان الجواب لحاضر لکننی اخفیه خیفة لولا اعتداء رعیة القی سیاستها الخلیفة و سیوف اعداء بها ما
تنا ابدا نقیفة لنشرت من اسرار آل محمد جملا طریفة تغنیکم عما رواه مالک و ابو حنیفة و اریتکم ان الحسین اصیب فی یوم السقیفة و لای حال
لحدت باللیل فاطمة الشریفة و لما حمت شیخیکم عن وطی حجرتها المنیفة اوه بنت محمد ماتت بغصتها اسیفة در سال سیصد و هشتاد و هفت
وفات یافت القاضی ابو القاسم علی بن محمد بن ابی الفهم التنوخی رحمه الله از فضلا و فصحای شیعه بوده و او حاجب آستان مرتضی علم الهدی
بود و ابن خلکان گفته که از ملک زادهای تنوخ بوده در علم و فهم قصب السبق از اقران می‌ربوده و در علم کلام و حکمت خصوصا فن
نجوم مهارت تمام داشت ثعالبی در حق او گفته که از اعیان اهل علم و ادب و افراد ارباب کرم و حسن شیم بوده و در لطایف
عالی و شیمه اطلاق و راحالی شده بود و زبان حالش مضمون این کلمات مترنم ان اردت فان بحتها نابک و ان اخذت
فانی تعاجد فانک اذ فرحت فانی مرعت ... فانی بحته یا رب شوم میان زهد و رندی حالتی دارم مدام
که چه خرج از خاک من تسبیح یا پیمانه میسازند چند سال قضای بصره و اهواز از جانب خلفای بغداد باو مفوض بود و چون او را
معزول ساختند بخدمت سلطان سیف الدوله بن حمدان که از اعاظم سلاطین شیعه امامیه بود رفت و در انتظام مهام خود
از او استمداد نمود و سیف الدوله او را تعظیم و تکریم بسیار فرمود و کتابتی در سفارش او بخلیفه نوشت خلیفه موجب التماس
سیف الدوله ایشان منصب قضای بصره و اهواز را باو تفویض نموده و در مرتبه وظیفه او افزود و وزیر مهلبی و دیگر وزرای شیعه

یرجی علیا ولی الله حزناً للحشر اولاد والقرالیا میناً یوم یباکن قبها الوری تجلی من الرزء وان مها کینا به انابت رسول الله معجزة من بعد

شطورتت وسبعیا ستاره ازخیت مرغ ون مشهده لو دولو زینت بالزمر ترتیبا موسی وضوء کاظم تربه عطرت نشر الثنا فاد الدهر تحسینا

من اصفهان رای نعما وما ورای علی ولا بهم للنفس توطینا و شیم تربتهم ذات الباب تحیته ما دام یالف ذات المها والطینا لا ارغم الله انعاشهم

تربة فعاف فی جنبها ورداً ویرثا هدی المودة فی القربی یثاب بها فیما تیقنت لاظن وتخمینا ما للخلایف فی ایام دولتهم ما سوا

مثله ملکت العواصمنیا ما للاکارم ما اهتموا به کیف ولا خضع الملوک علیه والسلاطینا فلیدع بالخیر زوار المقام له ولیلذ بتحاضرهم قول آمینا

و این دو رباعی که از مشرب تشیع خبر میدهد از ماثر طبع فیاض اوست الم ارض سوی هدی نبی و ولی لا اتبع الباطل والحق جلی فی الحشر افی

ابن حجت لعله لکنی من شیعة مولای علی ما لو اطرح الصغر باجل الحرب ما ینبیح عمی بالنوب اختار علی التشیع النقب عمی لا لاوید ال النبی

العربی الخطیب ابو یحیی عبد الرحیم بن اسمعیل بن نباته الحذاقی اگرچه طایفه اخدم خدام بود اما در محبت خاندان کرام تمام بود اگر

باور نداری ببین که تربیت آب و هوای کدام دیار و خطیب شیرین کلام کدام شهریار ایمان شعار بود ابن خلکان گفته که ابن نباته صاحب خطب

مشهوره و در علوم ادبیه امام بوده و در خطبهای خود که اجماع بر بی نظیری آنها واقع است سعادت از فارسان مضمار فصاحت

ربوده و اصل او از میافارقین بوده و در حلب نشو و نما یافته و در ایام سلطان سیف الدوله ابن حمدان خطیب حلب و اطیب تعب غازیان

مجاهد طلب بود و ... حضرت رسالت صلوات الله علیه را بخواب دیده بود

که آب دهن مبارک در دهن او انداخته و او در منصب خطابت سرافراز ساخته و ولادت او در سال سیصد و سی و پنج بود و در سال

سیصد و هفتاد و چهار وفات یافت خطیب ابو الفضل یحیی بن ابی سعد بن ابی الحسین محمد حصکفی رحمه در کتاب انساب سمعانی مسطور است

که حصکفی بکسر حاء مهمله و سکون صاد و فتح کاف در آخر فا نسبت به حصن کیفا که مدینه ایست از دیار بکر و از مشاهیر منتسبان آن ابو الفضل

مذکور است که خطیب میافارقین و یکی از افاضل دنیا بوده و در فن شعر امام بارع جواد الطبع رقیق القول است و نظم و نثر خطب او مشهور است

و او عمر دراز یافته و در تشیع غالی بوده چنانکه از شعر او ظاهر میشود و گفته که من در سال پانصد و پنجاه بخدمت او رسیدم و اجازه جمیع

مسموعات خود را بخط خود بجهت من نوشت و از جمله راویان او که جهت من از وی روایت کردند ابو عبد الرحمن عسکری ساکن بیع بود

در بغداد و ابو الحسن علی بن مسعود الاسودی در رقه و ابو النجم ملامت بن نصر ... بود در قلعه جعبر و خضر بن شروان ... ادیب در

بلخ و ساعد بن فضایل ... در نیشابور ... بسط غیر ایشان نیز از و روایت دارم و ولادت او در سال چهارصد و شصت بود و وفات او

در میافارقین در سال پانصد و پنجاه و یک در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که یحیی بن سلام مذکور امام زمان خود بود در بسیاری از علوم

از فقه و ادب و نظم و نثر لیکن در تشیع غلو داشت و ابن جوزی بعضی از اشعار خود را در تاریخ خود ذکر کرده و از آنجمله چند بیت است که

در بعضی از قصاید خود بعد از غزل گویی بمدح اهل البیت راگریزگاه خود ساخته و گفته و سایلی عن حب اهل آل العلا بادم اجمه بهیات

روزی ناصبی مجبر قاضی را گفت که ما شما را کافر میدانیم قاضی در جواب گفت که انصاف داده ما شما را نیز یعنی چنانکه واقعی هستی

نه بیش و نه کم و در اخبار تمثیل آورده است و ما لطیفه ایست که بر عارف بحال ان دو بلده مخفی نخواهد بود و نزدیک بجواب

قاضی ابو تراب است که روزی معاندی یکی از بزرگان روزگار را گفت که من معتقد شما نیستم ان بزرگ در جواب گفت مرحبا ای

بری شده و پیش آمد که اینجا مرحبا زندان بر بند القاضی نظام الدین الاصفهانی اقضی القضاة عراق در فنون فضل یگانه آفاق

بود چنانچه خود در بعضی از رباعیات اشعار بان نموده و گفته لا یبلغ طالب العلی مرقاتی انی و بدایتی منتهی الغایات عاقت

من العمر لعمری بخبا لم یات بها الدهر و لا لان یاتی با خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان و برادرش خواجه عطا ملک و پسرش

خواجه بهاء الدین محمد صحبت داشته و از ایشان تربیت یافته و در مدح ایشان قصاید دارد که در انجا اشعار بر رواج مذهب شیعه اثنا عشریه

ستوده و اظهار شکران نعمت بجا آورده و بخدمت سلطان المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده نیز رسیده

و در بعضی از قصاید خود اشعار بمدح او نموده و از جمله قصاید او که در افتتاح او بمذهب اهل البیت علیهم السلام نموده و ختم آن

بمدح خواجه بهاء الدین محمد فرموده این قصیده است قصیده لله درکم یا آل یاسینا یا انجم الحق اعلام الهدی فینا لا یقبل الله الا

فی محبتکم اعمال عبد و لا یرضی له دینا ارجو النجاة بکم یوم المعاد و ان جنت یدای من الذنب الا فانینا بلی خفاء ایا الذنوب بکم

بی تعقل فی الحشر الموازینا من لم یوالکم فی الله لم یومن فیح اللظی و عذاب القبر یکفینا لا جل جدکم الافلاک قد خلقت لولاه ما قد فتنت

لا قدر التکوینا سار این اکله الاکباد و منقلبا اذ جر حرب ابیکم یوم صفینا طورا یکابرکم بالسیف مصلتا نعم و بالسم یهوی فعلکم حینا

من ذا کمثل علی فی ولایته ما بعضیه اری الا مجانینا اسم علی العرش مکتوب کما نقلوا من یستطیع له محوا و ترقینا من حجة الله و حبل المتین و من

وصی خیر الوری بالله تعیینا من المبارز فی صف الجدال و من اقام قطعا علی الحق البراهینا من معظم قرصة الاعیاف و الشغب و موثر

کرما بالزاد مسکینا من لابس الدرع یوم الروع من قبل الکتیبة و را الظهر تحصینا من مثله کان ذا جفر و جامعة له تدون سر الغیب تدوینا

و من کهارون من موسی اخوته بالحق عن خیر الرسل تبیینا تعویر رحانه عندی کقولهم بذی العتاق من الخیل البراذینا عن الکواذان قلت الجیاد

بنات تری له من طریق العقل تهجینا بهما تمسک بالاخبار طائفة فقوله وال من والاه یکفینا یوم الغدیر جری الوادی فطم علی

القری قوم هم کانوا المعادینا اثنی علیه و ما استمددت باعثی بل الهم النفس روح القدس تلقینا مستبلاه ریحا نار دوض الجنان فعلل وفی

طیب ارض تحت ملک الربا حینا من مثل و ظمه الزهرا منقبة من ذا بعین یا ذباب عرا فینا تحصی مناقب اهل البیت حاصرنا لو کان ینضبط

عد الرمل یبرینا مهما تر صف عقد فی مدیحهم فی نظمه و حبره بالجو تضمینا قل للنواصب کفوا لا ابا لکم لشیعة الحق بالباطل تهوینا اعاد عهد ملوک

الترک رونقهم و زاد هم بهاء الدین تمکینا هذا ابن صاحب دیوان الممالک قد اوهی قوالکم و لما بال توهینا جم المناقب فی فتح الخطوب

قد امضی عزیمته یجری المقادیر ان شکا ظلال الامن هیبته اراهما لعفر لا یخشی الترا جنبا عن المنابر للمبغضین لهم تری لا عینهم بالمنبر التخیینا

و اهل بیت بدیع المثال را بنظم و نثر ادا نموده است شیخ جلیل عبد الجلیل ابن ابی الفضل ... در کتاب مصایب النواصب
که از مؤلفات این فقیر است بهمان تقریر و تحریر یافته باید بآنجا رجوع نمایند و اجزائی که میان خدمت مولوی و اهل سبزوار
واقع شده در احوال اهل سبزوار در مجلس اول گذشته اگر خواهند بآنجا رجوع نمایند رئیس القراء عاصم بن ابی النجود بهدلة الکوفی الاسدی
شیخ ابو علی طبرسی در مقدمه تفسیر کبیر خود گفته که عاصم قرآن را بر ابو عبد الرحمن السلمی خوانده بود و او بر حضرت امیر المؤمنین ع
و نیز بر زر بن حبیش خوانده بود و او بر عبد الله بن مسعود و در کتاب تیسیر جزری مسطور است که عاصم امام قاریان کوفه بود
و بعد از ابی عبد الرحمن سلمی ریاست ایشان باو منتهی گردید و بر جای او نشست و طالبان علم قرائت از هر دیار باو پیوسته
و او جمع کرده بود میان فصاحت و اتقان و تحریر و تقریر و خوش آوازترین مردم بود و ابو اسحق سبیعی بسیار میگفته که من کسی
بهتر از عاصم ندیده ام و عبد الله بن احمد حنبل گفته از پدر خود احوال عاصم را پرسیدم گفت مردی صالح خیر ثقه است و ابن عیاش
گفته که در وقت احتضار موت عاصم بر بالین او رفتم دیدم که این آیه را که ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ تکرار میکرد و چنانکه
گویا در نماز ایستاده است و در تاریخ مسطور است که عاصم یکی از ائمه قرائت است و صدوق است در حدیث و شیخ عبد الجلیل رازی
در کتاب نقض الفضایح گفته که اتفاق است که اکثر ائمه قراء شیعی مذهب اند مانند کوفیان و مکیان و مدنیان و بصریان باقی عدلی اند
نه مجبری و مشبهی و نه خارجی و راویان امیر المؤمنین ع چون عاصم و امثال او مقتدای شیعه اند در قرائت و موضعی دیگر گفته که
حدیث ائمه قراء عاصم و حمزه و کسائی که شیعی بوده اند و باقی عدلی که بس تعاند کور شده و وفات او در سال یکصد و
بیست و هفت یا بیست و هشت واقع شده و از راویان عاصم حفص که ربیب او و پسر زن او است و اعلم اصحاب عاصم بقرائة
عاصم بوده بشهادت صاحب تیسیر و یحیی ابن معین شیخ بخاری مشهور امامی مذهب است و لهذا ذهبی دمشقی ذهب الله بنوره
گفته که او در قرائت ثقه و ضابط است و حال او در حدیث بخلاف آنست حمزه بن حبیب بن عماره بن اسمعیل الزیات الکوفی
شیخ طبرسی گفته که او قرآن را بر حضرت امام جعفر الصادق علیه السلام خوانده بود و نیز بر اعمش سلیمان بن مهران خوانده بود
و اعمش بر یحیی بن وثاب و او بر علقمه و مسروق و اسود بن یزید و ایشان بر عبد الله بن مسعود و نیز حمزه بر حمران بن اعین
خوانده بود و او بر ابو الاسود دئلی و ابو الاسود بر حضرت امیر المؤمنین ع و در کتاب تیسیر مسطور است که حمزه امام اهل زمان
خود بود و در قرائت بعد از عاصم و اعمش ثقه و نیز بزرگوار و حجت و قیم و مجود کتاب خدای تعالی بود و عالم بعلم فرایض و
عربیه و حافظ حدیث [illegible] ورع و عابد و خاشع و ناسک و زاهد و قانت بود و در فضایل نظیر نداشت و در تحقیق تیغ
خود ... وجه تجارت میکرد و روغن زیت از عراق بحلوان میبرد و پنیر و جوز از آنجا بکوفه می آورد و ابو حنیفه با او میگفته که تو در
دو چیز بر ما غلبه کرده که در آن با تو نزاع نداریم قرائة قرآن و علم فرایض [illegible] و در سال هشتاد بوده و وفات او در سال یکصد و

ثم زوج البتول و هو الهادی الی الرشد حیدر ه یبسه الحسنان بعده ثم علی و ابنه محمد ثم جعفر الصادق و ابن جعفر موسی و یتلوه

علی الرضا ثم ابنه محمد ثم علی ابنه المسدد و الحسن التالی و یتلوه تلوه محمد بن الحسن المعتقد فانهم ائمتی و سادتی و ان لحانی معشر و فندوا

ائمه اکرم بهم ائمه اسماءهم مسروده تطرد هم حجج الله علی عباده و هم الیه منهج و مقصد قوم لهم فضل و مجد باذخ یعرفه المشرک و الموحد

قوم لهم فی کل ارض مشهد لا بل لهم فی کل قلب مشهد قوم منی و المشعران لهم و المروتان لهم و المسجد قوم لهم مکه و الابطح و الخیف و الجمع و البقیع الغرقد

شیخ ابو الحسین واعظ الغزنوی — ابن کثیر شامی گفته که او واعظ خوش تقریر صاحب تصرف و تاثیر بوده و در مجلس او جمع کثیر و جم

غفیر از امیر و وزیر و صغیر و کبیر حاضر می‌شد و قبول بسیار از عامه اهل روزگار او را حاصل شده بود و خاتون زوجه مستظهر عباسی

جهة او رباطی در باب الازج بنا نهاده و اوقاف بسیار بر وقف کرده و او را جاه عظیم عریض بهم رسید و ابن جوزی ذکر کرده که بعضی

از ملاقات وعظ او نقل نموده و گفت روزی از او شنیدم که می‌گفت خرمة حزن خیر من اعمال یعنی یک دسته حزن و خوف الهی

بهتر است از خروارهای عمل و همچنین گفته که او شیعی بود بنابرین جمعی در منع او از وعظ سعی نمودند و بار اذن نیافت و سلطان مسعود

تعظیم او می‌نمود و بمجلس وعظ او حاضر شد و چون سلطان مسعود وفات یافت مخالفان در مقام اهانت و آزار او شدند

و او در همان ایام بیمار شد و در سنه پانصد و چهل و هشت وفات یافت و در رباطی که ماوای او بود مدفون گردید

مولانا حسین الواعظ الکاشفی السبزواری — مجموعه علوم دینی و نسخه معارف یقینی بود و از علوم غریبه مانند جفر و تکسیر و سیمیا آگاه و در فن

نجوم صاحب دستگاه بود نفسی با تاثیر و عبارتی دلپذیر داشت در بلاغت فصیح عهد و سحبان زمان بود

و در تاریخ حبیب السیر مسطور است که مولانا کمال الدین حسین واعظ در علم نجوم و انشا بی‌مثل زمان خود بود و در سایر علوم نیز

با امثال و اقران دعوی برابری می‌نمود و با آواز خوش و صوت دلکش امر وعظ می‌پرداخت و عبارات رائقه و اشارات فائقه معانی

آیات بینات کلام الهی و غوامض اسرار احادیث رسالت پناهی مبین می‌ساخت صباح روز جمعه در مسجد جامع امیر علیشیر در لوازم

آن کار شرایط اهتمام بجای می‌آورد و روز سه‌شنبه در مدرسه سلطانی وعظ می‌گفت و چهارشنبه بر سر مزار پیر خیردار خواجه ابو الولید

مدتی از اوقات حیات خود گاه در حظیره سلطان احمد میرزا در روز پنجشنبه بامر مذکور می‌پرداخت و بتقاضی اجل موعود

در سنه عشر و تسعمایه مهر سکوت بر لب زده عالم آخرت را منزل ساخت مصنفات مولانا کمال الدین حسین بسیار است و آثار نتایج

و افکارش بسیار از آن جمله جواهر التفسیر و تفسیر مختصر قرآن مواهب علیه و انوار سهیلی و مخزن الانشا و اخلاق محسنی و روضة الشهدا و اختیارات نجوم

در میان مردم مشهور است و گاهی بگفتن شعر نیز میل می‌نمود و از جمله قصاید که در مدح حضرت امیر المؤمنین واقع شده دو بیت مذکور

می‌شود بیت: ذریتی سوال خلیل خدا بخوان / لا ینال عهد جوابش مکن ادا / کرد و ترا عیان که امامت نه لایق است / الا کسی که بوده ز شرک و عمی

و خطا و توضیح این مقال علی سبیل الاجمال آنست که مطالعه مطابقه سوال در من ذریتی و لا ینال عهدی الظالمین جواب حضرت ابراهیم از طلب محال

جهابذ مقرر داشته خلیل در آن باب گفته و ان تکثر الشیاء ان ذکرت منها تعجب جابت من بینها فان اعجبن له ذا
بده فالکوکب النحس یسقی الارض احیانا و خلیل استاد سیبویه است و جمیع آنچه در کتاب خود نقل نموده از وی است و هر جا که گفته سألته
یا گفته قال بی آنکه ذکر قایل او نموده باشد مراد او از آن خلیل است و اصمعی و دیگران نقل نموده اند که خلیل [illegible] و عالم
حوالی غیر ایشان روایت داشته و سیبویه و اصمعی و نضر بن شمیل از وی اخذ نموده اند و او مردی خیر متواضع صاحب زهد و
عفاف بوده یکسال حج میکرد و یکسال مراسم غزا بجا می آورد و نقلست که او در مکه دعا کرده بود که خدای تعالی او را علمی کرامت
کند که کسی بدان سبقت نگرفته باشد چون از مکه مراجعت نمود خدای تعالی علم عروض را بر وی مفتوح گردانید و در علم موسیقی
نیز مهارت تمام داشت از نضر بن شمیل منقولست که خلیل در بصره منزلی از خس داشت و قدرت بدو فلس نداشت و تلامذهٔ
او بعلم او کسب اموال مینمودند و خلیل آیتی بود در فهم و زکا تا آنکه گفته اند که در عرب بعد از صحابه زکی تر از وی کسی نبود و از
آثار زکای او آنست که پیش یکی از اهل [illegible] روزگار دوای تاریکی چشم بود که مردم باو نفع بسیار می یافتند و چون آن مرد وفات
یافت روزی شخصی پیش خلیل اظهار تاسف بر فوت آن طبیب نمود و احتیاج خود را بآن دوا تقریر نمود خلیل گفت آیا آن نسخه
در میان هست آن شخص گفت نه خلیل گفت ظرفیکه دوا را در آن میریخت موجود هست گفت آری گفت آن ظرف را پیش من بیارید
و چون آن را پیش او آوردند بر داشته پیش بینی داشت و آن را بو میکشید و بقوهٔ شامه هر یک از اجزای آن دوا را استنباط نمود تا
پانزده جزو آن را دانست و آنگاه منفعت آن سؤال نمود و آن دوا را ساخته بمردم داد و از آن نفع یافتند بعد از آن
آن نسخه را در میان کتب آن طبیب دیدند چنان ظاهر شد که آن اجزا شانزده بود و پانزده از آن همان اجزا بود که خلیل
گفته بود و از نوادر کلمات خلیل است که آدمی خطای علم خود در نمی یابد تا با دیگری مجالست ننماید و در تذکرهٔ عبد الله [illegible] مسطور است
که خلیل بن احمد اعلم مردم است بنحو و عروض و در دقایق آن از همه کس بیشتر است تا در [illegible] اهل عصر بود و اول کسی است که
اختراع علم عروض کرده و آن را میزان شعر ساخته و منشاء اختراع او آن بود که روزی در بصره از کوچهٔ گازران میگذشت از کوفتن
کدین ایشان آوازهای مختلف شنید و با خود گفت که از اینجا اصلی استنباط میتوان نمود که کسی بر آن سبقت نگرفته باشد آنگاه
علم عروض را بر وجهی که در میان مردم شایع است وضع نمود و خلیل زکی صاحب فطنت و عالم باحوال و زکا و در اخبار و آثار
اعصار بوده و با این همه شاعر صادق و ادیب بارع فائق در علم موسیقی نیز ادراک تمام داشت معروف از نفایس تصانیف او
کتاب عین است که جمیع اصول کلام عرب را در آن جمع کرده و از یونس نحوی نقلست که خلیل از کمال فطنت در آن مرتبه بود
که از لغت عرب بسیار لغات را استنباط میکرد و از حسن بن [illegible] روایت است که خلیل با کثرت لیث بن رافع بن نضر بن سیار بود
و لیث در بصره از منشیان زمانه بود و در علوم ادبیه و در نحو و شعر و لغت عرب مهارت عجیب داشت و با آل برمک اختصاص

نحاة و شش بود ابوالحسن علی بن حمزة الکسائی الکوفی و شیخ طبرسی گفته که او قرآن را بر حمزه و بر ابان بن تغلب و غیر ایشان خوانده بود
و در کتاب تیسیر مسطور است که کسائی که امام اهل زمان خود بود در قراءة و اعلم ایشان بود بقرآن و ابوبکر بن انباری میگفته که
در کسائی چند چیز جمع شد که اعلم اهل زمان بود در نحو و واحد ایشان بود در غریب و در قراءة و اجتماع مردم بر سر او آن قدر میشدند
که بدشواری اخذ و ضبط مینموده اند و بنابرین کرسی مینهاد و در میان ایشان می‌نشست و تلاوت قرآن بر همه ایشان میکرد و یحیی بن
معین گفته که کسی ندیده ام که صدق لهجه باشد از کسائی و وفات او در مغان در سال صد و هشتاد و نه واقع شده
خلیل بن احمد بن عمرو بن تمیم الازدی الفراهیدی البصری باختراع علم که النحو فی الکلام کالملح فی الطعام خوان خلیلی همه محتاجان
را بر باب لسان گسترانیده و بدست یاری فطرت دور از خطا و سهو صنم شبهات را از صفحات اهل فهم و تدبیر را
شکسته گردانیده بیت خلیلی صنم سوز یزدان پرست ❊ دلیلی چراغ هدایت بدست ❊ ابوعبدالله محمد بن خلکان عوض شیبانی بوی
اللیثی حنیفی که خود را از اولاد ملوک عجم ظاهر نموده در رساله فرهنگ که از مؤلفات اوست گفته که خلیل ابن احمد در اصل از اولاد
ملوک عجم بود که نوشیروان ایشان را بیمن فرستاد با سپه سالاری که نام او امرز بود و ششصد مرد بودند هزاره و از میر کردند
سیبویه نیز از آن نژاد بود و خلیل زبان عرب و شعر ایشان درست کرد و کتاب العین و کتاب العروض و سیبویه زبان عرب
درست کرد و کتاب نحو پس من این تالیف کردم و زبان عجم را بان درست نمودم و در کتاب طبقات النحاة از سیرافی
نقل نموده که خلیل استخراج عروض را علی غایة رسیده و از آن مخصوص اوزان شعر عرب گردانید در اوایل حال بتالیف
کتاب عین که ضبط لغت بان منتظم میشد اشتغال نمود و او از زهاد دنیا بود و بنیه ملازمت علوم بخیر دیگر التفات نمیفرمود
و از منقولات که میگفته که اگر در اهل علم ولی نخواهد بود پس خدای تعالی را در روی زمین ولی نخواهد بود و از مآثر انقطاع
او از دنیا آنست که سلیمان بن علی بن حبیب بن مهلب بن ابی صفره از ریکه والی اهواز بود کتابتی از آنجا باو نوشت و التماس
نمود که جهت تادیب اولاد او باهواز توجه نماید خلیل چون کتاب را مطالعه نمود نان خشکی بیرون آورد و برسول سلیمان
نمود و گفت نزد من غیر ازین نان نیست و ما دامیکه آن هست بسلیمان حاجت ندارم رسول گفت پس من از جانب تو بسلیمان
چه جواب گویم خلیل این ابیات شروع نموده گفت شعر ابلغ سلیمان انی عنک فی سعة ❊ وفی غنی غیر انی لست ذا مال ❊ سخا
بنفسی انی لا اری احدا ❊ یموت هزلا ولا یبقی علی حال ❊ الرزق عن قدر لا الضعف ینقصه ❊ ولا یزیدک فیه حول محتال ❊ والفقر
فی النفس لا فی المال نعرفه ❊ ومثل ذلک الغنی فی النفس لا المال ❊ ابن خلکان گفته که چون این قطعه بسلیمان رسیده راتبه که سابقا
باو میداد قطع نمود و خلیل دران باب فرموده ان الذی شق فمی ضامن ❊ لی الرزق حتی یتوفانی ❊ حرمتنی خیرا قلیلا فما ❊ زادک
فی مالک حرمانی ❊ و چون این قطعه بسلیمان رسید گرده پشیمان شد و دران باب معذرت نامه بخلیل نوشت و راتبه او را افزود

صادق ما قال حیا و قرنا و کان مقدما [illegible] و در کتب خلاصه مذکور است که خلیل [illegible] کان افضل الناس

فی الادب و قوله حجة فیه و اخترع علم العروض و فضله اشهر من ان یذکر و کان امامی المذهب و در تاریخ [illegible] مذکور است که از او پرسیدند

ما بال الناس اجتنبوا عن علی بن ابیطالب [illegible] و تبعوا ابابکر و فضلوه علی [illegible] الناس و شاهد [illegible] خلیل در جواب گفت

بهر نوره نورهم و غلب [illegible] و الناس امیل باشباههم و اشکالهم و ایضا از او پرسیدند که ما الدلیل علی ان علی بن ابیطالب امام الکل

فی الکل در جواب گفت احتیاج الکل الیه و استغناؤه عن الکل دلیل علی انه امام الکل فی الکل و در کتاب کشف الغمه از یونس بن حبیب نحوی

منقول است که قال قلت للخلیل بن احمد ارید ان اسئلک عن مسئلة فتکتمها علی فقال قولک یدل علی ان الجواب اغلظ من السؤال

فتکتمه ایضا قلت نعم ایام حیوتک قال قلت ما بال اصحاب النبی صلی الله کانهم کلهم بنو ام واحدة و علی بن ابیطالب من بینهم

کانه ابن علة فقال ان علیا تقدمهم اسلاما و فاقهم علما و بذهم شرفا و رجحهم زهدا و طالهم جهادا و الناس الی اشکالهم و اشباههم

یمیلون الی من بان منهم و فاقهم و معنی ابن علة [illegible] است بنو علات اولاد مرد را گویند که از زنان متعدد بهم رسیده باشند و ولادت

خلیل در سال صد از هجرت بوده و وفات او در بصره در سال یکصد و هفتاد و پنج بوده و یکصد و شصت نیز گفته اند ابو الفتح عثمان

بن جنی الموصلی در تاریخ ابن خلکان و غیر آن مذکور است که ابن جنی امام بوده در علم عربیه و از جمله شاگردان ابوعلی فارسی بوده

و پدر او جنی غلامی رومی بود از سلیمان بن فهد بن احمد ازدی موصلی و ابو الفتح اشارت بآن نموده و گفته فان اصبح بلا نسب

فعلمی فی الوری نسبی علی انی اؤول الی قروم سادة نجب قیاصرة اذا نطقوا ارم الدهر ذو الخطب اولاک دعا النبی لهم کفی شرفا دعاء نبی

آورده اند که در مبادی حال که هنوز بحد کمال نرسیده بود بدرس افاده بعضی از طلبه موصل اشتغال نمود و اتفاقا روزی

استاد ابوعلی از حوالی مجلس درس او میگذشت و چون او را دید گفت در ایام غورگی تو مویز شد [illegible] ابن جنی متنبه شده ترک

درس و افاده نموده مدتی دیگر ابوعلی را ملازم شد و از و استفاده نمود تا ماهر گردید و از مشاهیر تصانیف او کتاب خصایص

و کتاب سر الصناعه است در نحو و شرح دیوان متنبی و او دیوان متنبی خوانده و متنبی او را دوست میداشت و قال فی دمیة القصر و

لیس لاحد من ائمة الادب فی فتح المقفلات و شرح المشکلات ما له سیما فی علم الاعراب و کان یحضر عند المتنبی و یناظره فی شیء

من النحو من غیر ان یقرا علیه شیئا من شعره انفة و اکبارا لنفسه و المتنبی یقول فیه هذا رجل لا یعرف قدره کثیر من الناس و لما مات

ابوعلی الفارسی تصدر ابن جنی مکانه ببغداد و اخذ عنه الثمانینی و عبد السلام البصری ابو الحسن السمسمی و ولادت ابن جنی پیش از سیصد و

سی بوده در موصل و وفات او در روز جمعه بیست و هشتم صفر از سال سیصد و نود و دو در بغداد ابو یوسف یعقوب بن اسحق

المعروف بابن السکیت النحوی در تاریخ ابن خلکان و غیره مسطور است که اصل او از دورق خوزستان است و او با پدر خود مدتی

[illegible] خدای تعالی سوال نموده بود که

تمام داشت و با انشای دیوان جهت میگذاشت پس خلیل نزد او رفت و چون لیث از حقیقه حال و مرتبت فضل و کمال
خلیل اطلاع حاصل شد اعزاز و رعایت بسیار نمود و لیکن نیاز خواست و خلیل باقی در آن فکر بود که تحفه لایق جهت لیث بهم رساند
و میدانست که از اقسام مال چیزی را در نظر لیث وقعی نیست و بهیچ چیز آنقدر خوشحال نمیشود که بظرایف آداب پس بنای اتمام
تصنیف کتاب عین و اتمام آن نمود و بعد از اتمام آنرا بخط خوب و قطع مرغوب تزیین داد و بلیث فرستاد و لیث از آن کتاب
بسیار خوشحال شد و وقعی عظیم در خاطر او راه یافت و صد هزار درهم بجایزه آن جهت خلیل فرستاد و زبان بعذرخواهی تقصیر گشود
و بعد از آن لیث روز و شب اوقات خود را صرف مطالعه آن کتاب میکرد و ملول و منفرد مینشست و هر جا که مطالعه او تحسین مینمود
آنرا ستایشی میکرد و چون از خدمت برادر که مرجعیت منیعه داشت بمطالعه مشغول میبود تا آنکه نصف کتاب را بترتیب حفظ میکرد
اتفاقا در آن اثنا لیث کنیزی در نهایت حسن و جمال خرید و در خانه یکی از دوستان خود داد و او را منزلی مهیا ساخته پنهان از خاتون
خانه او میرسید و چون خاتون دختر عمه لیث بود و مع هذا صاحب مال و جمال بود و پیش از آن نهایت محبت با هم داشتند مضمون
را شنید آتش رشک و غیرت از کانون سینه اش شعله کشید و سوگند یاد کرد که زیانی عظیم بلیث رساند و چون با خود
تامل کرد که لیث را پروای زیان مال نیست و دیده بود که بآن کتاب بسیار شعف و رغبت دارد تا آنکه جمیع ملاهی و لذات
را از خود دور ساخته شب و روز خود را بر بالای آن کتاب انداخته لاجرم کتاب عین را عین الکمال رسانیده بسوخت و چون
لیث از خانه آن ملک مراجعت نمود فی الحال یکی از خادمان فرمایش کرد که کتاب بیاورد و چون ظاهر شد که کتاب پیدا نیست
نزدیک بود که از غصه هلاک شود بنا بر گمان آنکه خادمان آنرا دزدیده اند همه را جمع نمود و تهدید فرمود در آن اثنا یکی از زنان
گفت که خاتون خانه آنرا گرفته آنگاه لیث نزد او رفت تا او را راضی ساخته کتاب را بگیرد و با او گفت که کتاب را بمن پس ده که من
جاریه را بخشیدم و او را بر خود حرام گردانیدم خاتون دست او را گرفته بخانه برد که کتاب را در آن جا سوخته بود لیث را
چون نظر بر خاکستر افتاد و یقین دانست که کتاب را سوخته او را حالی بهم رسید که گویا پسر او مرده بود بلکه بدتر از آن [illegible] که در
حفظ داشت بنوشت و چون خلیل مقارن آن وفات یافته بود و نسخه منحصر در همان یک نسخه بود نصفی دیگر ضایع بماند آنگاه علمای
زمان را جمع کرد تا نصف دیگر را بر منوال نصف باقی تالیف نمایند و ایشان در آن باب سعی بسیار نمودند اما مانند آن تالیف
نتوانستند کرد چنانکه هر که نظر بر هر دو نصف می اندازد تفاوت بسیار در اتقان و احکام ادراک میکند و از مختار شعر خلیل این دو بیت است
شعر لو کنت تعلم ما اقول عذرتنی ؛ او کنت تعلم ما تقول عذلتکا لکن جهلت مقالتی فعذلتنی ؛ و علمت انک جاهل فعذرتکا و نیز روایت است
که سلیمان بن قبیصه بن یزید المهلب تحفه محقری و فرستاد خلیل اظهار رد کرد و در آن باب این شعر گفت و حصلت تکثیر است سلیمان انی که
منها العجب جائت من سلیمان لا تعجبن لخیر زل عن یده فالکوکب النحس یسقی الارض احیانا ؛ در تاریخ یافعی مسطور است که کان الخلیل

یافعی گفته که واضع آن معاذ بن جبل بود و خطاست و وجه آنکه او در آن متکلم بوده است که جامع هروی میفرماید ابن خلکان
گفته که کسایی از جمله شاگردان او بود و در روایت حدیث نیز ثقه بود و از او روایت میکرد و در تصانیف خود از او حکایت
بسیار نقل نموده و معاذ را در نحو تصانیف بسیار بود اما چیزی از آن مشهور نشد و او شیعی مذهب بود و شعری مانند
شعر نحات داشت و در عصر خود بعمر دراز مشهور بود تا آنکه اولاد او مردند و او باقی بود و دندانهای خود در ابتدا ... مینمود
: ان معاذ بن مسلم رجل ليس لميقات عمره امد قد شاب رأس الزمان واكتهل الدهر واثواب عمره جدد قل لمعاذ اذا مررت به
قد ضج من طول عمرك الابد يا بكر حواء كم تعيش وكم تسحب ذيل الحيوة يا لبد قد اصبحت دار آدم خربت وانت فيها كانك الوتد
تسأل غربانها اذا نعقت كيف يكون الصداع والرمد مصححا كالظليم ترفل في بردك مثل السعير تتقد صاحبت نوحا وكان
ذو القرنين شيخا لوالدك الولد فارحل ودعها فان غايتك الموت وان شد ركنك الجلد و معاذ مذکور بنابر موافقت
مذهب با کمیت بن زید شاعر مشهور مصاحب بود و در وقتی که بکمیت خبر رسید که طرماح شاعر نزد خالد بن عبد الله قسری امیر
عراقین بود و بواسطه رفته بود و در یک قصیده که در مدح او گذرانیده سی هزار درهم صله باو رسیده لاجرم کمیت جهة تحصیل شهرت
از روی خام طمعی خواست که او نیز پیش خالد رفته قصیده بنظر او بگذراند معاذ او را نصیحت نموده گفت که نزد خالد مرو که ترا
با طرماح نسبتی نیست زیرا که او پسر عم خالد است و تو از طایفه مضری و خالد یمنی و تو شیعی و او ناصبی اموی و تو عراقی و او شامی
کمیت نصیحت او نشنید و آخر کار او در صحبت خالد بحبس مخلد کشید و کمیت با زن خالد که یکی از عفایف بنی امیه بود بدست آمده
لباس و چادر او را بسته بر خود پوشید و از خانه که در آن محبوس بود فرار نمود و بیت دران زمان که بود نیم جان بکشتن مدار:
بزیر چادر ناهید اگر خود بهرام و گویند شخصی از زمان ولادت معاذ پرسید و گفت ولادت من در زمان یزید بن عبد الملک یا
در زمان عبد الملک بود در سال یکصد و هشتاد و هفت که سال هشت رابکه بود ... شیخ نجاشی
گفته که او از جمله فضلای مذهب امامیه و دانشمندان علم عربیه بود و بواسطه موافقت مذهب و اعتقاد و انشراح صدر و استعداد
همیشه صدرنشین مجالس سلاطین آل حمدان میبود و از جمله تصانیفش کتاب آل در امامت حضرت امیر المؤمنین است و کتاب مستحسن القراءات
والشواذ و کتاب در لغه و کتاب اشتقاق الشهور والایام در تاریخ یافعی مسطور است که ابن خالویه ببغداد آمد و از اعیان علمای نحو
مانند ابن انباری و ابن عمر زاهد و ابن درید و سیرافی استفاده نمود آنگاه بشام رفت و در حلب اقامت نموده در فنون فضل
و ادب شهرت تمام یافت و فضلای آفاق بخدمت او شتافتند و هر یک بقدر استعداد از و بهره یافتند و آل حمدان او را
تعظیم و تکریم مینمودند و پیش او درس میخواندند و اقتباس انوار فضل از و مینمودند و او راست کتابی کبیر که آنرا کتاب لیس نام
نهاده و بنای کلام در آن بر آنست که لیس فی کلام العرب کذا و او راست کتابی لطیف که آنرا آل نام کرده و در اول آن تفصیل

او را به نحو شوق داد لاجرم او را تعلیم نحو و لغه نمود و دعای او مستجاب گشته یعقوب در فضل و ادب مرغوب پدر شد و نحوی
مدتی به تعلیم اولاد اکابر اشتغال مینمود و از ایشان چندان نفعی حاصل نبود تا آنکه محمد بن عبد الله بن طاهر خزاعی که قاید و سپه سالار
خلیفه عباسی بود او را به تعلیم اولاد خود تکلیف نمود و وظیفه یکساله او را پانصد دینار مقرر گردانید و آخر به هزار دینار رسانید
و بعد از آن چون صیت فضایل یعقوب شایع شد به عزّ صحبت متوکل عباسی که ناصبی و معلن عداوت اهل البیت بود گرفتار
گردیده مدام را با میگساری منادمت و مصاحبت او اشتغال داشت و مشمول عواطف او بود تا آنکه در یک مجلس پنجاه هزار درهم
به یعقوب کرم نمود و اتفاقا روزی پسران متوکل معتز و مؤید حاضر شدند پس متوکل از او پرسید که یا یعقوب ایما احب الیک
ابنای هذان ام الحسن و الحسین یعقوب را غیرت دینی به حرکت در آمده گفت والله ان قنبرا خادم امیر المؤمنین احب الیّ منک و من
ابنیک پس متوکل فرمود که زبان او را از قفا بیرون آورده ببریدند و او را بدان عقوبت شهید گردانیدند و بعضی گفته اند
که متوکل غلامان ترک خود را فرمود تا لگد بر شکم او زدند و چون او را بر داشته بخانه بردند روز دیگر وفات یافت
و متوکل ده هزار درهم به پسرش یوسف فرستاد و پیغام نمود که این خونبهای پدر تست و از ابو العباس منقولست که
میگفته که ابن سکیت در جمیع علوم مهارت تمام داشت و پدر او مرد صالح بود و از اصحاب ابو الحسن کسائی و از علوم عربیه حظی
تمام داشته و هم ثعلب گفته که اصحاب ما را اجماعست بر آنکه بعد از ابن اعرابی کسی اعلم از یعقوب در لغه پیدا نشده و از جمله مشاهیر
مصنفات او کتاب اصلاح المنطق است که بعضی از علما در تعریف او گفته اند که مانند آن کتابی در لغه از جسر بغداد نگذشته است
و او را دیگر مصنفات هست که در تاریخ ابن خلکان تفصیل یافته و وفات او در ششم ماه رجب از سال مأتین و چهل و چهار بود
رحمه الله تعالی ابو مسلم معاذ بن مسلم الهرّاء الکوفی النحوی پسر عم محمد بن الحسن بن ابی ساره رواسی است در اوایل این مجلس شمه ای
از احوال او مذکور شده در کتاب خلاصه الاقوال مسطور است که معاذ از ثقات راویان حضرت امام جعفر صادق است
و شیخ ابو عمرو کشی به اسناد خود از حسین بن معاذ مذکور از پدرش معاذ روایت نموده که گفت روزی آنحضرت به من گفت
که ای معاذ شنیده ام که در مسجد جامع می نشینی و مردم را فتوی میدهی گفتم بلی چنین است و میخواستم که پیش از آنکه از خدمت شما برخیزم
عرضه دارم که شرایط آن امر بدین وجه بجا می آرم و اگر کسی که در آن مسجد از من سوال نماید میدانم که مخالف شماست موافق
مذهب ایشان جواب میگویم و اگر از موالیان و محبان شماست بانچه از علوم شما به من رسیده جواب میگویم و اگر حال او
معلوم نباشد میگویم که فلان چنین گفته و فلان چنین گفته و قول شما را در میان قول دیگران مذکور میسازم پس آنحضرت این شیوه را
از من پسندیدند و فرمودند که من نیز چنین میکنم و شیخ جلال الدین سیوطی در کتاب طبقات النحاة گفته که معاذ بن مسلم شیعی
از راویان جعفر صادق و از اعیان نحات بود و اول کسی که علم صرف را وضع کرد معاذ بن مسلم مذکور بود و با آنکه شیعه

بود میشنیدم و چون در همان روز که او وفات یافت سید هاشم عبدالسلام بن ابی علی جبائی متکلم نیز وفات یافت اهل روزگار
میگفتند که امروز علم و لغت و کلام مرد و این قطعه از ابن درید در مدح اهل البیت علیهم السلام از کتاب کشف الغمه منقول میشود ان النبی محمد
و وصیه و ابنیه و ابنته البتول الطاهره اهل العبا فاننی بولائهم ارجو السلامه والنجا فی الآخره واری محبة من یقول بفضلهم سببا یجیر من
الحبیل الجائره ارجو بذاک رضی المهیمن وحده یوم الوقوف علی ظهور الساهره [illegible] بود و [illegible] سال بود و در شب چهارشنبه هجدهم شعبان
سنه احدی و عشرین و ثلثمایه در بغداد وفات یافت [illegible] علامه حلی در باب کنی از قسم دوم
از کتاب خلاصة الاقوال گفته که ابوالفرج شیعی زیدی بود و یافعی گفته که او اصفهانی الاصل بغدادی المنشا است و از عجایب آنکه
مروانی و شیعی بود و بخدمت بسیاری از علما رسیده و علامه زمان خود را دیده بود و در علم تاریخ و انساب ماهر و در کتابت و
شعر بغایت قادر بود و از اغانی و اشعار و سیر و اخبار و آثار و احادیث مسنده بقدری حفظ داشت که مانند او هرگز کسی ندیده و در
علوم دیگر مانند نحو و لغت و مغازی و موسیقی و علم جوارح و بیطره و طب و نجوم و غیر آن بمرتبه کمال رسیده و شعر او جامع اتقان علما
و نزاکت ظرفای شعراست و او را مصنفات شریفه است مانند کتاب اغانی که اتفاق است برانکه مانند او در باب خودش هرگز تصنیف
نشده و گفته اند که او در مدت پنجاه سال تالیف نموده بود و بعد از اتمام آنرا برسم تحفه نزد سلطان سیف الدوله بن حمدان برد
و سلطان هزار دینار باو بخشید و عذر خواهید منقول است که صاحب بن عباد در ایام سفر سی شتر بار از کتب ادبیه جهة مطالعه همراه داشت
و چون کتاب اغانی باو رسید از دیگر کتب مستغنی شد و من بعد بجای مجموع کتب [illegible] در کتب [illegible] رست و
در تاریخ مذکور است که در اواخر بوزیر مهلبی که وزیر معزالدوله بن بویه بود مصاحبت مینمود و او را در مدح وزیر اشعار دلپذیر واقع است
و مکرر آنچه در ترجمه ابوالفرج از تاریخ یافعی منقول شد در تاریخ ابن خلکان و ابن کثیر نیز مسطور است و زیاده که در تاریخ ابن کثیر واقع شده
آنست که دارقطنی و غیر او از محدثان اهل سنت روایت حدیث از او کرده اند انگاه از روی تعصب و تعنف تاسف خورده که
چرا او با این همه فضایل و کمالات مذهب شیعه داشته و در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که الامام العلامه ابوالفرج الاصبهانی
الکاتب مصنف کتاب الاغانی و غیره سمع الحدیث و تفقه و برع و استوطن بغداد من صباه و کان من اعیان ادبائها کان
اخباریا نسابه ظاهر التشیع ابن کثیر شامی گفته که ابوالفرج در سال دویست و هشتاد و چهار متولد شد و در ذی الحجه سنه ست و خمسین و ثلثمایه
وفات یافت [illegible] یافعی گفته که او از ابن درید و ابن انباری استفاده علوم ادبیه نموده و صاحب
تصانیف مشهوره و مجامع غریبه و روایت ادب و صاحب اخبار و تالیفات کثیره و ثقه در حدیث و قایل بمذهب تشیع بود
و شعر او اگرچه اندک است اما بسیار نیکوست و از محاسن شعر او این چند بیت است اذا ما من لیلی علی البعد نظری فقطری
[illegible] الاضالیع متول [illegible] ان تری محاسن لیلی من [illegible] و کیف تری لیلی بعین تری بها سواها و ما

حال ایشان نموده و بعد از ان ذکر ائمه اثنا عشر از آل پیغمبر علیه السلام و تاریخ موالید و وفات آبا و امهات ایشان فرموده و از جمله
مصنفات اوست کتاب اشتقاق و کتاب الجمل فی النحو و کتاب القراءات و کتاب اعراب القرآن و کتاب المقصور و الممدود و
کتاب المذکر و المؤنث و کتاب الالقاب و کتاب شرح مقصوره ابن درید و کتاب الاسد و غیر ذلک و ابن خالویه را شعر نیکوست
و ثعالبی از جمله اشعار او این دو بیت را در یتیمة الدهر نقل نموده اذا لم تکن صدر المجالس سیدا فلا خیر فیمن صدرته المجالس و کم
قائل قالوا انک راجلا فقلت لهم من اجل انک فارس وفات او در سال سیصد و هفتاد [illegible] بن درید الازدی البصری النحوی
ابن خلکان گفته که ابن درید امام عصر خود بود در لغت و ادب و شعر و مسعودی در کتاب مروج الذهب گفته که ابن درید در زمان
از جمله شعرای بغداد فایق بوده [illegible] خلیل ابن احمد بود و بسیاری از لغت جمع نموده که در کتب متقدمین یافت نمیشود و شعر
و بیش از آنست که احصای آن توان نمود و از تصانیف مشهوره او کتاب جمهره است در لغت و آن کتاب معتبر نیکوست و از
جمله تصانیف اوست کتاب اشتقاق و کتاب السرج و اللجام و کتاب الخیل الکبیر و کتاب الخیل الصغیر و کتاب المقتبس و کتاب الملاحن و
کتاب زوار العرب و کتاب اللغات و کتاب السلاح و کتاب غریب القرآن و کتاب المجتبی و کتاب الوشاح و بعضی علما گفته‌اند
که ابن درید اعلم شعرا و اشعر علماست ولادت او در بصره بود در سال دویست و بیست و سه در انجا تحصیل علوم نمود و نشو و نما
یافت بعد از ان باتفاق عم خود حسین از انجا بعمان آمد و در انجا دوازده سال اقامه نمود پس ببصره رفت و اندک زمانی در انجا بود
فارس نزد پسران میکال که از عمال [illegible] بودند رفت و کتاب جمهره را جهة ایشان تألیف نمود و ایشان او را دیوان اعمال خود
و خلعت دادند و او مال عظیم در صحبت ایشان بهم رسانید اما نهایت با ذل و کرم بود و از جمله صلات که باو دادند آنست که ده
هزار درهم در صله یک قصیده باو دادند و بعد از عزل پسران میکال و رفتن ایشان بخراسان ابن درید از فارس به بغداد آمد و یکی از
علمای آنجا او را تعظیم نموده در جوار خود منزلی مقرر ساخت و در آن تاریخ خبر وصول او به بغداد و بلوغ او باعلی منزلت فضل و استعداد
بمقتدر خلیفه رسید لاجرم او را نوازش فرموده هر ماه پنجاه دینار بسم وظیفه تعیین و تا وفات ابن درید مستمر و جاری بود و
قوه حافظه او بمرتبه بود که دیوان شعری را که یکبار بر وی میخواندند یاد میگرفت و لهذا در روایت حدیث نیز دستگاه وسیع داشت
و گاهی بشرب خمر اقدام مینمود و در نود سالگی مفلوج شد و اندک روزی علاج ان بتریاق نمود و صحت تمام یافت و بدرس
و بحث و تصنیف اشتغال نمود و چون یکسال از ان گذشت بسبب تناول غذاهای نامناسب مرض فالج عود نمود و از کمر
تا قدم بی حرکت ماند و دستهای او اندک حرکتی میکرد و چون کسی از او میدید که پیش می آید از آمدن او متألم شده فریاد
میکرد و با این حال ثابت الذهن و کامل العقل بود هر چه از و میپرسیدند بر وجه صواب جواب میفرمود و از ابو علی ابن قاسم قالی
معروف ببغدادی که تلمیذ او بود منقولست که میگفت در انحالت هر شکی که در لغت داشتم از و میپرسیدم بی توقف جواب صواب از و

الفضل ... فقد الشیخ ... ابو السعادات هبة الله بن احمد ... الشجری الادیب النحوی ادیبی فاضل ولبیبی موفق
بود و در کامل ... علم ... مدح اهل البیت علیهم السلام اشتغال نموده و از جمله شعر او که در باب روز غدیر گفته این چند بیت است
یوم الغدیر سوی العیدین لی عید یوم یسر به السادات والصید نال الامامة فیه المرتضی وله فیهما من الله تشریف وتمجید یقول احمد خیر المرسلین
ضحی فی مجمع حضرته البیض والسود فامدد الله حد الا انقصار له بالصنایع والالطاف والجود لا تنکرن غدیر خم انه کالشمس فی اشراقها
بل الضوء ما کان معروفا یحسد والی خیر البرایا احمد ... فیا امة ... وجالة حتی العجیبة یذکر اولی الانام بان یوالی المرتضی من
یاخذ الاحکام منه و یاثره اذا ذکرت العز من آل هاشم ... عنک الکلاب الشارده فقل لمن لامک فی حب خانک فی مولدک
الوالده محمد بن احمد ... در کتاب طبقات گفته که کنیه او ابو منصور است و خازن کتب خانه قدیمست که در محله کرخ بغداد
بوده و از ابن حجر نقل نموده که محمد مذکور نحوی ادیب فاضل فقیه شیعی خوش نویس بود و از ابو الحسن تنوخی و غیر او استفاده نموده
بود و در سال چهارصد و ده متولد شد و در سیزدهم شعبان پانصد و ده وفات یافت ...
... در طبقات النحاة مسطور است که او شیخ اهل لغت و رئیس ایشان و استاد ابو العباس ثعلب بود و با وجود تشیع از مخصوصان
متوکل عباسی و ندیم او بود و از مصنفات اوست کتاب اسماء الجبال والمیاه والاودیه و شیخ نجاشی رحمه الله گفته که او امام اهل لغت و رئیس
ایشان بود و ابو العباس مبرد نحوی تلمیذ اوست و احمد از جمله خواص اصحاب امام علی نقی و امام حسن عسکری علیهما السلام بوده
تفصیل مصنفات او در کتاب شیخ مذکور مسطور است ... صاحب طبقات النحاة گفته که
او ادیب فاضل بود ... و ذهبی نقل نموده که تولد احمد مذکور در سال پانصد و شصت و هفت بود و از حمص عراق توجه نموده مذهب
رفض را از اهل حله اخذ و تحصیل علم را در بغداد از ابو البقای عکبری و وجیه واسطی نموده و شاگردی دیگران نیز کرد تا آنکه در علم
عربیه و عروض سرآمد ... و در آن دو علم تصنیف نمود و چون شعر را نیز خوب میگفت کتاب ایضاح و کتاب تکمله ابو علی
فارسی را نظم کرد و بسیار خوب کرد و بعد از آن بخدمت ملک مجد رسید و از و رعایت بسیار دید و فضلای آن نواحی با و
... معاشرت ورزیدند و او شیعی غالی زاهد دین دار و صاحب عقل بسیار بود و در یازدهم ربیع الاول از سال ششصد و
چهل و چهار وفات یافت ... در کتاب طبقات نحاة آورده که او شاگرد
شیخ عبد القاهر جرجانی استاد ملک النحاة بود و همچنین استاد و شاگردی که دید بعد از خطیب تبریزی در مدرسه نظامیه بغداد
مدرس بود و چون او را بتشیع متهم نمودند و حقیقه حال را از و پرسیدند گفت انکار مذهب خود نمیتوانم و از فرق تا بقدم خود را شیعی
میدانم ناظرین و او را از تدریس آنجا معزول ساختند و ابو منصور جوالیقی را بجای او تعیین نمودند و بعد از آن هر کس که پیش او جهت استفاده
میرفت با و میگفت منزلی لان بالکرخ والخبز بالشری ... اذهبوا الی من غزله ... یعنی الحال بخانه گدا طلبیدنست و نان من

بهرتها بالبدایع وللنذ منها بالحدیث وتجری حدیث سوانا فی حروق [illegible] مع اجلالک بالیا عن العین انما اراک بعیب

لک خاضع مؤلف گوید که مقصود مرزبانی درین ابیات حقیقه مبانی از لفظ لیلی شاهد حقیقی و مطلوب اصلی است و مراد او

از بیت و پنجم استعارتست بمذهب شیعه که ایشان خدای تعالی را منزه و متعالی از ادراک باصره و رؤیه مجاهره میدانند و اثبات

رؤیه قلبی که عبارتست از علم و ظهور تام و کشف و وضوح تمامست مینمایند مرزبانی در سال سیصد و هشتاد و چهار از تیه دار فانی

بسرای جاودانی انتقال نمود [illegible] ابی محمد حبیب بن بقیه [illegible] شیخ نجاشی گفته که از مازن بنی شیبان بود و سید علمای

بصره بود در نحو و عربیه و لغه و از ابوالعباس محمد بن یزید نقل نموده که او گفت که ابو عثمان مازنی از علمای امامیه و از جماعت

اسمعیل بن میثم است و او را کتابیست در علم صرف و کتابی در بیان آنچه عامه در ان لحن کرده اند و معتقد به مشهور در نحو وفات

او در سال دویست و چهل و هشت بود [illegible] شیخ نجاشی گفته که از بزرگان اصحاب ماست و

او فقیه و [illegible] نحوی و کثیر الروایت و حسن العمل و بسیار عبادت و زهد و از راویان ابی عبدالله و ابی الحسن علیهما السلام

بوده و او را کتابیست در حدیث و آورده اند که چون هارون الرشید از حج مراجعت نمود و عبور او بکوفه افتاد بموضعی که

معروف بمسجد سماکت رفت و در وقت عقبه بر در غرفه که بر کنار راه مسجد بود بنماز و اشتغال داشت پس هارون شنید که

او در نماز خود بعبارت فصیح دعا میکند لاجرم در زیر آن غرفه توقف کرد تا دعای او را بشنود و چنانکه از شنیدن آن محظوظ

بود گاهی پیش روی آن غرفه می ایستاد و گاهی در عقب آن بعضی بعد از آن بوزیر خود فضل بن ربیع گفت که تو میشنوی آنچه من

میشنوم و دیگر بار گفت که این مرد از جهار ماست در کوفه [illegible] شیخ جلال سیوطی

در کتاب طبقات النحاة از یاقوت نقل نموده که او از اکابر نحاة و شاعر ماهر و شیعی مجاهر بود و او را با ابن درید مناظرات و

مهاجرات بسیار واقع است و از مصنفات اوست کتاب ترجمان در شعر و معانی او و کتاب عرایس المجالس و کتاب النقد من

الالایلن که تسمیه کتاب مدحتین [illegible] است [illegible] سیصد و بیست وفات یافت و در کتاب خلاصه مسطور است که

محمد بن احمد طیب المفجع بزرگست و از [illegible] ادب و حدیث و پاکیزه مذهب [illegible] بود و [illegible] در مدح اهل بیت

طهار اشعار بسیار است که در اکثر آنها نام نامی ایشان را مذکور میسازد و اظهار توجع و تفجع بر قتل ایشان مینماید و لهذا او را مفجع

ساخته اند و از جمله اشعار او که بلقب او اشعار دارد این بیت است * ان یکن قبل لی المفجع شرا فعمری انا المفجع حقا و از جمله اشعار او که

در باب قصه رد شمس از آفتاب آسمان دین یعنی حضرت امیرالمؤمنین وقوع شده این چند بیت است * ردت الشمس بعد ما حجبها

لغروب فالتقى وقت الصلوة جليا وعلى اذ انال رأس رسول الله من حجره وساداً وطيا اذ يحال النبي لما اتاه الوحي نعمي عليه

حتى غيبت عنه الصلوة ولم يوقظه اذ كان يحفظ محسنا فدعا ربه فاكرمه المعاد من كان وعده ماتيا قال هذا اخي [illegible]

واقع شده مشهور است برآنکه مقصود متکلم طلاق موصوف بثلث است و دانسته شد که آن جایز نیست و اگر بطریق تعداد باشد بآنکه
تکرار کند صیغه طلاق را بی تخلل رجوع و گوید انت طالق انت طالق ثم طالق ثم طالق طلاق اول صحیح است و آنچه بعد از او
ما بعد آن از ضمائم تا تعداد و بالاتر باطل است زیرا که قصد متکلم بهر یک متعلق شده و طلاق و چون بر محل قابل یعنی شخص متصف بر
زوجیه واقع شده صحیح است و آنچه بعد از وست باطل زیرا که بر محل قابل واقع نشده چه ظاهر است که بعد از ورود طلاق اول زوجیه
نماند پس تکرار آن لفظ از ضمائم باطل و لغو باشد و ملا میرزا جان فاروقی شیرازی در حاشیه شرح مختصر عضدی توجیه تصحیح ایقاع سه طلاق
در صورت تکرار لفظ بر این وجه نموده که هرگاه کسی انت طالق گفت و هنوز معطوف را که لفظ طلاق دیگر است نگفته باشد آن قول او که انت طالق
در حکم علی عشره الا خمسه خواهد بود پس همچنانکه در مرتبه گفتن علی عشره قبل از گفتن الا خمسه اقرار بتمام عشره لازم نمی آید زیرا که اعتبار بتمام کلامست
همچنین قول انت طالق در مقامیکه تکرار آن خواهند نمود طلاق واحد مستقل نخواهد بود تا لازم آید که بعد از آن محل قابل طلاق دیگر نماند
پس سه مرتبه ذکر طلاق نمودن در حکم آنست که لفظ ثلث را یکبار گویند و فرق میان صورتین باجمال و تفصیل خواهد بود و اینست محصل
کلام ملای مذکور و فساد آن بر محصل صاحب شعور مخفی نیست زیرا که از سخن او لازم می آید که هرگاه گوییم جائنی زید و عمرو و بکر و در خاطر ما باشد
که تعقیب آن بذکر خالد کنیم تا آنکه آن لفظ تنها گفته ایم آن کلام نزد مخاطب تمام نباشد و نسبت مجیئ بمجموع آن سه شخص بلکه بهر یک از ایشان
مستقل نباشد و بطلان لازم نه اند بثبوت ملازمت ظاهر است و اما تشبیه آن بعبارة مشتمله بر استثنا پس قیاسیست مع الفارق که از ملای
فاروقی بغایت دور است چه ظاهر است که عدم اهتمام جمله مقرونه باستثنا تعقیب او باداة استثنا است نه تغیر کلام سابق است مفهوم
میشود و عدم اهتمام جمله انت طالق بطلاق دیگر که در عقب او مذکور شود مفهوم نمیگردد و وصلا ثانی را بر عدم اهتمام اول دلالتی
نیست بلکه این فاضل در این کتاب کلفت این تکلیف مصداق آن مثل مشهور است که کفچه زدی حلوا کو چه غایت مراد آنست که تکرار لفظ طلاق قرار
در حکم ایراد لفظ ثلث ساخته و سابقا معلوم شد که آن نیز در معرض بطلان و تباهی و مخالف قانون شرعی و نص الهیست و
صاحب کتاب استغاثه فی بدع الثلثه آورده که از جمله بدعتهای عمر که بسبب آن فساد عظیم شامل جمیع امت از ~~[illegible]~~ و
موالیان او شده بدعتیست که در طلاق و نکاح احداث نموده زیرا که خدا و رسول طلاق را بر عده و سنت مقرر داشته اند و عمر گفته
که هر کسیکه در یک مجلس سه طلاق گوید یا سوگند بآن خورد حکم طلاق ورا لازمست و حجه او در احداث این حکم آنست که زعم
کرده که چون مردم آسان ساخته اند بر خود سوگند بطلاق را پس می باید که عقوبت و خشم ایشان سوگند را باوقوع طلاق بر
ایشان لازم کنیم تا از سوگند خوردن بطلاق باز آیند و ترک کنند و بنابرین کرد [illegible] و همین را بطلاق [illegible] را بطلاق بدعت
نام نهاد و معتقدان خلافت او و این حکم نیز تابع او شدند با آنکه اجماع کرده اند بر آنکه آن بدعتست و مخفی نخواهد بود که ضرر
عظیم از این بدعه ناشی شده زیرا که مطلق این طلاق که قوم خود اجماع کرده اند بر آنکه بدعتست ظاهرست که مطلق نخواهد بود و حکم

بجز دین و مبادا که شما نیز از وظایف مدرسه دور شوید بروید پیش انکه بجای من در آن مدرسه منصوب شده درس بگویید
و بعد از این شیوه وحدت و عزلت ورزید و از آمیزش اهل دوری گزید و چون او را در آن عزلت معاتب ساختند در جواب
این ابیات گفت شعر سد احد بث کرا قبلا و حسن جمیل اصحبت ستورا معا فاتبین انه احول خلو من الاخوان خفة الظهر تبقی العقیل فوا فلا
من المخلوق علی و لا سبیل لم یشتغی حرص علی الدنیا و لا امل طویل سیان عندی ذو غنی المتلاف او رجل البخیل و نفیت بالرجب المنی
عنی و طابت التقیل و الناس کلهم اخ خفت مؤنته خلیل شیخ ... نقل فخر الرازی در تفسیر آیه فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ فَآتُوهُنَّ
أُجُورَهُنَّ الآیه آورده که ابن سکره که یکی از اهل سنت است در طعن شیعه که ایشان نکاح متعه را حلال میدانند و نفقه و
طلاق را که یکبار گفته شود طلاق بائن میدانند این چند بیت گفته یا من یری المتعة من دینه حلت و ان کانت بلا مهر و لا تری
سبعین تطلیقة تبین منه ربة الخدر من بیت طابت موالیدکم فاجتهدوا فی حمد و شکر پس خواجه ادیب ابن ابی زید فصیحی در جواب
او این ابیات گفته ابکم بامکری متعة لا الی را و ما رضا فی دینهم غیر منکرة اما انتم ان معظم تولی عبیدهم فیا یرون مستخرة
و فعلی سکرات کل مصوب لما قاله فی الطاهرین ابن سکرة و توضیح معانی قطعه ابن سکره و جواب آن موقوف بر تمهید مقدمه است
و آن اینست که در مذهب شیعه امامیه مقرر شده و از ائمه طاهرین نقل کرده اند که نکاح متعه حلال بوده و از زمان حضرت رسالت
تا زمان ابوبکر و از زمان او تا صدر زمان عمر مستمر بوده و صحابه بان عمل کرده اند و عمر در زمان خلافت خود منع ایشان
نمود و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نسخ آن ننموده و لهذا مشهور و متواتر است که عبدالله بن عباس با سایر اهل البیت علیهم السلام
در زمان خلافت خود [illegible] و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله [illegible] حزی عمران
از ابن [illegible] روایت کرده که گفت کانت المتعة رحمة من الله تعالی علی عباده و لولا ان نهی عمر عنها ما زنی الا شقی و تحقیق این مسئله
در کتاب اصحاب مذکور است و تنقیح آن در احوال مامون عباسی در مجلس پنجم مذکور خواهد شد آنجا رجوع نمایید اما مسئله نفقه و
طلاق دلیل بر بطلان آن از قرآن کریم این آیت است که الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ یعنی طلاق
شرعی تطلیق بعد التطلیق است بر وجه تفریق که اگر دو طلاق یا سه طلاق یا بیشتر بیکدفعه گوید بدعت است پس در طلاق رجعی باز خود گرفتن
زوجه است برجعت یا استیناف عقد اگر عده منقضی شده باشد یا رها کردن [illegible] تا آنکه او را طلاق سیم بدهد یا آنکه مراجعت با او
نماید تا از وجه شود پس چون جدایی در طلاق را به [illegible] باید که گفتن آن بیکبار مشروع باشد چنانکه [illegible] ذات لعان
اگر یکبار گفته شود مشروع باشد چنانکه رجعی جایز نیست چنانکه یکبار بعد از دو مجزی نبود و دلیل بر آن از احادیث اهل سنت با
قطع نظر از احادیث امامیه حدیث ابن عمر است که قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله انما السنة ان تستقبل الطهر استقبالا فتطلقها لکل
طهر تطلیقه و تحقیق مسئله اینست که طلقات مرسله اگر بطریق وصف واقع شده مجموع باطل است زیرا که وصف ثلث که در عقب آن

حسن صدق و یقین آنقدر در شأن او بر منصه ظهور جلوه نموده و رساله مختصر مشهور بحروفیه در علم نحو از تصانیف اوست و در کتاب
انساب سمعانی مسطور است که او از اهل صدق بود و اگرچه در تشیع غالی بود و چون از یحیی بن معین که امام احادیث اهل سنت است ا
ال او پرسیدند در جواب گفت که او صدوق ثقه و سعید از کوفه به بغداد آمد و با یحیی بن زیاد فراء نحوی مناظره کرد و شهرت
یافت محمد بن الحسن الرضی الاسترابادی علیه الرحمه در کتاب طبقات النحاة گفته او امام مشهور است که شرح کافیه ابن حاجب بر وجهی
کرده که کسی چنان ننوشته و در غالب کتب نحو مانند او کتابی در جمع و تحقیق و حسن تعلیل نیست و متأخران همگی خود را عیال آن
کتاب میدانند و آنرا دست بدست میگردانند شیخ عصر و اسلاف ایشان در تصنیف و درس خود بران اعتماد مینمایند
و او را در آن کتاب با نحاة ابحاث بسیار و مذهب و اختیارهاست که او بآن منفرد است و آن شرح را بر وجهی که در خطبه آن ذکر
کرده نموده در آستانه مقدسه غروی یعنی مشهد نجف مرتضوی نوشته و گفته که اگر مقبول طبع اهل روزگار خواهد بود از برکات
وقوع آن در آن جوار است والا از قصور طبع این خاکسار است فراغ او از تالیف آن شرح در سال ششصد و هشتاد و سه بود و
در سال ششصد و هشتاد و شش وفات نموده و او را شرح دیگر لطیف بر کتاب شافیه تصریف است و اگرچه آن نیز در مرتبه خود بغایت
نفیس و شریف است لکن التفات طلبه بآن باندازه التفات بعلم تصریف است [illegible]
در استقلال فهم و بلند پروازی از فخرالدین رازی پیش و در علم فقه و نکته طرازی از محمد بن ادریس شافعی در پیش است کتاب سرائر
که از جمله مصنفات شریفه اوست در دقت فهم و کثرت علم دلیلی ظاهر و برهانی باهر است و او را بر تصانیف شیخ اجل ابو جعفر
طوسی ابحاث بسیار است و در اکثر مسایل فقهی او را خلافی یا اعتراضی یا استدراکی هست در عنفوان جوانی برای حج و دالی شتافت
و در جوار اهل بیت اطهار مآب یافت [illegible] مجیب ندای یا یحیی خذ الکتاب بقوة
مقتبس از مشکوة ولایت و نبوت بوده از اعاظم مجتهدان شیعه است شیخ جلال سیوطی او را در کتاب طبقات النحاة ذکر نموده
و از ذهبی شافعی مذهب نقل نموده که یحیی مذکور نحوی لغوی ادیب حافظ احادیث بوده و از کبار رافضیه است از ابن الاخضر
سماع حدیث نموده در سال ششصد و یک در کوفه متولد شده و در شب عرفه سال ششصد و هفتاد و نه وفات یافت
و در کتاب شیخ حسن بن داود مسطور است که شیخ امام علامه یحیی بن احمد بن سعید ورع و زاهد متأخران امامیه و جامع فنون
علوم ادبیه و فقه و اصول است و او را تصانیف مفیده است چون کتاب جامع الشرایع در فقه و کتاب مدخل در اصول و
غیر آن در سال ششصد و نود وفات یافت [illegible] اهل در انجم و خرب شیاطین
ارجم بود مجلس رفیعش میقات افاضل و بازار عرض بضاعات فضایل نفس قدسیش در استنباط شرایع اسلام توام وحی و
الهام مینمود و فهم دقایق سنجش عقل کل را الزام و افحام میفرمود و قیاس او با حجی از استحسان عقل دور و تمثیل او بشافعی و مالک از

حد و سؤال پس زنی که بسبب این طلاق از خانه شوهر خود بیرون آید و بدیگری شوهر کند شرعا بحرام جواهد بود و پس نکاح غیر
بسبب فساد طلاق فاسد شده باشد و فرج حرام مباح شده و نسل بسبب فساد نکاح فاسد گشته و در روایت کرده اند مشایخ ما از
حضرت امیر المؤمنین علیه السلام که فرموده اند تجنبوا المطلقات ثلثا فی مجلس فانهن ذوات ازواج و ایضا فرموده که لا یکون الطلاق
طلاقا حتی تجتمع بحدود الاربعة فان نقص منها حد واحد لم یقع الطلاق الاول ان تکون المرأة طاهرا من غیر جماع یقع بها بعد خروجها
من حیضها والثانی ان یکون الرجل مریدا الطلاق ومختارا والثالث ان یحضره شاهدا عدل والرابع ان ینطق المرأة بحضرة الشاهدین انها
فی طهر لم یمسها و پوشیده نیست که اندکی از عامه رعایت حدود و شرایط مذکوره در طلاق مینمایند با آنکه اجماع است بر آنکه طلاق
بدعت است و بنابراین محبان حضرت امیر المؤمنین ع در میان مردم قدر زیراکه نکاح ایشان فاسد شده بفساد نکاح و حضرت رسالت
فرموده لا یحب اهل البیت الا طاهر الولادة [illegible] و دون خبیثها و حضرت امام جعفر صادق ع فرموده که لا یحبنا مخنث ولا دیوث
ولا ولد حیض ولا ولد زنی و چون [illegible] بتحقیق پیوست میگوییم حاصل معنی ابیات ابن سکره خطاب است مر شیعه را با آنکه ای
منکرین نکاح متعه را در دین [illegible] علانیه میسید اگرچه بی مهر باشد و نفقه و طلاق متوالی را موجب جدایی زوجه و حرمت بر شوهر
باوجود استیناف عقد نمیدانند [illegible] است که فرزندان و حسب و نسب پیوند پس باید که در شکر گزاری آن و مراسم حمد و
سپاس [illegible] و مخفی نماند که آنکه گفته که متعه هر چند بی مهر باشد جایز است فرای محض تهمت زیراکه باتفاق جمیع علمای
شیعه نکاح متعه هرچند باشد بدون مهر منعقد نمیشود و صحیح نیست و حاصل معنی شعر صفی خطابست با ابن سکره و سایر
اهل سنت که ای منکران نکاح متعه که در صدر اول حلال و معمول بوده بدانید که دختران شما در دین خود با آن رضا داده اند
و [illegible] نمیشوند و [illegible] شوند کین شما در آن کار رواج و رونق نبوده و منحرف فتوای بعضی از مفتیان جاهل شده اید و ندانسته اید که عمل
ما نکاح متعه را سد باب [illegible] شدن کون [illegible] نیست که قول ابن سکره را می پسندد یعنی اگر نکاح متعه معمول باشد [illegible]
کون [illegible] ست نمی [illegible] است که صفی متعرض موجب [illegible] نقضا و طلاق نیز شده باشد اما از شعر او و شعر ایشان آنچه مذکور شد
بنظر قاصر این خاکسار رسیده و در سیزدهم ذی الحجه از سال پانصد و شانزده وفات یافت [illegible]
[illegible] ابن کثیر شامی گفته که او در مبادی حال استفاده علوم عربیه از ابی سعید سیرافی مینمود و بعد از آن بتحدیث
ابو علی فارسی توجه نمود و مدت چهل سال ملازم او بود و آخر قصب السبق از اقران خود ربود و آورده اند که روزی
بر کنار دجله میرفت دید که سید مرتضی علم الهدی و برادر او سید رضی الدین رضی الله عنهما بر سر در کشتی نشسته اند و عثمان
بن جنی با ایشانست پس سید [illegible] خطاب نمود و گفت از عجیب ترین چیزها است اینکه عثمان با شماست و علی دور از شما بر کنار دجله
[illegible] وفات او در محرم سنه عشرین و اربعمایه بود و سعید [illegible] از ائمه علم نحو بوده و شرح معنی اللبیب

خواجه نظام الدین عبد الملک مراغی که افضل علمای شافعیه بلکه افضل و اکمل علمای اهل سنت بود با جناب شیخ علامه چنانچه کند

جناب شیخ علامه با خواجه نظام الدین عبد الملک در مبحث امامت مناظره نموده اثبات خلافت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
بلافصل از حضرت رسالت صلوات الله علیه و آله و سلّم و ابطال دعوی خلافت مشایخ ثلثه اهل سنت ببراهین قاطعه و دلایل ساطعه نموده
رجحان مذهب امامیه را بر وجهی ظاهر ساخت که راه تشکیک احدی از حاضران نماند و خواجه نظام الدین عبد الملک چون ادلهٔ جناب
شیخ علامه را شنید و قوت طبع او را دید جهت دفع انفعال خود شروع در تحسین شیخ نموده گفت که قوت ادلهٔ شیخ بغایت ظاهر است اما چون
سلف ما راهی رفته‌اند خلف جهت الجام عوام و دفع تفرقه کلمه اهل اسلام پرده سکوت بر اظهار زلل ایشان پوشیده‌اند مناسب
آنست که هتک آن ستر ننمایند و نظر بر طعن و لعن ایشان نفرمایند و حافظ ابرو چون از غایت تعصب نخواسته که تصریح بعجز و الزام
خواجه نظام الدین عبد الملک نماید زبان را در پس دندان نگاه داشته و گفته که میان شیخ جمال الدین مطهر و مولانا نظام الدین عبد الملک
مناظرات بسیار واقع شد و مولانا نظام الدین احترام او عظیم کردی و در تعظیم او مبالغه نمودی از آنست کلام عجز نظام او مطلوبا
و از لطایف کلماتیکه جناب شیخ را در جواب سیدی موصلی واقع شده آنست که روزی در مجلس سلطان محمد خدابنده بمناظره معاندان
اشتغال نمود و بعد از اتمام مطلب خود برسم شکرگذاری خطبه مشتمل بر حمد الهی و صلوات حضرت رسالت پناهی و آل ولایت جاهی ادا
کرد چنانچه در مذهب امامیه جایز است صلوات بر آل بر سبیل انفراد فرستاد سید مذکور چون دید که شیخ دخلی نتوانست نمود مبا
حث ایجاد که در منع جواز توجیه صلوة بر آل مناقشه پیش آورد شاید در اینجا کاری تواند ساخت لاجرم شیخ گفت که چه دلیل داری بر جواز
توجیه صلوات بر غیر انبیا علیهم السلام شیخ در جواب گفت که دلیل این آیه کریمه است که الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ
وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ آن سید از غایت عناد و شناعت عقوق با و اجداد گفت
علی بن ابی طالب و اولاد او را چه مصیبت رسیده جناب شیخ مصایب مشهوره اهل بیت علیهم السلام را بطریقه و اکد اشتعه جهت زیادتی
انفعال او فرموده که چه مصیبت ازین بدتر باشد که مانند تو فرزندی ایشان را بهم رسیده که تفضیل بعضی از منافقان بر ایشان میدهی
و رجحان گروهی از جهال بر ایشان می‌نهی حاضران از قوت بدیهه جناب شیخ تعجب نمودند و بر سید مذکور خندیدند و بعضی از
فضلای شعرا که در آن مجلس حاضر بودند این دو بیت را در شان آن سید نظم کردند: اذا العلوی تابع ناصبیا بمذهبه فما هو
من ابیه و کان الکلب خیرا منه طبعا لان الکلب طبع ابیه فیه مؤلف گوید از بدایع اتفاقات روزی مرا با یکی از سادات سنی قزوین
در مبحث امامت مناظره افتاد و بعد از آنکه اثبات مطلب خود بر وی نمودم عاجز شده گفت که اگر مذهب امامیه را در مطلب امامت حق
بودی چرا در مدت بسیار علمای ایشان با علمای اهل سنت مناظره بکردند و حقیت مذهب خود را بر ایشان موجه نمی‌ساختند و
ایشان را از مذهب سلف بر نمی‌گردانیدند فقیر گفت که چون اهل سنت همیشه سواد اعظم بوده‌اند و سلاطین زمان همه خود را در تقلید

نسبت علمی محصور است مالک یکی از خادمان حاشیه اوست و شافعی حامل غاشیه و حنفی کمینه مستحسن عقل معدود ابی [illegible]
و چون مبالغه در مدح آن امام محقق از قبیل تکلف با ملایک و پیراستن حوران متکئین علی الارایک است لاجرم بهمین قدر اقتصار
نماید و در کتاب ابن داود مسطور است که شیخ ابوالقاسم امام محقق مدقق علامه و افضل ارباب عامه بود و از اهل زمان و اقران
ایشان بوده در حجت و برهان و در سرعت فهم و استحضار بی نظیر روزگار بود و او را تصانیف حسنه محققه محرره عذبه بسیار است
از انجمله کتاب شرایع الاسلام و کتاب معتبر و کتاب مسایل مصریه و کتاب مسلک در اصول دین و کتاب معارج در اصول فقه و کتاب
التنبیه در منطق و غیر آن و او را تلامذه بسیار است که اکثر ایشان رتبه فضلا داشته‌اند و در بیان احوال سلطان المحققین خواجه
نصیر الملة والدین الطوسی طیب الله مشهده مذکور شد که چون او بعزم زیارت جناب شیخ از بغداد بحله رفت و در مجلس درس او حاضر شد
و سوالی از دقایق مسئله قبله نموده و جواب بر وجه صواب شنیده معتقد جناب شیخ گردید و ادعای اجتهاد او نمود و وفات او
در سال ششصد و هفتاد و شش واقع شد رحمه الله تعالی [illegible] شیخ جمال الملة والدین حسن بن یوسف بن علی بن المطهر مظهر ذو الجلال
و مطلع فضل ان الله جمیل یحب الجمال ذوی مقصود نمایش آئینه جمال [illegible] جهان آرایش جلوه گاه حقایق ربانی حامی بیضه
دین حق ناصر عقاید یقین ناشر ناموس هدایت کاسر ناموس غوایت [illegible] عقلیه حاوی اسالیب فنون نقلیه محیط دایره درس و فتوی
مرکز مدار شرع و تقوی مجدد ماثر شریعت مصطفوی مجدد جهات طریقه مرتضوی آنکه در ایای تواصل [illegible] نموده
و نقاب خفا از چهره همین صفات جلایل سمات جمال او به بیان چنان [illegible] اگر توسن خیال شطری از محامد او شمارد و بنان
مقال سطری از مدایح بر لوح تقریر نگارد غرض آن باشد که در حلقه ارباب کمال و محفل اصحاب جلال نامی بر آورده و الا دنسخ تمام دارد
آفتاب عالمتاب بی نیاز است از آنکه بلندی و روشنایی او را به انگشت اشاره نشان دهند و نور تجلی مستغنی از آنکه نام تابان
بر زبان [illegible] آفتاب چه حاجت شب تجلی [illegible] حضرت شیخ علامه دار المؤمنین حله است و تحصیل کلام و فقه و اصول
و عربیه و سایر علوم شرعیه از فقهای اهل البیت علیهم السلام شیخ نجم الدین ابوالقاسم جعفر بن سعید الحلی و از والد خود شیخ سدید الدین
یوسف بن المطهر الحلی نموده و مطالب حکمت را از خدمت استاد البشر خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده و علی بن عمر کاتبی
قزوینی شافعی و محمد بن محمد بن احمد کیشی که خواهرزاده قطب الدین علامه شیرازی بوده و غیر ایشان از علمای خاصه و عامه استفاده
نموده و رعایت فرقه ناجیه در زمان او [illegible] و در ترویج مذهب اهل البیت علیهم السلام مساعی جمیله نموده و بر
سایر معاصران خود از علمای مخالفین اثبات حقیت آن مذهب شریف نموده و در تاریخ حافظ ابرو و غیر آن مذکور است که چون
بطلان مذهب اهل سنت و جماعت علی الاجمال در خاطر الهام مظهر سلطان اولجایتو محمد خدابنده انار الله برهانه قرار گرفت جهت
علمای امامیه امر فرمود و چون شیخ علامه با دیگر علمای آن طایفه حاضر شدند مقرر شد که از جانب اهل سنت و جماعت

اخبار و قصه [illegible] میدانند و اگر بخواهیشان دانسته اند میدانست که دعاوی ایشان منکر داند بلکه تصدیق ایشان میکردند و مراد او از آن نیست
که هر کسی که عالم [illegible] بوم مردم باشد عالی و دست امیشوند تا نقص بکمال حضرت رسالت درست کرده بلکه برین تقدیر نقص کاهی درست میشود که
بگویند که حضرت رسالت مخدوم جمیع مردم بود و همگی را دشمن میداشت و غایبرین را تو انست گفت ؛ بالجمله جواب شیخ دعوی کلیه خود [illegible]
او در غلبه نکرده [illegible] و امثال و نیز و محصّل کلام او آنست که بطلان مذهب ابن تیمیه و موافقان او مبنی بر آنست که اگر علم مذهب دیگران
بایشان درست میشود و آن مذهب باطل خود را نیز ازکشته در مذهب ایشان می آویزد و بواسطه آنکه در مذاهب دیگران تامل نماید جمیع اخبار را حقی از
مذهب ظاهر البطلان خود خواهد دانست و هر چند بعضی از آن مذهب شنیع و نفس الامر باطل باشد و ولادت شیخ علامه در بیست و نهم ماه رمضان
سنه ثمان و اربعین و ستمائه و وفاتش در روز شنبه بیست و یکم محرم سنه ست و عشرین و سبعمائه بود و یافعی در تاریخ خود گفته که فی سنه ست
و عشرین توفی العلامه ابن المطهر الشیعی صاحب التصانیف عن ثمانین و اردیدی شیخ بجز از مصنفات [illegible] تالیف کتاب خلاصة الاقوال
فی معرفة الرجال تحقیق رفته بود و در آن کتاب مذکور شده [illegible] در باب حال خود فرموده که الحسن بن یوسف بن علی بن المطهر بالمیم المضمومه
والطاء غیر المعجمه والهاء المشدده [illegible] مولدی [illegible] کتاب منتهی المطلب فی تحقیق المذهب لم یعمل مثله
ذکرنا فیه [illegible] و بعد ابطال حجج من خالفنا فیه [illegible] شهر ربیع الاول سنه ثلث
و تسعین و ستمائه [illegible] کتاب [illegible] الاحکام کتاب نهایة الاحکام فی معرفة الاحکام کتاب تلخیص المرام کتاب [illegible] الاحکام الشرعیه علی مذهب
الامامیه حسن جید استخرجنا فیه [illegible] و علم [illegible] احکام شرعیه [illegible] خاصه [illegible]
والترجیح لما نصیر الیه کتاب تبصرة المتعلمین فی احکام الدین کتاب استقصاء الاعتبار فی تحریر معانی الاخبار [illegible] کل حدیث
فی کل حدیث منه علی صحة السند [illegible] وکون متنه محکما [illegible] وما یشتمل علیه المتن من المباحث الاصولیه [illegible]
الشرعیه وغیرها وهو کتاب لم یعمل مثله کتاب مصابیح الانوار ذکرنا فیه کل [illegible] حدیث یتعلق بفن فی بابه و رتبنا کل فن
علی ابواب ابتدأنا فیها بما روی عن النبی صلی الله علیه و آله ثم من بعده بما روی عن علی علیه السلام و بعد [illegible]
[illegible] کتاب [illegible] کتاب نهج الایمان فی تفسیر القرآن ذکرنا فیه
ملخص الکشاف والتبیان وغیرهما [illegible] کتاب القول الوجیز فی تفسیر الکتاب العزیز کتاب الادعیة الفاخرة المنقولة عن الائمة الطاهرة کتاب النکت
البدیعه فی تحریر الذریعه فی اصول الفقه کتاب غایة الوصول و ایضاح السبل فی شرح مختصر منتهی السؤول والامل [illegible] کتاب منتهی
الوصول الی علمی الکلام والاصول کتاب مبادی الوصول الی علم الاصول کتاب مناهج [illegible] فی اصول الدین کتاب کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد
فی الکلام کتاب انوار الملکوت فی شرح الیاقوت فی الکلام کتاب نظم البراهین فی اصول الدین کتاب معارج الفهم فی شرح النظم فی الکلام
[illegible] الابحاث المفیده فی تحصیل العقیده کتاب نهایة المرام فی علم الکلام کتاب کشف الفوائد فی شرح قواعد العقائد فی الکلام کتاب [illegible]

مذهب ایشان میدیده‌اند و همیشه در مقام اخفای نور تشیع بوده‌اند لاجرم بخلاف شیعه ننوشته‌اند که اظهار مذهب خود
و با وجود این هرگاه اندک مددی از سلاطین زمان یافته‌اند فتح باب مناظره نموده‌اند و در آن باب طریق الزام و افحام
خصام پیموده‌اند چنانچه در زمان آل بویه شیخ مفید و سید مرتضی علم الهدی و غیر ایشان از علمای امامیه همیشه معاصران خود را
از علمای اهل سنت ملزوم و مالیده میداشته‌اند و در زمان سلطان محمد خدابنده شیخ جمال الدین با علمای اهل سنت مناظره نمود
و ایشان را الزام تمام فرمود و چون آن معاند قزوینی دعوی سیادت میکرد و مانند سید موصلی از حزب سنیان بود نقل [illegible]
مناظره مذکور را که میان شیخ و سید موصلی واقع شده بود مناسب دیدم و چون بکران سخن رسیدم که شیخ با سید موصلی خطاب
کرد که چه مصیبت ازین بدتر باشد که مانند تو فرزندی بجهت ایشان بهم رسیده و در اثنای تقریر بانگشت بجانب آن سید قزوینی
اشاره مینمودم از ملاحظه آن اشارت و اشتراک خود با سید موصلی در دعوی سیادت و اظهار مذهب اهل سنت مناظره خود را
با فقیر نظیر مناظره و مناقشه سید موصلی با شیخ جمال الدین شناخته منفعل گردید و دستها بر سینه نهاد و گفت که الحق ما را خوش [illegible]
آزاری کردید و از جمله مراتب عالیه که جناب شیخ بآن امتیاز داشت که بر السنه اهل ایمان اشتهار یافته که یکی از علمای اهل سنت
که در بعضی فنون علمی استاد جناب شیخ بود کتابی در رد مذهب شیعه امامیه نوشته بود و در مجالس آن را بر مردم میخواند و اضلال
ایشان مینمود و از بیم آنکه مبادا کسی از علمای شیعه رد آن نماید از کسی نمیداد که بنویسد و جناب شیخ همیشه حیله می‌انگیخت که
آن کتاب بدست آید تا رد آن نماید لاجرم علاقه استادی و شاگردی را وسیله التماس عاریه کتاب مذکور نمود و چون آن شخص نخواست
که یکباره دست رد بر سینه التماس شیخ نهد گفت سوگند یاد کرده‌ام که این کتاب را یک شب زیاده پیش کسی نگذارم جناب شیخ
آنقدر را نیز غنیمت دانسته کتاب را گرفت و بخانه برد که در آن شب بقدر امکان از آنجا نقل نماید و چون بکتابت آن
مشتغل بود و نصف از شب بگذشت و خواب بر جناب شیخ غلبه نمود و حضرت صاحب الامر ظاهر شده با شیخ گفتند که کتاب را
بمن گذار و تو بخواب کن چون شیخ از خواب بیدار شد آن نسخه بکرامت حضرت صاحب الامر تمام شده بود و در تذکره شیخ
نور الدین علی بن عراق مصری مسطور است که چون شیخ تقی الدین ابن تیمیه که از علمای اهل سنت و معاصر شیخ جمال الدین بود در غایت
در انکار شیخ و مذهبش سخنان میگفت جناب شیخ این ابیات را باو نوشت لو کنت تعلم کلما علم الوری طرا لصرت صدیق کل
العالم لکن جهلت فقلت ان جمیع من یهوی خلاف هواک لیس بعالم پس شیخ شمس الدین محمد بن عبد الکریم موصلی در جواب این
قطعه نوشته فرستاد یا من یموه فی السؤال مسفسطا ان الذی الزمت لیس بلازم هذا رسول الله یعلم کلما علموا و قد عاداه جل
العالم مؤلف گوید که این جواب اصلا مطابق سؤال نیست زیرا که سوق مقال و مقتضای مقام و حال شاهد اند بآنکه غرض جناب
شیخ علامه از آن قطعه اشعار است بآنکه ابن تیمیه انکار شیعه و مذهب ایشان بسبب آن میکند که میداند چه ایشان از علوم نبوی و

شريف بايست نخواست كه اين تاليف از آن بى بهره ماند لاجرم مذكور آن مبادرت مينمايد وهى هذه اعلم يا بنى اعانك الله
تعالى على طاعته ووفقك لفعل الخير وملازمته وارشدك الى ما يحبه ويرضاه وبلغك ما تامله من الخير وتتمناه واسعدك فى الدارين وحباك
بكل ما تقر به العين ومد لك فى العمر السعيد والعيش الرغيد وختم اعمالك بالصالحات ورزقك اسباب السعادات وافاض عليك من
عظايم البركات ووقاك الله كل محذور ودفع عنك الشرور انى قد لخصت لك فى هذا الكتاب لب فتاوى الاحكام وبينت لك
فيه قواعد شرايع الاسلام بالفاظ مختصرة وعبارات محررة واوضحت لك فيه نهج الرشاد وطريق السداد وذلك بعد ان بلغت من العمر الخمسين
ودخلت فى عشر الستين وقد حكم سيد البرايا بانها مبدا اعتراك المنايا فان حكم الله تعالى فيها على بامره وقضى فيها بقدره وانفذ ما حكم به على العباد الحاضر
منهم والباد فانى اوصيك كما افترضه الله تعالى على من الوصية وامرنى به حين ادراك المنية بملازمة تقوى الله تعالى فانها السنة القائمة والفريضة
اللازمة والجنة الواقية والعدة الباقية وانفع ما اعده الانسان ليوم تشخص فيه الابصار ويعدم عنه الانصار وعليك باتباع اوامر الله
تعالى وفعل ما يرضيه واجتناب ما يكرهه والانزجار عن نواهيه وقطع زمانك فى تحصيل الكمالات النفسانية وصرف اوقاتك فى اقتناء الفضائل
العلمية والارتقاء عن حضيض النقصان الى ذروة الكمال والارتفاع الى اوج العرفان عن مهبط الجهال وبذل المعروف ومساعدة الاخوان
ومقابلة المسيء بالاحسان والمحسن بالامتنان واياك ومصاحبة الارذال ومعاشرة الجهال فانها تفيد خلقا ذميما وملكة ردية بل عليك
بملازمة العلماء ومجالسة الفضلاء فانها تفيد استعدادا تاما لتحصيل الكمالات وتثمر لك ملكة راسخة لاستنباط المجهولات وليكن يومك خيرا
من امسك وعليك بالصبر والتوكل والرضا وحاسب نفسك فى كل يوم وليلة واكثر من الاستغفار لربك واتق دعاء المظلوم خصوصا اليتامى
والعجائز فان الله تعالى لا يسامح بكسر كسير وعليك بصلوة الليل فان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم حث عليها وندب اليها وقال من ختم له
بقيام الليل ثم مات فله الجنة وعليك بصلة الرحم فانها تزيد فى العمر وعليك بحسن الخلق فان رسول الله صلى الله عليه وآله قال انكم لن
تسعوا الناس باموالكم فسعوهم باخلاقكم وعليك بصلة الذرية العلوية فان الله تعالى قد اكد الوصية فيهم وجعل مودتهم اجر الرسالة والارشاد
فقال تعالى قل لا اسئلكم عليه اجرا الا المودة فى القربى وقال رسول الله صلى الله عليه وآله انى شافع يوم القيمة لاربعة اصناف ولو جاؤا بذنوب
اهل الدنيا رجل نصر ذريتى ورجل بذل ماله لذريتى عند المضيق ورجل احب ذريتى باللسان والقلب ~~ورجل احب ذريتى باللسان والقلب~~ ورجل
سعى فى حوائج ذريتى اذا طردوا او شردوا وقال الصادق عليه السلام اذا كان يوم القيمة نادى مناد ايها الخلائق انصتوا فان محمدا يكلمكم فينصت
الخلائق فيقوم النبى صلى الله عليه وآله فيقول يا معشر الخلائق من كانت له عندى يد او منة او معروف فليقم حتى اكافيه فيقولون بآبائنا
وامهاتنا واى يد واى منة واى معروف لنا بل اليد والمنة والمعروف لله والرسول على جميع الخلائق فيقول بلى من آوى احدا من
اهل بيتى او برهم او كساهم من عرى او اشبع جائعهم فليقم حتى اكافيه فيقوم اناس قد فعلوا ذلك فياتى النداء من عند الله تعالى يا محمد يا حبيبى
قد جعلت مكافاتهم اليك فاسكنهم من الجنة حيث شئت فيسكنهم فى الوسيلة حيث لا يحجبون عن محمد واهل بيته صلوات الله عليهم وعليك

في مناسك الحج كتاب تذكرة الفقهاء كتاب تهذيب الاصول الى علم الاصول كتاب القواعد والمقاصد في المنطق كتاب [illegible]
كتاب الاسرار الخفية في العلوم العقلية كتاب كاشف الاستار في شرح كشف الاسرار كتاب الدر المكنون في علم القانون في المنطق كتاب المباحثات
السنية والمعارضات النصيرية كتاب المقاومات باحثنا فيه الحكماء السابقين وهو يتم مع تمام عمرنا انشاء الله تعالى كتاب حل المشكلات من كتاب التلويحات
كتاب ايضاح التلبيس من كلام الرئيس باحثنا فيه الشيخ ابن سينا كتاب كشف المكنون من كتاب القانون وهو اختصار شرح الجزولية كتاب بسط الكافية
وهو اختصار شرح الكافية كتاب المقاصد الوافية بفوايد القانون والكافية جمعنا فيه بين الجزولية والكافية في النحو مع تمثيل ما يحتاج الى المثال
كتاب مطالب العلية في علم العربية كتاب القواعد الجلية في شرح الرسالة الشمسية في المنطق كتاب الجوهر النضيد في شرح كتاب التجريد في المنطق كتاب مختصر
شرح نهج البلاغة كتاب ايضاح المقاصد من حكمة عين القواعد كتاب نهج العرفان في علم الميزان في المنطق كتاب ارشاد الاذهان في احكام الايمان
في الفقه حسن الترتيب كتاب تلخيص المرام في معرفة الاحكام في الفقه كتاب مدارك الاحكام في الفقه كتاب نهاية الوصول الى علم الاصول
كتاب قواعد الاحكام في معرفة الحلال والحرام في الفقه [illegible] كتاب [illegible] في اصول الدين كتاب
تسليك النفس الى حضيرة القدس في الكلام [illegible] في اصول [illegible] مراصد التدقيق ومقاصد التحقيق في المنطق والطبيعي والالهي
كتاب نهج الوضح في الاحاديث الصحاح كتاب نهاية الاحكام في معرفة الاحكام كتاب المحاكمات بين شراح الاشارات كتاب نهج الوصول
في علم الاصول كتاب منهاج الهداية ومعراج الدراية في الكلام [illegible] افتخار سلطين و حال
[illegible] علوم [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] بزرگوار خود
[illegible] [illegible]
چون [illegible] تصنيف كتاب
[illegible] [illegible]
[illegible] شيخ [illegible] الحسن بن داود [illegible]
[illegible] الدين بن طاوس [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] شيخ [illegible]
[illegible] [illegible]
در [illegible] كتاب قواعد [illegible] [illegible]

و وفات شیخ [illegible] الحلی [illegible] در [illegible] کتب [illegible] بن جعفر یحیی و
[illegible] ذکر آن چنانکه [illegible] شیخ [illegible] عربی [illegible] بود و در وقت [illegible]
[illegible] روز [illegible] شهر جمادی الاول سنه [illegible] گشتند و [illegible] و در وقت عصر آن روز [illegible]
نوشتند [illegible] و این [illegible] از اشعار جناب شیخ بزرگوار است که در [illegible] گفته و به والی شام فرستاده شعر

یا ایها الملک المنصور سیدهم بکر الجواد ذمر الاقطار تفتخر ان لداع لکم فی کل ادعیة
وناصح لکم کیف اعتذر لا تسمعن فی اقوال الوشاة فقد بادوا بزور وافک لیس ینحصر
والله والله ایمانا موکدة انی بریء من الافک الذی ذکروا عقیدتی مخلصا حب النبی ومن
احبه وصحابه کلهم غرر

الشیخ العالم الزاهد ابو العباس احمد بن فهد الحلی

تلمیذ شیخ فاضل ابو الحسن علی بن الخازن الحائری است و او تلمیذ شیخ شهید سعید محمد بن
مکی است و صوفی و مرتاض و صاحب ذوق و وجد و حال بود و همواره با اهل خلاف طریق مناظره میسپرد و تا آنکه بر وجهی که بعد از این مذکور
خواهد شد در زمان میرزا اسپند ترکمان که والی عراق عرب بود مقصدی اثبات مذهب خود و ابطال مذهب اهل خلاف
در مجلس میرزای مذکور بر جمیع علمای [illegible] که در عراق بودند غالب آمد و میرزای مذکور تبدیل مذهب نمود و سکه و خطبه بنام
حضرات ائمه معصومین یعنی اثنا عشر علیهم السلام نمود و از تصانیف مشهوره او است کتاب مهذب شرح مختصر نافع و کتاب موجز حاوی
و کتاب تحریر و کتاب عدة الداعی و رساله لمعه جلیه در معرفه نیه و [illegible] است که جناب شیخ در یکی از رویای صالحه خود دید که
سید اجل مقتدی میر مرتضی علم الهدی رضی الله عنه دست خود را بر دست مبارک حضرت امیر المومنین علی علیه السلام نهاده و با
هم بر در آستانه حضرت ایشان میروند و لباسهای حریر سبز در بر دارند شیخ پیش رفت و سلام کرد و جواب شنید آنگاه سید مرتضی با او
گفت که املا ناصرنا اهل البیت یعنی خوش آمدی ای یاری دهنده ما که خاندان رسولیم آنگاه از مصنفات شیخ پرسید و شیخ همه را
مذکور ساخت پس سید با او گفت کتابی تصنیف کن که در آن تحریر مسائل و تسهیل طرق و دلایل آن نمایی و در اول او که به رسم نویس
بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله المقدس بکماله عن مشابهة المخلوقات و چون شیخ بیدار شد بموجب فرموده عمل نمود و خطبه را تمام
کرده کتاب تحریر را نوشت و از جمله افاضل تلامذه او است سید محمد بن فلاح موسوی واسطی که اول سلاطین مشعشعیه است چنانچه بعد از این
مذکور خواهد شد و الحال ایالت اکثر ولایت خوزستان در حوزه تصرف ایشان است و همچنین از تلامذه او است سید محمد نوربخش مشهدی
که از اکابر صوفیه است و در زمان او ریاست سلسله علیه همدانیه با و منتهی بود و شیخ اجل علی بن هلال جزایری که فضل آن شیخ کامل
محقق علی بن عبد العالی بوده و شیخ زین الدین علی بن محمد الطائی که این جمله مجتهد یا مجتهد شان بوده اند و شیخ زین الدین [illegible]

بتعظیم الفقهاء وتکرمة العلماء فان رسول الله صلی الله علیه وآله قال من اکرم فقیها مسلما لقی الله تعالی یوم القیمة وهو عنه راض ومن اهان فقیها
مسلما لقی الله تعالی یوم القیمة وهو علیه غضبان وجعل النظر الی وجه العالم عبادة والنظر الی باب العالم عبادة ومجالسة العلماء عبادة وعلیک
بکثرة الاجتهاد فی ازدیاد العلم والتفقه فی الدین فان امیر المؤمنین قال لولده وتفقه فی الدین فان الفقهاء ورثة الانبیاء وان طالب العلم یستغفر
له من فی السموات ومن فی الارض حتی الطیر فی جو السماء والحوت فی البحر وان الملائکة لتضع اجنحتها لطالب العلم رضا به وایاک وکتمان العلم ومنعه
عن المستحقین لبذله فان الله تعالی یقول ان الذین یکتمون ما انزلنا من البینات والهدی من بعد ما بیناه للناس فی الکتاب اولئک یلعنهم الله
ویلعنهم اللاعنون وقال رسول الله صلی الله علیه وآله اذا ظهرت البدع فی امتی فلیظهر العالم علمه فان لم یفعل فعلیه لعنة الله وقال علیه السلام لا
تؤتوا الحکمة غیر اهلها فتظلموها ولا تمنعوها اهلها فتظلموهم وعلیک بتلاوة الکتاب العزیز والتفکر فی معانیه وامتثال اوامره ونواهیه وتتبع الاخبار النبویة
والآثار المحمدیة والبحث عن معانیها واستقصاء النظر فیها وقد وضعت لک کتبا متعددة فی ذلک کله هذا ما یرجع الیک واما ما یرجع الیّ و
یعود نفعه علیّ فان تتعهدنی بالترحم فی بعض الاوقات وان تهدی الیّ ثواب بعض الطاعات ولا تقلل من ذکری فینسبک اهل الوفاء الی
الغدر ولا تکثر من ذکری فینسبک اهل العزم الی العجز بل اذکرنی فی خلواتک وعقیب صلواتک واقض ما علیّ من الدیون الواجبة والتعهدات اللازمة
وزر قبری بقدر الامکان واقرأ علیه شیئا من القرآن وکل کتاب صنفته وحکم الله سبحانه وتعالی بامره قبل اتمامه فاکمله واصلح ما تجده من
الخلل والنقصان والخطأ والنسیان هذه وصیتی الیک والله خلیفتی علیک والسلام علیک ورحمة الله [illegible] کاتبه شیخ سعید محمد بن [illegible]
[illegible] تلمیذ [illegible] فخر [illegible] الدین محمد بن الشیخ جمال الدین بن المطهر الحلی و مولانا قطب الدین
محمد رازی و امثال ایشان از علمای آن زمان بوده و در زمان او [illegible] طایفه [illegible] شد [illegible] سلطان علی مؤید حاکم
[illegible] قدوم حضرت شیخ از
[illegible] که قاضی دمشق ابن جماعه
[illegible] مشاهده نمود که جناب شیخ از سایر فرق
[illegible] استفاده و استعلام مینمود [illegible]
[illegible] شیخ در آن دیار [illegible] جون در فضیلت جناب شیخ [illegible]
[illegible] عوض نموده [illegible] و حاکم آن دیار رسید [illegible]
شیخ [illegible] و فرمان قتل شیخ از [illegible]
[illegible] شیخ حاضر [illegible] شیخ شده [illegible]
[illegible] شیخ [illegible] تحصیل [illegible]

شیخ [illegible] بود و [illegible] که [illegible] به روی نوشته اند که [illegible] [illegible] به آن عبادت

[illegible] که [illegible] نشسته بیکر [illegible] و ملای هروی منشی حاضر بود و در آن

مجلس شیخ [illegible] که [illegible] نام پرسید گفتم علی گفتم محمد است بعد از آن پرسید که مولد تو کدام بلد است و با روی نسبت گفتم بلاد بحر که

[illegible] مشهد [illegible] ام و دیگر در [illegible] محشور [illegible] گفت که مذهب تو چیست گفتم در اصل یا [illegible] پرسی یا در فروع گفت در هر دو گفتم مذهب من

در اصول [illegible] چیزیست که دلیل و برهان بر آن قائم شده باشد و در فروع مذهب جعفری است که منسوب است به اهل بیت علیهم السلام گفت چنان می‌نمایم

که شیعه هستی گفتم آری گفت امامیه میگویند که علی بن ابیطالب بعد از حضرت رسول امام است بلا فاصله گفتم آری چنین است و من

به آن قائلم گفت دلیل بگوی بر این دعوی خود گفتم مرا احتیاج نیست باقامه دلیل بر این مدعی گفت چرا گفتم بسبب آنکه تو امامت علی بن ابیطالب

را منکر نیستی که من و تو متفقیم بر آنکه او امامت بعد از حضرت رسول داشته است که من بی فاصله میگویم پس من در این مسئله

با تو [illegible] و [illegible] چنین بر تست که اقامه دلیل کنی بر آنکه امامت علی بن ابیطالب [illegible] انکار کنی و خرق اجماع نمایی که آن [illegible]

اقامه دلیل بر من ثابت و واجب میشود گفت بخدای [illegible] [illegible] انکار امامت او [illegible] لیکن میگویم که او رابع [illegible] است که [illegible] و خلافت

کرد گفتم پس بر تو دلیل [illegible] گفت بر این دعوی [illegible] که من در اثبات این وسایط قایل نیستم و حاضران حسن تقریر مرا پسندیدند و گفتند حق

بجانب شیخ [illegible] است که میگوید که تو مدعی و او منکر و مدعی در اثبات دعوی خود محتاج بدلیل است پس حق [illegible] الزام [illegible] اقامه حجت و

دلیل نمود گفت دلایل بر این دعوی من بسیار است گفتم یک دلیل را [illegible] گفت اجماع واقع شده بر امامت ابوبکر بعد از حضرت پیغمبر

صلوات الله علیه بلا فاصله و اجماع در شرع حجت است گفتم اگر مراد تو از این اجماع اجماعیست که از کثرت [illegible] [illegible]

حاصل شده [illegible] اجماع حجت نیست زیرا که [illegible] [illegible] است و اگرچه [illegible] [illegible]

و کثرت حجت نیست بدلیل قول [illegible] وَقَلِیلٌ مِنْ عِبَادِیَ الشَّکُورُ [illegible] [illegible] حق [illegible]

تعالی فرموده لَا خَیْرَ فِی کَثِیرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ و کَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِیلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً کَثِیرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِینَ

و اگر مراد تو از آن اجماع اجماعیست که از اتفاق [illegible] [illegible] وفات حضرت رسالت پناه حاصل شده مراد [illegible]

[illegible] که [illegible] مذهب من [illegible] و اگرچه الزام تو بآن [illegible] کرده و آن [illegible]

[illegible] حجت نباشد [illegible] [illegible]

[illegible] اجماع [illegible] [illegible]

[illegible] که اجماع چنانچه گذشت اتفاق [illegible] عقد [illegible]

[illegible] [illegible]

مذکور را قصیده ایست که قبل از نیل ملازمت جناب شیخ در اظهار شوق ملازم صحبت عالی او گفته و قصیده اینست

شعر معاقرة الاوطان ذل و باطل و لاسیما ان ضاع فیها الفضائل فرحل عن دار الهوان و لا تکن الی العجز میالا فما ... [illegible]

لاحبذا انت موقر ... [illegible] الا حیث انت فاضل و ما المال الا من ... [illegible] مثل ... ترا ه و الا فالمنوه باطل اذ ... [illegible]

نفس ... فانت لعمری العاجز المتطاول اذا ما رضیت الذل فی غیر منزل فانت الذی فی ذروة العز ... [illegible]

النفس ان یستقر الی حیث ... جاهل یر ... علیه القول و القول قوله و ... فضل المکامل اری ... ما کان فی ... [illegible]

و لا حدثت عنه القرون الاوائل اری ان هذا الدهر ... عنده من الناس الا جاهل العقل ... اخی ... الکرم من فوق ... [illegible]

... الصبا منه علی ... کامل و حل بلاد امن ... فی شهر ... علی ارض العراق ... الی ... [illegible]

و الا فاضل ... [illegible] ... الطاعلین ... علی ... منه ... رب ... [illegible]

مبدی ... [illegible] ... حتی ... الفوائد کامل ... اذا ما ... و قف ما ... فما روم

المنازل ... [illegible] ... لطائف ابحاث و احر سائل ... اذا ... و ما ... علیه الرسائل

شیخ محمد بن علی بن ... [illegible] ... مذکوره ...

... [illegible] ... علمای ... [illegible] ...

... [illegible] ... شیخ ... صاحب کمال ...

الدین ... [illegible] ... مشهد ... استان ... [illegible] ... کشیده

و پس ... [illegible] ... طوف بیت الله الحرام ... [illegible] ...

... [illegible] ... شیخ الاسلام ... [illegible] ... نموده

... [illegible] ... بوده

... [illegible] ... بجا آنکه ... [illegible] ...

... [illegible] ... الانس و الجان ... [illegible]

... [illegible] ... محمد بن حسن بن

رضوی ... [illegible] ... صاحب ... [illegible] ... داده

... [illegible] ... قولش

علوم ... [illegible] ... مقدس ... [illegible] ... جناب او را

غایب بودند و در سقیفه بنی ساعده حاضر نشدند [illegible] مثل عباس و [illegible] عبدالله و [illegible]

مقداد و عمار و ابوذر و سلمان و جماعتی از بنی هاشم و غیر ایشان از اصحاب حضرت رسالت پناه [illegible] مشغول [illegible]

چون انصار از احتمال خلافت امیرالمؤمنین [illegible] بعد [illegible] از آنحضرت [illegible]

سقیفه بنی ساعده مجتمع شده [illegible] تعیین امیری خواستند [illegible] ابوبکر و عمر [illegible] جماعتی [illegible]

پیوسته بودند خبر اجتماع انصار در سقیفه شنیدند بجانب سقیفه دویدند با ایشان [illegible]

گروه انصار زبان مصالحه بمضمون منا امیر و منکم امیر گشودند و ابوبکر و مصاحبانش بآن راضی نشده [illegible]

با ایشان محاجه نمودند و مع هذا بشیر بن سعد را که یکی از رؤسای انصار و بمرض حسد سعد بن عباده که در غرض اختیار امارت انصار بر او [illegible]

بود گرفتار بود فریب داده با خود یار ساختند لاجرم عمر و ابوعبیده [illegible] بشیر [illegible] بیعت ابوبکر نمودند [illegible]

او نمودند و گفتند السلام علیک یا خلیفة رسول الله [illegible] معلوم میشود که بیعت ابوبکر در روز سقیفه از روی مکر و حیله و فریب و [illegible]

و غلبه و قهر بود و لهذا عمر گفته کانت بیعة ابی بکر فلتة وقی الله المسلمین شرها فمن عاد الی مثلها فاقتلوه و هرگاه فضلای صحابه و [illegible]

[illegible] از مهاجر و انصار در آنجا حاضر نبودند و بیعت با ابوبکر [illegible] چگونه اجماعی که مدعای [illegible] بهم میرسد قال [illegible]

چون این مقدمات شنید گفت آنچه ذکر نمودی مسلم است لیکن آن جماعت که در روز سقیفه حاضر نبودند بعد از آن با دیگران در بیعت

ابوبکر موافقت نمودند [illegible] راضی شدند غایة الامر اتفاق ایشان یکبار واقع نشده باشد و آن در اجماع شرط

نیست گفتم حصول موافقت در [illegible] بعد از آن چنانکه تو گمان بردی [illegible] نمیشود زیرا که احتمال جبر و اکراه و تقیه را در آن هست بنا

بر آن چون اشراف و علما و زهاد دیدند که متصدیان خلافت [illegible] عوام کالانعام را که از روی عدم بصیرت [illegible]

[illegible]

ایالت [illegible] تقیه [illegible]

درست شود گفتم در علم میزان مقرر شده که اذا قام الاحتمال بطل الاستدلال و احتمال اکراه در این اجماع قائم است پس باید که باطل

باشد با آنکه امارات اکراه [illegible] بسیاری از روایات ظاهر شده از آنجمله آنکه ابن ابی الحدید معتزلی که در مسئله امامه موافق اهل سنت

در باب فضائل عمر گفته که عمر هو الذی وطأ الامر لابی بکر و قام فیه حتی انه دفع فی صدر المقداد و کسر سیف الزبیر و کان قد شهره

علیهم یعنی عمر کار خلافت را از برای ابوبکر تمام کرد [illegible] اهتمام [illegible] مقداد [illegible] شمشیر

زبیر [illegible] دست [illegible] گرفته بشکست و این غایت اکراه است [illegible] ابن ابی الحدید [illegible]

[illegible] چون حضرت رسالت پناه وفات یافت [illegible] از خانه بیرون آمدم [illegible]

[illegible] مشغول [illegible] بود [illegible]

[illegible] ظاهر [illegible]

[illegible] تقیه [illegible] پس بگو [illegible] امام [illegible]

[illegible] تقیه [illegible] قول او [illegible]

[illegible] چنین [illegible] ضعف ظاهر است که این همه [illegible]

[illegible] و عجب آنست که استدلال میکنند بر امامت ابی بکر بامر کردن حضرت او را بنماز

[illegible] اتفاق [illegible] استدلال میکنند بر امامت حضرت امیرالمؤمنین [illegible] با آنکه در وقتی که حضرت [illegible]

[illegible] خلیفه خود [illegible] و اتفاق است که او [illegible] از آن [illegible] زیرا که [illegible]

[illegible] حضرت در حال صحت [illegible] او را از میان [illegible] و عزل [illegible] تا زمان [illegible]

[illegible] زیرا که قایل بفرق نیست و چون سلسله کلام تا این مقام رسید [illegible] رسید و مباحثه [illegible]

[illegible] اشتغال [illegible] طعام خوردن [illegible] رسیده [illegible] حدیث [illegible]

من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة پس [illegible] فاضل هروی اجازت [illegible] کفتم [illegible]

در حدیث [illegible] صحیح است [illegible] اتفاق است [illegible] امام [illegible] حدیث [illegible]

[illegible] معمول نیست بلکه مراد از امام درین حدیث قرآن است [illegible] قیل ان [illegible] که من مات و لم یعرف امام زمانه الذی هو القرآن مات

میتة جاهلیة کفتم بنابرین لازم می آید که تعلم قرآن بر هر یک [illegible] واجب [illegible] باشد [illegible]

قرآن مراد نیست بلکه مراد [illegible] است که [illegible] در صحبة [illegible] و بنابرین [illegible]

[illegible] صلی الله علیه و آله درین حدیث امام را اضافه بزمان [illegible] من مات [illegible] امام زمانه [illegible] امام [illegible]

زمان [illegible] معرفت او بر ایشان واجب است و بر تقدیر [illegible] تخصیص [illegible] فایده [illegible]

پس این تاویل مطابق مقتضای حدیث [illegible] حدیث مذکور [illegible]

[illegible] در مقتضای آن و درین وقت کفتم حاشا که [illegible] بلکه مراد [illegible] زمان [illegible]

[illegible] و معرفت او بدلیل حاصل [illegible] پس کفت [illegible]

[illegible] و جاه و مقام او [illegible] در دین [illegible]

[illegible] حکم [illegible] کفتم حاشا و کلا که حدیث [illegible] دلالت نیست بلکه جاه و مقام امام را باید شناخت

[illegible] ... بخدمت میر حسین [illegible]

صحبت ایشان رسیده کتاب [illegible] و چون [illegible] تحصیل [illegible]

خود رفته [illegible]

میر حسین [illegible] میرزا [illegible]

چون [illegible] میر حسین [illegible] رسیده صحبت [illegible]

بودند پیاده دیدم بعزم ملاقات تحصیل روانه شدم و چون بخدمت میرزا رسیدم [illegible] کتاب کشاف [illegible]

شود [illegible] کشاف نوشته بود [illegible]

گاه از [illegible] قاضی زاده و بولایت [illegible] رسیده و [illegible] ایشان [illegible] کشاف بعضی [illegible]

[illegible] میرزا جان [illegible] و بعد از آن [illegible] کشاف را [illegible] بتحقیق بسیاری از اصول [illegible]

تمام خواندم و چون [illegible] رسیدم [illegible] تبریز [illegible] فارغ کردیم

قصد سفر کردیم و متوجه زیارت مشهد مقدس رضوی علیه التحیة والثنا گردیدم و مدتی در آن شهر [illegible] انوار بهار

از زیارت آن روضه [illegible] مولانا افضل قاینی [illegible] بروی تحصیل میکردم از

علم کلام و حدیث و فقه [illegible] و فنون ریاضی [illegible] تمام کرده و از آنجا بجانب [illegible] شیراز رفته بخدمت حکیم [illegible]

کمال الدین حسین طبیب [illegible] میرزا جان شیرازی [illegible] کلیات قانون و شرح تجرید و حواشی آن گذرانیدم و از آنجا

متوجه قزوین [illegible] بواسطه بعضی ارکان دولت علیه بشرف بساط بوسی رسیدم و عنایت و تشریف پادشاهانه شامل حال

من گردید آنگاه از قزوین عازم زیارت مکه و مشاهد متبرکه عتبات عالیه عراق عرب و حرمین شریفین و بیت المقدس [illegible]

[illegible] شدم و در آن سفر بخدمت بسیاری از فضلای شیعه و کبرای علمای اهل سنت رسیده و از خرمن فضایل

ایشان خوشه‌ها چیدم و [illegible] بدریا بندر دکن رفته در ولایت گلکنده بخدمت قطب شاه رسیده مشمول عواطف

بیدریغ او گردیده بعد از مدتی بعزم ملازمت درگاه پادشاه [illegible] جلال الدین محمد اکبر پادشاه خلد الله

ملکه [illegible] دار الخلافه فتحپور [illegible] در سلک [illegible] بخدمت [illegible] عنایت و التفات [illegible]

[illegible] و تالیف تاریخی که شامل احوال هزار ساله باشد فرمودند [illegible] مدتی [illegible] اشتغال [illegible]

[illegible] بخدمت حضرت پادشاه [illegible] و چون نوشتن تاریخ [illegible]

[illegible] اسباب [illegible] اصحاب [illegible] اسباب [illegible]

با آنکه فتوی جهال خود را از او باید شنید بلکه مضمون آن پیش از این نیست که امام را باید شناخت و اعتقاد ... باید
داشت بر وجود او و وجوب امامت و لزوم متابعت او دارم و تجویز ملاقات او در هر وقت و ظهور او نمودند و سایر ائمه مذاهب نیست
بلکه مقتضای حدیث مذکور بر من و تو واجبست زیرا که حضرت رسالت فرموده که من لم یعرف امام زمانه اعتقادی و همچنین گفت که
من لم یعرف مکان امامه بلکه گفته من لم یعرف امام زمانه و لم یعتقده که من او را شناختم و تو اعتقاد داشتی که امام غایب و آنکه از
امام جاهلیت پس من و تو برابر باشیم و چون سخن باینمقام رسید فاضل هروی عاجز شد و گفت من نیز در طلب معرفت امامم و شنیده‌ام
در ولایت یمن مردی دعوی امامت میکند و میخواهم که خود را باو رسانم تا صحت دعوی امامت او با من ظاهر گردد تابع او شوم پس من
گفتم الحال در شوق ترا امامی نیست پس درین وقت از اهل جاهلیتی و اگر بمیری در جاهلیت خواهی مرد با آنکه اهتمام تو درین ایام در طلب
اثبات امام خلاف مذهب تو و اصحاب تو از اهل سنت است زیرا که ایشان قایل نیستند بوجود امام در هر زمان و حکم بوجوب
... او در هر وقت نمیکنند پس ساکت شد و جوابی نگفت و حاضران مجلس از خوردن طعام فارغ شده سفره برداشتند و بخیر
خود مراجعت نمودند و فاضل هروی نیز با ایشان بیرون رفت احمد بن نصرالله الدیبلی التتوی السندی رحمه الله تعالی پدرش قاضی تته
... بود و از اتباع ابوحنیفه و مولانا احمد از آن ... بود و از مومنان فدای و شیعیان تبرایت در عنفوان جوانی ...
... دیده و از ظلمات مذهب حنیفه بسر چشمه دین حنیفی امامیه رسیده و کیفیت این توفیق بر وجهی که از آن فاضل صاحب تحقیق شنیده
شد آنکه در ایام صبای او عربی فقیر صالح از اهل عراق بولایت تته آمد و چند روزی در قرب جوار ایشان قرار گرفت و ملا احمد گاهی
با او ملاقات مینمود و از روی غریب نوازی تفقد حال او میفرمود و در اثنا احوال دیار ایران و عربستان و کیفیت مذاهب و
معتقدات اهالی آنجا ازو میپرسید تا آنکه آن عرب اظهار نمود که در آن دیار جمعی هستند که ایشان را شیعه میگویند و مذهب ائمه اهل البیت علیهم السلام
دارند و امام بحق و خلیفه مطلق بعد از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله امیرالمومنین علی و یازده فرزند او را میدانند و خلفای ثلث و عمال ایشان
را از بنی امیه و بنی العباس متغلب و جایر میدانند و در میان ایشان علما و مجتهدان و کتب معتبره در اصول و فروع هست که در آنجا
اثبات اصول اعتقادات خود خصوصا اثبات امامت بلا فصل حضرت امیر و بیان خطای اصل و فرع دیگران با دلایل عقلی و نقلی نموده‌اند
ماند چون ملا احمد این سخنان از عرب مذکور شنید ... و تردد بسیار در خاطرش افتاد و سر در وادی تحقیق مذهب شیعه
نهاد و در اثنای آن جست و جو بعد از آن تکاپوی شبی در خواب دید که حضرت امیر نسخه از کتاب تفسیر کشاف در دست مبارک
دارند و با او میگویند بیا و تفسیر این آیه را که اِنَّمَا وَلِیُّکُمُ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِینَ آمَنُوا مطالعه نمای چون ملا احمد از خواب
بیدار شد اضطراب و تشویش او بیشتر شد و در مقام تحصیل کشاف در آمد اتفاقا در آن ایام شخصی از بزرگ زاده های عراق که میر ... نام
[illegible] ... شده بود چون ... حضرت امیر در خواب دیده بود ... از

[illegible]

و [illegible] مجلس [illegible] شرح [illegible] ذکر [illegible]

گشته [illegible] رفع الشبهات [illegible] کرده [illegible] مجلس [illegible]

[illegible] بر حقیقت [illegible] بعضی از کتب [illegible] مسایل [illegible]

قال ابو حنیفة [illegible] قال [illegible] قال الشافعی [illegible]

[illegible] قال [illegible] اسلامیه [illegible] الآیة [illegible]

[illegible] ابو حنیفة [illegible] سوال [illegible]

قال سول [illegible] قال ابو حنیفة [illegible] سوال [illegible]

قال ابو حنیفة [illegible] قال ابو حنیفة [illegible] و کان [illegible]

[illegible] قال ابو حنیفة [illegible] الکلام [illegible]

[illegible] تحقیق [illegible] کرده [illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] رساله [illegible] اخلاق و دیگر رساله [illegible] احوال [illegible] تمام [illegible] دیگر رساله [illegible]

[illegible] کتاب [illegible] واقع است [illegible] حسن عقیده [illegible] نیز [illegible] کرده [illegible]

در دار [illegible] رسیده [illegible] رحمة الله [illegible]

مجلس ششم در ذکر جمعی از صوفیه صافی طویه که زبدهٔ سالکان مسالک طریقت [illegible] شریعت [illegible]

[illegible] ملائکه [illegible]

کرام [illegible] الامام است [illegible] افلاک [illegible]

[illegible] سلطان [illegible]

[illegible] عالم [illegible] رسیده [illegible]

[illegible] دین و دولت [illegible] ملک [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] عظیم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] الدین [illegible]

[illegible] که صاحب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] شیخ عارف نورالدین آذری [illegible] از طیبات [illegible]

[illegible]

[illegible] مذهب [illegible] مذهب اهل سنت [illegible]

حنفی و مذهب شیعه [illegible] تقیه [illegible] مذهب [illegible]

[illegible] عارف [illegible] مذهب [illegible]

[illegible] و در مذهب [illegible] ابوحنیفه [illegible]

[illegible] ابوحنیفه [illegible]

[illegible] شیخ شهاب الدین [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شیخ [illegible]

[illegible] شیخ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

و آن [illegible]

[illegible]

و مولف [illegible] نیست [illegible]

[illegible]

خود را [illegible] بسته اند [illegible]

[illegible]

[illegible] بحث [illegible]

[illegible] و از علامات [illegible]

[illegible] واقع گشت [illegible]

[illegible]

[illegible] مکتب [illegible] شیخ [illegible]

[illegible] شیخ [illegible]

[illegible]

[illegible] جمیع [illegible]

[illegible]

[illegible] از جمله اشتغال [illegible] طلب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] تجربه [illegible]

[illegible] رغبت [illegible] ایشان میل بوده [illegible]

[illegible] شوق و طلب ایشان [illegible]

[illegible] ایشان [illegible]

[illegible] طلب ایشان [illegible] نقصان [illegible]

[illegible] طلب [illegible] یکی از چند [illegible] سالک [illegible]

[illegible] اگر [illegible]

باشد اگر چه از اهل اسلام باشد و ظاهر شرع [illegible] طالب [illegible] اوامر و نواهی شریعت [illegible]

چون [illegible] تبدیل اخلاق [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] که شیخ ضیاء الدین ابی النجیب سهروردی [illegible] و نسبت [illegible]

محمد [illegible] شیخ [illegible] شیخ احمد اسود دینوری [illegible] شیخ [illegible] جنید بغدادی [illegible] احمد غزالی [illegible]

[illegible] شیخ ابو القاسم گرگانی [illegible] شیخ ابو عثمان مغربی [illegible] شیخ ابو علی رودباری [illegible] شیخ جنید بغدادی [illegible]

[illegible] احمد غزالی [illegible]

[illegible] صاحب [illegible] کشف [illegible]

[illegible]

بکرامت و خوارق عادات ساخته اند و بسیاری از مردم [illegible] و اگر [illegible] از مشایخ [illegible]

[illegible] تحقیق [illegible] از خوارق عادات [illegible] از باب کرامات

[illegible] آثار تسخیر جن [illegible] سیمیا [illegible] چنانکه [illegible]

[illegible] که مشهور [illegible] سیمیا [illegible] کرامات [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... صاحب سرک ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... کشف سبحات الجلال من غیر اشارة ... [illegible]

[illegible] ... قال زدنی بیانا ... [illegible]

[illegible] ... محو الموهوم ... [illegible]

[illegible] ... هتک الستر لغلبة السر ... فقال زدنی بیانا ... [illegible]

نور یشرق من صبح الازل فیلوح علی هیاکل التوحید آثاره ... قال زدنی بیانا قال اطف السراج فقد طلع الصبح ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] کمیل بن زیاد ... صاحب سر امیر المؤمنین ... [illegible]

[illegible] ... شیخ ابی جعفر ... در کتاب ... کمیل بن زیاد ... [illegible]

[illegible] ... حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم ... روایت ... [illegible]

[illegible] ... کمیل ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible]

... شیخی ... [illegible] ...

ملاقی او مثل شیخ ... شیخی ... [illegible]

یافته بخود دعا و کند که ... ولی در شیخ ... [illegible]

همین ... [illegible]

بخود ... و این کلام او ... [illegible]

در معروف ... [illegible]

این طایفه کشف ... [illegible]

کردند چون در احوال مشایخ سابق از آنچه شنیده باشند و یا در کتب دیده باشند تامل نمایند و خود ... [illegible]

این سوء ... [illegible] ... که حالا مثل شیخ ما در عالم نیست ... [illegible]

و از این ... [illegible] ... زمان مثل مشایخ و اولیای زمان سابق نیستند و بدین سبب از طلب ... محروم ماندند ... [illegible]

طایفه اولیا و اهل ارشاد در هر زمان بوده و حالا هستند ... [illegible]

این زمان ... [illegible] ... حرف و حکایتی چند بیش نیست که اگر حال مشایخ حقیقی ... [illegible] ... و این مرض

عظیم است و سبب این عقیده و عقیده انکار اهل الله از جهل فرو مانده از طلب حقیقه و دریافت اهل حقیقه محروم و مهجور ماند

... [illegible] ... شیخان جاهل از جهل ... [illegible] ... و اخوان شیاطین اند پس طالب صادق را واجب و لازم است که در ابتدای

کار احتیاط بسیار نماید تا پامال طریق جهال نشود و غریق گرداب تقلید ... [illegible] ... که چون از پی روی ایشان ... [illegible]

و سردی پدید ... حرارت ... [illegible] ... قابلیت طالب نقصان پذیرد ضایع گردد ... پوشیده ... [illegible]

این جامی چند ... [illegible] ... صدق و صفا کامی چند ... [illegible] ... الف نامی چند بد نام کنند ... [illegible] ... الشیخ الکامل

المکمل کمیل بن زیاد النخعی قدس الله سره از کمل موحدین و اصحاب سر امیر المؤمنین علی است و محرم اسرار بودی که ... [illegible]

و اسرار در باطن ... [illegible] ... خواستی که ... [illegible] ... کمیل ... خود ... [illegible]

اسرار افشاندی آورده اند که روزی آنحضرت بر شتر نشسته ... [illegible] ... از عقب خود سوار کرده بود و در آن ... [illegible]

نمود و سوال نمود که یا امیر المؤمنین الحقیقه یعنی چیست حقیقت حقایق و مراد حقیقه الحقایق وجود حق است سبحانه ... [illegible]

... ثابت و باقیست و باقی فانی ... [illegible] ... که ذات احدیت جامع جمیع حقایق است و شارح گلشن قدس سره ... [illegible]

[illegible] باب [illegible] چون اول نظر بچشم وی کرده بود هم و از روی تعجب گفت [illegible]

[illegible] نصرانی [illegible] و گفت الی جگر او را پاره پاره کرده باشد و اگر مسلمان شده باشد

[illegible] از من و شما [illegible] باید بپیمانید که خواهر و ایشان گفتند که والله این آب بشر حافی است چون

طبیب نصرانی این [illegible] که [illegible] شما و [illegible] مسلمان شد از نجاست منقول است

که چون طبیب نصرانی مسلمان شد بر هر مقام مو [illegible] بشر شدیم که این بشارت ما و رسانیم چون چشم [illegible] کفت

طبیب مسلمان شد گفتیم که بلی که شما را بحسینی خبر داد گفت چون شما از من جدا شدید حالتی میان خواب و بیداری مرا عارض

شد و از شما شنیدم که کسی بمن میگوید که ای بشر بشارت ما و تراکه برکت آب تو طبیب نصرانی مسلمان شد و بعد از این بیک [illegible]

بشر بدار الوصال انتقال نمود و بعضی گویند که در بغداد از دنیا رفت و بعضی گویند که در شوشتر فوت شد و الحال مزار او در قصبه

دلگشای محمره از اعمال شوشتر است و از جمله اقطاع و مسور [illegible] سادات رفیع الدرجات آنجا و محل زیارت طوایف و جماعت عقیدت

مشهور است و مردم آنجا در مراسم زیارت او بجا می آورند و چون پیشتر بنا بر ظهور انتساب او به ائمه اهل البیت علیهم السلام نزد

صاحب نفحات متهم برفض بوده در مقام ذکر او تعصب را کار فرموده و به چهار سطر از اخبار او اختصار نموده و این حکایت

منافا نفحه و نفحه امثال او در مقام بیان احوال مقامات او طریقه اطناب نمود هر چند منافی اسلوب این کتاب بود و کان

تاریخ وفاته یوم العاشورا من محرم الحرام سنه سبع و عشرین و مائتین الشیخ الفاضل الواصل بهلول بن عمرو العاقل روح

وهو ابو وهب بن عمرو است که از عقلای مجانین بوده و بخیران او را دیوانه میخواندند مولد او کوفه است و چنانچه در تاریخ گزیده

مسطور است از بنی اعمام هارون الرشید عباسی بوده و تلمذ خاص [illegible] امام همام جعفر الصادق علیه السلام بوده و از

زمره متقیان عصر خود معدود بود و نقلست که هارون بواسطه حفظ ملک عظیم میداد و در مقام دفع امام [illegible] واجب التعظیم بود و

بهانها می انگیخت که آنحضرت را بدرجه شهادت رساند و خاطر از مراد جمع گرداند تا آنکه [illegible] حضرت امام را متهم بداعیه خروج

نمود و از متفقان زمان خود که یکی از آنجمله بهلول بود استفسار [illegible] قتل امام معصوم نمود دیگران فتوی دادند بهلول بخدمت

حضرت امام رفت و از صورت واقعه خبر داد و التماس نمود که او را در این باب ارشادی نماید آنحضرت فرمودند که خود را [illegible]

و دیوانه وانمود تا بر خاطر هارون [illegible] بهلول بمقتضای اشارت واجب الاطاعه عمل نموده و خود را از تکلیف هارون خلاص فرمود و بهلول [illegible]

با ابو حنیفه کوفی مناظرات بسیار [illegible] و او [illegible] علیهم [illegible] نوشته [illegible] اند که روزی بهلول را به خانه ابو حنیفه

[illegible] استماع نمود که [illegible] امام جعفر صادق سه چیز [illegible] که من از آن نمی پسندم اول آنکه میگوید که [illegible]

[illegible] شیطان از آتش [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] حال بلای و فنای استقلال [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بحضرت [illegible]

[illegible]

[illegible] گفت [illegible] دو جوان بوده اند که باتفاق [illegible]

[illegible] و ایشان را خشم آلود [illegible]

[illegible] بسیار [illegible]

[illegible] در جواب گفت [illegible]

[illegible]

[illegible] و دیگری گفت [illegible]

شیخ گفت خدایا [illegible]

سلوک طریقه [illegible] پس هر یک از ایشان گفتند که من نیز [illegible]

بازگشت بخدای تعالی [illegible]

[illegible]

[illegible] طبیب [illegible]

گفت [illegible] طبیب [illegible]

[illegible] طبیب [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] جواب ندادند گفت السلام علی من اتبع الهدی و تجنب الضلالة و الغوی عمر بن عطا گفت و علی المسلمین السلام ابتدا بهلول
[illegible] این بود که مرا مسکینی بی‌چیز که تا [illegible] نیست و تقدیم مباحثی در آن بر کسی که فضل او بر تو ظاهر است و
حق تو برین باب مثل کسی است که خود طفیلی خوان دیگری باشد و خواهد که از آن خوان بر مردم منت نهد و در طفیل چنان
چیزی نیست عمر بن عطا در جواب مبهوت ماند آنگاه محمد بن سلیمان بعمر بن عطا گفت که تو میخواستی که با تو بحثی گوید و چون با
تو در سخن آمد ساکت و مبهوت شدی بهلول گفت ای امیر نزد خدای تعالی این کار دشوار نیست مگر نخوانده این آیه را که فَبُهِتَ الَّذِی
کَفَرَ وَاللهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظَّالِمِینَ پس محمد بن سلیمان با بهلول گفت که بنشین که مجلس منست و من ترا اذن میدهم بهلول او را
[illegible] کرد و گفت عمر الله مجلسک و اسبغ نعمه علیک و اوضح برهان الحق لدیک و اراک الحق حقا و اعانک علی اتباعه و اراک الباطل
باطلا و اعانک علی اجتنابه پس عمر بن عطا گفت ای بهلول طریق جدال التزام کن و از هزل دور باش و سخن بگو بهلول گفت ای
بر تو بهتر از کلام الهی سخن میباشد و جدی در غیر اوست پس تو سخن خود را پاکیزه ساز و اشارت بعیب دیگران منمای پیش از آنکه
بعیب خود آگاه گردی آنگاه عمر بن عطا گفت ای بهلول خود را از مشهوران زمان حساب میکنی و دعوی [illegible] بر عارف میباید
میخواهم که تو از من سوال کنی یا من از تو بهلول گفت دوست میدارم که سائل باشم و نه مسئول عدوی گفت چرا بهلول گفت زیرا که اگر
تو چیزی را سوال کنم که آن را ندانی جواب آن را نمیتوانی و اگر تو از من سوال کنی میترسم که از من بطریق اهل تعنت و عناد خواهی کرد و قصد
آن خواهی کرد که حق را بباطل خود ضایع سازی و امر واضح را بجدل خود پنهان گردانی و این هنگام ترا انجا که خدای تعالی نهی از
مجالست و همزبانی ایشان نموده آنجا که میفرماید وَإِذَا رَأَیْتَ الَّذِینَ یَخُوضُونَ فِی آیَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّی یَخُوضُوا فِی
حَدِیثٍ غَیْرِهِ وَإِمَّا یُنْسِیَنَّكَ الشَّیْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِینَ پس عدوی با وی گفت که
اگر تو از اهل ایمانی بگو که ایمان چیست بهلول گفت مولای ما جعفر صادق جعفر بن محمد علیه السلام فرموده است [illegible] عقد بالقلب و قول
باللسان و عمل بالارکان عدوی گفت از صادق گفتن تو امام خود را چنان معلوم میشود که در زمان او صادق دیگر نبوده بهلول
گفت چنین است [illegible] این سخن تو جاهلی میشود و اگر چه تو عمر ابابکر را صدیق نام کرد و چه ما نمیگوییم که کرد در زمان او
دیگر صدیق نبود چه در [illegible] نبوده بهلول گفت این سخن تو رد است بر کتاب و سنت اما کتاب زیرا که خدای تعالی هر کس را
که ایمان بخدا و رسول آورده باشد صدیق نامیده و فرموده وَالَّذِینَ آمَنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصِّدِّیقُونَ
واما سنت زیرا که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله بعضی از اصحاب خود فرموده [illegible] انت الصدیق عدوی
گفت بسبب آن ابوبکر را صدیق نام کردند که اول کسیکه تصدیق حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله نمود بهلول گفت اینکه
اول کسی او بوده ممنوع است تخصیص او بآن خلافت در لغو و رد است بر مضمون آیتی که مذکور شد عدوی از آن شاخ بشاخ دیگر پرید

نمی‌توان دید چون تواند بود که چیزی موجود باشد و او را نتوان دید و دیگر آنکه گفته شیطان [illegible]
[illegible] نصوص خلاف آن وارد است چون این سخن تمام شد بهلول کلوخی از زمین برداشت و بطرف ابوحنیفه کرد و [illegible]
آن کلوخ بر پیشانی ابوحنیفه آمد و کوفته و آزرده شد ابوحنیفه با تلامذه عقب او دویدند و او را گرفتند و پیش خلیفه
آزار او نتوانستند نمود لاجرم او را نزد خلیفه بردند و اظهار شکایت از او نمودند بهلول با ابوحنیفه گفت که از من چه ستم
بتو رسیده ابوحنیفه گفت کلوخی بر پیشانی من زده و سر من درد میکند بهلول گفت درد را بمن بنمای ابوحنیفه گفت درد را چون
توان دید بهلول گفت پس تو چرا اعتراض بر امام جعفر میکردی و میگفتی که چه معنی دارد که خدای تعالی موجود باشد و او را
نتوان دید و دیگر تو در دعوی آزردگی از کلوخ کاذبی زیرا که آن کلوخ خاک بود و تو هم از خاکی باید که خاک از خاک متأثر نشود
و معذب نگردد پس اعتراض تو بر امام میکردی که شیطان از آتش است چگونه از آتش معذب شود و دیگر تو استبعاد
قول امام مینمودی که بنده را فاعل فعل خود گفته و هرگاه که بنده فاعل فعل خود باشد پس تو چرا او را پیش خلیفه آورده و دعوی قصاص
میکنی ابوحنیفه چون آن سخن معقول شنید [illegible] برخاست [illegible] از مجلس برخاست [illegible] محمد بن جریر [illegible] رحمه الله
در کتاب ایضاح [illegible] روایت کرده که بهلول روزی [illegible] یکی از کوچه‌ها [illegible] جماعتی را دید [illegible]
[illegible] آن مردم گفت که این جوانان [illegible] کجا میروند [illegible] گفت [illegible] میروند بهلول گفت
[illegible] و [illegible] بسیار [illegible] فراوان بود [illegible]
[illegible] [illegible] محب الوصی و حب النبی ابی فاطمه
[illegible] و چون آن جماعت سخنان او را
شنیدند بر گرد [illegible] و گفتند که این جماعه مجلس محمد بن سلیمان که پسر عم هارون الرشید و حاکم
بصره است [illegible] میروند گفتند که محمد بن عطای عدوی که از اولاد عمر بن الخطاب از علمای بصره
در مجلس [illegible] و مناظره [illegible]
خواهد بود بهلول گفت وای بر شما [illegible] عاصی [illegible] و عصیان میشود [illegible] صاحبان صحبت [illegible]
شد که در شبهه انداز و در خدای تعالی [illegible] و اگر شما [illegible] دید [illegible]
[illegible] عرفان [illegible] چون آن جماعت [illegible] محمد بن سلیمان حاضر شدند [illegible]
[illegible] بهلول [illegible] حاضر [illegible] و چون بهلول [illegible]
[illegible] سعید بن عطای [illegible] محمد بن سلیمان [illegible] بهلول [illegible]

و عمر را ببینید ... کرده چند و پیش ایشان برانند ... بهلول دید به وی گفت اگر این خبر صحیح است البته در میزان قصوری بود

... که بهلول ... کرده اکثر حدیث میکردند و ... شاد خاطر باشد و اینکه چون میگفته که او

در کتاب ... الا العفو والنظر ... که از ابو بکر ... سوال نخواهم کرد و از خدای تعالی الا العفو

... بهلول چون آن کلام بشنید گفت ... دیگر این عبارت که گذشته گفتند آن کدام است گفت النظر علی علی بن ابیطالب

... بحضرت امیر المؤمنین علی بن ابیطالب ... بود و پس سوال او دخل خواهد بود و با آنکه گفته باشد و مسألة الا العفو والنظر

والنظر علی علی بن ابیطالب و در کتاب لطائف الطوائف بجای والنظر علی علی بن ابیطالب والنظر علی الجمل مذکور است یعنی در جنگ جمل

... و مال ... در روایت دیگر است بهلول ... بصره بود و در کتب ... دیوانهای بصره را شمار گفت آن چون از شمار بیرون است ...

... که ... ایشان معدودی چند پیش نشستند در تاریخ گزیده مسطور است که روزی بهلول نزد هارون الرشید

رفت و هارون در عمارتی که تجدید ساخته بود نشسته بود چون بهلول را دید گفت چیزی بر دیوار این عمارت بنویس بهلول پاره

زغال بر داشت و در آنجا نوشت رفعت الطین و وضعت الدین رفعت الجص و وضعت النص فان کان من مالک فقد اسرفت والله لا یحب

المسرفین وان کان من مال غیرک فقد ظلمت والله لا یحب الظالمین نقلست که هارون الرشید روزی بهلول را در راهی دید که

بر اسب نی سوار شده با کودکان میدوید پیش رفت و بر او سلام کرد والتماس پندی از وی نمود بهلول گفت ... قصور ... و ...

... ایشان پندی عظیم است هارون گفت پندی دیگر بده بهلول گفت ای هارون هر کرا خدای تعالی

مالی و جمالی داده باشد ... جمال عفت ورزد و پرهیزکاری پیشه خود سازد و بمال خود مستحقان را نوازد خدای تعالی نام او را در

دیوان ابرار ثبت سازد هارون الرشید ازین سخن ... خشنود گشت و گفت ... که دین ترا بدهند بهلول گفت حاشا ... دین ...

نمیشود آنچه در دست تست ... مردم است بایشان باز ده و بر من منت منه هارون گفت حاجتی دیگر از من بخواه بهلول گفت حاجت

من آنست که تو مرا نبینی و من ترا نبینم ... از اسب خود ... بر آمد و گفت ... اسب من ... میزنند نقلست از سری سقطی که

گفت روزی از گورستانی میگذشتم بهلول را دیدم که بر بالای قبری نشسته و پای خود را فرو گذاشته بخاک بازی میکرد با و گفتم

بسیاری درین گورستان بسر میبری گفت انا عند قوم لا یوذونی وان غبت عنهم لا یغتابونی یعنی نزد قومی میباشم که آزاری

بمن نمیرسانند و چون از پیش ایشان غایب میشوم غیبت نمیکنند پس با او گفتم که نان بسیار گران شده دعایی از برای ما بکن گفت لا ابالی

ولو ان کل حبة بمثقال ... علینا ان نعبده ... رزقنا کما وعدنا ... یعنی من از گرانی نان باکی ندارم و اگر چه یکدانه جو بمقدار

مثقال نقره یا طلا باشد بر منست که بندگی خدای تعالی کنم و بر اوست که رزق مرا برساند چنانکه بمن وعده کرده و روزی جمعی

... بهلول را گفت ... که ... کرد ... کرد وانید بهلول گفت این زمان حاضر خود باش ...

نمود و از بهلول پرسید که امام تو کیست بهلول گفت امامی من تسبیح فی لمه محصی وکلمة النبأ نهی [illegible]

و اوجب الرسول صلی الله علیه وآله علی الخلق له موالاة وتکاملت فیه الخیرات وتنزه عن مطابق الدنیات فذلک امامی امام [illegible]

پس عیدی گفت که وای بر تو که هارون الرشید را امام خود نمیدانی که این صفات ومحامد بر زبان میرانی بهلول گفت

وای بر تو امیرالمومنین را چرا ازین صفات مذکوره ومحامد مأثوره خالی وعاری میدانی والله که من ترا گمان نداشتم الا که دشمن

باشی وخلاف او پنهان میداری وخلافت او را اظهار میکنی وبخدا سوگند که اگر این خبر باو رسد ترا تادیب فرماید [illegible]

[illegible]د بن سلیمان مضمون آن کلام لطافت مشحون را فهمیده بخنده درآمد و با عمر بن عطا خطاب نمود و گفت والله که بهلول از صاحب [illegible]

ما خبر کرده شد و در ورطه فضیح وشنیع که تو میخواستی که او را بیندازی او ترا انداخت وچه خوبست که آدمی خود را دور دارد

از نحو او را انکار نباید و چه قبیح است که خود را آراسته نماید بانچه زیبنده آن نیست آنگاه یکی از غلامان [illegible] نمود که عم

ر بن عطا را گرفته از مجلس اخراج نمود پس با بهلول خطاب نمود و گفت ما الفضل الا فیک [illegible] عنده که وتحیون مع [illegible]

[illegible] بهلول من خبر ده که علی بن ابی طالب افضل است یا ابو بکر بهلول گفت اصلح الله الامیر ان علیا من النبی والصنو من الصنو

کالعصمة [illegible] فی فضله الالسنه ولکل [illegible] بار ه [illegible] و پرسید که بگوی که اولاد

بخلافت احق اند یا اولاد عباس درین مرتبه بهلول از خوف محمد که عباسی بود ساکت شد محمد گفت چرا سخن نمیگویی بهلول گفت دو انکار

[illegible] تیر و سر و سودای تحقیق این صورت بگذار و در گذر که آن را چیزی پیش آر که صلاح حال در آن باشد [illegible]

مد بن سلیمان گفت که از خوردنیها چه چیز مطلوبست بهلول گفت بخته باب جوع [illegible] پس محمد فرمود که چند رنگ طعام [illegible]

[illegible] پیش وحاضر ساختند و او را [illegible] بهلول گفت [illegible] الله [illegible] طعام [illegible]

طعام [illegible] که این طعام بیرون برم [illegible]

[illegible] و فریاد کنان بیرون رفته این ابیات [illegible] گفت [illegible] حقا بلا کذب [illegible]

فی [illegible] من ان تقول [illegible] والنصف مولاک [illegible]

پس کودکان بر وجمع آمدند [illegible] در کنار او بودند و از ایشان گریخته در مسجدی که در آن نزدیک بود [illegible]

مسجد بسته بر پشت بام برآمد [illegible] بر ایشان میخواند فضرب بینهم بسور له باب باطنه فیه الرحمة وظاهره

من قبله العذاب چون محمد بن سلیمان [illegible] بهلول را با کودکان مشاهده نمود بخنده درآمد وامر فرمود که [illegible]

[illegible] کردند و گفت لا اله الا الله لقد [illegible] علی بن ابی طالب [illegible] یعنی خدای تعالی مرحبا مرحبا [illegible]

علی بن ابیطالب [illegible] که جمعی [illegible] بهلول را [illegible] و گفتند [illegible]

[illegible] حضرت امام جعفر [illegible]

کرده گفت که من مجاهدت و مساعدت می‌خواهم مجاهده بسیر نفس است و مساعده عنایت حق است پس صاحب مجاهده بسیار باشد

و صاحب عنایت قلیل و انی یمکنک اللحاق بهم الا فی الفقه و یحتج الالتجاء الی الطعام و الورع الی سبیل الملک العلام یعنی [illegible] و نیز

بر شیخ [illegible] بایزید تب بر حال شده [illegible] بطعام و حق را دعوت کن [illegible] شیخ گفت [illegible] فرمای [illegible] امام جعفر

جعفر [illegible] پوشید و فرزند [illegible] امام محمد [زاده] باقر را روان کرد شیخ با این امام بطعام آمد هم شیخ در حیات بود

که امام محمد [زاده] وفات [illegible] شیخ او را [illegible] دفن کرد و پیوسته بزیارت تربت او تقرب نمودی

و شیخ نورالدین ابوالفتوح محدث گفته که نزد علمای تاریخ بصحت رسیده که فوت امام جعفر علیه السلام در یکصد و چهل و هشت بود

و فوت سلطان بایزید در دویست و شصت و یک و درین هر دو تاریخ کسی خلاف نکرده و تفاوت میان هر دو تاریخ

صد و سیزده سال باشد و عمر سلطان بایزید از هفتاد و سال زیاده کسی نوشته نتواند بود که بایزید بملازمت امام علی بن موسی

بن جعفر الصادق رسیده باشد و کاتبان از روی سهو آن نام نامی و اسم سامی را نوشته باشند و میر سید شریف در شرح

مواقف در مبحث آخر زمان بایزید از زمان حضرت امام موافقت با ابوالفتوح مذکور نموده و توجیه نسبت مذکوره برین وجه فرموده

که چون بایزید [illegible] معارف [illegible] حضرت امام معصوم [illegible] انتساب او بآنحضرت اشتهار یافته

این هر دو سخن معارض اند با اجماع جمهور [illegible] روایت مستفیض مشهور که در کتاب مقامات شیخ مذکور است [illegible] ابوالفتوح که [illegible] هر دو

تاریخ کسی خلاف نکرده ممنوعست و چگونه چنین باشد و حال آنکه صاحب نفحات نقل خلاف نموده گفته که فوت بایزید را سنه

اربع و ثلثین و مایتین نیز گفته اند [illegible] تسلیم اولی اظهر در مقام توجیه آنست که گوییم چون صاحب کتاب مقامات از شیخ قدس سره نقل

نموده که آن کلام و حدیث [illegible] باعث شد بر آنکه دست تمسک بعروة الوثقی محبت اهل البیت علیهم السلام زد شاید که مراد

او ازین توجه بخدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام التزام مذهب حق جعفری و اعتصام محبت خاندان حیدری باشد که فی الحقیقه

[illegible] پیرو [illegible] تواند بود چنانکه مولانا [illegible] شیرازی [illegible] محبت [illegible]

[illegible] شریف [illegible] شیخ [illegible] معارف [illegible] حضرت امام معصوم [illegible]

[illegible] حقایق [illegible] باشد [illegible] شریعت [illegible] استعداد [illegible] مسایل شریعت بر وجهی نموده که در مذهب حق جعفری [illegible]

[illegible] کلام بیان توجیه [illegible] عموم و خصوص [illegible] عبارت [illegible]

[illegible] شیخ بزرگوار [illegible]

[illegible] صاحب [illegible] ترجمه بطعام گفته [illegible]

[illegible] ... و اهل مجلس متحیر شدند و وزیر منفعل شد نقلست که شخصی از اهل سنت که قایل

در میراث اند بطریق استهزا از بهلول پرسیدند که شخصی مرده و وارث او مادری و دختری و زوجه مانده و از وی

چیزی نگذاشته بهر یک چه میرسد بهلول در جواب گفت که دختر نیمی میرسد و مادر را ... و زوجه را ثمن

و باقی نصیب عصبه والله اعلم بالصواب شیخ العارفین و رئیس السالکین ابو یزید البسطامی المشهور طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان

از طبقه اولی و اکابر ایشانست سید الطائفین جنید بن علی ... قدس سره در کتاب جامع الانوار ذکر نموده که ابو یزید خدمت

امام جعفر صادق علیه السلام و سقای دار و محرم اسرار ایشان بوده و فخر الدین رازی در کتاب اربعین کلام نوشته است که از تلامذه شیخ

و علمهم در تجربه هو ابو یزید البسطامی قدس سره و کان سقاء فی دار جعفر الصادق ع و چنانچه سابقا در فواتح المجالس مذکور شد شیخ شهاب الدین

ابو الفتح یحیی مقتول که خواهرزاده شیخ شهاب الدین عمر سهروردی بود در کتاب تلویحات گوید از سطور الجواب دیدم که فتح

ثانی افلاطون حکیم ... و پرسیدم که هیچکس از فلاسفه اسلام بمرتبه او رسید و نه بجزوی از هزار جزو مرتبه او پس من جمیع را که میشناختم

میشمردم و او التفات نمیشد و چون ابو یزید بسطامی و ابو محمد سهل بن عبد الله التستری و امثال ایشان را نام بردم خرم شد و گفت ایشان فلاسفه

و حکمای بحق اند ... علوم رسمی گذشته ... بعلم حضوری ... رسیده اند [illegible] ... ایشان

آنجاست که جنبش ... ایشان ... آنجاست که ... قال ... نور الدین جعفر البدخشی رحمه الله فی کتاب الاحباب

ان السلطان طیفور المعروف بابی یزید البسطامی قدس سره قد صحب کثیرا من المشایخ ثم جاء الی حضرة الامام الصادق و صحبه مستفیضا من

الصادق فقال العلم حصل الی الصادق ... کما ... انه کان بین الاولیاء کجبرئیل بین الملائکة و کانت بدایته نهایة السالکین هکذا ... بمهد

از الشیخ المرشد جنید البغدادی قدس سره ... و صاحب کتاب مقامات شیخ قدس سره که از اولاد شیخ ابو الحسن خرقانی بوده آورده

همچنانکه حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله پیش از نزول وحی و الهام تجارت شام ... بود سلطان بایزید نیز اوایل

ایام سعادت انجام باستفاده و استعلام از هر بالغ و خام اکتفا نموده از هر کس چیزی میپرسید و از هر معدنی نقدی میگزید

... دست بهر ... میگذری ... هرکه ... چیزی ... قُل لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ و حدیث

انی تارک فیکم الثقلین ... ان تمسکتم بهما کتاب الله و عترتی اهل بیتی شنید پس دست تمسک و اعتصام بعروة الوثقی متابعت اهل البیت

علیهم السلام زد ... شوق ... جمال ... امام جعفر الصادق شد و مدتی در مقام خدمت

بایستاد و حق آن بوجهی ... سلطان ... خدمت در بان ... بازی

حضرت امام جعفر علیه السلام ... گفت که بایزید آن کتاب ... شیخ گفت کدام ... امام گفت ... که

[illegible] ... طاق ... گفت ... مرا نظر بر قبله حق است ... [illegible]

[illegible] نسبت [illegible] یحیی بن معاذ [illegible]

[illegible] گفته که شیخ عبدالجلیل [illegible] در کتاب [illegible] گفته که

[illegible] مشایخ [illegible] تذکرة الاولیا که شیخ عطار [illegible]

[illegible] شب [illegible] بعضی [illegible] طالب [illegible]

[illegible] داشت [illegible] و یحیی [illegible] گفتندی [illegible]

[illegible] صاحب تصنیف بوده و یحیی [illegible] که داشت [illegible]

گفته [illegible] یحیی [illegible] انبیا علیهم السلام [illegible] یحیی بن زکریا علیه السلام طریق خوف [illegible]

[illegible] شده و یحیی بن معاذ طریق رجا [illegible]

[illegible] این چند کلمه از یحیی معاذ در طریق خوف منقولست [illegible]

ثم [illegible] و در کتاب نفحات [illegible] از طبقه اولی است [illegible]

[illegible] جعفر بن الحسین الرازی گفت [illegible] مشایخ [illegible] ندیدم که [illegible]

[illegible] یحیی معاذ رازی و وی گفته [illegible]

[illegible] خرج یحیی بن معاذ الی بلخ واقام بها مدة ثم رجع الی نیشابور و مات بها سنة ثمان و خمسین [illegible] ابو السری منصور بن عمار

[illegible] در تاریخ [illegible] که او در اول حال [illegible] کاغذ پاره [illegible] بسم الله الرحمن الرحیم [illegible]

[illegible] مشغول [illegible] منصور [illegible]

[illegible] حکایت [illegible] منصور [illegible] جواب [illegible] منصور [illegible]

[illegible] منصور [illegible] و در کتاب نفحات [illegible]

که او از طبقه اولی است [illegible] ابوالسری است از اهل مرو بوده و گفته اند از اهل [illegible] و گفته اند از اهل پوشنگ [illegible]

و وی از [illegible] مشایخ است [illegible] در معاملات [illegible] او را بخواب دیدند گفتند حال تو چیست گفت [illegible]

و در [illegible] گفت [illegible] آنجا [illegible] و با دوستان و فرشتگان من [illegible]

[illegible] گشته [illegible] سبب [illegible] که همراه اندک [illegible]

[illegible] مالک دینار [illegible] شافعی گفته که [illegible] صاحب [illegible]

[illegible] اقامت کرده [illegible]

بن عیسی بن سروشان زاهد بسطامی و امر جیان آن ... [illegible] شهرت [illegible]

بن علی ابن آدم البسطامی الاصغر است مضمون کلام صاحب مجم و از آن ظاهر میشود که ابو یزید زاهد بسطامی صاحب [illegible] کسی دیگر بوده

اکبر و اصغر و بواسطه اشتراک ایشان در لقب و اتفاق در اسامی بعضی از آبا و اجداد جمعی از کلام مجم نیز مرید شیخ ابو الحسن

خرقانی را که مرید کان برده اند که ابو یزید زاهد بسطامی است که تاریخ زمان او از زمان حضرت امام متاخر است اجوبه [illegible]

مذکوره نموده اند و در توجیه آن از کتاب تکلفات بارده نموده اند و بنا بر تحقیق صاحب مجم میتوان بود که ابو یزید که معاصر حضرت

امام و سقاء او بوده ابو یزید اکبر باشد و آنکه تاریخ زمان او متاخر است ابو یزید اصغر باشد والله تعالی اعلم صاحب کتاب مقامات

آورده که در اوایل سنه سبعمایه پادشاه اسلام الجایتو خان نور الله مرقده مرید شیخ رضی الدین که از اولاد شیخ ابو یزید بود شد

از دست او خرقه پوشیده و بالتماس او [illegible] قبه بر سر تربت محمد بن جعفر الصادق بنا و خانقاهی در جوار مزار سلطان العارفین

جهت زایران و مسافران بنا فرمود و ساباطی با طاق و ایوان در پیش تربت بنا فرمود و با تمام رسانید و حضرت سلطان اولجایتو فرزند

شیخ رضی الدین را که شیخ شرف الدین [illegible] نهایت تعظیم نمود و [illegible] فرمانها فرمود [illegible] دعوی نماند که ارادت و اختصاص

الجایتو [illegible] آنچه [illegible] که با شیخ ابو یزید [illegible] اصل صحبت شیخ [illegible] سینه جعفریه و [illegible] مذهب

حق امامیه اثنا عشریه الشیخ الصدیق شقیق بن ابراهیم البلخی قدس سره [illegible] علو مرتبه او مشهور و جلی صاحب جامع الانوار فرموده

که [illegible] امام همام موسی الکاظم علیه السلام است جامع علوم رسمیه و شرعیه عارف کشفیه و فقیه بوده و استاد حاتم اصم و مصاحب

ابراهیم ادهم است و [illegible] اربع و تسعین و مایه در ولایت ماوراء النهر [illegible] شهید شد و قبر او در ختلان است تفصیل مقامات

و بیان کرامات [illegible] کتب متداوله نگاشته کلک اعتبار است و از آن منابع مسالک حقایق سلطان ارباب الیقین ابراهیم بن ادهم انار الله برهانه

از طبقه اولی ابنای ملوک [illegible] است سلطان [illegible] ظاهر و باطن بوده و از خدمت حضرت امام همام محمد بن علی الباقر علیه السلام

استفاده حقایق و معارف نموده [illegible] ربیع الابرار [illegible] که ابراهیم بن ادهم از اهل بلخ خراسان بود و اصل او از

عجم است [illegible] روزی از قصر خود سر بیرون آورد و ملاحظه دید که در سایه قصر او مردی بیرون آورده و خورده و آبی بر بالای آن

آشامید و بعد از آن خوابید پس ابراهیم با خود گفت که با این دنیا چه کنیم هرگاه نفس باین قدر که مشاهده شد قناعت میتواند کرد

از قصر بیرون آمد و طریق سیاحت پیش گرفت و غوث المتاخرین سید محمد نوربخش در شجره خود آورده که او مجذوب سالک

و تارک دنیا بود و سبب او در ولایت ... روزگار ما بقیت در جوانی توبه کرد و سبب آن بود که روزی [illegible] رفته بود

هاتفی آواز داد که ای ابراهیم ترا از برای این کار آفریده اند و ترا [illegible] حاصل شد و ترک دنیا نموده دست [illegible]

و در این طریق [illegible] پیش گرفت و در آنجا بخدمت حضرت امام رسید و فضل عیاض و سفیان ثوری را دیده [illegible]

[illegible]

[illegible] مستجاب شود و [illegible] عجب [illegible] معروف ترک [illegible] و میگید معروف گفت [illegible]

[illegible] الله [illegible] معروف [illegible]

[illegible] حضرت امام [illegible] گفت که آنحضرت [illegible]

[illegible] آنحضرت [illegible] معروف [illegible] آنحضرت آن شخص [illegible]

[illegible] نوشته آن شخص [illegible] که چون امواج دریا [illegible] در این [illegible]

[illegible] دید و بسلامت بساحل خواهی رسید آن شخص [illegible]

[illegible] خیال [illegible] حضرت امام [illegible]

در مجالس این مضمون نوشته شده که ای دریا بحق معروف کرخی که دربان علی بن موسی الرضاست که از جوشش [illegible]

آن شخص [illegible] اضطراب [illegible] دریا [illegible] به تجربه معمول [illegible] دریا جوشش و خروش او بر طرف شد

آن شخص [illegible] رفیقان او متنبه شدند و دانستند که حق حرمت معروف [illegible] شرف دربانی حضرت امام [illegible] بود

که حق سبحانه و تعالی برکت [illegible] دریا [illegible] از اضطراب [illegible] و از آن [illegible] معمول جمیع مسافران بحار [illegible]

هرگاه آثار موج و طوفان ظاهر شود او را بحق معروف کرخی [illegible] دربانی حضرت امام سوگند دهند که از اضطراب

باز ایستد [illegible] نموده اند که [illegible] شیخ عطار [illegible] در تصانیف خود [illegible] که سری سقطی گفت که معروف

کرخی را بخواب دیدم در تحت عرش [illegible] که حضرت حق سبحانه و تعالی از ملائکه پرسید که این کیست ملائکه گفتند [illegible]

گفت این معروف کرخی است مست محبت [illegible] شیخ علی موفق [illegible]

با احمد حنبل [illegible] نسبت [illegible] تعصب [illegible]

خود [illegible] آن واقعه [illegible] نظم [illegible] شیخ علی موفق [illegible]

صاحب کتاب تذکرة الاولیاء [illegible] ذکر معروف کرخی [illegible]

شکسته شده بیمار [illegible] سری سقطی گفت [illegible]

[illegible] مذهب [illegible]

[illegible] حضرت امام [illegible]

[illegible] معروف کرخی [illegible] عبادات [illegible]

[illegible] و بهشت [illegible]

بوده و صاحب [illegible] های این کتاب [illegible] در کتاب نفحات مذکور نیست بلکه صاحب کتاب مذکور [illegible]
و را نام برده و او را از اولیا شمرده و گفته که در صحبت حسن بصری رضی الله عنه رسیده [illegible]
[illegible] بوده [illegible] و او را کرامات مشهور [illegible] بعضی گویند [illegible]
و بعضی گویند مالک در کشتی بود و چون بمیان دریا رسیدند گوهری در کشتی گم شد و صاحب گوهر گفت [illegible]
بیهوش شد چون بهوش باز آمد دیگر بار طلبید گفت [illegible] گفتند [illegible]
بیایند [illegible] مالک دست [illegible] کرد و [illegible] دیناری گرفت و بایشان داد و چون [illegible]
پای [illegible] افتاده و از کشتی بیرون [illegible] و بر آب رفت و ناپدید شد بدین سبب نام او مالک دینار [illegible]
حالات و مقامات مالک در کتاب مذکور مسطور است اگر خواهند بانجا رجوع نمایند وفات مالک دینار موجب تحقیق صاحب
تاریخ گزیده در سنه ثلاثین و مائه در عهد مروان حمار بود طاوس یمانی رحمه الله علیه از مشاهیر اولیاست و شیخ اجل عبد الجلیل رازی
او را در سلک صوفیه شیعه نام برده و لهذا نام او در کتاب نفحات مذکور نیست و در تاریخ یافعی مسطور است که طاوس
بن کیسان الیمانی [illegible] اعلام [illegible] در علم و عمل [illegible] رضی الله عنه [illegible] فقیه جلیل القدر
[illegible] هرگز کسی [illegible] طاوس ندیده ام و چون عمر عبد العزیز را خلیفه ساختند طاوس باو نوشت
که ان اردت ان یکون عملک خیرا کله فاستعمل اهل الخیر چون این نامه بعمر رسید گفت همین موعظه مرا بس است و در اثنای گزاردن
حج در مکه پیش از روز ترویه بیک روز وفات یافت و هشام بن عبد الملک که خلیفه آن وقت بود و بجهت حج کردن آمده
بود بر وی نماز گزارد و گفت که بواسطه کثرت مردم که بر جنازه او جمع شده بودند بیرون بردن جنازه او میسر نشد تا آنکه
امیر مکه جمعی کثیر از ملازمان خود را مأمور نمود که مردم را از همدیگر دور ساختند و جنازه او را بیرون بردند و جمعی کثیر از سادات
و شرفا بمشایعت جنازه او رفتند و عبد الله بن الحسن بن الحسن بن علی بن ابی طالب سر جنازه را بر کتف خود نهاده بود
و بواسطه هجوم مردم کلاه از سر او افتاده و ردای او از عقب پاره شده بود وفات طاوس در ذی الحجه سنه خمس
و مائه بود و الشیخ العارف معروف الکرخی رحمه الله علیه کنیت او ابو محفوظ است و نام پدر وی فیروز و بعضی گفته اند ابن علی الکرخی دربان
حضرت امام همام علی بن موسی الرضا بوده و استفاده علوم ظاهری و باطنی از آنحضرت نمود و باجابت دعا معروف
مشهور است و مرقد منورش بواسطه بر آمدن حاجات جمهور بتریاق مجرب [illegible] سنه مذکور بسری سقطی که تلمیذ او بود گفت که
چون ترا بدرگاه الهی حاجتی باشد بمن سوگند ده و در مکاتیب مولانا قطب الدین شیرازی انصاری مسطور است که کسی

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بیشتر [illegible] که [illegible]

[illegible] بود [illegible] و بعد از سؤال [illegible] جواب [illegible]

[illegible] که حکم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] در زمان [illegible]

[illegible] زیرا که بسیار باشد که بعضی از اصحاب [illegible]

[illegible]

[illegible] بایشان میشود و بس [illegible]

[illegible] از ان [illegible]

[illegible] بولایت شام [illegible] مردم [illegible]

[illegible] مسلمان شده [illegible]

[illegible]

[illegible] جناب شیخ رضی الدین علی [illegible]

[illegible] بیان الصراط المستقیم الی الرحمن الرحیم [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

در مجلس [illegible] متقدمان ذوی الالقاب [illegible]

و می‌گوید در حدیث [illegible] مشهور وارد است که یا ابا الحسن ان الله تعالی [illegible]

[illegible] و علم [illegible] [illegible]

ذات و حرارت صفات مخصوص بود [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

جوهر جام از کان جهان دگر است [illegible] تو متوقع ز گل کوزه‌گران [illegible] معروف [illegible]

[illegible] انه شیخ الکامل سری بن المغلس السقطی قدس سره کنیت او

ابو الحسن است خال جنید و استاد او و سلسله صوفیه بغداد است [illegible] و معروف کرخی است از طبقه اولیست و در نفحات

طبقه ثانیه آورده [illegible] [illegible] در بازار بغداد سقط فروشی میکرد [illegible] سقطی گفته‌اند [illegible]

ربیع الابرار [illegible] صحبت [illegible] [illegible]

چندان [illegible] [illegible] گفت الحمد [illegible]

[illegible] [illegible] چون [illegible]

[illegible] عذاب کسان [illegible]

[illegible] کشاف در کتاب ربیع الابرار آورده که ابو حنیفه کوفی روزی

[illegible] [illegible]

[illegible] منزل [illegible] باشد [illegible]

[illegible] ابو حنیفه [illegible] مفهوم میشود که او را [illegible] سعد [illegible]

چیزی نیست [illegible] ارتحال سری ازین سرای [illegible] بعالم [illegible]

سیوم شهر رمضان سنه [illegible] در بغداد است و در دار المؤمنین شوشتر [illegible]

[illegible] شیخ الطائفه ابو القاسم جنید البغدادی

از طبقه ثانیه است کنیت او ابو القاسم است [illegible] خواهرزاده سری سقطی است مولد و منشأ او بغداد بود

[illegible] [illegible]

[illegible] مذهب ابو ثور [illegible] مذهب [illegible]

[illegible]

[illegible] شیخ [illegible] مشهور [illegible] سهل تستری که ریاضت [illegible] عبادات

[illegible] و سوای جعفر [illegible] گویند که ایشان بصنعت اشتغال مینمودند [illegible]

[illegible] الشیخ ابو محمد سهل بن عبد الله التستری از طبقه ثانیه است کنیت او ابو محمد است از کبرای قوم و صوفیه [illegible]

[illegible] و در اثنای ذکر احوال شیخ ابو یزید بسطامی ذکر یافته [illegible] خال خود شیخ محمد سوار [illegible] و ذو النون

[illegible] بوده و با ذو النون مصری طریق مصاحبت نموده عمر او هشتاد سال بوده و پیش از جنید در محرم سنه ثلث و

ثلاثین در بصره آسوده و مشهور خانه‌ای سهل [illegible] و او که [illegible] اهل تستر است [illegible] حال خود است [illegible]

[illegible] بر زیارت آن مزار مبادرت مینمایند و بالجمله سهل صاحب مقامات علیه و مستجاب الدعوه بوده در عنوان طفولیت

بریاضت و عبادت مبادرت مینمود چنانچه از منقولست که گفت سه ساله بودم که شب زنده میداشتم و در نماز گریان

خال خود محمد سوار نگریستم [illegible] که ای سهل برو و بخواب که دل مرا مشغول میداری روزی از و التماس نمودم که مرا چیزی تعلیم

کنید که بآن از ارتکاب معاصی ایمن باشم فرمود [illegible] الله معی الله ناظری الله شاهدی که [illegible]

معانی این الفاظ [illegible] باشی هرگز [illegible] معصیت نخواهی [illegible] و از آثار کرامت و مستجابی دعای اوست که در ایام او [illegible]

[illegible] بیمار شد [illegible] که همه اطبا از معالجه او عاجز شدند گفتند این کار کسیست که مستجاب الدعوه باشد که بدعا او شفای حاصل شود

و گفتند که سهل بن عبد الله التستری مستجاب الدعوه است او را طلب کردند و احوال گفتند سهل فرمود که دعا در کسی مستجاب

میشود که توبه کند و بخدای تعالی بازگردد و تو در زندان مظلومان در بند داری ایشان را باید که رها کنی و توبه بنمائی عمرو لیث

تمام آن مظلومان را رها کردند و خود توبه کرد و سهل گفت خدایا چنانکه ذل معصیت او را نمودی عز طاعت بوی نمای و چنانکه باطنش را

لباس انابت پوشاندی ظاهرش را لباس عافیت در پوشان چون مناجات تمام شد عمرو لیث در حال صحت یافت و مالی بسیار

بوی عرضه کرد هیچ قبول ننمود و چون بیرون آمد مریدی گفت اگر چیزی از آن قبول مینمودی تا ادای قرضی که کرده‌ایم

بنمودی شیخ فرمود [illegible] بایستی [illegible] نگاه کرد همه صحرا زر شده بود و گفت هر که با خدای تعالی چنین حالی باشد از مخلوق

چیزی قبول کند [illegible] سهل در احوال صاحب کمال بوده اما [illegible] سخنست و ظاهرا مراد صاحب نفحات [illegible] گفت

[illegible] که [illegible] شیخ نور الدین علی بن [illegible] در تذکره خود آورده [illegible]

[illegible]

[illegible]

سعید ... گذشته ... [illegible]

[illegible] ... شهادت رسیده ... [illegible]

بنابر چنین است که از حضرت رسالت ... واقع شده ... [illegible]

[illegible] ... معنی ... دیگر ... در خواب میشود ... [illegible]

... محبت ... از لوازم ... آن ... بالجمله ... [illegible]

... که آن در مقام موالات اهل البیت علیهم السلام ... با جفای خلق عشق و محبت و اظهار آن میشود و این ... [illegible]

... معنی ... بسیار ... است و در این محل میگوید الا ای الغرباء ان کانت منازلکم من جانب الشرق ... [illegible]

... المقال ... خوف رقیب ... چنان میگریست بر چشم و دلم ... [illegible]

... دیده ... دل محبت ... معنی ... عذار و کشف اسرار است و ... میگوید الا ... [illegible]

... معنی ... بسم ... فاخبر فی اللذات ... دوستداران ... [illegible]

... شیخ ... الشبلی قدس سره ... جنید ... [illegible]

... و در بغداد همین نوشته اند ... زبان ... خلیفه اول ... [illegible]

... سلطان ... مسطور ... است ... میگویند ... امیر الامرا ... [illegible]

... مجلس ... شده ... و از جانب ... حاکم دماوند بود و بعضی گفته اند ... [illegible]

... و در کتاب کامل بهائی مسطور است که او ... بوده ... ولایت دماوند ... [illegible]

... بود ملک ... او را برسالت نزد خلیفه فرستاد و چون ببغداد رسید ... [illegible]

... اعتقاد ... توبه کرد ... در مجلس ... [illegible]

... بعضی ... است ... حضرت ... [illegible]

[illegible] ... سال ... [illegible]

... الشیخ العارف ... محمد ... [illegible]

[illegible]

[illegible] حقایق و معارف

[illegible] مروانی شعار [illegible] این رسته

[illegible] گفت [illegible] ابو المغیث حسین بن منصور الحلاج [illegible]

[illegible] اهل طریقت و [illegible] جامع [illegible] کتاب [illegible] و مکه مولد او

بیضای فارس [illegible] تستر نشو و نما یافته دو سال در آنجا با سهل بن عبدالله اشتغال بوده و انگاه در

بصره و سالی از آنجا به بغداد رفت و با صوفیه پیرش بود و مدتی در صحبت جنید و ابوالحسین نوری بسر برده باز به تستر آمده که بغداد

[illegible] مدتی با جمعی از فقرا به بغداد رفت و از آنجا بمکه و از مکه به بغداد در صحبت بود و بزیارت جنید رفت و از وی مسئله

پرسید و جواب نفرمود و با او گفت که تو زود باشد که مدعی [illegible] شد و به تستر آمد و قریب یکسال اقامت

کرد و درین مرتبه او را قبولی عظیم در دل مردم بهم رسید تا آنکه ابنای زمان بر وی حسد بردند انگاه پنج سال از تستر

غایب شد بخراسان و ما وراء النهر و از آنجا به سیستان [illegible] باز به اهواز رفت و شروع در تصنیف [illegible] و دعوت ایشان

بجانب [illegible] و کار [illegible] از آنجا [illegible] ابو عبدالله [illegible] میگفتند انگاه [illegible] از اهواز رفت

و فرزند خود احمد نام [illegible] کرامات [illegible] از اسرار مردم و ضمایر ایشان

خبر میداد و بنابرین او را حلاج الاسرار میگفتند تا آنکه ملقب بحلاج شد [illegible] بصره آمد و اندک روزی در آنجا بود و دوم بار

بمکه رفت و جمعی کثیر با وی همراه شدند و ابو یعقوب نهرجوری با او ملاقات کرده [illegible] انکار او [illegible] حقیقت

بود و یکسال در آنجا توقف کرده و از آنجا باز به اهواز آمد و او را از اهواز به بغداد و باز بمکه رفت و بعد از ین سفر [illegible]

[illegible] خانه [illegible] پس جمعی از علمای ظاهر مانند محمد بن داود [illegible]

خلیفه [illegible] تا آنکه حامد بن عباس که وزیر بود قاضی بغداد را که ابو عمر محمد بن یوسف [illegible] حاضر ساخت

علمای [illegible] خون حسین محضر نوشتند و منشور [illegible] خلیفه رسانیدند و بعد از [illegible] حکم شد که

دو هزار تازیانه او را بزنند اگر بمیرد فبها والا دست و پای او را بریده [illegible] انگاه [illegible] بغداد بردند و هزار

تازیانه زدند و حسین هیچ [illegible] دست او را بریدند و بعد از آن پای او را و بعد از آن

سر او را جدا ساختند انگاه او را [illegible] بسوختند و آخر کلمه که بر زبان متکلم شد این بود که حسب الواحد افراد الواحد له

[illegible] نقل [illegible] وقتی که او را صلب می نمودند [illegible] آخر کلمه که [illegible] بود

[illegible] گفت [illegible] ندیمی غیر منسوب الی شیء من الحیف [illegible]

شده است در باب فضیلت سلطان که تا قائل بعموم شوند که مراد از سلطان سلطان عادل است یا امام معصوم و [illegible]
معصومین علیهم السلام است از جمله حمل او آنکه از این حدیث قطب الاقطاب قدس سره است از برای [illegible] حکم [illegible]
ظاهر است که خلفا از این حضرت است متغلبان بنی العباس [illegible] از حکام جور و ظلمه [illegible] شیخ [illegible]
جامی و غیر او از اکابر صوفیه تصریح کرده اند بانکه مهدی موعود خلیفه است و حاجت [illegible] که [illegible] کلام
خلیفه نظام حضرت امیر المؤمنین علیه السلام که در خطبه شقشقیه فرموده اند لقد تقمصها فلان و انه لیعلم ان محلی منها محل القطب
من الرحی و از جمله حمل آنست که من لا یری السلطان فی الاصل فهو منافق و من لم یحکم فی الفرع فهو زندیق و مراد از فرع اولاد
سلطان است و ظاهر است که سلطان یکه محبت و ولا او جزو ایمان باشد و خلو از آن زندقه باشد سادات و اولاد رسول
و ذریه و عترت بتولند نه اولاد ملوک بنی امیه و بنی العباس و امثال ایشان و از جمله اقوال مذکوره آنست که صاحب [illegible]
نیز از وی نقل کرده که او گفته که الامة ثلث و سبعون فرقة اثنان و سبعون هالکة کلهم یبغض السلطان و الناجیة هذه الواحدة
[illegible] سلطان انتهی مؤلف کتاب گوید ظاهر است که مراد از سلطان خدا و رسول نیست زیرا که صدق این فرع
دوستی خدا و رسول است پس باید که مراد [illegible] خلیفه باشد و این هنگام اگر حمل بر خلفای ثلثه کنیم کاذب میشود قول او کلهم
یبغض السلطان زیرا که فرق اهل سنت و جماعت از سلف ارباب حدیث و اشاعره و ماتریدیه و کرامیه و نجاریه و معتزله بلکه
اکثر فرق شیعه زیدیه خلفای ثلثه را دشمن نمیدارند پس ناچار مراد از سلطان خلیفه برحق و امام مطلق اسد الله الغالب علی
ابن ابی طالب و باقی اولاد امجاد او [illegible] ائمه معصومین اثنی عشر علیهم السلام خواهد بود زیرا که ماعدای شیعه از اهل سنت و غیرهم ایشان را
دشمن میدارند چنانکه سابقا تحقیق آن در ضمن بیان احوال سید المحدثین امیر جمال الدین عطاء الله و فرزند خلف او سید نسیم الدین
میرک شاه رحمهما الله سمت تحریر یافته اگر گویند چنین شیعه امامیه که حضرت امیر و اولاد او را خلیفه برحق میدانند و محبت ایشان
مجبولند فرق متکثره اند و بعضی از فرق زیدیه نیز در حکم ایشانند پس چگونه درست شود که از جمله هفتاد و سه فرقه یک فرقه بالسنت
او را دشمن ندارد جواب او اول آنست که این ایراد مشترک الورود است و ثانیا آنکه ماعدای فرقه ناجیه اثنا عشریه از فرق امامیه
و زیدیه در دعوی محبت حضرت امیر و باقی ائمه معصومین کاذب اند زیرا که از ائمه اثنا عشر علیهم السلام بصحت پیوسته که انکار که
یکی از ایشان در حکم انکار همه است و ایضا از ایشان منقول است که الزیدیة اعداؤنا و بعد انتهی و کلام شیخ قدس سره باین توجیه
مقرر و محقق میشود و مجدد ثبت ستفرق بوجهی که از طرق شیعه امامیه منقول گردیده [illegible] و آن چنین است که ستفترق امتی علی ثلث و سبعین
فرقة کلها فی النار الا واحدة و هی التی تتبع وصیی علیا و فی بعض الروایات و هی التی تتبع اهل بیتی و ذریتی و قد سمی النبی
صلی الله علیه و آله اهل بیتی مثل سفینة نوح من رکبها نجا و من تخلف عنها هلک و بر متأمل ذکی کلام شیخ مذکور است که مشتمل بر [illegible]

[illegible] صاحب [illegible] وقوت [illegible] که [illegible] مردم [illegible] الفاظ [illegible] بودن [illegible] و جابر بن [illegible]

[illegible] معلوم میشود که حسین بن منصور منتسب بمذهب شیعه امامیه و اعتقاد بوجود مهدی

اهل البیت علیهم السلام داشته و در نصرت آنحضرت و شورانیدن مردم بر خلفای عباسی بوده و کفر و زندقه را بهانه

ساخته اند و قصه او بر وجهی که در اصل کتاب انساب مذکور است شبلی و ابن عطای بغدادی و محمد بن خفیف شیرازی و ابراهیم بن

محمد نصرآبادی نیشابوری تصحیح حال و تدوین اقوال او نموده اند و در وصف او عالم ربانی فرموده اند و در روضة الصفا

مذکور است که آنچه بعضی از مورخان گفته اند که شیخ جنید نوشت که حلاج بحسب ظاهر کشتنیست خلاف واقع مینماید زیرا که خواجه محمد

پارسا و بسیاری از علمای اخبار نموده اند که پیش از قتل حسین بن منصور بنوزده سال شیخ جنید فوت شد و از کلام صاحب

انساب نیز مفهوم شد که وزیر خلیفه قاضی و اهل فتوی را در حکم بمباح خون او اجبار نمود و الا معروفست که آنچه از بعضی در

اوقات سکر و هنگام افتادن کرده امکان از قول و فعل متشابه واقع میشود محققان علمای شریعت در توجیه آن میکوشند و پرده

عفو و اغماض بر آن میپوشند . پوشیده نماند که [illegible] که آبروی شریعت [illegible] و شیخ الاسلام کهف

الانام احمد جام قدس سره کنیت وی ابو نصر احمد بن الحسن است و از فرزندان جریر بن عبد الله البجلی است که از صحابه پیغمبر صلی الله علیه و آله

و خواص شیعه امیر المؤمنین علیه السلام بوده چنانکه سابقا مذکور شد و در بیست و دو سالگی جذبه از جذبات حق که جذبة من

جذبات الحق توازی عمل الثقلین بوی رسید و جامی از خانه شراب محبت کشید چه [illegible] و [illegible] آشته باز نامق که مولد

او بود و آن موضعیست از مواضع ترشیز بجانب کوه بشتافت و در آنجا بخدمت حضرت خواجه خضر رسید تعلیم ذکر یافت

هجده سال در کوه بریاضت و عبادت مشغول بود و در سنه ثمانین و اربعمایه که عمر شریفش بچهل سال رسید و باز باشارۀ غیبی

از کوه متوجه ولایت جام شد و بارشاد خلایق مشغول گردید و ششصد هزار مرد بیگانه بر دست او توبه یافتند و بالجمله

دیوان اشعار آن بزرگوار که مشتمل بر مناقب ائمه اطهار است بنظر شریف پادشاه مغفور حضرت سلطان شاه اسمعیل صفوی انار الله

برهانه رسیده و عیار اخلاص و محک اعتبار آن پادشاه ولایت آثار فائز گردیده و چون در وقت امتحان حال از دیوان کرامت

مآل او فال گرفته اند در اول صفحه این قطعه را دیده اند که مشتمل است بر مناقب ائمه طاهرین و اعتراف بحقیت مذهب جعفری و اختصاص

بغلامی شه دلسینه حیدری نظم ای زمهر حیدرم هر لحظه در دل صد صفاست از پی حیدر حسن ما را امام و رهنماست همچو کلب

افتاده ام بر خاک درگاه حسین خاک نعلین حسین اندر دو چشمم توتیاست عابدین تاج سر و باقر دو چشم روشن است دین جعفر

برحق است و مذهب موسی رواست ای موالی وصف سلطان خراسان را شنو ذره از خاک قبرش دردمندان را دواست

پیشوای مؤمنانست ای مسلمانان تقی گر نقی را دوست دارم در همه مذهب رواست عسکری نور دو چشم عالمست و آدمست

مقید بود کلام معانی و اگر با فلان اشاره نظر در محبت که سمنون بن حمزه و غضناة با مه دعوی مذکور بوجی چند بود که آیات [illegible]

[illegible] گفته که محبت چون در یگانگی روی دارد و بنای آن بر عفو کند و بنای آن بر حشمت کند و خوف که اشتیاق سبب [illegible]

باشد رغبت که ضد حب است از آنجهت که خیال مشاهده جمال خیزد و مهر غلبه استیلای جلال را و فهم باید که دقایق [illegible]

نفع کند و عدد آن مطلوب حاصل شود و از اینجاست که مشایخ گفته اند هر کس که خدا را بمحبت تنها پرستد زندیق باشد و هر که

خدا را بخوف تنها پرستد حشوی باشد جاهد و هر که خدا را بمجموع حب و خوف پرستد محقق باشد موحد کما قال سبحانه تعالی

یدعون ربهم خوفا و طمعا حسین بن منصور رحمه الله برای آنکه غلبه حکم محبت اثر رغبت از خود زایل کرد و باب انبساط [illegible]

یگانگی باز کرد و لاجرم سطوت جلال در روی او بجنبیدند و بلا را و آمد آنچه آمد حسین خدای تعالی خشنود باد در تحقیق که محبت [illegible]

بطرح حشمت ندارد و دنیا و آب نسبت با و که گفته اند هر چند ملک شخصی را بخود نزدیک گرداند باید که او احترام ملک را

نگاه دارد و اگر غیر این کند از عین ملک ساقط گردد و سقوطی که هر گز از آن نخیزد و اهل سلوک اللذین ایشان بحقیقت صاحب [illegible]

و ملک الملوک الحق و الحق وَاللهُ یَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ یَهْدِی السَّبِیلَ صاحب حبیب السیر آورده که سبب کشتن حسین آن شد که

سطری چند بخط او بدست افتاد و مضمون آنکه هر گاه اراده حج باشد [illegible] و راحله نداشته باشد اگر سرای خود

[illegible] از نجاسات نگاه دارد و هیچکس بدانجا در نیاید و در ایام حج آن خانه را طواف کرد و چنانچه بجهت

[illegible] زیارت بیت الله بجای آورد و بعد از آن سی یتیم را به آنجا برده بنکوترین طعامی که دست رس داشته باشد اطعام

ضیافت کند و [illegible] جامه پوشد [illegible] کلام [illegible] مناسک حج [illegible] محمد بن علی قاسم قاضی

حج باشد چون حامد وزیر خلیفه [illegible]

[illegible] این کلمه را از کی [illegible] جواب داد که از کتاب اخلاص مصنف حسن بصری [illegible] گفت او کتاب [illegible]

[illegible] قاضی گفت [illegible] ما آن کتاب را دیده ایم و این سخن در آنجا نیست چون حامد این مقال از وی

شنید باو خطاب کرد که [illegible] قاضی [illegible] حامد گفت اگر کشتنی است هرگاه قاضی [illegible] نوشته

مخالفت وزیر کرد لاجرم با وجود آن حسین فتوی نوشت و سایر علما متابعت قاضی نمودند و لهم قیل تا قلم در دست غداری

لاجرم منصور بر دار [illegible] و مخفی نماند که علمای شیعه حسین بن منصور را شیعی مذهب [illegible] و به غلو [illegible]

شده [illegible] چنانکه علامه حلی [illegible] در آخر کتاب خلاصه ایشیخ طوسی نقل نموده و از فحوای کلام او

[illegible] حسین [illegible] بحضرت صاحب الزمان [illegible]

[illegible]

بوده اند و آن جناب حکایات مسایل مشکل کشف و بیان حکمیه و در تقریر لطیفه ها و اکتشاف حقیقت حال تا شده و مرجع او و مخزن

اتفاق نموده در باب اختلاف شیخ آن صدر الدین چون قونوی شیخ بدر الدین شنیده و بر مضمون وقوف کرده و بعد ظهور او

نوشت که هرگاه که علی مرتضی بجنان فتوی داده و زبان حقایق بیان باخذ قول او گشاده باشد حاجت بی ثبت

انکه تو خون ریزیش بی بدلت انکه تو او دیزیش و این ابیات نیز بعضی بجناب شیخ منسوب میسازند رباعی کز منظر افلاک شود منزل تو

وز کوثر اگر سرشته باشد گل تو چون مهر علی نباشد اندر دل تو مسکین تو و سعیهای بیحاصل تو توفی رحمه الله فی منتصف النهار

من یوم الخمیس سابع محرم الحرام سنة احدی و ثلثین و ستمایه خواجه فاضل عارف ربانی خواجه ضیاء الدین علی ترکه صفهانی چون آبا و

اسلاف سلسله رفیعه خود متحلی بحلیه فضل و حکمت بوده و در مضمار توحید گوی تفرد از عرفای روزگار می ربوده در اکثر فنون صاحب

مولفات عربی و فارسی دارد و شرح فصوص الحکم و کتاب مفاحص و رساله اسرار الصلوة و شرح قصیده ابن فارض از جمله آنست

و از اشعار نفیسش این بیت عربیست که در مدح حضرت امیر المومنین و ذم متغلب دویم و سیم بطریق کنایه و الغاز و تعمیت

وضع نموده عینها حجة علی العمی وفتح عینک بالبصیرة بالعلی در کتاب منشات قاضی میر حسین یزدی و غیر آن مسطور است که در وقتی که

جناب خواجه قاضی یزد بود بعضی از متعصبان آن جنابیت مذکور را وسیله مواخذه ساختند و چون از روی تقیه منکر شد و

اثبات صدور آن از او متعذر بود شروع در تکفیر او نموده متشبث بدو عبارت شدند که در رسایل او مذکور است و سلطان

شاهرخ او را بهرات برد و لیکن مضرت یافت چه علمای هرات از روی عصبیت جاهلیه نوشتند که مضمون آن دو عبارت

کفر است مگر مولانا رکن الدین خوافی مشهور صاحب حاشیه شمسیه که در آن باب توقف نمود و یکی از آن دو عبارت آنست

که فهو العابد باعتبار تعینه و تقیده بصورة العبد الذی هو شأن من شئونه الذاتیة و هو المعبود باعتبار اطلاقه و هم ان الشهود الاتم

الاکمل قضی ان کل ما یسمی مرآة و مجلی و مظهرا و غیرا و نحو ذلک لیس سوی تعینات صور احوال الحق علی ما بینها من التفاوت فی الحکم

والحق من حیث هو باطن هویته متجلی فی عین کل فرد فرد من احواله الغیبیة التی تعینت و ظهرت له انتهی و با لجمله این قبیل عبارات

و اشارات چند است که بجز ذوق سلیم در نیابد عباراتنا شتی و حسنک واحد و کل الی ذاک الجمال یشیر و مولانا محمد شیرین مغربی

گفته بیت بسی بینی درین دیوان اشعار خرابات و خراباتی و خمار نظر از فکر کن تا نیفتی که از روی معنی بنگر تا خوش بینی و وفات خواجه

در دار السلطنه هرات در چهارم ذیحجه از شهور سنه ... اتفاق افتاد قطب الآفاق سلطان شیخ صفی الدین اسحق اردبیلی

که جد اعلی طبقه علیه سلاطین صفویه موسویه است شرح مقامات علیه و کرامات جلیه آنحضرت زیاده از آنست که در تحریر گنجد

و درین باب بعضی از ارباب اخلاص کتابها چون ابن البزاز و غیره خوارق عادات ایشان را چنانچه باید مفصل داده اند

و الحق نفیس ... و منقوله الصفا نام نهاده و خلاصه احوال فیض مآل آن صفوه آل آنست که خدمت ایشان را طریقه مریدی

تو مهدی تا به سپهسالار در عالم کجاست * فقیر کوی عشق شاه خوب باشد در بندگی جاوید زنده التفات

شاعران ز مهر سیم و زر سخنها گفته اند * احمد جامی غلامی خانه شاه ولی است * و این قطعه از زبان آن پیشوا مشهور ارباب

در میان مردم مشهور و بر السنه صوفیان عظام سلسله علیه صفویه در حقیقه ذکر کرده است و از جمله شواهد صحت مدعا

جناب بابا فغانی با این اعتقاد و یکه میدانی در مقطع بعضی از غزلهای خود در شان ایشان فرموده * مستان اگر کنند فغانی

بجو به میل پیری اعتقاد به از شیخ جام * نیست الشیخ المؤیدی نشر القصص والا یادی زین الدین التایبادی نام میر عیش جان اعتقاد و شیخ فاضل

مولانا زین الدین علی التایبادی است کنیت او را به وجهی که مشهور و در نفحات مذکور است باور نداریم زیرا که آن اسم و

لقب را با این کنیه در غیر این باده مخترعه بخاطر نمی آریم غوث المتأخرین سید محمد نوربخش نورالله مرقده در شجره خود آورده

که او از علمای اولیا و جنود عرفا بوده و در علوم ظاهری کامل و در صفای باطن و کشف و شهود بحری بی ساحل بوده همتی عالی

و هیبتی عظیم داشت مرید ابو طاهر خوارزمی بود و او مرید عبدالله بیابادی و او مرید شیخ علاء الدوله سمنانیست جمعی

کثیر از علمای ظاهر مثل سید المحققین میر سید شریف علامه شیرازی و مولانا سعدالدین تفتازانی معتقد جناب شیخ بوده اند

و خواجه بهاء الدین نقشبند بخدمت او رسیده و گفته که او را مانند بحری یافتم در معارف * والفضل ما شهدت به الاعداء

و در رساله بیان احوال و مقامات شیخ که یکی از مریدان او نوشته مذکور است که جناب شیخ مدت سی سال در تحت تربیت

روحانیت شیخ سلام بوده اند آخر به مریدان گفتند که مدت سی که بود با تو همراه کردم الحال ترا به زیارت مشهد مقدس منور

سلطان الانس و الجن علی بن موسی الرضا علیه الف تحیة و الثنا باید رفت تا از آنحضرت با توفیقها همراه شود به بشارت شیخ

الاسلام متوجه زیارت آستان ملائک آشیان حضرت شاه خراسان شد و چندگاه به عبادت و تلاوت مشغول بود تا

به فیضهای وافر رسید و مقصود و مدعای یافت و از جناب شیخ نقل کرده که میفرموده اند روزی در مسجد پیش پدر نشسته

بودم ناگاه به چشم عنایت در من نظر کردند و گفتند که ای فرزند تو دانسته ترا عزیمت زیارت متبرک سلطان علی بن موسی الرضا

علیه السلام باید کرد و پیاده به طواف آن بارگاه باید رفت و چون توفیق رفیق گردد و آن دولت دست دهد بر آن بارگاه

مشرف شوی زود باشد که فیضهای بزرگ برسد و بعد از آن مراجعت نمائی که انشاءالله ملاقات میسر شود و شیخ گوید که امتثال

امر والد نموده روانه شدم و بعد از چند روز به طواف بارگاه فلک فرسای سلطان خراسان رسیدم و چند شبانه روز

متوجه بودم و اقتباس انوار فیض مینمودم و از سیاق این کلام معلوم میشود که والد شیخ نیز از جمله مخلصان اهل البیت علیهم السلام بوده

آورده اند که جمعی از علماء ماوراء النهر در مجلس امیر تیمور گورکان از تاریخ خاص مستعد مه دو افتا و عدم افتای امیرالمؤمنین بخون عثمان اختلاف

داشتند اعوال او بیت تو امیر تیمور که نسبت به شیخ ارادتی داشت اتفاق بر آن نمودند که بخدمت شیخ که مرجع علمای

رسیده بود و ذکر این مخفی نیست که شیخ [illegible] در مجلس [illegible] مقام فرموده و از جمله مریدان آنحضرت میر قاسم انوار است
[illegible] که [illegible] مشهور [illegible] و بعد از این ذکر [illegible] شده [illegible] چند در مرثیه آنحضرت گفته [illegible]
[illegible] که نقد شیخ صفی [illegible] قریب [illegible] سال [illegible] رحیل [illegible] و گفت یا ملک [illegible]
[illegible] الی الله حالت [illegible] گفت که یا شیخ [illegible] سوخته شد قاسمی ز فرقت خواجه [illegible]
بدو فراق [illegible] فاما آثار [illegible] مقدسه و چله خانه دار الارشاد در اردبیل است و سلاطین زمان [illegible]
[illegible] خان و پسرش [illegible] بیک خان و امیر تیمور گورکان بقدم نیازمندی بدرگاه فلک اشتباه ایشان رسیده خدمات
بتقدیم میرسانیده‌اند قال السید محمد النوربخشی فی شجره انه قدس سره کان من اوتاد الاولیاء و فیما بینهم و اعیان الاتقیاء
هو سالک مجاهد مکاشف بدل صفة البشریة النفسانیة بالملکیة الروحانیة و کان من اهل الفراسة والکرامة والاستقامة
علی الشریعة والطریقة و بکمال فتوته و علو همته اطعام الفقراء والمساکین لقب بخلیل العجم عارف اسرار میر قاسم انوار نور الله قبره قاسم انوار
هدایة و حاسم آثار غوایة بوده نام اصلی او معین الدین علی بن نصیر بن هارون بن ابو القاسم التبریزیست و بچند واسطه با امام
هارون بن امام موسی الکاظم علیه السلام میرسد در سه سالگی ابواب علوم بر رو مفتوح گشته چنانچه این ولایت از آن خبر میدهد
مرا علم ازل در سینه دادند عجب علمی ولی درسی ندادند مرا سه ساله حالی گشته علوم که شیخ حلّه را درسی ندادند و چون
خوابی دید که قسمت انوار میکند و صورت واقعه را بعرض شیخ خود سلطان صدر الدین رسانید بموجب اشارت که بشارت [illegible]
[illegible] قاسم انوار [illegible] بلده [illegible] رفته [illegible] درس [illegible] در خدمت شیخ [illegible]
ریاضت [illegible] کشیده [illegible] مشغول [illegible]
مشتمل بر حقایق [illegible] و آثار ذوقی و وجدان [illegible] مطالعه کند داند که [illegible]
که در سلوک حضرت [illegible] سرچشمه [illegible] خدمت [illegible]
[illegible] حضرت [illegible] که سرچشمه اذواق اهل عرفانست نقل نموده و اکثر اوقات [illegible]
[illegible] صدیق اکبر [illegible] و هر بار که صدیق اکبر [illegible] و از جفای اغیار نسبت بآن ولی برار یاد میکرد
و ابتلای خود در [illegible] قطرات عبرات از دیده [illegible] مریدان [illegible] از اهل سنت تصور میکرده‌اند
که از صدیق اکبر ابو بکر [illegible] ابو بکر [illegible] مقام ابو بکریست و این غایت حماقت و جهالت
چه ابو بکر [illegible] صدیق اکبر [illegible] نقشبندیه [illegible] ثابت [illegible] و مقامی از [illegible] کرده
[illegible] صدیق [illegible] فاروق [illegible] حضرت امیر المومنین [illegible] علیه السلام [illegible]

بالاخیره شیخ زاهد جیلانی شد و توضیح سید جمال الدین تبریزی بود از مریدان شیخ شهاب الدین اهری [illegible] و ارشاد و [illegible]

تن بحضرت امیر المؤمنین و قاید الغر المحجلین صلوات الله علیه و آله اجمعین میکرد و شیخ زاهد علیه الرحمه در [illegible]

نیکی گشته محمد جیلانا نام مریدی بطلب آنحضرت بگیلان فرستاد و آنحضرت بر حسب مرده خود سوار شده [illegible]

ایک روز طی کرده نماز خفتن بملاقات حضرت شیخ فایز گشته ایشان از نقل گیلان فرمودند و خدمت شیخ در [illegible]

سنه سبعمایه بغرفات جنات روان شده در موضع سیاه درود مدفون شد و فرزند ارشاد مآب آنحضرت [illegible] والی

باب سداد و ارشاد و فرق عباد اشتغال داشته اکثر مولانا را ارادتی عظیم بدانحضرت پیدا شد و خلقی ببرکت انفاس قدسی [illegible]

هدایت نصیب طایفه معنون ماندند از جمله کراماتی که مشاهدان آن طایفه شده یکی آنست که روزی امیر چوپان سلدوز که امیر الامرای

ایلخانی بود و بعزم شکار بگورستان طارم رفته داشیمور را که مقرب درگاه بود و بر اسب تند سرکشی سوار کرد و از جهت شکار

بجانب عقب شکار دوانیده دیگر عنانش را ضبط نتوانست کرد و یکبار سر از قله کوه بریده امیر چوپان از اضطراب عظیمی

او بهر حال خود را بدان دره رسانیده اسب را پاره پاره و داشیمور را بسلامت دید حیرتش دست داده از وی سبب

آن را پرسید وی گفت در حالتی که بعین الیقین قطع امید کرده بودم حضرت شیخ را دیدم در هوا که گریبان مرا گرفته

آهسته بر زمین نهاد و لاجرم جمهور ترکان بواسطه آن و دیگر امور غریبه حلقه ارادت آن مهر سپهر سیادت را در گوش کشیده

[illegible] و ولایت ایشان بشرق و غرب رسیده فوج فوج از ترک و تاجیک بدرگاه خلایق پناهش شتافته د

[illegible] بار در ذیل آن عالی مقدار زدند [illegible] یکبار امیر چوپان از آنحضرت سوال کردند که مریدان شما بیشترند

یا لشکریان، گفتند که کثرت مریدان ما در ایران بمثابه ایست که در برابر هر یک از اصحاب جلادت صد نفر از ارباب

ارادت [illegible] اند دیگر بلاد [illegible] جا خصوصا در ولایت سراندیب که از انجا تا ایران سه ساله راه است

جمع کثیری از مریدان ایشان هست [illegible] رحمهم الله تعالی [illegible] آنکه در زمان پادشاهی ابوسعید خان پسر اولجایتو سلطان اعدا از

نماز صبح دوشنبه دوازدهم شهر محرم الحرام سنه خمس و ثلثین و سبعمایه شهباز روح مقدسش از آشیان بدن پرواز نموده

بر شرفات جنان فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر نشیمن ساخت قطب الاقطاب شیخ صدر الدین موسی قدس سره خلف صدق

سلطان شیخ صفی است که مذکور شد بعد از ارتحال آنحضرت بر مسند پادشاهی مستقر گردیده و والده مقدسه آن عالی مقدار

بی بی فاطمه دختر شیخ [illegible] زاهد قدس سره مشهور است که [illegible] در وقت حضرت شیخ زاهد بطریقی که کس حال ایشان [illegible] کنند

برخاست و نشست و خواص ارباب اختصاص [illegible] استفسار نمودند جواب دادند که عنقریب ازین مرد و زن پسری عظیم القدر

تولد خواهد شد که [illegible] روی زمین باد و [illegible] بندگی [illegible] خندید چون [illegible] قدم فیض لزوم او بخبر [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... ذکر [illegible]

پادشاه خجسته صفات ... ملازمت تشریف آوردند ... میرزا الغ بیک [illegible]

او دیدن شاه میرزا الغ بیک بی تکلف رفت با آنجناب ملاقات کرده و تبرک دیدار [illegible]

آن ... سید ... صولات اسد الملک الغفار فایز گردیدند و ... سخنان [illegible]

و کلمات محققانه شنیدند و در همان مجلس حلقه ارادت در گوش کشیده و غایت حسن عقیده بدرویش [illegible]

میر قاسم انوار در کمال جاه و اعتبار در آن دیار بسر برده و در اواخر ایام حیات کرت دیگر ... خراسان [illegible]

عبور کرده‌اند و در شهور سنه سبع و ثلثین و ثمانمائه وفات یافته در خرجرد ... جام مدفون گردیده [illegible]

قلم ... آنحضرت دیوان غزلیات مشتمل بر اشعار حقایق شعار در میان فرق انام اشتهار تمام دارد و ... مسمی

مختصر انیس العاشقین نام از جمله منظومات آن قدوه اولاد خیر الانام است علیه الرحمة والرضوان من الله الرحیم المستعان

المرشد الحقانی میر نور الدین نعمت الله کهنبانی قدس سره سلطان ممالک طریقه و سیاح مسالک حقیقه گویند مرید عبد الله یافعی

بوده و صحبت صدر الدین شیرازی دریافته بوده آنجناب را نسب عالی بوده و از زر و حکام و اهل دنیا هموار

پیشکش و هدیها و نعمتها می‌آمد و سیدان آن میخورد و مستحقان میرسانید آورده‌اند که نوبتی شاهرخ میرزا از آنحضرت سوال

کردند که میشنویم که شما نعمتهای شبهه آمیز تناول میفرمایید حکمت آن چیست آنحضرت این بیت را گوشه بخدمت میرزا فرستادند

گر شود خون جمله عالم مال مال کی خورد مرد خدا الا حلال شاهرخ میرزا را این سخن ملایم نیفتاد و از روی امتحان جمله از

برفت خوانسالار را فرمود که برو و بره از عاجزی بستان و بیاور و طعامی ترتیب کن خوانسالار

فرموده را بعمل آورده از شهر بیرون رفت دید که پیرزنی بره را برپشت گرفته میرود فی الحال بضرب تازیانه بره از وی

در ربوده بمطبخ رسانیده طعامی ترتیب کرد و سلطان شاهرخ حضرت میر را بدعوت حاضر ساخت و باتفاق

طعام را بکار میبردند در اثنا سلطان شاهرخ از حضرت میر سوال نمود که شما میفرمودید که من نخورم الا حلال و حال

آنکه این بره را من بظلم از عاجزه فرموده ام بستانید ... تا آخر با و تقریر فرمود حضرت میر فرمودند که

ای سلطان عالم بهتر از این تحقیق حال فرمایید که شاید حق تعالی را در ضمن این مصلحتی بوده باشد سلطان شاهرخ فرمود تا

آن ضعیفه را حاضر ساختند و پرسیدند که این بره را کجا میبردی و از کجا می‌آوردی و از کجا بدست آورده بودی

... حکایت کرد که من پیره زنی بوده ام ... گوسفندی دارم که از سفر ... رسید ... دارم درین نیت گوسفندی [illegible]

وصف مینموده‌اند چنانچه در بعضی از خطب کتاب مستطاب نهج البلاغه واقع است و صاحب کتاب استیعاب که از مشاهیر
عدوی اهل البیت است در باب کنی باسناد خود از ابو لیلی غفاری نقل نموده که قال سمعت رسول الله یقول ستکون فتنه بعدی فاذا
کان ذلک فالزموا علی بن ابی طالب فانه اول من آمن بی و اول من یصافحنی یوم القیمه و هو الصدیق الاکبر و هو فاروق
هذه الامه یفرق بین الحق و الباطل و هو یعسوب المؤمنین الحدیث آری چون عمر و ابو بکر و اتباع او ان کلمات از آنحضرت در بیان علو
شان او شنیدند و خود را لایق آن اوصاف ندیدند چنان پسندیدند که علی رغم آنحضرت در برابر او در پوشیدند و ابو بکر
و عمر را بآن القاب بستایند و از آنوقت بر منابر اهل سنت این اوصاف را در وصف ایشان می زنند و از ما برارند که
آن غاصبان و متغلب جاهل شرم ندارند و از جمله قرائن و نکته توجیه مذکور این غزل حضرت میر است که در مدح حضرت امیر و اظهار
نهایت سروری و بزرگی او و قهت گفته نور ولایت توئی شاه سلام علیک شمع هدایت توئی شاه سلام علیک
مظهر احسان توئی مظهر عرفان توئی کاشف قرآن توئی شاه سلام علیک آیه محکم توئی اعلم و اکرم توئی جام توئی
جم توئی شاه سلام علیک عید تو نوروز تو طالع فیروز تو ماه دل افروز تو شاه سلام علیک با همه انبیا آمده
تو شفاعت مصطفی را شاه سلام علیک لحمک لحمی نبی گفت ترا ای ولی سرور مردان توئی شاه سلام علیک درج در لافتی
برج مه هل اتی هست ولی الوری شاه سلام علیک قاسم مسکین تو بر در دین تو بنده دیرینه تو شاه سلام علیک
و مخفی نماند که بیت نهم اشارتست بحدیث مشهور که بعث علیا مع کل نبی سرا و مع محمد جهرا و تحقیق معنی آن در کتاب جامع
الاسرار مذکور است در تاریخ حبیب السیر مسطور است که امیر قاسم انوار بعد از تحصیل کمالات صوری و معنوی آذربایجان که
مولد و منشا خدام عالی مقامش بود بدار السلطنه هرات تشریف برده بدستور معهود بعبادت مشغولی نمود و باندک زمانی اکثر
اکابر و اعیان خراسان در سلک مریدان آنجناب انتظام یافتند و درگاه قبله اشتباهش را مرجع و ملاذ
خود دانسته صبح و شام باقدام نیاز بملازمت خادمانش می شتافتند چون آنحضرت با شاهرخ میرزا و اولاد عظامش در غایت
استغنا ملاقات مینمود و از غایت کمال علو شان چنانچه طمع میداشتند ایشانرا تعظیم و احترام نمی فرمود ازان رهگذر غبار ملال
بر حاشیه ضمیر منیر میرزا بایسنغر نشسته خاطر بر اخراج آنحضرت قرار داده کمر سعی و اهتمام بر میان جان لیکن آنمقیم بغایت کوبی
تمسک به بهانه ضمیر خود را بظهور رساند و چون در سنه ثلاثین و ثمانمائه احمد لر خاقان سعید را کارد زد بوضوح پیوست که مشار الیه گاهی
بملازمت آن مهر سپهر کرامت و در برج امامت میرفته بایسنغر کیفیت حال بعرض پدر رسانید و در جهت اخراج میر قاسم انوار
مساهل که دانیده آنمعنی را بخدام عتبه علیه اش پیغام داد لاجرم آنحضرت عزم سفر ماوراء النهر کرده در آن ایام غزلی در سلک نظم کشیده
شعر ای عاشقان ای عاشقان هنگام آن شد که زجان مرغ دلم طیران کند بالای هفتم آسمان مطلع نیست بیت

[illegible] ال [illegible] نشستند و پنج انبان [illegible] اینم [illegible] [illegible] میپوشند [illegible] [illegible] برخیش [illegible]

[illegible] ره چندانی شد و چشم [illegible] [illegible] و مو [illegible] [illegible] بر و ید [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] میکن می پیچ جان جمد علم ولد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] دست و دل [illegible]

باید زدن نقش حب خاندان بر لوح جان باید نگاشت [illegible] [illegible] بر دل چو باید زدن [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] میزدن باشد باید زدن رو بر روی دوستان مرتضی باید نهاد [illegible] [illegible] حضرت [illegible]

باید زدن [illegible] دوستان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] باید زدن [illegible] دو عالم [illegible]

[illegible] [illegible] نوبت بر در دولت سرا باید زدن [illegible] [illegible] [illegible] و رسول پس [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] که جای [illegible] شید کربلا عاشقانه آن بلا را مرحبا باید زدن [illegible] [illegible] [illegible] میوه حب [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] باید زدن [illegible] دوستان [illegible] دوست باید داشت دوست [illegible] آن [illegible] مصطفی باید زدن [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] بر پنج دیار [illegible] پادشا باید زدن [illegible] از ولای آن [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] باید کوفت خیمه در دار السلام [illegible] باید زدن از زبان نعمة الله منقبت باید شنید بر [illegible] [illegible]

[illegible] باید زدن وفات حضرت میر در شهور سنه سبع وعشرین وثمانمایه بود و بروز گار سلطان شاهرخ [illegible] [illegible]

اعمال کرمان [illegible] و لنگر و خانقاه او تا الحال [illegible] [illegible] و مدت سن شریف ایشان [illegible] و پنج سال [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] تحال فرمودند السید العارف الموحد قطب الدین حیدر التونی [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] در بعضی از [illegible] آورده [illegible] [illegible] [illegible] بن الامام الهمام موسی الکاظم علیه السلام [illegible]

و نسبت سلوکش مستند بسید محمد [illegible] میشود و نسبتا [illegible] [illegible] منتهی میشود بسید ابراهیم خوارزمی که از جمله [illegible] حضرت

[illegible] [illegible] [illegible] بتجرید بوده اند و در [illegible] از اوان [illegible] [illegible] [illegible] بوده و بسیاری از خوارق عادات

از و بظهور رسیده و از [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] سید [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

از کتاب فصوص الحکم با ان تصریح نموده و مشهور است که [illegible] که بعزم زیارت [illegible] امیر المؤمنین علی علیه السلام [illegible]

سر قدم [illegible] متوجه شد چون بان آستان ملایک [illegible] رسید [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] بر دیوار [illegible] بود

[illegible] [illegible] [illegible] ایستاده [illegible] [illegible] روز [illegible] [illegible] [illegible] چیزی نخورد [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] بشارت [illegible] [illegible]

می بود تا آنکه در نیمه شب هشتم [illegible] [illegible] [illegible] آوازی [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] فرزند [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] بعد [illegible] خبرهای [illegible] اطراف کرمان [illegible]

[illegible] گفتند [illegible] بحضرت میر [illegible]

[illegible] گرفتم [illegible] شد [illegible] گرفت [illegible] شروع کردم [illegible]

[illegible] سلطان شاهرخ معلوم شد که حق سبحانه و تعالی باطن اولیا را از اوهام و شبهه محفوظ میدارد و حضرت میر [illegible]

[illegible] و من بعد کرد امتحان او [illegible] حضرت میر [illegible]

سلطان شاهرخ در صدد مواخذه حضرت میر می بودند قاضی میر حسین یزدی در رساله [illegible] ذکر کرده که

علمای کرمان تکفیر شاه نورالدین نعمت الله [illegible] او فرمود یعرفون نعمة الله ثم ینکرونها واکثرهم الکافرون

[illegible] بیان صحت عقیده حضرت میر [illegible] شرح و بسط [illegible] رعایت اختصار از اشعار خاص آن بزرگوار که

در مناقب اهل بیت اطهار و مثالب اغیار غدار واقع است انتخاب ترجیعی و چند قطعه مذکور میسازد و شعر ای شیر خدا امام

[illegible] صحابه کرام [illegible] علم [illegible] جمله مهاجران و انصار [illegible] صحابه [illegible]

[illegible] ذوالفقار [illegible] دو شنبه [illegible] عالم [illegible] بلبل [illegible] امام [illegible]

[illegible] نشسته [illegible] مردان [illegible]

[illegible]

[illegible] امام [illegible] و [illegible] ال مصطفی [illegible] کدای [illegible] داریم [illegible]

[illegible]

[illegible] امام [illegible] در مملکت [illegible] خدای [illegible]

[illegible] محمد و علی [illegible] در ظاهر و باطن [illegible] انبیا [illegible] اولیا [illegible]

[illegible] اسم اعظم حق [illegible] اسم اعظم [illegible] در اول و آخر [illegible]

[illegible] روشن [illegible]

[illegible] آدم [illegible] محمد و علی [illegible] جام [illegible]

[illegible] ساقی [illegible]

[illegible] زلال [illegible]

[illegible]

و قول حضرت حق جل و علا فیه من کل شیء و الکتاب و مثل الکتاب تفسیر ... لا یکون الا ذو حظ عظیم
من بحر من لم ادرک ... لا احصا و ان تعدوا نعمة الله لا تحصوها من تفسیر ... و امثال این قبیل است که
بعد از تفسیر شهود و فیض القاء آن آیات فرموده که نسبت تفسیر من با این تفسیر نسبت قرآن مجید است بتوریه و انجیل و زبور
الا چنانکه قرآن مجید ناسخ آن کتابست تفسیر که من در تاویل آن نوشته ام ناسخ آن سه تفسیر است و از جمله کتب و رسائل او
کتاب جامع الحقایق است و رساله مسئله توحید و رساله امامت و رساله ارکان که مشتمل است بر بیان ارکان خمسه یعنی صلوة
و صوم و زکوة و حج و جهاد و شریعت و طریقت و حقیقت و کتاب الکشکول فیما جری علی آل الرسول و رساله نافعه بخلاف در بیان
آنکه توقف حضرت امیر المؤمنین علی در دفع متغلبان نه از روی عجز بود و این رسائل را در زمان شیخ فخر الدین مذکور بنام
او نوشته و الحق از نفایس مولفات جناب میر حیدر چنانکه سابقا مذکور شد در مسئله وحدت وجود با شیخ محی الدین عربی
اتفاق دارد و حقیقت توحید ذات و صفات و احوال را بهمان منوال بر لوح ضمیر و صفحه تحریر میکشاند و از لطایف کلام او
که در مبحث توحید افعال از کتاب جامع الاسرار و شرح فصوص افاده فرموده آنست که بعضی توهم کرده اند که اشاعره نسبت
جمیع احوال حسنه و قبیحه بخدای تعالی میکنند و لا فاعل الا هو میگویند بعینه اهل کشف و حال در توحید افعال نیز و حال آنکه
اشاعره گفته اند خطای محض است چه مذهب اشاعره اگرچه بحسب ظاهر عبارت و مقال با سخن صوفیه مشابهتی است زیرا که هر یک
از ایشان میگویند که لا فاعل لا سواه بحسب حقیقت تفاوت بسیار است بنابر آنکه اشاعره در ظلمات حجاب محجوب و مشرک بشرک
خفی اند و هنوز از ورطه رویت غیر خلاص نگردیده اند و بمقام توحید وجود که مشاهده وجود حق است بملاحظه وجود غیر
نرسیده اند و ارباب کشف و حال بعد از فنا و خلاصی از رویت غیر باین مقال متکلم شده اند و ببین تفاوت حال
از کجاست تا بکجا و لنعم ما قیل قومی متظاهر نه بباطن آگاه و آنکه ز جهالت بضلالت گمراه مستغرق شهود و حقیقت گویند لا فاعل
الا الله بغیر الله و از حکایات مناسب باین مقام آنست که در زمانیکه شاه اسمعیل ثانی رحمه الله بخلافه از زندان قلعه قهقهه
خلاصی یافته پادشاه شد و بواسطه ... در تناول افیون و استمرار عادت بحبس و سکون از حرکت کردن و سواری عاجز
و زبون شده بنابران میخواست که دفع منازعه پادشاه روم و ارکان شوم با اظهار موافقت در مذهب نماید علما
و جمعی ازیشان هم که بباید کرد و میرزای مخدوم شریفی و ملا میرزا جان غنوی عمری و ابو حامد پسر شیخ نصر البیان شیرازی که
از آن جمله بودند و او را سنی گمان برده بودند و بنابرین همواره با خواجه افضل الدین محمد ترکه صفاهانی که در آن عصر از
یکی از فضلای امامیه و صاحب ذوق در مطالب صوفیه بود مناظره و مشاجره مینمودند و چون در مناظره او
عاجز میماندند ... اتفاق ... و مذهب او ... آنکه خصمان ... ایشان می ...

[illegible] بغداد [illegible] و از نام او [illegible] رسیده [illegible] که او را بحضرت [illegible] بجزم [illegible]

و بسی [illegible] کرده بودند و بشرف [illegible] بشرح [illegible] رسانیده [illegible] احوال [illegible] تشیع او و [illegible] احوال

چون در مجلس اول معلوم است و چون [illegible] این الفاظ [illegible] سایل که در بیان احوال مقامات [illegible] شده

[illegible] و در اختصار باید [illegible] و بست مقام و قبر منورش در تبریز مشهور است سید فاضل المتألهین حیدر بن علی

العبیدی الحسینی الآملی قدس سره از سادات رفیع الدرجات دار المؤمنین آمل است و آنجا بعزم زیارت عتبات عالیات

حضرت امیر المؤمنین و دیگر مشاهد ائمه معصومین علیهم السلام ببغداد آمده و در آنجا بار رحل اقامت انداخته با شیخ محقق [illegible]

محمد بن العلامه الحلی و فاضل [illegible] مولانا نصیر الدین [illegible] کاشانی مشهور بحلی رحمهم الله و دیگر علما و عرفای شیعه امامیه صحبت داشته

[illegible] از او [illegible] و در اول شرح فصوص [illegible] که از جمله نفایس مصنفات اوست مذکور است شیخ

[illegible] فاضل محمد بن ابی جمهور در شرح بعضی از رسائل کلامیه حضرت سید علامه متأخر که از جمله نفایس مصنفات اوست

صاحب الکشف التحقیقی تعریف نموده و علو مرتبه او در علوم ظاهری و باطنی این شرح تفسیر و تأویلات و کتاب جامع

الاسرار و منبع الانوار [illegible] بر شاهق علو او در غایه ظهور است عبارات نفیسه [illegible] قواعد اشراق و اشارات

[illegible] کتاب مطلب [illegible] خصوص مطلب توحید تحقیق و تنقیح تمام فرموده

[illegible] کتاب [illegible] طریقه [illegible] در بسیاری از مقاصد [illegible] عجب

[illegible] انی اعلم ما لا تعلمون و فوق کل ذی علم علیم [illegible]

و کتاب جامع الاسرار [illegible] از [illegible] تا امروز [illegible] حضرت الهی

[illegible] اجداد طاهرین [illegible] ائمه معصومین علیهم السلام [illegible]

[illegible] ظاهر شریعت [illegible] شیعه امامیه [illegible] باطن حقیقی [illegible]

قال [illegible] من الطائفتین [illegible] مطابقة کل [illegible] حقیقة [illegible]

[illegible] الشریعة والحقیقة [illegible]

مقام الاستقامة والتمکین قائلا قول من کان [illegible] من ارباب التحقیق [illegible]

ان [illegible] کانت [illegible]

[illegible]

[illegible] ذلک

[illegible]

[illegible] ... کتاب ... [illegible]

[illegible] ... بود ... [illegible]

[illegible] ... بود از ان ... [illegible]

[illegible] ... سخن ... [illegible]

[illegible] ... ارادت معتقد بوده ... [illegible]

[illegible] ... کمالات ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... میرزا قاسم ... [illegible]

[illegible] ... سعادت ... دولت را ... حجاب ... میرزا قاسم ... [illegible]

[illegible] ... میرزا قاسم ... وفات ... [illegible]

[illegible] ... علمای ... [illegible]

[illegible] ... گشتند ... [illegible]

[illegible] ... محبوب ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... میرزا ... قاسم ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... صلوات ... ایشان ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... شیخ ابو الفضل ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

الجواب خواجه گفته که شما مقاصد صوفیه حق میدانید و حال آنکه ایشان در مسئلهٔ [illegible] با مکرر [illegible] مایل [illegible]

و امامیه که [illegible] مذهب شما مخالفند و با اشاعره در افعال حسنه موافق زیرا که هر یک از صوفیه و اشاعره افعال خود را بخدای تعالی

نسبت میکنند و لا موثر فی الوجود الا الله میگویند جناب خواجه در بدیهه جواب داد که شما درین باب اشتباهی واقع شده

بلکه صوفیه با شیعه امامیه درین مسئله موافق اند زیرا که حاصل سخن هر یک ازین دو طایفه آنست که فعل با غیر از ما و علی ما صادر

میشود و اما اینکه [illegible] امامیه آنست نهایت ظاهر است و اما صوفیه بنابر آنکه قائلند بوحدت وجود و وجود غیر [illegible]

ایشان مفقود است مولف گوید که از کتاب گلشن راز و شرح او مستفاد میشود که صوفیه قائلند بجبر محض و مانع تکلیف اند

ساعرا و معتزله موافق نیستند و هر دو طایفه را قدری میگویند و کتب اشعریه را نیز نفی میکنند چنانکه در گلشن راز گفته بیت

هر آنکس را که مذهب غیر جبر است نبی فرموده کو مانند گبر است و در کتاب سعادت نامه گفته عجب مذهب که تعلق

بیت [illegible] لا عجب و از نفایس کلمات حضرت میر که در شرح فصل شعبی واقع شده آنست که در مقامیکه

کتاب شیخ مصنف اعتقاد معتزله را در آنکه عاصی بی توبه معاقب است رد نموده حضرت میر بعد از نصرت مذهب اعتزال

و تقویت مقال ایشان گفته ان اهل کشف و اولی العقل و النقل کلهم و هذا من الشیخ الذی هو رئیس الموحدین عجب لانه یدعی ان الاعتقاد

فی الاعتقادات کما سبق ذکره و ان الکیف یذم لعمرو و زید فی الاعتقاد و الاحکام و الاحوال و قد تکلم و اثبت قبل هذا

ان المقر و المنکر فی جمیع الصور [illegible] لاغیره سبحانه [illegible] و تبین انه لا یعقل و لیس هذا المقام الذی یقول [illegible]

وکن فنح و الحمد لله الذی هدانا لهذا و فوق کل ذی علم علیم السید المرتاض لعلوم الاسرار مخدوم ختم الله له بالحسنی [illegible]

[illegible] است جدش امیر بهاءالدین بعزم زیارت حضرت امام الانس و الجن علی بن موسی الرضا علیهما السلام بخراسان

آمده بود متاهل شد و میر مخدوم در آنجا متولد گردید و بصحبت امیر قاسم انوار نور الله مرقده رسیده در لطیفهٔ باطنی کوشید

و بکمالات صوری و معنوی آراسته گردید اهالی خراسان بجدش اعتقاد تمام داشتند و اکثر میرزادهای چغتای بصحبتش شتافتند

در کتاب مجالس العشاق که از مصنفات سلطان حسین میرزای بایقرا است مسطور است که نوبتی مولانا جلال الدین قاینی از حضرت

آنحضرت استفسار نمود که میشنوم که بعضی میرزادهای عزیز بخدمت می آیند و شما را تعلق خاطر نیز بهم میرسد از کیفیت آن

پرسش مینمایم که آیا عشق همان مرض سوداست که اطبا بیان آن نموده اند یا ورای آن چیزیست حضرت میر در جواب

فرموده اند که عشق شیوهٔ محبت کورا و ابرام نیست در دو عالم و نشان و نام نیست معنای عشق جز بر عارف طلبه معیان

بلند خانه و برتخت نشینند و همای همتش سایه جز بر سر افراد آن کوی نیستی و ارادت روان سر خار سوی [illegible]

[illegible] بیت معنی [illegible] قدر آن [illegible] بعد استعداد خویش از و کسب هر افاده [illegible] زنند و هر قاشی [illegible] اگر [illegible]

[illegible] وهو ... ذابة ... وهو مبدع الكمالات [illegible]

ومن اسمائه الحسنى والصفات الذاتيات والحيثيات الكاملات في ظل الاشرف وجمعها الاسنى الالطف

وقلبي اى فيها حقيقة النفس التى الابيات ... الكمالات ... في رفعة خليفة ليس النوع في الآن

زمان هو وجب جمال الخاصة عند كل اوان محمد الوقت المختوم وعلى آله واصحابه الى يوم المعلوم اما بعد فانه راى الاخوان ايدهم

بتحقيقه والهم الحق بحقيقه قصيدة الاخ العزيز عزيق رحمة ربه ابى حفص عمر بن الفارض الاندلسي القرطبي التائية في علم التوحيد

من النظم الرايق والتحسين الفايق والمعاني الدقيقة والالفاظ المتينة الرشيقة نحيرن معناها واجد نطق على وحدة صرفة وليس ذلك

بحال كاملة بين تعيين ولا لحلول التعيين في جودشيين احدهما محل والثاني حال اولبس الامر كذلك عند فحول الموحدين بل عندهم ان

الواحد المطلق من كل الوجوه لا بقى سواه وهو ظاهر بكل شكل ولكل فرد من افراد كثرته الذاتية في الحقيقة وحدته نصيب من عين تلك

الوحدة ولا خروج لاعتبارها لانعدام طرى على شى منها فحيث شاهد الاخوان منه ذلك وانه قد كرر معنى التوحيد تكرارا فرطا

حتى انتهت به النفس منى الطرب الذى منهم والمجبر عندى فيهم رتبت قصيدة على وزن تلك القصيدة ورويها توضيح معنى ما ذكره

الاخ زيادة ايضاح واضافة ما فاته او لم يذكره من العلم بالروح والنفس والمبدأ والمعاد وكيف وضاح ثم انى نحت ذلك تبديات

العزيزة ما يتعلق بحرقة الادوار والاكوار وظهور صاحب الوقت وعلامته وعرفت بذكر شى من معجزات الانبياء عليهم السلام جاءت

بعضها بما يختفى وذكر شى من الاخلاق وذلك لما تحققته من ان ... يتى من بحر هذه الاسرار وتعين دراتى بطالع

الانوار فاوجبت علمهم بالايات نظمت هذه القصيدة التى هى الابيات المتضمنة بحقايق اصول النفى والاثبات كما يعود فائدة

على المسعد والله هو الملهم ورتبتها على اثنى عشر نورا ولمعة يدل على كل نور منها على معنى يخصها ليسهل تناول ذلك على متأملها ومستفيدها

ذات الانوار وانت ايها الرفيق الشفيق فان تجد عيبا فسد الخلل وبالله المستعان عز وجل النور الاول في التوحيد تجلى لى المحبوب من كل وجهة

فشاهدته فى كل معنى وصورة وخاطبني منى بكشف سرائر تعالت عن الاغيار لطفا وجلت فقال اتدرى من انا قلت انت

منائى انا اذ كنت انت حقيقتى فقال كذلك الامر لكنما اذا تعينت الاشياء كنت كنسختى فاوصلت ذاتي باتحادى بذاته بغير حلول

بل بتخصيص نسبة فصرت فناء في بقاء مؤبد لذات بديمومية سرمدية اذا رمت اثباتا لانيتي محا مواه وجودي محوة انى موجود

فيا خذنى منى فاصبح سايلا لنفسى عن نفسي حضور الغيبة وانظر فى مراة ذاتى مشاهدا لذاتى بذاتى وهو غاية غاية فاعدو واحد

من امرين واحد عوى تحوفى وهمى مشتتى حبيب له فى حبة القلب مسكن باترفع عن هند وعد وعزة ... بى حدب فى ضل

[illegible] ادامه اهماحين غرقتى ونحيفه عن ... ان راه تعظم وترفيه سرى فيه حل شقتى بديع جمال في ... حسنه ...

جلت ان ترى ... الدجى صحابه وضح ... الضحى ليلا ... وبجل تعزيد ... بهجة ...

[illegible]

[illegible] قصیده [illegible] حضرت [illegible] باشد [illegible]

[illegible] علیه السلام [illegible] حضرت رسالت پناهی [illegible]

[illegible] حضرت [illegible] مخصوص بآنحضرت باشد [illegible] قصیده [illegible]

[illegible] شروح [illegible] نوشته‌اند [illegible]

[illegible] قصیده [illegible] نوشته‌اند [illegible] شیخ [illegible]

[illegible] تاریخ [illegible] بسیاری از [illegible] مشایخ [illegible] سبب [illegible] قصیده [illegible]

[illegible] گویند که این [illegible] سبب قصیده [illegible]

[illegible] شیخ [illegible] الشیخ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] قصیده [illegible]

[illegible] الابیات [illegible]

[illegible] قصیده [illegible]

[illegible] تحقیق [illegible]

[illegible] قصیده [illegible]

[illegible]

[illegible] قصیده [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

في كل شيء مشاهد وجهك ... في [illegible] ... الى [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... بكل معنى ... [illegible] ... في [illegible] كيف

[illegible] ... [illegible] ... [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... فلانت معنى لا ولانت ... [illegible]

[illegible] ... ولا انت ... منزهة عن كل غير وشركة عليك عيانا ... [illegible]

[illegible] ... يا مولاي ... الى في حيوتي ومماتي وانت رجائي في [illegible]

[illegible] ... من غير مكشوف ... تعديت عن غير ... من سوى ... عن ... [illegible]

[illegible] ... واستمسك باوثق عروة ... يا طالبا الامر ... [illegible]

[illegible] ... ولا ... العيش ... [illegible] ... قول من [illegible]

[illegible] ... بعيد عن الامر ... عشرة بعد عشرة ... [illegible]

[illegible] ... سرابا ... [illegible] ... ولم يجده ... [illegible]

[illegible] ... تعالى واحد ... بل سوى من كان ... من شيء في ظلمة [illegible]

[illegible] ... [illegible] ... من [illegible] ... في [illegible]

وما [illegible] من [illegible] وحيرة اهل العقل فيك ... [illegible] في كل شبهة فلانت مولد ولانت والد

لانك ... والذات من [illegible] ولانت منسوب الى جوهر ولا الى عرض ... ولانت ... ذات [illegible]

ولانت جسم ذو مواد كثيفة ولانت علوي ولانت سافل ولانت محصور بحد وعرض ولانت ... ولانت ... [illegible]

ولا ... ولانت عقل ولا ... ولا هيولى ولا روح بذات لطيفة ولانت معقول لانت ... [illegible]

... انت ... ولانت ... نور كان ... ولانت ... ولانت محسوس [illegible]

ولانت ... من الكل ... خارج ... عيد ... الكل ساجد ولا كل الا ... [illegible]

[illegible] ... الطول عن وصف ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] ... الروح ... السماويات المتعلق ... العنصرية ... [illegible]

[illegible] ... [illegible]

[illegible] بها [illegible] ونحن وعده [illegible] ان يدنو بمحبوبه ويتم لي بالوصل حياته وتزينه على طريق [illegible] من [illegible]

فيض حبه التي كبرى من شعاع [illegible] وعلى وصل [illegible] وتحت [illegible] فاذا كان [illegible] بحيث [illegible]

والمقصود [illegible] من نوره [illegible] فان [illegible] صحبت في العيش [illegible] ذلك [illegible] شراب [illegible] كان [illegible]

فما شربوا من كاسه كان [illegible] وان قبل الوجد الحبيب [illegible] فلا باس ان يقتضي [illegible] بكمت هواه [illegible] على [illegible]

ومن [illegible] عن عيون [illegible] فذلهم [illegible] بعد [illegible] واقطع [illegible]

في هواه وحاشا [illegible] ايضا [illegible] فيه عن الشيخ [illegible] صعب الامر فيه ولم [illegible] كانت [illegible] واجل [illegible]

صابرا وان [illegible] من [illegible] محبتي [illegible] وبموته ابدية [illegible] على [illegible] ما ابدى لنا من [illegible]

[illegible] الانفية [illegible] جميا [illegible] سبب العقل من [illegible] وكان [illegible]

[illegible] ورحتي [illegible] الكل للكل [illegible] العيان في كل ذرة [illegible] مطلق [illegible]

[illegible] ليس [illegible] ان [illegible] بذاته [illegible] ان [illegible]

في الوجود [illegible] الكل [illegible] لذلك ما قال الاله

[illegible] على صورتي [illegible]

[illegible] من [illegible] في كل [illegible] بذات [illegible]

[illegible] في كل [illegible] في كل [illegible] الحق [illegible] ولم [illegible]

[illegible] بها [illegible] بالوهم [illegible] من كون [illegible]

[illegible] فهم [illegible] شريك قد [illegible] الاشياء [illegible]

[illegible] فوحدته [illegible] كل كثرة [illegible] قامت بها كل [illegible] وحتى [illegible] في كل [illegible]

[illegible] الوجود [illegible] الممكنات [illegible] كثرة [illegible] بالضرورة [illegible]

[illegible] لان الاشياء [illegible] بالمعية فلا شيء منها زايد [illegible] ولا شيء منها [illegible]

شيء منها سابق بظهوره [illegible] لاشيء منها لاحق [illegible] فقد صار عين الكل فرد الذات وان [illegible] افراد [illegible]

[illegible] الاشياء منه مطلق [illegible] لاغيره [illegible] في [illegible] ولا غيره [illegible] التقييد [illegible]

[illegible] وتخشع على [illegible] ولا [illegible] على [illegible] لا [illegible]

[illegible] ولا [illegible] لك [illegible] مطابق [illegible]

بمن بانت معجزته في المهد من بعد ما [illegible] تحفه منها [illegible] ذي تحفة وادى من استعداد وما [illegible] كالقبضة حال
نسبته تلك فان في ان يوجب من بكمه [illegible] قبضة ينفخ حرة فاطر من قبل البعوث [illegible] بمشاهدة بالفعل من غير [illegible]
من طين [illegible] لمبادي الكل وحده وحي كما احي من انفعال قطعة الابدان [illegible] منه استعدت [illegible]
ولكنه قد مضى بوصية اسد [illegible] احابه موتها وقد ذرت في تربها وتمحلت فقيح احيا كالكل ولا تعقد [illegible] علامه وتغره
والى النور اسيا شق فقعقه بنير ونصف مظلم كالدخنة فهل لكم عين ترا بعتمانه وبايته شقى في غير مشكلة وكم قد تجلى الرب الكليم
بالفضل كل دوره صحيحة وكم صعقه لي دهشة بجلاله وكم دك طوري دكه عند مصعقي وكم ابدا الاغيار نارا وجمعوا لها حطبا من
كل صقع وقربه والغيث فيها صيرالله بحوله الذي ذاك بردا كان فيه سلامتي وكم نجني حوت يونس بقوه وقد نجى نحو البر
برمتي مؤمن اليقطين فوقي شجرة على سائر الاشجار تسمو بقدرة فاصبح عنو واحد بعد واحد من الناس اعلم ان هيكل فرقي
وشقت عصاي البحر لما ضربته فنصفين حتى جاوزته صحابتي واغرق فرعون الضلال واهله طغيانه في اليم اعظم غرقة وكم حجر
قاس ضربت بها غدت تفجر منه الماء من حول ضربتي والقيتها تسعى على الارض حية تلقف افك الساحرين [illegible] لآية
[illegible] وكانت لي العصى بيضاء آية واخرجت من ظلماء جيبي نعيمة بدى لهم بيضاء من غير حكمتي ولكن لي بيس [illegible] به لعدره انا
له وسالت عين القطر لا مراقي [illegible] السرد والسوابغ دافعا بها عن حياتي كل لحية ولي صار [illegible] ذو الفقار بحده اعداء
رقاب العالمين نافتي [illegible] ردت الشمس [illegible] فاشرقت الدنيا بها بعد غربته [illegible] والغمام مظلتي واما بحجر البحر فان
ونطقني ونادى جبلي [illegible] وحاولت ان [illegible] بحبلي [illegible] ولم [illegible] لم اكن لها محبا فاسمع اعاجيب قصتي
ونفحت من بشره وفي نفحة نفخت [illegible] ان [illegible] وحم عشق لما [illegible] استعدادا بحجه فاشرق من [illegible]
نور تيز تضي بها الافاق في كل ظلمة [illegible] فان فعلت لفهمه ملكت الورى [illegible] قطاته [illegible] حضرات [illegible]
حلها فريدا وبدل كل روح بحجته علام اي من قبله الذكا [illegible] لاظهار قدرتي [illegible] [illegible] ظهور [illegible]
في الاكوان سر الامامة [illegible] روح القدس [illegible] كلام [illegible] بعد لام [illegible]
لحروف دعوته وكل اشارات الحروف [illegible] الاشارة [illegible]
البشرية [illegible] تعالت [illegible] علقته [illegible] بذاك [illegible]
فان شك فيما قلت قوم فقل لهم ابينوا لنا عن [illegible] الميزان [illegible] في المبدا [illegible] الاشياء [illegible]
القيمة الصغرى والكبرى ولي صورى محصوره [illegible] رجوعي [illegible] وبهائي صورة [illegible] صورته
[illegible] اول [illegible] القيامة الصغرى الجلي وانما القيمة الكبرى [illegible] الورى وابدأ كما قد كنت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

وهذا الكلام مفصح بالبلاغة [illegible] العقل [illegible]

النور الرابع في الهيولى والعنصر ومنبع وجود العقول والافلاك [illegible]

[illegible] واحد طبيعة [illegible]

[illegible] الافلاك [illegible] ولا حركة بالقوة الطبيعية ولا

[illegible] مقتضى تحريكها باستدارة [illegible] وذاك لكيفياتها الاول التي [illegible]

[illegible] ارباب العقول [illegible]

[illegible] العقل عن وجب له [illegible] الحكمة الفلسفية [illegible]

[illegible]

[illegible] المعجزات [illegible]

[illegible]

[illegible] الكوثر العذب [illegible]

[illegible]

وهنالك التقويت والقيل الذي لا يكتب باسم علم ودابته ملحقا الى ابن رشيق قبل [illegible] ولا يحكى قبل

وهنالك الفتح المزدوا اذ غدت تكشف ساقيها لدية لجة وما هو جرى الريح شهد عذ وما دور وجهها شهد له لا يوقفه ولم

كانت الاسباط مع ولد فاطمة واصحاب عيسى خمسة بعد سبعة وما هي اطيار الخليل وجعلها فوق جبال اربع من جهة فقلنا له

صرها اليك ونادها يجبن مطيعات باسرع سعيه وما هي تلك النفس او قوى التي هذا ايام في قتلها من حديقة فقلنا اضربوه

كي يقوم بعضها كذلك يحيى ربنا كل ميتة ولم كان اجزاء النبوة اربعين بعد ثلث ار دفت بثلاثة وذو النون اذ نادى

وقد غضبا فظن ان لا اوجه والرجعة لذي ظلمات فاستجيب دعاؤه بعفو ونجيناه من كرب غمة حقايق لم يكن دقايق

سترها من الناس الا كل نفس عتية فخت بعون الله فقال رمزها وصنت عليها كل بارجة وادرجتها من خدرها الذي

التي تيسر زوا ما كل نفس زكية نفوس تبرکت ولمانت لعلمها عليها من الرحمن ازكى تحية ولم ترمقها غير لين لطيف طباع

ذي سجايا حميدة والنوراثمر في تغير الزمان وانحراف المزاج وظهور نسا د الارض طغي الجور والطغيان فاض كل بحر فاني

في فكر التحصيل الذي قيل انه [illegible] بحر بها من بحر امواج قسمة كحل لما بالوقت ان كنت حاضرا في هذا الوقت

وقت قدرة تبرزت الاحوال [illegible] ذنب فيا والارض بعد جدة وامت نفوس تحق في خليقة [illegible] من بعد من و

ترفه وضرم نار العار والحقد منهم [illegible] وفي بعض منهم حسد على حطام طفيف من زخارف

زنة وباعوا دينا دينهم لغرورهم وجاهم واستوجبوا كل لعنة قصاصهم في حكم تبديل الرشا حلالا ترى من اخذها واستحلت

وعدلهم عنها عن الحق [illegible] بغير مجاراة وغير حمية وعالمهم من [illegible] عامل وما صنعهم من نقضه في [illegible] ومنهم

قابل اذا ما حدى بحادي بطيئة لجمعه لرغبتهم في جذب جاه [illegible] منهم من [illegible]

ترات باخلاق قباح ذميمة وان ضاقت الاخلاق منهم تداركوا ببوح الكلام [illegible] لغرابة

ومال الى الدنيا بحرص وشهوة فمنهم رئيس التعلف [illegible] بديع اشارات فصيح عبارة [illegible]

لطيفة [illegible] الاصل [illegible] باطن [illegible] ومنهم [illegible] لا في نقاط الجواهر

فمنهم قد راى صرف [illegible] تصريف صيغات لفعل وبعده اضاف الى تصريفه النحو فابتدا ابا جبر في بحث [illegible] ومنهم

الطامات [illegible] [illegible] يبيا بصمت وخلوة [illegible] [illegible] الا قال [illegible]

[illegible] وبحرقة [illegible] معرفة ولحجة ومنهم فتلبيس بعجبة الذي يراد به [illegible] لاشعور به

[illegible] بلادة ومنهم بالقراءة قد تلى [illegible] شاطبي وحمزة [illegible] ان كان من ميتا

نتيج النبوة وما برمل والتنجيم الوفق [illegible] [illegible] وان صبحوا في ظاهر الحال [illegible]

حال بهائی وذاک معاوی فی قیامتی التی هی یوم لدی العبود فیها تجلی لیس احتجب واستنبع فتختلف الادیان فی کل
عوده بل کل ادوار حقوق مرتبت مثله بعض نفسی جاسر وعده بتجلی ومسمی قبل فیجی باجل ومحی لینع فیه عودی بعیسی بتوبی فی
محوی وقربی فی النوی وسکری ثنی صحوی ومدی فی تحقیقی وزال کونی تماما بتحقیقی کما کان لی الرتبة الازلیة فابد واکما بدء
ابد ورکوامنا وحتی کما یختفی اسرار الالهیة فی غائب من بعد الظهور فکامن وانها عند العدم فهو لبقیة بظاهر فی باطن بعد ما اختفی
بطن منی ظاهر بعد کنه فیختفی ظهوری فی بطونی کما تری بطونی ظهوری عند تبدیل خرقتی فارجع من بعد استتاری بانه لا الیه کما کنت
من بد وفطرتی فانفض جناحی مکنت قاما ذو عجب شیء ذاک من سر سیرتی فلم تقدم ملک العرش لغیب بانه وبعد لمنه
النور اسانیع فی الرموز الدقیقة فی القرآن وتلویح خفی فی بیان بعضها فهل فیکم ما یعشر الاول اشتر مثالات اسرار طونها یخفی مفهیم
حسنی الوجود لذاته باطلاقه من کل قید ملقة وبغیر معنی المعاد وما الذی یراد به من ادبه یوم سفرة واعلیم ما حال کیف
موقف [illegible] ندبت للاحاطة وهل کان بدء خلق آدم وحده من الطین ام قد کان من فوق نطفة واعلیم ما الذنب الذی
[illegible] بها خیانت منها کل سورة وما الورق الخضر الذی غطیا به عوارهما حتی خیفت کل عورة ام من شجر قد کان ام من
ملابس نجاة حی قصر الیدیة [illegible] علی الماء بل ذات بالاولیة وهل معجزات الانبیاء
لظاهر ثبت ام بالعاطفة معنویة [illegible] خرق العادات بالوحی النفس معدود فی کل تجدید دعوة ام الکامن بعین وجد
مشیره باسم وریم وکنیة وهل کان معراج النبی بجسمه الی القدس ام بالقوة الملکیة وکیف اتی دما ورتی ومکانه کما کان فی
ام الجرار دولم اشبه الروح الامین وقد اتی محمد بالوحی صورة [illegible] وجبریل شیء منه ام عنه خارج کما ظنه الجمهور من غیر حیرة
ولم حص تکوین السماء والارضها ستة ایام توالی سویة ورفعا هل کان ام هو کان له کل یوم فیه بعد رتقة وهل ذلک الرزق
کان اتی به الیها انبیاء عند اشرف حضرة وهل کان ملتا کلم الناس مهده بجسم بالتحقیق ام مهد عادة ولم لیلة القدر
التی جاء [illegible] علی الف شهر فضلت لزینة ومریم لم صارت [illegible] آیة بینهما فی الارض اطول مدة والذی عیسی نعرب
فی ولم لعقد الجحاد [illegible] ذلک النجم الذی قد هوی وما هو الطارق المسحظ عشا الرجعة ورقد اهل الکهف فی ظل کهفهم ما
ثلث مئین [illegible] اهل النوم طبع کما بالعادة [illegible] یوم اهل غفلة وهل ذاک محبوب یهدی سنهاه
بغفلته [illegible] حلم بالحجار وقتله لغلام والعبی [illegible] وصحبة موسی عنده ما واعترضه علیه لما یاتی بعیر
مودته [illegible] والذی علیهم غروب الشمس بین [illegible] ما هو وادی النمل یعنی تحا لهم رمز لطف
[illegible] الکم من حلم عند بدو وما هو ذاک الهدهد الطائر الذی یحیی بها بالکل سریرة ما
[illegible] اذا جاؤوا الیها [illegible] قد بکی وبعد نقش نبقته فقالوا لها ما کذا عرشک هذا فقالت نعم بحکمة من غیر

[illegible]

بين الله [illegible]

كثيرها [illegible]

[illegible]

أي بني خير [illegible] وفعل الخير [illegible] تخلق باخلاق الله [illegible]

[illegible] الشريفة وقم بحق الدين [illegible] وراع [illegible] بحق حرمته والزم [illegible]

وكن [illegible] منهم [illegible] وراع حقوق الآل والجار واحذر [illegible] بتقوى [illegible]

[illegible] وحدث بحق ان نطقت [illegible] والا فلا تنطق [illegible] والسلطان [illegible]

[illegible] في حال [illegible] وفي حال خوف [illegible] ولا تك [illegible]

[illegible] في كل [illegible] ولا تركنن [illegible] العبد [illegible] في كل [illegible] واياك ان [illegible] واياك ان

[illegible] ولا تك [illegible] العقل [illegible] وخذ باعتدال من [illegible] وان كنت

ذوق [illegible] ولا تك [illegible] ولا تكلف بالعبيد [illegible]

[illegible] ولا تكثرن [illegible] في كل مجلس ولا القول الا في [illegible] ولا تبسط في [illegible] ولا ترخص في [illegible]

[illegible] المال [illegible] ولا تك [illegible] ولا تك عبد البطن والفرج [illegible]

[illegible] وصن [illegible] وابذل المال [illegible] ان فعلت [illegible] ولا تك في [illegible]

[illegible]

ولا تبدين [illegible] وقابل بحلم منك [illegible] وخالف النفس الذي [illegible]

[illegible] في [illegible] فذل رجال الله [illegible] الدنيا [illegible] ولا ترهبن الموت [illegible] ولا تخش [illegible]

[illegible] وان طال [illegible] له اجل ياتي لوقت موقت ولا دافع عنه ان اتى ولو تمنع منه بالحصون [illegible]

في امور [illegible] في امور [illegible] وكن ناطقا بالحق ان شئت [illegible] ولا تخش الا [illegible]

[illegible] وكن [illegible] لا [illegible] شيء [illegible] وان [illegible]

[illegible] النفس [illegible] الاشياء [illegible] بالصبر شيء من [illegible]

[illegible] ولا تحزنن [illegible] ولا [illegible]

باكثرهم قد ضلّ عن سنن الهدى وباع الهدى والدين بخس بعيه فان لم اقل حقا لهم كان باطلا وجوبهت من [illegible]

[illegible] وان ما قلت الحق لاقيت ما لقي بنو فاطم من جهل ال امية اذا كان حال الناس مع علمهم كذا فكيف ترى جمهورهم مع [illegible]

في ريبهم ام نيام لغفلة فيا ذا العلى امنن عليهم بنبهة لذلك ما صبت الا عليهم عذابا مهينا من اليم عقوبة وانلهم من [illegible]

وقدرة الى القهر فانفذ دواء [illegible] واد خلهم في سجن عجز مضيق واخرجه من دار عز ونعمة وذلك عدل [illegible] لانه بما

كسبت ايديهم من جريرة ومن فرقوا من دينهم والهدى كما اقتضاه هواه كل حزب بعقده وة النور التاسع في موقت صاحب

الوقت [illegible] ام الهدى حتى متى انت غايب فمن علينا يا ابانا بأوبة ترات لنا ايات [illegible] فادما فقاحت لنا

[illegible] مسكة وبترت الدنيا بذلك فاعتدت مساسها معترة عن مسرة [illegible] وطال الانتظار فجد لنا بركب يا قطب

[illegible] وبقية تدارك لحال الوقت وارحم اجيلة فقد اصبحوا في شقوة وذلة وعالج بلطف منك عن داء فانت طبيب لحال

كل [illegible] وقوله بالعدل لهرا قد انحنى وعدل غراجا منه مال بحكمة وذلك لهذا الامر قد ما عين لذلك قال الله انت خليفتي

[illegible] ان [illegible] بالنصر [illegible] من [illegible] لا [illegible] عن علم [illegible] وانت ابوك الشمس من [illegible]

[illegible] في صورة العلم اولا [illegible] فيها كل نفس زكية واد [illegible] اسرار كل حقيقة وعلما اوضاع كل شريعة و [illegible]

لنا قولا [illegible] صادق [illegible] في صورة ملكية فجل لنا حي [illegible] اوضاع كل شريعة وقلت لنا قولا و [illegible]

[illegible] في صورة [illegible] والعلم في صورة [illegible] بابلغ حضرة [illegible] كان زكيا و [illegible]

عظمت [illegible] بقية [illegible] الافلاك لجذبه [illegible] الفرات ودجلة [illegible] لا يرى [illegible]

[illegible] فد وفت لكم ان [illegible] النور العاشر في وقت خوض النفس الى نقطة الا [illegible]

[illegible] المركز [illegible] عند محيط [illegible] كل [illegible] الى [illegible] محيطها [illegible] ومنها كل خط ونقطة

لك النقطة الاولى التي [illegible] ومنه [illegible] وعليك [illegible] دايرة [illegible]

[illegible] الاوان [illegible] نصف [illegible] في صورة [illegible] في صورة احمدية

[illegible] كما لها [illegible] الدين [illegible] في صورة [illegible]

[illegible] لطف [illegible] بالعطف [illegible] النور الحادي عشر

ذكر القيمة الكبرى وبيان علاماتها وكل ذلك [illegible] جميع الخلق [illegible] اسرافيل في الصور نفخة

[illegible] في الارض [illegible] جميع الخلق [illegible] وحده بالالوهية [illegible] فاتهم لصوته

[illegible] خير [illegible] اخرى [illegible] فاذا هم [illegible] كانوا [illegible] في يوم [illegible] من كل [illegible]

فقسى بيان الكرى [illegible] منها بينا بين [illegible] جنب [illegible] لم يكن [illegible] و[illegible] الا [illegible]

فان [illegible] نفسه [illegible] فما [illegible] [illegible] وفرى امر والليالى [illegible] [illegible] من [illegible]

واهدى [illegible] الزمان بستة سخاء وعلم راسخ وشجاعة وعزم واقدام [illegible] على [illegible] [illegible]

[illegible] منها [illegible] غاية [illegible] اصدقاء عنها فنوى [illegible] وان انا [illegible] [illegible] [illegible]

واعتصى ان كنت [illegible] ابن حمزة احبابنا ان الليالى بعدكم رمت بسهام البين شملى فاصمت [illegible] فوادى النوى [illegible]

فوادى بالنوى لم [illegible] لئن كنتم يوما انستم بغيرنا فعندى لكم والله اعلم [illegible] فان [illegible] العهد الاخلاء [illegible]

العهد وانى [illegible] اقمتم باكناف العراق [illegible] بسواس [illegible] بارمينية [illegible] جبال الروم فى [illegible] وم [illegible]

كل [illegible] بعيد عن الاوطان فرد مشرد طريد عن الاوطان [illegible] من فوق [illegible] ساج [illegible]

[illegible] وطورا [illegible] وطورا الى [illegible] وطورا الى فارسا وسط [illegible] وطورا [illegible]

الى [illegible] كسا [illegible] الى ان اكلت [illegible] [illegible] فوقية [illegible] عندى [illegible] اذا [illegible]

وبين [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

لسانى [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] جنبيه [illegible] واحتمالى ما عليه وحلمى [illegible] وفوتى [illegible] [illegible]

بجديدى وكنزى [illegible] وصاحبى [illegible] جنانى [illegible] الى [illegible] [illegible] على [illegible]

لى خير خلاص [illegible] من [illegible] واما خطوب صروف [illegible] [illegible] الى النهى [illegible]

[illegible] الليالى غلت [illegible] الزمان [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] وتكون [illegible] فانشروا [illegible] بعد [illegible] [illegible] [illegible]

وان خلت [illegible] [illegible] مصباح [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] الذكى [illegible] العشاو [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] كالمها [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] تخال [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] وصف [illegible] من [illegible] دلال [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] وجملة ما [illegible] ولكن [illegible]

واسمع انما كان في [illegible] ولكن ما [illegible] ولا [illegible] بيوم [illegible]

او عاش [illegible] الا اذا صاحبا سا اليك وابدى [illegible] ولا [illegible]

على فضل نعمة ولا [illegible] ولا نا قضا عنه [illegible] ولا قاطعا حبلا لصاحب [illegible] ولا كنت في حال الغنى [illegible]

ولا ذو من [illegible] وان يك خطب [illegible] بعد [illegible] من صريح العلم والفضل [illegible]

في حال مقام [illegible] ولا كنت [illegible] ولا [illegible] في الموكل [illegible] لا [illegible]

واحمد ان [illegible] ولا كنت [illegible] المخوف من امره لا طمع عن [illegible] ولا كنت [illegible] على [illegible]

[illegible] ولا [illegible] على من [illegible] ولا كنت [illegible] بالحرص [illegible]

[illegible] ولا كنت كسلا عن الكسب [illegible] من الذل لا خوان في نيل حاجة ولكن [illegible] فوكت [illegible]

[illegible] ولكن [illegible] ان [illegible] وحفظ حقوق الاخوة ولا كنت [illegible]

[illegible] ولا كنت [illegible] ولا [illegible] ولكن [illegible] الى [illegible]

[illegible] الفضائل [illegible] في فضل [illegible] ولكن [illegible] ولا [illegible]

[illegible] طرف من [illegible] ومن [illegible] ولى [illegible]

[illegible] الورى [illegible]

[illegible] الشرف الاعلى الذي [illegible]

والمغرب قبلة يصلي [illegible] ولم يكن [illegible] وقد نزل الرحمن [illegible]

[illegible] من [illegible] لا ترى [illegible] من كل [illegible] ورقة [illegible]

[illegible] على [illegible] ولكن [illegible] الاشياء الوجود [illegible]

[illegible] النجم [illegible] باحكام [illegible] قد [illegible] الى ان

[illegible] العلا [illegible] كل [illegible] من [illegible] فان [illegible]

[illegible] الثريا [illegible] ابت [illegible] من [illegible]

[illegible] من [illegible] من [illegible] ولو [illegible]

[illegible] من [illegible] من [illegible] ان كان من [illegible]

[illegible]

[illegible] شیخ محی الدین [illegible]

[illegible] عبادت حق است [illegible]

[illegible] و آنکه عذاب کفار [illegible]

[illegible] ملایم شریعت مطهره باشد و بالجمله حکم [illegible]

[illegible] کلام [illegible]

[illegible] اصحاب [illegible]

[illegible] در حاشیه [illegible] متکلمین [illegible]

[illegible] ذوق متألهین اهل اشراق [illegible]

[illegible] شیخ [illegible]

[illegible]

عقد و ثنا ... لا یمیل به الزاوی و لا بقصیره و لکنها تم و ثم [illegible] فیما بینها الی آن الشارع [illegible]

فیما یصدق طویته فکم لی بها فضل علیکم و منة و منه فضل علی و منه سمعت بحمد الله [illegible] فان کنتم تعرفون قدر ما

فان کنت فی سعی مصیبا فیا لهی و الا فذا [illegible] کل معتاد [illegible] و حد الموحدین محیی الدین محمد بن علی العربی الطائی الاندلسی قدس سره العزیز

از خاندان فضل و جود بوده و از حضیض تعلقات و قیود باوج اطلاق و شهود عروج نموده و نسبت خرقه وی بیک واسطه

بحضرت خضر میرسد و خضر حسب تصریح مولانا قطب الدین انصاری صاحب مکاتیب خلیفه حضرت امام زین العابدین علیه

السلام است و شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر این آیه که قال فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَیْهِمْ اَرْبَعِیْنَ سَنَةً یَتِیْهُوْنَ فِی الْاَرْضِ

روایة نموده که حضرت خضر با بعضی از نظر یافتگان [illegible] گفته که من از موالیان علی ام و از جمله موکلان بر شیعه اویم و از

بعضی درویشان سلسله نوربخشیه شنیده شد که هر یک از مشایخ صوفیه که اظهار ملاقات خضر نماید باید که خود را با وی منسوب

سازد [illegible] حقیقه اختیار التزام مذهب شیعه نموده و اشعار بعقیده خود در باب امامت فرموده و کلام شیخ در کتاب فتوحات

و جمعی که سابقا مذکور شده در اعتقاد او بامامت و وصایة ائمه اثنا عشر نسبت بسید البشر صلوات الله علیهم صریحست و در

فصوص [illegible] از کتاب فصوص [illegible] در حدیث منزلت فرموده و در رساله عقیده مشهوره خود ذکر ایشان با امامت

خلفا را [illegible] و اشارتی لطیف [illegible] امور [illegible] در غدیر [illegible] بخلیفه [illegible] خلافت حضرت امیر ثابت فرموده

آنجا که گفته [illegible] علی کامل [illegible] شجاعه [illegible] ذکر [illegible] وعد و اوعد تا آنجا که گفته ثم قال

صلی الله [illegible] و سلم ما بعث فقال لو بعثت یا رسول الله فقال صلی الله علیه و آله اللهم اشهد و در باب [illegible] و ثم

از کتاب فتوحات [illegible] حضرت مهدی صاحب الامر علیه السلام و علامات ظهور او را چنانچه علمای امامیه در کتب

خود ذکر نموده اند تقریر نموده [illegible] که مذاهب مشهوره را از روی زمین محو خواهد نمود و اهل بیت آن حضرت شیعه کوفه

خواهند بود [illegible] اینست ان لله خلیفة یخرج [illegible] من عترة رسول الله فاطمة [illegible] اسمه اسم رسول الله جده الحسین بن علی بن

ابی طالب یبایع بین الرکن و المقام یشبه رسول الله صلی الله علیه [illegible] فی الخلق [illegible] ینزل عنه فی الخلق [illegible] اسعد الناس به

اهل الکوفة [illegible] خمسا او سبعا او تسعا [illegible] یدعو الی الله بالسیف و یرفع المذاهب عن الارض و لا یبقی الا الدین الخالص اعداؤه

مقلدة العلماء اهل الاجتهاد لما یرونه من الحکم بخلاف ما ذهب الیه ائمتهم فیدخلون کرها تحت حکمه خوفا من سیفه

یفرح به عامة المسلمین اکثر من خواصهم یبایعه العارفون من اهل الحقایق عن شهود و کشف بتعریف الهی له رجال الهیون یقیمون دعوته

و ینصرونه و لولا ان السیف بیده لافتی الفقهاء بقتله لکن الله یظهره بالسیف و الکرم فیطیعون و یخافون و یقبلون حکمه من غیر

ایمان بل یضمرون خلافه و یعتقدون فیه اذا حکم فیهم بغیر مذهب ائمتهم انه علی ضلالة فی ذلک الحکم لانهم یعتقدون ان اهل الاجتهاد

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] اهل البیت [illegible] می‌نماید چنانکه شیخ [illegible] بعضی [illegible]

[illegible] زن [illegible] و بچهٔ آن زن [illegible] پرسید که [illegible]

[illegible] این زن چیست گفت [illegible] این سخن [illegible] شنید [illegible]

[illegible] گفت [illegible] قاضی [illegible]

[illegible] جمع شده [illegible] پیش قاضی [illegible] قاضی پرسید که [illegible]

[illegible] نکاح [illegible] پس یکی از نایبان قاضی که [illegible] گفت

[illegible] قاضی [illegible] نایب [illegible] گفت که اگر قاضی [illegible]

[illegible] پیش قاضی [illegible] و بعد از آن نزد قاضی آمد گفت که این مرد [illegible]

[illegible] که این جا [illegible] پس قاضی [illegible] حال [illegible] پرسید [illegible]

[illegible] کرد و [illegible]

[illegible] گفت [illegible]

[illegible] الطلاق [illegible] و من [illegible] و بعضی [illegible] شنید [illegible]

[illegible] سلطان جلال الدین محمد اکبر پادشاه غازی چون محضر [illegible] ملک هندی که محضر [illegible]

[illegible] خدمت این پادشاه بود فتوی داد تا آنکه [illegible] و میر [illegible] گشتند [illegible] مشهدی [illegible]

[illegible] ملا قاسم کاهی مشهور که صوفی [illegible] بود و طایفهٔ چغتای معتقد او بودند رفت و [illegible]

[illegible] مولانا قاسم گفت [illegible] که تو نیز [illegible]

[illegible] مناسب این [illegible] آنکه شیخ علاء الدوله [illegible] بعضی از تصنیفات خود گفته که [illegible]

[illegible] این عبارت رسیده [illegible] سبحان من اظهر الاشیاء و هو عینها [illegible]

[illegible] الشیخ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ولایت [illegible]

[illegible] افضل [illegible]

[illegible] بل افضل [illegible] خاتم الولایت [illegible] حضرت [illegible]

[illegible] حضرت خاتم النبیین [illegible] و تفضیل [illegible]

[illegible] و تفضیل [illegible]

[illegible] و ذکر [illegible] اینست [illegible]

[illegible] حضرت [illegible]

[illegible] حضرت [illegible] و کلمات [illegible]

[illegible] خاتم [illegible] باید که افضل [illegible]

[illegible] اولیا [illegible] احوال [illegible]

[illegible] باشد [illegible] تصریح بتخصیص و تقیید [illegible] و اطلاق [illegible]

[illegible] اطلاق [illegible] و تقیید [illegible]

[illegible] تعصب [illegible]

[illegible] ولایت شام [illegible] ایشان [illegible]

[illegible] ایشان رسید [illegible] رسول [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

شریعت حسب مجتهد فیه بود و هنا تحریر تحقیق بعجز بود و بعضی امثال این کلمات پیش ایشان الا آنکه ثابت و نه

آنچه مذهب [illegible] در عقیده [illegible] صاحب نفحات آورده که بعضی از اهل عصر که ایشان بوده و شیخ را تبع بسیار کرده بود

اعتقاد و اخلاص تمام داشت در بعضی از رسایل خود نوشته است که در حقیقت توحید میان ایشان خلاف نیست و تخطئه که شیخ

علاء الدوله شیخ را قدس سره راجع بآن معنیست که وی از کلام شیخ فهم کرده نه بآن معنی که مراد شیخ است زیرا که وجود را سه اعتبارست

یکی اعتبار وی بشرط شیء که وجود مقید است دوم بشرط لا شیء که وجود عامست سیم لا بشرط که وجود مطلق است و آنکه

شیخ قدس سره ذات حق سبحانه وجود مطلق گفته است بمعنی اخیر است و شیخ علاء الدوله آنرا بر وجود عام حمل کرده و در نفی

و انکار آن مبالغه نموده ما و وجود را که بقید اطلاق وجود در ذات الحق سبحانه اشارت کرده است چنانچه در بعضی رسایل فرموده است

که الحمد لله علی الایمان بوجوب وجوده و نزاهته عن ان یکون مقیدا محدودا [illegible] مطلقا لا [illegible] مقیداته و وجود چون مقید

بود و بنا باشد و مطلق نباشد که وجود وی موقوف باشد بر مقیدات ناچار مطلق خواهد بود و لا بشرط شیء که هیچ یک از تقیید و عموم شرط

نباشد مطلق نامحدود و قیود و تعینات شرط ظهور وی باشد در مراتب [illegible] داوری [illegible] تا آنکه میان شیخ علاء الدوله

و شیخ عبد الرزاق کاشی واقع شده آن نیز [illegible] قسمت [illegible] وجه [illegible] همه اشیا میکند

با همه وجود حق و هستی مطلق میگویند حکم بهمه اشیا نیز از ایشان تهمت داشته آنچه گفته اند و نیز گفته اند که عین اوست

و نه غیر او چنانکه شیخ در فصوص اشارت باین عبارات و اطلاقات کرده [illegible] باده [illegible] مولانای رومی نیز فرموده

نظم گاه کوه قاف و گه عنقا شوی گاه خورشید و گهی دریا شوی تو نه این باشی نه آن در ذات خویش ای برون از

وهمها وز بیش بیش [illegible] نیز میگویند که طریقه اعتدال در توحید است نظم که جهان پرتو است از رخ دوست جمله کاینات

سایه اوست [illegible] که همه عالم عیانست چو نگه [illegible] ز آفتاب تجلیات [illegible] ای جلوه گر از جمال جانان همه تو مقصود

ز آفرینش جان همه تو اعیان همه آینه و عکس رخ خویش نمود [illegible] آینه اعیان همه تو [illegible] اطلاقات

باعتبارست تشبیه تنزیه و جمع و تفصیل و نظر بعضی از حیثیات نه بجمیع حیثیات و لهذا در کلام ایشان [illegible] بسیارست

کما لا یخفی علی المتتبع لکلامهم [illegible] والحمد لله [illegible] نظم مرغوب که بعضی از موحدان [illegible] تشوی یا جلی الظهور

و هو سر خفی کیست جز تو در غش و افاق لیس فی الکاینات غیرک شیء انت شمس [illegible] غیرک فی [illegible]

ما یه [illegible] ظهور [illegible] خوف [illegible] همه [illegible] غیر [illegible] کدام غیر انجا [illegible] انجا

در بدایه گفت [illegible] در نهایه [illegible] اللهم انت السلام و منک السلام و الیک یرجع السلام یا [illegible] گویند

که شیخ عز الدین عبد السلام [illegible] شیخ [illegible] روزی بعضی یاران او [illegible] اشارت [illegible] کرد

[illegible] بین [illegible] تعالی [illegible] الامواج التی [illegible] البحر [illegible]

[illegible] معنی [illegible] کلام شیخ [illegible] و مسئله [illegible] بخلاف معقول است زیرا که [illegible]

[illegible] باشد و حق این باشد که سبحان الذی اظهر الاشیاء [illegible] و [illegible]

بجای [illegible] آن [illegible] نموده [illegible] چیزی نماند کل شیء هالک الا وجهه [illegible] الاشیاء [illegible]

باشد و از دیوار کبریای شیخ که وی [illegible] باشد و اگر مسلم داریم که عبارت بر جهتیست که او خوانده مسلم نمیداریم که مرجع ضمیر [illegible]

لفظ الله باشد بلکه مرجع ظهوریست که از لفظ ظهر مفهوم میشود و مثل این عبارت در کلام فصحا شایع است [illegible]

هو اقرب للتقوی برین نهج واقع است و اگر مسلم داریم که مرجع لفظ الله است میگوییم لفظ عین [illegible] است [illegible]

که او عین اوست [illegible] دیگر باشد که مستلزم کفر نباشد و بالجمله لفظ عین را اطلاق میکنند بر مختار [illegible] که [illegible]

[illegible] که اهل [illegible] تفصیل این نموده اند و هرگاه درین عبارت لفظ عین را حمل بر معنی مختار کنیم اشاره خواهد بود [illegible]

[illegible] ذراری است یعنی مختار و محبوب جمیع ذراری حضرت باریست و اگر حمل بر معنی [illegible] کنیم اشاره میشود بانچه صوفیه گفته اند

[illegible] و چنین است در غایت لطافت زیرا که مشهور است [illegible] که [illegible] واین [illegible] بسبب [illegible] وامداد او همچنین [illegible]

[illegible] خدای تعالی باقی اند و اگر [illegible] ایشان منقطع شود [illegible] و پس [illegible] که [illegible]

[illegible] است لیکن [illegible] کلام شیخ [illegible] رسیده و متوجه طرفی دیگر [illegible] صوفی [illegible]

[illegible] که [illegible] است [illegible] کشف صحیح و ذوق صریح [illegible] دلیل عقلی [illegible] مقدمات [illegible]

حضرت میر سید شریف در حواشی شرح تجرید میفرماید ان قلت ما تقول فی من یری ان الوجود [illegible] عین [illegible]

[illegible] والانقسام قد انبسط علی هیاکل الموجودات [illegible] فلا یخلو عنه شیء من الاشیاء بل هو حقیقتها وعینها وانما [illegible]

[illegible] بتعینات وتعینات اعتباریة [illegible] ذلک بالبحر وظهوره فی صورة الامواج المتکثرة مع انه لیس هناک الا حقیقة [illegible]

[illegible] قلت هذا طور وراء طور العقل لا یتوصل الیه الا بالمشاهدات الکشفیة دون المناظرات العقلیة وکل میسر لما خلق له [illegible]

[illegible] صحح [illegible] آخر گفته اند که اگر کسی گوید که [illegible] شیخ [illegible] وجود شیخ است [illegible]

[illegible] و مسامحه [illegible] تثبیت [illegible] و [illegible] زیرا که ارباب توحید اگر [illegible] حق [illegible]

[illegible] دارند [illegible] لازم [illegible] است بر زعم ایشان چون [illegible] وجود است [illegible] حیات [illegible]

[illegible] که [illegible] جسم است [illegible] موت [illegible] سخن در نفی وجود است [illegible]

[illegible] نباشد [illegible] نظری که [illegible] اند [illegible] باشد [illegible] اگر کسی شیخ [illegible]

... موجب مزید تشویش آمده و گفته که چون سخن مطابق واقع باشد و نفس آن اطمینان یابد و شیطان را مجال
نماند که وسوسه کند و اگر فهمت خواه برهان منطقی است باشد خواه مباحث اهل حدیث خلاصه جواب او و ظاهر است بر هر که ادنی شعوری
داشته باشد که هرگاه مقدمات برهان بر نهج قویم میزان مستقیم باشد عقیم نباشد بلکه منتج خواهد بود و طفلان را بر آن اعتراض نمیرسد
نه جای شیطان که نه مطابق واقع تواند بود و نه موجب اطمینان و امثال این سخنان از فقهای جامد سر میزند که علم منطق را نحو و امثال
آنها مخالف شریعت میدانند و نظر در آن را حرام میدانند بلکه چنانچه شهرزوری در تاریخ الحکما از حکیم ابوعلی عیسی بن زرعه نقل
نموده امثال این سخن صادر نمیشود الا از کسی که در مقام قدح و طعن بر شریعت باشد زیرا که مآل انکار منطق و اهمال قواعد آن
در بحث و استدلال راجع با آن میشود که شریعه بطریقه بحث و تحقیق ثابت نمیشود و اگر کسی که حامل شریعت است بمنزله
آن کس باشد که بگمان آنکه درهمی چند در دست او است نابسته [illegible] نقد آن روزگار صرافان بازار اعتبار منکر نتیجه باشد
و آن دراهم را بکسی میفروخته باشد که او را موقوفی از جنید [illegible] ی صحیح و مستقیم نباشد مگر آنکه گویند که مراد شیخ علاء الدوله از این
سخنان آن باشد که هرگاه حقیقت معنی منکشف [illegible] عقلی باشد که مباشر دلیل آوردن با طایفه از برای استیناس
قابلیت نه آنکه بنای مدعا بر حجت و اعتقاد مولف آنست که این سخنان ظاهر الفساد از قبیل [illegible] که یکی از مریدان
و ناقلان کلام اوست باو نسبت داده [illegible] علم تحقیقه الغیب والشهاده [illegible] سهروردی
اگرچه کنیتش ابوحفص و نام عمر است لیکن از اولاد محمد بن ابی بکر است و صورت سلسله او [illegible] بر این وجه است که شهاب الدین ابوحفص
عمر بن محمد بن [illegible] سهروردی ابن [illegible] بن القاسم بن عبدالله بن عبدالرحمن بن القاسم بن محمد بن ابی بکر و انتساب او در تصوف بعم
وی ابوالنجیب سهروردی است و بخدمت بسیاری از مشایخ رسیده و مدتی با بعضی از ابدال در جزیره عبادان بوده و خضر را
دریافته و در وقت خود شیخ الشیوخ بغداد بوده و ارباب طریقه از بلاد دور و نزدیک استفتای حقایق و معارف
از وی میکرده‌اند ابن کثیر در تاریخ خود آورده که در میان خلفای عباسی و ملوک آن زمان [illegible] رات طریق رسالت
بجای آورده و اموال بسیار جمع شد و آن را بتمامه قسمت نمود و در وقتی که عزیمت حج نمود جمعی نامحصور از فقرا با وی همراه
شدند و با همه طریقه مروت و رعایت بجا آورده و در تاریخ مذکور [illegible] مسطور است که جناب شیخ روزی در بغداد وعظ و نصیحت
و در اثنای وعظ این بیت خواند [illegible] بعد بطارح حدیث [illegible] و اصحاب بجا [illegible] و از روی ذوقی که شیخ را از تصوف
کمال خود دست داده بود مکرر آن بیت را خواند [illegible] اثنا جوانی عارف نعره زد از حاضران شیخ فریاد کرد و گفت ای شیخ تا چند
اظهار کمال خود و نقصان حاضران میکنی [illegible] میان ایشان بعضی باشند که [illegible] تو چند جوا این ابیات [illegible] آن
بیت میخواند [illegible] قد سارت حمولهم الا الحبیب لفی الرکب محبوب کا [illegible] فی کل مرحلة ولحی فی کل بیت منه نصیب

[illegible] و طی درویشی گفت آن برای نگاه داشتن ظاهر شریعت است نظم گر بر مقال مرشدی [illegible]

نیست که ستری ز حد نهفت در صومعه زاهد و در خلوت صوفی جز گوشه ابروی تو محراب * وفات شیخ علاء الدوله [illegible]

بیستم رمضان سنه ستین و ستمائه بوده و فوت او شب جمعه بیست و دوم ربیع الآخر سنه [illegible] و قبر او در

دمشق در موضعی که الحال صالحیه موسوم و مشهور است شیخ العارف الفاضل صدر الدین القونوی قدس سره کنیت او ابو المعالی است

جامع بوده میان ظاهری و باطنی و عقلی و نقلی میان او و سلطان المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی طیب الله مشهده رسول

و اجوبه واقع است و مولانا قطب الدین علامه شیرازی در حدیث شاگرد اوست و با شیخ سعد الدین حموی بسیار صحبت داشته

و از وی سوالات کرده صاحب نفحات گوید او نقاد کلام شیخ است مقصود شیخ در مسئله وحدت وجود بر وجهی که مطابق

عقل و شرع باشد جز به تتبع تحقیقات او و فهم آن کما ینبغی میسر نمی‌شود و دیگر مصنفات چون تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و نصوص و

نفحات الهیه که بسیاری از واردات قدسیه خود را در آنجا درج کرده و سید المتألهین حیدر بن علی الآملی در جامع الانوار

[illegible] که شیخ علی چند کتاب [illegible] در احوال المهدی صاحب الزمان علیه السلام بوده و این معنی ناشی از آن است که او شیعه

[illegible] اثنا عشر صلوات الله علیهم [illegible] میان شیخ و مولانا جلال الدین رومی قدس سره اختصاص و محبت

بسیار بوده روزی مجلس عظیم بوده و اکابر قونیه جمع و شیخ صدر الدین بر صدر صفه بالای سجاده نشسته بود حضرت

مولوی درآمد شیخ سجاده خود را بوی گذاشت مولوی ننشست و گفت [illegible] چه جواب گویم که بر سجاده شیخ نشستم شیخ فرمود

هر یک گوشه‌ای بنشین و بر یک گوشه بنشینیم حضرت مولوی از این نیز ابا نمود شیخ فرمود که سجاده‌ای که شما را نشستن نشاید ما را

نیز نشاید سجاده را برداشت و دور انداخت مولوی پیش از او وفات کرده و وصیت نماز خود با او کرده رحمه الله تعالی

الشیخ [illegible] الکاشف [illegible] جامع بود میان علوم ظاهری و باطنی صاحب جامع الاسرار قدس سره

با آنکه در مواضعی که با شیخ محیی الدین مخالف افتاده بعد از استدلال بر اختلال کشف شیخ عقلا و نقلا و کشفا می‌فرماید که و فوق

کل ذی علم علیم در بسیاری از مواضع شیخ عبد الرزاق را [illegible] گفته و اعتراف بصحت کشف او نموده و از [illegible]

[illegible] وصول تمام او نموده و او را مصنفات بسیار است چون تفسیر تاویلات و کتاب اصطلاحات صوفیه و شرح فصوص الحکم

و [illegible] با شیخ علاء الدوله سمنانی معاصر بوده و میان ایشان در قول به وحدت وجود مخالفات و مباحثات عظیم

واقع شده و در آن باب [illegible] مکتوبات نوشته‌اند و صورت آن کتابت در کتاب نفحات جامی مسطور است و شیخ علاء الدوله

بحسب ظاهر در آن مطلب غیر از تعرض [illegible] و تحکم غیر وارد کاری نکرده از جمله تحکمات ظاهره او آنکه شیخ عبد الرزاق بر آنکه

شیخ علاء الدوله در نفی وحدت وجود در کتاب [illegible] ذکر کرده معترض بوده و آن برهان بر نهج مستقیم [illegible]

... حاصل کرده و در وقت توجه بسوی حضرت رسالت صلوات الله علیه و آله ... در خواب

... که حضرت رسالت صلوات الله علیه فرموده اند که برو بجانب شیخ ... رسید که او بجانب ... حضرت ...

... چون از خواب در آمد معنی آن گفت چنان فهم کرد که از دنیا بجانب می باید نمود ... بجانب ...

... شیخ که دست ارادت بدو داده و آغاز مسافرت فرموده بخوزستان بصحبت شیخ

اسمعیل قصری پیوست بر بستر ناتوانی افتاده به یمن توجه شیخ از مرض نجات یافته مرید وی گشت و مدتی در خدمت او بسلوک مشغول

شد ... بخاطرش خطور نمود که علم ظاهری من از شیخ اسمعیل زیاده است و از علم باطنی حظی تمام یافته ام یعنی بر شیخ اسمعیل ظاهر گشته

بامداد بجانب او طلبیده گفت برخیز و سفر کن که ترا بخدمت شیخ عمار یاسر می باید رفت شیخ نجم الدین دانست که شیخ اسمعیل آنچه بخاطرش خطور

کرده اطلاع یافته هیچ نگفت و بجانب شیخ عمار شتافته مدتی آنجا بسلوک مشغول گردید و چندگاه آنجا بود شبی همان حدیث بر خاطرش

گذشت و صباح شیخ او را گفت برخیز و بمصر و پیش روزبهان تا این هستی را بضرب سیلی از سر تو بیرون برد در نفحات از شیخ نجم الدین

منقولست که چون بمصر رسیدم روزبهان در بیرون خانقاه او دیدم که بآب اندک وضو میساخت بخاطرش گذشت که ظاهرا

شیخ نمیداند که بآب اندک وضو جایز نیست و چون شیخ از وضو فارغ گشت دست بروی من افشاند و بسبب قطرات آب وضو

که از شیخ بروی من رسید بیخود شدم و شیخ بخانقاه در آمد من بخود در رفتم و آنجناب بشکر وضو مشغول شده و من بپای ایستادم و از

خود غایب شده دیدم که قیامت قایم شده و دوزخ ... مردم را میگیرند و در آتش می اندازند و بر سر راه شیخ ... بر پشته نشسته هر کرا که

تعلق بوی داشتم ... [illegible] ... همه را گرفتند و بجانب آتش کشیدند و چون گفتم من از متعلقان ایشانم رها کردند لاجرم

بران پشته بالا رفتم و برپایش افتادم سیلی سخت بر قفایم زد چنانکه بروی در افتادم و گفت بعد ازین اهل حق را انکار مکن

بعد از آن از غیب باز آمدم دیدم که شیخ از نماز فارغ شده پیش رفتم و شیخ در شهادت همچنان سیلی بر قفای من زد و همان لفظ بر

زبان راند و بدان سبب غبار طبیعت من زایل گشت دیگر بار شیخ روزبهان مرا بخدمت شیخ عمار یاسر برد و چون بدرجه

کمال رسید رخصت یافته بخوارزم شتافته بنا ارشاد دگر دوچون پیران حقیقی او منحصر در دوازده امام علیهم السلام بودند لاجرم

در جانب مریدان نیز رعایت عدد پیران نموده و چنانچه در تاریخ گزیده مسطور است و در مدت عمر دوازده مرید بیش قبول نکرد

اما هر یک از آنها از اکابر اولیا بودند چون شیخ مجد الدین بغدادی و شیخ سعد الدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ نجم الدین

دایه و شیخ سیف الدین باخرزی و شیخ جمال الدین گیلی و مولانا جلال الدین ... و امثال ایشان و قاضی میبدی در شرح دیوان ... گفته

... که نجم الدین کبری گوید گفت فایدت النبی صلی الله علیه و آله و علی معه فبادرت الی علی فاخذت بیده و صافحته و المست

... فی الاخذ من النبی المختار انه قال من صافح علیا دخل الجنة فخفت ان ... علیا من ... الحدیث الصحیح ... فکان ... ثم ...

پیش شیخ صیحه زده و از منبر فرود آمد تا آن جوان را دریابد و در مقام عذرخواهی شد او را کاه از نظر غایب شده
بود جای او کوی پرخون دیدند که در وقتی که شیخ این ابیات را تکرار مینمود از پس که از روی غضب پای خود را بر زمین
زده بود آن صورت ظهور نموده و در رساله اقبالیه از شیخ علاء الدوله سمنانی منقولست که از شیخ سعد الدین حموی پرسیدند
از شیخ محی الدین عربی را چون دریافتی گفت بحر مواج لانهایة له گفتند شیخ شهاب الدین سهروردی را چون یافتی گفت نور متابعة
النبی صلوات الله علیه واله فی جبین السهروردی شیء آخر او را تصانیف بسیارست چون عوارف و کشف النصایح و اعلام
الهدی که در اکثر از روی تقیه سخن گفته و در رساله اعلام الهدی چنانکه از پیش گذشت عباراتی مجمل از او سر زده که اکثر متعصبان اهل سنت
آن را دلیل رفض شیخ ساخته‌اند بر وجهی که بعد از این مذکور خواهد شد جمعی از مشایخ صوفیه مثل شیخ حاجی محمد خبوشانی را بواسطه
خواندن آن رساله و حل آن عبارت [illegible] عظیم انداخته‌اند [illegible] صاحب شعور که در عبارت مذکوره اندک
تأملی نماید در می یابد که حال بر وجهی که مذکور شد واین قبیل است آنچه شیخ محی الدین عربی در مقام اخفای مذهب و احتراز از
بیان مذهبی از مذاهب مختلفه [illegible] میگوید که [illegible] فی نفسک [illegible] صور جمیع المعتقدات والا عاقل واند که صور معتقدات مذاهب
مختلفه نقایض [illegible] و جمع [illegible] حقیقه نقیضین [illegible] و همچنین شیخ محی الدین و حجة الاسلام غزالی و
شیخ [illegible] علاء الدوله [illegible] ابیات [illegible] از روی تقیه [illegible] اهل سنت [illegible] شعر [illegible]
خود [illegible] حضرت [illegible]
[illegible] بخدای [illegible] عاقل [illegible]
صاحب مکاتیب گفته [illegible] از خود باشد [illegible] کار [illegible] روایت [illegible]
والم [illegible] باشد [illegible] شیخ شهاب الدین قدس سره [illegible] سال عمر داشت و در سنه اثنین و ثلاثین و ستمائه
بوفات یافت شیخ [illegible] نجم الدین کبری قدس سره [illegible] نجم الکبری [illegible] الاصحاب قطب العرفا منبع الاداب قد قال له
رسول [illegible] نام شریفش محمد است [illegible] کبری و صحیح آنست که بنا بر این لقب باین لقب شد که در
تحصیل [illegible] کبری لقب دادند و بعد از آن بواسطه کثرت
استعمال [illegible] اطلاق کردند که
نظر [illegible] شیخ [illegible] قدس سره [illegible]
[illegible] امیر اقبال [illegible] شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی قدس سره [illegible]
شیخ نجم الدین در ایام جوانی جهة استماع حدیث از خوارزم که مولد [illegible] از علما رخصت حدیث یافت

الی عبده المستنصر به بالتوفیق لصنف الرشدین فصب من نامه کثیر من الاولیاء و اهل الارشاد و هو محمد فی
عصره و ابن جلوه لدی الارشاد فبعجبنا الکبرنا ان نحرص و صنف فی الشریعه و الحقیقه و الطریقه کتبا کثیره قبل غازان
فی ثانی عشر ذی الحجه سنه خمسین و ستمائه و کانت ولادته … و خمسمائه فالشیخ سعد الدین الحموی قدس
اسمه محمد بن المؤید بن ابی الحسن بن محمد حمویه است و از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است قدس سره و مقیم بحر آباد بوده
و مصنفات بسیار دارد مثل سجنجل الارواح و کتاب محبوب و غیر آن و تصانیف … آنچه تلمیذ او شیخ عزیز نسفی در رسایل خود از و
نقل نموده دال بر صحت عقیده او نیز هست و کتاب محبوب او کتابیست مشتمل بر علم حروف و اشارات چند و فیه دو صد دائره و غیر آن که
حواله حل آن بحضرت امام محمد مهدی صاحب الزمان نموده و در آنجا فرموده که اطلاق اسم ولی بعد از حضرت پیغمبر صلوات الله
علیه و آله مطلقا و مقیدا بر کسی جایز نیست الا بر حضرت امیر المؤمنین و اولاد معصومین او علیهم السلام و لقد احسن من قال فی تمهید
هذا المقال مست بی شبهه خطا چون بر زبان نام چند … بر کسی غیر از تو اطلاق امیر المؤمنین و قال الشیخ ایضا فی وصیته التی وصی بها
المریدین اعلموا اخوانی ایدکم الله انی جربت الامور و اختبرت الظلمه و النور فشرعت فی سماع الحدیث مده و سمعت علی المشایخ جمیع من
اهل خراسان و العراق و بلاد خوارزم و … فی … الشام کله و حصلت منها جمله فما رایت فی نفسی الا زیاده … [illegible]
الدنیا و … فما التفت عن ذلک … فی علم الفقه و الخلاف … و جعلت منها مقدار ما حصله اهل الزمان فما
رایت فی نفسی الا الاشتراک مع العامی و اللغوی فسبحان الله ذلک … مقدار خمس عشرین سنه و انا الیوم بقیا
فی السفر فما وجدت الا المیل و الهوی فعزمت علی ترکه و ما حصلت … شیئا فتبت الی الله تعالی من صحبه … الله
علیهم و التسلیم و الرضا بموارد القضاء و الخمول و ترک الفضول و ادخال … و ترک التدبیرات المناسبه من العقول و الحمد لله رب العالمین
و الصلوه علی رسوله سیدنا محمد و آله اجمعین و شیخ عزیز نسفی در رساله تحقیق نبوت و ولایت و وحی و الهام ذکر نموده که شیخ سعد
الدین حموی میفرماید که پیش از محمد در ادیان پیشین ولی نبوده و اسم ولی نبوده و اگر چه در هر دینی یک صاحب شریعت می بود
اما دیگر آنکه خلق را بدین وی دعوت میکردند جمله را انبیا میگفتند پس در دین آدم چندین پیغمبر بودند که خلق را بدین آدم دعوت
میکردند و در دین موسی و در دین عیسی و در دین ابراهیم علیهم السلام همچنین چون کار به پیغمبر ما صلوات الله علیه و آله رسید فرمود
که بعد از من پیغمبری نخواهد بود تا خلق را بدین من دعوت کنند و اسم ولی در دین من پیدا آمد و حق تعالی دوازده کس از دین
محمد را برگزید و ایشان را نایبان محمد کرد … العلماء ورثه الانبیاء در حق آن دوازده کس فرمود و علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل در حق ایشان
نیز فرمود و نزدیک شیخ ولی در امت محمد صلوات الله علیه و آله دوازده کس بیش نیست و ولی آخرین که دوازدهم … نیز هم مانند مهدی
صاحب الزمان است انتهی کلامه رحمه الله تعالی و از جمله اشعار حقایق شعار شیخ بزرگوار یک … ما … اهل ظاهر و شعرا

قوله علیه الصلوة والسلام من سلك فی خلق تنتهی عجائبه ... مکانه ... فی حال
حال تكون تابعة لهم ثم لكی الموت ... عن ... فی ... علی ذهب فلما وقت ... قرب وقت که
مدتها یکی سپاه مغول بجانب خوارزم توجه نمودند چنگیزخان داد اکثر دوستان شیخ وقوف یافته بودند چند وقت
پیش از آن بجانب خوارزم ... التماس کردند که از جانب بیرون رود و با یسی بذات فایض البرکات او نزد شیخ
این ملتمس را اجابت نفرمود که ما مدت وقت آسایش و فراغت با این مردم بسر برده ایم چگونه جایز باشد که در زمان نزول رنج
و عنا و حلول محنت و بلا از ایشان مفارقت اختیار کنیم و چون آن لشکر قیامت اثر نزدیک خوارزم رسید شیخ نجم الدین
اصحاب خود را مانند شیخ سعد الدین حموی و شیخ رضی الدین علی لالا و شیخ سیف الدین باخرزی که از یاد ما نشصت نفر بودند
رخصت داد که از آن ولایت بیرون روند ایشان گفتند چه شود اگر حضرت شیخ دعا کند تا این بلا از اهل اسلام مندفع شود
شیخ گفت این قضائیست مبرم بدعا علاج نمی پذیرد جماعت گفتند پس مناسب آنست که با ما درین سفر مرافقت نمایند
جواب داد که هفتاد سال در زمان خوشی با خوارزمیان مصاحب بوده ام و در وقت ناخوشی از ایشان تخلف کردن
بیمروتی باشد و بعضی گفته اند در جواب گفت که مرا اذن خروج نیست هم اینجا شهید خواهم شد و اصحاب آنجا را
وداع کرده بهر طرف رفتند و روزی که کفار بشهر درآمدند شیخ نجم الدین جمعی را که در خدمتش باقی مانده بودند طلبیده گفت
قوموا علی اسم الله تعالی نقاتل فی سبیل الله آنگاه برخاسته خرقه خود را در برافکند و میان محکم ببست و بغل پر سنگ ساخته نیزه بدست
گرفت و روی بجنگ مغولان آورد و برایشان سنگ میزد تا سنگها که در بغل داشت تمام شد و لشکر مغول آن جناب را تیرباران
کردند یک تیر بر سینه مبارکش آمد و چون آن تیر بیرون کشید مرغ روح مطهرش بریاض بهشت ... واکرنید گویند شیخ نجم الدین
در آن وقت پرچم کافری را گرفته بود و پس از آنکه از پای درافتاد هیچکس نتوانست که پرچم کافر را از دستش خلاص سازد عاقبت کاکل
کافر را ببریدند ولهذا قیل ... بلغ ... ما وارند در اردستی ... استیان این بیت نظر باینمعنی مولانا جلال الدین رومی
نیز گفته ما از آن محتشمانیم که کافر گیرند نه از آن مفلسکان بز لاغر گیرند بیکی دست می خالص ایمان نوشند بیکی دست دگر پرچم کافر
گیرند قال غوث المتأخرین السید محمد نوربخش فی شجره ان الشیخ نجم الدین الکبری الخیوقی قدس الله سره صحب عمار بن یاسر وروز
بهان الفارسی الکبیر المتوطن بمصر واحمد الموصلی والقاضی الامام ابن العصر وکان یقول اخذت علم الطریقة عن روزبهان والفتوة
عن القاضی الامام ابن العصر الدمشقی وعلم الخلوة والعزلة عن عمار بن یاسر والخرقة عن اسمعیل القصری وکان اکمل الاولیاء المرشدین
فی زمانه واعلم العلماء بین اقرانه وهو صاحب الاحوال الرفیعة والمقامات والمکاشفات والمشاهدات وتجلیات الذات و
الصفات والسیر فی الملکوت والطیر فی الجبروت والفناء فی الله تعالی فی عالم اللاهوت ... مشرب التوحید والحقایق والتعرف

ایشان و شطر خضر [illegible] صاحب [illegible] ایشان ضعیف خمر و برانجت عافیت تعبیر [illegible] عوالان بر دل و نصایت قایمت
همراهان خضر و الیاس بیجهان کنون بزرگی کرده التفضیل الکبیر با این بزرگ دین و دنیا کرده است که گوشه دل ایشان [illegible]
تنفعد سنایش و خراب نکند که جسم حقیر این بنده نه سزای چشم عطا و ذلت و بالجمله عقیده شیخ مستبعد است و جناب
از حدیقه و دیوان معلوم میشود تصریح بتفضیل اهل البیت علیهم السلام نموده و در طعن و قدح اغیار غدار طریقه کنایه و تلویح نموده
و نسا در اول حدیقه از روی تقیه خلفای ثلث را حسب ذکر تقدیم نموده و در مدح ایشان بقدر ضرورت و تبیین یان تعرض اهل سنت
جماعت اکتفا فرموده اما در مرتبه مدح حضرت امیر طریقه ابطال آن بوجهی لطیف نموده بجا که گفته ثم ای سنایی تقوه ایمان را چ
حیدر بگو پس ز عثمان [illegible] با مدحش مدایح مطلق [illegible] الباطلت [illegible] الحق و این کلام شیخ مما بر طبق حدیثی است که صاحب تفسیر
[illegible] و شیخی حنفی است در تفسیر آیه نحوی [illegible] سوره قد صح [illegible] حضرت امیر المؤمنین روایه نموده که قال [illegible] رسول الله صلی الله علیه
واله وسلم من عشره مسایل الی ان قال قلت و ما الحق قال الاسلام و القران و الولایه اذا انتهت الیک نهی و مفهوم الشرط حجه عند
المحققین من ائمه الاصول فلزم ان یکون الامامه قبل الانتهاء الیه باطل فیلزم بطلان خلافه الثلث [illegible] فوت
واضح بجناب شیخ [illegible] نداکتفا نموده بلکه در بیات مشهور که بهرام شاه مسعود [illegible] تقدیم
[illegible] نیز نموده و فرد [illegible] از تعدیه [illegible] اگر طریقه [illegible] صالح [illegible] علاج
تلافی آن [illegible] میکنند [illegible] تقدیم تفضیل امیر المؤمنین بحسب معنی و شان ایشان کرده [illegible] کتابیه که جناب شیخ
بهرام شاه [illegible] بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله رب العالمین [illegible] و خیر خلقه محمد واله اجمعین و بعضی [illegible]
[illegible] سبب [illegible] باران [illegible] بود [illegible] و بعد [illegible] حلوات [illegible] طالمان و تحت برین گفته است که
پیغمبر صلوات الله علیه فرموده بالعدل قامت السموات والارض و عدل بر مثال [illegible] که [illegible] لت
شود و هر کجا برزدن وی بدید آید آنموضع [illegible] فردوس اعلی شود و آنجا که [illegible] شود و جور و ظلم [illegible]
مال [illegible] قحط سال شود و باران از آسمان باز بستند و آب از چشمها بقعر زمین [illegible] شود و حیات [illegible]
معدوم شود حق سبحانه و تعالی [illegible] دین مسعود [illegible] جور و ظلم نگاه دارد بالنبی محمد و آله
اگر همه عالم جمع شوند تا [illegible] فواید بر مدتوانند و درختی که مالک الملک [illegible]
بود و در [illegible] میکاییل [illegible] تصرف کردن [illegible] معزول بودند تا کار [illegible]
[illegible] بدترین ظلمی است که جماعتی اندک چیزی بخوانند
و فهم نکنند و بدان مغرور شوند و زبان طعن بر عالمان حق بکشند از نیجاست که پیغمبر صلوات الله علیه واله فرمود ارحموا [illegible]

نماید که کور مینماز و مجمل آن بعقد رقم و قاصر میماند و در رباعی که از مثنوی لطف کلام حق [illegible]

بینی و در کفر میاویزد و در ایمان منکر تا غرقت ماند و افتقار [illegible] که شیخ فرید [illegible]

نمایند و از وجه تعبیر بوجه معارض منع نماید و این تعبیر [illegible] تشبیهی است که ایشان کرده اند و وجه تشبیه [illegible]

چنانکه زلف معشوق در پیشانیست [illegible] و پیشانی [illegible] بسبب [illegible] وجود و سایر کمالات [illegible]

پیشانی به نهایه سرگردانیست و حاصل بیت [illegible] دوم آنست که خود [illegible] لوازم امکان [illegible] عالم [illegible] و جهان [illegible]

حق سبحانه و تعالی را [illegible] او از کفر و ایمان مشاهده نمایی تا غرقت [illegible]

حق را مشاهده [illegible] و اضمحلال در ازل [illegible] در پرتو آفتاب احدیته معاینه فرمای اطفئ المصباح فقد طلع الصباح [illegible]

شیخ [illegible] در روز عید اضحی سنه [illegible] و ستمائة [illegible] و قبر منور او در بخارا [illegible] خراسانست الشیخ العارف الکامل

مجدود بن آدم السنائی غزنوی قدس سره [illegible] از اشراف [illegible] کار و کبرای شعرای صوفیه عالی مقدار است [illegible]

مشرب فقر [illegible] خاص مخصوص بوده اکابر صوفیه سخنان او را باستشهاد در مصنفات خود آورده اند [illegible]

و بنده [illegible] مولانا جلال الدین رومی با وجود کمال فضل خود را از متابعان شیخ سنائی میداند و میگوید نظم

عطار بود [illegible] سنائیست پیش رو [illegible] ما از پی [illegible] آمدیم و در موضع دیگر میگوید ترک جوشش کرده ام من نیم خام

حکیم غزنوی بشنو تمام [illegible] مولانا عراقی [illegible] در مدح او گوید [illegible] که بود آنکه فرو گرفت کوس [illegible] غزنین

کو بود [illegible] در غزنین محیط [illegible] سنائی که از حدیقه او توان گرفت عروسان خلد را کابین [illegible] در آن

نامه حکم [illegible] کنجهاست در آن [illegible] کمال [illegible] جهان [illegible] صبح اول آفاق تا شام [illegible] زرین کرده

چو اوست [illegible] خورد و بزرگ درین میانه از [illegible] در طریقه خواجه یوسف همدانیست و در صحبت [illegible]

سنوات از فوائد ایشان [illegible] کتاب حدیقه الحقیقه و دیوان قصاید و مقطعاتش بر کمال او در مذهب حق جعفری و مشرب توحید و فقر

گستری دلیل قاطع و برهانی ساطع است [illegible] و اعراض او از دنیا و ما فیها تا حدی بود که سلطان بهرام شاه غزنوی میخواست

که همشیره خود در انکاح شیخ درآرد [illegible] عزیمت حج کرده بخراسان آمد و درین باب در حدیقه میگوید من نه مرد زن و زر و جاهم

به خدا گر کنم و گر خواهم گر تو تاجی دهی ز احسانم به سر تو که تاج نستانم در نفحات مسطور است که یکی از ارباب جاه و جلال را عزیمت

آن بوده که ملازمت و زیارت شیخ رود [illegible] مکتوبی بوی نوشته مشتمل بر بسی لطایف از انجمله آنکه [illegible] عقل و روح در

خدمت [illegible] دارد و [illegible] و قوت تعهد ندارد ان الملوک اذا دخلوا قریة افسدوها [illegible] چه

طاقت بارگاه جباران [illegible] شیران دارد باری [illegible] داند که هر بار که سرآید [illegible] حقیقت

[illegible] و ابوحنیفه چنین [illegible] امید که نماز جماعت ایشان که اقتدا داراست و با دادن [illegible]

بیجا باشد [illegible] اهل [illegible] که [illegible] الا از جمیع علما اهل سنت [illegible] پوشیده نماند که [illegible]

[illegible] افضل اهل البیت علیهم السلام [illegible] مذهب ایشان شیعه اثنا عشری [illegible]

حضرت امیر علیه السلام [illegible] تامل نماید حال [illegible] خلاف [illegible] کرده اند که در روز خندق چون حضرت امیر علیه السلام

عمرو بن عبدود را ضربت زد حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم فرمود لضربة علی یوم الخندق خیر من عبادة الثقلین یعنی ضربت زدن

امیر علیه السلام عمرو بن عبدود را در روز خندق فاضل تر از عمل جن و انس است تا روز قیامت چه پوشیده نیست که اعمال دو قسم است ظاهره

باطنه ظاهره مثل نماز و حج و جهاد و زکوة و غیر آن و باطنه مثل [illegible] و توکل اهل سنت نقل کنند که حضرت رسالت چون از بعضی غزوات

که معظم حرب بود معاودت فرمودی فرمود که رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر و چون جهاد امیر المؤمنین که یکی از اعمال ظاهره است

افضل از اعمال جمیع انس و جن باشد جمیع اعمال [illegible] حضرت اکمل شود پس چون اعمال ظاهره و دیگر اعمال باطنه جمع شوند ظاهر است که

اعمال جن و انس از ابتدای خلقت تا انتهای عالم باشد زیرا که مرتبه امت محمد صلی الله علیه و آله خیر امم است و اعمال ایشان بهتر از اعمال امم

سالفه است مگر ائمه هدی و تابعان ایشان و ابوبکر و عمر را اصل این شرع حق ندارند و چه [illegible] بعضی از اشعار شیخ که در حدیقه در مدح

حضرت امیر علیه السلام واقع است مذکور شده و ذکر شمه از تحفه آن نیز مینماید و آن نعت [illegible] آن در فضل [illegible] سرای فضول آن علم

در علم جاه رسول آن سیر افسر [illegible] علم ملک الموت [illegible] دیوار از علم آنکه در شرع تاج دین او بود و آنکه تاراج کفر و کین او بود

سر عدو را که در فکنده ز پا تیغ نام [illegible] زنده خدای سر کز خشم تیغ تیز برید جز بفرمان حسام برکشید آمد [illegible]

جبرئیل امین لا فتی کرد [illegible] ذوالفقاری که از بهشت خدای نو نوشته بود و شرک زدای [illegible] تیغ [illegible] ذوالفقار

زبان کرده که همه چو تیر جهان زبان [illegible] کشیده در عالم [illegible] همه تن [illegible] نبی [illegible] و اما [illegible]

جانش [illegible] نایب مصطفی بروز غدیر کرده در شرع [illegible] او را امیر خوانده [illegible] ملک محمد را [illegible] هم در علم [illegible]

جان را آگاهی و تیغ دین حسن و سنت و [illegible] آنکه طه [illegible] داده آنکه یاسین [illegible] داده [illegible] خدای [illegible]

همبر شش حیدر [illegible] آب روشن [illegible] سهو [illegible] همراه و گفته مصطفی با اله کای خداوند وال من والاه کدخدای [illegible]

جا کرا و خواجه روزگار قنبر او هر که تن دشمن است [illegible] دان که الراسخون فی العلم اوست مرتضائی که کرد

یزدانش همره جان مصطفی جانش هر دو یک قبله و خوشان [illegible] هر دو یک روح کالبدشان دو دو روند چو اختر و

گردون [illegible] چو موسی و هارون هر دو یک در ز یک صدف بوده هر دو همپایه [illegible] بوده از نبی [illegible]

سوره هل اتی و [illegible] سر و [illegible] اندرین گلشن [illegible] جان عزیز او روشن [illegible] چو دیو بود [illegible]

[illegible] قوم فقیر و عزیز و قوم ذل و عالم بین مجامل کتابیکه بزبان اهل معرفت گفته بود عارفان بینا دل باید چنانکه
جستی کردن کتاب تصرف کنند و بدانند که در آن چه نوشته است [illegible] دانشمندانیکه بوی معرفت ندارند و در
مثالب ایشان چنانکه هست تصنیف نموده شده از سر حقد و نادانی و کوردلی و دوجهانی و زمان در سرای ایشان بود کتاب او را
کتاب طعن کنند و دلیل بر کوردلی ایشان آنست که میگویند که آل مروان آنکو حمید است و خاندان مصطفی را ستایش نمیکند
و تفضیل امیرالمومنین علی بر دیگر صحابه نهاده و آن نمی بینند که [illegible] رافضی و صدیق و فاروق و ذوالنورین مرتبه نهاده است
طریق سلف صالح و اثبات کرده است [illegible] محمد صلوات الله علیه و آله صحیح مرویست و سلف صالح بر آنند و مناقب آل رسول صلی الله علیه
و آله [illegible] البال ابوسفیان کرده [illegible] است و کالعمد ماشر [illegible] بر نیند مقل [illegible] که چنین است [illegible] که بار خدایا [illegible] کردن
سلطان را بعالمانیکه [illegible] و رشته [illegible] خلق [illegible] بارسیدی صحبت [illegible] کان کوی قربت کردان [illegible] کرمک
مارحم الراحمین و سلطان [illegible] تا معتقد آنرا توجه دارد که در [illegible] ایشان هلاکت دین است و مصلحت و صلاح خوارکار را
[illegible] که در [illegible] است صحابه نظام دین و دولت است و بقای مملکت و شادی روان مصطفی صلوات الله علیه است و جمیع
انبیا و اولیا [illegible] صلوات الله علیهم اجمعین و الحمد لله رب العالمین و چنین مشهور است که کتاب [illegible] را جناب شیخ وقتی نوشته بود
[illegible] سر غزنوی [illegible] از ابیات کتاب حدیقه را که در نکوهش و ذم معاویه و تفضیل حضرت امیر بر دیگر صحابه
واقع است موجب مواخذه [illegible] ساختند [illegible] بسیار نهاده و فتوی [illegible] و چنین [illegible]
شیخ [illegible] بزرگ [illegible] که آن [illegible] فرموده [illegible]
[illegible] که جمیع [illegible] بود و [illegible] در آن باب [illegible]
علما خلاف واقع شد [illegible] شریف [illegible] مروان [illegible] فرموده یکی از ایشان که مسلم اقران بود حکم منع مواخذه نمود
[illegible] نسبه [illegible] نماند که اهل سنت صدور قبایحی را که از معاویه و سایر بنی امیه سرزده مثل سفک دماء
مهاجر و انصار و سب [illegible] حضرت امیر و جمع کردن مردم بر متابعت سنت سنیه خود و تسمیه ایشان اهل سنت و جماعت
الی غیر ذلک موجب قدح [illegible] امیه نمی شمرند و حکم بخروج ایشان [illegible] بلکه اگر کسی تناول یکی از ایشان
معونه [illegible] و نفرین نماید [illegible] امامت بر بیعت [illegible] میشود بلکه یک
کس از امت که بیعت کرد بر دیگران واجبست که تبعیه کنند و حال آنکه [illegible] بیعت بر هر یک از معاویه و یزید و مروان کردند
بیش از آن بودند که بر ابوبکر و عثمان بیعت کردند اگر ایشان امام باشند لازم آید که این سه کس نیز امام باشند [illegible] ایشان
[illegible] لازم [illegible] ایشان [illegible] عقود [illegible] اهل بود و [illegible]

[illegible] چون شمشیر [illegible]

[illegible] باشد [illegible] گفت [illegible]

[illegible] شمشیر [illegible] تیغ [illegible] مرفوع است [illegible]

[illegible] اختلاف [illegible] مشهور است [illegible] آفتاب [illegible]

[illegible] صفین و کشته شدن عمار و مذمت معاویه [illegible]

[illegible] خواهم این [illegible]

[illegible] کشته شد [illegible] جان [illegible] سال او [illegible] گذشت از صد و پنج [illegible]

زد و [illegible] چشم [illegible] اصحابه بر اسب [illegible] بر اسب نشست در مصاف آمد [illegible] تیغ [illegible]

کرد جولان و گفت [illegible] مروان [illegible] جان [illegible]

چون [illegible] شنیدیم [illegible] قول رسول که گفت این سخن [illegible] گفت عمار

[illegible] این زمان کشته شد [illegible] دل [illegible] پنج [illegible]

[illegible] عمرو عاص این حدیث چون بشنید [illegible] گفت [illegible] چنین [illegible]

چنین [illegible] سال [illegible] کشته [illegible]

بشنید [illegible] باشد [illegible] خوانی [illegible] غلط باشد [illegible] چنین کس [illegible]

[illegible] خورشید بود [illegible] تیغ کوتاه کرد [illegible] تیغ او خصمان [illegible]

[illegible] خصم [illegible] خصمان [illegible] پنج [illegible]

[illegible]

[illegible] مصطفی [illegible] منزل [illegible] اصحاب [illegible]

[illegible] کلام الله [illegible] زبان [illegible] خصم او [illegible] بود [illegible]

خورشید [illegible] خصم [illegible]

[illegible] خورشید [illegible]

[illegible]

[illegible]

لشکر [illegible] ماند [illegible] تنها بماند و دل [illegible] هوش و کرسی [illegible] چشم و الملک لله [illegible]

[illegible] که اصل فضل [illegible] است ناگشاده هم چنین [illegible] چرخ را رهنمای علم [illegible]

علم او بود تاج علمش [illegible] تخت حلمش نهاده [illegible] حلم را کار است [illegible] جمل عفو کرد از عذر و خلاف [illegible]

باز با خصم خویش در صفین [illegible] کار است رای [illegible] در قیام و قعود او کرد در میان بجو وجود او کرد ز ختم

ختم اینجا بدا [illegible] در راز ملک اینجا [illegible] باز [illegible] کار حیدر بود صاحب ذوالفقار حیدر بود مهر و کینش [illegible]

منبر و دار علم و حلمش زان [illegible] و عالم معنی بود لفظ او آب زندگانی بود عقد او با بتول در سلوی بود [illegible]

سایه طوبی [illegible] زان شده و جهان [illegible] که جهان [illegible] بود و مرد بزرگ [illegible] در صفت حرب جمل گفته در جمل [illegible]

[illegible] بخت خون ناحق [illegible] بخت شه [illegible] بجانب بغداد دست بگشاد [illegible] و بیداد [illegible]

سرفراز [illegible] چون مصاف معاویه [illegible] معاویه دست جمل آن ستیزه رای کرد [illegible] معاویه

کرد و مخفی نماند که مراد [illegible] شیخ [illegible] چنانکه در ذیل همین قصه تصریح بان نموده و گفته که [illegible] علی کی بود [illegible]

دوست کی [illegible] نایب اوست [illegible] سبیل [illegible] شام [illegible] تعبیر از ایشان بنام معاویه نمود چنانکه در مجاری عرف عام تعبیر از اهل

ظلم و [illegible] فرعون و شداد و نمرود و یزید و شمر و مانند آن نمایند و ظاهر است که معاویه یکی از فراعنه این امت است

بدین قبیل است آنکه جناب شیخ در قصه شهادت عمار یاسر که بعد ازین مذکور خواهد شد تعبیر از قاتل او بمروان کرده و گفته کرد

[illegible] کبری [illegible] مروان [illegible] و ایضا میتواند بود که چون طلحه و زبیر [illegible] اهل [illegible] از جمله عشره مبشره اند

جناب شیخ جرأت بر طعن ایشان صریحا نموده باشد و لفظ معاویه را بمعنی اصلی که ماخوذ از عوی الکلب است بر ایشان اطلاق کرده

باشد [illegible] فرقه [illegible] جماعت اهل سنت را [illegible] معاویه اند [illegible] سنی میخوانند [illegible]

مراد شیخ از معاویه [illegible] ابو سفیان [illegible] و نسبت او بکر [illegible] در آن رستخیز آن باشد که چون [illegible]

از [illegible] کوفی و غیره گفته اند که خروج طلحه و زبیر باشاره معویه و استظهار او بوده لاجرم جناب شیخ [illegible]

بمنزله [illegible] معاویه که [illegible] فتنه آن حرب بوده داشته و همچنین کنایات در عبارات فصحا شایع است و با این همه [illegible] شد

فساد آنچه عزیزی درین مقام افاده فرموده اند که بودن معویه در حرب جمل [illegible] و در اینجا [illegible] ظاهر است که وقوع آن

از امثال این شیخ محقق فاضل بلکه عامی جاهل [illegible] پس از اینجا معلوم شود که یکی از شیعیان این داستان را [illegible] کلام شیخ الحاق

نموده و این حکام را تهمت [illegible] دیگر سخنان شیخ که [illegible] مفتوح [illegible] حاصل کلام [illegible]

وجه فساد آن آنچه سابقا تقریر نمودیم بغایت ظاهر است با آنکه بطریق معارضه نیز میتوان گفت که همچنانکه مستبعد است که جناب

[illegible] ... سنایی ... [illegible]

بین سخن نجات من باشند ... [illegible] ...

اهل تقی بنی جان شان نهند و عاشق مرتضی و بتول و دو پسرش ... بود ... [illegible] ... آل ...

نه دست من ... [illegible] ... ستایش ... مصطفی ... آل ... مالک دوزخ ... [illegible]

دوستی آل ... مصطفی است ... جان من ... جانش ... آل او را بجان خریدارم ... هر چه از آل ... بیزارم

از محبت این عقیده و مذهب هم بدین مذهب ایم ... با من نبود ... این که ... کاندرین ره نجات ... پوشیده نماند که

مراد شیخ از چهار یار ... که در این بیت فرموده چهار یاری گزیده اهل شام مرتضی و بتول و دو فرزند او ... ایشانست و آنچه در بیت

ثانی فرموده که مرتضی و بتول و دو پسرش تفسیر و تفصیل آن چهار است که اگر مراد از آن چهار ابوبکر و عمر و عثمان و حضرت امیر باشد

چنانچه در اول نظر بفهم قاصران میرسد لازم آید که در بیت ثانی که مشتمل بر تفصیل است تکرار ذکر حضرت امیر بلا فاصله کرده باشد و

رکاکت این ... بر ارباب شعور و سلیقه مخفی نیست و ظاهرا جناب شیخ ظاهر این دو بیت را بلباس تقیه آراسته و این معنی را که ... بر

لفظ فهمند نخواسته و فی الحقیقه درین اسلوب تتبع حکیم اسدی طوسی رحمه الله کرده که در کتاب گرشاسب نامه کرده و گفته در نعت

حضرت پیغمبر که ... نیز وان ... هزاران درود مر او را و یاران او را بر فزود ... که هست ... یاران ... نام گزیده ... هر کس ...

علی و بتول و حسین و حسن همی گفتم از ایشان سخن نداریم ... کار جز علی ... روزگار و ایضا پوشیده

نخواهد بود که آنچه در کتاب حدیقه بحسب ظاهر در مدح خلفای ثلاثه آورده مراد او در آن مدایح از لفظ صدیق و فاروق ...

حضرت امیر است و آنچه غیر این الفاظ مضمون حدیثی چند موضوع است که در باطن برای آن ... نموده ... بنا بر تقیه

ساخته و در بعضی از آن اشعار ابیات متناقضه آورده که ... جز ارباب ... بوده و از جمله آنکه در بعضی

از آن مواضع خطاب برافضی کرده و گفته ای تو ... ترهات و فضول ... علی را ... معزول ظاهر است که مراد او از این

رافضی سنی خواهد بود زیرا که شیعی آنحضرت و یازده از اولاد امجاد او را امام منصوص من عند الله میدانند و عدم تصرف

ایشان را در امور دین و دنیا موجب عزل ایشان از خلافت الهی نمیدانند چنانکه روایت کرده اند که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله

در شان حضرت امام حسن و امام حسین علیهما السلام فرموده اند که ابنای هذان امامان قاما او قعدا و ابوهما خیر منهما و بعد از سبب

مکث در باب تاخر حضرت امیر در امر خلافه کرده که اگر ... بود و گر دانی بود بخلافت نشستن سزا نبود ور بود عاجز و خبیر بود پس

منافق بود نه میر بود و مصلحت بود آنچه کرد علی بتو چرا ... سال بر جدلی و ... ظاهر است که مراعات مصلحت ...

در بیت ثالث مذکور است نه مداهنه است و نه نفاق پس ... تاخیر حضرت امیر از ابی بکر در نفاق و مداهنه چنانکه ... اول ...

[illegible] یاران [illegible]

[illegible] و یران [illegible] بهشت [illegible]

[illegible] بغض [illegible]

بجای [illegible] علی نیست [illegible] کرده [illegible]

سینه [illegible] همچو ملک الموت از برای [illegible] مرتضی [illegible]

[illegible] ابلیس [illegible]

[illegible] در مقتل حضرت امام حسین گوید دشمنان [illegible]

[illegible] عمرو عاص [illegible] بر یزید پلید بیعت [illegible]

[illegible] شرم و از رسم [illegible] دشمنان [illegible]

مقام و منزل [illegible] آب فرات [illegible]

[illegible] تیغ برند [illegible]

[illegible] پلید [illegible]

[illegible] دست [illegible]

شهربانو و زینب و یاران [illegible] خاندان محمدی [illegible] علی [illegible]

والی [illegible] ظلم را [illegible] رضای عمرو عاص و یزید [illegible] قوم [illegible] جفا کرده [illegible]

[illegible] عالمی بر جفا [illegible]

[illegible] دل [illegible] چنین [illegible]

[illegible] مصطفی را و مرتضی را [illegible] معامله کرده [illegible]

[illegible] عهد و پیمان و شرع [illegible]

[illegible] بهشت [illegible] عاقل [illegible]

[illegible]

[illegible] عمرو عاص [illegible] یزید پلید [illegible]

[illegible] لعنت [illegible]

تعالم حدیث خلافت اعلان ما دو بعنوان پس نفوذ دهد و بقول مجیب شیعی در بیت اخیر بطریق مشاکله بلفظ ماده ور [illegible]
سنتی واقع شده و این کلام ایراد ذکر حقیقه بر قایل سنتی وارد میشود دیگر آنکه گویند سنیان آن نمیگویند و این نحو دیگر
وجواب از تعجب عجیب که فرموده اند که نیست که عباس وصی که فخرالدین رازی در اخر فصل خامس از مسئله سی و نهم از کتاب اربعین
تصریح بآن نموده عم پدری تنهاست و حضرت امیر پسر عم مادری پدری و علما را خلافست در آنکه نزد اجتماع این هر دو اولی
بمیراث اولست یا دوم جمهور اهل سنت بر اول اند و دیگران ثانی و ابن عباس برین است و مذهب شیعه امامیه نیست و چنانکه
در احوال هشام بن الحکم از مجلس پنجم گذشت بر وفق همین حکم کرد ابوبکر در میان عباس و حضرت امیرالمؤمنین در مقام [illegible]
ارث شمشیر و نعلین و درّاعه حضرت سید المرسلین علیه افضل صلوات المصلین و از جمله منهیات ترحسن شرعیه این مطلب نیست که بر تقدیر
مذکور از دو جهه متقرب بحضرت پیغمبر صلوات الله علیه واله میشود و عباس از یک جهه و در مبحث میراث از کتب فقه مخالف و موافق معهود شده
که صاحب دو سبب اولی و اقوی است بمیراث از صاحب یک سبب غایة الامر بوسط عموم دیگر ادله اقرب بیک درجه را
واگرچه از یک جهه باشد مانع ارث ابعد داشته اند اگرچه از دو جهه باشد و غیر این مسئله که اجماع علمای اهل بیت علیهم السلام
بر نیست و بر تنصیص بر عارف [illegible] محجبه برادران مادری و پدری مخفی نیست دیگر از آیه کریمه النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ
وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ استدلال نموده
بر اولویت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در امور حضرت [illegible] صلی الله علیه واله مطلقا [illegible] خدای تعالی بعد از
بیان اولویت تصرف حضرت پیغمبر صلی الله علیه واله مطلقا در امور مؤمنان فرموده که خویشان او بعضی اولی اند بتصرف در امور بعضی از آنها
خویشان زاید و چیزی وصف نمود با ایمان و هجرت و چون تأمل نمودیم این ولایت و وراثت حضرت رسالت موقوف آمد بر سه چیز
یکی قرابت و دوم ایمان سیم هجرت و هست دعوی امامت در سه کس کردند در حق عباس و ابوبکر و احتمال وراثت در علی و عباس داد
لکن ابوبکر بر تقدیر تسلیم آنکه مؤمن و مهاجر بود قرابت نداشت و عباس اگرچه قرابت و ایمان داشت مهاجر نبود طلیق بود پس نماند الا
حضرت امیرالمؤمنین علی علیه السلام که اولی بتصرف در امور حضرت پیغمبر باشد صلوات الله علیه واله و مخفی نماند که قاضی عضد در شرح مواقف
بر استدلال شیعه امامیه بامثال این آیه کریمه ایراد نموده که دلیل [illegible] اولی بالتصرف است بلکه جایز است که
مراد ازان اولویه باشد در امری از امور چنانکه خدای تعالی میفرماید که إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ یعنی بدرستی که
بهترین مردمان با ابرهیم آنهایند که متابعت او کرده اند و این اولویت با ابرهیم شاید از جهه قرب [illegible] شد
و اولی بتصرف انجا مراد نیست [illegible] است چنانکه مراد از اولی و اولویت [illegible] در امری از امور [illegible] چنانکه
گوئی زید در جهاد [illegible] اولی است [illegible] در محبت [illegible] چنانکه گوئی زید اولی است بعمرو این اولویه [illegible]

از آن صحیفه تحقیق تحسین مصحف یعنی تحفه شده که کتاب تقیه او باشند و جناب شیخ و معاندیه با معاویه نیز از آن عجب
رسیده بود و گفته * او خصمان سیه بگیری علم کار تست بگیری ذکر که گوید مرا که خوشی است هر موی بدن او کری نشست

* و در دیوان اخلاص نشان این قطعه لطیفه در بیان بطلان خلافت اغیار واقع شده * گویند چو پیغمبر یافت رحلت
میراث خلافت بفلان داد و به بهمان * هرگز ملک به بیگانه نداد است ره و قیاس آن جاهل تو بر خوان * با دختر و
داماد و بنی عم و نبیره * میراث به بیگانه دهد هیچ مسلمان * و ملا فصیح و شیبانی سنی متعصب مید علیشیر خارجی در رساله که آنرا
بنام القاه و الزام نام نهاده و مطابقه اسم را با مسمی قرار نداده این قطعه را بر نحوی ذکر نموده که * گویند که پیغمبر یافت و دنیا را
چون رفت ز دنیا بفلان داد و به بهمان * با دختر و داماد و نبیره و بجای ان در میراث هیچ مسلمان * و ظاهر قطعه بهمین
طریق بشکسته از زبان کج روستائیان وی باو رسیده یا خود دران تصرف نموده و صرفه دران دیده و بعد از ذکر قطعه
تعصبات بارده و ایرادات غیر وارده بران نموده و تصدیر آنها باین مصادره که ناشی از غایت مکابره است نموده که
این قطعه مشتمل است بر کنایه بفلان و بهمان و درین تحقیر نسبت که مؤدی بکفر میشود دیگر ایراد نموده که آنکه گفته هیچ مسلمان کنایتی
ناخوش است دیگر ایراد نموده که چون او و داماد و نبیره با وجود حیات عم لغو و بیفایده است آنگاه بانواع تشنیع نموده
گفته که اگر گوینده برای ضرورت شعر است میگوئیم که ممکن بود که بگوید با دختر صلبیه و با عم بجای ان در دیگر ایراد نموده که لفظ دهد
در قول او که میراث به بیگانه دهد لحن و خطا است زیرا که کسی که میراث ازو میماند وان میراث را بکسی نمیدهد بلکه آنچه او بکسی دهد آنرا
میراث نمیگویند زیرا که ... میراث ... است مورث است دیگر ایراد نموده که عجب از آنکه ایشان با آنکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه
و آله و سلم مورث باشد عباس را وارث نمیشمارند و میگویند که ورثه او علی و فاطمه و حسن و حسین اند انتهی سخن علم طایفه شیعه و
رفضه انتهی کلامه مؤلف گوید که دفع این ایرادات بارده بغایت ظاهر است چه در جواب ایراد اول بر وجهی که اشارت نموده ایم
میگوئیم که آن ایراد مصادره بمطلوب و اول بحث و نزاع است و جواب از ایراد دوم آنست که اگر مراد آنست از کلام شیخ که گفته
هیچ مسلمان حاشا کنایتی بحضرت رسالت پناه مستفاد میشود و فساد آن بر هر که سلیقه سخن و فهم ادای عبارات داشته باشد ظاهر است
و اگر مراد آنست که کنایه ازین خشنیه است که مستلزم افاده نمیشود است که چون هیچ مسلمان آن کار نکند حضرت پیغمبر بطریق اولی نخواهد
کرد و ازینجا بیرون می آید که خلافت ثلثه باطل باشد حکم بناخوش بودن این کنایه نیز مصادره ظاهر است و جواب از ایراد سیم
آنست که حکم بلغو بودن ذکر داماد و نبیره با وجود ذکر عم و ثبت لغو است زیرا که داماد مذکور که حضرت امیر است چون صاحب
عم است که عباس باشد چنانچه بیان خواهیم نمود پس ذکر او لغو نخواهد بود بلکه قضیه منعکس است و جواب از ایراد چهارم بر تقدیر
تسلیم مقدمات آنست که لفظ دهد در بیت اخیر در مقابل سنیان واقع است که در بیت اول مذکور شده گویند چو پیغمبر رفت

در خواب [illegible] محمد مردکان را مرا امید نیکویی خاصه سنایی که مادح ما بود و این مکافات مدح اوست محمد بن یحیی از خواب

درآمد پرسید که قبر سنایی کجاست گفتند بغزنین بر چهار پای نشست و بغزنین رفت و بر سر گور او نشست و چهل روز عذر میخواست

و تضرع مینمود تا آنکه وی را بخواب دید که گفت ای محمد بن یحیی در دل من راه بردی و دانستی که من نه نعیم یادمی گفت توبه کردم

گفت [illegible] آنگاه دانستی اکنون برو و دست قلم را آنگاه دار پس از خواب درآمد و باز گردید چون محمد بن یحیی بخراسان آمد بغزنین با خود گفت

که چرا و بندگان خدا طعنه باید زد و تا این همه رنج [illegible] قصه [illegible] غزنین باغی شدند و سلطان سنجر محمد بن یحیی را آنجا

و گفت این کسان بر من خروج کردند چه فتوی [illegible] گفت خارجی گشتند و خون ایشان حلال شد و بدین دعوی فتوی

نوشت و [illegible] بگرفت و بحرب غزان رفت چون ایشان بر سلطان سنجر ظفر یافتند و سلطان را گرفته تا خراسان را

مسخر ساختند محمد بن یحیی را گرفته خاک [illegible] شد [illegible] که سلطان سنجر بن ملک شاه بعد از فوت پدر نزد

حکیم سنایی نوشته فرستاد که [illegible] شیعه و خلفای ثلثه بر حق اند یا ائمه اثنی عشر و کدام مذهب

باطل است و کدام ملت بر حق حکیم سنایی [illegible] و گفته بوی فرستاد و قصیده کار عاقل نیست در دل مهر دلبر داشتن

جان [illegible] کین [illegible] چون زر نثاری کنج کو [illegible] داشتن چون بگردی

گرد [illegible] شمع مجلس [illegible] هر که چو [illegible] بر داری فرو [illegible] همچو طوطی کی تواند طعم

شکر داشتن [illegible] باید فرشت تا توان افلاک [illegible] عیسی [illegible] شد [illegible]

[illegible] دل [illegible] مصری نشسته با تو اندر انجمن زشت باید چشم را از نقش آذر داشتن احمد مرسل نشسته

[illegible] داشتن ای [illegible] صدا [illegible] داشتن [illegible]

کشتی است [illegible] حمله در گرداب خوف [illegible] نوح [illegible] چشم [illegible] از نجات دین و دل خواهی همی [illegible]

بی [illegible] داشتن من سلامت خانه نوح نبی بنمایمت تا توانی خویشتن را ایمن از شر داشتن رو مدینه علم را در جوی پس در وی آرام

تا کی [illegible] چون حلقه بر در داشتن چون همیدانی که شهر علم را حیدر در است [illegible] حیدر [illegible] داشتن فتح لیلی را

میان [illegible] کک [illegible] باید [illegible] داشتن کی [illegible] باشد با کوس و چل در راه دین دیو را [illegible] قاضی اکر داشتن

آفتاب [illegible] با صد هزاران تاب و نور [illegible] را کی زهره باشد [illegible] داشتن بر چه گویم چون تو دانی مختصر عقلی بود قدر

خاک [illegible] داشتن از خود چون می پسندی عقل نا بینای تو [illegible] قابل [illegible] کوثر داشتن مر و را [illegible]

[illegible] اعتقاد حق برابر داشتن [illegible] علی مرتضی خواندی [illegible] داشتن نعلین وار باشد

[illegible] ملک زشت باشد دیو را بر تارک [illegible] شرع [illegible] باغبانی زشت باشد [illegible]

چهارم آنکه گویی زید اولی است بعمرو این او و تولیه ما در نصرت یا در ضبط اموال یا تصرف در وصیت و جواب آنست که دلیل بر
آنکه مراد از اولی در مقام اولی بتصرف است ضمیمه من انفسهم است در قول باری تعالی اَولٰی بِالْمُؤمِنِینَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ چه برین قرینه و همچنین
معین میشود که مراد از اولی در حدیث جز اولی بتصرف نیست نه مراد او و تولیه است در امری از امور بنا بر آنکه نفس مردمان از مردم
اولی بودن غیر از اولی بتصرف بودن هیچ معنی ندارد بلی اگر قید من انفسهم نبودی استشهاد قاضی عضد بآیه اِنَّ اَولَی النَّاسِ
بر خصم و استدلال و صحت استفسار و تقسیم راست بودی چه نظم این آیه مثلا اگر چنین بودی که اِنَّ اَولَی النَّاسِ بِاِبْرٰهِیمَ
اَلَّذِینَ اتَّبَعُوهُ مراد از اولی اولی بتصرف میبود و همچنین اگر گویی زید اولی بعمرو من نفس عمرو استفسار و تقسیم سقیم باشد چه مراد
اولی بتصرف میشود لا غیر با آنکه [illegible] گوید جز نیست در آیه سَیُجَنَّبُهَا الْاَتْقَی الَّذِی یُؤْتِی مَالَهُ یَتَزَکّٰی که نزول آن در شان ابی
بستند و از آن بر افضلیت ابی [illegible] دلالت [illegible] خصم را میرسد که بگوید بر تقدیر تسلیم شان نزول و تسلیم کلیه کبری دلیل مدعی
[illegible] آیه افاده آن میکند که ابوبکر در همه [illegible] پرهیزکارتر باشد چه باید استفسار و تفحص کردن که پرهیزکارتر است از همه کس یا
از بعضی و از جمیع وجوه یا بعضی [illegible] و این [illegible] دلیل بر اثبات افضلیت ابی بکر بر اینها را سد باب استفسار و تقسیم
اولی است والحمد لله [illegible] علم علمای شیعی و فضلای سنی در مقام [illegible] معلوم شد و ظاهر گردید که فصیح و شیبانی در
تخطئه که قطعه مذکوره را [illegible] خطی بوده و تعجب تعرض کرده [illegible] رسیدیم با و راجع گردید و کم من عائب
قولا صحیحا وآفته من الفهم السقیم [illegible] روح حضرت شیخ سنائی با آن [illegible] مضمون این بیت در سخن شریف علی بحث العراقی
من [illegible] بهترین [illegible] که ابتلای اهل سنت ببلیه خطیه و جهل در اکثر مطالب اصلیه و فرعیه بنا بر آنست که علم را
از معدن خود [illegible] اهل بیت [illegible] قدر آن [illegible] و احکام ایشان [illegible] فرا گرفته اند بلکه اخذ آن از سلف خسیس خود
نموده اند [illegible] موضوعه و سخنان بیجای ایشان که بهواخواهی آل مروان در میان [illegible] شده بود بهمان آورده اند و از روی
[illegible] تعصب و تکبر بر اهل الحق که تابعان طریق مرتضوی اند نموده اند [illegible] سخنان سلف خود را بر وجهی که مناسب فهم [illegible]
[illegible] فرو می آرند و اگر اتفاقا حدیثی صحیح در مخالفت بعضی از عقاید واهیه ایشان صریح باشد بطریق تأویل [illegible] تهمت بر مخرج
آن میکارند [illegible] کرده اند [illegible] از چشمه [illegible] از چشمه [illegible] ایشان [illegible] زاید الا [illegible]
[illegible] مثل ایشان مثال شخص است که در دریا [illegible] بول خود را بیاشامید تشنگی وی افزون شد و هلاک گشت [illegible] طبع
[illegible] وصول [illegible] دل را [illegible] رحمته وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا [illegible] وَمَنْ لَمْ یَجْعَلِ اللّٰهُ
لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ و در کتاب جام جهان نما که بعجایب المخلوقات مشهور است [illegible] مقامات و حالات
[illegible] امام محمد یحیی [illegible] شیخ سنائی [illegible] حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله

از هفوات او بی‌حرمتی از برای او [illegible] شنیده‌اند منها و [illegible] ننهند مگر اکثر بیت [illegible] و کسی [illegible] دیده [illegible]

فضائل پیغمبر [illegible] مادر او و حکم [illegible] حق والا و پرستند پسر او سر [illegible] که این چنین شخص کسی لعنت نتوان کند

لعنت یزید و علی قوم یزید و حافظ ابن [illegible] شافعی در تاریخ خود در ذکر مثالب معاویه [illegible] یاد او قطعه مذکور کرده گوید که مجبر از جمله ائمه بعضی

شیعیان او را در خلاف با امیرالمؤمنین علیه السلام مجتهد میدانند و بعضی از ایشان غایة تجاهل و تغافل است و مولف گوید چنانچه

سابقا مذکور شد معاویه و امثال او را رتبه اجتهاد که استنباط و استخراج فروع از اصول است نبوده و مقاتله ایشان ناشی از

اجتهاد بلکه از غایه مکابره و عناد بوده و بر تقدیر تسلیم اجتهاد و خطای در آن میگوییم خطای ایشان نه تنها در فروع واقع شده

بلکه در اصول ایشان نیز خطا واقع است * هر کی کز روی [illegible] بشر یزدان [illegible] ذکر همه [illegible] تا [illegible] در صحت خلافت [illegible] تنبیه

مخفی نماند که اهل سنت در مقام اصلاح حال اهل جمل و صفین از حضرت امیرالمؤمنین روایت میکنند که فرمود اخواننا بغوا علینا و بعد

تسلیم صحت روایت دلالت بر نجات ایشان نمیکند زیرا که باری تعالی در قرآن بسیاری از کفار را برادر پیغمبر خوانده است آنجا که گفت

وَاِلى عادٍ اَخاهُم هوداً وَاِلى ثمود اَخاهُم صالحاً وَاذکُر اَخا عادٍ و مانند این بسیار است که کافر بدوزخ ابد ماند

و اگر [illegible] را در [illegible] و صالح خواند [illegible] خارجی به دوزخ شده و اگر [illegible] را برادر خوانده و اِنَّ الَّذینَ آمَنوا [illegible]

[illegible] ایشان باشد و همچنین [illegible] تعظیم و اجلال بودی که [illegible] از دنبال بودی پس [illegible] آن آمد که حق تعالی

یا ایها الذین آمنوا [illegible] کفروا در کتاب نفحات مذکور است که جناب شیخ را ورای حدیقه الحقیقه چند کتاب مثنوی دیگر است

[illegible] و تاریخ اتمام حدیقه چنانچه خود نظم آورده سنه خمس و عشرین و خمسمایه بوده و بعضی تاریخ فوت

او را همین نوشته‌اند منبع الحقایق [illegible] شیخ فرید الدین عطار [illegible] تمام [illegible] عطار که نظم اوست

نهایت بخش عاشقان حزین جنون ز جذبه او دیده در سلوک خرد خرد ز منطق او جسته در سخن [illegible] مقابل عدد سوره [illegible]

[illegible] سفینهای عزیز و کتابهای گزین و او محمد بن ابراهیم العطار النیشابوری است قرابه او عالی و مشرب و مذهب [illegible]

او سخن و اسرار یا به اهل سلوک گفته اند در شریعت و طریقت یگانه بوده و در شوق و نیاز و سوز و گداز شمع شبستان زمانه مستغرق بحر

عرفان و غوطه در دریای ایقانست اصل شیخ از قریه [illegible] از اعمال نیشابور است و خرقه از دست سلطان العاشقین مجد الدین بغدادی

پوشیده و در طفولیت نظر از قطب عالم قطب الدین حیدر یافته و در کودکی مرید او بوده و حیدری نامه را در ایام شباب

بنظم آورده و چون در ایام صبا بوده سخنهای شیخ مانند نیست [illegible] تحقیق سخن شیخ است و بعضی میگویند که حیدریان آن نظم را

بشیخ بسته اند و این اعتقاد غلط است [illegible] شیخ عمر دراز یافت صد و چهارده سال عمر داشت ولادت او در روزگار

سنجر بن ملکشاه بوده و در شعبان المعظم سنه ثلث عشر و خمسمایه [illegible] سال در شهر نیشابور بوده و در شهر شادیاخ [illegible] سالی

حیدر داشتن خبر کتاب الله و عترت ز احمد مرسل بماند یادگاری کو توان تا روز محشر داشتن ار گذشت مصطفی مجتبی خود وصی

عالم دین را کسی باید که کس معمور داشتن از پس سلطان ملک شه چون همی داری روا تاج و تخت پادشاهی جز که سنجر داشتن اینست سلطان

وین بسی حق پیداوری همی جز علی و عمر نقش محراب و منبر داشتن اندران صحرا که سنگ خاره خون گردد همی واندران

که نتوان نیست و پا و سر داشتن کز همی خواهیکه مهر [illegible] بود مهر قبول مهر حیدر بایدت با جان برابر داشتن نعت زند از زبانی

بر کشید مفت [illegible] از برای فاسق مجرم مجاور داشتن مثت بسیار کجا مر کز توانی یافتن جز نجیب حیدر و شبیر و شبر داشتن کرهمی خواهی

ساری خویشتن را بایدت مهر زر جعفری روی زرد داشتن کی مسلم باشدت اسلام با کار محالات بود [illegible] اندر کردن و

در زیر خنجر داشتن کر همی دین ار خواهی خویشتن را شرط هست جسم و جان [illegible] کرد وین فریه و لاغر داشتن دیدمن بیهوش علم دین

طلب از بهر آنکه [illegible] بس چوب بود و [illegible] [illegible] [illegible] علم [illegible] با شمامی [illegible] در دل عقل نماز تا باید حاجت [illegible]

بجر داشتن تا ترا جاهل شمار و عقل سودت کی کند [illegible] ز صدق [illegible] بود در داشتن علم چه بود صد فرق [illegible] داشتن جمع

ز باطل نه کتاب [illegible] شیطان [illegible] از بر داشتن که [illegible] بود و فکندن دین حق را زیر پای [illegible] گران سالها بر دست با عمر

داشتن کبری کندار و دین حق طلب از بهر آنکه خاک را نتوان بجای مشک [illegible] سنایی وار مان خود را که با زبانی

وایه را بر شیر خواهی مهر ما در داشتن [illegible] اسایش [illegible] دشمن خوان تا کی آخر خویشتن حیران و [illegible] بندگی کن

آل یس را بجان تا روز حشر [illegible] بنا [illegible] اصغر داشتن زیور دیوان خود سازاین مناقب را که چاره نبود

[illegible] داشتن [illegible] و [illegible] [illegible] جار [illegible] [illegible] لطیف [illegible] [illegible] آن [illegible]

در اوایل آن چار بیت [illegible] به که در اضعاف آن چار بیت و انچه از اعمال [illegible] در [illegible] واضح است [illegible]

مخفی نیست [illegible] این [illegible] انچه [illegible] [illegible] در ترجیع بند مشهور خود که [illegible] بعضی از سنیان [illegible]

او مضطر بوده در سلک نظم کشیده و گفته [illegible] در خوبی شان نه تنگ [illegible] زان چاریکی نیست جز بنی مطاعنی که شیخ

[illegible] [illegible] اثار معاویه غدار و قوم فجار [illegible] و نوبت بسیار است بنا بر رعایت اختصار و از عام انوف

[illegible] اندکی از بسیار ندکور میسازیم و چون مطلب بتکرار میکشد باقی [illegible] منها [illegible] اگر چه خال منت

[illegible] [illegible] نیست [illegible] نوشتا و خطی [illegible] رسول [illegible] افتخاری نیست در مقامیکه شیر مرد [illegible] از خط و خال

اعتبار نیست صاحب روضة الصفا [illegible] ذکر [illegible] معاویه آورده که چون برادر حبیبه زوجه رسول بود چند روزی

کاتب وحی باعتقاد راقم حروف کاتب صدقات بود شیخ سنایی غزنوی در شان او [illegible] انتهی کلامه و مولف

گوید که اعتقاد بسیار محققان علما آنست که معاویه کاتب وحی نبود بلکه کاتب صدقات بود و کتابت وحی را [illegible] او

[illegible] و [illegible] علم صد [illegible] چنان شده [illegible] حق جانشین کزودی و بودن که [illegible]

چشم باید [illegible] که [illegible] بنیادی ز جوشش ار جو بیار تری بود بخشش عالم پر ز جوی بود [illegible] که تا بنیاد دین بود

[illegible] اسرار [illegible] که خود سبب کردی [illegible] دین پیکر گردی [illegible] و تا آتش [illegible] بود دی [illegible]

سبب بودی اگر [illegible] کرد [illegible] دنیا [illegible] دنیا فقر و فاقه که دنیا بود [illegible] علاقه و دو کتاب

[illegible] نامه در منقبت حضرت امیر [illegible] رونق کان دین پیغمبر گرفت از امیر المؤمنین حیدر گرفت لافتی الا علی [illegible] مصطفی است

[illegible] جانشین حال [illegible] اند [illegible] آمد [illegible] قرص حل اتی آمد پدید آن سه قرص [illegible] چو پروین شد [illegible]

[illegible] آمد و قرص [illegible] چون نبی [illegible] بود که [illegible] برابر شان بگوی چون بود مرد و هم لحم اند و هم دم آمده

موسی [illegible] هم دم آمده و این چنین [illegible] شیر [illegible] که [illegible] علی [illegible] لام و یا دانی ز علی

از دم عیسی کسی [illegible] از هم دست بریده [illegible] مصطفی [illegible] نوح فهم آنگاه [illegible] علم [illegible]

موسی [illegible] کرد [illegible] شجاع [illegible] چون جمال [illegible] دید هر کمالی را که آن او دید گفت [illegible]

شش هزار [illegible] اسرار [illegible] سی هزار [illegible] که این [illegible] علی [illegible] دیگر [illegible] که در این اسرار

[illegible] چون محمد بار [illegible] خود [illegible] مرد و عالم در درون خویش دید [illegible] فانی مطلق شده در بحار علم مستغرق شده

[illegible] کل دید و کل را خویش دید [illegible] سی هزار اسرار [illegible] کلام [illegible] و [illegible] نظام [illegible]

[illegible] حیدر گفت بار حیدر رفت [illegible] گفت صاحب [illegible] زوج بتول مرتضی است [illegible] اولیاست در دلش

بود مکنونات غیب [illegible] راز [illegible] راز [illegible] گفت [illegible] موج [illegible]

در دلش دریای راز [illegible] نی مجاز [illegible] بودی [illegible] وصل کار [illegible] بودی [illegible]

[illegible] عطار [illegible] کلام الله را بیجا نهادی میان [illegible] کلام [illegible] کردی [illegible]

[illegible] کردی [illegible] ظاهر [illegible] اشارت مضمون حدیث مشهور که ترکت فیکم الثقلین ما ان تمسکتم بهما لن تضلوا بعدی کتاب الله و عترتی

[illegible] لن یفترقا حتی یردا علی الحوض چه حاصل حدیث آنست که عالمان مضمون کتاب خدا اهل بیت پیغمبرند [illegible] الکلام [illegible]

[illegible] جای دیگر [illegible] جای دیگر طلب آن نشاید [illegible] کلام الله را در جای خود که خدا مقرر نموده نهاده باشد

[illegible] که [illegible] شیخ تعریض باشد بعثمان بن عفان که ترتیب کلام بر وجه دلخواه نمود چنانکه مفسران اهل سنت و جماعت [illegible]

و غیر او تصریح [illegible] نموده اند و مؤید احتمال ثانیست آنکه [illegible] اسرارنامه در مقام مدح [illegible] و عثمان گفته [illegible] خون

[illegible] قرآن خون او باز فافهم و الله تعالی اعلم و در کتاب مختارنامه که جامع [illegible] شیخ [illegible]

[...] شیخ به سال شهادت شیخ خواب شد و در سفینهٔ عزیزی مستعار شربت شهادت نوشید و بعضی سنه ست و ثلثین [...]
[...] گفته اند و تفاوت فراوان در این اقوال واقع است و قبر منور وی در نیشابور است رحمه الله تعالی و در نفحات مذکور است که مولانا جلال الدین
رومی در وقت رفتن از بلخ در حین رسیدن به نیشابور به صحبت وی در حال کبر سن رسیده است و کتاب اسرارنامه به وی داده و وی آن را با
خود میداشته در بیان حقایق و معارف اقتدا به وی دارد چنانکه فرموده [...] کر عطار گشت مولانا شربت از دست شمس الدین نوش
و چنانکه سابقا در بیان احوال شیخ سنایی گذشت در موضعی دیگر گفته عطار روح بود و سنایی دو چشم او ما از پی سنایی و عطار آمدیم
و در موضعی دیگر گفته هفت شهر عشق را عطار گشت ما هنوز اندر خم یک کوچه ایم جناب شیخ را مصنفات مشهور بسیار [...]
[...] و مواجید بسیار است مانند کتاب منطق الطیر و الهی نامه و اسرارنامه و مظهر العجایب و غیر آن و در کتاب مظهر تتبع کلام شیخ سنایی
[...] کرده و مشوی سینهٔ شیخ سنایی گزیده و در اظهار مناقب اهل بیت اطهار و تعرض با عدای جفاکار ایشان کامی از حسن عقیده و محبت
[...] اختیار خلیع العذار است و گاهی از شدت تقیه و خوف اغیار در مقام استتار و اصلاح آن اظهار و لیکن صبح اعتقاد شیخ عطار قدس الله سره
[...] مثل اشعار الهی نامه این چند بیت است که متضمن بعضی از اشعار اعجاز آثار شاه ولایت مدار است مثنوی زهی شرق ابا موجب کرامات امیر المومنین
حیدر [...] کرفته این جهان وصف سنایش که شتند از آن جهان وصف [...] و در شرط اخلاص او است [...]
[...] آیه اخلاص او است سه قرص جو نه و قرص ماه و خورشید دو عالم را بجان بنشاند جاوید پیمبر گفت ما آن نور دیدیم
[...] واقف [...] چون تابان بشد زیک نور یکی باشند مرد واز دویی دور [...]
[...] مطلق [...] که زر و نقره بود پیش طلاقه اگرچه سیم و زر با خود ندارد [...]
[...] کجا کو سال [...] رنجه کرد [...] بشیری چنین هم رنجه کرد چنین گفت او که گر منبر نهندم به دستوری حق داور دهندم [...]
[...] عالم جاودانه کنم حکم از کتاب چارگانه چه مرحبا و گفتا زبحر الیقین گفت زبان بگشاد دیگر و [...]
[...] نمی بینم کی پرستم زهی چشم و زهی علم و زهی کار زهی خورشید شرع و بحر اسرار دم شیر خدا بر خفت تا چین زعلمش ناف آهو
[...] مشکین از این گفتند مرد داد و دین شو [...] علم ختن نجین شو اسد کو ناف خانه قالب از آن آهو دمش چون مشک ناب [...]
[...] از مشک خطاییست که او هم ناف [...] خدمت اگر علمش شدی بحر مصور در و یکقطره بودی بحر اخضر [...] عنایت
[...] بودی زهمت گشت مرد دوری بودی کسی گفتش چرا کردی برآشفت زبان بگشاد چون شمع و چنین گفت نقل الصخر من قلل
الجبال احب الی من منن الرجال یقول الناس لی فی الکسب عار فان العار فی ذل السوال و در کتاب اسرارنامه بعد از مدح سید انبیا [...]
در مدح حضرت امیر کرده و گفته از این بیدار [...] از اصل دست [...] سر برنه و سرکشی [...] سوار دین [...]
شیخ صاحب [...] کز بی رستم سوار [...] بدل غوص دریای توکل [...] فضل [...] او بود [...]

الا آنچه متفق علیه در مدح گفته با خدا بعمل که اول ... است از ... اثنین اذ هما فی الغار است هر چیز از بار کالمسند ... ریخت
بصدر حضرت مصطفی آن همه در سینه صدیق ریخت الا بهم آورد از و تحقیق ریخت و درکتاب منقبت نامه در مدح او نیز
آمده است یک تحقیق حق را اعلام اهل بیت خاصان ... آمده است و حال آنکه نشستن صحبت ابوبکر در غار محض عادت و موجب
ازدیاد حسد او را میشمارند و دیگر نیک ... با آنحضرت در مکه بود و چاپیدند آنحضرت با آنکه ... صورت فرار و با کفار طلبی
بنمود یار هست و چون واقعه کاده در رسید ... بجای آنجا در غار برای ... بیند ... که برگشت فرار آنحضرت از کفار
اندوهناک بیشان بر آن ... رسید از موافقت آنحضرت بیزار و محزون و گریان و مضطر اگر دیده نیز ... بود که او دیگر زاری
او موجب گرفتاری آنحضرت در دست کفار گردد بلکه غرض او از آن ناله و زاری الا که کفار بود و آنحضرت بسبب آن مبتلا ماند و هر لحظه
آنحضرت بر وی میخواند لا تحزن که حدیث غار که ... قبل آن لا تحزن بیقراری کاشیخ مرحوم ... بالعموم اگر ابوبکر یار غار است مار گزنده
او نیز در آن مشهور است ولنعم ما قیل میر من آن امام که غمگینش بوده مار من این امام مار گزیده کجا برم و اگر لفظ صاحب و یار باعث
افتخار است اطلاق آن در قرآن و حدیث بر کفار نیز بسیار است هر که با خود یهود و نداشت دیدن روی نبی سود نداشت
واما المعه بیت غار اشارت است باین حدیث مفتری که ما صب الله فی صدری شیئا الا وصببته فی صدر ابی بکر و شیخ مجد الدین فیروزآبادی
شافعی که مصنف کتاب قاموس اللغه است و از اعاظم متاخران ائمه حدیث است در باب فضایل ابی بکر از کتاب سفر السعادة گفته
اشهر المشهورات من الموضوعات ان الله یتجلی للناس عامة ولابی بکر خاصة وحدیث ما صب الله فی صدری شیئا الا وصببته فی صدر
ابی بکر وحدیث انا وابوبکر کفرسی رهان وحدیث ان الله لما اختار الارواح اختار روح ابی بکر وامثال هذا من المفتریات المعلوم
بطلانها ببدیهة العقل انتهی کلامه و دلیل بر وضع حدیث ما صب الله فی صدری شیئا آنست که مؤالف و مخالف متفق اند بر آنکه ابوبکر
بسیاری از معانی قرآن را مانند کلاله و اب و غیر آن معنی نمیدانست چنانکه شیخ جلال الدین سیوطی در کتاب اتقان بآن تصریح نموده
و گفته که اخرج ابو عبید فی الفضائل عن ابراهیم التیمی ان ابابکر الصدیق سئل عن قوله تعالی وفاکهة وابا فقال ای سماء تظلنی وای ارض
تقلنی ان انا قلت فی کتاب الله ما لا اعلم انتهی و ظاهر است که معنی اب را خدای تعالی در صدر حضرت پیغمبر ریخته بود پس اگر حدیث
مذکور در شان ابوبکر صحیح بودی بایستی که او نیز معنی آن را دانستی مگر آنکه گویند ابوبکر دانسته بود و فراموش کرده باشد و بنا بر این خطا شأن
ابوبکر الزام مینماید که حضرت پیغمبر نیز معنی اب را ندانسته است و مؤید این احتمالات آنکه از کلام سیوطی معلوم شد ... ابوبکر را مجمل معنی
اب نیز جمله فضائل او دانسته اند پس چیزیکه در باب ابوبکر موجب فضیلت باشد در حضرت پیغمبر سبب نقص نشود و اگر شود جهة خاطر ابوبکر
التزام آن توان نمود که امر و بیت منقبت نامه اشارت است بمضمون حدیث ان الله یتجلی للناس عامة ولابی بکر خاصة که شیخ مجد الدین
نیز از جمله موضوعات شمرده و چنانکه پیش از این گذشت و این قبیل است نیز آنچه در کتاب جزو و کل در مدح ابوبکر گفته که

ابیاتی در مدح قائل سلونی و صاحب منزلت رفیعه اولی مذکور است [illegible] در نظم او [illegible]

به صفت [illegible] بودند و کون [illegible] در او [illegible] از جمله سلونی و گفت اگر گویند که شیخ عطار در چنین جای از کتب خود

تصریح است در اعتقاد حقیقه خلافه خلفای ثلثه آورده پس چگونه او را از زمره فرقه شیعه توان شمرد جوابش آنکه چون بعضی آثار

در این باب متعارض و متناقض باشند بلکه قرار دهیم و گشته ترجیح و تعیین بر هیچ طرف از محتملات اعتقاد او نتوانیم در جواب

میگوییم که تخصیص شیخ عطار حیثیت که اکثر علمای [illegible] تقیه از نواحی که اتفاق فریقین سنی امامی بوده مانند [illegible] خصوصا

در مقام اضطرار چنانکه مکرر در این پیش گذشت و این سخن در نیست که اگر کسی گاهی اظهار دوستی خلفای ثلثه کند و مدح ایشان [illegible] و گاهی

[illegible] عداوت و مذمت [illegible] نزد عقل محمول بر آن [illegible] بود که صاحب آن اظهار عداوت و ذم حقیقی بوده و اظهار دوستی

و مدح را در موضع دیگر از روی تقیه نموده [illegible] ایشان که تقیه را جایز نمیدارند و همه به واسطه استیلای سلاطین سنی مذهب در عهد

امن بوده‌اند [illegible] باعث نیست اگر گاهی اظهار دوستی و انشای مدح نماید و گاهی طریق عداوت و ذم پیش گیرد لهذا

ملا قطب الدین انصاری صاحب مکاتیب گفته که در باب سب صحابه حکم خارجی [illegible] که شبهه بر او مستولی شده باشد شبهه در

عقاید او را که بآبا [illegible] دست داده ثابت گوید و حکم دیگری که اظهار مذهب سنت نماید یکسان نیست بلکه کسی که جرات بر سب و

مدح در ایشان کند که نه از طوایف خوارج [illegible] بعض [illegible] خلاعه اوست [illegible] دین ایشان و دین او [illegible] اهل سنه کالمتقابلین

پس سنی که ایشان را دشمن دارد [illegible] که نسبت با دین او دشمن میدارد و الا چه [illegible] و ایضا بجهت جناب

شیخ عطار از فضایل یار غار و دیگر [illegible] در کتب خود ذکر نموده از [illegible] یا امری خوب است که اهل سنه

از جمله فضایل توهم نموده‌اند و شیعه [illegible] از نقایص ایشان دانسته‌اند مانند [illegible] صحبت غار [illegible] مضمون حدیثی چند

موضوع است که محققان اهل سنه نیز اعتراف به وضع آن نموده‌اند مانند حدیث [illegible] صدری شیئا الا [illegible] فی

صدر ابی بکر یا از جمله اموری است که شیعه آنرا از مطاعن و نقایص ایشان ذکر کرده‌اند و اهل سنه تکلف بسیار میکنند که آنرا از

مرتبه طعن و نقص به حد [illegible] رسانند و نمیتوانند چه [illegible] که آنرا [illegible] سازند مانند آنکه ابوبکر بر سر منبر گفت اقیلونی اقیلونی

فانی لست بخیرکم و علی فیکم [illegible] مانند آنکه عثمان [illegible] خویش [illegible] مثل مروان و ولید را بر مسلمانان حاکم ساخته و زرهای

بیت المال زیاده [illegible] قدر استحقاق به ایشان داد تا آنکه ایثار او [illegible] ایشان موجب آن شد که مسلمانان بر او خروج کرده

در هلاک او ساختند [illegible] در کتاب تجرید اشاره به بعضی نموده و فرموده [illegible] و ولی عثمان [illegible] حتی [illegible] نوافی المسلمین

[illegible] اقاربه بالاموال العظیمة [illegible] جناب شیخ با ایراد این اقسام قصد [illegible] ایشان [illegible] در اواسط

[illegible] این [illegible] که بعد از این مذکور خواهد شد نموده و توضیح این مرام بر وجهی که عبارت [illegible] است که جناب شیخ

بوده چون گفته اند که این مخالف است وجهی ندارد و ما دانا منقول است که کسی بجهت یقینی او را ترک کنند و وی قانع و شاد باشد [illegible]

[illegible] ی در توجیه ترک بیعه در حاشیه کافیه گفته و دیگران از شارحان کلام

نیز آن توجیه نموده اند دیگر آنکه [illegible] مذکور در وقتی از او واقع شد که مردم بر او اعتراض نموده گفتند که با وجود علی بن ابی طالب

او بکر تقی تامه نیست و اگر غرض او هضم نفس بوده بایستی که تخصیص خیریت بکردی و چنین گفتی که اقیلونی فان کل احد منکم خیر منی چنانکه

عمر گفت که کل الناس افقه من عمر حتی المخدرات فی البیوت و اگرچه این سخن عمر نیز بعد از تحقیق است نه تواضع چنانکه اولیای او

توهم کرده اند دوم آنکه بنا بر آنکه حق سبحانه و تعالی در نص کلام منع نموده از آنکه بی اذن و رخصت حضرت رسالت در خانه او

در آیند و فرموده که یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوت النبی الا ان یؤذن لکم استصحاب تقاضای بقای حکم نهی میکند تا

بعد از وفات آنحضرت و در جواب گفته اند که حجره ملک عایشه بوده و باذن او در آنخانه دفن شده و بطلان این جواب ظاهر است

زیرا که اگر میگویند که در اصل آنخانه ملک عایشه بوده بطلان آن ظاهر است و اگر میگویند که بعد از آنحضرت پیغمبر صلوات الله علیه بطریق میراث

باو رسیده [illegible] ظاهر البطلان است بجهت آنکه ابو بکر در منع فاطمه از حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله روایت نموده و تفصیل این مسئله سابقا در بیان احوال

فضایل [illegible] مذکور شده بآنجا رجوع نماید [illegible] قسم سیم است چنانچه در منطق الطیر در مدح عثمان گفته خواجه سنت که نور

ملقوا اوست ملک [illegible] و نور مطلق اوست گاه زدی القرنی بجان [illegible] جان خود در کار [illegible] بیش

زانکه بسته بود از چه پیوسته رحم پیوسته بود و اکثر اهل سنت در جواب تولیه خویشان خود از بنی امیه [illegible] دادن بایشان

گفته اند بغایه نامسموع است [illegible] و احوال ایشان گناه [illegible] مؤاخذه نمود [illegible]

آنچه از امثال شیخ در مدح مشایخ ثلثه واقع شده والله الهادی الشیخ العارف المؤید بفیض القدسی مولانا جلال الدین محمد البلخی الرومی قدس سره

همان شراب کش باده خانه جبروت همان همای بلند آشیان [illegible] رموز لوی [illegible] مولوی که [illegible] نجات [illegible]

سیمین [illegible] های کلامش که منسوب [illegible] جهات سته [illegible] هیچ [illegible] شعرا و نه حد [illegible] که [illegible] بلند است [illegible]

شیخ [illegible] و او در بلخ بوده در ششم ربیع الاول سنه اربع وستمایه [illegible] رسید و از اشراق آفتاب شهود

منور و بهره ور گردید و در شش سالگی بدرسه چهار روز یکبار افطار میکرد [illegible] کار اهل ذوق و وجدان

گشته در علوم ظاهری و باطنی وحید عصر و فرید دهر گردید مشهور است که قریب چهارصد طالب علم در حلقه درس مولوی جمع میشدند

و هر کدام قدر استعداد خود استفاضه فیض از وی مینمودند [illegible] و [illegible] در وقت توجه

[illegible] مشغله صحبت شیخ فرید الدین عطار رسید و شیخ کتاب اسرار نامه باو داد و او همیشه [illegible]

[illegible] معلوم است که یکی از [illegible] مولوی [illegible] در خدمت [illegible]

بی‌دان گفت اگر ایمان صدیق بسنجند اگر با ایمان تحقیق بیش آن هنر که اول بیش آید نه ایمان خلایق بیش آمد زیرا که این حدیث
مضمون حدیث موضوع دیگریست که حشویه اهل حدیث از آدم بافته‌اند و از حضرت رسالت روایت نموده‌اند که گفت ابوبکر و عمر
سایر آمده وضع و زن کرده‌اند و بیشتر ایشان [illegible] آمده‌اند و معنا جواب شیخ این سخن رسیده باشد که بالقطا ذکر نشد مگر کسی [illegible]
[illegible] بر بهلول خواند و بهلول گفت که اگر این حدیث صحیح است البته در میزان [illegible] بوده و [illegible] ایشان آنچه در فعل [illegible]
گفته شیخ خبیث بوده [illegible] جمیع [illegible] بهیچکس [illegible]
[illegible] دیو دور [illegible] اول اشارتست بآن حدیث موضوع که عمر سراج اهل الجنة است دوم اشارتست بحدیث موضوع که ان الشیطان
لیهاب من عمر و یهرب منه و یخاف من حسه و فساد مضمون هر یک از این دو حدیث موضوع بر عاقل عارف به فلق کلام
ملک علام و سید انام مخفی نخواهد بود زیرا که اگر مراد از سراج در حدیث اول تعلیم و هدایه و ارشاد است سراج بودن او با مستغنی
[illegible] ندارد زیرا که داخل جنة جهلی و بر ایشان تکلیفی نیست و حاجت بتعلیم و ارشاد ندارند و اگر محتاج باشند انبیا و رسل ایشان احق‌اند
بآن از عمر و اگر چراغ حقیقی میخواهند مردود است مانکه در بهشت ظلمتی نیست تا محتاج بچراغ باشد و اگر نظارت بشره و حسن وجه او را
خواهند هم بی وجه است زیرا که عمر بغایت قبیح الوجه کریه منظر بوده و مع هذا لازم می‌آید که عمر چراغ انبیا نیز باشد و فساد آن بغایت روشن است
و بیان فساد حدیث ثانی آنست که لازم می‌آید که در زمان کفر و بت پرستی عمر مغ بیرون او و نگر دیده باشد و در ارتکاب آن کفر و
ضلالت شیطان را اصلا مدخلی نباشد مگر آنکه گویند که در شیطنه از ابلیس نیز در پیش بود چنانکه حدیث مشهور که ما سلکت یا عمر فجا الا و قد
سلک الشیطان فجا غیر فجک بآن مشعر است و شاعر نیز بآن تصریح نموده و گفته ۱۹ ان کان ابلیس اغوی الناس کلهم فانت یا عمر اغویت
ابلیس و انبیا اگر حدیث مذکور صحیح باشد تکذیب کلام خدای تعالی لازم می‌آید زیرا که در روز احد که ابوبکر و عمر و صحابه گریختند و حضرت
رسول را گذاشتند حضرت خدای تعالی فرموده إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا
كَسَبُوا پس در آن روز که شیطان ایشان را اغوا نموده و بگریز دلالت نموده چرا از هیبت عمر نترسید و از دیدن وی نگریخت تا
او را با دیگران بایستی گریخت و آبروی خود را بر خاک مذلت نبایستی ریخت و از مقوله قسم سیم است آنکه در الهی‌نامه در مدح ابوبکر
گفته بعض هرگز در افزونی نمیزد که دم جز در اقیلونی نمیزد چو هنگام وفات آمد فرازش به پیش مصطفی بردند بازش
زیرا که شیعه قول اقیلونی و دفن در حجره حضرت مصطفی را از مطاعن ابی بکر شمرده‌اند چنانکه در کتب مذکور است و وجه طعن
ظاهر است اما اول زیرا که عدالت در افضلیت علی و عدم افضلیت خود صادق بوده دلیل صلاحیت امامت نداشته باشد و اگر
کاذب بوده هم صلاحیت امامت ندارد زیرا که عدالت بلکه عصمت شرط است و غایة آنچه اهل سنت تکلف نموده گفته‌اند
آنست که ابوبکر آن کلام را از روی تواضع و هضم نفس گفته و مؤلف گوید این تکلف در نهایت تعسف است زیرا که تواضع و هضم نفس

... صفات آن امام همام ولی خدا [illegible] یکی که گشت بحق ز دو جهان [illegible] ذات دست واجب الصحبة [illegible]

شرک و ریا علم وحدت مشکل [illegible] بر [illegible] از صفات او شمارد و روان طالبانند و او مطلوب عارفان [illegible] و

علی گویا اسرار و [illegible] مرسل در شب [illegible] در مقام [illegible] از علی میشنید نطق علی بود علی بر علی بود [illegible] همه [illegible] ایم و او [illegible]

همه قطره ایم و او دریا [illegible] چون خدا [illegible] در بهشت آدم پا کرده بال و پر فرو ریزد جبرئیل امین بحق خدا مؤمنان [illegible]

تا [illegible] گرامیست [illegible] مولا [illegible] چار [illegible] جان [illegible] تا بر زدت بحبه [illegible] شمس تبریز بنده از جان شد جان فدا کرد

شیر مولانا و [illegible] زهی [illegible] علی بن ابیطالب زهی فرمان [illegible] جهان علی بن ابیطالب [illegible] در عشق برتر

از خیال [illegible] علی بن ابی طالب قدیم المن والاحسان عظیم الشان [illegible] قسیم الجنة والنیران علی بن ابی طالب

هو الاول هو الآخر هو الظاهر هو الباطن [illegible] علی بن ابیطالب زهی [illegible] زهی سلطان کاف و نون

ولی حضرت بیچون علی بن ابی طالب شهادات و طهارات و نماز و روزه و حج او [illegible] علی بن ابی طالب وجود

با بسم الله در توحید [illegible] جهان علی بن ابی طالب که چشم خود داری بین از دیده [illegible] چهره خوبان علی

ابن ابی طالب فرستادست با توریة و با انجیل [illegible] فرقان [illegible] علی ابن ابیطالب خدا [illegible] جان بخش و

روزی ده [illegible] شاه [illegible] علی ابن ابی طالب [illegible] جهان بود علی بود [illegible] زمین بود [illegible] زمان بود علی بود

شاهی که ولی بود [illegible] علی بود [illegible] سخا و کرم و جود علی بود آن قلعه گشایی که در قلعه خیبر برکند بیک حمله و بگشود علی بود

آن شیر دلاور که [illegible] جهان [illegible] علی بود [illegible] والله که علی بود علی بود

آن شاه سرافراز که اندر ره اسلام تا کار نشد راست نیاسود علی بود فرزند خلف [illegible] آدم [illegible] علی بود

[illegible] صد بار بگردیدم و دیدم بحقیقت [illegible] عارف و [illegible] عابد و معبود علی بود [illegible] مقصود

علی بود [illegible] جهان [illegible] تبریز [illegible] علی بود [illegible] بیا که [illegible] مصطفی علیه السلام [illegible] اهل اتی

علیه امام متقیان و [illegible] که [illegible] خطا علیه [illegible] زاده شناسد علی [illegible] نور دو چشم جلال

علیه [illegible] گفت که تا چند از علی گویی [illegible] جواب دادم [illegible] دل شکسته مجروح [illegible] علیه

جانیان همه [illegible] گرفت [illegible] ز عرش [illegible] گرفت [illegible]

تازه کرد دست [illegible] حیدر گرفت حضرت شاهی که [illegible] ذوالفقار [illegible] گرفت تیغ علی [illegible]

[illegible] گرفت [illegible] حیدر [illegible] خضر زندگی از سر گرفت [illegible] شمس [illegible] حیدر گرفت

[illegible] ذوالفقار برق [illegible] دست [illegible] آسمان [illegible]

بحقیقت نقد ... این آدمی ... تا آدمی ... روزی یکی از اصحاب [illegible]

اندرون ما درین عالم ... جان ما ... باشی ... خود را ... دانی در هر [illegible]

... هیچ و لنگ نباشی و انچنان است که ... کار بجانبی ... [illegible]

که مولانا سراج الدین قونوی که یکی از اکابر علمای ظاهر بود منکر خدمت مولوی بود ... که مولوی گفته است

که من با هفتاد و سه مذهب یکی‌ام چون قونوی صاحب غرض بود خواست که مولوی را برنجاند و بی‌حرمت سازد یکی از افاضل نزدیکان

خود را فرستاد که در میان جمع از مولوی بپرس که چنین گفته‌ای اگر اقرار کند او را دشنام بسیار بده و برنجان آن کس بیامد و بر ملا از مولوی

سؤال کرد که تو چنین گفته‌ای که من با هفتاد و سه مذهب یکی‌ام گفت گفته‌ام آن کس زبان بگشاد و دشنام و سفاهت آغاز نهاد مولوی

بخندید و گفت که با این نیز که تو می‌گویی یکی‌ام آن کس خجل شد و بازگشت و در رساله اقبالیه مذکور است که از خدمت شیخ علاء الدوله پرسیدند

که مولانای رومی [illegible] ... یکی بود ... [illegible] ... استقامت [illegible]

و مرد ... [illegible] ... شیخ علاء الدوله [illegible] ... [illegible]

همواره ... [illegible] ... که الحمد لله [illegible]

... [illegible] ... منزل گشتی و گفتی از ... خانه فرعون می‌آید و انچنان که

... [illegible] ... خدا و ندم ... فرمود که علامه ... [illegible]

... [illegible] ... صحبت ... [illegible]

وفات مولوی وقت غروب پنجم شهر جمادی الآخر از سال ششصد و هفتاد و دو ... [illegible] ... شیخ شمس الدین

... [illegible] ... از اولاد ... [illegible] ... پدر ... [illegible]

اسمعیلیه بوده‌اند و جلال الدین بعضی قبایح عقاید و اعمال که بعضی از مشایخ این طایفه در مذهب اسمعیلیه احداث نموده بودند

نیز امنود و باصل مذهب ... اسلام رجوع نمود و دفترهای رسایل ملاحده را بسوخت و شعار اهل ... [illegible]

و اگر چه عبدالرحمن جامی گفته که نسبت مولانا ... به جلال الدین ... غلط است ... دیوانهای قدیم مولوی قصاید

مشتمل بر مناقب ائمه اطهار و مثالب اغیار که در مقطع اکثر ... نام شیخ خود را مذکور نموده بسیار است لیکن

ناسخان ... اکثر آنها را از قلم انداخته‌اند و ... بزرگان خود را در آن شناخته ... [illegible]

... [illegible] ... فهم کلام ... از خدمت مولوی در میان ... [illegible]

... [illegible] ... غلام ... [illegible]

... و کمال آن صاحب جذبه مولوی صاحب دیوان و مثنوی معنوی بود و کذا ... [illegible]
... و چنانکه در چندجا ازین غزل گفته است ای ساقی ... [illegible] ... آن عشق ... [illegible]
گر یک بزن تا روح بازآید تنی چون تنی بر نام شمس الدین تبریزی بزن نام شمس الدین چو شمع و من چو پروانه نبوده نام شمس الدین
چو شمع و جان ... و چون ... شمس دین و شمس دین و شمس دین میگویی و بس تا ببینی مردگان رقصان شوند اندکی مطرب گر
نه خاموشی شود ... شمس الدین کند ... را چون ایمن آورده اند که چون خدمت مولانا شمس الدین بقونیه رسید
بمجلس مولوی درآمد خدمت مولوی در کنار حوض نشسته بود و کتابی چند در پیش خود نهاده پرسید که این چه کتابهاست مولوی
گفت که این را قیل و قال گویند ترا با این چکار است خدمت مولانا شمس الدین دست دراز کرد و همه کتابها را در آب انداخت جناب مولوی
با تأسف تمام گفت ... بعضی از آنها فواید والدمن بود که دیگر یافت نیست مولانا شمس الدین دست در آب کرد
یکان یکان کتابها را بیرون آورد و آب در هیچیک اثر نکرده بود جناب مولوی گفت این چه سر است شیخ شمس الدین گفت
ذوق و حالت ترا با این چه کار و بعد از آن با یکدیگر بنیاد صحبت کردند و آخر در همان ایام صحبت خدمت مولانا شمس الدین ...
در نفحات مذکور است در شهور سنه خمس و اربعین و ستمائه بر دست علاءالدین محمد که فرزند ناخلف مولوی بود و ... [illegible]
بدرجه شهادت رسید و در جنب مولانا بهاءالدین ولد مدفون گردید افصح الفصحا و املح المتکلمین الشیخ مصلح الدین سعدی شیرازی قدس سره
سعدی آن بلبل شیراز چمن در گلستان سخن ... سعدی که گشته خاک وجودش آب عشق مجنون
همه نسیم گلستان او شمیم ... همه ... همه نازک ... همه دلکش ... در فضل و کمال
و ذوق و حال بی نظیر و مثال بوده و در شیوه سخن رانی گوی ملاحت از فصحای شیرین مقال ربوده تا آنکه دیوان او را ملک الشعرا
گفته اند و در تذکره دولتشاه مسطور است که عمر شریفش صد و دو سال بوده سی سال بتحصیل علوم صرف نموده و سی سال بسیاحت
اشتغال فرموده و سی سال دیگر بسجاده طاعت نشسته و در مقامات بر روی اهل ... شیخ در روزگار اتابک سعد بن
زنگی والی فارس بوده و گویند پدر شیخ ملازم او بوده و تخلص شیخ بسعدی از آن جهت است و در ابتدای حال در مدرسه نظامیه بغداد
درس ... ابن جوزی بتحصیل مشغول بود بعد از آن بعلم باطن و سلوک توجه فرموده و در آن اثنا چهارده حج گذارده و بیشتر را
پیاده بجا آورده و اطراف روم و هند ... مراسم غزا و مجاهده نموده و با اکثر طباع بنی ... مسکون رسیده و ... کرم
سره روزگار چشیده و ... طریق معاشرت ورزیده و درین باب میفرماید ٭ در اقصای عالم بگشتم بسی
بسر بردم ایام با هر کسی تمتع ز هر گوشه ای یافتم ز هر خرمنی خوشه ای یافتم و در بعضی از رسایل منظومه شاه قاسم انوار نور آمده
مذکور است که ... [illegible] ... شیخ سعدی بصحبت او رسیده ...

و الله فرستادند و بحضرت او و بحضرت امیر المؤمنین علیه السلام داده اند و اخبار و آثار درین باب بسیار است که بعضی از علما
در اثبات انکار آن نموده و بعضی از مؤلفات خود گفته که ذو الفقار نام تیغی است که از معدن حجاج بوده و در روز غزوه
بدر بدست حضرت پیغمبر علیه السلام افتاد و او بعلی داد و آنچه از آسمان جبرئیل آورده آن بود که چون حکم الهی بجهاد متعلق شد
جبرئیل با تیغی حمایل کرده می‌آمد تا رسول بداند که تیغ برگیرد اما مقصود رافضیان که معجزات رسول … باشد مقصود شان آنست
که دروغی بگویند تا از یاد دل علی را فضیلت و بر رسول خدا اثبات کنند هنیت تمام کلام آن معاند و شیخ اجل … رازی
بر وجه لطیف ابطال آن نموده و فرموده که دروغ زنان آن طایفه باشند که خدا را ظالم گویند و رسول را عاشق و امام را مخطی
ناصبیان مجبره اند چنانکه در موضعش درست شده اما آنچه گویند که ذو الفقار علی را از آسمان آورده اند در اخبار صحیحه وارد شده
و شیعه و غیر شیعه هر معجزه را که در عهد رسول اثبات کنند از معجز رسول گویند نه معجز علی و ابو بکر که کرامات الاولیاء معجزات الانبیا
و از آنجا تفضیل علی بر نبی … لازم نمی‌آید و خواجه ناصبی را طرفه نباید داشتن که از آسمان پیش مصطفی آید زیرا که بهتر از تیغ … آورده اند
مانند قرآن مجید و مرغ بریان و میوه بهشت و طبق جنت و تیغ از آسمان محکم باشد و چون میگویند ذو الفقار بود و هر تیغی را که خواهی
لیکن درین نزاعی نیست دانم که خواجه سنی انکار نکند که حامل تیغ علی بود … و خبر لا فتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار … از کس
از امه خلاف نکرده است مگر این معاند و عجب است که خواجه از واعظان و مذکران ناصبی خود شنوده است که چون دره
عمر را وصف کنند یکی میگوید از پوست ناقه صالح بوده و دیگری میگوید از جلد کبش ابراهیم بوده و دیگری میگوید از کفش نعلین
شعیب و نمیدانند که آن پوست را در پنج و سه هزار سال … نمیدانیست … آن جایز و روا است این را نیز روا باید داشت
لا جنی که مرتضی برای نصرت شریعت مصطفی بدان جهنهای که … کشته شود و گردن کافران زند و قواعد اسلام بدان محکم
گرداند خدای تعالی از آسمان مصطفی فرستاده است … آن باز داشتن یا انکار این کردن ناصبی و جبر و کینه و تعصب اگرچه
نهان کنند عیان باشند و دوستی امیر ابوطالب … ایمان باشد … در کتاب نفحات مذکور است که در وقتی که مولانا
شمس الدین تبریزی در صحبت بابا کمال جندی بود و شیخ فخر الدین عراقی موجب فرموده شیخ بهاء الدین زکریا که آنجا می‌بوده است
هر فتوحی و کشفی که شیخ فخر الدین عراقی را … وی میشود آن را در لباس نظم و نثر اظهار میکرد و بنظر بابا کمال میرسانید و شیخ شمس الدین هیچ
چیز را از آن اظهار نمیکرد روزی بابا کمال بوی گفت فرزند شمس الدین از آن حقایق و اسرار که فرزند فخر الدین عراقی اظهار میکند
بر تو هیچ لایح نمیشود گفت بیش از آن مشاهده می‌افتد اما بواسطه آنکه وی بعضی از مصطلحات شعرا ورزیده میتواند که در لباس نیکو جلوه
دهد و مرا آن قوت نیست بابا کمال گفت حق سبحانه و تعالی ترا مصاحبی روزی کند که معارف و حقایق اولین و آخرین را بنام
تو اظهار کند و ینابیع حکم از دل او بر زبانش جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید و طراز آن لباس نام تو باشد …

نبی آنکه رسیدی ... اولین نبی شود ... سرور نبی آدم و نوح ... شیث ... و نبی بود ... و در میان ... نبی

و لوط ... محضر موسی و ... طور سینا عیسی که بد از عصیان مطهر پنج اهل بیت ... زهرا الحق ... شبیر و شبر آن ...

که وحی آمد نبی را که از پالان اشتر ساخت منبر که بعد از مصطفی در کل عالم نبد فاضل تر و بهتر ز حیدر پس از احمد امام حق علی دان

که بد او نفس معصوم مطهر مسلم شد سلونی گفتن او را که علم مصطفی را باب او دان و در یقین اندر نبی و علم و عصمت ز پیغمبر بود او هیچ کمتر که

بود اندر همه آفاق عالم که خود ... ز بیش ... و ... وصف آن شاهی که جبریلش مداح بود ... جا که اگرچه مدح

گویند بسیار ... بوستان مدح تو ... که تا خلقان بدانند که سعدی زین سعادت نیست بی بهره ایا سعدی تو

نیکو اعتقادی ... اعتقادی خویش ... مخفی نماند که بعضی از قاصران کوتاه نظر مواخذه جناب شیخ میکنند با آنکه در بعضی

از حکایات کتاب بوستان اظهار اعتراف حضرت امیر علیه السلام بخطا نموده و گفته کسی مشکلی برد پیش علی مگر مشکلش را کند

منجلی امیر عدوبند کشورگشای جوابش بگفت از سر علم و رای شنیدم که شخصی در آن انجمن بگفتا چنین نیست یا ابا الحسن نرنجید از و حیدر

نامجوی بگفت ار تو دانی ازین به بگوی بگفت آنچه دانست و بایسته گفت بگل چشمه خور نشاید نهفت [illegible] ز شاه ... جواب

که من بر خطا بودم او بر صواب و جواب این مواخذه آنست که گاهی ... مقال مقتضی اعتراف نبی ... اظهار خطا در کلام

و چنانکه حضرت موسی علیه السلام در مقام فرعون لعین که فَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ اظهار اعتراف بضلالت نموده گفت

فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ یعنی کردم چنین و من از جمله گمراهانم و علی هذا القیاس میتواند بود که اظهار ... حضرت امیر

نیز بخطای خود در آن کلام بنابر اقتضای ... مقام باشد و در کلام شیخ نیز اشعار ... زیرا که در اول گفته که حضرت

امیر جواب اشکال سایل از سر علم گفت و ظاهر است که هرگاه جواب از سر علم گفته شده باشد ... محض صواب و احتمال خطا در آن

نایاب خواهد بود والله اعلم بحقیقة المقصود حافظ عارف شیرازی سر دفتر اهل راز و در معارف و حقایق ممتاز بوده خواجه

او لسان الغیب و صحت ایمان و تبرا از عیب است در نفحات مسطور است که ... اسرار غیبیه و معانی حقیقیه که در کسوت صورت و لباس

مجاز در آن اشعار معارف شعار مندرج است در حبیب السیر مسطور است که روزی شاه شجاع بر زبان اعتراض خواجه حافظ را مخاطب

ساخت گفت ابیات هیچ یک از غزلیات شما از مطلع تا مقطع بر یک منوال واقع نشده بلکه از هر غزلی سه چهار بیت در تعریف

شراب و دو سه بیت در صفت عشق و یک دو بیت در صفت محبوب ... تلون در یک غزل خلاف طریقه بلغاست خواجه حافظ گفت

آنچه بر زبان مبارک شاه میگذرد عین صدق و محض صواب است اما مع ذلک شعر حافظ در اطراف آفاق اشتهار تمام دارد و

نظم حریفان دیگر پای از دروازه شیراز بیرون نمی نهند بنابرین کتابت شاه شجاع در مقام ایذای خواجه حافظ شده تجسس

اتفاق در آن ایام این غزل به سلک نظم کشیده که مقطعش اینست شعر گر مسلمانی ازینست که حافظ دارد آه اگر از پس امروز

و صاحب نفحات الانس آورده که ... معلوم است که جناب شیخ از افاضل صوفیه بوده و از آنجا و مجاور بقعه شریف شیخ عبدالله [بن]
خفیف بوده و در علوم بهره تمام داشته و از آداب نصیب کامل سفر بسیار کرده و اقالیم گشته و بارها بسفر حج پیاده رفته
و در بتخانه سومنات در آمده و بت بزرگ آنجا را شکسته و از مشایخ کبار بسیاری را دریافته و بصحبت شیخ شهاب الدین رسیده و با وی در
یک کشتی سفر دریا کرده چنانکه در کتاب بوستان بآن اشاره نموده و گفته مقالات مردان بمردی شنو نه از سعدی از
سهروردی شنو مرا پیر دانای مرشد شهاب دو اندرز فرمود بر روی آب یکی آنکه در نفس خودبین مباش دگر آنکه بر غیر بدبین مباش
و گویند که وی در بیت المقدس و بلاد شام مدتی سقایی میکرد و آب بمردم میداد تا بخضر علیه السلام رسید و ویرا از انعام و افضال
خود سیراب گردانید و بعضی ویرا با یکی از ... ت و اشراف فی مجلس گفت و گویی واقع شد آن شریف حضرت رسالت صلی الله
علیه [و آله] را بخواب دید که ویرا عتاب کرد چون بیدار شد پیش شیخ آمد و عذر خواهی وی کرد و یکی از مشایخ منکر وی بود شبی
در واقعه دید که درهای آسمان گشاده شد و ملائکه با طبقهای نور نازل شدند پرسید که این چیست گفتند برای سعدی شیرازیست
که بیتی گفته که قبول حضرت سبحانه و تعالی افتاده و آن بیت اینست نظم برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتریست معرفت
کردگار آن عزیز چون از واقعه در آمد هم در شب بدر زاویه شیخ سعدی رفت که ویرا بشارت دهد دید که چراغی افروخته و با خود زمزمه
میکند چون گوش کرد شنید که همین بیت میخواند وی در شب جمعه ماه شوال سنه احدی و تسعین و ستمایه از دنیا رفته رحمه الله تعالی
و از جمله اشعار شیخ بزرگوار که دلالت بر صحت عقیده او دارد این دو بیت است که مؤلف در یکی از دیوانهای کهنه او دیده ... غیر از
... که لایق پیغمبری بودی گر خواجه رسل نبودی ختم انبیا فردا که هر کسی بشفیعی زنند دست دست من و دامن معصوم مرتضی و در
بعضی از اشعار خود میفرماید سعدیا گر عاشقی کنی و جوانی عشق محمد بس است و آل محمد و نیز از اشعار محبت اشعار اوست سعدیا تا کی
بدار آخرت چه میترسی چو نیست بعد از مصطفی مولای ما الا علی و مولانا نور الدین جعفر بدخشی که از افاضل تلامذه میر سید علی
همدانیست قدس سره در کتاب خلاصة المناقب قصیده که زیاده از پنجاه بیت است از شیخ بزرگوار در مدح حضرت امیر و سایر
ائمه اهل بیت اطهار نقل نموده و جهت رعایت اختصار بعضی از آن درین مقام مسطور میگردد منم که جان بشدم مولای حیدر امیر المؤمنین
آن شاه صفدر علی کو را خدا ... ولی خواند با مرتضی که گردش ... گهی از ... کشته فرقه گهی از ضرب او کفر لاغر گهی نزده
دل در سینه عمرو گهی ریزنده خون از حلق عنتر گهی بر دوش احمد بوده پایش گهی بر تارک از علم ... گهی زده قندیل اسلام ابا ... گهی کنده
در از حصن خیبر گهی شاه و گهی دستور و گه میر گهی قاضی گهی مفتی گهی در نجف ... معلم هدایی بی نیاز و فردا که حق بنهاد
... که ... جای هیچ نیست بر ترتیب ارکان شرع و هفت اقلیم نه چرخ ... و دو برج دیگر کرسی و عرش لوح محفوظ
جبرئیل آن خوب منظر میکائیل و اسرافیل و صور ... و عزرائیل ... منکر و نکیر توریة و زبور و صحف انجیل ... چهار دفتر

چو طعمه چشیدم ز دست شاه کی باشد التفات بصید کبوترم بال و پری ندارم و این طرفه‌تر که هست غیر از هوای منزل سیمرغ در سرم
شکر خدا که باز درین اوج بارگاه طاووس عرش می‌شنود صوت شهپرم نامم ز کارخانهٔ عشاق محو باد گر جز محبت تو بود شغل دیگرم
ای عاشقان روی تو از ذره بیشتر من کی رسم بوصل تو کز ذره کمترم بنما بمنکر حسن رخ تو کیست تا دیده‌اش بگزلک غیرت
برآورم حافظ ز جان محب رسول است و آل او حقا بدین گواه است خداوند اکبرم داورم چون نقد اعتقادش از محک امتحان صحیح برون
آمد بتنسیق و ترویج موازش فرمان قضا جریان نفاذ گشت حافظا معتقد است گرامی دارش در کتاب نفحات مسطور است که وفات
خواجه حافظ در سنه اثنین و تسعین و سبعمایه بود رحمه الله تعالی الشیخ اوحد الدین اوحدی المراغی قدس سره در تذکرهٔ دولتشاه مسطور است که
عارفی کرم رو بوده با وجود کمال عرفان و سلوک در فضیلت ظاهری کمی نداشت و مرید شیخ الشیوخ اوحد الدین کرمانی که یکی از اکابر
اولیاست بوده و مرید شیخ الاسلام شهاب الدین سهروردی نیز بوده و کتاب جام جم از تالیفات اوست و ترجیع او در میان
مستعدان شهرتی عظیم و شهرتی دارد و دیوان او ده هزار بیت بوده باشد سخن اوحدی میگوید ده نامه بنام خواجه ضیاء الدین
یوسف بن خواجه ضیاء الدین بن خواجه اصیل الدین بن ملک الحکما خواجه نصیر الدین طوسی علیه الرحمه گفته بسیار نازک و لطیف فرموده
کتاب جام جم را در اصفهان نوشته و در قرب یکماه چهارصد سواد مستعدان روزگار از آن برداشته‌اند و با وجود حجم اندک آن
کتاب را ببهای بسیار خرید و فروخت میکرده‌اند و آن کتاب در میان فضلا بسیار مکرم بوده است و درین روزگار آن نسخه
متروک است و الحق آن نسخه در آداب و طریقت تحسین نسخه‌ایست و ظهور شیخ اوحدی در روزگار ارغون بوده و وفات او در اصفهان
بعهد سلطان محمود غازان بوده و در شهور سنه سبع و ثلثین و سبعمایه و مرقد او در اصفهانست و مردم آن دیار اعتقادی بآن مزار
دارند اینست کلام دولتشاه و مؤلف گوید که تاریخ وفات شیخ را بر وجهی که او ذکر نموده محل نظر است زیرا که جناب شیخ زمان
سلطان ابوسعید چنگیزی را که بعد از سلطان محمد خدابنده باشد ادراک نموده و در کتاب جام جم در مدح او فصلی گفته که دو بیت از آن اینست
در جهان تا که سایه شاهست خور ر ماند سایه در چاهست دو جهان را صلای عید زدند سکه بر نام بوسعید زدند و ایضا آنچه در باب
مولد و مدفن شیخ گفته مخالف آن چیزیست که صاحب کتاب نفحات یاد نموده و گفته مولد شیخ اصفهانست و مدفن او مراغه است
و چون بمقتضای الفضل ما شهدت به الاعداء گواهی اعدا اوکد و اقوی است اگر تمام آنچه صاحب نفحات در بیان احوال شیخ صاحب حال
آورده تذکره سازد همانا معذور خواهد بود و آن اینست که چنین استماع افتاده که شیخ اوحدی از جملهٔ اصحاب شیخ اوحد الدین کرمانیست
قدس سره چنانکه این نسبت مخفی نیست دیوان شعر اوست در غایه لطافت و عذوبت و ترجیعات مشتمل بر حقایق و معارف مثنوی
بروزن و اسلوب حدیقهٔ شیخ سنایی جام جم نام دارد و در آنجا بسی لطافت درج کرده است و از آن مثنوی است این ابیات اوحدی
شصت سال سختی دید تا شبی روی نیکبختی دید سر گفتار ما مجازی نیست ناز کم ده که کین بازی نیست سالها چون فلک بسر گشتم تا فلک وار

بود[illegible] دی و شاه شجاع این بیت را شنید گفت از مضمون این نظم چنین مفهوم میشود که حافظ بقیام قیامت قایل نیست و از فقهای حسود قصد نمودند که فتوی نویسند که شک در وقوع روز جزا کفرست و ازین بیت استفاده میشود و خواجه حافظ مضطرب گشته نزد مولانا زین الدین ابوبکر تایبادی که دران ایام عازم حجاز بود و در شیراز تشریف داشت رفت و کیفیت حال [illegible] عرض نمود مولانا فرمود که مناسب آنست که بیتی دیگر مقدم برین مقطع درج کنی متضمن معنی که فلان چنین گفت تا بمقتضای این مقدمه مشهوره که نقل کفر کفر نیست ازین تهمت نجات یابی بنابران خواجه حافظ این بیت را گفته پیش از مقطع دران غزل درج ساخت + این حدیثم چه خوش آمد که سحرگه میگفت بر در میکده با دف و نی ترسائی و باین واسطه ازان دسته نجات یافت و ظاهرا مراد خواجه حافظ از حریفان دیگر نه محمود شاه شجاع بود بلکه عماد فقیه کرمانی که شاه شجاع معتقد او بود و نیز مراد بود چنانچه ببعضی غزلهای خواجه حافظ تعرض با و ظاهر میشود و تفصیل کلام آنکه عماد فقیه مذکور شیخ و خانقاه دار بوده [illegible] نماز گزاردی گربه او نیز با متابعت نماز گزاردی [illegible] شاه شجاع آنمعنی را بر کمال کرامت حمل میفرمود و پیوسته بقدم اخلاص ملازمت آنجناب مینمود و خواجه حافظ [illegible] این ابیات گفته + صوفی نهاد دام و سر حقه باز کرد آغاز مکر با فلک حقه باز کرد این مطرب از کجاست که ساز عراق ساخت و آهنگ بازگشت براه حجاز کرد ساقی بیا که شاهد رعنای عاشقان آمد و کرشمه و جلوه آغاز کرد [illegible] بازی چرخ بشکندش بیضه در کلاه زیرا که عرض شعبده با اهل راز کرد ای دل بیا که ما بپناه خدا رویم زانچه آستین کوته و دست دراز کرد [illegible] فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید شرمنده رهروی که عمل بر مجاز کرد صنعت مکن که هر که محبت نه راست باخت عشقش بروی دل در معنی فراز کرد ای کبک خوش خرام کجا میروی بایست غره مشو که گربه عابد نماز کرد حافظ مکن ملامت رندان که در ازل ما را ز زهد [illegible] بی نیاز کرد [illegible] که [illegible] شاه غفران پناه شاه اسمعیل انار الله برهانه دار الملک شیراز را از فرقه [illegible] مجتنب [illegible] نموده [illegible] همواره به بقاع و مزارات اکابر سلف [illegible] میشدند و از ناصیه احوال هرکدام نور محبت [illegible] مشاهده میفرمودند بقیه [illegible] ایشان را ویران ساخته از آتش قهر جهان سوز [illegible] خاکستر برابر مینمودند و چون بر سر مزار حافظ تشریف آوردند دیوان او را از سر قبر برداشته تفألی در باب خلوص نیت و صافی عقیده او فرمودند این غزل بنظر اشرف درآمد [illegible] یعنی غلام شاهم و سوگند میخورم [illegible] ساقی بیا که از مدد بخت کارساز کامی که خواستم ز خدا شد میسرم [illegible] که باز بشادی روی شاه [illegible] هوای جوانیست در سرم راهم مزن بوصف زلال خضر که من از جام شاه جرعه کش حوض کوثرم [illegible] من جرعه نوش بزم تو بودم هزار سال کی ترک آبخورد کند طبع خوگرم ور زانکه نیست باور از بنده این حدیث از گفته کمال دلیلی بیاورم گر برکنم دل از تو و بردارم از تو مهر آن مهر بر که افکنم آن دل کجا برم [illegible] ورنه بجان من و [illegible] بنام [illegible]

... دل همچو شمع است که هر شب بچراغ روشن روز انگیزد و به ... اسدالله را چه غم ز چندین روح ... یان سند
... و چه نقصان موسی شود زبان که ... هر چه حق برافروزد تا ابد ریشش ... سوزد گرچه بسیار
داوری یافت در خلافت سخن ریاست یافت با حقیقت شد مجازی که کس محمود ... کش شهر در میان کردند خود بخورد
خود زیان کردند و در ثنای نعت حضرت پیغمبر صلوات الله علیه وآله اشارتی بحدیث انا مدینة العلم و علی بابها نموده و فرموده از در او توان
رسید بکام و گر از این ... در دو بام الشیخ المحقق العارف نورالدین حمزه آذری قدس سره نام شریفش حمزه است و تخلص شعر که آذری است اشتهار یافته
دولتشاه سمرقندی در تذکره خود آورده که عارفی مجرد و محققی بغایت عالی همت بود و بکار دنیا کم التفات مینمودی و علی الدوام
طالب صحبت اهل الله بودی چهل سال بر سجاده طاعت بفقر و قناعت روزگار گذرانید و خاطر شریف را بنیل آرزوی نفس
نرنجانید و در فضیلت و علوم ظاهری و باطنی آراسته و در طریقه مجاهده صادق قدم و راسخ قدم بود و هو حمزه بن علی بن ملک الطوسی
ثم البیهقی والد شیخ از جمله سربداران ... بوده و ایام جوانی بشاعری مشغول شد و شهرت یافت شاهرخ سلطان او را وعده ملک
الشعرایی داده در اثنای آن حال نسیم عالم التحقیق بر ریاض خاطر عاطر او وزیده قدم در کوی فقر و فنا نهاده اسم و رسم و سود و زیان
بر باد داد و بصحبت شیخ محیی الدین طوسی غزالی قدس سره رسیده از او اخذ طریقه نموده و بعد از شیخ محیی الدین رجوع بسید نعمت الله
قدس سره نموده و مدتی در خدمت سید بسلوک مشغول بوده و از آن حضرت اجازت ... یافته دو نوبت پیاده و حج گزارد
و مدت یکسال مجاور بیت الله الحرام شده بعد از آن بدیار هند ... و گویند ملک هند سلطان احمد
شیخ را پنجاه هزار دینار زر ... بعبارت ایشان یک لک باشد بشیخ فرستاد و فرمود که لشکر ایران پیش ملک ... سر زمین سند شیخ
آن مال قبول کرد و سجده نموده و درین باب میگوید ... ترک هند و جیحون و چیپال کعبه ام تا ... و بعد از شیخ
هند پای قناعت ... رسید ... تماشای عالم سوت سر بجیب تفکر فرو ... و سی سال بر سجاده قناعت
نشست که بر ... ارباب دولت نرفت بلکه اصحاب ... دولت و ارباب ملک تخت طالب صحبت او بودندی
و همواره بخدمت شریفش التجا آوردندی ... دیوان شعر ایشان ... اقالیم مشهور است و غیر از دیوان شیخ را رسایل ... منظوم است
وفات شیخ در قصبه اسفراین در شهور سنه ست و ستین و ثمانمایه بوده و هشتاد و دو سال عمر یافته مرقد منورش در قصبه اسفراین
است و چون اکثر قصاید ... دیوان شیخ در مناقب اهل البیت علیهم افضل الصلوات والتسلیمات واقع است از روی اقتصار بذکر مقصد ...
و چند بیت از بعضی قصاید او اختصار مینماید ... خدایا ... بمیرم فرمانبر قضای خداوندا که ...
کعبه ذرات راکه من ... حاجب محراب و منبرم ... قاضی القضاة ...
حسن ... بال ... مصدرم

دیده را گشتم بر سر پای چله داشتم چون نخ از بهر آنکه داشتم از برون و میان با یارم وز درون خلوتیست با یادم کس نبیند جمال آن صنم

من ره ندارد کسی بخلوت من تا دل من بدوست پیوستست سوزها کز درون من جستست و وی قصیده رائیه حکیم سنائی را جواب نیکو گفتست

وعدد ابیات آن یکصد و شصت خواهد بود و مطلع آن ابیات اینست ¤ سر موئی بما ندارد یار چون توان شد ز بخت برخوردار کار

با کسیست در همه شهر و آن یکی تو میبینید هر در کار همدمی نیست تا بگویم خون همدمی نیست تا بنالم زار در خروشم ز صیت آن معشوق

تا علم نصوت این فرباز و در تاریخ اتمام جام جم گفته چون ز تاریخ برگرفتم فال منعقد رفته بود و سی سه سال که من این نامه همایون فر

عقد کردم بنام این ... در چون بسالی تمام شد بدرش ختم کردم علیه القدسش قبر وی در مراغه تبریز است و تاریخ وی بر آنجا نشسته ثمان

وثلثین وسبعمایه نوشته دیگر مخفی نماند که هیچ جایگه کتاب جام جم در زمان دولتشاه متروک بوده کتاب ده نامه نیز متروکست و

ظاهراً منشأ بی التفاتی جمهور باین دو کتاب مذکور آنست که جناب شیخ شیوه ارتباط با اولاد امجاد حضرت خواجه نصیرالدین محمد طوسی علیه الرحمه

میورزیده و کتاب ده نامه او بنام نبیره خواجه مزین گردیده و چه عداوه جمهور بحضرت خواجه در غایه ظهور است زیراکه خون خلیفه

خود مستعصم عباسی و اولاد و عشایر او را که بحکم هلاکو خان کشته شده اند از و میخواهند و از ملاحظه کتاب تجرید او همیشه در زاویه

عجز و افحام میکاهند و بعضی هست که اینچنین کس نزد جمهور مطعون و تصنیفات او مردود خواهد بود و میتواند بود که سبب متروک

بودن کتاب جام جم آن باشد که بر فصلی که از منقبت خاندان رسالت اشتمال دارد و در روزگار ما که آن کتاب اندک شهرتی یافته

سبب آنست که جمهور اهل روزگار بنا بر طول ازمنه و اعصار از حقیقت عقیده جناب شیخ نخوانده آن فصل را که دلالة بر حسن عقیده

او دارد از اکثر نسخها ساقط نموده اند و این حذف و اسقاط هیچ جایگه میتواند بود که از مخالفان بر سبیل عناد واقع شده باشد

میتواند بود که از موافقان از روی تقیه صادر شده باشد و منظور ایشان آن باشد که مبادا چون ارباب عناد این کتاب را

در دست یکی از ایشان مشحون بآن فصل بینند در طریق تهمت حامل آن کتاب نیز شتابند و آن فصل از اصل اینست ¤ اهل بیت نبوت

سر بسر نورند بزمین خرد و بر فلک خورند وارثان علم و نبوت را خارسان گشته مرتقیت را هر که چیزی نیافت زایشان یافت

گم شد آنکس که روی زایشان تافت ¤ دیدم از خون آن نفیس عرب متصل نقش کربلا بکرب ¤ سود و جور با جهان شاهی کرد

از چون یزید گمراهی بخت آنکس که سر بخواب کشد تیغ بر روی آفتاب کشد بهر خون حسین خنجر یزید ببخشد خون نسزید که کشد

بهر میراث بچه گر باید از سر آنچه زاده به کردن عراق تیغ گر خیال کس بود عراق دریغ من نگویم بترسم از کس زود کاو لعن

نفتنه رعیه بود کین او از عداوت آباست زانکه فرزند وارث باباست آنکه اصل علی بدیدی و فرع گوش کن بر حدیث

صاحب شرع علم و دم گفته مصطفی ورایه کی خسته جفا او را خود گرفتم که مال داری و جاه علم و دم کی بود چو کفش و کلاه

جور بودند به نظاره که علی در نبرد از باره که هله روز حمله غازی مطبخی را ناوک اندازی با دم ذوالفقار در صف جنگ

دنه دغا میر خیرم کر بهو بر تاب لبی در کمال فضل گوید هست بعد ازین نیست با و رغم در کام من مدحت حمید ر حلاوتیست گوید و ف
آن عوام شد طعم سکرم شاه منم علام توان آوری که هست در صورت بیان سخن دست آ ذرم کز آذر و بیان وی این گوهر شنوند
گوش شوند ز معجز طبع سخنوری ببهتای آذر که بصورت ندنشت جان کر و ندند ه از نفس روح پر ور مست از برای خصم تو ام در
محاربه دستی لسان تیغ و زبانی چو خنجرم از تیغ دست و کر و ن دشمن افکنم و ز خنجر زبان جگر خصم بر درم پای مخ ز مور سلیمان
قبول کر ذ پیس ر و مکن تو هم سخن محقرم حاجب خاندان چو بارم ز خاک سر ز جمله خلق فخر نو د ر و ز محشرم ساقی کوثری تو و من از دری
بسان آب کوثر و بر مان ز آذرم در قصیده دیگر منوچهری چنانکه هست فلک را دوازده تمثال که آفتاب بران دوره
کند همه سال بر آسمان ولایت دوازده برج اند چو آفتاب نبوت همه بر اوج کمال قضا چو آینه روح احمدی بر تخت
بخت نماینه او دوازده تمثال مثل دوازده ماه و دوازده کوکب آفتاب نبوت نمود ه استقبال ستارکان سپهر
ولایت و شرفند که ایمن اند ز نقصان احتراق و وبال سپهر فضل و شرف میرکی با ستغنا جهان علم و عمل میرکی با ستقلال مقدر ان
ولایت که جبریل امین بر در حرمت شان مقصر بصف نعال شهان بی سپه و خسروان بی شمشیر ملوک بی حشم و اغنیای بی اموال مجاوران صوامع
نشین عالم قدس مقربان سراپرده جمال و جلال فرشتکان زمین اند را که نکذشت خطا و حرف معصیت و کفر ظلمت ان بجبال
مرا تبه چو کمکنند از اوامر ملکوت ملایک ازلی او میرو د باستعجال کنیز و لشان مهر ذقرار زاق مطیع رایتیان میر سکر اجال ز آفات
نبوت صدور این انجم مثال صورت تفصیل آمد از اجمال از این دوازده برج و دوازده خورشید علیت مه سپهر کمال مطلع آل علیت
کند بعد تحقیق شد بغیر ذات خدا او ند از و متعال بصورت اگر چه که بحر لیت او بکوهر فضل و لیک هست در و بحر های مالا مال فلک
شد کمالات او به پیمانه فلک مثابه کیل آمد و ملک کیال بگاه حکمت و دانش هزار چون لقمان بگاه روز شجاعت هزار رستم زال
صفت سهو و ندیده خطا نخورده حرام نبرده دست برکس نکرده رد سوال کند تصور مثلش خیال و گوید عقل زهی تصور باطل زهی خیال
محال کمال فضل علی را چه حاجت تعریف که هست یوسف ما را جمال او دلال وهم درین قصیده در مدح شاه علیه السلام منوچهری مراحجه عقل کل
ز فهم او فرو ماند ز مشکلات ضمیر تو تابدش حلال و بال و زر عدوی تو حمل تواند اگرچه کاوزمین تابدش مثل حمال چو شعران
قطاری کشند در دوزخ مخالفان ترا در سلاسل و اغلال ترا زوی که در و بار طاعت تو کشند ابوقبیس نسنجد در و بمثقال
تبارک علمت کو یا مشابه بود که در جهان علم عید کشته است هلال خیان منورم از پرتو رضا که اگر رکم زند همه نور آید از قفال
حدیث معرفت او بر دم نا اهل همان حکایت ابت و قصه غربال بها دیان هدی آفتد اکن آ ذریا مباش پیرو آنها که میکنند اضلال
ز راه یقین در قفای اهل کمان ز نام عقل در یغیت در کف دجال کلاغ مهره کش در جواهر نبوی که منبت پایه اشرف در حوزه
زلال طریق خاص کزین و بهر مجب عام که صوم عیسی خوشتر ز دعوت دجال چه سود با محک عقل لاف صرافان ترا که بار بدانی

تا یافت جان من خبر از مبدأ وجود دانم که ابر قبیلهٔ اسماست مصدرم توحید بحر و این من هیچ موج گشتن است جان تا خدای

گشتنی و عقلت نکردم تا من عزیز مصر وجود خود آمدم آمد ز روم باج ولایت قیصرم آفاق را بتیغ توکل گرفته ام نه از تیغ

سپاه و نه محتاج لشکرم تا من نشسته ام کمر فقر در میان از تاج فقر طعنه زن تخت سنجرم عنقای قاف قربتم از آشیان فضل

از قاف تا بقاف جهان زیر شهپرم غواص عقل را بکنهم مسیر نه گر قعر بحر ذات و صفات گوهرم آیینه خزانهٔ غیبت خاطرم

پیداست این حدیث ز سیمای جوهرم تا از سواد وجه شدم سرخ روی فقر روشن شدست معنی کوکر داحمرم تا پای در طریق توکل

نهاده ام گشتند سرکشان دو عالم مسخرم دریای معرفت ز دلم موج میزند بر دوش گوهر است کلام معنبرم اطراف عالم از نفس

من معطر است زیرا بر آتشست درون چو مجمرم ذرات کاینات نوشته است من اندر اوراق آسمان و زمین جمله دفترم صد غسل آب

چشمهٔ نوشان برآورده از رنگ چین زر رشک کتاب مصورم افلاک را چو نقطهٔ مرکز وسط نشین اقطاب منزله خط محورم تا جوج

حادثات جهان را چه اعتبار با من که در شکوه چو سد سکندرم در خورد همتم بود از دهر روزگار از باختر وظیفه بود تا خاورم

حسنی حل طبق جول قناعت این نکته یاد گیر که من کیمیاگرم این اطلس کحلی فلک در بساط خاک در عهدهای روز و شب

افکنده شده ام در بحر و برزمهای افلاک سرکشی نگشاده دیده ... چو عبهرم موسی صفت معاند کاو پیستم چون سامری نه در پی

گوساله زر خورشید اگر بود بعد حتی مرا هرگز بهر حساب خورشید ننگرم بر آفتاب سایه نیندازم از زمین تا رفعت ار کند چرخ

چنبرم من ترک هند و جیفه و حیوان کرده ام تا ... خویش نیخرم تا چو جیفه طلب و سگ شمرده اند لیکن من از کبک نیز

کمترم دوران چو صفر و معنی او هیچ گفته اند پس هیچ هیچ این همه منت چرا برم از آفتاب همت من مهر ذره است گر ذره ایند نبش

ز ... کمترم ... همت من موج میزند پیداست تا چه قدر بود بحر ابرم همچون نگین بصورت اگر مفلسم ولی چون آسمان بگو

... نه ... بعصیده عزم ... گنج نغمه سفت بنگرم انجم مثال بوی گریبانست ترنم افلاک

تو خرقه ... بوست در برم ... بوی ... همچو ... نور بخش چو تیغ ... از موج حادثات جهان دبان

... بیرون برد چو ... حل لطفت بندرم از خدیوان روی زمین ننگ آیدم تا من گدای حضرت ساقی کوثرم شاه نجف

ولایت علی که هست بر سر فخر خاک ره ... چو افسرم تا سر به آستانه جاتش نهاده ام مهر است متکا و سپهر ست بسترم من خود

که دعوی حب علی کنم من ارکه خیل غلامان قنبرم بر رغم خارجی منم از رنگ حیدری از رنگ و نام سکه و صورت قلندرم

منکر و نکیر ترسم که سوال زیرا که در حدیث پیمبر ... نسبت بخاندان علی و بال او زانکه داده ام درست که با کس ما درم

که هست با عدویان ارادتی گر ارثیا ... ترک بودست داورم او را که با ولایت او نیست نسبتی خصمم منت گر همه باشد برادرم

من غلام بازوی مردی که ... مصاف داده جواب جلو بکی ران غضنفرم نشنیده ای مگر که زاهن دری خیبر چون دربود

مقامات شیخ [illegible] بوده و مشایخ [illegible] شده بود و اگر چه نسبت [illegible] شیخ آذری بالا رتبت که او را [illegible] نسبت [illegible]

با [illegible] در شعر او نشده تا آنکه بسیاری از کابر [illegible] از [illegible] میر شاهی [illegible] کلام ایشان [illegible] بر شعر شیخ آذری بوده و مشهور است که [illegible]

از نسبت میان شعر شیخ و امیر شاهی سؤال نمودند و او بعد از تأمل بسیار جرأت کرده از شعر خود بیان نسبت میان ایشان نماید و

هم از شعر شیخ آذری مصرعی لطیف را که با دامی نازک تعریف سرکشان همچنان متعلق شود تضمین نموده در جواب سایل ادا فرمود قطعه

آنکه گفتی صفت آذری و شاهی کن حل این نکته بر دوست ز آگاهی ما * آذری مجمع اسرار کلام ازلست * دریا در سر اندیشه همراهی ما

لیک خود بر سر دیوان سخن میگوید * چرخ بر دوش کشد غاشیه شاهی ما * و مصرع مذکور بر وجهی که صاحب قطعه اشعار بان نموده از

غزل اول دیوان اوست * گر کند بدرقه لطف تو همراهی ما * چرخ بر دوش کشد غاشیه شاهی ما * دیگر این تنزل بر تتبع کلام شیخ آذری صحبت واقع

که در سخنان و نثر او یک طامات متصوفانه که امثال شیخ عبد القادر گیلانی و پیر [illegible] جاد و پیر [illegible] حمد جامی سرزده پیدا

نمیشود و از جمله طامات های شیخ عبد القادر مذکور که جامی او را مقبول میدارد و جمعی از مریدان کورانه او آنرا جمع کرده اند و شرح و اصلاح آن

تاویلات فاسده و توجیهات کاسده نموده اند یکی آنست که صاحب عوارف از او نقل کرده که در مدرسه خود میگفته که کل ولی علی قدم

نبی و انا علی قدم جدی ما رفع المصطفی قدما الا وضعت قدمی فی الموضع الذی رفع منه الا قدما من اقدام النبوة فانه لا سبیل الی ان ینالها غیر نبی

و همچنین از او نقل کرده اند که میگفته انا نار الله الموقدة انا سالب الاحوال بحر لا ساحل له انا الملحوظ یا صوام یا قوام یا اهل الجبال دکت جبالکم

لقولی مع هدیت صومعکم اقبلوا امرا من الله انا امر من الله یا رجال یا ابدال یا اطفال هلموا و خذوا من البحر الذی لا ساحل له انا الناظر

فی اللوح المحفوظ انا القابض [illegible] بحار علم الله و مشاهداته انا حجة الله و انا نایب رسول الله و وارثه فی الارض و قال ایضا انا فضل مشایخ الجن و الانس

جمیعا و بینی و بین الخلق بعد بعید کما بین السماء و الارض و قال ملکت لی الارض شرقا و غربا سکنی و عمرکنی برا و بحرا و سهلا و جبلا و کلهم مخاطبونی

بالتعلیة و قال انا من وراء امور الخلق و عقولهم رجال الله وصلوا الی القدر فکافوا و انا وصلت الیه فخلقت فیه تنازعت اقدار الحق بالحق

قال انا سیاف انا قتال انا اعلم ما فی بطونکم و ظاهرکم و انتم فی نظری [illegible] کالقواریر و قال اعطیت الآن سبعین بابا من العلم اللدنی سعة کل

بین السماء و الارض و قال ما من ولی الا و یحضر فی مجلس الاحیاء بابدانهم و الاموات بارواحهم سبحان الله با وجود این طامات ظاهره و تصلفات

باهره شیخ عبد القادر طاماتی نمیشود و نزد جامی و امثال او از سلسله اکابر صوفیه بیرون نمیرود و شیخ آذری فقیر که مدح اهل البیت علیهم السلام

میگوید کلام او در بیان حقایق و معارف از پنج دعوی و رعونت عاری است با عتقاد جامی طاماتی و [illegible] است و از ینجاست

که زیرکان صاحب انصاف چون از امثال این مقام استشمام عداوت جامی نسبت با اهل البیت علیهم السلام نموده اند [illegible] در مقام

انکار بوده اند تا آنکه قاضی میر حسین شافعی یزدی در هجو او فرموده که ان امام ترحم فی هذا [illegible] دو کس و را بجان

بیازرده اند یکی ز نبی کینه [illegible] هر دو را نام عبید [illegible] سر دو را نام عبد [illegible] آنکه یکی مجرم بود و کر جامی الشیخ المحقق [illegible]

نعلها از تاب تو در پاک زد دریا طلب · نه از چشمه نسیم مشک زعفر جو نه از تعالی کسی ببند از بس که بهشت ... عنبر فرش را

ستاره شان با اهل بیت نبی اقتدا کن از روی رنفسی کن اندیشه و زمال مثال یکسان صاحب مثال مثال مختلف است همیشه دعوی که مختلف شود ذات ملل

و ایضا در قصیده دیگر فرماید مرره که در طریقت اهل سلوک [illegible] بیت

در عالم یقین بود جای احتمال مداح اهل بیت نبی آذری منم چون طوطی شکر شکن شکرین مقال هر کس زند دست ارادت بدامنی مایم دست و

پاک علی و آل و در قصیده دیگر که مشتمل بر صنعت است آنهنگ صبح جو برکرد سر ز لجه نیل کشید دست سحر خنجر بلکه از پیل فرود کر است این عم و داماد

زانبیا چو علی بعلم و فضل جلیل و با اصل و نسل اصیل · اگرچه کرد خلاف بنی عقیل و عقال · ولی کمال علی را نه قال بود و نه قیل · و ایضا در قصیده دیگر گوید

مقتدای خلق بعد از انبیا بیدا است کیست · سرور مردان شاه اولیا بیدا است کیست · صاحب تیغ و لوا و ناصر اسلام و دین · خوش نشین

بیوند وصی مصطفی بیدا است کیست · در تشریف از کلام الله می آری دلیل · حله پوش هل اتی و انما بیدا است کیست · رهروان راجنت را

ازین رحلت سرا کاروان سالار اقلیم بقا بیدا است کیست · و زملکی و فا روجود ... سخن کوه علم و موج دریای عطا بیدا است کیست

صاحب لا سیف بر ارباب دین پوشیده نیست · قابل تشریف قول لا فتی بیدا است کیست · در حرم همچون خلیل الله گشته بت شکن · آنکه بر دوش

نبی بنهاد و پا بیدا است کیست · در مقامی کانبیا و خلق در مانند بخود · روز محشر حامی جرم و خطا بیدا است کیست · آنکه بعد از مصطفی در دیف گردد خلاف

اهل بیت · دشمن ذریه خیر النسا بیدا است کیست · شرط هست با نبی بد عهد کرد از وفا بعد از و با اهل بیتش بیوفا بیدا است کیست · روبهان نبند

آنکه بر حقیقه ... کرده اند در میان روبهان شیر خدا بیدا است کیست · جز اهل بیت در بند سرای یکرنگ داری اندر بند این محنت سرا

بیدا است کیست · من محب آل عمرانم خلاف خارجی · و اندرین ره صادقم قلب و دغا بیدا است کیست · مومنا زاغیر زین عالم بهر کو کیست این

اهل عالم بسته این بگنا بیدا است کیست · کیست ممدوح تو گفتی گر نمیدانی بدان · آفتاب دین علی مرتضی بیدا است کیست · صد هزاران مرشد و

هادی و پیر و رهبر است · زین همه هادی و رهبر ما بیدا است کیست · گر رود اینجا بسی دعوی باطل باک نیست · در شریعت قاضی و روز جزا

بیدا است کیست · یا امامان شفاعت خواه · غرق در تیم حامی ما روز محشر جز شما بیدا است کیست · کسی و دیگران قتل شهان دو

شاه بر منبر هر کجا بد بر آید سها بیدا است کیست · در حق حضرت امام حسن · سوراخ میشود دل ما چون گل حسین · هر جا که ذکر واقعه کربلا رود

کر خلق را خدای بگیرد با ولیا ترسم که این معامله با بنیاد رود پوشیده نخواهد بود بر ناظران این مقام که دولتشاه صاحب

تذکره مذکور با آنکه سمرقندی و ما وراء النهری است و تذکره را از برای امیر علی شیر مشهور نوشته در تعریف شیخ آذری بر الفصل که با بعضا محبت

مذکور شد نوشته و عبد الرحمن جامی از غایت عصبیه جاهلیه و عداوت دینی که با جناب شیخ داشته و تعشق که ورنی که از ملاحظه

او با خاندان نبوی بر لوح دل معاندت میگاشته نام او را در کتاب نفحات مذکور نساخته و در کتاب بهارستان اظهار عداوت

خود نموده و گفته که از جمله شعرای خراسان آذری اسفراینی است و در اشعار او طامات بسیار است و مخفی نیست بر کسی که تتبع احوال

و ... مرتبه دیگر برآورد و بوصل ارشاد او بجایی رسید که جامع جمیع سلاسل مشایخ گردید و گوشش از مضمون این
رباعی زبان مبارک او شنیده بود که سرزند که در مصطبه مسکن باید و خوبی زن مخبته خومن دارد هرجا که سیه گلیم و آشفته دلیست شاگرد
منست و خرقه از من دارد و چون عمر وی بهفتاد و هفت سال رسید شب جمعه دوم رجب سنه ست و ثلثین و سبعمایه در برج احرار
صوفی آباد بجوار رحمت حق پیوست و در حظیره شیخ عماد الدین عبدالوهاب مدفون گشت خدمت شیخ را در ایام انتظام در سلک امرای
سلطان غازان با مثل امیر چوپان سلدوز و امیر نوروز بضرورة آشنایی واقع شده بود و چون این دو امیر از امرای سلطان غازان
سنی مذهب بودند شیخ همیشه از صحبت ایشان گریزان بود و از تحف و هدایای ایشان امتناع مینمود و در نفحات مذکور است که روزی
امیر چوپان پیش شیخ آهوی فرستاد و سلام رسانید و نیازمندی نمود که این گوشت صید است بخورید که حلال باشد شیخ گوید که مرا در این
حالت حکایت امیر نوروز یاد آمد که آن وقت که در خراسان بود و من بزیارت مشهد مقدس طوس رفته بودم و او شنید و با
تمام ... عقب من بیامد و گفت میخواهم که ما دام که در خراسان باشی با تو باشم چند روزی با وی مصاحبت افتاد دیگر روز آمد و
دو خرگوش آورد و گفت خود زده‌ام بخورید گفتم گوشت خرگوش است و هرکس که زده است بخورد من نخواهم خورد گفت چرا
گفتم بقول حضرت امام جعفر صادق حرمت الی آخر القصه صاحب کتاب احباب مولانا نورالدین جعفر بدخشی قدس سره که از افاضل
مریدان سید السالکین امیر سید علی همدانی قدس سره العزیز است نقل کرده که میفرمودند شیخ محقق محمد اذکانی که شیخ حدیث من
بود در اثنای درس حدیث بمن گفت که چون در خدمت میر علاء الدوله سلوک را بکمال رسانیدم مرا اجازت داد و امر فرمودند
که بوطن معاودت نمایم امتثالا لامره العالی بوطن رفتم و پدر من شیخ شرف الدین محمد بن احمد اسفراینی وفات یافت پس بعضی
از اصحاب و مریدان او گفتند که یکی از اصحاب را خلیفه میسازیم بعضی گفتند که از شیخ شنیده‌ایم که میفرمود الحمد لله که از دنیا رفتیم تا فرزند
خود را در مقام خود یافتیم بلکه مقام او را اعلی از مقام خود شناختیم اکنون بعضی دل گفتند که مراد بزرگان این طایفه از فرزند فرزند
معنویست پس اتفاق نموده مردی پیر را بنا بر خلیفه خود خلیفه پدر من ساختند و چون من با وجود آن تصریح که از پدر
خود شنیده‌ام این مخالفت از اصحاب او دیدم بغایت آزرده گردیدم و از ایشان جدایی گزیدم پس جای نماز خود را بدوش
انداختم و عزیمت صوفی آباد و خدمت شیخ علاء الدوله را با خود مصمم ساختم و چون بشرف خدمت شیخ رسیدم لطف بسیار در
باره من فرمودند و از کیفیت مصاحبت من با اصحاب پدر سؤال نمودند صورت خلاف اصحاب پدر را در استخلاف بعرض رسانیدم
پس شیخ تبسم نموده فرمودند که اصحاب پدر تو با تو همان کردند که اصحاب پیغمبر صلوات الله علیه با علی بن ابیطالب کردند از صدور
این کلام ابتدا و نقلا از این چهار بزرگوار و تقریر آن از روی اصرار دلیلی قطعی بر تشیع ایشان قایم میشود کما لا یخفی و شیخ علاء الدوله
قدس سره خود در رساله موسومه بتوضیح مقاصد المخلصین و مفضح عقاید الملحدین که از مشاهیر رسایل اوست آورده که امیر المومنین علی

منور الدین عبید الله ... خواجه اهل حال لالای حضرت بوده بلکه چون عم خود شیخ سنائی از دیار شناسائی و عرفان خبر نیست

لاجرم عشق کفین بلکه تو بعشق او بی سیاه خلاص قرین او بود که در بندگی تو آنکه کلی است لالای علی علی الالست قال غوث المتأخرین

السید محمد نوربخش نور الله مرقده فی شجره عند ذکر الشیخ و هو علی بن سعید الجوینی قدس سره کان اوحد الاولیاء فی زمانه بکثرة المجاهدة

والریاضة و ترک الدنیا و زینتها و سافر کثیرا راجلا و صحب مائة و ثلث عشر شیخا حتی وصل الی صحبة ابی الجناب نجم الدین الکبری و صار سید الذین

و تمکن بعد این توفی بها و صاحب نفحات آورده که از صد و بیست و چهار شیخ کامل مکمل خرقه داشته است و بعد از وفات او

از آنجمله صد و سیزده خرقه باقی بوده و بیشتر هند و ترکستان کرده بوده و صحبت ابو الرضا رتن رضی الله عنه دریافته و امانة رسول الله

صلی الله علیه و آله از ابو الرضا رتن بن نصر رضی الله تعالی عنه فائده شانه از امشاط رسول الله صلوات الله علیه و آله و شیخ رکن الدین

علاء الدوله آن شانه را در خرقه پیچیده آن خرقه را در کاغذی نهاده و بخط مبارک خود بر آن کاغذ نوشته هذا المشط من امشاط

رسول الله صلی الله علیه و آله وصل الی هذا الضعیف من صاحب رسول الله صلی الله علیه و آله و هذه الخرقه وصلت من ابی الرضا رتن الی هذا الضعیف

و هم شیخ رکن الدین علاء الدوله بخط مبارک خود نوشته است چنین گویند که آن امانة برای شیخ رضی الدین علی لالا بود از حضرت رسول

و هذه الرباعیة من انفاسه القدسیة منقولا من خطه ٭ هم جان بهزار دل گرفتار تو است هم دل بهزار جان خریدار تو است

اندر طلبت خیال باید بقرار هر کس که در آرزوی دیدار تو است توفی قدس سره فی الثانی عشر ربیع الاول سنة اثنین و ستمائه

رحمه الله ... پوشیده نماند که علمای اهل سنت و جماعت خصوصا متاخران ارباب حدیث ایشان مانند ذهبی نجاشی نخشبی

روایت و متعصب مردود ساخته ابو الرضای مذکور قدح موفور نموده اند تا آنکه ذهبی در کتاب میزان ما استقیم خود تعصبات

بکار برده و او را کذاب و دجال شمرده و باعث اصلی ایشان برین قدح و جرح آنست یکی آنکه ابو الرضا شیعی مذهب بوده و اکثر

احادیث مرویه او در فضایل اهل البیت علیهم السلام و ... شیعه ... ایشانست دیگر آنکه معاصران او از محدثان اهل سنت

در حدیث ... ایشان ... رجوع اهل روزگار ساخته بودند و او بازار ایشان کاسد و دکان ... فاند

میساخت چه هر گاه شخصی بیک واسطه از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله نقل حدیث نماید ظاهر است که معاصران

او که نقل حدیث بوسایط متعدده نمایند کاسد اهل روزگار بجوع ... باید شعر ... المعالی کرم و فی ...

ولکن البلاء ... [illegible] ... قدس سره ... ملوک ...

بعد از پانزده سالگی بخدمت سلطان غازان ... و ... کسب ... سلطنت ... بعد ... شیخ ...

در شهور سنه سبع و ثمانین و ستمائه ... بصحبت شیخ نور الدین عبد الرحمن اسفراینی رسیده ... از حجاز در سنه ...

او ... بعد از سنه عشرین و سبعمائه در ... در مدت ... سال ... علی ... گویند که ...

[illegible] ولی [illegible] مروان [illegible] رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم [illegible]

الملک و مخفی نماند که چون ملک بچه را میگویند و چون [illegible] بعضی [illegible] حضرت شیخ [illegible] سبب آمده است

اسم و مسمی را صری داشته‌اند و پیر او را بملک و ملک بچه تعبیر نموده چنانچه مروان بن محمد که مشهور بوده [illegible] که

متواریخ مسطور است که ملقب بحمار بود و حضرت شیخ مروان اول را که مروان بن حکم است بنابر مجالست و مقاتلت او با پسر مروان خر

نامیده و او را پیران و بچه بچه تعبیر نموده اگرچه جمیع این شجره ملعونه خوک و سگ و کافرند و این نیز ظاهر است که هیچ سنی تا اول

را و به همچنین دشنام نمی‌نماید بلکه او را امیرالمؤمنین و خال المسلمین میگویند و بعضی از ایشان مروان مردود و مطرود را از صحابه

میشمارند و در لعن او نیز نزاع دارند و این رباعی را بعضی بحضرت شیخ قدس سره منسوب میسازند مرکوب [illegible] چون خضر بسر

چشمه حیوانی شد از وسوسه غارت شیطانی وارست مانند علاء الدوله سمنانی شد و بعضی از [illegible] کرمانی رحمه الله که از

مشاهیر موحدان و مریدان شیخ بوده منسوب داشته‌اند و بهر تقدیر مؤید مطلوبست امیر کبیر الموحد الربانی السید علی الهمدانی قدس الله سره

[illegible] شاه همدان و صاحب عقیده همدانیه یعنی زان همدانیند که علی را همه دانند صاحب نفحات [illegible] علو شان حضرت میر و اشتهار

او در میان این طایفه و استناد جمیع متأخرین صوفیه از اهل خراسان و عراق و غیرهم بآنحضرت نوشته که اندکی از شأن بالکلیه ساکت

بوده و بنابر عداوت دینی که با آنحضرت داشته بذکر اندکی از احوال و مقامات ایشان اختصار نموده و گفته که او علی بن شهاب بن

[illegible] الهمدانیست جامع بوده میان علوم ظاهری و علوم باطنی و ویرا در علوم اهل باطن مصنفات مشهور است چون کتاب اسرار النقطه

و شرح اسماء الله و شرح فصوص الحکم و شرح قصیده میمیه فارضیه و غیر آن وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی بوده

[illegible] کسب طریقت پیش صاحب السرین الاقطاب تقی الدین علی دوستی کرده و چون شیخ تقی الدین از دنیا رفت باز رجوع بشیخ شرف

الدین محمود کرده و گفت فرمان چیست وی توجه کرده و گفت فرمان آنست که در اقصای بلاد عالم بگردی سه نوبت ربع مسکون را

سیر کرده و صحبت هزار و چهارصد ولی را دریافت و چهارصد را در یک مجلس دریافت سادس ذی الحجه سنه ست و ثمانین

و سبعمایه نزدیک ولایت کنر و سواد فوت شده و از آنجا بختلانش نقل کرده‌اند انتهی و مولانا نور الدین جعفر بدخشی که یکی از فضلای

تلامذه حضرت میر است در کتاب خلاصة المناقب ذکر نموده که نسب شریف حضرت میر قدس سره بدینوجه است که علی بن شهاب

الدین محمد بن علی بن یوسف بن محمد بن محمد بن جعفر بن عبد الله بن محمد بن علی بن حسن بن حسین بن علی زین العابدین بن حسین الشهید علیهم السلام

[illegible] شنیده‌اند که از جانب والده به هفده پشت بحضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله و سلم و مرا خالی بود که او را سید علاء الدین

خواندندی و از اولیا بود در حسن تربیت او در صغر سن قرآن محفوظ گشت و در امور والدین و اللغات [illegible] بدان سبب که

[illegible] بود [illegible] همدان [illegible] بوده [illegible] فرموده‌اند که [illegible] محبت و متابعت آل طه و یس

علیه السلام خلیفة بحق بود و غیبت کان علی قلبه و نذلک قال ابو بکر لعلی علیه و من ابی حنیفة بعث ابو بکر لاستحضاره و یا بایعه و ...

العجب کل العجب ممن هو الیوم فی مرتبة من فقد ما ... بالاکسال الی آخر مقالاته و قال علاء الدوله علی ما اتاک الله عن و کن مصدقا بما ادعی قول النبی صلی الله علیه

و آله و عاد من عاداه یعنی حدیث المتفق للبخاری و مسلم فی صحیحه و آنچه شیخ درین رساله مذکور ساخته که امام ابن الامام محمد بن الحسن العسکری علیه

السلام و آبائه علی الکرام درگذشته می تواند بود که از معتقدا غلط و کیف باشد چنانچه شیخ محی الدین و بعضی از اکابر اسلاطین معتقدات را در

دعوی ... یه و خاتم الولایه بودن واقع شده مبنی غلط در تشخیص محمد بن الحسن العسکری باشد چنانچه در نفحات ملوکی ... و در حاشیه آن

تصریح از مثل ابن خلکان از مولانا نظام الدین هروی در باب تشخیص خضر علیه السلام نسبت بجناب شیخ منقولست و بالجمله چون شیخ رکن الدین علاء الدوله

قدس سره شهور بود به صحبت داری خضر و مولانا نظام الدین از وی احوال خضر معلوم میکرده همانا که احوال بر وجهی فرموده که مرضی

مولانا ... مذکور نبوده و ازین جهت با و گفته که این حال خضر که الست نه حال خضر ترجمان یعنی حال خضر نمیبینند از آنکه نه حال خضری که ترجمان

و و اسطه است میان حق و خلق و حاصل کلام آنکه ... پس تخلیه مولانا نظام الدین میتوان گفت که آن محمد بن الحسن العسکری ... است که جناب شیخ را

بر گذشتن و اطلاع حاصل شده نه محمد بن الحسن العسکری است که در شهر ... بعداد متولد شده بلکه محمد بن الحسن دیگر بوده که در عسکر اهواز

یا عسکر مصر بوده و خدمت شیخ سعدالدین ... نموده با آنکه آنچه درین رساله با و منسوبست معارض است با آنچه در فصل نبوت و ولایت

ایشان از رساله بیان ... رساله ... الاعراف مذکور ساخته و فرموده مهدی را علیه السلام از سه نطفه یعنی صبیی قلبی و حقی یعنی اکمل و حلی

اخروی از افراط و تفریط ایمن گردد و بر حق ثابت شود و اگر هنوز در وجود نیامده باشد بیگمان وجود خواهد آمد و بکمال ... کمال ...

مصطفی است علیه الصلوة و السلام خواهد رسید و دعوت او شامل اهل عالم خواهد گشت و او قطب روزگار خود در مقام سلطنت خواهد

بود و بعد از امیرالمؤمنین علیه السلام انتهی بالجمله هر چند صدق شرطیه مستدعی صدق مقدم نیست اما احتمال دادن وجود و غیبت آنحضرت

و تعدد این احتمال بر حصول عدم ناظر در ترجیح او است و کسی که بمرتبه آنجناب جزم بوفات مهدی علیه السلام نموده ... ما این اسلوب

... کلام نمی ماند کما لایخفی علی العارف ... الیب الکلام و بر تقدیر ... میگوییم که انکار وجود محمد بن الحسن العسکری علیه السلام

منافی تشیع شیخ نیست چه بعضی از طوایف شیعه حتی جمعی از امامیه قایل بدوازده امام که یکی از ایشان محمد بن الحسن العسکری است نیستند چه

مناط تشیع اعتقاد آنست که بعد از پیغمبر خلیفه بحق بلافصل امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب علیه السلام است چنانچه در صدر کتاب مذکور

شده و آنچه درین مقام از روایت صاحب حبیب السیر و از رساله شیخ تحریر یافت نقد جه بحث درین باب و ما در موضوع این کتاب

ذکر مطلق امامیه را منظور داشته ایم و مقصور بذکر امامیه اثنا عشریه نکرده ایم و علاوه نصوص سابقه است آنکه حضرت شیخ در قلادح

منفره ... و ... ان بحار ... من ... برابع الایمان ... جعل الایمان واسطة الوصول الی الامارة لاقربة الی الله و الی رسوله و من

... بحجته و مذهب معاویه و خواه ... و یحشرون معهم و لانصیب لهم من شفاعة النبی صلی الله علیه و آله و سلم ...

اکمل است بر جمیع اهل کشف و شهود [illegible] و انا المنذر و علی الهادی و بک یا علی یهتدی المهتدون
[illegible] کشف شود [illegible] و با وجود امام هادی [illegible]
دیگری بنده موضع متقارب [illegible] کتاب [illegible] الی آخر الحکایة و در دیگری فرموده اند که
[illegible] نام نهاده اند الی آخر المقاله و در دیگری ذکر کرده اند که چون [illegible] الی آخر الروایة و بر صاحب هوش و
دلالت اسلوب کلام درین مقام بر مقصود و مرام پوشیده نیست بر کسی که انگشت بر موی برتن او گوش است و از فواید انفاس قدسیه
آنحضرت است که در کتاب خلاصة المناقب مذکور است که چون ایشان خالی از غضب نبودندی یکی از مریدان با بعضی از اکابر زمان از ایشان
سؤال نمود که شما از کمل اهل طریقتید غضوب چرا باشید آنحضرت تبسم نمود و جواب فرمودند که اگرچه ما را غضبی می باشد اما غضب ما رحمت
بر مغضوب علیه زیرا که در اوایل کار راهرو و تشنه بخدمت مصطفی علیه الصلوة والسلام صحبت خاصه می بود و از غضب خود ملالی در خاطر
آمد لاجرم حضرت مصطفی صلی الله علیه وآله فرمود که ملول مشو که غضب تو رحمت است صاحب خلاصة المناقب آورده که در صحبت شریف
آنحضرت محقق شده که غضب او سبب ترقی سالکان می بود و سر این سعادت آنست که آنحضرت مجلای جمال جلال ذات آمده بود
و درین حدیث بان اشارتست قال صلی الله علیه وآله وسلم خیار امتی احداؤها اذا غضبوا رجعوا و در کتاب ذخیره که از مؤلفات آنحضرت
است که در بعضی اخبار آمده که کان رسول الله صلی الله علیه وآله یغضب حتی یحمر عیناه و وجنتاه وکان یقول اللهم انا بشر اغضب کما یغضب
البشر فایما مسلم سببته او لعنته او ضربته فاجعلها منی صلوة و هم در ذخیره آورده که امام بحق ناطق جعفر صادق علیه و علی آبائه السلام گفتند ان
فیک کل فضیلة الا انک متکبر ولکن کبریاء الحق فاقام منی مقام التکبر یعنی طایفه که اختلاف نفسانی را در مقام فنا در بازند و خاشاک هستی
را در زاویه نابود انداخته اند سر آنست که ایشان را بعد از تجرع مرارت فنا شربت بقا چشانند و در بارگاه بقا بعضی را لباس حلم و حیا پوشانند
و بعضی را بخلعه تعزز و کبریا مخصوص گردانند پس چون در مقام صحو آثار آن صفات را در وجود عزیز ایشان بظهور رسانند عوام کالانعام
از ایشان تکبر دانند اما عارف محقق میداند که آن تعزز تجلی و تجلی سلطنت کبریای مطلق است که در ابدان زاکیه و اجسام طاهره ایشان
بظهور میرسد نه ایشان را از خود مقداری و نه بارد و قبول خلق رامی و نه در ظهور آن صفات اختیاری و از انفاس قدسیه آنحضرت
فقره چند که بر سبیل مناجات قاضی الحاجات در اول رساله وارداتست وارد گردیده ۞ ای مرهم جراحت دلریشی وی
مونس مرحمت درویشی ای کرمت دستگیر بیچاره وی رحمت پای مرد آواره ای عواطف غیرتت بحجاب قدسیان را از ملاحظه
سراپرده جلال تو بردوخته وای عواطف رافت هزاران شمع صفا در گوشه دل شکسته برافروخته ای آثار نفحات لطفت سرمایه فتوحی
بادی هبوب نسمات فضلت راحت جان مجروحی وای نسیم صبح وصالت امیدگاه سوختگان آتش فراق وای زلال دریای عطایت
تسکین بخش تشنگان بادیه اشتیاق ای سوابق الطاف عنایتت دستگیر بی قدری وای لطایف عفو بی نهایت عذرپذیر بی سعادتی

که نیست بنده و رضیت من هست خیر امتی لیفخر بعده و قال صلی الله علیه و آله و سلم ان الله عرض حب علی و فاطمه و ذریتهما علی البریة فمن
بادر منهم بالاجابة جعل منهم الرسل و من اجاب بعد ذلک جعل منهم الشیعة و من اجاب بعد ذلک جعل منهم الاصفیاء و اسد جمعهم فی الجنة و قال
صلی الله علیه و آله من احب ان یحیی حیوتی و یموت موتی و یدخل الجنة التی وعدنی ربی فلیتول علی بن ابیطالب و ذریته الطاهرین ائمة الهدی و
مصابیح الدجی من بعده فانهم لن یخرجوکم من باب الهدی الی باب الضلالة و قال صلی الله علیه و آله لما عرج بی الی السماء رایت علی باب الجنة مکتوبا لا اله الا الله
محمد رسول الله علی حبیب الله الحسن و الحسین صفوة الله فاطمة امة الله علی محبیهم رحمة الله و علی مبغضیهم لعنة الله و قال صلی الله علیه و آله
ان الله جعل لاخی علی بن ابیطالب فضائل لا تحصی کثرة فمن ذکر فضیلة من فضائله مقرا بها لم تزل الملائکة تستغفرون له ما بقی لتلک الکتابة رسم
و من استمع الی فضیلة من فضائله غفر الله له الذنوب التی اکتسبها بالنظر ثم قال النظر الی علی بن ابیطالب عبادة و ذکره عبادة و لا یقبل الله
ایمان عبد الا بحبه آل بیتی و قال صلی الله علیه و آله و الذی نفسی بیده لا تزل قدم عبد یوم القیمة حتی یسال الله عن حبنا اهل البیت فقال عمر
ما آیة حبکم من بعدکم فوضع یده علی راس علی ابن ابیطالب و هو الی جانبه فقال حبی من بعدی حب هذا و قال صلی الله علیه و آله اذا کان یوم
القیمة یقعد علی ابن ابیطالب علی الفردوس و هو جبل قد علا علی الجنة و فوقه عرش رب العالمین و من سطحه تنفجر انهار الجنة و تتفرق فی الجنان
و هو جالس علی کرسی من نور یجری بین یدیه التسنیم لا یجوز احد علی الصراط الا و معه براءة بولایته و ولایة اهل بیته یشرف علی الجنة فیدخل محبیه الجنة
و مبغضیه النار و قال صلی الله علیه و آله لو اجتمع الخلایق علی حب علی بن ابیطالب لما خلق الله النار و قال فضل علی بن ابیطالب علی جمیع
الصحابة بسبعین مرة و قال لکل نبی وصی و وارث و ان علیا وصیی و وارثی و قال صلی الله علیه و آله یقاتل علی التأویل کما قاتلت علی التنزیل
اینست بعضی از احادیث که درین مقام بر بیان استدلال آن خلاصه عترت و آل مذکور گردیده و تفصیل آن با سایر مناقب و مقامات
علیه علیه او در کتاب خلاصة المناقب مسطور است و این رباعی که مضمون آن بر طبق بعضی از احادیث گذشته واقع شده از اشعار آن
بزرگوار است ۞ گر حب علی و آل موجب نبود ۞ امید شفاعت از رسول نبود ۞ گر طاعت حق جمله بجا آری تو بی مهر علی هیچ قبولت نبود
و در شرح قصیده میمیه فارضیه که موسوم بشرب الاذواق است نزد تحقیق معنی این بیت ناظم قدس سره ۞ لها البدر کاس و هی شمس
یدیرها هلال و کم یبدو اذا مزجت نجم ۞ فرموده اند که شاید که مراد ناظم از معانی اعیان خارجی بوده و شاید که بدین عبارت حقایق
نفسی خواهد بود و بر تقدیر اول مراد از بدر روح محمدی بود که مظهر شراب احدیت و وعای حقیقت محبت است و مراد از هلال علی علیه السلام
که ساقی کوثر شراب محبت و بجلال موصل متعطشان فیافی آمال بمورد زلال وصال اوست که انا مدینة العلم و علی بابها و چنانکه
هلال غیر بدر نیست بلکه جزوی از وست سید اولیا با بهتر انبیا همین حکم است که خلقت انا و علی من نور واحد علی منی و انا منه
و از امتزاج احکام شرایع مصطفوی و اعلام حقایق مرتضوی نجوم مشارب اذواق اعیان اولیا ظاهر شده و لهذا سید انبیا در حق
حیدر صفا فرموده انا و انت ابوا هذه الامة اشارت بدین معنیست زیرا که منبع اسرار معارف توحید و مطلع انوار معالم تحقیق اوست

ملاقات ایشان و در این سخن ما را اشتیاق بی نهایت ... بود و مضمون الکنز فی السواد را بر ایشان و آب حیوة را که در ظلمات
نهفت عنوان آورد کمال عرفان و اطلاع بر حقایق ایشان از مصنفات حال و مقال او و نفحات قدسیه چون لمعات نور بر آفاق مستغنی
از ایراد و در بین سطور است ع بیا بهاب چه حاجت بشب تجلی انست نسب شریفش بهفده واسطه بحضرت امام موسی کاظم میرسد مولد پدرش
محمد بن عبدالله قطیف و مولد جدش لحسا است و لهذا در بعضی غزلها لحساوی تخلص نموده و در بعضی نوربخش و پدران ایشان همه اختصاص
داشته اند با آنکه در میان ایشان شخصی اهل حال بوده و مجذوب یا سالک و پدرش ترک وطن کرده طریق تجرد و انقطاع پیش گرفته عزم
زیارت امام الانس والجن علی بن موسی الرضا علیهما السلام بخراسان توجه فرمود و بعد از ادراک شرف آستان بوسی آن سده در قصبه
قاین توطن و تاهل اختیار نمود و حضرت میر نور الله مرقده در شهور سنه خمس و تسعین و سبعمایه در قاین متولد شده اند و در سن هفت سالگی قرآن را
حفظ نموده و باندک فرصتی در جمیع علوم متبحر گشتند حضرت میر مرید خواجه اسحق ختلانی است که مرید امیر سید علی همدانی بوده و خواجه بموجب خوابیکه
دیده بود حضرت میر را ملقب بنوربخش نموده القصه چون بنابر قابلیت و استعداد ذاتی کار میر باندک روزی در فقر و سلوک تمام شد
خدمت خواجه اسحق خرقه آخرین حضرت میر سید علی همدانی را باو حواله کرده بدست خود در پوشانید و بر مسند ارشاد نشاندند و امور
خانقاه و جمیع سالکان را باو تفویض کرد و این مثل را بر ملا گفت که ما آرد بیختیم و آردبیز آویختیم و فرمودند که هر کرا داعیه سلوک بخدمت
میر رجوع نماید که اگرچه بظاهر او مرید ماست اما در حقیقت پیر ماست و حضرت میر در بعضی اشعار خود باین معنی اشاره کرده و فرموده
پیرم و مرید خواجه اسحق آن شیخ شهید و قطب آفاق محمد بن حاجی محمد سمرقندی که از مریدان حضرت میر بوده در تذکره بیان احوال و
مقامات آنحضرت نوشته که چون بر خواجه اسحق از روی کشف صحت سیادت و علو مرتبه میر ظاهر شد دست بیعت باو دادند و گفتند
بیعت میکنیم با فرزند حضرت مصطفی محمد نوربخش و این آیه خواندند که اِنَّ الَّذِینَ یُبَایِعُونَکَ اِنَّمَا یُبَایِعُونَ اللهَ یَدُ اللهِ فَوقَ اَیدِیهِم
فَمَن نَکَثَ فَاِنَّمَا یَنکُثُ عَلَی نَفسِهِ وَمَن اَوفَی بِمَا عَاهَدَ عَلَیهُ اللهَ فَسَیُؤتِیهِ اَجرًا عَظِیمًا دیگر این گفت که سر بازیم
رو نگردانیم و ظاهر این حدیث نیز در آنوقت از مطلع خاطر انور ایشان سر زد که غلام آن جیان غنم که از وی بوی خون آید معاذ الله که این سودا
مرا از سر برون آید و از مریدان شیخ دوازده کس بیعت کردند و گفتند که امروز بدین عهد و شریف اکتفا میکنیم آنگاه خواجه از
خانقاه بیرون آمدند و با باقی اصحاب و مریدان گفتند ما بیعت کردیم شما چه میکنید گفتند هر چه خواجه اشاره فرماید آخر همه بیعت کردند
مگر سید عبدالله مشهدی که یکی از اصحاب خواجه بود و او منکر شد و بسبب بیعت خروج کردند نوربخش گفت حالیا استعداد این کار چنانکه
می باید نیست و با پادشاهی مثل شاهرخ میرزا که بر ایران و توران و هند و عرب و عجم مسلط است بی استعداد مقاومت نتوان کرد
چون محقق شد که این امر مقدر است جهت آنکه چنانکه مناسب شد بظهور خواهد آمد خدمت خواجه راضی نشد و گفت این زمان وقت
از خروج انبیا و اولیا پیدا آورده که ایشان را در وقت خروج هیچ استعداد ظاهر نبود القصه در جمعه چهاردهم سنه ست و عشرین و ثمانمایة

صاحب خلاصة المناقب آورده که حضرت میر فرموده اند که ... چون ... بر خاطر گذرانده ... مروارید ...

ساز کردند ... آن ... که تقاضای ... همدانی ... قیام و ... ظهور سلوک جلال

صاحب کمال خرقانی شد و در روز لطایف جمال و جلال جابلقا و جابلسا همدانی شد و ... فرموده اند که علی همدانی نه تنها در زمین درویش است

بلکه هر که درویش در زمین درویش است در آسمان هم درویش است بلکه ... در ... حال ... فرموده اند که علمای آفاق

حصاری اگرچه خط حصانی کرده است اما ... بیرون نباید رفت بلکه در دید لطفان محتاج است صاحب خلاصه میگوید که تقویت

این نوع کمالات از اهل الله ... عجب نباشد بلکه ... نوع کمالات از اهل الله ... عجب نباشد بلکه حامل بر نوع کمالات

غلبهٔ حالی و ظهور غیرتی و رعایت منزلتی و تحدث نعمتی و تأیید عقیدتی باشد چنانکه حضرت مصطفی صلی الله علیه و آله فرموده انا سید

ولد آدم و لا فخر و کنت نبیا و آدم بین الماء و الطین و قال ان الله تعالی اذا انعم علی عبد احب ان یری آثار رحمته علیه و قال الله تعالی

و اما بنعمة ربک فحدث رباعی با دل خود گفتم ای بسیار گوی چند گویی تن بزن و بسیار جوی گفت غرق آتشیم عیبم مکن می بسوزم گر نگویم سخن

صاحب خلاصه آورده که آنحضرت میفرموده اند که بسی ابتلای ما رسید در سفر و حضر بعضی از آن ابتلا بسبب فقها و علما رسیده و بعضی

بسبب ملوک و امرا و بعضی شاید که بسبب شرور نفس ما باشد و آن بلاها از حضرت حق تعالی بر ما محض عطا باشد بود اگرچه بصورت بلا بود

کما قال البلاء موکل علی الانبیاء ثم الاولیاء ثم الامثل فالامثل فقها و علما اگرچه بسیار است اما یکی از آن فتنها آن بود که وقتی ... مرا

زهر دادند و حق تعالی از هلاک نگاه داشت و لیکن اثر آن در تن باقیست در سالی یکبار ورمی پیدا میشود و زرد آب میرود و باز خشک میشود

و فتنه ملوک و امرا نیز اگرچه بسیار است اما یکی از آن این بود که در بعضی دیار رسیدم و سلطان آن دیار طالب صحبت آمد و باکرام و

اعظام تمام بنزدیک خود طلب نمود و من اجابت نکردم و آن سلطان از غضب آمد فرمود تا اسپی از مس ساختند و او را بر آتش نهادند

تا مس آتش گشت و تهدید فرستادند که سید بصحبت سلطان باید آمدن و الا بر آن اسپ آتش سوار سازند و همچنین تا چهل روز آن اسپ را

گرم میساختند و باز خنک میشد و با وجود تهدید و وعید او من بصحبت سلطان نرفتم و بعد از چهل روز آن سلطان بصحبت من آمد و

با دب تمام قیام نمود و عذر ماضی خواست صاحب خلاصه آورده که اما ابتلای شدید و بلای مدید آن بود که در دیار ماوراء النهر

بآنجناب رسید تا بجدیکه بآن سبب جلای وطن ورزید و غبار اوراق سیادت بابی ... کشید حضرت میر ده دوازده ساله بوده

که سلوک طریق حق توجه نموده اند و در سن هفتاد و سه از دار فنا بدار بقا رحلت فرموده اند بسرعت توجه بجناب حضرت رب الارباب

سبقت و یکسال بوده باشند و چون بنا بر وصیت جنازه مبارکش را از محل وفات بختلان نقل میکردند با بعد مسافه ذکری هوا در موسم گرما

کمال آن بود که بوی تغیر کرده و چون تابوت او را برداشتند تا بمقصد بوی مشک بدماغ حاملان میرسید طیب الله مرقده نوشته

... سید محمد نوربخش نور الله مرقده کوکبی درخشنده نوربخش دیده مراقبان لمعات صبحی و فروغ افزای بصیرت اصحاب ...

[illegible] بسیار بود و حضرت میر بجانب [illegible] مکتوب [illegible] اگر [illegible] ربنا ظلمنا انفسنا وان

لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین [illegible] فرموده اند پس از ان جمادی الاول سنه اربعین وثمانمایه [illegible] از پای

[illegible] نشستند و حکم کردند [illegible] کرده [illegible] و دستار [illegible] چنان بود [illegible] تاریخ

موسوم شده در یازدهم رمضان حکم کرد که او را بتبریز [illegible] و الی انجا او را [illegible] چون تبریز رسید ازانجا مکتوبی [illegible] نوشته

مکتوب بود که تا بانجا رسیدیم [illegible] یریدون لیطفئوا نور الله بافواههم والله

متم نوره ولو کره المشرکون انجا بند [illegible] برداشته و چون بطرف [illegible] رسید [illegible] اشارتی و [illegible] غیبی بود بطرف شیروان رفتند

و از انجا بگیلان [illegible] و در انجا [illegible] بعبادت حق تعالی مشغول شده [illegible] بشارت غیبی [illegible] تا انجا [illegible] که ذکر کرده

مرید [illegible] مذکور بود و چنین از بعضی ثقات شنیده شد که حضرت میر [illegible] وفات [illegible] تشریف قدوم

بجنت [illegible] ارزانی فرموده اند و در انجا [illegible] فرموده و [illegible] که سولغان نام دارد احداث فرموده اند و در انجا بعبادت

[illegible] و اشتغال نموده اند تا در تاریخ [illegible] بروضه رضوان خرامیده اند و [illegible]

کرده اند و بعضی از فضلا تاریخ وفات و ایام حیوة [illegible] نظم آورده اند آفتاب اوج دانش [illegible] نوربخش جسم و جان

آن [illegible] عمرش [illegible] و سه سال وفات هشتصد و شصت و نه و هشت ربیع الاولین چاردهم [illegible]

پنجشنبه [illegible] در گذشت [illegible] مخفی نماند که جناب [illegible] قدس سره که در اصل [illegible] بود [illegible] تشیع

شیعه در خاطر عاطر [illegible] و از استیلای سلاطین اهل سنت [illegible] تا اواخر [illegible] بود و چون حضرت سید محمد نوربخش

بجد [illegible] رسیده [illegible] و نجابت [illegible] در [illegible] احوال [illegible] از روی [illegible] دین و محبت خاندان

سید المرسلین [illegible] شد که بطریق بعضی از اکابر سلف [illegible] عباسی و غیرهم خروج کردند او نیز [illegible] که علم [illegible]

وجود [illegible] لاجرم جهت ترغیب عوام سید محمد نوربخش را مهدی و امام نام نهاد و در مقام تدبیر و ظهور و بروز

[illegible] آن [illegible] رفته [illegible] کار [illegible] رسید و در خدمت میر [illegible] اکثر [illegible] بنابر [illegible]

وقت مذکور شده [illegible] چنانچه مشهور است اگر کسی [illegible] ذکر مینموده

[illegible] شاه [illegible] حضرت [illegible] تشیع [illegible] خواجه و

حضرت میر [illegible] شاهد [illegible] ما بعد [illegible] بسیار [illegible]

[illegible] بعضی [illegible] از تصریحات حضرت [illegible]

[illegible] شیخ [illegible] قدسی که در شان [illegible] محمد [illegible]

گروهی بودند که از قلاع ولایت ختلان رفتند و خلق را دعوت کردند و چون خبر بیعت کردن خواجه با میر نوربخش به سید عبدالله مشهدی
رسید به وی رسید که خواجه با او بیعت کرد [illegible] نوربخش گفت که توبه کرد و او گفت اگر خواجه با او بیعت کرد ما از خواجه برگشتیم خواجه هنگامی که به بلخ
همان [illegible] این گفتار سید عبدالله توقف شد و گفت درویشان عبدالله مرید شد و این زمان خود را درصدد ارشاد میدارد و دعوت
بدست او باطل است [illegible] بعضی از معتقدان سلطان بایزید را که از جانب میرزا شاهرخ حاکم [illegible] بود داعیه خواجه و میر [illegible] خستند
و او درویش را که اتباع خواجه و میر جمع شدند بر سر ایشان [illegible] آمد و ایشان را با جمعی [illegible] گرفته بجانب هرات روانه کردند و صورت
حال را به میرزا شاهرخ عرضه داشت کردند چون خبر به میرزا رسید حکم کرد که خواجه و برادر او و جناب میر را هم از آنجا بقتل آرند چنین گویند که
همان روز میرزا را درد شکم بمرتبه پیدا شد که مولانا حکیم الدین که از معتبران او بود و در علم طب نظیر نداشت از معالجه عاجز مانده بود
و او در [illegible] چون سایه گسترد چنین که در عالم مثل خود ندارد در زهد و تقوی و علم [illegible] و کمالات صوری و معنوی حکم بکشتن
کرده [illegible] و آنچه حکیم [illegible] این حال بدان نوشتند امیر نوربخش را مقید به هرات آرند و باقی را از آنجا فانی سازند و معالجه
بحال [illegible] تسلیم [illegible] حاصل شد [illegible] رسید خواجه و میر [illegible] از اطراف بلخ رسانیده
نزد [illegible] خواجه [illegible] و میر نوربخش را مقید به هرات آوردند و چون [illegible] حال پرسیدند گفت [illegible] گوی گفتند
سلطانی [illegible] جهان [illegible] اختیار الدین [illegible]
از [illegible] از متعلقان [illegible] کاشتند و بعد از مدتی
[illegible] خواجه [illegible] بصره روانه
[illegible] حضرت میر [illegible] و زیارت مشاهد متبرکه توجه نمودند
پس از آن [illegible] طریقه [illegible] آمدند [illegible] از آنجا طریق انقیاد و
[illegible] خواندند و [illegible] از آنجا [illegible] معاود
[illegible] میرزا شاهرخ [illegible] شنیده باوای الحد و دو نوشت که مرحا میر و نوربخش
[illegible] میرزا شاهرخ [illegible] میرزا الوغ [illegible] مجلس طلبیده باو
[illegible] لا اکراه فی الدین [illegible]
[illegible] الاعراب [illegible]
[illegible] فرستاد [illegible]
معتقد [illegible] میرزا شاهرخ [illegible] فرمود [illegible]

... بجهر برآمد بعد از حمد و ثنای حق و درود حضرت رسالت‌پناهی و آل ولایه جامی شروع در بیان فضیلت ذکر لا اله الا الله
نمود و رئیس العابدین عبد الرحمن جامی نوبت یافته نوبت که اشکال مشهور ساکه دران کلمه طیبه وقعت القا نماید لاجرم متوجه جانب
مجمع شده گفت در کلمه لا اله الا الله بحثی دارم میخواهم که برشما عرض نمایم حضرت شاه مدار و حانیت حضرت شاه ولایه امداد نمود در بدیهه فرمودند
ما در عراق می‌شنیدیم که تو در کلمه علی ولی الله بحث و نزاع داری تو در کلمه لا اله الا الله هم بحث داشته از استماع این کلام لطافت
تمام حاضران انجمن بر جامی خام خندیدند و حضرت میرزا تحته خواند مجلس وعظ را بهمان منتهی ساخته در تاریخ حبیب السیر مسطور است که
شاه قاسم در زمان فرخنده نشان خاقان مغفور سلطان حسین میرزا از عراق بخراسان تشریف آورده آن پادشاه عالیشان در تعظیم
و تکریم خدام ذوی الاحترامش مبالغه فرمود و میرزا کیچک داعی حق را لبیک اجابه گفته وفات یافت شاه قاسم بر وفق حدیث حب الوطن
من الایمان بصوب عراق شتافت و در ولایه ری متمکن گشته پرتو لطف و احسانش وجنات ساکنان آنجا روتاب یافت و چون شاه
دین‌پناه لوای کشورگشایی برافراخت بجناب او کمال مشغول مراحم بدیع نخ کرده بنده ارشاد سادات عالم مزید انعام و اکرام مستثنی فرمو
ساخت و شاه قاسم در ظلال دولت ابدی الاتصال در کمال فراغ بال اوقات خجسته ساعات میگذرانید تا در شهور سنه نهصد و هشتاد
و یک ندای یا ایتها النفس المطمئنه را بگوش هوش شنید و متوجه ریاض قدس گردید شیخ الفاضل الموحد شمس الدین محمد بن یحیی بن علی
الجیلانی اللاهجی النوربخشی اعلم و افضل و اکمل خلفای حضرت سید محمد نوربخش است اگرچه سلسله شریفه نوربخشیه بلکه تمام سلسله علیه همدانیه بلکه
کافه سلاسل صوفیه بوجود او افتخار کنند سید محمد در شرح بعضی از ابیات گلشن راز ذکر سلسله شریفه خود نموده و گفته که چون سخن بر کردار
وجود کامل و هادی زمان است سلسله منجر شد ذکر سلسله الذهب نمودن که چون زر سرخ از همه غشها پاک است و این فقیر حقیر محض عنایت
و هدایت الهی دست اعتصام در روزه عالی مرتبه کامل که لایق استعداد خود بود رسیده است مناسب نمود که تا تذکره الاولیا
باشد بدانکه این فقیر محمد بن یحیی بن علی جیلانی لاهجی ام مرید حضرت سید محمد نوربخشم و آنحضرت مرید خواجه اسحق ختلانیست و آنحضرت مرید
امیر سید علی همدانیست و آنحضرت مرید شیخ محمود مزدقانیست و آنحضرت مرید شیخ علاء الدوله سمنانیست و آنحضرت مرید شیخ نور الدین
عبد الرحمن اسفراینیست و آنحضرت مرید شیخ احمد ذاکر جوزقانیست و آنحضرت مرید شیخ علی بن لالاست و آنحضرت مرید شیخ ابو النجیب
سهروردی و آنحضرت مرید شیخ احمد غزالی است و آنحضرت مرید شیخ ابوبکر نساج است و آنحضرت مرید شیخ ابو القاسم کرکانیست و
آنحضرت مرید شیخ ابو عثمان مغربیست و آنحضرت مرید شیخ ابو علی کاتبیست و آنحضرت مرید شیخ ابو علی رودباریست و آنحضرت مرید شیخ
جنید بغدادیست و آنحضرت مرید سری السقطی و آنحضرت مرید شیخ معروف کرخیست و آنحضرت مرید حضرت امام علی موسی الرضاست
و آنحضرت مرید حضرت امام زین العابدین است و آنحضرت مرید حضرت امام حسین شهید است و آنحضرت مرید امام الاولیا علی [illegible]
و آنحضرت مرید حضرت خاتم الانبیا محمد مصطفی است صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین و بتواتر رسیده که حضرت سید [illegible]

وی بقواعد فقه و حدیث اشتغال داشته و در رساله عقیده که باو منسوبست معصومیت و عصمت و علم و تقوی و شجاعت و سخاوت را از
جمله شرایط و ارکان امامت شمرده اند و در بحث جهاد از کتاب فقه احوط که باو منسوبست آمده که والجهاد یعنی الاکبر والاصغر فلابد لکل
منهما من امام ذکر حر بالغ عاقل مسلم عادل عالم شجاع سخی قرشی بل هاشمی بل علوی بل فاطمی مطلقا والاصغر یکفی هذا القدر فی صفات الامام وللجهاد
الاکبر ینبغی ان یکون الامام ولیا کاملا فی مقامات الولایة من الاطوار السبعة القلبیة والانوار المتنوعة الغیبیة والانوار الملونة والمکاشفات والمشاهدات
و در بحث نکاح از کتاب مذکور گفته که واما نکاح المتعة فهو نکاح موقت بمهر خاص صحیح سایغ شایع فی دین الاسلام ولا خلاف لاحد فی
تحلیله فی زمان رسول الله صلی الله علیه وآله و من قال لم یتغیر و من قال تغیره کان بالاجماع فقد اخطأ لان کثیرا من اکابر الامة اثبتوه و
والاجماع حقیقة ما کان بریا من الخلاف فاذ حکم حاکم ذلک و امر ولم یقدر احد علی خلافه خوفا من القتل او الغرض لم یکن اجماعا وانا مامور
برفع البدع عن الشریعة المحمدیة واحیائها فی زمانه و در بحث فرایض گفته العول لم یکن فی الکتاب والسنة بل یدخل النقص علی الاختین دون الزوج
و در بعضی از مکاتیب خود که بمولانا حسن نام نوشته از روی تعریض بسید عبدالله مشهدی فرموده که کسی که از اولاد علی باشند و منسوب
بامام حسن و امام حسین و صریحا طریقه امیرالمؤمنین علی علیه السلام متروک کرده و طریق امیرالفاسقین معاویه و یزید علیهما اللعنه مسلوک دارد
و امید امور کلی دینی در چنین حال رجحان کسر ای حال مردم حقانی نیست عاقبه محمود باد بحرمة کمل اولیاء من الاقطاب والافراد والله
اعلم بالصواب سید عارف زاهد شاه قاسم فیض بخش خلف صدق سید محمد نوربخش و خلیفه ارجمند اوست بحلیه علم و زهد و تقوی متحلی
بوده اند و وضیع و شریف آن روزگار استمداد همت از باطن فیض بخش و منیر او نموده اند مشهور است که سلطان حسین میرزا والی
خراسان التماس رخصت آمدن شاه قاسم از سلطان یعقوب که والی عراق بود نمود که شاید ببرکت دم و قدم حضرت میر از مرضی
که او را دامن گیر طاری شده بود شفا یابد و جهه تحصیل رخصت شاه قصبه سمنان را که از نفایس قصبات خراسان بود
بسلطان یعقوب پیشکش نمود چون شاه قاسم بصحبت سلطان حسین میرزا رسید ببرکت قدوم او میرزا از آن مرض خلاص گردید امرا و حکم و مردم او را ارادت
عظیم بخدمت شاه بهم رسید تا آنکه قصبه بیابانک را بسیورغال شاه تعیین نمودند و همواره در تعظیم و تکریم او نهایت مبالغه میفرمودند و چون
مشایخ و علما و متصوفه اهل سنت و جماعت مانند شیخ الاسلام تفتازانی و ملا جامی مشاهده آن امور نمودند عرق حسد و حمیت جاهلیة ایشان
بحرکت درآمده از روی عداوت دینی در آن مقام شدند که وسیله انگیزند که آبروی آنحضرت را بر خاک مذلت ریزند بنابرین از خدمت میرزا
التماس نمودند که چون خدمت شاه قاسم باین ولایت تشریف آورده اند خواهیم که خاص و عام از برکات انفاس قدسیه ایشان مستفیض
گردند و روز جمعه بر منبر رفته موعظه فرمایند که از زواید فواید ایشان استفاده نمایند و غرض ایشان آن بود که چون خدمت شاه قاسم
در علوم رسمی بسی تتبعی ندارد در مجلس وعظ از هر طرف او را مواخذات کنند و سوالات مشکله پیش آرند تا شاید عجز او ظاهر سازند
و چون سلطان حسین میرزا از تدبیر ایشان بیخبر بود التماس ایشان را بحضرت شاه نمود و شاه نیز قبول فرمود القصه چون روز جمعه در آن حضرت

کرده‌اند کار عمده که از ایشان مشهور گشته در سنین ... از جمله تصانیف او شرح کتاب گلشن راز است که بر علو شأن و سمو مکان او شاهدی در عدالت ممتاز

و با آنکه بسیاری از فضلا مانند قاضی میر حسین و شاه محمد دارابی بر آن شرح نوشته‌اند اما شرح جناب شیخ را بر آنها ترجیح بغایه ظاهر است

و وقتیکه جناب شیخ باتمام آن شرح موفق شد نسخه از آن را نزد ملا جامی بهرات فرستاده بود و ملا جامی این رباعی در صدد جواب

کتابت نوشته بخدمت شیخ ارسال داشت رباعی ای فقر تو نوربخش ارباب نیاز خرم ز بهار خاطرت گلشن راز یکره نظری بسوی

قلم انداز باشد که برم ره بحقیقه از مجاز و مشهور است که چون حضرت شاه اسمعیل انار الله برهانه تسخیر ولایه فارس و شیراز نمودند قصد زیارت

جناب شیخ فرمودند و بعد از ملاقات از شیخ سؤال نمودند که چرا لباس سیاه را اختیار نموده‌اید شیخ فرمودند که جهه تعزیه حضرت

امام حسین ع حضرت شاه فرمودند که تعزیه ایشان قرار یافته که در سالی ده روز بیش نیست شیخ گفت مردم غلط کرده‌اند تعزیه آنحضرت

تا دامن قیامت باقیست و از شیخ ابوالقاسم بصیر نبیره حضرت شیخ منقولست که حضرت شیخ چون مرجع طوائف انام بود لاجرم هرگاه

حنفی مذهبی در سلک مریدان و مرتاضان و در حلقه ارادت او در می‌آمد و فتحی روی نمیداد شیخ باو میگفتند که مذهب شافعی باید اختیار کرد تا فتوحات

دست دهد چون از مذهب حنفی بمذهب شافعی انتقال مینمود در آنحالت نیز رهایی و فایده نمیداد او را از مذهب شافعی بمذهب شیعه

انتقال میفرمودند و ما مشاهده میکردیم که جماعتی از درویشان که در سلوک کامل گشته‌اند از این قبیل اند و بنابر مصلحه حال ما را از مذهبی که داشتیم باین مذهب

انتقال میفرمودیم و اقوی دلیل ایمان آن شیخ بزرگوار نزد این خاکسار است که جدم نورالله مرقده در دار الملک شیراز با او صحبت داشته و او را

از اهل ایمان میدانسته و از کتابت که میان ایشان دایر گشته حقیقت حال آن شیخ نیز غایة ظهور دارد و در مقام شرح این بیت

از کتاب گلشن راز که ٭ هر سایه که اول گشت حاصل در آخر شد یکی دیگر مقابل اظهار موالات حضرت شاه ولایه بر وجه اکمل نموده و

گفته یعنی همانچه از سیر دوره خورشید حقیقه حضرت رسالت در نقاط درجات ارتفاع از جانب مشرق نبوت از هر نقطه سایه و تعین کاملی

ظهور یافته بود تا بزمان آنحضرت که وقت استوا بود در رسید و سایه پنهان شد چون آن خورشید از هوا در گذشت و روی بجانب

انحطاط نهاد در مقابل هر شخصی از اشخاص انبیا علیهم السلام تعین و تشخص از اولیا واقع تواند بود چه در دایره در مقابل و محاذی هر نقطه از

نقاط شرقی نقطه از نقاط غربی البته میباشد مثل آنکه نسبت با زمان حضرت رسالت محمدی در جانب نبوت که بمثابه مشرق تصویر شده بوده

بهیچ نبی مرسل از حضرت عیسی ع اقرب نیست کما قال انا اولی الناس بعیسی بن مریم فانه لیس بینی و بینه نبی یعنی نبی که داعی خلق بحق باشد که عبارت از

نبی مرسل است و از جانب مغرب که جانب طرف ولایه تصویر نموده شد مبدا ظهور سر ولایه مرتضی علی گشت و حضرت رسالت فرموده که

ان علیا منی و انا منه و هو ولی کل مؤمن و ایضا انا اقاتل علی تنزیل القرآن و علی یقاتل علی تاویل القرآن و ایضا قال علیه السلام لابی بکر یا

ابا بکر کفی و کف علی سواء فی العدل و ایضا انا مدینة العلم و علی بابها فمن اراد العلم فلیأت الباب انا و علی من شجرة واحدة و الناس من اشجار

شتی و ایضا قسمت الحکمة علی عشرة اجزاء فاعطی علی تسعة و الناس جزءا واحدا و ایضا علی منی و انا من علی و صدق فی ولایة علی بن ابی طالب علیه السلام

شهر ری و علامه دوانی در بعضی از مقامات رکاب ولایت انتساب شیخ را از روی تعظیم گرفته سوار ساخته است و بعضی نقل نموده اند
شد که هرگاه خدمت علامه دوانی بزیارت جناب شیخ میرفته چون نعلین شیخ را بر آستانه خانه میدید اول آنها را برداشته بر چشم خود می
مالید و بعد از آن متوجه سلام شیخ میگردید و با آنجناب طریقه محبت میورزید و قاضی میر حسین یزدی در بعضی از کتب که بجهت شیخ نوشته
تعریف او بر نهجی اداء نموده که حضرت ارشاد پناه آیت صفات آلهی گوهر درج ولایت اختر برج هدایه واقف حقایق ناسوت عارف دقایق
لاهوت صاحب فنا الفنا ناصب لوا البقا ما فوق مراحل جبروت مجاور منازل ملکوت و ملاذ ملتجای که ملای شاعران و شاعر ملایان بود
در مدح شیخ این قصیده لطیفه در سلک نظم کشیده و آن نهایت مقصد ای بی گمان نموده بر اعیان داده و دین هر خشت آسمان کوی آستانه
یعنی بر سمت اقتدار تو اعتاب را ببین تا خیمه جلال ترا او تاد هفتمین غوث زمانه شیخ محمد که ذات او همچون محمد آمده مهر امان ایمن تا
دیده‌ام چو مردم حضرت سیاه پوش النور فی السواد یقین شد مرا یقین انگو جمال و هشت لب نور آفتاب در خلعه سیاه بیا کو ز بین
نه هندستان ز ملک ولایه جز آنکه او شد در ارادت تو سیه پوش چون [illegible] خصمت چو نافه ار چه کند جامه رسیده کامد سیاه دل ختا
همچو مشک چین قصر جهان ز حوزه علم تو تا صدا گوش فلک ز حلقه ذکر تو پر طنین تصدیق منطقی تو تجدید معین است گر قول ادعا
اشیاست مبین نطقت معرفی که بود قول شارحش قولت قضیه که بود صدق و یقین ماه سافر از سر خوان تو خوشه خواه و از خرمن
عطای تو خورشید خوشه چین منکر نشد ز شکر نطق تو کامجوی تحت در مذاق حل طعم انگبین گردون رای تسبیحت از نجوم در رشته
شهاب کند گوهر ثمین پیش رخ تو سجده توجهی بود که هست مدوی طهور جبهه مجمع عابدین سلطان تویی که ملک فخرت مسخر است
خاقان تویی که ملک تو گردیده ملک دین روز سفید چهره ترا چاکر مطیع شام سیاه جود و زاهد و کابین برحاصل دو کون زنی
نیت دست را گاهی که در سماع برافشانی آستین شعر تو در لباس خط آنکه دید گفت آب حیات بین که بظلمت شده قرین خلد است
خانقاه تو کز جانش بخلق آن شاه ادخلوا بسلام و آمنین شد طرفه تر ز خلد برین خانقاه تو زین طرفه تر که خلد برین هست هم برین
رضوان برای رونق خاک درش جلد و بسته است ز مژگان حور عین در بوته گداز مریدان که بوده اند از آتش مجاهده ایام
اربعین زر ساختی همی نقد مس قلبشان اکنون دلیل و شش ساله [illegible] بی چون دین به ورا ز شعر تو یکمصرع آورم در حسب حال خود من
غمدیده حزین زین شعر گفتنم نبود هیچ آن غرض من ز مطلع معید بآن دین خواهم که لاله وار برآیم از این دیار زیرا که هست بر جگرم
داغ آتشین کار من از وفا و محبی که از دعوی شعر از شعر فهم بگردند و دین متین فریاد از آن مسبع صفتان کز کمال حرص بر میکنند همچو
سگ از گربه پوستین یا بد بچشم شان بجز از عیب در ما نیاز یا رب که کنده باد سر چشم عیب بین از کاینات شیخ ببسته غیر خود
وانکه بنا تلفرقه ناکرده از یمین بود و مهار دم برشته علام ملک خویش اکنون به بود و [illegible] که بهرم شرابه این تجدید ذوق ها کند
سطح آسمان بخفیف عقل بسته اند [illegible] زمین باد اساس تو موقوف سیران باد با اقتدار تو قایم ثبات این چندان شب

مشتاق و واله و حیران و طیران در عوالم لطیفه ملکوتی و جبروتی بنهج بوبیه و الیه و سرمدیه و سکر از شراب طهور و عالم ظهور و عالم نور
و فنا فی الله و بقا بالله و مظهریه و کلیه و معرفت حقایق و توحید علمی و عیانی و اتصاف بجوامع اسما و صفات الهی بظهور پیوسته از عیان
واصلان کامل و مرشدان مکمل شده و صحبت این فقیر ترتیب سالکان قیام نموده و تغیرات غریبه فرموده و لایه وی از اطوار و انوار
مکاشفات و تجلیات بسالکان تعدی نموده چون حضرت الله تعالی این دولت عظمی و سعادت کبری و یرا کرامت فرموده باشارت
الهی فرزند مشار الیه را اجازه فرمودیم که بندگان خدا را بخدا دعوت و دلالت کند و توبه طالبان و بیعت قابلان قبول نماید و تلقین ذکر
خفی قوی بشروط بترتیبی که در صحبت دیده و دانسته و در اربعینات متعدده خود بران مواظبت نموده بگوید و اربعین نشیند و سالکان را
باربعین بنشاند و علوم شرعیه از فقه و حدیث و تفسیر و تصوف و غیره که نسبت خود را دران باین فقیر درست کرده است نقل کند بسبیل امکان
لکنه و یرا در کمالات مذکوره راسخ و متین دانسته صحبت شریفه وی را مغتنم دارند و التماس متبرکه وی را در جمیع ابواب دینی قبول نمایند و هر کس
از طالبان و قابلان که داعیه توبه و بیعت داشته باشند دست ارادت او را دست این فقیر دانسته با وی بیعت و انابه کنند و ملازمت صحبت و خدمت
و قبول نصیحت وی را کبریت احمر و اکسیر اعظم تصور نموده منتج خلاصی از مهالک معاصی و مثمر حصول کمالات نامتناهی و قرب بدرجات حضرت
الهی دانند و خلیفه مشار الیه آنکه دعوت و ترتیب و شفقت و نصیحت از بندگان حق دریغ ندارد و پیوسته وظائف ریاضات و مجاهدات
وا دارد و اوقات موظف دارد و در جمیع اوقات و ابواب قواعد شرعیه و آداب طریقه چنانچه دیده است مرعی داشته در شیب و شباب
دقیقه از آن فرو نگذارد و حضرت الله تعالی جمیع امت محمد را بواسطه متابعت و متابعه کمل اولیا و محققان عرفا که وارثان حقیقی حضرت مصطفی صلی الله علیه و سلم
و حضرت علی اند از هواجس نفسانی و وساوس شیطانی رهاینده بکمالات معنوی رسانند و مرشدان کامل و کاملان مکمل را هادیان سبیل
را برجاده شریعت و سجاده طریقت راسخ و مستقیم داراد بحرمة کمل اولیائه من الاقطاب و الافراد از ابتدای بسم الله تا اینجا بی زیاده و کم
سواد آن اجازت است جناب شیخ بعد از وفات سید محمد نوربخش در شیراز رحل اقامت انداخته بسیاری از اهل کشف از دور من تربیتش برخاسته
و خانقاه موسوم بخانقاه نوریه در آنجا ساخته و خلوتخانها در آن ترتیب داده همه ساله باتفاق جمعی که دست ارادت و انابت با و داده
بودند باربعینات قیام و اقدام مینمودند و سلاطین زمان و رقبات نقیه بران وقف نموده تولیه آن از آنجناب شیخ و اولاد امجادش
تفویض نموده اند قبر منور شیخ هم در آن بقعه است و چنانچه از قصیده ملا بنایی نیز معلوم شد جناب شیخ گاهی فکر نظمی میفرموده اند و
اسیری تخلص مینموده اند و دیوان او مشهور و سطری از اشعار او در اثنای گلشن راز مذکور است وفات شیخ در

الشیخ المرشد الفاضل المعروف بمخدوم الاعظم حاجی محمد الخبوشانی قدس سره نسبت او را وقتا و چهار واسطه بحضرت امیر سید علی همدانی نور الله مرقده
میرسد جناب شیخ از خلفای شیخ شاه علی اسفراینی اند و شیخ شاه علی از خلفای شیخ رشید الدین محمد و ایشان از خلفای امیر شهاب الدین
عبد الله برزش آبادی مشهدیست که مدعی خلافه خواجه اسحق ختلانی بوده که او خلیفه سید علی همدانیست [illegible] از مریدان سید عبد الله را

فمن تولاه فقد تولانی ومن تولانی فقد تولی الله وایضاً لما اسری بی لیلة المعراج فاجتمع علی الانبیاء فی السماء فاوحی الله تعالی الیّ سلهم یا محمد بما ذا
بعثتم فقالوا بعثنا علی شهادة ان لا اله الا الله وعلی الاقرار بنبوتک والولایة لعلی بن ابیطالب و دلیل بر آنکه علی سر سلسله ولایت است که
سلسله جمیع کاملان اولیا را بعلی میرسد واز و بحضرت رسالت اتصال می یابد • داری لا هوای طریق سلوک حق باید قدم همت
بر شاه لافتی شاهی که از بلندی قدرش خبر دهد انیّ و هل اتی و تاکید آنها بر تخت ملک فقر که جاه و شاه مطلق است • شاهان فقر جمله
بدو کرده اقتدا • وصف کمال وست سلونی لو کشف کس را نبوده عرضا این اعظم انبیا • پس هر آینه مرتضی علی در مقابل عیسی باشد و
مصدق این معنیست که چنانچه درمیان انبیا بالوهیت هیچ نبی غیر عیسی قایل نشده اند همچنین درمیان اولیا واوصیا بالوهیت غیر شاه اولیا
قایل نشده اند دیگر آنکه چنانچه در قرآن کریم مذکور است که عیسی میفرماید که قال الله تعالی وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي
بُيُوتِكُمْ از ثقات مرویست که مرتضی علیه السلام میفرماید که اگر نترسید که شما بحضرت پیغمبر کافر شوید اخبار شما مینمودم بهر چه خورده اید و بهر چه
درخانهای خود ذخیره کرده اید وازینجا قیاس سایر اولیا با باقی انبیا میباید و مناسب بینهما تحقیق میکن و چون اجازه سیم که جناب سید محمد
نوربخش شیخ بزرگوار داده مشتمل بر بیان مرتبه فضل و کمال آن خلاصه ارباب ذوق وحال است لاجرم مذکوران اشتغال نموده میگوید که
حضرت شیخ در ذیل بیان نسبت ارادت خود از شرح گلشن گفته که طریق اکابر طریقت که مرشدان کامل اند آنست که چون مرید با خلاص را بخدمت
وعزلت و خلوت و صحبت که ارکان اربعه طریقت تربیت فرموده و آن مرید بکمالی که لایق و درخور استعداد فطری خود است رسید
و میخواهند که باشارت الهی اورا بتوقع تعلیق وارشاد مشغول سازند البته اجازه ارشاد که لایق کمال او باشد جهت وی مینویسند تا طالبان قابل
بدانند که دعوت ارشاد وی باجازه الهی و امر کاملیست نه آنکه از پیش خود از مقتضی هوای نفس و حب جاه میخواهد که خود را شیخی سازد و
اورا مریدان و تابعان باشند و این فقیر شانزده سال در خدمت آنحضرت بودم و با مرشدیان گاهی بخدمت و گاهی بخلوت و عزلت
اشتغال مینمودم وسه اجازه بحسب تفاوت احوال عنایت میداد به نوبه بخط این فقیر نوشته اند وسواد اجازه آخر دیگر
در نوبت اخیر نوشته بودند جهت تیمن وتبرک مناسب محل ایراد کرده میشود وآن اینست بسم الله الرحمن الرحیم کمل اولیا و فحول علما و
مشاهیر محققان عرفا و شیوخ اعاظم سلاطین و امرا و طالبان و قابلان خواص و عوام و جمهور امه حضرت سید الانام ما وصلهم الله تعالی
الی سعادة معرفة المرشدین ومحبة الکاملین بعد از سلام اعلام میرود که حامل جناب تجلی مآب قدوة المکاشفین عمدة الواصلین زبدة المحققین
خلاصة العلماء الراسخین نقاوة الاولیاء الراشدین مفخر الکاملین فرزند جانی شیخ محمد گیلانی ادام الله برکات تحقیقاته و کمالاته
و در عنفوان شباب بعد از اکتساب علوم صوریه بسبب جاذبه الهیه بصحبت این فقیر رسید و بشرف توبه وانابه مشرف شد و تلقین
ذکر خفی گرفت و شرایط خدمت و عزلت و خلوت و صحبت چنانچه وظیفه ارباب طریقت است مرعی داشته و نتایج شریفه این
مقدمات مثل اطوار سبعه قلبیه وانوار متنوعه غیبیه و مکاشفات و مشاهدات و معاینات و تجلیات آثاری و افعالی و

بعضی بمحو فنای ثانی رسیده و در آنند که تا فنای ثانی در رتبه تکمیل اولیا مکمل گردیده بعضی محققان این وادی اورا قرین شیخ محی الدین بغدادی میدانند
بعضی سه فضل و اکمل می انگارند و انواع لطف اتفاقات که در میان این دو عارف عالیمقدار در احوال ظاهری نیز موافقت تمام است تا نکه
هر یک از ایشان محبوب شیخ خود بوده اند و پیش از شیخ خود وفات یافته اند و هر یک از ایشان لباس اهل ظاهر پوشیده اند و در مصاحبت
ملوک و امرا و صحبت ایشان میکوشیده اند و هر یک در ایام جوانی بحکم سلطانی شربت شهادت و سعادت جاودانی نوشیده اند و چون مجملی از
احوال و مقامات آنجناب باز اوج شهود و از اجازه که برای شیخ حاجی محمد جبه او نوشته ظاهر بود نقل او درین مقام مناسب نمود و صورت
اجازه بعد از تقدیم حمد الهی و درود حضرت رسالت پناهی اینست پوشیده نماند که هر زمانی حق سبحانه را در روی زمین بندگانی اند که
بر نهج توفیق الهی میوه معرفت بر شاخ شجر انسانی بپرتو آفتاب محبت الهی و تابش ماه معرفت نامتناهی پرورش یافته زینت باغ آفرینش و قوت قلوب
اهل دانش و بینش میشوند و باغبان صنع ایشانرا از اطباق عزت بر سر دست عنایت گرفته بنظر نظارگیان جمال با کمال ملک علام جلوه میدهند
مقصود از باغ و درخت شهود وجود خلیفه وجود ایشانست و برکه متابعه نبوی ایشان نیز از نعمت لولاک لما خلقت الافلاک حصه و بهره دارند
چنانکه از حدیث نبوی ظاهر میشود که مادامیکه یکی از ایشان باشد قوام عالم باشد و اگر یککس از ایشان نباشد قیامت قایم گردد و درین عصر و زمان
بعنایه حضرت منان یکی از آن فرزند همت بلند والا پسند سالک مسالک شریعه و طریقه واقف مواقف اسرار حقیقه محفوف خواطف عنایة
مجذوب جواذب هدایه المؤید من عند الله ابو الوقت الشیخ علاء الدین فضل الله متع المسلمین والطالبین بارشاده و برکات تقواه ابن الاجل المحترم
خواجه علاء الدین علی بن الصدر المکرم خواجه کمال الدین نعمة الله البرزش آبادی الطوسی است که در مدت اندک بکمتر از یکسال بحلیه کمال محلی شده
در ایام خلوت در دوازده شب را اطوار سبعه بترتیب و تفصیل طی کرده و چون ماه شب چهارده از افق لآیه کبری طلوع نموده و بتجلیات
تجلیات آثاریه و افعالیه و صفاتیه و ذاتیه مشرف گشته آتش در ساخته هر یک خود من چگونم کین بدانچه وعد: ارس گران بکار
همی گیردش کنار بگرفت بوی یار و رها کرد بوی طین بحر تجلیات ذات که در جداول نعوت مجاری صفات جریان نموده و چندان تخلق باخلاق
احوال و ولایات و حقایق و نهایات و مقامات عالیات محقق شد که اشرقت الارض بنور ربها و در فرصت قلیل بعون ملک جلیل اشعار
ربعه دست داده و آنقدر از اصناف شهودیات روی نموده که قُل لَوْ کَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِکَلِمَاتِ رَبِّی لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ
کَلِمَاتُ رَبِّی وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا بطبق آفاق و نفس میسر گشته از آیه سَنُرِیهِمْ آیَاتِنَا فِی الْآفَاقِ وَفِی أَنْفُسِهِمْ حَتَّى یَتَبَیَّنَ لَهُمْ
أَنَّهُ الْحَقُّ بهره وافی یافته و بر رموز اسرار کنت کنزا مخفیا بشرف عیان مشرف گشته کوس دولت سرمدی بر در دولتخانه او میزدند و
طبل سعادت قرب حضرت عزت بر بام او میکوبند و ذَلِکَ فَضْلُ اللَّهِ یُؤْتِیهِ مَنْ یَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیمِ در
تاریخ اواسط ذی قعدة الحرام سنه سبع و تسعین و ثمانمایه که درویشان و ایشان بزیارت آستانه ملایک آشیانه حضرت سلطان الطریقه
و برهان الحقیقه قطب الاقطاب و الغوث الاعظم الاولی الالباب شهباز سبکتگین سلطان ابوسعید بن ابوالخیر قدسنا الله باسراره

در خراسان صوفیه میگویند و مریدان سید محمد نوربخش را که باتفاق خلیفه خواجه اسحق بودند نوربخشیه خوانند و میان مریدان ایشان و طایفه در

اثبات و نفی خلافست سید عبدالله مناقب بسیار است جناب مخدومی در اوایل حال قبل از نشستن بمرتبه تکمیل کمال چندگاه در سرای تحصیل علوم

بسر برده اند و دران ایام باصناف ریاضات و انواع عبادات اوقات خجسته ساعات را مصروف میگردانیدند تا آنکه بعد از چند سال

شیخ شاه علی را در واقعه دیده اند که آن واقعه مشعر بوده بتوجه او بجناب ایشان بنا بران از مقام صدق و شوق قدم اراده برگرفته عنان

توجه بجانب اسفراین تافته و صحبت و ملازمت شیخ شاه علی را دریافته و بالجمله جناب شیخ از اولیای کبار و موالیان اهل بیت اطهار است روایت

که چون جناب شیخ همواره مجلس شریف خود را بذکر مناقب حضرت امیرالمؤمنین علی زینت میگردانیدند و از تهمه معاندان نمی اندیشیدند لاجرم

جمعی از متعصبان فقهای خراسان غایبانه بشطرنج عداوت با وی باختند و فتوی قتل او را در خاطر خود مقرر میساختند تا آنکه یکی از عوام

کالانعام بگوش اهل ایام که در هرات شیخ الاسلام نام داشت خبر رسانید که شیخ حاجی محمد خبوشانی بنا بر مذهبی که میدانی رساله اعلام الهدی را

که از تالیفات شیخ شهاب الدین [illegible] است در مجلس خود میخواند و حمل بعضی از کلمات آن بر وفق مقاصد شیعه مینماید و اضلال مردم میکند

بنابرین شیخ الاسلام حکم نمود تا اولیای والی خراسان او را از خبوشان بهرات آوردند و در نظر شیخ الاسلام در آوردند و چون آن شقی

نامقبول بعداوت اهل بیت رسول و محبان او دل مقبول مفطور و مجبول بود آن شیخ بزرگوار را ایذا و اهانت بسیار نمود و گفت هرگاه

چنین تصنیفی از چنان بزرگی در عالم مشهور شده باشد هرگز کسی از علمای اهل سنت طعنی بر مصنف او نکرده باشند و حکم بسوختن و شستن آن

رساله نفرموده اند پس بر خواندن آن چرا این همه مواخذه و تعزیر متوجه شود و شیخ الاسلام گفت شیخ شهاب الدین آن رساله را بعبارت عربی

تالیف نموده و عوام حل آن نمیتوانند کرد و خواص بعضی از کلمات او را که ظاهر مخالف مذهب اهل سنت است تاویل میکنند و دران

چندان مفسده نیست اما مفسده این بسیار است که تو نفس ترجمه آن بر خواص و عوام میخوانی و مردم بسبب اعتقادی که با تو دارند از انرا [illegible]

میدارند و همان طریقه را حق میشمارند القصه آن امیر محمد یوسف مهروی رازی که از اکابر هرات و تلمیذ شیخ الاسلام و معتقد شیخ بزرگوار بود

شفاعت شیخ نمود و او را بصد حیله از کشتن و سوختن خلاص فرمود [illegible] قتل این بنده بتشنیع بر تعذیر نبود و در هیچ [illegible] از دل برحم تعزیر نمود

آورده اند که چون جناب شیخ از شیخ الاسلام مذکور آزرده شده از هرات بیرون آمد در ظاهر هرات یکی از درویشان آنجا با او دوچار

شد پرسید که معامله تو با شیخ الاسلام بکجا رسید و الحال بکجا میروی جناب شیخ در جواب گفته که میروم سهمی و ساقی بهم سازیم و

آتش بیندازیم و گویند که مراد شیخ از آن ساقی مظهر جلال حضرت الهی شاه اسمعیل بود و آثار صدق بر این آنکه بعد از اندک روزی شیخ الاسلام

بغضب جهان سوز شاه سوخته گردید و بجزای اعمال خود رسید و جناب شیخ در زمان ایالت عبید خان اوزبک در بلده جام

بمقام نشستن و تعلیم وفات یافت الشیخ العارف الفاضل الاوحد عماد الدین فضل الله المشهدی [illegible] و از آسمان استعداد

و سمای سعادت [illegible] مشهد بود و بعد از تحصیل علوم ظاهری در عنفوان ایام جوانی بخدمت مخدوم [illegible]

اللمعات میشوند واز جمله لمعات شرح لمعات است ... که ... مولانا نور الدین عبد الرحمن جامی که در ان شرح طریقه

متصوفه را تتبع نموده و بعد از شرح سرو ... رباعی ... حقایق ... و ... خود ... این رباعی مذکور میشود

بر بیکس ... تحفه ... دوست ... نام ... ما از ... عشق ... خاموش ...

شاه وفات شیخ بزرگوار در شهور سنه اربع و عشر و تسعمایه در مشهد مقدس ... بحکم ... محمد خان شیبانی واقع شد و در

محله سراب مشهد مقدس مدفون گردید و در همان زودی شیبک خان سر در سر آن کار نهاد و بتیغ بیدریغ شاه اسمعیل صفوی باز بعد

برهانه جان داد خاتم مرشد طریق الهدیه الشیخ کمال الدین حسین الخوارزمی قدس سره از متاخران سلسله علیه همدانیه بوده و فطرا بعد از ...

کرام مقام عالی و ترقی نموده و والد او شیخ شهاب الدین حسین از اولاد شیخ بزرگوار برهان الدین قلیچ است که در اندجان آسوده و جد

شیخ ... میرزا بخوارزم رفته و در آنجا تاهل نموده و جناب شیخ در آنجا متولد شده اند بر ارادت ایشان مخدوم معظم شیخ

حاجی محمد خبوشانی و برادر شیخ عماد الدین فضل الله مشهدی بوده که هر دو از مشایخ صوفیه امامیه بوده اند چنانکه از پیش گذشت محمود

غجدوانی در کتاب مقامات شیخ کمال الدین حسین نقل کرده که شیخ میفرموده اند که در آن وقت که از غرور و سرور جوانی توسن نفس نهایه

سرکش بود و در میدان هوا و هوس گوی لهو و لعب برادر خویش میباختم و خیر از شر باز نشناختم و بهر وادیکه قدم مینهادم پیش میراندم

چون آخر بی تقاضی و بی ثباتی حاصل و نتیجه آن بر من معلوم شد دست شغل از آن برفشاندم تا بسر وقت مردی دانشمند رسیدم که از اقاویل

علوم و فاتر در خاطر داشته و او را بتعریف و تحسین قابلیت و شرف علم و عالم بر عالم و عالمیان بتحصیل علم مایل کرده و مختصری از علم

مباحث قالی باعث شغل خاطر من کرده بود که مدتی بر حفظ و ضبط آن باهتمام و سعی تمام مینمودم ولیکن هرچند روز در احوال و اعمال این استاد

عالم تفحص و تجسس کرده میشد او را از عمل خالی و از امر و نواهی عاری یافته میشد خاطر من از این شیوه و شعار نفرتی و دل را از این شیمه

انکار عبرتی پدید گشته با خود گفتم که اگر تحصیل علم را خاصیت اینست که شعار شماتت و نتیجه اش اینچنین است که دثار شماتت از وعاری

بودن بهتر است زیرا که اینچنین علم عرضیست بی نتیجه با صد غرض که سبب ماده فاسده چندین هزار مرض است در باطن که آن منجر بهلاکت است

چون معلوم شد که نتیجه علم اعمال است و نتیجه اعمال قرب و وصال حضرت ذی الجلال است چرا طریق عباد و روش پاکان و شیمه پاکباز آن

و مسلم بلند پروازان پیش نگیرم و هجرت بسوی خدا و رسول خدا نکنم و بطلب حق طی منازل و بیابانها و مراحل و صحرا نا کرده من بعد استفاضه

علم لدنی مطلب باضاعت نکنم که نهنگ عشق اگر بقعر شد بدرکه الموت مرا فرو برد فقد وقع اجره علی الله منشور شان ... کرده و اگر موج لطف

بساحل نجاتم اندازد فقد فاز فوزا عظیما نشان من کرده و چون آتش محبت در ضمیرم شرر انگیخت و از حقایق طلب در باطنم نوری ریخت

هادی توفیق رفیق راهم شد و جمیع اساس میل نخل خیال را پامال قدم همت حال ساخته اوراق و فاتر قال را در هم نوردیده هر کجا

چند گاه بکر و ... لوح خوش میکردیدم و بگوش هوش الهامات ناشنیده میشنیدم و بدیده دل غرایب نادیده را با شارت ... صنعت

مبارک که سرافراز شده بودند از عالم غیب بی عیب تصریح و کنایه بلبه و اشاره بعبارت و کنایه اجازه ارشاد این فرزند حضرت حقایق

تکمیل بر سبیل تعجیل صادر شد و کتابات این نسخه مانع کتاب اجله بالفاظ عربی شده بود و بعضی از خادم لادم الکریم [illegible] و به [illegible]

مرتبه عالی منقبت که امتثال امر ایشان بر این خادم درویشان لازم است حاضر بودند که اگر بفارسی نیز مضمون این مکتوب مرقوم کرده

[illegible] خواهد بود و امتثال امر ایشان از امره بعد اخری اهم شد در سلک تقریر و حیز تحریر آمد ۞ اعد ذکر نعمان لنا ان ذکره هو المسک ما کررته

[illegible] سطامن شرح شوق [illegible] ادمی گر کسی بودی که باور داشتی اما هر چند تکرار خواهد قیمت از زر و الفاظ آن معانی نیز معروف او

بر همگنان نخواند نیست که اولیای تحت قبایی لا یعرفهم غیری غیرت خداوندی رخصت کشف غطا نمیدهد بلکه عبارت و اشارت هم هم

و کاغذ و قلم محرم نیست کاندرین روزگار نافرجام جامه خصم است و سایه نامحرم اما ارباب معانی در خلوتسرای جانی از زبان بی

زبانی بسمع روحانی ادراک این رمز نهانی میکنند ای یاران آمیزه‌ای دوستان خوشتر زهمه چیز این یک وره بستان غیب را گرامی دارید

و دولت کثیر البرکه او را غنیمت عظیم شمارید و تمامی دل و جان خود را بمحبت او بسپارید و دست دعا و نیاز جهت دوام این کرامت برآرید

شایری ایوان لاهوتی است بلبل گلزار ناسوتی است ماورای جسم و جای اشیا است او از آن مرغان باغ لا مکانست که بازان

حمله [illegible] وی اند شاهبازان جهان صید وی اند ای خوش آن مرغی که در پرواز او فهم کرد از نیکبختی راز او ناشکسته پاکان بروی تنند

قاصدان زیر پایه از چرخ بلند در روی آویزند تا بازان شوند گرچه چندانند شهبازان شوند یار را محرم تر از وی کسی ای در نعال

[illegible] روی بسی وصف او کردم که شاید [illegible] پی برند بیش از آن گر گوئی ادهم نخورند بعد الاستخاره من الله والاستجازه من ارواح اولیاء الله

امتثال [illegible] این خادم فقیر نیز بموافقه اولیا و بمتابعت اصفیا فرزند ارجمند مشارالیه را اجازه کرده بقبول توبه طالبان و تلقین ذکر

راغبان و جلوس و اجلاس صادقان و حل مشکلات و تعبیر واقعات عاشقان و تربیت مریدان و مشتاقان خرقه طاقیه پوشانیده

شد و اولا تعبیرین مردمانست بخرقه تکمیل و اجازه کرده شد بالباس خرقهای طریقه بهر کس که در و اهلیه باشد خرقه تبرک کند و همواره شد

عمامه و طاقیه و مصلی و سواک و اذن کرده شد بر [illegible] متعرض فرق طفلان قابل طریقه یعنی نشان کردن موی ایشان و تعویض کرده شد

به جمیع اموریکه در طریقه مشایخ سلسله شریفه تعلق دارد من القلیل و الکثیر و النقیر و القطمیر اجازه تامه عامه کامله [illegible] بعید و من الله التاییه

و وصیه کرده شد بالتعظیم لامر الله و الشفقه علی خلق الله و بکثرة صلوات بر روح مطهر حضرت [illegible] و جمیع انبیا و اولیا علیهم السلام

[illegible] اوقات و دعا برای ارواح مشایخ و عما و معتقدان این سلسله خصوصا تقوی الله و عبادت فی السر و الظاهر و رعایة آداب المشایخ و

طریقتهم امید واری بکرم باری آنکه او را در مقام قطبیه ثابت کرده اند و تکمیلات برخوردار از فیض عام و خاص وارزانی دارد و برکت

سلسله او را موید و مخلد گرداند اللهم ثبتنا علی نهج الاستقامه واعذنا من موجبات الندامه یوم القیمه صلی الله علی محمد و آله اجمعین جناب

شیخ بزرگوار با وجود مصاحبت اهل روزگار و مزاولت صید و شکار گاهی غزل حالی [illegible] هم می آوردند و بتالیف بعضی از

... سیر قبه بهر جانب میگشتم و آواره و سودایی احتیاج که باشد [illegible] شنیدم که در ولایت بخارا شیخ جلال الدین
خوارزمیست که بارشاد خلق مشغولست نزد وی رفتم و [illegible] و [illegible] چند روز در صحبت وی بماندم
[illegible] با مسلمانان مومن که در آن بلاد و دیار شنیده بودند با ایشان [illegible] ایشان بعد احتیاج تا اهل [illegible]
و آن که بخارا رسیدم و بدریافت صحبت شیخ [illegible] شتافتم و [illegible] و در آن [illegible] بستم و [illegible]
بستم و بهمین طریق در ولایت ماوراء النهر هرجا که نام شیخی و گوشه نشینی و صاحب [illegible] شنیدم بی توقف بصحبت او میرسیدم و [illegible] ذوق
و مذاقی که بود از هر چه همه را دریافتم اگرچه خود را بزیب و زینت اهل تصوف آراسته میداشتند و خود را بعلم خود از مقربان
و اهل حقیقت می پنداشتند و ظاهر ایشان نیز پسندیده و ظاهر بینان بود و لیکن چون بنظر بصیرت تفحص احوال ایشان میکردم باطن ایشان از
حاصل بقیه حقیقت عریان و همه را بخود مغرور و از [illegible] و سالک طریقه مجهولی یافتم و این اسرار مخفی بر من از مکاشفات و واردات
که از فضل و موهبت حضرت بود واضح میگشت چون از من بکذر بحقیقت احوال ایشان اطلاع می یافتم از صحبت ایشان بسرعت ملازمت
فرار اختیار میکردم و بعد از ملازمت مشایخ ماوراء النهر و معرفت احوال ایشان چون مشکلات طریق از ایشان بر من مکشوف نگشت بوطن
خود که آن خوارزم است آمده اکثر اوقات در گوشهای مسجد در صوامع و مراقد مشایخ منزوی بودم و منتظر بشارت غیبی میبودم و متوجه عالم معنی
نشسته روح نیاز بر خاک می سودم که مانند قاصدی شخصی آمده گفت ز یطلبه و من الفضل انقیا دامر او کرده همراه او روان گشته بجایی آمدم
که مردی بنماز مشغول بود و آنکس که برسالت آمده بود مرا در آنجا بازداشت تا آن مرد از نماز فارغ شد آنگاه همراه من پیش او رفت و گفت که آنکس که
میطلبیدی اینکس است که آورده ام بعد از آن معلوم شد که این مرد حضرت امام المتقین پیشوای ائمه معصومین حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام
بحضرت امیرالمومنین علی [illegible] پرسیدند که مرید کیستی جواب آنحضرت را باین مضمون گفتم ۰ مرید توام زانکه جار امرادی علیک
اعتمادی الیک استنادی آنگاه میر دست مرا گرفته بیعتم را قبول کردند و انابت فرمودند و چون از آن واقعه باز آمدم در خود نوری
و حضوری و وجدی و سروری یافته سوز اشتیاق و درد فراق در وجدان خود پدید یافتم و بیشتر از پیشتر بریاضات و مجاهدات
میشتافتم از روی دردمندی در گوشه مستمندی معتکف و متوجه نشسته بودم که قریب بسحر دو کس پیدا شدند یکی پیر و یکی جوان و بدست مرا گرفته
بمسجد جامع بردند چنانکه از ایشان آن بخود حاضر گشتم و در آن اثنا گفتند که برخیز و تجدید وضو کن و بیا با آنکه وضو داشتم بموافقت ایشان رفتم
تجدید وضو کرده با آن گوشه باز آمدم و چون بجای خود نشستم باز همان دو کس حاضر شدند مرا مربع بنشانیدند و ذکر لا اله الا الله را بچهار ضرب
تعلیم و تلقین کردند و گفتند که خود را بما و برسان و لیکن نشخص نکنند که چه کسانیم و بکجا بیاید و ما را بکجا یابی چون بخود باز آمدم خود را
تنها [illegible] یافتم از حیرانی و تشنگی [illegible] وبیطاقتی دست داد و خواهان [illegible] آن [illegible] میبودم و بنشستم در گوشه خواری
[illegible] سعادت انتظار می کشیده بودم و بیدی [illegible] داد و دیده در وادی [illegible] و [illegible] در نظام معانی [illegible]

بسیار خوانده و شنیده بودم و بشام جان نفحات گلستان ذوق [illegible] شنیده بودم و نقل انفاس این حال بخبر و از احوال [illegible]

باطن بی اثر بود و مرحله بکمال نرسیده و زبان بکلام فصیح آمیز آمده و باطل نه بود بلکه بمعنی آنرا بفروغ و هوس بر تعدد جواهر

سخن نقد [illegible] و چون دل نشنیده ابجادی گریبان هوس چون نفس بادروا تاثیری نبود دلی که ویرانی الدار باشد غریق لجه دیدار باشد

جای بای غیر از قطع نظر کرده که خود هیم در میان نباشد بصحبت دوران عاشق نباشد که غیر خیال یار نباشد و تمنای ایشان بطلب

در دل اشتعال در تزاید و تضاعف گشت و جانهای بعض [illegible] و در گوشهای مسجد زمانی غمزده می‌بودم و لکن بسبب

الایام و مصاحبت جمعی بیاران سابق گاه گاه ملاحظه میگشتم و بمجالس ایشان آنکر رفته می‌نشستم که روزی در بزم ایشان جوانی از ولایت

خراسان آمده بود و از هر طرف حکایتی میگفت و لطایف بلباس فصاحت و بلاغت میگفت ناگاه [illegible] زبان بیان را

باین حکایت برگشاد و گفتن آغاز کرد که بولایت ابیورد عبور کردم عجب جوانی خوبخت ملک شعاری دیدم که آثار ولایت در وی پیدا بود و نور

ارشاد و هدایت از جبین وی هویدا و او را همچنین پادشاهان در ملک جان جانان را در میان تسلط و تصرف تمامست اگرچه بسال خورد است تقلد شأن

بزرگست و او را نام شیخ عماد الدین فضل الله میخوانند و این دولت ولایت و ارشاد را از نظر پیر مرشد در دوازده سالگی در زیر سایه

شیخ فرمودند که این سخن او مرا ما دمی بود از غیب و اتفاق بلا ریب که از بلاهای حادثات بنیاد آورد و از سر شکیبها مرا بر باد

گویا روایح نفحات نسیمی بود جانسوز که بر آتش نهانم وزید و بعیاره محبت را برافروخت و خس و خاشاک علائق [illegible]

برسوخت + آمد از سوز سینه آتش دل برفروخت : برقی از کوشش بجست و عالم جان را بسوخت : از استماع این حکایت بیهوده مستانه

بی اختیار از نهاد دم بر آمد و دود آه از ناله جانسوز بر آمد و از شوق جانان با دل سوزان و چشم گریان این مضمون بر زبان آمد

زغم تو ترک سر خواهم کرد : از بود و وجود خود گذر خواهم کرد : از هستی خود قطع نظر خواهم کرد : وانگه سوی نیستی سفر خواهم کرد : آنشب تا دم صبح

سینه بر غم ساختن حسرت میخراشیدم و خاک حسرت بر سر بامان می‌پاشیدم رسوم ننگ و نام را ویران کرده و تعلقات صوری را

بخاکی یکسان کرده رو بمطلوب حقیقی آوردم و قدم همت در وادی طلب و ریاضت نهادم و از ملاقات احباب و اصحاب ظاهری

چشم خیره پوشانیده از بود و نابود و گفت و شنود همه خلق دست نفرت افشاندم و توسن نفس سرکش بلجام ریاضت در میدان مجاهده

گیرانیدم و از احوال و ریاضات مشایخ سابق هرچه میشنیدم و در کتب نقل آنحضرت آنچه میدیدم بجد و اندیشه میکردم و [illegible]

[illegible] میدان میتاختم و [illegible] که خویش را در موقف ریاضات آن یگانه زمان میساختم و [illegible] نفس خویش را در بوته مجاهده با آتش مخالفات

نفس میگداختم [illegible] هدف ناوک [illegible] بلا ساختم + آنها که بمیدان طلب تاخته اند : سینه هدف تیر بلا ساخته اند :

هزار بار از شعله شوق در بوته عشق یار بگداخته اند : و چون آن دل از ما سوی برکنده و بکلی روی تحقیق آورده و لطف [illegible]

بجناب خویش گردیده بود و ظاهر [illegible] از دیده [illegible] محجوب و مستور گردانیده [illegible]

مرتبه بالتزحی نخدا المصطفی و المرتضی امام علی بن موسی الرضا که بموجب حدیث صحیح حضرت رسول صلی الله علیه و آله مقابل [illegible] حج مقبول است

بطواف مرقدش از قول رسول فرموده‌اند تا سعادت حج ما قلّه نصیبان آمد آنرا بخود اندیشه کردم که رابعه عدویه عورتی بوده است که همت مردانه را

کعبه باستقبال او آمده است همت مردان راه و روندگان آگاه از زنی کم بوده است بلکه در درجه اعلی و مرتبه قصوی بوده است هر کس را

بقدر همتش مطلوب روی نموده است اگرچه مرا قدمهای فرسوده است ولیکن جان در بیت الحزن تن ناتوان هنوز بخواب اجل نغنوده است

چه جای عمل خلل در مقصود است چه مردی بود که زنی کم بود چه همت باشد که درین راه بعذری فرو مانم و خود را بحیله و بهانه از این دولت

محروم کردانم آخر عزم صحیح بسته بخود قرار دادم که بقیه این راه را بزانو روم و اگر زانو سوده شود به پهلو راه پیمایم تا در سلک شیدائیان آن کا

و حاجیان این درگاه درآیم پس از این بدیده خواهم بطواف کوی آید که بود تا بزانو قدم محبت و خدمت و بهمین قرار بقیه راه را بزانو رفتیم الی

بزانو رفتم و در روز وقفه خود را بزائران روضه امام پیوستم و بعد از دریافت شرف زیارت و فراغ وقفه شبی در گوشه آن روضه

بوده به شب خود اشتغال بوده متوجه میبودم رسول غیبی رسید و پیغام حضرت امام علیه السلام رسانید و گفت که حضرت امام ترا میطلبند و مرا

همراه خود برد تا بجایی رسید که در آنجا مجمعی بود و شوکتی دیدم که پیشه‌واران جهان در جنب آن مانند قطره بود در برابر محیط چون بدان

مجمع رسیدم و آن شوکت و عظمت را دیدم هیبت آن مرا در ربوده و حیرانیم روی نمود آنکس که مرا بر برده بود پیش رفت حضرت

امام از وی پرسید که آنکس را که میخواستیم چه کردی گفت بدرگاه آمده است فرمودند که او را پیش ما بیار چون آن رسول مرا نزدیک آن

امام الهدی برد آنحضرت از روی بنده نوازی صدر نوازشها کرده و از اهل آن مجموع این کمینه را ممتاز و سرافراز ساخته در حضور ایشان

طبقی پر نور بود باین خاکسار کرم فرمودند و شمشیری از میان خود واکرده بر میان من بستند و در سمع سرّم بشارتهای بسعادات و عنایات

بنهایات بشارتها دادند چون از آنحال بافاقه باز آمدم از سربلندی آن واقعه در نهاد خود تمنی یافتیم و از کاینات جذبات و نخوانه

اشتیاق خود را چنان مست یافتیم که از سر جوشهای آن عنایات از اندیشه دنیا و بیم و امید عقبی بالکلیه وارسته گشته بودم و فرموده

الدنیا حرام علی اهل الآخرة والآخرة حرام علی اهل الدنیا وهما حرامان علی اهل الله مصدوقه دل وارسته و خاطر خسته‌ام شده بود و چنان

شیفته حال گشته بودم که هر نفس میخواستم که سر بعالم زنم بلکه عالم بر هم زنم چند گاه که در مشهد مقدس ساکن بودم هر شب در روضه

متبرکه [illegible] میکردم و از روح پر فتوح حضرت امام علیه السلام فواید بسیار میبردم اتفاقا شبی که در آن روضه باحیا مشغول بودم و از حضور

در فیوض موفوران امام الانس و الجن ابن معبود را چنان حاطه کرد که مرغ روح از قفس بدن بی علاقه گشته هر نفس آهنگ پرواز میکرد و فیضی که

از مبدا فیاض بر روح آن پیشوای سرد و جهان فایض میگشت چنان مشاهده شد که مثال بحریست که متوجه بر روضه است که در حین طغیانش

موجهای عمومش را بقدر مناسبت و قابلیه از آن بهره است و این خاکسار درگاه در طغیان امواج بحر فیض چنان مستغرق گردانیده بود که

تا [illegible] جمال [illegible] گشتن بوده و بسر بروضه در گوشه غنوده بودم و کیفیت عالم بحال آن بود که اگر در آن وقت دستی بر من [illegible]

پیدا شد و دو کس در بالای این مناره ایستاده بمن نظر میکنند که نزد ما بیا من متوهم بودم که درین جا هیچ راه نیست چون تمام در

ایشان رفت چون نزدیک آن مناره رسیدم ایشان دستها دراز کرده بجانب من مایل گشتند و مناره نیز بجانب ایشان مایل شد و دستم

گرفته پیش خود بردند اما این مناره بهر جانب متحرک گشته بیکجا قرار نمیگیرد و من از ایشان پرسیدم که این مناره چرا در حرکت است و سکون اختیار نمی

نماید بود فرمودند که الا بذکر الله تطمئن القلوب ذکر لا اله الا الله را بجای ضرب مضبوط و محکم بگوی تا این مناره بجای خود قرار گیرد بعد از آن

معلوم شد که این دو کس یکی حضرت خواجه خضر است علیه السلام و یکی حضرت مخدوم اعظم اند قدس سره العزیز و حضرت خواجه خضر ذکر لا اله الا

الله را بجای ضرب مرا تلقین کرده فرمودند که این ذکر را محکم بگوی تا مناره قرار گیرد و من گفتن این ذکر چون آغاز کردم تمام مشغول شدم

مناره بر جای متمکن گشته قرار گرفت و بعد از آنکه از خیال [illegible] خاطر گشتم در ضمیرم این داعیه پیدا شد که بطواف مرقد منور و مشهد معظم

و روضه مکرم حضرت سلطان الائمه علی بن موسی الرضا علیه السلام بروم و مشایخ ولایت خراسان نیز التجا نمایم شاید که عقده های مشکلم

گشاده شود و از فتوحات طریقه انجایی در مراد وای برآید بااین عزیمت متوجه روضه امام الهمام الهدی آن نقد وقت مصطفی و مرتضی

علیهم علی بن موسی الرضا شدم درین سفر دیوانه مجذوبی با این سرگشته همراه شد و در زمانیکه از بحر جیحون میگذشتم مردم ایشان شد

کشتی غرق خواهد شد کشتی بانان گفتند که هر کس چیزی داشته باشد بیرون اندازد تا کشتی سبک شود و من هر چند در خود ملاحظه کردم

هیچ چیز نیافتم که بدریا اندازم مگر یک کاردیکه یک درم یا دو درم می ارزید آن نیز از خود جدا کرده در دریا انداختم

و نقد جان بر کف دست گرفته نثار راه طلب مهیا ساختم چون سبک بار از علایق اغیار گشتم باد شرطه کشتی ما را بساحل نجات رسانید

چون رو بجاده نهادم سر و پای برهنه طی منازل میکردم ناگاه مرد و پای من مرتبه سوده شد که خون میرفت و در وقت وضو اول

در جوی آب می آمدم که چندان خون از پای من میرفت که رنگ آب جوی از کثرت خون برنگ خونابه میشد و بعد از شستن پا من وضو ساخته

بنماز مشغول میشدم و آخر سودگی جراحت آن مرتبه رسید که در هر جا که قدم مینهادم نشان قدم غرق خون میشد و در صحرای دشت

خاوران که میرفتم یکبار بعقب نظر کردم تا چشم میدید قدمهای که بر زمین نهاده بودم نشان غرق خون بود و بآن همراه خود

خبر کردم که ما زهیت و لاله زار عشق را ساعتی تماشا کن و دل غمدیده را درین گلزار محبت غنچه سان از نسیم شوق وا کن که شکوفه این گلستان

از نشاط نو بهار طلب است و خار مخمش از خار خار شوق و محبت بر شگفته که در دشت خاوران عشق تماشا دریست حسب حالش

مضمون مقال شیخ ابو سعید ابوالخیر است رباعی اندر همه دشت خاوران سنگی نیست : کز خون دل و دیده درو رنگی نیست : در هیچ زمین و

هیچ فرسنگی نیست : کز دست غمش نشسته دلتنگی نیست : و میفرمودند که جان بتوار باینحال چندانکه ممکن بود به بیهوی راه با جان جل

میکنم چون بروضه حضرت امام چهار فرسنگ راه ماند بیهوی قدم نیز سوده و مجروح گشت و ایام وقفه فرمان [illegible]

و من بنگشته حال اسیر و پا آشفته و افسرده ماند جنوا درین وادی مضطر و متحیر باز مانده و مشتاق طواف روضه [illegible]

روح غریبی میکردم و درین حسرتخانه در وادی ملامت قدم [illegible] سعی میکردم در کوی وفا با قدم بان آشنا و قران و
همدم معنان صورت پذیرفت و صحبت من بجا کشیدن ان کنه و همراهان ان در درگرفت و از سبعه تجربه دیجه عاشق و فا بجان شد که
جیاد سبق با ناقه جان بی تفرقه نفاق شرکا افتاد و باین سکند در ملاقات دمهتان به رمنو منتاح الطاف حجاب بر روی ایشان
بکشاده تا آخرالامر آتش خاطر بت منمدان ساقی پیمیدلان گشته تغیر حال من چنان شد که هرگاه آن ناقه جان بنظر لطف بجانب من میدید
عنان خویشتن داری از دستم رفته کارم به بیهوشی میرسید روزی در وقت سبق بمن اشاره کرد و ملک سامان مرا و اساس عقلم با چنان غارت کرد
که بیک کرشمه از دست شدم و از جرعه جام لطفش سرمست و لاابالی گشته این مضمون موزون حسب حال گشته با آن مترنم بودم ؏
بیک کرشمه که بر جان آن زدست شدم ؏ دگر شراب مده ساقیا که مست شدم ؏ چون از ان مدهوشی بهوش باز آمدم بفحوای این مضمون
عیار دلپذیر بهم از آمدم و بترنم این ابیات هم آواز آمدم نظم نگنجد در رخ آن ماه موزون دیدم خویش را از غم او واله و ابتر دیدم ؏ گرچه
خوبان جهان فتنه اهل نظرند من از ان فتنه جان آفت دیگر دیدم ؏ در حین این گرفتاری دور از کار خویش مرا تشرم ساری و بیداری
از خواب غفلت روی داد و از غایت حضرت ذی الجلال هاتف لطف و جمال در ضمیرم ندای در داد و در خاطرم فکر مقدمات این اندیشه
نهاد و گذا اکابر دین گفته اند که ناگاه پاکبازان را در راه و روش عقبات شیطانی و نفسانی سد راه میگردد و سالکان را حجابهای نورانی
و ظلمانی مانع قرب درگاه میگردد و دلبند پروانها در هر طرفی چندین هزار مرض و در هر سری چندین غرض و هزار هزار سوز و گداز و هزار
نشیب و فراز پیش می‌آید که آن موقف مخاوف و مهالک روندگان راه است اگر طالبان طریق حق درین ورطها و عقبات نفسانی
و مکرهای شیطانی مقید شده باز مانند مردود و منکوب و هلاک ایشان درست و از مهالک و مسالک گذر نتوانند کرد الا
بجال [illegible] والا و نتوانند غیرت عظمی دانستم که این ورطه [illegible] عشق مجاز که مرا پیش آمده است از ان مهالک است که محققین گفته اند اگرچه این
منظر نظم [illegible] حقیقی و مجاز بود و هر لحظه مرا از ان حالتی روی مینمود که در قبض و بسط بر روی دلم مجدد امیکشود و چون نیک تامل کردم [illegible]
و ضمیمه [illegible] آن ها رسیدم و بدیده صدق نظر کردم و بیقین دیدم و دانستم که این جمله ظلمت و ضلالت شیطانی و ذلت حجب نفسانیست که
محصول اغوای شیطانیست و این شبهه در نفس انسانی از جلوه شرک خفی خالی نیست چون این اندیشه بعنایت ازلی در خاطر افتاد حضرت
مفتح الابواب بمفتاح توفیق قفل گران که ازین فتنه بر دلم نهاده بود برگشاد و مقلب القلوب والابصار دل مرا ازین قید خلاصی داد
و دیده باطنم را بنور بصیرت روشنایی داد و پنبه غفلت را از سمع سرم برگشاد و هاتف در گوشم این ندا را در داد ؏ هر صورت دلکش که ترا
روی نمود ؏ خواهد فلکش ز دیده تو باز ربود ؏ رو دل بکسی ده که در اطوار وجود ؏ بوده است همیشه با تو خواهد بود ؏ چون توفیق الهی رفیق طریق من گشت
از انجا توبه و استغفار کرده راه فرار اختیار کردم طی منازل و مراحل و قطع صحرا و بادیه میکردم تا باز بوطن اصلی خود که قبة الاسلام خوارزم بود رسیدم
و ضمیر را با آب ندامت میشستم و بصیقل استغفار زنگ کدورت اغیار از مرآت دل میزدودم بلند در گوشه با جان خراب

روح از بدن پرواز میکرد و در وقت نماز چندانی توانستم حاضر شد که تو نماز صبح را بجماعت گزاردم و از میان کثرت خواستم که تا
روم از جا برخاسته بسرعه تمام بجانب مسجد جمعه دویدم چون میان مسجد جمعه رسیدم از استیلای غلبه فیض آنحال باز مرا مغلوب بیکلی
خویش کرده بنده بی شعور ازین عالم در میان مسجد جمعه افتادم و تا دیر وقت باین کیفیت افتاده بودم چون بخود حاضر گشتم دیدم که
پای من بجانب روضه امام علیه السلام در آنحال دراز شده بوده است چون بی شعور بودم درین سوء ادب معذور بودم و روح مقدس
آن پیشوا معذور فرموده داشته از آفات خلل و تعرض خلق ظاهر مرا محفوظ داشته بود بار مجدد از آثار الطاف بیکران و عنایات نهانی
آن امام الانس والجن در دل شیفته ام شوری تازه و سروری بی اندازه پدید گشته جان از پر شوق و محبت دریافتم و همه عالم و عالمیان
را سوخته آتش عشق یافتم نور یقین دانستم که زمین وجود هر موجود خاک تسلیم و رضاست و تخمی که دران مزرع کاشته اند محنت و بلاست
و مربی آن صدق [illegible] است و میراب آن مزرع از باران های قدر و قضاست و ثمره او عشق و نتیجه و ثمره آن درد و محنت است
و لذات آن زخود رهائیست و برگ آن بی نوائیست و بقای همه در فناست در دیر المهاغش صد و هستی بساط منبسط
بحکم پادشاهیست که هیچکس پا بر گرده او نسپره چون و چرا نیست [illegible] معشوق چو پادشاست [illegible] رو است برگرده او چون
و چرا زهره کراست گر بپذیر دخوی پسندیده اوست ور نپذیرد زبخت شوریده ماست چون گرداب طوفان غم عشق خون خود
پادرگردش و ران سرگردان حیدهست و سرسو داز ده زده را در هوای طلب بی صبر و سامان و دل پر ملال از کشاکش
تقاضای عشق بهر صوره حیران نه در وطن [illegible] و قراری و نه در سفرم سامان و اختیاری رباعی در وادی عشق دلبر جانانه
سرگشته بیقرارم و دیوانه از شیفتگی و بخود یهای غمش مجنون صفتم میان خلق افسانه و درین سرگشتگی و بی سر و سامانی بهر سو میدویدم
که ناگاه از کوچه ملامت بر سر کوی بلا نکهتی رسیدم و در [illegible] دیدم نا کام مرغ دل در دام تصرفش افتاد و عقل دور
اندیش از حیره تماشایش بخود افتاد و نور بیخبر افتاد ظلم در ملا بر د دل شیفته را دلربائی بی سر و سامانی نه آرام ماند از مرغ مانده از تو
نام ماند حاصل عمرم همه بر باد رفت غیر خیالش همه از یاد رفت چون از آن بخود [illegible] ساحل شعور آمدم و باز دلبری دیدم که
هزاران مرغ دل نیاز را بر فتراک ناز بسته و فتنه گری دیدم که هیچ صیدی از چنگ شهباز تصرفش نرسته است اهل نظر را بیک نظاره
صید [illegible] نظرش صید میکرد و وارستگان زمانرا در سلسله عشق بزنجیر زلفش قید مینمود و عقل ذو فنون را بیک فسون مجنون و شیدا میکرد
واهل [illegible] بیک عشوه بی صبر و سامان میساخت مردمان چشمش خنجر ناز بقصد خونریزی اهل نیاز کشیده و کمان ابروش آتش انگیز
عندلیبان شور دوده و ندیده این فتنه مراد وی بود و این حادثه بر من برقع گشود تا بین محبتش مرغ دل مرا خیال آشیان
صبر در ربود [illegible] که هرگز نبود و بهیچ وجه دل را محل قرار و تن را قوه فرار زین دیار نماند القصه استاد عشقم دران مکتب روزی
[illegible] عشق می آموخت و همیشه بوجود مرا ازین دوری بر آتش مهجوری میسوخت مدتی چون طفلان نادان بر این آستان

در میان شیعه شهرت غلبه پیدا رسیده بودند اما کتابهای صدیقه شفقا حبیبه صاحب کتاب مقامات شیخ آورده که همواره در مجالس
مذهب شیعه اثنا عشریه را علما و فضلای حاضر میبوده‌اند و در روی اهل این آستان میبوده‌اند که از مباحث علمی سخنان دینی
دیگر هم در آن سلسله مجید گفته‌اند که میشنید ملا احمد جندی که از فضلای اهل سنت و جماعت بود و حقد و عداوت ایشان در گوش میکشید و در کتاب
ایشان میدیدند و الفضل ما شهدت به الاعداء و ایضا در مجلس اول از کتاب مقامات تالیف مرید جناب شیخ قدس سره مذکور است که در زمانیکه
آنحضرت مد ظله العالی ببلده محفوظه سمرقند تشریف آورده بودند آثار تاثیرات حالات و کیفیات و تصرفات ایشان خاص و عوام را فرا رسیده بود
و جمیع سلاسل اهل آن زمین غریب و حد متاصل شده بودند و در همه گوشها فرو رفته متوجه بودند که شاید که از راه توجه دست بدو
و در سلسله نقشبندیه درویشی بوده که از صفای باطن خالی نبوده و همه با او رجوع کرده‌اند که او متوجه باشد و آن درویش چون متوجه شده
دیده است که حضرت امیرالمومنین و امام المتقین اسد الله الغالب علی بن ابیطالب در میان چهارسوی سمرقند سوار ایستاده و نشانی در دست
دارند و میگویند که مضمون نشان این است که تا غایت درین ولایت خلیفه ابوبکر منصوب بود و این زمان بحکم این منشور خلیفه ما منصوب شده و فرموده
میفرمایند که درین شهر و ولایت بر طبق این نشان منادی کنید تا همه بشنوند و بدانند بعد از این توجه با غره سمرقند صورت واقعه خود را
گفته و همه دانسته بود که این کسی نیست که توجه کسی را در وی تاثیری باشد خاطر خود را رنجه مدارید که این کس از کجاست آگاه گشته با بنا
علیا منصوب گشته است صاحب کتاب مذکور چون بعضی از امور سابقه را که دلالة تمام بر تشیع شیخ دارد بنا بر غایت اشتهار ذکر
نمود از روی تعصب مذهب خواسته که تلافی آن بذکر نقایض آن امور نماید لاجرم بعضی از سخنان که فهم سقیم او مستقیم گمان برده و آنرا
موافق مذهب اهل سنت و جماعه شمرده بجناب شیخ قدس سره منسوب ساخته و باندک تاملی ظاهر میگردد که مانند آن سست و دور از کار از
اعاظم اهل این کار بسیست ظهور صدور آن باید اول آنکه در مقوله متقدم در مقام تحقیق بعضی از روی یا از جناب شیخ قدس سره نقل نموده که اعتقاد ولایت را
از ائمه اثنا عشر اعتقاد فاسد گفته‌اند و حال آنکه این منافی آنچه است که سابقا از جناب شیخ معظم سعدالدین حموی قدس سره منقول شد که در کتاب
محبوب فرموده‌اند که اطلاق اسم ولی بعد از حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله مطلقا و مقیدا جایز نیست الا بر حضرت امیرالمومنین و اولاد
معصومین او علیهم افضل صلوات المصلین دیگر آنکه در مقوله سیم آورده که فاضلی از حضرت شیخ سوال کرد که قرآن قدیم است و آنچه ناطق است
از حکایات و قصص آن همه حادث است اطلاق قدیم بران بچه وجه توان کرد آنحضرت فرمودند که ظهور وقوع قصص حادث است و آنچه
متعلق علم است ازلیست و قدیمیت و قرآن نیز باین اعتبار که ثبوت ازلیست در علم الله قدیم گفته‌اند نه باعتبار تعبیرات الفاظ و عبارات
انتهی و بر متفطن خبیر مخفی نیست که آنچه جناب شیخ قدس سره در مقام جواب افاده فرموده‌اند راجع بانست که شیعه امامیه میگویند که الله تعالی گفته‌اند
که کلام لفظی مرکب از حروف و اصوات حادث است و کلام نفسی راجع بعلم میشود و معنی جدید نمیشود و اراده معنی غیر علم معقول نیست و قول بان
ناشی از نفسانیه عصبیه جاهلیت دیگر آنکه در مقوله سیم نیز آورده که جناب شیخ مد ظله العالی میفرموده که در وقتیکه در سیر و سلوک بودم

دوال کباب می‌بودم و در خارخار همت برخاک مذلت نمی‌نهادم و دست رغبت هرگاه که کارساز بر دامن طلب خود می‌نمودم و چون
جز [illegible] تم را قبول کرده عذر مرا پذیرفت و حاجتم را بکرم و رحمت خویش بیاد سود و مجد و انادی توفیق رفیق طریق گشته
عزیمه مرا باز بولایه خراسان گردانیده و دیگر بار هوای سفر مرا در سر افتاد و آتش شوق تیز و مرشد حقیقی این نوبت بر جانم تیزتر رفت و اشتیاق
دریافت صحبت و شرف ملازمت آن عارف آگاه آن همای قله قاف معرفت شیخ علاء الدین فضل الله قدس سره از حد درگذشت روزی
بقضاء الله کاروانی متوجه ولایت ابیورد شد بهمراهی آن مسافران احرام بسته متوجه طوف آستان آن شهباز بلند پرواز شدم و بعد از
طی منازل و مراحل خود را بشرف ملازمت او رسانیدم چون بصحبت آن بزرگوار دین باریافت مجلس ایشان درآمدم ایشان ببشارت و بهجت
تمام تبسم کرده برخاسته نوازش مشفقانه کرده فرمودند که خوب است او دیدیم و در مجلس هر بار که ازین ضعیف سخنی تحقیق میکردند و من جواب
میگفتم حضرت شیخ صحبه میکردند و در مجلس فرمودند که این جوان چون از در درآمد و در دل من جا گرفت بی اختیار با محبتی پیدا شد
چون از آتش شوق محبت ظاهرم را سوخته و از شمع اراده باطنم را افروخته دیدند بجهت تفحص احوال استعلام آنحضرت در همان مجلس مراقب شدند
و در اثنای امواج مکاشفه از خود در ربوده و بگرداب مراقبه فرو بردند درین وقت دیده میشد که عالمیت بغایت روشن و منور چنانکه آفتاب
در وقت چاشت می‌تابد و من محیط جمیع عالم و عالمیانم و چنانکه هیچ چیز درین عالم از نظر مفقود و غایب و مخفی نیست درینحال دیده شد که همه
را [illegible] آن چراغی روشن کرده اند که اندک اندک روشنی میدهد مثل چراغی که اگر فتیله او در درون چراغ سوخته باشد و حضرت شیخ بمعنی
میفرمایند که این چراغ روشنایی نیست و از نور آفتاب همه عالم روشن است مرا احتیاج بر روشنایی این چراغ نیست که او را روشن سازم
درین مکالمه حضرت شیخ قدس سره متبسم شده سر از جیب مراقبه بیرون کرده فرمودند که حواله تربیت تو بحضرت شیخ ماست آنگاه مکتوب
بسم ایشان نوشتند و افتتاح آن باین رباعی کردند ❊ بی خنده صبح و گریه شام مباش بی معنی خاص و صورت عام مباش گر عاشق
[illegible] وقتی تو در دام مباش یکنامی بجوی و بدنام مباش بعد از آن نوشته بودند که وظیفه طالب رغبت آنکه لب باطن خندان
و دیده ظاهر گریان باشد و آشفته و حیران بصحبت درویشان رسید چون سعد قبول نظر حضرت ایشان بود او را بآن آستان
رهستان عالیشان فرستاده شد که اگر منظور نظر گردد و شرف قبول پذیرد امید که همه امید شامل احوال گشته بنیابت او گردانند سلام الله
تعالی علیکم [illegible] آخرا و ظاهرا و باطنا و چون با مرتبه نظر خود جهت نیل سعادت خدمت شیخ بزرگوار متوجه مشهد مقدس گشته بزیارت روضه
متبرکه امام [illegible] علی بن علیه السلام فایز گردیدم و مردم آنجا گفتند که جناب شیخ درین روز بولایه خبوشان رفته اند از عقب ایشان
بخبوشان شتافتم و بشرف ملازمت و سعادت خدمت آن مقتدای عالی‌مقدار را دریافتم و در دل خود حضور و سرور و اطمینان دیدم
و از الم غمهای دیرینه امان یافت سپاس فارج الغم بر وفق کلام الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن گفتم زیراکه مقتدایی که عمری هوای ملازمتش
میورزیدم دیدم و بتوجه خاطر بدایت از شرف گردیدم آنگاه تعلیم و تلقین ذکر لا اله الا الله حبا درت فرمودند دیدم و بعد از آنکه

و در معابد خانه مدفون گشتند و این عمارت عالی که الحال مسجد و ضریح مطهر حضرت امام موجود است از آثار شرف الدین علی طاهر قمی است که وزیر
سلطان سنجر بوده و بنا بر اشارات غیبی که تفصیل آن بر سر زبان اهل زمانست بنای آن نموده و تعیین محراب مسجد که بمقابل سر و سینه
با شانه آنحضرت و بتعلیم علمای شیعه بوده و مورد قبر منور و صندوق مطهر آنحضرت که زنجیر رفته و از ملاحظه معتقد شیعه
قبله بآن دو فصل افتاده پس چگونه جناب شیخ محراب مسجد مذکور را از مقررات آنحضرت شمرده و مخالف صحت قبله محراب آن مسجد پنداشته و چگونه
آنشخص سنی مجاور مشهد مقدس صورت حال انحراف را بخاطر رسانده تا آنجا ان کلام خام حباله نظام او را بسرحد الزام و افحام کشانده و دیگر
آنکه بعد از ظهور مخالفت آنشخص را در قبله و تیاسر او از محراب روضه متبرکه بجانب جنوب چگونه جناب شیخ با و خطاب میکرده و میگفت که در این قبله
هیچکس را اختلافی نیست و بالجمله آنشخص یا آن مخالف مجتهد بوده و یا مقلد اگر مجتهد بوده جای آنست که بدلایل معرفت قبله اهل قبله و اگر مقلد بوده
شیخ گفت و شنید میشود و آنگاه اگر شیخ غالب می آمد ملزم میشد و اگر مقلد بود در انعقاد میگفت که عدم اختلاف مسلم نیست بلکه علمای شیعه
اختلاف کرده اند چنانکه از و بعد از این نقل کرده که گفت مذهب شیعه را بعضی بر خاطر نشان کرده اند که مذهب حق است و اما فتوی آنچه
تا بنا بر جناب شیخ قدس سره افزوده اند اعتراض چند وجه است اول آنکه ذکر این مقدمه را که قبله جهت کعبه است در مقام وجهی ظاهر نیست زیرا که
عدم ارتباط او بمقدمات آتیه بغایت ظاهر است و عدم تایید او مقدمات سابقه را نیز مخفی نیست چه بمقدمه ما در اثبات بطلان انحراف
آنشخص از قبله مسجد مذکور وجه تخصیصی ظاهر نمیشود بلکه اگر تمام شود بر تقدیر قبله بودن عین کعبه نیز جاری است پس ذکر مقدمه مذکوره لغو صرف
و مستدرک محض باشد دیگر آنکه آنشخص سابق اگر عامی مقلد بود چگونه گفت که در قبله بودن جهت تردد نیست با آنکه خلاف و تردد از فقهای
شیعی و سنی در آن واقع است و بسیاری برین رفته اند که قبله عین کعبه است و اگر فاضل و مجتهد در مسئله قبله بود به وجهی که از روی آن
قوی تردد او در جهة بودن قبله برطرف شده بود پس چگونه با آن مقدمات واهیه ساکت گردیده ایضا بقبول عدم تردد او در قبله بودن
جهت با آنکه او بر ملت اسلام است مشعر است با آنکه تردد در یقینی موجب کفر باشد و این مؤدی بتکفیر بسیاری از فقهای کبار میشود و بطلان
آن ظاهر است دیگر آنکه فرقه شیعه تخصیص نماز خود را برکنی مخصوص از ارکان کعبه واجب یا مستحب ندیده اند و بنابرین بهر یک از ارکان که
اتفاق افتد توجه مینمایند و در عبادت خود بر مصطفی و مرتضی نبی و فی نمیدهند و چگونه تخصیص رکنی مخصوص نمایند و حال آنکه شرف ولادت مقتدای
ایشان در وسط کعبه بجمیع ارکان رسیده و به نور وجود با وجود او در و دیوار آن مکان شریف منبسط گردیده دیگر ظاهر است که
تقسیم ارکان اربعه بر فقهای اربعه از حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله واقع نشده و نه از جانب امیرالمؤمنین و ائمه اهل بیت علیهم السلام و
نه از جانب ملوک طاغیه بنی امیه بلکه بعد از سیصد سال از وفات حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله در زمان خلفای بنی عباس که علی رغم اهل
البیت و شیعه ایشان در مقام ترویج مذهب اهل سنت و جماعت شده این تقسیم سقیم اتفاق افتاده و هم در ایامیکه خلفای فاطمیه
اسمعیلیه بر مغرب و مصر و شام و حلب و حجاز و دیگر ممالک عباسیه مستولی شدند مدت مدید مکین اهل سنت و جماعت آنجا [illegible]

در مشهد مقدس رضوی امام الهدی امام علی بن موسی الرضا علیه السلام رسیدم و در مسجد گوهرشاد روضه امام ثامن نماز گذاردم
شخصی را دیدم که روی خود را از کنج مسجد که میان مغرب و جنوب است کرده نشسته است بعد از آنکه من نماز گذاردم مرا به پیش خود طلبیده گفت
از کجا می آیی گفتم که از خوارزم دیگر پرسید چه مذهب داری گفتم مذهب امام اعظم ابو حنیفه کوفی گفت چرا مذهب این امام را اختیار
میکنی که این مذهب را اختیار کرده پرسیدم که مذهب امام را چه اعتقاد داری گفت امام شیعی مذهب بوده اند گفتم که تو غلط کرده مذهب
امام همین است که من دارم و با و گفتم که قطع نظر از دلایل و سندهای دیگر تو سندی ظاهر بگویم که خاطر نشان تو گردد اینکه از آن
حضرت امام نقل کرده اند تا این زمان هیچکس را درین قبله اختلافی نیست و تو دعوی میکنی که من مذهب امام دارم و الان روی خود را
از قبله امام گردانیده که اگر امام باین مذهب که تو اعتقاد داری میبود در آینه قبله مسجد و روضه شان را بدستور اعتقاد تو راست میساخت
کردن از همین بدانکه تو مذهب امام نداری چون بخاطرش این سخن معقول افتاد ساکت گشت باز با و گفتم که تو [illegible]
و نیز اعتقاد داری که قبله جهة کعبه است گفت درین چه تردد است که من قبله اسلامم ولیکن مذهب شیعه را من خاطر نشان کرده اند که مذهب
حق همین است از آن سبب این مذهب اختیار کرده ام باز گفتم که چون کعبه قبله اهل اسلام است در آن جناب مقام و قبله حنفی است و مقام
شافعی و مقام حنبلی و مقام مالکیه هم گر شنیده که مقام و محراب شیعی در آنجا بوده باشد ازین استدلال کن که این مذهب حق نیست
و اگر حق بودی البته این مذهب را در خانه حق مقامی خواستی بودی ازین سخنان آن شیعی متاثر شده از اعتقاد آن مذهب برگشته مذهب اهل
سنت و جماعت اختیار کرد انتهی مولف گوید که آغاز و انجام این کلام بی انتظام منتج الملام که مضحکه عوام تواند بود گواهی میدهد
بر آنکه از افترا بر جناب شیخ عالیمقام جهة ترویج مرام خود دل بسته اند و از غایت حماقت و قصور فهم مفاسد ظاهره آنرا ندانسته اند اما فساد
آنچه او لاجه مقام سوال و جواب مذکور شده از چند وجه است اول آنکه حنفی مذهب بودن جناب شیخ خلاف واقع و مخالف حال سایر
مشایخ صوفیه خصوصا سلسله علیه همدانیه است دیگر آنکه مسئله قبله از مسایل اجتهادیه است بر وجهی که در مقام خود مبین شده بنابر آنکه در بعضی
علامات که از صاحب شریعه غرا منقول است جهة دفع حرج مسامحات واقع است و دلایل رصدی مثل دایره هندی و مانند آن تحقیق نمیاید
و در طول و عرض بلدان نیز تفاوت بسیار بهم میرسد لاجرم بمقدار مرتبه قوه استنباط هر مجتهدی از آن علامات و دلایل تفاوتی در تعیین
قبله یمینا و شمالا ظاهر میشود و کله در مذهب حنفی توسعی بسیار واقع شده تا آنکه گفته اند ما بین المشرق و المغرب قبله پس چگونه شیخ حنفی مذهب که
در قبله اختلاف میرود و یا گوید که تیاسر از قبله مسجد امام بجانب جنوب علی الاطلاق باطل است و چگونه مجرد این قول آن شخص که سبق کلام
بر فضل و اعتبار او میگفت یکبار رکت کرده و دیگر آنکه در تواریخ مسطور و بر السنه و افواه جمهور خصوصا اهل خراسان مذکور است که تا قریب
بچهار صد سال بعد بر قبر حضرت امام علیه السلام عمارتی لائق نبوده و آنکه اساسی که بوده از محمد [illegible] حمید بن قحطبه طائی بود که در وقتی که
هارون الرشید حاکم طوس بود و چون هارون الرشید وفات نمود و او را در خانه حمید مذکور دفن نمودند و بعد از آن حضرت امام

[illegible] از شعاع انوار [illegible] بر وخیره تاریکی [illegible] محبت [illegible] و مصطفی [illegible] دل [illegible] تحت [illegible] گیلاو [illegible]

تا کمال ای [illegible] اندی که گوش جان شنود و یاد کرد دانش پژوهی مینا کلام حکمای متقدمین [illegible] علم و فنون دیدن

که ... ترین است ... مجلس نعیم ... که مشاهیر حکمای اسلام و متکلمین اعلام که اکثر ایشان عالم بفروع و اصول

شریعت حضرت رسول نیز بوده اند لیکن بسبب کثرت ممارست مطالب حکمیه و دقایق عقلیه بآن عنوان اشتهار نموده اند و ایشان اگرچه از اهل

ظاهرند لیکن از رتبهٔ تقلید گذشته پای مردی فکر و نظر بر حد تحقیق و یقین پا برده اند زیرا که همچنانکه سیاحان جهان معنی از خوان لطایف

الهی هر لحظه نوالی با کمال می یابند محصوران شهرستان صورت بی نصیب نمی مانند و اگرچه دریاکشان خرابات تحقیق هر دم از میخانهٔ فیض ساغر

لطایف جمال میکشند جرعه نوشان جوامع تقلید نیز از رشحات جام کاملان مجلس بهره میکشند ٭ ای ترا با هر دلی کاری دگر

بر سر هر کوی بازاری دگر چه سرافرندیه بقدر حوصلهٔ خویش و قوت استعداد خویش از خوان بخشش عام و نوالی و انعام ... ایشان نصیب

کمالی وافر ٭ اگر جامی بدستاری زخم جامی بری بر می ٭ و گر پیمانه داری بتو پیمانه بپیمایند الحکیم الربانی والمعلم الثانی ابو نصر محمد بن محمد

الفارابی قدس سره معلم مقالات اهل یونان متمم کمالات نوع انسان طایر بلند پرواز عالم نفوس و عقول سایر منازل عروج و مراحل وصول

غواص معارف و علوم مسلم فارس و روم مزین صحایف لیل و نهار مبین حقایق هفت و چهار منکر آثار تکلف و متعلق مظهر انوار اشراق

و تصوف بود و اول حکیمی است از فلاسفهٔ اسلام که بر مسند ترجمانی نشسته علم حکمت را از زبان یونانی بزبان عربی نقل نموده چنانچه معلم

ثانی شد صاحب تاریخ الحکما گفته که پدرش صاحب خیل و حشم بود و در اصل از فارس است ابن خلکان گفته که او اکبر فلاسفه است و

هیچکس از ایشان بمرتبهٔ او نرسیده تا آنکه شیخ رئیس ابو علی سینا با آن جلالت و قدر و انشراح صدر از کتب او استفاده نموده مولد

او فاریاب ترکستان است از آنجا بجانب ایران توجه نموده بعد از طی منازل بدار السلام بغداد که مجمع فضلای آنجا بود رسید و زبان

عربی را یاد گرفته در خدمت ابو بشر متی بن یونس که از حکمای زمان خود بود بتحصیل علم حکمت اشتغال نمود و بعد از مدتی بمدینه حران رفته

نزد یوحنا بن حیلان که از حکمای نصرانی بود و پاره از علم منطق استفاده نموده باز به بغداد رجوع فرموده بدرس کتب حکمت اشتغال نموده

و در اقسام حکمت سرآمد زمان خود گردید آنگاه از آنجا بمصر رفت و از مصر بدمشق آمد و صحبت والی آنجا سلطان سیف الدوله بن حمدان که از

سلاطین شیعه امامیه است اختیار نموده و بقیة العمر در ملازمت او می بود و نیز ابن خلکان آورده که ابو نصر اکثر اوقات از مردم کناره

میگرفت و در کنار سبزه و آب روان ماوی میساخت و بتحریر فواید و درس آن می پرداخت و اکثر اوقات خود را در رقعها مینوشت

و در کراسها و جزوهای معروف کمتر کتابت مینمود و لهذا اکثر تصانیفش فصول و تعلیقات است و نیز ذکر نموده که او از زهاد زمان بوده

و هرگز [illegible] مسکن خود التفات نمینمود و چون از روی زهد و قناعت زیاده از وجه کفاف قبول نمینمود لاجرم سیف الدوله

هر روز چهار درهم [illegible] بیت المال جهت او مقرر ساخته بود و بر همین وجه روزگار میگذرانید تا آنکه در سنهٔ ثلثین و ثلثمایه در دمشق وفات

و بدینه منوره منسوب نیست و قصیده چنانکه در آنجا تمام مقام [illegible] بر زبان رانند با غازی با مطلوب یا مرغوب خود کنانند و هیچ صاحب

شعور را در این تردد نیست که اکر انشاء الله تعالی موزون شریف خواهد الله تعالی در تحت تصرف اولیای دولت علیه شاهیه صفویه موسویه شاید ملاحظه حجت

آن دیار فایض الانوار از لوث وجود نامحمود متغلبان سلاطین ومتمردیه عثمانیه پرداخته آید حضرت جمیع ارکان کعبه معظمه در تصرف شیعه

ائمه اثنا عشریه خواهد بود و از اهل سنت وجماعت کسی در آنجا ظهور نخواهد نمود والقصه انعقادات واهیه که صاحب مقامات شیخ علاء الدوله

منسوب ساخته سخنان بی اصل وبی مغز است که خود به انگشت تعصب در هم بافته و دانسته است که برف بسیار را یکبار آفتاب تواند نیست کند و

شبهه را آنجا اثر باشد که حجت نباشد و هرکه آنجا رشتی باشد که آب بدست نیاید و از جمله اشعار شیخ بزرگوار قصیده است بلاغت آثار در

مدح ائمه اطهار که دلالت واضحه در تشیع او دارد بلکه نور ایمان از هر حرف آن میبارد و خواجه عبد اللطیف نقشبندی همانرا وسیله قدح

در شیخ نموده اند و او را متهم به رفض ساخته تا آنکه بعضی از حکام ماوراء النهر نامرادانه بر آن شدند که طریقه ارادت شیخ بزرگوار را نیست کنند بلکه

مقتضای آب و هوای دیار رقم امحای این مجموعه ضمیر منکشف مقام اندای شیخ از کشید و او را زبان برید و سر تراشید والقصیده هذه

امیر جمله مردان صاحب ناموس ولی شیر خدا کارساز دین عبوس شهی که در نظر همتش حقیر بود هزار ملک سلیمان و گنج و قیانوس

حدود و [illegible] گرفتی بکف بروز مصاف نجاک تیره فکندی هزار تن از روس چنان بجنگ حسام تیغ قدر راند که مغفر زفرق سرا و

مینمود [illegible] نماز و روزه و حج و زکوة بی مودتش بود ز حشر همه زرق باشد و سالوس کمال جلوه طاوس را از آن زیبان

که ابلهی نکرند عزاب بر طاوس اگر خبر علی التحاربی دهم که ز رو حشر نیابی امان ز ضرب دبوس رسول در شب اسری برون

ز کون و مکان طلوع نور علی دید در مکان جلوس شاه و مدحت او گفت در همه قرآن هزار جای فرو مهین العدوس کسی که مهر

علی را بجان و دل نخرد یقین که نسل یزید است و نطفه جاموس هزار لعنت حق بر یزید و قوم یزید که دین و دست بداد و ندا زبرای

فلوس برای منصب دنیا بر اهل بیت رسول کشید تیغ یزید لعین و شمر نحوس بهشت و حور برای موالیان علیست حرام باد بر اعدای این

عمر و مال و عروس مرا رسد که منم محنت حیدر زبرادر همی نعره دشمنان چو سیوس میان جمله محبان آل پیغمبر بمدحت اسدالله منوا زم

کوس مرا است دین درست و ترا است جهل و نفاق که عود را به ندانسته زهیمه سوس ز بعد احمد و حیدر امام دانی کیست حسن بود

بحقیقه حسین شاه فردوس شنای آدم آل عبا بجان گویم نه از برای زر و سیم این سرای فسوس مکان علم و هنر باقر آنکه در ره دین

ضمیر روشن او بود شمع را فانوس امام جمله آفاق جعفر صادق که گشته اند همه دشمنان او مایوس شاه مدحت کاظم بجان

دل گویم نه مدح شاه و سلاطین زره زرق و مجوس دلا خرام بر آن سرو بوستان رضا شهید دانه انگور در منازل طوس جدیث

آن تقی نقی شنیدستی که او بحکمت حوادث چگونه بدچوس ز بعد او تقی التجا کن ز دل و جان که روز حشر کند دیگران [illegible]

چو پس روضه پر نور عسکری باشند سران عالم که بپایه نصیحه زفوس شوند حاشیه کش پیش مهدی هادی هزار شاه جهاندار چون

چون بسن بیست و دو سال رسید پدرش وفات یافت و ریاستی تمام بامور دولت سامانیه رسید ابوعلی بخوارزم
آمد و چون سلطان محمود غزنوی کفته بودند که شیخ ابوعلی بمذهب سنت و اعتقادیه تعصب در جستجوی شیخ بود و بعضی از علما را جهت خود را
نزد حاکم خوارزم بطلب شیخ فرستاده بود و شیخ از آن مضمون آگاه شده بتعجیل از خوارزم بیرون آمده فرار نمود و در بیابانی که میان
خوارزم و ابیورد است سرگردانی بسیار کشید و بعد از زحمت بسیار و مشقت بی نهایت بابیورد افتاد و از آنجا بیرون آمده طالب امیر
قابوس بن وشمگیر را که از سلاطین شیعه و والی جرجان و نواحی آن بود مقصد خود ساخت و چون در جرجان بخدمت قابوس رسید
از روی تعظیم برپای خواست و شیخ را بر بالای توشک با خود نشاندند و در رعایت و مراقبتش دقیقه نامرعی نگذاشت و در آنجا از شیخ
بعضی معالجات غریبه ظاهر شد و چون بعد از اندک روزی بواسطه گرفتاری قابوس در قلعه استراباد فرقت داشت ابوعلی از آنجا
بدار المؤمنین ری متوجه گردید و بخدمت ملکة الزمان سیده زوجه فخر الدوله ابن بویه و پسر او مجد الدوله که از اعاظم سلاطین شیعه
بوده اند رسید و در آن ایام مجد الدوله را مرض مالیخولیا پیدا شد و شیخ در معالجه ید بیضا نمود و مجد الدوله شفا یافت و کتاب معاد
در آنجا بنام مجد الدوله نوشت و از ایشان رعایت بسیار دید و چون بواسطه خبر توجه سلطان محمود بآن دیار در ملک مجد الدوله فتور
ظاهر شد و مع هذا شیخ از سلطان محمود هراسان بود از ری بقزوین آمد و از آنجا بخدمت شمس الدوله برادر مجد الدوله که والی همدان
و توابع آن بود پیوست و وزارت او بشیخ مفوض گردید و بعضی اوقات بسبب آنکه در خزانه چیزی نبود خدمه شیخ از لشکریان آزار بسیار
کشید و آخر از آن امر استعفا نمود و بعد از وفات شمس الدوله چون پسر او تاج الدوله بجای او نشست تکلیف وزارت خود بجناب شیخ نمود
و بجهه قبول نیافت و چون بعضی از اعیان ملک و ارکان دولت تاج الدوله با او شیوه حسد و عداوت مسلوک میداشتند از صحبت ایشان ملول شده کتابتی
پنهانی نوشت بامیر علاء الدوله والی اصفهان که از آل کاکویه و پسر خاله سیده والده مجد الدوله بود و در آن کتابت اظهار قصد خود
بآن صوب نمود و بنابرین در خانه یکی از اعیان همدان متواری شده باتمام کتاب شفا اشتغال مینمود و هر روز پنجاه ورق از بر خود
بی اصل کتابی مینوشت تا جمیع طبیعیات و الهیات این کتاب نوشته شد و چون تاج الدوله خبر مکاتبه شیخ با علاء الدوله گرفت بغایت آزرده
گردید و در جست و جوی او اهتمام ورزیده و آخر بعضی از اعدای شیخ مقام اختفای شیخ را باو نشان دادند و او شیخ را گرفته بیکی از قلعه‌های
همدان محبوس ساخت و خدمه شیخ در آنجا قصیده که یک بیت از آن اینست گفت * دخولی فی القلعة کما تراه * وکل الشک فی امر الخروج
و چهار ماه جناب شیخ در قلعه محبوس بود و کتاب هدایه و رساله حی بن یقظان و کتاب قولنج را در آنجا تالیف نمود تا آنکه علاء الدوله
قصد همدان کرد و تاج الدوله بهزیمت رفت و بهمان قلعه که شیخ در آن محبوس بود متحصن شد و چون علاء الدوله باصفهان رجعت کرد تاج الدوله
بهمدان آمد شیخ را با خود همراه آورد و او در خانه یکی از سادات علوی نزول نمود و بتصنیف منطق اشتغال مشغول شد و بعد از آن متوجه اصفهان عازم
شد و با برادر خود و محمود و بعضی از شاگردان و غلامان متنکروار و در زی صوفیه بیرون آمد و چون نزدیک اصفهان رسیدند دوستان

یافت ... با چهار کس از خواص حکما ... و ... بود ... شد ... در شهری ... [illegible]

علمای اهل سنت و جماعت حتی حجة الاسلام غزالی پیش از آنکه نقل مذهب امامیه نماید ابونصر را تکفیر نموده‌اند و خطا ایشان در تکفیر ظاهر است که

در کتب او که غالب آن ترجمان کلام حکمای یونانست ذکر قدم عالم و انکار معاد جسمانی و امثال آن دیده‌اند و ندانسته‌اند که

او در آن تصانیف مقصد او چه بوده و گمان برده‌اند که امثال کلمات را از روی اعتقاد ذکر نموده با آنکه رساله فصوص که بدو نسبت

میدهند ظاهر در خلاف آنست و الحمد لله چون بهترین از آن حکیم عظیم تصنیفی در میان نیست که عقیده او در باب امامت از آنجا ظاهر شود

اما انقطاع و بازگشت او از میان خلفا و سلاطین زمان بسلطان مذکور بود و بلوغ علم و حکمت او دلیل است بر آنکه شیعه اهل البیت

علیهم السلام باشد مخفی نماند که با اندک تاملی ظاهر میشود که جایی که سلطان [illegible] خصوصا شام بر جنازه حکیمی مشهور حاضر شود و

ثابت و درست که مذهب او آن که آن نقل بوده از اهل فضل و مردی که نماز بر میت گذارند زیاده از چهار کس نباشد و از اینجا

متفطن عالم مواضع تقیه و تعصبات اهل شام از جهت تنبیه مینماید که سیف الدوله نحو آنکه جنازه حکیم را در میان جمهور در آورد

تا از روی تقیه نماز بطریق اهل سنت بر او گذارند لاجرم خلوت نموده با مخصوصان خود که بمذهب حق امامیه اختصاص داشته‌اند

بطریق امامیه مذهب مقرر است بر آن حکیم نماز گزارده‌اند بلکه ظاهر است که ابونصر وصیت ایشان بآن نموده باشد

و [illegible] ابو علی حسین بن عبد الله بن سینا قدس سره طور سینای حکمت و عرفان و نور دیده بنیای حکمای جهان که

روان افلاطون زیر بار منت [illegible] و روح ارسطو از مشائیان رکاب حکمت او و از اکابر حکمای اسلام و اعاظم فلاسفه اعلام است

تفصیل اصل و نسب و بیان شطری از کمالات و حسب او بر وجهی که تلمیذ او ابو عبد الله جوزجانی در رساله علیحده ذکر نموده آنست

که پدر شیخ مردی دانشمند و حکیم از اهل بلخ و از اعیان شیعه اسمعیلیه بوده در ایام امیر نوح بن منصور سامانی از آنجا به بخارا آمده ملازمت

امیر مذکور رسید و ابو علی [illegible] یا بو جو داده و در سن ده سالگی حفظ قرآن و ضبط بسیاری از علوم دینیه و فنون ادب نموده و بعد از آن

[illegible] منطق را از ابو عبد الله ناتلی که یکی از فضلای زمان بود خوانده و باندک زمانی از او مستغنی شده بخودی خود مطالعه کتب منطق و حکمت مینمود

و پیچیده سالگی از تحصیل جمیع علوم [illegible] فارغ گردید در تذکره دولتشاهی مذکور است که او هجده ساله بود که از علمای بخارا مناظره کرده

و اثبات برامر نموده و در کتاب تاریخ الوزراء و غیره مسطور است که در آن اوان که شیخ در بخارا بمطالعه اشتغال داشت امیر نوح سامانی را

صعب روی نموده جمیع اطبای بخارا از معالجه عاجز گشتند چون از شیخ استعلاج کردند باندک زمانی امیر نوح شفا یافت و او را بمجلس

ملازم کرده شیخ در ایام ملازمت از عجایب یادشاه و کتابخانه بخارا که در آن زمان کتب اولین و آخرین در آنجا جمع بود

رفت و مجموع آن کتب را بنظر در آورده دقایق و حقایق آنها بر صفحه خاطر نگاشت اتفاقا در آن اوان آتش در آن

[illegible] و جمعی از حسادی ابو علی گفتند که شیخ عمدا آتش در آن کتب زده تا آن علوم بنسبت بخود نماید [illegible] ابو علی تصنیف [illegible]

شیخ را بغضب درآورد و حال بر او متغیر شد و ابنا با صفهان بود و بند و بند سپرده تحویل شد و با آنکه حال او را ضعف بهایی رسیده بود
که علاء الدوله بر قلم نوشت چنانکه بود که قدرت بر مشی او حاصل شد و مجلس امیر علاء الدوله حاضر شد و آن تدبیر سودمند نشد و بمرض قولنج مبتلا شد
و در ایام علاء الدوله اصفهان کرد و مرض شیخ را بصاحب خود تکلیف نمود و چون بهمدان رسید دید که قوت ساقط شده و معالجه نفع
نمی‌بخشد دست از معالجه باز داشت و میگفت ... باقی بود تا بجوار ایزدی انتقال نمود و در همدان مدفون گردید و مخفی نماند که اکثر فقهای
اهل سنت و جمعی از شیعه شیخ را نیز تکفیر کرده اند و شیخ در آن باب فرموده رباعی کفر چو منی گزاف و آسان نبود محکم‌تر از ایمان من ایمان نبود در دهر چو من
یکی و آن هم کافر پس در همه دهر یک مسلمان نبود و ظاهرا باعث بر تکفیر شیخ کلماتیست که در کتاب شفا ذکر نموده مانند قدم عالم و نفی
معاد جسمانی و غیر ذلک و این تکفیر بر شیخ اصلا متوجه نیست و توجیه آن بر وجهی که از بعضی استادان خود رحمهم الله استفاده نموده آنست
که مقصد اصلی شیخ در کتاب شفا و نظایر آن تحریر کلام حکمای متقدمین است و محل اجتهادات و تمحیض اعتقادات او کتاب اشارات و دیگر
محل اوست و اینها از امثال این کلمات خالیست بلکه صریح در خلاف آنست پس تکفیر شیخ بیوجه باشد و این توجیه نظیر آنست که تلمیذ طیبی در
حاشیه کشاف گفته که اختلاف میان مسایل کتاب مفصل و مسایل نحو که در کتاب کشاف مذکور است بنا بر آنست که غرض زمخشری از تالیف
کتاب مفصل مجرد اختصار کتاب سیبویه بود و کشاف محل اجتهادات اوست و بالجمله تولد شیخ و فطرت تشیع و نصوص و بارکتب
او در میان جمیع سلاطین عصر و سلاطین شیعه واحدا بعد واحد و اشتراط او افضلیه و نص و اجماع را در شان خلیفه پیغمبر چنانکه در مبحث نبوت
از الهیات شفا بآن تصریح نموده دلیل قویست بر آنکه از اهل ایمان بوده و آنکه در اواخر این مبحث از کتاب مذکور گفته که می تواند بود که
خلیفه جاهل باشد و در احکام شرعیه رجوع بعلما نماید چنانکه در زمان عمر عمل معمول بود مراد از آن خلافت مجازیست که نظام ظاهری از آن تمام
می یابد نه خلافت حقیقی چنانچه بعضی از قاصران توهم کرده اند زیرا که اگرچه سیاق کلام او موهم اراده خلافت حقیقیست اما بعد از تامل در اطراف
کلام ظاهر میشود که شیخ نیز دیگر این مرام در مقام تقیه و قریب بمولیان زمان و از اهل سنت و جماعت بوده اند لاجرم چنانکه رسم
فضلاست گاهی استعمال لفظ در معنی حقیقی و گاه در معنی مجازی نموده و موید اراده خلافت مجازیست آنکه مراد شیخ از آن بودی اوله
چنان نمود که تمثیل بحال ابو بکر فرمودی که نزد اهل سنت اول خلفا و افضل و اکبر و در اکثر احکام استعانت برای وزیر خود عمر و صحابه دیگر مینمود و لیکن
ان بوجه فاستعینونی از ایشان میکرد و لیکن تمثیل بحال ابی بکر نمود بنا بر آنکه انتظام عرفی ظاهر که شیخ قصد تمثیل بآن نموده در زمان خلافت
او متحقق نشد چه جمعی کثیر از بیعه او تخلف نمودند و اکثر قبایل عرب در زمان او مرتد شدند و فتنهای عظیم در زمان قصیر خلافت او ظاهر گشت
و همچنین در ایام خلافت عثمان انتظام امور روی بتنزل داشت تا آنکه مسلمانان از ظلم او و خویشان او به تنگ آمده بر او خروج نمودند
و او را بقتل رسانیدند بخلاف عمر که هنگام خلافت او در میان قوم منتظم بود و مخفی نماند که نزاع در آن نیست که انتظام ظاهری که مشتمل بر دفع هرج
و مرج و رفع تطاول بعضی از احاد الناس بر بعضی باشد بوجود خلفای مجازی و ملوک جابر بلکه بتوان و عسس هر شهر حاصل میشود و لیکن

شیخ و ارکان دولت علاء الدوله استقبال نمودند و خلعتهای فاخره و مرکبهای لایق آوردند و شیخ و اصحاب را در [illegible]
در خانه یکی از اعیان آنجا فرود آوردند و از آلات و فروش و مایحتاج خانه آنچه مناسب بود ترتیب دادند و چون بمجلس علاء الدوله
درآمد بر وجهی که لایق شأن جناب شیخ عالیمقام بود او را اعزاز و اکرام نمود و مقرر شد که هر شب جمعه شیخ و علمای اصفهان بمجلس خاص حاضر
آیند و مباحثات علمی مذکور شود و شیخ در آنجا باتمام کتاب شفا مشغول گردید و در آن اثنا کتاب حکمت علائی را بنام امیر علاء الدوله نوشت
و اختصاص تمام بجهت او داشت و رعایت بسیار از وی یافت آورده اند که شیخ در لیالی جمعه بمجلس امیر علاء الدوله حاضر گشتی و آن محفل مشحون
بوجوه علمای نامی بودی و چون شیخ بتکلم درآمدی همه استفاده کردندی و تتمیم کتاب شفا در آن اوقات بوقوع انجامید و در سنه [illegible]
ازینجا که سلطان محمود غزنوی و پسرش سلطان مسعود ببلاد عراق آمدند شیخ ابوعلی بوزارت علاء الدوله اشتغال مینمود و پادشاه و وزیر از
صولت سلطان متوهم شده بجانب نیشابور رفتند و چون سلطان محمود مراجعت نموده ایالت آن ولایت را بسلطان مسعود گذاشت علاء الدوله
پسر خود را با تحف و هدایا نزد سلطان مسعود فرستاد و این معنی موافق مزاج مسعود افتاده حکومت اصفهان را بدستور بعلاء الدوله باز داد و بعد از چندی
که علاء الدوله بنیابت سلطان مسعود در اصفهان حکومت مینمود داعیه استقلال پیدا کرده در امتثال اوامر سلطان اهمال مسلوک داشت سلطان مسعود
چون بر این معنی اطلاع یافت با سپاه بسیار بجانب اصفهان شتافت علاء الدوله فرار بر قرار اختیار نموده خواهرش بدست سلطان مسعود
افتاد و شیخ ابوعلی ملاحظه آنکه ناموس علاء الدوله مرعی باشد بسلطان مسعود نوشت که خواهر علاء الدوله کفو تست اگر او را بحباله نکاح خود درآری
ولایت اصفهان را بتو بگذارد سلطان مسعود سخن شیخ را بر کمال اخلاص حمل فرموده آن ضعیفه را عقد کرد و بعد از آن شنید که علاء الدوله بتهیه اسباب مقاتله اشتغال
دارد نایره غضب او از استماع این خبر اشتعال یافته بعلاء الدوله پیغام فرستاد که خواهر ترا برنود و اوباش لشکر خود خواهم داد علاء الدوله شیخ را
فرمود که جواب این سخن بنویس شیخ بسلطان مسعود نوشت که این عورت خواهر علاء الدوله و زوجه مدخوله تست اگر طلاق دهی مطلقه تو باشد و
غیرت ضعفا برادر و جهت نه برادر [illegible] این جواب مؤثر افتاده خواهر علاء الدوله را در مهد عزت و حرمت نزد برادر فرستاد و بعد از فوت سلطان محمود
سلطان مسعود بجانب خراسان توجه نموده ابوسهل حمدونی را بضبط عراق نامزد کرد و میان علاء الدوله و ابوسهل چند محاربه انجامید
علاء الدوله منهزم گشت و ابوسهل باصفهان درآمده امتعه و کتب شیخ بغارت رفت اما نوبت دیگر علاء الدوله باصفهان معاودت کرده
آن مملکت را در حیز تسخیر درآورد و چون جناب شیخ را بمباشرت رغبتی تمام بود باعتماد قوه مزاج در آن باب اکثار مینمود و از آن رهگذر در مزاج
فتوری بهم رسید و در وقتی که علاء الدوله با محاربه یکی از قاصدان ملک خود اشتغال داشت شیخ را قولنجی عارض شد و بجهت خوف رجعت و
توهم احتیاج بهزیمت و عدم امکان حرکت تعجیل نموده دیگر [illegible] مرتبه خود را حقنه نمود و بسبب آن بعضی از امعای او مجروح شده و سحج
بهم رسید و با این حالت از عقب علاء الدوله روان شد و در آنجا مرض صرع که گاهی تابع قولنج میباشد او را عارض شد و در اثنای
معالجات بعضی از غلامان او که در خزانه تصرف داشته و خیانت کرده بودند در حقنه مثرودیطوس که شیخ جهت صرع تناول مینمود قدری افیون

[illegible] و آنچه در بعضی تواریخ [illegible] شیخ [illegible] واقع بوده حضرت امیر واقع بوده چنانکه در کتب [illegible] مسطور است و [illegible]

[illegible] ابهام و ایهام معارض است با آنچه شیخ [illegible] در جواب مسائل ابوالحسن عامری [illegible]

[illegible] و لیکن وجوب نصب خلیفه گفته و اما الشره والمحنه بما فهو ان نعلم انه لما لم یصح ان یکون کالبهائم بل وجب ان یکون افضل [illegible]

[illegible] ان یکون کائن [illegible] واحدا من عرض الاستاد ثم القول فی تعیین واحد [illegible] فقد اکثر فیه المتکلمون والله الموفق [illegible]

و همچنین از شیخ منقولست که علی بن ابیطالب در میان خلایق چون معقولست در میان محسوس یعنی چنانکه معقول بنابر تجرد از ماده [illegible] بهتر

از محسوس است که مقارن بکثافت ماده است آنحضرت اشرف و افضل است از دیگر مردم و میتواند بود که مراد آن باشد که آنحضرت معقولست

که حکما و عقلا بحث نمیکنند الا از حال او و دیگران مانند محسوسات جزئیه اند که از بحث خارج اند و چون حکما در وجه اقتضای جهة بحث از

احوال معقولات آن گفته اند که غرض از علوم حکمیه آنست که نفس انسانی را کمالی حاصل شود که ببقای نفس باقی ماند و جزئیات محسوسه

بنابر تغیر و تبدل از ین قبیل نیستند پس از ین کلمه جامعه شیخ اشاره میشود باآنکه مجرد معرفت حضرت امیر علیه السلام تحصیل کمال و سرمایه حصول

دولت ابدی و اقبال سرمدی است و این دو رباعی بلطافت آثار که نسیم محبت از آن بفضای قلوب احباب میرسد از اشعار بلاغت شعار شیخ بزرگوار است

بر صفحه چهره ها خط لم یزلی معکوس نوشته است نام علی یک لام و دو عین با دو یای معکوس از حاجب و عین و انف با خط

[illegible] ما باده عشق در قدح ریخته ایم وندر پی عشق عاشق آمیخته ایم در جان و روان ما علی [illegible] چو شیر و شکر بهم برآمیخته اند در مکاتب مولانا

قطب الدین شیرازی مذکور است که خواجه عین القضاة همدانی در مدح شیخ ابوعلی اطرا و مبالغه بسیار نموده و در کتاب [illegible] مذکور است

که شیخ در آخر عمر توبه فرموده و مال بسیار بفقرا تصدق کرده و [illegible] بجای آورده و در هر سه روز یکبار قرآن را ختم مینموده تا در جمعه اول رمضان

سنه ثمان و عشرین و اربعمایه وفات یافت و در همدان مدفون گردید و در تاریخ یافعی نیز چنانچه مذکور است [illegible] و قد ذکر انه [illegible]

[illegible] بالتنسک [illegible] تدارکه الله تعالی بسابق عنایته و واسع رحمته رحمه الله تاریخ وفات شیخ بر حسب [illegible] در بعضی کتب منقول شده [illegible]

[illegible] سال [illegible] بود و تمام عمر او پنجاه و هشت سال بود حکیم ابوعلی احمد بن محمد بن یعقوب بن مسکویه الخازن الرازی از نوادر حکمای

روزگار بوده و بتحلی اخلاق فاضله و آداب کامله قصب السبق از اقران خود ربوده و در ایام [illegible] فی ظل تربیت دستور معظم [illegible]

محمد مهلبی وزیر ملک معز الدوله نشو و نما یافته و در آنجا علم حکمت آموخته و بعد از آن بخدمت ملک عضد الدوله رسید و از جمله معتبران

او گردید و بعد از آن بصاحب اعظم ابن عمید و پسرش ابوالفتح و ملک صمصام الدوله [illegible] و [illegible] باختصاص [illegible]

[illegible] بسیار و [illegible] کتاب اخلاق ناصری که از تالیفات سلطان الحکما و المتکلمین خواجه نصیر الدین محمد طوسی است ترجمه کتاب اخلاق ابوعلی [illegible]

چنانکه [illegible] در دیباچه آن [illegible] و در اثنای آن اظهار محبت و فضل ابوعلی نموده [illegible] در خدمت حاکم قهستان [illegible]

[illegible] از کتب الطهاره که استاد و فاضل حکیم کامل ابوعلی احمد بن محمد بن یعقوب بن مسکویه خازن رازی سقی الله ثراه [illegible]

... مجتهدین اهل سنت در رساله ... بسیار باشد که این قسم انتظام موجب خلیفه حقیقی ... کرده ...
انتظام باید چنانچه ایشان موجب سیاست عرفیه بجای یک کس چند کس را میخواهند کشتند و مثال آن از قوانین وجود ... دالات عن
از محو کرده میکنند اما خود و اعیان و دولت ایشان با بندگان خدا هرچه و هرچه که میخواهند بعمل می آرند و اگر خللی در احکام دین واقع شود
استعداد و صلاح و درست کردن آن ندارند چنانچه عبدالله بن عمر درین چند بیت بآن اشاره کرده و گفته سمعت اشادی من امیه
و بالطف فتی با ایام جمیعا هو ما ضیع الاسلام الا قبیله بامر ...هما و دم ... و صحت قناة الدین فی کف ظالم اذا اعوج منها جانب لا
یقیمها و چگونه خدمت شیخ خلافه عمر جاهل را خلافه حقیقی داند و حال آنکه سابقا کلام او مساعد این معنی نیست از دو وجه اول آنکه شرط نموده
که خلیفه منصوص باشد از جانب پیغمبر یا باجماع جمیع اهل حل و عقد بر خلافه آن واقع شده باشد بلکه در آخر حکم برجحان و وجوب طریق تنصیص نموده
چنانکه موافق مذهب حق امامیه است و گفته والاستخلاف بالنص اصوب فان ذلک لا یؤدی الی التعب والتشاعب والاختلاف و
بر تقدیر ظاهر است که محققان اهل سنت و جماعه دعوی وقوع تنصیص یکی از این دو امر در باره هیچیک از خلفا نمیکنند و لهذا امیر
المعاندین قاضی عضد الحق مضطر شده بالتزام آنکه در صحت خلافه اختیار یک شخص کافیست چنانکه خلافه ابوبکر بیعت عمر ثابت شد و با جمله
بعد از تمهید شرط مذکور چون تواند بود که حکیمی دانا حکم نماید بصحت خلافه عمر را مثال خلافه حقیقی داند مگر آنکه گویند لا مناقشه فی الامثال
با آنکه شیخ حسین بن عبدالصمد الحارثی رحمه الله در رساله شوارق آورده که شیخ تصریح نموده و فرموده که اگر نص در شان حضرت امیر نبود
مع هذا تقدیم او بسبب مزایای فضایل واجب بود دیگر آنکه شرط نموده که خلیفه می باید که عاقل و عارف بشریعه باشد بحیثیتی که اعرف از او
نباشد و صاحب اخلاق شریفه مانند شجاعت و عفت و حسن تدبیر باشد و باتفاق ارباب سیر عمر فظ غلیظ بد دل جاهل بود که در غزوات
حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله مانند بدر و خیبر همیشه طریق فرار پیموده و در هفتاد مسئله لولا علی لهلک عمر تکلم نموده اگر گویند که شیخ در
همین بحث گفته که معول اعظم عقل و حسن ایالت و چون عمر متصف بعقل و حسن ایالت بود اگر متصف بعلم و شجاعه و نظایر آن نباشد قدحی در
خلافه او نخواهد بود گوییم که شیخ متصل باین کلام گفته آنچه مضمونش اینست که گاهی معول کمال عقل و حسن ایالت که صاحب آنها در فضایل
باقیه غریب و بیگانه نباشد یعنی آن کس که بعلم غریب و بجهل قریب باشد یا آنکه عارف بحسن ایالت و قانون عدالت باشد لایق خلافه نیست
و آنکه اعرف بسیاست باشد گاهی از علم اولی است که اعلم مثل او نباشد در عدالت و ایالت پس بر تقدیری که عمر اعرف بسیاست باشد
گاهی از علم اولی است که اعلم مثل او نباشد در عدالت و ایالت پس بر تقدیری که عمر اعرف بسیاست باشد اولی نخواهد بود از حضرت امیر زیرا که
آنحضرت صاحب مرتبه عالی از عدالت و ایالت بوده چنانکه خصم نیز بآن اعتراف نموده و بتواتر رسیده که عمر در مسایل بسیار جهل خود
رسوا نموده چندین بار لولا علی لهلک عمر گفته و زبان بمضمون کل الناس افقه من عمر حتی المخدرات فی الحجال گشوده و همچو ماده تنعال ... ان
... نموده و ظاهر است که چنین کسی را نهایت بیگانگی از علم و شجاعت بوده با آنکه اضعاف او بعقل و ... نسبت بعلی کرم الله وجهه

[...]ان سلوک چند نهفت و صاحب اخلاق مرضیه و همت عالی بود حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی الطوسی کنیت او ابو حامد است در
سنه خمسین واربعمایه در طوس متولد شد و در اوایل حال در آنجا و در نیشابور نزد ابوالمعالی جوینی که بامام الحرمین مشهور است بتحصیل علوم
اشتغال نمود و بعد از آن با نظام الملک وزیر ملاقات نمود و از و رعایه و قبول تمام یافت و با جمعی از افاضل که در خدمت
نظام الملک بودند در مجالس متعدده مناظره و مباحثه کرد و بر ایشان غالب آمد بعد از آن تدریس نظامیه بغداد را بوی تفویض کردند
و در سنه اربع و ثمانین ببغداد رفت و همه اهل عراق شیفته و فریفته او شدند و مدت ده سال آنجا بود و آنگاه بوطن باز گشت و بحال
خود مشغول گردید و از خلق خلوت گزید و کتب معتبره چون کتاب احیاء العلوم و غیر آن تصنیف کرد و بعد ازین همه به نیشابور آمد و در مدرسه
نیشابور درس گفت و بعد از چندگاه ترک آن کرد و بوطن باز گشت و از برای صوفیه بنای خانقاهی کرد و از برای طلبه بنای مدرسه
اوقات خود را بر وظایف خیر از ختم قرآن و صحبت ارباب قلوب و تدریس علوم توزیع کرده و در تصانیف این احوال چون تعصب بسیار
در تخطئه و تجهیل ابوحنیفه نموده و حنفیان حنفی که در زمان سلطان محمود بودند بقتل او فتوی دادند اما ضرری بوی نرسید تا در صباح روز
دوشنبه چهاردهم ماه جمادی الآخر سنه خمس و خمسمایه بجوار رحمت حق پیوست صاحب تاریخ استظهاری آورده که موید الملک وزیر
امام محمد غزالی را در ایام عزلت او بجهة تدریس بغداد طلب کرد وی در جواب نوشت که الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی محمد و آله اجمعین اما بعد
خدمت خواجه مجد جهانیان تاج المسلمین اطال الله بقاءه این ضعیف را از حضیض خرابه طوس باوج دار السلام بغداد عمرها الله کرم و بزرگی مشاهده شد
بدین حضرت واجب است که خواجه مرا از حضیض بشری باوج ملکی دعوت نماید ای عزیز از طوس و بغداد راه بخدا و نزدیکیست اما از اوج انسانی تا حضیض
حیوانی مسافه فراوانست والتماس حضور این حقیر کرده اند لا شک که این فقیر را وقت فراق است نه وقت سفر عراق ای عزیز فرض کن که
غزالی ببغداد رسید و متعاقب فرمان در رسید نه فکر مدرسی باید کرد امروز را همان روز انگار و دست ازین بیچاره بدار والسلام علی
من اتبع الهدی نیست سطری از لآلی فضایل و معالی محمد غزالی و مجمل عقده او چنانچه تفصیل خواهد یافت آنست که در مبادی حال بواسطه مصاحبت
روسای اهل ضلال از نور ایمان خالی بوده و آخر مومن موالی بلکه شیعه غالی گردیده مولانا سائل همدانی در بعضی از رسائل خود که در بیان
احوال و مقامات اهل سلوک نوشته در اثنای ذکر احوال گفته که محققان اهل ایمان را در اعتقاد برادرش و عبارت محبت اهل البیت قدحی و طعنی نیست
شایع شیوه الغزالی چنانکه گفته اند چه از وسیطش که در فقه شافعی نوشته رایحه طعن بر عمر شنیده اند و در مسئله عول از ابن عباس نقل کرده که او میگفت
که هرکه در عول نزاع دارد با او مباهله کنم گفتند در زمان عمر چرا نگفتی گفت رجل غیور خفته و محمد بن القاسم طوسی که از تلامذه غزالیست در رساله
محاکمات آورده که غزالی در سراج بخدمت حضرت سید شریف مرتضی رسید و جهة تحقیق مذهب حق بعضی از مشکلات مذهب را با حضرت سید
مطارحه نمود و حضرت سید اصول عقاید امامیه را بدلایل قاطعه و براهین ساطعه بر او تمام کرده و غزالی از مذهب اهل سنت و جماعت برگردید
بمذهب حق [...]ید و چون غزالی از مکه معظمه مراجعت کرد و برادر احمد غزالی صوفی با او ملاقات نمود و گفت شنیده ام که با

در تهذیب اخلاق ساخته است و سیاق آن برایای دلپذیرترین اشارتی در صحیح‌ترین عبارتی به وجهی نیکو این صد چهار بیت که بیش نیست در حق

گفته آمده است در وصف آن کتاب ناطق است بنفسی کتاب حاز کل فضیلة وصار لتکمیل البریة ضامنا مؤلفه قد ابرز الحق خالصا بتألیفه من بعد

ما کان کامنا ووسمه باسم الطهارة قاضیا به حق معناه ولم یک مائنا لقد بذل المجهود لله دره فما کان فی نصح الخلائق خائنا و شمس الدین

شهرزوری در تاریخ الحکما آورده که ابو علی را کلامی بغایت فصیح و بلیغ بوده و خطی نیکو داشته و او را در فنون علم و حکمت تصانیف بسیار است و

از تصانیف او کتاب جاودان خرد مشهور است و انتشار و نسبت نموده که شیخ ابو علی سینا بمجلس درس ابو علی مسکویه درآمده و تلامذه

او حوالی او نشسته دید و چون شیوه او امتحان فضلا و اظهار مرتبه خود در اکابر علما بوده لاجرم جوزی را با ابو علی مسکویه انداخت و گفت

بیان کن مساحت این جوز را ابن مسکویه جزوی را که در علم اخلاق بود بوی انداخت و گفت که تو اول اصلاح حال اخلاق کن تا من بیان استخراج

مساحت جوز نمایم و در کتاب طبقات الاطبا مسطور است که کان ابو علی مسکویه فاضلا فی العلوم الحکمیة متمیزا فیها خبیرا بصناعة الطب جیدا

فی اصولها و فروعها وله من الکتب کتاب الاشربة کتاب الطبیخ کتاب فی تهذیب الاخلاق بقراط الدهر و جالینوس العصر ابو الحسن احمد بن محمد الطبری

فیلسوفی ماهر و طبیبی ماهر است تلمیذ ابی ماهر موسی بن سیار و طبیب ملک رکن الدوله دیلمی و برادرش ملک معز الدوله بوده چنانچه در باب

[illegible] از مقاله سیم از کتاب معالجات بقراطیه اشاره بآن نموده و بحق مقدمه کتاب مذکور صیت تبحر او را در حکمه طبیعی و الهی مبالغ

و افغان شفا و نجات رسانیده و مقاصد ابن سینا حرکات انظار او را در حکمه طبی بتقادیر استقامت بخشیده و در کتاب طبقات الاطبا

مذکور است که ابو الحسن احمد بن محمد الطبری من اهل طبرستان فاضل عالم بصناعة الطب وکان طبیب الامیر رکن الدولة وله من الکتب الکتاب

المعروف بالمعالجات البقراطیة وهو من اجل الکتب وانفعها وقد استقصی فیه ذکر الامراض ومداواتها علی اتم ما یکون وهو یحتوی علی مقالات

کثیرة [illegible] ابو محارب حسین بن سهل بن محمد [illegible] از اعاظم حکمای شیعه امامیه است در ایام دولت دیالمه نشو و نما یافته و در تواتر حکمه

بر صفحات حال او بافته در تاریخ الحکما مسطور است که صاحب اعظم سعید بن العمید که استاد فضلا و عمید وزرای روزگار بود و بوجود

او تفاخر می‌نمود و می‌فرمود که اگر از شهر همین او بیرون آمده باشد ما را کافیست و ایضا در کتاب مذکور مسطور است که او عالم بقوانین سیاست

بوده و مروت و عفاف در وی غالب بود و بسیاری از نوادر حکمه اهل یونان و سیر و احوال ایشان را حفظ کرده بود و می‌گفت که بنیان [illegible]

نزند و همچنین جمیع فوائد ارسطو را که در سیاست نوشته و با سکندر فرستاده و بمشافهه با وی گفته و حفظ داشت و می‌گفت که کار زمانه

منتهی شده بقوانین و رسومی که خارج است از آنچه آن حکیم جهت آن پادشاه رسم کرده بود و این عبارتست که مردم خلع ربقه دین کرده‌اند جامه

عبارت علاج و اصل است نموده‌اند و عقد عقل را که ناظم صلاح خاص و عامست در پس پشت انداخته‌اند و رشته حیا را که مانع انکار

[illegible] بگسسته‌اند و ظاهر است که زمانیکه اهل او از شعار دین و حلیه عقل و علاقه حیا منخلع باشند در غایت فساد خواهد

بود و صلاح آن بجز شمشیر نتوان کرد و چنین مذکور است که محب حکمه و اهل حکمه بود و کثیر الفضائل و همیشه با اهل فضل و حکمه بسر میبرد و با ایشان [illegible]

الا ترى انك لو قلت لبدوي لا يعرف افضل هذه ما الذي لم وخيرا من جيدها ورديها فانه لا يهتدي لذلك ولو قلت لسوقي غير خبير
بها ميز ايضا فلا تامن الا ان تعرضها على الصيرفي الخبير بالذهب والفضة وما فيهما من الخروج الاسرار وهذا العلم لا يحصل الا من جميع
الوجوه لا يصح الا لله رب العالمين وحده لا شريك له فلذلك قال الله وربك يخلق ما يشاء ويختار ما كان لهم الخيرة ونيست کلام غزالی در آن
موافق مذهب امامیه است در آنکه میگویند اختیار امام ومخالف مذهب جمهور اهل سنت که میگویند که حضرت رسالت ترک وصیت نموده و تعیین
ننمود کسی را که در میان امت قایم مقام او باشد تا علمای امت اختیار چنان کسی نمایند و شیعه امامیه گویند که چگونه اختیار آحاد امت را
در باب امامت اعتبار توان کرد و در وجه تجویز آن توان نمود با آنکه کتاب و اخبار ناطق اند بآنکه جمعی از انبیا که ناظر بنور نبوت و
بصیرت رسالت و مؤید بمکاشفه الهیه و مخالطه ملائکه بوده‌اند اختیار بعضی از قوم نموده‌اند اختیار و تجربه و صحبت نموده‌اند و آخر ضرر آن
اختیار ظاهر شده و بوضوح پیوسته که صواب خلاف آن بوده از آنجمله آنکه یعقوب علیه السلام اولاد خود را جهة حفظ فرزند
خود یوسف علیه السلام اختیار نموده و ضرر آن اختیار ظاهر شده و همچنین موسی علیه السلام از قوم خود که چندین هزار کس بودند هفتاد
کس از جهة میقات پروردگار خود اختیار نمود و چون در آن مقام با او حاضر شدند گفتند أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ
و کار ایشان بجایی رسید که بحضرت موسی ظاهر شد که ایشان سفیهان بوده‌اند فقال موسی أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا
و در کتب اهل سنت مذکور است که پیغمبر صلوات الله علیه و آله اختیار خالد بن ولید نموده او را جهة اصلاح حال بنی خزیمه بسوی ایشان
فرستاد و او بسبب کینه و کدورتی که در ایام جاهلیه با ایشان داشت جمعی کثیر را از ایشان بکشت و اسیر ساخت تا آنکه حضرت رسالت صلوات الله
علیه امیر المؤمنین علی را علیه السلام از عقب او فرستاد تا بازیافت بنی خزیمه نمود و ایشان را تسلی داد و حضرت رسالت در آن مقام فرمود
که اللهم انی ابرء الیک مما فعله خالد و در کتاب جمع بین الصحیحین از عبد الله عمر نقل کرده که چون خالد دست بقتل و اسر بنی خزیمه بکشاد و اسیر کرد
با وسپرد بعد از آن ما را امر کرد که اسیران خود را بکشیم و هیچ از اصحاب من اسیر خود را نخواهد کشت تا آنکه بخدمت حضرت رسالت
آمدیم و صورت واقعه را عرض نمودیم پس آنحضرت دست خود را برداشت و دو مرتبه فرمود که اللهم انی ابرء الیک مما صنع خالد و
مخفی نماند که اگر خالد در این کار معذور می‌بود حضرت پیغمبر اظهار برائت از کرده او نمی‌نمود و اختیار با آنکه صواب ترک اختیار و ولایت او
در آن کار بود ظاهر نمود و همچنین در کتب مذکور است که حضرت رسالت صلوات الله علیه اختیار ابی بکر نموده او را بخیبر فرستاد و او فرار
اختیار نمود و در روایتی دیگر واقعست که بعد از فرار ابی بکر اختیار عمر نمود و او نیز فرار نمود و فتح خیبر بدست ایشان میسر نشد تا آنکه
فتح بدست حضرت امیر المؤمنین ظاهر گشت و آنکه بعد از کرار پای بخیبر چو نهاد آسمان فرود که القوة لك ويرعاك علی
مخفی نیست که هرگاه انبیا با کمال عصمت و فضل و تأیید الهی ضرر اختیار ایشان در بسیاری از رجال ظاهر شده پس چگونه اعتماد
به اختیار بعضی از صحابه کنند چنانکه محققان علمای اهل سنت تصریح نموده‌اند بعد از عجز از اثبات نص بر آن قرار داده اند و حاصل آنکه

شریف مرتضی صحبت داشته و بقول او مذهب شیعه اختیار کرده این معنی نهایت از عجب است در جواب گفت اگر در این مدت بمذهب
مذهبی دیگر بوده بودم از من عجب بود و این عجب بر وی خوانده بود دوست [illegible] ما عرض ایمان کرد و رفت بر گرفت بر یا مسلمان کرده
رفت آنگاه در میان ایشان مباحثه منعقد شد تا دو روز امتداد یافت واحد در روز سیم بمرگ مفاجات در رو و جان بحق
ارواح سپرد و از شیخ محقق شهید ابو عبدالله بن مکی قدس سره که از اعاظم متاخرین مجتهدان امامیه است منقولست که ایشان حکم
بکذب ملاقات غزالی با حضرت میر مرتضی علم الهدی مینمودند چنانچه کتب تواریخ نیز باین معنی ناطق است زیرا که وفات میر مرتضی رضی الله
عنه در سنه ست و ثلثین و اربعمایه بود و تولد غزالی در سنه خمسین و اربعمایه مولف گوید میتواند بود که ملاقات حجة الاسلام با شریف
ابو محمد پسر میر رضی الدین واقع شده باشد که بعد از عم خود میر مرتضی قدس سره نقیب علویه بود و چون اکابر اهل سنه را شیعه شریف
نقیب میخوانده اند و مع هذا عهد میر مرتضی نیز نزدیک بود صاحب رساله حکایات را از دست اسماع بعضی از جهت آن القاب شریفه
اشتباه میان عم و برادرزاده واقع شده باشد والله اعلم و موید روایت رجوع و انتقال اوست بمذهب حق آنکه استاد البشر
امیر غیاث الدین منصور شیرازی قدس سره در جزو تاسع از کتاب حجة الاسلام ذکر کرده که قال حجة الاسلام فی بعض رسائله انی کنت
[illegible] علی اقوال السوفسطائیه و بعضه علی اقوال المتکلمین و الفلاسفه متمسکا بالدلائل ثم ظهر لی انه لا یفید شیئا من هذه فقذف الله تعالی فی قلبی نورا و
صرت مطمئنا فی العقاید الاسلامیه من غیر شک انتهی و این عبارت بما اقتبس است از کلام حضرت امام همام جعفر بن محمد الصادق
علیه السلام که در جواب سوال عنوان بصری فرموده اند حیث قال العلم انه فلیس بالکسب و لا بالجدل هو نور یقذفه الله تعالی فی قلوب
مولیه اذا اراد بهم خیرا و قریب بانچه مذکور شد از مولانای فاضل مدقق نصیر الملة والدین کاشی منقول خواهد شد و حمل نور در کلام
حجة الاسلام از ثمره وصلان این مقام باشد و سید الموحدین حیدر بن علی الاملی قدس سره در کتاب جامع الاسرار بخلاف اهل تحقیق تصریح
نموده و فرموده که او از موحدان قولی است نه فعلی و ایضا موید صحت اعتقاد اوست آنچه در عنوان مسئله امامت از کتاب قسطاس نقل نموده
منهج حق و صواب در این باب نتوانم بود و از آنچه مسلک معتاد جمهور است بیرون نمی توانم رفت حیث قال ان هذه المسئلة مثار العصبیات
والمعرض عن الخوض فیها اسلم من الخائض فیها و ان اصاب فکیف اذا اخطأ لکن اذا جری الرسم باختتام المعتقدات بها اردنا ان نسلک المنهج المعتاد
فان القلوب عن المنهج المخالف شدید النفار انتهی [illegible] ید موافقه اوست با اصول اهل حق آنکه در کتاب قسطاس حکم ببطلان قیاس نموده
و آن را میزان الشیطان نام کرده حیث قال اما میزان الرای و القیاس فحاش لله ان اعتصم به فذلک میزان الشیطان و من زعم من اصحابی
ان ذلک میزان المعرفة فاسال الله ان یکفی شره عن الدین فانه صدیق جاهل و هو شر من عدو عاقل انتهی و در کتاب منهاج العابدین انکار
تفویض که مدار اهل سنه در اثبات خلافت ابی بکر است ابطال نموده و گفته و اما التفویض فقال فیه بعض الصالحین احد فما امکنک تعلم ان الاختیار
الاصلح الا لمن کان عالما بالامور بجمیع جهاتها باطنها و ظاهرها و عاجلها و عاقبتها والا فلا یأمن ان یختار الفساد و الهلاک علی ظن فیه الخیر و الصلاح

وچون عمده حدیث قال لیظهره علی الدین کله و لو کره المشرکون بسیاری از احادیث بر وفق مقاصد خود وضع نموده بودند
پوشیده نماند و باندک روزی فساد وضع آن ظاهر شد و چون کذب ایشان آشکار شد و اظهار عوار ایشان آنست که گویند روزی عایشه در غرفه
نشسته بود و ابوهریره را دید که بر استری قیمتی سوار و از پیش او گذشت عایشه گفت ابوهریره که باشد که بدین عظمت رود ابوهریره چون کلام
عایشه بشنید روی خود بجانب او کرد و گفت ای بی بی خاموش باش که چهارصد حدیث بدروغ برای پدرت بستم تا امروز چنین مرا
عایشه چون این سخن شنید خاموش شد و گویند نیز که روزی عمر با او بگفت که سخن بدتر که نمودیم زبان عامه را از خود کوتاه
ساختیم و تعلیم کردیم که از بیع اشتر ایشان از القوت روز محتاج ساختیم و مارا کار آن بود که علی بن ابیطالب چنین مغلوب و محجوب کردیم
امروز خلایق رخصتی ملک می آیند و از ما مشاهده عبادات و تعیین اعتقادات میکنند اگر ما نیز چنان کنیم و گوییم که او میکند و میگوید همراه
او و چون بعلم از ما بیشتر است مردم تصور خواهند نمود که در آن باب متابعه او میکنیم صلاح در آنست که تا ممکن باشد در عبادات و ارکان
دین مخالفه او نماییم و بنابرین بسیاری از واجبات و سنن و آثار سید مختار را محو کردند و اهل امصار بطریقی که ایشان تعلیم مینمودند عمل
نیز عمه را از ایشان فرا میگرفتند تا آنکه مدتی برین آمد و صحابه تامل در حقیقه حال و مآل خود نموده از آنچه کرده بودند نادم و پشیمان شدند
و روز بروز بر حضرت امیر میگریدند و عذر میخواستند و استغفار میکردند و خلق بر نیه میگریدند و میگفتند که حال ایشان در ایام گذشته
چه بوده و بچه حیله مردم مغرور گشته بودند تا آنکه بحکم یَدْخُلُونَ فِی دِینِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا در دین می آمدند و مطیع اهل البیت علیهم السلام میشدند
و بحکم لِیُظْهِرَهُ عَلَی الدِّینِ کُلِّهِ معدودی از صحابه که از اول مخلص و معتقد اهل البیت بودند معاند نزار تر شدند و خلافه بحضرت امیرالمؤمنین رسید
و آنچه بعضی از بزرگان اهل سنت گفته اند که کتاب سر مکنون و کتاب مضنون علی غیر اهله تصنیف غزالی نیستند و مردم بر او بر بسته اند میتوان
گفت که از جمله محالات عادی باشد و بر تقدیر میگوییم آنکه از میان جمیع علمای اهل سنت و جماعت مثل امام الحرمین قاضی ابوبکر باقلانی و ابن حاجب
و فخر رازی و ابوحنیفه و شافعی و نظایر ایشان امام محمد غزالی را اختیار نموده کتب مذکوره بر او بسته اند بنابر آن خواهد بود که ماده او قابل
و بعقدر در مطلب کافیت کسی بگوید که چون حکم بتشیع غزالی و مانند او که مذهب اهل سنت اشتهار دارند نمودید پس باید که نخست ایشان را
که در کتب کلامیه و غیر آن مسطور است بر اهل سنت حجت نشاید زیرا که میگوییم که حکم بتشیع غزالی و امثال او نظر بباطن حال ایشانست و شک نیست
که ظاهر حال ایشان موافق اهل سنت بوده و تصانیف ایشان بر طبق عقاید الجماعت واقع شده و همگی مطالعه آن تصانیف کرده اند
و آنچه در اینجا مسطور است بقبول تلقی نموده اند و آنرا مخالف روایات و درایات خود ندانسته اند فی الحقیقه احتجاج ما بآنچه در تصانیف امثال
غزالیست احتجاج است بمعانی که اهل سنت آنرا اعتبار کرده اند بلکه افتخار بآن نموده اند هر چند مصنف آن شیعی باشد باطنا یا ظاهرا و
باطنا و از لطایف این مقام آنکه عبدالرحمن جامی در کتاب نفحات نقل نموده که یکی از اکابر اهل سنت در باب کرامت حجة الاسلام ذکر کرده که
در خواب دیدم که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله در جایی نشسته اند و فقهای اربعه عرض مذهب خود بر وی مینمایند و آنحضرت استماع مینمودند

تواند بود که در وقت اختیار در باطن حال صالح و مومن نباشد و چگونه تفضیل توان داد جمعی از بعضی صحابه را که معصوم نباشند بر حضرات

انبیای معصومین خدای تعالی خشنود و باور کند که امور را بهم غلط بکنند و هر چیز را باصل خود رجوع دارد و در جای خود ببینند و تعصب

و تکلف بکنار نهند و تخلق بخلق یُؤتِی کُلَّ ذِی فَضلٍ فَضلَهُ شد و تعویض نیز هر کس را بفضیلتی و فرقی که خدای ورا داده بشناسد

و ارکیوی حوریان بدستور نسازد و بر ظلمت شب دیجور تحفه بار نور نیندازد و این نیز کار اهل استبصار است نه کار مقلد بیکار

نظم سلوک عشق را ای راهی برون از کفر و دین باید ؛ دلی بس روشن و چشم بغایت دوربین باید بعجب و نازکی زنهار تا خود را نرنجانی

که این ره را دل سنگین و جان آهنین باید ؛ و در کتاب سر العالمین که از آثار محمد غزالی گویند و آن از جمله کتابهایست که غزالی در آخر عمر نوشته

افشای سر خود نموده و تصریح بارتداد خلفای ثلثه و تابعان ایشان فرموده و در بعضی از مقالات آن کتاب بعد از آنکه ذکر مخالفت

و اختلاف در آن کرده که لکن اسفرت الحجة وجهها واجمع الجماهیر علی متن الحدیث من خطبة فی یوم غدیر باتفاق الجمیع و هو یقول من کنت مولاه

فعلی مولاه فقال عمر بخ بخ یا ابا الحسن لقد اصبحت مولای و مولا کل مؤمن و مؤمنة فهذا تسلیم و رضا و تحکیم ثم بعد هذا غلب الهوی لحب الریاسة

وحمل عمود الخلافة وعقود البنود وخفقان الهوی فی قعقعة الرایات واشتباک ازدحام الخیول وفتح الامصار سقاهم کاس الهوی فعادوا الی

الخلاف الاول فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِم وَاشتَرَوا بِهِ ثَمَنًا قَلِیلًا فَبِئسَ مَا یَشتَرُونَ و حاصل کلام او آنست که اصحاب در روز

غدیر بفرمان پروردگار قدیر و حکم رسول بشیر و نذیر اعتراف بخلافت و امامت حضرت امیر کردند و چون رسول از دنیا مفارقت کرد

و متوجه سرای آخرت شد آنچه ایشان بحکم تصدیق أَفَإِن مَاتَ أَو قُتِلَ انقَلَبتُم عَلَى أَعقَابِكُم و قوله تعالی یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا مَن

یَرتَدَّ عَن دِینِکُم قهقری وار ارتداد بکفر اصلی رجوع نمودند و چون نفاق اظهار وفاق کرده بودند و با توحید حق تعالی آشنایی

نگرفته بودند بر حضرت امیر که منصوص خدا و منصوب رسول و معصوم از خطا بود تقدم کردند و بالجمله شیطان در اغوای ایشان سعی میکرد

تا آنحضرت را معزول و مقهور و از منصب خلافت معزول و دور ساختند و ذرات عامه عالمیان که در آن روز در غدیر حاضر

آمده بودند و قوت دفع شبهات نداشتند القای شبهات کردند و از روی مکر و حیله مردم را با خود متفق ساختند و زبان خود

از ذکر فضائل آن حضرت بستند احادیث افترا کردند و بر طبق آن بهتان قسمی پیش آوردند و سوگند خوردند چنانکه ابلیس با حوا سوگند خورد که من

شما را خیرخواهم و اگر این گندم بخورید هرگز از جنت بیرون نروید و جماعت بسبب حسن ظن بآن متعلقان مغرور شدند و با اهل بیت

علیهم السلام التفات نکردند تا آنکه چون سالها بگذشت جمعی از تقلید ایشان برگشته پشیمان شدند و جمعی از آن قبیل بودند که بتقیه بسر بردند

و اظهار حق نمیکردند و معاویه و سایر بنی امیه و بنی العباس و تابعان ایشان آن ضلالت را ترتیب میکردند تا آنکه در مدت ششصد سال

کار بجایی رسید که شبهه بکثرت استعمال چون حقیقت شد و حقیقت از غلط استعمال خفای اصل و از کار چون شبهه شد مانند لفظ غایط که معنی حقیقی

او زمین پست بوده و مجاز شده و بمرتبه رسیده که بی قرینه هرگز مفهوم نمیشود و لیکن چون خدای تعالی وعده داده که این دین را پاینده

بوده و باعث بر اعتراض حضرت شاه بر نسبت بان شیعی این باشد که چون او در میان حکم سید ابرار بر مواخذه آن چهار غدار حایل گردید تعرض
عقاید حقه او در اینجا مذکور است اگرچه نام قواعد العقاید نیست و مناقشه در لفظ سهل است و بتقدیر اشتباه در خواب دور نیست و انصاف
آنست که شیعیان را برسم شکرانه تصدق بسیار بفقرا باید داد که صاحب آن خواب ناصواب نگفت که حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله مذهب فقهای
اربعه را پسندید بلکه گفت آنحضرت ساکت گردید و همچنین شکر و سپاس این نیز بجا باید آورد که گفت که چون باینجا رسید که والامام الحق بعد
رسول الله صلی الله علیه و آله ابو بکر ثم عمر ثم علی پیغمبر ساکت ماند میشود و الا شیعیان مسکین را عجب الزامی میبود و ظاهرا صاحب خواب از آن سکوت
حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله آثار غضب فهمیده و از هول آن زود از خواب بیدار گردیده و الا فقهای اربعه را در آن شب تا بر دار غضب سید مختار
مصلوب و منکوب و خوار و زار خواستی دید آری این اشکال عظیم باقی میماند که تعقید جزوهای عقاید رافضیان بانکه جلد ناکرده بود خالی
از استخفافی نیست و احتمال آنکه قید مذکور از اضافات فصاحت آیات صاحب نفحات باشد از دیانت او دور است مگر هم روح صاحب
نفحات در مرتبه صلح کل نفعی این اشکال تواند نمود والتوفیق من الصمد المعبود و گویا بیچاره جای که باین خواب پریشان گردیده آن مضمون را از
مردم بیدار شنیده که هرکس در خواب رید چون بیدار گردید سر و جامه و ریش خود را پلید دید و امید است که مریدان و پیر فرمایند که آنخواب
به بهتر است یا این بیداری والتوفیق من الله الباری الحکیم محقق نحریر نصیر الملة والدین محمد بن محمد الطوسی قدس سره حکیمی که رای قویم او صورت
شریعت را بمثابه هیولیست علیمی که نظر عنایت او در جمیع احوال بر علت اولی است امامیکه ائمه دین بفضل و تقدم او معترفند همانکه اهل یقین
از بحر دانش او مغترفند فیلسوفیکه روان افلاطون و ارسطو بوجود او مفاخرت و مباهات جوید و زبان حال ابوعلی سینا شکر مساعی
جمیله او گوید عقل فعال در اشراق طفل راه او و مشکلات ارباب کمال موقوف یک نگاه اوست قطعه آنکه دشواری تعقید در طریق
جسم و جان گر بیان او نبودی آن دشوار آسان آمده در مصابیح بیانش در شبستان علوم صد هزاران شمع کافوریست تابان آمده
تا طلسم سحرهای شبهه را باطل کند از عصای کلک او ثعبان آمده معالم تحقیقات ابوعلی را که مقادم شبهات ابوالبرکات یهودی و
تشکیکات فخرالدین رازی نزدیک باندراس رسیده بود از غایت علو حکمت و کمال ادراک مستدرک نمود و من ایرادات ایشان را که
از روی فهم ظواهر و قصد خود [illegible] ظاهر فرمود و اگر ابوالبرکات یهودی آن اعجاز حکمت مشاهده نمودی در
ایمان می‌آورد و یا جزیه عجز و هوان بر دوش می‌نهاد اگر فخر رازی را دست رس میبود در نیل آن موائد نکته طرازی و مواهب حکمت پردازی
نقود گنجینه افکار را برسم گفتاری میداد حکیم فاضل مهندس مولانا غیاث الدین جمشید کاشی رصدی که زیج جدید فی تحقیقه از مآثر طبع
جدید اوست در خطبه زیج خاقانی که از مفردات اوست و بنام میرزا الغ بیک نوشته سطری چند مشتمل بر مدح حضرت خواجه نوشته
که کمال فضل او از آنجا ظاهر میشود و آن اینست که چون خسوف و کسوف با آنچه بعمل از زیجات [illegible] موافق نبود و همچنین در مقارنات
بعضی کواکب تقدیم و تاخیری بود دقایق و ساعات از رصد کردیم و از آن ساعات و دقایق تعدیلات قمر را تصحیح کردیم و [illegible]

به تبسم منیغر مودند تا آنکه یکی از روافض آمده جزوی چند جلد ناکرده مشتمل بر عقاید ایشان بود در دست داشت درخواست که
مجلس در آید و آنرا بر رسول خواند یکی از آنانکه پیش رسول بود او را منع و زجر کرده جزوها را از دستش گرفت و چند جهت
و من قواعد العقاید غزالی را که متضمن عقاید اهل سنت است بآنحضرت عرض کرده قرائت می‌نمودم تا بآنجا رسید که غزالی میگوید تعالی
بعث النبی الامی القرشی محمدا الی کافة العرب والعجم والجن والانس چون بآنجا رسیدم اثر بشاشت و تبسم در روی مبارک وی ظاهر شد
انتهی مولف کتاب گوید مطلق رؤیا نزد اهل سنت خیال باطل است چنانکه بعض ایشان قاضی عضد در کتاب مواقف تصریح بآن نموده و گفته
اما الرؤیا فخیال باطل عند المتکلمین و بعد از تصریح ترویج و تصحیح آن نموده پس و پیدا که خود خیال باطل دانند چگونه بر خصم شیعی حجه میسازند
و بر تقدیر حجه خصم را میرسد که بگوید من در اثنای بیداری دیده ام و از هاتف غیبی شنیده ام که خواب مذکور از جمله اضغاث و احلام
و ناشی است از سوء مزاج و دماغ و اشتغال نفس بعداوت شیعه و بغض خاندان کرام بلکه اقرار رسید امامت و ظاهر معصوم و صاحب خواب
از آنکه رؤیت حضرت رسالت را جز مخیلات خواب خود ساخته است که چون در کتب حدیث اهل سنت و جماعت دیده که آنحضرت روایت
کرده اند که من رآنی فی المنام فقد رآنی فان الشیطان لا یتمثل بی و این مقدمه را نیز شنیده که میگویند خواب نیمی راست و نیمی دروغ
می‌باشد خواسته که بضم این مقدمه اشعار بصحت خواب خود کند و ندانسته که او را در اصل آن خواب تکذیب خواهند نمود یا از روی
تمسخر خواهند گفت که این معنی را جز بخواب نتوان دید چنانکه شاعر گفته * بخواب دوش چنان دید میگه صدر جهان * مرا بخواندی و تشریف
داد و زر بخشید * شعر نیز دو معبر بگفتم این معنی جواب داد که این جز بخواب نتوان دید * با آنکه معنی حدیث مذکور بر وجهی که در شرح دیوان
مرتضوی مسطور شده آنست که هر که حضرت پیغمبر را صلوات الله علیه و آله بصورتی که در دنیا بوده ببیند پیغمبر را دیده و شیطان بآن صورت
ظاهر نمیتواند شد و این هنگام چرا نتواند بود که شیطان لطیفه بکار برده خود را بصورة ابوبکر یا عمر یا آنحضرت شخص سنی ظاهر کرده باشد
و جهه ضلال و تلبیس او در خیال فاسد او انداخته باشد که حاشا این صورت حضرت پیغمبر است لاجرم آنچنان مزخرفات در نظر او متجدد شده
و بر تقدیر تسلیم تعبیر این خواب پریشان بتقسیم است که اگر آنحضرت نزد عرض مذهب فقهای اربعه تبسم منیغر مودند دلیل انکار است غایه
الامر انتظار میکشیده اند که طامات و کفریات ایشان تمام شود تا بیکبار حکم مواخذه آن جماعت غدار نمایند و آن رافضی در میان
حایل گردیده و سزای ایشان در آنشب بایشان نرسید و آنکسی که آن جزوها از دست آن رافضی گرفت همانکس بود که در وقت احتضار
حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم رد قول او نموده و از احضار دوات و کاغذ منع فرموده و او همانکس است که کاغذ فدک را
ابوبکر جهت حضرت فاطمه علیها السلام نوشته بود و از دست آنحضرت ربوده پاره نمود و ورد دشمن و دلیل قول دوست آنکه اگر احیانا جواب
بکر مینمودند و گویند که البته آنکس که جزوها گرفت و آنحضرت امیر بود گوییم این هنگام گرفتن اجزا و انداختن آن از روی اعراض از مقوله
غضب حضرت موسی و القای الواح خواهد بود که فی الحقیقه راجع باعراض از مخالفان میشد نه از حضرت هارون که

بگوش هوش ... علاء الدین محمد ... اسماعیلیه ... [illegible]

رتبه و زینت بندگی و نام خود دانسته در اعزاز و اکرام و اهتمام تمام نمود و خدمت خواجه چون میدید که فضای دولت وزرای آن طایفه
ترکتاز اولاد چنگیز از فتنه و آشوب لبریز است و مع هذا بحکایت اسماعیلیه در اصل مذهب تشیع با او شریک بودند و اسباب فراغت
و مطالعه او را باحسن وجه مهیا نمودند لاجرم عمری بعذاب صحبت ایشان گرفتار بود تا زمانیکه ایلخان یعنی هلاکو خان بقلاع اسماعیلیه نزدیک گردید
و خورشاه بن علاء الدین محمد بصوابدید خواجه بملازمت هلاکو خان رسید و هلاکو از خدمت خواجه حظ عظیم برده در تکریم و تعظیم او مراسم
مبالغه تقدیم رسانید و انتظام کلیات امور خود را باقتضای رای حکمت آرای او مفوض گردانید و بعد از تسخیر عراق عرب رصد مراغه تبریز را
بنا با رجوع فرموده مؤنه استحضار و استجماع مصالح آن را بر وجهی که کافی بود از خزانه عمال تسلیم نمودند و بموجب فرمان مؤید الدین عروضی و
نجم الدین کاتبی را از قزوین و فخر الدین مراغی را از موصل و محی الدین اخلاطی را از تفلیس حاضر کردند تا در خدمت خواجه سررشته بعضی از
دقایق حسابی و غیر از آن نگاه دارند مولانا قطب الدین علامه شیرازی که از اعاظم تلامذه خواجه بود با جماعت مشارکت مینمود و [illegible]
غالب بود اگرچه حضرت خواجه بواسطه رعایت قرب استاد شاگردی نام او را با جماعت در خطبه کتاب زیج ذکر نمود و نزد رسیدن
اجل بجهة اصلاح بعضی خللها داشت از روی طرح و اعراض با جماعت واگذاشت و در کتاب حبیب السیر کیفیه افتادن خواجه بقلاع اسماعیلیه
و رسیدن او و از آنجا بخدمت هلاکو برین وجه مسطور است که در زمان مستعصم خلیفه جناب خواجه روزی چند در ولایه قهستان ساکن شد
و حاکم آن خطه ناصر الدین محتشم ابواب لطف و کرم بر روی روزگار آن علامه عالی مقدار گشاده آن جناب در آن ایام کتاب اخلاق
ناصری را بنام او تالیف نمود و قصیده عربیه در مدح مستعصم خلیفه در سلک نظم کشیده به بغداد فرستاد و ابن علقمی را این صورت موافق
مزاج نازک نیفتاد و بر پشت آن قصیده بناصر الدین محتشم نوشت که مولانا نصیر الدین را رسید خواجه را حبس فرمود و در وقتی که نزد علاء الدین
محمد بقلعه الموت یا میمون دز میرفت آنجناب را همراه برده باو سپرد و بنابر آن علامه زمان چند گاه بحسب الضروره در میان آن فرقه
بود و چون اساس دولت آن طبقه بصدمه سپاه مغول در هم شکست خواجه از میمون دز بیرون آمده بحضرت ایلخان پیوست و باصناف
اختصاص یافته در سلک خواص مقربان منتظم شد و بنابر آنکه وفور تعصب مستعصم نزد خواجه نصیر الدین ظاهر بود هلاکو را بر آن داشت که
بصوب بغداد لشکر کشید تا مهم بغدادیان بدانجا انجامید که سابقا مذکور شد و از بعضی فضلا استماع افتاد که چون حضرت خواجه در خدمت
هلاکو خان دار السلام بغداد شتافتند و از استیصال خلیفه عباسی و سایر اعدای اهل البیت فراغت یافتند بعد از زیارت عتبات عالیات
معصومین بجهة زیارت جناب عمدة المجتهدین وارث علوم سید المرسلین افضل الوصیین علیهم افضل صلوات المصلین یعنی شیخ المحقق نجم الدین
ابو القاسم جعفر بن الحسن بن سعید الحلی که در آن زمان افضل و اعدل و اکمل مجتهدان شیعه امامیه بود بجانب دار المؤمنین [illegible] مذهب امامیه
بود و از ترکتاز عسکر تاتار محفوظ مانده بود توجه نمود و چون خبر توجه خواجه بجانب [illegible] رسید [illegible]

باقی کواکب بحسب رصدی که حضرت فیلسوف محقق و حکیم مطلق المولی الاعظم و البحر الاعلم مظهر الحقایق و مبدع الدقایق استاد البشر خاتم اهل البدو و الحضر
متمم علوم الاوایل و الاواخر کاشف معضلات المسایل بالمآثر سید الحکما افضل العلما سلطان المحققین و برهان المدققین ینبوع الحکمة نصیر الملة و الدین
محمد بن محمد الطوسی قدس سره و زاد فی حظایر القدس انسه فرموده است وضع کردیم اما تعدیلات را بنوعی استخراج کردیم بتدقیق و استقصا
هم بحسب آن رصد هر چند که استعلام مقادیر اوساط و تعدیلات و تقاویم و عروض کواکب و غیر ذلک از امور سماویات بحسب التحقیق
نوع بشر را ممکن نیست اما استقصای عمل را از وی جایز نیست که بواسطه مساهله حساب تفاوتی دیگر فوق ما لا یدرک لازم نیاید چه اهمال
کسور حسابی در بعضی مواضع موجب تفاوت بسیاری باشد و غرض ازین تعریض است که حضرت خجسته نشان نصیر را جمیع علوم کمالی بوده
بتخصیص فن ریاضیات بلکه متمم و مکمل این فن است بلکه گر از سر انصاف نظر فرمایند جای آنست که خلاق علومش خوانند و از
مصنفات آنحضرت درین فن شریف یکی تحریر مجسطی است که اضعاف امثال مشکلات و غوامض زیج در هر فصلی از آن مندرج است
چنانکه گفته اند کل الصید یوجد فی الفرا الحقیقی است که امثال این مسایل بر او پوشیده نبوده است ~ او آفتاب اوج کمال منزویست
ما ذره ایم لوحش از ذره کمتریم حضرت خواجه در اصل از موضع جهرود ساوه است اما در طوس متولد شده و از بوادر آن بقعه مبارکه پرتو کمال بر
صفحات احوال او تافته و بدین سبب بطوسی اشتهار یافته در معارف عقلیه تلمیذ فرید الدین داماد است و او شاگرد سید صدر الدین سرخسی
و او شاگرد افضل الدین غیلانی و او شاگرد ابو العباس لوکری و او شاگرد بهمنیار و بهمنیار شاگرد شیخ الرئیس ابو علی سینا و در شرعیات
بروجهی که از رسم اجل حدیث شیخ شهید علیه الرحمه مستفاد میشود تلمیذ والد بزرگوار خود بوده و او تلمیذ امام فضل الله راوندی و او تلمیذ سید مرتضی
علم الهدی در اوایل حال که داعیه ترویج مذهب اهل البیت علیهم السلام او را بجانب اطراف داعی چون ملاحظه فرمود که مؤید الدین علقمی قمی که وزیر
با استقلال مستعصم خلیفه عباسی بود و از آثار رضای شیعه امامیه است مناسب چنان دید که دار السلام بغداد را معتقد ساخته بهمین اراده
و تایید مؤید الدین خلیفه را مهتدی سازد و رایات ظهور مذهب حق را باوج قبه ماه بر فرازد لاجرم در آن باب کتابتی بمؤید الدین با
قصیده عربیه که در مدح خلیفه منتظم کرده بوده ارسال نمود و چنانکه مؤید الدین صیت فضایل و کمالات نفسانی و مآثر و کاردانی
خواجه شنیده بود و تقرب او را با خلیفه مصلحت ندید و تلطف جواب کتابت نکردید و چون آن نسیم نومیدی بمشام خواجه وزید
و دید که توقف در بلاد عراق و خراسان از بیگانه رستگاران تعصب کثیر و بهم تنه خونریز قوم تاتار و چنگیز متعسر بلکه متعذر است
همواره متفکر بوده و بر گوشه و کنار روزگاری بسر میبرد تا آنکه رئیس ناصر الدین محتشم که از افاضل زمان و از اتباع امرای علاء الدین
محمد بن جلال الدین حسن پادشاه اسمعیلیان الموت و قهستان بود خواجه را بلطایف الحیل بر دخود برده و صحبت او را مغتنم شمرده در رعایت
خاطر او جهتی مرتب کوشید و از فواید افادات خواجه نور علم و حکمت نوشید و حضرت خواجه کتاب مستطاب اخلاق ناصری بنام
او در رشته نظم و تالیف کشید و چون خبر ورود خواجه بقلعه رودبار و اقتباس حاکم آنجا بارسید از تیره روزگاران بزرگوار

موجب کلماتی [illegible] بیک کرد و مسموم شد که ناصر عباسی چند خود ابکا [illegible] دادن عادت

غضب شده [illegible] مدفون گردیده و چون ملاحده سپاه پادشاهی درگاه هولاکو [illegible] موجب کلمه

باسط ذراعیه بالوصید در آن مکان کتیبه [illegible] دفن کردید و از موئدات کمال قبول وی آنکه سرداب مذکوره [illegible] شنبه

یازدهم جمادی الاول سنه سبع و تسعین و خمسمایه تا تمام رسیده [illegible] بجناب حضرت ولادت عالم بها دو کشیده حیات

عمرش هفتاد و پنج سال و هفت ماه و هفت روز بوده باشد و این قطعه فی نظیر از اشعار دلپذیر آن محقق نحریر در منقبت حضرت امیر است

شعر لو ان عبدا اتی بالصالحات غدا و ود کل نبی مرسل وولی وصام ما صام صوام بلا ملل وقام ما قام قوام بلا کسل وحج کم حجة لله

واجبة وطاف بالبیت حاف غیر منتعل وطار فی الجو لا یاوی الی احد وغاص فی البحر مامونا من البلل وکسی الیتامی من الدیباج کلهم واطعمهم من لذیذ

البر بالعسل وعاش فی الناس آلافا مؤلفة عار من الذنب معصوما من الزلل ما کان فی الحشر یوم البعث ینفعه الا بحب امیر المومنین علی و تصانیف

علیه حضرت خواجه در علوم حکمیه و کلامیه و فقهیه و در مذهب شیعه امامیه بسیار است از انجمله کتاب تجرید در کلام و کتاب تجرید در منطق و کتاب

اساس الاقتباس در منطق و شرح اشارات و تحریر اقلیدس و تحریر مجسطی و تحریر متوسطات و کتاب زیج ایلخانی و کتاب تذکره در هیات و

رساله زبده در هیات و رساله معینیه و شرح آن در هیات و رساله سی فصل در نجوم و رساله بیست باب در اسطرلاب و کتاب جامع الحساب بالتخت والتراب و کتاب

قواعد العقاید و شرح محصل و رساله در جبر و قدر و رساله اجوبه سوالات شیخ صدر الدین قونوی و رساله رد ایراد کاتبی بر دلیل حکما در

اثبات واجب تعالی و رساله در مبحث امامت و ترجمه کتاب زبدة الحقایق عین القضاة همدانی و شرح مواضع مشکله آن بالتماس و تکلیف امیر

نصیر الدین محتشم که از اعیان طایفه اسمعیلیه بود و کتاب اخلاق ناصری باسم امیر ناصر الدین مذکور و شرح کتاب ثمره بطلمیوس بالتماس خواجه

بهاء الدین محمد بن خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان و رساله در فقه مواریث و رساله در تحقیق هیئت و رساله فصول در کلام و رساله اوصاف

الاشراف و از این رساله و بعضی مواضع رساله فصول و شرح قصه سلامان و ابسال که خاتمه کتاب اشارات است معلوم میشود که حضرت خواجه از

سالکان ارباب تصوف و اشراق و نفس قدسی او از لذات دنیوی فارغ و صاحب اطلاق بوده چنانکه این قطعه از اشعار لطایف آثار

او بر آن دلالت دارد قطعه لذات دنیوی همه هیچ است نزد من در خاطر از تغیر آن هیچ ترس نیست روز تنعم و شب عیش و طرب مرا

غیر از شب مطالعه و روز درس نیست من جمله مصنفات او رساله ایست مختصر کثیر الفواید در بیان مجمل اعتقاد که آنرا بالتماس یکی از

بزرگان عصر در سلک تالیف کشیده و این بیچاره در ذیل کتاب خود بتضمین آن لایق دیده و صورت آن رساله اینست اعلم ایها الاخ

الصالح العزیز ان اقل ما یجب اعتقاده علی المکلف هو ما ترجمه قول لا اله الا الله محمد رسول الله ثم اذا صدق الرسول فینبغی ان یصدق فی

صفات الله تعالی والیوم الاخر وتعیین الامام المعصوم فکل ذلک مما یشتمل علیه القرآن من غیر مزید و برهان اما بالاخرة فهو الایمان بالجنة

والنار والحساب وغیره واما فی صفات الله تعالی فانه حی قادر عالم مرید کاره متکلم لیس کمثله شیء وهو السمیع البصیر لیس علیه یجب عن حقیقة

با سایر مؤمنان باستقبال استقبال نمایند اتفاقا معنی را الی بحضرت خواجه رسانیدند واو را آزاده حضرت شیخ وقف کرده بود حضرت خواجه
از روی تعظیم واکرام شیخ عالیمقام کسی را بتعجیل فرستاده پیغام داد که من خود را لایق آن نمیدانم که حضرت شیخ استقبال من نمایند التماس
دارم که حضرت شیخ بطور خود مشغول باشند که من انشاء الله در مجلس شریف ایشان بزیارت خواهم بود آنگاه شیخ فسخ عزیمه استقبال نموده چند
قدوم مسرت لزوم خواجه میبودند تا یکبار خواجه بمنزل شیخ نزول فرمودند و در اثنای درس کتاب شرایع الاسلام که از مصنفات شیخ است با و
ملاقات نمودند و چون طرفین از اظهار شوق و غرام فارغ شدند خدمت خواجه از حضرت شیخ التماس نمودند که بافاده آنچه در میان
داشتند مشغول شوند لاجرم شیخ حسب الاشاره بافاده مشغول شدند و اتفاقا مبحث قبله در میان بود و قاری درس این عبارت را
در میان قبله اهل عراق واقع است خواند که ویستحب لهم التیاسر خدمت خواجه در بدیهه عرض نمودند که مراد بتیاسر از قبله است یا بسوی قبله
ال حرام و ثانی واجب است پس استحباب بتیاسر چه معنی دارد حضرت شیخ نیز فی الفور جوابی مذکور ساختند که مستحسن طبع خواجه افتاد و بعد از
مراجعت خواجه بجانب بغداد رساله در آن باب مشتمل بر اجوبه متعدده ترتیب داده بخدمت خواجه فرستاد و آن رساله در میان فضلای اثنا عشریه
مشهور و در ضمن حاشیه ارشاد صفوة الفقهاء المتاخرین شیخ ابرهیم بن سلیمان قطیفی رحمه الله تعالی مذکور است و حضرت شیخ علامه جمال الدین
حسن بن یوسف المطهر الحلی اعلی الله دار المقامه در اثنای اجازه نامه که بجهت سید جلیل ابن زهره حلبی و اولاد او نوشته آورده که در آن
روز که خدمت خواجه بمجلس شیخ نجم الدین ابوالقاسم آمد جمعی کثیر از مجتهدین و علمای امامیه در مجلس درس شیخ حاضر بودند خواجه از شیخ پرسید
افضل این جماعت کدام است شیخ چون ملاحظه فرمود که اظهار افضلیت بعضی علی الاطلاق موجب آزار خاطر بعضی دیگر است لاجرم در جواب فرمودند
که اگر یکی از ایشان در علمی ممتاز است و بعد از آن خواجه استفسار نمودند که کدام در علم اصول فقه و کلام اعلم اند شیخ بجانب والد من سدید الدین یوسف
علی و بجانب شیخ مفید الدین میثم بحرانی که از حکمای فقها بود اشاره نمود و آورده اند که در مرتبه دیگر که خدمت خواجه ببغداد توجه نمودند
چون مرض الموت ایشان را طاری شد در باب تجهیز و تکفین و غسل و تدفین خود بعضی فضلای مؤمنین وصیت مینمودند یکی از حاضران مذکور ساخت
که نعش خواجه را مناسب آنست که بمشهد مقدس حضرت امیر المؤمنین علی نقل نمایند خواجه از کمال اخلاص فرمودند که مرا شرم می آید که در جوار
فیض جوار حضرت امام همام موسی الکاظم مرده باشم و از آستان او بجای دیگر برده شوند افضل و اشرف باشد تا بجا و در ایام آخر
حسب الوصیه او را در عتبه علیه کاظمیه علیه الف السلام والتحیه دفن فرمودند و در قامه آن آستانه قایم مقام لوح مزار خواجه و آمده شده
بود و این آیه کریمه را رقم نمودند که کلبهم باسط ذراعیه بالوصید و حضرت خواجه در تاریخی که از این قطعه مستفاد میگردد در بغداد سن جان خانه فقیه
[illegible] نصیر ملة و دین پادشاه کشور فضل یگانه که چو او مادر زمانه نزاد بسال ششصد و هفتاد و دو بذی الحجه بروز هیجدهم اندر
گذشت در بغداد در جامع التواریخ خواجه رشید مذکور است که بنا بر وصیت خواجه را خواستند که در جوار مشهد مقدس معلی زکی کاظمیه
[illegible] صلوات الله والتحیه مدفون سازند لاجرم در حوالی آن ارض مقدس [illegible] نموده آغاز کندن کردند یکبار سردابه مزین

بسبب [illegible] بغایت حسن شوقی بوده و گفته شعری مردی محبوب بوده که نمیدانسته که کدام یک از دو طرف او اولی است
الاعتقاد عشقی و ذوقی و حالی و در ترتیب حججی و دقایق برهانی راجل بوده بلکه مردی مسکین بوده که در مذهب جاهلیه خود
متحیر بوده و در نجاحقیقی رسول الله [illegible] بطا تقلید باشند [illegible] محققان حکما بسیر و کی ده و گفته [illegible]
را بتراز ابوالبرکات بغدادی انتحال نموده و گفته که [illegible] که در بسیاری از علوم که معروف آن عاری بوده تصنیف نموده و ظلمه این
معنی را حواله بنظر در کتاب [illegible] مکتوم او فرموده الشیخ الحکیم المتکلم العارف الفقیه الادیب کمال میثم البحرانی قدس سره غواص بحر معارف و جامع علوم
شهر و عارف بود و محقق طوسی او را حکیم گفته و گوهر روح او به بنیان بیان نموده و میر صدرالدین محمد شیرازی در حاشیه تجرید در خصوص قدرت
مبحث جواهر از بعض اسرار افادات او که در کتاب معراج سماوی و غیر آن از مصنفات او مذکور است استفاده نموده و بتوابع تحقیقات
آن حکیم محقق استناد جسته و سید المحققین قدس سره الشریف در اوایل فن بیان از مفتاح نیز نقل بعضی تحقیقات که از او نموده بتعبیر از او
ببعض مشایخنا فرموده و الحق شرح نهج البلاغه که بنام خواجه عطا الملک جوینی نوشته در علو شان او در حکمت و تصوف و کلام و سایر
علوم اهل اسلام دلیل تمام است و از جمله لطایف علائمه متواتر لطف طبع و نفاست نفس آن قدوه علمای علامت آنکه چون در اوایل
در زاویه از باصه خمول معتکف بود فضلای عراق باو نوشتند که عجبست که ترا با مهارت در فنون علوم در میان علما قدر اعتباری
بهم نمیرسد پس او در جواب ایشان این اشعار نظم فرموده فرستاده شعر طلبت فنون العلم ابغی بها العلی فقصر بی عما سموت بها القل
تبین لی ان المحاسن کلها فروع وان المال فیها هو الاصل شعر زبعد تجربه روشن شد این احوال که قدر مرد بعلم است و قدر علم بمال
و چون این اشعار بنظر اهل عراق رسید باو نوشتند که تو در این اشعار خود را در معرض خطا انداخته و در حکم باصالة مال فضله را عار
ساحته آنگاه او در تصدیق حکم خود این اشعار شاعر قدیم را نوشته بایشان فرستاد شعر قد قال قوم بغیر فهم ما المرء الا باکبریه فقلت قول
امرء حکیم ما المرء الا بدرهمیه من لم یکن درهم لدیه لم تلتفت عرسه الیه و چون دانست که مجرد آن اشعار نیز موجب رفع شبهه ایشان نشده متوجه
عراق شد و جامهای کهنه پوشیده در بعضی مدارس عراق که مشحون بعلما بوده در آمد و سلام کرد و در صف نعال نشست و بجهت جواب سلام
او تکلیف نکردند و تعظیم و اکرام و پرسش حال وی ننمودند و در اثنای مذاکره ایشان مسئله دقیق که جای تصرف در آن بود سؤال نمود و ایشان
در بدیهه صفت جوابی از آن گفتند و بعضی از ایشان بطریق استهزا باو گفت ما خلیلک طالب علم است بعد از آن طعام حاضر شد و قدر
ظرف سفالین حصه جدا جدا کرده پیش او فرستادند و خود با همدیگر تناول نمودند و چون مجلس منقضی شد او نیز بخانه بیرون رفت
و روز دیگر البسه نفیسه ملبس و استیفای عراق پوشیده و عمامه بزرگ بر سر نهاده بمدرسه ایشان در آمد و چون او را از دور دیدند جهت
تعظیم او برخاستند و او را در صدر مجلس جا دادند و چون شروع در مذاکره و مباحثه نمودند از ایشان مسئله رسید که در عقل و شرع
وجهی و صحتی نداشت و ایشان آن را گفتند و مسلم داشتند [illegible] چون طعام پیش آوردند جناب شیخ آستین خود را در میان طعام

هذه الصفات وان الكلام والعلم وغيرهما قديم او حادث بل لو لم يخطر له حقيقة هذه المسئلة حتى مات مات مؤمنا وليس يجب عليه تعلم الادلة التي حررها المتكلمون بل كل من وقع في قلبه التصديق بالحق بمجرد الايمان من غير دليل وبرهان فهو مؤمن ولم يكلف الرسول العرب اكثر من ذلك وعلى هذا الاعتقاد المجمل استمر العرب وعوام الخلق الا من وقع في بلدة تقرع سمعه فيها هذه المسائل كقدم الكلام وحدوثه ومعنى الاستواء والنزول وغيره فان لم يأخذ ذلك بقلبه وبقي مشغولا بعبادته وعمله فلا حرج عليه وان اخذ ذلك بقلبه فاقل الواجبات عليه ما اعتقده السلف فيعتقد في القران الحدوث كما قال السلف القران كلام الله مخلوق ويعتقد ان الاستواء حق والايمان به واجب والسؤال عنه مع الاستغناء عنه بدعة والكيفية فيه مجهولة ويؤمن بجميع ما جاء به الشرع ايمانا مجملا من غير بحث عن الحقيقة والكيفية فان لم تنفعه ذلك وغلب على قلبه الشك والاشكال فان امكن ازالة شكه واشكاله بكلام قريب من الافهام ازيل وان لم يكن قويا عند المتكلمين ولا مرضيا عندهم فذلك كاف ولا حاجة الى تحقيق الدليل فان الدليل لا يتم الا بذكر الشبهة والجواب عنها ومهما ذكرت الشبهة لا يؤمن ان تتشبث بالخاطر والقلب فيقصر فهمه عن ذكر جواب الشبهة اذ الشبهة قد تكون جلية والجواب عنها دقيقا لا يحتمله عقله ولهذا زجر السلف عن البحث والتفتيش وعن الكلام فيه وانما زجروا عنه ضعفاء العوام واما ائمة الدين فلهم الخوض في غمرة الاشكالات ومنع العوام من الكلام يجري مجرى منع الصبيان عن شاطي الدجلة خوفا من الغرق ورخصة الاقوياء فيه تضاهي رخصة الماهر في صنعة السباحة الا ان هنا موضع غرور ومزلة القدم وهو ان كل ضعيف في عقله راض من الله في كمال عقله ويظن بنفسه انه يقدر على ادراك الحقائق كلها واما الاقوياء فربما يخوضون ويغرقون في بحر الجهالات من حيث لا يشعرون فالصواب منع الخلق كلهم الا الشواذ الذين لا تسمح الاعصار الا بواحد منهم او اثنين ومن تجاوز سلوك مسلك السلف في الايمان المرسل والتصديق المجمل بكل ما انزل الله واخبر به رسوله من غير بحث وتفتيش والاشتغال بالنفوس فيه فقد اوقع نفسه في شغل شاغل اذ قال رسول الله صلى الله عليه واله حيث راى صحابه يخوضون بعد ان غضب حتى احمرت وجنتاه افبهذا امرتم تضربون كتاب الله بعضه ببعض انظروا الى ما امركم الله به فافعلوا وما نهيكم عنه فانتهوا فهذا تنبيه على منهج الحق واستيفاء ذلك شرحنا في كتاب قواعد العقائد فاطلبه منه استدراک مخفی نماند که نسبت سخنان فخر رازی بتشکیک چنانکه سابقا قلم را بان تحریک بوده اگرچه در گوش معتقدان ورکیک تا بحکیم شهرزوری وجمعی از اذکیا باین ضعیف رکیک بلکه شهرزوری در تاریخ الحکما او را بتصنیفات رکیکتر ازین متناول بوده زیرا که اولا او را از زمره محققان حکما خارج ساخته واز فهم مقاصد حکمای اوایل بیحاصل شناخته وثانیا گفته که مدار تصانیف او بر جمیع اقاویل مردم وتفریع وتهذیب وایضاح آن بوده وگاهی ایجاز آنها مینموده وگاهی طریق بسط آن میپیموده وتصرف در آنها باختلاف تعبیر وتغییر از ورقی بورقی وا مینموده میفرموده وثالثا گفته که اشتهار قدرت او بر بحث وجدال وغلبه در قیل وقال نه بر آن بوده که از غایت بدخلقی اهل فضل را در وقت مباحثه ومناظره دشنام میداده وآزار میکرده وبواسطه علو جاه وتقرب پادشاه کسی را با او در این معنی یارای مقاومه نبوده بلکه گفته که بعضی اوقات با سلطان محمد خوارزمشاه که شاگرد او بوده خطابهای درشت ناهموار میکرده وسلطان میشنوده ودر آنجا ملامت او

صورت [illegible] قرآن نمایند و بدعا و [illegible] ایشان را از معنی آن خبر نباشد استجلاب قلوب عوام کنند و ایشان را از وجه

[illegible] استقامت در دل ایشان محروم کرده اند و شأن متعبد فاضل آنست که صلاح این طایفه و تعلیمات ایشان [illegible] نظر

اعتبار ساقط شد و بر خرافات ایشان خاطر نگمارند بیت هر کس از لاف زند دانشوری چشم تو ترجیح زند اهل نظر ازین ما مباحث و در [illegible]

پیش شیخ شهید محمد بن مکی اعلی الله درجته بخط شریف او مذکور است که در دمشق بخدمت علامی رسیدم و او را بحری بی پایان دیدم و

اجازه بجهت او روایت آن جایز بود و بعض لطف نمود ولی شبهه امامی مذهب بود و تصریح بان میفرمود و انقطاع و بازگشت شیخ جمال الدین ابن المطهر

حلی که فقیه اهل البیت علیهم السلام بود معلوم است و در دوازدهم ذی قعده سنه ست وستین وسبعمایه در دمشق وفات یافت و بروضه

رضوان شتافت و در صحرای مقبره نماز گزاردند و بسیاری از اعیان دمشق جهت نماز او حاضر شدند و در صالحیه او را دفن کردند

و بعد از آن او را از آنجا بموضعی دیگر نقل نمودند رحمه الله و از تصانیف او شرح شمسیه است و شرح مطالع که بجهت و بنام وزیر سلطان ابوسعید

خواجه غیاث الدین محمد پسر خواجه رشید و پسر او نوشته و کتاب محاکمات میان شارحان اشارات و دو حاشیه بر کشاف یکی

صغیر موسوم بجر الاصداف و دیگری کبیر موسوم بتحفة الاشراف و رساله در تحقیق کلیات و رساله در تحقیق مباحث تصور و تصدیق و

حاشیه کنار کتاب قواعد الاحکام که سابقا مذکور شد و از بعضی از فقهای امامیه در شام مدون ساخته بحواشی قطبیه مشهور است مولی

مولی المتبحر شمس الملة والدین الآملی رحمه الله تعالی اظهار عرض و طول فضل او در معقول و منقول طولی دارد در زمان اولجایتو سلطان محمد خدابنده انار الله

برهانه مدرس سلطانیه بود و با قاضی عضد ایجی همواره طریق مناظره و مجادله می‌نمود و از جمله مصنفات او شرح کلیات کتاب قانون

شیخ ابو علی است و شرح کلیات کتاب مطلب سید شریف الدین ایلاقی علی رغم اهل سنت و جماعت نموده و شرح مختصر اصول ابن حاجب که

در آنجا مقصدی و رفع تحنان شارح عضد شده و کتاب نفایس الفنون و در خطبه شرح ایلاقی علی رغم اهل سنت و جماعت که جهت حفظ ناموس

ابو بکر و عمر نافی عصمت ائمه اثنا عشریه بلکه منکر عصمت حضرت پیغمبر تمام اصحاب را طی نموده و در مقام صلوة بآل اشاره بعصمت از زلل صحیف

فرموده و در مبحث امامت از کتاب نفایس الفنون بعد از بیان اختلافی که در میان سنی و شیعی در خلافت صحابه ثلثه و ائمه اهل بیت واقع است

گفته که اگر دلایل و مسکات و شکوک و معارضات هر یک از ایشان و تحقیق قول در آن شروع رود بتطویل انجامد عصمنا الله عن زیغ الضالین

و وفقنا علی اتباع الائمة الهادین المهدیین انتهی و موفق و معین نهایت کلام او در مقام و صورت عقیده او از دو فقره دعای او

از کیفیت ایام ظهور تمام دارد و هرگاه تشیعت هر موی بر تن او گواه شیعیت است و در مبحث مبادی اللغه از شرح مختصر اصول او را بر قاضی عضد مباحثه‌ای است

شریف و مواخذه لطیف هرچند ذکر آن چندان مناسبتی بمطلوب اصلی ندارد و اما چون بر جهالت قاضی مذکور که از معاندان اهل البیت

علیهم السلام بوده و در زمان خود [illegible] دلالت صریح دارد صورت تحریر آن بر نوع تقریر می‌نگارد

حاصل کلام آنکه در مقام بیان اختلافی که اصولیان دارند در آنکه واو عطف از برای جمع مطلق است یا ترتیب بحسب زمان شارح عضد

طعام نهاد و گفت کلی یا کمی یعنی بخور ای آستین من ایشان چون آن حال را از و دیدند استبعاد و انکار نمودند و گفتند آستین [illegible] دارد

که آستین چیزی بخورد و شیخ در جواب گفت این طعام را به آستین من داده‌اید والا من دیروز در زی حالی فقیر پیش شما آمدم و امروز با تشریف

جامه فاخر آمدم و شما تفضیل داده‌اید غنا و جمال را بر علم و فقر و من منم صاحب بیانی که در باب مقاله خالی شما نوشته بودم و شما تخطئه

من در آن باب کردید پس آن جماعت به اعتراف بخطای خود کردند و از و عذرخواهی نمودند المولی المحقق العلامه قطب الدین محمد بن محمد الرازی قدس سره

آنکه چرخ اعلم زمانش خواند دهر علامه جهانش خواند هر چه در دفتر نقش و اثبات دل و را بر آن توانا ثبت عقلیش از قیاس عقل برون

نقلیش از اساس نقل مصون از جواهر کرم بفرق جهان زیرکان چون صدف کشاده دهان چون خورشید فضل تصنیفش از مطلع شرح مطالع

طالع و محاکمات محکمش از جمله کتاب محاکمات ساطع است عظم شأن او محتاج تعریف و بیان ندارد و نسب شریفش بر وجهی که عمدة المجتهدین

شیخ علی بن عبد العالی رحمه الله در اجازه که جهت عم بزرگوار این خاکسار نوشته بآن اشعار نموده بسلسله شریفه سلاطین آل بویه منتهی میشود

و مولد و منشأ او دار المؤمنین ورامین ری است بعد از تلمذ جمعی از علمای روزگار و علمای اعلام اشتهار بشرف تلمذ علامه ادوار

شیخ جمال الدین حسن بن مطهر قدس سره فائز گردیده کتاب قواعد الاحکام را که از مطولات تصانیف فقهیه شیخ است بخط

خود نوشته بر و خوانده و چون ظهر نسخه او که الحال در ولایت شام نزد بعضی از فضلا موجود است صورت اجازه که بخدمت علامی

داده اند بخط شیخ بر این وجه مسطور است که قرء علی اکثر هذا الکتاب الشیخ العالم الفقیه المحقق المدقق زبدة العلماء و الافاضل قطب الملة و الدین

محمد بن محمد الرازی دام الله تعالی ایامه قراءة بحث و تدقیق و تحریر و تحقیق و استبان عن مشکلاته و استوضح معظم مشتبهاته فبینت له ذلک

بیانا شافیا و قد اجزت له روایة هذا الکتاب باجمعه و روایة جمیع مصنفاتی و روایاتی و ما اجیز لی روایته و جمیع کتب اصحابنا السابقین رضوان

الله علیهم اجمعین بالطرق المتصلة منی الیهم فلیرو ذلک لمن شاء و احب علی الشروط المعتبرة فی الاجازة فهو اهل لذلک احسن الله عاقبته و کتب العبد الفقیر

الی الله تعالی حسن بن یوسف بن مطهر الحلی مصنف الکتاب فی ثالث شعبان المبارک من سنة ثلث و عشر و سبعمایة بناحیة ورامین و الحمد لله وحده

و صلی الله علی سیدنا محمد النبی و آله الطاهرین خدمت علامی بعد از وفات سلطان ابوسعید انار الله برهانه و شهادت وزیر او

خواجه غیاث الدین محمد که مربی اهل فضل بود بجانب شام شتافت و بر وجهی که صاحب طبقات بآن اشاره نموده و شیخ تقی الدین

سبکی که از کبار اعیان فقهای شافعیه است با او در مقام معارضه و برابری درآمد و در توجیه بعضی از احادیث میان ایشان منعقد

گردید و چون سبکی عیار سبیکه طبع خود را در میزان مناظره او سنجید و دید که در میان اهل شام سبک خواهد گردید بالضرورة طریق

تحاشی و مکابره پیموده و خدمت علامی را بعدم فهم مقاصد شرع و وقوف بر ظواهر منطق نسبت نمود لاجرم خدمت علامی بمقتضای

آنکه سعدی این نکته با قضیه حکوم که بهره نیست بوجهل را از مشرب عذب محمدی خود را از مناظره او باز داشت و انتقام او را بجناب

حق گذاشت تا ری سنت سنیه الهی بر این رفته که لا یزال طایفه از جهال را اوجدال کنند مشرع خاطر صفا بخش ایمانیان را [illegible]

که مولانا بادشاه نام داشت که از دانشمندان شیراز بوده و بغایت خرد جثه و نحیف و لاغر بوده و مباحثه در میان ایشان

صحبت ایشان بنقطه خصومت انجامید اتفاقا قاضی شیخ را به مولانا بادشاه دوات قلمی بوده است قاضی بر سبیل تعرض گفته که این

قلم دوات او نمی‌آید ببینید چه خیر است و باین کنایت مولانا را بحقارت نسبت نمود مولانا در جواب قاضی گفت که این قطعه پیش این مکان

نمیشود و قاضی از آن جواب خجل گشته از گفته خود نادم و منفعل گردید و لنعم ما قیل صحبت شه مردان مجو زبی پدری که دست غیر گرفت پای در آرد

المولی المدقق العلامة نصیر الملة والدین علی الکاشی الحلی رحمه الله تعالی مولد شریفش دار الایمان کاشان است و در دار المؤمنین حله نشو و نما یافته

با ملا قطب الدین محمد رازی معاصر بوده و بدقت طبع و حدت فهم گوی مسابقت از حکمای عصر و فقهای دهر ربوده و همواره در حله

و بغداد بافاده علوم دینی و معارف یقینی اشتغال می‌نموده و از جمله مصنفات او حاشیه تجرید جدید است که مشتمل بر اعلی مرتبه تحقیقات

و فی الحقیقه ماده حاشیه که میر سید شریف بعد از او بر آن شرح نوشته همان است اما حضرت مولوی حاشیه خود در آنجا و مبحث امامت

ساخته و در آنجا بدفع ایرادات شارح معاند پرداخته و چون شارح فاضل قوشچی قدرت بر رد سخنان آن مدقق نداشته لاجرم در آن مبحث

از نقل جوابهای موضع ضعف آن عدول نموده و همه جا سخنان شارح مقاصد را که خالی از حشو نیست ذکر فرموده و یکی دیگر از مصنفات

شریف او آن تحریر مدقق شرح طوالع قاضی بیضاوی است در آنجا سخنان بر تبه دارد و دیگری حاشیه شرح شمسیه است که مجرد اعتراضات

و تدقیقات است و سید المحققین قدس سره الشریف در حاشیه خود متصدی دفع بعضی از آن گردیده و حواشی کنار کتابی بر شرح آن

نیز دارد و رساله لطیفه مشتمل بر بیست اعتراض که بر تعریف طهارة از کتاب قواعد الاحکام نموده متداول و مشهور است سید الموحدین حیدر بن

علی الآملی در کتاب منبع الانوار در مقام نقل اعتراضات ارباب استدلال بعجز خود از وصول بمرتبه تحقیق حال ذکر نموده که این سخن را مکرر

از امام عالم و حکیم فاضل نصیر الدین کاشی شنیده‌ام که میگفت نهایة آنچه در مدت هشتاد سال دانسته‌ام آنست که این مصنوع محتاج بصانعی است

و با وجود این یقین عجایز کوفه از یقین من بیشتر است پس بر شماست که اعمال صالحه بجا آرید و طریقه ائمه معصومین را از دست نگذارید که هر چه غیر

از این است هوا و هوس است و مآل آن حسرت و ندامت خواهد بود والتوفیق من الصمد المعبود السید المحقق العلامة علی بن محمد الحسینی الجرجانی

المشهور بالسید الشریف قدس سره بفطرت صحیحه اهل جرجان زاده اند و سید محمد نوربخش و شیخ محمد بن ابی جمهور بتشیع او گواهی داده اند سالها در حجر تربیت علامه

رازی بوده و از آن محقق نامی مذهب استفاده نموده ذات شریفش از غایت اشتهار بفضل و کمال مستغنی از تعریف است ع ماهتاب

چه حاجت شب تجلی است جمیع اهل فضل که بعد از او قدم در وادی تحصیل نهاده اند عیال مصنفات شریفه او بوده و از زمان شریف ایشان

تا این زمان غالبا هیچ حلقه درسی از موائد فواید شرح و حواشی آن کاشف غواشی خالی نبوده در سنه اربعین و سبعمائه در دار المؤمنین جرجان

از کتم عدم قدم بعالم وجود نهاده و فضای جرجان بلکه تمام جهان را بیمن مقدم شریف خود تشریف داد و بعد از قدم در سن رشد

و تمیز آغاز بتحصیل علوم دینی و معارف یقینی نموده به مرتبه قطب المحققین علامه رازی سرآمد محققان انام و متقدمان علمای اعلام گردید

از جانب قائل ترتیب این نحو کرده که شخصی نزد پیغمبر صلوات الله علیه و آله خطبه کرد و در اثنای خطبه گفت من یطع الله و رسوله
فقد اهتدی ومن یعصهما فقد غوی پس آنحضرت با او عتاب نمود و خطاب فرمودند که بئس الخطیب القوم انت قل ومن یعص الله و رسوله
و اگر جواز برای ترتیب نمی بود بایستی که میان این دو عبارت فرق نبودی و تعیین حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله بی وجه بود
و جواب از دلیل بر این وجه گفته که مسلم نمیداریم که بر این تقدیر فرق نباشد زیرا که در جدا ذکر کردن خدای تعالی تعظیمی هست که در ضم او با
غیر او در تثنیه آن تعظیم نیست و می تواند بود که ردّ پیغمبر بر آن خطیب از برای آن باشد که تعظیمی را که بجدا ذکر کردن حاصل میشد ترک نموده
و قاضی عضد بعد از ذکر این جواب در مقام تقویه آن گفته که و یدل علیه ان معصیتهما لا ترتیب فیها لان کلا منهما معصیة
مستقلة ولانها لا تعاقب الا و امرا طرا انتهی و فاضل آملی بر قاضی مواخذه نموده که با آنکه خود در دو سه کلمه پیشتر از این گفته که ذکر خدا
و رسول بضمیر تثنیه منافی تعظیم و مردود رسول کریم است و در مرتبه تقویت جواب بلا فاصله مخالفت امر رسول کرده و در چند موضع از
کلام خود جمع میان خدا و رسول در ضمیر واحد نموده چنانکه ناظر در عبارت او را مشاهده و محسوس میشود و یعنی با آنکه عصیانست با خدا
و رسول شعور بسوء ادب و حماقت و ذهول است تمام کلام محقق آملی رحمه الله تعالی و چون آنچه در شان قاضی مذکور از فطوه و قصور مسطور شده
مظنه آنست که جمعی از مقلدان شهرت پرست که قاضی عضد را از نوادر روزگار میشمارند و موقوف شرح مختصر او را دلیل کمال او میدانند
و استبعاد از حماقت او می نمایند و قائل بحماقت او را متعصب یا جاهل و جاهل تصور فرمایند لاجرم تحقیق حال او بیان مبلغ فهم و کمال آن
قدوه ارباب ضلال الضروری دانسته میشود اهل انصاف میدانند که چنانکه نسخه وجود نامحمود او بمباشرت و مشارکت جمعی معدود
بعالم شهود رسیده همچنین نسخ مصنفات او نیز بمعاضدت و مشارکت قومی معهود صورت تالیف یافته و خدمت ملا عصام الدین
اسفراینی که بر شهادت او در حق قاضی هرگز جرحی متوجه نبوده در حاشیه شرح آداب عضدی تصریح باین معنی نموده و گفته که دوازده
کس از فضلای عصر که بواسطه رفعت جاه در مجلس او حاضر میشده اند و در تصنیف با او شریک بوده اند و از آنجمله جد خود عربشاه اسفراینی
و سیف الدین ابهری را شمرده و همچنین ملا فخر الدین جاربردی در مقام سوالی که قاضی عضد در آیه کریمه فأتوا بسورة من مثله ذکر نموده و
جاربردی در آن جواب گفته قاضی را بقلت فهم و اعوجاج در مناظره و نظایر آن نسبت نموده و از این کلمات ظاهر میشود که فضیلت قاضی مذکور
چندانی نبوده و فضیلت دیگران را بخود می نموده ظاهرا سبب شهرت کاذبه او بر وجهی که در جنب اثر مسطور گشته آنست که بجاه
رسیده و وزیر که شافعی مذهب بود او را تعظیم بسیار می نمود و عطایای بسیار حواله میفرمود و آشنایی او در تقرب وزیر وسیله عظیم
بود لاجرم اهل فضل جهت تحصیل مناصب و وظایف با او رجوع مینمودند و اعانت او میکردند و خوش آمد او میکردند و میگفتند و عطای
او قبول میکردند و می پذیرفتند و از حرفی که در باب جلالت قاضی مذکور شد غایت مشهور است و مؤید این آنکه ملا فخر الدین علی
بن حسین کاشفی در کتاب لطایف الطوایف نقل کرده که قاضی عضد بسیار عظیم و ضخیم و فربه و جسیم بوده است روزی با یکی از علمای

[illegible] و برابر کردن ملا سعدالدین تفتازانی را که شافعی مذهب بود بران دو هی افزودند و حکم ترجیح مذهب حنفی فرمودند و بنابران
اهل دنیا که بر مذهب حنفی منتسب تصور نموده اند و از جمله بدیهیات انکه خدمت میر همیشه مبتلای حرص جاه و مال و تقرب ملوک و اقبال بوده
است که شیخ فاضل حسن بن محمد محسن الاسترابادی النحوی در تفسیر آیه ولا تؤتوا السفهاء اموالکم از کتاب تفسیر آیات احکام [illegible] حکایت
کرده است که میر سید شریف استرابادی عالمی متبحر بود که از غایت همت و استغنا از خلق اوقات بتجارت میگذرانید روزی [illegible]
شریف جرجانی و او در دمشق دید که با حلی حلیه اش از غبار [illegible] که در وقت فروختن آن بلحیه او رسیده بود و دلگیر شد [illegible] را
ملامت کرد [illegible] که تعرض بخدمت میر کرده گفت که این ریش من بهتر است که غبار درگاه ملوک بران نشیند و بسبب [illegible]
صلات و عطایای ایشان معتکف درگاه ایشان باشم و تصنیفی که کرده ام در ان نیز [illegible] ساخته ام [illegible]
معاتب بلکه معاقب باشم و همچنین بنابر حب جاه و مال با دفع تهمت رفض و اعتزال که همیشه [illegible] خصوصا سادات بان مبتلا بوده اند
بالتماس فضلا و عمده [illegible] که کتاب مواقف را که منسوب بعضد ایجی شافعی است شرح مقتضای اشتهای انجماعت طریق متابعت متن
نموده و مع هذا از روی احتیاط اندکی از معقوله توضیح و تصویر بران افزوده بلکه همان شرح غیر ممزوج سیف الدین ابهری را ممزوج نموده
و در تکلف خدمت میر از امیرش اهل سنت و جماعت خطبه شرح مفتاح او بیانی کافی و برهانی وافی است زیرا که در بخارا ارتحال خود را
بما وراء النهر از جمله بلایای روزگار شمرده و بلفظ الکفا نموده [illegible] سید مرتضی علم الهدی فرموده و در مقام خطاب با اهل
آن دیار که از معتقدان یار غار ند ابتی را که در شان کفار نازل است اقتباس نموده بعد از ان مبالغه در تعریض جهل و بی حاصلی ایشان در دین
نموده و ظاهرا در بعضی اشاره نموده بانکه چون ان جماعت از ایمان و محبت علی بن ابیطالب علیه السلام که موجب نص آیه ذوالقربی [illegible]
و اجنبی عاری و بیگانه اند و در اشتراط عداوت انحضرت بقدر جوی بلکه [illegible] و بیگانه نیست مجرد ایمان بخدا و رسول ایشان را
نفعی ندارد چنانکه اخبار و روایات صحیحه بران دلالت دارد خدمت شیخ زین الدین تایبادی مضمون آن اخبار درین رباعی اشعار
نموده فرموده رباعیه گر منظر افلاک شود منزل تو، ور کوثر اگر سرشته گردد گل تو، چون مهر علی نباشد اندر دل تو، مسکین تو و سعیهای
بیحاصل تو و بعد از تصریح خدمت میر بتجهیل و تکفیر و حرمان آن قوم ضلالت مصیر از تحصیل جلیل و حقیر حکم بدخول ایشان در حزب شیطان فرموده
و این نیز ظاهرا اشاره خواهد بود بانکه از احزاب عمر بن الخطاب اند که بخاری محدث در باب [illegible] این حدیث صحیح که ما سلک
عمر فجا الا و قد سلک الشیطان فجا غیره روایه نموده و شیوه معنی از مضمون این بیت که بعضی قدما در شان عمر گفته حمل نموده اند
شعر ان کان ابلیس یغوی الناس کلهم فانت یا عمر تغوی ابلیسا، و بالجمله هر که بر تعصبات ارباب مذهب و تعصبات ایشان در حکایات
و تالیفات اطلاع دارد و سلیقه او حاکم است بانکه خدمت میر در ان خطبه دلپذیر انچه از تعرض و تکفیر تقریر نموده ترشیح میکند الا
از سید [illegible] استرابادی [illegible] خارجی مراد [illegible] اهل استراباد و جرجان [illegible] و بنابر تعصب تکفیر

در روضة الصفا مسطور است که در سنه ۷۷۹ که شاه شجاع بن مظفر در قصر زرد نزول داشت امیر سید شریف بابوی رسید و خواست که با پادشاه
ملاقات نماید و او را بجهت مجال پیش آمدن امکان نداد در آن اثنا مولانا سعدالدین تفتازانی را دید که بجانب شاه شجاع میرود
خود را در لباس لشکریان بوی نمود و گفت من غریب تیراندازم و از ولایت بعیده بامید آنکه در نظر پادشاه
چوبه تیر اندازم آمده‌ام امید آنکه بهنگام فرصت ملتمس مرا بعرض رسانید و در رکاب مولانا سعدالدین تا در بارگاه بیامد مولانا گفت تو در همین موضع
توقف نمای تا رخصت دخول حاصل کنم و چون مولانا بشرف ملاقات پادشاه فایز شد و سخن تیرانداز غریب را بعرض رسانید فی الحال
او را طلبید و امیر سید شریف ببارگاه درآمد چون از کیفیت تیراندازی پرسیدند جزوی که از نتایج طبع شریف او و مشتمل بر اعتراضات
بر اصحاب تصانیف بود از بغل بیرون آورد و بدست پادشاه داد شاه شجاع از مطالعه آن صحیفه بکمال امیر سید شریف دانا شده مراسم
تعظیم و تکریم بتقدیم رسانید و نقد و جنس بسیار انعام فرموده آنجناب را همراه بشیراز برد و منصب تدریس دار الشفای خود را بآن
سید فضیلت انتما تفویض کرد و سید شریف ده سال در فارس بافاده اهل فضل و کمال پرداخته و در سنه ۷۸۹ که امیر تیمور کورکان
شیراز را فتح کرد حکم فرمود که آنجناب بسمرقند تشریف برد و جناب میر بموجب فرمان بآن بلده شتافت تا زمان فوت امیر تیمور
بعذاب صحبت اشرار آن دیار گرفتار بود و در آن اوقات میان آنجناب و مولانا سعدالدین تفتازانی مباحثات روی نموده در
هر مرتبه امیر سید شریف بسبب حدت طبع و جودت ذهن بر جناب مولوی در بحث غلبه کرده فایق آمد و فوق کل ذی علم علیم
بیت خدایی که بالا و پست آفرید زبردست هر زیردست آفرید و چون امیر تیمور کورکان بجهان جاودان انتقال فرمود نوبت دیگر
آن قدوه اولاد خیر البشر و مقتدای علمای دانشور خود را از مجلس اهل شر خلاص ساخت و از ما وراء النهر بشیراز شتافت و در تاریخی
که این قطعه مستفاد میگردد وفات یافت قطعه استاد بشر حجت عالم سلطان جهان شریف ملت اندر ششم ربیع ثانی در هشتصد و
شانزده ز هجرت زین دار فنا بچارشنبه فرمود بدار خلد رحلت تفصیل حال ظاهر در اختلال آن قدوه ارباب کمال آنکه او
در باطن بموجب تصریح شیخ محمد بن ابی جمهور در مجلس از رساله مناظره او با فاضل سنی هروی بمقتضی تخصیص تلمیذ او غوث الموحدین سید محمد
نوربخش و دیگر دلایل و امارات از فرقه ناجیه امامیه بوده لیکن بروجهی که مشهور و بر السنه شافعیه فارس مذکور است امیر تیمور کورکان مدت
میر را تکلیف نمودند که بترجیح یکی از دو مذهب شافعی و حنفی که در فارس و خراسان و ما وراء النهر شایع بود حکم نماید و خدمت میر دنیا
داری بکار برده چند روز مهلت طلبید تا خبر بتابعان حنفی و شافعی و بلدان حنفی رسید و در خفیه بخدمت میر دویدند و در بار بسیار
برنج میر کشیدند و در آن روزها کار بر فریقین در مقام مرافعه بود و میر را جهت ترجیح مذهب خود تطمیع مینمودند و آخر چون اکثر حنفیه از امرا
و مقربان پادشاه بودند و زر و زور ایشان بیشتر بود و بهمان برهان قاطعی که ملاحده بر فخر رازی اقامت نمودند ایشان نیز بر حضرت
میر غالب آمدند و چون خدمت میر در توجه خاطر امرا و لشکری که در مذهب حنفی نشو و نما یافته بودند تامل نمودند و زبان از حنفیه برون

[illegible] خدمت علامی [illegible]

[illegible] در حال [illegible] نهایت تحقیق بمباحثه مشغول شدند و موجب ملال سلطان شد گفت که چون تلمیذ خدمت علامی
[illegible] مباحثه شیخ ابو اسحق را [illegible] الزام نماید یکی [illegible] در علم داریم سلطان التماس نمود که
نشست و قاضی میر حسین [illegible] مباحثه نموده هرچند شیخ ابو اسحق خواست که از قانون آداب
[illegible] قاضی [illegible] مباعدت توفیق [illegible] گشته زبان بتحسین گشودند
و قاضی صفی الدین عیسی تبریزی مشهور که صدر سلطان [illegible] از مولانا قاضی میر حسین استفسار نمود و علامه دوانی فرمودند که از بزرگ زادهای
[illegible] داشت و آخر از خدمت سلطان استدعای آن نمودند که قضای دار العباده یزد [illegible] موقوفات آنجا باو
[illegible] تشریفات شاهانه شفقت نموده روانه دار العباده یزد گردانید و بالجمله اهل تحقیق را در تشیع علامه دوانی
تردد نیست و از جمله مؤیدات آنکه از حضرت غفران پناه امیر شمس الدین اسد الله صدر شوشتری که معاصر خدمت علامی بوده منقولست
که فرموده اند که در وقتی که بواسطه فترات خوزستان در شیراز توطن داشتم میرزای صالحه سبزواری در شیراز بود که بخانه ما و خانه علامی تردد
مینمود روزی حکایت کرد که من چون از شیعه سبزوار بودم و با اهل بیت علامی آشنایی مینمودم در آن مقام شدم که تحقیق عقیده او نمایم
لاجرم همیشه کمین مینمودم و مترصد مشاهده اعمال طهارت و نماز او می بودم تا آنکه روزی دیدم که آب وضو برداشته یکی از حجرهای
خانه [illegible] و در برابر روی خود دست [illegible] روزنه که از آن حجره ناظر بود مشاهده نمودم که وضو ساخته پای خود را مسح نمود
و از بعضی تلامذه او منقولست که گفته مدتی در تحقیق عقیده علامی اهتمام داشتم و آخر روزی مشاهده نمودم که نقطه سیاهی بر پشت
پای ایشان واقع شده بود تا دو سه روز از علامی باقی بود و از انجا استدلال نمودم که مسح میکشیده اگر غسل میکرد بایستی که آن نقطه سیاهی
در اول روز زایل میشد و ایضا منقولست که پرسیدند که امام زمان کیست در جواب فرمودند که اگر از شیعه میپرسید میگویند محمد بن الحسن
فرزند پیغمبر آخر الزمان و اگر از اهل سنت و جماعت سؤال میکنید میگویند سلطان یعقوب بن حسن بیک ترکمان و سوق این کلام خالی
از استخفافی نیست بعقیده اهل سنت و جماعت و اشعار علامی نیز که بعضی از آن مذکور خواهد شد اشعار تمام بصحت عقیده و ایمان
او دارد و همچنین تعریضی که در حاشیه جدید خود بر شرح تجرید نسبت بسید المدققین میر صدر الدین محمد شیرازی نموده و او را بکلال الزام
تفضیل ابو بکر بر حضرت امیر علامت و تعییر نموده بر تصحیح اعتقاد او دلالت صریح دارد بلکه آثار تشیع از لفظ و معنی آن می بارد حیث قال
و العجب من العلامی کیف یدعی اطباق اهل السنة علی ان جمیع الفضائل التی تحقق حاصلة لابی بکر مع زیادة فان فی ذلک [illegible] قد خفی کالا
یخفی علی ذوی الافهام انتهی و بعد [illegible] که خدمت علامی عقاید عضدیه را در بندر جرون بالتماس یکی از اعیان اهل سنت و جماعت شرح
نوشته [illegible] وجود زمان تقیه رعایت بسیاری از آن [illegible] تصنیف در نظر بوده [illegible] وفق التماس [illegible] مبالغه نموده و بنابرآنکه

ایشان چنین میگویند که میر سید شریف را از مذهب خود دیدند شیعی نخواهد بود [illegible]

الشریف العلامة الجرجانی روحه فیض فیض سرمدی و زید سلطان محمدی [illegible] مولانا [illegible]

شرح کتاب نهج المسترشدین بصحت عقیده میر اشاره نموده [illegible] خدمت میر [illegible]

[illegible] مذهب آبا و اجداد خود داری می‌نمود [illegible] مذهب شیعه را [illegible] و اقل [illegible] شرح تجرید

است که ابتدای تجرید ذکر اعتراضی که مذکور خواهد شد خطبه متوسط شرح کافیه که با وجود عبارت مستغنی از شرح است شرحی نوشته

چون در بعضی از فقرات آن خطبه جهت رعایت سجع تقدیم صحب بر آل بعد از تقدیم [illegible] جلال واقع شده خدمت میر نوشته‌اند که تقدیم

صحب بر آل همچون تقدیم حرام است [illegible] و از جمله مصنفات او شرح خطبه مذکور است و شرح هدایه حکمت و شرح ارشاد نحو و شرح فواید

غیاثیه و حاشیه طوالع و حبل الاشاره والد بزرگوار و رساله فارسی منطق او را که مشهور بصغری و کبری در صرف تعریب [illegible] نموده غره

و دره موسوم بمصباح در شهور سنه ثمان و ثمانمائه بجنات عدن انتقال نمودند قدس الله روحه العزیز المولی المحقق الحقانی جلال الدین محمد الدوانی قدس سره

نسب شریفش منتهی میشود بمحمد بن ابی بکر که قاتل عثمان بوده و در حجر تربیت صدیق اکبر امیرالمؤمنین حیدر رشد و نما نموده و بمتابعت طریق انکار

خلافت پدر و اظهار خلافت عمر نموده و در افتخار خدمت علامی بنسبت دادن خود بصدیق مزبور مزیت دقیقی بر دقیقه شناسان

طریق تحقیق مخفی نیست در مبادی حال نزد والد خود و ملا سعد الدین مطالعه بعضی از مقدمات نموده و بعد از آن به شیراز آمده در خدمت

ملا محیی الدین انصاری که از اولاد سعد بن عباده صحابی و افاضل تلامذه سید المحققین قدس سره الشریف بود بتحصیل سایر علوم دینیه و معارف

یقینیه اشتغال نمود و چون در آن غربت قدرت بر بهای روغن چراغ نداشته گاهی از غایت جد و اجتهاد در برابر چراغی که شبها در دهلیز

مسجد عتیق شیراز می‌افروختند خدمت علامی بر پای ایستاده مطالعه نموده دماغی منور میساختند و آخر الامر کار او بجایی رسید که اکابر زمان

غاشیه مطاوعتش بر دوش علمای اوان حلقه غلامی بندگیش در گوش کشیدند صیت فضایلش بعالی و دانی رسید و جمعیت و سامانش بسیار

گردید لیکن خدمت علامی با وجود آن جامعیت و جمعیت همچنان در جمع مال که از اسباب ترویج علم و تزیین فضل و کمال خیال می‌نمود حریص

بوده چنانکه در بعضی از اشعار خود فرموده بیت مرا بتجربه روشن شد این در آخر کار که قدر مرد بعلم است و قدر علم بمال آورده‌اند که چون

صیت فضایل آن علامه نحریر عالمگیر شد والی عراق و فارس و آذربایجان سلطان یعقوب بایندری ترکمان او را از شیراز بدار السلطنه تبریز

طلب نمود و بالطاف خسروانه نوازش نموده قضاء القضاتی ولایت فارس را باو تفویض فرمود و اتفاقا روزی در مجلس پادشاه که در

خدمت علامی با مولانا شیخ ابو یحیی تبریزی که از نکوکیای فضلای زمان بود مباحثه علمی واقع شد و با آنکه خدمت علامی در تبحر علوم

با او نسبتی نداشت و مع هذا در آن بحث مانع واقع شده بود و منعهای موجه متوجه او میساخت لیکن چون آن فاضل تبریزی در زبان آوری

غالب بود و قدم انصاف از دایره آداب بیرون نهاده طریق شطاحی می‌پیمود نزدیک بآن رسیده که خدمت علامی را در هم آورد و نامربوط

[illegible] ... حسن است بغیر [illegible] که [illegible] آن را با استخراج تواند نمود

[illegible] ... منطق ... بتصنیف ... [illegible] ... منطق الطیر است و

[illegible] ... سخنان [illegible] که صاحب حبیب السیر ذکر نموده زیاده از تعداد بود

[illegible] ... [illegible] ... باشد و در مقصد [illegible]

اند ... سلطان [illegible] ... مرضع [illegible] ... او را بانجا برده دفن نموده

[illegible] ... و خصوصیات [illegible] اکثر اهل زمان ظاهر شده ... [illegible] پیدا نه

[illegible] ... اول رساله قدیم بر شرح جدید تجرید که در اوایل [illegible] بنام سلطان [illegible] تالیف نموده

و تا اثنای مباحث اجسام فلکی رسیده و دیگر حاشیه جدید بر همان شرح که ابتدای تالیف در شهور سنه هشتصد و نود و شش بوده

و چند سال [illegible] افتاده ... [illegible] دیده و این حاشیه تا اثنای مبحث [illegible] رسیده و دیگر حاشیه ایست که تا مبحث وجود

ذهنی رسیده و این ضعیف [illegible] دیده و [illegible] و تعیین [illegible] نموده و دیگر شرح هیاکل که آنرا

[illegible] بنام [illegible] ملک [illegible] که [illegible] افتتاح آنرا بنام یکی از سلاطین ایران نموده و

دیگر حاشیه تهذیب منطق تا آخر بحث موجهات دیگر حاشیه قدیم بر شرح مطالع و حواشی [illegible] شریفیه که قریب بمبحث موضوع رسیده

دیگر حاشیه جدید بر آن شرح و حواشی که [illegible] از حاشیه جدید بر شرح تجرید نوشته و این حاشیه تا آخر بحث موضوع رسیده دیگر

حاشیه [illegible] شرح مختصر عضدی و حواشی شریفیه که در آنجا [illegible] دفع [illegible] فاضل [illegible] از سید المحققین قدس

سره الشریف [illegible] شده دیگر حاشیه [illegible] کتاب محاکمات دیگر حاشیه شرح حکمة العین [illegible] آن مشرف نشده دیگر رساله

انموذج العلوم مشتمل بر تحقیق ده مسئله از مطالب [illegible] و فرعیه که آنرا بنام [illegible] نوشته و در مبحث [illegible] شمس الدین محمد بن السید [illegible]

السید العالم العامل الفاضل امیر شمس الدین محمد سید المحققین قدس سره الشریف که از افاضل تلامذه او بود [illegible]

[illegible] بخدمت علامی [illegible] نموده و [illegible] دیده و [illegible]

رساله دیگر در تحقیق [illegible] بنام سلطان [illegible] نوشته فرستاده و در دیباچه [illegible] سلطان [illegible]

درهم با دیگر تحف و هدایا بخدمت علامی فرستاده و در رساله انموذج العلوم مسئله حدوث عالم که اصل اصیل است از علوم دینیه و مسائل

یقینیه [illegible] تمام [illegible] دیگر رساله زوراء [illegible] و [illegible] از زوایای [illegible]

دیده در سلک نظم تالیف کشیده و در آن رساله جمع میان حکمت بحثی و ذوقی نموده و دیگر حاشیه زوراء که [illegible]

باسیان بالتماس شیخ شرف الدین حسن [illegible] که [illegible] نوشته اند دیگر حاشیه [illegible] ملا قطب الدین [illegible]

حضرت استاد البشر امیر غیاث الدین منصور شیرازی قدس سره مسامحه او را در این تألیف و تعریف [illegible] دوم تزویر و تجهیل [illegible]
بوده محض تعصب و مظنه وقوع در شبهه بعید دانسته در خطبه محاکمات خود در شان آن علامه تحریر گفته که و کان فی النفس [illegible]
علی جمیع المال وجده ما نفعه فی آمال معراقی قطر الرجال [illegible] که مماشات نا [illegible] بالکلام [illegible] که [illegible]
یعنی اسباب چنانکه حضرت خواجه نصیر الدین محمد طوسی قدس سره در شرح اشارات در این مسئله مماشات نموده [illegible] فرموده [illegible] در
دیگر مصنفات خود در بسیاری از حکما نموده و مؤید این است آنکه قاضی میر حسین [illegible] سطری از احوال او بر سبیل استطراد مذکور شده
در رساله منشآت خود آورده که من قائل ترکیب جسم از هیولی و صورت نیستم و در این مسئله مذهب اشراقیان دارم و خواجه نصیر الدین
طوسی قدس سره نیز بر این مذهب است و اگر چه در شرح اشارات با شیخ در این مسئله مماشات نموده اما مبنی بر شرط [illegible] که در اول کتاب تصریح
بآن نموده و در متن تجرید که مذهب خاص اوست طریق اشراقیان مسلوک داشته و حضرت غوث السالکین سید محمد نوربخش در رساله [illegible]
آورده که حکمای طبیعی و متصوفه لفظی را رسد در احوال انبیا و اولیا مانند معراج و غیره خوض نمودن و اگر رعونت نفس خود نمایی باعث شود
خوض نمایند رجما بالغیب باشد مگر حضرت سیادت پناه معتقد اهل الله افضل العلماء المتأخرین اکمل الحکماء المتبحرین امیر سعید شریف شیرازی
موطنا و مدفنا رحمه الله برحمته الواسعة که بر سبیل روایت از حکما و فقهاء است آنچه فرموده است و شاید که بنا بر تمسک کسی بوده است که بعد از آن
باب خوضی نموده و تعیین آن نفرموده اگر فرمودی رجما بالغیب بودی حال آنکه اخلاص و حقانیت و انصاف او مقتضی [illegible] بودی
آن بود که بغیر علم یقین در امری شروع نماید از این جهت بر روایت اکتفا نموده [illegible] مؤید این توجیه مذکور است آنکه هر گاه علمای [illegible] حسن کاشی
که از منبر دانند و هر اهل دلیل بر صحت عقیده خود دارند حسب الامر میر علیشیر تفسیر کلام الهی بر طبق مفسران اهل سنت و جماعت نماید و لو اسط
[illegible] آن ناصبی [illegible] تقیه بار دی سرآید تجویز آن علامه دوانی و امثال و بطریق اولی میناید و همچنین توجه علامی بجانب نجف به جهت
محض زیارت آستان ملائک پاسبان حضرت امیر المؤمنین و عتبات عالیات سایر ائمه معصومین علیهم افضل صلوات المصلین و اختصاص
ورزیدن او در نجف اشرف با شیخ شرف الدین حسن قتال خادم روضه علیه مرتضویه که از افاضل فقهای شیعه امامیه بود و درس گفتن
حکمت اشراق و تالیف حاشیه نور حسب الالتماس مشار الیه از جمله مؤیدات است و از جمله اشعار حقایق شعار علامی در مدح آن شاه گرامی
این سه رباعی نامی است رباعیه رو در حرمت طلب ساقی کوثر کش و ز کوثر گذشت می وحدت در کش لا یظمأ بعدها ابدا شاربها رمزی است
در حق می ار توانی در کش ایضا در ملک حقیقت آن شاه مدار دست طلب از دامن آن شاه مدار او باب مدینه علوم است از آن در که رسی
زو دست مده که یار [illegible] ایضا خورشید کمال است نبی ماه ولی اسلام محمد است و ایمان علی گر بینه در حق مطلبی هست بگو که آیات جلی [illegible]
و ناظم علامه در شرح رباعی ثالث بعد از توضیح معنی ابیات و تحقیق آنکه ایمان نسبت باسلام نظر بباطن است همچنانکه ولایت باطن
نبوت فرموده که [illegible] است [illegible] فوایح [illegible] که در [illegible] عالی منظومیت و تمامی گفته [illegible] آن صاحب

[illegible] لقب [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] تمامت کتش و خسار دل [illegible]

[illegible] [illegible] عالم بالا خواهد بست [illegible]

[illegible] [illegible] سید الحکما المحققین امیر صدر الدین محمد

[illegible] ارباب فضل و کمال [illegible] و چنانکه سابقا در

احوال سید جلیل [illegible] ذکر شده آبا و اجداد او تا حضرت ائمه معصومین صلوات الله

علیهم اجمعین [illegible] حافظ احادیث [illegible] دیگری از پدران [illegible] کتب حدیث [illegible]

دیده بود و [illegible] ایشان در [illegible] کتب [illegible] یافته بود و [illegible] یافته و اول [illegible]

کتب حدیث آموخته شد و متوجه مطالعه علوم حکمیه گردید و بمرتبه اعاظم حکما رسید [illegible] بود و در خدمت [illegible] استغفار کرد

[illegible] از پدر خود میر غیاث الدین منصور و پسر عم خود میر نظام الدین احمد نموده و بعضی از علوم غریبه و فنون ادبیه از [illegible]

خود میر حبیب الله که وحید زمان خود بود قرائت فرموده و سایر ادبیات و [illegible] از حکمت و کلام از سید [illegible] قابل [illegible]

و جمعی دیگر [illegible] بوده که سلسله تلمذ بعضی از ایشان تا رئیس الحکما ابی علی سینا منتظم میشود مثل قطب الدین علامه شیرازی و سلطان

المحققین خواجه نصیر الدین محمد طوسی و سلسله بعضی دیگر منتهی میشود به بعضی از ارباب کلام مانند حجة الاسلام غزالی و فخر الدین رازی و

شیخ جمال الدین حسن بن المطهر الحلی و حضرت میر را با مولانا قوام الدین کرمانی که از اعاظم [illegible] سید المحققین قدس سره الشریف [illegible] مباحثات

و مناظرات بوده و در بسیاری از مسایل سخنان ایشان را رد تمام نموده و از مآثر [illegible] بزرگوار [illegible] بوده

بود [illegible] مباحثه و افاده و عبارت [illegible] و نظم مناظم دنیوی و مصالح اخروی و کثیر التصرف و صاحب حدس صایب و

[illegible] بود و هرگز [illegible] مجلس [illegible] او را الزام نداده بلکه [illegible] در مناظره فایق [illegible] و اگر چه علامه دوانی در بحث مجلس [illegible] را

[illegible] اما [illegible] تصانیف خود [illegible] سخنان [illegible] دیده و سخنان [illegible] تطویل انجامیده چنانکه در حواشی تجرید

و حواشی مطالع ایشان ظاهر میگردد و حضرت غیاث الحکما میر غیاث الدین منصور در شرحی که بر رساله اثبات واجب [illegible]

نوشته ذکر نموده که مولد [illegible] صباح سه شنبه دوم شعبان سنه ثمان و عشرین و ثمانمایه بوده و در صباح جمعه [illegible] دهم شهر

رمضان سنه ثلث و تسعمایه در دست [illegible] طایفه ترکمان [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

بجا مانی که جلد ... و اوقع است نوشته [illegible] بر تعریف علم کلام [illegible]

که بر رساله امیر نجم الدین نعمت [illegible] و در آن [illegible]

عروسی رسائل حواشی کتاب سید المحققین [illegible] شرح [illegible]

مناسبت و ترتیب نیافته و اکثر از اغلاط [illegible] دیگر رساله

در خلق اعمال که از راه التماس یکی از طلبه [illegible] شرح [illegible] بحث

تقسیم علم به بدیهی و نظری [illegible] دیگر تفسیر آیه یا بنی آدم [illegible] قالوا

بلی شهدوا که بنام شمس الدین محمد ... صدر سلطان بایسنقر بن سلطان شاهرخ [illegible] دیگر تفسیر سوره

[illegible] که از نام سلطان ابو الفتح [illegible] دیگر شرح عقاید عضدی که از آن [illegible] یکی از معاصران

[illegible] نوشته دیگر رساله در حل مغلطه مشهور بجذر اصم [illegible] شرح [illegible] حدیث [illegible] دیگر شرح هیاکل

نصیر بر تحقیق معنی نفس الامر دیگر رساله خلقیه که از نام یکی از سلاطین تألیف نموده و در آنجا رعایت [illegible] و انواع [illegible]

بلیغه فرموده این بود آنچه از کتب و رسائل عربیه بخدمت علامی که دیده یا شنیده و اما فارسیات یکی از آنها کتاب اخلاق جلالی است که

بنام سلطان خلیل [illegible] و بید او [illegible] دیگر رساله تهلیلیه در شرح کلمه توحید که بنام سلطان مذکور نوشته دیگر رساله که در

عرض لشکر سلطان مذکور در حوالی بندامیر شیراز نوشته و در آنجا رعایت حسن عبارت بجا آورده دیگر رساله در عدالت که بنام بعضی از

سلاطین عراق نوشته و مصحوب میر شمس الدین محمد که [illegible] بخدمت او فرستاده دیگر رساله در تحقیق جبر و [illegible]

ناصحی اصفهانی نوشته بعضی از این رساله بنظر حقیر رسیده امید که بمطالعه تمام آن فائز گردد دیگر رساله خواص [illegible] بنام سلطان

غیاث الدین شاه منصوری نوشته و آن را مصحوب سید جلال الدین نعمت الله برادر سید شاه میر سلامی کازرونی که از اولاد سید

شمس الدین [illegible] بوده اند بخدمت سلطان مذکور ارسال نموده دیگر رساله در شرح غزل حافظ شیرازی که مطلعش این است بیت در همه

دیر مغان نیست چو من شیدائی خرقه جائی گرو و باده و دفتر جائی دیگر رساله در شرح این بیت خواجه حافظ بیت پیر ما گفت خطا

بر قلم صنع نرفت آفرین بر نظر پاک خطاپوشش باد دیگر رساله در شرح بیتی از ابیات شیخ محمود [illegible] دیگر شرح رباعیات که از انشای

حقایق شعار او است و از آن بنام قیصر روم نوشته دیگر رساله در دیوان مظالم که آن را در خطه لار بنام والی آنجا ملک علاء الملک نوشته

دیگر رساله موسومه [illegible] و مصنفات مجموع [illegible] اقلام خدمت علامی بنظر این مستهام رسیده یا از استادان خود که تلمذ ایشان بآن

[illegible] میشود شنیده و او را خطب انیقه و منشآت رشیقه و اشعار بلیغه است و از جمله آن اشعار آنچه در نیوقت حاضر بود ذکر

[illegible] رباعی [illegible] نما که جهان ظلمت انکار گرفت صبحی بزن که آینه زنگار گرفت توئی آن شاه که از کشور حسن [illegible] ملک و جهان

[illegible] دلایل ذکر فرموده و دیگر رساله در معرفة قبله دیگر کتاب معالم الشفاء در طب دیگر مختصر آن که مسمی بشافیه است و فقیر در مبادی تحصیل
علم طب آنرا نزد حکیم فاضل حاذق مولانا عماد الدین محمود طبیب شیرازی خوانده دیگر کتاب [illegible] دیگر حاشیه بر الهیات
شفا دیگر حاشیه بر شرح اشارات دیگر حاشیه بر شرح حکمة العین دیگر رساله در باب خلاف فرزند ارشد خود میر صدرالدین محمد دیگر
خلاصة التفسیر که اختصار کتاب تلخیص معانی و بیان است دیگر رد بر حاشیه تجرید علامه دوانی دیگر رد بر حاشیه تهذیب مشار الیه دیگر رد بر
انموذج العلوم مشار الیه دیگر رد بر رساله زوراء مشار الیه دیگر رساله در تحقیق جهات رساله مشارق در اثبات واجب کتاب اخلاق منصوری
حاشیه بر اوایل کشاف تفسیر سورة الانسان کتاب مقامات العارفین کتاب در تصوف و اخلاق که باسم فرزند ارجمند خود میر شرف الدین علی
نوشته رساله قانون السلطنه این است آنچه از تصانیف حضرت میر بنظر فقیر رسیده و دیگر تصانیف دارند که بنظر فقیر نرسیده و اسامی آن در کتب
ایشان بتقریبی مذکور شده و بعضی از فضلای معاصر اخبار از وجدان آن نموده اند مانند کتاب ریاض الرضوان و کتاب اساس در علم هندسه [illegible]
و غرض از تفصیل تصانیف حضرت میر و اظهار شرف مطالعه اکثر آن رد کلام بعضی از افاضل عصر است مثل ملا ابوالحسن کاشی و ملا میرزا جان حبیب الله
شیرازی که اکثر مصنفات حضرت میر را که بواسطه نفاست متداول نشده بود و بدست هر که می افتاد بآن ضنت میکرد ایشان بدست آورده
سخنان خوب از آنجا میدزدیدند و جهت بی غلط کردن میگفتند که از تصانیف میر غیاث الدین منصور بغیر نامی نیست و بعضی از کتب که در مصنفات
متداوله نموده نام آنرا مذکور نساخته و بوجود خارجی نپیوسته و اگر اینها یکی از آن کتب بدست طالب علمی افتاد و بر دزدی ایشان مطلع شد [illegible]
فرار میکنند و از حضرت استاد محقق نحریر روح الله روحه شنیده که میفرمودند که ملا ابوالحسن شش دلیل از جمله ادله که در رساله اثبات واجب
ذکر کرده و آنرا از خواص فکر خود شمرده از شرح هیاکل حضرت میر انتحال نموده بود و در ایامی که بالتماس بعضی اعزه ردی بر رساله او
می نوشتم اظهار سرقه و انتحال او کردم آن رساله را متروک ساخته رساله دیگر تالیف نمود اگرچه آن نیز خالی از سرقه و انتحال نیست و از مآثر
عمارت حضرت میر در فنون ادعیه و طلسمات قتل ذو الفقار حاکم بغداد است که با پادشاه دین پناه [illegible] و تفصیل آن بر السنه جمهور
مشهور و مجملی از آن در رساله قانون السلطنه مذکور است حضرت میر را دو خلف ارجمند بود یکی میر شرف الدین علی [illegible] متحلی بحسب و نسب
صلاح و تقوی که حضرت پادشاه دین پناه او را نوازش بسیار فرمودند و از مقربان مجلس بهشت آئین ساخته روزی یکی از مترددین
بخدمت حضرت میر عرض قابلیت میر شرف الدین علی و عنایت حضرت پادشاه نمود حضرت میر در جواب فرمودند که او بسیار [illegible]
پیش از این هم ترقی خواهد کرد بسبب آنکه بی هنری هست بدو می بخشند بیشتر از آنکه از ایام منت دارد و از جمله لطایف حضرت میر آنکه روزی
میر شرف الدین علی مذکور بخدمت میر رفت و از برادر خود میر صدرالدین محمد بخلوت طلبیده اند و نصیحت [illegible] که ای پدر مردم بر
قبر پدران خود مصحف مینهند تو خم شراب مینهی و ایضا از جمله لطایف اوست آنچه در جواب بعضی از رسایل قیصر روم نوشته و تفصیل آن آنست
که قیصر [illegible] پادشاه مرحوم فرستاده و در آنجا اعتراض کرده بود که چرا خلفای ثلثه را لعن و دشنام میکنند [illegible]

[illegible] بر شرح تجرید [illegible] حواشی قدیم و دیگر حاشیه قدیم و جدید بر شرح مطالع [illegible]

حاشیه قدیم او بر تجرید و شرح مطالع مقدم [illegible] تالیف حواشی جدید علامه دوانی دیگر حاشیه شرح شمسیه و حواشی تهذیب [illegible]

توجهات رسیده دیگر حاشیه بر اوایل شرح [illegible] بر حاشیه [illegible] شرح تهذیب نقد که در آنجا قصد [illegible] دفع [illegible]

حواشی سید المحققین قدس سره الشریف شده و دیگر حاشیه بر کشاف و حواشی آن دیگر رساله در حل مغالطه مشهور بجذر اصم و دیگر رساله [illegible]

ملاحت دیگر رساله فارسی در معرفت جوهر و عرض و قسمت آن دیگر رساله فارسی در بیان کیفیت حدوث و قسمت [illegible] که از افادات [illegible]

رستم نیز کرده دیگر تعلیقات بر تفسیر [illegible] شاهی [illegible] از حضرت [illegible] شود [illegible] اوقات شریف آن [illegible]

مشهور گردید و خاتم الحکما غوث العلما الامیر غیاث الدین منصور الشیرازی اگر ارسطو و افلاطون بلکه حکمای دهور و قرون اگر در زمان این [illegible]

ایقان بودندی مفاخرت و مباهات بتلمذ او [illegible] ان و ملازمان مجلس عالیش بودندی جذر اصم آوازه فضایل او شنیده

و فلک بانبار دیده و نظیر او ندیده و ولادت شریفش در شیراز بوده در خدمت پدر بزرگوار خود امیر صدر الدین محمد تحصیل علوم دینی

و معارف یقینی نموده و در بیست سالگی از ضبط جمیع علوم فارغ گردیده و در چهارده سالگی داعیه مناظره با علامه دوانی در خود دیده

و وسایل برای [illegible] آن مباحثه [illegible] منصب عالی صدارت پادشاه مغفور با او متعلق بود و در غایت عظمت و استقلال اشتغال نموده

و در مرتبه ثانی که جناب مجتهد الزمانی شیخ علی بن عبد العالی روح الله روحه از عراق عرب متوجه پایه سریر خلافت مصیر گشت حکایات که

در باب عدم تقید حضرت میر باحکام شرع اقدس مذکور میشد وسیله نفار خاطر شریف جناب شیخ بزرگوار شد و بعضی از معتقدان در مقام

افساد درآمده مبانی نزاع استحکام تمام یافت تا آنکه روزی در مجلس بهشت آیین مباحثه علمی در میان آمد و آن منجر بنزاع

انجامیده و شاه دین پناه حمایت مجتهد الزمانی نموده حضرت میر رنجیدند و بعد از روزی چند از منصب صدارت استعفا نموده بجانب

شیراز روان شدند و در سنه ثمان و اربعین و تسعمایه وفات یافتند از مصنفات شریفه ایشان آنچه این فقیر بشرف مطالعه

آن رسیده در مقام مذکور میشود کتاب تجرید الکلام قسم مبحث معاد آن بنظر فقیر رسیده و در آنجا متصدی رد افادات [illegible]

دوانی شده و تشنیع بسیار بر او کرده و [illegible] مبحث قریب بصد [illegible] بیت است و از آنجا معلوم میشود که آن کتابی مبسوط خواهد بود و دیگر کتاب محاکمات

میان تحریرین علامتین یعنی والد خود میر صدر الدین محمد و ملا جلال الدین محمد دوانی در حواشی ایشان بر شرح تجرید دیگر محاکمات میان تحریرین

علمین یعنی والد خود میر صدر الدین محمد و ملا جلال الدین محمد دوانی در حواشی ایشان بر شرح مطالع دیگر محاکمات میان ایشان در حواشی

اوایل شرح مختصر اصول عضدی دیگر شرح کتاب هیاکل الانوار دیگر شرح [illegible] اثبات واجب جدید خود و دیگر کتاب تعدیل المیزان

در منطق که خلاصه منطق شفا است باسلوب بدیع نقاد ایشان دیگر کتاب معیار الافکار که خلاصه تعدیل المیزان است دیگر کتاب [illegible]

[illegible] که در [illegible] ذات تحفه شاهی نوشته شده و دیگر کتاب تجرید در حکمت که جمیع مسایل حکمت طبیعی و الهی [illegible]

[illegible] اوریم چنانچه بسیاری از بنی اسرائیل تیغ در یکدیگر نهادند و قوله تعالی انکم ظلمتم انفسکم باتخاذکم
العجل فتوبوا الی بارئکم فاقتلوا انفسکم و مجموع شیعه زانوی استغفار و انابت زدند گفتند مصلحت آنست که شمشیرها از نیام
برکشیم و سینه‌ها را بر سنان رماح کنیم و جهان را از لوث دشمنان آل محمد صلوات الله علیه و آله پاک کنیم [illegible] که قاتلان
امیرالمؤمنین حسین را و هرکه در قتل او راضی بوده و آنکس که نهی نپسندیده او را همه بکشند تا توبه ایشان درجه قبول یابد و چون همه
بر این قرار گرفت گفتند ما را امیری باید که هیچکس از امر او تجاوز ننماید آنگاه اتفاق نموده با سلیمان بن صرد [illegible]
او را بامیر التوابین ملقب ساختند و با یکدیگر مقرر کردند که بعد از فتح و ظفر علی بن الحسین را علیهما السلام بر سریر خلافت نشانند و درین
باب در اطراف و اکناف رسولان فرستاده نامها نوشتند مضمون جمله آنکه بر آل محمد صلوات الله علیه و آله ظلمی چنان رفته که همانا
معلومست الحال متوقع از دوستان خاندان نبوت چنانست که ساز اسباب جنگ را آماده ساخته در فلان وقت بکوفه
آیند تا بانتقام اعدای دین از سر بصیرت و یقین شروع نمائیم و اتفاق این جماعت در سنه احدی و ستین که سال قتل امیرالمؤمنین حسین بود
روی نمود و تا یزید پلید در حیات بود هیچ از آنچه با خود مخمر کرده بود ظاهر نساختند اما مال زکوة را از شیعه ستاندند عبدالله
بن وال التیمی را جمع میکرد و بنظر سلیمان ضبط مینمود تا بوقت خروج در مصالح لشکر خرج کند و چون یزید پلید بدرکات اسفل رفت
و ابن زیاد از عراق متوجه شام گشت معروض سلیمان گردانیدند که درین وقت که عراق از کارکنان بنی امیه خالی شد خروج میتوان
کرد سلیمان گفت هنوز وقت خروج نیست زیرا که میخواهیم که اکثر معارف کوفه را از میان برداریم و ایشان بالضروره با ما مقاتله
خواهند کرد و حالا با ما آن قدر سپاه نیست که بمدد ایشان با این جماعت مقاومت توانیم کرد و اکنون که یزید بد فرجام رفت بیشتر [illegible]
بیعت و متابعت ما در خواهند آمد و بعد از آن سلیمان باطراف و جوانب اعیان فرستاد تا تجدید مبایعت پرداختند و خلقی بعدد
درصدد متابعت سلیمان در آمدند و در آن وقت عبیدالله بن یزید از جانب والی شام بکوفه [illegible] رمضان
این سال یعنی سنه اربع و ستین مختار بن ابی عبیده که احوال و تفصیل عنقریب مذکور خواهد شد بکوفه در آمد مردم را بطلب [illegible] امیرالمؤمنین حسین
دعوت کرده شیعه با وی گفتند که سلیمان را بر خود امیر ساخته‌ایم و در آن مقام اید که [illegible] امام حسین [illegible] مختار با سلیمان
ملاقات کرد و گفت اگر فرصتی باین نخواهیم یافت [illegible] بر سر حکومت [illegible]
محال ظاهر باید شد و همه خود در تمشیت باید داد و سلیمان [illegible] بیرون آمد و گفت این مرد حرف
و قوت شده و جز کار او نیست چه فرصتی چنین از دست نیده بود در خروج اهمال [illegible]
ننمود گفت که امام وقت و صاحب دست علی بن الحسین نیست بلکه محمد [illegible]
وصی پیغمبر اوست نه علی بن الحسین [illegible]

در حالی که سجده غیر خدای تعالی کفر است و چون حضرت پادشاه بجناب میر اشاره فرمودند که جواب آن محضر و شناعت را بنویسید در جواب
مسئله اول نوشت که خلفای ثلث از جمله خادمان درگاه جد بزرگوار ما اند شما را باین وکالت فضولی چکار است و در جواب مسئله دوم نوشت
که مردم سجده نمیکنند بلکه در وقت ملاقات ما از غایت مسرت سجده شکر خدای تعالی کرده میگویند که شکر مر خدا را که چنین پادشاه شیعی
نوازی که از راه حامی و نیت و پناه ما شده است و وفات میر مذکور در سنه ثمان واربعین وتسعمایه بوده و در جوار والد بزرگوار خود مدفون
المولی الحکیم الالهی شمس الدین محمد الخفری رحمه الله از اعاظم تلامذه صدر الحکماء میر صدر الدین محمد شیرازی و در غایت علو فطرت و بلندپروازی است
جامع اقسام حکمت بحثی و ذوقی بوده و با روح افلاطون و ارسطو خطاب انی اعلم ما لا تعلمون مینموده مآثر فکر قدسش موید احکام نقلی و نتایج
عقل مستقیمش مشید قاعده حسن و قبح عقلی بوده نهال فطرت سلیمه وی بآفتاب مهر و شبنم محبت خاندان نبوت پرورده و گلشن عقیده
صحیحه اش از کوثر ارادت و سلسبیل اخلاص دودمان ولایت آبخورده نقلست که در اوایل زمان سلطنت سلطان شاه اسمعیل انار الله برهانه که
مشایخ و محتسبان در هر شهر مردم را بتعلیم احکام شرعیه بر طبق مذهب حق امامیه مینمودند و هر گاه از مخالفان میدانستند تکلیف لعن و براءه
نسبت [illegible] که غاصبان حق اهل البیت اند مینمودند روزی داماد مولانای مذکور مضطرب حال از در درآمد و بخدمت مولانا
عرض نمود که این جماعت مردم را تکلیف لعن خلفای ثلث میکنند چه کار کنیم مولانا فرمودند که برو لعن بکن که دو سه عرب جلف بوده اند
و از بعضی افاضل رحمه الله تعالی شنیده که چون این دولت پادشاه مذکور در اقصای شروان و آذربایجان ظهور یافت اکابر و افاضل اهل
سنت که در بلاد عراق [illegible] جلای وطن شدند و از صولت او از شهری بشهری فرار مینمودند تا آنکه در کاشان از قاضی و مفتی [illegible]
نماند بالضروره اهل کاشان در مدت دو سال و نیم در تحقیق مسایل شرعیه خود بمولانای مذکور رجوع مینمودند و با آنکه او را در علم فقه مهارتی
نبود و در کتب شیعه کتب مبسوط نداشت بمقتضای عقل سلیم آنچه بخاطر او میرسید در جواب استفتای ایشان می‌نوشت و چون شیخ اجل
علی بن عبد العالی بکاشان آمد و با مولانای مذکور ملاقات واقع شد مضمون افتای مولانا را بر وجه مذکور شنید حکم فرمودند تا جمیع فتاوی
ایشان را جمع کردند و [illegible] کان فتاوی یا موافق قول معمول مفتی به فقهای امامیه است یا مطابق ادله قویه فتاوی
ثانیات فرمودند که این موافقست [illegible] دلیل صحت قاعده حسن و قبح عقلی است که طایفه امامیه و معتزله بر آن رفته اند و از جمله
تصانیف مولانای مذکور رساله اثبات واجبست که در بعضی از مواضع آن اشارت بشناسائی و معرفت نور ذات و علو صفات حضرت
ائمه معصومین علیهم السلام نموده دیگر کتاب منتهی الادراک در هیئت که آنرا در برابر نهایة الادراک علامه شیرازی نوشته دیگر شرح تذکره
[illegible] دیگر رساله در حل ما لا ینحل دیگر حاشیه [illegible] اوایل شرح تجرید تا امور عامه و جواهر دیگر حاشیه بر الهیات شرح تجرید دیگر حاشیه
بر اوایل شرح حکمة العین [illegible] دیگر رساله در علم رمل سید الاجل [illegible] الحسینی [illegible]
[illegible] حسن [illegible] مصر [illegible] علم [illegible] شهرت یافته [illegible]

[illegible] مسیب را وی گفت که مقصود خود بشتاب و مسیب مردم خود را چهار قسم کرده روان شد و [illegible] که از چهار

جانب [illegible] و بی‌خبر در جماعت نهادند و بعضی کشته و بقیة السیف منهزم گشتند و هرچه [illegible] را بغنیمت [illegible] و

بر [illegible] میان سوار شده و مرکب خود را کوتل کردند و پیش از طلوع آفتاب مراجعت نمودند وقت غروب با یاران خود ملحق شدند

[illegible] واقعه بسمع ابن زیاد لعین رسید حصین بن نمیر را با دوازده هزار سوار بحرب سلیمان فرستاد و [illegible] در عین الورده ملاقی و [illegible]

داده [illegible] روز اول [illegible] جانبین کشش و کوشش بسیار کردند و روز دیگر ادهم بن محرز الباهلی با ده هزار مرد [illegible] مدد حصین بن نمیر

و بار دیگر دلیران هر دو سپاه در صف هیجا غبار فتنه و گرد دمار انگیختند و چون حصین بن نمیر ثبات قدم و تجلد لشکر عراق مشاهده

کرده پنج هزار را با جمعی تیرانداز از پیاده فرستاد تا باران جماعت تیرباران کردند و در اثنای اینحال تیری بر مقتل سلیمان بن صرد آمده کوفیان

مجموع خاطر و شکسته شدند بعد از آن مسیب رایت برگرفت و چندان حرب کرد که وی نیز بخیر شد آنگاه رایت را عبدالله بن سعد گرفته

بعد از جهاد بسیار شربت شهادت چشید و بعد از آن رایت عبدالله بن وال برگرفت و ادهم بن محرز با سپاه شام حمله کرده او را

بقتل رسانیدند و رفاعة بن شداد صاحب علم گشت و آفتاب غروب نمود و رفاعه قدمی چند باز پس نهاده با یاران گفت مردم ما

اکثر کشته شده‌اند و اگر ما درین معرکه ثبات قدم نماییم آنچه مانده‌اند بقتل رسانند و این جمع از جان برخیزند ما را راه کوفه پیش باید گرفت

عبدالله بن عوف گفت اگر تو درین زمان متوجه کوفه شوی دشمنان تعاقب نمایند و بقیة السیف نیز در عرصه تیغ هندی صواب آنست که لشکر

فرود آیند و چون شب تاریک شود بمقصد بشتابیم و تا روز نشود اعدا از رفتن ما آگاهی نباشد و رفاعه [illegible] بموجب صواب دید ابن عوف

دست از جنگ باز داشته نزول نمود و لشکر شام نیز فرود آمدند و در جوف لیل رفاعه از رود گذشته پل را خراب کرد و چون در شب

حصین بن نمیر جمعی را از عقب ایشان فرستاد کسی را نیافتند مختار بن ابی عبیده الثقفی علامه حلی قدس سره او را از جمله مقبولان شمرده و در حسن

عقیده او شیعه را سخنی نیست غایة الامر چون در بعضی از اعمال او اعتراضات داشته‌اند او را مذمت و شتم حمل نموده‌اند و حضرت امام محمد باقر

بر مقتضی اطلاع تقیه شیعه را از تعرض مختار منع نمودند و فرمودند که او کشندگان ما را کشت و زنان بیوه شیعه ما را تجهیز کرد و بشوهر داد و

در ایام عسرت از مال بیت المال که در تصرف او بود مبلغهای کلی بسلسله ما فرستاد و منقولست که حضرت امام جعفر صادق ع بر وی رحمت فرستاد

و شیخ ابوعمرو کشی در کتاب رجال آورده که هرگاه خبر بمختار میرسید که یکی از اعدای حضرت امام حسین ع در خانه خود یا بمقام دیگر است بسر

او میرفت و او را میکشت و خانه و مقام او را ویران میساخت و هر خانه که در کوفه خراب شده بود خراب کرده او بود و خانه خرابی

اهل کوفه از و بجائی رسید که اهل کوفه حال و اضرب المثل ساخته بهر کس که فقیر و پریشان حال میشد میگفتند که مگر مختار بخانه تو در آمده و صاحب روضة

الصفا آورده که پدر مختار در زمان عمر بن الخطاب بسپه سالاری لشکر عراق شده بود و در واقعه جسر در زیر پای پیل کشته شد و چون مدتی در تحت

[illegible] تربیت [illegible] آمد عم او امارت آن دیار را بسعد بن مسعود که عم مختار بود ارزانی داشت [illegible] در ایام خلافت [illegible]

که در خروج تاخیر می‌نمای مختار تواند که [illegible] و شیعه مارا که تا بیرون آمده چون حسین بن علی شهید شد [illegible] گشتند و جمع
اند کوفیان [illegible] گفتند بعد از آن مختار با محمد حنفیه [illegible] سلیمان رو گردان شده [illegible]
خروج کرده شهر [illegible] سر کرد [illegible] گوینده مختار محمد حنفیه رضی الله عنه
مهدی خواندی [illegible] اگرچه سلیمان [illegible] که اکنون من نامه مهدی می‌نویسم تا چه فرماید و چون سلیمان شنید که
[illegible] حاکم شده ابن زیاد در دیار شام که بکوفه خواهد فرستاد و [illegible] شیعه و جمع خود را
جمع کرده گفت اگر مختار خواهد که از قبل محمد حنفیه بیرون آید متابعه نیست ما امام ما علی بن الحسین است و [illegible] خود مغرور

کرده‌ام و از آن [illegible] بیرون آمد و بعد التشاور [illegible] چون هلال محرم سنه خمس و ستین [illegible] سلیمان بن صرد

کوفه بیرون آمده نخیله را لشکرگاه ساخت و رسولان باطراف فرستاده سایر اهل بیعت را طلب داشت و از شانزده هزار کس که با او
بیعت کرده بودند ده هزار کس بیش نیافت و سلیمان ازین معنی متاثر شده بهمه حال با اصحاب رای مشورت کرد که نخست بکجا رویم
و با که محاربه میکنیم بعضی گفتند عمر سعد و مجموع قتله حسین در کوفه اند الا ابن زیاد و ابتدا از ایشان کنیم و برخی صلاح چنان دیدند که بشام روند
و اول تقطع و قمع ماده فتنه و فساد عبیدالله زیاد دیر دارند و سلیمان بن صرد ثانی را استحسان شمرده بر توجه جانب نخیله تحکیت گشتند و از نخیله
کوچ کرده چون بتربت امیرالمومنین حسین رسیدند با هم گفتند سزاوار است که نخست بزیارت امام حسین رویم و دست در دامن توبه و انابت
زنیم و از روان او عذر خواهیم آنگاه متوجه مقصد شویم این سخن که همه متوجه تربت مقدس آنجناب گشتند و چون چشم ایشان بر مرقد منور امام حسین
افتاد از اسپان فرو آمدند و اضطراب و بیقراری آغاز کردند و فغان و زاری باوج آسمان رسانیده چون از مراسم زیارت
فارغ گشتند بر مراکب خود سوار شده در سیر آمدند و بعد از قطع منازل بعین الورده که شهریست بزرگ از بلاد جزیره رسیدند و خبر یافتند
که والی شام عبدالملک بن مروان که بعد از پدر بر سریر حکومت نشسته بود توجه ایشان را شنیده عبدالله زیاد را با پنج امیر دیگر از امرای عالی مقدار
نامزد حرب ایشان کرده بآن حوالی رسیده اند سلیمان خطبه گفته و مردم خود را پند بسیار داد و فرمود که اگر من کشته شوم مسیب بن
نجبه خلیفه منست و بعد از وی عبدالله بن سعد و بعد از وی عبدالله بن وال و بعد از وی رفاعة بن شداد و بعد از فراغ وصیت با مسیب
گفت که لشکر شام بسیارند برسم شبیخون متوجه آنجماعت شو که قریب بما فرود آمده اند مسیب چهارصد سوار اختیار کرده بموجب فرمان
روان شد و در صحرا از اعرابی شنیدند که بیتی میخواند که مشتمل بر کلمه ابشر بود مسیب فرمود که بشارت آمد آنگاه فرمود تا اعرابی را نزد وی آوردند
و از اعرابی پرسید که چه نام داری گفت حمید مسیب گفت عاقبت محمود خواهد بود ان شاء الله تعالی بار استفسار نمود که از کدام قبیله گفت
از بنی تغلب مسیب گفت ما غالب خواهیم شد اگر اراده حق تعالی باشد بعد از آن پرسید که از سپاه شام چه خبر داری گفت [illegible]
ما عنقریب خواهیم شد ایشان نیز [illegible] با پنج گروه اند از همه نزدیکتر بشما پانصد سر جیل بن ذی الکلاع است که از اینجا تا لشکرگاه او فرسخی

[illegible] موی خود را شانه نکردند و خضاب ننهادند تا مختار سرهای قاتلان حضرت امام حسین را بمدینه فرستاد و نیز
مرویست که چون مختار سر عبید الله بن زیاد را بخدمت حضرت امام زین العابدین فرستاد آنحضرت بسجده افتادند و مختار را بنیکی دعای
خیر نمودند و ایضا در روضة الصفا مذکور است که در آن زمان که مسلم بن عقیل از خانه مختار بیرون آمده بخانه هانی بن عروه رفت و از آنجا
خروج کرده شهید شد مختار بقریه از قرای کوفه رفته بود و بعد از آن واقعه بجرم محبت اهل البیت در زندان پسر زیاد محبوس گشت و بعد از
مدتی بسعی یکی از موالی شیعه که معلم اولاد یزید بود و التماس عبد الله بن عمر بن الخطاب که داماد مختار بود از زندان خلاصی یافت و سوگند
خورد که چندان از دوستان معاویه و یزید بخون امام حسین بکشم که عدد ایشان بعدد مقتولان خون یحیی بن زکریا علیهم السلام رسد گویند
سبب عزم مختار بانتقام خون شهیدان کربلا و تصمیم عزیمت جهت او بر محاربه و قتل اهل ظلم و ضلال وصول کتابه حضرت رسول الله بود
درین باب با وی و منقولست که گفت روزی نشسته بودم ناگاه شخصی بهیات مسافران درآمد و سلام کرد آنگاه مکتوبی سر بمهر
بیرون آورد که امانتیست از امیر المؤمنین علی که بمن سپرده و فرموده که بمختار رسانی مختار گفت ترا بخدای که جز او خدایی نیست
سوگند میدهم که آنچه گفتی مطابق واقعست و راستست آن شخص بر صدق قول خود سوگند خورده مختار مهر از کاغذ برداشته مضمونش
را برین وجه دید که بسم الله الرحمن الرحیم اما بعد بدان ای مختار که پس از سی سال که در بادیه ضلالت و غوایت سیر کرده باشی خدای تعالی
محبت ما و اهل بیت ما را در دل تو خواهد افکند و تو خون ما از اهل بغی و طغیان و ارباب تمرد و عصیان طلب خواهی داشت باید که خاطر جمع
داری و هیچ گونه پریشانی در ضمیر خود راه ندهی و مختار بعد از اطلاع مضمون این مکتوب مستظهر و قوی دل شده در قتل دشمنان خاندان مساعی
جمیله مبذول داشت چنانکه ابو المؤید خوارزمی گوید که عدد کشتگان مختار بجمل هشت هزار و پانصد و شصت کس رسیده بالجمله مختار
درین امر مددی میطلبید و چون شنید که عبد الله بن زبیر در مکه اظهار عداوت یزید میکند و مردم را در خفیه به بیعت خویش دعوت میکند از
کوفه بمکه آمد و با عبد الله بن زبیر بعد از تردد و تامل بسیار بیعت نمود و در ترویج امر او که از مقدمه حصول مطلوب خود گمان داشت
کوشش بسیار کرد تا آنکه چون بعد از فوت یزید و مراجعت لشکر شام از محاربه ایشان دولت ابن زبیر بالا گرفته حجاز و بصره و کوفه در
تصرف او درآمد با مختار بی التفاتی آغاز نموده پیرامون مواعید خود نگشت و مختار با ابن زبیر دل بد کرده با خود قرار داد که بروی
خروج کند و درین اثنا هانی [illegible] ابن عروه الهمدانی از کوفه بمکه رسید تا عمره گذارد و مختار از وی پرسید که سلیمان بن صرد و شیعه امام حسین
خروج کرده اند یا نه هانی جواب داد که داعیه آن داشتند که چون لشکر جمع شود بطلب خون امام شهید قیام نمایند مختار بعد از استماع
این خبر قبل از حج از مکه بیرون آمده روی براه نهاد و در اثنای سیر شخصی را دید از اهل کوفه که او را سلمه بن کریب میگفتند مختار از وی پرسید
که اهالی کوفه را چه سان گذاشتی سلمه گفت چون رمه گوسفند بی شبان دیدم مختار تبسم نمود و گفت من راعی ایشانم چنانچه باید رعایت ایشان
بجا خواهم آورد و سلمه را وداع کرده روز و شب از رفتن نمی آسود تا بقادسیه که از توابع کوفه است رسید و از راه کربلا عدول نموده

امیرالمؤمنین علی بدستور سابق در مداین حاکم بود و چون امیرالمؤمنین حسن علیه السلام در حوالی مداین زخم خورده [illegible] مختار گفت

قتل بدر ملازمت عم خویش سعد بن مسعود [illegible] صلاح آنست که امام حسن را گرفته بمعاویه [illegible] بود تو

با وی که مرا ترغیب میکنی که فرزند رسول آخرالزمان را بدست دشمنان تسلیم کنم و چون شیعه زخم امیرالمؤمنین حسن را نیز با تکفیر مختار شنیدند خواستند

که او را بکشند مختار [illegible] عم خود رفت و شفاعت [illegible] و چون مسلم بن عقیل رضی الله عنهما بکوفه آمد بخانه

امیرالمؤمنین حسین علیه السلام که نزد مختار فرود آمد [illegible] خود فرود آورده [illegible] خدمتکاری قیام نمود تا آن [illegible] بروی غالب

شیعه امامی و توقف یافته بعقد خوانی و مشغول گشته گفتند که ظن ما درباره تو خطا بود و شیخ اجل عبدالجلیل رازی قزوینی رحمه الله

در کتاب نقض الفضایح فرموده که آن سخن را که صاحب روضة الصفا در باب مختار نقل کرده [illegible] از خوب نفهمیده ماند و چگونه

چنین امری بمختار نسبت کنند که امیرالمؤمنین در روزگار طفولیت او را دعا کرده باشند و شاگرد و بنصرت وعده داده و صحبت

قول آن معصوم صد هزار خارجی و باغی را از اعدای آل مصطفی کشته باشد و درخت سعادت بجنت باقی برده بلکه قصه مختار با عم خود در باب

حضرت امیرالمؤمنین حسن علیه السلام چنان بود که چون آن امام معصوم بنزدیک سعد که عم مختار و از قبل معاویه والی موصل بود بموصل آمد مختار از

عقیده و نور مودت بر حضرت امام حسن علیه السلام ترسید که مبادا عم جهت خاطر معویه آسیبی باو رساند لاجرم گریان و غمناک پیش شهرنگ اعور

حارثی شیعی آمد و گفت که میترسم که عم من بدین امام بزرگوار که قبله متقیان و امام مؤمنان و وارث علم انبیا و اوصیاست آسیبی رساند

رای تو درین اندیشه چیست شهرنگ اعور رحمه الله تعالی روزگار و زیرکان دنیا و کارشناسان جهان بود گفت ای فرزند

رای من درین کار آنست که تنها در خلوت پیش عم رفته بروی و گوئی اگر امام حسن را هلاک کنیم ما را پیش معاویه سبب قدر و جاه خواهد بود

و در بسط ملک ما خواهد افزود اگر عم تو با او عذری در دل دارد و از بیم تو که اعتقاد ترا در حق آل علی میداند اظهار نمی تواند کرد ظاهر

خواهد ساخت آنگاه چون خباثت او ترا معلوم شد در چاره آن بازیم و آنحضرت را بطرفی بیرون بریم مختار رحمه الله بیامد و آن سخن در سرای عمش

گفت عمش نیز چون معتقد خاندان نبوت بود جواب چنان داد که مورخان نقل کرده اند و مختار امین گشت و مطمئن القلب شد و این معنی

بر مختار عیب و عاری نبود بلکه نتیجه او در این باب با عم خود گفت از غایت تقیه و فرط اخلاص و صفای عقیده بود و در بعضی از کتب

اصحاب مذکور است که چون ابوالحکم پسر مختار بخدمت حضرت امام محمد باقر آمد و او را اکرام تمام نمود و بمرتبه نزدیک بخود نشاند که در حکم

آن بود که در کنار آنحضرت باشد پس از حال پدر خود سؤال نمود و گفت مردم سخن بسیاری در حق پدر من میگویند و سخن سخن شماست میخواهم که حقیقت

حال او را از خدمت شما تحقیق نمایم آنحضرت مختار را ستایش کردند و رحمت بر او فرستادند و فرمودند که سبحان الله مرا خبر داد پدر

من که مهر مادر من از مالی بوده که مختار به او فرستاده بوده و بعد از آن مکرر رحمت بر مختار فرستادند و گفتند که مختار هیچ حقی از ما

نزد دشمنان نگذاشت کشندگان ما را کشت و طلب خون ما از ایشان نمود و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام مرویست که فرمودند

و تیغ [illegible] مشغول شدند تا قریب بشام از روی جد و جهد کوشش نمودند و سپاه شام در وقت اضطرار شمس چاره خود منحصر دانسته
پشت بر قرار و فرار اختیار کردند و تیغ یمانی عراقیان سرافشانی آغاز نمود و ابن زیاد لعین با مقتول شد و بسی از مخالفان بقتل آمد و چون
ابراهیم بن مالک اشتر که سپهسالار لشکر کوفه بود بر اعدا ظفر یافت سر ابن زیاد و حصین بن نمیر و شرحبیل بن ذی الکلاع و ربیعة بن
مخارق و سایر رؤسای شام را بکوفه نزد مختار فرستاد و شیعه ازین صورت مستبشر و مسرور گشته بمراسم شکر باری تعالی قیام نمودند
و نذر مستحقان رسانیدند ابو المؤید خوارزمی گوید که مختار سرهای امرای شام را با فتح نامه و سی هزار دینار بمکه نزد محمد حنفیه فرستاد
و بشکرانه آن موهبت دو رکعت نماز گزارده امر کرد تا رؤسای شامیان را بیاویزند و ابن زبیر اورا ازان مانع آمده فرمود تا
آنها را دفن کردند و تسلط و غلبه مختار بر مزاج ابن زبیر دشوار افتاده جهان گشاده بر وی تنگ گشت و چون ابراهیم بن مالک
بچنین فتحی اختصاص یافت خراج جزیره را ستانده بعضی از آنرا باصحاب خود قسمت کرد و برخی را نزد مختار فرستاد و تمامت ولایات
کوفه تا مداین و دیار ربیعه و مضر در تحت تصرف مختار و کارکنان او آمد و عبد الملک بن مروان بر مملکت مصر تا زمین مغرب استیلا یافت
و حکومت حجاز و بلاد یمن بر عبد الله بن زبیر قرار گرفت و چون مختار بن ابی عبیده بر ولایاتی که مذکور شد فرمان روا گشت کما ینبغی
بقتل کشندگان امیر المؤمنین حسین علیه السلام نپرداخت و محمد حنفیه و طائفه از شیعه زبان طعن بر وی دراز کرده گفتند که این مرد دعوی دوستی
خاندان طیبین و طاهرین میکند و در قول خود صادق نیست چه اکثر آن جماعت در کوفه آسوده خاطر نشسته اند و او تغافل و تساهل
را شعار و دثار خود ساخته است و این سخن بسمع مختار رسیده بتقصیر خود اعتراف نمود و فرمود تا عبد الله کامل اسامی حاضران
دشت کربلا را مفصلا صحیفه کرده بعرض رسانید و مختار هر یک از آن ملاعین را بنوعی کشت که خیره ماند در دیده اولو الابصار
در کتاب کشف الغمه از منهال بن عمرو کوفی روایت نموده که بعد از واقعه هایله کربلا بحج رفتم و بخدمت حضرت امام زین العابدین علیه السلام
رسیدم آنحضرت پرسیدند که ای منهال چه شد حرملة بن کاهل اسدی گفتم که او را در کوفه زنده گذاشتم پس آنحضرت دست مبارک
برداشتند و دعا کردند که اللهم اذقه حر الحدید اللهم اذقه حر النار و چون بکوفه مراجعت نمودم مختار خروج کرده بود و بآنکه
او دوست قدیم من بود سوار شدم و بدیدن او رفتم چون فرود آمدم و برو سلام کردم دیدم که اسب طلبیده میخواهد که سوار
شود چون سوار شد من نیز همراه او سوار شدم و با او میرفتم تا بموضع کناسه رسیدیم مختار در آنجا توقف نمود چنانکه
که از برای انتظار آمدن کسی باشد و اثر ظاهر شد که پیش از آن کسی بطلب حرملة بن کاهل فرستاده بود و چون آن لعین را نزد مختار
آوردند گفت الحمد لله که مرا بر تو قدرت داد آنگاه جزار طلبید و امر کرد تا دستهای او را ببرید بعد از آن فرمان داد تا پایهای اورا
ببرید آنگاه فرمود النار النار یعنی آتش بیارید پشته نی آوردند و حرمله را در میان آن نهادند و آتش در آن زدند تا بسوخت
منهال گوید که چون من آن حال مشاهده کردم گفتم سبحان الله سبحان الله پس مختار بجانب من التفات نمود و گفت سبب تسبیح گفتن تو

رفت و بر قبر منور امیر المؤمنین حسین سلام کرد و آنرا بوسیده بکنار گرفته بگریست و گفت یا سیدی [illegible]
بحق شیعه و اهل بیت تو که طعام طیب نخورم و آب خوشگوار نیاشامم و بر بستر نرم تکیه نکنم تا انتقام تو نکشم [illegible]
وداع کرده سوار شد و بعد از طی مسافت در ظلمت لیل بکوفه درآمد و مکتوبات مزوّره که بنا بر مصلحت از زبان حضرت محمد حنفیه رضی الله
عنه نوشته بود دفعه باهالی آنجا رسانید و دران اوان سلیمان بن صرد بتهیهٔ اسباب خروج اشتغال داشت و چون مختار در کوفه
باخذ بیعت مشغول شد عمر بن سعد بن ابی وقاص والی آن ولایت را که نایب مروان بود از آن معنی خبر داد تا او را با جمعی از رؤسای کوفه در زندان
کرد و بسعی دیت شیعی کوفه مذکور و التماس عبد الله بن عمر بن الخطاب خلاص شد و او را سوگند دادند و نذر فرمودند که اگر در
مدت حکومت بنی امیه از وی فتنه متولد گردد ده هزار شتر بدنه در کعبه معظمه نحر کند و جمیع غلامان و کنیزکان او آزاد باشند و بعد از قسم مختار
بمنزل خود آمد و با نزدیکان و مخصوصان خویش گفت که این جماعت گمان میبرند که من بقول خود وفا خواهم نمود والله که من ایشان
خروج کرده کفارهٔ سوگند و نذر خود خواهم داد و من دوست میدارم که مهم من مشیت پذیرد و هر اسپ ملوکی نباشد بخدا سوگند که
نخوکه نزد من ده هزار شتر قربان بهتر است از طلب ناکردن خون امام حسین و لیکن چندان توقف میکنم که ببینم که مهم سلیمان بن صرد بکجا
میرسد بعد از آن مختار پای در دامن فراغت کشیده تا سلیمان شهادت یافت و عبد الله بن مطیع العدوی از قبل عبد الله بن زبیر
والی کوفه گشت مختار در نیمهٔ ربیع الآخر خروج نمود و میان او و عبد الله مطیع محاربات بسیار واقع شد و آخر عبد الله بن مطیع و اصحاب او در
دار الاماره محصور شدند بعد از سه روز از قلت طعام بتنگ آمده از مختار امان طلبیده ملتمس ایشان باجابت مقرون گشت و مختار
بدار الاماره نزول کرده و دوازده هزار درم که در بیت المال یافت بیاران و هواداران قسمت کرد و کافه کوفیان بخدمت مختار مبادرت
نمودند و بکتاب خدا و سنت رسول خدا و طاعت مهدی یعنی محمد بن حنفیه رضی الله عنه در طلب خون امام حسین با وی بیعت کردند
و مختار بضبط کوفه اشتغال نموده عبد الله بن کامل النخعی را بشهر موسوم گردانید و چون کوفه در تحت تصرف مختار درآمد عبد الرحمن بن قیس
همدانی را بضبط موصل فرستاد و عبد الله بن حارث را بایالت ارمنیه نامزد کرد و محمد بن عمر بن عطارد بن حاجب را بامارت آذربایجان
موسوم گردانید و سعد بن حذیفه را بحلوان گذاشت و همچنین بلاد و ممالک دیگر را که میدانست که بسهولت مسخر
خواهد شد در قبضهٔ اقتدار مردم خردمند کاردان نهاد و امرا بموجب فرموده عمل نموده بر سر مهمات خود رفتند و از خلق بلاد و امصار
بیعت مختار ستاندند و بساط معدلت ممهد گردانیدند و مختار نیز در کوفه بتأسیس قواعد عدل و داد پرداخته رسوم ظلم و بیداد برانداخت
و شریح را فرمود تا بقضای آن ولایت قیام نماید و چون شریح را بمحبت عثمان متهم داشتند عارض نموده خود را از آن امر معاف [illegible]
لاجرم آن منصب را بیکی از فقهای شیعه مفوض گردانید و بنفس خویش در دیوان مظالم هر روز نشسته اهل ظلم و جور را گوشمال بسزا میداد
جزاه الله خیرا و بعد از وقوع این امور مروان حکم عبید الله زیاد را بتسخیر عراق عرب و محاربه مختار فرستاد و در [illegible] تلاقی فریقین

[illegible] اخبار او را بر منبر [illegible] یکی از علمای شیعه بوده ذکر کرده‌اند و این دو بیت از اشعار
شریف اوست که در برائت [illegible] بدیهه خود انشا نموده شعر بلیت لی یزید حین انبت اباسواه وان ازری به اللبب ربت من فعله والله
واحد لعبدلی انی بیت [illegible] علی بن الحسین [illegible] کمالات نفسانی و مجاهدات او بامرتبه مروانی مستغنی از بیان است
فضل و شجاعت او مشهور و تاریخ [illegible] و این حدیث که حسن بن کنانی در وصف فضل و شجاعت او گفته در کتاب ربیع
الابرار مسطور است شعر فلما تردی بالحمایل و انتهی یصول باطراف القنا الذوابل تبینت الاعداء ان سنانه یطیل حنین الامهات الثواکل تبین
فیه میسم العز والتقی ولیدا یفدی بین ایدی القوابل زید رضی الله عنه از پدر خود امام علی بن العابدین و برادر خود امام محمد باقر و از امام جعفر
الصادق علیهم السلام روایت نموده در سال صد و بیست و یک از هجرت شهید شد حضرت امام جعفر صادق گواهی بوفای او داده
ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود آورده که زید امامی جلیل القدر بود و در سنه صد و بیست و یک بدرجه شهادت رسید و چون
او را برهنه صلب کردند عنکبوت بفرمان ایزدی بر عورت او تار تنید تا از نظر مردم مستور گردید [illegible] خروج کرد جمعی کثیر از اهل کوفه تابع او
شدند و جمعی غفیر از شیعه نزد او آمدند و در آن اثنا با او گفتند که تبرا از شیخین بکن تا ما با تو بیعت کنیم و چون او از آن امتناع نمود او را گفتند که ترا
رفض میکنیم یعنی ترک متابعت و معاونت تو میکنیم او گفت بروید که شما رافضه‌اید و از آن زمان نام آن جماعت رافضه و نام شیعه او زیدیه
شد این است کلام ابن حجر که جاهلان قوم او آنرا در هم بافته‌اند بلکه سبب خذلان زید رضی الله عنه بر وجهی که در کتاب حبیب السیر
لطیف‌تر از آن واقع است آن بوده که چون خواست که خروج کند قومی از شیعه بر وی جمع شدند و ظن ایشان چنان بود که خروج زید
باجازه حضرت امام جعفر صادق است و چون ایشان را معلوم شد که حضرت امام او را از خروج منع فرموده دست از وی برکردند زید
گفت رفضونی مرا ترک کردند و آن قوم که با زید ماندند این قوم را رافضه نام نهادند و ایضا نقیض روایت ابن حجر در کتب اصحاب او
مذکور است چنانکه عبدالرحمن [illegible] در کتاب الفاظ از اصحاب تواریخ نقل نموده که چون زید بن علی را تیر زدند و از اسب جدا شد گفت
این سائلی عن ابی بکر و عمر هما اقامانی هذا المقام مگر کسی پیش از این پرسیده بود که چه گویی در حق شیخین لاجرم در حالی که تیر بوی رسید این گفت
و معنیش آنست که کجا شد آنکه حال ابوبکر و عمر از من پرسید ایشان مرا بدین جایگاه رسانیدند و از اینجاست مضمون کلام بعضی از سادات
که چون بعضی از ایشان پرسیدند که حضرت امام حسین را در کربلا شهید کرد [illegible] در جواب گفت که او را در سقیفه بنی ساعده در روزی که ابوبکر را خلیفه
ساختند شهید کردند و ظاهرا اهل سنت از کلام زید همین فهمیده‌اند که کجا شدند آنها که حال ابوبکر و عمر میپرسیدند [illegible] اند که سبب آنکه
ابوبکر و عمر را دوست داشتم و سب ایشان نکردم کار من اینجا رسید که [illegible] شیعه رفض ترک من نموده‌اند فیه ما فیه و در کتاب
تاریخ الملوک مسطور است که سبب خروج او آن بود که روزی بمجلس هشام بن عبدالملک درآمد [illegible] هشام گفت السلام
علیک زید گفت اتق الله یعنی از خدای تعالی بترس هشام گفت مثل تو کسی مرا امر میکند بتقوی [illegible] خدای تعالی [illegible] زکریا نبی [illegible]

چه چیز بود گفتم در سال گذشته بخدمت حضرت امام زین العابدین رسیدم و آنحضرت از حال ابن حرمله سوال نمود [illegible]
در کوفه زنده است و آنحضرت دست مبارک بفرق او برداشتند و گفتند اللّهم حرّه حرّ الحدید اللّهم اذقه حرّ النار پس مختار از جای
اللّه اللّه آیا تو شنیدی از علی بن الحسین که این نفرین در حق آن لعین میکرد گفتم و اللّه که شنیدم پس مختار بی اختیار خود را از بالای [illegible] زیر
انداخت و دو رکعت نماز گزارد و سر بسجده شکر نهاد و در آن سجده [illegible] برماند و دیگر بار بسجده [illegible] آنگاه سر برداشت
و روانه شد و با او همراه بودم تا بدر سرای من رسید و من از و التماس نمودم که کرم نموده فرود آید و در خانهٔ من چاشت کند
مختار گفت ای منهال تو خود مرا خبر دادی که علی بن الحسین از خدای تعالی چند چیز طلبید که آنها بدست من بوقوع آمد و با وجود این از من
سوال میکنی که پیش تو چیزی بخورم و من میدانم که شکرانهٔ این توفیق امروز مرا روزه باید داشت صاحب روضة الصفا تفصیل کشتن رؤسای
کوفه را که قاتلان حضرت امام حسین بودند تقریر نموده مثل شمر ذی الجوشن کلابی و عمر بن سعد وقاص با فرزندانش و خولی بن یزید الاصبحی و عمر بن
الحجاج و قیس بن اشعث و حکیم بن الطفیل الطائی و ابن سلیم و یزید بن مالک و عمران بن خالد و عبد اللّه البجلی و عبد اللّه بن قیس الخولانی و گفته که قصه
بطول انجامید کار آن ظلمه باین نهایت گشت و بر وجهی در خارج مانند زمره که فرار نموده بجانب بصره رفتند آتش کین و سخط برافروخت و اگر قلم مسکین رقم
بتفصیل گرفتن و کشتن آن جماعت پردازد دیگر از مقصد باز ماند و ظاهر آنست بروجهی که میبدی در شرح دیوان مرتضوی از تفسیر حضرت امام حسن عسکری
روایت نموده عدد آن جماعت که در دست مختار کشته شدند بهشتاد هزار و سیصد و سه رسید و روایت آنست که حضرت امیر المؤمنین فرموده
سیقتل ولدی الحسین و سیخرج غلام من ثقیف و یقتل من الذین ظلموا ثلثمایه و ثلثه و ثمانین الف رجل گفتند من هو گفت هو المختار بن ابی عبیدة الثقفی
مختار مدت شش سال تمام از کوفه و بصره تا حدود ری و خراسان و شام و حدود آذربایجان خطبه و سکه بنام او بود و ولات و عمال
و نواب او در بلاد اسلام متمکن بودند و آخر در محاربهٔ مصعب بن زبیر بدرجهٔ شهادت رسید رحمه اللّه تعالی [illegible]
که لعب به الراجع الی اللّه است بمقتضای کلام معجز نظام یخرج الحیّ من المیّت نیکو سیرت و دین دار و محب خاندان سید ابرار بود و سه ماه
کرد و بعضی گویند چهل روز و چون از شدّ مومن آل فرعون بالهام ربانی و فطرت صحیحه انسانی دانسته بود که خلافت حق اهل البیت است بعد از
انقضای مدت مذکور روز جمعه بر منبر شد و پس از حمد الهی و درود حضرت رسالت پناهی گفت ای قوم بدانید که من تحمل این عار
کار خلافت لایق من نیست و ما را غرض نیست بنی امیه از حق [illegible] و اگر باطل آن کار بنی امیه کردند و در ذمهٔ شما نیست و جد من عثمان گیرم که
وارث باستحقاق خلافت و احق [illegible] بجا الطف نیست علی بن الحسین است بروید و با او بیعت نمائید اگرچه میدانم که او قبول نمیخواهد
نمود و بعد از اتمام این خطبه از منبر فرود آمد [illegible] [illegible] و ابواب خلائق مسدود گردانید و از خانه بیرون نیامد تا وقتی که وفات
یافت در کتاب کامل بهائی مذکور است که چون معاویه بن یزید از مسند خلافت فرود آمد نشانه بر منبر رفت و لعنت بر پدر و جدّ خود یزید و
معاویه نمود و از افعال ایشان تبرا کرد مادر او از استماع آن برآشفت و با او از روی عتاب گفت یا بنی لیتک کنت حیضة فی خرقة معاویه

از خروج بر متغلبان و تمام انتقام کشیدن ثارات اهل البیت بطریق بهتر که مردم را جمع و جمع سازد تا بدفع دشمنان خاندان
خود بپردازد و در آن اوقات هر کس که از شرور و فجور بنی امیه نفور بود خواهش ... او همراهی می‌نمود و شیعیان که با او در مقام
همراهی بودند بعضی از ایشان بسببی که سابقاً مذکور شد قبل از اتمام حرب جدا شدند و بعضی که اطلاع بدان سبب نداشتند یا اهمال آن سبب را
جایز داشتند و همت بر حرب اعدا گماشتند چون فرق مختلفه مخالفین با او همراهی نموده بودند و طایفه شدند بعضی که حسن ظن و کثرت معرفت
بحال زید رضی الله عنه داشتند ایشان را در اعتقاد او شبهه واقع شد و الفت آن جماعت ... موجب قدح در اعتقاد او نداشتند بلکه ایشان را از
قبیل مؤلفة قلوب انگاشتند و علم هواداری زید در مضمار انتقام اعدای ائمه اطهار بر افراشتند و بعضی که ایشان را مزید موافقی بحال زید نبود
یا در تشیع غالی بودند موافق بودن او را با مخالف دلیل اختلال اعتقاد او خیال نمودند و در مقام امتحان او بودند تا آنکه او را علی رؤس
الاشهاد تکلیف برائت از ذمت شیخین نمودند و چون زید رضی الله عنه بنا بر رعایت مصلحت وقت و استمالت قلوب جمهور مخالفین و مدار امور بر
تألیف ایشان ناچار از اظهار تبرا امتناع نمود آن جماعت معامله ناسپاسی او را در آن باب معذور نداشتند و در دست اعدا گذاشتند و مؤید این آنچه
سید اجل معتمد بن مرتضی علم الهدی در کتاب منتقی از بعضی اعیان شیعه نقل نموده که گفت با زید بن علی در واسط بودم پس در مجلس او
جماعتی ذکر ابوبکر و عمر و علی کردند و تقدیم و تفضیل دادند ابوبکر و عمر را بر آن حضرت و چون آن جماعت از مجلس بیرون رفتند زید رضی الله عنه با من
گفت که شنیدی سخن آن جماعت را و اینک من در برابر سخنان ایشان بیتی چند گفته‌ام باید که از ایشان بشنوی آن ابیات اینست ومن
شرف الاقوام یوما برایه فان علیا شرفته المناقب وقول رسول الله والحق قوله وان رغمت منهم انوف کواذب بانک منی یا علی معاینا
کهارون من موسی اخ لی وصاحب دعاه ببدر فاستجاب لامره وما زال فی ذات الاله یضارب فما زال یعلوهم به وکانه شهاب تلقاه
القوابس ثاقب و مؤید این مضمون تحقیق مذکور آنکه شیخ فاضل ابن خزاز قمی در اواخر رساله کفایة الاثر فی النصوص علی الائمة الاثنی عشر ذکر نموده
و بعد از نقل بعضی از احادیث داله بر امامت ائمه اثنی عشر از زید بن علی گفته فان قال قائل فزید بن علی اذا سمع هذا الحدیث من الثقات المعصومین
وآمن به واعتقده فلم خرج بالسیف وادعی الامامة لنفسه واظهر الخلاف علی جعفر بن محمد وهو بالمحل الشریف الجلیل المعروف بالستر والصلاح المشهور عند الخاص
والعام بالعلم والزهد وهذا ما لا یفعله الا معاند او جاحد وحاشا زید بن علی ان یکون بهذا المحل فاقول فی ذلک وبالله التوفیق ان زید بن علی
انما خرج علی سبیل الامر بالمعروف والنهی عن المنکر لا علی سبیل المخالفة لابن اخیه جعفر بن محمد بن علی وانما وقع الخلاف من جهة الناس وذلک ان
زید بن علی لما خرج ولم یخرج جعفر بن محمد علیه السلام توهم قوم من الشیعة ان امتناع جعفر کان للمخالفة وانما کان لضرب من التدبیر فلما رای الذین
صاروا للزیدیة سلفا ذلک قالوا لیس الامام من جلس فی بیته وارخی ستره وانما الامام من خرج بالسیف یامر بالمعروف وینهی عن المنکر فهذا
کان سبب وقوع الخلاف بین الشیعة واما جعفر وزید فما کان بینهما خلاف والدلیل علی صحة قولنا قول زید بن علی من اراد الجهاد فالی
ومن اراد العلم فالی ابن اخی جعفر ولو ادعی الامامة لنفسه لم ینف کمال العلم عن نفسه لان الامام یجب ان یکون اعلم من الرعیة ومن مشهور قول

امر کنند بتقوی خدا و نه کسی که کمتر از آنکه امر کنند بتقوی خدا هشام گفت تو کیستی که در خاطر خود خیال خلافت داری و حال آنکه مادر تو
کنیز است زید گفت پستی رتبه مادران موجب پستی قدر فرزندان نمیشود و اگر چنین بودی بایستی که پستی رتبه مادر اسمعیل موجب پستی قدر اسمعیل شدی
و خداوند تعالی او را پیغمبر نساختی و مانند سید اولین و آخرین را از نسل او پیدا نکردی هشام گفت تو برغم من با من جدل مینمایی آنگاه فرمود تا
زید را از مجلس او اخراج نمودند و چون زید بیرون رفت شنیدند که با خود میگفت ما احب الحیوة احد الا ذل و هم از آنجا بکوفه آمد و شیعه آنجا را
با خود متفق ساخته خروج نمود و چون رسید بسر ... شنیدند که با خود میگفت و در حبیب السیر مسطور است که چهل هزار نفر از اهل کوفه با زید
رضی الله عنه بیعت نمودند و زید داعیه خروج فرموده در خلال آن احوال طایفه از معارف کوفه که دست بیعت بدان جناب داده بودند
بسببی که در تواریخ مسطور و مشهور است از قبول امامتش سر کشیده و بیعتش را شکسته گفتند امام جعفر الصادق است و زید رضی الله عنه آن طایفه را
مخاطب گردانیده گفت یا قوم رفضتمونی یعنی ای قوم ترک بیعت من نمودند از آن باز که طرف افتاده و بنابرین نسخه اسم رافضی بر شیعه
اطلاق یافت و آخر زید در شب اول صفر سنه اثنی و عشرین و مایه خروج کرد و بعضی از بیعتیان بموکب نصرت نقش پیوستند اما عدد آن جماعت از
پانصد متجاوز نشد و از نجبه غبار ملال بر حاشیه خاطر عاطر زید رضی الله عنه نشست و از بیوفایی کوفیان تعجب نمود و یوسف بن عمر الثقفی که از
جانب هشام بن عبد الملک حاکم عراق بود در اول صباح دوم صفر بر سر ایلغار استیاده فوج سپاه را متعاقب یکدیگر بحرب زید رضی الله
عنه فرستاده و آن جناب بمقابله پرداخته لشکرش را منهزم میساخت اما چون مخالفان در غایت کثرت بودند و موافقان در نهایت
قلت عاقبت یوسف غالب شد و زید بن خزیمه و معویه بن اسحق و زیاد بن عبد الرحمن که از جمله رؤسای اصحاب زید بودند با شصت و هفت نفر
شهادت یافتند و رؤس ایشان را پیش یوسف بن عمر بردند و زید رضی الله عنه پای ثبات فشرده همچنان جنگ میکرد و در آن اثنا تیری
بجبین مبارکش رسید و از اسپ در گردید و خادم آن جناب را بدوش گرفته بخانه یکی از شیعه برد و طبیبی آورد که بمعالجه قیام نماید اما
چون اوقات حیات زید رضی الله عنه بنهایت انجامیده بود کار طبیب از پیش نرفت و روح مقدسش بریاض قدس منزل گزید ملازمان
پوشیده و پنهان قبری حفر کردند و جسد مطهرش را آنجا سپردند و یوسف چند روز سعی موفور نمود و از مدفنش نشان نیافت و بالاخره یکی
از غلامان زید را بقتل تهدید تهدید میکرد آن غلام از خوف جان آن نشان واداد و یوسف جسد آن جناب را از گور بیرون آورده فرمود تا سرش را
نزد هشام بردند و جثه او را بر دار کردند مدت عمر زید رضی الله عنه چهل و دو سال بود منقول است که چون خبر شهادت زید و صلب او بشام رسید
حکم بن عباس کلبی این بیت را منظوم گردانید صلبنا لکم زیدا علی جذع نخلة ولم ار مهدیا علی الجذع یصلب وقستم بعثمان علیا سفاهة وعثمان
خیر من علی واطیب و این دو بیت را چون حضرت امام جعفر صادق شنید فرمود که اللهم ان کان عبدک کاذبا فسلط علیه کلبک
و در آن ایام حکم کلبی متوجه کوفه گشت و شیری او را بر درید و صادق از حال او خبر یافته گفت الحمد لله الذی انجز لنا ما وعدنا و مؤلف گوید
تحقیق آنست که زید بن علی مدعی خلافت بود و بعضی میدانست که مستحق خلافت حقیقی در زمان او امام جعفر صادق است بلکه مقصود او

... عمر بن عبد العزیز بخلافت تعظیم نموده ... و ... معتقد ... مقرر بوده و چون یزید فوت شد ابراهیم
... گشت اسمعیل بن عبد الله القسری نسبی مرو را بزبان ... ابراهیم باب ولایت خویش بکوفه آورده و عبد الله بن عمر را تقدیم
... اسمعیل ... ظاهر شود لاجرم اظهار کرد که من سبکی ما را مکروه میدارم و از سر حکومت درگذشتم
... اسمعیل عبد الله بن معاویه ... و بعضی از ... قبایل بالتماسات وافره اختصاص داده وظیفه شمول لطف و احسان ساخت
... و عثمان بن ... نافع که با ایشان خبری رسیده بود و از عبد الله بن عمر که در آن اوان در بصره اقامت داشت
روی گردان شده بکوفه رفتند و اظهار مخالفت کرده ~~جمعی کثیر با ایشان خبری رسیده بود و از عبد الله بن عمر که در آن اوان در بصره~~
~~اقامت داشت روی گردان شده بکوفه رفتند و اظهار مخالفت کرده~~ جمعی کثیر با ایشان موافقت نمودند و عبد الله بن عمر برادر خود
عاصم را باستمالت مخالفان مامور ساخت عاصم بکوفه شتافت و هر یک از نام بردگان پانصد هزار درم داد و شیعة بن عطیه ...
عبد الله عمر جمل کرده عبد الله بن معاویه را از زندان خلاص کرده بیرون آوردند و باتفاق اسمعیل بن عبد الله القسری و منصور بن جمهور او را
بخلافت برداشته بامر متابعت پرداختند و عبد الله عاصم را از کوفه اخراج کرده بیرون ~~آمدند~~ و باتفاق اسمعیل بن عبد الله
نموده اسباب مقابله و مقاتله بهم رسانیده با سپاه حیری ندا و متوجه شد و بین الجانبین قتالی شدید بوقوع انجامید و عبد الله
بن معاویه شکست یافته بازگردید و شیعه ابن زید بجانب ... گشته از آنجا بمداین شتافت و از مداین لشکر بحلوان کشید و حلوان و جبال
... اصفهان و همدان و ری را مسخر گردانید و در شهور سنه ثلث و عشرین و مایه ولایت فارس و عراق عجم تا حدود دامغان بسعی
... بن موسی عبد الله بن معاویه را مسخر گشت و خلق بسیار از بنی هاشم و غیر ایشان از اصاغر و اعاظم در ظل رایت فتح آیاتش مجتمع شدند
و عبد الله در اصطخر فارس رحل اقامت انداخته امارت جبال ببرادر خود حسن مفوض ساخت و عمال بولایات ارسال داشته و در هر
بلده از قلمرو خود حاکم نصب فرمود و چون یزید بن عمرو بن هبیره که از قبل ... والی عراقین بود از استیلای عبد الله رضی الله عنه خبر یافت
... بن ضباره و معن بن زاید را با جنود بلا انتها فرمود که از دو جانب متوجه مقاتله عبد الله گردند و آن هر دو سردار بموجب
فرموده عمل نموده بعد از تقارب فریقین سپاه عبد الله متفرق گشتند و آنجناب بحسب اضطرار قرار بر فرار اختیار کرده بامید آنکه
ابومسلم مردم را برضای آل محمد دعوت میکند بصوب خراسان شتافت و بعد از وصول بلده هرات مالک بن هیثم خزاعی که در آن
زمان از قبل ابومسلم والی آن ولایت بود عبد الله را با برادرش حسن و یزید نگاه داشته و قاصدی نزد ابومسلم فرستاد و او را از رسیدن ایشان
آگاهی داده و ابومسلم حکم کرد که مالک عبد الله را بقتل رساند و برادرانش را اطلاق العنان گرداند صاحب تاریخ الملوک آورده که سبب قتل
عبد الله آن بود که ابومسلم جاسوسی در آن حبس بر ایشان مقرر نموده بود تا ما فی الضمیر ایشان را نسبت با ابومسلم معلوم نماید و عبد الله و اصحاب
او چون آن ... ... داشتند آنچه در دل داشتند بزبان میآوردند و میگفتند که ابومسلم کذابست و او را لعن میکردند و میگفتند که قتل او عبادت

جعفر بن محمد رحمه الله عمی زید لو ظفر لوفی انما دعی الی الرضا من آل محمد وانا الرضا وتصدیق ذلک ما حدثنا علی بن الحسین قال حدثنا هارون بن
عیسی عن ابی عامر السیرافی بمکة فی ذی الحجة سنة احدی وثمانین وثلثمائة قال حدثنی ابو محمد الحسن بن محمد بن یحیی بن الحسن بن جعفر بن محمد بن عبد الله بن الحسین
بن علی بن ابی طالب قال حدثنا محمد بن مطهر قال حدثنا ابی قال حدثنا عمیر بن المتوکل بن هارون قال لقیت یحیی بن زید بعد قتل ابیه وهو متوجه الی
خراسان فما رأیت رجلا فی عقله وفضله فسألته عن ابیه فقال انه قتل وصلب بالکناسة ثم بکی وبکیت حتی غشی علیه فلما سکن قلت یا ابن رسول الله و
ما الذی اخرجه الی قتال هذا الطاغی وقد علم من اهل الکوفة ما علم قال نعم لقد سألته عن ذلک فقال سمعت ابی یحدث عن ابیه الحسین علیه السلام قال وضع رسول الله
یده علی صلبی فقال یا حسین یخرج من صلبک رجل یقال له زید یقتل شهیدا اذا کان یوم القیمة یتخطی هو واصحابه رقاب الناس ویدخل الجنة فاحببت
ان یکون کما وصفنی رسول الله صلی الله علیه وآله قال رحم الله ابی زیدا کان والله احد المتعبدین قائم لیله صائم نهاره مجاهد فی سبیل الله حق جهاده
قلت یا ابن رسول الله هکذا یکون الامام بهذه الصفة فقال یا عبد الله ان ابی لم یکن بامام ولکن کان من السادات الکرام وزهادهم وکان
من المجاهدین فی سبیل الله فقلت له یا ابن رسول الله اما ان اباک قد ادعی الامامة وخرج مجاهدا فی سبیل الله وقد جاء عن رسول الله فیمن ادعی کان
کاذبا فقال یا عبد الله ان ابی علیه السلام کان اعقل من ان یدعی ما لیس له بحق انما قال ادعوکم الی الرضا من آل محمد عنی بذلک عمی جعفر قلت
فهو الیوم صاحب الامر قال نعم هو افقه بنی هاشم انتهی کلامه وآنچه شیخ المحدثین محمد بن یعقوب الکلینی در کتاب جامع کافی در باب اضطرار بحجه
مناظره ابوجعفر مومن الطاق با زید رضی الله عنه روایت نموده اگرچه اول آن دلالت میکند بر آنکه زید جاهل یا متجاهل بوده است از استحقاق
حضرت امام جعفر صادق امر خلافت را وعدم استحقاق خود مر آن امر را لکن از آخر کلام ظاهر میشود که غرض زید از آن تجاهل در اول بار آن
بوده که مومن الطاق را در معاونت خود حریص سازد وچون در آخر دید که مومن الطاق در دین خود صاحب بصیرت وتیقن است وتقدمات
خطابیه فریبنده ذهاب نمیکند وایمان باستحقاق او در امر امامت نمی آرد او را معذور داشت واظهار انکسار خود وبزرگواری حضرت
امام جعفر صادق نمود تا آنکه گفت که آنحضرت مرا خبر داده است که تو کشته خواهی شد ودر کناسه مصلوب خواهی گردید واظهار کرد که
نزد آنحضرت صحیفه است که در آن قتل وصلب من نوشته است وتفصیل مناظره ابوجعفر مومن الطاق با زید بن علی سابقا در ترجمه ابوجعفر
مذکور مسطور شده باینجا رجوع نماید یحیی بن زید رضی الله عنهما در مبادی زمان حکومت ولید بن یزید یحیی بن زید مذکور رضی الله عنهما که
بحلیه فضل وشجاعت اتصاف داشت وبعد از شهادت پدر بزرگوار خویش بجانب خراسان تشریف برده بود بقصد نفر خروج نمود
و در نواحی جوزجان با اهتمام سلم بن احوز مازنی که بفرمان نصر بن سیار بجنگ آنجناب رفته بود بدرجه شهادت رسید واین چند بیت
از اشعار اوست که در وقت اراده خروج گفته خلیلی عنی بالمدینة بلغا بنی هاشم منها النهی والتجارب لکل قتیل معشر یطلبونه ولیس لزید با
لعراقین طالب سابقی بحد السیف ما قد رکبتم وضیعتم ما دام السیف ضارب عبد الله بن معاویه بن عبد الله بن جعفر الطیار رضی الله عنهم در کتاب
حبیب السیر مسطور است که عبد الله در سال سبع وعشرین ومائه که اوایل ایام حکومت یزید بن ولید بود بکوفه تشریف برد وحاکم آن ولایت

[illegible] بسیار از جماعتی بوده که با ایشان خروج نموده بودند بتصدیق و ولای او مشرف شده‌اند که بدست منصور افتادند و ایشان را بهلاکت
رسانید و پس [illegible] از نیام بیرون آورده بمحاربه مشغول گردید تا بدرجه شهادت رسید و چون سر محمد را نزد منصور آوردند آن
خبیث بعد او در زندان فرستاد و چون نظر عبدالله بر آن افتاد گفت رحمک الله رحمک الله لقد قتلوک صواماً قواماً و این بیت خواند
شعر فتی کان یحمیه من الضیم سیفه و یکفیه سوءات الامور اجتنابها پس ابوجعفر که سر محمد آورده بود گفت قل لصاحبک قد مضی شطر عمرک
فی النعیم و بقی شطر البؤس و قد مضی لنا شطر البؤس و بقی شطر النعیم و در غره همین ماه برادر محمد ابراهیم بن عبدالله رضی الله عنهم باتفاق بعضی از شیعه
در بصره خروج کرد و او از اکابر علمای زمان خود بود و قوت او را تا حدی نقل کرده‌اند که دم شتر دونده بگرفتی و بر جای بداشتی و
گاه بودی که شتر برفتی و دم او در دست ابراهیم بماندی و چون خروج کرد بسیاری از اکابر چون امام اعمش و عباد بن منصور با او
بیعت کردند و بصحت رسیده که ابوحنیفه کوفی نیز در بیعت او بود و بخروج با وی و نصرت و معاونت وی فتوی میداد و نفقه
شما را با چهار هزار درهم نزد وی فرستاد و نامه نوشت و در آنجا ذکر کرد که حفظ امانات و ودایع مردم که نزد منست مرا مانع گردید
و الا بخدمت میرسیدم و تقویت تو میکردم و آن نامه بدست منصور دوانیقی افتاد و بر ابوحنیفه متغیر شد و او را ایذای کرد که سبب وفات وی
گشت و آورده‌اند که عجوزه نزد ابوحنیفه آمد و گفت تو فتوی دادی پسر مرا بخروج با ابراهیم و او رفت و کشته شد ابوحنیفه گفت کاشکی بجای
فرزند تو من بودمی القصه چون ابراهیم در بصره خروج نمود سفیان بن معاویه که از قبل ابوجعفر منصور دوانیقی حاکم آن ولایت بود در
دارالاماره تحصن نمود و آخر الامر بامان بیرون آمده کار ابراهیم بالا گرفت چنانچه قریب بصد هزار کس در ظل رایتش مجتمع گشتند و
ابوجعفر از شنیدن این خبر در بحر حیرت افتاد چه در آن زمان لشکریانش در اطراف بلاد متفرق بودند و در بیست و نهم شهر مذکور
[illegible] محمد بن عبدالله رضی الله عنه بسمع ابراهیم رسیده شوکتش کمتر شد و بعد از تقدیم مشورت بجانب کوفه که در آن زمان مسکن منصور بود
توجه فرمود و [illegible] ابوجعفر بیشتر از پیشتر گشته درین اثنا عیسی بن موسی و حمید بن قحطبه از حجاز بازآمدند منصور ایشان را بدفع ابراهیم فرستاد پس
از تلاقی فریقین سپاه منصور طریق انهزام پیش گرفتند و لشکر ابراهیم رضی الله عنه دست بقتل و غارت برآورده درین وقت جعفر و محمد پسران
سلیمان بن علی بن عبدالله بن عباس از پس پشت سپاه ابراهیم رضی الله عنه درآمدند و این حرکت سبب هزیمت جیش ابراهیم و موجب نصرت
لشکر ابوجعفر گشت و در اثنای کر و فر تیری بحلق ابراهیم رسیده شهید شد و در دیه باخمری از توابع کوفه مدفون گردید مدت حیات
ابراهیم چهل و هشت سال بود و در کتاب ربیع الابرار زمخشری مسطور است که در وقتی که خبر شهادت محمد بابراهیم رسید این چند بیت انشا
نمود شعر سابکیک بالبیض الرقاق و بالقنا فان بها ما یدرک الطالب الوترا و انا لقوم لا تفیض دموعنا علی هالک منا و لو قصم الظهرا و
لسنا کمن یبکی اخاه بعبرة یعصرها من جفن مقلته عصرا و لکننی اشفی فؤادی بغارة تلهب فی قطری کتائبها الجمرا [illegible] آل عباس که ایشان را
[illegible] خوانند عدد ایشان سی و هفت نفر مدة ملکشان از روز جمعه ربیع الاول سنه اثنی و ثلثین و مایه تا شب چهارشنبه چهاردهم

قاصد روزی مالک از عبدالله پرسید که عبدالله جعفر از جمله اسخیای اهل بیت تعبیر است بخلاف معاویه بسبب چیست که پدرت را
این نام نهاده اند عبدالله رضی الله عنه جواب داد که روزی جد من در مجلس معاویة بن ابی سفیان بود که با وجود بخشنده
ترا بیری کراهت فرموده و معاویه از جد من التماس کرد که صد هزار درم بگیر و این اسم من کن و این بار از اسم
بمعاویه مسمی شده مالک بن هیثم گفت نه آنکه برشوت گرفتید و نام زشتی حاصل کرد و بالقصه چون ابو مسلم با مالک رسید و
داد تا مفوشی بر دهان عبدالله رضی الله عنه زد و نفس او منقطع ساختند مدفن آنجناب مصرح نیست و بمزار سادات اشتهار دارد
محمد و ابراهیم ابنی عبدالله المحض بن الحسن بن الحسن بن علی المرتضی علیهم السلام محمد بن عبدالله مذکور از عظمای بنی هاشم بود و بند
اکابر زمان او را مهدی میگفتند و بعد از شهادت او به نفس زکیه مشهور شدند و در احجار الزیت که بیرون مدینه طیبه است شهید شد
و در حدیث واقع شده که از فرزندان من نفس زکیه در احجار الزیت کشته خواهد شد و مدائنی نسب او از جد خود نقل کرده که او چهار سال
در شکم مادر بوده و چون متولد شد در میان دو کتف او خال سیاهی برابر بیضه بزرگ بود و بالجمله چون ابوجعفر منصور عباسی در زمان حکومت
خویش نسبت با ذریه اطهار و سادات عالی تبار حیف و تعدی بسیار مینمود و بمجرد اندک توهمی بحبس و قید ایشان کرده و وجوب التعظیم ایشان
منفرمود بنابر آن محمد بن عبدالله مذکور که در سلک اکابر اهل بیت انتظام داشت در ماه جمادی الاخر سنه خمس و اربعین و مائه بمدینه
بیت مخالفت منصور برافراشت و عامل منصور را بقتل رسانید و دیار حجاز را بتصرف درآورد و اکثر معارف و اعیان سادات بخلافت
محمد راضی شدند و جمله متوطنان مکه و مدینه غاشیه متابعتش بر دوش گرفتند و مالک بن انس که فقیه مدینه بود فتوی میداد و مردمان را که با آنحضرت بیعت
و یاری و هواداری او را فرو مگذارید و چون این خبر بگوش ابوجعفر رسید عیسی بن موسی بن محمد بن عبدالله بن عباس را با لشکر فراوان بدفع
محمد نامزد فرمود و عیسی بظاهر مدینه طیبه رفته با محمد آغاز مقابله نموده جمعی کثیر از جانبین بقتل آمدند ابن کثیر شامی آورده که سیصد کس
محمد بود و آنچه در دست و تنها از لشکر مخالف کشته شد هفتاد کس بود و بالاخره اصحاب محمد گریخته آنجناب در چهاردهم ماه رمضان
سال مذکور شهید گشت و در بعضی از تواریخ مسطور است که محمد در زمان بنی امیه طلب خلافت مینمود و داعیه خروج داشت و مدتی در
کوهستان طی پنهان بسر میبرد و گاهی شبانی میکرد و گاهی مزدوری مینمود و شیعه او در حجاز و یمن مردم را باو دعوت میکردند
تا آنکه در زمان منصور کار شیعه او شهرت یافت و منصور او را از پدر و برادر و خویشان او طلب نمود ایشان در جواب گفتند که
مدتی شد که او غایب شده و ما از وی خبر نداریم پس منصور برادران و خویشان او را از حجاز بعراق آورده محبوس ساخت محمد مقارن
آنحال در مدینه ظهور نمود و منصور مضطرب گشته عیسی بن موسی را که برادرزاده و ولیعهد او بود با لشکر آراسته بحرب محمد فرستاد
و محمد در مدینه حصاری شد و چون مدت حصار بدور و دراز کشید و محمد دید که مددی از هیچ جا نمیرسد بخانه خود درفت و کتابها
که امرای اطراف و شیعه اکناف باو نوشته بودند از صندوق بیرون آورده و در آتش انداخت و گفت الحال مرگ بر من آسان

نمود چنانکه در اوائل احوال دمشق مجلس اول مذکور شد که چون خلافت به سفاح رسید بعضی از اولاد خلفای بنی امیه

جانانه ما نمود چنانکه در اوائل احوال دمشق مجلس اول مذکور شد گفته که چون خلافت به سفاح رسید بعضی از اولاد خلفای بنی امیه

به مجلس جمع شده بودند و اورا بتهنیت آمده تا آنکه روزی سفاح نشسته بود و جمعی از اولاد آن ملاعین در حضرت او بر کرسیهای زر

نشسته و سفاح با ایشان سخن میگفت دران اثنا سدیف شاعر که مداح خاندان بود از در درآمد و این ابیات برخواند شعر

اصبح الملك ثابت الاساس بالبهاليل من بني العباس طلبوا وتر هاشم فشفوها بعد ميل من الزمان وياس لا تقيلن عبد شمس عثارا واقطعن

كل رقلة وغراس ولقد ساءني وساء سوائي قربهم من نمارق وكراسي انزلوهم بحيث انزلها الله بدار الهوان والاتعاس واذكروا

مصرع الحسين وزيد وقتيلا بجانب المهراس سفاح چون این ابیات شنید رنگ و حاجب را گفت فردا دیوان عطا بکشای و چون

این قوم حاضر شوند باواز بلند بگوی که امیر المؤمنین امروز عطا خواهد داد بران ترتیب که پیغمبر علیه و آله میداد و سوال کن که اول کرا باید

و مقدم کرا میداشت در عطا و یکیک را از اهل بیت بر میشمار و قاتلان ایشان را مذکور ساز حاجب روز دیگر بنی هاشم و بنی امیه را جمع کرد

چنانچه سفاح گفته بود و اورا تعلیم داده گفت کجاست حسن علی حسین علی گفتند بنی امیه ایشان را شهید کردند گفت کجاست زید بن

علی بن الحسین گفتند بنی امیه او را کشتند و بسوزانیدند و خاکسترش در هوا ریختند و همچنین یکیک را از بنی هاشم که بنی امیه کشته بودند یاد

میکرد و میگفتند که بنی امیه او را هلاک کردند سفاح گفت بنی امیه چه کسان بودند گفتند بدان جماعت که پیش تو بر کرسیهای زرین نشسته اند

بفرمود تا شمشیرها کشیدند و بر آن جماعت نهادند و همه را بحضور او کشتند و نطعها بر سر ایشان فکندند و سفاح با اتباع خود بر ان نطعها

نشستند و خوان کشیدند و طعام خوردند و نیم کشتگان در زیر ایشان مینالیدند و از سر آن نطعها بر نخواستند تا جمله مردند و از جمله اشعار

عبدالله سفاح که در باب انتقام کشیدن خود از بنی امیه گفته این دو بیت است شعر تناولت ساری من امية عنوة وجرت تراثي اليوم

عن سلفي قسرا ولقيت ذلا من مفارق هاشم والبستها عزا وجليتها قدما وفات سفاح در ذیحجه سنه ست وثلثین ومائه از انبار او مدینه هاشمیه

انبار است منصور بن محمد برادر بزرگترش که کنیه وی ابوجعفر و لقبش منصور و چون بنا بر خست ذاتی مضایقه میکرد به دوانقی اشتهار یافت

و چون در اوایل خلافت او علویه با او در مقام خلاف بودند و شیعه را از متابعت او منع نموده میگفتند که خلافت حق آل علیست ع

ابوجعفر مضطر گردیده تدبیر حال خود دران دید که با اهل سنت و جماعت اظهار موافقت نماید و بامداد ایشان هجوم علویه را از خود

دفع نماید لاجرم در یکی از مجالس از روی خشم قسم یاد کرده گفت والله لارغمن انفي وانوفهم وارفع عليهم بني تيم وعدي یعنی بینی خود و بینی

علویه را بر خاک خواهم مالید و علی رغم ایشان بنی تیم و بنی عدی را که عبارت از ابوبکر و عمر باشند بر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام تقدیم خواهم نمود

و اظهار مذهب اهل سنت و جماعت خواهم کرد و آن جماعت را اعوان و انصار خود ساخته دفع استیلای علویه خواهم نمود پس بمقتضای قسم

خود عمل نموده در خطبه ذکر خلفای ثلث را بر ذکر حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام تقدیم نمود و دشمنی آل علی را آشکار کرد و بسیار کس

صفر سنه ست وخمسین وستمایه تا پانصد و بیست و شش سال قدما و خلفای ایشان شیعی بوده اند و خلیفه و امام بحق را حضرت پیغمبر
صلوات الله وسلامه علیه بلا فصل حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام میدانسته اند اما بواسطه آنکه در زمان هر یک ازیشان یکی از اولاد ائمه
که مستحق خلافت فی الحقیقه ایشان بوده اند مع هذا چنانکه در مقدمه مذکور شد اکثر علویه با ایشان در مقام مدافعه و مقاتله بوده
ملک عظیم بوده در اغلب اوقات اظهار عقاید اهل سنت و جماعت میکرده اند تا از هجوم شیعه در روکش ساختن ائمه طاهرین ایمن
توانند بود و بعضی ازیشان با این همه اکتفا ننموده مرتکب حبس و قتل بعضی از ائمه طاهرین و ذریه سید المرسلین که معاصر او بوده اند
و ابتدای این اظهار و افتتاح قبایح ناهنجار از منصور غدار شد چنانکه در شرح حال او مذکور خواهد شد در تاریخ یافعی مسطور است که سبب
انتقال خلافت به بنی العباس آن بود که بسیاری از شیعه معتقد امامت محمد بن حنفیه بودند بعد از برادر او امام حسین و چون محمد
بن حنفیه وفات یافت شیعه او اعتقاد امامت پسرش ابو هاشم داشتند و او عظیم القدر بود و شیعه او را تابع بودند و چون ابو هاشم را
در شام وفات نزدیک شد و عقب نداشت وصیت خلافت خود بمحمد بن علی بن عباس کرد و با او گفت که خلافت در اولاد
تو خواهد بود و آنگاه کتب خود را با او سپرد و شیعه را بمتابعت او امر فرمود و چون محمد را وفات رسید پسر خود ابراهیم مشهور بامام را
وصی خود ساخت و چون مروان بن محمد که آخر ملوک بنی امیه بود ابراهیم را گرفت ابراهیم یقین میدانست که مروان او را خواهد کشت برادر خود عبد الله
سفاح را وصی خود ساخت و او اول کسی است که متولی خلافت شد از اولاد عباس اینست کلام یافعی و مضمون آن علی رغم انف السعد الدین
تفتازانی صریح است در آنکه شیعه را در زمان ملوک بنی امیه شیوع و کثرتی تمام بوده و در میان ایشان کتب شرعیه بوده و از محمد بن حنفیه تا زمان خلافت
بنی العباس منتظر خروج بر متغلبان بنی امیه بوده با آنکه اصحاب شیعه که قایل بامامت محمد بن حنفیه بوده اند که ایشان را کیسانیه میگویند و دیگر فرق
امامیه که حق ایشان اثنی عشریه اند در تحت متابعت محمد بن حنفیه و بنی العباس داخل نشده اند بلکه در اکثر اوقات با یکی از علویه اتفاق کرده بر بنی
العباس خروج کرده اند چنانکه سابقا مذکور شد [illegible] عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس بن عبد المطلب رضی الله عنهم کنیتش ابو العباس لقبش سفاح
ولادتش در سنه [illegible] و اول خلفای آل عباس است بیعتش یعنی حسن بن قحطبه طایی و نصرت ابو مسلم مروزی در آدینه چهاردهم شهر ربیع الاول
سنه اثنتی و ثلثین و مایه صاحب روضة الصفا آورده که صباح جمعه ابو العباس با اتباع خود سوار شده بدار الاماره مروان فرود آمده
از آنجا بمسجد جامع رفت و بر منبر بر آمده بر پای ایستاده خطبه خواند بخلاف بنی امیه که ایشان نشسته میخواندند و بنا بر آنکه در آن روز
ضعفی داشت بر بالای منبر نشست و عمش داود بن علی از وی یک درجه پایان تر ایستاده خطبه را تمام کرد و آخرین کلام داود با اهل
کوفه این بود که میان شما و پیغمبر شما صلعم خلیفه بحق بجای اقتدار بر منبر ننهاده مگر علی بن ابیطالب و این امام که برین منبر است یعنی عبد الله بن محمد
که این امر متعلق شد و از میان شما بیرون نرود تا آنکه عیسی از آسمان فرود آید بعد از آن سفاح و داود از منبر فرود آمده بدار الاماره
رفتند و ابو جعفر منصور تا نماز دیگر باخذ بیعت مشغول بود و چون بیعت تمام شد و بر مسند استقلال نشستند در استیصال بنی امیه مبالغه تمام

حضرت امام متغیر شده و در آن سال بحج بمدینه رفت و آن حضرت را در قبه پوشیده بجهت بصره فرستاد و از آنجا به بغداد آوردند
و مقید ساخته به یحیی بن خالد سپردند تا او را زهر داد و بر آنکه یحیی به بغداد آمده و چنان نمود که ... به بغداد آمده است و حضرت امام در خانهٔ سندی
بن شاهک بود و در بغداد محبوس بود و چنان نمودند که وفات یافت بعد از عدول از کرخ بیاوردند تا امام موسی را مرده ببینند
و مقصود ایشان آن بود که مردم گمان برند که او را زهر نداده اند و نکشته اند هارون با این اعمال قبیحه مالک بود حب جاه
او را بر سر آن داشت و در عقیدهٔ تشیع راسخ بود و در نصرت آن مذهب مسرور می بود تا حدی که در مجلس یحیی گذشت همواره هشام بن الحکم را که
یکی از تلامذهٔ حضرت امام جعفر صادق بود و صاحب نفس قدسی و جامع کمالات انسانی بود با علمای اهل خلاف در مباحثهٔ مذهب اثنا عشری
و ملت شیعه در شکنجهٔ مناظرهٔ او مالیده و ملزم ساختی و هارون از آن متحیر و مسرور بودی و هشام را جوایز و عطایا مقرر فرمودی صاحب طرایف
آورده که در ترجمهٔ هارون الرشید از تاریخ نیشابور که تالیف حاکم ابی عبدالله نیشابوری است مسطور است که روزی یکی از آل ابی طالب
نزد رشید میگذشت رشید گفت عوام توهم کرده اند که مرا من علی و اولاد او را دشمن میدارم والله چنین نیست که ایشان گمان کرده اند
و خدا میداند شدت محبت مرا نسبت بعلی و حسن و حسین و معرفتی که مرا بفضل ایشان حاصل است لیکن چون ما طلب خون ایشان از بنی امیه نمودیم
و خدای تعالی ما را سلطنت روی زمین داد و علویه را نزدیک ساختیم ما با ایشان مخالطه نمودیم بر ما حسد بردند و از هر طرف بر ما خروج کردند
و خواستند سلطنت را از دست ما بیرون برند و سعی بسیار در فساد نمودند و در کتاب احتجاج از مامون نقل کرده که روزی در مدینه
امام موسی کاظم نزد رشید آمد رشید برخاست و او را استقبال کرده و در صدر مجلس نشاند و در برابر او نشست پس امام موسی به پدرم هارون
نصیحت نمود که متوجه حال فقرای امت شود و با ایشان احسان نماید و پدرم قبول نصیحت نمود بعد از آن حضرت امام برخاستند و رشید نیز
جهة تعظیم او برخاست آنگاه مرا و برادرم امین را فرمود که در خدمت عم خود و سید خود بروید و رکاب او گرفته سوار کنید و لباس او را
راست سازید و مشایعهٔ او تا منزل نمائید پس حضرت امام موسی در آن اثنا مرا بشارت خلافت من داد و گفت هرگاه مالک این امر
شوی بفرزندان من احسان کن چون او را بمنزل رسانیده بخدمت رشید مراجعت نمودیم و خلوت شد بنابر جرأتی که همیشه بود گستاخی کرده
از پدر خود سوال کردم که یا امیرالمومنین که بود این مرد که این همه تعظیم و اکرام او بجا آوردی و از برای او برخاستی و استقبال او
نموده در مجلس نشاندی گفت که هذا امام الناس و حجة الله علی خلقه و خلیفته علی عباده پس گفتم یا امیرالمومنین آیا این همه صفات مخصوص تو نیست
در جواب گفت که من امام جماعتم بحسب ظاهر و بسبب غلبه و قهر و موسی بن جعفر امام بحق است والله ای پسر که او احق است بمقام پیغمبر خدا از من
و از جمیع خلایق اما بجهة آن میکنند که با وجود این اگر با من در خلافت نزاع کند چشمهای ترا بکنم لان الملک عقیم و هم از مامون نقل کرده
که چون رشید خواست که از مدینه بمکه رود فضل وزیر خود را امر کرد که بدرهٔ ... دویست دینار بردار و بخدمت امام موسی برو و بگو که
امیرالمومنین عذر میخواهد که وقت تنگ بود و گنجایش بیش از این نداشت بعد از این تلافی خواهد شد چون این حال مشاهده کردم برخاستم در

از سادات و علویان کشت و در وقت تبلیغ منصور که در بغداد دست بسیاری از بنی فاطمه شد و گرفت محمد و ابراهیم ابنای عبد الله
بن الحسن بن علی بن ابیطالب علیه السلام بر او خروج کردند و لشکر فرستاد و ایشان را بقتل آورد و فرزند ... بود که نظر بآن اعمال
عقوبت مآل کوئی شبهه طریق عفو و شفاعت رسول صلی الله علیه و آله و سلم و آل او مسدود کرده و ذکر ... او را درین کتاب نیاوردیم و او
امثال او را اهل سنت از زانی دانسته ایم اما چون مبنای کتاب بر رعایت جانب اقتصاد بود و شیوه منصور مذکور در مقامیکه او را خوف زوال
ملک بود اظهار تشیع قولا و فعلا مینمود چنانکه بعد ازین مذکور خواهد شد سید اسمعیل حمیری در مبدا و انتها از مداحان اهل البیت بود و بعاطفت و حمایت
منصور محافظت شد کتاب را کزیدیم و او را ... نیافتیم وفات منصور در شنبه ششم ذی حجه سنه ثمان و خمسین و مایه در مکه اتفاق افتاد
و شهر بغداد است محمد بن منصور ملقب به مهدی است مردی عاقل کریم بود و در اوایل بمقتضای کرم عام تبا طوایف قریش خصوصا اولاد
و عدی عطایا ... اما در اواخر سید اسمعیل حمیری که مداح اهل بیت بود او را در عطیه دادن تیم و عدی سرزنش نمود از گفته نادم گردید صاحب
ظرایف از کتاب اغانی که تالیف ابوالفرج اصفهانیست نقل کرده که روزی مهدی صلای عام داد و صلات و عطایا بعامه خلایق
میداد و ابتدا از بنی هاشم نموده بعد از آن بسایر طوایف قریش رها داد در آن اثنا سید حمیری در آمد و رقعه بدست ربیع وزیر داد مهدی
داد و گفت درین رقعه نصیحتی است مر امیر را میخواهم که باو برسانی و در آن رقعه نوشته بود و شعر قل لابن عباس سمی محمد لا تعطین بنی عدی
درهما و احرم بنی تیم بن مره انهم شر البریة آخرا و مقدما ان تعطهم لا یشکروا نعمة و یکافئوک بان تذل و تشتما و ان تأمنهم و استکفهم
یأمنوک و یتخذوا خوانک مغنما ... قراث محمد امامه و بنیه و ابنته عدیلة مریما و تأمروا من غیر ان یستخلفوا و کفی بما فعلوا هناک مغرما لم
یشکروا لمحمد انعامه افیشکرون لغیره ان انعما و الله من علیهم بمحمد فهداهم و کسی الجلود و اطعما ثم انبروا لوصیه و ولیه بالمنکرات فجرعوه العلقما
برچوزی گفته که این قصیده بغایت طویل است و بواسطه قبح تعرضات که در آن واقع است باقی قصیده را ذکر نکرده ایم و بالجمله چون رقعه
بنظر مهدی رسید فرمود که سید این رقعه را با ابوعبدالله وزیر منصور برساند و بگوید که عطایای بنی تیم و عدی را قطع نماید و خدمت ... رقعه
رساند و بار بمجلس مهدی آمد پس بنظر مهدی بر روی سید خندان شد و گفت ای اسمعیل نصیحت تو را قبول کردیم و من بعد بانجماعت چیزی نخواهیم
داد ... در اوایل دولت و بسیاری از اکابر حجاز را که با علویه متفق بودند بغداد
آوردند و از آن زمره یکی محمد بن ادریس الشافعی بود و در زمان او یحیی بن عبدالله بن حسن بطبرستان خروج کرد و او را ... آوردند
و از آن زمره یکی محمد بن ادریس الشافعی بود و در زمان او یحیی را اسباب شوکتی و عدتی تمام بود رشید فضل برمکی را با پنجاه هزار سوار بطبرستان
فرستاد و فضل چون بآنجا رسید با یحیی بن عبدالله لطف کرده کار بجائی رسید که امان نامه بخط خود سوی یحیی فرستاد و یحیی با فضل بخدمت
هارون الرشید رفتند در اول او را اکرام کرد و بعد از آن نقض عهد نموده او را بکشت و بعضی از حساد امام موسی بن جعفر الکاظم را علیهما السلام
بهارون عرضه داشتند و گفتند که مردم خمس اموال بسوی او میفرستند و او را خلیفه بحق میدانند و او نیت خروج دارد هارون الرشید

و در زمان او امام بحق و خلیفه مطلق امام الجن و الانس علی بن موسی الرضا است و تجاهل و اغماض از حق نمودن عین جهل و منافی دعوی فهم
و فضل است لاجرم در مقام آن شد که خلافت را بآنحضرت تسلیم نماید در کتاب عیون الرضا و کتاب کشف الغمه و کتاب فصل الخطاب
خواجه پارسا و غیرها مذکور است که مامون مکرر کتابات در باب طلب آنحضرت از خراسان بمدینه مشرفه فرستاد و آنحضرت تعلل نموده عذرها
اظهار میفرمود تا آنکه مبالغه مامون بحدی رسید که آنحضرت دانستند که مامون دست از طلب او نخواهد داشت پس باتفاق فرستادهای
مامون از راه بصره و اهواز و فارس متوجه مرو شد و چون بمرو رسیدند مامون اصناف تعظیم و تبجیل بجا آورده یکی از خواص خود را بخدمت
امام فرستاد و پیغام داد که میخواهم که امر خلافت را بتو که مستحق آنی بسپارم پس آنحضرت امتناع نمودند و در آن باب مبالغه بسیار
فرمودند و تا دو ماه این گفت و شنید ممتد گردید آنگاه مامون آنحضرت را در خلوتی نزد خود طلبید و بعد از تقدیم بعضی سخنان که مشعر
بتخویف و تهدید بود باو گفت که چون در امتناع از تقلد خلافه مبالغه و الحاح بسیار کردی ترا معذور داشتم اما طوعاً و کرهاً
ترا ولایت عهد از من قبول باید کرد و آنحضرت در این مرتبه نیز طلب عفو نمودند و مفید نیامد پس آنحضرت بنا بر اضطرار ولایت عهد او را
قبول نمود بشرط آنکه او را در ایام خلافت مامون تکلیف نکنند باقامت امر و نهی و قضا و فتوی و نصب حکام و عزل و تغییر امور که
از صدر خلافت فرعند این مدت تا آن زمان استمرار یافته بود و مامون آن شروط را از آنحضرت قبول نموده فرمود تا اولاد عباس و
و سرداران لشکر او بآنحضرت بیعت نمایند و بسیاری از ایشان بر بیعت اقدام ننمودند پس مامون در خزانه بگشاد و مال بسیار باولاد
عباس و سرداران لشکر داد تا راضی شدند و بیعت با آنحضرت نمودند و هر کس که از آن بیعت تخلف نمودند مامون ایشان را محبوس ساخت
و بعد از اتمام بیعت امر فرمود تا تمام سپاه لباس سیاه که شعار عباسیان بود از خود دور کردند و لباس سبز پوشیدند و مضمون ولایت
عهد آنحضرت را نوشته باطراف ممالک خود فرستاد و در اسم و دنانیر نام نامی حضرت امام رضا زدند و خطبه در منابر باسم سامی
او خواندند و چون روز عید نزدیک شد مامون [illegible] پیغام فرستاد که شما را بعید گاه باید رفت و در نماز عید امامت مردم
بجا آورده و خطبه بخوانید پس آنحضرت جواب فرستادند که من با شما در وقت قبول ولایت عهد شرطی چند کرده بودم که عدم تکلیف باقامت
امثال این امور از آن جمله است و الحال ملتمس چنانست که مرا از اقامت این امور عفو فرمائید پس مامون پیغام فرستاد که امامت نماز داخل
امر و نهی نیست و مع هذا غرض آنست که در ایام حیات من مردم ترا بشناسند و فضایل و کمالات تو بر مردم ظاهر شود و چند مرتبه رسل
و رسایل در میان ایشان دایر شد تا چون الحاح مامون از حد گذشت آنحضرت باو اعلام نمودند که اگر مرا ازین امر عفو نمائی بر من خوشتر است
و اگر عفو نمیکنی پس رخصت بده که بدستوری که جد من پیغمبر صلوات الله علیه و آله متوجه نماز عید میشده اند متوجه شوم مامون جواب فرستاد
که بهر طریق که خاطر شما میخواهد متوجه نماز شوید آنگاه مامون امر کرد تا وقت صبح جمیع لشکریان و سرداران ایشان بر در خانه آنحضرت
حاضر شوند و خاص و عام مرد و زن در راهها و کوچها و پشت بامها ایستادند و زنان و کودکان منتظر رکاب ایستادند و چون طلوع آفتاب

پدر خود و گفتم که یا امیر المؤمنین تو هر یک از اولاد مهاجر و انصار و سایر قریش و آن کسانیکه حسب و نسب ایشان را نمیدانی پنجهزار دینار
بیشتر داده و با امام موسی که او را میشناسی و تا آن مرتبه تعظیم و تکریم او نمودی دویست دینار میفرستی این عطیه نهایت اندک
و لایق علو شان شما و ایشان نیست پس هارون گفت خاموش باش که اگر من عطیه بسیار بدهم که ضامن میشود که فردا بصد هزار شمشیر
از شیعه و موالی خود بر روی من نزنند بدان ای پسر که فقر او و اهل بیت او اسلم است برای من و شما از بسط ایدی ایشان مدت خلافت هارون
بیست سال بود و فاتش در طوس در غره جمادی الاول سنه ثلث و تسعین و مایه مامون بن هارون الرشید از افاضل آل عباس بود و
حلم و حکمت و فصاحت و سخاوت و شجاعت مشهور بفرمود تا حکمتها از زبان یونانی بعربی کردند ابن کثیر شامی در تاریخ خود
تصریح به تشیع مامون نموده و از روی تعصب گفته که مامون در سال دویست و دو دو امر نموده و بعث انکار کرد که یکی از دیگری اعظم
بود و آن قول بخلق قرآن بود و تفضیل علی بن ابیطالب بعد از حضرت رسول صلی الله علیه و آله در بعضی از مواضع گفته که او را بصیرة بعلوم
متعدده از فقه و طب و کلام و فرایض و نحو و عربیه و شعر و علم نجوم و سایر اقسام ریاضی بود و زیج مامونی باو منسوبست و مقدار درجه از
صحرای سنجار مساحت نموده و عمل او از عمل قدمای حکما اصوب است اما در اینجا که مبالغه او را در تشیع و تکلیف باعتقاد خلق قرآن ذکر نموده
از روی تعصب و عناد گفته که او را بصیره ناقده نبود و دیگر بار در مقام ذکر حل بعضی از مسایل مشکله میراث که باو نسبت داده گفته که
او را بصیرتی مردم از فطنت و سرعت و تعجب نمودند و نیز ابن کثیر گفته که احمد بن حنبل با جمعی دیگر از فضلای اهل سنت مدتها بواسطه امتناع
از قول بخلق قرآن در حبس مامون بود و در زمان معتصم حبس و ضرب احمد زیاده شد و مامون تا آخر عمر از آن عقیده بر نگردید و وقت
وفات برادر خود معتصم را وصیت بتقوی و ترس خدا و رفق و مدارا با رعایا نمود و آنکه بهمان اعتقاد او باشد و با شیعه نیکوئی کند و
از بدان ایشان تجاوز نماید و صلاتیکه همه ایشان مقرر ساخته بود با ایشان رساند و در کتاب احتجاج ذکر نموده که روزی مامون
با اصحاب خود گفت که میدانید که مذهب شیعه را از که آموختم گفتند نمیدانیم گفت از پدرم هارون الرشید آموختم گفتند این چگونه تواند
بود و حال آنکه او اهل البیت را میکشت گفت ایشان را بسبب ملک میکشت لان الملک عقیم پس الحکایات را که سابقا در بیان حال رشید
مذکور شد باستدعای جمیع اصحاب خود نقل نموده و در کتاب عیون الرضا و کتاب طرایف بتفصیل و اجمال از ارباب سیر نقل افتاده که مامون
چهل کس از اکابر علمای مخالفین را جمع کرده و با ایشان گفت که میخواهم با شما از روی انصاف و عدل در باب تحقیق خلیفه بحق بعد از پیغمبر
مناظره کنیم تا حق ظاهر گردد و بعد از آن شروع در مباحثه و مناظره نموده و برهان قاطع ساخت بر آنکه حضرت امیر المومنین علی وصی پیغمبر است
و خلیفه بحق مستحق است و دیگران غاصب بوده‌اند و آن چهل کس ترک مکابره کرده اعتراف بآن نمودند و مامون را درین باب اشعار
بسیار است و از آنجمله این بیت است شعر الام علی شکر الوصی ابی الحسن و ذلک عندی من عجایب ذا الزمن خلیفة خیر الخلق و الاول الذی اعان
رسول الله فی السر و العلن و بالجمله چون مامون را بعد از نظر در دلایل ظاهر شد که امامت و خلافت حق اهل بیت پیغمبر صلوات الله علیهم بود

ممکن گردد و بالجمله اکثر علمای شیعه مانند شیخ ابن بابویه و شیخ مفید رحمهما الله برآنند که مامون حضرت امام رضا را زهر داد چنانکه
سابقا ایراد یافت اما صاحب کتاب کشف الغمه روایت نموده که سید فاضل نحریر رضی الدین علی بن طاوس قدس سره که در فن اخبار
و آثار محقق عالیشان بوده مخالف این است و اعتقاد نداشت که مامون بزهر دادن حضرت امام اقدام نموده باشد و کلمه آنچه از آثار
مهربانی و التیام مامون با حضرت امام و اختیار او از میان تمام اقوام و مقابله با نزاع و ابرام عباسیان بدشنام انتم نطف السکاری
فی رحم القیان و مانند آن و اظهار فضل و شرف آنحضرت در مجالس و محافل و اقتدا با او در فرایض و نوافل از اول دلایل است برآنکه
مامون بقتل آنحضرت مایل نبوده و باین حکم نفرموده و از مؤیدات کلام ابن بابویه آنست که در کتاب عیون اخبار الرضا روایت نموده از
تمیم بن عبدالله قرشی که گفت خبر داد مرا پدر من از احمد بن علی انصاری که او گفت پرسیدم از ابوالصلت هروی که چگونه دل مامون
مایل باشد بقتل حضرت امام رضا علیه السلام با آن همه اکرام و محبت و ولایت عهد که درباره او ظاهر شد ابوالصلت گفت مامون آنچه
از اکرام و محبت و ولیعهد ساختن آنحضرت ظاهر میساخت جهت آن بود که بمردم ظاهر سازد که او رغبت دنیا ندارد تا اعتقاد مردم را
در شان او فاسد سازد و وقعی در خاطر ایشان نماند پس چون دید که آنحضرت از آن محبت و اکرام و ولایت عهد از جای در نمی آید
بلکه موجب زیادتی اعتقاد مردم بفضل آنحضرت میشود حکم کرد تا علمای اطراف را آوردند و با او در مبحث اندازند تا شاید در مناظره
یکی از ایشان ملزم و عاجز و منقطع گردد و محل و منزلت او نزد علما پست گردد و نقص و جهل او در میان عامه مشهور شود و در این حیله نیز مقصود
او حاصل نشد بلکه هیچکس از مخالفان او از علمای اسلام و یهود و نصاری و صابیه و مجوس و براهمه و ملاحده و دهریه با آنحضرت مناظره
نمیکرد که از او عاجز و ملزم نشد و حجت بر او تمام نشد و چون مردم ظهور محبت و غلبه او را بر آن جماعت مشاهده میکردند با همدیگر میگفتند
که والله او اولی است بخلافت از مامون و خواص مامون سخنان مردم را در شان حضرت امام با او میرسانیدند و او از آن در خشم و
غضب میشد و حسد او بحضرت امام زیاده میگردید و مع هذا در اکثر احوال آنحضرت طریقه محبت با مامون و محبان او نمی ورزید و آن نیز باعث
زیادتی عداوت او میشد لیکن بنا بر مصلحت اظهار آن نمیکرد و آخر چون او را حیله در اسقاط محل و منزلت آنحضرت از قلوب مردم نماند چاره
در دفع آن امام امم در شهادت دید و از مؤیدات کلام ابن طاوس آنست که صاحب کشف الغمه روایت نموده که محمد بن امام
جعفر صادق در سال نود و نه در مکه بر مامون خروج کرد و زیدیه و جارودیه بر او جمع شدند و مامون عیسی جلودی را که
از امرای او بود فرستاد تا جمعیت محمد مذکور را پریشان ساخت و او را گرفته بنزد مامون فرستاد و چون محمد بنزد مامون آمد مامون او را
اکرام نمود و در مجلس نزدیک خود جای داد و جوایز و عطایا فرستاد و هرگاه محمد قصد مجلس مامون میکرد با گروهی انبوه از
بنی اعمام خود سوار شده میرفت و با او اظهار تکبر مینمود و مامون تحمل میفرمود و همچنین زید بن موسی الکاظم که بزید النار مشهور است
در بصره بر مامون خروج کرد و دعوی خلافت خود و دعوت کرد و خانه بسیار از بصره بسوخت و غارت کرد و چون مامون برو

شد آنحضرت غسل نمودند و جامه پوشیدند و عمامه سفید بر سر بستند و یک طرف او را بر سینه فرو گذاشتند و طرف دیگر را
در میان دو کتف مبارک خود آویختند و استعمال بوی خوش کردند و عصا بدست مبارک گرفتند و بموالی و اصحاب خود گفتند که بدستور
آنحضرت عمل نموده حاضر شوند آنگاه آنحضرت پای مبارک برهنه ساخته و سراویل که تا نصف ساق بود و جامهای دامن را کشیده
از اندرون خانه با حجه همان خانه آمدند و سر بجانب آسمان برداشته تکبیر گفتند و موالی آنحضرت نیز با او تکبیر بجا آوردند پس از آنجا
تا آخر در خانه خود که امرا و سلاطین بر حوالی درگاه آن مجتمع شده بر اسبان خود سوار شده ایستاده منتظر مقدم شریف آنحضرت
بودند حرکت فرمودند و چون نظر آن جماعت بر آنحضرت افتاد همه یکبار خود را از اسبان بزیر انداختند و اکثر مردم از غایت
اخلاص و شوق بند نعلین و موزه خود را بکارد و خنجر قطع نموده دور کردند و بموافقت آنحضرت پای برهنه براه افتادند راوی
گوید که چون در هر مرتبه آنحضرت تکبیر گفتند در خیال مردم چنان نمود که آسمان و زمین و در و دیوار روزگار جواب تکبیر او میگویند
و با او در آن ذکر موافقت میجویند و اهل مرو بگریه و فریاد درآمدند و بعضی صورت حال را بمامون رسانیدند و فضل بن سهل در وقت
مامون گفت که اگر حضرت امام رضا باین طریق بمصلی خواهد رسید تمام مردم فریفته او خواهند شد و ما در معرض خطر خواهیم بود
و میترسیم که مبادا خون ما بریزند آنگاه مامون از غیرت اندیشه نموده فی الحال المصحوب یکی از خواص خود بحضرت امام پیغام داد که ما
از روی ابرام ترا بامر نماز عید تکلیف نمودیم و زحمت و مشقت فرمودیم و نمیخواهیم که تو آزار یابی و این همه راه پیاده و پای برهنه
بشتابی باید که بمنزل خود رجوع کنید تا دیگری امامت نماز عید نماید پس آنحضرت موزهای خود را طلبیده بر پا کشیده و سوار
شدند و چندان هرج و مرج در میان مردم ظاهر شد که امر نماز عید در آن روز منتظم نگردید و در بعضی از تواریخ بنظر رسیده که
چون خبر ولایت عهد حضرت امام ببغداد رسید عباسیان از این اندوهناک شدند و برهم آمدند و بر خلع مامون اتفاق
اتفاق کردند و با عم مامون ابراهیم بن مهدی بیعت کردند ... هیچ کسی آنحال را بمامون نیارست گفتن روزی حضرت امام
نزدیک مامون رفت و گفت مردم بغداد بهم برآمدند و بسبب تفویض ولیعهدی من ترا از خلافت خلع کردند و بیعت بعم تو تمام شد
مامون متحیر گردید حضرت امام علیه السلام فرمودند که مردم بسبب من و فضل بن سهل با تو دل بد کردند تا مرد و را از خود دور کنی این فتنه
نشیند مامون بعد از اندک مدتی جمعی را برگماشت تا فضل بن سهل را در گرمابه کشتند و حضرت امام را زهر داد آنگاه بتعجیل ببغداد
آمد و ابراهیم بن مهدی بگریخت و زینب دختر سلیمان بن علی بن عبد الله بن عباس زنی بزرگ و فصیحه بود و عباسیان در احترام تمام
میکردند نزد مامون آمد و گفت ترا چه باعث شد که خلافت از خاندان خود بخاندان علی نقل کنی گفت ای عمه امیر المؤمنین علی چون
خلیفه شد با آل عباس شفقتها فرمود و هر یکی را بعملی جلیل و شغلی خطیر ترتیب کرد و عبد الله عباس را ببصره فرستاد و عبید الله را بیمن و قثم را
بسمرقند و آل عباس هیچ کس آن نیکوئی را مکافات نکرد و من خواستم که با ایشان نیکوئی کنم گفتم تا تو درین کار باشی بهتر از این

بوده‌اند و اتفاقات موافق تحقیق و ناظران مناظر تدقیق پوشیده نیست که اگر مقدماتی که تقریر نموده ممنوع و استدلالات و بناهایی که
بر آن متمسک شده مقدوح و مدفوع است و ظاهر است که ظاهر آیات منقوله ظاهر است در خلاف آنچه تقریر نموده الا به تکلفات ظاهره
و بر هر که اندک اطلاعی بر فضیلت و فهم مأمون دارد یا بر شمه‌ای از اوصاف کمال او که سابقاً از تاریخ ابن کثیر نقل شده نظر تأمل کار بندد یقین است
که کمال قباحت در کون او بر آن مقدمات سست زبون ندارد و باور نمیکند که مأمون با وجود مهارت در سایر فنون و تحقیق مسئله متعه
از علمای شیعه به دلایل گوناگون و مبالغه او در استقلال آن به مجرد استماع آن سخنان سست زبون یحیی بن اکثم دون که بغایت مخفی مطعون
بوده زبان پشیمانی به استغفار از آن گشاده حقیقت مشحون خود که شاید داری میتواند بود که به سبب مصلحتی ملکی به جهت تألیف قلوب اهل سنت
از گفته پشیمان شده باشد چنانکه در احوال معتضد نظیر آن خواهد آمد و اگرچه موارد ایراد در کلامی که منقول گشته از حد و عد بیرون است
اما چون دأب تفصیل و عدم بسیاری از جمهور رسیده باشیم گردیده جهت تنبیه ناظران بعضی از آنها در سلک بیان منتظم ساخته میگوییم که
نزاعی نیست در میان اهل اسلام در مشروعیت متعه در صدر اسلام و نزاع در نسخ و عدم نسخ است که سنی میگوید که متعه در صدر اسلام
مشروع بود و اما بعد از آن منسوخ شد و سند ایشان آن است که عمر در ایام خلافت خود بر بالای منبر رفت و گفت متعتان کانتا علی
عهد رسول الله الحدیث یعنی دو متعه است که در عهد و عصر حضرت رسول حلال و مشروع بود و مردم آنها را بجا می‌آوردند بحکم خدا و رسول
اما من در این زمان آنها را حرام میکردم و منع میکنم مردم را از آنها و عقاب و ایذا میکنم هر که آنها را ارتکاب کند یکی متعه زنانست و دوم متعه
حج و حاصل سند ایشان آن است که عمر از حضرت رسالت شنیده است که متعه منسوخ شده و بنابر آن بر بالای منبر آن سخنان گفت و اگر از
حضرت پیغمبر در نسخ متعه چیزی نمی‌شنید آن سخنان نمیگفت و شیعه میگویند مشروع است نکاح متعه و باقی و مستمر است چنانکه در صدر
اسلام بود و اصلا منسوخ نشده و هیچکس از حضرت رسالت پناه در باب نسخ متعه چیزی نشنیده و آنچه عمر بر بالای منبر گفت از پیش خود گفته چنانکه
صریح عبارت او بر آن دلالت دارد و اگر حضرت پیغمبر صلوات الله علیه در وقتی از اوقات نهی از آن کرده بودی اسناد آن به آنحضرت
اولی و ادخل در زجر و منع خواستی بود و حال آنکه او اسناد منع و نهی بخود کرده و ایضا اگر در باب نسخ متعه از حضرت پیغمبر چیزی می‌شنید
پیش از زمان خلافت خود اظهار آن میکرد چنانکه در زمان خود کرد و حال آنکه او نه در زمان پیغمبر صلوات الله علیه و نه در زمان
خلافت ابوبکر چیزی از این مقوله نگفت و ساکت بود و پیش از آنکه او منع کند و آن سخنان گوید متعه در میان مسلمانان معمول بود و
از آن منع میکرد پس چون عمر آن سخنان را در زمان خلافت خود با آنچنان عبارات ادا کرد و در زمان پیغمبر صلوات الله علیه و در زمان
خلافت ابوبکر نگفت و ساکت بود و پیش از آنکه او منع کند و آن سخنان گوید متعه در میان مسلمانان معمول بود معلوم شد که از حضرت
پیغمبر صلوات الله علیه چیزی نشنیده بود بلکه از پیش خود گفت و لهذا چنانچه در کتب حدیث و سیر اهل سنت نیز مسطور است عبدالله
بن عباس و عبدالله بن مسعود و جابر بن عبدالله و ابوسعید خدری و سلمة بن اکوع و مغیرة بن شعبه و اسماء بنت ابوبکر و جمعی دیگر

نیز ظفر یافت او را گرفته پیش مامون بردند تقصیر او را عفو نمود و با او احسان کرد پس هرگاه مامون با محمد و زید که بدعوی خروج کردند

و دعوی خلافت مینمودند و انواع خرابی و فتنها در بلاد او کردند عفو و احسان نماید چه گنجایش دارد که با حضرت امام رضا علیه السلام

که اصلا از و تقصیری ظاهر نشده بود و مامون یقین میدانست که آنحضرت داعیه خروج ندارد و بقبول ولایت عهد از و نیز ترجیح

میکارد عذر و قبول آن از و جایز نشمرد با آنکه از آنحضرت بمامون مددهای کلی رسید و از ورطهای شدید خلاصی میدادند

آنکه چون اهل مرو بر مامون هجوم نمودند هیزم و آتش جمع کردند که خانه او را بسوزانند و مامون بخانه آنحضرت پناه برد بشفاعت

او خلاصی یافت و مانند آنکه چون آنحضرت بالهام ربانی دانست که جمعی از اعادی قصد آن دارند که مامون و فضل وزیر او را در حمام بقتل

رسانند سر دو را از دخول حمام منع فرمود و مامون بواسطه متابعت آنحضرت سالم ماند و فضل بسبب مخالفت بقتل رسید و الله اعلم

بحقایق الامور [illegible] یافعی شافعی در ترجمه یحیی بن اکثم قاضی از محمد بن منصور روایت نموده که گفت در راه شام با مامون

بودیم در آن اثنا امر فرموده که ندا کنند بتحلیل نکاح متعه و چون یحیی بن اکثم آن مضمون را شنید مرا و ابی العینا را گفت که صباح بیگاه

نزد مامون بروید و اگر راه سخن بیابید در باب تحریم متعه با او سخن بگوئید و الا خاموش باشید تا من بیایم محمد بن منصور گوید که

صباح باتفاق ابو العینا بخدمت مامون رفتیم و دیدیم که او مسواک میکند و از روی خشم و غضب میگوید متعتان کانتا علی عهد رسول الله

و علی عهد ابی بکر و انا انهی عنهما کیستی ای جعل تا نهی کنی از چیزی که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله بان امر کرده آنگاه ابو العینا

بسوی من اشارت کرد که هرگاه که او چنین سخن در باب عمر بن خطاب میگوید چگونه با او سخن در باب تحریم متعه توان گفت پس ساکت شدیم تا

یحیی بن اکثم آمد و بنشست و ما نیز نشستیم مامون بیحیی گفت که چرا متغیر می بینم گفت غمیست بسبب آنچه در اسلام حادث شده مامون

گفت چه چیز در اسلام حادث شد گفت آنکه شما امر کردید بتحلیل زنا کرده اید مامون گفت من ندا بتحلیل زنا فرموده ام گفت بلی متعه

زناست مامون گفت از کجا میگوئی این گفت از کتاب خدا و حدیث پیغمبر او زیرا که خدای تعالی فرموده که قد افلح المؤمنون تا آنجا که فرموده

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ

ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ یا امیر المؤمنین زوجه متعه ملک یمین هست مامون گفت نه یحیی گفت پس زوجه است که عند الله

میراث میبرد و میراث میگذارد و فرزند با و ملحق میشود و جمیع شرایط زوجیت در وی یافت میشود مامون گفت نه یحیی گفت پس هر کس که از

زوجه جامع شرایط و ملک یمین بمتعه تجاوز کند از زمره عادون معدود خواهد بود و هک زهری از عبد الله و حسن پسران محمد بن

حنیفه از پدر خود از جد خود علی بن ابیطالب روایت میکند که گفت حضرت پیغمبر مرا امر کرد که ندا کنم بنهی از متعه و تحریم آن بعد از آنکه

امر بتحلیل آن نموده بود پس مامون بجانب ما التفات نمود و گفت این حدیث را شما از زهری شنیده اید گفتیم بلی یا امیر المؤمنین روایت

آن کرده اند جماعتی که از ایشانست مالک بن انس آنگاه مامون استغفار کرد و امر بتحریم متعه نمود انتهی ترجمه کلام یافعی در تاریخ

فعلها الله بک یا ابن عباس ... و مراد از رجل عبد الله بن عباس است که در آخر عمر نابینا شده بود و در بعضی از تواریخ آمده
چون ابن زبیر این سخن گفت ابن عباس در مقام جواب او شده گفت اعمی فان الله عز و جل یقول فانها لا تعمی الا
بصار و لکن تعمی القلوب التی فی الصدور و اما الله لقد [illegible] ابن عباس بردی عوسجه و چون ابن زبیر نزد مادر خود رفت و از
نزد عوسجه سوال کرد مادرش خجل شده گفت من ترا از معارضه ابن عباس و بنی هاشم نهی کرده ام و گفته ام که ایشان جوابهای حاضر گلوگیر دارند پس
عبد الله از مادر عذر خواهی مخالفت سخن او نمود و آن جواب در گلوی بغیش ماند و اما آنکه محمد بن منصور از مالک بن انس روایت نموده [illegible]
آنکه شارح مقاصد و صاحب کتاب هدایه فقه حنفی و مولف سیر النبی نقل کرده اند که مذهب مالک تحلیل متعه است تفصیل و تحقیق این
مسئله موکول بکتب مبسوطه شیعه امامیه است [illegible] تقریر وهم آنست که یکی از ناصبیان کج فهم در بعضی از مولفات جعلی خود ذکر
نموده و گفته که امام رضا قبول ولایت عهد کرد از مامون و در عهدنامه که بخط مامون و خط رضاست امیر المومنین نوشته و گفته
رضی الله عنک و نفسی فداک جعلنی وقاک من کل سوء و از و عطایا و ارزاق میگرفت چنانچه پدران او نیز با خلفای ثلث و بنی امیه
و بنی عباس حال بر همین منوال بود پس اگر خلافت و امامت ایشان را بود چرا این مداهنه و تنزل و مجالسه ظالمان نمودند و بخلاف ایشان قرار
نکردند و امیر المومنین میخواندند بلکه میبایست گفت که خلافت حق ماست و بیعت نکردندی و ولایت عهد قبول ننمودندی و اگر ایشان را
کشتندی شهید بودندی مانند زکریا که بر درخت بریدند و جرجیس که بدان زاری عذاب کردند و یحیی که بدان خواری کشتند
و بحبس ایشان حق را نپوشانید و بعضی از اهل فهم و اجله اصحاب سهم در ازاله آن وهم فرموده اند که استعانت و مدارا و تنزل ایشان از
مستحقان نه ما معارض است بسنت الهی در تاخیر اهلاک فرعون و نمرود و امثال ایشان که سالها دعوی خدایی نمودند و پیغمبران و
اولیای او را ایذا و اهانت کردند و همچنین معارض است بحال پیغمبران او که مجالسه و رفق و نرمی با اشرار نمودند و توقف محمد
فراعنه و کفار فرمودند و از خوف فرار نمودند و در مطاوی نرمی و تلطف کار تحقیق کرده اند و از کلمات سابقه ظاهر شد که حضرت
امام رضا علیه السلام قبول ولایت عهد مامون بعد از اکراه و اجبار نمود و آن خود اسهل است از آنکه یوسف پیغمبر ولایت عهد از عزیز
مصر که کافری بود طلب نمود مع هذا مامون در مقام انواع تعظیم و تکریم در حق امام رضا ظاهر ساخت و با حضرت او ولایت او
از خود در امامت اعتراف نمود پس اگر آنحضرت نیز با او تواضعی کند که بحق خود [illegible] باشد و از [illegible]
او بدیع نتوانند بود و بالجمله اگر امام رضا علیه السلام بطریق تواضع و کرم در مقابل تعظیم و تکریم [illegible] این کلمه گفته باشد
نقصان مرتبه رضا باشد و نه زیادتی درجه مامون و همچنین اگر صادق با شخصی که چندین هزار [illegible] در دیوار
باشد و با ابو حنیفه که امام اعظم خواجه سنیان است الجا او میداد از ضرب و قتل بجا آورده باشد [illegible] مصلحت گوید همانا
تشبه بموسی و هارون جسته باشد در مجامله و نرمی ایشان با فرعون و قصد القول خدای تعالی کرده باشد فقولا له قولا لینا

از فضلای صحابه و تابعین بسخن عمر التفات نکردند و با حرمت متعه فتوی میدادند و بآن عمل میکردند و میگفتند که خبر ثابت از حضرت رسول صلی

الله علیه شنیدیم آن بود که متعه را حلال کرده با بقول عمر از آن باز نگردیدیم و برین اعتقاد و عمل بودند تا از دنیا رفتند

روایت کرده از او باین طریق خود که آیه فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ در مصحف ابن عباس چنین بود که فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ مِنْهُنَّ

اِلیٰ اَجَلٍ مُسَمًّی و ایضا لفظ شرعی را حمل بر حقیقت شرعیه باید کرد چنانچه در اصول مقرر شده و خلافی نیست در آنکه نکاح منقطع و

با اجل و مهر را متعه میگویند و فاعل آنرا متمتع میگویند چنانکه کلام جوهری در صحاح اللغه و عبارت صدر شریعه در اول کتاب نکاح از مختصر وقایه

بر آن دلالت دارد و حمل بر نکاح دوام تجوّز یا اشتراک است که خلاف اصل است و بر قدر مشترک افاده یکی از ایشان علی التعیین نخواهد کرد

و ایضا ثعلبی در تفسیر خود و غیر او در غیر آن روایت کرده‌اند از حضرت امیرالمؤمنین علی که فرمودند لولا نهی عمر عن المتعة ما زنی الا شقی اگر نهی

نمیکرد عمر متعه را هرگز زنا واقع نمیشد مگر از بدبختی آمدیم بر سر آیه که یحیی بن اکثم بآن استدلال نموده پس اولا بدانکه این یحیی همان فقیه

بی‌اصل بی‌دینیست که یافعی در تاریخ خود گفته که او بهنات یعنی بافعال بد منسوب بود و در احوال سنه ثلث و مائتین و ثلاث گفته که او را

از قضا معزول نمودند و مصادره و مواخذه ده هزار دینار کردند و در تذکره عبدالله بن معتز این هجو او مذکور است شعر قاض یری الحد

فی الزنا و لا یری علی من یلوط بأس قاضینا یرتشی و حاکمنا یلوط و الراس شر ما راس لا احسب الجور ینقضی و علی الامة وال من آل عباس

میگوییم که آیه اصلا دلالت بر مدعای آن بی‌دین ندارد زیرا که متعه در زوجه داخل است و انتفاء بعضی از احکام مانند ارث و نفقه و قسمت و

تقاضای خروج او از مسمای زوجه نمیکند نه لغة و نه شرعا چنانکه در روایات مانند قاتله و کتابیه و ناشزه و مانند آن تقاضای

خروج از مسمای زوجه نمیکند و مؤید اینست آنکه در کشاف گفته فان قلت هل فیه دلیل علی تحریم المتعة قلت لا لان المنکوحة نکاح المتعة من جملة

الازواج اذا صح النکاح انتهی و بالجمله این احکام نه از جمله لوازم زوجه است من حیث انها زوجه بلکه تابع صفاتیست که زایداند بر زوجیت چون

عدم نصرت تزوج و عدم اختلاف دین و عدم مخالفت حکم شوهر و لهذا قاتله و کتابیه و ناشزه و مانند ایشان میراث نمی‌برند و اما

حدیثی که یحیی از زهری نقل کرده با آنکه علمای شیعه صحت آنرا ممنوع میدانند و زهری را بکذب و حسن بن محمد را بآرای قبیحه مانند ارجا

معروف میدانند معارض است با حادیثی دیگر که مخالفین روایت نموده زیرا که ترمذی روایت نموده در صحیح خود از ابن عمر

که مردی شامی از متعه نسا از او سوال نمود ابن عمر گفت حلال است شامی گفت پدر تو از آن نهی کرده ابن عمر گفت اگر پدر من از آن نهی

کرده باشد و پیغمبر آن عمل کرده باشد ترک سنت او خواهیم کرد و عمل بقول پدر خود خواهیم نمود و حمیدی در جمع بین الصحیحین از مسند عبدالله

بن عباس ذکر کرده که قال ابو نضرة کان ابن عباس یأمر بالمتعة و ابن الزبیر ینهی عنها الحدیث و در حدیث سبره بن معبد الجهنی از ابن شهاب

نقل کرده که قال اخبرنی عروة بن الزبیر قام بمکة فقال ان ناسا اعمی الله قلوبهم کما اعمی ابصارهم یفتون بالمتعة یعرض برجل فقال انک لجلف

جاف و لعمری لقد کانت المتعة تفعل فی عهد امام المتقین یرید رسول الله صلوات الله علیه فقال له ابن الزبیر فجرب بنفسک فوالله ان

[illegible] مذکور شد و نام رساله را از جود و وجود باید رضا را سدا باشد که در عهد مامون ولایت امیر المؤمنین

[illegible] بر سبیل تقیه و مداهنه بود ... تقیه و مداهنه نیست اگر آن معصیت بود و این معصیت است

بمجاهد [illegible] ایشان [illegible] رسول [illegible] حسین رضا ندادند دیگران و عجب است که اگر کسی زین امیه یا بعضی از اولاد

و اصحاب ... و در کربلا کشته آید درجه شهادت یابد خواجه حسنی گوید که تیری کرد و خود را در مهلکه انداخت و اقرار بقتل حسین و یحیی

قیاس نکند و امر بقتل اصحاب [illegible] داند و قاتل را مسلمان خواند و اگر دیگری از ایشان چون رضا علیه السلام بجهة مصلحت امت و رعیت

و ابنای آن زمان ... مصالحه کند باید آنرا بدانچه ولی حقیقی و ناهی منسوب سازد اخراج ایشان را از دست توجه باید کردن اگر گویند یا دین که

حسین آن کرد که حسین و یحیی و زکریا کردند و حسن بن علی و صادق و کاظم و رضا همان کردند که لوط و شعیب و قائم علیه السلام آن میکند

که مصطفی صلوات الله علیه کرد در غار و یونس علیه السلام در بحار و همه اقتدا بانبیا کردند و حق ایشان را بود و رضا علیه السلام بآن

مصالحه و مجامله سلامت نیافت تا حجت بتغیر باشد و اما آنکه گفته که از بنی امیه و بنی العباس عطایا و ارزاق میگرفتند جواب آنست که

ایشان آنرا از عطایا و ارزاق نمیدانستند بلکه حق ایشان بود که دیگران بغصب گرفته بودند و بهر طریق که ممکن باشد ایشان را اخذ آن جایز بود

و در آن نقصان عصمت و امامت نباشد والحمد لله رب العالمین ... بن معتضد لقبش و اثق فردی مردانه بود و در ایام خلافت خود

با آل علی نیکوئیهای بسیار کرد بخلاف پدر او متوکل که بمقتضای کلام معجز نظام یخرج المیت من الحی ناصبی و معلن عداوت اهل البیت

بود و ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که واثق تفقد احسان بآل ابیطالب نمود که در وقت مردن او هیچکس از ایشان نمانده بود

که [illegible] باشد و چون موت او نزدیک شد فرمود تا فرش را از زیر پای او برداشتند آنگاه روی خود را بر زمین نهاد و گفت

یا من لا یزول ملکه ارحم من زال ملکه احمد بن ... کنیت و ابو العباس و لقب او معتضد بغایت زیرک و فاضل بود و چون نوبت باو

رسید عالم را روی در خرابی نهاده و ثغور مهمل مانده و خزاین را خالی شده دید لاجرم مهیا نمود تا ثغور محکم شد و طمع لشکر از

رعیت منقطع گردید و دست طامعان و متمردان از رعیت و مظلومان کوتاه گردانید و با آل علی نیکو بود و خواست تا بر منابر

لعن معاویه کنند و صحیفه که مخبر از مناقب اهل بیت علیهم السلام و مثالب اعدای ایشان بخوانند میسر نشد و بنابر آن اهل خلاف را اجرای

آن حق و صدق نیافت و آن معنی در خاطر او گره شد و در سنه تسع و ثمانین و مائتین وفات یافت و در تاریخ یافعی مذکور است که قاضی

یوسف بن یعقوب معتضد گفت که میترسم که نزد سماع این صحیفه فتنه برپا شود معتضد گفت اگر خاصه بر کسی [illegible] خواهم

نهاد یوسف گفت آنگاه با علویه که از هر ناحیه بر تو خروج کنند چه خواهی کرد بنابرین معتضد درین باب توقف نمود احمد بن مستکفی

کنیت او نیز ابو العباس بود و لقب او ناصر و او از افاضل خلفا بود و خاطری وقاد داشت و در علوم متبحر و در شجاعت یگانه روزگار

بود و تشیع او شایع و احکام ائمه اهل البیت را چون عم خود معتضد تابع بود و مبارک بن اسمعیل بن احمد عباسی بغدادی متطیب

بلکه موسی در مقامی که فرعون عتاب و خطاب او مضمون فعلت فعلتک التی فعلت و انت من الکافرین بود

و از روی تنزل و نرمی گفت فعلتها اذا و انا من الضالین کردم چنین و من از جمله گمراهان بودم [illegible]

و نرم ترست از آنچه از صادق در جواب منصور در تقیه با اسماعیل نجواست [illegible] و نعوذ بالله اگر صادق [illegible] این

گفته بودی که خواهم سبتی [illegible] دست [illegible] و غوغا [illegible] و آنکه آنحضرت او را امیر المومنین خوانده است

موجب نقصان [illegible] او نیست نمی بینی که باری تعالی در قرآن مجید تا بزا خدا و اله خوانده چنانکه در اول سوره قد افلح گفت یجعلون

مع الله الها آخر و همچنین در حکایات حضرت ابراهیم گفت فراغ الی الهتهم اگر خدا روا باشد که تا بزا اله خواند رضا را روا باشد

که مامون را روا باشد که مامون را امیر المومنین خواند و نقصان امامت او نباشد و امیر المومنین آن باشد که باشد نه آنکه خوانندش چنانکه

خدا آن باشد که باشد نه آنکه خوانندش مولف را جواب دیگر از این شبهه در خلال احوال هشام بن الحکم سبق ذکر یافته بیاد آورده که خالی

از لطفی نیست و آنکه گفته است که بایستی انکار کنند برایشان اگر کشته شوند شهید باشند چون زکریا و جرجیس و یحیی و عجب آنست

که این ناصبی اظهار اطلاع بر تاریخ و اخبار انبیای سابقه میکند و این قصه نشنیده است که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله در روز بدر که

سیصد و سیزده نفر از مسلمانان همراه داشت و اکثر پیاده و بی سلاح بودند با کفار بسیار مقاتله و کارزار نمود و در عام

حدیبیه که با آنحضرت سه هزار و ششصد مرد از اهل اسلام همراه بودند چون سهیل بن عمرو و سایر مشرکان راه بر آنحضرت گرفتند و او را

از دخول مکه منع نمودند و نگذاشتند که عمره خود را تمام کند با ایشان جنگ نکرد و راضی بصلح شد و در آن صلح آنچه از و خواستند قبول

کرد با آنکه در قبول بعضی از آن مشقت عظیمی و مخالفت ظاهر شرع کریم بود مانند آنکه شرط [illegible] که هر که جهت

اسلام پیش آنحضرت آید او را تسلیم ایشان نماید و آخر چون خواستند که صلح نامه نویسند حضرت رسول بجانب امیر علیه السلام اشاره

فرمود که صلح نامه نویسد حضرت امیر نوشت که بسم الله الرحمن الرحیم هذا ما صالح علیه محمد رسول الله سهیل بن عمرو گفت بدین راضی نیستیم

و اگر ما اقرار بخدای رحمن و رحیم و اعتراف برسالت تو کنیم مرتبه دین تو را قبول کرده باشیم و ما را با تو خلافی نماند باید که بجای آن

بنویسید باسمک اللهم هذا ما صالح علیه محمد بن عبد الله حضرت رسالت بنابر مصلحت وقت فرمودند که یا علی از آن بگذر و این بنویس که

او میگوید امیر المومنین از ستردن آن شرم نمود توقف فرمود تا رسول خود از آن بگذرد و آنچه مطلوب سهیل بود نوشتند پس [illegible] قول

خواجه ناصبی می بایست که رسول با آن قوت و شوکت که در آن روز داشت و مانند علی شجاعی با او همراه بود از کفار مکه تنزل نمودی

[illegible] حرب ایشان شد مظفر و منصور بمکه توجه فرمودی و نام خدا را از خدا محو نکردی و نام خود را از رسالت نستردی تا اگر

کشته شدی شهید بودی و تشبه بزکریا و جرجیس و یحیی نمودی و تامل باید در قیاس این قضیه با واقعه امام رضا و انصاف

باید که امیر المومنین خواندن مامون سهل تر است یا نام خدا و رسول را در کتابت از خدا و رسول دور نمودن پس اگر رسول را روا است که

... آمد و تا ابراهیم وفات و چون ابراهیم را دید گفت ای بنده خدا مال مرا بکه حواله کنی و مال مرا بکه تسلیم میکنی گفت
به برادرت یعنی ابوالعباس سفاح و او برادر او بود و مادر سفاح ریطه بنت عبدالله بن عبید بن عبد المدان الحارثی بود و بعد از آن
ابومسلم لشکر فرستاد بقحطبه تا قحطبه هزار مرد بر وی جمع شدند قحطبه اول باصفهان رفت و از آنجا بنهاوند رسید و بزرگان حجاز
دمشق به نصیبین بودند همه را بکشت پس قحطبه قصد عراق کرد و از فرات بگذشت و لشکر او هم عبور کردند و آن شب جنگ شد و یزید بن
هبیره که از لشکر مروان بود بگریخت و چون در گذشت اثر قحطبه ندیدند چون این بشنید گفت هیچ سبب نیست این کار را الا ادبار که هرگز مرده
زنده را نصرت نکرده است و در آن وقت که مروان ابراهیم امام را حبس کرده بود ابوالعباس سفاح بگریخت با خویشان خود بکوفه آمده
پنهان بود و بعد از آن ابومسلم متردد شد که خلافت را بکه تسلیم کند گاه میل بجعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن علی بن ابیطالب علیهم السلام بود
و گاه بعبدالله بن الحسن بن علی بن ابیطالب و گاه بابی العباس سفاح و جعفر دانسته بود که آن کار و بر اسلم نشود و لهذا بدان التفات نکرد
عاقبت بر سفاح بیعت کرد و بعد از آن عبدالله بن علی که عم سفاح بود لشکر جمع کرد و قصد مروان نمود و مروان از وی هزیمت شد
و بیشتر از اکابر ایشان کشته شدند و بعد از آن مروان را طلبیدند و در دیهی از دیهای مصر یافتند و کشتند و چون خلافت بر عباسیان مقرر
شد ابومسلم هم بر قاعده اول دلیری میکرد و بی دستوری خلیفه کارها میکرد و ابوجعفر منصور که برادر ابوالعباس بود بر آن منکر می بود و لیکن
ابوالعباس میگفت من قصد کشتن او ندارم زیرا که مردم ما را بدان سبب ملامت کنند و چون سفاح بمرد و منصور بخلافت نشست خواست
که ابومسلم را بکشد و وقتی ابومسلم گفته بود که حال من با عباسیان چنانست که مردی از صالحان استخوانهای شیر دید جایی افتاده دعا کرد
تا خدای تعالی او را زنده کرد و چون آن شیر زنده شد گفت ترا بر من حقی عظیمست لیکن مصلحت من آنست که ترا بکشم زیرا که تو مردی مستجاب الدعوه
شاید که باری دیگر دعا کنی تا خدای تعالی مرا بمیراند یا شیری دیگر آفریند قوی تر و آن سبب مضرت شود پس مصلحت من در آنست که ترا بکشم پس
عباسیان قوت از من یافتند مصلحت ایشان در کشتن من باشد عاقبت ابوجعفر منصور ابومسلم را چون بکشت خلافت بر عباسیان
مقرر شد و زمخشری در کتاب ربیع الابرار آورده که کان ابومسلم یقول بعرفات اللهم انی تائب الیک مما لا اظنک تغفر لی فقیل له أیعظم علی الله
غفران ذنب فقال انی نسجت ثوب ظلم ما دامت الدولة لبنی العباس فکم من صارخة تلعننی عند تفاقم الظلم فکیف یغفر لمن هذا الخلق خصماؤه و قیل
له مرة لقد قمت بامر لا یقصر بک عن الجنة فقال خوفی فیه من النار اولی من الطمع فی الجنة انی اطفأت من بنی امیة جمرة و الهبت لبنی العباس نیرانا
فما افرح بالاطفاء و وا اسفا من الالهاب جسند دوم در متقدمین از حضرات سادات و ائمه ایشان که سلاطین اندلس بوده اند
ادریس بن عبدالله المحض بن حسن مثنی بن حسن مجتبی ابن علی مرتضی علیهما التحیة و الثنا کنیتش ابو عبدالله در واقعه فخ در سنه تسع و ستین و مایه فرار نموده بمصر
رفت و چون واضح مولی صالح بن منصور نیز بدانجا رفته از قبل هادی عباسی شیعه مخلص بود او را مدد کرد تا باندلس روان داشت و او
در قصبهای مغرب در اراضی طنجه در مدینه ولیله آغاز دعوت کرد جمعی از قوم بربر با او گرویده پادشاه شد هارون از این خبر مضطرب

معروف بابن الکتبی در کتاب نوادر و اشعار ملوک آورده که بعضی از معاصران ناصر بر وی طعنه زدند که او تشیع اثبات داده و مذهب
این ابیات گفت شعر یعیبونی بحب علی صنو قومهم لدی علی کل من صاحب النبی و لو طرفة عین فحقه من علی فلقد قال اهل الحق کل حقیقی
مومن شیعة النبی بری و ایضا حکایت کرده که ابن عبد الله که نقیب طالبیان بوده در مدینه موصل کتابتی نوشت بناصر و مضمون
آن اینکه بما خبر رسیده که عدول نموده از مذهب تسنن اگر نموده است باشد توقع چنانست که سبب آن را اعلام فرمائید چون
نوشته سید مذکور بناصر رسید در جواب او این ابیات گفته فرستاد شعر بمینا القوم اوضحوا منهج الهدی و صاموا و صلوا و الانام نیام
اصاب به نوحا و نوح بهم نجا و ناجی بهم موسی و اعقب سام لقد کذب الواشون فیما تخرصوا و حاشی الضحی ان یعتریه ظلام ازجمله
دلایل صحت عقیده او آنست که چون علی بن صلاح الدین یوسف که از ملوک آل ایوب بود کتابتی باو نوشت و قطعه گفته در انجا ثبت نموده
که مشتمل بود بر شکایت از آنکه ابوبکر و عثمان که عم و برادر او بودند ملک موروثی او را گرفته اند چنانکه سابقا صاحبان این دو نام
خلافت را از علی بن ابیطالب غصب کرده بودند ناصر در جواب این قطعه را نوشت شعر وافی کتابک یا بن یوسف ناطقا بالصدق یخبر
ان اصلک طاهر غصبوا علیا حقه اذ لم یکن بعد النبی له بیثرب ناصر فاصبر فان غدا علیه حسابهم و ابشر فناصرک الامام الناصر و
تفصیل این سوال و جواب با قطعه شعر علی بن یوسف در ذیل چند پنجم مذکور خواهد شد و ولادتش سه شنبه دهم رجب سنه ثلث و خمسین و خمسمایه و وفاتش شب
یکشنبه سلخ رمضان سنه اثنی و عشرین و ستمایه ذکر در بیان حال ابومسلم فخر الدین رازی در کتاب حقایق الانوار آورده که ابومسلم عبد الرحمن بن مسلم
بعضی گفته اند که مروزی بود و بعضی گفته اند اصفهانی و او در سرای عیسی بن معقل بن عمیر پرورده شد و با فرزندان او علم بیاموخت و عیسی از دعات
شیعه بود و پس ابومسلم بواسطه خدمت عیسی با ابراهیم امام رسیده و دعوت وی قبول کرد و پس ابراهیم او را بخراسان فرستاد و او را [illegible]
کرد و او دعوت میکرد برای رضای آل محمد و در آن وقت امیر خراسان نصر سیار بود و میان او و میان جدیع بن علی الکرمانی
خصومت بود و جدیع در آن واقعه هلاک شد و ابومسلم فرصت نگاه میداشت و در دیهی از دیهای مرو دعوت ظاهر کرد و آن در بیست
و پنجم ماه رمضان سال صد و بیست و نه از هجرت بود و خلقی بسیار با وی جمع شدند و ابومسلم به پسر جدیع استعانت کرد و قصد نصر
سیار نمود و نصر بگریخت و قصد نیشابور کرد و ابومسلم قحطبه را از پی او بفرستاد و قحطبه بطوس آمد تمیم بن نصر سیار را دریافت و او را بکشت
لشکرگاه او را غارت کرد و نصر بجانب عراق آمد و بساوه بمرد و ابومسلم بخراسان مستولی شد پس نباته بن حنظله الکلابی از لشکر مروانیان
با جمیل هزار مرد شامی در جرجان بود ابومسلم با وی مصاف کرد و او را و فرزندش را بکشت و از آن لشکر جز اندکی خلاصی نیافتند
[illegible] بعراق رفت و مروان حمار معلوم کرد که ابومسلم دعوت از برای ابراهیم میکند ابراهیم را بگرفت و محبوس کرد و چون ابومسلم بشنید
برسید که مروان او را محبوس ساخت و مردی بازرگان را پیش مروان فرستاد و آن مرد مروان را گفت که یا امیر المؤمنین من مردی
تاجرم و مالی که داشتم با ابراهیم دادم و تو او را محبوس کرده‌ای مال من ضایع خواهد شد مرا می‌باید که او را ببینم تا مال من که حواله

[illegible] ساخت و ملقب بداعی گردید و پیش از چندگاه او را به پیش خود خوانده وی بجبال عمار رفته با او بیعت نمودند

اهل [illegible] و بعد از محمد بن قاسم بن جعفر دعوی خلافت برداشته ملقب بمهدی ساختند و در آن وقت چهار تن از علویه بامر خلافت موسوم بودند

محمد بن ادریس در سنه خمس و اربعین و اربعمایه وفات یافت بعقیده صاحب عمدة الطالب تا زمان سلطنت او در آن دیار بودند و وفات صاحب

عمده جمال الدین احمد معروف بابن عنبه در شهر صفر سنه ثمان و عشرین و ثمانمایه حسب تقسیم در سادات رفیع الدرجات که سلاطین یمن بوده اند

یحیی بن حسین [illegible] امام حسن نبت سید محمد بن حسن المکنی لعبد الله بن قاسم رسی بن ابرهیم طباطبا بن اسمعیل دیباج بن ابرهیم غمر بن حسن مثنی در زمان

معتضد در سنه مایتین و [illegible] در یمن ظهور کرده ملقب بهادی گردید او در ذی حجه سنه ثمان و تسعین و مایتین در صعده درگذشت سالکی و فات یافت و او را

کتابیست در فقه زیدیه موسوم بالاحکام قریب بهفت سال در مکه معظمه خطبه بنام او خواندند و در تاریخ الملوک مسطور است که یحیی اشعری گوست که بر وفور

فضیلت و علو همت او دلالت و از آن جمله این اشعار است که بعضی از اصحاب و خویشان خود نوشته و عتاب نموده با ایشان در آنکه با او وعده

موافقت در خروج نموده و آخر تخلف از آن ورزیدند ع نام النبی وباع الدین فی تعب عضت علیه ولاة السوء بالجنب والناس فی غفلة

عما اصیب به آل الرسول فکل غیر مکتئب حتی نفت الدین ابدا محتسبا والله یعطی جزیلا کل محتسب اذ لا یری ثائرا للدین منتصرا لا علو بالحق لله ذا غضب

کیف المزار وقد صارت معالم ما سن الرسول کربع دارس خرب ام کیف یرضی بسوم الخسف ذو وکرم من اصحب قد صین بالادب ما بها الراکب

المزجی مطیته نحو الحجاز علی المهریة النجب ابلغ بنی حسن الاخیار مالکة من ناصح لهم ذی منطق ذرب عن الخلیل الذی لم تخش نوبته یوما ولم یرم بالتحیز

فی العرب لکن یودهم للقرب بینهم وان یخف حسبه فاعلم یغب اهل النبوة ما شانی وشانکم وکیف انتم لومی بلا سبب لما تشمرت ادعوا

بالکتاب الی امر النبی وقد هبت فی الطلب خالفتم لخوض فی اللذات من لیث وانتم راحة فی ساحة التعب یا قوم هذا کتاب الله فانتحوا ای الکتاب

راحوا من ذوی النصب بعتم وتقاعدتم عن حق نعمت اسی بجد غیر ذی لعب بنی علی فلا تصغوا الی احد ولا تشد وان انتم الکرام النصب واستجمعوا

فلکم عز ومقدرة وانتم شعث فی ساعة الشغب ما بعد امری لکم عذرا فلا تهنوا واستنجدوا بالسیوف البیض والشهب فقد سمعتم جمیعا قال مفتخرا

اصدق انباء من الکتب ۹ اعاذل لا تنهی جوادی ورمحی والقواض من الدلاص ولا تسمو امولی الی غناء ولا نبغ الجوارح لا قناص غضبت

لحالتی فصرف سیفی الی اهل المقابح والمعاصی بنی حسن انی نهضت بثارکم وثار کتاب الله والحق والسنن وصیرت نفسی للحوادث غرضة وغبت

عن الاخوان والاهل والوطن لا درک ثارا او لا قمع ظالما اشد علی الاصنام من عابد الوثن بکل رقیق الحد ابیض صارم وکل ردینی ذابل کالشطن

فان یک خیرا فهو خیر لکلکم وان یکن الاخری فانا ذو محن محمد بن یحیی کنیه او ابو القاسم و لقبش مرتضی پس از پدر والی شد و او فقیه و عالم بوده

باصول و فروع او را تصانیف بسیار است ولادتش در سنه ثمان و تسعین و مایتین و وفاتش در سنه خمس عشر و ثلثمایه آورده اند که یحیی حمامی را

بتتبع مذهب حق دعوت مینمود و ایشان از آن ابا مینمودند تا کار بقتال انجامید و چون صفوف قتال راست شد محمد در معرکه

در اسه این ابیات را باواز بلند بر مخالفان خواند و کارزار میکرد ۹ کدر الورد علینا والصدر فعل من بدل حقا وکفر ایها الامة عودی

ستة و او داود نام شخصی که بشجاعت اشتهار داشت بدانجا فرستاد و او بخدمت ادریس رسیده و ازروی مکر و تلبیس [...] مصاحبت او درآمد

تا آنکه او روزی از درد دندان شکایت کرد وی چیزی باو داد که داروی دندانست و ادریس در سحر آنرا بکار برده درگذشت و او را

جاریه حامله بود و اولیای دولت تاج خلافت بر شکم او بستند و او پس از چهار ماه پسری آورد و او را ادریس نام نهادند و در اسلام غیر از او

کسی دیگر را در شکم مادر بسلطنت موسوم نکرده اند حضرت پیغمبر صلوات الله علیه وآله در حق او فرموده که علیکم بادریس بن ادریس فانه نجیب اهل البیت و شجاعهم

در تاریخ الملوک تالیف مبارک بن احمد عباسی کتبی بغدادی از صولی روایت کرده که گفت از ابو هاشم داود که یکی از ارکان دولت ادریس بود

شنیدم که گفت روزی ادریس مرا همراه خود بساحل دریا برد که در آنجا بنماز اشتغال نماید و چون او مشغول بنماز شد من در گوشه نشستم که ناگاه

جماعتی از دور پیدا شده متوجه ما شدند و چون ادریس ایشان را دید با من گفت ای داود جماعت خارجی اند و بقصد قتل من آمده اند داود گوید

با او گفتم که پس رخصت من بده که بر ایشان حمله کنم گفت تو بجای خود باش و آنگاه شمشیری و سپری برداشته حمله کرد و هفت کس از ایشان بکشت

و باقی بهزیمت رفتند و چون برگشت شمشیر خود را بمن داد و این اشعار خواند شعر الیس ابونا هاشم شد ازره و اوصی بنیه بالطعان و بالضرب

فلسنا نمل الحرب حتی تملنا و لا نتشکی ما یلاقی من النکب و حصلت ادریس ملکه سنته و استبد و خطب لنفسه بالخلافة و کان فصیحا شاعرا عمر ابن

در مدینه زیتون و توابع آن والی بود و پس از ادریس بن ادریس قایم مقام گردید بعد از آن عیسی بن ادریس حاکم گشته در مغرب مدینه موسوم بجبل الکواکب

ساخت و همچنین سلطنت آنجا از سلف بخلف میرسید [...] المشهور بحمود بن ابو العیش میمون بن احمد بن علی بن عبد الله بن عمر در اواخر سنة ست

واربعمایه در ده فرسنگی قرطبه با سلیمان مروان جنگ کرده او را گرفت پس از آن او و برادرش ابو الحکم سلیمان بن عبد الرحمن ناصر را بکشت

و در سنه سبع و اربعمایه در قرطبه بسلطنت نشست و ملقب بناصر لدین الله گردید و در بیست و هشتم ذیقعده سنه ثمان و اربعمایه در حمام رفته بر دست

غلامان مقتول شد [...] پس از واقعه برادرش را در قرطبه بیعت کردند و ملقب بمامون شد آخر یحیی بن ادریس برادرزاده‌اش با او تنازع نمود

در سنه اربع عشر و اربعمایه بر دست یحیی اسیر شده محبوس بود تا در سنه احدی و ثلثین و اربعمایه کشته شد [...] در حینی که قاسم از

قرطبه به اشبیلیه رفته بود در سنه اثنی عشر و اربعمایه [...] الفرار کرده در قرطبه در مستهل جمادی الاول بر تخت نشست و خود را ملقب

بمعتلی گردانید و در خلال آن احوال اعیان امویه بار دیگر خطبه باسم ایشان خواندند و چون برافتادن دولت حمود کس ایشان هلاک

شدند مجدد خطبه بنام یحیی خواندند و او در وقت محاصره اشبیلیه در محرم سنه سبع و عشرین و اربعمایه بر دست اهالی آنجا کشته شد

ادریس بن علی بن حمود در واقعه برادر در طنجه بود امرای علویه او را طلبیده پادشاهی برداشتند و ملقب بمتاید بالله شد و در سنه اربع

و ثلثین و اربعمایه هلاک گشت [...] یحیی بعد از برادر او را از زندان بیرون آوردند بحکومت نشسته ملقب بعالی گردید اما

تدبیر نداشت دولتش متزلزل بود و در سنه ثمان و ثلثین سلطنت را به بنی اعمام گذاشته بحکم ایشان در یکی از قلاع محبوس شد و نوبتی

دیگر او را بیرون آورده حاکم ساختند و در سنه ست و اربعین و اربعمایه فوت شد محمد بن ادریس بن علی بسلطنت رسیده ملقب بمهدی گشت

حکومت [illegible] زمخشری کتاب کشاف را در مکه در چاشت دوشنبه بیست و دوم ربیع الآخر سنه ثمان عشر و خمسمایه بنام حافد او علی بن عیسی
بن [illegible] المصنف فتح الله حصنه که بغایت فاضل و شاعر و جواد بود تصنیف نموده امیر محمد الملقب تاج المعالی بن جعفر ابو القاسم محمد بن عبد الله بن ابو هاشم
بن حسن الامیر بن محمد الاکبر جد اعلی جعفر اولین حاکمی که مذکور شد بملک موروثی رسید چه پدر و جدش قبل از ابو المعالی شکر حکومت کرده بودند و
او در بدایت حال خطبه بنام اسمعیلیه خوانده پس از آن حسب الاستدعای قایم عباسی بنام او کرد و والواحی که در حوالی کعبه و حجر و زمزم مکتوب
بالقاب مصریه بود بگشت و ببغداد فرستاد و در سنه اثنی و ستین و اربعمایه رسول او نزد سلطان الب ارسلان سلجوقی آمده چون خبر تغییر خطبه
اسمعیلیه و تعیین خطبه بنام سلطان رسید الب ارسلان سی هزار دینار و خلع نفیس جهت او روان داشت وفاتش در سنه سبع و ثمانین و اربعمایه
و سنتش از هفتاد متجاوز بود ابو فلیته قاسم بن تاج المعالی پس از پدر والی شد و اسپهبد بن ساوتکین در سنه سبع و ثمانین و اربعمایه مکه را ازو
انتزاع نموده وی در شوال این سال با جمعی بر سر او آمده بر وی غالب شد و اسپهبد بشام گریخت امیر فلیته بن ابو فلیته قاسم بن تاج المعالی
محمد بعد از پدر بحکومت نشست در عشر اوسط صفر سنه سبع عشر و خمسمایه وفات یافت امیر [illegible] عمدة الدین هاشم بن امیر فلیته دیگر خوانرا
تمکین داده بحکومت نشست و در سنه سبع و عشرین وفات یافت قاسم بن هاشم بن فلیته بعد از پدر پادشاه شد امیر ارغش امیر حاج بغداد
او را در سنه خمس و خمسین و خمسمایه اخراج نموده عمش عیسی را حاکم ساختند و او از مادینه بر سر قاسم آمده وی را اخراج نمود باز عیسی لشکر بر سر او آورده وی را
در رمضان سنه ست و خمسین و خمسمایه بکشت مدت حکومتش بیست و نه سال [illegible] عیسی بن امیر فلیته پس از برادرزاده پادشاه شد [illegible] بن
عیسی پس از پدر والی گشت و در سنه احدی و سبعین و خمسمایه از لشکر مستضیء عباسی گریخته برادرش [illegible] بجای او منصوب شد اما حکومت
او تا سنه ثلث و سبعین و خمسمایه مستمر بود بعد از آن مکثر برادر داود بن عیسی حاکم شد قتاده بن ادریس بن مطاعن بن عبد الکریم بن عیسی بن حسین
بن سلیمان بن علی بن سلیمه بن عبد الله بن محمد ثعلب بن عبد الله الاکبر بن محمد الثایر بن موسی الجون امیر مکه بروایة بعضی در سنه سبع و تسعین و
خمسمایه بر مکثر بن عیسی غالب آمده حکومت یافت و او بغایت شجاع و متجبر و سخت دل بود در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که قتاده امیری عارف
و منصف بود و غلامانی را که در مکه فساد میکردند سیاست فرمود و در زمان حکومت او اموال و نفوس تجار در حیطه امان بود و او بقاعده شیعه
سب صحابه میکرد و فرموده بود که در حرم حی علی خیر العمل در اذان میگفتند و التفات بهیچکس از پادشاهان زمان نمی نمود و بخلیفه بغداد و
غیر او رجوع نمیکرد بلکه همه ساله از خلیفه بغداد اموال بسیار جهت او می آوردند و او میگفت که من بخلافت سزاوارترم از دیگران و چنین مشهور است
که در مدت عمر ازو گناه کبیره صادر نشده بود و در تاریخ جهان آرا و غیر آن مذکور است که در آخر ناصر عباسی او را فریب داده بعراق
طلبید و چون بحوالی کوفه رسید اکابر و اصاغر حتی شیربانان با شیرهای در قلاده باستقبال او رفتند چون وی این حشم بدان قتاده گفت بلاد
نزل بها الذل [illegible] و از آنجا برگشت حسن بن قتاده بعد از پدر قایم مقام شد ابو راجح ابن قتاده بعد از برادر حاکم گردید و در زمان
او ملک مسعود بن ملک کامل از آل ایوب چند وقتی استیلانید کرده باز راجح فایق آمد ابو سعید حسن بن علی بن قتاده با عم در آن امر شریک شد

للهدی ودعی عنک احادیث الغمر تحسبنی قال یحیی لکم ابن بنت المصطفی خیر البشر عد منی البیض والسمر معا وبدلت [illegible] لا حزن [illegible]
اعدائنا نار حرب بغیر [illegible] تسع احمد بن یحیی که ملقب بناصر لدین الله بود قایم مقام گشت و در سنه اربع وعشرین وثلثمایه فوت شد حسین
بن احمد ناصر الملقب به منتخب والی شد یحیی بن احمد ناصر بعد از قتل برادر بحکومت رسید منصور لقب یافت واو معاصر معز الدوله بن بویه بوده
بن حسین بعد از وی پسرش ابو محمد داعی در صنعا کردید [illegible] عبد الله بن محمد بن قاسم بجای پدر بنشست در تاریخ الملوک مذکور است که عبد الله مردی سهیم
صاحب حزم عظیم الناموس بود واهل یمن او را بسیار دوست میداشتند و او چون دانسته بود که اهل طبرستان از موالیان اهل بیت رسالت‌اند
همیشه مراسلات و هدایا بجانب ایشان میفرستاد وایشان را بمتابعت خود دلالت میکرد تا آنکه در بعضی از آن دیار خطبه بنام او خواندند
و آخر بعضی از داعیان او در آنجا غلبه نمودند و خطبه او بر جمیع آن بلاد خوانده شد و خود در یمن بر سریر سلطنت متمکن بود و از جمله اشعار او
که مشهور است با آنکه دعوت او از عراق گذشته بولایت گیلان رسید این دو بیت است ؛ قل لبنی العباس ما بالکم لا تحفظونا لخطر رجحان
وقد تحکم لنا دعوة حالت علی اقطار جیلان ؛ و ناصر عباسی که معاصر او بود مال بسیار بطوایف عرب یمن فرستاد و ایشان را بتحریض قتل
او نموده وعدهای خوب داد بسبب آنکه او در کار خود غفلت می‌ورزید و از جا اطراف تفتیش نمینمود کسی او را [illegible] بعد از
وفات او پسر او را قایم مقام او ساختند و چون دیدند که جاهل و قاصر بود از رتبه امامت خطبه بنام او نخواندند و محمد بن حسین که از
بنی اعمام عبد الله مذکور بود طلبیده امام خود ساختند و حال وامروز در میان مردم مشهور است و در کمال زهد و علم و عبادت
و هرگز در هیچ قلعه قرار نمیگیرد و همیشه در بیابانها و کوهستان یمن بسر میبرد والله اعلم [illegible] در شرفا و حکام مکه معظمه حفظها الله
ابو محمد بن محمد الامیر بن حسن الامیر بن محمد الاکبر بن موسی بن عبد الله بن موسی جون بن عبد الله المحض بن حسن مثنی بن امام حسن در عهد مطیع
عباسی که مجور ترکان گشته عزیز اسمعیلی پادشاه مصر در سنه ستین وثلثمایه استیلا یافته بعد از قتل و فوج [illegible] و خطبه دیگر بحکومت نشست
و در ذی الحجه سنه سبعین وثلثمایه ارتحال نمود عیسی بن جعفر بعد از پدر قایم مقام گردید حسن کنی بابو الفتوح بن جعفر بعد از برادر والی گشت
و وزیر ابو القاسم مغربی که از اکابر فضلای شیعه اثنا عشریه بود از مصریان گریخته بپیش او آمد و او را بخلافت ترغیب نمود و وی نیز در
ذی قعده سنه احدی واربعمایه لشکر بدانجا کشید اعراب بنی طی را با خود متفق ساخت و حاکم مضطر گشته مال بسیار بر قبایل عرب ایثار کرد
و ابو الفتوح متوهم آنکه مبادا او را بحاکم سپارند بی نیل مقصود برگشت و وزیر مغربی روی گردان شده بعراق رفت و حسن بحکومت حجاز
قانع شده در سنه اربع وثلثین واربعمایه وفات یافت ابو عبد الله تاج المعالی شکر بن حسن قایم مقام پدر گشته بغایت کریم بود و حکایتی
غریب در کرم از وی در کتاب نگارستان مسطور شده با آنجا رجوع نمایند و وفاتش در سنه اربع وستین واربعمایه و آن طبقه بملکه نسب الحکام
بدو منتهی شده حمزه [illegible] بن داود بن عبد الرحمن بن ابو الهاشم عبد الله بن داود بن سلیمان بن عبد الله بن موسی الجون تغلب
بر آنجا دست یافت ومیانه بنی موسی و بنی سلیمان قتال بسیار دست داد و قرب بیست سال حکومت کرد و از بنی سلیمان غیر از وی کسی

عضوض که باعتقاد اهل سنت در ما بعد سی سال از وفات آنحضرت غیر از آن نتواند بود پس حاصل کلام ابن عمر چنین میشود که خلافت حقه حقیقیه
الهیه نبود و هیچیک از اهل بیت تو نخواهد رسید و همین موجب آن نیست که ملک عضوض و خلافت ظاهری که ابن حجر زنی و صحابیا و نیز بنی امیه
و بنی العباس و امثال ایشان داشتند بهیچیک از اولاد اهل بیت حضرت امام حسین نرسد دیگر آنکه قول ابن عمر که ان جدک خیر من الدنیا والآخرة الی آخره
دلالت بر وضع روایت میکند زیرا که این عبارت مشعر است بر آنکه حضرت امام حسین در توجه بعراق طالب دنیا بود و حاشا که ابن عمر درباره
حضرت امام حسین این گمان داشته باشد بلکه آنحضرت طالب خلافت الهی بود که بموجب حدیث صحیح لا یزال الاسلام عزیزا الی اثنی عشر خلیفه کلهم
من قریش و غیر آن از احادیث که در فاتحه این کتاب مذکور شد مستحق آن گشته بود و دیگر آنکه اطلاق عبارات ابن عمر بر وجهی که دلالت
بر نفی خلافت از مهدی اهل البیت نیز دارد قرینه وضع روایت است و از جمله غرایب آنکه شیخ جلال الدین سیوطی شافعی در کتاب تاریخ الخلفا استدلال
نموده بر بطلان خلافت خلفای اسمعیلیه باحادیثی که اهل سنت روایت کرده اند در باب امتداد زمان خلافت عباسیه تا زمان ظهور
مهدی آخر الزمان و مخفی نخواهد بود که اقدام مامون عباسی بر ولیعهد ساختن حضرت امام رضا دلیل صریحست بر آنکه آن احادیث مذکوره
بعد از انقضای ایام مامون وضع شده و الا اگر آن احادیث ثابت می بود و بمامون میرسید که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله فرموده
که خلافت در اولاد عباس تا قیامت باقی خواهد بود اقدام بر نقل خلافت از خاندان خود بحضرت امام رضا نخواستی نمود زیرا که
ارتکاب آن بعد از وقوع احادیث مذکوره متضمن منافاة با قضای الهی و معارضه با نص حضرت رسالت پناهی بر جهل و ضلالت
خود گواهیست و انصار اهل روزگار پوشیده نیست که ما الحال سالهای بسیار است که خلافت از آل عباس بیرون رفته بلکه از
نسب ایشان بر صفحه روزگار اثری نمانده و الحمد لله که روزگار متعصبان بسر آمد و وضع واضعان ایام از وضع آن احادیث
که اهل سنت جهة خوشامد آن طایفه بر هم بافته بودند کاشف گردید و بنی عباس اکثر احادیثی که در کتب ایشان مذکور و صحت آن مقرر ند
و ایضا ابن کثیر در موضعی دیگر از تاریخ خود تکذیب آن محضر نموده و گفته که در اول مرتبه که اکابر و علما باستدعای خلیفه القادر بالله عباسی خط
و مهر بر آن کاغذ محضر نهادند سید رضی الدین موسوی نیز بالحاح و اکراه خط بر آن محضر نهاد و چون از مجلس خلیفه بیرون رفت وجهه انتهی
بطلان آن محضر و اظهار آنکه آنچه در آنجا نوشته شده از روی اکراه بود قطعه شعری گفت که دلالت بر صحت نسب خلفای اسمعیلیه داشت و
یک بیت او اینست * البس الذل فی بلاد الاعادی * و بمصر الخلیفة العلوی * و چون خلیفه عباسی آن قطعه را شنید بر آشفت و شریف طاهر پدر
سید رضی الدین و برادر او سید مرتضی علم الهدی را طلبید و با ایشان گله آغاز کرد ایشان چون سید رضی الدین در آن باب سخن گفتند گفت
من این قطعه را نگفته ام خلیفه گفت اگر او این قطعه را نگفته باید که قطعه دیگر مشتمل بر قدح نسب اسمعیلیه بگوید و درین باب کس نزد سید رضی الدین
فرستادند او قبول نکرد و چون سید رضی الدین و خاندان او در عراق عرب صاحب شوکت و فضل بودند و خلیفه قدرت بر اهانت
ایشان نداشت بعجز و ناچار بآن راضی شد که سید رضی الدین سوگند بخورد که آن قطعه را نگفته آنگاه شیخ ابو حامد اسفراینی و قاضی ابوبکر باقلانی

ابن حسن الدین محمد ابو نمی بن ابو سعد حسن بحکومت رسید و بغایت معمر شد سی پسر داشت از جمله سید [illegible] سلطان [illegible] بایست

در حله بود و داد ابو الغیث بن ابو نمی والی شده برادرش حمیضه بقتل آمد حمیضه با دیگر برادران باتفاق او [illegible] نزد او [illegible] کرد

پیش سلطان محمد اولجایتو آمده و مدد گرفته چون ببصره رسید خبر فوت سلطان شنید بنابرین لشکر او از وی [illegible] برگشتند و تنها بحجاز رفت

و همواره بدان دیار تاخت میکرد تا آنکه بقصد ناصر پادشاه مصر کشته شد سید بهاء الدین رمیثه بن ابو نمی حاکم گردید و از اولاد او شهاب الدین

احمد نزد سلطان ابوسعید آمد و محمل سلطان را بمکه آورده مقدم بر محمل دیگر سلاطین داشت و زر بنام سلطان سکه زد و در آن دیار جاری

ساخت بنابرین بعد از عود سلطان پیش از پیش در تعظیم و اجلال او کوشیده امارت اعراب عراق بدو داده و بعد از سلطان بحله استیلا

یافت امیر شیخ حسن بویان او را محاصره کرد و بعد از تسخیر بکشت در مدت پدرش در حیات بود سید اسد الدین عجلان بن رمیثه حاکم حجاز شد و

میان او و اخوان مخالفت رفت سید شهاب الدین بن سید عز الدین والی گشت عادل و خدا ترس بود و بعد از احوال آنجا مضطرب گردید سید

[illegible] بن عجلان پس از آل رمیثه که در تاریخ حکومت میکردند والی گردید آخر برادرزاده اش رمیثه بن محمد بن عجلان با او نزاعی چند کرده آخر بر او

قرار گرفت چند تن از ذکر بنی فاطمه علیها السلام که در دیار مغرب و مصر خلیفه شدند و ایشان را اسمعیلیه و عبیدیه نیز گویند و در زمان دولت بنی

العباس دویست و شصت و چهار سال پادشاهی کردند عدد ایشان چهارده تن ابتدای ملک ایشان از سنه ست و تسعین و مائتین تا سنه سبع

و ستین و خمسمایه از فرزندان اسمعیل بن الامام جعفر الصادق علیه السلام بودند و اسمعیل فرزند بزرگترین امام جعفر صادق بود و اکثر مردم را گمان

آن بود که بعد از پدر او امام خواهد بود و جمعی میگفتند که او صاحب الزمان است و او در زمان پدر وفات یافت و امام جعفر بر جنازه او محضر

کرد چند نوبت جنازه او را فرو گرفت و کفن او بگشود و او را بمردم نمود تا ببینند که او مرده است و برگمان فاسد خود باقی نمانند و از

اسمعیلیان طائفه اند که ایشان را اعتقاد آنست که اسمعیل بن جعفر زنده است و او صاحب الزمان خواهد بود و در بعضی از تواریخ مسطور است که

اسمعیل را پسری بود محمد نام و محمد را پسری آمد نام او جعفر ولادت او در مدینه واقع و در وجود آمد محمد بن جعفر الحبیب و او را حبیب بدان خواندند که

مردمان همه او را دوست میداشتند و فرزندان او در اطراف دیار مغرب افتادند و اول کسی از ایشان که بنعوت ابو عبدالله صوفی در [illegible]

مغرب بخلافت موسوم شد عبیدالله بن محمد المهدی مؤید بالله بود و نسب او بروجهی که حضرت سلطان المحققین خواجه نصیر الدین محمد

طیب الله مشهده در تحفه تقویمی که از برای نام علاء الدین محمد اسمعیل حاکم قهستان تالیف نموده بر نهج است محمد بن المهدی بن عبدالله بن احمد

بن اسمعیل بن جعفر الصادق و بروایت بعضی نسبش بر نهج است عبیدالله بن محمد بن عبدالله بن میمون بن محمد بن اسمعیل بن الامام جعفر الصادق

ولادت او در قریه سلمیه حمص در سنه ست و ستین و مائتین و مدت خلافت او بیست و چهار سال بود و وفاتش در سنه اثنین و عشرین و ثلثمایه

و مدت عمر او شصت و دو سال بود خروج او در روز یکشنبه هفتم ذیحجه سنه ست و تسعین و مائتین او در روز پنجشنبه ربیع الآخر سنه سبع

بدو بخلافت سلام کردند زعم اسمعیلیه آنست که مهدی موعود که در اخبار واقع شده عبارت از وست و بعضی از هواخواهان مهدی

از علمای اهل سنت بودند بجانب او فرستادند تا او را بکشند داد و الله اعلم بحقیقة الحال و بر متتبع احوال و آثار مخفی نخواهد بود که
علمای ... در وضع و روایت احادیث موضوعه بیشتر و زیادتر از علمای اهل سنت نبوده‌اند چه اگر ایشان نصرت مذهب خود را
صحیح کذب میدانند و لهذا صاحب کتاب ترغیب و ترهیب که از اکابر محدثان اهل سنت در خاتمه کتاب مذکور بسیاری از
علمای اهل سنت را نام برده و گفته که ایشان وضع حدیث از برای نصرت مذهب میکرده‌اند و آنرا مباح میدانسته‌اند و صاحب
روضة الصفا در ذیل احوال عبد الله طاهر ذو الیمینین که از جانب مامون حاکم خراسان بود آورده که در ایام حکومت او جمعی از
مجوس در هرات مقارن مسجدی آتشکده داشتند و چنانچه در شرع شریف مقرر است جزیه میدادند و بحکم شرع متعرض ایشان نمی‌شدند روزی
یکی از وعاظ آنکه در قریه مالان وعظ میگفت در اثنای سخن فرمود که درین شهر مسلمانی ضعیف است و مؤید این مقال آنکه مسجد و آتشکده
متصل یکدیگر واقع شده و اهل اسلام در دفع این صورت اهمال و تغافل مینمایند ازین کلمات عرق عصبیه مسلمانان در حرکت آمده بر خنق
کنبه اتفاق کردند و چون شب شد در تخریب مسجد و آتشکده سعی نمودند از عمارت آن دو موضع اثر نگذاشتند و در همان شب مسجد جدیدی
بجای آن مسجد و آتشکده طرح انداختند مجوس چون صباح از خواب غفلت سر بر آوردند و از مسجد قدیم و آتشکده طرح مسجد جدید خویش نشانی
ندیدند در حیرت بدماغ ایشان راه یافته متفحص آن قضیه گشتند و چون بحقیقت حال اطلاع یافتند از هرات به نیشابور رفته بعرض
عبد الله بن طاهر رسانیدند که در ایام دولت تو چنین حیفی واقع شده اکنون بتظلم آمده‌ایم و امید میداریم که دادستانی عبد الله بن طاهر
فرمان داد که از حقیقت آن مهم استعلام نمایند چون امنا در مقام تفتیش و استفسار شدند آمدند چهار هزار پیر معمر از شهر هرات و قرای آن
بلده مجتمع گشته گواهی دادند که مدة العمر این مسجد را بهمین کیفیت که حالا واقع است دیده‌ایم و قبل ازین در بین موضع نه آتشکده و نه مسجد دیگر
بوده و در ادای این شهادت ثواب طمع داشتند و تفصیل خروج مهدی مذکور و کیفیه مذهب اسمعیلیه در تواریخ مشهور و مسطور است و در کتاب
ملل و نحل محمد شهرستانی مذکور رحمه الملقب القایم بامر الله پدرش مهدی در ایام خلافت خویش از مردم مغرب و بربر بیعت از برای او ستانده
بود و چون مهدی وفات یافت و قایم در سنه خمس و عشرین و ثلثمایه قایم مقام شد اهل صقلیه بواسطه سوء اعمال عامل او سالم بن
راشد از اطاعت او سر باز زدند تا قایم سالم را عزل کرده دیگری را بجای او نصب فرمود و از کلیات وقایع زمان قایم یکی آن بود
که ابویزید که بتعلیم صبیان اشتغال داشت بر وی خروج کرد و جمعی کثیر و جمی غفیر در تحت رایت او مجتمع گشتند و میان او و قایم محاربات
دست داد آخر الامر از وی منهزم گشت و ابویزید قایم را تعاقب نموده در مهدیه قایم محصور گشت و اسمعیلیه ابویزید را دجال
نام کرده حدیثی روایت کردند مضمون آنکه دجال از مهدیه با قایم خروج کند و در حین محاصره قایم مریض گشته در گذشت و پسرش
اسمعیل بجای او نشست و مدة خلافت قایم دوازده سال و هفت ماه بود و اسمعیل الملقب المنصور بالله چون قایم از پای در آمد
اطراف حصار مهدیه بر منصور بیعت کردند و او بنهایت شجاع و مردانه و عاقل و فرزانه بود و چون در حین فوت پدرش ابویزید خارجی

روایت کرده اند که حضرت پیغمبر فرموده که علی رأس ثلثمائة تطلع الشمس من مغربها و گفته‌اند که مراد از طلوع شمس که در حدیث واقع شده مهدیست
و او با هر که محاربه نمود منصور و مظفر گشت صاحب روضة الصفا آورده که در حدود قیروان قلعه در غایت رصانت و رزانت بنیاد
نهاده آنرا بمهدیه موسوم گردانید و در سنه تسع و تسعین و مأتین اهالی بعضی از دیار مغرب دم از عصیان بر زدند و مهدی پسر خود را
قتل ایشان نامزد فرمود و او بجماعت با محاصره نموده مدتی دیر بر در شهر نشست تا قوت محصوران باتمام رسیده با تیغ و کفن بیرون
آمده دست در دامن استیمان زدند و ولد مهدی سایه عاطفت و احسان بر سر ضعیفان افکنده همه را از کشتن امان داد و بمواخذه قلیل از اموال
قناعت نمود و مهدی در ایام خلافت خویش باطراف و انحاء ولایت مغرب لشکرها فرستاد و مجموع را در حیطه تصرف آورد و خاندانهای قدیم را
برانداخت و چون از ضبط اندلس و قیروان و طرابلس و امثال آن فراغت یافت پسر خویش قایم را بتسخیر دیار مصر با لشکری گران روان کرد و مقتدر عباسی
مونس خادم را با سپاهی جرار در برابر فرستاد و میان ایشان محاربه روی نمود و مونس دران معارک مردانگی بجا آورده از دار الخلافه
مظفر لقب گشت و در بعضی از تواریخ بنظر رسیده که مونس دو نوبت با قایم حرب کرده آخر روی بفرار نهاد و دیار مصر و صعید خلفای علویه را
متخلص گشت و چون مدت بیست و چهار سال از خلافت مهدی بگذشت در حصار مهدیه روی بعالم آخرت آورد و در تاریخ روضة الصفا
آورده که عباسیه در نسب مهدی طعن کرده محضری نوشتند و خواستند که امر فرمایند تا خطبا از بالای منابر بخوانند وزیر مقتدر گفت که
اگر شما چنین کنید علویان نیز نسبت بعباسیان زبان قدح دراز کرده دران باب محضری نویسند و امر کنند تا بر روس منابر ولایت مغرب
بخوانند و هیچ یک از دو طایفه شما را در میان حرمتی و قیمتی نماند لاجرم مقتدر از سر آن قضیه درگذشت و در تاریخ ابن کثیر شامی مسطورست
که آن محضر نوشته شد و سایر سادات و اشراف و قضات و علمای دار الخلافه مهر بران نهادند و از جمله ایشان ابو الفرج ابن جوزی در آن محضر
نوشت که دلیل بر آنکه ایشان ادعیا اند و از اولاد علی و فاطمه نیستند کلام عبد الله بن عمر است که در وقتی که حضرت امام حسین بواسطه وصول مکاتیب
اهل عراق متوجه آن دیار شد بآنحضرت گفت که لا تذهب الیهم فانی اخاف علیک ان تقتل وان جدک قد خیر بین الدنیا والآخرة فاختار الآخرة علی الدنیا
وانت بضعة منه وانه والله لا تنالها انت ولا احد من اهل بیتک چه این کلام دلالت میکند بر آنکه خلافت بهیچ یک از اهل بیت نمیرسد مگر محمد بن
عبید الله مهدی که در آخر الزمان خواهد بود و معلومست که جماعت پیش از ظهور علامات آخر الزمان متولی ممالک مغرب و مصر و غیر آن
شدند پس باید که بنا بر خبر عبد الله بن عمر از اهل بیت نبوت نباشند و همچنانکه سادات و قضات و فقها و کبرا درین محضر بران قدح اند نسبت حاصل
استدلال ابن جوزی و مؤلف را دران تأمل است از چند وجه اول آنکه کلام ابن عمر چگونه درین مقام حجت شود و عجب که اکثری از سادات
اهل بیت از احوال آینده خبری دهند بان التفات نمی نمایند و میگویند که علم غیب مخصوص خدای تعالی است و درین مقام که قدح در نسب بعضی از
سادات اهل البیت میکنند عبد الله عمر را از اخبار از غیب عیب نمیکنند و از آنچه میدانند دیگر آنکه بر تقدیر تسلیم صحت کلام ابن عمر میتواند بود
که ضمیر مؤنث در قول او لا تنالها راجع باشد بخلافت حقه که از جانب حضرت پیغمبر صلوات الله علیه تواند بود نه خلافت فاسده و ملک

و چون معز بر این قضیه اطلاع یافت همت بر تسخیر مصر مقصور گردانیده جوهر را با جمعی از ارباب سلاح و کشتیهای مشحون بانواع اطعمه و اجناس
اغذیه که برای اهالی آن مملکت صد قافله را سال بود و جوهر در سنه سبع و خمسین و ثلثمایه بآنجانب توجه نمود بعد از قطع مفاوز و مسالک بمصر
رسید چشم اهالی آن دیار بدیدار او روشن شد و سورت جوع ایشان بصدقات المعز لدین الله قرار یافت جوهر بر بستان اخشیدی
نزول کرده موجب فرموده میان قطائع مصر و عین الشمس بنای مصر جدید که بقاهره معزیه اشتهار یافته مشغول شد و بعد جوهر مصر و اسکندریه
و دیار صعید و دمیاط و مکه و مدینه از تصرف عباسیان بیرون رفته در تسخیر علویه درآمد و درین اثنا جوهر یکی از قایدان را با لشکری گران
بجانب فلسطین فرستاده آن را فتح نموده عزم دمشق نمود و بر دمشق نیز مستولی شده سایر مملکت شام را بگرفتند صاحب روضة الصفا آورده که بعضی
از قرامطه را که افعال ناشایسته از ایشان در وجود آمد مثل قلع حجر الاسود و غیر ذلک جوهر در مصر بسیاست رسانید و بقایای آن جماعت
گریخته در ولایت شام متواری شدند و از سیاق این کلام بوضوح می پیوندد که قرامطه ورای اسمعیلیه طایفه دیگرند و عباسیان
و هواخواهان ایشان از کمال بغض و عداوت قرامطه را داخل اسمعیلیان ساخته اند و مؤید این است آنکه چون عبدالله بن معتز عباسی
در بعضی از قصاید خود ذکر طعن و تعرض با آل ابیطالب نموده و تعرض بخلفای علویه مذکوره نیز کرده با آنکه ایشان قرمطی اند و قرامطه
از اهل بیت نیستند لاجرم بعضی از اکابر ایشان در جواب آن ناصبی قصیده گفته و دفع نسبت قرامطه از خود باین بیت نموده وتنسب
افعال القرامطة کاذبا الی عترة الهادی الکرام الاطایب واین قصیده با یک بیت از قصیده عبدالله معتز در حاشیه احوال امیر ابو فراس
حمدانی در مجلس امرا مذکور خواهد شد در شوال سنه احدی و ستین و ثلثمایه المعز لدین الله بعزیمت مصر از مغرب هجرت نمود و اولاد و حرم
با خود همراه گردانیده اموال که محسوب داشتن آن از حیز تعداد بیرون بود در بعضی از تواریخ بنظر رسیده که در آن سفر بار دو هزار شتر
و ده هزار استر زر مسکوک از پیش میکشیدند و اعیان و اشراف تا اسکندریه باستقبال المعز لدین الله شتافته در آن سرزمین بلقای
او مشرف شدند و شرح شدت فراق و تفصیل آلام اشتیاق خویش معروض داشته بنوازش و استمالت اختصاص یافتند و خلیفه علوی
چون بمحروسه معزیه نزول فرمود بامساس عدل و انصاف چنان اشتغال نمود که فرید زمان مشهور بود گویند که چند صندوق
پر زر پیش بارگاه او نهاده بودند و رخصت داده تا هر روز محتاجان بیایند و در یک کف آنچه گنجد از آن نقود بردارند
و آن صنادیق برجاست و لیکن از آن کرم نشان نمانده و چون امور ملک استقامت یافت در روز جمعه نوزدهم ربیع الآخر
سنه خمس و ستین و ثلثمایه نقد حیات بقابض ارواح سپرد مدت عمرش چهل و پنج سال و زمان خلافتش بیست و پنج سال و سه ماه بود
نقش العزیز بالله پسرش معد ولادتش در محرم سنه ۳۴۴ بیعتش در جمعه نوزدهم ربیع الآخر سنه خمس و ستین و ثلثمایه مؤلف تاریخ مصر و قاهره
گفته که عزیز کریم و شجاع و صاحب سیاست بود و با رعیت برفق و احسان سلوک مینمود و مسبحی نقل کرده که عزیز ادیب و فاضل
و حسن الخلق و الخلق بود و بجواهر مایل بود و بصید کردن جانوران رغبت بسیار داشت و ابو منصور ثعالبی در کتاب یتیمة الدهر

بالشکری سنگین بر در حصار بود مرد قایم را بجهان داشت و بحسن تدبیر و کمال دلاوری او ابو یزید از ظاهر مهدیه کوچ کرده
گریزان شد و منصور او را تعاقب نمود و بجایی رسید که از صعوبت مسالک دیگر نتوانست رفت و ابو یزید گریخته بقلاع
سودان فرود آمد و این خبر مسموع منصور گشته جمعی از منجابدت را بدفع او نامزد فرمود و ایشان بموجب فرموده از عقب ابو یزید
شتافتند و بعد از کشش و کوشش او را دستگیر نزد منصور آوردند و از موقف خلافت حکم صادر شد که ابو یزید را پوست کنده از کاه
ساخته کرده تمام ولایت برآوردند و فتح نامها باطراف ولایت شام فرستاده افعالی ناشایست او را که در ایام خروج از
قتل و غارت و غیر آن واقع شده بود بازنمودند و منصور در ایام دولت خویش حسن بن علی بن ابی الحسین کلبی را که یکی از عظمای ملت
بود و بداد و دهش آراسته بحکومت صقلیه فرستاد و جهت حسن معاشرت حسن محبت او در دلها قرار گرفته بضبط و ربط امور مشغول شد
و در خلال این احوال رومیان متوجه محاربه او گشتند و چون فریقین متقارب شدند آتش محاربه زبانه بفلک اثیر کشید و حسن منهزم
شد و مقارن این حال فرج غلام منصور با طایفه از شجاعان بمعاونت حسن رسیده باتفاق روی بلشکر رومیان نهاده جنگ در پیوستند
و اهل روم شکست بسیار یافته بقیة السیف بهزار حیله بقیصر ملحق شدند و ابو جعفر مروروذی بیتی چند در تهنیت این فتح مبین انشا کرده
معروض منصور کرد و مخبر از آنکه امید میداریم که باسم همایون قرة العین خلیفه المعز لدین الله که ولی عهد است در مکه و مدینه بر رؤس منابر
و وجوه دنانیر بنام و لقب آن درّ درج خلافت و دری برج امامت مزین و محلی گردد عاقبت آنچه بر زبان ابو جعفر گذشته بود
بوقوع انجامید و چون هفت سال از خلافت منصور منقضی شد عالم فانی را وداع نمود و مدت حیاتش سی و هفت سال بود
[illegible] المعز لدین الله پادشاهی صاحب رای و شجاع بود و در تنسیق امور ملک و قوانین ملت نیکو دانستی و کما ینبغی مراسم سیادت و
حکومت بجای آوردی و یافعی گفته که کان مظهر التشیع معظما لحرمة الاسلام حلیما کریما وقورا حازما سریا یرجع الی انصاف و یجری الامور
علی احسن احکامها در روز وفات پدر که سلخ شوال سنه احدی و اربعین و ثلثمایه بود بر وی بیعت کردند و در سنه سبع و اربعین
بنده خود جوهر خادم را بانواع عواطف پادشاهانه اختصاص داده با لشکر گران باقصای بلاد مغرب فرستاد و او تا ساحل بحر محیط
در قیا کوس و بجایر خالدات رفته ماهی از آن بحر نسبت بود در آن ملک معروف صید کرده بپایه سریر خلافت مصیر فرستاد
و المعز لدین الله در ایام حکومت خویش بتخانه لشکر کشیده آن دیار را فتح فرمود و والی آن مملکت را که متعلق بود و خود در لشکر نام
نداده فرموده بود که او امیر المؤمنین بیعت نیدا اسیر و دستگیر کرد و بعد از آن لشکر عظیم بجزایر روم ارسال نموده میان او و سپاه روم
حربهای عظیم واقع شد و همیشه بر مخالفان غالب آمده غنایم فراوان و در خلال این احوال خبر وفات کافور اخشیدی که از قبل خلفای عباسیه
بحکومت مصر اشتغال مینمود بسمع معز رسیده و بواسطه قحط و غلا مصریان عاجز و مضطر گشته اشراف و اعیان مملکت رسولان و نامها
فرستاده از معز التماس نمودند که بنفس خویش حرکت فرماید یا از امرای دولت شخصی را که شایسته ریاست باشد بآن ولایت فرستد

بود و کنده و عظام او را سوخت و سگی بجای او دفن نمود و آن موضع را مزبله اهل بغداد ساخت و چندین سال برین منوال گذشت و آخر که سلطان
روم بر بغداد مستولی شد خانهای مزبله را خراب و بجای آن عمارتی کرده و در اندرون آن صندوقی نهاده و مردم را بزیارت
آن فرمان داد تا این زمان اهل سنت و جماعت زیارت آن مزبله نمیایند و تعظیم آن بجا می آرند و بر تقدیر تسلیم صحت آن انکار میکنیم
که چون قبر ابوبکر و عمر بغایت نزدیک بمرقد مطهر پیغمبر صلوات الله علیه بوده و بنابرین محتمل بود که نقب بجانب خصوصا که در شب باشد مودی
بپیش قبر آنحضرت شود لاجرم باقتضای مشیت الهی از اتمام آن امر ممنوع گشتند و اگر ابوبکر و عمر را گرامی میبود از گزیدن مار غار و عار
سالم نماندند و صاعقه غضب الهی که در سنه بجهت محض احراق ایشان بمدینه سکینه نازل شده ایشانرا نمیسوخت و قصه نزول صاعقه در [illegible]
در تاریخ الخلفا از تالیفات جلال الدین سیوطی و غیر آن مذکور است حاکم مدت بیست و یک سال و کسری خلافت کرده و غایب شد و بعد از
و فقدان او در شب بیست و هفتم شوال سنه احدی عشر و اربعمایه بود لقبش ظاهر لاعزاز دین الله و بعضی گفته اند ظاهر بامر الله پدرش
منصور ولادتش بمصر دوشنبه دهم رمضان سنه خمس و تسعین و ثلثمایه عمرش از پدرش بچهل و سه سال روز در سه دوشنبه عید اضحی وفاتش
در منتصف شعبان سنه سبع و عشرین و اربعمایه لقبش المستنصر بالله پدرش ظاهر مولدش صبح سه شنبه هفدهم جمادی الآخر سنه
عشرین و اربعمایه عمرش وزرا پدرش وفاتش هجدهم ذی الحجه سنه سبع و ثمانین و اربعمایه لقبش المستعلی بالله پدرش مستنصر ولادتش بیستم محرم سنه
سبع و ستین و اربعمایه عمرش در عید غدیر سنه سبع و ثمانین و اربعمایه وفاتش در سه شنبه هفدهم صفر سنه خمس و تسعین و اربعمایه لقبش الآمر باحکام الله
پدرش مستعلی ولادتش سیزدهم محرم سنه تسعین و اربعمایه عمرش وزرا پدرش وفاتش شب یکشنبه پنجم جمادی الآخر سنه اربع عشر و خمسمایه
لقبش الحافظ لامر الله پدرش محمد بن مستنصر و این محمد در زمان پدر بسفر بطرف عسقلان رفته بود و فرزندش عبدالمجید در عسقلان بزاد ولادتش
سیم سنه ثمان و تسعین و اربعمایه در عسقلان عمرش در شب و وفاتش در جمادی الآخر سنه ثلث و اربعین و خمسمایه وفاتش در شب پنجشنبه
سلخ محرم سنه ست و اربعین و خمسمایه عمرش یکشنبه پنجم جمادی الآخر سنه اربع و اربعین و خمسمایه لقبش الفایز بنصر الله پدرش ظافر مولدش
سنه اربع و اربعین و خمسمایه عمرش در محرم سنه ست و اربعین و خمسمایه و وفاتش در جمعه هفدهم رجب سنه خمس و خمسین و خمسمایه لقبش العاضد لدین الله
پدرش ابوالحجاج یوسف بن عبدالمجید ولادتش سه شنبه بیستم محرم سنه ست و اربعین و خمسمایه عمرش بعد از فوت فایز او در [illegible]
ساله بود در ایام او اسدالدین شیرکوه بمصر آمد و مصر بدست فرو گرفت اما زود در گذشت و صلاح الدین یوسف که از اکابر اصحاب
اسدالدین بود بر ملک مستولی شد و عاضد از عجز او را وزارت داد و بسبب اختلاف آرای عاضد در کار ملک [illegible] دست
جمله را کوتاه کرده و باستقلال حکم میکرد قضا را دران میان عاضد رنجور شد و در یازدهم محرم سنه سبع و ستین و خمسمایه از دنیا
گذشت و اصول آن طبقه بدو منقرض شد و در خزانه اسمعیلیه از نفایس غریبه و امتعه نفیسه بسیاری چند بود که دیده و نادیده [illegible]
نهاده بود از جمله کتب نفیسه معدوم المثل خارج از حد شمار و از جمله جواهر یکدانه یاقوت موسوم بجبل معد [illegible]

نموده ... یکی از پسران عزیز در روز عید وفات یافت و عزیز در آن باب این چند بیت گفته • نحن بنو المصطفی ذوو محن یجرعها فی الحیوة کاظمنا

عجیبة فی الانام محنتنا اولنا مبتلی و آخرنا یفرح هذا الوری بعیدهم طرا واعیادنا ماتمنا • و ایضا قاضی نور الله گفته که عزیز بغایت فصیح بود و کتابی که بعضد الدوله

نوشته در مجلس طایع خلیفه عباسی خوانده شده دلالت بر غایت فضل و قوت و شوکت او دارد و صورت کتاب اینست که بعد از

بسمله نوشته بود که من عبد الله و ولیه نزار ابی المنصور الامام العزیز بالله امیر المؤمنین الی عضد الدوله نصیر ملة الاسلام ابی شجاع بن

ابی علی سلام علیک فان امیر المؤمنین یحمد الیک الله الذی لا اله الا هو و یساله الصلوة علی جده محمد رسول الله رب العالمین و حجة الله

علی الخلق اجمعین صلوة نامیة متصلة دائمة بعترته الهادیة و ذریته الطیبة الطاهرة و بعد فان رسولک وصل الی حضرة امیر المؤمنین مع

الرسول المنفذ الیک فاذا ما یحمله من اخلاصک فی ولاء امیر المؤمنین و مودتک و معرفتک بحق امامته و محبتک لآبائه الطائعین

الطاهرین المهدیین فسر امیر المؤمنین ما سمعه عنک و وافق ما کان یتوسمه منک وانک لا تعدل عن الحق و ذکر کلاما کثیرا فی هذا المعنی الی ان قال وقد

علمت ما جری علی ثغور المسلمین من المشرکین و خراب الشام و ضعف اهله و غلاء الاسعار و لولا ذلک لتوجه امیر المؤمنین بنفسه الی الثغور و

سوف یقدم الی الحیرة و کتابه یقدم علیک عن قریب فتاهب الی الجهاد فی سبیل الله • در آخر مکتوب نوشته بود و کتبه یعقوب بن یوسف

بن کلس عبد مولانا امیر المؤمنین پس عضد الدوله در جواب او کتابی نوشت و در آن اعتراف نمود بفضل اهل البیت علیهم السلام

و اقرار نمود که عزیز از آن خاندانست و او را بحضرة الشریفه مخاطب ساخت و از وزیر او یعقوب مذکور منقولست که عزیز در ایام

خود حیله میکرد و میگفت میخواهم که مردم را ببینم که همگی متنعم بزر و سیم و جواهر و خیل و لباس و ضیاع و عقار و غیر آن از اقسام نعم باشند و جمیع

این نعمها از پیش من باشد فوتش در سه شنبه بیست و ششم رمضان سنه ست و ثمانین و ثلثمایه ... لقبش الحاکم بامر الله پدرش عزیز

ولادتش بقاهره پنجشنبه نهم ربیع الاول سنه خمس و سبعین و ثلثمایه بیعتش در صبح فوت پدرش در عهد او در مداین و انبار و قصر ابن هبیره خطبه

بنام او خواندند صاحب تاریخ گزیده آورده ... که حاکم جمعی را از مصر فرستاد و علوی مدنی را تکلیف نمود تا در خانه او نقب زنند

تا روضه رسول صلوات الله علیه و آله و میخواستند که ابوبکر و عمر بود • مؤلف کتاب گوید اگر خلفای مصر علیهم الرحمه اراده میبود در آن ایام که

حرمین شریفین در تصرف ایشان بود چنان کاری میکردند لیکن چون این استحال کلند بل ر... حضرت سید ابرار جهة اخراج دو غدار

نظر ارباب اعتبار از اهانت ایشان قبیح مینمود مرتکب آن نشدند و بر تقدیر تسلیم آنکه حاکم مذکور متصدی آن امر شده باشد مسلم

میداریم که کاشتنهای وزارت او ممنوع گشتند چه اتمام انکار باطل و مکابره بجاهل از اهل سنت بسیار واقع شده تا آنکه ابن کثیر شامی

و غیره از ارباب سیر آورده اند که آل عباس در مبادی استیلای خود جمیع قبور ملوک بنی امیه را شکافتند و سوختند و خراب کردند و

و بعد از چندین قرن که دولت عباسیان خلل یافت جمعی از اهل سنت که هواخواه ایشان بودند بر مواضع پیش قبور ایشان عمارتها ساختند و

بعزیمت زیارت آن اقدام مینمایند • و همچنین بر جمیع عالمیان ظاهر است که حضرت سلطان شاه اسمعیل انار الله برهانه قبر ابو حنیفه کوفی را که در بغداد

بتهمت قتل یکی از ایشان زمان بقصاص رسانیده و دیگری بتهمت شرب خمر بقتل آورده و نا انصافان اهل سنت و جماعت میگویند که غرض از این
آن بود که بجمیع جهانیان روشن شود که مقصود او از دعوت ایشان صورت نبوده که پسرانش بعد از وی حکومت کنند و در آن مقام که میگویند
عمر در ایام خلافت پسر خود را چنان حد زد که هلاک شد مانند این احتمال را نمیدهند صاحب روضة الصفا آورده که حسن صباح در مدت
سی و پنج سال که در الموت اقامت داشت بیش از دو نوبت از خانه ببام بالا نرفت و هرگز از قلعه بیرون نیامد بلکه پیوسته بتحریر
مسائل و تحقیق مسائل اعتقادیه که موافق مذهب او بود اشتغال مینمود و مبالغه او در رونق شریعت غرا [illegible] در مرتبه بود که شخصی را
که در الموت نی نواخته بود از قلعه بیرون کرد و او هرچند شفعا برانگیخت دیگرش بقلعه راه نداد و [illegible] دولت [illegible] ری از دنیا
اسمعیلیه است فدائیان جمعی دیگر از اعیان اهل سنت را کشتند یکی از قتیلان قاضی القضاة ابوسعید هروی است و دیگری دولتشاه رئیس اصفهان
و باسنقور حاکم مراغه و مسترشد خلیفه عباسی و رئیس زید حسن بن ابی القاسم مفتی قزوین و همچنین جمعی کثیر از اعیان قوم بر دست فدائیان
کشته شدند و در زمان کیا محمد پسر بزرگ کیا بزرگ امید راشد خلیفه عباسی بر دست فدائیان مقتول گردید و بسیاری از اعیان و امرا
و قضاة و علما اهل سنت و جماعت را بقتل رسانیدند و اسامی مقتولان بتفصیل در بعضی تواریخ مسطور است و مؤلف گوید که صدور
این امور باعث شده که جمهور اهل سنت و جماعت را که نسبت الحاد و کفر و زندقه با جماعت نمایند و چون انتقام خون اکابر و
اعیان مذهب خود نمیتوانستند کشید لاجرم تسلی خاطر خود را در آن دیدند که زبان بدشنام و تکفیر الحاد ایشان گشایند مؤید این مقال
آنکه صاحب روضة الصفا در بیان احوال کیا محمد مسطور ساخته که او نسبت به پدر خویش و حسن صباح در رعایت رسوم اسلام و احیای
سنن محمد مصطفی صلوات الله علیه و آله بحسب ظاهر سعی و مبالغه تمام مینمود و در اوان تسلط کیا محمد سلطان سنجر نوبتی بولایت ری رسیده
رسولان بالموت فرستاده تا از کیفیه معتقد و مذهب ایشان استفسار نمودند آن جماعت در جواب گفتند که عقیده ما آنست که خدا را عز و جل
بیکانگی باید شناخت و باید دانست که خرد و نظر درست آن باشد که موافق و جلت کلمه و مطابق فرموده رسول وی بود و در رعایت
احکام شریعت از ابر و جهی که کتاب خداوند تعالی بآن ناطق است بجای باید آورد و بآنچه خدای تعالی در قران مجید فرموده و رسول او خبر داده
از مبدا و معاد و ثواب و عقاب و حشر و نشر ایمان آوردن از واجبات است و هیچکس را نرسد که در حکمی از احکام الهی برای خود تصرف کند
و حرفی را از آن تغییر دهد العهدة جمیع معتقدات خود را بیان کرده گفتند اصول و فروع مذهب اینست اگر پسندیده سلطان باشد فبها و الا یکی
از دانشمندان ملت نفرستد تا درین باب با وی مناظره کنیم چون رسولان مراجعت نموده این سخنان بسلطان رسانیدند بهانه
ناپدید شده دست از تعرض آن طایفه کوتاه گردانیده اینست تمام کلام صاحب روضة الصفا بجمله هرگاه که گنجد که فساق بنی امیه [illegible]
عداوت دینی و دنیوی که با حضرت علی مرتضی علیه السلام داشتند از برای آنحضرت که امثال [illegible] و هی میدادند سخنان [illegible]
خود فرا مینمودند تا آنکه معویه اصحاب سمرة بن جندب را که یکی از صحابه بود بزر فریفتند که روایت نماید که این آیه که وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْ

چهار گشت بنام قبایح در حمیریه که ایشان را الموتیه نیز گویند ملک شان از ثلث و ثمانین و اربعمایه تا سنه اربع و خمسین و ستمایه در دست ایشان بود من

بن علی بن جعفر بن حسین بن محمد صباح حمیری مؤلف تاریخ گزیده گفته که حسن صباح از اولاد یوسف حمیری پادشاه یمن

شیعی اثنا عشری بود و بعد از ان بنام نزار مستنصر اسمعیلی پسر نزار که ولی عهد بود دعوت و شیعی اسمعیلی شده نزار کودکی از فرزندان

خود بدو داد و حسن صباح آن کودک را پرورش کرد و در سنه ثمانین و اربعمایه بر قلعه الموت استیلا یافت و دعوت بنام مستنصر اسمعیلی

کرد و همچنین دعاة اسمعیلیه در مواضع را که مذکور خواهد شد بدست آوردند خلاصه آنچه مؤلف کتاب در تحقیق حال علویه اسمعیلیه و فروع

بیت آن که حمیریه الموتیه اند از کتاب روضة الصفا و غیره استنباط نموده است که خلفای اسمعیلیه که احوال ایشان در سابق سمت ذکر یافت

در اصول شیعی امامی بوده اند لیکن اسمعیلیه نه اثنا عشری و در فروع نیز بمذهب شیعه عمل مینموده اند و آنچه بقرامطه و بعضی از ملاحده الموتیه نسبت

میکنند ایشان از ان بحسب ظاهر و باطن مبرا اند و از کتاب روضة الصفا سابقا منقول شد که قرامطه ورای اسمعیلیه طایفه دیگر اند و عباسیان

و هواخواهان ایشان از کمال بغض و عداوت قرامطه را داخل اسمعیلیان ساخته اند و ایضا صاحب روضة الصفا آورده که در زمان الحاکم

با مر الله امر معروف و نهی از منکر بجایی رسید که حکم شد تا مجلس رباب و شرب خمر و سایر منکرات اقدام ننمایند و اوانی و ظروف خمار آن شکسته

و شراب بر زمین ریختند و مصطبه و سایر مواضع فسق و فجور معطل ماند و کشادن روی در پیش جنازه و غیر آن بر نسوان ممنوع گشت و در بعضی از تواریخ

مسطور است که چون مردم از شرب خمر دست بر نمیداشتند حکم کرد تا اکثر باغات را خراب ساختند و فرمان داد تا جهت زنان موزه

ندوزند تا بیرون قطعی از خانه بیرون نیایند و ایضا حکم کرد که یهود و نصاری بر اسپ سوار نشوند و اگر بر حمار یا استر سوار شوند از رکاب آهنین

اجتناب نمایند و فرمود تا مدارس بنا کردند و علما و فقها را منصوب ساخته اسباب و املاک فراوان بر آنها وقف فرمود و اما حسن صباح

از جمله ... ساخت در اصل شیعه امیر المؤمنین علی بود و در سلک شیعه اثنا عشریه انتظام داشت و اخر از خراسان و ایران توجه

دار الخلافه مصر کرده به خدمت مستنصر بالله که از اعاظم خلفای اسمعیلیه بود فایز شد و از مذهب شیعه اثنا عشریه بمذهب شیعه اسمعیلیه انتقال

نمود و بعد از عرض تمام که ... امام بمهر سید امرای لشکر بر وی حسد بردند و چنان کردند که او در ان دیار نتوانند بود لاجرم

حسن بجلب رفت و در بجا ... عازم بغداد شد و از انجا بخوزستان رفت و از خوزستان باصفهان آمد و از ان

دیار بطرف یزد و کرمان توجه نموده به دعوت اشتغال نمود و بار دیگر بجانب اصفهان متوجه شده چهار ماه در ان دیار مقیم گشت

باز بخوزستان رفته در انجا مدتی بحمل و اقامت انداخته بعد از مدت سه ماه از انجا ارتحال کرده بدامغان رفت و در دامغان و حدود

آن سه سال بسر برده جمعی کثیر دعوت او پذیرفتند و بعد از ان بجرجان رفت و از انجا بساری توجه نمود و از ان ولایت بدماوند

رفت از انجا راه قزوین متوجه دیلمان شد و از انجا بقصبه که قریب بالموت بود رفته در ان قصبه بزهد و تعبد مشغول گشت و بعد از ان

بحسن تدبیر ... قلعه الموت صعود نموده بر مدارج سروری ارتقا یافت از جمله ماثر عدل و سداد او آنکه یک پسر خود را

فرزندان پیغمبر صلوات الله علیه وعلیهم و امامت ایشان روایت بسیار یافتم تمام خاطر من بطرف میل نمود و دایم در جستجوی
امام وقت بودم تا کار من بواسطه تکلیف احکام تو و کار بدان رسید که در میان کارهای دنیا و خلایق را بزرگ میشمردم
و از آن جد و هوس مادر و خویش گشت و تمام دل بر کار دنیا و خدمت مخلوق نهادم و کار خالق را پس پشت انداختم حق تعالی
از من نپسندید خصمان بر من گماشت تا مرا باضطرار از آن کار بیرون انداختند و من گریزان شدم و در شهرها و بیابانها گشتم و جفا
و زحمت بسیار بروی من رسید چنانچه برای سلطان پوشیده نمانده باشد احوال من چون نظام الملک حق تعالی مرا از آن ورطه
بیرون آورد دانستم که دل بر کار مخلوق نهادن و کار خالق پس پشت انداختن جز این ثمره ندهد مردانه وار بکار دین و طلب آخرت
برخاستم و از ری ببغداد شدم و مدتی آنجا مقام داشتم و احوال و اوضاع آنجا باز دانستم تفحص حال خلفا کردم و پیشوایان مسلمانان
خلفای عباسی را از مرتبه مروت و فتوت و مسلمانی بیرون یافتم چنانچه دانستم که اگر دنیا و مسلمانی و دین داری بر امامت و خلافت
ایشانست کفر و زندقه از آن دین بهتر باشد و از بغداد بمصر شدم خلیفه بحق امام مستنصر آنجا بود تفتیش حال او کردم خلافت و از خلافت
عباسیان و امامت و از امامت ایشان تحقیق دانستم بدو اقرار آوردم و از خلافت عباسیان و امامت و از امامت ایشان بتحقیق
دانستم بکل الوجوه بیزار شدم و خلفای عباسی از احوال من واقف شدند و در طلب من هر جا کس فرستادند تا مرا در راه بگیرند
حق تعالی مرا از آن ورطه خلاص داد و بسلامت بمصر رسیدم بعد از آن خلفای عباسی سه استروار زر با امیر الجیوش که امیر عساکر مصر بود فرستادند
و مناهی دیگر نیز گفتند که حسن صباح را با سر او را بدست دهند چون غیاث المستنصر بالله که خلیفه بحق و امام مستورست شامل احوال من
بود از آن ورطه خلاص یافتم چون خلفای عباسی امیر الجیوش را بر من اغالیده بودند مرا ناگزیر کرد بروم تا کفار فرنگ را دعوت کنم
آن احوال بسمع مبارک آن امام رسید مرا در پناه خویش گرفت و بعد از آن منشور داده فرمودند که بدانچه دانم و توانم مسلمانان را
براه رشاد آرم و از امامت خلفای مصر و حقیقت ایشان بیاگاهانم و اگر سلطان را سعادت أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ در طالع باشد هر آینه از سخن من نگذرد و همچنانکه سلطان محمود غازی سبکتکین بدفع و قمع ایشان برخاست برخیزد
و شهرهای شان از میان مسلمانان کفایت کند و الا روزگار را آید که کسی این کار کند و آن ثواب ذخیره نهد دیگر آنچه فرموده اند که
دین و ملت تو پیدا کرده نعوذ بالله که من جز آن دین و ملت تو پیدا کنم و این دین که من دارم در وقت رسول صحابه را همه همین دین بوده
بوده تا قیامت مذهب راست اینست و این خواهد بود اکنون دین من دین مسلمانیست اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمداً رسول الله
مرا بدنیا و کار او هیچ التفاتی نیست این کار که میکنم و این گفتگوی که میگویم خالصاً مخلصاً از برای دین حق میکنم و اعتقاد من آنست که
فرزندان پیغمبر علیه السلام بخلافت سزاوارترند از فرزندان عباس مستحق باشند بعد ما که فرزندان عباس مردمان نیکو زندگانی
باشند لا تعصبوا بهر حق تر و اگر تو که ملکشاهی روا داری که بعد از این زحمت و مشقت که بتو رسیده است و سه کرت از قضای

فی الحیوة الدنیا و یشهد الله علی ما فی قلبه و هو الد الخصام در شان حضرت امیر المؤمنین علی نازل شده و آیه دیگر که و من الناس
من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله در شان قاتل آن ابن ملجم وارد گشته عجب نمی نماید که دشمنی قوی مطاع مثل خواجه نظام الملک
طوسی که عداوت دینی و دنیوی با حسن صباح داشته بر وجهی که تفصیل آن در کتب متداوله مسطور است و بر السنه جمهور مذکور حسن صباح را
که مردی مجهول الحال بود مشهور بالحاد و زندقه سازد و او را به بدی در زبان عامه اهل ایران اندازد و ایضا مؤید همین معنیست آنکه
چون نوبت ریاست اسمعیلیه صباحیه بجلال الدین نام که از متاخرین ایشان بود رسید در تمهید و تشیید شریعت غرا کما ینبغی سعی و
اهتمام بجای آورده از رسوم الحاد استبعادی تمام نمود و شیعه اسمعیلیه را از ارتکاب منهیات و محرمات که در میان ایشان
احداث یافته بود منع و زجر کرده و فرمان داد تا در هر قریه از قری و ولایت رودبار حمامی و مسجدی ساختند و رسم اذان
و اقامت نماز جمعه تازه گردانیدند و علمای اهل سنت نیز بسبب چون بواعث و دواعی نظام الملکی نبود در باب صحت اعتقاد او فتوی نوشتند
آری در تصانیف سلسله اسمعیلیه صباحیه بعضی بوده اند که هوا و هوس ایشان غالب بوده مانند حسن بن محمد که او را علی ذکره السلام گویند
[illegible] و در [illegible] خداوند که بکثرت استعمال خوانده شده خطاب کردند و آن جماعت بدو منسوب گشته [illegible] موسوم گشتند و همچنین
[illegible] و محمد بن حسن مذکور [illegible] ولایت رودبار بالموت آمدند و بعد از آن فرمان داد تا در مصلایی که در پای قلعه الموت
[illegible] و منبری [illegible] نصب کردند و چهار بیت بزرگ ملون بچهار لون که عبارت از سرخ و سفید و زرد و سبز باشد بر چهار
[illegible] بر منبر منصوب ساختند و بعد از اجتماع مردم حسن بر منبر رفته سامعان را در ضلالت و غوایت فکند که از امام در خفیه پیش او قاصدی
[illegible] و عبارات ایشان نوشته آورده است که مبنی از تمهید و تاکید قواعد مذهب الجماعت و مشتمل است بر آنکه او
[illegible] نیابت [illegible] و مطاوعان خویش گشته است و این طبقه را بندگان گزیده خویش خوانده است و از تکالیف
[illegible] ساقط [illegible] لا تفعل و لا تفعل مطمئن و آسوده گردانیده است و بعد از القای این
[illegible] و [illegible] از منبر فرود آمده دو رکعت نماز گزارده [illegible] و فرمود تا اصحاب مناهی و ارباب ملاهی مستور
[illegible] وسرور و فرح مشغول شدند و ایضا صاحب روضة الصفا آورده که بتوسط ثقات چنین شنیده ام که بر کتابه خانه از
[illegible] الموت این بیت نوشته بودند بیت برداشت غل شرع بتایید ایزدی [illegible] ذکره السلام [illegible] چون این فعل
[illegible] و حوالت [illegible] از حسن صادر شد در ولایت رودبار و قهستان رسم الحاد اشکارا گشت و لفظ ملاحده بر اسمعیلیه اطلاق
[illegible] احکام سابق [illegible] و قواعد شریعت کما ینبغی بجا می آورد [illegible] مسلم شدند مؤلف گوید که از این کلام صاحب روضة الصفا
[illegible] حسن بن محمد بوده نه حسن صباح و این [illegible] که احکام سابق و مراسم شریعت کما ینبغی بجا می آوردند
[illegible] اطلاق [illegible] اشتراک اسم [illegible] میان ایشان بود

... جهان نوبت ... قطب شمال تا باقصای هندوستان لشکر کشیده و مملکت بدست آورده امروز این مملکت در دست

... پیدا شده و پیران تو کرد جهان هرکجا از ایشان خبر شنید تعقل رسانند خلافت ایشان نیز روا باشد که چگونه فرزندان عباس که تا

این غایت ... ایشان ... کرده ام شده خود هم گفت که در هیچ دین و ملت هرگز هیچکس روا نداشته باشد و روا ندارد و اگر کسانی باشند

که از حال ایشان واقف نباشند و [illegible] ایشان اعتماد کنند و خلافت ایشان حق دانند من که امکان دارد و حال ایشان واقف شده ام چگونه روا دارم

و ایشان را بحق دانم اگر حضرت سلطان بعد ازین که برین حال واقف شود معتقد و دفع ایشان برنخیزد و شر ایشان از میان مسلمانان کفایت نکند

نمیدانم تا در قیامت در وقت سؤال چگونه جواب دهد و نجات چگونه باشد تا بوده ام دین من این بوده باشد و تا باشم خواهد بود

و هرگز این کار روا نداشته ام و ندارم خلفای اربعه و عشره مبشره را بلکه دوستی ایشان در دل من بیک مثابه بوده است و هست و خواهد بود

و هیچ کس نگوید اگر داده ام که ندانسته ام و هیچ مذهبی نهاده ام که پیش از من نبوده است این مذهب که من دارم در وقت رسول صحابه را همین دین و

مذهب بوده است و تا قیامت راه راست همین است و همین خواهد بود امیدم بر این سخن که من و اتباع من بر بنی عباس طعن کرده ایم هر کس

که مسلمان باشد و از دین و دیانت آگاه باشد چگونه طعن و تشنیع نکند بر قومی که بدایت و نهایت ایشان بر تزویر و تلبیس و فسق و فجور و فساد بوده

و هست و خواهد بود و هرچند وقایع و احوال ایشان بر همه جهان روشن است اما بر سبیل اجمال میگوئیم تا مر او حضرت سلطان حجت باشد

اول از کلمات ابومسلم در آیم که آنچنان مردی چند از کوشش نمود و رحمت بسیار کرد تا دست استیلای ظلمه بنی مروان از مرتع ما و اهل

مسلمانان کوتاه کردانید و لعنت که لایق حال ایشان بود بر خاندان پاک پیغمبر میکردند برانداخت از جهان ظلم را و بعدل و انصاف بیاراست

با او چگونه غدری کردند و خون او بریختند و چندین هزار از اولاد پیغمبر در اطراف و اکناف عالم شهید کردند و جمعی منزوی که در

گوشها و ویرانها مانده بودند خود را از لباس سادات بیرون کشیدند تا جان پاک را نجستند و نشدند و دانستند که بشرب مدام

و زنا و غلام مشغول بودند و بدین ورکار فساد ایشان بجایی رسید که هارون را که فضل و علم ایشان بوده خواهر بود یکی را در مجلس

شراب با خود حاضر میکرد و بعد ها ی خود را از دخول در آن مجلس منع میکرد تا جعفر یحیی که یکی از ندیمان مجلس او بود با خواهر او وقف کرد

و او را از وی پسری شد و پسر را از هارون پنهان کردند تا آن سال که هارون بحج شد پسر را آنجا بدید جعفر را از آنجا بکشت و خواهر دیگر

محسنه نام خورد تر بوده در حسن و جمال بکمال هارون او را بخود نزدیک کرد و میان ایشان فساد واقع شد و لطیفه مشهور است

که بعد از وفات هارون امین که پسر او بود این محسنه را که عمه او بود با او وقف کرد و تصور این بود که این محسنه بکر باشد چون

این پرسید که یا عمه تو بکر نبودی چه حالت محسنه در جواب این گفت پدرت در بغداد کرا بکر گذاشت که مرا خواست لذت دیگر

زیرکی چون ابوحنیفه کوفی رکن بود در ارکان مسلمانی نفرمود تا صد تازیانه زدند و چون منصور حلاج مقتدای را بردار کشیدند

اگر از کردار و اعمال ایشان بر شمارند عمر آدمی بدان نرسد اما ایشان خلفای راشدین و ایشان ارکان مسلمانی که قوم ملک ... است

و ان حسن بار بعض تعصبی که اهل سنت و جماعت را با طایفه شیعه می باشد و الا بر مجلسیان مخفی نیست که در میان سلسله بنی امیه که از سلاطین اهل سنت
و جماعت اند مثل یزید علیه من اللعن ما یرید و مرتدی بود که با قطع نظر از سفک دماء اهل بیت سید انبیا حرم محترم او را بر خود مباح فرموده
و در قصیده مشهور که از منظومات اوست در استحلال خمر مضمون این بیت بیان عذر نموده شعر فان حرمت یوما علی دین احمد
فخذها علی دین المسیح بن مریم و همچنین ولید پلید که مصحف مجید را هدف تیر ساخته بود و او را خلیفه و مقتدی میشمرد و لیکن چون ایشان
اظهار مذهب اهل سنت و جماعت مینمودند لفظ ملحد و زندیق بر یزید و ولید اطلاق نمی نمایند و این جای آنکه لفظ ملاحده را بر
مجموع آن شجره ملعونه جاری سازند و اگر احیانا کسی گوید که لعنت بر بنی امیه باد بر عموم لفظ اعتراض و قطع نظر تجویز نمی دارند با آنکه آن
طایفه عند التحقیق سوی معاویة بن یزید و عمر بن عبد العزیز ملحد و بی دین و بی نماز بودند و چون مکتوبی که حسن بن صباح در جواب رقعه سلطان
ملکشاه سلجوقی نوشته مخبر از مجمل اعتقاد و انصاف و کمال فضل و استعداد اوست بار رقعه سلطانی درین مقام مذکور میشود [illegible] که
حسن صباح دین و ملت تو پیدا کرده ای مردم را میفریبی و بر والی روزگار بیرون می آئی و جمعی مردم جبال جبال را بر خود جمع کرده
و سخنان ملایم طبع ایشان میگوئی تا ایشان میروند و بی محابا مردم را بکارد میزنند و بر خلفای عباسی که خلفای اهل اسلام اند و قوام
ملک و ملت و نظام دین و دولت بدیشان مستحکم است طعن میکنی باید که ازین ضلالت بگذری و مسلمان شوی و الا لشکر تعیین کرده ایم
موقوف بآمدن تو یا جواب خواهیم بود زنهار زنهار که بر جان خود و متابعان خود رحم کنی و خود را و متابعان خود را در ورطه
بلا نیندازی و باستحکام قلاع مغرور نشوی و حقیقت دانی که اگر قلعه الموت برجی از بروج آسمان باشد بعنایت ایزد سبحانه و تعالی
با خاک یکسان کنم و جواب حسن آنست چون صدر کبیر ضیاء الدین خاقان بر کوه شه رسید و مثال سلطانی رسانید مورد آنرا عزیز داشتم و
مثال سلطان را بر سر و چشم نهادم بدانکه سلطان این بنده را یاد فرموده بود و سر مفاخرت بایوان کیوان رسانیدم اکنون شرحی از
احوال و اعتقاد خود باز مینمایم و امید میدارم که احوال من بندگان درگاه سلطان اصغا فرمایند و دران باب تفکری کنند و در
من ارکان دولت که خصمی ایشان با من سلطان را معلوم است تخصیص با نظام الملک مشورت نفرمایند بعد ازان سر و رای عالی
سلطان را از سخنان من در دل قرار گیرد و بتحقیق بپیوندد بران مزید و ازان گزیری نباشد و اگر من که حسنم ازان بگردم
برگشته باشم و بر خدای تعالی و پیغمبر بحق عاصی شده فاما اگر سلطان با من در کار من بسخن خصمان بی عنایت شود دیرینه مرا نیز
اندیشه کار خویش باید کردن مرا که خصم قوی در برابرست که حق را در محل باطل فرا تواند نمود و باطل را موضع حق تواند نشاند و چنین
بسیار کرده اند و در حق بنده نیز این حال واقع شده و شاید که برای سلطان پوشیده مانده باشد اکنون اول حال بنده آنست که
پدرم مروی بود در مذهب امام شافعی مطلبی چون سن من بچهار سالگی رسید به مکتب فرستاد و بتحصیل علوم مشغول گردانید پس از
ایام چهار سالگی در انواع علوم ماهر شدم خاصه در علم قرآن و حدیث بعد ازان مرا در دین چیزی پیدا آمد و در کتب شافعی فضیلت

بهر جنس ناخدا سهاکردند تا او قصد من کرد و بگونه عنایت مستنصر بودی که خلیفه بحق است دران ورطه فرو رفتمی و آخر بان رسید
که بیشتر خویش مرا بفرنگیان برده بدریا نامزد فرنگ کرد و که آنجا رو و کفار فرنگ را دعوت کن بفضل خدای تعالی ازان ورطه خلاصی
یافتم بعد از زحمت و مشقت بسیار که در چند سال این رسید بعراق افتادم و ایشان در طلب من همچنان سعی مینمودند امروز که من
بدین مقام رسیدم و دعوت خلفاء علوی ظاهر کردم و چند دستگاه در طبرستان و قهستان و جبال بدست آوردم و مردم
بسیار از رفیقان و مونسان و شیعه علویان بر من جمع شدند و عباسیان بهمه نوع از من خایف و ترسانند و آینه مزاج مبارک
سلطان بر من متغیر کرده اند و از قصد و نقصان ما بجان بکوشند و یکی که مرا از سلطان طلب دارند و آن مستحکام معلوم نیست که
کار چگونه دست دهد و بهر گونه که دست دهد از تشفی خالی نباشد اگر سلطان حاجت ایشان کند بر زنهار را نقض کرده باشد و در
مذهب مروت معذور نباشد و اگر حاجت التماس ایشان نکند بعضی از جهال که بخلاف ایشان میگویند زبان تشنیع بسلطان دراز کنند
که عاشیه بر دوش انداختن و در سر اسب پیاده رفتن چه بود و پیاده حسن صباح چه محل که میان چنین مکاوحت و معاودت
بجا ماند و مهلت داشت تا آخر و چه اینها اما حدیث این سرسنگ را که فرموده اند که اگر برجی از بروج سمان باشد بر زمین آورم در مغنی
معنیان این سرسنگ را از سخن محق روزگار وثوق است که مدتی تمامی در آزار ذمه ایشان بدر نخواهد شد کار ان تعلق بعنایت اله
دارد و حالا من که درین گوشه نشسته ام و آنچه بر من فرض و سنت کرده اند بجا می آرم و از خدا و پیغمبر در میخواهم تا سلطان ارکان
دولت براه راست آید و خدای ایشان را دین حق روزی کرده اند و فساد و فسق عباسیان از میان خلق [illegible] از دیگر سلطان را
سعادت دین و دنیا همراه بود همچنانکه از سلطان اسلام محمود غازی رحمه الله این کار آمده بود و بدفع ایشان برخاسته و از ترمذ
سید علاء الملک خداوندزاده را بیاورد و بخلافت بنشاند سلطان نیز باین کار برخیزد و این کار بزرگ بدست او کفایت شود و شر ایشان
از میان بیفکند کاین خدای تبارک و تعالی حکم کرده اند الا روزگار باشد که پادشاه عادل باز روی کار آید و این کار بکند و مسلمانان را از
جور برهاند والسلام علی من اتبع الهدی ذکر [illegible] ال ایوب مخفی نماند که نجم الدین ایوب و اسد الدین شیرکوه پسران شادی بن مروان
از اکراد اذربایجان بوده اند و بعراق رفته ابتدا ملازمت بهروز شحنه عراق و انتقال بملازمت اولاد عماد الدین زنگی صاحب
موصل اسد الدین بوزارت عاضد اسمعیلی رسیده صاحب اختیار شد و بعد از فوت اسد الدین یوسف بن نجم الدین ایوب قائم مقام عم
خود گردید و چنانکه سابقا مذکور شد بعد از فوت عاضد حکومت مصر یافت و بنابر ضرورت خطبه و سکه بنام مستضیء می کرد و در ایام
حیات خود پسر بزرگتر ملک افضل نور الدین علی را ولیعهد خود ساخت و از برادر خود ابوبکر بن نجم الدین ایوب و پسر دیگر خود عثمان بن
صلاح الدین بیعت او گرفت و عثمان بعد از فوت پدر با اهتمام عم خود ابوبکر نور الدین علی را از مصر و شام اخراج نموده در سمیصات
بسر میبرد و نور الدین علی بلطافت لسان و فصاحت بیان بین الاقران امتیاز داشت از جمله قطعه ابداری که دلالت بر منطق فصیح عقیقا

و نظام دین و دولت بدین است اگر من یا غیری در حق ایشان طعن کنیم یا در ایشان عاصی شویم انصاف باید داد که [illegible]

رسید کار با آنکه جهال را فریفته‌ایم یا در قصد کسان می‌شویم یعنی ارباب بصیرت روشن است که هیچ چیز از جان عزیزتر نیست و هرکسی را از

سر جان نیز برنخیزد خاصه چنین من که بضاعتی و کی تواند که من متصدی چنین کاری شوم از جهت خراسان جمعی از غلامان سلطانی و گماشتگان

نظامی و ارباب معاملات طریقی که پیشتر از این در میان مسلمانان رسم و عرف بوده منحرف گشته‌اند و بعضی بعورات مسلمانان و

حرم زنها و عیال دست درازی می‌کنند و بی‌محابا زنان را در حضور شوهران می‌کشند و بعضی در باب معاملات دیوانی بی‌انصافی می‌کنند

و هرچند که مردم صاحب واقعه مستغاث بارگاه دولت می‌شوند هیچ‌کس بغور نمی‌رسد بلکه بلا بر دادخواه می‌آید نظام‌الملک که کدخدای مملکت

[illegible] که در هیچ عهد پیش هیچ پادشاه در هیچ ملک چنان کدخدای پای در میان کار ننهاده بود و تبرزو آنکه در مال سلطان تصرف

می‌کند شنیده گرد و از میان داشت امور ظلمه و عوانان را با خود همکار کرده و از جهت آنکه در وقت خواجه ابونصر ده درم می‌گرفت

و بخزانه می‌رساند و او پنجاه درم می‌گیرد و نیم درم بوجه کار سلطان می‌کند و آنچه بعمارت خشت و گل اطراف مملکت ضایع می‌کند اظهر من الشمس است

کجا بود خواجه ابونصر را پسر و دختر کدام روز یکدینار صرف کرد و چوب و گل مردم روزگار را در چنین عجز و فروماندگی هیچ باب امید

نجات نیست اگر بعضی از سر اضطرار و عار ترک جان خود بگویند و دفع جور یکی یا دو از این ظلمه کنند دور نباشد و اگر کشند معذور باشند

[illegible] وقت ضرورت چو نماند گریز دست بگیرد سر شمشیر تیز حسن صباح را در این قضایا چه مدخل و چه احتیاج که کسی فریبد و کدام کار

خود در دنیا مجموع بوده که بتقدیر آسمانی محو گشته باشد فاما آنکه فرموده‌اند که ترک این نوع کنند الا بجای باء و اشارت فرمایم

نعوذ بالله که از من که حسنم کاری صادر شود که خلاف کار ای بندگان سلطان باشد فاما چون قومی هستند و در طلب من بنیت تهمت

می‌کنند بحیله ای گوشه مدتی آورده‌ام و دنیا خود دست تا بباقی حال خود از درگاه سلطان کنم و بعد از آنکه از کار خصمان حاصل آید

روی بدرگاه سلطان آورم و در سلک بندگان منخرط گردم آنچه از دست من برآید در بهبود کار دنیا و پس اعتقاد کار آخرت

سلطان را نگویم والا که از من بخلاف این صادر شود و متابعت سلطان نکنم مرا در دنیا سرزنش بود و از دو روز دیگر خلایق را

بر من طعن رسد و گویند خلاف والی خود کرده و از سعادت أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ بی‌بهره مانده

و خصمان مرا در درگاه سلطان آبرو و حرمت افزاید و در حق من چیزها اظهار کنند که من از آن بی‌علم باشم و هرگونه که از من در دین

دعوت صادر کرده و بدی در میان مردم شهرت دهند و نام نیک مرا بد کنند و اگر من با وجود خصمی نظام‌الملک و آنکه

حق من بسیار جور کرده و می‌کند بخدمتکاری سلطان پیش آیم دل از کار نظام‌الملک فارغ دارم چون متابعت عباسیان

سلطان را می‌باید کرد و از فرمان ایشان گزیر نمی‌شود و منازعت ایشان سلطان را ملامت و آنکه در طلب من چه سعی می‌کردند تا

[illegible] که بمصر رفتم مرا بدست آورند بسلطان در راه بر من دست نیافتند و در عقب من فراوان مال بمصر فرستادند

زیراکه برادر شیعه بود و بواسطه آنکه در بلاد اهل سنت می بود از روی تقیه نام پسر معاویه نهاده بود و این مرد پدر را و از اکابر
و اهل ادب بود و از برادرش شاه نام پسر خود علی نهاده پس محمد تبسم نمود و با او احسان فرمود و چون محمد همواره همت بر انتزاع ملک
داشت چون خبر اسر عمرو لیث بدو رسید متوجه تسخیر خراسان شده میر اسمعیل سامانی محمد هارون سرخسی را بمدافعه او روان داشت
و بینهما در ظاهر استراباد در شوال سنه سبع و ثمانین و مائتین جنگ شده بقتل رسید و پسرش زید را اسیر بخارا بردند و قریب بده سال در بند
مقید بود و پس از آن خلاص شد و نزد اسمعیل بن احمد سامانی معزز و مکرم روزگار میگذرانید که مکتفی عباسی او را از اسمعیل طلبید و اسمعیل از آن
امتناع نمود و حمویه که از اعیان ملک بود دختر خود را بدو داده و نسب سادات رفیع الدرجات شریعه شیراز بزید مذکور منتهی میشود
و این چند بیت از اشعار زید مذکور در کتاب تاریخ الملوک مسطور است شعر ولقد نقول عصابة ملعونة غوغاء تصلی النار جهنم
من لم یسب بنی النبی محمد ویری قتالهم فلیس بمسلم عجبا لامة جدنا تخوفنا ویحبنا منهم رجال الدیلم [illegible] حسن بن علی بن عبد الرحمن
الشجری بن قاسم بن حسن بن زید بن امام حسن علیه السلام در سنه اربع و ثلثمایه فرمانده شد و ملقب بداعی صغیر گشت چنانکه صاحب
تاریخ جهان آرا بآن تصریح نموده و این تصریح و آنچه در لقب محمد بن زید و حسن بن زید سابقا نیز از او نقل شده مخالف است که خاتم المجتهدین
میر محمد قاسم سبزواری رحمه الله در رساله که باسم مرحوم سیادت و صدارت پناه امیر اسدالله شوشتری نوشته ذکر نموده
زیراکه او از حسن بن زید بداعی کبیر تعبیر نموده و از محمد بن زید بداعی صغیر تعبیر کرده و عبارت او اینست که عقب محمد بن اسمعیل مذکور منتهی میشود بداعی
الکبیر محمد بن زید بن محمد مذکور و برادر او داعی الصغیر حسن و عقب داعی الکبیر منقرض شده و داعی صغیر را نسل بود و از ایشانست سید النقباء
الحسینیین میر مرتضی امیر سید الشریف ولد الامجاد السید العالم الفاضل امیر سید شریف صدر شیراز ابن تاج الدین علی بن جلال
الدین مرتضی بن عبدالله بن حسین بن حسن بن عبدالله بن طاهر بن هاشم بن عربشاه بن ناصر بن زید بن عبدالله بن علی بن حسن بن زید بن [illegible]
هو الداعی الصغیر المذکور انتهی و علی ای حال حسن بن قاسم که باعتقاد صاحب تاریخ جهان آرا ملقب بداعی صغیر بوده در سه شنبه چهاردهم رمضان
سنه ست عشر و ثلثمائه بآمل آمده در وقت عصر سه شنبه بیست و هفتم ماه مذکور در ظاهر آمل میان او و اسفار بن شیرویه قتال دست داده بدست
مرداویج بن زیار کشته شد محمد بن حسن [illegible] که در اصول و فروع معتمد بود و ساکن بغداد از بیم معزالدوله بیرون نمی توانست آمد تا وی بواسطه
لشکر و از بدیلم رفته بحکومت رسید و ملقب بمهدی لله شد و وفاتش در شهور سنه ۳۵۹ و [illegible] در شهور سنه اربع و ثمانیه [illegible] حسن بن محمد بن
اسمعیل الارقط بن محمد بن امام زین العابدین علیه السلام المشهور بکوکبی در شهور سنه احدی و خمسین خروج نموده قزوین و ابهر و زنجان را از
کارگذاران عباسیان بیرون برد و ملقب بداعی الی الحق گردید و در سنه ثلث و خمسین در حوالی قزوین میان او و موسی بن بغا جنگ
شده موسی منهزم بدیلمان رفت و ابوالحسن بن زید برد و بنابر سخن بعضی که از وجهی رسانیده اند حسب الحکم او در برکه ای غرق شده شعله
حیاتش فرو نشست پس از او ابو [illegible] بن علی بن حسن بن علی [illegible] بن امام زین العابدین در خدمت محمد بن زید می بود و

صحیح او میکند در باب شکایت عمش ابو بکر و برادرش عثمان بناصر عباسی نوشته و ان قطعه اینست شعر مولای ان ابا بکر و صاحبه
عثمان قد غصبا بالسیف حق علی و هو الذی کان قد ولاه والده علیهما فاستقام الامر حین دعی فخالفاه و حلا عقد بیعته والامر بینهما والنص
فیه جلی فانظر الی حظ هذا الاسم کیف لقی من الاواخر ما لاقی من الاولی یافعی در تاریخ [illegible] قاضی صاعد اندلسی در کتاب
طبقات الامم اورده که چون این قطعه بنظر ناصر عباسی رسید در جواب این قطعه نوشته وافی کتابک یا ابن یوسف ناطقا
بالصدق یخبر ان اصلک طاهر غصبوا علیا حقه اذ لم یکن بعد النبی له بیثرب ناصر فاصبر فان غدا علیه حسابهم وابشر فناصرک الامام الاخر
حاصل مرام درینمقام انکه بعضی از ال ایوب چون نور الدین علی بتعیین شیعه امیر المومنین علی بوده و بعضی بحسب فطرت یا بنابر مصلحت اظهار مذهب
باطل اهل خلاف می نموده اند و تفصیل باقی احوال افراد این سلسله در تواریخ متعدده مذکور است بنابر رعایت اختصار بهمین مقدار
اقتصار میرود و چند نفر ششم در [illegible] های سادات که سلطنت گیلان و مازندران یافته اند حسن بن زید بن محمد بن
اسمعیل حالب الحجاره بن حسن بن زید بن حسن مجتبی ع چون اهالی طبرستان از سلوک کاشکان طاهریه سیما محمد بن اوس بسیار متنفر بودند
کسی بری فرستاده سید را بسلطنت انجا دعوت کردند و در سه شنبه بیست و پنجم رمضان سنه خمس و خمسین و مائتین با او بیعت نمودند و
او را ملقب بداعی الخلق الی الحق گردانیدند و او در ان ملک شعار تشیع شایع ساخته بامر معروف و نهی منکر پرداخت ابن کثیر شامی در تاریخ
گفته که حسن بن زید کریم جواد ممدوح بوده و بفقه و عربیه عارف بود روزی شاعری در مدح او قصیده گفت مطلعش این بود
الله فرد و ابن زید فرد حسن چون این مصرع اشنید بر و متغیر گردید و گفت چرا نگفتی که الله فرد و ابن زید عبد بعد از ان از تخت
فرود امده سر بسجده نهاد و رخساره خود در انجا بخاک مالید و ان شاعر را چیزی نداد و دیگری از شعرا در مدح او قصیده گفت که اولش این بیت
لا تقل بشری ولکن بشریان غرة الداعی و عید المهرجان حسن گفت اگر مصرع ثانی را بر اول تقدیم مینمودی بهتر خواستی بود و باید
که دیگر در اول شعر خود حرف لا نیاوری ان شاعر عرض کرد که چگونه ابتدا بحرف لا نیکو باشد و حال انکه بزرگترین کلمه قول لا اله الا الله است
حسن این سخن را پسندید او را تحسین افتاده جایزه خوب باو داد پس از انکه نوزده سال و هشت ماه و شش روز فرمان فرما بود در شب
بیست و سیم رجب سنه سبعین و مائتین فرمان یافت محمد بن زید پس از برادر در ان مملکه نشسته اول کسی که قبه بر سر مرقد منور حضرت
امیر المومنین علیه السلام ساخت اوست و همه سال پنج سی و دو هزار دینار پنهان ببغداد پیش محمد بن ورد که یکی از امنای شیعه بود
میفرستاد تا در میان سادات انفاق کند در سنه اثنی و ثمانین و مائتین [illegible] بغداد از اگرفته نزد معتضد عباسی برده که ایشان تصور نمود
اما معتضد او را نهیب داده حکم کرد که از ان مبلغ موجود محمد در میان علویه قسمت نماید در تاریخ ابن کثیر مسطور است که محمد بن زید فاضل
دین دار نیکو سیرت بوده و مذهب شیعه داشت روزی دو کس پیش او بمخاصمه رفتند که یکی را نام معویه بود و یکی را نام علی محمد چون
نام ایشانرا شنید گفت حکم میان شما ظاهر است پس انکه معاویه نام داشت گفت ایها الامیر بنام ما مغرور مشو که پدر من از

آمده که مرداویج اندک بود و ترسان بسیار و بعد از و وشمگیر بن زیار بحکومت رسیده معاصر و منازع رکن الدوله بویه بود و بعد از و بیستون بن
وشمگیر با رکن الدوله موافقت نموده با مداراة قایم مقام پدر شد و بعد از وفات او برادرش قابوس بن وشمگیر الملقب بشمس المعالی بر مسند حکومت جرجان
و توابع آن بنشست در کتاب خلاصة الاخبار مسطور است که قابوس پادشاهی بود بمکارم اخلاق ذات و محامد نفس و شرف و
زیور عقل از امثال و اقران ممتاز و از اقوال ناشایست و افعال نابایست دامن کتاب مناهی منزه و مبرا صورت خطش خط نسخ بر اوراق
خوشنویسان آفاق کشیده و کمال فصاحت و بلاغتش در اطراف و اکناف مشهور گردیده هرگاه چشم صاحب بن عباد بر
سطری از خط او افتادی گفتی هذا خط قابوس ام جناح طاووس و در کتاب تاریخ الملوک مسطور است که قابوس جبار غشوم شدید البغض
بود خاله فخر الدوله ابن رکن الدوله در خانه او بود و دختر قابوس در خانه فخر الدوله نابرین تا وی در حین حیات بود از آن نیا
مدد و بر دو قابوس در حمایت او اصلا تقصیری نکرد آخر بواسطه تندخویی که داشت طبقات حشم از و تنفر نموده وی را گرفته در یکی از قلاع
محبوس ساختند و او را در شهور سنه ثلث و اربعمایه بکشتند قابوس بهر دو زبان شعر میگفت از اشعار عربی او تیمنا و اختصارا باین دو بیت
اکتفا نموده میشود خطرات ذکرک تستثیر مودتی فاحس منها فی الفواد دبیبا لا عضو لی الا وفیه صبابة فکان اعضائی خلقن قلوبا و این
رباعی از نتایج طبع فارسی اوست کل شاهد نشاط آمد و می میر طرب زار زوی بدیع و مسکنم عیش طلب خواهی که درین بدانی
ماه سبب کل نکهت آمد و می طعم و لب منوچهر بن قابوس ملقب بفلک المعالی از واقعه پدر بسیار متاثر شد چون ارباب
اهل حل و عقد در ایالت او متفق بودند علاجی نداشت لاجرم در زمان حیات پدر و بعد از فوت او حکومت یافته سلطان محمود
غزنوی بود بنابر مصلحت با او اظهار اخلاص مینمود و بعد از و همرکالنجار نوشیروان بن منوچهر ملقب بشرف المعالی قایم مقام شد جد او
کاوس بن اسکندر بن قابوس استیلا یافته کاووس نامه از مولفات اوست آخرین این طبقه است و در سنه سبع و عشرین
و اربعمایه رحلت کرده قلاع او بتصرف حسن صباح آمد شعبه در آل بویه که ایشان را دیالمه نیز خوانند بنابر تحقیق بعضی
از مورخان از نسل بهرام گورند و ابوعلی مسکویه در تجارب الامم آورده که زعم ملوک دیالمه آنست که از اولاد یزدجرد بن شهریار که
آخر ملوک عجم بوده و در بدایه ظهور اسلام بعضی از اولاد یزدجرد که ایشان نسب خود باو میرسانند گریخته بگیلان رفتند و آل
بویه را دیالمه جهة آن گفتند که مدتهای مدید در دیلمان گیلان اقامت نموده بودند صاحب تاریخ جهان آرا آورده که بویه
بن فناخسرو در قریه کلیل دیلمان بود و در کمال بی معاشی میبود و امارة سه پسر دولتمند داشت علی و حسن و احمد و حال ایشان بمرتبه
بود که ... گرو در ابوی و چند نفر دیگر از سپاهیان ولایت تعویض کرده بود و چون علی بری نزد وشمگیر رفت اسپ سرخی داشت
بنابر ضرورت در معرض بیع در آورد و حسین بن عمید وزیر وشمگیر پدر ابو الفضل بن العمید از آن بیست دینار خریداری نمود و
قیمت بوی فرستاد و او از آن ده دینار برگرفته بقیه را بتحفه بابن الحسین رد داشت و قضا را مرداویج از تعویض عمل

و در واقعه او ضربتی بر سر خود رسید و باطروش اشتهار یافت و در شهور سنه احدی و ثلثمایه در دیلمان خروج نمود و ملک گیلان
بحوزه تصرف در آمد و ملقب بناصر الحق گردید و اکثر اهالی آنجا که تا آنوقت بسعادت اسلام فایز نشده بودند بدولت و شرف
اسلام رسیدند و چون ناصر الحق در فقه زیدیه تبحر تمام داشت در آن فن تصانیف نموده جمهور مردم گیلان بدان مذهب گرویدند
تا درین ایام سعادت انجام بیمن توجه و شرع پروری پادشاه عالیجاه آنجا و صغیر و شریف آن ولایت مهتدی گردیده شیعه اثنا عشری
شدند شیخ نجاشی در کتاب رجال گفته که حسن اطروش در مسئله امامت کتابی کبیر تصنیف نموده و از جمله تصانیف او کتابیست در احوال
فدک و کتاب فصاحت ابیطالب و کتاب معاذیر بنی هاشم در آنچه بایشان نسبت کرده اند و کتاب انساب ائمه و موالید ایشان
تا صاحب الامر علیهم السلام و کتاب الشهداء و فضل اهل فضل از ایشان و کتاب در طلاق آخر ناصر الحق در بیست و سیم شعبان سنه اربع
و ثلثمایه در آمل بحق واصل شد [illegible] احمد و ابو القاسم جعفر اولاد ناصر الحق باتفاق والی ولایت طبرستان بوده اهالی آنجا
از ایشان تعبیر بناصران کردند و میانه ایشان و داعی صغیر که بدختر داماد ابو الحسین است بعضی ایام تنازع بود تا آنکه احمد در آمل رحل اقامت
انداخته در ماه رجب سنه احدی عشر و ثلثمایه ارتحال نمود و ابو القاسم نیز در سنه اثنا عشر و ثلثمایه بعالم آخرت انتقال فرمود
محمد بن [illegible] احمد ملقب بابو علی بعد از پدر در آمل والی شد و ماکان بن کاکی از اعاظم امرای اطروش بود دختر زاده خود اسمعیل بن
ابی القاسم بن اطروش را بسلطنت برداشته بجنگ در آمل بسر او تاخت و او را مقید ساخته پیش برادر زاده خود علی بن حسن کاکی بجرجان
فرستاد و در یکی از شبها علی مست شده خواست تا قصد وی کند قضیه برعکس نتیجه داد و علی کشته شد دیالمه محمد را بسلطنت برداشته
علی بن خورشید را بسپه سالاری مقرر گردیدند بمدد اسفار بن شیرویه با ماکان جنگ کرده طبرستان را ازو انتزاع نمود و در سنه خمس
عشر و ثلثمایه در میدان گوی بازی از اسب جدا شده وفات یافت و علی بن خورشید نیز فوت شده ماکان عود نمود و طبرستان را
از اسفار بگرفت [illegible] الملقب بابو جعفر صاحب قلنسوه پس از برادر بحکومت نشسته در موضع دلاره رود لارجان میان
او و ماکان بن کاکی قتال اتفاق افتاد اسمعیل ابن ابو القاسم جعفر بن اطروش دختر زاده ماکان بتخت موروث نشسته
مدار بر ماکان بن کاکی که ساعی القتل بود [illegible] ابو جعفر قلنسوه کنیزکش را بفریفت که او را در طعام زهر داده هلاک ساخت و آن طبقه
بدو ختم شد اما از برادران دولت فوجی بمرتبه بلند حکومت رسیدند مانند آل بویه که تفصیل احوال ایشان مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی
و آل زیار که مقدم ایشان بوده [illegible] وشمگیر بن زیار بود و از زمره ارغش که در عهد کیخسرو والی گیلان بود و این مرداویج در اوایل حال
ملازمت ماکان میکرد و آخر ماکان و اسفار بن شیرویه دیلمی که بر شهر ری و نواحی آن مستولی شده بود در جنگ مرداویج کشته شدند
و [illegible] قزوین بری آمد و برادرش وشمگیر را از گیلان بری آورد و سلطنت و قوت تمام یافت و مرداویج آنست که مردم همدان را
بکینه جمعی از دیلمیان بکشت و پنجاه خروار انگشت کین از همدان بری برد و این رسم که داماد [illegible] دهند از آنوقت اتفاق افتاده

ساختند و آخر امیرالامرائی خلیفه بغداد او و مال و معامله عراق عرب در تصرف او درآمد و نام او در خطبه بغداد با دعای خلیفه
مقرون ساختند و این بدان سبب بود که خلفا از دست غلامان ترک عاجز بودند و اتراک بر خلفا مسلط گشته بودند و هر که را میخواستند
میگرفتند یا می‌کشتند یا معزول میکردند و در آن وقت راضی بالله بسیار عاجز و زبون شده بود و چون استیلای عماد الدوله
برادر خود معز الدوله را جهت دفع ترکان به بغداد فرستاد و او را امیرالامرای آنجا ساخت ابن کثیر شامی گفته که عماد الدوله از
خیار ملوک بود و همواره از اقران خود قصب السبق می‌ربود و فی الحقیقه امیرالامرای زمان او بود و خلفای بغداد با این لقب نام او
میبردند و معز الدوله به نیابت او در بغداد امیرالامرای خلیفه بود و در سال سیصد و سی و شش که معز الدوله با اتفاق مطیع خلیفه
از بغداد به بصره رفت چون از مهمات بصره فارغ شد از خلیفه اذن طلبیده بخدمت عماد الدوله که در آن وقت در اهواز بود توجه
نمود و چون بمجلس عماد الدوله درآمد زمین بوسید و آنگاه در برابر او بقدم خدمت بایستاد و هر چند عماد الدوله او را امر کرد که
بنشیند رعایت ادب نمود و ننشست و ایضا گفته که در سال سیصد و چهل و پنج جمعی از اهل قم باصفهان رفته و سب صحابه
آشکارا کردند و اهل اصفهان از روی تعصب هجوم نموده بعضی از مردم قم را کشتند و چون این خبر بسمع رکن الدوله رسید بنابر تشیعی
که داشت انتقام اهل قم را از اهل اصفهان کشید و مصادره ایشان بمال بسیار نمود تا آنکه در جمادی الاخری سنه ثمان و ثلثین و ثلثمائه
در شیراز فرمان یافت چون فرزندی نداشت عضد الدوله پسر رکن الدوله حسن را ولیعهد خود ساخت [illegible] الملقب برکن الدوله
حسن بن بویه بر اصفهان و قم و کاشان استیلا یافته و شمگیر همواره با او منازعت داشت تا آنکه در آخر عمر لشکر عظیم بهم [illegible]
رکن الدوله اندیشه‌مند بود بیکبار اسب وشمگیر از گرازی رمید و او را بر زمین زده بکشت و ابن العمید وزیر رکن الدوله که از
فضلای دهر بود در صدر فتحنامه این عبارت نوشت الحمد لله الذی اغنی بالوحوش عن الجیوش معاصر او مجتهد [illegible]
شیخ اجل افضل ابو جعفر محمد بن علی بن بابویه القمی بود و رکن الدوله جهت ترویج مذهب حق التماس قدوم شیخ [illegible] نموده حضرت
شیخ اجابت فرمود و سلطان در مجلس اول سوالی چند که در تحقیق مذهب حق بخاطر داشت بر شیخ عرض نمود و حضرت شیخ سابقا در جواب
بشرح و تفصیل باقیه جوابات صواب استفاده فرمود و شیخ را تعظیم و تکریم تمام نمود و جوایز و اقطاع [illegible] نجابت
فهم و ذکای سلطان حقیقت مذهب اهل بیت علیهم السلام ظاهر میشود و آخر در محرم سنه ست و ستین و ثلثمائه فوت یافت و از
سه پسر است عضد الدوله و موید الدوله و فخر الدوله [illegible] الملقب بمعز الدوله ابن بویه در زمان برادر به تسخیر کرمان [illegible] از آنجا به بغداد
رفت و منصب امیرالامرائی [illegible] پادشاهانشان کرده و مکتفی عباسی را از خلافت خلع و عزل کرد و مطیع را بجای او نشاند
و چون بر مسند قدرت متمکن شد اظهار عقیده صحیحه آبا و اجداد خود نمود و در مقام ترویج مذهب حق ائمه اثنا عشر علیهم السلام درآمد امر
فرمود تا بر درهای مساجد دارالسلام و سایر عمارات آنجا نوشتند که لعن الله معویه بن ابی سفیان و لعن من غصب فدک و لعن من

علی و دیگران پشیمان شده و کلمه بر قول ایشان نیز او درنوشت و مار شام آن نوشته بخط حسین رسید و کس نزد علی فرستاد

و او را از آن خبر آگاه ساخت و در باب رفتن او مبالغه نمود و صلاح که در همگی مطالعه حکم را دید کرد علی را با آنکه و داشته

خواست تا کس از عقب او فرستد حسین مانع آمد و علی چون بمقصد رسید بلوک شیر گرفته اقارب و عشایر را تنبیه نمود و از آنجا در سنه

اثنی و عشرین و ثلثمایه قاصد اصفهان گردید مظفر بن یاقوت که غلامزاده عباسیان بود با ده هزار کس با او مقاتله کرد و علی

با پانصد کس بود و فایق آمده اصفهان را متصرف نمود و این خبر بمرداویج رسید از غایت در حساب شد و قصد اصفهان

کرد و علی تاب مقاومت نیاورده باستصواب ابوطالب زید بن علی نوبندجانی بفارس نهضت نموده بارجان رفت و از آنجا

بشیراز و در همه حال خود را از شر مرداویج نگاه میداشت تا در سنه ثلث و عشرین و ثلثمایه چون خبر وقعه او بشنید لشکر بشیراز کشید

و بعد از حرب و قتال آن جا را از یاقوت نایب خلیفه بغداد بگرفت و خلقی کثیر را از لشکر او بکشت و جمعی را اسیر و دستگیر کرده در بند

نگاه میداشت و چون بمسند سلطنت فارس متمکن شد آن اسیران را از بند خلاص ساخته با ایشان احسان نمود و خلعت داد

و بنواخت و از غایت جود و کرم بخشش نموده اموال بسیار را که از اصفهان بدست آورده بود در اندک روزی بر لشکر

تقسیم نمود و چون روزی چند بگذشت لشکریان طلب وظیفه نمودند عماد الدوله دید که در خزانه چیزی نیست و امور سلطنت

و اختلال می یابد لاجرم خاطر ملول گردید و روزی از غایت پریشانی بر قفا افتاده بود و در کار خود متفکر بود و از سقف

خانه نظر میکرد که ناگاه ماری از سقف آن خانه بیرون آمد و بخانه دیگر رفت پس امر کرد که آن خانه را بشکافتند و مار را بیرون

آورده بکشتند و در آن خانه صندوقها یافتند مال بسیاری که قریب بپانصد هزار دینار زر سرخ بود ظاهر شد عماد الدوله لوازم

شکر الهی بجا آورده و حصه مال را بلشکر داد و باقی را در خزانه نگاه داشت و در آن ایام نیز روزی بطریق سیر سوار شد و بطرف

خرابه میکرد و تماشای عمارات سلاطین ماضیه مینمود و از احوال ایشان پند و عبرت میگرفت که ناگاه دست اسپ او فرو رفت و از آن

حفره نیز ... مال از آنجا بیرون آورده و از جمله حکایات آنست که قماشی چند از سرکار او بیکی از خیاطان شیراز داده بودند و

خیاط در دوختن آن تاخیر نمود پس او را حاضر ساخته وعید و تهدید فرمود و اتفاقاً آن مرد کر بود و گوش او خوب نمی شنید خیال کرد که

کسی از صندوقها حکایت نموده حکایت صندوقهاست که سابق بشیراز است که نزد او برسم امانت مانده بود و فی الحال از بیم جان سوگند بر زبان آورد

که ای ملک که از مال یاقوت زیاده از دوازده صندوق نزد من نیست و هنوز ندانسته ام که در آنها چه چیز است پس عماد الدوله

امر کرد که آن صندوقها را حاضر ساختند و سیصد هزار دینار از نقد و جنس بیرون آمد و بعد از آن بلطایف غیبی خزاین و دفاین یعقوب لیث

و برادرش عمرو لیث که پادشاهان فارس و عراق و خراسان بودند و بعد از ایشان بعهد و حصر بیرون بود بدست او افتاد و کار

دولت او رونق گرفته یکبارگی بلوازم سلطنت قیام نمود و حسن و احمد برادران خود را بجهانگیری روان داشت و خود در شیراز اندر دار الملک

خوب و اقوال مرغوب واقف بود و هم او گفته که ابن هشام نحوی در کتاب افصاح از و بعنوان عالی رتبه نقل نموده و گفته که او
لطیف الطبع غزیر الفضل حسن السیاسة شدید الهیبة و صاحب رای ثاقب و محب فضایل و تارک رذایل بوده و ایضا در باب ذکر ابو علی فارسی
آورده که چون او کتاب ایضاح نحو را تصنیف نموده بنظر عضد الدوله رسانید نپسندید و گفت این برای تعلیم کودکان خوبست و در آن
چیزی زیاده بر معلومات من که در وقت صبا کسب کرده ام نیست پس ابو علی کتاب تکمله را تصنیف نموده بخدمت وی برد چون عضد الدوله
مطالعه آن نمود فرمود که ابو علی از آن سخن ما که در باب کتاب ایضاح او گفته بودیم بتعلیم رفت و همان مسایل را در لیس العاطفی
و نیز آورده که ما از آن ما فهمیم و نه خود وی فهمید و هم شیخ سیوطی آورده که روزی عضد الدوله در میدان سواری از ابو علی پرسید که
نصب مستثنی بچه چیز است پس عضد الدوله گفت تقدیر استثنی چیست و چرا تقدیر استثنی نکند تا مرفوع شود و ابو علی عاجز شد و گفت این جواب
میدانی بود و گفتم بعد از این رجوع و تامل نموده جواب منقح بعرض رسانم شمه از مآثر عربیه وی آنکه در مسئله اول از اقوال انی حمدالله از شرح لب لباب
فانی مذکور است و معاصر او از علمای شیعه اثنا عشریه شیخ الطایفه محمد بن محمد بن نعمان الملقب بمفید بوده و او شیخ را انواع تعظیم و تکریم
و رعایت می نمود چنانچه سابقا اشارتی رفته در مناظره که میان شیخ و قاضی عبدالجبار معتزلی در مبحث امامت واقع شده و شیخ او را
الزام نمود و عضد الدوله بسبب علما با قلاده زرین و خلعتهای نفیس بشیخ فرستاده و چند دیه از حوالی بغداد در غایت شیخ داده و در
تاریخ ابن کثیر و غیر آن مسطور است که وفات عضد الدوله در بغداد در سال سیصد و هفتاد و سه در سن چهل و هشت سالگی بوده و حسب
وصیت جنازه او را بمشهد نجف بردند و در جوار روضه مطهره دفن کردند و در قبر او نوشتند هذا قبر عضد الدوله و تاج المله
ابی شجاع بن رکن الدوله احب مجاورة هذا الامام المعصوم لطمعه فی الخلاص یوم تأتی کل نفس تجادل عن نفسها و صلوته علی محمد و عترته الطاهرین
و از جمله آثار او تجدید عمارت مشهد مقدس حضرت امیرالمومنین و دار الشفای بغداد و قنطره بند امیر که شرح صفت آن بیرون
از حیز تقریر است علامه دوانی در رساله عرض لشکر سلطان خلیل بایندری والی شیراز که در آن نواحی واقع شده بود گفته که آن موضع
از اعجوبه جهان و نادره دوران است چه بحسن صنعت کوهی در میان دریا تعبیه کرده اند و بران کوه اساس حصن حصین چون بنای
فلک محکم و رصین نهاده بر شمال ربع مسکون که از جهات اربعه محاط است جزیره در میان بحری ترتیب نموده اند و گرد
قلعه گردون قصری رفیع بران محیط کرده اند و چنین متواتر است که این عمارت بدیع از آثار دولت پادشاه دین پناه عضد الدوله
دیلمی است که در عهد خویش غره سلاطین کامکار بوده و سلاطین نامدار بوده در تقویت دین سید انبیا و تعظیم و تکریم سادات
و علما قصب السبق از اقران ربوده صحایف زمان بعوتش مناقب و مدایح او مرقوم و صفحه زمین بر آثار و مآثر کامکار او
موسوم بسی خیرات جلیله و مبرات نبیله از آثار آن پادشاه دین پناه بر روی روزگار مانده و اهل تواریخ در خواص آن نوشته اند
که کوهی در میان دریایی و دریایی در میان کوهی از آثار قصد او ظاهر است و مراد ایشان قلعه سر بند امیر است و برکه قلعه اصطخر که

و من منع ان یدفن الحسن عند قبر جده علیه السلام و من نفی ابا ذر الغفاری و من اخرج العباس عن الشوری و چون خلیفه مطیع امر معز الدوله
بود و منع نه امکان ضمیر او نیز همین عقیده بود چنانکه سابقاً گذشت نتوانست که منع این صورت نماید و شوری عظیم در سنیان بغداد
پدید شد و چون شب شد بعضی از کلمات را که بر دیوارها نوشته و کنده بودند حک کردند معز الدوله فرمود که باز نقش کردند
و این نوشته بجایی رسید که معز الدوله بر قتل عام اهل دار السلام عازم گردید تا وزیر محمد بن مهلبی از خدمت او التماس نمود که در لعن جز
معاویه کسی را نام نبرند و بجای آن کلمات این چند کلمه نوشتند که لعن الله الظالمین لآل رسول صلی الله علیه و آله و بصواب دید وزیر آن
غوغا تسکین یافت معز الدوله بیست و یکسال در بغداد امیر الامرا بلکه خلیفة الخلفا بود و صاحب طبقات ناصری از تاریخ طبری نقل نموده
که معز الدوله بر جمله امور خلافت استیلا گرفت چنانچه مطیع الله را هیچ پیش نبود و ملک او میراند و فرمان وی میکرد و حل و عقد امور
خلافت بدست او بود و رسوم نیکو نهاد و جمله ویرانهای بغداد را معمور گردانید و رسوم مذموم که در بغداد به هر محله می بود برانداخت
و مملکت را به پسر خود بختیار بعاطفه داد و برادر خود علی بن بویه را عماد الدوله لقب کرد و دیگر برادر خود حسن را رکن الدوله لقب کرد
و روز بروز پادشاهی آل بویه بالا میرفت آخر در ایام برادر خود رکن الدوله در سیزدهم ربیع الآخر در سنه ست و خمسین و ثلثمایه
وفات یافت در وقت مرض الصدقات لا تعد و لا تحصی کرده ممالیک خود را آزاد کرد [illegible] بختیار بن معز الدوله
الملقب بعز الدوله در تاریخ مصر و قاهره مسطور است که او جوانی شجاع قوی بود تا آنکه گاو عظیم را شاخهای او چنان میگرفت
که حرکت نمی توانست کرد و این خبر شامی آورده اند ابو الفضل شیرازی که در مبادی حال وزیر او بود سنی متعصب بود و چون در بعضی از
حروب که میان شیعه بغداد و سنیان آنجا واقع شد سنیان غالب آمدند و بسمع عز الدوله رسید که غلبه ایشان بتحریک و امداد
وزیر مذکور بوده او را معزول نمود و محمد بن بقیه را وزیر خود ساخت عز الدوله را با عضد الدوله منازعات واقع شده آخر در شوال
سنه سبع و ستین و ثلثمایه در جنگ او اسیر شده بقتل آمد و آن دوحه از آل بویه بدو منتهی شد عضد الدوله ابو شجاع فنا خسرو بن
حسن عضد الملة و الدین ساعد سعادت آل بویه بود و نخستین کسیست که او را شهنشاه گفتند نواب فاضل فضیلت پرور و صاحب توفیق
بود و جمعی از ملوک جهان در علم و هنر با او نسبتی نداشت و در ذکر مآثر و مناقب او مجلدات پرداخته اند یافعی گفته اول شهریار
که بشهنشاه ملقب شد او بود و اول کسیست که بر منابر بغداد بعد از خلیفه نام او مذکور گردید و شیعی غالی صاحب شهامت مطاع حازم
ذکی با مهابت خونریز بود و [illegible] کار علما دید و اخبار سلاطین روزگار با وی رسانیدند و در میان
عمارتهای نیکو ساخت و صاحب روضة الصفا گفته که عضد الدوله نقاوه و خلاصه سلاطین دیلم بود و در ذکر مناقب
و مآثر او مجلدات پرداخته اند شیخ جلال الدین سیوطی که از اعاظم متاخرین شافعیه است او را در کتاب طبقات النحاة ذکر کرده و گفته
که او یکی از علمای عربیه و ادیب بوده و فاضل و نحوی و شیعی بوده و در بسیاری از فنون علم دست داشته و در فن عربیه ابحاث

بود چه مردی بود که زنی کم بود میدانم که بدین سبب سلطان [illegible] از آن [illegible] نشود و باین جواب میگفت یا ذ باشی

خیان را از جنگ باز داشت چون او در سنه تسع عشر و اربعمایه فوت شد مجد الدوله را دماغ پریشان بود و هرج و مرج بحال

او راه یافت امرا فرمان نمیبردند [illegible] کس باستدعای سلطان محمود غزنوی فرستاده او در صباح دوشنبه دوازدهم جمادی

الاول سنه عشرین و اربعمایه در ری نزول نمود و [illegible] دین محمود بنقض عهد دانسته او را با پسرش ابو دلف گرفته بخراسان فرستاد

و کس از ایشان اثری ندید و آن شعبه از آل بویه منقطع شد و شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب خود ذکر نموده که بعضی از مخالفان معاند

اند بروی طعن و شماتت میکنند که گرفتاری ملوک دیالمه در دست سلطان محمود از شومی رافضی گری بود و این طعن از ایشان بغایت

عجیب است زیرا که المقتدر خلیفه ایشان در دست بساسیری شیعه گرفتار شد نقصان ندانند و چون ملکی از ملوک شیعه سلطان محمود بگیرد

قدح در مذهب شیعه دانند و اگر مقتدر را ملاحده بکشند تا واقع نقصان آنرا از رافضیان گیرند ندانم که سنیان چه تقصیر کرده اند

تا مقتدر گرفته و کشته آمد و چرا خلیفه گرفته محبوس خلافت را شاید و امام غایب غیر محبوس امامت را نشاید و طغرل که مقتدر را از حبس

بساسیری خلاص کند مستحق ستایش [illegible] و سلطان محمد را که محاصره خلیفه بغداد کند در حق وی زبان دراز کنند و چه مانند است این

حکایت بانکه معاویه را بسبب خواهرش ام حبیبه خال المؤمنین خوانند برای آنکه خصم علی است و محمد بن ابی بکر را هرگز خال المؤمنین

نخوانند اگرچه برادر عایشه است برای آنکه دوستدار امیر المؤمنین است و رافضیان کافر و ملحد باشند که انکار امامت ابو بکر و عمر

کنند و معاویه مؤمن و مسلمان باشد اگرچه در بیست و هفت مصاف تیغ در روی علی بن ابیطالب کشیده باشد و رافضیان

که ابو بکر و عمر را دوست ندارند هرگز توبه ایشان مقبول نباشد و یزید که حسین بن علی را فرماید سر ببرند توبه‌اش مقبول باشد و

سائب تایب باشد و عجبتر آنکه گویند توبه منکران خدا و رسول مقبولست و توبه دشمنان ابو بکر و عمر مقبول نیست تا صحابه بهتر از

خدا و رسول باشند و خاک عداوت اهل بیت مصطفی بر سر و ریش خویش پاشند نعوذ بالله من شر الضلال و سوء المقال آری

در سینه که بغض علی بن ابیطالب جای گرفت عجب نباید داشتن که توفیق هدایت و سعادت و اقبال و شریعت و کمال بصیرت

و ضیای انصاف مهجور گردد تا هرچه گوید و کند همه خطا و ریا باشد خسر الدنیا والآخرة ذلک هو الخسران المبین صاحب

روضة الصفا آورده که چون سلطان محمود مجد الدوله را اسیر نمود مکتوبی بخلیفه عباسی فرستاد و در آن نامه قلمی کرده که بری

آمدیم و مجد الدوله را گرفتیم و در سرای وی پنجاه زن آزاد یافتیم از آنجمله سی و کسری مادر فرزند شده بودند از وی سؤال کردیم

که این زنان را بکدام مذهب نگاه میداشتی جواب گفت که مذهب اسلاف ما چنین بوده مولف کتاب گوید مخفی نیست که مراد

مجد الدوله از مذهب اسلاف مذهب حق ائمه اثنی عشر است علیهم السلام که نکاح متعه را بنص کتاب و حدیث نبوی حلال میدانند

و در آن جمع میان چهار و زیاده جایز است و چون سلطان محمود سنی بلکه ناصبی و از جمله متابعان عمر بوده و عمر متعه را نهی نموده

مرد و از بدایع عالم آمد مؤید الدوله بویه بن حسن در ایام پدر در اصفهان می‌بود و چون پدرش درگذشت بجای او بجای پدر

و بفرموده برادر بزرگتر عضد الدوله قصد الکافی فخر الدوله کرده او پناه بقابوس برد مؤید الدوله جرجان را از ایشان گرفته دار السلطنه

ساخت آخر در سیزدهم شعبان سنه ثلث و سبعین و ثلثمایه بمرض خناق در آنجا فوت شد علی الملقب بفخر الدوله بن حسن موجب وصیت پدر

باصفهان می‌بود و چون مؤید الدوله معاضد عضد الدوله او را اخراج کرد بنیشابور رفت و چون صاحب بن عباد بعد از مؤید

الدوله دیگری را مستحق این مهم نمیدید بسرعتی بنیشابور فرستاده در سیم رمضان او را بجرجان آورد و بر تخت نشاندند آخر در قلعه طبرک ری

در شعبان سنه سبع و ثمانین و ثلثمایه وفات یافت و از وی سه پسر ماند مجد الدوله ابو طالب رستم و شمس الدوله ابو طاهر و عضد الدوله

ابو شجاع [illegible] بن عضد الدوله ابو [illegible] صمصام الدوله در بغداد بود که پدرش فوت شد او سلطنت بر داشتند و پس از چهار سال و شش ماه

برادرش شرف الدوله والی کرمان لشکر به بغداد کشیده او را گرفت و در قلعه بند کرد و بعد از آن خلاص شده نه ماه و شش روز

حکومت فارس کرده در پنجم [illegible] سنه ثمان و ثمانین و ثلثمایه در دو [illegible] شیراز گرفتار شده بر دست ابو نصر بن عز الدوله

بختیار بقتل آمد [illegible] بن عضد الدوله مشهور بشرف الدوله ابو الفوارس در زمان پدر والی کرمان بود و بعد از آن طمع در بغداد کرده

در سنه ست و سبعین و ثلثمایه چون بحوالی بغداد رسید صمصام الدوله باستقبال آمده گرفتار شد و او بحکومت نشست ابن کثیر شامی گفت

که او محب خیر بود و [illegible] فرمود تا مصادره‌ای که در بغداد کرده در سنه ست و سبعین و ثلثمایه چون بحالی حادث شده بود در [illegible] رد کرد

و ملک او دو سال و هشت ماه بود و در شب جمعه دوم جمادی الآخر سنه تسع و سبعین و ثلثمایه بمرض استسقا فوت شد و او را

بمشهد نجف بردند و بر پهلوی پدرش عضد الدوله مدفون ساختند [illegible] و ابن عضد الدوله مشهور بابو نصر بهاء الدوله و بعد از

[illegible] در بغداد فرمانروا شد القادر بالله عباسی او را شهنشاه قوام الدین لقب فرمود و در تاریخ گزیده مسطور است که او با سلطان محمود

غزنوی [illegible] و دختر خواست و در پنجم جمادی الآخر سنه ثلث و اربعمایه در او جای بمرض صرع درگذشت جسدش بنجف اشرف

برده دفن کردند مدت ملکش بیست و چهار سال عمرش چهل و دو سال و نه ماه و نیم [illegible] ابو طالب رستم بن فخر الدوله بعد از

[illegible] در چهار سالگی [illegible] حکومت [illegible] مادرش سیده دختر شیروین بن مرزبان والی مازندران صاحب

خطبه بود و [illegible] شرایط معدلت بتقدیم میرساند و قواعد جهانداری محمد میگردانید روز بار در پرده رقیق نشستی

با وزیر و [illegible] سپاهی و رعیت را بیک محافظت مینمودی و چون رسل از اطراف آمدندی بی تعیین کسی جواب ایشان

گفتی [illegible] یمین الدوله محمود غزنوی پیغام بدو فرستاد که باید که سکه و خطبه بنام من کنی و خراج فرستی و الا جنگ را آماده باش

در جواب [illegible] که تا شوهرم فخر الدوله پادشاهی [illegible] واند که کار [illegible] این است که بجنگ من آید مرا قهر کند نامی نباشد که

بزنی [illegible] فاتح شود و اگر [illegible] تا قیامت [illegible] حجت

در بغداد امارت داده بعد از پدر استقلال یافت و فارس و خوزستان و بصره تحت تصرف در آورد آخر در بیست و دوم رمضان سنه
سبع واربعین واربعمایه بدست سلطان طغرل بیک سلجوقی گرفتار شده او را بقلعه طبرک بردند و حکومت آل بویه بر وختم شد برادرش
ابوعلی کیخسرو اطاعت سلاجقه نمود و نزد ایشان موقر بود و تو بند جان فارس را وجه اقطاع او مقرر فرمود و هرگاه نزدیک سلطان
الب ارسلان سلجوقی آمدی او را پهلوی خود نشاندی و بکرم او مودی آخر او در سنه سبع و ستین واربعمایه و ملک الرحیم در حبس و انجا
فوت شده نام آن طبقه بالکلیه برافتاد و تلک الایام نداولها بین الناس … کاکویه اگرچه در نسب بشهرکشان آل بویه نمیرسیدند اما بواسطه
قرب و قرابت از جمله معدود و دانسته بعضی حسام الدین علاء الدوله ابوجعفر کاکویه است و چون وی پسر خال سیده والده
مجد الدوله فخر الدوله بود و خال بلغه دیالمه کاکویه است بنا علیه بدان اشتهار یافت و ابوجعفر در سنه ثمان وتسعین وثلثمایه بری رسید و آمده
تعظیم یافت و صفهان در وجه اقطاع او مقرر شد سالها آنجا مقرر بود و ابوجعفر فاضل و فضیلت دوست و عادل و سایس بود
از جمله شیخ الرئیس ابوعلی سینا بواسطه مناسبت مذهب و فضیلت بدو پیوسته جمال یافت و حسب الامر او لوحی در باب آب وادی
در جوار ترک قزوین در شهر رمضان سنه اثنی و عشرین واربعمایه موکد بعهد نامه مرقوم گشته که تا حال مدار قواعد ثبت سلطان
مسعود غزنوی خواهر او را خواست چند مرتبه میان او و علاء الدوله مخالفت افتاد آخر در محرم سنه ثلث و ثلثین واربعمایه جان بحق
در گذشت … ابو منصور فرامرز که مهتر اولاد وی بود قایم مقام شد و برادرش گرشاسف همدان و توابع را ضبط
کرده برادر دیگرش ابوحرب با ابو منصور بیعت … در حینی که بر سر قلعه نظر رفت که جهت پدرش … بود ابوحرب خود در قلعه
انداخته اظهار عصیان نمود و کاتب سلاجقه که در ری بودند … نوبتی دیگر ابوحرب بیاره با بوکالیجار صاحب شیراز برد
او را باصفهان آورد و آخر میانه اخوان صلح شد ابوکالیجار بطغرل بیک فرستاده اظهار انقیاد … در باطن با … در خلاف
متفق بود و اینمعنی بر طغرل بیک ظاهر شده در سنه ثنتین واربعین اصفهان را محاصره کرد و کار بر محصوران تنگ ساخت تا آنکه در محرم
سنه ثلث واربعین واربعمایه در عوض انجا یزد و ابرقوه را بوی داده وی بیزد انتقال نمود … گرشاسف بن علاء الدوله در زمان
پدر صاحب همدان و توابع بود تا آنکه در سنه سبع و ثلثین واربعمایه سلاجقه آن ملک را از وگرفته وی پیش … رفت
و او گرشاسف را بحکومة اهواز فرستاده در همانجا در سنه ثلث واربعین واربعمایه وفات یافت … بن امیر فرامرز بن علاء الدوله
بعد از پدر بحکومت یزد و توابع آن استقلال یافت و در سنه تسع و ستین واربعمایه ارسلان خاتون دختر ابوجعفر بیک عمه ملکشاه را که سابقا در
حباله قایم بامر الله عباسی بود بخواست خاتون مذکور کارهای که مسلمانان از آن محظوظ بودند احداث کرده آخر امیر علی که در
سنه ثمان و ثمانین واربعمایه میانه تتش و برکیارق واقع شده بود در دست تتش بقتل آمد عماد الدوله فرامرز بن علی والده بن ارسلان
خاتون مذکوره بغایت فاضله و فیلسوفه بود و از نزد سلاطین سلجوقی بتخصیص سلطان سنجر تربیت و منزلتی تمام بود و همراه سنجر در جنگ

لاجرم از فعل مجد الدوله استبعاد نمود و گویا ندیده بود آنکه صاحب هدایه فقه حنفی جواز نکاح متعه را با مالک که یکی از اعاظم سالکان
طریقه اهل سنت و جماعت نسبت داده و نشنیده بود آنچه صاحب استیعاب از ابن عباس نقل کرده که گفته است که متعه رحمتی بود
از رحمتهای خدای بر بندگان او و اگر عمر منع از آن نمیکرد زنا نمیکرد الا کسی که شقی و بدبخت باشد و هر که اراده اطلاع بر تفصیل
دلایل شیعه بر حلیت نکاح متعه نماید و وقوف بر ابطال مزخرفات اهل سنت [illegible] حاصل نموده باشد باید که مطالعه بعض مباحث از
مصنفات علمای شیعه نماید و اگر بعد از آن او را در حلیت شبهه باقی ماند از آن عدول نموده مذهب حنفی را سنت جوید و حدی بر
برابر بسته طریق مباشرت مادر و خواهر خود دیوید با ایقاع عقد بر ایشان نماید و بی تشویر لف حریر و بیم حد و تعزیر در عمل آید و باقی
از کلمات شنیعه که درین مبحث از وی مستند او بحث ذکر کرده اند باز نماید که آن مأثر خاطر فاترست سابقا در احوال
مأمون عباسی ذکر کرده دایم مانا صاحبان فهم و انصاف را تمام نقد ترکیب کافیست والله کاشف الغواشی سلطان الدوله ابو شجاع
بن بهاء الدوله بعد از پدر پادشاه شد برادرش ابو الفوارس را در کرمان و برادر دیگرش جلال الدوله را به بصره بحکومت فرستاد و
آخر [illegible] سنه [illegible] عشر و اربعمایه در گذشت در شیراز و عمرش بیست و دو سال و چهار ماه بود [illegible] حسن بهاء الدوله مشهور بمشرف الدوله
[illegible] شش ماه و بیست و پنج روز حکومت کرد و در ربیع الاول سنه ست عشر و اربعمایه در گذشت عمرش بیست و سه
سال [illegible] در ذیحجه سنه ثلث و عشرین و ثلثمایه [illegible] بن بهاء الدوله مشهور بقوام الدوله طمع در فارس کرده میانه او و
[illegible] که بجا [illegible] تا آنکه در ذیقعده سنه تسع عشر و اربعمایه فوت شد [illegible] بن بهاء الدوله الملقب بجلال الدوله
[illegible] مشرف الدوله در بغداد حکومت یافت صاحب تاریخ مصر گفته که جلال الدوله پادشاه رعیت دوست نیکو سیرت بود
و صحبت [illegible] دوست میداشت [illegible] آل بویه بود و اکثر ایشان افضل بودی و در تاریخ ابن کثیر مسطور است که جلال الدوله در سال
[illegible] مشهد نجف و مشهد کربلا شد و اکثر راه از روی اخلاص پای برهنه رفت و در سنه تسع و
[illegible] بن سلطان الدوله [illegible] ببعضی عز الملوک [illegible] عماد الدوله که گفته اند کنیتش ابو کالیجار در [illegible]
[illegible] ابو الفوارس غالب آمده فارس را بحوزه تصرف در آورد و بعد از عم کرمان را نیز ضمیمه ملک خود
ساخت پس [illegible] جلال الدوله [illegible] بغداد را نیز اضافه کار و بار او شد آخر در چهارم جمادی الاول سنه اربعین و اربعمایه در [illegible]
[illegible] گذشت عمرش چهل [illegible] ملکش [illegible] بغداد [illegible] سال کسری بود و ابو منصور فولاد ستون بن کالیجار بعد از پدر در فارس
[illegible] و برادران [illegible] ملک الرحیم [illegible] بوده و اکثر اوقات مغلوب می بود و چون عادل بن ما فیه را که وزیر پدرش بود و نکبت
[illegible] دوست عادل بود [illegible] بر خاسته او را در [illegible] اربعین و اربعمایه گرفته در یکی از قلاع محبوس ساخت و فارس
بتصرف [illegible] در آمد [illegible] بن ابو کالیجار که ملک الرحیم اشتهار یافت داشت مدار او را در حیات خود [illegible]

[illegible] مبانات [illegible] و از بحتری و ابن نباته و ابو الفرج اصفهانی را بدید بدان فصاحت کرده از جمیع اینها مستغنی شد و متنبی از جمله شعراء و ندمای
او بود [illegible] الدوله [illegible] و وفاتش در صفر سنه ست و خمسین و ثلثمایه و ولادتش در ذیحجه سنه ثلث و ثلثمایه در تاریخ ملوک مسطور است
که چون سیف الدوله از برادر خود ناصر الدوله طلب زیادتی ملک نمود و ناصر الدوله با او گفت که اینک ولایت شام بی صاحب مانده از
لشکری بردار و آن ولایت را بدست آر اتفاقا در آن [illegible] کتابی از جانب اخشید کافوری بر حلب و انطاکیه حاکم شده بود
و چون خبر [illegible] عثمان و [illegible] لاجرم کسانی پیش سیف الدوله نوشتند که هرگاه تو متوجه صوب ما خواهی شد ما ولایت حلب را با تو
در تحت [illegible] تو در می آریم سیف الدوله چون اختلاف بنی کلاب و ضعف عثمان را معلوم کرد بیقین نمود لشکری بحلب فرستاد و چون بکنار فرات
رسید جمیع برادران عثمان باستقبال سیف الدوله آمدند و چون عثمان دید که مغلوب است و کاری نمی تواند ساخت عثمان نیز آمد مسکفت آنکه
عبور ایشان بدهی واقع شد که نام آن ارم بود سیف الدوله پرسید که این ده چه نام دارد عثمان گفت ارم سیف الدوله چون مکرر
اسامی آن دهها رسیده بود و در آن باب ابرام نمود از استماع آن نام تفائلی فهم نمود و دیگر از نام دهها سوال نکرد و چون عثمان
گرد که بر چند دیه دیگر عبور واقع شد و سیف الدوله از نام آنها نپرسید متفطن شد که او از لفظ ارم تفائلی فهمیده و آن جرم در مقام
رفع مظنه سیف الدوله شده گفت ای سیدی ای سیف الدوله بسر تو سوگند که آن قریه که پیش از این عبور واقع شد نام آن ارم بود و از هر که
خواهید بپرسید تا صدق من ظاهر شود سیف الدوله از ذکا و فطنت او تعجب نمود و چون بحلب رسید او را با خود بر سریر نشاند و در تاریخ
ابن کثیر شامی مسطور است که چون معز الدوله بن بویه که امیر الامرای خلیفه بغداد بود امر فرمود که معویه را صریحا و لعن دیگر اعدای اهل بیت را کتابه بر
ابواب بغداد نویسند سیف الدوله نیز بواسطه تشیع که داشت امر فرمود که در حلب نیز آن کار کردند رحمه الله تعالی ابو المعالی شریف بن سیف
الدوله قایم مقام پدر شد ملقب بسعد الدوله و قرعویه مملوک پدرش در سنه ثمان و خمسین بروی خروج نمود و حلب را از وی انتزاع نمود و آخر
در میان ایشان در سنه تسع و خمسین صلح شده بدستور خطبه باسم ابو المعالی خواندند و وفاتش در رمضان سنه احدی و ثمانین و ثلثمایه
ابو الفضل الملقب بسعید الدوله بن سعد الدوله قایم مقام پدر گشته چون کودکی بود پدر او [illegible] غلام خود لولو حاجب را سفارش نمود و عزیز
اسمعیلی طمع در آن ملک کرده لشکر بر سر او فرستاد و لولو متوسل برومیه شده قیصر خود متوجه شد مصریان [illegible]
رفت این خبر که بعزیز رسید خود نهضت نمود و آخر ابو الفضل در منتصف صفر سنه احدی و تسعین و ثلثمایه مسموم گشت او را دو پسر بود ابو الحسن
علی و ابو المعالی شریف را لولو چند روزی بسلطنت موسوم ساخته عاقبت اخراج نموده بمصر فرستاد و آن قوم بدیشان منتهی شد
و در تاریخ ابن خلکان مسطور است که وجیه الدوله ابو المطاع ذو القرنین بن ابی المظفر بن حمدان بن ناصر الدوله که چون ظریف شاعر
بود در ایام ظاهر بن حاکم اسمعیلی بمصر رفت و ظاهر حکومت ولایت اسکندریه را با و تفویض نمود و مدت یکسال در آنجا بود و آخر
بشام آمد والله اعلم فصل در ذکر آل حمدان [illegible] دخترش در حباله سعد الدوله بود و برادرش [illegible] و مع هذا قصد او کرده

قرجنهای بوده و دران معرکه در سنه ست وثلثین وخمسمایه کشته شد و از آثار او سور مشهد مقدس منور رضویه علی ساکنها افضل

السلام والتحیه که در سنه خمس عشر وخمسمایه ساخت و ازو دو دختر ماند و سلطان سنجر بمکافات خدمت و ملاحظه قرابت پدر دستور

بود وجه اقطاع ایشان مجری داشت و اتابکی ایشان بنام بن وردان و برادرش عز الدین که از ملازمان کاکویه بودند مفوض نمود و

ایشان بنیابت بنات مذکوره حکومت یزد مینمودند و احوال [illegible] مسطور شد و تفصیل آن در تاریخ جهان آرا

وغیره مذکور است [illegible] ذکر احوال آل حمدان و نسب ایشان بر موجب کتاب الانساب [illegible] بن حمدان بن حمدون بن

حارثه بن لقمان بن راشد بن مثنی بن رافع بن سلم بن عطف بن سراقه بن حارث بن محمود بن مالک بن عبید بن حبیب بن عدی بن اسامه بن

مالک بن بکر بن حبیب بن عمرو بن غنم بن تغلب بن وائل بن [illegible] بن هنب بن اقصی از بنی ربیعه و بر المکتفی عباسی در سنه اثنی وتسعین ومایتین ایالت

موصل واده بدفع فساد اکراد یزیدی مامور ساخت و چون مساوی در اواسط حال آل حمدان واقع شد مونس خادم بجنگ ایشان

رفته و در سنه ثلث وثلثمایه ابوالهیجا و برادرانرا مقید ساخته ببغداد فرستاد و ایشانرا در دار الخلافه محبوس ساختند و در سنه خمس وثلثمایه

خلاص شده و در سنه ثمان وثلثمایه حاکم طریق خراسان و دینور گردید و خود در غوغای خلع مقتدر در سنه سبع عشر وثلثمایه کشته شد حسن بن

[illegible] لقبش ناصر الدوله و کنیتش ابو محمد تشیع او بجمیع مسلم و مستغنی از بیانست همواره از خدمت شیخ اجل محمد بن محمد النعمان المفید استفاده اصول

و فروع مینمود و در اعزاز و اکرام او می افزود و جناب شیخ را در مبحث امامت رساله ایست که بنام ناصر الدوله نوشته چنانکه در مجالس مذکور و در

تفصیل کتب شیخ مذکور شده و شطری از دلایل ظهور ایمان او در احوال امیر المومنین سابقا مذکور گردیده در محرم سنه ثمان عشر ایالت

دیار ربیعه نیز [illegible] و میان او و معز الدوله دیلمی بر سر ایالت بغداد اکثر اوقات فتنه و فساد دست میداد و چون نسبت

با اولاد و اتباع تحکم و بدخلقی بود و مع هذا خبر برادرش سیف الدوله که بدو رسید از کمال حزن و ملال مختل گردید لاجرم پسرش ابو تغلب او را

در یکی از قلاع نشاند و جمیع مایحتاج او را آماده و مهیا ساخت تا در ربیع الاول سنه ثمان وخمسین وثلثمایه فرمان یافت عضد ابن

ناصر الدوله و کنیتش ابو تغلب و لقبش عدة الدوله پدر را در شب سه شنبه چهارم جمادی الاول سنه ست وخمسین وثلثمایه گرفته والی ولایت

گردید و دختر عز الدوله بختیار دیلمی را بمهر صد هزار دینار بخواست و چون عضد الدوله قصد بنی عم کرد وی بتجهیز آن وصلت و در لشکر

مدد نمود و عضد الدوله قصد ملک او کرده ابو تغلب از بیم وی پناه بمصریان برد در اثنای راه در سنه تسع وستین وثلثمایه بدست

مفرج بن دغفل کشته شد [illegible] کنیتش ابو الحسن لقبش سیف الدوله پادشاه عالیجاه شد و بعد از وفات اخشید بر دمشق و حلب

استیلا یافته اکثر اوقات بغزو مشغول بود و بغایت فاضل و فضیلت دوست بود و لاجرم افاضل عالم نزد او رفته مراعات

دیدند حکیم ابونصر فارابی که او را معلم ثانی میگفتند روزیکه در مجلس و مشحون بفضلا بود بصورت مجهول بدانجا در آمده در مباحثی که

در خدمت و مسکنت اظهار فقر و غربت نمود و چون کیفیت حال بر سیف الدوله ظاهر گشت ویرا با خود بر تخت نشانده تعظیم و

پیوسته بغزو خوارج مشغول بود و از ان قبل تمام عوام متابع او بودند پس درهم بن نصر لشکری جمع کرد و بیعقوب داد تا بقتال عمار
یاسر که عامل هرات بود بسر یعقوب برفت و بر وی غلبه کرد و آن اعمال بدست فرو گرفت و انجا توقف ساخت و مردم در همرا
سیفری نفیت تا جمله متابع شدند و لایزال او میبرد و دران امر رعایت انصاف مینمود تا مالی عظیم حاصل کرد و او باشی بسیار با او جمع
شدند و تمکین یافت و بیامد و سیستان را فرو گرفت و بسبب عجز خلفای بنی عباس و تسلط اتراک بر خلفا و انقطاع عبد الله بن
طاهر از خراسان طمع کرد و خراسان را تسخیر کرد و ... در انوقت امیر خراسان محمد بن عبد الله بن طاهر بود و از قبل خلیفه المعتمد علی الله
و محمد بن عبد الله الطاهری بارها حال استیلا و تسلط یعقوب بن لیث را در ملک خراسان بدار الخلافه عرضه نمود و جواب نرسید تا
آنکه خود بدار الخلافه رفت و احوال را عرضه داشت و خلیفه از اشتغال بلهو و لعب و قبان و مخنثیت هیچ میسر نداشت و التفات
نمیکرد و چون امیر محمد بن عبد الله مذکور در انجا ماند و اجازه نمییافت با یکی از خواص خلیفه حال خود باز گفت او گفت امیر اشتیاد ان
مخنث باید رفت و او را خدمتی نیک کرد تا او کار او را باز محمد بن عبد الله مذکور چنان کرد و روزی دیگر از برای اجازه مراجعت بسته
چون بخراسان مراجعت نمود با یعقوب لیث محاربه کرد و بر دست یعقوب اسیر شد و کار یعقوب بالا گرفت و آهنگ خراسان کرد و
جمله را از ان خود کرد و بنیشابور مقام ساخت و انجا مقیم بود و در سنه ۲۶۵ وفات یافت و از جمله دلایل تشیع او که در تاریخ
ابن کثیر شامی و در کتاب معجم البلدان و تاریخ روضة الصفا مذکور است اینست که بسمع او رسانیدند که ابو یوسف بن سفیان بن معقل نسوی
در عثمان بن عفان طعن میکند یعقوب لیث فرمود که ابو یوسف را حاضر آوردند تا سیاست کند وزیرگفت ایها الامیر او در
عثمان بن عفان صحابی طعن نمیکند بلکه در عثمان بن عفان صحابی میگوید یعقوب گفت او را بگذارید که مرا باصحاب
نسبتی نیست کان من ان بود که در عثمان بن عفان شیخ سنجی میگوید و از آثار او ترجمه تاریخ ملوک عجم است که دهقان مؤید کرد
جوانی بود و پهلوان و دهقان نژاد و از اکابر مداین و بحکمت معروف و بدانش موصوف بود و آن را از تواریخ متفرقه پیشینیان جمع
آورده و احوال هرمز بن نوشیروان را تا انجام سلطنت خسرو پرویز بترتیب نوشته و بدان الحاق نموده چنانکه حکیم فردوسی دران باب
گوید شعر یکی نامه بود از گه باستان فراوان بدو اندرون داستان پراکنده در دست هر موبدی ازو بهره نزد هر بخردی
یکی پهلوان بود دهقان نژاد ... بزرگ و خردمند و راد پژوهنده روزگار نخست گذشته سخنها همه باز جست ز هر
کشوری موبدی سالخورد بیاورد کین نامه را یاد کرد بپرسیدشان از کیان جهان وزان نامداران فرخ مهان که گیتی به آغاز
چون داشتند که ایدون بما خوار بگذاشتند چگونه سرآمد به نیک اختری بدیشان چنان روز کند آوری بگفتند پیشش یکایک مهان
سخنهای شاهان و گشت جهان چو بشنید از ایشان سپهبد سخن یکی نامور نامه افگند بن چنین یادگاری شد اندر جهان برو آفرین
از کهان و مهان و چون آن کتاب تا بخزانه یزدجرد که آخر ملوک عجم بود بدست لشکر اسلام افتاد و در وقتی که قسمت غنایم

دخترش با جاریه‌ای [illegible] پسری بوی داده او را بکشت و پس از اندک مدتی اولادش اخراج نموده خود استقلال یافت تا آنکه در سنه تسع و سبعین و ثلثمائه وفات یافت [illegible] ولد لؤلؤ بجای او نشست و لقب خود را مرتضی الدوله نهاد و در سنه خمس و اربعمائه بجنگ بنی کلاب رفته فتح نام غلام پدرش را بنیابت در حلب گذاشت و در آن معرکه بر دست بنی کلاب گرفتار شد و خود را هم [illegible] سال خود [illegible] خریده و چون بحلب آمد فتح او را راه نداد و وی بروم رفت و ملک [illegible] از اندک وقتی بنی کلاب متصرف شدند

[illegible] صفاریه و ایشان چنانکه صاحب گزیده در اثنای بیان احوال سلاجقه گفته [illegible] بوده‌اند مدت ملک ایشان پنجاه و شش سال بوده و عدد ایشان هفت نفر چنانکه در کتب تواریخ تفصیل یافته اول ایشان یعقوب بن لیث سیستانیست مؤلف حبیب السیر گوید که در هیچ یک از کتب متداوله در باب نسب لیث صفار سوانحی صحیح بنظر این ذره حقیر نرسیده الا آنکه [illegible] از شهریار مغفرت [illegible] ملک یحیی که در زمان میرزا سلطان ابوسعید و در ایام سلطنت پادشاه عالیجاه سلطان حسین میرزا سالها والی ولایت سیستان بود استماع افتاده که میگفت نسب من بلیث صفار میرسد و نسب لیث بانوشیروان عادل ملحق میگردد و از مؤیدات علو نسب یعقوب آنست که در اوان [illegible] نسیم صبای صبح مبادی احوال نشو و نما که بی یار و تبار و پامال حوادث روزگار بود همیشه بمقتضای علو اندیشه نقش جهانگیری بر لوح خاطر مینگاشت و همواره در صغر سن همت عالی بر اعلای لوای جهانبانی میگماشت روایت کنند که وقتی که جمعی جوانان سیستان نشسته بودند و از طرائف لطائف چیزها میگفتند و یعقوب در آنجا بود و هنوز بطلب ملک نپرداخته بود [illegible] یکی گفت لطیفترین لباسها اطلس خطائیست و دیگری گفت لطیفترین جاها طائفه رو [illegible] پر گل و ریحان بهتر است دیگری تقریر نمود که از مشروبات خمر صافی موافق‌تر است دیگری چنین [illegible] چنین فرمود که از نغمات و سازها آواز عود ملایم‌تر دیگری بیان نمود که برای [illegible] صورت [illegible] سیرت تا نوبت سخن بیعقوب رسید گفتند تو هم چیزی بگوی گفت خوبترین لباسها زره است و بهترین [illegible] خوشترین نغمها معرکه حرب و زیباترین شرابها خون دشمنان و لطیفترین جاها سایه نیزه [illegible] در کتاب لطایف الطوایف مسطور است که یعقوب بن لیث پیش از آنکه [illegible] روزی با جوانان قبیله خود جائی نشسته بود پیری از اقربای وی آنجا رسید گفت ای یعقوب جوانی خوبروی [illegible] قبیله برای تو خواستگاری کنم گفت ای پدر عروسی که من خواهم [illegible] یعقوب شمشیر از غلاف بیرون کشید و گفت من عروس ممالک شرق و غرب را خطبه [illegible] این شمشیر خونریز [illegible] عروس ملک کسی در کنار گیرد چست : که بوسه بر دم شمشیر آبدار زند

[illegible] یعقوب از آنجا شد که او با برادرش عمرو بن لیث در خدمت درهم بن نصر بودند در بلاد سیستان و درهم

چون این صورت بعرض رسید عمرو بن لیث گریبان خود را از جیب دراند و روی بخاک نهاد و بسیار وقت با ناله و زاری فرمود
و بعد از ان شبی یکی بخواب خود آمد ندیمی که با وی گستاخ بود و سوال کرد که ای ملک [illegible] این وقت [illegible] و زیادتست وقت
شادی و مبارکباد وقتست ملکی داری وسیع و امرا و وزیر مطیع کار ساخته و مهمات پرداخته صد و بیست هزار سوار آراسته و
نهال اختیار در بوستان اقتدار برآسته سبب گریه چه بود عمرو گفت چون لشکر خود را در تجمل و سلیح دیدم و خدم خود را در کار دیگر
دیدم واقعه کربلا پیش خاطرم آمد و اندیشه کردم که چرا آن روز با این لشکر در آن صحرای خونخوار نبودم که بوقتی شاهزاده
امام حسین در میان لشکر دشمن فرو مانده بود من با این جماعت حاضر شدمی و دمار از دشمنان اهل بیت برآوردمی تا جان فدا
کردمی و یا راه فتح و ظفر به پایان بردمی القصه او را بعد از وفات بخواب دیدند که تاج مکلل بر سر داشت و [illegible] مرتبه بر
آراسته بجواهر بر میان بسته بر مرکبی از مراکب بهشت نشسته غلمان نازک بدن بهشتی او را در [illegible] و ولدان [illegible] رکاب و راست
[illegible] از وی پرسیدند که ای امیر حال تو بعد از وفات چگونه گذشت گفت حق سبحانه تعالی مرا بیامرزید و خصمان از من خشنود گردانید بسبب
نیتی که روز عرض لشکر کردم و معاونت شاه کربلا بخاطر آوردم و رقتی که جهت شهدا از من [illegible] دست داد و آنچه در باره آن مظلومان
بر دل من گذشت صاحب روضة الشهدا فرموده که ازین سخن نکته معلوم میشود که بمجرد نیتی که جهت نصرت امام حسین در دل [illegible]
موجب نجاتست پس بی شبهه جزای آن شهیدان برفعت غرفات و علو درجات خواهد بود [illegible] شهید [illegible] کاشان
بهر زخمی که آنجا یافتند انجا رحمت مرهمی دارند و بعد از اسیر شدن عمرو بن لیث محمد بن عمرو گریخت و بسیستان آمده و در آنجا [illegible]
و چند کس دیگر از ایشان در سیستان و نواحی خراسان ملک داشتند و باندک روزی جمله هلاک شدند [illegible]
گذشت [illegible] در احکام بنی عقیل [illegible] بن مسیب بن جعفر بن عمر بن مهنا که او را [illegible] معاصر [illegible] بود
لقب [illegible] یافته بود و سوی طایفه بنی عقیل و طایفه عرب خفاجه سه هزار کس از ترک و دیلم [illegible]
حاکم موصل و بعضی از اکابر عرب بود و صاحب تاریخ مصر گفته که او را شعر نیکو و نفس [illegible] بود [illegible]
از حاجیان وصیت نموده بود که چون بمدینه طیبه برسی سلام من بحضرت رسول صلوات الله علیه و آله رسان و بگوی [illegible]
تو [illegible] بود [illegible] بزیارت تو می آمدم [illegible] در سنه احدی و [illegible] بدست یکی از
غلامانش کشته گشت و در تاریخ یافعی مسطورست که سید رضی الدین رضی الله عنه [illegible] فرموده [illegible]
قرواش بن مقلد قایم مقام شده و او چنانچه در تاریخ ابن خلکان مذکورست جوانی ادیب ظریف شاعر کریم [illegible]
سنه احدی [illegible] در دعوت اسمعیلیه درآمده در ولایت خود [illegible] انبار و مداین و کوفه و غیر ذلک خطبه باسم حاکم [illegible]
منعقد و باین عبارت خواند که الحمد لله الذی انجلت بنوره غمرات الغضب و انهدت بقدرته ارکان النصب و اطلع بنوره شمس الحق من العرب

لشکریان میفرمودند حصه‌ای از حسنه افتاد و حبشیان آنرا بجهت ملک حبشه بهدیه بردند و ملک حبشه فرمود تا آنرا ترجمه کردند با عجا

وشنیدن حکایات آن السی تمام گرفت و در اکثر بلاد حبشه متداول شد و از آنجا بدکن و سایر ملک هند و ستان رسید

و در آنجا نیز متداول شد تا در خراسان چون دولت یعقوب لیث رسید کس بهندوستان فرستاد و آن نسخه را بیاورد و ابو منصور

عبد الرزاق بن عبد الله فرخ را که معتمد الملک بود فرمود تا آنچه دانشوران دهقان بزبان پهلوی ذکر کرده بود بفارسی نقل

کند و از آخر زمان خسرو پرویز تا ختم کار یزدجرد شهریار هرچه واقع شده باشد بدان الحاق نماید پس ابو منصور عبد الرزاق

معشور را و کلید اسعید بن منصور المعمری را فرمود تا آنکه نسخه را باتفاق چهار کس دیگر یکی تاج بن خراسانی از هرات دوم یزدان داد

ابن شاپور از سیستان سیم ماهوی بن خورشید از نیشابور چهارم سلیمان بن برزین از طوس در تاریخ سال سیصد و هشت

هجری تمام کردند و در خراسان و عراق نسخها از آن برگرفتند و چون دولت از آل یعقوب به آل سامان رسید ایشان نیز بمطالعه

آن اهتمام تمام نمودند چنانکه امیر اسمعیل بن احمد سامانی دقیقی شاعر را فرمود که آنرا نظم کند و دقیقی یکهزار بیت از اول پادشاهی گشتاسب

و جنگ او با ارجاسپ گفت و توفیق اتمام نیافته در دست غلامی کشته گردید تا زمانیکه دولت سامانیان سپری شد

سلطان محمود سبکتکین رایت سلطنت برافراشت و چون در دولت سامانیان ملازمت و بندگی ایشان نشو و نما یافته بود و

طریقه ایشان مرضی و پسندیده او بود لاجرم در جمیع امور اقتدا بآثار حسنه ایشان نمود و از آنجمله مطالعه تاریخ ملوک عجم رغبتی

تمام داشت و خواست که در آن تاریخ الحاقی ماند و یادگاری گذارد که هیچکس از ایشان و سامانیان نکرده باشند و حکایت دقیقی

شاعر و [illegible] نظم این کتاب و کشته شدن او و ناتمام ماندن آن بر خاطرش وضوح تمام داشت لاجرم مدتی آرزوی تألیف

آن [illegible] منشور نظم در سلک نظم داشت و رقم این حکم بر صفحه حال ملک الکلام عنصری میگذاشت و وی نیز داستان رستم و سهراب

بنظم [illegible] و آنچنانکه در احوال فردوسی مذکور خواهد شد آن کار بر دست او تمام شد [illegible] چون برادرش [illegible]

بجای وی نشست و ممالک خراسان در تصرف خود در آورد و [illegible] ببغداد بنام او خطبه خواندند و

از آن خبر خلیفه را دعا کردندی و در منتصف ربیع الاول [illegible] بقصد استیصال [illegible] متوجه عراق عرب شد و با لشکری جرار

روی ببغداد نهاد و چون معتضد که خلیفه بغداد بود از آن حال خبردار شد [illegible] وزیر خود عبد الله بن وهب در دفع شر عمرو کیدی بکار

[illegible] مشورت فالجمله عمرو در آن نهضت شکست یافته روی بخراسان نهاد و در حوالی بلخ میان او و امیر اسمعیل سامانی که

[illegible] واقع شد و عمرو در آن واقعه اسیر شد او را ببغداد نزد خلیفه فرستادند و در حبس وفات یافت و از آثار

عمرو مسجد جامع شیراز است [illegible] عمرو لیث قاعده داشت که [illegible] هرگاه [illegible] کل برد عرض کردی

[illegible] مجموع لشکر را عرض کردندی و [illegible] در دفتر دیوانی نوشته شد که [illegible]

ملک کریمان باین بخشش فرمود و چیزی را که از فضلات عطایای ایشان جمع شده بود در خزانه خود و اهل حرم البته از خدمت منع

[illegible] شود که لایق صحبت من نیستی بعد از آن امر فرمود که آن مال را در موضعی علیحده ضبط کردند تا [illegible] از ابن حیوس کسی پیدا شود و آن

مال مدتی بسیار بماند و کسی پیدا نشد آخر گفتند که دختر خواهرزاده او در مدینه حران هست اگر فرمایند باو بدهیم و حکم شد که تمام آن مال را

باو دادند آورده اند که ابن حیوس قصد خدمت شرف الدوله نمود و بعضی از ندمای او جهت دخول او در مجلس عالی طلبیدند و گفتند

که او شاعری متکبر است و خود را امیر میخواند و مدح ملوک همیشه نشسته خوانده و شأن سلطان ارفع از آنست که او بدستور سابق رعونت

در آستان سلوک نماید پس تدبیر آنست که مدح خواندن او را در مقامی قرار دهند که در آنجا فرش نبیند چه باشد تعبیه کرسی که

سلطان خود را بر آنجا نشسته باشد و چون او جای نشستن نبیند بالضروره مدح را ایستاده خواهد خواند و همچنان کردند چون

ابن حیوس آمد و جای نشستن ندید ایستاده شروع در خواندن مدح نمود و این قصیده را خواند که اول بیتش [illegible] ما ادرک

الزمان مثل معتصم ان قدمت اعداؤه لم یحجم و چون باین بیت القصیده رسید که انت الذی نفق الثناء بسوقه و جری الندی بعروقه

قبل الدم شرف الدوله از جا درآمد و امر کرد تا فرش آوردند و باو گفت که امیر بنشین پس نشست و تتمه قصیده را بخواند و چنانکه

گذشت موصل را باو بخشید و از جمله حسن عهد او آنکه روزی یکی از وی حاجتی خواست [illegible] در رکاب او سوار شده [illegible]

او همراه آمد و چون شرف الدوله خواست که بمجلس انس درآید آن شخص گفت ایها الامیر تناس حاجتی یعنی [illegible]

شرف الدوله گفت [illegible] لا انسیتها یعنی هر گاه حاجت ترا بر آورم از فراموش خواهم کرد و از جمله [illegible] و آنکه [illegible]

ابن منقذ را در قلعه شیزر محاصره نمود و کار بر اهل قلعه تنگ شد زنان ابن منقذ از قلعه بیرون [illegible]

رسانیده دست شفاعت [illegible] شرف الدوله زدند و چادر علی بر زبان آوردند [illegible]

[illegible] برخیزد و شرف الدوله از رعایت حلم و شرم و رحم بر آن زنان قبول التماس ایشان نمود [illegible]

النعمه داشت و در مدت حصار دشنام بسیار از اهل قلعه نسبت بخود و اهل حرم خود شنیده [illegible]

نمود [illegible] اعیان بنی عقیل او را از زندان بیرون آورده بر مسند حکومت نشاندند [illegible]

قدرت بر رفتار نداشت اما صفیه خاتون بنت جغربیک زوجه برادرش [illegible] کارش [illegible]

و [illegible] سلطان ملکشاه او را بجهه تنقیح محاسبه بدیوان طلبید مقید داشت و در یورش [illegible] سلطان [illegible]

سلطان کان کلا خاتون او را [illegible] و بموصل رفته بحکومت نشسته تا آنکه تتش بن الب ارسلان قصد عراق [illegible]

آهنگ موصل کرد و بینهما در ربیع الاول سنه ست و ثمانین [illegible] مصافی [illegible] کشته شد محمد بن [illegible]

سلطان ملکشاه او را تربیت نموده در سنه تسع و [illegible] خواهر خود زلیخا را بحباله [illegible] در آورده [illegible] که پدرش [illegible]

وفقرهٔ اولی ناظر است بآنکه خلافت حق علویه است و بنی عباس غاصب‌اند و فقرهٔ دویم اشارت بآنکه بسبب قوت خلفای

اسمعیلیه و [illegible] تابع ایشان ارکان نصب و عداوت اهل البیت علیهم السلام که اساس مذهب اهل سنت و جماعت است منهدم

شد و فقرهٔ سیم اشارت بتعریف خلفای اسمعیلیه که سلاطین مغرب بوده‌اند و آنکه ایشان فاطمی‌اند که از جانب مغرب طلوع

[illegible] نموده‌اند آخر بوسیله غلبه اهل سنت و جماعت و [illegible] فاطمی عباسی تغییر آن داد و مدت پنجاه سال حکومت کرد

بعد [illegible] برادرش زعیم الدوله [illegible] را گرفته در قلعه جراحیه موصل مقید بود تا در مستهل رجب سنه اربع و اربعمائه فوت شد زعیم الدوله

ابو کامل برکة بن مقلد در سنه اربعین و اربعمائه میان او و برادرش قرواش نزاعی شده در سنه احدی و اربعین و اربعمائه بصلح تبدیل

یافت [illegible] دیگر [illegible] . وی بود [illegible] در سنه [illegible] او را بگرفت و در رمضان سنه ثلث و اربعین و اربعمائه خود وفات

یافت [illegible] بن [illegible] بن مقلد او حکومت بود و در سنه احدی و عشرین و اربعمائه نصیبین الجزیره تصرف در آورد [illegible] بن

بدران بعد از عمش زعیم الدوله حکومت یافته در واقعه بساسیری که گرفتن قائم بن عباسی و نهب دار الخلافه همراه بود و وزیر القائم

وزیر قائم [illegible] و چون [illegible] است که در بیت سنی متعصب است و با شیعه بغداد از او بسیار رسانیده بود و التفات

[illegible] شده آخر قریش در نصیبین وفات یافت شرف الدوله [illegible] بن قریش بجای پدر حکومت یافته در

سنه [illegible] و خمسین [illegible] رجب و موصل [illegible] مستولی گردید و در سنه اثنا و ستین و اربعمائه خواهر سلطان الب ارسلان صفیه نام

بخواست و در سنه [illegible] و سبعین حلب را از دست بنی مرداس بیرون آورد و لشکر بشام کشید و مدتی محاصره دمشق کرد و چون

فتح آن [illegible] شد [illegible] حران [illegible] جهه [illegible] ایشان از آنجا برخاست و بعد از آن بعضی از ولایت روم را

[illegible] که ذات [illegible] گفته که در طایفه بنی عقیل کسی را نبود ملک و سلطنت میسر نشد و سیرت

[illegible] بود [illegible] در جنگ سلیمان قتلمش سلجوقی که حاکم روم بود در جمعه بیست و چهارم

[illegible] سنه [illegible] بقتل رسید و بعضی گفته‌اند که چون سلیمان او را بکشت [illegible] جواهر [illegible] تا در حمام

[illegible] مسطور است که شرف الدوله ملکی کریم فاضل حلیم شاعر بود و عماد کاتب در کتاب خریده ذکر

[illegible] سلطان [illegible] المومنین و او بلاد شام را بصلح و قهر گشود و ابواب عدل بر روی آنها

[illegible] ابیات [illegible] که ابن حیوس در مدح او گفته موصل را و بطریق اقطاع داد لیکن ابن حیوس

[illegible] و چون وفات یافت مال و غلام و [illegible] بسیار بگذاشت و بعضی از ارکان دولت صورت

[illegible] شرف الدوله [illegible] بخزانه سلطان [illegible] و شرف الدوله استماع این سخن

در غضب [illegible] گفت وای [illegible] جمع در مالی کنم که بعوض مردم بآن مسامحت نموده

در تاریخ مصر مسطور است که سیف الدوله کریم عفیف بود و خانه او در بغداد محل امان خایفان بود و در مدت عمر غیر زن
نکرد و دیگر عفت و سیرت او مشکور و فضایل و محمودات اگر سالم مانده باشد از مذهب اهل حله و پدر خود که از کبار رفضه بود و در
تاریخ یافعی مذکور است که سیف الدوله [illegible] بود و بمحاسن اخلاق و علو همت و جود و حلم آراسته بعد از پدر بیست و دو سال
امارت عرب کرد و صاحب [illegible] صاحب تاریخ جهان آرا آورده که سرخاب بن کیخسرو دیلمی صاحب آوه
در خدمت سلطان محمد ملکشاه گناهی کرد و بجهت مشارکت در تشیع بجانب صدقه رفت سلطان او را طلب داشت وی نداد و بهم تقابل
نمودند و صدقه با پنجاه هزار سوار و پیاده بجنگ برآمده در نهم رجب سنه [illegible] و خمسمایه [illegible] کشته شد و از جمله اشعار او این
چند بیت لطیف است شعر هبنی کما زعم الوشاة لعهدکم اذنبت حاشای ثم زلت بی القدم و سبک فضل علیک العفو عن
جرم لم یجنه تصفح العفو والکرم ما ینقضی فی حکم الهوی آذنت تصفق الواش و فی عذری بها صمم سیف الدوله بن صدقه ملقب بنور الدوله
قایم مقام پدر شد قاضی ابن خلکان گفته که او جوانی جواد کریم و از علم ادب و شعر نصیبی تمام داشت و حریری در بعضی از مقامات
خود نام او برده و بذکر او تقرب باو جسته و چون او با سلطان مسعود بن محمد ملکشاه سلجوقی طریقه موافقت ورزید مسترشد عباسی از و
رنجیده میان ایشان کدورت عظیم رسیده مکرر بتقابل انجامید آخر وی مسترشد را بکام خود دیده هم در ان ایام بحکم سلطان مسعود
سلجوقی قراسبت (?) در ذی الحجه سنه تسع و عشرین و خمسمایه در ظاهر خوی بواسطه فتنه انگیزی کشته شد صدقه بن دبیس را از ان طبقه بجای پدر
نشاندند در سنه احدی و ثلثین که سلطان مسعود ببغداد رفت وی بخدمت آمده در سنه اثنی [illegible] سلطان [illegible] بن محمود اتفاق
نموده در شعبان سنه مذکور در اثنای مصاف کشته شد علی بن دبیس بعد از برادرش بسر در انعوم (?) گشت آخر در اسدآباد همدان در شهور
سنه خمس و اربعین و خمسمایه وفات یافت صاحب تاریخ مصر گفته که علی بن دبیس صاحب حله مردی شجاع و کریم بود اما بر عادت
اهل حله رافضی خبیث بود و اصحابش محمد بن صالح را بقصد او متهم داشتند و او از بیم فوت شد و آن طبقه باو انتها رسید [illegible]
در بیان [illegible] که صاحب ایران و روم بوده اند هلاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان در ربیع الاول سنه احدی و خمسین و ستمایه
بحکم برادرش منکو قاآن متوجه ضبط ایران شد در سنه ثلث و خمسین در کان گل سمرقند نزول نمود و در شوال سال از جیحون گذشت
و چون باراده رب قدیر و حسن تدبیر محرر عدیم النظیر خواجه نصیر الدین طوسی طیب الله مضجعه که بنا بر اضطرار در قلعه میمون دز
تعلق ملاحده بسر برده [illegible] توجه [illegible] برسم رسالت نزد خان فرستاده بودند تسخیر قلاع ملاحده میسر گشته
ملاحده بقتل رسیدند و در سلخ شوال سنه اربع و خمسین و ستمایه خورشاه پادشاه ملاحده بانجا آورد و طایفه خوانندیه را
بر انداخت چنانچه موافق تاریخ [illegible] و در اثنای این نهضت نوبت حضرت خواجه [illegible] بعرض رسید که [illegible] محرم
کرده [illegible] اسلام [illegible] اسلام فایز گردانید

بود و مکرمت کرد و او برادری علی نام داشت پسر صفیه خاتون مذکور بعد از سلطان میان برادران جنگ شد علی غالب آمد و منصور

[illegible] ازیشان خلاص شد علی ملک شاه [illegible] تسلیم نمود و آخر محمد در جنگ کربوقا در سنه تسع و ثمانین و اربعمایه کشته شد علی بن شرف الدوله

بعد از عمت تعویض پسر خاص خود [illegible] ولی موصل گردید تا آنکه کربوقا بعد از محاصره نه ماه در ذیقعده سنه تسع و ثمانین و اربعمایه انجا را گرفته

علی زنده [illegible] آخر در جمادی الاولی سنه خمس و تسعین و اربعمایه [illegible] بدست اعراب بنی نمیر کشته گردید

و آن قوم بدو منتهی شد [illegible] بنی اسد که ایشان را [illegible] خوانند و این طایفه از قدیم الایام شیعه امیرالمؤمنین علی بوده اند

و با آنکه [illegible] را متوالی مانده بودند و در میان اعراب عراق عرب و خوزستان متفرق شده اند و هر گروهی از ایشان بجهتی از اعراب

[illegible] که مالکی مذهب [illegible] بوده اند بر عقیده تشیع راسخ اند و اظهار تولا و تبرا بی تقیه میکنند و التفات آل بویه بجانب ایشان

موید این مقال است [illegible] بن مزید اسدی در سنه ثلث و اربعمایه سلطان الدوله دیلمی او را خلعت داده امارت آن قوم بدو تفویض

فرمود او در ذیقعده سنه [illegible] و اربعمایه فوت شد [illegible] بن علی ملقب نور الدوله قائم مقام پدر گردید و معتمد برادرش

با او در مقام خلاف شد [illegible] غالب آمد در تاریخ مصر مذکور است که او جواد ممدوح و ملجا و محط رحال رفضه بود در تاریخ

ابن کثیر مسطور است که در زمان او [illegible] خلیفه بغداد [illegible] شهر از شیعه باب الکرخ [illegible] تا ایشان را [illegible] و مکتوب

[illegible] با [illegible] سعید [illegible] خشم شد خطبه خلیفه را از بلاد خود قطع نمود تا آنکه بعد از رضاجویی او

[illegible] امارت [illegible] و هفت سال [illegible] و هفت سال [illegible] و در شوال سنه اربع و سبعین و اربعمایه در [illegible] وفات یافت

[illegible] بن [illegible] ملقب بهاء الدوله در ذیقعده سنه مذکور بخدمت سلطان ملکشاه رفته منصب پدر

بدو تعلق [illegible] شاعر بود و [illegible] از مرثیات [illegible] شصت و هفت سال امارت عراق عرب کرد و آخر

[illegible] تسع و ثمانین و اربعمایه در گذشت و در کتاب تاریخ الملوک این ابیات از او مذکور است شعر

[illegible] لا اکذب [illegible] اذا کان خایفا [illegible] و نعقر المعصب لطاعن [illegible]

[illegible] منا [illegible] مصلت تحت العارض المذنب وجدت ابی [illegible]

[illegible] فان انا لم احمل عظیما ولم اقد

[illegible] واصنع [illegible] فلا [illegible]

[illegible] صدقة بن منصور بحکومت نشسته [illegible]

[illegible] امیرالمؤمنین [illegible] فاضل مجتهدین شیعه است در محرم سنه خمس و تسعین و اربعمایه

[illegible] ملوک عرب میگفتند بغایت فاضل و عفیف و صاحب باس و هیبت و سطوت بود

آن بعمل [illegible] هلاکو و او دانست که با اشارت خواجه نصیرالدین بر قتل خلیفه جازم شد و چون برلیغ پادشاه
[illegible] صادر شد [illegible] گفتند که چون حسام الدین این دعوی نموده احتیاط آنست که شمشیر تیز را بخون خلیفه رنگین
نسازند و بگذارند و او را از پای بیندازند هیچ [illegible] نرفت و به تعلیم خدمت خواجه امر فرمودند تا او را در نمد پیچیده بر شیوه ای که نمد
مالند اعضا و اجزاء آخرین خلفای بنی عباس [illegible] بیان ساختند که از حس و حرکت بیفتاد و پسران مستعصم را با جمیع آل عباسی که
فی الجمله از ایشان حسابی بود از میان [illegible] بفرقه مهلکه عذاب مخلد فرستاد و در شب چهارشنبه هشتم محرم سنه ستین و ستمایه حسام الدین
منجم [illegible] که در بغداد داده بود که اگر خلیفه کشته شود عالم سیاه گردد بقتل در رسید و از جمله مؤیدات ایمان هلاکو خان
آنست که قدوة المجتهدین شیخ جمال الدین رحمه الله تعالی در کتاب کشف الحق آورده که چون حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام خبر داده بود
از استیلای مغول و تاتار و انقراض ملک بنی العباس و کشته شدن ایشان بر دست هلاکو خان لاجرم وقتی که هلاکو بحوالی بغداد رسید
پدر من شیخ سدید الدین و سید [illegible] و چندکس دیگر از اکابر و افاضل مشهد نجف و کوفه و حله کتابتی بهلاکو نوشتند و طلب
امان از و نمودند پس هلاکو ایشان را نزد خود طلبید و چون ایشان ترسیدند که بی امان نزد او بروند پدر من تنها بخدمت هلاکو
رفت آنگاه هلاکو از وی پرسید که سبب چه بود که پیش از آثار ظفر من بر بغداد کتابت نوشتید و طلب امان از من نمودید گفت سبب
آنست که حضرت امیرالمؤمنین ع ما را از ظهور تو خبر داده و فرموده که ترک بر آخر خلفای بنی العباس وارد خواهد شد و پادشاه ایشان
مردی صاحب اقبال خواهد بود که هیچ قلعه و شهری نگذرد که آن را فتح نکند و هیچ رایتی در مقابل او بر پا نشود که نگونسار نگردد
وای بر کسی که با او شیوه مخالفت و معادات ورزد و چون از نقل خبر کرامت اثر فارغ شد هلاکو با او طریقه تعظیم و لطف سلوک
داشته خط امان اهل مشهد و کوفه و حله باو عنایت نمود و آن بقعه مبارکه از ترکتاز مغول و تاتار علی رغم انف [illegible] منافق سالم ماند
و وجه تایید آنست که اگر اهل آن [illegible] اعلم با ایمان هلاکو نبودی کی جرات بر مکاتبه و ملاقات او مینمودند و چگونه کلام حضرت
امیر را بر وی حجت میساختند و از چنان بلای ناگهان خط امان میگرفتند و همانا اشارت باین نیست آنکه قاضی نظام الدین اصفهانی
در بعضی از قصاید که سابقا در احوال او مذکور شده و او را مصدر بمدح اهل البیت و مذیل بتعریف خواجه بهاء الدین محمد جوینی ساخته
گفته شعر قل للنواصب کفوا لا ابا لکم لشیعة الحق بالنی الله تحوینا اعاد عهد ملوک الترک دولتهم وزادهم بهاء الدین مکینا از آثار هلاکو
مراغه است که بتوجه نحریر عالم اکبر خواجه نصیرالدین محمد طوسی طاب ثراه مسند رصدی بنا کرد و زیج خانی موسوم شد آخر عهد هلاکو
در نهم ربیع الآخر سنه ثلث و ستین وفات یافت دار السلطنه تبریز بود و سلطان احمد بن هلاکو خان در عهد ایام اوکنو دار بود
چون بمساعی جمیله صاحب اعظم خواجه شمس الدین محمد جوینی مسلمان شد نام او سلطان احمد کردند و او پادشاهی نیکو خلاق و مهذب
بود و میان او و ارغون خان بن اباقاخان که برادرزاده او بود نزاع بهم رسید و او در خراسان بود و پادشاهی

و چنانچه مشهور است ایشانرا خسته ساخت و آنکه بعضی از قاصران استبعاد اسلام او میکنند از [illegible] و تمام است و حسین [illegible]

قارورة کثرت فی الاسلام چه بعضی از قدمای این خانواده بشرف اسلام فایز شده اند چنانکه صاحب [illegible] بآن تصریح نموده

و گفته که مغول نام اول پادشاهیست که طبقه مغول باو منسوب است و اغوزخان [illegible] پسرزاده اوست مسلمان شده بود و در روضة

الصفا آورده که اوکتای قاآن بن چنگیزخان دین مسلمانی را بر دیگر ادیان [illegible] پیغمبر آخر الزمان در فضای عرصه ملک

کاشتی و همچنین در احوال منکو قاآن که برادر بزرگ هلاکوخانست آورده که او با [illegible] ملت عیسی علیه السلام بود و در احیای

شرع مصطفوی کوشیدی و انعامات در باره اهل اسلام و حاجیان عظام [illegible] و آخر حضرت خواجه بعد از شهید اسلام

ایلخان متکفل تدبیر امور او گردید چون مؤید الدین محمد علقمی قمی که وزیر مستعصم عباسی بود شنید که خدمت خواجه در صحبت

ایلخان ملکیت مدار اند کتابت بخدمت ایلخان و خدمت خواجه نوشته ایشانرا بتسخیر دار السلام و انتقام جفای عباسیه نسبت بعترت

سید انام علیهم الصلوة والسلام ترغیب نمود و ایلخان باستصواب خواجه عزیمت آن صوب نموده فرمان داد تا لشکریان اسباب

یورش بغداد را مهیا سازند و بعد از طی منازل و ارسال رسایل و وقوع غوایل که تفصیل آن در کتب اوایل مرقوم است روز یکشنبه چهارم

صفر سنه ست و خمسین و ستمایه خلیفه با امرا و پسران خود ابوبکر و عبد الرحمن و طایفه کثیر از علویان و دانشمندان و خواص و

غلامان از شاهراه شهرستان عدم یعنی دروازه بغداد بیرون آمدند حکم شد که خلیفه را بر پای تخت ایلخان تا سه روز نشانند بعد از آن

ایلخان در افنا و اعدام خلیفه با خواجه نصیر الدین مشورت نموده خدمت خواجه فرمودند که اهل سنت که سواد اعظم اهل اسلام اند

او را خلیفه بحق و امام مطلق میدانند و بر نفوس و اموال خویش حاکم و فرمان روای میشناسند اگر او زنده ماند و ربطه خلاص شود ممکن که

از اطراف لشکرها باو پیوندند و استعداد حرب از سر گیرد و بار دیگر بتجشم رکاب کردن سالهای کلفت بسیار احتیاج افتد مرد

عاقل فرصت فوت نکرده و سررشته اختیار بامید آنکه بار دیگر بدست آید از دست ندهد دشمن را بحبس بهتر از نظهوره عدم تصور

نتوان کرد رخنه که در ملک سرافکنده به لشکر بدعهد پراکنده به ایلخان دانست که چون نصیحت خواجه از اغراض فاسده

مبراست بقتل خلیفه فرمان داد و درین اثنا حسام الدین منجم که در باطن از هواخواهان بنی العباس بود و این خبر شنیده بعرض

پادشاه رسانید که اگر خلیفه کشته گردد عالم سیاه و تاریک شود و امارات و علامات قیامت مشاهده رود

و ازین نوع کلمات هیبت آمیز چندان گفت که ایلخان متوهم شده درین امر بخواجه نصیر الدین رجوع نمود خواجه در جواب فرمود

که زکریای پیغمبر و یحیی معصوم علیهما السلام را بقتل آوردند هیچ یک ازین حالات بظهور نیامد اگر حسام الدین میگوید که این احوال

بر قتل بنی العباس مترتب میشود مقبول نیست زیرا که چندین تن از ایشانرا فدائیان اسمعیلیه و غیرهم بکشتند و فلک دوار و روزگار

پاینده همچنان برقرار بود و امر نه آفتاب منکسف شد و نه قمر منخسف و ایلخان از حسام الدین دران باب [illegible] خواست و

سادات بخاطر خود رسانیده و جهت مصالح ایشان وجهی که مصلحت دید بوجهی که وقف نامها ناطق است معین فرموده تا ایشان
بیاد آن جهت بی بهره نباشند و همواره در عبارت آورده فرماید که من منکر صحابه نیستم و بهر کی صحابه محترم لیکن چون رسول را
صلوات الله علیه و آله در خواب دیدم و میان فرزندان خود و من برادری و دوستی داده مرا نیز با اهل بیت علیهم السلام دوستی
ورزم و حاشا که منکر صحابه شوم و فرموده تا جهت مشهد متبرک امیر المؤمنین حسین ع نهری جاری بازگردانیدند و همواره تعریف خاندان
فرماید بی تعصب چه بحمد الله و المنه حکیم و کامل است کلام خواجه رشید و بر صاحبان هوش پوشیده نخواهد بود که خواجه رشید از آنجا
که شیوه کفایت آبای و زیست خواسته که اصلاح حال سلطان منظور مخالفان ننماید و لهذا در تقریر عقیده سلطان را در این فن
گرفته حرف زده و قول او که بی تعصب تعریف خاندان می نماید چه بحمد الله و المنه حکیم و کامل است این کلام خواجه رشید و بر
صاحبان هوش پوشیده نخواهد بود که خواجه رشید از آنجا که شیوه کفایت با آنچه گفتیم اشعار تمام دارد و هر کرا هوشی است سر موی
برین او پوشیده نیست آخر سلطان در عصر یکشنبه یازدهم شوال سنه ثلث و سبعمایه وفات یافت و ولادتش در سحر جمعه سیم ربیع الاول
سنه سبعین و ستمایه در حدود مازندران و این بیت در تاریخ وفات او این قطعه چنین گفته + بسال هفتصد و سه ز هجرت از شوال
بروز یازدهم وقت عصر یکشنبه : شد از نواحی قزوین شه جهان غازان : بسوی خلد که بادا جهان بزینش بر سلطان محمد خدابنده
الملقب باولجایتو بفرخنده موجب ولی العهدی برادرش سلطان غازان از خراسان آمده در روز شنبه دوم ذیحجه در اوجان
باردو رسید و در دوشنبه شانزدهم جلوس نمود و در سنه خمس و سبعمایه طرح شهر و قلعه سلطانیه انداخت و در سنه سبع میان
صدر جهان بخاری حنفی و خواجه عبد الملک شافعی قاضی القضاة ممالک سلطان در باب مذهب مباحثه دست داد و تقبیح یکدیگر
کردند و کار بجایی رسید که مدتی شعار اسلام از ظاهر مرتفع بود تا آنکه در سنه ثمان در قشلاق بغداد سلطان بطواف
نجف اشرف رفته خوابی دید و بسعی امیر طرمطاز رحمه الله و برکت صحبت شیخ علامه آیة الله علی الخاصة و العامة جمال الملة و الدین
حسن بن المطهر الحلی حل الله دار المقامة مذهب حق امامیه اختیار کرده درین باب بجمیع ممالک احکام اصدار یافت و خطبه و سکه
باسامی حضرات ائمه هدی علیهم السلام زینت و زیب یافت چنانکه بر رخسار و ایسر کلمه طیبه لا اله الا الله محمد رسول الله علی ولی الله
در سه سطر متوازی بوجهی مکافی خبر نقش کرده‌اند و اسامی ائمه اثنی عشر صلوات الله علیهم بر ترتیب واقع بیرامن دایره مخمس اضلاع مرقوم گردانیدند
تفصیل این اجمال و سبب انتقال غازان و سلطان الجایتو بمذهب حق اهل البیت علیهم السلام بر وجهی که حافظ ابرو شافعی همدانی در تاریخ
خود آورده آنست که در تاریخ سنه اثنین و سبعمایه که پادشاه غازان در بغداد بود روزی علوی در مسجد جامع بغداد بعد از ادای نماز جمعه
فرض نماز کرده بود و دعوی او این بود که نماز در عقب این امامان درست نیست جمعی از عوام برو غلبه کرده بودند و آن علوی در میان
کشته شد اقربا و اصحاب علوی مقتول باستغاثه پیش پادشاه غازان رفته این حال عرضه نمودند و صورت قضیه تقریر کردند

عم خود راضی نبود و میگفت ولی عهد پدرم و بعد از دو سال لشکر کرد و بجانب خراسان رفت و بار تا لشکر بسیار از عم
و ارغون خان متحصن شده بود و سلطان احمد مدتی از حصار کرد و بعد از آن جمعی در میان افتادند صلح و ارغون خان از قلعه بزیر
آمده پیش سلطان احمد آمد و از گذشته عذرها خواست سلطان احمد از شفقت عمویه در کار آمده هیچ آسیب باو نرسانید و
او را نوازش کرده و پادشاهی خراسان و لشکر خراسان را بحکم او کرد و متوجه [illegible] شد دیگر باره جمعی از مفسدان مغول که از امرا
سلطان احمد ملول بودند ارغون را بر مخالفت سلطان ترغیب کردند و در مرتبه دیگر سلطان احمد ارغون خان را گرفت و بدست
جمعی از لشکریان سپرد و خود مراجعت کرد و فرمود که ارغون را در عقب او بیارند پس امرا اتفاق کرده ارغون را از بند خلاص
ساختند و با او بیعت کردند و بر عقب سلطان احمد رفتند و چون سلطان احمد از غدر ایشان آگاه شد بتعجیل نزدیک مادر خود بجانب
آذربایجان رفت پس لشکریان او را از آنجا بر داشتند تا به ارغون رسید و او را بقتل آوردند پادشاهی او آخر شد و این واقعه
در سنه ثلث و ثمانین و ستمائه بود و سلطان غازان بن ارغون خان بن اباقاخان بن هلاکو خان در سن بیست و پنج سالگی در سلخ ذی حجه سنه
اربع و تسعین و ستمائه بر تخت موروث جلوس نمود و قبل از این در شعبان این سال بدست شیخ ابراهیم حموی اسلام آورده و قریب
هشتاد هزار نفس از صغیر و کبیر مغول به تبعیت او بدان سعادت رسیدند و غازان مسمی بمحمود و برادرش خدابنده مسمی بمحمد شدند و بر وجهی که
حافظ ابرو در تاریخ خود تصریح بآن نموده در سنه ثلث و سبعمائه از مذهب باطل اهل سنت و جماعت تبرا یافته بمذهب حق امامیه
اثنی عشریه انتقال نمود و خواجه رشید مشهور که وزیر سلطان غازان بوده در تاریخ غازانی که تالیف اوست آورده که سبب دوستی
پادشاه اسلام خلد سلطانه نسبت بخاندان رسول صلی الله علیه و آله و اعزاز سادات رفیع الدرجات آن بود که در نوبتی جمال
خواجه کاینات را علیه افضل الصلوات بخواب دید و بنعم صلوات الله علیها او را بامور علیه مستظهر گردانید و بحضرت امیر المومنین علی و امام
حسن و امام حسین علیهم السلام او را تعریف نموده ایشان را با همدیگر معانقه و عقد مواخاة فرموده و از آن وقت سلطان را فتوح و کشایش بسیار دست
داده و از آنجمله معتبرین آن بود که این همه خیرات و صدقات و ترتیب عدل و سیاست و نشر عدل عام شایع گردانید و او را توفیق حصول
غنی می دست داده و از بهر خویشتن ذخیره چندین دعای خیر اندوخت و بزرگتر ازین سعادتی و موهبتی چه تواند بود و از آن سال باز دوستی
او با اهل بیت نبوة علیهم السلام زیاده شد و همواره جهة تسبیل الحاج مدد فرماید و مزارات خاندان را زیارت میکند و نذر فرستد
و سادات را عزیز و محترم دارد و ادرارات در حق ایشان فرماید و چون خانقاه و مدارس و مساجد و دیگر ابواب البر در مواضع ساخت
و اوقاف معین مقرر فرموده و وظایف و مشاهرات هر طایفه در نظر آورد فرمود که چگونه است که از آن فقها و متصوفه و دیگر طوایف
هست و از آن سادات نیست پس امر فرمود و وظایف و مشاهرات هر طایفه در نظر آورد و فرمود که چگونه است که از آن فقها
و متصوفه و دیگر طوایف هست تا در معظم ولایات و بلاد معتبره چون اصفهان و شیراز و بغداد و امثالها دار السیادات بسازند

[illegible] شافعی مذهب نیست که تزویج دختر مخلوقه از زنا مباح است مباح مادر و خواهر و میان فریقین نزاع متمادی شد
حنفیان منکر شدند که در مذهب حنفی این مسئله نیست و نظام از کتاب منظومه که مختصرترین کتب فقه حنفیه است این بیت برخواند
شعر ولیس فی اللواط من حد ولا بوطی الاخت بعد العقد ایشان فرو ماندند و از آن مباحثات بی وجه سلطان امرا و وزرا
برنجیدند و زمانی خاموش شدند و بیکدیگر می‌نگریستند سلطان از سر غضب با امیر قتلغشاه و با دیگر امرا گفت این چه کار
بود که ما کردیم و یاسا و یسون چنگیزخان و پدران خود بگذاشتیم و بدین مذهب درآمدیم که چندین قسم منقسم است و این سوای مذهب
ایشان قایم که با مادر و خواهر و دختران خود مواصلت میکنند ما بدین اسلاف خود میرویم و میان تمامت امرا و خواتین و اصحاب
سند و این خبر شایع شد و متنفر شدند و هر گاه از اصحاب عمایم می‌دیدند طنز و افسوس میکردند و طبایع تمامت امرا از این قضیه
نفرت گرفت و اتفاقا هم در آن ایام بوقت مراجعت از اران بگلستان رسیدند و بر کوشکی که غازان خان در حوالی عمارت
فرموده بود بعشرت مشغول شدند شب رعد و برق و باران عظیم پدید آمد و چند کس از نزدیکان سلطان بصاعقه هلاک شدند و
سلطان از آن حالت متفکر و متخوف شدند و بر فور کوچ فرموده عزیمت سلطانیه متوجه شدند بعضی از امرا عرضه داشتند که موجب
قواعد مغول و یاسای چنگیزخان سلطان را براه آتش می‌باید گذشت و بخشیان که صاحبان آن فن بودند حاضر کردند بخشیان عرضه
داشتند که این واقعه از شومی مسلمانیست اگر پادشاه ترک آن کند و از آتش گذشتن منجر افتد مدت سه ماه در فتور و تزلزل بودند
و سلطان درین فکر و تردد می‌بود و با ایناقان و فقها میگفت مدتیست که در دین اسلام و ادای طاعات و عبادات
محنت بسیار کشیده‌ام ترک اسلام بکلی چون توان کرد در اثنای این تحیر امیر طرمطاز عرضه داشت که غازان خان که اعقل و اکمل جهانیان
بود بسبب صحیح این اعتقادات میل بمذهب شیعه فرمود و سلطان را همان اختیار باید کرد و سلطان فرمود که مذهب شیعه کدامست
طرمطاز گفت آنکه برفض مشهور است سلطان بانگ بر وی زد که ای بدبخت میخواهی که مرا رافضی کنی طرمطاز بتمهید عذری چند مشغول
شد و مذهب شیعه در سمع سلطان تزیینی داد و او مردی فصیح محیل بود و بتقریری تمام تزییف مذهب اهل سنت و جماعت میکرد
و با سلطان گفت شیعه آنست که میگوید که پادشاهی که بعد از چنگیزخان بودند از این جنس مزخرفاتی چند تقریر کرد و سلطان را
از غایت نیکو اعتقادی و میل و طبیعت بدین اسلام و متابعت و محبت محمد رسول الله صلوات الله علیه و آله میل بدان طرف ظاهر شد و
در اثنای این حالت سید تاج الدین آوجی با جمعی از شیعه بحضرت آمدند و زبان وقیعت در مذهب اهل سنت و جماعت کشیدند
و دایما پادشاه را بمذهب شیعه تحریص میکردند و مولانا نظام الدین عبدالملک با ایشان نیز مجادله و مناظره بر خاست
و بنایه شیعه دایما بحث کردی و قواعد ایشان را مزیف در نظر پادشاه آوردی و سمع سلطان که رشیدی و شیعیان را
[illegible] داشتی پادشاه را با او مجال معارضه و قوت مناظره نبودی اتفاقا در آن زمستان بسبب کار راه و قافله آذربایجان

پادشاه ازان نهایت رنجیده فرمود که بجهة اعادهٔ نماز چون یکی را توان کشتن خصوصاً علوی را و از آنجا حرکت فرموده بجو
عانه و حدیثه روان شد بر عزیمت شام و پیوسته تفحص احوال دین و ملت مینمود و از ائمه استفسار میفرمود و جمعی امرای اتاق که
میل بمذهب شیعه داشتند از آنجمله یکی طرمطای بود و پسر او نوجیش که از کودکی باز در خدمت حضرت غازان بزرگ شده گستاخ بود
و در ولایت ری در میان شیعه نشو و نما یافته و پیوسته در حضرت پادشاه غازان تقویت آن مذهب میکرد و چون خاطر پادشاه
ازان غوغای عام متغیر شده بود سخنان میر طرمطای اثر و محل قبول می افتاد و بحکم وقت که چند عدد دار السیاده در شهرهای
بزرگ مثل اصفهان و کاشان و سیواس و روم و غیر آن بنیاد نهاد و املاک بسیار بران وقف فرمود و در مشهد امیر المؤمنین علی
و در شنب تبریز و غیره چنانکه هنوز بعضی از آنها باقیست و پادشاه غازان را میل تمام بدان طایفه بود و اما هرگز از غایت کفایت
اظهار نکردی و رعایت مصلحت عام فرمودی و کسی را زهره آنکه اظهار کند نبودی تا غازان خان را واقعه رسید و چون سلطان السعید
الجایتو بر سریر سلطنت متمکن شد جمعی از ائمه حنفی بوقتی که در خراسان بوده ملازم بوده اند و خاطر سلطان را بدان مذهب مایل
کرده و چون سلطان از خراسان بیامد تقویت مذهب ابوحنیفه میفرمود و آن طایفه را اعزاز و احترام کردی و تعظیم و مایل
بودی بمذهب اهل سنت و جماعت چنانکه نام خلفای اربعه بزر و نقره فرمود نهادند و حنفیان عظیم مبالغه کردی
در تعصبات چنانکه اکابر و وزرا ازان رنجیده شدی و خواجه رشید الدین مذهب شافعی داشت و سخت مایل بودی بائمه
شافعی [illegible] مجالست و مباحثه او با ایشان بودی و از تعصبات حنفیه ملول بودی اما جهة خاطر پادشاه اظهار نکردی و مولانا
قاضی القضاة نظام الدین عبد الملک مراغه که در علوم معقول و منقول یگانه جهان و سرآمد دوران بود و بشرف علم و فضیلت
و مباحثه و مناظره بر اهل عصر فایق خواجه رشید پیش پادشاه تعریفها کرد و او را طلب داشته ملازم سلطان کردید و قضای
ممالک ایران بدو مفوض شد و منظور نظر سلطان گشت و او شافعی مذهب بود و بکرات با ائمه حنفیه در حضور سلطان مباحثه
کرد ایشانرا الزام میفرمود و آن طایفه از مناظره او عاجز بودند و سلطان را تقریر و بحث او خوش آمد و از فتاوی مباحثات
او حقیقت مذهب امام شافعی فهم میفرمود و آن حکایت مشهورست که از مولانا قطب الدین شیرازی پرسیدند که اگر حنفی خواهد که
شافعی شود چه کند مولانا در جواب گفت سهل باشد بگوید لا اله الا الله محمد رسول الله فی الجمله سلطان مولانا نظام الدین را بانواع
سیورغامشی مخصوص فرمود و یرلیغ جاهد و پایزه و خلعت و دیگر عواطف پادشاهانه تا در سنه سبع و سبعمایه پسر صدر جهان بخارا
بحضرت سلطان آمد حقیقه شکایت مولانا نظام الدین را و تقریر کردند که ما را در نظر پادشاه خوار گردانیده است و بانواع اهانت و
استخفاف مشهور کرده و ایشانرا استمالت داد و در روز جمعه بحضور سلطان روی بمولانا نظام الدین کرد و بر سبیل
خصوص و استهزا مسئله نکاح مخلوقه من ماء الزنا القا کرد و سوال نمود و مولانا در جواب بی تفکر و تردد گفت این مسئله در مذهب

تعصب میدادند و اهل سنت و جماعت نیز ازین منفعل نشدند و در اعتقاد پاک و محبت صحابه مصطفی و مودت اهل بیت و تعظیم
امیرالمؤمنین علی و فرزندان او راسخ می‌بودند و هرچند از طرفین تعصبها قایم شد و مباحثات و محاکات و غیره رسید اما
بجایی رسید و سلطان سعید از غایت محبت دین اسلام و دوستی محمد رسول الله و اهل بیت و اولیا با علما در مناظره و مباحثه
می‌بود و اهل علم را رونقی تمام شد و چنان علم دوست بود که بفرمود تا در مدرسه سیاره از خیمهای کرباس بساختند و دایما با او
میگردانیدند و در آنجا مدرسان تعیین فرمود چون شیخ جمال الدین المطهر و مولانا نظام الدین عبدالملک و مولانا بدرالدین شوشتری
و مولانا عضدالدین ایجی و سید برهان الدین عبری و قریب صد طالب علم در آنجا اثبات کردند و ترتیب مأکول و ملبوس و الاغ و
مایحتاج ایشان مهیا فرمودند تا دایم در بندگی حضرت باشند و در سلطانیه در ابواب مبارک مدرسه انشا فرمود و بتازه مدرس و
معید و دویست طالب علم اثبات فرمود تا چنان شد که در زمان دولت او روز بازار علم و فضل بوجهی تمام ثابت و متمشی
این معانی بمساعی جمیله خواجه سعد رشیدالدین بود که سلطان را برین امور تحریص میفرمود چنانچه حافظ شافعی ابرو در صرفه در تاریخ
خود ایراد نموده و ابن هلال در تاریخ خود که بنام شاه شجاع نوشته ذکر نموده که اولجایتو سلطان محمد خدابنده روز دوشنبه منتصف
ذی الحجه سنه ثلث و سبعمایه بر سریر پادشاهی نشست قدوم او بغایت مبارک داشت چنانکه در وقت ولادت نیز آثار آن ظاهر شده
و آن چنان بود که پدرش ارغون خان درمیان مرو و سرخس در بیابانی بی آب فرود آمده بود و مردم از بی آبی در زحمت بودند
و بطلب آب بهر جانب میگشتند در حالی که او در وجود آمد باران عظیم بارید و آن صحرا همه پرآب شد و ایشان سعت روز آنجا
مقام کردند و بدان سبب نام او اولجایتو نهادند و بعد از مدتی بنابر آنکه عادت مغول چنانست که فرزندی که عزیزتر می‌باشد بجهت
عین الکمال نام بد برو نهند او را تمودر نام نهادند و بعد از مدتی خربنده نام کردند و بدین نام شهرت گرفت و چون بر سریر سلطنت
متمکن شد امرا و ارکان دولت و اعیان مملکت اولجایتو سلطان محمد خدابنده نام کردند و در ایام دولت و سلطنت او ممالک ایران معمور
و رعایا مرفه و مسرور بودند و مقامت قبایل جبال و دیلم و امرای ایشان مطیع و منقاد شدند و عرب و عجم کمر طاعت او بر میان
بستند و او را در جهان از شهرها و قلاع و ابواب خیر و مساجد و مدارس و عمارات عالی بسیار است و سادات بسیار دوست
داشتی و با خاندان محمد صلوات الله علیه و آله آشنایی تمام بودی چنانچه مذهب ایشان اختیار نمود و خطبه و سکه بنام ایشان فرمود
و بیشتر اوقات با شواغل جهانداری و موانع شهریاری بمباحثات علمی مشغول بودی و پیوسته صحبت با علما و صلحا داشتی و میل
بنیکی بسیاری داشتی و از خوف خدا فکر با نیک کردی و هرچه او را در خاطر آمدی با علما عرض کردی از آنجمله روزی در جامع سلطانیه در مجلس
واعظ نشسته بود و واعظ در فضیلت صلوات کلمات میراند سلطان پرسید که چرا با سرکیشان انبیا آل او را در صلوات ذکر میکنند و در صلوات
خاتم الانبیا اللهم صل علی محمد و آل محمد میگویند و ذکر آل در صلوات دیگر نمیگفتند واعظ در جواب فرو ماند سلطان فرمود که مراد در جواب

از حضرت غایب شد و پادشاه در این سال سنه تسع و سبعمایه عزیمت بغداد فرمود و از آنجا بزیارت مشهد امیرالمومنین علی رفت
اتفاقا آنجا خوابی دید که دلالت میکرد بر تقویت دین مسلمانی چون صورت واقعه با امرا باز گفت امرای متشیع که میل بدان طریقه داشتند
سلطان را تحریص تمام کردند بر اختیار مذهب شیعه و سلطان مذهب شیعه اختیار فرمود و غلوی عظیم در این باب میکرد چنانکه با
امرا و نویانان خود مبالغه میکرد که تمام این مذهب اختیار کنند بعضی رعایت خاطر سلطان را و بعضی از کمال اعتقادی و بعضی بطبع خود مایل
بودند بیشترین آن مذهب اختیار کردند بعضی سعادت و شقاوت را کار بالا گرفت و امیر سعید چوپان و ایسن قتلغ در مذهب اهل
سنت صلب بودند و هرگز در اعتقاد ایشان فتوری ظاهر نشد تا حدی که امرای دیگر که میل بمذهب شیعه میکردند مجبور از ایشان
در اینمعنی مجال سخن نداشتند بلکه جماعت سادات و اهل شیعه که ملازم بندگی حضرت بودند از ایشان عظیم خایف بودندی و سلطان
بتدبیر و حیل چندانکه خواستندی که ایشان را میلی بدان طرف باز دید کنند میسر ایشان نشد و حکم رفت که در تمامه ممالک ایران زمین
خطبه کنند و نام صحابه سه گانه از خطبه بیندازند و بر نام امیرالمومنین علی علیه السلام و امام حسن و امام حسین علیهم السلام اختصار کنند
و در سنه تسع و سبعمایه تغییر سکه کردند و از نام صحابه بنام امیرالمومنین علی اختصار نمودند و حی علی خیر العمل در اذان اظهار کردند تا در تمامت
ممالک ایلی تیو سلطان اینمعنی منتشر شد الا در قزوین و مذهب مهجور شیعه رونقی و رواجی تمام گرفت و ائمه امامیه را از اطراف طلبیدند
شیخ جمال الدین حسن بن المطهر حلی بحضور آمد و او مردی دانشمند متبحر بود و از تلامذه خواجه نصیرالدین طوسی و در علوم معقول و منقول
و یگانه جهان و تصانیف بسیار داشت و چون بحضرت آمد دو نسخه بنام پادشاه تصنیف کرده برسم تحفه آورد یکی کتاب نهج
الحق و کشف الصدق در علم کلام و یکی منهاج الکرامه فی باب الامامه در مذهب شیعه و چون بحضرت سلطان رسید او را و پسرش را مولانا
فخرالدین که جوانی بود دانشمند بزرگ مستعد نیکو اخلاق پسندیده خصال ملازم گردانید و دیگر اصحاب جمال الدین و رضی و کمال الدین
سنجاری و غیرهم اجازت فرمود که بوطن خود رفتند و میان شیخ جمال الدین مطهر و مولانا نظام الدین مناظرات بسیار واقع شد
و مولانا نظام الدین احترام او کردی بسیار و در تعظیم او مبالغه نمودی و مباحثات ایشان از روی افاده و استفاده بودی
نه بطریق جدل و لجاج و عناد و شیخ جمال الدین مطهر هرگز بطریق تعصب بحث نکردی و در تعظیم و توقیر صحابه رضی الله عنهم مبالغه
فرمودی و اگر کسی در حق صحابه کلمه بدی گفتی منع تمام فرمودی و زجر کردی و با سلطان چند خلوت داشتی و پسرش نیز در مجالس
حاضر شدی و سلطان را بر محبت صحابه و تعظیم ایشان تحریص فرمودی و کلماتی که شیعیان متعصب گویند بغایت منکر بودی و شیخ
کردی و بانواع عاطفت و مرحمت و ادرارات و مرسومات مسامحات در وجه او مخصوص شد و تا تاریخ سنه اربع
و عشرین و سبعمایه در قید حیات بود و سید بدر الدین نقیب مشهد طوس از جمیع سادات ملازم سلطان باشد و هر چند از سادات
بزرگوار چیزی که لایق منصب و شرف ایشان نباشد صادر نشد اما جمعی از فقها مانع از آن امارت نایره فتنه میکردند و مسلمانان را دشمن

چنین باید در چمن نغمه بلبل و قمری مدح این گلبن او لو الامری جاودان باد و برخوردار بخت شاه ایوان سریر کسری تخت …
با فهم رامش بنده ای حق تا بمنی کامش که چه زان دولتم نصیب نبود بدعا ای من نصیب نمود ملکی که بعدل کامش بود و در بد ولو …
در دعاش بود و چون روزگار معدلتش بکمال رسید او نیز از دست ساقی اجل قدح کل نفس ذائقة الموت درکشید و
شربت کل من علیها فان چشید بالجمله در سیزدهم ربیع الآخر سنه ست وثلثین وسبعمایه در بلغان فرمان یافت و او را به سلطانیه
آورده در مرتبه اول در گنبد قورق و در ثانی الحال که آن عمارت را میرزا میرانشاه بن امیر تیمور گورکان ویران کرد در گنبد ابو
البر در پهلوی پدرش دفن کردند و او را جان در پنجم ساعت شب دوشنبه ششم ذی قعده سنه اربع وسبعمایه بطالع حوت
و بعد از و عهد رفاهیت سرآمد و فتنها ظاهر شد … در ملوک سربدار … ابن امیر فضل الله باشتینی و او بواسطه وجاهت
و شجاعت ملازم سلطان ابو سعید شده در اواخر او بتحصیل کرمان فرستاده وی چون عیاش و لوند مشرب بود و اکثر آن
وجه صرف نموده متوجه سبزوار شد تا املاک موروثی فروخته تنخواه نماید در اثنای راه خبر واقعه سلطان …
چون بباشتین رسید فوجی از مشهوران کرد او در آمد محصلان خواجه علاء الدین فرود آمده براکه در آن ده بشد دنموده طلب
می و شاهد میکردند بقتل آورده لشکر بر سر خواجه علاء الدین فرود آمده او از وی گریخته در اثنای فرار بدو دچار شده
در سنه سبع عشر وسبعمایه خواجه را کشت و کسب بسیار بدست آورده چون بسبزوار آمد اصحابش خود را سربدار نام نهادند کار
ایشان بالا گرفت آخر بدست برادرش وجیه الدین مسعود در ذی حجه سنه ثمان وثلثین وسبعمایه کشته شد امیر وجیه الدین بجای برادر
سرور آن قوم شده صاحبقران آن طبقه است و بسیاری از خراسان چون طوس و نیشابور و نسا و ابیورد را از تصرف طایفه جانی
قربانی بیرون برده در کرو ز نیشابور با دو سه هزار کس به دفعه هفتاد هزار سوار و پیاده جانی قربانی فایق آمده وازان بلندآوازه شد
آخر طمع در استمدار کرده در آنجا در اواخر ربیع الآخر سنه خمس واربعین وسبعمایه … که از جمله خدام امیر وجیه الدین مسعود بود
رشد داده به رتبه حکومت رسیده در سنه سبع واربعین … بدست خواجه علی شمس الدین … از و حاکم شده در
چهاردهم جمادی الآخر سنه تسع واربعین وسبعمایه مقتول گردید امیر … برادر مرحوم … امیرزاده لطف الله برادرزاده
نعمه حکومت کرده بعد از آن چند خروار ابریشم از خزانه برداشته در ذی حجه سنه تسع واربعین خود را خلع کرده … که بر طبق
مثل مشهور که چه خواجه علی چه علی خواجه بجای خواجه شمس الدین علی استمالت یافته دانا و فرزانه بود و بالطبع تمول … چون خزانه را
خالی دید تهور ورزیده خان را کشت و کار بزرگان بنهان نشسته با خواجه علاء الدوله برادرش در سنه اثنی و خمسین قصد او کرده روزی
خواجه بخانه … رسیده او بکفش کردن نشسته خنجر بر وزده خواجه نیز ضربتی بر وزده هر دو مردند خواجه و او بر زمین افتادند
و چالاک پهلوان خواجه … برادرش قائم مقام گشته … لوند مشرب و کالا … در عهد او کار و بار آن طبقه تنزل کرد

این مسئله دو وجه بخاطر رسیده بر شما عرض کنم اگر پسندیده باشد از شما انصاف بستانم والا غرامت بکشم وجه اول آنکه چون دشمنان
او را ابتر خواندند ایزد تعالی ابتریت را بر دشمنان او انداخت که نسل ایشان منقطع شد و اگر نیز باشد کس ایشان را نشناسد و نام نبرد و
دیگر آنکه بخلاف نسل پیغمبر که هر روز زیاده میشود و هرگز ذکر پیغمبری ایشان نکنند وجه دوم آنکه ادیان انبیا و ملل رسل متقدم چون
در معرض نسخ و زوال و تبدیل و انتقال بودند مضای احکام آن علی الدوام بر وارث و غیره لازم نبود بخلاف دین محمد صلی الله
علیه و آله که چون تا دامن قیامت تغییر و تبدیل و تغلب دوران تغییر در آن صورت نمی بندد بر متابعان او لازم است که
اخذ احکام آن از فرزندان او کنند لاجرم در صلوات ذکر ایشان بذکر او صلی الله علیه و آله مقرون شد تا امت را معلوم شود
که حافظان شرع محمدی ایشانند و متابعت و حرمت ایشان را از جمله فرایض دانند سلطان چون از تقریر جواب فارغ شد
فضلای مجلس زبان بتحسین و ثنا گشودند و از حسن درایت و تقریر او عجب نمودند و ایضا ابن هلال آورده که سلطان در خدا
ترسی بمرتبه بود که روزی از حد ... بر درویشی صاحب دل رسید آن درویش چون وظیفه او بخدمت قیام نمود و تحفه
... پیش سلطان آورد سلطان میخواست که وجهی وانهد ... درویش چنانچه طریقه او بود ابا نمود چون سلطان
مبالغه فرمود گفت مرا زر و سیم و رخت و لباس احتیاجی نیست اما چون پادشاه مبالغه میفرماید اشاره فرماید که گرد زبان
جمعی ... بسبب توجهات دیوانی متعرض نشوند ... و تا حکم بنوشتند و با او دست برادری گرفت و گفت
... بعضی ... مهمات و مراعات دوستی هر سال برای او تبرکی میفرستادی و سلطان از اینکه از
مقربان خود در امجد نام سپردی تا چون ... وفات در مصالح تجهیز و کفن او صرف کنند و همچنین روزی در
... سلطان ... بر تخت نشسته بود ... با انواع جواهر و لآلی آراسته و باطن فضل و عمل پیراسته و تمامت خواتین و شاهزادگان
امرا و ملوک جهان در خدمت حاضر شده سلطان ... پای تخت ... چون در آن ... نیست در این پادشاهی و سلطنت و مملکت
تامل کرد از تخت بزیر آمد و خدای را ... سجده کرد و ... خدا وند عظمت و پادشاهی تراست و خدا بنده از همه
... توکل ... چون توکل ... بر سر نهادی و قبای سلطنت در روی پوشیدی او که باشد که بدان التفات بکند
... نکته ... نادر و از فواید در رساله ترتیب داده اند و این چند کلمه از آنجاست پادشاهی کسی را سزد که آزادی مردان را
بنده شده باشد ... و حامه که هرگز کهنه نشود نام نیک است آتشی که ... از آنکه ... شهری که هرگز
خراب نشود ... شناسی ... عاقلترین مردمان آنست که علم او از ... باز دارد و عاقلترین
آنکه ... شهوت و غضب قادر باشد شهوت ... خوش ... دوزخ ... عشق بلا و جمعیت
... حالی درویش بگذرد و در هیچ جای

... حیدر قصاب ... از آن منصب معزول شد حیدر قصاب پس از وی بحکومت رسید و نصرالله باشتینی در استعلای او سعیها
نمود حیدر با چهل کس محاصره او رفتند سربداران و سبزوار ... او را در ربیع الثانی سنه احدی و ستین بکشتند امیر لطف الله بن خواجه مسعود
سربدار با خواجه حسن دامغانی نصرالله باشتینی بر مسند حکومت نشسته روزی حسن بکور دشنام داد و او کینه در دل گرفته تا
... وقت او را گرفته در قلعه دستجردان فرستاد و در اواخر رجب سنه اثنی و ستین او را قصد نمود و بعد از آن حسن دامغانی با شمس ... هرات
... امیر ولی ... شکست یافت و در آن اثنا خواجه علی مؤید با او یاغی شده با هزار سوار بسبزوار رسید و چون متعلقان و ملازمان خواجه حسن
همگی ... بودند با او ... سر او را بریده پیش خواجه علی مؤید فرستادند سلطان علی مؤید بسلطنت نشسته اقتدار تمام یافت و نجابت کرم
... پرهیزکاری و مروج مذهب حق ائمه اثنا عشر علیهم السلام بود و میانه او و شیخ شهید قدس سره که از اعاظم مجتهدین شیعه است و
... بود و مکاتبه و مراسله بود تا آنکه امیر شمس الدین محمد ماکی که از اعیان ملک بود با تحفهای لایق و کتابت مشتمل بر اظهار
... و جمیع شیعه خراسان بطلب خدمت شیخ بشام فرستاد و در آن کتابت جهت اظهار شیخ گرفته اظهار آن نمود که در خراسان
کسی نیست که مردم در احکام شریعه نبوی او عمل نمایند بر شما واجب است که متوجه این دیار شوید و اهل این دیار را ارشاد فرمایید و الا
... قیامت من و جمیع شیعه خراسان در خدمت حضرت پیغمبر و ائمه هدی صلوات الله علیهم از تو شکایت خواهیم نمود و چون
... شیخ بر مضمون کتابت مطلع شد بر توجه جانب خراسان اقبال ننمود و اما کتاب لمعه دمشقیه را باسم سلطان تالیف نمود و مصحوب
میر شمس الدین محمد بخراسان فرستاد و در جواب احتجاج سلطان نوشت که از همین کتاب که مشتمل بر فتاوی من است اعمال شرعیه شیعه اطاعه
حاصل میشود و وجوب توجه من باین جانب ساقط میشود و معذور خواهد داشت در کتاب حبیب السیر مسطور است که چون سلطان علی مؤید بر
... سبزوار بر مسند شهریاری نشست در اظهار شعایر مذهب علیه امامیه مبالغه نمود و باقصی الغایة در تعظیم سادات عظام کوشید
... منتظر ظهور صاحب الزمان هر صباح اسب میکشید لطف و کرم او در نهایت بود و جهة رعایت شرع شریف هرگز به بنگ و شراب
اقدام ننمود و چون امیر تیمور در شهور سنه اثنی ثمانین و ثمانین بخراسان آمد سلطان بعدم اخلاص پیش او رفت و مهر تمامی سربداری را
... بدو گذاشت و در تمامی یورشها همراه بود تا در سنه ثمان و ثمانین در خرم آباد لرستان زخمی خورده بدان در گذشت
... و منتهی شدند رحمهم الله ذیل در ذکر بعضی از سلاطین ... قویونلو مخفی نماند که سلاطین این طایفه علیه بلکه سایر مخدرات ایشان شیعه
خالص بوده اند چنانکه نقش نگین آرایش بیگم والده سلطان دختر اسکندر بن قرایوسف بر آن دلالت دارد چه نقش نگین
... نفسم در شغله دنیا در معرکه محشر از آل علی گوید ایشان ... و نقش نگین دیگری این بوده که ... بود و از جانب ... آل حیدر
... سلطان ... شکند و نقش نگین میرزا پیر بوداغ بن میرزا جهانشاه بن قرایوسف این بوده ... نام ...
... حیدرم ... مذهب شیعیست در همه عالم غلام ... اما چون قدمای ایشان بسبب کثرت اشتغال بحروب مخالفان مجال آن

غریب نباشد و جهل درویشی است که صاحب آن اگرچه مال بسیار دارد درویش بود و در شهر خود غریب غرض از نماز
یاد کردن خدای عز و جل است و غرض از روزه قهر کردن قوت غضب و شهوت و غرض از زکوة آنکه دوستی مال از
دل بیرون کنند و درویشان فرو مانده را بنوازند و فایده سفر حج آنکه دران سفرها یاد سفر آخرت کنند و از دیدن
غرایب و عجایب بسیار قدرت آفریدگار تعالی و تقدس را بدانند و با اهل علم و معرفت صحبت دارند و مکارم اخلاق و آداب
پسندیده کسب کنند و در مناسک و اعمال حج تمامت احوال قیامت و عقبات آخرت معلوم فرمایند پس هرکه پیوسته با یاد حق
باشد یعنی پیوسته در نماز باشد و هرکه شهوت و غضب مقهور اوست یعنی پیوسته روزه دار است و هرکه محبت مال از دل بیرون
کند و درویشان را نوازد و حاجت مردم برآرد یعنی پیوسته زکوة داده است و هرکه بیشتر اوقات یاد سفر آخرت کند
و تهیه آن سازد و در عجایب آسمان و زمین فکر کند و در کمال قدرت تامل نماید و با اهل علم و معرفت صحبت دارد و اکتساب
آداب و مکارم اخلاق کند یعنی پیوسته در حج گذرد تا آخر ساعات در شب شنبه فطر سنه ست عشر و سبعمایه بجوار رحمت ایزدی
پیوست مدت [illegible] سال عمر [illegible] پادشاهی کرد [illegible] سال پنج سال و نه ماه [illegible] روز بود و ولادتش در
مرو [illegible] روز دوازدهم محرم سنه [illegible] بطالع جوزا [illegible] سلطان محمد موجب ولیعهدی از خراسان
آمده [illegible] در سلطنت [illegible] جلوس نمود و مدار ملک و مال در دست امیر [illegible] بود و سلطان
همین اسم سلطنت داشت و در احکام [illegible] امیر چوپان در [illegible] در سنه تسع عشر و سبعمایه بعضی امرا چون قورمشی و غیره
بقصد امیر چوپان در برابر سلطان آمده آغاز خیانت کردند خواجه تاج الدین علیشاه که وزیر سلطان بود و از [illegible]
جانب [illegible] رعایت نموده خود در آن حرکه مباشر قتال شد و [illegible] مخالفان [illegible] کرد [illegible] سلطان را استیلای [illegible]
[illegible] چوپانی [illegible] اولاد او را بقتل آوردند و خاندان او [illegible] دوستان [illegible] دیگران [illegible]
دولت و رواج گرفتند [illegible] مال [illegible] حکم [illegible] تجمیع ولایتها چون [illegible] ایشان [illegible]
و چون پادشاه ابوسعید باستقلال رسید وزارت بخواجه غیاث الدین محمد بن خواجه رشید الدین داد و روزگاری بعیش
گذرانید و بساط داد گسترد [illegible] جام معانی [illegible] شیخ اوحدی که از موحدان [illegible] آن پادشاه
جمجاه بود در کتاب جام جم [illegible] عدل [illegible] در جهان تا که
سایه شاهست [illegible] همای [illegible] سکه بنام بوسعید زد [illegible] شاه کشور [illegible] والاطراز
شاه دانا نواز [illegible] آنکه [illegible] شاه [illegible] دل [illegible] هرکجا [illegible] جای [illegible] نیافت [illegible] ملک
گر کرامت [illegible] عصمت مهدی [illegible] ملک [illegible]

شده اسکندر منهزم بقلعهٔ النجق رفته بر دست پسرش قباد کشته گشت و عم برادرزاده را قصاص کرده در تمام
آذربایجان او را مخالفی نماند اما عراق عرب در دست برادرش میرزا اسپند مذکور بود و دیار بکر در تصرف برادرزاده اش
زین الدین بن اسکندر بود و میان او و ایشان محاربات بسیار واقع شد چنانکه در کتب متداوله اهل تاریخ مسطور است و بالجمله میرزا
اسپند که برادر مادری و پدری اسکندر بود و بعد از واقعهٔ برادر در حکومت عراق عرب متمکن شد و او بخلاف سلاطین سلسلهٔ خود بغایت
عفیف بود و در مدت عمر بیک زن اکتفا نموده بود و منکر بود کسانی را که بسیار مباشرت کنند و بسیار خورند و آثار بهادری
میرزا اسپند و نبرد آزمائیهای آن یل ارجمند در بیت شمشیر و خنجر بکار کرد برونست از حیطهٔ چون و چند از جمله آنکه در وقتی که
میرزا شاهرخ جهة دفع اسکندر لشکر به آذربایجان کشید در اواخر رجب سنه اربع و عشرین و ثمانمایه تقارب فریقین بتلاقی انجامید
و تا سه روز آن دو لشکر قیامت اثر کوشش مینمودند میرزا اسپند حملهای متواتر نموده چند مرتبه خود را بصف میرزا شاهرخ رسانید
جمعی کثیر را از اعیان بهادران شاهرخی بتیغ بیدریغ گذرانید و جوانغار و برانغار را برهم زده نزدیک بود که از صمصام خون
آشام اسپند چشم زخمی بملازمان شاهرخ میرزا رسد و بنابرین امرای شاهرخ مضطر گشته بمقتضای الحرب خدعة در مقام
تدبیر و چاره سازی بودند تا آنکه در اثنای دار و گیر و استعمال تیر و شمشیر میرشاه ملک را که از اعاظم امرای میرزا شاهرخ بود و کرد
لشکر خود را از حملهای میرزا اسپند مشاهده مینمود تدبیری بخاطر رسیده فرمود تا نقاره شادیانه و کوس بشارت کوفتند و
آوازه در انداختند که میرزا اسپند در بند افتاد و اسکندر از شنیدن آن خبر متحیر گشته عنان از صف ستیز بوادی گریز گردانید و
میرزا اسپند دوازده سال حکومت بغداد و نواحی آن باستقلال نمود و در سال هشتصد و چهل هجری شیخ احمد بن فهد حلی با سایر
علمای شیعه از حله و دیگر مواضع طلبیده با علمای سنی بغداد مناظره انداخت و چون علمای شیعه در مناظره غالب آمدند
و اثبات حقیت مذهب اهل البیت علیهم السلام نمودند اسپند میرزا آن مذهب را ترویج نموده امر کرد تا خطبه و سکه بنام ائمهٔ
دوازده امام علیهم السلام کردند و در همین سال سید محمد بن فلاح موسوی که اول سلاطین مشعشع است ظهور نمود و میرزا اسپند در
ایام حکومت بغداد با بابا دلان و برادرزادها و بعضی از امرای آق قوینلو که در آن سرحد بودند محاربه و منازعه بسیار واقع شد
و در اکثر ظفر او را بود تا آنکه جهانشاه برادرش که والی آذربایجان بود با آن همه عظمت از عهدهٔ او بیرون نمی آید و در بعضی اوقات
که از او خایف بود کتابتی بجانب شاهرخ میرزا نوشت مشتمل بر استغاثه و اظهار عجز از مقاومت اسپند میرزا و در آن کتابت این بیت
را که یکی از شعرای ندیم او گفته بود نوشته بود شعر کوس رحلت را سوی بغداد باید کوفتن بهر دفع درد سر اسپند باید سوختن
القصه یوم الثلثا آخر شهر صفر از سال هشتصد و چهل و هشت بمرض قولنج وفات یافت و از غرایب آنکه از آن زمان که بغداد را
بنا کرده اند تا این زمان وفات هیچ خلیفه و سلطان سوای اسپند میرزا در آنجا وفات نیافته و او را در داخل شهر

یافته اند که در ترویج مذهب حق اثری ظاهر سازند لاجرم بذکر احوال میرزا اسپند که جوانی دین دار و صاحب اعتقاد بوده اهتمام
مینماید میرزا اسپند بن قرا یوسف بن قرا محمد بسبب شایست شهزاده که خون عدوی وست و در تحقیق جلال ترا از خون
گوسفند - مالک هند در انجمن و در رستخیز بر مجمر جهنم از اعدای او سپند پایه عز و کمال و بجایی رسیده که مجمره گردانان آسمان
بر بساط جلال او سپند میسوزانند و اهل زمین در وظایف دعای او یکدل میخوانند مخفی نماند که قرا محمد از امرای سلطان احمد
جلایر است و دخترش در خانه سلطان بوده و ملازم سلطان اویس ایلکانی شده بعد از واقعه او معتقدم او بیاق خود بوده دیگر
اقوام بواسطه حمایت در ظل او درآمده خود را با او نسبت کردند ایلکای سنجار و موصل و ارجیش استیلا یافت و نشو و نمای آن فرقه
از وست تا قرا یوسف بغایت دلیر و مردانه و بهادر فرزانه بوده چنانچه با امیر تیمور نبرد و رزم بسیار کرده و قرا یوسف بعد از وفات
امیر تیمور از قید خلاص شده و هزار سوار که با او بدان ولایت آمده بودند و پراکنده شده مجتمع شدند و از آنجا فرار کرده تا
تا کنار آب فرات کشید و هشتاد جنگ با سرحد نشینان و مستحفظان کرد و همه وقت غالب آمده در غره جمادی الاول
سنه تسع و ثمانمائه در حوالی نخجوان با میرزا ابابکر بن میرانشاه بن امیر تیمور جنگ کرده ظفر یافت و چون نوبتی دیگر با او مصاف داد
میرزا میرانشاه او را بکشت و بالکلیه بر آذربایجان عراق عرب و بعضی از عراق عجم استیلا یافت میرزا شاهرخ با دویست هزار
سوار بعزم دفع او متوجه شد و حفاظ قران که با میرزا شاهرخ همراه بودند بجهت استیصال خصم دوازده هزار نوبت سوره
انا فتحنا ختم کردند تا آنکه قرا یوسف بیمار شد و با شدت مرض از کمال غیرت از تبریز با وجان آمده و آنجا در روز پنجشنبه هفتم
ذیقعده سنه ثلث و عشرین و ثمانمائه وفات یافت و بعد از وی قرا اسکندر بن قرا یوسف که در غایت شجاعت و نهایت بیدولتی
بود بجای پدر بر مسند سلطنت نشست و در روز دوشنبه بیست و هفتم رجب سنه اربع و عشرین و ثمانمائه در موضع بخشی با میرزا
شاهرخ ... مصاف داد و با کمال جلادت و بهادری بکار آمد و آخر بواسطه حیله که یکی از امرای شاهرخی بکار برد
شکست خورده بروم رفت و بعد از مراجعت میرزا از آذربایجان آمده بر سر سلطنت نشست و یکی از طرفا ... با املا نمود اسکندر
خود ... ممالک بگرفت ... و کرت دیگر میرزا ... لشکر کشیده در روز پنجشنبه هفدهم ذیحجه سنه اثنی
و ثلثین در ظاهر سلماس قتال شد اسکندر در روز کوشش بهادرانه نمود و چون بخت مساعد نبود بار دیگر شکست یافته متوجه روم شد
و در غیبت میرزا با آذربایجان استیلا یافت و در شهور سنه تسع و ثلثین که میرزا ... وی برآمد میرزا جهانشاه بن قرا یوسف که به تبریز
رسیده منظور نظر تربیت گردیده و دفع شر اسکندر را با و حواله کرده برگردید ... بدست ... ساقی حواله کن و چون
جهانشاه مذکور بتفویض میرزا شاهرخ والی آذربایجان گشت برادرش اسکندر ... تبریز را متصرف شد و جهانشاه
که در قشلاق ... در اوایل سنه اربعین و ثمانمائه ... تبریز

الحق ملک عزالدین کلی خراب و مستأصل گشت و ولدان او مقید و محبوس شدند و ملوک گرجستان هر یک از ایشان که عصیان
نمودند مجدداً او منکوب گشتند و احمد با آنکه او را بنصایح و مواعظ بکرات تنبیه کردیم مفید و منافع نیامد و باخر هزیمت نمود و
و استقلال تمام باحوال او راه یافت و امرای شروان و ولایت گلی که جمعی تمرد نمودند مقهور گشتند و آنها که التجا بدرگاه عالم پناه
آوردند ولایت و نواحی بدیشان مسلم شد و بانواع اصطناع و عنایات اختصاص یافتند ملک بقراط تفلیسی که مدت مدید باستقلال
و مکنت هر چه تمامتر سلطنت دیار تفلیس و ابخاز و ممالک گرجستان کرده بود و عظمت و صلابت و شوکت و شهرتی تمام داشت
او را باسلام و اطاعت دعوت کرده شد تقاعد و تمانع نمود و عسکرهای منصور جهت دفع و تدارک حال وی بصوب تفلیس در حرکت درآورده
بعنایت الهی باندک زمانی استخلاص قلاع و حصون ولایت او کرده او را گرفته بدرگاه عالم پناه آوردند با وجود عدم قبول
اسلام و اظهار مخالفت و وقوع محاربت او را امان داده شد و بعد از آن چون قبول دین محمدی صلوات الله علیه کرد و شرایط
امتثال و اذعان نموده تربیت و تمشیت کرده و بر سر ممالک خودش فرستاده شد و بر قرار همان دیار بدو مسلم داشته اند غرض
آنکه انجماعت که ذکر رفت مواضع و ولایت و نواحی قلاع ایشان از حد و حیلان و اماکن و مساکن تهیه انواع مستحکم و صعب المرام
بود چون ایشان بشرایط اطاعت قیام ننمودند و فرمان بندگی پادشاه اسلام خلد الله ملکه و سلطانه بجای نیاوردند بمیامن
عنایت الهی عز شانه و عم احسانه دفع و تدارک ایشان باحسن الوجوه شد عجب از وی که از احوال و اوضاع انجماعت تفحص نماید
نمود عبرت نمیگیرد و لیتذکر اولوا الالباب کسانیکه اطاعت نمودند چون سادات مازندران و کوهستان از قرار بر سر ممالک
خود متمکن اند و شفقت و عنایت در باره ایشان روز بروز در زیادت و والی استراباد و ملوک رستمدار که مخالفت و عصیان
نمودند بچه صورت عواقب کار ایشان بوخامت انجامید و این همه قضایا نسبت با کسان دیگر موجب انتباه و اعتبار او نمیشود
و احوال ولایت خوارزم و خراسان و تبریز پوشیده نباشد که بچه نوع طریقه خلاف و نفاق ورزیدند و نصیحت قبول نکردند
عاقبة الامر مخذول و مقهور شدند جزاء بما کانوا یعملون مقصود از تفهیم این معانی و استقصا در تمهید این مبانی آنست که چون
النصیحة نافعة لمن اتعظ من الیقظا از حضرت رسالت صلوات الله علیه وآله صحت تمام دارد و اهمال قاعده عقل و نقل کردن و شرایط
فرمانبرداری که موجب انتظام امور است قیام نمودن و فتنه و خرابی که واسطه استیصال کلی تواند بود جستن و طریق معاندت
و مخاصمت که عاقبت آن انواع وخامت چنانچه در باب جمعی که ذکر رفت واقع و صادر شد خالی نتواند بود مفتوح داشتن
نوعی از عجب است که شرعاً و عقلاً و عرفاً نامحمود است اکنون اگر چنانچه نظام و استقامت احوال خود میخواهی میباید که بنهضت
فیض پادشاهانه و عنایت الطاف خسروانه حضرت ما نیکو امیدوار بوده مستظهر بالجانب بدرگاه عالم پناه متوجه شود
یا یکی از فرزندان را روانه گرداند و مستقل فرمان پادشاه اسلام در ولایت جاری و شایع گرداند تا بسبب نسبت سیادت

در جانب دجله در باغ عیش آباد در گنبدی که خود در ایام حیات جهة مدفن خود مرتب ساخته بود دفن نمودند [illegible]
دولت حرز [illegible] سلاطین علویه گیلان عمر الله اسلافهم و ابد اخلافهم که ایشان را میان تعظیم کارکیا خوانند [illegible]
سر نفس بر همین منوال بوده طبقه علیه علویه انتهای می یابد علی کیا بن امیر کیا و او را دغدغه سلطنت شد و حکام گیلان در صدد [illegible]
با برین وی با اهل بیت برستمدار رفته در شهور سنه ثلث و ستین و سبعمایه در آنجا وفات یافت ابن حسن کیا ابن سید [illegible]
شام کوهدم بقریه ملاط نقل نموده ساکن گردید ابن سید احمد ابن سید علی الغزنوی و او را بنا برآنکه چندگاه در بلده [illegible] مولانا
عبدالوهاب غزنوی بتحصیل اشتغال داشت بدین لقب موسوم گردید ابن محمد ابن ابوزید که از ابهر بگیلان نقل نموده در قریه [illegible]
کوهدم رحل اقامت انداخت ابن ابو محمد حسن ابن احمد الاکبر المشهور بعقیقی کوکبی ابن عیسی الکوفی که بنجابت و فضل و عفیف بوده و از
[illegible] و بواسطه خوف عباسیه با بهره آمده انجا ساکن گشت ابن علی بن حسن الاصغر ابن الامام الهمام علی زین العابدین علیه السلام
باتفاق اخوان بعد از پدر بمازندران رفته بصحبت سید قوام الدین والی انجا رسیده اعزاز تمام یافت آخر در زمان امیر تیمور گورکان
[illegible] الاستعدادهای اهالی گیلان بر سریر سلطنت نشستند و لشکر بگیلان پیش کشیده باتفاق برادرش مهدی کیا رشت را بگرفت
در وقت محاربه سنه تسع و تسعین و سبعمایه او و برادرش شهادت یافتند و تمامی گیلان سوای تنکابن از تصرف ایشان بیرون رفت
در زمان او حکومت تنکابن برادرش مهدی کیا متعلق بود و بالجمله سید علی کیا بحلیه فضل و فصاحت و علو همت و شجاعت آراسته
بود و چون کتابت مشهوره که او در جواب مکتوب امیر تیمور گورکان نوشته از دلایل فضل و بزرگواری و علو همت و دینداری
[illegible] مناسب نمود که آن دو کتابت را درین مقام نقل نماید صورت کتابت امیر تیمور سید علی کیا بتحیات و رفت [illegible]
مخصوص بوده همگی همت همایون بر تمهید قواعد اشتیاق و سلوک در اوضاع بر نهج وفاق مقصور شناسد اما بعد معلوم و [illegible]
ارسال رسل و رسایل هم در زمان موافقت و هم در زمان مخالفت سنت حضرت عزت جل و علا است که جهة قبول طاعت و الزام
حجت وارد میشده و بر متابعت سنت الهی کیفیتی نوشته میشود و چون از بدایت حال طریقه مطاوعت و متابعت سلوک میداشت
حضرت ما را در باره او نظر عنایت و شفقت باعلی مدارج حاصل بود و بی موجبی دو بار چشم بنیان انقیاد و امتثال اوامر ما را
بمخالفت بظهور رسانیده و سببی که باعث بر تعنتی تواند بود معلوم نشد استماع افتاده باشد که نوبت آخر چون رایات همایون بصوب
ممالک ایران نهضت نموده در آن عزیمت بیامن عنایت الهی تدارک حال جماعت معاندان و متمردان بجمیع صورت [illegible]
داد احوال ملک عزالدین لر و پادشاه احمد و دیگر ملوک کردستان و امرای شروان و گیلان و ملک بتواتر تحقیقی که سرمایه طریق [illegible]
مخالفت ورزیدند و خلاف فرمان جهان مطاع حضرت پادشاه اسلام خلد الله ملکه و سلطانه بخاطر آورده از جاده
مطاوعت انحراف نمودند بچه نوع تادیب یافتند چون رایات همایون مبارکی بجانب لر کوچک نهضت کرده [illegible]

باشد سخن سفیهانه و جزاف نباید گفت تا از طعن و خلل خالی ماند صورتی که خدمتش زبان قلم رانده است و تحکم و تکبری که نموده
بدین عبارت که قلم عفو و مغفرت بر جرائد جرایم او کشیده شود باید که اگر با یکی از رعایا یا از محتاجان که از قبل او حاکم
و متعین باشد و به انعام و اکرام او مخصوص گشته و از و تمردی واقع شود این خطاب توان کرد و تا این غایت عتاب توان
داشت بالجمله او نیز در تهدید معذور است که از دماغی که چندین پشم بیرون آمده باشد یقین که از عقل بی بهره بود و حقا که اگر
او را بدقایق معنی اندک شعوری بودی جهت کتابت نداری و نسبت که مؤدی بمحض کفر و شرک مطلق است جایز نشمردی
بلکه آیه کریمه قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ را نصب العین داشته در توقیر و احترام اولاد حضرت رسول که
احفاد و متولدند کوشیدی و بجانب حدیث صریح صحیح حضرت رسول که انی تارک فیکم الثقلین کتاب الله و عترتی قصد ایذا و آزار سادات
که ودیعت و پند نکردی و بموجب من اکرم اولادی فقد اکرمنی و من اهانهم فقد اهانني ترک اکرام ایشان نکردی و بایات
ایشان قیام و اقدام نمودی و با ایشان مقالات و کلمات بدین نوع نراندی و کراهیه بر خاطر ایشان ننهادی
نه آنچه در مکتوب از وعد و وعید و تخویف و تهدید و صورت قبحی که در تهدید شده و مجمل تنبیهی که ذکر رفته علی التفصیل معلوم
شد چون قبل از این یکی دو نوبت سببی که موجب تباعد و تجانب گشته نموده شد و در صحبت خواجه شمس الدین محمد کتاب مشتمل بر کیفیت
فرستادن و الی استمداد که مقدمه مکاتبات و مراسلات آن بود و بازگردانیدن ایلچی [illegible] سبب مخالفه و مخاصمه
آن شد که باز نمود و باید طاعت بگذارد [illegible] بر عالمیان اظهر من الشمس و ابین من الامس است و دور و نزدیک و
ترک و تاجیک بر چگونگی این وقف مطلعند با وجود اعتقاد در حالت دوستی و دشمنی سکالند و قصد ذات دوستان کرده
دشمنان را با خود نزدیک میگردانند از این جانب موافقت و متابعت طلبیدن آب بغربال و جبال بناخن کندن است قبول [illegible]
[illegible] مطاوعت و انقیاد که نمایید از دو وجه خالی نتواند بود یا از جهت مصالح دینی باشد یا فواید دنیوی فعلی که با مسلمانان اطراف روا
داشته و صور که باید کان خدای تعالی ظهور آورده است از قتل و غارت و سوخت و تاخت و بهر و نهب معلوم شده که این معنی
علامت دین و دینداری نیست چه بکفار که غیر ملت باشند مثل این حرکات جایز نیست و انبیا و اولیا رخصت نداده اند که با کفار
این عمل آورند تخصیص با مسلمانان که اگر اهل قبله باشند و در دایره دین محمدی علیه افضل الصلوات در آمده در دیار اهل اسلام
ساکن باشند و به فطرت اسلام زاییده و مطیع و منقاد شرع بوده تخلف از امر شرع نکرده و از ایشان صادر نگشته که مستحق قتل و
غارت و استیصال باشند و اگر غرض فواید دنیویست قصه عادل خطایی که با او بعد از خدمت و ملازمت و مطاوعت رفته است
مشکل برای عبرت کافیست فاعتبروا یا اولی الابصار پس تکلیف ما لا یطاق نمودن و سادات و اهل بیت حضرت رسالت را
[illegible] نمودن و تهدید و تخویف نمودن مناسب عقول ارباب دین و دیانت و خداوندان ملک و ملت نیست و از علامات

او قلم عفو و اغماض بر جراید جرایم او کشیده شود و موجب والکاظمین الغیظ والعافین عن الناس نام افعال
و حرکات او در کذشته ولایت و مواضع بر وی مسلم داشته شود و اگر خلاف این معانی بجای آورد و نصیحت قبول نکند
نصیحت مقبول و از احوال دیگران متنبه نشود می باید که جنگ را آماده و مهیا کرده که متعاقب بعد از قضای ... عساکر منصور
ولایت او خواهد شد تا آنچه مطلوب صحیفه تقدیر باشد بر لوح سطوت سمت ظهور یابد و چون بیشتر موعظه و نصایح و ملاطفت
قبول نکرده باشد و فتنه و جنگ خواسته هر آنچه واقع شود و از خونریزش و خرابی و اسیر و غارت تمامی به او عاید گردد
و او بزه و آثم باشد والسلام هو جواب مکتوب امیر تیمور که سید علی کیا نوشته الواثق بالملک الغنی علی بن امیر الحسینی بر ارباب ملک و
ریاست و اصحاب عقل و فراست معین و مبرهن است که ایزد جلت کبریاؤه و تقدست اسماؤه بکمال قدرت خویشتن طوایف انسان را
از راه تربیت و خلقت بر کیفیت و صورت آفریده است و الی یا موالی یکسانیست و اعلا و ادنی دیگران را تفاوت و تمایزی که
حاصل است جز عطیه فضل رب الارباب و هدیه لطف مسبب الاسباب که یرزق من یشاء بغیر حساب نیست غنا و ثروت
و فقر و فاقه و صحت و علت از عوارضات جهة ابتلا و امتحان و محک عیار همکنان در میان ایشان پدید آورده تا هر یک
در حالتی که باشند قدم بر جاده عبودیت راسخ و استوار دارند و اوامر و نواهی را امتثال نمایند فقرا از شدت و غنا از نعمت
غنوده وظایف شکر و سپاس بتقدیم رسانند و عین فرض عباد آنکه نقد دولت و نعمت را از حضرت وهاب العطایا
دانسته در مقام تذلل و تخشع فرود آیند و از اشاره ولو بسط الله الرزق لعباده لبغوا فی الارض با خبر بوده قدم
در دایره طغیان و عصیان ننهند و در بندگان خدای تعالی بنظر حقارت ننگرند و چون بر خزاین اسرار ربانی واقف
باشند هیچ آفریده را کم از خود نبینند و بر قوت و سطوت جسمانی که مدار آن جز بر نفسی پیش نیست اعتماد ننمایند و از آزار
مسلمانان که برادران دینی اند که انما المؤمنون اخوة اجتناب و احتراز واجب دانند تا در این سال جز چهره نیکنامی نبینند و از درخت
اقبال جز میوه کامرانی نچینند این مقدمات مبنی است بر جواب مکتوبی که امیر تیمور نوشته و آن منبیست از طامات بسیار و نخوت بسیار
و کلمات ناپسندیده و عبارات نااندیشیده مطلقا دعوی ربوبیت کرده هر شخص که بصفات اوله نطفه و آخره جیفه موصوف
باشد و هر روز دو بار با کل و شرب محتاج باشد و با بیت الخلا احتیاج دارد چگونه خطاب و ما کنا معذبین حتی نبعث
رسولا بر زبان راند و اضافه مغفرت و احسان و عفو و رضوان با نفس ضعیف خود که محل زلل و نسیان و قابل خطا و نقصان
کرده ندای انا کذلک نجزی المحسنین دهد و از جناب حضرت و مستغرق عز و جلال نحن کوید و رقم هیهات تا بنی آدم
خلق الانسان ضعیفا و انه کان ظلوما جهولا کشد چنانکه درین باب تامل فرمایید بحقیقت کاتب میلی ... نمود
چون رعایت ادب کردن کافه انام از خواص و عوام واجب و لازم است و اگر چه بایکی از فرو دستان و درم خریدگان

مردم [illegible] چنین قدر استغفار نماید که درین قضیه بوده و بال معاتب و نکال کرچه اولی است و که سزاوار لعن حق تعالی است
با امثال سخنان چنین تهدید نفرمایند که عالم الاسرار بر افعال و اقوال همگنان مطلع است و بگناه زید عمرو را مواخذه نخواهد کرد
ولا تزر وازرة وزر اخری کارکیا رضا کیا ابن علی کیا بعد از پدر بسلطنت رسیده الکائی که مردم رشت گرفته بودند
بازگرفت آخر در روز دوشنبه غره جمادی الآخر سنه تسع و عشرین و ثمانمائه موافق روز نوروز وفات یافت چون او را عقبی
نبود امر سلطنت به پسر عمش قرار یافت کارکیا سید محمد مشهور بمیر سید بن مهدی کیا برادرزاده سید علی کیا وارث ملک شده
دیالکای لشت کوه گیلان از نوبتی دیگر بدست آورد تا آنکه پسرش میر احمد و نبیره اش میر کیا ابن کاب زن باتفاق او را
گرفته در قلعه الموت بی اختیار گردانیدند و وفاتش در جمعه سیوم جمادی الاول سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه در الموت و او را املاط
نقل کردند کارکیا ناصر کیا ابن امیر سید پس از پدر بسلطنت نشسته جهانشاه میرزا الکای [illegible] بدو داده چهارده سال سلطنت
کرد و وفاتش در عصر جمعه دوازدهم ذیقعده سنه احدی و خمسین و ثمانمایه کارکیا سلطان محمد بن کارکیا ناصر کیا از پدر بر مسند
حکومت نشسته بعد از وقعه سلطان [illegible] باتفاق امیر عضد سیفی قزوین را ضبط نمود و کنز اللغه باسم شریف او
موشح است ولادتش در قلعه [illegible] در سنه خمس و عشرین و ثمانمایه و وفاتش در سلخ ربیع الاول سنه ثلث و ثمانین و ثمانمایه
کارکیا میرزا علی بن سلطان محمد بغایت فاضل و متقی و عادل بوده و سادات و موالی از وفور احسان او بهره مند بوده اند
و حسن اخلاص و صحت اعتقاد نسبت بحضرت شاه غفران پناه شاه اسمعیل انار الله برهانه بر عالمیان ظاهر است و احتیاج بایراد ندارد
کارکیا سلطان حسین بن کارکیا سلطان محمد در سنه عشر و تسعمایه در نواحی دیلمان با برادرش آغاز خلاف نموده کیا فریدون
امیر الامرای او را دستگیر نموده در دیلمان بکشت کارکیا میرزا علی امر حکومت را بدو گذاشت و بعزلت و عبادت مشغول شد
و سلطان حسین [illegible] فوجی از شیاطین انس وسوسه کارکیا کرده او را از انکوه بر سر برادر بردند و در جامه خواب برادر بحیله
قتلش نمودند و در همین شب پنجشنبه پنجم رمضان سنه احدی عشر و تسعمایه که آن سید عالیشان بقصد دشمنان متوجه روضه رضوان
گردید امرای سلطان حسین [illegible] واقف شده از لاهیجان التجا بر انکوه آورده پادشاه مرحوم کارکیا را در انکوه در روز پنجشنبه
پنجم رمضان مذکور قصد کردند و ولادتش جمعه نوزدهم رمضان سنه سبع و اربعین و ثمانمایه در انکوه و از وی عقب نماند
مدت حکومت سلطان حسین یکسال و نیم کارکیا احمد بن کارکیا سلطان حسین بعد از مذهب امامیه اثناعشریه بجای پدر و عم بسلطنت نشسته
از مذهب شیعه زیدیه جارودیه که مذهب قدیم اهل گیلان بود بمذهب امامیه اثناعشریه انتقال نمود لاجرم ما بین او و اولاد [illegible]
حضرات ائمه اثناعشر و [illegible] حضرت شاه غفران پناه اقتدار تمام یافت و در سنه ثلث و عشرین و تسعمایه که قشلاق همایون در
[illegible] واقع شد کارکیا تشریف بقزوین آورده مشمول عواطف بیدریغ گردید و پایه منزلتش یکی صد افزود و در هجدهم رجب

وهن دین و امارات ضعف یقین است از عنفوان شباب الی یومنا هذا که موسم جاکمی گشته بقیه که از عمر فانی مانده ا
خود را در مقام مذلت داشتن و امتثال او امر ظلمه و فسقه نمودن از مستحیلات و انداز النار لا العار و المنیة لا الدنیة مؤدی آن حکمت
علویه و عصبیه هاشمیه است برای مهلت چند روزه در جهان فانی که بگشا و عین عزت و اقامت و مقدمه جلب دین
مذلت رضا دادن از خیالات شمرد و لیس للمؤمن ان یذل نفسه چند روزیکه از بارگاه مهیمن متعال تعالی شانه و توالی احسانه منشور
و توقیع تؤتی الملک من تشاء ارزانی شد و اعنه اختیار فوجی از بندگان پروردگار بقبضه اقتدار این ضعیف روزگار داده بدر
حسب قدرة و امکان در اعلای اعلام دین و امضای احکام شرع مبین و اتباع امر سید المرسلین کوشید و استقامت احوال عبا
و زیر دستان و معمور ز دکان و عمارت مسجدها را خالصا مخلصا لوجه الله تعالی بدانچه مقدور و ممکن بود بتقدیم رسانیدیم و تا
رمقی باقی باشد خواهیم کوشید اعتماد بر حول و قوت حضرت عزت کرده بحکم نص کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة
باذن الله والله مع الصابرین از کثرت و ازدحام ایشان باک نداریم که کثرة الغنم لا یهول اعتبار قضیه وارده خوارزم
و هرات و سیستان و خراسان و عراق و شروان و ملک و نواحی آن که شنیده و ابراز کرامات تصور نمایند بلکه چون فسق و فجور
و نهی منکر را ترک داده‌اند و بدعت شرع شریف نموده بدبختی و کذلک نولی بعض الظالمین بعضا بما کانوا
یکسبون او یلبسکم شیعا و یذیق بعضکم بأس بعض و سبب هلاک و استیصال ایشان شده چنانکه قبل از این حکیم
جد شما و را ماانکه کافر بوده و نیز بعضی را گرفتار کنجه نموده استیلای او را بر افروختند و نیز امثال این قضایا بسیار اتفاق افتاد
که بسی از کبیران و جباران و خماران و فاسقان با مال و مکنت و عزت و هیبت و شوکت بر دست محبان و موالیان آل رسول
مستاصل گشتند و اکنون نیز بالف غیبی در باب توجه مخالفان و معاندان که بدین جانب متوجه‌اند ولی استحقاق قصد آزار و ایذای
صلحا و اتقیا و سعدا و فقها و فقرای این دیار دارند گوش جان شنوید که قاتلوهم یعذبهم الله بایدیکم و یخزهم و ینصرکم
علیهم و یشف صدور قوم مؤمنین بدین سروش خرم مدهوش شنه و مدلول و من یتوکل علی الله فهو حسبه
را بکار بسته معدو آماده ایم و جنگ و جها درا ساخته و بسته ایم و بحمد الله مقاتلهای استوار و مبارزان نیزه گذار داریم و
تا جان در بدن و سر در گردن باشد خواهیم کوشید و حق جاهدوا فی الله حق جهاده که میراث آبا و اجداد ماست بجای
خواهیم آورد و مضمون و لنبلونکم حتی نعلم المجاهدین منکم و الصابرین را کار بند خواهیم شد و الله
یؤید من یشاء و ما النصر الا من عند الله و من کثر فکره فی العواقب لم یشجع انچه بلوح محفوظ قلم تقدیر مسطور شده
و از قوت بفعل آید و از خفا بظهور پیوندد و ما شاء الله کان و ما لم یشأ لم یکن دیگر که در اواخر مکتوب رفته بود که چون متابعت
و مطاوعت نمایند بدین سبب لشکر ما متوجه گردند و فتنه و خرابی و قتل و غارت هر که واقع شود و اثم باشد

[illegible] بجهت مسافرت [illegible] قرار بودند و برابطه [illegible] نزد خود برد و در صدد اصلاح کار و بار وی

بود سلطان [illegible] بشومی قدم او هم در آن چند روز بمرض صعب گرفتار شده وفات یافت و او [illegible] بر دست

[illegible] گیلان با پسر اعلا گرفتار شد و در عهد هم شعبان اثنی و اربعین و ثمانمایه در میدان صاحب آباد تبریز باتش غضب [illegible]

[illegible] مشایعت دیگران گردید والحال تمامی گیلانات [illegible] و پیش [illegible] اقبال آن سلطان کیهان الافضال خلد الله ملکه [illegible]

چند جهت [illegible] در سنه [illegible] عشر [illegible] مازندران [illegible] قوام الدین المشهور بمیر بزرگ از سادات سامیات مرعشیات

بموجب سید قوام الدین بن سید صادق محمد بن سید ابو هاشم بن سید حسن بن سید علی المرعشی بن سید عبدالله بن

سید محمد الاکبر بن حسن بن حسین الاصغر بن الامام زین العابدین علیه السلام خدمت شیخ [illegible] بخراسان رفته مرید سید عزالدین سوغندی

و مدتی در آنجا بسلوک مشغول بود و بعد از آن بوطن اصلی که مازندران است مراجعت نمود و در سنه ستین و سبعمایه بوجهی که در احوال

افراسیاب چلاوی مذکور خواهد شد فرمان ده مازندران گردید و در سنه [illegible] سال آن امیر خطیر [illegible]

سنه احدی و ثمانین و سبعمایه وفات یافت و در آمل مدفون گشت و او را چند پسر والاگهر بود و از آنجمله سید رضی الدین والی

آمل و سید فخرالدین سردار [illegible] و سید کمال الدین فرمان فرمای ساری سید کمال الدین بموجب وصیت ولی العهد گردید

در شهور سنه اربع و تسعین و سبعمایه امیر تیمور گورکان متوجه تسخیر مازندران شد و سادات بقلعه ماهانه سر متحصن گشتند و پس از

محاصره دوازده روز در هشتم ذی الحجه نزد امیر تیمور آمد با سید کمال الدین با سادات [illegible] خطاب فرموده وی جوابهای نیکو

داد و با علما که در مجلس بودند بحثهای دلپذیر کرد آخر سادات را بیرون برده اسکندر شیخی زانو زده قصاص خون پدر خواست امیر

گفت تنها تو نیستی ملک سعدالدوله رستمداری نیز دعوی خون میکند و او را بمجلس طلبیده ملک گفت خونی من اینها نیستند چه برادر

من در جنگ کشته شده و قاتل معلوم نیست و هر که در خون سادات سعی نماید فردا از جدشان مواخذه خواهد بود و میرزا را

این سخن خوش افتاد و سادات را در کشتی نشانده بخوارزم و از آنجا با قاضی ترکستان روان داشت و سید کمال الدین و اخوان و

اقوام در آن غربت فوت گشتند و امیر تیمور ساری بجمشید قارن و آمل را باسکندر شیخی و رستمدار را بملک سعدالدوله داد و سید علی

بن کمال الدین چون [illegible] عصیان اسکندر شیخی در خدمت امیر تیمور بود و مساعی جمیله بظهور رسانید حکومت آمل بدو مرجوع

شده و ساری [illegible] جمشید در سنه خمس و ثمانمایه فوت شد و شمس الدین غوری قایم مقام او گردید و بقیه سادات

از ترکستان بحکم میرزا شاهرخ بمازندران آمده پیش از آن عوام شمس الدین غوری را کشته بودند و سید علی در ساری والی

شده و دیگر املاک را بر سادات قسمت فرمود اما اقوام او با او منازعت بسیار کردند تا آنکه در اواخر سنه عشرین و ثمانمایه

بمرض [illegible] وفات یافت سید مرتضی بن سید علی بموجب ولی العهدی قایم مقام گشته از طایفه روزافزونیه مازندران

مقضی المرام بگیلان عود نمود و ورستر قاسم را که از قرب به سر راشی رتبه وکالت رسانیده جمله الملک ساخته بود چون کار
خیری نیز از او نام نمانده بود در یکشنبه چهاردهم ذیقعده سنه ست مغضوب ساخته او و اولادش را بقتل رسانید آخر خان در روز
دوشنبه شعبان سنه اربعین و تسعمایه بعالم جاودان شتافت ولادت سعادتش در شهور سنه اربع و تسعین و ثمانمایه سلطنتش
سی سال و دو ماه کارکیا سید علی کیا ابن کارکیا خان احمد بنعت سلیم القلب عافیت دوست بود و بنابرین طبقات
لشکر از وی برگشته بحکومت برادر کوچکتر کارکیا سلطان حسن که در سپاهیگری مثل اویی در آن طبقه پیدا نشده بود پیوستند و او
با برادر در مقام خلاف شده مهم از قیل و قال بقتال رسید و در اول سنه احدی و اربعین و تسعمایه سید علی کیا و چند برادر دیگر بدست
افتاده در مقام سام متوجه دار السلام گردید کارکیا سلطان حسن بعد از برادر بحکومت نشسته از کمال شجاعت بر گیلان بیه پیش استیلا
یافته امیره دباج حاکم بیه پس را آواره ساخت آخر در شب جمعه پنجم جمادی الآخر سنه ثلث و اربعین و تسعمایه بمرض طاعون بخلد برین شتافت
کارکیا خان احمد بن سلطان حسن که کامکارترین آن طبقه علیه و افضل و اکرم آن دوحه سامیه است و اکنون بزبان اقتدار بخواندکار اشتهار
یافته فرمان ده ملک موروثی شده بیمن اقبال و بخت ابد پیاری بواسطه نجات یافته صاحب تخت و تاج گردیده و در
رواج مذهب حق ائمه هدی علیهم التحیة والثنا اهتمام تمام بتقدیم رسانیده این بیت که از نتایج طبع وفا داوست نقش نگین آن
سرور ارباب سداد است بیت تا شد سعادت ابدی راهبر مرا شد رهنمون بمذهب اثنا عشر مرا و یکی از شعرا در وصف
این بیت گوید بیت تا شد این بیت زر نقش نگین خانه دین گشت معمور از این بیت چون بیت المعمور و این قطعه نیز از مآثر خواطر
عاطر خان عالیشان است قطعه مرا رسید ز فقر بسول میراثی چنانکه نیست حقیقت بهیچکس پنهان ز آنکه داو دند و مال
دهر را سه طلاق علی که حامی دین بود و هادی ایمان نطفه شرع نبی این نشود که شود طلاق داده حلال فرزندان
و تمامی الکای بیه پس و گسکر و فومن که همواره مستقر سلاطین صاحب تاج و نگین که اشیا تزاحق ... امیره دباج خواندی
... بن علامه شیرازی کتاب درة التاج باسم یکی از ایشان نوشته بمحض موافقت دینی و دنیوی با خاندان
ابدی نشان علیه صفویه بحوزه تصرف ایشان در آمده و امیره مشهور بمظفر سلطان ثبات کفران نعمت و خلاف دین و دولت
این دودمان دو ارکان خاندان قدیم خود را بباد فنا داده مصدوقه فقطع دابر القوم الذین ظلموا
والحمد لله رب العالمین گردید و در برابر آن همه الطاف که از نیرو این دولت بی انتقال شامل حال او شده بود و
بر عالمیان ظاهر است که از کجا بکجا رسید با مخالفان دین و دولت همداستان شده دید آنچه دید خلاصه حال کیا از اقتدار نیز
آنکه حسب الفرمان قضا جریان حضرت کارکیا سلطان حسن و دیگر ولاة از اطراف بر الکای او هجوم نموده وی در کشتی نشسته
مدتی در روی دریا آواره و سرگردان بود آخر سفینه دولتش در حوالی بادکوبه در گرداب ادبار افتاد و بسلطان حسین ...

[illegible] سید زین العابدین بهار [illegible] در آنجا [illegible]
[illegible] شمس الدین از ولایت سمت اشتراک پیدا کرد و وفات میر عبدالکریم در سنه ثمان و ثلثین و تسعمایه بود
[illegible] بن میر عبدالکریم در الکای مذکور به حکومت رسید آقا محمد روزافزون او را اخراج نمود و به درگاه جهان‌پناه
رفته با احکام حکومت معاودت نمود و در دماوند بدست مظفر بیک ترکمان ملازم آقا محمد در سنه تسع و ثلثین و
تسعمایه بقتل رسید [illegible] بن میر سلطان محمد بن میر عبدالکریم [illegible] و ولد روزافزون سمت خانی یافته والی آنجا گشت
و بعد از وفات آقا محمد استقلال تمام پیدا کرد و چون سفاک بود از دیوان اعلی او را معزول گردانیدند سلطان
مراد خان بن میر شاهی که به [illegible] اخلاق و انصاف آراسته بود و بجای وی پس از میر بزرگ قدس سره در آن
[illegible] چون اکثر الاحسان پیدا شد بجای او منصوب گشته این خبر به وی رسید در شنبه یازدهم جمادی الاول سنه تسع و ستین و
تسعمایه خود را به درگاه جهان پناه رسانیده ملتمس کلی از نقبای آنجا تعهد نمود که وجود [illegible] بنابرین تحصیل [illegible] مذکور [illegible]
[illegible] مذکور [illegible] سلطان [illegible] مرجوع شده میر عبدالله در رودخانه جاجرود واز و فرار نموده باز گرفتار
شده به حضور [illegible] او را در قلعه [illegible] محبوس ساختند در آنجا جمعی بقصاص خون خویشان خود او را بقتل آوردند و سلطان مراد [illegible]
به دولت ابدی الاتصال استقلال تمام یافت میر عبدالکریم بن میر عبدالله خان با میر مراد خان حسب الحکم همایون شریک شد
چون اعمال و تدبیر وجه صواب بود معزول گشته او را بقزوین آوردند یکبار تریاک خورده در شب جمعه شوال سنه اثنین و
سبعین و تسعمایه وفات یافت [illegible] یازدهم در عدد های ملوک طبرستان رستمدار مشروح در [illegible] طایفه [illegible]
ملوک مازندران ایشان را باوندیه خوانند و منقسم به [illegible] فرقه اند فرقه اول چهارده تن [illegible] کیوس بن کیقباد برادر بزرگ
انوشیروان که بحکم پدر پادشاه عجم بود و والی مازندران شده بعد از حکومت هفت ساله با برادر خلاف کرد و بدست
او بقتل رسید و چون از کیوس تا [illegible] که گفته باشند [illegible] کافر بوده اند لاجرم ذکر ایشان [illegible] ننموده اند
[illegible] که مسلمان و مومن بوده اند [illegible] سال [illegible] و نخستین مسلمان شیعت از آن طبقه
[illegible] کتاب نقض [illegible] تصریح نموده او را [illegible] سرخاب [illegible] رستم بن سرخاب بن قارن
پس از [illegible] بیست و [illegible] سال حاکم بوده در زمان او رافع بن هرثمه [illegible] لشکر بمازندران آورده در آن اثنا او را بر
خراسان گرفته یکی از قلاع فرستاده [illegible] در رمضان سنه اثنین و ثمانین وفات یافت شهریار بن رستم بعد از [illegible] پدر
[illegible] والی مازندران شد پس [illegible] حکومت [illegible] شیخ ابوریحان بیرونی [illegible] آثار
[illegible] نقل میکند [illegible] یاقوت حموی [illegible] خروج تمام کرده [illegible] طبرستان و دیلمان

اسکندر نامی را جمله الملک ساخته و مدار خود بدو نهاد و بنا برین قوام از وی برنجیده در صدد خلاف شد

در چهارم صفر سنه سبع و ثلثین و ثمانمایه وفات یافت سید محمد بن سید مرتضی چون از پدر منفرد شد

تعیین زیج عبدالقادری در روز سه شنبه هفدهم ربیع الاول سنه مذکوره جلوس نموده اهالی ساری با او بیعت کردند

وی عادل و صاحب اخلاق بود میرزا بابر طمع در ساری کرده لشکر بآنجا کشید اگرچه لشکرش بکرّات شکست یافت اما ساری را

گرفته آخر جمعی وسیله شده دختر سید محمد را جهة میرزا خواستگاری نمودند میرزا در سنه احدی و خمسین آنجا را بدو بازگذاشت

و در عهد او بهرام بن اسکندر اقتدار تمام یافت آخر سید محمد در سنه ست و خمسین و ثمانمایه باجل طبیعی درگذشت سید عبدالکریم

بن سید محمد در وقت فوت پدر در اردوی جهانشاه پادشاه بود و آن خبر شنیده بر جناح استعجال بساری آمده قایم مقام گشت

در عهد او بهرام روز افزون بواسطه خصومت سادات بابلکان بقتل آمد آخر عبدالکریم در روز چهارشنبه پنجم ربیع الاخر

موافق دوم خرداد ماه قدیم سنه خمس و ستین و ثمانمایه وفات یافت سید عبدالله بن سید عبدالکریم بجای پدر نشست و

و در سر کار او علی بن بهروز روز افزون رشد تمام کرده محمود و اقران کرده و جمعی سید شمس الدین بابلکان را با دو برادران

بقتل رسانید بنا برین در نیم فرسنگی ساری بر دست سادات بابلکان کشته شد و از آن نحست تمام بسید عبدالله راه یافت

با وجود آن اصلاح خود را از شراب باز نمیداشت لاجرم سید زین العابدین بن سید کمال الدین بن سید محمد که پدرش را سید عبدالله

بزندان کرده در آنجا وفات یافته بود در پنجم ربیع الاول سنه اثنی و سبعین و ثمانمایه فرصت یافته ویرا در حمام بقتل آورد و میر زین العابدین

بتغلب حکومت یافته مال الکا را از دیوان حسن بیک بصد و بیست خروار ابریشم منقطع نمود اما همیشه میانه او و میر عبدالکریم

منازعت بود گاهی وی برین و گاهی این بر و غالب میشد تا آنکه در شهور سنه وفات یافت امیر شمس الدین برادر سید زین

العابدین پس از و بحکومت رسیده میر عبدالکریم او را اخراج نموده او پیش سلطان یعقوب آمده از کارکیا میرزا علی که ممد

میر عبدالکریم بود بشکایت کرد بنا برین لشکر بسرداری بکربیک موصلو صاحب ری بمدد او مقرر شده پس از عود وی

نوبتی دیگر میر عبدالکریم بمدد کارکیا او را بیرون کرد و سید شمس الدین مجدداً اشکایت کیلانیان بیعقوب بیک نوشت و او

سلیمان بیک تبریزی را با لشکری بتاخت رودبار و طالقان مقرر کرده از آنجهة تشویش بسیار بدیشان رسید و دیگر کارکیا

شمس الدین آقا رستم روز افزون از حضیض مذلت باوج ایالت رسید آخر سید او را گرفته در قلعه محبوس ساخت آخر سید

در شهور سنه وفات یافت امیر کمال الدین بن شمس الدین قایم مقام شده در سنه بر دست آقا رستم کشته شد آقا رستم بر الکای

او مستولی گردید امیر عبدالکریم بن سید عبدالله در وقت فوت پدر چهار ساله بود و همراه دوی سلطان ابوسعید بود

کارکیا سلطان محمد او را از آنجا طلب داشته با لشکری بمازندران فرستاد و چندین کرت میانه او و سید زین العابدین

ابی علی با خواص بکتکین که مدتی در خدمت برایشان غالب آمد مرتبه اخوانیاق موجب الفرار عما لا یطاق چون نفاق قرار در میان بکتکین
بر وی افتاده قریب بهفت هزار کس از شاه غازی کشته شدند پس از بیست و چهار سال دولت و شصت سال حیات در سنه ثمان و خمسین
و خمسمایه وفات یافت ما در تاریخ کامل وفاتش در هشتم ربیع الاول سنه ستین مذکور است علی ای حال این دو بیت در مرثیه او گفته اند
بیت ای پرده دار پرده فرو هل که بار نیست بر تخت رستم بن علی شهریار نیست دیو سپید سر زده ما وند کی برون کاندر زمانه
رستم مازندران نماند علاء الدین حسن بن رستم قایم مقام پدر شده جبار و سفاک بود و سیصد چهار صد غلام جمیل داشت هر کدام
بگونه چشم [illegible] سر با وداد آخر پس از نه سال حکومت در قلعه بر زیم در وقت مستی بر دست غلامان کشته شدند شاه اردشیر
بن حسن مخاص پسندیده داشت و قاتلان پدر را بلطایف الحیل بکشت و پس از سی و چهار سال و هشت ماه حکومت در سنه اثنی و
ستمایه نماند تا بر سبیل با صفهان رسیده کمال اسمعیل در مدح او گوید بیت سیاه را بهر یکی دولتها جوان کرده موایش
عنبر افشانند زمین گلستانی کرده گویم گرچه بیخبر دستیاتا را چنین دولت از آن کارامکاه شاه نوجوان کرده ملک
اصپهبد عادل که هر جائی که دوار سعادت هم رکاب او دو اسپه در عنان کرده و ظاهرا ظهیر ایمایی کرده درین دو بیت
بیت شنیده که بعد خدمت سی سال عراق نام نسنوز خسرو مازندران دهد و هم از کلام کمال تشبیع شاه اردشیر توضیح یابد
بیت عزم آن کرده ام که بر تابم سوی مازندران عنان سفر که بوجه معاش نشنید مهر بگ دوستی عمر شمس الملوک
بن شاه اردشیر بحکم پدر در قلعه دارا در بند بود و بعد از وفات پدر باتفاق ارکان دولت بحکومت نشسته بعد از چهار سال
در شوال سنه ست و ستمایه بفرمود سید ابو رضا حسین بن محمد بن ابو رضا المامطیری العلوی کشته شد و از و فرزندی ماند و تاهم
از ما ونده هفت نفر حسام الدوله اردشیر کند خوار بن شهریار بن کند خوار بن رستم بن دارا بن شهریار بن قارن بن سرخاب که پسر
عم و خواهر زاده شمس الملوک بود و در شهور سنه خمس و ثلثین و ستمایه در مازندران خروج نمود [illegible] پای تخت ساخت و خرابی که از
ترکتاز تاتار واقع شده بود تلافی کرده و در سنه سبع و اربعین و ستمایه فوت شد شمس الملوک محمد بن حسام الدوله بعد از پدر والی گشته
در زمانیکه هلاکو خان بایران آمد او و شهر اکم حاکم رستمدار ا بمحاصره کرد کوه بازگذاشت و ایشان فتح تا کرده بهر جهت از انجا بر گشته
بالکای خود رفته بنابرین مغضوب شده در سنه خمس و ستین و ستمایه بحکم اباقاخان کشته شد علاء الدوله علی بن حسام الدوله اردشیر
پس از برادر باتفاق امرای مغول بحکومت رسیده در سنه خمس و سبعین و ستمایه وفات یافت تاج الدوله یزدجرد بن شهریار بن
اردشیر قایم مقام پدر شده مازندران در زمان و حیات آبادان گشت که متعاده مدرسه در آمل معمور کردید وفاتش در سنه ثمان
و ثمانین و ستمایه نصیر الدوله شهریار بن یزدجرد والی گشته وفاتش [illegible] در سنه اربع عشر و سبعمایه در زمان الجایتو خدابنده رکن الدوله
شاه کیخسرو بن تاج الدوله قایم مقام گشته در سنه ثمان و عشرین و سبعمایه فوت شد شرف الملوک بن رکن الدوله بحکومت رسید

و قوتش استیلا یافت و در زمان امیر نصیر بن احمد سامانی تا بقصد ری توجه نمود و چون از جرجان گذشت

مستخلص کند اصپهبد طریق را بر وی بسته تا سی هزار دینار بدو نداد راه نیافت اصپهبد شهریار بن شروین

الدوله بویه سی و هفت سال حکومت کرد و زوجه فخر الدوله بن رکن الدوله دختر شروین بن مرزبان بن رستم بن شروین

مرزبان نامه از تألیفات جدش مرزبان بن ... است ... دارا بن رستم والی شد و بعد از هشت سال

اصپهبد بن دارا سی و یکسال حکم رانده قابوس بن وشمگیر ... ملک نمود و اصپهبد ... خلاف شد و قابوس استیلا

یافت گویند حکیم فردوسی رحمه الله شاهنامه را جهت نام او گفته بود با این مازندران ... سلطان

خواند و چنانکه در مجلس ... اصپهبد تجویز آن نکرده فردوسی را رعایت نموده ساکن ساخت رستم شهریار

در سنه ثمان عشر و اربعمایه با علاء الدوله جنگ کرده گرفتار شد و در رجب تسع عشر ... وفات یافت و ال

... منقرض شد و ... باوندیه ... اصپهبد حسام الدوله شهریار بن قارن بن سرخاب بن شهریار بن دارا

قارن بواسطه استیلای آل زیاد بد حال بود و در اواخر بر بعضی قلاع دست یافته گاهی تاخت بر الکای دشمنان

تا آنکه در سنه ست و ستین و اربعمایه خروج نموده ملک موروثی را بدست آورد و بعد از ... آن پادشاه ...

سلطان محمد ملکشاه سنقر بیک بخاری را با پنج هزار سوار بجنگ او فرستاد و شکست بر سلاجقه افتاد و سلطان محمد با او در صدد صلح

شده دختر خود را به نجم الدوله قارن که ولیعهد پدر بود داد و اصپهبد پس از سی و هفت سال حکومت و هشتاد سال حیات

یافت نجم الدوله قارن بن شهریار بموجب ولیعهدی بحکومت رسید و بعد از هشت سال درگذشت رستم بن قارن بعد از پدر قائم

مقام شده میان او و عمش علاء الدوله علی که در زمان پدر از دست برادر بسلطان سنجر پناه برد و از آنجا بخدمت سلطان محمد آمده

گرفته بود قتال شده علاء الدوله غالب آمد و رستم بر دست دختر سلطان محمود بن سلطان محمد که با مازندران رفته زوجه پدرش بود مسموم گردید

ملکش چهار سال علاء الدوله علی بن شهریار ... برادر ... در شهور سنه اثنی و خمسمایه ... محمد با مازندران رفته ممالک

موروث شد و بیست و یکسال حکم رانده آخر بواسطه استیلای ... ترک حکومت نموده بعبادت مشغول گردید شاه غازی رستم

بن علی بحکم ارث والی آنجا گشته در شهور سنه اثنی و خمسین با لشکری ... بر الکای الموت تاخته ملاحده را قتل و غارت کرده اولاد

ایشان را ... و چندان خرابی کرد که با ... تلافی نتوانستند کرد و شیخ عبدالجلیل رازی معاصر او بوده در کتاب نقض

تعبیر از وی بشاهان نموده شرف الملوک رستم بن علی و پدرش ملک مازندران و اسلاف ایشان همه پادشاهان سنی مذهب

هفت هزار ملحد در عهد دولت ایشان هلاک کرده اند و خطبه و سکه بنام مهدی صاحب الزمان میکنند و هم در آن اوقات

امیر ایناق تعبه سنجر پناه بمازندران برده علی را در شاه غازی نوبت ... افتاده اما در سنه خمس و خمسین بواسطه

[illegible] ستان بکمال معموری رسید و مظفری بشاعر در حق او گفته بیت جنت عدلت گوهی کشور مازندران در

[illegible] اسپهبدان ملکش سپرد [illegible] اسپهبد کیکاوس بن هزارسب پس از برادر والی شده میانه او و شاه غازی مخالفت

[illegible] و دستان نام را ولی عهد ساخته در زمان پدر فوت گشته از وی پسری بماند زرین کمر نام و کیکاوس در سنه ستین

وستمایه وفات یافت و سی و هفت سال حکومت راند اسپهبد هزارسب بن شهریوش بن هزارسب بعد از عم حاکم شده

میان او و شاه اردشیر والی مازندران جنگ و جدال بتطویل انجامید و آخر از روی تنزل نزد اردشیر رفت و بجهتی خیال او را

کرده بر دست عزالدین خورشید [illegible] کشته شد مدت ملکش بیست و شش سال زرین کمر بن جستان بن کیکاوس

چون اردشیر بعد از قتل هزارسب [illegible] حکومت [illegible] داده بود و چون شنید که زرین کمر بسن رشد رسیده

خواست تا دختر خود [illegible] و او را ولی عهد ساخته و اهالی رستمدار آن سر باز زده بیستون نامی را والی ساختند و علی پادشاه را

بکشتند و زرین کمر متواری گشته بود و شیر لشکر بدانجا کشید و بیستون اطلاع برده بار گرفت و اردشیر زرین کمر را حاکم ساخت

حکومتش بیست و چهار سال کشید و در سنه عشر و سبعمایه درگذشت بیستون بن زرین کمر بعد از پدر قائم مقام شده و کسروری رستمدار

بیست بعد از ده سال در سنه عشرین و سبعمایه وفات یافت فخرالدوله نامور بن بیستون بر تخت موروثی نشست و بعد از حکومت

چهل سال [illegible] اردشیر بن بیستون [illegible] گیلان حکومت میکرد و برادر کوچکترش اسکندر که از طرف ما در خوارزم

شاهی بود در ناتل والی بود اسپهبدار شهراگیم را برادر دیگر اردشیر بن [illegible] قائم مقام شده در سال یازدهم از حکومتش [illegible]

بر تخت سلطنت نشست و شهراگیم در سنه احدی و سبعین و سبعمایه فوت شد ملک [illegible] فخرالدوله نام شهراگیم الملقب بشاه غازی

پادشاه عادل متشرع بود و رحمت گستر بوده و پیوسته مردم را با دای طاعات و عبادات ترغیب و تحریص مینمود و بمرتبه که اثبات

فرموده تا در دار الملکش منادی کردند فرق انام بمقتضای آیه کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة

فاسعوا الی ذکر الله وذروا البیع عمل نموده در وقت نماز جمعه هیچ آفریده بیع و شری و سایر مهمات دنیوی

ننموده و همه کس بمسجد جامع رفته بگزاردن نماز [illegible] عرض نماز قیام نمایند و جمعی از ضعفای صناع و محترفه بدرگاه پادشاه رفته

معروض داشتند که بجهت کثرت عیال و اطفال ما در تمام روز بهم خود مشغول باید بود تا وجه معیشت بهم رسد و اگر حسب الحکم بمسجد حاضر

میشویم از خدام آستان سلطنت آشیان اندامی یابیم حکم صیت شاه غازی فرمود که جهت مردم ضعیف شهر و بازار وظیفه معین

سازند تا هر ساله از دیوان اعلی بگیرند و جهت کسب نفقه عیال از ادای نماز تا عذر نورزند دیوانیان حسب الامر فرموده بتقدیم رسانیده

بعد از [illegible] معلوم شد که شخصی بی وضو نماز میگزارد و [illegible] او مشغول گردید آن شخص گفت که آنچه ملک بن غیاث فرموده

[illegible] نماز است و اگر شما میخواهید که وضو سازم چیزی دیگر برای مردان کار مقرر نمایید و این قول و قال بسمع شاه غازی

در سنه اربع وثلثین وسبعمایه درگذشت فخر الدوله حسن بن رکن الدوله والی شده و اخیه امیر وجیه الدین مسعود و سرهاب [illegible]

بود و در زمان او طاعون در ملک شده اکثر آل باوند هلاک شدند و بغیر از او و بعضی از اقاربش کسی دیگر نماندند و اخوات [illegible]

جلاوی را خواسته بود ولاجرم افراسیاب در ملک و مال استیلا یافته طمع در سلطنت کرد و چون خواهر او را دختری از شوهر دیگر بوده

باتفاق خواهر فخر الدوله را بدان دختر که بروی حرام مؤبد بود متهم ساخته از علما فتوی خون و حاصل کرده بود و در شب شنبه ششم

محرم سنه خمسین و سبعمایه فخر الدوله بحمام رفته چون بیرون آمد کیا علی و کیا محمد فرزندان افراسیاب را که دو جوان خوش و دلاور بودند

در صلح طلبیده ایشان شاه نامه را باز کرده بآواز میخواندند و فخر الدوله خنجر خود را بر بالای کتاب نهاده بود و یکی از ایشان خنجر را برداشته

بر عزیمت آنکه فرق مکروه را نماند بر شکم فخر الدوله زد که فی الحال تسلیم شده وان دو دمان قدیم منقرض گردید و فرع در طایفه جلاوی

افراسیاب پس از فخر الدوله بحکومت نشسته دیگر خاندانهای قدیم را برانداخت و کیا حسن ضمادار که از [illegible]

جانب فخر الدوله کوتوال قلعه لارجان بخواهر داماد افراسیاب بود و اعیان قلاع بسر زنش کرده با او اعیان باشید و در آن محبت

سید قوام الدین مرعشی که در آن وقت بر مسند ارشاد نشسته بود در رتبه مرید شد و چندان در آن باب غلو کرد که شیخی موسوم گردید

و آخر از وکلا ببر رده سید را بدست فقهای نجار انداز کرده محبوس ساخت اتفاقا در همان شب بر پسرش کیا سیف الدین قولنج

در گذشته سید را رها کرد و همین معنی موجب زیادتی اعتقاد مردم شده جمعی کثیر بحلقه ارادت سید درآمدند و افراسیاب

بغیر از دفع وی علاج ندیده با فوجی بر سر صومعه او که در قریه دابو به بود رفت و از طرفین جنگ شده بسیار از قتل افراسیاب

و پسرانش

از پای درآمدند بنابر آن جلاوی مدتها حاکم ساری بود و تحمیه قصد عبد الله پسر بزرگتر سید قوام الدین که در زهد و گوشه گیری

نظیر خود نداشت کرده عنقریب او و چهار پسرش در جنگ میر قوام الدین بقصاص رسیدند و کیا وشتاسف که بخواهر داماد فخر الدوله

حسن حاکم مازندران بود در خون سید عبد الله اتفاق کرده او در قلعه لوحی باعث بر تعقیل رسید اسکندر شیخی ابن

افراسیاب در واقعه پدر جان بدر برده ... ملازم ملک هرات بود و بعد از آن خدمت امیر تیمور را اختیار کرده صاحب

اهل و ناحیه جلاوی شده و در سنه ست و ثمانمایه با میر تیمور بنیاد عصیان نمود و امیر تیمور لشکر بدانجا کشیده او را برانداخت

میر حسین کیا بن میر علی که جد اعلی والد امیر پسر افراسیاب جلاوی است و در اواخر دولت ترکمان طغیان تمام کرده با حسین

حضرت شاه غفران پناه عصیان ورزید در سنه تسع و تسعمایه بعد از فتح حصار استا بدست افتاده با قوم بهمی کشته شدند

طایفه بدو متعرض شدند طایفه ثانیه در ملوک رستمدار که بملوک کاو باره اشتهار دارند اول ایشان فیروز [illegible]

رعایة للاختصار بذکر بعضی از سلاطین مؤمن ایشان اقتصار میرود و شهریوش بن هزار اسب بن فخر الدوله داود عادل

و عالی همت بود و خواهر شاه غازی رستم والی مازندران در نکاح داشت و میانه ایشان کمال اتحاد بود و بدین جهت ملک

نزاعی بوده کار کیا سلطان محمد طاب ثراه در سنه احدی و ثمانین و ثمانمایه بمرتبه اصلاح فرموده‌اند آخر در شهور سنه اربع و تسعمایه

وفات یافت ملک کاوس بن جهانگیر بموجب ولی العهدی قایم مقام شده آخر در جنگ برادرش بیستون کشته شد ملک کیومرث

بن جهانگیر بعد از حادثه برادر قلعه نور را ضبط نموده برادرش ملک بیستون را در آنجا راه نداد آخر میانه او و بیستون جنگ شده

بر دست او کشته گردید ملک بهمن بن جهانگیر بعد از قتل برادر و اهتمام بحکومت رسیده خواست تا تمامی رستمدار را بتصرف درآورد

بنابرین در سنه عشر و تسعمایه لشکر بر سر کجور برده بغیر از قلعه تاغی آن الکا را مسخر گردانید آخر در بیست و ششم صفر سنه ثلث عشر و

تسعمایه در وقت مستی بر دست غوربیگ قیمای او بوده و او در آن وقت ملک کشته شده و بوده بقتل رسید ملک بهمن [illegible] از پدر وارث

ملک موروثی شده با حکام اطراف سلوک پسندیده نموده خواهر پادشاه عالیجاه سلطان احمد خان همشیره میر عبدالکریم

والی مازندران را بنکاح درآورد و چهل و سه سال حکومت کرده در سنه سبع و خمسین و تسعمایه وفات کرد و این مصرع موافق تاریخ

ع فرید بقای کیومرث باد ملک کیومرث بن بهمن بجای پدر حاکم شده [illegible] بدرگاه عالمپناه آمد و مشمول عواطف بیدریغ گردید الی

نوبت وار جانب ما در خواهرزاده میر عبدالکریم ملک [illegible] ملک بیستون الی تکلف در سا موارد صدا

ملوک کاو پاره رستمدار است اکنون در بعضی از نواحی بکار [illegible] [illegible] [illegible] احوال [illegible]

رسیده اند ملک اسکندر بن ملک کیومرث برادر [illegible] ملک کاوس [illegible] [illegible] [illegible]

وفات یافت ملک تاج الدوله بن اسکندر قایم مقام شده و مدتی آنجا بحکومت مستقل بود و ملک اشرف بن تاج [illegible] [illegible]

رسیده در حینی که ملک بیستون لشکر با کلای اورث [illegible] [illegible] [illegible] خود و [illegible]

در قلعه گذاشته خود و کیلان [illegible] [illegible] ملک بیستون [illegible] ملک کاوس [illegible] [illegible]

بکرد و آخر در شهور سنه احدی و عشرین و تسعمایه وفات یافت ملک بیستون [illegible] ملک بتصرف [illegible] [illegible] [illegible]

احوال سلاطین [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ملک بیستون دارالمرز [illegible] آخر در شهور سنه [illegible] و

تسعمایه بقصد ملک جهانگیر [illegible] [illegible] ملک [illegible] اسکندر [illegible] [illegible] سلطان احمد خان [illegible] [illegible]

قصد کرده بود [illegible] [illegible] ملک کیومرث الحکومت [illegible] [illegible] بجده

سال نموده [illegible] [illegible] ملک پدر رسید آخر در [illegible] [illegible] [illegible]

ستین و تسعمایه فوت [illegible] بن ملک کاوس بعد از [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] حاکم کجور را دست و ملک بهمن [illegible] حاکم لاریجان [illegible] [illegible] سادات مشعشع والی خوزستان [illegible] محمد

بن سید فلاح بن هبة الله بن حسن [illegible] [illegible] بن [illegible] بن ابو علی [illegible] بن ابو القاسم بن [illegible] [illegible]

بعد ده هزار و ثلث آنچه حقه گزاردن نماز برای اشخاص معین ساخته بودند در وظیفه او افزودند بعد از سی سال حکومت در سنه ثمان
و سبعمایه وفات یافت ملک کیخسرو بن شهرآگیم بعد از برادر ده سال حکومت کرده در سنه احدی عشر و سبعمایه
شمس الملوک محمد بن کیخسرو پنج سال و کسری حکومت کرده در سنه سبع عشر و سبعمایه درگذشت نصیر الدوله شهریار بن کیخسرو بجای
برادر حاکم شده در سنه سبع و عشرین بر دست اسکندر برادرزاده کشته شد تاج الدوله زیار بن کیخسرو بعد از برادر بحکومت رسیده در سنه اربع
و ثلثین و سبعمایه در موضع کوثر فوت شد جلال الدوله اسکندر بن تاج الدوله زیار بن کیخسرو و بعد از پدر حاکم گشته در ایام او امیر مسعود
سربدار در آن دیار کشته شد مردم آنجا که تا غایت سر نتراشیده بودند سر تراشیدند و دستار بر سر بستند و جلال الدوله صاحب شصت
و یکم و پنجه سنه ست و اربعین و سبعمایه قلعه کجور را طرح انداخته بساخت و بعد از بیست و هفت سال حکومت در سنه احدی
و ستین و سبعمایه کشته شد صورت آنکه او را ندیمی بود قزوینی و شبی در اثنای صحبت میان ندیم و یکی از اهل مجلس نزاعی شده ندیم کارد
بر آن کس کشید صحبت بهم برآمد و چراغ فرونشست ملک خواست تا بیرون رود سر کارد بدستش رسید و همچنین برگی ظاهر شده
فریاد کرد که ملک را زخم زدند و مقارن آن بیرون کرده بیاوردند بتصور آنکه وی ضارب ملک است خنجری بر پهلوی وی
فرو برده از پای درآمد فخر الدوله شاه غازی بن زیار بعد از قتل برادر بحکومت رسیده در سنه ثمانین و سبعمایه وفات یافت سعد الدوله
طوس بن تاج الدوله زیار بعد از قتل قباد حاکم شده در مازندران بخدمت امیر تیمور رسید ملک کیومرث بن بیستون بن گستهم بن
تاج الدوله زیار پیشتر ملک بیستون در سنه سبع و ثمانین و سبعمایه در طالقان بدست ملاحده کشته شد و خود بحکم تیمور
در توال قلعه نور بود و چون او با اسکندر شیخی عداوتی داشت در وقت عصیان اسکندر میرزاده رستم بن عمر شیخ ملک را از قلعه نزد وی
فرستاد و بکشتن او راه و خرجی داد و گفت هر جا خواهی برو و او بشیراز نزد میرزا عمر شیخ رفته مدتی در آنجا در بند بود
بعد خلاص یافته در وقتی که بندیان رستمدار آمده بودند تیمور بر قلعه نور دست یافته ملک در زندان شیراز عهد کرده
بود که اگر بار دیگر بحکومت رسد رواج مذهب حق ائمه اثنی عشر علیهم السلام نماید لاجرم اهالی رستمدار را که اکثر ایشان
تا آن وقت سنی بودند بمذهب حق دعوت نموده از آن زمان تشیع در آن دیار رواج یافته و ملک در ماه رجب سنه
سبع و خمسین و ثمانمایه وفات یافت بعد از وی ملک در میان دو پسر وی منقسم شد الی الان که سنه اثنین و ثمانین و تسعمایه
آن قسمت معتبر است یک حصه بقلعه نور و توابع است و یک بخش بقلعه کجور و مضافات ملک کیومرث و از ایشان هشت نفر
تا غایة بر مسند سروری نشسته ملک کاوس بن ملک کیومرث قائم مقام پدر و وصی او بود و بحکم پدر برادران که
دیگر بودند محکوم او بودند و بواسطه سکت دماوند و حسن خلق خوانین متعزز بوده ملک اسکندر برادرش بوده نشستند فات
در سنه احدی و سبعین و ثمانمایه بود ملک جهانگیر بن ملک کاوس در قلعه بجای پدر مغفور نشسته مبانی او

[illegible] فرو نهفت که پنهان گفت که من سید مستحق بن ادریس عبادی در استقلال قتل او چیزی نوشت و چون کتابت به اسم
مهدی سید صوفی ام چه این شیعیان مرا دشمن میدارند و قصد کشتن من میکنند و مصحف مجید بیرون آورد و بر طبق آن سوگند
یاد نمود و دیگر بخان گفت تا اسیر مغفور را او رها کرد و چون از آن بند خلاصی یافت بموضع کشید مراجعه نمود و از طایفه معدان
که در آن نواحی بودند اول جماعتی که با وی گرویدند فرقه بنی سلامه بودند و آن را فال نیک و دلیل سلامتی عاقبت خود دانست
و بعد از آن دیگر طوایف عرب از زنبایل و سودان و بنی طی که در ساحل شق و نازور و غاضری که انهار دجله بغداد است
نازل بودند بر وی جمع شدند و او با ایشان گفت که من مهدی ام و خوارق عادات در میان ایشان ظاهر کرد و چون
از آن موضع کوچ نمود بموضع شوقه که از قرای حصانت رفتند حاکم آن نواحی بر ایشان بیرون آمد و خلق بسیار از ایشان کشت
و اسیر ساخت و این واقعه در اوایل سال هشتصد و چهل و چهار بود و چون این شکست بر ایشان واقع شد بمقام قدیم خود که
شق و نازور و [illegible] غاضری بود مراجعت نمود و بعد از مدتی بموضع ذوب که محل نزول طایفه معادی بود و او تحت
در میان نهر دجله و حویزه ارتحال نمود و چون در آنجا قرار گرفت پسر خود سید علی را که بمولی علی ملقب بود بطلب اصحاب
خود که در شق و نازور و غاضری بودند فرستاد و چون سید علی آن جماعت را برداشته روانه خدمت پدر شد قافله
عظیم را که در راه با او دوچار شد غارت نموده با مال و رجال بسیار نزد پدر رفت آنگاه طایفه معادی را که مشهور بایم
[illegible] بودند امر کرد تا گاو و جاموس خود را فروختند و اسلحه جنگ خریدند و ایشان مرکاوه میش خود در البشیری و ذرم
فروختند و چون [illegible] جنگ [illegible] ایشان تمام شد بجانب ابوالشوال که قریه ایست از قرای حویزه حرکت کرد و صباح روز جمعه
هفتم شهر رمضان سنه هشتصد و چهل و چهار بآنجا رسید و در آن روز از اهل جزایر و حویزه خلق بسیار کشته شد زیرا که امیر فضل
بن علیان بن علی طایی که حاکم جزایر بود در آن ایام بواسطه کدورتی که میان او و برادران واقع شده بود از جزایر بحویزه
آمده بود و در ناحیه ابوالشوال نزول کرده بود و لاجرم از مردم او نیز که اهل جزایر بودند جمعی کثیر در معاونت اهل حویزه کشته شدند
و سید محمد در توقف مصلحت ندیده بموضع ذوب مراجعت نمود و بعد از مدتی چون در میان خیل و حشم سید محمد قحط و تنگی پیدا
شد لشکری ساز کرده بجانب واسط رفت و میان او و بعضی از امرای مغول که در واسط و نواحی آن بودند جنگ شد و چهل
کس از مغولان کشته شدند و بالاخره منهزم شدند و سید محمد و اصحاب و نجابهای صحرانشینان در آنجا آمدند و غلات و
اموال ایشان را بجاروب غارت روفته دفع جوع و اضطرار خود نمودند و این قضیه در سیزدهم شهر شوال از سال مذکور بود و
[illegible] اندک روزی از این واقعه سید محمد لشکر بجزایر کشید و چون در آن زمانه مخالفت میان روسای جزایر واقع بود شخصی
[illegible] نام که از روسای جزایر بود با اصحاب خود بخدمت سید محمد آمده او را حاکم ساختند و سید محمد مرو [illegible] سوار شده بر

بن محمد بن ابراهیم المجاب بن محمد صالح بن امام موسی کاظم علیه السلام است و مسقط الرأس او واسطه در سلک تلامذه شیخ
احمد بن فهد که از اکابر صوفیه و اعاظم مجتهدین شیعه اثنا عشریه است منخرط بود و جناب شیخ کتابی در علوم غریبه داشت [illegible]
اختصار از برای یکی از خدمه داد که در فرات اندازد و سید بحیله از او گرفته از راه مکیدت امور غریبه اعراب حدود خوزستان را مرید
ساخت و ایشان را ذکری تلقین نموده و اسم علی تعلیم نمود که مقارن خواندن آن کلمه تشعشع دست داده بدن ایشان متحجر میشد و مرتکب امور
خطر چون شمشیر تیز بر شکم نهادن و آن را خم کردن و دیگر اشیای عجیبه میشدند و روز بروز کار او بالا گرفته خود را مهدی ساخت
و در سنه هشتصد و بیست و هشت ظهور کرد و بر تمامی خوزستان چون شوشتر و دزفول و حویزه استیلا یافت و تفصیل احوال
سید محمد بن فلاح بر وجهی که بعضی از متاخرین اهالی عراق عرب در تاریخ غیاثی آورده اینست که سید محمد در سال هشتصد و
بیست از هجرت ظهور نمود و دعوی مهدویه کرد و قرانی که در آن سال واقع شده بود دلالت بر ظهور او مینمود و همچنین از تاثیرات قران
آن سال بود اینکه اسپند میرزا بن قرا یوسف ترکمان که والی عراق بود فقهای شیعه را طلبیده با فقهای سنی بغداد مباحثه و
مناظره انداخت و چون فقهای شیعه در بحث غالب آمدند میرزای مذکور اختیار مذهب شیعه نمود و سکه بنام دوازده امام زد
و از اولاد عبدالله بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن امیرالمؤمنین علیه السلام است و در مبادی حال طلب علم [illegible]
داشته در مدرسه حله بخدمت شیخ احمد بن فهد حلی که مجتهد شیعه بود استفاده مینمود و در آن وقت احیانا بر زبان سید محمد جاری
میشد که من ظهور خواهم کرد و مهدی موعود من خواهم بود تا آنکه آن سخنان بشیخ مذکور رسید و او بر سید محمد انکار کرده و [illegible]
[illegible] و زجر فرمود [illegible] اثنا عشریه بود و سید محمد مذکور جامع معقول و منقول بود و صوفی
[illegible] صاحب ریاضت و مکاشفه بود و آنچه از ظهور خود خبر میداد از روی مکاشفه بود و از جمله ریاضات او آنست که
[illegible] در جامع کوفه معتکف شد و قوت او در طول آن مدت [illegible] جو بود و بسیار میگریست و چون
کسی از سبب گریه او [illegible] سید میگفت بر حال جماعتی میگریم که بر دست من کشته خواهند شد و وطن اصلی او دار اقامت او
واسطه است [illegible] مقیم بود و چنانکه بعضی از قضایای طویله که شرح حال و سرگذشت خود را در آن بیان
نموده گفته [illegible] ارض العراق بواسطه [illegible] اهل العلم والحلم [illegible] و مصاحب امرای آن نواحی بود و هرگاه ایشان
[illegible] مینمودند و از تکلیف بآن مینمودند در جواب میگفت که من تیراندازی خواهم کرد که چنین کس پیش من
[illegible] دیده باشند و چون در میان اهل عشیرت خود می نشست با ایشان میگفت که من تسخیر عالم خواهم کرد و مهدی
[illegible] و تقسیم بلاد و قری بر عشیره و اصحاب خود مینمود و چون آن سخنان او دیگر باره بشیخ احمد بن فهد رسید بقتل او
فتوی داد [illegible] درس عبادی در استحلال قتل او [illegible] نوشت و چون کتابت [illegible] سید

مشهد نجف نموده بودند غارت کرد و بعد از آن مشعشعیان کشتیهای میرزا اسپند را که از حویزه
با انواع تکلفات مملو ساخته از بصره به واسط میفرستاد گرفتند و کسی را که در آن کشتیها بود کشتند و چون اسپند میرزا از آن
خبر یافت از بصره به بغداد آمد و در آن اثنا سید محمد به ناحیه واسط لشکر کشید و سه روز قلعه بند واسط را که از جمله محدثات میرزا اسپند
بود محاصره نمود و کاری نساخته برگردید و آخر الامر اعراب آن نواحی از طایفه عباده و بنی لیث و بنی جلیط و بنی سعد و بنی
اسد با او پیوستند و شوکت و قوت سید محمد زیاده شد تا آنکه لشکر بر سر بصره کشید و کاری نساخت و آن ناحیه را در تصرف
خود درآورد و قلعه در آنجا بنا نمود و چون پیر بوداق از بغداد به جانب شیراز رفت و دیار عراق عرب از سلاطین مغول
خالی ماند سید علی پسر سید محمد به جانب واسط حرکت نمود و آنجا را محاصره نمود و تمام نخلستان آنجا را قطع نموده و در آن محاصره
اکثر مردم از گرسنگی مردند تا آنکه اهل واسط با میر قیدی که از جانب پیر بوداق حاکم بود اتفاق نموده از واسط بیرون رفتند و
واسط را اعراب گذاشتند و سید علی بن دراج نامی را در آنجا حاکم ساخت و این واقعه در سال هشتصد و پنجاه و هشت بود و
بعد از آن سید علی به مشهد نجف اشرف رفت و قافله حج را غارت نمود و کلی ریخت و از آنجا به حوالی بغداد رفت و بعضی از زراعات
نمود و نهب و قتل و اسر نمود و در همان ایام لشکری که جهانشاه میرزا به مدد اهل بغداد فرستاده بود در رسید و سید علی به حویزه
مراجعت نمود و از آنجا لشکر به ولایت کوه گیلویه کشید و محاصره قلعه بهبهان نمود و در آن اثنا تیری از قلعه به سید علی رسید و
بهمان زخم فوت یافت و این واقعه در سال هشتصد و شصت و یک بود و بعد از فوت سید علی امیر ناصر بن فرج العبادی
به مدد لشکر بغداد با اعراب بسیار که بر وی جمع شده بودند برداشته به جنگ سید محمد برد و سید محمد تا واسط ایشان را
استقبال کرده در میان ایشان جنگ در پیوست و سید محمد غالب آمده همگی آن جماعت در جنگ کشته شدند و احدی از
ایشان جان بیرون نبرد و این واقعه در اواخر سال مذکور بود و سید محمد در چهارشنبه سال هشتصد و شصت و شش وفات
یافت مولی علی در حیات پدر در اواخر ایام به بهره استیلا یافته زمام اختیار را از دست وی بیرون برده متصرف شده و ایشان از بدی
عقیده داشت که روح مطهر حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام در وی حلول کرده و آنحضرت در حیات است و لهذا تاخت به عراق
عرب برده مشاهد مقدسه را غارت کرده و در آن عتبات عالیات نهایت بی ادبی به جا آورد و پدرش در صلاح
او عاجز ماند و معهد عتاب و خطاب سلاطین اطراف گردید و او در جواب ایشان اظهار عجز نمودی تا آنکه میان او و حکام
عراق در این باب جنگی شد و در بعضی از مؤلفات او که در میان القوم الکلام مهدی موسوم گشته مذکور است و این امر منزلت
که مهدی علیه السلام اوست و آن رسوی خدایی میکرد و معاینه که میان سید ادریس مشعشعی و سید قاسم نوربخش در مجلس سلطان حسین میرزا
در هرات واقع شده و ما بعد در اواخر مجلس پنجم مذکور شده و آن سید مذکور در حوالی کوه گیلویه در مقابل پیر بوداق بن

جمعی از مخالفان میرفت و ایشان را میکشت تا آنکه اهل جزایر غیر از جماعتی که با او موافق شده بودند بجزایر
و اخوان او را نیز بکشت و متاصل ساخت و آنگاه بشهر ... تاخت و بواسط فرستاد و حاکم آنجا بعد از کشت ...
پس از مشعشعیان بگشت و در راه جمعی کثیر از ایشان هلاک شد و چون این فتور بسید محمد رسید از جزایر بیرون رفت بحویزه آمده
آنجا را خراب کرد و هر کرا دید کشت و این واقعه در اول رمضان سال هشتصد و چهل و پنج بود و حاکم آنجا از قبل عبدالله سلطان
بن میرزا ابراهیم بن میرزا شاهرخ شیخ جلال الدین بن شیخ ابوالخیر بن شیخ محمد جزری بود و پسر شیخ جلال الدین کتابتی در آن باب
نوشت بپدر خود که در شیراز بود و او صورت واقعه را بعرض سلطان عبدالله رسانید تا آنکه سلطان مذکور امیر خداقلی برلاس
را بحویزه فرستاد و شیخ ابوالخیر نیز متعاقب رسید و جمعی کثیر از لشکرهای شوشتر و دزفول و دورق جمع نمودند و ایشان یکماه در
حویزه اقامت نمودند و سید محمد در موضع ابی الشوال مقام داشت و چون در آن اثنا شیخ ابوالخیر بعضی از روسای آنجا را
بی گناه کشته بود و دلهای مردم از او متنفر شده بسیاری از ایشان متفرق شده بودند و سید محمد فرصت یافته چون اندکی از
مردان با او بودند امر کرد تا زنان عمامه بر سر نهاده گاومیشها را از عقب مردان برانند و مردان پیش پیش ایشان
با شمشیرهای کشیده متوجه شوند چون اصحاب شیخ ابوالخیر آن کثرت را دیدند بهزیمت افتادند و بعد از آن باتفاق امیر خداقلی
و اصحاب خود و بسیاری از اهل حویزه بیرون آمده گریختند و چون سید محمد از فرار ایشان اطلاع یافت از عقب ایشان رفت
و تا نزدیک بولایت ... هر کرا از ایشان یافت کشت و بعد از آن بحویزه مراجعت نمود و بمحاصره آن مشغول شد و چون
و چون خبر محاصره حویزه باسپند میرزا بن قرا یوسف حاکم بغداد رسید لشکر خود را جمع نموده متوجه حویزه شد و چون او ...
رسید امرای حویزه که یکی از ایشان امیر طایفه مزرعه بود و دیگر امیر بنی معزل بود بخدمت او رسیدند و درخواست نمودند
که ایشان را امداد نماید و اهل قلعه حویزه را از دست مشعشع خلاص سازد پس اسپند میرزا بعضی از امرای خود را با ایشان همراه کرده
پیشتر از خود بحویزه فرستاد و گفت که من خود نیز از عقب میرسم و در آن اوقات شیخ ابوالخیر لشکری جمع کرده بود و میخواست
که بر سر حویزه بیاید و چون خبر میرزا اسپند را شنید بشوشتر مراجعت نمود و لشکر اسپند میرزا چون بحوالی حویزه رسیدند ایشان را با
لشکر سید محمد جنگ واقع شد و شکست بر مردم سید محمد افتاد و چون خبر شکست ایشان بسید محمد رسید از حوالی حویزه کوچ نموده
بموضعی که آن را طویله گویند نزول نمود و میرزا اسپند بقلعه حویزه درآمد و لشکریان او بشهر نزول نمودند و مال بسیار از اهل حویزه گرفت
آنگاه بناحیه طویله حرکت کرده جمعی کثیر از مشعشعیان بقتل آورد و سید محمد با ایلچی تحف و هدایا و اموالی که از شیخ ابوالخیر گرفته بود
بخدمت میرزا اسپند فرستاد و معذرت طلبید و بخشی ... و پیغام داد که او خشنود گشت و میرزا اسپند ترکی با کلان و کشتیهای
برنج جهت سید محمد فرستاد و اکثر حوالی حویزه را کوچانیده از راه ... بجانب بصره رفت و بعد از مراجعت میرزا اسپند سید محمد بحویزه

نمودند و سید علی باستظهار مشارکت در تشیع بخدمت پیوست و چون غلو و الحاد الطایفه در خاطر اشرف قرار
یافته بود همرد و برادر با اعیان الطایفه در سنه اربع عشر و تسعمایه مقتول شدند و حویزه و شوشتر و سایر الکای خوزستان
بحیز تسخیر اولیای دولت در آمد سید فلاح بن سید محسن قایم مقام شده بعد از نهضت شاه غفران پناه از شوشتر بجانب فارس
خروج نموده حویزه را در تحت تصرف در آورده تحفهای لایق بدرگاه جهان پناه فرستاد و ولایت حویزه را باو
مفوض داشتند سید بدران بن سید فلاح در شجاعت و کرم یگانه روزگار بود و پس از پدر قایم مقام گردید و اوامر و نواهی
درگاه شاهی را مطیع و منقاد بود و مولی سجاد بن بدران حاکم حویزه و جزایر عربستان است و از مخالفت فرمان همایون نواب
[illegible] ولیکن مردمش بهانه آل سلاطین که تابع والی اند حوالی شوشتر و دزفول را بجاروب غارت روفته ضعف بحیه بدیوان
اعلی میفرستند انجزه انجامی بزند مجلس ششم در ذکر امرای نامدار و سپه سالاران عالی تبار که گریبان روزگار از دست ایشان
مفتخر کارزار بوده اند الامیر الشجاع المظفر و اللیث الغضنفر ابراهیم بن مالک اشتر رضی الله عنه مانند پدر نامور شجاعت رستم با جناب
ابراهیم او منضم داشت و مجاهدات جلیله و تدبیرات جمیله او در دفع اعدای خاندان اطهار بموافقت مختار از غایت اشتهار
مستغنی از اظهار است و چنانکه در کتاب مختار نامه مسطور است اعادی عاد نهاد و کفره ثمود نهاد و فرعون نژاد که تابعان یزید
پلید و عبدالله زیاد بودند بضرب تیغ ذوالفقار آثار او از هم فرو ریختند متعاقب جمعی کثیر از نوک سنان و ضرب حسام خون
آشام سر و سینه طاغیان شام را میشکافت و سرهای شوم ایشان را در فضای هیجا می انداخت و بر وفق آیه کریمه لَا تَذَرْ
عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ساحت دیار عراق را از لوث وجود لعوصه [illegible] پاک ساخت و صدای ندای [illegible]
فرا داد وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ در گوش هوش [illegible] انداخت فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ و از جمله حسن تدبیر او که مقاتله طاغیان شام که اسلام را باظهار مظاهرت وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
آراسته و بسیار عساکر اهل استبصار را بمدد و از معاضدت و امداد يُمْدِدْكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ
مُسَوِّمِينَ پیراسته است که صاحب کتاب لطایف الطوایف آورده که چون ابراهیم بن مالک اشتر بحرب ابن زیاد ملعون
میرفت در خلوت چند کبوتر سپید بدست آورده بمحرمی که بر وی اعتماد کلی داشت سپرد و گفت چون مشاهده کنی که لشکر من
روی بضعف نهاد و لشکر خصم غلبه کرد این کبوتران را در لشکرگاه سر ده چنانکه هیچ احدی بران مطلع نشود پس لشکریان
خود را گفت که در کتب آسمانی خوانده ام که درین محاربه ما را ملائکه عصابه مدد خواهند نمود و بصورت کبوتران سپید از
آسمان جهت مدد نزول خواهند نمود و اهل لشکر بدان بشارت قوی دل بودند و خوشدلی مینمودند تا وقتی که تنور حرب تافت
شکست بلشکر ابراهیم راه یافت و نزدیک شد که شکست بر مردم ابراهیم آید و لشکر روی بگریز نهد آن محرم چون حال

جهانشاه پادشاه لشکر کشیده بسر او رفت چون صرفه در جنگ ندید یکی از تیراندازان کوه گیلویه را که حاجب [illegible]
داشت تا در وقتی که مولی علی بطریقه معهود خود در رودخانه کردستان درآمده غسل نماید او را بتیر زند اتفاقا تیر او بهدف
صواب آمده در آن موضع بقتل رسید و بعد از پسر او تغییر و شر ایشان مردم خلاص گردید سلطان محسن بن سید محمد بعد از پدر
بر او سلطنت کرده کار آن طبقه بالا گرفت و ولایت جزایر و اکثر نواحی بغداد در تصرف او درآمد و امرای احشام کرد و بختیاری
و قبیلی در متابعت او درآمدند و چون او کریم و فضیلت دوست بود علمای شیعه کتب و رسایل بنام او نوشته از اطراف
فرستادند مولانا شمس الدین محمد استرابادی که معاصر میر صدر الدین محمد شیرازی و مولانا جلال دوانی بوده چون دید که
میر حاشیه جدید خود را بنام سلطان ایلدرم بایزید رومی کرده و ملا حاشیه قدیم خود را بنام سلطان یعقوب بایندری
نموده حاشیه خود را که متضمن دفع سخنان ایشانست بنام سلطان محسن کرده سلطان مبلغی کلی برسم هدیه جهت ملا شمس الدین محمد
فرستاده و بعضی از مآثر کرم او منقولست که روزی یکی از افاضل سادات فارس که ندیم سلطان بود و بطریقه سادات مشعشع
جامه هاشمی آستین فراخ در بر می نمود در مجلس سلطان حاضر بود در ان اثنا یکی طبق بزرگ پر از نارنج برسم تحفه بخدمت سلطان
آورد سلطان از روی ظرافت آن نارنجها را یکی یکی در آستین جامه سید انداخت تا تمام نارنجها را در آن گنجانید و ثقالتی
عجیب و تعلقی غریب سید را بهم رسید آنگاه سید را امر فرمود که برخیز سید چون دانست که حمل آن نارنجها نمی تواند نمود دست بدعا
طمع در اسب و زین مرصع که همیشه در برابر دیوان سلطان مهیا بوده نموده بود و فی الفور مثل مشهور را که لا تحمل عطایاکم الا مطایاکم
بر زبان راند و سلطان را الجواب خوش آمده آن اسب را با زین مرصع بدو بخشید و امر فرمود که آن نارنجها را بر اسب محمول ساخته
بمنزل سید مذکور رسانند سید علی و سید ایوب اولاد سلطان محسن سرور انصوم شده بیامن ارشاد سید بزرگوار میر نور الله
مرعشی که سابقا شمه از مآثر فضل و بزرگی او مذکور شد مراسم شریعت مصطفویه و مآثر طریقه مرتضویه در زمان ایشان رواجی
عظیم داشت و صدر ایشان چنانکه سابقا نیز مذکور شده بود قاضی عبدالله شوشتری بود که بکمال عقل و وفور فضل آراسته
و وکیل السلطنه ایشان برادر صاحب اعظم شیخ محمد بود که از آثار او در شوشتر طاق و سکنیت که در برابر در روضه امامزاده جهت
التعظیم ساخت و بر کتابه او این بیت نوشته شده بیت تمام گشت بجد این بنای شین نیسی صاحب اعظم محمد بن حسین [illegible]
و وفور شجاعت که برادر کهتر ایشان شیخ حسن داشت سپه سالاری لشکر بعهده او بود و بحق هر یک از ان سه برادر در کار خود
بی نظیر بودند اهل شوشتر بوجود ایشان افتخار و چون آفتاب دولت علیه و نیر سلطنت کبری از مشرق دودمان سلسله علیه
صفویه ظهور نمود و بعضی از ارباب غرض بمسامع جاه و جلال حضرت شاه غفران پناه رسانیدند که ایشان [illegible] عم خود
غلات [illegible] وقت یورش بغداد دیگر میر حاجی محمد و شیخ محمد رغناشی که معلم زاده اولاد سید محمد بوده اند بالضرورت مهنفت

[illegible] بوده‌اند با وجود انتظام اسباب عیش و کامکاری صحبت اذکیای ایام را از اهم مهام خود میشمردند و با

[illegible] منصب سپهسالاری اصحاب [illegible] ایشان و فضل دل ایشان بهره تمام میبردند زبان سنان صاعقه آثارش معسکر

آیت فتح و ظفر و بنان دست گوهرپاشش مجرم اقلام فضلای انس و شعرای مدح گستر بود انعام و افضال او از وجوه حلال

[illegible] مظلومان پریشان حال چنانکه عادت و کردار این روزگار است که دود دیگ مطبخش آنگه براید که آتش در خرمن

مسلمانان زنند و نانی بر سفره خویش آنگه نهند که ابر ادبار بنیاد خانه صد یکی [illegible] مشتی نمک [illegible] ایشان کاهی [illegible]

[illegible] از بهر جهت [illegible] بفشانند و چوب همه بت‌دان ایشان آنگه درآید که همه چو بدستی بر پهلوی درویشی کوبند آثار

شجاعت او مشهور و اخبار کرم و جود او بر السنه مذکور و در کتب جمهور مسطور است که ادیب فاضل و موسیقی‌دان کامل بود و

از مصنفات او کتابیست در معرفت باز و صید و کتابی در قوانین سیاست ملوک و غیر آن و اکابر شعرای زمان مثل ابوتمام

طایی و ابوبکر بن نطاح و علی بن جبله مداح او بوده‌اند و این دو بیت از ابوبکر در مدح جود او واقع است بیت یا طالب الکیمیا

وعلمه مدح ابن عیسی الکیمیاء الاعظم لو لم یکن فی الارض الا درهم [illegible] لاتاک ذاک الدرهم ابن خلکان روایت نموده که ابو

دلف برسم صله این دو بیت ده هزار درهم بابوبکر داد و بدان دراهم دیهی در نواحی نهر ابله خرید و بعد از آنکه [illegible]

[illegible] ابودلف آمد و این دو بیت برخواند بیت [illegible] فی هذه الابلة قریة قصبة بالرخام مشیده الی جنبها اخت لها

یعرضونها و عندک مال الهبات عتیده ابودلف از وی پرسید که بهای آن دیهی که خواهر وی است چند است گفت ده هزار

درهم ابودلف ده هزار درهم باو داد و گفت [illegible] آن نهر نهری عظیمست و در آنجا دیهها بسیار است و هر

دیهی خواهر دیهی است که در پهلوی او واقع است زنهار که دیگر فتح این باب نکنی که نهایت نخواهد داشت ابوبکر تبسم نمود

[illegible] زنهار [illegible] دیگر [illegible] شجاعت او آنست که [illegible] از [illegible] گرد [illegible] و قطع طریق مینمودند

[illegible] عجب [illegible] در صحرا [illegible] حمله نمود و یکی از ایشان را [illegible] زد و سنان نیزه از

سینه او بیرون آمد [illegible] دیگر [illegible] پیش [illegible] شاعر [illegible]

[illegible] شعر قالوا و ینظم فارسین بطعنة یوم الهیاج [illegible]

تاریخ یافعی مسطور است که احمد بن ابی صالح که یکی از [illegible] بود [illegible] منظر [illegible] گرفتار شد لاجرم

[illegible] تمشیر و

[illegible]

[illegible]

چنین دید کبوتران را پنهان سر داده و ایشان بالای سران دشمن به پرواز در آمدند چون لشکر ابراهیم آن صورت مشاهده
کردند یکبار تکبیر گفتند و با دل قوی حمله آوردند و ابراهیم گفت ای یاران بکوشید که مدد ملایکه عصابه و در حمله اول
همتها بر کار داشتند و لشکر خصم را شکستند و سران طغر را برداشتند ابو السرایا سری بن منصور الشیبانی در هر واقعه غلامان صلابت
مبانی قهر آسمانی و بلای ناگهانی بود در سال نود و [illegible] اهل کوفه را با خود متفق ساخت و محمد بن اسمعیل بن ابراهیم بن الامام
حسن علیه السلام را پیشوای قوم ساخته خروج نمودند و مردم را بامامت حضرت امام رضا علیه السلام و عمل بکتاب و سنت
دعوت کردند و اعراب نیز که در نواحی کوفه بودند با ایشان موافقت نمودند و در آن وقت حاکم کوفه از جانب حسن بن سهل
سلیمان پسر منصور دوانقی بود و چون آن خبر بحسن بن سهل که از جانب مامون عباسی در بغداد بود رسید کتابتی بسلیمان نوشت
و او را ملامت و سرزنش بسیار نمود و ده هزار کس بزاهر بن زهیر بن المسیب داده او را بجنگ ابو السرایا فرستاد و در
خارج کوفه میان فریقین قتال دست داد و زاهر و لشکر او فرار نمودند و اموال ایشان بدست کوفیان افتاد و روزی
دیگر بعد از این واقعه محمد مذکور که مشهور بابن طباطبا بود بمرگ مفاجات بمرد و ابو السرایا جوانی را که مشابه محمد بود بجای او نشاند
دیگر بار حسن بن سهل عبدوس بن محمد را با چهار هزار کس بمدد زاهر فرستاد و ابو السرایا ایشان را منهزم ساخت و تمام لشکر با
عبدوس کشته شدند و درین اثنا علویه جهت ابو السرایا از اطراف عراق جمع شدند و او در کوفه درهم و دینار بنام حضرت
امام رضا علیه السلام زد و آنگاه لشکر بواسط و بصره و مداین فرستاد و نایب خلیفه که در آنجا بودند گریختند و آن ولایات
بدست فرستادگان ابو السرایا افتاد و شوکت او بسیار شد و علویه خانهای عباسیان را که در کوفه بود غارت کردند
و ضیاع ایشان ضایع و خراب ساختند و بسیاری از بازماندگان ایشان را کشتند و زید بن موسی بن جعفر علی بن الامام
حسین علیه السلام که بصره در دست او بود آنقدر از خانهای عباسیان و اهل بصره را بسوخت که او را زید النار نام نهادند
پس از آن چون موسم حج رسید ابو السرایا حسین بن حسن افطس بن علی بن الامام حسین علیه السلام با اهل مکه فرستاد که اقامت موسم
حج جهت ایشان نماید و چون داود بن عیسی بن موسی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس که از جانب مامون امیر مکه بود خبر
آمدن او را شنید از مکه گریخته متوجه عراق شد و حسین بن الحسن الافطس بمکه آمده مناسک حج بجا آورد و بعد از آن در خلف مقام
نشسته امر فرمود که جامهها که بنی العباس بر کعبه پوشیده بودند دور نمودند و دو جامه که [illegible] ابو السرایا بران [illegible]
بر کعبه پوشانیدند و خزانه کعبه را با اموال بنی العباس قرار نمود و الامیر المؤید باللطف الخفی الجلی بود و [illegible]
و کرم و اعاظم امرای مامون و معتصم بود و خلفای زمان و سلاطین جهان رسوم سلطنت و جهانداری از [illegible]
آتش اقتباس می نمودند و اساطین فضلای ذوی الابصار و فصحای بلاغت که از حقایق امور حکمت از اشارات [illegible]

گفته این ابیات را و خدمت امیر را معانی آن عجب خواهد آورد و چون آن ابیات را بود

این ابیات را نوشته بن فرستاد بیت الا رب ضیف طارق قد بسطته و آنسته قبل الضیافة بالبشر

اتانی یرجّی نائلی فبذلته [illegible] و من امل سری رحت له فضیلا علی العقبة الی بدر الا بعا دل شکر افلم اعدان

بشر و اکرام و بر جلی تری وزوّدته مالا یسیر تقانفاده وزوّدونی مدحا یقیم علی الدهر و مصوب ان ابیات

فرستاد آن قصیده غرا را که در عرب و عجم مشهور شده و دو بیت از آنست در مدح او گفتم بیت

انما الدنیا ابو دلف بین مغزاه و محتضره فاذا ولّی ابو دلف ولّت الدنیا علی اثره نقلست که چون بمامون رسید که

علی بن جبله این اشعار را در ضمن قصیده در مدح ابو دلف گفته که بیت کل من فی الارض من عرب بین بادیه الی حضره مستعیر

منک مکرمة یکتسیها یوم مفتخره مامون آشفته و در خشم شد و گفت وای برین پسر زانیه که گمان او آنست که ما را مکرمتی نیست

الا آنکه مستعار از ابی دلف است اکنون امر باحضار علی بن جبله نمود و علی بن جبله صورت واقعه را فهمیده بجانب جزیره موصل گریخت

مامون فرمان نوشت تا او را گرفته آوردند و چون او را در برابر مامون حاضر ساختند او را دشنام داد و گفت توئی که

در مدح ابو دلف چنین و چنین گفته و ما را از مستعیران مکارم او دانسته علی بن جبله گفت ای امیرالمومنین روی سخن من در ان

ابیات با امثال و اشکال ابو دلف است و شما خدای تعالی بواسطه فضل و شرف و اختصاص بخاندان نبوت و کتاب و حکمت و

پادشاهی از شمار بیرون کانون خود جمعا ز ساخته و از مقوله انخان مدایح بلند انه بسیار گفت تا مامون بر سر لطف در آمد و او را عفو

نمود و بعضی از ما فلان اثار گفته اند که مامون او را گفت از سبب این شعر مواخذه نمیکنیم بسبب آنکه تو کافر شده و بر خدای تعالی جرأت

نموده و در شعر دیگر که هم در مدح ابو دلف نظم کرده گفته بیت انت الذی تنزل الایام منزلها و تنقل الدهر من حال الی حال و ما مددت

مدی طرف الی احد الا قضیت بارزاق و آجال پس امر فرمود تا زبان او را از قفا بیرون آوردند و بعد از ان کشتند عبدالله

معتز گوید که روایت اول نزد ما صحیح است و علی بن جبله بموت طبیعی مرد و کشته نشد و از مآثر شجاعت ابو دلف که در تذکره ابن معتز

مذکور است یکی آنست که قرقوس نام جوانی بهادر شجاع بود که در اصفهان و ولایتی که در تحت حکومت ابو دلف بود قطع طریق میکرد

یکمرتبه مالی عظیم را که در خزانه ابو دلف بود می بردند گرفته بود و جمعی از سپاهیان ابو دلف را که همراه آن مال بود کشته بود

هر چند ابو دلف میخواست که او را بدست آرد میسر نمیشد بواسطه آنکه او هرگز در یکجا قرار نمیگرفت تا کسی از مقام او خبر تواند یافت

بسر او تواند رفت بلکه شام در جایی و صبح در جایی دیگری بود و غالب حال از آن بود که تنها با دو غلام راه میبرد و

مدتی ابو دلف در کار او عاجز و حیران مانده بود تا آنکه روزی ابو دلف بشکار رفت و در عقب جانوری

دوید و از لشکریان خود دور ماند [illegible] ناگاه قرقوس [illegible] چون بپای [illegible] کمان

امسی و اصبح مشتاقا الی التلف یمشی المنایا الی غیری فاکرهها فکیف امشی الیها بارز الکتف ظلمتیان [illegible]
تلبی جنبتی ابی دلف و چون این اشعار و ماجرای او بخاتون رسید وفادار با بو دلف رسید هزار دینار با ده دست [illegible]
بسبب عطای بیشمار قرض بسیار بهم رسید و کثرت قرض و مشهور شده و در آن ایام یکی از شعرا نزد او رفت و این ابیات
بر و خواند شعر ایا رب المنایح والعطایا و یا طلق المحیا والیدین لقد خبرت ان علیک دینا فزد فی رقم دینک و اقض دینی
ابو دلف از غایت جود قرض نموده دین او را ادا فرموده و شاعر دیگر نزد او رفت و این ابیات بر و خواند شعر
اجری من الارزاق اکثرها علی یدیک تعلم یا ابا دلف ما خط لا کاتباه فی صحیفته کما تخط لا فی سائر الصحف باری الریاح فاعطی
و هی جاریة حتی اذا وقفت اعطی و لم یقف و ابو دلف با وجود مبلغی کلی دادی گفت که روزی ابو دلف بخدمت مامون آمد مامون
با و گفت تویی که شاعر در حق تو گفته شعر انما الدنیا ابو دلف بین بادیه و محتضره فاذا ولی ابو دلف ولت الدنیا علی اثره
ابو دلف گفت من این شعر را یاد ندارم ای امیر المؤمنین لکن میدانم که علی بن جبله در شان من گفته شعر ابا دلف یا اکذب الناس
کلهم سوای فانی فی مدیحک اکذب مامون را حسن ادای و خوش آمد و از جودت فهم و ذکای و تعجب نمود و از غایت سخن
شناسی و سخن پروری او هست که روزی ابو تمام بخدمت ابو دلف رفت و گفت که قصیده در مرثیه محمد بن حمید بن قحطبه
طائی گفته بر من بخوان ابو تمام شروع در خواندن آن نمود و چون باین ابیات رسید شعر توفیت الآمال بعد محمد
و اصبح فی شغل عن السفر السفر و ما کان الا مال من قل ماله و ذخرا لمن امسی و لیس له ذخر تردی ثیاب الموت حمرا فما اتی لها اللیل الا
و هی من سندس خضر و کان بنی نبهان یوم وفاته نجوم سماء خر من بینها البدر ابو دلف بگریه درآمد و گفت دوست میداشتم
که این ابیات در مرثیه من بودی ابو تمام گفت خدای تعالی امیر را زنده دارد و عمر او را دراز سازد ابو دلف گفت هر که در
مرثیه او چنین ابیات گفته باشند او نمرده است در تذکره ابن معتز از علی بن جبله که یکی از ارباب ادب بوده منقول است که گفت
چند بار بزیارت ابو دلف رفتم و هرگاه بمجلس او درآمدم بشگفتگی و بشاشی گشاده با من ملاقات نموده و هرگاه از مجلس او
بیرون آمدم خرجی لایق از عقب من فرستاد و چون آن احسان او در حق من بسیار شد از غایت شرم دیگر تا چند روز پیش او
او نرفتم پس برادر خود معقل نام را پیش من فرستاد و او گفت که امیر میگوید که چرا ترک صحبت ما نمودی و از آشنایی ما تقاعد ورزیدی
اگر تقصیری واقع شده باشد ما را معذور دار که بعد ازین تلافی آن خواهیم نمود و در [illegible] خواهیم افزود پس من این
ابیات در جواب او نوشتم شعر هجرتک لم اهجرک من کفر نعمة و هل یرتجی نیل الزیادة بالکفر و لکنی لما اتیتک زائرا
فافرطت فی بری عجزت عن الشکر فالآن لا آتیک الا مسلما ازورک فی الشهرین یوما و فی الشهر فان زدتنی برا تزیدت
جفوة فلا نلتقی طول الحیوة الی الحشر و چون معقل که ادیب و شاعر بود و در علوم ادبیه از ابو دلف بهتر بود نظر بر آن ابیات

... احوال ... شده باشد بآنجا رجوع فرمایند و از مآثر خلق کریم او آنست که در وقتی که از کرخ ببغداد آمده بود
علی بن عیسی بن ماهان که از اعاظم امرای بغداد بود او را بمهمانی تکلیف نمود و جمعی کثیر از اعیان اکابر الطفیل را طلبید اتفاقا
یکی از ایشان که ابودلف در خانهٔ علی بن عیسی رسید شاعری پیش دستی او نیامده بود و میخواست که بمجلس درآید و حاجب او را مانع
بود و ابودلف از این مضایقه آزرده شد گفت طعامی که در وی سایلی از آن ممنوع باشند بر من حرامست پس سوگند خورد که
تا علی بن عیسی در نیاید و از طعام او نخورد و از پیش او بخانه برگردید و از مآثر غلو او در تشیع آنست که روزی در مجلس
خود میگفت که هر که در تشیع غلو ننماید ولدالزناست پسر ابودلف گفت من غلو ندارم ابودلف گفت وقتی که مادر ترا
حمل بستی پاک کرده بودم ... مباشرت نمودم این حرامزادگی تو از آنست و ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که ابونصر بن ماکولا
صاحب کتاب اکمال از اولاد ابودلف بوده و قاضی جلال الدین قزوینی خطیب دمشق را گمان آن بود که از اولاد ابودلف است
مؤلف گوید ظاهر ابن کثیر بنا بر ... ابودلف و پسرش که در باب شرایط حلال زادگی گذشت از کتاب خطط ... صاحب
دمشق دلیل حرامزادگی قاضی جلال الدین مذکور دانسته و بمقتضای نسب ابودلف جزم بصحت نسب قاضی نکرده بلکه گفته
که گمان قاضی چنان بود و ایضا ابن خلکان و غیر او روایت کرده اند که در وقتی که ابودلف را مرض الموت عارض شده
بود و ایضا ابن خلکان و غیر او روایت کرده اند که ده کس از سادات خراسان که بقصد ملاقات او از وطن بیرون آمده
بودند رسیدند و چند روز در جوار او رسیدند و بواسطه بیماری که او را بود راه ملاقات او ندیدند و چون در آن
اثنا خبر قدوم ایشان بابودلف رسید بر فراش خود نشسته ایشان را نزد خود طلبید و چون بخانه او درآمدند با ایشان
طریقه تعظیم و محبت و تکریم بجای آورد و از دیار و احوال و سبب قدوم ایشان پرسید گفتند که چون بواسطه حوادث
روزگار حال ما پریشان و درهم شده بود و صیت فضل و کرم و آوازه اخلاص ترا با اهل بیت مکرم شنیده بودیم قصد ملاقات
تو نمودیم پس یکی از کنیزان خود را امر نمود تا صندوقی بیرون آورد که در آن ده کیسه بود و در هر کیسه هزار دینار
و بهر یک از این سادات صاحب سعادت کیسه از آن داد و بعد از آن هر یک بقدر خرج راه مبلغی دیگر داد و بایشان
گفت که این زرها که در کیسهاست تصرف مکنید تا وقتی که با اهل و عیال بسلامت رسید و این مبلغ را مصالح راه صرف نمایید
آنگاه با ایشان گفت التماس دارم که هر یک از شما بخط خود بنویسید که او فلان بن فلانست تا بحضرت امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب
که جد خود و فاطمه بنت رسول الله میرساند و در ذیل آن بنویسید که یا رسول الله از ضیق معاش و پریشانی حال در دیار
خود رسیده و بقصد ملاقات ابودلف عجلی قدوم نموده او بواسطه کرامت تو و طلب رضای تو و امید شفاعت تو ما را
هزار دینار داد پس هر یکی از ایشان بموجب التماس آن مضمون را در رقعها نوشتند و بدست ابودلف دادند و او بکسی وکیل

اندر رسید پیدا شد و چون ابو دلف او را دید در اول مرتبه نیک بترسید زیرا که او تنها بود و [illegible]
ابو دلف برابر نمی‌توانستند ایستاد لیکن چون ابو دلف دانستند که اگر از وی روی بگردانند کشته خواهد شد پای بر قرار [illegible]
و فریاد برآورد که ای جوانان کمین از زمین بیرون آیند فرقور چون کمان و چون سواران کمین که در بیشه [illegible]
نهاده بود ابو دلف دلیرانه از عقب او میدوانید تا باو رسید و نیزه را چنان بر پشت او زد که از سینه‌اش بیرون آمد آنگاه سر او
از بدن جدا ساخته بر سر نیزه کرده بشهر کرج که از اعمال او بوده درآورد و علی بن جبله آن قصیده که در آن حکایت بعضی [illegible]
آن مذکور شد در مدح ابو دلف گفت و در بعضی از ابیات آن شعر کشتن فرقور نیز بوده و ابو دلف بجایزه آن [illegible]
مال بسیار [illegible] داد و از مآثر جود و بخشش کیری طبع ابو دلف آنست که در تذکره ابن معتز آورده که چون ابوبکر بن نطاح که از
ابو وایل منکشفند نزد ابو دلف رفت و قصیده که در مدح او گفته بود بر وی خواند و بآن ابیاتی که متضمن حسن طلب بود رسید
ابو دلف گفت ای ابو وایل این شیوه طلب و سوال منافات دارد با آنچه پیش از این گفته که بیت ومن یفتقر منا یعش بحسامه
ومن یفتقر من سائر الناس یسئل ابوبکر خجل شد و یک ساعت سر در پیش افکنده آنگاه سر برآورد و گفت اگر آن زمان [illegible]
در زیر ران من می‌بود و آن نیزه‌های تو نیزه در دست میداشتم و شمشیری در کمر می‌بود مرا نیز صدق آن سخن من بر تو
ظهور می‌نمود پس ابو دلف فرمود که تمام آنچه از اسب و اسلحه نام برده بود با همیانی مملو از پانصد دینار باو دادند آنگاه
باو گفت برو و بهر جا که میخواهی و بهر که میخواهی اظهار افتخار خود بنمای ابوبکر از مجلس ابو دلف بیرون آمد و راه همدان پیش گرفت
بجانب جزیره میرفت در راه دید که مالی عظیم می‌برند و از خزانه ابو دلف میبردند و جمعی از سواران با آن مال همراه بودند
بر آن جماعت حمله کرد و بعضی را بکشت و بعضی را منهزم ساخته و آن مال را برد و چون خبر او با ابو دلف رسید بخندید و گفت
درین باب خود را ملامت باید کرد که ما او را بر سر آنچنان کار داشتیم و از جمله ابیات خوب که ابوبکر در مدح ابو دلف گفته
این بیت است بیت کفک قوس والندی وترلها وسهمک فیها الیسر فارم به عسری و این دو بیت نیز ولقد ضربنا فی
البلاد فلم نجد احدا سواک الی المکارم ینسب فاصبر لعادتنا التی عودتنا اولا فارشدنا الی من نذهب و از بدایع اشعار
مدح ابو دلف این چند بیت است بیت بطل یصید رماحه وسنانه رجلان من صید ومن ارواح وارث المکارم وانتما
قاسم بصفایح واسنة وجیاد یا عصمة العرب التی لو لم تکن حیا اذا کانت بغیر عماد ان العیون اذا رجعت من الطلل
غیر جیاد واذا رمیت الثغر منک بعزمة فتحت منه مواضع الاسداد وکان [illegible] فی معصم وکان سیفک [illegible]
من فرصاد [illegible] من غضب ابو دلف علی بعض السیوف الذین فی الاغماد [illegible] والقری [illegible]
[illegible] و از نفایس قصاید ابوبکر که در مدح ابو دلف گفته چند قصیده در تذکره عبدالله بن معتز مذکور است [illegible]

منهم گفته جلب بیگو داده و سزای آن ناصبی ملعون را در کنار او نهاده و قصیده انشا الحق مهتضم والدین مخترم
وفیء آل رسول الله مقتسم والناس عندک لا ناس فیحفظهم سوم الرعاة ولا شاء ولا نعم انی ابیت قلیل النوم ارقنی قلب تصارع
فیه الهم والهمم وعزمة لا ینام اللیل صاحبها الا علی ظفر فی طیه کرم یصان مهری لامر لا ابوح به والدرع والرمح والصمصامة
الخذم و[illegible] نازة الضبعین مسرحها رمث الجزیرة والخذراف والنعم وفتیة قلبهم قلب اذا رکبوا یوما ورایهم رایا اذا عزموا
یا للرجال اما لله منتصر من الطغاة وما لله منتقم بنو علی رعایا فی دیارهم والامر تملکه النسوان والخدم محلئون فاصفی شربهم
وشل عند الورود واوفی ودهم لمم فالارض الا علی ملاکها سعة والمال الا علی اربابها دیم وما السعید بها الا الذی ظلموا
وما الشقی بها الا الذی ظلموا للمتقین من الدنیا عواقبها وان تعجل فیها الظالم الاثم لا یطغین بنی العباس ملکهم بنو علی موالیهم وان
رغموا اتفخرون علیهم لا ابا لکم حتی کان رسول الله جدکم وما توازن یوما بینکم شرف ولا تساوت بکم فی موطن قدم ولا
لجدکم مسعاة جدهم ولا نثیلتکم من امهم امم قام النبی بها یوم الغدیر لهم والله یشهد والاملاک والامم حتی اذا اصبحت فی غیر صاحبها
باتت تنازعها الذؤبان والرخم وصیرت بینهم شوری کانهم لا یعرفون ولاة الامر اینهم تالله ما جهل الاقوام موضعها لکنهم
ستروا وجه الذی علموا ثم ادعاها بنو العباس ملکهم وما لهم قدم فیها ولا قدم لا یذکرون اذا ما معشر ذکروا ولا یحکم
فی امر لهم حکم ولا رآهم ابو بکر وصاحبه اهلا لما طلبوا منها وما زعموا فهل هم یدعوها غیر واجبة ام هل ائمتهم فی اخذها ظلموا
اما علی فادنی من قرابتکم عند الولایة ان لم تکفر النعم هل ینکر الحبر عبد الله نعمته ابوکم ام عبید الله ام قثم بئس الجزاء جزیتم فی بنی حسن
اباهم العلم الهادی وامهم لا بیعة ردعتکم عن دمائهم ولا یمین ولا قربی ولا ذمم هلا صفحتم عن الاسری بلا سبب کالصافحین
ببدر عن اسیرکم هلا کففتم عن الدیباج السنکم وعن بنات رسول الله شتمکم ما نزهت لرسول الله مهجته عن السیاط فهلا نزه الحرم
ما نال منهم بنو حرب وان عظمت تلک الجرائم الا دون نیلکم کم غدرة لکم فی الدین واضحة وکم دم لرسول الله عندکم انتم
آله فیما ترون وفی اظفارکم من بنیه الطاهرین دم هیهات لا قربت قربی ولا نسب یوما اذا اقصت الاخلاق والشیم کانت
مودة سلمان له رحما ولم یکن بین نوح وابنه رحم یا جاهدا فی مساویهم یکتمها غدر الرشید بیحیی کیف ینکتم لیس الرشید کموسی
فی القیاس ولا مامونکم کالرضا ان انصف الحکم ذاق الزبیری غب الحنث وانکشفت عن ابن فاطمة الاقوال والتهم باؤوا بقتل
الرضا من بعد بیعته وابصروا بعض یوم رشدهم وعموا یا عصبة شقیت من بعد ما سعدت ومعشرا هلکوا من بعد ما سلموا لبئسما لقیت
منهم وان بلیت بجانب الطف تلک الاعظم الرمم لا عن ابی مسلم فی نصحه صفحوا ولا الهبیری نجا الحلف والقسم ولا الامان لازد
الموصل اعتمدوا فیه الوفاء ولا عن عمهم حلموا ابلغ لدیک بنی العباس مالکة لا تدعوا ملکها ملاکها العجم ای المفاخر اصبحت فی منابرکم
وغیرکم آمر فیها ومحتکم وهل یزیدکم من مفخر علم وفی الخلاف علیکم یخفق العلم یا باعة الخمر کفوا عن مفاخرکم لمعشر بیعهم یوم الهیاج دم

خود وصیت نمود که هر گاه بمیرد آن قمار را در کفن او بنهند تا آنکه چون با حضرت رسالت ملاقات نماید

بعرض ایشان رساند وفات ابو دلف در بغداد در سال دویست و بیست و شش اتفاق افتاد و امیر [illegible] ابو

فراس حارث بن سعید بن حمدان التغلبی فارس میدان فضل و فرهنگ و مبارز مضمار شجاعت و درایت بود و سیف الدوله

حمدانی را عم زاده و از شاخ امجاد آل حمدان را قلاده بود و ثعالبی در وصف او گفته کان فرید دهره و شمس عصره [illegible]

و کرما و مدحا و بلاغة و براعة و فروسیة و شجاعة و شعرا و در حسن جودت و سهولت و جزالت و عذوبت

و حلاوت یگانه و در دقت حکیمانه و عزت ملکانه مشهور زمانه است و جواهر معانیش چون [illegible] گوش و ارباب

رموز الفاظ لطائف مبانیش چون کرشمه معشوقان جانفزا و این اوصاف پیش از او در شعر کسی غیر عبد الله بن معتز عباسی

پیدا نشده و امامان نقادان شعر ابو فراس را اشعر از متنبی میدانند و صاحب ابن عباد میگفته که ابتدای شعر از ملکی شد و اختتام آن

بملکی شد و مراد از ملک اول امرء القیس است و از ملک دوم امیر ابو فراس و گویند که متنبی با آن فضل و کمال اشعار چون سحر حلال

بتقدیم او در فن شعر معترف بوده و او را بر سایر خویشان و جرات بر دعوی برابری او نمی نموده و بنابر رعایت

مهابت و اجلال که از ابو فراس در خاطر متنبی قرار گرفته بود جرات بر مدح او نمی داشت و شعر خود را لایق مدح او نمی دانست

ولهذا جمعی از آل حمدان را که رتبه ابو فراس نداشتند مدح نموده و در بسیاری از قصاید خود [illegible] نموده و سیف الدوله

نیز ابو فراس را بفضایل و حسن شمایل و علو همت و بلندی فطرت ابو فراس معترف بوده و او را بر سایر خویشان تقدیم مینمود و در غزوات

خود همراه میبرد و در حکومت بعضی بلاد او را خلیفه خود میشمرد و از جمله اشعار لطافت شعار ابو فراس که دلالت بر علو همت و

بزرگی خاندان او میکند این دو بیت است شعر ونحن اناس لا توسط عندنا لنا الصدر دون العالمین او القبر تهون علینا

فی المعالی نفوسنا ومن خطب الحسناء لم یغلها المهر ابو فراس [illegible] گرفتار گردید [illegible] سیف الدوله او را

بمال خرید و نوبت دیگر اسب خود سوار شده [illegible] از بالای قلعه که در آنجا محبوس بود خود را [illegible]

رودخانه که در زیر قلعه جاری بود انداخت و نجات یافت و ابن خالویه روایت کرده که چون سیف الدوله وفات

یافت ابو فراس طمع در ولایت حمص کرد و چون خبر او با بو المعالی بن سیف الدوله رسید جمعی را بجنگ فرستاد و او

جانب حمص ساخت و ایشان بعد از استعمال طعن و ضرب او را گرفتند و او از همان طعنها در راه از هم گذشت و ابو المعالی

از کشته شدن او نهایت آزرده شده سودی نداشت و این واقعه در سال سیصد و [illegible] بود و ابو فراس را در مناقب

اهل البیت علیهم السلام و مثالب اعدای ایشان قصاید بسیار است و از آنجمله قصیده میمیه مسمی بشافیه است که دلالت بر تشیع

خلوص خود و سایر مومنان نموده و قصیده [illegible] العباسی را که در قدح سادات آل ابی طالب [illegible]

بنزدیک رسید امرای اخشیدیه ترسیدند و از عهد و پیمان برگردیدند و بعزم قتال لشکر بکنار نیل کشیدند
لاجرم جوهر نیز آماده قتال ایشان شد و چون بحوالی جیزه رسید دید که لشکر اخشیدیه علمها برافراخته و صلاح حال خود در آن
محافظت جسر شناخته اند و راه بر وی مسدود ساخته اند جمعی از بهادران ترهیب داد که بر ایشان حمله کردند و چند کس را
بکشتند و چند کس دیگر را اسیر کردند و چون بعد از آن دید که عبور لشکر از جسر متعذر است بجعفر بن فلاح که یکی از اعاظم امرای معز
و بهادران قوم بود خطابی کرد که معز ترا از برای چنین روزی تربیت کرده باید که چون نهنگ از آب نیل بگذری و بر
خیل اعدا حمله آوری لاجرم جعفر که او نیز چون جوهر سفینه سینه را از جواهر اخلاص پرساخته و لنگر کشتی دولتخواهی در قعر بحر اختصاص
انداخته بود با لشکری چون ابر متراکم و قلزم متلاطم بحرکت درآمد و بهمت نهنگ بحر آشام برهنه با اسپ و نیزه و حسام بر عبور
دریای نیل اقدام نمود و از آب گذشته نایره بغی و فساد آن فرقه فرعون نژاد آتش بهادران حرب بنشاند کلما اوقدوا
نارا للحرب اطفاها الله بآب تیغ و حسام و تیرباران سهام نوعی اطفا نمودند که از موج خیز بحر خون کوس رؤس ایشان
چون کاسه حباب از سر سیوف افتاد و چون شب در رسید کالسیل باللیل لا تبقی و لا تذر سلسله اجتماع آن بیدولتان
کالجراد المنتشر روی بافتراق نهادند و در آن شب هزیمت نموده بمصر درآمدند و اهل و عیال و بعضی از اموال خود را برداشته
آهنگ راه عراق نمودند روز دیگر شریف ابوجعفر با وزیر و جمعی از اشراف و علما و اکابر مصر باستقبال جوهر بیرون
آمدند و چون نزدیک رسیدند منادی جوهر ندا کرد که سوای شریف و وزیر هرکه باشد از اسپ فرود آید حسب المعهود
از اسپ بزیر آمدند و یکی بعد از دیگری سلام کردند و جوهر سواره میراند و شریف از یمین و وزیر از شمال وی میرفتند و چون
وقت زوال بکنار نهر مصر رسیدند جوهر بشهر در نیامد و اعیان مصر را رخصت مراجعت داده خود با لشکر در موضعی که الحال
بقاهره مشهور است نزول نمود و در همان شب چهار دیوار قاهره را با بعضی از خانها مهیا ساخت و چون اهل مصر روز
دیگر جهت تهنیت بخدمت جوهر آمدند از آن صنعت تعجب نمودند و جوهر بعد از تاسیس قواعد فتح و فیروزی و نصرت و بهروزی
فتحنامه مصر را با سرهای کشتگان بمولای خود فرستاد و خطبه و نام خلفای عباسیه را از منابر مصر و وجوه سکه درهم
و دینار برانداخت و خطبه و سکه را بنام مولای خود مزین ساخت و لباس سیاه را مردود گردانید و جامهای سفید بر خطبا
پوشانید و چون روز جمعه رسید امر کرد که در عقب حمد الهی بگویند اللهم صل علی محمد المصطفی و علی علی المرتضی و علی فاطمة البتول
و علی الحسن و الحسین سبطی الرسول الذین اذهبت عنهم الرجس و طهرتهم تطهیرا اللهم صل علی الائمة الطاهرین آباء امیرالمؤمنین و در روز
جمعه دیگر امر کرد تا حی علی خیر العمل در اذان بگویند آنگاه در عمارت مسجد جامع قاهره مصر شروع نمود و چهار سال باستقلال
والی ولایت مصر بود تا آنکه مولای او معز از مغرب بمصر توجه نمود و او را بجا بگیری فرستاد و جوهر در ولایت شام

حلوا الفوارس لعلا بين ان سئلوا يوم السؤال علا بين ان عملوا لا يغضبون لغير الله ان غضبوا ولا يضيعون حق الله ان حكموا
فی ابیاتهم ابداً وفی بیوتکم الاوتار والنغم منکم علیة ام منهم وکان لکم شیخ المغنین ابراهیم ام لهم ام من تشاد له الانغام
سائرة علیهم ذو الملی ام علیکم ذو الملی [illegible] تقف بالدیار التی لم یعفها القدم ما فی دیارهم للخمر معتصر ولا بیوتهم
للسوء معتصم ولا تبیت لهم خنثی تنادمهم ولا یری لهم قرد ولا حشم الرکن والبیت والاستار منزلهم وزمزم والصفا والخیف
والحرم صلی الاله علیهم کلما سجعت ورق فهم للوری کهف ومعتصم واز جمله لطایف اشعار ابو فراس که افاضل ناس و حکمای سخن سنج
سخن شناس را بآن استیناس و ابتهاج است این دو بیت بلاغت اساس است شعر علی لربع العامریة وقفة لیملی علی الشوق
والدمع کاتب ومن مذهبی حب الدیار لاهلها وللناس فیما یعشقون مذاهب لقاید ابو الحسن جوهر بن عبد الله المعروف بالکاتب الرومی
جوهری بود نفیس و عزیز و عزیز مصر خلافت را غلامی صاحب عقل و تمیز معز اسمعیلی را قایدی بی نظیر و سپهسالاری با رای و تدبیر
بود در تاریخ یافعی مذکور است که چون کافور اخشیدی والی مصر را وفات رسید و بواسطه قحط سال و فقد اموال کار لشکریان
باضطراب و اختلال کشید جمعی از رؤسای آن نواحی بمعز لدین الله حنیفه اسمعیلی که در افریقیه مغرب بر مسند خلافت متمکن
بود نوشته شد و التماس نمودند که یکی از امرای خود را فرستند تا دیار مصر را بدو تسلیم نمایند پس معز جوهر مذکور را امر فرمود که
لشکری آراسته متوجه مصر شود و بوزرا امر کرد که مصالح آن لشکر را از مال و سلاح و رحال باو دهند جوهر حسب الفرمان
با [illegible] سوار و [illegible] شتر [illegible] هزار صندوق [illegible] و [illegible] دینار بیرون رفت و معز لدین الله جهة وداع او از شهر بیرون رفت
و اولاد خود را امر کرد که جهة وداع جوهر از اسب فرود آیند و بمتابعت ایشان جمیع ارکان دولت و امرا از اسب فرود
آمدند و معز در آن وقت بر بالای اسب خود از معاوقت جوهر متکی بود و جوهر پیش روی معز بقدم خدمت ایستاده بود پس معز
او را گفت که سوار شو جوهر حسب الامر سوار شد و [illegible] لشکر روانه شد و چون معز بقصر خود مراجعت نمود
لباسی که در بر داشت و هر چیز که در زیر رکاب داشت با آنچه در سرور داشت سوای انگشتری [illegible] همه را بجوهر فرستاد و
کتابتی نوشت بغلام خود افلح که حاکم برقه بود تا آید جوهر را استقبال نماید و در وقت ملاقات دست او را ببوسد افلح از سبب
تکبر و نخوتی که در سر داشت [illegible] از معز قبول ننمود که او را دستوری جوهر معاف دارد قبول نیافت و در وقت ملاقات
جوهر دست بوسی کرد و [illegible] چون جوهر باهل مصر رسید لشکر اخشیدیه مضطرب شدند و از جعفر بن فرات وزیر التماس
کردند که [illegible] و طلب امان جهة ایشان نماید و سید اجل ابو جعفر مسلم بن عبد الله الحسینی نیز التماس نمودند
که در میانه رسول باشد سید مذکور برسم رسالت روانه شد و در حوالی اسکندریه بدو روی جوهر رسید و ادای رسالت نمود
جوهر سید را تعظیم و تکریم نمود و التماسات ایشان را بقبول تلقی نمود و عهدنامه جهة ایشان نوشته مصحوب [illegible]

بانهم ما يجرون على حد ... مشيئته والمحال ما حال والامر ما زال ولله الحمد في الآخرة والأولى ونحن مظلومون لا ظالمون
ومغصوبون لا غاصبون واذا جاء الحق زهق الباطل ان الباطل كان زهوقا وقد علمتم ظاهر حالنا وكيفية رجالنا وما يتمنون من
الموت ويتقربون الى حياض الموت قل فتمنوا الموت ان كنتم صادقين ولا يتمنونه ابدا بما قدمت ايديهم والله عليم بالظالمين
وفي امثال العامة السائرة أو للبط تهددون بالشط فهي للبلايا جلبابا وتدرع للرزايا اثوابا فلأظهرن عليك منك ولأنقضنك فيك
منك وتكون كالباحث عن حتفه بظلفه والجادع بمارن انفه بكفه وما ذلك على الله بعزيز وفي رواية فاذا وقفت على كتابنا
هذا فكن لامرنا بالمرصاد ومن حالك على اقتصاد واقرأ اول النحل وآخر صاد والصحيح انه كتب هذا اللفظ الى صلاح الدين بن ايوب صاحب
تاريخ الملوك گفته كه سنان در محرم سنه تسع وثمانين وخمسمائه در كهف وفات نمود و او را اشعار نيكو ونثر خوبست واز جمله اشعار
او اين چند بيت است شعر لو كنت تعلم كل ما علم الورى طرا لكنت صديق كل العالم لكن جهلت فصرت تحسب ان من يهوى
خلاف هواك ليس بعالم فاستحي ان الحق تصحيح ظاهر اعتقاد ... شبه ... مخفي نماند كه بر وجهي كه سابقا در احوال خليل بن احمد
نحوي مذكور شد بعضي از فضلا دو بيت اول از قطعه مذكور را باو نسبت داده اند والله اعلم بحقايق الامور الامير ابو الحارث
... البساسيري در انساب سمعاني مسطور است كه چون خواجه او از اهالي بساسير شيراز بود بآن نسبت مشهور گرديد و
مؤلف گويد ظاهرا الحاق لفظ بسا از آنست كه بسا از اعمال كرم سير شيرازست ووجه اختصار لفظ كرم را حذف كرده در بساسيري
گفته اند وسوق كلام حبيب السير مشعر است بآنكه لفظ مذكور بساسيري باشد بي يك حرف يا در ميان سين دوم و را باشد
وظاهر آن غلط است ودر روضة الصفا مسطور است كه بساسيري غلام بهاء الدوله ديلمي بود موسوم بارسلان و كنيتش ابو الحارث
و بنا بر آنكه در اصل از روساي بساي شيراز بود او را بساسيري ميگفتند و در حبيب السير و غير آن مذكور است كه بساسيري در سلك
امراي ديلم انتظام داشت و ميان او و رئيس الرؤسا كه رئيس ذوي الاذناب و وزير قائم خليفه بود بواسطه مخالفت مذهب و
منافيت مطلب غبار نقار ارتفاع يافته بساسيري از بغداد بيرون رفت و دست نهب و تاراج برآورده از حاكم
مصر مستنصر علوي طلب نصرت نمود و مستنصر چون تشيع او را ديده است ملتمس او را مبذول داشته ازآن ... اختلال
و پريشاني باحوال بغداد راه يافت و چون اين خبر بسمع طغرل بيك سلجوقي كه در آن اوان در ممالك خراسان و عراق عجم
وآذربايجان فرمانفرما بود رسيد عازم دار الخلافه گشت و بعد از عزيمت خليفه بجانب بساسيري كه در موصل بجنگ ...
اشتغال داشت حركت نمود و او را منهزم ساخت ودرين سال چون برادر مادري سلطان طغرل ابراهيم ينال در مقام عصيان
آمده ممالك تحت تصرف درآورد و طغرل بيك متوجه دفع او گشت وچون بساسيري اين خبر شنيد بر سبيل تعجيل بجانب بغداد
شتافت و قائم خليفه را حبس كرد و رئيس الرؤسا را كه سني متعصب بود با جمعي از مخصوصان خليفه بر شتران نشانده در

حلب و حرمین شریفین و اکثر عراق عرب را تسخیر نمود و به انبار که قصبه‌ایست از مداین آمد و خطبه مستنصر آنجا خواندند و [illegible]

که به بغداد آید و خلیفه را محاصره نماید دران اثنا مصلحتی دیگر روی نمود و از انبار مراجعت فرمود و وفات او در سال [illegible]

شصت بود و ابو [illegible] جعفر بن فلاح [illegible] از اعاظم امرای معز لدین الله خلیفه فاطمی بود بر وجهی که سابقا در احوال جوهر مذکور شد

جوهر ولایت مصر بحسن اهتمام جوهر و جعفر در تحت تصرف معز در آمد و معز از مغرب بمصر توجه نمود جعفر به تسخیر ولایت شام

رفت و در تاریخ مصر و قاهره مسطور است که جعفر بن فلاح جوانی ادیب شاعر فصیح بود و فرمود که موذنان در اذان حی

علی خیر العمل گویند و هیچکس بر مخالفت و جرات نتوانست کرد و ابن خلکان گفته که جعفر اول بار رمله را مسخر ساخت و بعد از چند گاه

محاصره دمشق را بگرفت و در ایامیکه جعفر مریض شده بود قرامطه بدمشق آمدند و دمشق را گرفته جعفر را اسیر ساختند و

بعد از آن کشتند و شعرای زمان مانند محمد بن هانی اندلسی و غیر او را در مدایح جعفر قصاید بسیار است و وفات او در سال

سیصد و شصت بود و الامیر ابوالحسن سنان بن سلمان بن محمد ملقب به رشید الدین امیری جلیل فاضل و رئیسی شجاع عادل و قلعهای خلفای

بنی اسمعیل در دست او بود و در تاریخ الملوک مسطور است که سنان مذکور مردی عظیم بعید الهمه خفی الکید بود و اصل او از قریه

از قریهای بصره که از اعمال [illegible] مسکن [illegible] و مدتی خدمت رؤسای اسمعیلیه در الموت کرده بود و کتب جدل و مغالطه

و رسایل اخوان الصفا را خوانده و چندین حصن حصین در ولایت شام ساخته بود و ملوک زمان را از و خوف بسیار بود

و چون صلاح الدین یوسف بعد نمک حرامی کرد و بر ولی نعمت خود غدر کرد و عاضد اسمعیلی را در بیماری اسیر و محبوس

ساخت و سلطنت ملک مصر بر خود یکی از مراسلات صلاح الدین این کلام فصاحت نظام را مندرج ساخته به

فرستاد و کر [illegible] وعنت علی کتابنا هذا لحن لامرنا بارصاد و من حالک علی قصتا دنا فاقرا اول النحل و آخر ص و دیگر جواب

کتابی که نور الدین محمود بن عماد الدین زنگی باو نوشته بود و او را تهدید و وعید نموده این اشعار لطافت آثار و فقرات

بلاغت آیات نوشت یا ذا الذی بقراع السیف هددنی لاقام حتی جین لمصرعه قام الحمام الی البازی یهدده

و استیقظت لاسود البر اضحی یسد الافعی باصبعه یکفیه ما قد یلاقی منه اصبعه وقفنا علی تفصیله و جمله و علمنا ما

هددنا به من قوله و عمله فیا لله العجب من ذبابة تطن فی اذن الفیل و بعوضة تعد فی التماثیل ولقد قالها من قبلک قوم آخرون

فدمرنا علیهم و ما کان لهم من ناصرین او للحق یدحضون و للباطل ینصرون وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون واما ما صدر

من قولک من قطع راسی و قلعک لقلاعی من الجبال الرواسی فتلک امانی کاذبة و خیالات غیر صائبة فان الجواهر

لا تزول بالاعراض کما ان الارواح لا تضمحل بالامراض کم من قوی وضعیف و دنی وشریف فان عدنا الی الظواهر و المحسوسات

وعدلنا من البواطن و المعقولات فلنا اسوة برسول الله صلی الله علیه و اله وسلم فی قوله ما اوذی نبی ما اوذیت و قد [illegible]

دو چار شده وجه نمود و پسران خود و وزیر امان طلبید و قریش ورا امان داده بخیمهٔ خود فرود آورد و چون بساسیری
بر مضمون اطلاع یافت قریش را ملامت کرد اما بواسطهٔ مصلحت دران باب مبالغه ننمود و وزیر را حاضر ساخته با او عتاب
نمود و [illegible] او را بر شتر داشته آنگاه فرمود تا او را بسیار زدند و زنجیر بر پای او نهادند و لشکر دار الخلافه را غارت
کردند و از جواهر و نفایس و اقمشه و غیر آن هرچه بود بتاراج بردند و بعد از آن رای بساسیری و قریش بن بدران قرار گرفت که
خلیفه را بمهارش بن مجلی که امیر حدیثه بود بسپارند تا از بغداد بحدیثه برد و خلیفه یکسال تمام پیش مهارش بود و چون عید اضحی
رسید بساسیری سوار شد خطبا و مؤذنان را لباس سفید پوشانید و خود و اصحاب نیز لباس سفید پوشیدند و بر بالای
سر او رایات مستنصریه و چترهای مصری بر پای کردند و خطبهٔ خلیفه مستنصر فاطمی صاحب مصر خواندند و روافض و شیعهٔ بغداد
[illegible] شادمانی و سرور اظهار نمودند بعد از آن بساسیری در مقام انتقام از اعیان اهل بغداد شد و خلقی کثیر را از دشمنان
خود در دجله غرق ساخت و اظهار عدل و احسان نموده دیگر از عطایا داد و در روز بیست و ششم شهر ذیحجه امر کرد تا ابن المسلمه
ذوی الالقاب یعنی وزیر خلیفه که واعی حسبش آن اشد العذاب و تعالی سیرش آن شر الدواب بود تخته کلاه نموده بر شتری
سوار کردند و در شهر بغداد گردانیدند و پاره چرم مدبغ یکی از اوباش داده در عقب او سوار کردند تا آن چرم را
بر قفای او میزده باشند و چون گذر وزیر بباب الکرخ واقع شد شیعه انجا کفشهای کهنه و نمد آن بر وی زدند و قاذورات
بر [illegible] بر روی او انداختند و لعن و دشنام او کردند و بعد از آنکه او را در تمام شهر بغداد گردانیدند
بلشکرگاه بساسیری بردند و پوست گاوی را با شاخهای او بر وی پوشانیدند و زنده او را بر چوب کردند و او تا
[illegible] اضطراب میکرد و آخر بمرد و بساسیری در صفر سنه احدی و خمسین و اربعمایه قاضی القضاة دامغانی و جمعی از وجوه
علویه و عباسیه را حاضر ساخت و بیعت مستنصر بالله فاطمی از ایشان گرفت و باتفاق ایشان بدار الخلافه درآمده و پاره
از جهات ملکی متوجه زیارت مشهد حضرت امیر المؤمنین علیه السلام شد و از انجا بزیارت کربلا رفت و بموجب نذری که
کرده بود که حفر نهری کنند و آب فرات را بمشهد کربلا آرند و چون سلطان طغرل از مهم برادر خود ابراهیم بپرداخت
کتابتی بقریش بن بدران نوشت و او را امر کرد که خلیفه را ببغداد فرستد و در ترک آن با او تهدید و وعید شدید نمود
قریش از آن رسیده مکتوبی از روی عجز و نیاز بسلطان طغرل نوشته اظهار کرد که مرکب سلطان عنان عزیمت
بصوب مصر فرستد من خود دفع بساسیری بجا خواهم آورد و متعهد شدم که در تعجیل صورتی روی نماید
که موجب تخفیف باشد آخر چون بساسیری شنید که سلطان طغرل نزدیک رسید و نفاق قریش نیز بر وی ظاهر گردید
مصلحت در توقف بغداد ندید و از انجا بواسط رفت که استعداد حرب نماید قریش فرصت یافته خلیفه را از حدیثه

رو بازارها کردانید آنگاه همه روزه رشته خلیفه را مهارش عجلی سپرد و خطبه بنام مستنصر علوی خواند [illegible]
مصحوب معتمدی نزد طغرل بیک روان کرده او را مدد خود طلبید طغرل بیک صفی الدین ابو العلاء منشی را گفت که [illegible]
چند مشتمل بر قبول ملتمس خلیفه بر ظهر همین مکتوب قلمی کن منشی نوشت اِرْجِعْ اِلَیْهِمْ فَلَنَاْتِیَنَّهُمْ بِجُنُوْدٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا
وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا اَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُوْنَ وسلطان چشم بر آن نوشته انداخته منشی را تحسین کرد و گفت امید است که
مضمون آیه کریمه ظاهر گردد و بعد از آنکه خاطر سلطان طغرل از جانب ابراهیم ینال جمع شد عنان عزیمت بصوب بغداد
انعطاف داده بساسیری سراسیمه فرار بر قرار اختیار کرد و مهارش عجلی قائم خلیفه را باستقبال طغرل بیک برده سلطان
پیش خلیفه شرط زمین بوسی بجا آورده و پیاده در رکابش روان شد خلیفه گفت ارکب یا رکن الدین و منشیان بعد از این
لفظ رکن الدین را اضافه القاب طغرل بیک کردند و در اخر ذیقعده سنه احدی و خمسین و اربعمایه خلیفه و طغرل بیک
ببغداد درآمده طغرل در همان سال متوجه بساسیری گشت و مقدمه لشکرش در کوفه بباسیری رسیده او را گرفتند و سرش از تن جدا
کردند در تاریخ ابن کثیر مسطور است که چون خبر آمدن بساسیری ببغداد رسید اعیان مملکت صلاح در آن دیدند که چون
لشکر بغداد اندکست خلیفه از بغداد بیرون رفته بجانبی پناه برد رئیس الرؤسا که وزیر بود آن مصلحت را نپسندید
و در سپاهی ساختن جمعی از عوام شروع کرد و بآن جماعت سلاح و وظیفه داد و مهیای جنگ شد تا آنکه در هشتم ذیقعده
سال چهارصد و پنجاه بساسیری ببغداد درآمد و با او رایات سفید خلفای علوی مصر همراه بود و بر آنها نوشته بود [illegible] الامام
المستنصر بالله ابو تمیم معد امیر المؤمنین و شیعه باب الکرخ استقبال نموده التماس کردند که در حوالی ایشان فرود آید
لاجرم بساسیری التماس ایشان را قبول نموده بکرخ درآمد و فضای دلکشای کرخ مخیم خیام عساکر ظفر لوای او شد و قریش بیگ
بن بدران که با او همراه بود با اصحاب خود در باب البصره نزول نمود بساسیری مردم را بر نهب و غارت دار الخلافه ترغیب نمود
و شیعه کرخ خانهای اهل سنت را که در باب البصره بود غارت کردند و خانه قاضی القضاة دامغانی را که قاضی بغداد
بود غارت کردند و سجلات و کتب علمی که در خانه او بود بردند بعد از آن بعطاران فروختند و همچنین خانهای
خادمان خلیفه و متعلقان ایشان را غارت کردند و در سایر مساجد بغداد در جماعات و جمعات حی علی خیر العمل اذان گفتند
و خطبه خلیفه مستنصر علوی بر منابر مساجد بغداد و نواحی آن خواندند و سکه بنام او زدند بعد از آن متوجه محاصره دار الخلافه
شده وزیر ابو القاسم ملقب برئیس الرؤسا مذکور با جمعی که ایشان را بتکلف سپاهی ساخته بود کوشش نموده مفید نیامد و
خلیفه از روی اضطراب سوار شده با جمعی از آل عباس برسم زینهار بیرون آمده و مصاحف بر سر نیزها کرده گروهی دیگر از ایشان سر و
پای برهنه کرده موها پریشان ساخته متوجه جانب بساسیری شدند و در اول خلیفه با امیر عرب قریش [illegible]

[illegible] بکوفه آوردند و در مشهد نجف مدفون ساختند و او بسیار حلیم و کم آزار بود تا آنکه بسیار د
[illegible] تکلم کم می نمود و روزی یکی از خادمان او از ستم خادمی دیگر پیش او استغاثه نمود او در جواب هیچ نگفت مستغیث
بی طاقت شد گفت ایجاد دانستا او در جواب گفت لا و یکی از شعرا در باب کثرت سکوت او گفته [illegible] و امیر علی البلا و مولی
[illegible] کثیر السکوت کما زاد فی حظه الفقد بتقصید الی الصوت و نیز آورده اند که روزی یکی از فراشان او چیزی قیمتی
از اسباب و اجناس او دزدید که امیر میدید و منع او نمی نمود و کلمه بر زبان نیاورد و بعد از آن اصحاب او آن فراش را
گرفته میزدند و آن چیز دزدیده را از و مطلبیدند حاکم [illegible] بغایت مروت بسخن در آمده گفت بیچاره را آزار مکنید که کسی آنرا
برده که باز نخواهد داد و کسی دید که برده او نخواهد دید و حال او را کسی نخواهد گفت وفات او در سال سیصد و
نود بود و الامیر ابو علی عمید الجیوش حسین بن جعفر التیمی در تاریخ مصر و قاهره مسطور است که پدر او از حاجبان عضد الدوله و بهاء الدوله
او را حاکم عراق ساخته بود و خلیفه [illegible] ساخت و عمید در وقتی رسید که فتنه بسیار قایم بود او اهتمام تمام نمود و بعضی از مفسدان را
[illegible] تیر بکشت و بعضی را صلب نمود و بعضی را در دجله غرق کرد و مهمات بجایی رسید که روزی یکی از غلامان طبقی
پر زر بدو داد و گفت که این را بر سر خود بنه و از موضع نجمی تا ماصر علی برو و اگر کسی بر تو آید و آن زر از تو خواهد باو بده و آن موضع
را نشان کن و پیش من بیا آن غلام رفت و نصف شب مراجعت نمود و گفت که تا آنجا که اشاره شده بود رفتم و هیچکس مرا پیش نیامد
وفات او در سال سیصد و نود و هشت بود و الامیر اصیفر الاعرابی در تاریخ مصر و قاهره مذکور است که در سال سیصد و نود و
چهار که ابوالحارث محمد بن محمد علوی امیر قافله عراق بود اصیفر مذکور پیش راه قافله آمد و عزم آن داشت که قافله را غارت نماید
اهل قافله مصلحت در آن دیدند که دو کس از قاریان شیعه را برسم شفاعت پیش او فرستند چون آن دو کس بخدمت او رفتند
چند آیه از قرآن بر او خواندند پرسید که اوقات شما در بغداد چگونه میگذرد قاریان گفتند که بسیار خوب میگذرد و همه سال
[illegible] صلها میدهند اصیفر پرسید که هرگز بوده که هزار هزار دینار یکبار بشما بدهند گفتند که نه بلکه هزار دینار یکبار
میدهند گفت من این قافله حج و اموال آنها را بشما بخشیدم ایشان او را دعا کردند و برگردیدند و اهل قافله برکت آن دو شیعی
از شر او خلاصی یافتند الامیر [illegible] در تاریخ مصر و قاهره مسطور است که او امیر الجیوش مصر و فاتک و جبار بود و خلقی
کثیر از علما و اکابر اهل سنت را بکشت و حی علی خیر العمل را در اذان و تکبیرات خمس را در جنایز شایع ساخت و لعن صحابه ثلثه و امثال
[illegible] آن بر در و دیوار [illegible] های مصر نوشت و اکثر اهل مصر در آن زمان بواسطه والیان مصر رافضی بودند و ماندگی از ایشان [illegible]
[illegible] عبید الله التهامی در کتاب کشی از حکایتی روایت نموده که دلالت بر آن دارد که اول حال [illegible]
[illegible] بخدمت امام همام حضرت امام جعفر صادق رسیده و از آن مذهب برگردیده و بمذهب حق جعفری گرویده

بغداد آورد و باتفاق سلطان بر سر بساسیری رفتند و بساسیری در جنگ ایشان کشته شد و در کتاب سیر [illegible]
ترکی مصری مسطور است که بساسیری چون بر بغداد استیلا یافت حی علی خیر العمل را در اذان زیاده کرد و خانه خلیفه را
غارت کرد و عصا و عمامه و ردای خلیفه را بخلیفه فاطمی اسمعیلی که در مصر بود فرستاد و خلیفه را بالزام نمود [illegible]
که با وجود نبی فاطمه او را در امر خلافت حقی نیست و در احوال سنه تسع و ثلثین و ستمائه از تاریخ ابن کثیر مسطور است که [illegible]
در همان ایام که بر بغداد استیلا یافت عمارتی عالی بر قبر منور امامین همامین علی هادی و امام حسن عسکری در سامره بنا نهاد و [illegible]
[illegible] از امرای آن طائفه بود و در زمان خلیفه متقی بالله عباسی کار او بالا گرفت و خلیفه از بغداد بگریخت
و بموصل رفت و در بغداد فتنها و دار الخلافه را غارت کردند و توزون کس فرستاد و طلب خلیفه و سوگند خورد که آسیبی
باو نرساند خلیفه سخن او قبول نمود و رجعت کرد و چون بنزدیک بغداد رسید توزون استقبال کرده زمین بوسید و در
سر با جمعی گفته بود که او را بگیرند و میل کشند همچنان کردند ابن کثیر شامی در تاریخ خود گفته که توزون دیلمی از اکابر امرای بغداد
بود و دوران دولت بحکمات منفرد بود و رافضی متعصب بود و رافضیان در ظل حمایت او بودند تا در سال پانصد و
شصت و هشت وفات یافت و او را در خانه او دفن کردند و بعد از آن بمقابر قریش او را نقل نمودند و در وقت وفات
او اهل سنت اظهار شادی نمودند و شیعیان از مشاهده آن خشمناک شدند و بسبب آن فتنه عظیم میان فریقین ظاهر شد
الامیر [illegible] از امرای خلیفه بغداد و شیعه راسخ الاعتقاد بود و ابن کثیر آورده که در سال سیصد و پنجاه و هفت
ببغداد و غیر آن از بلاد خبر شایع گشت که مردی در مصر ظهور نموده و میگوید که نام من محمد بن عبد الله و لقب من مهدی است
و زعم او آنست که مهدی موعود باشد و مردم را دعوت بخیر میکند و از شر نهی میفرماید و جمعی کثیر از اهل بغداد به بیعت او
درآمدند و هرکرا سنی میدانست با وی میگفت که انا ولد عباس و با جمعی که ایشان را شیعی میدانست میگفت که من علویم و سبکتکین
مذکور چون شیعی بود گمان کرده بود که او علویست کتابتی باو فرستاد و در آن کتابت اظهار نمود که هرگاه ببغداد
آید سبکتکین در اخذ بلاد او را اعانت و امداد نماید پس آن مدعی از مصر متوجه بغداد شد و سبکتکین چون خبر مقدم او را
شنید تا نزدیک انبار باستقبال او رفت و چون او را دید و شناخت که او محمد بن مستکفی بالله عباسیست و علوی
نیست التفات بحال او ننمود و ببغداد مراجعت فرمود و بنابرین حال آن مدعی پریشان شد و جمعی که با او گرویده
بودند متفرق شدند تا آنکه مردم آن نواحی او را گرفته بنزد معز الدوله آوردند و معز الدوله او را بدست مطیع داد که خلیفه بود
و مطیع فرمود که بینی او را بریدند و دیگر حال او ظاهر نشد الامیر فخر الدین [illegible] سکتکین المستنجدی [illegible] که او امیر
حاج و حاکم خوزستان و شیعی خیراندیش نیکو سیرت بسیار عبادت جواد سخی غالی در تشیع بود و در شوشتر [illegible]

... تفصیل احوال سلطان حسین میرزا والی خراسان ظاهر میشود و در وقتی که میرزا ابوبکر بن
سلطان ابوسعید ... بکابل رفت و از کابل بسند و از آنجا بکیج و مکران توجه نمود و میر علی بیک با
... تسخیر ملک عراق تحریص میکرد و آخر چون بسبب استقلال سلطان یعقوب بایندری
... کاری از پیش نرفت باتفاق عزیمت خراسان نمودند و چون میان علی بیک
در محاربه که میرزا ابوبکر را با سلطان حسین میرزا در نواحی استراباد واقع شد کشته گردید اولاد و اصحاب او بدخشان رفتند
و خان مذکور در ولایت بدخشان تولد فرموده و در شانزده سالگی بخدمت پادشاه مبرور غازی همایون پادشاه
رسیدند و در سلک مقربان حضرت منتظم گردیدند و در وقتی که پادشاه مذکور بنابر فتوری که از استیلای اعدا
بارکان سلطنت او رسیده بود استمداد از دولت علیه صفویه نموده از ولایت هند توجه بایران فرموده و در دار السلطنه
تبریز با پادشاه علیین آشیان شاه طهماسب انار الله برهانه ملاقات نمود خان مغفور با ایشان همراه و چون پادشاه
علیین آشیان خان مذکور را دید و بر نجابت و استعداد و اصالت شجره آبا و اجداد او آگاه گردید در مقام آن شد که
او را از خدمت همایون پادشاه باز دارد و امیر الامرای طوایف ترکمان را که درین مرتبه در ظل رأفت و عاطفت آن دودمان
علیه آرامیده بودند با وسپارد و خان مذکور حقیقت وفا را وجه اعتذار و استغفار نمود و از صاحب خود تجویز جدایی
نفرمود و بیت وفا بخسته متابعت در دیار مگوی چرا تو از همه کس بیشتر نداشته باشی و این معنی باعث ازدیاد مراد
حسن اعتقاد پادشاه علیین آشیان شده او را بهمایون پادشاه سفارش بسیار نمودند و لقب خانی با تشریفات دیگر
و طبل و علم با و کرم فرمودند چنانکه خان مغفور در بعضی از اشعار خود اشعار بآن نموده اند القصه چون بیمن الطاف ملک علام
بمقتضی الزام اعلام معاودت افراشتند و ملک هند را از دست اعدا خلاص ساختند جمیع امور ملک و سپاه بخان مغفرت
دستگاه مفوض گردید و از مقتضای رای ملک آرای او هیچ احدی تخلف نمی ورزید این بود مجملی از بیان رفعت دودمان
عالیشان و بعضی از مناقب صوری شجره طیبه ایشان اما در فضایل نفسانی و شمایل روحانی جناب جنت مآب خانی لوح محفوظ کمالات
انسانی و نسخه جامعه کرامات سبحانی بوده اند اگرچه بحسب ظاهر افسر سلطنت بر سر نهاده و لوای حشمت و عظمت ترتیب میدادند اما
در باطن ردای فقر بر دوش و حلقه سلوک در گوش داشته رافع رایات ملت نبوی و ناصب رایات منهاج مرتضوی بوده ارقام
محبت آل عبا بحکم قُل لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ چون نقش نگین خاتم ... ساطع و غبار تو[illegible]
... از دامن فطرت پاکش مرتفع بود و از علوم رسمیه آن مقدار که زیب و زینت حال ارباب عظمت و
اجلال گردد تحصیل نموده و در دقایق شعر و نکته دانی قصب السبق از اقران ربوده تا خورشید طلعتش از مطلع صبح سعادت

گرویده و در کتاب رجال شیخ اجل احمد بن علی النجاشی که از اولاد عبدالله مذکور است مسطور است [illegible]

عباسی والی اهواز بوده و در ایام حکومت خود کتابی بخدمت حضرت امام علیه السلام نوشته [illegible]

که متضمن نجابت باشد التماس نمود و آنحضرت رساله که برساله نجاشی مشهور است نوشته جهت او فرستاد و الامیر ابو محمد [illegible]

در یکی از کتب بنظر رسیده که او از امرای سیف الدوله بوده و در کتاب رجال نجاشی مسطور است که [illegible]

در عراق و نزد سلطان قدر و منزلت بسیار داشت و صحیح المذهب بوده و [illegible] کتابی [illegible] امیر المؤمنین و تفضیل او و

اهل بیت علیهم السلام بر سایر امت محمدی و آن کتاب را حقایق التفضیل فی تأویل التنزیل نام نهاده و الامیر حسام الدوله فارس بن [illegible]

از اعاظم امرای شیعه امامیه و غلامان عتبه علیه مرتضویه است فارس میادین عدالت و دین پروری و محارس اخلاص خاندان

حیدری بود و در کتاب دمیة القصر مسطور است که در ایامی که بواسطه موانع روزگار و مزاحمت اغیار از شرف زیارت نجف

اشرف محروم مانده بود و شوق او بخاکبوسی آن آستان ملائک پاسبان در تزاید و طغیان بود و میخواست که عرض

حال خود را نوشته مصحوب یکی از اصحاب خود فرستد که در برابر ضریح مقدس بخواند ابو طالب قمی که یکی از فصحای ندمای

او بود و اشارت نمود که در آن باب بیتی چند غرا گفته بآن آستان عرش نشان فرستاد و آن ابیات در احوال ابو طالب مذکور

از مجلس شعرا مسطور خواهد شد امیر [illegible] ایلچی [illegible] شهباز فضای فضل و کمال و شاهین تیز پرواز هوای محبت علی و آل بود

از اعاظم امرای سلطان غازان و سلطان محمد خدابنده است رحمهم الله و چنانچه سابقا در احوال سلطان محمد از تاریخ حافظ ابرو منقول

شد امیر مذکور حامی اهل ایمان و ماحی رسوم اهل کفر و طغیان بود و در میان شیعه ذری نشو و نما یافته و پرتو هدایت از

انوار خاطر حقیقت ناظر ایشان بر چهره احوال او تافته و باعث بر تشیع سلطان مذکور و طلب علمای شیعه از [illegible] و

و در جهة تحقیق مذهب حق منصور و مناظره فرمودن ایشان با علمای جمهور او بوده شکر الله فی المؤمنین امثاله و [illegible]

و آله [illegible] نجار خان ابن یوسف علی بیک بن پیرک بیک بن علی شکر بیک ابن پیرم قراپیکشار گلستان

دولت بهارلو فروزنده بهاری و از دودمان حشمت میر علی شکر برازنده شهریاری بود و طایفه بهارلو از جمله

ترکمانان قراقوینلو بوده اند که سابقا شمه از احوال پادشاهان ایشان در ذیل چند و از دهم از مجلس نهم مذکور شده [illegible]

مغفور از انساط میرزا جهانشاه است که آخر پادشاهان بود و بعضی میرزا شاهرخ ایالت آذربایجان مینموده و [illegible]

[illegible] تبریز در تصرف داد [illegible] چون میرزا جهانشاه بر وجهی که در تواریخ مسطور است بدست حسن بیک بایندری که از

ترکمانان آق قوینلو بود کشته شد و اکثر ولایات او بتصرف امیر حسن بیک درآمد طایفه [illegible]

میرزا زمان مغفور بمرافقت محمود بیک ترکمان که ایالت ولایت کر [illegible] انجا [illegible] شدند و [illegible]

رفته همچو مهر ... کسی که از دل و جان شد غلام قنبر او محبت شه مردان مجو ز بی پدری که دست غیر گرفت
... شه غلام شه بیرم که او محبت تو برداشت سلطنت ظاهری میسر او ولی بخاک درت چون رخ نیاز بسود از آن
... بیخ ... او العقده خان مغفور در شهور سنه ۹۶۷ که متوجه زیارت حرمین شریفین بودند در نواحی گجرات
مرتبه شهادت ... درجات رسیدند و این عبارت که محمد بیرم شهید شد موافق تاریخ است و در سنه ۹۷۲ حسب الوصیة
نعش خان شهید را بمشهد مقدس ... در باغ پایین پای حرم و بنای حضرت امام همام علی بن موسی الرضا علیهما السلام
مدفون ساختند و تحفه و نوادر ... که الحال نزهتگاه اهالی موالی آن مشهد متبرکه ... و انعام برداختند و سید محمد رضوی
تاریخی تاریخ ... از عنایت خوب یافته و در ضمن یک مصرع که بر کتابه آن نوشته اند مندرج ساخته الامیر الشجاع الکریم اللطیف
النعیم علی قلیخان مشهور بخان زمان خلف ارجمند حیدر سلطان اوزبک شیبانیست که بسبب استبصار و اهتدا بمذهب حق اثنا عشری
اظهار از قوم ... خود جدا شده در خدمت پادشاه علیین آشیان شاه طهماسب انار الله برهانه بود و او حسب الفرمان
... خود علیقلی خان مذکور و بهادر خان همراه پادشاه ... همایون پادشاه شده بود و این پادشاه هوشمند
هر دو برادر ارجمند را فرزند دلبند خوانده ... در تربیت ایشان مبالغه تمام مبذول نمودند تا بمراتب عالیه
سلطنت و خانی ترقی نمودند و فهرست آن سعادات و عنوان آن درجات آن بود که بدین مبین و شرع متین و منهج قویم
و صراط مستقیم که مذهب ائمه اثنی عشر است صلوات الله علیهم اجمعین استبصار نمودند ... علیقلی خان مذکور اسم بامسمی داشت همواره ... تمام
محبت آل عبا بر لوح خاطر عاطر مینگاشت ناصب لوای عترت سید المرسلین ... خافض جناح ولای ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین
بود مجلس ... مجمع فضلای مذهب حق جعفری و محفل رجال فصحای شعرای اثنا عشری بود همه اوصاف حمیده او را لازم
بود مگر احسان متعدی داشت و همه اخلاق پسندیده او را خاص بود دیگر کرم که عام ...
... فیض ... غیرت افزای ... عدن ... و دلش مجمع البحرین ... نصرت بالرعب ... محیطی
... بیکدیست ... تیغ ... از عدو و داد و دین ...
مطلب ... شرح اوصاف ... ازان جواهر و لالی ... صدف ... در غدیر ... تقریر این فقیر ...
طلب بعضی از آن لالی بحر مثنوی که ملا غزالی ... مینماید بیت ... از بحر سخن اختری ...
... ولایت ... ولایت ... مرد ... مرد و ولا
... تیغ آن شده در ملک عجم ... دین ...
... آن زمروت ... داده تاج ... خورده تاج آن سر شاهان قوی کرده است

طالع وکوکب اقبالش از افق همت لامع گشته بود و همواره زوایای قلوب علما بسیج محبتش منور و فضای نفوس گماشته نفوس
دانشش معمور بود احسان وجود او را لازم فضل وجود نه آنکه چون شیوه مردم وابنای زمان بتکلف و تقلید بود در ایام حیات
موافق احکام قضا و قدر و شمشیر جهانگیرش مروج محراب و منبر شد از تیغ او بجای صلیب و کلیسا در ملک هند مسجد و محراب
منبر است انجا که بود نعره و فریاد مشرکان اکنون خروش و نعره الله اکبر است خلق کریمش اخلاق محمدی را نشانه بودی
و تواضع او با اهل فضل از غایت خضوع مستانه نمودی بیت تواضع کند با گدایی جهان که افتد مسیحا در کاه او و در زمان
خان مغفور هرگاه یکی از ارباب فضل و استحقاق آدمی زادهای خراسان و عراق بهندوستان می آمد بدست وسایط و دلایل
جهت توسل بوسایل محبت ایشان میرسید و از خوان فضل و احسان و نخل افر وفیضی کامل محظوظ و بهره ور میگردید
و درین روزگار کدورت آثار که متاع فضل کاسد و مزاج زمان فاسد گشته اگر احیانا یکی از ارباب فضل و استعداد
را هوای هند در سر افتاده و بالضرورت روی نهاده بنابر آنست که از غایت تازگی گرمی آن خان جلیل و جود فایض او اورا
باقی گمان برده و فوت او را دور از کار شمرده و با آنکه بعد از وصول بهند غیر از تجرع جام ناکامی و تضیع اوقات گرامی
حاصلی ندارد ولیکن چون می بیند که ذکر مآثر و احسان خان مغفور در میان جمهور اهل هند بغایت تازه است تصور مینماید
که او هم در معرض آن احسانهای بی اندازه است لاجرم تا نهایت پریشانی و نهایت ملالت و حیرانی توقف جایز میدارد
و دل از سواد هند بر نمیدارد بلکه خود را در بزم آن خلاصهٔ اهل راز و رعین نعمت و ناز میپندارد بیت بیاد بزم دوشین دارم
امشب تخیل‌ها و قتی که پندارم همان یار و همان بزم و همان دوش است و بالجمله ایزد تعالی خان مغفور را باصناف الطاف
و انواع مکرمت و اعطاف خود مخصوص ساخت و از خزانه و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء بنعم ظاهر و باطن ممتاز گردانید
چنانکه هیچکس را در امتیاز او بمزایای فضل و استعداد و استقلال بجهات کمال هیچ شبهه نماند و آخر الامر بحسن خاتمه نیز
فایز گردید و از علایق صوری پیوند برید و در اثنای توجه بزیارت حرمین شریفین زادهما الله تعالی شرفا بکنگرهٔ عرش
شهادت نشست و باوج درجات اعلی علیین پیوست و فاتحه این سعادت و ختم آن بنیل درجات ناشی از آن بود که
جز دین مبین و حبل متین و منهج قویم و صراط مستقیم اختیار نفرمود و تتبع مذهب حق ائمهٔ اثنی عشر و علام باخلاص امیر المومنین
حیدر علیهم صلوات الله الملک الاکبر بود چنانکه بسیاری از اشعار ایشان بآن اشعار دارد و بنابر رعایت اخفا
حیثیت ارکیعقیده اثبات منقبت حضرت امیر المومنین علیه السلام و محبت و حب اولاد او در لوح قبر مبارک ایشان
مرقوم کرده مذکور میگردد بیت شهی که بگذرد از نه سپهر افسر او اگر غلام علی نیست خاک بر سر او
عجایب که همت خسرو خاور نشسته جا کرده در مدینه علم آنکه از کمال شرف فتاده اند سران همچو خاک بر در او

چه حضرت نجفی در کار خود ساخته‌اند آن نخل باشد که از موم سازند انگور و نارنج باشد طلسم جانور نه جانور باشد چون
خاطر از رکاکت اوضاع مشتغلان زمان بی‌بهره و بی‌نصیب است چند کلمه ترشح نمود امید که معذور باشد مجلس دهم
در ذکر وزرای عظام و کاتبان کرام معتقد مخفی نماند که از مبدأ خلافت عباسیان تا انقراض دولت ایشان هیچ
خلیفه نبود که وزیری یا وکیلی یا حاجبی یا ساقی نداشتند از اهل ایمان با او اختصاص نداشت همچنین سلاطین خوارزم و سلجوقیه
که اکثر وزرای ایشان از قم و کاشان بوده و خواجگان خراسان اکثر شیعی و مؤمن بوده‌اند چنانکه بعد ازین تفصیل این خواهد
آمد و فی الجمله هیچ بقعه نباشد در بلاد اسلام الا که آنجا مؤمن مکرم و محترم باشد که یا بظهور اعتقاد و یا بتقیه تقویت مؤمنان داده
چنانکه ابوطالب عم حضرت رسول علیه السلام ایمان خود را پنهان میداشت و بظاهر با صنادید و اکابر قریش مباحثت
و بدان موافقت مدد حضرت رسول و اصحاب او میکرد و نصرت ایشان مینمود تا او زنده بود رسول و اصحاب با او مستظهر
بودند و چون او وفات یافت جبرئیل آمد و گفت یا رسول الله ترا اینجا ناصری نماند هجرت فرمای تا آنکه آنحضرت چنانکه
مشهور است از مکه بمدینه هجرت نمود و مؤید این مقدمه است آنچه سابقا از مختار کتاب کشی نقل افتاد که چون حضرت امام موسی
بعراق آمدند علی بن یقطین که از جمله محبان خاندان بود در سلک وزرا و مقربان خلفای عباسی انتظام داشت بخدمت
آنحضرت رفتند و اظهار ملالت از گرفتاری خود در خدمت بنی العباس نمودند پس آنحضرت در جواب او فرمودند
که یا علی ان لله تعالی اولیاء مع اولیاء الظلمة لیدفع بهم عن اولیائه و انت منهم یا علی و ایضا در اخبار واقع شده که روزی یکی
از موالیان اهل بیت بخدمت حضرت امام همام مهبط وحی و الهام جعفر بن محمد الصادق علیه السلام آمد و گفت یا ابن رسول الله
مرا مهمی است پیش سلطان وقت و وسیله در آن کار ندارم بخدمت تو آمدم تا تدبیری در آن باب فرمائی حضرت امام
فرمود برخیز و بدرگاه سلطان رو و فرصت نگاه دار تا مردی چنین و چنین بینی و از جمله حجاب خاص سلطنت و سعی کن
تا در خلوت خود را باو رسانی آنگاه باو بگوی که امام مرا نزد تو فرستاد و نشان تو داد تا کاری درین درگاه بسازی
و چون آن شخص خود را بآن حاجب رسانید و پیغام حضرت امام را ادا نمود آن حاجب امتثال اشاره علیه نموده در انجام مرام
اهتمام تمام بجای آورد و چون آن شخص مقضی المرام بخدمت حضرت امام مراجعت نمود گفت یا ابن رسول الله آن حاجبی که تو مرا
پیش او فرستادی چون نام ترا شنید از فرح و نشاط نزدیک بود که بیهوش شود و در حال پیش آن جبابره رفت
و کار مرا ساخت و چنانکه مطلوب من بود مثال حاصل کرده دوستی چنان بر درگاه دشمنان شما چه کار دارد حضرت
امام علیه السلام فرمود که حق تعالی ما را این کرامت فرموده که هیچ سلطانی و حاکمی نباشد الا که بعضی از موالیان ما بر درگاه
او ملازم و مقرب باشند تا چون بعضی دیگر موالیان ما را آنجا مصلحتی حادث شود بمشیت آن قیام نمایند

وین دل اسیران نهنگ افکنست گفتم ازان کوه شکوه گزین نوبت انست که گویم ازین ابر حیا کان کرم بحر جود تازه گل
گلشن چرخ کبود خان زمان ضامن امن و امان پیش مهدی آخر زمان انکه خود بیشه نشو نما و خیمه خورشید
سخن پرور و دولت از و نوبت شاهی زده او بسخن کوس الهی زده کشته لب سکه از و خنده ناک او بسخن گوهر دریای
پاک تیغ وی اقلیم کشا همچو تیر او بسخن خسرو اقلیم گیر بحر خیالش که سخن موج اوست عرش خیالست که بر اوج اوست
تا نکنی روی بمینو کهی بر تو زمینی نگشاید رهی انچه درین غنچه مینوی اوست عرش دل و کرسی زانوی اوست کرسی او را همه
جادو فنان عرش صفت آمده زانو زنان در همه فن از همه کس بیشتر فی سخن از همه کس بیشتر داد گر اعیش تو جاوید باد
ظل تو همسایه خورشید باد بس که شد از تو ضعیفان دلیر گشت صف مورچه زنجیر شیر عقل که او بخت جاوید گفت
تاج ترا افسر خورشید گفت بخت که القاب تو بر زر نوشت تیغ ترا سد سکندر نوشت گشت ز تیغ تو درین بوستان
نور بهای ظلمت هندوستان گشت سعی تو درین عقد و حل صورت بتخانه مسجد بدل بحر گهر بخش تویی منبع همه چرخ
ترا داده قلم تیغ هم زان که افشان شدی و نور بخش کان قلم و تیغ شد ابر و درخش بنده غزالی که براین بست
در ره اندیشه گهر چین بست گر گهری ریخت نثار سرت یافت فیض لب جان پرورت ابر که او برد بدریا نیاز
هر چه باو داد باو ریخت باز زین همه شاهان فریدون کلاه بخت بسوی تو مرا داد راه زین همه جادو سخنان
در سخن طبع ترا شایسته ام هنا و فن تا قلم تیز زبان تیشه ایست بر تو مرا میل گهر ریشه ایست دور نخواهم شد ازین خاک در
تا شده ام در مدح تو سازم گهر پیرشوی گر تو مرا هست امید در چه شود موی سیاهم سفید گرچه بخوبی علم اند سخن عرض کنم
کم اند سخن طبع تفکر دگر اهنگ داشت عرصه میدان سخن تنگ داشت گرچه سخن جای دگر میکند نشست آن هم ازین فضل و
هنر میکند نشست سخن آوازه دوم مرد هست بر سر دم فلک انجم است انجم بخت فلکت وازه باد نام تو فرمان
من تازه باد گروهی که امروز ان مراتب بلند و مناصب ارجمند دارند بزرگی منحصر در شرف آبا و اجداد دانسته
و در مروت و مردمی امهات و اولاد بازمانند اگرچه در غوغای خیل و سپاه و طمطراق خیمه و خرگاه باسلاف کرام
مشابهت تمام دارند و خود را بتکلف در مقام سخاوت و شجاعت می آرند اما از خواص و مزایای ایشان نسبت عاری
و بیگانه شمارند اما الخیام فانها کخیامکم واری نساء الحی غیر نسائها مولانا قطب الدین شیرازی انصاری در یکی از مکاتبات
خود آورده که متکلف بهیچ مباین آن باشد که تکلف آن میکند اگر انچه متشجع در خود باز دید میکند حقیقت شجاعت بودی
آنکس شجاع بودی نه متشجع برای انکه معنی شجاع نیست الا من قام به الشجاعه اما او چنان نیست بلکه غایت کز شجاعت می نماید
و نه شجاعت همچو مروارید عملی که نه مروارید است و جوهر او نه جوهر مروارید است حقیقی بیک وجه و جوهری دیگر که مروارید

از عهده بیرون نیامده قتل او واجب است و ابوجعفر منصور مقضی المرام از خراسان بازگشته چون بکوفه رسید ابوسلمه متوجه
عالم آخرت گردیده بود و بعضی گویند قبل از وصول [illegible] سفاح او را بقتل رسانیده بود و العلم عند الله الغفور الودود
یعقوب بن داود بن طهمان از کتاب حبیب السیر و غیره مسطور است که داود در سلک دبیران نصر سیار انتظام داشت
ضمنا نسبت بیحیی بن زید علوی بلکه اکثر سادات حسنی و حسینی در طریق محبت و اخلاص سلوک میکرد و چون امام یحیی از دست
اتباع نصر سیار شربت شهادت چشید و ابو مسلم خروج کرده قاتلان آنجناب را مواخذه فرمود داود بخدمت
صاحب الدعوه شتافت ماحیدان التفاتی یافت و بعد از فوت داود ارشد پسران او که یعقوب بود در وقتی که ابرهیم
بن عبد الله بن حسن بن حسن رضی الله عنهم بر ابوجعفر دوانیقی خروج کرد یعقوب در ملازمتش بود و بعد از شهادت
ابرهیم یعقوب بدست ابوجعفر منصور گرفتار گشته محبوس شد و چون مهدی بن منصور بکفالت امور جمهور اقدام نمود و بمسند
خلافت نشست او را از حبس بیرون آورده در سلک ملازمان خاصه انتظام داد و بنابر آنکه یعقوب مردی ندیم شیوه
شیرین سخن بود باندک زمانی صاحب دیوان گشته از غایت تقرب محسود اماثل و اقران شد آخر بواسطه آنکه
مهدی یکی از علویان را باو داد که بکشد و او علوی را متعرض نشده رها کرد و این معنی ظهور یافت یعقوب را در چاه زندان
کرد و شانزده سال در زندان ماند تا چون نوبت بهارون الرشید رسید او را از چاه بیرون آورد و یعقوب را
چون در آن موضع قوه باصره نقصان پذیرفته بود در وقتی که پیش هارون آوردند گفتند بر امیر المومنین سلام کن چون
سلام کرد پرسیدند که بر کدام امیر المومنین سلام کردی گفت بر مهدی گفتند او برحمت حق پیوسته گفت بر هادی
گفتند او نیز جان بدیگری شتافت گفت بر هارون الرشید گفتند بلی بعد از آن هارون بیعقوب گفت حاجتی بخواه یعقوب
گفت میخواهم که در مکه ساکن باشم هارون گفت این حاجت روا باشد دیگر چه میخواهی یعقوب جواب داد که [illegible] از آن
گذشته است که چیزی دیگر خواهم آنگاه او را بحریم حرم فرستادند و چون بمکه رسید بعد از اندک فرصتی بعالم بقا انتقال نمود
و در تذکره عبد الله بن معتز مسطور است که بشار بن اعمی که از مجد ثان اهل سنن است این قطعه را که مشعر بنهایت شوکت و
استقلال یعقوب بن داود است از روی حسد در شان او گفته شعر بنی امیه هبوا طال نومکم ان الخلیفه یعقوب بن داود
ضاعت خلافتکم یا قوم فالتمسوا خلیفه الله بین الزق والعود و چون ابیات بمهدی رسید و از اشتمال بر هجو خود بیزار دید حکم بقتل او
فرمود ابو الحسن علی بن محمد بن الفرات بمقتضای کلام ملک علام که هذا عذب فرات و هذا ملح اجاج مدتی مدید بعد از
صحبت وزارت مقتدر عباسی گرفتار بود و از اکابر وزرای عرب و جامع اقسام عقل و ادب بوده و بتحری
از [illegible] می نموده و در تاریخ [illegible] مسطور است که مقتدر بعد از کشته شدن عباس بن حسین وزارت را بابو الحسن

ابو سلمه بن سلیمان الخلال الهمدانی چنانچه بعد از اختفای بنی امیه و آل محمد وزیری روشن ضمیر نیکو خصال [illegible] بود

حلقه بگوش و همواره از می محبت ایشان چون خم در جوش و خروش بود و لعبت [illegible] زینت که سرکه فروش بود

محله سرکه فروشان محل نزول آن مایه کوشش بود و چگونه سرکه فروش باشد که نوشداروی اهل هوش و انگبین کامها کامی محبان

کامل کوش بود هرگاه که بخیلان بهنگام نزول مهمان در پیشانی زنند و در ایام سکباهای خوان داشتی و آن گروه که

بوقت سؤال سائلان در ابرو دارند و بر جبین زهم و پیشانی [illegible] سکباشتی صفرای محتاجان را و به قهر سکنجبین لطف

تسکین و اطفای سورت جوع ایشان برشحات جود و صورت بستی باتفاق علمای اخبار ابوسلمه خلال در سلک کبار زمان

خود انتظام داشت و پیوسته رقم محبت اهل بیت حضرت رسالت بر لوح دل مینگاشت و دران زمانی که ابو مسلم

مروزی اظهار تشیع ناقص خود را وسیله خروج بر مروانیان ساخت و بعضی از امرای خراسان را بتسخیر ممالک عراق

نامزد کرد مکتوبی با بوسلمه نوشت و دران کتاب او را وزیر آل محمد تعبیر نمود و چون امرای ولایت عراقین را

در حوزه تصرف آوردند و بکوفه رسیدند حسن بن قحطبه که امارت لشکر ابو مسلم باو متعلق بود با ابوسلمه ملاقات

کرده نامه ابو مسلم را ظاهر ساخت و ابوسلمه اکابر و اشراف کوفه را در مسجد جامع مجتمع گردانید و آن نوشته را بمردم

خواند و عمال باطراف ولایت فرستاده متصدی اشغال وزارت شد درین اثنا ابو العباس سفاح و برادرش ابو جعفر

منصور که تا آن زمان از وهم مروانیان پوشیده و پنهان بسر میبردند بکوفه رسیدند و ابوسلمه آن جماعت را نگو نشانده

وصول ایشانرا با امرای خراسان در میان ننهاد زیرا که یکی را از اولاد علی بن ابیطالب علیه السلام داعیه داشت که بخلافت

تعیین نماید بنابرین سه مکتوب نوشته و التماس قبول خلافت کرده نزد سه تن از اهل البیت فرستاد اول امام جعفر صادق

بن محمد الباقر بن علی زین العابدین بن امیر المؤمنین حسین علیهم السلام دوم عبد الله بن حسن بن حسن بن علی بن ابیطالب سیوم

عمر بن زین العابدین اما هیچ یک ازین سه بزرگوار مسئول ابوسلمه را قبول نفرمودند بلکه امام جعفر صادق نامه او را ناخوانده

بسوخت و از غرایب آنکه قبل از معاودت قاصد ابوسلمه امرای خراسان بمنزل عباسیان رسیده ایشانرا از کنج اختفا

بیرون آورده ابو العباس سفاح را بر سریر خلافت نشاندند و چون زمام مهام اهل اسلام در کف کفایت ابو العباس

قرار یافت بنابر میل خاطر ابوسلمه خلال باولاد امجاد علی مرتضی علیه السلام و تعویقی که در بیعت افکنده بود قصد قتل او نمود اما

بی مشورت ابو مسلم نخواست که بران امر اقدام نماید لاجرم برادر خود ابو جعفر منصور را از جهت رخصت قتل وزیر آل محمد بخراسان

فرستاد و ابو جعفر منصور چون بمرو رسید ابو مسلم شرط استقبال بجا آورده مراسم پیشکش قیام نموده و ابو جعفر [illegible]

آنجا بسر برده و کیفیت را در خلوتی بسمع ابو مسلم رسانید و بدین نهج جواب یافت که مرغ ابوسلمه از جمله غلامان امیر المؤمنین [illegible] اگر

چون دیدند خلیفه با بوالحسن فرات کرد زهی باید بود یا قایل باید شد باینکه خلیفه که ابتها کند مجرم و مخطی کرده امامت نشاید

و امام منصوص و معصوم باید تا نقص بر طرف شود دیگر آنکه چون خلیفه دیگر باره ابوالحسن فرات را بعد از عزل و مصادره

خلعت داد و باز بر سر عمل آورد و ندانم این نقصان نزد عاقلان بخلیفه و حاکم عاید باشد که عالمی را این تمکین میکند یا بهم بد و عاید شد

و بالجمله اگر گفته که وزیر خلیفه متشیع بوده است نقصان سنیان و خلیفه ایشان بیشتر عاید است که نقصان رفضیان قم و

کاشان زیراکه از چند قسم خالی نبود یا خلیفه خود معتقد وزیر دانسته باشد و این متعصب طاعن غایب عالمه باشد او

خلیفه حاضر نادانسته باشد و از خوف و تقیه مداهنه کرده باشد و بمذهب خواجه عوام را چاره نباشد که تقیه کند پس خلو نه

خلیفه و نه از کار تقیه و مداهنه کند و قسم آخر آنست که دانسته باشد که وزیر شیعی مذهب است و او را قبول کرده [illegible] و او نه دانسته

باشد و هر گاه خلیفه او با آنکه اصل و جزو است فضل بدان وزیر رافضی بوده است انکار کردن او و انرا از احمق و جاهلی شده [illegible]

محمد بن علی [illegible] بعد از فوت مجیر الدوله بفرمان المستظهر بالله کسوت وزارت در پوشید و خلیفه او را لقب بولی الدوله کرد و نیز

در جامع التواریخ مذکور است که ولی الدوله بمذهب تشیع و رفض متهم بود و بنابران سلطان محمد بن ملکشاه بوزارت او رضا نداد

و رسل و رسایل متواتر [illegible] که در بر خلیفه وقت رافضی باشد لا جرم مستظهر

رقم عزل بر صحیفه حال [illegible] نهاد و بخدمت سلطان [illegible] سعد الملک [illegible] که وزیر سلطان بود [illegible] خاطر خطیر سلطان

استرضا فرمود و سلطان نوبت دیگر وزارت خلیفه بدو تفویض کرد بشرط آنکه از مقتضای مذهب اهل سنت و جماعت مطلقا

عدول ننماید و از ارتکاب ظلم و تعدی اجتناب [illegible]

از اصفهان ببغداد رفت و رعایت شروط مذکور [illegible]

خلیفه بنسبت او متغیر شد و [illegible] راغب کرد [illegible] اصفهان [illegible]

ملکشاه اوقات گذرانید شرف الدین انوشیروان [illegible]

سلطان محمود غزنوی نیز بود و او مردی عاقل مهذب عظیم [illegible]

او و بنام او نوشته در مدح او قصاید [illegible] سال پانصد و سی یک وفات یافت [illegible] در تاریخ [illegible]

الدین مذکور در اقسام فضل و ادب و تبحر در لغات عرب یگانه روزگار بود و [illegible] مطالعه

معقول و منقول صرف نمود و برجاده تقوی و امانت مدة العمر ثابت قدم و رزید [illegible]

عجب و نخوت بگرد وی جهید کاه بوزارت سلطان محمود و مسترشد عباسی اشتغال داشت [illegible] بخدمت

سلطان [illegible] ملکشاه رفت مدت هفت سال دیگر علم وزارت برافراشت [illegible] کثرت تواضع و فروتنی

تا وزارت تفویض نبود در سنهٔ تسع و ثلثین و ثلثمایه رقم عزل بر صحیفهٔ حالش کشیده [illegible]

[illegible] خاقانرا وزیر گردانید و صاحب کتاب فضایح الروافض در مقام طعن بعضی از اکابر شیعه گفته که چون مقتدر را ده

سالگی خلیفه کردند ندیدیم که مادرش رسیده حکم میراندند و ابو الحسن فرات وزیر بود و از سنهٔ خمس و ثمانین تا سنهٔ ثلث و عشرین

و ثلثمایه که مقتدر را کشتند وزارت کرد و او چنان رافضی شده بود که بالجاء منشورش او را مصادره کردند از ده

هزار بار هزار دینار زر و بستدند سوای آنچه از خانهٔ او غارت کردند تا آنکه گفته اند که هزار رطل کافور رباحی و هفت هزار نافه

مشک و چندین زینه و سفینه و فرش بیرون آمد و چهارپای خود نهایت نبود و در آن چند سال که او وزیر بود دیه بار

او را همچنین مصادره کردند و سرایهایش بغارت بردند و باز خلعتش میدادند و بسر کارش میفرستادند و او در عهد وزارت

نهایت بدیلمیان میفرستاده و ایشان را بر تملک تحریص میکرده و از آن جهت که بها مسلمانان [illegible] رسید و شیخ عبد الجلیل رازی

[illegible] دفع این فرموده که اولا آنچه در باب خلافت مقتدر و حکم کردن مادرش گفته راجع بطعن معتقدان خلافت [illegible] از

اهل سنت میشود زیرا که باجماع عقلا خاصه بمذهب اهل سنت سه ساله خلافت را نشاید و محال است که اجماع بر سه ساله

منعقد شود که او را نه عقل باشد و نه علم و نه رای و نه اجتهاد و چون وزیرش ابو الحسن فرات باشد و میگویند او رافضی و ملحد بود

و عقل و عقد او بر وی بست [illegible] باشد و باجماع مسلمانان زن ناقص عقل و بی علم خود خلافت و امامت را نشاید

پس معقول [illegible] که زن سه سالگی مقتدر را وقت بلوغ و کمال عقل و جهان بی خلیفه باشد و اتفاق است بر آنکه در

[illegible] مقتدر در جای دیگر خلیفه ظاهر نبود پس اگر بدین الزام [illegible] شد که ده سال عالم بی خلیفه باشد و نقصانی نکند حکم

صد و دویست سال همان باشد و شیعی که این [illegible] چند موضع از کتاب خود [illegible] است که مهدی کجاست و

عالم چگونه بی خلیفه باشد ساقط کرده و آنکه ابو الحسن را نسبت بالحاد [illegible] بر عالمیان ظاهر خواهد بود که ناشی از عناد

و آن کثرت مال و نعمت که حکایت کرده و شرح داده خالی از آن نیست که مالی حلال بوده است یا حرام اگر مالی حلال بوده است

[illegible] و [illegible] باشد و چون از و بستانند و او مومن باشد حق ثواب و عوض گردد و اگر مالی حرام بود که در

مدت [illegible] الظلم [illegible] بستدند [illegible] و بال آن بیشتر بر گردن خلیفهٔ سنیان باشد که ظالم مستحق را

بر سر مسلمانان کند و [illegible] اموال مسلمانان را باز نیا خویستانند و جمع کند با کردن آنکه جماعت که اجماع بر خلیفهٔ سه ساله

بی عقل و حکم [illegible] ناقص [illegible] چنان [illegible] ظالم [illegible] و باید که اگر جماعتی گویند که امام باید

که منصوص [illegible] خدای تعالی [illegible] معصوم از خطا و زلت و عالم و شجاع تر باشد و تمکین ظالمان و عاصیان نکند خواجه

طاعن تشنیع زند و گوید این مذهب رافضیان و خلاف اجماع مسلمانان و خصومت صد ساله [illegible] است

وزیر مکانیست جوامع الاقوال وضحت نوافرها الفقه مالوفة وافاض علی جنده الادب سجال مواهبه الغامرة وحببه الیهم بما انالهم من

نواله تفقه فاصبحت رباعه بعد الدروس عامرة فتنبهت بهم اولی العلوم وکانت راقدة وفاضت سحاب الفواید فیض بادیة

النفوس وکانت تلک المعاقب جامدة شعر کلما قیل قد تناهی ارانا کرما ما تهتدت الیه الکرام ما زال الاسلام محروسا بعوالی الجد

عمید الایمان محمی الجناب ماضی سیف [illegible] ذا الرعایا فی ظل رعایته وادعین وملوک الممالک تقبل اعتاب قصره خاضعین تنفق بضاعتی من

العلم بعد ان کانت کاسدة واصلح بحسن نظره علی لحیة الدهر وکنت اعهدها فاسدة وشرفنی بمطالعة مصنفاتی وارتضاء مونقاتها [illegible] ولقد ا

علی کل ساعة قضیتها فی غیر خدمته وکلمة عرضتها علی غیر حضرته وددت ان تلک الساعة لم تمض وعلمت ان تلک الکلمة کانت تقول عنی

فمعاشی فی هذا الشرف ان یتعرض فیه ذکری بعد انقضاء عمری لم ازل افکر فیما یخلد لی مرتبة الانتماء الی مکرم جنابه ویجعل لی یدا وی

عندا تقوم فی الخدمة باجتیان منابه الی ان وفقنی الله تعالی فی الاقدام [illegible] علی امره وعضد الاسلام واهله بافاضة برکة

علی عمره بان اولف فی لغة العرب کتابا یکون انشاء الله تعالی یمن نقیبته فوق الاذهاب جامعا شتاتها وشواردها حاویا شواهد لغاتها

وزوایدها مشتملا علی دانی التراکیب واقاصیها ولا یغادر سوی المهملة صغیرة ولا کبیرة الا وهو یحصیها فهی مرسومة بالتشریف علی ما

ارتاده وجریت فی طاعته وتوخی کریم رضاه علی ما اعتاده وزففت هذه الخریدة الغیداء والفریدة العذراء الی اکرم کفو و

خطب واعلم کل ذی نهیة ولب فانه فی استحقاق زفاف عقایل نتایج الفضال الیه لحقیق وفی المثل السایر وافق شن طبقه هیهات انجح

لقد ازکلام صغانی در اظهار سطری از فضایل آن وزیر رفیعت منابع نقل افتاد والحمد برسیح نکته ازنا قلان آثار ومترجمان اخبار

مخفی نیست که موید الدین انواع فضایل فطری وکمالات کسبی داشت وهمواره رقم محبت اهل البیت بر لوح ضمیر وصحیفه خاطر نگاشت

وچون مستعصم خلیفه با آنکه خود را امام بحق وخلیفه مطلق میدانست همواره ملاهی ومناهی را دوست میداشت وعبادت صبحگاهی [illegible]

وازضلالت وارتکاب بدعت یکساعت نپرداخت موید الدین از مشاهده آن آزرده خاطر می بود ودر اصلاح حال او تأمل

بسیار مینمود تا آنکه در سنه خمس وستمایه میان سنیان وشیعیان بغداد تعصب افتاد وآتش نزاع بالا گرفت وپسر

مستعصم ابوبکر با فوجی از سپاه بحمایت اهل سنت وجماعت کرخ بغداد را که ساکنانش شیعه مذهب بودند غارت نمودند وبسیاری

از سادات را اسیر ساخته بخواری هرچه تمامتر محبوس گردانیدند وچون وزیر علقمی الاصل بود در مذهب تشیع ومحبت اهل البیت و

شیعه ایشان غلو مینمود از مشاهده این حرکت عنان ارادت از سلوک طریق دولتخواهی برتافت وسعی واجتهاد او در ویرانی

اساس دولت عباسیه قرار یافت ودر سنه اربع وخمسین وستمایه که هلاکوخان از ممالک شرقی بقصد تسخیر ولایت غربی نهضت

نموده [illegible] رایت عزیمت بجانب دارالسلام بغداد برافراخت وخواجه نصیر الدین محمد طوسی در آن

[illegible] نجات یافته از هلاکوخان انواع تعظیم واکرام دیده همراه بود وابن علقمی فرصت غنیمت دانسته

ریاض جاه و منصبش هرگز بنفحات شوکت و بهجت طراوت و نضارت نپذیرفت و در [illegible]

بود که در صدر دیوان و مسند وزارت از برای همه کس بی تحاشی قیام مینمود و شاعران در آن زمان یکی از فضلا این دو بیت

انشا کرد نظم مرا پدریست بی شرم و معاند ولی را بازشناسد ز حاسد برای هر کسی برپای خیزد تو گویی هست نوشیروان

خالد روزی جمعی با او سفاهت بی نهایت نمودند و او از کمال تواضع و سلامت نفس چنانچه باید جوابی نداد و بعد

[illegible] گفتند که ما را دیگر طاقت این همه بی تمیزی نیست جواب داد که چهل سال است که من در بنای بی تمیزی بسر برده‌ام

نظم چون خاک باش در همه احوال بردبار تا چون هوات بر همه کس قادری رسد چون آب نفع خویش بهر کس همی رسان

تا همچو آتشت ز جهان برتری رسد و بالجمله انوشیروان تا آخر ایام حیات بفراغت روزگار گذرانید و در عین خجسته انجامی

متوجه عالم باقی گردید و کتاب تحفة الصدور از جمله مصنفات اوست مؤیدالدین محمد بن محمد بن عبدالکریم القمی ابن کثیر شامی گفته که

او وزیر خلیفه مستنصر بود و آخر او را با برادرش حسن و پسرش فخرالدین احمد بن محمد و سایر اصحابش گرفت و حبس فرمود و ابو

الازهر احمد بن محمد ناقد را بجای او منصوب ساخت در تاریخ الوزرا مسطور است که مؤیدالدین محمد القمی بعد از فوت مؤیدالدین

قصاب متقلد قلاده وزارت شده چون ناصر خلیفه ازین مرحله فانی درگذشت و الظاهر بالله بر مسند خلافت نشست

بدستور زمان پدران آن منصب را بمؤیدالدین مسلم داشت و مؤید در زمان المستنصر بالله نیز روزی چند رایت وزارت

برافراشت مؤیدالدین [illegible] محمد [illegible] از اکابر وزرا و اعاظم فضلا و نجبا بود و علمای اسلام بنام او کتب نفیسه تالیف

نموده‌اند و شعرا در مدح او قصاید لطیفه نظم فرموده ابن ابی الحدید معتزلی شرح نهج البلاغه را در دو مجلد بنام نامی او نوشته

و هزار دینار زر سرخ با خلعت لایق و اسب زین فایق صله آن یافته و شیخ ابوالحسن صغانی که از علمای اهل سنت است کتاب

عباب زاخر و لباب فاخر را بنام او نوشته و در خطبه آن فصلی که مسجع متضمن سطری از بزرگی و فضیلت پروری آن

وزیر بحر یست ذکر نموده و گفته و لما کان مولانا الملک الوزیر الاعظم الصاحب الکبیر المعظم العالم العادل المؤید المظفر المنصور

المجاهد سید صدور العالم مؤید الدنیا و الدین عمدة الاسلام و المسلمین عضد الدوله تاج الملة [illegible] رکن الملک ظهیر الخلافة المعظمة

[illegible] ملک وزراء الشرق و الغرب غیاث الوری ابوطالب محمد بن السعید المرحوم کمال الدین ابی العباس احمد بن

محمد بن علی العلقمی نصیر امیرالمؤمنین ذا الخصایل المشهورة و الفواضل المشکورة و المناهج المبرورة و المآثر المأثورة الواقف علی مصالح

[illegible] ذل فی مرضاته [illegible] نفسه [illegible] الذی منحت الوزارة منه قطب الامة و خیرها و سندها

و [illegible] تعالی علما بانه علم من اعلیها و اکرم من توسد [illegible] ان الوزارة و لم یکن یکفوها الا الوزیر محمد بن العلقمی الذی جمعت

به جمیع الفضایل و کان داربابه [illegible] طلبة العلوم بعد ان کان دارسا و جمعت [illegible] المرحومة [illegible] الاسلام [illegible]

گوارند و حال متنبی بوده و ایضا تصانیف مذکوره را باو و کتاب دیگر که یکی ایناس نام دارد و دیگری ادب الخواص باو
نسبت داده و گفته که بغایت خوش نویس بوده و این همه تحصیل فضایل و تصنیف کتب و رسایل پیش از بلوغ بیست و چهار سالگی
او میسر شده بود و نیز در تاریخ ابن خلکان مسطور است که چنین مذکور است که فاضل و عاقل و شاعر و شجاع و کافی بود و در فن وزارت تا آنکه
گفته اند هیچ یک از خلفا و ملوک را منشی چنان نبوده و این ابیات را مهیار بن مرزویه دیلمی که یکی از شعرای شیعه است در مدح
وزیر گفته شعر جاء بک الله علی فترة لن یأتلف الاعصار من قبلها ان تطلع الشمس من المغرب و همچنین در تواریخ مذکور مسطور است
که چون حاکم اسمعیلی صاحب مصر پدر و عم و برادران او را کشت وزیر گریخته بدیار رمله آمد و از آنجا بحجاز و از حجاز بعراق آمد و بعضی
اوقات در خدمت آل بویه می بود و بعضی اوقات در دیار بکر نزد احمد بن مروان که امیر آنجا بود میبود و در آنجا اقامت
تا در سیزدهم ماه رمضان سال چهارصد و هیجده در میا فارقین وفات یافت او را بموجب وصیت بمشهد شرف نجف
نقل نمودند ابوالفضل محمد بن حسین المعروف باستاد و ابن العمید القمی وزیر بحر جواد و شیری در هر فن استاد بود و صاحب بن عباد
از زمره اصحاب و عبید او و عبدالحمید کاتب مکاتب زر خرید است در حقایق علوم عربیه ماهر و دقایق حکم و فنون عقلیه
بر طبع نکته دانش ظاهر بود و در تاریخ یافعی مسطور است که او وزیر رکن الدوله ابن بویه بود و در علوم فلسفی و نجوم مهارت
و توسع تمام داشت و در علوم ادبیه و ترسل در زمان خود بی نظیر بود و کامل الریاست و جلیل المقدار بود و یکی از اتباع او
صاحب بن عباد است که بواسطه شرف صحبت او بصاحب ملقب شده و چون در کتابت و انشا ید بیضا داشت در شان او
گفته اند بدئت الکتابة بعبد الحمید و ختمت بابن العمید و جمعی کثیر از شعرا قصد خدمت او نموده مدایح برو خواندند و صلات
گرانمایه از وی ستدند از آنجمله متنبی در ارجان بخدمت او رسیده او را مدح کرده قصیده که اولش اینست شعر بادهواک
صبرت ام لم تصبرا و بکاک ان لم یجر دمعک او جری و سه هزار دینار زر سرخ باو داده مؤلف تاریخ مصر و قاهره آورده
که چون صاحب بن عباد به بغداد رفت و مراجعت نمود استادش از وی پرسید که بغداد را چون دیدی صاحب بن عباد گفت
بغداد فی البلاد کالاستاد فی العباد و ایضا روایت نموده که روزی صاحب بن عباد بعد از وفات ابن عمید از در سرای
او میگذشت در بیرون آن سرا هیچکس را ندید مگر چند نفر از خدمتکاران زبون پس این ابیات از روی عبرت بر زبان
راند شعر ایها الربع لم علاک اکتئاب این حجابک الحجاب و الحجاب این من کان الدهر یفزع منه فهو الیوم فی التراب تراب و از علی
بن سلیمان روایت نموده که گفت در شهر ری خانه خراب دیدم که سوی درگاه آنخانه بر جا مانده بود و چون تامل
نمودم دانستم که دار ابن عمید است و در آنجا این چند بیت نوشته دیدم شعر اعجب لصرف الدهر معتبرا فهذه الدار من عجایبها
تعهدی بها بالملوک راتبة قد سطع النور فی جوانبها تبدلت وحشة بعد ساکنها یا وحشة الدار بعد ماکنها و در بعضی از تواریخ

قاصدان بخدمت خواجه و بارگاه خان فرستاد و ایشان را بر توجه بجانب بغداد ترغیب نمود و [illegible] گفت که
ولشکریان خلیفه را بحسن تدبیر از حوالی خلیفه دور ساخته ام هر چند زودتر رکاب ظفر انتساب متوجه صوب گردد [illegible]
این ملک بدست خواهد آمد هلاکو خان شرح احوال بتفصیل و اجمال دانسته با لشکر گردون احتشام و سپاه بهرام انتقام رو
سوی دار السلام بغداد نهاد و بعد اللتیا واللتی روز یکشنبه چهارم صفر سنه ۶۵۶ مستعصم مضطرب گردید با پسر دو پسر ابو بکر و
عبد الرحمن و بسیاری از علویان و دانشمندان عزیمت ملاقات هلاکو خان کرد و طوق اکویانت از دروازه دار السلام
بیرون رفته روی بدرگاه خان آورد و چون بکریاس گردون اساس رسیدند خلیفه و پسران را با دو سه خادم [illegible] ونگاه
موقوف گردیدند و هلاکو خان در باب افنا و ابقاء خلیفه مذکور با خدمت خواجه نصیر الدین محمد و دیگران طریق مشورت
مسلوک داشته همه بر قتل خلیفه متفق گردیدند و مستعصم را در نمد پیچیده بر زمین مالیدند و بلگدمت و صدمت بندهای اعضای او را
از یکدیگر جدا گردانیدند و شیعه امیر المؤمنین بانتقام خون ائمه معصومین مسرور گشتند در کتاب تحفة الابرار مسطور است که سبب
انقراض دولت مستعصم عباسی و قتل او و اولاد او آن بود که امیر ابو بکر بن مستعصم شبی در محله کرخ که مسکن شیعیان بود
میگذشت وقت سحری شنید که در نماز وتر کسی دعایی میخواند که بر مزاج عصبیت امتزاج او ناخوش آمد بنا بر این لشکر بر تاخت
محله کرخ را غارت کرد و قریب هزار دختر از علویه و غیر ایشان را بغارت بردند و اسیر کردند وزیر دار الخلافه محمد بن العلقمی
که شیعی بود چون این حال مشاهده نمود بر آشفت و سوگند خورد که قرار نگیرم تا آل عباس را بدست مغول باز ندهم و در حال
چهار طبق کاغذ را وصل کرد و صورت بغداد را در آنجا نقش کرد و پنهانی بقاصد امین داد و بپادشاه جهانگیر و خان اعظم
عادل هلاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان فرستاد و در وقتی که هلاکو از جیحون گذشته بود کاغذ بوی رسید
و وزیر بتخریب لشکر عرب مشغول بود و تقویت لشکر مغول میکرد تا خلیفه و اولاد او را بدست جهانگیر داد و ساکت و یکصد
نیه دانشمند را از اهل سنت که فتوی بقتل و غارت اهل کرخ داده بودند بیاسا رسانید تا بعوام ایشان چه رسد تا شد
فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ شیخ ابو القسم حسین بن [illegible] بن محمد بن یوسف الوزیر المغربی
شیخ نجاشی گفته که از اولاد بلاس بن بهرام گور است و مادر او فاطمه دختر ابو عبد الله محمد بن ابراهیم بن جعفر النعمانی است
که شیخ او و صاحب کتاب غیبة بود و چنین او را مصنفات بسیار است از آنجمله کتاب خصایص در علم قرآن و کتاب اختصار
اصلاح المنطق و کتاب اختصار غریب المصنف و رساله در معرفت قاضی و کتاب الالحاق بالاشتقاق و کتاب اختیار
شعر ابی تمام و اختیار بحتری و متنبی و طعن بر و در [illegible] شهر رمضان سال چهار صد و هیجده وفات یافت و قاضی ابن
خلکان نسب او را از جانب پدر و مادر بهمین طریق ذکر نموده و گفته که خال او هارون بن عبد العزیز [illegible] است

... [illegible] ... از قرآن نگار بوده و دیگر ... ممارست در نظم مصالح
جمهور ... و مزاحم زمانه مشقات ... بنا و کف کفایت او داده و عقده حل و عقد و ازمه قبض و بسط مصالح عباد
در قبضه اختیار او نهاده و در تاریخ یافعی مسطور است که صاحب بن عباد در مکارم و فضایل نادره عصر و اعجوبه دهر بود و تحصیل علوم
از استاد ابن عمید و ابوالحسین احمد بن فارس لغوی صاحب کتاب مجمل اللغه و غیر ایشان نموده بود و ابومنصور ثعالبی در کتاب یتیمة الدهر در حق او
گفته ... [illegible] ... نیست که از آن جمله صباح از علو محل او در علم و ادب و جلالت او در جود و کرم و تفرد او بنهایت محاسن و جمیع
اسباب مفاخر لایق و اتم بلکه همت گفتن من فروتر است از رسیدن بادنی مرتبه فضایل و معالی او و جهد و طاقت من قاصر است
از بیان اندکی از فضایل و مساعی او و بعد از آن شروع در شرح بعضی از محاسن و شطری از احوال او کرده و ابوبکر خوارزمی در حق صاحب
گفته نشأ من الوزارة فی حجرها و دبّ و درج من وکرها و رضع افاویق درّها و ورثها عن آبائه کما قال ابوسعید الرستمی فی حقه
و ورث الوزارة کابراً عن کابر موصولة الاسناد بالاسناد یروی عن العباس عباد وزارته و عن اسمعیل عن عباد و گفته اند که
هیچکس آنچنان عزت که در حیات داشت بعد از وفات نیافت مگر صاحب بن عباد که چون او را وفات رسید درهای شهر
ری را بستند و تمام مردم از پادشاه که فخرالدوله بود و امرا و لشکریان و سادات و فضلا و عامه شهر بر در قصر او حاضر شدند
و انتظار جنازه او میکشیدند و پادشاه و ارکان دولت همگی در عزای وی تغیر لباس نموده بودند و چون نعش او را بیرون
آوردند فریاد از نهاد جمیع حاضران برخاست و بی اختیار سر بر زمین نهاده زمین را بوسیدند و فخرالدوله پیش جنازه
با دیگر مردم میرفت و چند روز بعزای او اشتغال نمود و لطایف منشآت و رسایل صاحب بسیار است [illegible]
زمان او و کتبی نوشت و رعایت عذوبت و لطافت و لمعی از آثار فصاحت و بلاغت از آن ظاهر بود و چون صاحب بن عباد
از مطالعه کرد و گوید که اگر منشآت خاصه اوست که آن فاضل در مدح مکتوب درج کرده در جواب او این عبارت نوشت که
هذه بضاعتنا ردت الینا یعنی این کالای ماست که بسوی ما باز گردانیده شده در تاریخ الوزرا مذکور است که صاحب
کافی اسمعیل بن عباد در علم و فضیلت و فهم و فطانت وحید عصر و یگانه روزگار بود و در اصابت رای و تدبیر و اصفای خاطر و
صفای ضمیر سرآمد وزرای کفایت آثار شد و فرخنده رای او بر ملک ما فتنه بر بستی و مبارک روی او بر خلق راه فتح گشودی
سعادت چشم بگشادی که تا رویش بدیدی زمانه گوش نهادی که تا رایش حل فرمودی و بعد آب در ایام دولت موید الدوله
وفات یافت ارکان دولت و اعیان حضرت با یکدیگر مشورت نمودند که کدام یک از اولاد ... قایم مقام گردانند
صاحب کافی گفت که هیچیک از ملوک دیلم را استحقاق سلطنت برابر فخرالدوله نیست او را از خراسان طلب می باید کرد
و ... ملک بر دارد و او را ای امر ... قرار گرفته مرغی بنشابور فرستادند و فخرالدوله را که در بنا و حسام الدوله

مذکور است که ابو الفضل بن عمید در عهد سلطنت رکن الدوله بمرتبه وزارت رسید و ترقی تمام اورا دست داد و بنیابت
معتبر گردید و مشابه که دران ایام که رکن الدوله از ولد ارشد خود عضد الدوله رنجیده بود و پهلو بر بستر ناتوانی نهاده
عضد الدوله اندیشید که مبادا پدر از وی ناراضی بروضه رضوان شتابد بنابرین فرصت نمی توانست که متوجه ملازمت گردد
بعد از تامل قاصدی نزد ابو الفضل فرستاده پیغام داد که کدورت مرا از خاطر رکن الدوله بیرون بر و چنان کن
که مرا طلب دارد ابو الفضل نخست قبول بر دیده نهاده دران باب سعی موفور بتقدیم رسانید و جهت احضار عضد الدوله کسی
بشیراز ارسال داشت و چون عضد الدوله در بلده اصفهان بملازمت پدر بزرگوار رسید رکن الدوله باقی فرزندان نیز حاضر
ساخته ابو الفضل جشنی عظیم ترتیب نمود و رکن الدوله با اولاد امجاد بخانه وزیر تشریف برده رکن الدوله در آن مجلس ممالک خود را
میان پسران منقسم گردانید و فخر الدوله و مؤید الدوله را باطاعت و فرمان برداری عضد الدوله مامور ساخت والله اعلم
ابو الفتح علی بن محمد بن العمید بعد از وفات پدر وزیر شد و ذو الکفایتین لقب یافت در تاریخ گزیده مسطور است که
ابو الفتح علی بن محمد بن حسین وزیر رکن الدوله حسن بن بویه بود در بزرگی بمرتبه رسید که صاحب بن عباد با وجود اجلال
خود مدح او گفتی و بپا برخاستی در بر و خواندی ثعالبی در حق او گفته عین الشرف ولسانه وسیف الملک وسنانه و اشعار خوب
و رسایل نیکو نظم داده و ابن خلکان گفته که ابو الفتح مذکور جوانی جلیل نبیل سری صاحب فضایل بود و متنبی در بعضی از قصاید
و اشعار بمدح او مشغول بوده و او بوزارت رکن الدوله همواره از روی استقلال اشتغال مینمود و چون رکن الدوله
وفات یافت و پسرش مؤید الدوله بر سریر سلطنت نشست ابو الفتح مذکور بدستور وزیر بود و بنابر آنکه میان او و صاحب
بن عباد کلفت و نزاع بهم رسیده صاحب خاطر مؤید الدوله را بر وی متغیر گردانید و در شهور سنه ست و ستین و ثلثمایه
اورا مصادره و مواخذه و تعذیب بسیار نمودند و حبس کردند و چون از خود ناامید شد و دانست که اورا خلاص نیست
اگرچه جمیع اموال و اسباب خود تسلیم نماید تذکره که جمیع ذخایر و اموال او و پدر او در آنجا بود طلبید و در آتش انداخته
و چون آن تذکره سوخته شد شخصی که بر او موکل بود گفت هرچه میخواهی بعد ازین با من بکن که بخدا سوگند که بصاحب توانا
من کلمه یا درهمی حاصل نخواهد شد و او همچنان در شکنجه عذاب گرفتار بود تا هلاک شد و در باب خرابی آن خانواده بعضی از شعرای
اصحاب این دو بیت گفته شعر آل العمید و آل برمک ما لکم قل المعین لکم وذل الناصر کان الزمان یحبکم فبدا له ان الزمان
هو الخوان الغادر و ابو الفتح بجید بیت مدتی پیش از آنکه کشته شود این ابیات بر زبان میراند شعر دخل الدنیا اناسا قبلنا
رحلوا عنها و خلوها لنا و نزلنا کما قد نزلوا و نخلیها لقوم بعدنا الصاحب الجلیل کافی الکفاة ابو القاسم اسمعیل بن ابی الحسن عباد بن احمد بن ادریس
صاحب دولتی که خلعت نسب عالی را بطراز فضایل و معالی آراسته و طبع وقادش در ریاض علوم انهار اصول و فروع

[illegible] لقد شرك ... نفسه على الفراش فداه و ... عنه و ... و ... من عانده و قلاه و ... عنه

... [illegible] ... ذلك امير المؤمنين را ... شيخ ابو الفتوح رازى گفته كه نقش نگين صاحب

... [illegible] ... نقش نگين ... اين بود و تشفع ... فى الآخرة محمد و العترة الطاهره

... [illegible] ... صاحب ... در منقبت و تبرا از اعادى ايشان بود و از جمله اشعار

او كه ... حضرت امير ... كان النبى مدينة العلم الذى حوت الكمال و كنت افضل

باب ... لم ... نقاب لم ... رونه و ... و هى ... الاسباب

... كه ... خود ... ببين و ... شيخ ابو الفتوح رازى در تفسير خود آن را ايراد و منسوب ساخته

... كان ... عندى ... و كيف ... الذى كان ... امير المؤمنين ... و انصاب

على ... و تذكر ... و ... الذكاء ... و ... عنه ... صلة ...

... و ... من فوق التراب فداء تراب نعل ابى تراب من ... كه بر بالاى

خاكت فداى خاك نعل ابو ترابم يا امير المؤمنين المرتضى ان ... عندكم قد ... كما ... قال ... من

كمولاى على ... من ... فى ... من وصى المصطفى عندكم و وصى المصطفى من المصطفى

و از جمله ... اين قصيده است كه در باب شوق خود بزيارت حضرت امام رضا عليه السلام گفته شيخ اجل ابن بابويه در صدر

كتاب عيون الرضا كه تاليف آن برسم تحفه صاحب بوده ايراد آورده شعر يا سائرا زائرا الى طوس مشهد طهر و ارض

تقديس ابلغ سلامى الرضا و حط على اكرم رمس ... و الله و الله حلفة صدرت من مخلص فى الولاء مغموس انى لو كنت

... كان ... و كنت ... اليوم ... فقرة العين ... بالزكا ... و ... و الناس

... صحكت وجوه دهرى ... لما رايتها فى ضمان ... صدعت ...

... كان ... يا ابن النبى الذى به قمع الله ظهور الجبابرة الشوس و ابن الوصى الذى تقدم فى الفضل على البزل القعس

و جاز ... غير منتقص و لابن المجد غير ... و قد ... كم ... من ... اولى الطرح

فى النواويس ... عند ما ... فى ... جاموس اذا ... جبهة عرفت فيها اشتراك ابليس لم يعلوا

... اذان ... انتم حبال اليقين ... كم ... فى ذلك ...

... على ... اما ابن ... فلا يخاف ... فى ... كو نوا ... دبى و بايته

... كم ... كانما ... الياسين و هذه كم ... قد نشر الله فى القرطاس ... العرس

ابوالعباس تاش سپهسالار و پادشاهی نوید دادند فخرالدوله از برق و باد بسرعت سیر استعجال نموده روی
بعراق آورد و در ماه رمضان سنه ثلث و سبعین و ثلثمایه بملک ری رسیده بر تخت سلطنت متمکن گشت و منصب وزارت
را بصاحب بن عباد مفوض گردانید و جناب صاحبی بواسطه خصال حمیده و افعال پسندیده و وفور تدبیر و کثرت کفایت
باندک زمانی تقرب تمام یافته صاحب اختیار ملک و مال شد و در سنه سبع و سبعین و ثلثمایه صاحب بن عباد بموجب حکم فخرالدوله
بجانب طبرستان رفت و کما ینبغی در ضبط احوال آن ولایات کوشیده جماعت متغلبه را مغلوب و مقهور گردانید و بفتح
چند قلعه معتبر قیام نموده در سنه مذکوره مراجعت فرمود و در سنه سبع و ثمانین و ثلثمایه آن وزیر صاحب تدبیر فرمان
داد تا در جرجان چند سکه زدند هر سکه بوزن هزار مثقال طلا و بر یک جانب هر سکه هفت بیت نقش کرده بودند که
یکی از ان ابیات اینست شعر و احمر یحکی الشمس شکلا و صورة * فاوصافه مشتقة من صفاتها و بر جانب دیگر سکها سورهٔ
اخلاص و لقب فخرالدوله و لفظ جرجان ثبت بود و در سنه خمس و ثمانین و ثلثمایه جناب صاحبی بمرض موت گرفتار گشته
پهلو بر بستر ناتوانی نهاد و فخرالدوله بعیادت رفته صاحب معروض داشت که من در ایام وزارت بقدر طاقت در رواج
دولت این خاندان کوشیدم و نام همایون پادشاه را در اقطار آفاق بعدالت مشهور گردانیده اکنون متوجه عالم باقی ام
اگر پادشاه بدستور معهود سلوک فرماید نیکنامی مساعی مشکوره من بود و کار خجسته آثار عاید گردد و نیکنامی باشد
و من بعد نسبتی رضا داده ام که خامل الذکر باشم و پادشاه به نیکنامی اشتهار یابد اگر از بندگان حضرت امری بخلاف آنچه
عرض کرده ام ظاهر گردد در نزد عالمیان بوضوح پیوندد که این قواعد پسندیده ساخته و پرداخته من بود و خصوصیت
اساس دولت را زیان دارد و از ان خللها تولد کند و امید میدارم که پادشاه بقبول التماس اغراض مردم مفتن عمل
ننماید و عنان [illegible] بصوب صواب منحرف نگرداند فخرالدوله این التماس را بحسب ظاهر قبول فرمود اما بعد از فوت جناب
صاحبی تملکات او را ضبط نموده اولادش را محروم ساخت و متعلقان وزیر را مصادره کرده اموال فراوان
از ایشان حاصل کرد و در روضة الصفا مسطور است که چون صاحب بن عباد را بنمازگاه بردند ابو[illegible] جلالی گشت
اعیان و حکام پیش نعش او زمین بوسی کردند و تابوت را از سقف خانه بیرون آوردند تا باصفهان بردند و بخاک سپردند
صاحب مدت هجده سال [illegible] قیام نمود و [illegible] کتابها جمع کرده بود که هرگز هیچ وزیری که صاحب تاج
و سریر جمع کرده [illegible] چنانچه در سفر [illegible] چهارصد شتر بار [illegible] از کتابها میکشیدند و صاحب را تصنیف بسیار است
از آنجمله کتاب محیط در لغت و آن هفت مجلد است و کتاب اسماء الله و صفاته و کتاب [illegible] در علم کلام و صحبت اشعار آن چند فقره
را در مدح حضرت امیر علیه السلام آورده [illegible] حبیبی الذی آخاه [illegible] اجابة حین عاه [illegible] قبل [illegible]

[illegible] ابو محمد الحسن بن محمد بن هارون بن ابراهیم بن عبد الله بن یزید بن حاتم بن قبیصة بن المهلب بن ابی صفرة الازدی
وزیر با استقلال معزالدوله ابن بویه بود و ابن خلکان گوید که ارتفاع قدر و علو همت و کثرت فضل و جود او مشهور است
علم و ادب و اهل آن را بغایت دوست داشتی و همیشه همت عالی نهمت بر احراز موجبات ذکر جمیل گماشتی و پیش از آنکه بخدمت
معزالدوله رسد احوال او بسیار پریشان بود با آنکه وقتی در اسفار او را میل بخوردن گوشت شد و قدرت بر بهای یک سیر
گوشت نداشت و از غایت شدت محنت خود این ابیات نظم نمود ؎ الا موت یباع فاشتریه فهذا العیش ما لا خیر فیه
الا موت لذید الطعم یأتی یخلصنی من الموت الکریه اذا ابصرت قبرا من بعید وددت بانی مما یلیه الا رحم المهیمن نفس حر تصدق
بالوفاة علی اخیه و بعد از تقلب احوال بوزارت معزالدوله رسید و اعتبار و اختیار تمام پیدا کرد و ولادت او در بصره
محرم سنه احدی و تسعین و مائتین بود و وفات او در سال سیصد و پنجاه و دو در راه واسط اتفاق افتاد و او را
از آنجا ببغداد آوردند و در مقابر قریش در مقبره نوبختیه که خانواده اهل فضل و صلاح از شیعه [illegible] اند او را دفن کردند و
و ابن ابی الحجاج بغدادی که یکی از فضلای شعرای امامیه است و ذکر او در مجلس شعرای عرب خواهد آمد در مرثیه وزیر این ابیات گفت
شعر ؎ یا معشر الشعراء دعوة موجع لا یرتجی فرج السلو لدیه عزوا القوافی بالوزیر فانها تبکی دما بعد الدموع علیه مات الذی
امسی الثناء وراءه والعفو عفو الله بین یدیه هدم الزمان بموته الحصن الذی کنا نفر من الزمان الیه فلیعلمن بنو بویه انه فجعت به الایام
آل بویه ابو طاهر محمد بن محمد بن بقیه در تاریخ ابن کثیر شامی مسطور است که ابن بقیه در اوایل پریشان حال بود و اول منصبی که یافت
آن بود که در ایام حیات معزالدوله اشراف مطبخ عزالدوله با او رجوع شد و بعد از آن ترقی بدیگر خدمات نمود و چون معزالدوله
وفات یافت و عزالدوله ~~با او رجوع شد و بعد از آن ترقی بدیگر خدمات نمود و چون معزالدوله وفات یافت و عزالدوله~~
در سلطنت استقلال یافت او را رعایت و تربیت کرد تا آنکه چون بر عزالدوله ظاهر شد که وزیر ابو الفضل شیرازی
مذهب اهل سنت دارد و در یکی از وقایع که میان شیعه بغداد و سنیان آنجا واقع شده بود حمایت اهل سنت نمود او را
عزل نمود و محمد بن بقیه را بجای او نصب فرمود و علو جاه و وسعت دستگاه او بجایی رسید که هر شب هزار من شمع در سرکار
او میسوختند تا باقی تنعمات و تکلفات او چه باشد و بر قیاس آن بسرکار صاحب او در هر باب بذل نمود و در اثنا
که میان عزالدوله و عضدالدوله بر سر امیر الامرائی بغداد نزاع بود عضدالدوله کتابتی به ابن نوشت و خواست که او را
از ولی نعمتش منحرف سازد ابن بقیه نوشته او قبول ننمود و در جواب نوشت که صاحب خیانت و غدر از اخلاق جاهل
بیت و مع هذا الخوش آمد ولی نعمت خود گاهی سخنان رکیک در باب عضدالدوله میگفت لاجرم چون عضدالدوله متوجه
بغداد شد و عزالدوله [illegible] کشته شد در مقام طلب ابن بقیه شد و او را بدست آورده تشهیر نمود و بعد از آن در پای

قالها ملک سلیمان و عرش بلقیس فجاء به تأویله حتی یزور الامام فی طوس و این قاعده ... و در این باب حسنی

زایراً قد نهضت مبتدراً قد رکضنا ... کأنه البرق اذا ما اومضا ابلغ سلامی زاکیا بطوس مولای الرضا سبط النبی

المصطفی و ابن الوصی المرتضی من حاز عزاً اقعسا و ساد مجداً ابیضا و قل له عن مخلص یری الولا مفترضا فی الصدر نفح نوده تترک

قلبی حرضا من ناصبین غادروا القلب بلوی مرضا صرحت عنهم معرضا و لم اکن معرضا نابذتهم و لم ابل ان قیل قد ترفضا یا

حبذا رفضی لمن نابذکم و ابغضا و لو قدرت زرته و لو علی جمر الغضا لکننی معتقل بقید خطب عرضا جعلت مدحی بدلا من قصده

و عوضا انا ابن عباد ... علی الرضا المرتضی رام ابن عباد و بها شفاعة لمن ... و از جمله اشعار او که در تبری از اعدای اهل البیت علیهم

السلام واقع شده این چند بیت است قالت تحب معاویه قلت اسکت یا زانیه قالت اتحب جوابا فاعدت قولی ثانیه

یا زانیه یا بنت الفی زانیه احب من شتم الوصی علانیه فعلی یزید لعنه و علی ابیه ثانیه و چون تشیع صاحب بن عباد و اهتمام او در

ترویج مذهب عدل [illegible] غایت اشتهار دارد تا آنکه اهل اصفهان مذهب تشیع را با او نسبت میدادند چنانکه مرویست

که در ایام حکومت صاحب ابن عباد در اصفهان و اهتمام ترویج مذهب خود در میان ایشان روزی شیخی از اهل اصفهان

مردی را دید که با خاتون خانه او مباشرت مینماید تازیانه برگرفت و خاتون را تادیب مینمود و خاتون چون سنیه بود در اثنای

در اثنای تازیانه خوردن میگفت القضاء و القدر یعنی زنا کردن من تقدیر و قضا و قدر خداست پس شیخ با او خطاب کرد

که ای دشمن خدا زنا میکنی و همچنین سخن ... میگویی خاتون چون این سخن از وی شنید از روی درد و دین فریاد برآورد و گفت

که آخر تو ترک سنت کردی و مذهب ابن عباد را اختیار نمودی شیخ از آن سخن متنبه شده تازیانه را از دست بینداخت

و عذرخواهی او نمود و گفت انت سنیة حقا و در تاریخ یافعی مسطور است که وفات صاحب بن عباد در شب جمعه بیست و چهارم

شهر صفر از سال سیصد و هشتاد و پنج در ولایت ری اتفاق افتاد و بعد از آن او را باصفهان نقل کردند و در محله که

معروفست بباب دریه او را دفن کردند و از ابوالقاسم بن ابی العلاء شاعر اصفهانی نقلست که گفت در خواب دیدم

شخصی را که با من میگوید چرا با این همه فضل و قدرت که بر شعر داری صاحب را مرثیه نگفتی در جواب گفتم که کثرت محاسن او

مرا از آن باز داشت زیرا که ندانستم که بکدام یک از محاسن و فضایل او ابتدا کنم و ترسیدم که تقصیری و کوتاهی از من واقع

شود و مردم خیال کنند که من استیفای فضایل او کرده ام پس آن شخص گفت بشنو و حفظ کن آنچه من در باب او گفته ام

بجوی گفت شعر ثوی الجود و الکافی معا فی حفیرة فقلت لیأنس کل منهما بأخیه فقال هما اصطحبا حیین ثم تعانقا فقلت ضجیعین

حیین فی لحد باب دریه فقال اذا ارتحل الثاوون عن مستقرهم فقلت اقاما الی یوم القیامة فیه [illegible] از جمله مرثیه صاحب

گفته اند این دو بیت از ابوسعید رستمی است شعر ابعد ابن عباد یهش الی السری اخو امل او یستماح جواد ابی الله الا ان ...

[illegible] بود و قصیده در مدح اهل البیت علیهم السلام دارد که آخر آن این بیت است یستشفع لابن لطه
یوم علی محاسنه التراب ابو تراب ابو غالب فخر الملک بن علی بن خلف [illegible] ابن کثیر شامی گوید که پدر او مردی صیرفی بود
آخر کار او وزیر بهاء الدوله بن عضد الدوله شد و اموال بسیار بهم رسانید و عمارتی عالی در بغداد بنیاد نهاد و دار [illegible]
[illegible] ساخت و او بغایت کریم و جواد و باذل بود و کثیر الصلات والصدقات بود تا آنکه هر روز هزار فقیر را
جامه میداد و او اول کسی است که در شب نصف شعبان قسمت حلوا بفقرا نمود و او مایل بتشیع بود و در سال چهارصد و هفت
سلطان الدوله او را در اهواز کشت و از اموال او مبلغ ششصد هزار دینار ضبط شد سوای املاک و اثاث و متاع و عمر او
در آن وقت به پنجاه سال و چند ماه رسیده بود و در کتاب تاریخ الوزرا مسطور است که ابو غالب وزیر شرف الدوله بود و
چون شرف الدوله در بغداد خطبه بنام خود خواند جمعی از دیالمه که محبت سلطان الدوله در دل داشتند از شرف الدوله
رخصت طلبیدند که باهواز رفته متعلقان خود را ببغداد آورند و شرف الدوله دستوری [illegible] ابو غالب را مصاحب
ایشان گردانید تا خلف وعده نکنند و چون دیالمه باهواز رسیدند مخالفت شرف الدوله را اظهار ساخته بقتل ابو غالب
مبادرت نمودند ابو الحسن [illegible] ابن سهلان ابو محمد [illegible] در تاریخ چهارصد و ده شهادت یافت در کتاب تاریخ الوزرا مسطور است
که ابن سهلان در سلک وزرای ملوک دیلم انتظام داشت و در دقایق مکر و تزویر دقیقه مهمل و نامرعی نگذاشت چند نوبت بسبب
او میان سلطان الدوله ابن بهاء الدوله و برادرش مشرف الدوله [illegible] نزاع قایم شد آخر الامر با یکدیگر صلح کرده قرار بر آن
دادند که هیچکس ابن سهلان را وزارت نفرماید و مشرف الدوله بنیابت برادر در عراق عرب امارت نماید و مملکت فارس و اهواز
مخصوص سلطان الدوله باشد و بدین قرار سلطان الدوله از عراق عرب متوجه اهواز گشته چون بتستر رسید بخلاف مقرر ابن سهلان
را وزیر گردانید و لشکری در تابین او کرده بحرب مشرف الدوله فرستاد و مشرف الدوله [illegible] جناب وزارت مآب را
استقبال کرده بعد از وقوع محاربه ابن سهلان منهزم بواسط رفت و مشرف الدوله او را محاصره فرمود و قحطی عظیم در میان
روی داد چنانچه از سگ و گربه نشان نماند بنابران ابن سهلان از قلعه بیرون آمده بشرف دستبوس مشرف الدوله مشرف
شد و در [illegible] مشرف الدوله نام سلطان الدوله را از خطبه افکنده باستقلال متصدی امر پادشاهی گشت و در سنه [illegible]
برادر دیگرش جلال الدوله که حاکم بصره بود در خلاف سلطان الدوله با او موافقت نمود و آنگاه [illegible] اتفاق ابن سهلان
را گرفته میل کشیدند عمید الملک ابو نصر کندری ابن کثیر شامی گفته که عمید الملک وزیر طغرل بیک [illegible] مذهب [illegible]
[illegible] وزیر حنفی و سنی متعصب بود [illegible] شیعه بغداد [illegible] و در تاریخ الوزرا مسطور است که عمید الملک [illegible]
[illegible] بفضل و کیاست موصوف و معروف بود و در صنعت انشا و فصاحت و فن استیفا و سیاق ید بیضا

میل بدان جهت تا فیل او را هلاک ساخت آنگاه او را در بیمارستان صلب نمود و ابوالحسن محمد بن عمر بن یعقوب انباری که مصاحب
و ندیم ابن بقیه بود او را باین ابیات لطائف سمات مرثیه گفته شعر علو فی الحیاة وفی الممات لحق انت احدی المعجزات
کأن الناس حولک حین قاموا وفود نداک ایام الصلات کأنک قائم فیهم خطیبا وکلهم قیام للصلاة مددت
یدیک نحوهم احتفاء کمدهما الیهم بالهبات ولما ضاق بطن الارض عن ان یضم علاک من بعد الممات اصاروا الجو قبرک
واستنابوا عن الاکفان ثوب السافیات لعظمک فی النفوس تبیت ترعی بحفاظ وحراس ثقات وتشعل عندک النیران
لیلا کذلک کنت ایام الحیاة رکبت مطیة من قبل زید علاها فی السنین الماضیات وتلک فضیلة فیها تأس تباعد عنک
تعییر العداة ولم ار قبل جذعک قط جذعا تمکن من عناق المکرمات اسأت الی النوائب فاستثارت فانت قتیل ثأر النائبات
وکنت تجیر من صرف اللیالی فعاد مطالبا لک بالترات وصیر دهرک الاحسان فیه الینا من عظیم السیئات وکنت لمعشر
سعدا فلما مضیت تفرقوا بالمنحسات غلیل باطن لک فی فؤادی یخفف بالدموع الجاریات ولو انی قدرت علی قیام
بفرضک والحقوق الواجبات ملأت الارض من نظم القوافی ونحت بها خلاف النائحات ولکنی اصبر عنک نفسی مخافة ان اعد
من الجناة وما لک تربة فاقول تسقی لانک نصب هطل الهاطلات علیک تحیة الرحمن تتری برحمات غواد رائحات ابن عساکر
در تاریخ دمشق آورده که چون ابوالحسن آن مرثیه را نظم نمود بر کاغذها نوشته در کوچهای بغداد انداخت و چون مردم
آنرا گرفته از غایت لطافت دست بدست میگردانیدند خبر بعضد الدوله رسید و چون آن ابیات را بر وی خواندند از نهایت
لطافت آن ابیات را آرزو کرد که ای کاش آن مصلوب خود من بودمی و این مرثیه در شان من بودی فرمود که ناظم آن ابیات را پیدا سازند
و بکمال مهابت و جوی او نمودند و نیافتند تا آنکه خبر و روایات بصاحب بن عباد رسید و او جهت ناظم آن شعر امان
نوشت چون ابوالحسن مذکور خبر امان صاحب را شنید اعتماد نموده بخدمت او آمد و چون صاحب او را دید گفت توئی
قائل ابیات مرثیه ابن بقیه گفت آری صاحب گفت [illegible] بخوان آنرا بر من ابوالحسن شروع در خواندن نمود
و چون باین بیت رسید شعر ولم ار قبل جذعک قط جذعا تمکن من عناق المکرمات صاحب برخاست و او را معانقه
کرد و دهن او را بوسید و اسباب سفر او را مهیا ساخته روانه خدمت عضد الدوله ساخت و چون بمجلس عضد الدوله
درآوردند با او خطاب کرد که چه چیز ترا بر آن داشت که از برای دشمن من مرثیه گفتی گفت سابقه حقوق و نعمتهای که
بر من داشت خاطر مرا از فوت او غمگین گردانید و دل مرا مضطرب ساخته و مرا از جامه بیرون آورد و آخر عضد الدوله
او را نوازش نموده خلعت و زر و اسب انعام نمود و ابن خلکان گوید که اتفاق علمای فن شعر است بر آنکه مانند این مرثیه کسی
نگفته و ابن بقیه تا وفات عضد الدوله مصلوب بماند [illegible] شیخ عبدالجلیل رازی گوید که او وزیر عضد الدوله

و صاحب مجمل التواریخ ذیلی و عنه رسعد الملک مذکور ساخته و صاحب تاریخ الوزرا نیز نقل ان اقبال نموده از
محل عناد و الحاد است و بحقیق صاحب جامع التواریخ که از غلات شافعیه است در شان شیعه امامیه مسموع نیست و صاحب
تاریخ [illegible] در زمان خود [illegible] تقیه و الحاد شده بود و بنابرین اخفای تعصب خود در نوشتن مینماید اما گاهی بی
اختیار اظهار تشیع میکند چنانکه در احوال وزیر [illegible] الدین ابو نصر احمد کاشانی مبین خواهد شد و تحقیق است که جمال الدین وزیر
مجتبی قاضی اصفهان و ابوسعید هندی [illegible] عثمان پسر نظام الملک که صاحب جامع التواریخ گفته که در خلاف
سعد الملک اتفاق نموده بودند از روی عداوت دینی نسبت الحاد بان وزیر صحیح الاعتقاد نمودند و مع هذا نظر
در مناصب او داشتند و تفتیش [illegible] معزول و در خاطری نگاشتند مجد الملک ابوالفضل سعد بن محمد بن موسی براوستانی القمی
صاحب معجم البلدان گفته که براوستان [illegible] قم و از انجاست وزیر مجد الملک ابوالفضل اسعد بن محمد براوستانی
که وزیر سلطان برکیارق بن ملکشاه بود و [illegible] غالب بود و لشکریان در اهتمام ساختند [illegible] تا ایشان سلوک خوب نمی نماید
و به خروج کردند تا سلطان [illegible] و سلطان از روی ضرورت او را تسلیم ایشان نمود و با ایشان شرط کرد
که قصد جان او نکنند اما ایشان اطاعت نکردند و او را شهید ساختند و تفصیل این قصه بر وجهی که در حبیب السیر مسطور شده
آنست که سلطان ملکشاه در اواخر ایام حیات خواجه نظام الملک را عزل کرده و منصب وزارت او را بتاج الملک
ابوالغنایم قمی عنایت فرمود و شرف الملک ابوسعید کاتب را بمجد الملک ابوالفضل قمی بدل نموده و دران اوان که برکیارق در
خراسان اقامت داشت چون مؤید الملک را از وزارت معزول ساخته بود [illegible] در مقام [illegible] غبار [illegible] گشت و آخر
[illegible] محمد بن ملکشاه که والی آن خطه بود و او را [illegible] گردانید و مؤید الملک سلطان محمد را بر مخالفت برادر
دلیر ساخت تا لشکر فراهم آورده و در شوال سنه اثنی و تسعین و اربعمایه از گنجه بخیال قتال بیرون آمد و برکیارق نیز متوجه برادر گشته
در اثنای راه اعاظم امرای او قصد مجد الملک که منصب استیفا داشت نمودند بسبب آنکه مجد الملک در صدد کفایت اموال
دیوان شده ابواب منافع مقربان درگاه را مسدود گردانیده بود و مجد الملک چون سیل بلا را متوجه خود دید یک شبی
[illegible] برکیارق پناه برد و از امرا گریخته خود را [illegible] پادشاه انداخت امرا او را تعاقب نموده در حوالی
[illegible] ایستاده صف [illegible] ند و کس نزد برکیارق فرستاده محمد مجد الملک را طلبیدند و او [illegible]
[illegible] ایشان نهاده امرا [illegible] و [illegible] پادشاه درآمده مجد الملک را پاره پاره کردند و برکیارق
[illegible] راه [illegible] الملک [illegible] شیخ عبد الجلیل رازی
[illegible] عالم عادل بود و [illegible] خیرات او در مکه و مدینه ظاهر است [illegible]

بیمن [illegible] و در احیای مراسم جود و سخا سعی موفور و جهد نامحصور مبذول میداشت و در ایام اختیار و استبداد اعلام عدل و
انصاف برافراشت در زمان سلطنت سلطان طغرل بیک مدت بیست سال در کمال استقلال بانتظام مهام وزارت
پرداخت و چون زمام امور پادشاهی در قبضه قدرت سلطان الب ارسلان قرار گرفت آن وزیر صاحب تدبیر مقید
و مواخذ ساخت خواجه نظام الملک طوسی که از کمال کفایت بوده و پیوسته از عمید الملک خایف بود باتفاق بعضی
از امرا در قتل و شرایط اهتمام بتقدیم رسانیدند و هر نوع سخنان پریشان معروض داشتند و بجهت کشتن عمید الملک حاصل
کردند نقل است که ابونصر در وقتی که تن بتقدیر ایزدی داده بود و سیاف را مخاطب ساخته گفت چون ازین مهم فارغ
شوی از زبان من بعرض سلطان الب ارسلان رسان که بسبب عنایت عمت طغرل بیک بمرتبه دولت این جهانی و
حکومت عالم فانی رسیدم و بجهت عدم مرحمت تو بدرجه شهادت و نعمت بهشت جاودانی واصل گردیدم پس مرا بواسطه
شما سعادت دنیوی و اخروی و مرادات صوری و معنوی حاصل شده باشد و با وزیر صاحب تدبیر بگوی که در دودمان
سلجوقیان بد بدعتی و زشت سنتی بنیاد کردی زود باشد که هرچه درباره من اندیشیدی در حق اعقاب و اخلاف تو وقوع
انجامد و آخر الامر آنچه بر زبان عمید الملک گذشت نسبت با اولاد و احفاد خواجه نظام الملک واقع گشت بیت ای دوست
بر جنازه دشمن چو بگذری شادی مکن که بر تو همین ماجرا [illegible] سعد الملک [illegible] اصل او از آوه بود و بقول بعضی از آوجی گذشته اند
و این خجسته مآل است که از آثار تاریخ اندک زمانی قبل از آنکه سلطان محمد سلجوقی بمرتبه بلند جهانبانی رسید نایب و کاتب و مدبر
امور او بود و چون سلطان تاج شاهی بر سر نهاد منصب وزارت را بسعد الملک تفویض فرمود و او بخلق و تواضع موصوف
داشت و از روی ازرم و تمکین سرانجام مهام وزارت میپرداخت شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب نقض در جواب طعن بعضی از مخالفان
سعد الملک آورده که او شیعی امامی اصولی صحیح الاعتقاد بود و چون خواجگان دولت سلطان محمد سلجوقی بر وی حسد بردند بتزویر سخن
کردند و سلطان را بر وی متغیر ساختند تا حکم بنصب او نمودند و همان روز از آن پشیمان شده تا سه روز بار نداد و روز
چهارم که بر تخت نشست همه قاصدان سعد الملک خایف و هراسان بودند و شمس رازی شاعر در حضرت شد و بالتماس
و با واز بلند این قطعه را برخواند قطعه تراسعد بوسعد بود بازجو تاج از بر سر برآنچه در او بخت بالیت بد خواه تا
توان برد وانرا برآنچه از سعد سعد الملک خواست و از ابوسعد زین الملک برادرش و سلطان بگریست و شاعر را بسیم و خلعت
فرمود و امر کرد تا سعد الملک را بحرمت تمام دفن کردند پس هر عاقل داند که اگر سعد الملک و زین الملک ملحد بودندی
چنانچه بعضی از اهل عناد توهم کرده اند چنانکه شاعر معروف در حضرت چنان سلطان سایس مهیب چنین قطعه نیارستی
گفتن و سلطان قبول نکردی و بران صله و خلعه نفرمودی و ازین سخنان که شیخ عبد الجلیل مذکور [illegible] ظاهر شد که

نسبت [illegible] او را خواندی بعد از آن سوار شدی و خود را بملازمت سلطان رسانیدی روزی پادشاه

[illegible] بود مکاتبه [illegible] وزیر فرستاده و ابومنصور بدستور معهود تعویق نموده او را مشغول بود و فرستاده را جوابی نداد

چون انتظار [illegible] وزیر شد جمعی که از اهل غرض و سعایت زمان بغیبت وزیر زبان [illegible]

بعرض رسانیدند که پیوسته [illegible] بحکم حضرت کشورکشائی التفات نمی نماید و سرانجام مهام را

در عهده تعویق و تأخیر داشته دیر بدیوان حاضر میگردد و از استماع این سخن سلطان بغضب رفته چون وزیر بپایه سریر سلطنت مصیر رسید

بانگ بر وی زد که چرا دیر بدرگاه عالم پناه می آئی ابومنصور جواب داد که من بنده پروردگار عالمیانم و چاکر شهریار

جهانبان و با خود نذر کرده ام که تا هر صباح از عرض بندگی و نیاز بدرگاه کریم کارساز باز پردازم خود را در سلک ایستادگان

درگاه پادشاه منتظم نسازم نایره غضب پادشاهی از استماع این کلمات آبدار تسکین یافت و پرتو عنایت بر حال ابومنصور تافت

ای خوش آن دانا که پیش شاه دم گاه قهر از نکته خوش میزند نکته چون آب می آرد لطیف شاه را آبی بر آتش میزند

تاج الملک ابوالغنایم القمی در تاریخ الوزراء مسطور است که مزاج سلطان ملکشاه در اواخر ایام حیوة نسبت با خواجه نظام

الملک تغیر پذیرفت چون سبب تغیر بخش منکوحه سلطان ترکان خاتون بود لاجرم فرمان شد که تاج الملک قمی که

دیوان خاتون مذکور وزیر صاحب تدبیر بود با خواجه در طریق عداوت سلوک نموده بتحقیق مهمات دیوان اشتغال

نماید و بعد از اندک روزی ابوطاهر اراتی که از فدائیان حسن صباح بود خواجه نظام الملک را باشارت تاج الملک بکاردی

عمر فرسای از هم گذرانید و تاج الملک وزیر باستقلال شد شرف الدین ابوطاهر بن سعد القمی در اوایل ایام شباب از

بلده قم که مولد او بود طریق مسافرت اختیار کرده ببغداد شتافت و در سلک ملازمان سلطان ملکشاه انتظام یافت

و در سنه احدی و ثمانین و اربعمایه که رعایای مرو از عامل خویش شکایت بدرگاه عالم پناه بردند خواجه نظام الملک

آن شغل را در عهده شرف الدین کرده منشور عاملی مرو فرمود تا نام او را وجیه الملک نوشتند و او قرب چهل سال

در بلده مرو بدان مهم اشتغال داشت بعد از آن دیوان والده سنجر گشت و چون شهاب الاسلام وفات یافت

کوکب اقبال شرف الدین باوج شرف و دولت انتقال کرده بمنصب وزارت سلطان [illegible] عنایات [illegible] و

متشرع بود و در کمال علم و وقار بامر وزارت مشغول بود اما پس از آنکه مدت سه ماه بدان کار پرداخت ندای یا

ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة بگوش جانش رسید و بریاض جنان بمنزل راحت

همی خورد از این چرخ جفا کوش کسی بی نیش نبخشد شربت نوش نماید تشنگان را شربت جام ولی در جام

ریزد [illegible] صاحب جامع التواریخ گوید مرقد شرف الدین در جوار روضه علیه امام هشتم علی بن موسی الرضا

ابو طاهرین و سادات فاطمی احسانهای او متواتر است و احسان او تا این مرتبه بود که گفته‌اند روزی [illegible]

که [illegible] معزی بر وی خواند هزار دینار زر سرخش داد و او را سید سعید فخر الدین شمس الاسلام حسنی بر و مدحت نموده گفت [illegible]

[illegible] الملک بود هم دو بازرگان غریب در آمدند یکی حلبی شیعی علی نام و دیگری ماوراء النهری حنفی عمر نام هر دو سلطان

مبلغی قرض داشتند مجد الملک فرمود که ماوراء النهری را که عمر نام بود زر نقد دادند و علی را حواله کردند یکی از [illegible]

مردی قریش حاضر بود گفت ای خداوند این عجب است که عمر را نقد میدهی و علی را نسیه گفت میدانم اما این کار بجهة آن کردم

جهانیان بدانند که در پادشاهی معامله تعصب روا نباشد و طهارت رعایت او سنیان را نیز شامل بود و ایشان را نیز نعمت وافی

و مراعات گرم داشتی و ممکن فرمودی بحق طایفه علیه شیعه و سادات ایشان را در هر جا که علمای شیعه [illegible] فروتر از آن کافه امت

روا باشد و در شفقت میان خود و دیگران فرق ننهند بلکه همه را بقدر استطاعت بخشند و جهد کنند این شیوه مرضیه

ایشان بمرور اعصار معلوم اهل روزگار شده و از دیگران آثار ظاهر شده و در سیرت و سنت طریقت ایشان نقد اند

و از اینجا ظاهر شد فساد آنچه صاحب کتاب فضایح الروافض گفته که چون ابو الفضل براوستانی در عهد برکیارق و سلطان محمد بر مسند

وزارت استیلا یافت روزی کاغذی را در ری بجوالقی برگرفتند و نام کاغذی ابوبکر بود [illegible] و چون او در پیش مجد الملک

بردند گفت ببرید او را بیاویزید حاضران گفتند ای خداوند او مردی مؤمن است گفت شما گفتید ابوبکر نام دارد و هر که ابوبکر

گشتنی باشد و چه غرض داشت که هیچ پادشاهی ملک شرق و غرب بجاهلی و نادانی بسیار دیده یکی را بجرم آنکه ابوبکر نام

داشته بوجه هلاک سازد و این سخن هیچ صورت ندارد که در حواشی و خدام و نزدیکان ابوبکر و عمر و عثمان سنی و شیعی موجود

بود و غلام ترک و هست که اکثر حنفی و سنی بودند و از آثار مجد الملک قبه حسن بن علی است در بقیع که علی زین العابدین و محمد باقر و

جعفر صادق و عباس بن عبد المطلب علیهم السلام آنجا آسوده اند و چهار طاق عثمان بن مظعون که اهل سنت چنان ندانند

که مقام عثمان بن عفان است او بنا کرده و مشهد امام موسی کاظم و امام محمد تقی در مقابر قریش در بغداد هم او فرموده است

و مشهد سید عبد العظیم حسنی در شهر ری و غیر آن از مشاهد سادات علوی و اشراف فاطمی علیهم السلام از آثار وست و از جمله

عمارت حسن خاتمه اوست آنکه بعد از فوز بدرجه شهادت در جوار فایض الانوار حضرت امام حسین شرف وارسیافته رحمه الله تعالی

استاد ابو منصور [illegible] شیخ عبد الجلیل رازی گوید که استاد ابو منصور و برادرش ابو سعید وزیران محترم صاحب جاه و مکنت

بودند و رفعت ایشان را اثبات ظاهر است و اعتقاد اهل [illegible] معلوم است که چون شیعی بوده‌اند بدار [illegible] در مدح ایشان [illegible]

[illegible] حقیقت مذهب [illegible] صاحب جامع الحکایات گفته که استاد ابو منصور در سلک وزرای سلطان طغرل منتظم بود

و پیوسته باداء وظایف طاعات و روایت عبادات قیام مینمود و هر صباح عبادت گزاردن [illegible]

[illegible] در آن وقت که سلطان [illegible] بجانب خراسان بازگشت نموده
[illegible] گرفت [illegible] استخلاص اموال دیوانی از رعیت وقوفی تمام داشت مشافهت
[illegible] فرستاده و بارسال تحف و هدایا جذب خواطر خود می‌کرد و چون
[illegible] بیک باستحضار معین الدین نامزد کرده بود و فخر الدین بمملکت ری
و معین الدین [illegible] منتظر و امیدوار ساخت و معین الدین حسب الحکم متوجه خراسان
گشته [illegible] و جان کرده بود و بعد از وصول بدوشاهجان سلطان با او خلوت کرده
[illegible] بعضی از مهمات و مصالح مملکت [illegible] مشورت سلوک داشت و معین الدین بکمال کفایت همه را بر نهج صواب جواب گفته همی
موجبات زیادتی عقیدت سلطان می‌شد [illegible] خنده دولت بگشودی همه کس [illegible] افزودی و [illegible]
علم همایون صادر گشت که معین الدین [illegible] معین الدین [illegible] استعفا نمود و سلطان نظام الدین محمود
[illegible] معز الدین [illegible] فرستاده و پیغام داد که ظاهرا تو از منصب وزارت [illegible] بسبب استعفا
می‌نمایی که من بعضی از وزرای سابق را معزول کردانیده‌ام صورت حال آنست که من در اوایل ایام سلطنت این منصب را بخواجه نظام الملک
ابن نظام الملک داده و زمام امور مهام ملک و مال در کف کفایت او نهاده [illegible] حسب تقدیر [illegible]
[illegible] شهاب الدین محمد را قایم مقام کردم
[illegible] سال اندوی استقلال آن مهم را بوی بگذاشتم [illegible] خزاین [illegible]
و دست قضا او را بعالم عقبی فرستاد و آنگاه هم از اقربای خواجه نظام الملک شهاب الاسلام عبد الرزاق طوسی را عهده
آن امر بخواستم و او با وجود تحلی باصناف علم و فضیلت [illegible] ایام وزارت بر کاری [illegible] نمود که هر کس از اطراف
قلم را امثال آن مهام قیام نماید [illegible] طریق عفو و اغماض [illegible] خواستم تا عبد الرزاق وفات یافت [illegible]
[illegible] سرگذشت [illegible] مشهور و معروف بود [illegible] دیوان وزارت در که
[illegible] بیک محمد بن سلیمان [illegible] چون عدم قابلیت و استحقاق او بر عالمیان وضوح تمام یافت [illegible]
پادشاه ماند [illegible] اکنون بحمد الله سبحانه که ترا اهلیت این کار بسیار است [illegible] و صنوف کفایت
[illegible] باید که [illegible] مستظهر و امیدوار باشی و هیچ نوع [illegible]
[illegible] دولت [illegible] چون این
[illegible] قبول [illegible] وزارت [illegible] و سلطان او را

واقع است و در نواحی مشهد مقدس قریه وقف زوار آن و دیگر در توارایت ابوالحسن جعفر بن محمد [illegible]

یکی از وزرا و منشیان عراق و شیعی صلب شدید النفاق بود و چون تشیع او شایع [illegible]

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بخواب دیدم و مرا فرمود که نزد ابو [illegible]

اندیشه نمود که مبادا آن شخص آن خواب را چه گونه [illegible] دروغ بسته باشد [illegible] بتحقیق حال نزد وی رسید [illegible]

را در چه وقت از شب دیدی گفت در اول شب ابوالحسن گفت آنحضرت [illegible] گفت که هرگاه

چنین و چنین صفات نزد تو آید و از تو چیزی طلب نماید او را چیزی مده پس نزد دیگر آرام نمود و در دو برابر [illegible] بداد

[illegible] زیرا چون از آن تانی و آرام و ترک الحاح و ابرام را که صدق [illegible] شام رسید او را [illegible] نوازش نمود و از اشعار او این چند

بیت مذکور میشود ⁂ ولما تیسرت ان اطلب منهم اجابة عند عرض الشهادة وفکرت فی یومی سروری وشدتی

وما ذقت فی الاحیاء من مساعد [illegible] فیما سائر غیر شامت [illegible] معین الدین ابو نصر احمد الکاشی

شیخ عبدالجلیل رازی در کتاب نقض الفضایح [illegible] از وزرای شیعه شمرده و گفته که آنچه از آثار خیرات او و برادرش

بهاء الدین و مجد الدین از مدارس و مساجد و پل و رباط و مشاهد [illegible] و مظالم و صلات واقع است این کتاب احتمال آن ندارد

و آخر معین الدین بتیغ ملاحده شهید شد و در کتاب تاریخ الوزرا مسطور است که معین الدین ابو نصر کاشی بزیور

انواع فضائل نفسانی و اصناف کمالات انسانی محلی بود و از افعال ردیه و اوصاف دنیه مانند عجب و نخوت

و کبر و خست [illegible] و [illegible] عزیز الحضرة ابو طاهر اسمعیل که [illegible] کار مناصب کاشان انتظام داشت بسبب وفور

جود و سخاوت و ذکر عطا و مروت تخم مهر و محبت [illegible] اصحاب دولت کاشت و در ایام سلطنت سلطان ملکشاه

خواجه نظام الملک نسبت به امیر حاج را که از جمله اعیان مملکت بود تفویض فرموده [illegible] روزگار [illegible]

بدرجه ترقی مینمود تا مهم بدانجا انجامید که ولایت کاشان تمام سیورغال او کرده و چهار ساله خراج برعیت بخشید

[illegible] قدیمه را [illegible] تخفیفات [illegible] قروض وام [illegible]

[illegible] و زنجان [illegible] سلطان [illegible] دست بادی داد و سلطان برکیارق تاج

سلطنت [illegible] دولت [illegible] طمع اموال کاشان عزیز الحضرت را

بجوار حضرت عزت فرستاد [illegible] معین الدین ابو نصر [illegible] اوقات عزیز باصناف طاعات و عبادات

صرف مینمود [illegible] ملازمت [illegible] سلطانی [illegible] معین الدین بمقتضای کلمه

[illegible] ملازمت سلاطین مشغول گردید و در زمان سلطان محمود بن محمد بن ملکشاه [illegible] مستوفی [illegible] گشت

[illegible] ایام حاکم ولایت ری امیر علی بابا و معین الدین ابو ساوجی مستوفی بملازمت سلطان

[illegible]بت با تکش شمس الدین ایلدگز که پسر سلطان پادشاه نشان بود و با فخر الدین طاهر در مقام غدر آمدند

[illegible] صد معاندان و حقیقت حسد و شرارهٔ ایشان را بر طبق عرض نهاد و سلطان

[illegible] امیر علی بابا را بقلعهٔ جیحون بردند و معین الدین ساوجی از مواخذ

[illegible] بدین سبب مرتبهٔ جناب وزارت مآب بهمت ازو با و

در رفته روزی چند در کمال استقلال دولت و اقبال گذرانید و در عنوان جوانی و علو قدر و نفاذ فرمان بواسطهٔ اصابت

عین الکمال جهان فانی را وداع کرده رخت بریاض جاودانی کشید بیت درین بستان که جای بیغمی نیست گیاهی بی غم

آدمی نیست معین الدین بن [illegible] بصفت وقوف کاردانی و مهارت در سرانجام مهام دیوانی موصوف و

معروف بوده در اوایل ایام وزارت او دولت آل سلجوق بنهایت انجامید و سلطان تکش خوارزمشاه بر عراق استیلا

یافته سلطان طغرل در معرکهٔ قتال بقتل رسید و تلک الایام نداولها بین الناس الصاحب الاعظم شمس الدین محمد

الجوینی الملقب بصاحب دیوان رحمة الله [illegible] بیت القصید دیوان حشمت و وزارت بود و چنانکه قاضی

القضاة نظام الدین اصفهانی در مدح او گفته شعر ما الناس الا کالقریض و انما بیت القصیدة صاحب الدیوان

شمس الممالک تزدهی بعلائها و بهاء الملک [illegible] اولاد و امجاد ابو المعالی جوینی است که

امام طایفهٔ شافعیه بوده و حق سبحانه و تعالی خواجه [illegible] مظهر یخرج الحی من المیت نموده و بمذهب [illegible]

نموده و دیوان او تا ابو المعالی [illegible] بوده اند جد [illegible] خواجه شمس الدین محمد

باستیفای دیوان سلطان محمد خوارزمشاه اشتغال داشت و در زمان سلطنت سلطان جلال الدین بهاء الدین محمد

منسوب شد بیت نیکنامی برافراشت و پدر بزرگوارش جمشید کشور عز و جلال خورشید سپهر فضل و افضال خواجه بهاء الدین

[illegible] اکابر ایران آمد و در ملازمت سلاطین مغول بهمان منصب مشغول گردید [illegible] منکو قاآن و الاارنت و چون آن قاآن

از جیحون عبور نمود ممالک ایران را تا سرحد مصر در حوزهٔ تصرف آورد منصب وزارت آن حضرت الا استقلال

به سپهر فضل و کمال خواجه شمس الدین محمد تفویض فرمود و شمه از حال آن خواجهٔ پسندیده خصال مجملا انواع اخلاق

و اصناف محاسن شیم مانند [illegible] کرم و سخاوت و کثرهٔ فطانت و فصاحت و اصابت رای [illegible] انشراح صدر

و انفتاح ضمیر منیر و آراسته بود و در بیست [illegible] وزارت در رواج [illegible] درگاه سلطنت چون [illegible]

[illegible] ازان مرکز ضبط اخبار جهان کردی که او [illegible] سلیمان [illegible] انگشتری [illegible]

بانعام دوات زرین و طبل و علم مخصوص و مباهی گشت و معین الدین بعد از تنظیم امور ملک و مال [illegible]
بارتفاع اعلام عدل و انصاف و انخفاض رایت ظلم و اعتساف ممالک قیام نمود و در [illegible]
بقاع بسیار بنا فرمود و قرای معموره و مستغلات موفوره از خالص اموال خویش وقف کرد و فرمانها
حیات فرمود تا در اکناف ممالک و امصار منادی کردند که [illegible] تعدی
یا جنبی یا داده باشد بوکلای او رجوع نموده عوض ستانند و قصه [illegible]
که درین باب مساعی مشکوره بتقدیم رسانند و چون آن وزیر صاحب تدبیر در آیین [illegible] راسخ دم و ثابت قدم بود پیوسته
سلطان را بر قمع و قلع ملاحده ترغیب و تحریص مینمود و اسمعیلیه از صولت سلطان و تدبیر وزیر متوهم گشته دو فدایی را بطلب
معین الدین فرستادند تا بخدمت ستوران آن دستور عظیم الشان قیام نمایند [illegible] او را بزخم شهادت رسانند
و آن دو فدایی چندگاه در اصطبل جناب وزارت پناه بسر بردند تا در زمان [illegible] با ایشان اعتماد پیدا شد
و در هنگام نوروز که وزیر جهة پیشکش سلطان تحفه و تبرکات ترتیب مینمود و قطارجیان را فرمود که اسپان خاصه را بنظر
آورند تا هر کدام را که مناسب داند بطویله سلطان فرستد آن دو فدایی دو اسپ را فربهتر بنظر آوردند و آن اسپان
بایکدیگر جنگ آغاز کردند چون خدام وزیر بجدا کردن آنها مشغول شدند فداییان بیک ضرب کارد آن خواجه
نصفت نهاد را بدرجه شهادت رسانیدند شعر فلک شاه کو دیر مهرورز و کین است : دریغ مان سرا کار دنیا
نیست : گر ازان داغ هست مرهمی نیست : وزین همه شیشه بخشی نیست : بهر چه تر گرد و روشن چراغیست نهاد
بر دل آزاده داغیست : ز سوزش کس دمی بنشستن نیارد کزان در عمرها تا نیفتاد مخفی نماند که صاحب تاریخ الوزرا اهتمام
خواجه معین الدین مذکور را در قلع و قمع ملاحده مبنی بر رسوخ او در مذهب اهل سنت و جماعت داشته و گفته که چون آن وزیر صاحب
تدبیر در مذهب اهل سنت و جماعت راسخ بود پیوسته سلطان را بر قمع و قلع ملاحده ترغیب و تحریص مینمود و مولف گوید که
سخن او در حق آن خواجه بموجب کاشی است که اهل هرات که صاحب تاریخ الوزرا داخل در جوانب ثالث ایشانست خود را
بمسلمان تعبیر میکنند و چون آن تعبیر بحال کثرت استعمال در خاطر او بر وجهی استقرار یافته که گویا غیر از اهل سنت دیگری
مسلمان نیست لاجرم خیال کرده هر که در صدد قمع و قلع ملاحده شود باید که سنی مذهب باشد و بنابرین تخیل خیال
کرده که خواجه مذکور از اهل سنت است و ندانسته که هر کاشی [illegible] غیر متناهی بلکه در مقام تبرا باشیست و قایل
کاشف الغواشی فخر الدین طاهر بن الوزیر معین الدین الکاشی در ایام سلطنت سلطان ارسلان بن طغرل [illegible]
بر مسند وزارت نشسته بسرانجام مهام فرق انام قیام و اقدام مینمود و اکثر مملکت را در سلک

[illegible] احوال او مشاهده فرمود و سعایت خصما در حق شد و اعتبار اعتماد و خلوص اعتقاد وزیر نیکونهاد نسبت باو

[illegible] مجد الملک هر چند شفقانه کلمه عرضه داشت نیازمندانه فرستاد بجایی نرسید و دیگر منظور نظر التفات جناب صاحب [illegible]

[illegible] مردم [illegible] همیشه [illegible] باید ساخت مردم چشم را که دفع کنند فی المثل ز نظر و آن اندخت بالجمله مجد الملک

[illegible] روز بروز [illegible] و شد و اساس موقت مستحکم میکردانید و پیوسته

احوال ملک و مال معلوم میکرد و شرح تفصیل آنها بر لوح خیال رقم می‌نمود و در اثنای آن اوقات روزی مجد الدین اثیر

که نایب خواجه علاء الدین عطا ملک بود بسبب بی‌شمار عظمت پادشاه مصر و کثرت لشکران [illegible] الملک

را به خیانت یافته [illegible] یکی از معتبران بعرض اباقاخان رسانید که مجد الدین اثیر که از جمله مخصوصان [illegible] نسبت

بنابر [illegible] مستصوب خویش با مصریان زبان یکی دارد و پیوسته در مجالس [illegible] بمدح سلطان مصر میگشاید [illegible]

حدیث [illegible] باعث اشتعال نایره غضب خان شده فرمان داد که مجد الدین اثیر را گرفته در شکنجه کشیدند و بعد از [illegible] که

او را ایذا نمودند مدعای مجد الملک [illegible] جناب صاحبی [illegible] مجد الملک را [illegible]

مشابه مشاهده فرموده او را [illegible] ضبط اموال [illegible]

مباشران [illegible] استمالت جناب صاحب اعظم [illegible]

برآید [illegible] انتظار [illegible] میکشید [illegible] اعدای صاحب [illegible] محبت و مودت [illegible] با اباقاخان [illegible]

[illegible]

نواب شاهزاده [illegible] بعرض رسانید که هر سال آن مقدار [illegible]

بخزانه عامره میرسد حاصل املاک خاصه صاحب دیوان است که بسبیل خیانت از اموال پادشاهی [illegible]

[illegible] کشیده و با سلاطین مصر و شام طریق محبت و اخلاص مسلوک میدارد و برادرش علاء الدین [illegible] صاحب ملک بغداد و عراق

عرب را ملک خود تصور کرده [illegible]

مرا تربیت [illegible] سرافراز گرداند بر صاحب دیوان ثابت میسازم که [illegible] تومان از اموال دیوانی [illegible]

[illegible] از نقود و جواهر و گله و رمه قریب [illegible] تومان دیگر در تحت تصرف دارد و بنا برآنکه معلوم [illegible]

اطلاع دارم [illegible] ضبط و حکومت [illegible]

این سخنان [illegible] اصغا نموده [illegible] بعرض رسانید [illegible]

[illegible]

هلاکوخان که ابتدای استیلای مغولان بر ممالک ایران بوقوع پیوست در محافظت دین مبین و تقویت شرع [illegible]

کمر سعی و جهد را در میان بست و چون هلاکوخان فوت شد و سریر خانیت بوجود اباقاخان ازدیاد مواد استعداد [illegible]

عنایت و سیورغامشی بیش از پیش درباره وزیر عالی گهر مبذول فرمود آفتاب سعادت و اقبال بر چهره احوال [illegible]

امضای حسام بهرام انتقام و اجرای خامه عطارد ارتظام بدستور [illegible] او مقرر داشت و اختیار ملک و مال

در تمامه احوال برای صواب نما و فکر مشکل گشای او باز گذاشت و آنجناب با وجود جلالت قدر و نفاذ حکم نسبت بارباب علم

و فضیلت در غایت تواضع و تملق بود و در تعظیم و اجلال اصحاب دین و کمال بسیار مبالغه میفرمود و از رشحات سحاب انعامش

غنچه آمال این طایفه در چمن اقبال بشکفت و از زلال عام فضائلش نهال امانی این طبقه در گلزار روزگار نشو و نما یافت و تربیت

افاضل بدان اندازه و آثار جمایل در زمانه دولتش پیدا و ظاهر گشت و بیمن اهتمام و حسن اهتمامش سپهر [illegible] اندای فضلا و

قصد جفای علما تمامی درگذشت ۹ نهال باغ دولت بر آمد جفای خار محنت بر سر آمد و در تمامت ممالک ایلخانی

جهة ضبط اموال و متوجهات دیوانی نواب کافی تعیین نمود و ایشان را بانفتاح ابواب صلات و صدقات بر ارباب استحقاق

و اصحاب حاجات امر فرمود لاجرم روزگار عالم پناه او را امرا و حکام انام و اعیان خراسان و عراقین و آذربایجان

و شام و روم ملاذ و ملجا میدانستند و متمکنان آستان فیض نشان او مقصد حاجات و کعبه مرادات و کار [illegible] اهل

آمال و قبله مطالب میشناختند شعر [illegible] الخان و منه نیل غایات الامانی از سرافرازان جهان و گردنکشان

دوران [illegible] از صحائف [illegible] دولت صاحبی او را غرق دریای حیرت

ساخته روزگار [illegible] گرد وارش کو نهال [illegible] ۹ [illegible] هر که با تو نشد [illegible] عاقبت خود را ز تیر تو چو هدف

خاکسار [illegible] خواجه بهاء الدین [illegible] صاحب دیوان در لباس حیات بود [illegible]

[illegible] روزگار میگذرانید و چون خواجه بهاء الدین از [illegible] انتقال نمود مرحوم صاحب دیوان روی در ترحیح

نهاده روزگار [illegible] ابواب [illegible] و برادرش صاحب علاء الدین عطاملک [illegible]

بر روزگار [illegible] نهال [illegible] مهر منیر رای و [illegible] رای [illegible]

از وقعه [illegible] که مجد الملک یزدی [illegible] ملک ابو المکارم که در سلک [illegible] کامل [illegible] نیز در انتظام

بسببی از اسباب [illegible] اتابک [illegible] باصفهان شتافت و ملازمت خواجه بهاء الدین محمد اختیار کرد

و چون [illegible] خدمت خواجه شمس الدین مبادرت نمود و صاحب سعید [illegible] اعمال

و اشغال دیوانی [illegible] مجد الملک [illegible] می باید بانجام آن مهام اشتغال نمود [illegible]

[illegible] مال و تن و جان و عالم فدای جان خان باد و وفور نعم و آبادی ما و شاهی را جهان پنهان [illegible] آن دولت
[illegible] پدر و خورشید ضیا گستر ما بود که تو انداختی آنکه [illegible] در دولت پدر بودم من برادر و فرزند بستیم و دادیم
و [illegible] داشتیم و نهادیم و خوردیم و بردیم و چیزی در خدمت درگاه سلطنت و چیزی جهت صدقات باثبات دولت حضرت
[illegible] مرز و [illegible] متفرقست از ضیاع و عقار و املاک و اسباب و نقود و دواب جمله نواله از خوان انعام پادشاه
[illegible] کان درگاه عالیجاه باشند چون صمیم القلب با این همه هست * خواه صلای خوف ده خواه بشارت امان
[illegible] تو بود دست ما و دامان [illegible] هر کاه فرمان شود هر وقت که مصلحت باشد بهر که اشاره نافذ گردد تسلیم و زود [illegible]
در هیچ حال توقف و اهمال نماند و تا از زلال حیات قطره در جام زندگانی باقی باشد سکه ثبات میان خدمت بسته باشد
بیت تا جام اجل در ندهد ساقی عمر دست من و دامان تو تعلق عمرا با قاآن سخن دان چون این سخنان دلنشین [illegible]
[illegible] نسیم عنایت از گلشن مرحمت وزید و غبار تغار از خاطر دریا آثار محو شد و اصناف الطاف [illegible]
[illegible] خواجه شمس الدین محمد تازه گردانید و منصب وزارت بدستور معهود [illegible] مفوض داشت نوبت دیگر جناب صاحب
[illegible] اعتبار رسید صاحب سعید سجدات شکر بجای آورد و با یفای نذور و صدقات قیام نمود رسولان
[illegible] و تجدید عنایت ایلخان اعلام فرمود از جمله رقعه که ببرادر عالی گهر خود خواجه علاء الدین
عطا ملک نوشته مصدر باین آیه ساخته که قوله تعالی یا لیت قومی یعلمون بما غفر لی ربی و جعلنی من المکرمین [illegible]
بیت یار [illegible] امروز بحمد الله فارغ دلم از دشمن کاندر دل تنگ من [illegible] منکیخذ القصه چون [illegible]
الملک دید که مکاید او در شأن صاحب آصف نشان چندان تأثیری نکرد در عمده سعایت برادرش علاء الدین ملک سعی نمود [illegible]
[illegible] و نایبان مجد الدین اثیر را بفرستاد تا در برابر صاحب علاء الدین آمده آغاز تقریر کرد [illegible] جهت
[illegible] و عطا ملک هم آنجا درگشته خواجه شمس الدین محمد نازکی آن مهم مشاهده نمود و برادر پیغام داد که هر چه مقرون [illegible]
[illegible] هیچ وجه سخنان ایشان را انکار منمای و بعد از گفتگوی بسیار صاحب علاء الدین محمد مبلغ سیصد تومان [illegible]
[illegible] و [illegible] معاندان خرسند گشتند و بهم بجای رسید که مخلصان او را بسلاسل و اغلال کرده [illegible]
[illegible] و عذاب معذب میداشتند تا هر چه داشت فدایه جان خود ساخته بفروخت و بتسلیم [illegible] و معاندان [illegible]
[illegible] مطالب اکتفا نکرده صاحب را بمصادقت و موافقت حکام مصر و شام متهم گردانیدند و یکبارگی آن عزیز مصر [illegible]
[illegible] فتنه دران اوان با قاآن بهمدان شتافته مجد الملک از غایت اعتبار و اختیار کس بغداد فرستاد تا صاحب
[illegible] و نایبان دیگران همراه داشته متوجه گشتند و ایشان در عشرین ذیحجه سنه ثمانین

بر متاب که اندر ثانی زبان کس نیاید تحمل بسیار خجلت کشید و بعد از مدتی زبانی [illegible] مجد

الملک در مجلس پادشاه باستقلال راه یافته بواسطهٔ کلمات مذکوره را بعرض رسانید و تقریر مجد الملک در ضمیر پادشاه

جهانگیر جاگیر شده مزاج همایون نسبت بصاحب سعید تغیر پذیرفت و مجد الملک منظور نظر کیمیا اثر گشته اباقاخان

هم در آن مجلس او را بدست دریا عطا کاسه داشت و از احوال تمام ممالک و خرابی و آبادانی هر بلاد و دیار استفسار

فرموده او بعد از تقریر و شرح کیفیت آن حالات را خاطرنشان خان گیتی ستان کرده یرلیغ نافذ شد که مجد الملک مشرف

جمیع ممالک و خرج عمارات محروسه بوده محاسبات چند ساله مفروغ دارد و از شاهزادگان و امرا و مقربان هیچکس در مهم

او مداخلت ننماید و این احکام که پیش از این هیچ یک از سلاطین نداده بود عنایت فرمود القصه مهم مجد الملک

در صحیفه پرتو عاطفت ایلخانی بر روی افتاد و شبنم صفت از حضیض انحطاط روی باوج ارتفاع نهاد غلامان پریوش

با جامهای زرکش بر اسپان تازی و بادپایان شامی و حجازی سوار ساخت و خرگاه چهل سری و بارگاه اطلس ششتری

تا در آسمان ایوان کیوان بر افراخت قطعه زر و زور کار همین حالتم پسند آمد که خوب و زشت و بد و نیک در گذر دیدم

بر صحیفهٔ مینا نگار مه خورشید نگاشته صبحی خوش تاب نور دیدم که ای بد دولت ده روزه گشته مسطور مباش غره که

از تو بزرگتر دیدم جمله استحضار و کلا نواب صاحب دیوان که در تبریز بودند ایلچیان همعنان برق و باد فرستادند

در جناب صاحب سعید [illegible] تحویلات [illegible] که بر هدف مراد ایشان آمده بود خبر فرستادند لاجرم کوه اندوه

خاطر [illegible] جناب صاحبی [illegible] روی از تدبیر امور دیوانی و سرانجام مهام سلطانی یکبار بر تافت و در آن

[illegible] مجد الملک [illegible] الحاجب [illegible] نفس در بحر غم غوطه خواهم خوردن یا غرقه شدن یا گوهری آوردن

خصمی [illegible] خواهم کردن تا سرخ کنم روی بدان [illegible] صاحب دیوان چون این رقعه مطالعه نمود در جواب

[illegible] مجد الملک نوشته [illegible] بر شاه چون نشاید بردن پس غصه روزگار باید خوردن

[illegible] همه سرخ کنی روی بدان هم کردن القصه چون صاحب دیوان قرین وحشت و دهشت بغایت آن

[illegible] کشاده گفت که سالها کمر خدمت بر میان بسته پدر ما را کوچ دادی و منظور نظر عنایت

[illegible] چون تمشیت سلطنت [illegible] بیشتر از بیشتر در باره تو عاطفت [illegible] رسانید و ضبط اموال جمیع

[illegible] برای [illegible] تو مفوض کردانیده ام [illegible] مجد الملک تقریر میکند که تصرف و تقصیر تو بسیار است و خزانه

مملکت خالی و تضییع اموال سلطانی [illegible] صاحب دیوان که جام جهان نمای اقبال بود از خشونت مقال بر صعوبت احوال

[illegible] مجال تکذیب محال دانسته تلقین مهم سعادت و تایید عقل و هوش [illegible]

[illegible] و از کار عباد مطلقا جانب حق و خلق را رعایتی ننمود هر آینه مردم ناکس

[illegible] صورت بود و مراتبه [illegible] شکنجه جور گرفتار کند و صورت دولت باید ساخت و اصل شکن

بنیاد باید برانداخت سبب بیکس بدو دست داد بر سر سنگ نزد و آتش بود و فوس و درنگ تا ناگاه جوانان صاحب

مجد الملک بدو برابر مجلس [illegible] آمده و بیکبار به آیین زخم شمشیر و خنجر او را پاره پاره کردند و هر عضوی از

اعضای او را بطرفی فرستادند [illegible] که از دست ظلم او بجان آمده بودند تسلی دادند سرش به بغداد رسید

[illegible] باعتبار بوده پای او به شیراز قدم بقدم و دستش را بعراق بردند یکی از فضلا این بیت نظم نموده است

که او دست رساند بعراق دستش رسید [illegible] پیش رسید نقلست که شخصی زبان مجد الملک را بصد دینار خرید تا به تبریز برد

و این یکی از اهل طبع در قضیه او بیک نظم گفته نظم روزی دو سه سر و فرتر و برشدی چو بیدو ملک و مال

توفیر شدی اعضای تو هر یکی گرفت اقلیمی فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی مرد عاقل آنست که بسبب جاه و حشمت و مال چند روزه

کامرانی و دولت خود را در ورطه هلاک نیندازد و در دار دنیا نفس نفیس را هدف تیر ملامت و در سرای عقبی بدین

سبب مستحق عذاب و عقوبت نسازد نظم گر قسمت گر رسیدی به انجم مطلق گر قسمت که شدی آنچه تو در یابی نه هرچه یابیش

کمال از پیش بود و نقصان نه هرچه داد و ستد بازرخ میانی القصه چون مجد الملک رخت هستی بباد فنا داد سلطان

مجد نوبت دیگر صاحب علاء الدین را بحکومت بغداد فرستاد و خواجه عطاملک هرچند با خود قرار داده بود که

بقیه عمر در گوشه منزوی بوده پیرامن امور سلطنت نگردد و جبر ایام گذشته و تدارک عمر ضایع گشته بجای آورد بیت

چند روزیکه درین مرحله مهلت داری خوش برآسای زمانیکه زمان این همه نیست اما چون عواطف پادشاهانه و عواطف

خسروانه او را از دو عقابه یکی شماتت اعدا و دیگری هلاک نفس به میامن نجات داده و خلاص نجات و خصم حاسد

دشمن معاند را با هرچه از اموال او گرفته بود و آنچه در مدت حکومت حاصل کرده بود عنایت نموده و از بنیاد در امداد

مراتب در مذهب شریعت و مروت و فتوت رد فرموده و منع آن جایز نبود و بنابران از اعتنای آن امر خطیر و خطب کبیر

احتراز و اجتناب نتوانست نمود و بالجمله چون [illegible] شمس الدین محمد صاحب دیوان برادرش بار دیگر از روی تمکن و استقلال

زمام مهام ممالک فعال [illegible] در قبضه آوردند و در تقویت دین مبین و تمشیت مهام علمای شریعت سید المرسلین سعی و اجتهاد موفور

بذل نمودند بنسبت اهل فضل و هنر لطف و مکرمت بی نهایت ظاهر نمودند و عجزه و رعایا به نور عدل و احسان خوشدل و شادمان

در مهاد امن و امان غنودند بیت ایام [illegible] ولکف عدل وحشی و طیر آسوده گشت در حرم امن انس و جان

[illegible] خواجه شمس [illegible] سلطان احمد [illegible] و قصه تقریر مجد الملک و اشتغال نایره

وستمایه اباقا خان وفات یافت و در ربیع الاول سنه احدی وثمانین بود و ابن هلاکو خان که ملقب ب
احمد بود بر تخت خانیه نشسته انوار عدالتش بر وجنات اهل اسلام تافت و اول حکمی که فرمود و آن بود که
ایلچیان بهمدان فرستاد تا خواجه علاء الدین عطا ملک را از قید خلاص داده باز آوردند و زمام امور ملک و
مال من حیث الاستقلال در کف کفایت صاحب سعید خواجه شمس الدین محمد نهاد و او را بتشریف اثیر و عواطف خسروانه
و عوارف پادشاهانه نوازش نمود و کرت دیگر نایره بغض و حسد در کانون درون مجد الملک اشتعال یافته
بارغون خان عرضه داشت کرد که صاحب دیوان پدر بزرگوار شاهزاده را بزهر هلاک ساخت و چون میداند
که من بران سر وقوف یافته‌ام اکنون قصد سر دارد و سعد الدین برادرزاده مجد الملک بر مضمون این عرضیه مطلع گشت
و بنا بر آنکه از عم خود رنجیده بود در تحت نزد خواجه شمس الدین محمد آمده صورت مکاتبه را باز نمود و این حکایت بعرض سلطان
احمد رسید حکم فرمود که مجد الملک را مقید و مغلول گردانیدند و ایضا یرلیغ نافذ گشت که آنچه در زمان اباقا خان
بر خواجه علاء الدین عطا ملک گرفته بودند باز دادند خواجه علاء الدین ملک بسمع اشرف اعلی رسانید که هر نعمتی که ما و
برادران در مدت ملازمت یافته‌ایم از وفور صدقات حضرت سلطانیت و حالا من بنده همه را درین قوریلتای
ایثار میکنم و اشارت کرد تا آن اموال بعاینس که باز داده آورده بودند حضار درگاه پادشاه از یکدیگر بربودند
آنگاه از موقف جلال حکم لازم الامتثال صدور یافت که امرای عظام بپرسش مهم مجد الملک اشتغال نمایند و ایشان
بموجب فرموده عمل نموده دران اثنا در میان امتعه و اقمشه مجد الملک مقداری از پوست شیر بیرون آمد که بزعفران
و شنجرف سطری چند بران نوشته بودند و چون اتراک منکر سحر میباشند ازان نوشته خائف گشته دران باب
تتبع فال بسیار واقع شد آخر الامر باستصواب قامان و بخشیان بران مقرر گشت که تعویذ را باب آغشته عصاره آن بمجد الملک
بنوشانند و مجد الملک از قبول آن معنی ابا و امتناع نمود چه او را گمان بود که آن نوشته از شیخ عبد الرحمن
بدست صاحب دیوان در میان متاع او پنهان کرده و در ضمن آن کیدیست القصه گناه بر مجد الملک ثابت گشته او را
بسونجاق بیتکچی سپردند تا بقتل او رضا نداد و معاریف مجال سونجاق بیلو برسر نالی نهاده شیخ عبد الرحمن بعیادت او
رفت و مبالغها نمود تا سونجاق بکشتن مجد الملک راضی شد آنگاه او را بلازان خواجه علاء الدین سپردند خواجه علاء الدین
محمد از غایت سلامت نفس و حسن خلق که مجبول بود بموجب کلمه العفو عند الاقتدار من علو الاقدار عمل نموده در زمان قدرت
و ملت تیغ الملک رخصت عفو باز یافت چون ملک داور داد بخشش از کرم و لطف را داد بخشش بتیغ هر کس که گر نه
عفو کن زانکه تو نیز او را تر[illegible] جمعی از محافظان حقیقی و انصار و اعوان صاحبی گفتند بر [illegible] و ایام

... صحبت خراسان رسانید و او ساخته جهت نکودار برادرزاده خرگاهی معین فرمود و اوروق برادر بوقا را
با هزار سوار بمحافظت آن خرگاه امر فرمود و روز دیگر سلطان مایل صحبت حرم محترم گشته بسبب عزیمت برافراخت و
رفت **ذکر تکوجار و دوی بجانب شاهزاده ارغون بسبب ...** نقشبند قضا
بدین بدیع نقشها دارد که بعد از رفتن سلطان بوقا بقوت برادر خود که رتبه قوت داشت بر صفحه ضمیر شاهزادگان و امرا
نگاشت که احمد اروغ چنگیزخان را ویران ساخت از بنیاد برانداخت و رایت عزت مسلمانان برافراخت صاحب دیوان
تا ایوان کیوان برافراخته مصلحت آنست که بالاجو یا بجالی و احمد را از سریر سلطانی بر دارند و این مهم وقتی تمشیت یابد
که ارغون را از حبس چون در از صدف بیرون آرند همه را این رای صواب بود و مقرر شد که چون زمانه مانند
دل اهل عصیان تاریک کرد و این اندیشه از حیز قوه بفعل رسد برین قرار ... چون چرخ مندار شبه تاج کرد بوقا
بر نزدیک بجوانکاه ... انجا رفته و چون خرگاه را چون حجاب شرم ... تا ارغون از بستر استراحت
با اضطراب بی نهایت برجست چه تصور میشود که موسم ... حیات ... کانست و بوقا دست او را گرفته
از خرگاه بیرون آورد و قصه ... پنج سطر ... حالت لحظه موافقان ایشان
جمع آمده برما و بابان برق ... سوار گشتند و بجانب اردوی ... تا خرا او را در شیه خانه یافته پاره پاره
کردند فغان شب بحشر و فروغ روز اکبر از ورمشاهده افتاد و اکثر خواص ملازمان سلطان احمد کشته گشته یکی
از آن جماعت بر مرکب فرار سوار شد و از عقب سلطان شتافته در وقتی که چهار فرسنگ از اسفراین گذشته بود
بدو رسید و از خروج ارغون و حادثه شبیخون و انقلاب روزگار و قتل اعوان و انصار ... سلطان
ازین خبر موحش مضطرب و متشوش شده روی بجانب اردوی ... خاتون نهاد که در ... بود
و در هر منزلی فوجی از امرا و سرداران از حدتش تخلف جسته بجانب ... می شتافتند بیت بهر کامی ز کامی دور
می ماند ز محنت آیتی مسطور میخواند و صاحب دیوان چون انجام ... الاعلی چند بدست آورده بر جناح استعجال
متوجه اصفهان گردید اشراف و اعیان آنجا ... شرایط استقبال بجای آوردند بخدمت لایقه توسل جستند و چند
صباحی مهمان اطراف ... محض اجارعی بود ... تحقیق پیوست که ارغون ... قوتی
خاتون سلطان احمد را بدست ... و مانند دل اهل اسلام ... شکسته خود بر مسند خلافت نشسته بوی
صاحب دیوان را بر خاطر گذشت که از اصفهان بشیراز رود و از شیراز متوجه هرموز شده براه دریا بر خود را
... که حیات ... ان مملکت بغرامت بگذراند با از صولت قدغنول ... شده

غضب اباقاآن و حیث دولت صاحب دیوان ملخص سخن آنکه خواجه شمس الدین محمد که از [illegible]
هرچه در قبضه ملک و اقتدار او هست همه تعلق بایلخان دارد و هر وقت فرمان شود و هر کار دیگر که مصلحت باشد [illegible]
نافذ گردد و وی مجال تأخیر و اهمال بسیار و اکنون التماس از مخصوصان کریاس پادشاهی آنست که صاحب را مصاحب
بدینجانب فرستند تا آن سخن رسیده و سلاح و یراق بنجیبان از حقیقت حال او چنین استفسار نماید سلطان از استماع این سخن
دانست که غرض ارغون خان مال صاحب دیوان نیست بلکه قصد جان او دارد و در جواب فرمود که مهمات
مملکت را بحسن تدبیر ضمیر وزیر در حیطه کفایت میدارد و اگر او از درگاه عالم پناه غیبت نماید مصالح ملک و دولت در محل
اهمال و صدد اختلال می آید و بر رسول و نامه مطلقا التفات نفرمود و چون شیخ قرین این درجه مراتب بآستان ارغون خان
مراجعت نمود و این حکایت موجب شکایت گشت و صورت عداوت ارغون زیاده پوشیده در گذشت و نشانها از
ممالک فرستاد که اسباب صاحب را بتصرف نواب اینجانب گذارند و کاشتکاران او از شروع در مهمات و معاملات
آن ملک باز دارند و چون شاهزاده عالیجناب در حوالی عراق اقامت داشت عراقیان هراسان گشته هر کس از وکلای صاحب
آنچه در قبضه اختیار داشت بتصرف گماشتگان ارغون خان باز گذاشت و شاهزاده بنفس نفیس بجانب مدینة السلام بغداد
خرامیده و عمال و متصرفان اعمال آن دیار را از حاشیه مقام [illegible] ساختند و در اوایل سنه اثنی و ثمانین و ستمایه با لشکر جرار
عازم بلاد شرقی گشت و مراجعت نمود باد بداعیه فتنه و فساد بر آن بلاد گذشت همه وقت درین اندیشه که سریر
سلطنت پایدار از قبضه اقتدار عم نامدار بچه تدبیر بیرون آید و شب و روز درین فکرت جانسوز بتوار که سلطان
احمد را چه سان از میان بردارد و چون پرتو این معانی بر ضمیر انور سلطان افتاد در اواخر سنه مذکوره تجهیز [illegible]
[illegible] ارغون خان بخیال آن بتعجیل فرستاد و صاحب دیوان بکارسازی جنود نصرت نشان مشغولی فرمود و بسیاری
از اسباب و ادوات جنگ و حرب و آلات ایام طعن و ضرب ترتیب نمود و شاهزاده ارغون در غره صفر سنه ثلث
و ثمانین و ستمایه متوجه آذربایجان گشته در صحرای آق خواجه میان او و الیناق که مقدمه سپاه سلطان بود معاربه
مقاتله اتفاق افتاد و لشکر ارغون شکست یافته شاهزاده شجاعت شعار عنان فرار بصوب قلعه کلات انصراف داد الیناق
متعاقب بدان نواحی رسیده و شاهزاده را که از قلعه بپایان آمده بود دیده اسب خنک بطریق پیشکش گذرانید و [illegible]
قلعه رفته با یکدیگر سخنان گفته الیناق بانواع [illegible] ارغون خان را از جانب سلطان ایمن گردانید چون شاهزاده [illegible]
تسلیم رای و بیرون آمده [illegible] مصحوب الیناق بطرف اردو شتافت و [illegible] خان بآستان سلطنت [illegible]
رسید سلطان بعد از اعتذار بسیار شاهزاده را بار داد و او را [illegible]

[illegible] بنابران ارغون خان حکم فرمود که صاحب دیوان را بموقف عرض
آورند و بعد از تحقیق آن مهم بکشند انگاه جناب صاحبی را موجب فرموده دستها بسته بسر دیوان حاضر گردانیدند
و جهانیان فریاد و فغان باوج آسمان رسانیدند که دو اخلاق خلایق را آراسته اند و خاطر بینوایان و مسکینان را
چون دل هنرمندان بجهت شکسته خواجه شمس الدین محمد در جواب اهل غرض چه گفت تقصیرات و تصرفات بنده که
بصاحب غرض عرض رسانیده اند یکی را صد و صد را هزار می آرم اما از همت اندیشه غدر و خیانت نسبت با حضرت ولی نعمت
بمقتضا علم و خبر ندارم بیت نه بر زبان گذرانیده ام نه بر خاطر نه از عقیده من بنده هرگز آن بوده است طلاقت
لسان و فصاحت بیان هیچ فایده نداد ع با حکم خدا هیچ مسیحا چکند و حکم شد که بنیاد فضایل معالی را غرامت بکشند
و سرچشمه جود و احسان را سیراب گردانند صاحب چون دانست که خلاصی ممکن نیست غسلی بجای آورده و کاغذ از بهر کتابت خفی
بگذارد و مصحفی که همراه داشت بسم تفاؤل بگشاد و این آیه برآمد که اِنَّ الَّذِینَ قَالُوا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ استَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَیهِمُ
المَلٰئِکَةُ اَلّا تَخَافُوا وَلَا تَحزَنُوا وَاَبشِرُوا بِالجَنَّةِ الَّتِی کُنتُم تُوعَدُونَ لاجرم خاطر از علایق
فارغ ساخته در مقام تسلیم گفت ع هرچه آید از تو خوش خواهی شفا خواهی الم و بعد از آن در روز دوشنبه چهارم شعبان
سنه مذکوره در موضع اهر از سر پنجه جلاد قهر شربت شهادت چشیده رخت سرای دنیا را وداع کرده رخت بجانب عقبی
کشید نظم تیغی کشیده بر همه این چرخ کوژ پشت کو صد هزار شاه و گدا را بزر کشت چون عاقبت فناست جهان را دو رنگ را
بهشت خوب و زشت اگر نرم یا درشت آورده اند که مجد همگر که فاضل و دانشمند و بی نظیر وقت خود و ملک الشعرای عراق
و فارس و معاصر شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی بود در مرثیه آن وزیر صاحب سعادت این رباعی انشا کرد و شیخ سعدی
آنرا شنیده و گریسته مجد را بآن شعر تحسین و تعریف کرده و آن اینست نظم از رفتن شمس از شفق خون بچکید
مه روی بکند و زهره گیسو ببرید شب جامه سیه کرد در آن ماتم و صبح بر زد نفس سرد و گریبان بدرید و دیگر این
قطعه در سلک نظم کشید قطعه خدایگان زمین و زمان یگانه دهر کریم و سرور مرحوم خواجه دوران همای شاه
سکندر نژاد عالی قدر پناه قوت اسلام و صاحب دیوان بعهد دولت او روزگار کرد بیاد نژاد و داد محمود عدل
نوشروان بسال ششصد و هشتاد و سه بخطه اهر شهید گشت دوشنبه چهارم شعبان نه دیده دیده افلاک مثل او هرگز
بجود و همت و فضل و سخاوت و جهان فغان زگردش چرخ و زمانه غدار که در چشمه خورشید زیر خاک نهان بحق آیت
توای کردگار بی چه و چون که باد مسکن و ماوایش جنت رضوان الصاحب المعظم العادل علاء الدین خواجه عطا ملک جوینی برادر خواجه
شمس الدین محمد صاحب دیوان در عز و علو و فضل و علم بلند آوازه است بحکم اباقاخان در خطه بغداد در بیت [illegible] حکومت

برخاطر گذرانید که اگر نفس خود را ازین عقاب فنا باجل نجات توان انگیخت و غرق دریای محنت و [illegible]
در آتش عتاب و بوته ایذا و عذاب نتوان گداخت مدت سی سال در کمال عظمت و استقلال گذرانیده و صبح نشاط
شباب بشام غم انجام مشیب رسانیده اگر چرخ بدمهر بموجب عادت خویش آغاز بیوفایی و میل جفاکاری نماید
سیدیست که از متانت تدبیر و فروغ رای منیر چه بندد و چه گشاید انسب آنست که رخت امید در سفینه توکل انداخته
برکرم پادشاه اعتماد نمایم و التجا بدرگاه عالم پناه برده از اندیشه انواع اندوه و ملال و تنزل و انتقال نیایم اگر
نسیم عنایت از مهب الطاف پادشاهانه وزیدن گیرد و ارغون خان از سر جرایم ناکرده من درگذرد
زمستان [illegible] رسیده نوبت بدیع و الا باری چند کس را از محنت شکنجه و تعذیب خلاص داده باشم آنگاه کلمه
شریفه اُفَوِّضُ اَمْرِی اِلَی اللهِ بر زبان گذرانیده و بصوب اردوی ارغون خان روان گشت در اثنای راه امیر حاجی
و اتابک یوسفشاه و ملک امام الدین قزوینی که ارغون خان جهت استمالت صاحب دیوان ارسال داشته بود بدان
جناب رسیدند و گفتند پادشاه جهانبان میگوید که چون خدای جهان مرا بر دشمنان ظفر داد و تاج جهانبانی و افسر جهانداری
بر فرق مبارک من نهاد ملکا جمیع ارباب جرایم را بخشیده و رقم عفو و اغماض بر جراید خطایای همگنان کشیده اگر
صاحب دیوان نیز [illegible] بالطاف [illegible] و نشانی مشتمل بر امثال این سخنان ظاهر گردانیدند و خاطر شریف
صاحبی از استماع این کلمات اطمینان یافته [illegible] و با وجود قطع مسافت [illegible] تا در جمعه [illegible] و
ما بین [illegible] بوقا نزول فرمود و روز دیگر بوقا را با [illegible] بر [illegible]
ارغون خان صاحب سعید را نواخت و بتفویض منصب وزارت امیدوار ساخت و صاحب [illegible] خدمت
بوسیده دعای دوام دولت پادشاه رسانید و بمنزل خود بازگشت چون روزی چند برین قضیه گذشت نزد
همگنان بوضوح انجامید که خواجه شمس الدین محمد بدستور معهود مباشر سرانجام مهام وزارت خواهد بود و فخر الدین
مستوفی و حسام الدین حاجب از نوایب بعضی عداوت [illegible] واقف شده که با وجود دخل صاحب دیوان در امور ملک و
[illegible] خواهد گرفت و اگر خواجه روزی چند معلق ماند هر گاه که متمکن گردد ترا [illegible]
[illegible] خواهد ساخت بیت هر چه بدست آمد و فرصت داری زنهار که از دست خودش نگذاری ور
نگذاری ز دست باید بر تو [illegible] و تخواری [illegible] بوقا با [illegible] با ارغون خان درانداختن
کرد و گفت [illegible] بدینجا [illegible] از سر [illegible] و نیکو خدمتی چگونه توقع
[illegible] دولت پادشاه [illegible] نمی باید گذشت [illegible] جو فرصت

حرام میشدند که اگر سنیان از خوف این دولت اظهار تشیع میکنند محبان و موالیان اعادی اهل البیت
از دولت محروم میشدند و کتب شریفه بنام او تالیف نموده اند و این نعمتیست که بر کافه شیعه شکر آن
فرض عین است و جناب فضل دوی قاضی نظام اصفهانی در اواخر بعضی از قصاید خود که افتتاح آن بمدح اهل البیت
علیهم السلام نموده اشارتی بمدح خواجه بهاء الدین محمد نموده و گفته شعر قل للنواصب کفوا الاذی لکم
فشیعة الحق بالی الشدة قد نجونا اعاد وجه ملوك الارض [illegible] و راعهم بهاء الدین یکفینا هذا ابن صاحب دیوان الممالك
قد اودی عداکم ولما بال تونسنا جم المناقب فی قمع النواصب قد امضی عزیمته تخزی الملاعینا عن اهل البیت یحمی المبغضین لهم
یری الاعینهم بالمنع تخجینا یری محبیه ولی [illegible] الحشر اولاده الظالمینا در تاریخ کتاب الوزراء مسطور است که
خواجه بهاء الدین محمد در ابتدای نشو و نما بحکم پدر نیک بخت بحکومت اصفهان و یزد مقرر گشت و در ضبط و سیاست
و اظهار قدرت و سطوت رتبت رفعت [illegible] و تغافل در گذشت ابواب عفو و اغماض بر روی ارباب
آن ولایات بکلی بربست و لشکر بر مسند عظمت نهاده دلهای ایشان بتحمل بار گران بگشت اگر سخنی بر وفق مزاج او
نبودی حکم بر قتل کردی تا بجریمه صغیره و کبیره چه رسد و اگر چیزی نه بر وفق مرام [illegible] او رسیدی خانه اش بر
باد داده مال و خان [illegible] ذکر دایندی ارکان دولت و نواب دیوان و سایر اعیان اصفهان اگر بشب
لحظه بر بستر راحت میغنودند هنگام وزیدن نسیم سحر مانند برگ بید از باد صرصر بر سر و جان خود ترسان و لرزان
بودندی که آیا امروز از خنجر قهر او بچه تدبیر نجات توان یافت و یا شرار خشم آتش بارش بکدام خاکسار از اهالی این دیار
خواهد تافت از بیم سیاستش شیر ژیان تن برو بازی دوران داده و گردنکشان عراق و اصفهان از بیم خنجر
خونبار نشان او سر بر خط فرمان نهاده شعر از بیم سیاستش جهان میلرزد [illegible] میلرزد از هیبت
تیغ ابدارش خورشید چون برگ ز صرصر خزان میلرزد صاحب دیوان چندانکه از روی دلسوزی و شفقت ابوت
ولد امجد را از فرط سیاست و کثرت سفك دما منع میفرمود و وخامت عاقبت آن حرکات را بعبارات مختلفه باز مینمود
خواجه بهاء الدین اصلا متنبه نمیگشت و مطلقا از سر خون ریختن و مثله کردن و سوختن در نمیگذشت شعر پند بد سالخ
نشد سودای درنزد [illegible] عاقبت زند [illegible] و او دو بهر خویش [illegible] در پوست و امراض مختلفه [illegible]
متضاد و سورت قوت غضبی خواجه را بگشت و در شهور سنین وفات حیوتش بعقد ثلاثین نرسیده بود که از عالم فانی
بجهان جاودانی انتقال فرمود بیت [illegible] این [illegible] سوز فصلی ز گردش این روزگار [illegible]
[illegible] که بهجری نگاشته [illegible] در روضة الصفا مسطور است که خواجه [illegible]

و آن بلده را که بعد از قتل مستعصم چنان ویران و خراب شده بود که قلم و زبان از شرح و بیان آن عاجز
بود باندک زمانی معمور و آبادان ساخت بیت زمین معدم او شهر بغداد و شد باندک روزگاری گشت آباد ز داد
عمارتهای او آنکه در زمین نجف نهری حفر کرده و زیاده از صد هزار دینار زر سرخ در آن صرف نموده و آب فرات را
بحوالی مشهد نجف اشرف جاری فرموده و از جمله اشعار او که مشعر بصحت عقیده او است این رباعیست شعر یا شیخ اقل فعلا
بعد الفسق و الفجر بدا و لاح منه الشفق لو کنت بحب حیدر تعتلق یکفیک بحبه ما تحترق و از جمله مؤلفات او تاریخ جهانگشا
که مشهور جهان و منظور نظر جهانیانست و شیخ فاضل کامل کمال الدین میثم بحرانی که از محققان علمای امامیه است کتاب
نهج البلاغه را بنام نامی او شرح نوشته و قاضی القضاة نظام الدین اصفهانی دیوان مقفیات خود را باسم سامی او
موشح ساخته در ایامی که ارغون خان کمر عداوت خواجه شمس الدین محمد بر میان جان بسته بود و میخواست که او را بدست
آرد دیار سلطان احمد را بر و متغیر ساخته خواجه فاضل عادل علاء الدین [illegible] ملک تخت سرای دنیا بتخت اعلا خرامید و این
واقعه در شب شنبه چهارم ذیقعده سنه احدی و ثمانین و ستمایه روی نموده خواجه شمس الدین محمد از مسند وزارت
برخاسته بر بساط تعزیت نشست و سلطان احمد مراسم پرسش بجا آورده صاحب دیوان را خلعت خاص عنایت نموده
و باصناف رعایت و الطاف خاطر او را تسلی و تسکین فرموده و الصاحب الامیر الرشید بهاء الدین محمد صاحب الدیوان در بلندی
آسمان رفعت و شان و بتبه العقیده مکارم صاحب دیوانست در میان وزرای نامدار بکمال کفایت و شهامت
و مهابت مشهور و در السنه فضلای روزگار با صاحب بن عباد مذکور است در عمارت بحر احسان و صدای نوبت
کرم و جود زینت خوان او بالوان نعم حلال و زیادت در اشتهار بهتر از ابن سهل در نظر بزرگیش سهل بوده و الرئاستین در جنب ریاستش
نعایت ناهل بسمو مجلس بهشت نقشش مجمع فضلای مذهب حق جعفری و محل رحال ادبا و فصحای اثنا عشری بود مولانای فاضل
حسن بن علی الطبرسی که از جمله فضلای امامیه و از افاضل مجلس شریف خواجه بهاء الدین محمد بوده در خطبه کتاب کامل
بهائی که بمخدوم مطلق حجة الحق علی الخلق اعدل سلاطین الاولین و الاخرین بهاء الاسلام و المسلمین برکه حسن سیرت و بسط عدل و
اعتقاد صادق بخاندان پیغمبر صلوات الله علیهم و برائت از اعادی خاندان و ترتیب سادات و علمای اهل البیت
حق سبحانه و تعالی رایت دولت او را برافراز عالم برکشید و سلاطین ربع مسکون بفرمان تُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ
مَن تَشَاءُ کمر عبودیت بر میان جان بسته معتکف عتبه جلال او شدند و از اعادی این اقبال طایفه بجاه اید فَخَسَفْنَا
بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فرو شدند و بعضی بدریای هلاکت فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ جَمِيعًا ناچیز گشتند بقیه
که بسبب قلت اعوان و انصار و کثرت اعدای جفاکار بر شیعه ائمه اطهار واجب شده بود امروز بطلبه این دولت

[illegible] الف من ملك الديار ربيع لخير لا ترجى لغيث كانك زهر الدراري اسود او جها

من راح ما لبس [illegible] الا كان في روضة نضرة يضحك من نورها ورق الابصار تفتق لا اشرع الراح العلوي صعدة

لا البدر [illegible] يغضي من الندق [illegible] بعد [illegible] لا بعد جوزا حافي ري منطلق [illegible] على وفي جلل بعد اسنانك

تحت الترب لم تطلق نعم مطارد ضوء الصبح لو صنعت سود الحلى لدى كل من نحو في صحن ودرك بل في الافق جمعة ترى الكواكب

جرين اليوم في [illegible] تبكي الجواري خضبا كفها بدم [illegible] في سواد اثواب لها مزقة نيشرن منك خصال الخير مفضية الى المصانع

للاشراف والسوق يحكين عن غرمات منك ما قصرت من دفع معضلة وكشف معلق سقت الامور واثواب الصبى جدد

لورا مها طاعن في السن لم يسق لو ملت عن فم ما السود ملكا سائس البرية ذو حكم ولم نعق لكن تعت تهوى قوم حسبتهم عين النطاق

فكانوا زائف الورق وكل ما سامن [illegible] الى عرضا اذ لا موادل من اصل ذي لحق نعم سليمان لم يكفر ومال الى الكفر الشياطين

ارضا وعلى الطرق اقول للواجد الكر [illegible] غلب بالاسد متدار الحلب يبقى عول على شبلة المجد وعاقبة مثل اسمه وعلى

ذي العلى وتق دران من صدف يبقى بشبهة عقد الملك طول الدهر ذا نسق كلا لعمري عن الماضي ترى عوضا ترجو انتفاعك

بعد الورد بالعرق قول المستغيث من اصفهان الى محيم الملك يطوى كل مخترق ان حث والده والدمع منهمر من كل باكية

بالترب ملتصق وجهه والوقوع لخطب ضاق به ذرعا وسار صباحا كل ذي [illegible] فخره عن انحي ياسا ممتحن [illegible] اليوم في

[illegible] غرق عن ذي لسان [illegible] المكرمات [illegible] عليه [illegible] منطلق [illegible] على الاخوان مشتمل وخرجين على الا[illegible]

منطلق حيران ضاقت عليه الارض عن سعة كانه اليوم في انشوطة الرهق واذكره وارثه عمر لا انتهاء له [illegible]

وقل له عن لسان الحج كلهم اما وجدت مجال القول لم يضق [illegible] العلى المجد انهم ذاقوا المنون وطعم الثكل لم يذق [illegible]

نعدة كما ثياب بلا سلك ومختلق [illegible] فوق [illegible] ترى يهدى لوامع انوار الى الفلق [illegible] في الدهر [illegible]

مجتمع فيه مفترق لم ير [illegible] صار من موارده [illegible] بالشرق ومثله وهو المثل [illegible] ارضى [illegible]

كذي حرق يرى التبشا ولي في مقام رضا رب العباد [illegible] من الترق [illegible]

بالحشا علق مولى ملوك بني الايام قاطبة علاء الدين الهدى الفتاح المغلق من [illegible]

والخلق [illegible] ولا تدرك الاوهام شاؤ [illegible] حتفا لعدو ومن [illegible] الفرق كل ترى الكنوز [illegible] اعناق امور الملك

لم يعق لولاه لم يرحم العلم في فرخ لولاه ما فاح روض الفضل عن [illegible] لولا وجو [illegible] الكرم

في لثق اعدى على نوائب الايام لطفهما وقل ما اصرف الدهر ذا ورق [illegible] تورث [illegible] آل

بالعارض الغدق ما الفاق وهم خيول الليل يتبعها شهبا خيل نهار جرى مستبق الصاحب الفاضل شرف الدين هارون بن

محمد در شیوه سیاست و انتقام سعی تمام و مبالغه بالاکلام داشت با خصائص آن در طاعت بود و در تحاوت اهتمام

فرموده هرگز در باب تعظیم علما و فضلا دقیقه مهمل و نامرعی نگذاشتی و اوقات خود را مصروف کرده از صباح تا چاشت

در صفه بار نشسته با طایفه ارباب صدق و اخوان الصفا با محبت و ملاطفت مبسوط گشتی و بعد از نیمروز تا شام با فاضل

ونديما به تجرع کاسات سعی از غوانی مستانس بودی و باقی اوقات را به انجام مهمات ملک و استکشاف حال و تفحص

مردم صرف نمودی بالجمله چون خبر فوت خواجه بهاء الدین محمد به صاحب دیوان رسید این رباعی در مرثیه فرزند

در سلک نظم کشید رباعی فرزند محمدای ملک هند و بیت بازار زمانه شکسته بیت تو نیست پدر بودی از این شکست پدر

خم گشت چو ابروی بتان بی تو بیت و افاضل شعرای زمانه در مرثیه آن بزرگ یگانه قصاید خوب گفتند و از آنجمله این

مرثیه است که جناب اقضی القضاتی قاضی نظام الدین اصفهانی گفته والحق در نسق القصیده بالعلام تعطی وجهه الافق بالکدر واسی

فضطر بن الیوم من فرق ما المخطوط تولی العوم اظهر ما بالنیوب تبدی به فجر الحق کی السماء وصیح الارض وانکدرت زهر

النجوم وطاشت بنفس الغرق الیوم یوم لعمری کاسمه فقدت به العلی والنهی انسانه بمحقق مولی الانام بهاء الدین صاحبا

معنی فبدل صفو العیش بالرنق معنی فبدل صفو العیش فقطع اسباب الرجاء لنا من کان منه فواد الدهر ذا فرق عین الکرام

والعلیا باکیة فی ذا المصاب وقلب الدهر ذو حرق جاشت لعمری بحور الهم زاخرة وآذنت سفن الآمال بالغرق ان

عین العلی ما ذا اصابک کم عین عقیک تتیح الیوم فی علق من صبح وجهک عین قرناطر ما اسالت الدم تبدی صنعه الشفق

انحی علی غصنک الریان کاسرة غضا بما دساب ناصر الورق بعد ارتقائک فی اوج السماء علی شدا کنانک تحت الارض

فی نفق ادمی القلوب صباح قد نعیت به بصارم من قراب اللیل منذلق نامت عدو والاولی و برتا مرهم و بات

طرف تموکا الارض ذا ارق ابصر عبیدک قد جزوا ذوابهم واترا الترب معفوة شاعلی الفرق ابصر ضایع ذاک الباب قد

یلقون نعدک تراعیه مشق ابصر معالم قد شیدتها اکتابت تنتحوا القلوب بذاک المنظر الانق ان تفتح العین لم تبصر سوی قلق

باطار الاسی فی ثوب العمق بذاک عمک سوی نحافعین الی کنف الملاک حیث لحیل بالعنق ما ذا علیک لو استعقبت موکب

قدو ونامک ... تعق هلا ابتدرت الی تقبیل راحته هلا انهیت الی ضم و معتنق ارتبه لا اری سوه اولا سمع المکروه

وجه نهار علیه عق بینک فی صنو کی یحی لا قوارله ادسی قوی عزمه ما فی نوالک لو استطاع فدی بالروح نفسک عن صدق

من الرد ولاکذب ولاملق هارون تحکم سی طاسی صعقا من جبرة غشیته بعد لم تعق ابوک صاحب دیوان الممالک فی ... ک

علی الخواطر الاقدار ذو خرق ملا ما سکت کی تلقاه مانیه وستیضی لوجه منک موتلق یا ایها القمر الارضی ما لک فی

بصفو عنک مفترق بالشمس لتقتدا عزا یکاه فی تحسه و اک عنا و منک محق قبل استداده بدا القمر لم یکن لمحق

... عماد الدین محمد و تاج الدین علی شاه و بعضی دیگر از نواب خود را بدان داشت که نسبت بخواجه رشید الدین در مقام ...
آمده به پانصد تومان کفالت قبول کردند ... خواجه سعد الدین و جماعت را در موقف ... حاضر ساخت و بعد از ثبوت
جرایم بقیه حیات خواجه سعد الدین و متعلقان او بتیغ سیاست برانداخت مبلغ پانصد تومان که قبول نموده بودند از جهات
و ممتلکات ایشان بحصول پیوست و ... سیاست سلطانی ... گشتند و تزویر بکتابت فرونشست علی بن هلال الکاتب المشهور بابن البواب
از غلامان ملک بهاء الدوله و این بیت ابن مقله سواد نقوش لعبت نگارش را بجای سواد العین بر بیاض بصر نگارد و
طومار خط لطایف آثارش اگر درج یاقوت با رغیرت و رنگ دادی صیرفی در بهای آن نقد جان روان بسپاردی و
بعضی از فضلای شعرا این بیت در مدح او گفته ایا ابن هلال کم حویت فضیلة غدوت بها بین البریة اوحدا و تحسن ...
الدنیا بعض ما صاغ ... بعضی گفته که در کتابت مثل او و نزدیک باو کسی پیدا نشده و اگرچه ابو علی بن
مقله اول کسی است که نقل این خط از خط کوفی نموده ... بوده و خط او مرغوب بود و اما ابن البواب تهذیب
و تنقیح طریقه او نموده و جامه حلاوت و بهجت بر آن پوشانیده و جمیع خوشنویسان بر منوال او ... خط او را ... می یافته اند و استادی
او را در مقام اعتراف ... و در تاریخ مصر و قاهره احوال او بدین وجه مسطور است که علی بن هلال الامام الاستاد ابوالحسن صاحب
الخط المنسوب ... المعروف بابن البواب کان ابوه بوابا لبنی بویه و قرأ ... القرآن و تفقه و فاق اهل عصره فی الخط المنسوب
حتی شاع ذکره شرقا و غربا و کان موجودا ... الدوله در سال چهارصد و بیست و سه وفات یافت و این ابیات در مرثیه
وی گفته اند شعر استشعر الکتاب فقدک سالفا و قضت بصحة ذلک الایام فلذاک سودت الدوی کآبة اسفا علیک و شققت
الاقلام و بعضی گفته اند که وفات او در جمادی الاول از سال چهارصد و سیزده بود و در بغداد مدفون گردید و واضع خط
نستعلیق بود ... فاضل صاحب توفیق بوده و مولانا سلطانعلی که شاگرد ... بواسطه اوست در رساله منظومه مشهوره
بدو اشاره بشطری از احوال او نموده گفته مثنوی نسخ تعلیق گر خفی و جلیست واضع الاصل خواجه میر علیست ... بوده تا ...
... میر سید علی تا که بوده است عالم و آدم هرگز این خط نبوده در عالم وضع فرموده او ز ذهن دقیق از خط
نسخ و ز خط تعلیق نی کلکش از آن شکر ریز است که اصلش از خاک پاک تبریز است ... ولایت
بوده نادانی کاتبان کنند و بدیده خوشه چینان خرمن او دیده در جمیع خطوط بوده شگرف ز اوستادان شنیده ام
... خط باکش ... موزون ... مجمع الافضال شیخ شیرین مقال شیخ کمال
... شرح میوه های خجند هست شیرین تر از نبات و قند همه رفتند ازین جهان خراب رخ نهفتند در نقاب تراب
[illegible] ... مولانا سلطانعلی مشهدی در خط نستعلیق مشهورتر از آنست که محتاج نوشتن تعریف

صاحب دیوان جوانی فاضل و هنرور بود ... و عضد الدین برادر بود و در وادی صنعت [illegible]

بیش بلکه در جمیع علوم حتی موسیقی یگانهٔ زمان خویش بود استاد صفی الدین عبد المؤمن موسیقی دان مدتی در خدمت او بود

و رسالهٔ شرفیه را بنام شریف او تألیف نموده و در تاریخ غیاثی مسطور است که خواجه عطا ملک و صاحب دیوان پسر

هارون در عهد اباقاخان که بوزارت و امارت عراق اشتغال داشت روزی بزیارت مشهد اشرف نجف آمدند

و خلقی کثیر از اکابر و ائمهٔ فریقین با ایشان همراه بودند و بعد از فراغ از مراسم زیارت سخن بکرامات کشید و امیر هارون

گفت که ما ازین مصحفی که بر سر ضریح مطهر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نهاده بهت تفأل مینماییم و بآنچه اشاره رود قرار

میدهیم چون نیت کرده مصحف را گشودند در اول صفحه این آیه برآمد که يَا هَارُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَلَّا

تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي و بعد از آن همگی ایشان اظهار مذهب شیعه نمودند خواجه سعد الدین محمد آوجی وزیر

سعادتمند و دبیری فاضل و دانشمند بود و در تعظیم ذریهٔ خیر البریه و ترویج مذهب امامیه و رعایای علمای آن طایفه

علیه مساعی جمیله بظهور رسانیده و شیخ علامه جمال الدین بن المطهر الحلی رسالهٔ سعدیه را بنام نامی او نوشته و از وی عنایت

تعظیم و تکریم یافته و مولانا نظام الدین اعرج نیشابوری شرح مجسطی را باسم او مزین ساخته و در تاریخ الوزرا مسطور است

که خواجه سعد الدین محمد وزیری هنرپرور و فاضل نواز بود و بجبرت در علم استیفا و سیاق و متانت در انشا و کتابت

بی شبه و نظیر بود و بعد از شهادت خواجه صدر الدین احمد زنجانی موجب حکم و فرمان غازانی صاحب دیوانی و [illegible]

نیابت امور جهانبانی بشرکت خواجه رشید الدین طبیب برو قرار گرفت و از رشحات عدل و احسان و افاضت ابر

امتنان ایشان کشت زار امید عالم و عالمیان کرت دیگر سمت طراوت و نضارت پذیرفت پس از روزی چند

جمعی از ارباب حسد مثل قاضی ضیاء الدین سمنانی و شیخ المشایخ محمود و سید قطب و معین الدین عاجی خواطر بر تقریر قرار

داده جمعیتی ساختند و اساس موافقت بر مخالفت وزرا بنا نهادند و قرعهٔ مشورت در میان انداختند چون

کیفیت بعرض سلطان غازان خان رسید برآشفته آن مفتریان را معروض تیغ گردانید ع چو شمشیر عدالت را علم

کرد [illegible] قلم زن را قلم کرد و در یازدهم شوال سنهٔ اثنین و سبعمایه غازان وفات یافته در ذیحجهٔ مذکور الجایتو سلطان

سلطان محمد خدابنده مشهور گشته تاج سلطنت بر سر نهاده و بدستور زمان برادر بزرگوار خویش زمام امور و مهام

سپاه و رعیت بکف کفایت و قبضهٔ درایت وزرای عظام خواجه رشید الدین و خواجه سعد الدین داد و تا آنزمان که

خواجه را نسبت بخواجه رشید الدین [illegible] تمام موافقت و اتحاد بود آفتاب دولت و اقبالش از شائبهٔ کسوف و زوال

محروس و مصون مینمود ع تا کار بگشت عهد کار [illegible] ... مخالفت گشت

در صحبت علاء میرزی بود وقتی علاء و تجدید این قطعه گفت قطعه خواجه محمود اگرچه نجندی بود و شاگردی این فقیر
بعد تعلیم او دلم خوش شد تا کلش یافت صورت تحریر درحق او نرفت تقصیری لیکن او هم میکند تقصیر هرچه خود میشوید
ازند و نیکش جمله را میکند بنام فقیر قبر ملا در فتح آباد بخارا در جوار مزار شیخ سیف الدین باخرزی که او را شیخ العالم گویند
واقعست و ملا را فرزندان هستند که در بخارا نشو و نما یافته و آخر بعد از آنها ... و کل عقیده فاسده اهل بخارا دارند فاعتبروا
یا اولی الابصار مجلس بیست و نهم در ذکر شعرای عرب کعب بن زهیر بن ابی سلمی ربیعة بن رباح المزنی از صحابه حضرت سید المرسلین و شیعه
حضرت امیر المؤمنین علیهم افضل صلوات المصلین بود و چون کعب در فصاحت و بزرگی برسر داول و صعب ظاهر و مویدست نقد شعرا روایت
کرده اند که کعب قبل از آنکه بشرف اسلام فایز گردد زبان بهجو بعضی از خدام عتبه رسالت و عاکفان جلالت گشوده بود
و حضرت رسالت پناه خون او را هدر ساخته بود و چون کعب از این معنی خبر یافت دانست که از آسیب قهر آنحضرت جز بلطف رحمت
بی نهایت او که و ما ارسلناك الا رحمة للعالمين ذرات وجود عالم را شامل است پناه توان آورد قصیده در ...
نعت کمال حضرت ختمیت شعار محلی است ترتیب نمود و برسم عرب بر شتر تیز رو سوار شده طی مراحل کرده ...
ملازمت ایشان رسانید و بعد از سلام ابتدا بانشاد قصیده نمود و در آن اثنا تمهید معذرت و استغفار میکرد و چون
حضرت استماع فرمود رقم عفو بر جریده هفوات او کشیده بر دیباچه یمن آن استنجاح امانی توان نمود ...
وجد مطهر ... کرده با وجوال فرمود و او را در سلک بندگان مقبل منخرط گردانید شیخ ابن حجر عسقلانی در کتاب
اصابه آورده که کعب روی خود را بسته بود که کسی در راه او را نشناسد و بهمین وضع نزد حضرت رسالت آمد و گفت
میخواهم که با شما بیعت کنم پس آنحضرت دست مبارک خود بجانب او کشید و کعب دست در دست مبارک نهاده بیعت کرد و بعد از آن
روی خود را گشوده در خواندن قصیده شروع نمود و نیز آورده که آن برد یمانی که حضرت رسالت باو ارزانی داشته
او را از اولاد کعب بچهار هزار درم ابتیاع نمود و همان برد است که خلفای بنی امیه و بنی العباس در ایام عید می پوشیدند
و چون اختصار مطلوب بود بر این چند بیت از قصیده مذکوره اقتصار نمود شعر و قال کل خلیل کنت آمله لا الهینك انی عنك
مشغول فقلت خلوا سبیلی لا ابا لکم فکل ما قدر الرحمن مفعول انبئت ان رسول الله اوعدنی والعفو عند رسول الله مأمول
لا تأخذنی باقوال الوشاة ولم اذنب وان کثرت فی الاقاویل ان الرسول لسیف یستضاء به مهند من سیوف الله مسلول ...
سید مقتدی میر مرتضی علم الهدی در کتاب ... از کعب در مدح امام ... نقل نموده شعر صهر النبی و خیر الناس کلهم
... بالفخر ... صلی الصلوة مع الامی اولهم قبل العباد و رب الناس مکفور فرزدق همام بن غالب بن صعصعة التمیمی ...
... و همام و کنیت او ابو فراس است و فرزدق لقب اوست چنانکه سید اجل مجتبی میر مرتضی علم الهدی در کتاب غرر العوائد

باشد اگرچه در تحصیل آن صنعت چندی ورزی بخدمت استادان شتافتی باقی بحقیقه آن رتبه عالی را از [illegible]
امیرالمؤمنین یافته چنانکه در رساله منظومه خود بآن اشارت نموده و هو گفته نظم از جوانی بخود بدی مایل مشق خط زمانی
هر نفسیم زد بسر کوی کم قدم زدمی تا توانستمی قلم زدمی کز نگشتها قلم کردی بخیال خلی قلتم که مقتضای مفلسی روزی
بشتم آمد لبان دلسوزی قلم و کاغذ و دوات حبت بیت چند حرف از حرف نخست بنوشت او بدان بیستم دادش چشم
از التفات او دلشاد تا که ابدال بود و صاحب حال حسب حال [illegible] بسبب مشق خط زیاده شدم دل
گرفتار مرد ساده شدم بعد از آن مدتی برین بگذشت نیت روزه علی کردم تمام مشق دا علی کردم در خیال اینکه کار
بکشاید شه بخوابم جمال بنماید تا شبی خواب دیدم از ره دید که خطم دید و جامه ام بخشید خواب را مختصر نمودم باز قصه
خواب هست دور و دراز بیش ازین بی نمط نیارم گفت که ندارم مجال گفت و شنفت بنده سلطانعلی غلام علیست
شهرت خطاو ز نام علیست روز و شب گو بیاد نبی و علی ذکر این بیت خفی و جلی مولف حبیب السیر گفته که خدمت مولوی
بوجاهت صورت و محاسن صورت موصوف بود و در خط نسخ تعلیق بمقدار مهارت حاصل نمود که خطوط استادان
متقدمین و متاخرین را منسوخ ساخت و در زمان سلطان حسین میرزا باشارت آنحضرت والتماس میر علیشیر بکتابت نسخ [illegible]
و کاهی بنظم اشعار نیز زبان میگشاد و با وجود آنکه سن شریفش از شصت سال تجاوز نموده بود خط را خوب مینوشت
چنانچه ازین دو بیت مثنوی او نیز معلوم میشود بیت عمر شصت و سه شد بیش و کم هنوزم جوانست مشکین قلم توانم نوشتن از
خفی و جلی نوشتن که العبد سلطانعلی در سنه تسع عشر و تسعمایه در مشهد مقدس بروضه جنان شتافت و در جوار کنبد
سرکار فیض آثار قرار یافت مولانا میر علی مشهدی نزد مولانا زین الدین محمود کاتب و ملا سلطانعلی مشق میکرد و چون خط او بکمال
رسید با مولانا سلطانعلی در مقام دعوی شد و اهل عصر جانب مولانا گرفتند و آخر او سه قطعه از مولانا سلطانعلی گرفته تقلید
کرد و با قطعهای مولانا پیش او برد مولانا متحیر شد که آیا خط او کدام است و بعد از تامل بسیار خط ملا میر علی را برداشت
ملا میر علی را عبید خان اوزبک با اکثر فضلای هرات قهرا جبرا ببخارا برد و او تا آخر عمر در انجا بعذاب صحبت دو [illegible]
فاسد الاعتقاد او گرفتار بود و هر چند رعایت او بسیار از ایشان می یافت بمقتضای فطرت اصلی شکایت از
توطن بخارا میکرد و این قطعه را در آن باب گفته قطعه عمری از مشق دوتا بود قدم همچون چنگ تا که خط من بیچاره
بدین قانون شد سوخت از غصه درونم چو حکیم چون سازم که مرا نیست ازین شهر رهی و شهان طالب من بناچار
بجانند و مرا در بخارا جگر از بهر معیشت خون شد این بلا بر سرم از حسن خطم آمد امروز وه که خط سلسله پای من [illegible]
شد از جمله شاگردان او میر سید احمد مشهدی و خواجه محمود سیاوشانی و خواجه محمود [illegible] عنوان جوانی [illegible]

والموت شان [illegible] من بعضهم حمال اثقال اقوام اذا فدحوا حلو الشمايل تحلو عنده نعم لا يخلف الوعد ميمون نقيبته رحب

الفناء اريب حين يعتزم ما قال لا قط الا في تشهده لولا التشهد كانت لاءه نعم عم البرية بالاحسان ان عد اهل التقى كانوا

ائمتهم او قيل من خير خلق الله قيل هم لا يستطيع جواد بعد غايتهم ولا يدانيهم قوم وان كرموا هم الغيوث اذا ما ازمة ازمت

والاسد اسد الشرى والباس محتدم لا ينقص العسر بسطا من اكفهم سيان ذلك ان اثروا وان عدموا مقدم بعد ذكر الله

ذكرهم في كل بدء ومختوم به الكلم يابى لهم ان يحل الذم ساحتهم خيم كريم وايد بالندى هضم يستدفع الشر والبلوى بحبهم ويسترب

به الاحسان والنعم فليس قولك من هذا بضائره العرب تعرف من انكرت والعجم [illegible]

بدانکه امام عبد الرحمن جامی در کتاب سلسلة الذهب آورده [illegible] چون هشام این قصیده غرا که فرزدق [illegible] بیت

کرد از آغاز تا باخر گوش خویش اندر رگ غضب زد جوش بر فرزدق گرفت حالی [illegible] همچو مرغ خوش نوای عشق

در چشم [illegible] میان خواهش حبس فرمود و بهر آن کاش آن آتش چشم راست بین او دید بیت کرد [illegible] و بیت دیگر بر وی

دست بیداد و ظلم کشاد وی جای آن جیب خلعتش دادی و ایضا در سلسله مذکور است قصیده [illegible] فرزدق چون شنید

بدان شاه حق شناس رسید از درم بهر آن نکو گفتار کرد حالی [illegible] و آن ده دو و هزار بود [illegible] آن درم [illegible]

گفت مقصود من خدا و رسول بود از آن مدح بی نوال و عطا زانکه عمر شریف را خطا [illegible] کرد [illegible]

در مدیح و هجی تا فیم سوی این مدیح [illegible] بهر کفارت چنان سخنان قلته خالص لوجه الله [illegible]

[illegible] والعبد [illegible] ما نوده عوض [illegible] زانکه ما اهل بیت [illegible] هرچه داده ایم [illegible]

فرا [illegible] قطره از ما بانگرد و باز آفتابیم بر سپهر علا [illegible] عکس [illegible] گر سوی ما چون فرزدق [illegible] کرم کشت [illegible]

قبول کرد درم از برای خدای بود و رسول هرچه بداد و چه بد [illegible] قبول [illegible] خویش [illegible] چون شنید آن

کشید و را [illegible] گفت [illegible] این عمل فرزدق را مستعد شد رضای [illegible]

زانکه نزد [illegible] حاکم جابر کرد حق را برای حق ظاهر آورده اند که فرزدق در آن حبس [illegible]

مضمون این بیت [illegible] و اعلام کرد که [illegible] میگویم که در کجا [illegible] هنوز چون هشام را از مضمون [illegible]

اطلاع افتاد او را از حبس خلاصی داد و بجانب کوفه فرستاد و در کتاب [illegible] مذکور است که فرزدق مجلس سلیمان بن عبد الملک

در آمد و نصیب شاعر با وی همراه بود پس سلیمان فرزدق را گفت که از شعر خود بخوان و او را گمان آن بود که شعری در

مدح او بر وی بخواند و فرزدق چون از روی [illegible] در اقامت مدح خود [illegible] شعری از غزلیات خود

بر وی خواند و سلیمان را از این معنی [illegible] شد و آثار کدورت بر بشره مبارکش ظاهر شد و نصیب چون آن معنی را فهمید

و در [illegible] بان تصریح نموده و او از اعیان شیعه امیر المومنین ع و مداح خاندان طیبین و طاهرین بود و بعضی آ
بصحبت حضرت سید المرسلین فائز گردید و آیه کریمه فمن یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من یعمل مثقال ذرة
شرا یره از زبان مبارک آنحضرت شنیده و گفته که همین آیه وافی هدایه مرا کفایت و صاحب اصابه این روایت را دو
[illegible] شمرده بلکه خود ذکر نموده که عمر فرزدق بروایتی صد سال و بروایتی یکصد و سی سال بوده و در سنه عشرین و مائه
وفات نموده و ابطال روایت یکصد و سی سال نموده و در کتاب غرر مذکور است که فرزدق با وجود تقدم در شعر و
[illegible] بوده علیه و غایه تقوی از خاندان بزرگ بوده و پدران او مآثر ظاهره و مفاخر باهره داشت و
[illegible] مسطور است که غالب پدر فرزدق از کریمان روزگار و صاحب شتران بسیار بوده و چون در بصره
بخدمت حضرت امیر رسید و فرزدق را همراه آورد و بپای بوس آنحضرت مشرف گردانید اظهار نمود که شعر را خوب میگوید
و او [illegible] را بجا [illegible] حضرت امیر فرمودند که تعلیم قرآن او را به از شعر و انشا دانست پس فرزدق با خود عهد کرد
[illegible] چیزی [illegible] تا قرآن محفوظ خود [illegible] و نقله آثار روایت نموده اند که هشام بن عبدالملک در ایام
حکومت خود بحج رفت و در وقت طواف هر چند خواست که حجر الاسود را استلام کند بواسطه ازدحام طایفان میسر
نشد بجائی بنشست و مردم را نظاره میکرد ناگاه حضرت امام همام علی بن الحسین زین العابدین علیهما السلام حاضر شده
[illegible] مشغول نمود و چون بحجر الاسود رسید همه مردمان از هیبت آنحضرت بیک جانب شدند تا تقبیل حجر الاسود
[illegible] یکی از اعیان شام که همراه هشام بود پرسید که این چه کس است که مردم از مهابت او دور شدند هشام گفت نمی شناسم
[illegible] اهل شام بوی رغبت نمایند فرزدق آنجا حاضر بود و چون تجاهل هشام را ملاحظه نمود گفت من میشناسم
[illegible] قصیده غراء در تعریف و مدیح حضرت امام انشاد نمود و آن قصیده
هذا الذی تعرف البطحاء وطأته والبیت یعرفه والحل والحرم هذا ابن خیر عباد الله کلهم هذا التقی النقی الطاهر العلم هذا علی رسول الله والده
[illegible] تهتدی الظلم [illegible] اذا رأته قریش قال قائلها الی مکارم هذا ینتهی الکرم ینمی الی ذروة العز التی قصرت عن نیلها عرب
[illegible] یکاد یمسکه عرفان راحته رکن الحطیم اذا ما جاء یستلم ای القبائل لیست فی رقابهم لاولیة هذا او له نعم
[illegible] فلا یکلم الا حین یبتسم فی کفه خیزران ریحه عبق من کف اروع فی عرنینه شمم ینشق نور الهدی من نور غرته
[illegible] مشتقة من رسول الله نبعته طابت عناصره والخیم والشیم من جده دان فضل الانبیاء له وفضل امته
[illegible] هذا ابن فاطمة ان کنت جاهله بجده انبیاء الله قد ختموا الله شرفه قدما وعظمه جری بذاک له فی لوحه القلم کلتا یدیه غیاث
[illegible] عم نفعهما یستوکفان ولا یعروهما العدم سهل الخلیقة لا تخشی بوادره یزینه اثنان حسن الخلق والشیم [illegible]

اعیان روزگار خود بود منقولست که گفت روزی فرزدق بخانه من آمد و جمعی از اهل فضل حاضر بودند و سخن از رحمت
خدای تعالی و وسعت کرم او میگذشت و چنان ظاهر شد که فرزدق را امید واری برحمت الهی بیش از جمیع حاضران بود
پس یکی از حاضران با او گفت که ترا با چنین مذهب در رجا و امید واری هست چرا قذف محصنات مینمایی و طریق هجا
و لوازم آن را می پیمایی فرزدق گفت آیا پدر و مادر من مرا بواسطه دشنامی و مصاحبت بدنامی در تنور می اندازند و بخاطر
خود در آیا آن خوش میسازند حاضران گفتند نه بلکه ترحم بر تو خواهند کرد فرزدق گفت والله که [illegible] برحمت
خدای تعالی بیشتر است از رحمت پدر و مادر و ایضا در غرر مسطور است که حسن بصری در عزای زن فرزدق حاضر شد و در
وقتی که فرزدق نزدیک قبر نشسته بود با او گفت که ای فرزدق چه چیز از برای قبر خود مهیا کرده [illegible] فرزدق
گفت که هشتاد سال است که شهادة لا اله الا الله را مهیا ساخته‌ام حسن گفت ستون خیمه هست طناب خیمه کجاست فرزدق
فی الحال این ابیات بر خواند شعر اخاف وراء القبر ان لم یعافنی اشد من القبر التهابا و اضیقا اذا جائنی یوم القیمة قاید
عنیف و سواق یسوق الفرزدقا لقد خاب من اولاد آدم من مشی الی النار مغلول القلادة ازرقا یساق الی نار الجحیم مسربلا
سرابیل قطران لباسا محرقا آنگاه حسن بصری در خود پیچید و گفت حسبک یعنی این اعتقاد ترا بس است و در غرر مسطور
که شخصی فرزدق را بعد از وفات او در خواب دید و از او پرسید که خدای تعالی با تو چه کرد [illegible] گفت برحمت
آن ابیات مرا عفو فرمود و الکمیت بن زید الاسدی از اکابر شعرای شیعه شاعر است با حضرت امام محمد باقر و جعفر بن
محمد الصادق علیهما السلام معاصر بوده و در مدح ایشان و سایر اهل البیت علیهم السلام قصاید غرا نظم نموده علامه
حلی قدس سره در کتاب خلاصة الاقوال و را از مقبولان شمرده و در وصف او لفظ مشکور وارد ساخته و شیخ حسن بن
[illegible] این معنی بر آن افزوده که حضرت امام محمد باقر علیه السلام این دعا که لا تزال مؤیدا بروح القدس ما دمت تقول فینا
در باره او فرموده آورده اند که روزی کمیت در خدمت امام محمد باقر رفته بود دید که آنحضرت [illegible] نموده
مشعر ذهب الذین یعاش فی اکنافهم لم یبق الا شامت او حاسد پس کمیت در بدیهه این بیت را فرمود شعر و بقی علی
ظهر البسیطة واحد فهو المراد و انت ذاک الواحد و ایضا از او منقولست که روزی بحضرت
امام التماس نمودم که مرا از حال شیخین خبر دهید پس آنحضرت فرمودند که ما اهریقت محجمة من دم و لا [illegible] حقه و لا
حکم بظلم الا و هو فی اعناقهما الی یوم یقوم قائمنا یعنی فرمودند که بقدر ظرف محجمه خونی بناحق [illegible] ریخته نشده
و حکمی از روی ظلم جاری نگردیده الا که وبال آن در گردن ایشان خواهد بود تا روزی که قایم یعنی محمد بن الحسن العسکری
علیهما السلام بخلافت روی زمین قیام و ظاهر گردد و در بعضی از ابیات [illegible] هست که [illegible] معاشر بنی هاشم

کمیت از مطولات تشیع ابو دلایل از عربیات در الفضا والفضا یافت خوب وصله واز خواند و در مدح [illegible]

نزد فرزدق آمد و گفت که قصیده گفته‌ام و میخواهم که بر تو عرض نمایم فرزدق گفت بخوان کمیت شروع نمود چون

این مصرع را خواند که طربت وما شوقا الی البیض اطرب فرزدق گفت ما در برگ تو نشینیم و طرب تو بود کمیت

مصرع دوم را با بیت دیگر خواند و لا لعبا منی و ذو الشیب یلعب ولم تلهنی دار ولا رسم منزل ولم یتطربنی بنان

[illegible] فرزدق گفت که طرب تو از کیست کمیت این ابیات خواند ولا انا ممن یزجر الطیر همه اصاح غراب

[illegible] ولکن الی اهل الفضایل والنهی وخیر بنی

[illegible] گفت [illegible] دارم [illegible] کمیت این بیت را خواند که الی النفر البیض الذین

بهم [illegible] بنی [illegible] شنیده گفت اینها بنی هاشم اند پس کمیت این ابیات خواند

[illegible] اهل [illegible] فرزدق گفت والله اگر بغیر ایشان میبردی هیچ مدح تو را

[illegible] فرزدق روزی مجلس سعد بن ابو قاص الاموی علیه اللعنه درآمد و خطبه

[illegible] دیوان فرزدق [illegible] سعید [illegible] خواند که الیک وزت [illegible] من

[illegible] فالا تری [illegible] الحجاج [illegible] فی المحد [illegible]

[illegible] سعید [illegible] گفت [illegible] امیر [illegible] و [illegible]

[illegible] گفت [illegible] تو [illegible] فرزدق گفت [illegible] نکن [illegible] بجا رسیده

[illegible] بخجه [illegible] و فرزدق از منست و مراد فرزدق [illegible]

[illegible] شد [illegible] از بد [illegible] و [illegible] در غرر [illegible] که فرزدق [illegible]

[illegible] و بیات غزل [illegible] و هجا گری یکبار [illegible] از مردین نبود [illegible]

[illegible] است که گفت [illegible] بخدمت فرزدق رفتم و [illegible] آواز

[illegible] سیدم گفت با خدای تعالی

[illegible] که فرزدق دست در استار کعبه زده

[illegible] بر زبان راند شعر الم ترنی [illegible] ربی و [illegible]

[illegible] یا ابلیس سبعین حجة فلما انقضی

[illegible] بن عمران کرکی انه

با ... اهل البیت و محبت ایشان مقام سیدانام از دیگران واقع شده و در تفسیر [illegible]

شیخ ابوالفتوح رازی رحمه الله و کتاب منتقی مذکور است اکتفا نمایند شعر ویوم الدوح دوح غدیر خم ابان له

الولایة لو اطیعا ولکن الرجال تبایعوها فلم ار مثلها خطرا مبیعا شیخ ابوالفتوح آورده که کمیت گفت چون این قصیده بگفتم

حضرت امیرالمؤمنین را در خواب دیدم مرا گفت آن قصیده عینیه را برخوان من برخواندم چون بانجا رسیدم گفت راست گفتی

و الحاق آن بیت گفت شعر ولم ار مثل ذاک الیوم یوما ولم ار مثله حقا اضیعا و این قطعه را که مشتمل است بر ... فی سقیفة

از سؤال مشهور که جمهور بدان مغرورند در بعضی از مجموعات بکمیت منسوب دیده قطعه قالوا افلم ... [illegible]

لیدفع عنه الضیم مرهفه ام کیف اهمل لوما صارمه فی وجه ارباب الطمع خطفه فقلت من یثبت فی العقل حکمته فلا حجر آن علیه

حتی یصفه لم یهمل الله فرعونا نقول لهم انا الله محی الخلق متلفه لم یعمر الله ابلیسا وسلطه علی ابن آدم فی الآفاق تعرفه

فی مجلس لواء والله کان به وبالذی نصروه کان یخیفه املی لهم فتمادوا فی غوایتهم ان الغوی کذا الدنیا تسوقه

فلا حجة الله ذو حکمة من حیا رسو علی الناس اعطفه در کتاب منتقی از شعر کمیت این قصیده منقولست یقولون لم یورث

ولولا تراثه لقد شرکت فیه بکیل وارحب وعک ولخم والسکون وحمیر وکنده والحیان بکر وتغلب ولانتشلت عضوین

منها یحابر وکان لعبد القیس عضو مورب ولا انتقلت من خندف فی سواهم ولا اقتدحت قیس بها ثم اثقبوا ولا کانت

الانصار فیها اذلة ولا غیبا عنها اذ الناس غیب هم شهدوا بدرا وخیبر بعدها ویوم حنین والدماء تصبب وهم رئموها

غیر ظار واشبلوا علیها باطراف القنا وتحدبوا فان هی لم تصلح لحی سواهم فان ذوی القربی احق واوجب و در کتاب

شیخ ابوعمرو کشی مسطور است که یکی از صلحا و معاصران کمیت ... را که در مدح اهل البیت علیهم السلام ... [illegible]

بنای ایشان و قعت از کمیت استماع نموده و ... و مدتی مدید در خواندن آنها ... [illegible]

احتیاطی در ترک آن متوهم شده بیست و پنج سال از خواندن آنها متوقف شد ... دید که گویا ... [illegible]

شده و او در میان آن محشرات صحیفه ... بود و میدهند چون آن صحیفه را گشود ... نوشته ... الله

الرحمن الرحیم اما من دخل الجنة ... محبة علی بن ابی طالب ... چون نظر در اول سطر کرد ... [illegible]

نمی شناخت و نظر در سطر دوم نیز کرد ... تمامی ندید و در سطر سیم یا چهارم نام کمیت را نوشته ... [illegible]

از آن احتیاط که توهم کرده بود در گذشت ... و بیشتر از ... اشعار ... بعضی از علما ... [illegible]

در شرح کتاب شفای قاضی عیاض ... عبارت ... که سید حمیری ... از علمای شیعه بود ... [illegible]

گفته که کمیت صحابه را تکفیر میکند و این صریح ... [illegible]

آمرکبارنا وصغارنا بسبهما والبراءة منهما آری چون شیوخ اهل ضلال بر آل و عترت رسول متعال جرأت تقدیم کرده و
حقوق ایشان را از خلافت و غیره غصب نمودند فساق و کفار را بمعنی در نظر سهل و آسان افتاده و عرصه بر منافقان فراخ
شده و شبهه در میان خلق بماند و ضعفه اسلام گفتند اگر این نوع تجویز نبودی صحابه که صدر اول بودند [illegible]
و مصاحبان سید مختار و مستمعان تنزیل و اخبار بر این فعل اقدام نکردندی و ایشان قوت دفع شبهه نداشتند و همت بر
حقیقت معنی قرآن و حدیث نمی گماشتند و الا متنبه میشدند بآنکه تاملی در تفاصیل ظلمی که از اولاد انبیا و غیر ایشان از انبیا
واقع شده چنانکه قابیل بن آدم علیه السلام برادر عینی خود هابیل را بنابر حسدی که با وی داشت بکشت و اولاد
[illegible] یوسف را در غیابت الجب انداختند و مره ثانیه برادر هم معدود و ده نفر فروختند و سایر بنی اسرائیل طریق وادی
ارتداد می نمودند و جماعت گوساله سامری را بر متابعه موسی و هرون علیهما السلام اختیار نمودند و بالجمله با دنی توجهی
بوضوح می انجامد که صدور ظلم و غدری که بر اهل بیت واقع شد از اولاد مشرکان که سالها روزگار ایشان بانکار نبوت
حق گذرانیده و عبادت لات و عزی و هبل گذشته بود و شرک و کفر ایشان را عادت و جبلت شده بود و این چه جای
[illegible] خاصه که نهال اسلام را [illegible] شمشیر حضرت امیر با رغبت بخلافت و تاج و سریر نمودند چنانکه بمقصود
رسیدند و در آن ضمن انتقام خون پدران خود که در بدر و حنین کشته شده بودند از اهل البیت کشیدند و [illegible] و جمعی
که با ایشان در مخالفت [illegible] بکوشند لیکن جماعتی که در تیه ضلال نشو و نما یافته اند و در غیه الجب طریقه ابا
انا وجدنا آباءنا على امة [illegible] را انداخته متبع سواد اعظم [illegible] بموجب آیه کریمه ولو اعجبك كثرة
الخبيث [illegible] ولكن اكثرهم للحق كارهون علامه خذلان الهی و ضلالت نصب العین خاطر ساختند
[illegible] عقل [illegible] حکام جایر و ملوک فاجر را مثل بنی امیه و بنی العباس و غیرهم را فراخته اند و در ترویج
[illegible] لاجرم خونهای ناحق ریختند و میریزند و خاک محنت و بلا و ظلم و ابتلا بر مفارق بندگان
خدا بیختند و می بیزند و از اینجاست آن حکایت مشهوره که یکی از ملوک مازندران از علوی پرسید که ای سید امام حسین را
[illegible] شهید کردند سید در جواب گفت ای ملک امام حسین را در روز سقیفه بنی ساعده که ابوبکر بیعت
[illegible] در اینجا شهید کردند و از اینجاست نیز که شاعر گفته * بر عمر لعنت که این جفا از پیش روست قتل مظلومان دشت
[illegible] پیش اوست [illegible] این کلام با احوال کمیت بطریق تمام بود اما چون خاطر فاتر از جور غبار غدار نجابت
[illegible] و شکایت [illegible] امثال این معانی ترشح مینماید نیست خوش خرام قلم طریق اظهار آن می پیماید و یقین است که
مخصوصان اهل البیت را خوش می آید [illegible] اما اگر مبادا بعضی از ذوی اللطیفه را ملالت افزاید از اشعار کمیت با این چند

تغییر آن عقیده و بالجمله بعضی ... آورده اند که از سید پرسیدند که چگونه شیعی شدی و حال آنکه تو
شامی و از طایفه حمیری سید فی الحال در جواب گفت که صبت علی الرحمة صبا فکنت کمؤمن آل فرعون یعنی بطریق مؤمن
آل فرعون یکبار رحمت بر من ریخته شد و درین کلام سید اشارتست بغرونیه معاویه زیرا که طایفه حمیر از
اتباع و انصار او بودند و ذوالکلاع حمیری در حرب صفین صاحب لار لشکر او بود و عداوت او نسبت باهل البیت علیهم
السلام در تواریخ و سیر مذکورست و در بعضی مجالس این کتاب مسطور شده ابن کثیر شامی در تاریخ خود ذکر نموده که
اصمعی در باب سید حمیری میگفته لولا انه سب الصحابة فی الشعر ما قدمت علیه احدا فی طبقته یعنی اگر نه این می بود که او در شعر
خود سب بعضی از صحابه مینمود هیچ شاعر معاصر او را برو مقدم نمیداشتم و مؤلف گوید فاین سخن اصمعی بر احدی
مخفی نیست چه صحت و فساد عقیده را در جودت و رداءت شعر و تأخر و تقدم در ان مدخلی نیست لیکن چون اصمعی ناصبی
معلن بعداوت خاندان حضرت رسالت بود لاجرم بموجب مثل مشهور که کل اناء یترشح بما فیه آن تعصب در باب
سید که مداح خاندان بود ازو ترشح نمود و عداوت اصمعی نسبت بخاندان رسالت مشهورست و از ینجا نیز معلوم
میشود که شیخ نورالدین علی بن عراق مصری در تذکره خود نقل کرده و گفته که ابوالعینا گفته که ابو علقمه حرمی را
دیدم که در جنازه اصمعی میگفت   لعن الله اعظما حملوها نحو دار البلاء علی خشبات اعظم تبغض النبی و اهل البیت الطیبین الله
والطاهرات و بالجمله سید مشار الیه در اصل کیسانی مذهب بود و در ترویج امامت محمد بن الحنفیه رضی الله عنه مبالغه
مینمود و بر طبق آن اشعار ازو واقع میگردید و تناول خمر مینمود و آخر چون بشرف ملازمت امام بحق ناطق جعفر بن محمد
الصادق رسید از مذهب کیسانیه برگردید و مذهب حق جعفری گزید در کتاب کشی از محمد بن نعمان روایت نموده
که سید حمیری در ایامی که خمر میخورد و مذهب کیسانیه داشت بیمار شد و من بعیادت او رفتم دیدم که روی او سیاه
شده و چشمهای او فرو رفته و تشنه جگر و پریشان حالست نزد حضرت امام جعفر صادق که در آن وقت باشخاص منصور دوانیقی بکوفه
آمده بودند رفتم و حال کثیر الاختلال او را با آنحضرت عرض نمودم آنحضرت فرمود که حمار مرا زین کنید آنگاه زین کردند
و آنحضرت سوار شد و متوجه عیادت سید شد من همراه شدم تا آنکه نزد سید آمدیم و جمعی بر اطراف او نشسته بودند
آنحضرت بر بالین او نشست و گفت یا سید چشم را بگشا و بجانب آنحضرت میدید و چون زبان او یارای سخن کردن
نداشت بسیار بگریست آنحضرت فهمیدند که او میل سخن کردن دارد و در زیر زبان دعایی کردند و فی الحال بسخن درآمد
و با آنحضرت گفت جعلنی الله فداک باولیائک یفعل هذا یعنی جان من فدای تو باد آیا با اولیای شما چنین میکنند که در وقت
احتضار روی ایشان سیاه میسازند آنحضرت فرمودند که قل بالحق یکشف الله ما بک و یرحمک و یدخل الجنة التی وعد اولیاءه

سنی ... بان تکفیر صحابه نکشید در آن زمان که گویند فلان حلب کان میاید مؤلف گوید کتاب خرایج الجرایح
در مقام بیان آنکه ائمه معصومین را علیهم السلام جمیع سباع را و تابع احکام اند روایت نموده که چون جمعی از دشمنان
خاندان نبوت خواستند که کمیت را بسبب محبت او با خاندان بکشند و بنابر آنکه او پنهان شده بود مردم بر
سر او نگاهبانها داشته بودند که او را بگیرند حضرت امام محمد باقر با او اشارت نمود که در شب بیرون رود که کسی از
ایشان [illegible] نخواهد رسید و چون کمیت از خانه بیرون آمد و خواست که یکی از راهها رود شیری پیش آمد و او را از آن راه
منع کرد [illegible] کمیت متوجه راه دیگر شد باز آن شیر پیش آمد و او را از آن منع کرد و حرکتی چند نمود که کمیت از آن حالت
فهمید که [illegible] از عقب شیر باید براه رفت آخر خیال کرد و شیر پیش افتاد و کمیت در عقبش افتاد تا بمقام امن
رسید و از اعدا خلاصی یافت و نظیر این کرامت بدعای حضرت امام جعفر صادق علیه السلام درباره سید اسمعیل
حمیری واقع شد در وقتی که سید از پدر و مادر [illegible] که سلطان وقت را بر مؤاخذه او داشته بودند والله اعلم
[illegible] سید یا سیادت بمعنی لغویست نه آنکه فاطمی یا علویست خدمت سید از اکابر
شعرای زمان خود بوده و در مضمار فصاحت و بلاغت قصب السبق از اقران ربوده آورده اند که دفاتر اشعار
[illegible] بیشتر بود و در بعضی از اشعار [illegible] تحقیق [illegible] هر که از وی
[illegible] گفت که [illegible] سید را برمیدارد و در تذکرهٔ ابن معتز مذکور است که سید را چهار دختر
بوده [illegible] چهارصد قصیده از قصاید او از بر داشته اند و از کلام شیخ ابو عمرو کشی مستفاد میشود که
سید [illegible] وصیت کرده [illegible] پدر و مادر [illegible] کرده اند زیرا که روایت نموده که چون حضرت امام جعفر صادق
مذکور [illegible] با او التفات نموده فرمودند که سمتک امک سیدا و وفقت فی ذلک وانت سید الشعراء
[illegible] میگوید شعر ولقد عجبت لقائل لی مرة علامة فهم من الفقهاء سماک قومک سیدا
[illegible] انت حین تحققت [illegible] بالمدح منک وشاعر سواء مدح الملوک ذوی الغنی لعطائهم
[illegible] بشرف بک فائز من جنتهم او قد عدوت علیهم بجزاء ما تعدل الدنیا جمیعا کلها من
[illegible] عبدالله بن معتز عباسی در تذکرهٔ خود آورده که سید حمیری شاعر وسیم جسیم مطبوع خوش
[illegible] حافظ قرآن و ماهرترین مردم بود بوقایع اخبار و احادیث و مناقب و از فضایل حضرت
امیرالمؤمنین علیه السلام [illegible] آنرا داخل اشعار خود نکرده [illegible] اگرچه فضایل آنحضرت از عرصهٔ احاطهٔ نظم و نثر بیرون
است و در تذکرهٔ مذکوره [illegible] مسطور است که پدر و مادر سید حمیری هر دو ناصبی بوده اند و او در بعضی از اشعار خود

لیال الله تقدیمه فیغیر و ودعت بدین قبرها کنت دانیا به ومالی سبیل لنا غیر تعلت لعنی قد تهودت بتهند وا
فدیتی ودعت من ثبیر قلت بعادما حییت وجئنا الی اهله کنت اخفی واضمر ولا قائلا قولا لکیما ان اعدا وان عاب بتّابل
مقالا وکثروا او کنه ما معنی السید علی احسن الحالات تعفی و توثر واین چند بیت در مدح امام ابرار و بیان جهات
تقدم او بر سایر اغیار در کتاب استیعاب مذکور است شعر سایل قریشا بها ان کنت ذا عمه من کان اثبتها فی الدین اوتادا
من کان اقدمها اسلاما واکثرها علما واطهرها اهلا واولادا من وحد الله اذ کانت مکذبة تدعو مع الله اوثانا واندادا
من کان تقدم فی الهیجا اذا نکلوا عنها وان بخلوا فی ازمة جادا من کان اعدلها حکما وابسطها عدلا واصدقها وعدا
وایعادا ان یصدقوک فلا تعدو ابا حسن ان انت لم تلق للابرار حسادا ان انت لم تلق اقواما ذوی صلف وذا عناد
لحق الله جحادا در کتاب منتقی مذکور است که در ایام منصور عباسی سوار بن عبدالله که یکی از متعصبان اهل سنت و جماعت
قاضی بغداد بود روزی سید اسمعیل حمیری جهت گواهی بمجلس او رفت چون نظر سوار بر اسمعیل افتاد با وی گفت که تو اسمعیل بن
محمد معروف بسید اسمعیل نیستی گفت بلی پس سوار گفت چگونه شهادت ترا قبول نمایم و حال آنکه میدانم که اکابر سلف را دشمن
میداری اسمعیل گفت خدای تعالی مرا نگاه دارد از آنکه با اولیای او دشمنی نمایم آنگاه سوار در خشم شد و گفت برخیز
ای رافضی بخدا سوگند که شهادت تو راست نیست پس اسمعیل از مجلس قضا برخاست و در بدیهه این دو بیت را که
با رفیقان خود داشت منود شعر ابوک ابن سارق عنز النبی وامک بنت ابی الجحدر ونحن علی رغمک الرافضون لاهل الضلالة
والمنکر و بعد از آن سوار را هجو لایق نمود و آنرا در رقعه نوشته یکی از نایبان دارالقضا داد تا آنرا در میان صکوک و
سجلات نهاده بنظر سوار رسانید و عبدالله بن معتز در تذکره خود این قضیه را بر این وجه روایت نموده که شخصی بر دیگری دعوی
نقل کردی نزد سوار بن عبدالله قاضی و سوار از وی گواه طلبید و او گواهی غیر از سید حمیری و مرد دیگر نداشت لاجرم
ایشان را حاضر ساخت تا گواهی دادند پس سوار گفت که ما شهادت سید را قبول کردیم لیکن در شهود باید افزود و سید
چنان گمان کرد که مگر سوار رد شهادت آن مرد دیگر نمود چون از مجلس بیرون رفتند آن مرد با سید گفت که سوار
رد نکرده مگر گواهی ترا و از خوف زبان تو تصریح بآن نکرده و خاطرنشان سید کرد که حال بر این منوال است پس سید در
غضب شد بر سوار و همین و آن هجو نمود و این روایت بزعم فقیر صحیح تر است زیرا که خوف اهل زمان جور از دست و
زبان سید حمیری زیاده بر آن بود که مثل سوار شهادت او را باشکار انکار تواند کرد و روایت کرده اند که چون سوار بر آن
هجو وقوف یافت بی تاب شده فی الحال بقصد شکایت سید اسمعیل متوجه خدمت منصور شد اتفاقا اسمعیل مضمون را فهمیده و بجوار
سبقت گرفت بخدمت منصور رفته بود و سوار وقتی رسید که اسمعیل بر بساط قرب نشسته این ابیات بمنصور میخواند

پس سید حمیری از مذهب کیسانیه بمذهب حق جعفری رجوع نمود و مسرور بحضرت آنحضرت بود و در زنده بود و کرمنی را
تحقیق یافته رخصت و ننوشت و این تعریض دیدند که خود از سید اسمعیل روایت نموده که چون سلیمان بن حبیب بن مهلب را
که از روسای شیعه بود و از دوستان قدیم سید بود والی اهواز ساختند سید از کوفه باهواز رفت و سلیمان او را
اکرام و اعزاز نمود و چون سلیمان خمر نمیخورد و از شرب آن منع میکرد و تشدد بسیار در آن باب مینمود و سید نیز در آن
ایام که در اهواز با او می بود در مقام موافقت بود و از تجرع شراب امساک مینمود و آن امساک و زهد سبب سستی تن و
تغییر لون او شد تا آنکه روزی سلیمان از و پرسید که سبب چیست که ترا بزوال قوت و صحت بدن می بینم که آمده بودی
سید گفت سخن راست آنست که من تناول شراب می نمودم و آن موجب هضم طعام و قوت بدن من میشد و درین مدت
بواسطه موافقت شما از آن امساک ورزیده ام لاجرم باینحال رسیده ام اکنون اگر حیات مرا میخواهی بفرما تا مرا از آن
حیات حاضر سازند و دلق زهد مزور مرا در گرداب ساغر اندازند نظم پیش آورید آن می طرب انگیز جانفزا برهم
شکن مرا ورع و زهد و زاویه نوشین می که تشنه ترم من بر و مدام از شیعیان بخون یزید معویه سایر شود ز فعل وی
جرام تابته زنده شود ببوی وی اجسام بالیه پس سلیمان تبسم نمود و گفت اقل ما یجب است بما در حق مداح آل
رسول علیهم السلام آنست که هرگاه بواسطه فقد شراب حال او باینجا رسد در باره او تجویز شراب نبید کنیم و چون سلیمان
از غایت عفت و تقوی و بیگانگی از معرفت شراب خیال کرده بود که می نجیث معروف نیز بواسطه اشتمال او بر لفظ شراب است
لاجرم بعامل کوهستان اهواز نوشت که ابعث الی ابی هاشم ماتی و ورق مینجیا نقیا و لیت سبوی مینجیت بسید اسمعیل که
کنیت او ابو هاشم است فرست آنگاه نوشته را بسید سپرد و چون سید آنرا خواند گفت اصلح الله الامیر بلیغ آنست که
کلام موجز مختصر بکار برد سلیمان گفت چه تقصیر در آن نوشته واقع شده سید گفت آنکه جمع میان دو کلمه که من بیکی
از آن مستغنیم از دیگری می انگاری یعنی مینجیج را قلم زن سلیمان مضمون را فهمیده گفت راست گفتی آنگاه آنچه مقصود او بود
نوشته بدست او داده ایضا در تذکره مسطور است که شیعی و سنی در باب فضیلت علی و ابو بکر با هم نزاع کردند و چون
گفت و شنید ایشان بطول انجامید قرار بر آن دادند که هر که اول بر ایشان در آید او را در آن منازعت حاکم
سازند اتفاقا سید حمیری بر استری سیاه سوار پیدا شد و ایشان او را نمی شناختند باتفاق متوجه او شدند
شیعی مبادرت نمود و بسید گفت اصلحک الله ما این دو کس را اختلافی واقع شده من میگویم که علی بهترین مردمست
بعد از پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم سید متاثر ماجرا از آن کلام فهمیده بیتاب شد و گفت پس این ولد الزنا چه میگوید
و از جمله اشعار او که در وقت رجوع بمذهب حق گفته این چند بیت است شعر تجعفرت باسم الله و الله اکبر و ایقنت

[illegible] حضرت [illegible] اسمعیل [illegible] [illegible] آن [illegible]

پس اسمعیل این قصیده را انشا نمود و شعر لام عمرو باللوی مربع طامسة اعلامه بلقع و چون باین بیت رسید که قالوا له

لو شئت اعلمتنا الی من الغایة والمفزع حضرت رسالت فرمود که توقف کن ای اسمعیل آنگاه دست مبارک خود بجانب

آسمان برداشتند و گفتند الهی و سیدی انک اشهد علیهم وعلی انی قد اعلمتهم الی الغایة والمفزع علیه واومی بیده الی امیر المؤمنین

[illegible] شعر لام عمرو باللوی مربع طامسة اعلامه بلقع تروع عنها

الطیر وحشیة والوحش من خیفتها تفزع [illegible] الموت من نعشها والسم فی ابیاتها منقع [illegible] دار بها [illegible]

وفیه تری [illegible] ذکرت من قد کنت [illegible] شجی [illegible] کان

بالنار [illegible] من حبار روی کند [illegible] عجبت من قوم اتوا احمدا بخطة لیس لها موضع قالوا له لو شئت اعلمتنا الی من

الغایة والمفزع اذا توفیت وفارقتنا وفیهم فی الملک من یطمع فقال لو اعلمتکم مفزعا کنتم عسیتم فیه ان تصنعوا صنیع اهل العجل

اذ فارقوا هارون والترک له او دعوا [illegible] الذی قال یا این لمن کان ذا عقل او یسمع ثم اتته بعد ذا عزمة من ربه لیس لها

مدفع ابلغ والا لم تکن مبلغا والله منهم عاصم یمنع فعندها قام النبی الذی کان بما یامره یصدع یخطب مامورا وفی

کفه کف علی ظاهر تلمع رافعها اکرم بکف الذی یرفع والکف الذی یرفع من کنت مولاه فهذا له مولی فلم یرضوا ولم یقنعوا

[illegible] ثم عاضهم فعله کانما انافهم تجدع حتی اذا واروه فی لحده وانصرفوا عن دفنه ضیعوا ما قال بالامس واوصی به واشتروا الضر

بما ینفع وقطعوا ارحامه بعده فسوف یجزون بما قطعوا وازمعوا غدرا بمولاهم تبا لما کانوا به ازمعوا لا هم علیه یردوا حوضه

غدا ولا هو فیهم یشفع حوض له ما بین صنعا الی ایلة والارض به اوسع ینصب فیه علم للهدی والحوض من ماء له مترع یفیض من رحمته

کوثر ابیض کالفضة او انصع حصاه یاقوت ومرجانة ولؤلؤ لم تجنه اصبع بطحاؤه مسک وحافاته یهتز منها مونق مربع اخضر ما

دونه الوری ناضر وفاقع اصفر او انصع فیه اباریق وقدحانه یذب عنه الرجل الاصلع یذب عنها ابن ابی طالب ذبک جربا

ابل شرع والعطر والریحان انواعه زاک وقد هبت به زعزع ریح من الجنة مامورة ذاهبة لیس لها مرجع اذا دنوا منه

کی یشربوا قیل لهم تبا لکم فارجعوا دونکم فالتمسوا منهلا یرویکم او مطعما یشبع هذا لمن والی بنی احمد ولم یکن غیرهم یتبع فالفوز للشارب

من حوضه فالویل والذل لمن یمنع والناس یوم الحشر رایاتهم خمس فمنها هالک اربع فرایة العجل وفرعونها وسامری الامة

المشنع ورایة یقدمها ابکم عبد لئیم لکع اکوع ورایة یقدمها نعثل لا بر والله له مصنع ورایة یقدمها حیدر کانه الشمس اذا تطلع

[illegible] صدق له شیعة یروون من الحوض ولم یمنعوا هذا لمن والی بنی احمد والحب فی غیرهم لا ینفع یداک جاء الوحی من ربنا یا ایها

[illegible] ولا تخدعوا الحمیری مادحکم لم یزل ولو تقطع اصبع اصبع وارز وابح اشعار سید قصیده [illegible] کرد [illegible]

تا [illegible] یا منصور یا خیر الولاة ان سوار [illegible] نعثلی جملی لکم [illegible]
من فجرات والذی کان ینادی من وراء الحجرات [illegible] اخرج الینا اننا اهل هنات فاکفنیه لا کفاه [illegible] الطارقات
سن فینا سنة کانت مواریث الطغاة اطعم اموال الیتامی [illegible] والصدقات هرچند منصور از هجو مذکور مسرور بود اما
چون دید که سوار کدورت بسیار اظهار میکند میان ایشان مصالحه بان نمود که اسمعیل نیز چند در مدح سوار بسراید تا تلافی
آن هجو نماید آخر حسب الحکم اسمعیل نیز چند بیت محتمل الضدین برای سوار نظم نمود و عداوت او را با خود [illegible] و در [illegible]
ابن معتز مذکور است که قضیه مذکوره در بصره وارد شده بود و سوار ابا کرد که سید در هجو او گفته بود و از آنجا منصور فرستاد
و در ذیل آن نوشت که یا امیر [illegible] سید رافضیست و قایل رجعت و [illegible] نکاح متعه است پس منصور در جواب او
نوشت که ما ترا قاضی ساخته ایم نه غماز و ساعی و سوار را از قضای بصره معزول نمود و علی رغم او مزرعه از اراضی بصره
وجه معیشت سید تعیین نمود و باقی معارضات اسمعیل با سوار در کتاب مذکور مسطور است و بعضی از مناقشات او با اولاد
تیم و عدی در شرح حال [illegible] از کتاب مذکور و بالجمله چنانکه [illegible] حفظه الله فی ریاض الجنان در کتاب خلاصة
الاقوال بان اشاره نموده جلالت شان و علو مکان سید اسمعیل بیش از آنست که بوسیله تحریر این فقیر تقریر قلیلی از کثیر آن
صورت پذیر باشد و صالح بن محمد که یکی از رواة اخبار اهل البیت علیهم السلام است در بیان حالات و مقامات او کتابی
تالیف نموده و شیخ نجاشی در کتاب رجال خود باو اشاره فرموده شاید اگر آن کتاب بدست آید شطری از احوال
فرخنده مآل آن جلوه نماید والله الموفق شیخ ابوعمرو کشی قدس سره که از مجتهدان شیعه امامیه است در کتاب رجال از
سهل بن ذبیان روایت نموده که او گفته روزی بخدمت حضرت امام علی بن موسی الرضا علیهما السلام رفتم پیش از آنکه
دیگری از شیعه او حاضر شود پس دیدم که آنحضرت متفکر وار سر مبارک پیش انداخته نگاه بزمین مینمود پس چون آنحضرت
مرا دیدند فرمودند که مرحبا ابن ذبیان همین ساعت رسولی از طالب تو می آمد من گفتم که چه خدمت بود یا ابن رسول الله فرمود
که خوابی غریب دیده ام که مرا در اضطراب و سوز و گداز آورده آنگاه فرمودند که دیدم که گویا نردبانی صد پایه از
برای من بر جای نصب کرده اند و من بر بالای آن رفته از آنجا گنبدی سبز در آمدم که از غایت لطافت بیرون او
از اندرون ظاهر بود پس دیدم که حضرت پیغمبر صلوات الله علیه نشسته و از جانب یمینش جوانی خوب روی بر سر زانوی
مردی پیر نشسته که از غایت پیری موی بر رویش [illegible] حاجب ابروی او شده بود و آن [illegible] اسمعیل بن محمد حمیری بود پس حضرت
رسالت پناه گفتند که سلام کن بر پدر خود علی بن ابیطالب امیرالمؤمنین پس سلام کردم دیگر امر فرمودند که سلام کن بر
پدران خود حسن و حسین پس سلام کردم دیگر فرمودند که سلام کن بر شاعر ما و ندیم ما در دنیا و آخرت اسمعیل بن محمد حمیری

ابو حسن الکاذب بالآراء و بغض لحج لا یقبل الله منه معذرة و لا تغفر لحجاج الحج و این چند بیت از اشعار سید بزرگوار در کتاب
ربیع الابرار مسطور است شعر انی امرؤ حمیری حین تنسبنی جدی رعین و اخوالی ذوو یزن ثم الولاء الذی ارجو النجاة به یوم القیمة فیها
للهادی ابی الحسن و اد الرجال لو تسلوا او سیدة او تسلی حبی آل محمد ع انه لا تؤمن فی حسن فتعن حبه بتشغل ربت
ربین صلیتی معه لولا الست الرثیات لم تزل انوا استدلت بعده بدلاة فلا تهنات ذاک من بدل ع ایا رب انی لم ارد
بالذی به مدحت علیا غیر وجهک فارحم و در کتاب کشی مسطور است که روزی در خدمت امام جعفر صادق ذکر سید اسمعیل
میگذشت آنحضرت فرمودند که رحمه الله یکی از اصحاب گفت که من دیده ام او را تناول نبیذ مینمود و باز آنحضرت گفتند که رحمه الله
آنکس توهم کرد که رحمت فرستادن آنحضرت بر او در مرتبه دوم بنابران خواهد بود که او نبیذ نبیذ حلال فهمیده اند
عرض نمود که مراد من از نبیذ خمر حرام روستا است باز آنحضرت فرمودند که رحمه الله و ما ذاک علی الله ان یغفر لمحب علی
علیه السلام یعنی این قسم گناه در جنب محبت امیر المؤمنین چه قدر دارد که خدای تعالی او را نیامرزد مؤلف گوید نظیر این حدیث آنچه
صاحب استیعاب که یکی از علمای اهل سنت روایت کرده که نعمان بن عمرو انصاری که از قدمای صحابه است در مبادی
اسلام روزی چند بشرب خمر مبتلا شده بود وقتی او را پیش پیغمبر صلی الله علیه و آله آوردند آنحضرت او را تازیانه زد
چهار نوبت از این فعل صادر شد و یکی از صحابه او را لعنت کرد حضرت رسالت بر آن صحابی غضب نمود و او را از لعن نعمان
منع فرمود و گفت همچنین مگوی که او خدای و رسول را دوست میدارد و سابقا در ترجمه ابوبکر حضرمی و صفوان بن مهران
کوفی از مجلس هشتم اخبار و آثار که بر نجات محبان حضرت پیغمبر و ائمه اطهار از عذاب نار اشعار دارد یا دفع شطری از سوانح اوهام
و افکار مذکور شده اگر شبهه بخاطر رسد باینجا رجوع نماید شیخ نحریر ابو جعفر طوسی رحمه الله در امالی خود آورده که سید
حمیری را در مرض موت پیش از وفات یکساعت بیهوشی دست داد و در آن بیهوشی رنگ روی او سیاه گردید بعد از آن
بهوش آمد و رنگش بغایت سفید و نورانی گردید و مضمون قول خدای تعالی که وَاَمَّا الَّذِینَ ابْیَضَّتْ وُجُوهُهُمْ
فَفِی رَحْمَةِ اللهِ هُمْ فِیهَا خَالِدُونَ بوضوح انجامید و در بعضی از کتب اصحاب امامیه رحمهم الله تعالی مذکور است که
آن روسیاهی انتقام الهی بود از او در این دنیا در برابر آنکه او تناول خمر مینمود و ایضا ذکر نموده اند که چون روی
سید اسمعیل در وقت مرض موت سیاه شد و مومنان خاطر غمگین شدند و ناصبیان شادی کردند و شماتت
مینمودند در آنحال حضرت امیر المومنین موجب فرموده خود که ع یا حار همدان من یمت یرنی من مومن او منافق
قبلا بر سید ظاهر شدند و چون سید ما دیدار مبارک آنحضرت در نظر آمد بغایت اضطراب گفت که افعل بأولیائکم
یا امیر المومنین بعد از آن روی او نورانی شد و در آن حال چشم گشود و این ابیات بر زبان راند شعر احب الذی من

به بیه مستکوید و این چند بیت از نهت شعر [illegible] المطلب بالولاء و بالهوی الی الکواذب [illegible]
الی شیخ النبی حار علی بمحل بحدب الثوب تهوی [illegible] فتهت بعد الهد و کلاب امل الحوث تحدر [illegible]
بالرجال لرای ام مهنب یا للرجال لرای ام عاد دلته یاران کیفتها فی ثواب و لقد سری فیما یسیر بکربلا بعد العشا بلیلة فی
موکب ذبیان فا دیها الشفا معا و ها للضرب فاقحمها فی منشب حتی اتی متبتلا فی قائم القی قواعده بقاع مجدب
یاتوه لیس بحیث یلقی عامر غیر الوحوش و غیر اصلع اشیب فی مدرج [illegible] ثم کانه معلوم [illegible]
به واشرف مائلا کالنسر فوق شظیة من مرقب هل قرب قائمک الذی بوئته ماء یصاب فقال ما من مشرب الا بغایة فرسخین
ومن لنا بالماء بین نقا وقی سبسب فثنی الاعنة نحو وعث فاجتلی ملساء تبرق کاللجین المذهب قال اقلبوها انکم ان تقلبوا
ترووا ولا تروون ان لم تقلب فاعصوصبوا فی قلعها فتمنعت منهم تمنع صعبة لم ترکب حتی اذا اعیتهم اهوی لها کفا متی ترم
المغالب تغلب فکانها کرة بکف حزور عبل الذراع دحا بها فی ملعب فسقاهم من تحتها متسلسلا عذبا یزید علی الالذ الاعذب
حتی اذا شربوا جمیعا ردها ومضی فخلت مکانها لم یقرب اعنی ابن فاطمة الوصی ومن یقل فی فضله وفعاله لا یکذب ابن معتز
گفته که این قصیده چون مشهور است همین چند بیت از آن اقتصار نموده‌ایم و از اشعار پسندیده او نیز مشهور است و بذکر
این چند بیت اقتصار واقع شد و از اشعار ملیحه او نیز این ابیات است شعر امسی بغرة هذا القلب محزونا مستودعا ما فی
اللب تکونا یا غزالان تعرضی عنا و تنقضی قول الوشاة ومن یحاکم فینا و تصرمی الحبل من صب بکم کلف والصرم تختلی اهوا
المحبینا تترک زیارتکم من غیر مقلیة ان کان فی ترکها ما عنک یسلینا اقول لما رایت الناس قد ذهبوا فی کل فن بلا علم
تیهنونا من ناکثین و مراق و قاسطة دانوا بدین ابی موسی و رجسنا انی ادین بما دان الوصی به یوم الخریبة من قتل المحلینا
و ما به دان یوم النهر دنت به و شارکت کفی کفه بصفینا فی سفک ما سفکت یوما اذ حضرت وابرز الله للقسط الموازینا
تلک الدما یا رب فی عنقی ثم اسقنی بعدها آمینا آمینا ابن معتز بعد از ذکر این ابیات گفته که سید حمیری در عذوبت برابر
این ابیات نیست لقد نطقت دونها الشعرا و این قطعه سید در بیان کرامت حضرت امیر در رد شمس از اشعار سید است
شعر ردت علیه الشمس لما فاته وقت الصلاة وقد دنت للمغرب حتی تبلج نورها فی وقتها للعصر ثم هوت هوی الکوکب
وعلیه قد ردت ببابل مرة اخری وما ردت لخلق معرب الا لیوشع او له من بعده ولردها تاویل امر معجب و این چند
بیت از او در کتاب کشف الغمة مسطور است یا بایع الدین بدنیاه لیس بهذا امر الله من این ابغضت علی الرضا
واحمد قد کان یرضاه من الذی احمد من بینهم یوم غدیر خم ناداه اقامه من بین اصحابه وهم حوالیه فسماه هذا علی
ابن ابی طالب مولی لمن کنت مولاه فوال من والاه یا ذا العلی و عاد من قد کان عاداه و له ایضا ان امرا [illegible]

[illegible]ست و مکن نیست بی اعتقاد او بلیه موقوف علی بود و مدار دخول در دین محمدی و مناط فوز و نجات ابدی بر معرفت خدا و رسول

و امام می باشد و تعلق عمل را در جنب اعتقاد صحیح و مذهب درست قدری و وزنی نمی باشد چنانکه گفته اند ‌+ بی مذهب [illegible]

نمازش درست نیست زاهدا اگر ز چشمه کوثر وضو کند و نیز گفته اند ‌+ مخالفان علی را نماز نیست درست اگر چه سینه [illegible]

پیشانی و از لطایف متعلقه باین مقام است که روزی یکی از مدعیان باطل بعزیزی از اهل حق گفت که سبب چیست [illegible]

با آنکه خود را اهل حق میگوئید در طریق عبادات کمتر می پویند و [illegible] توفیق عبادت [illegible]

سنن و مستحبات مبالغه تمام بجای می آورند آن عزیز در جواب گفت که [illegible] اعتقاد خود [illegible]

باخته اند سلطان [illegible] تعرض خود خاطر جمع ساخته اند لاجرم شیطان [illegible] ایشان کاری ندارد [illegible]

وسوسه ایشان نمیکارد و چون در عقیده شیعه خللی نمی تواند انداخت [illegible] ناچار [illegible]

عبادات ایشان می اندازد و بجز آنقدر شیعه قدر [illegible] بر یوان [illegible]

مایه فخر و ناز تواند بود که اعتقاد درست [illegible]

[illegible] فاضل شعرای اهل [illegible] خاک [illegible] توفیق [illegible]

و بالله التوفیق [illegible]

[illegible] خورشید [illegible]

[illegible]

[illegible] بنظر رسیده که مولد سید در سال [illegible]

که در [illegible] گفته در تاریخ ابن جوزی مذکور است [illegible]

[illegible] و تفصیل و اجمال در کتاب کشف الغمه و در کتاب [illegible]

[illegible] خود بدین احوال و بر نوعی [illegible] فضل [illegible]

و عالم بوده و در روزگار [illegible]

[illegible] علی بن موسی الرضا علیه التحیة والثنا [illegible]

[illegible] میکشید و در آن سفر [illegible]

[illegible] امام رضا علیه السلام [illegible]

[illegible]

ت من اهل مودة تلقاه بالبشری لدی الموت یضحک ✱ ومن مات یهوی غیره من عدوه فلیس له الا الی النار مسلک ابا

حسن افدیک نفسی واسرتی ✱ ومالی وما اصبحت فی الارض املک ✱ ابا حسن انی بفضلک عارف ✱ وانی بحبل من هواک افدیک نفسی

واسرتی ومالی لممسک ✱ وانت وصی المصطفی وابن عمه وانا معادی مبغضیک ومترک ✱ موالیک ناج مؤمن بین الهدی

وقالیک معروف الضلالة مشرک ✱ ولاح لحانی فی علی وحزبه فقلت لحاک الله انک اعفک ✱ وبعضی این ابیات ازو در

در انحال روایت نموده ✱ کذب الزاعمون ان علیا لاینجی محبه من هنات ✱ قد وربی دخلت جنة عدن ✱ وعفا لی الاله

عن سیاتی ✱ فابشروا الیوم اولیاء علی ✱ وتولوا علی حتی الممات ✱ ثم بعده تولوا ابنیه واحدا بعد واحد بالصفات یعنی دروغ گفتند

زعم کنندگان اینکه علی نجات نخواهد داد دوست ومحب خود را از عیب و شین و بخدا سوگند که در رفتم بهشت عدن

وعفو نمود حضرت معبود از گناهان و سیاتیکه مرا بود پس بشارت دهید امروز دوستان علی را که تولا کنند بعلی

تا بوقت وفات و باید بعد از وی تولا نمایند به پسران عالیمقدار وی هرکدام که بدان صفات وسمه باشند انگاه

کلمه شهادت کرد و جان بحق تسلیم نمود و مخفی نماند که بخاطر سید تجرد آثار قلندر اطوار بارها خاطر خود از سیاهی رخسار

در حال احتضار بنا بر توهم شماتت اعدای سیاه دل کوتاه انظار بوده و آنکه مبادا ایشان آن رخسار را علامت تباهی

خوانند و آنرا از ماثر بواطن تیره ابوبکر و عمر دانند چنانکه از مولانا حیرتی مروی است که وقتی بعضی از تقصیرات او را بعرض

پادشاه صفوی جنت مکان رسانیدند و چون او در مجلس شهنشاه آئین حاضر ساختند و از قراین دانست که عتاب متوجه او

خواهد شد بی تابانه پیش از توجه عتاب ابتدا بخطاب پادشاه ولایت انتساب نموده گفت زنهار ای شاه من عیب

مکنی که سنیان شهر قزوین خواهند گفت که باطن عمر حیرتی را زد و بنابرین پادشاه مغفور تقصیر او را عفو فرمود و چگونه

سید مرحوم را بخاطر مذکور توهم شماتت نمیرسیده باشد و حال آنکه اولیای آن فحل بخاندان حیدری و کمال توقع

شفاعت پیغمبری خاطر جمع دارا که آن سیاهی جمال مانع سفیدی نامه اعمال او باشد و چهره آمال او را باحسن احتمال

خواسته چنانکه عین القضاة همدانی در کتاب زبده رباعی که متضمن عدم مبالات خردمندان کوی عرفان و محبان خاندان نبی

خاندان است بسیاه و سفید این جهان نسبت بشیخ یوسف عامری نقل نموده و هی هذه رباعیه در کوی خرابات چه درویش

چه شاه در راه یگانگی چه طاعت چه گناه بر کنگره عرش چه خورشید و چه ماه رخسار قلندری چه روشن چه سیاه

وایضا در امالی شیخ ابوجعفر طوسی از امام همام محمد باقر روایت که فرمود ما ثبت الله تعالی حب علی بن ابیطالب فی

قلب احد فزلت له قدم الا ثبت له قدم اخری یعنی صاحب محبت علی بن ابیطالب است اگر کسی که خدای تعالی او را در دل

او جای داده اگر یک قدم او بلغزد قدم دیگرش در جای خود ثابت خواهد بسی کی که دل سید حمیری بسبب [illegible]

می‌خواهم این قصیده را گفت گفت ترا با این چه کار است گفتم این پرسش سببی دارد که ترا از آن آگاه خواهم کرد گفت این قصیده را شهرت بسیار و نصیب بیش از آنست که مخفی ماند گفتم او گفت گفت دعبل بن علی خزاعی در آل محمد جزاهم الله خیرا پس گفتم والله که من این قصیده را ... آن شخص جایی در آمده گفت این چه سخن دوری است که میگویی گفتم از من و فلانی تحقیق نمایید پس ... دعبل و قافله را حاضر ساخت و از حال من سوال نمود همگی گفتند که این دعبل بن علی خزاعی است چون ما بعد از آن ذکر کرد ... اهل قافله را آنچه خاطر نمودند بخشیدیم ... و به میان اصحاب خود تا جمیع مال دادند و ما را با ... دعبل ... رسانیدند و سر آنچه حضرت امام علیه السلام از آن خبر ... ظهور نمود و همراه قافله برکت ... مأمون ماندیم و در کتاب عیون الرضا مذکور است که چون دعبل از این ورطه خلاصی یافت و بشهر قم رسید ... او آمدند و از او التماس خواندن قصیده مذکور نمودند دعبل ایشان را همراه خود بمسجد جامع برد و بر منبر رفت و قصیده را برایشان خواند و اهل قم مال و خلعت بسیار بر او نثار کردند آنگاه چون خبر به ایشان رسید که حضرت جبه بدعبل داده بود ... رسیدند و التماس نمودند که بهزار دینار آن جبه را بایشان بفروشد دعبل از آن امتناع نمود و دیگر بار التماس نمودند که ... بهزار دینار بایشان بفروشد جوانان که از نواحی بودند ... جبه را از او بزور گرفتند ... بازگردید و از اهل قم التماس نمود که جبه را باو پس دهند ... امتناع نمودند و ... ممنوع شدند تا آخر ... دعبل را گفتند که همه جبه بدست تو نمی‌آید ... [illegible] ... چون بوطن رسید دید که دزدان خانه او را بالتمام غارت کرده ... [illegible] ... آن حضرت صره که متضمن بر صد دینار نیز باو داده بود ... [illegible] ... دعبل آن ... و درعوض هر صد ... [illegible] ... اتفاقا آن حال چشم جاریه دعبل که با او محبتی داشت درد عظیم پیدا کرد ... [illegible] ... نظر کردند گفتند چشم راست معیوب شده است و ما علاج آن ... [illegible] ... خوب شود دعبل از این سخن غمناک شد ... [illegible] ... آنگاه او بر چشم جاریه مالید ... [illegible] ... از ایام سابق شد و این قصیده مذکوره است ... [illegible]

تجاوبن بالارنان والزفرات ... [illegible]

یخبرن بالانفاس عن سر انفس اساری هوی ماض و آخر آت ... [illegible]

... خیالات من الهما سلام مشیخ ... علی العرصات ... [illegible]

[illegible] نفس یا حی من مصیبته توقدت الاحشاء من حرقات دعبل گفت یا امام این بیت نیافت وحشت انگیزست و این
[illegible] بود فرمود که این قبر منست و دیر نباشد که در طوس قبر من مقصد شیعه و احبا و عظام من شود و دعبل بکرات
حضرت امام [illegible] دعبل صاحب دیوانیست مشتمل بر لطایف و قصاید و دیوان او مشهورست و خواجه حمدالله مستوفی
[illegible] که صاحب تاریخ گزیده است اشعار او را در تاریخ خود بسیار آورده و دیوان تمام کلام دولتشاه لیکن [illegible]
[illegible] گفته که دعبل [illegible] خراسان همراه حضرت امام بود و مخالف این خبر آنست که در کتب مذکوره مسطورست از جمله در
[illegible] دعبل نقل نموده که چون قصیده [illegible] مدارس آیات را نظم نمودم قصد آن کردم که بخدمت
[illegible] امام ابوالحسن علی بن موسی الرضا علیهما السلام بخراسان روم و القصیده هذا بعرض ایشان رسانم پس چون بخراسان
رسیدم بخدمت آنحضرت مشرف گشتم و قصیده برایشان خواندم تحسین بسیار نمودند و فرمودند که تا من امر نکنم
این قصیده را بکسی مخوان [illegible] تا آنکه خبر بمأمون رسید مرا طلبید و خبر پرسید آنگاه گفت قصیده مدارس
آیات را بر من بخوان [illegible] گفتم که آن قصیده را نمی دانم [illegible] گفت که حضرت امام رضا علیه السلام
[illegible] آنحضرت تشریف [illegible] با آنحضرت [illegible] دعبل استدعا نمودم که قصیده مدارس
[illegible] آنحضرت [illegible] فرمودند که ای دعبل آن قصیده را بخوان پس بخواندم از اول
[illegible] و حضرت امام رضا علیه السلام نیز [illegible] فرمود پس من با آنحضرت
[illegible] جامه مبارک خود جامه من کرم نمائی تا در وقت مردن کفن خود سازم فرمودند
[illegible] شفقت فرمودند و فرمودند که
[illegible] بعد از آن فضل بن سهل [illegible] که وزیر مأمون بود
[illegible] عراق [illegible] و چون مدتی بر آمد عزم عراق در خاطر جلوه کرد
[illegible] قطاع طریق بر ما آمدند و مرا و قافله را تمامی غارت کردند [illegible]
[illegible] جامه و مقنعه که حضرت امام بمن انعام فرموده بود
[illegible] جامه و مقنعه را حفظ کن که برکات آن محفوظ خواهی ماند
[illegible] سوار شده نزدیک من آمد و
[illegible] مصرعی شعر مرا بخواند مدارس آیات خلت من تلاوة و گریه افتاد چون من این حالت از و مشاهده کردم
تعجب نمودم [illegible] جامه و مقنعه حضرت امام [illegible]

فاطم عنده ، واجريت دمع العين في الوجنات ، افاطم قومي يا ابنة الخير فاندبي نجوم سموات بارض فلات وقبور

بكوفان واخرى بطيبة ، واخرى بفخ نالها صلوات ، واخرى بارض الجوزجان محلها وقبر بباخمرى لدى الغربات وقبر ببغداد

لنفس زكية تضمنها الرحمن للغفرات وقبر بطوس يا لها من مصيبة الحت على الاحشاء بالزفرات الى الحشر حتى يبعث الله قائما

يفرج عنا الغم والكربات علي بن موسى ارشد الله امره وصل عليه افضل الصلوات فاما الممضات التي لست بالغ مبالغها مني

بكنه صفات قبور بجنب النهر من ارض كربلا معرسهم منها بشط فرات توفوا عطاشا بالفرات فليتني توفيت فيهم قبل حين وفاتي

الى الله اشكو لوعة عند ذكرهم سقتني بكاس الذل والفضعات اخاف بان ازدارهم فتشوقني مصارعهم بالجزع فالنخلات

تغشاهم ريب المنون فما ترى لهم عقوة مغشية الحجرات خلا ان منهم بالمدينة عصبة مدينين انضاء من اللزبات قليلة زوار سوى

ان زورا من الضبع والعقبان والرخمات لهم كل يوم تربة بمضاجع ثووا في نواحي الارض مفترقات تنكب لاواء السنين جوارهم

فلا تصطليهم جمرة الجمرات وقد كان منهم بالحجاز وارضها مغاوير نحارون في الازمات حمى لم تزره المذنبات واوجه

تضيء لدى الاستار في الظلمات اذا اوردوا خيلا بسمر من القنا مساعير حرب اقحموا الغمرات فان فخروا يوما اتوا بمحمد

وجبريل والفرقان ذي السورات وعدوا عليا ذا المناقب والعلى وفاطمة الزهراء خير بنات وحمزة والعباس ذا العدل والتقى

وجعفر الطيار في الحجبات اولئك لا منتوج هند وحزبها سمية من نوكى ومن قذرات ستسأل تيم عنهم وعديها وبيعتهم من

افجر الفجرات هم منعوا الاباء عن اخذ حقهم وهم تركوا الابناء رهن شتات وهم عدلوها عن وصي محمد فبيعتهم جاءت على الغدرات

ملامك في آل النبي فانهم احباي ما داموا واهل ثقات تخيرتهم رشدا لنفسي انهم على كل حال خيرة الخيرات نبذت [illegible]

صادقا وسلمت نفسي طائعا لولاتي فيا رب زدني في هواي بصيرة وزد حبهم يا رب في حسناتي [illegible]

وناح قمري على الشجرات واني لمولاهم وقال عدوهم واني لمحزون بطول حياتي بنفسي [illegible]

او لحمل ديات وللخيل لما قيد الموت خطوها فاطلقتم منهن بالذربات احب قصي الرحم من اجل حبكم [illegible]

واكتم حبكم مخافة كاشح عنيد لاهل الحق غير موات فيا عين بكيهم وجودي بعبرة فقد آن للتسكاب [illegible]

الدنيا وايام سعيها واني لاجو الامن بعد وفاتي [illegible]

متقسما وايديهم من فيئهم صفرات فكيف [illegible]

وآل رسول الله منهتكات سابكيهم ما ذر في الارض شارق [illegible]

وبالليل ابكيهم وبالغدوات ديار رسول الله اصبحن بلقعا [illegible]

غلظ القصرات اذا وتروا مدوا الى واتريهم اكفا عن [illegible]

فجزت ليالي عدين الوصال على القلى ويعدي تدانينا على العزبات واذ من يلحظن العيون سوافرا ويسترن بالايدي

على الوجنات واكل يوم لي بلحظي نشوة يبيت بها قلبي على نشوات فكم حسرات هاجها بمحسر وقوفي يوم الجمع من عرفات

[illegible] على الناس من نقض وطول شتات ومن دول المستهترين ومن غدا لهم طالب للنور في الظلمات

[illegible] الى الله بعد الصوم والصلوات سوى حب ابناء النبي ورهطه وبغض بني الزرقاء والعبلات

[illegible] اولى الكفر في [illegible] هم نقضوا اس الكتاب وفرضه ومحكمه بالزور والشبهات

[illegible] دعوى ضلال من [illegible] قربى وملك بلا هدى وحكم بلا شورى بغير هداة رزايا

[illegible] الذنب فيهم على الناس نابعة الفتنات وما قيل

[illegible] بالاسود ما لزمت مامون على العثرات اخي خاتم

[illegible] الذنب فان جحدوا كانت الغدير شهيده وبدر واحد شامخ العقبات

[illegible] وعز جلال [illegible] كاسف ومنعاتا بجب لهم

[illegible] رسوم ديار قد عفت وغات مدارس

[illegible] الخيف من تقى والبيت والتعريف والجمرات

[illegible] ديار علي والحسين وجعفر وحمزة والسجاد ذوي الثفنات ديار لعبد الله

[illegible] وارث علم الله والحسنات منازل وحي الله ينزل

[illegible] منازل كانت للصلوة والتقى و

[illegible] ديار عفاها جور كل منابذ ولم تعف

[illegible] والصلوات واين الاولى شطت بهم غربة النوى افانين

[illegible] وهم خير سادات [illegible] اذا لم تناج الله في صلواتنا بذكرهم

[illegible] وما الناس الا غاصب ومكذب ومضطغن

[illegible] يحبون النبي ورهطه وهم تركوا احشائهم وغرات

[illegible] محمد فهاشم اولى من هن وهنات

[illegible] وتبع غار روحه النفحات وصلى عليه الله

[illegible] اذا الظلمت لمنة

این ابیات گفت شعر اعدّ الله یوم یلقاه دعبل ان لا اله الا هو یقولها مخلصا عساه بها یرحمه فی قیامته الله مولاه و النبی

و من بعده علی الوصی موالاة و وصیت کرد که با او در کفن بجهند چنان کردند و چون او را دفن کردند کسی او را در خواب

دید و از وی پرسید که ما فعل الله بک خدای تعالی با تو چه کرد گفت رحمنی ببرکة الابیات با ان ابیات بر من رحمت کرد رحمة

علیه و در آخر کتاب روضة الشهدا از کتاب عیون الرضا نقل نموده که پسر دعبل خزاعی روایت کرده که چون پدرم را

وفات رسید زبانش بسته شد و رویش سیاه گردید من ازین واقعه ترسیدم و این صورت را از مردم پوشیده

تا پنهانی او را شستند و دفن کردند و از جهت وی بسیار ملول بودم شبانه وی را بخواب دیدم که با روی [illegible] جامه سفید

بود گفتم ای پدر وقت مرگ علامات عجب بر تو ظاهر شد گفت روی سیاهی وی و گرفتگی زبان من [illegible]

و چون بمردم و مرا در قبر نهادند دیدم که رسول خدای صلوات الله و سلامه بیامد و گفت دعبل تو ای [illegible] یا رسول [illegible]

بخوان مرثیه را که در حق [illegible] اهل بیت من گفته بر خواندم شعر لا اضحک الله سن الدهر ان ضحکت و آل احمد مظلومون قد قهروا تا آخر قصیده

بخواندم و حضرت رسالت [illegible] و چون تمام شد فرمود که خوب گفتی مرا شفاعت کرد و ببخشید و این جایزه رسول خدمت

[illegible]

کتاب انساب سمعانی مذکورست [illegible] ابو الحسن محمد بن یحیی [illegible]

از طایفه جلیله [illegible] که همگی شیعه با خلاص امیر المؤمنین علیه السلام [illegible] در مقدمات این کتاب مذکور شده

[illegible]

[illegible] بر اهل زمان خود فایق آمد [illegible] انساب سمعانی مذکورست [illegible] حافظ و مرتبه [illegible]

نوشته بود وی خطا نمودی و در تاریخ ابن خلکان مذکورست [illegible]

[illegible] کلام عرب [illegible]

[illegible] که چند جمع بر وزن فعلی [illegible] در حال [illegible]

که بزبان فارسی [illegible] گویند [illegible] و آن نام [illegible]

مطالعه کتب لغه نمودم [illegible] یک کلمه [illegible]

که امام ارباب عربیت [illegible]

که در [illegible] معارف و دقایق [illegible]

و فضلا از اعزّ میدارند و بسیاری [illegible]

[illegible] حضرت خروج امام تا محاله خارج یقوم علی اسم الله والبرکات یمیز فینا کل حق وباطل ویجزی علی النعماء والنقمات

[illegible] فیا نفس طیبی ثم یا نفس فابشری فغیر بعید کلما هو آت ولا تجزعی من مدة الجور اننی اری قوتی قد آذنت بثبات فان قرب الرحمن

من تلک مدتی واخر من عمری و وقت وفاتی شفیت ولم اترک لنفسی غصة ورویت منهم منصلی وقناتی فانی من الرحمن

[illegible] حیاة لدی الفردوس [illegible] عسی الله ان یرتاح للخلق انه الی کل قوم دائم اللحظات فان قلت عرفا انکروه بمنکر

[illegible] تقاصر نفسی دائما عن جدالهم کفانی ما القی من العبرات احاول نقل الصم عن مستقرها واسماع احجار

[illegible] فحسبی منهم ان ابوء بغصة تردد فی نفسی وفی لهوات فمن عارف لم ینتفع ومعاند تمیل به الاهواء للشهوات کانک

[illegible] بالاضلاع قد ضاق رحبها لما ضمنت من شدة الزفرات شیخ اجل ابوجعفر طوسی در کتاب امالی از یحیی بن اکثم قاضی روایت

[illegible] کرده که بعد از وفات حضرت امام رضا مامون دعبل را طلبید و او را امان داد و من در خدمت مامون نشسته بودم

[illegible] دعبل آمد و چون نزدیک نشست مامون او را گفت که بخوان قصیده کبیره تائیه خود را دعبل انکار معرفت آن کرد و گفت

[illegible] قصیده [illegible] مامون [illegible] آنگاه دعبل بخواند [illegible] مدارس آیات [illegible] زوری

[illegible] وقد حرت طلقا فی حلبة الکبر [illegible] شیب الرأس [illegible] ذکر

[illegible] عن [illegible] انکب علی ما مضین من الزمان علی اهل فصدعهم تصدع الشعب

[illegible] ولی الیّ عن ثار المعتم [illegible] ولستاذ [illegible] من ولی [illegible] اخر

[illegible] من اهل بیت رسول الله [illegible] وفی مواکب [illegible]

[illegible] وعادتی بصعید الترب [illegible] الحسن [illegible] وهم یقولون [illegible]

[illegible] علی الابیاء حین مضی خلافة الدب فی [illegible]

[illegible] مامون [illegible] فرستاد و چون بازگشتم دعبل [illegible] رسید

[illegible] ولا بکر ولا مضر اولا هم شرکاء فی دمائهم کما شارک الیسار علی جزر فقتلا واسرا

[illegible] اری [illegible] وری ان قتلوا [illegible] لبنی العباس من عذر قوم قتلهم علی الاسلام

[illegible] مروان [illegible] منهم [illegible] اربع بطوس علی قبر الزکی بها

[illegible] ولا علی الزکی [illegible] کل امر رهن بما کسبت

[illegible] خود را بر زمین زد و گفت صدقت والله یا دعبل و شیخ

[illegible] الا هو الا الله لا اله الا الله آورده که چون دعبل در مرض الموت

[illegible] قمر فمن فاخر الاحبه للتوريث ... ابن رسول الله وابن وصيه وشبيهه [illegible] المحارب الا ابنا المال الذی
قد اباده تفرقه فمنها ما كتبت لك [illegible] وقت شغلت فواده عن الجود واكثرت جيش المحارب حملت الى من سيفى
[illegible] بقه صفا المهى [illegible] النجيب نجيب [illegible] يما الاشرف بيت من لوى بن غالب . و در انجا نیز [illegible]
[illegible] از اكابر فضلای شیعه است مدح نموده و بر وجه ابن کثیر [illegible] بسیار صله از و یافت انگاه بقصد ملازمت سلطان عضد الدوله
دیلمی متوجه فارس شد و او را در انجا مدح نموده ومبی هزار دینار نیز برهات ثابته مخفی نماند که چه متنبی درانکه عنان خامه را در
نعت سید ابرار و منقبت آل اطهار او کشیده و نیز نوشته و نه ... از عوض مدایح ایشان بر صفحه ظهور نگاشته است که او مدح خود را
لایق نجیب عزّ حضرت نبویه و عترت علیه او نشناخته چنانکه در بعضی از [illegible] بیان [illegible] نموده گفته شعر فو عجبا منی
احاول نعته و قد فنیت فیه القراطیس والصحف و در قطعه دیگر که شیخ ابو الفتوح کراجکی در کنز الفواید از وی نقل نموده گفته شعر
و در قطعه دیگر که شیخ ابو الفتوح ... و ترکت مدح الوصی تعمداً اذ کان نوراً مستطیلا کاملا واذا استطال الشیء قام بنفسه وارى
صفات الشمس تذهب باطلا و در قطعه دیگر که سید المتالهین حیدر بن علی الآملی در کتاب جامع الانوار بوی نسبت داده گفته
شعر قیل لی قل فی علی مدحاً ذکره یخمد ناراً موصده قلت هل امدح من فی فضله حار ذو اللب الی ان عبده والنبی المصطفی قال لنا
لیلة المعراج لما صعده وضع الله علی ظهری یداً فارانی القلب ان قد برده وعلی واضع رجلیه لی بمکان وضع الله یده و مؤید
این است نیز که یافعی و ابن کثیر نقل کرده اند که بعضی قول متنبی را و گفتند که سبب چیست که جمیع سلاطین آل حمدان را مدح گفته و ابو الحسن
بن سیف الدوله را که بحلیه فضل و رعیت و زیور عقل و درایت آراسته است مدح نگفته در جواب گفت که من شان او را در بزرگی
و فضل [illegible] ازان اعتقاد دارم که شعر خود را لایق مدح او شمارم و بدیهه عقل حاکم است بانکه هر گاه متنبی نسبت با ابی فراس
که از اکابر شیعه امامیه بلکه غلامی از غلامان سده نبویه و عتبه علیه مرتضویه است در نهایت مقام ادب باشد مقام انحضرت را مرتبه بسیار
[illegible] ازان خواهد شمرد بلکه نام نامی ایشان را بعد از تقدیم مراسم التعظیم بامر تحبت و هم بزبان نخواهد برد و هزار بار
[illegible] دهان بمشک و گلاب هنوز نام تو بردن کمال بی ادبیست شاید شیخ عبد الجلیل رازی در کتاب نقض الفضایح این قطعه را
[illegible] عمر [illegible] است و در مدح حضرت امیر و اهلبیت نقل نموده شعر ابا حسن لو کان حبک مدخلی جهنم کان الفوز عندی
جحیمها وکیف یخاف النار من کان موقنا بان امیر المومنین قسیمها و در کتاب کشف الغمه بر زبانی یک بیت در اوّل نیز بسیار
در باقی بابیات مذکوره است شعر رضیت بان القی القیامه خائفا ومالقیس حار بک سوتها ابا حسن ان کان حبک مدخلی
جحیما فان الفوز عندی جحیمها وکیف تخاف النار ... ایات ... ایات ... هو لاه ... مخفی نماند که متنبی بعد ازانکه
دست جنح و بیان خود را بعد ابو اشهید ... بعد از وی از غبار بستم ... آن ... و انچه موافق مشرب و مذهب

شیعه امامیه بوده اند و ابن اثیر آورده که متنبی بعد از اجتماع مواد استعداد در نواحی شام دعوی انتساب بنسبت سیادت

علویه نمود و بآن نیز اکتفا ننموده بدعوی نبوت مترقی گردید و جمعی از جهال انحلال با او گرویدند تا آنکه لؤلؤ که

نایب کافور اخشیدی حاکم حمص بود بر سر او رفت و او را بدست آورده حبس نمود و مدتی در حبس بود تا آخر او را توبه

فرموده خلاص نمود و بعد از این واقعه متنبی از غایت شرمندگی انکار آن دعوی میکرد و از تاریخ یافعی مستفاد میگردد که در

نسبت و عدم نسبت نبوت بمتنبی مورخان را اختلافست غایة الامر آنکه او روایت وقوع دعوی مذکور را ترجیح نموده و حکم

بصحت و [illegible] و تعصب او در متنبی از جمله مؤیدات [illegible] مؤلف را در سر این باب ترجیح و تایید او نظر است و آنچه

[illegible] مقال متنبی ظاهر میشود و بعضی شارات و عبارات او بآن ناظر است آنست که چون متنبی از استیلای

[illegible] بنی عباس و امثال ایشان آزرده خاطر بود و خواسته که بر آن متغلبان غدار خروج نماید لاجرم بنا بر مصلحت خود را

علوی ظاهر ساخته تا همچنانکه گروه شیعی بر ابراهیم امام و دیگر علویه که بر بنی العباس خروج نموده جمع شدند بر او

نیز جمع شوند و بعد [illegible] انکار [illegible] دعوی نبوت مرتد فطری بودی [illegible]

[illegible] وجه نمودی و انکار متنبی چنانکه [illegible] آنچه گفتیم اشعار تمام دارد و ظاهرا دعوی نبوت در ابداع

[illegible] شعر و اختراع معانی ابکار نموده چنانکه [illegible] الناس یا ابی المتنبی ای [illegible]

[illegible] فی المعز [illegible] انی [illegible] متنبی [illegible] فت علامت

[illegible] گرامایه [illegible] اتفاقا روزی در مجلس سیف الدوله

[illegible] سیف الدوله [illegible] واقع شد و ابن خالویه دستی بجانب او

[illegible] و بعد قریب کافور اخشیدی

[illegible] میان غلامان سپاهی همراه در مجلس و حاضر شد

[illegible] از مصر بیرون آمد مقولست که

[illegible] کرد در جواب گفت که توهم من او

[illegible] استخلاص مصر از کافور کند القصه چون

[illegible] که در اول دیوان و واقع است

[illegible] المضارب اذ حلوی و ابهر آیات

[illegible] کرام المناصب اذ حلوی الم

[illegible] ماذا تقولون [illegible]

[illegible] منقولست [illegible] اسالونی عن [illegible] لست من اهلها ومن ساکنیها ما وجدت العذاب الاعلى من [illegible]

من ابیها [illegible] گفته که دیوان شعر او چهار مجلد است و صاحب کتاب دمیة القصر گفته که در تحت هر کلمه از اشعار صاحب شاهدی

معنویست [illegible] عرایس الابکار و ابن جوزی در تاریخ خود بعضی از اشعار او را ذکر نموده و گفته که همه اشعار او خوب بود و بهمین قدر اختصار واقع

شد و چون [illegible] در مناقب اهل بیت اطهار و مثالب اغیار غدار واقع شده در وقت تالیف مولف حاضر بود

لاجرم جزوی از [illegible] در این قطعه که از قصیده لامیه او در کتاب کشف الغمه منقولست مذکور میگردد شعر ما لقریش ما ذمت عهدها

[illegible] و ما علی [illegible] بعد ما [illegible] بالتراب والدهر کیف ضموا امرهم وجمعوا واستبدوا بالرأی

[illegible] منزل ولیس منهم قادح [illegible] علیک [illegible] قریش را که عهد خود [illegible] ساخته و شکستند و [illegible]

که ظاهر میشود [illegible] تبدیل نمودند [illegible] که حضرت پیغمبر باشد صلوات الله علیه [illegible] قدیم بوده

چگونه اجماع و مشورت ایشان در ماده خلافت درست باشد در حالیکه تو از میان دور بودی و تجهیز و تکفین حضرت

رسالت اشتغال مینمودی و حال آنکه هیچ یک از ایشان پیش از وفات حضرت رسالت صلوات الله علیه [illegible] در شان تو

نداشتند و غلط و سهو و نقصان در باره تو محال می‌دانستند و ظاهرا همین قصیده لامیه است که شیخ حسن بن داود گفته

که سید جمال الدین احمد بن موسی بن طاوس علوی حسنی صاحب کتاب بشری شرح آن نوشته و از آن کتاب [illegible]

[illegible] شرح اللامیه مسمی و موسوم ساخته در سال چهارصد و بیست و هشت [illegible] بجوار رحمت پروردگار [illegible] و ابو الحسین علی

بن احمد بن منصور بن نصر بن بسام الشاعر [illegible] در فصاحت و بلاغت مشهور و از صنایع [illegible] ابن کثیر [illegible] آورده که

او بجو بسیار [illegible] که هیچکس در زمان او نبود که هجو او ننموده باشد [illegible] و چون متوکل عباسی علیه اللعنة

امر بهدم قبر منور حضرت امام حسین علیه السلام نمود و فرمود تا جمیع منازل که حوالی آن آستان ملائک پاسبان بود خراب

کردند و آن سرزمین را شخم زده مزروع ساختند ابن بسام این قطعه را [illegible] گفت تالله ان کانت

امیة قد اتت قتل ابن بنت نبیها مظلوما فلقد اتاه بنو ابیه بمثلها هذا لعمری قبره مهدوما اسفوا على ان لا یکونوا شارکوا

فی قتله فتتبعوه رمیما و در سال سیصد و [illegible] وفات یافت عبد الله بن [illegible] رحمه الله [illegible]

و در استعمال طبع [illegible] کلام او در [illegible] اشعار [illegible] قصیده [illegible]

[illegible] عروس [illegible] صاحب کتاب دمیة القصر [illegible]

او در [illegible] اخلاص [illegible] علی بن ابی طالب [illegible]

ایشان بوده و از ابیات خسته [illegible] نسخهای دیوان او چون خواجه حافظ اختلاف بسیار بوده و انتصاف بسیار

در تاریخ یافعی مسطور است که چون متنبی از فارس برگردید و بنواحی بغداد رسید جمعی قطاع الطریق از اعراب بر وی بیرون

آمدند و قصد او نمودند و او نیز با پسر خود محسن نام و جمعی از غلامان که همراه با او بودند در مقام مدافعه شد و چون

گروه اعدا بسیار بودند پسر او را با بعضی از غلامان هلاک نمودند و او در مقام هزیمت شد در آن اثنا یکی از غلامان

بانگ بر وزد که کجا میروی حال آنکه تویی صاحب این بیت شعر الخیل واللیل والبیداء تعرفنی والحرب والضرب

والقرطاس والقلم متنبی چون آن بیت بشنید ابطال دعوی شجاعت خود را نپسندید و بر گروه اعدا حمله نمود و

رئیس ایشان را بیک طعن نیزه بر خاک هلاک انداخت و آخر آن گروه هجوم نموده او را از پای در آوردند و بخاک

فنا سپردند و ابن کثیر آورده که چون عضد الدوله آن رعایت و انعام نسبت بمتنبی بجای آورد شخصی را که با متنبی اختصاص میورزید

بر آن داشت که در خلوت از او سؤال نماید که صلات سیف الدوله بهتر بوده یا عطای عضد الدوله پس چون آن شخص این سؤال

از متنبی نمود او در جواب گفت که عطایای عضد الدوله بیشتر است اما در آن تکلف هست و عطایای سیف الدوله اگرچه

قلیل بود اما از روی اقبال طبع و عدم تکلف بود و چون این معنی بسمع عضد الدوله رسید آزرده گردید و آن طایفه

اعراب را بر آن داشت که او را هلاک سازند مؤلف گوید که هر که بر عقول ایشان و کثرت فضل و فصاحت عضد الدوله اندکی

اطلاعی دارد میداند که این سخن از موضوعات متعصبان طریق ضلالت و کم است و چه گنجایش دارد که عضد الدوله یکی از

بزرگان اهل مذهب خود را که او و استاد ابو علی فارسی با و افتخار میکرده اند چه اینقدر سخن ناگفتنی همراه باشد بیت

دوست را گر باینقدر بفروخت بهیچ گیکی کلیم نتوان سوخت تنبیه پوشیده نماند که کلامی که ابن کثیر در مقام نسبت

بیان عطای سیف الدوله و عضد الدوله از متنبی نقل نموده مشتمل بر مبالغه است بر مذمت تکلف که در ملکبان زمان نیز مخفی

نخواهد بود چه هرگاه شاعر که بسبب اندک تکلفی که در زیادتی رعایت او نماید آزرده باشد ظاهر است که اهل استغنا را ملاحظه آن

تا چه مرتبه خاطر منحرف شد ابو الحسین مهیار بن مرزویه الکاتب الشاعر الدیلمی (العجمی) شیخ عبد الجلیل رازی و ابن کثیر شامی و یافعی آورده اند که او در اصل

مجوسی و از اولاد انوشیروان عادل بوده و بر دست سید رضی الدین رضی الله عنه که شریف و نقیب کوفه و بغداد بود مسلمان

شد و شعر متین نیکو بر طریق مذهب شیعه [illegible] و تشیع در خدمت شیخ و اتباع ایشان از و سر میزد تا آنکه ابو القاسم بن [illegible]

که یکی از اهل سنت بود روزی با او گفت که ای مهیار از گوشه ای بزاویه دیگر از آن آمدی زیرا که مجوسی بودی و اهل

اسلام شده سب صحابه میکنی مهیار در جواب گفت که آری بحال [illegible] که تو بهیچ مشاهده حال جده آل عثمان عترت و آل

له [illegible] نتوانند دید زیرا که هم [illegible] اظهار مرتبه خود را [illegible] و [illegible] ایشان نمایم و برکت محبت اهل البیت علیهم السلام

نشنیده‌اند سنت سنی اعراض نموده بسنت معاویه گرویدند و صاحب کتاب هدایه در فقه حنفی مذهب

و امثال آن مذهب حنفیه گفته که هر چند مشروع تختم یمین است اما چون رفضه آن سنت را عادت خود ساخته‌اند ما تختم بیسار را

شعار خود ساختیم و عجب آنکه با وجود اقدام ایشان بر رفض سنت حضرت رسالت و اتیان بدعه اهل ضلالت خود را اهل سنت

مشتهر ساخته‌اند و اهل حق را متهم می‌سازند بعد میدان ضلالت و رفض [illegible] اعجب است ببین که تا چه غایت و از همین باب است آنکه اهل سنت

روی خود را در وضو به دو دست شویند و شیعه به یک دست تنها شویند و بعضی از غلات اهل سنت در بعضی از

مؤلفات خود آن را بدعت شمرده و نسبت فعل آن [illegible] کرده که روی به یک دست میشویند و شیخ ابو عبد الجلیل رازی در نقض آن فرموده

که هیچگاه خواجه سنی روا باشد که با حصول یقین نجاست استنجا به یک دست کند اگر شیعه اقتدا به رسول و ائمه روی به یک دست

شویند شاید و در وضوی ایشان نقصان نباشد چون حق تعالی در نص کلام گفت یا ایها الذین آمنوا اذا قمتم الی الصلوة

فاغسلوا وجوهکم وایدیکم الآیه و ظاهر مفهوم آن چنان است که به یک دست و یا به دو دست شویند و اگر بعضی [illegible]

که بعضی سنی به خبری واحد عمل کنند [illegible] و صادق را [illegible] به یک دست باخبار متواتر [illegible]

شیعه اگر اقتدا به [illegible] کنند [illegible] اگر [illegible] فعل کرده

[illegible] که اگر چه که به روی به یک دست شد لکن [illegible] افتد باز کنند و با فراز گوش [illegible]

[illegible] همه جنسی [illegible] که به در وضو [illegible] به یک دست شوید چون [illegible] کنند و با فراز [illegible]

[illegible] و چون با صیال [illegible] همه باید که [illegible] دارد تا [illegible] بالوفاق

است که همه جا خلاف جوش باشد [illegible] اگر به کرد و است که [illegible]

[illegible] در وضو اقتدا به یک [illegible] کرده است که [illegible] دو دست شوید [illegible]

[illegible] که از جمله فضایح اهل سنت که از سنت تختم بیسار [illegible]

[illegible] که چه استبراء و استنجا [illegible] در دست گرفته باشد آغاز شروع کنند و او را رفض و بدعت منسوب سازند [illegible]

ایشان [illegible] نسبت را شوید [illegible] و سنی با کره [illegible] باشند و جمعی که بحکم وانزلنا من السماء

ماء طهورا لیطهرکم [illegible] بیند رفضی مبتدع باشند لعنت [illegible]

[illegible] میرزای گورکان [illegible] در اول عمر خود [illegible]

[illegible] و چون [illegible] اطلاع حاصل شد [illegible]

رفضی [illegible] است و موجب فتوی علمای حنفی [illegible] القتل گشته [illegible]

اوست [illegible] الامر ما لا منه بعض نقل اذ لحظات مولده و كشف هوى ذوالقربى بل
للامام آل فاطمة اذ تخلفوا على الثرى نقل بود و در ایامی که امیر حسام الدوله بن غنان که از امرای شیعه امامیه است بواسطه موانع
روزگار و مزاحمت اغیار از شرف زیارت نجف اشرف محروم مانده بود و شوق او بخاک بوسی آن آستان ملایک
پاسبان در تزاید بود و مخبوبست که زبان او نتیجه کعبه شود تا از مصحوبت یکی از صحابه فرستاده در برابر ضریح مقدس
بخوانند ابو طالب مذکور چون مصاحب و ندیم امیر مذکور بود حسب الاستدعای او بعضی این ابیات مبادرت نمود و شعر
مجد و محب آل محمد علقت وسائل مارس بن محمد یا آل احمد یا مصابیح الدجی و منار منهاج السبیل المقصد لکم الحطیم زمزم و لکم
منی و بکم الی سبیل الهدایة تهتدی انی بکم متوسل و بحبکم مستمسک لا انثنی عنه ید و علا بحبکم [illegible] الحد ان بن غنان بکم کبت العدی
ولئن تأخر جسمه لضرورة فالقلب فیه مخیم بالمشهد ما زار ارض الغری منه و انما سلمت علی الامام السید نبع امیر المؤمنین
المجتبی ما ذکره حتی و صدق و دی و در حسین بکربلاء و قل له یا ابن الوصی و یا سلیل احمد قاموک و انتهکوا حریمک عنوة
و حییت بالامر القطیع الانکد و لئن تقی ما فات نصرک اذ لا [illegible] و اهی و تهدی منی السلام علیک یا ابن المصطفی
یذا بروح مع النبی مانر و یغتدی و علی ابنک وصیک السجاد و التابعین بالعلم فاتح الفرقد و بارض بغداد علی موسی و فی
طوس علی و الک الرضا المنفرد و بسر من رای و السلام علی الهدی و علی النقی و علی الندی السود و یا لحکم بن عصامی من لظی
لقائم بالحق یصدع فی غد یجلو الظلام بنوره و یعید ما قد غیره فینا بامر مرصد انی سعدت بحبکم ابدا و من یحببکم یا آل احمد یسعد
مستبصرا و الله عون بصیرتی ما ذاک الا من طهارة مولد انتهی [illegible] طراق [illegible] ذی الاذناب و
نظار ابصار حالقان مختوم الالباب بود فاضل شاعر نامی و در مذهب شیعه امامیه راغب در باب استحباب تختم بانگشتری
در کتاب محاضرات این قطعه را که مشتمل بر دلیل سنت مذکور تختم یمین است نقل نموده ع قالوا تختم بالیمین وانما ما رمت ذاک تشبها
للصادقین تقربا منی لآل محمد و تباعدی لکل مناف للناصبین فرجهم بخواتم اسم النبی [illegible] و مراد بصادق
مذکوره حضرت امام جعفر صادق است علیه السلام که فرموده اند علامات شیعتنا تعفیر الجبین و التختم بالیمین و زیارة الاربعین
و صلواة احدی و خمسین و الجهر ببسم الله الرحمن الرحیم یعنی علامات شیعیان ما پنج است آنکه پیشانی بر خاک نهند در سجده و انگشتری
بر دست راست دارند و بیستم صفر زیارت حسین و شهیدان کربلا را دریابند و پنجاه و یک رکعت نماز یومیه از فریضه و نافله
و سنت بجای آرند و در نماز بسم الله بلند گویند اگر چه خواهد آهسته کند در موضعی که آهسته باید خواند بلند باید خواندن
و مخفی نماند که بر وجهی که راغب در کتاب مذکور و زمخشری در کتاب ربیع الابرار ذکر نموده حضرت رسالت و آل و اصحاب او
تختم بیمین مینموده اند و اول کسی که تختم بیسار نمود معاویه بود و اهل سنت و جماعت که فی الحقیقه اهل سنت معاویه و جماعت

[illegible] وقفت في غمر الهوم ما استطال من الشعر وسهرت في طلح المحبوب من الشام الى الحمى [illegible]

[illegible] فيه اجل بعث للناس [illegible] وعدوت [illegible] اصابع من لعبت من البشر وقفت في [illegible]

[illegible] الشهيد [illegible] وشرحت حسن [illegible] اذا [illegible] وزادت من [illegible]

[illegible] والاجبر [illegible] شعر [illegible] واذ [illegible] اوزجر وحيث [illegible] وحجزه [illegible] الامام

على انصال الشهر وبكت [illegible] وان كانوا [illegible] وماننداين حكايات در تحريف باستمال از مذهب شيعه بمذهب

اهل سنت است كه درين باب كه مذكور است [illegible] حسن بن زيد شهيد رضي الله عنهما و نيز خود در اين تعبير [illegible] واقع شده بود اموال

او را گرفته او را حبس نمود و او اين ابيات را [illegible] از حبس نوشته بدست شريف فرستاده [illegible] اشكو الى الله ما لقيت احبت قوما بهم اهل بيت

لا اشتم الصالحين جهرا ولا تشتمت الغيث [illegible] بطن كفي ولو علي حنيفه وليت از اشعار اين [illegible] كه [illegible] مناقب [illegible]

باشد سوى ابيات مذكور [illegible] در تاريخ يافعي و تاريخ ابن خلكان مذكور است [illegible]

[illegible] مرقد [illegible] در سال [illegible] و در طرابلس و در سال يا بصد و [illegible] در حلب [illegible] دمشق

[illegible] او را كثير عزه نيز گويند اضافه بريكه عزه نام داشت و در تاريخ يافعي مسطور است

نام او عبد الرحمن [illegible] و كثير است بصيغه تصغير و او شيعي غالي قائل رجعت بود و از مشاهير عشاق عرب است كه با عزه دختر جميل

بن حفص كه يكي از بني حاجب بن غفار بود عشق ميورزيد و او را با عزه حكايات و نوادر مشهوره رفته است و اكثر شعر كثير در باب او ست

چون كثير التعصب بود از براي آل ابي طالب و عبد الملك مروان عقيده او را ميدانست هر گاه از و چيزي ميپرسيد با شوخي

مطايبه با وي ميگفت كه بحق علي بن ابي طالب كه از فلان چيز مرا خبر ده يا فلان شعر را بمن بخوان و صاحب حبيب السير گفته كه كثير

باتفاق مورخان [illegible] شيعي مذهب بود و مع ذلك به بني اميه مصاحبت مينمود و ايشان بسبب حسن طبع و جودت ذهني كه

داشت متعرض اذيت او نمي گشتند مولف گويد مستفاد از كلام يافعي و صاحب حبيب السير آنست كه كثير عزه شيعي امامي اثني عشري بود

[illegible] بلكه بر وجهي كه در كتاب منتقى از تاليف سيد مرتضى علم الهدى مذكور و در احوال محمد بن حنفيه از تاريخ ابن خلكان

سابقا منقول شده كيساني بوده تا وقت مردن اعتقاد بامامت و مهدويه محمد بن حنفيه داشته و او را تا وقت ظهور

درين مقام روي زمين زنده انگاشته و اين اشعار در مذهب كيسانيه از وست ۹ الا ان الائمة من قريش ولاة الحق

اربعة سواء علي والثلاثة من بنيه هم الاسباط ليس بهم خفاء فسبط سبط ايمان وبر وسبط غيبته كربلاء وسبط لا يذوق الموت

حتى يقود الخيل يقدمها اللواء تغيب لا يرى فيهم زمانا برضوى عنده عسل وماء و شيخ عبد الجليل رازي قزويني در كتاب نقض

فرموده كه او از جمله محبان و مادحان اهل البيت عليهم السلام بود [illegible] روايت است كه وقتي بحضور عبد الملك مروان را

و[illegible] ... و میل از مذهب حنیفه بمذهب شیعه انتقال نمود و مردم کاشغر [illegible]
دخیل رو[illegible] در کار دارد که اکثر کاشغری مشغول [illegible] م حنفیه بیشتر از آنکه بر شیعه لعن میدادند که آن [illegible]
[illegible] از آن روی [illegible] ازینجا دانستم که حنفیان پلید مذهبی باشند ابو الحسین الراوی احمد بن [illegible]
یافعی او و کاد شاعری مشهور [illegible] دولت و در فضل هجوگوئی بود و میان او و ابن قرامی شاعر که خود در [illegible]
ولید مخزومی منسوب و از شعرای مشهور بود [illegible] معارضه و مهاجات و مکاتبات بود چنانکه میان فرزدق و جریر بود و او
بود و مرد و در حلب مقیم بود [illegible] قاضی ابن خلکان مذکور است که احمد [illegible] ملقب بعین الملک و عین الزمان
بود و شاعر لبیب مشهور صاحب دیوان است و دیوان اشعار او متداول در میان جمهور [illegible] حفظ قرآن و کسب علوم
[illegible] و اطراف ابن [illegible] بمذهب شیعه [illegible] بود و [illegible]
[illegible] خیر [illegible] در مقابل [illegible] نبی خیر الانام و الوری صلواته و لم [illegible]
[illegible] ذکر ابن عراق [illegible] اشراف و [illegible] شیعه
اطراف بود و علامی [illegible] ابن منیر بود و بتعزیت [illegible] و [illegible] متقدا دین [illegible]
و در [illegible] مذکور شود و با آنکه علما [illegible] مذهب تشیع [illegible] بود و [illegible]
این [illegible] بسید مذکور سید بوکلای خود کعب که علام او [illegible] کرمیا دار اسلام بکفر انتقال نماید
ابیات شعر روحی فداء لشادن [illegible] من هواه علی خطر هو کالهلال [illegible] ان سفر و یلاه ما جلاه فی قلبی [illegible]
[illegible] و حق المحرم حده و بربیع [illegible] بالمشعرین و الصفا و الرکن [illegible] و الحجر و بحرمة البیت الحرام و من بناه و اعتمر لان [illegible]
الموسوی [illegible] الرضا ابن ابی مضر [illegible] و علی ملوک [illegible] و التسال [illegible] عدلت عن [illegible]
و [illegible] الراوی و طعن [illegible] و [illegible] و اجری ذکر الصحابه بین قوم [illegible]
[illegible] تیم ثم صاحبه عمر و اقول لم یغدر معاویه و لا عمرو غدر [illegible] الاثمار [illegible] الذکر و اقول [illegible]
[illegible] الاشعری [illegible] الیه [illegible] الصولی [illegible] البری من الخطر فعلا و قال [illegible]
و اقول ان خط معویه [illegible] و اقول [illegible] الخارجین علی علی [illegible] و اقول [illegible] احدی [illegible]
علی جمل [illegible] فی زمرة [illegible] علی [illegible] ابی الحسن [illegible] و اذا [illegible]
الزدی و [illegible] ما [illegible] لو کان لف و عفا [illegible] و اقول ان یزید ما شرب الخمور و لا [illegible] الکف [illegible]
فاطمه [illegible] و مقلوب [illegible] المدینه ما [illegible] و لا [illegible] علی ما هتک الحریم [illegible] ستر و اباحه ما الفرات [illegible]

ابو تمام اوحد عصر خود بود در لطافت لفظ و صناعت شعر و حسن اسلوب و از تالیفات او کتاب حماسه است که [illegible]

دلالت میکند بر دقت فهم و اتفاق معرفت او در حسن اختیار شعر و او را کتابی دیگر که از اقوال شعرا که [illegible]

جمع کرده میان طوائف بسیار از شعرای جاهلیه و مخضرمین و اسلامیین و از مولفات اوست کتاب [illegible] شعر [illegible]

و آنقدر شعر [illegible] و آنقدر شعر که او حفظ داشت هیچکس نداشته تا آنکه میگویند که چهارده هزار ارجوزه از شعر عرب [illegible]

قصاید و قطعها و ابو تمام مدح خلفا و امرای زمان خود بسیار نموده و از ایشان جوایز و صلات یافت [illegible]

در مدح امیر ابو دلف عجلی ماهی کعب و ابو دلف مستحسن [illegible] و عذر [illegible]

منبع محفوظه در خور قدر شعر تست بعد از آن او گفت که آنچه درین قصیده گفته [illegible]

ابو تمام پرسید که کدام مرثیه است که پسند خاطر امیر واقع شد گفت قصیده [illegible]

الدهر فلیس لعین لم یفض ماؤها عذر و معاذ الله ان گفت من از [illegible]

[illegible] شد گفت من اهل من فدای امیر باد و خدای تعالی [illegible] ابو دلف گفت [illegible]

گفته شده باشد چه در نسبت علما گفته اند که از قبیله [illegible] هر کدام در باب خود منفرد [illegible]

در وجود داوود [illegible] و ابو تمام در شعر و شعرای نام [illegible]

ولادت ابو تمام در سال یکصد و نود و بروایتی در سال یکصد و [illegible]

از اعمال دمشق و در دمشق نشو و نما یافت و در سال دویست و [illegible]

بر سر او گنبدی بنا نموده آورده اند که سبب جمع این نامه [illegible]

عرب بولایت همدان رسید زمستان شد و برف راهها را سد نمود و [illegible]

از اولاد رؤسا و شعر [illegible] ابو تمام را بخانه خود برده بخدمت او مشغول شد و [illegible]

امتدادی داشت کتب خود را نزد ابو تمام آورد و ابو تمام از آنجا اختیار [illegible]

آنکه کتب او بدست شخصی از اهل دینور افتاد [illegible]

همه [illegible] کری گذشته بود نقلی سقیم [illegible]

نسخه بود نقل بر داشته در سال سیصد هجری ابو [illegible]

رعیت فرمود و ابو بکر خیاط را جهت تفحص اشعار [illegible]

[illegible] شد که مردم از مطالعه آن بهره نیابند [illegible] نماند که حال مولف این کتاب [illegible]

دعبل می گفته بود و چون حضرت امام محمد باقر علیه السلام از روی استهزا با او گفت که ای کمیت [illegible] ز قتال

دشمن را مدح گویی در جواب گفت ای مولای من او را در مدح امام المهدی گفته ام بلکه او را شجاع گفته ام و شجاع نام [illegible]

آمده است و اسد گفته ام و اسد کلب است پس آنحضرت تبسم فرمودند و الغیار روایت نموده اند که روزی کمیت سوار

براهی میگذشت و حضرت امام [illegible] می آمد و کمیت آنحضرت را میدید یا در عدم رعایت ادب و پیاده شدن تقصیر

میورزید در آن اثنا شخصی با او گفت که آیا سواره میروی و حضرت امام پیاده میرود و کمیت در جواب گفت که آنحضرت مرا

بسواری امر کرده و حال من [illegible] است و فرمانبرداری او در سواری افضل است از رعایت ادب مرا در پیادگی و

این جواب را سید اجل مجتبی میر مرتضی علم الهدی در سلک جوابات حاضره منتظم ساخته و وفات کمیت در سنه خمس و مایه بود رحمه الله

ابو تمام [illegible] نامش حبیب بن اوس است در کتاب نجاشی و کتاب خلاصه مذکور است که ابو تمام امامی مذهب بوده و

اشعار بسیار در مدح اهل بیت اطهار دارد و از آن جمله قصیده ایست که در آنجا ذکر ائمه اهل البیت تا امام ابو جعفر محمد جواد علیهم السلام

نموده زیرا که او در ایام حیات آنحضرت وفات یافت و جاحظ در کتاب حیوان گفته که ابو تمام [illegible] رؤسای رافضه

بوده و از تالیفات اوست کتاب حماسه و کتاب مختار شعر قبایل و عبدالله بن معتز در [illegible] او

ذکر نموده و گفته که اگر تمام اوایل قصاید خوب ابی تمام را ذکر کنیم یک بخش از کتاب خود در آن مشغول باید ساخت [illegible]

یک مصراع از اوایل آنها اکتفا کنیم و نیز گفته که اشعار او ششصد قصیده و ششصد قطعه است و اکثر آنها خوب است و شعر بد آن در

[illegible] کم است و بعضی از آنها الفاظ مغلق باشد اما اگر در شعر او چیزی باشد که از معانی لطیفه و محاسن و بدایع خالی باشد نخواهد بود

و نیز گفته که هرچه خوب انصاف داده بحتری چون سؤال از شعر ابو تمام و شعر او نمودند در آنکه گفت که شعر خوب او بهتر از

شعر خوب منست و شعر بد او بهتر از شعر بد منست و در تذکره مسطور است که یکی از آشنایان ابی تمام گفته که نزد ابی تمام

رفتم که بقزوین بود رفتم و در حوالی او از دفاتر آنقدر مرتب دیدم که او در میان آنها ناپیدا بود و کسی را ندیده

پس ساعتی توقف کردم و او بواسطه استغراق در میان آن کتب و اشتغال بمطالعه آنها از آمدن من خبردار نشده بود

بعد از ساعتی سر برداشت و چون مرا دید سلام کرد پس من گفتم ای ابا تمام زحمت بسیار در مطالعه میکشی و صبر و طاقت

بسیار در این محنت بکار میبری گفت بخدا سوگند که مرا غیر کتب التذاذی نیست و لذتی از غیر آن حاصل نمیشود و دوست که اگر

ساعت بمطالعه نپردازم دیوانه شوم گفتم که این کتب که در اطراف تو چیده شده بحال کدام غایت و اهتمام داری گفت

این کتب که در یمین منست مال روحست و آنچه در یسار منست مال وقت و من از ایشان سحر می نمودم پس من نگاه کردم که آنچه

در یمین او بود شعر مسلم بن صریع الغوانی بود و آنچه در یسار او بود شعر ابی نواس بود و در تاریخ ابن خلکان مذکور است که

و گفته که تولد او در روز دوشنبه بیستم شهر صفر از سال سیصد و ده بوده و وفات او در بغداد در روز چهارشنبه بیستم صفر از سال سیصد و پنجاه و دو بوده و در مقابر قریش او را دفن کردند و اکثر شعر او در مدح اهل البیت علیهم السلام و مدح سیف الدوله و وزیر مهلبی و غیر ایشان از سلاطین و وزرا و اعیان شیعهٔ امامیه و در جمیع فنون سخن شعر دارد و بعضی اشعار عاشقانه او در تاریخ ابن خلکان مسطور است [illegible]

ابن خلکان گفته که ابن الحجاج همان شاعر مشهور صاحب مجون و خلاعه و سخف است در شعر و در این فن منفرد است و کسی پیش از وی آن طریقه را با عذوبت لفظ و سلامت از تکلف نرفته بود و دیوان او در ده مجلد است و اکثر اشعار او هزل است و در چند سخنان خوب دارد و بعضی اوقات محتسب بغداد بود و او را در شعر مرتبه امرء القیس میدانند و گفته اند که در میان ایشان مانند ایشان کسی پیدا نشد زیرا که هر یک از ایشان مخترع طریقی خاص اند که ایشان را خصایص دارد و در روز سه شنبه بیست و هفتم جمادی الآخر از سال سیصد و نود و یک که موضعیست میان کوفه و بغداد وفات یافت و جنازهٔ او را از آنجا به بغداد آوردند و وصیت کرده بود که او را در پایین حضرت امام موسی علیه السلام دفن کنند و بر قبر او نویسند که ﴿وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ﴾ و نیز ابن خلکان گفته که او از کبار شیعه بود و سید اجل شریف امیر رضی الدین موسی رحمه الله در حق او مرثیه گفت و در بعضی از کتب بنظر مؤلف رسیده که سبب انبعاث ابن الحجاج آن فن مهمل را در شعر آنست که میگفته که پدر مرا دکانها و مستغلات بود متصل بخانه ما که مردم شب و منشیان بسر میبردند و من میشنیدم آنچه در شبهای سرور ایشان از نحو و دشنام و فحش در میان ایشان میگذشت و نمیدانستم و چون می فهمیدم از قایل آنها معنی آن از پیر رسیدم و مدتی در ایام کودکی خود صرف آن کردم تا آن را میفهمیدم و آن بادیه شدم و از آنجاست این نظم شعر من که میشنوند و اکثر شعر او در مناقب اهل البیت علیهم السلام و مثالب [illegible] و در مدایح شرفای بغداد و سلاطین آل بویه و وزرای ایشان واقع است و چون قصاید او که در مناقب اهل بیت [illegible] است در وقت تالیف این کتاب چیزی حاضر نبود لاجرم بذکر قطعه که در مثالب یکی از اعادی حضرت [illegible] اقتصار مینماید [illegible] حده خاله و والده و عمه و جنیه و عمه احد ان معض نومی و ان بحد بوم نعمه بتیه و [illegible] بر وجهیکه محمد بن شهرآشوب مازندرانی و غیر او از علمای انساب و سیر بیان نموده اند آنست که فتها کثیری حبشی که بعضی از شتران او را میچرانید روزی نفیل بچرا گاه شتران رفت او را دید و عاشق او گردید و با او نزدیکی نموده خطاب متولد گردید و چون او بالغ شد و نظرش بر آن دختر افتاد با او در آمیخت و از او دختر متولد گردید و ازو ابن شش صوالی خود آنرا در صوفی پیچید و در بیستان حوالی مکه انداخت اتفاقا هشام بن مغیره [illegible]

[illegible] کتاب حماسه از ان نسخه سقیم سقیم غیر مستقیم و امید وارست که توفیق تصحیح و تحقیق آن روزی کرد

[illegible] ترجمه او بسیغی گفته که بحتر طایفه است از طی و بحتری معاصر متوکل عباسی بود

[illegible] در تاریخ یافعی مسطور است که بحتری امیر شعرای عصر بود و شعرا و را سلسلة الذهب گفته و در طبقیات

[illegible] در انجا نشو و نما یافت و بعد از ان بجانب عراق رفت و مدح متوکل عباسی و جمعی دیگر از خلفا

[illegible] و در انجا مدت بسیار اقامت نمود و بعد از ان بشام مراجعت کرد و از و نقل کرده اند که گفت

[illegible] بخدمت [illegible] و شعر خود [illegible] عرض کردم و مقرر چنان بود که او در موضعی

[illegible] بخدمت [illegible] و عرض شعر خود [illegible] و چون شعر مرا شنید بجانب من اقبال نمود

[illegible] و بعد از آنکه [illegible] در برخاستند متوجه شده گفت که شعر تو از نیکو است بهتر است آنگاه

[illegible] مکتوبی مشتمل بر سفارش من باهل معره نعمان نوشت و چون بانجا

[illegible] کتابت [illegible] رفتم و اهالی انجا چون بر مضمون

[illegible] مرا تعظیم و اکرام نمودند و [illegible] آن اول حالی بود که بدست من آمد و هم از و

[illegible] بجای [illegible] اند [illegible] اداء مقرم منا

[illegible] رسید گفتم بخدا پناه میجویم از این سخن برای آنکه بزبان

[illegible] تا آخر عمر من دراز نخواهد شد مگر نشنیده که خالد

[illegible] بپسندید گفت ای فرزند این کلام صحیح

[illegible] دیدم که هر کا [illegible] هیچ از ایشان نشد و نیافت آنکه قبل از و

[illegible] یافت نقلست که ابو العلا معری را پرسیدند که کدام [illegible] ابی تمام و متنبی و بحتری

[illegible] و شعر بحتری بی ترتیب مانده بود تا آنکه ابوبکر صولی از آن ترتیب حروف

[illegible] و بعضی گفته اند [illegible] دولت [illegible] گفته که عمر او هشتاد

[illegible] نزدیک بود والله تعالی اعلم و شیخ اجل عبد الجلیل رازی او را

[illegible] صحبت عبید الله او که در وقت تالیف خبری حاضر نبود لاجرم

[illegible] ابن خلکان آورده که نامی معروف بود و وصاف

[illegible] ابو تمام و [illegible] عبد الکریم او را در طبقات شعرا ذکر نموده

عبد الله بر سر آن فرزند دلبند منازعت نمودند و آخر صبحه را که مادر او بود در میانه حکم ساختند ام طلحه گفت عبد الله
راست و چون مردم بصبحه عبادت نمودند و گفتند با ظهور نسبت طلحه با بو سفیان چگونه او را ملحق بعبد الله ساختی گفت
عبد الله کریم است و ابو سفیان بخیل نخواستم که با او بماند و نسبت یزید بن معاویه علیهما اللعنه بر نهجیست که مادر او دختر
بحدل کلبی بود با غلام پدر در افتاد و یزید از نطفه او بهم رسید و ابو بکر خوارزمی که از اهل سنت است این حرف را در مقام بیان نسب
او ذکر نموده شعر فان یکن الزمان ابی علینا بقتل الترک والموت الوحی فقد قتل الدعی و عبد کلب بارض الطف اولاد
النبی و مراد بدعی عبد الله بن زیاد است که مادر ابن زیاد که سمیه نام داشت مشهور بزنا بود و در فراش
علاج از طایفه ثقیف متولد شد پس معاویه دعوی کرد که زیاد از زنای ابو سفیان با مادر او متولد شده
مقرر ساخت و علانیه همیشه از و زیاد بن ابیه می‌گفتند زیرا که او را پدری معروف نبود و مراد از عبد کلب
معاویه است که از صلب عبد بحدل کلبی و نسبت عمر بن سعد وقاص که در مقاتله حضرت امام حسین علیه السلام باعث حرامزاده
سرکش شد برین وجه است که نسبت سعد پدر او بوقاص درست نیست بلکه او از قبیله کنانه بنی عذره است
دوستانه بود و دلیل برین آنست که در وقتی که سعد بمعاویه گفت که من از تو بهترم و سزاوارترم بخلافت معاویه با او گفت
بنو عذره این دعوی را از تو قبول نمی‌کنند و معارض آن جبه شهرت ... اوزی
نموده و گفته قوم تدعوا رتیما ثم سادهم لولا خمول بنی سعد لما سردوا و لنعم ...
من اعداء مولانا امیر المؤمنین علیه السلام محبت شمر ...
اشعار لطیفه او که صاحب کتاب طرایف ... بمجیره نقل نموده است بحمد ...
ما یجدون فی القرآن کل مقالته الا له فضلی وارادوا ما کان عنه مقالته یقول ...
ان صح واتقوا ... واتعوذ کم من الشیطان مخفی نماند که مشرکان قریش ...
آن مذهب را از میان برداشته بودند چنانکه مشهور است که العدل والتوحید علویان والتشبیه ...
در عهد خویش احیای آن کردند و اهل زمان ایشان تابع آن شدند و غرض اصلی ایشان از ...
ارادة الله تعالی است آنست که چون دیدند که بعضی از صحابه و تابعین بر خاندان مصطفی صلوات الله علیه و سلامه ...
حق ایشان را بستند و ظلم و طغیان قوی بخون اهل بیت دادند و عامه را جرأت بر ... ایشان ...
برین افعال ملامت ایشان میکردند برای دفع ملامت این مذهب رواج دادند که بنده را فعلی نیست و جمله افعال بدست ...
چنین خواست و تقدیر چنین رفت که چنین باشد تا مردم زبان لعنت از ایشان کوتاه کنند و اقوی شبهه ایشان آنست

[illegible] بجا رسید و چون آن دختر را دید بر داشت و بخانه برد و باهل بیت سپرد که او را تربیت نماید و نام او را ختمه کرد و
چون آن دختر بحد بلوغ رسید خطاب او را دید و رغبتی در خاطرش ظاهر گردید و از هشام او را بنکاح طلبید و چون بعقد
[illegible] آمد و مدتی از حمل او برآمد عمر جلوه گر آمد و بنابرین نسب ظاهر لازم می آید که خطاب پدر و جد و خال ختمه مادر و
[illegible] ولد الحنان باشد [illegible] آنست که عبد المطلب خطاب را بگرفت و عقب سر او را تا حوالی گوشش بو داغ کرد و
[illegible] و ختمه او [illegible] بحبشی کرد و صهاک را از کنیه حراج نمود و در طایف برد و الحق آخر الامر عمر حلال زادگی خود را
[illegible] انتقام واقع کرد آن [illegible] خود را و [illegible] مصطب [illegible] فقر و پریشانی و اختلال مبتلا گردانید و از جمله اخبار
[illegible] در قصه حلال زادگی معاویه لعین و عمرو عاص بن وابل است که صاحب کشاف در ربیع الابرار مذکور ساخته و گفته
که کانت [illegible] عمرو بن العاص امه رجل من عنزه فسبیت فاشتراها عبد الله بن جدعان فکانت بغیا ثم عتقت و وقع
علیها ابو لهب و امیه بن خلف و هشام بن المغیره و ابو سفیان بن حرب و العاص بن وائل فی طهر واحد فولدت عمروا فادعاه
کلهم فحکمت فیه امه فقالت هو للعاص بن [illegible] لان العاص کان ینفق علیها و قالوا کان اشبه بابی سفیان و فی ذلک یقول ابو سفیان
[illegible] بن عبد المطلب [illegible] ابوک ابو سفیان لا شک قد بدت [illegible] فیک بنات الشمایل و کان معاویه یعزی الی
[illegible] عمرو بن مسافر و الی عماره بن الولید و الی العباس بن عبد المطلب و الی الصباح معنی اسود کان لعماره قالوا
[illegible] کان الصباح عسیفا لابی سفیان شابا وسیما فدعته هند الی نفسها و قالوا ان عتبه بن ابی سفیان
من الصباح ایضا [illegible] فخرجت الی اجیاد فوضعت هناک و فی ذلک قال حسان لمن الصبی بجانب
البطحا [illegible] انتهی کلامه مخفی نماند که امیه که بنی امیه بوی منسوبند از صلب
[illegible] نبود [illegible] و غلامی بود از روم و چون حلیف عبد الشمس بود با و منسوب گردید چنانکه عوام بزید گر
[illegible] پسر خوانده بود با و منسوب گردید و دلیل بر آنکه بنی امیه از صلب قریش نیستند آنکه
[illegible] در بعضی از رسایل خود بحضرت امیر علیه السلام نوشته بود که انا نحن و انتم بنو عبد مناف آنحضرت
در جواب او نوشته [illegible] کالملصق و معاویه انکار آن نتوانست کرد و نسبت شریف زبیر بن عوام
[illegible] ذکر یافته و اما نسب طلحه بن عبید الله که یکی دیگر از مقتدایان اهل سنت و جماعت است
[illegible] در کتاب مثالب ذکر [illegible] که صعبه دختر حضرمی که مادر طلحه بود از جمله بغایا و ذوات
[illegible] شهرت و رغبت [illegible] مباشرت و رایتی بر در خانه خود بر پا کرده بود و در ان اثنا ابو سفیان بر و واقع شده
[illegible] عبید الله بن عثمان [illegible] تزویج نمود و بعد از شش ماه از تزویج عبد الله طلحه متولد شد و بنابرین ابو سفیان

بنی عباس بسیار کرده و چون روز جمعه ابراهیم بر منبر رفت که خطبه بخواند سدیف در برابر او ایستاده این ابیات
به آواز بلند بخواند + ایها ابا اسحق مستلما فی صحة منک و عمر طویل اذکر هداک الله جل الاولی سیر بهم فی مضمرات الکبول
و بعد از کشته شدن ابراهیم سدیف بگریخت و مدتها پنهان بود آخر پیدا شد و بفرموده منصور در دست عم او کشته شد
و بعضی گفته اند که او را نزد منصور فرستادند و منصور فرمود تا او را زنده در گور نهادند
رحمه الله تعالی در تذکره ابن معتز مذکور است که از اهل راس العین است و کنیتش ابو الفضل بود و اگرچه بحسب ظاهر مدتی ندیم
صحبت هارون الرشید گرفتار بود اما در باطن از محبان اهل البیت اطهار بود و ابن معتز آورده که میان عتابی و نمری که
یکی از شعرای عصر او بود نزاعی بهم رسید و آن نزاع ابتدا و کشید تا آنکه در وقتی که نمری از مجلس هارون الرشید غایب
شد بجانب رقه رفت و عتابی فرصت یافته در ملازمت رشید سخن را بذکر شیعه کشانید و دیوان نمری قصیده
نمری را که در مدح اهل البیت علیهم السلام و ذم اعدای ایشان گفته بود در خواند و این چند بیت از آن قصیده است شعر
شئنا من الناس مانع ما یلیق یعطون النفوس بالباطل نقل ذریة النبی و یرجون خلود الجنان للقاتل ویلک یا قاتل
الحسین لقد جئت بحمل ینوء بالحامل ای حباء حبوت احمد فی حفرته من حرارة الثکل بای وجه تلقی النبی وقد دخلت فی قتله مع الداخل
هلم فاشفع له اولا فذ حوضه مع النازل ما الشک عندی فی حال قاتله لکننی قد اشک فی الخاذل نفسی فداء الحسین
یوم غدا الی المنایا غدو ولا قافل ذاک یوم انحی بشفرته علی سنام الاسلام والکاهل حتی متی انت تعجبین الا تنزل بالقوم نقمة
العاجل لا یعجل الله ان عجلت وما ربک عما ترین بالغافل ما ذلی انی احب احمد والترب فی فم العاذل قد دنت ما بکم
علیه فما رجعت من دینکم الی طائل دینکم جفوة النبی و ما الجافی لآل النبی کالواصل و چون باین بیت رسید که مضمون او نسبت به
ابوبکر و عمر ظلم کردند بفاطمه علیها السلام در غصب فدک و بیت این است که + مظلومة والنبی ابوها تدیر ارجاءها مقلة حیری
هارون الرشید پرسید که ای عتابی این شعر کیست عتابی گفت ای امیر المؤمنین این شعر منصور نمری است که ترا گمان
آنست که او ولی تست بعد از آن تمه ابیات قصیده را خواند تا بجائی رسید که مشتمل بر بیان تعصب عباسیه و ترغیب مردم
بر دفع ایشان بود آنگاه رشید بر آشفت و گفت وای بر این زانیه که مردم را در خروج بر ما ترغیب میکند و بمواسات
اعادی ما میسازد و عداوت ما را پنهان میدارد و حال آنکه مال بسیار از من انعام یافته و منزلت و مقدار او پیش من زیاده
از اقران و امثال بوده ابن معتز گوید که حقیقت حال نمری آنست که او در سر مذهب امامیه بود و مدح آل رسول علیهم السلام
میگفت و در شعر خود تعرض صحابه و سلف میشد و رشید از حقیقت حال او آگاه نبود تا آن شب که عتابی آن قصیده را بر او
خواند و همچنان از استادی بکر که نمری در حق ابوطالب گفته بود در بر هارون میخواند تا هارون بیطاقت شد و ابو عصمت

که در عبارات شارع دیده باشند که خدای تعالی خالق خیر و شر است و ندانسته اند که مراد از شر مثل قبح نیست بلکه چیزیست که
بحسب ظاهر مشتمل بر مضرتی بود مثل سباع و حشرات و مثل قحط و وبا هر چند متضمن حکمت و مصلحت باشد ابراهیم بن علی بن هرمة
در تذکره ابن معتز مذکور است که حجازی و ساکن مدینه طیبه بوده و او مداح منصور عباسی و مناقب عبدالله بن حسن بن
حسن بن ابی طالب علیه السلام و زید بن حسن علیه السلام فضایل بسیار است روزی در ایام خلافت منصور که ایام تقیه ابراهیم
بود مردی از روی تعرض با او گفت که آیا تویی قایل این ابیات که شعر ومهما الام علی حبهم فانی احب بنی فاطمة بنی بنت من
جاء بالمحکمات وبالدین والسنة القایمة او گفت که قایل او کسی است که مص بظر مادر خود کرده باشد پس پسر او
گفت که ای پدر تو این ابیات را ... و گفتی گفت ای فرزند مص بظر مادر بهتر است از کشته شدن در دست
حمید بن قحطبه که از سرهنگان عباسی است وایضا در تذکره مذکور است که او مداح حکم بن عبدالمطلب بود و حکم از سخای
زمان خود بود و بعد از وفات حکم روزی کسی او را گفت که شعر تو پیر شده در جواب گفت که شعر من پیر نشده بلکه از حکم کرم
خیر پیر شده [illegible] عبدالله بن مصعب گفته که او شاعر تیز زبان و ادیب بر آن شان
خطیب فصیح اللسان بود و از جمله موالی بنی هاشم بود و همیشه با ایشان آشنایی مینمود و در ایام دولت بنی امیه همیشه بمدایح
ایشان اشتغال داشت و چون دولت ایشان سپری شد و خلافت با بو العباس سفاح عباسی رسید ابوالعباس
نشینی کرد با او داشت از آنکه متوجه خدمت او شد و این قصیده را که در تهنیه خلافت او گفته بود و در ضمن آن
تحریض او را بر هلاک بقیه بنی امیه نموده بود در پیش او خواند و بعضی از ابیات آن قصیده این است اصبح الملک ثابت الاساس بالبهالیل
من بنی العباس فاذکروا مصرع الحسین وزید وقتیلا بجانب المهراس والقتیل الذی بحران امسی ثاویا بین غربة وتناس
[illegible] المواسی ازلها تحت ذل الله بدار الافلاس والانکاس و در مجلسی دیگر که سخن با خلافت
بنی امیه بود این بیت را بر سفاح خوانده لا تغرنک ما تری من رجال ان تحت الضلوع داء دویا فضع السیف و
ارفع السوط حتی لا تری فوق ظهرها امویا تا آنکه در اثنای خواندن آن قصیده یکی از اکابر بنی امیه که در مجلس خلیفه حاضر بود
بر سدیف دشنام داد و خلیفه از آن در غضب شد و فرمود تا آن جماعت را بر وجهی که سابقا در احوال سفاح تفصیل یافت
کشتند و فرش بالای آن کشتگان انداختند و با اتباع خود بطعام خوردن اشتغال نمودند آورده اند که سفاح در میان
طعام خوردن سدیف مذکور را دید که بدستی نان میخورد و دستی دیگر در پس پشت خود بر زمین میمالید سفاح گفت ای سدیف
چه میکنی گفت این ملاعین ... سفاح بخندید و او را بنوازش فرمود و چون نوبت
خلافت بمنصور رسید ابراهیم بن عبدالله بن حسن در بصره بر او خروج کرد و سدیف از منصور گریخته نزد او رفت و بعد از او

محض در خلافت مذهب شیعه اثنا عشریه است که امامت و خلافت بعلم و عصمت و نص است نه بدعوی و نسب و [illegible]
که اگر شیعه در امامت نسب قایل بوده بایستی که در اولاد امام حسن که پسر بزرگ امیر المؤمنین علی [illegible] علیهم السلام
قایل بامامت شده باشندی و ظاهر است که بحکمی دعوی امامت ایشان نکرده و نه فرزندان امام زین العابدین در غیر امام
محمد باقر دعوی امامت کنند چنانکه زید پسر امام زین العابدین را بواسطه فقد نص و عصمت امامتش قبول نکنند و بدین تقریر
ظاهر شد که آن مدح از مری بحتی است که از روی تقیه جهت تمویه عباسیه [illegible] ایشان خلاصی یافته

ابو الحسن علی بن عبد الله بن وصیف الناشی رحمه الله در کتاب انساب سمعانی مسطور است که ناشی بنون و همزه بعد از شین معجمه و ناشی کسی را
گویند که در فنی از فنون نشو و نما یافته باشد و مشهور باین نسبت علی بن عبد الله ناشی مشهور است که در زمان معتضد و مقتدر
و راضی و غیر ایشان بود و او در اصل بغدادی بود [illegible] ساکن شد و در کتاب رجال نجاشی مذکور است که او متکلم و شاعر بود
و در باب امامت کتابی تالیف نموده و ابن کثیر شامی گفته که او متکلم بارع از کبار شیعه بوده و او را قصاید عدیده و اشعار
حمیده هست و ابن خلکان گفته که او شاعر مشهور معروف بناشی اصغر و از شعرای پسندیده مجید است و در مدایح اهل
البیت علیهم السلام قصاید بسیار دارد و متکلم بارع و در علم کلام تلمیذ ابی سهل اسمعیل بن علی بن نوبخت متکلم است که از اکابر شیعه
بوده و او را تصانیف بسیار است و در سال سیصد و بیست و پنج بکوفه رفت و در جامع کوفه املای شعر نمود و در ایام صبا در
جامع کوفه بمجلس متنبی میرسید و اشعار او جمعه خود می نوشت و بعد از آن بخدمت سلطان سیف الدوله بن حمدان رفت
و منصب بسیار یافت و در شعر او مقاصد نیکو بسیار است و در سال سیصد و شصت و شش در بغداد بعالم بقا روی نهاد

دعبل [illegible] بن معه القرشی ابو تمام طایی شعر او را از غایت نفاست در کتاب حماسه ذکر نموده و در کتاب غرر
و درر مسطور است که او از شعرای قریش بود و از اشعار اخلاص شعار اوست که در مرثیه حضرت امام حسین گفته این چند بیت است شعر
بکیت للشیب من اهلیه نومه ٭ ویا لطف قبلی نیام حمیها ٭ وما فتح الاسلام الا عصابة ٭ تامّر نوکاها و دام نعیمها ٭ وصارت
قناة الدین فی کف ظالم ٭ اذا مال منها جانب لا یقیمها ٭ و این غزلیات او این چند بیت مشهور است که بعضی بمجنون عامری
منسوب میدارند شعر ٭ اترک لیلی لیس بینی و بینها ٭ سوی لیلة انی اذاً لصبور ٭ هبونی امرأ منکم اضل بعیره ٭ له ذمة ان الذمام کبیر ٭
وللصاحب المتروك اعظم حرمة ٭ علی صاحب من ان یضل بعیر ٭ عفی الله عن لیلی الغداة فانها ٭ اذا ولیت حکما علی تجور ٭ مروان بن محمد
السروجی صاحب کشاف در کتاب ربیع الابرار آورده که او اموی شیعی بود و از اشعار او که در مدح اهل بیت علیهم السلام واقع
شده این چند بیت را ذکر نموده شعر ٭ یا بنی هاشم بن عبد مناف ٭ اننی منکم بکل مکان ٭ انتم صفوة الاله و منکم جعفر ذو الجناح
والطیران ٭ و علی و حمزة اسد الله ٭ و بنت النبی و الحسنان ٭ فلئن کنت من امیة انی لبری منها الی الرحمن ٭ عبد الله بن غالب الاسدی

یکی از سرهنگان دولت او بود پیش او خواند و با او گفت الحال بجانب رقه برو و منصور نمری را بگیر و زبان او را از قفا

بیرون آر و بعد از قطع دست و پا کردن او را بزن و سر او پیش من فرست و بدن او را بدار در آنجا بیاویز پس آن عصمت بیرون

آمد و چون بدروازه رقه رسید جنازه نمری را رسید و دید که بیرون می آوردند لاجرم معاودت نموده نزد هارون آمد

و او را از وفات نمری واقف گردانید و آن محب فدایی ببرکات محبت اهل البیت علیهم السلام از عذاب و نکال دولت

خود خلاصی یافت و بدار الوصال جلال شتافت و حضرت سید اجل مرتضی علم الهدی قدس سره در کتاب غرر و درر باسناد خود

از جاحظ نقل نموده که گفت منصور نمری با هارون الرشید نفاق میورزید و نام هارون را در شعر خود ذکر میکرد و مراد او

از آن صاحب منزلت هارون یعنی حضرت امیر المؤمنین بود تا آنکه عتابی شاعر که از اعدای نمری بود فرصت یافته حقیقت

نفاق او را بر هارون عرضه نمود و اشعار او را که در مدح آل علی و مثالب آل عباس گفته بود بر و خواند و هارون کسی را

بران داشت که نمری را بکشد و او در وسط راه پیش از آن باجل طبیعی درگذشت و ببرکت محبت خاندان نبوت مضرت هارون

الرشید باو نرسید و از جمله ابیاتیکه در آن ذکر هارون کرده و اراده صاحب منزلت هارونی علیه السلام نموده این

دو بیت است شعر آل الرسول خیار الناس کلهم و خیر آل رسول الله هارون رضیت حکمک لا ابغی به بدلا لان حکمک بالتوفیق

مقرون و از جمله اشعار او که در شان آل محمد واقع شده این ابیات است شعر آل النبی و من یحبهم یتطامنون مخافة القتل امن النصاری

و الیهود و هم من امة التوحید فی ازل ابن منیر گفته که اشعار او در مدح آل رسول الله بسیار است و آن همه از جمله مدایح خوبست که

[illegible] گفته و از جمله ابیاتیکه از روی خوف و تقیه در شان بنی العباس گفته این چند بیت است شعر یا ابن الائمة من بعد

النبی و یا ابن الاوصیاء اقر الناس او دفعوا ان الخلافة کانت ارث والدکم من دون تیم و عفو الله متسع لولا عدی و تیم

لم تکن وصلت فیه امیة منبرها و مرتضع و ما لآل علی فیها لابیکم حق و لا لهم فی ارثکم طمع یا ایها الناس لا یعزب عفولکم [illegible]

ان لم تفق [illegible] فاستمعوا قول النصیح فان الحق مستمع و مخفی نماند که آنکه گفته ما لآل علی و لابیکم حق حقیت زیرا که

ولایت باطنی عباس [illegible] نیست نه حق اهل البیت علیهم السلام و قول او که و لا لهم فی ارثکم طمع قضیه ایست سالبه که

صادق است [illegible] بانتفای موضوع است زیرا که آل عباس را از حضرت پیغمبر میراث نمیرسد چنانکه بیان آن خواهیم نمود و اما

آنکه گفته که عم اولی است از ابن عم مسئله ایست که فقهای دولت عباسیه جهة خوش آمد ایشان آن را اختراع کرده اند و علمای امامیه

علی الاطلاق از آن قول ندارند و از جمله بدع و خرافات میدانند و ظاهرا نمری در بیان استهزای عباسیه آن نماید و تحقیق این

مسئله و آنکه ابن عم پدر و مادری مانند حضرت امیر علیه السلام اولی است در میراث از عم پدری تنها مانند حضرت امیر علیه السلام

اولی است در میراث از عم پدری تنها مانند عباس در ترجمه شیخ شاهی علیه الرحمه سمت تفصیل یافته بآنجا رجوع اولیست با آنکه

شد در انجا بسبب کثرت وصول عبدان خاک پاک در خواب دید که قیامت قایم شده و او را بدوزخ میبردند چون بدوزخ

رسید آتش دوزخ در تصرف او متوقف شد و مالک دوزخ آتش خطاب کرد که چرا در مواخذه او توقف میکنی

او در جواب گفت که غبار کربلا بر او نشسته و ملبوس او را جا کرده لاجرم از آن نمیتوانم در او تصرف توانم کرد لاجرم به نشستن

او مبادرت نمودند و با باد آن غبار بتمامی از وی دور نشد درین مرتبه نیز چون آتش در او تصرف ننمود دیگر بار مالک

آتش خطاب و عتابی کرد و او همان جواب سابق گفت او حال آن دید و در [illegible] الکسا از خواب بیدار شد

و از عقیده نصب و بغض خاندان برگشت و مومن گردید و خلع لباس اهل ظاهر نمود [illegible] ملایک پاسبان حضرت

امام حسین شد و چون طبع و قدرت تمام در شعر داشت بمداحی اهل البیت علیهم السلام اشتغال نمود و از جمله قصاید او که در

مدح امیر المؤمنین علیه السلام گفته [illegible] سارت بانوار علمکم السیر و حدثت عن [illegible] السور والما و حولی [illegible]

وبالغوا فی هواک واعتذروا و [illegible] التوریة والصحف الاولی وانبی الانجیل والزبر [illegible] فی [illegible] وتبشرت

بک العصر والانبیا المکرمون و فوز فیک وما جاهدوا وما عذروا او ذکر المصطفی واسمع من اتقی له التبع وهو مذکر وعدی فی

حجهم فما قبلوا و ما استقاموا کما امروا واستانسوا وخبط الضلال فلما اشرقت بهجة الهدی نفروا و خلفوا فیک ایما اسنا

علم الامر له النظر ثم امنوا افواههم البقیة بما یاید غیر لعزوا والمنوا لعل فی صدورهم [illegible] و اشتهروا و اندعوا

علم و روی فی منها الارث ذلک الحبر اسماوک المشرقات فی اوجه القران فی کل سورة غرر ساکبت [illegible] وقبورة من حیث

ما کانهم حمر العین والخیبات و الوجه والهادی ویل الضلال معتکر یا صاحب الامر فی الغدیر و قد حج لما ولیت عمر و شئت

لدحیس [illegible] ولا مال [illegible] فی لکن باتیت فی الامور ولم تحمل علیهم و انت مقتدر طوبت فی ذلک حکمة ولک الحکمة المطوی

طوا و تنشر وا رقیت و ما من اولیک فی الظهور علیهم و ما ظهروا بلم یغث نوح عند شدته ما حملته الالواح والدسر و با سکت

ما عظمت نار ابراهیم بردا و روضه خضر و بعد [illegible] بتلقف عصا و ما سحروا و عک دری المسیح حین دعا

میتا فلبا و عظمه النخر یا صاحب الکر المنورة القرا جارک [illegible] وصاحب از و بقه المطرة الزهرا نبها الحور و نعظم یا راکب ظهر سلهب

لا یعتریها [illegible] بطیر عن شدتها اللغام ما جاز الفیافی کانه شرر و نشرب الخمس والعیون لها تعجز ثم العشیم محتظر بحیشا قاصدا

مرارقتی به تناول النجاة والظفر بلغه عن عبده السلام و قل ولدیه من تعلک منهم ما حاضر الا یغیب عن فطری و غایبا غیر نحیا

البصر لو امر کلک [illegible] به قلت لک المعجزات والقدر ان تاتی تنقش القبور والی یظهر من کان عنک یستتر والارض

قد ذلت بان تخرج الا بقاء ان سکرتهم لحفر واقربت ساعة انشعاکت من شانیک و انشق طوعک القمر ابو الحسن علی بن عبید الله

بن حماد العدوی البصری شاعر ادیب فاضل بوده و شیخ نجاشی در کتاب رجال در ترجمه ابی احمد عبد العزیز بن یحیی الجلودی الازدی

و در خلاصه مذکور است که ابو داود از اصحاب حضرت امام محمد باقر علیه السلام و کنیت او ابو لیث است و از حضرت امام محمد باقر و امام

صادق و امام موسی کاظم روایت حدیث نموده و ثقه است و اختصاص بمداحی خاندان داشت و حضرت امام جعفر صادق

علیه السلام در شأن او فرموده‌اند که ان ملکا یلقی الشعر علیک و انی لاعرف ذلک الملک یعنی یکی از ملائکه القای شعر بتو

میکند و من آن ملک را میشناسم و ظاهر مراد با آن روح القدس است چنانکه از حدیث حضرت رسول در مدایح حسان

مفهوم میشود که لا زلت یا حسان مؤیدا بروح القدس ما نصرتنا بلسانک و مولانا حسن کاشی در بعضی از مدایح خود باین معنی اشعار

نموده و فرموده بیت افتخار از بهر معنی کی کنم چون میکند · مدح آن خورشید دین روح الامین املای من تنبیه

مخفی نماند که حضرت رسالت صلوات الله علیه دعای حسان را بان مشروط ساخت که سوء عاقبت او در مخالفت امیر المؤمنین

علیه السلام پدید است چنانکه تفصیل آن در طی احوال قیس بن سعد بن عباده الانصاری گذشت و اگر نه این بودی آنحضرت دعای

او بر سبیل اطلاق نمودی و مانند این است آنکه خدای تعالی در قرآن مجید مدح ازواج حضرت پیغمبر را مشروط ساخته بواسطه علم بتغیر حال

بعضی از ایشان بعد از اصلاح احوال که در آنجا که فرموده یا نساء النبی لستن کاحد من النساء ان اتقیتن الآیه و در مقام

مدح اهل البیت علیهم السلام و اکرام ایشان و ایثار ایشان مسکین و یتیم و اسیر را بر خود و قطع بجزای ایشان فرموده و بنا بر علم ازلی بثبات

احوال ایشان آنرا مشروط نساخته و قطعی نموده چنانکه میفرماید وَیُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَی حُبِّهِ مِسْکِیناً وَیَتِیماً

وَأَسِیراً إِنَّمَا نُطْعِمُکُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِیدُ مِنکُمْ جَزَاءً وَلَا شُکُوراً إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا یَوْماً عَبُوساً قَمْطَرِیراً

فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَلِکَ الْیَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُوراً وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِیراً سلیمان

قبه الخزاعی از طایفه دعبل مداح امام رضاست و این چند بیت در مرثیه امام حسین از وست مررت علی ابیات آل محمد

فلم ارها امثالها یوم حلت · فلا یبعد الله الدیار و اهلها · و ان اصبحت منهم برغمی تخلت · الا ان قتلی الطف من آل هاشم · اذلت رقاب

المسلمین فذلت · و کانوا غیاثا ثم اضحت رزیة · لقد عظمت تلک الرزایا و جلت · جمال الدین الحنفی الموصلی رحمه الله [illegible] حاکم موصل

ناصبی و دشمن خاندان نبوت بود و چون مادر او را که [illegible] بود پسر متولد نمیشد بمقتضای عقیده شوم خود نذر کرده

بود که اگر خدای تعالی او را پسری روزی کند شکرانه آن او را بر آن دارد که همیشه زایران حضرت امام حسین را که از ولایت

شام از جبل عامل می‌آمدند و عبور ایشان بر موصل واقع میشد قتل نماید و چون لطف نامتناهی الهی متعلق بهدایت آن گروه شده

بود بعد از اندک مدتی جمال الدین متولد شد و چون بمرتبه رجال رسید مادر او را از مضمون نذر آگاه ساخت لاجرم او نیز مدتی

ما در عقب جماعتی از زوار کربلا که در آن اوان از موصل عبور نموده بودند رفت و چون بمسیب که موضعیست نزدیک بکربلا رسید

و غبار آن سرزمین بمشام او در آمد دید که زوار از آب فرات عبور نموده‌اند همانجا توقف کرد تا در وقت معاودت زوار ایشان را

[illegible] بعد ابی [illegible] محمد [illegible] عسکری و علی هذا حاصل جواب حضرت امام علیه السلام آنست که [illegible]
ما را از اصلاب کافران و منافقان پس امیر المؤمنین ع در اول حال امهات را گفت تا بیرون آیند و اول مذ [illegible]
تا به غیبت قائم آل محمد علیه السلام ظاهر نشود دیا و ودایع تمام مجتمع شود و چون چنین شود و ظاهر گردد و مخالفان را بقتل آورد
اللهم عجل فرجه بحق نبیک محمد و آله الطاهرین همچنین از اشعاری که شیخ ابو الفتوح رازی به ابو الحسن علی بن حماد بن عبید البصری نسبت داده
این چند بیت است که در منقبت حضرت امیر گفته است ❊ وردت کلت [illegible] بل فاتیت یوشع لما سما و یعقوب ما کان [illegible]
بکلیک سبطی نبی الهدی و زعم مؤلف آنست که این علی بن حماد غیر علی بن حماد مصری مشهور است که [illegible] بوده چه ظاهر از
عنوانات بعضی از اشعار او که در بعضی از مجموعها بنظر قاصر رسیده آنست که او از ذوی [illegible] بوده و حال چنین در وقت تألیف
مجالس تحقیق حال نبوده و بر تقدیر هر دو از مخلصان و مداحان آل رسول متعال بوده اند و در بعضی از مجموعها [illegible]
[illegible] بنظر قاصر رسیده و بسلک [illegible] و انتخاب این قصیده است که آنرا منسوب بعلی بن حماد [illegible]
[illegible] لطائف و عجائب [illegible] و فوائد و مصائب [illegible] الحوادث [illegible] کل آت [illegible]
دار ساداته فیه و تفترش الاسود ثعالب و تعال [illegible] و الحق حقک باطل [illegible] بالصدق [illegible]
[illegible] الامر فیما بینهم متقارب للناس فی کل الامور مآرب و لهم علی کل الوجوه مذاهب [illegible]
[illegible] فی ای ارض [illegible] و [illegible] صاحبه بلد بها ان نعیم و من بعض الایام [illegible] متعاقب [illegible]
[illegible] و جنایات علی آل النبی ضربة و عجائب [illegible] و تحبهم [illegible] و هو مناسب بالی و امی و بلده الاخری [illegible]
علی من التقی [illegible] لربک [illegible] ظفرت یداه بکل ما هو طالب و اذا بدت لک فیه التحف التی فیها الکل المؤمنین [illegible]
[illegible] لربک [illegible] الرحمن منه واهب و علم [illegible] آل محمد رزق لنا من بعدنا و مواهب سبقت لنا
من [illegible] بهم [illegible] شکرنا و مواهب و علی الصراط المستقیم [illegible] عنه ما سواه ناکب فلذلک ان [illegible] قلوبنا
و هواهم فیما بینهم [illegible] و تری [illegible] و جوههم [illegible] طابت موالدنا الحبابة ثم طاهرون من العیوب
اطایب و موالد النصاب قد خبثت ففی ما شبهه معروفة و شواهد ابلیس شرک فیهم آبائهم فالخبث فیهم لا محالة لازب [illegible]
الی الوری معا و ما فی کل عالم زایرا متواهب طف حول مشهد و [illegible] جدیک و الثمه و [illegible] و قل السلام علیک
یا من حبه فرض علی کل البریة واجب یا من یری زواره و یحیبهم بالطف لم یحجبه عنهم حاجب و الله ما لک فی الفضائل [illegible]
[illegible] و لا فی المکرمات مغالب یا عالما ما کان او هو کائن ما عنک شیء فی الحقیقة عازب ما [illegible] و لست [illegible]
[illegible] کل شیء [illegible] فلست [illegible] فیها ما لک [illegible] فیها غالب [illegible] محمد [illegible] مثل

است بعضی البعض حق کرا کلب محدثین ما میدهت ذکر علی بن حماد نمود ه وگفته که بعضی از استادان من اجازه گتب عمودی کرد

بن حماد و شاعر داشت و شیخ ابو الفتوح رازی در تفسیر خود چند جا شعر او را باستشهاد آورده و از جمله اشعار اخلاص شعار او این

قطعه است ۞ اعراک ممال الا [illegible] نعی علیه من شان الامام ترک القتال واوشاء ارسال العذاب علیهم لما صد من ذلک حجل

ولاجل وکفه النبی علیهم لعترة ولو قصدا الاباء لا نقطع النسل و حاصل کلام در بن ابیات آنست که حضرت امیر علیه السلام بنابر آن ترک

جهاد با غاصبان خلافت [illegible] صالح که در اصلاب ایشان نعدان و اتباع ایشان قرار یافته بود در قتال آنحضرت

ضایع نشود و بس نابر [illegible] ان نطفهای صالح و ذریه مومن ایشان که از انصار حق خواستندی بود آنحضرت ترک جهاد با ایشان

نمود و صبر از ایشان [illegible] تقاعد ورزید و نظیر این است که از حضرت امام حسین در واقعه کربلا مشاهد نموده اند

[illegible] کرا بن زیاد [illegible] میکرد و بعضی را میکشت و بعضی را میکذاشت با آنکه قدرت بر کشتن آنها نیز داشت و چون بعضی

از اصحاب آنحضرت [illegible] رسیدند در جواب فرمود که حجاب ایشان نطفه مومن داشتند تا چون در صلب بعضی از نطفه از ایشان

دیدم [illegible] استخلاص فرزند [illegible] ملک کلام که نطفه مومنی بود او را هلاک ساختم واصل کلام ابن حماد علیه الرحمه

از آنچه علی بن ابراهیم رحمه الله تعالی در تفسیر خود روایت نموده که مردی سوال کرد از امام جعفر صادق که چون حضرت امیر المومنین را

قوت بازو و تیغ آسمانی بود بدفع مخالف در اوایل از خود مکر و حوکانی در ابن پیش هر دو حضرت امام در جواب فرمود که

مانع آنحضرت آیتی بود از کلام الهی گفت کدام آیت گفت لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذابا الیما

و مخفی نماند که این آیه در سوره فتح و مجملا آنکه خدای تعالی میفرماید هم الذین کفروا وصدوکم عن المسجد الحرام

والهدی معکوفا ان یبلغ محله ولولا رجال مؤمنون ونساء مؤمنات لم تعلموهم ان تطؤوهم

فتصیبکم منهم معرة بغیر علم لیدخل الله فی رحمته من یشاء لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا الآیه

وخلاصه معنی آنست که کفار مکه بسبب آنکه شما را از عمره منع کرده و نمودند [illegible] را آنکه اشتند که بمحل برسد مستحق قتال و استیصال هستند ولیکن

ما شما را درین سال از قتال ایشان مانع شدیم جهت جانب مکه که کسانی که در مکه هستند و اگر نبودندی مردان کرویده و زنان

ایمان آورده در مکه که شما بواسطه اختلاطی که با کفار دارند ایشان را با عیان ایشان ندانید و مقصود بود که شما ایشان را در اثنای

قتال بی تمیز وطا کنید یعنی بکوبید و هلاک سازید پس رسیدی شما را از جهت هلاک ایشان از روی ناد انستگی مکروهی از غم و اندوه

بقتل مومنان یا زیانی چون کفاره و دیه هر آینه ما دست شما را از ایشان کوتاه نمیکردیم لیکن منع کردیم شما را از قتل اهل مکه

جهت نگاه داشتن آن مومنان و مومنات و این برای آنست تا داخل کرداند خدای تعالی در رحمت خود یعنی بتوفیق زیادتی خیر با

دین اسلام هر کرا خواهد اگر جدا شدندی آن مومنان از کافران و در مکه نبودندی هر آینه عذاب میکردیم آنان را که کافر شدند

من الولات وفيعلاهم الا لكبيا عليا تسرب به الفعات ، ما وحي الله ان ازل عليا ليس [illegible] بين
تودي عني بنيك ، ومنه انكا الكفات ، وليس نال عهد الله قوم الهيهم سواع او مناة فلما ازلت فيهم تلت ، وجوههم منهم
منكرات ، هناك نعاهد والا يطيعوا [illegible] بهم لحيت فجا محمد بحبل حقا واعلمه ما عهد الطغات ، بانهم قد عهد واجمعا
كتب صحيفة فيها هنات ، فان بايام اهل الحرب عدت وايام الوصي سهرات ، فاخذ لم يجد فيها عليا ولا غرت له فيها قنات ،
وحيد حين فر القوم عنه والي فرضا في نبا الفلات ، فر اليهم الهادي عليه نغادرهم وبهم شتات ، وفي الاحزاب حين فشو لعمرو
فدخمد واكانهم الموات ، ولم يبرزها الا علي وهل يحمي لحما الا الكمات ، وعنه عسكر الحبراوما فل [illegible] ماء السايلات ، وسل
صفين هل حشد وعليه وهايك الصفوف محرمات ، فلو راموا النزال فليس شيء يرد [illegible] وليكو الهام والاحداق
منه وكره السيوف السلمات ، ترى اسنانه يضحكن ضحكا بها هام الفوارس باكيات صواربه يزوجها نفوسا وللابدان [illegible]
اذا اتوجهت ذوابلها الطعن فهي [illegible] متن منقعات ، كلغان واحد حيات اذا جادت وواحد مماة هو البحر الذي
عبرت عنه ولكن ماء عذب فرات بجهده وكل ماء له شيء وما الذي اذا اكل العلات ، وبات على الفراش يقي اخاه ، وقد
[illegible] وقد تكرر بالجود العطايا ، وتكره السيوف المصقلات حوى علم الشريعة فهو يقضي بعلم ليس يعلمه القضات ،
وعلمه بذاك العلم علم تغوث العالمين ولا نغات ، وصور بالسماء له مثال به الا ملاك شوق محدقات ، وايده بروح القدس ربي
فلا نقص عليه المعجزات صلوات الله الاملاك تسري عليه ما حدي العيس الحداب تعنفني على حبي عليا ، وشعري فيه ناحيه الغوات
فعادوا [illegible] حبي علي فقف لهم [illegible] فهم ما الذي البحر يجري بقدرته الجوار المنشات ، لو ان الخلق زموا ان تعدوا
فضايله الذي من موريات لما قدروا واعدوا ولكن فضوا من قبل ان يحصي وماتوا فلولا ان تقول الناس فيه كما قد قيل في عيسي
الدعات لقلت لهم مقال فيه حق بحوض العلم منه الوغات ، وكا نرابكم حلالان اذا ما جي على قسم الاماثة فعد لا حنت
والايل ما وعدنا وعلام لنا متقدمات ونحن نريد تعجيل الاماني ولكن الامور مقدمات ، قيام القايم المهدي فيا لان فيامه
تحى النبات منور وحوله عصب كرام كانهم الاسود المخدرات ، عدتهم كعدة اهل بدر بايديهم سيوف مرهفات ، فوا
كالشواهب محدقات الى سفك الدما معطشات صقور في المعالي زاخرات معاقلها الحياد الضامرات ، وليس لناصب فيه
رجال باستار النبي محلات ، لعل الله يشفي القلب منه ، ورب من مومنين مومنات ، ويبسط عدله في الارض حتى ليا تي
الماسر جال وشبات بثور كنار اهل البيت ممن لهم يدعوا فاح متنعات ، اندفع فاطم عن خدحق لعاج عليهم [illegible]
ستاتي فاطم من ذاك تحكي وتاتي وهي شاكية الفعات ، دفي يد ما لا ثر [illegible] بها اعفا وما اهملا معضلات ، فيا مر
ما العذاب لظالميها اذا قولوا عديهم مهلكات فتبتهم وتحر قهم حمارا وامات الموصب مرغمات ، فلا والله ما فترت لوحي

[illegible] بسيف رب العرش سيفك قاطع في كل معركة وسهمك صائب مضرع كل [illegible]

ومن الغوارب في الحروب مغادب زوجت فاطمة لانك كفوها والنور للنور المضيء مناسب والله كان وليها في عرشه والزوج

جبرئيل الامين لخاطب فالبدر والشمس المنيرة ابنه وهو كالعالمين كوكب ان الذي رجو مكانك في العلى لسواك في كل [illegible]

جانب بهرت ولا يلك العقول فانها محص وهل للوهل يا خاسب ردت عليك الشمس بعد مغيبها وهوت كما يهوى

الشهاب الثاقب والعين انطقتها في صحيح فتية [illegible] لما رآه الراهب ودعوت منها في رآه بصرصر وحديث دعوته عجيب

عاجب وبباب خيبر حجة زالت بحبك طاقة تخاطب لو ضربت بالعو والفرات وقد طما واذا انداك الماء فيه ناضب

اعطيت يا مولى الانام فضايلا [illegible] مناقب تركت مناقبك المناقب كلما اعرضت جحدا ومن ثالب ولي

النواصب يحلبون على القذى والوهم وهو عدو عليهم حاطب ظنوا وغرتهم سراب لامع فغدت ظنونهم ومن كواذب ومنامحمد

زعموا بي شفق اضحى على يومين [illegible] من بها ولكن الصبح قلت بل انا [illegible] تا حسبي ان حاضر لطرقه فيها

النجاة ومن مهما غاب بهيات ان هدى الموضع رشده اعمى من الحق المبين مجانب والله لا تغني شفاعة احمد احدا تعاطى [illegible]

غاصب يا آل بيت محمد انتم لنا قبل الى رب السماء ومحارب فليحمد الله ابن حماد على عماية وهو الكريم الواهب [illegible] ولها

ولمن يوالي غير المحارب وان قصيده نبرا شاعر علي بن حماد البصري مذكورة شعر تقاع في البقيع مقدسات واكناف طيبات

طيبات وفي كوفان آيات عظام تضمنها القرى المتوقعات [illegible] وطوس وسامراء نجوم زاهرات مشاهد تشهد

البركات فيها وفيها الباقيات الصالحات ظواهرها قبور دارسات [illegible] لامعات جبال العلم [illegible] راسيات

بحار الجود فيها زاخرات معارج تعرج الاملاك فيها ومن يكل امر بها لقات ولبيتها [illegible] ولكن مواقع النجوم معظمات

بها الرحمن اقسم لو علمتم ففي القرآن من سيماء ثبوت يذكر اسم الله فيها رجال بالتحو ولهم سمات وهم حجج علينا بالغات وهم حجج علينا

سابغات وحبل الله نحو ما سكرة وحبل الله ليس له انبتات وهم معنى الصراط فقار عبد على ذاك الصراط له ثبات محاريب الهدى

التي اليها وجوه ذوي العلى متوجهات رآهم آدم انوار قدس يحاف عرشه متلألات خلائف ربنا بالارض تجلى بها عنا

الدياجي المظلمات رسول الله والهادي علي وفاطمة وسبطاه الهداة لهم نادى منادي الحق منا الا ابن الاراذل والعفات

اناديهم اذا وكفت ندامًا منادهم بالندى هي مرزبات يرون عداتهم بالجود حقا وليس لهم اذا سئلوا عدات اناس تقبل

الحسنات منا بحبهم وتمحى السيئات ولا تقبل الصلوات الا بحبهم ولا تزكوا الزكات فاين عدوهم في حب قوم بهم اعمالنا

[illegible]ت فان المرتضى الهادي عليا [illegible] الصفات وزير محمد حيا وميتا شواهد بذلك واضحات اخوه كاشف

الكرب [illegible] وقد همت اليه الداهيات عليه نص رب العرش نصا جليا بعد ما نزلت برات فولاها رسول الله قوما وقدمهم الى

گذاشته و بتجهیز و تکفین آنحضرت را مختصر انگاشته بطلب ریاست و خلافت شتافتی ابوبکر گفت ای ابوالحسن اگر معلوم من بود
که درین امر با من منازعت کنی قبول میکردم اکنون که خلایق بیعت کردند اگر تو نیز موافقت نمائی ظن من درباره تو خطا نشده
باشد و اگر نخواهی که فی الحال بیعت کنی تکلیفی متوجه تو نیست بعادت مراجعت نمائی علی علیه السلام چون این سخن از ابی بکر شنید
بیعت ناکرده بازگردید در بعضی از نسخ مصرع اول از بیت مذکور بدین وجه مسطور است غلط الامین فجز بها عن حیدر
و بسیاری از اهل سنت چون در حل امین بر ابوعبیده و ما [illegible] در [illegible] سقیفه بنی ساعده صرف خود و ابوبکر [illegible]
حمل لفظ امین بر جبرئیل امین نموده اند و بنابرین توجیه نموده اند که آن شعر [illegible] غلات شیعه است که میگویند رسالت [illegible]
بعلی بن ابیطالب فرستاده بود و جبرئیل در تبلیغ رسالت خطا کرده [illegible] محمد بن عبدالله [illegible] [illegible]
و لهذا سید المحققین قدس سره الشریف در شرح تذییل کتاب موقف [illegible] در بیان فرق [illegible] [illegible] بعت [illegible]
قوم بیت مذکور را باشاعر غلات نسبت داده والله اعلم بحقایق الامور [illegible] [illegible] [illegible]
و نهضه اخلاص و چون در مستغرق تمام عبارت این چند بیت که اشعار شده تحت [illegible] خاندان [illegible]
از اشعار او ست و قد عضت الیداء باعیص [illegible] کریم ابا النبی المکرم [illegible] من [illegible] [illegible] و [illegible]
محرم بسیف ذاک البغی اول سما صیب علی السیف ابن ملجم و [illegible] [illegible] الی الآن [illegible] [illegible]
[illegible] زهری بود در بوستان [illegible] ارشمنم خاندان محبت رسالت [illegible] [illegible] [illegible]
علی الهدی کان بالناس [illegible] و فی العلم بالاحکام [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
علی بن [illegible] لهذ فصحای علویه و فضلای علوم ادبیه بود و حضرت [illegible] [illegible] [illegible]
بین الوصی و بین المصطفی نسب تختال فیه المعالی والمحامید [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] طاهر علم الی مطهره اباء اماجید تقره عند عبدالله و قربا بعد النبوة توثیق [illegible] [illegible]
[illegible] بیت لدی الارض تخلید نور تفرع عند البعث فانشعبت منه شعوب لها فی الدین تمهید [illegible]
[illegible] مناجید قوم لهاء المعالی فی وجوههم عند الکریهة تصویب و تصعید یدعون احمد [illegible] [illegible]
[illegible] مالم یکن نعم والزائدون وان قل المزاوید او فوا من المجد والعلیا فی قلل [illegible] [illegible]
[illegible] لهم [illegible] سبط الاکف اذا شمیت فی طبعهم اسد اللقاء [illegible] [illegible]
[illegible] الفوائید فی کل یوم لهم ناش یعیش به والمکارم من [illegible] عند محتدون و من [illegible] [illegible]
[illegible] الدهر اذا الوی بحقهم فالدهر مذ کان مذموم و محمود [illegible] شاعری مشهور [illegible] [illegible] [illegible]

اذا ما علی نهج الهدات ولا تعطف ابن هر حمل الی ان تقوم علی نهج النجات، بدیتکم اعدنیت فی ذراکم زهت وفی نجم
نجات وتلک هبات رب العرش عندی وهل [illegible] تتم لی الطیبات، فهل منکم ان تنفعوا لی غدا احسنت فعلی ام اسات
وان تسو هبونی من الهی لانی فی محبتکم لمات [illegible] ان حد وقریضا فما شی غیر لیته النجات، ولی فیکم قصاید من ز[illegible]
انوا ابدا الزمان مسیرات، وقد امر الرواة عنه مسوی ولم تنفعه الرات، واین بیت نیز در بعضی از قصاید ابن حماد و[illegible]
ظل الا این وصید ما عن حیدر یا لله ما کان دین امنیا، ومقصود او از این تعریض با عبیده جراح است که او راین
میگفتند و در عصب خلافت حضرت امیر علیه السلام با عمار موافق بود و چون آنحضرت دران باب بر او اعتراض نمود او
عذرهای نا موجه پیش آورده [illegible] خلافت فاسد ابوبکر کوشید و در روضة الصفا مسطور است که بعد از وز دوم
از بیعت ابی بکر باستصواب طایفه از اهل رای علی بن ابیطالب در مجلسی خاص طلبید و چون جناب ولایت بیاه حاضر
گشت مجلسی بیشخون [illegible] در محلی مناسب نشسته استفسار نمود که سبب طلب من چیست عمر جواب داد که موجب
خواندن تو آنست که ما با یاران اصحاب رسول الله صلوات الله علیه موافقت نمائی و چنانچه ایشان ابوبکر را بخلافت بیعت کردند
تو نیز بیعت کنی علی علیه السلام [illegible] که شما توسل بقرابت پیغمبر جسته انصار را الکن داده تا امر خلافت بابی بکر قرار گرفت
و من اکنون همانرا وسیله میسازم سخنی از روی انصاف بگویند اهل عالم که نه بآنحضرت اقربیت و از خدای عز و جل میترسید و
بجا نه کنید و چون انصاف فرستند انصاف بدهید عمر گفت ترا رها نکنیم تا بیعت نکنی و بخلافت ابی بکر با دیگران همداستان نگردی
علی علیه السلام فرمود که من ازین سخن اندیشه دارم و تا معنی رعایت حق نشده دست طلب از دامن حق خود فرو نگذارم ابو عبیده
جراح گفت یا ابا الحسن فضیلت و سبقت تو در اسلام بر همگنان روشنست و جای این فضیلت و استحقاق این منصب داری لیکن
زیاده ازین نیز اما اصحاب رسول الله صلی الله علیه اتفاق کرده اند و امر خلافت را برابی بکر قرار داده تو نیز [illegible]
راضی باش و روی مصلحت با حق خلاف مخراش علی علیه السلام فرمود که ای ابو عبیده سخنی که مقرون بصدق نیست
از حضرت عزت بخاندان نبوت ارزانی داشته خیانت مکن که بدو دمان دیگر انتقال یابد قرآن در خانهای ما نازل شده
و معدن علم و دین سنن سید المرسلین مائیم اوضاع شریعت و مصالح امت را بهتر از دیگران دانیم بر مقتضای طبیعت عمل مکنید
که شما را زیان دارد بشیر بن سعد گفت ای ابو الحسن بخدا سوگند که اگر این سخن تو پیش ازین از عقد بیعت بسمع جمعی میرسید احتمال
آن داشت که دو کس از صحابه با تو مخالفت نکردندی اما چون تو در خانه نشسته همه را تصور آن شد که ترا میل بامارت و حکومت
نیست اکنون این سخن بر خلاف عقیده مردم است و بنا بر توهم آنکه مبادا خللی با مر شریعت راه یابد برابی بکر بیعت کردند
این مهم خطیر در قبضه اختیار او نهادند علی علیه السلام فرمود ای بشیر تو کی می پسندیدی که من کالبد خواجه کاینات را [illegible]

... واقع شده میان بغداد و کوفه و ابن خلکان در ترجمهٔ ابن ابی الحجاج شاعر گفته که در حین آن نام شهرت که حجاج
بن یوسف علیه اللعنه حفر نهر آن نموده و بنام نیل مصر از آن تعبیر نموده و بالجمله ابو سعید مذکور از فضلای شعرای امامیه است و این
چند بیت از بعضی از قصاید او مشهور است شعر وقع یا سعید هواک و اتبعک من لعذبهم و براح عن امامه مجد و بجید رو
بفاطم و بیلدهم عقد الولا بتمامه ذاک الذی لولاه ما اتضحت لنا سبل الهدی فی غوره و شآمه عبد الاله و غیره من جهل ما زال
منعکفا علی اصنامه و در وقتی که چون یوسف واسطی معاند قاسطی علیه سخن این قطعه را نزد حضرت امیر علیه السلام و تخلف او
از بیعت ابی بکر گفت شعر اذا اجتمع الناس فی واحد و خالفهم فی الرضا واحد فقد دل اجماعهم کلهم علی انه عقد فاسد ابو سعید رحمه الله
این قطعه لطیف در جواب او انشاد نمود شعر الا قل لمن قال فی کفره و ربی علی قوله شاهد اذا اجتمع الناس فی واحد فقد دل اجماعهم
علی انه عقد فاسد کذبت علی الصحیح و زعمک منقبة والله قد فقد اجمعت قوم موسی جمیعا علی العجل یا رجس یا مارد و داموا
عکوفا علی عجلهم و هارون منفرد و قارد فکان اکثرهم مخطئون و کان المصیب هم الواحد شیخ ...
از فضلای شعرای متاخرین بوده و در مدایح اهل البیت علیهم السلام قصاید بسیار دارد و شیخ اجل سعید شهید ابی عبدالله محمد بن
مکی قدس الله روحه یکی از قصاید او را که در مدح حضرت امیر المؤمنین واقع است شرحی نوشته و چون آن شرح بنظر ناظم رسید
بآن مفتخر گردیده و قطعه مشتمل بر دو بیت در مدح شیخ مذکور نظم فرموده و اظهار شکرگذاری اقبال خاطر او بقبول سعی
خود نموده و از جمله قصاید اوست شعر تم العذار بعارضیه وسلسلا و تعممت بمسائل نشف سلسلا فمرابا ح دم الحرام محللا اذ
تجلل فی قباه مجللا و سار زری بالجمال فنظم بدیع لاحی الصباحة فی سواد تحلا کتب الجمال علی صحیفة خده لیراع معانیهی و مثلا
هر قیدا نون حاجبیه معرفا من فوق سیدی مقلتیه فاقفلا ثم استمد فمد سفل صدغه الفا لعطف به عذابا لا طولا و عجب له ثم
نقط نقطة موفوق حاجبیه فجانب مقلته تحققت فی خمرة خده خال فتم سواد قلب المبتلا ما لی ری قمرتها اذ اید فی عقرب مرخ
خل موثلة و اذا اندی قمری و قارب عقدتی صدغیه ادرکه الیقین فاکملا اذا بین طرته و سحر جفونه زهر سنیه و عسل و لو کلا و بت
لمرس نور وجنته و عنا فقابلت العیون الحولا جاءت لتعطف سحرها فتعطفت نهال القلوب و سحر بالن سطلا ما تیک حین سعت لتعفی
بعث لنفا و ملک بصیب قلبی متصلا فاعجب لمشرکین فی ذم عاشق حرم المنا و محرم ما حللا فاعجب لسالح قد اتشح فی
غرة الاضحی اغر محجلا مترد یا خضر الملابس ذلها باللؤلؤ الرطب النضید خیلا فنظرت بدرا فوق غصن یابس خضرا عی هد ه العهود
محللا ظبیا مع الجوزاء لاح لناظر متبلج فاراح لیل الالیلا حتی اذا قصدت و بینه راشفا لبعا مه نا دیه متمهلا کن ایوب من البلا
تلک العجائب من عجب العقلا بکفیک طرفک صارما فقد خطا براق حاجبک النفوق معطلا عانبه فشکوت مجمل صده
نعفا فکان مفصلا عاما ان بتعاین لو سیتد یدعی فاعجب له نطقا تحقق مهملا فوضحت و خیانه مستجیر عنی بعذب لمعات ما صحا

بیت از جمله قصیده اوست که در مرثیه حضرت امام حسین گفته جاؤوا برأسك يا ابن بنت محمد متزملا بدمائه ترمیلا

وکانما بک یا ابن بنت محمد قتلوا جهارا عامدین رسولا قتلوک عطشانا ولم یترقبوا فی قتلک التنزیل والتاویلا ویکبرون بان

قتلت وانما قتلوا بک التکبیر والتهلیلا [illegible] صحابی زمان و محب باخلاص خاندان بود واو را در مدایح ایشان قصاید

و [illegible] واین چند بیت از یک قصیده اوست که در مدح امام رضا گفته مذکور میکردد و شعر قبر بطوس اقام به امام حتم الیه

زیارة [illegible] قائم بسلام وارعدا یهدی الیه تحیة وسلام قبر سنا انواره یجلو العمی وبتربه قد یدفع الاسقام قبر یمثل العیون

[illegible] من خشع العیون لذا [illegible] فی کتبها التحریر لا فهام قبر اذا حل الوفود برحبه رحلوا وحطت

عنهم [illegible] العقب واومنوا من ان یحل علیهم الا عدام الله عنه بهم متقبل و بذاک عنهم جفت الاقلام ان تعن

[illegible] فی العمامة [illegible] لبلاد غمامة قبر علی بن موسی حله بثراه یزهو الحل والحرام فرض الیه السعی کالبیت الذی من دونه

[illegible] عظم [illegible] مقام [illegible] یحمد فی غد وله بجنات الخلود مقام وله بذاک الله اوفی ضامن قسما الیه ینتهی الاقسام

[illegible] فی الله عارف حقه فالمدح عنه علی الجحیم حرام لولا الائمة واحد عن واحد درس الهدی واستسلم الاسلام

[illegible] حب ولی ان ینتهی [illegible] ابن النبی وحجة الله التی هی للصلوة وللصیام قیام ما من امام غائب

[illegible] خلف له التقی [illegible] یستوی فی فضلها والعلم کل منکم وغلام انتم الی الله الوسیلة والاولی

[illegible] ما من [illegible] والجاحدون بهائم وهوام بل هم اضل عن السبیل بکفرهم والمقتدی منهم

[illegible] فی [illegible] نعمکم الغامر بانعمة الله التی تحبوا بها من یصطفی من خلقه المنعام ان غاب منکم جسم

[illegible] موجود و اعیانها ان عن عیون غیبت اجسام الفرق بینک والنبی نبوة اذ

[illegible] ما ان هذا رعه حوبه فیها یردوا امام

[illegible] فیها تجد دعوی هبا من قبر الغوی من الزکی مضاعف بعذابه ولانفه الارغام ان یبدل منه

[illegible] وکذاک لیس یضیر کالرجس الذی مدینه منک جنادل ورجام لابل یکث علیه اعظم حسره

[illegible] العذب مضاعف یجزی به الساعات والایام والاعوام یالیت شعری هل لقایکم غدا بعد و یحی

[illegible] علیکم علینا فیکم بین الحشام ترق منه دام ولقد تجنبنی قبورکم اذا ناجت مثوی معالم وخیام ماکان

[illegible] ولی بعد [illegible] والی ابی الحسن الرضا اهدیتها مرضیة تلتذ بالافهام خذها عن الصبی عبدکم

[illegible] علیه تکلم الاوهام ان قصر حتی بعد فیک وان یلی حق العوی للضیف ولعیام فاجعل منک قبول صدق انه

[illegible] الیه خدن مستقیم من کان لتعلیم ادرک حکم فنجتنی آباکم الهام ابوسعید [illegible] رحمه الله تعالی مراد ازین کی مولد ابوسعید بلده است

تحسین و آفرین ملک محقق آمده است و قصیده بدیعیه مشهوره او بر فضیلت او شاهدی نیکوست معاصر ملوک دیار بکر بود و بعضی از قصاید
لطیفه در مدیح ایشان نظم نموده و از دیوان او مستفاد میشود که پدر او در حله و بغداد از رؤسا و بزرگان روزگار بوده اند
و در چند جا از دیوان خود افتخار به بزرگی پدر و خال نموده و خود را نیز از مستغنا از سایر شاعران روزگار میشمرد و شیخ مجد الدین
فیروزآبادی شافعی که از اکابر متأخرین فن حدیث است بصحبت او رسیده و در یکی از مجموعهای خود نوشته که اجتمعت بشیخ
سماعیه بالادیب الشاعر صفی الدین عبد العزیز بن سرایا الحلی بمدینة شیخنا کثر الله قدره تامة علی النظم والنثر وخبیر بعلوم العربیة
والشعر فقوله ارق من سحر النسیم واروق من المحیا الوسیم وکان شیعیا تحقق الی ان حاله شاو هیئته قبیحة وعمامته وسخة وجهه اقبح من
الکلام من ای صورته لا نطق بنظیم وذلک الشعر الذی هو کالدر فی الاصداف انتهی و از جمله اشعار او که در شان حضرت امیر المؤمنین
علیه السلام است این چند بیت است شعر جمعت فی صفاتک الاضداد فلهذا عزت لک الانداد زاهد حاکم حلیم شجاع ناسک فاتک
فقیر جواد شیم ما جمعن فی بشر قط ولا حاز مثلهن العباد خلق یخجل النسیم من اللطف وبأس یذوب منه الجماد فلهذا تعمقت فیه اقوام
باقوالهم فزانوا وزادوا وا... فی صفات فضلک یاسین وصاد وآل یس وصاد ظهرت منک للوری مکرمات فاقرت
بفضلک الحساد ان یکذب بها عداک فقد کذب من قبل قوم لوط وعاد جل معناک ان یحیط به الشعر ویحصی صفاته النقاد
لو رأی مثلک النبی لآخاه والا فاخطأ الانتقاد بکم باهل النبی ولم یلف لکم خامس سواه یزاد کنت نفسا له وعرسک وابنا
ک لدیه النساء والاولاد جل معناک ان یحیط به الشعر ویحصی صفاته النقاد ... الله عنکم اذهب الرجس فرد و نخیف الاضداد
و الیک الحدیث فان قلت بمدح قد ذاک قول معاد و مخفی نماند که نظم در اظهار استجماع آنحضرت مر صفات متضاده را اشعار
بغایت مشابهت آنحضرت بجناب حق سبحانه و تعالی در سعه احاطه صفت کمال و که منحصر در طرفی از اضداد و مقید بجانبی نیست
بلکه مقتضی تعانق اطراف و جامعیت اضداد است نزد اهل تحقیق مقرر است که کمال هر صفتی در آنست که بضد خود معانق شده
چنانکه در عقد فرائد اسماء الله الحسنی مشاهده میرود و هو الاول والآخر والظاهر والباطن پس باعتبارات مختلفه وصف خدای تعالی
و مشیئت او در صفات کمال بصفات متقابله توان کرد و در مدح کدام محصور نباشد و این قطعه نیز در مدح آنحضرت واقع است
شعر امیر المؤمنین اراک اما ذکرتک عند ذی حسب صفا لی وان کررت ذکرک عند نغل تکدر سره وبغی قتالی فصرت
اذا شککت باصل مرء ذکرتک بالجمیل من المقال فلیس یطیق سمع ثناک الا کریم الاصل محمود الخصال فهاانا قد خبرت بک البرایا
فانت محک اولاد الحلال وله ایضا فی مدحه فوالله ما اختار الاله محمدا حبیبا وبین العالمین له مثل کذلک ما اختار النبی لنفسه علیا
وصیا وهو لابنته بعل وصیره دون الانام اخا له وصنوا وفیهم من له دونه الفضل وشاهد عقل المرء حسن اختیاره فما حال من یختاره
الله والمرسل وله ایضا یا آل علیا وابناءه تعرفی المعاد واهواله امام له عقد یوم الغدیر بنص النبی واقواله فی التشهد بعد الصلوة مقام

[illegible] ... ومن لم يتيم بالحبيبي والمجتلا من الى بعض نفا بتدا فوقه قمرا تعشى جنح ليل فاتجلا حلو التمايل لا تزيد على الرضا الا

على [illegible] وتدللا تجلت به صيد الملوك فاصبحت شرفا له ام المعجزة منزلا في الحكم منسوبا الى آبائه ولكن في حكمه لن يعدلا او نوا

[illegible] مدللا على اخضع طايعا متذللا ابكى فتبسم ضاحكا فيقول لا عجبا اذا شاهدت وهي مقبلا انا روضه والروض

[illegible] بشرا وابدا السحاب تهللا وكذلك لا عجبا خضوعك ظالما اسد الدين تغادى في اسر الظلا فيما تغار فهو رحيم عفوته

يا خالق [illegible] هوا العذلا والاخشن على الهوى تو غلت فعلت ويخضع المحبة من غلا والاخشن وان اساء وليس طوعا ان فتى

[illegible] فلا [illegible] بما [illegible] الى ان قلبي [illegible] ان كنت اهواه نعاتبه فلا توبت من دار المقامه مؤملا يا

[illegible] واصلا [illegible] فتحسن او تلا لا يشي حمل من عفاف زانه ذرع ومن لبس العفاف تجملا بعثت على التقوى

[illegible] انهى الكتاب تلاوة ان تجملا نهى الى فيه مزدجرو ما خلصته بالمصطفى واخيه من صدق الولا

[illegible] الشيا في الحل الحفية ان عرفت الامثلا الا وكلاهما الاخران الباطنان الظاهران الشاكران لذى العلا

[illegible] ان العالى ان هذان على الشاخلقا وخلق الوجود كلاهما نوران من نور العلى تفضلا في علة

المخزون مجتمعان لن يتفرق ابدا ولن يتحولا فاسئل عن النور الذي تجدونه في النور مسطورا وسائل من تلا وسل عن الكلمات

[illegible] حقا تعقى ومن تقبلا ثم اجتباه [illegible] وعافى صلبه شرفا له ونكرما وتجللا تقلبا في الساجدين فاودعا في

[illegible] حتى استقر النور نورا واحدا في شيبه الحمد بن هاشم نجد لا قسما بحكم ارتضاه وكان ذا نعم الوصي وذاك نعم المرسلا

[illegible] بدشه [illegible] مرض الموت كعبه و [illegible] توسل اهل البيت عليهم السلام [illegible] ان الرحيل وحق فنا

[illegible] وشمت [illegible] ديوم رحلي لوانها بالروح لي عوض شتراء وبقلت من بيعه القصود وردو دونهما

[illegible] ومنه متباينت مثكا منذ كانت وكن لطيفا حلام الكرى يو مروغه لهين كان فوادنا من هول

[illegible] مدخط في الخد المجيد [illegible] يا بارز لا تجاشني وتحقق عرض المخافه والمجاعه والعرا فالي

[illegible] ثقلت صروف الدهر او خطب جرا فاجتها والعين كرب فرقتها سهمي على جدى تجمع احمرا انتم وديعه ذي العلى

[illegible] سيد خير الورى يا مؤنسي في وحدتي ذعا ثبت عنى نكيرا في اللحود ومنكرا انا واثق بكم لا ارى تنقيصها الا البشرا

[illegible] على تكونن [illegible] وبحرا اذا اغفرت ذنوب نبدل نقيا من ازمت طاعه الورى لا زايد ورع

[illegible] ومابعد الكبير صنعت تجبل لا الكم نقد بكم ولما بعد لك عجزا يا ناصر الاسلام حين تاودت منه الدعايم فاستقام

[illegible] جد جميه حسن عائيه تحرب والذي اسد في عبدانا كمح وراحمضا بولاكم مستنزا انى اتيت واحدا وكل حاجه

[illegible] شاعرى ساحر و فاضلي در فنون ادب ماهر بود از شعراى متاخرين شاعر بحرين

اعرف فی الحشر بحبی لکم اذ یعرف الناس بسیماهم ولاآلیها یا عترة المختار یا من بهم ارجو نجاتی من عذاب الیم حدیث حبی لکم سائر

وسر ودی فی هواکم مقیم قد فزت کل الفوز اذ لم یزل صراط دینی بکم مستقیم فمن اتی الله بعرفانکم فقد اتی الله بقلب سلیم و این

قطعه دیگر در مقام تقیه گفته قیل لی تعشق الصحابة طرا ام تفردت منهم بفریق فوصفت الجمیع وصفا اذا ضوع ازری بکل مسک سحیق

قیل هذی الصفات والکل کالنور باق بشیء من کل اه وثیق فالی من تمیل قلت الی الاربع لا سیما الی الصدیق و مخفی نماند که مراد

صفی الدین از اربع حضرت امیر المومنین و سبطین و والده ایشان فاطمه است علیهم السلام چنانکه شیخ اوحد الدین در جام جم

در نعت حضرت رسالت صلوات الله علیه بنظر نقد این مسلک داشته و گفته بهشتم نعت کرک معلوم پنجه چار گوهر معصوم و

گفته مراد از صدیق حضرت امیر المومنین است علیه السلام چون اول کسی که تصدیق حضرت پیغمبر صلوات الله علیه نمود او بود و در بعضی

از مجالس این کتاب از طریق مخالف و موالف منقول شده که آنحضرت بر منبر کوفه فرموده اند که انا الصدیق الاکبر و نیز

بعضی از اشعار دیوان صفی الدین مذکور است که سید اجل نقیب امیر تاج الدین آوی که نقیب نقبای شرف عراق بود و

که جواب بگوید ابیات عبد الله بن معتز عباسی را که در قصیده الغرا و قبیحه در آن ابیات بی ادبی نسبت باهلبیت علیهم السلام

و سخنان ناموجه از و سر زده آنجا که گفته شعر الا من لعین ولکابها الشکی غدی وکآبها ونحن ورثنا ثیاب النبی فکم تجذبون

باهدابها لکم رحم یا بنی بنته ولکن بنو العم اولی بها قتلنا امیة فی دارها ونحن احق باسلابها اذا ما دنوتم تلقیتم زبونا اقر بحلابها

آنگاه صفی الدین بر وجهی که مذکور میشود جواب بیت بیت علی سبیل الارتجال گفت شعر الا قل لشر عبید الاله وطاغی قریش وکذابها

وباغی العناد وهاجی الکرام ومغتابها انت تفاخر آل النبی وتجحدها فضل احسابها بکم باهل المصطفی ام بهم فرد

العداة باوصابها اعنکم نفی الرجس ام عنهم لطهر النفوس والبابها اما الرجس والخمر من دابکم وفرط العبادة من دابها

وقلت ورثنا ثیاب النبی فکم تجذبون باهدابها وعندک لا تورث البنت فکیف حظیتم باثوابها [illegible]

فقالها احدک یرضی بما قلته وما کان یوما بمرتابها وکان بصفین من حزبه لحرب الطغاة وحزابها [illegible]

ساقه وکثرت الحرب من نابها فاقبل یدعو الی حیدر بارغابها وبارهابها واثر تقیة الانام من المحکمین الا [illegible]

اهلالها فلم یرتضوه لایجابها وصلی مع الناس طول الحیوة وحیدر فی صدر محرابها فهلا تقمصها جدکم اذا کان اذ ذاک احری

بها واذ جعل الامر شوری لهم فهل کان من بعض اربابها اخامسهم کان ام سادسا وقد جلیت بین خطابها [illegible]

بنته ولکن بنو العم اولی بها بنو البنت ایضا بنو عمه وذلک ادنی لانسابها فدع فی الخلافة فصل الخطاب [illegible]

فنت الحیض عن شانها وما قمصوک باثوابها وما ساورتک سوی ساعة فما کنت اهلا لاسبابها فکیف [illegible]

ولم تتادب بآدابها وقلت بانکم القاتلون اسود امیة فی غابها کذبت واسرفت فیما ادعیت ولم تنه نفسک عن عابها فکم

یخبر عن جلاله فمن بعد ذکر التسماء و ذکر النبی سوی اله و در قصیده که در نعت حضرت رسالت صلوات الله علیه و اله گفته و قعت این

چند بیت در مدح باب مدینه علم و آل اطهار او گفته ٭ مدینه علم و ابن عمک بابها فمن غیر ذاک الباب لوت سورها شموس

لکم فی الغرب ردت شموسها بدور لکم فی الشرق شقت بدورها جبال اذا ما الصعب دکت جبالها بحور اذا ما الارض غارت بحورها

فآلک خیر الال و العترة التی محبتها نعمی قلیل شکورها و در قصیده دیگر که در نعت حضرت رسالت صلوات الله علیه واله و قعت این

چند بیت نیز در مدح آل اطهار گفته آنجا که میگوید شعر ولو انی وفیت وصفک حقه فنی الکلام و ضاقت الاوزان فعلیک

من رب السلام سلامه و الفضل و البرکات والرضوان ٭ صراط الحق آلک کلما هب النسیم و ماست الاغصان و علی ابن عمک

وارث علمه الذی ذلت لسطوته یا سید الشجعان و اخیک فی یوم الغدیر و قد بدا نور الهدی و تآخت الاخوان و علی ما تبک الذین

تبعوا طریق الهدی فهداهم الرحمن و هما تقیید صحابه رسول بان صله و موصول جهة احتراز دخول اغیار و اخراج ناقصان عهد

سید ابرار و مخالفان آل اطهار او ست و نظیر این تقیید ست آنچه در قصه مشهور واقع است که روزی علوی بی قید را با شخصی نزاع

واقع شد و در اثنا با و گفت که ترا میرسد که بر من اعتراض کنی و حال آنکه من از آل پیغمبرم و ترا در [illegible] صلوات بر من باید فرستاد آن شخص

گفت آری صلوات بر آل پیغمبرستم اما من الطیبین الطاهرین نیز میگویم و در قصیده بدیعیه که در نعت حضرت رسول نظم آن نموده

در مدح آل و اصحاب این ابیات فرموده ٭ صلی علیه العرش ما طلعت شمس و ما لاح نجم و اله امناء الله من شهدت لقدرهم سورة

الاحزاب العظمی یا رسول محل العلم [illegible] الا وعد واسادة الامم بغض لغارق لا غاب یدنهم شم الانوف طوال الباع والامم

هم النجوم بهم یهدی الانام و تنجاب الظلام بهم سحب الدیم لهم اسام سوام غیر خافیة من اجلها صار یدعی الاسم بالعلم و صحبه

من نعتهم [illegible] التحرز [illegible] تقصیر عن غایات فضلهم هم هم فی جمیع الفضل قد سموا فضل الاخار و نقص الذکر والرحم الا ذلوا النفس

[illegible] لغایة العرض صون المحارم والحرم خضر المرابع حمر السمر یوم وغی سود الوقایع بیض الفعل والشیم ذل الصغار

[illegible] بالفضل والبذل فی علم وفی کرم من کل ابلج واری الزند یوم ندی تشمر عنه یوم الحرب مصطلم لهم تهلل وجه بالحیا

[illegible] بالفضل مقصور مستهل من کفهم ما روضه و شح الوسمی ردها یوما باحسن من آثار سعیهم لا عیب فیهم سوی ان النزیل بهم یسلو

[illegible] الاوطان والحشم و مخفی نماند که اگر چه ظاهر لفظ هم در بیت هشتم اسلوب شعری شمول است لیکن مقصود از آن

شاید هست که مراد از صحابه نیز در این بیت آل رسول است که صلوات بر ایشان در شرع محبت واجب است نه آنکه مراد دیگرانند و مصرع

[illegible] این بیت و ما بعد آن بر آنچه گفتیم دلالت مینماید و زیرا که اوصاف مذکوره در مصرع دوم و ما بعد آن از فضل اخا و نص

[illegible] هم مخصوص به آل اطهار او ست پس اگر از لفظ صحابه در بیت مذکور غیر آل منظور خواهد بود ذکر اوصاف مذکوره بعد از آن

[illegible] خواهد بود و این قطعه در مدح عترت اطهار از نتایج محبت شعار او ست شعر یا عترة المختار یا من بهم یفوز عبد یتولاهم

شاید ابن منبع در نظر او ابو نواس اندک نماید ضعف اعتقاد او ظاهر شود و ولهذا در اوایل [illegible] مشهد [illegible]
که در سر من رای شخصی بود از معقولان شیعه که نام او سهل بن یعقوب و کنیتش ابو السری [illegible] [illegible]
از مساجد ابجا اشتغال مینمود روزی حضرت امام علیه السلام با و گفت یا ابا السری انت ابو نواس الحق و من تقدمک ابو نواس
الباطل و این کلام دلالت صریح دارد بر بطلان عقیده ابو نواس شاعر مشهور و از آداب و مواد و خلط اعتقاد او است این
چند بیت که با ومنسوب است شعر انی احببت با حفص و شیعته کما احببت عتیقا صاحب الغار و قد رضیت علیا قدوة علما و ما رضیت
بقتل الشیخ فی الدار کل الصحابة عندی النجم زاهر فهل علی بهذا القول من عار و بالجمله محرز و مع اهل البیت علیهم السلام دلالت بر
حسن اعتقاد و خلوص فوائد او دارد زیرا که اسلاف و اخلاف مخالفان التزام ظاهر احکام دین سید انام و ذکر
خیر آل کرام او را بسبب دفع ملامت دیگر اهل مذهب و ملل ساخته اند و مصلحت ظاهر حال خود را در آن شناخته و الا در باطن
حال همگی دشمن پیغمبر و آل او بوده اند تا آنکه در شهرهای اهل سنت که علی و فاطمه را کمتر از ابوبکر و عمر و عثمان و عایشه و حفصه
دانند اگر کسی مدح علی کند بی آنکه ذکر ایشان کند یا ذکر فاطمه کند بی ذکر عایشه آن مداح را رافضی [illegible]
آزار او پویند و بنو امیه هشتاد سال بیان عداوت و کفر در کردن اهل شرق و غرب انداخته بودند و سعی کرده اند تا حق عالم ذکر
علی و اولاد او پنهان کنند و اسم علی را انکار و انیده اند و او را ابو تراب میخوانده اند تا شاید که نام و نسب او از یاد خلق برود و منسی
شد و بمقتضای لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ مقدور نیفتاد و به کل خورشید را نتوانستند
و چون مخالفان دانسته اند که خفای آن از ممکنات نیست طوعا و کرها مناقب ایشان میگویند و علمای ایشان آن را در دفاتر ثبت
مینمایند لیکن از سر محبت و وداد و خلوص اعتقاد نیست بلکه مسخر و تسخیر الهی قال الله تعالی وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ و لهذا اخبار مکه مشرکان و علمای یهود و نصاری جهت حسد حضرت رسول صلوات الله علیه بعضی از توریه را تحریف کردند
و پاره اخفا نمودند بجماعت نیز پاره از مناقب امیر المؤمنین را پنهان کردند و پاره از مناقب و را با بوبکر و عمر و عثمان افترا
کردند و بر ایشان بستند وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ مجلس دوازدهم در ذکر شعرای عجم سحبان العجم
استاد ابو القاسم فردوسی طوسی علیه الرحمه یگانه فارس میدان فرس فردوسی که در محاربه غزه همچو شمشیر غزنین بران زمین که قدم مانده
شخص فطرت او سخنوران ازل تا ابد نهاده جبین نام او حسن بن اسحق بن شرفشاه است و بعضی گفته اند که او منصور بن
فخر الدین احمد بن مولانا فرخ فردوسی است که نام باعتبار آنکه پدر او باغبان چهار باغی بود موسوم بفردوس حاکم آن سوری
ابن معتز که او را عمید خراسان میگفتند تخلص بفردوسی نمود و گویند در آن زمان که [illegible] ملاقات محمود دریافت که اشعار آبدار
و حکایات دلپذیر که رانید سلطان را بسیار خوش آمد و از فرط محبت و سرور فرمود که تو فردوسی مجلس مارا فردوسی ساختی

[illegible] سراة کرام فرقت علی نقص اعقابها ولا اسیوف نبابی [illegible] لوت علی جهد طلابها وذلک عبد لهم الکم زکی کریم قرب بها

وکتبهم [illegible] بطن بحجوبش وتشفعکم ثم اعتابها فلنخر بکم وحیا کم بها وفصلکم فضل جلبابها فجازیتموه بشر الجزاء لطغوی النفوس و

[illegible] فدع ذکر قوم رضوا بالکفاف وجاؤا لخلافة من بابها هم العابدون هم الزاهدون هم الساجدون بمحرابها هم الصائمون

هم القائمون هم العالمون بآدابها هم قطب ملة دین الاله ودور رحی باقطابها علیک بهم لک بالغایات وخل المعالی

[illegible] وصف الغدار و [illegible] وتشوق فی مدح رکن الصلوة وسقی السقاة باکوابها فذلک

[illegible] وفات صفی الدین بر وجهی که این نسخه در تاریخ روضة المناظره ذکر نموده در سال

[illegible] از بعضی ثقات استماع نموده که امامی مذهب و معاصر صفی الدین علی بوده

[illegible] حضرت امیر است [illegible] ابن عم النبی ان اناسا قد تولوک بالسعادة فازوا انت علیم

[illegible] که چه ظاهر است که استقصای ذکر ای شعرای مومنین و مداحان اهل بیت

[illegible] میسر نشده لیکن [illegible] بخاطر بعضی رسد که چون ابو نواس حسن بن هانی مداح خلفای عباسی

[illegible] حضرت امام رضا علیه السلام مشهور و در کتب جمهور مسطور است چرا او را

[illegible] لانا کل بهوا و تمرة ولا کل بیضا شحمة زیرا که آنچه از اشعار ابی نواس در مدح حضرت

[illegible] دفع ملامت مردم نظم نموده و گفته قیل لی انت احسن الناس طرا

[illegible] الخصال التی تجمعن فیه قلت لا استطیع مدح امام کان جبریل

[illegible] خلوص اعتقاد [illegible] دیگر از مدایح او این قطعه است

[illegible] این علویه حیث تنسبهم فما له فی قدیم الدهر مفتخر الله لما برا خلقا

[illegible] الا علی و من عنده علم الکتاب و ما جاءت به السور و شان وقوع ان به وجه

[illegible] ابن هاشم از پدر خود و از محمد بن یحیی فارسی روایت نموده است که روزی ابو نواس

[illegible] نامون بیرون آمده به استری سوار شده به منزل شریف خود میرود پس

[illegible] ای پسر هانی چند نعتم منجواهم که از استو یدا آنحضرت متوجه شده

[illegible] گفتند که هیچ چیز از نقود همراه داری گفت سیصد دینار

[illegible] گفتند که شاید که این مبلغ در نظر او اندک نماید استری را که بآن سوار بودیم نیز

[illegible] روایت مذکوره دلالت بر قلت ملازمت ابو نواس نسبت به آنحضرت دارد و از کلام آنحضرت

خیال عذوبت بیت بنیت مشوش میگشت و همه روزه ارزو میکرد و میگفت بزرگ سعادتی باشد که آن میسر شود که عذاب نهر را
که خاک و خاشاک می بند بند بگچ و سنگ محکم شود چنانکه سیل از انسو اندرود والتزام نموده بود که هرچه در تصرف او در آید
نگاه دارد تا در آن بند صرف کند چون نهال وجود شریف بپاره تحصیل کمال آورده بود و صحیفه ضمیرش بانواع بدایع منظومات
و حدیقه خاطرش بنوباوه غرایب و نوادر روایات حاصل کرده بحکم آنکه هرچند در سپهر کرمان ستاره سعید و هر ... لیکن
حال خسوف و کسوف بر رخساره شمس و قمر است بواسطه ظلم و عدوان حاکم طوس از اهل و وطن جدا گشته بغزنین رفت تا بدستیاری
قوت بازوی معدلت سلطان محمود سرپنجه تطاول جور و طغیان وبرتابد و شعله آفتاب انصاف و احسان سلطانی
بر سراپای احوال الم زده بیابان سرگردانی بتابد لاجرم بولایت غزنین توجه نمود و چون بکنار شهر رسید در باغی فرود
آمد و کس بشهر فرستاد تا بعضی از دوستان از مقدم او اعلام نماید و چنانکه مشهور است از اتفاقات حسنه از رؤسای شعرای
غزنی عنصری و فرخی و عسجدی هر یک با جوانی خوش صورت از خدمه کریمه بخلوت در باغ صحبت میداشتند چون فردوسی
واقف شد خواست که نزد ایشان رود و متوجه شد حریفان چون وضع روستایانه دیدند از آمدن او بخشی
او کردند با خود گفتند این آینده حرکت واجب الدفع است چه رونق عیش ما را خواهد برد و خاطر خرم ما را منغص خواهد کرد
گفت بدستی اعا کنیم عنصری منع نموده گفت با همه کس دلیری نشاید کرد اول شعر امتحان کنیم اگر تمام عیار آید صحبت داریم
و اگر نه عذرخواهی نماییم پس بنا بر نقل نظامی عروضی صاحب چهار مقاله عنصری گفت ای برادر ما شاعرانیم و در مجلس شعرا
جز شاعر نگنجد ما هر یک مصرعی میگوییم تو مصرع رابع بگوی یا ما را بوقت خوش خود بگذار پس عنصری گفت ﴿ چون عارض تو
ماه نباشد روشن عسجدی گفت مانند رخت گل نبود در گلشن فرخی گفت مژگانت همی گذر کند از جوشن فردوسی گفت
مانند سنان گیو در جنگ پشن همگنان از حسن کلام او تعجب کردند و استاد عنصری گفت زیبا گفتی مگر ترا در تاریخ سلاطین
عجم وقوفی هست گفت بلی و تاریخ ملوک عجم همراه دارم و عنصری و یاران او را بابیات و اشعار مشکله امتحان کرد و فردوسی را در شیوه
سخنوری قادر یافت و گفت ای برادر معذور دار که ما ترا نشناخته بودیم و فضل ترا ندانسته و او را مصاحب خود ساخت و چون
سلطان عنصری را بنظم تاریخ ملوک عجم امر فرموده بود و بر وی مشکل بود از فردوسی پرسید که تو قادری بر نظم آن تاریخ هستی
گفت بلی انشاء الله تعالی عنصری خرم شده فی الحال بعرض رسانید و در رکاب بساط بوسی سلطان برد و مشمول نظر عاطفت گردید
و این بیت بدیهه در مدح سلطان گفت ﴿ چو کودک لب از شیر مادر بشست بگهواره محمود گوید نخست سلطان را نهایت این بیت
خوش آمد و فردوسی را بنظم تاریخ عجم امر فرمود و بعضی دیگر حکایات آن چهار مصرع و امتحان فردوسی را در مجلس سلطان
نقل نموده اند و گفته اند که فردوسی در آن باغ نزد شعرا رسید با او سخن در آمدند و فردوسی نیز با ایشان از سر و چنان

یا چون فردوسی معمور ساختی تو کالایان کرده است که تخلص بفردوسی بعد از این خطاب شد و مخفی نماند که ظاهر این نقل دلالت
بر آن دارد که اول تخلص بفردوسی کرده بود که سلطان فرموده تبرک یا فردوسی نه آنکه بعد از این فردوسی تخلص کرده باشد
و باتفاق کنیت او ابوالقاسم است و چون متولد شد پدر او در خواب دید که ابوالقاسم بر بامی بلند بر شد و روی بجانب قبله
کرد و نعره زد و از آن طرف جوابی آمد و همچنین بطرف یمین و یسار نعره زد و از هر جانب آوازها شنید بامداد از شیخ نجیب الدین
معبر که از مشاهیر معبران آن زمان بود کیفیت این واقعه پرسید شیخ گفت تعبیر آن آوازه ایست که پسر تو سخن گوی شود که آوازه او بچهار
رکن عالم رسد و آن جواب که از هر طرف شنیدی علامت آنست که در همه اطراف و اکناف سخن او را بقبول تلقی و استقبال نمایند
و چون فردوسی بسن تعلیم رسید بتحصیل علوم مشغول شد در انواع دانش و کمال از اقران و امثال سر آمد و کتاب شاهنامه بر پادشاهی
او در اقلیم فضل و کمال دلیلی واضح و برهانی لایح است چنانکه حکیم انوری که ملک الشعرای زمان خود بوده و در فنون فضل و حکمت
گوی مسابقه از اقران ربوده اشعار آن نموده و فرموده شعر آفرین بر روان فردوسی آن همایون نهاد فرخنده
[...]ستاد بود و ما شاگرد او خداوند بود و ما بنده و حکیم خاقانی نیز که خاقان کشور سخنوری بوده گوید
شمع جمع هوشمندانست در دیجور غم نکته‌ای کز خاطر فردوسی طوسی بود زادگان طبع پاکش جملگی حورا شدند
زاده حوراوش بود چون مرد فردوسی بود گفته‌اند که آنچه از اشعار حکمت شعار در آن کتاب اعجاز آثار مندرج است چهار
برابر کتاب بوستان شیخ سعدیست بلکه فی الحقیقه سخنان آن حکیم یگانه از احوال مبدا و معاد نشانه است و قصه پادشاهان
عجم مجرد بهانه ظاهرا در لباس افسانه و باطنا ترانه عاشقانه و رمزی چند حکیمانه موحدانه است بصورت تاریخ پادشاهان
عجم است و بمعنی فهرست جهات مدح و ذم نظم حدیث پادشاهان عجم را حکایت نامه ضحاک و جم را بخواهد هوشمند
نیک فرجام نشاید کرد ضایع خیره ایام مگر زخوی نیکان پند گیرد واز انجام بدان عبرت پذیرد در تذکره دولتشاه
سمرقندی مسطور است که اکابر و افاضل متفقند که شاعری در مدت روزگار اسلام مثل فردوسی از کتم عدم پای بمعموره وجود
ننهاده و الحق داد سخنوری و فصاحت داده و شاهد عدل بر صدق این دعوی کتاب شاهنامه اوست که در این پانصد سال گذشته
شاعران و فصیحان روزگار هیچ آفریده را یارای جواب شاهنامه اوست که در این پانصد سال گذشته نبوده و این حالت
از شاعران هیچ کس را مسلم نشد و این معنی عنایت خدای بوده در حق فردوسی است کلام دولتشاه سمرقندی در بیان فضل فردوسی
طوسی و الفضل ما شهدت به الاعداء آورده اند که فردوسی بعد از تحصیل علوم و تکمیل نفس قدسی رسوم همواره مواظب مطالعه
کتب نمودی و اوقات خود بدان مصروف گردانیدی و منزل و مقام او در کنار جوی بود که آب از رود نهر طوس
بدان جوی در آمدی و بآب روان انس تمام داشتی و هر وقت که سیل سیلاب شهر را میبرد و آب از آن جوی منقطع میشد

[illegible] کرده‌ام و [illegible] ملک گفت شخصی بواسطهٔ ظلم عمّال طوس که منشأ ایشان است [illegible] بدرگاه سلطان
جهان‌پناه آورده و بحکم سابقهٔ معرفت ازلی مرین بنده را با او مؤانست و صحبت اتّفاق افتاده [illegible]
تکلیف نظم تاریخ ملوک عجم معلوم او کرده گفت این کتاب پیش از این ابیات نظم کشیده‌اند و داستان رستم و اسفندیار را
بمن داد که بمطالعهٔ شریف رسانم سلطان را وقت خوش شد و با حضار او مثال داد که اگر این کتاب را
بنای نظم دارد احتیاج بختم [illegible] صورت نظم او نیفتد فردوسی بر جای خود بدین خدمت رسیده چند بیت در مدح سلطان
بخواند چنانکه سلطان بسیار بپسندید نظم ز یزدان بر آن شاه باد آفرین که نازد بدو تاج و تخت و نگین خداوند نام و
خداوند کین خداوند شمشیر و خفتان و تیغ که گنج بخشش نبالد همی بزرگی ببخشش نبالد همی ز دریا بدریا سپاه و بیت
جهان زیر فر کلاه ویست یکی بیتی بکان اندرون زر نماند که منشور مهر ورا بر نخواند ابوالقاسم آن شاه پیدا بخت نهاد
از بر تاج خورشید تخت جهان آفرین تا جهان آفرید چو او مرزبانی نیامد پدید ز رخار او [illegible] تا اختر [illegible]
کان زر بیارست [illegible] زان تاج بر سر نهاد [illegible] محمود شاه [illegible]
[illegible] کشیده تابش [illegible] چو شهریاران کنند آفرین چو کلک ابر شیر با دشت [illegible] تخت
[illegible] جهان شد چو باغ بهار هوا پر ز ابر و زمین پر نگار ز ابر اندر آید بهنگام نم جهان زو [illegible] باغ ارم [illegible]
آسمان و [illegible] بزرم اندرون تیز [illegible] بتن زنده پیل و بجان جبرئیل بکف ابر بهمن بدل رود نیل [illegible]
ابیات مدح که بواسطهٔ تطویل نوشته نشد بعد از اقامت مراسم دعای سلطان عرض کرد که مردی غریبم از ولایت
طوس از ضرب سهام تعدّی و جور ایّام جلاء وطن کرده گذاشته بحکم السلطان العادل ظلّ الله یاوی الیه کلّ مظلوم الملهوف
بظلّ معدلت سلطان خزیده و در سایهٔ مرحمت خاقانی از آسیب ظلم ظلمه آرمیده‌ام و چون قصهٔ این کتاب معلوم کردم
این داستان نظم آورده‌ام سلطان را این سخن خوش آمد و احوال طوس و اهالی آنجا ازو پرسید و درین باب استفسار نمود که طوس را
که بنا کرده است فردوسی گفت پسر نوذر منوچهر سپهسالار بود که هنگامی که کیخسرو طوس را بزرم افراسیاب بتوران
فرستاد با او گفته که زنهار از راه کلات نروی که برادرم فرود که از دختر پیران ویسه است در آنجاست و جوانی سودائی
است در آنجاست مبادا اندیشه جنگ آورد و بر دست تو ضایع شود و چون طوس بسر حد توران رسید سخن کیخسرو
کار نکرد و براه کلات رفت و میان ایشان جنگ قائم گشت در انجام فرود کشته شد کیخسرو ازین حرکت طوس
خشمناک شد و پیغام او را فرستاده بود که خون پدر او را باز خواهد برادرش را ... القصه چون طوس از توران باز گشت
بیم داشت که نزد کیخسرو رود در خراسان رحل اقامت انداخت و در آن موضع شهری طرح کرد و بنام خود موسوم ساخت

سخن کردند کشتند [illegible] بودند و بالا فرو چون ابیات ایشان بجایی رسید که با فردوسی طعنه آغاز کردند اما از وی صرفه نبرده
و با او مصالحه نمودند و با او [illegible] فردوسی از مجلس ایشان آزرده خاطر بیرون رفت گویند سلطان را ندیمی بود ماهک نام
در آن حالت بفردوسی رسید و با او تعارفی نمود درآمد ندیم او را فصیح و دانشمند یافت محبتا و در دل گرفت و بر سبیل ضیافت
او را بخانه برد و بعد از استماع احوال استفسار نمود و پرسید که از کجایی و چه مقصود داری فردوسی تمام احوال را از طوس و ظلم حاکم
و آمدن بغزنین جهة دادخواهی بیان کرد ندیم حکایات سیر الملوک و تکلیف سلطان شعرا بنظم آن بوی نقل نمود فردوسی را
نهایت خوش آمد و خرم گشت و گفت مرا نیز در نظم گفتن طبعی هست شاید که حال مرا در محل فرصت بعرض سلطان رسانی ندیم
گفت همچنین کنم روز دیگر فردوسی را در محلی نشانید و خود بملازمت سلطان رفت تا شاید احوال را بعرض رساند مجال
نیافت و آن قضیه بر همین منوال گذشت و چون ندیم بر کمال فضل و بلاغت او اطلاع یافته بود هر شب که از ملازمت سلطان
مراجعت نمودی تا پاسی با فردوسی بعیش و طرب گذرانیدی فردوسی از ماهک التماس نمود که او را در نظر سلطان جلوه
دهد [illegible] پای بوس سلطان باید همت بگذارد و رفعت رساند ماهک گفت امروز شعرا در مجلس سلطان حاضر بودند
شعری که هر یک در نظم تاریخ ملوک عجم سر زده بود بعرض رسانیدند و عنصری داستان رستم و سهراب را نظم کرده
بود و بسبب دو بیت که چون دو پیکر از سپهر طبع وقاد او طلوع نموده بود فرمان نفاذ یافت که اتمام نظم آن
کتاب در حسن اهتمام او باشد فردوسی گفت آن دو بیت کدام است ماهک گفت چون رستم بر سهراب ظفر یافت سهراب را
اندیشه آن بود که چون ورا زینهار دادم مرا نیز زینهار خواهد داد چون رستم خنجر کشید و امان سهراب نداد سهراب
در زیر خنجر گفت ۰ مرا گر که تشنه شدی تو بخون بیالودی آن خنجر آبگون ۰ زمانه بخون تو تشنه شود بر اندام تو موی
دشنه شود سلطان را این دو بیت مستحسن افتاد پس فردوسی باندک زمانی داستان رستم اسفندیار را نظم کرد چنانکه ماهک
واقف نبود و ابتدایش آن بود ~ کنون خورد باید می خوشگوار که می بوی مشک آید از جویبار هوا پر خروش و زمین
پر ز جوش خنک آنکه دل شاد دارد بنوش ۰ درم دارد و نقل و نان و نبید سری گوسپندی تواند برید ۰ مرا نیست این خرم
آنرا که هست ببخشای بر مردم تنگدست ۰ بیا پیر بلبل بنالد همی گل از باد و باران بخندد همی ۰ شبی با ماهک گفت
نیز این تاریخ عجم را استادان صنعت سخن نظم نموده اند و بنای نظم آنرا اساسی استوار نهاده اند ماهک گفت ممکن باشد
فردوسی گفت داستانی از آن کتاب نزد منست که جواهر منظومه ابدار آن از درر کلام عنصری گرانبهاتر و هیاکل مجموعه ابکار
آن رنگ و عبارت خاطر او زیباتر است و داستانی که گفته بود بماهک داد تا بملازمت سلطان رساند چون آن
در نظر ثاقب سلطان رسید الف وارش در میان جان جای داد و از ماهک سوال کرد که این کواکب رخشان از برج

شنیده‌ام اما اسم فردوسی چیزی دیگر است پس خواجه حسن میمندی را فرمود که بر طرح بیت که نظم او بکند هر هزار مثقال طلا دهد

و فردوسی بجد تمام و سعی بکلام گفتن شاهنامه مشغول گشت و خواجه حسن چه سر بزرگ است که هرگه فردوسی تمام میکرد و هزار مثقال

طلا بدو میداد و وی قبول میکرد و نیت آن داشت که همه را بیکدفعه بستاند تا چیزی کلانتر پیش گذشت بر بنای بند آب طوس صرف

کند و در بعضی رسایل نظامی عروضی مذکور است که استاد ابوالقاسم از دهاقین طوس بود و در دیهی که آن دیه را باژ خوانند

از ناحیه طبران و فردوسی در آن دیه اسباب تمام داشت و از عقب یک دختر بیش نداشت و شاهنامه بنظم میکرد و همه همت

او آن بود که از صله آن جهاز دختر خویش سازد پس این کتاب را تمام کرد و نساخ او علی دیلم بود و راوی و خواننده او بو دلف

و در شکر حیی بن قتیبه که عامل طوس بود و فردوسی را رعایت بسیار مینمود و در خراج مسامحه میفرمود و نام این کس

در بعضی از ابیات شاهنامه مذکور ساخته آنجا که میگوید بیت از این نامه از نامداران شهر علی دیلم و بو دلف راست بهر حیی

قتیبه است از آزادگان که از من نخواهد سخن رایگان نیم آگه از اصل و فرع خراج همی غلطم اندر میان دواج پس شاهنامه را

علی دیلم در هفت مجلد نوشت فردوسی بو دلف را بر گرفت و روی بغزنین نهاد و بپای مردی خواجه بزرگ حسن میمندی

کتاب را عرض کرد و قبول افتاد و محمود از خواجه منتها داشت اما خواجه مخالفان داشت که پیوسته در ... جاه

او بودند محمود با آن جماعت مشورت نمود که فردوسی را چه دهیم گفتند پنجاه هزار درهم و این خود بسیار باشد که او مردی رافضیست

و این ابیات را بر رفض او دلیل آوردند که در توحید گفته است بیت به بینندگان آفریننده را نبینی مرنجان دو بیننده را

و در مقام نعت حضرت پیغمبر و آل اطهار علیهم السلام گفته بیت بگفتار پیغمبرت راه جوی دل از تیرگیها بدین آب شوی چه گفت

آن خداوند تنزیل و وحی خداوند امر و خداوند نهی که من شهر علمم علیم در است درست این سخن قول پیغمبر است گواهی دهم

کاین سخن را ز اوست تو گویی دو گوشم بر آواز اوست منم بنده اهل بیت نبی ستاینده خاک پاک وصی حکیم این جهان را

چو دریا نهاد برانگیخته موج از او تند باد چو هفتاد کشتی در او ساخته همه بادبانها برافراخته یکی پهن کشتی بسان عروس

بیاراسته همچو چشم خروس محمد در او اندر و با علی همه اهل بیت نبی و ولی خردمند کز دور دریا بدید کرانه نه پیدا و بن ناپدید

بدانست کو موج خواهد زدن کس از غرق بیرون نخواهد شدن بدل گفت اگر با نبی و وصی شوم غرقه دارم دو یار وفی

همانا که باشد مرا دستگیر خداوند تاج و لوای و سریر اگر چشم داری بدیگر سرای بنزد نبی و وصی گیر جای گرت

زین بد آید گناه منست چنین است و این رسم و راه منست بدین زاده‌ام هم بدین بگذرم چنان دان که خاک پی حیدرم

ابا دیگران مر مرا کار نیست جز این در مرا هیچ گفتار نیست دلت گر براه خطا مایلست ترا دشمن اندر جهان خود دلست هر آنکس

که در دلش بغض علیست ازو خوارتر در جهان زار کیست نگر تا نداری ببازی جهان نه برگردی از نیک پی همرهان این

که ماهان شهریاری باستان نام او بر جای بود چون [illegible] فردوسی این سخن بعرض شاه رسانید و توقف و برگ [illegible]

معلوم سلطان گردید و سلطان شعرا را طلب داشته اشارت بفردوسی کرد که این مرد شاعر است و دعوی شاعری میکند

و این داستان بنظم آورده [illegible] بزرگان و شاعران [illegible] متحیر شدند و سلطان ورا خلعت داد و دیگر باره فرمود که اکنون

شما چهار شاعرید هر یک یک مصرع بدیهه بگویید تا معلوم شود که کدام در فصاحت و بلاغت جایگیرند شاعران تحت تحسیم نهاده

هر یک یک مصرع در مدح سلطان گفتند چنانکه گذشت نظم چون عارض تو ماه نباشد روشن ؛ مانند رخت گل نبود در گلشن ؛

مژگانت همی گذر کند از جوشن ؛ مانند سنان گیو در جنگ پشن چون فردوسی مصرع چهارم گفت شعرا گفتند سنان گیو در جنگ

پشن چگونه بوده است فردوسی داستان گیو و پشن در مجلس سلطان و بزرگان و شاعران بیان کرد بنوعیکه کس از آن شنیده بود

سلطان را بغایت خوش آمد و پسندیده و بزرگان و شعرا آفرین خواندند و چون عنصری که مقدم شعرا بود لطافت شعر فردوسی

و دقت طبعش مشاهده نموده دور و نزدیک بر این معرفت او حاصل کرده بود و اساس بنیان فطرتش متزلزل و بنیان ارکان طبیعتش متضعضع

[illegible] بیت که گشتی درین روزگار چنین سخن توان گفت لطیف که بهتر از این گوید بهمجلس را یارای آن نیست و چون لعادج جود

عنصری از گوهر انصاف گرانمایه و شاهد طبع او از جواهر نفایس اوصاف با ساز و پیرایه بود دلیل اذعان و اعتذار بوبه

فردوسی [illegible] گفت اگرچه سخن از چرخ بلند فرود آمد اما طبع ارجمند تو بلندیش داد و اگرچه عنصری شاهنشه دار الملک

نظم و مهتری امارت وار کمربندگی بستن بر درگاه فطرت آگاه تو ارجمندی دارد و سایر شعرا زبان بتحسین و آفرین گشاده

بقدم اعتذار پیش آمدند و سلطان نظم کتاب سیر الملوک را بعهدهٔ فطرت ارجمند او نهاد و در آن حال سلطان و دولت بود در

حسن خط دلفریب ایاز از شعرا التماس نمود شعرا باتفاق اشارت بفردوسی کردند و او در بدیهه این رباعی گفت نظم

مستست بتا چشم تو و تیر بدست ؛ بس کس که ز تیر چشم مست تو بخست ؛ گر پوشد عارضت زره عذری هست ؛ کز تیر بترسد

همه کس خاصه ز مست ؛ سلطان را نوبت خوش آمد و گفت تند درک ما فردوسی که مجلس ما را چون فردوس منور ساختی پس

آنگاه او را بانواع نوازش و عنایت اختصاص فرمود و بصیقل تربیت پادشاهانه زنگ کدورت ایام از آئینه ضمیرش زدود

و بنظم تاریخ محمود را در شان وی مقرر نمود و مقرر نمود که در پهلوی قصر سلطان قریب بحرم خاص جای دلگشا و منزلی

فرح افزا برای او بپیراستند و بموجب التماس او تمام آلات حرب و صورت پهلوانان و جانوران از اسب و شتر و فیل و

پلنگ و غیرها در چهار طرف دیواران مصوران شیرین قلم رنگین قلم تصویر نمودند و صورت پادشاهان ایران و توران و

دیگر بزرگان را برابر یکدیگر با سلاح جنگ مصور نمودند و در آنجا نشستن بشاهنامه مشغول گشت و بعضی از ایاز خاص و یک خادم

دیگر را نیز داوطلب داده بود و هر داستان که بنظم آوردی بعرض سلطان رسانیدی و سلطان فرمودیکه بار بار این داستان

دو ابوم از برای خود جلوه منزلت سلطان از آنکه غبار آن هجو بپادشاهان نشان نوشتند ... اندیشه فخری
اندک روزی خود را افسانه اهل روزگار دیدند شعر جو بشنست قدرشناسی که چون ... سپهر سهام ... ن
طوسی گذشت نوبت محمود در زمانه نماند جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی و بعضی گفته اند که چون ماجرای فردوسی
با سلطان محمود بقهستان رسید ناصر الملک که والی آن محل و مشهور محتشم بود با فردوسی محبت تمام داشت در آن حین که فردوسی از ولایت
قهستان رسید کسی بعرض ناصر الملک رسانید پس جمعی از محرمان خاص فرستاد تا فردوسی را با عزاز تمام بقهستان بردند و خود
نیز استقبال نموده اکرام بسیار کرد و فردوسی در خاطر داشت که در باب شرح قصه خود و سلطان و ظلم وزیر نسخه که در روی روزگار
ماند بسازد و آنکه تا آن زمان باشد چون ناصر الملک از دولتخواهان سلطان و مرد صاحب حال بود فردوسی را گفت نه تنها
بدگویی طور اهل کمال نیست خصوصا نسبت بپادشاهان و آنچه موجب تسکین و تسلی خاطر او بود قولا و فعلا بجا آورد و مبلغ صد هزار
مثقال نقره بدو داده والتماس کرد که هیچ سخن در شکایت سلطان نگوید و ننویسد و نگاه ندارد و بکسی نگوید و ننماید و
بنویسد و در دل ندارد و فردوسی نیز از وی قبول نموده تردد و تفرقه و وسوسه از ضمیر بیرون کرد و از آن ابیات که گفته
بود پشیمان شد و پس از آنکه این شکایت مذکوره از سلطان و حسن میمندی کرده بود این ابیات دیگر گفت شعر
هر آنکه چه خون شد جگر ز بیداد آن شاه بیدادگر که زان هیچ شد رنج سی ساله ام شنید آسمان ... ناله ام همی خواستم
تا فغانها کنم بگیتی از او داستانها کنم بگویم ... نترسم همی از خداوند عرش کنمش آنچنان ... و سیاه دارم بخت
گز ... آب هیچ ... چه دشمن ... دو بیت ... زبانش کنم بوبیت بار ولیکن فرمود محتشم ندیم
ز ... چون ... خشم ... خود هیچ مگذاشتم اگر باشد این گفتها نا صواب بسوزان ز آتش
بشوئید ز آب گذشتم ازا سرور ... ای از این داوری تا بدیگر سرای رسد لطف ... و آن بخر یا دمن ستاند ... از و
و ادمن ... ناصر الملک او را باعزاز تمام روانه ساخت و از غایت محرمیت و گستاخی و دولتخواهی که با سلطان داشت
کتابتی نوشت و عرضه داشت کرد که عجب از بندگان سلطان که فردوسی را بعد از سی و پنج سال محنت که در نظم شاهنامه کشید
و آن طومار یادگاری بنام سلطان در روزگار گذاشت نابرابر قیاس ... گونه اندیش صاحب غرض از درگاه خیال بار رفعت
نومید گردانیدند و این قصه را در زبان خاص و عام افکندند و هر قدر سوز و گداز و عجز و نیاز و درد و داغ که فردوسی
مشاهده نموده بود بتقریری و ترجمه وافی در عرضه داشت نوشت و این دو بیت اخیر فردوسی را در آن درج نمود
فرستاد نظم گذشتم ازاین سروری ... ای از این داوری تا بدیگر سرای رسد لطف یزدان ... و من بخبر ستاند
زو ... اتفاقا سلطان نیز روز جمعه بمسجد رفته بود دو بیت که بعد از این مذکور خواهد شد از آنچه فردوسی در وقت

[illegible] بنا بسعایت [illegible] پذیرد و تیغ شش کرد دادن آتش بسوز و دشمن محمود مردی سخت
[illegible] و [illegible] ... درهم بفردوسی رسید فردوسی از غصهٔ این خسارت بجوشید
وبعد از آن که از گرمابه [illegible] فقاعی بخورد و آن سیم میان فقاعی و حمامی قسمت کرد و محمود را هجو نمود و در شب از
غزنین برفت و بهرات اسمعیل وراق پدر ازرقی آمد و شش ماه در خانهٔ او متواری بود تا فرستادهای محمود که بطلب وجوی او
مأمور بودند بطوس رسیدند و هر چند طلب فردوسی نمودند نیافتند و بازگشتند و یکی دیگر از موجبات ملال خاطر سلطان محمود
آن بود که فردوسی در وقتی که بنظم شاهنامه مشغول بود هر داستان که بنظم آوردی نسخهٔ آن را باطراف بردندی و از اکابر
هر که اهل تمیز و مروت بودی صلات بفردوسی فرستادی و او اعتماد بر وعدهٔ سلطان کرده از آنها هیچ ذخیره ننهادی
اتفاقاً کسی داستان [illegible] رستم و اسفندیار را پیش ملک فخرالدوله دیلمی برد وی پانصد دینار جهت فردوسی فرستاد و پیغام داد که اگر
برنج سفر گذاری [illegible] خواند و اکرام [illegible] رسد که مزیدی بر آن متصور نباشد و ملوک دیالمه چنانچه سابقا دانسته شد
همه شیعه بودند و دشمنی سلطان با ایشان و ایشان با سلطان در استحکام تمام داشت اتفاقا سخن عطیهٔ فردوسی و تکلیف او نزد
[illegible] بسمع سلطان رسید و توان گفت که عمدهٔ اسباب توحش خاطر سلطان از فردوسی این قضیه بود
و بالجمله چون [illegible] چون فرستادگان سلطان محمود [illegible] از هرات روی بطوس نهاد و شاهنامه برگرفت
و بنزدیک شهریار بن دارا رفت که پادشاه طبرستان و [illegible] شروان بود و چنانکه سابقا در چند جا در
از مجالس نهم مذکور شده هجو محمود را بر وی خواند و گفت [illegible] تمام کرد و کاین همه آثار و اخبار
پدران تست شهریار او را بنواخت و در مقام اصلاح حال در آمد [illegible] فضلان محمود را
برین جهت داشتند و کتاب ترا بشرط عرض نکردند دیگر آنکه تو شیعهٔ خاندان پیغمبری و هر که تولای خاندان پیغمبر کند او را
کار دنیا از پیش نرود و محمود پادشاهی بزرگست تو شاهنامه بنام او رها کن و هجو او من ده تا بشویم و ترا در برابر آن خدمتی نمایم
و یقین میدانم که محمود بازیافت حال تو خواهد نمود [illegible] نخواهد طلبید و چنین کتاب ضایع نماند دیگر روز صد هزار
درم نزد فردوسی فرستاد و گفت هر بیتی بهزار درم خریدم آن صد بیت هجو محمود بمن فرست و محمود در عفو کن و من بعد با
او دلخوش باش فردوسی نیز مضمون این بیت که بیت مذهب مولای خود دارم نه دانم جز کرم عفو کردم آنچه اهل ظلم با من
کرده اند عمل نموده خود را از انتقام محمود درگذرانید و آن ابیات بشهریار فرستاد و او فرمود تا بشستند و [illegible]
خدمت کرد او را انتها یاد کرد و از نسخه نوشت مؤلف گوید ظاهرا اشتهار آن ابیات را در غزنین بر کنار نسخهٔ شاهنامه کرده
خزانهٔ محمود بود نوشته و [illegible] گمان آن کردند که فردوسی مبالغه در اشتهار آن خواهد نمود و در اخفای آن [illegible]

... ند و انچه از اموال با پدر توی در شبستان بال او ... نخست و ...

... ت هزار مثقال طلا بایکدست خلعت پادشاهانه بخانه او بطوس بردند ... عذرخواهی او بسند ... فردوسی در ...

بدار بطوس آمده بود روزی در بازار طوس میگذشت در آن حین شنید که کودکی این بیت میخواند بیت اگر شاه را

شاه بودی پدر بسر بر نهادی مرا تاج زر فردوسی از غایت حرمان و مکاره زمان که ... حمله او را ... بود

... عشق کرده چون او را بخانه بردند مرغ روحش از قالب قفص پرواز کرده بود و در آن هنگام که فردوسی را بمقبره

بردند بعد خراب ... صله سلطان رسید و بشهر طوس در آوردند و فردوسی را دختری بود و گویند خواهری صله را

... از قبول آن امتناع نمود و التفات بدان نکرد و بعضی گویند خواهر وی گفت برادرم همیشه عزم آن بود که

... سنگ و آهک بخته سازد و آن خیر از و یادگار باند آن وجه صرف آن باید کرد والقصه بعد از عرض این

... سلطان حکم کرد که چنان کنند که خواهرش گفته بود و آن بند معروف به بند عایشه فرخ شد و گویند مستوفی

آن ... حمی گفته اند که از آن وجه رباطی عظیم ساختند و میتواند بود که آن از صله بهر دو وفا کرده باشند و الفضل

... اشاره بصحت نموده اند که در ایام نظم شاهنامه ارکان دولت سلطان محمود از شهر و نواحی با فردوسی انواع

خلق و محبت و کرم نمودندی و فردوسی در مدح ایشان سخن گفتی حسن میمندی ازین سبب با فردوسی کینه ورزیدی و عبارتی

... بدان ایشان آمیخته شده بود و هیچ وجه چنانچه فرموده سلطان بود خواجه با او بجا نیاوردی تا بحدیکه فردوسی گفت

حضرت حق عز شانه در ازل چنان تقدیر کرده که این کتاب بر زبان من تمام شود و مرا از مال سلطان طمع نیست و بجاه و

تقرب حسن میمندی احتیاجی ندارم و این سخن را بعرض سلطان خواهم رسانید و گویند خواجه حسن بر طبع خوارج بود و فردوسی

شیعه صلب و با خواجه حسن الفتی بد بود و او را عدیم الوجود میدانست و گاه گاهی تشنیع لطیف باو میکرد و از انجمله گفته

نظم بدل هر که بغض علی کرد جای ز مادر بود عیب آن تیره رای که ناپاک زاده بود خصم تو ؛ اگر چند باشد بر ایوان ...

میمندی آیین مردی مجوی ز نام و نشانش مکن جستجوی قلم بر سر او بزن هیچ ... که کم باد نامش سر انجمن ؛ نمامان و سخن چینان

سخنان و مقولات او را بخواجه حسن میرسانیدند و خواجه منتظر فرصت میبود تا انتقامی کشد و آخر آنچه تو است بجا آورد

و میان سلطان و فردوسی لجاج را بجایی رسانید که آنچه سلطان بخانه او فرستاده بحمامی و فقاعی بخشید و سلطان و

خواجه حسن را بهجوهای رکیک کرد و ستیزه بجایی رساند سخن که ویران کند خان و مان کهن و تفصیل ماجرای فردوسی

سلطان و وزیر ... که چون فردوسی شاهنامه ... رسانید از سلطان اجازت عرض نمود سلطان فرمود

... بازداد ... تا پیشش برد چون بعرض رسید سخن افتاد خواجه حسن میمندی را فرمود که پیلواری زر سرخ بفردوسی

خود نیز این بیت بر دیوار مسجد نوشته بود خوانده و بسیار متغیر و متفکر شده چون سلطان از مسجد به بارگاه آمد و عرضه
محتشم مذکور بنظر او رسید از مطالعه آن کیفیت بیکی متألم و متأثر گردید از آن دو بیت که محتشم در نامه نوشته بود و حرفی
در دل سلطان پیدا شد جمعی که بعیب آن حضرت که دولتخواه سلطان و نفس امری و معتقد فردوسی بودند و در نهایت
مجال سخن باقیه بودند در موقف فرصت غنیمت دانسته عرض کردند که از حسد جاهلی کوته اندیشی صاحب غرض ظلمی عنیف
و مکابره شنیع بفردوسی رسید و تا انتهای ایام این نام نکو فرجام بر زبان خاص و عام باقی ماند و بعد الیوم بدآسانها
دشمنان این حکایت را باز گویند و حمل بر بخل و خست کنند و سودی نداشته باشد و شصت هزار مثقال طلا در خزانه که چندین
هزار تومان باشد هزینه چه زیان رسانیدی و همان روز از نیران ابیات را که در هنیده بود و سلطان را غیرت آتش زده خاطر
و غمناک گشته و بد انجامی که خبث فردوسی کرده بودند که فی الحقیقه نتیجه بدی آن بغرض و نام سلطان سرایت کرد
بود غضب بسیار فرمود و حسن میمندی را بخطابات عریب مخاطب داشت و بعد از این ذلت و خباثت بفرجام
حکم فرمود که طومار حیات او را در جریده اموات ثبت کردند و بعبرت هرچه تمامتر بقتل آوردند لاجرم تهمت خبث
و بخل و لجاج و حسد کار همه آن بزرگان را بکجا رسانید چه مال فردوسی با آن حال پریشانی و عجز و بینوایی و در بدر
و شهر بشهر افتادن کشید و حسن میمندی بقتل رسید و خست حسد و نفاق گریبان عرض و دامن ناموس او گرفت و سلطان
با این همه بزرگی شهرت و نخوت و بخل شنیع که از اتهامات رذایل است و بدگهری و کم اصلی انواع معایب تا روز قیامت بر
زبان ملامت خاص و عام افتاد و اینکه جمعی بیخبران کم تتبع نوشته اند که فردوسی از غزنین بهندوستان رفت غلط و غیر
واقع است و اینکه دیگری نوشته که خواجه حسن میمندی مربی فردوسی بود و ایاز با وی دشمنی مینمود و این اشعار از ایاز
بفردوسی رسید محض غلط و غلط محض است و قابل نوشتن و نام بردن نیست و بالجمله آنچه نظامی عروضی از حسن میمندی نقل نموده
که در ایامی که سلطان محمود را گذر بیکی از قلعهای هندوستان افتاد فرصت یافته بتقریبی که سابقا مذکور شد آن بیت فردوسی را
بر سلطان خواند — اگر جز بکام من آید جواب — من و گرز و میدان افراسیاب — معارض بلکه مردود است با آنکه بعضی از
محققان ارباب سیر نقل آن قصه بر وجهی دیگر کرده و خواندن آن بیت را بیکی از منشیان سلطان نسبت داده و گفته
که سلطان را روزی با ایلک خان حاکم ماوراءالنهر و بعضی گویند با بعضی از الوسات ترک که از ترکستان بخراسان آمده بودند
و برخی نوشته اند که با حاکم دهلی محاربه خواسته بود و کتابتی در باب مصاف و اشتراط بعضی شروط با وی نویسانند یکی
از منشیان گفت که در تهدید بایشان چه خواهی نوشت گفت انجا ابوالقاسم فردوسی گفته است — اگر جز بکام من آید جواب —
من و گرز و میدان افراسیاب — سلطان را حال محنت چندین ساله فردوسی و محرومی او بخاطر رسید متأثر گردید گفت آن بیچاره را

خوان نیارم تا فلان حکایت غضب سلطان را بفردوسی رسانیدند فردوسی از ان تهمت بترسید ولیکن متحیر

گردید و مشتاق فردوسی در حریم حرم سلطانی بود بامدادان چون سلطان [illegible] بطهارت جای بنانچه در آمد

فردوسی فرصت غنیمت دانسته در قدم سلطان افتاد و جزع نمود که حاسدان در نظر سلطان چنان نموده اند که بنده

از قرامطه و رافضیست حقا که خلاف نموده اند ولی دلی که صلهٔ سلطان کرفتم نعمت سلطانی با تسبیت و تقلید

بر داوه مذهب چون در ممالک سلطان دو هزار کبر و جهود و ترسا هستند و جزیه میدهند من بنده هم [illegible] را تطلعه انکارند

چون فردوسی این جزع و اضطراب نمود از تقریر وی صورت تشویری که در مرآت ضمیر سلطانی مرتسم شده بود منتفی گردید

و التهاب نیران عنف و قهرش بزلال لطف و عفو منطفی گشت و از اندیشه سیاست باز آمد فردوسی زمین ادب ببوسید

و از بارگاه آهنگ راه نمود و چون بمنزل اصلی خود معاودت کرد چندین بیت دیگر که گفته بود و مسوده بیاض نبرده

مسودات را پاره کرد و در آتش انداخت و بسوخت و دران باب گفته [illegible] زبان و بخشش آن نظم پاک [illegible] آتش فکنده نیاورد

پاک اگرچه شود کشته آتش ز آب ولیکن شد آن آب را تشنه خواب و چون عازم شد که از غزنی بیرون رود [illegible]

و [illegible] که سلطان روز جمعه می نشست این قطعه بر دیوار نوشت [illegible] و [illegible] [illegible] بیت

که [illegible] بیت چو [illegible] زدم و اندر و [illegible] در کنج [illegible] [illegible] [illegible]

کتاب شاهنامه بجلیه از کتابدار گرفت و گفت میدانستان [illegible] بیت [illegible] نوشته [illegible]

گفته و در آخر شاهنامه الحاق کرد و بدست کتابدار داد و بیرون رفت [illegible] چون [illegible] [illegible]

زاد و راحله نداشت و او را با ایاز معامله پدری و فرزندی محکم بود و کلموا [illegible] [illegible] [illegible]

ازین تاریخ بگذرد و در هنگامیکه سلطان خوشحال و فارغبال باشد این نوشته را [illegible] [illegible]

وداع نمودند و فردوسی برفت چون بیست روز از ان تاریخ بگذشت [illegible] آن نوشته [illegible] [illegible]

مهر از وی برداشت ابیات هجو سلطان در انجا نوشته بود [illegible] ایا شاه محمود کشورگشای [illegible]

که بددین و بدکیش خوانی مرا منم شیر نر میش خوانی مرا مرا سهم دادی که در پای پیل تنت را بسایم [illegible]

دارم ز روشن دلی بدل مهر آل نبی و ولی اگر در کف پای پیلم کنی تنم را توان چون نبیله کنی [illegible]

پیمبر و حیدر منم بنده هر دو تا رستخیز اگر شه کند پیکرم ریز ریز چو سلطان [illegible] [illegible] [illegible]

حکایت کنم چو محمود را صد حکایت کنم اگر شاه محمود ازین بگذرد مرا [illegible] [illegible] [illegible]

دارد [illegible] دین [illegible] ندیدی تو این خاطر تیز من نیندیشی از تیغ خونریز من [illegible] [illegible] [illegible]

بدیعه نمونه مشحون بسی با این طرز و اسلوب و سلامت الفاظ و دقت معانی سخن گفته بود
جواهر رشته‌ها از سخن لآلی نظامی موزون به رشته فکر و تأمل این دو بیت به نغمه حسن قبح را عرق حسد بحرکت آمده
که هر چند پیل واری زر درخشان در میزان احسان نظر بلند سلطانی بوزن رشید نسنجد و بخشش همت ارجمند ایشان در برابر
معموره جهان نگنجد اما چون [illegible] عالم ارا روشن است که شادی بافراط چون غم با اندازه باید و میان حیات و اگر
بیم آنست که اگر این صله که سلطان سر بسر جهان بدان فرمان داده بود برسد [illegible] رشک و گنجایش آن نخواهد ز
و هر آینه موجب هلاک او گردد و ملکه هرگاه روستایی شاعر را پیل واری زر که مبلغی شصت هزار مثقال طلاست بدو رسد
پس اگر سلطان احسانی بامرای بزرگوار نماید و این انعام ارجمند در نظر او در آید هر آینه مقدار آن در نظر او خوار و سهل
بر آید و خزانه بانعام و احسان سلطان وفا ننماید اگر صلاح باشد شصت هزار مثقال نقره باو داده آید سلطان این
سخن هم داستان شده فرمان داد تا شصت هزار مثقال نقره درصره چند کرده بصحبت ایاز نزد فردوسی فرستاد وی در
حمام بود چون ایاز سلام کرد و صرها را در نظر او جلوه داد فردوسی تصور کرد که مبلغ وافی زر سرخ است نقد
و خوشدل شد و چون دانست که نقره است بسیار غمگین ماند و هلاک گشت و با ایاز گفت که سلطان چنین فرموده
حکایت سلطان و خواجه حسن را چنانکه گذشته بود نزد فردوسی بر طبق عرض نهاد فردوسی چون آن بشنید عرق حمیت
او بحرکت آمده بیست هزار مثقال نقره را با ایاز و بیست هزار دیگر را بفقاعی که بر در حمام شربت فروشی میکرد بخشید و
یک پیاله شربت گرفته بنوشید و با ایاز گفت که آنچه دیده بعرض سلطان رساند تا بداند که آنهمه رنجی که درین کار کشیده‌ام
نه از بهر خاک درم و دینار بود و تکلیف آن محقر که بدان هنگام که چراغ ضمیر را بآتش فکرت برافروخته‌ام اضعاف آن شمع معنبر
سوخته‌ام بلکه بنای آن تخلیط ذکر و تأیید ناموس و نام نهاده و ابواب ثنای جمیل بر چهره احوال خود گشاده چون ایاز
این سخن بعرض رسانید سلطان [illegible] بر حسن میمندی خشمناک شده وی را بخطاب و عتاب عنیف معاتب و مخاطب ساخت فرمود
که بواسطه حرکت ناصواب تو عرض همت ما عرصه توبیخ و وقیعت شعرا ساختی و بانواع نکوهش و عیب جویی و بدگویی بر زبان
تمام الطایفه طاغیه انداختی حسن بدکردار گفت که صله پادشاهان از یک درم تا صد هزار دینار برابر است بلکه اگر مشتی خاک
از حضرت سلطان بدو فرستادندی بایستی که از روی اعزاز و اکرام بجای توتیا در دیده بینا کشیدی و بساط وقاحت
و حماقت را بسرپنجه ادب و رعایت در نوردیدی که بنظم عطا گرچه اندک دهد پادشاه به بسیار پیش کرد باید نگاه
که باران بود قطره اندر ابتدا ولیکن شود سیل در انتها چون حسن میمندی این سخن از روی غرضمندی بعرض سلطان رسانید
خاطر عاطر سلطان با فردوسی گران کرده و فرمود که فردا آن قرمطی را در پای پیل اندازم و عقوبت او عبرت سایر

گرم دولت و امیری آل رسول که دولت فیه برمحک قبول شایش بود گفت من یکی بنده ام انبیا قصه اگر پیش چو با او دارم
بعقبی سرای چه خواهم ز دنیای مردم ربای خدایا تویی داور دستگیر ببخشای تو   روان کن مرا در جهان صفا
فرود آر در حضرت مصطفی العقصه چون فردوسی بکنوت تسلیم ابا کرده و از غزنه   ... ندید سوی طوس آمد و احله در سفر بدست نداد
بر دوش افکند و عصا در دست گرفته پیاده و تنها روی براه نهاد و بسیاری از بزرگان و معتقدان و دوستان او شدند
علی دیلمی و ابو دلف و حسین قتیب که از اکابر امرای آن زمان و معتقد و مربی فردوسی بودند خواستند که اعقب وی روند
و حق سابقه معرفت بجای آورند و اسباب سفر مرتب کردند اما از غضب پادشاه و تحریک وزیر خایف و هراسان
بودند فردوسی در آخر شاهنامه ادای حقوق ایشان کرده در اینجا که میگوید بیت چو بگذشت سال از برم شصت و پنج
فزون کردم اندیشه از درد و رنج بزرگان با دانش آزادگان نوشتند یکسر همه رایگان نشسته نظاره من از دورشان
تو گفتی بدم پیش مزدورشان جز احسنت ازیشان نبد بهره ام بکفت اندر احسنتشان زهره ام سر بدرهای کهن بسته شد
وزان بند روشن دلم خسته شد ازان نامور نامداران شهر علی دیلم و بو دلف راست بهر حیی قتیب است از آزادگان که از من نخواهد
سخن رایگان ازویم خور و پوشش و سیم و زر ازو یافتم جنبش و مال و پر همی دارد ام فرد روشن و انت بهموار کار محبوب
نه دانم نیم آگه از اصل و فرع خراج همی غلتم اندر میان دواج و لیکن ایاز عقب فردوسی چنانچه شایسته مردی و مروت
بود اسباب معیشت و مرکب فرستاد و چنانکه هیچکس ازان اطلاع نیافت و هم دران روزها احوال فردوسی [illegible] سلطان
و ظلم وزیر حاسد در اطراف اشتهار یافت و هرکه از اهل انصاف و قدرشناسی بود [illegible]
اختلافی که راویان احوال فردوسی نموده اند این است که بوجهی که در طی تفاصیل گذشته ظاهر شد نظامی عروضی [illegible]
کتاب شاهنامه در طوس شده گروهی برآنند که افتتاح آن در شهر غزنین در خدمت سلطان محمود شده [illegible]
محل نظر و تامل است اما روایت اول بنابر آنکه قطعه که نظامی خود باستشهاد آورده دلالت برآن دارد [illegible]
از امرای نامدار باشند نه آنکه یکی کاتبی خوشنویس و دیگری مغنی خوش آواز باشد دیگر آنکه [illegible] کتاب گرشاسپنامه
را معنون بنام ابو دلف کرده و فصلی در اصل در مدح و تقریر بزرگی او مذکور ساخته و ظاهر است که [illegible] فردوسی [illegible]
همان ابو دلف کرسوه باشد که امیری نامدار سخن پذیر بوده و نه ابو دلفی که شاهنامه را نغمهای [illegible] وزیر [illegible]
طعن حسن میمندی از فردوسی منقول شده منافی روایت اوست و اما روایت دوم وجه نظر [illegible] که مضمون [illegible] مصرع
که در مقام مدح حسین قتیب گفته مصرع نیم آگه از اصل و فرع خراج صراحت دارد که افتتاح شاهنامه در طوس شده زیرا که خراج [illegible]
فردوسی از طوس [illegible] نه در غزنی و حمل خراج بر خرج روزمره با آنکه روزمره نیست لفظ اصل و فرع ابا می تمام ازان دارد

خوانه شد و نگه کردی درین نامه من بگاه بگفتار بدگوی گشتی ز راه هر آنکس که شعر مرا کرد پست نگیردش گردون گردنده
بگفتم چنین نامه پر ز نغز سخنهای شایسته ابیات نغز بسی سال اندر سرای سپنج بسی رنج بردم بامید گنج ز ابیات غرا دو ره سی هزار
مر آن جمله در شیوه کارزار جهان گر دانم آنچه از بهشت گزین هیچ تخم سخن کس نکشت زلال روانبخش آن نظم پاک در آتش
فکندند و شد آورد باک اگرچه شود گشته آتش ز آب ولیکن شد آن آب ز آتش خراب چو عیسی من این مردگان را تمام سراسر
همه زنده کردم بنام یکی بندگی کردم ای شهریار که ماند ز تو در جهان یادگار بناهای آباد گردد خراب ز باران ز باران
و از تابش آفتاب پی افکندم از نظم کاخی بلند که از باد و باران نیابد گزند بدین نامه بر عمرها بگذرد بخواند هر آنکس که دارد
خرد همی گفته بدگوی مرا تو نوید بدین بودم از شاه گیتی امید بداندیش را روی گشتی سپید سخنهای نیکم ببد کرد یاد بر پادشه
صورتم زشت کرد فروزنده اخگر چو انگشت کرد همه کس بداند که این پادشاه که از من کم این سخنها شنفت چو قول ترش
از حسد گشت تلخ صله قطع راه گشتم ز رنج فقاعی نیرزیدم از گنج شاه از آن من فقاعی خریدم براه چو دیهیم داران
نبود در گوهرش باندیشه کردی درین داستان نگفتی که من در نهاد سخن بداد ستم از طبع داد سخن
چو بر سر گاه بودی نشست بدانش نبد شاه را دستگاه وگرنه مرا برنشاندی بگاه اگر شاه
شاه بودی پدر بسر بر نهادی مرا تاج زر وگر مادر شاه بانو بدی مرا سیم و زر تا بزانو بدی چو اندر تبارش بزرگی نبود
ندانست نام بزرگان شنود چو سی سال بردم بشهنامه رنج که شاهم ببخشد بپاداش گنج مرا از جهان بی‌نیازی دهد میان
یلان سرفرازی دهد بپاداش گنج مرا در گشاد بمن جز بهای فقاعی نداد ز بد اصل چشم بهی داشتن بود خاک در دیده
انباشتن پرستار زاده نیاید بکار اگرچند دارد پدر شهریار چنین است آیین و ساز که سازد سرافراز
کند گرچه بنیروی بخت نداند گوی شود ناسپاس خداوند حق‌شناس سر
ناسزایان برافراشتن وزیشان امید بهی داشتن سر رشته خویش گم کردن است بجیب اندرون مار پروردن است درختی که
تلخ است وی را سرشت گرش بر نشانی بباغ بهشت ور از جوی خلدش بهنگام آب به بیخ انگبین ریزی و شهد ناب سرانجام
گوهر بکار آورد عنبرفروشان اگر بگذری شود جامه تو همه عنبری وگر تو شوی نزد انگشت‌گر از او جز سیاهی نیابی دگر
ز بدگوهران بد نباشد عجب نشاید سیاهی ستردن ز شب بناپاک‌زاده مدارید امید که زنگی بشستن نگردد سفید
بنشست دو صد گفته چون نیم کردار نیست جهان تا جهان باشد و روزگار پیامم فرستم بر شهریار که فردوسی
طوسی پاک جفت نه این نامه بر نام محمود گفت بنام نبی و علی گفته‌ام گهرهای معنی بسی سفته‌ام بر شاه گنج
حقیقی شمار دگر هیچ نیز خداوند جان آفرین بسی صد سلام ز جان آفرین شفیعم محمد امامم علیست که بر هر دو جانم

[illegible] نگر ... جان ... چو ... و زلف ... بر ... [illegible]

[illegible] ... گشت ؛ سرای شهید شهادت شنید عشق بود ... تیغ برآمد و الا بار گشت

بی شمار [illegible] ... گشت ؛ بمستی ز روی پای بوس و کلدم ... چون ...

شمار گشت ؛ و لاجو [illegible] ... روی نفس خود برابر گشت ؛ ملوک بود که شد ... تاب بیجرانه گره

بر دوران ... استوار گشت ؛ که پاره کرد کمند نفاق و رشته کفر کجا هواره که زد بر دهان ار گشت ؛ علی عالی اعلا که دست او

نوایی زده در چشم ذو الفقار گشت ؛ شهی که تا بدو کشف در خیبر کند بر آمد از بی اسلام صد هزار گشت ؛ شهی که زد بدو

هزار با بد و نیم برای قتل عدو حاجت ذو الفقار گشت ؛ شهی که دلدل او را که خرامیدن بجا ره در شدنش دست و پا چهار گشت

ز دست تیغ تو جان را ز جهلا ایمان ز آنکه کرد بدین تو استوار گشت ؛ ز دست تیغ تو جان بر روی ریاوردی ...

بی شهادت دین ... گشت ؛ کسی که حب تو اش نیست تا بر و زنار ؛ بهنده کوی تیغ شمار گشت ؛ کسی که دست بدامان

حیدر و آلش نزد ... که بدندان کند ... گشت ؛ شها ز بهت ... کرم که گاه رکوع کند برای تو انگشتری نثار گشت

کینه جا کرده مداح نیست فردوسی حقیقه با ... ناست دستیار گشت ؛ قبول کرده غلامی قنبر تو جان ؛ نهاده از فرق ... چشم و

... گشت ؛ بزرگوار خدایا بحق حیدر دان در انعین کرد دخل ... کار گشت ؛ موالیان علی را ز روی لطف و کرم تو جاویدن

خواب و قرار گشت ؛ شها غلام غلام غلام تو هم ... گذار ؛ برای فاقه بر آدم ز بهیار گشت ؛ وفات فردوسی در شهور سنه احدی عشر

واربعمایه بوده والیوم مرقد او با خرابی طوس عموما دیوار عمارت او با مر عبید خان ازبک خصوصا مقتضی ... است و

جمهور انام خصوصا شیعه امامیه زیارت او بجا می آورند و مؤلف کتاب نیز بشرف زیارتش مشرف شده و در تذکره

دولتشاه سمرقندی مسطور است که شیخ ابوالقاسم گرگانی بر فردوسی نماز نکرد که او مدح مجوس گفته است در خواب که

فردوسی را در بهشت عدن و ... عالیات اند و پرسید که این درجه بچه یافتی گفت بدان یک بیت که در توحید گفتم

۶ جهان را بلندی و پستی تویی ؛ ندانم چه هر چه هستی تویی ؛ استاد ابونصر علی بن احمد الاسدی الطوسی طیب الله مشهده در رساله

فرهنگ که از مصنفات اوست نام خود را بر یونجه مذکور ساخته و گفته که نسب به پادشاهان عجم منتهی میشود و دولتشاه

سمرقندی آورده که او از جمله متعینان شعر است و فردوسی شاگرد اوست و در روزگار سلطان محمود استاد فحول

شعرای خراسان اسدی بوده و او را اکثر تکلیف نظم شاهنامه نموده اند و استعفا کرده و پیری و ضعف را بهانه ساخته

حالا دیوان او متعارف نیست تا به مجموعه ها سخن او مسطور است و مناظره ها خوب میگوید و از طرز او معلوم میشود که مردی فاضل

بوده و فردوسی را امر نظم شاهنامه استادیت میکرده و میگفته که ... کار درست تو دست ... نعت گر چون ...

زیرا که صلة و فریع در مطایبت و دیوانیان عظام شایعت نه در اخراجات جاشت و شام دیگر آنکه فردوسی در هجو سلطان محمد
[illegible] که فردوسی طوسی — به نام محمود گفت — به نام علی و ولی گفته ام گهرهای معنی بسی سفته ام — واین دلالت برآن
[illegible] افتتاح شاهنامه [illegible] — ده و بعد از آنکه خواسته که کتاب را بسلطان محمود گذراند نام او را الحاق نموده و از اینجا
[illegible] که در اصل کتاب شاهنامه نام خلفای ثلثه نبوده و بعد از اراده عرض آن بر سلطان چند بیتی را که در بعضی از نسخ
[illegible] شان مذکور است از روی تقیه و خوش آمد سلطان و اصحاب و ملحق ساخته و آنکه فردوسی در اوایل تصنیف دوم از
[illegible] شاهنامه [illegible] اظهار ارتباط خود بسلطان محمود آورده منافات ندارد با آنکه افتتاح کتاب در طوس شده باشد
[illegible] ان [illegible] باشد با بیتی که [illegible] کتاب در مدح سلطان و دیگران آورده ملحق باشد دیگر آنکه اگر سلطان محمود و شاهان
[illegible] بتعصب [illegible] بسلطان محمود و اطلاع بر تعصب او و اصحابش نظم ننموده و ذکر ابیاتی که مخالف عقیده محمود
[illegible] سنت واقع شده [illegible] و منافی شیوه تقیه نمودی لیکن بر تقدیر که ابتدای شاهنامه در طوس در وقت
[illegible] تقیه کرده باشد و مردم را در اینجا اطلاع بر آن حاصل گشته منکشف که در تالی الحال بحال خود واگذارد زیرا که
[illegible] تعصب سلطان محمود و اصحاب و آن ابیات را در اول مرتبه راه او در مجلس ایشان ساخته باشد و مع هذا
[illegible] طوس و خراسان مذکور و مشهور شده باشد و دور کردن از کتاب بعاید [illegible] دیگر آنکه گویند که فردوسی
[illegible] تقیه موافقت ننمود و غرض دین خود در آن میدانست چنانکه نظر بر آن در بعضی از مواضع این کتاب مذکور شده
[illegible] بعضی از نسخ شاهنامه در مدح خلفای ثلثه واقع شده دیگر آنکه ابیاتی که در اول کتاب شاهنامه
[illegible] گفته دلالت بر آن دارد که ابتدای آن در طوس شده باشد آنجا که گفته نظم بشهرم یکی مهربان دوست بود
[illegible] مرا گفت خوب آمد این رای تو بنیکی گراید همی پای تو نبشته من این نامه پهلوی به پیش تو آرم نگر نغنوی
[illegible] گشاده زبان و جوانیت هست سخن گفتن پهلوانیت هست شو این نامه خسروانی
[illegible] بدو یابی نزد مهتران آبروی چو آورد این نامه نزدیک من برافروخت این جان تاریک من و همچنین ابیاتی که در مدح والی طوس ابو المنصور
[illegible] بعضی نسخه شاهنامه را ملاحظه نموده تحسین بسیار فرموده و اهتمام به تعجیل آن نظم کرده و التزام کفایت
[illegible] فردوسی بدان [illegible] در طوس مشغول گردید چنانکه بعد از ابیات سابقه که در مدح دوست او مذکور شد گفته
[illegible] دست بردم [illegible] یکی مهتری بود گردن فراز جوان بود و از گوهر پهلوان خردمند و بیدار و روشن
[illegible] مرا گفت [illegible] بدان [illegible] سخن گفتن او و رای نرم مرا گفت از من چه باید همی که جانت سخن برگراید همی بچیزی که باشد
[illegible] رت نامه برهمی بشته چون یکی تازه سیب که از باد نامد من آسیب بکیوان رسیدم ز خاک نژند

الا الذی فهم ورزقنا البقاء علی ذلک بمنه وکرمه و [illegible]

[illegible] معظم و تربت مکرم حضرت رسالت صلوات الله علیه و آله [illegible]

محمد برا دیوانگه سر سه مدیرا او بیش و خطره منور باکان به جرم خاص [illegible] شرح نقبه جوزا آنکه بیش

عقبه هر سه شده یک عقا و یک راه چون یک الف و دو لام آمده و مخفی نماند که در شرح نقبه اشارت به حدیث

مضمون حدیث حوض که در صحیح مسلم مذکور است و آن این است که لیردن علی الحوض رجال ممن صاحبنی حتی اذا رایتهم رفعوا الی اختلجوا

دونی فلاقولن ای رب اصحابی اصحابی فلیقالن انک لا تدری ما احدثوا بعدک الحدیث و حاصل حدیث آنست که در روز

قیامت نزدیک حوض کوثر جمعی از اصحاب من بر من وارد میشوند و چون من نزدیک میشوند [illegible] ایشان را از من دور

میکنند و از نظر من دفعه میکردانند و حاصل مصرع خاقانی آنست که ایشان در مقام از آنحضرت دور بودند و روی ایشان

سیاهست و در آنکه گفته جوزا آنکه بیش عقبه استعاره است بغایت گستاخی ایشان در قرب جوار آنحضرت و در تشبیه ایشان

[illegible] دوری ایشان از آنحضرت بحسب حقیقت چه الف الله را که عبارتست از آنحضرت داشته در کتابت از دو لام جداست

و چون این لام بصورت لای نفی واقع است اشارت میشود بسوی بطلان ایشان و این نظیر آن حکایت مشهور است که روزی

حضرت امیرالمؤمنین ع درمیان ابوبکر و عمر ایستاده بود و آنحضرت میانه بالا بود و ایشان بلند بالا درین حال یکی از ایشان

بآنحضرت گفت که تو درمیان ما مانند حرف نون در کلمه لنا آنحضرت فرمودند که لولا انا لکنتما لا یعنی اگر من نباشم شما لا میشوید

یعنی باطل و هلاک میشوید چنانکه کلمه لا لولا علی لهلک عمر [illegible] مضمون است و مراد از یکتها دانست که در یکجا نهاده شد مانند

آنکه مراد اتحاد طبع و بقا و ثبات و از یک راه بودن نیز نظر آن مراد است بلکه مراد از سه صورت سه صورت قرابت

[illegible] ایشان بر یکجا دو یکراه یعنی یکجا وقت مانند سه صورت الف و دو لام آمده و چنانکه در ترجمه حکیم فردوسی غیره

سبق ذکر یافته مجوز تاویل در مثال این کلام قرینه اعمال تقیه است که بمنزله دلیل عقلیست در تاویل متشابهات کلام ملک

علام والسلام و از جمله مؤیدات ظاهر این قطعه مشهور اوست * علوی دوست باش خاقانی کز غیر علیست فاصبر

بدشان به زمره مردم بنکو نیکشان از فرشته کامل‌تر و ایضا مؤید صحت عقیده اوست آنکه در کتاب تحفة العراقین در ستایش مشهد

منور و مرقد مطهر حضرت امیرالمؤمنین و امام المتقین علیه السلام گوید * سرها بینی کلاه دریای در مشهد مرتضی زمین سای

جا جا چو سپاه نحل جوشان بر خاک امیر نحل موشی هر دیده که ظلمت آب از و بریخت زان خاک کشیاف شاهی انگیخت

رفتی ز تبت آهوت [illegible] چندانکه ز آب تو راست آستن آبهای نابت [illegible] برای نیک [illegible]

لکن آهوی تتی [illegible] دیر است بیش چشم احرار تبت غزلت و کوفه و کار عطارانی که در جهان شد [illegible] مشک [illegible]

از این ننگ دل شاه دارا بجنبد بخشش همان خاک و هم سیم و مشک نزدیکی و بخشیدن زیب [illegible] بخشش او خداوند

جوانمردی را و وفادار بود و جوان نامور کم شد از انجمن چو در باغ سرو [illegible] و آن [illegible]

این کی فرزند بالای شاه گرفتار دل زو شده تا امید روان [illegible] و [illegible] وانیم نه مرد نشان

بدست سگان مردم کشان بدینگونه بگذشت سخن با نهفته همی داشتم و نحجه قبل [illegible] یک در احوال دقیقی شاعر گفته

نظم دل روشن من چو بگذشت از وی سوی تخت شاه جهان کرد روی که این نامه را دست پیش آورم ز دفتر بگفتار خویش

بپرسیدم از هر کسی بیشمار بترسیدم از گردش روزگار مگر خود درنگم نباشد بسی بباید سپردن بدیگر کسی و دیگر که گنجم وفادار نیست

مر این رنج را کس خریدار نیست دلالت بران ندارد که ابتدای نظم شاهنامه در خدمت سلطان محمود واقع شده باشد غایت آن

است بران کند که در طوس تمام یافته باشد و تتمه را در خدمت سلطان گفته باشد و مخفی نماند که از اینجا توفیق لطف میان آن و

روایت منافی حاصل میشود و تنبیه مخفی نماند که فردوسی در اصل کتاب شاهنامه نام خلفای ثلثه نبرده و بعد از اراده عرض آن

بر سلطان محمود چند بیتی را که متضمن مدح ایشانست از روی تقیه و خوش آمد سلطان ملحق ساخته و آخرها اینها از نسخه خود دور

ساخته و آن ابیات بر وجهی که در بعضی از نسخ بنظر رسیده بر نحوه است مثنوی چه گفت آن خداوند تنزیل و وحی خداوند امر و خداوند

نهی که خورشید بعد از رسولان مه نتابید بر کس ز بوبکر به عمر کرد اسلام را آشکار بیاراست گیتی چو باغ بهار پس از هر دو آن بود عثمان

گزین خداوند شرم و خداوند دین چهارم علی بود زوج بتول که او را بحق می ستاید رسول که من شهر علمم علیم در است درست

این سخن قول پیغمبر است و مخفی نماند که آنچه در مدح ابی بکر گفته بحسب ظاهر اشارت بحدیثی که اولیای ابوبکر از زبان حضرت رسالت

صلوات الله علیه جهت او وضع کرده اند که فرموده ما طلعت الشمس و لا غربت علی احد بعد النبیین افضل من ابی بکر لیکن حکیم بر وجهی ادا

این کرده که احتمال معنی دیگر که دلالت بر فضیلتی نداشته باشد دارد چه ظاهر معنی حدیث آنست که آفتاب بر کسی که افضل

از ابی بکر باشد نتابیده و در شعر حکیم تفضیلی که از لفظ به مفهوم میشود محتمل است که متعلق بتابیدن آفتاب باشد نه با بوبکر و این کلام

شعر مذکور را دلالت بر فضیلت ابوبکر نخواهد بود و همچنین آنکه گفته عمر کرد اسلام را آشکار دو احتمال دارد یکی آنکه اسلام دیگران

بحمایت و معاونت او آشکارا و ظاهر شد چنانکه اولیای او دعوی میکنند و احادیث موضوعه دران باب نیز روایت مینمایند

دیگر آنکه او اسلام خود را آشکار کرد و در این چندان فضیلتی نیست زیرا که جمیع فساق اهل اسلام دران شریکند و آنکه بعد از آن در

مدح حضرت امیر گفته که او را بحق می ستاید رسول مشعر است بآنکه روایتی که در ستایش دیگران روایت کرده اند حق

نیست بلکه افترا و باطل است و این قصیده بلاغت آثار از نتایج طبع سخن آفرین فردوسی در مدح حضرت امیر المومنین علیه السلام

واقع است اگر پری بخم زلف تا بدار گشت ز تاب زلف بر آید ز تیمار گشت مگر شماره زلف تو میکند شانه که گرد

[illegible] ش کنی بر شرح لطیفش با سرم و طیبی زمرخید [illegible] رم نسیم

از احکام نجوم و رهی با و برنداشتی رنجه شو من چاقرم این همه گفتار [illegible]

اهل [illegible] ابیورد است از دیهی که آنرا بدنه گویند بجنب مهنه و آن صحرا را دشت خاوران گویند در اوایل حال انوری خاوری

تخلص داشت و [illegible] التماس نمود که انوری تخلص کند انوری در مدرسه منصوریه طوس بتحصیل علوم مشغول می بوده و بعد از آن

[illegible] سنجر رسید و منظور نظر عنایت او گردید ارا دشمه از آن رعایت و تربیت که او در آن دولت یافت مناسب

[illegible] نیست از اشعار او آنچه دلالت بر صحت عقیده او میکند دو بیت مذکور میشود ملک بخشاینده در جهان

جواز مخالفت علی بود ولی نه از فدک بیعت بوبکر و آن قول اقیلونی چه بود مصلحت دید علی و آن فتنها چون

[illegible] بیعت ثانی [illegible] اشارت باگر اگر بیعت ابی بکر با وجود علی بن ابیطالب علیه السلام حقیقی

[illegible] از آن اقاله میکرد و طلب فسخ بیعت مینمود و میگفت که اقیلونی اقیلونی فانی لست بخیرکم و علی فیکم و همچنین

[illegible] امیرالمومنین با او از روی مصلحت بینی و اطفای نایره فتنه بود که دلهای صحابه از آثار

[illegible] امیرالمومنین [illegible] از خون عزیزان ایشان [illegible] شده بود و ممکن بود که بواسطه [illegible] منافقت

[illegible] ان اهل اسلام مرتد شوند و بجاهلیه اولی بازگردند و اندکی از اهل حق که بودند هلاک شوند و

[illegible] و ابن حجر متاخر در کتاب صواعق محرقه خود شطری از روایات آورده که دلالت واضحه دارد

[illegible] بود و آنکه صحابه بر وحشی میبردند و او بحضرت پیغمبر صلعم شکایت ایشان کرد و آنحضرت [illegible]

[illegible] بسیار نمود و برآنکه بنی تیم و بنی عدی در ایام جاهلیه دشمن بنی هاشم بودند و ظاهرست که

[illegible] بنفس قدسی تاب دیدن وحشی قاتل عم خود حمزه رضی الله عنه بعد از اسلام او نداشت

[illegible] و اسلام او صحیح است اما از مدینه بیرون رو که تا من ترا نبینم دید چگونه از نفوس اماره جمعی که

بودند توقع توان داشت که راضی بامارت و خلافت کشنده عزیزان خود شوند و با او

[illegible] و مؤید [illegible] آنکه حضرت سید اجل مقتدی میر مرتضی علم الهدی قدس الله روحه در

[illegible] روایت نموده که گفت روزی حضرت رسالت صلعم با ابوجهل دوچار شد

[illegible] ابتدا [illegible] با ابوجهل گفت که تو با این صبی مصافحه میکنی ابوجهل گفت والله که من

[illegible] عبد مناف تکذیب [illegible] ایم آنگاه خدای تعالی این آیه فرستاد

فانهم لا یکذبونک ولکن الظالمین بآیات الله یجحدون

[illegible] ست، و در قصیده که اظهار شوق زیارت مکه و خراسان [illegible]

[illegible] شوم ان شاء الله، چون طرب وصول به ملکوت [illegible]

بینان شوم ان شاء الله [illegible] مدح مسجد جبال [illegible] شوم ان شاء الله، و همچنین در مدح ملک الملوک و شرف الدین

بن مطهر العلوی گوید: [illegible] در وصف که خاطرم راست، از خدمت سید اجل خاست، آن مایه که طبع را قوام است، هم هست

سید انام است، ذو الفضل محمد مطهر، آن عرق محمد پیمبر، آن مردم دیده مصطفی را، آن وارث صدق مرتضی را، قدرش

ز دو کون برگذشته، نیکوی ز مصطفی گذشته، بوده در شهر علم حیدر، وین سید و این کلید آن در، شهری که خراب شد آن او،

دهر او میوه باغ آن جهان شهر، فرزند محمد عرب است، خاقان عرب ورا دعاگوست، من شیعه صلب و در هوایش شیعی چنانک

ستایش با چون آل سر خاندان او و رست طبعم ثنای او فرو داشت، فرض است مدیح او برین باء، و زه من و مدح حاشا

و در مدح علامه زمان صدرالدین محمد صفاهانی و دو برادر که ایشان را جمال و محمود نام بود، اشارتی لطیف بحدیث

یا علی انت منی بمنزلة هارون من موسی نموده: صدرالدین صدر ازل است برتر به مجد و حادث تو

مصطفی جود بد و هارون و علی جمال و محمود؛ و در مقام تعریف خود میگوید: گفتند کجاست این سخن دان، گفتم که بعرصه گاه

شروان خاقانی مدح خوانش، مدحت گر خاندانش گوید؛ و در مدح پدر خود میگوید: از تیر خلاف تیغ سنگباره نبایدم علی نجار

او هست علی نام و جهان من قنبر او بطوق فرمانش؛ و در ستایش مادر خود میگوید: آن پیرزنیکه سپرم معنیست، و آن

رابعه که تا نیش نیست، که بانوی خاندان حکمت مستوره دودمان عصمت، صافی دم و صوفی اعتقاد است، مومنه

دل و مومن اعتقاد است؛ و مخفی نماند که در بعضی ازین اشعار که مذکور شد اشارت است بتصویب مذهب شیعه و تعظیم ایشان تا آنکه

امام را اعلام ایشان دانسته و در بعضی لقب و تشیع را تحسین انگاشته و در بعضی حضرت امام رضا علیه السلام معصوم شمرده

و در بعضی بحدیث منزلت ایمان آورده و در بعضی بهترین تعریف خود را مداح خاندان نموده و در بعضی مادر خود را با آنکه مومن

اعتقاد است وصف فرموده و همگی این کلمات مخالف ترهات مخالفان بی بصیرت و معاندان شیطان سیرت است؛ وفات

خاقانی علیه الرحمه در شهر تبریز در شهور سنه اثنی و ثمانین و خمسمایه بوده و در سرخاب تبریز آسوده است. الحکیم المتکلم اوحدالدین

انوری نور الله قبره: کلیم طور سخن انوری که او راست، چو آفتاب جهان سخن نزرگین؛ خدمت حکیم در شیوه سخنوری کالشمس فی

نصف النهار و در فنون حکمت گستری فیلسوف روزگار خود بود چنانکه درین قطعه که از اشعار اوست [illegible] نموده:

گرچه دربستم در مدح و غزل یکبارگی ظن مبر کز نظم الفاظ و معانی قاصرم بلکه بر هر علم کز اقران [illegible] خواهی جزوی

و کلی نیز گویم منطق و موسیقی و هیأت شناسم اندکی راستی باید بگویم مثنوی گو وافرم و الهی [illegible]

چند لاله صحن چمن را دهد فروغ سهیل و کجا زند بهی با گل طری لاف نسبت اعتقاد و [illegible] و [illegible] چکری

[illegible] نتیجه همشیرا زاخر رجب در خاک و صحن و وال زمیر همیری و ایضا امام [illegible] که [illegible] [illegible] در [illegible] طبین

طلسم منمود و این قطعه در جواب سوال مذکور گفته قطعه ای سالک مسالک فکر [illegible] درین سوال زمعد و تحستی

بنگری تیمم را ز بهر تناسب درین دو طور هیچ احتیاج نیست برین شرح کسی [illegible] [illegible] آن [illegible] شمع

[illegible] و این ستاره وین چور وان [illegible] و ایضا در تاریخ گزیده مسطور است که حکیم انوری در اواخر ایام

[illegible] از ملازمت درگاه سلطان سنجر احتراز نمود و چون سلطان در [illegible] این قطعه گفته روان کردند

روز و شب جای آرام و خور و خواب منست جایگه وارم اندران که ازان چرخ در عین تنگ و تاب منست

[illegible] سپهر ذره نور آفتاب منست وان جهانم در [illegible] که بحر محیط [illegible] سراب منست هر چه در مجلس ملوک

منست رحل اجزاء نان خشک در وکر دخان [illegible] کباب منست شیشه جبر من که با دایر [illegible]

قلم گوته و صریر خوشش زخمه نغمه رباب منست [illegible] از رزق [illegible] اطلس انتخاب منست هر چه

[illegible] حاش لله معین عذاب منست کنده بر جهان حب [illegible] همی [illegible] حجاب منست خدمت پادشاه

[illegible] منست زین قدر راه خصم بسته بست زانکه او مرجع و مآب منست وین طریق از مشیت خطا

منست این بنده را زبان جواب جامه و جای من جواب منست حسن المتکلمین مولانا حسن الکاشی الآملی

[illegible] جان جهت و علامان [illegible] خلاص حضرت امیرالمومنین علیه السلام بوده در طریقه اخلاص خاندان همان

[illegible] شیان مداحی مداحی صحیح و جمل و حسان و [illegible] در تذکره خود گفته که هیچکس متانت و لطافت او

[illegible] است اصل و اکاشانست اما در خطه آمل متولد شده و در آنجا نشو و نما یافته چنانکه میگوید

[illegible] ولیکن از جد و پدر نسبت بکاشان میبرد و ایضا در آن تذکره مذکور است که مولانا حسن بعد از

فهما الله تعالی بعزم زیارت مشهد امیرالمومنین علیه السلام بعراق عرب افتاد و بعتبه بوسی آن آستانه

[illegible] که بیت ای زبده آفرینش پیشوای اهل دین وی ز عزت مادح بازوی تو روح

حضرت شاه ولایت پناه را در خواب دید که [illegible] [illegible] و میگوید ای کاشی از راه

[illegible] یکی حق مهمانی و یکی حق صله شعر اکنون [illegible] که به بصره روی و آنجا بازرگانیست که او را

[illegible] کوهی که در سفر عمان درین سال کشتی تو غرق خواست شدن یکهزار دینار برای ما نذر

[illegible] ت بساحل رسانیدیم اکنون از عهده نذر بیرون آی و از خواجه مازرکان بحواله

و در سیرت [illegible] تو در بحوری با ابوجهل گفت الحال که مجلس از قریش حاضر نیست که سخن ما را
[illegible] بر تو خوانند که محمد صادقست و هرگز دروغ نگفته اما اگر آل قصی
را با لوا و حجابت و سقایت [illegible] کنند چه چیز از برای باقی قریش بماند استدراک اهل سنت در مقام
خلافت ابی بکر و عمر میگویند [illegible] علی بن ابی طالب در شجاعت غالب کل غالب بود و اگر بخلاف ایشان رضی
شمشیر از ایشان میگرفت و تنزل و تامل نمیفرمود و در مقامیکه شیعه امامیه قدح عثمان میکنند و میگویند که توقف
در تصرف عثمان و مواخذه قاتلان او و دلیل بطلان عثمان و استحقاق او مر قتل و خذلان راست آن مقدمه غالب را
فراموش نموده میگویند که قدرت بر دفع قاتلان عثمان نداشت بآنکه قاتلان عثمان کمتر بودند از او
بودند و همچنین در باب اثبات افضلیت ابی بکر از آن مقدمه غافل شده میگویند که ابوبکر از جمیع صحابه افضح
ابن حجر حامد فرستادن ابوبکر و خالد بن ولید را جهت محاربه بقومی که ایشان را متهم بارتداد ساخته بود
حیله بر آن قوم غلبه نمود از جمله دلایل باهره شجاعت ابی بکر شمرده سعت میدان ضلالت بین که تا چه غا
مسطور است که در زمان ما قاضیان فضلای کاشان در باب ترجیح و تفضیل شعر انوری و ظهیر
همدیگر را که از فضلای شعرای آن زمان بود حکم باثبات قطعه بد و فرستادند و او نیز قطعه که مشهو
فرستاده و چون قطعه مجد همگر مشهورست از بزرگی حکم انوری و آنکه مقدم بر سخن جعفری بود
و قطعه اهل کاشان نیز از باب مقدمه الواجب مسطور میگردد و قطعه اهل کاشان اینست قطعه ای
ماه خجسته فضلی و خورشید انوری جمعی ز ناقدان سخن گفته ظهیر ترجیح مینهند بر اشعار انوری
فی الجمله در محل نزاعند و داوری رجحان یکطرف تو بدیشان نما که هست زینگونه هیچ
انیست جمعی ز اهل خطه کاشان که کرده اند ز ارباب فضل و دانش گوی سخنوری گروهند مختلف
سفت یه در دری در انوری مناظره شان رفت و در ظهیر تا مرکز است پایه ر
عرصه داوری از خاک خاوران دگری ز رجعفری ترجیح مینهاد یکی مهر بر قمر تفضیل م
یافت گروه از دگر گروه [illegible] تند و راکرده نظرشان بداوری در کان ظهیر
چون بود هم شناوری شعر یکی بر آمد چون شتر شاهوار ز نظم دگر بر آمد چون مهره
برتر ز انوری نزند لاف سروری بر اوج مشتری نرسد تیر نظم او خاصه که شاکر
خوش ذوق کی بود فهم صیت از قد جعفری بیار [illegible] و نغز و لطیفه

همان غرّ وملین آفتاب داد و وین معنی هر چار دفتر خواجه هشت خلد ؛ ... اسم اعظم امیرالمؤ[illegible] علم سلونی

باز دار لو کشف ؛ ناطق حق نفس پیغمبر امام مشرقین ؛ معقد منزل بلغ مرکز اسرار غیب [illegible] شاهد مطلع [illegible] صورت

معنی فطرت معنی احیا خلق ؛ سرّ اصل نسل آدم نفس خیر المرسلین ؛ صاحب یؤمنون بالغیب آفتاب [illegible] قرة العین خیر [illegible]

روح الامین ؛ ای جهان از روی حشمت چون جان در جهان ؛ در زمین از روی رفعت آسمانی [illegible] مثل تو چون شبه ایزد در همه

عالی مکان ور بود ممکن به الا رحمة للعالمین هر که مداحش خدا باشد چه مدح رسول الله بود ؛ گر کسی همتا تو باشد هم رسول الله بود ؛ ای پیغمبر

ز مصطفی با بوده همتای تو کس بسته بر مهر تو ایزد مهر حور العین و بس مهره مهر از گلوی صبح بر بار فلک گر نه از مهر

تو آید صبح صادق از آن نفس چیست با قدر سپهر و چیست پاری تو مهر آن ز قدرت مستعار و این ز رایت مقتبس کاروان

ما لا رجات چون کند آهنگ راه چرخ را بر دست پیش آهنگ بربند و چون جرس گر دل دریا مثالت موج بر گردون

زند لجه گردون وکر دان نماید همچو خس ؛ ور شکوهت را نیران معانی بر شکسته بازو و خفت کم آید بو قبیس ای گنج عدن

یزدان روح القدس گوید مدحت اسکار لا فتی الا علی سیف الا ذو الفقار ای سپهر عصمت از فر تو زیور یافته آفتاب

سایه چتر تو افسر یافته ؛ بر امید مثل رویت دست نقاش ازل نقشها بر بسته لیکن چون تو کمتر یافته ؛ باز قدرت

هر کجا بال جلالت کرده باز ؛ طایران سدره را در زیر شهپر یافته ؛ آنکه مهر مهر تو بر صفحه جان نقش کرد ؛ مخزن دل را چو کان

زر توانگر یافته ؛ آنکه دست حاجتی بر جود تو بر داشته ؛ دست خود را تا قیامت حاجت آور یافته ؛ ساقی کوثر بخیدان

مدح باشد مر ترا ای ز تو دریای عزت عین کوثر یافته گر نبودی ذات پاکت [illegible] سبب تا ابد حوا [illegible]

بودی [illegible] آدم عزب گرچه در عالم باقبال تو شاها کرده ام ؛ آنچه حسان کرد روزی در زمان مصطفی لاف مداحی در حضرت

نمی یارم زدن ای ثنا خوان تو ایزد بر زبان مصطفی ؛ رفع حاجت بر تو حاجت نیست مدا یکه چیست حال اخلاص من اندر

خاندان مصطفی [illegible] ای گزیده مر خدا

یا امیرالمؤمنین خواند نفس مصطفات یا امیرالمؤمنین ؛ خازنان کان دریا کیسها پرداخته اند ؛ زر و بار از سخات یا

امیرالمؤمنین ؛ [illegible] طرح همچون منی شوریده خاطر چون کند ؛ وصف قدر کبریات یا امیرالمؤمنین ؛ با همه بالانشینی عقل کل نابرده

راه زیر شادروان [illegible] یا امیرالمؤمنین گر بدی بالاتر از عرش برین جای دگر گفتمی کانجاست جات یا امیرالمؤمنین مدح

اگر شایسته ذات تو باید گفت و بس کیست تا گوید ثنات یا امیرالمؤمنین فهم نشانی چه داند عزت کار تو کافرشته [illegible]

[illegible] ای که فرمان قضا موقوف فرمان شماست ؛ دور دوران فلک دوری ز دوران شماست ؛ آفتابی کاسمان

مه دمن اقبال اوست پرتوی از لمعه گوی گریبان شماست ؛ هر کجا در مصحف قرآن خدا را آیتیست ؛ از کمال لطف و رحمت جمله در شان

بار زیستان کاشی بعبر داد [illegible] خواجه ملاقات نمود و پیغام امیرالمؤمنین بگذارد و بازرگان از سفر دریا بخشید
صلت [illegible] فی الحال آن صله را تسلیم مولانا حسن کاشی نمود و خلعتی لایق بران مزید ساخت
لیکن آنکه [illegible] مستوفی خرجه صحرا و فقر شهر بداد و مولانا حسن از عهد شباب تکوسیرت و فا
و متقی بود و [illegible] نفس خود را بمدح ملوک اشتغال نکردی چنانکه در همان قصیده که مطلعش مذکور شد گفته
من غلام حیدرم و آنگاه مداحی غیر خواجگان چشم کی بخدمت دارندم در بیت آن حسن نامم که اندر مدح دارا دینی میکند
روح حسان آفرین و در قصیده دیگر میگوید نظم منم که مرغ طبعم بدار ملک بقا نوشته اند بمداحی محمد و آل او
کس نداد نشان که بوده پیش کس مدیح سگال محذرات سراپرده ضمیر مرا بمدح آل علی بسته اند عقد وصال
کاشی ما ایشان خوانند مرا زان سکه که بر سر زنند زشاخ خیال کنه من همه هست در عراق ولی زبی کنار
دال مسکینم بجهان در سخنوری دعوی وگر کنم نبود چرخ را محل سؤال من آن نیم که ز دیوانها کهنه
بصد هزار سگال ولی کهی که چو عرض سخن پدید آید کنم بمعجز موسی ادای سحر حلال صفای گوهر پاک ازو
بر صفای آب زلال نهد مدح کسی گر زبان کشایم باد زبان ناطقه ام در که شهادت لال اگر
که دین خود نفروشم بدنیا از پی مال ز فیض همت صاحبقران فیض و کرم رسیده ام بکمال و کمال
دراز ما دارد در وحدیث فرو بسته ام زبیم ملال ز خاک خطه آمل نشد اگر کاشی کند ز غربت
و در مقام مداحی این قصیده ابیات خوب دارد و از آنجمله است شهی که درگه قدرش بود
سدره را نخیال محیط چرخ و سراپرده معانی او چو مرکز گل و گردون دایره مثال تو شهی که
منبری چرخ را محل سفال فکنده قاعده تیغ تو سرابر است شکسته صاعقه گرز تو بلا را بال و
شکسته بار تو سیمرغ چرخ را چنگال گرازد های فلک رمح مار پیکر او بیندا فکند از بیم
تو کرد خدای عز و جل در مجاری احوال کمر منطقه چرخ و زآفتاب اکلیل ز تیب تیغ فلک
قدر تو بر ترازوی عقل سپهر و هر چه در و هست نیست یکمثقال شمار جود تو بر ناپدار شود
کر کردار تو سوالی بعمر خود که کند کف تو کیسه از این مال مالا مال به تیغ حادثه
قیفال ستارگان فلک سر بسر فرو ریزند اگر برند ز دیوان هیبت تو مثال
نعدز قد تو اندازه قبای معال و از جمله قصاید بی مانند او قصیده نعت نیز
در ما گفته اند و بآن لطافت تا غایت چیزی گفته اند و آن اینست ☙ الله

همسایه و بمعدن سنگ لعل اندر جبال گر بنسبت ذره باشد لاف خورشیدها زند هر گرا با سایه مهر تو باشد اتصال چون
گدایان درت خوان شفاعت گسترند [illegible] دارند بر [illegible] در کام جان دارم
بکام نشاید نطق من ز شهد شهادت با دلال هست محبت با دم گوئی بر اعضای من [illegible] هم قوی ز قهرت مست
پسنیده ماه و سال و این ابیات خلاصه قصیده دیگر است نظم ز بعد احمد مرسل امام حق بشناس را دان که هست ز غایت
ست ستایش یعنی قرآن امام حق شناس را دان که گر همتای او جوئی نیابی مصطفی حقا قرینش نیست از قرآن کمالش در
مثال عقل چون گنجد که تعظیمش فزون از بیش و هم است و بیش از حیز امکان صفات ذات مشهورش ز اصل قل تعالوا جوا
ملال جود موفورش بخوان از سوره انسان امامت را کسی باید بدین دین واجب الطاعه که باشد جن و انس و را سلیمان وار
در فرمان طریق حق ز اختیار خلق جایز نیست ور بودی بدی از امت عیسی و قوم موسی عمران هزاران نایب که نیم گذارد مثل او
یه وگر بودی خلل خیزد همه از مرسل هم از سبحان اگر کس واجب الطاعه بدین چون مصطفی باید بعقل و نقل و شرع و عرف غیر از
مرتضی مولا ن اساس دین ما نیست و ما را رافضی خوانند بدین گر رافضی باید منم اول درین دوران اگر لولا علی گفتی
یا او صدره نبودی بسیح شیء را بجید میل در گیهان ز جید رشته این بند نیز ازا و اگر داند بده انصاف اگر مردی مکن
میل و منه بهتان عروس تخت جنت را یقین در برگیرد که در دیوان ایمانش بود مهر علی عنوان گدای کوی آن شاهم
که در کوی گدایانش سلیمان با همه حشمت ندارد پایه سلمان مرا گر ثروت دنیا نباشد غم چرا باشد که بهتر بود این دنیا نخواهد
بود جز حرمان و این قصیده را که گنجینه معانیست در تتبع حکیم خاقانی گفته مه هر سحر از موج این دریای گوهرزای من گوهر معنی
دهد فکر فلک فرسای من شمع گردون در شبستان حرم تا بآورد روز وضع حمل معنی خاطر عذرای من بر سریر
سدره شادروان زند روح القدس چون بمعراج معانی روی آرد رای من نوعروسان معانی را برون آرد ز غیب سوی
صحرای سخن نظم سخن پیرای من در عروج فکرم ار بودی تصور را مجال منتهای سدره دیدی مبدا اسرای من گر بدی
معنی مجسم صورت آسا در نظر تافتی صد اختر از یک نکته غرای من جلوه قرب معانی را منم جائی که نیست در خیال ساکنان
سدره ادنای من در شب معراج فکرت بی براق و جبرئیل بر سر سدره آسان باشد استعلای من آفتابم گر ز معنی
نگنجم در زمین گرچه در حشمت باید صورت بیدای من صفوة الله زاده ام در دین ز دیوان قضا صبغة الله آمده توقیع
بر امضای من آهوی طبعم ز باغ خلد سنبل میخورد نافه خوی در خوی از رشک دم بوپای من آدم نسل معانی خواست بودن
خاطرم خود همین بود است کون مقصد آبای من نی که در صحرای فکرت خاک بود آدم گر بود نافه آهوی قدس از سنبل
صحرای من رشته جان میخورم چون شمع و میگویم که نیست جز برای سوختن طبع جهان آرای من گرچه چون شمعم در

الحمد کرد و ثنا بسم جهانبان برین روشنست گرد و قرص بیت انهم فضله خوان شماست · هر گهر کاندر صمیم کان امکان بود

صورت بند ران بی توقف از دیبای نقش ان چند توان داشتن عاقلی نبود در زمان در دبستان

مثل تیر سنگی صورت بندید و عقل را معنی ایمان ماننده روشن و السلام زایران حضرت را بر در خلد برین میدهند او آن

طبتم فادخلوها خالدین · واین قصیده غرا که چند بیت از آن کتابت میرود از قصاید مشهوره اوست به عقیده مرد دل که دوستی

علی اختیار کرد او را خدای ورد و جهان بختیار کرد فرخنده طالع آمد و فیروز روزگشت آنکس که خدمت در آن شهوار

کرد بر مرکب سعادت عقبی نشد سوار ز جرم عقلی که روی بدان شهسوار کرد سرمایه سعادت دارالقرار یافت هر دل که در

محبت آن شه قرار کرد من مقتدای مار گزیده کجا برم پیرمن آنکه مار بعضویش کار کرد سلطان دین خویش شناسم شهنشهی

کو کام مار در لب طفلی فکار کرد طفل چار ماهه شنیدی که جز علی کو در میان مهد چنین کارزار کرد کاهی میان باز و کبوتر قضا

گاهی به علم حل سوالات مار کرد رایت بسوی خیبر و آیت بمکه برد وین هر دو را از اشارت پروردگار کرد زان همت بلند

کرد آتش خدای داد ثروت بخلق عالم و فقر اختیار کرد بر سر رسول بخت و ندانست پاکی جانرا فدای خواجه

کرد آندم که پای بر کتف مصطفا نهاد عرش برین معتقدم او افتخار پیدا نمود وار گل آدم نشان هنوز کاین نقش نام علی

انکار کرد · واین چند بیت نیز انتخاب بعضی از قصاید اوست ای بر روی خوب تو اقبال را فرخنده فال سدره را

تعظیم قدرت داده صدره کو شمال شرع را بر پای کرده دست خیبرگیر تو عرش را بر سر نهاده دست تو پای کمال

از نسیم گلشن لطف تو جنت یک نسیم وز سر بستان تعظیم تو طوبی یک نهال اختری بر اوج تو صد ماه لیکن بی محاق لمعه

از رای تو صد مهر لیکن بی زوال از تو آید پادشاهی پادشاهی را شکوه وز تو آید آفرینش آفرینش را کمال نسبت دست

تو میکردم به دریا عقل گفت رسم دانش نیست کردن نسبت دریا بآن سعی نماید قضا بر قسمت ارزاق خلق تا رضد منصب قدر

تو هست نماید مثال روی دولت بر خلایق بازگشت یدهی تا نگیرد آسمان از فر بخت تو فال گر زند تیغ حکومت پای تمکین

بر زمین ور گشاید دست قهرت تیغ کین بر چرخ زال کمبلد گاو زمین را پای تمکین از سرون نفکند تیر فلک را تاب شمشیر تمایل

پادشاها منصب قدر تو زان عالی ترست کاندر آن حضرت تواند یافت عقل من مجال گر هوای قاف قدرت در خیال آرد

خرد در زمان سیمرغ فکرش را بسوزد پر و بال دعوی مدحت نیارد طبع کاشی زانکه هست بر قدر قدرت قبای مدح

ارباب مقال ره نگنه پایه قدرت چه سان آرد خرد ای کشیده دست قدرت پای عقل اندر عقال ملکه طبعم میکند معجز نمایی

در سخن روزگارا زین دسحری سامری دارد ملال زانکه او گر پیش ازین دعوی سحری کرده بود صورت دعویش چون دعوی

همیشی محال شد بدو رمنهج طبعم چو خاکستر بباد آتش سحر حرامش زاب این سحر حلال نیست از من بلی را اقبال تو زیر آفتاب تمام که

ز نامه میدانم که هست همچو جهان معنا احسان صدر جنت جای من؛ در مضافت خانهٔ تحقیق خان نیلا رنگ نه فلک میکند امری ز دست

میر دین اجرای من؛ کمترین ملوک حیدر کاشیم کز فضل او؛ در سخن بالا نواز غنیمت ... زاین سخن نقد معانی می برم قلب

روانند و ده پیرو دن با مدا زسود ای من؛ کز روی امتحان صد بار در آتش بزند جز طلا ... یه زر مسوفانی حق بر

مربا بار اقلیم معانی کو کسی تا؛ ده عرض متاعی همبر کالای من؛ شاعرا ز اگرچه خادی خواند ... حد ذی متاز ایشان هم

بزان ظاهر است استثنای من؛ یارب از فضل و کرم بسیار کن طبع مرا زانکه از حد تجاوز رفت استغنای من؛ و له فی مدح امام المحق

ابو الحسن علی بن موسی علیه السلام شه؛ دوش چون دور شب تیر بپایان آمد؛ نوبت زمزمه مرغ سحرخوان آمد؛ چشم جان

تودم مشکین صبا روشن شد؛ کو هی؛ بمصر نسیمی سوی کنعان آمد؛ عجب بوی بهشت ازدم باد که در و ... ازپی زشرف خاک

خراسان آمد؛ شرف خاک خراسان همه دانی که زچیست؛ زانکه در خطهٔ او روضهٔ رضوان آمد؛ مشهد پاک معلای امام معصوم

که خاکش ز شرف افسر کیوان آمد؛ آنکه درگلش هوش ز سر شرط ادب؛ دست فرش صباعنبر ... آمد آنکه در حضرت جاهش

بی قدر و محل پرطاوس فلک مروحه جنبان آمد؛ آنکه اندر حرم جلال محبان ... مالک چار حد خانهٔ ایمان آمد؛

وقت انکار عدو سنگ بزیر قدمش؛ از ره معجزه چون موم گدازان آمد؛ کعبه طوف درش زقول نبی قرشی تا بصفا و حج نافله

یکسان آمد؛ مالک ملک حقیقت تویی از صدق و یقین؛ هم ز قران خبر و حجت و برهان آمد؛ ناکسی کز تعصب حق تو باز گرفت

در کمالیت ذات تو چه نقصان آمد؛ در نبوت چه زیان آمد اگر روزی چند؛ اهرمن نامزد تخت سلیمان آمد؛ گر ز خرطبعی گوساله

پرستند یهود؛ نام نقصان سوی موسی عمران آمد؛ منم منیر؛ از حبال آل احمد لاف؛ ز جان ... دل شده مولای آل عبد مناف

منم که مهر ولی الله از دل پاکم همی درخشد مانند گوهر شفاف؛ منم که خون عروقم ز تف آتش مهر چو آهوان ختن مشک میشود در ناف

نه تهمت از فلک کو شوار ایشانم؛ بمدح او چو کنم کار؛ فکرت استکشاف؛ رساله کرمش را از انما توقیع طراز آیه قدرش ز سورهٔ

اعراف؛ شناسد آنکه شناسد که عقل نپسندد؛ بر این چنین شه والا تقدم اجلاف کسی که نفس محمد بود بقول خدای؛ فرو گذار

انکه زنی را با یمان لاف؛ ز راه جهل تقلید دیگر مکرو که روز حشر نباشی مدیح به معاف؛ یقین بدانکه سلونی به از قبلونیست چرا

برون شوی ای خواجه از ره انصاف؛ زبدهٔ منقبت مرتضی علی بشنو؛ بیا مکوری با حزیان و مردم خاف چه کاشی

انکه شناسد حیات خود زین شهد؛ نظر کند سوی ذی چشم استخفاف؛ ده ... بیش زین کین طارم فیروزه منظر کرده اند؛

دولت باقی جزای مهر حیدر کرده اند؛ بسته اند از مهر او لعهد باارواح خلق؛ و انگهی ترکیب خلق از جسم و جوهر کرده اند

خاک آدم در عدم پیدا نبد کز نور او چهرهٔ اقلیم نه گردون منور کرده اند؛ تحکگاه بقیش برتر ز عرش آمد از آن شد کز شرف

هم عرش از دوش همبر کرده اند؛ لایق یک نامه بردن را نبود ار کرد کار؛ زانکه او را مهر محراب و منبر کرده اند؛ یا امیر المؤمنین

آب و نیش اندر نابیا نامه نوبت همچون شمع سرتاپای من خاطرم در مکتب روح القدس آموخت علم بر مکتب خانه‌ام
عقل ادب فرمای من زان [illegible] در طبعم نهاد قوت ابداع معنی مبدع اشیای من چون خضر پرورده آب حیاتم
زان بود مجمع البحرین معنی [illegible] در عالم صورت معنی در ازل بد معید پیر گردون دولت برنای من
من این صورت بدم کاکنون [illegible] مرا جای دگر بود اول مسکن و ماوای من در حریم سدره خلوت داشتم جای که بود
تشنه لب آب حیاتت از جرعه حمرای من مجلسی دور از کدورت باده دور از خمار در کف ساقی جان افزای غم فرسای من
گر نه خوردی آدم آن یکدانه گندم در بهشت کی بودی در خاک آمل مولد و ماوای من علم بسوی مرکز اصلی توان شد عاقبت
گر نیالاید بدنیا حرص کفرآلای من گردن شهوت گر ز تیغ ریاضت خسته شد تا هویدا گشت بر من مبدا و منهای من در رهم
روزی جوانی دام شهوت می‌نهد این کهن پیری که هست اندر پی اغوای من کنج و اژدر ناعجب [illegible] کو هین قتیل بود
در کنج وجود دم شهوت اژدرهای من گر [illegible] حیدر دارم اندر دل مقیم در دل دیو افکند بن جان ملک سیمای من جانم
اندر رهای اژدرهای شهوت کم شدی گر [illegible] دولت مولای من آفتاب آسمان دین امیرالمومنین کامد تشریف
مدحش حبیب بر بالای من آسمان بر مه و خورشید یابی بر زمین گر بمهرش بجویی پیک یکتا اجرای من آفتاب
پایه سایه رایم نبود تا بود در سایه خورشید دین ملجای من این جهان و آنجهان در زیر پایت کم شود گر زنی دست یقین
در عروه الوثقای من شهسوار شرع مولی المومنین حیدر که هست مهر او امروز اصل نعمت فردای من بلبل دستان نارستان
باز ماند چون شرح مدح میر دین طوطی شکرخای من انتظار معنی گشته چون میکند مدح آن خورشید دین و شاه
الامین املای من خود صفات ذات آن شه نبود و هرگز مباد طاعت روز من و اندیشه شبهای من دامن در معانی ناگزیران
پر کنم چون خور دغوص فکرت غوطه در دریای من لوح امجد در کنار طبع خاقانی نهد [illegible] پرستان معنی خاطر دانای
در همه ماهی یونس بود گلکش فی المنی البحر نوتیس میکشاید کلک حوت آسای من بر نخ طبع [illegible] ولای مرتضی هست تحت
تنزیل طبعم معجزطاهای من موسی عهدم که بر طور ریاضت ساکنم روشن از انوار حق هر دم تجلیهای من خصم اگر در روز
دعوی سامری گردد دهد گوشمال لامساس ور ایدبیضای من مقتدای سینه صاحب دلانم کعبه و البیت المعمور معانی
طبع مستقصای من تازبانم برشای رکن ایمان طاعت رکن هفت اقلیم معنی [illegible] دل یکتای من زین صفت آمد چو عیسی این
دم معجزنما داشت گوی نفخه روح القدس بادمی بر سر بار معنی گر انجم میزند سر معنی نداند جز دل شیدای من آن توانگر
همتم در دین که با افراط فقر ظاهرست [illegible] استغنای من محنت [illegible] گوییم زانکه در مازندران نیست کس از بلای
خویشتن پروای من تا نبیز دابرو [illegible] پیش کس [illegible] قفل خاموشیست دایم بر لب گویای من غم ز درویشی ندارم

فرعون علی دیگری بود هیهات ملک با نام کی همبر ره نمایی که جز علی شد نیاید ولی بسوی [illegible]

نیست بل تائید آن همایون فر قرب سی سال شد که حامی [illegible] است [illegible] ز خراسان [illegible] عراق همی

هاشمی همی کنند از بر بر دوام در جهان بمدح علی کوی دانش رحبه [illegible] والی ملک ما که بنشین لایق ورع و

[illegible] ما مفخر از پی آنکه نیست بد دنیا خاطر آسوده دار و غصه مخور چون برآر مهر او [illegible] کر تیت کز ز

رحمی که گشته شد در دین تا قیامت دهد سعادت بر مال قارون و سطوت دوزخ ملک فردوس و محنت

نوع و سامان بکر فکر تنق نخست و بر بیان بستر عقد ایشان خدای عز و جل بسته بر نام حیدر صفدر [illegible]

بت بین که می نازد چشم دولت بروی آن شوهر و مخفی نماند که ملا فصیح دشتیاضی که از غلات اهل سنت و جماعت

بعضی از رسایل خود این قصیده را که مشتمل است بر تزدید و [illegible] لزوم [illegible] حضرت امیر و بطلان دیگران عکس آن

[illegible] ده و متصدی جواب آن شده و گفته که اولا اختیار شق اول کرده میگویم که از خانه نشستن علی و توقف او در ب

لازم نمی آید خروج او از شرع بلکه او تابع ایشان بود در حق تا وقتی که نوبت خلافت به او رسید و ثانیا اختیار

[illegible] کرده میگویم که لازم نمی آید از آنکه در باب خلافت ابی بکر و عمر مثلا قولی ایشان منعقد شده بود و مولف گوید

جواب مذکور ناشی از سوء فهم کاشی است چه مراد از خانه نشستن حضرت امیر تخلف او ست از بیعت ابی بکر چنانکه در صحیح

بخاری و غیر آن مسطور است و حاصل مضمون قطعه مذکوره الزام اهل سنت است بانکه اگر خلافت ابی بکر حق بود و تخلف

[illegible] حضرت امیر از بیعت او باطل است و اگر تخلف آنحضرت حق بود پس بیعت ابی بکر باطل باشد و این ایرادیست وارد

جواب [illegible] در برابر آن غلطی نهایت بارد است و اما آنچه در اختیار شق ثانی گفته که خلافت ابی بکر باجماع اهل حل و

عقد [illegible] اختیار ایشان بود مدفوع و مردود است بآنچه در مجلس پنجم از بطلان این اجماع تفصیل جمعی از اکابر صحابه مانند سعد بن

عباده و اولاد او در مدت حیوة خود و حضرت امیر و سایر بنی هاشم و موافقان ایشان مانند سلمان و مقداد و ابوذر

در مدت شش ماه برای بکر بیعت نکردند و اختیار بعضی از اهل حل و عقد دران باب حجت نیست و اختیار بعضی مانند عمر را دران باب

[illegible] تن چنانکه صاحب موقف بران رفته مصادره بلکه محض مکابره است چنانکه کاشی نیز رحمه الله در بعضی از

قصاید بان اشعار [illegible] نموده و گفته [illegible] امامت را کسی باید مدین در واجب الطاعه که باشد جن و انس او را سلیمان وار

[illegible] فرمان طریق اختیار از خلق جایز نیست ور بودی بدی از امت عیسی و قوم موسی عمران و اگرچه سابقا در بیان احوال

[illegible] بعضی بر اصل در ابطال اختیار پرداخته ایم در این مقام جهت استظهار [illegible] دیگر ابطال آن نموده میگویم که

[illegible] آرای مردم مختلف است غالب آنست که اختیار ایشان موثر فتنه و نزاع شود چنانکه شیخ ابوعلی در الهیات شفا

دریا و کاشی بین لطف آنکه لطفت داری دلهای عجز گرده اند از کف دریا نصیحت یک نسیم بخشش او اگر
تشنگان راه را سیراب [illegible] کربلای بین شد آن آنکه نان بی‌خور در و تشکر زانست کان بزال حیدر
کسانند عمر زدر و بیش بچه دانم زانکه میدانم یقین عرب کر کفر با سلمان و بوذر کرده اند قرب سلسلنا فزون
کاج متنوفای بین [illegible] ان دین شافی کو ترک کرده اند گر بهشت الحق هوا داری حیدر را جرات شادی کاشی که
این او ره بیتر کرده اند ول تا سرم در سایه خورشید تابان میرود پای قدرم بر سر گردون گردان میرود
ضیا فتحانه طبعم زخوان بالا رغیب ساکنان سدره را از نزل صد خوان میرود تا ریاض خاطرم را فیح تاب اثر
مرتضات فتح اقلیم معانی بر من آسان میرود بادل سحر آفرینم جادوئی را رنگ کن این سخن در معجز موسی عمران میرود
پایه معنی بجای میبرم در مدح شاه کز پی دیدن فلک [illegible] حیران میرود هر چه بر هم مینهد اندیشه را قسام کمال
تا کمال کبریائیش جمله نقصان میرود در ترازوی خرد بردار و بنگر ساعتی تا از و بر ماسوی الله چند رجحان میرود
هر که بعد از مصطفی با مرتضی دارد وفا ذره در دین مسلمانی چو سلمان میرود وانکه با وی در خلاف آمد گر از ثبت بنیت
در خطابش لیس من اهلک چو کنعان میرود در ره توحید و عدل استاد امام مردانه واز حجتم قاطع زلشیر یزدان
میرود کیست آن مهتر همایون فر که با وی داد مهتری مهتران آن وصی رسول و زوج بتول در جهان و مقر جهان ایکه
معنی عقل در و مبهم صورت نفس کل در و مضمر جوهری بود جز خدا و رسول کس ندانست قدر آن جوهر ذات او دا
عرش را زینت نام او کرده خویش را زیور نقش وجه بخواسته نافریده خدای نقش صور کو سر درج آدم و زسر
خاک آدم زمین او کو سر بوده عالم بر از ما ترا و زادم و آدمی نبود خبر در شبستان فطرت آدم [illegible] اندر سرای
مادر زاولین حرف کرده در کتب معنی علم آخرین از بر بیش دریای همتش چه بود قلزم آسمان کفیه تشمر گر بود کشتی تفکر را
بادبان آسمان بهیا ور کافرم گر شد بسیصد قرن بر محیط کمال و معبر کیست با قدر او سپهر بلند حیث باری و طلیعه خود
مرد باید که دیده بارشد دیدهای یقین دیده ور تا جهان را درین جهان بیند برتر از وهم حس و عقل بصر مرتضی دو
لطافت احمد مصطفی در شهامت حیدر ز صورت فعتش هزار فلک معنی خاطرش هزار اختر از حبابش ایثار [illegible]
و ز دلش استعار تی کو سر حا کرشش جبریل و مکائیل مدح کوش خدا و پیغمبر میزبانش روان جان و جسد قهرمان جهان
فضل و هنر از شاعات تیغ شمشیرش در دل آسمان فتاده شرر بحر قدرش اگر بجوشیدی کشتی سپهر را لنگر خیبر انکه
گرفت دست علی که بعجز اعتراف کرد عمر گر بقول خدا بدست و رسول زین [illegible] تم بر منبر پس علی رانجا نشستن باشد
بحق زراه شرع مده ورنه قول خدا بدست و رسول میل او بکر بود ورای عمر پس علی رجعت او باطل پس علی مؤمنت وا و

ونی برابر همدانی ترا شرم از حدیث محمد رشناس و آل او ها که باقی ... ایشان ... است ...

شی اهل مدحت سزاست ؛ ولیکن سینه اعدای دین را دستانی چو تیغی ...

بدین شهر مرا درد و غم است ؛ وله ؛ دلی کز جان غلام مرتضی نیست ، یقین میدان ... در دین ... امیرالمومنین شاهی

که در دین نظیرش جز گزین انبیا نیست ؛ هر آنکو مقتدا را پارسی دانست ؛ بدین جز مرتد و در ... دغا است ؛ کهی کو نفضل آن

نیست در دل نصیبش غیر نفط و بوریا نیست ؛ تبرک لعنت ایشان بگویم که در دستم ازین بهتر دعا نیست ؛ ز آب و خاک پاک آن

دم با پاکان از وصل و هوا نیست ؛ کنارم پر ز درهای ثمین است ؛ از آن میلم بسوی کیمیا نیست ؛ خدا نیز از آن قومیکه او را

بدین امام و پیشوا نیست ؛ مرا با نیماعت دوستی داد خدایی کش خلل اندر وفا نیست ؛ امام حق کسی داند علی را کش اندر سر

در خطا است ؛ خط مهر علی در جان کاشتست ازان یکدم دل از یادش جدا نیست ؛ بمهر آل حیدر زنده ام من بخیر عمر حیات

نیست ؛ زمال و ملک دنیاوی بال که ماشن ز زبان آید مرا نیست ؛ امیدم مهر او ست و نعیم هست کامیدم بجابت

منقولست مزار او در جانب قبله شهر سلطانیه واقعست و پادشاه صاحبقران مغفور فرمودند که عمارتی بر بالای قبر او ساختند

و باغچه در آنجا طرح انداختند و الحال آن مقام مزار اهالی آن دیار است ابوالعطا محمود بن علی بن محمود المشتهر بخواجوی الکرمانی رحمه الله تعالی

که نام و نسب او بهمین نظام در بعضی از مؤلفات او بنظر این مستهام رسیده ، دولتشاه سمرقندی در تذکره خود گفته

بزرگزاده کان کرمان بوده و صاحب فضل و خوش گوئیست و سخن او را سخن شناسان در فصاحت و بلاغت بی نظیر

میدانند و او را نخل بند شعرا میگفتند ، همواره سیاحت کردی و در کرمان قرار نگرفتی و کتاب همای و همایون را در بغداد

نظم کرده و در آن داستان داد سخنوری داده و در اثنای سیاحت بصحبت شیخ رکن الدوله الدین علاء الدوله سمنانی قدس

سره رسیده و مرید گردید و در سلک صوفیان بتصفیه باطن اشتغال مینمود و اشعار شیخ بزرگوار را جمع مینمود و این رباعی

در حق شیخ میفرماید ؛ هر کو برهی علی عمرانی شد چون خضر بسر چشمه حیوانی شد ؛ از وسوسه و غارت شیطان وا رست

مانند علاء دوله سمنانی شد ؛ و اشعار او که بر وفق ترتیب فقرا واقع شده این غزل است ؛ پیش صاحب نظران ملک سلیمان

باد است ؛ بلکه آنست سلیمان که ز ملک آزاد است ؛ آنکه گویند که بر آب نهاده است جهان ؛ مشنو ای خواجه که تا درنگری بر باد است

خیمه انس مزن بر در این کهنه رباط ، که اساسش همه بی موقع و بی بنیاد است ؛ دل درین پیرزن عشوه گری مربند ، کین عروسیست

که در عقد بسی داماد است ؛ هر زمان مهر فلک بر دگری می افتد ، چه توان کرد که این سفله چنین افتاد است ؛ حاصلی نیست بجز غم

بجهان خواجو را ؛ خرم آنکس که بکلی ز جهان آزاد است ؛ و از جمله قصائد او که در مدح حضرت امیرالمؤمنین واقع شده این قصیده است

ای کی آمد ... بر دیر یار ؛ باشم ز آستانه محبوب خود جدا ؛ وقتست کز منازل تقدیر بگذرم ؛ آرم بصحن گلشن تحقیق متکا من

تصریح بان [illegible] اختیار [illegible] امام باطل باشد دیگر آنکه اهل حل و عقد مالک [illegible] تصرف در بعضی از امور [illegible] [illegible] دیگر آنکه امامت [illegible] [illegible] مادامیکه امام [illegible] قاضی یا محتسب نسازد چگونه ایشان غیر خود را مالک [illegible] و متولی امور مسلمانان [illegible] میسازند دیگر آنکه [illegible] کمی عظمت از دین و اقل مرتبه چون نماز و روزه در آن بعضی از حضرت رسالت می ماند پس [illegible] حضرت در امر امامت تا آخر زمان حیات با متداد زمان مرضی که خبر داده بود که در آن مرض رحلت خواهد فرمود منافی کمال دین خواهد بود و طلب دوات و کاغذ در اثنای آن مرض جهت تعیین صاحبان امر و لایت برانکه رضی نبوده باشد که امامت مفوض باختیار امت باشد دیگر آنکه تعیین امام باختیار امت باشد محتمل است که برخلاف مراد خدای تعالی باشد پس تعیین امام باختیار امت محتمل است که برخلاف مراد خدای تعالی باشد پس افاده تعیین وجوب متابعت [illegible] نخواهد کرد و بنابرین موجب تساهل در اطاعت و جرأت بر مخالفت او خواهد شد دیگر آنکه امامت خلافت از خدا و رسول اوست اگر باختیار اهل حل و عقد ثابت شود باید که امام خلیفهٔ ایشان باشد نه خلیفه خدا و رسول و پس اگر باختیار ثابت شود باید که امام خلیفه ایشان باشد نه خلیفه خدا و رسول و کافیست در نفی اختیار آنچه صاحب الامر علیه السلام [illegible] پدر بزرگوار خود با آن استدلال نموده و فرموده که موسی علیه السلام با آن جلالت شان اختیار او واعیان بنی [illegible] از برای میقات واقع نشده الا بر منافقان چنانکه خدای تعالی در قرآن مجید خبر داده پس چگونه اختیار امت در امر امامت حجت باشد و اعتماد را شاید و از نخاست آنچه یافعی شافعی در کتاب تاریخ آورده که روزی ابوالعیناء نزد عبیدالله بن سلیمان که وزیر خلیفه بغداد بود از پریشانی حال خود شکایت نمود وزیر گفت که ما سفارش ترا بفلان نوشته بودیم ابوالعیناء گفت بی کسی نوشته بودید که در نهایت بی مروتی و دون همتی [illegible] بنابرین متوجه اصلاح حال من نشد وزیر گفت بو خود اختیار کرده بودی ابوالعیناء گفت درین اختیار بر ما ملامت نباید کرد که حضرت موسی هفتاد کس از قوم خود اختیار نمود و یکمرد رشید در آن میان نبود و حضرت پیغمبر صلوات الله علیه عبدالله بن سرح را جهت کتابت وحی اختیار نمودند او مرتد شده بمیان کفار رفت و علی بن ابیطالب ابوموسی اشعری را اختیار کرد که حکم کند پس بر حکم کرد و بعزل او از امامت خود حکم داد والله اعلم بالسداد [illegible] مولای مرتضی والی کرمست هرکس را که ما دریاد ماست اگر اصلش درست و رست باشد دلش را [illegible] با کاکان حرامست خطای ما [illegible] روی اثر کرد صواب است آنکه میگویم خطا نیست دلی دارم محمد [illegible] کاو [illegible] بغیر از آل پیغمبر دوانیست علوم اولین و آخرین را بغیر از مرتضی مشکل کشا نیست تجنب رفعه دیوان قدرش مجال نسخه از [illegible] سما نیست همین مولد او گشت کعبه معظم ورنه بیت الله کجا نیست حریم حرمت شاه نجف را مشاعر کمتر از رکن و منا نیست بیا تا از ره انصاف هکیدم بگویم کمتر از طبع خدا نیست مقام لو کشف از جمله خلقان کسی هست مابین گوی پاینست [illegible]

بر جسته اند دانه ریزان کبوتر خانه روحانیان نام اهل البیت بر بال [illegible] دل را خار خار بی باز بند کاندر
بزم تازیانش سبحه اندر قصر قیصر بسته اند عصمت احمد نظر و [illegible] ولی بردن هوی
سفر بن صلوه علی خیر الوری رمز المشرحین رید و فاز الطین قلعه گیری کشور چیدر رید نه وجسته تند لا له عصمت
علی کاشف سر خلافت راز دار لو کشف قاضی دین نبی مسند نشین هل اتی مالک ملک سلونی باب شهرستان علم
نوادر عهد به تخت رضا معنی علم الهی خاتم دست کرم گوهر جان فتوت روح شخص لا فتی سروستان امامت در
شمع ایوان ولایت نور چشم اولیا مقتدای سروران ملک دین زوج بتول بیسوای ره روان راه حق شیر خدا
امامت مثل او چتر نیافت بحر در درج کرامت همچو او گوهر نیافت ولیشب آسمان حایل در بر جوز ابوخت و زتعزیت نا کم
سوخت چون لبوزم کز غم سبط سلطان رسل جان منظوران این منظر مینا بسوخت آتش بیداد آن سنگین دلان
زد ماهی اندر بحر و مه در غرفه بالا بسوخت چون چراغ دیده زهرا که گشتندش زبن زهره را دل بر چراغ دیده
دجله تر دامن از ورش بعکبند م چشم کان نهال باغ پیغمبر ز استسقا بسوخت چون روان کردند خون از قره
چشم عیسی خون بیارید و دل ترسا بسوخت بس که دریا ناله کرد از حیرت آن تشنگان گوهر ش را جان در دل
دیو طبعان بین که قصد خاتم جم کرده اند [illegible] ذبح نقش خاتم کرده در قیامت کافرش خیمه بر
سکه دولت بنام آل پیغمبر زنند شهسواران [illegible] دل روند خاکیان لا فارهوای خواجه قنبر
تشنگان وادی این جو در کوثر زنند از شعف دست شعف در دامن حیدر زنند هر کجا چون حلقه بود در
ره روان راه حق چون حلقه آتش در زنند قدسیان خرگاهیان عشق اهل بیت را خیمه بر بالای هفتم طارم اخضر زنند
حیدر را میر سد کز بهر دین حلقه ناموس احمد بر در خیبر زنند گر چه خواجو در محبت خالص و زنه قدم تا بدار الملک معنی
نشد ره منزل بر د هر لو ید بیت حیدر گرفت آب حیوان یافت آنگو خضر را رهبر گرفت و وجه برات شام بر
نوشته اند اموال تمام بر شه مامور نوشته اند مستوفیان خسرو کشور گشای هند بر باختر موجب لشکر نوشته اند در باب
چغتای نکه دست [illegible] کر دبار گاه سکندر نوشته اند مضمون روز نامه خورشید خاوری بر کارنامه [illegible] نوشته اند
[illegible] شاه سنگین عذار چرخ از مشک خط سیاه بعنبر نوشته اند و آیکه صیت که خطیبان آسمان بر هفت و چار پایه منبر
[illegible] مکارم اخلاق مرتضی کان را درین کتابه بعنبر نوشته اند منظومه محبت زهرا و آل او بر خاطر کواکب
از بر نوشته اند و [illegible] حریم قدس نام بتول بر سر معجر نوشته اند رمز یکه بر بساط وی طومار بست
[illegible] نوشته اند وصف خدنگ جاریه جان شکاف او مرغان معنوی همه بر پر نوشته اند از دست

ما چون [illegible] کردی تا بم زمر تضا لیکن اگر کعبه کنم سجده یا بدیرم باشد مرا بغیرت [illegible]

[illegible] از ازواج او صادق مصطفی اقصی خرام و با دیبای او دگیتی فروز

مملکت آرای والضحی [illegible] که بر قد قدر [illegible] بریده اند دیبای قمر فام اندر و استبرق [illegible] هم رشته را شاعت امید [illegible]

هم [illegible] رنگی و میر [illegible] چون مهر دلون روشن از انوار نور اوست صلوا علیه ما طلع البدر فی الدجا از لوح خاطر

نکرا و بشسته بد غبار چون کشته ام غبار ره شاه اولیا فرمان روای ملک سلونی امیر نحل دارای [illegible] اقلیم هل اتی گر نام او

کنی مثل نقش جبین بر خاک ره قدسیان [illegible] یارب بحق آنکه قمر را و [illegible] زد تسبیح گفت در کف معصوم او

یارب بحق آن چمن آرای لو کشف کو بود سرو خوش نظر باغ لا فتی کین خسته را که بسته بد طبیعت آزاد کن ز محنت این

اژدها جرمی که کرده ام اگر آری بروی من بشتابم سوم در دم ار بنوا کر من کنم کرمت بی نهایت شب را امید

که روز آید ار قفا آدم ز دور باش عصی خسته شد ولیک داند خود که مرکب سیران بود عصا یارب چه ما تبدار بر بیابان

لطف ما البخت صفه نشینان کبریا فرخنده طالعی که نسیم شبی بخواب ریحان و تین و کلبه باغ انما خواجو که اشنای [illegible]

این در است شد غرقه در محیط تو چون بحر آشنا دلهای خسته را بکرم مرهمی فرست ای اسم اعظمت در گنجینه صفا و من [illegible]

مرحبا ای نکهت عنبر نسیم نو بهار جان فدای نفحه ات باد ای شمیم مشکبار سنبل اندر جیب داری یاسمن در آستین عود و صندل

در میان با مشک و عنبر در کنار دوش هنگام سحر کوفر افکندی گذر [illegible] ره شاه انت افتادست بر یثرب گذار یا نسیم روضه دار

القرار آورده گر تو می باید بر وان [illegible] [illegible] قد شاه نجف بگذشته گر تو می اید نسیم نافه مشک تتار شاه

مردان چون خلیل الله بصورت بت شکن شیر یزدان از رسول الله نبی یادگار مهر او از آسمان لا فتی الا علی تیغ او ار کوثر لا سیف

الا ذوالفقار عالم او را اگر امیر المؤمنین خواند رواست آدم او را اگر امام المتقین گوید سزاست غره ماه منور بین که غرا کرده اند

شامیان طره بر جبین مطرا کرده اند بر سر آنکه سازندش قبا ال عبا اطلس رفعت را بر [illegible] سیما کرده اند چون در آمد

خوش حیش شاه مردان در مصاف از غبار تازیان چرخ معلا کرده اند نعل دلدل را کله داران چرخ چنبری تاج فرق فرقدین

بر روشنان قصر کحل گرد خاک پای تو سرمه چشم جهان بین ثریا کرده اند خون در انجمن شوخی باغ رضوان

برده اند تا از وگلگونه رخسار حور اکرده اند آنکه طاوس ملایک پای بند دام اوست خوش [illegible] دام پر دون

حرف نام اوست بار دیگر بر عروس چرخ زیور بسته اند پرده رفعت بر ایوان اخضر بسته اند [illegible] فانکوده اند

کوه آهن جنگ را از زر کمر بسته اند اطلس کلریز این سیماب گون خرگاه را نقش بر دار ان چینی نقش دیگر بسته اند یا رب بحرمه

بحق مهدی آخر زمان نقره [illegible] سما را زین از زر بسته اند مهد خاتون قیامت می برند بهر آن [illegible] با تا [illegible]

شن تو حید را عارض این بستر نامیه جلد برین از لب این ما و دان و آمده [illegible] ان تا و رای صنعت عجز و کر

تا حسنی جان برافزون دوش کو بود از خون شمع دلم خنده تر زن سینه [illegible] مرد و زحمت من تا رعق ما تو ان سوخته از

مرغ دل خون چکان دوخته تر ماب زن زمزمه نرم از ناله سکر خویش و درد کلکم [illegible] و لشتن آتش می نجیه

تاک من چاک از نغمه بر بط زده ما من ممتحن مهدی مهد داغ انکه خود نام اوست از غرف کبریا کر د نظر سوی من

گفت که تا کی بود در شب حیرت ترا شمع دل تابناک دو زمان بی سخن چند درین تنگنا دل بعنا مبتلا چند درین تیره جا

ان بعنا مرتهن خیز چو عیسی برین طارم خضرا خرام گوش بر اهت مال چشم تو قب بکن لو جل بار کیرا زکف کر دون

همسر سلطان شرق افسر زر در فکن ور کندت آرزو پایه قطب فلک بارسنان مر پایه نعش ازنه زن آتش خور بر فروز

مالک عطار د بسوز خنجر بهرام کیر کردن کرد و نزن راه ملای سوی زا آلهی بجوی ری بسر [illegible] دست ر علوی و من

رچه نه یار غار از دوارهی نکدز و چون عنکبوت پرده غفلت متن چون زده کوس دین بر سر کوی یقین تخت اقامت چنین

در درکاه زن در کذرا چند و چون تا بکی از کیف و کم برکذر از بعد و بهی تا بکی از لا و لن چون برسیدی بحال دم مزن

از قیل و قال چون بکذشتی ز حال سبح مکو ما و من تا بکنی در دخوبیش مدح شه اولیا از ذوق خاطرت محو بکرد د

شیر دل لافتی شیر خدا مرتضا حیدر خیبر شکن صفدر عنبر فکن شاه ولایت پناه میر ملایک سپاه کهف مکین و مکان زین زمین و

زمن ناصب رایات علم شارح آیات حق واسطه کاف و نون کاشف سر علن مرغ سلونی صفیر بحر غنی کهر تازی دلدل سوار

علی قدسی سنن از سر زبر احرم کو هر دریا کرم روح مسیحا نسیم خضر سکندر وطن ثلب دین را دیب راه خدا را دلیل ملک ملک را

خطیب شاه رسل ختن گفت ز تعظیم شان محمدتش مصطفا خواند ز فرط جلال منقبتش ذوالمنن نعل سم دلدلش تاج سر فرقدین

خاک ره قنبرش سرمه چشم پرن سبحه طرازان قدس و حرم معتکف قلعه کشایان بر علمش مفتتن دست مده جز با و تا نشوی پایمال

فتنه مشو جز بره تا بر هی از فتن جان ثنا خوان من تا ابد از مدحتش باز بنا ید چو مرغ از کل و برک سمن در ره مهرش فلک مشوره

با من کند زانکه بود مستشار نز دخرد موتمن چون ببرم از جهان حسرت آل رسول روز جزا در برم سوخته بینی کفن کفته

خواجو کلیت رشته ز کلزار حالی کاید از انفاس و بوی خرد بی سخن سوفد کلک من چو این تمایل شود زیر دش از چین زلف

نامه چین و ختن و له ایضا نور ابعد [illegible] بشوک خامه صورت نکار کن فیکون که بعث در شکن زلف کاف طره نون حروف مصحف حمد شن

منزه از کم و کیف سطور لوح جلالش مقدس از چه و چون چو صفحه صبح بود دیباهای قدرت او هر آنچه در قلم آید ز لوح

و قلم ون بحکم اوست که ضحاک صبح کشور کیر دهد بمهر درافشان درفش افریدون نبات نعش بهر نطاره صنعش سر از دریچه

بلیع کشیده [illegible] ون فلک بچرخ در آید چو نام او شنود ملک سجود کند چون کلام او شنود ماه روی شب افروز الذی

بچه احد ابدی [illegible] [illegible] نوشته اند ابیات شوق آنکه نبی را برادر است اجرام بر روان نیاید در نوشته
با بیت از فضایل او [illegible] [illegible] [illegible] نوشته معمر نوشته اند نقشش بکار گاه ملک برکشیده اند مدحش دیباچه
فلک بر نوشته اند [illegible] طاق [illegible] مدحش بر بازوی لطاق و دیگر نوشته اند صفت کران چرخ
ذوالفقار برقع بند نوشته و بر خور نوشته اند خنجر کشان صف شکن چو خیل مهراو برافتاب نعل بهار نوشته اند لنگر
عالم جان نام دلدلش بر کوههای زین بکاور نوشته اند ذکر غبار در که آن میر هاشمی شاهان سرافراز بر افسر نوشته
در گوش ما مدایح شبیر خوانده اند رجان ما مناقب شبر نوشته اند آنرا که سر فدای هوای علی نکرد یارب زجان
چه بر سر نوشته اند این لبکه صفت کشور کردون بیک نفس مردان راه او تقدم در نوشته اند اشعار من که ما
حیدریم هم بحر عشق کرده و هم بر نوشته اند فردوسیان حدیث روان بخش عذب من در روضه بر حوالی کش
نوشته اند در شوق مدحش سخنم تا کان مصر بر گوزه نبات شکر نوشته اند چو لست کز حوادث دوران
مردم بنام من غم دیگر نوشته اند در دیگه در دفاتر تقدیر ثابت است گویی که بهر این دل غمخور نوشته اند باد مه
که رصفحات عقیدتم شرح خلوص آن شه صفدر نوشته اند خواجو کمال نامه مستان حیدری بر جان عارفان قلندر نوشته
کرد بیان ستایش ابکار خاطرم بر جبهه‌های روشن اختر نوشته اند و له قرطه زر چاک ز دلعبت سیمین بدن اشک ز
فشاند شمع مرصع لگن خیز که گل بر دمید از دل خارا ی لوء مرغ چمن زر کشید زمزمه خارکن دانه کاوس چیده [illegible]
داغ گلستان بماند بر دل زاغ و زغن طایر طاوس زاغ کرد نشیمن باغ گلرخ بستان فرو گشته چنان در
یوسف گلروی شرق چشته زنخدان کرگ لیک بخون کرده رنگ لاله صفت تیر من صبح مسیحا نفس از ره بام آمد
ساغر زرین بچنگ چون صنم سیمتن سالک دل با فته نکهت روح القدس چون نبی یثربی بوی اویس قرن انور
از سر صدق و صفا در و زمان ساخته محمدت بو الحسن قاضی دین رسول خازن گنج بتول قاسم کیش مبل ماحی نقش و ثن
شامی بر بند سر سیه بر بدن افعی سیمین کشیده مهره زر از دهن چرخ سر آسیمه وار مهر سلیمان با ذرج ممرد فتاد
نه وشب زنگی نژاد داری تسخیر ملک خیمه مهراج رنگ بر در شاه ختن ماه پیر جهان سینه سیه کرده است تا دل
بر ضیع سهر وشو و از این چرخ خواب فروش سیه از صنع خیل شه نیم روز راند جنبیت شام چهره و هندوستان بر
بچین تاختن بطبق لاجورد در بخته در عدن مهر چو مه روی مصر کشته زندان اسیر مطلب چو یعقوب بیاکن بیت الحزن
ساقی زرین قدح ازلی بزم طرب مه بر طاق افق ریخته زر در دمن خون شفق بر کند چرخ بسوگ حسین در د عشق در جگر
دهر بداغ حسن آنکه بود رغم را دغم او ناله کار و یکه بود ابر رابی رخ او گریه فن روضه تحقیق [illegible]

ز گلستان اورا دوش ز جان فاخته آیینه‌ای کوکو باز طراز کوت

با آفتاب جهانتاب آسمان علوم که شد منور از انوار او جهان علوم

علوم اگر نه باب مفتاح او شدی مفتوح هیچ باب نکردی کسی بیان علوم

از بهار علوم مفصلی بود از مجمل معانی و هزار ورق که برآمد گلستان علوم و گرنه وضع مصابیح علم نهادی ثانی مسیح ملت

... جهان وادی صبح مطلع صدق آفتاب عیسی دم که بود خاک درش کحل دیده مردم امام لعبه نشین جعفر فرشته نهاد

... خضر قدم صادق خلیفه دم فلک مخلقه تدریس او حدیث حدوث سماع کرده به لفظ محمد ثانی قدم همای سدره

و حریم کعبه او مقیم در طیران چون کبوتران حرم هر بشارت ازلی در تقریش مضمر عنایت ابدی در تبعش منضم کتابه کبریا

چرخ حیری کردند نام مهر قرش از زر جعفری کردند به عفو عفت کاظم امام ربانی کلیم طور کمالات موسی ثانی زبس که چرخ

بر دوستی بی‌وفائی زده شد دست خون دل که لعل نگار یا آتش جگر این قلعهای قیمتی رنگ شو که خفته چون داستان خوانی

کرانچه بر سر و رفت شنود رضوان چو زلف حور شود مجمع پریشانی به دوش در کشد از آب چشم ما مردم زمین ماتم او جهانی

بازی سپهر زیبق از اضطراب او ست مدام لبان زیبق محلول گشته بی آرام لب رو باغ رضا مرتضای خضر قرین چراغ

چشم سموات و شمع روی زمین سهیل ارسلام و خور خراسان تاب شهید مشهد و خسرو شان طوس نشین طراوت رخ ایمان

این ملک امان حرارت دل مأمون حبیب روح امین حسن نهاد و علی نام و موسوی گوهر ذبیح نسبت و یحیی دل و مسیح امین

فروغ طلعت او آفتاب اوج هدی غبار درگه او کحل چشم حورالعین فراز قطب سپهر آستان معبد او ست شرسک دیده

پروین کلات مرقد او ست تب با بروی تقی آنکه عین تقوی بود چراغ دانش و تبارزی غنی بود جواد مرتضوی با وفی

سبایی جود که بر بحر عطا رحیب از وهی بود مه سپهر سیادت سپهر شرف که خاکروب درش شاه چرخ اعلی بود

دلش چو خضر ز دی دم ز مجمع البحرین از آنکه گوهر پاشش بحر موسی بود تعلق دل روح القدس بخاک درش چنانکه میل حبوا

بکحل عیسی بود سموم سم ز دشش روزگار و پاک بسوخت چو شمع ز آتش دل بر بساط خاک بسوخت بدان شقایق

سیراب گلشن اینها که دست نمه ازخلق و نسیم بهار علی خاصه ایمان وقد و مکین علی نعا و دایان قد و ابرار

بدر که بنقبش مفتخر اولو الالباب بکحل محمدتش مکحل اولو الابصار چهار گوشه سجاده‌اش ز فرط جلال طراز نسجه طراز ملک بنده

فراز گلشن بستان غرور خاطر او چو عندلیب خوش الحان بباغ سدره هزار سدتست دامن کرده ولی ... دل وادی

کو بعد ازین که بود در ره هدی هادی بلذت شکر عسکری بکام سخن که بود بلبل طوطی نوای نغمه چمن سراچه هفت زمین سرای

تعلیمش ... هفت آسمان و شش دوران سواد صفحه اوراق روز نامه غیب منور خاطرش خوانده ... روشن

انسی [illegible] ه ما زاغ در جهان آراست * فکنده تخت ولی در مقام او ادنی نشینده

لشکر [illegible] چو عکس روی چو مه صبح طیب و یثرب بحسن الف سه شام مکه و بطحا

نداده تیغ طرش اختران [illegible] پذیرد نی قدمش بهروان مبر و صفا ز نور مجز او اقتباس کرده کلیم ز خوان دعوت او

حاشت خورده ابر سیم بدان میکر شد شاه عرض جای کرد او نموده است مه نور نعل استر او تختگاه سلونی علم از آن فراشت که

بوده مملکت لو کشف مسخر او بحکم حاکم کشور گشای مصطفوی نبی مدینه علم آمد و علی را در چو کعبه مولد او گشت از آن سبب شب و روز

کنند خلق جهان سجده در برابر او * هلال شامی آرش سوار قلعه نشین شدند حلقه بگوش غلام قنبر او گدای درگه او شوکت سا

مروانست * هزبر بیشه اسلام و شیر یزدانست * دو چشم هم که عین امان بود عقیق صفوت و یاقوت شرع را کان بود

مسیح بنور احتیاجش بپای آن * که شمع جمع طهارت از او فروزان بود * از آن وسیله شده زهره بهشت او خادم *

اشرف قمرش در سراچه مهمان بود * چو شمس مشرقی از چشم سایر انجم ز بس اشعه انوار خویش پنهان بود * تخت عمر وی از

فزون ز روی قیاس چرا که زندگی و حی منان بود * ورای ذروه افلاک آشیانه اوست * مرغزار فرادیس آب و دانه

اوست * بدسته بند ریاحین باغ همیز که بود نیز و برج قدس را خاور عروس نشق لاله برگشت چمن تذرو نعت گلستان

شمع شش منظر ز نام او شده نامی سه فرع و چهار اصول همین او شده سامی دو کاخ و پنج ممر کمینه خادم بیت الحرام او

کمینه جاریه خاندان او ماجر مطبخش فلک دو دخور ده درش ز مه طبقچه سیم و ز مهر هاون زر ز سفره ما ما اطعام او مکین

زسکرا ما افصح کلام او شیرین ز بهر خورده ریزه اکه شبل شهر خداست * همای سدره و طاوس گلشن خضراست * زما طلعت او

بوده چشم دین روشن بسرو قامت او گشته کار ایمان راست * از آن زمان که جنبش یک روان گسست خروش و غلغله

در جهان زمره زهراست سپهر چو قبای اطلسی ز خون دل کبود میکند مگر خارست هنوز رایحه بو دسوز حلق حسن

باغ همدم اند کان باد صبا نست * حرارت شکر از شهد زهر خورده اوست * شرار سینه صبح از دم فسرده اوست بحلق تشنه

ان رشک غنچه سیراب که ز خون جگر شوید از غمش عنداب شده مملکت و شهسوار مضمار [illegible]

شش محراب چراغ چشم رسول فروغ جان بتول بهار عترت و نوباوه دل اصحاب حدیث [illegible]

شد ز خون دل اجزای و عقیق مذاب و گر سپهر بر و نام آتش جگریش دهد بیاسک جو پروین ستار کان از آب بگرید [illegible]

کرب و بلا بجان بخرید گشوده بال و از این تیره خاکدان بپرید بدان بزرگ حسینی نوا [illegible] باز گر و ملند [illegible]

هفت حجاز علی ثانی سلطان حیدری لبنا وست * امام رابع و کسری مملکت پرواز نشسته خامش و با جای رکن [illegible]

شکسته شهپر و با هفت چرخ در پرواز * اگر نه از پی ذکر مناقبش بودی ز کوه [illegible]

من از این اقبال این خاندان که گرفتم جهان را تیغ زبان من از [illegible] تیز و خواب
بشارت سلطان اویس و دلشاد خاتون اکثر قصاید ظهیر را جوابهای [illegible] قصاید چند دیگر نیز و لایت
رفت صاحب کتاب بهارستان گفته که خواجه سلمان شاعری فصیح [illegible] و در سلاست عبارت
و دقت استعارات بی‌نظیر افتاده است و در جواب استادان قصاید دارد بعضی از اصل خوبتر و بعضی فروتر و وی را معانی
خاصه بسیار است و بسیاری از معانی استادان به تخصیص کمال اسمعیل در اشعار خود درج کرده و چون وی را در صورت خوبتر و
خوبتر واقع گردانیده محل طعن و ملامت نیست • معنی نیک بو شاهد پاکیزه بدن است که هر چند در جامه دیگرگون نو شود
نیست اگر کهن خرقه پشمینه زبرش بدر آرند و در اطلس و اکسون پوشند او را دو کتاب مثنوی است یکی جمشید و خورشید و آن را
بی‌تکلف کرده که آن را از چاشنی بیرون برده و دیگری فراق نامه و آن کتابی بدیع و نظمی لطیف و غزلیات وی نیز
بسیار است مطبوع و مصنوع اما چون از آتش عشق و محبت که مقصود از غزل آن است خالیست طبع ارباب ذوق بر آن اقبال کم
نیست تمام کلام بهارستان • والفضل ما شهدت به الاعداء اما در آنکه نسبت تصرف در معانی استادان به خواجه سلمان اسناد
نموده‌اند و از وی شفقت عذرخواهی نیز فرموده فی الحقیقه در لباس نثر یکی جبه خود [illegible] شد و تخم عذری جبه در دیبای
سوابی خود می‌باشد و آنکه گفته که طبع ارباب ذوق توجه بر غزلهای سلمان نمی‌گمارد و همانا از قافیه شتر بایین غزلها که
تراویده خود خبر ندارد و با صاحبان ایشان بسر برده از شعر خود نمی‌شمارد و مناسب این مقام است آنکه مولانا نظام استرابادی
در خطبه دیوان جمع آورده که شبی در واقعه دیدم که جایی است فضای [illegible] و در فراز [illegible] مجلس که با بیت [illegible] گذشته
پیش رفتم و سلام گفتم سر بر آورد و علیک گفت گفتم شما خواجه سلمان ساوجی نیستید گفت هستم فقیر را التفات نموده پیش طلبید
و معانقه و مصافحه کرد و گفت رحمت باد که بوادی قصاید راه یگانه می‌کنی و دست بر کتف من نهاد و مشفقانه توجه نمود
و با وجود آنکه او چنین ملایمت را مرعی داشت فقیر گفتم که منسوب ملازمان شما اعتقاد بسیار است لایق حال شما میدانم که
اشعار مردم را تصرف کرده اید فی اشعار تضمین و این اشعار را سرقه میگویند گفت کی گفتم از جمله در تعریف عمارت گفته اید
این آن ساختن است که گر دو خلل نذیر لو دکت [illegible] الجبال و ان شقت السماء فرمودند که چرا اعتراض بر مولانا عبدالرحمن
جامی نمی‌کنی که او از همین قصیده مصرعی را اخذ کرده • کالبدر فی الدجیه والشمس فی السماء بقا در که سموات فی [illegible]
بقدرته و علی کل ما نشاء قدیر که فقیر مصرعی که خواند نشنیده بودم و چون بیدار شدم و تفحص کردم چنان بود که ایشان
فرموده بودند از این واقعه سوء اعتقاد گفتن قصیده بیشتر شد • انتهی تمام کلام مولانا نظام و بعضی از ناقصان
که انگشت نقد بر شعر سلمان نهند و شعر ظهیر را بر ترجیح میدهند ظاهرا غرض ایشان است که بدلالت التزامی خود را از اهل

شدست [illegible] خلف برآورد نوبت بود می شاه بساط امامت کونین؛ اگر چنانچه

[illegible] شد چنین یکی و زو خلافی ماند؛ بمقدم خلف منتظر امام همام؛ مسیح خضر

قدوم و سیل کعبه مقام [illegible] الاقالیم عزیز مصر هدی مهدی سپهر غلام؛ چلیپ خطه افلاک منهی ملکوت؛

ادیب مکتب اقطاب و محی اسلام شه ممالک دین صاحب زمان که زمان؛ بدست رایض طوعش سپرده است زمام؛ بتطار

طلوع طلعتش خورشید؛ زند و رفش درخشنده صبحدم بر بام؛ نه در ولایت او [illegible] ارب [illegible] ورا

لایق است آیه عیب؛ که شمع جان من از نور حق منور باد؛ دماغ من ز نسیم خرد معطر باد؛ مرا که مالک ملک جهان

جهان معرفت و ملک دین مسخر باد؛ دلم که مهر زندان دین برانگیختش؛ فدای حکم جهانگیر آل حیدر باد؛ ضمیر

خواجو که شمع انجمن است؛ چراغ خلوتیان را روان منشد باد؛ روان او شده از آب زندگی سیراب؛ زمین مرقد او

حوض کوثر باد؛ دراز زمان که بود منبع صبوح در پرواز؛ مباد جز رخ اهل بهشت پیشش باز؛ دیوان فصیح البیان خواجو

زیاده بر بیست هزار بیت است مشتمل بر قصاید غرا و غزلیات دل آرا و این تذکره زیاده از این نوشته نشد؛ کمال بکند وفات

خواجو در شهور اثنین و اربعین و سبعمایه بود رحمه الله تعالی؛ افصح المتکلمین خواجه سلمان ساوجی رحمة الله علیه؛ در شیوه فصاحت ثانی حسان

و در اخلاص خاندان ولایت ثالث ابوذر و سلمان بوده و در تذکره دولتشاه مسطور است که از اعیان شهر ساوه

و اکابر شهر است و خاندان او همیشه سلاطین مکرم میداشته اند و نعتبا و جمال الدین است و پدر او خواجه علاء الدین محمد

ساوجی از جمله وزرا بوده و فضیلت خواجه سلمان مشهور است و شاعری سرآمد روزگار بوده است و شیخ رکن الدین علاء الدوله

سمنانی قدس سره میفرماید [illegible] همچو انار سمنان و شعر سلمان در هیچ جا نیست قصیده مصنوع خارج دیوان او بر قوه تبع او گواه

عدالت حکایت کنند که خواجه سلمان از ساوه عزیمت بغداد نمود و در آنجا ملازمت امیر شیخ حسن نویان رسید اتفاقا روزی

میر شیخ حسن تیر می انداخت و سعادت از غلامان و بنده و بدو تیر می آورد و او در بدیهه این چند بیت گفت قطعه: چو در یاره چاچی

کمان بگرفت شاه؛ تو گفتی که در برج قوس است ماه؛ و زاغ کمان با عقاب سه پر؛ بدیدم بیک گوشه آورد سر؛ نهادند

سر بر سر گوش شاه؛ ندانم چه گفتند در گوش شاه؛ چو از شست بگشاد خسرو گره؛ برآمد ز هر گوشه آواز زه؛ خطا تیر در بند تقدیر

تست؛ سعادت روان در پی تیر تست؛ بعهدت رسیدن ناله بر نخواست؛ نغوار کمان کز بالده است؛ گویند که در عهد سلطان [illegible]

نکو دست کس؛ رجوع بر کمان؛ و امیر شیخ حسن این ابیات مستحسن افتاده در بند تربیت خواجه سلمان شد و شاه اویس که قرة

العین امارت و سلطنت بود و پسر بزرگ امیر شیخ حسن است همواره در علم شعر از خواجه سلمان تعلیم گرفتی و مرتبه خواجه سلمان

بدولت شاه اویس و مادر او دلشاد خاتون ترقی اعلی یافت و سخن او در اقطار ربع مسکون شهرت گرفت چنانکه در نعمی میگوید

انس جن گویا بی ثنا و صد قفا شنده گر تو دریای چه دیدی کاز رحمت ... کالمز

لطف حق نور رحمت در دلت جا یافته آسمانی آفتابی در دلت پیدا شده تا فخر آل مصطفی مخصوص گشتی

آنکه چوگان مروت در کف احسان اوست لاجرم گوی فتوت در خم چوگان اوست شرع ز سنبله عقل مکین یافته تعلیه است و
با نگشته فتنه در زندان اوست باب شهر علم میخوانندش اما ز عقل عالم علم اوست گرچه عالم علم آن اوست با همه رفعت که
دارد آسمان چوگان گوی گوشه از کنگرهای گوشه ایوان اوست لحمک لحمی بیش گفت و در تصدیق آن قل تعالوا ندع حق منزل اندر
شان اوست خاطر ما و صفاتش ع این تواند گفت چون ناطقه مدهوش و دل سرگشته جان حیران اوست آنکه ذات او
مقدم بر وجود عالمست بهر ایجاد وجود او وجود آدم است ای برابر کرده ایزد با خلیلت در وفا آیه یوفون بالنذر است
بر تو لم یکوا بود با ایوب همسر در که صبر و شکیب گشته با جبریل همدم در ره خوف و رجا نوح را شکر گر عبدا شکورا گفت
ز برایت سعیکم مشکورا اندر هل اتی گر بطاعت گفت عیسی را او صاف ترا ویقیمون الصلوة اندر زر وحق نیز او رفعت مصطفی را
مکه الله گر شنید گشت منزل بهر اعزاز تو نص انما ور سلیمان خلعت ملکا عظیما یافته است آیه ملکا کبیر خلعت تست از خدا میگیم از او
دادم ... گفته نیست در ره دین رهبری چون ز بعد مصطفی با زبان روح گفتا یا محمد آشکار لافتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار
لنیست مرغان شاخ سدره بر برکرده اند مدحت کروبیان عرض از بر کرده اند فهم و وهمت تکلات رای و دین گشوده اند
هست و طبعت سیم وزر را خاک بر سر کرده اند و ... را شرع در فصل سلاسل خوانده اند و ... را وصفا اندر باب خیبر کرده اند
یک ولیت در ولایت گر بفعل و دلالت گر غبارش دیده کرد و ... منور کرده اند تکیملت در ولایت روی ع موی قنبر
از سوادش گیسوی شب را معنبر کرده اند در دانش را دلت دریای معنی دیده اند آفرینش را الف فهرست دفتر کرده اند
ختم شد بر تو ولایت چون نبوت بر رسول شیر یزدان ابن عم مصطفی زوج بتول این منم در خطه دل عالم جان یافته
وین منم در عالم جان ملک ایمان یافته این منم با یوسف از چاه بلا بیرون شده پس چو عیسی رتبه خورشید تابان یافته
این منم با خضر بعد از رحمت راه دراز در سواد مصر رحمت آب حیوان یافته این منم با گشت ناقل درین عالی جناب دستگاهی ها
در فضا جنت ... یافته این منم کز بعد چندین التماس از لطف حق ملکی زیباتر از ملک سلیمان یافته این منم در بارگاه مقتدا
انس و جان ... خود در منقبت خوان یافته این منم بر آستان فخر آل مصطفی رتبه حسانی و مقدار سلمان یافته حجه
قاطع امام حق امیر المومنین بحر دانش کان مردی رحمة للعالمین تا که در دریای مدحت آشنایی میکنیم هر چه بی مدح تو باشد آن
بینایی میکنیم آرزوی مدحت داریم در بحر جهان تا چنین طبعی نه آخر بیجایی میکنیم ما ز ره افتادگان و اله سرگشته ایم از ولایت
التماس رهنمایی میکنیم با همه ملک گدایی تا لذت گشته ام بر سر شاهان عالم پادشاهی میکنیم انتخاب بعضی از مرثیه که جهت امام حسن گفته

تیز فرا بوده هند یا سهو بود در اثر شعرا [illegible] اگر ظهیر را این بیت بلند است ؛ ز اعتدال هوا حکم جانور گیرد اگر نه عنکبوت
قلم صورتی کشد نگار خواجه سلمان را این بیت بلند است که ؛ لبان غنچه بدن در کفن همی مالد ز اعتدال هوای بهار مویی نگار
و اگر ظهیر را این قطعه دلپذیر است که ؛ مؤلف بجادوی بر سر کجا دلبست ؛ و آنکه بچشم و ابروی ماه رویان ده هند و
ندیده ام که چو بر کمان جنگجوی هر چه آیدش بدست بتیر و کمان دهد ؛ خواجه سلمان را این بیت بی نظیر است ؛ چشمت
بخنجر مژه عالم خراب کرد و کس خنجر کشیده بدست جهان دهد ؛ و باعتقاد مؤلف قطعه ظهیر معنی محصلی ندارد زیرا که مضمون
این اسلوب متعارف که میگویند که فلانی را هر چه بدست می آید بتیر و کمان و یا بکتاب و مانند آن میدهد است که آن چیز را
بچیز دیگر معاوضه میکند و بان خریداری مینماید و در قطعه شعر ظهیر این معنی درست نمی آید زیرا که مراد این است که نیف بار [illegible]
گرفته رخود را بتیر و کمان معاوضه مینماید بلکه مراد این است که آنها را بتیر و کمان که کنایت از چشم و ابروست می سپرد
و اگر درین دو قطعه که انوری و سلمان در تعریف اسب دارند شهسواران مضمار انصاف نظر تامل گمارند این بیچاره را هرزه گو
جانب سلمان معذور شمارند که حکیم انوری میفرماید ؛ تبارک الله از آن آب سیر آتش نعل که باد رکاب تو خاکست و
غنیمت هوا بشکل آب رود چون فرو رود بنشیب بسر باد رود چون بر آید از بالا ؛ زمردین سمی از فرز دعا یاقوت
جذب بدیده مهره انجم برون کشد ز قفا ؛ مگر بپایه او بر نشاندش تقدیر ؛ و گر نه کی بعنانش رسد سوار ذکا ؛ بدخلق
فرح [illegible] نقش انگیزد کند صحرا کوه و کند ز کوه صحرا ؛ جهان نورد کامروش از برانگیزی تعالی برد کاندرو
بود فردا [illegible] بزیر زین زر اندر تر است شبرنگی که نعل او بکل تیره افتاب انداست ؛ هلال نعل و ستاره ستام
گرده اش سپهر جهان [illegible] زمان سرعت و زمین بهایت ؛ جوان چو دولت سلطان روان چو فرمانش جهنده همچو اعادی
رسنده همچو قضا است ؛ بلند پایه چو همت فراخ رو چو طمع گران رکاب چو حلم و سبکعنان چو ذکا است ؛ شب سعادت
ارباب همتش نگر که روشنی سحر در میان شب پیدا است ؛ ز روز و شب بگذشتی اگر نه آن بودی که روز روشن از چشم و تیره شب
تف است ؛ [illegible] سمش [illegible] نعل در آتش نشان ز آرزوی دستبوس و رکابت بسی قوت [illegible] میدهد خاک زین [illegible]
حضیض زین باوج سما است ؛ شد آنجانب بالا سحاب را ماند ولی عرق نکند این ؛ آن عرق حیات است ؛ و از جمله قصاید خواجه که در منقبت
حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام واقع شده این قصیده است ؛ ای زمین آستانت عالم بالا شده ؛ در هوایت آسمان چون ذره
در ولا شده ؛ طاق محراب تو رنگ آفتاب و تابین آمده ؛ نور ماه قبه‌ات تا قرب او ادنی شده ؛ در فضای بیکرانت مرغ
وهم حیات [illegible] در هوای بارگاهت عقل و جان والا شده ؛ باد صحبت خاک عزت بر سر جنت زده ؛ کز ذوقت آرزوی عنبر
سا شده ؛ سدره است مرسا کز بیت معمور آمده ؛ حلقه ات روحانیان را عروة الوثقی شده ؛ هر کجا در باب فضلت عقل فضلی خوانده است

من نیز بدانکس حواله نمایم که او مستغنا زبر من و ملالت کرده شاعری [illegible] که بدین تهی بخواند [illegible] نخواهند
و بر مفلسی من و تنگی مدارید که گنج معانی همراه دارم و از مایه مروت [illegible] و بعد از آن از شروان بجانب [illegible]
و از آنجا عزیمت اصفهان نمود و بصحبت شریف فخر الفضلاء و المحققین خواجه صاین الدین ترکه رحمه الله تعالی مشرف شد و در علم
تصوف پیش خواجه [illegible] خواند و او را شناختی و کمالی دست داد و از اصفهان خود را بار دیگر بدیار طبرستان و استرآباد
المرز کشید و در شهر استرآباد اقامت نمود و حکام و اکابر آن دیار مقدم شریف او را گرامی داشتند و از سر فراغت بجواب
خمسه شیخ نظامی مشغول شد و اکثر کتاب مخزن الاسرار را جواب بر وجه صواب گفت و در شهور سنه تسع و ثلثین و ثمانمایه و بعلت عام
در آن دیار واقع شد داعی حق را لبیک اجابت گفت مؤلف گوید که خدمت مولانا اگرچه در خطبه بعضی مثنویات خود که بنظر موافق
اکابر اهل سنت بوده مدح خلفای ثلثه نموده اما در قصیده که در اواخر عمر گفته و در آن تتبع سنایی نموده اعتراف ببطلان
آنها نموده آنجا که میگوید ٭ خواهم که عمر تازه بوصف تو بگذرد ٭ ای عمر رفته بعد از امید ارتضاست ٭ غیر از ثنای ایزد و
نعت نبی و آل هر چه شنیده ام و گفته ام هباست ٭ عثمان نویسم خط آزادی ار بحشر ٭ گویند کاتبی ز غلامان مرتضاست ٭
انصاف بسیاری از متعینان اعیان شیعه که بیقین منکر اغیارند و در زمان خود بتقیه حاجت ندارند چون میل رواج و اشتهار
کلام خود را باطراف بلاد عالم دارند و اهل سنت و جماعت را از سواد اعظم میشمارند لاجرم بتکلف نام اغیار را در
کتاب خود می آرند و فی الحقیقه این قسمی از دنیاداری و نوعی از حیله و مکاریست که چهره حقیقت آن از بیگانگان مخفی و متواریست
٭ وانکس که ز کوی آشنائیست ٭ داند که متاع ما کجائیست ٭ و از جمله قصاید مولانا کاتبی که در مدح حضرت امیرالمؤمنین
واقع شده این قصیده است که نسخه از آن مذکور میگردد و این است ٭ بچشم عقل اقالیم سبعه گنج زر است ٭ ولی چو در نگری
ویرانهای هفت سر است ٭ بلعل و زمرد از راه لنگری هش آر ٭ که کوه راست از این سنگ پاره در کمر است ٭ درون گنبد گردون
عنکبوت کاریها باش [illegible] سر زده بهر سو که خانه بدر است ٭ مگو اگر نکنم کار زرق نیست بکو ٭ که خار خار گرهبل زین اگر کمر است ٭ اگر
فلک بود پرده دار و پرده سرا ٭ بپرده داری و دل منه که پرده در است ٭ زوال دایره فقر جوی دولت دین
که هر چه هست بجز [illegible] زوال الحذر است ٭ مشو حریص و روزی چه رسیده با دل باش ٭ که بذل بدرقه سر بسر نکو سیر است ٭ رسان گوی
تا در سپهر [illegible] ز برج بذل ٭ که ایثار را لبی تر است ٭ هنر سخاست و گر جمله دستا فرازند ٭ اگر ز بهر انگشت خویش صد هنر است
سپهر را بنزد جود دریاست حلقه بگوش ٭ در محیط نجف کافتاب بحر و بر است ٭ بمیریم و کان کف علی عالیقدر ٭ که از سحاب
بخشش او کون کم عطر است ٭ بران شجر که فکند از بهشت سایه نهال ٭ سپهر سبز [illegible] ش چو دانه در ثمر است ٭ نجوم چو [illegible] سمالش
بقطع بادیه های سلوک راهبر است ٭ فضای بازو کبوتر راز و بقطع رسید ٭ کسی که نیست بدنیا مقر چه جانور است ٭ رسول گفت

در حق [illegible] بجا هر که اصلی [illegible] در باب شماتت هر کس ز باطل بجایی التجایی میکند زان میان ما را جناب
آل حیدر است گوهر چشم [illegible] من [illegible] هم راه حق است و توانم نهفتن راه راست سنگبار سینه گریان جان مها
در سیل غرق [illegible] و نالان [illegible] ری این غم در غربت هر سگی کز روبهی با شیر یزدان پنجه کرد همه آهوی تا تارست در حبس خطاست
یا امام المتقین ما عاصیان خاطئیم تاب قبولت صد چو ما را تا ابد برگ و نواست یا امام المسلمین از من عنایت وا مگیر خود تو میدانی
که سلمان بنده آل عباست نسبت من با شما اکنون بدین آیات نیست مصطفی فرمود سلمان را ز اهل بیت ماست روضه ات را
من هوا دارم بجان قندیل وار آتش دل در برم دایم معلق زین هواست یا اباعبدالله لطف تو حاجات همه چون روا شد
حاجت ما گر برآید هم رواست [illegible] خطبه کتاب مجمع البحرین که از جمله مثنویهای اوست از خود تعبیر بمجمع البحرین
عبدالله نیشابوری نموده و آنکه در قصیده ردیف گل گفته که همچو عطار از گلستان نشابورم ولی خار صحرای نشابورم
من و عطار گل موافق آنست که دولتشاه در تذکره خود گفته که مولد و منشاء او ترشیز است و وجه توفیق میان این دو سخن بر
کسی که عارف باصل و فرع ولایت نیشابور باشد مستور نخواهد بود و در تذکره مذکور مسطور است که هدایت ازلی در شیوه سخن گذاری
مساعد طبع شایق او بوده و با وجود لطافت طبع و سخنوری مذاق او را جامی از خمخانه عرفان چشانیده اند نام و شهرت
دنیا در نظر همتش خسی نموده و شاعر طامع نبرد او کسی بودی در ابتدای حال از ترشیز که مولد و منشاء او بوده به نیشابور آمد
و از مولانا سیمی خط تعلیم گرفت و تخلص کاتبی بدان سبب است و آخر در علم شاعری و سخنوری محسود ملامسی شد و بنابران از نیشابور
بهرات آمد .. و قصیده ردیف نرگس کمال الدین اسمعیل انشا نموده میرزا بایسنغر جواب نیکو گفت و بنابر مزاحمت اغیار و حساد میرزا
با او التفات ننمود و او ازآن رنجانیده از هرات بیرون آمد و بجانب استراباد و گیلان و شروان افتاد میرزا شیخ ابراهیم شروانی
او را نگاهداشته تربیت کلی نمودی و زر دادی و او از غایت بی پروایی بکار دنیا باندک فرصتی مال تلف ساختی گویند
که میرزا شیخ ابراهیم صله قصیده ردیف گل که مشهور است کاتبی را ده هزار درم شروانی بخشید و او در کاروانسرای شماخی
یکماه آن نقد را پریشان ساخت و بشعرا و فقرا و مستحقان بدین نوع قسمت مینمود و بعضی میدزدیدند روزی خادم را گفت
که مطبوخی کند از جمله آن نقدها بهای نمکی آرد موجود نبود این قطعه گفتند مطبخی زادی طلب کرد [illegible] کم بقایی ببرد
تا شود زان آش کار ما و مهمان ساخته گفت لحم و دنبه گر یابم که خواهد داد آرد گفتم آنکه آسیای چرخ گردان ساخته
بعضی از اصحاب او را ملامت کردند که پادشاهی ترا درین نزدیکی ده هزار درهم داده باشد و تو اکنون بهای نمکی ارد
نداری مبادا از ین حال منکر تو گردد مولانا فرمود که اگر من بدین زر نگاه داشتم خزانه چی سلطانم باید که جواب محاسبه
بگویم و الا که او مال از من نمود که یک کس بودم و من بهزار کس قسمت نمودم هرگاه که او حساب خود از من طلب دارد

پرده دل را نفاق کن ای خارجی بکینه تا خویش را کشی چند بکنی ... اگر شراب کنی ای آغوز ... خود [illegible]

میخانه قبله ساز و وضو از شراب کن ای آن حسن که چون موسی عمران چو محو شد ... چو تجلی ... من باب کن [illegible]

نگویند که باده نوش و زیاره دل الله الله کتاب کن مستیم ما و ساقی کوثر اگر ز دست ما را بی شراب طهور احتساب کن مولانا

لطف الله نیشابوری افاض الله علیه سحائب لطفه در تذکره دولتشاه مسطور است که مولانا دانشمندی فاضل بوده و در فنون نحوی

نظیر خود ندیده و گویند که از شاه ولایت نصیبی تمام داشته و بکار دنیا کم التفات بودی و از این سبب است که

گویند مولانا ضعیف طالع بوده است چه آئینه هر کس از دنیا معرض باشد دنیا از وی روی گردان خواهد شد چنانکه یحیی بن

معاذ رازی قدس سره فرموده است که از دنیا منصف تر ندیده ام اگر بدو مشغولی و نیز تو مشغولست و چون ترک او گیری

او نیز ترک تو میکند و جناب مولانا خود نیز در بعضی از اشعار خود فرموده و گفته طالعی یافته ام که از پی آب چون روم

سوی بحر بر گردد ور بدوزخ سوم بی آتش آتش از یخ فسرده تر گردد ور زکوه التماس سنگ کنم سنگ نایاب چون گهر گردد

همه حال شکر باید کرد که مبادا زین بتر گردد این همه حادثات پیش آید [illegible] کار بر گردد و ظهور مولانا لطف الله

در روزگار دولت پادشاه صاحبقران امیر تیمور گورکان بود و بمدح میرزا میرانشاه خلف صاحبقرانی قصاید غرا دارد

و میرزا میرانشاه او را رعایت کردی و زر دادی و مولانا مانند کوه صبر آن مال را برانداختی و تعلک سر ردی و

در آخر عمر و نهایت پیری مولانا از شهر نیشابور بدیه اسفرنک که بقدمگاه حضرت امام رضا منسوب مشهور است نقل فرموده و باغی

داشت در آنجا بسر میبرد و با کم اختلاط کردی روزی جمعی عزیزان بزیارت مولانا رفتند دیدند در حجره بسته است چندانکه در

زدند مولانا جواب نداد گمان بردند که مولانا عمداً جواب نمیدهد یکی از آن جماعت بر بام رفت دید که مولانا سر بسجده نهاده

و جان داده و در سرای گشودند و عزیزان در آمدند و مولانا سر بر زمین نهاده است شخصی سر مولانا را بعد از شرایط بر داشت دید که مرغ روح

قفس بدن پرواز کرده یاران چون باران اشک خونین بر فراق آن در دریای وحدت ریختند و مولانا را بعد از شرایط

اسلام در قدمگاه امام معصوم دفن کردند و در دست مبارک مولانا این رباعی را یافتند بر کاغذی نوشته ۞ دی شب

سر مستی صبح [illegible] حال من نور مکید از روح فزای دل من جامی من آورد که بستان و بنوش گفتم نخورم گفت برای دل من

[illegible] نهایت پیری رسیده بود و وفات او در شهور سنه عشر و ثمانمایه روی نمود و خدمت مولانا در نعت سید انبیا

مناقب ائمه هدی [illegible] حاجات الملک الاعلی قصاید غراست و از آنجمله این قصیده است ۞ ای باز و عقل و جان و دل مهر سرور غایت امیر

[illegible] بن ابی طالب نبی اندر مقام انت منی مادحش بوده کلام ایزد خطاب انما بودش خدا خاطب اگر قرآن بود و بر حق

[illegible] حوالت ما که کرده احمد در آن مجمع که بد بوده ذهب جای ایکه مسکو نیکه با ایمان در اسلام نگر کن در خفی تا کی کن

سر به تو خواجه دو سرا بار شاه وجه درست بدانکه زخرما فکند بر سلمان نمود و شد لعوب کو چه گل
با دوست عجب مدان چه دیدمو ... بلا و ولایت هزار از این خبر است ز بال و طیران یافت جعفر طیار که همچو
طایر قدسیش هزار زیر پر است بدان جهت که از او سود است مولد او چه جوهر است ندانم که مولد حجر است زهی همایون
همایون که طوطی افلاک نجیب عصر جلال تو کم ز کبک دری است ترا ز خون نبی در زمان مهمانی حدیث لحمک لحمی
لمنه ما حضر است بر آفتاب در آن عصر حکم فرمودی مدینه را تو این ولایتی کر است ز بارگاه تو قانع مهد شد جبرئیل
چرا که هستیش کمال تو طفل شیرخوره است بدلدل تو عداوت ز رحل ناکیست بذوالفقار تو یاری ز ماکی کمر است بدید
چون تو سلاسل کشای در دو را فلک که سلسله جنبان حلقه صور است شها به حد منت اینکه با شمت داعی چرا که
داعیهای چنین مختصر است طریقهای چنین از طریق تو نیست ولی تبرّ عفو تو داند که آدمی بشر است مرا سپایه خود خوان که
محل سبز سپهر مطلع است که بیتش عشر است هزار تیر غمم هر نفس ز دل گذرد خوشم بدین همه چون هر چه هست در گذر است
حروف نظم ولا وزیر خود نمیدانم که پاره دل پر آتش است یا جگر است دوای ریش ولای کاتبی ز خلق مجوی
که میل مرهمشان را خواص نیشتر است بعلم کوش و ز عرفان تهی مدار آسیب که جرم میوه چوبی ز دست شد لذیذ تر است و جود
اهل کمرند نخل تسبیح بود چو کرم مرده شمر گو ز درون پیله در است مباش غره که دارم عصای عقل بدست که دست فتنه
دراز است و چوب را دو سر است لبان ز مرهم کافوری سحر خیری که داغهای نحوست چو چرخ بر جگر است مگرد در بدری
از برای خاطر نفس که لوح تخته هر در برای خطی خطر است زمین نحس کوی تا خود گوید که شهد معنی منقول سنگ این شکر است
تا ستیره تشنه آن کوثر و بهشت بود که مومنان همه را چاره جوش لحوم است تفرق یا دم از طل ساقی کوثر که طوطی نعم او
ببهشت در است و از انجمله این قصیده است که انتخاب آن نیز مذکور میگردد + ای دل سخن ز دست و دل بو تراب کن
آباد ساز کعبه و حیدر خراب کن خاک عدو بباد ده از گرد دلدلش و ز ذوالفقار تیغ او جگر خصم آب کن یا هر که انتخاب گرفت
لیس ایس کبر و هر که اجتناب نمود اجتناب کن تسبیح خارجی که نه در ذکر حیدر است در گردن سگان جهنم طناب کن
سرچشمه کرم آمده با شدت بشکن سبوی چشم و سفال کلاکش ساز در معرکه و ز گرد دلدلش آهوی چین چشم را تن مشکناب
کن بردار تیغ و روی زمین ساز موج خون وان بحر را ز کاسه سر ما حباب کن گر خاک شد مخالف او والی یک تو دوزخ
بیاد ده و عدلیش عذاب کن و ز چرخ لاعب این حرکت کرد چون شهد در دم رخش ز آب دهن پر لعاب کن ای نوح
اهل بیت نبی ما سفینه ساز طوفش تر و گیسوی حور اطناب کن ای پادشاه جمل عرب وقت کوشش است لشکرکشان تحت
عجم بر شتاب کن ای شهسوار معرکه آخر الزمان از دست رفت معرکه یا در رکاب کن تو یوسفی نقاب حسن حسن عارض از جان بشکن

نقل کنند که ملک جمال الدین پدر امیرشاهی یکی از [illegible] وقتی

شاهزاده بایسنغر در الکای کهندستان هرات جانوری می‌انداخت [illegible]

سواران در عقب جانوری می‌تاختند در آنحال شاهزاده بروی تاخت

و صیانت رعایت کرده [illegible] مردانه رفت امیرشاهی متغیر شد و گفت پدر که پدر مشغول باشد با اولیای پدر [illegible] گفت و من بعد

از سلاطین اعراض نمود و سوگند یاد کرد که تا زنده بوده باشد خدمت سلاطین نکند [illegible] روزگار بفراغت گذرانیدی

در سبزوار اند که ملکی داشت بعیش و خوشدلی بفراغت مشغول شدی و دایما فضلا و مستعدان هم صحبت او بودندی و امرا و

حکام او را حرمت و عزت داشتندی و امیرشاهی مردی بود دانشمند و در زمان خود در انواع هنر نظیر نداشت و کتابت

استاد بوده و در تصویر یگانه بود که این بیت مناسب حال اوست ⁂ گر بچین نسخه تصویر رخش تو برند تا بهار روی

رخ دهد مانی را و در علم موسیقی ماهر بود و عود را نیکو می‌نواخت و در آئین معاشرت و حسن اخلاق و ندیمی مجالس گوی سبقت

را از اقران میربود و این قطعه را بدو منسوب میدارند که چون در مجلس یکی از سلاطین او را مؤخر جای نشاندند گفته قطعه شاها مدار

چرخ فلک صد هزار سال چون من یگانه ننماید بصد هنر گر زیر دست هرکس و ناکس نشانیم اینجا لطیفه ایست بدانم من ای عدد ز

بحر است مجلس تو و در بحر بخلاف لؤلؤ بزیر باشد و خاشاک بر زبر و عمر امیرشاهی از هفتاد متجاوز بود که در بلده استراباد

جهت دولت سلطان بابر بهادر وفات یافت و نعش او را بدار المؤمنین سبزوار نقل کردند و بخانقاهی که اجداد او ساخته اند

بیرون شهر سبزوار بجانب [illegible] بود دفن کردند و کان ذلک فی شهور سنه سبع و خمسین و ثمانمایه شیخ آذری و خواجه فخرالدین

احمد مستوفی و ملا حسن سلیمی تونی معاصر امیرشاهی بوده اند رضوان الله علیهم اجمعین صاحب حبیب السیر گفته که از ثقات استماع

افتاد که امیرشاهی در مدت حیات دوازده هزار بیت در سلک نظم کشیده اند و از آنجمله هزار بیت که در میان فضلا مشهور است

دیوان [illegible] آب زلال است و خواجه اوحد سبزواری در مرثیه آن فارس میدان سخن گذاری مرثیه گفت که یک

بیت آن اینست [illegible] زانکه شهر تا بی شاهی نمی آید بکار وحید الزمان خواجه اوحد سبزواری علیه الرحمه

[illegible] که حکیم صاحب فضل بوده و در فنون علوم خصوصا علم طب و حساب و احکام نجوم نظیر خود

[illegible] عصر بود و در خط و انشا و تاریخ مشار الیه مستعدی بجمعیت بود و در روزگار خود [illegible]

[illegible] و خاندان [illegible] مستوفیان خوانده و ذکر آن مردم در تاریخ بیهقی مذکور و مسطور است

[illegible] را با وجود حکمت و فضل کمال [illegible] در درویشی حاصل شده بود و همیشه در صحبت او جمعی از طرفا

و مستعدان باستفاده علوم مشغول می بوده و یکهزار مجلد کتاب خواجه جمع نموده از عربی و فارسی و غیره ذلک و آن کتب را

در شیوه یکسیستن بیداوی مباش از بهشت آزادی بذوق چو رخ جارجی که باج لنگ چون ناصبی ناصب اگر بتفضیل حکمت را در
وابست اعلم و گر ترجیح عصمت رست شاید ... او دو طلب، تو گر طاعت کنی بی حب حیدر معصیت باشد که زند معتقد بهتر
بسی از ناصب تو بوعلی ... او و دجالی مهرا چه زراقی کنی در فقه و دجالی کنی در طب، در انجا عرب نزد جوان خرب
بدرا ما شیس گرفت مارستان ... ملت دل او درعب، پریشان زاکه محبت و تو وهب تقی کن جاکرات سرکه این
ابیات غرا بسمع جامع دل اصفا کند رین بنده مذنب، از ان بجرم کرم نبود عجب گر بخشش حق کرد، تشفع جرم نااهلی کر
که بد با نفس خود غاصب مگر کرد ذریات وطبع لطف از مدح مهرا او، بوجب گفتنی زنا ساستنی نایب قصیده حجاب رو
آمد جهان و مدارش زره تا بیندارد تربدارش چه بیخود بدیدت رنج راحت مجویش چو میداردت خوار عزت مدارش چنین است
گردون گردان و گردش چنین است دوران و دار و مدارش بباد وی و تاب سر تش نیرزد بکلک غذر زهرنا خوش گوارش
رخ دل ربیعشوق نابکردان ملکن منظر دیده بر انتظارش که هست ولو دهر اوکشته بهر گوشه همچون تو عاشق هزارش
چه بینی یکی گنده پیری چو انطبع اگر جادوی کنی از عذارش دل از زرد و سو فایت بیمش جگر خورد ابجان الدار لیست
کارش همه عجز و بخت فن و فریبش همه بوی و بخت نقش و نگارش کنار زمان تواز و کیسه ده که خواهی که گیری دمی در کنارش
قرار از دل تنت آنکه رباید که تو دل نهی بر امید قرارش نماند دستان این زال این تهی کر بود ز نو اسفندیارش کسی کو
او معتبر کر در روزی بروز دگر گردی اعتبارش بکش آتش جاهش آبی نداده است نکر دست چون بادنادان کارش کرد اندر
فراغ آنکه میلی ندارد نه با دار و ملک و نه با ملک و دارش خنک آنکه شاهوان عکس ندارد دل او ز وجود و نابود تا رایدی
بپرهیز داوار متاعی که نبود قبول خردمند پرهیزکارش قبول خرد کردی ره کرد شاه اولیا صاحب ذوالفقارش
سلام خداوند داور و داور برو باد و اولاد و آل و تبارش منصور ... مولد سرهیش بسرو اسنش منتهی
ملوک سربداریه میشود صاحب تاریخ حبیب السیر آورده که چون او از شیعه شاه ولایت پناه بود شاهی تخلص میفرمود و میرزا آشوا
همین معنی را فهمیده روزی با او گفت مناسب آنست که این تخلص را بگذاری و اشعار خود تخلص دیگر مذکور داری امیر شاهی معنی را
قبول نفرمود بنابر آن حضرت باستوی آن سرسپهر سخنوری کم التفاتی اظهار نمودند در تذکره دولتشاه مسطور است که فضلا
متفق اند که سوز خسروی و نازکیهای کمال و صفای سخن حافظ در کلام امیر شاهی موجود است و ... جمال الدین
فیروزکوئیت واجداد او از بزرگان سربداران بوده اند و از جمله خواهرزادگان خواجه علی موید است بعهد میرزا شاهرخ
گورکان که سربداران در تاراج افتادند او رجوع بشاهزاده بایسنغر نمود و شاهزاده مذکور را نسبت باو التفات و در بعضی
املاک موروثی که در قرات سربداران در حوزه دیوان افتاده بود وسعی سلطان بایسنغر باو رد کرد و ندواو مربی ... مخصوص

... ده انجاب؛ ساختته کلیم کلام خلیل حق نی طالبی لنبی لفتی [illegible]

... ت آل قاب؛ علام علم دین علی موسی الرضا خضر سکندر [illegible]

م دین علی موسی الرضا مسند [illegible] شیخ و شاب؛ افعال کاملش [illegible] غیب و [illegible] بهبتک و [illegible]

یاد [illegible] خاک [illegible] بحر آتش کلند خاکدرش در دل سحاب؛ آب از جای بر نو آتش وار [illegible] زنشوق و [illegible]

شش در التهابت کرد بود بطلوع خاکرش کرده احتیاز اختر بطلوع [illegible] کرده [illegible] کات؛ با علم او زمین زند [illegible]

ملک؛ با عزم او زمان نکند دعوی شتاب؛ یاد از دو نسیم [illegible] باغ جان؛ آری ده هر آینه بوی گل از گلاب

[illegible] سخا رکو [illegible] انتظام بحر کرم فیض [illegible] التهاب [illegible] بر در شن [illegible] عرش [illegible]

[illegible] اب؛ از بات قدرش اطلس توی چرخ را حاصل همین بود که صبت را زماهتاب بیرو [illegible] فصاحت کند سوال [illegible]

کلک و [illegible] فصیح دهد جواب؛ بر امر و نهی وحت مدار جهان شرع زین خوبتر [illegible] توانکر و [illegible] جناب؛ هر [illegible] در خور

داب [illegible] نعیم باغ جنان لایق [illegible] خواهد دلم [illegible] طریق جواب گفت نشنو بگوش جان که خطاب [illegible] مستطاب

ی [illegible] ما [illegible] [illegible] ای [illegible] حو جد و ماب [illegible] تو [illegible] ابتدای کون؛ کلک قضا [illegible]

[illegible] رتب؛ [illegible] لطف رساندت بپایه کانجا [illegible] قدم [illegible] الکتاب؛ لعل [illegible] جای گوهر ذات مبارکت مردم

[illegible] دیده [illegible] حساب [illegible] از نسیم خلق تو گوهر [illegible] صدف؛ گاه از سموم قهر تو دریا شود سراب؛ [illegible]

لان زمهر تو [illegible] سرکشان کین تو در [illegible] التهاب کو خصمت از معالجه رنج حادثه غافل مشو که

رو [illegible] توخصم [illegible] از سر غصه دست زمان ساخت [illegible] در دین کسیکه غیر تو دانست پیشوا؛ کوئی

نا [illegible] باز [illegible] ثواب؛ ما [illegible] زمداران شد زمین [illegible] مشت خاک در کف او لا د بوتراب؛ کان شدن

[illegible] اب [illegible] ترجمان سخن عترت و کتاب؛ دریا دل [illegible] توئی که هست بحر محیط با کف [illegible] ت

[illegible] مانند ضعیف و توسلطان کامران؛ ما [illegible] تو [illegible] کامیاب [illegible] حد که [illegible] همه عالم

[illegible] مسند کا [illegible] شربت [illegible] این خاک [illegible]

[illegible] ساقی لطف دهد شراب؛ و خواجه را مدت عمر [illegible] رسید و [illegible]

[illegible] کذا [illegible] درحید و مجموره جا وید [illegible] شهور سنه [illegible] و خواجه [illegible] گذرانید

[illegible] مهموم بود [illegible] از غصه و شقاوت [illegible] بود و [illegible] فرزند و نان و جامه و قوت

[illegible] و خواجه [illegible] لالت میکردند و در [illegible] یکی از ایشان [illegible] فرمود

[illegible] از جهان فانی بدار بقا رسید که کاری نداشت و بجز ذکر خیر و کتابی چند [illegible]

[illegible] پسندیده جهت خواجه روان گردیدی و او افعال را صرف حاجات [illegible]

و [illegible] مولوی [illegible] ان با دور زمان معتقد فضلاست و جناب فضلا مآب حکمت ایاب قدوه

ارباب الفضل و الحکم مولانا غیاث الملة والدین محمد دام الله فضله که جالینوس اگر زنده بودی در حکمت از و استفاده نمودی

الیوم حق گزاری بجا آورده [illegible] صله رحم مرعی میدارد و جانشین خواجه است و در منزل شریف آن بزرگوار بعد از [illegible] زندگانی

شریف او بلکه با اضعاف آن درس و افاده منتظم است ؛ زنده است کسی که در دیارش ماند خلفی باد یادگارش و چون

با وجود فضایل خواجه از جمله شاعران مکمل است و دیوان شریف او مشتمل است بر قصاید و مقطعات و غزلیات مختار و حسن

نمود و قصیده و یک [illegible] درین تذکره ثبت نمودن و این قصیده خواجه راست در منقبت امام الجن والانس علی بن موسی الرضا

علیه التحیة و الثنا قصیده کردون فرست است بیضای آفتاب ؛ وز پرده‌های دیده شب شست کحل خواب ؛ صبح سیمین عذار چو

خوبان شوخ چشم پرده ز رخ فکنده برون آمد از حجاب ؛ نقش رنگی مشاطه کاخ زرنگار ؛ صد لعبت سیمین [illegible] تافت

مصباح صبح چهره فروز از ظلام شب ؛ چون نور شیب شعله زنان در شب شباب ؛ سیمین طارکشت چو خرگاه چتر [illegible]

عنبر دو سرای چرخ که بد عنبرین طناب ؛ هر کوکبی نمونه منفرست فی المثل حیران شده عجایب عقل اندران حساب جوی مجره

بین چو بفردوس جوی شیر طفلان چرخ از و شده قانع به شیر ناب ؛ گویا که گوی [illegible] برفت ز میدان سهیل غروب کرده

با هیبت اضطراب ؛ زفته نعرت ببرق براق ز رکیب چرخ ؛ چون تیغ تهمتن بنهان خانه قراب ؛ یوسف رخی چو مهر گرفته ز چاه دلو

یونس وشی چو تیر ز ماهی در اضطراب ؛ از مهر زهره تا به ثریا همه سپید ؛ افغان عود بانک نی و ناله رباب ؛ تا جیده مه ز

گلشن نیلوفری گلی ؛ تا که سپهر فکنده چو نیلوفرش در آب ؛ کف الخضیب راست نصرت گذاشته ؛ بر اوج آسمان ز بی علمی مستجاب

عقد پرن ز نور چنان می‌نمود راست ؛ کاندر میان سلک کهر لولو خوشاب ؛ عیوق زان عنان عزیمت بر آسمان تافته کا

طلوع مست بر ماش همرکاب ؛ هم سلک با سماک بدی نید شعریان ؛ کنن سیم ناب باشد و ان کوهر مذاب ؛ قلب الاسد کره

زده بر جبهه خشمناک ؛ با طرفه سرد دم از غرفی د برش عتاب ؛ بریده غفر رشته پیوند از بدان ز انهم [illegible]

آفتاب را [illegible] کمین گشاده [illegible] گرگسان چرخ ؛ و رچه دام حوت زشکسته رشته تات ؛ [illegible] پهلوی [illegible] ب

گر با ذنب قوی نشو و راست دو ربیت ؛ واجب بود ز صحبت نا اهل اجتناب ؛ ظلم ظلام گشت [illegible] روی تمام دمغ

هر گوشه گشته رق زمان برق شتاب ؛ در پرده [illegible] بکرام مستنیر چون شاهد اکد جلوه نماید [illegible]

گوشه پروین گذشتان ؛ بر روضه مقدس سلطان دین مآب ؛ سرخیل اصفیای مکرم که ذات او ؛ از ذره حاجتان کرم

چنین بود عوضی کش خان بود و جوهر در تذکره دولتـ [illegible] ذوق حمیده [illegible]
سیرت پسندیده و سرشته طبع بی نظیر و شعر عالم گیر دار [illegible] ان دوری [illegible]
واز انجمله این قطعه است که در مدح حضرت امام رضا علیه [illegible] نظم [illegible] قطعه که از ابو حسین
مشهورست فرموده [illegible] بیند این گفت دوستی که تو یی که شوکت که بر آسمان رسید سرش چرا مدیح سرای رضا هم نشوی
که در جهان نبود کس بپای [illegible] کنعش که نیارم ستود امامی را که جبریل امین بود جا دم بدرش و این قطعه حکمت آثار که بطعن
فیار خفا کار نیز اشعار دار دار اشعار اوست ٭ رونهر جمع کن از تفرقه مال و منال مرتضی را چه تفاوت که بر دعنر فدک
ال اهل بودای این مین علم گر تو یکدم نشود در غم و شادی منفک علم دادند با دریس و بعارون زر و سیم شد یکی فوق
[illegible] ان دکری تحت سمک و امیر محمود مداح حاجت سر بداران بوده است و در شهور سنه خمس واربعین و سبعمایه در
مهد راحت خفته و در وقت استراحت این ماعی گفته ٭ منگر که دل ابن مین پر خون شد بنگر که ازین سرای فانی چون شد مصحف بکف و
رو بره و چشم بدوست با پیک اجل خنده زنان بیرون شد و مرقد منور او فریومد در صومعه والداوست در پهلوی
امیر [illegible] [illegible] از جمله سادات حسینیه خراسانست و در طهارت اصل و لطافت طبع مستغنی از تحدید و بیان در تحفه سامی
مذکورست که انقطاع و تجرد وی مرتبه بود که روزی امیر علیشیر بحجره او درآمد و آن منزل را چون مخزن خاطر اهل دل از متاع دنیوی
خالی دید لاجرم تفقدی بخاطر او رسید جمیع مایحتاج از نقد و جنس سامان نموده بدانجا فرستاد و حضرت میر چون تو بانق
خود آمده آن اسباب و یراق را ملاحظه نمود و آن حجره را فرار کرده بجایی دیگر تحویل نمود و خود را بزیر بار منت اغیار نگذاشت و هم
از فنون شعر بقصیده و غزل بیشتر میل داشت و همیشه خاطر بمداحی اهل بیت رسالت می گماشت در حبیب السیر مذکورست که تخلص حضرت
میر در دیوان قصاید میر حاج و در غزلیات انسی بود و قصه لیلی و مجنون را بنظم آورده و باین بیت افتتاح نموده شعر ای عشق ترا
جهان طفیلی مجنون تو صد هزار لیلی و از جمله قصاید که در مدح حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام و نعت نبیست قصیده ای دل حکایت
از شرف بوتراب کن در مطلع سخن ز آفتاب کن پیرایه جمال عروس ثنای او از جوهر معانی ام الکتاب کن از برق تیغ حادثه
سوز ش حکایتی با دوستان بگوی و دل دشمن آب کن ای جان زبان ناطقه خویش سرای را وقف ثنای آن شه عالیجناب
کن ای آفتاب برج ولایت خواب آفتاب آتش اهل رفع حجاب کن از روی زمین زنجیر کفار بر سوخت چون قنبر معدن
در خوشاب شد [illegible] چون چهار خیر از امداد لطف حق باز او برج قلعه بدعت خراب کن طاوس زرجناح سپهر آشیانه را
[illegible] بال [illegible] کن از آتش مقاتله بر چرخ را تر با به سپهر مد و کباب کن چشم فلک ز گرد مرکب سیاه ز
روی زمین خون مخالف خضاب کن ای چرخ سالخورده جهان دیده ارتفاع از رنده سینه و کتاب کن [illegible]

[illegible] کاه مانده موز خرج و از آسمان هم باستحقاق ملک فضل را تا لک
[illegible] چو اگر ده بهشت قطع چون سحاب تشنه میوند زابهای زمان
مرد را هر کز بنیر [illegible] بدور زمین فیروزه و چراغ خاندان جهد باشد غنچه سان بر جان خود دستی کره
چند روزی که اندرین باغیم چون مهمان کعمش ای یار نیکو خواه میدانم یقین کر نکو خواهی این بزرگی نمی شاید کمان
وصل زن هرچند نباید پیش مرد کاه جوی روح راحت کفیل و عمر عیش عشرت راضمان لیک با او شمع صحبت در مکش
از آنکه من سخن از آسمان میگویم و از ریسمان امیر یمین الدین فریومدی در که الله لطف السر در تذکره دولتشاه مطلوبست که ذکر
شریف خدمت میر سخره است که ابن یمین شعره اوست مرد اهل دل و نیکو خلق و صاحب فضل بوده و اصل او از ترکستان
سلطان محمد خدابنده در فریومدی بوده صاحب سعید خواجه علاء الدین محمد فریومدی که در روزگار سلطان ابوسعید
صاحب دیوان خراسان بوده و خواجه محتشم بوده است امیر یمین الدین را احترام و نگاه داشت کلی کرده و میان امیر یمین الدین
و پسر او امیر محمود ظاهرا مکابره است امیر یمین الدین این رباعی را با امیر محمود نوشت نظم دارم ز عتاب فلک بوقلمون
وز گردش روزگار خس پرور دون چشمی چو کناره صراحی همه اشک جانی چو میانه پیاله همه خون و امیر محمود در جواب
گفت + دارم ز جفای فلک آینه گون بر آه دلی که سنگ از او گردد خون روزی بهزار غم بشب می آرم تا خود
شب از پرده چه آرد بیرون و مکاتیب نظم و نثر امیر یمین الدین که بفرزندش امیر محمود از روم نوشته بخراسان
شهرتی عظیم دارد و این تذکره تحمل آن ندارد و این مناجات از نتایج او است + بزرگوار خدایا بسینه آنان که علم حکمت
تو راه یافت در دل ایشان عارفان سراپرده سراچه قدرت که هیچ دل نبرد بر نفس کاملی ایشان زاد و راحله
رهروان عالم قربت که مرغ وهم نزد بال در مراسل ایشان نبوز و ناله بحارکان بیرو بیابت که جز گوش نبرد ره بحق
و باطل ایشان بی نیازی بود انکار بلسته ذات که رمز عشق بود ناله سلاسل ایشان شاهدان معانی که چشم کوسه نشینت نظر
نگاه میدار و از شمایل ایشان با آبروی جوانان نورسیده و صلت که نفس ناطقه لالت در فضایل ایشان با آب دیده بیدران زنده
پوش غریب که نیست جز توکسی زیر شرمند مایل ایشان بخون پاک شهیدان عشق بیدل وستت که هیچ دیده ندید است
وست قاتل نبر قربت بوسکان عالم پاکت که هیچ روح مقدس نشد مقابل ایشان بال وشند بمثال آن اعیت که
شد دلیل بندگان رهبر دلایل ایشان که با وجود یمینی غنیم دوزخ باشند رهایی ده از دوتا [illegible] وصل ایشان بزرگوار خدایا
نکونیست که مراتو درین جریده معضو و ساز وصل ایشان ولی چو کسی تن لکشد ز موج حوادث برساند تحفه جان [illegible]
ایشان امیر محمود مشهور است ابن یمین [illegible] فی اصحاب الیمین و هو محمود بن یمین الدین فریومدی جهان بود بدیدی کس خنین بود فرزند

نا امید مگردانی چنین [illegible] مولانا محمد بن حسام [illegible] علیه السلام

اشعار وی بسیار بود و در تذکره دولتشاه مسطور است که

انقطاع بود و معاش [illegible] وجه حلال است من اعمال قهستان خراسان [illegible] و

[illegible] اشعار لطیفی در سلک رشته نوشتی و بعضی در اینجا ثبت شده اند در نعت رسول مجتبی و مناقب ائمه

هدی قصاید غرا دارد که در بلاد ایران مشهور است و بر السنه محبان آل عبا مذکور و از آن جمله این قصیده است که در نعت و منقبت گوید

ای رفته ز آستان تو رضوان بآستین ؛ جاروب فرش مسند تو زلف حور عین ؛ باد صبا ز نکهت زلف تو مشکبیز

خاک عرب ز نفحه قبر تو عنبرین ؛ از لعل آبدار تو ارواح را شفا ؛ وز زلف تابدار تو حبل المتین متین ؛ بام فلک ز رفعت قدر تو تا بدار

کام هوا ز شربت لعل تو شکرین ؛ ذات تو همچو نام شریف تو مصطفی ؛ حسن تو همچو خلق عظیم تو نازنین ؛ با [illegible]

شاه سریر مسند اعلا و یاسین ؛ با پای مهر مان نبی را حریم اله ؛ شرع تو مار و راید شارع مبین ؛ رویت در آسمان لعمرک تمام

ماه ربیع [illegible] قد تو سرو بستان ؛ یک جاریه ز حضرت با احترام تو ؛ ترک چهار باش قصر چهار بین ؛ نام تو بر نگین سلیمان نوشته اند

در نقد ملک بخط مقرر نگین ؛ فیروزی ممالک لا ینبغی ثابت ؛ تا کنده نقش خاتم لعل تو بر نگین ؛ صاحبقران عهد رسالت تویی بحق

آن کس کجا که با تو تواند شدن قرین ؛ شاید که ساید از جهت آبروی خویش ؛ بر خاک آستان تو گردون جبین ؛ در عهد زندگی

[illegible] جمال خویش بعد از وفات از تو توقع بود همین ؛ آب حیات خضری ز آن رو نهفته کنج ؛ در زیر خاک ز آن گشته دفین و

[illegible] پرده حرم بیرون خرام ای سرو سیر سنبل سرین ؛ وقت خروج تست که بر صبح منهند ؛ بر سر خنگ چرخ فلک زاویات

زین ؛ بگشای باز نرگس زاغ از خواب ؛ بند از گره بنفشه بر اطراف یاسمین ؛ از تکیه گاه بر دو گیتی بر آر دست ؛ تا دست برد

[illegible] از این سودای خاطرم بدرازی کشید سر ؛ تا زلف خود مگوی که احوال این ؛ حال خستگی و پریشانی دلم از

[illegible] عنبر خود [illegible] بعد از این مکش ؛ ای تیر غمزه را ابروی چو کمان ؛ [illegible] گوشه در کمین ؛ دین منت [illegible] خاندان تو

[illegible] کسی بود که بیاید صد دین بدین ؛ گر نعمت اهل بیت تو [illegible] آسمان گواه بر قول هم زمین ؛ در باره اصل [illegible]

حدیث پاک [illegible] کو مکه [illegible] بار بد و اندرون نشین ؛ [illegible] کلام مجید [illegible] خواند اساطیر الاولین ؛ انکار

صفوت جاودم [illegible] اختلاف [illegible] گر گشتن [illegible] موافق نشد چه شد ؛ گر [illegible] از مجادله گردن کشند

[illegible] عصمت آدم [illegible] بگانه را بدید ه عقل [illegible] مبین ؛ [illegible] ضعیف [illegible] در دستان مجوی هر کجا

که [illegible] فرعون [illegible] موسوی ؛ [illegible] کذر [illegible] امین ؛ از [illegible] زاهد مرد راه

[illegible] جای [illegible] میرو ی چنین ؛ در کیش [illegible] چه تصرف کند کسی ؛ کو ره نمی برد [illegible] تیغ زبان ابن حسام

سر ... [illegible] ... جواب کن تا آسیا فتنه جهان را فرو گرفت منیش
... [illegible] ... یاب ثواب کن به نصب لوای مصطفوی منصب تو شد
ای ... [illegible] ... کشف آن از دست شرع رتبه بیضا سحاب کن رود
روانه سازی بشکل شفق خون موجش فراز لجهٔ انجم حباب کن آنرا که همچو کیش تو رتبت نیست از نجف و نیمه جو رعقاب
کن از گرد جیش تا فه خورشید و ماه را در شاهراه منطقه بر مشک ناب کن بر روی جار باش عصمت فراز گیر وانکه ...
حکمت فصل الخطاب کن چندین هزار مسئله بر عقل مشکل است آن را ز روی علم لدنی جواب کن در خشکسال جود ریاض امید را مستغنی
از عطای بحار و سحاب کن میر حاج بعد مدح و ثنای ائمه گوید یارب دعای خسته دلان مستجاب کن ... نور الله
مراولیب ... آستانش بگسسته رشته تار از طره پریشانش زگریه چون مژه آب از سرم گذشت و هنوز بدیده تا ...
روضه کار بهجرانش هلاک تیر جگر دوز دلبرست تنم که برگ عیش دل خسته است پیکانش بگرد عارض مه طلعتان گوش خطی
که هرکه شیفته است وای بر جانش تنم که در تب سوزان ز فرقش بگداخته است نماند قوت فریاد و زور و افغانش
بجامه زیست خود داد و سر برون آورد بجلوه یوسف ما از چه زنخدانش بر آتش لب لعلت خط سبز که نقش ابدی
دیگرست در جانش کدام سینه که عشقت بسوخت چون لاله کدام دیده که حسنت نساخت حیرانش مباش در پی آزار آن
گرفتاری که نیست قبله جان جز به خراسانش ابوالحسن علی موسی آن شهنشهی که خوانده اند سلاطین دهر سلطانش مه سپهر
کرامت سپهر اوج شرف که تافت بر همه کس آفتاب تابانش امام دنیی و دین دریکه از سر مهر سپهر کرده بطوق
انقیاد فرمانش نهال باغ ورع سرو گلشن تقوی که مرغ روح سر و عندلیب بستانش باعتقاد و خرد دوامی مطهر ...
نیست گرد فجور و غبار عصیانش کهی که مانده لطف گستر دنسزد هلال تکیه بر چرخ جز لب نانش لسان خیر خرگاه
ناله ماه که دیده است ز رفعت ولای کیوانش ایا سپهر ما بی که خاک درگه تو هزار بار به از سرمه سپاهانش کف جوانمرد
ابر است بر سر فقرا که خرامانی و مقصود نیست بابانش محیط همت تو لجه است در همه شهر ندیده دیده غواص عقل پایانش
صحیفه عمل هر که مدحت داده بدست راست دهد ... [illegible] زیرش کهی که بدرده لطف تست همراه او شوی جاه منزلت
نبرد شیطانش سرای جاه تو را شمع نو فروخته اند گر فروخته اند از چراغ ایمانش کدام سفله کین بر رخ تو تیغ کشید که
نیست چهره کین بشکل سوهانش اگر نه عکس دشمن تو نیست عجب که ساخت حادثه دم ... [illegible] چون ریسمانش بدنهند
تو هرکسی که همزبان کردند سنگ خاره کجت چرخ و ریسمانش شها غلام تو میر حاج بیدل محتاج که در محبت تو حکمت ...
ستایش تو داد داد کرامت تست وسیله که خلاصی دهد ز نیرانش چه توان لطف نهادی بگوی با خادم که

درین ورطه چو کشتی او ساخت جای جنبش طوفان و گرنه ... است

بر سر ... شعشعه نور او دیده اعمی ندید زلزله کوس او

... ازو رمی در نکست آنکه چنین عکس رخ روشنش روشنی ...

قرص مزعفر نکست طلعت عصر تو نیر تابان شود از تو فوت روز بر جنت برین سطر احسن است خطبه تو در بیان ... الهی

منطق تو در سخن معدن گوهر گشت ازلی مدح تو دوش تیغ قلم برکشید ورق نقره کوب کاغذ و دفتر گشت

غیرت مدح تو آتش چون بحقیقت رسید خامه نگون سر گر دنطق سخنور گشت گر ورقی میکشید بهر تو این جام عاقبت از

عجز خود جدول مسطر گشت تا فلک چنبری چنبر زر فام خواهد ازین دایره در خم چنبر گشت چنبر طوعت چنان طوق

همه گردنان باد که نتواندش چرخ مدور گشت ... ای نعل دلدلت بر بسته زیور آفتاب ...

طلعت از ذره کمتر آفتاب خطبه بر بام تو خواند از سر بام فلک بر چهارم پایه این رفعت منبر آفتاب تا درست ... را

سکه بر نام تست زوند سر و م انداز و در آتش قرصه زر آفتاب ترک روشن روی بام تست زان و سپند چار باشد

فراز رفعت منبر آفتاب فضله افضل عام خوان انعام شماست بر بساط نیلگون قرص مدور آفتاب خاک درگاه تو رویده

از راه قدر زانکه فرمان دهد بر هفت کشور آفتاب تا نباشد در کمال طاعت نقصان تو گرد و میل از باختر خود سوی خاور

آفتاب مسند جاه ترا فرش زرین آسمان گلشن قدر ترا شمع منور آفتاب سال و مه را انتظار آفتاب روی تست بر کنار بام

این فیروزه منظر آفتاب در جهان فرشی نیر اعظم ساند روی تو اول دوم ماهست و دیگر آفتاب تا زید و آفرینش دیده روشن

کرده بود صورتی نادیده چون روی تست مصور آفتاب خیره گردد دیده خورشید اندر روی تو آنچنان چون خیره گردد

دیده اندر آفتاب هیبت تیغ تو دارد گر بیابان فلک ... زرد بیرون از ... مغفر آفتاب از نهیب نیزه جوشن گذارت

هر روز ... درع داودی کند هر روز در بر آفتاب بس که تیغت خاک شام از خون اعدا سرخ کرد شد نهان در خرقه تا محشر

احمر آفتاب تا عدو را چون شفق در خون کشاند دمبدم بر کشد هر صبحدم مانند خنجر آفتاب درع زرین تو دارد دمه ستاره

ره ستاره نقره کار قبضه تیغ ترا زرکوب و زرگر آفتاب خنجر سبز تو گوئی ز آسمان دیگر است بر رخ چون آب او تابند

گوهر آفتاب بر رواق ... سقف مدور آسمان بر سپهر رفعت تابنده اختر آفتاب بر ندارد ظلمت ... تا روز حشر

گر بتابد ز آسمان بر مهر حیدر آفتاب اطلس نیلی ز خون دیده سازم سرخ رنگ بهر خون ناحق آل پیمبر آفتاب دل بر آتش

... شد در کربلا ... بر لب تشنه ساقی کوثر آفتاب تا ... آفتاب آن سرخ کلاه ارزند گرد زان خجالت ...

... آفتاب خاکروب روضه چون جنت او زلف حور رشته تاب معجز سرای از سر آفتاب مهد جنبا بنده [سبطین؟]

[illegible] شکست [illegible] نیستان چو نوشتم و بر دشمنان خویش که سرکه مینمایم و گاهی انگبین

شکر [illegible] چون اشعار من روضهٔ فردوس میبرند ای خارجی تو خارجی از

روضه [illegible] ساغر شکست مهرهٔ سیماب گون در قدح زر شکست دود غش

از رخ عالم ببرد شعلهٔ زردشت را در دل اخگر شکست طوطی طاوس بال بیضه در آتش نار [illegible] سیه شکست گرد

دود را هندوی شب در کشود سقف زر اندود را منظر شکست حجله نشینان غیب پرده بیام آمدند ماه نظاره

نقطه زرخ بر شکست تیر نوک قلم بس که صنایع نمود دفتر مانی شکست خامهٔ آذر شکست مطرب بزم طرب شاهد عذرا عذار

جلوه گر از رخ گوشهٔ چادر شکست خسرو چارم سریر رو بهزیمت نهاد تاج مرصع نهفت زیب و زیور شکست

دولت قرین سوی سعادت نمود خانهٔ بیدار دولت او در شکست طبع سخن ساز من مونس من شد من مطلع دیگر نهاد

مطلع دیگر شکست غزال زینت گلبرگ را رونق عنبر شکست بار سر زلف یار خم بخم اندر شکست سنبل خوشبوی او عالم

برلاله زرخت سلسله موی او برمه انور شکست لعل گهرپوش او چرخ یمانی نمود حقه یاقوت را خندهٔ او در شکست چشم دهان

شکر در هم کام ریخت لذت نوش لبش قیمت شکر شکست چشم دل آشوب او زینت نرگس ببرد قامت زیبای او زیب صنوبر شکست

لالهٔ سیراب او بس که بر آب من سنبل پرتاب او بس که من بر شکست طلعت رعنای او قدر دلارای او آن رخ گل ریخت قامت

عرعر شکست خال سیه بر رخش همچو بر آتش سپند سوخته چون عود تر نکهت مجمر شکست دوش نسیم سحر غالیه افشان رسید

بار مگر صبحدم جعد چو عنبر شکست عطر چو ناب عنبر و عود و گلاب بس که رواج کلاه [illegible] معطر شکست خاک زمین نکهت

عنبر سارا گرفت روح مقدس مگر طرهٔ سنبل شکست گر مگر سلسبیل خازن جنت سبیل یا قدحی بر کف ساقی کوثر شکست

حیدر لشکرشکن صفدر عنتر فکن آنکه شمشیر دین لشکر کافر شکست صیقلی رمح او رنگ قمر بر گرفت لمعهٔ صمصام او شعشعهٔ خاور شکست

گاه بنوک سنان گاه بگرز گران مغفر خاقان ربود افسر قیصر شکست ضرب تیغش تن گرد جدا از تن عمرو بازوی گرز گرانش گلش

گردن عنتر شکست خنجر تیزش سر مرحب کافر برید نیروی دستش در قلعهٔ خیبر شکست خنده زنان خنجرش در رخ مرگ [illegible]

کرد بر آتش [illegible] خنجر شکست قوت بازوی و سطوت رستم ببرد پنجهٔ شیرافکنش در غضنفر شکست فتنه [illegible] توانا

نشاند آنکه تواند بگرز سد سکندر شکست نقش ضلالت سترد لات و هبل کرد خورد عزت عزی ببرد عرض [illegible] شکست

تیغ وی افسر شکست بر سر شاهان [illegible] بادیه در چمن کاکل تر شکست صبح سر تیغ او در افق ملک شام [illegible] زدند

سر خسرو خاور شکست حیدر تارک شکن چون صف صفین کشید قلب خوارج بدان تیغ دو پیکر شکست [illegible]

کرد پیمبر درست رابطهٔ کفر و ظلم حیدر صفدر شکست لات و عزی را بهم در حرم محترم مرد بهم کشتی دین پیمبر شکست

صاحب لوای رایت اعلام احمدی پیغمبر و رسول خدا را
سکندری آنکس که بهره ز عطای تو برد و بر در گوی شهان
طرف ملک شعر هم تیغ سخنوری با دولت تو شد مسلم ... کان ده
نشین خیال من که نه بگذرد آب حیات ز ترس هاروت طبع خاطر من در چه خیال برده سبق ز جادوی بابل ساحری
اشعار من ستایش آل پیغمبر است زین آب و طینت ما را مخمری به اعتقادی و طریق و مذهبی یا رب بدین عقیده ز خاکم
برآوری طوبی لرجی و ترابی و مرقدی با مهر اهل بیت نگاهم ز حوض سیری و از کس ... جمله مثنویات ابن حسام کتاب خاوران
نامه است که بر وزن شاهنامه در سلک نظم کشیده این چند بیت که مشتمل بر نعت و منقبت نبی و آل است در قصه معراج از آن کتاب
مذکور میشود کسی را که باشد سلیمان پیام ز دیو ستمکار او را چه بیم چه با کشتی نوح باشد تراب بر ستیز طوفان و دریای
آب گر آتش تیره جهان ای سلیم تو چون با خلیلی ز آتش چه بیم ره از دزد و از راهزن باک نیست تو با شارع شرع رو باک نیست
نخواهی که در ره شوی پایمال برو جانب مصطفی جوی و آل برون کن ز سر حب و جوی فضول کتاب خدا جوی و آل رسول
نخواهی که باشی زر کم بود کان ترا ز دست در دامن آلود کان مگیر ادو دستم ز راه صفا بجز دامن عترت مصطفی وفات
ابن حسام در شهور سنه خمس وسبعین و ثمانمائه بوده ... دولتشاه در تذکره خود گفته که او مردی
دانا و حکیم و مورخ و خوش طبع و معرکه گیر و شاعر پهلوان بوده در مناقب خاندان طیبین و طاهرین قصاید غرا دارد
و اشعار او مشهور است در میدان سعادت شیراز بار دیگر باطلی فکندی و مناقب خوانی مشغول شدی امام و مصنف بوده
در تشیع مثل ابنای جنس خود نیست و اعتدال عادت میکند روزی ابراهیم سلطان گورکان از مولانا پرسید که مذهب
کدام مذهب بهتر است گفت سلطان عالم پادشاهی در درون خانه نشسته است و این خانه چند در دارد و از هر در که در آیی بخانه در
در این خانه توان دیدن تو جهد کن تا قابلیت خدمت پادشاه حاصل کنی از در سخن مگوی و از صدر نشان جوی شهزاده
دیگر بار پرسید که ای مولانا متابعان کدام مذهب فاضلترند گفت صالحان هر قومی و هر مذهبی سلطان را سخن مولانا
خوش آمد و او را انعام و اکرام فرمود و فاضل سمرقندی در همین مقام از تذکره احمد خود اظهار نصیحت نموده و فرموده اند
که هر کس را که اندک وقوفی از عالم معنی هست از قبول و رد خود را دور میدارد و یقین میداند که او را از برای فضولی نیافریده اند
بتخصیص در قبول و رد اصحاب رسول الله که تمهید طریقت و شریعت الائمه را بزرگ و فاضل دانستن و رجحان داشتن و در این باب
حضرت شیخ عطار علیه الرحمه فرماید الا ای در تعصب مانده ... ز دوست رفته ولی راهی بر زرق و بر تزویر
گرفتار علی باشی و بو بکر گهی این یک بود نزد تو مقبول گهی آن یک بود از کار معزول گر این بهتر ور آن بهتر ترا چه

زمرا جبرئیل ... شیرو ... سامری مؤمنین روی من چو خاک در ت کان همایون آستان دار

برآفتاب نیش تو بهتر آفتاب ای که شهرستان علم مصطفی را در ... زنان

روی مهر از خاک تیغ آفتاب ای تو مولی المؤمنین مولای تست این جهان من که باشم انی را مولی و جاکر آفتاب اندر

ساعت که چون خلقان همه مستان شوند از آب خشک آید برون چون آن سر آفتاب صورت کوید بر پیش منور کشند تیجو

آتش گرم سار و صحن غبرا آفتاب در پناه دولت دارم امید سایه چون تابد گرم بر صحرای محشر نمات ...

بر صحن مصوران چرخ اخضری از کان لاجورد ذهب زر جعفری مخفی کند قنادیل خرگاه نیلفام از عکس نور شعشعه شمع خاوری

استبرق مرصع گلگون بگسترد بر چار طاق رفرف خضرای عبقری تعیین کند مملکت شاه زنگبار دارای روم اسکندری

تزیین نو عروس زلیخای روز را همچون جمال یوسف کنعان ملبس از نسرین دامن کافور گون چ زند و بر آستین و گریبان عنبری

بر طرف هفت اطلس کحلی بر نسیم و زر زینت گری کند بد واج معصفری خاور تون چار باش قصر رفیع را تزیین دهد بکمو ...

ز بلغت جعفری دیبای زرنگار سپر انداز قرمزی بند و بر ان شمایل زیبا زیوری بیرون دهد ز کان برجد عقیق

ناب چون لب ... ارض خضرا لاطری بر جام زبرجد مینا رنگین هنگام صنع قدرتش از لعل و گوهری این طبق لآلی

در خوشاب را سازد نثار افسر خورشید خیبری زرکش کند کتابه ایوان و بام را نه جدول و نه مسطر و نه زرگری

بر اوج بام گنبد مینا عکس روز مینو صفت کند چمن باغ عبقری بر خوان نقره کوب نهد قرص سیم خاف هم روز بارگاه

فلک است مقرری بر سر نهد کلاه برین کاخ لاجورد سلطان روزگارش تاج سروری شمشیر تابناک فلک را دهد فروغ

چون آفتاب تیغ جهانتاب حیدری تیغ تحیتی و سلامی و دعوتی ای باد اگر بجانب آن روضه بگذری ای مهتریکه داده

همه مهتران دهر در پیش کهتران تو اقرار کهتری مجموعه منزلات و کمالات انبیا موجود در وجود تو الا پیمبری با کبریای

قدر تو کمتر مخالفان چون معجزات و سحر کلیم است و سامری بر مسند جلالت عزت ز روی قدر شایسته سریر و سزاوار

افسری فضل علم و حلم و سخا و شجاعت است آنکس کجا که با تو زند لاف همسری از بعد مصطفی علی مجتبی مسند حرام و محمد

محراب و منبری ای آفتاب جیب ترا ماه در کنف وی آستان قدر ترا زهره مشتری سرو حدیقه یمن آل عصمتی ایوان

شان تو گلشن سرای زنبری داماد مصطفی و وصی پیغمبری زوج بتول و والد شبیر و شبری قسمت کننده نعم نشت جنتی

الحق بحق که نعتی هر چار دفتری قاضی ما ز بهر مبرنویی الشرع دارای داد گستر بانو کبوتری شافع خستگان بستان محشری

ساقی تشنگان بیابان محشری بالانشین صدر نشینان سدره مسند حرام روضه فردوس اکبری ساقی حوض لقای جان بخش

ریاض خلد فیاض آب چشمه کافور و کوثری در درج معدلت چه گرانمایه گوهری بر برج منزلت چه فروزنده اختری صاحب

... ما و خدمت مولانا باتفاق سایر ارباب معارف

... صفای نیت و خلوص طویت مداحی اهل بیت ...

و در ترجمه خواجه سلمان نقل افتاده موکد آن افتاد ازین جهت ... [illegible] ... ی نظم ...

برکات سحاب آقامت تابش گلها والوان در حدایق دانش شکفت و گاهی بعضی مثنوی بر مبادرت نمود و کتاب بعضی و

مان از جمله مثنویهای اوست و در سال احدی و عشرین و ثمانمایه وفات یافت و چون دیوان قصاید او که بر مدح اهل البیت

علیهم السلام مقصور است در میان جمهور اهل روزگار متداول و مشهور بود لاجرم بذکر انتخاب بعضی از آن قصاید می‌نماید

من الجمله ابیات قصیده گذشت عمر دریغا که در سرای جهان ز نقد خم شده سنجم ترازوی عصیان ز منظر شه و غوغای دهر مرا

بهر که سرفکنده به پیشم ز کوشهای گران سمند سرکش عمرم که از مراحل قطع همی دهم گذر دستم ربوده است عنان دین

ترسم عالی ایمان نگاری که چشم عقل ز نظاره اش بود حیران مرا چه کار که حالیست کشور دشمن مرا چه کار که عالیست

علم سلطان مرا چه کار که برگشت بخت قیصر مرا چه کار که برخاست دولت خاقان مرا چه کار که این هست علت سرسام

آن یکی کار که از نعمت رحمت یرقان مرا چه کار که رعنا قدیست در شیراز مرا چه کار که گلچهره است در همدان مرا چه کار که کوم

حض غافل را که بر جهان چه نهی دل که بیوفاست جهان مرا چه کار که بهر ملوک عهد قدیم ز مدح سنج نکو بود شاعر شروان

چه کار که در مدحت شه بغداد ز صنعت موشح قصاید سلمان مرا چه کار که بهر ملوک عهد قدیم جان بخشد اهل معنی را سحر ابن یمین

باز اصفهان مرا چه کار که در ... نظم نظام زمانه داد برون ز خزانه جرجان من و محبت آل علی که در دامن مانده است

بغیر از محبت ایشان ... شب قضا از ماه کوشتی دراب انداخته را قباش لنگر زرین طناب انداخته از شفق گردیده

رخ انجم سست آسمان بس که بهر زاغ شب تیر شهاب انداخته گرده رم زین دنبت اعوما نده نقشی اهرمش کاه جستن نافه در رنگ

بانداخته چرخ را ز سرفتاده افسر زرین که چشم بر ایوان قصر تو تراب انداخته آن شهی کز بهر کلب آستانش آسمان بر زمین

نان ... انداخته قصد خصم مشعل دار سحاب از هر طرف ز آن کمند برق را در پیچ و تاب انداخته از دم تیغ جهان نور شش

ماه گر چه خویش را ... حباب انداخته نبض در تو نهار از آن که دار و برق نام رنگ دست جو داو از اضطراب انداخته

تشنه نوری چشم مردم در میان مردمان گوشه چشمی بهر کس ... انتخاب انداخته انکه از غیر تو دانش حسته باشد تشنه گر برای آب خود را

در سراب انداخته ... بهتر از مدحت کلامی منتخب تا نخوانی طرح رسم انتخاب انداخته اهل خصمت سوی کعبه مقصد ز شست

بس که گمراهی ... پیچ و تاب انداخته گر شد خصم تو در دنیا معاقب نیست غم کرد کار این کار را یوم الحساب انداخته آنکه

... از بغض تو طاعت کرد شبها تا بروز رنجبر بوده که گنگان در ماهتاب انداخته بر نظام افکن نظر شاها که چرخ تیز

خواجه همه عمرت … محنت نشستی ندانم تا خدا را کی پرستی … دانم که این حلقه کی از دند

… دو فرقه چه گویم که … موشکری جویان اوینند الهی نفس سرکش را مهیا کن فضولی را

جمله بیرون کن … را بخود مشغول گردان تعصب جو را معزول گردان و برادکیای … محقق نخواهد بود که این بنده

مو بد … نصیحت فرموده مقال کلامست خام … که مرشدان گول نقشبند مشائخ ملول بخارا و سمرقند بسبب عجز از تحقیق

این مطلب جمعیت را دام فریب عوام در … اند و دانه فریب فهام طالبان حکمت … بر عارف معارف

اصول و کلام وضوح تمام دارد که جرح و تعدیل صفت جلیل که مدار مجتهدان احکام و حکام اسلام در تحقیق رجال احادیث سید

انام و تزکیه شهود در هر مقام رتبت پس اگر این ناصح مشفق را عالم معنی عالم کشف و ذوق میخواهد هر آینه نخواهد بود و بجا اصل

و از حلیه معنی عاطل زیرا که منازعان درین مسئله ارباب فقه و اصول اند و ایشان بظاهر شرع مامور و مشغول اند چه وظیفه فقهای ملت

بظاهر قرآن و اخبار است نه توسل بباطن شیخ عطار و خواجه احرار و اگر آنچنان مدلول حدیث و قرآن و محصول دلیل و برهان میخواهند

لا نسلم که دوری بودن او … قیام دلیل معقول و منقول باشد چه موجب حدیث صحیح حضرت رسول که من مات و لم

یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیة امامت یکی از اصول … و نظر از متابعت امر خدا و رسول … که گفته اند که نظر در … و قبول

صحابه رسول طریقه ایشان … معمول باشد و سند این منع قوی دیوان معنوی مولوی و حدیقه شیخ سنایی غزنویست و اگر

اراده طریقه طریقه مرشدان گول نقشبند خود را میخواهد مصادره است و اگر عامه میخواهد بنهایت مکابره و آنچه از اشعار حضرت

شیخ عطار استشهاد آورده بعد از اغماض از حمل آن بر تقیه و تسلیم حمل آن بر آنچه او … از آن فهمیده معارضست بدیگر ابیات

شیخ که در بیان احوال او سبق ذکر یافته … بلکه مراد شیخ ازین ابیات نفی تعصب است و مراد تعصب استعمال سب و شتم و جدالست

… بی تحقیق و استدلال بلکه روی سخن شیخ به مستضعفی است که استقرار در اعتقاد ندارد و گاهی بعلی و گاهی بابوبکر روی می آرد

و قدرت بر استدلال و تحصیل یقین ندارد و عمر خود در بحث … مصروف میگرداند و اطلاق فضولی در کلام شیخ بر موید

اینست … دلیل علم و استعداد خوض در امثال این مواد ندارد بلکه در دقایق مبداء و معاد عین صواب و سداد است و چگونه حضرت

شیخ معتقد رد و قبول … غیر معقول داند و نظر همه کس را در آن فضول خواند و حال آنکه خود در بیت … شقشقه رد و قبول را

سر داده و در مسالک تفرقه ناجی از هالک ثبت داده و موجب حدیث الکفر ملة واحدة و مقتضای مقدمه … اما امی

… و سه فرقه ملة محمدی هفتاد و دو فرقه را یک حکم داده است و دست رد بر سینه ایشان نهاده و الله ولی الافهام

و الافاده … از دار المومنین استراباد و از جمله ارباب فضل و سداد است چون … اشتیاق

در … حال آن … توجهی گماشت و در اواخر که ختم المدققین میر حسین نیشابوری در وقت طبع خود را جلوه داده و معارف …

[illegible] عنبرفشان از رنگ [illegible] رزا

[illegible] بی علم [illegible] نزد وی لطف باز جان [illegible]

[illegible] گیسوی تو باش رب [illegible]

باد بوی جنت [illegible] پنا همش ممکن نباشد در جهان بوی بهشت جز نسیم روضه پاک امیرالمؤمنین سرور مردان علی بن

[illegible] هست [illegible] امام المتقین کشف علم الله دان کنتی نادی لو کشف دیده را از سرد کون از [illegible] علم الیقین

گفته زان شد سجده گاه انبیا و اولیا کامد آنجا در وجود آن قبله اصحاب دین شهر علم مصطفی چون [illegible] بها از در [illegible] پیشان

علم الله بین مصطفا [illegible] داما دار علی شایسته شاه مردان شیر دخیر النساء الرحمین چرخ اطلس [illegible] علم اوست طفل [illegible] لوح

[illegible] ناسد یار خوش تن را از مین رشته مهرش کمند جان تو در بام عرش ذره در خیط شعاع مهر شد حبل المتین با تو چون دوستان

دشمن چه یارا زنگ ولیت سگ تو ده برابر با شیر خدا از کمین هر که با خصم تو در جنگ است جنگ او غزا است نصرتش

باد است [illegible] تو روبخشش قرین کی محال [illegible] ماندش با دلدلت نقره خنگ کش مه نو آورد در زیر زین ما علی حسنی فلک پرسید

[illegible] که تو بهترین عالمی [illegible] علام کمترین شیر یزدانی [illegible] رحم عم گرگ فلک همچو یوسف خسته ام دارد چو یعقوبم حزین

نقش سالم جان چو زر در کوره مهرت گداخت تا شدم زالودگی صافی تر از ماء معین از زمان از سکه نظمم چو زر کن

[illegible] رو تا شود نقدم روان در روز بازار چنین تا فلک باشد جهان باد ابکام آل تو دوستانت شادکام و دشمنانت

اندوهگین عالمی دست دعا دارند با من بر آله مستجب عنی دعای یا اله العالمین [illegible] روح الله [illegible] آن شهنشاهی که بحر لافتی را

[illegible] شمه ز نعت مصحف شاه ولایت شد [illegible] ذات پاک مرتضی را با کسی نسبت مکن زانکه این آب حیات از چشمه سار

دیگر است معنی قول علی یا بها آسان مدان کین سخن را صد جهان معنی بهر بابی در است درشب جان باختن بر جای احمد تکیه کرد

زانکه جای مصطفی هم مرتضی را در خور است پیش لطفش هشت جنت وادی باشد خراب نزد قهرش هفت دوزخ تودهٔ خاکستر است

عالم علم نهان کامد ز دبستان و تحفه تعلیم طفلان قصه خیر و شر است از خطا کاری کسی گر مهر او بوی نبرد گر همه آهوی

مشکین است از سنگ کمتر است گر زر [illegible] زان و سلمان کسی یاد آورد آب گرد و ز سر او گر همه شیر نر است سر کمین

غلامان علی در دل تو دگر برادر باشدم لو نیم گنه از ما در است گر ز روی معتبی قنبر غلام شاه بود من سگ آن خاکپایم

کو غلام قنبر است یا امیرالمؤمنین آنی که گر گوید کسی نیست جز حب تو ایمان مؤمنان را باور است هر که میوه حب تو اش

چون چوب خشک آتشش باید زدن گر خود همه عود تر است چون نسوزد دشمنت از داغ دل کاندر تنش چون نار زیبا

[illegible] چون اخگر است خطبه زیبا است چو خواند بلبل روح القدس گلبن طوبی ز روی پایه چوب منبر است گرد [illegible] جان

مزدل جمعست [illegible] بت خراب انداخته [illegible] خانه حضور اگر نبود و تحت من بود معذورم که زور قسمت مفتون شدم صبور

غایم [illegible] پیرم اب [illegible] شیشه مقصور بخاطرم گذرد و سیم و بر قرار خود م خیا که سرکوب ا

کند در آب عبور نمیدید شهد و [illegible] کام جان ز جرح کرنیست لیعی پرش خفا نشیان نیز نیوز ستاره بخت تسبیه آیدستان

و هم امداد و که بهره نیست رعیتی چو دیده شد هنوز ز ذره مهر درین بزم گذشتان که چون ستاره تماشا کند کسی از

دور بشاخ عمر چه سان جای کند کبوتر انس چنین که باقیه خشش نشد باد غرور چو دهر خواست لیمن از ملال بگریه مکن برای این

مواسات خیمه خویش را بخور سری برون کن ازین بحر ملکوتی پیداست کز آب توان بود ستایه وقت صبور بجوی خاطر

دانا دلی ز اصل زمان که به رصد و ده ذلی و ویرانه نگیرد اما معمور لسان به سیم شوی خاک درزمین آخر ز گنج سیم چو فاقه و ملح مثنوی مغرور

برون خرام ز بزم جهانیان که در دو کرشمه نیست تهی غیر سینه طنبور دل حسنین جای مکان که میل نظر کند که خسته زیب طبیعت

ز مهر مفید نفور زمانه داشته دستور جور تا بوده برون نمیرود واکنون سپهر از دستور دم سپیده صبح گذشت در خاطر

که بهترین عمل حبیب شامگاه نشود نداسیده همانندم ز عالم ملکوت که ای گناه تو یوم الحساب ما محصور نه از محبت سلطان

سلطان اولیا نبوده زهر عمل که شود در صحیفه‌ات مسطور علی امام معلای هاشمی که بود سواد منقش بر بیاض دیده حور شهی که

تاکنون همچو او شهنشاهی نگشته در طرف لطف ایزدی منظور امام کاظم ملین ولی الله که شمع دولت آن شه منیر دارد ز دم

صور وصی احمد مرسل که بی محبت او ز روز حشر کمر دند ابن مغفور برای نیت بدخش زماه و مهر شده سپهر مهره کش صفحه

سنین و شهور ز نیت اوست بروز جزا نه از طاعت امید مغفرت از حی لایزال غفور نتیجه مدح بی بخشش در حشر مکاشفات

جبینه و نیمت منصور زدل سواد معاصی برون برد مهرش چنانکه ماه بر ظلمت ز شب دیجور نکو که در نظر خاکیان

آخر روز شود بر زمین مهر خاوری مستور که بهر شمع سحر کاه خادمش هر شام گیر شب کند اخگر نهان تنور علو او

بجایی که حرز بر رفشانده در قدمش مست لولوی منثور لیسته خدمتت و رامیان ضعیف و قوی کشاده مدحت او

زبان اناث و ذکور نجسته بر شجر حلم او نسیم غلط ندیده آینه عزم او غبار فتور زهی بعلم ازل فی البدیهه حل کرده به نگاه دقیق

توریه و مشکلات زبور فروغ مهر تو در منهج هدایت حق شبیه آتش موسیت در مناهج طور بی حکومت فردوس خادمان تو را

نوشته اند ز دیوان سرمدی منشور ز بوی لطف تو گردند ابنیا سرخوش سحر کهی که شود ساقی شراب طهور اگر قدر بطبع

شرار غیرت بدهر افکند آتش طبیعت کافور ز جوی طبیعت منت آب حیات تا آب خضر بنام چرا شد مشهور بود

نبش زفرقت ستاره در ماتم میان هاله ز مهرت ولی قمر در سور فتاده چون بجهان لمعه نخاطر تو نمانده هیچ نجحی

علم برای ستور کلیه عکس ملالت بحر بابغل نگر که بحر عطایی نرشده گنجور نمانده هیچ درایام دولت مشکل که او دعلم تو

اهل دونکار حرف شعارگاه اتش حق نصف النهاریت وارد جمله بک قصیده که در مناقب حضرت امیره [illegible]
ذکر مشهوده قصیده بازغت کرچی معانی فلک اکلند ریبه دوان چمن کل رنگ ابر نیسان [illegible]
حرف بدفا ز ورق وی زمین باز دهکت بریر شکر دهی [illegible] تنک خشان بکنه دو چو سیاه ازبک هیچ غنچه وکل
اطراف شاخ کوز طلا ریحه دن غنچه وکل مه فلک مجلس دکش [illegible] شاخ کل وغنچه عنک ترشدی حله شاداز
تراو بیه [illegible] اوه ازسبزه محدوش ایلکندی کنک ترحستی خانه معمور ملک داوران بدسر بلبل عندلیب ابندی برق تیک بر شوره لاله
چو بر داغ دل پر نوشش زیر لب خنده خنده غنچه ونرکس چمک باغ شده ماید مجلسی دروی شبنم [illegible] بیشه دنک تا کنه
نرنا سره در دست نمن او بلبل صیرفی لاله نهان کرده محک سرکالی که نه این بود اهر نقص زوال باشد آن در نظر همت واماند کی
شاهد باغ جمعیت لی خوش باددی کرکشتی تیغ دی این حسن اطراف منک عنقریب بیت که چو بک زن ایام خزان میزند بر
در و دروازه کلشن چ بکشنه آه ازان دم که بهارهای تموزی کرد وی کشته بشسند باج کلستان نیسرک باد اندجه تاج زرستان اعز و
کشته باعارض کلبرک عارض پیرک زاغ کبه دهمدم بلبل شوریده کلاغ برک زمرده کنه باکل صدبرک خنک پی آن صرح که دی
کندست باغ هر طرف رنجه [illegible] وازبرف امک رو دباشد که نسیم کنک شحنه دی بکر بزند رعایای رحین یکیک بهر یران
ستم دیده ایام خزان شماز دار شوشرح شنیشه کردی عنیک عاقل ان کلکند عزم طواف چمنی که باتجانبوان بر دخراز امکیک ان
چمن کلشن مدح شه عالی قدریت که فلک بهر طواف درش ایند ملک مرتضی پادشه صورت ومعنی کماز وست منشا رابطه صورت و
معنی بینک اکه از صولت سرپنجه شاهین عقاب بال انرین فلک راشکند چون اردک پادشاهیت که درخیل غلامان درش نام برجیس بود
نسعد وعطار دزیرک نوشال فلک از بهر سفره او ازترنا بکفاورده مکدان ومک شد قمر مجمره بزم وی ومحو قمر دود عود
لرزان مجمره کرده مدرک ارنس انیه چرخ باین قضا هرچه اوکفت همان کفت قضا چون طوطک عرصه همت عالیش جانب نزرک
کین جهان هست دران عرصه سرای کوچک اکه ازسندس واستبرق خلدش عاریت کی شود همت او مایل سقور وفنک طیش ازیل
لذات طبیعی فارغ ذاتش ازنقصه ذاتی انسان منفک شیوه دهر چو ابلیت ترویج نداشت با نیا منتقضیا طلقها ترک دیکری
کنیت که درسلک وی ازند ابورا قدر فیروزه زخرمهره شناشد زیرک او باغیار خجالیشه ندارد نسبت می شناسیم حریفان
وکرایکیک عدل تقدیری وتقدیر عدالت عجب است زانکه تحقیق شده این مسئله درباب فدک دلدلش پای چوکران ترازدی
بر کابت کر وار خنک سبک سیر فلک برده بیک ذوالفقارش دو زبان داشت بهنکام جدل بو دبر خصم عمل تیغ قاطع هر
ای حکیمی که بود پیش تو و دانش تو حکمت فلسفه بازی وارسطو کودک برق منشور قضا نسخه تقدیر قدرنی مجمل تو مزتبو ودمستدرک انک
شان تو زخط عصمت مرکز خیمه جاه ترا محور دانش ترک ثنا قدر ترا نبوت [illegible] لدنی مدرک کمبه کوی ترا

[illegible] در شب [illegible] نیست کرحسو دان چو بود تب جگر خون و نیز غم [illegible] که او را

فدا

شیر یزدان یا در [illegible] سایه ... سایه [illegible] افتاب عزت [illegible] مظهر بزرگوار خدا

من آن تهی دستم که خجلتم نگذارد که بر سر رم هیچ بجو سه چنین ام ز غربتم کرم خواه [illegible] هیچ نیاید

بارکنه مانده ام ز بد کاری ز کار و بار چه پرسی که کار و بارم هیچ نخاندان [illegible] رایم

هیچ نخواهم [illegible] ... نخاندان میرس از من که جز محبت این نخاندان ندارم هیچ [illegible] مولانا لسانی سازد

آینه عشق جلی سازمرا اقبال جهان مراجوی هست قبول مقبول تر و علی سازمرا و در کبر سن در شهور سنه اثنی و اربعین و تسعمایه در تبریز

وفات یافت و ملا میرک در تاریخ فوت او این قطعه لطیفه دارد [illegible] در میان شعرا و فضلا بیسر و بصدق و صفا بود [illegible]

رفت با مهدی از عالم بیرو آل عبا بود اهل سال فوتش ز خرد جستم گفت پادشاه شعرا بود اهل مولانا لسانی علیه الرحمه

در اصل شیرازیست اما اکثر اوقات در بغداد و تبریز بسر میبرد و شاعر متین و نکته دان سخن آفرین بود و از بعضی ثقات استماع افتاده

که اشعار مولانا لسانی زیاده از صد هزار بیت است اما بواسطه بی پروایی که در جمع آن میفرمود اکثر آن ضایع گردیده و [illegible]

شریف شاکرد او مشهور ساخته و موسوم بسهو اللسان گردانیده از روی ستم ظریفیت و از اکثر اینها او را خبری نیست

بسیار فقیر و درویش نهاد بود و بواسطه اخلاصی که بحضرات ایمه اثنی عشر علیهم السلام داشت تاج دوازده ترک شاهی را در

خواب و بیداری از سر نمی نهاد تا آنکه در وقتی که سلطان سلیمان رومی متوجه تسخیر تبریز بود و چون خبر قرب وصول او

رسید اتفاقا در آن وقت مولانا در مسجد جامع تبریز بتعقیب نماز مشغول بود و بعد از استماع آن خبر متوجه درگاه الهی شد و دست بر دعا

و دعا کرد که خدایا این متغلب به تبریز می آید و من تاج از سر نمی توانم برداشت و مشاهده استیلای او را نخواهد قرار نتوانم داد

مرا بمیران و بدرگاه رحمت خود واصل گردان این مضمون گفت و سر بسجده برد و در آن سجده جان بجانان سپرد و از

جمله قصاید او که در منقبت واقع شده این قصیده غراست که بطریق راه آورد در نجف اشرف گفته [illegible] میر [illegible] کرد

رقص کنان چو حباب با جنون در دماغ عاشق و سر در هوا بر سر من تخته سنگ حصار ستم بسنج من نخجه کرد غبار بلا

پای بدنیا زده و ز سر سود زده بسته بدوش جفا توشه راه فنا گوهر یتیمم ز صدف آسمان دانه یتیم در دو گیتی

سینه زنید ادیش مرهم او در عدم چاره ملامت بپیش دیده عقل از قفا سرمه کوری بچشم ز عفلت بگوش [illegible] محبت

بسر خار ملامت بپای غیر کنده از دلم صادر و وارد گشت کرده غلط بر غلط گفته خطا بر خطا دوش که عنقای فکر کو

غزلت گزید عزم سفر داشتم تا در دولت سرا بارگی داشتم تیز رو تیز هوش کو سرا و محتجب آتش باد و هوا همچو فلک تند

همچو قمر تیز رو همچو ختا مشک بو همچو صبا عطر سا در حرکت مانکیت چرخ بهلالی رکیب صورت او دلنهیب سیرت او

در اثنای حیث که مرض عبد القادر اشتداد یافته بود و اطبا از غایت اضطراب از روی خود دانسته غش کرده بود و چون
مشاهدهٔ حال کثیر الاختلال او نمودم از غایت حزن و ملال بخواب فرو رفتم و در اثنای خواب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام را دیدم که
بمن میگوید که نظام شاه را بگو که پسر تو عبد القادر صحت یابد بشرط آنکه ایمان بیاری اینک لحاف را بر سر او کشیدم و همین زمان بجناب ایشان
عرق کرده صحت کامل می یابد اما می باید که تو نیز از نیتی که در دل گذرانیده برگردی و چون از خواب بیدار شدم دیدم که لحاف بر
عبد القادر گسترده اند عرق بسیار کرده و بعد از لحظه که عرق او خشک شد بیدار شد و بنشست و آثار صحت بر وی ظاهر شده از روی
اشتهای صادق طعام طلبید شاه طاهر گفت اکنون موجب عهد خود وفا نموده اعتقاد کنید که خلیفه بعد از رسول حضرت رسالت
صلوات الله علیه و آله خلیفه بلافصل علی بن ابیطالب است و بعد از او بترتیب یازده فرزند او امام اند و دیگران که بر او تقدم نموده اند
غاصب خلافت بوده اند و بر باطلند لیکن الحال مصلحت در اظهار این مذهب نیست زیرا که امرای شما همگی اهل سنت اند و مادام که
از شیعیان شیعه درین دیار بهم رسند کاری از پیش نرود و آخر نظام شاه صبر بر تقیه نتوانست نمود و در یکی از روزهای عید
بعیدگاه رفته بی توقف شاه طاهر طالب علمی از اهل عراق را طلبیده فرمود که بر بالای منبر عیدگاه رفت و خطبه دوازده امام
علیهم السلام خواند و نام ابو بکر و عمر و عثمان را از خطبه انداخت چون امرای و خصوصاً نصیر الملک که قدم در خدمت و استقلال
تمام داشت این حال را مشاهده نمایند یکبار از حوالی نظام شاه دور شدند و در کوچهای شهر با افواج خود ایستاده در مقام دفع
ایستاده شدند و پیش نظام شاه بغیر از اندکی از غلامان و خواص نماند و چون نظام شاه دانست که سر فتنه این جماعت نصیر الملک است
را استمالت داده نزد خود طلبید چون او بخدمت رسید با او عتاب نمود و گفت کار تو بجائی رسید که با من اظهار مخالفت
نمائی فی الحال امر کرد که چشمهای او را کنده بر کف دست او نهادند و بیرون برده در میان [illegible] ساکن نمود
نتوانستند دید چون باقی امرا آن حالت را دیدند خائف شده هر یک بجای خود ایستادند و بعد از آن شاه طاهر با علمای
آن دیار بحث نموده هم از احادیثی که در صحاح ستهٔ ایشان مسطور است حقیقت خلافت حضرت امیر و بطلان خلافت ثلثه و
تقدم ایشان را بر حضرت امیر بتقریری دلپذیر بر ایشان مبرهن ساخت و بنا بر آن شاه طاهر سید بهادر ملازم و مصاحب نظام شاه بوده
مرشد و امام او شد و مصاحب عادل شاه و قطب شاه نیز بجهت توسل بدین ارشاد آن بقیهٔ خاندان طهارت و رشاد نزد و یکی
امامیه اختیار نمودند و بغایت حضرت او و مساعی جمیله آن سید هدایت دستگاه مذهب شریف اهل البیت علیهم السلام
در تمام ولایت دکن رواج و رونق یافت و او را در فنون علم تصانیف شریفه است از آنجمله حاشیه بر الهیات شفا و شرح
بر تهذیب اصول و شرح باب حادی عشر در کلام و شرح رساله جعفریه در فقه و حاشیه بر تفسیر قاضی بیضاوی و رساله فارسی
در احوال معاد و رساله انموذج العلوم و رساله در [illegible] در جمیع اصناف شعر لطافت آثار دارد و قصاید او در میان

مروه مروفاتی [illegible] ممالک [illegible] از نظر تجلی مسلک روشن از شعشعهٔ رمح تو ایوان تاک بر درهم از گرد تیغ تو عصیان ممالک کرد [illegible]

تو بود رخ خورشید که شعشعهٔ شادی گلشن بارگاه همت در رحم شایان هوا هم شب [illegible] کرد او بمکث در جوار تو

چو خورشید مجد در صدف دریا و تو چو مریخ مبارز صد الک تا شود در او بچرخ مقوس مرفق روشن از مهد تو با بهرام فلک

سقف مینای زرانده و فلک سار انجم قدر انداز قضا کرده مشبک بنفک مرکب هیبت آرمی انگار [illegible] ساقی و زنعل [illegible]

عهد از مهر کرک همت در قعر دل [illegible] حقیقت که ملوث شود از جیفه او قعر درک [illegible] بسته قول محکم لیس [illegible]

ستمک دولت ما بر ذلک عصیان تو او ورده بپایهٔ عقل او کرمی کان من الذل ملک دستگیر شش ز سر لطف که در روز جزا

در کلکه کوب صحبت شود مستهلک تا بر ایوان فلک شمع فروز د خورشید کرد خورشید چو پروانه زند چرخ فلک تا دا فروخته در قصر

زراندود سپهر شمع مهر تو و پروانه آن شمع فلک حضرت [illegible] العمر عزت و اقبال و کامرانی و فضال روزگار کذر [illegible]

مستجمع کرائم اخلاق از عدالت و شجاعت و سخاوت و تقوی و عفت و مروت بود و در شهور سنه اثنی و خمسین و تسعمایه توجه بجانب

عالم عقبی نمود و مجلس بهشت در ذکر ملوک نامدار و سلاطین کامکار از فرقها جهاد اولی الابصار و آن مشتمل بر مقدمه است و چند

جند و ان جندنا لهم الغالبون مقدمه در ذکر ملوک عرب که بعد از واقعه کربلا جهت انتقام خون شهدا بر بنی امیه لعنهم الله تعالی

خروج کردند و تذییل آن بذکر معاویة بن یزید الراجع الی الله و بعضی از اکابر سادات و اشراف شجاعت و معالی دستگاه که

با امویه و عباسیه مقاتله نمودند سلیمان بن صرد الخزاعی صاحب استیعاب آورده که او خیر و فاضل و عابد بود و نام او در جاهلیت

یسار بود و حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله او را سلیمان نام نهاد و در اوایل فتح کوفه در کوفه وطن گرفت و خانه در انجا ساخت و با حضرت

امیرالمؤمنین علی علیه السلام در حرب صفین شرایط مجاهده بجا آورد و صاحب روضة الصفا آورده که منشأ خروج او بر بنی امیه آن بود که

چون اهل کوفه با مسلم بن عقیل رضی الله عنه عهد و بیعت کرده بودند و نقض عهد کرده امیرالمؤمنین حسین را نصرت ننمودند تا با اهل اصحاب

خود بدرجه شهادت رسید بعد از چند گاه متنبه شده انگشت حیرت بدندان گرفته بر خود نفرین میکردند که خسران دنیا و آخرت نصیب ما شد

بعد از آنکه امیرالمؤمنین حسین را طلب داشتیم تیغ در روی او کشیدیم تا از بیوفایی ما رسید آنچه باو رسید و روسای این جماعت پنج نفر بودند سلیمان

بن صرد الخزاعی و مسیب بن نجبة الفزاری و عبدالله بن سعد الازدی و عبدالله بن وال التیمی و رفاعة بن شداد و این پنج کس از معارف اصحاب

امیرالمؤمنین علی علیه السلام بودند و چون عزیمت ایشان بطلب خون امام حسین علیه السلام تصمیم یافت جمعی کثیر در سرای سلیمان بن صرد جمع آمدند

و مسیب بن نجبه که مصحوب عمر خسن [illegible] بازرفته بود آغاز سخن کرده گفتند خدای تعالی ما را بطول عمر مبتلا گردانید تا در انواع فتنها افتادیم

و با مور ناشایست متهم گشتیم اکنون از اعمال سیئه خویش نادم گشته میخواهیم که دست در دامن توبه و انابت زنیم شاید که خداوند

توبه ما را قبول کرده بر ما رحمت کند و هر کس را که بیعت که اگر بازرفته بودند عذری میگفتند سلیمان بن صرد گفت هیچ چاره نمیدانم

فردوسی از غزنین فرار کرده بطوس آمد و از طوس به طبرستان و طالقان افتاد [illegible]
در ایام حیات چون وفاتش نزدیک رسید اسدی طلب کرد [illegible]
می ترسم که چون من رحلت کنم کسی را قوت آن نباشد [illegible] فرزند عکس هاشم که [illegible]
شد بعد از تو من این شغل را باتمام رسانم فردوسی گفت ای استاد تو پیری کهل که این کار بعید است و کفایت نشود اسدی گفت
شاید شود و از پیش فردوسی بیرون شد و همان شب بعضی ابیات گفته هنوز فردوسی در حال نزع بود که آن ابیات را برد
اند و او بر ذهن مستقیم استاد آفرین کرد و آن نظم از اول استیلای عرب بر عجم در آخر شاهنامه و آمدن مغیره بن شعبه به رسالت
نزد یزدجرد شهریار و حرب سعد بن وقاص بملوک عجم و ختم کتاب و فضلا برآنند که آن کلام نظم فردوسی آخر شد و نظم اسدی اسدی
ظاهر است معلوم میتوان کرد و از جمله آثار حکیم اسدی کتاب گرشاسب نامه است اگرچه آن کتابی علیحده است اما داخل
شاهنامه میدانند والحق آن کتاب برهانی قوایت بر وفور فضل و قوت طبع او وجه رعایت خمسه آنچه در خطبه آن کتاب
حمد و نعت و منقبت بنظم آورده مذکور میسازد و آن اینست حمد و سپاس الهی سپاس از خدا ایزد رهنمای که از کاف و
نون کرد گیتی بپای نگیرش نه آغاز بود و نه انجام بود و نه آغاز بود و تن زنده را در جهان جان از وست سپهر چرخ کردند
دریا از وست از آن پیش کاو گیتی پدید همه هرچه بد خواست دانست و دید نه کردون شتاب و نه هامون درنگ
دریا بخار و نه خورشید رنگ وی آورد نیک و بد و خوب و زشت روان داد و تن کرد و دوزخ بهشت چنان ساخت
هر چیز ز اندازه خویش گران ساخت کرکم نیاید نه بیش چه باری چه روشن چه بالا چه پست گواهند بر هستیش هرچه هست نه جای
نی گفتن از روی راست پدیدار کردن نه آن کرکجاست که هستند چرخ و زمان رام او نجوید ستاره مگر کام او نگاری کجا
نو آرد همی نباشد چز آن کو نگارد همی نگارش چو روشن است چون و چرا نرسند از و نیز بسند ما نه بگیش باید بوهم اندرون
نه اندیشه بشناسد او را که چون نبد چیز از آغاز و او بود و بس نماند همی و ان جز او هیچ کس چنان چون مرا و را کسی یار نیست
چو کردار او هیچ کردار نیست همه بند کانیم در بند او خنک آنکه دارد ره پند او فی نعت النبی و آله صلوات الله علیهم ثنا باد
بر جان پیغمبرش محمد فرستاده رهبرش که بد بر در دین ایزد کلید جهان یکسر از بهر او شد پدید بدو داد دادار علم
خویش بپیوست با نام او نام خویش ز پیغمبران او پسین بد درست ولیکن بشو هر نده ز ایشان نخست یکی تن بد و خلق چندین
هزار برون آمد و کرد دین آشکار ز بر دار همه کوی پیغمبری که با او کسی را نبود همسری خبر زانچه بگذشت از و در جهان کجا
رهست آید و پیدا و نهان بیک چشم زد از دل سنگ سخت بمعجز برآورد و نو بر درخت دل دینی از دیو بی بیم کرد مه
آسمان را بدو نیم کرد ز هامون بچرخ برین شد سوار سخن گفت بر عرش با کردگار که رستخیز آبشخور کوثر است لوا و شفاعت سراسر

خفقامی مذکور و بحسب اختلافی که در نسب و نسبت ایشان بجمعی من الامام جعفر الصادق علیه السلام واقع شده در جلد ششم مجالس نهم انشاءالله تعالی

مذکور خواهد شد و الحاصل شاه طاهر در اوایل حال متوطن کاشانه کاشان بوده و اکثر کتب متداوله حکمت و کلام را از علامه نحریر مولانا شمس الدین

محمد خفری استفاده نموده و بواسطه بدنامی نسبتی که بجانب او به داشت و رقم حسدی که سید اجل فاضل میر جمال الدین صدر استرابادی از او در لوح

خاطر می نگاشت و بنابران همت بر دفع آن میگماشت از قهر قهرمان ولایت ایران اعلی الله برهانه خایف شده متوجه هند دکن شد و در آنجا

بواسطه فضل و کمال ترقی تمام کرد و بعد از وکالت پادشاه عالیجاه برهان نظام شاه انار الله برهانه خاطر کار او بجایی رسید که نظام شاه

و سایر سلاطین دکن ملازمت او میکردند و او در آنجا بخلاف اعتقادی که اهل ایران با او داشتند علم مذهب اثنا عشری برافراخت و سلاطین دکن

و جمهور اتباع ایشان را از جمله شیعه اهل بیت گردانید و مصداق این بیت متنبی که در مدح طاهر بن الحسین العلوی گفته گردید شعر اذا علوی لم یکن

مثل طاهر فما هو الا حجة للنواصب و لهذا اعمده الفضلا شیخ ابراهیم که مجتهد شیعه و معاصر او بود بیت مذکور را در صدر یکی از کتابات خود با او

نوشته و تفصیل بیان اسباب ترقی او در هند دکن بر وجهی که از بعضی از اجله سادات عالی درجات … جمال … عن عین الکمال

استماع رفته اینست که در اوایل حال که شاه طاهر بدکن آمد بواسطه استیلای معاندان او را در خدمت نظام شاه چندان ترقی حاصل نشد تا آنکه

بعد از مدتی عبدالقادر پسر نظام شاه که محبوب پدر بود بیمار شد و بیماری او امتداد و شدت تمام یافت و اهتمام نظام شاه در صحت او

بمرتبه بود که روی خود را بر پای هر حکیم می نهاد و میگفت که اگر بر تو ظاهر شود که پاره از جگر من در علاج عبدالقادر در کار است

بگو تا من سینه خود را شکافته پاره از آن بیرون آرم و در آن اثنا نذر بسیار میکرد و صدقات فراوان بفقرای مسلمان و کافر میداد

چون شاه طاهر دید که او بفقرای کفار مثل برهمنان و زناردار[ان] چیز میدهد متوحش شده جرأت نمود و گفت که شما چیزی نذر دوازده امام بکنید که

انشاءالله تعالی … شما شفا خواهد یافت و در نیت خود این مضمون را بگذرانید که اگر … آن نذر فرزند … شما شفا یابد به هر راهی که من در

باب اعتقاد با علمای این دیار … شما آن را اختیار کنید نظام شاه گفت دوازده امام کیستند شاه طاهر گفت اول ایشان حضرت امیرالمؤمنین

علی است که یکی از چهار خلیفه است که اهل سنت ایشان را بترتیب خاص خلیفه حضرت پیغمبر میدانند و بعد از آن حضرت امام حسن و امام حسین و باقی دوازده

امام را مذکور ساخت نظام شاه مضمون مذکور را نذر نمود و چون شب درآمد بخواب رفت و چون شاه طاهر از خدمت نظام شاه بخانه خود

مراجعت نمود از جرأت اظهار آن معنی پشیمان شده ترسید که مبادا نذر نظام شاه مقبول درگاه الهی نگردد و پسر او بمیرد و او را از آن

رهگذر مضرت رسد لاجرم اسب خود را زین کرده مترصد آن بود که هرگاه خبر فوت آن پسر بشنود بطرفی بگریزد و چون صبح طلوع نمود

متعاقب هم … نظام شاه بطلب شاه طاهر رسیدند هرچند شاه تعلل مینمود تا در آن اثنا حقیقت حال بیمار را معلوم نماید مفید نیامد

او را بخدمت نظام شاه بردند … نظام شاه از دور بر او اقبال و استقبال نمود و گفت آنچه میخواستی که بعد از بحث با علمای این

دیار بفعل آرم ظاهر ساز که الحال بجا آرم آنگاه نظام شاه شروع در بیان احوالی که در آن شب بر او وارد شده بود نمود …

[illegible] مضمون این ابیات [illegible] مکتوب و مستور بوده و قطعه اینست قطعه خطی مجهول دیدم در مدینه [illegible]
[illegible] از وی سطری نوشته که چو زانزد خورشید سمائیست بجان پادشا سوگند خوردم که
نزد پادشا جز پادشا نیست [illegible] ندانم این چه سرّیست جواب این سخن گفتن روا نیست و چون این بزرگوار نمود [illegible]
[illegible] کلام [illegible] مرد در مجالس و محاضرات قلم خلیع العذار که ترجمان اسرار است کشف استتار آن نماید و میگوید
که حاصل بیت اول اینست که در مدینهٔ طیبه خطی دیدم که خط آشنا نبود بلکه خط رجال الغیب یا ملائکه عجیب بود و در بیت دوم
زیرا که دو پیکر است کنایه از ابو بکر و عمر داشته و خورشید گفته و حضرت رسالت پناه خواسته یعنی ابو بکر و عمر نزد آنحضرت نیستند
بانکه زعم اهل سنت و جماعت و مراد پادشاه اول و دوم در بیت سیم حضرت رسالتست و مراد پادشاه سیم شاه ولایت است
هرکه مانند او از اهل عصمت و طهارتست یعنی بروح شاه اولیا و رسالت سوگند خوردم که نزد آن پادشاه جز پادشاه
در شاه ولایت یا مانند او از اهل رسالت و ولایت نباشد نیست و این منقبت بر آنکه شیخ جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفا
از شرایف نقل نموده که امام حسن علیه السلام جسد مبارک آنحضرت را از کوفه بمدینه نقل نمود و از قبر در روایت نموده که اول کسی که
[illegible] بتعبیر تحویل [illegible] آنحضرت بود و یا مبنی بر عقیده فرقه ناجیه امامیه است که در شأن انبیا و اوصیای ایشان میگویند
ازین و حدیث از آن خبر داده که ایشان بعد از موت احیا اند یُرْزَقُونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللهُ مِنْ فَضْلِهِ و ارواح
[illegible] و اجساد لطیفه ایشان بعد از دفن بر زمین نمی ماند و بجانب ملاء اعلی و رفیق اوفی و کاس مهنّی عروج می نماید و
بحسب حدیث نبوی که لو مات نبی بالمشرق و مات وصیه بالمغرب لجمع بینهما اجساد [illegible] و اجسام قدسیه ایشان [illegible]
[illegible] باشکال خود از انوار عرشیه و نفوس ملکیه میگردد و فایده زیارت قبور فایض النور ایشان اینست که نفس زایر بسبب
حضور در آن مقام شریف مستعد قابلیه [illegible] نفوس قدسیه ایشان میگردد و بواسطه آن مقابله بقدر استعدادات [illegible]
و صفای نفس از کدورت طبیعیه و ملکات ردیه قابل انعکاس اشعه نوریه و لمعات قدسیه میگردد و بوسیله آن بکمالاتی
که موجب قرب الهی و نیل رحمت نامتناهی باشد فایز میگردد و فخرالدین رازی در بعضی از تصانیف خود آورده که چون
زایر متوجه قبر یکی از بزرگان شود نفس او را تعلقی خاص با آن قبر حاصل شود همچنانکه نفس صاحب آن قبر را تعلقی خاص [illegible]
قبر حاصل است پس اگر نفس مزور را قوتی باشد نفس زایر و استفاضه خواهد کرد و بعکس بالعکس و بالجمله چون روح را با قبر خود تعلقی
باقیست چون شخصی بزیارت یکی از بزرگان حاضر شود و آن زایر را با روح صاحب قبر اتحادی و نزدیکی بسبب آن قبر حاصل
شود و این دو روح بسبب آن چون دو آینه شوند در برابر یکدیگر و بسبب این مقابله استفاضه بقدر استعداد ممکن باشد
انشاء الله الکریم ان یفیض علی انفسنا الناقصه ما یکملها حتی یصیر من اهل الحضور معهم ببرکه اعتقادنا بفضلهم و قیامنا بحبهم و صبرنا

[illegible] سپهراش بار سر بر فرزند و رابو د رفتن بکتب [illegible] پدر گاه سلطان [illegible]
[illegible] سر افیل بهرازش وهم نشست براق [illegible]
همید و [illegible] ز خوب ز زشت ره دوزخ و راه خرم بهشت

چنان کرد دین را بشمشیر تیز که باشد همی تا دم رستخیز زبون دوان وز ما نیز آران درود مر او را و یاران ش ابر فرزند و گزیده ز هر کس
بدانش تمام که هست از بن شناسی تمام به تیغش شده داد و دین آشکار که خوانند و بر شیر پرور دگار ز علی و بتول و حسین و حسن همی
نگیرانم از ایشان سخن ندارم با دیگران هیچ کار بمهر علی بگذران روزگار ولادت استاد اسدی

استاد ابو زید غضایری رازی رحمه الله علیه با آنکه رازی و دهن مادرش نازیست در ظل دولت آل بویه نشو و نما یافته و پرتو
انوار ولای ایشان برو تافته بسیاری از قصاید او در مدح سلطان بها الدوله واقع است و چون سلطان محمود غزنوی از
روی حیله و غدر مجد الدوله بن فخر الدوله را بدست آورد و ملک ری در تصرف او درآمد غضایری ناچار با سلطان محمود همراه
شد و روزی چند مانند فرزدق بعذاب صحبت او گرفتار بود و از جمله اشعار اخلاص آثار او این قطعه است ❁ مرا شفاعت
این پنج تن بسنده بود که روز حشر بدین پنج تن رهانم تن همین خلق و برادرش و دختر و دو پسر محمد و علی و فاطمه حسین و حسن
ابا کسی که شدی معتصم با آل رسول زهی سعادت تو لا تخف و لا تحزن و چون اشعار غضایری در میان اهل زمان بغایت عزیز
چند بیت از قصیده که در مدح سلطان محمود غزنوی گفته مذکور میسازد تا رتبه سخن و فضیلت او بر همگنان ظاهر گردد و نعت اگر
مرا بجاه اندر بست و جاه بها [illegible] همین که بینی جمال الکمال من آن کنم که من با لجنبر فخر کنند مرا که بر سر یک بیت می گویند
قال دولتشاه سمرقندی گفته که درین قصیده اغراقیست که سلطان محمود غضایری را صله این اغراق هفت بدره زر بخشید که
هر بدره ده هزار درم مملو بود و آن اغراق اینست ❁ صواب کرد که پیدا نکرد هر دو جهان یگانه ایزد دادار بی نظیر و
همال وگرنه هر دو ببخشیدی او [illegible] امید بنده نماندی بایزد متعال و غضایری را قوه کامل در فن شعر است خصوصا در
صنعت اشتقاق و فضلا و شعرا او را درین صنعت مسلم میدارند و چنین روایت کرده اند که سلطان محمود غزنوی
هر قصیده او را هزار دینار صله میداده و مسعود سعد سلمان جرجانی در قصیده لامیه که در مدح سلطان مسعود گفته افتخار بآن
نموده دران ابیات که میگوید ❁ بعهد دولت سلطان ماضی از غزنین بمدح گویان بر وقف داشتی اموال غضایری که اگر
زنده باشدی امروز بشعر من کندی فخر در همه احوال بهر قصیده که از شهر ری فرستادی هزار دینار او بستدی ز نزد رحال

ملک الکلام [illegible] رازی رحمه الله علیه شاعر مجد الدوله بن عضد الدوله دیلمی در تذکره دولتشاه مذکور است که او سخن متین و طبع
وقاد داشته به زبان سخنوری میکند عربی و فارسی و دیلمی و از قهستان ری است صاحب اشعار [illegible] کریم جهان و جهان

بی تو حل مشکلات امورم نمانده شام غم اسیم اختران گیرد

برآورند سر از زیر خاک کامل مستور کشیده سر لعلک زر

یکران چرخ توسن ستاره ماه جهانتاب کی شود اگر نه ... تو ... چهره

پر افکنده لباس سیه چو ماتمیان ز مقدم تو از آن دم که کعبه شد مهجور مهابت تو گر در دل بلا گذشت و گرنه بهر چه لرزد

این همه بود ملیحه غم ز غم روزگار مهر گسل که دل ز مهر تو ام گشته جلوه گاه سرور عبرتیت نظرت ز تا ابد حقا عبادت

بحیث بندم ز مهجور بهر چه حکم تو باشد قضا بود محکم بهر چه امر تو باشد قدر بود مامور شنیده سامعه دولت نوید دوام

ید و آیه عصمت غبار فجور توان خجسته شعاری که در ازل ما را برای شعر مدیح تو داده اند شعور بود به دولت مدح تو در سرای

جنت ز غنچه قلم نقش غرفهای قصور شدم ز وصف توان کامل بسیط سخن که خامه ام کند از نظره بد یحور بکشت تیغ

با تو نشد ز غیبت بکن که زود جوهر الماس کی شود مکسور نظام جو که ز خواب عدم شود بیدار ز کاسهای سر نرم معصیت

مخمور برای دفع خمارش برحمت جامی کرم نمای ز خمخانه شراب طهور برحمت نظری کن که در گذر که عمر زیاد دادم از

دست روزگار غیور دهد لقای تو جان را فروغ روشن بازرست و داغ شبستان من بود حضور خزان دعا بود اهل حال

بان که ما دختا بدر موالیت مقصور .... شهی که لرزه فتد چرخ را هفت اندام که جهاد که تیغ تو مسر کشته

زات بصدر صفه تحقیق کرده خاطر او بیک ملاحظه حل مشکلات چار کتاب نظر او بود و کسی جز این گوید

و معاینه چون چشم احول کور ... حکم الهی و ندا خالش بسوی خلد برین بحساب روز حساب ... شهی که ...

... برای طفل نظیر تو نطفه در اصلاب مستور نمانده بر لب سوال سایل مدعای خود از محبت گرفته جواب

خلق جمع گشتندی روز حشر بود غم حساب و عقاب مودت بود اصل و فرع اهل نجات محبت تو بود ...

ب ثواب ... آن شهی که اگر کرده اند فی الواقع خلاف رای تو اصحاب وای از اصحاب کناره جسته ز حد کشیده

... دامن خود یا کدامیان ز خلاف نکو نهفته به آنکس که پیش چون تو امام بود برای امامت ستاده بر محراب

صحیفه نظم نظام بخش تمام تو دیمن مدیح تو روضة الاحباب بلطف تابش ده که مجموع رشته خام زدود معکس چرخ گشته

سالی تاب کشیده سر بگریبان غم تفقد کن اسیر چاه بلا را برحمت دریاب ... جفای سپهر عاجز کش چو گشته

قطار زیر پای بای ... خدا گواه است که هیچ اختیار نیست مرا اگر بمدح تو باید طناب نظم اطناب ... آنکه

جهان بخلاف تو ذم زنند پیوسته در کشاکش مرند درین فاصل علم غم تو بود ز غمره بر آید بحر ... گوهر ...

بلایا باید از خیال و لای تو تو می چون ز وصال یار دل عاشق غمین فرما عنایتی که ... مداح ... بنده

کیوان نشسته است · لطفت بآستین کرم پاک میکند · گردی که بر جبههٔ دوران نشسته [illegible] عالم در علم نادرست
[illegible] ملک چین مرتبه خاقان نشسته است · شاها سپاه تو که چو مورند و چو [illegible] بر [illegible] نشسته است پاسبان
عدل ترا که این خاک سالهاست · تا بر امید وعدهٔ ملیان نشسته است [illegible] از فصحای شعرای [illegible]
فضلای مومنان فرخنده پی بوده اکثر اشعار او چون در مدح خاندان و سادات و اولاد ایشان بوده بسعی ناکسان
مخالفان از میان رفته از جمله قصیده که در توحید و نعت و منقبت گفته و آنرا بمدح ملک السادات والعلما سید شرف الدین
نقضی قمی رحمه الله علیه مذیل ساخته یک بیت که شیخ عبدالجلیل رازی در کتاب نقض مذکور ساخته مسطور میگردد · تا صاحب آخر زمان
برسید نگارین · اولیتر کسی شرف الدین مرتضاست · خاقان الشعرا و سلطان الحکما افضل الدین ابراهیم خاقانی رحمه الله تعالی
[illegible] بهشته اقلیم نظم خاقانی که صیت فضل ز شروان رفته تا در چین · زهی شهنشه صاحبقران که چرخ او را بروزگار قرانات
ندیده قرین · معاصر مستنصر عباسی بوده در قصیده عربی که در وصف بغداد گفته مدح او نموده بسبب کمالی که
[illegible] صنعت شعر داشته حسان العجم لقب کرده اند از شعرای عصر خود در اسلوب سخن ممتاز است و در آن شیوه بی شریک و انباز
در مواعظ و حکم طریقهٔ شیخ سنایی پیموده و در معنی گوی سابقت از اقران ربوده در قطعه بر وجه مفاخرت میگوید ·
شاعر مبدع منم خوان معانی مراست · ریزه خور خوان من عنصری و رودکی · زنده چو نفس حکیم نام من از زیرکی · کشته چو مال
کریم حرص من از راندگی · و جای دیگر میگوید · خاقانیا نسازی که طریق تو میروند · زاغند و زاغ را روش کبک آرزوست
گیرم که مارچوبه کند تن بشکل مار · کو زهر بهر دشمن و کو مهره بهر دوست · و رشید وطواط که از مشاهیر شعرا و حکمای عصر بوده
در مدح او میگوید · ای سپهر قدر را خورشید و ماه · وی سریر فضل را دستور و شاه · افضل الدین بوالفضایل بحر فضل ·
فیلسوف دین فزای کفر کاه · و دیگری از بزرگان عصر در مدح او گفته · بخدای که باعث جانست · منشی انس و انسی جانست
که امیر امام خاقانی · مفخر صد هزار خاقانست · من بگویم که طبع روشن او · همدم طبع آب حیوانست · کآب حیوان ز بهر خدمت او
بنده خاک پای شروانست · اگرچه بشعر و شاعری و مهارت علوم ظاهری شهرت نموده اما او را ورای این اطوار طوری
دیگر بوده که ابنای زمان از آن کم شنوده و در بعضی از اشعار بوحدت حق و فنای خود اشعار نموده و گفته · صورت من همه او
شد صفت من او · لاجرم کس من و ما نشنود از دهن من · زنم از هیچ دری تا که نگویند آن کیست · چون نگویند مرا باید گفتن که منم
و مخفی نماند که همچنانکه مشرب عذب توحید داشته نقش مذهب حق اهل البیت علیهم السلام بر لوح اعتقاد وی نگاشته اما
چون در روزگار حکیم خاقانی حکم اسم الباطن در جمیع مواطن جاری بوده و بلیهٔ تقیه در طایفهٔ علیهٔ شیعهٔ مرتضویه ساری لاجرم
بعضی از عقاید خود را در قطعهٔ مشهوره که مذکور خواهد شد بطریق کنایه ادا نموده و طریقهٔ تقیه و الغاز در آن پیموده و تا غایت

طریق صواب نهاده اند با نصاف [illegible] ای کلام کدام زبان ده

من آن مام نخواهم که بر [illegible] باغ فدک کند ز حرص [illegible]

انذ ا نام [illegible] که دختر رسول [illegible] باید مردوس حب مام [illegible] حاشیه بگذار و عیب [illegible] چه اعتبار [illegible]

بقول [illegible] اگر بگزینند نا قصان ز جهل مطیع آن نتوان شد باعتبار عوام که دخوان مروت چگونه ره یابد

کی [illegible] ده کرده خام گل مراد کجا شکفد ز غنچه دل تراکه بوی محبت نرسد بمشام میانه حق و باطل نکرده تمیز

عقلی که نداند حلال را ز حرام اسیر چاه طبعیت کجا خبر دارد که مباحات کدامست و واجبات کدام چه خیر دارد و سودا

ز علف زاری نگسسته مهار و نگی فکنده لگام دران زمانکه شریعت بدست ایشان بود مدار کار شریعت کجا گرفت نظام

و روز مهلت ایام آن سیه بختان ز اقتضای زمان بود و گردش ایام هزار شکر که آن اعتبار بی بنیاد چو عمر کوته

و ان همتان نداشت دوام ببر شاه که اوقات از آن شریفتر است که ذکر خارجی و ناصبی کنیم مدام وگرنه تا به چه حد شود

صد ز برق تیغ زبانم سپهر آینه فام ز ند معویه در آتش جهنم تیر جوید و النقار عن سر او ر د ز نیام مبدعی که سما

هم اسمی اوست [illegible] معرفت ذوالجلال والاکرام بگوهر صدف کاینات یعنی دل بانبیای عظام و باولیای کرام که در

یم دلم داشت با مدادازل فروغ روشنی مهر اهل بیت مقام فغانی از ازل آورد مهر حیدر و آل بخود ز لن ختم ار نهر

نعات عوام سفینه دلم از مدح شاه پر گهر است گواه حال من این علم عالم العلام بطوف کعبه اسلام تا چو اهل صفا کنون

حرم کنند مقام حمید [illegible] فدخارجی چو حلقه دال شکسته باد و دل ناصبی چو نون کردن الم [illegible] چمن شکفته شود

بیابان پر ز سوسن و سمن است بصد هزار زبان روزگار در سخن است ز خاک سوخته داغ رز و م نرمی دمید لاله

ورش هنوز در کفن است رسید نافه کشا باد صبحدم گویا روان آن صحرا روایح ختن است و لاله در غم روی تو چه

چاک زدن لطر [illegible] سیتوان و کو [illegible] دران چمن که شود قامت تو دست افشان چه جای جلوه شمشاد و در قص

روضه سرو چمن [illegible] هوای کوی تو دارد صبا گشت چمن چو آن غریب که میلش بجانب وطن است ز جان گذشتم و دیدم جمال

جمال [illegible] آنکه زیستی گذشت جان من است تبارک الله از آن روضه بهشت آیین که یک غبار درش آبروی

بهشت چه جای گلشن عالم که هست باغ بهشت طفیل روضه سلطان دین ابوالحسن است علی موسی جعفر این گلشن وحی

طوف تا رفتش از فرائض و سنت زمین بسایه اقبال قاف قربت او همای ناطقه ناظر بکشور بدنست بگر دروضه تو گر

بهشت سود نثار یکایک بجای خویشتن است فروگرفت جهان را چراغ دولت تو چو آفتاب که خنجر له

غ زدنست گلی که از چمن کبریای تو سر زد شکفته باد که چشم و چراغ انجمن است فغان ز مکر تو ای ناصبی بگو آخر که این

مولانا طبیبی — [illegible] وصی احمد مرسل ولی حق قدیر منیر مایه عیش بود بی ار بودی هنوز نان

نه [illegible] بخواند درس فطیر — [illegible] تو بود بر وی حجت که الهی ز خیر تقریر بدست ندا کرد چرخ زنیفانی

چکید ز حوش [illegible] پروین [illegible] رونق بن شد نه قیمه ارت چو اهل غدر شکستند عهد [illegible] ز غدیر محبت اهل ترا بجهر

ز عوان زار است [illegible] دولی ز باکوش و شمع زر [illegible] شها چه غم که دو روزی ز اختر خاین رواج یافت بازار نقد

روی اند [illegible] بدیگران کند آن بی هنر رهنیست که بیسح باز بدانسته عابد از معبود بابا فغانی علیه الرحمه مولد شریفش شیراز و اکثر سخنوران

در فن غزل ممتاز است و در اوایل حال بخدمت سلطان یعقوب افتاد و او را ترقیات کلی دست داد از زمان او را بابای

شعرا میگفتند و بعد از وفات پادشاه مذکور در زمان صاحبقران مغفور بخراسان افتاد و در شهر ابیورد ساکن شد حاکم

آن دیار که از امرای صاحبقران مغفور بود او را رعایت مینمود و سایر بلاد را حمایت میفرمود [illegible] در اواخر بمشهد مقدس رضویه رفته

تایب گردید و در شهور سنه خمس و عشرین و تسعمایه جرعه کل نفس ذائقة الموت چشید دیوان غزل و نامه عمل خسرو دهلوی

را سیاه ساخته و قصاید منقبت شعارش رخنه در دیوان ناموس اعیان انداخته و از جمله قصاید او که در مدح حضرت امیر علیه السلام

[illegible] بحقیقت کی [illegible] زبان خامه [illegible] قوم و رسوم بحر مناقب ذات مقدس معصوم محیط علم لدنی که ذات

اقدس او رسیده [illegible] معنی منتهای علوم [illegible] حجاب نماند [illegible] در وصف تو صد کتاب کرد [illegible] مقام او معلوم

زهی امام که [illegible] نگاه میدارد [illegible] ز اندیشه خاطر ما موج حباب و از بحر وجود [illegible] همه در بدوستی تو بود

[illegible] معدوم [illegible] ز جان [illegible] میان ذات تو و عقل کل خصوص و عموم [illegible] یا اسدالله

بحر ظالم که دست ظلم دراز است بر سر مظلوم [illegible] ز تیغ زهر آب داده در دلهاست از آنکه بر جگر گوشه [illegible]

[illegible] که آب داشت [illegible] برمراد [illegible] رسید وقت که شمشیر آبدار کشی ز جوی عدل [illegible]

باغ ارم [illegible] بوم شود ز طالع سعد تو کار [illegible] ساعت شوم امیدست که این نقد

[illegible] قسم بخالق بیچون و صد [illegible] نام که بعد سید کونین حیدرست

امام اوست بحکم خدا و قول رسول که مستحق امامت بود بنص کلام امام اوست که قایم بود [illegible] عبارت

[illegible] امام اوست [illegible] بدان [illegible] امام اوست که داند رموز

منطق [illegible] نه آنکه [illegible] مردم [illegible] امام اوست که چون پای در رکاب آرد [illegible] لسان [illegible]

امام اوست که دست [illegible] نه آنکه [illegible] امام اوست که خلق جهان غلام وی اند

نه آنکه [illegible] امام [illegible] چشم بصیرت [illegible] کدام [illegible] بیگانه از

چون نفث [illegible] من نور چراغ سهیل گوهر تاج قباد شمشیری مشتری مطلع تخت نشین بر فلک

[illegible] چو خاتون غنچه خنده زنان نقاب ماه چو طاوس ز جلوه کنان در چمن

[illegible] بخوناب گرم غرق شده چون جبین صبح با لباس قدر خسته شده چون حسن روی رهگشان خار دیده و کوفته از

[illegible] دریای چین تا در شهر یمن قبه خضرا وصف هم صدف و کم گهر قامت حور ابکل هم صنم و هم شمن چون شبانه کلگشت

قرعه و وسعت ز روز یک خراسان شود راه خراسان بین خوشه پروین نهاد توشه دل ندان دل تحفه آن کوشه

[illegible] کرده و بی سکون بر دم مارکی بر سر نجار طوس راهبری چون صراط راست روی چون تخت تاقه و نافه گیسوی دنبال

و حریر خطا دری سور شکن آب تک و بازیای بنیه جوز و دانه خای گل طلب و خار دوست گرگ تک [illegible] ما ز توان

فراز آب توان زنشیب ما دوزان در کنار خاک گران در عطن تک رفیق چو عمر حرب حریفی چو جان [illegible] چون

[illegible] چون سخن کرده ز خار احمر همچو امیری غدیر از کف و بر فطرت شب مور دمی مقرعه قضا داده سر اندر قضا عشق طریق

بسته و از خویشتن سایه ذات خدا [illegible] فر هما [illegible] رسول [illegible] و خزان صدر کمال حیات به هلال از رحمت کعبه

روی [illegible] بعید از وطن هم [illegible] در درجات عظیم [illegible] رفیع [illegible] حاسه شوم [illegible] مرده دل

[illegible] عذاب دشمن بدگو [illegible] زنده سر [illegible] لولاک را روضه [illegible] سکون [illegible] افلاک حضرت [illegible]

و [illegible] کوه را داده بستان عنبر [illegible] راست لیکن کج [illegible] داد حدیثی [illegible]

[illegible] عصمت پالوده [illegible] جام [illegible] ماهیت [illegible]

نام [illegible] کفر سوی خود بر [illegible] حوصله دشمن [illegible] صحت [illegible] تازه شدش چون [illegible]

[illegible] و روح [illegible] انوار علم [illegible] شده چون [illegible] نیست ابد [illegible] نیست [illegible]

[illegible] تو [illegible] در تو [illegible] فتحی [illegible] سوی من کرد [illegible]

[illegible] کاسه [illegible] صدر [illegible] نغمه نعت [illegible] راه [illegible] مرکب [illegible]

[illegible] خصمک فی ما مضی منتقم الله منه [illegible]

[illegible] دولتشاه سمرقندی گفته که شیخ ابوالمفاخر [illegible] سلاطین و حکام

[illegible] و در تاریخ آل سلجوق نقل شده که سلطان مسعود بن محمد ملکشاه در ولایت ری [illegible] عزیمت [illegible]

[illegible] و لشکریان [illegible] دست [illegible] گذاشتند و [illegible] ابوالمفاخر [illegible]

[illegible] و لشکریان را از خرابی منع و زجر فرمود و قطعه [illegible] ای خسروی که [illegible] حکم تو بر فلک [illegible]

برب تراکه کاسه سر بر [illegible] و دولت و دین چون کند ایب

ام خجلت حبت [illegible] ارکنه آن اکر و نشر بر [illegible] زهی

چراغ [illegible] نخت [illegible] [illegible] خ تنبت قبای سبز تو [illegible] جیب کنیز [illegible]

ایمن ز دست امنت کند ولای تو رنک موالیان چو عقیق طلوع مهر تو بیچون سهیل دمنیت [illegible] سریع [illegible] قهر سرقت

زمانه [illegible] تر خ تو مانع فتنت باب دیده فغانی حو مدح تو بنوشت سواد کاغذ سعرش نعقه ونت همیشه مصاف

سپاه غنچه و کل نسیم برید در و باد صبح صف شکنت حسد جاه تو در پرده خجالت باد چو عنکبوت که بر عیب خویش

پرده تنت [illegible] در سلک شعرای کرام و فضلای عظام انتظام داشته و فقر و مکنت و قلت اختلاط او

با اهل دنیا مشهور تر از آنست که احتیاج بنوشتن داشته باشد و از اکثر سالکان مسالک سخنوری بوفور مهارت در فن شعر امتیاز

تمام داشت و در علم قافیه و عروض و معما کامل بود و در جمیع اصناف شعر خصوصا مثنوی هم کفته هم دو بحرین و هم ذو قافیتین

که عقل در و متحیر است و قصیده مصنوع خواجه سلمان را باسم میر علیشیر تتبع نموده و چند صنعت بر و افزوده که میر علیشیر انصاف داده

که بهتر از سلمان کفته دیوان غزل او مسلم ارباب نظر و چاشنی شعر سعدی در کلام او مضمر است و از جمله قصاید او که در منقبت واقع شده

این است [illegible] ای بیاسپهر با قلمون هیبت بجنک روز و شب از نهیب تو کردند رنک رنک تیغت نهنک معرکه و جوش

جوهرش طوفان میان بوده از جنبش نهنک بر سنک ولدلت مه نو حلقه بود بکمند [illegible] ظاهر و یک همه زیر سنک

از چه کمند وان مه نکفته ز فلک بنی هست در رکاب تو با صد هزار رنک شهباز زرین [illegible] وصف دشمنان تو [illegible] حمله

همی سلید چون صف کلنک خصمی ستاره سوخته است کرد و [illegible] باغ کلخن کند رنجت سیه سبزه والکت تو مظهر عجایبی و در نمای تو

عقل از قیاس [illegible] دو نیم [illegible] تنک شرمنده ام که تحفه من هست جز سخن از رانظم و قافیه تنک بسته بنک کلدسته

بیت شاخ کیاست هست تو [illegible] کل که کلک من بیت شوخ و شنک اهلی بکی تست بدین افتخار اوست ترسم کزو کنند

[illegible] تو [illegible] که انقش نالجه سنین [illegible] و مهر تو همچو مهر نه مهر بر [illegible] و زنک [illegible] هغابا دعال [illegible] ستای کعبه مراد رقم

بغرق [illegible] مانده بعذر لنک سلمان شدم تو [illegible] در شدی [illegible] [illegible] کف شیر سیه رنک آکه ان بود هم

برهان [illegible] ز [illegible] های [illegible] کین مار [illegible] سیاه من [illegible] مرغ دلم بر روضه [illegible] [illegible] زان [illegible] کابدار قفص تنک

من [illegible] یارب [illegible] روضه تا هم کن ارزم حیدا که [illegible] است مراد در جهان در رنک [illegible] سودم

از خواب [illegible] ز نسیم عنبرین شبنمی از عنبرین شبنم شستی زیرین با دسیر دی بعالم فوج فوج و موج موج کاروان [illegible] کاروان

منزل بمنزل مشک چین کنت جان عالم اندر عالم و بید آنم عالم جان آفرید آن صبحدم جان آفرین کفتم این بوی ملک مانند

نرم بود مرغی [illegible] و طیور [illegible] در صنعت خود و ستایش [illegible] و بیت گفته [illegible]

آن عشقه [illegible] شده مجانست آری در بهار نگاه طبع تماشا [illegible] تا زمزار [illegible] هم [illegible]

ز مرگ [illegible] روز [illegible] روزی که قضا باشد روزی که قضا نیست روزی که قضا باشد کوشش بکند سود ز روزی که

قضا نیست در وی [illegible] بعضی ثقات شنیده که وجه تسمیه [illegible] آن بود که او در اوایل حال [illegible]

[illegible] حال بود و چون [illegible] دل او [illegible] محبت اهل البیت علیهم السلام مملو بود و دران ایام پریشانی گنجی شایگانی یافته بود

واو در تصرف آن [illegible] و بازگو [illegible] دولت شاه ولایت گنجی حواله من شده اما [illegible] که چون

فقر [illegible] تصرف [illegible] استبدال [illegible] رفتند و از روی حسد [illegible]

[illegible] دشوار [illegible] بخاطر میرسد که چند شب از آن [illegible] زر برداشته در خانهای اهل

[illegible] تا مردم [illegible] شوند [illegible] متصرف شویم که اگر درین مرتبه

[illegible] روزها که شبها [illegible] و فقرا نیز رسید و از سر وقت [illegible]

[illegible] آن گنج را متصرف شده [illegible] کیسه [illegible]

[illegible] کافیست [illegible]

[illegible] لطف خدا [illegible]

[illegible] شیخ عبدالجلیل قزوینی [illegible]

آورده که [illegible] سید ابوالقاسم [illegible] سید [illegible] و سید [illegible]

و سید حمزه [illegible]

[illegible] مذکور [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] بسوخت [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]